

MARDIN

3rd INTERNATIONAL

Eurasian Conference
on Sport Education
and Society

Juried Arts Mixed
Exhibition on National
Cultures

ULUSLARARASI
BİLİM KÜLTÜR VE
SPOR DERNEĞİ

INTERNATIONAL
SCIENCE CULTURE AND
SPORT ASSOCIATION

3. Uluslararası Avrasya Spor
Eğitim ve Toplum Kongresi

15-18 KASIM/NOVEMBER
MARDIN/TURKEY/2018

3. Uluslararası Jürili Milli
Kültür Karma Sanat Sergisi

PROCEEDINGS BOOK BİLDİRİ KİTABI

ISBN - 978-605-83344-8-9

www.iecses.org

www.iscs-a.org

ISCSA.UBiKS

ISCSA_UBiKS

3rd International Eurasian Conference on Sport Education and Society

“Developing a new language: How can sport and education help to construct global peace?”

PROCEEDINGS BOOK

3. Uluslararası Avrasya Spor Eğitim ve Toplum Kongresi

“Yeni bir dil geliştirmek: Spor ve eğitim küresel barışa ne katkı sağlar?”

BİLDİRİ KİTABI

Publisher: © International Science Culture and Sport Association

Yayıncı: © Uluslararası Bilim Kültür ve Spor Derneği

Editor / Editör: Dr. Mutlu TÜRKMEN

Assistant Editors / Yayına Hazırlık: Dr. Hayri AKYÜZ

Graphic Design / Grafik Tasarım: Güngör DOĞANAY

ISBN - 978-605-83344-8-9

December / Aralık, 2018, Ankara

Web: www.iscs-a.org

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

1-	Moda Tasarımı Öğrencilerinin Sahip Oldukları ve Tasarımlarına Yansıttıkları Stillerin Karşılaştırılması <i>A Comparison of the Styles of Fashion Design Students that They Reflect Their Own Desings</i>	
	Meral İŞLER, Arzu BOR KOCAMAN, Nurgül KILINÇ	1-18
2-	Japon Geleneksel Giysisi Kimono Hakkında Bazı Tespitler <i>Some Remarks on the Japanese Traditional Clothing Kimono</i>	
	Özlem GÜNEŞ, Müzeyyen Melike ESİN	19-34
3-	Güncel Sanatta Hazır Nesne Kullanımı <i>The Use of Ready-Made Materials in Contemporary Art</i>	
	Selda MANT MENAY	35-49
4-	İlkçağ Uygarlıklarının İhsan Çakıcı'nın Resimlerine Etkisi Selma ŞAHİN	50-63
5-	Dil ve Bir Dil Olarak Sanat Duygu Kornoşor ÇINAR	64-75
6-	Antik Yunanda Uç Mücadele Sporları; Güreş, Boks ve Pankreas <i>Three Martial Arts Sports in Ancient Greece; Wrestling, Boxing, and Pancreas</i>	
	Ahmet Naci DİLEK, Osman İMAMOĞLU, Mehmet ÇEBİ, Mutlu TURKMEN ...	76-84
7-	Antik Yunanda Mücadele Sporlarının Görselleri ve Yansımaları <i>Visuals and Reflections of Ancient Greece Combat Sports</i>	
	Mehmet İMAMOĞLU, Gülten İMAMOĞLU, Feyzullah KOCA	85-93
8-	Selanik Kozana Mübadilleri'nin Gelenekli Kadın Giysilerindeki Uç Etekli Entariler <i>Women's Three Skirt Dresses Used in Traditional Clothing of Thessaloniki-Kozana Refugees</i>	
	Fatma KOÇ, Ayfer İNCİ	94-106
9-	Bir Spor Giysisinin Tasarım Karakteristiği Üzerine Deneme: Short Track - Sürat Pateni Giysileri <i>An experiment on Designing Characeristic of a Sports Wear :Short Track</i>	
	Nurcan KUTLU YAPICI	107-116
10-	Umut Mekânı Olarak Sanat Seda ARAPKIRLI	117-126
11-	Cerrahi Operasyonlarda Kullanılan Hasta Önlüklerinin İyileştirilmesine Yönelik Tasarım Uygulaması <i>Design Application For Improving Patient Aprons Used in Surgical Operations</i>	
	Saliha AĞAÇ, Sümeyya EMİROĞLU	127-142
12-	Geleneksel Türk Sporları <i>Traditional Turkish Sports</i>	
	Arslan KALKAVAN	143-153

13-	Orta Anadolu'da Kullanılan Binici Üst Giysileri Derya ÇELİK, Nurhan ÖZKAN , Nurgül KILINÇ	154-166
14-	Bizans İmparator ve İmparatoriçe Kiyafetleri <i>Clothes of Byzantine Emperors and Empresses</i> Özlem GÜNEŞ, Tunay KARAKÖK	167-175
15-	Antik Yunanda Atlı Sporların ve Biniciliğin Görselleri, Etkileri ve Yorumlamaları <i>Images, Effects and Interpretations of Equestrian Sports and Equestrianism in Ancient Greece</i> Mehmet İmamoğlu, Gülten İMAMOĞLU	176-185
16-	Türk Şamanlığı'nın Başlıklar Üzerinde Yorumlanması Kevser GÜRCAN AKBAŞ	186-196
17-	Mahmut Şevket Paşa'nın Gözüyle Osmanlı'da Askeri Kiyafetler <i>Military Outfits in the Ottoman Empire by Mahmut Sevket Pasha</i> Yılmaz FARAŞOĞLU	197-208
18-	Tenisçilerde 8 Haftalık Thera-Band Çalışmalarının Forehand ve Backhand Vuruş İsbetinine Etkisi <i>The Effect of Forehand and Backhand Accurate Hit of 8-Week Thera-Band Studies at Tennis Players</i> Canan Gülbin ESKİYEK EK, Gazanfer Kemal GÜL, Mehmet BAL, Mine GÜL	209-220
19-	Farklı Düzeydeki Futbolcuların Sportmenlik Anlayışlarının İncelenmesi <i>Investigation of Fairplay Levels of Sportsmen Who Placed in University Futsal Team</i> Arslan KALKAVAN, Necati METE	221-233
20-	Hakkâri İlinin Doğa Sporları Turizmi Potansiyelinin SWOT Analizi Aracılığıyla Değerlendirilmesi Emin YILDIRIM, Murat ADIYAMAN	234-245
21-	Yüzücülerde Fonksiyonel Antrenmanın Üst Ekstremitte Kas Kuvvetine Etkisi Engin Güneş ATABAŞ, Mehmet KUMARTAŞLI, Ayşe gül YAPICI, Halit EGESOY	246-254
22-	Avusturya'da Dijital Medya'nın Yeri ve Önemi <i>The Role and Importance of Digital Media in Austria</i> Ali Murat KIRIK, Zehra ÖZKEÇECİ	255-262
23-	Spor Bölümü İçin Özel Yetenek Sınavına Katılan Bireylerin Beden Kitle İndeksi ve Fiziksel Aktivite Düzeylerinin İncelenmesi <i>The Investigation of Body Mass Index and Physical Activity Levels of Individuals Participating The Special Ability Exam for Sports Department</i> Halil İbrahim ÇAKIR, Arslan KALKAVAN, Recep Fatih KAYHAN, Abdullah Bora ÖZKARA	263-272
24-	Demografik Özelliklere Göre Çocukların Duygu Düzenleme Becerileri ve Annelerin Olumsuz Duygularla Baş Etme Davranışlarının İncelenmesi Cansu TUTKUN, Fatma TEZEL ŞAHİN	273-293

25-	Integrated Sport: Keywords of an Inclusive Model	
	Angela MAGNANINI, Pasquale MOLITERNI, Antonio FERRARO, Lorenzo CIONI.....	294-304
26-	Eugene Delacroix'nin "Dante'nin Kayığı" Adlı Eserinin Araştırıcı Sanat Eseri Yöntemine Göre Değerlendirilmesi	
	Selda Mant MENAY, Evin ELMAS CAN.....	305-316
27-	Turizm Destinasyonu Açısından Çorum Mutfak Kültürünün Önemi <i>In Tems of Tourism Destinations the Importance of Corum Culinary Culture</i>	
	Vahdet ÖZKOÇAK, Eda SELİMOĞLU, Timur GÜLTEKİN.....	317-327
28-	Rize'de Çalışan Futbol Antrenörlerinin Öfke Düzeylerinin Araştırılması <i>Investigation of Anger Level of Working Football Coach in Rize</i>	
	İmdat ÇAKIR, Arslan KALKAVAN, Halil İbrahim ÇAKIR, Melike ÇAKIR.....	328-346
29-	Sosyal Medya Pazarlama Stratejilerinin Hazır Giyim Markaları Örneğinde İncelenmesi <i>Investigation of Social Media Marketing Strategies in Ready to Wear Brands Sample</i>	
	Neşe Yaşar ÇEĞİNDİR, Sümeyya EMİROĞLU.....	347-361
30-	Özel Sektör ve Üniversite Spor-Fitness Merkezlerinin Algılanan Hizmet Kalitesi Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi	
	Sema USLU, Ercan POLAT, Hanifi ÜZÜM.....	362-374
31-	Uluslararası Taekwondo Müsabakalarına Katılan Türk ve Yabancı Sporcuların Fair Play Anlayışlarının Araştırılması <i>Investigation of Fair Play Understanding of Turkish and Foreign Athletes Attending International Taekwondo Competitions</i>	
	Öznur TÜRÜT, Arslan KALKAVAN, Nihal Akoğuz YAZICI, Halil İbrahim ÇAKIR.....	375-391
32-	Kilo Düşen Güreşçilerin Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi <i>Investigation of Burnout Levels of Weight Loss Wrestlers</i>	
	Ö.Alpaslan GENÇAY, Tamer KARADEMİR, İsmail KOÇ.....	392-403
33-	İlköğretim ve Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyalleşmeleri ve İletişim Becerilerini Geliştirmelerinde Türk Halk Oyunlarının Rolü (Balıkesir Örneği)	
	Erdil DURUKAN, Mehmet GÖKTEPE, Taner BOZKUŞ.....	404-414
34-	Bayburt Üniversitesi Besyo, Mühendislik ve Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Beden Eğitimi Dersine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi <i>The Investigation of Attitudes Towards the Physical Education Lesson of the Students of Physical Education and Sport, Engineering, Education in Bayburt University</i>	
	Bahar ZEZE, Arslan KALKAVAN, Recep Fatih KAYHAN.....	415-424
35-	Türkiye Şampiyonasına Katılan Grekoromen Güreşçilerin Sporda Güdülenme Durumlarının Araştırılması	
	İsa KAVALCI, Arslan KALKAVAN.....	425-435

36-	Rize’de Normal ve Spor Lisesi Öğrencilerinin Beden Eğitimi Dersine Yönelik Tutumlarının Araştırılması	
	<i>The Investigation of Normal and Sports High School Students 'Attitudes Towards Physical Education</i>	
	Arslan KALKAVAN, Halil İbrahim ÇAKIR, Necati METE.....	436-445
37-	Taraftar Özdeşleşme Düzeyi ve Yaşam Tatmini Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	
	Ercan POLAT, Keziban YO KA, Hanifi ÜZÜM.....	446-455
38-	Hizmet Kalitesi, Öğrenci Memnuniyeti, İmaj, Sadakat ve Tavsiye Etme Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi (Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Örneği)	
	Ercan POLAT, Kübra YILMAZ, Kadir YILDIZ.....	456-468
39-	Alt Gövde Direnç Antrenmanlarında Egzersiz Sırasının Tekrar Sayısına ve Algılanan Zorlu ğa Etkisi	
	Serhat ÖZBAY, Süleyman ULUPINAR, Abdullah Bora ÖZKARA.....	469-477
40-	Müzik Terapinin Müzik Öğretmenliği Müfredatında Ders Olarak Okutulmasına İlişkin Öğretim Elemanı Görüşlerinin Değerlendirilmesi	
	Perçin DEMİRKOL, Şerif GAYRETLİ.....	478-487
41-	Erkek Bisiklet Sporcularının Kullandıkları Giysileri Değerlendirmesi Üzerine Bir Araştırma	
	Melek TUFAN, Nurgül KILINÇ.....	488-502
42-	Suicide between Permissibility and Prohibition Comparative Legal Study with Islamic Jurisprudence	
	Waleed Bader Najm Al Rashe di	503-522
43-	Aerobik Cimnastikçilerde Denge Yönlerinin Karşılaştırılması	
	Öznur AKYÜZ, Murat AKYÜZ, Yeliz DOĞRU, Gencay CÜCE, Mehmet Ali EKİN.....	523-532
44-	Sporcularda Taper Dönemi Sonrası Oluşan Fizyolojik Değişiklikler	
	Halit EGESOY, Ayşegül YAPICI, Engin Güneş ATABAŞ.....	533-545
45-	Spor Lisesinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Doping Kullanımına Yönelik Tutumlarının Araştırılması	
	<i>Examining the Attitudes of Students Studying in Sports High School towards Using Doping</i>	
	Nihal AKO GUZ YAZICI.....	546-556
46-	Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Metaforlarının İncelenmesi	
	Yusuf SÖZER, Hozan MOHAMMAD.....	557-570
47-	14 Yaşındaki Futbol Oynayan Çocuklarda Bosuball Kuvvet Antrenmanlarının Bazı Parametrelere Etkisinin İncelenmesi	
	Hasan Aykut AYSAN, Süreyya Yonca SEZER, Baha Engin ÇELİKEL, Hüseyin Nasip ÖZALTAŞ, Gülbin ESKİYECEK, Ozan ESMER.....	571-578

48-	Bölgesel Futbol Hakemlerinin Kişilik Özellikleri İle Karar Verme Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Güneydoğu Anadolu Bölgesi Örneği)	
	Murat ŞAHBUDAK	579-587
49-	Kuruluşundan Günümüze Güzel Sanatlar Liselerinin İşlevselliği	
	Şerif GAYRETLİ, Perçin DEMİRKOL	588-596
50-	Batman Belediyesi Spor Tesislerinde Çalışan Personelin Duygusal Zekâları İle Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Batman Belediyesi Örneği)	
	Murat ŞAHBUDAK, Enes İŞIKGÖZ	597-605
51-	Kompresyon Spor Giysileri Konforunun Kullanıcılar Tarafından Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma	
	<i>A Research on Assessment of Compression Sports Wear Comfort by Users</i>	
	Hilal BALCI, Sertaç GÜNEY, İbrahim UÇGÜL	606-615
52-	Teknoloji Çağında Oyun ve Önemi	
	Fatma TEZEL ŞAHİN, Cansu TUTKUN	616-625
53-	Çocukların Yakın Çevreye İlişkin Sorumluluk Algılarının İncelenmesi	
	<i>Investigation of Children's Perceptions of Responsibility for the Immediate Environment</i>	
	Yasemin AYDOĞAN, Özlem OKYAY	626-637
54-	Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Video Yardımcı Hakem Uygulaması (VAR) ile İlgili Görüşleri	
	Eren ULUÖZ	638-646
55-	Kadın Voleybolculara Uygulanan Kor Kuvvet Antrenmanlarının Esneklik ve Alt Ekstremité Anaerobik Kapasite Etkisi	
	<i>The Effect of Core Strength Training on Flexibility and Lower Extremity Anaerobic Capacity in Female Volleyball Players</i>	
	Mehmet GÖKTEPE, Ferhat GÜDER, Erdil DURUKAN, Oğuzhan ÖZSOY	647-655
56-	Kadınlarda Pilatesin Vücut Kompozisyonuna Etkisi	
	<i>The Effect of Pilates on Body Composition in Women</i>	
	Şehmus ASLAN, Ummuhan BAŞ ASLAN	656-663
57-	Kadın Futbolcuların Benlik Saygısının İncelenmesi	
	<i>The Examination of The Self-Esteem of Women Football Players</i>	
	Şehmus ASLAN, Ummuhan BAŞ ASLAN, Düriye ÇAKIR	664-671
58-	Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Narsisizm Düzeyleri ve Çoklu Zeka Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi	
	Serdar GERİ, Ünsal TAZEGÜL, Merve FERAH TAZEGÜL, Refika GERİ, Atilla ÇAKAR	672-680
59-	Farklı Branşlardaki Sporcuların Atılganlık İle Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişki	
	<i>Relation Between Assertiveness and Problem Solving Skills of Male And Female Athletes in Different Branches</i>	
	Tülin ATAN, Sabiha GÖÇER, Şaban ÜNVER	681-688

60-	Obez Kadınlarda 12 Haftalık Yürüyüş Egzersizlerinin Sosyal Fizik Kaygı Düzeyleri Üzerine Etkisi	
	Yeliz DOĞRU, Murat AKYÜZ.....	689-695
61-	Siyasi Parti Beyannamelerinde Eğitim Politikalarının Değerlendirilmesi <i>Examining the Education Policies in Political Parties' Manifestos</i>	
	Yaşar AKÇA, Şaban ESEN, Gökhan ÖZER.....	696-702
62-	12-14 Yaş Arasındaki Aerobik Cimnastikçilerde Farklı Sıçrama Yöntemleri Karşılaştırılması	
	Öznur AKYÜZ, Murat AKYÜZ, Yeliz DOĞRU, Gencay CÜCE, Mehmet Ali EKİN.....	703-707
63-	Farklı Branşlardaki Sporcuların Çeviklik ve Görsel Reaksiyon Zamanlarının Karşılaştırılması	
	Murat AKYÜZ, Ayşegül YAPICI, Yeliz DOĞRU, Nuretdin MEMUR, Gencay CÜCE.....	708-713
64-	24 Haziran 2018 Genel Seçimlerinde Siyasi Parti Beyannamelerinde Spor'a Yaklaşım <i>Sports Policies in Political Party Declaration in January 24, 2018 General Elections</i>	
	Şaban ESEN, Yaşar AKÇA, Gökhan ÖZER.....	714-720
65-	Beden Eğitimi Dersi Alan ve Almayan Öğrencilerin Spora Karşı Tutumlarının Karşılaştırılması	
	Serdar GERİ, Ünsal TAZEGÜL, Refika GERİ, Merve FERAH TAZEGÜL, Şevket Can TEKELİ.....	721-726
66-	Üniversiteli Kadın Öğrencilerin Beden Memnuniyet Durumlarının İncelenmesi <i>Analysis of Body-Cathexis States of Female University Students</i>	
	Tülin ATAN, Şaban ÜNVER.....	727-731
67-	Genç Yetişkin Spor İnsanlarının Kişilerarası İlişki Tarzları ve Yaşam Anlamlarının İncelenmesi <i>Investigation of Intepersonal Relationship Styles and Meaning in Life of Young Adult Sports People</i>	
	Çiğdem ÖNER.....	732-752
68-	Üniversitede Öğrenim Gören Öğrencilerin Red Duyarlılık Düzeylerinin İncelenmesi <i>Analysis of Rejection Sensitivity Levels of Students Studying at University</i>	
	Tülin ATAN, Şaban ÜNVER, İzzet İSLAMOĞLU.....	753-758
69-	Dört İşlem Becerisi Başarı Testi Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması	
	Gamze YÖNAL, Mehmet YÖNAL, Mutlu TÜRKMEN, Veli TOPTAŞ, Alper C. KABAĞCI	759-772
70-	Değerler Eğitiminde Darb-1 Mesel Yöntemi <i>Darb-1 Mesel Method in Values Education</i>	
	Tunay KARAKÖK.....	773-777

71-	Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Liderlik Yönelimleri ile Öz-güven Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Bartın Üniversitesi Örneği	
	<i>Investigation of the Relationship Between Leadership Tendencies and Self-confidence Levels of Physical Education and Sports Teaching Department Students: Bartın University Case</i>	
	Yağmur CANCA, Murat KUL, İsmail KARATAŞ, Ahmet Naci DİLEK, Mustafa Alper MÜLHİM, Hüseyin CAN.....	778-801
72-	Van İl Merkezinde Sosyo-Ekonomik Düzeyleri Farklı Olan 14-18 Yaş Arası Lise Öğrencilerinin Obezite Durumlarının Araştırılması	
	<i>Investigation of the Obesity Situations of High School Students at 14-18 Years of Different Socio-Economic Levels in Van Province Center</i>	
	İbrahim Halil İLERİ, M. Bülent ASMA, Mustafa ATLI, M. Fatih BİLİCİ.....	802-816
73-	Çocuk Evlerinde Yaşayan Okul Öncesi Dönem Çocuklar ve Gelişimlerinin Desteklenmesi	
	<i>Preschool Children Living in Children's Homes and Supporting Their Development</i>	
	Remzi AYDIN, Fatma TEZEL ŞAHİN.....	817-829
74-	Eleştiri Paradigmaları ve Toplumsal İzdüşümü	
	<i>Critical Paradigms and Social Projections</i>	
	Ali ÖZTÜRK.....	830-836
75-	Beden Eğitimi ve Spor Öğretmen Adaylarının Girişimcilik Özellikleri İleyansıtıcı Düşünme Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Sakarya Üniversitesi Örneği)	
	<i>Examining The Relationship Between Entrepreneurship Characteristics and Reflective Thinking Levels of Pre -Service Teachers at Physical Education and Sports School</i>	
	Murat KUL, Metin ÖZTÜRK.....	837-857
76-	Günümüz Dindarlığında Sosyalleşme Krizleri (Cemaatlerin İslamlaşması, İnsanlaşması ve Ahlaklaşması Sorunu Bağlamında)	
	<i>Socialization Crises in Contemporary Religiosity (In the Context of the Problem of Islamization, Humanization and Moralitization of Communities)</i>	
	Ali ÖZTÜRK.....	858-864
77-	Mardin Artuklu Üniversitesi Öğrencilerinin Futbol Fanatıklık Durumlarının İncelenmesi	
	Tamer KARADEMİR, Abdullah ALTUNHAN, Mahmut AÇAK.....	865-875
78-	An analytical study of the application of corporate governance and transparency in the management of capital Professional Sports clubs	
	Amal Mohamed Ibrahim, Hikmat Al Madhkhori, Ahmed Bousskara.....	876-886
79-	Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çok Kültürlülük Algısının Belirlenmesi: Gaziantep İli Örneği	
	<i>Defining Pre-School Teachers' Perception of Multiculturalism: The Case of Gaziantep Province</i>	
	Fatma Nur GEDİK, Hatice BEKİR.....	887-896
80-	Gender Roles of Turkish College Level Futsal Players	
	Ökkeş Alpaslan GENÇAY, Selçuk GENÇAY, Seda AVNİOĞLU, Yunus GÜR, Ertuğrul GENÇAY.....	897-905

81-	Serbest Zaman Yönetimi Açısından Emeklilerin Rekreatif Faaliyetlere Duydukları İhtiyaç ve Rekreatif Faaliyetlerinin İncelenmesi: Batman İli Örneği	
	<i>In Terms of Leisure Time Management the Need for Recreational Activities of Retirees and the Review of the Recreational Activities: Batman Province Sample</i>	
	Özgür PIŞKIN, M. Enes IŞIKGÖZ.....	905-920
82-	Zeka Oyunlarının 12-15 Yaş Aralığındaki Çocukların Saldırganlık Davranışlarına Etkisi	
	<i>The Impact of Mind Games on Aggressive Behaviours of Children Between The Ages of 12 and 15</i>	
	Ökkeş Alpaslan GENÇAY, Yunus GÜR, Selçuk GENÇAY, Ercan GÜR, Metin TAN, Ertuğrul GENÇAY.....	921-930
83-	Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü Personelinin Paternalist Liderlik Düzeylerinin İncelenmesi	
	<i>Investigation of Paternalist Leadership Levels of Youth Services and Sports Provincial Directorate Personnel</i>	
	İbrahim TELCİ, Arslan KALKAVAN, Utku IŞIK.....	931-942
84-	Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Eleştirel Okuryazarlık Düzeylerinin Bazı Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi	
	<i>Analysis of Critical Literacy Levels of Physical Education and Sports Teachers According to Some Demographic Variables</i>	
	Yılmaz ÜNLÜ, Serdar USLU, Adem SOLAKUMUR, Murat KUL.....	943-953
85-	Batman İlinde Sporun Yaygınlaştırılması İçin Uygulanan Spor Tesis ve Politikalarının İncelenmesi	
	Behiye ÖZÇELİK, Melike ESENTAŞ, M. Enes IŞIKGÖZ.....	954-968
86-	Doğa Sporları Antrenörlerinin Etkili İletişim Becerilerinin İncelenmesi (Rize İli Örneği)	
	<i>Investigation of Effective Communication Skills of Nature Sports Trainers (Example of Rize Province)</i>	
	Merve ÇELİK, Arslan KALKAVAN, Cengiz BAYRAKTAR, Halil İbrahim ÇAKIR.....	969-978
87-	Kâinat Aynasını Okuyan Aşık Baktığı Her Yerde Bir Hikmet Görür: Garib-Nâme'ye Göre Gümüş Madenin Hikmeti	
	<i>The Ashik Who Reads Kâinat Aynası (Universe Mirror) Sees Wisdom Everywhere He Looks: The Wisdom of Silver Mine According to Garib-nâme</i>	
	Özlem GÜNEŞ.....	979-988
88-	Samsun İlindeki Futbol Antrenörlerinin Stresle Başa Çıkma Tarzlarının İncelenmesi	
	<i>Analysis of Styles of Coping with Stress in Football Coaches in Samsun Province</i>	
	İzzet İSLAMOĞLU, Seydi Ahmet AĞAOĞLU, Şaban ÜNVER, Meyrem ATAS EVEN.....	989-1001
89-	Üniversite Öğrencilerinin Boş Zaman Engellerinin İncelenmesi	
	Menderes KABADAYI, Özgür BOSTANCI, M. Hakan MAYDA, Ali Kerim YILMAZ, Yener AKSOY, Ahmet KANDEMİR.....	1002-1011

91-	Futbolcularda İzokinetik Kas Kuvvetinin Mevkilere Göre Karşılaştırılması	
	Özgür BOSTANCI, Menderes KABADAYI, M. Hakan MAYDA, Ali Kerim YILMAZ, Ekrem TEVETOLU.....	1025-1034
92-	Diyarbakır Master Futbolcularının Sportmenlik Yönelimlerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Karşılaştırılması	
	<i>The Comparison of Sportmenity Tendency of Diyarbakır Master Football Players by Various Variables</i>	
	Hüseyin Nasip ÖZALTAŞ, Ünsal TAZEGÜL, Emre SERİN, Canan Gülbin ESKİYE EK.....	1035-1044
94-	Antrenörlük ve Öğretmenlik Bölümü Öğrencilerinin Akademik İyimserlik ve Psikolojik İyi Oluş Düzeylerinin İncelenmesi	
	<i>Investigating the Academic Optimism and Psychological Well-Being of Students of the Departments of Coaching and Sports Teaching</i>	
	Tamer KARADEMİR, Mahmut AÇAK.....	1058-1066
95-	On İki Yaş Grubu Çocuklarda Altı Haftalık Aerobik ve Anaerobik Egzersiz Programının Motorik Özelliklerin Gelişimine Etkisi	
	Ömer KARTAL, Kürşat KARACABEY, Serdar Geri, Aykut AKSU.....	1067-1073
96-	Üniversiteli Sporcuların Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin İncelenmesi	
	<i>Investigating the Psychological Endurance Levels of University Athletes</i>	
	Tamer KARADEMİR, Mahmut AÇAK.....	1074-1085
97-	Meslek Yüksekokulunda Öğrenim Gören Öğrencilerin Problem Çözme Beceri Düzeylerinin İncelenmesi	
	<i>An Investigation of Vocational College Students' Level of Problem Solving Skills</i>	
	Oruç Ali UĞUR, Selahattin AKPINAR, Öznur AKPINAR.....	1086-1096
98-	Profesyonel Bir Takımda Yer Alan Futbolcuların Vücut Kompozisyonları ile Aerobik Dayanıklılık Özellikleri Arasındaki İlişki	
	<i>The Relationship Between Body Compositions and Aerobic Endurance Features of Soccer Players on a Professional Team</i>	
	Cem Sinan ASLAN, İzzet KARAKULAK, Ender EYUBOĞLU.....	1097-1102
99-	FIFA Dünya Kupasının Ekonomiye ve Turizme Etkileri	
	<i>Effects of FIFA World Cup on Economy and Tourism</i>	
	Gülseren ÖZALTAŞ SERÇEK, Sadık SERÇEK, Hüseyin Nasip ÖZALTAŞ.....	1103-1114
100-	Beslenme Antropolojisinin Turizm Açısından Önemi	
	<i>The Importance of Nutritional Anthropology for Tourism</i>	
	Eda SELİMOĞLU, Vahdet ÖZKOÇAK, Timur GÜLTEKİN.....	1115-1124
101-	Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Çeşitli Demografik Değişkenleri İle Üniversite Memnuniyet Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Batman Üniversitesi Örneği	
	Melike ESENTAŞ, M. Enes İŞIKGÖZ, H. Murat ŞAHİN.....	1125-1135

102-	Spor Lisesi Öğrencilerinin Akran İlişkilerinin İncelenmesi <i>Investigation of Friendship Qualities of Sports High School Students</i>	1136-1143
103-	Spa Merkezlerine Giden Bireylerin İş Doyum Düzeyleri ve Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi <i>Examination of Physical Education and Sports Teachers' Views on Rotation Application in terms of Some Variables</i>	1144-1154
104-	Rekreasyon Bölümü Öğrencilerinin Boş Zaman Faaliyetlerine Yönelik Tutum Düzeylerinin Belirlenmesi <i>Examination of Physical Education and Sports Teachers' Views on Rotation Application in terms of Some Variables</i>	1155-1163
105-	Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Rotasyon Uygulamasına Yönelik Görüşlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi <i>Examination of Physical Education and Sports Teachers' Views on Rotation Application in terms of Some Variables</i>	1164-1170
106-	The Use of Social Media in Online Journalism <i>Internet Haberciliğinde Sosyal Medyanın Kullanımı</i>	1171-1178
107-	Görme Engelli Sporcuların Spora Katılım Motivasyonu Düzeylerinin İncelenmesi <i>Examination of Attitudes of High School Students Towards Sports</i>	1179-1185
108-	Lise Öğrencilerinin Spora Yönelik Tutumlarının İncelenmesi <i>Examination of Attitudes of High School Students Towards Sports</i>	1186-1192
109-	Spor Yapan Bireylerin Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi <i>Investigation on the Situation of The Context and Continuous Anxiety of Sporting Individuals From Some Variables</i>	1193-1200
110-	Fitness Salonu Kullanıcılarının Spor Tesisi Memnuniyet Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi <i>Investigation on the Situation of The Context and Continuous Anxiety of Sporting Individuals From Some Variables</i>	1201-1209
111-	GoalBall Sporcularının Karar Verme Düzeylerinin Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi <i>Investigation on the Situation of The Context and Continuous Anxiety of Sporting Individuals From Some Variables</i>	1210-1217
112-	Hedonizm ve Narsisizmin Çerçevesinde Sosyal Medya Bağımlılığı <i>Social Media Addiction in the Framework of Hedonism and Narcissism</i>	1218-1225
113-	Büyük Spor Organizasyonlarının Çok Boyutlu Etkileri <i>Multidimensional Effects of Major Sport Organizations</i>	1226-1235

114-	Samsunspor Altyapı Futbolcularının Sürat Reaksiyon Zamanı ve Çeviklik Performansları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	
	<i>Analysis of the Association between Speed Reaction Time and Agility Performance of Samsunspor Youth Footballers</i>	
	Seydi Ahmet AĞAOĞLU, İzzet İSLAMOĞLU, Fatih GÜLER.....	1236-1243
115-	Abbasiler Döneminde Kadının Siyasetteki Rolü: Harunürreşid'in annesi Hayzuran ve eşi Zübeyde Örneği	
	<i>The Role of Women in Politics in the Abbasids Period: The Case of Hanunurreida's Mother Hayzuran and Her Husband Zubeyde</i>	
	Mustafa HİZMETLİ.....	1244-1251
116-	7-13 Yaş Arası Puberte Öncesi Erkek Obez Çocuklarda Somatotip Yapılarına Uygun Egzersiz ile Basketbol Egzersizinin Obezite Tedavilerine Etkisinin Karşılaştırılması	
	<i>Comparison of the Effect of Exercise on Somatotype Structures and Exercise of Basketball on Obesity Therapy in Pre-pubertal Children Between 7-13 Age</i>	
	Ozan ESMEER, Kumru ESMEER, Yonca Süreyya SEZER, Hasan Aykut AYSAN, Canan Gülbin ESKİYEK EK, Hüseyin Nasip ÖZALTAŞ.....	1252-1260
117-	Risk Factors of Digital Citizenship in Cyber Society	
	<i>Siber Toplumda Dijital Vatandaşlığın Risk Faktörleri</i>	
	Ahmet ÇETİNKAYA, Ali Murat KIRIK	1261-1266
118-	Düzenli Egzersiz Yapan ve Düzenli Egzersiz Yapmayan 18-25 Yaş Grubu Bireylerin Fiziksel Ve Motorik Özelliklerinin Karşılaştırılması	
	Kürşat ZEMHERİOĞLU, Serdar GERİ, Kürşat KARACABEY, Aykut AKSU.....	1267-1271
119-	Ortaöğretim Öğrencilerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Beden Eğitimi Öğretmenliği Mesleğine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi: Batman Raman Anadolu Lisesi Örneği	
	<i>Analysis on Attitudes of Secondary School Students towards Physical Education Teaching by Different Variables: Batman Raman Anatolian High School Example</i>	
	M. Enes İŞIKGÖZ, Özgür PİŞKİN, H. Murat ŞAHİN.....	1272-1279
120-	TAFISA, Modern Sporun Yeni Yüzü	
	<i>TAFISA, New Face of the Modern Sport</i>	
	Mutlu TÜRKMEN.....	1280-1285
121-	Cumhuriyetin İlk Yıllarında Beden Eğitimi Uygulamalarına Genel Bir Bakış	
	<i>General Overview of the Physical Education Applications during the Foundation Years of the Republic</i>	
	Mutlu TÜRKMEN.....	1286-1292
122-	Sınıf Öğretmeni Adaylarının Oyun ve Fiziksel Etkinlikler Dersine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi	
	<i>The Attitudes of Classroom Teacher Candidates towards Game and Physical Activities Lesson</i>	
	Halime YILDIZ, Gönül TEKKURŞUN DEMİR, Halil İbrahim CİCİOĞLU.....	1293-1298

123-	Tıp Fakültesi ve Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu (BESYO) Son Sınıf Öğrencilerinin Sağlık İçin Fiziksel Aktivite Bilgi Düzeylerini ve Uygun Fiziksel Aktivite Eğitimi Etkinliğinin Müdahale Çalışması İle Değerlendirilmesi	
	<i>Evaluation of Physical Activity Information Levels and Evaluation of Effectiveness of Appropriate Physical Activity Training with the Response Study for School of Medicine and BESYO Students</i>	
	Danyal Burak KOCA, Merve Kevser ÇAMLI, Sinemis ÇETİN DAĞLI.....	1299-1309
124-	Diyarbakır Master Futbolcularının Kişilik Özelliklerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Karşılaştırılması	
	<i>The Comparison of Personality Characteristics of Diyarbakir Master Football Players by Various Variables</i>	
	Ünsal TAZEGÜL, Ozan ESMER, Hüseyin Nasip ÖZALTAŞ, Turan SEZAN.....	1310-1318
125-	Tıp Fakültesi ve Beden Eğitimi Spor Yüksekokulu (BESYO) Öğrencilerinde Spor Yapmanın Benlik Saygısına Etkisinin Değerlendirilmesi	
	<i>Evaluation of The Effect of Sport on Self-esteem in Medical School and Sport School Students</i>	
	Sinemis ÇETİN DAĞLI, İhsan AYDIN, Danyal Burak KOCA, İzzet ÇELEĞEN.....	1319-1329
126-	Akuatik Egzersizin Fizyolojik Ve Fiziksel Etkileri	
	<i>Physiological and Physical Effects of Aquatic Exercise</i>	
	Egemen ERMIŞ.....	1330-1339
127-	Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Çoklu Zekâ Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılması	
	<i>Comparison of Multiple Intelligence Levels of Vocational School of Health Services Students According to Gender Variability</i>	
	Tuncay ELİK, Ünsal TAZEGÜL.....	1340-1347
128-	Amatör ve Profesyonel Futbolcuların İletişim Becerilerinin Karşılaştırılması	
	<i>Comparison of Communication Skills of Amateur and Professional Football Players</i>	
	Ender EYUBOĞLU, Oğuzhan DALKIRAN, Cem Sinan ASLAN.....	1348-1354
129-	Profesyonel Futbolcuların Aerobik Dayanıklılık Kapasiteleri ile Dar Alan Oyun Performansları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	
	<i>Investigation of the Relationship between Aerobic Endurance Capacities and Small-Sided Games Performances of Professional Soccer Players</i>	
	Cem Sinan ASLAN, İzzet KARAKULAK.....	1355-1363
130-	GoalBall Sporcularının İletişim Düzeylerinin Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi	
	Mehmet ACET, Özlem BEBEK, Utku IŞIK, Mehmet BESLER.....	1364-1368
131-	Beden Eğitimi ve Spor Öğretmen Adaylarının Kaynaştırma Eğitimi Düzeylerinin İncelenmesi	
	<i>An Investigation into Physical Education and Sports Pre-Service Teachers' Level of Inclusive Education</i>	
	Oruç Ali UĞUR, Selahattin AKPINAR, Öznur AKPINAR.....	1369-1375
132-	Kız Lisesi Öğrencilerinin Spora Yönelik Metaforik Algıları	
	Gönül TEKKURŞUN DEMİR, Öznur KAYA, Halil İbrahim CİCİOĞLU.....	1376-1382

133-	Sportif Etkinliklere Katılan Bedensel Engelli Bireylerin Yaşam Memnuniyetlerinin Değerlendirilmesi	
	Mehmet ILKIM, Betül AKYOL, Burak CANPOLAT.....	1383-1389
134-	Lisans Öğrencilerinin Düzenli Not Tutma Alışkanlıklarının Ders Başarısına Etkisinin İncelenmesi	
	<i>Examination of the Effect of Undergraduate Students' Note Taking Habits on Course Success</i>	
	Oğuzhan DALKIRAN, Ender EYUBOĞLU, Cem Sinan ASLAN.....	1390-1396
135-	Malatya'daki Spor Salonlarının Engelli Bireyler İçin Erişilebilirliğin Değerlendirilmesi	
	Mehmet ILKIM, Betül AKYOL, Burak CANPOLAT.....	1397-1403
136-	Düzenli Spor Yapmanın Anksiyete Seviyesi Üzerine Etkileri	
	<i>The Effects of Regular Sports on the Anxiety Level</i>	
	Ozan ESMER, Kumru ESMER.....	1404-1411
137-	Beytülhikme: Kökeni ve Abbasi İdeolojisini Biçimlendirmedeki Rolü	
	Mustafa HİZMETLİ.....	1412-1417
138-	Beden Eğitimi Dersi Alan Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Narsistik Kişilik Düzeyleri ve Beden Algıları arasındaki ilişkinin belirlenmesi (Mardin İl Örneği)	
	<i>Determination of the Relationship between the Narcissistic Personality Levels and Body Perceptions of Vocational School Students (The Case of Mardin Province)</i>	
	Ünsal TAZEGÜL, Abdullah ALTUNHAN, Turan SEZAN.....	1418-1426
139-	Avusturya'da Giyim- Kuşam Konusunda Hazırlanmış Lisansüstü Tezler İçin Bir Literatür Taraması	
	Özlem GÜNEŞ, Hilal PALA.....	1427-1436
140-	Sağlıklı Bir Toplum Oluşturmada Fiziksel Aktivite ve Spor	
	Mitat KOZ.....	1437-1443

Moda Tasarımı Öğrencilerinin Sahip Oldukları ve Tasarımlarına Yansıttıkları Stillerin Karşılaştırılması

Meral İŞLER¹, Arzu BOR KOCAMAN², Nurgül KILINÇ³

¹Sanat ve Tasarım Fakültesi, Selçuk Üniversitesi, Konya, TÜRKİYE, E-posta:meralisler@selcuk.edu.tr

²Sanat ve Tasarım Fakültesi, Selçuk Üniversitesi, Konya, TÜRKİYE, E-posta:arzubor@selcuk.edu.tr

³ Sanat ve Tasarım Fakültesi, Selçuk Üniversitesi, Konya, TÜRKİYE, E-posta:nkilinc@selcuk.edu.tr

Öz

Stil, toplumsal hayatta kişiyi başkalarından ayıran belirgin özelliklerden biri olması nedeniyle günümüzde sık karşılaşılan bir kavram haline gelmiştir. Kişiliği giysilerle ifade etmenin yolu olan stil; renk, desen, dokuyu kullanarak giysi parçalarını ve tamamlayıcı aksesuarları doğru ve çarpıcı bir şekilde bir araya getirmenin sistematik yoludur. Stili meydana getiren bu öğeler tasarımcılar açısından hem kendi stillerinin belirlenmesinde hem de mesleki olarak tasarımlarının oluşturulmasında etkin bir rol oynadığından büyük öneme sahiptir.

Bu çalışmanın amacı, moda tasarımı programında okuyan lisans öğrencilerinin kendi stilleri ile tasarım yaparken yararlandıkları stil öğeleri (doku, desen, renk, giyim tarzı) arasındaki benzerlik ve farklılıkları karşılaştırmaktır. Çalışmanın evrenini, Selçuk Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında, moda tasarımı programında 2., 3. ve 4. Sınıfta öğrenim görmekte olan 75 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında öğrencilere doku, desen, renk, giyim tarzı konularına ilişkin sorulardan oluşan anket uygulanmıştır. Elde edilen veriler tablo ve grafikler kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda giyim tarzına sahip olmak isteyen öğrencilerin tasarımlarında tarz, renk, desen ve doku öğelerini o giyim tarzına sahip olan öğrencilere benzer şekilde kullandıkları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Stil, tasarım, giyim tarzı

A Comparison of the Styles of Fashion Design Students that They Reflect Their Own Desings

Abstract

Style has become a common concept today because it is one of the distinctive features that distinguishes one from the other in social life. Style is the way to express personality with clothes; Using color, pattern, texture, it is a systematic way to accurately and strikingly assemble garment pieces and complementary accessories. These elements that make up the style are of great importance for the designers because they both play an active role in determining their own styles and in creating their designs professionally.

The aim of this study is to compare the similarities and differences between the style elements (texture, pattern, color, style of clothing) that the undergraduate students studying in the fashion design program use in their own style and design. The universe of the study consists of 75 students who are studying in the 2nd, 3rd and 4th class in the fashion design program in the 2018-2019 academic year of Selcuk University Art and Design Faculty. Within the scope of the research, a questionnaire consisting of questions related to texture, pattern, color and clothing style was applied to the students. The data were analyzed by using tables and graphs. As a result of the research, it is determined that students who want to have a style of clothing use their style, color, pattern and texture in a similar way to the students with that style of clothing.

Keywords: Style, design, clothing style

Giriş

Giyim, toplum içinde var olmanın, görsel haliyle kimliğini başkalarına anlatmanın bir yoludur (Göle, 2008: 143). Giysiler ise; korunma, örtünme gibi temel ihtiyaçların karşılanmasından sonra sözsüz iletişimin bir parçası olarak 'anlam ifade etme' işlevinde son derece önemli rol oynamaktadır. Anlam ifade etme aracı olan giysileri, tamamlayıcı ve güçlendirici bir unsur olarak kullanmak doğru bir tercihtir (Gürer, 2015: 15). Giyimin bir dili olduğu varsayıldığında, kullanılan giysi parçaları ve aksesuarlar kelimelerdir, herbirinin ayrı anlamı vardır. Şekilleri, desenleri, kesimleri, renkleri, kumaş dokuları gibi öğeler bu dilin birer parçasıdır. Dolayısı ile çevre tarafından öncelikle giysilerin anlattıkları algılanır. Örneğin bir jean genel olarak 'özgürlük-rahatlık' şeklinde algılanırken, smokin resmiyet olarak sıfatlanabilir. Bunun yanı sıra, giysi kumaş ve aksesuarlardaki 'form, doku, desen, renk vb.' özelliklerin hepsi birer kod oluşturmaktadır (İşbilen, 2011: 17).

Maslov'un ihtiyaç piramidine bakıldığında da giyim hemen her seviyede bahsedilen güvenlik, sosyal kabul ve özsaygı gibi kişisel ihtiyaçların karşılığını sunmaktadır. İnsan temel ihtiyaçlarını karşılamak adına giyinmekten öte sosyal bir varlık olarak hem aidiyet duygusunu tatmin etmek, bir gruba ait olmak ve kabul görmek için benzerleriyle bir giyinmeye özen göstermekte hem de kendini gerçekleştirme ve özsaygı ile ihtiyaçlar sorgulandığında, ben kimim, hedefim ne, bunu nasıl gerçekleştiririm soruları gözetilerek kendi tarzını, stilini belirlemeyi amaçlamaktadır (Kabadayı, 2017: 144).

Stil sahibi olmak kavramı kişinin kendini gerçekleştirme aşamasında ortaya çıkmaktadır. Sahip olunan stil, kimliğin, sosyal statünün, eğitim düzeyinin, duygusal durum gibi pek çok unsurun bir bütün halinde anlatımıdır (İbicioğlu, Çiftçi ve Cerit, 2014: 73). Stil, kişiliğin, karakterin, hayata karşı duruşun uyum ve ahenk içinde dış dünyaya yansımalarıdır. Kişiliği giysilerle ifade etmenin yolu olan stil; renk, desen, dokuyu kullanarak giysi parçalarını ve tamamlayıcı aksesuarları doğru ve çarpıcı bir şekilde bir araya getirmenin sistematik yoludur. Stili meydana getiren bu öğeler tasarımcılar açısından hem kendi stillerinin belirlenmesinde hem de mesleki olarak tasarımların oluşturulmasında etkin bir rol oynadığından büyük öneme sahiptir. Doğru bir stile sahip olmanın ilk kuralı vücut şeklini bilmek ve vücut kusurlarını kapatacak biçimde giysi tercihleri yaparak vücudu ideal görünüme kavuşturmasıdır.

Vücut Şekilleri: Doğru bir stile sahip olmanın bir ölçütü vücut ölçülerini, vücut şeklini bilmek ve buna göre giysi/aksesuar tercihlerinde bulunmaktır. Vücut şekli ile ilgili literatürde birçok sınıflandırma vardır. Ancak bu çalışmaya hazır giyim sanayiinde kullanılan sınıflama dahil edilmiştir (Şekil 1). Bunlar;

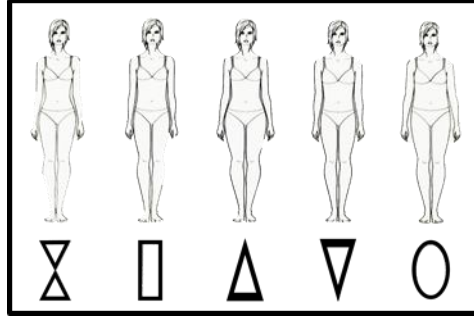
1. Kum saati: 8 ve X olarak da isimlendirilen bu vücut şeklinde vücudun üst ve alt bölgesi eşit genişlikte, bel incedir (Tama, 2010: 18).

2. Dikdörtgen: Çetvel, H olarak da isimlendirilen bu vücut şeklinde bel hattı belirsizdir, omuzlar ve kalça yaklaşık aynı genişlikte, yani vücut oranları eşittir (Tama, 2010: 18).

3. Üçgen: A şekli, armut, kaşık ve çam ağacı gibi çeşitli isimleri vardır. Bu vücut şeklinde omuzlar kalçadan dar, vücut ağırlığı kalça ve baldır gibi vücudun alt bölgesinde toplanmıştır (Tama, 2010: 18).

4. Ters Üçgen: Koni olarak da isimlendirilen bu vücut şeklinde omuzlar kalçadan geniş, vücut ağırlığı daha çok vücudun üst kısmında ve karnında toplanmıştır. Göğüsler genellikle büyük ve kalçalar daha dardır (Tama, 2010: 18).

5. Oval: Daire, elma, elmas, O olarak da isimlendirilen bu vücut şeklinde vücudun üst ve alt bölgesi dar, vücut ağırlığı göğüs ve göbük bölgesinde toplanmıştır, bacaklar ise incedir (Yazıcı, 2017: 30).

Şekil 1: Vücut şekilleri sınıflaması (Akkaya, 2016: 107).

Kumaş Dokuları: Kumaşları tanımak, doku ile giysi türü ve formunun bir bütün olduğunu bilmek, vücut şekline göre seçimler yapmak stili meydana getiren öğelerden biridir. Çalışmaya dahil edilen kumaşlar piyasada kullanılan giysilik kumaşlardır (Bali, 1998: 27,106). Bu kumaş çeşitleri ise aşağıda sınıflandırılmıştır (Tablo 1):

Tablo 1: Çalışmaya dâhil kumaşların listesi

KUMAŞ TÜRLERİ	
Alpaka	Kaşe
Astragan	Keten
Basma/Pazen	Krep
Denim	Kürk
Deri	Pamuk Saten
Empirme	Poplin/Opal
Futter	Ribana
Gabardin	Sentetik
İpek Jorjet	Süprem
İpek Saten	Şifon
İnterlok	Viskon
Jarse	Vual
Kadife/Fitilli Kadife	Tafta

Desen: Stili bir bütün yapan öğelerden bir diğeri desendir. Desenin vücut şekline, ten rengine göre doğru bir tercih ile kullanılması hem vücuttaki kusurları örtmekte hem de ön planda olması istenen giysi/aksesuara ya da vücudun öne çıkarılması istenen bölgeye vurgu yapmaktadır.

Çalışmaya dahil edilen ve değerlendirmeye alınan desenlerin sıralanışında geçmişten günümüze gelen sınıflandırmaya dikkat edilmiştir. Salman, "Tarihi Türk Kumaşlarında Desen ve Renk Anlayışı" isimli makalesinde bitkisel, geometrik forma sahip kumaşların yanı sıra hayvan figürlü kumaşların varlığından söz etmektedir (Salman, 1998: 142). Bu sınıflama temel alınarak günümüzde üretilip, kullanılan kumaş desenleri çalışmada şu başlıklar altında toplanmıştır: Çiçekli, geometrik, ekose, etnik, hayvan desenli ve düz (desensiz)dir.

Renk: Bireylerde renk tercihini etkileyen faktörler arasında modanın yanısıra psikolojik, demografik, sosyo-kültürel, politik faktörler olduğu bilinmektedir. Ayrıca kişinin kendi zevk ve tercihleri, yaşının gerekleri, imajı ve biçimi gibi faktörlerde etkili olmaktadır (İbicioğlu, Çiftçi ve Cerit, 2014: 55).

Giyim Tarzları: Moda kavramı var olduğundan bu yana pekçok tarz ortaya çıkmıştır. Bir giyim tarzının genelde ortaya çıkış sebepleri statü belirlemek, isyankarlık, farklı olmak ve benzeri olsa da günümüzde sadece tarzı beğenenlerin takip ettiği, benimsediği bir hal almıştır (Kaba, 2015: 14). 1900'lü yıllardan itibaren moda, güçlü tarzları ortaya koymuştur. Bunlardan başlıcaları şöyledir: Bohem, Preppy (Kolej), Grunge, Gotik, Maskülen, Feminin, Minimalist, Maksimalist, Vintage, Retro, Avangart, Pop Art, Holografik, Monokrom, Elegan, Hippi, Spor, Barok,

Yöresel, Fütürist, Askeri, Grunge, Sofistike, Kovboy, Punk (Yazıcı, 2017: 104). Bu çalışmaya dahil edilen giyim tarzları Türkiye’de sıklıkla görülen tarzlardır (Tablo 2). Bunlar kısaca aşağıdaki tabloda tanımlanmıştır.

Tablo 2: Çalışmaya dâhil giyim tarzları listesi

<https://tr.pinterest.com/pin/283445370283432233/> (Erişim Tarihi: 15.10.2018).

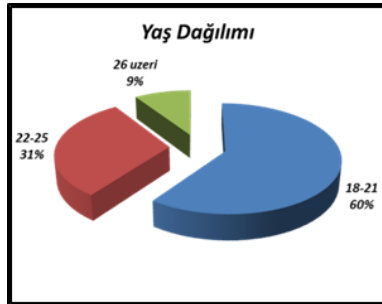
GİYİM TARZLARI	TANIMI	ÖRNEKLERİ
BOHEM	1970’li yıllarda ortaya çıkan yaşam tarzının yansımasıdır. <i>Püsküllü suet çantalar, buti botlar, yelekler, maxi etekler, uzun elbiseler, yüksek bel ispanyol paça pantolonlar, etnik desenli şallar, el işi örgüler, danteller bu tarzın örnekleri olarak verilebilir (Yazıcı, 2017: 107).</i>	
DRAMATİK	<i>Göz alıcı takılar, geniş kemerler, şapkalar, gösterişli çanta ve ayakkabılar, parlak ve güçlü renkler, giysi malzemeleri arasında dantel, kadife, saten, ipek, kürk ve deri yer alır. Asimetrik, abartılı modeller, cesur dekolte, farklı kesimler, hacimli giysiler bu tarzın örnekleri arasında yer almaktadır (Kaba, 2015: 35).</i>	
ELEGAN	Sadeligi, zarafeti ve şıklığı temsil eden bir giyim tarzıdır. <i>Genelde pastel tonların kullanıldığı bu tarzın tamamlayıcıları kalem etekler, kumaş pantolonlar, gömlekler, klasik kesim elbise çeşitleri, stiletto ayakkabılar ve inci kolye ve bilekliklerdir (Kaba, 2015: 34).</i>	
FEMİNEN	Bu tarzdaki hanımların görünüşleri 'kadınsı' olarak tanımlanır. <i>Vücudu saran etekler ve elbiseler, abartısız dekolte bluzlar, genellikle düz desenli kumaşlardan olmakla birlikte minik puantiyeli, çiçek desenli veya dantel detaylıdır. Sivri burun, sivri topuk ayakkabılar bu tarzın başlıca parçalarındandır (Yazıcı, 2017: 123).</i>	

ROMANTİK	1815-1840 yıllarında İtalya’da kendini gösteren bu tarz günümüze ulaşmıştır. Genellikle pastel tonların hakim olduğu bu tarzda empime vb. kumaşlar kullanılmaktadır. Belden aşağısı pile veya büzgü olarak iner, yaka ve omuzlara da nervürler veya pililer ile hareket katılır. Bel kısımları ya sade bırakılır yada sade bir kemerle tamamlanabilir. Fiyonklar, danteller, inciler giysi ve aksesuarlarda kendini göstermektedir (Yazıcı, 2017: 117).	
SPORTİF	En rahat giyim tarzıdır. Genelde en sade parçalar seçilir. Çok dar olmayan klasik kesim jeanler, eşofmanlar, basic tişörtler, kapışonlu sweatler, kasketler ve spor ayakkabılar bu tarzın en belirgin parçalarıdır (Kaba, 2015: 37).	
VINTAGE	Belli bir döneme ve tasarımcıya ait olan, üretildiği dönemin izlerini taşıyan, 1920’den 1980’e kadar uzanan bir dönemdir. Bu tarihler arasında üretilen giysiler vintage kabul edilmektedir. Bu tarzda sadece giysiler değil giysiyi tamamlayan aksesuar ve saç biçimi de bu akıma uygun seçilmelidir (Olgaç, 2014: 164).	

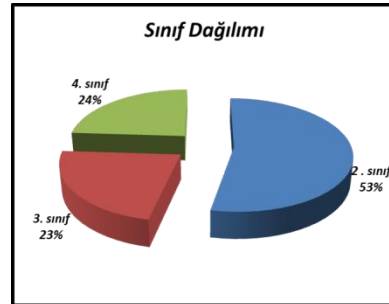
Bu çalışma, moda tasarımı programında okuyan lisans öğrencilerinin giyim tarzı, doku, desen ve renk öğelerinden faydalanarak oluşturdukları stilleri ile tasarımlarına yansıttıkları stillerin karşılaştırılması bakımından önemlidir. Bu çalışmanın amacı, moda tasarımı programında okuyan lisans öğrencilerinin kendi stilleri ile tasarım yaparken yararlandıkları stil öğeleri arasındaki benzerlik ve farklılıkların karşılaştırmasıdır.

Materyal ve Metod

Nicel yöntemle yapılan çalışmanın evrenini, Selçuk Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında, moda tasarımı programında 2., 3. ve 4. Sınıfta öğrenim görmekte olan 75 kız öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde yaş, sınıf, vücut şekli, sahip oldukları stil ve sahip olmak istedikleri stiller gibi örneklem grubunu tanımlayıcı sorulara yer verilmiştir.

Şekil 2: Yaş Dağılımı

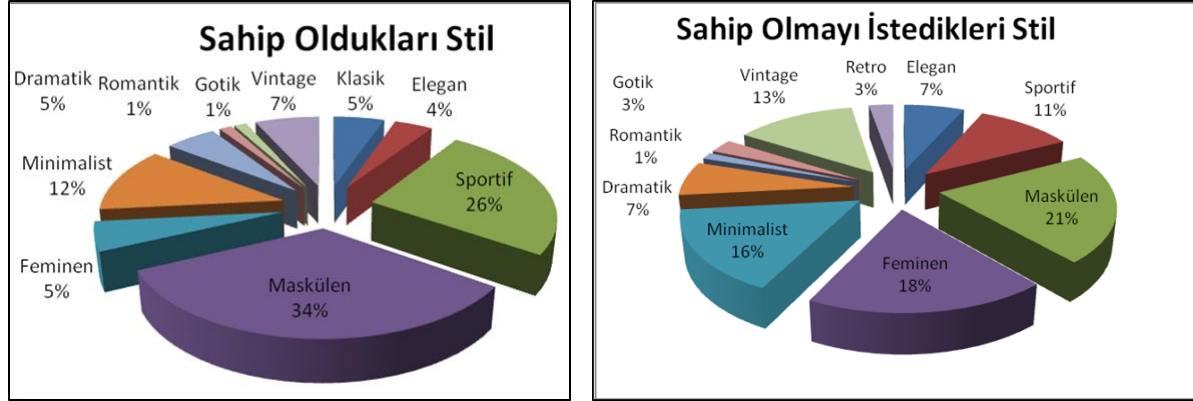

Şekil 3: Sınıf Dağılımı

Örneklem grubunu tanımlayan bölümden sonra likert tipi ölçek kullanılmıştır. Ölçekte her zaman, çoğunlukla, ara sıra, nadiren, hiçbir zaman olmak üzere 5'li likert tercih edilmiştir. Öğrencilerden, verilen stillerin tasarımlarında kullanılma sıklıklarının yanı sıra desenlerin, renklerin ve dokuların tasarımlarında yer alma sıklıkları da değerlendirilmiştir. Araştırma verileri frekans tabloları ve likert ölçekte verilen cevapların ortalamalarıyla oluşturulan grafiklerle sunulmuştur. Anket sonuçlarının istatistiksel olarak değerlendirilmesi SPSS 20 paket programı (Statistical Package for the Social Sciences) kullanılarak yapılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde çalışmada elde edilen bulgulara yönelik grafikler ve yorumlar bulunmaktadır.

Şekil 4: Öğrencilerin Sahip Oldukları Stil Dağılımı Şekil 5: Öğrencilerin Sahip Olmak İstedikleri Stil

Araştırmaya katılan moda tasarım öğrencilerinin sahip oldukları stil dağılımı incelendiğinde; maskülen stilin % 34 ile en yüksek orana sahip olduğu, bu stili % 26 ile sportif, % 12 ile minimalist stilin takip ettiği görülmektedir. Katılan öğrencilerden sadece % 1' i romantik, % 1' i gotik stile sahip olduklarını belirtirken, bohem ve retro stile sahip öğrenci bulunmamaktadır. Öğrencilerin sahip olmak istedikleri stil dağılımları incelendiğinde ise % 21'nin maskülen, % 18'nin feminen, %16'nın ise minimalist stili istediği görülmektedir. Kendi giyimini feminen olarak tanımlayanların oranı %5 iken istedikleri stili feminen olarak belirtenlerin %18 oranında olması dikkat çeken bir durumdur.

Tablo 3: Moda Tasarımı Öğrencilerinin Sahip Oldukları ve Sahip Olmak İstedikleri Stil Dağılımları

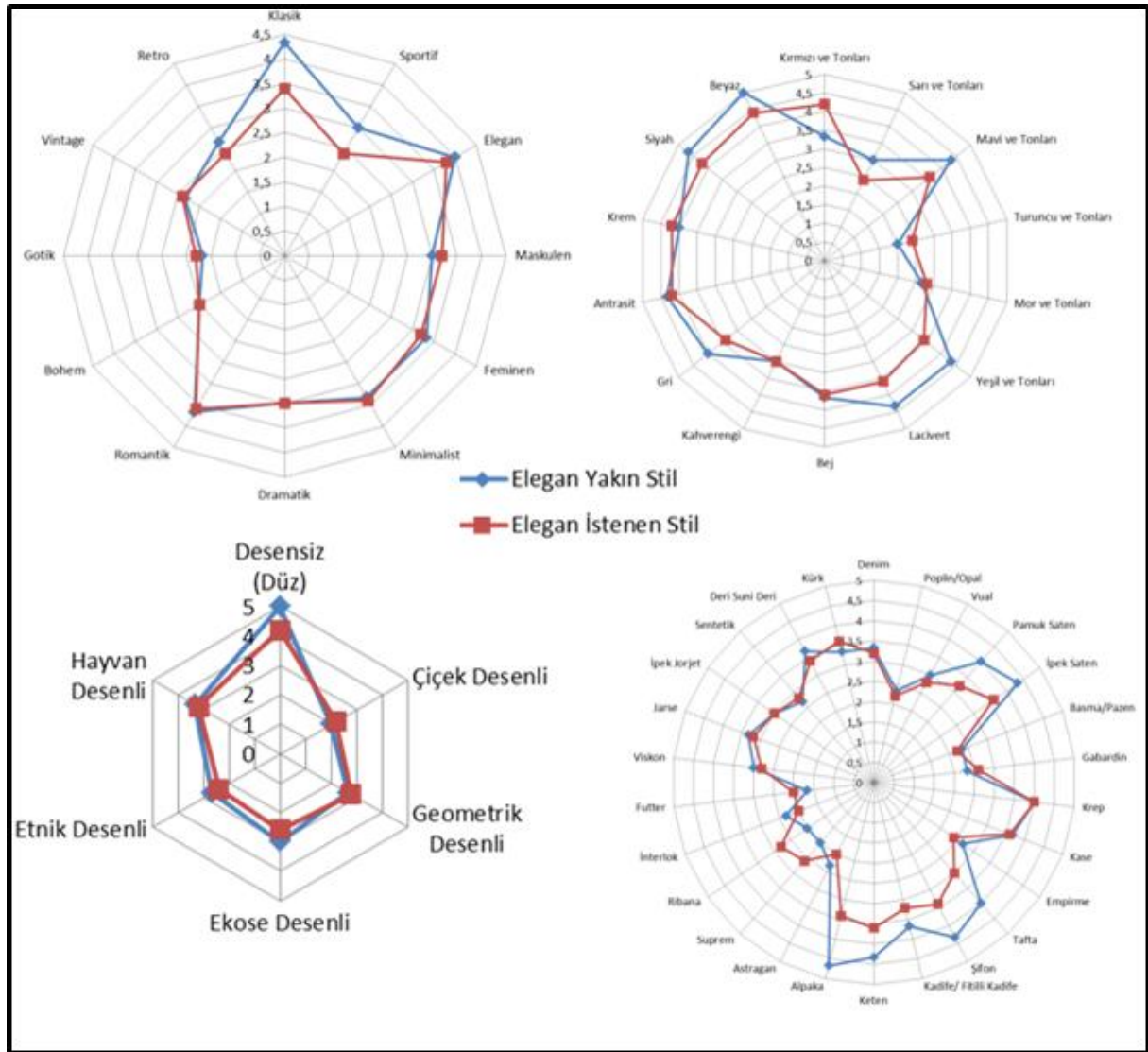
Yakın Stil	Frekans (f)	İstenen Stil	Frekans (f)	Yüzde %
Klasik	4	Feminen	1	25,0
		Minimalist	1	25,0
		Dramatik	1	25,0
		Vintage	1	25,0
Elegan	3	Elegan	2	66,7
		Feminen	1	33,3
Sportif	19	Sportif	7	36,8

3. Uluslararası Avrasya Spor Eğitim ve Toplum Kongresi **Tam Metin Kitabı**
(15-18 Kasım 2018, Mardin-TÜRKİYE)

		Elegan	1	5,3
		Maskülen	4	21,1
		Feminen	2	10,5
		Minimalist	2	10,5
		Vintage	1	5,3
		Retro	2	10,5
Maskülen	25	Maskülen	10	40,0
		Sportif	1	4,0
		Elegan	1	4,0
		Feminen	4	16,0
		Minimalist	4	16,0
		Dramatik	1	4,0
		Gotik	1	4,0
		Vintage	3	12,0
Feminen	4	Feminen	4	100,0
Minimalist	9	Minimalist	5	55,6
		Maskülen	1	11,1
		Feminen	1	11,1
		Elegan	1	11,1
		Dramatik	1	11,1
Dramatik	4	Dramatik	2	50,0
		Feminen	1	25,0
		Maskülen	1	25,0
Romantik	1	Romantik	1	100,0
Gotik	1	Gotik	1	100,0
Vintage	5	Vintage	5	100,0

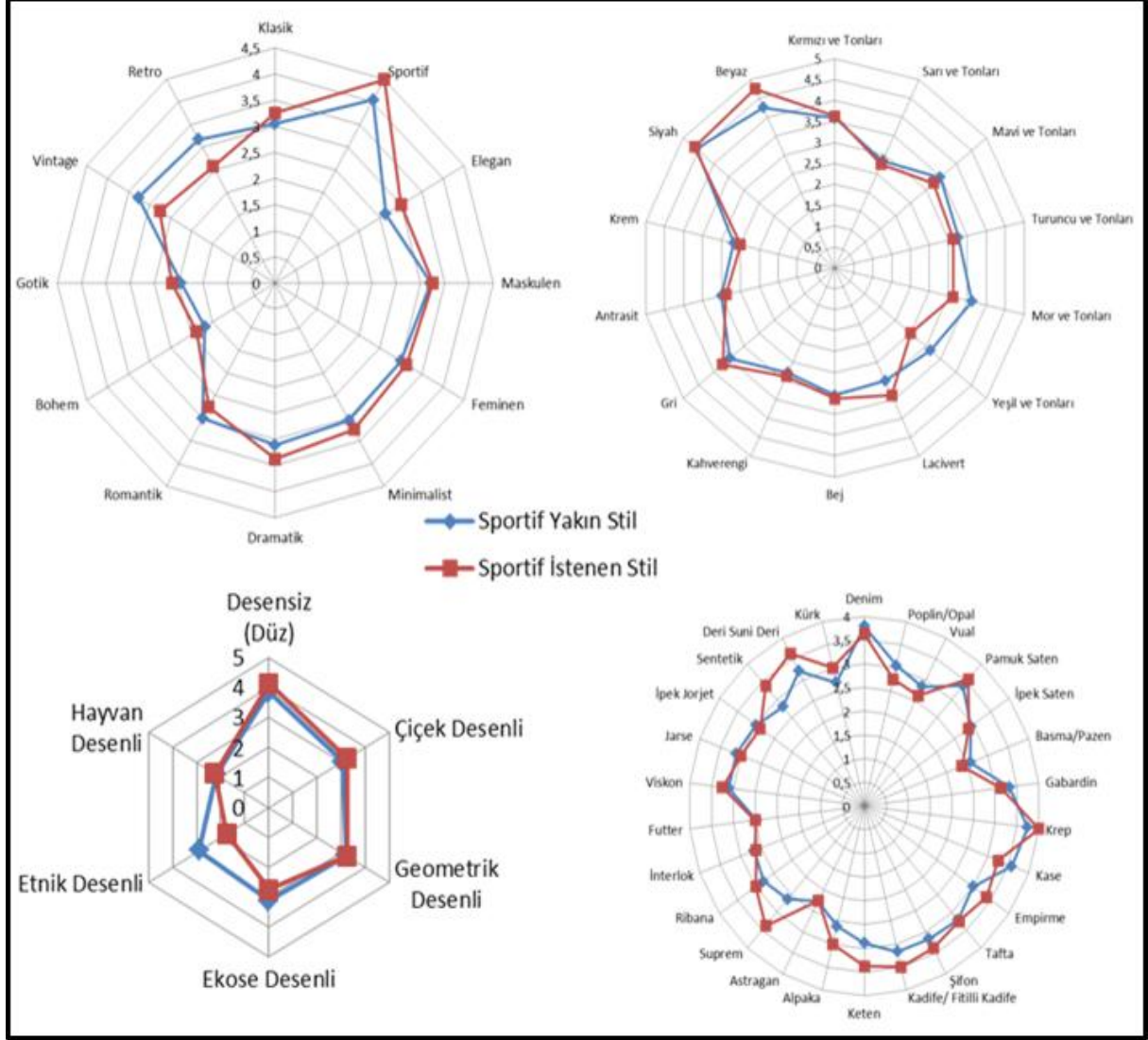
Vintage, gotik, romantik, feminen stile sahip olan öğrencilerin tamamı, sahip olmayı istedikleri stil konusunda da % 100 bir oran ortaya koymuşlardır. Elegan stile sahip öğrencilerin % 66,7'si elegan, minimalist stile sahip olan öğrencilerin % 55,6'sı minimalist, dramatik stile sahip olanların % 50'si dramatik, maskülen stile sahip olanların % 40'ı maskülen, sportif stile sahip olanların % 36,7'si sportif stil istediklerini belirtirken, klasik stile sahip öğrencilerin tamamı klasik stil dışında kalan stilleri istenilen stil olarak belirtmiştir. Sahip olduğu stili klasik olarak tanımlayanların klasik olmak istemediği değerlendirilmiştir.

Moda tasarımı öğrencilerinin sahip oldukları ve sahip olmayı istedikleri stillere göre tasarımlarında stil, renk, desen ve doku kullanma durumları karşılaştırmalı grafikler halinde verilmiştir.

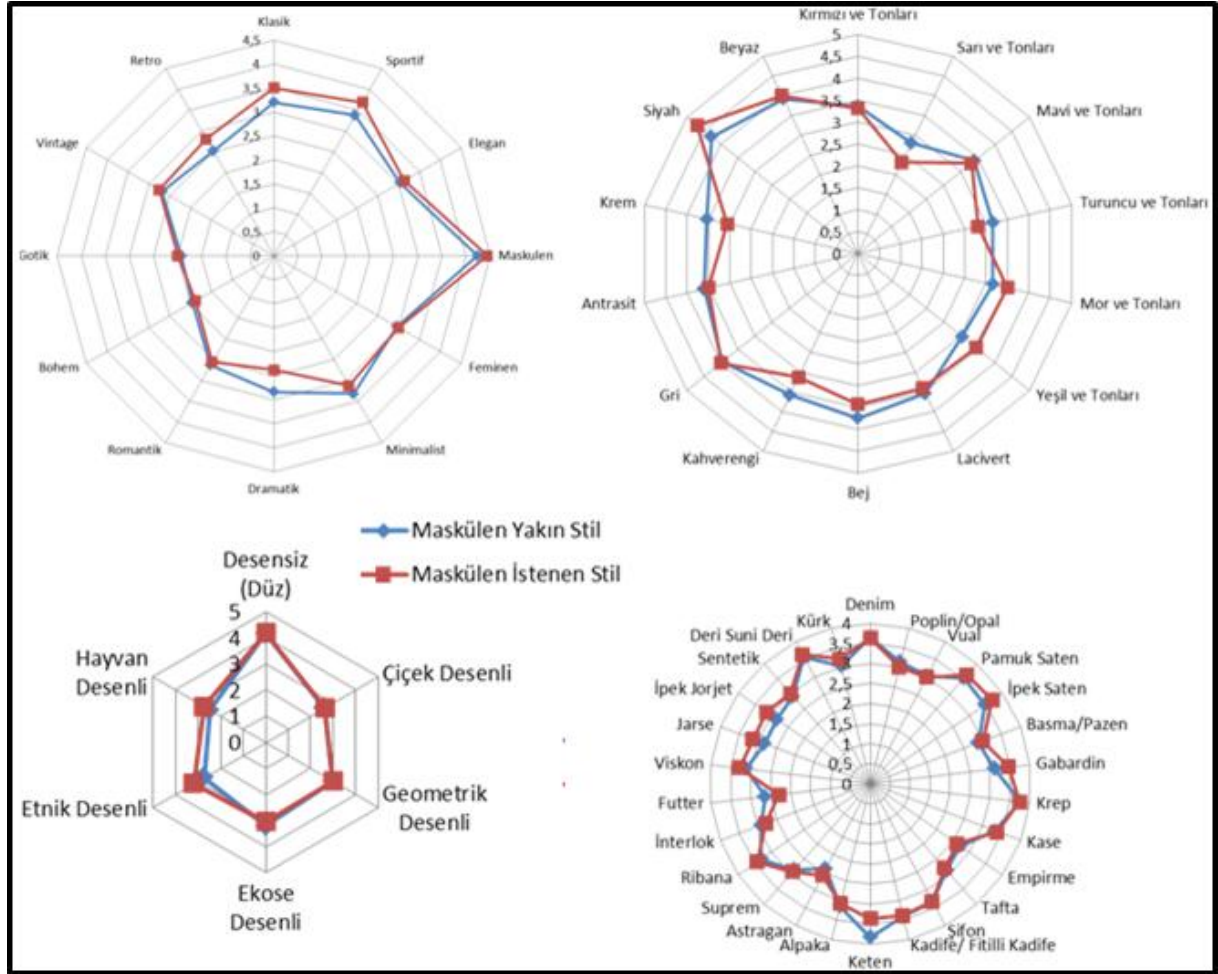

Şekil 6: Moda Tasarımı Öğrencilerinin Sahip Oldukları ve Sahip Olmayı İstedikleri Stillere Göre Tasarımlarında Stil, Renk, Desen ve Doku Kullanma Durumları - Elegan Stil

Elegan stile sahip olanlar ile elegan stile sahip olmak isteyenlerin tasarımlarında romantik, dramatik, minimalist, feminen ve elegan stillere aynı ölçüde yer verdiği görülmektedir. Her iki grupta tasarımlarında desen olarak en çok düz (desensiz) tercih etmiş, renk olarak siyah ve beyaza yer vermiştir.

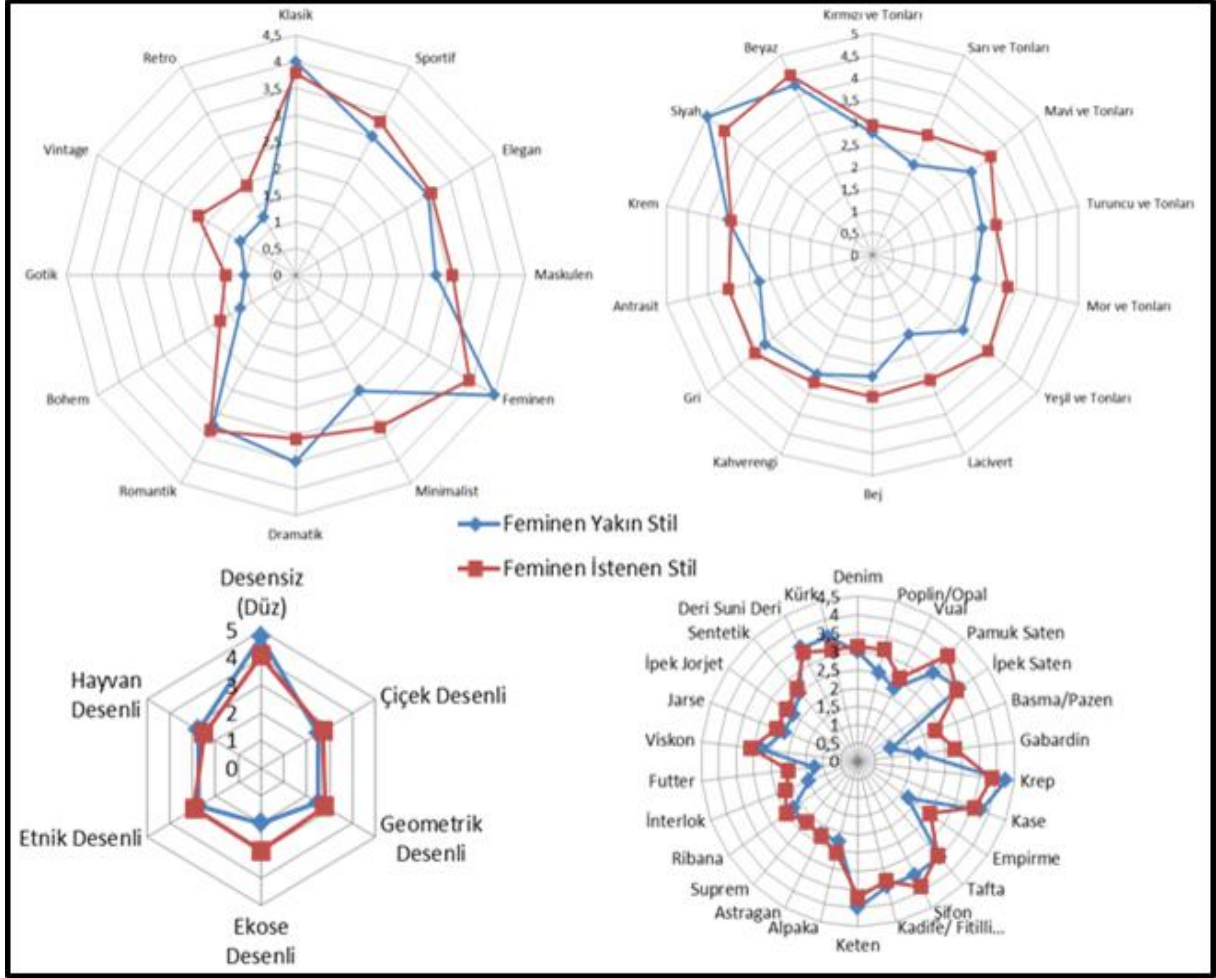

Sportif stile sahip olanlar ve sahip olmak isteyen öğrencilerin tasarımlarında sportif stile aynı ölçüde yer verdiği görülmektedir. Desen olarak düz (desensiz) yanı sıra çiçek, geometrik ve ekose desenleri de tercih edilmektedir. Kumaş türü olarak ise denim, deri, krep, süprem ve viskonun daha sık tercih edildiği tespit edilmiştir.

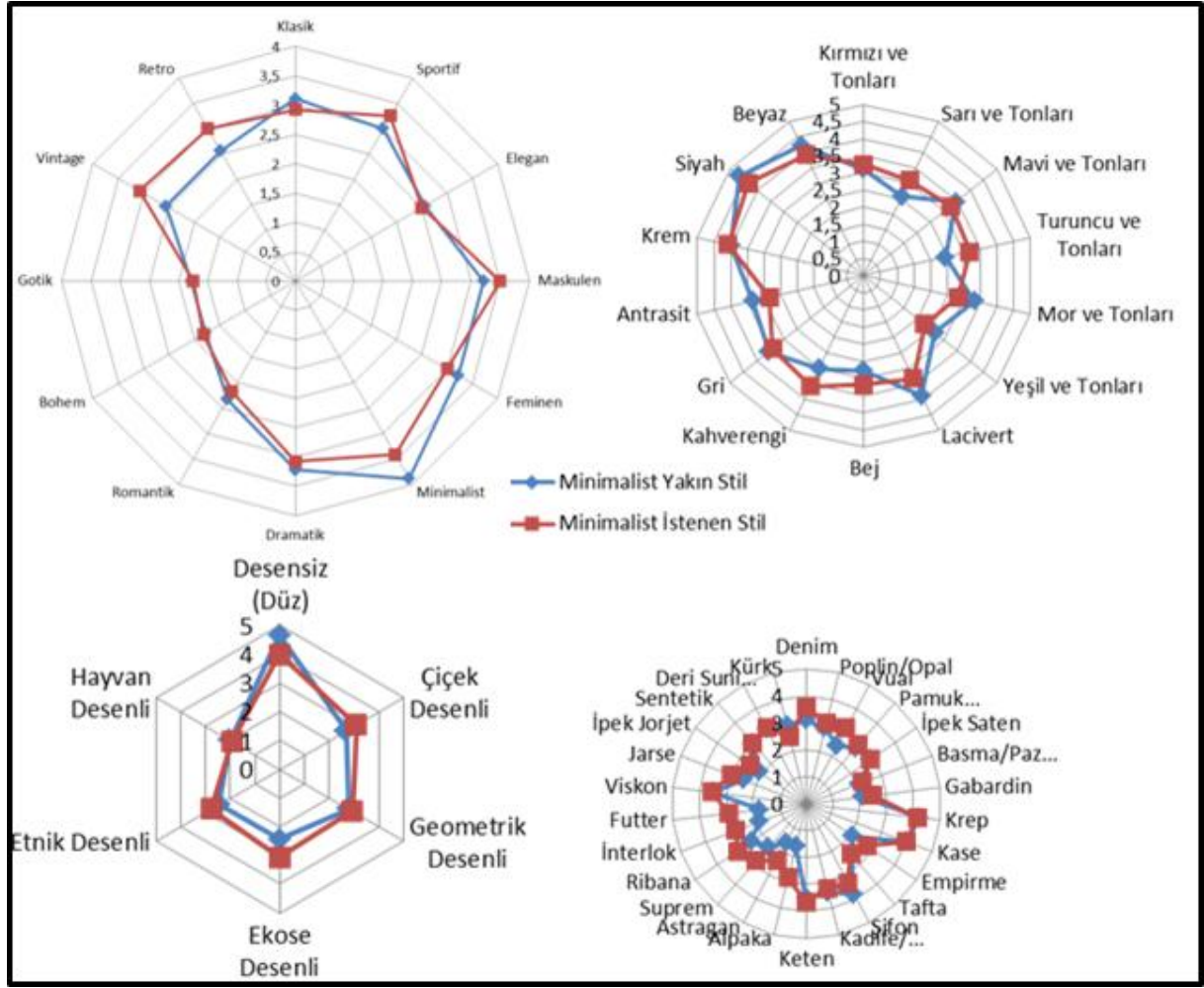
Şekil 8: Moda Tasarımı Öğrencilerinin Sahip Oldukları ve Sahip Olmayı İstedikleri Stillere Göre Tasarımlarında Stil, Renk, Desen ve Doku Kullanma Durumları - Maskülen Stil

Maskülen stile sahip olanlar ile sahip olmak isteyen öğrencilerin tasarımlarında stillere yer verme sıklıkları birbirlerine çok benzerdir. Aynı şekilde renk, desen ve doku kullanma durumları da benzerlik göstermektedir. Her iki grubun da tasarımlarında en çok maskülen stile yer verdikleri ve renk olarak siyah, gri, beyaz, antrasit kullandıkları göze çarpmaktadır.

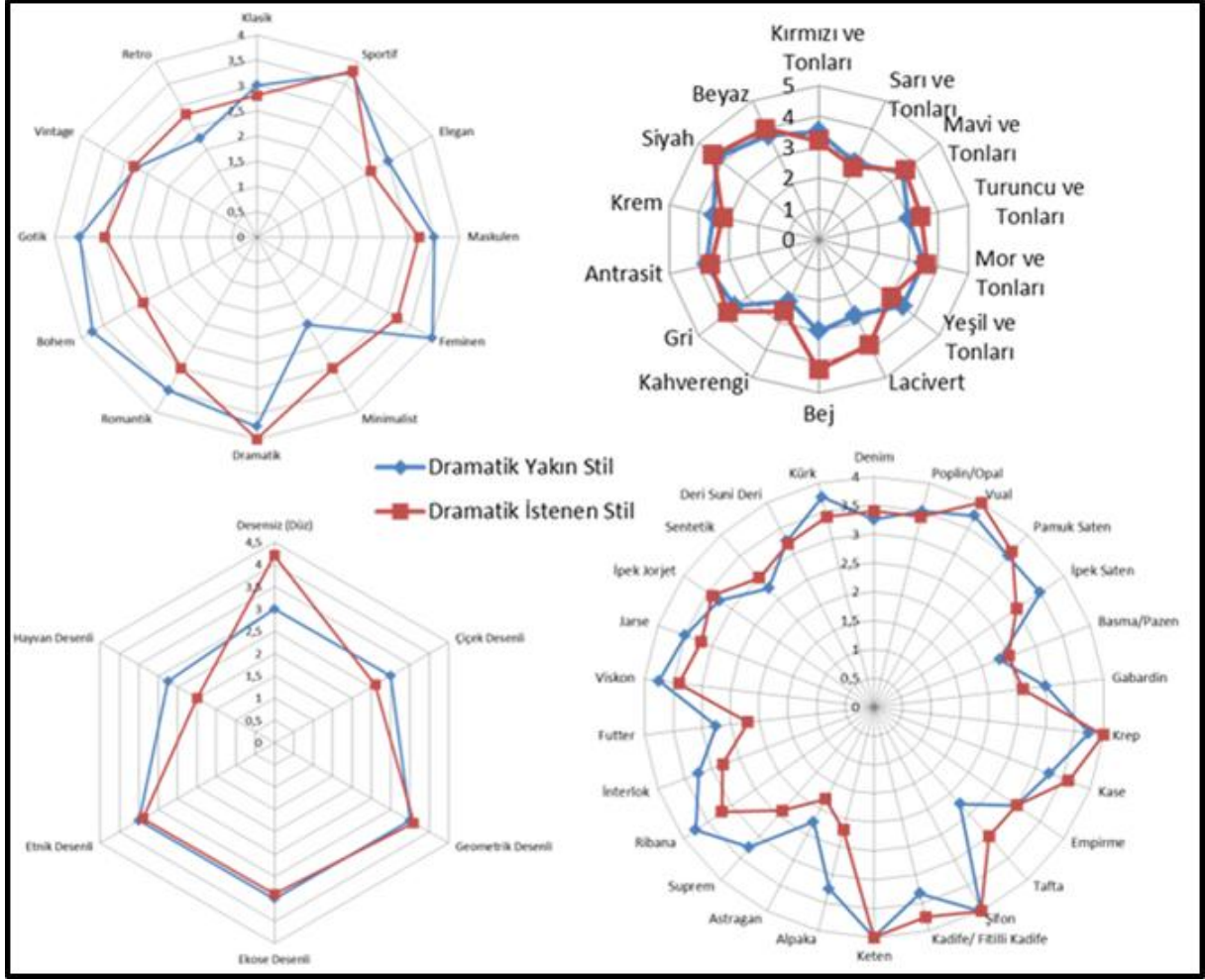
Şekil 9: Moda Tasarımı Öğrencilerinin Sahip Oldukları ve Sahip Olmayı İstedikleri Stillere Göre Tasarımlarında Stil, Renk, Desen ve Doku Kullanma Durumları - Femenin Stil

Femenin stile sahip olan ve olmak isteyen öğrencilerin tasarımlarında en çok feminen stile, bunun yanı sıra klasik, romantik, elegan stile yer verdikleri görülürken; bohem, gotik, retro gibi stillere de çok az yer verdikleri tespit edilmiştir. Bu stilde kumaş türü olarak krep, şifon, keten ve kaşe daha sık tercih edilmiştir.

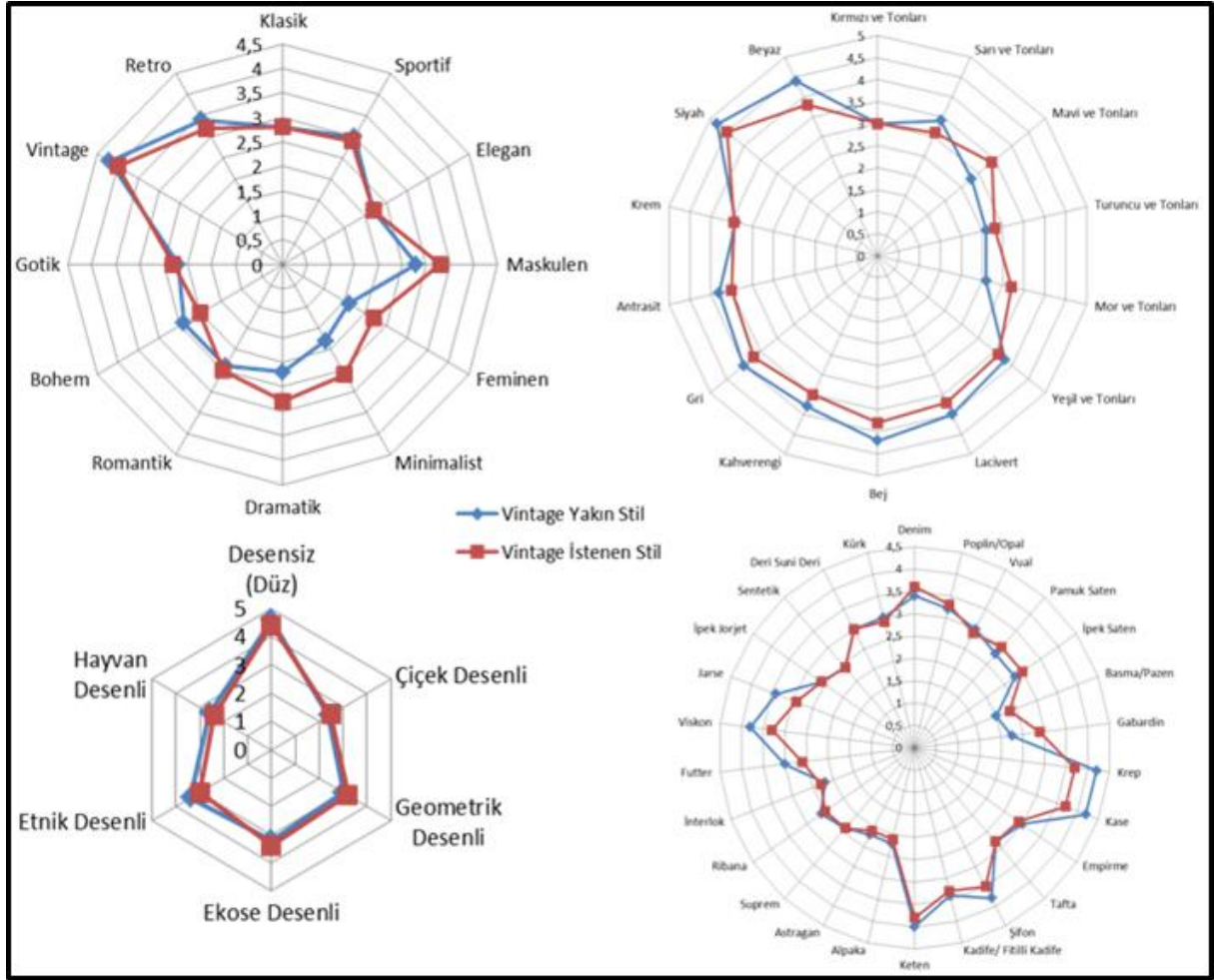
Şekil 10: Moda Tasarımı Öğrencilerinin Sahip Oldukları ve Sahip Olmayı İstedikleri Stillere Göre Tasarımlarında Stil, Renk, Desen ve Doku Kullanma Durumları - Minimalist Stil

Minimalist stile sahip olan ve olmak isteyen öğrencilerin tasarımlarında en çok maskülen ve minimalist stile yer verdikleri, bunun yanı sıra dramatik ve feminen stili de kullandıkları görülmektedir. Desen tercihleri incelendiğinde; düz (desensiz) çok tercih edilirken, hayvan desenlerinin az tercih edildiği saptanmıştır.

Şekil 11: Moda Tasarımı Öğrencilerinin Sahip Oldukları ve Sahip Olmayı İstedikleri Stillere Göre Tasarımlarında Stil, Renk, Desen ve Doku Kullanma Durumları - Dramatik Stil

Dramatik stile sahip olanlar sahip olmak isteyenlere göre gotik, bohem, romantik ve feminen stile daha çok yer vermektedir. Her iki grup da tasarımlarında benzer sıklıkta dramatik ve sportif stili tercih etmektedir. Renklerde ise bütün renkleri benzer sıklıkta tercih ettikleri gözlenmektedir. Kumaş türü olarak krep, keten, vual, şifon, kürk, viskonun daha sık kullanıldığı görülmektedir.

Şekil 12: Moda Tasarımı Öğrencilerinin Sahip Oldukları ve Sahip Olmayı İstedikleri Stillere Göre Tasarımlarında Stil, Renk, Desen ve Doku Kullanma Durumları - Vintage Stil

Feminen stile sahip olan ve olmak isteyen öğrencilerin tasarımlarında en çok vintage ve maskülen stile yer verdikleri görülmektedir. Renk tercihlerinde gri, antrasit, beyaz, siyah, kahverengi, bej ve yeşilin en çok tercih edildiği saptanmıştır. Desen tercihleri incelendiğinde; düzün (desensiz) yanı sıra etnik, ekose, geometrik desenlere de yer verilirken; hayvan ve çiçek desenlere daha az yer verildiği gözlenmiştir.

Değerlendirme sonuçlarında, bohem ve retro stile sahip öğrenci bulunmadığı, öğrencilerden hiçbirinin klasik stile sahip olmak istemediği, gotik ve romantik stile sahip olan ve sahip olmak isteyen birer öğrenci olduğu için karşılaştırılmalı grafik oluşturulamamıştır.

Sonuç

Moda tasarımı öğrencileri için stil, sadece kendi giyimlerinde kullandıkları bir kavram olmanın dışında; tasarım yaparken etkilendikleri, kendilerini yansıttıkları bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu araştırmada moda tasarımı programında okuyan lisans öğrencilerinin kendi stilleri ile tasarım yaparken yararlandıkları stil öğeleri arasındaki benzerlik ve farklılıklar ele alınmıştır.

Araştırmaya katılan öğrenciler sahip olduğu, olmak istediği ve tasarımlarında en çok kullandığı maskülen stil, daha sonra ise sportif stil olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra öğrenciler, kendi stilleri ve sahip olmak istedikleri stillerin yanı sıra benzer stillere de tasarımlarında yer vermişlerdir. Örneğin, elegan stile sahip biri, tasarımlarında elaganın yanı sıra feminen, klasik, romantik stilleri de tercih etmektedir. Deseni kullanma sıklıklarına bakıldığında; vintage gibi stillerde etnik, ekose, geometrik desenler tasarımlarda yer bulsa da düz desenler tüm stiller için en çok tercih edilen desen türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum desensiz kumaşların birçok stili daha kolay yansıttığı görüşü ile açıklanabilir. Tasarımlarda renk kullanımına bakıldığında en çok siyah, beyaz ve gri kullandıkları; ancak bunun dışında tüm renklere yer verildiği de görülmektedir. Çalışmanın bir diğer değerlendirme kriteri doku konusunda ise; öğrencilerin tasarımlarında bütün dokulara yer verdikleri; ancak en çok krep, pamuk saten, keten, denim, şifon kumaşları tercih ettikleri görülmüştür.

Giyside stili meydana getiren giyim tarzı, renk, doku ve desen öğeleri üzerine öğrenciler hangi stile sahip olurlarsa olsunlar, sahip olmak istedikleri stiller ile tasarımlarında kullandıkları stillerin büyük oranda benzer olduğu sonucuna varılabilir. Bu çalışmanın bu konuda yapılacak araştırmalara yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Akkaya H (2016). Moda Atölyesi. İstanbul: İnkilap Yayınevi.

Bali Y (1998). Piyasada Kullanılan Standart Kumaşlar. Tekstil ve Konfeksiyon Dergisi, 8 (1), 27-30.

Bali Y (1998). Piyasada Kullanılan Standart Kumaşlar. Tekstil ve Konfeksiyon Dergisi, 8 (2), 106-110.

Eryazıcı E (2014). Çalışan Kadınların Vücut Şekillerine Göre Giysi Tercihlerinin Belirlenmesi (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Göle M (2008). Sarışın Kadın'ın İçi Boş mu?, İnsan Giyininir, Cogito Dergisi, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, Sayı 55, 142-150.

Gürer Varlı Z (2015). Giyimin Dili. Siyasal İletişimde Giyim Kodlarının Rolü. Kocaeli: Volga Yayıncılık.

Harvey J (2008). Giysiler, Renk ve Anlam, Sanat Dünyamız Üç Aylık Kültür ve Sanat Dergisi, 107, 77-85.

İbicioğlu H, Çiftçi M, Cerit E (2014). Giyimde Renklerin Uyumu. İstanbul: Hayat yayın Grubu.

İşbilen A (2011). Giysi ve İletişim. Mustafa Kemal Atatürk'ün Giysi ile Verdiği Mesajlar. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Kaba A (2015). Moda Dönek Bir Tanrıçadır. İstanbul: Postiga Yayınevi.

Kabadayı S (2017). 10 Adımda Kişisel İmaj. Ankara: Elma Yayınevi.

Okan MR (2015). Kendi Stilini Yarat. İstanbul: Alfa Yayınevi.

Olgaç P (2014). Moda Tasarımı Stil ve İmaj. Ankara: Sistem Ofset Yayıncılık.

Salman F (1998). Tarihi Türk Kumaşlarında Desen ve Renk Anlayışı. Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, 141-154.

Tama D (2010). Giysi Kalıbı Hazırlığına Yönelik Vücut Tiplerinin Belirlenmesi ve Uygun Kalıp Hazırlama Teknikleriyle İlişkilendirilmesi (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekstil Mühendisliği Anabilim Dalı, İzmir.

Yazucu S (2017). Tam Benim Tarzım. İstanbul: Carpe Diem Yayınevi

Japon Geleneksel Giysisi Kimono Hakkında Bazı Tespitler

Özlem GÜNEŞ¹, Müzeyyen Melike ESİN²

¹ Doktor Öğretim Üyesi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi,
E-Posta: ozlem.gunes@izu.edu.tr

² Doktora Öğrencisi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Tarih ve Medeniyet Araştırmaları Doktora Programı,
E-Posta: esin.muzeyyen@std.izu.edu.tr.

Öz

Kimono festivallerde ve resmi mekanlarda her yaşta giyilen, geçmişten günümüze gelen Japon ulusal giysisidir. Japonlar geleneklerine bağlı bir halk olarak giyim kuşam konusunda örf ve adetlerini sürdürmüşler ve modern zamanlara taşımışlardır. Kimono, Japon kültürünü ve kimliğini yansıtan önemli bir öge olarak dünya modasını etkisi altına almayı başarmıştır.

Bu çalışmada, Japon toplumuna özgü bir karaktere sahip kimononun kullanım alanları, farklı modelleri ve kumaş desenleri göz önüne alınarak incelenmeye çalışılmış, böylece kimononun tarihini ve giyim kurallarını merak eden araştırmacıların konu hakkında fikir sahibi olmalarını amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Japonya, Kimono, Giyim, Gelenekler, Festivaller

Some Remarks on the Japanese Traditional Clothing Kimono

Abstract

Kimono is a Japanese national dress from past to the present, worn at all ages in festivals and public places. Japanese people have maintained their traditions and dependent on and carried them to modern times. Kimono has succeeded in influencing the world fashion as an important element that reflects the Japanese culture and identity.

In this study, kimono has been studied regarding to Japanese cultural character, areas of usage, its different models and fabric patterns. The purpose of this study is to give a brief idea to researchers who are interested to the history of kimono and the rules of clothing.

Keywords: Japan, Kimono, Clothing, Traditions, Festivals

Giriş

Kimononun Kısa Tarihi

Kimono T şeklinde, avak bileğine kadar uzanan düz hatlı, vakalılı, uzun kollu ve geniş kumas kusakla önden çapraz birleştirilen hem kadınların hem de erkeklerin giydiği Japonya'nın geleneksel uzun giysisidir (Güvenç, 2010;421). Japonca'da kimono kiru "giymek" ve mono "şey" kelimelerinin birleşmesinden meydana gelir ve "giyilen eşya" anlamına gelir (Imperatore ve Maclardy, 2001; 8). Geleneksel kıyafetler içinde buldukları toplumun izlerini taşıdıkları için günümüz kıyafetlerinden ayırdılar. Japonlar, geçmişten günümüze hem kültürleriyle hem de sanatlarıyla tüm dikkatleri üzerlerine çekmeyi başarmış bir toplumdur. Çin kültüründen etkilenerek giymeye başladıkları kimonoya kendi kültürlerinin özelliklerini katan Japonlar, bu giyim geleneğini daha da ileri taşıyarak Japon kimliğine özgü bir tarz oluşturmuşlardır. Bu makalede geleneksel Japon kıyafeti kimononun tarihçesi, aksesuarları, modelleri, kumaşları ve kullanım alanları hakkında kısa bilgiler verilmiştir.

Kimono hakkındaki ilk deytaylı bilgiye Heian Dönemi'nde (794-1185) Murasaki Shikibu tarafından yazılmış ilk roman olma özelliği taşıyan edebi eserden ulaşıyoruz. Yazar eserinde, Heian Dönemi'nde sarayda giyilen giysilerden bahsederken, tapınlarda bulunan kumaşlardan dikilmiş kadın kimonolarını detaylı bir şekilde tasvir eder. Kısa kol anlamına gelen *kosode* adlı Çin'in geleneksel giysisinden etkilenerek giydikleri kıyafet, bugün giyilen kimonoların ilk halini oluşturur. Kamakura Dönemi'nde (1185-1333) kosode askeri ve savaşçı kesim tarafından da giyilmekteydi. Edo Dönemi'nde (1603-1868) toplum; yöneticiler, tüccarlar, zanaatkârlar, çiftçiler ve soylu asker sınıf samuraylardan oluşmaktaydı. İnsanlar giydikleri kıyafetleriyle sınıflara ayrılmaktaydılar. Bu dönemde toplumda giyim kuşam kurallarının keskin bir şekilde belirlendiğini görmekteyiz. En güzel kimonoyu seçmek için yarışmalar düzenlenirdi, bu yarışmalarda zarıflığın göstergesi olarak bazen en sade kimonolar öne çıkardı. 17. yüzyılda masrafları kısmak için yüksek rütbe sahibi kişiler, daha alt rütbedeki insanlarından kendilerini ayırmak için gösterişli kıyafetler giymelerini engelleyici önlemler alındı. Böylelikle üst sınıfa mensup kişiler kendilerini ayırt edebilmek adına, pahada düşük ama desende daha sanatsal kumaşlardan kimonolar giymeye başladılar. Böylelikle bu dönem kimono kumaşlarında en seçkin geleneksel desenlerin ortaya çıkmış olduğunu görmekteyiz. 1853 yılında Japonya limanlarını uluslararası ticarete açtıktan sonra kimono desenlerinde Batı kültürünün etkileri görülmeye başlanmıştır. Meiji Dönemi'nde (1868-1912) Sanayi Devrimi'ne ayak uydurmaya çalışan Japon tekstili de makineleşince, Japonlar yeni kimono üretim teknikleri oluşturarak,

¹ Terry Satsuki Milhaust, **Kimono A Modern History**, Reaktion Books, 2016, s.15.

makine dokuması ve boyaması karşısında geleneksel kimono üretimini sürdürmüşlerdir. Taisho Dönemi'nde (1912-1926) 1923'de büyük Tokyo depreminde birçok eski kimono kaybolmuştur. Hazır giyim sektörü de sekteye uğradığı için geleneksel Japon kimono üretimi tekrar ivme kazanmıştır. Showa Dönemi'nde (1926-1989) 1920'lerde harcamaları kısmak için yöneticiler ipek üretimine ağır vergiler koymuştur. Kadınlar eski kimonolarını tekrar dizayn ederek, kendilerine kimono dikmişlerdir. II. Dünya Savaşından sonra Japon ekonomisi tekrar düzelmeye başlamıştır. Bu dönemde kimono kalıbı sabit kalmış fakat Avrupa ve Amerika modası kimono motif ve desenlerini etkilemiştir. Fabikalarda çoklu üretimin sağlanmasıyla, kimono daha fazla elde edilebilir bir giyim hâline gelmiştir. Giyen kişinin yaşına, statüsüne ve mevsimlere göre kimononun renkleri ve kuşakların desenleri çağa ayak uydurmuştur. Eski kimonoların günümüze kadar bozulmadan gelmesinin en büyük sebebi, yıpranmış kimonoların ikinci el mağazalarında satılarak uzun süreli korunması ve saklanmasıdır. Heisei Dönemi'nde (1989-halen) günümüzde her Japon bayanın evinde genç kızlığa girme kutlaması töreni ve düğün töreni için giymeyi planladığı iki tane kimonosu vardır. Eskiden her gün giyilen kimono artık özel günler dışında giyilmemektedir (Imperatore ve Maclardy, 2001; 24-26).

Günümüzde aikido ve kendo gibi Japon dövüş sanatlarında dövüşürken rahatlık sağlama amacıyla erkeklerin giydiği bölümlü ya da bölümsüz uzun etekliğe benzer pantolonlara *hakama* denir. Eski zamanlarda hakama, samuravların kılıçlarını kullanırken hareket rahatlığı sağladığı için çok tercih edilirdi (Ayrıncımar, 2010; 50). Törenlerde hakama giyen samuraylar, yolculuğa çıktıklarında dar paçalı pantolon giyer, savaşta zırh, ok ve yay taşırlardı (Günay, 1986; 32).

Kimono Aksesuarları

Kimono'nun birçok aksesuarı vardır. Uzun kollu içlik olarak giyilen iç giysiye *nagajuban* denir. Kadın kimonolarında genelde beyaz, kırmızı, pembe veya turuncu renkte ipek kumaştan üretilir (Imperatore ve Maclardy, 2001; 32). *Nagajuban*ın üzerine giyilen kimonodan sadece yaka kısmı gözüktür. Erkek kimonoları genellikle koyu renkte olduğu için erkekler için dikilen iç giysinin yaka desenleri samuray miğferleri, *ejderhalar*, doğa manzaraları ve uğurlu hayvanlardır. *Geta* kimono ile kullanılan sandalettir. Samandan örülmüş olanlarına *waraji*; kumaş, deri ya da ottan yapılmış sandaletlere ise *zori*, sandaletle giyilen çoraba ise *tabi* denir. *Sukiya-bukuro* kimono ile kullanılan çantaya verilen isimdir (Imperatore ve Maclardy, 2001; 137). İpek çiçekler, tahta taraklar ya da yeşim taşından tokalardan oluşan geleneksel saç süslemelerine *kanzashi* adı verilir. Kimononun belden saran kuşağı *obi* olarak adlandırılır. *Obi-ime* ise kimono kusağının üzerine bağlanan ipdir (Imperatore ve Maclardy, 2001; 136). Erkek kimonoları ile kadın kimonoları arasındaki en önemli fark erkeklerin kullandığı kuşak daha dar olması ve arkadan sade bir düğümle bağlanmasıdır (Ayrıncımar, 2010; 85). *Haori* kimonunun üzerine giyilen kalçaya kadar uzanan cekettir. *Haori* Japonca'da "katlanmış kanat" demektir. Eskiden sadece erkekler kullanırken, Edo döneminde bayanlar tarafından da kullanılmaya başlanılmıştır (Imperatore ve Maclardy, 2001; 140). *Haori-imo* haorinin üzerine bağlanan püsküllü ve örgülü bağdır. Genelde dikdörtgen yakalı olan *michiyuki* kimononun üzerine giyilen Japon geleneksel paltosudur (Imperatore ve Maclardy, 2001; 161).

Japonca'da *sensu* denilen yelpaze askerler ve devlet adamlarının sık kullandığı kimono aksesuarıdır (Ayrıncımar, 2010; 50). *Yelpazeler* Japon kültüründe kişinin mesleğini belli eden bir kimlik olma özelliği taşırlar.

Kimono Kumaş Desenleri ve Renkleri

Siyah, lacivert ve koyu yeşil bazen de kahverengi erkek kimonolarında en çok kullanılan renklerdir. Erkek kimonolarının kumaşları genellikle mattır. Kadın kimonolarının renkleri giyilen ortama ve giyen kişinin yaşına göre değişiklik gösterir. Kadın kimonosunun resmiyet derecesini genellikle kumaşın cinsi, deseni ve rengi belirler. Resmiyet derecesi aksesuarların tipi ve rengiyle aynı zamanda da kumaşın cinsiyetle alakalıdır. Genç kadınların kimonosu canlı renklerden oluşurken daha yaşlı kadınlarınki oldukça koyu renkli ve daha fazla işlemelidir. İpek, kimonolarda en çok kullanılan kumaş türüdür. Pamuklu ve polyester kumaşlardan yapılan kimonolar da gündelik amaçlı kullanılmaktadır. Tek bir top kumaştan üretilen kimonolar, genelde başka bir teki bulunmaz ve standart bedendir. Kimonoların birçoğu el yapımıdır ve kumaşları elde dokunur ve boyanır.

Japon şiirinde mevsimleri ifade etmek için kullanılan kelimelere kigo denir. Japon şiiri haiku yazan şairler, mevsim kelimelerinin listesini içeren saijiki adlı referanslardan yararlanırlar. Kimonoların üzerindeki desenler saijiki listesinde geçen mevsim kelimelerine göre üretilir. Kadın kimonolarının üzerindeki desenler dört mevsime göre farklılık gösterir. Örneğin; kiraz çiçeği baharı, süsen çiçeği yazı, akçaağaç yaprağı son baharı, Amerikan tropikal orkidesi (Cattleya) kışı simgelemesi açısından mevsim kelimelerine birer örnek teşkil edebilir (Nitanai, 2017; 2-6). Kyoto Antik Kumaş Koruma Topluluğu'nun (Kyoto Antique Fabric Society) kurucusu Keiko Nitani tarafından hazırlanmış kimono kumaşları üzerindeki desenlerin mevsimlere göre sınıflandırıldığı ve desenlerin anlamlarının bulunduğu *Kimono Design* adlı 2017 Turtle Yayınevi basımlı kitap, kimono kumaşlarının desenlerine ilgi duyan araştırmacılar için geniş bir referans olma özelliği taşır.

Kimononun Kullanım Alanları

Günümüz kimononun giyilmesi geleneksel kimonoyla karşılaştırıldığında daha kolaydır. Festivallerde sosyalleşmek için giyilen kimonolar yalnızca bir ya da iki kattan ve gizli ikinci yakadan oluşur. Resmi olmayan bu kimonolar basit desenli veya tek renkli kuşaklarla bele bağlanır. Tam takım resmi kimonolar genellikle gelinler, geyşalar, hostesler tarafından veya çok resmi günlerde giyilir. *Junihitoe*, geçmişte ve günümüzde sarayda imparatorluk düğünü ya da taç giyme törenleri gibi resmi törenlerde giyilen on iki katlı kimonodur (Imperatore ve Maclardy, 2001; 23).

Kimono düğünlerde, çay törenlerinde, yılbaşı törenlerinde, cenaze törenlerinde ve geleneksel günlerde sosyal ortamlarda giyilir. Günümüzde günlük hayatta kimono giyenler genellikle geleneklerine bağlı ileri yaşta Japonlar ve Budist rahiplerdir (Güvenç,2010;90). Geleneksel Japon düğününde gelin kırmızı beyaz atlastan bir kimono, damat beyaz astarlı, gri kuşaklı siyah ipek bir kimono giyer (Güvenç, 2010; 91).

Her yıl 15 Kasım'da düzenlenen *Shichi-Go-San (Yedi-Beş-Üç) Festivali*'nde Japonlar kimono giyerler. Bu festivalde uğur getirdiği için tek sayı olan üç-beş yaşlarındaki oğlan ve üç-yedi yaşlarındaki kız çocukları ailelileri tarafından Japon tapınaklarına götürülür. Çocuklara festivalde bin yıl şekeri anlamına gelen *chitose-ame* denilen ince uzun kırmızı renkte şekerler; uzun yaşamı simgeleyen kaplumbağa ve turna resimleri olan kapta, sağlıklı yaşam sürmeleri dilenerek dağıtılır. Erkek çocuklar hakama, kız çocuklar kimono giyerek fotoğraf stüdyolarında fotoğraf çektirirler. Japonların kimono giydiği diğer bir etkinlik ise *Bon Odori Festivali* veya diğer adıyla *Obon Festivali*'dir. Japonya'da ve diğer Budist ülkelerde 15 Temmuz'da kutlanır. Bu günlerde ölen atalarının ruhlarının evlerini ziyaret ettiklerine inanılır. Bu yüzden evin çevresi, bahçe ve odaları titiz bir şekilde temizlenir. Ölen kişinin mezarı ziyaret edilir. Yol göstermek amacıyla fenerler yol boyunca asılır. Evde ise ruhlara sunu olarak hazırlanmış yiyecekler hazırlanır. Japonlar toplu olarak sadece yazın giyilen kimono çeşidi olan *yukata*

giyerler ve *bon-odori* denilen geleneksel Japon dansı yaparlar. Yukata kelimesi denilen kaplıcadan sonra giyilen bornoz olan *Yukata-bira* kelimesinin kısaltılmış hâlidir.1800'lerde rahipler arınmak için kaplıcalara girerlerdi ve ilk baslarda ipekten yapılan yukata, suya daha dayanıklı malzeme olan pamuktan yapılmaya başladı. Kullanımı kimonoya göre daha konforlu olduğu için rahipleri takiben soylu ve askeri kesim de yukata giymeye başlamıştır. Fabrika yapımında çoklu üretimi geçildiği ve kimonoya göre maliyeti daha düşük olduğu için yukata, ilerleyen yıllarda herkes tarafından giyilen günlük giysi hâline gelmiştir (Cliffe, 2017; 27). Günümüzde de birçok kaplıcada banvodan sonra bornoz gibi kurulanmak amacıyla yukata kullanılır. Yukata kullanım açısından kimonodan daha rahat olduğu için yaz aylarında festivallerde giyilir. Bayan yukataları çiçek ve doğa desenlerinden üretilirken, erkek yukataları daha çok geometrik desenlerden üretilir (Imperatore ve Maclardy, 2001; 30).

Edo Dönemi'nde Japonya'da var olan son feodal askeri hükümet olan Tokugawa Shoğunluğu döneminde kadınlar arasında moda olan boyun dekoltesi ve yürürken önden eteğin açılmasıyla ayak bileklerinin görünmesini sağlayan yırtmacı müstehcen bulan dönemin Hristiyan Batılı gözlemcilerinin eleştirilerine maruz kalmıştır. Bu eleştirilere karşısında hassasiyet gösteren ve Batı tarzı medeni davranışa duyarlı olan reformcu Japonlar daha iddiasız, koyu renkli, önden açılmasın diye vücuda sıkı sarılmış ve yürümede kolavlık sağlamak için etekleri kısaltılmış bir kimono modelini kadınlara sunmuşlardır (Esenbel, 2000; 24).

Kimono Hakkında Bilgi Veren Kitaplar

Japon edebiyatının ilk romanı olan aristokrat kadın yazar Murasaki Shibiku tarafından 11. yüzyılda yazılan *Genji Monogatari* adlı roman, Heian döneminin saray yaşantısı ve kimono giyim şekli hakkında tanıtıcı açıklamalar ve resimler içerdiği için arşiv özelliği taşıması sebebiyle çok özel bir eserdir (Imperatore and Maclardy, 2001; 23).

Fransız yazar Auguste Racinet'in (1825-1863) Antik Çağ'dan 19. yüzyıla dünya kostüm tarihini betimlediği ve giyim arşivi niteliği taşıyan kitapta; 99'dan 105'e kadar olan levhalarda, Japonların sosyal statülerine göre saray-kırsal kesim, iç-dış mekan giyim kuşamı hakkında bahsi geçen yüzyılı anlatan resimlere ulaşmamız mümkündür (Racinet, 2016; 151-180).

² <https://www.japanvisitor.com/japanese-festivals/shichi-go-san> (İ.E.T: 1 Aralık 2018).

3

Meiji Dönemi'nde, Japonların kimonosu da Batılılaşmaya maruz kalmış ve bu döneminin kadın kimonoları reform geçirmiştir. 1853 yılında amirallik yetkisi olan deniz subayı Amerikalı Matthew Perry ticaret yapmak amacıyla dört gemiyle Tokyo limanına vararak, Japon kültürünün Batılı ülkelere tanıtılmasına vesile olmuş ve bu dönemden sonra Avrupalı ve Amerikalı ressamlar Japon kültüründen ülkelerine gelen ürünlerin üzerinde gördükleri figürler vasıtasıyla etkilenmişlerdir. İzlenimci ressamların resimlerinde; *Japonizm Akımı* olarak adlandırılan Japon kültürünün Batılı sanatçıları etkilemesi akımı, kimono giydirilen Batılı kadınların resmedilmesiyle görülür. Örneğin; James Tissot'ın *La Japonaise au bain* (1864) ve Piere Auguste Renoir'ın (1882) *Madame Heriot* adlı eserlerinde Japon kültürünün sembolü olarak kimononun, Batı sanatını etkilemiş olduğunu görmekteyiz (Milhaust, 2016; 141-143).

³ Auguste Racinet, **The Costume History**, Taschen, 2016, s:178.

4

Sonuç

Kimono ecmisten unümüze hâlâ popülerliğini kaybetmeden kullanılmakta olan Japonlara özgü bir kıyafettir. Japonlar eleneklerine bağlı bir halk olduğu için her konuda olduğu gibi giyim kuşam konusunda da örf ve adetlerini sürdürmüşler ve modern zamanlara taşımışlardır. 19. yüzyıldan sonra Avrupalı tüccarlar tarafında Avrupa'ya götürülen kimonolar Avrupa sanat tarihinde görülen Japonizm Akımı'nın simgesi olarak, Batılı sanatçılar tarafından resim ve fotoğraf sanatında faydalanılmıştır. Kimonolar ünün modasına uygun olarak ünümüzde de giyilen giysiler olarak kullanılmakta, Japon kültürünü yansıtan bir karakterle tüm dünyayı etkilemeye devam etmektedir.

⁴ Terry Satsuki Milhaust, **Kimono A Modern History**, Reaktion Books, 2016, s:143.

Ekler

Amerikan tropikal orkidesi (Cattleya) desenli kimono; Kış aylarında giyilmek için kullanılan kimono deseni olarak üretilmiştir. 1906 yılından sonra Japon geleneksel çiçeklerinin yanı sıra sanatçılar Batı coğrafyasına ait çiçekleri de kimono desenleri arasında kullanmaya başladılar (Nitanai, 2017: 291).

Zori; Kimono ile giyilen geleneksel Japon sandaletidir (Kawakatsu, 1936: 38).

Tabi; Japon geleneksel sandaleti geta ya da zori ile giyilen orap (Imperatore ve Maclardy, 2001; 135).

Geta; Lake kaplama kimono sandaleti (Imperatore ve Maclardy, 2001; 135).

Sensu; Japon geleneksel yelpazesi; kimono kuşağının içinde taşınır, hem kadın hem de erkekler tarafından kullanılır (Imperatore ve Maclardy, 2001; 138).

Miyabi; üzeri kumaş çanta (Sukiya-bukuro: kimono ile kullanılan çanta) ile kaplanmış küçük dikdörtgen bambu sepet (Imperatore ve Maclardy, 2001; 137).

Obi-jime, kimono kuşağının üzerine bağlanan ip (Imperatore ve Maclardy, 2001; 136).

Obi; kimonoyu bağlamak için kullanılan bel kuşağı (Kawakatsu, 1936, 43)

Nagajuban; kimononun içine giyilen iç giysi (Imperatore ve Maclardy, 2001; 34).

Haori; kimononun üzerine giyilen ceket(Imperatore ve Maclardy, 2001; 148).

Yukata; Yaz aylarında giyilen pamuk kimono (Imperatore ve Maclardy, 2001; 31).

Geleneksel Japon seremonisi kimonosu (Kawakatsu, 1936, 33).

Uchikake; Edo Dönemi'nde giilmeye başlanan kabartma desenli kimono, günümüzde düğün törenlerinde giyilir(Imperatore ve Maclardy, 2001; 178 ve 185).

Michiyuki; kimonoğun üzerine giyilen Japon geleneksel paltosudur(Imperatore ve Maclardy, 2001; 161).

Gelinin başında saç süsleme sanatı; kanzashi örneğiyi, Japon düğün kimonosu giymiş çift (Bugünkü Japonya, 1989;115).

Geleneksel Japon sahne sanatı Kabuki Tiyatrosu için giyilen kimono örneği (Bugünkü Japonya, 1989;150).

Japon geleneksel çay töreninde kimono giymiş kadınlar (Güvenç, 2010;160).

Hakama; *Kyudo*(okçuluk), *Kendo* ve *Judo* gibi geleneksel Japon sporlarında rahat olması açısından giyilen pantolon (Bugünkü Japonya, 1989;86).

KAYNAKÇA

Avramınar SK (2010). “17.-18. vüsvıl Döneminde Osmanlı Kaftanları ve Japon Kimonoları Üzerine Karşılaştırmalı Çözömler”, Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Tekstil Anasanat Dalı Sanatta Yeterlilik Tezi.

Cliffe S (2017) *The Social Life Kimono: Japanese Fashion Past and Present*, Bloomsbury.

Esenbel S (Bahar 2000). “Türk ve Japon Modernleşmesi: ‘Uygırlık Süreci’ kavramı açısından bir mukayese”, *Toplum ve Bilim*, Bahar Sayı:84, s:18-15.

Günay R (1986). *Tarihsel Gelişim İçinde Japon Kültür ve Sanatı*, Yıldız Üniversitesi, Yayınları.

Güvenç B (2010). *Japon Kültürü*, Boyut Yayıncılık.

Imperatore C, Maclardy P (2001). *Kimono Vanishing Tradition, Japanese Textiles Of The 20th Century*, A Schiffer Book.

Japon Festivalleri, <https://www.asialogy.com/japon-festivalleri/>, (İ.E.T: 17Mayıs 2018).

Kahraman S (2016). “Japon Kimonolarının Geçmişten Günümüze Etkisi”, İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Kawakatsu K (1936). *Kimono*, Tourist Library:13.

Milhaust TS (2016), *Kimono A Modern History*, Reaktion Books.

Nitanai K (2017). *Kimono Design, An Intorduction to Textiles and Patterns*, Tuttle Publishing.

Racinet A (2016). *The Costume History*, Taschen.

Uluslararası Eğitim Enformasyon Merkezi (1989). *Bugünkü Japonya*, Japonya Büyükelçiliği, Ankara.

Güncel Sanatta Hazır Nesne Kullanımı

Selda MANT MENAY

Güzel Sanatlar Fakültesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya, Türkiye
E-Posta: seldamant@hotmail.com

Öz

Teknolojideki gelişmelerle birlikte ortaya çıkan tüketim toplumu, yeni bir insan tipini ortaya çıkarmıştır. Seri üretimle birlikte resim sanatı da teknik, malzeme ve konu olarak yeni bir döneme girmiştir. Hazır nesne, sanatçının klasik malzeme anlayışına bağlı kalmadan endüstriyel ürün olan nesnelerin sanat objesi olarak kullanması ve nesnenin asıl işlevinden soyutlayarak nesneye yeni bir anlam kazandırması olarak tanımlanabilir. Araştırma tarama modelinde desenlenmiştir. Araştırma hazır nesneyi malzeme ve konu olarak işleyen sanatçılar ve çalışmaları ile sınırlıdır. Hazır nesne, geleneksel olana itiraz niteliğindedir. Geleneksel sanat, günümüzde yerini fikir ve kavramlara bırakmıştır. Duchamp ile sanatın farklı tanımı yapılmış ve bu da sanatın özgürleşmesini sağlamıştır. Hazır nesne sanatçıya hem malzeme çeşitliliği sunar, hem de farklı bir bakış açısı sağlar. Dolayısıyla sanat eğitiminde hazır nesne kullanılması kaçınılmazdır.

Anahtar Kelimeler: Güncel sanat, hazır nesne, kavramsal sanat

The Use of Ready-Made Materials in Contemporary Art

Abstract

The consumer society that emerged together with the developments in technology has revealed a new type of human being. With the mass production, painting has entered a new phase in terms of technique, material and subject. Ready object, the use of industrial objects as art objects without depending on the classical material understanding of the artist and it can be defined as giving a new meaning to the object by abstracting it from its original function. The research was designed in a screening model. The research is limited to artists and works that function as ready-made objects and subjects. The ready object is an objection to the traditional one. Traditional art has left its place to ideas and concepts today. With Duchamp, a different definition of art has been made and this has allowed the art to be liberated. The ready-made object artist offers both a variety of materials and a different perspective. Therefore, it is inevitable to use ready objects in art education.

Keywords: Contemporary art, ready-made, conceptual art

Giriş

XIX. yüzyılda sanayi toplumunun gelişmesi ile yeni bir toplum tipi olan tüketim toplumunun oluşması plastik sanatlarda yeni oluşumların doğmasında önemli bir etkidir. Bu yüzyıldaki ekonomik ve teknolojik gelişmeler sanata farklı bakış açılarının doğmasına sebep olmuştur.

Sanatta, modernizm ile birlikte geleneksel gerçeklik anlayışı değişmiş, teknoloji ile beraber, teknoloji ürünü olan nesnelere (plastik, metal, tahta...) yeni bir sanat anlayışı ortaya çıkmıştır. Sanatta ilk kez endüstri ürünleri sanat nesnesi olarak bir değer kazanmıştır. İlk defa sanat dışı nesnelere sanatın içine girilmiş, estetik kazanmıştır. Bu dönemde sanatçı tanımı da değişmiştir. Sanatçı anlatmak istediğini en doğru anlatabileceği teknik ve malzemeyi seçerek, disiplinler arası alanda hareket ederek kendini ifade etmektedir. Bu da güncel sanat biçimlerini ortaya koyar.

Honnef'e göre güncel sanat bir çok eğilim, akım tür ya da araca işaret eden genel bir kavramdır. Pop, yeni dışavurumcu ve yeni gerçekçi resimlerden video ve fotoğraf çeşitlendirmelerine, eylemlerden heykel ve yerleştirmelere kadar çok geniş bir alanı kapsar. Konu birliği yoktur. Sanatçıların kimi yakın tarihi, kimi o anki olayları, kimi mahrem yaşantıyı, kimi de yalnızca sanatın doğasını sorgular (Yılmaz,2012:43).

Materyal ve Metod

Bu araştırmada güncel sanatta hazır nesne kullanımının belirlenmesi amaçlandığından, araştırma tarama modelinde desenlenmiştir. Tarama modeli geçmişteki ya da şu andaki bir durumu var olduğu biçimiyle betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır. Tarama modelinde araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez (Karasar, 2005:77).

Bulgular

Sanatta soylu ya da soysuz gereç yoktur diyen Picasso ve Braque, günlük yaşam gereçlerinden gazete parçaları, duvar kağıtları, muşamba vb. kullanarak resim sanatına yeni bir anlayış katmışlardır. Braque, 1912'de resme yapıştırma kağıtlarını eklemiştir. Daha sonra Picasso'da aynı yolu izlemiş, böylece sanatta ilk defa gazete, kumaş, ip, tahta gibi nesnelere resme katılarak malzemeye yeni bir işlev kazandırılmıştır. Sentetik Kübizm'le malzemeye yeni bir ifade katan kübistlerle birlikte, resimde teknik açıdan yeni malzemenin olanakları devreye girmiş, sanatta malzeme seçimi sınırsız hale getirilmiştir. Sanatçılar günlük hayatta kullanılan malzemelere, öz kullanım amaçlarından soyutlayarak, estetik bir bakışla, yeni anlamlar kazandırmışlardır (Resim 1,2).

<https://www.google.com/search?q=Picasso+gitar>

Resim 1. Pablo Picasso, Gitar, 1912, tabaka, metal ve tel, 77x33x19cm

Picasso, bu çalışmasını başlı başına bir nesne olarak sergilemeye karar vermiştir. Gövde, delik, tel ve sapı çağrıştıran birkaç işaret ona gitar denmesine yeter.

Kaynak : <https://www.google.com/search?q=sentetik+kübizm+woman+with+a+guitar&stick>

Resim 2. Georges Braque, Woman with a Guitar, 1,3 m x 73 cm, Mangal kömürü, Oil paint, Pompidou Merkezi, Paris

1916'da Man Ray (Resim 3), kağıtları belirli formlarda keserek resimdeki bir motiften çok kendisini, yapıtın aslı haline getirmiştir.

[https://www.google.com/search?q=Man+Ray.+Orchestra+\(Revolving+Doors\).+1916-17+-+Guggenheim+Museum&source=](https://www.google.com/search?q=Man+Ray.+Orchestra+(Revolving+Doors).+1916-17+-+Guggenheim+Museum&source=)

Resim 3. Man Ray. Orchestra (Revolving Doors). 1916-17, Guggenheim Museum

Picasso iki boyutlu kağıt yapıştırma çalışmalarının yanında, üç boyutlu çalışmalar (Resim 4) da gerçekleştirerek farklı malzemelerin kullanımına yönelmiştir. Kürek, musluk, çatal, bisiklet dümeni gibi günlük hayatta kullanılan bazı malzemeleri farklı bir boyuta taşıyarak çalışmalarında kullanmıştır.

Picasso'nun 1942 tarihli eseri "Bull's Head" (Boğa Kafası) (Resim 5) eserin bir bisiklet dümeni ve oturağından oluştuğunu görürüz.

Klasik sanat akımlarına ve kurallarına karşı çıkmak ve tabuları yıkmak amacıyla doğmuş 'Dada' akımının önemli öncülerinden Marcel Duchamp'ın, hazır yapım objelerde küçük değişiklikler yaratarak her gün gördüğümüz objelerin nasıl sanat eserlerine dönüştüğü gösteren eserleri, 'ready-made' (hazır-yapım) adı altında toplar.

Resim 4. Picasso, keçi, 1950

Resim 5. Picasso, boğa başı, 1942

Sanatta hazır nesnelerin sanat objesine dönüşmesi Dadaizm ile başlar. 20. yy. ın en önemli akımlarından olan Dadaizmin en önemli temsilcisi ve hazır nesne (ready-made) kavramını ortaya koyan Duchamp o yıllarda gerçekleştirdiği çalışmalarını şöyle anlatmaktadır :

“1913’te bisiklet tekerleğini mutfak taburesine takmak ve onun dönüşünü seyretmek gibi eşsiz bir düşünceye kapılmışım... 1915’te New York’ta bir hırdavatçıdan kar küreği satın aldım, üstüne de ‘Kol kırılması olasılığına karşı’ diye yazdım. Söz konusu sunuş biçimini adlandırmak için Ready-Made sözcüğünü kullanmak işte o sıralarda geldi aklıma. Ready-Made’lerin seçimini kesinlikle estetik nitelikli herhangi bir büyük zevkin etkisiyle zorla benimsedim... Yeri geldiğinde Ready-Made’in üstüne yazdığım tümce önemli bir özellikti, söz konusu bu tümce, tıpkı bir başlık gibi , nesneyi betimleyecek yerde izleyicinin düşüncesini daha dilsel olan başka bölgelere sürüklemeye yöneliktir... Sonuç olarak , tıpkı sanatçının kullandığı boya tüplerinin mamul ve hazır olması gibi dünyadaki bütün tuvalerin de ready- mades aided olduğunu söylemek gerekir” (Batur, 2000:322).

Bicycle Wheel’ (Bisiklet Tekerleri) (Resim 6) hazır-yapım objelerinin ilkidir. 1913 yılında bu fikrin aklına gelişini Duchamp şöyle tanımlıyor ; ‘Aklıma bir bisiklet tekerleğiyle bir mutfak sandalyesini birleştirme ve tekerleği dönerken izleme konusunda mutlu bir fikir geldi ’ Bir araya getirilme amacı ne olursa olsun; normal koşullarda içinde bulunması gereken ortamdan soyutlanan bisiklet tekerleği, üzerine konduğu tabureyi de soyutlamaktadır.

https://www.toutfait.com/unmaking_the_museum/Bicycle%20Wheel.html

Resim 6. Marcel Duchamp, Bisiklet Tekerleri, 1913

1914’te var olan bazı eşyaları sanat yapıtıymış gibi ele alan çalışmalara girişen Duchamp, Paris’ten aldığı yuvarlak bir şişe kılıfının üzerine yazı yazmakla yetinir. 1915’te de bir kar küreği (Resim 7) bularak buna “Kırık Kolun Önü” adını verir (Lynton, 1991:33) Atölyesinde çekilen fotoğraflardan anlaşıldığı kadarıyla, tavandan aşağı doğru, dikey olarak asılmaktadır.

https://www.moma.org/learn/moma_learning/marcel-duchamp-in-advance-of-the-broken-arm-august-1964-fourth-version-after-lost-original-of-november-1915/

Resim 7. Marcel Duchamp, In Advance of the Broken Arm, 1915, Hazır-yapım:Ahşap ve galvanize demirden kar küreği, Orijinali kayıp, Ebatları bilinmiyor

Kaynak : <https://sanatkaravani.com/hazir-yapim-sanat-eserleri-marcel-duchamp/>

Resim 8. Marcel Duchamp, Hediye

Duchamp 'Cadeau' (Hediye) (Resim 8) adlı bu eserinde hazır yapım bir ütüyü alarak altına dikenler ekliyor ve bu küçük ayrıntıyla ütünün işlevini tamamen kaybetmesine yol açıyor.

Duchamp'ın en çok bilinen eseri 'Fountain' (Çeşme) (Resim 9)'de hazır-yapım bbbeleri arasındadır. Duchamp bir pisuvarı ters çevirip üzerine imzasını atarak bir sanat galerisinde sergiliyor. Bu olay büyük bir yankı uyandırıyor.

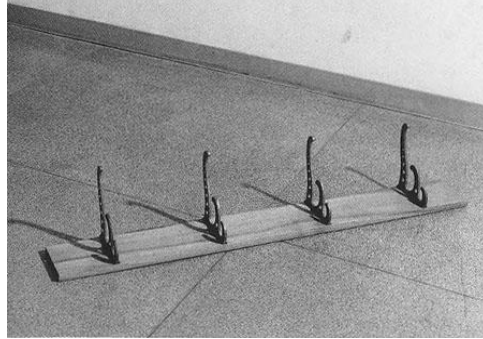
Kaynak: Erden, E.Osman (2016). Modern Sanatın Kısa Tarihi, sf : 411

Resim 9. Marcel Duchamp Çeşme eserinin replikası. Scottish National Gallery of Modern Art, Edinburg

Duchamp, günlük yaşamdaki herhangi bir nesneyi yeni bir isim altında, kendi kullanım amacının dışında ele alıyor ve bir yere koyuyor; o nesne için yeni bir düşünce yaratıyor (Yılmaz, 2006: 105)

https://www.toutfait.com/unmaking_the_museum/Trap.html

Resim 10. Marcel Duchamp, Trébuchet / Trap, 1917, Desteklenmiş hazır-yapım: zemine çivilenmiş elbise askısı, Orijinali kayıp, Ebatları bilinmiyor

Duchamp'ın 'Trap' (Tuzak) (Resim 10) adlı eserinde ise bir askılığı günlük hayattaki rolünden çıkararak başka bir role bürüyor. Bu eserin kapıya yakın konulmasını söylüyor ve çoğu insan bunun bir eser olduğunun farkına varmıyor.

Hazır yapıt nesneye verilen yeni addan bu parçanın amacının değiştirilmiş olduğunu anlıyoruz. Sanatçı dış ya da iç güdüsüne dayanarak belli bir nesneyi ele alıp ona herhangi bir anlam verecek yaratıcılığı ve ustalığı kullanacağı yerde, sadece rastgele bir nesne seçiyor. Bu nesne yeni ve benzeri olmayan bir eşya olacağı yerde, sıradan ve seri üretim bir ürün oluyor. Böyle bir nesnenin tek yeniliği ise sanatçının ona sağladığı yeni konum ve bu değişimin getirdiği anlam değişikliğidir (Lynton, 1991:133-134).

Kurt Schwitters ' ticari', 'kommerziell' sözcüğünden yola çıkarak bulduğu "merz" sözcüğünü, farklı plastik ve şiirsel faaliyetlerini nitelemek için kullanmıştır. Merzbilderler, heterojen unsurların temel olduğu kolaj-tablolardır(Batur, 2000:326). Schwitters, merz çalışmalarında döküntülerden ya da alçı tahta parçaları gibi ilgisini çeken her türlü malzemeden yararlanmıştır (Resim11). Schwitters bütün bu rastgele parçaları birbirine ekleyip yapıştırarak yapıtlarını gerçekleştirmiştir. Aslında merz aynı zamanda acı anlamına gelen schmerz sözcüğünü de çağırıştırır. Schwitters bütün bu kırık dökük parçaları hayatın saldırılarına karşı bir dayanak olarak bir araya getirmiştir (Lynton, 1991:146).

Kaynak : Mehmet Yılmaz (2006) Modernizmden Postmodernizme Sanat, s: 113

Resim 11. Kurt Schwitters, Merz, duralit üzerine karışık malzeme, 104x79cm, 1920

Iskartaya çıkmış kapı-pencere parçaları, teneke, muşamba, renkli kağıt, gazete ilanları, değişik fotoğraflar, kullanılmış otobüs biletleri, tel örgü, boş makara vs...Çoğu, kendi yaşantısında iz bırakmış her türlü kullanılmış nesne Schwitters'in yaratıcı zihnini kamçılamıştır. Bu malzemelerden yapılmış yapıtırlar, sanki rastlantı eseri çıkmış gibidir. Ona göre, bir yapıtın bu şekilde ortaya çıkıp serpilmesi, yaşamın rastlantısallığı gibi bir şeydir(Yılmaz, 2006: 113).

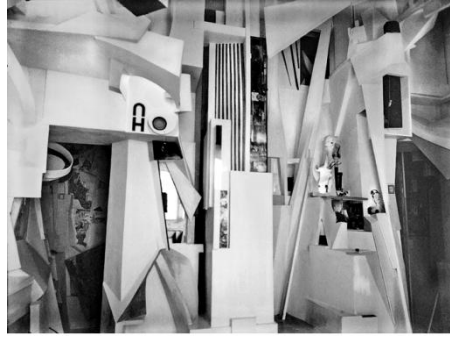
Schwitters'in mekanı ele geçiren türden işleri asıl ilginç olanlardır. Bunlarda *mekan= sanat yapıtı*'dir. Örneğin, Hanover'deki evinin bodrumunda, topladığı malzemeleri kullanarak yerleştirmeler yapmaya başlamış, sonra bu üç katlı binanın tamamına yayılmış ve Schwitters buna Merz Binası demiştir(Resim 12).

Dadaist bakış açısının heykel sanatına olan yaklaşımının örneklerinden olan Raoul Hausmann'ın "Mekanik Kafa " adlı heykeli (Resim 13) bir peruk üreticisinin kullandığı ahşap kafa maketine monte edilmiş çeşitli nesnelere oluşur. Eser modern kent yaşamı içinde makineleşen insanı konu edinir (Erden, 2016:223).

Kübizm'de estetik kaygılar dikkate alınırken Dadaizm'de daha çok düşünce ve kavramlardan yola çıkılarak yapılan çalışmalarda rastlantının yasalarına uyulmuştur.

Duchamp'ta gördüğümüz her nesne sanat yapıtı olabilir düşüncesi Pop Sanatçıları da görülmektedir.

Kaynak: Mehmet Yılmaz (2006) Modernizmden Postmodernizme Sanat, s: 114

Resim 12. Kurt Schwitters, Merz Binası, Hanover'deki binanın içi, 1923

ERDEN, E.Osman (2016). Modern Sanatın Kısa Tarihi, Hayalperest Yayınları, İstanbul s:234

Resim 13. Raoul Hausmann "Mekanik Kafa(Zamanın Tini)1920, karışık teknik, 5x21x20 cm

Her Dada sanatçısı modern sanat üsluplarını kendine göre uyarlama yolu seçmiştir. Jean Arp'ın yaptığı "Tzara'nın Portresi" (Resim 14) bir takım soyut biçimlerin bir araya getirilmesiyle ortaya çıkmıştır ve şairle ilgili bir yanı varsa, bunu görebilmek çok güçtür. Portredeki tahta biçimler, kübist bir kolajda olduğu gibi üst üste yapıştırılmıştır. Aynı dönemdeki öbür yapıtlarında da insan elinden çıkma nesnelere biçimlerini kullanmıştır (Lynton, 1991:131).

Tristan Tzara'nın Portresini meydana getiren her eleman, durağan olmaktan çok, hem zeminden yukarıya, hem de kendi çevrelerine doğru büyüyen bir organizmaya benzemektedir (Yılmaz, 2006: 110).

<https://www.google.com/search?q=Jean+Arp+Tristan+Tzara'nın+Portresi>

Resim 14. Jean Arp, Tristan Tzara'nın Portresi,1916, boyalı tahtalardan kabartma, 51x50x10cm

'Pop Sanat' kavramı ilk kez 1958 yılında, popüler kültürü ve onun ürünlerini tanımlamak için kullanılmıştır. Temel yönelimi endüstri toplumunun günlük tüketim eşyalarını, kitlesel iletişim çağının teknikleriyle betimlemektir. Bu tür objeleri, hazır nesnelere, çevrelerinden yalıtıp, abartılı boyutlarda ve çoğunlukla resimli roman ya da reklamcılık teknikleri kullanarak resmeder. Konular hamburgerden konserve kutusuna, sigara paketine dek değişebilir.

Kitle iletişim araçlarının keşfi ile değişen sosyo kültürel süreçlerle dönemin sanat anlayışı ve konuları da değişim gösterir. Pop sanatın genel konularını, tüketim toplumunun genel öğeleri olan sinema sanatlarının fotoğrafları, çizgi filmler ve reklamlarda kullanılan imgeler oluşturmuştur.

Duchamp 'ın yapıtları ve düşünceleri genç pop sanatçıları derinden etkilemiştir. Onu sanata hazır yapım eşyayı, ready-made'i sokması ve bu eşyayı basit bir bağlam değişimiyle sanatsal bir anlam yüklemesi, geleceğin pop sanat ressamlarının resim dilinde iletişim araçlarının kullandığı imgelerden yararlanma ve tabloyu dış gerçekten ayıran sınırı ortadan kaldırma isteklerine uygun düşmüştür (Germaner : 1997:10,11).

Pop Sanat'ın temel ögesi kolajlardır. Pop Sanatçıları, magazin dergilerinden, reklam imajlarından sinemadan yararlanarak çok renkli ve farklı malzemelerle çalışmalar yapmışlardır.

Pop Sanat akımının ilk örneklerini veren Richard Hamilton'ın 1956 yılında "Günümüz Evlerini Bu Denli Farklı Çekici Yapan Nedir?" (Resim 15) adlı kolajı sanat dışı kaynaklardan seçilen hazır motiflerden oluşur. Batı dünyasında her insanın yaşamını ve düşlerini özetler. Film, televizyon, konserve yiyecekler, ev gereçleri, çıplak kadın, kaslı erkek manken. Hamilton her yerde bulunan bu tip nesnelere yararlanarak bu kolajı oluşturmuştur(Lynton, 1991 : 295).

Kaynak: Fineberg, Jonathan (2014) 1940'tan Günümüze Sanat sf : 233

Resim 15. Richard Hamilton, Günümüz Evlerini Bu Kadar Değişik, Bu Kadar Çekici Yapan Tam Olarak Nedir?, Kağıt Üzerine Kolaj, 26x24.8 cm. 1956

Sanatçının eserindeki odanın her yerini günlük yaşamı kolaylaştıran eşyalarla doldurması, eserin yapıldığı zamanlardan günümüze kadar insanların; gazete, dergi ve televizyonlardaki reklamlar aracılığıyla özendirilerek, evlerini, tıpkı bu kolaj çalışmasında olduğu gibi doldurduklarını ifade etmek amacıyla yapmıştır

Kaynak : Fineberg, Jonathan, 1940'tan Günümüze Sanat sf:195

Resim 16. Jasper Johns, Alçı Dökümler ile Hedef, 1955. Tuval üzerine objelerle sıcak balmumu ve kolaj, 129ç5x111.8x8.9cm

Bir diğer Pop sanatçısı Jasper Johns, Alçı Dökümler ile Hedef'in (Resim 16) üst kısmında sıralanan kapaklı küçük kutuların içine beden parçalarının alçıdan dökümlerini yerleştirmiştir. Kişinin 'gizli' içeriği meydana çıkarmak için kapakları açması gerekir. Bu sembolizm duyuların genel bir çağrışımdır(Fineberg, 2014: 197)

Andy Warhol ise Pop Sanat alanında, seri üretimin, seri üretim nesnelere sıkça kullanıldığı bir sanat türünü kullanır. Sanatçı, resimlerini afiş tekniği ile çoğaltmıştır. Ayrıca çalışmalarında çorba konserveleri, coca cola, Marilyn Monroe (Resim 17), Liz Taylor, Elvis Presley gibi film yıldızlarının portrelerini elek baskı ve diğer farklı tekniklerle kullanmıştır. Warhol'a göre 20. yy'nın eşsiz temsilcisi makinedir ve o her zaman bir makine gibi anlamdan azade nesnelere üretmek istemiştir.

Resim 17. Andy Warhol, Marilyn Monroe 1967

Warhol'a göre 20. yy'ın eşsiz temsilcisi makinedir ve o her zaman bir makine gibi anlamdan azade nesnelere üretmek istemiştir. Warhol'un nesnelere olan sevgisi, onların fetiş nesnesine dönüşmesine olanak sağlamıştır.

1968'de Warhol, "Campbell Çorba Konservesi" (Resim 18) adlı yapıtın otuz iki farklı çeşitlenmesinin yer aldığı bir serigrafı baskı sergisi açar. Tuvaller raflara dayanmış ve sergi bir süpermarket gibi görünüyordur. Basit bir tüketim nesnesini yüksek sanat olarak sunan Warhol, sanatın biricikliği ile tek tip makine üretimlerini yüzleştirir. Tüketim kültürünün tek faydasını, zenginlerle fakirlerin aynı şeyleri alabilmesi olarak tanımlayan Warhol sanatın da, bir Campbell Çorba Konservesi kadar herkese eşitlik sunmasını amaçlıyordu. Bu çorbanın, ondaki kişisel çağrışımını röportajlarında şöyle dile getirmiştir: "Çünkü bu çorbayı içmeye alıştım. Yirmi yıldır her gün aynı öğle yemeğini yemeye alıştım."

Kaynak: Hartney, Eleanor (2008), Art and Today sf: 40

Resim 18. Andy Warhol, Brillo Soap Pads Box Stockholm Type) 1964/1968 Çorba kutusu 30x30x18cm

Hazıryapımın en radikal sonucu sanat nesnesinin kendisinde değil, ona yedirilmiş anlamlarda olduğu fikridir. Felsefeci ve sanat eleştirmeni Arthur Danto, Andy Warhol'un 1964 tarihli önemli çalışması Brillo Box'ı ilk gördüğünde şu soruyu sormaya yöneltmiştir : Bu niçin sanattır da basitçe bir Brillo kutusu değildir? Cevabı ise Warhol'un Brillo Box'u sanat değildir, çünkü onların yaratıcıları onlara bakanların niyetleri tamamen farklıdır (Hartney, 2008 :40).

Kaynak: Fineberg, Jonathan, 1940'tan Günümüze Sanat s.242

Resim 19. Andy Warhol'un 1962 yılında yaptığı 'Campbell'in Çorba Konserveleri' Tuval Üzerine Akrilik, Otuz iki çalışma, her biri 50.8x40.6 cm

Amerika'da Pop Sanat kavramı adı altında eserler veren Andy Warhol'un, günlük hayatta evlerimize giren, kullanılan, hatta reklamları yapılan bir markanın çorba konservelerinin kolajlı halini görmekteyiz (Resim 19).

Marilyn Monroe'nin Dudakları (Resim 20) siyah çizgilerin ve renk eleğinin tam olarak denk gelmediği ve mirmekleplemenin büyük ölçüde değişkenlik gösterdiği kusurlu bir baskı gibi görünür. (Fineberg, 2014: 243).

Kaynak: Fineberg, Jonathan, 1940'tan Günümüze Sanat sf:243

Resim 20. Andy Warhol, Marilyn Monroe'nin Dudakları, 1962. Sentetik polimer boya, elek baskı ve tuval üzerine kalem, iki panel. 2.10x2.05m ve 2.18x2.11m

Pop akımının öncülleri arasında gösterilen diğer bir isim ise Roy Lichtenstein'dır. Roy Lichtenstein ise piyasadaki çizgi romanlardan (Resim 21) veya gazete fotoğraflarından aldığı görüntüleri resimlerinde kullanmıştır.

Kaynak: <http://sanatile.blogspot.com/2015/08/nedir-bu-pop-art-kavrami-yazma.html>

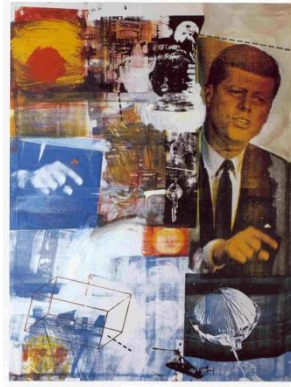
Resim 21. Roy Lichtenstein, Whaam!.

Robert Rauschenberg gibi sanatçılar gündelik nesnelere hem sanatın konusu, hem de malzemesi olarak kullanmışlardır.

Amerikan Pop Sanatının tanınmış sanatçılarından birisi olan Robert Rauschenberg, yırtık ve buruşuk gazete parçalarını tuvale yapıştırdığı resimlerini, siyah emaye boya ile boyayarak dokulu bir yüzey elde etmiştir. Bu çalışmaları onu 1950'lerde onu yapıştırma (kolaj), birleştirme (asemblaj) ve karışık (combine) resim tekniklerine yöneltmiştir. Bu tür resimlerinde ip, çivi, koca kola şişesi, radyo gibi nesnelere gazete ve fotoğraflarla birlikte birleştirme yoluyla bir araya getirmiş ve boyalı yüzeylerde bir arada kullanmıştır. Üç boyutlu nesnelere tuvalle bütünleştirilerek bir tavır geliştirmiştir (<http://www.filozof.net/Turkce/edebiyat/edebi-sahsiyetler-kisilikler-biyografileri/42896-robert-rauschenberg-kimdir-hayat-eserleri-hakk-nda-bilgi.html>).

Sanatçının günlük hayatta kullanılan objeleri sanatına entegre etmesi ve soyutlamanın hakim olduğu bir dönemde eserlerinde betimlemeyi kullanmasına binaen sanat tarihçisi Leo Steinberg'in Rauschenberg'in sanatı için "dış dünyayı içeri alan" şeklindeki tanımlamıştır.

Kaynak : <https://www.tate.org.uk/whats-on/tate-modern/exhibition/robert-rauschenberg>

Resim 22. Robert Rauschenberg, Retroactive II 1964, Çağdaş Sanatlar Müzesi, Chicago

Sanatçının ipek baskı tekniğiyle yapılmış tabloları oldukça ilgi görmüştür. Nostaljik TV ekranlarındaki silik ve titreşimli görüntülere benzeyen görselliğiyle Pop-Art'ın en gözde örneklerini sunan bu çalışmalar, baş rolde dönemin önde gelen siyasi figürü Kennedy'nin (Resim 22) olduğu, popüler tarihi imgelerle bezeli ironisi yüksek yapıtlar. Sanatçının teknolojiyle olan denemelerini yansıtan bu resimlerdeki hiciv dolu yaklaşım ile soyutlamacı ifadeler çağın aynası niteliğindedir. Kil ve seramik karoları gibi malzemelerin de yardımıyla, farklı frekanslardaki TV ekranları gibi görünen bu tabloların her biri izleyiciye ayrı mesaj verir.

<http://www.banucarmikli.com/sanatin-devrimcisi-robert-rauschenberg/>

Resim 23. Robert Rauschenberg, Monogram (1955-59).

Rauschenberg'in tuvalde devrim yaptığı çalışmaları "Combine Paintings" ise Dada akımının öncüsü Duchamp'dan etkilenerek resme kavramsallık kazandıracak müdahalelere girşerek, el yapımı hazır nesnelere resim düzlemini birleştirir. Bu hareketiyle işlerini heykelsi yapılara (Resim 23) dönüştüren sanatçı, ünlü eleştirmen Leo Steinberg'e göre 1960'ların tartışmalı konularından olan resim-heykel disiplinlerinin sınırlarına meydan okur. Bu seriyi, tuval yüzeyini dikey formdan yatay forma aktararak geliştirmeye devam eden Rauschenberg, düz platolar üzerine doğaçlama uygulamalar yapmaya başlar.

DeneySEL sanatçı Jean Tinguely, işlevsiz makineler adını verdiği ve çoğu kez çeşitli hurdaları bir araya getirerek devinim ögesiyle birleştirdiği "Baluba" (Resim 24) dizisi gibi yapıtlar üretmiştir.

Resim 24. Jean Tinguely, Baluba III, 1961. Ahşap taban üzerinde motorlu hurda, metal, tüy, tel, plastik kayışlar, ziller ve elektrik lambası, 1.44 m yükseklik

Kavramsal sanatta ise sanatçı, gelenekselin dışında düşünmeye başlayıp düşüncesini uygun malzemelerle ifade etmiştir. Üretim sürecinde sanatçı, her biçim ve malzemeyi kullanır. Yapıtın oluşumunda kendini sınırlamayan sanatçı için artık her tür malzeme bir araçtır.

Jef Koons, Haim Steinbach, Ashley Bickerton Allan Mc.Collum gibi sanatçılar sanatın lüks tüketim malları galerisinde herhangi bir kalemi oluşturduğunu düşündürmeyi amaçlayan eserler ortaya koymuşlardır. Bazıları nesnelere alıp onları oldukları gibi sergilerken, bazıları onların çok ya da az yakın kopyalarını yapmışlardır

Jef Koons, bazı gerçek nesnelere alıp oldukları gibi sergileyen sanatçılardan birisidir. Three Ball 50/50 (Resim 25) tankta su ve civayla dolu basketbol toplarını, doğal olmayan biçimde yere batmayacakları damıtılmış su ve tuzla dolu akvaryumlarda yüzdürmüştür. Koons'un amacı, basketbol toplarının sağladığı dengenin, insanların başarmayı hiçbir zaman umamayacakları mükemmel halleri temsil ettiğini göstermek, böylece cansız nesnelere onlara sahip olan ölümlü insanlar karşısındaki üstünlüğünü vurgulamaktı (Heartney, 2008:41).

Kaynak: Heartney, 2008 Art&Today sf: 43

Resim 25. ThreeBall 50/50 Tank (1985), cam, çelik, damıtılmış su ve üç basketbol topu
153.7x123.8x33.7cm

Ashley Bickerton'un enstalasyon donanımı şeklindeki çalışmalarına bir örnek, Le Art 'tır (Resim 26). Önü, eserin hazırlandığı malzemeleri imal eden şirketlerin logolarıyla dolu olarak ve yüzeyine hiç el değdirilmemesi uyarısıyla duvara raptedilmiş bir kasadır.

Resim 26. Ashley Bickerton, Le Art, 1987, İpek baskı, akrilik ve anotlanmış aliminyumla kontroplak üzerine lakeyle bronz pudra, 88x183x38 cm

Duchamp'ın aksine bu tür eserler, sanat ile imal edilmiş mamuller arasındaki sınırı ortadan kaldırmanın, onun değerini hiçbir şekilde azaltmadığını göstermeye yarıyordu (Heartney, 2008:43).

Sonuç

XX. yy. teknolojisinin hızlı gelişimi, ürünlerin çeşitli ve ucuz üretimi, sanatçının da eserlerinde farklı malzemeler kullanmasına neden olmuştur. Geniş kesimlere ulaşma imkanı bulan sanat, farklı oluşumlar ve yeniliklerle kendini göstermiştir. Teknolojinin gelişmesi, her şeyin hazır bir şekilde insana sunulmasıyla, yeni toplum tipi, tamamıyla tüketim alanına yönelmiştir.

Kübizm'le başlayan resimde hazır nesne kullanımı Duchamp'la yeni bir boyut kazanmış ve hazır nesnenin kendisi sanat eseri düzeyine geçmiştir. Sanat artık geleneksel tarzda eylemlerin ötesine geçmekte tuval ve boya dışında, resimde, her türlü hazır nesne kullanılmakta, hatta fikirler bile sanat eseri kapsamına alınmaktadır. Sanatçılar içinde yaşadıkları dünyayı sanatın

bir parçası haline getirmişlerdir. Sanat bu dönemde hayal edilemeyen bir özgürlüğe kavuşmuştur.

KAYNAKÇA

Batur E (2000). Modernizmin Serüveni. Yapı Kredi Yayınları, 4.Baskı, İstanbul

Erden EO (2016). Modern Sanatın Kısa Tarihi, Hayalperest Yayınları, İstanbul

Fineberg J (2014). 1940'tan Günümüze Sanat Varlık Stratejileri, (Çev: Simber Atay, Göral Erinç Yılmaz) Karakalem Kitabevi, İzmir

Germaner S (1997). 1960 Sonrası Sanat. Kabalcı Yayınevi, İstanbul.

Hartney E (2008).Art and Today (Sanat&Bugün) (Çev: Osman Akınhay), Akbank Yayınları, İstanbul

Karasar N (2005). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Nobel Yayın, Ankara

Lynton N (1991). Modern Sanatın Öyküsü.(Çev: Cevat Çapan, Sadi Öziş), Remzi Kitabevi, 2. Baskı, İstanbul

Yılmaz M (2006). Modernizmden Postmodernizme Sanat, Ütopya Yayınları, Ankara

Yılmaz M (2012). Sanatın Günceli Güncelin Sanatı, Ütopya Yayınları, Ankara

<http://www.filozof.net/Turkce/edebiyat/edebi-sahsiyetler-kisilikler-biyografileri/42896-robert-rauschenberg-kimdir-hayat-eserleri-hakk-nda-bilgi.html> (28.11.2018, 19:10)

İlkçağ Uygarlıklarının İhsan Çakıcı'nın Resimlerine Etkisi

Selma ŞAHİN

Güzel Sanatlar Fakültesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya, selmasahin006@hotmail.com

Öz

Asya ve Avrupa kıtaları arasında bir köprü olan Anadolu, tarihöncesi dönemden başlayarak pekçok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Bu uygarlıklar zengin bir Anadolu kültür ve sanatının oluşumuna katkıda bulunmuşlardır. Bu uygarlıkların izlerini günümüze ulaşabilmiş eserlerde görmekteyiz. Türk resim sanatının tarihsel sürecinde, yaşadığı coğrafyanın kültürlerinden esinlenen ve bu kültür öğelerini eserlerinde tematik bir yaklaşımla ele alıp yeniden yorumlayan birçok sanatçı bulunmaktadır. Bu sanatçılardan birisi de İhsan Çakıcı'dır. Bu çalışmanın amacı İlkçağ Anadolu Uygarlıklarının İhsan Çakıcı'nın eserlerine etkisinin araştırılması ve bu uygarlıklara ait görsel kültür öğelerinin (tanrılar, tanrıçalar, yazıtlar vb.) sanatçının eserlerinde plastik açıdan nasıl yorumlandığının incelenmesidir.

Bu çalışma, İhsan Çakıcı'nın tuval resim ve baskı resim eserlerinde, İlkçağ Uygarlıklarına olan ilgisinin araştırılması, bu kültürleri eserlerinde nasıl yorumlandığının incelenmesi ve eserlerdeki plastik arayışlara dikkatlerin çekilmesi açısından önemlidir. İlkçağ kültürü ile günümüz estetiğinin sentezini kurmaya çalıştığı eserlerinde, İhsan Çakıcı'nın teknik arayışlarının devam etmekte olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: İlkçağ Uygarlıklar, İhsan Çakıcı

Abstract

Anatolia, a bridge between the Asian and European continents, has been home to many civilizations starting from prehistoric times. These civilizations have contributed to the formation of a rich Anatolian culture and art. We see the traces of these civilizations in the works that have survived. In the historical process of Turkish art of painting, there are many artists who are inspired by the cultures of the geography they live in and treats these cultural elements in their works with a thematic approach and reinterpret in their works. One of these artists is İhsan Çakıcı. The aim of this study is to investigate the effects of the Anatolian Civilizations on the works of İhsan Çakıcı and to examine how the visual culture elements (gods, goddesses, inscriptions, etc.) are interpreted in terms of plastic in the works of the artist.

This study is important for investigating the interest of İhsan Çakıcı in the works of canvas painting and print painting, how these cultures are interpreted in their works and attracting attention to the plastic quests in the works. In his works which he tried to establish the synthesis of today's aesthetics with the antiquity culture, it was seen that İhsan Çakıcı's technical searches were still continuing.

Keywords: Ancient, Civilizations, İhsan Çakıcı

Giriş

Kültür ya da Uygarlık tanım olarak; “ *Toplumdaki ortak değerler bütünüdür. Aynı toprak parçası üzerinde yaşayan farklı toplulukların, farklı tarihsel dönemlerde oluşturdukları kültürler birbirine ulanır, yeni yeni inançlar, düşünceler, sanatlar yaratırlar. Bir önceki toplulukların ürettikleri kültürlerin izleri tümüyle yok olmaz, değişimlere uğrayarak sürer gider*” (İndirkaş, 2001:1). Anadolu, uygarlığın ilk adımlarının atıldığı ve insanlık adına başarılar sahne olmuş bir yarımada. Asya ve Avrupa kıtaları arasında doğal bir bağlayıcı olması nedeni ile Anadolu; Mısır, Mezopotamya, Suriye, Filistin, İran, Girit, Ege Adaları ve Karadeniz havzasıyla sürekli bir siyaset, ekonomi, kültür ve sanat alışverişine olanak sunmuş, uygarlığın ışıkları da ilk bu topraklardan yayılmaya başlamıştır (Sevin,2003:11). Bu özellikleri nedeni ile Anadolu, bir çok özgün uygarlığın beşiği olmuştur. Yarımada gelişen Çayönü, Hacılar ve Çatalhöyük yerleşmeleri Yeni Taşçağı'nın (M.Ö. 8000 -5500) dünyadaki en eski köy kültürlerinden üçünü, Çatalhöyük ise bu dönemin yeryüzündeki en parlak merkezini oluşturmaktadır (Akurgal, 2014:XIV). Anadolu toprakları üzerinde Mezopotamya Uygarlıklarından, Sumerler, Akadlar, Babiller ve Asurlular; Hattiler, Hititler, Hellenler, Urartular, Frygler, Lykialılar, Roma, Bizans, Selçuklular ve Osmanlılar Anadolu'da birbirlerini ve dünya üzerindeki farklı kültürleri etkilemişlerdir. Araştırma kapsamında ele alınan uygarlıklardan; Sumerler, Hititler ve Urartular, Anadolu'da kültür ve sanat adına pekçok yeniliğin öncüsü olmuş ilkçağ uygarlıklarıdır.

M.Ö.IV. bin ortalarında Mezopotamya'nın yazılı siyasal tarihi, Sumerlerle başlar. Kent devletleri (siteler) şeklinde örgütlenen Sumerler, kentlerin merkezlerine tapınaklar inşa etmişlerdir. Mimarlık sanatının önde gelen yapılarını, tapınaklar ve saraylar oluşturmaktadır. İlk önceleri herhangi bir ev kadar basit olarak yapılan Sumer tapınakları, sonraları “ziggurat” adı verilen kule biçimindeki tapınaklara dönüşmüştür. Mezar yapılarına Mısırlılar kadar önem vermeyen Sümer mimarlığının genel karakteristik özelliği; Tuğla kullanmak, kubbe yapmak, pencere yerine mazgal deliği açmak ve kalın duvar örmektir (Şahin, 2006:122-126). Sumerlerin başarılı oldukları bir diğer sanat dalı heykeldir. Sumer taş kabartmaları, Mısır'da olduğu gibi belirli kurallara göre yapılmıştır. Sumerli heykeltraş için, insan bir bütün olmayıp, çeşitli vücut bölümlerinin biraraya gelmesinden oluşmaktadır. Bundan dolayı sanatçı, her kısmı kendisine en aydın görüldüğü şekilde tasvir etmekte ve bunları birleştirmek sureti ile bir bütün elde etmeğe çalışmaktadır. Mısır sanatında olduğu gibi baş, göğüs, karın ve bacaklar profilden, göz, omuzlar ve eller ise cepheden yapılmaktadır. Bu nedenle de vücut bölümleri arasındaki oransızlık dikkat çekmektedir. Ayrıca sanatçının en önemli saydığı kısımları; baş, göz ve elleri; önemsiz saydığı gövde ve bacaklardan daha büyük yapması bu oransızlığı arttırmaktadır. Sumer heykel sanatında, figürlerin saçları ve elbiseleri üzerinde durulmuş, bunlar düzenli ve göze hoş görünür bir üslupla işlenmiştir. Konular genellikle kralın günlük hayatına dair sahneler olup, canlılık ve realist özellikleri nedeni ile seyirci üzerinde etki yapmaktadır. (Res. 1)'de, Sumer tanrısı elinde tuttuğu bir ağın içerisine düşmanlarını doldurmuş ve başlarını birer birer ezmektedir. Bu sebeple tanrısal adalet ve intikamın temsilcisi olarak gösterilmektedir (Mansel ve Aslanapa:1968:19-21).

Resim 1. Düşmanları Bir Torba İçinde Tutan Sumer Tanrısı

Kaynak: http://snap361.net/ig-post/1699172810989443333_1921906948

Sumerler, madencilik yanısıra çömlükçilikde de başarılı eserler vermişlerdir. Mezopotamya vazoları şekil ve renk bakımından göze hoş görünmektedir. Kilden vazoların yanısıra heykelcikler ve kabartma levhalarında yapılmış olduğu görülmektedir. Çoğunlukla silindir mühürler üzerinde görülen motifler dikkat çekmektedir. Mühürlerin üzerinde (Res. 2); arslan-boğa, arslan-yarı insan, yarı boğa yaratık savaşları, kralın tanrı üzerine çıkışını konu alan resimler bulunmaktadır (Mansel ve Aslanapa:1968:22). Anadolu kültürüne katkıda bulunan bir diğer uygarlık Hititler'dir.

Resim 2. Sümer Silindir Mühürü

Kaynak: <https://tarihegitimi.blogspot.com/2018/03/sumer-silindir-muhurleri.html>

M.Ö. 2200- 2000 tarihleri arasında Anadolu'ya gelmeye başlayan Hind-Avrupa dil topluluğuna ait boylar, M.Ö. 2000-1700 tarihleri arasında Hatti, Hurri, Kaşga gibi yerli beyliklerin arasında yarı barış, yarı savaş içinde yaşadıkları son M.Ö. 16. yüzyılın başlarında Eski Hitit Krallığı adını verdiğimiz devleti kurmuşlardır (Akurgal, 1995:73). Anadolu'da yüksek bir uygarlık kurmuş olan Hititler, en çok sanat alanında özgün eserler vermişlerdir. Hitit mimarisinde kale, saray ve tapınakların önemli bir yeri vardır (Mansel ve Aslanapa:1968:29). Mezopotamya mimarisinden esinlenilerek yapılmış olan güçlü kent surları ile Boğazköy'de temelleri bulunan büyük tapınaklar, gelişmiş bir mimari tasarımının varlığına işaret etmektedir. Hitit tapınakları içinde, doğal bir kült yeri ile insan yapısı bir tapınağı birleştiren ünlü bir örnek, Boğazköy

yakınındaki Yazılıkaya'da (Res. 3) görülmektedir. Anıtsal Hitit mimarisinin ilginç bir motifi de büyük ve simetrik kapı yapılarıdır (Kuban, 2004: 25-26) Hattuşa (Boğazköy)'deki Aslanlı Kapı'da örneğini görmek mümkündür (Res. 4).

Res 3. Oniki Tanrı, Yazılıkaya, B bölümü

Res 4. Aslanlı Kapı, Güneydoğu Kent Duvarı Girişi

Kaynak: Akurgal, 1995

Büyük bir bölümü M.Ö. 14 ve 13. yüzyıllara tarihlendirilen Hitit heykeltıraşlık eserleri, mimarlık ile ilgili olup, çoğu kez mimarlık anıtlarının süsü olarak kullanılmıştır. Bu eserler; şehir, tapınak kapılarının iki tarafında tam heykel biçiminde; yahut yüksek kabartma olarak ejderler, sfenksler (Res 5), arslanlar (Res. 6), ayakta duran tanrılar; bazan da surların, binaların alt kaideleri uzun frizler halinde taş kabartmalarla süslenmiştir (Mansel ve Aslanapa:1968:30).

Resim 5. İki Sfensli Sütun Altlığı, Bazalt **Resim 6.** Malatya, Kent Kapısı Girişindeki Aslan, Bazalt

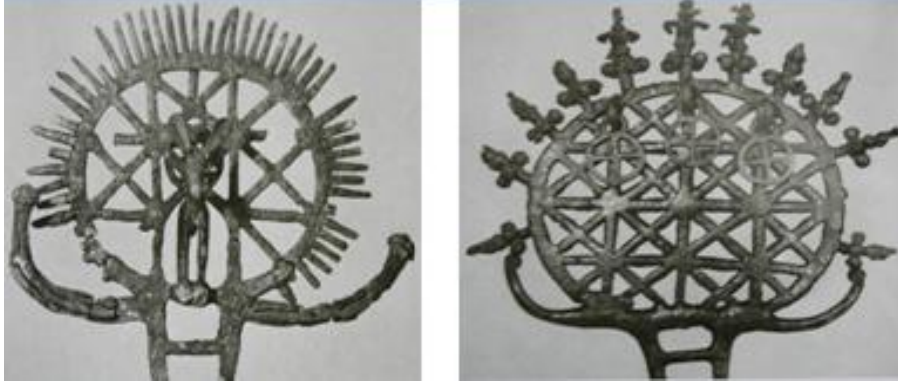

Kaynak: Akurgal, 1995

Anıtsal heykel, Anadolu'da Hititlerle başlamıştır. Bu örnekleri, Boğazköy ve Alaca'daki sfenks heykellerde görebiliriz. Hititlerde figüratif sanat, önceleri Şark örneklerinden esinlenilerek yapılmıştır. Tanrıların boynuzlu başlıkları, giysileri ile özellikle de dinsel ve mitolojik konuları Şark etkisindedir. Kişiliğini Büyük Krallık Dönemi'nde bulan Hitit figüratif sanatı, bütün Anadolu'ya, İzmir'den Antakya'ya kadar egemen olmuş, hatta yarımada dışına da taşarak Suriye'de ve Filistin'de etkisini göstermiştir. Babil sanatından esinlenerek geliştirilen boynuzlarla süslü sivri külahlar, Hitit sanatında yeni bir ifade kazanmıştır. Artık boynuzlar, bir tür rütbe işareti olmuştur. Küçük tanrıların sivri külahlarında az olan boynuz sayısı, büyük tanrılarda ise çoktur. Güneş kursunu Mısırlılardan almış olan Hititler, ona yeni bir biçim vermiş ve aynı zamanda onu kral olmanın baş simgesi yapmışlardır. "Ben, majeste, kral" anlamına gelen Güneş Kursu'nda bulunan iki kanat arasındaki rozetin ışınları, Hatti güneş kurslarında da

(Res.7,8) görülmektedir. Resim 7'deki dinsel sancak örneğinde görülen çemberin “gökyüzünü”, çifte boynuzun ise “dünyayı taşıyan öküzün boynuzlarını” simgelediği anlaşılmaktadır (Akurgal, 2014: 108-109). Dinî konulu Hitit kabartmalarında şematik, hareketsiz ve etkisini figürlerin ritmik olarak diziliminden alan bir üslubu bulunmaktadır. Sadece hayvan figürlerinde daha gerçekçi ve hareketin verilmeye çalışıldığı bir tutum görülmektedir (Kuban, 2004:26).

Resim 7,8. Dinsel Sancaklar (Güneş Kursları)

Kaynak: Akurgal, 1995

Hitit heykel sanatında erkek ve kadın figürlerinin duruşu, Hititlere özgü bir şema içerisindedir. Tanrılar ve krallar ellerinde bir şey taşıyorlar ya da taşımıyorlar, karagöz figürlerinde (Res. 9) görüldüğü gibi, bir kolları biraz diyagonal şekilde öne uzatılmış, diğer kolları ise göğüs hizasında yere paralel durmaktadır. Tanrıçalarda ve kraliçelerde ise kolun birisi tam öne, diğeri ise biraz öne uzatılmış ve yukarıya kıvrılmış olarak betimlenmektedir. Bütün figürlerde eller, yumruk şeklinde sıkılmış olarak gösterilmektedir. Tanrılara ibadet ve saygı esnasında Krallar, iki ellerini yumruk şeklinde birleştirerek yüzleri hizasında tutmaktadırlar (Res. 10). Figürlerin göz, kulak, burun ve sakal gibi detayları, çoğunlukla aynı kalıptan çıkmış gibi betimlenmiştir. Sakallı ya da sakalsız olan tanrılar ve krallar, hiçbir zaman bıyıklı olarak yapılmamıştır. Hititler, çağdaş Mısır ve Mezopotamya'da olduğu gibi, kabartmalardaki insan figürlerini gözleri ile gördükleri gibi değil, kafalarında düşündüklerine göre tasvir ediyorlardı. Tasvirde insanın uzuvları, en anlamlı olarak kabul edilen yönleri ile gösterilmiştir. Yüz daima profilden yapılmıştır. Profilden betimlenen yüzde, göz tam cepheden, göğüs ve vücudun üstü önden; bacaklar ise yandan tasvir edilmiştir. Bu tasvir yöntemi bir ilkelik beceriksizliği değil, tersine idealist bir düşünce biçimini yansıtmaktadır (Akurgal, 2014: 109,110).

Resim 9. İvriz Kaya Kabartması

Resim 10. İvriz Kaya Kabartmasından Ayrıntı

Kaynak: Akurgal, 1995

Hititler, Hattiler dönemindeki motifli damga mühür geleneğini devam ettirmişlerdir. Önceleri geometrik motifli olan mühürler, sonraları hayvan ve insan tasvirlerinin yer aldığı hiyeroglif yazılı mühürlere dönüşmüştür. Mühürler (Res. 11) silindir ya da düğme şeklindedir (Şahin, 2006: 105).

Resim 11. Hitit Mühürü

Kaynak: Akurgal, 1995

Hititler dönemine ait, bronz, altın, fildişi ve daha pekçok malzemeden yapılmış seramikler bulunmaktadır. Boğazköy kazılarında seramik, bronz, ya da fildişinden yapılmış küçük tanrı heykellerine rastlanmıştır (Kuban, 2004:27). Hititler’de tanrı inancına bakacak olursak; Hititlerde baş tanrı Gök Tanrısı idi. Gök Tanrısına Hititler “Taru”, Hurriler “Teşup” diyorlardı. Gök tanrısının en önemli sembolü boğadır. Boğa, Orta Bronz Çağı’nda gök tanrısının kendisi idi. Hititler dişi tanrıya da tapıyorlardı. Dişi tanrıya tapma adeti Anadolu’da daha Yeni Taş Çağı boyunca egemendi. Bu inanç daha sonraki dönemlerde de devam etmiştir. Hattilerde “Kubaba”, Hurrilerde “Hepat”, Hititlerde “Arinna’nın Güneş Tanrıçası”, Geç Hititlerde “Kupaba”, Yunan ve Roma dönemlerinde “Kybele” adları ile anılan tanrı kadınlar, Yeni Tunç Çağı’ndan başlayarak bildiğimiz Anadolu geleneğini devam ettirmişlerdir (Akurgal, 2014: 100-101). Hititler çivi yazısı (Res. 12) ve resim yazısı (hiyeroglif) (Res. 13) olmak üzere iki tür yazı kullanmışlardır. Her ikisi de hece sisteminde olan bu yazıların ilki, Asur Ticaret Kolonileri Çağı’ndaki Eski Babil yazısından türetilmiştir. Çivi yazısı daha çok kil tabletler, bazen de tunç veya üzeri balmumu ile kaplı ahşap plakalar üzerine yazılmıştır. Ön yüzleri düz olan kil tabletlerin, arka yüzleri ise hafif dışbükeydi. Resim yazısı (hiyeroglif) Anadolu bir kökene dayanan resim yazısı (hiyeroglif), Hititler’in yarattığı bir yazı sistemiydi. M.Ö. 1650 yıllarına doğru ortaya çıktığı anlaşılan hiyeroglif; taş anıtlar, mühürler ve çanak çömlekler üzerinde kullanılmıştır. (Sevin, 2003: 172). İlkçağ Anadolu uygarlıklarından bir diğeri Urartular’dır.

Resim 12. Hititçe Çivi Yazılı Tunç Tablet

Resim 13. Hiyeroglifi Yazıt

Kaynak: Sevin, 2003: 173

Urartular, yaklaşık M.Ö. 1000 ile 700 yılları arasında Doğu Anadolu'da başkenti Tuşpa (bugünkü Van) olan bir krallık kumuşlardır. Yapı sanatında büyük bir varlık gösteren Urartular, işlemlerini çok iyi bildikleri çeşitli renkte kesme taşlardan binalar yapmak ve kayalıklar içerisine mekânlar oluşturmada oldukça başarılı olmuşlardır (Mansel ve Aslanapa:1968:37). Urartu ülkesi ve çevresi maden kaynakları (gümüş, bakır ve demir) bakımından oldukça zengindi. Urartu madenciliğinin en önemli temsilcilerini tunç kazanlar oluşturmaktadır. Urartu işçiliğini yansıtan kazanların ağız kenarlarında boğabaşı şeklinde eklentileri olup, daima halkasız olarak yapılmıştır. Bazı kazanların ağız kenarlarının eklentileri ise, kuş gövdeli insan başı (siren) (Res. 14,15) şeklindedir. Urartularda tunçtan yapılmış kalkan ve özellikle de kemerlerin özel bir yeri bulunmaktadır. Eski çağlarda çoğu toplumda olduğu gibi, kemerlerin aynı zamanda simgesel koruyucu olduğuna da inanılmakta idi. Kemerlerin çoğunda motifler, donuk ve tekrarlanan bir kompozisyon şemasına bağlı kalınarak yapılmıştır (Sevin, 2003: 218:224). Urartu bronz eserlerinde özellikle halka şeklindeki stilizasyon dikkat çekmektedir. Bu stilizasyon, aslan tasvirlerinde görülmektedir. Aynı halka süslemesi boğa tasvirlerinin buklelerinde, yelelerinde ve kuyruğu sıkı kurdelenin iki yanında da görülmektedir. Halka stili 8. Yüzyıl eserlerinde görülen halka stili, 7. yüzyılda da devam etmiştir. Ancak 7. ve 6. Yüzyıl aslanlarında görülen halka stilinin yerine bazı bölümlerin, şişkin bir şekilde stilize edildiğini görmekteyiz. Urartu bronz eserlerine özgü bir başka çalışma şekli de; insan başlarının ya da hayvan vücutlarının iç kısımlarının noktalar, halkalar veya balık kılıcı şeklindeki bezeme ile doldurularak, koşut (paralel) çizgilerle stilize edilmesidir. Urartu eserlerinde insan gözünün işlenmesinde de, ayrı bir özellik bulunmaktadır. Profilden bakıldığında göz kapak kenarlarının, yanlara abartılı bir şekilde sivri olarak uzatılmış olduğu görülür (Akurgal, 2014:170-171).

Resim 14, 15. Gordion Urartu Kazanından Bir eklentinin Önden ve Arkadan Görünümü, Halka Stili

Kaynak: Akurgal, 2014: 566

Urartularda tanrı inancına bakacak olursak, pek çok tanrıları olduğunu görürüz. Urartularda Tanrılar listesi, hiyerarşik bir düzendedir. En başta Haldi, Teişeba ve Şivini'nin adları geçmektedir. Haldi savaş tanrısı, Teişeba, Fırtına Gök Gürültüsü Tanrısı, Şivini ise Güneş Tanrısı idi. Resim 16'da, Kral II. Rusa'nın Haldi için Adilcevaz- Kef Kalesi'nde yaptırttığı tapınak- sarayın kabartmaları görülmektedir. Bu kabartmada, tapınağın önünde, aslan üzerinde bulunan kanatlı tanrılar yer almaktadır. Kabartmanın üzerindeki Urartuca yazıttan, Haldi ile ilgili bir tören olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Urartu Devleti'nin tanrıları arasında 60 tanrı ve yaklaşık 16 tanrıçanın adını geçmesine rağmen, bunların pek çoğu hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır (Sevin, 2003: 200).

Resim 16. Tanrı Haldi ile İlgili Bir Tören Kabartması

Kaynak: Sevin, 2003:200

Yukarıdan da anlaşılacağı üzere Anadolu'daki pekçok uygarlık gibi, Sumer, Hitit ve Urartular'ın, sanat ve kültür adına Anadolu kültürünün oluşmasına çok önemli katkıları olmuştur. Bugün bu uygarlıklara ait izleri sanat eserlerinde görmekteyiz. Anadolunun antik kültürlerini kendi ulusal kültürü olarak benimseyen pekçok sanatçı, eserlerinde bu kültür öğelerini ele almakta ve günümüz estetik anlayışı içerisinde yeniden yorumlamaktadır. Antik kültürleri, eserlerinde günümüz estetik anlayışı içerisinde yorumlayan sanatçılardan birisi de İhsan Çakıcı'dır. Bu çalışmanın amacı İlkçağ Anadolu Uygarlıklarının (Sumer, Hitit ve Urartu), İhsan Çakıcı'nın eserlerine etkisinin araştırılması ve bu uygarlıklara ait görsel kültür öğelerinin (tanrılar, tanrıçalar, yazıtlar vb.) sanatçının eserlerinde plastik açıdan nasıl yorumlandığının incelenmesidir. Bu çalışma, İhsan Çakıcı'nın eserlerinde, ilkçağ uygarlıklarının etkilerini inceleyenlere ve bu uygarlıklara ilgi duyan araştırmacılara kaynak teşkil edebilir.

Materyal ve Metod

Bu çalışma, nitel bir araştırma olup tarama modelinde desenlenmiştir. Tarama modelleri, geçmişte olmuş ya da halen varolan bir durumu var olduğu biçimiyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 2002: 77). Ayrıca araştırma, görüşme tekniği ile de desteklenmiştir. Araştırma kapsamında ele alınan sanatçı ile Ankara'daki kişisel atölyesinde 12. 10. 2018 tarihinde görüşme yapılmıştır. Araştırmanın verileri; yarı yapılandırılmış görüşme sorularına verilen cevaplardan, sanatçı ile daha önce yapılmış görüşmeler ve sanatçı hakkında yazılmış yazılardan elde edilmiştir.

Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde, Türk resim sanatı içerisinde önemli bir yeri olan sanatçı ve eğitimci İhsan Çakıcı'nın eserlerinde İlkçağ Anadolu Uygarlıkları'nın etkilerinin incelenmesine yönelik görüşme sorularından elde edilen verilere yer verilmiştir.

İhsan Çakıcı (1944, Akşehir)

1944 yılında Akşehir'de doğan İhsan Çakıcı, ilk ve ortaöğrenimini aynı şehirde tamamlamıştır. 1969 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Eğitimi Bölümü'nde sanat eğitimini tamamladıktan sonra, Tunceli Erkek İlköğretmen Okulu'na atanmıştır. Burada öğretmenlik görevini sürdüren Çakıcı, 1972 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nın açtığı sınavı kazanarak

G.E.E. Resim-İş Eğitimi Bölümü'ne asistan olmuştur. 1975 yılına kadar süren asistanlık görevi, 1975 yılında bir komisyon tarafından başarılı bulunarak asaleti onaylanmıştır. 1985 yılında sanatta yeterlilik, 1987 yılında da yardımcı doçent unvanı almıştır. İhsan Çakıcı, 1999 yılında Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi'nden emekli olmuştur. Yurtiçi ve yurtdışında çok sayıda sergiye katılan İhsan Çakıcı'nın 31 kişisel sergisi bulunmaktadır. Ayrıca pekçok ödülünde sahibidir. Ödülleri arasında: 1984 yılında 45. Devlet Resim Heykel Yarışması "Başarı Ödülü", 1985 yılında 3. Viking Baskı Resim Sergisi "Mansiyon", 1992 yılında Ahievran Resim Sergisi "1.lik Ödülü", 1986 yılında 20. DYO Resim Segisi "Ödül", 1987 yılında 4. Yunus Emre Resim Sergisi "Ödül", 1994 yılında 55. Devlet Resim Heykel Sergisi "Mansiyon" ödülü olmak üzere sanatçının 15 ödülü bulunmaktadır (Detay Sanat Sergi Katoloğu, 2018). Sanatçı şu an Ankara'da kendi özel atölyesinde sanat çalışmalarını sürdürmektedir.

Araştırmada görüşme yapılan sanatçıya, "Resimlerimize Anadolu Uygarlıkları teması ne zaman girmeye başladı?" Sorusuna İhsan Çakıcı, "İlk kişisel sergimi 1982 yılında Devlet Güzel Sanatlar Galerisi'nde "soyut peyzajlar" olarak adlandırdığım resimlerle (Res. 17,18) açtım. İlk dönem çalışmalarım Anadolu peyzajları, Anadolu'nun çorak görünümü idi. Sergi sonuçlarından memnun oldum. Bu düşüncelerden yola çıkarak farklı malzemeler kullanarak teknik arayışlara girdim. Bu araştırmalar neticesinde ikinci bir boyut elde ettim. İlk önceleri kağıt üzerine suda eriyen akrilik boya, guaj, pastel boya ile çalışmalar yaptım. Önceleri aile, kadın, dostluk, sevgi konularını ele aldım. Daha sonraları ilkçağ kültürlerine yöneldim. İdollerini çalıştım. Bu resimleri de 1984 yılında sergiledim. Bu sergi sanat çevresinde ses getiren bir sergi oldu" şeklinde cevap vermiştir. İlk sergi sonrasında daha özgün çalışmalar üretebilmek için kağıt üzerine yeni teknik arayışlara giren Çakıcı, sonraları tuval resmine geçmiştir. Tual resim (pentür) ve baskı resim alanında eserler üretmiştir

Resim 17. Soyut Peyzaj

Resim 18. Soyut Peyzaj

Kaynak: İhsan Çakıcı Arşivi

Çakıcı'nın, 17 Kasım-4 Aralık 2000 tarihleri arasında Ankara Emlak Sanat Galerisi'ndeki sergide "ikiz idol" (Res. 19) adlı eseri dikkat çekicidir. İkiz idollerin arasında bereket simgesi olan bitkinin yer aldığı ve tamamen sanatçıya özgü bir plastik anlatım dili gösteren bu eser, Çakıcı'nın Anadolu motiflerinden biçim yaratma denemelerine girdiğini gösteren bir örnektir (İndirkaş, 2001:46).

Resim 19. Mix Baskı, 33x33 cm., 1997

Kaynak: İhsan Çakıcı Arşivi

Araştırmada görüşme yapılan sanatçıya, “Resimlerinizde İlkçağ kültürlerine yönelmenizin sebebi nedir?” Sorusuna İhsan Çakıcı, “İnsanlar yaşadığı ülkenin doğası, değerleri, kültürleri içerisinde var olurlar ve yaşamını sürdürürler. Ortaöğrenim döneminde tarihöncesi ve klasik dönem heykel ve kabartmalarına (rölyef) ilgim vardı. Bu ilgim sanat eğitimi sonrasında da devam etti. Tüval resmi ve baskı resim çalışmalarımında ilkçağ yazıtları ve kabartmaları öncelikle yer almıştır. Eserlerimde ağırlıklı olarak Hitit, Urartu ve Sumer Uygarlıkları öncelikle ele aldığım kültürlerdir. Bu kültürlerle birlikte Anadolu’muzun önemli değerlerinden, kilim ve halıların doku ve motifleri eserlerimde geometrik biçim ve estetik unsurlar olarak yer almaktadır” şeklinde cevap vermiştir. İhsan Çakıcı, Zühre İndirkaş ile yaptığı bir söyleşide de antik kültürlerle ilgisini, “Eski kültürlerin özellikle ilkçağ kültürlerinin anlatımları, kaya kabartmalarındaki yosunlanmalar, metaldeki oksitlenmeler ve bu nedenle oluşan renk değişimleri; yazıtların, biçimlerin, kabartmalardaki insan figürlerinin hareketsiz, yalın görüntüsü hep ilgiyi çekmiştir” (İndirkaş, 2001:45) demiştir.

Araştırmada görüşme yapılan sanatçıya, “Tüval Resim ve Baskı resimlerinizde ilk çağ kültürlerini nasıl yorumluyorsunuz?” Sorusuna İhsan Çakıcı, “Resimlerimde arkaik biçimlerle kilim doku ve motiflerinden oluşan geometrik şekillerin sentezini kuruyorum. Arkaik biçimler içerisine Sümer, Hitit ve Urartu uygarlıklarına ait kültür öğelerini (Tanrılar, krallar, tanrıçalar, krallara sunulan hediyeler, tören sahneleri, yazıtlar, idoller vb.) yorumluyorum. Estetik kaygılarla oluşturulmuş kompozisyonlarda, çizgiselliğin ya da figürlerin ağırlıklı olarak kullanıldığı arkaik görünümlü doku etkileri hakim” şeklinde cevap vermiştir. Özener’e göre; İhsan Çakıcı’nın eserlerinde Anadolu kilim ve motifleri soyutlanarak, tuvalerin herhangi bir noktasında yerini almış ve Anadolu medeniyetlerinin kültür birikimiyle ürettikleri kabartmalardan yola çıkılarak tuvalerde lirik-geometrik anlayışla parçalamalara gidilmiştir. Bu parçalamalardaki figüratif öğeler, yazıtlar ön plana çıkmış ve renklerdeki uyum, kompozisyonlarındaki başarılı kurgulamalarında vurgulanmıştır (Özener, 2004:117, Akt: Köken, 2014:65). Kaya Özsezgin’e göre; “İhsan Çakıcı, resmin ana motif düzeyinde tasarımlarıyla geldiği antik rölyeflere dayalı kompozisyon kurgusundan yola çıkarak, bu kurguyla eşdeğerli yüzey ve espas ilişkilerini görsel bir dizim (“syntax”) bağlamında ele almakta, özellikle son çalışmalarını bu bağlam düzeyinde çeşitlendirmektedir. Tarih ve kültür geleneklerine anlamlı göndermelerde bulunurken, bir yandan da bu göndermelerin ancak plastik düzen ölçütleriyle eşleşebildiği ölçüde anlam ve tutarlık göstergeleri olma özelliği taşıyabileceği gerçeğini gözden uzak tutmuyor. Böylece de basit ve sıradan bir antikite yorumu olmanın ötesine geçerek, tarihe ya da tarihselliğe günümüz perspektifinden bakan bir sanatçı” (Emlak Sanat Galerisi, 2000: 3) demiştir. Çakıcı’nın tüval resimleri (Res. 20) ve baskı resimlerinde (Res. 21) ilkçağ kültürlerindeki görsel doku zenginliği dikkatleri çeker.

Resim 20. Tual Üzerine Karışık Teknik

Kaynak: İhsan Çakıcı Arşivi

Resim 20, tual üzerine karışık teknikle yapılmıştır. Dikdörtgen bir kompozisyonun alt kısmına yerleştirilmiş Sumer ve Hitit kabartmalarından dört figür gerçekteki görünüşleri ile yorumlanmıştır. Dikdörtgen formun içerisinde ise, kilim ve halı motiflerindeki çizgisel ve geometrik biçimler kompoze edilmiştir. Figürlerin organik arkaik görünümleri ile dikdörtgen içerisindeki çizgisel ve geometrik unsurlar zıtlık oluşturmaktadır. Resimde arkaik ve çizgisel doku etkileri hakim olup, renk seçimi de yine ilkçağ kültürlerine ait kabartmalardaki dokuya uygun olarak verilmiştir.

Resim 21. Mix Baskı

Kaynak: İhsan Çakıcı Arşivi

Resim 21’de dikdörtgen bir kompozisyon içerisine arkaik görümlü bir biçim yorumlanmıştır. Arkaik biçimin ortasına, Hitit hiyerogliflerinden bir yazıt kompoze edilmiştir. Arkaik biçimin sağ alt kenarına kırmızı üçgen şekil içerisinde kilim motiflerindeki stilize kuş betimlenmiş olup üçgen form, üzerine basamak şeklindeki çizgisel dokular yapılmak sureti ile hacim kazanmıştır.

Resmin sol alt köşesine kabartma şeklinde, kilimlerdeki kuş motifi ile sol üst köşede çizgisel üçgenin yorumlanması, kompozisyonda dengeyi sağlamıştır. Kuşun gagasından antik biçime doğru uzayan kırmızı çizgi ile kompozisyon renk olarak dengelenmiştir. Resimde kahverenginin tonlarından oluşan monokrom renk hakimdir. Ayrıca resimde kullanılan yazıt yorumu da, çizgisel doku etkisi vermektedir.

Araştırmada görüşme yapılan sanatçıya, “Eserlerinizde İlkçağ kültürlerine ait kabartmalardaki doku etkileri hakim. Resimlerinizde bu etkileri vermek için özel bir teknik ya da malzeme kullanıyor musunuz?” Şeklindeki soruya İhsan Çakıcı, “Tuval resimlerimde karışık tekniklerle yaptığım resim özelliğini baskılarda elde edemedim. Bu nedenle de teknik araştırmalara girdim. Tuvalin üzerine tutkal ve ponza taşı karıştırarak yüksek ve çukur baskı kalıbı hazırladım. Tuvalde elde ettiğim arkaik görünümlü biçimsel etkiyi, baskılarımda bu teknik yöntemle oluşturdum. Yüksekliği elde edebilmek için de aynı gravürde olduğu gibi, boyayı silmek sureti ile yaptım. Resimlerimin bazı yerlerinde de, şablon baskı tekniğini uyguladım. Tuvallerimde renkli olarak verdiğim etkiyi, mix baskılarımda az renk kullanmak sureti ile oluşturdum” şeklinde cevap vermiştir. Kaya Özsegin’e göre; “*Gravür estetiğini boyaresim (pentür) geleneğiyle bağdaştıran, ama daha çok pentüre ağırlıklı olarak yer verdiği resimlerinde, İhsan Çakıcı’nın, eski çalışmalarına kökensel değerler yönünden bağlılığını ihmal etmemekle beraber, yeni sentezlerin peşinde olduğu saptanabilmektedir. Bu noktada, bütünüyle kendi deneyimlerinden kaynaklanan teknik uygulamalara yer veriyor. İlk bakışta gravür teknolojisinin örneklerini kullanan bir sanatçı karşısında bulunduğumuz izlenimi veren yüzey dokularına, daha yakından bakıldığında, bunun baskı yanılıgına yol açan farklı bir uygulama olduğu görülecektir*” (Emlak Sanat Galerisi, 2000: 3) demiştir.

İhsan Çakıcı, resimlerinde ilkçağ kültürlerine bağlı kalmakla birlikte, teknik arayışlarını sürdürmektedir. Çakıcı’nın 25 Nisan-26 Mayıs 2018 tarihleri arasında Ankara’daki Detay Sanat Galerisi’nde açtığı sergide (Resim 21,22); Resimlerinde, tuval üzerine karışık teknik-pleksiglas, metal, kontrplak tekniklerini uygulamıştır. Araştırmada görüşme yapılan sanatçıya, “Son serginizde resimlerinizde “pleksiglas” kullandınız. Bu malzemenin resimlerinizdeki plastik etkisi nedir?” Sorusuna İhsan Çakıcı, “ pleksiglas ile resimde boşluk yaratarak ışık-gölge ile derinlik ve üçüncü boyut etkisini elde ediyorum” şeklinde cevap vermiştir. A. Celal Binzet, Çakıcı’nın, Detay Sanat Galerisi’nde açtığı son dönem resimleri hakkında;

“Anadolu’nun kadim uygarlık yapıtlarının izlerini sürerken, onlardaki figürasyon üzerine kurgulanmış düzenlemeler sanatçının vazgeçilmezleri arasında. Krallar, tanrılar ve savaşçılardan oluşan kabartmalardaki figürlerin kurt yapısından kaynaklanan günümüz anlayışına dönüştürülmüş yeni bir bileşime ulaşmanın çabasına dikkat edilmeli. Resminin odağına –tarihsel figürü yerleştirirken onu, bağlı bulunduğu ortamından kopararak çağdaş bir malzemeyle sunmak gibi bir işlemle tanışıyoruz burada. Onun açısından geleneksel denilebilecek söz konusu teknik bu kez işin içine pleksiglas malzemenin katılmasıyla yeni bir boyut kazanmış. Kullanıma sokulan yeni malzeme üzerinde denenilen dokuların ışık-gölge oyunları farklı bir boyuta taşınmış gibi. Geometrinin değinilen özelliği iç yapıda olduğu kadar çevresel biçimlendirmede de bütüncül bir karaktere dönüşmüş. Resminin odağındaki tarihsel betimlemenin biçimiyle taban tabana zıt bir karaktere bürünen bu anlayış, sanatçının bir denge sorununa bakışını vurgulama adına ilginç. Tarihle çağdaşlık arasında biçimsel çelişkileri dengeleyen ve ne yaptığını bilen bir yaratı eyleminin karşındayız. Usta sanatçı İhsan Çakıcı, uzun sanatsal yaşamında köklerinden kopmadan ulaştığı bugünkü evresinde yenilenen bir bakış açısını eskinin eskimeyen estetik hazzıyla buluşturuyor...” (Detay Sanat, 2018: 2) demiştir.

Resim 21, 22. T.Ü. Karışık Teknik-Pleksiglas, Kontrplak, Metal 56x56 cm, ve 76cmx76cm

Kaynak: İhsan Çakıcı Arşivi

Resim 21, tual üzerine karışık teknik-pleksiglas, kontrplak, metal kullanılmak süreti ile yapılmıştır. Resim, kare formda kompoze edilmiştir. Resmin merkezine, Hitit kültürüne ait kabartmalardan üç figür yerleştirilmiştir. Resim yüzeyi geometrik biçimlere bölünmüş olup çizgi etkisinde taramalar yapılmıştır. Ayrıca üçgenlere bölünmüş pleksiglas üzerine hiyeroglif yazıtlar yerleştirilerek doku etkisi verilmiştir. Figürlerin bulunduğu arkaik biçimin köşelerinde, dekupe şeklinde, mavi ve kırmızı kilim motifleri yorumlanmıştır. Resim kabartmalardaki doku etkilerini verme, renklerin dokuya uygunluğu ve pleksiglas ile derinlik etkisinin verilmesi açısından oldukça etkilidir. Resim 22, tual üzerine karışık teknik- pleksiglas, kontrplak kullanılarak yapılmıştır. Resimde, geometrik olarak üçgenlerle bölünmüş pleksiglas üzerine arkaik görümlü bir form yerleştirilmiştir. Bu form üzerinde ilkçağ kültürlerine ait kabartmalardaki figürler, kralların günlük hayatına ilişkin sahneler ve hiyeroglif yazıt kompoze edilmiştir. Resim kahverengi tonlarından oluşan monokrom leke etkisindedir. Arkaik form üzerinde yoğun dokusal etkiler hakim olup, pleksiglas üzerindeki üçgenlerden oluşan geometrik biçimler, resimde çizgisel etkiyi vermektedir. Ayrıca plesiglas, resimde ışık-gölge etkisi vermekte ve üçüncü boyutu oluşturarak arkaik biçimi ön plana çıkarmaktadır. Sanatçı başka resimlerinde görüldüğü gibi, bu resminde de ilkçağ kültürlerinden esinlenerek oluşturduğu bu form üzerine, kazı alanlarının planlarını da estetik bir anlayışla yorumlamıştır.

Sonuç

Anadolu toprakları üzerinde İlkçağ Uygarlıklarından Sumer, Hitit ve Urartular, sanat ve kültür adına pekçok yeniliğe imza atmışlardır. Yaşadığı coğrafyanın kültürel değerlerinden esinlenen İhsan Çakıcı, bu uygarlıklara ait kültür öğelerini (tanrılar, krallar, tanrıçalar, krallara sunulan hediyeler, tören sahneleri, savaş sahneleri, yazıtlar, idoller vb.) resim ve baskı resimlerinde tematik anlayışla ele almıştır. İhsan Çakıcı'nın tual resim ve baskıresim çalışmaları incelendiğinde, ilkçağ kültürlerine ait öğelerin gerçekçi bir biçimde yansıtılmış olduğu görülmektedir. Resimlerinde ilkçağ antik dönemini yansıtan biçimlerle geometrik biçimlerin sentezini kurmaktadır. Çakıcı'nın resimlerinin genel dokusunu oluşturan geometrik biçimlerin çıkış noktasını, Anadolu kilim ve dokularındaki motifler oluşturmaktadır. Ayrıca sanatçının resimlerinde kullandığı yeşil, kahverengi, sarı, gri gibi renkler, ilkçağ antik biçimlerdeki renk etkilerini gerçekçi olarak yansıtmaktadır. Tual resimlerinde (pentür) renkli olarak çalışan İhsan Çakıcı, baskı resimlerinde az renk kullanmıştır. Tual resimlerindeki antik doku etkisini, baskı resimlerinde de verebilmek için kendine özgü gravür etkisinde baskı kalıpları hazırlamıştır.

İhsan Çakıcı resimlerinde İlkçağ kültürlerini yorumlamakta, teknik ve malzeme arayışlarını da sürdürmektedir.

KAYNAKÇA

Akurgal, Ekrem (1995). Hatti ve Hitit Uygarlıkları. İzmir: Tünelmat A.Ş.

Akurgal, Ekrem (2014). Anadolu Uygarlıkları. Ankara: Phoenix Yayınevi.

İndirkaş, Zühre (2001). Ana Tanrıçalar, Kybele ve Çağdaş Türk Resmindeki İzdüşümleri, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Köken, Merve (2014). Hitit Uygarlığının Çağdaş Türk Resmine Etkisi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Karasar, Niyazi (2002). Bilimsel Araştırma Yöntemi, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kuban, Doğan (2004). Çağlar Boyunca Türkiye Sanatının Anahatları. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Özsezgin, Kaya (17 Kasım-04 Aralık 2000). İhsan Çakıcı. Ankara: Emlak Sanat Galerisi Sergi Katoloğu.

Binzet, A. Celal (25 Nisan- 26 Mayıs 2018). İhsan Çakıcı. Ankara: Detay Sanat Sergi Katoloğu.

Sevin, Veli (2003). Atlaslı Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi, Eski Anadolu ve Trakya Başlangıcından Pers Egemenliğine Kadar. İstanbul: İletişim Yayınları.

Şahin, E. Tahir (2006). Arkeoloji ve Sanat Tarihi. Ankara: Dikey Yayıncılık.

Mansel, A. Müfid- Aslanapa, Oktay (1968). Sanat Tarihi II. İstanbul: Nurgök Matbaası.

Detay Sanat Sergi Katoloğu (2018). İhsan Çakıcı, 25 Nisan/26 Mayıs. Ankara: Detay Sanat http://snap361.net/ig-post/1699172810989443333_1921906948 (E.T. 05.12.2018)

<https://tarihegitimi.blogspot.com/2018/03/sumer-silindir-muhurleri.html>, (E.T.05.12.2018)

Dil ve Bir Dil Olarak Sanat

Duygu Kornoşor ÇINAR¹

¹Güzel Sanatlar Fakültesi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, TÜRKİYE, E-posta: komosord@hotmail.com

Öz

İnsanın hem bireysel hem de sosyal bakımdan gelişmesinin temel dinamiklerinden birisi olan dil, bizim “insan olma” noktasındaki kimlik ve kişiliğimizi inşa eden aslı değerlerin başında yer alır. Aynı zamanda yaşama biçimini çeşitli şekillerde yansıtır bir tür dil-kültür-kimlik üçgeni oluşturur. Dillerin ortaya çıkışını anlamamıza yardım eden her şey, aynı zamanda insan olma sürecini anlamamıza da yardım eder. İnsanın evrimsel gelişiminde ilk kullandığı dil sözsüz mesajlardır. Zaman içerisinde bu mesajlar sözle ifade edilmeye başlanmış sonra da yazıya aktarılmıştır.

Dilin sözlü, yazılı, bedensel/isaret, görsel vb çok fazla çeşidi vardır. Dil – sanat ilişkisi görsel dil bağlamında özellik gösterir. Sanat yapıtı da, bir iletişim aracı olduğundan sözlü ya da yazılı dilden farklı olmayarak dilsel öze sahiptir ve dilin kurallarını izler.

Fikir ve yaşam felsefesi olan sanat gerçeği olduğu gibi vermekten öte onun gerçekliğiyle ilgi bir şeyi anlatmak ister. Algılananı beceri ve teknikle esere dönüştürerek karşı tarafa ileten sanat çok güçlü bir dildir. Sanat eserindeki dil izleyicisini düşünmeye yönelterek; izleyici ile eserin yaratıcısı olan sanatçı arasında bir iletişimin kurulmasını sağlar. Böylelikle sanatçı eseriyle topluma ulaşır ve toplumu değiştirir.

Bu çalışmada amaç sanatın, insani duyguların ön plana çıkmasını sağlayan etkili bir dil olduğunun Marina Abramovic, Kevin Carter, Tamam Azam, , Pablo Picasso, Kate Mcdowell ve Duygu Kornoşor Çınar'ın işleri üzerinden örneklerle ele alınarak gösterilmesidir.

Anahtar Kelimeler: Dil, toplum, sanat

Abstract

Language, which is one of the fundamental dynamics of human development both individually and socially, is one of the primary values that build our identity and personality in our “being human”. It also reflects the way of life in various ways and forms a kind of language-culture-identity triangle. Everything that helps us understand the emergence of languages also helps us to understand the process of becoming human. The first language used in human evolutionary development is nonverbal messages. Over time, these messages began to be expressed in words and then transcribed.

There are many kinds of the language. Such as verbal, written, physical / sign, visual etc. The relationship between language and art features in the context of visual language. Since the work of art is a means of communication, it has linguistic essence and follows the rules of the language, which is not different from oral or written language.

Art is idea and philosophy of life, as well as to give the truth of its reality, wants to tell something more about its existence. Art is a very powerful language that translates the perception into skill and technique and transmits it to the other side. By directing the language audience in the work of art to think; provides communication between the viewer and the artist who is the creator of the work. Thus, the artist reaches the community with his work and changes the society.

The aim of this study is to show that art is an effective language that enables human emotions to come to the forefront.

Keywords: Language, society, art

Dil, Kültür, Kimlik İlişkisi

Toplumsal hayatta dil, ağız oyuğunda yer alan, tat almaya, yutkunmaya ve sesleri çıkartmayı sağlayan, kaslı, yayvan, hareketli bir vücut parçasından çok daha fazlasını ifade eder. En sadesinden en yoğununa, en zorundan en basitine, en can alıcısından en hafifine kadar tüm duygu ve düşüncelerimizi karşı tarafa dil aracılığıyla iletiriz.

Dil, insanların örgütlü yaşamındaki ilişkilerini sürdürülebilmesi için gerekli olan iletişimi sağlayan en temel araçtır. Düşüncevi ve bilinc biçimini ifade ederken aynı zamanda düşüncevi ve bilinci etkileyerek onları biçimlendirerek dönüştürür. dilin kendisi de bu ilişkiden etkilenerek değişir ve gelişir. Aristo'nun dediği gibi dil, aklın deneyimlerinin temsidir. (Görsel Sanatlarda Anlam ve Algı, 2016, s.88)

İnsanın hem bireysel hem de sosyal bakımdan gelişmesinin temel dinamiklerinden birisi olan dil, bizim "insan olma" noktasındaki kimlik ve kişiliğimizi inşa eden temel değerlerin başında yer alır. Aynı zamanda yaşama biçimini çeşitli şekillerde varsıtın bir tür dil-kültür-kimlik üçgeni oluşturur. İletişim ve bilgi aktarımı dil yoluyla sağlanarak insanlığın gelişimi ve uygarlıkların meydana gelişini mümkün olmuştur. Dillerin ortaya çıkmasını anlamamıza yardım eden her sev. aynı zamanda insan olma sürecini algılamamıza da yardım eder. (<https://www.turkedebiyati.org/etiket/dil-nedir/>)

Dil Çeşitleri ve Sanat Dili

İnsanın evrimsel gelişiminde ilk kullandığı dil çeşitli sesleri, işaretleri, jest ve mimikleri kullandığı sözsüz mesajlardır. Zaman içerisinde bu mesajlar sözle ifade edilmeye başlanmış sonra da kalıcılığının sağlanması ve iletişimin süresini mekan ve zamandan soyutlaması gibi ihtiyaçlarla yazıya aktarılmıştır.

Bilinen en eski yazı sistemi, hayvan ve eşya şekillerinden ve bazı sembollerden oluşan M.Ö 3000 civarında kullanılmaya başlanan Mısır Hiyeroglif yazısıdır. İlk alfabenin ise M.Ö 1300 civarında Mezopotamya'da (Bugünkü Suriye ve Irak toprakları) kullanıldığı bilinmektedir. Günümüzden yaklaşık 5.000 yıl öncesine giden bu sistem bize kendisinden binlerce yıl önce konuşulan insan dilinin, iletişim araçları olarak nesilden nesile aktarıldığını ve geliştiğini gösterir. (<https://www.quora.com/What-is-the-difference-between-a-first-language-and-a-primary-language>)

Dilin sözlü, yazılı, bedensel/işaretsel, görsel vb çok fazla çeşidi vardır. Sözlü dile örnek olarak yüz yüze yaptığımız konuşmalar; telefon, radyo veya televizyon kullanılan dil; yazılı dile örnek olarak mektup, kitap, e-postalarda kullanılan dil; beden/işaret diline örnek olarak jestler, mimikler, giyinme tarzı, tavır ve hareketler, ses tonu, bakış, nefes alış veriş; görsel dile örnek olarak da grafikler, haritalar ve sanat eserleri örnek olarak verilebilir.

Dil – sanat ilişkisi görsel dil bağlamında özellik gösterir. Sanatsal iletişim araçları dans, resim, müzik, şarkı, sergi, konser, tiyatro, defile, heykel, seramik, animasyon, performans ve bunun gibi her türlü sanatsal faaliyettir. Bu bağlamda bir resim, bir performans ya da bir ses bin kelimeyle anlatılacak olanı bir anda gösterip, diğer iletişim çeşitlerinden çok daha güçlü olarak anlatılmak isteneni karşı tarafa iletir.

Sanat, gerçekliği ve dolayısıyla doğayı, insanın haval gücüyle dönüştürerek, beceri ve teknikle gerçekleştirir. Duygu ve düşünceleri karşı tarafa iletir. Algı ve algının icrası olan sanatın kendisi dildir. Sanatın en önemli işbirlikçisi. algılamak ve algılanmak isteğindeki insandır. Sanatçı da eseriyle **düşünür onunla kendini anlatmaya çalışır**, iç dünyası ile dış dünya arasında ilişki kurarak, sanat eseriyle topluma ulaşır.

Sanat yapıtı, bir iletişim aracı olduğundan sözlü ya da yazılı dilden farklı olmayarak dilin bağlı olduğu kuralları takip eder. Hem içinde bulunduğu anı hem de geçmişi ve geleceği yansıtan sanat dili, dilin başarılı veya başarısız olmasıyla aynı kısıtlara göre başarılı veya başarısız olur. Sanat dili de anlaşılma ve ifade kaygılarını taşıırken, anlaşılır olurken sıradan olmamak, yalnız olurken etkili olmak gibi kendine has kaygıları da içinde barındırır. Çünkü sanat çok orijinalse, anlaşılması zor olacağından topluma ulaşip iletişimi tam anlamıyla sağlayamaz. Yapıtın ne kadar anlaşılır va da ne kadar zorlayıcı olacağı konusundaki secim. sanat ile izleyicisi arasında kullanılan dili belirler ve kendi bünyesine has özellikleri barındırır. Dolayısıyla sanat eserini okumak, anlam üretip iletişim sağlamak sanatçı ve sanat izleyicisi arasında ortak bir dilin kullanımıyla mümkündür. Sanatçının amacı ile sanat izleyicisinin yorumundaki denklik, kurulan empati sanat dilinin başarı ölçütünü oluşturur. Bu bağın kurulup kurulamamasına göre biri için sanat olan bir sev baskası için sanat olmavabilir. Bu noktada belirleyici olan sanatçı ve sanat izleyicisinin aynı dili konuşup konuşmadıklarıdır.

Fikir ve yaşam felsefesi olan sanat gerçeği olduğu gibi vermekten öte onun gerçekliğiyle ilgi bir sevi anlatmak ister. Bunu da yapıtının içeriği ve formuyla gerçekleştirir. Algılananı beceri ve teknikle esere dönüştürerek karşı tarafa ileten sanat çok güçlü bir dildir. İçerik konuya işaret eder, sanat eserindeki form ise içeriğin görüntü yoluyla izleyici ile ilişki kurmasını sağlar. İçerik eserin kavramsal yönüyken form tamamen görsel yönüdür. İçerik, sanatçının söylemek istediği şeydir. Form ise sanatçının söylemek istediği şeyi karşı tarafa aktaracak olan, sanatçının düşüncesini iletecek olandır. Başarılı bir eser sanat dilinin iyi kullanılmasıyla mümkün olur. Bu da içerik ve formun birbirini tamamlamasıyla mümkündür.

Kullanılan renk, bir çizginin hareketi, malzemenin kendisi ve bazen de yapıtın sessiz duruşu eserde dili oluşturur. Sanat eserindeki bu dil izleyicisini düşünmeye yönelterek; izleyici ile eserin yaratıcısı olan sanatçı arasında bir iletişimin kurulmasını sağlar. Böylelikle sanatçı eseriyile topluma ulaşır ve toplumu değiştirir.

Sanat yapıtının başarısını sağlayacak unsur sanatçının. yapıtını oluştururken sanat izleyicisiyle yakın kültürel alt yapılarla sahip olup eserinde doğru dili secmesidir. Sanatçının amacı ile sanat izleyicisinin yorumundaki denklik, kurulan empati sanat dilinin başarı ölçütüdür. Ancak böylelikle sanat bir kavram çerçevesince zekice göndermeler yaparak farkındalık yaratıp toplumda duyarlılığın artırılması amacını gerçekleştirebilir. Toplumla iletişime geçerek bir etkileşim oluşturabilir.

Sanatın dili, bir kavram çerçevesince zekice göndermeler yaparak farkındalık yaratıp duyarlılık uyandırdığı eseridir. Sanat, toplumsal düşünce ve algının dilidir. Bu bağlamda anlamın düzenlenişi, içeriğin biçimi, malzemenin seçimi, kullanılan yöntem mesajın iletiminde, yapıtın akılda kalıcı olmasında önemlidir. Sanatçı algıladığını eseriyile dönüştürerek iletir. Sanat eserindeki anlam izleyicisini düşünmeye yönelterek; izleyici ile eserin yaratıcısı olan sanatçı arasında bir iletişimin kurulmasını sağlar. Doğru anlamlandırma için sanatçı ve sanat izleyicisinin kültürel alt yapı, bilgi birikimi gibi ortak bir dil kullanması gerekir. Esasen sanat; yapıt ve izleyicisi arasında kurulan dildir, iletişimidir.

Sanat Dilinin Etkili Kullanıldığı Örnekler

Sanat dilinin etkili kullanımını için içerik ve form birlikteliği sağlanmalıdır. İçerik kuvvetli olmalı form da bu içeriği etkili bir şekilde sanat izleyicisine taşıyabilmelidir. Bunun için sanat

eserinde ve kullanılan dilde denge, vurgu, hareket, orantı, ritim, çeşitlilik ve birlik uyumu aranır.

Başarılı bir şekilde toplumla iletişim kurmuş sanat dilinin etkili kullanıldığı eserlere örnek olarak 1974 tarihli Marina Abramovic'in Rhythm-0 / Ritim-0 adlı performansı, 1994 tarihli Kevin Carter'a Pulitzer ödülünü getiren Femine / Açlık adlı fotoğrafı, 2012 tarihli Tamam Azzam'ın demokrasi içerikli Statue of Liberty in Syria / Suriye'deki Özgürlük Anıtı adlı dijital eseri, 2012 tarihli Brezilya'daki hayvan hakları protestosu, 1937 tarihli Pablo Picasso'nun Guernica adlı tablosu, 2008 tarihli Kate Mcdowell'in Security / Güvenlik adlı porselen eseri ve 2017 tarihli Duygu Kornoşor Çınar'ın Depredation / Talan adlı seramik eseri verilebilir.

Görsel 1. Marina Abramovic'in 1974 yılında gerçekleştirdiği Rhythm-0 / Ritim-0 adlı performansından bir fotoğraf karesi

Sanatçı Marina Abramoviç genellikle performanslarında sosyal içerikli konular seçmektedir. 1974 yılında Abramoviç'in gerçekleştirdiği Rhythm-0 / Ritim-0 adlı performansı da bunlardan biri olmaktadır. Bu performans konusuyla değil, dehşet verici sonuçlarıyla meşhur olmuştur.

Rhythm-0 / Ritim-0 adlı performansında sanatçı bir galerinin tam ortasında durarak kıyafetinin üzerine "Ben 6 saat boyunca burada ayakta duracağım. Bu objelerle bana istediğinizi yapabilirsiniz, olacakların hepsinden ben sorumluyum" yazısını asmıştır. Ve hemen yanındaki masaya 72 adet farklı obje yerleştirmiştir. Bu objeler arasında makas, tabanca, ip, zincir, gül, şarap, üzüm, jilet, bıçak ve bunun gibi benzeri insanların hem romantikleşebileceği hem de vahşileşebileceği nesnelere bulunmaktadır. Performans sırasında sanatçı derisinin kesilmesinden, soyularak taciz edilmeye; yaralarının pansuman edilmesinden tekrar kıyafetlerini giydirmesine kadar pek çok eyleme maruz kalmıştır ve her durumda tepkisiz kalmayı başarmıştır. Marina Abramoviç performansını bir izleyicinin kendisine silah doğrultması ardından sonlandırmıştır.

Sanatçı Marina Rhythm-0 / Ritim-0 performansında insanların aslında özünde nasıl olduklarını, kendilerine hiç bir şey yapmayan savunmasız, hareketsiz bir sanatçıya nasıl davranacaklarını ölçmek istemiş ve bunu topluma tutulan bir ayna olarak görmüştür.

Görsel 2. Kevin Carter'ın 1994 yılında kendisine Pulitzer ödülünü kazandıran Famine / Açlık adlı fotoğrafı
<https://alchetron.com/Kevin-Carter>

1993 yılında Sudan'da çektiği Famine / Açlık adlı bu fotoğrafla Kevin Carter'a 1994 yılında fotoğraf dalında Pulitzer ödülünü kazandırmıştır. Fotoğrafta Sudan'da açlıktan ölmek üzere olan sivah küçük bir kız çocuğu ile çocuğun hemen arkasına tüneven ve onun ölmesini bekleyen bir akbaba yer almaktadır. Kızın, birkaç kilometre ilerdeki Birleşmiş Milletler yardım kampına gitmek istediği sanılmaktadır.

Daha sonra sanatçıya yöneltilen kızın akıbetine yönelik sorulara Carter'ın "Ben Birleşmiş Milletler yardım görevlisi değilim, sadece fotoğrafçıyım ve bulaşıcı hastalıklar konusunda kimseve dokunmamamız gerektiği konusunda kesin bir dille uvarılmıştı. Fotoğrafi çektikten sonra oradan uzaklaştım ve kızın yardım kampına ulaşip ulaşmadığını bilmiyorum" yanıtını vermesi Afrika'daki açlık olayına insanların dikkatini daha da çekerek hassasiyet yaratıp yardım örgütlerine büyük miktarda maddi kaynak aktarımını sağlamıştır. Daha sonra sanatçının intiharı da Sudan'da tanık olduğu olaylara bağlanmıştır.

Görsel 3. Tammam Azzam'ın 2012 yılında dijital ortamda gerçekleştirdiği Statue of Liberty in Syria / Suriye'deki Özgürlük Anıtı adlı eseri
<https://www.thesun.co.uk/news/2046979/aleppo-statue-of-liberty>

Suriyeli muhalif sanatçı Tammam Azzam'ın 2012 yılında bilgisayarla dijital ortamda meydana getirdiği Statue of Liberty in Syria / Suriye'deki Özgürlük Anıtı adlı eseri Suriye'de gerçekleşen olayları sorgulamaya ve sorgulatmaya yönelik bir eserdir.

Amerika'nın ünlü Özgürlük Heykeli'ni Suriye'de yaşanan iç savaşın kalıntıları olan yıkık dökük molozlardan bilgisayar ortamında yeniden tasarlayan Suriyeli sanatçı Tammam Azzam, çalışmasında Suriye'deki iç savaşın sebeplerine ilişkin hislerini sanatı aracılığıyla yansıtırken uluslararası ortamda özellikle medyanın ulaşabileceği sosyal kalabalıklarda gündeme getirmiş ve olayın akıllarda tekrar tekrar sorgulanmasını sağlamıştır.

Görsel 4. Bir grup hayvan aktivistinin 2012 yılında İspanya’da San fermin festivali öncesi gerçekleştirdiği performansından bir fotoğraf karesi.

<https://www.infosalus.com/salud-investigacion/noticia-activistas-toalla-protestan-muerte-animales-causa-investigacion-cosmetica>

2012 yılında İspanya’da yüzlerce hayvan hakları aktivisti, Pamplona’nın ana meydanında, kentin San Fermin festivalinin ya da daha bilindik şekliyle Boğa Koşusu'nun hemen öncesinde hayvan haklarını gündeme getirmek için bir dizi performans düzenlenmiştir.

Kentin meydanına yerleştirilen sıradan bir küvet yapay kanla doldurulduktan sonra içine giren bir aktivist vücut bakımını yaparak banyo yapmıştır. Etrafa saçılan kan ve küvetin etrafına kozmetik ürünlerin testinde kullanılan hayvan deneklerinin maketleri konulması deneylerin acımasızlığına daha da dikkat çekmiştir.

Görsel 5. Bir grup hayvan aktivistinin 2012 yılında İspanya’da San fermin festivali öncesi gerçekleştirdiği performansından bir fotoğraf karesi.
<https://www.peta.org.au/news/human-meat>

Yine aynı protestodan et tüketimine karşı yapılan bu eylemde de insanlar yapay kana bulandıktan sonra süper marketlerde satılan ambalajlardaki et paketlerine benzeyecek şekilde dev strafor tabaklarına yatmışlardır. Üzerlerine, plastikle kaplandıktan sonra ‘human meat / insan eti etiketi yapıştırılmıştır. Bu performanstaki amaç hem aşırı et tüketimine dikkat çekmek hem de et olarak tükettiğimiz canlıların da bir yaşamları olduğu, var oluş sebeplerinin, insan tarafından besin olarak algılanmanın dışında olduğu gerçeğinin vurgulanmasıdır.

Hayvanların insanların çeşitli ihtiyaçlarına hizmet eden metadan öte varlıklar olduğuna dikkat çeken bu performanslar hem gerçekleştirildiği yer ve zaman bakımından hem de gerçekleştiriliş biçimi bakımından çok dikkat çekici ve etkileyicidir.

Görsel 6. Pablo Picasso'nun 1937 tarihli Guernica adlı eseri

<https://www.pablocicasso.org/guernica.jsp>

1937 tarihli Pablo Picasso'nun 7,76 m eninde ve 3,49 m yüksekliğinde olan Guernica adlı eseri, İspanya İç Savaşı sırasında Nazi Almanyası'na ait 28 bombardıman uçağının 26 Nisan 1937'de İspanya'daki Guernica şehrini bombalamasını anlatan anıtsal bir tablodur. Bu hava saldırısı sırasında 1.600 kişi hayatını kaybetmiş, çok daha fazla sayıda kişi de yaralanmıştır. Picasso'nun Guernica tablosu ile İspanya'daki iç savaşa diğer ülkelerin ilgisi çekilmiş olmuştur.

Eser savaş trajedilerinin ve savaşın bireyler üzerindeki acı verici etkilerinin bir özeti niteliğindedir. Renk yoksunluğu, yaşanan acının resme yansıtılmasıdır. Tablo zaman içinde, savaşın yarattığı trajedilerin anımsatıcısı, savaş karşıtı ve barış yanlısı düşüncelerin sembolü haline gelmiştir.

Görsel 7. Kate Mcdowell'in 2008 tarihli Security / Güvenlik adlı eseri
<https://thepassengertimes.com/2017/06/02/kate-macdowell-sculptures/>

2008 tarihli Kate Mcdowell'in Security / Güvenlik adlı porselen eseri aslında bir serinin parçasıdır. İklim değişikliği, karbon salınımı, küresel ısınma, çevre kirliliği gibi çevreye yapılan ekolojik müdahalelerin yarattığı etkiler üzerine yapılmış eleştirel bir iştir.

Sanatçı Security / Güvenlik adlı eseriyle insanların yarattığı dünyada hayvanların kendilerini koruyabilmesi ve yaşamlarına devam edebilmeleri için artık ekstra ekipmanlara ihtiyaç duyduğuna dikkat çekmek istemektedir. Mcdowell ekolojik duyarlılık çerçevesinde yaptığı çalışmalarında hayvanlara kimi zaman gaz maskesi kimi zaman gözlük ve bunun gibi materyaller ekleyerek hem duruma dikkat çekmek istemiş hem de insanın kendi dışında yarattığı mağduriyeti göstermek istemiştir.

Görsel 8. Duygu Kornoşor Çınar'ın 2017 tarihli Depredation / Talan adlı eseri sanatçının kendi arşivinden

Duygu Kornoşor Çınar 2017 yılında meydana getirdiği Depredation / Talan adlı eserinde insanın aşırı tüketimin ve bunu yarattığı sonuçlara dikkat çekmek istemektedir. Bunun için de çekirgenin bedenini metaforik olarak kullanarak ifadesiz insan yüzüyle birleştirmiştir.

Sanatçının çekirgeyi metafor olarak seçmesinin en büyük nedeni gerek mitolojik metinlerde gerekse dini kaynaklarda çekirge istilasının yarattığı korkunç sonuçlardan bahsedilmiş olmasıdır. Çağımız insanı da sermayenin yarattığı tüketim kültürünün etkisiyle hiç tatmin olmadan devamlı tüketmektedir. Tüketici bireylerin duyarsızlığını ve tatminsizliğini belirtmek isteyen sanatçı Depredation / Talan eserinde ifadesiz yüzler kullanarak durumun kısır döngüsüne de dikkat çekmek istemektedir.

Tüketimlerini gerçekleştirirken ne geleceği ne de başkalarını düşünen insan, çevresine çekirge sürüsünün bir tarlayı istilasında yarattığı tahribata denk zarar vermektedir. İnsan tüketiminin aşırılığına ve bunun çevreye verdiği zarara odaklanan Kornoşor eseriyle toplumda farkındalık uyandırmayı hedeflemektedir.

KAYNAKÇA

Ertan G, Sansarcı E (2016).Görsel Sanatlarda Anlam ve Algı. İstanbul: Alternatif Yayıncılık.

Kandinsky W (2013). Sanatta Ruhsallık Üzerine. İstanbul : Altıkırkbeş Yayın.

Goldie P, Schellekens,E (2010). Who's Afraid Of Conceptual Art?. London: Routledge Press.

Cauquelin A. (2016). Çağdaş Sanat. Ankara :Dost.

<https://www.quora.com/What-is-the-difference-between-a-first-language-and-a-primary-language>

<https://www.turkedebiyati.org/etiket/dil-nedir/>

Antik Yunanda Üç Mücadele Sporü; Güreş, Boks ve Pankreas

Ahmet Naci DİLEK¹, Osman İMAMOĞLU², Mehmet ÇEBİ², Mutlu TÜRKMEN¹

¹Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Bartın, TÜRKİYE

²Yaşar Doğu Spor Bilimleri Fakültesi, Samsun, TÜRKİYE

Öz

Bu çalışmada antik Yunanda güreş, boks ve pankreas etkinliklerinin açıklanmasına çalışılmıştır. Literatür taraması yapılmıştır.

Antik Yunan da mücadele sporu olarak güreş, boks ve pankreas etkinlikleri yapılmıştır. Güreş yerde ve ayakta olarak iki şekilde yapılmıştır. Boks sporunda kilo ve raunt sınıflaması yoktur. Pankreas ise güreş ve boks sporunun karışımı olarak yapılmakta idi. Pankreasta güreş ve boksta olan bazı sınırlamalar yoktur. Bu sporlar antik olimpiyatlarda yer alıyorlardı. Eğlenme amaçlı olarak yapılsalar da şiddet içerdikleri anlaşılmaktadır.

Sonuç: Antik Yunanda yapılan güreş günümüz serbest ve özellikle grekoromen güreşin temeli olarak sayılabilir. Boks Günümüz boksunun antrenman şekillerini içermekte idi. Pankreas sporu ise günümüzdeki karma dövüş sporlarının temeli olarak görülebilir.

Anahtar kelimeler: Antik Yunan, Güreş, Boks, Pankreas

Three Martial Arts Sports in Ancient Greece; Wrestling, Boxing, and Pancreas

Abstract

In this study, it was tried to explain the activities of wrestling, boxing and pancreas in ancient Greece. It was conducted literature review.

Wrestling, boxing and pancreas activities were carried out in ancient Greece. Wrestling has been made in two ways on the ground and standing. There was no weight and round classification in boxing. The pancreas was made as a mixture of wrestling and boxing. There were no limitations in wrestling and boxing in the pancreas. They were involved in the ancient Olympics. It is understood that they contain violence even if they are made for fun.

Conclusion: Wrestling in ancient Greece can be counted as free and especially as the basis of Greece Roman wrestling. Boxing included training forms of boxing today. Pancreas spores can be seen as the basis of today's mixed combat sports.

Key words: Ancient Greece, Wrestling, Boxing, Pancreas

Giriş

Milattan önce 3.000’de bulunan sanat eserlerinde güreş ve boks yapan insanların resimleri tasvir edilmiştir. Bütün resimler, sportif müsabakaları kenardan izleyen bayanlar tarafından çizildiği söylenmektedir (Sevda,2013). Antik Yunanda erken dönemlerden beri kahramanlarını ve tanrılarını ya birbirleri ile ya da hayvanlar ile güreşir şekilde çizmişlerdir (<http://aktuelarkeoloji.com>). Milattan önce 1200 yıllarında yaşadığı sanılan Homeros İlyada ve Odesa adlı eserinin birçok yerinde, Yunanların çok önceden beri Olimpiya’da spor etkinlikleri organize ettiklerini belirtmiştir (Chick ve ark.,2007).

Yunanlar Olympia ve Delphi’de gerçekleştirilen büyük oyunlara büyük bir hevesle katılırlardı ve Yunanistan’ın her bir tarafındaki daha birçok festivalde de sportif müsabakalar gerçekleştirilirdi. Atlı araba yarışları; yaralanma veya ölüm içeren olası bir çarpışmanın cazibesini sunardı. Aynı zamanda, koşu yarışları ve pentatlon gibi Yunanların hız ve yeteneklerini kullanarak yarıştıkları parkur ve saha etkinlikleri de vardı. Ancak hayranlarının yaralanmalar ve bazen ölümlere tanık olduğu, rekabetçi ve saldırgan özelliklere sahip ‘sportif şiddet’ içeren etkinlikler, vahşi dövüş unsurlarından dolayı “dövüş sporları” olarak adlandırılmıştır. Yunanlar güreşi, boks ve pankreası (güreş, boks ve tekmenin bir birleşimi) “ağır sıklet” olarak adlandırılırdı (<http://aktuelarkeoloji.com>).

Antik çağda yunan olimpiyatlarında şenlik programları 5 güne çıktığında 2. Gün öğleden sonra pentatlon ve güreş karşılaşmaları 4’inci günün sabahında, güreş müsabakaları başlar öğleyin ve sonrası ise boks, pankreas ve silahlı yarışlar yapılırdı. Son gün, kazananlar için zeytin ağacından yapılan taçların takılma töreni yapılır ardından Zeus Tapınağı önünde kutlamalar yapılırdı. Plato güreşin daha önce bilineni öğrenmekten çok gelecekteki savaşa hazırlık için öncelikli olarak yapılmasını tavsiye etmiştir (Tekin ve Tekin,2014). Pankreas, güreş ve boks karışımı bir spordur; bugün halen Uzak Doğu ülkelerinde gösteri niteliğinde pankreas karşılaşmaları yapılmaktadır (<https://bianet.org/bianet/spor>).

Boks sporunun kökenleri antik çağ Mezopotamya’ya dayandırılır. Boks müsabakasına ait ilk resim kabartmalarının milattan önce 3000 yılında Sumerler ve milattan önce 2000 yılında antik Mısır tarafından yapılmış olduğu biliniyor (Kornexl,201/2011). Boks ile yeterli bilgiye sahip olduğumuz dönem aslında antik Yunan çağıdır. Eski Yunanlılar, antik boks hakkında çok şey anlayabilmek için çok sayıda yazıt, edebi belge ve sayısız heykel ve amphora bıraktılar (Tekin ve ark.,2016). Boksörlerin kurşun levhaya sarılı eldivenler kullanmaları, muşta gibi silahların boks müsabakasında kullanılması oyunları ölümcül kılmıştır. Bir yarışma yeri olan Argonlarda güreşten siyasete kadar her türden yarışmalar uygulandı (Kyle,2014). Bütün Yunan oyunlarında büyük bir cazibe merkezi güreş, boks ve pankrasyon gibi spor dalları idi. İmamoğlu ve İmamoğlu (2018) çalışmalarında Rölyef, figür, heykel, resim ve yazıtların tasvirleri yorumlamalarından boks sporunun zaman içinde kendini koruma, eğlence, barış ve şiddet içeriği taşıdığını belirtmişlerdir.

Bu çalışmada antik Yunanda Mücadele sporu olarak yer alan Güreş, boks ve Pankreas sporlarından bahsedilecektir.

Gelişme:

Antik çağ yunanda mücadele sporları olarak güreş, boks ve ikisinin karışımı bir spor olarak yapılan ve pankreas olarak adlandırılan bir spordur.

Güreş:

Güreş, Yunanistan'ın en eski dövüş sporudur ve Helenistik toplumda muazzam bir çekiciliğe sahipti. Philostratos, Hermes'in kızı olan Palaistra'nın güreşi icat ettiğini ve bütün dünyanın bu keşifte mutlu olduğunu iddia etti. Çünkü “savaşın demir silahları bir kenara bırakılacak ve stadyumlar askeri kamplardan daha tatlı bir zafer kazanacaktı”. Marathon'daki askeri başarının neredeyse bir güreş müsabakası olduğunu ve Thermopylae'deki Spartalıların mızraklarını ve kılıçlarını kaybettikten sonra çıplak ellerini kullandıklarını iddia ederek savaşta güreşin etkinliğini belirtti. Antik Yunan güreşinin Kerkyon'u güreşen ve öldüren Theseus'un temiz olduğuna inanılıyordu. Pausanias şöyle yazmıştı: “Theseus, iyi bir güreşçinin ihtiyaç duyduğu nitelikleri ortaya koyana kadar sadece büyüklükte ve önemli olabilir: güç ve büyük bir yapı.” Yunan güreşinin kuralları, Sicilyalı bir güreşçi olan Orikadmos tarafından belirlendi. Çarpıcı, kasıkların tutup, ısırma yasaklandı. Güreşçiler sınırların dışına çıktıysa, hakem yarışmayı durdurdu ve onları aynı yere tekrar başladığı çukurun ortasına geri döndürdü. Sporun iki biçimi vardı: Ayakta güreş ve yer güreşi. Ayakta güreşte amaç rakibin yere atmaktır. Yerdeki güreşte rakibi yere düşürmek yeterli değildi ve bir yarışmacı yenilgiyi kabul edip çekilmeye mecbur kalana kadar müsabaka sürerdi. Bir sporcu artık çok yorgun olduğu zaman, artık direnemeyeceği için geri çekilirdi. Stadyumdaki yarışmalar için beş ila sekiz çift güreşçi seçilmiştir. Ayaktaki güreşte zafer kazanmak veya galip gelmek için rakibini üç kez yere atmak zorunda idi. Kurallar, bir güreşçinin rakibini faul yapmadan yere atmasını ve kendinin ayakta kalmasını ya da rakibin yüz üstü düşmesini gerektiriyordu. Ayaklardan başka vücudun herhangi bir kısmı yere temas ettiğinde düşme olarak sayılmıştır (<https://blackbeltmag.com/arts/western>). Vücuda yağ sürülüyordu. Yazın güneşten korunarak serin, kışın ise sıcak kalabilmek ve antrenörlerinin onları cezalandırmak için vuracağı sopadan korunmak için vücutlarını yağlar ve üstüne de ince kum sürerlerdi. Güreşçiler antrenman ve karşılaşma öncesi üzerlerine yağ sürüyorlar ve daha sonrada pudralanıyorlardı. Güreşçi antrenmandan sonra banyo yapıyor ve vücudundaki kir ve yağı “strigil” denen kavisli tunç alet ile temizliyorlardı. Yarışma veya antrenmandan sonra sporcu “strigil” denen kavisli alet yardımıyla ter, yağ ve kumu ciltlerinden temizlerlerdi. En son olarak su ve süngerle temizliği bitirirlerdi (Tekin ve Tekin,2014).

Yunanlılar eski devirlerden beri kahramanlarını ve Tanrılarını yada birbirleri ile yada hayvanlar ile güreşir şekilde tasvir etmişlerdir. Herakles'in oniki görevinden biri olan Nemea aslanı ile boğuşur şekilde güreşmesi yada Herakles ve Antaios'un güreşleri hem heykelde hemde resim sanatında oldukça önemli yer tutmaktaydı. Antik dönem bilinen birkaç tip güreş vardı: Bunlardan en önemlisi günümüz karakucak güreşleri gibi güreşçinin sırtının veya kalçasının üç kez yere değdirilmesi ile kazanılıyordu. Bunun galibine yaptığı üçlemeden dolayı “trebler” deniliyordu. Diğer çok bilindik güreş ise hemen hemen pankreas benzer bir güreş idi. Yani boks ve güreşin karışımı idi. Bu yer güreşi olarak tanımlanıyordu. Amaç rakibi etkisiz hale getirerek pes ettirmek idi. Güreşçilerin yağlanarak yaptıkları bu güreş için kumlu alan ile su ile sıvı hale getirdikleri balçık alanda güreşiliyordu. Rakibi teknik bir şekilde atmak gerekli idi. Eşleşmeler kura ile yapılıyordu. Kura pusulaları her birinden iki tane olmak üzere alfabe harfleriyle işaretlenip bir miğfer içerisine atılıyor ve her yarışmacı bir tane çekiyordu. Yarışmacılar çift olarak eşleşmiyorsa bir kişi otomatikman tur atlıyordu. Ayakta güreş zemine sığ olarak kazılmış ve düzleştirilmiş kum dolu bir yerde yapılıyordu. Ayaktaki güreşte açık bir şekilde rakibi yere atmak geçerli sayılıyordu. Rakibi üç kez atan galip sayılıyordu. Bundan dolayı galibiyet almak için kullanılan teknik terimler “ üç kez “ anlamına gelen “triassein” ve rakibi yere atanda “üç kez yapan” anlamına gelen “triakter” idi. Çelme takmanın serbest olup olmadığı bilinmiyor. Çünkü çelme yunan vazo resimlerinde çok az görülmektedir. Bacak tutmada vazo resimlerinde pek görülmez. Rakibin bacağını

yakalamak için yeterli derecede eğilen bir güreşçi eğer başarılı olamaz ise kendisinin zor duruma düşmesi kaçınılmaz idi. Yer güreşi genellikle kapalı alanda yapılıyordu ve yer çamur hale gelinceye kadar sulanıyordu. Çamur, rakiplerinin bedenlerine yapıştığı için onları kayganlaştırdığından oyun uygulamak zor idi. Ayaktaki güreşte vücudun üst kısmı - boyun, omuzlar, kollar, göğüs ve bel - egzersiz seanslarında daha fazla ilgi gördü. Yer güreşi en çok kol, bel, uyluk ve dizleri geliştiriyordu. Bir güreş müsabakası genellikle rakibinin boynunu yakalayan ya da bileklerini kontrol etmeye çalışan bir katılımcıyla başlar. Sıklıkla, kafaları “koç pozisyonu” olarak adlandırılabilir bir alanda birbirlerine karşı baskı yaparlardı. Denge ağırlıklı mücadelede anahtar değişkenler denge ve kaldırma faaliyetleri idi. Çünkü her bir sporcu rakip güreşçinin hücumlarını savuştururken kendisi hücum imkanları aradı.

Yunan güreşinin kuralları şöyle sıralanabilir:

*Vücudunun herhangi bir yeri üzerine düşen güreşçi üç kez bu duruma düşerse yenik sayılıyordu

*İki güreşçi beraber aynı anda düşerse güreş yeniden başlardı

*Eğer yasaklanmamış ise bacak tutma çok az yapılan bir teknik idi.

Güreşçiler çoğu kez rakiplerini bileklerinden yakalıyorlardı. Rakibi kaldırarak atma zor bir oyun idi ama başarılı yapılırsa rakibin kurtuluşu yoktu. Bu atışı başarmak için rakibin kollarından birini iki eliyle yakalar, bir el bileği, diğer el dirseğin hemen aşağısından ön kolu kavrar, sonra hızla rakibine arkasını döner, kendi omuzu üzerinden onun kolunu çekerek, başının üzerinden atar. Bu sırada atmayı kolaylaştırmak için kendisi de ya eğilir yada bir dizi üzerine çöker. Bir güreşçi için el ense çekmekte önemlidir. Muhtemelen güreşçiler asıl oyunlarını yapmadan önce elense çekerek birbirlerini denerler ve dengelerini bozarlar (<http://www.turkeireiseleiter.com>; <https://blackbeltmag.com/arts/western>).

İlyada'da kahraman Patroklos'un ölümü nedeniyle düzenlenen oyunlarda Üçüncü karşılaşma Odius ile Aias arasındaki güreştir. Beraberlikle sonuçlanır. Seyircilerin bulunduğu serbest alan vardır. Belde kemer vardır ve belden tutarak yere atma vardır. Belki de yerde müsabaka yapılmazdı. İki ödül; 1. ödül: 12 büyükbaş hayvan ve 2. ödül: 4 sığır sahibi kadın idi (Yamaner ve İmamoğlu,2018).

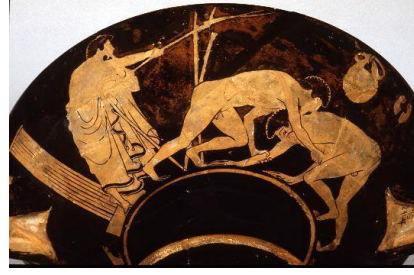
Şekil -1: Müsabakaya hazırlanma

Resim-2: Gymnasiumdaki etkinlikleri konu alan kabartma

Şekil-3: Antrenman veya müsabaka sonrası “strigil” kullanarak kendini kum ve yağdan temizleyen sporcu tasvir eden mermer kabartma, Milattan önce 470-46

Şekil-4: Güreşçileri izleyen antrenör

Philadelphia, Milattan sonra 2444

Maria Daniels'in fotoğrafı, Pennsylvania Üniversitesi Arkeoloji ve Antropoloji Müzesi

Boks: Olimpiyat oyunlarına Milattan önce 688 yılında dâhil olan Yunan boks nefes kesici bir şekilde acımasız ve tehlikeliydi. Bu spor, çok miktarda acı ve katliam üretmesi için dikkatlice tasarlanmış gibi gözükür. Dövüşlerde günümüzdeki gibi kilo kategorileri veya zaman sınırlaması yoktu. Basitçe boks müsabakaları sadece iki boksör kalana kadar dövüştükleri yenilme esaslı bir eleme sürecini kapsıyordu. Kalan iki boksör daha sonra tek muzaffer olmak için dövüşürdü. Eğer katılımcı sayısı tek ise, bir dövüşçünün oturup dinlenmesine izin verilirdi. Ephedros olarak adlandırılan bu dövüşçü diğerleri karşısında avantajlı konuma geçerdi, ancak Yunanlar bu uygulamanın adil olduğuna inanırlardı; çünkü ayırım, kararı belli bir muzaffer atleti kayırabilecek olan tanrılara bırakılırdı. Yunan boksörler cesur ve özellikle birçok darbenin kafayı hedef alması nedeniyle dayanıklı olmalıydı. Kyreneli Eurydamas'ın dişleri dökülmüş, ama rakibi fark etmesin diye yutmuş ve kazanana kadar devam etmiş. Yunan sanatında kanlar içinde, hasar görmüş kulakları ve kırık burunlarıyla şekli bozulmuş boksörler tasvir edilir. Dördüncü yüzyılın ortalarına tarihlenen, Olimpia'da bulunmuş boksör Satyros'un bronz kafası, onun düz burnunu ve şekli bozulmuş yüzünü gösterir (<http://aktuelarkeoloji.com>). Patroklos cenaze oyunlarındaki yarışmalarda yarışmacılar ellerini öküz derisinden kesilmiş şeritlerle sarıyorlardı. Bu şerit esnek olması için yağ ile terbiye ediliyordu. Basit öküz derisi bu şeritler darbeyi yumuşatmaktan çok parmak eklem yerlerini korumayı amaçlıyordu. Bu şeritler Milattan önce 6 ve 5. Yüzyıllardaki vazolar üzerine resm edilmiş en yaygın figürlerdir. Bir kural olarak şerit (himantes) dört parmak ve boğumlar etrafına birkaç kez sarılır, avuç içini ve elin üst kısmını çapraz olarak geçtikten sonra bileğe dolanırdı. Yunan boksörlerin mücadele ettiği geniş bir alanları vardı. Bu yüzden günümüzdeki gibi rakibi köşeye sıkıştırma veya rakibi iplere yaslama yoktu. Devreler (Raundlar) da yoktu. Maç bitinceye kadar dövüşülürdü. Kilo sınıflaması da yoktu (<http://www.turkeireiseleiter>). İlyada'da kahraman Patroklos'un ölümü nedeniyle düzenlenen oyunlarda ikinci karşılaşma boks idi. Ünlü boksör Epeios, kendisine rakip gösterilen Euryalos'u çenesine indirdiği bir yumrukla yere serdiği belirtilir (Yamaner ve İmamoğlu, 2018).

Antik Yunan boks, modern bokstan pek çok yönden farklıydı. Ring yok ve zamanlanmış raund yoktu. Boksörler, bir ya da iki parmağını kaldırarak veya bilinçsiz olarak yere düştükten sonra çekilinceye kadar savaştılar. Bazen güçlerini ve enerjilerini tekrar kazanmak için kısa bir süreliğine dinlenmelerine izin verildi. Bununla birlikte, yarışmak/sarılmak kesinlikle

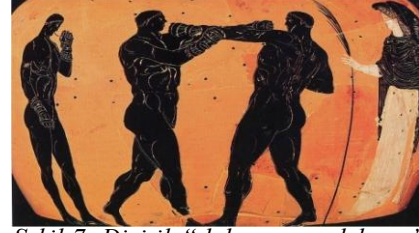
yasaklanmıştı. Hakem böyle bir taktiğe teşebbüs eden bir boksöre vuruş yapmak için bir çubuk kullanırdı. Ağırlık kategorileri bilinmiyordu. Bu nedenle daha ağır atlet her zaman tercih edildi. Efsaneye göre Apollo, Herakles, Theseus ve diğerleri için de yapılmış olmasına rağmen, boksun yaratıcısıydı. Ancak, Apollo sporun ana hamisi olarak kaldı ve Phebas'ı, kendisiyle yarışmak için Delphi'ye davet eden bir boksör öldürdüğü söyleniyor. Boksörler, bileklerini güçlendirmek için etraflarını sarmışlardır. Milattan önce beşinci yüzyıla kadar, tangalar, birinci mafsallar etrafına sarılmış, avuç içi ve elin arkasına çapraz olarak (başparmağı açık bırakarak) ve bileğin veya ön kolun çevresine bağlanan basit ince deri şeritlerdi. Milattan önce dördüncü yüzyılda, hazır deri kayışlardan yapılmış bir eldiven tanıtıldı. Yeni model parmakları açık bıraktı ve sert deri kayışlarla güçlendirildi, el için bir yün ve ön kol için bir manşon ile. Bu tip eldivenler, Yunanistan'daki boksörler tarafından ikinci yüzyılın sonuna kadar özel olarak kullanılmıştır. Daha sonra Roma döneminde (yaklaşık Milattan önce 200'den milattan sonra 500'e) boksörler demir ve kurşunla takviye edilmiş el aletlerini kullandılar. Sarma yöntemindeki her değişiklik ile spor tekniklerindeki gelişmeler ortaya çıktı. Thongs yumuşak olduğu süre boyunca, boks daha fazla çeviklik, doğruluk, hız ve esneklik gerektirdi. Eldivenlerle, saldırgan hareketler kısıtlandı, darbeler daha da zorlaştı ve savunmaya daha çok odaklandı. Bununla birlikte, yarışın hızı, sarımların artan ağırlığından dolayı daha yavaştı ve savaşçıları yeteneklerden daha fazla kaba kuvvete başvurmaya zorladı. Antik Yunan boksun kuralları, kasık kısımlarına vurma, kayışların fazladan kayışlarla takviye edilmesi ve domuz derisi kayışlarının kullanılmasını yasakladı. Hakemler kurallara uydıklarından emin olmak için her yarışmadan önce kayışları dikkatlice incelediler. Yine de, yaralanmalar sık ve genellikle ölümcül idi. Rakiplerini öldüren boksörler Astypalaia'dan Kleomedes ve Girit'ten Diognetos'u olarak görülür. Samos Pythagoras tarafından daha teknik bir boks tanıtılmıştır. Yarışmalar salon dışında açık havada yapıldığı için, güneşe geri dönme taktik avantaj sağlamakta idi. Bu nedenle boksörlerin çok fazla hareketi vardı. Hazır duruşlarında, sol kol uzatıldı ve aynı zamanda bir koruma aracı olarak kullanıldı. Bir hücum ile birleştirildiğinde nakavt yapmaya neden olabiliyordu. Ancak, yarışmaları kazanmak için iki yumruklu bir hücumla ihtiyaç vardı. Arkadaki kol temel hücum yumruğu idi. Düz yumruklar, kısa üst kısımlara ve kroşeler vurulmaya başlandı. Eski Yunanlılar, vücudu yumruklamanın etkinliğini anlayan ve “bedeni öldürsen baş ölecek” sloganını gözlemleyen ilk savaş sporcuları arasındaydı. Eski metinler, gözleri genişlemiş bir başparmak ile etkilenen yumruklarla yumuşatılmış biçimsiz dövüşçüleri tanımlar. Bir vazo resmi, kasık kısımlarına vurmanın adil bir oyun olduğunu gösterir. Bazı durumlarda, bir zaferi garantilemek için güçlü bir yumruk yeterliydi. Yunanlılar en tehlikeli savaş sporunu boks olarak kabul ettiler. Milattan önce İlk yüzyıldan kalma bir yazı “Bir boksörün zaferinin kanla kazanıldığını” söyleyerek başlıyor (<https://blackbeltmag.com/arts/western>). Antik devirde boksörler kilo farkı gözetilmeksizin eşleştirildiklerinden, iri yapılı olmak boksörlere büyük avantaj sağlardı. İdeal bir boksörün uzun kollu, geniş omuzlu, uzun boyunlu ve hatta göbekli olması aranırdı. Çünkü bunlar sayesinde rakibi belli bir mesafede tutmak mümkün olabilirdi (Şekil-5).

Şekil-5: Siyah figür kabının özel kısmı, Milattan önce yaklaşık 409

Şekil-6: El ve bileğine deri kayış saran Yunan boksör, milattan öce 520-500

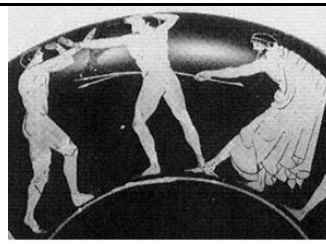

Şekil-7: Dişi ile "daha yumuşak kayış" ayarlayan bir boksörün tasvir edildiği Yunan siyah figür amphora, bir sonraki maçını beklerken, Milattan önce yaklaşık birinci yüzyıl

İsa'dan önce 5. yüzyıl sonuna kadar, dövüşçülerin ellerini korumak üzere, yaklaşık 2,5-3 m. uzunluğundaki, dana derisinden yapılmış, el ve bileklere sarılan ve himas adı verilen uzun bantlar kullanılmaktaydı (Şekil-6). Daha sonra kalın deri ile güçlendirilmiş, hem elleri daha iyi koruyan hem de rakibe daha çok acı veren "sert eldivenler" kullanılmıştır. Ancak Philostratos'a göre, acı verdiği ve geç iyileşen yaralara neden olduğu için, domuz derisinden yapılmış el bantları yasaklanmıştı. Boks her zaman acımasız ve kanlıydı. Çok erken yapılmış bir vazo resmi, bir boksörün burnundan kan akışını canlı bir şekilde betimliyor (Şekil-7). Tarihin başlangıcından itibaren, Homer'de ve en eski vazo resimlerinde, Yunan boksörler ellerini sararlardı. En erken formları, en erken şekilleri sadece önkol ve elin etrafında sıkıca sarılmış deri şeritleri vardı, parmaklar açık bıraktı. Amacı, saldıran boksörün ellerini, darbeyi yumuşatmaktan daha çok korumaktı (İmamoğlu ve İmamoğlu,2018). Hakemler, kuralları ihlal eden sporcuları cezalandırmak için ellerinde "rhabdos" denilen uçları çatallı bir kırbaç veya değnek taşırlardı(Şekil -8 ve 9). Yunan boksörlerinin tipik olarak giydiği tek "giyim" maddesi boks eldivenleri idi. Yunan boks eldivenlerine himantlar (tekil: himas) denildi ve zamanla değiştirildi. "Thongs" adı verilen ilk Yunan boks eldivenleri, yaklaşık 4 metre uzunluğunda olduğu tahmin edilen tabaklanmış deri kayışlardan (deri ve yağlı ipler ile ellere sarılan organlar) başka bir şey değildi. Şekil 10'da yumrukların ve ön kollarının büyük bir kısmı (üçte ikisi) çapraz şekilde bantlarla veya deri kayışlar ile sarılıdır. Hem yumruk içi hem de bilek etrafını yumuşak sargı ile sarmışlardır (Kyle,2014).

Şekil-8: Pankreas dövüşçüsü:Hakem, müsabaka esnasında rakibinin gözüne parmağını sokmaya çalışan sporcuya yaptığı hata nedeniyle "rhabdos" denek sopayla vurmak üzereyken. Milattan önce. 490-480, British Museum, Londra.

Şekil-9: Bir yunan içki kabından today: Döğüşe başlamak üzere olan iki boksör ve elindeki bir değnekle başlama işareti veren hakem.

Şekil-10: Milattan önce yaklaşık 5. yüzyılda tarihlenen bir amphora üzerinde yer alan boksör sahnesi

Pankreas: Özelleştirilmiş bir ağır etkinlik olan pankreas veya “mutlak güçte” veya ‘topyekûn’ dövüş, yedinci yüzyılda ortaya çıkmış ve Olympia’da Milattan önce 648 yılında, bokstan kırk yıl sonra, uyarlanmıştı. Herkese açık olan güreş, boks ve tekmelemenin bu gaddar birleşiminde sadece birkaç kural vardı: hile ve ısırma yasak; fakat yumruk, tekme, boğma, cinsel organlara darbe yasak değildi.

Isırmak, oymak (parmağınızla rakibin gözünde, burnunda veya ağızına sokmak) ve cinsel organlara saldırmak dışında her şeye izin verilen tehlikeli bir spor idi. Diğer dövüş sporlarında olduğu gibi, hakemler suçluları cezalandırmak için hazır dılar. Güreş ve bokstan gelen tüm hareketler kullanılabilir. Yaralı olma tehlikesi yine de bokstan daha az idi. Çünkü pankreas yapanlar sert eldivenler giymiyorlardı (<http://www.lifeberrys.com>). Pankreas en eski dövüş sporuydu. Eski karışık dövüş sanatları olarak da tanımlanabilir. Çünkü teknikler aslında Yunan boks ve güreşinin bir birleşimi vardı. Kurallar, ısırma ve göz kırpmaya hariç, neredeyse her şeye izin verirdi. Raund, ağırlık sınıflandırması veya dairesel maç alanı yoktu. Mücadele açık stadyum içinde gerçekleşirdi. Rakipler bazen ellerini korumak için hafif boks çatalı giyerlerdi. Bir yarışmacı ya bir yenilgi sinyali vermek için bir işaret parmağı tuttuğunda ya da devam edemediğinde zafer belirlenirdi. Ölümler yaygındı. Böyle sert bir olay olarak, pankreas sadece en iyi sporcuların yarışması şeklinde yapıldı. Isırma ve göz delmeye karşı kurallar, hakem tarafından sıkı bir şekilde uygulandı. Ne olursa olsun, pankreas yarışmalarından çıkanlar, hatta galip gelenler, ısırık yaraları ve görme bozukluğu ile karşılaştılar. Filozof Epiktetos, gözleri oymanın pankreastaki bir tehlikelerinden biri olduğunu belirtti. İki tür spor pankası vardı: Ayakta pankreas ve yerde pankreas. Ayakta pankreas modern kickbox gibi, her iki savaştının da ayakta durmasını gerektirdi. Daha güvenli bir versiyon olarak kabul edildi ve eğitim ve ısınma maçları için kullanıldı. Her ne kadar savunmada güreşe izin verilmese de ve boksta bindirmeye izin verilmese de, yerde pankreas her ikisini de izin veriyordu. Ayaktayken amaç, rakibinin çaresiz ya da anlamsız hale getirilmesini amaçlayan ölümcül darbeler bulmaktı. Eski Yunan’da yapılan bu kuralsız dövüş, farklı dövüş sanatlarını birleştiren ilk sistem olarak geçiyor, ve daha sonra Büyük İskender’in fetihleriyle doğuya yayılarak uzak doğu dövüş sanatlarının doğmasına sebep oluyor. Bu antik dövüş sanatını, bugünkü dövüş tiyatrosu Pankreasla karıştırılmamalıdır. Bugün bizim Amerikan Güreşi olarak da bildiğimiz dövüş tiyatrosu Pankreas kelimesinin kökü de zaten bu antik dövüş sanatından gelir. Pankreas’ın doğuşu için bilinen ilk kesin kaynak Milattan önce 643 yılında 33. Antik Yunan Olimpiyatları’nda karşımıza çıkıyor. Günümüze ulaşan tasvirler, modern bir MMA müsabakasını hatırlatıyor.(Boks, güreş, tekmeler, yere almalar (takedown), eklem kilitleri ve boğma tekniklerinden bahsediliyor. Isırmak, göze ve deliklere parmak sokmak ve tırmalamak yasak. Enteresan bir detay; yüksek tekmelerin kullanılmadığı, ancak yerdeki rakibin kafasına tekme atıldığı geçiyor. Daha çok vücuda, bacaklara ve kasıklara tekme atılıyor. Diz veya dirsek darbesinden ise hiç bahis yok. Pankreas dövüşçülerinin antrenmanları 'korykeion' denen özel çalışma odalarında yapılıyor. Bu odalarda tavandan asılmış, göğüs hizasında, içi yemek veya incir tohumu dolu torbalardan bahsediliyor. Ayrıca tekme atmak için kum torbalarının da kullanıldığı, ama bazı dövüşçülerin ağaçlara tekme atarak çalıştığı söyleniyor. Öyle ki, tekme atarak kalkan kırabilen pankreasçılar olduğu kayıtlarda geçiyor. Koşma, esneklik ve karın bölgesi hareketleri yanında 'skiamachia' adlı bir çeşit gölge boks da yapılıyor. Pankreas’ın Antik Yunan Olimpiyatları’ndaki en popüler spor olduğu ve genelde güreş ve bokstan sonra, en sona saklandığı biliniyor. Bu Antik Pankreas turnuvaları, gümüş bir vazo içinden çekilen kura yoluyla belirleniyor. İlk olarak eski Yunan usulü çıplak (çırılçplak) ve yağlanarak dövüşen pankreasçılar, daha sonraki yıllarda ellerine ve kollarına deri sarmaya başlıyorlar (<http://www.fightingarts.com>;<http://www.kansporu.com>).

Sonuç: Antik Yunan’da yapılan güreş günümüz serbest ve özellikle grekoromen güreşin temeli olarak sayılabilir. Boks Günümüz boksunun antrenman şekillerini içermekte idi. Pankreas sporu ise günümüzdeki karma dövüş sporlarının temeli olarak görülebilir.

KAYNAKÇA

Chick G, Loy JW, Miracle AW (1997). Combative sport and warfare: A reappraisal of the spillover and catharsis hypotheses. *Cross-Cultural Research*, 31, 249-267.

İmamoğlu G, Gönülateş S, İmamoğlu O (2018). Sanatsal Tasvirlerde Bazı Sporların Kökenleri, Uluslararası Herkes için Spor ve Welnes Kongresi Özet Kitabı, Antalya

Kornel E (2010/2011). Geschichte des Sports, Geschichte des Sports und anderer Bewegungskulturen, sport1.uibk.ac.at/lehre/.../Geschichte%20WS10-11.pdf

Kyle DG (2014). *Sport and Spectacle in the Ancient World*, John Wiley & Sons, Ltd, The Atrium, Southern Gate, Chichester, West Sussex.

Sevda K (2013). Spor Müzelerinin İşlevleri ve Bir Spor Müzesi Taslağının Yönetimsel Açısından Oluşturulması, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müze Yönetimi Programı Yüksek Lisans Tezi

Tekin A, Tekin G, Çalışır M (2016). Sporda şiddet Bağlamında Antik Yunan Döneminde Boks, Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:5; Sayı: Ek Sayı, sh.1-18

Tekin A, Tekin G (2014). Antik Yunan Dönemi: Spor ve Antik Olimpiyat Oyunları, Tarih Okulu Dergisi (TOD), Yıl 7, Sayı XVIII, ss. 121-140.

İnternet kaynakları:

<http://www.turkeireiseleiter.com/antik-donemde-spor-ve-olimpiyat-oyunlari/?lang=tr>

<http://www.fightingarts.com/reading/article.php?id=164>

<https://blackbeltmag.com/arts/western-european-arts/pankration-boxing-and-wrestling-3-combat-sports-from-ancient-greece>

<https://bianet.org/bianet/spor/41304-eski-yunanda-spor-ve-atletizm-oyunlari>

<http://aktuelarkeoloji.com.tr/antik-yunan-olimpiyatları>

<http://www.lifeberrys.com/holidays/4-ancient-sports-that-are-too-crazy-for-modern-world-11676.html>

<http://aktuelarkeoloji.com.tr/antik-yunan-olimpiyatları>

<http://www.kansporu.com>

Antik Yunanda Mücadele Sporlarının Görselleri ve Yansımaları

Mehmet İMAMOĞLU¹, Gülten İMAMOĞLU², Feyzullah KOCA³

¹ Spor Bilimleri Fakültesi, Sinop Üniversitesi, Sinop, TÜRKİYE, mehmet.imamoglu@outlook.com

² Güzel Sanatlar Fakültesi, Ondokuzmayıs Üniversitesi, Samsun, TÜRKİYE

³ Spor Bilimleri Fakültesi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, TÜRKİYE

Öz

Bu çalışmanın amacı mücadele sporları içerisinde yer alan güreş, boks, halter, eskrim ve antik dönemde görülen pankreas etkinliklerinin yapılış şekillerinin ve görsellerinin günümüze yansımalarının araştırılmasıdır.

Homeros destanlarında bugünkü dilde mücadele sporu dediğimiz etkinliklerden bahsedilir. Bunlar güreş, boks, halter ve pankreas sporudur. Antik Yunan oyunları tarihinin en popüler sporlarından birisi güreş olmuştur. Yerde ve ayakta olmak üzere iki şekilde yapılmıştır. Genellikle ayakta yapılan güreş tercih edilmiştir. Yağlı güreşin kökeni Yunan medeniyeti olarak kabul edilir. Boks sporunda kilo ve raunt ayarlaması yapılmamıştır ve müsabakalarda süre belirlenmemiştir. Eldivenleri yaralayıcı olabildiği için tehlikeli bir spor olarak değerlendirilmiştir. Yine güreş ve boksun karışımı pankreas denilen bir spor dalı çok yaygın yapılmıştır. Pankreas sporunda rauntlar ve dinlenme süreleri gibi kurallar yer almamıştır. Rakibi öldürmek oyun sonucunu belirlemiştir. Ağırlık kaldırma faaliyetleri de halter sporunun kökeni olabilir.

Antik çağ Yunanistan'da güreş, boks, halter, eskrim ve pankreas görselleri bu sporların o dönemlerde çok önemli olduğunu yansıtmaktadır. Antik Yunan'da spor eğitimi görülmüştür ve fair play fikri ortaya çıkmıştır. Pankreas bugünkü karma dövüş sporlarının temeli olabilir.

Anahtar kelimeler: Boks, Güreş, Halter ve Pankreas

Visuals and Reflections of Ancient Greece Combat Sports

Abstract

The aim of this study is to investigate the effects of wrestling, boxing, weightlifting, fencing, and pancreas visuals in combat sports in ancient Greece, and those reflections.

Homeric epics talk about the events we call today's combat sport. They are wrestling, boxing, weightlifting and pancreas. One of the most popular sports in history of ancient Greek games was wrestling. It was made in two ways, on the ground and on the stand. Wrestling is often preferred in standing. The origin of the oil wrestling is regarded as the Greek civilization. There was no weight and round adjustment in boxing, and no time for competitions. It was considered a dangerous sport as it could be hurtful in gloves. Again, the mixture of wrestling and boxing was made very common in a sports branch called the pancreas. There are no rules such as rounds and resting time in pancreatic sports. Killing the opponent has determined the outcome of the game. Weight lifting activities can also be the origin of weightlifting sports.

The images of wrestling, boxing, weightlifting, fencing and pancreatic in ancient Greece reflect that these sports are very important at that time. In ancient Greece, sports training was seen and the idea of fair play emerged. The pancreas can be the basis for today's mixed martial sports.

Keywords: Boxing, Wrestling, Weightlifting and Pancreas

1. Giriş

Farklı noktalara odaklanmaları yanında sporun işlevleriyle ilgili kültürel hipotezler, sporun kökeninin, erkeklerin avlanma becerilerini geliştirmek ve uygulamak olduğu sonucuna varmışlardır (Carrol,2000). Avlanma ve av peşinde koşma, mermi ile hedefleri vurma gibi ilişkilerin bariz olduğu açıktır. İlkel savaşlar aynı becerileri kullandığı için, bazıları savaşın tüm sporların kaynağı olduğunu savunurlar (Chick, Loy, and Miracle, 1997; Loy and Hesketh, 1995). Spor, avcılık ve savaş arasındaki bağlantılar net görünse de bazı tutarsızlıklar vardır. Tatmin edici bir spor teorisi, sporun kültürel öneminin aynı zamanda erkeklerin avlanma ve savaş için spor yapma ihtiyacını neden artırdığını açıklamalıdır aynı zamanda erkeklerin neden sportif yarışmalara bu kadar önem verdiği ve sporun çeşitlendirilmesi önemlidir (Sansone, 1988).

Antik dönemde fiziksel aktivitelere yönelik en eski izlere bilim insanları tarafından Uzakdoğu'da Pekin yakınlarındaki Zhoukoudian köyünde bulunan 600 bin yıl öncesine tarihlenen mağaralarda rastlanmıştır. Antik Yunanlılar erken dönemlerden beri kahramanlarını ve tanrılarını ya birbirleri ile ya da hayvanlar ile güreşir şekilde çizmişlerdir (<http://aktuelarkeoloji.com>). Milattan önce (MÖ) 708'de Antik dönem Olimpiyatlarında pentatlon, disk, cirit atma, uzun atlamadan sonra güreş bir spor disiplini olarak kabul edilmiştir (<https://unitedworldwrestling>). 18. Olimpiyatlarda Spartalıların oyunlara katılımı ile güreş Yunanlılar tarafından tanınmıştır.

Yunanistan'da zihinsel ve bedensel gelişim için "Lykeion ve Akademos"lar, fiziksel gelişim için "Gymnasion, paleistra ve stadion"lar kurulmuştur. Olimpiyat oyunları ise site devletleri arasında anlaşmazlıkları çözmek ve bu sportif etkinlikleri her dört yılda bir gerçekleştirerek sağlam bir birlik ve beraberlik oluşturmak hedefiyle düzenlenmeye başlamıştır (Sarıalp,2001). Oyunlar, Yunan şehir devletlerinin dört bir yanından sporcu kabileleri yanında kültür ve sanat çevrelerinin, tüccar, esnaf ve ülke yöneticilerinin bir araya geldikleri şair, ressam ve filozofların barış mesajları verdikleri bir merkez olarak da kullanılmıştır (Küraçük,1988).

Boks Mezopotamya ve Homerik destanlarda eski bir gelenek olarak yerini almıştır. MÖ 688'de boks antik yunan olimpiyatlarında yapılmaya başlanmıştır. 20. olimpiyatlardan sonra ise oyunlara boks dahil olmuştur. Kum torbasına benzer torbalar ile antrenman yapan sporcuların eldivenleri öküz ya da sığır derisinden yapılmıştır.

Sanat olgusu kültür ve uygarlığın vazgeçilmez bir unsuru olduğu için her dönemde içerik ve form olarak kendini var etmiştir. Bu var oluşun diğer uygarlık unsurları ile olduğu kadar bir uygarlık unsuru olan spor ile de ilişkisi vardır (İmamoğlu ve ark.,2018). Antik çağ Yunan olimpiyatları şenlik programlarında 2. gün öğleden sonra pentatlon ve güreş karşılaşmaları 4. günün sabahında güreş müsabakaları öğleyin ve sonrası ise boks, pankreas ve silahlı yarışlar yapılmıştır. Son gün, kazananlar için zeytin ağacından yapılan taçların takılma töreni ile Zeus Tapınağı önünde kutlamalar yapılmıştır. Plato, savaşta gerekebilecek becerilerin öğrenilmesinde güreşin askeri eğitim için çok daha faydalı olduğunu ifade ederek, güreşin daha önce bilineni öğrenmekten çok gelecekteki savaşlara hazırlık için öncelikli olarak yapılmasını tavsiye etmiştir (Tekin ve Tekin,2014). Pankreas, güreş ve boks karışımı bir spordu; bugün halen Uzak Doğu ülkelerinde gösteri niteliğinde pankreas karşılaşmaları yapılmaktadır (<https://bianet.org/bianet/spor>).

Antik Yunanlılar sembolik bir ödül uğruna çamurlu alanlarda silahsız, çıplak ve güneşin en etkili olduğu anda bile şiddetli boks ve güreş maçlarına katılmışlardır. Güreş, boks gibi yakın temas ve şiddet içeren oyunlar zaman içinde öldürücü hale gelmiştir. Bugün ki anlamda belli kuralları olmayan oyunlarda kol, bacak kırma, çelme takma, göz çıkarma gibi durumlara izin verilmesinden dolayı bir oyundan çok ölüm kalım meselesi haline gelmiştir. Boksörlerin

kurşun levhaya sarılı eldivenler kullanmaları, muşta gibi silahların boks müsabakasında kullanılması oyunları ölümcül kılmıştır. Bir yarışma yeri olan Argonlarda güreşten siyasete kadar her türden yarışmalar yapılmıştır (Kyle,2014). Bütün Yunan oyunlarında güreş, boks ve pankreas gibi spor dalları ilgiyle takip edilmiştir. Olympia'da kendilerini ispatladıktan sonra spor uzmanları Yunan dünyasının her yerinde büyük paralar kazanmıştır (İmamoğlu ve ark.,2018).

Yunan antik çağdaki Fiziksel egzersizler bazı alanlarda günümüze kadar uzanan bir durumu yansıtmaktadır. Yunan kültürünün en erken dönemlerinde bile fiziksel egzersizler çeşitli türlerdeki şiirlerin bir parçası olarak görülmüştür. Yunan şairleri özellikle de Pindar şarkılarında galip gelen sporcular için halkın coşkusu anlatmıştır. Antik Yunan'da mücadele sporları; festivallerden olimpiyatlara, Tanrı Zeus'a yapılan dini merasimlerin bir parçası olmuştur. Sporcular kazandıkları zaferlerle Tanrılarına saygı ve bağlılıklarını sunmuşlardır. Modern spor karşılaşmalarının kurallara bağlanmış olması ve bir cezalandırma sisteminin varlığı, belki de Antik Yunan ve öncesinden günümüz spor dünyasına miras kalmıştır. Sporcuların masraflarının varlıklı asiller tarafından karşılanması ve belli miktarlarda ödüllendirilmesi günümüz profesyonel spor sektörünün lokomotifini olan sponsorluk sisteminin ilk temelleri olarak kabul edilebilir. Bu gelişim sürecinde antik Yunanistan'da mücadele sporları içinde yer alan güreş, boks, halter ve o dönemde çok yaygın olan pankreas sporlarının yapılış şekilleri ve halk üzerindeki etkileri merak edilmiştir.

Bu çalışmada günümüzde Mücadele sporları içerisinde yer alan güreş, boks, halter ve o dönemde etkin olarak yapılan pankreas etkinliklerinin yapılış şekilleri ve görsellerinin yansımaları üzerinde durulacaktır.

2. Güreş

Eski Yunan uygarlıklarında ve antik olimpiyat güreşlerinde iki ayrı stilde güreş yapıldığı tarihi kayıtlarda yer almaktadır. Eski Yunan güreşinde iki ayrı stil görülmüştür. Biri "ayakta güreş", bunda amaç rakibi yere atmaktır. Diğeri "yer güreşi", bunda amaç rakibi yere atmaktan çok, rakiplerden birinin yenilgiyi kabul etmesine kadar mücadeleyi sürdürmektir. Palestrada güreşin iki stili de güreşin bu tarzı için ayrılan yerlerde yapılmıştır. Yer güreşi genellikle kapalı bir yerde ve zemin çamur kıvamına gelinceye kadar sulanarak yapılmıştır. Çamur vücudu kayganlaştırmıştır ve tutmayı zorlaştırmıştır. Ayakta güreş zemine sığ olarak kazılmış ve düzleştirilmiş kum dolu bir yerde yapılmıştır bu yüzden bu alan daha önce atlama havuzu için kullanılan aynı sözcük "skamma" ile adlandırılmıştır. Ayakta güreşte rakibi açık bir şekilde yere atmak geçerli sayılmıştır. Rakibini üç kez yere atan galip ilan edilmiştir. Bundan dolayı güreşte bir galibiyet almak için teknik terimler "üç kez" anlamına gelen triassein ve rakibi yere atan da "üç kez yapan" anlamına gelen triakter olarak söylenmiştir. Şekil 1'de güreşte kolları bükme gösterilmiştir. Pale olarak da bilinen Antik Yunan güreşi, Yunan oyunları tarihinin en popüler sporlarından biri olmuştur. Çelme takma ve bacak yakalama Yunan vazo resimlerinde çok az gösterilmiştir. Rakibinin bacağını yakalamak için yeterli derecede eğilen bir güreşçi eğer başarılı olamazsa rakibine karşı zor bir duruma düşmüştür (<https://bianet.org/bianet/spor>; www.thebritishmuseum.com). Şekil 2'de Gymnasium'daki etkinlikleri konu alan kabartma yer almaktadır.

Her ne kadar güreş başlangıçta bir eski olimpiyat sporu olmasa da, MÖ 708 oyunlarına eklenerek "Keroma" olarak bilinen çamurlu bir arenada gerçekleştirilmiştir (<https://www.awesomestories.com>). Pentatlon bağlamında güreş ve erkeklerin Agonu olarak güreşmek meşhur olmuştur. Önce eşler hakemlerin önünde karşılıklı dizilmişlerdir ve sonra müsabakaya başlamışlardır. Müsabakalar ayakta yapılmıştır. Yerde güreş devam etmemiştir,

yere düşer düşmez ayakta yeniden başlamıştır. Rakibini üç defa yere düşüren galip ilan edilmiştir. Tutuşlar tüm vücut için serbest olsa da üst vücut kısmına oyunlar ve tutuşlar tercih edilmiştir. Pankreas sporunda olan vurmalar, döndürmeler, açıcı hareketler yasaklanmıştır. Homer'in açıklamalarında ve çizimlerde gösterildiği gibi mücadele çıplak olarak yapılmıştır. Vücuda yağ sürülmüştür. Yazın güneşten korunarak serin, kışın ise sıcak kalabilmek ve antrenörlerinin onları cezalandırmak için vuracağı sopadan korunmak amacıyla vücutlarını yağlamışlardır ve üstüne de ince kum sürmüşlerdir. Yarışma veya antrenmandan sonra sporcular "strigil" denen kavisli alet yardımıyla ter, yağ ve kumu ciltlerinden temizlemişlerdir. En son olarak su ve süngerle temizliği bitirmişlerdir (Tekin ve Tekin,2014). Şekil 3'te strigil kullanan sporcu görülmektedir. Antik dönem olimpik güreşleri daha çok erkekler arasındaki yarışma şekli olarak dikkat çekmiştir. Tüm güreşçilerin en ünlüsü Croton'un Milon'u (filozof Pythagoras'ın öğrencisi) altı kez Olimpiyat şampiyonu (540'dan 516'ya kadar), Isthmic Oyunları'nın 10 defa kazananı, Nemean Oyunları'nın dokuz kez kazananı ve Pythic Oyunlarının beş kez kazananı olmuştur. Eski Yunanistan'da antik olimpiyatlarda güreş temel sporlar arasında yer almıştır (<https://unitedworldwrestling>). Sporcuların yağlanarak yaptıkları bu spor için kumlu alan ve balçık alan kullanılmıştır. MÖ 6. ve 5. yüzyıl meşhur güreşçilerin çağı olmuştur. Özellikle Krotonlu Milo, Karystuslu Glaucus, Thasoslu Theagenes bunlardan en ünlüleridir. Theagenes gücünü dokuz yaşında pazarda bronz bir heykeli omzuna alıp taşıyarak gösterdiği mitolojiye yansımıştır. Krotonlu Milo, tam anlamıyla kuvvetlenene kadar her gün bir erkek dana kaldırarak ağırlık antrenmanları yapmıştır (<http://aktuelarkeoloji.com>). Şekil 4'te güreşçiler ve onları izleyen antrenör tasviri yer almaktadır. Eski Yunanlılar resmi olarak yüceltilmiş atletik rekabette güreş düzenlemişler ve neredeyse bütün büyük Yunan şehirlerinde palaestralar olarak bilinen güreş okulları kurmuşlardır. Bu okullar, tarihte bilinen ilk profesyonel güreşçileri yetiştirmişlerdir (İmamoğlu ve ark.,2018).

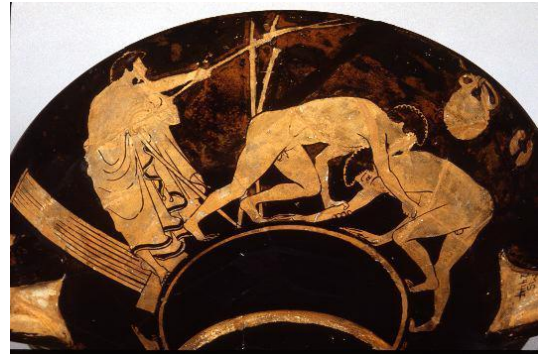
Şekil 1. Güreşte kolları bükme

Şekil 2. Gymnasiumdaki etkinlikleri konu alan kabartma

Şekil 3. Strigil kullanan sporcu

Şekil 4. Güreşçileri izleyen antrenör

3. Boks

Antik Yunanda en şiddetli spor olarak boks kabul edilmiştir. Boks müsabakaları geniş bir alanda yapılmıştır bu yüzden bugünkü gibi rakibi köşeye sıkıştırıp iplerde dövüşmek görülmemiştir. Yunan boksunda devre (raund) yer almamıştır. Boksörler maçı bitinceye kadar dövüşmüşlerdir. Belki her iki boksör de yorulduklarında dinlenmek için ara verilmiş olabilir fakat dövüş genellikle biri ötekini yeninceye veya bir tanesi yenilgiyi kabul edene kadar devam etmiştir. Boksörlerin, günümüzde olduğu gibi, kilolarına göre sınıflandırılmamıştır, yarışmalar tüm katılanlara açık olarak düzenlenmiştir. Vazolar üzerindeki resimlerde boksörlerin vurdukları yumrukların genellikle baş üzerine olduğu görülmektedir. Vücuda vurulan yumruklar pek az görülür. Vazolar üzerindeki resimlerden anlaşılacağı gibi, sol el çoğu kez savunma için, sağ el ise vurmak için kullanılmıştır (<https://bianet.org/bianet/spor>). Antik Yunanistan'da bir dönem ince deri şeritler ellerini korumak için boksörlerin yumruklarının etrafına bağlanmıştı (www.thebritishmuseum.com). Parmaklar serbest bırakılmıştır. Boks eldivenleri öküz derisinden elde edilen kayışlardan yapılmıştır. Şekil 6'da eldivenlerini sıkmakta olan boksörler görülmektedir. Palestra'da yapılan antrenmanlar günümüzdekine benzerdi. İçleri kum, un veya darı ile doldurulmuş yumruk torbaları kullanılmıştır. Müsabakalarda süre ve raunt sınırlaması yapılmamış, sporcularından biri şuurunu kaybederek yere düşüncüye ya da parmağını kaldırarak yenilgiyi kabul ettiğini işaret edinceye kadar müsabaka sürdürülmüştür Şekil 5'te yenilgiyi kabul eden boksör tasviri görülmektedir. Kilo kategorisi yapılmamış ve rakipler rastgele seçilmiştir (Swaddling, 2008). Müsabaka esnasında elle vurulan her darbeye müsaade edilmiş ama güreşmek ve sarılmak yasaklanmıştır. Ring kullanılmamış ve hakemler sporculara çubukla vurarak kurallara uymaya zorlamıştır. Müsabaka çok uzun sürerse boksörlerin savunma pozisyonlarını değiştirmelerine izin verilmiştir (Kyle,2014). Boks MÖ 6. ve 5. yüzyıllarda çok önemsenmiştir. Pausanias'ın anlattığına göre, Antik dönemin en büyük boksörü Glaukos öncesinde çiftçilikle uğraşmıştır. Bir gün tarlada çalışırken sapan demiri saptandan ayrılınca, babasının gözleri önünde, yumruklarını çekiç gibi kullanarak parçaları birleştirmiştir. Bundan çok etkilenen babası oğlunun Olimpiyat finaline kadar yükselmesini sağlamıştır. Ama deneyimsizliği, ilk turda ceza almasına ve yaralanmasına neden olmuştur. Finalde son rakibinin karşısında babasının ona tarladaki sabanı hatırlatmasıyla Glaukos rakibine öyle bir darbe indirmiştir ki karşılaşma o anda sona ermiştir (<http://aktuelarkeoloji.com>).

Bir boks karşılaşması için önemli olan boks eldivenleri ise genellikle görülmüştür. Ortalama dört metre olan deri ve yağlı ipler ile ellere sarılan organlar ile yapılmıştır. Fakat MÖ 4. yüzyıldan sonra "Sphairai" adı verilen özel bir eldiven kullanılmıştır. Bu eldivenin boğumları dirseklere kadar çıkmıştır. Antik Yunan'da vazo resimleri ve heykeller genellikle kaşları patlamış burunları kırık ve yüzleri yaralı dövüşçüleri betimler. Bu nedenle dövüşçülerin genellikle rakibinin en savunmasız yerine acımadan vurduklarını düşündürür. Şekil 7'deki görselde burnunda kanama olan boksör tasvir edilmiştir. Geç dönemlerde sadece bir savunma dövüşüne dönüşen boks, bazen tek bir yumruk atmadan dahi bitebilmiştir. Bunda ise amaç kolları yorulmadan dik tutabilmek ve korunmak ile bağlantılı olmuştur (<http://aktuelarkeoloji.com>). Şekil 8'de MÖ 490-480 yıllarına ait olduğu sanılan üzerinde boks yapanların betimlendiği panathenik amphora o dönemde spora verilen önemin bir göstergesidir.

Şekil 5. Boksör işaret parmağını kaldırarak yenilgiyi kabul ettiğini belirtir

Şekil 6. Eldivenlerini sıkarak üzerine olan bir boksör

Şekil 7. Sargılı yumruklar ile boksörler

Şekil 8. Panathenik amphora

4. Pankreas

'Pankration' kelimesi Yunanca'daki her şey, tüm anlamına gelen 'Pan' ile güçler anlamına gelen 'kratos' kelimelerinden türetilmiştir ve Helenik boks ile güreşin karmasıdır. Isırmak, oymak parmağı rakibin gözüne, burnuna veya ağızına sokmak ile cinsel organlara saldırmak dışında her şeye izin verilen tehlikeli bir spordur. Diğer dövüş sporlarında olduğu gibi, hakemler suçluları cezalandırmak için hazır bulunmuşlardır. Güreş ve bokstan gelen tüm hareketler yapılmıştır. Yaralanma riski bokstan daha az olarak görülmüştür çünkü pankreas yapanlar sert eldivenler giymemişlerdir (<http://www.lifeberrys.com>). Pankreas modern karma dövüş sanatı sporlarına benzer. Bunda kurallar, rauntlar ve dinlenme yoktur ve rakibini öldürmek oyunu kaybetmeye neden olur. Fikir rakibini öldürmeden, fakat öldürmeye mümkün olduğunca yaklaşmak için vurmak, parçalara ayırmak ve boğuşmaktır. Ancak, kavga ettiğiniz kişi ölürse, bırakmayı reddettiği için sizden daha güçlü olduğu anlamına geliyordu (İmamoğlu ve ark.,2018). Pankreas etkinliğinin bugün karşılığı karma dövüş sanatları olabilir. Karma dövüş sanatları diğer mücadele sporlarında kullanılan ve çok geniş mücadele teknikleri içeren, tam temas olan bir mücadele sporudur. Kurallar, sporcuların yerde veya ayaktaiken birbirlerine hücum etmelerine ve sarılarak mücadele etmelerine izin verir. Boks, Muay Thai, Güreş ve Jiu Jitsu branşlarındaki tekniklerin birleşmesiyle oluştuğu için geçerliliği ve etkinliği yüksek olan bir spordur. MÖ 648'de yapılan 33. olimpiyatlarda pankreas çok daha fazla şiddet içeren ve günümüz olimpiyatlarında yer almayan farklı bir dövüş sanatı olarak yer almıştır (Tekin ve Tekin, 2014).

5. Halter

Halter resmi olarak yapılan yarışmalar dışında kalmıştır. Bununla birlikte, ağırlığı kaldırmak ve başın üzerinden bir ve iki eliyle hareket etmek için resmi olmayan yarışmalar

düzenlenmiştir (<https://www.google.com>). Antik Yunanda, modern anlamda halter kaldırmaya benzeyen ağırlık kaldırma oyunları görülmüştür. Olimpia'da bulunan bir müzede 143,5 kilo ağırlığında bir taşın üzerinde “Bunu Eritrea’lı Bybon elleriyle kaldırıp, başının üzerinden geçirip fırlatmıştır” şeklinde bir metin yer almaktadır (Serdaroğlu,2002).

6. Eskrim

Eskrim ilk olarak MÖ 2000 yıllarında Çin’de, daha sonra antik Yunanda görülmüştür. Hoplomakhos denilen gladyatör öğretmenleri gymnasium okullarında ders olarak vermiştir (Tümlü, 2009). Homeros İlyada Destanı’nda MÖ 1000 yıllarında Yunanlıların bayram ve şenliklerde kılıç ile gösteriler yaptıklarını anlatmaktadır. Yunanlıların eskrimde ustalık kazanmış kimseleri general olarak tayin ettikleri ifade edilmektedir (Çetin,2015).

7. Sonuç

Aristo Rhetoric adlı eserinde: “Sporda bedeni mükemmeliyet büyüklük, kuvvet ve ayak çabukluğundan oluşur. Hızlı olmak güçlü olmaktır. Kim bacaklarını belli bir düzende, uzun adımlarla hızlı hareket ettirirse iyi bir koşucu; sarılıp boğuşabilen iyi bir güreşçi; yumruk atabilen iyi bir boksör; boksta ve güreşte üstün olan iyi pankreas yarışmacısı, tüm bunlarda iyi olan pentatlonda başarılı olur.” İfadeleri yer almaktadır (Tekin ve Tekin, 2014). Antik olimpiyatlar zamanında antik Yunanistan’da Pankreasçılar için korykeion olarak adlandırılan antrenman alanı, güreşçiler için konisterion olarak isimlendirilmiştir (<http://aktuelarkeoloji.com>).

Antik çağ Yunanistan’da güreş, boks, halter, eskrim ve pankreas görselleri bu sporların çok önemli olduğunu gösterir. Sporlarda dürüst olmak ön plandadır. Antik Yunan’da spor eğitimi yer almıştır ve fair play fikrine rastlanmıştır. Pankreas bugünkü karma dövüş sporlarının temeli olabilir.

KAYNAKÇA

Carroll DM (2000). An interdisciplinary study of sports as a symbolic hunt: A theory of the origin and nature of sport based on paleolithic hunting. Lewiston, NY: The Edwin Mellen Press.

Chick G, Loy JW, Miracle AW (1997). Combative sport and warfare: A reappraisal of the spillover and catharsis hypotheses. Cross-Cultural Research, 31, 249-267.

Can A (2011). Homeros Destanları ile Dede Korkut Hikayeleri Arasındaki Kurgu, Yapı, Tip ve Tema Benzerlikleri, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/2 Spring, p. 263-286

Çetin E (2015). The First Article About Sports in Turkish Press: Ali Ferruh Bey and His Article Named “Fencing”, International Journal of Social Science, Number: 37 , p. 149-157

İmamoğlu G, Gönülateş S, İmamoğlu O (2018). Sanatsal Tasvirlerde Bazı Sporların Kökenleri, Uluslararası Herkes için Spor ve Welnes Kongresi Özet Kitabı, Antalya

Karaküçük S (1988). Tarihsel ve Politik Yönden Olimpiyat Oyunları, Ankara, s.28

Kyle DG (2014). Sport and Spectacle in the Ancient World, John Wiley & Sons, Ltd, The Atrium, Southern Gate, Chichester, West Sussex.

Loy JW, Hesketh GL (1995). Competitive play on the plains: An analysis of games and warfare among Native American warrior societies, 1800-1850. In A. D. Pellegrini (Ed.), The future of play theory: A multidisciplinary inquiry into the contributions of Brian Sutton-Smith (pp. 73-105). Albany, NY: SUNY Press.

Sansone D (1988). Greek athletics and the genesis of sport. Berkeley, CA: University of California Press.

Sarıalp R (2001). Düşünceler ve Denemeler: Tarih, Kültür, Spor, İstanbul, Temel Yayınlar, s.23-25

Serdaroğlu MS (2002). Olimpiyat Tarihi ve Türkiye'nin Olimpiyatlardaki Durumu, Niğde Üniversitesi Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Niğde 2002, s. 15

Tümlü Z (2009). Eskrim'in Elektronik Gelişimi: Derleme Çalışması, SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, VII (4) 135-140

İnternet kaynakları:

<https://bianet.org/bianet/spor/41304-eski-yunanda-spor-ve-atletizm-oyunlari>

<http://aktuelarkeoloji.com.tr/antik-yunan-olimpiyatları>

<http://www.lifeberrys.com/holidays/4-ancient-sports-that-are-too-crazy-for-modern-world-11676.html>

<http://aktuelarkeoloji.com.tr/antik-yunan-olimpiyatları>

<https://historymaniacmegan.com/2016/06/30/olympic-sports-from-ancient-greece/>

https://www.google.com.tr/search?q=ANT%C4%B0K+YUNANADA+B%C4%B0N%C4%B0C%C4%B0L%C4%B0K+VE+ATLI+SPORLAR&ei=wMR_W9qPOMPRgTvhp3YAg&start=30&sa=N&biw=1906&bih=945

<https://www.awesomestories.com/asset/view/Ancient-Olympic-Wrestling>

Selanik Kozana Mübadilleri'nin Gelenekli Kadın Giysilerindeki Üç Etekli Entariler

Fatma KOÇ¹, Ayfer İNCİ²

¹Sanat ve Tasarım Fakültesi Moda Tasarımı Bölümü, Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara, Türkiye,
fatmaturankoc@gmail.com

²Meslek Yüksek Okulu Moda Tasarımı Bölümü, İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul, Türkiye,
ayferinci80@gmail.com

Öz

Moda kavramının ortaya çıkması ve modernleşme ile birlikte toplumların birbirinden farklı giyim-kuşam stillerinin ve alışkanlıklarının benzer hale geldiği görülmektedir. Günümüzde yaşam koşullarının değişmesi ile gelenekli yaşamdaki toplumların görünürlüğünün en önemli ayırt edici özelliklerinden biri olan giysilerin ve giysilere ilişkin unsurların kullanımını azalmaktadır. Hatta bazı bölgelerde bilinirliği yok denecek kadar azdır. Bazı toplumlar kültürel değerlerini yaşatmak ve sürdürülebilirliğini gündeme getirmek ve kültürel varlığını kanıtlamak için çaba harcarlar.

Lozan Antlaşması gereği mübadele ile topraklarını terk ederek Yunanistan'dan göç etmek zorunda kalan ve Türkiye'nin farklı bölgelerine yerleştirilen nüfus "*mübadiller*" olarak adlandırılmaktadır. Mübadillerin geldikleri topraklarda kullandıkları, kültürel yaşam biçimlerinin bir parçası olan, giyim-kuşamlarını beraberlerinde getirdikleri söylenebilir. Kültürel kimlikleri gelecek kuşaklara aktarmak amacıyla her biri tarihi bir miras olan giyim kuşamların kayıt altına alınmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Yapılan bu çalışma; "1923 Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi" ile "Niğde ili Merkez Çarıklı Köyüne iskân edilen Selanik-Kozana" kadın mübadillerin gelenekli giysilerinde kullandıkları kadın giyimlerinden üç etekli entarilerin özelliklerinin tanımlanması, kullanım biçimlerinin neler olduğunun belgelendirilmesi ve kayıt altına alınması amaçlanarak planlanmış ve yürütülmüştür. Yürütülen çalışmada mübadillerin çocukları ve torunlarına ulaşarak, konu ile ilgili görüşlerine başvurulmuştur. Ulaşılan üç etekli entariler form, biçim, kesim ve süsleme özellikleri bakımından analiz edilmiştir. Yapılan çalışmanın gelenekli giyim-kuşamların gelecek kuşaklara aktarılması ve benzer çalışmalara ışık tutması bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Niğde, Selanik-Kozana, Mübadele, Gelenekli giysi, Üç etekli entari.

Women's Three Skirt Dresses Used in Traditional Clothing of Thessaloniki-Kozana Refugees

Abstract

With the emergence of the concept of fashion and the modernization, it is observed that different styles of clothing and habits of societies become similar to each other. Today, the change of living conditions reduces the use of clothing and clothing items which is one of the most important distinguishing features of the visibility of societies in traditional life. Even in some regions, there is little recognition. Some societies endeavor to live their cultural values and bring their sustainability to the agenda and to prove their cultural heritage.

Lausanne Treaty should abandon their land and are forced to migrate from Exchange population of Greece and placed in the different regions of Turkey "Emigrants are" is called. It can be said that the emigrants brought with them their clothing, which is part of the cultural lifestyle they used in the land they came from. It is thought that it is important to register clothing herds, each of which is a historical heritage, in order to convey cultural identities to future generations. This study was done; "1923 Turkish-Greek Population Exchange" and "Thessaloniki-Kozana" settled in the village of Central Çarıklı of Niğde province were planned and conducted with the aim of defining the characteristics of three skirted dressing gown used in women's clothing and documenting what their usage patterns are and recording them. The children and grandchildren of the emigrants have been reached in the work carried out and their opinions about the issue have been referred to. The three skirted dressing gown circles were analyzed in terms of form, shape, cutting and ornamentation characteristics. It is believed that the work being done is important in terms of transferring traditional clothing-birds to future generations and keeping similar study lights.

Key Words: Niğde, Thessaloniki-Kozana, exchange of population, traditional clothing, three skirts dressing gown

Giriş

Lozan Antlaşması ile Cumhuriyet Dönemi'nde, Türk ve Rum toplumların değiş tokuşu olarak bilinen "1923 Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi" kişilerin iradeleri dışında, iki tarafın zorunlu göçe tabi tutularak yer değiştirmesi olarak tanımlanmaktadır. Mübadele Türkiye'de yerleşmiş Rum Ortodokslar ile Yunanistan'da topraklarında yerleşmiş Müslümanların zorunlu olarak yer değiştirmesini kapsamaktadır. (Birsnel, 1998). Mübadele ile topraklarını terk eden kişiler "mübadil" olarak tanımlanmaktadır. Mübadele ile Türkiye'ye yerleştirilen mübadiller de geldikleri topraklardaki kültürlerinin bir parçası olan giyim kuşamlarını beraberlerinde getirmişlerdir.

Anadolu'nun birçok yerinde kullanılan üç etekli entarileri, mübadillerin gelenekli giyimlerinde de kullandıkları bilinmektedir. İç Anadolu Bölgesi kadın halk giyiminde kullanılan entarilerle ilgi yaptıkları araştırmada Koca ve Koç (2016), entarileri peşli ve peşsiz olarak gruplamaktadır. Peşli entari olarak bilinen entari çeşitlerinin Anadolu kadınının yoğun olarak kullandığı bir tür olduğu vurgulanmaktadır. Dar olan kumaş enleri ile biçimlendirilen entarilerin belden aşağı kısmının bol ve zengin görüntü alabilmesini sağlamak için dikiş aralarına ve ön ortasına aynı kumaştan üçgen biçiminde parça eklenerek peşlerin oluşturulduğunu ifade etmektedirler. Özbel (1949:6), "*Peşsiz entariler; çoğunlukla baştan geçirilerek giyilir. Ön tarafından bele kadar olan kısmı ile bazılarının ön ve yanları açıktır. Kolları ve yakaları değişiktir, beden kısmında değişiklik yoktur. İlk zamanlarda gelin elbisesi olarak kullanılmış ve daha sonra düğünlerde giymeye başlanmıştır. Peşsiz entariler Anadolu'da bindallı adıyla tanınır*" (aktaran: Çaylı ve Ölmez, 2011:234). Üç etekli entariler peşli entari grubunda yer almaktadır. Koca ve Kumaş, (2015) üç etekli entarinin adını belden aşağı kısmının üç ayrı yaprak parça olmasından aldığını belirtmektedir. 19. yüzyılda Osmanlı sarayında giyilen üç etek entarilerin boyları oldukça uzun yapılmıştır. Üç etekler sarayda cariyeler tarafından giyilmekle beraber halk tarafından da giyilmektedir. Cariyeler hizmet ederken hızlı hareket edebilmeleri için, eteğin üç parça olması kolaylık sağlamıştır, ön parçaları kaldırıp bellerindeki kuşak ya da kemerlerin içine yerleştirilmiştir. Kıyafetin içi astarlı yapılmıştır. Beden kısmına ve etek parçalarına ipek malzemedden tığ oyları yapılmıştır. (Sevüktekin Apak vd. 1997: 129).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasının ardından sosyal hayattaki modernleşmeyle birlikte gelenekli yaşamda kullanılan giysilerin yerini batı tarzı giysiler almıştır. Zamanla refah seviyesinin artması ve değişen günlük yaşam koşulları nedeniyle yeni nesillerde gelenekli giysilerin kullanımı ortadan kalkmaktadır. Gelenekli yaşamda kullanılan giysilerin desen, renk, form, kullanım biçimi gibi özelliklerinin bilimsel araştırmalarla ortaya konulması ve kayıt altına alınmasının hem gelecek nesillere bu giysilerin kullanımları hakkında ışık tutması hem de kültür araştırmalarına ışık tutması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışma; "1923 Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi" ile "Niğde ili Merkez Çarıklı Köyüne iskân edilen Selanik-Kozana" kadın mübadillerin gelenekli giysilerinde kullandıkları kadın giyimlerinden üç etekli entarilerin özelliklerinin tanımlanması, kullanım biçimlerinin neler olduğunun belgelendirilmesi ve kayıt altına alınması amaçlanarak planlanmış ve yürütülmüştür. Yürütülen çalışmada mübadillerin çocukları ve torunlarına ulaşılarak, konu ile ilgili görüşlerine başvurulmuştur. Ulaşılan üç etekli entariler form, biçim, kesim ve süsleme özellikleri bakımından analiz edilmiştir. Yapılan çalışmanın gelenekli giyim-kuşamların gelecek kuşaklara aktarılması ve benzer çalışmalara ışık tutması bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

Yöntem

“1923 nüfus mübadelesi ile Niğde ili Merkez Çarıklı Köyüne yerleştirilen Selanik-Kozana kadın mübadillerin gelenekli giysilerinin önemli bir parçası olduğunu belirlediğimiz üç etekli giysilerin biçimsel ve kullanım özelliklerinin incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırma betimsel bir araştırmadır. Araştırma verilerine ulaşabilmek için tarama modeli kullanılmıştır. Bu çalışmanın evrenini 1923 mübadele döneminde Niğde ili Merkez Çarıklı Köyüne yerleştirilen Selanik-Kozana kadın mübadillerin üç etekli kadın ev içi giysileri oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise yörede alan araştırması ile elde edilen biçimsel özelliklerinde çok küçük değişiklikler gösteren ancak farklı kumaşlardan oluşturulmuş 4 adet üç etekli entari örneği araştırma kapsamına dahil edilmiştir. Araştırma kapsamına alınan üç etekli entari ve bunlara ilişkin bilgiler ve örneklerin bir kısmı yörede araştırmacılar tarafından yapılan saha araştırması sonucunda kaynak kişilerden, diğer bir kısmı ise daha önce yörede ikamet ettikten sonra Ankara’ya yerleşen mübadil torunu kaynak kişiden elde edilmiştir. Biçimsel formların belirlenebilmesi için giysilerin grafik çizimleri yapılmış, kaynak kişilerden edinilen bilgiler doğrultusunda tanımlanmış ve yorumlar getirilmiştir. Örneklemin oluşturulmasında maksimum çeşitleme örnekleme tekniği kullanılmıştır. Bu örnekleme yöntemindeki amaç, çeşitliliği sağlamak yoluyla evrene genelleme yapmak değil, çeşitlilik arz eden durumlar arasında ne tür ortaklıkların ve benzerliklerin var olduğunu tespit etmektir. Araştırma kapsamına alınan dört üç etekli entarinin ikisi 1950 yılına ait kumaşlardan 1970 yılında üretilmiş ve kullanılmış olması, diğer ikisinin 1990 ve 2000 yıllarında üretilmiş ve kullanılmış olması nedeniyle örnekleme kapsamına dahil edilmiştir. birbiriyle büyük ölçüde benzerlik gösteren “Niğde ili Merkez Çarıklı Köyüne iskan edilen Selanik-Kozana” kadın mübadillerin farklı dönemlerde üreterek kullanmış oldukları üç etekli entarilerin, biçim, dikim, süsleme ile kullanım özelliklerindeki benzerlik ve farklılıklar karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir.

Bulgular

Selanik-Kozana mübadillerinin geldiği Selanik, (Karpat, 2010) Osmanlı döneminde Türk nüfusun çoğunlukta yaşadığı önemli bir vilayet ve ticaret merkezi olarak bilinmektedir. Cumhuriyetle birlikte il olan Niğde ise Osmanlı döneminde Konya vilayetine bağlı bir sancak olup, Rum ve Ermeni nüfusun da yaşadığı bir bölgedir. Selanik-Kozana mübadilleri, Lozan Anlaşması sonrasında 10 Kasım 1923’te resmen başlayan ve 1925’in ilk aylarına kadar devam eden (Ağanoğlu, 2001) mübadelede önce vapurlarla, daha sonra demiryolu ve karayolu ile Kozana merkez ile Harıllar ve Ciciler köylerinden gelen 75 hanedeki 137 erkek 181 kadın olmak üzere toplam 318 nüfus Niğde ili Merkez, ilçeye bağlı Çarıklı Köyüne yerleştirilmiştir (Özkan, 2010:146). Tarihi süreç içerisinde toplumsal deneyim ve birikimlerin ürünleri olan gelenekli giysiler, kültürde sürekliliği sağlamaları ve tarihsel değerleri bünyelerinde barındırmaları açısından, toplumların ve dönemlerin sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel özelliklerini yansıtmada önemli rol üstlenirler (Koca ve Koç, 2014:373). Selanik –Kozana kadın mübadilleri kimliklerinin bir parçası olan gelenekli giyim kuşam kültürlerini, yerleştirildikleri topraklarda da sürdürmüşlerdir (Fotoraf 1).

Türk halk giyim kültürü incelendiğinde temel olarak iç giyilen gömlekler ve iç donları, dış giyilen entariler ile üste giyilen kaftan ve üstlükler olmak üzere üç ana katmanın farklı şekilde dizilerek oluştuğu ve bu giysilere sokak giysilerini de ekleyecek olursak dört ana katman üzerinde biçimlendirilmiş olduğu görülmektedir (Koç, 2016:383). Araştırmada elde edilen bilgiler ışığında Selanik-Kozana kadın mübadillerinin gelenekli giysilerinin bu katmanlı giyim özelliklerinin barındırdığı görülmektedir. Giysinin tene giyilen ilk katmanını üç etekli entari ile aynı boyda, uzun kollu göynek ve göyneğin altına diz altında biten, beli kuşakla ya

da lastikle bzlm şalvar giyilmektedir. İkinci katman göynek ve alvarın üzerine giyilen  etekli entaridir. nc katmanı  etekli entarinin üzerine giyilen ve gsn hemen altında tek dme ile tutturulan yelek, belde bacıklarla balanan ve ne taklılan fita (nlk) ve son olarak nde balanan kalın kuşak oluşturmaktadır (fotoğraf 2-3). Daha soğuk havalarda en üste kadifeden dikilen ve kalçanın altında biten uzun kollu ceketler giyilmektedir.

Fotoğraf-1: 1980'li yıllarda Selanik-Kozana Mbadillerinin Torunlarının bir köy dnnde kullandıkları  etekli entari gelenekli giysileri Kaynak: Gülseven Ergül (KK1)

Fotoğraf 2-3: Niğde ili arıklı köyü Selanik- Kozana mübadilleri kadın giyimi n ve arka görünüm Kaynak: Gülseven Ergül KK1. (Koç ve İnci, 2017:195)

Selanik- Kozana kadın mübadilleri Türkiye'ye yerleştirildikleri yıllarda günlük hayatlarında uzun bir süre giymeye devam ettikleri gelenekli giysilerini modernleşme ve değişen yaşam koşulları nedeniyle günümüzde düğünlerde giymeye devam etmektedirler. Kaynak kişilerden edinilen bilgilere göre üç etekli entariler günümüzde kız çeyizlerine konulmaktadır. Kesim ve dikim işlemi ise sayıları oldukça azalan mübadil kızı ya da torunları tarafından ve geleneksel olarak alınan ölçüler ve kesim uygulamaları ile devam etmektedir. Ana kumaş olarak saten kullanılmakla birlikte, değişen teknoloji ile birlikte süslemelerin ve artık el tezgahları kullanılmadığı için fitaların modern kumaşlar ya da dantelden yapıldığı kaynak kişiler tarafından ifade edilmektedir. Araştırmacılar tarafından üç etekli entariler, 1970'lerin başında üretilmiş ve kullanılmış olanlar ile, 1990 ve 2000'li yıllarda üretilmiş ve kullanılmış olanlar olmak üzere sınıflandırılmış ve analiz edilmiştir. Tablo 1'deki üç etekli entariler Gülseven Ergül (KK1) ve Serpil Cengiz (KK2)'den elde edilmiştir. Tablo 2'deki üç etekli entari örneklerinden 1990'lı yıllara ait olan Serpil Cengiz (KK2) ve 2000'li yıllara ait olan Hasibe Aydoğan (KK3)'dan elde edilmiş ve araştırmacılar tarafından fotoğraflanmıştır.

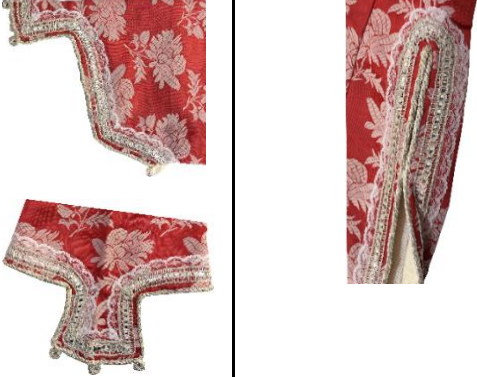

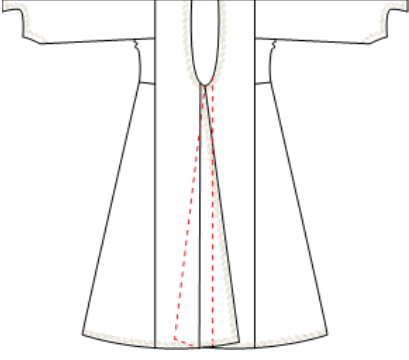

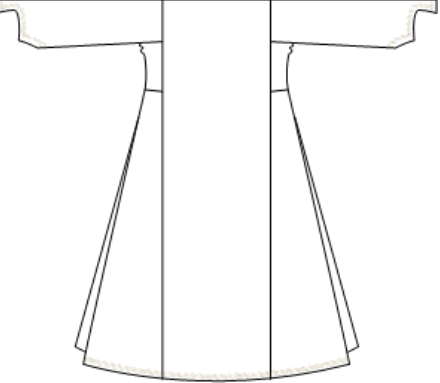
Tablo 1. 1970'li Yıllara Ait Üç Etekli Entariler Analiz Tablosu

Üç etek ön ve arka görünüm	Üç etek kol ve etek ucu detayı	Üç etek yaka detayı
		
	Üç etek ön ve arka grafik çizimi 	Üç etek biçim ve teknik özellikleri <ol style="list-style-type: none">1. Önden boydan boya açık2. Ön ve arka beden omuz dikişsiz3. Boyun çevresinden oyuntulu ve bele kadar açık4. Yaka çevresi 1cm. biyeli5. Göğüs hatının altında tek düğme ile kapama6. Ön beden belden etek ucuna kadar

		<p>üçgen peşli</p> <ol style="list-style-type: none">7. Yanlar kol altı kuşu ile bütünleşik üçgen peşli8. Yanlar bel hattına kadar yırtmaçlı9. Ön beden bel hattından itibaren etek ucu ile yırtmaç kenarlarına kaytan, içe doğru su taşı veya ince harç ile süsleme10. Uzun kollu11. Kol beden parçasına "T" biçimde dik olarak birleştirilmiş12. Kol ağzı biçimlendirilmiş13. Kol alt dikişinden yırtmaçlı14. Kol altı peş ile bütünleşik kuşlu15. Astarlı16. Makine dikişi ile birleştirme ve astarlama17. El dikişi ile süsleme	
	<p>Üç etek kol vetek ucu detayı</p>	<p>Üç etek yaka detayı</p>	
			

Tablo 1’deki üç etekli entarilerin formuna bakıldığında kolların beden parçasına “T” biçiminde dik olduğu ve giysinin etek ucuna doğru evaze biçimde açıldığı görülmektedir. İncelenen üç etekli entarilerin omuz ve kol üstü dikişsiz olup, ön boydan boya açıktır. Ön yaka boyundan göğüs altına kadar oyuntulu ve göğüs altında tek birimli düğme ile kapatılmaktadır. Üç etekli entarilerin kolları ön ve arka bedene kıvrımsız ve düz şekilde takılmıştır. Giysinin genel formuna bakıldığında, Selanik- Kozana kadın mübaddilleri üç etekli entarilerinin gelenekli Türk giyimindeki geometrik kesim formuna benzediği söylenebilir. Nitekim Koç ve Koca (2012: 144), kumaş enlerinin darlığı ve kumaşın kıymetli olması nedeniyle Türklerin kullandıkları giysilerinin kesimlerinde geometrik, yalın ve kupsuz bir form kullanıldığını ve bu basit kesimin yüzyıllar boyunca sürdüğünü belirtmektedirler. Kollar elin üstünü kapatacak uzunluktadır. Kol ağzının elin üstüne gelecek kısmı şekillendirilmiş, kol ağzının dikişli olan alt kısmına yaklaşık 10 cm uzunluğunda yırtmaç yapılmıştır. Kol altında parçanın kola takıldığı yer yukarı doğru verev kesilmekte, bu verevlik kolun özellikle yukarı hareketini kolaylaştırmaktadır. Yan peşlerle bütünleşik olan bu parça gelenekli giysilerle ilgili yapılan benzer araştırmalarda gözlenen baklava biçimindeki kol altı kuş parçalarından farklılık göstermekle beraber aynı işlevi gördüğü söylenebilir. Ön ve arkada aynı ölçülerde olan yan peşler etek ucunda yana doğru genişlemekte olup üç etekli entariye evaze formunu vermektedir. Yanlarda yaklaşık bel hattına kadar devam eden yırtmaçlar bulunmaktadır. Belden itibaren ön açıklığın sağna ve soluna yanlardan bir miktar daha dar olan ön peşler dikilmiştir. Bu nedenle ön arkadan daha geniştir. Bunun nedeninin kesimde kalan kumaşı değerlendirmek ve yürüyüş esnasında önün fazlaca açılmasını engellemek olduğu düşünülmektedir. Tablo 1’de incelenen üç etekli entarilerin yaka, ön ve yan yırtmaçlar, kol ağzı ve etek ucuna altın renkli kaytan işlenmiştir. 1970’lerde dikilenlerin yaka çevresi hariç, kaytan işlenen yerlerin tamamı simli harçlar, ana kumaş rengine zıt renkte su taşı ve renkli dar dokuma dantellerle süslenmiştir. Kaynak kişilerden alınan bilgilere göre 1970’li yılların başında dikilen ve kullanılan üç etekli entarilerin dikimi makinede, süslemeleri ise elde yapılırken, kumaşları çizgili saten, jakarlı saten dokumadır. Astar olarak beyaz ve açık pembe ince pamuklu kumaşlar kullanılmıştır. Tablo 1’deki üç etekli entarilerin boylarının dizin hemen altında bittiği ve daha dar olduğu görülmüştür. 1970’lerde dikilen üç eteklerin kumaşlarının 1950 yılına ait olması nedeniyle kumaş eninin dar olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Çünkü üç etekli entari kesiminde kumaş eninin tamamı kesime dahil edildiği görülmüştür.

Tablo 2. 1990 ve 2000’li Yıllara Ait Üç Etekli Entariler Analiz Tablosu

Üç etek ön ve arka görünüm	Üç etek kol ve yan yırtmaç detayı	Üç etek yaka detayı
		
		Üç etek biçim ve teknik özellikleri <ol style="list-style-type: none">1. Önden boydan boya açık2. Ön ve arka beden omuz dikişsiz3. Boyun çevresinden oyuntulu ve bele kadar açık4. Yaka çevresi 1cm. biyeli ve simli harç süslemeli5. Göğüs hattının altında tek düğme ile kapama6. Ön beden belden etek ucuna kadar üçgen peşli7. Yanlar kol altı kuşu ile bütünleşik üçgen peşli8. Yanlar bel hattına kadar yırtmaçlı9. Ön ve arka bedende yaka çevresi etek ucu ile yırtmaç kenarlarına kaytan, içe doğru su taşı veya ince harç ile süsleme10. Uzun kollar11. Kol beden parçasına “T” biçimde dik olarak birleştirilmiş12. Kol ağzı biçimlendirilmiş13. Kol alt dikişinden yırtmaçlı14. Kol altı peş ile bütünleşik kuşlu15. Astarlı
		

		16. Makine dikiş ile birleştirme ve astarlama 17. El dikiş ile süsleme
	Üç etek kol ve etek ucu astar detayı	Üç etek yaka detayı
		

Tablo 2 'deki üç etekli entarilerin formuna bakıldığında kolların beden parçasına "T" biçiminde dik olduğu ve giysinin etek ucuna doğru evaze biçimde açıldığı görülmektedir. Üç eteklerin tamamının omuz ve kol üstü dikişsiz olup, ön boydan boya açıktır. Ön yaka boyundan göğüs altına kadar oyuntulu ve göğüs altında tek biritli düğme ile kapatılmaktadır. Üç etekli entarilerin kolları ön ve arka bedene kıvrımsız ve düz şekilde takılmıştır. Kollar elin üstünü kapatacak uzunluktadır. Kol ağzının elin üstüne gelecek kısmı şekillendirilmiş, kol ağzının dikişli olan alt kısmına yaklaşık 10 cm uzunluğunda yırtmaç yapılmıştır. Kol altında, parçanın kola takıldığı yer yukarı doğru verev kesilmekte, bu verevlik kolun özellikle yukarı hareketini kolaylaştırmaktadır. Yan peşlerle bütünleşik olan bu parça gelenekli giysilerle ilgili yapılan benzer araştırmalarda gözlenen baklava biçimindeki kol altı kuş parçalarından farklılık göstermekle beraber aynı işlevi gördüğü söylenebilir. Ön ve arkada aynı ölçülerde olan yan peşler etek ucunda yana doğru genişlemekte olup üç etekli entariye evaze formunu vermektedir. Yanlarda yaklaşık bel hattına kadar devam eden yırtmaçlar bulunmaktadır. Belden itibaren ön açıklığın sağna ve soluna yanlardan bir miktar daha dar olan ön peşler dikilmiştir. Bu nedenle ön arkadan daha geniştir. Bunun nedeninin kesimde kalan kumaşı değerlendirmek ve yürüyüş esnasında önün fazlaca açılmasını engellemek olduğu düşünülmektedir. Tablo 2'deki üç etekli entarinin tamamının yaka, ön ve yan yırtmaçlar, kol ağzı ve etek ucuna gümüş renkli kaytan işlenmiştir. Kaytan işlenen yerlerin tamamı simli harçlar ve dar dokuma beyaz dantellerle süslenmiştir. Kaynak kişilerden alınan bilgilere göre üç etekli entarilerin makinede dikildiği buna karşın süslemelerinin el dikiş ile yapıldığı belirtilmiştir. Ana kumaş olarak jakarlı saten ve simli saten kumaş kullanılmıştır. Astar olarak ince pamuklu beyaz patiska kumaşlar kullanılmıştır. Tablo 2'deki üç etekli entarileri boylarının Tablo 1'dekilere göre daha uzun ve geniş oldukları görülmüştür. görülmüştür.

1990 ve 2000’li yıllarda kullanılan üç etekli entari boylarının uzun olmasının zamanın moda etek boyları ve koşullarıyla ilgili olduğu düşünülmektedir.

Tablo 1 ve tablo 2 ‘deki üç etekli entarilerin formuna bakıldığında kalıp, kesim ve dikim şeklinin birbiriyle aynı olduğu görülmektedir. Nitekim incelenen üç eteklerin tamamının omuz ve kol üstü dikişsiz olup, ön boydan boya açıktır. Ön yaka boyundan göğüs altına kadar oyuntulu ve göğüs altında tek biritli düğme ile kapatılmaktadır. 1970’li yıllarda dikilen ve kullanılan üç etekli entarilerin yaka çevrelerinde kenarına geçirilen kaytan dışında herhangi süsleme yapılmazken, 1990 ve 2000’li yıllarda dikilen üç etekli entarilerin yaka çevreleri simli harç ve dar dokuma beyaz danteller ile kullanılarak süsleme yapılmıştır. Her iki tabloda incelen üç etekli entarilerin kolları ön ve arka bedene kıvrımsız ve düz şekilde takılmıştır. Her iki tabloda analiz edilen üç etekli entarilerin kollarının elin üstünü kapatacak uzunlukta olduğu, kol ağzının elin üstüne gelecek kısmı şekillendirilerek, yırtmaç yapılmıştır. İncelenen dört adet üç etekli entarinin tamamının yaka, ön ve yan yırtmaçlar, kol ağzı ve etek ucuna altın sarısı ya da gümüş renkli kaytan işlenmiştir. 1970’lerde dikilenlerin yaka çevresi hariç, kaytan işlenen yerlerin tamamı simli harçlar, ana kumaş rengine zıt renkte su taşı ve dar dokuma dantellerle süslenmiştir. Kaynak kişilerden alınan bilgilere göre 1970’lerde, 1990 ve 2000’lerde kullanılan üç etekli entarilerin dikimi makinede yapılırken ve süslemelerinin elde yapıldığı belirtilmiştir. Her iki tablodada incelenen üç etekli entari örneklerinde kumaşların çizgili saten, jakarlı ve simli saten dokuma, astar olarak ince beyaz ya da açık renk pamuklu kumaşlar kullanıldığı görülmüştür. Tablo 1 ve Tablo 2’deki üç etekli entariler karşılaştırıldığında tablo 1’deki üç etekli entarilerin boylarının tablo 2’deki üç etekli entarilerden daha kısa ve daha dar olduğu görülmüştür. 1970’lerde dikilen üç eteklerin kumaşlarının 1950 yılına ait olması nedeniyle kumaş eninin dar olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Çünkü üç etekli entari kesiminde kumaş eninin tamamı kesime dahil edildiği kaynak kişiler tarafından belirtilmektedir. 1990 ve 2000’lerde kullanılan üç etekli entari boylarının 1970’lere göre daha uzun olduğu, bunun ise zamanın moda etek boyları ve koşullarıyla ilgili olduğu düşünülmektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

Niğde merkez Çarıklı Köyüne yerleştirilen Selanik-Kozana mübadillerinin kadın giyimlerinin incelendiği bu araştırmada, kaynak kişilerden edinilen üç etekli entari örnekleri ile bunların önceki yıllarda kullanım biçimlerinin fotoğraflandığı görselleri biçim, form, kumaş, dikim, süsleme özellikleri ile kullanım biçimleri açısından incelenerek analiz edilmiştir. 1970’li yıllara ait olan üç etekli entariler ile 1990 ve 2000’li yıllara ait olan üç etekli entariler arasındaki benzerlik ve farklılıklar ortaya konulmuştur. Çalışmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

- 1950 yılına ait kumaşlardan 1970’li yıllarda dikilen ve kullanılan üç etekli entariler ile 1990’lı ve 2000’li yıllarda dikilen ve giyilen üç etekli entarilerin yaka, kol, kol ağzı ve etek form özelliklerinin aynı kaldığı, gelişen teknoloji ile beraber kumaşlar ve kullanılan süsleme malzemelerinin farklılaştığı tespit edilmiştir.
- Selanik-Kozana kadın mübadillerin 1970’li yıllarda dikilen ve kullanılan üç etekli entarileri ile 1990’lı ve 2000’li yıllarda dikilen ve giyilen üç etekli entarilerde tek tip kalıp biçim özelliği kullanıldığı görülmüştür.
- Araştırma kapsamına alınarak incelenen üç etekli entarilerin tamamında yaka, ön açıklık, kol ağzı, yan yırtmaçlar ve etek ucuna altın ya da gümüş kaytan ve sutaşı, dar dokuma harçlar işlendiği, sadece 1970’li yıllara ait üç etekli entarilerin yaka çevresinde süsleme olmadığı, harçlarla süslemenin göğüs altında iliklenen biritili düğmeden itibaren başladığı tespit edilmiştir.

- Selanik-Kozana kadın mübadillerinin üç etekli entarileri Yunanistan’da giydikleri şekliyle günümüze kadar taşıdıkları ve köy düğünlerinde giymeye devam ettikleri ancak gençlerin şehirde evlenmesi ve göç nedeniyle günümüzde dikiminin ve kullanımının azaldığını belirtmektedirler. Bu bağlamda Selanik-Kozana kadın mübadillere ait daha fazla üç etekli örneklerle ulaşılarak kayıt alınması gerektiği değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

Ağanoğlu, H. Y. (2011). Osmanlı’dan Cumhuriyete Balkanlar’ın Makus Talihi Göç. İstanbul: Kum Saati.

Birsel, M., C. (1998). Lozan (II. Cilt). İstanbul : Sosyal Yayınlar .

Çaylı, G. ve Ölmez, F.N. (2017). Denizli İli Serinhisar İlçesi Üç Etekleri. ulakbilge, 5 (9), s.231-248.

Özkan, S. (2010). Milli Devlet Olma Sürecinde Mübadele ve Niğde’ye Yapılan İskan. Konya: Kömen Yayınları.

Karpat, H., K. (2010). Osmanlı Nüfusu. İstanbul: Timaş Yayınları.

Koç, F. ve Koca, E. (2012), “The Clothing Culture of the Turks, and the Entari (Part 2: the Entari)”, Folk Life: Journal of Ethnological Studies, 50 (2), 141-168.

Koca, E. ve Kumaş, N. (2015). Yitirilen Kültürel Değerler: *Giresun İli Yöresel Gelin Giysileri*. Türk ve İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi. Yıl: 2, Sayı: 2, Mart 2015, s. 84-95.

https://www.researchgate.net/publication/277655928_YITIRILEN_KULTUREL_DEGERLER_GIRESUN_ILI_YORESEL_GELIN_GIYSILERI (accessed: January 2015)

Koç, F. ve Koca, E. (2014). Kıyafetnameler ve Ralamb’ın Kıyafet Albümü’ndeki 17. Yüzyıl Osmanlı Toplumunu Giysi Özelliklerinin İncelenmesi. Turkish Studies-Intenational Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 9 (11) P.371-394.

Koç, F. ve Koca, E. (2016). İç Anadolu Bölgesi Halk Giyim Kuşamında Kullanılan Kadın Entarileri. IV. Kazan Uluslararası Halk Kültürü Sempozyumu. 29 Eylül-1 Ekim 2016. S: 327-337. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Halkbilimi Bölümü Yayınları

Koç, F. (2016). Ankara İli Çevre İlçelerinde Halk Giyiminde Kullanılan Kısa Kadın Üstlükleri. TURAN-SAM:TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi- Uluslararası Hakemli Dergisi, 8 (32),.

Koç, F. İnci, A. (2017, 29 Nisan-1 Mayıs). Selanik- Kozana Mübadillerinin Gelenekli Giysilerinde Kullanılan Kadın İç Giyimleri. II. Uluslararası Akdeniz’de Güzel Sanatlar Sempozyumu Ve Kültür Sanat Çalıştayı’nda sunuldu, Kasım 2017, s:192-199. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Basımevi.

Sevüktekin, A. M. ve diğerleri, (1997). Osmanlı Dönemi Kadın Giyimi. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Kaynak Kişiler:

KK1: Gülseven ERGÜL, Mübadil Torunu, Ev Hanımı, 1958-Niğde Merkez Çarıklı köyü, İkamet ettiği yer Ankara.

KK2: Serpil Cengiz, Mübadil Torunu, Ev Hanımı, 1976-Niğde Çarıklı Köyü, İkamet ettiği yer Çarıklı Köyü.

KK3: Hasibe Aydoğan, Mübadil Torunu, Ev Hanımı, 1981-Niğde Çarıklı Köyü, İkamet ettiği yer Çarıklı Köyü.

Bir Spor Giysisinin Tasarım Karakteristiği Üzerine Deneme: Short Track - Sürat Pateni Giysileri

Nurcan KUTLU YAPICI

Denizli Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, Pamukkale Üniversitesi, Denizli/TÜRKİYE
Nkutlu@pau.edu.tr

Öz

Bu araştırma, spor giysilerin analizi yoluyla spor giysi tasarımı kavramı, özellikleri ve literatür taraması yapılarak ortaya çıkan anahtar kelimeler; tasarım kodları - tasarım özellikleri ve giysinin iç dinamikleri incelenerek bir sınıflandırma yapılmıştır. Bu sınıflandırma Short Track – Sürat Pateni sporu üzerine odaklanılarak, branşın doğasının belirlediği zorunlu kriterleri destekleyen estetik kriterler çerçevesinde bir yol çizilmiştir. Short Track – Sürat Pateni giysi tasarımının; form, kumaş, renk, detay ve desen kriterleri göz önüne alınarak içerik analizi yapılmıştır. Ulusal ve uluslararası kış sporları yarışmalarında Short Track giysileri taranmış ve tesadüfi yöntem ile seçilen giysiler içerik analizi için görsel materyal olarak değerlendirilmiştir. Çalışma ile Short Track yarışmalarında 5-15 yaş arası çocuk yarışmacılar için bir kız bir erkek yarışmacıya takım ruhunu sembolize eden bir anlayışla giysi tasarımı yapılmasını amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Spor giysisi kavramı, spor giysi tasarım karakteristiği, short track giysi tasarımı.

An experiment on Designing Characteristic of a Sports Wear: Short Track

Abstract

The present study has performed a classification by examining concept of sportswear designing ,its characteristics and related literature screening through sportswear analysis with resultant key words such as designing codes , designing properties and internal dynamics of the garment. The above classification has concentrated on Short Track sports activity and drawn a path within the context of esthetical criteria which support inevitable parameters determined by the very nature of the sports branch called Short Track .Considering criteria of form, fabrics, color, details and designing related to the Short Track wearing , its content analysis has been made. During activities of winter sports ,Short Track wears/outfits which were scanned and randomly chosen were evaluated as a visual material for content analysis.

With the present study , one has aimed to tailor sportswear /outfit designing in a way of symbolizing the team spirit for a male and female Short Track contestants from among the children ranging between 5 and 15 years of age.

Keywords: Sportswear concept, Sportswear Designing Characteristic, Short Track Outfit/Garment Designing.

Giriş

Spor giysileri elbette ki bazı standartlara uygun tasarlanan ve üretilen, gündelik giysilere benzemeyen, sporun doğasında uygun form, şekil veya süslemelere sahip özel amaçlı giysilerdir. Yine bu giysiler belirli bir kişiyi veya takımı temsil etme özellikleri nedeniyle kişiselleştirilmiş veya takım ruhunu ifade eden bir kimliğe de sahiptirler. Bu giysiler aynı zamanda spor türünü ulusal veya uluslararası yarışmalarda belirlenmiş standartlara uygun tasarlanmış olarak temsil etmek durumundadır. Bu anlamda spor giysileri; dayanışma - birlik duygusu, kendini diğer gruplardan ayırt etme, bir organizasyona ait olma ve kullanıcılar ile izleyicilere bir form ya da aynı giysi ile sembolik öğeleri (arma, logo, sponsor vb.) sunmak anlamında bireysel ve kurumsal bir karakteri taşımaktadırlar.

Bu açıdan bakıldığında herhangi bir spor yaparken giyilen giysiler, bireye sorumluluk yüklemekte kendini ve ait olduğu grubu temsiliyet ve sporcu kimliğini – rolünü yasallaştırma gibi anlamları da içermektedir. Bireyselliğini sınırlayarak kullanıcının farkındalığını da etkiler Antik Yunan Olimpiyatları'nda sporcular için düzenlenmiş üniformalar yoktu ve sporcular çıplak olarak yarışmışlardır. Giysilerinden kurtulup, bedenlerini ve ruhlarını Tanrı'ya ve daha da ileriye götürecekleri bir ifade olarak çıplak olmayı seçmişlerdir. Çünkü onlar, güzel bedenini Tanrı tarafından verildiğine inanıyorlardı. 1896'da modern olimpiyatların çeşitli spor dalları yeniden düzenlenmiş ve kurallar oluşturulmuş, spor üniforma kavramı toplumdaki yerini bulmuştur. Günümüze kadar gelinen süreçte profesyonel sporcular için benzersiz ve profesyonel özel spor kıyafetler tasarlandı bu giysiler özgünlük ve sembolik değerler ile sporcu ve /veya takım ruhunu gösteren giysilere dönüştürüldü (Kan,2008:101-103).

Günümüze kadar pek çok spor dalı geleneksel yapılarından sıyrılarak küresel oyunlara dönüşmüştür. Kış sporları ise insanın doğayla mücadelesinin bir sembolü olarak başlayan yolculuğuna günümüzün teknolojik materyal ve ekipmanları ile popüler bir spor dalı haline gelmeyi başarmıştır. Modern zamanların farklı bakış açısı ile yeni tarzlar ve kategoriler eklenerek gelişmeye devam etmektedir.

Antik İskandinav destanları, ilk buz patenlerinin küçük tahta kızaklar olduğunu belirtmiştir; ancak bu görüşü destekleyen bir arkeolojik buluntuya rastlanılmamıştır. Diğer yandan birçok buluntu, Bronz Çağı'ndan beri Rusya'nın kuzey bölgelerinin bazılarında kullanılmış hayvan kemiklerinin olduğunu göstermektedir. Geyik ve at kemiklerinden veya mors dişlerinden şekillendirilmiş patenler, deri ayakkabılara iplerle bağlı olarak on yedi yüzyılı aşkın süredir Finlandiya ve İskandinavya'nın donmuş fiyortlarında avlanmak için kullanılmıştır (Ceranoğlu vd,2017:30).

Olimpik Spor Dalları ve Uluslararası Federasyonlar ile profesyonel olarak yapılan kış sporları kendi içerisinde üç kategoriye ayrılmaktadır. Bunlar; kar sporları (7 spor dalı), buz sporları (5 spor dalı) ve kızak sporları (3 spor dalı) dır. Kar sporları; alp disiplini, biatlon, kayakla atlama, kayaklı koşu, kuzey kombine, serbest stil kayak ve snowboard dur.

Buz sporları; artistik buz pateni, buz hokeyi, curling, kısa mesafe sürat pateni ve sürat pateni dir. Kızak sporları ise; kızak, skeleton, yarış kızığı dır (<http://olimpiyatkomitesi.org.tr/Detay/Olimpiyatlar/Olimpik-Spor-Dallari/49/1>).

Buz pateni sporu ise üç esas bölümden oluşmaktadır: Artistik pateni (figür pateni), buz hokeyi ve sürat pateni (short track).

Sürat pateni; kadın ya da erkek atletlerin oval, buzdan bir pistte, viraj ve düzlüklerde ritmik ve güçlü bir kayış sergiledikleri bir spordur. Kas gücüyle yapılan sürat pateni, sporcuların zamana karşı yarışması esasına dayanır. Erkekler ve bayanlar arası dünya sürat pateni şampiyonaları ilk kez 1972'de yapılmaya başlanmıştır. Uluslararası yarışmalar oval biçimli, iki kulvarlı ve çevre uzunluğu 400 m olan pistlerde yapılır, sürat pateni yarışmaları açık havada yapay olarak dondurulmuş pistlerde veya buz pistlerinde yapılır. Sürat pateni yarışları uzun kulvar, kısa kulvar ve maraton olmak üzere üç farklı sınıfta düzenlenir. Maraton yarışları uluslararası ve olimpiik oyunlarda düzenlenmez (https://ipfs.io/ipfs/QmT5NvUtoM5nWFfrQdVrFtvGfKFmG7AHE8P34isapyhCxX/wiki/S%C3%BCrat_pateni.html).

Uluslararası Paten Birliği (International Skating Union-ISU) bütün buz pateni disiplinlerinin olduğu gibi sürat pateninin de yönetim birimi ve kural belirleyicisidir. Hız pateninin çelik bıçaklı patenleri ince ve diğer patenlerden daha uzundur. Bıçaklar düzdür. İnce deriden yapılan ayakkabıların topukları daha alçak ve daha hafiftir. Yarışmacılar hareket serbestisi sağlayacak ve havayı kesmeyecek şekilde dar kıyafetler giymeli ve başlık kullanmalıdırlar. Kıyafetleri birbirine çok benzeyen yarışçıları ayırt etmek için; yarışmaya iç kulvarda başlayan yarışmacıya beyaz, dış kulvarda başlayan yarışmacıya ise kırmızı kol bandı takılır. İskandinavya, Doğu Avrupa, Hollanda, ABD ve Japonya'da yaygındır.

ISU kış sporları yönetmeliğinde; yarışmalar ve Kış Olimpiyat Oyunlarında aynı ülkeden olan takım üyeleri (bireysel sporcu veya Bayrak yarışı dahil) aynı kıyafeti giymelidir. Yarış kıyafetinin alt dış bacak kısmında ülkesinin adı veya kısaltılmış adı yazmalıdır. Harf karakterleri 5cm den daha az olmamalıdır. Yarışma ve Isınma kıyafetlerine patencinin adı yazılabilir. ISU / Kış olimpiyat oyunları veya yarışmayı yapan organizatör ülke tarafından koruyucu kask kılıfları sağlanacak ve üzerinde zıt renklerle kesin bir şekilde patencinin numarası yazılacaktır. Bunların kullanımları zorunludur. ISU yarışmalarında kullanılan kılıflar ISU teknik komite temsilcisi tarafından onaylanacaktır. Eğer kask kılıfı kullanılmayacaksa sporcu direk kaskının üzerine tercih ettiği artistik bir dizayn koyabilir şeklinde yönetmelikte giysi ve diğer koruyucu malzemelerin özelliklerinin belirlemiştir (Uluslararası Paten Federasyonu, ISU III Short Track Özel Kurallar, TBPF Eğitim Yayınları Short Track 1 ISU Kitapçığı: : 74).

Belirli teknik kriterler sürat pateni giysilerini kısıtlarken büyük oranda yaratıcı tasarımların oluşumuna da izin vermektedir.

1. Short Track – Sürat Pateni Giysi Özellikleri

Patenciler kurşungeçirmez kıyafetlerde de kullanılan “Kevlar” astarlı, vücutlarını saran kıyafetler giyerler. Patenciler ayrıca kask takar ve boyunlarını, bacaklarını ve dizlerini de koruyucu malzemeler kullanırlar. Keskin dönüşler sırasında ellerini buzun üstüne koydukları için eldivenler de zorunludur. Short Track –Sürat Pateni giysileri skin suit olarak adlandırılmaktadır. Bu giysinin iç kısmında ise termal bir iç astar bulunmaktadır. Bu ismin verilmesinde, giysinin vücudu sıkıca saran ve dar kesiminden kaynaklanmaktadır. Giysi ile ten arasındaki mesafe ne kadar kapanırsa vücut o kadar hızlı hareket edeceğine vurgu yapılmaktadır (<https://www.cascadespeedskates.com/short-track-speed-skating-skin-suits-list.aspx>).

Short Track- SüratPateni giysilerinin fonksiyonel özelliği rahat hareket etme ve vücut ısısının dengesi önemlidir. Estetik boyutu ise giysi tipi ve giysi özelliğinde renk, doku ve form

unsurlarını içermektedir. Kış sporlarında bir giysinin genel karakteristiği; hız, beden hareket alanı, kumaş özellikleri, giysi yapısı ve giysinin beden ile uyumlu olması önemlidir. Sürat Pateni giysilerinde kumaş özelliği; aerodinamik özellik: Patenciler için bu çok önemlidir. Çünkü patencilerin gövdesi üzerindeki hava akışının direnci piste çok büyük bir etkiye sahiptir. Bu, patencilerin hız ve bitiş zamanı üzerinde büyük fark yaratmaktadır. Hareket özgürlüğü: Bu da patencilerin kollarını ve bacaklarını tam olarak kullanabilmelerini sağlar, günlük giysilerden kaynaklanan beden enerjisini kısıtlayan – direnç gösteren giysilerden farklı olmalıdır. Giysilerde lycra ve spandex kumaşlar kullanılmaktadır. Kumaşların aerodinamik özelliklerini (sürtünme ve gerilim) etkileyen parametrelerin yanı sıra yüzey yapısı, dikiş özellikleri ve hava geçirgenliği etkilemektedir (Chowdhury,2012: 21)

Son zamanlarda fonksiyonel sportif giysilerde, ısının düzgün olarak dağılmasını sağlayan ve sıcaklığı 38° C, 34° C ve 30° C de ayarlayan “mobilthermo” giysiler kullanılmaktadır. Ayrıca özel bitim işlemleri ile kumaşların gereken performans özellikleri geliştirilmektedir. Örneğin polivinil klorür (PVC) mikro gözenekli kaplamalar ile nefes alabilen kumaşlar geliştirilmiştir. Günümüzde vücut terini emip, hızlı bir şekilde kurummasını sağlayan spor giysiler önem kazanmaktadır Kış sporlarında tercih edilen giysiler vücut ısısını muhafaza etmelidir. Vücut ısısında meydana gelen düşüş sportif performansın bozulmasına neden olmaktadır. Ayrıca çeşitli spor faaliyetlerinde kullanılan koruyucu giysiler çoğunlukla mekanik darbeler veya aşınmalara karşı vücudun farklı kısımlarını koruyucu özelliklere sahiptirler. Bunun dışında farklı özelliklere sahip giysiler de üretimde hızla yerini almaktadır (Atalay vd, 2014:22-23).

Sürat Pateni giysilerinde renk özelliği; giysilerde renk, ülke bayraklarının renkleri, takımını sembolize eden renkler belki de en önemlisi sporcu izleyici açısından daha görünür kılan canlı ve parlak renkler kullanılmaktadır. Renk geçişleri de çok tercih edilen bir unsurdur. Sürat Pateni giysilerinde desen özelliği; renk özelliğinde olduğu gibi ülkeleri sembolize eden şekiller, geometrik formlar, soyut figürler gibi grafik etkili desenler kullanılmaktadır.

2004 - 2005 yıllarında, Nike dışındaki tüm üreticiler takımlarının tasarımını kollar ve bacaklar üzerinde kaba dokulu kumaşlar, gövde ve uyluklar üzerinde pürüzsüz poliüretan kaplı kumaşlar gibi SWIFTSkin özelliklerini, yansıtıcı malzemenin düşük sürtünme özelliğine sahip bölgesel paneller tasarlamıştır. 2006 Torino Kış Olimpiyatları öncesinde, Descente, gövde üzerinde parlak, ısı transferli poliüretan kaplamaya sahip giysiyi, Kanada uzun pist hız paten takımı için tasarlamıştır (Brownliea, 2012:28).

Giysi Yapısı; spor giysiler, dikişle veya açma - kapama gereçleri (fermuar, düğme vb.) kullanılarak birleştirilen çok sayıda parçadan veya kumaştan oluşabilir. Giysileri için kumaş tasarımı ve form tasarımı aşamalarında rüz gar tünelinden faydalanılmaktadır. Giysi formu için ayrıca çok boyutlu beden tarayıcıları da kullanılmaktadır. Aerodinamik sürtünmesinin azaltılmasının, aerodinamik davranışlardan yararlanarak vücut bölümlerinin farklı bölgelerindeki farklı kumaşları kullanarak bunu tolere etmek mümkün olmaktadır (Chowdhury,2012: 21-23).

Resim 1: Hunter firmasına ait skinsuit tasarımı.

Resim 2: Apogee firmasına ait skinsuit tasarımı.

Resim 3: Henk Willems ın Belçika milli takımı için yaptığı tasarım.

Yarışlar sırasında kesilmeye dayanıklı malzeme, giysinin bazı kısımlarında konulabildiği gibi ayrıca harici koruyucu materyallerle de desteklenmektedir. ISU ayrıca vücudun özellikle savunmasız alanlarının korunmasını da gerektirir. Bunlar boyun, kasık, koltuk altı bölgesi, kalça bölgesi, kollar, eller ve dizlerin sırt ve ön kısımlarını içerir. Kesilmeye karşı dayanıklı bu alanlar kesilme ve delinme yaralarını önleyemezken, riski en aza indirmeye ve buz pateni pistlerini daha güvenli bir şekilde buzda tutmaya yardımcı olmaktadır. Sürat pateni için giysi üreten en önemli markalar; Apogee, Hunter, Maple ve Lorini dir. Türkiye milli takımı Apogee markasının tasarladığı ve ürettiği giysileri giymektedir. 2002 Salt Lake City Kış Olimpiyatları'nda, üç marka (Nike, Descente ve Hunter) aerodinamik olarak yeni bir skin süit tasarlamışlardır. Kanadalı patenciler, Descente'nin "Vortex C2" takımını giyerken, Norveçli erkek patenciler Hunter'ın "Delta-Flash" giyerken, ABD ve Hollanda'dan patenciler SWIFTSkin'i giydi. Alman, Japon, Rus, Çinli, Romen ve Belarus patencileri ve diğer tüm patenciler etiketsiz Mizuno tarafından üretilen daha geleneksel giysiler ile yarışmışlardır.

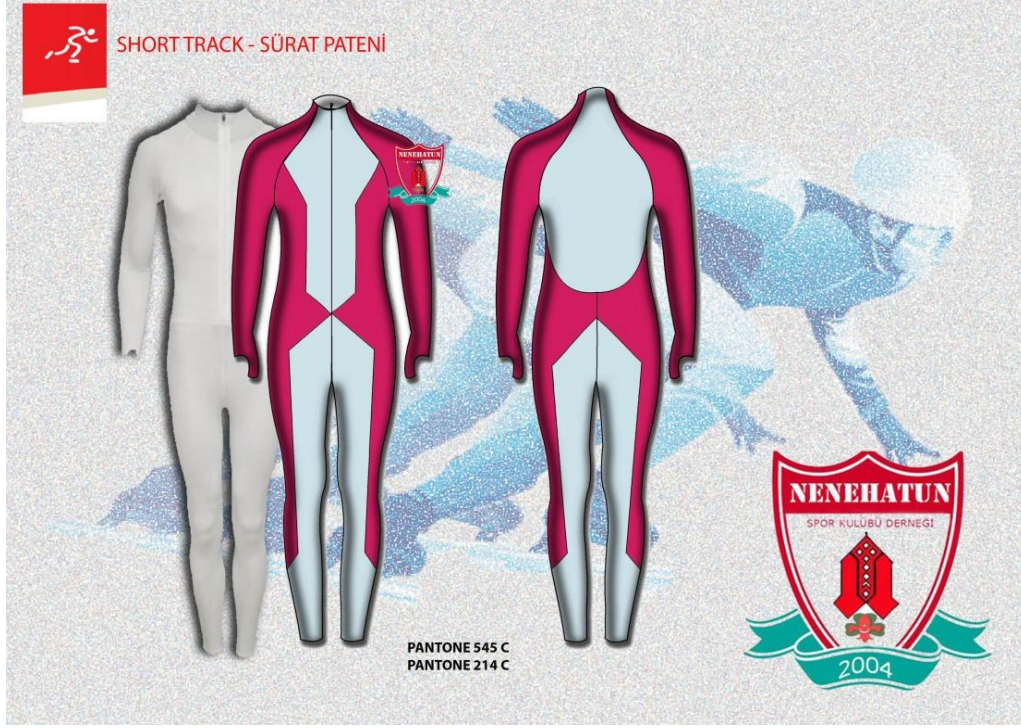
Yöntem

Çalışma kapsamında betimsel yöntem kullanılmış ve nitel araştırmada veri toplama tekniklerinden doküman incelemesi yapılarak short track-sürat pateni sporu hakkında bilgi verilmiştir. Yapılan taramalar sonucunda, short track- sürat pateni giysilerinin tasarım ve üretimini yapan firmalardan tesadüfi yöntem ile seçilen birer giysi görsel içerik analizi ile incelenmiştir. Bu alanda tasarım yapan firmalar ve tasarımcılar farklı ülkeler ve takımlar için tasarımlar yaptığı görülmüştür. Bu firmalardan; Apogee, Hunter, Maple ve Lorini ve Belçikalı tasarımcı Henk Willems in Belçika milli takımı için yapmış olduğu tasarımlar incelenmiştir. Çalışmada, Erzurum da Türkiye Buz Pateni Federasyonuna bağlı 3 farklı spor kulübü için junior grubunda yarışmalara katılan sporcu için giysi tasarımı yapılmıştır. Tasarımlarda, görsel bir metafor olarak spor kulübünün logoları ilham kaynağı alınarak, canlı renkler ve

şekillerdeki katmanlarda esnek bir stil oluşturmak amaçlanmıştır. Tasarımlar, minimalist tarzda olup şekil ve form unsurunu sıcak ve soğuk renklerin birbiriyle dengesi üzerine kurgulanmıştır.

Short Track – Sürat Pateni Giysi Tasarımları

Erzurum da Türkiye Buz Pateni Federasyonuna bağlı Nenehatun Spor Kulübü, Sevgi Spor Kulübü ve Ejder Spor Kulübü'nde yarışmalara katılan 5-15 yaş arasında ki sporcular için birer giysi tasarımı yapılmıştır. Tasarımlarda, spor kulübünün logolarının geometrik soyut düzenlemeleri ile ejder figürünün yorumlandığı logolar ilham kaynağı olarak kullanılmıştır.

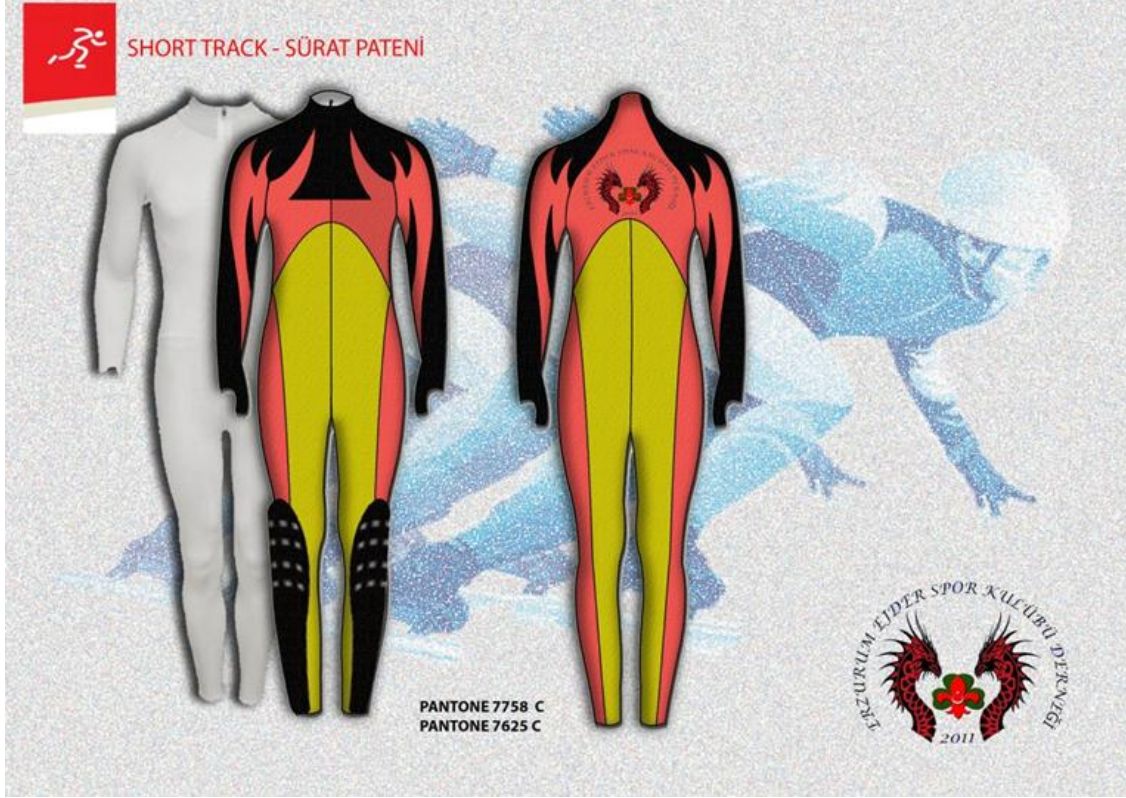
Resim 4: Nenehatun Spor Kulübü Derneği için short track- sürat pateni giysi (skinsuit) tasarımı

Nenehatun Spor Kulübü için tasarlanan giyside raglan kol kullanılmıştır. Takma kola göre sporcuların omuz ve kol hareketinde daha ergonomik olduğu için tercih edilmiştir. Boynu saran ve bedenden çıkan dik yakada kullanılmıştır. Önden fermuarlı giysiye dahili veya harici diz koruyucuları eklenebilir. Giysi kulübün logosundan alınan kesitler ile soyut bir düzenleme kullanılmıştır. Giyside logo ile uyumlu kuplar ile geometrik bir denge sağlanmıştır. Tasarımda zırt renk tonları tercih edilmiştir. Tasarımda farklı renklerde kumaşlar kullanılabileceği gibi dijital baskı da yapılabilir.

Resim 5: Sevgi Spor Kulübü için short track- sürat pateni giysi (skinsuit) tasarımı

Sevgi Spor Kulübü için tasarlanan giyside raglan kol kullanılmıştır. Takma kola göre sporcuların omuz ve kol hareketinde daha ergonomik olduğu için tercih edilmiştir. Boynu saran ve bedenden çıkan dik yakada kullanılmıştır. Önden fermuarlı giysiye dahili veya harici diz koruyucuları eklenebilir. Giyside farklı açılar ile kuplar kullanılmıştır. Giysi de kulübün logosundan yer alan harfler ile soyut bir düzenleme yapılmıştır. Tasarımda zırt renk tonları tercih edilmiştir. Tasarımda farklı renklerde kumaşlar kullanılabileceği gibi dijital baskı da yapılabilir.

Resim 6: Sevgi Spor Kulübü için short track- sürat pateni giysi (skinsuit) tasarımı

Ejder Spor Kulübü için tasarlanan giyside raglan kol kullanılmıştır. Yine takma kola göre sporcuların omuz ve kol hareketinde daha ergonomik olduğu için tercih edilmiştir. Boynu saran ve bedenden çıkan dik yakada kullanılmıştır. Önden fermuarlı giysiye dahili veya harici diz koruyucuları eklenebilir. Giyside farklı açılar ile kuplar kullanılmıştır. Giysi kulübün logosundan alınan ejder motifi ile soyut bir düzenleme yapılmıştır. Tasarımda sıcak renk tonları tercih edilmiştir. Tasarımda farklı renklerde kumaşlar kullanılabileceği gibi dijital baskı da yapılabilir.

Tartışma ve Sonuç

Araştırma kapsamında oluşturulan görsel içerik analizi formları incelenmiş tasarımların ISU nun belirlediği temel kriterler dışında giysinin teknik özelliklerinin (high tech kumaş, aksesuar ve dikim teknikleri) sporun doğası gereği teknolojik bir gelişim içerisinde olduğu ve bunun estetik özellikleri ile daha zengin ve rafine bir tasarım anlayışına doğru gittiği sonucuna varılmıştır. Bu kumaşlar rüzgar tünellerinde test edilerek sporcuların giydikleri giysilerin hızlarını kesemeyen, vücut ısılarını dengede tutan, vücudun kas yapısına uygun alanlar tasarlama, dayanıklı bir o kadar vücut ile uyumlu hareket eden kumaşlardır. Yüksek teknolojik özelliğe sahip kumaşlar giysiye dönüşürken estetik unsurlarında önem kazandığı görülmektedir. Ulusal veya uluslararası yarışmalar tasarımların görsel karakterini belirlediği görülmektedir.

Antik dönemde giysi giymeyen sporcuların aslında bedeninin güzelliğini kapatmaması için düşünülse de bazı spor dalları için bu düşünce aslında giysi ile ten arasındaki mesafeyi yok eden beden ile uyumlu giysileri çağrıştırdığı düşünülmektedir. Var fakat yokmuş gibi hissettirip, giysi ile ten arasındaki mesafeyi ne kadar aza indirgenirse o kadar hızlı hareket edeceğine vurgu yapılmaktadır.

Türkiye kış sporları için büyük bir potansiyele sahip ve bu potansiyelini genç sporcuların yetiştirilmesi, çocukların küçük yaşlardan itibaren bu spora olan ilgisinin artırılması için kurslar ve spor kulüpleri açarak değerlendirebileceği düşünülmektedir. Bu kulüplerden yetişen genç sporculara sağlanacak burslar ile uluslararası yarışmalarda ülkemizi temsil edecek daha fazla sporcunun yetişmesini de sağlayacaktır. Öncelikle kış mevsiminin uzun sürdüğü illerde buz pateni salonları açılmalı ve aktif bir şekilde kullanımı sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

Atalay A, A. Serdar Yücel, S., Korkmaz M., (2014). Ergonomi ve Sporda Ergonominin Kullanım ve Öneminin İncelenmesi, Uluslararası Hakemli Mühendislik ve Fen Bilimleri Dergisi, Mayıs / Haziran / Temmuz / Ağustos 2014 Sayı: 01 Cilt: 01 İlkbahar Yaz.

Brownlie L. W. Chester R. K., (2012). Evidence that skin suits affect long track speed skating performance, Procedia Engineering, 34 (2012) , 26 – 31.

Ceranoğlu M., Güler F., Artistik Buz Pateni Kayan Kız ve Erkek Çocuklar İçin Giysi Tasarım Örnekleri, International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS) December 2017 : Volume 3 (Special Issue) e-ISSN: 2458-9381ISSN.

Chowdhury H., (2012).Aerodynamic Design of Sports Garments, Applied Aerodynamics, 2012, ISBN: 978-953-51-0611-1, <http://www.intechopen.com/books/appliedaerodynamics/aerodynamic-design-of-sports-garments>.

Kan, Ho-Sup Kim, Tae-Hee, (2008). Aesthetic Characteristic Study on Sportswear Uniform - Concentrating on Sportswear Uniform Applying Ensign Image, J o u r n a l o f F a s h i o n B u s i n e s s V o l . 1 2 , N o . 3.

Uluslararası Paten Federasyonu, ISU III Short Track Özel Kurallar, TBPF Eğitim Yayınları Short Track 1 ISU Kitapçığı: : 74.

<http://olimpiyatkomitesi.org.tr/Detay/Olimpiyatlar/Olimpik-Spor-Dallari/49/1>

https://ipfs.io/ipfs/QmT5NvUtoM5nWFfrQdVrFtvGfKFmG7AHE8P34isapyhCxX/wiki/S%C3%BCrat_pateni.html

<https://www.cascadespeedskates.com/short-track-speed-skating-skin-suits-list.aspx>

<https://www.huntersportswear.nl/en/collection/65/marathonsuit-rtr-speed>

<https://jelenapeeters.be/TEAM-BELGIUM-OLYMPIC-OUTFIT>

<https://apogee-sports.com/pages/patinage-courte-piste>

Umut Mekânı Olarak Sanat

Seda ARAPKİRLİ

Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye
sedamavi@hotmail.com

Öz

Umut etmek, insanın olumlu olduğu kabul almış duygusudur. Umut edilir çünkü zihnin düştüğü çıkmazla baş edebilmesinin yolu olarak görülür. Onun varlığının göstergesi şimdide var olan bir duruma karşı rahatsızlık halini gösterir. Değişmesi, düzelmesi, başka olması beklenen kötü bir durumun varlığında ortaya çıkar ve rahatsızlık halini olumluya, rahatlamaya çevirir. Olumsuz şimdide gerçekleşen geleceğe dair olumlu beklentidir. Sanatın buradaki rolü bu olumlu beklentiye dair sahneler sunabilmesindedir. Bu sahneler çoğunlukla zihni rahatlatıcı ve huzur vericidir. Ancak sanat geleceğe ertelenmiş umudun içinde bulunduğu gerçeğin izinden yola çıkarak hazırlanır. Dolayısıyla her zaman gerçeğe dair izler ve kaçınılmayacak olanın varlığını da taşır. Sanatın bize sunduğu sahneler umut edilerek ertelenen ile içinde bulunduğumuz şu an arasındaki diyalogu başlatır ve geliştirir.

Anahtar Kelimeler: Sanat, Umut, Beklemek

Abstract

Hope is the accepted feeling that human is positive. It is hoped because it is seen as a way to cope with the deadlock of the mind. Hope indicates the presence of a state of discomfort against a situation that exists now. It occurs in the presence of a bad condition that is expected to change, heal and be otherwise. It turns discomfort into positive and relaxation. It is the positive expectation of the future that takes place in the negative now. The role of art in this scene is to offer scenes of this positive expectation. These scenes are mostly relaxing and comforting. However, art is prepared based on the fact that the deferred hope for the future lies within. Therefore, there are always traces of truth and the existence of the inevitable. The scenes presented by art begin and develop the dialogue between what is now being hoped and what is now being delayed.

Keywords: Art, Hope, Expect

Giriş

Şimdiden sonrasına, geleceğe yönelmiş beklentilerimiz vardır. Bu beklentilerimize ulaşacağımıza, bu sürecin de olumlu bir şekilde geçeceğine ve sonuçlanacağına dair iyi, hoş hislerimiz oluşmuştur. Gelecek iyi olmalı ve biz isteklerimize ulaşmalıyız. İstek ve geleceğe dair bu pozitif duygulanım önemlidir. İnsanın bulunduğu durumu kabullenmesini, onunla baş etmesini sağlarken diğer taraftan içinde bulunduğu eyleme halini korur ve sürekliliğini sağlar. İnsanın eylemde bulunma halinin sürekliliği varoluşunun devamlılığı demek olduğundan düşüncede ve inançta da umut, insanın tutunması ve asla bırakmaması gereken bir kavram olarak öne çıkmaktadır.

Türk Dil Kurumu sözlüğünde umut: “ummaktan doğan duygu, ümit. Olması beklenen veya olacağı düşünülen şey.” olarak tanımlanmaktadır. Bloch’da umut için “insani yönelimin içerisinde sadece umulan vardır-boşa çıkmamış” (Bloch, 2013, s.20) diyerek umudu insani olarak belirtirken boşa çıkmamış olmasını vurgulamaktadır. Bütün umutlar gerçekleşmesi üzerine beklenir dolayısı ile umut etmek beklentide olmak hali ile özdeşleşmektedir. Bu hal içinde bulunulan durumdan farklı ve olumlu olanı beklemek olarak tanımlanabilir. Bu ikili içerik durumuna ilişkin “Staats kişide bulunan umut düzeyinin bilişsel ve duygusal oluşumu içerdiğini belirtmektedir. Buna göre, bilişsel oluşum geleceğe yönelik bir beklenti içerirken, duygusal oluşum bu beklentiye yönelik olan olumlu duyguları içermektedir (Staats’tan aktaran Özer ve Tezer, 2008, s.82)” demektedir. Umudun içinde bulunduğu olumlu beklenti olduğundan bir tür iyilik hali oluşmaktadır. Dolayısı ile umudun yokluğu halinde ise içinde bulunulan durumu kaçınılmaz şekilde sıkıntı olarak hissederiz. Bu durum pozitif ve negatif duygu içinde olmak olarak ifade edildiğinde “pozitif duygu, ‘hayattan alınan aktif haz ve keyif’ olarak tanımlanırken, negatif duygu ‘kişinin stres, korku, kızgınlık gibi hoş olmayan duyguların aktive olması’ ile tanımlanmaktadır.” (Özer ve Tezer, 2008, s.82)” Negatif duygu insanın kaçındığı, pozitif duygu ise insanın bulunmak istediği alanı ifade etmektedir. Bu nedenle insanın olumlu beklenti hali olarak tanımlanan umut, insanın içinde bulunmak istediği ‘hayattan alınan aktif haz ve keyif’ olarak tanımlanan pozitif duygu olmaktadır.

Sanat bu olumlu beklenti halini yani umudu içinde bulunduğu tanımsız, belirsiz soyut duygu alanından çıkarıp somut, tanımlı ve nesnel alana çeker ve bir karşılaşma anı, diyalog yaratır ve bunu yaparken de güvenli bir ortam sunar. İzleyen, sanat eseri ile karşılaşmasının sonucunda etkileşimin yarattığı çift yönlü denebilecek bir düşünce ve imgeleme sürecine girer. Sanat nesnesinden izleyiciye giden simgesel aktarım ve izleyiciden imgelere yüklenen, izleyicinin düşleriyle oluşan anlam ve duygulanım süreci gerçekleşir. Düşlerin ve şekillenen umudun ilerleyişi bu çift yönlü etkileşimin yarattığı yolu izler. Bu yolun güzergâhında onu etkileyen, şekillendiren, şeklini bozan şartlar vardır. İzleyicinin “şimdi ve burada” olma haline taşıdığı geçmişi ve bu geçmişin geleceğe dair yönelimi şartların oluşmasında belirleyici olmaktadır. Geçmişten birikerek geleceğe beklenti olarak aktarılan her yaşantısal durum “şimdi ve burada” da gerçekleşen etkileşimin çerçevesini oluşturmaktadır. Bu çerçevenin içerisinde ise “şimdi ve burada”, oluşturma potansiyelini içinde saklayan bir tohum gibi davranarak yönü geleceğe dönük olarak bir sonrakinin belirleyicisi olmaktadır.

“Umut henüz var olmayan bir şeyin mümkün olduğuna olan sağlam bir güven sayesinde yaşar. Bu yüzden tüm büyük ve küçük umutların özü daima bir ütopyadır”(Havemann, 1990, s. 61) Havemann’ın belirttiğine göre umut özünü, gerçekleşeceği vakte kadar ütopyalarda var etmektedir. Gerçekleşme zamanının belirsizliği bu özü, şimdide olmayan ileri bilinmeyen bir zamana yerleştirir. Sanat ise nesnesi ve nesnesinin taşıdığı simge ve imgelerle bu ütopyanın olabilirliğini sunmak ve tartışmak açısından bir mekân oluşturmaktadır. İleriki zamana erteleneni şimdiki zamana taşımaktadır. Hem “şimdi ve burada”da gerçekleşen şeylerin

belirleyiciliğini vurgulayarak hem de Havemann'ın belirttiği gibi büyük ve küçük umutların özünü kullanarak yeni bir ütopya oluşturur.

Şekil 1. Izaak Van Oosten, 1655-1661, Cennet Bahçesi/ Toledo Museum. Erişim: 08.11.2018,
<http://emuseum.toledomuseum.org/objects/55295>

Izaak Van Oosten'in Cennet Bahçesi resmi (Şekil 1) cennete ilişkin olduğunu düşündüğümüz imgelere ilişkin bir sahne sunuyor. Sonsuza dek uzanıyormuş izlenimi veren bir arka mekân ve çeşitli ağaçların oluşturduğu geniş bir orman vardır. Resmin ön tarafında ise o dönem bilindiği düşünülen bütün hayvan türleri çiftler halinde bulunuyor ve birlikte oynuyor, yaşayabiliyorlar. Arkada bir ağacın önünde Âdem ve Havva yer alıyor. Ağaçlar meyve dolu, çiçekler açmıştır. Resmin atmosferi her yerinde huzur ve iyiliğin olduğu dengeli bir hali hissettirmektedir. Resmin uyandırdığı düşünceler ve duygular 'cennet böyle bir yer olmalı' fikrini onaylamaktadır. Böylece hayal edilen, cennette ait olduğu düşünülen, gerçek olamayacak durum ve imgelerin sınırlarını belirsizlikten kurtarıp görsel olarak izleyicinin karşısına koymaktadır. İzleyicide ise gerçek olan ve gerçek olmayan arasında oluşan ilişkide olması mümkün olana duyulan özlem, umut ve isteğin oluşmasını sağlayan bir aracı olacaktır.

Rönesans'ın getirdiği Antik Çağ idealizmine dönüş ve hümanizm, ideal olanın ne olması gerektiği arayışını hem sanata hem de sosyal yaşantıya yansıtmıştır. Yeni olan şeylerin keşfi akla olan inancı tazelemiştir. Yeni yerler, yeni yaşamlar ve yeni düzenlerin nasıl olabileceğinin araştırması sayılabilecek edebi ütopyalar bu dönemden sonra artmıştır.

14. yy'la tarihlenen ve bu ütopyalardan birisi olarak anılan ve İngiliz şiiri olan Cockaigne Ülkesi ise Cennet Bahçesi resminin yansıttığı ideal ve dengeli mutlu yaşam imkânından farklı olarak aşırılığın, tembelliğin ve rahatlığın hâkim olduğu bir ülkedir. Şöyle denmektedir şiirde:

Geniş ve güzel nehirler vardır

Yağ, süt, bal ve şarap akan;

Orada, su, görüntü ve yıkanma dışında

Hiçbir şeye hizmet etmez.

Duvarların hepsi pastadan,

İnsanların yiyebileceği en lezzetli

Balık, et, ve mükellef yemeklerden.

Bütün kiliselerin, manastırların, kameriyelerin

Çatısı buğday pastasından (Kumar, 2006, s.24)

Şekil 2. Pieter Bruegel The Elder, 1567, Cockaigne Ülkesi/ pieterbruegel. Erişim: 08.11.2018,

<http://www.pieterbruegel.org/land-of-cockaigne/>

Pieter Bruegel'de Cockaigne Ülkesi (Şekil 2) resmini de bu şiirden etkilenmeyle resmeder. Resimde her şey yemeye hazır haldedir, bunun için çaba sarf edilmesi gerekmez. Resimdeki kişiler miskin uzanmış etraftaki yiyeceklerin ağızlarına düşmesini beklemektedir. Bu keyif ülkesinde aç kalmak ve yorulmak diye bir şey yoktur. Sonsuza dek sürsün istenen keyif, tokluk ve istirahat hali vardır. Resim insanın keyif içinde çalışmadan rahat yaşama isteğini izleyicinin karşısına sunar. Bu isteği sunarken hem istenen şey hakkında hem de istenene ulaşıldığında içinde bulunulacak durumun olasılığı hakkında düşünmeye yönlendirir. Düşününce hoş gelebilecek bir istemenin hoşluğuna ya da aşırılığının aslında bir istenmeyen olabileceğine dair güvenli bir karşılaşma sağlar. Rahat etmeye dair olan umut kendini aşırılıkla ortaya koyduğu için umut etmede, istekte bulunmada kendi üzerine dikkat çekmektedir. Umudun kendini adadığı mutluluk ülkesi böyle mi olmalıdır?

Peter Paul Rubens'in 'Barışın Nimetleri Alegorisi' (Şekil 3) resmi İngiltere'nin hediyesi olarak İspanya Kralı I. Charles'a verilir. Resme İngiltere ve İspanya arasındaki ilişkilerin düzelmesi için barışı hatırlatma görevi verilmiştir. Rubens'de resminde barışa ait ütopyasını mitolojik karakterleri kullanarak, yeniden kurgular ve bunun neler sağlayacağını gerçekliğini gözler önüne serer. Resim sunduğu simgelerle barışa özlem ve barışın olabirliğine karşı umudu hatırlatmaktadır. Resim Gombrich'in anlatımıyla:

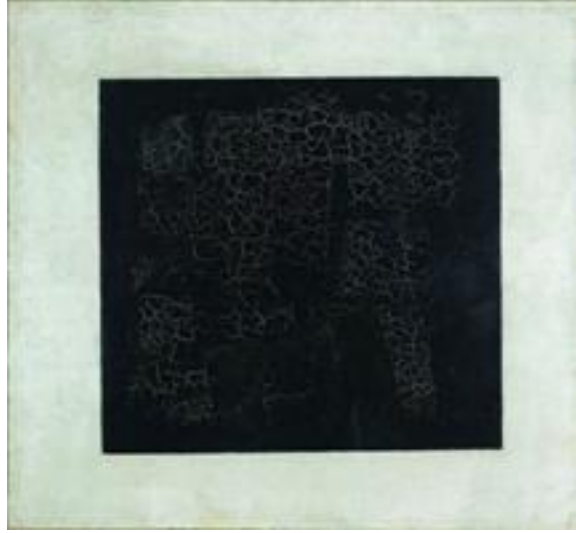
Şekil 3. Peter Paul Rubens, 1629-1630, Barışın Nimetleri Alegorisi/ londonartstudies. Erişim: 08.11.2018, <https://londonartstudies.com/video/minerva-protects-pax-from-mars-peace-and-war-by-peter-paul-rubens>

Bu resim, barışın nimetleriyle savaşın korkunçluğunu karşılaştırmaktadır. Bilgelik ve uygarlık getirici sanatların tanrıçası Minerva, geri çekilmek üzere olan Mars'ı kovuyor. Marsın korkunç yoldaşı Öfke (Furia) ise daha şimdiden sırtını dönmüş uzaklaşıyor. Barışın sevinçleri, Minerva'nın koruyuculuğu altında gözlerimizin önüne seriliyor. Bu bereket ve bolluk simgelerini ancak Rubens böyle yaratabilirdi: Barış, bir çocuğa memesini sunuyor; bir Faunus, harika görünen meyveleri keyifle süzüyor; Dionysos'un yoldaşları Mainas'lar, altınlar ve hazinelerle dans ediyorlar ve bir panter, koca bir kedi gibi usulca oynuyor. Öte yandan, savaşın korkunçluğundan, barışın ve bolluğun korunağına doğru, heyecanlı bakışlarla kaçışan üç çocuk ve onlara taç giydiren bir doğa cini. Canlı kontrastlara ve parlayan renklere sahip detaylara dalan herkes, Rubens'in işlediği fikirleri soluk birer soyutlama değil, güçlü birer gerçek olarak gördüğünü fark edecektir (Gombrich, 2002, s.402-403).

Şekil 4. Grandville, 1844, Fourierci Ütopya'da İsteyene Yemek -İnsan Mutluluğu-/ researchgate. Erişim: 08.11.2018, https://www.researchgate.net/figure/Human-Happiness--food-for-the-asking-in-the-Fourierist-utopia-Grandville-1844_fig2_237584081

19. yy sanayi devriminin etkileri ile sosyalist ütopyaların öne çıktığı bir dönemdir. Dolayısıyla bu dönemde öne çıkan Fourier, ütopyasında “insanların fiziki, entelektüel, sanatsal ve duygusal kapasitelerini tam olarak gerçekleştirebilecekleri, gün içinde sıkılmamalarını sağlayacak sıklıkta uğraş değiştirdikleri, toplumu oluşturan üye sayısının sınırlandığı ve insanların doğayla bütünleştiği bir model oluşturur. (Cıvgın, 2011, s.50) Grandvill, Fourierci Ütopya’da İsteyene Yemek -İnsan Mutluluğu- (Şekil 4) resminde özlemi çekilen bu düşten, ütopyadan imgeler taşır. Doğayla uyum içinde fiziksel olarak da dönüşen bireyler istediklerini yapabilmek ve yiyebilmektedirler. Her gün kolaylıkla yemeğe ulaşabilen insanlar için yemek isteğinin yer aldığı ütopyalar ilgi uyandırmıyorsa da açlığın herkes için eşit olarak giderilmesi, bolluk ve bereket içinde bulunma, üretme, çalışma ve ürünlerin adil paylaşımı ütopyalar için önemlidir.

Şekil 5. Kazimir Malevich, 1914-15, Siyah Kare/ Tate. Erişim: 08.11.2018,
<https://www.tate.org.uk/art/artists/kazimir-malevich-1561/five-ways-look-malevichs-black-square>

Maleviç “Kendimi biçimin sıfır noktasına dönüştürdüm ve Akademik sanatın çöple dolu boya havuzundan dışarıya çıktım. açıklamasını yapmıştır...O andan itibaren Maleviç, bu düşüncesini resmi tarihteki ani bir çatlama, eski düzenin yok edilmesini ve devrimin içinden geleceğin doğuşunu sembolleştirmek amacıyla kullanmıştır” (Clark, 2011, s.102). Kendini “biçimin sıfır noktasına dönüştürdüm” diyerek tanımlayan Maleviç böylece yeni olan olarak biçimin ve bu biçim ile yeni düzenin inşa edilmesinin de önünün açılmış olduğunu ifade eder.

Sosyalist ütopyalara ilişkin yaşanan hayal kırıklıkları yüzünden umudun bu anlamda askıya alındığı zaman modernizm dönemini yansıtır ve yeni olana ilişkin umudunu bir tohum gibi daha bireysel davranarak yeni biçimlerde, formlarda, malzemelerle ve farklı ifade araçlarıyla oluşturmaya başlayacaktır. Bu yeniye olan inanç umudun yön değiştirmiş halidir ve umudun başka bir oluşunun mümkün olabilirliliğinin sanatta yer bulmuş halidir.

Şekil 6. Umberto Boccioni, 1913, Boşlukta İlerleyen Tekil Süreklilik Biçimleri/ Met Museum. Erişim: 08.11.2018, <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/485540>

Umberto Boccioni Fütürizm akımının önemli sanatçılarından birisidir. Fütürizm hareket, hız, mekanik, dinamizm kelimelerini merkezine alarak geleceğin şekilleneceği yöne ilişkin haberler verir. Sanatçı burada Ahu Antmenin'de belirttiği gibi "Fütürizmin hıza ve harekete yönelik ilgisini adeta görünür kılmıştır. Sanatçının soyutlamanın derecelerini giderek arttırdığı dört heykellik bir dizinin son aşaması olan "Boşlukta İlerleyen Tekil Süreklilik Biçimleri" (Şekil 6), hareket yanılması yaratmak adına figürle mekânın kaynaştığı bir bütünlük içinde kurgulanmış, 'gelecek' duygusunun sanatsal olarak nasıl tahayyül edildiğine ilişkin önemli bir ipucu olmuştur." (Antmen, 2008, s.64)

Şekil 7. René Magritte, 1937, Heykellerin Geleceği/ Tate. Erişim: 08.11.2018, <https://www.tate.org.uk/art/artworks/magritte-the-future-of-statues-t03258>

Bu heykel Fransız İmparatoru Napolyon Bonapart'ın (1769-1821) öldükten sonra yüzünden alınan maskesi üzerinden plastik ile yapılan reproduksiyonun Magritte tarafından boyanmasıyla oluşturulmuştur. Magritte maske üzerine mavi renkte gökyüzü ve bulutlar resmetmiştir. Gökyüzü ve bulutlar, düşleri ve düşlerin olumlu olduğu izlenimini yaratırken ölmüş olduğu bilinen bir imparatorun yüzünde olması, düşler ve zemini, ölüm ve ona rağmen

onun üzerinden kurulan gerçek ile ileriye dönük umutlanmalar arasındaki ilişki üzerinden bir düşünce süreci başlatmaktadır. Sanat artık umudun mekânı olmak için imgelerin aksini gösterir. Kavramları yalnız başına ya da bir arada karşıtları ile birlikte kullanır. Ortaya konulmak istenen etki izleyeni şaşkırtma üzerinedir. Düşünceye, direkt anlatı yapmak bırakılır. Umudun kendisine karşıt kavramların arasından ilerleyerek yol bulmaya çalışır.

Şekil 8. Tammam Azzam, 2013, Özgürlük Grafiti/ Ayyamgallery. Erişim: 08.11.2018,
http://www.ayyamgallery.com/exhibitions/tammam-azzam_1/images

Suriyeli sanatçı Azzam çalışmalarında Suriye’deki iç savaş konu almaktadır. Savaşın sebep olduğu politik ve sosyal karışıklıklar, yaşanan şiddet, göç ve yıkımı işlerinde yansıtır. Fakat bu yansıtmayı savaşın yıkıntı görüntüleri ile her şeyi yolunda giden ülkelerin sahip olduğu sembolleri bir arada kullanarak yapmaktadır. Görüntülerdeki imgeler umuda dolaylı yoldan işaret etmektedir. İzleyici savaşın yıkımıyla yüzleşmektedir önce. Görüntüdeki diğer dikkat çeken imge Gustav Klimt’in “Öpücük” (1907-1908) isimli Viyana Belvedere Müzesi’nde sergilenen resmidir. Bu resim nesnel olarak müzede muhafaza ediliyor olması ve içerik olarak barındırdığı semboller, yüzeyine oturtulduğu yıkık bina ile tam bir karşıtlık oluşturmaktadır. Azzam sunduğu imgelerle yarattığı şaşkınlık ile dikkati Suriye’ye çekmek istemektedir. Burada imgeler umudu hayal ettirmezler fakat yaşanan durumlara ilişkin bir tuhafılık olduğu sorusu ve duygusu yaratırlar. Sorgulanan şeyler dolayısı ile yaşanan gerçeğin olumsuzluğunun ardından ve ne yapılması, nasıl olması gerektiğine dair bir ilgi ve yönelimin oluşmasını sağlayacak bir umudu ortaya çıkarmaktadır.

Şekil 9. Aslı Aydemir, 2013, Barış Adına I/ Asliaydemir. Erişim: 08.11.2018,
<http://www.asliaydemir.com/inthenameofpeace.html>

Aslı Aydemir (Şekil 9) “Barış Adına I” işinde porselenden yaptığı silah ve askeri malzemeleri eğip bükerek kendi formlarını bozmuştur. Üst üste ekleyerek oluşturduğu yeni form yığıntı şeklindedir. Porselenin kırılabilirliği konunun ciddiyetini öne çıkarır. “Barış adına yapılan şey savaşın kendisi olduğu için geriye ona ait enkazlar ve parçalar kalmıştır. Kahramanlık hikâyeleri ile onurlandırılan savaş, kendi nesnelere değerini artırır. Onları, üzerine düşünülmesi gereken göstergeler haline getirir. Acı veren kötü bir gerçek olarak savaşın, distopyanın içinde barış kelimesi en olumlu ütopyik işlevini kazanmış olur.”(Arapkirli, 2017, s.66) Savaşın arta kalanının sunumu barışın özlemine ve kıymetini vurgular.

Şekil 10. Seda Arapkirli, 2016, Olmayacak Olanı Beklemek/ Fotoğraf Arşivi

“Olmayacak Olanı Beklemek” (Şekil 10) tohumun yeni olanı oluşturmak adına içinde barındırdığı potansiyeli vurgulamak üzere yapılmıştır. Uygun ortam oluşana kadar tohum potansiyeli içinde saklı olarak bekler. Potansiyel olarak son derece yetkin, mükemmel ve tam iken, içinde bulunduğu şartlar, gelişmesini, potansiyelini ortaya koymasına izin vermeyecek olduğundan, kendini gerçekleştiremeyecek, oluşturamayacaktır. İçinde bulunduğu zemin kötüdür ve tohumu desteklemez. Ancak tohum içinde bulunan oluşma potansiyelini saklar ve ekileceği, ortaya çıkacağı zamanı sabırla bekler. Burada tohum umutsuz olanın içine gizlenmiş umudun taşıyıcısıdır.

Sonuç

Sanat insanın düşünce ve duygularını etkileyen ve çalıştıran bir araç olarak ve bunların insan bedeni dışında yer bulduğu bir alan ve görsel bir mekân oluşturur. Direkt veya dolaylı anlatımda kullanılan tüm nesnelere, simgeleri, biçimler, renkler, hareket, oluşum ve yönelimler kavramları ağırlar ve onlara mekân sunarlar.

Umut insan ruhunun yaşantısının her aşamasında korumak ihtiyacında olduğu bir beklenti duygusudur. Beklemek ne kadar zor olsa ve zaman alsa da onu hatırlatacak ve besleyecek etki malzemelerine ihtiyaç duyar. Burada sanat devreye girer ve umudun, düşlerin ilerleyişi için etkileşimin yarattığı yolları oluşturur. Bu yollar etki malzemelerinin çokluğu kadar ve onların taşıdığı ve onlara yüklenen anlamlar kadar çeşitlidir. Bu çeşitlilik umudun kendine yaratacağı yeni yolların oluşmasını sağlaması açısından umut vericidir

KAYNAKÇA

- Antmen, A. (2008). 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar. İstanbul: Sel Yayınları
- Arapkirli, S.S. (2017). Seramik Form ve Yüzeylerde Ütopik Distopik Arayışlar. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara
- Bloch, E. (2013). Umut İlkesi Cilt 1 (T. Bora, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları. (1959).
- Clark, T. (2004). Sanat ve Propaganda (E. Hoşsucu, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları (1997).
- Çıvgın, H. (2011). Charles Fourier: Kuramı ve Ekolojik Kriz Ortamında Bir Eko-Filozof Olarak Okunabilme İmkânları. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara <http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/6116/> (Erişim: Kasım 8, 2018)
- Gombrich, E.H. (2002). Sanatın Öyküsü (E. Erduran ve Ö. Erduran, Çev.). Çin: Remzi Kitabevi (1995)
- Havemann, R. 1990. Yarın sanayi toplumu yol ayrımında eleştiri ve gerçek ütopya. (Çev, Erol Özbek) Ayrıntı Yayınevi: İstanbul 1982,
- Kumar K. (2006). Modern Zamanlarda Ütopya ve Karşı Ütopya (A. Galip, Çev.). İstanbul: Kalkedon Yayıncılık.
- Özer B.U, Tezer E (2008) Umut ve Olumlu-Olumsuz Duygular Arasındaki İlişkiler. Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi 23:81-86 <http://acikerisim.deu.edu.tr/xmlui/handle/12345/250> (Erişim: Kasım 8, 2018)

Cerrahi Operasyonlarda Kullanılan Hasta Önlüklerinin İyileştirilmesine Yönelik Tasarım Uygulaması

Saliha AĞAÇ¹, Sümeyya EMİROĞLU²

¹Sanat ve Tasarım Fakültesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara, TÜRKİYE,
agacsaliha@gmail.com

²Bursa, Türkiye, sumeyyaemiroglu@gmail.com

Öz

Cerrahi operasyonlarda kullanılan hasta önlüklerinin hasta, servis ve ameliyathane hemşirelerinin görüşleri doğrultusunda incelenip, tasarım iyileştirmelerinin yapıldığı bu araştırma iki aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamada mevcut durumda kullanılan hasta önlükleri ile ilgili problem durumunun tespitine yönelik hasta, servis ve ameliyathane hemşireleri ile yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak yüz yüze görüşmeler yapılmış ve kullanımda olan hasta önlüklerinin olumsuz yönleri tespit edilmiştir. Ulaşılan verilere dayalı tasarım kritikleri oluşturulmuştur. Bu tasarım kritiklerinden hasta, servis ve ameliyathane hemşirelerinin ortak paydada fayda sağlayabileceği maddeler tasarımda ön planda tutulmuştur. Bunlar; mevcut hasta önlüklerinin kapanma problemlerinden dolayı bedeni göstermesi ve kapanma sorunları, standart ölçülerde olması ve özellikle obezite problemi olan hastalarda sorun çıkarması, renk ve desen özelliklerinin olmaması nedeni ile daha sıklıkla riskli hasta gruplarınca psikolojik olarak kötü etki yaratması, kol boyu – etek boyu problemleri, fonksiyonelliğin ön planda olmaması olarak ortaya çıkmıştır. Bu tasarım kritikleri başlıca dikkate alınarak hasta, servis ve ameliyathane hemşirelerinin görüşleri doğrultusunda ihtiyaçları optimal düzeyde karşılamaya yönelik on adet önlük tasarımı yapılmıştır. Araştırma sonucunda önlükler ile ilgili hastaların fiziksel ve psikolojik konfor sorunu yaşarken, servis ve ameliyathane hemşirelerin ise psikolojik ve işlevsel konfor sorunu yaşadıkları tespit edilmiştir. Sorunları gidermeye yönelik yapılan tasarımlar hasta ve hemşirelerin ergonomik ve psikolojik sorunlarını gidermeye katkı sağlayacak hem de sağlık kurumlarında kurum imajına katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hasta önlüğü, Tasarım, Önlük tasarımı, Giysi konforu

Design Application For Improving Patient Aprons Used in Surgical Operations

Abstract

This study consisted of two stages in which the patient aprons used in surgical operations are examined according to the opinions of the patients, service and operating room nurses and the design improvements are made. In the first stage, face-to-face interviews were made with patient, service and operating room nurses and semi-structured interview form to determine the problem status of patient gowns used in the current situation and negative aspects of the patient aprons in use were determined. Design critics based on the data obtained have been established. From the design criterias, the items that patients, service and operating room nurses can benefit from in common are prioritized in the design. These; presenting the body due to closure problems of the patient gowns and closure problems, the standard size and problems in patients with obesity problems, especially because of the lack of color and pattern features more often risky patient groups to create a psychological bad effect, arm length - skirt length problems, functionality in the forefront of absence. Based on these design critics, ten apron designs were designed to meet the needs at the optimal level according to the opinions of the patient, service and operating room nurses. In the second phase of the study, a design example will be realized by selecting a design which has multiple functionalities and features to meet the existing needs. As a result of the research, physical and psychological comfort problems of the patients about the aprons, service and operating room nurses experienced psychological and functional comfort problems. Designs aimed at eliminating problems will contribute to the eradication of the ergonomic and psychological problems of patients and nurses and contribute to the corporate image in health institutions.

Keywords: Patient gown, Design, Patient gown design, Comfort of clothes

1. Giriş

Cerrahi operasyonlar, hastalığın türüne göre hastalara ameliyathane ortamında müdahale olarak bilinmektedir. Söz konusu operasyonlar hastalığın türüne göre süre, yöntem ve işleyiş açısından farklılık göstermektedir. Doktor, hemşire, anestezi uzmanı vs. gibi ameliyathane ekibi ve hastanın da steril olması gereken ameliyathanelerde hastalar ve personel için sağlık bakanlığı ve hastanelerin iç denetim kurulları tarafından hazırlanan şartnamelere uygun ameliyathane önlükleri ve giysileri kullanılmaktadır. Ameliyathane giysilerinin şartnamelerdeki teknik detaylara uygun olması, steril olması kesinlikle taşınması gereken özellikler arasında yer almaktadır. Hastane ortamında, hasta bireylerden yayılan mikroorganizmalar, sağlıklı bireyleri ve hastane personelinin sağlığını tehdit etmektedir. Sağlık personeli ve hastaların kişisel korunma ekipmanı olan cerrahi giysiler, steril olan ile steril olmayan arasında koruyucu bir duvar oluştururken, enfeksiyonlarını engellemektedir.

Ameliyat ortamındaki enfeksiyona neden olabilecek bakteri kaynağı, sadece cerrahi ekip değildir. Hastanın kendisi de aynı zamanda bir bakteri kaynağıdır. Bu nedenle, bakteri yayılmasını iki yönlü olarak düşünmek gerekmektedir. HIV, Hepatit B, Hepatit C gibi, hastanın vücut sıvılarıyla temas olduğunda hastane personeline geçebilecek virüsler, uygun ortam oluştuğunda vücuda girebilmektedir. Bu durum, ameliyat ortamındaki enfeksiyonun ana sebebi olmaktadır. Enfeksiyon sonucunda hasta veya ameliyat personeli çeşitli risklerle karşı karşıya kalabilmektedir. Bundan dolayı, bu tip riskleri en aza indirmek için, gerek hastanın ve gerekse cerrahi ekibin ameliyat esnasında korunabilecekleri steril edilmiş cerrahi giysiler ve örtüler kullanılmalıdır (Pamuk, 2006). Hastane personelinin ve hastaları korumak amacı ile kullanılan bu giysilerin steril – non steril olma durumu kullanım alanına göre belirlenirken, model özelliği (boy – kol uzunluğu, kapanma özellikleri), kumaş özellikleri sağlık bakanlığı teknik şartnamelerine göre belirlenmektedir.

Günümüzde kullanılan cerrahi giysiler ve önlükler, tek kullanımlık veya çok kullanımlık olabilmektedir. İster tek kullanımlık, ister çok kullanımlık olsun, kullanılan cerrahi giysilerin ve örtülerin, hastanın ve cerrahi ekibin cildine operasyon bölgesine en yakın malzemeler olduğu bilinmektedir. Bundan dolayı, kullanılan bu malzemelerin gerek hasta gerekse cerrahi personel açısından, birtakım koruyucu özelliklere sahip olması gerekmektedir. Bu özellikler içerisinde, kullanılacak cerrahi giysinin gözenek büyüklüğü, sıvı iticiliği-sıvı geçirmezliği, nem ve hava geçirgenliği özellikle dikkat edilmesi gereken özellikler olarak karşımıza çıkmaktadır (Şen, 2005).

Sağlık personeli ve hastaların korunmasında en önemli araç olan cerrahi giysilerin teknik detaylar açısından sahip olması gereken temel özellikler sağlık bakanlığınca belirlenmekte ve özellik çeşitlendirilmesi hastanelere göre farklılık göstermektedir. Başlıca esaslar steril olma, teknik şartlara uymak olsa bile maliyetlerde bu medikal giysilerin çeşidini değiştirmektedir. Günümüzde ilerleyen teknoloji yardımı ile medikal giysilerin daha düşük maliyetlerle daha fazla çeşitliliğe sahip olduğu bilinmektedir. Teknik şartnamelere uygunluğun sağlandığı daha düşük maliyetli cerrahi giysiler tercih edilirken sağlık personelinin ve hastaların giyim konforunun göz ardı edildiği düşünülmektedir. Cerrahi giysi seçiminde steril olma, şartnamelere uygunluk, ekonomiklik gibi ilkelerin yanı sıra sağlık personeli ve hasta açısından giyim konforu göz ardı edilmemelidir.

Tarihsel gelişimine bakıldığı zaman mahremiyet duygusu ve korunma içgüdüğü ile kullanılmaya başlayan giysilerin günümüzde pek çok işlevi bulunmaktadır. Giysinin, korunma ve örtünme temel amaçlarına estetik, sosyal statü, iş yaşamı, cinsiyet ayrımı gibi alt amaçlar eklenince her amaca yönelik giysi çeşitleri oluşmuştur. Kullanım amacına göre

çeşitlilik gösteren giysilerden kullanım amacına göre de konfor beklenir hale gelmiştir. Boyacı (2010) giysileri vücudu uygun olmayan fiziksel şartlara karşı koruyan bir ya da birden fazla katmandan oluşan bir bariyer olarak tanımlamaktadır. Bu ana görevinin dışında giysinin kullanım amacı her ne olursa olsun, kullanan kişiye 'iyi görünme' altında psikolojik tatmin ve rahatlık sağlaması gerekmektedir. Psikolojik tatmin, işlevsellik, fonksiyonellik gibi çeşitleri bulunan ve özünde giysiyi giyen kişinin, o giysi içerisinde kendini rahatsız hissetmemesi olarak tanımlanan kavramın 'giysi konforu' olduğu bilinmektedir.

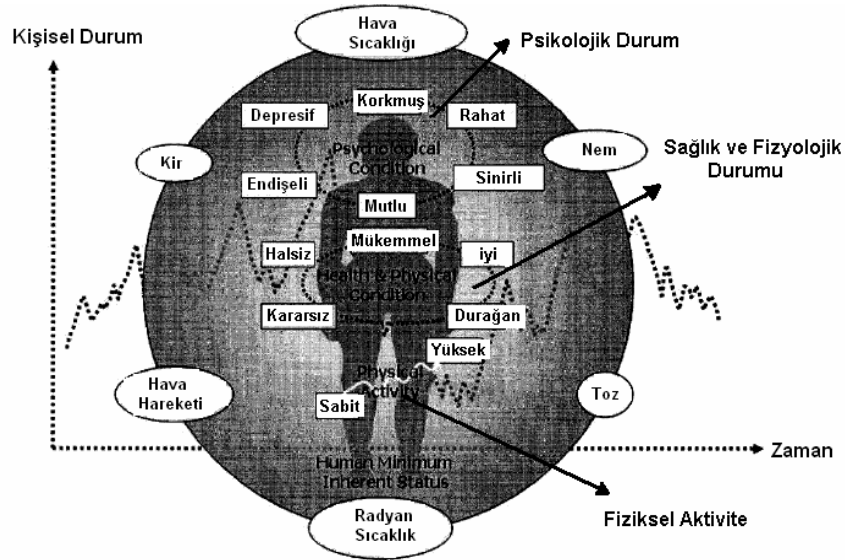
Giysi konforunu Önder ve Sarier (2004), insan vücudu ile çevresi arasında psikolojik, fizyolojik ve fiziksel uyumun memnuniyet verici durumda olması olarak tanımlarken, Eryürük (2004), acı ve rahatsızlıktan nöral durum olarak tanımlamaktadır. Bunlara ek olarak giyim konforu, giysinin vücut fonksiyonlarına ne kadar yardım ettiği ve vücut fonksiyonlarının bozulmasını en az indirme ölçütü olarak görülmektedir. Giysiyi kullanan bireyin kullanım süreci boyunca hoşnutsuzluk ve rahatsızlık hissetmemesi, giysinin bireyi tatmin etmesi olarak düşünülmektedir.

Konfor birçok fiziksel, psikolojik ve fizyolojik faktörü içeren karmaşık bir kavram olarak 'vücut ve çevre arasındaki fizyolojik, psikolojik ve fiziksel uyumun sonucu ortaya çıkan memnuniyet duygusu' olarak tanımlanmaktadır. Birçok araştırmacının ortak fikri, konforun nötr bir his olduğu yönündedir. Bir kişinin konforlu sayılabilmesi için hava sıcaklığı, rüzgâr hızı, gürültü, ışık, nem gibi çevresel faktörlerle ilgili bir uyarının beyne gönderilmemiş olması gerekmektedir. Söz konusu bu çevresel faktörlerden herhangi biri, giysiler veya psikolojik duruma bağlı olarak hissedilirse memnuniyetsizlik duygusu konforu ortadan kaldırmaktadır (Kaplan, Küçük ve Okur, 2008).

Slater (1998 akt Li, 2001)'in vücut ve çevre arasında fizyolojik, psikolojik ve fiziksel uyum sonucu ortaya çıkan memnuniyet olarak tanımlamakta ve Hatch (1993 akt Li,2001), psikolojik ve fizyolojik açıdan konforu aşağıdaki bileşenlere ayırmaktadır;

- Termofizyolojik konfor, sıcaklık ve ıslaklık açısından konforun sağlanmasıdır, kumaşta meydana gelen ısı ve sıvı transfer mekanizmalarını kapsamaktadır.
- Dokunsal konfor, tekstil materyalinin deriyle teması sonucu ortaya çıkan nörolojik algıları oluşturmasıdır.
- Vücut hareket konforu, giysinin vücut hareketlerine imkân tanınması, vücutta uygulanan basıncı minimuma indirmesidir.
- Estetik konfor, kişinin psikolojisini etkileyen giysi özelliklerinin duyu organlarıyla (göz, kulak, deri vb.) algılamasıdır (Li, 2001).

Kılınç (2004 akt Kaplan ve diğerleri, 2008) Hatch (akt, Li, 2001) tarafından yukarıdaki bileşenlere ayrılan giysi konforunu aşağıdaki gibi şekillendirmektedir.

Şekil – 1: Kılınc (2004) akt Kaplan ve diğerleri, (2008)

Giysi Konforunu Etkileyen Bileşenler

Farklı kaynaklarda, farklı isimlerle gruplandırılrsa bile giysilerden beklenen genel konfor özellikleri aynı çatı altında birleşmektedir. Giysinin türü ve kullanım amacı ne olursa olsun genel çerçevede bir giysiden beklenen konfor parametreleri benzer nitelikte olmaktadır. Bunlardan birisi '**Termofizyolojik ya da Isıl Konfor**' olarak bilinmektedir. Bir giysi, vücut ile çevre arasındaki ısı transferini doğrudan etkilediği için, giysilerden vücut ve çevre arasındaki ısı akışını desteklemesi, diğer bir deyişle vücudun ısı dengesini korumaya yardımcı olması istenmektedir. Giysiler, farklı atmosferik koşullarda kalan kişinin vücut sıcaklığının sürdürmesi için tampon olarak çalışmaktadır. Isı, su buharı ve hava geçiş özellikleri ısıl konforu oluşturmaktadır (Marmaralı ve diğerleri, 2006).

Bir diğer konfor türü ise 'Duyusal Konfor' olarak adlandırılmaktadır. Kanat (2007), duysal konfor, bir tekstil materyalinin ten ile temasa geçmesi sonucu oluşan çeşitli nöral duylardan sağlanmaktadır. Deriye değen tekstilin üst yüzeyi öyle bir yapı ve esnekliğe sahip olmalıdır ki insan derisinde hoş, sevimli bir dokunma duygusu (yumuşaklık, kayganlık) yaratmalıdır. Deriye yapışmamalı, kaşıntı ve alerjiye neden olmamalıdır (Kanat, 2007). Vücut hareket konforu, bir tekstil ürününün, vücut hareketlerini engellememesi, özgür hareket sağlama, ağır olmaması ve vücut şekline uygun olması şeklinde tanımlanmaktadır (Pamuk, 2006). Başka bir tanımda ise vücut hareket konforu, tekstil materyalinin hareket özgürlüğü, azaltılmış yük, vücut şekline uyum sağlama yetenekleri olarak açıklanmaktadır (Senthilkumar and Dasaradan, 2007). Vücuda uymayan ve vücudun hareketlerini kısıtlayan bir giysi kan dolaşımını engellemekte, ciltte tahrişe neden olmakta ve vücut için uygun olmayan ısı ve nem ortamı yaratmaktadır (Yıldız, 2011). Vücut hareket konforu, fonksiyonel konfor ya da işlevsel konfor olarak da adlandırılabilir.

Psikolojik konfor, kullanıcının kendisini giysi içerisinde iyi hissetmesini sağlayan göz, el, kulak ve burundan aldığı özel hislerdir. Bir başka deyişle, ürün hakkındaki psikolojik memnuniyet olarak görülmektedir (Pamuk, 2006). Bunun yanında moda uygunluğunun ve çevre tarafından beğenilmenin verdiği özgüven de bu gruba dâhil edilmektedir (Kanat, 2007). Psikolojik konfor, giyenin genel iyi olma durumuna katkıda bulunmaktadır (Senthilkumar and

Dasaradan, 2007). Eğer kişi, giydiği giysi ile toplum içerisinde kendisini rahat hissetmiyorsa, o zaman psikolojik konforsuzluk hissetmektedir (Yıldız, 2011). Giysilerin arasında özel bir amaç ile kullanılan medikal giysilerinde giyim konfor özelliklerini taşıması gerekmektedir. Giysinin amacı ve özelliği ne olursa olsun kullanıcının birey olması yukarıda bahsedilen tüm konfor özelliklerini barındırmasını gerekliliğini ön plana çıkarmaktadır.

Giysi konforu gündelik giysilerden, özel amaçlı giysi gruplarına kadar tüm giysiler için önem taşımaktadır. Araştırma konusu olan non steril hasta önlükleri özel amaçlı giysi grubunda yer almaktadır. Tek kullanımlık ve çok kullanımlık olmak üzere iki farklı çeşidi olan hasta önlükleri, hastalara cerrahi operasyon öncesi hastane personeli yardımı ile giydirilmekte ve operasyonun türüne göre tamamen çıkarılmakta ya da çıkarılmamaktadır. Non steril olan hasta önlükleri steril ameliyathane ortamına girmeden çıkarılmakta ya da steril ameliyat örtüsü ile kapatılmaktadır. Giysi konforu çeşitleri açısından söz konusu hasta önlüklerinin psikolojik ve işlevsel konforu taşıması gerektiği düşünülmektedir. Jha (2009) hasta giysilerini, hastaların hastaneye girdikleri andan sonra taburcu olacakları süreye kadar giymeleri gereken fonksiyonel giysiler olarak tanımlanmaktadır.

Hasta önlükleri tek kullanımlık ve çift kullanımlık olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Pamuk (2006) çok kullanımlık hasta önlüklerini dokuma yöntemi ile elde edilen, çoğu zaman pamuklu bir kumaş türünden elde edilen giysiler olarak tanımlamaktadır. İsminden anlaşılacağı üzere çok kullanımlık önlükler, gerekli yıkama – temizleme standartları altında birden fazla kullanılabilen giysilerdir. ‘Tek kullanımlık cerrahi giysilerde, dokusuz yüzey kumaşlar kullanılmaktadır. Dokusuz yüzey kumaşların, çok kullanımlık dokuma kumaşlara alternatif olarak ortaya çıkmaları, muslinin bakteri geçişi için özellikle ıslakken etkin bir bariyer oluşturmadığı ortaya çıktıktan sonra, hem endüstride hem de bağımsız laboratuvarlarda geçirgenliği daha düşük kumaş geliştirme çabaları ile başlamıştır. Tek kullanımlık cerrahi giysilerde; spunbond, spunlace ve sms gibi dokusuz yüzey kumaşları kullanılmaktadır (Pamuk, 2006). Tek kullanımlık hasta önlükleri, genellikle standart ölçülere sahip olan, bir kere kullanılıp atılan giysilerdir.

Tek ya da çok kullanımlık hangi önlük tercih edilirse edilsin hepsinde sağlık bakanlığı teknik şartnamelerinin geçerliliği aranmaktadır. Teknik şartname lere uygunluğun yanı sıra hastaneler tarafından temin edilen hasta önlüklerinin seçiminde **ekonomiklik** ilkesi de göz önünde bulundurulmaktadır. Her iki önlük türünün de kendi içerisinde olumlu ve olumsuz yönleri bulunmaktadır. Arora ve Behara (2009) tek kullanımlık ve çok kullanımlık önlüklerin genel çerçevede olumlu ve olumsuz yönlerini aşağıdaki gibi ortaya koymaktadır.

Tek kullanımlık önlükler;

Hem sağlık çalışanlarının hem de hastaların korunmasında yüksek öneme sahiptir.

Seçim sürecinde asepsi (patojen denilen hastalık yapıcı etmenlerin bir ortamda ya da konakçı üzerinde bulunmaması), bariyer etkinliği, konfor, ekonomi ve çevresel konulardaki hassasiyete göre öncelik sağlamaktadır

Tekrarlayan kullanım, yıkama ve sterilizasyon işlemleri sonucunda çok kullanımlık cerrahi önlüklerin bariyer etkinliği değişmektedir, tek kullanımlık önlüklerde bu sorun oluşmamaktadır (Behara ve Arora, 2009).

Yeniden işleme tabi tutulabilen çok kullanımlık önlükler ise klinik atıkları minimize ederek kirlenmiş materyalin potansiyel tehlike oluşturmadan sterilize edilme olanağı sağlamaktadır.

Klinik atık miktarını sınırlandırarak tek kullanımlık önlük atıkların depolama ve yakılma maliyetlerini ortadan kaldırmakta ve bu sayede önemli bir maliyet tasarrufu sağlamaktadır. Çevre kirliliği açısından da çok kullanımlık önlükler, daha az atık oluşturdukları için, avantajlı görülmektedir. Konfor, renk, pamuksu his gibi nedenlerden dolayı cerrahi ekip çok kullanımlık önlükleri tercih etmektedir. Konfor konusu önlük tercihi için önemli ve dikkat çekici görülmektedir. Cerrahi personelin bazen hastaların kâğıt gibi his uyandıran tek kullanımlık önlük giymeyi istemedikleri belirtilmiştir (Behera ve Arora, 2009).

Yapılan diğer araştırmalarda hasta önlüklerinin, hasta ve sağlık personeli giysi konforuna etkisine değinilmektedir. Hasta önlüklerini giyen hastaların, onları giydiren sağlık personelinin söz konusu önlüklerden farklı açılardan konfor beklemektedir. Jha (2009) hasta giysilerinin büyük oranda fonksiyonel giysiler olarak düşünüldüğü ve tasarlandığını, bu nedenle estetik özelliklerin göz ardı edildiğini savunmaktadır. Cho (2006) ise mevcut kullanılan giysiler hastanın vücudunun bir kısmını açıkta bırakarak, hastanın kendisini kötü hissetmesine neden olmakta, tek beden ve unisex olarak üretilen bu giysiler vücuda uymayarak, hastanın fiziksel ve psikolojik konfor algısını etkileyebildiğini düşünmektedir (Cho, 2006).

Hasta önlükleri, sağlık personeli tarafından hastaya giydirilmekte ve çıkarılmaktadır. İşlevsellik açısından söz konusu personelinin kısıtlamayacak nitelikte olması gereken önlüklerinin hastanın estetik ve mahremiyet duygularını da olumsuz yönde etkilememesi gerekmektedir. Hastalığın türüne göre ya da ameliyat olma psikolojisinin altında hastalar korku, endişe ve tedirginlik yaşamaktadır. Çevreden gelen uyarıcılardan pozitif enerji almaları onları olumlu yönde etkileyecektir. Cho (2006) bununla ilgili şu görüşü savunmaktadır. Cho (2006)'da estetik görünüm ile ilgili düşünceler, gerilim, stres, öfke veya depresyon gibi olumsuz düşünceleri azaltarak, hastanın iyileşme sürecini hızlandırabilmektedir. Bu nedenle hasta giysilerinin estetik görünümleri de göz ardı edilmemelidir.

Günümüzde mevcut kullanılan hasta önlüklerine bakıldığı zaman şartnamelere uygunluk ve ekonomiklik dışında, birçok giysi konforunun göz ardı edildiği düşünülmektedir. Hasta ve sağlık personeli açısından gerekli olan konfor öğelerinin eksikliğinin başlıca hastayı, sağlık personelinin, iş akışını etkileyeceği düşünülmektedir. Tek ya da çok kullanımlık hasta önlüklerinin büyük bir kısmının bağcıklar ile kapanması, standart ölçülerde olması, yetersiz ya da fazla boy – kol uzunluğu, tam kapanma sağlanmaması gibi olumsuz özellikler taşırken, giysi konforunu doğrudan etkilemektedir. Giysinin türü ne olursa olsun kullanıcıya konfor sunması gerektiği düşünülmektedir. Bu nedenle bu araştırmada, mevcut durumda kullanılan hasta önlüklerinin incelenmesi ve iyileştirilmesi amaçlanmaktadır. Hem hasta hem de sağlık personeli açısından hasta önlüklerinin giysi konforunu etkileyen faktörlerin tespit edilmesi, bu parametrelere göre optimal koşullarda yeni hasta önlüklerinin tasarımlarının yapılması planlanmaktadır.

2. Materyal ve Metod

Cerrahi operasyonlarda kullanılan, tek ya da çok kullanımlı hasta önlüklerinin giysi konforu açısından incelendiği ve örnek tasarımların yapıldığı bu araştırmanın yöntemi, amacına uygun ve ekonomik olarak verilen toplanması ve çözümlenmesine olanak sağlayan tarama modeli olarak belirlenmiştir. 'Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımları (Karasar, 2009)' olarak tanımlanmaktadır.

Araştırmanın verilerine ulaşmada örnek olay yöntemi ile yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. 'Örnek olay (case study) adı verilen bu yöntem alan araştırmalarının bir türü

olup, bir tek olayı, bir işletmeyi, bir örgütü hatta bir insan ya da ülkeyi ele alarak ayrıntılı şekilde incelemektedir. Örnek olayda yüz yüze görüşme bir veri ya da bilgi toplama tekniği olarak ifade edilmektedir (Arıkan, 2017). Araştırmacılar tarafından açık uçlu sorulardan oluşturulan 'yarı yapılandırılmış görüşme formu' kullanılmıştır. En az bir cerrahi operasyon geçiren hastalar ve hastaları ameliyata hazırlayan sağlık personelinin oluşun kaynak kişiler ile yapılan görüşmeler, kaynak kişilerin bilgisi ve izni dâhilinde yazılı ve sesli veri olarak toplanmış ve daha sonra tümü yazılı veri haline getirilmiştir. Ayrıca araştırma örnekleminde yer alan sağlık personelinin bir kısmından alınan hasta önlüğü fotoğrafları, hastane önlük şartnameleri de araştırma da veri olarak kullanılmıştır.

Türkiye genelinde bulunan tüm devlet ve vakıf hastanelerinde ameliyat çeşitliliğinin daha fazla olması nedeniyle Genel Cerrahi Kliniğinde ameliyathane sağlık personelinin ve kullanılan hasta önlüklerinin yanı sıra en az bir cerrahi operasyon geçiren hastalar evreni oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleminin belirlenmesinde araştırma ili olan Ankara'da erişebilirlik kriterinin esas alındığı amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Buna göre araştırma da devlet ve özel hastanelerin genel cerrahi kliniğinde ameliyathane sağlık personeli olarak çalışan 10 kişi ve en az bir cerrahi operasyon geçiren 28 kişi örneklem olarak seçilmiştir.

Cerrahi operasyonlarda kullanılan hasta önlüklerinin giysi konforu açısından incelenmesi ve örnek tasarım uygulamalarının yapılmasının amaçlandığı bu araştırma 3 basamaktan meydana gelmektedir. İlk iki basamak araştırmanın verilerinin toplanmasını sağlarken, son basamakta bu veriler ışığında optimal düzeyde faydacı tasarımlar yapılmıştır. Sağlık personeli ile hastalara farklı formatlarda uygulanan yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığı ile ulaşılan bulgular yardımı ile kritikler oluşturulmuştur. Bu kritikler yapılacak olan tasarımlarda hem hastaları hem de sağlık personelinin ortak paydada buluşturabilecek, optimal düzeye erişmeyi sağlayacak ve tasarımı yönlendirici esaslar olarak kullanılmıştır. Hasta ve sağlık personelinin görüşlerinin temel alındığı çalışmada, tasarımların yapımlarında tasarım ilke ve prensipleri kullanılırken, sağlık bakanlığı ve hastanelerce belirlenen teknik şartnameler, ekonomiklik gibi unsurlarda göz önünde bulundurulmuştur. Faydacı yaklaşımı göz önünde bulunduran araştırmada tüm etkenler dikkate alınmaya çalışılmıştır.

3. Bulgular ve Yorumlar

Cerrahi operasyonlarda kullanılan hasta önlüklerinin giysi konforu bakımından incelenmesinin ve örnek tasarım uygulamalarının amaçlandığı bu araştırma sonucunda elde edilen veriler aşağıda alt bölümler halinde sunulmaktadır. Araştırmanın bu kısmında veri toplamada kullanılan hasta ve sağlık personeli ile yapılan görüşmelerde kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu verileri, araştırmada erişilen ve sağlık personeli inisiyatifine göre toplanan hasta önlüklerine ait görsel verilere ve tüm bu aşamalardan sonra optimal düzeyde hasta önlüğü tasarımı yapabilmek için oluşturulan tasarım kritiklerine yer verilmiştir.

3.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu Verileri: Cerrahi Operasyon Geçiren Hastalar

Büyük bir kısmı farklı hastanelerde, farklı türlerde cerrahi operasyon geçiren hastaların bir kısmı tek kullanımlık önlük giymişken, bir kısmının çok kullanımlık önlük giydiği görülmüştür. Tek kullanımlık önlük ile çok kullanımlık önlük arasındaki fark araştırmacı tarafından açıklanmış olup kişiler bu noktada aydınlatılmıştır. Hastaların büyük bir kısmının sadece bir defa cerrahi operasyon geçirdiği ve 28 kişilik örneklem grubunu 19 kadın hasta, 9 erkek hasta oluşturmaktadır. Örneklem grubunun verilerine göre hastaların büyük bir kısmına

mavi renkte ve desensiz, sıklıkla arkadan ya da önden bağcıklar ile bağlamalı az bir oranda önden ve yandan çıtıtlı hasta önlüğü giydirilmiştir. Sağlık personeli yardımı ile hasta odasında giydirilen hasta önlüklerinin ameliyathanede ne zaman ve nasıl çıkarıldığını hiçbir hasta hatırlamamaktadır. Bunun nedeni olarak sağlık personelinin açıklamasına göre hastalar rahatsız olmasın diye anestezi sonrası çıkarıldığını söylemektedir.

Örneklem grubunda yer alan hastaların, tamamının hasta önlüklerinin kapanma ve kumaş özelliklerinden dolayı bedenlerinin gözükmeye endişesini yaşadığı, buna bağlı olarak ameliyathaneye giderken sürekli önlüğü kontrol altında tutmak, düzeltmek zorunda kaldıkları belirlenmiştir. Aşırı kilo problemi olan hastaların bedeninin görünmesi duygusuna ek olarak fiziksel özelliklerinden dolayı utanç yaşadıkları tespit edilmiştir. Standart olan önlüklerin kilo problemi olan bireylerin bedeninin sadece yarısını kapatması nedeni ile sağlık personeli tarafından iki önlük giydirilerek problemlerinin çözüldüğü saptanmıştır. Operasyon öncesi gergin olan hastaların bu durum karşısında daha çok stres yaşadıkları öğrenilmiştir.

Hasta önlüklerinin genellikle mavi, gri renklerinde ve desensiz olduğu desenli olanlarında küçük geometrik şekillerden meydana geldiği tespit edilmiştir. Hastalar operasyonun boyutu ne olursa olsun anestezi almaktan, dikiş acılarından, ölüm korkusundan dolayı endişe duymaktadır ve motivasyonları düşmektedir. Bu psikolojik travmalar ciddi hastalıklara bağlı operasyonlarda daha da fazla ortaya çıkmaktadır. Örneklem grubundaki genellikle bayan hastalar daha farklı renklerde ve desenlerde hasta önlüklerinin rahatlatıcı ve moral verici etkisinin olacağını düşünmektedir. Özellikle riskli operasyon geçiren hastalarda bu düşünce daha da artmaktadır. Farklı hastanelerde farklı hastalıklarda fakat riskli operasyonlar geçiren 4 kadın hasta, hasta önlüklerini giydikleri zaman ölüme gidiyor muydu duygusuna kapıldığını ve morallerinin bozulduğunu söylemektedir. Daha renkli, daha desenli önlüklerin operasyon öncesi moral olacağını düşünmektedir.

Son olarak örneklem grubunda yer alan hastaların bedeni tamamen kapatacak sabahlık, bornoz gibi kapanmalı önlükler istediği, standart bedenlerde olmayan bireylere farklı önlükler olması gerektiği, canlı renkli ve desenli önlükler istediği ve beklediği tespit edilmiştir. Optimal düzeyde, işlevselliğe ve ekonomiklik ilkesi dahilinde hastaların psikolojik konfor sağlayabileceği önlüklerin tasarımlarının yapılması ve üretilmesinin mümkün olduğu düşünülmektedir. Aşağıdaki kısımda sağlık personeline ilişkin verilere yer verilmektedir.

3.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu: Genel Cerrahi Bölümü Sağlık Personeli

Araştırmanın bu kısmında verilerin toplanması için on farklı devlet ve özel hastane de genel cerrahi bölümünde servis ve ameliyathane hemşire, hasta bakıcıları ile görüşülmüş ve görüşmede kullanılmak üzere yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Hastanelerin bir kısmında tek kullanımlık önlük kullanırken, bir kısmında çok kullanımlık önlük kullanıldığı ve bunların özellikle devlet hastanelerinde hastanenin bünyesinde yer alan terzihanelerde dikildiği tespit edilmiştir. Tek kullanımlık ve çok kullanımlık önlüklerin alımında sağlık bakanlığı esaslı olarak hastane iç denetimine göre farklılıklar içeren şartnamelere göre ekonomiklik ilkesi göz önünde bulundurularak tercih edildiği görülmüştür. Sağlık personeli çok kullanımlık önlüklerin daha iyi ve işlevsel olduğu düşünülmektedir, fakat teknik özelliklerinin daha sağlam olması gerektiğini söylemektedir. Tek kullanımlık önlüklerde kullanılan kumaşın yırtılma problemi varken çok kullanımlık önlüklerin dikişlerinin sağlam olmaması nedeni bağcıklarının kopması ve yıkamadan sonra çekme yaşandığı belirtilmiştir. Çok kullanımlık önlüklerde %100 pamuklu kumaşların tercih edilmesi, dikiş özellikleri ile sağlamlığın artırılacağı düşünülmektedir. Örneklem grubunda yer alan sağlık personelinin hasta önlüklerinin işlevsel performansından memnun

olmadıkları görülmüştür. Bunun nedeni olarak uzun kollu önlüklerin ameliyathanede damar yoluna zarar vermeden çıkarmak istediklerinde kısıtlayıcı etken olması, önlüklerin çok sıkı bağlanması açmak için zaman kaybı yaşanması, operasyon türüne göre tamamen çıkarılması gereken durumlarda anestezi alan ve sırt üstü yatan hastanın soyunmasında engel oluşturması gibi kısıtlayıcı etkilerden bahsedilmektedir.

Hastanelerin birçoğunda önlüklerin önden, yandan ya da arkadan bağcık ile kapanmalı olduğu ve çoğu zaman gerçek bir kapanmanın oluşmadığı söylenmiştir. Hastaların utanma, sıkılma, bedenini görülmesinden endişe duymalarını haklı bulmakta ve çözülmesi gerektiğini düşünmektedirler. Çünkü hem hastaların operasyon öncesi bu yönde gerilmelerinin sağlıklı olmadığını düşünmekte hem de mahremiyet duygusunun normal olduğunu kabul etmektedirler. Ayrıca hastaların bu durumunun onlara zaman kaybı ve problem yarattığını söylemişlerdir. Çünkü bedeninin görünme endişesi yaşayan birçok hastanın iç çamaşırını çıkartmak istemediğini ikna etmek için zaman kaybettiklerini belirtmişlerdir. Hastayı ikna eden, sakinleştiren cümleler kurduklarını zaten ağır olan iş ortamlarında bunun da yük olduğunu düşünmektedirler. İkna edemedikleri hastalar için buldukları çözümlerin bazen onlara problem olarak döndüğünü söylemektedirler.

İşlevsel olarak hasta önlüklerinin daha kolay açılabilir, kapanabilir özellikte olması gerektiğini düşünen sağlık personeli renk ve desen gibi estetik özelliklerinin işlevselliği olumsuz yönde etkilemeyeceğini, fakat daha fazla detaylandırmaların işlevselliği kısıtlayacağını düşünmektedir. Hasta konforunun önemli olduğu görüşünde olan sağlık personeli hasta kaygılarını haklı bulurken bu konunun nihai çözüme kavuşacağını düşünmemektedir. Bunun nedeni olarak hastanelerin belirli bir bütçesinin olduğu, şartnamelere uyan en ekonomik tercihin yapılması olarak belirtmektedir. Bu çalışmada hastaların psikolojik konforu ve sağlık personelinin işlevsel konforunun ön planda olduğu şartnamelere uygun ve ekonomik optimal hasta önlüklerinin oluşturulabileceği düşünülmektedir.

3.3. Araştırma Örnekleme Hastanelerin Sağlık Personelinin İnisiyatifinde Ulaşılan Hasta Önlüğü Görselleri

Tablo 1.Örnekleme Grubu Hastanelerin Mevcut Hasta Önlüklerine İlişkin Görseller

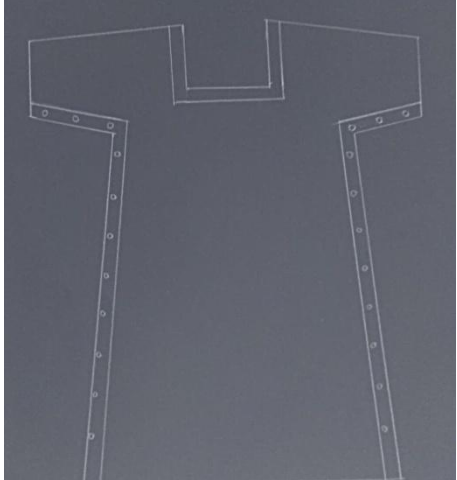

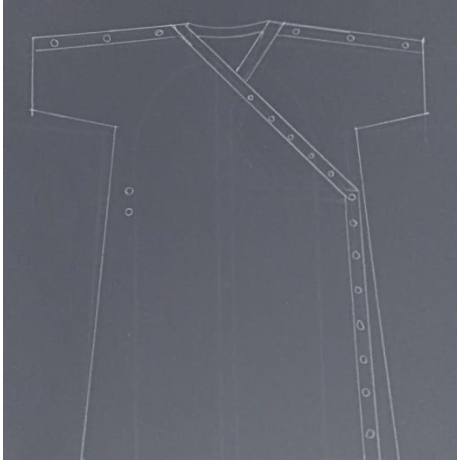
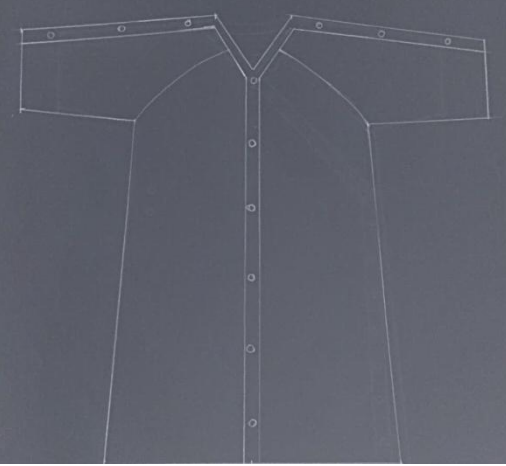
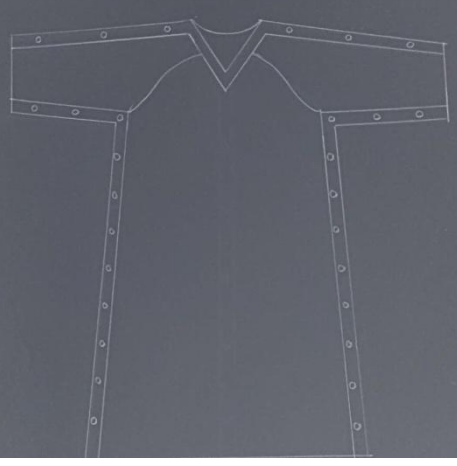
Araştırmanın örnekleme grubunda yer alan hastanelerden hasta önlükleri ile ilgili birçok görsele ulaşılmıştır ama araştırma içerisinde bir kısmına yer verilmiştir. Tablo -1'e bakıldığı zaman tek ve çok kullanımlık hasta önlükleri görülmektedir. Önlüklerin tamamının mavi ve büyük bir kısmının düz-desensiz olduğu tespit edilmiştir. Genellikle tek kullanımlık önlüklerin arkadan, bağcıkla kapanmalı ve uzun kollu olduğu görülmüştür. Hasta ve özellikle sağlık personeli açısından işlevsellik problemi yaratacağı düşünülen bu önlüklerin, mevcut durumda fonksiyonel zorluklara neden olduğu kayıt edilmiştir. Görüşme formu ile belirlenen problemlerin, görseller ile desteklenmesi araştırmanın gerekliliğini güçlendirmektedir. Ulaşılan tüm veriler ile birlikte tasarım kritikleri oluşturulmuş ve on tasarım yapılmıştır.

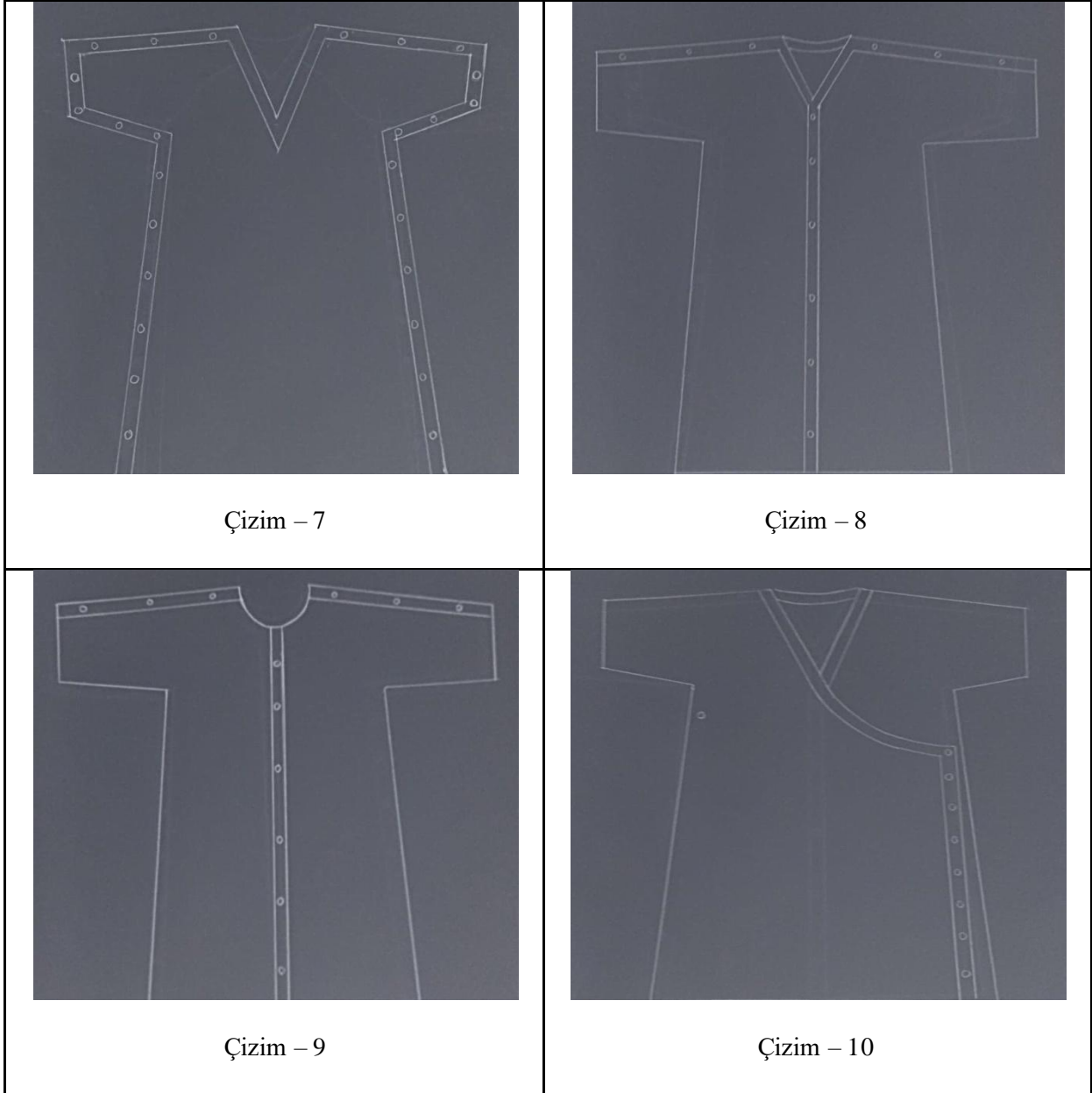
3.4. Hasta Önlüğü Tasarım Kritikleri ve Optimal Önlük Tasarımları

Tablo – 2: Hasta ve Sağlık Personeli Görüşleri Doğrultusunda Tasarım Kritikleri

	HASTALAR	SAGLIK PERSONELI
TASARIM KRİTİKLERİ	*Bedeninin görünmesinden rahatsız oluyor (mahremiyet duygusu)	*Hastaların bedeninin görünmesi kaygısını anlıyor (mahremiyet duygusuna saygı duyuyor)
	*Bedeninin görünmesi düşüncesi operasyon öncesi tedirginlik ve kaygıya neden oluyor (mahremiyet duygusunun psikolojik etkisi)	*Hastaların beden görünme tedirginlik ve kaygılarının operasyon öncesi olumsuz olduğunu düşünüyor
	*Bedeni görünmesin hastane odasından ameliyathaneye kadar üstündekileri kontrol altında tutmaya çalışıyor (mahremiyet duygusunun davranışsal etkisi)	*Bedenin görünmesinden endişe duyan ve durumu kendi çözümleri ile kontrol etmeye çalışan hastaları ikna etme çabasından rahatsız
	*Ameliyat önlüklerinin standart ölçülere göre hazırlanması doğru bulmuyor (Özellikle obezite hastalarda problem yaşıyor)	*Ameliyathane önlüklerinin standart ölçülere göre hazırlanmasını doğru bulmuyor (Özellikle obezite hastalarında ciddi sorunlar ve çözüm problemleri yaşıyor)
	*Genellikle riskli hasta grupları renklerden ve desenlerden rahatsız daha canlı renk ve desenlerde olmasını istiyor (ölüm korkusuna karşı psikolojik olarak rahatlama isteği)	*Ölüm korkusuna karşılık riskli hasta gruplarının koyu renklere ve desenlere karşı stres yaşamasını anlıyor ve haklı buluyor
	*Bedeni göstermeyecek biçimde kapanma özelliklerine sahip önlüklerin hastayı psikolojik olarak motive edeceğini düşünüyor (mahremiyet temelli rahatlama duygusu)	*Bedeni göstermeyecek kapanma ve boy özelliklerine sahip önlükleri istiyor fakat kol ve açılma – kapanma özelliklerinin operasyonda sorun yaratacak nitelikte olmamasını istiyor
	*Önlüklerin estetik özelliklerde olmasının operasyon öncesi motive edeceğini düşünüyor	*Önlüklerin estetik özelliklerinin renk ve desende kısıtlı kalmasını tercih ediyor ama sağlık personeli açısından işlevselliğinin yitilmesini istemiyor
	*Çok kullanımlı önlüklerin daha istenilen özelliklerde ve estetikte olacağını düşünüyor	*Önlüklerin çok kullanımlık olmasının daha işlevsel olduğunu düşünüyor

Tablo – 3: Hasta Önlüğü Tasarım Örnekleri

	
Çizim – 1	Çizim – 2
	
Çizim – 3	Çizim – 4
	
Çizim – 5	Çizim – 6

Tablo 3`de araştırmacılar tarafından, araştırma verileri sayesinde oluşturulan tasarım kritiklerine uygun on adet hasta önlüğü tasarımı yapılmıştır. Farklı yaka formlarında yapılan tasarımların tümünde T beden adı verilen beden formu esas alınmıştır. Tasarımdan tasarıma farklılık gösteren kapanmalarda sağlık personeline yönelik işlevsellik baz alınırken, ön ve arka ortasından içeri ve dışarıya doğru kademeli kapanma ile bedende büyüme – küçülme esas alınarak standart ölçüden büyültme yapma olanağı sağlanmıştır. Kol boyunun belirlenmesinde dirsek hattına göre çalışılmış ve kol ucu genişliği normalden daha geniş tutulmuştur. Burada hastaların ve sağlık personelinin önlüğü giyerken – çıkarırken problem yaşamaması düşünülmüştür. Tasarımların tamamında, tam kapanmaların sağlanması ile hastaların mahremiyet duygusu gözetilirken, çıtçıt ve cırtlar ile sağlık personeline kolaylık sağlanması hedeflenmiştir.

Mevcut durumumdaki herhangi bir kesim özelliği bulunmayan hasta önlüklerinin kuplar ve kollar ile çeşitlendirilerek, işlevselliğinin artırılması ve estetik duygusuna hitap etmesi

amaçlanmıştır. %100 pamuklu, unisex kumaşlardan üretilmesi planlanan tasarım ya da tasarımların daha aydınlık hissi veren renk ve desenlerde olması planlanmıştır.

4. Sonuç

Cerrahi hasta önlüklerinin iyileştirilmesine yönelik tasarımların oluşturulduğu bu araştırma sırasında hasta ve doktor önlüklerine yönelik yüzey iyileştirme çalışmalarının sıklıkla yapıldığı fakat tasarım iyileştirme çalışmalarının nadiren yapıldığı görülmüştür. Hasta ve sağlık personelinin, hasta önlüğü ile ilgili yaşadığı giysi konfor problemleri araştırmanın dayanağını oluşturmuştur. Araştırma örneğinde yer alan hasta ve sağlık personeli ile yapılan görüşmelerde mevcut problem durumunu ortaya koymuştur. Toplanan verilere dayandırılarak oluşturulan tasarım kritikleri, araştırmacılara optimal düzeyde faydacı tasarımların yapılması için yol gösterici olmuştur. Araştırma için on farklı hasta önlüğü tasarımı yapılmış ve tasarımlarda işlevsel ve psikolojik konfor göz önünde bulundurulmuştur.

Araştırmacılar tarafından yapılan analizler sonucunda ilk numune olarak Tasarım – 9'un üretilmesine karar verilmiştir. Tasarım – 9, açık sıfır yakalı, omuzlardan çit çit ile kapanmalı, ön ve arka ortasından içeri – dışarı kademeli cırt ile kapanmalı, T formunda tasarlanmıştır. Çitçit ile cırt materyallerinin bir arada kullanımı her iki materyalin işlevinin ve maliyetinin kontrol edilmesinin istenmesinden oluşmuştur. Bu araştırmanın devamı niteliğinde olacak ikinci araştırmada Tasarım – 9'un %100 pamuklu, unisex renk ve desene sahip kumaştan numunelerinin üretilerek, hasta ve sağlık personeline kullanılıp, gözlemlenmesi amaçlanmaktadır.

Araştırmanın, mevcut problem durumunun çözümünde etkili olacağı düşünülmektedir. Araştırmanın devamı niteliğinde olması planlanan ikinci araştırmada seçilen Tasarım – 9'un numunelerinin üretilerek, hasta ve sağlık personeline denenmesinin ve sonuçlarının gözlenmesinin son derece önemli olduğu düşünülmektedir. Ülkemizde yer alan devlet ve özel hastanelerden bu araştırma ile ilgili destek ve yardımın olması gerektiği kanısına varılmıştır.

KAYNAKÇA

Arıkan, R. (2017). *'Araştırma Yöntem ve Teknikleri'*, Nobel Yayınevi, Ankara

Arora, H., and Behera, B. K. (2009). 'Surgical gown: a critical review'. *Journal of Industrial Textiles*, V: 38, N: 3, 205-231.

Boyaç, B. (2010). 'Giysi Konforu Ölçüm Yöntemleri'. Ege Üniversitesi, Tekstil Mühendisliği, Ders Notu. (<http://textile.ege.edu.tr/dersler.php>) web sitesinden 02.01. 2018 tarihinde alınmıştır.

Cho, K. (2006), 'Redesigning hospital gowns to enhance end users-satisfaction', *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 34(4).

Eryürük, S., H. (2004). 'Polar Kumaşların Konfor Özelliklerinin İncelenmesi', *Örme İhtisas Dergisi*, Eylül – Ekim Sayı:7, 38-42.

Jha, S., (2009), *'Exploring Design Requirements for a Functional Patient Garment: Hospital Caregivers' Perspective'*, MSc Thesis, North Carolina State University Textile Apparel Technology and Management

Kanat, Z.E., (2007), ‘Farklı İpliklerden Dokunan Kumaşların Konfor Özelliklerinin Karşılaştırılması’, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Kaplan, S., Küçüka, S. ve Okur, A. (2008). ‘Giysi Termal Konforunun Belirlenmesine Yönelik Bir Yöntem Geliştirme’, Dokuz Eylül Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Tekstil Mühendisliği Ana Bilim Dalı Tübitak Projesi, Proje No: 107M200, İzmir.

Karasar, N. (2009). ‘Bilimsel Araştırma Yöntemi’, Nobel Yayınevi: Ankara

Li, Y. (2001). ‘The Science of Clothing Comfort, Textile Institute Publications’, *Textile Progress Journal*, Volume: 31, Number: 1-2, 80-92.

Marmaralı, A., Dönmez Kretzschmar, S., Özdil, N. ve Gülsevin Oğlakcıoğlu N., (2006), ‘Giysilerde ısı konforu etkileyen parametreler’, *Tekstil ve Konfeksiyon Dergisi*, 4: 241-246.

Pamuk, O., (2006), ‘Cerrahi Personel ve Hastanın Kullanımına Yönelik İşlevsel Medikal Ürünlerin Geliştirilmesi’, Yayınlanmış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Önder, E. ve Sarier, N. (2004). ‘Improving Thermal Regulation Functions of Textile’, WTC 4th Autex Conference, June 22 – 24, Roubaix: France.

Senthilkumar, P. and Dasaradan, B.S., (2007), ‘Comfort properties of textiles’, *IE(I) Journal–TX*, 88: 3-4.

Şen, A. (2005), ‘Cerrahi Ortamda Cerrahi Personelin Giyebileceği Özel Giysi Geliştirilmesi’, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir

Yıldız, E.Z. (2011), ‘Hasta Giysilerinin Giyim Konforu Açısından Değerlendirilmesi ve Alternatif Giysi Modellerinin Geliştirilmesi’, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Geleneksel Türk Sporları / Traditional Turkish Sports

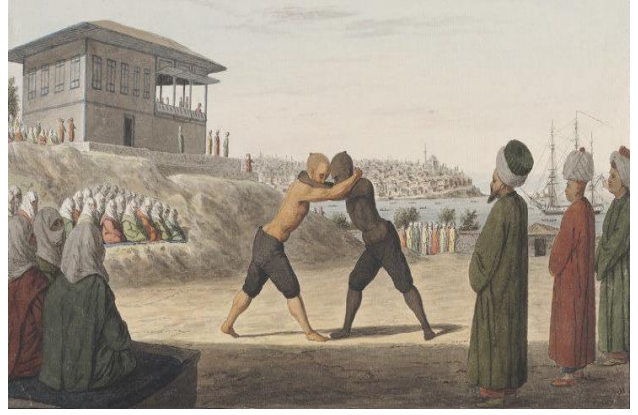
Arslan KALKAVAN

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, arslan.kalkavan@erdogan.edu.tr
Rize / TÜRKİYE

1. Giriş

Gelenek, mirasa sahip çıkan, mirası değerli göre, ona özlem duyan insanların varlığı ile yaşar. Köklü ve zengin değerlere sahip olan, kültürümüzü yörelere göre anlatan oyuncular ve izleyiciler üzerinde milli gurur, coşku ve heyecan yaratan, gelenek ve göreneklerimizi en güzel biçimde yansıtan, geleneksel sporlarımızın ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtılmasını ve yaygınlaştırılmasını, gelecek nesillere otantik şekliyle tanıtılmasını sağlamak, milli birliğimiz ve onun devamı bakımından zengin kültür değerlerimizi yaşatabilmemiz, onları tarihin derinliklerinde çıkartılması önem arz etmektedir.

Türk kültüründe önemli yer tutan geleneksel sporlarımız artık eskisi gibi sosyal yapı ve yaşayış içerisinde hak ettiği düzeyde yer almamaktadır. Ülkemizde çok sınırlı bölgelerde kalan geleneksel sporlarımıza millet olarak sahip çıkmamız, Türk kültür hayatının vazgeçilmez olan geleneksel sporlarımızı teoride ve uygulamada yeni nesillere aktarmak büyük önem arz etmektedir.

Eski Türklerde (Hun, Göktürk, Uygurlar, Harzemşahlar, Samanoğulları, Selçuklular, Osmanlı İmparatorluğu ve diğer Türk devletlerinde) spor büyük aşamalar kaydederek yapılmıştır. Bu sporlar şöyledir: Atıcılık, Atlama, Avcılık, Atçılık ve At Yarışları, Beyge, Binicilik, Boks (Pijula), Cirit, Cop, Çögen, Gökbörü, Güreş (Yıkışma), Gürz ve topuz kullanmak, Kayak (Çana), Kılıç, Kolbörü (Yeşil Kurt), Koşu (Seyirtme), Lobut atma, Matrak, Mızrak (Harbe, Kargı), Okçuluk, Sıklet kaldırma, Tepük, Tomak, Yaya koşuları (Peyk koşusu), gibi sporları Türkler severek yapmışlardır.

Atletizm (Koşular, Yürüyüşler)

Günümüzdeki atletizm figürlerinin Eski Türkler 'de dini geleneklere ve inançlara göre yapıldığı tarihte kayıtlıdır. Mesela; Kırgızların çocukların doğumunda kadınların da katıldığı 265 kilometrelik geleneksel bir koşu (seyirtme) yaptıkları,

Tunguzlar'ın düğün törenlerinde 107 kilometrelik yaya koşuları düzenlediği, ayrıca hız alarak çift ve tek ayakla uzun atladıklarını bililmektedir.

Eski çağlardan beri birçok büyük devlet, at, deve, güvercin gibi birçok hayvanı habercilik hizmetinde kullanmış ve kendine özgü sistemler geliştirmiştir. Özellikle savaş dönemlerinde düşman saldırılarında, yakın yerleşim birimlerinin haberdar edilmesi için bu koşucuların bulundurulması bir mecburiyet olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca gizli özel mesajların iletilmesinde de bu habercilerden istifade edilmiştir. Tarihi kayıtlarda bu hususta ilginç detaylara rastlıyoruz;

Peykler: Osmanlı saray teşkilatında “Peykhâne-i Hassa Ocağı” adıyla yerini alan bu kurum, Sultanahmet civarındaki Peykhane Kışlası’nda barınan bir hizmet bölüğü idi. 15. yüzyılın ortalarında kuruldu

Peykler, koşma kabiliyetlerinden dolayı ilk zamanlar padişahların buyruklarını tebliğ için istihdam edilmişlerdir. Yani bir tür “acele posta servisi” hizmeti görürlerdi. Daha sonraki yıllarda ise Osmanlı’nın görkemini ortaya koymak için sadece merasimlerde gözükür oldular.

1492’de Sultan İkinci Bayezid’e karşı düzenlenen bir suikastten sonra bir balta taşıyarak katılan peykler, ateşli silahların yaygınlaşmasından sonra da törenlerde uzun namlulu tabanca taşımaya başladılar.

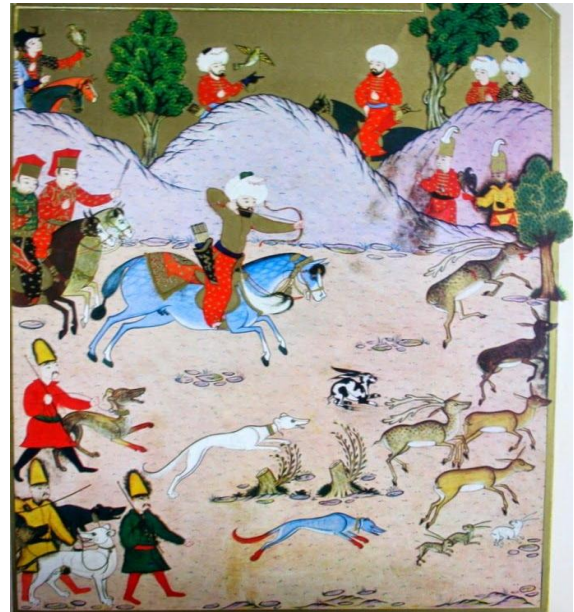

Osmanlılarda peykler yaya bir postacı sınıfı olup fevkalade koşmakla temayüz etmiştir. Osmanlı saray teşkilatında “Peykhâne-i Hassa Ocağı” adıyla yerini alan bu kurum, Sultanahmet civarındaki Peykhane Kışlası’nda barınan bir hizmet bölüğü idi. 15. yüzyılın ortalarında kuruldu.

Bunlar, bir zamanlar padişahın iradesini tebliğ için istihdam edilmişlerdir. Peykler, koşma kabiliyetlerinden dolayı ilk zamanlar padişahların buyruklarını tebliğ için istihdam edilmişlerdir. Yani bir tür “acele posta servisi” hizmeti görürlerdi. 1492’de Sultan İkinci Bayezid’e karşı düzenlenen bir suikastten sonra bir balta taşıyarak katılan peykler, ateşli silahların yaygınlaşmasından sonra da törenlerde uzun namlulu tabanca taşımaya başladılar. Daha sonraki yıllarda ise Osmanlı’nın görkemini ortaya koymak için sadece merasimlerde gözükür oldular. Bu ilginç örgüt, 1828’de de tarihe karıştı.

Avcılık

Avcılık, Türklerin binlerce yıllık geçmişine sahip sporlarından biridir. Türklerdeki avcılık Türk tarihi ile birlikte değerlendirilebilir. Gök Türklerde avlanma izni ve avlak kavramlarının bulunduğu, av hayvanlarının bulunduğu yerlerin ön araştırmalara göre saptandığı, tarihsel belgelerden anlaşılmaktadır. Cengiz Han döneminde, Cengiz Han yasası ile hangi mevsimlerde, hangi av hayvanlarının avlanabileceği belirlenmiş ve günümüz av yasaklarının benzeri yasaklar, o dönemlerde bile Türkler tarafından uygulanmıştır. Selçuklular zamanında, avlanması yasak olan av hayvanlarına Ongun adı verilir ve bu hayvanlar kutsal sayıldıkları için avlansalar bile etleri yenilmezdi.

Av için alıştırılmış kartal, şahin, doğan gibi yırtıcı kuşlarla, tazı ve zağar cinsi köpeklerde yaya ve at üzerinde yapılan ve “siğir” adı verilen sürek avları Türklerin sosyal hayatlarında çok önemli bir yer tutmuştur.

Türklerin av düzenlemeleri son derece görkemli olur ve süreklilik avları çok sayıda avcının katılması ile gerçekleştirilir, sonrasında da muhteşem şöenler düzenlenirdi.

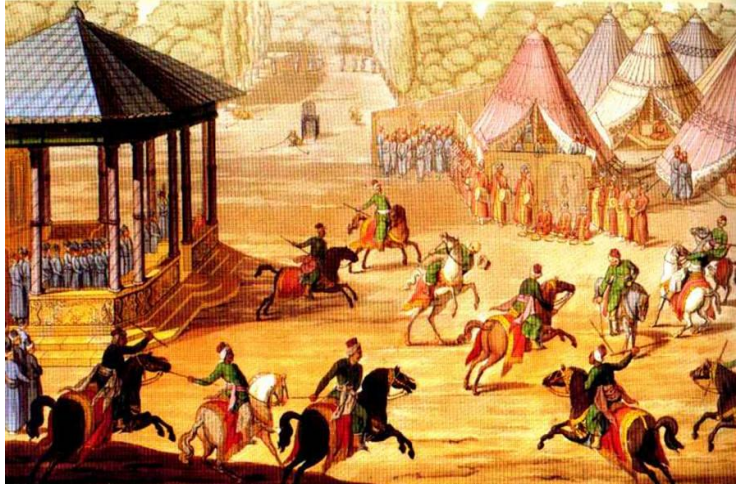
Türklerde çocuklarının da ilk defa katıldıkları av partilerine Şeylan veya Ceşn denilirdi. Büyük ve çok kişinin katıldığı uzun süren avlarına Sigir adı verilirdi. Ava kadınları da katılırdı.

Türk obalarında Erkekler ok, yay yapımı, sürüyle uğraşma, avlanma ve ok talimi yaparlardı. Kadınlar deriden yapılan kürk manto, giysi, ayakkabı ve tozluk gibi şeyleri onlar dikerdi.

Türkler; ok, mızrak, kement ve ağ ile yaptıkları avlanmaları yanında, evcilleştirdikleri yırtıcı av hayvanları vasıtası ile de avlanırlardı. Tazı, zağar, şahin, doğan ve sungur denilen hayvanları da avlanmalarında kullanırlardı. Eski Türkler avcılığı, beslenme ihtiyaçlarını gidermek ve savaşa hazırlayıcı bir idman olarak kabul etmişler, savaşlardan önce büyük sürgün avları düzenlemişlerdir.

Atçılık Ve At Yarışları

Tarih içerisinde, atı ilk eğiten milletin Türkler olduğuna dair, yüzlerce eser vardır. At eğitimi, yetiştirmesi ve ata binmek Türkler için bir sanattır. Günümüzde uygulanan at eğitim tekniklerinden birçoğu, eski Türklerden kalan tekniklerdir.

Her kentte bir at yarış alanı bulunur ve haftanın her cuma günü düzenlenen yarışmalarda yarışırlardı. Türkler Bursa'dan başka, Edirne, İstanbul ve beylik merkezi olan Kütahya, Manisa, Karaman, Amasya v.b. gibi yerlerde birer yarış meydanı yapmışlardı. Her paşanın büyük ahırları, yüzlerce hayvanı vardı. XV. asırda II. Murat'ın vezirlerinden Beyazıt Paşa'nın, Bursa'daki ahırlarının olduğu yerde bugün bir mahalle kurulduğu ve atların çokluğundan dolayı bu mahalleye "Athane" sonraları ise, "İstabl-ı Beyazıt Paşa" denildiği Bursalılarca bilinmekteydi. Yıldırım Beyazıt'ın esaretinden sonra Çelebi Mehmed, birisi Amasya'da "Bamyacı" ve diğeri Merzifon'da "Lâhnacı" namlarıyla iki bölük süvari teşkil etmiştir. Bu biniciler, iki şehir arasındaki Suluova'da karşılıklı at yarışları idmanları yaparlardı. Bunlar, başları sert ve huysuz atlara binerler, kılıç ve mızrak kullanmasını öğrenirlerdi. İstanbul'da, Topkapı Sarayı'nın birkaç yerinde ve Beşiktaş Sarayı'nın Çinili Meydanı'nda, eğitim yerleri yapılmıştı.

Atâ Tarihi keskin cündiliği tarif ederken, "Beş, on, otuz kata kadar kalın tel üzerine sarılmış ve ıslatılmış kar keçesini, atı yavaş yavaş hızlandırarak tam keçenin hizasına gelince dört nala sürerek bir kılıç darbesinde iki parçaya ayırmak, atı son süratle giderken aniden durdurmak, bir anda bir nokta üzerinde atı döndürmek, çabuklukla düşmana üstün gelmeyi öğrenmek fenni idi." diyor. İki türlü" at yarışları vardı. Bunlardan biri, sırf "yarışma" gayesi ile yapılan yarışlardı. Bu çeşit yarışma, düğünlerin, toyların, ölü aşılarının, şenliklerin başlıca süslerinden biri idi. Diğeri türlü yarışlar ise, "savaşma" gayesi ile yapılırdı.

Binicilik

Binicilik sporunun ilk izlerine, Çin'de yaşamış olan Türk boyu Chou "Çu" sülalesinin hâkimiyeti döneminde rastlanmaktadır. Türk asıllı imparator Hiao'dan (MÖ 900) söz eden

kronikler, kendisinin mükemmel bir at ustası olduğunu yazmaktadırlar. İlk süvari birliklerini MÖ 3. yüzyılda Hunlar tarafından kullanılmıştır.

Kaşgarlı Mahmud'un "At Türk'ün kanadadır" sözü, Türklerin bu asil hayvana ne gibi bir gözle baktıklarını, ona ne kadar büyük bir değer verdiklerini pek güzel ifade ediyor.

Türkler, daha beşikte iken binicidir. Tarihçi, E. Marchel, Çocuk beşikte iken bacakları arasına konan bir odun parçası vardır ki bir binici, at üzerinde nasıl oturursa çocuk da, bu odun parçası üzerinde aynı vaziyettedir. Çocuk emeklemeğe başlar başlamaz ya bir koyunun, ya da bir köpeğin üzerine tırmanır. Beş yaşına geldiği zaman, kardeşleriyle ve arkadaşlarıyla ata binmeğe başlar. Çocuk sekiz yaşına gelince, artık tam bir binicidir. On iki yaşında ise, yabancı atları bile emrine boyun eğdirecek şekilde maharetli bir binici olur.

Anadolu'da Türkler, çocuklarını ata alıştırmak için atın terkelerine bindirirler. Dört nal ve süratli yürüyüş esnasında, bu çocuklar yine gibi binicinin arkasına yapışır ve büyüdükçe aldığı bu cesaretle pek maharetli ve güzel bir binici olurlardı. Ölenlerin adına at koşuları yapma töresi vardı.

Orhan Bey, Bursa'yı alır almaz ilk işi, Bursa'da şimdiki Balıklı Köyü ile Atıcılar Meydanı arasındaki sahayı yarış yeri (koşu yeri)" olmak üzere ayırıp vakfetmek olmuştu. Bursalılar bayramlarını, burada yarışlar tertip ederek ve atlarla oyunlar oynayarak geçirirlerdi. Bu alan Osmanlıların ilk yaptığı spor alanıdır.

Beyge (Babiga):

Oyun ilk kez KIRGIZ Türkleri zamanında oynanmıştır. Bir köy ya da obada bulunan bir genç kızın birden fazla isteyeninin olduğu durumlarda ve kız tarafının kararsız kalması halinde isteyen tarafların kırılmaması ve gelin adayına da tercih şansının verilmesini sağlayan bir oyundur.

Ata binen genç kız ile damat adayları, belirli bir mesafeden gelini belirlenmiş yere doğru kovalamaya başlarlar. Amaç gelin adayını atlarına bindirebilmektir. Elinde kamçı olan gelin adayını istemediği damat adayını kamçısı ile yanına yaklaştırmamaya çalışır ve gönlünün olduğu damat adayının atına binerek kimle evlenmek istediğini de böylece ailesine bildirmiş olur. Gelini atına bindiren damat adayını da, damat olarak kabul edilirdi.

Boks (Yumruk - Pijula)

Yakut Türklerinin günümüz boks sporuna benzer ve adına PİJULA dedikleri bir sporu sadece ellerini yumruk yaparak kavga biçiminde yaptıklarından günümüze gelen eserlerde söz edilmektedir. Südi Efendinin Hicri 1004 yılında yazmış olduğu "Yumruk Vurucular" isimli eserinde, Osmanlı imparatorluğundaki boks sporundan bahsedilmektedir. Rakiplerin sadece ellerini yumruk yaparak kavga biçiminde birbirlerini etkisiz hale getirerek savaşa hazırlandıkları bilinmektedir

Atlı Cirit

Türklerde bir savaş aracı olarak kullanılan süngü ve mızrağın başka çeşidi olan "cirit" kabuğu ve yaprakları sıyrılarak çeşitli ağaçlardan ucu küt kesilerek yapılan bir sopadır. Cirit. Gözü pek, korkusuz yiğidin yetiştirilmesini hedefleyen, savaşa, yiğidin ve atın alıştırılmasını

sağlayan bir oyundur. Dilimize birçok Arapça “cıldn” kelime-sinden Osmanlı döneminde Türkçeye girmiştir.

Cirit, Türklerin çok eskiden beri bilinen ve davul zurna eşliğinde yapılan atlı savaş sporlarından birisidir. Cirit, at üzerinde süngü ve mızrağın düşmana daha iyi savrulması amacıyla ortaya çıkmış bir oyundur. Bu durumda cirit ağacının veya aletinin savaş gücünü geliştirmek için bir eğitim malzemesiyle at üzerinde alıştırmalar yapılmak suretiyle kurallı bir oyun şeklini aldığı rahatlıkla söylenebilir.

Atlı Cirit Osmanlı sarayında yabancı misafirler geldiğinde yada yabancı birinin Osmanlı devletine sığındığında, şenliklerde (evlenme ve sünnet düğünlerinde) padişah veya devlet erkanından birinin çocuğu olduğunda, bazen de ölüm yıl dönemlerinde oynanmıştır. Ayrıca, devletin teşrifat kurallarına göre sadrazam cündileri dini bayramların (Ramazan ve Kurban) üçüncü günlerinde padişah huzurunda cirit oynamaktaydılar. Bugün Anadolu'nun birçok yerinde oynanan atlı cirit oyunu, eski Türklerin çok sevdiği bir binicilik oyunuydu. Cesaret, algılama sürati, refleks, denge gibi emosyonel ve motorik özellikleri bünyesinde barındıran bu oyun iyi bir binicilik ve ata hâkim olmayı gerektirirdi.

Çöğen (Polo-Çukanyon-Bandal)

Çöğen, günümüzde “polo” adıyla tanınan, atla oynanan bir spor olup eski Türkler arasında yaygın bir oyundu. Bu oyun bugün adına Tibet dilinde top anlamına gelen Puludan alınarak Polo denilen atlı hokey oyununun ilk şeklidir. İlk defa Türkler tarafından oynadığı söylenen bu oyun, İranlılarca çevkan, Bizanslılarca da çukanyan adı ile oynanmıştır.

Çöğen, ekseriya altışar veya dörder kişilik karşılıklı iki ekip halinde ve at üzerinde geniş ve düz bir meydana oynanır. Çöğen denilen ucu eğri, çengelli ve sapı 1.30 m civarında bir değnekle oynanır. Oyundaki amaç, hakemin saha ortasında yere koyduğu topu (tepük), yarımşar saatlik devreler içinde, karşı takımın kalesine sokarak veya muayyen hedefe isabet ettirerek fazla sayı yapabilmektir. Günümüzde Hindistan, Pakistan ve Avrupa ülkelerinde oynanan “Polo oyunu”nun esasını teşkil eden “Çöğen Oyunu”nun yeniden canlandırılması noktasında adımlar atılmalıdır.

Gökbörü

“Kökbörü” veya “Oğlak Tartış” olarak bilinen ve “Buzkaşı” olarak da adlandırılan Orta Asya coğrafyasında oynanan eski stratejik Türk savaş oyunudur.

Göçebe savaşçıların ciritle birlikte idman oyunu olarak oynadığı kökbörü, geniş bir düzlükte takımlar halinde veya bireysel olarak oynanır. Oyun tek

kişiler veya gruplar arasında da oynanırdı. Oyunu değişen lehçelerce Kökperi, Kopkeri gibi isimler de almıştır. Bu oyunda asıl olan kesilmiş ve içi temizlenmiş bir oğlak veya hayvanı eğeri ile bacakları arasına sıkıştıran ve dört nala koşan bir atlının, kendini kovalayan atlılara sınırlanmış bir alan veya alanda bir turu tamamlayarak puan alması biçimindeydi. Amaç, başı kesik ve içi boşaltılmış bir oğlağı, at üstünde taşıyarak belirli mesafeyi aşmak veya düzlüğün ortasında bulunan bayrağın etrafında önceden belirlenen sayıda tur atmaktır. Özbek Türklerinde bu oyunu, üzerinde, sular, hendekler ve yükseklikler bulunan bir arazide oynadığını görüyoruz.

Güreş (Yıkışma)

Türklerde çok sevilen spor dallarından biri de güreşti. Çeşitli bayramlarda ve özel günlerde güreş ile ilgili şenlikler düzenlenirdi.

Yapılan kazılarda çeşitli süs eşyalarının üzerine işlenmiş güreş figürlerine rastlanmaktadır. Günümüzde yağlı güreşçilerin giydiği kispeti, İskit Türklerine ait bir kemik avadanlığın üzerine işlenen güreşçi figüründe görmek mümkündür.

Güreşin, dünyaya yayılışının da Orta Asya'dan olduğundan bahsedilir. Dede Korkut destanının muhtelif bölümlerinde, güreşin her türünden bahsedilmektedir. Selçuklular döneminde, devlet tarafından tutturulan Şev-İ Sicil defterlerinde de Konya'da güreşçiler mahallesinin olduğundan ve güreşçiler tekkesinin varlığından bahsedilir.

Türkler, her türlü eğlence ve şölende, her vesile ile güreşmişlerdir. Yakın mücadelelerde üstünlük sağlamaları gerektiği için, barış zamanı günler boyunca süren güreşler yapmışlar, savaş hazırlığı amacıyla devamlı olarak muhtelif güreş çeşitlerini yapmışlardır. Kültürel özellik taşıyan güreşlerimiz şunlardır: **Karakucak, Yağlı Güreş, Aba güreşi Şalvar Güreşi ve Kurum Türklerinin aba güreşine benzeyen fakat farklılık gösteren güreşlerdir.**

Çeşitli Türk lehçelerinde güreş sözcüğü farklı şekillerde söylenmiştir. Gerek ülkemizde gerekse diğer Türk diyarlarında güreş yapanlara; **pehlivan** veya pehlevan denilmektedir.

Karakucak Güreşi: Karakucak güreş, Türklerin öz, milli güreşidir. Karakucak güreşte pehlivanlar ayaklarına genelde siyah renkte olan "pırpır" giyerler. Karakucak güreşte pehlivanları yaşlarına, güçlerine, kuvvetlerine ve ustalıklarına göre güreştikleri boylara ayrılır. Günümüzde serbest güreş diye bilinen minder güreşi, karakucak güreşinin formüle edilmiş şeklidir.

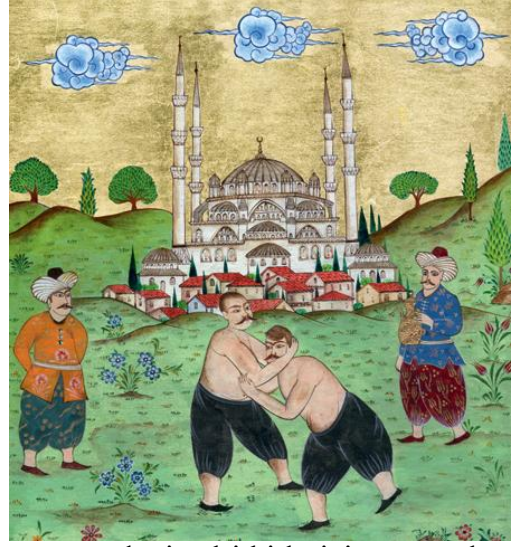
Aba Güreşi: Aba güreşleri, Hatay ve Gaziantep yöresinde oldukça yaygındır. Adını pehlivanların giydiği abadan alır. Aba: Yakasız, kaban uzunluğunda, yarım kollu, koltuk altı bölümü kol ucundan koltuk altına kadar kesik, keçeye benzerdir. Kalın kumaştan ya da kaba deriden dikilen bir güreş giysisidir. Aba güreşinde süre 7 dakikadır. Güreş yerde iki dakikadan fazla sürdürülmez.

Kırım Türk Tatar Güreşi: Bu güreş ülkemizde hıdırellez ve tepreş denilen eğlencelerde, Kırım Türklerinin gelenekleri olarak yapılmaktadır. Bu güreşte pehlivanlar soyunmazlar; çağrılan pehlivanlar tokalaştıktan sonra, birbirlerinin bellerini ellerindeki kuşaklarla bağlarlar. Sonra birbirlerinin bellerindeki kuşaklardan tutarlar. Güreş bu tutuştan sonra başlar. Ayakta durmak yasaktır. Galibiyet güreşçinin şalka düşmesi (iki omuzunun yere değmesi) ile olmaktadır.

Şalvar Güreşi: Ülkemizde Kahramanmaraş ilçe ve köylerinde yapılmaktadır. Şalvar güreşi, çok eski çağlarda Türkmenlerde yapılan bir güreş çeşididir. Önceler pırpıt ve kispet uzunluğundaki şalvarlarla yapılan bu güreşler, şimdi ananelerin yavaş yavaş kaybolması üzerine kısa şalvarla yapılmaktadır. Şalvar güreşinde bütün oyunlar ayakta yapılır. Göbek veya dizler yere değince güreş ayakta başlar. Yeni iş yağlı ve karakucak güreşte olduğu gibi, göbeğin gökyüzünü görmesidir. Rakibini yenen pehlivan, yenilen pehlivanın taraftarlarından en az iki kişi ile güreş yapmadan şalvarı çıkartmaz.

Yağlı Güreş: Yağlı güreş ata sporlarımızdandır. Yağlı güreş, karakucak güreşin yağ sürülerek yapılan şeklidir. Vücudun saf zeytinyağı ile yağlanarak yapılan serbest güreş şeklidir. Güreşçiler vücutlarına yağ sürerek güreştikleri için bu şekilde adlandırılır. Er Meydanı denilen alanlarda yapılır. Güreşçilerin birbirini tutması zorlaştığından kuvvet ön plana çıkar. Yağlı güreşin temeli dengeye dayanır ve bu yüzden ustalık gerektiren bir spordur. Güreşçiler müsabakaları Er Meydanı denilen çayırda yaparlar. Ancak, Türkler bu güreş şeklini geleneksel hale getirip uzun yıllar düğün törenlerinde, zafer şölenlerinde ve baharın gelişini kutlamak amacıyla yağlanarak güreş yapmışlardır. Bugün tüm dünyada yağlı güreş, geleneksel bir Türk sporu olarak kabul edilmektedir. Güreşçilerin vücutlarının yağlanması nedeni birbirlerini tutmaları zorlaştığından, büyük güç ve ustalık gerektiren bir spordur.

Geleneği sürdürmek için, Edirne’de Sarayıçi mevkiinde her yıl tertiplenen “Kırkpınar Güreşleri”, Türklerin Rumeli’ye geçişini belgeleyen tarihi bir olayla ilişkilidir. Bugün resmî müsabakalarda yer alan Serbest ve Greko-Romen güreş türlerinin dışında, sırf millî geleneklerimiz arasında yer alan yağlı güreş ise, Türklerin Anadolu’dan Rumeli’ye geçtikleri tarihten beri memleketimizde yapılagelen bir güreş türüdür.

Judo

Türk spor kültürünü inceleyecek olursak, judo sporunun kökünü eski Türklerde buluruz. Judo elbiseli güreşten başka bir şey değildir. Orta Asya’da Türk devletleri tarafından yaygın olarak yapılan ve tüm dünyaya tanıtılarak, artık Dünya şampiyonaları düzenlenen “Kuraş” judonun atasıdır. Bu spor da judo elbisesine benzer bir elbise ile yapılır.

Özbekistan’ın milli sporu. judo ile benzerlik gösterse de güreşe daha yakındır. Sporculardan biri mavi, biri de yeşil kimono giyerek mücadele ederler.

Kayak (Çana)

Orta Asya'dan Ural dağları ve Hazar denizinin kuzeyinden Avrupa'ya geçen Türklerin kayağı ilk kez kullanan milletlerden birisi olduğu, Ural dağları ve Baykal Gölü civarında yapılan kazılardan anlaşılmıştır.

Türk boylarından TÖLÖZ Türklerinin 15 cm. genişliğinde, 160 cm. uzunluğundaki tahtaları ayaklarına ta-karak kar üzerinde avlandıklarından bahsedilmektedir. Tarihi kaynaklar, Türklerin kayak yaptıklarını belirtmektedir. Türkler, kayak sözcüğü yerine, "çana" sözcüğünü, kızak yerine de "çanak" sözcüğünü kullanıyorlardı. Türkler, kemikten veya tahtadan patenleri ayaklarına geçirerek kışın en soğuk günlerinde bile, samur ve sincap avlayıp bunların ticaretini yapıyorlardı.

M.Ö. 100. yıldaki eski Çin kaynaklarına göre Amur Bölgesi'nde oturan Türk kabilesinin (Tölösler) yaşantısı hakkında bilgi verilirken, halkın ayaklarına 15 cm. genişliğinde ve 160 cm. uzunluğunda tahtalar takarak kar ve buzda ev hayvanlarını kolaylıkla avladıklarından söz edilmektedir. Bu da kayak sporunun tarihteki ilk örneklerinden biridir.

Bir başka tarihi kayıtlara göre; "Çana" adı verilen kayağın; Orta Asya'dan Ural Dağları ve Hazar Gölü'nün kuzeyinden Avrupa'ya ilerleyen Türkler tarafından kullanıldığı, Ural Dağları ve Baykal Gölü civarında yapılan kazılardan anlaşılmıştır. Yine MÖ 500 yıllarında Çin halkının ayaklarında kayakla gördükleri Türkler için "tahta bacaklı, at ayaklı, benekli ala at" gibi tanımlar kullandığı saptanmıştır.

İsviçreli Prof. J.J. HEES' in "Kayakçılık Tarihi" notları da açıkça Türklerin kayağı kullanan milletlerden olduklarını belirtmektedir. Göktürklerin sığır kemiğinden yaptıkları kayıklar ile, kar ve buz üzerinde kaydıkları anlatılmaktadır. Prof. Hess kayak tarihini incelerken "Bütün kış karla örtülü olan Sibiry'a'nın kayakçılığın asıl vatanı olması tabii olduğu gibi, tarihi deliller de Sibiry'a'nın en kuzey noktalarında yaşayan Türk ve Moğol kavimlerine" kayağın buluşunun ait olduğunu söylemektedir.

Kılıç

Kılıcın tarihi, tunç devriyle başlar. Türlerde ise, ilk kez M.Ö. 6.Y.Y. da Göktürkler 'de rastlanır. Süvari bir millet olan Türklerin hepsinin doğal olarak yanında taşıdığı bir silahtır.

Türkler bir saldırı ve savunma aracı olarak kullandıkları kılıcı, At-Avrat-Silah dizelerinden de anlaşıldığı gibi kutsal saymışlar ve yeminlerini dahi kılıç üzerine yapmışlardır. Kılıç gösterilerinin de, oyun ve şölenlerin vaz

geçilemeyen yarışma ve gösteri türleriydi.

Tunç devriyle başlayan kılıcın kullanımına ilk kez M.Ö. 6. yüzyılda Göktürkler 'de rastlanılmaktadır. Kılıç; Osmanlı'nın son dönemlerine kadar süvari, avcı ve savaşçı bir millet olan Türklerin yanlarında doğal olarak taşıdığı bir silah olmuştur.

Günümüzde oynanan ve “şimşirbazlık” denilen bir sporun, yani bugünkü eskrim sporunun doğmasına sebep olmuştur.

Türklerin geliştirdikleri eğri ve tek yüzlü kılıçlarla oynanan çeşitli dans ve oyunlar vardı. Bugün Türkmənistan da çeşitli kabilelerde bu dans ve oyunlar devam etmektedir.

Kılıç, gösteri ve savaş kılıçları olarak ikiye ayrılır ve üç bölümden oluşur. Bunlar; Kabza, korkuluk ve namlu 'dur. Çocuklar, çok küçük yaşlarda tahta kılıçlar ile talim yaparlar ve büyüdükçe ağırlaşan kılıçlar ile çalışarak, her fırsatta yeteneklerini ortaya koymak amacıyla yarışırlandı.

Matrak

Matrak oyununun birçok çeşidi olmakla birlikte asıl bilinen türü günümüzdeki eskrim gibi uyumlu ve tartımlı hareketlerle dans eder gibi yapılandır. İki kişi arasında, bir çeşit gösteri gibi sunulan bu oyunda rakiplerin her birinin elinde bir tahta kılıç, ötekinde kalkan yerine yuvarlak bir yastık bulunurdu.

Matrak sporu Osmanlı döneminde moda olmuş ve Sultanlar, yeniçeriler tarafından sık sık müsabakaları yapılmıştır. O dönemin en meşhurlarından olan Kanuni döneminde yaşayan Matrakçı Nasuh bu konuda Nasuh-Tuhfetü'l-Guzât adlı bir kitap da yazmıştır.

Matrak oyunu 160 çeşit oyunu ihtiva etmektedir. Bunlardan en ünlüleri: kesme, bağla, sanı, bagal, sürme, kulak, bağla-top, top-kafa adını taşıyan hareketlerdir. Sopalarla oynanan ve eski bir Türk savaş oyunu olan “Matrak” oyununun sopaları özel hazırlanır, ucu post ile kaplanır dışına deri sarılırdı.

Mızrak (Harbe-Kargı)

Uzunluğu 1,5m-2.m olan ve ucunda madenden yapılmış bir sivri kısmı bulunan günümüz ciritine benzeyen MIZRAK denilen bir savaş aracı ile oynanır. Karşı karşıya mücadele etme, isabet kaydetme ve mızrağı en uzağa fırlatmak esastır. Oyunun amacı savaşa hazırlıktır.

Türkler boyu 1.5 metre uzunluğundaki ucu sivri taze servi ağacından yapılmış mızraklarla hedef tahtasını delmeyi veya sivri değnekleri toprağa saplama alıştırmaları yaparlardı

Okçuluk

Eski Türkler de birçok sosyal etkinlikte yine ok atma veya ok üzerine içilen antlar gözlenmektedir. Okla uzağa atma veya hedefe atma oyunları vardı. Ayrıca, at üzerinde de ok atma oyunları vardı. Bu konudaki en eski belgeler MÖ 1000 yılda Tibet bölgesinde bulunan kayalara işlenmiş fresklerdi.

Ok ve yayın Türklerde kutsal bir niteliği vardır. Ok ve yay üzerine edilen yeminlerin özel bir önem taşıdığı bilinmektedir.

Türk'lerin ok ve yaya verdikleri önemin en güzel göstergesi, Oğuz Han'ın üç büyük oğlu olan Gün, Ay ve Yıldız' dan torunu olan sağ kola Bozoklar, Gök, Dağ ve Deniz'den gelen torunu olan sol kola Üçoklar adını ver-mesinden açıkça anlaşılmaktadır.

Türklerde ok ve yay yapımı çok önemli bir sanattır. Her ok atıcısının kol boyuna göre oklar, kuvvetine göre ise yayların gerilmesi yapılır ve atışlarında başarılı olmaları sağlanırdı. Hunlular döneminde okun boyu 82 cm, kalın-lığı ise, 9 mm. civarında görülmektedir.

Osmanlılar okçuluğa büyük önem vermiş ve okçuluk için meydanlar yapmışlardır. İstanbul'daki Okmeydanı'nda her Pazartesi ve Perşembe günü, kalabalık bir seyirci kitlesi önünde atışlar yapılırdı. Padişah, ok ve mızrak atışlarında mükâfat verirken, sporculardan paraya ihtiyacı olmayanlar arkadaşlarını öne çıkarırlar ve anlamlı bir dayanışma örneği verirlerdi. Yarış amacıyla atılan okların ilki cepheden, ikincisi yandan ve üçüncüsü de hedefi geçtikten sonra geriye dönülerek atılırdı.

Tepük (Futbol)

Tepük (futbol) oyununun, Türkler tarafından ne zaman oynandığı kesin olarak tespit edilememiş ise de, bu oyunun Orta Asya'da oynandığını Kaşgarlı Mahmut'un Divânü Lügati't-Türk adlı eserinden anlamaktayız.

Adı geçen eserde, “Kurşun eritilerek oval şeklinde kalıplara dökülür ve üzerine keçi kılı, keçe veya başka bir şey sarılır. Bu büyükçe top la ayakla teperek oynanır” demektedir.

Günümüz futboluna çok benzeyen TEPÜK oyu-nunda, iğ arşığı üzerine keçe sararak veya, keçilerin sidik torbaları şişirilerek elde edilen topun sınırlı bir alanda, eller harici vücudun her yerinin kullanılarak, belirlenmiş kalelerden geçirilmesi esasına dayanırdı.

Günümüzdeki futbol oyununun orijinali olan “Tepük Oyunu”; iğ arşığı üzerine keçe sararak veya keçilerin sidik torbaları şişirilerek elde edilen topun, sınırlı bir alanda, ellerin haricinde vücudun her yerinin kullanılarak, belirlenen kalelerden geçirilmesi yani gol atılması ile sonuçlanan bir oyundur.

Tomak

Osmanlı İmparatorluğu döneminde Enderûn-ı Hümayûn'da oynanan oyunlardan birisidir. Bu oyunu oynayan sporculara “Tomakçı” adı verilirdi.

Tomak” sözlük manası itibarı ile, ağaçtan yapılan top anlamına gelir. Tomak, bir ipin ucuna takılmış meşin bir topa oynanmaktadır.

Tomak topu, içi kar keçesi ile sıkıca doldurulmuş, dolu olan tarafı yassı ve kamçı biçiminde örülmüş uzantısı ile elle tutma yeri bulunan, saplı bir araçtır.

Taraflar tomaklarla birbirlerine saldırırlar. Bu oyunda amaç, Tokmak topunu rakibin sırtına vurmaktır, savunma ve atak sırasında çabukluk ve beceri göstermektir.

Orta Anadolu’da Kullanılan Binici Üst Giysileri

Derya ÇELİK¹, Nurhan ÖZKAN², Nurgül KILINÇ³

¹ Sanat ve Tasarım Fakültesi, Selçuk Üniversitesi, Konya, TÜRKİYE, dcelik@selcuk.edu.tr

² Güzel Sanatlar Fakültesi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya, TÜRKİYE, nozkan@akdeniz.edu.tr

³ Sanat ve Tasarım Fakültesi, Selçuk Üniversitesi, Konya, TÜRKİYE, nkilinc@selcuk.edu.tr

Öz

Orta Asya’dan bu yana yünün sıkıştırılması ile elde edilen ve her şekle girebilen keçe sanatı farklı kullanım alanlarıyla karşımıza çıkmıştır. Geleneksel keçe yapımı, estetik ve işlevsel açıdan değişiklik göstererek, günümüz gereklerine uygun bir şekilde varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Keçenin ihtiyaca yönelik olarak üretilmeye başlanması, kimi zaman geleneksel yapısından kimi zaman tekniklerinden uzaklaşarak üretilmesine sebep olmuştur.

Türklerin en eski el sanatlarından olan ve farklı merkezlerde yapılan keçe sanatı kendisine Yozgat ve Kırşehir’de de uygulama alanı bulmuştur. Araştırmada; geleneksel yöntemler kullanılarak keçeden yapılan, binici üst giysisi incelenmiştir. Genellikle erkeklerin at binerken soğuktan ve yağmurdan korunmak için kullandığı giysi, pelerin ve başlıktan oluşmaktadır. Bu araştırmanın amacı; günümüze kadar ulaşan geleneksel binici üst giysi örneklerini incelemek, belgelendirmek ve gelecek nesiller tanıtmaktır.

Yozgat ve Kırşehir illerinde bulunan toplam 2 adet binici üst giysisi ve 5 adet başlık, malzeme, dikiş tekniği ve süsleme tekniği göz önünde bulundurularak hazırlanan gözlem fişleri aracılığı ile incelenmiştir. Giysilerin detaylı fotoğrafları çekilmiş, ölçüleri alınmış, birebir kalıp çizimleri yapılmıştır. Araştırmanın, örneklerine az rastlanan ve hammaddesi nedeniyle yok olma riskiyle karşı karşıya olan geleneksel binici üst giysilerini, gelecek nesillere tanıtması ve aktarması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yamçı, geleneksel giysi, keçe, Anadolu

Abstract

The felt art, which has been obtained by compressing the wool since Central Asia and which can be used in every form, has come up with different usage areas. Traditional felt production continues to exist in accordance with the requirements of today with a change in aesthetic and functional aspects. The fact that the felt is produced in accordance with needs has sometimes caused its production away from traditional structure and techniques.

The art of felt, which is one of the oldest handicrafts of the Turks and made in different centers, has found itself in Yozgat and Kırşehir. The present research studies the rider's top garment, which was made of felt using traditional methods. The garment, usually worn by men while riding horses in order to protect from cold and rain, consisted of a cloak and a hood. The purpose of the present research is examining the examples of traditional rider top garment reaching to present day, to document and to introduce it for future generations.

A total of 2 rider garments and 5 hood in the Yozgat and Kırşehir provinces were examined by means of observation slips in terms of the material, sewing technique and decoration technique. Detailed photographs of garments were taken, measurements were taken, one-to-one pattern drawings were made. The research is expected to introduce and convey to future generations the traditional rider top garments, which are rarely seen and are at risk of extinction due to their raw materials.

Keywords: Yamçı, traditional garment, felt, Anatolia

1. Giriş

Türkler' in Orta Aya'dan göçü ile Anadolu'nun bugünkü kültürel yapısı oluşmaya başlamış (Erden, 1999: 4), böylece atlı göçebe kültüründen yerleşik hayata geçilmesiyle birlikte diğer el sanatları gibi anayurdu Orta Asya olan keçe de, Anadolu'ya gelmiştir.

Türklerin Orta Asya'da yaşadığı dönemlerde sürdürdükleri göçebe yaşam tarzı sadece kullandıkları eşyaları değil aynı zamanda kıyafetlerini de etkilemiştir. Soğuk iklim koşulları ile konar-göçer hayat şartlarından dolayı, giysilerini her türlü hava şartlarından koruyacak malzemelerden üretmişlerdir. Bu malzemeleri yetiştirdikleri ve avladıkları hayvanların deri ve yünlerinden yararlanarak elde etmişlerdir (Beğiç, 2017: 255). Keçe; soğuk iklimli toplumlarda ısınmayı, sıcak iklimli toplumlarda serinliği sağlaması ve su geçirmezlik özelliğinden dolayı, o dönemlerden itibaren gerek saray gerekse halkın tercih ettiği bir ürün olma özelliğine sahip olmuştur (Atiş, 2009: 124).

Tekstil Terimleri Sözlüğüne göre keçe; yün ve keçi kılı gibi hayvansal doğal elyafın, dış tabakasını oluşturan üst örtü hücrelerinin (pulların) belirli ısı, nem ve basınç altında, sıcak ve kaygan bir ortamda sürtünerek birbirine kenetlenmesiyle oluşan dokusuz tekstil yüzeyidir (Ergür, 2002: 136).

Geçmişten günümüze kadar keçe Türk'ün kutsal ocağı çadırından, giyim kuşamına kadar pek çok alanda kullanılmış halen de kullanılmaya devam etmektedir (Yalçınkaya, 2011: 1864). Keçenin en yaygın kullanım alanlarına; çadır, yer yaygısı, eyer örtüleri, eğer altına konan atın sırtını koruyan teğelti keçeler, çobanların kullandığı kepenek yani keçe palto, keçe kalpak (Soysaldı, 2008: 71), yamçı, paspas, torba, heybe, külah, terlik, çizme, çorap, ayakkabı, pantolon, palto, kuşak.. vb. pek çok örnek verilebilir (Atiş, 2009: 125).

Selçuklular döneminde de keçe, barışta ve savaşta yaygın bir kullanım alanına sahip olmuştur (Yalçınkaya, 2011: 1864). Keçe sanatı; Ahi Evran tarafından kurulan, Anadolu Selçuklu devrinin önemli ve ilgi çekici kültür ve medeniyet olayı Ahi teşkilatı (Ahiyan-ı Rum) içinde de önemli bir yere sahip olmuştur (Yalçınkaya, 2009: 15). Bu teşkilatın kadınlar kolu olan Anadolu Bacılarının (Bacıyân-ı Rum) başında bulunan Ahi Evran'ın eşi Fatma Bacı; Anadolu kadınlarına birlik beraberliğini sağlamış, aynı zamanda onlara halı, kilim, keçe ve terzilik gibi pek çok sanat dalını öğretmiştir. Anadolu bacıları, keçe ve pek çok geleneksel sanatın, kadınlar arasında yaygınlaşmasında, anadan kıza öğreti kurallarına göre gelecek kuşaklara aktarılmasında önemli roller üstlenmişlerdir (Beğiç:2016: 292).

Osmanlı devrinde keçe, kentli giyiminin yanı sıra köylünün, konar-göçer toplulukların ve askeriyenin giysilerinde kullanılmaya devam etmiştir. Anadolu'nun köy ve kasabalarında, konar-göçer yaşam süren halk kıyafetlerinin başında keçeden yapılan; çoban kepenegi, yamçı gelmektedir (Beğiç:2016: 292). Kepenek; her tür hava şartlarından koruma özelliğinin yanı sıra, geceleri yatak ve yorgan gibi de kullanılan, çobanların omuzlarına aldıkları dikişsiz bir üst giysi türüdür (Usmanova, 2011: 19).

Kepeneğe benzeyen ve erkek kıyafetlerinin önemli parçalarından biri olan yamçı ise, yumuşak keçeden yapılan, sahibini yağmurdan ve soğuktan koruyan bir tür pelerindir (Tavkul, 2007:109). Yamçı, keçi kıldan veya koyun yününden yapılmaktadır. Kıllar dış kısmında bırakılarak iç kısmındaki yünler dövülür ve düzleştirilerek keçeleştirilir. Ön kısmı boydan boya açıktır. Boyun kısmından gümüş bir toka yardımı ile birbirine tutturulur (Koçkar, 2008: 108).

Anadolu ağızlarındaki yamçı; kıldan, keçeden yapılmış üst giysi olarak kullanılır. Yamçı kelimesi, tarihi metinlerdeki yom, yam atı ve yamçı "posta, postacı" anlamıyla, giysi dışında kullanıldığı gibi kewel (at) üzerindeki kişinin giysisi ya da kewel (at) üzerindeki örtüden

bahsedilmektedir. Masallarda, yollara düşen âşık için, “kırık kamçı, yırtık yamçı ile yollara düşmüş” kalıbı kullanılmaktadır (Abik, 2009:3).

Anavatanı Kafkasya Karaçaylar olan yamçı, çiftçilik ve hayvancılıkla geçinen Kafkasyalıların özellikle at sırtındayken giydikleri, savaşa giderken kullandıkları bir korunma giysisidir (Koçkar,2008: 108). Karaçaylar zorlu hayat şartlarında mücadele ederek sıfırın çok altındaki soğuklarda dışarda hayatta kalmayı sağlayacak yamçı ve benzeri giysileri avladıkları hayvanlardan elde ederek evde kendileri yapmışlardır (Tabakçı, 2008:171). Karaçay-Malkarların eski inançlarına göre avcılarının ve av hayvanlarının tanrısı olan Apsatı için avcılarının söylediği şarkıda geçen şu dizeler: “Avcımın kayalık uçurumlarda olur ölümü Kara yamçısı olur onun kefeni” (Tavkul, 2016: 228) yamçının avcılıktaki kullanımına dikkat çekmektedir.

Kafkasya’da Türk dillerinde, yamçı kelimesi değişik telaffuzlarla aynı kökene dayanır. Camçı-camçı ”Karaçay - Malkar”, yamuçu “kumuk”, yabınşı”Nogay” Üç Türk dilinde de yamçı kelimesini “örtünmek” fiiline dayamaktadır. Kaşgarlı Mahmud’un Divanü Lügati’t – Türk adlı sözlüğünde “yağmurluk” anlamına gelen yağku ve yaku kelimeleri bulunmaktadır. Adige (Çerkes) dillerinde yamçı-yağmurluk anlamına gelen çaku-şaku kelimeleri Eski Türkçe adı yaku kelimesinden gelmektedir (Tavkul, 2007: 109).

Yamçı ile birlikte kullanılan binici başlığı ise; özellikle kış aylarında fırtınalardan ve yağışlardan, yaz aylarında da güneşten ve rüzgârdan korunmak amacıyla kullanılan bir baş giyimidir. Ev tezgâhlarında yün ipliklerden sıkı dokuma teknikleri ile dokunan beyaz, krem ya da siyah renkte el dokuması kumaşlardan yapılır. Tepesi külah biçimindedir. Başa çeşitli biçimlerde, bağlanarak veya düz bir biçimde giyilir. Başa giyilmediğinde omuza atkı biçiminde atılır. Ucunda ipek ipliklerden yapılmış “Çoh” denen püskül bulunmaktadır (Koçkar,2008: 10)

Kafkaslar, değişik zamanlarda ve çeşitli nedenlerle Anadolu, Balkanlar ve Orta Doğu topraklarına göç ederek, yerleştikleri bölgelerde yöre halkıyla etkileşimde bulunmuşlar, geleneklerini koruyup yaşatmışlar, (Koçkar, 2008: 92), keçe ve keçeden yapılan giyim kuşam kültürünü devam ettirerek yayılmasında etkili olmuşlardır. (Beğiç, 2017: 257).

Binici üst giysileri bu göçler dolayısıyla kültürel olarak Anadolu’nun çeşitli illerine aktarılmıştır. Orta Anadolu illerinden Kırşehir ve Yozgat halkı uzun yıllar boyunca hayvancılıkla ve çiftçilikle uğraşırken bu giysileri kullanmaya devam etmişlerdir. Ancak Geleneksel olarak üretilen bu giysiler, iklim şartlarının değişmesi, yeni ve daha kolay elde edilebilen tekstil ürünlerinin üretilmesi nedeniyle artık ihtiyaç olmaktan çıkmış ve üretimi durdurulmuştur.

Kültür mirası olarak geçmişten günümüze kadar korunmuş olan bazı yamçı örnekleri ise; hammaddesi nedeniyle müzelerde zor şartlar altında korunmaya çalışılarak yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Bu araştırmanın amacı; günümüze kadar ulaşılmış olup, örneklerine az rastlanan ve hammaddesi nedeniyle yok olma riskiyle karşı karşıya olan geleneksel binici üst giysi ve başlık örneklerini araştırmak, incelemek, belgelendirmek ve gelecek nesiller tanıtmaktır.

2. Materyal ve Metod

Araştırma genel tarama modeline dayalı betimleme amaçlı saha çalışmasıdır. Konu ile ilgili gerekli bilgiler toplanmasında literatür taranmış, verileri elde etmek için ise; Orta Anadolu illerinden Kırşehir ve Yozgat’ta araştırma yapılmıştır. Öncelikle il merkezlerinde bulunan Müzelerin araştırma yapılmıştır. Daha sonra bu illerin ilçe ve köylerinde binici üst giysiler

hakkında mülakatların yapılması için, bu konuda bilgiye sahip kişiler belirlenmiştir. Yozgat'ın Sorgun ilçesinin köyünde ve Kırşehir ilinde, özel müzeleri olan koleksiyonerlere ulaşılmıştır.

Kırşehir'de; Kırşehir Müzesi ve Koleksiyoner İbrahim Özdemir'in özel müzesinde, birer adet binici üst giysisi ve birer adet binici başlığı olduğu tespit edilmiştir. Yozgat'ta: Nizamoğlu Konağı Etnoğrafya Müzesinde iki adet binici başlığı ve Sorgun ilçesi Çayözü köyünde Döndü Akdemir'in "Sefil Döndü Otantik Müzesinde" bir adet binici başlığına ulaşılmıştır. Tespit edilen, 2 adet binici üst giysisi ve 5 adet binici başlığının tamamı araştırma kapsamına alınmıştır.

Binici üst giysileri ve başlıkları araştırmacılar tarafından incelenmiş, ölçüleri alınmış, fotoğrafları çekilmiş ve gözlem fişleri aracılığıyla gerekli veriler toplanmıştır. Saha çalışması sırasında bu giysilerle ilgili İbrahim Özdemir'le mülakat yapılarak ses kayıtları alınmış ve gerekli bilgiler elde edilmiştir.

Literatürde yer alan bilgiler, yapılan mülakatlar ışığında, giyim ve el sanatları alanında uzman kişilerin görüşlerine de başvurularak binici üst giysileri ve binici başlıklarının yapıldığı hammaddeler, malzemeler, tasarımları, kesimleri, dikimleri, süslemeleri analiz edilmiştir. Giysilerin genel, detay fotoğrafları ve teknik çizimleri ile elde edilen bilgiler analiz edilerek bulgular yazılmıştır.

3. Bulgular

Bu bölümde; Orta Anadolu illerinden, Kırşehir'de bulunan 2 adet yamçı ve 2 adet binici başlığı ile Yozgat'ta bulunan 3 adet binici başlığı ile ilgili bilgiler, fotoğraflar ve çizimler ye almaktadır.

Örnek 1: Kırşehir Müzesi 110 Envanter Numaralı Yamçı

Fotoğraf 1: Ön Beden Genel Görünüm

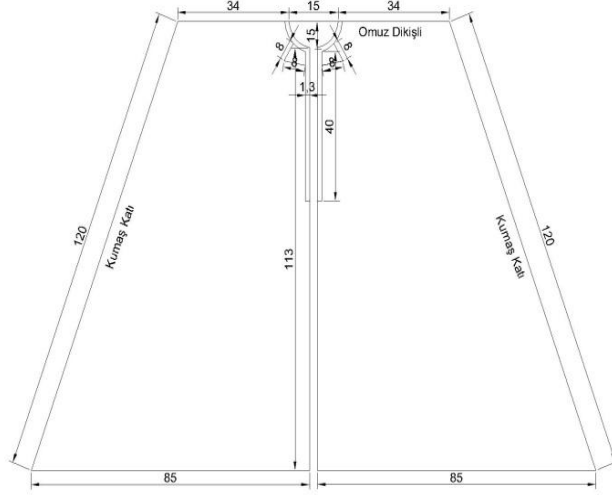
Fotoğraf 2: Arka Beden Genel Görünüm

Fotoğraf 3: Ön Yaka Detayı

Fotoğraf 4: Arka Yaka Detayı

Şekil 1: Teknik Çizim

Kırşehir müzesinde yer alan 110 Envanter numaralı binici üst giysisi yamçı, kahverengi keçeden önden açık ve model boyu dizle bilek arasında gelecek şekilde uzun olarak tasarlanmıştır. Giyside sadece omuzlar dikişli, yanlar kumaş katıdır. Ön yakaya 1,3 cm genişliğinde deriden bir biye çalışılmıştır. Bu biye önde yaklaşık 40 cm olup tüm yakanın etrafını sarmaktadır. Ön yakanın her iki tarafına ve arka yakaya geçirilen üçgen deri parçalarının üstü zincir işi ile süslenmiştir. Ön yakada bulunan üçgen deri parçanın üzerinde iki tane delik bulunmaktadır. Bu deliklerden toplam uzunluğu 65 cm olan ince bir biye her iki yakayı tutturacak şekilde arkadan öne doğru geçirilmiş uçları düğümlenmiştir. Ön bedende kapama olarak iki tane deri kemer toka kullanılmış, 5 cm olan tokanın dışarıdan 3 cm'lik kısmı görülmektedir. Giysinin içi yarım beden olarak pamuklu kumaşla astarlanmıştır. Oldukça yıprandığı görülen giysinin çeşitli yerlerinde delikler oluşmuştur.

Örnek 2: Kırşehir Müzesi 110 Envanter Numaralı Binici başlığı

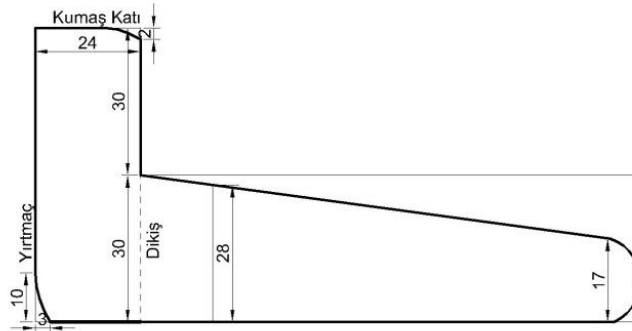
Fotoğraf 5: Binici Başlığı Genel Görünüm

Fotoğraf 6: Ön Detay görünüm

Fotoğraf 7: Arka Detay Görünüm

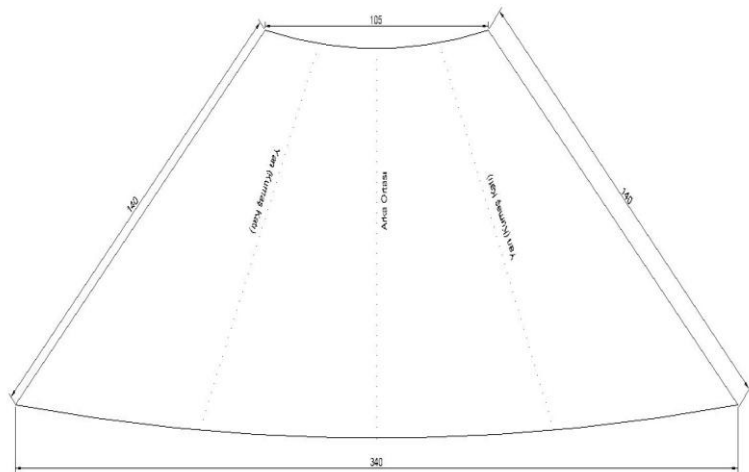
Şekil 2: Teknik çizim

Kırşehir Müzesinde yer alan 110 Envanter numaralı, yamçı ile birlikte kullanılan binici başlığı krem rengi keçeden yapılmıştır. Başlı külah şeklinde örten başlığın yanlara gelen ve boynun etrafını saracak şekilde tasarlanmış olan kısımları pamuklu dokuma kumaşla astarlanmıştır. Başlığın etrafı pamuklu kumaştan hazırlanan biye ile temizlenmiştir. Biye başlığa makine dikişi ile monte edilmiştir. Arka yakaya 10 cm boyunda bir yırtmaç çalışılmıştır. Başlığın oldukça yıprandığı ve yer yer yamalarla tamir edildiği görülmüştür.

Örnek 3: İbrahim Özdemir Özel Koleksiyonunda Yer Alan Binici Üst Giysisi

Fotoğraf 8 : Genel Görünüm

Şekil 3: Teknik Çizim

Kolleksiyoner İbrahim Özdemir'in özel müzesinde yer alan binici üst giysisinin 1942 yılına ait olduğu ve Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesi Panlı köyünde yaşayan İhsan Akar usta tarafından üretildiği belirlenmiştir. Giysi; kahverengi keçeden, önü açık ve bileklere kadar uzun olarak tasarlanmıştır. Giysinin üzerinde bulunan deriler ve deri üzerindeki zincir işi süslemeler, süsleme ustası Kırşehirli İbrahim Yapar usta tarafından yapılmıştır. Giysinin yanları dikişsiz olup sadece omuzlar dikişle tutturulmuştur. Oldukça yıprandığı gözlenen giysinin, çeşitli yerlerinde delikler oluştuğu belirlenmiştir.

Örnek 4: İbrahim Özdemir Özel Koleksiyonunda Yer Alan Binici Başlığı

Fotoğraf 9: Binici Başlığının Genel Görünümü

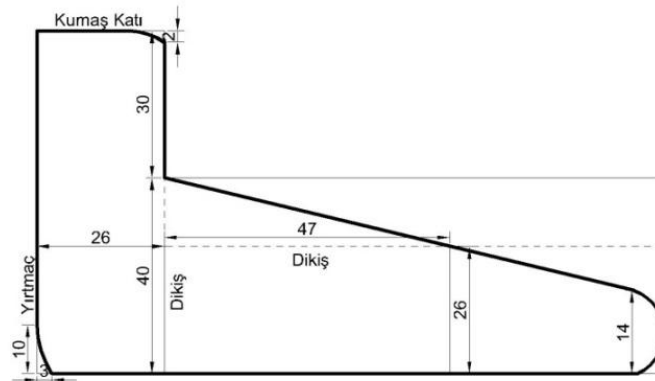
Fotoğraf 10: Genel Görünüm

Fotoğraf 11: Başlık Detay Görünüm

Fotoğraf 12: Yırtmac Detay Görünüm

Şekil 4: Teknik Çizim

Kolleksiyoner İbrahim Özdemir'in özel müzesinde yer alan binici başlığının 1945 yılına ait olduğu belirlenmiştir. Krem rengi keçeden yapılmış olan başlığının etrafına pamuklu kumaştan biye makine dikişi ile tutturulmuştur. Kûlah şeklinde başa giyilen ve daha sonra atkı gibi boynu saran başlığın tepesine dantel örgü monte edilmiştir. Başlığın arka ortasına 10 cm boyunda bir yırtmac çalışılmıştır. Başlığın oldukça yıprandığı bazı yerlerinde parçalanmalar olduğu görülmüştür.

Örnek 5: Yozgat “Nizamoğlu Konağı” Etnoğrafya Müzesi 1756 Envanter Numaralı Binici Başlığı

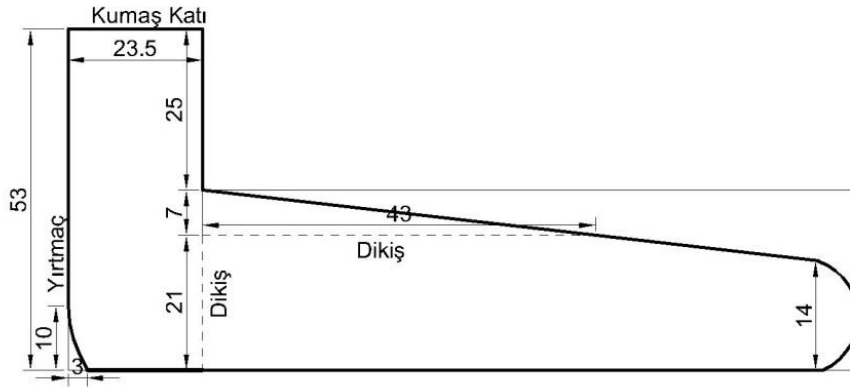
Fotoğraf 13: Genel Görünüm

Fotoğraf 14: Detay Görünüm

Fotoğraf 15: Detay Görünüm

Şekil 5: Teknik çizim

Yozgat “Nizamoğlu Konağı” Etnoğrafya Müzesi 1756 Envanter numaralı binici başlığı krem rengi keçeden yapılmış, kenarlarına 0,5 cm genişliğinde pamuklu kumaştan makine dikişi ile biye geçirilmiştir. Başlıkta astar kullanılmadığı ve fazla yıpranma olmadığı görülmektedir.

Örnek 6: Yozgat “Nizamoğlu Konağı” Etnoğrafya Müzesi 34 Envanter Numaralı Binici Başlığı

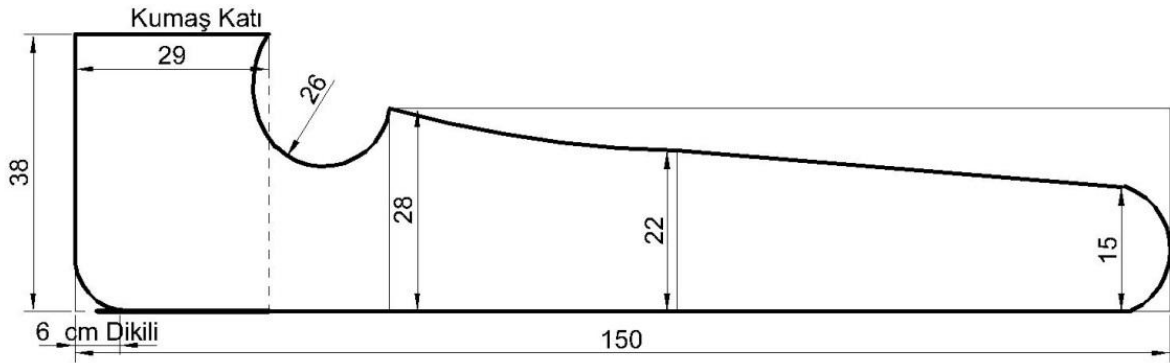
Fotoğraf 16: Binici Başlığı Genel Görünüm

Fotoğraf 17: Detay Görünüm

Fotoğraf 18: Detay Görünüm

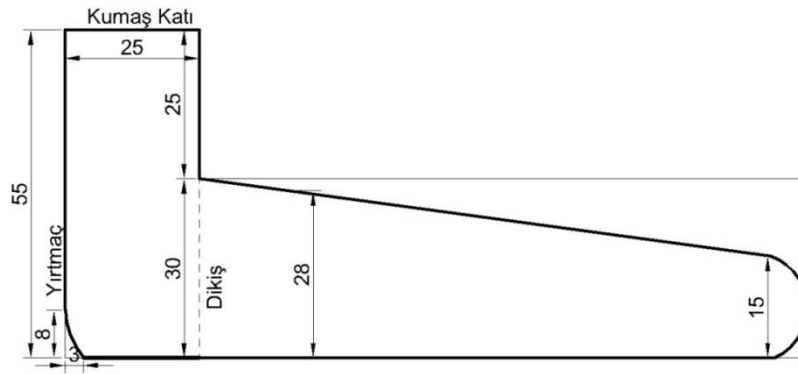
Şekil 6: Teknik çizim

Yozgat “Nizamoğlu Konağı” Etnoğrafya Müzesi 34 Envanter numaralı binici başlığının kenarları 0,5 cm genişliğinde bir biye ile temizlenmiş, biye iç tarafta doğru 1,5 cm den katlanmış ve makine dikişi ile dikilmiştir. Başlığın iç tarafının uç kısımlarına pamuklu kumaştan astar yapılmıştır. Başlığın tepesinde bir püskül yer almaktadır.

Örnek 7: Döndü Akdemir (Sefil Döndü) Özel Koleksiyonunda Yer Alan Binici Başlığı

Fotoğraf 19 : Binici Başlığı Genel Görünüm

Şekil 7: Teknik Çizim

Yozgat'ın Sorgun ilçesi Cavöz köyünde Döndü Akdemir tarafından kurulan “Sefil Döndü Otantik Müzesinde” yer alan başlık, krem rengi keceden tasarlanmıştır. Kenarları temizlemek için, 0,5 cm genişliğinde bive geçirilerek, makine dikişi yapılmıştır. Başlığın iç tarafında, uç kısımlara pamuklu kumaştan astar geçirilmiştir. Başlığın tepesinde bir püskül bulunmaktadır.

4. Tartışma

Orta Anadolu binici üst giysileri araştırmasında; Kırşehir Müzesinde 1 adet yamçı ve binici başlığna, İbrahim Özdemir Özel müzesinde bir adet yamçı ve bir adet binici başlığna, Yozgat “Nizamoğlu Konağı” Etnoğrafya müzesinde 2 adet binici başlığı, Döndü Akdemir'e ait Sefil Döndü Otantik Müzesinde bir adet binici başlığna ulaşılmıştır.

Binici Üst Giysileri bileğe kadar ya da bileğe yakın uzunlukta tasarlanmıştır. Giysiler sadece omuzlarından dikişle tutturulmuş yanlar bütün bir şekilde üretilmişlerdir. Giysiler yarıya kadar pamuklu kumaşla astarlanmıştır.

Hammaddesi nedeniyle koruması zor olan yamçıların oldukça yıpranmış olduğu üzerinde yer yer deliklerin bulunduğu görülmüştür.

Koleksiyoner İbrahim Özdemir'in özel müzesinde yer alan yamçı Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesi Panlı köyünde yaşayan İhsan Akar usta tarafından üretilmiştir. Panlı köyü 1864 Kafkas - Rus Savaşı sonrası yaşanan büyük sürgünde anavatanlarını terk etmek zorunda kalan Adigelerin (Çerkeslerin) Abzeh koluna bağlı halkın yerleştiği bir köydür. Bu köyde Yamçı kültürü uzun yıllar varlığını sürdürmüştür (<http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?p=1254964>).

Yozgat'ta ve Kırşehir'de müzelerde ve özel müzelerde yer alan binici başlıklarının krem rengi keçeden elde edildiği, başa geçirilen kısmın külah şeklinde ve her iki yandan boyna dolamak için ayrı parçalar kullanıldığı görülmektedir. Başlıklardan sadece boyna dolanan kısımlara ya da sadece uçlarına pamuklu kumaştan astar geçirilmiş başa giyilen kısımlar astarlanmamıştır. Başlıkların kenarları ince pamuklu kumaşa hazırlanan biye ile temizlenmiştir. Başlıklara tepesine püskül ya da dantel geçirilerek estetik katılmıştır. Başlıklarda yıpranmalar olmuş, bazı başlıklara yama yoluyla tadilatlar yapıldığı görülmüştür.

5. Sonuç

Geçmişten günümüze kadar keçe Türk'ün kutsal ocağı çadırından giyim kuşamına kadar pek çok alanda kullanılmıştır. Günümüzde keçeden yapılan giysilerden biri olan yamçının örneklerine artık sadece müzelerde rastlanmaktadır.

Keçeden yapılan, soğuk iklimli toplumlarda ısınma, sıcak iklimli toplumlarda serinliği sağlayan ve su geçirmezlik özelliğinden dolayı, çok tercih edilen toplumlara kadar uzun yamçı, kullananı her türlü iklim şartına karşı korumaktadır.

Yapılan araştırmalarda ulaşılan iki adet yamçının, kahverengi keçenin geleneksel yöntemlerle keçeleştirilmesi sonucu elde edildiği görülmektedir. Anavatanı Kafkas Karaçaylar olan yamçının, Karaçaylıların göç ederken kültürlerini beraberinde getirmeleri sonucu Anadolu'ya getirdikleri ve Anadolu'da uzun yıllar biniciler tarafından kullanıldığı belirlenmiştir.

Hammaddesi yün olan geleneksel giysiler zaman içerisinde erime, yırtılma, çürüme gibi tehlikelerle karşı karşıyadır. Günümüzde kullanım alanı kalmayan bu tür geleneksel giysilerinden ulaşılabilen örneklerin sayısı oldukça azdır.

Günümüze kadar ulaşmış olup, örneklerine az rastlanan ve hammaddesi nedeniyle yok olma tehdidi ile karşı karşıya olan, kültür mirası geleneksel binici üst giysi örnekleri gelecek nesillere tanıtılmalıdır.

Yok olmaya yüz tutmuş olan bu giysilerin elde kalan örneklerinin tamamen yok olmadan daha iyi şartlarda korunarak gelecek nesillere aktarılabilmesi için araştırılıp incelenmesi ve belgelenmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Abik A D (2009). Kutadgu Bilig'de hayvan Adları. Türklük Bilgisi Araştırmaları. 33(I): 1-32.
- Atiş Özhekim D (2009).Keçenin Hikayesi ve sanatsal üretimler. ZFWT 1(1): 123-133
- Begiç N (2016). Giyim- Kuşam Kültüründe Keçe Sanatına Tarihsel Bir Bakış. SUTAD, 40:287-297.
- Begiç N (2017). Türk Keçecilik Sanatı. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Erden, Attila. Anadolu Giysileri. Kültür Bakanlığı Yayınları. Ankara: Dumat Ofset, 1999.
- Ergür A (2002) Tekstil Terimleri Sözlüğü, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Koçkar M. T (2008). Eskişehir Yöresinde Kafkasya Göçmenlerinin Giyim – Kuşam Ve Süslenme Kültürü” Halk Kültürü’nde Giyim - Kuşam ve Süslenme Uluslararası Sempozyumu Bildirileri. 91-115.
- Soysaldı A (2008). Toros Türkmenlerinde Keçecilik.Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi, 8:71-78.

Tabakçı N (2008). Kùltùrlerarası İletişim sürecinde Alt Kùltürde Kimliğin Oluşumu (Türkiye'deki Karaçay Topluluğu örneği). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya.

Tavkul U (2007). Adige(Çerkes) Dillerinde Bulgar Türkçesi Alıntı Sözcükleri Üzerine. Modern Türklük Araştırmaları Dergisi. 4 (2): 104-115.

Tavkul U (2016). Karaçay-Malkar Panteonunda Tabiat Tanrıları ve Ritüelleri. Motif Akademi Halkbilimi Dergisi. 9(17): 217-242.

Usmanova S (2011). Altay Dillerinde Üst Giysi Adları. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies, XI/1:15-23.

Yalçınkaya G R (2009). Keçeye Ter Düştü. İzmir: Elik Yayınları.

Yalçınkaya R G (2011). Afyonkarahisar'da Keçecilik. International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic. 6(1): 1863-1870.

(<http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?p=1254964>) (Erişim 1.12.2018).

Kaynak Kişiler

Adı Soyadı : İbrahim Özdemir

Doğum Tarihi: 15.11.1939

Mesleği : Emekli

Adresi : Kırşehir

Bizans İmparator ve İmparatoriçe Kiyafetleri

Özlem GÜNEŞ¹, Tunay KARAKÖK²

¹İslami İlimler Fakültesi, Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul, TÜRKİYE, ozlem.gunes@izu.edu.tr

²Doktora Öğrencisi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul, TÜRKİYE,
tunay0067@gmail.com

Öz

Bizans İmparatorluğu yada Doğu Roma İmparatorluğu, geç antik çağ ve orta çağ boyunca Roma İmparatorluğu'nun devamı şeklinde var olmuştur. Başkenti Konstantinopolis olan İmparatorluk 1100 yıl boyunca ekonomik, siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel olarak her alanda büyük değişimler ve gelişmelerin ya müsebbibi ya da etkileneni olmuştur.

Bizde bu çalışmamızda kültür hayatının önemli bir ayağını teşkil eden giyim-kuşam başlığı özelinde Bizans İmparatorluğu saray hayatında İmparator ve İmparatoriçe kıyafetlerini incelemek ve konu hakkında araştırmacılara fikir vermesi için tespitlerde bulunmayı amaçladık. Bu bağlamda çalışmamızı; Bizans İmparatorluğu hakkında genel bir tarihsel bilgilendirmenin yapıldığı giriş bölümü, akabinde ise Bizans İmparatorluğu'nda Tekstil, Bizans İmparator ve İmparatoriçe Kıyafetleri, Bizans Kıyafetlerinde Kullanılan Renkler ile Bizans Kıyafet Sözlüğünün yer aldığı bir bölüm ile Değerlendirme – Sonuç kısımlarından oluşturduk.

Anahtar Kelimeler: Bizans, Giyim, İmparator, İmparatoriçe

Clothes of Byzantine Emperors and Empresses

Abstract

The Empire of the Byzantine Empire, the Eastern Roman Empire, the continuation of the Roman Empire during the late antiquity and medieval period, and its dominance of Constantinople, the economic, political, economic and socio-cultural changes of the Empire for 1100 years, you are affected. In this study, we aimed to examine Emperor and Empress clothes in the life of the Byzantine empire palace, which is an important footstep of cultural life, and to find out to give researchers ideas about the subject. Our work in this context; We have created a general introduction to the Byzantine Empire, followed by a section on Textile, Byzantine Emperor and Empress, Byzantine Clothing, Colors in the Byzantine Empire and the Byzantine Clothing Dictionary and Evaluation - Conclusion.

Keywords: Byzantine, Clothing, Emperor, Empress

1. Giriş: Bizans İmparatorluğu Hakkında

İlk hristiyan devlet olma özelliğine sahip olan Bizans İmparatorluğu her şeyden önce, Mezopotamya'nın güneyi ve Arap Yarımadası hariç olmak üzere büyük Osmanlı coğrafyasının tamamında, bazı küçük sahil şeritleri hariç tüm Akdeniz havzasında, Balkanlar'da, Doğu Avrupa'da ve Kafkaslar'da uzun yıllar hakimiyet kurmuş, tüm Slav dünyasını, Doğu Avrupa'yı ve Orta Doğu'nun büyük bir kısmını Hristiyanlaştırmış, o zamanların barbar, bugünün modern Avrupa'sını terbiye etmiş ve netice olarak bu geniş coğrafyanın her köşesinde aradan geçen yüzyılların silemediği derin izler bırakmıştır (Karakök, 2010; 22).

Bizans Devleti Doğu Akdenizde bin yıldan fazla hüküm süren bir İmparatorluktur. Aynı bölgede önce Roma İmparatorluğu, Bizanslılardan sonra da Osmanlı İmparatorluğu hüküm sürmüştür. Her şeyden önce şu noktaya işaret edelim ki "Bizans Devleti" tâbiri yenidir. Öyleki söz konusu devletin resmi adı aslında "Roma Devleti" idi. Türkler ve İslâmlar ise sadece "Rum" demektedirler. Fakat sonraları Avrupalı âlimler ona, İstanbul şehrini Roma İmparatoru I. Konstantinos'un emrine binaen kurmakla görevlendirilen Byzantines adlı komutana atfen "Bizans Devleti" dediler (Ostrogorsky, 2015; 12-21).

Bilindiği gibi Bizans Devleti kendi kendine vücut, bulmuş, hususî kanunlarla oluşmuş bir devlet değildir; öyle ki o büyük Roma İmparatorluğunun ikiye ayrılmasıyla 396 yılından sonra meydana gelmiştir. Ülkenin hudutları tamamıyla Roma İmparatorluğundan intikal ettiği gibi idare, hukuk, din... gibi kültür unsurları da hep Roma İmparatorluğu son devrinin mirasıdır.

Osmanlı İmparatorluğu tarafından 1453 yılında başkent İstanbul'un alınışına denk yaklaşık olarak onbir asır yaşamayı başarmış bir siyasal yapı olan Bizans İmparatorluğu, hem sahip olduğu topraklar ile hem de yaratmayı abaşrdığı doğu-batı sentezli uygarlığı ile döneminde büyük bir siyasal güçtü.

1.1. Bizans İmparatorluğu'nda Tekstil

Bizans tekstil ürünleri genellikle keten (linon), yün (erion) ve ipekten (metaxa) üretilmiştir. Pamuk (bambukina) nadiren kullanılmıştır. Tekstil üretimi kalite, tip ve kullanım farklılıklarıyla devlet atölyelerinde, özel atölyelerde ve kişisel olarak evlerde yapılmıştır. Başta İskenderiye olmak üzere Mısır'da ve Suriye'de gerçekleştirilen üretim, bu bölgelerin 7.yy itibariyle Arapların eline geçmesine kadar Bizans tekstilinde önderlik etmiştir. Bu bölgelerdeki tasarım ve bezeme özellikleri diğer tüm bölgeleri de etkilemiştir. Bunun en büyük kanıtı Konstantinopolis atölyelerinde Suriyeli ustaların çalışmış olmasıdır (Yıldız, 2009; 27-33; Maguire, 2017; 210-211; Herrin, 2016; 312-313).

Bizans tekstilin en değerli hammaddesi olan ipek, 6.yy.a kadar Çin'den ithal edilmiştir. Bu döneme kadar ipek, baharat veya mücevherden daha değerli olmuştur (Hill, 2003; 126).

Bizans'ta ipek endüstrisi ham ipek üretmeye başlamalarından sonra gelişmiş ve İskenderiye, Mısır, Suriye önemli ipek üretim merkezleri olmuştur. 9 y.y. ise ipek üretimin en verimli olduğu çağdır. İpeğin kullanımı sivil, siyasi ve dini alanlarda farklılık göstermektedir. 9. yy.a kadar ipeğin kullanımı erguvan rengi kıyafetlerin dışında, perde ve örtü gibi çeşitli ev eşyalarında da kullanılmıştır. Bunun yanı sıra altar ve katedral örtülerinde ve dini kıyafetlerde de ipeğin kullanıldığı kaynaklarda geçmektedir. 9 yy.dan sonra Bizans imparatorluğunda ipek, lüks bir tekstil ürünü olarak kullanılmaya başlamıştır (Yıldız, 2009; 35).

2. Bizans İmparator Ve İmparatoriçe Kiyafetleri

Bu dönemde, kumaş ve süs bakımından Roma'nın en şaşalı günlerinden bile daha büyük çeşitlilik gösteriyordu. Bizans kültürü doğu ve batının zengin bir karışımıydı. Bizans modası yalnızca Roma imparatorluğu başkenti olan Bizans şehrinin sokaklarında giyilenleri değil, aynı zamanda İtalya, Rusya ve Yunanistan gibi Bizans etkisindeki bölgeleri de kapsamaktadır. 6. yy. kadar, elbiselerde drapeli kesimin sıkça kullanıldığı Roma etkisi ağırlıktadır. Bu kıyafetlerin halk için genellikle keten ve pamuktan yapıldığı, soylular ve saray erkânı için ise ipek kumaş kullanıldığı kaynaklarda geçmektedir. Tunica (herkesin giydiği; boyasız yün veya ketenden, hafif drapeli giysi), dalmatika (geniş kollu üst giysisi) ve stoka (katlanmış

dikdörtgenden yapılan, yüksek belli kadın giysisi) Bizans stilinin temelini oluşturuyordu. Dalmatika, imparatorluğun ilk dönemlerinden 13.yy.e kadar diz üstünden yere uzayarak 14. ve 15.yy Türk kaftanlarına dönüşmüştür. Bizans elbiseleri tipik olarak kolları ve etekleri uzun kıyafetlerden oluşuyordu. 8. yy.da lorum adı verilen bir kıyafet ortaya çıktı ve bu kıyafet vücudu sarmalayan Roma togasını andıran uzunca bir örtüydü. Lorum genelde gümüş ya da altın rengi kumaştan, giyen kişinin mevkini belirten mücevherlerle süslenecek yapıldı. Mevkili erkekler kendilerini zengince süslenmiş, sol ön ucuna tablion yerleştirilmiş dalmatikayla sarardı. Kadınlar tuniklerinin üstüne stoka (palla) giyer, sarkan ucunu ise kafalarına bağlardı. Kadınlarda erkekler de pelerinlerini sağ omuzlarının üstünde fibula denen mücevherlerle süslenmiş tokalarla tuttururlardı. Tuniklerin altına camisa denilen ipek ya da ketenden bir iç giysi giyilerek pahalı kumaştan yapılan kıyafetlerin vücut yağından ve terden korunması sağlanırdı. Bizans hükümdarlığının son asırlarında imparatorlar cüppe adı verilen kısa gömlekleri tuniklerin üzerine giyerlerdi (Rice, 1999; 32-41; Ball, 2006; 16-53; Caroly n, 2008; 49-66; Köroğlu, 2010; 60-71).

Giyilen kıyafetlere baktığımız zaman ise karşımıza sırası ile şu kıyafetler çıkmaktadır:

- a. **Khiton:** Muhtemelen Akkadca “keten” anlamına gelen “kitu” kelimesinden türemiş olmalıdır. Khiton Mezopotamya’da kutanum adı verilen ketenden yapılmaktaydı. Hem kadın hem de erkek giysisi olan Khiton, aşağıdan veya üstten geçirilerek kullanılırdı. Alttan geçirildiğinde omuzlardan fibula adı verilen iğnelerle düşmemesi için tutturulurdu. Erkeklerde yaz mevsiminde tek başına bir giysi olarak da tercih edilen Khiton, kadınlarda yalnızca bir iç giysisi olmaktan ibaretti. Antik uygarlıkta özellikle de roma imparatorluğunda sıkça rastladığımız bu giysi kadınlarda bazen bel kısmından bir kuşak veya ip yardımıyla hafifçe dışa taşırılarak kullanılırdı. Kadınlarda ayak bileklerine kadar uzanan bu giysi erkeklerde genellikle diz üstündeki kullanımıyla tercih edilirdi (Yıldız, 2009; 55).
- b. **Dalmatika:** Geniş kollu üst giysisidir. Halk için pamuk, keten veya yünden yapılırken, zenginler için ipek kumaş kullanılırdı. Bizans stilinin temelini oluşturan giysilerden biridir. Dalmatika imparatorluğun ilk dönemlerinden (6. -10.yy) 10. ve 13. Yy.a kadar diz üstünden yere uzayarak 14. ve 15. Yy.lardaki Türk kaftanlarına dönüşmüştür (Yıldız, 2009; 59).
- c. **Tunik:** Her kesimden insanın giydiği boyasız yün ya da ketenden yapılan hafif drapeli giysidir. Yoksullar için temel giysi olarak kullanılırken zenginler için sadece bir iç giysisi görevi görmekteydi. Khitonla hemen hemen aynı amaçla kullanılan tunikler yüzyıllar içerisinde kullanım alanlarında da farklılık göstermiştir. Khiton adı verilen iç giyim kıyafetinden farkı fibulalarla tutturulmasına gerek olmayışıdır. Çünkü tunik sadece baş üzerinden geçirilerek kullanılmaktadır. Tunik Bizans stilinin temelini oluşturan giysilerden biridir ve erkeklerde genellikle diz üstüne kadar uzanırken, kadınlarda ayak bileklerine kadar uzanmaktadır (Yıldız, 2009; 66).
- d. **Pelerin:** Bizans imparatorluğunda yaygın kullanım alanı bulan bu üst giysisi, tek parça kumaştan oluşmaktadır ve genellikle omzun üzerinden veya göğüs hizasından fibula ya da broşlarla tutturulmaktadır. Sadece imparator ve imparatoriçelere özgü bir kıyafet değildir ancak halkın kullandığı pelerinlerden ziyade saray erkânının kullandığı pelerinler daha gösterişlidir (Yıldız, 2009; 71).
- e. **Loros:** Günlük kullanımdan ziyade daha çok resmi ve dini törenlerde kullanılan bu giysi tek parça olup oldukça uzundur. Uzun olmasının sebebi ise vücudun arkasından ve önünden çapraz veya düz bir şekilde dolandırılmasıdır. Kumaşın ucu resim 6’daki örnekte de olduğu gibi erkeklerde de kadınlarda da sol kolun üzerine atılır. Bazen erkeklerde göğüs üzerinde çapraz olarak sarılırken, kadınlarda düşey yönde sarılmaktadır fakat bu durum her zaman geçerli değildir. Genelde gümüş ya da altın rengi kumaştan giyenin mevkini belirten mücevherlerle süslenecek yapıldı (Yıldız, 2009; 76).
- f. **Maniyakis:** Ayrı bir yaka olarak kullanılan kumaştır ve Perslilerden alındığı düşünülmektedir. Bu kumaşın üzeri genellikle altın işlemeli yapılmıştır ve mücevher kakmalıdır (Yıldız, 2009; 88).

- g. **Kolobiyum:** Kısa kollu veya kolsuz bir tür tunik (Yıldız, 2009; 91).
- h. **Ayakkabılar:** Stola, toga vb. kıyafet türlerini antik Yunan ve Roma'dan devralan Bizans imparatorluğu, ayakkabı modellerinde de bu uygarlıklardan esinlenmiştir. Sıcak mevsimlerde bugünkü anlamda sandalet olarak adlandırdığımız ayakkabılar tercih edilmiştir. Diğer zamanlarda ise deriden yapılmış ayakkabılar kullanmışlardır. Türk-İslam modası içerisinde de rastlayabileceğimiz "çarık" diye adlandırılan ayakkabılara benzemekle birlikte küçük farklılıklarla ayrılmaktadırlar. Türklerde 'ökçe' olarak adlandırılan ayakkabının topuk kısmı, Bizans ayakkabılarında görülmemektedir. Genellikle düztabanlı ayakkabılar tercih edilmiştir ve bu ayakkabıların ön kısımları sivri veya oval biçimde düzenlenmiştir. Ayakkabılar deri malzemeden yapılmakta olup üzeri altın yaldızlı boya ile süslenmiştir. Süsleme programı içerisinde geometrik motiflerin yanı sıra haç motifinin de sıklıkla kullanıldığını görmekteyiz (Yıldız, 2009; 89-102).

2.1. Bizans Kıyafetlerinde Kullanılan Renkler

Bizans imparator ve imparatoriçe kıyafetlerinde sıkça rastlanılan renklerden biri erguvan rengidir. Erguvan renginin önemini imparator Iustinianos'un karısı imparatoriçe Theodora'nın şu sözlerinden anlıyoruz: "Saltanat süren biri için sürgünde yaşamak dayanılmazdır. Bu erguvan rengi giysim olmadan hiçbir zaman var olmayayım ve karşılaştığım kişilerin bana kraliçe diye hitap etmedikleri günü görece kadar yaşamayayım." Kıyafetin dışında günlük kullanımda da erguvan rengi önem taşımıştır ve imparatoriçe İrene'nin de oğlu Konstantinos'u erguvan rengi bir yatak odasında dünyaya getirdiği kaynaklarda geçmektedir. Diocletianus, kutsal giysilere bürünmüş kral kavramını ortaya atmış olup; Constantinus eflatun renkli giysi ve pabuçların kullanımını yalnızca kendisine ve ailesine özgü kılarak bunu onaylamıştır. Bu sayede de erguvan renginin sadece imparator ve ailesinin kullanımıyla sınırlanmış olmalıydı (Rice, 1999; 47; Tierney, 2007; 89-91).

Yüksek mevkide bir soylu, imparatorun bebeğinin taşırken erguvan giysiler içindeki babası, onun peşinden giderdi. Seyirciler bile gösterişli giysiler giyerlerdi. İmparator, elçi kabul ederken de özel kıyafetler tercih ederdi ve yakasının çevresi, göğsünün ve sırtının ortasına kadar mücevherler ve işlemelerle bezeli bantlar ile süslenmiş gösterişli brokardan yapılmış dar ve uzun bir giysi giyerdi (Rice, 1999; 47-51).

Bizans imparatorluğunda kullanımı sadece imparator ve imparatoriçelere özgü olan mor boyanın hazırlanma süreci son derece zahmetlidir. Bu nedenle de masraflıdır. Mor boya antik dönemden beri murex adı verilen deniz yumuşakçalarından elde edilmiştir. Boya maddesi murex türü deniz kabuklarının hypobranchial salgı bezinde üretilmektedir (Aygün, 2012; 51-54; Hill, 2003; 119).

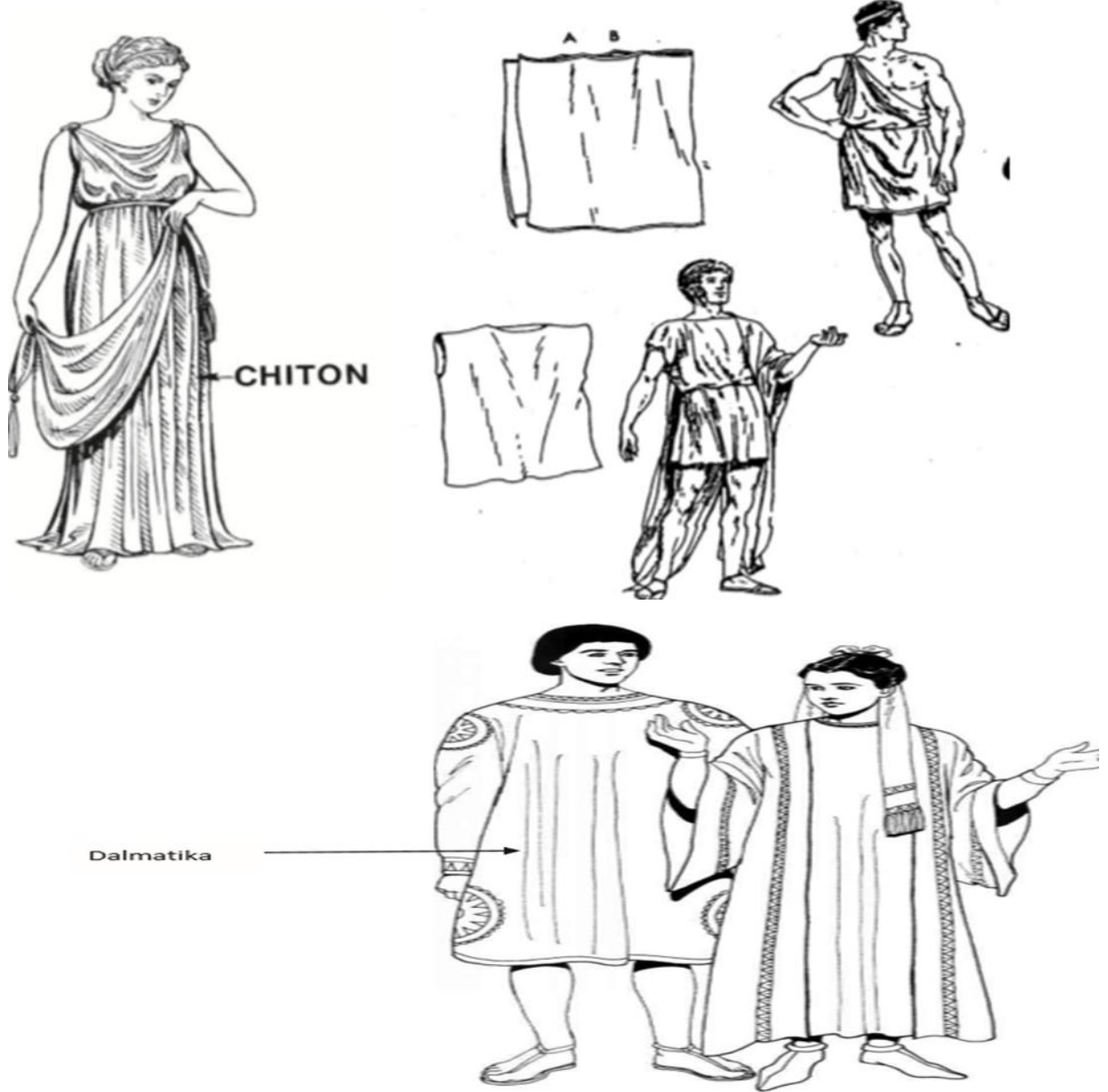
3. Değerlendirme ve Sonuç

Bizans'a ait mozaikler, duvar freskleri, resimli elyazmaları ve sikluslar üzerinde yer alan resimler ışığında, saray erkânının ve yönetici tayfanın kıyafetlerini incelediğimizde, Roma ve Yunan geleneklerinin Bizans İmparatorluğu'nda devam ettirildiğini görmekteyiz. Yunan ve Roma kıyafet tipolojisini incelediğimizde ise günlük hayatta ve saray içerisinde yöneticiler tarafından giyilen giysiler, Bizans'ta olduğu gibi yoğun gösterişten ziyade daha sadedir. Rahat hareket edebilme imkânı sağlayan bu kıyafetler içerisinde erkekler ve kadınların ortak giyim ürünü olan togalar ve tunikler yer almaktadır. Saray erkânının ve halkın aynı kıyafetleri günlük hayatlarında kullanmaları ise dikkat çekici başka bir konudur. Tipoloji olarak her ne kadar birbirine benziyor olsa da sarayda giyilen toga ve tuniklerin halk arasında daha sade tutulduğu gözlemlenmektedir.

Romanın Devamı Sayılan Bizans İmparatorluğu'nda Toga, Sıcak Mevsimlerde Tercih Edilirken Tunik, -Bizans'ta "Dalmatika" Olarak Da Adlandırılır.- Daha Ziyade İç Giyim

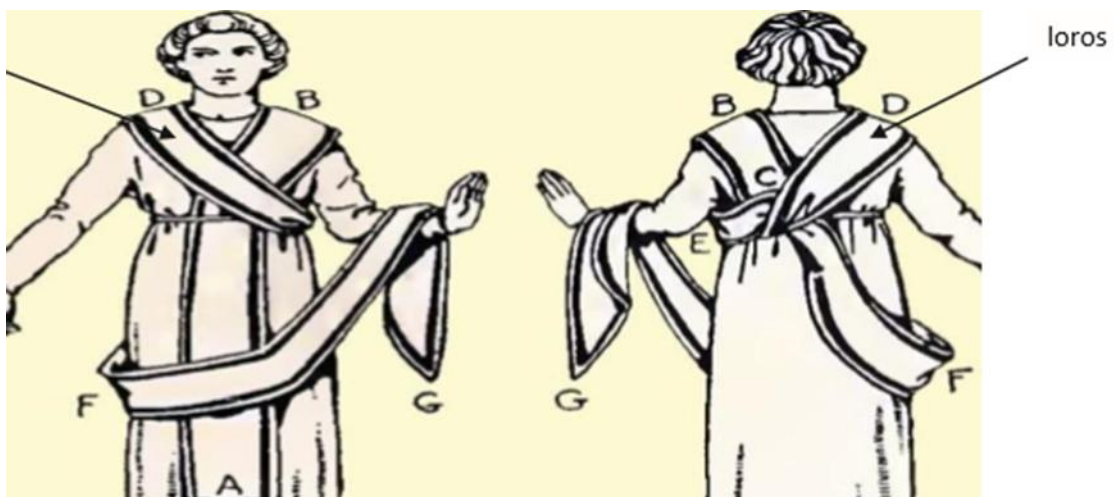
Olarak Kullanılmaktadır. Bizans İmparatorluğu'nda Toga, Tunik Veya Dalmatikalardan Başka Romalılardan Ve Yunanlılardan Farklı Olarak "Loros" Ve "Maniakis" Adı Verilen Giysi Türleri Mevcuttur. Ancak Bu Giysiler, Sadece İmparator Ve İmparatoriçelere Hastır Ve Aynı Zamanda Dini Törenlerde Ve Özel Törenlerde Giyilmektedir.

4. Ekler:

(Tunik)

Deriden yapılmış çocuk ayakkabısı, 5. - 8. yüzyıl, British Museum

Ucu sivriltilmiş deriden yapılmış ayakkabı, 5. – 8. yüzyıl, British Museum

KAYNAKÇA

- Afşin Aygün (2012), “Andriake Mureks Boya Endüstrisi”, *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bil. Enst., Antalya.
- Ball Jennifer (2006), *Byzantine Dress: Representations of Secular Dress (The New Middle Ages)*, Palgrave Macmillan.
- Connor L. Carolyn (2008), *Bizans 'ın Kadınları*, Yapı Kredi Yay.
- Herrin, J. (2016), *Bizans*, İletişim Yayınevi.
- Hill, B. (2003), *Bizans İmparatorluk Kadınları*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Karakök, Tunay (2010), “Türkiye'de Bizans tarihçiliğinin Genel Durumu ve Bir Bibliyografya Denemesi”, *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Sakarya.
- Köroğlu Gülgün (2010), *Bizans'ta Kadın ve Kadın Takıları*, Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi Yay.
- Maguire, H.(2017), *Bizans Saray Kültürü*, Yapı Kredi Yay.
- Ostrogorsky, Georg (2015), *Bizans Devleti Tarihi*, Ankara.
- Rice, Tamara Talbot (1999), *Bizans'ta Günlük Yaşam Bizans'ın Mücevheri*.
- Tierney, Tom (2007), *Byzantine Fashions*, New York.
- Yıldız, Sevcen (2009), *Bizans Tarihi, Kültürü, Sanatı ve Anadolu'daki İzleri*, Detay Yayıncılık.

Antik Yunanda Atlı Sporların ve Biniciliğin Görselleri, Etkileri ve Yorumlamaları

Mehmet İMAMOĞLU¹, Gülten İMAMOĞLU²

¹ Spor Bilimleri Fakültesi, Sinop Üniversitesi, Sinop, TÜRKİYE, mehmet.imamoglu@outlook.com

² Güzel Sanatlar Fakültesi, Ondokuzmayıs Üniversitesi, Samsun, TÜRKİYE

Öz

Bu çalışmanın amacı antik Yunan dönemindeki atlı sporların ve binicilik faaliyetlerinin yapıma şekillerini ve etkilerini araştırmaktır. Literatür taraması yapılmıştır.

Antik Yunan döneminde atlı sporlar ve binicilik faaliyetleri olimpiyatlara girmiştir ve hipodrom denilen at yarışlarının yapıldığı yerler oluşturulmuştur. Antik olimpiyatlarda at arabası yarışmaları dört atın çektiği, iki atın çektiği, dört tayın çektiği ve iki tayın çektiği şeklinde düzenlenmiştir. Biniciler güreş ve jimnastik gibi sporların aksine elbiseli olarak yarışmışlardır. Ödülleri araba ve at sahipleri almıştır. At eğitimi ve terbiye edilmesi ile ilgili kitap yazılmıştır. Atların kullanılmasıyla ruhsal bozukluğu olan insanlara psikolojik tedavi yolu açılmıştır. Kadınların antik Yunanistan'da katıldıkları ilk spor faaliyetleri olmuştur.

Atlı araba yarışmaları ve binicilik zaman içinde antik olimpiyatlardaki spor dallarından olarak hipodromlarda binlerce seyirci tarafından büyük bir coşku ile izlenir hale gelmiştir. Hipodrom olarak ilk yarış pisti Antik Yunan'da ortaya çıkmıştır. Araba yarışları antik Yunanistan'da kadınların sportif yarışmalar ile sosyal hayata katılımlarını artırmıştır.

Anahtar Kelimeler: Antik Yunan, At Arabası, Atlı Sporlar

Images, Effects and Interpretations of Equestrian Sports and Equestrianism in Ancient Greece

Abstract

The aim of this study is to investigate the ways and effects of equestrian sports and equestrian activities in the ancient Greek period. A literature review was conducted.

During the ancient Greek period, equestrian sports and equestrian activities were introduced into the Olympics, where horse races called the Hippodrome were built. At the ancient Olympics, horse carriage competitions were organized drawn by four horses, two horses, four foals and two foals. As opposed to sports such as wrestling and gymnastics, riders competed in the dress. Awards taken from owners of cars and horses. The book was written about horse training and finishing. With the use of horses, psychological treatment of people with mental disorders has been opened. Women's first sporting activities in ancient Greece.

Horse-drawn carriage competitions and equestrian races have been watched by thousands of spectators in the Hippodrome, with great enthusiasm as the sports branches of the ancient Olympics. The first racetrack appeared in ancient Greece. Races have increased the participation of women in the sports competitions and social life in ancient Greece.

Keywords: Ancient Greek, Horse-drawn Carriage, Equestrian Sports

1. Giriş

Modern olimpiyatların oluşumuna bir bakıma esas teşkil etmiş olan antik olimpiyatlar, Yunanistan'ın Pelopones yarımadasının güneybatısındaki eski Olimpia'da yaklaşık olarak 1200 yıldan fazla devam etmiştir. Milattan önce(MÖ) 776 yılında başlayarak her dört yılda bir yapılan oyunların devam ettiği bir ay süresince Yunan siteleri arasında her türlü kavga ve düşmanlığın yasak edildiği antik olimpiyatlardaki spor dallarından birisi de hipodromlarda binlerce seyirci tarafından büyük coşku ile izlenen at ve atlı araba yarışmalarıdır (Ünver, 2006). Olimpiyat Oyunları; Zeus'a onur vermek, Delphi'deki Pythian Oyunlarında Apollo'ya saygı göstermek, askerlere atletik yeteneklerini göstermelerinin yanı sıra servet ve alkış kazanma fırsatı oluşturmuştur. Çoğu çağdaş spor, bu eski oyunlarda kök salmıştır (<https://tr.thehealthypost.com>).

Atın evcilleştirilmesi ve binilmesi Türklere aittir. Atı ve umumi olarak çoban kültürünün esas unsurlarını ilk İndo-Germenler, eski Türklere borçludurlar denilmektedir (Koppers, 1983). Binicilik sporunun ilk izlerine, tarihte ilk Türk devleti olarak bilinen ve Çin'de yaşamış olan Chou "Çu"sülalesinin hakimiyeti döneminde rastlanmıştır. Türk asıllı imparator Hiao'dan (MÖ 900) söz eden kroniklerde, kendisinin mükemmel bir at ustası (binici) olduğu yazılmıştır (Alpman, 2001).

Antik Yunanda binicilik ve atlı sporlarda ödüller zeytin ve palmye dallarından örülmüş basit taçlar olarak verilmiştir. Bunların büyük manevi değeri vardır. Biniciler olimpiyatlara para kazanma hırsıyla değil, zafer elde etmek amacıyla girmişlerdir. Bu nedenle, Eski Yunanistan'da ünlü kişiler Olimpiyat Oyunları'na hiç kuşkusuz yalnızca atlı sporlardaki hünerlerini göstermek için katılmışlardır (Tutel, 1998). Atlar Kafkasya'dan, İran'dan, Mısır'dan ve Arap illerinden getirilmiş ilk numunelerin verdiği karışık nesiller halinde Yunanistan'ın muhtelif yerlerine ait yerli tiplerdi ve herhangi bir kan ve soy tasnifi söz konusu değildi (Kısakürek, 2000). Savaş arabası yarışının Olimpiyat oyunlarını kuran oyun olduğuna inanılmaktadır. Homer'in Iliad'ı Patroclus'un cenaze törenindeki yarışlardan bahsettiği için bu oyun türündeki ilk edebi kanıt olarak gösterilebilir. Eski zamanların Olimpiyat Oyunlarında ve Panhellenic Oyunlarında, hem dört atlı hem de iki atlı araba yarışları yapılmıştır. İlk defa MÖ 680 yılında Olimpiyatlara eklenmiştir. Başlangıçta etkinlik bir gün boyunca sürse de zamanla süreç iki günde bir olarak değiştirilmiştir. Araba yarışı, at sırtında yarış gibi diğer binicilik etkinliklerinin arasında en önemli yarış olarak görülmüştür. Ayrıca, festival günlerinde spor önemli bir etkinlik olmuştur. Yarışlar, Hipodrom adı verilen geniş, düz ve açık bir alanda gerçekleştirilmiştir (<https://nereye.com.tr/>). Binicilik Eski Yunan'da olimpik olarak yaşamsal alan bulmuştur. Başlangıçta, sonu çoğu kez ölümle neticelenen teke tek atlı muharebe şeklinde süren şövalyelikte Turnuvalar zamanla, tüm aristokrasi sınıfının izleyici olarak tribünleri doldurduğu, şövalyelerin aşk, kahramanlık, şan, şöhret ve mevki, her şeyini attan beklediği gösteriler haline gelmiştir (Kyle, 2014). Yunan spor mucizesi olarak adlandırılan olgunun temelinde, Türk kültür ve medeniyetinin bulunduğu tezi yer alır (Yıldıran, 1986).

Bu çalışmada antik Yunan olimpiyatlarında yer alan binicilik ve atlı sporların yapılması ve etkileri araştırılmıştır.

2. Antik Yunanda Atlı Sporlar ve Binicilik

MÖ 1000 yıllarında yapılan milletlerarası yarışmalardan sonra antik olimpiyat oyunlarını düzenleyen Yunanlıların, bu konuda Orta Asya Türklerinden esinlendikleri söylenmektedir (Karaküçük, 1986). Bu nedenle antik Yunanlılar binicilik ve atlı sporlara da yer vermişlerdir.

MÖ 700'lere doğru at arabası savaşta önemli önemini tamamiyle yitirmiş ve araba yarışları Eski Yunanlıların ata yer verdikleri tek alan olarak kalmıştır. Fakat araba yarışları birçokları için hayatın çevresinde döndüğü bir tutkudur. Yerel festivaller dışında yarışçıların buluşma yeri olimpiyatlardır (Emiroğlu ve Yüksel, 2002). 33. Olimpiyat Oyunlarından itibaren de at yarışmaları düzenlenmeye başlanmıştır. Araba yarışıyla ilgili ilk kayıtlara ise Homeros'un İlyada'sındaki cenaze oyunlarında rastlanır. Savaş ya da av için araba donanımı ve bakımına gücü yeten tek kesim aristokratlardı (Ünver, 2006).

Yunanistan'daki ilk spor müsabakaları dini ritüellerle ilişkilendirilmiştir. MÖ 2. Bin yılda liderlerin cenaze merasimlerinde tören düzenleme geleneği yer almıştır. Ölenlerin anısına spor müsabakaları düzenlenmiştir. Şekil 1'de MÖ 8. yüzyıl ortalarında cenaze merasiminden bir tasvirde ölümlerin şerefine düzenlenen araba yarışı görülmektedir. Ancak daha sonra savaşlar öncesinde fiziksel egzersiz, sağlıklı ve huzurlu yaşam kaynağı olarak etkili hale gelmiştir (<https://wownew.ru/tr/tourism-and-recreation/>).

Şekil 1. Cenaze merasimi tasviri

Atlı sporlar MÖ 680 yılında oyunlara dâhil olmuş, stadyum dört atlı iki tekerlekli araba yarışı için çok küçük olduğundan bu yarışlar stadyum yanındaki hipodrom da yapılmıştır (Swaddling, 1999).

Antik Yunanda arabaların hem iki atın koşulu olduğu küçük olanları hem de dört atlı büyük olanları mevcuttur. Sürücüler arabanın içinde ayakta dururlar, ellerinde dizginler, rakiplerine meydan okuyarak, nal sesleri, kişnemeler, koşum takımlarının göz alan parıltıları ve rengarenk süsler arasında tozu dumana katmışlardır. Yarış boyunca birbirine giren atlar yerlerde yuvarlanmış, arabalar devrilmiş, sürücüler birçok kez altlarında kalmıştır. İzlemeye gelenler de bu kıyasıya görüntüler karşısında, sonsuz bir heyecanla kendilerinden geçmiştir (Tutel, 1998).

Antik olimpiyatlarda farklı at arabası şekilleri görülmüştür. Dört atın çektiği "Tethrippon" yarışları MÖ 680 (25. ve 17. Olimpiyatlar), yetişkin at yarışları "Keles" MÖ 648 (33. Olimpiyatlar), iki katır tarafından çekilen "Apene" MÖ 500 (70. Olimpiyat), iki atın çektiği "Synoris" MÖ 408 (93. Olimpiyat), dört tayın çektiği "Tethrippon" MÖ 384 (99. Olimpiyat), iki tayın çektiği "Synoris" MÖ 268 (128. Olimpiyat), tay ve kısraklar için düzenlenen "Kalpe" ise MÖ 384 (99. Olimpiyat) yıllarında yapılmıştır (Yalouris, 1979).

Antik Yunanistan'da savaş arabaları ve diğer spor karşılaşmaları başlangıçta Homeros'un İlyada'da anlattığı gibi kahramanların cenaze oyunlarında yapılmıştır. Yarışlar hipodrom denilen bir arenada gerçekleşmiştir (İmamoğlu vd., 2018). Antik olimpiyatlar boyunca Eski Yunanda atın üzerine binilerek yapılan genel olarak üç çeşit at yarışı daha vardır. Bunlar sırasıyla 33. olimpiyatlardan itibaren başlayan binek at yarışı, 131. oyunlardan itibaren uygulanan tay yarışları ve iki at ile (biri yedekte) yapılan çifte yarışlardır. At yarışları, bir

binici ve yetişkin atlarla yapılan “Keles” ile tay ve kısraklar için düzenlenen “Kalpe”den oluşmuştur. Atlı araba yarışmaları ise dört atın çektiği “Tethrippon”, iki atın çektiği “Synoris”, iki katır tarafından çekilen “Apene” ve yine taylar tarafından çekilen “Tethrippon ve “Synoris” yarışmaları olarak düzenlenmiştir. Yarışların türüne göre mesafeler ve atılan tur sayısı değişmiştir, Tethrippon 12, Synoris 8, taylardan oluşan Tethrippon 8 ve Synoris 3 turdan oluşmuştur (Yalouris, 1979; Kyle, 2014). Şekil 2’de araba yarışları ve diğer yarışma türleri yer almaktadır.

Şekil 2. Araba yarışları ve diğer spor türleri

Arabalar tahtadan, küçük ancak iki kişinin ayakta durabileceği büyüklükte yapılmıştır, fakat hem dört atlı hem de iki atlı araba yarışlarında arabayı sadece bir kişi kullanmıştır. En hızlı ve güçlü at, arabayı dönüş noktalarında daha rahat çevirmek için sağ başa yerleştirilmiştir. Yarışmacılar yarış boyunca arabayı, daha az mesafe kat edip zaman kazanmak için, hipodromun iç tarafında tutmaya çalışmışlardır, bu yüzden de sürekli kazalar meydana gelmiştir (Ünver, 2006). Çoğu savaş arabası yarışında, yarış başına en az bir kaza olmuştur. Özellikle kritik dönüm noktalarında çarpışmalar yaygın bir şekilde görülmüştür. Binicilik yarışlarında mesafelerin yorucu ve uzun olduğu değerlendirilmiştir.

Arabalar, yarışına göre, pistte birkaç tur yapmışlardır. Virajlar hayli keskin olup bir işaret taşıyla belirlenmiştir, ancak gözü kara sürücüler hem mesafeden hem de zamandan kazanmak için bu taşın elden geldiğince yakınından dönmeye çalışmışlardır. Ama bu, başarılması gerçekten çok zor bir iştir. En gözü pek olanlarının gösterdikleri cesurca bir dalış, çoğu zaman tehlikeli, hata sonu ölümlü biten müthiş düşüşlere yol açmıştır (Tutel, 1998). Şekil 3’te araba yarışları tasvir edilmiştir.

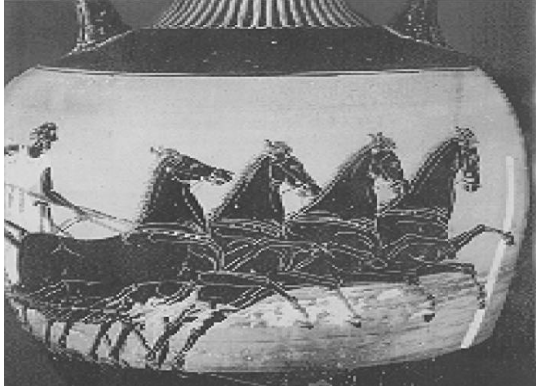

Şekil 3. Araba yarışları

Kimi zaman arabalar, bireyler değil devletler tarafından finanse edilmiştir. Örneğin MÖ 472'de Argives'in "kamu arabası" Olimpiyat şampiyonu olmuştur. Sicilya ve güney İtalya'da atlı sporlara yerel prensler tutkuyla bağlanmıştır. Oyunlara atlı ekipler gönderip, çeşitli adaklar adayarak, başlıca festivallerdeki kalabalıkları etkilemeye çalışmışlardır. Galibiyeti garantilemek için bir kişi aynı yarışa birden fazla araba sokabilmiştir. MÖ 416 yılında, Atinalı Alkibiades, Olimpiyat Oyunları'na yedi arabayla katılmıştır. Hem birinci ve ikinci, hem de üçüncü ya da dördüncü olmuştur, Aristophanes atlara bir servet harcayan, atla ilgili isimlerden hoşlanan (her biri "Hipp" ile başlayan) ve bütün gün atlardan başka bir şeyden bahsetmeyen genç ve şık Atinalıları alaya alırken, aklından onu geçirmiş olabilir. Alkibiades'in düşmanları onu, aralarında başka bir yarışmacının atlarını almanın da bulunduğu birçok şeyle itham etmişlerdir. Sicilya'nın fethinde general olmayı ümit eden Alkibiades ise Yunanlılar, Atina'nın Pelopones Savaşıyla zayıfladığını düşünürken, şimdi de kendisinin Olimpiyat Oyunları'ndaki olağanüstü performansı yüzünden şehrin gücünü abarttıklarını iddia ederek misilleme yapmıştır. Siyasi propagandanın Modern Olimpiyatlarda da izlerine rastlanmaktadır (Swaddling, 1999).

Yarışmaya katılan her genç iki atı kontrolünde bulundurmıştır, birisine binerken diğerini yedeğinde koşturmuştur. Yarış boyunca gerektiğinde sıçrayarak bir taydan diğerine geçmiştir, sonra bunu tekrar ederek yine ilkinde geçmiştir ki, bu at değiştirmeler koşu boyunca devam edip gitmiştir. Ama en büyük ilgiyi, her zaman olduğu gibi kıyasıya at sürülen araba yarışları çekmiştir. Ünlü filozof Sophokles'in ifadeleri şu şekildedir: "...Ve, bronz boru çalındığında, hepsi fırladı, hepsi atlarına bağırıyor, kamçılayıp dürtüyorlardı. Takırdayan arabaların patirtisi bütün arenayı doldurdu ve yoğun bir kütle halinde hızlanan arabaların ardındaki toz bulutu arasında, her arabada, buharlaşan nefesi ve teri, her eğik sırtığı ve uçan tekeri birbirine sırlıklam yapıştıran rakip aks ve nefes nefese küheylanlardan sıyrılmak için ekibini acımasızca dürtüyordu".

At yarışlarının yapıldığı yere hipodrom denilmiştir. Pistin toplam uzunluğunun 600 metre, eninin ise, standart yarış başlama çizgisinde yer alan 40 arabanın sığabileceği kadar, yani 200 metre civarında olduğunu tahmin edilmektedir. Bu durumda ortalama bir tur 1200 metre civarındadır (Kyle, 2014). Şekil 4'te dört atlı bir araba zafere koşarken tasvir edilmiştir. Şekil 5'te savaş arabası ve askeri görülüyor. Yarışma sırasında sürücü ayakta duruyordu, sadece trotters yarışmalarında düşük bir taburede oturuyordu. Tüm atletik yarışmalardan farklı olarak, sürücü çıplak değildi, uzun kuşaklı bir tunik vardı (<https://www.google.com.tr>).

Şekil 4. Dörtlü at ile arabacı

Şekil 5. Savaş arabası ve asker

Antik Yunan eyaletlerinde atların ve arabaların donatılmasının yanı sıra, eğitmenlerin ve jockeylerin (genellikle hizmetçi, aile üyesi ya da köle olarak ödenen) masraflarını karşılayabilecek elitler yaşamıştır. Jockeylerin eyer ve üzengi kullanmaksızın bindikleri yarışmalar ile çeşitli kategorilerde yapılan atlı araba yarışmalarının düzenlendiği hipodromlar, aynı zamanda at ve atlı araba sahiplerinin ödülleri aldıkları tören alanları olarak planlanmıştır. Ödüller binici veya sürücülere verilmemiştir. Tüm binicilik yarışmaları özellikle dört atlı araba yarışları, sahipleri için oldukça masraflı bir tutku olmuştur. Bu yüzden oldukça varlıklı kişiler binicilik yarışmaları ile ilgilenbilmiştir (Milns, 2000). Yarışlarda sporcuları değil sadece sahipleri zeytin çelengi ve Altis heykellerini almıştır. Araba yarışını kazanan veya at yarışında birinci gelen atı yetiştiren ailelere büyük bir saygı duyulmuştur. Xenophon'a göre atlı araba için at yetiştirenler dünyanın en saygın ve en önemli işini yapmaktaydılar (Kyle,2014). Sportif festivallerde, arabacılar nadiren araba ve atların sahibi olarak yer almıştır. Genellikle günümüzde yarış atı sahiplerinin jockeylerle olan ilişkisi gibi bir ilişki görülmüştür. Araba sürücülüğü son derece tehlikeli bir iştir, bu spora tutkuyla bağlı olmayanlar hayatlarını tehlikeye atmamıştır. Zafer kazanıldığında, bütün şan ve şerefi at sahibi kazanmıştır, tacın ve habercinin ağzından zafer kazandığı dört bir yana duyurulurken, adı şampiyonlar listesine girmiştir; arabacı ise zafer kurdelesiyile yetinmiştir. Nadir durumlarda arabacı, at sahibiyle beraber özel olarak bu olay için hazırlanmış bir kasideyle kutlanmıştır ya da zafer anıtında yer almıştır. Kendi arabalarını sürmek çok şerefli bir durum olarak kabul görmüştür. Pindar'ın Kasidelerinden birinde Thebesli Herodoros'u bunu yaptığı için kutladığı belirlenmiştir. MÖ 5. yüz yılda Spartalı Damonon bir yazıtta, oğlu Enymakraridas'la beraber, sekiz farklı festivaldeki at ve araba yarışlarında toplam altmış sekiz zafer kazanmıştır (Swaddling, 1999). Yarışma sona erdiğinde hakemler kararlarını vermişlerdir ve yarışmayı kazanan atlı arabanın ismini anons etmişlerdir. Seyircilerin arasında oturan atlı arabanın sahibi büyük bir gururla yerinden kalkar, ileriye doğru yürür ve arabayı çeken atlardan öndekini tutarak hakem heyetinin önüne gelmiştir. Başına zeytin dalından yapılmış tacı takılan atlı araba sahibi, sanki arabanın sürücüsüyümüşçesine tebrik ve kutlamaları kabul etmiştir (Kyle,2014).

Yarışlarda Zafer kazananlar, şehirlerine şan ve şeref kazanmış olarak dönmüşlerdir ki, onlar için asıl önemli olanı da bu olmuştur. Pindaros gibi şairler onların zaferlerini terennüm eder, adlarına zafer taçları kurur, kalabalık alanlara gerçek boylarından daha büyük boyutlarda heykelleri dikilmiştir. En büyük mükafat para ve menfaat değil şan ve şöhreti simgeleyen zeytin dalından bir taç olmuştur, galipler omuzlara alınarak taşınmış ve zafer alayları ile memleketlerine dönmüşlerdir. Onlar da kendilerine böylesine şeref kazandıran atlarına gözleri gibi bakmışlardır (Tutel, 1998).

Şekil 6'da palmye dalları ödülünü takılışı görülmektedir. Ayrıca başının, kollarının veya bacaklarının çevresine bağlanması için yün şeritler verilmiştir (<https://historymaniacmegan.com>). Şekil 7'de Antik Yunan'daki olimpiyat galibinin Yunan zafer tanrıçası Nike'den bir zeytin çelengi aldığı görülmektedir

(<https://historymaniacmegan.com>).

Şekil 6. Ödül takılışı

Şekil 7. Yunan tanrıçası Nike'den

Antik Yunan festivallerinde ve Olimpiyatlarında kadınlar doğrudan yarışmalara katılmamıştır fakat sahip oldukları atlar ve arabalar kazandığı zaman onlar da kazanmış sayılmıştır. (<http://blogs.getty.edu/iris>). Günümüzdeki binicilik yarışlarında jokeyin kazanmasıyla birlikte atın sahibinin de kazanmış sayılmasına benzer bir sistem görülmüştür.

MÖ 8. ve 7. yüzyılda İskitler tarafından atın Eski Yunan'a getirilmesi ile binicilik sanatı gelişmeye başlamıştır. Eski Yunan'da atın ve biniciliğin önemi kavrandıktan sonra tarihçi Ksenophon tarafından binicilik üzerine bilgiler veren "Hippike-Binicilik" adlı bir eser yazılmıştır (<https://www.frntr.com>). Antik çağda at terbiyesi savaş öncesi atları yumuşatmak ve binicinin isteklerine cevap verecek duruma getirmek amacıyla yapılmıştır. Antik Yunanda bütün bunlar eyer ve üzenge olmamasına rağmen ilkel bir başlık yardımıyla yapılmaya çalışılmıştır. O dönemde Xenophon tarafından yazılan ilk binicilik kitabı, aslında tam anlamıyla bir at terbiyesi eğitime yönelik bir çalışma olarak kabul edilebilir. Zira kitap tamamen binicinin at üzerindeki derin, dengeli ve hafif oturuşunun at ile bütünleşerek ondan istenilen hareketleri yapmasının temel şartı olarak gösterilmekte ve bu alışverişin doğal ve estetik olmasını savunmaktadır (Ünver, 2006).

Antik döneme ait Yunan kaynakları Türk-At beraberliğini "...Henüz ayakta durabilecek Hun çocuğunun yanında eyerlenmiş at hazır bulunur.... Hun Türkleri at üstünde yerler, içerler, alış-veriş ederler, sohbet ederler ve uyurlar At başka bir kavmi yalnız sırtında taşıdığı halde, Hunlar at üstünde ikamet ederler..." şeklinde tarif etmiştir (Homeyer, 1951).

Atlar antik Yunanistan'da başka bir amaçla da kullanılmıştır. "Hippotherapy" sözcüğü, Yunancada "at" anlamına gelen "**hippo**" sözcüğü ile "**therapy**" sözcüğünün bir araya gelmesi ile oluşmuştur. Atlı terapi yani Hipoterapi atla tedavinin özel bir alanıdır. Atlarla tedavinin ilk olarak MÖ 460-370 yıllarında Yunanlı Hipokrates tarafından "*Natural Exercises* (Doğal Egzersizler)" adı altında uygulandığı bilinmektedir (<https://www.atveinsan.com>).

MÖ Antik Yunan Sparta şehrinde 440 civarında doğan ve Kral Sparta Euripon'un kızı olan Cynisca Antik Olimpiyat Oyunlarındaki kadınlar için izin verilen tek disiplinde yer almıştır ve araba yarışını kazanmıştır. Bu Spartalı prenses genellikle bir kadının sosyal canlanmasının sembolik bir figürü olarak anılır (<https://www.google.com.tr/search>).

3. Sonuç

Antik çağ Yunan kavimleri arasında at, atlı araba yarışmaları ve binicilik zaman içinde antik olimpiyatlardaki spor dallarından birisi olarak hipodromlarda binlerce seyirci tarafından büyük bir coşku ile izlenir hale gelmiştir. Hipodrom olarak ilk yarış pisti Antik Yunan'da ortaya çıkmıştır. Araba yarışları antik Yunanistan'da kadınların sportif yarışmaları ile sosyal hayata katılımlarını artırmıştır.

KAYNAKÇA

- Alpman C (2001). Eğitimin Bütünlüğü İçinde Beden Eğitimi ve Çağlar Boyunca Gelişimi. İstanbul: GSB Yayınları
- Eberhard W (1947). Çin Tarihi. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları
- Emiroğlu K Yüksel, A., (2002). Yoldaşımız At. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Homeyer Z (1951). Atilla der Hunnenkönig. Berlin
- Karaküçük S (1986). Milletlerarası Politikadaki Önemi Açısından Olimpiyat Oyunları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Kısakürek NF (2000). At'a Senfoni. İstanbul: Türkiye Jokey Kulübü Yayınları
- Koopers W (1983). İlk Türklük ve İlk İndo-Germenlik. Belleten (5-522)
- Kyle DG (2014). Sport and Spectacle in the Ancient World, John Wiley & Sons, Ltd, The Atrium, Southern Gate, Chichester, West Sussex.
- Milns B (2000). The Ancient Olympic Games. Lausanne: Department of Classic and Ancient History
- Swaddling J (1999). The Ancient Olympic Games. North Yorkshire: The British Museum Press
- Tutel E (1998). At Yarışları ve Atlı Sporlar. İstanbul:İletişim Yayınları
- Ünver AF (2006). Antik Çağdan Modern Olimpiyatlara Binicilik Sporunu Ve Türk Biniciliğinin Olimpik Gelişim, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Ana Bilim Dalı Doktora tezi.
- Yalouris N (1979). The Eternal Olympics:The Art and History of Sport. New York: Caratzas Brothers Publishers
- Yıldıran İ (1986). Tarihi Kaynakları Açısından Türk Spor Kültürü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü

İnternet kaynakları

<https://www.atveinsan.com/hipoterapi-atli-terapi-uygulamaları-m477902.html>

<http://blogs.getty.edu/iris/the-getty-villa-guide-to-the-ancient-olympics/>

<https://nereye.com.tr/antik-yunanistanin-en-populer-spor-oyunlari/>

<https://tr.thehealthypost.com/sports-games-in-ancient-greece-28987>

<https://www.frmtr.com/23540496-post2.html>

https://www.google.com.tr/search?q=ANT%C4%B0K+YUNANADA+B%C4%B0N%C4%B0C%C4%B0L%C4%B0K+VE+ATLI+SPORLAR&ei=wMR_W9qPOMPRgTvhp3YAg&start=30&sa=N&biw=1906&bih=945

<https://wownew.ru/tr/tourism-and-recreation/physical-culture-and-sport-in-ancient-greece/Binicilik>

Türk Şamanlığı'nın Başlıklar Üzerinde Yorumlanması

Kevser GÜRCAN AKBAŞ

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul, TÜRKİYE. kevser.gurcan@msgsu.edu.tr.

Öz

Türk Şaman inanç sisteminde Şaman'ın sahip olduğu ve ritüellerinde kullandığı bütün giysi ve aksesuarlar kendisine özgüdür ve ruh atasının istekleri doğrultusunda hazırlanmaktadır. Bu yüzden Şaman elbisesi yahut aksesuarlarının tasarımı değil ancak bu materyallerin esin kaynağı olarak kullanıldığı tasarım ve sanat eserlerinin hazırlanması mümkün olabilmektedir.

Bu çalışmada, Türk Şaman İnanç Sistemi'nde öne çıkan temel prensiplerin somut olarak ortaya konulmasına çalışılmış, bu sebeple dönemin materyal ve tekniklerine mümkün olduğunca yakın olan malzeme ve uygulamalarla modellemeler geliştirilmeye çalışılmıştır. Türk Şamanlığında genel olarak ritüellerin içinde ve materyaller üzerinde bulunan ruh atası, evren sembolizmi, aşağı ve yukarı dünyanın düzeni gibi temel öğeler esas alınarak Şaman başlığı formunda modellemeler gerçekleştirilmiştir. Bu vesile ile dünyanın pek çok yerinde, farklı dönemlerde uygulanmış olan Şamanizm'in esaslarının Türklerin yaşadığı coğrafyalardaki özgün yanlarının ortaya konularak yanlış anlaşılmalara ve adaptasyonlardan uzaklaştırılarak özgün yanlarının vurgulanması ve literatüre kazandırılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Şaman İnanç Sistemi, Şamanizm, Şaman Başlığı.

Abstract

In the Turkish Shamanic belief system, all the clothes and accessories worn and used by the Shaman in rituals were unique and specific to this system. They were prepared according to the wishes of the spiritual ancestor of the Shaman. For this reason, it was only possible to prepare the design and artistic works which inspired the materials; and the design of the accessories and the clothes of the Shaman were not so important.

In this study, the basic principles that came to the forefront in the Turkic Shamanic belief system were determined in a concrete manner; and for this reason, models were developed with materials and practices that are close to those that were used in those times. These Shaman headdresses were created by considering the spiritual ancestor of the Shaman, the universe symbolism, and the order of the lower and upper worlds, which were common in the Turkish Shamanism, as the bases. In this respect, the specific aspects of the principles of Shamanism, which was applied in different periods in many parts of the world, in the areas where the Turks lived in those times were determined. It was also aimed to eliminate any misunderstandings and adaptations, emphasize its specific aspects, and contribute to the literature in this field.

Keywords: Turkic Shamanic Belief Sistem, Shamanism, Shaman Head-dress.

Türkler&Şamanlık

Türk kültürü, milat öncesinden bugüne, Asya'dan Avrupa'ya, Sibiry'a'dan Mezopotamya'ya kadar uzanan geniş bir alanda varlığını sürdürmüş, temas ettiği diğer kültürler ile beslenen zenginleşmiş, var olduğu coğrafyalarda daima etkisini göstererek, izlerini bırakmıştır. Yazılı kuralları olmaksızın, doğa ile uyumlu yaşamın ve doğa üstü güçlerle dengede kalmanın gereği olarak gelişen Şamanlık, Türklerin varoluşundan bu yana bir inanç sistemi olarak, Türk kültürünün en önemli yapı taşlarından biri olmuştur.

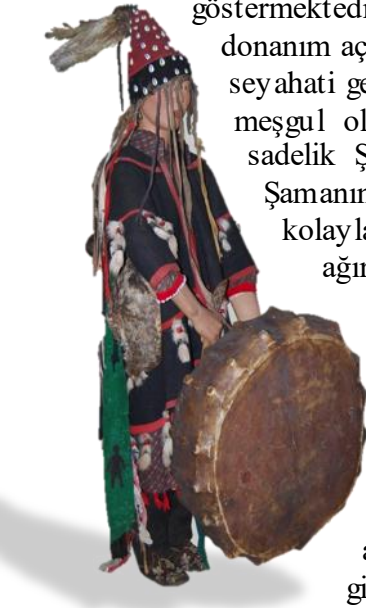
Türk Şamanlığı, erken devirde başlayıp günümüze kadar varlığını sürdürebilmiş ve yazılı kurallarının bulunmaması nedeniyle nesiller boyu sözlü aktarımlarla devamlılık gösterebilmiş bir olgudur. Türk milli kültürü üzerinde önemli etkileri olan bu inanç sisteminin en önemli unsurlarının başında Şaman giysi ve aksesuarları gelmektedir.

Bu materyaller, hazırlanma sebepleri, süreçleri, prensipleri, kullanım sırasındaki *zaman-mekan-kavram* değişkenleri ile üzerinde bulundurduğu, neredeyse tüm evreni temsil eden nesnelere birlikte özgün bir giysi formunda, Şaman'ın soyut aktivitelerinin somut bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk halklarında "Kamlık" olarak varlık gösteren Şamanlık anlayışı, atalar kültürüne dayalı olarak gelişen ve doğayla bütünleşik yaşamı esas alan bir inanç sistemidir.

Şaman'ın planlı ve kontrollü olarak gerçekleştirdiği astral seyahatleri süresince, iletişim kurduğu doğa üstü güçler ile insanlar arasında arabuluculuk faaliyetleri, şüphesiz sıradan insanlardan farklı güç ve yetilerin yanı sıra özel yöntemler ve araçlar gerektirmektedir. Şaman ritüellerinin en etkili araçlarından biri olan giysi ve başlıkları Şaman'ın zırhı, bineği, koruyucu ruhlarının barınağı ve kimliğinin göstergesi olmasıyla birlikte, tarih öncesi devirlerden günümüze kültürel taşıyıcılığın da sorumluluğunu üstlenmiş simge yüklü nesnelere bütünüdür.

Şaman Giysi ve Aksesuarları

Şaman donanımları, Şaman'ın uzmanlaşması ile birlikte artmakta ve değişiklik göstermektedir. Acemi Şaman'ın faaliyetleri kısıtlı olduğundan giysisinin donanım açısından zengin olması beklenemez. Acemi Şamanlar dünyalar arası seyahati gerektiren durumlardan çok, basit hastalıkların sağaltımı gibi işlerle meşgul olmaktadır (Anohin, 2006: 41) Acemi Şaman'ın kıyafetlerindeki sadelik Şamanlar arasındaki hiyerarşik düzeni belirlerken aynı zamanda Şamanın ayinler sırasında göstermesi gereken performansını da kolaylaştırıcı bir durumdur. Çünkü deneyimli bir Şaman'ın giysisi, ağırlığı oranında hareketleri de kısıtlayıcıdır. Şaman'ın saatlerce yorulmadan coşkulu bir şekilde dans etmesi her ne kadar yardımcı ruhlarının yetileri ve güçleri ile ilgili ise de aynı zamanda Şaman'ın fiziksel gücünün de gelişkin olmasını gerektirmektedir.

Giysilerin biçimi, kullanılan malzeme, süslemeler ve donatılarla kazandırılan bu simgesellik, Şaman elbiselerini somut bir nesne olmaktan çıkarıp, Şaman'ın zaman ve mekan sınırlarını aşabilmesini sağlayan bir araca dönüşmesinin koşuludur. Şaman giysileri üzerinde bulunan unsurlar ağırlıklı olarak; sicim ve saçaklar, ruh atası figürü, metal aksesuarlar, deniz kabukları, hayvan figürleri, kukla/bebek, boncuk işleme, sedef düğmeler, güneş-ay ile yıldızları simgeleyen unsurlar ve Şaman aynasıdır.

Şaman elbiseleri, Şaman aktivitelerinin ve Şaman dünya görüşünün dışa vurumu ve ispatı olmasının yanı sıra bu sistemin neredeyse Şaman kadar merkezinde olan bir unsurdur. Ruh atasının dili ve Şamanlığın (performansını gerçekleştirmede) bir aracıdır.

Şaman elbiseleri belli bir disiplin çerçevesinde hazırlanır. Her bir giysinin tamamlayıcı unsurları ile birlikte kendine özgülüğü bulunur ve ait olduğu topluluğun gelenek ve göreneklerine göre bir bütünlüğe sahiptir.

Şaman elbiselerinde, hiç bir detay manasız değildir. Giysinin üzerindeki süslemelerin yapıldığı iplik sıradan bir malzeme, zincir gürültü aracı ve şeritler de sadece paçavralar olarak tanımlanamaz. Görünenin ardındaki mana sorgulanmadığı sürece, yapılan çalışmaların Şaman inanç sisteminin materyallerinin fiziksel tespit ve tanımlamalarından öteye gitmeleri söz konusu değildir. Giysinin bu basit gibi görünen üç detayının arkasında “nasıl?” sorusunun cevabı bulunmaktadır. Nakışın işlendiği ipliğin yaban geyiğinin beyaz gerdan kılından olması tesadüf değildir. Hastalığın tedavisinde, hastanın ruhunu bulan ve kötü ruhların esaretinden kurtaran Şaman, elbisesindeki şeritlerden oluşan kuyruğu, bu ruhu taşımada araç olarak kullanmaktadır. Zincir, ruhun tutunmasına ya da bağlanmasına yardımcı olmaktadır. Bu astral yolculukta ruhun güvenliğini sağlayan da yaban geyiğinin gerdan kıllarıdır (Aleksenko, 1996: 33). Bu basit örnekten yola çıkarak, diyebiliriz ki, Şamanik dünya görüşünün şifrelerinin çözümlenmesinde ilk adım, her bir unsurun “anlamı olduğu”na inanmak ve “anlam”ı sorgulamak olmalıdır. Ancak bu bakış açısı ile değerlendirildiğinde birbirinden uzak fikir ve bulguların kompozisyondaki doğru yerlerini bulmaları mümkün görülmektedir.

Şaman giysileri Şaman inanç sisteminin yazılı olmayan neredeyse tüm prensiplerini sembolik olarak üzerlerinde taşımaktadırlar. Giysi üzerindeki her bir detay bir inanışın dışa vurumu ve ispatıdır.

Türk Şaman elbiselerinden hareketle ulaşılabilecek çıkarımlardan bazıları; evrenin katmanları ve öteki dünyaların yolları, Şaman’ın ruh atası, ana-hayvan kimliği (aynı zamanda boyun da koruyucusu olan, ölmüş Şaman’ın ruhu), Şaman’ın birden fazla sayıda ruhu olduğu (sıradan insanlarda iki tane olduğuna inanılır) ve esrime halindeyken bu ruhların Şaman’ın bedeninden çıkarak çeşitli hayvanlara dönüşmüş olarak dünyalar arası seyahat edebileceği görüşü (Eliade,1999: 27), İskelet simgeselliği (ölüp yeniden dirilme), hayvan sembolizmi ile birleşen Şaman’ın yardımcı/koruyucu ruhlarının bulunduğu fikri, ritüel sürecinde Şaman’ın yaşadıkları (seyahatleri, mücadeleleri, iletişim kurduğu öteki dünya varlıkları).

Şaman giysi ve aksesuarları, halklara göre tipik özellikler göstermelerinin yanı sıra temelde biçim ve donanımları açısından her biri özgün örneklerdir. Belirleyici, ayırt edici unsurlar; Şaman’ın ruh atası, hayvan-ana figürü, Şaman’ın Ak/ Kara Şaman oluşu (adına ayin düzenlediği, iletişime geçtiği yeraltı yerüstü tanrı ve ruhları, seyahat ettiği dünyalar), acemi ve deneyimli Şaman oluşu, büyük ve küçük Şaman oluşu (güçlü/zayıf Şaman) ve uzmanlık alanları. Şaman’ın ekonomik durumu, topluluk bireyleri tarafından hediye edilen unsurların da Şaman donanımının farklılaşmasında ikinci derecede önemli kriterlerdir.

Tuva, Altay, Tuva, Hakas Şaman Başlıkları. Fotoğraflar: Kevser Gürcan.

Şamanlar & Materyaller & Semboller

Don Değişirme

Şaman, hastanın kaybolan ruhunu bulup getirmek, ölenin ruhunu ölümler dünyasına götürmek, Tanrı ve ruhlarla iletişim kurmak için kat edilmesi gereken yollarda (evrenin katları arasında) ihtiyaç duyulan hayvana dönüşebilmektedir. Kimi zaman at olarak yola çıkan Şaman, geyik olup dağları aşar, kartala dönüşerek göklere uçar, balık olup nehirleri geçer, ayı olup canavarlarla dövüşür ve kaza binip geri döner. Duyular üstü olaylarda Şaman'ın kuş olup uçabilmesi için giysisinin tam bir kuş formunda olması gerekmez. “İnsan hangi görünümü verirse o olur” (Eliade,1999: 211). Sadece imge ve simgeler de Şamanın bir bütün olarak o şeye dönüşmesini sağlayabilir. Giysi üzerindeki herhangi bir kuş unsuru (tüy, kanat vb. hatta bunların stilize bir çizimi bile) ya da bu unsurları simgeleyen diğer nesnelere (sicim, kurdele vb.) Şaman'a sihirli uçuşu gerçekleştirme yetilerini ve özelliklerini kazandırmaktadır. Ayrıca Şaman ayın sırasındaki şarkıları ve taklit ettiği hayvan sesleri ile de bu dönüşümü hissettirmektedir. Diğer hayvanlar için de benzer bir durum söz konusudur. (Gürcan Yardımcı, 2016: 459).

Ruh Atası

Türk halklarına ait Şaman giysilerinde ruh atasını ve yardımcı/koruyucu ruhları temsil eden kuş ve geyik sembolizmine rastlanmaktadır. Türk halklarında kuş simgeselliği ortak unsur olarak öne çıkmaktadır. Kuzeye doğru gidildikçe bu simgesellik geyik simgeselliği ile birleşmektedir. Giysilerde geyik sembolizmi taşıyan unsurlar olduğunda bile kuşa ait detaylar bulunmaya devam etmektedir. “*Emeget*” ölü Şaman'ın ruhu (ruh atası) olarak tanımlanmaktadır. İnsan bedeni büyük Tanrıların gücünü almaya yetmeyeceğinden, Şaman'ın koruyucu ruhu Şaman'ın dışında ve daima yanında bulunmaktadır. Şaman çağırır çağırılmaz gelmekte, ona yardım etmekte, korumakta ve tavsiyeler vermektedir. Şaman, yalnızca “*Emeget*” vasıtasıyla görmekte ve duymaktadır.

Kuş Sembolizmi

Türk Şamanlığında giysiler üzerindeki ana eleman kuş simgeselliğidir. Bu simgesellik, başlıklarda ve giysilerde kuş tüyleri, kuş pençesi ve gagası gibi gerçek unsurlar, kuş teleklerini simgeleyen metal sallantılar, metal ve kumaştan hazırlanmış kuş figürleri ile kuş kuyruğu ve kanatlarını simgeleyen sicim ve saçaklarla gerçekleştirilmektedir. Kuş sembolizmi olan giysilerde, başlıklarda kuş tüyleri, elbisede kol altı ve etek uçlarına geçirilen sicim ve

saçaklar, muhtelif yerlere tutturulan kuş tüyleri, kuş teleklerini simgeleyen metal sallantılar, kuşun kaburga kemiklerini simgeleyen bakır plakalar (bazen boncuk işlemleri ile), bazen giysinin arka kısmında kuyruk detayı, çizmelerde kuş pençelerini simgeleyen işlemler üzerinde görülmektedir. Kuş tüyleri Türk halklarının Şaman başlıklarının ortak özelliğidir. Türk mitolojisinde mistik anlam kazanan Simurg, Hüma, Anka gibi kuşlar bulunmaktadır. İster kendisi isterse yalnızca ismi olsun, kuşların Türk kültüründe “töz” (ongon) olarak etkili oldukları bilinmektedir. “Töz”ler soyun ölen atalarını simgelediklerinden ve öldüklerinde kendilerinden sonra gelen nesli koruduklarına inanıldığından, özellikle Şaman inanç sistemi içerisinde koruyucu ruhlar (ata-ruhu) olarak karşımıza çıkmaktadır.

Geyik Sembolizmi

Geyik sembolizmi, metalden hazırlanan çatal boynuzlu taç şeklinde başlıklar, elbisenin özellikle sırt kısmında ve kollarında bulunan boynuzlu metal unsurlar, göğüsükte nakışla işlenen detaylar, çizmelerde işlenerek oluşturulmuş geyik bacağını, diz kapağını ve toynaklarını gösteren şekiller, geyik bacak kemiklerini simgeleyen metal unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Türk mitolojisinde geyik, koruyucu unsurdur ve Türk inanç sisteminde kutsal değer taşımaktadır. Bazı efsanelerde de şifa verici karakter olarak görülmektedir.

İskelet Sembolizmi

İskelet sembolizmi, bazen kumaş şeritlerin aplike edilmesiyle, bazen hayvan kılı ile nakış olarak işlenmesiyle, bazen de metal çubuk ve plakaların omurgayı ifade eder şekilde dizilmeleriyle oluşturulmaktadır. Bu kemiklerin, giysinin sahibi olan Şaman’ın ruh atasını (daha önce Şaman olan) simgeledikleri düşünülmektedir. Aynı zamanda Şaman’ı özellikle yerin altına gerçekleştirdiği seyahatlerinde, kötü ruhlar ve öteki dünya yaratıklarının saldırılarına karşı fiziksel olarak da koruyan bu zırhlar, Şaman’ın koruyucu ruhlarını da ifade etmektedir.

Türk Şamanlığı’nın öncelikli ve dünyanın pek çok noktasında yaşamış ve yaşatılmakta olan Şamanlık uygulamalarından ayırıcı olan özelliği, adayın Şamanlığa geçişinden önceki ölüp yeniden dirilme aşamasıdır. “Sırta erme” denilen ve “yeni doğma” anlamına gelen bu olgu, Şaman’ın “görme ve bilme” (sıradan insanlardan farklı olarak, görülmeyeni görebilme ve bilinmeyeni -gaybı- bilebilme) yeteneklerinin kazandırıldığı ritüeli ifade etmektedir. Şaman, ancak bu kazanımın ardından dünyalar arası seyahat edebilmekte ve yerin altına girebilmektedir.

Kemikler aynı zamanda Şaman’ın devamlılığının (ölümsüzlüğünün) bir kanıtı olarak kendi kemiklerini simgelemektedir. Ölüp yeniden dirilme deneyimi Şaman’a öteki dünyada, soyundan gelenlere rehberlik etmesi için imkan sağlamaktadır. İki dünyanın, ölümlerin ve dirilerin ruhları arasında moderatörlüğünün anahtarıdır. Bunun göstergesi de Şaman giysileri üzerindeki iskelet sembolizmidir.

Çan ve Çingiraklar

Şaman giysileri üzerindeki demir nesnelere, kötü ruhların saldırılarına karşı bir kalkan vazifesi görmek ve Şaman’ı korumaktadır. Madeni nesnelere canlı olduğu düşünüldüğünden, paslanmayacağına inanılmaktadır. Çan ve çingirakların çıkardığı seslerle kötü ruhlar korkutulup kaçırılmaya çalışılmaktadır. Bununla birlikte Şaman, pek çok ruhtan yardım alır ve bu ruhlar ayinden hemen önce gelip Şaman’ın davuluna ve elbisesine yerleşir. Ayin sırasında Şaman çan ve çingirakların sesleriyle ruhları yardımına çağırır. Şaman’ın

aktiviteleri sırasındaki muhatapları fiziksel güç kullanan insan ya da hayvanlar değil, düşünsel anlamda mücadeleye giriştiği ruhlar ve öteki dünyanın yaratıklarıdır. Dolayısı ile Şaman giysileri üzerindeki çanlar, çingraklar, yay ve oklar ile nakışlardaki detaylar (örn; dönemin savaşçı giysilerinde kullanılan, baklava dilimi şeklinde ve köşeleri sağlamlştırılmış “Altay deseni”) sembolik değer taşımaktadırlar.

Güneş & Ay ve Evren Sembolizmi

Güneş ve ay sembolizmi, Şaman elbiselerinin değerlendirilmesinde üzerinde durulması gereken önemli konulardan biridir. Türk kültüründe ay ve güneş oldukça önemlidir. Türklerin tarih boyunca güneşe verdikleri önem ve duydukları saygı bunun bir göstergesidir. Şaman elbiselerinde kozmogonik unsurlar Şamanın üst ve alt dünyaya yolculuklarıyla ilgilidir. Özellikle Şaman elbiselerinin arkasında bulunan metal güneş ve ay sembollerinin, Şaman’ın karanlık dünyaya seyahatleri boyunca onun yolunu aydınlattıklarına inanılmaktadır. Bu yuvarlak metal unsurlar aynı zamanda Şaman’ın yeraltı seyahatlerinde geçiş için kullandığı “oybon timir / yerin deliği”ni ifade etmektedirler.

Erlık & Ülgen ve Metaller

Türk halklarının Şaman elbiselerinin hemen hepsinde metal unsur bulunması önemli bir konudur. Metaller, metalurjik ve sembolik açıdan birbirlerinden farklılık göstermektedirler. Bunlar; ruh atası figürü, hayvan figürleri, çingraklar, yassı ve boru sallantılar, zincir, Şaman aynası, güneş ve ayı sembolize eden yuvarlak unsurlar, insan ya da kuş kemiklerini simgeleyen levhalar ve yassı parçalar, kaburga kemiklerini simgeleyen ızgara şeklindeki plakalardır. Bu unsurların metalden ve çoğunlukla da demirden yapılmış olmasının Türk kültüründe eskiden beri var olan ve önemi bulunan demirci kültü ile ilgilidir. Ayrıca yer altında bulunup da insanlara kötülük gönderen *Erlık*’in de sarayının demirden olması, demir pençelerinin bulunması vb. inanışlar, Şaman’ın yer altı seyahatlerinde demir unsurunu kullanmasını destekleyen etkenler olmaktadır. Demir kullanımı güneyli halklarda çan ve çingraklar, yay ve oklar, konura ve plakalar şeklinde iken, kuzeyli halklarda demir kullanımının çok daha fazla olduğu görülmektedir. Metal unsurlar yer altı seyahatlerinde ana unsur olarak görülmekte ve giysinin ağırlaşmasını sağlamaktadır. Metalin bu kadar yoğun kullanılması, bir bakıma zırh olan Şaman elbiseleri için anlaşılır bir durumdur. Böylelikle Şaman, hem yerin altına inmede bu unsurların ağırlığından faydalanabilecek hem de kendini kötü ruhların saldırılarından koruyabilecektir. Bununla birlikte elbisenin omuz kısmında, yakanın hemen altında yer alan ve göğün 9 kat yukarısında bulunan *Ülgen*’in kızlarını simgelediğine inanılan bebek/kuklalar (7 adet) (Çoruhlu, 2010: 21) Altay Şaman elbiselerinin ana unsurlarından sayılmaktadır. Aynı unsurlar, benzer özelliklerde ve sayılarda Tuva ve Kalmukların Şaman elbiselerinin sırt kısımlarında da yer almaktadırlar.

Süslemeler

Altay, Tofa, Tuva ve Hakas Şaman elbiselerinde nakış ve dikişle, deniz kabukları, boncuk ve sedef düğmeler kullanılarak yapılan süslemeler, giysiye estetik bir görünüm kazandırmaktadır. Altaylardaki süslemeler genellikle kırmızı, beyaz, kahverengi, yeşil ve siyah renkte yapılmaktadır. Tipik Altay deseni olarak adlandırılan baklava şeklinde, köşelerinde boğumlar oluşturularak hazırlanan desen Moğol savaşçıların çelik perçinli giysi süslemelerine benzemektedir. Tofalar ve Tuva Şaman elbiseleri üzerindeki nakışlar ise, kumaş şeritlerle yapılmış ve iskelet sembolizmini öne çıkaran uygulamalardır. Dolganların göğüslük kısmına da kumaş şeritlerle iskelet görünümü verilmiştir ancak Yakutlardaki gibi kol ve kaburga kemiklerini simgeleyen metal plakalar daha belirgindir. Giysiler üzerinde

metallerle ya da işlemlerle oluşturulmuş ızgaralar, Şaman'ın yeraltı seyahatlerine inişi için yol olarak kullanılmaktadır (Gürcan, 2018: 341). Türk halklarının Şaman başlıklarında zemin ya da süsleme materyalleri olarak kırmızı renk çokça tercih edilmektedir. Kırmızı renk ruhların korkutulması ile ilişkilidir (Harva, 2014: 415).

Şaman Başlığı Koleksiyonu

Türk Şamanlığı'nın başlıklar üzerinde yorumlanması çalışması 10 adet Şaman başlığından oluşmaktadır. Bu başlıklar ağırlıklı olarak Altay, Tuva, Tofalar (Karagas), Hakas/Kaçın ve Yakut (Saha Türkleri) halklarının Şaman başlıkları formları esas alınarak şekillendirilmiştir.

Abaası oyuna

Kamnykh-poryuk

Tinbura

Kam-biurik

Eeren (ongon)

Bokhoso

Khubilghan

Küsüngü

Biçe ham

Abaası

Başlıklar hazırlanırken Türk Şamanlığının temel prensipleri göz önünde bulundurularak, öne çıkan unsurlar, uygun materyallerle somut olarak ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışmanın doğasına paralel olarak başlıklara Asya ve Sibiryaya özellikle de Altaylarda kullanılan ve Türk Şamanlığı ile ilgili anlamlar içeren isimler verilmiştir.

Abaası oyuna

Kara Şaman. Yıkıcı kötü güçlere hizmet eden ve yer altı ruhlarıyla ilişki kuran Şaman.

Kamnykh-poryuk

Hakas Şaman başlığı.

Tinbura

Altay Teleütlerinde Şaman'a ait olduğuna inanılan özel bir ruh.

Kam-biurik

Altay Şamanının geniş bir şerit bant formundaki, pamuklu kumaşla astarlanmış başlığı.

Eeren (ongon)

Türk Şamanlığında “yardımcı ruh”ların betimlemeleri.

Bokhoso

Şaman'ın başlıca ruhu ve dünyalar arasında Şamanın yol göstericisi.

Khubilghan

Şaman'ın suret değiştirmiş hali.

Küsüngü

Şaman elbiselerine takılan çıngrak ile zil. Tuvalarda metal Şaman aynası. Küsüng kelimesi Yakut dilinde “muhaletet” demektir ve aynanın, kötü ruhların yakıcı bakışlarından koruyacağını ima eder.

Biçe ham

Tuva Türklerinde sadece asa kullanabilen “Küçük Şaman”.

Abaası

Yakut inanışlarına göre kötü ruhlara verilen ad.

KAYNAKÇA

Alekseenko E.A. (1996). Categories of the Ket Shamans. Shamanism in Siberia, Eds. Vilmos Diószegi, Mihály Hoppál, International Society for Shamanistic Research, Vol.2, Akadémiai Kiadó, Budapest.

Alekseyev N.A. (1980). Rannie formy religii tyurkoyazychnykh narodov Sibirii, Nauka, Novosibirsk.

Anohin A.V. (2006). Altay Şamanlığına Ait Materyaller. Çev. Z. Karadavut, J. Meyermanova, Kömen Yayınları, Konya.

Braae C.- Gilbert, R. (2007). Mongolians, Sami and Siberians. Guides to the National Museum Ethnographic Collection, Peoples of the Earth, The National Museum of Denmark.

Czaplicka M.A. (1990). Shamanism in Siberia. Lightning Source UK Limited Ltd., UK.

Çoruhlu Y. (2010). Türk Mitolojisinin Ana Hatları. Kabalcı Yayınevi, İstanbul.

Devlet E. (2001). Rock Art and the Material Culture of Siberian and Central Asian Shamanism. The Archaeology of Shamanism, Ed. Neil S. Price, London-New York, p:43-55.

Dioszegi V. (1968). The Problem of the Ethnic Homogeneity of Tofa (Karagas) Shamanism. Popular Beliefs and Folklore Tradition in Siberia, Ed. Vilmos Diószegi, Akadémiai Kiadó, Budapest, p: 239 - 329.

Djakonova V.P. (1996). The Westments and Paraphernalia of a Tuva Shamanes. Shamanism in Siberia, Eds. V. Diószegi, M. Hoppál, International Society for Shamanistic Research, Vol.2, Akadémiai Kiadó, Budapest, p:152 -166.

Donner K. (1933) Ethnological Notes about the Yenisei Ostyak in the Turukhansk Region. Materials Science Foundations,.

Eliade M. (1999). Shamanism İlkel Esrime Teknikleri. Çev. İsmet Birkan, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.

Findeisen H., Gehrts H. (1983). Die Schamanen Jagdhelfer und Ratgeber, Seelenfahrer, Kündler und Heiler. Eugen Diederichs Verlag, Köln.

- Francfort H.P. (2001). Art, Archaeology and the Prehistories of Shamanism in Inner Asia. The Concept of Shamanism: Uses and Abuses, Eds. H.P. Francfort, R.N. Hamayon, P.G. Bahn, Published by Akadémiai Kiadó, Budapest, p:243 - 276.
- Gürcan Yardımcı K. (2016). Avrupa Müzelerindeki Türk Şaman Elbiseleri. Doktora Tezi, MSGSU, İstanbul.
- Gürcan K. (2018). Kutsal Şaman Elbiseleri. Ötüken Yayınevi, İstanbul.
- Harva U. (2014). Altay Panteonu, Mitler, Ritüeller, İnançlar ve Tanrılar. Çev. Ömer Suveren, Doğu Kütüphanesi, İstanbul.
- Hoppál M. (1993). Shamanism: Universal Structures and Regional Symbols. Shamans and Cultures, Ed. Mihaly Hoppál-Keith D. Howard, Akadémiai Kiadó, Budapest, International Society for Trans-Oceanic Research, Los Angeles, p:181-192.
- Jakobsen M.D. (1999). Shamanism Traditional and Contemporary Approaches to the Mastery of Spirits and Healing. British Library Cataloguing in Publication Data, Berghahn Book, New York.
- Kenin Lopsan M.B (1996). Shamanic Songs and Myths of Tuva. Ed. Mihaly Hoppál, ISTAR Books, Vol.6. Akademia Kiadó, Budapest.
- Ksenefontov G.V. (1929). Samanizm i Hristianstvo. Hrestes, İrkutsk.
- Prokofyeva E.D. (1971). Şamanskie Kostyumi Narodov Sibiri. Religiozme Predstavleniya i Obryadı Narodov Sibiri. v. XIX – načale XX v. Leningrad.
- Pentikainen J. (1998). Shamanism and Culture, Etnica Co., Helsinki.
- Potapov L.P. (1996). Shamans' Drum of Altaic Ethnic Groups. Folk Beliefs and Shamanistic Traditions in Siberia, Eds. Vilmos Diószegi, Mihaly Hoppál, International Society for Shamanistic Research, Vol.3, Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Price, N.S. (2001). An Archaeology of Altered States: Shamanism and Material Culture Studies. The Archaeology of Shamanism, Ed. Neil S. Price, London-New York.
- Vitebsky P. (2001). Shamanism, University of Oklohoma Press, USA.

Mahmut Şevket Paşa'nın Gözüyle Osmanlı'da Askeri Kıyafetler

Yılmaz FARAŞ OĞLU¹

¹ Doktora Öğrencisi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul, TÜRKİYE,
yilmazfarasoglu@gmail.com

Öz

Osmanlı Devleti bilindiği üzere dünyanın en büyük devletlerinden birini kurmuştur. Üç kıtada hüküm sürenbu devlet birçok farklı ırk, kültür ve dilden insanları barış içinde yaşatmış, onları idare etmiştir. Tarihin her döneminde güçlü bir devlet olmanın en önemli göstergesi ekonomik ve askeri yönden güçlü olmaktır. Osmanlı devleti'nin de bu serencamını askeri kıyafetlerinde görmemiz mümkündür. Bu devlet kuruluşundan yıkılışına kadar askeri olarak birçok değişim geçirmiş, dönemin şartlarına uygun olarak hem silah, hem askeri idare ve hem de kılık-kıyafet olarak birçokdeğişim ve gelişim geçirmiştir.

Benbu çalışmamda 31 Mart isyanını bastıran hareket ordusunun kumandanı olan ve 2. Abdülhamid'i tahttan indiren, sonrasında da sadrazam olan Mahmud Şevket Paşa'nın yazdığı ve günümüzde sadece Osmanlıca baskısı bulunan Osmanlı Teşkilat ve Kıyafet-i Askeriyesi adlı eserini incelemeye, tanıtmaya çalışacağım. Bu bağlamda çalışmamı kitabın kısa tanıtımı, yazarın kısa tanıtımı, Osmanlı askeri teşkilatı hakkında bilgi, askeri kıyafetler hakkında izahlar ve resimlerle desteklenmiş askeri görevlileri tanıtır bir sonuç kısmıyla çalışmamı tamamlayacağım.

Anahtar Kelimeler: Kıyafet, asker, giyim, silah, askerlik

Military Outfits in the Ottoman Empire by Mahmut Sevket Pasha

Abstract

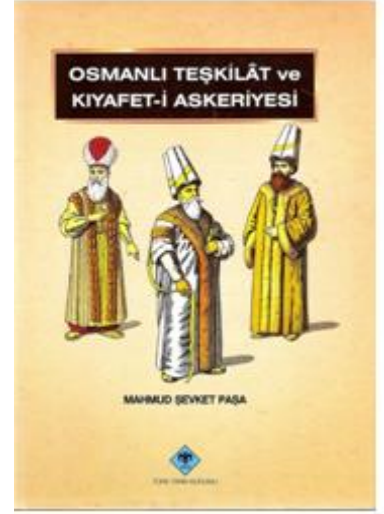
As it is known, the Ottoman Empire established one of the world's largest states. This state, which reigns in three continents, has lived and managed people from many different races, cultures and languages. The most important indicator of being a strong state in every period of history is to be strong in economic and military terms. It is possible to see the Ottoman state in its military clothing. This state has undergone many changes as a military until its collapse, and has undergone many change sand developments, both in terms of weapons, military and disguise.

In this study, I will try to examine and present the Ottoman Organization and Outfit-i Military published by Mahmoud Shevket Pasha who was the commander of the army of the movement which suppressed the March 31 rebellion and then abolished Abdulhamid II. In this context, I will complete my work with a brief introduction of the book, a brief introduction of the author, information about the Ottoman military organization, military official supported by explanations and pictures about military clothing, and a work with a conclusion.

Keywords: Outfits, soldier, clothing, weapon, soldier

1. Giriş: Kitabın Tanıtım

Kitap Türk Tarih Kurumu yayımlarından Ankara 2014 baskılıdır. Kitap 2 cilt halindedir ve tamamı Osmanlıca olarak kaleme alınmıştır. Birinci cilt 3 fasıldan oluşmaktadır. 1. Fasil'da Osmanlı askeri teşkilatı anlatılır. 2. Fasil'da askeri kıyafetler, askerlerin dış görünüşleri, serpuş, sorguç, ayakkabı, silah, tuğ ve alemleri hakkında yazılı bilgiler verilir. 3. Fasil'daysa 2. Fasılda yazılı olarak anlatılan askeri kıyafetlere resimlerle örnekler verilir. Kitabın 2. cildindeyse Osmanlı askeriyesinde Avrupa askeri usullerine uygun şekillerde yapılan düzenlemelerden bahsedilmektedir. Bu askeri düzenlemeler ise Nizam-ı Cedid (1793-1807), Sekban-ı Cedid (1808-1808), Muallim Eşkinî, Asakir-i Mansure-i Muhammediye (1826) olarak karşımıza çıkar. bunlardan başka da 4 defa yapılan askeri düzenleme ve kanunlardan bahsetmektedir.

2. Kitabın Yazarının Kısa Tanıtımı :

Mahmud Şevket Paşa 1856 yılında Bağdat'ta doğmuş ve 1913 yılında Çemberlitaş'ta arabasının içinde silahla suikasta uğrayarak öldürülmüştür. 31 mart olayının bastırılmasında ve 2. Abdülhamid'in tahttan indirilmesinde önemli rol oynamıştır.

1889'da yarbay (kaymakam), 1891'de miralay (albay) oldu. 1905 yılında 1. ferik (orgeneral)liğe yükseltildi. 1908 yılında 31 mart olayı'nın çıkması üzerine Hareket Ordusu birliklerini İstanbul'a gönderdi, daha sonra kendisi de İstanbul'a gelip komutayı ele alarak sıkıyönetim ilan etti.

1913 yılında İttihat ve Terakkicilerin yaptığı Bab-ı Ali Baskını adlı hükümet darbesi sonrası gelişen olaylar sonucu harbiye nazırlığı görevini de alarak sadrazamlık görevine gelmiştir. Paşanın katledilmesi aynı zamanda 2. meşrutiyet ile başlayan çok partili hayatın da sonunu hazırlamıştır. Mahmud Şevket Paşa askerlik mesleği boyunca birçok nişan ve madalya ile de taltif görmüştür. Arapça, Fransızca, Almanca dillerini bilir ve bu dillerden yazılmış çeviri kitapları vardır.

Askerliğinin yanısıra dönemin gazetelerinde makaleler yazmıştır. Bu makaleleri ve diğer dillerden yaptığı çevirilerini kitap olarak da yayınlamıştır. Mahmut Şevket Paşa'nın 11 adet eseri vardır. İnceleyeceğimiz eser Osmanlı Devletinin başlangıcından eserin yazıldığı döneme kadar Osmanlı teşkilatlanmasını ve askeri kıyafetleri anlatmaktadır.

3. Osmanlı Askeri Teşkilatına Kısa Bir Bakış

Bu kısım Mahmud Şevket Paşa'nın eserinin birinci faslını oluşturur. Yazara göre Osmanlı Askeri Teşkilatı 3 bölümden oluşmaktadır. Bunlar;

- Kapıkulu Askerleri; Yeniçeri ocağı, Topçu ocağı, Lağımcılar, Saka ocağı, Kapıkulu süvarisi
- Eyalet Askerleri; Yerlikulu, Sekbanlar, İcareliler, Müsellemler, Serhad kulu, Topraklı süvarisi
- Asakir-i Bahriye (Deniz Askerleri); Kuvve-i Umumiyye, Muhassesat-ı Askeriye

4. Osmanlı Devletinde Askeri Kıyafetler ve Dış Görünüş

Bu kısım kitabın 2. bölümünü oluşturmaktadır. Eski zamanlarda herkes istediği gibi giyinip savaşa giderdi ve her millet kendi vatandaşını kendi milli kıyafetinden tanıyabiliyordu. Eski zamanlarda milletlerin nasıl savaştığı ile ilgili elimizde bazı bilgiler mevcuttur. Fransızların atası Frankların savaflara çıplak gittiği, Yunanlıların ataları olan Spartalıların savaflarda kırmızı elbiseler giydikleri söylenir.

Romalıların da savaş tarihlerini bakıldığında askerlerinin üniformalar kullandığı sonucuna varılır. Romalılarından sonra Avrupa kavimleri savaflarda üniforma giyme adetini devam ettirmemişler ve bir renkli bezi bayrak veya işaret olarak kullanarak kendilerini tanıtmışlardır.

Bu bölümde Kudüs'ü haçlıların elinden kurtaran Selahaddin Eyyubi'nin ordusundan bahsediliyor. Metnin devamından Osmanlılara kadar daha önce hiçbir milletin hem savaş hem de barış zamanında aktif olarak eğitildiği daimi bir ordu kurmadığı, diğer milletlerin sadece savaş zamanlarında ordu oluşturdukları anlatılmaktadır.

Yeniçeri teşkilatının Orhan Gazi tarafından hicri 730 miladi 1326 yılında kurulduğunu ve hemen akabinde bu ordunun giymesi için bir kıyafet belirlendiği anlatılıyor. Osmanlı devletinin oluşturduğu daimi ordudan 121 sene sonra Fransızların da 7. Şarl tarafından daimi ordu kurduğundan bahsediliyor. Osmanlılarda ilk zamanlar düşmandan daha rahat ayırt edilmek için askeri kıyafet olarak yalnızca serpuşlar kullanılırdı.

Osmanlı ordusundaki zabıtlar genellikle saçlarını tıraş edip yalnız tepelerindeki saçları bırakırdı ve bıyıklarını da serbest bırakırdı. Yeniçeri ocağında sakal bırakmak yasaktı ama sakala karşı da bir hürmet vardı. Osmanlı kıyafet tarihinde gerek şekil gerekse kimlik olarak en çarpıcı özellikler başa giyilen külâh, kavuk ve feslerde görülür. Türklerin kıyafetleri biraz daha vücuda oturan cinstendi. Başlarına börk, vücutlarına kaftan, altına hırka, gömlek ve şalvar giyerlerdi.⁵

Serpuşlar : Normal askerler ile üst rütbelilerin giydikleri başlıklar aynı olmakla beraber başlıkların şekilleri ve üzerlerindeki işaret ve süsler ile birbirlerinden ayırt edilirdi. Serpuşlar kallavi, mücevveze, üsküf ve külâh, puşi, zerrin külâh, tas, kalpak olmak üzere çeşitlere ayrılmaktaydı.

- 1) Kallavi : Külâh şeklindedir, üzerine Hind tülbendi sarılır.
- 2) Mücevveze: Üstü bombeli bir çeşit kavuk.
- 3) Üsküf: Zabıtlere mahsus börklere denir. Keçeden imal edilir.
- 4) Kavuk: Savaş dışı zamanlarda giyilen başlıktır.
- 5) Puşi : Humbaracıların giydiği başlık.
- 6) Zerrin Külâh: Zırhlı askerlerin başına giydikleri madeni miğfer.
- 7) Tas: Solakların giydiği bir başlıktır.
- 8) Kalpak: Delil ve Levend süvarilerinin giydiği başlık çeşididir.

Sorguçlar: Yukarıda adı anılan serpuşlara takılan ve rütbe işareti olarak kullanılan kuş tüyünden veya yaldızlı bakır veya altın tellerden yapılan süs aracıdır. Sorguçları genelde padişahlar takardı. Bu sorguçları ayrıca vezirler de imtiyaz olarak padişahın emriyle kullanırlardı. Mesela 1599'da Damad İbrahim Paşa ya Macaristan seferine gönderildiği zaman üç sorguç ve hil'atler verilmişti.⁶

⁵Köymen M. A. (1992). Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi, Ankara 3:438-464.

⁶Selaniki, Tarih (İpşirli) 1:46-47

Elbise:Don, gömlek ve üstüne bir entari ve bunun üstüne bir kaftan giyerler, kaftanın üstünden bellerine bir kuşak bağlarlar ve bunun üstüne bir cebe ve ayaklarına bir çakşır giyerler idi. Cebenin üstüne biniş adlı bir giysi daha giyerlerdi. Avniye ve Kaput ve Bornoza adlı yağmurluklardan bahsedilmektedir. Bunun dışında bir beğeni ve takdir göstergesi olarak büyük rütbedeki kişinin daha alttaki kişiye yaptığı Hilat giydirmekten bahsedilmektedir. Hilat bir üst giysidir ve hasül-has, has, ala, bala, elvan, sevb adlı çeşitleri olduğundan bahsedilmektedir.

Kuşaklar: Kuşaklar da aynı sorguçlar gibi bağlayan sınıf ve rütbesini belirlemekte rol oynamaktadır. Kuşaklar şal, çuka gibi kumaşlardan yapılabildiği gibi meşin ve madenlerden de yapılırdı. Madenden yapılanlara kemer denirdi. Bazı kuşaklara mücevherli ve mücevhersiz hançer ve bıçak sokulur, bu da rütbe ve derece belirtirdi.

Ayakkabılar: Askerlerin giydikleri ayakkabıların renkleri önemlidir. Zabitan-ı askeri sarı ayakkabı diğer efrad-ı askeriye kırmızı renkte ayakkabı giyerlerdi. Mavi ayakkabı ise sadece ulema sınıfına aitti.

Ayakkabılar genellikle ökçesiz yani topuksuz yapılırdı. Askerler mest, pabuç veya çizme ve pabuç giyer mest üzerine çizme de giyilirdi. Piyade askerler genellikle ökçesiz kundura şeklinde yemeni adlı ayakkabı giyerdi.

Silahlar:Osmanlı askerleri esliha-i nariye denen tüfek, tabanca kullanırlardı. Ayrıca kemankeş(yay) kullanıp ok atarlar, daha başka kama, kılıç, bıçak, hançer, balta, teber, topuz kullanırlardı. Okların konması için tirkeş adlı bir okluk kullanırlardı. Askerler daha eski zamanlarda sapan da kullanmıştı. Ayrıca askerler bunlardan başka silahlar da kullanmışlardır.

Tuğ ve Alem:Eski Türk devletlerinde, Türkistan'da, Hint ve Çin devletlerinde büyük bir sancak üzerine boyanarak ve at kuyruklarının kıllarından yapılan ve dağınık saça benzeyen çalış adı verilen işaretli bir tuğ kullanırlar ve ordunun en önünde taşırlardı. Çalış, Cengiz, Hülagu, Eyyubiler, Memluk Selçuklular zamanlarında da kullanılmıştır. Osmanlı Devleti'nde ordunun sefere çıkması kararı alınca padişah tuğları da (özellikle zafer görmüş iki tuğ) meydana çıkarılırdı. Sefer süresince ilk konak alanına götürülür ve burada otağ-ı hümâyunun önüne dikilirdi.⁷

Burada resimli şekilde açıklanan kıyafetler vardır:

- 1) Börk
- 2) Yeniçeri Kavuğu
- 3) Yeniçeri Zabitanı Külahı
- 4) Yeniçerilerin normal zamanda giydikleri kavuk
- 5) Altı bölük sipahilerinin giydiği kavuk
- 6) Humbaracı kisvesi
- 7) Müdevver(yuvarlak) miğfer
- 8) Mahruti (Konik) miğfer.
- 9) Miğfer
- 10) Miğfer

⁷ Çoruhlu T. Tuğ Maddesi. Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi. 41:331

- 11) Zırh gömlek
- 12) Zırh göğüslük

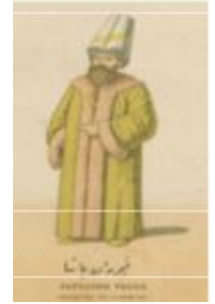
5. Resimlere Dair Açıklamalar

Bu kısım kitabın 2. cildini oluşturur. Burada paşa tek tek verdiği resimler hakkında kısa açıklamalarda bulunur.

Sadr-ı Azam: Başına yarım endazedan uzun ve alt tarafı murabba şeklinde bir külah giyerler. Külahın üzerine çok ince Hint tülbenti sararlar, sağdan sola doğru dört parmak genişliğinde sırma işlemeli şerit bağlardı ve buna kallavi denirdi. Arkalarına üst ismi verilen dört kollu ağır sırma işleme kaplı samur kürk giyinirlerdi. Bellerine de padişahın hediye ettiği süslü bir hançer takarlardı. Sadrazamın en önemli görevlerinden biri de adaletin tevziini ve ihtilâfların hallini zamanında ve âdil olarak sağlamak için hemen her vesile ile dava dinlemek ve hüküm vermektir.⁸

Kaptan Paşa: Başına sağ tarafı sırmalı şerit ile süslenmiş kallavi giyerdi. Arkasına yeşil atlas üzerine samur kaplı kürk giyer. Beline de mücevherli bir hançer takardı. Kaptanpaşa yapılan tüm törenlere katılır ve teşrifat törenlerinde padişahın altında, diğer vezirlerin üzerinde bulunurdu.

1) Yeniçeri Ağası: Başına kalafat adlı başlık takardı. Bu başlık kırmızı çukadan ve bazı kısımları da beyaz olurdu ve üstü dilimler şeklinde dikilirdi. Bu başlığın ön tarafından biraz yeri açık diğer tarafları çatalı şekilde sarık sarılarak kaplanmıştı.

2) Falakacıbaşı : Başlarına çukadan kalafat adlı başlık giyerler ve bunun üzerine de destar sararlar. Arkalarına entari ve entarinin üzerine yeşil çukadan dolama giyerler. Ayaklarına kırmızı çakşır ile sarı mest ve pabuç veya sarı çizme giyerler.

3) Ağa Yamağı: Başına püsküllü fes, onun üstüne bilek kalınlığında bükülmüş çapraz dolanmış astar sarardı. Arkasına ince nimten, bacağına mavi şalvar, ayağına ise kırmızı yemeni giyerdi. Kuşağına ise bir hançer sokardı. Elbisenin üzerine ise kırmızı renkli cebe giyerdi.

4) Başçavuş: Başına beyaz keçeden bir külah giyerdi ve külahın alt tarafı sarı sırma ile süslenmişti. Ön tarafında ise tüyden bir sorguç takılmıştır. Arkasına dolama adlı kırmızı bir kaftan ve içine entari, dizine de kırmızı şalvar giyerdi. Ayağına sarı mest, pabuç veya çizme giyerdi.

5) Tekkeli: Kendisine mahsus başına giydiği üsküfün alt tarafı dört parmak salma işlenmiştir. Alnının üstüne gelen tarafta yelpaze şeklinde tüyden bir sorguç takılmıştır.

⁸ Akman M. (2004). Osmanlı Devleti'nde Ceza Yargılaması:126

6) **Kuloğlu Başçavuşu:**Başında fes denen sarık vardır. Tepesi kırmızıdır ve yumru beyaz bir sarık sarar. Arkasına dar yenli ve uzun etekli kırmızı bir cebe ve dizine mavi şalvar giyer. Ayağına kırmızı yemeni ve beline mercanlı kama sokar.

7) **Çorbacı:** Başına kırmızı kalafat giyer. Arkasına kırmızı çukadan uzun kollu bir cebe, bunun altında uzun bir entari ve bacağna kırmızı şalvar, beline şal kuşak bağlar.

8) **Odabaşı:** Çorbacı gibi elbise giyer ama başındaki kalafatın rengi yeşil çukadandır, şalvarı ise mavidir.

9) **Kul Kethüdası:** Başına bir çeşit üsküf giyer, bu üsküfün alt tarafı dört parmak genişliğinde sarı sarma ile işlenmiştir. Bu sarmanın arka tarafında çok az bir miktar geriye sarkar.

10) **Orta Çavuş:** Başına iki sorguçlu üsküf giyer. Arkasına geniş kollu bir cebe giyer. Bunun altına entari ve bacağna kırmızı şalvar, ayağına da kırmızı çizme giyer.

11) **Salma Çukadar:**Kışlada bulunduğu zaman başına tepesi yeşil çuka ve etrafı siyah kuzu derisinden bir kalpak giyer. Arkasına pırpır denilen kırmızı bir cebe, bacağına dökme siyah şalvar ve ayağına kırmızı yemeni giyer.

12) **Zırhlı Nefer:** Bu asker başına demir miğfer giymiş ve alınını, boynunu ve yüzünün bir kısmını da miğferden sarkan küçük demir halkalarla örtmüştür. Sirtına ise zırh gömlek giyer ve kollarını demirden yapılan kolçak ile korur.

13) **Sekbanbaşı:** Başına kafes denilen bir başlık giyer. Arkasına dar kollu yüksek omuzlu kısa bir salta giyer. Bacağna mavi çukadan bir şalvar giyip beline kemer kuşak bağlar. Ayağına da sarı yemeni giyer ve kırmızı bir kaftan da giyerdi.

14) **Bostancıbaşı:** Başına yeniçeri zabitanının üsküfüne benzer kırmızı renkte bir **ada** ve arkasına kol sız kırmızı bir kaftan ve bacağna mavi bir şalvar giyer. Kuşağına mücevherli bir kama sokar ve ayağına bir yemeni giyerdi.

15) **Subaşı:** Başına ağzı enli ve tepesine doğru sivrice mermer havan şeklinde beyaz tülbentten yapılan bir serpuş ve arkasına sarı çukadan **biniş** ve bacağna mavi şalvar ve ayağına sarı yemeni giyerdi.

16) **Asesbaşı:** Başına yeşil çukadan çatal kalafat, arkasına zağra yakalı ve yeşil kaplı divan kürkü giyerdi.

17) **Böcekbaşı:** Başına siyah kuzu derisinden ve üzeri yeşil çukadan bir nevi kalpak, arkasına dar yenli uzun cepken ve bacağna bol mavi şalvar giyerdi. Ayağına ise kırmızı çizme veya yemeni giyerdi.

18) Tımarlı Sipahi: Bir çeşit süvari askeridir. Başına bir tür alaca külah, arkasına dar kollu salta, bacağına mavi şalvar giymiştir. Kuşağına da bir çift tabanca sokar. Tüfeği resimdeki gibi omzuna kayışa takarak taşır. Çubuğunu sağ eline almıştır.

19) Lağımçıbaşı: Başına kırmızı kadifeden kalpak giyer. Arkasına nimten ve şalvar ve ayağına kırmızı yemeni giyer. 19. resimdeki lağımçı elindeki ipe bir taş bağlar ve lağım kazacağı yere atarak mesafeyi ölçer daha sonra ipi gererek üç nokta belirler ve o ipin hizasından lağım kazmaya başlardı.

20) Cebeciler Kethüdası: Başına simit sarık sarıp arkasına mavi çukadan kaftan giyer. Bacağına al-kırmızı çakşır ve ayağına sarı mest veya pabuç veya çizme giyer.

21) Topçubaşı: Başına yeşil çukadan kalafat giyer. Arkasına uzun kollu ve içi kürk kaplı kırmızı çukadan kaftan ve bunun altına entari giyer ve ayağına sarı çizme giyerdi.

22) Humbaracı: Başlarına siyah kuzu derisinden kalpak ve arkalarına entari ve bunun üstüne kısa cepken ve bacaklarına şalvar giyerlerdi. Ayaklarına kırmızı yemeni giyer, kuşaklarına bir kama ve bir hançer sokarlardı. Silâh yapımı, tamiriyle uğraşan, barut ve harp levazımâtını tedarik edip hazırlayan sınıfların bulunduğu Cebeci Ocağı'nda da ayrı bir sınıf olarak humbara dökücüleri vardı.⁹

23) Deli Süvarisi: Başlarına deli kalpağı adı verilen üst tarafı siyah çukadan ve aşağısı kuzu derisinden uzun bir kalpak ve arkalarına dar kollu bir salta ve bacaklarına dar şalvar ve ayaklarına mahmuzsuz kırmızı çizme giyerlerdi. Kuşaklarına bir çift tabanca sokarlar ve birer tüfek ve kılıç da kuşanırlardı.

24) İmam: Başında yeşil çukadan müdevver-yuvarlatılmış kalafat ve üzerine beyaz sarık sararlar. Arkasına dar kollu, kırmızı cebe ve bunun altına sevayi entari ve bacağına dökme şalvar giyerlerdi. Ayaklarına mavi mest ve pabuç giyerlerdi. Boyunlarına da Mushaf taşımak için cüz kesesi bulunurdu.

25) Bayrakdar: Bayrak taşımakla görevlidirler. Başına mavi bir külah giyip bunun aşağısına çaprazvari beyaz bir sarık sarar ve arkasına kırmızı bir cebe ve içine entari ve bacağına kırmızı dökme şalvar ve ayağına sarı çizme giyerdi.

⁹Altınay A. R. (1331). Tesâvîr-i Ricâl. İstanbul: 85

26) Civelek: Delikanlı olan askerlere civelek denirdi. (Yaver demektir.) bunlar külahlarının üstüne çaprazvari bir sarık sararlar ve arkalarına kırmızı salta ve bacaklarına mavi şalvar ve ayaklarına kırmızı yemeni giyer ve bellerine madeni bir kemer bağlardı. Dışarı çıktıklarında fiziken çok güzel olduklarından laf atılmasını engellemek için bir saçak peçe ile örterlerdi.

27) Enderun Mektebi Şakirdi: Başlarına kavuk ve arkalarına entari giyerlerdi. Üstüne göğsü düğmeli kaftan ve bacaklarına al-kırmızı çakşır ve ayaklarına sınıflarına göre kırmızı veya sarı renkte anılan çakşıra dikilmiş mest giyerlerdi. Bellerine de som sırma kemer bağlardı.

28) Acemi Oğlanı: Başlarına tepesi sivri ve kırmızı ve alt tarafı beyaz ve şişkin bir külah ve arkalarına kırmızı cebe, bacaklarına da dökme mavi şalvar ve ayaklarına kırmızı yemeni giyerlerdi.

29) Harbeci: Harbeciler başlarına diğer yeniçeriler gibi keçe ve arkalarına kaplan postu ve bacaklarına mavi şalvar ve ayaklarına kırmızı çizme giyerler, bellerine ise balta asıp ellerinde bir harbe taşırlar.

30) Selam veren yeniçeri: Bektaşî geleneği üzerine kollarını kavuştururlar ve başlarını vücutlarıyla beraber eğerek selam verirlerdi.

31) Keçeli Yeniçeri: Yeniçeriler tören ve merasim olan günlerde başlarına keçe veya bürk adlı bir külah giyerler, arkalarına entari ve onun üstüne kaftan ve bacaklarına şalvar ve ayaklarına kırmızı çizme giyip bellerine entari üstünden bir kuşak bağlarlar.

32) Solak: Başlarına bir buçuk karış yüksekliğinde dökme yaldızlı ve ön tarafı servi şeklinde yeşil sorguçlu bir tas ve arkalarına saçaklı entari ve bunun üstüne dolama tarzında kaftan ve bacaklarına kırmızı çakşır ve ayaklarına çakşıra dikilmiş sarı mest giyerlerdi.

33) Ulufe götüren Yeniçeri: Yeniçerilere yıllık verilen elbiseler tören yapılarak verilir ve yeniçerilerin bu esnada zıplayarak kaptığı elbiseleri yine hoplayıp zıplayarak, seğirterek omuzunda taşıyarak kışlasına götürmesi adetlerden idi.

34) Birinci ortamın aşçı ustası: Başına saçaklı ve tepesi kırmızı bir kalafat ve arkasına kendisi kısa kolları uzun bir kürk ve bunun içine kırmızı dolama ve bunun da içine nimten ve bacağına mavi şalvar ve dizine mor tozluk ve ayağına kırmızı yemeni giyerdi. Beline madeni bir kuşak bağlayıp ve içine işaret olmak üzere uzun bir bıçak sokardı.

35) 36) 37) Otuz ikinin aşçı ustası ve Karakollukçular: Aşçı ustası başına üsküf ve arkasına kollu Bektaşî hırkası tarzında ve etekleri yırtık meşin bir hırka ve bunun içine kırmızı nimten ve şalvar giyerdi. Ayağına siyah yemeni giyer ve geçme pirinç levhalardan yapılan bir kuşak bağlayıp bunun içine iki bıçak sokardı.

38) Aşçı usta: Başlarına tepesi kırmızı ve aşağısı beyaz bir çeşit kalafat ve arkalarına önü açık ve iki tarafı ikişer adet pirinç dökmelerle süslenmiş bir kaftan ve altına nimten ve bacaklarına mavi şalvar ve ayaklarına kırmızı yemeni giyerlerdi.

39) Sebilci: Cuma günleri Cuma namazına giden yeniçeri ağasının arkasından takip eder ve rast geldiklerine su dağıtırdı. Bu sebilci başına üsküf ve arkasına kırmızı bir kaftan ve bunun altına bir entari ve bacağına mavi bir şalvar ve ayağına kırmızı yemeni giyerdi.

40) Saka: Sakalar başlarına kırmızı külah giyer, arkalarına meşinden bir salta ve bacaklarına yeşil bir şalvar giyerlerdi. Bellerine meşinden bir kuşak içine bıçak sokarlar.

41) Şatır: Başlarına yeşil renkte destar kavuk ve arkalarına geniş kollu bir çeşit dolama ve bunun altına entari ve bacaklarına sarı meste dikilmiş kırmızı kırmızı çakşır giyerlerdi.

42) 43) Kollukçu zabıt ve çavuşu: Başlarına kalafat nevinden astarsız kavuk ve arkalarına dar kollu ve açık önlü kaftan ve bunun altına nimten ve şalvar giyip bellerine bir kuşak bağlayıp ince bir bıçak sokarlardı.

44) Defter emini: Başına bir okkadan fazla pamuk üzerine elvan çukadan yapılmış kavuk giyer, bunun altına tülbentten kafesli sarık sarar, arkasına çukadan biniş, mevsimine göre sof şalisinden karaca denilen kaput ve bacağına kırmızı çakşır ve ayağına sarı mest pabuçlar giyerdi.

45) Baş Kılavuz: Baş kılavuz ağası başına destar kavuk ve arkasına divan kürkü ve bunun altına nimten ve şalvar ve ayağına sarı yemeni giyip belindeki kuşağına iki bıçak sokar ve elinde bir asa taşırdı.

46) Kavas başı: Kavaslar başlarına Acem şalı sarıp arkalarına sırma veya ipek işlemeli ve dört kollu çuka cebken ve bacaklarına yine işlemeli şalvar tozluk giyerdi. Bellerine Trablus kuşağı bağlayıp içine beyaz veya siyah kabzalı yatağan sokarlardı.

47) Vezir Tatar ağası:Başına siyah kuzu derisinden yapılmış tepesi yeşil ve sarı çukalı kalpak ve arkasına çukadan şemse denilen iki düğmeli kaput ve bunun altına kadife üzerine sırma işlemeli cepken ve bacağına dökme şalvar ve ayağına sarı çizme giyerdi.

48) Vezirbaşı Tebdili:Başına tepeli yeşil çuka ve etrafı boz kuzu derili kalpak ve arkasına yırtmaçlı çuka biniş ve bunun altına ipekli kısa entari ve bacağına bol şalvar giyer ve kuşağına bir bıçakla bir de kamçı sokardı.

49) Baş mehter:Mehterhane takımlarında tavlacıbaşıya baş mehter ağa denir. Mehterhane takımlarında ağalar resimdeki gibi arkalarına al kaput veyahut çuka biniş giyer ve başlarına al renkte destar kavuk sarar ve bacaklarına yine al çuka çakşır ve ayaklarına sarı mest ve pabuç giyerlerdi.

50) Zilzen: Başlarına yeşil renkte destar kavuk ve arkalarına mor, lacivert veya siyah çukadan biniş ve bacaklarına al çuka veya bezden çakşır ve ayaklarına kırmızı mest veya pabuç giyerlerdi.

51) Boruzen: Eskiden mehter takımında bir hayli uzun ve pirinçten yapılan yedi veya dokuz adet boru kullanılırdı. Ama günümüzde bu borunun yerine nakkare denilen dümbelek kullanılmaktadır.

52) Mehterbaşı: Mehterbaşı ağası zurnacıların ve diğer mehter takımının birinci zabıtidir. Mehterbaşı 49 numarada gösterilen elbiseleri giyer. Ayrıca mehter takımının çaldığı ve söylediği fevkalade tesirli parçalar ecnebi gazeteciler tarafından bile alkışlanmakta ve çok etki yapmaktadır.

53) Vezir iç oğlan baş çavuşu: Resimde görüldüğü gibi bir elbise giyerler ve yirmi kadar çavuşu vardır. Bunların ellerinde gümüşten yapılan çatalbaşı ve etrafı zincir ve çingiraklı birer çevgan taşırlardı. Yazının devamında hangi görevleri gördüklerini ve başka özellikleri uzunca anlatılmaktadır.

54) Galata Çavuşu: Tersane askerindendirler. Başına mavi püsküllü fes giyip fesin üstüne ucu saçaklı puşi sarar ve arkasına kolsuz kısa bir salta ve bacağına potur biçiminde mavi bir şalvar giyip beline kuşak bağlar ve bu kuşağına bir çift tabanca ile bir bıçak sokup ayaklarına kırmızı yemeni giyerdi.

55) Çıplak: Tersane mensuplarından Küçük Hüseyin Paşa çıplağı diye adlandırılırlar. Resimde görüldüğü gibi başlarına mavi püsküllü bir fes giyip arkalarına kenarları sırma harç ile süslenmiş kolsuz kısa bir salta ve bacaklarına kısa ve paçaları kırmızı harçlı bir şalvar giyerler.

56) Kalyoncu: Kalyoncuların elbisesi pek alımlı idi. Arkalarına fermene denilen elbise giyerler, elbise kolsuz kısa bir salta ile kısa bir şalvardan ibarettir. Bellerindeki kuşağın başlarındaki puşinin çeşidinden olması şarttı.

57) Levend Rumu: Arkalarına harçlı yeşil renkte bir yelek ve bacaklarına kısa bir şalvar giyip bellerine başlarındaki yemeninin cinsinden bir kuşak sarar ve kuşaklarına bir bıçak sokarlardı.

58) Levend: Levend İtalyanca Şark manasına gelir ve Venedikliler doğu taraflarında bulunan Hırvat ve Arnavut sahillerini ele geçirip kendi gemileri için halktan seçtikleri savaşçılara bu adı vermişlerdir.

Sonuç

Mahmut Şevket Paşanın yazdığı bu eser bize gösterir ki üç kıtaya yayılan büyük ve cihat-gaza ruhuyla dolu savaşçı bir millet olan Osmanlılar, bu gücü hiç şüphesiz çok disiplinli ve sürekli değişim ve gelişim içinde olan askeri gücünden almaktadır.

Dünyada savaş ve barış zamanlarında daimi olarak ilk kurulan ordu 1316 miladi tarihinde Orhan Gazi tarafından kurulan Osmanlı ordusudur. Kurulduğu ilk günlerden yıkıldığı 1900'lü yıllara kadar Osmanlı askeri teşkilatı, silah, cephane, teçhizatlar ve buna bağlı olarak da kıyafetler açısından birçok değişim ve gelişim göstermiş ve çağın icaplarına, karşı taraftaki düşmanların durumuna ve daha birçok sebeplere dayanarak birçok değişiklikler göstermiştir.

Bu çalışma bize Osmanlı devletinde askeri yönden çok gelişmiş askeri bir sistem ve buna bağlı zengin kıyafet çeşitliliğini gözler önüne sermektedir. Askerlerin ve komutanlarının giydikleri elbise, taktıkları aksesuarlar çok zengin ve birçok da anlam taşımaktadır. Askerlerin giydikleri ayakkabılar, elbiseler, şalvar ve pantolonlar, başlarına taktıkları başlıklar ve bu başlıklardaki aksesuarlar ve tabii ki bunların renkleri çok zengin ve giyenin statüsüne ait anlamlar içermektedir.

KAYNAKÇA

Akman M (2004). Osmanlı Devleti'nde Ceza Yargılaması:126

Altınay AR (1331). Tesâvîr-i Ricâl. İstanbul: 85

Çoruhlu T. Tuğ Maddesi. Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi. 41:331

İpşirli M (1999).Tarih-i Selaniki:46-47.

Köymen MA (1992). Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi, Ankara 3:438-46

Tenisçilerde 8 Haftalık Thera-Band Çalışmalarının Forehand ve Backhand Vuruş İsabetine Etkisi

Canan Gülbin ES KİYECEK¹, Gazanfer Kemal GÜL², Mehmet BAL³, Mine
GÜL⁴

¹Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Mardin Artuklu Üniversitesi, Mardin, TÜRKİYE,
cgulbineskiyecek@gmail.com

²Spor Bilimleri Fakültesi, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli, TÜRKİYE, gazanfergul@gmail.com

³Spor Bilimleri Fakültesi, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli, TÜRKİYE, balmehmt@gmail.com

⁴Spor Bilimleri Fakültesi, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli, TÜRKİYE, minegul7@gmail.com

Öz

Bu araştırmada, 20-24 yaş erkek tenisçilerle yapılan 8 haftalık Thera-band çalışmalarının Forehand ve Backhand isabetine etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma grubunu Kocaeli Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Antrenörlük Eğitimi Bölümünde uzmanlık ve yardımcı uzmanlık alanlarını tenis branşından alan 14 erkek öğrenci oluşturmuştur. Tenisçiler rastgele yöntemle 7'er kişilik deney ve kontrol grubu olarak ayrılmıştır. Her iki gruba da 8 hafta boyunca haftada 3 gün 120 dk süresince tenis teknik antrenmanı uygulanmıştır. Deney grubuna teknik antrenmanlarla birlikte Thera-band ile kol ve bacak kuvvetini arttırmaya yönelik çalışmalar yaptırılmıştır. Kontrol grubuna ise teknik antrenmanlar ile birlikte kapsam eşit olacak şekilde genel kuvvet antrenmanı yaptırılmıştır. Çalışma öncesinde ve sonrasında deney ve kontrol grubuna Dewit-Dugan ve Dyer Pano Testi uygulanıp değerleri alınmıştır. Elde edilen verilerin SPSS 19.00 programı ile tanımlayıcı istatistikleri yapıldıktan sonra, grup içi karşılaştırmalarda Wilcoxon testi, gruplar arası karşılaştırmalarda Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak belirlenmiştir. Tenis isabet değerleri için yapılan Dewit-Dugan testinde; Forehand ve Backhand vuruşlarda ön test ve son test değerleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > 0.05$). Dyer Pano testi sonucunda yapılan vuruşların isabet değerlerinde ise artışlar belirlenmiş, ancak istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > 0.05$). Sonuç olarak, 8 hafta boyunca Thera-band ile yapılan çalışmaların sporcuların isabetli atış performansları üzerinde etkisinin olmadığı ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tenis, Thera-Band, Forehand, Backhand

The Effect of Forehand and Backhand Accurate Hit of 8-Week Thera-Band Studies at Tennis Players

Abstract

In this study, it was aimed to investigate the effect of 8-week Thera-band studies performed with 20-24 year-old male tennis players on Forehand and Backhand hits. The students participated in the training program at the Kocaeli University School of Physical Education and Sports, in the Department of Coaching Training. The tennis players were randomly divided into 7 persons as control and experimental groups. Tennis technique training was applied to both groups for 3 days and 120 minutes during 8 weeks. Exercise have been carried out to increase the strength of the arm and leg with using thera band to the experimental group with technical trainig. The experimental groups with technical trainings were used increasing to arm and leg force with Thera-band. The general force training was done to the control groups with using the technical trainings as it was equal content. Before and after the study, Dewit-Dugan and Dyer Panel test were applied to the experimental and control groups and their values were taken. The data obtained were statistically analyzed by Wilcoxon's test for intragroup comparisons, and the Mann-Whitney U test for intergroup comparisons were evaluated as statistically significant as $p < 0.05$ in the SPSS 19 program. Although Dewit-Dugan forehand and backhand tests performed for tennis scores differed between pre-test and post-test values in forehand strokes, statistically significant difference was not found. There was no statistically significant difference between the pre-test and post-test values of backhand strokes ($p > 0.05$). When the results of the Dyer Panel test were evaluated, the increases in the hit values of the strokes were determined; however, there was no statistically significant differences ($p > 0.05$). In conclusion, it was observed that Thera-Band has no effect on the tennis branch the effects on the targeted shot performance who player's of Thera-band studies on accurate firing performances for 8 weeks.

Keywords: Tennis, Thera-Band, Forehand, Backhand

1. Giriş

Tenis hem heyecan veren hem de büyük maddi kazanç sağlayan bir spor branşıdır. Eskiden elit kesim sporu diye adlandırılan tenis şimdilerde alt yapıya yayılmaya başlamıştır. Tenis yalnızca bir oyun değildir. Profesyonel bir spordur. Bir bilimsel araştırma nesnesidir. Heyecan verici ve ticari bir aktivitedir. Bugünkü profesyonel sporların çoğunda olduğu gibi bu oyunun politik, sosyolojik ve ekonomik yönlerinin, yalnızca bir spor uygulamasının ve oyuncularının performanslarının çok daha ötesinde bir öneme sahip olduğu söylenebilir (Kermen, 1997: 1071-1081).

Tenis bütün yaşlardaki bireylerin sağlığına faydalı olan bir spordur. Tenise düzenli katılım kaygıyı yönetmeyi, hatta stresle başa çıkabilmeyi, koordinasyonu, kemik sağlığını, kardiyovasküler ve metabolik gelişimi, fiziksel ve zihinsel gelişimi sağlar. Sağlam bir fiziksel uygunluk temeli geliştirildikten sonra genç yaş grubu sporcular tenis branşının temel ve özel hareketlerine daha sonrada üst düzey antrenman evresine hazır olurlar (Can, 2007).

Teniste kullanılan her bandın rengine göre direnç miktarı vardır. Yapılacak amaca ve kullanacak kişinin seviyesine göre bandın rengi seçilir. Kullanan kişide seviye yükseldikçe Thera-band'ın da rengi değiştirilmeli, direnç seviyesi yüksek bir sonraki Thera-band seçilmelidir. Genelde, sarı ve gri Thera-band haricinde, bu iki şirket tarafından kullanılan, gerilim sağlayan elastik materyal nispeten benzerdir. Fakat borunun aynı rengi için, yüksek hassasiyet gerektiğinde, tedavi edici uygulamalarda doğrudan boru ilgili marka ölçümüne dayanmalıdır (Thomas vd., 2002: 576-578).

Spor bilimlerinde yapılan araştırmalarda kuvvet gelişimi açısından branşa özgü hareketlerle yapılan Thera-band egzersizlerinin beceriye etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Buradan yola çıkarak; bu araştırmanın amacı Kocaeli Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi'nde uzmanlık ve yardımcı uzmanlık alanlarını tenis branşından alan erkek öğrencilerin 8 haftalık Thera-band çalışmalarının Forehand ve Backhand isabetine etkisini incelemektir.

2. Materyal ve Metod

Araştırma Grubu

Bu araştırma, 20-24 yaş aralığında Kocaeli Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Antrenörlük Eğitimi Bölümü'nde öğrenim gören ve Uzmanlık Tenis ve Yardımcı Uzmanlık Tenis dersi alan 14 erkek sporcuyla yapılmıştır. Rastgele yöntemle tenisçiler 7'er kişilik kontrol ve deney grubu olarak ayrılmıştır. Her iki gruba da, antrenmanın süresi ve kapsamı eşit olacak şekilde, 8 hafta boyunca haftada 3 gün ve 120 dk süresince tenis teknik ve kuvvet antrenmanları uygulanmıştır. Deney grubuna teknik antrenmanlarla birlikte Thera-band ile kol ve bacak kuvvetini arttırmaya yönelik çalışmalar yaptırılmıştır. Kontrol grubuna ise teknik antrenmanlar ile birlikte genel kuvvet antrenmanları yaptırılmıştır. Çalışma öncesinde ve

sonrasında deney ve kontrol grubuna Dewit-Dugan ve Dyer Pano Testi uygulanıp değerleri alınmıştır.

Ölçüm Metotları

Ölçümler yapılmadan önce gruplara ısınma çalışmaları yapılmıştır. Grupların; boy ve vücut ağırlığı ölçümleri ile performans test ölçümleri; Dewit-Dugan Tenis testinin 3.protokolü olan Backhand ve Forehand testi ve Dyer Pano Tenis testi ile yapılmıştır.

Boy Uzunluğu ve Vücut Ağırlığı Ölçüm Metodu: Boy ölçümü yapılırken hassaslık derecesi 0.1 cm olan mezura kullanılmıştır. Deneklerin ayakları çıplak olarak ölçüm işlemi gerçekleştirilmiştir. Ölçümler alınırken vücut ve baş dik, ayak tabanları yerde ve duvara bitişik, kollar yanlara serbestçe sarkıtılmış durumdadır. Bu koşullar altında duvara işaret konmuş ve mezura ile boy uzunluk değeri okunmuştur. Elde edilen değer 0.1 mm hassasiyetinde kaydedilmiştir. Ağırlık ölçümü yapılırken, deneklerin üzerinde ağırlığı etkileyebilecek herhangi bir eşya bulundurulmamıştır. Ölçüm TANITA TBF-401A BODY FAT ANALYZER ölçüm aletiyle yapılmıştır. Denekler ölçüm aletinin üzerinde dik olarak durmuş. Deneklerin ölçümü, aletin çıplak ayakla alınmıştır. Okunan değerler kg. cinsinden kayıt edilmiştir.

Dewit–Dugan Tenis Testi 3. Protokolü (Backhand ve Forehand): Dewit -Dugan, servis atışı, panoya servis, Forehand ve Backhand ve vuruşlar içi test, isabeti testi ve sürat testi olmak üzere 5 maddeden oluşan bir test geliştirmişlerdir.

Forehand ve Backhand Testi: Backhand ve Forehand Testinin 3. Protokolü ile yapılmıştır. Bu tip bir test, otomatik tenis topu atma makinesiyle daha etkili olmaktadır. 10 veya 15 top Forehand için yine aynı sayıda top Backhand için atılır. Oyun sınırları içinde karşılanan her top için 1 puan kaydedilir. Bu testin çeşitli versiyonları olabilir, karşılanan topu korttaki belirli bir noktaya isabet ettirebilme gibi. Top atma makinesi yok ise bu test top atma yeteneğine sahip bir yardımcı ile uygulanabilir.

Şekil 1. Forehand ve Backhand Dewit-Dugan Testi

Dyer Pano Testi: Dyer genel tenis becerisinin panoya vuruş yaparak belirlenebileceğini belirtmiştir. Bu testte vuruşların ve çeşitli elemanların analizi yapılmıştır. Bu test çoğunlukla tenis sınıflandırılmasında ve bütün oyunda belirtilen ilerlemenin belirlenmesinde kullanılmaktadır. Bu test, tenis topunun panoya mümkün olduğu kadar çok isabet ettirilmesinden ibarettir.

- 3.05 m (10 feet) yüksekliğinde ve 4.6 m (15 feet) genişliğinde bir duvara veya panoya ihtiyaç vardır. Duvara veya panoya 7.5 cm (3 inch) kalınlığında bir net çizgisi çizilir. Bu net çizgisinin en üst noktası yerden 91.5 cm (3 feet) yükseklikte olmalıdır.
- Yere duvardan veya panodan 1.5 metre (5 feet) uzaklıkta bir önlem çizgisi çizilir.
- Denek için iki top ve raket temin edilir. 30 cm (12 inch) uzunluğunda ve 20 cm derinliğinde bir kutu içinde yedek tenis topları bulundurulur. Bu kutu önlem çizgisi ile sol elle oynayanlar için sol kenar çizgisinin, sağ elle oynayanlar için sol kenar çizgisinin kesiştiği nokta üzerine yerleştirilir.
- Teste başlayan denek, topu elinden yere bırakır ve top yerde bir kez zıpladıktan sonra duvara doğru 30 sn süreyle atış yapar. Vuruşlarda topu yerde yaptığı zıplama sayılarında limit olmamakla beraber, başlama veya oyuna yeniden giriş hariç topu yere değmeden duvarla pas yapılması kural hatası olarak kabul edilmez. Denek test esnasında istediği vuruş şeklini kullanabilir, fakat bütün toplar önlem çizgisinin gerisinden vurulmalıdır. Bu çizgi ancak top çizgisi gerisinde kaldığı zaman almak için geçilebilir. Eğer denek topun kontrolünü kaybederse top kutusunda yedek top olarak atışlarına devam eder.
- 30 sn süresince yapılan atışlar sonunda, net çizgisine veya üzerine isabet eden her vuruş için 1 puan kaydedilir. Yapılan üç deneme sonunda toplam puan skoru kaydedilir.

- Testin en iyi şekilde uygulanabilmesi için, denek dâhil 4 kişiye ihtiyaç vardır. 1. kişi teste tabii tutulur. 2. kişi, net çizgisine veya üstüne isabet eden topları sayar. 3. kişi deneğin önlem çizgisini geçip geçmediğini kontrol eder. 4. kişide kontrol dışına çıkan topları toplayarak top kutusuna yerleştirir.
- Teste tabii tutulanlar, bir deneme yaptıktan sonra 3 denemeyi art arda yaparak testi tamamlar (Özer, 2007).

Şekil 2. Dyer Pano Testi

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilere SPSS 19.00 paket programı kullanılarak tanımlayıcı istatistikler yapıldıktan sonra grup içi karşılaştırmalarda Wilcoxon testi, gruplar arası karşılaştırmalarda ise Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir.

3. Bulgular

Tablo 1. Kontrol ve Deney Grubunun Demografik Bilgilerinin Tanımlayıcı İstatistiksel Analiz Tablosu

Gruplar	Değişkenler	N	Minimum	Maksimum	X	Sd
Kontrol	Yaş (yıl)	7	21	24	22,29	1,11
	Boy Uzunluğu (cm)	7	172	187	180	5,63
	Vücut Ağırlığı (kg)	7	70	95	83,50	9,01
Deney	Yaş (yıl)	7	22	24	22,86	0,90
	Boy Uzunluğu (cm)	7	168	189	178,86	6,67
	Vücut Ağırlığı (kg)	7	70	87	78,23	7,26

Tablo 1’de görüldüğü üzere, deney grubunun yaş ortalamaları $22,86 \pm 0,90$ yıl, boy uzunluğu ortalamaları $178 \pm 6,66$ cm, vücut ağırlığı ortalamaları ise $78,23 \pm 7,26$ kg olarak tespit edilmiştir. Kontrol grubunun yaş ortalamaları $22,29 \pm 1,11$ yıl, boy uzunluğu ortalamaları $180 \pm 5,62$ cm, vücut ağırlığı ortalamaları ise $83,50 \pm 9,01$ kg olarak tespit edilmiştir.

Tablo 2. Kontrol ve Deney Grubunun Dewit-Dugan Forehand ve Backhand Ön Test ve Son Test Ölçümlerinin Wilcoxon Testi Sonuçları

Gruplar	Değişkenler	N	X	Sd	Z	p
Kontrol	Dewit-Dugan Forehand Ön Test	7	5,14	1,07	-1,518	,129
	Dewit-Dugan Forehand Son Test	7	5,86	1,21		
	Dewit-Dugan Backhand Ön Test	7	4,29	1,5	-1,511	,131
	Dewit-Dugan Backhand Son Test	7	5,14	0,69		
Deney	Dewit-Dugan Forehand Ön Test	7	5	1	-1,190	,234
	Dewit-Dugan Forehand Son Test	7	5,57	1,27		
	Dewit-Dugan Backhand Ön Test	7	4,57	1,62	-1,193	,056
	Dewit-Dugan Backhand Son Test	7	5,86	1,57		

$p < 0,05$

Tablo 2’de görüldüğü üzere, hem kontrol hem de deney grubunun Dewit-Dugan Forehand ve Backhand Testinin ön test ve son test değerleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 3. Kontrol ve Deney Grubu Dyer Pano Ön Test ve Son Test Ölçümlerinin Wilcoxon Testi Sonuçları

Gruplar	Değişkenler	N	X	Sd	Z	p
Kontrol	Dyer Pano Ön Test	7	14,57	1,4	-1,656	,098
	Dyer Pano Son Test	7	15,43	1,13		
Deney	Dyer Pano Ön Test	7	13,71	1,5	-1,725	,084
	Dyer Pano Son Test	7	14,86	1,07		

$p<0.05$

Tablo 3’de görüldüğü üzere, hem kontrol hem de deney grubunun Dyer Pano Testinin ön test ve son test değerleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 4. Gruplar Arası Dewit-Dugan Forehand Testi Son Test Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Gruplar	N	Minimum	Maksimum	X	Sd	p değeri
Kontrol	14	4	7	5,71	1,20	0,643
Deney						

$p<0.05$

Tablo 4’de görüldüğü üzere, kontrol ve deney grubunun Dewit-Dugan Forehand Testinin son test değerleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 5. Gruplar Arası Dewit-Dugan Backhand Testi Son Test Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Gruplar	N	Minimum	Maksimum	X	Sd	p değeri
Kontrol	14	4	8	5,50	1,23	0,492
Deney						

$p<0.05$

Tablo 5’de görüldüğü üzere, kontrol ve deney grubunun Dewit-Dugan Backhand Testinin son test değerleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 6. Gruplar Arası Dyer Pano Testi Son Test Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Gruplar	N	Minimum	Maksimum	X	Sd	p değeri
Kontrol	14	13	16	15,14	1,1	0,352
Deney						

$p<0.05$

Tablo 6’de görüldüğü üzere, kontrol ve deney grubunun Dyer Pano Testinin son test değerleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

4. Tartışma

Bu araştırmada, kontrol ve deney grubunun Dewit-Dugan Forehand ve Backhand Testi ve Dyer Pano Testinin ön test ve son test değerleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$). Gruplar karşılaştırıldığında; kontrol ve deney grubunun Dewit-Dugan Forehand ve Backhand Testi ve Dyer Pano Testinin son test değerleri arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Treiber vd. (1998: 510-515), üniversite düzeyindeki tenisçiler üzerinde yapmış oldukları çalışmada Thera-band ve hafif dambıl’ın direnç eğitimi gücü ve fonksiyonel performans üzerinde olumlu etkisi olduğu bildirilmiştir. Bu çalışma literatürü destekler nitelikte değildir. Bunun nedeni antrenman sisteminin veya incelenen parametrelerin farklı olmasına bağlanabilir.

Aktaş’ın (2010), yapmış olduğu “Kuvvet Antrenmanlarının 12-14 Yaş Grubu Erkek Tenisçilerin Motorik Özelliklerine Etkisi” adlı çalışmasında, 8 haftalık 6 tekrar maksimal kuvvet antrenmanlarının 12-14 yaş erkek tenisçilerin dayanıklılık, kuvvet ve sürat motorik özelliklerini geliştirdiğini göstermiştir. Bu çalışma literatürü destekler nitelikte değildir. Bunun nedenin çalışılan antrenman metodunun farklı olması veya çalışılan grupların yaşlarının farklı olması olabilir.

Korkmaz’ın (2012) yapmış olduğu “18-22 Yaş Grubu Erkek Sporcularda Thera-Band İle Yapılan 8 Haftalık Kuvvet Antrenmanlarının Yüzücülerde 100m. Serbest Stil Yüzme Performansına Etkisinin İncelenmesi” adlı çalışmasında, 8 hafta boyunca uygulanan Thera-band ile yapılan kuvvet antrenmanlarının yüzücülerde yüzme performansının üzerinde olumlu etki olduğunu saptamışlardır. Bu çalışma yapılan çalışmayı destekler nitelikte değildir. Yapılan çalışmada Thera-band ile çalışan grupta performans olarak artışın olmamıştır. Desteklememesinin nedeni yaş ve cinsiyetler benzerlik gösterdiğinden branşın farklı olması veya antrenmanın içeriği olabilir.

Gündüz ve Gül'ün (2012), yapmış oldukları “Sağlık Toplarıyla Yapılan Plyometrik Çalışmaların İsabetli Forehand ve Backhand Atış Performanslarına Etkisi” adlı çalışmalarında, deney grubunun Dewit-Dugan Forehand testinin ilk ve son test değerleri karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu ancak kontrol grubunun Dewit-Dugan Forehand testinin ilk ve son test değerleri arasında anlamlı bir fark olmadığı bildirilmiştir. Deney ve kontrol grubunun Dewit-Dugan Backhand testinin ilk ve son test ölçümleri karşılaştırıldığında ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Literatürdeki çalışmada deney grubuna uygulanan Dewit-Dugan Backhand testi ve kontrol grubuna uygulanan Dewit-Dugan Backhand testi sonuçları araştırmamızı destekler niteliktedir.

İşçi ve Gül'ün (2010), yapmış oldukları “11-12 Yaş Grubu Bayan Yüzücülerde Thera-Band İle Yapılan Kara Çalışmalarının Genel Hazırlık Dönemine Etkisi” adlı çalışmalarında, Thera-bandıyla çalışan sporcularla Thera-bandı olmadan çalışan sporcuların 200m serbest dereceleri arasında farklılık elde edilmediği için bu yaş grubu sporcularda Thera-bandıyla yapılan çalışmanın 200m serbest dereceleri üzerinde bir etkisinin olmadığı saptanmıştır. Yapılan bu çalışmada Thera-band ile çalışan grubun performansında olumlu bir artış gözlenmemiş dolayısıyla bu çalışma literatürü destekler niteliktedir.

Gelen vd. (2007: 1-8) yaptıkları çalışmada, düz kaçara vuruş performansının geliştirilmesi için çift taraflı antrenman metodu uygulanırsa başarılı sonuçlar elde edileceği, yine çift taraflı antrenman metodunun kullanılmasıyla sakatlanma riskini azaltacağı ve performans gelişiminin hızlandırılabileceği öngörülmüştür. Yapılan bu çalışmada ise gruplara çift taraflı antrenman yaptırılmış ve performanslarında matematiksel gelişimin dışında istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç elde edilememiştir.

Sevim ve Şengül'ün (1987) çalışmasında, sağlık topu ile yapılan güç geliştirme alıştırmalarının ön test ve son test sonuçları değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda yapılan antrenmanların grupların performansları üzerinde olumlu bir gelişme sağlamadığı bildirilmiştir. Literatüre benzer şekilde yapılan bu çalışmada da uygulanan antrenmanlar sonrasında grupların performansları üzerinde olumlu bir gelişme olmadığı saptanmıştır.

Özcan'ın (2011) yapmış olduğu “Temel Tenis Teknik Öğretiminde İki Farklı Antrenman Metodunun Teknik Biyomotorik ve Fizyolojik Özellikler Üzerine Etkisinin Araştırılması” adlı çalışmasında, 12 haftalık antrenmanlar sonucunda tümdengelim ve tümevarım gruplarının ITN Tenis Testi son test verileri karşılaştırıldığında uygulanan antrenman metodu tümevarım grubunun performanslarında gelişim gözlenmiştir. Bu çalışma yapılan çalışmayı destekler nitelikte değildir. Yapılan çalışmada uygulanan isabete yönelik teknik antrenmanlar sonucunda uygulanan tenis testleri ön test ve son test sonuçları incelendiğinde gelişme göstermemiştir. Çalışmalardaki yaş aralıkları bir birine yakın olması antrenman metodlarının ön plana çıkarmaktadır. Desteklememesinin nedeni yaptırılan antrenmanın süresinin kısa oluşu veya antrenmanın içeriği olabilir.

Savucu vd. (2018: 246) yapmış oldukları “Tenis Eğitiminin 11-14 Yaş Grubu Çocukların Bazı Fiziksel Uygunluk Parametreleri Üzerine Etkisinin İncelenmesi (Elazığ İli Örneği)” adlı çalışmalarında, tenis sporuna yeni başlayan ilköğretim okulu öğrencilerine uygulanan 6 haftalık temel tenis eğitiminin bazı fiziksel ve motorik özellikleri üzerine etkisi araştırılmıştır. Araştırma grubuna kuvvet, sürat ve esneklik ölçen çeşitli motorik testler uygulanmış ve testler sonucunda çocukların ön test ve son test değerleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda tenis sporuna yeni başlayan çocuklarda düzenli tenis eğitiminin çocukların bazı fiziksel ve motorik özellikleri üzerinde anlamlı değişikliklere yol açtığı saptanmıştır.

Çimen ve Günay’ın (1996: 3-11), “Dairesel Çabuk Kuvvet Antrenmanlarının 16-18 Yaş Grubu Genç Erkek Masa Tenisçilerin Bazı Motorik Özelliklerine Etkisi” adlı çalışmalarında, antrenman grubunun kuvvet, sürat koordinasyon, anaerobik güç, teknik ve vücut kompozisyonu değerlerinin kontrol grubuna göre daha anlamlı gelişme gösterdiği bildirilmiştir. Yapılan bu çalışma da uygulanan antrenmanlar sonucunda tenisçiler üzerinde anlamlı bir gelişme gözlenmemiş, dolayısıyla bu çalışma literatür ile benzerlik göstermemektedir. Bunun nedeni yapılan antrenmanın kapsamının, süresinin farklı olması veya branşın farklı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

5. Sonuç

Araştırmada sonucunda, 8 hafta boyunca tenis branşında Thera-band ile yapılan kuvvet çalışmalarının tenisçilerin isabetli atış performansı üzerinde olumlu bir etkisinin olmadığı gözlenmiştir.

KAYNAKÇA

Aktaş F (2010). Kuvvet antrenmanlarının 12-14 yaş grubu erkek tenisçilerin motorik özelliklerine etkisi. Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Antrenörlük Eğitimi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Can S (2007). Aktaran: Itf (International Tennis Federation), Advanced Coaches Manuel, Canada.

Çimen O, Günay M (1996). Dairesel çabuk kuvvet antrenmanlarının 16-18 yaş grubu genç erkek masa tenisçilerin bazı motorik özelliklerine etkisi. Spor Bilimleri Dergisi, 5(3): 3-11.

Gelen E, Mengütay S, Kermen O (2007). Teniste iki farklı antrenman metodunun düz kaçara vuruş performansına etkisinin incelenmesi. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 4(2): 1-8.

Gündüz N, Gül GK (2012). Sağlık toplarıyla yapılan plyometrik çalışmaların forehand ve backhand atış performanslarına etkisi. Pamukkale Üniversitesi, 12. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Denizli.

İşçi E, Gül GK (2010). 11-12 yaş grubu bayan yüzücülerde thera-band ile yapılan kara çalışmalarının genel hazırlık dönemine etkisi. Kocaeli Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Antrenörlük Eğitimi Bölümü, Yayınlanmamış Bitirme Çalışması, Kocaeli.

Kermen O (1997). Tenis teknik ve taktikleri, (Ed:B.Yavuz), Aşama Matbaacılık, Ankara.

Korkmaz AK (2012). 18-22 yaş grubu erkek sporcularda thera-band ile yapılan 8 haftalık kuvvet antrenmanlarının yüzücülerde 100m. serbest stil yüzme performansına etkisinin incelenmesi. Kocaeli Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Antrenörlük Eğitimi Bölümü, Yayınlanmamış Bitirme Çalışması.

Özcan S (2011). Temel tenis teknik öğretiminde iki farklı antrenman metodunun teknik biyomotorik ve fizyolojik özellikler üzerine etkisinin araştırılması. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Spor Bilimleri Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta.

Özer U (2007). 8-11 yaş kız çocuklarında mini tenis eğitiminin koordinasyon ve reaksiyon zamanı gelişimi üzerine etkisi. Cumhuriyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Savucu Y, Demirkıran ME, Eskiyecek CG, Karadağ M, Yücel, AS (2018). Tenis eğitiminin 11-14 yaş grubu çocukların bazı fiziksel uygunluk parametreleri üzerine etkisinin incelenmesi (Elazığ ili örneği). Uluslararası Herkes İçin Spor ve Wellness Kongresi, 246-247.

Sevim Y, Şengül E (1987). Sağlık topu ile güç geliştirme alıştırmaları. G.S.G.M. Spor Eğ. Daire Bşk. Yayın No: 83, Ankara.

Thomas M, Müller T, Busse MW (2002). Comparison of tension in thera-band and candotubing. Journal of Orthopaedic & Sports Physical Therapy, 32(11): 576-578.

Treiber FA, Lott J, Duncan J, Slayens G, Davis H (1998). Effects of theraband and light weight dumbbell training on shoulder rotation torque and serve performance in college tennis players. American Journal of Sports Medicine, 26(4): 510-515.

Farklı Düzeydeki Futbolcuların Sportmenlik Anlayışlarının İncelenmesi

Arslan KALKAVAN, Necati METE

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, arslan.kalkavan@erdogan.edu.tr.

Öz

Tüm dünyada yaygın olarak kullanılan fair play kelimesi Türkçede sportmenlik, sporda erdem ve spor ahlakı kavramlarını ifade etmektedir. Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması neticesinde spor günümüzde çok önemli bir sektör haline gelmiştir. Yazılı ve görsel medyanın da etkisiyle sporda rekabet her geçen gün artmaktadır. Büyük paraların harcandığı, acımasız rekabetin yaşandığı spor yarışmalarında çekişme sadece profesyonel sporlarda değil, aynı zamanda amatör, okullar ve üniversitelerarası yarışmalarda da yaşanmaktadır. Bu rekabet sportmenlik anlayışını ikinci plana iterek, müsabaka kazanmayı hem sporcu hem de taraftar için en önemli gaye haline getirmektedir. Günümüzde spor yarışmaları içerisinde en popüler spor dallarının başında futbol gelmektedir. Bu çalışmada farklı yaş ve düzeydeki futbolcuların fair play anlayışlarının araştırılması amaçlanmıştır. Çalışmada 2017-2018 sezonunda Karadeniz Bölgesinde bal ligine katılan amatör takımlar (Rize 2, Trabzon 2, Samsun 2, Giresun 2 ve Ordu 2 takım) ile profesyonel takım futbolcularının (Rizespor, Trabzonspor, Samsunspor, Giresunspor ve Ofspor) sportmenlik davranışlarını belirlemeye yönelik olarak Vallerand ve arkadaşları (1997) tarafından geliştirilen Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeğinin Türkçe uyarlaması kullanıldı. Gülfem Sezen-Balçıklı (2003) tarafından Türkçeye uyarlaması yapılan Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği 4 alt faktörden (Sosyal Normlara Uyum, Kurallara ve Yönetime Saygı, Sporda Sorumluluklara Bağlılık, Rakibe Saygı) oluşmaktadır. Beşli Likert tipi ölçekte toplamda 20 soru yer almaktadır. İki kısımdan oluşan anketin ilk bölümünde futbolculara yönelik demografik bilgiler yönelik maddelere, ikinci kısmında ise ölçek maddelerine yer verilmiştir. Takım hocasından izin alındıktan sonra kulüplere gidilerek çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 95 i amatör, 106 sı profesyonel olmak üzere toplam futbolcuya anket uygulandı. Elde edilen verilere öncelikli olarak normallik testi uygulandı. Daha sonra $\alpha = 0.05$ anlamlılık düzeyinde bağımsız iki grup için Mann Whitney-U veya t-testi, üç ve üzeri karşılaştırmalarda Kruskal Wallis veya tek yönlü anova testi uygulandı. Test sonuçları futbolcuların; Yaş ($p < 0.05$), eğitim ($p < 0.05$), sporculuk düzeyi ($p < 0.05$), spor yapma yılı ($p < 0.05$) ve millilik durumlarına göre ($p < 0.05$) sportmenlik anlayışları arasında önemli farklar olduğunu gösterdi. Futbolcuların oynadığı mevkie göre ise sportmenlik davranışları arasındaki fark manidar bulunmadı ($p < 0.05$). Sonuç olarak futbolcuların eğitim spor yapma yılı ve sporculuk düzeyine bağlı olarak sportmenlik yönelimlerinde yükselme olduğu söylenebilir. Fairplay konusunda farkındalığı artırmak için antrenmanlar ve diğer eğitim uygulamalarında sportmenlik konusu düzenli olarak futbolculara anlatılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Spor, Sportmenlik Fair play, Futbol.

Investigation of Fairplay Levels of Sportsmen Who Placed In University

Futsal Team

Abstract

Competition is increasing day by day with the influence of written and visual media, which has become one of the most important sectors in our day. Competition in sports competitions where big money returns, ruthless competition is not only in professional sports, but also in amateurs, schools and collegiate competitions. Aim of his study was investigated the fair play mentality depending on some variables of the athletes participating in the university competition. 2017 Turkey Universities Federation organized by the Interuniversity II. division of the participating student athletes to futsal competitions The Multidimensional Sportsmanship Orientation Scale was used, developed by Fair Vallerand and colleagues (1997) and adapted to Turkish, to determine the fair play understanding. The Multidimensional Sportsmanship Orientation Scale, which was adapted to Turkish by Gülfem Sezen-Balçıklı (2003), consists of 4 sub-factors (Compliance with Social Norms, Respect to Rules and Direction, Attachment to Sporda Responsibilities, Respect to Competition). The five-point Likert-type scale has 20 questions in total. After the permission of the heads of the athletes, the scale, which consist two-part, was performed to the athlete, who voluntarily participated in this work, in the places, where the athlete students stayed, during the competitions. The scale applied to the total of 374 people, including 194 women and 180 men (out of 400). After that, normality test was performed to the obtained data. Normality test scored showed that the data have normal distribution. For the group comparisons; the t-test for two independent groups and the oneway anova test for three and over groups, was applied at a level of significance of $\alpha = 0.05$. As a result, it shows that the sportswomen tendencies of female futsal players are higher than male futsal players. Regarding fair play, it is seen that formal fair play is given importance and informal fair play is ignored.

Keywords: Sport, Fair play, Futsal, Universities competitions.

1.Giriş

Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması neticesinde spor günümüzde çok önemli bir sektör haline gelmiştir. Yazılı ve görsel medyanın da etkisiyle sporda rekabet her geçen gün artmaktadır. Bu durum kazanma ya da başarı için sporun felsefesine aykırı olarak kural dışı davranışları ön plana çıkarmaktadır (Kalkavan (2017).

Büyük paraların harcandığı, acımasız rekabetin yaşandığı spor yarışmalarında çekişme sadece profesyonel sporlarda değil, aynı zamanda amatör, okullar ve üniversitelerarası yarışmalarda da yaşanmaktadır. Bu rekabet sportmenlik anlayışını ikinci plana iterek, müsabaka kazanmayı hem sporcu hem de taraftar için en önemli gaye haline getirmektedir.

Sportmenlik ya da sporda erdem; sporcuların yarışmalar esnasında, kurallara sabırla, tutarlı ve bilinçli olarak riayet etmeleri, Haksız avantajı kabul etmemeleri, rakibin haksız dezavantajlarından yararlanmaya çalışmamaları, rakibi oyunun bir parçası olarak eşdeğer haklara sahip birey ve partner olarak görmeleri olarak tanımlanmaktadır (Kalkavan, 2017)

Tüm dünyada yaygın olarak kullanılan fairplay kelimesi Türkçede sportmenlik, sporda erdem ve spor ahlakı kavramlarını ifade etmektedir (Kalkavan (2017). Fair play kazanmak için her yolun mubah sayılmadığı, hırsın yerini azmin aldığı, hoşgörü duygularının ön plana çıktığı spor anlayışıdır (Erdemli, 1996). Fair Play kavramı en sade anlamıyla adil ve dürüst oyun olarak nitelendirilmiştir. (Yıldırım, 2005). Sporunun istediği şeyi meşru yoldan hoş bir rekabet ortamında, rakiplerine zarar vermeden elde etmesi ve seyircinin de aynı bilinçle sportif mücadele rolünü almasıdır (Yıldırım, 1992). Fair play, özellikle performans ve yarışma sporlarında sık sık görülen ahlaki sapma ve yozlaşmalara karşı, insani bir başkaldırıyı simgeleyen uluslararası bir çağrıdır (Doğal, 2007).

Bu çerçevede, Fair Play'in kurallara ilişkin sportif erdem (formel) ve yaşama ilkesi olarak sportif erdem (informel) olarak iki yanı ortaya çıkmaktadır (Erdemli 1992).

Bunlardan ilki, her ne koşulda olursa olsun yazılı kurallara uygun davranışa yani "formal fair play"e yönelik olan yapıyı içerir. Formal fair play, oyun kurallarını kabullenme ve onlara kesinlikle uyma ile ilgili yönü oluşturmaktadır. İkinci boyut ise, yazısız kurallara yönelik "informal fair play"i açıklar. İnfomal fair play, "yaptırımlarla zorunlu tutulmayan, aksine sporda kuralların talep ettiğinin ötesinde, sporunun rakibi ile eşit şartlarda yarışma arzusunu, rakibin maruz kalacağı haksız durumları gidermek için gösterilen çabayı, kendi yarar ve yargısına uygun olmasa bile hakem kararlarına saygı göstermeyi, aleyhine de olsa hakemlerin doğru karar almalarına yardımcı olmayı, galibiyet ya da mağlubiyette ölçülü davranmayı esas alan yönü oluşturur" (Yıldırım, 2004).

Spora hangi düzeyde ve biçimde katılırsak katılalım (sporcu, antrenör, yönetici, hakem, seyirci vb.) bir disiplin içerisinde, dürüst, ahlaklı, erdemli, saygılı ve hoşgörülü davranmada herkesin dikkat etmesi gereken konu şu olmalıdır: Kurallar ister yazılı olsun, ister olmasın, doğruluk ve şeref kavramlarının gerekleri yerine getirilmelidir (Orhun, 1992).

Türklerdeki spor anlayışında eski dönemlerden beri, insancılık ağır basmış, ölümler ancak kaza sonucu ortaya çıkardı. Rakibini ezmek, küçük düşürmek yerine üstünlüklerini

kanıtlayan, yeteneklerini sergilemeyi ön plana çıkarırlardı. Türkler, her dönemde idmanı bir oyun olarak benimsemişlerdi. Bir oyunda yenilgiyi kavga nedeni saymak, en aşağılayıcı bir tutum olarak değerlendirilmiş. Hele kural dışı ve mertlik dışı hareketler, bağışlanmaz bir suçtu. Eski Türklerde idman ve yarışmalarda sosyal düzeni ayakta tutan birtakım kurallar vardı.

Her türlü yarışmalar, yemek yeme, tekkede oturma sırası, kabza alma, konuşma, selâmlaşma bu töre ve kurallara uyularak yapılırdı. Ancak yazılı bir kanunları yoktu. Buna rağmen yüzyıllardan beri uygulana gelen adet-i kadimeler kanun diye adlandırılmıştı (Yıldıran, 2005).

Antik Yunan'da olimpizmin amacı, ahlakça bozulmamış, karakteri sağlam ve erdemli insanlar yetiştirmektir. Gençler ancak çalışmaların sonunda kendileri ve vatanları için büyük değer taşıyan erdemler kazanırlar.

Çağdaş anlamda sporda fairplay anlayışı 19. yüzyılda İngiltere'de ortaya çıkmıştır. Modern olimpiyatların başlamasıyla bu kavram daha verimli ve vazgeçilmez bir ilke olarak, olimpiizm ruhu içinde ifade edilmeye başlandı.

Günümüzde fairplay anlayışı yarışmada eşitlik ve fırsat eşitliğinden, oyun ve yarışma kurallarına uyulmasına şekline dönüşmüştür. 20. Yüzyıl boyunca, spordan ticari ve siyasi beklentilerin artarak devam etmesi, ahlaki beklentileri ikinci plana itmiş ve amatör ruhun giderek güçlenen profesyonellik karşısında gerilemesine neden olmuştur. Günümüz sporunda profesyonellik ilerledikçe sportmenlik anlayışında düşme gözlenmektedir.

Bu nedenle de spor kulüpleri gençlerin sosyalleşmelerini sağlayacak özelliklerini gittikçe yitirmektedirler. Sportif yarışmaların ticarileşmesi sonucu sporda erdem anlayışı yerini “ne pahasına olursa olsun kazanma” anlayışına yöneltmektedir. Günümüzde bu durumun yaygın olarak görüldüğü spor dalı olarak futbol ön plana çıkmaktadır. Futbolda profesyonellik ilerledikçe fairplay'e uygun davranışlar azalmaktadır.

Günümüz futbolda ahlak anlayışı önemini kaybetmekte ve bilinçli olarak yapılan kural hataları oyunun bir parçası haline gelmiştir. Pilz (2001) yaptığı bir çalışmada sporcuların aktif spor yapma süreleri uzadıkça kural ihlallerini, faullü oynamayı, haksız avantajlar sağlama çabalarını 'akıllı bir taktik olarak değerlendirdiklerini ileri sürmektedir.

Yapılan başka bir çalışmada, antrenörler futbolcuları centilmen olmamaları yönünde uyardığı görülmektedir. Antrenörler maçı kazanmak amacı ile kuralların izin vermediği, faullü davranışları antrenmanlarda çalıştıklarını ortaya konmuştur. Bir diğer çalışma sporcuların kural ihlallerini artık normal kabul ettiğini, profesyonel spora özgü bir durum olmaktan çıktığını ortaya koymuştur.

Büyük paraların döndüğü, acımasız rekabetin yaşandığı spor yarışmalarında çekişme sadece profesyonel sporlarda değil, aynı zamanda amatör, okullar ve üniversitelerarası yarışmalarda da yaşanmaktadır. Günümüzde spor yarışmaları içerisinde en popüler spor dallarının başında futbol gelmektedir. Bu çalışmada üniversitelerarası yarışmalara katılan farklı düzeydeki futbolcuların fair play anlayışlarının araştırılması amaçlanmıştır

2. Materyal ve Yöntem

Evren ve Örneklem: Futbolcuların sportmenlik davranışlarını belirlemek için 2017-2018 sezonunda Karadeniz Bölgesinde bal ligine katılan; Amatör (Rize 2, Trabzon 2, Samsun 2, Giresun 2 ve Ordu 2 takım) ve Profesyonel takım sporcularına (Rizespor, Trabzonspor, Samsunspor, Giresunspor ve Ofspor) anket uygulandı. Takım hocasından izin alındıktan sonra kulüplere gidilerek çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 95'i amatör, 106'sı profesyonel olmak üzere toplam 201 futbolcuya anket uygulandı.

Veri Toplama Araçları: Anket iki bölümden oluşmaktadır. Anketin ilk bölümünde futbolcuların demografik özelliklerini belirlemeye yönelik maddelere, ikinci bölümünde ise sportmenlik davranışlarını belirlemeye yönelik maddelere yer verildi. Çalışmada Fair Vallerand ve arkadaşları (1997) tarafından geliştirilen Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeğinin Gülfem Sezen-Balçıklanlı (2003) tarafından yapılan Türkçeye uyarlaması kullanıldı.

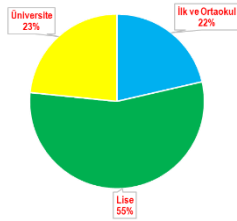
Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği: Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği 4 alt faktörden (Sosyal Normlara Uyum, Kurallara ve Yönetime Saygı, Sporda Sorumluluklara Bağlılık, Rakibe Saygı) oluşmaktadır. Beşli Likert tipi ölçekte toplamda 20 soru yer almaktadır.

İstatistik Yöntem: Elde edilen verilere öncelikli olarak Kolmogorov Smirnov, Shapiro Wilk normallik testi uygulandı. Daha sonra $\alpha = 0.05$ anlamlılık düzeyinde; bağımsız iki grup için Mann Whitney-U veya t-testi, üç ve üzeri karşılaştırmalarda Kruskal Wallis veya tek yönlü anova testi uygulandı.

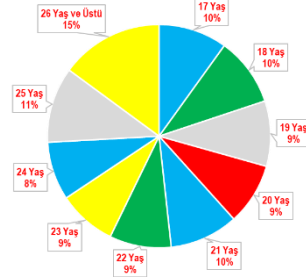
3. Bulgular.

Genel Özellikler: Futbolcuların çeşitli değişkenlere göre dağılımları grafik 1,2,3,4,5,6 da sunulmuştur.

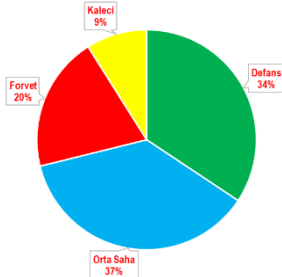
Futbolcuların Eğitim Durumuna Göre Dağılımları

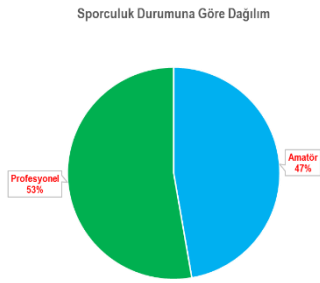
Futbolcuların Yaşa Göre Dağılımları

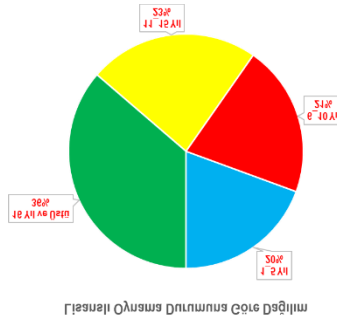
Futbolcuların Mevkilerine Göre Dağılımları

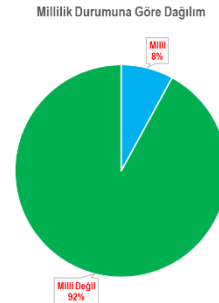
Grafik 1 Eğitim Dağılımı

Grafik 2: Yaş Dağılımı

Grafik 3: Mevki Dağılımı

Grafik 4 Sporculuk Dağılımı

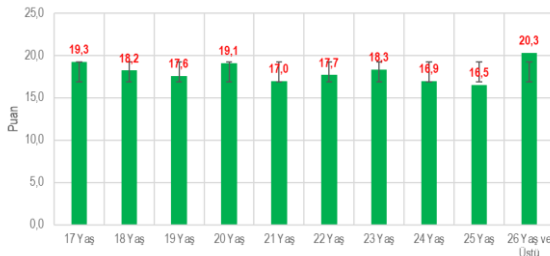
Grafik 5: Lisans Dağılımı

Grafik 6: Millilik Dağılımı

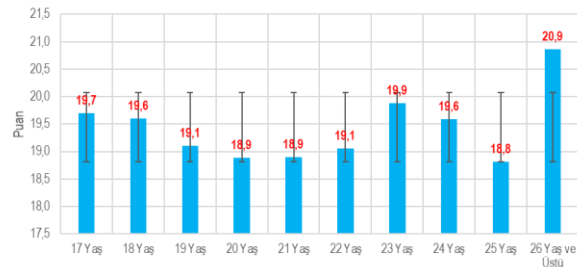
Normallik Dağılımları: Derlenen verilerin normallik dağılımları Kolomogrof Simirnof ve Saphiro Wilk ve testleri ile sınıandı. Futbolcuların; Yaş, Eğitim, Sporculuk düzeyi, Spor yapma yılı) ve millilik durumlarına göre sportmenlik puanlarının bazı alt boyutlarda normal dağılıma sahip olduğunu bazılarında ise normal dağılıma sahip olmadığını gösterdi.

Yaş: Yaşa bağlı olarak futbolcuların sportmenlik davranışları arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde tek yönlü anova testi (oneway) uygulandı. Test sonuçları futbolcuların Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeğinin; Sosyal Normlara Uyum ($P<0.05$) ve Rakibe Saygı alt boyutlarında ($P<0.05$) Puanları arasındaki farkın önemli olduğunu, Kurallara ve Yönetime Saygı ($P>0.05$) ve Sporda Sorumluluklara Bağlılık ($P>0.05$) alt boyutları arasındaki farkların ise önemli olmadığını gösterdi (Grafik 7, 8, 9, 10).

Yaşa Göre Sosyal Normlara Uyum

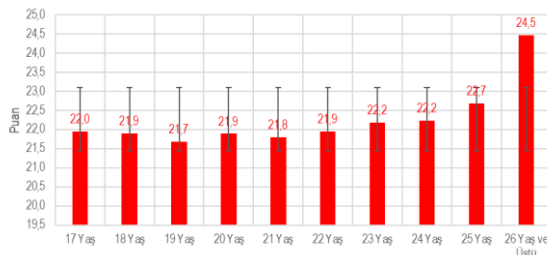
Yaşa Göre Kurallar ve Yönetime Saygı

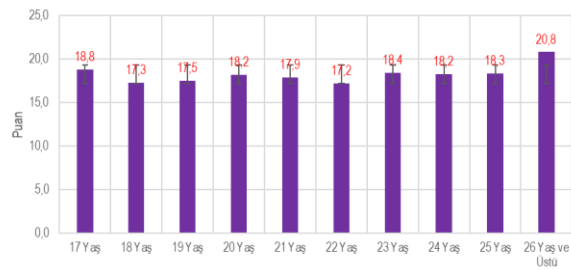
Grafik 7: Yaşa Göre S.N.U.

Grafik 8: Yaşa Göre K.Y.S.

Yaşa Göre Sporda Sorumluluklara Bağlılık

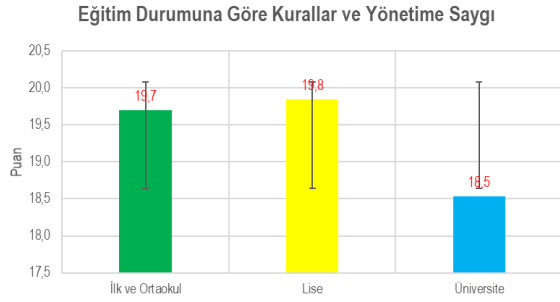
Yaşa Göre Rakibe Saygı

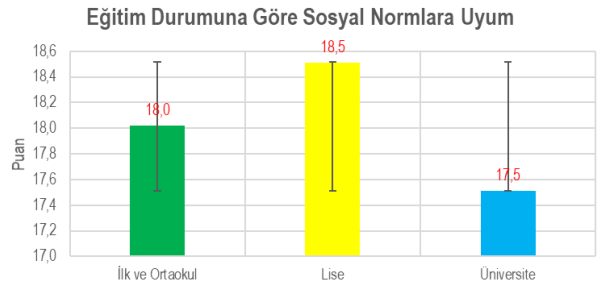
Grafik 9: Yaşa Göre S.S.B.

Grafik 10: Yaşa Göre R.S.

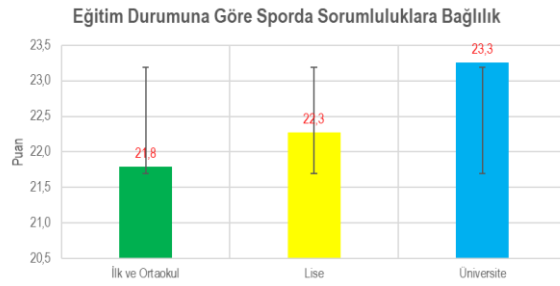
Eğitim: Eğitim düzeyine bağlı olarak futbolcuların sportmenlik davranışları arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Kuruskal-Wallis testi uygulandı. Test sonuçları futbolcuların Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeğinin; Kurallara ve Yönetime Saygı ($P<0.05$) alt boyutunda puan farkının önemli olduğunu, Sosyal Normlara Uyum ($P>0.05$), Rakibe Saygı alt boyutlarında ($P<0.05$) ve Sporda Sorumluluklara Bağlılık ($P>0.05$) alt boyutları arasındaki farkların ise önemli olmadığını gösterdi (Grafik 11, 12, 13, 14).

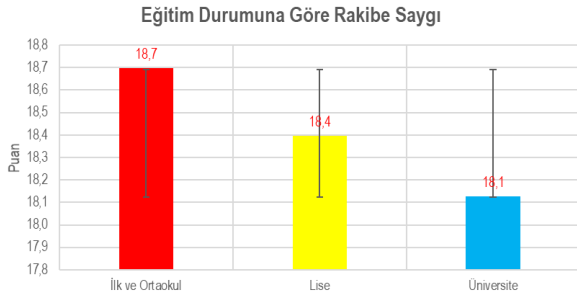
Grafik 11: Eğitime Göre S.N.U.

Grafik 12: Eğitime Göre K.Y.S.

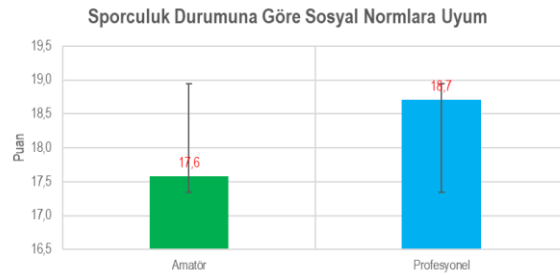

Grafik 13: Eğitime Göre S.S.B.

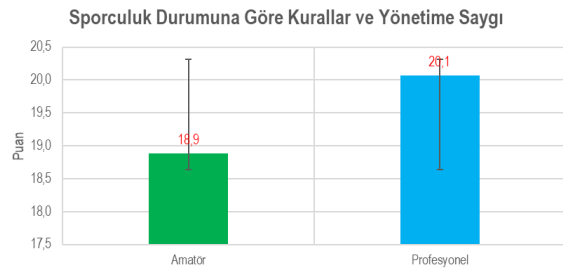

Grafik 14: Eğitime Göre R.S.

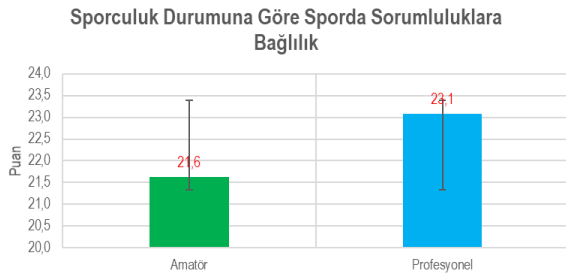
Sporculuk Düzeyi: Sporculuk düzeyine bağlı olarak futbolcuların sportmenlik davranışları arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Mann Whitney-U testi uygulandı. Test sonuçları futbolcuların Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeğinin; Sosyal Normlara Uyum ($P<0.05$), Kurallara ve Yönetime Saygı ($P<0.05$), Rakibe Saygı alt boyutlarında ($P<0.05$) ve Sporda Sorumluluklara Bağlılık ($P<0.05$) alt boyutları arasındaki farkların önemli olduğunu gösterdi (Grafik 15, 16, 17, 18).

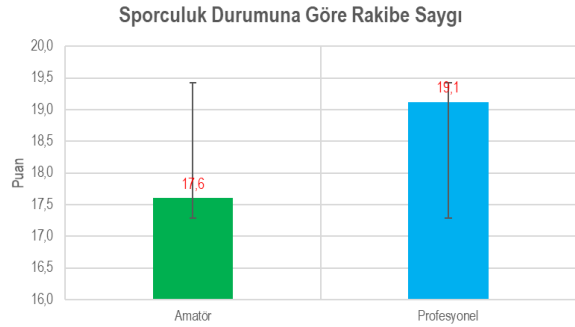
Grafik 15: Sporculuk D. Göre S.N.U.

Grafik 16: Sporculuk D. Göre K.Y.S.

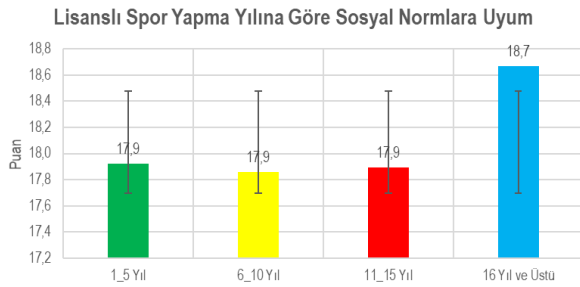

Grafik 17: Sporculuk D. Göre S.S.B.

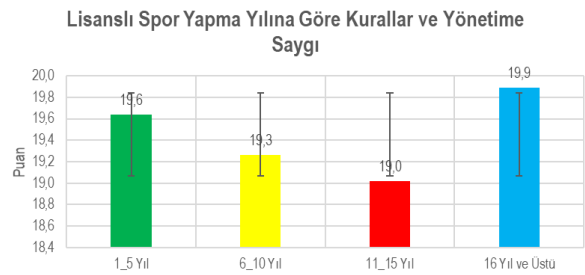

Grafik 18: Sporculuk D. Göre R.S.

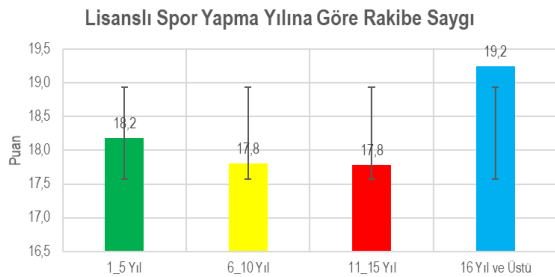
Lisanslı Spor Yapma Yılı: Lisanslı Spor Yapma Yılına bağlı olarak futbolcuların sportmenlik davranışları arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Kuruskal-Wallis testi uygulandı. Test sonuçları futbolcuların Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeğinin; Sosyal Normlara Uyum ($P>0.05$), Kurallara ve Yönetime Saygı ($P<0.05$) alt boyutları ve Rakibe Saygı ($P>0.05$) alt boyutları arasındaki farkların önemli olmadığını gösterdi. Sporda Sorumluluklara Bağlılık ($P>0.05$) alt boyutu arasındaki farkın ise önemli olduğunu gösterdi (Grafik 19, 20, 21, 22).

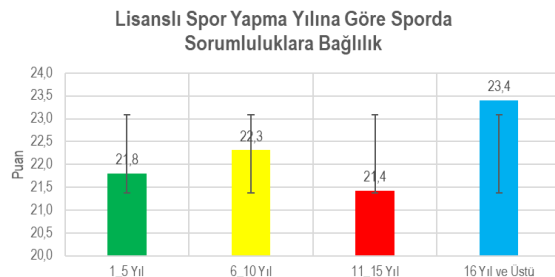
Grafik 19: Lis.Spor Yapma S.N.U.

Grafik 20: Lis.Spor Yapma K.Y.S.

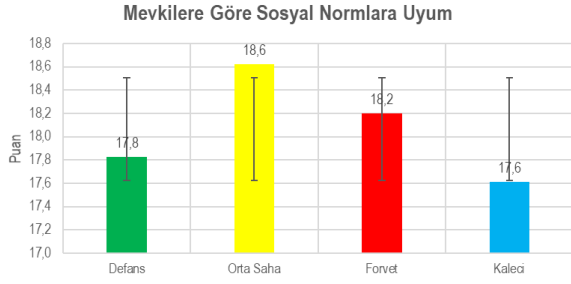

Grafik 21: Lis.Spor Yapma S.S.B.

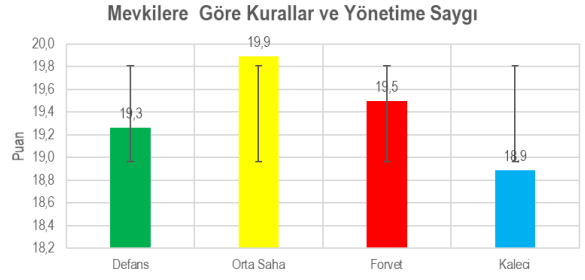

Grafik 22: Lis.Spor Yapma R.S.

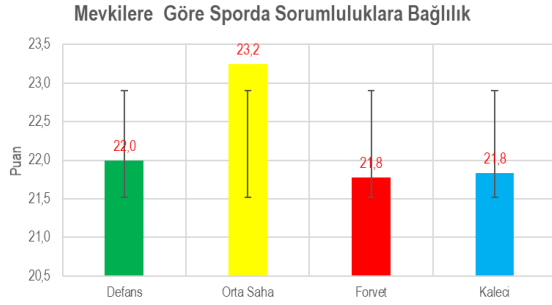
Mevkie Göre: Oynadığı mevkie göre futbolcuların sportmenlik davranışları arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Kruskal-Wallis testi uygulandı. Test sonuçları futbolcuların Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeğinin; Sosyal Normlara Uyum ($P>0.05$), Kurallara ve Yönetime Saygı ($P>0.05$), Rakibe Saygı alt boyutlarında ($P>0.05$) ve Sporda Sorumluluklara Bağlılık ($P>0.05$) alt boyutları arasındaki farkların önemli olmadığını gösterdi (Grafik 23, 24, 25, 26).

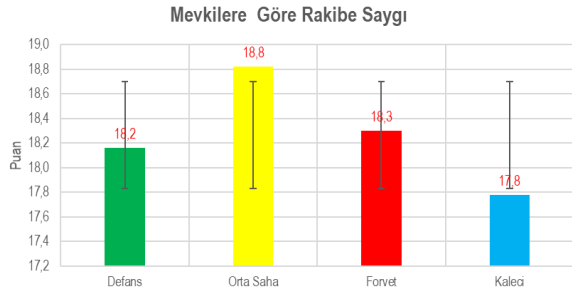
Grafik 23: Mevkie Göre S.N.U.

Grafik 24: Mevkie Göre K.Y.S.

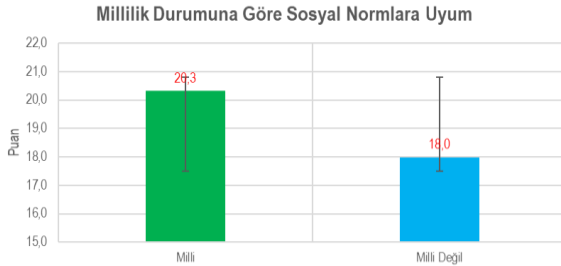

Grafik 25: Mevkie Göre S.S.B.

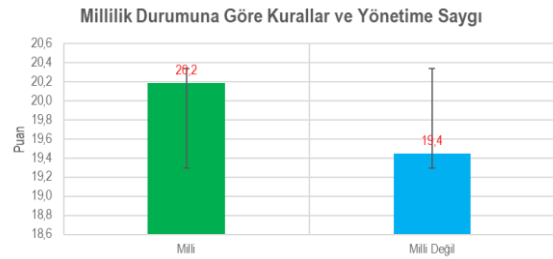

Grafik 26: Mevkie Göre R.S.

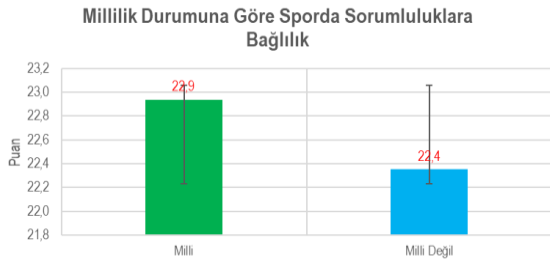
Millilik Durumu: Milli olma durumuna göre futbolcuların sportmenlik davranışları arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Mann Whitney-U testi uygulandı. Test sonuçları futbolcuların Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeğinin; Sosyal Normlara Uyum ($P>0.05$), Kurallara ve Yönetime Saygı ($P>0.05$), Rakibe Saygı alt boyutlarında ($P>0.05$) ve Sporda Sorumluluklara Bağlılık ($P>0.05$) alt boyutları arasındaki farkların önemli olmadığını gösterdi (Grafik 27, 28, 29, 30).

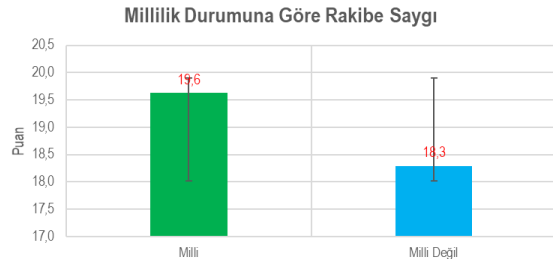
Grafik 27: Millilik D. Göre S.N.U.

Grafik 28: Millilik D. Göre K.Y.S.

Grafik 29: Millilik D. Göre S.S.B.

Grafik 30: Millilik D. Göre R.S.

4. Tartışma ve Sonuç

Yaş: Yaşa bağılı olarak futbolcuların sportmenlik davranışları tüm alt boyutlarda farklı olduğu görüldü. Tüm alt boyutlarda yaşa bağılı olarak 18 yaşından itibaren bir düşüş olduğu 25 yaşından itibaren de yükselme olduğu görüldü. Bu değişimin futbolcuların genç yaşlarda başarı elde etmek için hırslı olduklarını, 25 yaşlarından itibaren de olgunlaşarak davranışlarını kontrol ettiklerini göstermektedir. Literatürde bu sonucu destekler çalışma bulunmakla birlikte, tersini gösteren çalışmalar da bulunmaktadır. Gürpınar, & Kurşun (2003), Basketbolcuların ve Futbolcuların Sportmenlik Yönelimleri üzerine yaptığı çalışmada 22 yaş ve üstü sporcuların sportmenlik puanları 21 yaş ve altı sporcularına göre daha yüksek olduğunu bulmuştur. Tsai, & Fung (2005), Basketbolcuların ve Voleybolcuların Sportmenlik Yönelimlerinin incelendiği araştırmada yaşı büyük sporcuların sportmenlik yönelimlerini daha düşük bulmuştur. Kalkavan ve arkadaşları (2015) yaptıkları çalışmada yaş arttıkça saldırganlık düzeyinin de arttığını ortaya koymuşlardır.

Eğitim: Bu çalışmada eğitim durumlarına bağılı olarak futbolcuların sportmenlik davranışları tüm alt boyutlarda farklı bulundu. Üniversite mezunu futbolcuların Sorumluluklara Bağlılık alt boyutunda en yüksek sportmenlik anlayışına sahip oldukları, diğer alt boyutlarda ise en düşük seviyede olduğu görüldü. Lise seviyesinde eğitimi olan futbolcuların Sosyal Normlara ve Kurallara ve Yönetime Saygı alt boyutlarında yüksek düzeyde sportmenlik anlayışına sahip oldukları görüldü. Bu sonuç ileriye yönelik hedefleri olan futbolcuların sahada daha temkinli olmaları ile açıklanabilir. İlk ve ortaokul düzeyinde eğitime sahip futbolcuların rakibe saygı göstermede en yüksek sportmenlik anlayışına sahip olduğu görüldü. Bu durum amatör futbolcuların çoğunluğunun daha genç yaşta olmaları nedeniyle rakibe saygı duyduklarını düşündürmektedir.

Sporculuk Düzeyi: Bu çalışmada sporculuk düzeyine bağılı olarak profesyonel futbolcuların sportmenlik davranışları tüm alt boyutlarda amatör futbolculardan daha yüksek bulundu. Profesyonel futbolcuların takımda yer almak için daha çok çalışması gerektiğini, performansındaki düşmenin maddi ve manevi olarak kayıpları olacağı endişesiyle sportmenlik davranışlarında amatör sporculara nazaran daha özen gösterdikleri söylenebilir. Diğer taraftan yazılı ve görsel medyanın etkisi ile profesyonel sporcuların daha özenli davranmaya yönelttikleri de düşünülebilir. Genel olarak alt boyutlarda en yüksek ortalamaya sahip olan düzey profesyonel sporculuk düzeyi olarak görüldü. Literatürde yapılan çalışmalara baktığımızda çalışmamızın benzer sonuçları yanında tersini gösteren çalışmalar da bulunmaktadır. Sezen & Yıldırım (2011), profesyonel sporcuların sportmenlik yönelimleri ve empatik eğilim düzeyleri çalışmasında profesyonel sporcuların sportmenlik davranış eğilim düzeyleri yüksek olduğu görülmüştür. Heinilia (1974), yapmış olduğu çalışmada profesyonel sporcuların sportmenlik dışı davranışlara daha eğilimli olduğu belirtilmiştir. Sezen (2003), profesyonel ve amatör sporcuların fair play anlayışları çalışmasında amatör futbolcuların fair play kurallarına daha fazla riayet ettikleri buna karşın profesyonel sporcularda bu oran daha düşük çıktığı görülmektedir. Coulomb-Cabagno, & Rasclé (2006), sporculuk düzeyi arttığında saldırgan davranışların da arttığını ortaya koymuştur.

Spor Yapma Yılı: Bu çalışma futbolcuların spor yapma yılı arttıkça sportmenlik davranışlarının tüm alt boyutlarında daha sportmen davrandıklarını ortaya koydu. 1-2 yıl spor geçmişli olan futbolcuların sportmenlik düzeyinin 5-10 yıl arasında kısmen düştüğü, 10 yıl ve üzerinde ise yükseldiği görüldü. Futbolcular başarı elde etmek için ilk yıllarda hırslı olduklarını, kazanmanın çok önemli olduğunu düşündüklerini, tecrübe kazandıktan sonra ise kurallar dahilinde çalışarak performanslarını yükseltebileceklerine inandıklarını düşündürmektedir.

Oynadığı Mevki: Oynadıkları mevkilere göre sportmenlik puanları tüm alt boyutlarda en yüksek düzeyde orta saha futbolcularında bulunmuştur. Oyun kuran ve takımı yönlendiren orta saha oyuncularının hataları savunma veya hücum oyuncuları tarafından telafi edilebilmekte, ilk planda sorumlu tutulmadıklarından kaynaklanabilir. En düşük sportmenlik puanı kalecilerde bulunmuştur. Mevkii itibarıyla uzun süre oyunda pasif olan kalecinin bir hatasının veya kurtarışının takım başarısını doğrudan etkilemektedir. Aşırı baskı altında olan kaleciler son hareketleri ile takımın başarı yada başarısızlıklarından birinci derecede sorumlu tutulduklarına inanmaktadırlar. Kaleciler bu durumdan etkilenecek takımın başarısı için sportmenlik davranışlarını ikinci plana attıkları söylenebilir. Savunma oyuncuları açısından rakibi durdurmanın çok önemli olduğunu, sportmenlik anlayışlarının bu bakımdan ikinci planda gördüklerini düşünülmektedir. Hücum oyuncularının takımın başarıya etkisi iyi bir oyunla görevlerini yaptıklarında ön plana çıkmaktadır. Hücum oyuncuları rakip savunmanın etkili oyunu, orta sahadan yeterli desteği alamamaları ve kendi yetersizlikleri nedenlerinden dolayı kendilerini baskı altında hissetmektedirler. Bu durum takımlarının başarısına katkı verebilmek için sportmenlik davranışlarını çok önemsemediklerini düşündürmektedir.

Milli Olma Durumu: Milli sporcuların sportmenlik davranışları tüm alt boyutlarda diğer sporculardan daha yüksek bulundu. Ülkesi adına müsabakalara katılan milli futbolcuların oyundaki mücadelesi kadar, saha içindeki davranışları da kamuoyu tarafından titizlikle takip edilmektedir. Milli futbolcuların kamuoyunun centilmen davranışları da en az saha içi mücadele kadar takdir ettiği düşüncesiyle sportmenlik davranışları diğer futbolculardan daha fazla önemsedikleri düşünülebilir.

5. Sonuç

Fairplay anlayışı sporcuların yanında antrenörlere, yöneticilere ve ailelere benimsetilmelidir. Küçük yaşlarda sporculara spor ahlakı öğretilerek haksız yere kazanılan zaferin önemli olmadığı; kurallara, hakeme, yönetime ve sosyal normlara uymanın gerekliliği benimsetilmelidir. Ülkemizde yapılan tüm yarışmalarda en iyi sportmen oyuncu ödülleri verilmesinde ve bunu kitle iletişim araçları ile toplum ile kaynaştırarak fair play olgusunu yaşam parçası haline getirebilir. Basın ve yayın kuruluşları yazılı ve görsel medya da sportmen davranışlar ile ilgili haberlere çok yer vererek sportmenlik dışı davranışlara daha az yer vermelidir.

Sonuç olarak futbolcuların eğitim, spor yapma yılı ve sporculuk düzeyine bağlı olarak sportmenlik yönelimlerinde yükselme olduğu söylenebilir. Fairplay konusunda farkındalığı artırmak için antrenmanlar ve diğer eğitim uygulamalarında sportmenlik konusu düzenli olarak futbolculara anlatılmalıdır.

KAYNAKÇA

Akandere M, Baştuğ G, Güler De. (2009). Orta Öğretim Kurumlarında Spora Katılımın Çocuğun Ahlaki Gelişimine Etkisi. Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 3(1): 59–68.

Balçıkınlı, G.S. (2009). Profesyonel Futbolcuların Fair Playe Yönelik Davranışları İle Empatik Eğilim Düzeyleri Arasındaki İlişki, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, (Doktora Tezi)

Coulomb, C.G., Rasclé, O., (2006). Team Sports Players' Observed Aggression As A Function Of Gender, Competitive Level And Sport Type. Journal of Applied Social Psychology, 36 (8), Pp. 1980-2000.

Doğal, B. (2007). Spor Sosyolojisi Ve Uygulamalı Spor Sosyolojisine Giriş, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, s.85.

Erdemli, A. (1992). Fair Play Ve Olimpizm, Spor Bilimleri Iı. Ulusal Kongresi Bildirileri (20-22 Kasım 1992, Hacettepe Üniversitesi, Ankara), Spor Bilimleri Ve Teknolojisi Yay. No. 3, Ankara: Onlar Ajans, s. 180.

Erdemli, A .. (1996). İnsan, Spor ve Olimpizm, Sarmal Yayınevi. İstanbul.

Gürpınar, B., Kurşun, S. (2013). Basketbolcuların Ve Futbolcuların Sportmenlik Yönelimleri, Mediterranean Journal Of Humanities, C.3, S.1, ss.171-176.

Heinilia, K. (1974). Ethics Of Sports, University Of Jyväskylä Research Reports, Nr.4, Jyväskylä.

Kalkan, T. (2007). 12-15 Yaş Grubu Kadın Hentbolcuların Müsabaka Öncesi Kaygı Durumlarının Fair Play Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi (Amasya İli Örneği), Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Kalkavan, A., Çakır, H.İ., Acet, M., Kırktepe, A. (2015). Rize’de Liselerarası Spor Müsabakalarına Katılan Öğrencilerin Saldırganlık Durumlarının Araştırılması, International Journal of Sport Research, Volume 5, No 2, pp., 25-41.

Kalkavan, A. (2017). Sporda Fairplay, TMOK Üniversiteler Fair Play Kervanı, Rize Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize 03.10.2017.

Kavalcı, I., Kalkavan, A., Çakır, H.İ., Işık, U. Kayhan, R.F. (2018). Investigation of Fairplay Levels of Sportsmen Who Placed in University Futsal Team, 6th International Conference on Science Culture and Sport. Lviv, Ukraina. 25-27 April

Miller, W., Roberts, C, Ommundsen, Y. (2004). Effect of Motivational Climate on Sports Personship Among Competitive Youth Male And Female Football Players. Scandinavian Journal of Medicine & Science In Sports; 14: 193-202

Orhun, A. (1992). Fair Play Okul Sporunda Bir Eğitim İlkesidir, Spor Bilimleri Iı. Ulusal Kongresi Bildirileri “20-22 Kasım 1992”, Ankara: H.Ü. Spor Bilimleri Ve Teknolojisi Yüksekokulu Yayın No:3, S. 412, 413, 414.

Sezen, Balçıkanlı, G., Yıldırım, İ. (2011). Profesyonel Futbolcuların Sportmenlik Yönelimleri ve Empatik Eğilim Düzeyleri, Sporometre Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi, 9(2): 49-56.

Sezen, G., Yıldırım, İ. (2003). Profesyonel Ve Amatör Futbolcuların “Fair-Play” Anlayışları Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi, 10-11 Ekim 2003, Bildiriler Kitabı, Sim Matbaacılık, Ankara.

Stornes, T., Ommundsen, Y. (2004). Achievement Goals, Motivational Climate And Sportpersonship: A Study Of Yound Handball Players.Scandinavian Journal Of Education 48(2): 205-221

Tsai, E., Fung, L. (2007). Sportperson ship in Youth Basketball and Volleyball Players. [Serial Online] [14.03.2007]. url:<http://www.athleticinsiht/vol7iss2/sportpersonship.html>.

Tucker, L. W., Parks, J. B. (2001). “Effects of Gender and Sport Type on Intercollegiate Athletes “Perceptions of The Legitimacy of Aggressive Behaviors In Sport”. Sociology of Sport Journal, 18 (4), 403-413.

Vallerand RJ, Briere NM, Blanchard C, Provencher P. (1997). Development and Validation of the Multidimensional Sportpersonship Orientations Scale. Journal of Sport & Exercise Psychology; 19(2): 197-206.

Yıldırım, İ. (1992) “Sporda “Fair-Play” Kavramının Tarihsel Boyutları” Spor Bilimleri II. Ulusal Kongresi Bildirileri, Spor Bilimleri Ve Teknolojisi Yayınları, Ankara

Yıldırım İ. (2004). Fair Play: Kapsamı, Türkiye’deki Görünümü ve Geliştirme Perspektifleri, Gazi Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi, 9(4): 3-16.

Yıldırım, İ. (2005). Fair Play Eğitiminde Beden Eğitiminin Rolü. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 5,(1), S.3-16.

Hakkâri İlinin Doğa Sporları Turizmi Potansiyelinin SWOT Analizi

Aracılığıyla Değerlendirilmesi

Emin YILDIRIM¹, Murat ADIYAMAN²

¹ YMYO, Hakkâri Üniversitesi, Hakkâri, TÜRKİYE, eminn65@hotmail.com

² ÇMYO, Hakkâri Üniversitesi, Hakkâri, TÜRKİYE, muratsemsur@gmail.com

Öz

Dünya ekonomisinin en hızlı büyüyen sektörlerinden birisi turizmdir. Yaşanan değişimlerle birlikte turizmin çevre üzerinde olumsuz etkiler yaratması, farklı turizm arayışlarına sebep olmuştur. Doğal kaynakların öncelikli kullanıldığı, sürdürülebilirlik yaklaşımları gündeme gelmesi ile dünyanın birçok ülkesinde ve Türkiye’de Kitle turizminin alternatifi olan doğa sporları turizmi koridorları açılmıştır. (Çoban, O. (2013):(244))

Doğu Anadolu Bölgesinde bulunan Hakkâri ili iki ayrı devletle sınır olup Türkiye’nin Ortadoğu’ya açılan kapısı konumundadır. Derin vadileri, buzul gölleri, şelaleleri, dağları, karlarla kaplı yüksek zirveleri, yüksek debili akarsuları ve yaylaları ile zengin doğal kaynaklara sahiptir. (Adıyaman, vd. (2015:71) Türkiye’de turizmin çeşitlendirilmesi, yaygınlaştırılıp 12 aya yayılması ve değişik yörelerin mevcut turizm olanaklarının geliştirilerek harekete geçirilmesi yönünde; Hakkâri’nin Doğa sporları Turizmi potansiyeli ele alınmıştır.

Çalışmanın hazırlanmasında geniş literatür taraması yapılmış ve elde edilen bilgiler sonucunda çalışmanın içeriği oluşturulmuştur. Aynı zamanda araştırma süresince Hakkâri’de Doğa sporları turizmine katkı sağlayacağı düşünülen bu alanla ilgili kurum yetkilileri ve spor kulüpleriyle yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Bunlara ek olarak bazı turizm alanları gezi-gözlem yoluyla incelenerek fotoğraflanıp, Hakkâri’nin doğa sporları turizmi SWOT analizi elde edilmiştir.

Yapılan çalışma sonucunda elde edilen veriler ışığında, Hakkâri ilinde; dağcılık, kış sporları ve su sporları (rafting, kano) alanlarında Hakkâri’nin doğa sporları turizmi pazarında önemli bir potansiyele sahip olduğu kanısı oluşmuştur.

Anahtar Kelimeler: Doğa Sporları, Hakkâri, Turizm, SWOT, Rafting, Dağcılık, Kayak

Abstract

One of the fastest growing sectors of the world economy is tourism. With the changes, the negative effects of tourism on the environment bring about different tourism searches. The main use of natural resources, sustainable approach with the agenda in many countries as an alternative to mass tourism and extreme sports world tourism corridors has been opened in Turkey.

Hakkari province in the Eastern Anatolia Region is the border to two different states and is the gateway to the Middle East, Turkey. It is a city with rich valleys, glacial lakes, waterfalls, mountains, high peaks covered with snow, high flow streams and highlands and rich natural resources. (Adıyaman (2015: 64) Tourism potential of outdoor sports Hakkari is discussed to diversify of tourism, expend and spread over 12 months and also activate by developing tourism facilities of the different regions.

In the preparation of the study, a large literature review was made and the content of the study was formed as a result of the information obtained. At the same time, face-to-face interviews were held with the authorities and the sports clubs regarding this area which was thought to contribute to the sports of nature in Hakkâri province during the research. In addition to these, some of the tourism areas have been photographed by exploring trip-observation and obtained SWOT analysis of nature sports tourism of Hakkari.

In the light of the data obtained in the study, it has been concluded that Hakkari province has a significant potential in areas of mountaineering, winter sports and water sports (rafting, canoe) in tourism market of nature sports

Keywords: Outdoor Sports, Hakkâri, Tourism, SWOT, Rafting, Mountaineering, Skiing

1. Giriş

Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Hakkâri, doğudan Türkiye-İran devlet sınırı ve güneyden de Türkiye-Irak devlet sınırı ile çevrelenmiştir. İki ayrı devletle sınırı olan Hakkâri'nin kuzeyinde Van ilinin Başkale ve Gürpınar ilçeleri; batısında Şırnak ilinin Beytüşşebap ilçesi yer almaktadır. Hakkâri 42°,10' ve 44°,50' doğu boylamları ile 36°,57' ve 37°,48' kuzey enlemleri arasında yer almaktadır. Hakkâri, 7228 km² yüzölçümüyle Türkiye'nin güneydoğu ucunu oluşturmaktadır. Hakkâri, Merkez, 4 ilçe (Yüksekova, Şemdinli, Çukurca, Derecik), 3 belde, 136 köy, 377 mezradan oluşmaktadır. Yüksek dağların belirlediği Hakkâri'nin denizden yüksekliği ortalama 1720 metredir. İlde Esendere sınır kapısı (Türkiye-İran) ve Üzümlü sınırlı kapısı (Türkiye-Irak) olmak üzere iki adet sınır kapısı bulunmaktadır. (Adıyaman vd. (2015:71)

Dünya ekonomisinin en hızlı büyüyen sektörlerinden birisi turizmdir. Yaşanan değişimlerle birlikte turizmin çevre üzerinde olumsuz etkiler yaratması, farklı turizm arayışlarına sebep olmuştur. Doğal kaynakların öncelikli kullanıldığı, sürdürülebilirlik yaklaşımları gündeme gelmesi ile Dünyanın birçok ülkesinde ve Türkiye'de kitle turizminin alternatifi olan doğa sporları turizmi koridorları açılmış ve önemli yer edinmiştir. Dünya ekonomisinde önemli bir pay sahibi olmaya başlayan doğa sporları turizmine yönelik büyük yatırımlar yapılmaya başlanmıştır. Yapılan bu yatırımlar bölgesel kalkınmaya büyük katkı sağlamaktadır. Alternatif turizm çeşitleri arasında yer alan doğa sporları turizmi; insanların yoğun kent yaşamından kurtulup, serbest zamanlarını doğayla iç içe geçirmelerine büyük bir ortam sağlamaktadır. Her geçen gün bu ortamdan faydalanmak isteyen insanların sayısında artış sağlanmaktadır.

1.1. Hakkâri İlinin Dağcılık, Su Sporları ve Kış Sporları Potansiyeli

1.1.1. Dağcılık

Sıradağ oluşumunun önemli bir bölümü üçüncü Jeolojik dönemde gerçekleşmiştir. Oluşumunu büyük ölçüde üçüncü ve dördüncü jeolojik devirlere borçlu olan ülkemiz bu nedenle genç bir yapıya sahiptir. Hakkâri ili bu özelliğin belirgin olarak görülebileceği bir yerdir. Dağların yüksek ve sivri dorukları, derin uçurumların olduğu vadiler, düzlük sayılabilecek alanların azlığı, engebelerin çok fazla oluşu bunun en açık göstergesidir. Türkiye'de Alp-Himalaya kıvrım sistemi içerisindeki sıradağlar, kuzeyde, Kuzey Anadolu Dağlarını (Karadeniz'e paralel uzanan), güneyde ise Toros Dağlarını oluşturur. Hakkâri il sınırları içerisindeki dağlar bu uzantının devamı olup Güneydoğu Torosları olarak bilinmektedir. Doğuya doğru genel olarak yükselme gösteren ülkemiz sıradağları Hakkâri ilinde doruk noktasına ulaşır. Bu sistem içerisindeki Cilo Dağı (Reşko zirvesi, 4168 m.), ülkemizdeki sıradağlar içerisinde en fazla yükseltiye sahip olup Türkiye'nin en yüksek ikinci zirvesine sahip dağdır. Alp-Himalaya kıvrım sistemi içerisinde şekillendirilmiş olan Hakkâri dağları, Arabistan, Anadolu ve Avrasya levhalarının hareketi sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu durum, Güneydoğu Toroslarının doğu ucunu oluşturan Hakkâri Dağlarını engebeli bir hale getirmiştir.

Hakkâri’de zirve tırmanışı, teknik tırmanış, trekking ve hiking gibi değişik faaliyetleri yürütülebilecek başlıca dağlar şöyle sıralanabilir. İl merkezinde Cilo Buzul Sıradağları; Türkiye’nin en yüksek ikinci zirvesi olan Reşko (Uludoruk/Durik) Zirvesi 4168 m, Büyük Hamza (Suppadurek-Erinç) 4116 m, Küçük Hamza (Bobek) 3980 m, Köşedireği (Çiyayê Sirebi) 3932 m, Kadın Parmağı (Çiyayê Bala) 3858 m, Poyraz Tepesi (Çiyayê Bageri) 3900 m, Karadağ 3765 m, Büyük Yaka, 3310 m, Merkezin doğusunda; Sümbül Dağı batı zirvesi 3487 m, Doğu zirvesi 3582 m, Kürek Dağı (Çiyayê Mere) 3350 m, Kurt Dağı (Çiyayê Kisara, Mirhemze) 3752 m, Türkünal Tepesi (Dolaga) 3540 m, Merkezin güneyinde; Mehed Dağı (Çiyaye Mehedi) 3010 m, Merkezin batısında; Çungur Tepesi 3050 m, Akçalı Tepesi (Herifte) 3465 m, İkiyaka (Çeleduguh) doğusu 3350 m, Kayacan Dağı (Kanizerk) 3607 m, Ağaçdibi Köyü doğusunda. Yüksekova’da bulunanlar; Sat Dağı 3540 m, (Geverok) 3356 m, Samdi Dağı 3811 m, Kelyanü Dereiçi (Uruşe) 3695 m, Mor dağı 3807 m, Esendere’de, Kandil Dağı (Nerdan) 3365 m, Basamak köyünde. Çukurca’da bulunanlar; Karadağ 3460 m, Cevizli (Güzereş) Köyünde. Gare Dağı 3390 m, Samur dağı 3234 m, Şemdinli’de bulunanlar; Çimen Dağı 3150 m, Alan (Helane) köyü güneyinde bulunmaktadır. (Adıyaman vd. (2015:72)

1.1.2. Su Sporları

1.1.2.1.Kano

Hakkari’de 2015 yılından itibaren Hakkâri merkeze 22 km uzaklıktaki Berçelan yaylasında bulunan Seyithan (rakım:3309m, alan:5270m²) Lis (rakım:3290m, alan:4515m²) ile Yüksekova ilçe merkezine 45 km uzaklıkta bulunan Sat dağları bölgesindeki Büyük göl (rakım:2865m, alan:26750m²) ile Kırmızı Taş (rakım:2900m, alan:133750m²) (Doğan P, (1979(Sayı:4/3)) sirk göllerinde Mayıs-Ekim ayları arasında durgun su kanosu yapılmaktadır. Kano faaliyeti; Hakkâri Üniversitesi Sağlık Kültür Spor Dairesi Başkanlığı, Hakkâri Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü ile Cilo Sat Gölleri ve Buzulları Dağcılık ve Doğa Sporları Kulübü Derneği tarafından yapılmaktadır.

Hakkari’de durgun su kanosunun yapılabileceği alternatif göller bulunmaktadır. Bunlar; Gola Mencil, Golasor, Gola Gevru, Gola Situna, Gera Zomê, Gera Binsulê, Gera Sersulê, Gera Geverok, Geraşin-Cevizli Köyü, Gera Çimbilê Dizê, Gera Birimaker, Gera Sülanavi, Gola Xerdelanis, Gola Emer, Gola Kırnesê, Gola Nizari/KemelanTepesi, Gera Berxa, Gerapxin gölleridir. (Adıyaman vd. (2015:64)

1.1.2.2.Rafting

Hakkâri’de 2011 yılında itibaren şehir merkezine 7 km uzaklıkta bulunan ve il sınırlarında 189 km uzunluğa sahip 808m³/s debili Zap Suyunda Nisan-Ekim ayları arasında rafting yapılmaktadır. (Wikipedia). Zap suyunda rafting organizasyonları için aranan 1. derece - 6. derece zorluk seviyesine sahip parkurlar bulunmaktadır. Zap Suyunda; Hakkâri Üniversitesi Sağlık Kültür ve Spor Dairesi Başkanlığı, Hakkâri Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü, Cilo Sat Gölleri ve Buzulları Dağcılık ve Doğa Sporları Kulübü Derneği ile Çukurca Belediyesi tarafından düzenlenen etkinlikler ile rafting yapılmaktadır. Ayrıca; Kaval suyu, Nehil suyu ve Pesan Suyunda rafting faaliyetinin yapılabileceği alternatif akarsulardır.

1.1.3. Kış Sporları

Hakkâri şehir merkezine 13 km uzaklıkta, Durankaya beldesi yolu üzerinde bulunan Mergabütan Kayak merkezinde Kasım ayında başlayan kayak sezonu nisan ayının sonuna kadar devam edebilmektedir. Kristal karın beyaza bürüdüğü bölgede, 2400m rakımdan başlayıp 2900m rakıma kadar çıkan pistlerin uzunluğu 300 m ile 2500 m arasındadır. Bölgede 220 m uzunluğunda bir Baby Lift, 680 m uzunluğunda bir Teleski ve 1170 m uzunluğunda bir telesiyej mevcuttur. Kış sporlarının yapıldığı bir diğer adres ise Hakkâri Dağ ve Komando Tugayıdır. Burada 300 metre uzunluğunda bir Baby Lift ve tek katlı bir dağ evi mevcuttur. Haftanın 7 günü hizmet veren Mergabütan Kayak Merkezinde; kayak, snowboard, kızak ve kar raftingi yapılmaktadır. 2015 yılından beri, her yıl düzenli olarak mart ayında Kar Festivali düzenlenmektedir.

Hakkâri şehir merkezine 78 km uzaklıkta bulunan Yüksekova ilçesinde, Alp disiplini için çok ideal pistler olmasına rağmen, buna dönük herhangi bir yatırım henüz yapılmamıştır. Kuzey disiplini (kayaklı koşu) ve Biatlon branşlarında sayısız pist mevcuttur. İlçede 2004 yılında Kayaklı Koşu Türkiye Şampiyonası düzenlenmiştir. Kayaklı Koşu ve Biatlon milli takımına 28 milli sporcu kazandıran ilçede, tek katlı bir kayak evi mevcuttur. Ayrıca Şehir merkezine 22 km uzaklıkta olan 2800–3765m rakımlı Berçelan yaylası ortalama 8 ay karla kaplıdır. Özellikle tur kayağı için ideal olan bölgede; kasım ayında başlayan sezon mayıs ayının sonuna kadar devam etmektedir.

Bu çalışmada Hakkâri ilinin Dağcılık, Kış Sporları ve Su Sporları alanlarındaki turizm potansiyelinin SWOT analizi yapılarak, güçlü ve zayıf yönleri, fırsat ve tehditleri belirlenmiştir.

2. Materyal ve Metot:

2.1. Materyal

Çalışmanın hazırlanmasında geniş literatür taraması yapılmış, araştırma süresince Hakkâri’de Doğa sporları turizminde faaliyet yürüten veya katkı sağlayacağı düşünülen ilgili kurum (Hakkari Üniversitesi, Hakkari Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü, Devlet Su İşleri 17. Bölge Müdürlüğü, Hakkari Meteoroloji İstasyon Müdürlüğü, Hakkari İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Çukurca Belediyesi) yetkilileri ve spor kulüpleri ile (Hakkari Reşko Doğa Sporları Kültür Derneği, Cilo Sat Gölleri ve Buzulları Dağcılık ve Doğa Sporları Kulübü Derneği, Hakkari Kayak Antrenörleri Gençlik ve Spor Kulübü, Türkiye Dağcılık Federasyonu İl Temsilciliği) yüz yüze görüşmeler yapıp, elde edilen veriler sonucunda çalışmanın içeriği oluşturulmuştur.

2.2. Metot

Hakkâri’nin Dağcılık, Kış Sporları ve Su Sporları alanlarındaki turizm potansiyelinin SWOT analizi yapılmıştır.

İş dünyasında en iyi bilinen, en yaygın kullanılan strateji analizi 1960’larda Stanford Üniversitesi’nde Albert S Humphrey’in çalışmalarına dayanarak geliştirilen SWOT analizidir. SWOT analizi, bir projede ya da bir ticari girişimde kurumun, tekniğin, sürecin, durumun veya kişinin güçlü ve zayıf yönlerini belirlemekte, iç ve dış çevreden kaynaklanan fırsat ve tehditleri saptamak için kullanılan stratejik bir tekniktir. SWOT kelimesi, dört İngilizce kelime, Strengths (Güçlü Yönler), Weaknesses (Zayıf Yönler), Opportunities (Fırsatlar) ve Threats (Tehditler) kelimelerinin baş harflerinden meydana gelmektedir. (Wikipedia,2018)

3.Bulgular

Tablo 1. Hakkâri’de Dağcılık Sporuna SWOT Analizi

Güçlü Yanlar	Zayıf Yönler
<ul style="list-style-type: none">– Hakkâri’nin; Türkiye’deki en geniş dağlık bölgesinde yer alması– Bakir bir coğrafyaya sahip olması– Ülkenin en yüksek ikinci zirvesine sahip olması (Reşko, 4168 m)– 3000 m rakımın üzerinde, 30 zirvenin olması– Buzul tırmanışı için doğal buzul alanlarının varlığı– Teknik tırmanış için alternatif rotaların olması– Trekking ve Hiking için ideal parkurların olması– Bölge halkının misafirperverliği– Biyoçeşitliliğin fazla olması	<ul style="list-style-type: none">– Birçok rota ve zirvenin keşfedilmemiş olması– Ulusal ve Uluslararası pazarda tanıtım faaliyetlerinin yetersiz olması– Rota güzergâhlarında Dağ evlerinin olmaması– Resmi kurum ve özel sektörün dağcılıkla ilgili yatırımlarda bulunmaması– Sportif tırmanış için yapay duvarların olmaması– Bölge halkının sektöre ilişkin detaylı bilgi eksikliği
Fırsatlar	Tehditler
<ul style="list-style-type: none">– Dünyada Türkiye’de ve Hakkâri’de dağcılığın yaygınlaşmaya başlaması– Alternatif turizm alanların olması– Dağcılık branşını aktifleştiren spor kulübü sayısının artması– Üniversitenin kurulmuş olması– AB ve farklı fon kaynaklarının doğa sporları turizmine destek vermesi– Türkiye Turizm Stratejisi-2023 çalışması 9. Kalkınma Planı (2007-2013) hedefleri ile uyum içerisinde olması– Havaalanının faaliyet geçmiş olması	<ul style="list-style-type: none">– Bölgenin medyada olumsuz haberlerle gündeme gelmesinin oluşturduğu kötü imaj– Terör olaylarından kaynaklı güvenlik sorunun yaşanması– İklimsel değişiklik– Yerel nüfusun göçlerle azalması

Fotoğraf 1. Hakkari’de Kış kaya tırmanışı

Fotoğraf 2. 4168m Reşko (Cilo) Zirvesi

Tablo 1’de bulunan bulgular incelendiğinde; dağcılık sporunun güçlü yönleri olarak, Hakkâri’nin Türkiye’deki en geniş dağlık bölgesinde yer alması ve bakir bir coğrafyaya sahip olması önemli bir yer edinmiştir. Bununla beraber birçok rota ve zirvenin keşfedilmemiş olması ve ulusal ve uluslararası pazarda tanıtım faaliyetlerinin yetersiz olmasından kaynaklı gelişmesinin önünde önemli bir engel teşkil ettiği ortaya çıkmaktadır. Aynı zaman diliminde dağcıların çıkabileceği çok fazla zirvenin bulunması tırn dağcılık faaliyeti açısından büyük bir fırsat sunmaktadır. Bölgede 3000m rakımın üzerinde 30 adet keşfedilmiş zirve bulunmakta olup, keşfedilmemiş çok sayıda zirvenin varlığı tahmin edilmektedir. Bu açıdan dağcılık açısından büyük bir potansiyelin var olduğu söylenebilir.

Tablo 2. Hakkari’de Kış Sporları SWOT Analizi

Güçlü Yanlar	Zayıf Yönler
<ul style="list-style-type: none">– Kayak merkezlerinin, şehir merkezine yakın olması– Kış Sporları sezonunun uzun ve kar kalitesinin iyi olması– Çok soğuk ve sert bir ikliminin olmaması– Alternatif pistlerin olması– Sanayi ve tarım bölgesi olmaması– Genç nüfusun yoğunluğu– Bölge halkının misafirperverliği	<ul style="list-style-type: none">– Kayak merkezlerinde konaklama tesislerinin olmaması– Ulusal ve uluslararası pazarda tanıtım faaliyetlerinin yetersiz olması– Resmi kurum ve özel sektörün kış sporlarına yönelik yatırımlarda bulunmaması– Hizmet sektörünün yetersizliği– Bölge hakkında sektöre ilişkin detaylı bilginin olmaması
Fırsatlar	Tehditler
<ul style="list-style-type: none">– Dünyada ve Türkiye’de Kış Sporlarına artan ilgi– Bölgeye yönelik turizm yatırım planlamasının yapılması– AB ve farklı fon kaynaklarının doğa sporları turizmine destek vermesi– Üniversitenin olması– Türkiye Turizm Stratejisi-2023 çalışması 9. Kalkınma Planı (2007-2013) hedefleri ile uyum içerisinde olması– Kış Sporlarında eğitimlerin yaygınlaşması– Spor Kulüplerinin Kış Sporlarında aktifleşmesi– Kar Festivalinin düzenlenmesi– Havaalanının faaliyete geçmiş olması– Alternatif turizm alanlarının olması	<ul style="list-style-type: none">– Terör olaylarından kaynaklı güvenlik sorunu– Bölgenin olumsuz haberlerle gündeme gelmesinin oluşturduğu– İklimsel değişiklik– Yerel nüfusun göçlerle azalması– Kışın yaşanan hava kirliliği

Fotoğraf 3. Hakkâri Kar Festivali 2017

Fotoğraf 4. Mergabütan Kayak Merkezinde

Tablo 2’de bulunan bulgular incelendiğinde kayak merkezlerinin şehir merkezine yakın olması, insanların o bölgeye kısa sürede gidebilmesi, bölgeye yağın kar çeşidinin kalitesinin iyi olması, karın uzun süre yerde kalması ve alternatif pistlerin olması kış sporları ile ilgilenen doğa severler için çok önemli etkenler olduğu söylenebilir. Bazı kamu kurumlarının son 2-3 yılda yürüttüğü projeler ile; Milli Eğitim Müdürlüğü 10000, Hakkâri Üniversitesi 1500’e yakın öğrenciye kayak eğitimi vermiştir. Yürütülen bu projeler ile Hakkari’de kayak sporunun alt yapı oluşmasına büyük katkılar sağlanmıştır. Kayak merkezinin şehre yakınlığı ve sunduğu diğer imkanlar vatandaşlar için alternatif bir mekân olması çok güçlü bir yön iken, bununla beraber kayak merkezlerinde insanların konaklayabilecekleri tesislerin olmaması, dışarıda iyi bir tanıtımın yapılmamasından kaynaklı oluşturduğu kötü imaj ve güvenlik kaygısının yarattığı durumdan dolayı cazibe merkezi olmaktan uzak kalmaktadır.

Tablo 3. Hakkari’de Su Sporları (Rafting-Kano) SWOT Analizi

Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
<ul style="list-style-type: none">– Zap Suyu başta olmak üzere onlarca yüksek debili akarsuyun olması– Rafting sezonunun uzun olması (Nisan-Eylül)– Rafting parkurlarında aranan tüm zorluk derecelerinin olması (1-6)– Rafting ve kano parkurlarına ulaşım imkânlarının kolaylığı– Durgun su kanosu için 20’den fazla gölün olması– Bölge halkının misafirperverliği	<ul style="list-style-type: none">– Ulusal ve uluslararası pazarlarda tanıtım faaliyetlerinin yetersiz olması– Akarsular üzerinde su sporları tesislerinin olmaması– Rafting alanında kullanılan ekipmanların yetersizliği– Bölge halkında sektöre ilişkin detaylı bilginin olmaması– Bazı akarsuların bazı dönemlerde renginin bulanık olması
Fırsatlar	Tehditler
<ul style="list-style-type: none">– Su sporları alanında spor kulübü sayısının artması– Bölgeye yönelik turizm yatırım planlamasının yapılması– AB ve farklı fon kaynaklarının doğa sporları turizmine destek vermesi– Üniversitenin olması– Bölgeye yönelik turizm yatırım planlamasının yapılması– Su sporları alanında alt yapının oluşmaya başlaması– Havaalanının faaliyete geçmiş olması– Türkiye Turizm Stratejisi-2023 çalışması 9. Kalkınma Planı (2007-2013) hedefleri ile uyum içerisinde olması– Alternatif turizm alanlarının olması	<ul style="list-style-type: none">– Bölgenin olumsuz haberlerle gündeme gelmesinin oluşturduğu kötü imaj– Terör olaylarından kaynaklı güvenlik– Akarsuların üzerine barajların yapılma ihtimalinin olması– Akarsuların üzerine HES’lerin kurulması– Yol çalışmalarının olması– İklimsel değişiklik– Yerel nüfusun göçlerle azalması

Fotoğraf 5. 3226m Seyithan gölünde Kano

Fotoğraf 6. Zap Vadisinden Genel Bir Görünüm

Tablo 3’de bulunan bulgular incelendiğinde Zap suyunun 808 m³/s debisi ile Türkiye’nin hızlı akan akarsularından birisi olması, rafting parkurlarında aranan 1. dereceden 6. dereceye kadar zorluk seviyelerinin bulunması. 189 km’lik uzunluğu ve oluşturduğu derin vadisi ile doğa severlerin aradığı birçok önemli etkene sahiptir. Kano sporu için çok sayıda gölün bulunması, bölgede bulunan göllerin buzul (sirk) gölü olması estetik görüntü ve bakir doğa sunması, Hakkari’nin rafting ve kano sporlarında güçlü yönler olarak açığa çıkmaktadır. Kamu ve Dernekler tarafından bu sporların alt yapısının oluşturulmaya başlanması, Irak ve İran ülkeleri ile sınır kapılarının olması sıcak Ortadoğu ülkelerine açılan kapı konumunda oluşu ise fırsatlar olarak açığa çıkmaktadır.

4.Tartışma:

Hakkâri Valiliği ve Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (DAKA) tarafından yürütülen projeler ile kayak merkezinin potansiyelin artırılmasına yönelik projeler yürütülmekte. Yürütülen projeler ile Mergabütan Kayak merkezine bir adet kafeterya, bir adet restorent ve bir adet telesiyey (1170m) hizmete sokulmuş. Hakkâri Üniversitesi Kayak Merkezinde Doğa Sporları Eğitim ve uygulama tesisi kurmak için çalışma yürütmektedir. Yürütülen çalışmalar ilde kış sporlarına yönelik yatırımların artırılmaya çalışıldığı gözlenmektedir.

Çukurca Belediyesi ile DAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı iş birliğinde Zap suyu kenarında rafting evi kurulum projesinin 2018 yılında hayata geçirilmiş. Son yıllarda Hakkari’de farklı spor kulüpleri rafting takımları oluşturarak ülkemizde yapılan rafting müsabakalarına katılımlar sağlanmış. Hakkâri Üniversitesi ilin doğa sporları rotalarının çıkarılmasına yönelik projeler yürütmektedir. 20018 yılında ilde faaliyet yürüten CİSAD Cilo Sat Gölleri Dağcılık ve Doğa Sporları Kulübü Derneği tarafından Cilo Sat Göllerinde doğa sporları festivali düzenlenmiştir. Hakkari’deki dağlar son yıllarda Türkiye Dağcılık Federasyonu tarafından faaliyet programlarına alınmaya başlanmıştır.

Yapılan araştırma sonucunda Hakkâri ilinde dağcılık, kış sporları ve su sporlarında önemli bir potansiyelin olduğu, ancak bu potansiyelin ilin lehine dönüştürülmesine engel olan en büyük

sebepler arasında ildeki güvenlik sorunu, ilin dışarıda kötü bir imajla anılması, yöre halkında sektöre ilişkin yeterli bilginin olmaması ve sektöre yönelik tesisleşmenin olmaması gibi sebepler ön plana çıkmaktadır.

5.Sonuç:

Kitle turizminin alternatifi olan, Dünyada ve Türkiye’de hızla gelişen, yeni ekonomik, kültürel ve sosyal alanlar açan, sağlıklı ve mutlu bireylerin yetişmesine ön ayak olan, dolayısıyla büyüme, refah artışı ve bölgesel kalkınmaya katkı sağlayan doğa sporları turizmi, insanların hayatında önemli bir yer edinmiştir.

Yapılan çalışma sonucunda elde edilen veriler ışığında, Hakkâri ilinde; Dağcılık, Kış sporlar ve su sporları (Rafting, Kano) alanlarında Türkiye’nin ve Hakkâri’nin doğa sporları turizmi pazarında önemli bir potansiyele sahip olduğu, ancak; Hakkari doğa sporları turizminin önündeki engellerin, kamuoyundaki kötü imaj, yöre halkında sektöre ilişkin yeterli bilginin olmaması, ulusal ve uluslar arası pazarda yeterli tanıtımın olmaması, güvenlik sorunu, alt yapı ve tesislerin yetersiz olmasından kaynaklı yeterli gelişmeyi sağlamadığı, söz konusu eksiklerin giderilmesi halinde Hakkari ilinin doğa sporları turizmi pazarında önemli bir yer edineceği, İlin ekonomik, sosyal kültürel ve sportif anlamda kalkınmasına katkı sunacağı, bölgede yaşayan insanların refah düzeyini artıracığı, bölgeye olan olumsuz bakış açısını değiştireceği kanısına varılmıştır.

Kaynakça

- Adıyaman M, Yıldırım E (2015). Hakkâri Turizmi, Hakkâri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü
- Ayça T (2018). Belediye Başkanı, Çukurca Belediyesi
- Besi T (2018). İl Temsilcisi, Türkiye Kayak Federasyonu
- Bölgesel Turizm Geliştirme Stratejisi (2004), Doğu Anadolu Kalkınma Programı, Van
- Çoban O, Özcan C (2013). Türkiye’de Turizm Gelirleri-Ekonomik Büyüme İlişkisi: Nedensellik Analizi (1963-2010), Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 8(1), 243-261
- Demir S (2018). Kulüp başkanı, Hakkâri Kayak Antrenörleri Gençlik ve Spor Kulübü
- Doğan P (1979). Cilo Dağ-Sat Göller, Yeryuvarı ve İnsan Dergisi, Türkiye Jeoloji Kurumu, Ankara
- Durgun A (2007). Isparta Turizminin SWOT Analizi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Volume: 3, Issue: 5
- Ertunç N (2018). İl Temsilcisi, Türkiye Dağcılık Federasyonu
- Eşitti B (2018). Sürdürülebilir Kış Sporları Turizmi: Sarıkamış’ın Potansiyelinin SWOT Analizi ile Değerlendirilmesi, Turizm Akademik Dergisi, 01 (2018) 205-220
- Güldal R (2018). İl Müdürü, Hakkâri Gençlik Hizmetleri ve Spor Müdürlüğü

Hakkâri İli Doğa Turizmi Master Planı (2013). Orman ve Su İşleri Bakanlığı 14. Bölge Müdürlüğü

Hanlıgil E (2018). Şube Müdürü, Hakkâri İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Kamacı S (2015). Hakkâri İlinde Eko Turizm Olanaklarının Araştırılması, Y. lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van

Meriç S, Bozkurt Ö (2017). Van Gölü'nün Rekreatif Turizm Potansiyelinin SWOT Analizi ile Değerlendirilmesi, International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS), June2017-3(1),154-167

Ölmez A (2018). Başkan, Cilo Sat Dağları ve Gölleri Dağcılık ve Doğa Sporları Derneği Kulübü

Şahin G, Kahraman M (2017). Hakkâri'nin Turizme Yönelik Potansiyelleri Hakkında Bir Değerlendirme, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Dergisi

Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Eylem Planı 2007-2013, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara

Vickers C, Köroğlu A, Doğdubay M (2003). Alternatif Turizmin Planlanmasında SWOT Analizinin Uygulanması, *Türkiye'nin Alternatif Turizm Potansiyeli ve Güncel Sorunları Konferansı*, Çankırı.

Wikipedia, SWOT Analizi, <https://tr.wikipedia.org/wiki/SWOTanalizi> (accessed November 14,2018)

Yüzücülerde Fonksiyonel Antrenmanın Üst Ekstremitte Kas Kuvvetine Etkisi

Engin Güneş ATABAŞ¹, Mehmet KUMARTAŞLI², Ayşegül YAPICI³, Halit EGES OY⁴

¹Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Pamukkale Üniversitesi, Denizli, TÜRKİYE, atabasgunes@hotmail.com

²Spor Bilimleri Fakültesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, TÜRKİYE, mehmetkmrtsl@hotmail.com

³Spor Bilimleri Fakültesi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli, TÜRKİYE, ayapici@msn.com

⁴Spor Bilimleri Fakültesi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli, TÜRKİYE, hegesoy1@hotmail.com

Öz

Bu araştırmanın amacı yüzücülere uygulanan fonksiyonel antrenman uygulamalarının üst ekstremitte kas kuvveti üzerine etkisini belirlemektir. Araştırmaya Pamukkale Üniversitesi Şehit Ömer Halisdemir Spor Bilimleri Araştırma ve Uygulama Merkezi alt yapısında düzenli olarak yüzme çalışmaları yapan 14-16 yaşları arası 16 yüzücü katılmıştır. Yüzücülere 8 hafta, 4 hareketten (Back pull over, front pull over, sağlık topuyla tek kol slam, egzersiz topu üzerinde stream line) oluşan fonksiyonel çalışmalar yaptırılmış ve yüzücülerin gelişim düzeylerinin belirlenmesi için araştırmanın başında ve sonunda yüzücülerin 1 RM kuvvetleri (Biceps, triceps, lat pull down, butterfly, upper row) alınmıştır. Elde edilen bulguların analizinde SPSS 15.0 for Windows paket programında Bağımlı Gruplar T Testi (Paired Samples T-Test) kullanılmıştır. Uygulanan antrenman periyodunun sonunda yüzücülerin kuvvet değerlerinde istatistiksel olarak anlamlı gelişmelerin olduğu bulunmuştur ($p<0,05$). Sonuç olarak yüzücülere uygulanan 8 haftalık fonksiyonel antrenman uygulamalarının kuvvet performansını geliştirdiği görülmüştür. Buna göre fonksiyonel antrenman uygulamalarının yüzülerde kas gelişimini önemli ölçüde artırdığını söyleyebiliriz.

Anahtar Kelimeler: Fonksiyonel, yüzme, kuvvet,

Abstract

The aim of the study is to investigate the effect of functional training applied to children on their strength. The sample of the study consisted of 16 athletes aged between 14 and 16 practising swimming regularly in Pamukkale University Şehit Ömer Halisdemir Sports Sciences Research and Application Centre. Functional training were conducted on the swimmers for 8 weeks, 4 movements (one pull-back, one-arm slam on health ball, stream line on exercise ball) in order to determine development level, 1 RM strength values were taken of the athletes (Biceps, triceps, lat pull down, butterfly, upper row) in the beginning and at the end of the study. In the analysis of the data gathered, Paired Samples T-Test was used through SPSS15.0 for Windows packaged software. At the end of the training applied, it was found out that while there were statistically significant changes in the strength values of the athletes ($p<0,05$). As a result, the study indicates that 8-week-functional training applied to swimmers improves strength significantly. Accordingly, it can be inferred that functional training practices enhance muscle development considerably.

Keywords: Functional, swimming, strength.

1. Giriş

Fonksiyonel hareket atletik yeterliliği geliştirmek için çok önemli bir faktördür. Günlük yaşamdaki aktiviteler ve atletik performansın sürdürülebilmesi için yapmış olduğumuz hareketlerin enerji tüketimi açısından ekonomik ve sağlığımız açısından güvenli olması hayati önem taşır. Bu doğrultuda hem sportif performans bileşenleri hem de günlük yaşamda ihtiyacımız olan gereksinimlere sahip olmamız gerekir. Bu gereksinimler insan vücudunun hareketlerinin gerektirdiği itme, çekme, rotasyon ve seviye değiştirmeden oluşan hareketler dünyasındaki kuvvet, dayanıklılık, sürat, esneklik, koordinasyon ve derin duyu gibi motorik becerileri kapsar (Cook G vd., 2010).

Yapacağımız hareketlerin tek eksende ya da lokal kas gruplarıyla yapılması hareketlerimizin Fonksiyonelliğini zorlaştırır (Boyle, 2001; Cook, 2003; Cook G vd., 2010). Sporsal faaliyetlerde ya da günlük yaşamımızda yaptığımız aktivitelerde vücudumuzda bulunan birçok kas aynı anda ve bir ahenk içerisinde çalışırken antrenmanlarda bu şekilde çalışmaması bazı problemleri ortaya çıkarmaktadır (Boyle, 2001).

Tek taraflı yüklenmeler, tek eksenli çalışmalar, vücudun yalnız bazı bölgelerinin çalıştırılması (sadece üst ekstremite, sadece alt ekstremite, sadece sağ taraf v.b.) gibi durumlardan dolayı sporcuların bedenlerinde oluşan kassal dengesizlikler sporcuların günlük yaşam kalitesini ve sportif performansını olumsuz yönde etkilemektedir. Hatta bazı durumlarda ciddi sakatlanmalar veya sporsal faaliyetlerin sona ermesi görülebilmektedir. Bu durum daha çok kinetik zincirin bazı halkalarının zayıf olmasından kaynaklanmaktadır (Cook vd., 2010).

Yaptığımız aktivitelerde özellikle sportif becerilerde yerden elde ettiğimiz kuvveti kollara ya da bunun tam tersi şekilde kollardan bacaklara aktarmamız gerekebilir. Bu tarz bir kuvvet transferi vücudumuzun neredeyse tamamının devreye girmesini gerektirmektedir. Vücudumuzdaki agonist, antagonist ve sinerjist kaslar birbiriyle iletişim kurarak hareketin kusursuz olabilmesi için belli bir sırada, hızda, şiddette ve dizgede kasılırlar. Kasılmalar sırasında üzerine düşen görevi yeterli düzeyde yerine getiremeyen kas veya kaslar vücudumuzun zayıf halkalarını oluşturmaktadır (Cook vd., 2010).

Kaslarımızın bazen kendi aralarındaki konuşmalarında (koordinasyon), bazen kasılma şiddetinde (kuvvet), bazen kasılma hızında (sürat), bazen kasılma dizgesinde (dengellik, hareketlilik, esneklik), bazen de tüm bunları uzun süreye yayması (dayanıklılık) esnasında sorunlar yaşanabilmektedir. Bu sorunlar da becerinin gerektirdiği hareketi yapamamamıza neden olmaktadır. Bu nedenle antrenmanlarımızda kinetik zinciri tamamlayıcı, vücudumuzun neredeyse tamamını devreye sokacak ve hedef beceriyi taklit edecek şekilde düzenlenmiş hareketlerden oluşan bir program kullanmalıyız (Cook vd., 2010).

Yapılan bilimsel araştırmalarla ve geliştirilen metotlarla ve her geçen gün ilerleyen bilim ve teknolojinin yardımıyla spordaki rekorlar ve antrenman metotları yenilendikçe buna paralel spordaki başarılar artmaktadır. Ülkemizin de uluslararası alanda bu konuda başarılı olabileceği sporcular yetiştirebilmesi için doğru ve uygun antrenman ve çalışma metotlarının uygulanması önem arz etmektedir. Bu çalışmada elde edilen bulgular, yüzücülerin kas kuvveti ile ilgili değerlendirmelerde bulunulması ve katkı sağlanması açısından önem taşıyacaktır.

Günümüzde fonksiyonel antrenman yaklaşımının üst ekstremite kas kuvvetine etkisiyle ilgili literatürde sınırlı çalışma bulunmaktadır. Bu sebeple bu çalışmanın, yapılacak fonksiyonel antrenman uygulamalarının üst ekstremite kas kuvveti üzerinde etkisinin olup olmadığı hakkında literatüre katkı sağlayacağı ve antrenörlere ışık tutacağı düşünülmektedir.

2. Materyal ve Metod

Araştırmaya Katılan Yüzücülerin Özellikleri

Araştırmaya Pamukkale Üniversitesi Şehit Ömer Halisdemir Spor Bilimleri Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin minimum 6 yıldır yüzme sporu ile ilgilenen 12-16 yaş arası sağlıklı 8 erkek yüzücüsü gönüllü olarak katılmıştır (Araştırmaya 12 yüzücü ile başlanmış ancak antrenmanlar esnasında 4 yüzücü sakatlanarak araştırmadan çıkarılmıştır).

Deneklere Uygulanan Antrenman Metodu

Deneklere 8 hafta boyunca haftada 3 gün, 4 hareket (Back pull over, front pull over, sağlık topuyla tek kol slam, egzersiz topu üzerinde stream line), 6. haftaya kadar 3 set; 7. ve 8. haftalarda 4 set, hareketlere göre farklı tekrar sayıları ve farklı sürelerde çalışma ve 1-1,5 dakika dinlenme aralığıyla uygulamalar yaptırılmıştır. Antrenmanlardan önce 10-12 dakika ısınma ve stretching hareketleri yaptırılmıştır (Tablo 1). 1 antrenman toplam (ısınma-ana bölüm-soğuma) 75 dakika sürmüştür.

Deneklerin gelişim düzeylerinin belirlenmesi için araştırmanın başında ve sonunda deneklerin 1 RM kuvvet (Biceps, triceps, lat pull down, butterfly, upper row) ölçümleri yapılmıştır.

Tablo 1. Deneklere Uygulanan Isınma Prosedürü

	Çalışma Çeşidi	Çalışma Süresi
Kara Çalışmaları		
1	Düz koşu	3 dk
2	Baş hareketleri	1 dk
3	Omuz hareketleri	1 dk
4	Kol hareketleri	1 dk
5	Bacak-Ayak hareketleri	1 dk
6	Stretching	5 dk
	Toplam Süre	12 dk

MEGEP (2008)

Tablo 2. Deneklere Uygulanan Antrenman Programı

Hareket	Set Sayısı x Tekrar Sayısı / Süre (1-6. hafta)	Set Sayısı x Tekrar Sayısı / Süre (7-8. hafta)	Hareket Arası Dinlenme	Set Arası Dinlenme
Back Pull Over	3 set x 25 tekrar	4 set x 25 tekrar	3 dk	1 dk
Front Pull Over	3 set x 25 tekrar	4 set x 25 tekrar	3 dk	1 dk
Sağlık Topuyla Tek Kol Slam	3 set x 10 tekrar (2 kg sağlık topu)	4 set x 10 tekrar (3 kg sağlık topu)	3 dk	1 dk
Egzersiz Topu Üzerinde Stream Line	3 set x 45 s	4 set x 45 s		1,5 dk

Deneklere Uygulanan Fonksiyonel Hareketler

2. 3. 1. Back Pull Over

Denek, egzersiz topu üzerine sırt üstü yatar. Direnç lastiğini topun üzerinde yatarken dirsekler gergin bir şekilde önden başın arkasına doğru çeker ve tekrar başlangıç pozisyonuna geri döner (Çalışmada 60 cm yüksekliğinde top kullanılmıştır)

Resim 1: Back pull over hareketinin uygulanışı

Front Pull Over

Denek, egzersiz topu üzerine sırt üstü yatar. Direnç lastiğini topun üzerinde yatarken dirsekler gergin bir şekilde önden başın arkasına doğru çeker ve tekrar başlangıç pozisyonuna geri döner (Çalışmada 60 cm yüksekliğinde top kullanılmıştır).

Resim 2: Front pull over hareketinin uygulanışı

Sağlık Topuyla Tek Kol Slam

Denek ayakta, bacakları omuz genişliğinde açık şekilde pozisyon alır. Sağlık topunu sağ koluyla tam yukarı kaldırıp sert bir şekilde yere vurur ve yerden seken topu iki eliyle tutar. Aynı hareketi sol kolu için de uygular (Çalışmada ilk 6 hafta 2 kg ağırlığında, sonraki 2 hafta 3 kg ağırlığında top kullanılmıştır)

Resim 3: Sağlık topuyla tek kol slam hareketinin uygulanışı

Egzersiz Topu Üzerinde Stream Line

Denek egzersiz topu üzerinde stream line pozisyonu alır. Bir yardımcı, denegin ayaklarından tutarak harekete destek olur. Denek bu pozisyonda sabit bir şekilde durur (Çalışmada 60 cm yüksekliğinde top kullanılmıştır)

Resim 4: Egzersiz topu üzerinde stream line hareketinin uygulanışı

Deneklere Uygulanan 1RM Maksimal Kuvvet Ölçümleri

Denek, belirlenen Technogym marka kondisyon aletlerinde teknik olarak uygun pozisyonda yerleşimini yapmıştır. Deneğin maksimum olarak kaldırabildiği ağırlık miktarını belirleyebilmek için deneğe ağırlıksız bir pozisyonda ön deneme yaptırılmıştır. Deneğin maksimum düzeyde kaldıracağı ağırlık tahmini olarak belirlendikten sonra deneğe deneme yaptırılmış, deneğin en üst düzeyde kaldırdığı ağırlık kilo gram olarak kaydedilmiştir.

Deneklere kuvvet ölçümleri için biceps curl, triceps push down, upper row, lat pull down ve butterfly hareketleri uygulatılmıştır.

3. Bulgular

Verilerin Analizi

Araştırmaya katılan deneklerin verilerinin istatistiksel analizinde, temel özelliklerine ilişkin tanımlayıcı analizleri ortalama ve standart sapma olarak hesaplanmıştır. Grup içi ön test-son test karşılaştırmalarında Bağımlı Gruplarda T Testi (Paired Samples T-Test) analizi kullanılmıştır. Veriler SPSS 22.0 programı ile $p < 0.05$ anlamlılık düzeyinde analiz edilmiştir.

Tablo 3. Deneklerin Tanımlayıcı İstatistikleri

n=8	Min	Max	Ort±SS
Yaş (yıl)	14	16	15.0±1,19
Boy (m)	1,47	1,79	1.64±0,12
Vücut ağırlığı (ön test) (kg)	36	66	52.63±11,3
Vücut ağırlığı (son test) (kg)	36	66	52.63±11,3

Tablo 4. Grubun Ön Test – Son Test İstatistik Değerleri

n=8		Ort±SS	t	p
Biceps	Ön Test	17.5±5,34	-9,000	0,000*
	Son Test	20.31±5,41		
Triceps	Ön Test	20.0±6,81	-3,000	0,020*
	Son Test	21,87±6,78		
Lat Pull Down	Ön Test	53,7±18,2	-3,416	0,011*
	Son Test	56,8±17,5		
Butterfly	Ön Test	41,2±14,5	-4,255	0,004*
	Son Test	45,9±14,4		
Upper Row	Ön Test	38,1±9,61	-3,989	0,005*
	Son Test	41,2±9,63		

p<0,05

Grubun ilk ve son ölçümleri karşılaştırıldığında tüm testlerde istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur.

4. Tartışma

Yaptığımız çalışmada deneklerin kol, bacak, sırt ve göğüs kuvvetlerinde meydana gelen değişimler değerlendirilmiştir. Bulgulara göre deneklerin kol, bacak, sırt ve göğüs kuvvetlerinde ön-son test ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu tespit edilmiştir. Ancak Selçuk (2012)'un yaptığı çalışmada, kuvvet değerlerinde tüm grupların ön-son test ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Şahin (2007) 14–16 yaşlarındaki erkek öğrencilere yaptığı çalışmada ortalama kuvvet değerlerinde deney grubu ön-son testleri 74,93±23,34-83,17±23,20 kg olarak tespit etmiştir. Bu çalışma sonuçları ile bizim çalışmamızın kuvvet gelişim değerleri arasında benzerlik görülmektedir.

Muratlı vd. (2007) çalışmasında 7-18 yaşları arasındaki gelişimlere bağlı olarak, çocukların okul çağı bitiminde kuvvet gelişimlerinin sınırlı oranda kalmakta olduğunu, ek olarak yapılan kulüp antrenmanlarının bu dönemdeki çocukların üzerinde kayda değer kuvvet farklılıkları oluşturduğunu belirtmiştir. Çalışmamızın da özellikle bu yaş grupları arasında ekstra yapılan fonksiyonel çalışmaların kuvvet gelişimine olumlu etkisi olacağı düşünülmektedir.

Literatürde yer alan araştırmaya göre antrenmanlarda kas fibril hacminin artışı, kuvvet gelişimini de artırmaktadır. Saygın (2003), çocuklarda hareket eğitiminin fiziksel uygunluk özelliklerine etkisini incelediği çalışmasında 10-12 yaş çocuklarda deney ve kontrol

gruplarının antrenman öncesi değerleri, bacak kuvveti parametresi arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılığa rastlanmazken, antrenman sonrası test değerlerinde gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmuştur.

Literatürde çocuklarda kas kuvveti gelişiminin çocukluk yıllarınca artabileceğini, bunun için de çok tekrarlı, orta şiddetli antrenmanların adaptasyon sürecinde daha yararlı olduğunu belirten çalışmalar da mevcuttur (Benck vd., 2002).

Faigenbaum vd. (2002) yaptıkları kuvvet antrenmanı ile çocuklarda kuvvet gelişimi artırmayı hedefleyen bir araştırmada, 7-12 yaş grubundaki kız ve erkek çocuklara 12 çalışma istasyonu, 10-15 tekrar ve 1 setten oluşan kuvvet antrenmanı uygulamışlardır. Haftada bir veya iki defa yaptırılan kuvvet antrenmanlarının bu yaş grubu çocuklarda kuvvet artışını sağladığı bildirilmiştir. Bu çalışmanın sonucu, bizim çalışmamızda ortaya çıkan kuvvet bulguları gibi, küçük yaşta kas kuvvetinin geliştirilebileceği düşüncesini desteklemektedir.

5. Sonuç

Yüzüçüğe uygulanan 8 haftalık fonksiyonel antrenman yaklaşımının üst ekstremitelerde kuvvet performansı üzerinde pozitif yönde olduğu bulunmuştur.

Özellikle bu yaş grubunda hem gelişim açısından hem de yapılan antrenmanların performanslarını geliştirmesi açısından uygulanan antrenman metodunun bu alanda çalışma yapacak yüzme antrenörlerine ve spor bilimcilerine bir bakış açısı getireceği kanaatindeyiz.

6. Öneriler

- Farklı yaş gruplarında, denek sayısı artırılarak uygulanabilir.
- Farklı kuvvet testleri uygulanarak yapılabilir.
- Deneklerin kuvvet performanslarında daha iyi bir gelişim sağlayabilmek için deneklere periyodu daha uzun, set sayısı ve tekrar sayısı daha fazla antrenmanlar yaptırılabilir.
- Çalışmamızda deneklere fonksiyonel antrenman kapsamında 4 hareket yaptırılmıştır. Kuvvet performanslarını geliştirmek için antrenman programına daha fazla hareket koyulup performans önemli ölçüde artırılabilir.

KAYNAKÇA

Benck J, Damsgard R, Saekmose A, Jorgensen, P., Jorgensen K, Klausen K. (2002). Anaerobic power and muscle strength characteristic of 11 years old elite and nonelite boys and girls from gymnastic, team handball, tennis and swimming. Scand J Med Sci Sports. 12: 171-178.

Boyle, M. (2001). Functional Training for Sports. USA: Human Kinetics.

Cook, G. Burton, L., Kiesel, K., Rose, G. & Bryant, M.F. (2010). Movement: Functional Movement Systems - Screening, Assessment, Corrective.

Cook, G. (2003). Athletic Body in Balance. USA: Human Kinetics.

Faigenbaum AD, Milliken LA, Loud RL, Burak BT, Doherty CL, Westcott WL. (2002). Comparison of 1 and 2 days per week of strength training in children. *Research Quarterly for Exercise and Sport*. 73(4): 416-424.

Işıldak, K. (2013). 12-15 Yaş Arasındaki Elit Yüzücülerde Dönemlik Antrenmanların Bazı Antrometrik, Fizyolojik ve Biyometrik Özelliklerinin Gelişimine Etkisi, SDÜ Sağlık Bilimler Enstitüsü.

Muratlı, S., Kalyoncu, O., Şahin, G. (2007). *Antrenman ve Müsabaka* (2. ed.). İstanbul: Ladin Matbaası.

Saygın, Ö. (2003). 10-12 yaş çocukların fiziksel aktivite düzeyleri ve fiziksel uygunluklarının incelenmesi. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Selçuk, H. (2012). 11-13 Yaş Grubu Erkek Yüzücülerde 12 Haftalık Terbant Antrenmanının Bazı Motorik Özellikler ile Yüzme Performansına Etkileri, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Avusturya’da Dijital Medya’nın Yeri ve Önemi

Ali Murat KIRIK¹, Zehra ÖZKEÇECİ²

¹ Marmara University, Faculty of Communication, İstanbul, TURKEY, murat.kirik@marmara.edu.tr

² Nişantaşı University, Faculty Of Economics, Administrative And Social Sciences, İstanbul, TURKEY,
zehra_ozkececi@yahoo.de

Öz

Yeni iletişim teknolojileri birçok ülkede etkisini derinden hissettirmekte ve yayıncılığı etkilemektedir. Gerek gelişmiş, gerekse de gelişmekte olan ülkeler giderek dijital yayıncılığa önemli yatırımlar yapmakta ve böylece toplumsal yapı da değişime uğramaktadır. Ancak bazı ülkeler dijital dönüşüm sürecini tam olarak tamamlayamamıştır. Bu noktada Avusturya, geleneksel medyanın dijital medyadan daha baskın olduğu ülkelerden biridir. İnternet henüz yeni yeni okuyucuların ana bilgi kaynağı olma yolunda ilerlerken uzmanların bir kısmı internetin yetersiz kullanımından şikâyet etmekte, bazı yerel sorunlardan endişe etmektedir. Bununla birlikte, aktif internet kullanımının gençlerde sosyal becerileri azalttığı görüşü de hâkim durumdadır. Bu çalışmada Avusturya’da dijital medya kullanımını aktarılmaya çalışılacak ve Avusturya medyasının mevcut durumu istatistikler üzerinden değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Avusturya Medyası, Dijital Medya, İnternet Kullanımı, Yayın İçerikleri

The Role and Importance of Digital Media in Austria

Abstract

The impacts and effects of new communication technologies can be seen in many countries. Both developing and industrialized countries are increasingly investing in online media. Thereby the social structure of a society is also changed. But some countries are still in the digital transformation process. The Austrian print media are still more widespread than online media. Although the Internet is becoming the main source of news for more and more users, providers are complaining that the Internet is still under-utilized. According to many experts, this is mainly related to the problems associated with the growing use of digital media. For example, a decrease in social skills among active Internet users is observed. This work will focus on the use of online media in Austria and analyze the current media landscape in Austria by using statistics.

Key Words: Austrian Media, Digital Media, Internet Use, Media Contents

1. Giriş

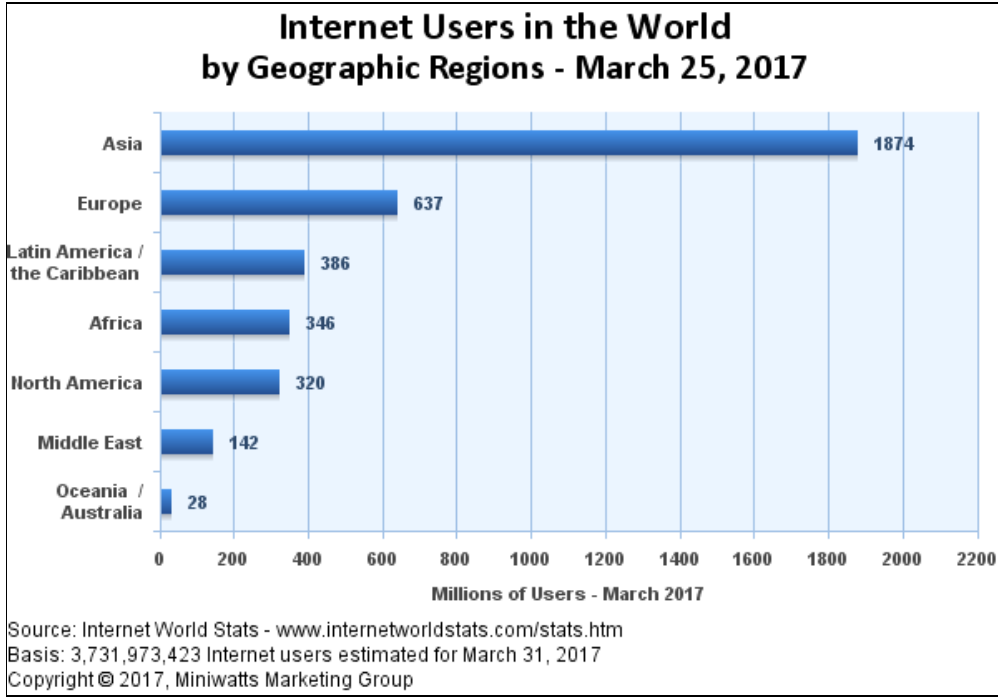
Dijital teknoloji, dijital kod biçiminde bilgi kullanan her türlü elektronik ekipman ve uygulamaları kapsamaktadır. Bu bilgi genellikle ikili koddadır, yani yalnızca iki sayısal karakterden oluşan dizelerle gösterilebilen koddur. Bu karakterler genellikle 0 ve 1'dir. Dijital bilgileri işleyen ve kullanan aygıtlar arasında kişisel bilgisayarlar, hesap makineleri, otomobiller, trafik ışığı denetleyicileri, kompakt disk oynatıcılar, cep telefonları, iletişim uyduları ve yüksek tanımlı televizyon setleri bulunmaktadır. Teknolojinin geldiği bu nokta haberciliği de etkilemiştir.

Teknolojide yaşanan dönüşüm iletişim olgusunu da derinlemesine etkilemiş ve köklü dönüşümler meydana getirmiştir. Özellikle dijital medya ile birlikte gazetecilik farklı boyutlara taşınmış ve iletişim olgusu daha demokratik bir hale gelmiştir. Dijital medya haber akışını hızlandırmış, okurların haber metinlerine aktif biçimde katılmalarını sağlamıştır. Yurttaş gazeteciliği sanal ortama taşınmış, böylece kullanıcılar da bir haber kaynağı durumuna gelmişlerdir. İnternet ve diğer dijital araçlarla birlikte haber üretmek, kamuoyunun nabzını tutmak ve gazetecilik faaliyetlerini yürütmek giderek kolay bir hale gelmiştir (Kurt, 2014: 823).

Dijital medyada meydana gelen baş döndürücü dönüşüm bilgi edinme noktasında iki ana grubun oluşmasına neden olmuştur. Bunlara dijital yerliler ve dijital göçmenler adı verilmektedir. Dijital yerliler bilgiye ulaşma noktasında herhangi bir metni baştan sona detaylı okumak yerine kapsül halinde rastgele okumayı tercih etmekte ve bilgileri yüzeysel bir şekilde almaktadırlar. Akıllı telefonlar, tabletler, yeni nesil iletişim ortamları ve bilgisayar teknolojilerini çok iyi kullanabilen dijital yerliler özellikle Z Kuşağı kapsamında yer almaktadır. 2000 ve sonrası doğan nesli kapsayan Z Kuşağı için dijital teknolojiler gündelik hayatlarının ayrılmaz bir parçasıdır (Tonta, 2009: 745). Dijital göçmenler ise dijital yerlilerin tam aksine yeni iletişim teknolojileriyle sonradan tanışan bireyleri kapsamaktadır. Radyo, televizyon, dergi, gazete, kitap gibi iletişim araçlarıyla yetişen, günümüzde ise yeni iletişim teknolojilerine yetişmeye çalışan bireyler dijital göçmenler olarak değerlendirilmektedir. Dijital göçmenler, dijital teknolojilerin pek tatmin edici olduğunu düşünmemektedirler. Reel hayat ve sanal hayat onlar için farklılık arz etmektedir. İnternet teknolojisinin varlığı ve gelişim göstermesi bu farkı bir nebze olsun azaltmıştır. Çünkü interneti her yaştan her kesimden birey kullanmakta ve ilgi göstermektedir. İnternetin maliyetlerinin düşmesi de bu teknolojiyi daha cazip bir hale getirmektedir.

Ağlar arası ağ adı verilen internetin ortaya çıkmasıyla birlikte medya dünyasında bir devrim yaşamıştır. Dijital devrim Avusturya'yı da derinlemesine etkilemiştir. Hatta Avusturya'da *"Avusturya'da tüm devrimler iki sene sonra baş gösterir"* deyimini doğrularcasına dijital devrim de sonradan gerçekleşmiştir. Adaptasyon sürecinde çekilen zorluklar oldukça aşılmış durumdadır. İnternette sunulan olanakların ne derece kullanıldıkları ve bu kullanımın, Habermas'ın (1990) "kuralsız söylemi"nde ifade ettiği medya demokrasisini ne derece etkilediği oldukça önemlidir.

Grafik 1. Global İnternet Kullanım İstatistikleri

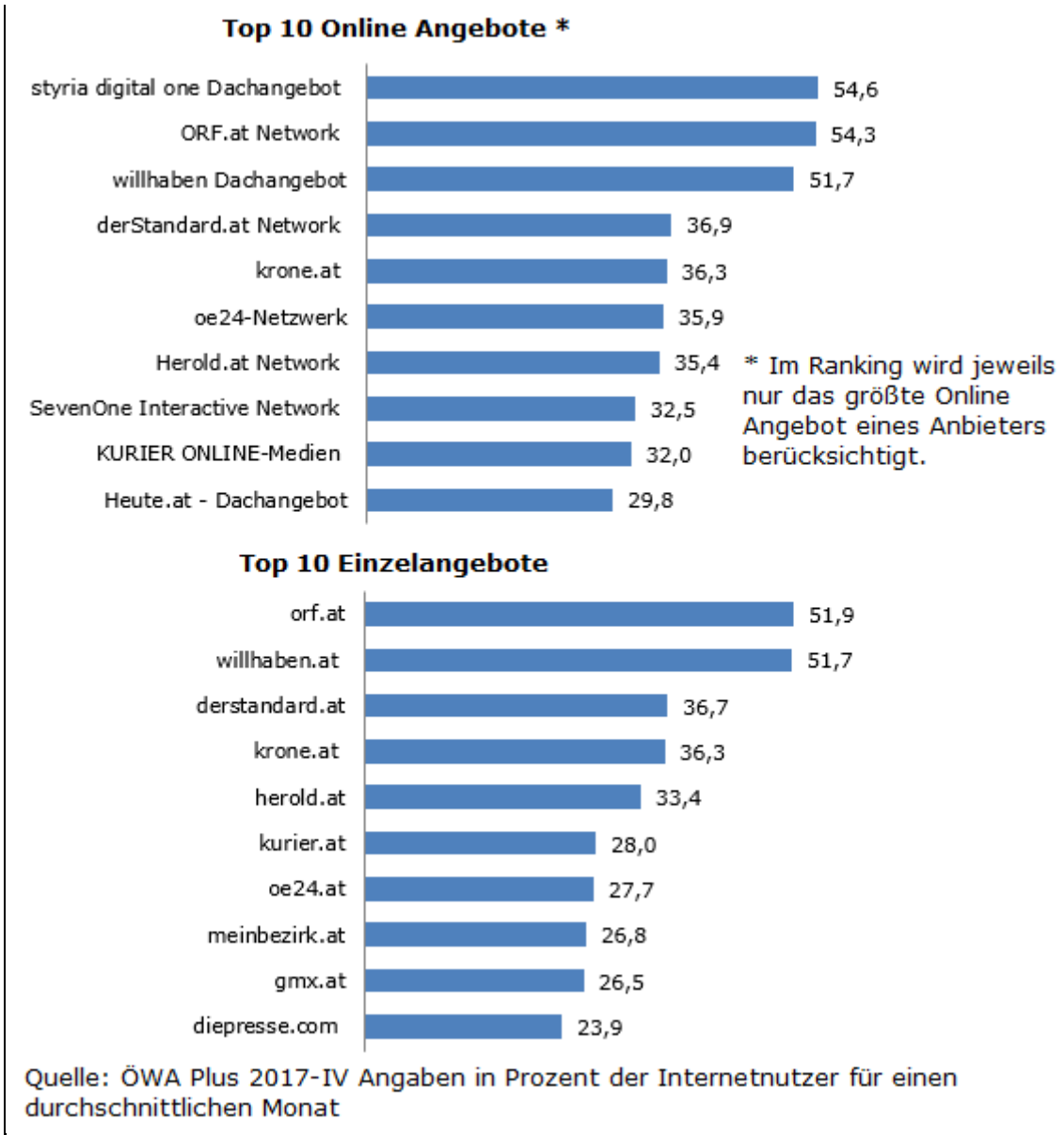
(<https://www.intemetworldstats.com/stats.htm>, Erişim Tarihi: 23.11.2018)

2. Avusturya'da Dijital Medyanın Kullanımı

Avusturya'da dijital medya kullanımı gün geçtikçe yaygınlaşmaktadır. ITU'nun yaptığı bir araştırmada, Avusturya'nın 2015 yılından itibaren dijital medya alanına ağırlık vermesi gerektiği vurgulanmaktadır. Uluslararası internet kullanımı sıralamasında Avusturya ancak 25. sırada yer almaktadır (Schmid, 2015). Bu yüzden devlet tarafından dijital medyayı teşvik amaçlı 1 milyar Euro yatırım yapılmıştır.

Avusturya'da basılı medya unsurları (televizyon haricinde) hala internetten daha yaygındır. Bazı uzmanlar bu durumu, toplumun tutuculuğunun ve muhafazakârlılığının kanıtı olarak ifade etmektedir. Avusturya, uluslararası teknolojik gelişimin gerisinde kaldığından dolayı diğer ülkeler bilgi açısından daha avantajlıdır. Bu durum aslında subjektif algılarla bir çelişki içerisinde. Çünkü genç kitle dijital medyaya odaklanmış ve doğrudan sosyal iletişimi ön plana almıştır. Innsbruck Üniversitesi Araştırma Hastanesi'nin psikiyatr uzmanları, genç insanların %3'ünün internet bağımlısı olarak adlandırılabilirliği kanısındadır (Auer, 2018: 21). Komşu ülke Almanya'da bu oran %7'yi bulmuş durumdadır ve hala artmaya devam etmektedir. Bu durumun ciddiyetini kavrayan psikiyatri ve psikoterapi uzmanı Kurosh Yazdi tamamen sosyal medyayı terk etmekten yana bir duruş sergilemektedir (Schleifer-Höderl, 2018: 32-35).

Grafik 2. Avusturya'nın En Çok Tıklanan Web Siteleri

(<http://www.oewa.at/>, Erişim Tarihi: 23.11.2018)

"Österreichische Web-Analyse" (ÖWA-Avusturya Web Analizi), Avusturyalıların internet kullanımını daha yakından analiz edebilmek için bir araştırma gerçekleştirmiştir (Österreichische Webanalyse 2018). Bu araştırmada da, Avusturya'da diğer ülkelere kıyasla basılı medyanın hala yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir. Araştırmacıların öngörülerini geleneksel medya unsurlarının internetin meydan okumalarına yetişemeyeceği yönünde olmuştur. Ayrıca sosyal medya alanındaki rekabetin medya tüketiminde bir devrim niteliği taşıyacağına; bunun da okuyucular, yayıncılar ve haberciler arasında önemli oranda radikal bir değişim getireceğine inanmışlardır.

Ancak basılı medya unsurlarının internet yayımları, basılı olanlardan daha başarılı olmasalar bile git gide daha fazla kullanılır hale gelmektedirler. Devlet radyosu ve televizyon kanalları da artan bir kitle ile birlikte internet üzerinden kullanılmaktadır.

Avusturya Web analizinin istatistikleri göz önünde bulundurulduğunda tahminlerin aksinin ispat edildiğini görülebilmektedir. Medya ortamında hüküm süren ve en çok tıklanan hala büyük işletmeler olup, küçük ve az tanınmış siteler hala küçük kitleler tarafından kullanılmaktadır.

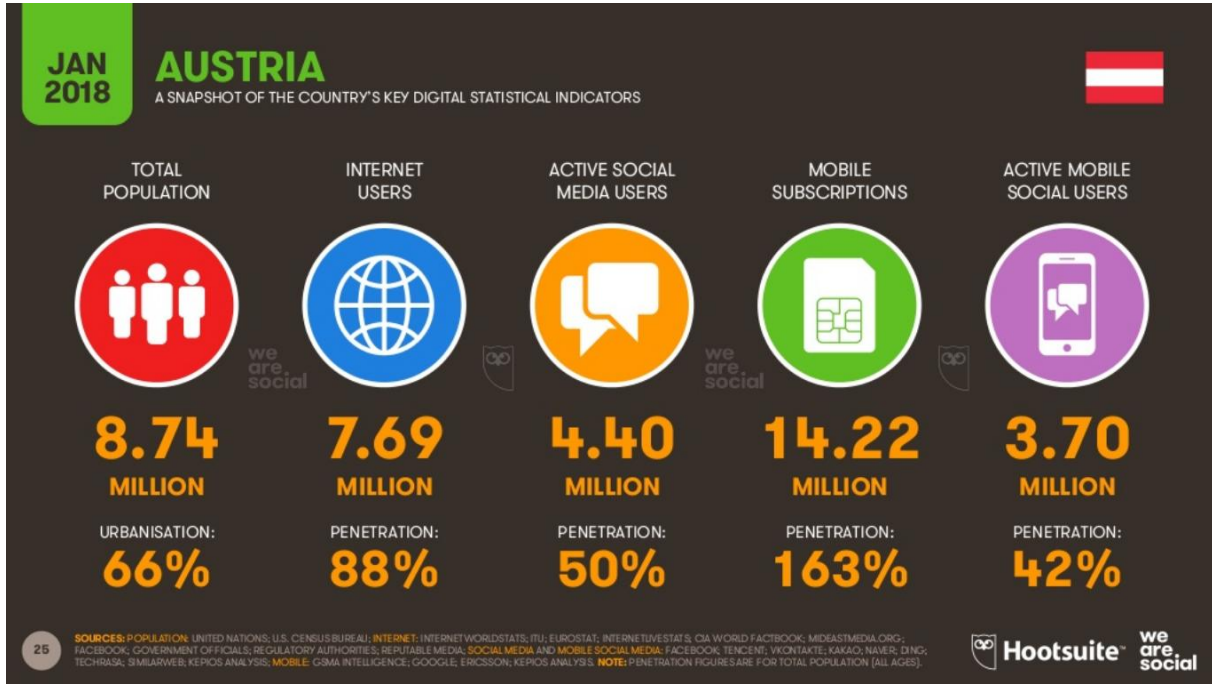
Avusturyalıların 9/10'u internet kullanmaktadır. ÖWA'nın araştırmasında belirttiği gibi; *“Kullanıcıların %80,6'sı interneti mobil aygıtlar üzerinden, %19,4 ise bilgisayar üzerinden kullanmaktadır. Gençler en çok cep telefonunu tercih etmektedirler. 14-19 yaş arası gençlerin %92,1'i ve 20-29 yaş arası gençlerin %97,3'ü hali hazırda mobil internet kullanıcısıdır”* (<http://www.oewa.at/>, Erişim Tarihi: 23.11.2018)

3. Avusturya'da Katılım Olanaklarından Faydalanma

İnternette daha hızlı ve daha yoğun bir etkileşim imkânı mevcuttur. İzleyiciler ve okurlar böylelikle program ve içerik düzenlemesine doğrudan katılım sağlayabilmektedir. Eski usul okuyucu mektuplarının karşısında artık internet sitelerinin kullanıcılara sunduğu kullanıcı forumları ve sosyal medya yer almaktadır.

Yayımlanıp yayımlanamayacağı bile kesin olmayan mektupların aksine forumlarda ve sosyal medyada doğrudan gazetecilerle veya televizyoncularla iletişime geçme imkanı sağlanmaktadır. Ancak internetin sözde anonimliği bazen kullanıcılarda agresif bir usluba da yol açabilmektedir. Avusturya'da da “nefret söylemi” adı altında toplanabilecek birçok muhalif yorum bulunmaktadır (Boermayer, 2015). Ayrıca ırkçı, cinsiyetçi ve insan karşıtı söylemlerin sebep olduğu birçok mahkeme duruşması da Avusturya'da gerçekleşmiş ve gerçekleşmeye devam etmektedir.

Grafik 3. Avusturya Dijital Medya Kullanım Raporu

(<https://wearesocial.com/blog/2018/01/global-digital-report-2018>, Erişim Tarihi: 24.11.2018)

Grafik 3'te de görüldüğü gibi Avusturya nüfusunun 7,69 milyonu aktif internet kullanıcısıdır. Sosyal medya kullanımı da her geçen gün artmaktadır. Bu da daha katılımcı bir yapının ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Sosyal medya kullanan nüfus 4.40 milyon kadardır. Bu sayı toplam nüfusun hemen hemen %50'sine tekabül etmektedir. Tablet, akıllı telefon gibi mobil iletişim araçlarının da bir önceki yılla oranla kullanım oranlarının arttığını söyleyebilmek mümkündür. Mobil sosyal medya kullanıcı sayısı 3,70 milyon kadardır.

4. Sonuç ve Tartışma

İçinde bulunduğumuz dijital çağda, internet ve cep telefonu kullanımı toplumsal hayatı derinden etkilemektedir. Bunun yanı sıra medyanın nasıl biçimlendirildiği, yayıldığı ve tüketildiği de bir diğer etki faktörüdür. Avrupa birliği üyesi olarak Avusturya, modern ve teknolojik gelişimlere açık ve yenilikçi bir ülke olma çabasıdadır. Uluslararası araştırma projelerine katılıp, tüm önemli kongrelere katılma eğilimindedir. Tüm bunlara rağmen, birçok meselede fazla tutucu ve dar görüşlü oldukları imajı yaygın bir durumdadır. Bugünkü Avusturya hükümeti, milliyetçi muhafazakâr ÖVP ve FPÖ partilerinin koalisyonu, bu görüşü oldukça kuvvetlendirmektedir. Günümüzdeki siyasetleri, yenilikçi olmaktan çok geleneksel olarak tanımlanabilmektedir. Bu da Avusturya'nın teknolojik konularda gelişimleri daha geriden takip ettiği imajını oluşturmaktadır.

Dijital medya Avusturya'da diğer ülkelerden daha az yaygın olsa dahi yine de toplumun önemli bir kesimi tarafından kullanılmaktadır. Çalışmada da belirtildiği üzere, Avusturya, internet ağının geliştirilmesi için sürekli yatırım yapmakta ve alt yapısını geliştirmektedir.

İnternet ve mobil iletişim araçlarının kullanımı Avrupa ortalamasına oldukça yakın bir durumdadır. Sosyal medya kullanımı da her geçen gün artmaktadır. Özellikle genç nesilde internet üzerinden sunulan medya araçlarının kullanımı daha baskın görülmektedir. Gençler ise en çok interaktif programları ve dijital ortamları tercih etmektedirler. Avusturya'da da dijital bağımlılık giderek artmaktadır. Nitekim psikologlar gençlerde aşırı kullanım ve bağımlılık konularında sürekli uyarı yapmaktadırlar. Çünkü gençlerin sosyal becerileri, çok fazla internet ortamında bulduklarından dolayı gittikçe azalmaktadır. Bu konu Avusturya toplumunda geniş çapta tartışmalara yol açmıştır. Hatta birçok okulda, müdürlükler tarafından cep telefonu yasağı konusu tartışılmaktadır.

Yerleşmiş dijital yayıncılık yapan medya organlarına kıyasla ticari olmayan sunucular ve sosyal medya sayfaları daha çok Avusturya'nın azınlık kesimi tarafından kullanılmakta, bu durum internete rağmen medya demokrasisinin büyümemesine sebebiyet teşkil etmektedir. Bu durum aynı zamanda ülkenin yaygın olan değerler konusundaki muhafazakarlığını gözler önüne sermektedir. Avusturya'da medya unsurları her ne kadar dijital ortamda takip edilse de, kullanıcıların çoğu "analog" olarak kullanmaya alıştıkları kanal ve yayınları tercih etmeye devam etmektedir. Bu durum da oldukça dikkat çekicidir.

Medya unsurlarının siyasi yönelimi genel olarak sağ görüşlü olarak göze çarpmaktadır. Bazı nitelikli gazeteler basılı yayınlarının yanı sıra dijital ortamlarda da yayın yapmaktadır ve okuyucu kitleleri giderek artış göstermektedir. Aynı zamanda okuyucular tarafından katılım imkânları da gittikçe genişlemektedir. Bu, ilk anda kulağa bir demokratikleşme gibi gelmektedir. Çünkü bir habere veya yazıya anında reaksiyon gösterme veya yazarla iletişime geçme imkânı sunmaktadır. Nitekim çalışmada bahsedilmiş olduğu üzere bu ortamı kötüye kullanan blogger sayısı da artış göstermektedir. Özellikle anonim hesaplar büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Sosyal medya üzerinden yapılan hakaret ve tehditler nedeniyle çok fazla sayıda internet kullanıcısı hakkında dava açılmıştır. Davalar sadece ırkçılık içeren hakaretler içermekle kalmayıp cinsiyetçilik de bu noktada önemli bir yer almaktadır. Bu kötü yorumların sahipleri, kurban olarak seçtikleri kişilerle direk bir iletişim içerisinde olmadıklarından ve gerçek isimleriyle yorum yapmadıklarından dolayı anonim kaldıkları kanısı daha hâkimdir. Kısacası siber zorbalık Avusturya'yı da tehdit eder bir durumdadır.

Siber zorbalık başka Avrupa ülkelerinde de tespit edilmiştir ve Avusturya bu noktada istisna olmamaktadır. Bununla birlikte aşırı sağcı internet siteleri ve içerikler de büyük artış gözlenmektedir. Bu nedenle birçok site forumlarını tamamen kapatmış veya yapılan yorumları daha sıkı bir kontrolden geçirmek durumunda kalmıştır.

Avusturya'nın dijital medyayla birlikte demokratikleştiği görüşüne yönelik derin tartışmalar mevcuttur. Konuya dair farklı tartışmalar yaşanmaktadır. Bir taraf Avusturya demokrasisinin yeterince güçlü olduğu ve demokratik olmayan durumları da tolere edebilir durumda olduğu kanısındadır. Bu yüzden, internette nefret söyleminin ve illegal içeriklerin artması korkusundan dolayı, siyasi olarak kabul edilemeyen görüşlerin sansürlenmemesi konusunda önemli ikazlar yapılmaktadır. En azından kanunlar bu sansürleri kabul etmemektedir, çünkü

yasa gereği dijital medyanın kötüye kullanımını engellemek adına yeni gözetim kanunları çıkarılmıştır.

Bir başka görüş ise, internetteki yayılan bu nefretin, genel siyasi iklimin bir yansıması olduğu yönündedir. Bu ifade, hem resmi siyasette hem de genel toplum içerisinde demokrasi açıklarının bulunduğu açık bir göstergesidir. Dijital medyada (genel olarak geleneksel medya da dâhil) aslında sadece medyayı üreten ve tüketen insanların demokratik olma veya olamama durumu söz konusudur.

Kaynakça

- Auer, M. (2018). “Der schmale Grat – Genuss und Sucht”, momag363, Waidhofen/ Ybbs, s.21.
- Bauer, T. (2014). “Kommunikation wissenschaftlich denken”, Böhnau Verlag, Wien/ Köln/ Weimar. s.45
- Buermayer, U. (2015). “Verbot der Netz-Anonymität legt die Axt an die Demokratie”, <https://www.heise.de/newsticker/meldung/Kommentar-Verbot-der-Netz-Anonymitaet-legt-die-Axt-an-die-Demokratie-3032799>, Erişim Tarihi: 11.7.2018.
- Habermas, J. (1990). “Strukturwandel der Öffentlichkeit”, Suhrkamp Verlag, Frankfurt/M. <http://www.oewa.at/>, Erişim Tarihi: 23.11.2018
- <https://wearesocial.com/blog/2018/01/global-digital-report-2018>, Erişim Tarihi: 24.11.2018
- <https://www.internetworldstats.com/stats.htm>, Erişim Tarihi: 23.11.2018
- Internet World Stats (2017). “Internet Users in the world by regions”: <http://www.internetworldstats.com/stats>, Erişim Tarihi: 28.04.2017.
- Kurt, H. (2014). “Gazetecilik pratiği ve sosyal medya”, Gaziantep University Journal of Social Science, 13(4), ss. 821–835.
- Online-Standard:<https://derstandard.at/2000026739304/Internetnutzung-Oesterreich-laut-UNO-Statistik-mit-Aufholbedarf>, Erişim Tarihi: 12.08.2018.
- Österreichische Webanalyse (2018). “Aktuelle Studie”: <http://www.oewa.at/plus/aktuelle-studie>, Erişim Tarihi: 12.08.2018.
- Pelinka, A./ Rosenberger, S. (2000). “Österreichische Politik – Grundlagen, Strukturen, Trends”, WUV Universitätsverlag, Wien, ss. 199-202.
- Schleifer-Höderl, D. (2018). “Klick und Weg – Interview mit dem Psychiater und Psychotherapeuten Kurosch Yazdi”, momag, Nr. 363, Waidhofen/ Ybbs, Sommer 2018,
- Schmid, F. (2015). “Internetnutzung: Österreich hat laut UN-Statistik Aufholbedarf”, ss. 32-35
- Tonta, Y. (2009). “Dijital Yerliler, Sosyal Ağlar Ve Kütüphanelerin Geleceği”, Türk Kütüphaneciliği, 23(4), ss.742-768
- Woesler, M. (2000). “Das Internet und die Menschenrechte in China”, Brunkhorst, Hauke (Ed.). “Globalisierung und Demokratie - Wirtschaft, Recht, Medien”, Suhrkamp, Frankfurt am Main, ss. 310-330

Spor Bölümü İçin Özel Yetenek Sınavına Katılan Bireylerin Beden Kitle İndeksi ve Fiziksel Aktivite Düzeylerinin İncelenmesi

Halil İbrahim ÇAKIR¹, Arslan KALKAVAN², Recep Fatih KAYHAN³,
Abdullah Bora ÖZKARA⁴

¹ Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize, Türkiye, E-posta:halilibrahim.cakir@erdogan.edu.tr

² Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize, Türkiye, E-posta:arslan.kalkavan@erdogan.edu.tr

³ Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize, Türkiye, E-posta:recep.fatih.kayhan@erdogan.edu.tr

⁴ Spor Bilimleri Fakültesi, Erzurum Teknik Üniversitesi, Erzurum, Türkiye, E-posta:bora.ozkara@erzurum.edu.tr

Öz

Bu çalışmanın amacı Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi özel yetenek sınavına katılan bireylerin beden kitle indeksi ve fiziksel aktivite düzeylerini çeşitli değişkenlere göre araştırmak ve bedensel özellikleriyle fiziksel aktivite düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmaya 2017 yılında özel yetenek sınavına katılan ve yaşları 17 ile 29 arasında değişen toplam 289 kişi katıldı. Veri toplama aracı olarak Craig ve ark. (2003) tarafından geliştirilen Türkçe'ye uyarlaması Öztürk (2005) tarafından yapılan Uluslararası Fiziksel Aktivite Anketi ve desis marka hassas kantar ve boy ölçer cihaz kullanıldı. Verilerin analizinde yüzde dağılım ve frekans değerleri tanımlayıcı istatistikle belirlenerek normallik testi olarak Shapiro Wilks test uygulandı. Lisanslı spor yapma yılı, spor dalı ve sporculuk düzeyine göre bireylerin fiziksel aktivite düzeylerinin karşılaştırılmasında $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Kruskal Wallis testi yapıldı. Anamlı bulunan grupların belirlenmesinde ikinci seviye testi olarak Tamhane kullanıldı. Diğer yandan yaş, lisanslı spor yapma yılı ve beden kitle indeksinin fiziksel aktivite yapmayla ilişkisini belirleme adına $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Spearman korelasyon testi uygulandı. Test sonuçları sporculuk düzeyine bağlı olarak aşırı düzeyde fiziksel aktivite ($X^2(3); 9.973; p<0,05$) ve toplam fiziksel aktivite ($X^2(3); 11.429; p<0,05$) puanları arasında anlamlı farklılık olduğunu gösterirken lisanslı spor yapma yılı ($X^2(3); 2.767; p>0,05$) ve spor dalına ($X^2(3); 0.040; p>0,05$) bağlı olarak toplam fiziksel aktivite puanlarında anlamlı farklılık olmadığı gösterdi. Sonuç olarak özel yetenek sınavına katılan adayların büyük çoğunluğunun hepa aktif düzeyde fiziksel aktivite seviyesinde olduğu bulundu. Bunun yanında milli adayların toplam fiziksel aktivite puanları okul takımı, amatör ve profesyonel adaylardan daha yüksek olduğu saptandı. Diğer yandan yaş, lisanslı spor yapma yılı ve beden kitle indeksiyle fiziksel aktivite puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunamadı.

Anahtar Kelimeler: Fiziksel Aktivite, Fiziksel Uygunluk, Özel Yetenek Sınavı, Spor

The Investigation of Body Mass Index and Physical Activity Levels of Individuals Participating The Special Ability Exam for Sports Department

Abstract

The purpose of this study was to investigate the body mass index and physical activity levels of individuals participating the special talent exam in Recep Tayyip Erdoğan University according to various variables and to examine the relationship between their physical properties and physical activity level. The research participated in totally 289 person who varying aged between 17 and 29. As a data collection tool developed by Craig et al. (2003) International Physical Activity Questionnaire has been used which is made Turkish conformation by Öztürk (2005). In the analysis of the data, percent distribution and frequency values were determined with descriptive statistic and Shapiro Wilks test was applied as normality test. For the comparison of physical activity levels of individuals was used Kruskal Wallis test at the level of a $\alpha = 0.05$ significance level according to the level of licence sporting year, sports branch and level of sports. Tamhane was used as the second level test to determine the meaningful groups. On the other hand, Sperman correlation test was used at the level of $\alpha = 0.05$ significance level in order to determine the relationship between age, licensed sporting year, body mass index with physical activity. The test results showed that there is no significant difference in totally physical activity scores depending on licensed sporting year ($X^2(3); 2.767; p>0,05$) and sport branches ($X^2(3); 0.040; p>0,05$) while there is significant difference in vigorous physical activity ($X^2(3); 9.973; p<0,05$) and totally physical activity ($X^2(3); 11.429; p<0,05$) scores depending on level of sporting. As a result, it was found that the majority of the candidates who participated in the special talent exam were at the hepa active level in terms of physical activity levels. In addition, total physical activity scores of the national candidates were found higher than the school team, amateur and professional candidates. On the other hand, no significant correlation was found between age, licensed sports year and body mass index and physical activity scores.

Keywords: Physical Activity, Physical Fitness, Special Ability Exam, Sport

1. Giriş

Toplumda fiziksel aktivite, egzersiz ve spor kelimeleri genellikle eş anlamlı olarak düşünülüp birbirinin yerine kullanıldığı görülmektedir. Oysaki bu kavramlar birbirinden farklı anlamlar ifade etmektedir (Fişne, 2009). Spor, bireylerin belli kurallar içerisinde araçlı veya araçsız, ferdi veya grup ile serbest zaman veya tüm zamanını alacak şekilde iş edinerek yaptıkları, sosyalleştirici, ruh ve fiziki geliştiren rekabetçi, dayanışmacı ve kültürel bir kavramdır (Aracı, 2006:21). Egzersiz ise; planlı olarak yapılan ve fiziksel uygunluğu artırmak için vücudun tekrarlayan hareketleri olarak tanımlanmaktadır (Caspersen vd. 1985; Pate, 1993). Kayapınar ise (2012) düzenli şekilde yapılan fiziksel aktivitenin egzersiz olarak kabul edilebileceğini belirtmişlerdir. İskelet kasları kullanılarak yapılan ve sonucunda kalori harcanan beden hareketlerine fiziksel aktivite denmektedir. (Robison ve Miller, 2004). Fiziksel aktivite kaslara dinlenme seviyesi üzerinde uygulanan ve enerji harcanmasına sebep olan herhangi bir güç olarak ifade edilmektedir (Rowland ve Freedson, 1994). Yani vücudun biyomekanik ve biyokimyasal olarak sağlık ve performans boyutu açısından karmaşık tepkisidir (Şanlı ve Güzel, 2009). Bir başka tanıma göre ise fiziksel aktivite; iskelet kasları tarafından üretilen, dinlenmedeki enerji harcamasına ek olarak enerji harcamasında önemli artış sağlayan vücut hareketleri olarak tanımlanmaktadır (Vural, 2010:10). Spor, dans, yürüyüş, egzersiz, bahçe işleri ve ev işleri gibi aktiviteler fiziksel aktivite olarak sayılmaktadır. Fiziksel aktivite süre, sıklık ve yoğunluk açısından genel olarak üç boyutta ele alınır (Zorba, 2010). Aktivitelerin sağlık açısından fayda sağlaması için belirli bir düzen ve şiddette yapılması gerekmektedir (Memiş ve Yıldırım, 2007). Gençlikteki fiziksel aktivite, genç kişilerin sağlığı için çok yararlı olmanın yanı sıra, alışkanlık haline geldiğinde kişide uzun süreli izler bırakmaktadır. Daha geniş boyutta düşünüldüğünde, erişkinlerde bireysel ve toplum sağlığını etkilemektedir. Çok sayıda geçiş süreçleri ve yaşamı değiştiren olaylar fiziksel aktiviteyi etkiler. Bu nedenle yaşamın farklı dönemlerinde fiziksel aktivitenin kalıcılık düzeyinin değerlendirilmesi, ileriye yönelik müdahalelerin planlanması adına kullanışlıdır (Arslan vd. 2016). Genç bireyler üzerinde yapılan bir çok araştırmada ise hareketsiz yaşamdan kaynaklı sağlık ve obezite sorunları ortaya konulmuştur. Öyle ki son zamanlarda sporcuların bile bu tür sorunlarla karşı karşıya kaldıkları görülebilmektedir. Bu bağlamda genç bireylerin fiziksel aktivite düzeylerini tespit ederek ortaya koymak çalışmamızı önemli kılmaktadır. Bu düşünceden hareketle bu çalışma spor bölümü için Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi özel yetenek sınavına müracaat eden adayların beden kitle indeksi ve fiziksel aktivite düzeylerini inceleyerek çeşitli değişkenlerle ilişkisini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

2. Materyal ve Metod

Çalışmaya Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu özel yetenek sınavına katılan toplam 450 aday öğrenciden 289 aday öğrenci (bayan:63, erkek: 226) gönüllü olarak katılmıştır.

Boy ve vücut Ağırlığı için adaylar hassas bir kantarda (Angel marka) çıplak ayak ve sadece spor kıyafetleriyle (şort-tişört) tartıldı. Uzunluk (boy) ölçümleri Holtain marka kayan kaliper ile denekler ayakta dik pozisyonda dururken skalanın üzerinde kayan kaliper başlarının üzerine dokunacak şekilde ayarlandı ve uzunluk 1mm hassasiyetle okundu.

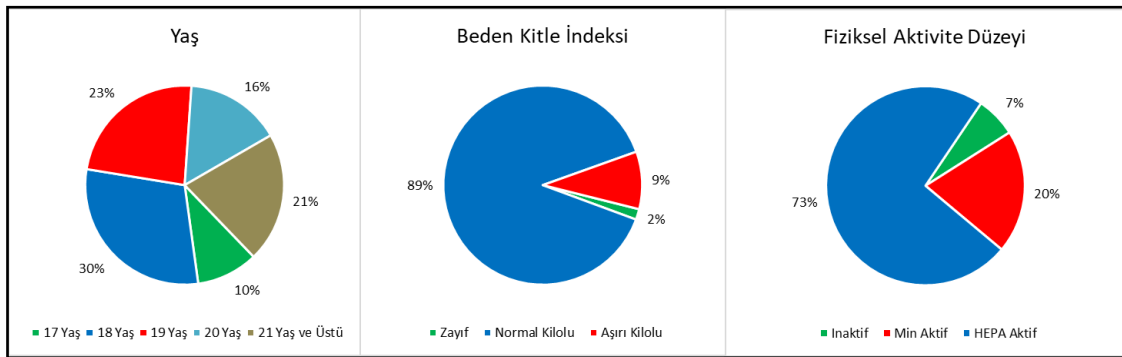
Adayların fiziksel aktivite düzeylerini belirlemek için 7 sorundan oluşan fiziksel aktivite değerlendirme anketi (IPAQ) kısa formu kullanıldı. Uluslararası fiziksel aktivite değerlendirme anketi (IPAQ) 15-65 yaş aralığındaki katılımcıların fiziksel aktivite düzeylerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir (Craig vd. 2003). Türkiye’de Öztürk tarafından 2005 yılında üniversitelerde eğitim-öğretim gören öğrencilerde ayrıca hacettepe üniversitesi spor

bilimleri ve teknolojisi yüksekokulu tarafından 2007 yılında IPAQ anketinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır (Karaca ve Turnagöl, 2007). Fiziksel aktivite düzeyini belirleme MET yöntemiyle yapılmaktadır. MET=3,5 ml/kg/dk. İstirahat halinde iken her kişi bir kg başına bir dakikada 3,5 ml oksijen tüketmektedir. İpaq'ta, AFA = 8.0 met, OFA = 4.0 met, Yürüme = 3.3 MET olarak harcandığını kabul edilmektedir. Her bir kişinin haftada kaç gün ve ne kadar süre ile AFA, OFA ve Yürüme yaptığını tespit ederek bu üç farklı fiziksel aktiviteden harcanan toplam MET miktarı hesaplanmaktadır.

Verilerin analizinde yüzde dağılım ve frekans değerleri tanımlayıcı istatistikle belirlenerek normallik testi olarak Shapiro Wilks test uygulandı. Yapılan normallik testi sonucunda verilerin normal bir dağılıma sahip olmadığı görüldü. Lisanslı spor yapma yılı, spor dalı ve sporculuk düzeyine göre bireylerin fiziksel aktivite düzeylerinin karşılaştırılmasında $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Kruskal Wallis testi yapılarak, anlamlı bulunan grupların belirlenmesinde ikinci seviye testi olarak tamhane kullanıldı. Diğer yandan yaş, lisanslı spor yapma yılı ve beden kitle indeksinin fiziksel aktivite yapmayla ilişkisini belirlemek için ise $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Spearman korelasyon testi uygulandı.

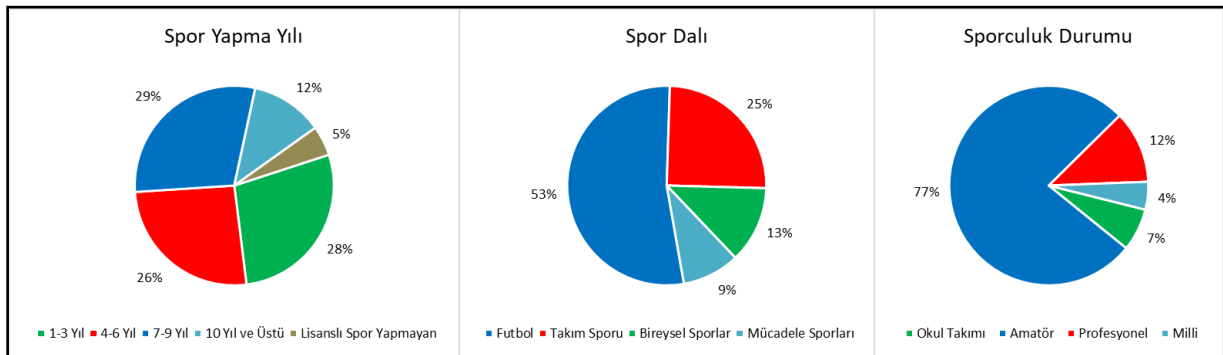
3. Bulgular

Araştırmaya katılan adayların yaş, beden kitle indeksi, fiziksel aktivite düzeyi, spor yapma yılı, spor dalı ve sporculuk durumuna göre dağılımlar şu şekildedir.

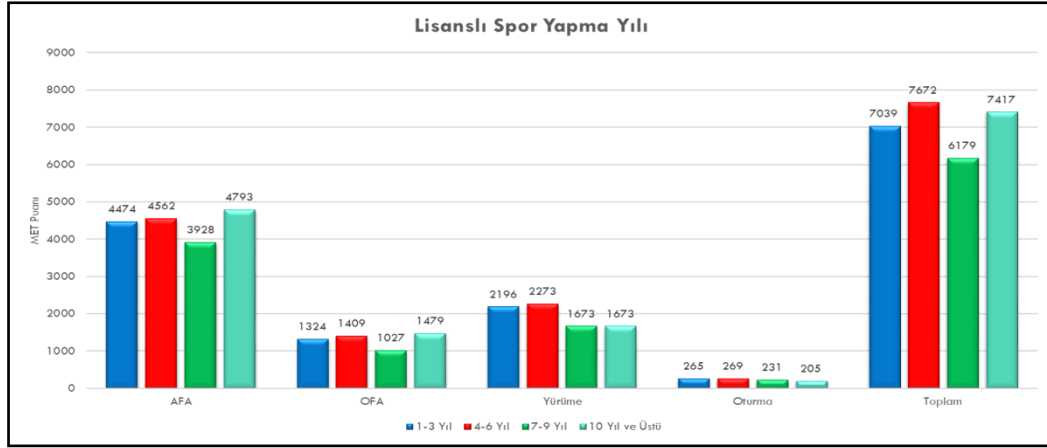
Grafik 1. Yaş, Beden Kitle İndeksi ve Fiziksel Aktivite Düzeyine Göre Dağılım

Adayların yüzde dağılımları incelendiğinde yaşa göre %30'unun 18 yaş, %23'ünün 19 yaş, %21'inin 21 Yaş ve Üstü, %16'sının 20 yaş ve %10'unun 17 yaş olduğu, beden kitle indeksine göre %89'unun normal kilolu, %9'unun aşırı kilolu ve %2'sinin zayıf olduğu, fiziksel aktivite düzeyine göre ise %73'ünün hepa aktif, %20'sinin minimum aktif ve %7'sinin inaktif olduğu görülmektedir.

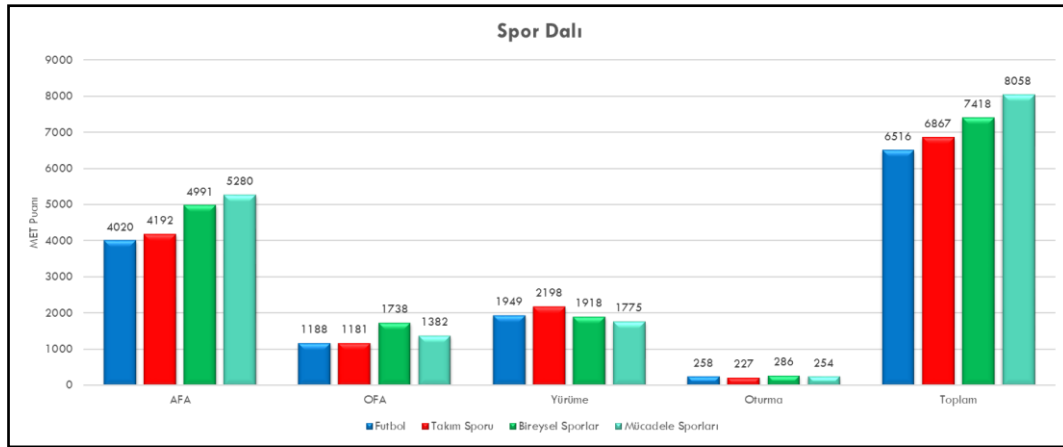
Grafik 2. Spor Yapma Yılı, Spor Dalı ve Sporculuk Durumuna Göre Dağılım

Adayların spor yapma yılına göre %29'unun 7-9 yıl, %28'inin 1-3 yıl, %26'sının 4-6 yıl, %12'sinin 10 yıl ve üstü, %5'inin spor yapmayan, spor dalına göre %53'ünün futbol, %25'inin takım sporu, %13'ünün bireysel sporlar, %9'unun mücadele sporları, sporculuk durumuna göre ise %73'ünün amatör, %12'sinin profesyonel, %7'sinin okul takımı ve %4'ünün milli olduğu görülmektedir.

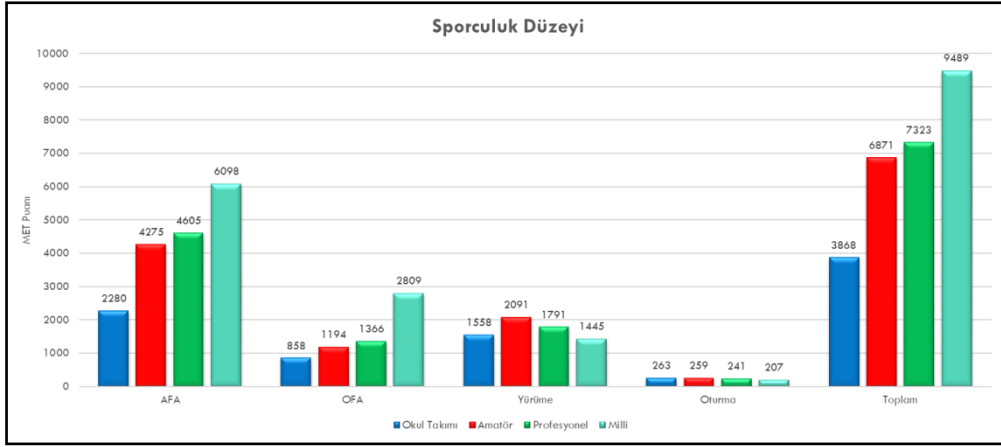
Grafik 3. Lisanslı Spor Yapma Yılına Göre Fiziksel Aktivite Puanları

Lisanslı spor yapma yılına bağlı olarak adayların fiziksel aktivite puanlarının karşılaştırılmasında $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Kruskal Wallis testi uygulandı. Test sonuçları AFA ($X^2(3); 3,824 p>0.05$), OFA ($X^2(3); 4,008 p>0.05$), Yürüme ($X^2(3); 4,962 p>0.05$), Oturma ($X^2(3); 5,176 p>0.05$) ve Toplam Fiziksel Aktivite ($X^2(3); 2,767 p>0.05$) puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı gösterdi.

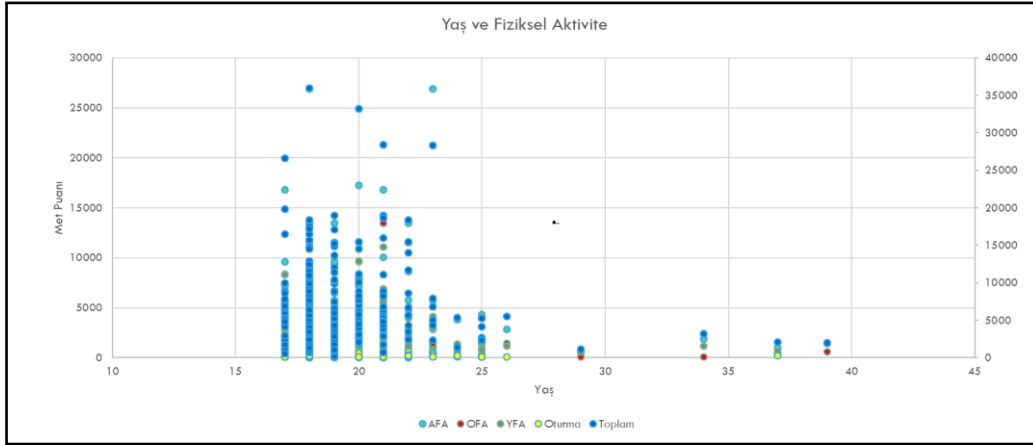
Grafik 4. Spor Dalına Göre Fiziksel Aktivite Puanları

Spor dalına bağlı olarak adayların fiziksel aktivite puanlarının karşılaştırılmasında $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Kruskal Wallis testi uygulandı. Test sonuçları AFA ($X^2(3); 4,983 p>0.05$), OFA ($X^2(3); 4,726 p>0.05$), Yürüme ($X^2(3); 0,213 p>0.05$), Oturma ($X^2(3); 1,265 p>0.05$) ve Toplam Fiziksel Aktivite ($X^2(3); 3,040 p>0.05$) puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığını gösterdi.

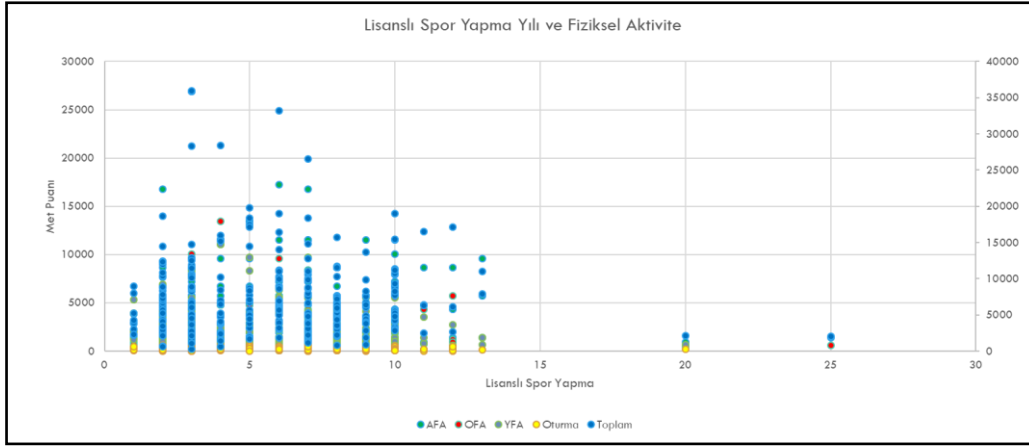
Grafik 5. Sporculuk Düzeyine Göre Fiziksel Aktivite Puanları

Sporculuk düzeyine bağlı olarak adayların fiziksel aktivite puanlarının karşılaştırılmasında $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Kruskal Wallis testi uygulandı. Test sonuçları OFA ($X^2(3); 1,719 p>0.05$), Yürüme ($X^2(3); 3,798 p>0.05$) ve Oturma ($X^2(3); 2,476 p>0.05$) puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülürken AFA ($X^2(3); 9,973 p<0.05$) ve Toplam Fiziksel Aktivite ($X^2(3); 11,429 p<0.05$) puanları arasında anlamlı farklılık olduğu görüldü. Anlamlı farklılıkları belirlemek için ikinci seviye testi olarak Tamhane yapıldı. Amatör adayların toplam fiziksel aktivite (6871 ± 5027) ve aşırı düzeyde fiziksel aktivite puanları (4275 ± 3456) okul takımında oynayan adayların toplam fiziksel aktivite (3868 ± 2818) ve aşırı düzeyde fiziksel aktivite (2280 ± 1866) puanlarından anlamlı şekilde daha yüksek bulundu.

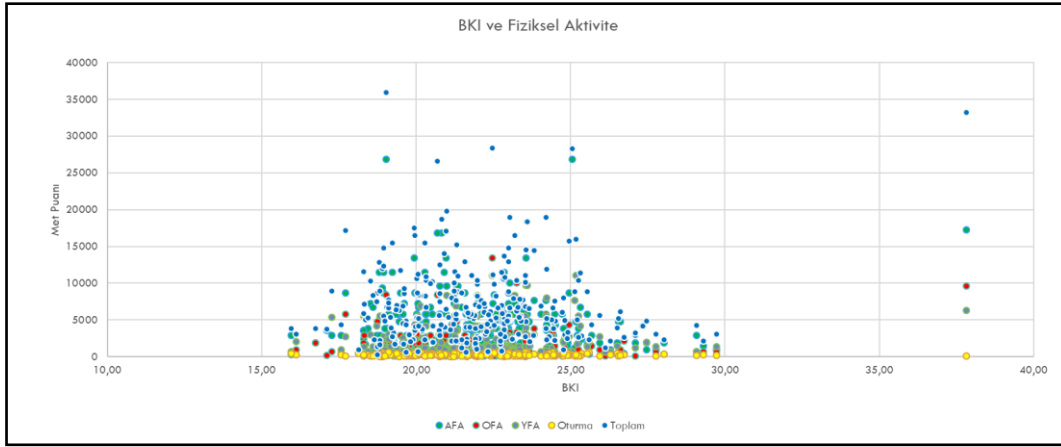
Grafik 6. Yaş ve Fiziksel Aktivite Durumuna Göre Korelasyon Düzeyi

Yaş ve fiziksel aktivite düzeyi arasındaki ilişkiyi belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Serman Korelasyon testi yapıldı. Test sonuçları yaşa bağlı olarak AFA ($r=-0.071; p>0.05$), OFA ($r=-0.027; p>0.05$), Yürüme ($r=0.039; p>0.05$), Oturma ($r=-0.033; p>0.05$) ve Toplam Fiziksel Aktivite ($r=-0.003; p>0.05$) puanları arasında anlamlı bir ilişki olmadığını gösterdi.

Grafik 7. Lisanslı Spor Yapma Yılı ve Fiziksel Aktivite Durumuna Göre Korelasyon Düzeyi

Lisanslı spor yapma yılı ve fiziksel aktivite düzeyi arasındaki ilişkiyi belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Sperman Korelasyon testi yapıldı. Test sonuçları yaşa bağlı olarak AFA ($r=0.059$; $p>0.05$), OFA ($r=-0.031$; $p>0.05$), Yürüme ($r=-0.105$; $p>0.05$), Oturma ($r=-0.134$; $p>0.05$) ve Toplam Fiziksel Aktivite ($r=0.011$; $p>0.05$) puanları arasında anlamlı bir ilişki olmadığını gösterdi.

Grafik 8. Beden Kitle İndeksi ve Fiziksel Aktivite Durumuna Göre Korelasyon Düzeyi

Beden kitle indeksi ve fiziksel aktivite düzeyi arasındaki ilişkiyi belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Sperman Korelasyon testi yapıldı. Test sonuçları yaşa bağlı olarak AFA ($r=-0.095$; $p>0.05$), OFA ($r=0.002$; $p>0.05$), Yürüme ($r=0.009$; $p>0.05$), Oturma ($r=0.017$; $p>0.05$) ve Toplam Fiziksel Aktivite ($r=-0.036$; $p>0.05$) puanları arasında anlamlı bir ilişki olmadığını gösterdi.

4. Tartışma

Memiş ve Yıldırım (2007) akademisyenlerin fiziksel aktivite düzeylerini inceledikleri araştırmada büyük çoğunluğun sedanter ve inaktif düzeyde olduğunu tespit etmiştir. Şanlı ve Güzel (2009) de aynı şekilde farklı branşlardaki öğretmenlerin düşük düzeyde fiziksel aktivite seviyesine sahip olduğunu saptamıştır. Oğuz vd. (2018) üniversite öğrencilerinin fiziksel aktivite düzeylerini incelediği araştırmada öğrencilerin büyük çoğunluğunun orta düzeyde fiziksel aktivite yaptığını belirlemiştir.

Bu araştırmada ise aday öğrencilerin büyük çoğunluğunun beklendiği üzere HEPA aktif

düzeyde fiziksel aktivite seviyesinde olduğu görüldü. Bununda üniversite kazanma isteği içerisinde sınava hazırlık için ciddi anlamda yapılan hazırlıklardan kaynaklı olabileceği düşünülebilir. Diğer yandan aday öğrencilerin sporcu kökenli olmaları da böyle bir sonucun ortaya çıkmasına sebep verdiği söylenebilir.

Lisanslı spor yapma yılı ile fiziksel aktivite düzeyi arasında bir ilişki olmadığı görülürken diğer yandan lisanslı spor yapmaya yeni başlayanların uzun yıllar yapanlara göre yürüme ve oturma puanlarının daha yüksek olduğu görüldü.

Spor dalına göre yapılan incelemede ise mücadele ve bireysel spor yapanların takım sporu yapanlara göre daha yüksek fiziksel aktivite düzeyine sahip olduğu görüldü. Bununda kendilerini kontrol etme ve yarışma-müsabaka-sınav gibi etkinliklere hazırlanmada takım sporu yapanlara oranla işlerini daha ciddi yapmalarından kaynaklı olduğu söylenebilir.

Sporculuk düzeyine göre adayların fiziksel aktivite düzeylerine bakıldığında üst seviyede spor yapanların aşırı düzeyde fiziksel aktivite yapma düzeylerinin daha yüksek olduğu görüldü. Bununda sporu meslek haline getirmelerinden kaynaklı şiddeti yoğun egzersizler yaparak yüksek performans düzeyine ulaşmak istemelerinden kaynaklı olduğu düşünülebilir.

Miçooğulları vd. (2016) amatör sporcular üzerine yaptıkları araştırmada yaşla fiziksel aktivite düzeyi arasında önemli bir ilişki saptamamıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular da yaşla fiziksel aktivite düzeyi arasında kayda değer bir ilişki olmadığını göstermiştir. Araştırmaya katılan adayların genellikle gençlik çağındaki bireylerden oluşması ve yaş gruplarının birbirine yakın olması bu durumun ortaya çıkmasına olanak sağlayabilir. Kalkavan vd. (2016) araştırmalarında yaş artış gösterdikçe fiziksel aktivite düzeyinin azaldığını saptamıştır. Aynı şekilde Haskel vd. (2007) Amerikalı yetişkinlerin fiziksel aktivite düzeylerini inceledikleri araştırmada yaşla birlikte fiziksel aktivite oranında düşüş olduğunu saptamış, fiziksel aktivite yapmanın bireylerin kendilerini iyi hissetmelerine olumlu yönde etkisinin olduğunu vurgulamıştır.

Yıldız vd. (2015) genç erişkinler üzerine yaptığı araştırmada beden kitle indeksiyle fiziksel aktivite düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olmadığını saptamıştır. Yine aynı şekilde amatör sporcularında yaş ve fiziksel aktivite düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Miçooğulları vd. 2016). Diğer yandan Suudi Arabistan'da genç erişkinlerin yaşam stillerine bağlı olarak beden kitle indeksi ve fiziksel aktivite düzeylerinin incelendiği araştırmada BKİ ile düşük orta ve yüksek fiziksel aktivite düzeyleri arasında orta düzeyde ve pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu saptanmıştır (Alghadir ve Gabr, 2015). Araştırmadan elde edilen bulgularda beden kitle indeksiyle fiziksel aktivite yapma düzeyi arasında anlamlı bir ilişki saptanmamış bununla örneklem grubunun büyük çoğunluğunun sporcu olmasından kaynaklandığı düşünülmüştür.

5. Sonuç

Özel yetenek sınavına katılan adayların büyük çoğunluğunun hepa aktif düzeyde fiziksel aktivite seviyesinde olduğu bulundu. Bunun yanında milli adayların toplam fiziksel aktivite puanları okul takımı, amatör ve profesyonel adaylardan daha yüksek olduğu saptandı. Diğer yandan yaş, lisanslı spor yapma yılı ve beden kitle indeksiyle fiziksel aktivite düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunamadı.

KAYNAKÇA

Alghadir, A.H., Gabr, S.A. (2015). Physical Activity Patterns Associated with Lifestyle, Diet, and Body Mass Index in a Sample of Young Adults. Turkish Journal of Physical Medicine and Rehabilitation. 61: 223-233

Aracı H. (2006). Okullarda Beden Eğitimi. Ankara, Nobel Yayınevi.

Arslan, S.A., Daşkapan, A., Çakır, B. (2016). Üniversite öğrencilerinin beslenme ve fiziksel aktivite alışkanlıklarının belirlenmesi. TAF Prev Med Bull. 15(3): 171-180.

Caspersen C.J., Powell K.E., Christenson G.M. (1985). Physical Activity, Exercise and Physical Fitness: Definitions and Distinctions for Health-Related Research. Public Health Reports. 100(2): 126-131.

Craig, C.L., Marshall, A.L., Sjostrom, M., Bauman, A.E., Booth, M.L. (2003). International physical activity questionnaire: 12-country reliability and validity. Medicine and Science in Sports and Exercise, 35: 1381-1395.

Fişne, M. (2009). Fiziksel aktivitelere katılım düzeyinin, üniversite öğrencilerinin akademik başarıları, iletişim becerileri ve yaşam tatminleri üzerine etkilerinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Kayseri

Haskell, W.L., Lee, I.M., Pate, R.R., Powell, K.E., Blair, S.N., ... Bauman, A. (2007). Physical Activity and Public Health: Updated Recommendation for Adults From the American College of Sports Medicine and the American Heart Association. Medicine & Science in Sports & Exercise. 39(8): 1423-1434

Kalkavan, A., Özkara, A.B., Alemdağ, C., Çavdar, S. (2016). Akademisyenlerin Fiziksel Aktiviteye Katılım Düzeyleri ve Obezite Durumlarının İncelenmesi. International Journal of Science Culture and Sport. 4(Special Issue 1): 329-339

Karaca, A., Turnagöl, H.H. (2007). IPAQ anketinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. Hacettepe üniversitesi spor bilimleri dergisi, 18(2): 68-84.

Kayapınar, Ç.F. (2012). Physical activity levels of adolescents. Procedia – Social and Behavioral Sciences, 47: 2107-2113.

Memiş, U.A., Yıldırım, İ. (2007). Öğretim Elemanlarının Fiziksel Aktivite Düzeylerinin Belirlenmesi ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. 12(3): 11-24

Miçoğulları, A., Yıldızgören, M.T., Turhanoglu, A.D., Üstün, N., Güler, H. (2016). Amatör Sporcularda Fiziksel Aktivite Düzeyleri ile İzometrik Kas Performansı. Türk Osteoporoz Dergisi. 22: 35-39.

Oğuz, S., Çamcı, G., Yılmaz, R.K. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Fiziksel Aktivite Yapma Durumu ve Fiziksel Aktivitenin Kalp Sağlığına Etkisini Bilme Durumu. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi. 7(1): 54-61.

Pate, R.R. (1993). Physical activity assesment in children and adolecent. *Critical Reviews in Food Science And Nutrition*, 33(4/5): 321-326.

Robison, J., Miller, W.C. (2004). Exercise, Physical Activity, Weight and Health, *Health at Every Size*, 18(4): 49,50.

Rowland, P.W., Freedson, P. (1994). Physical activity, fitness and health in children: A close Look. *Pediatrics*, 93(4): 669-672.

Şanlı, E., Güzel, N.A. (2009). Öğretmenlerde Fiziksel Aktivite Düzeyi-Yaş, Cinsiyet ve Beden Kitle İndeksi İlişkisi. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 14(3): 23-32

Vural, Ö. (2010). Masa başı çalışanlarda fiziksel aktivite düzeyi ve yaşam kalitesi ilişkisi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi:Ankara

Yıldız, A., Tarakçı, D., Mutluay, F.K. (2015). Genç Erişkinlerde Fiziksel Aktivite Düzeyi ile Vücut Kompozisyonu İlişkisi: Pilot Çalışma. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*. 2(3): 297-305.

Zorba, E. (2010). Fiziksel aktivite ve fiziksel uygunluk ders notları.

Demografik Özelliklere Göre Çocukların Duygu Düzenleme Becerileri ve Annelerin Olumsuz Duygularla Baş Etme Davranışlarının İncelenmesi

Cansu TUTKUN¹, Fatma TEZELŞAHİN²

¹Eğitim Fakültesi, Bayburt Üniversitesi, Bayburt, TÜRKİYE, E-posta:ctutkun@bayburt.edu.tr
²Eğitim Fakültesi, Gazi Üniversitesi, Ankara, TÜRKİYE, E-posta: ftezel68@gmail.com

Öz

Araştırmada annelerin değerlendirmelerine göre bazı demografik değişkenler açısından çocukların duygu düzenleme becerileri ve annelerin çocuklarının olumsuz duygularıyla baş etmelerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca çalışmada çocukların duygu düzenleme becerileri ile annelerin olumsuz duygularla baş etme davranışları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı da incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Ankara ili merkez ilçelerinde okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş grubunda 285 çocuğun anneleri oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Duygu Düzenleme Ölçeği ve Çocukların Olumsuz Duyguları ile Baş Etme Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Analiz sonuçları, çocukların duygu düzenleme becerileriyle, annelerin olumsuz duygularla baş etme davranışları arasında ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Çocukların duygu düzenleme becerileri üzerinde, çocuğun kardeş sayısı ve anne öğrenim durumunun etkili olduğu, çocuğun yaşı, cinsiyeti, doğum sırası ve annenin çalışma durumunun ise etkisinin olmadığı belirlenmiştir. Annelerin çocuklarının olumsuz duygularıyla baş etme davranışları üzerinde, çocuğun doğum sırası, kardeş sayısı, annenin öğrenim ve çalışma durumunun etkili olduğu, çocuğun yaşı ve cinsiyetinin ise etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın sonuçları ışığında, yapılacak çalışmalarda, anne baba tutumlarıyla, anne babaların duygu sosyalleştirme tepkileri arasındaki ilişki ve bu durumun çocukların problem davranışlarını etkileyip etkilemediğinin araştırılması önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi Dönem, Duygu Düzenleme, Duygu Sosyalleştirme, Anne Değerlendirmesi.

Abstract

In the study, it was aimed to investigate the emotion regulation skills of the children and the mothers' coping with the negative feelings of their children in terms of some demographic variables. In addition, it was investigated whether there was a significant relationship between emotion regulation skills of the children and mothers' coping with negative emotions. The study group consists of 285 mothers of 4-6 age group attending pre-school education in Ankara. Emotion Regulation Checklist, and Coping with Children's Negative Emotions Scale, were used as data collection tools. The results of the analysis revealed that there was a relationship between emotion regulation skills of children and mothers' coping with negative emotions. On the emotion regulation skills of the children, it was determined that the number of siblings and maternal educational status of the child were effective, and the age, gender, birth order and working status of the mother were not affected. It was concluded that the child's birth order, number of siblings, mother's education and working status were effective on the coping behaviors of mothers' negative emotions, and that the age and gender of the child were not effective. In the light of the results of the study, it can be suggested that the relationship between the parental attitudes of the parents and the emotional socialization reactions of the parents and the effect of this situation on the problem behaviors of the children.

Keywords: Preschool Period, Emotion Regulation, Emotion Socialization, Mother Evaluation.

1. Giriş

Bütün anne babalar, çocuklarının duygusal olarak iyi olmalarının yanı sıra duygularını düzenlemelerini ve duygularını da kontrol edebilmelerini istemektedirler (Cole ve Tan, 2015). Duygu düzenleme, duyguları fark etme ve anlama, duyguları kabul etme, dürtüsel davranışları kontrol etme, istenen duygusal tepkileri ayarlama, durumsal olarak uygun duygu düzenleme stratejilerini esnek bir şekilde kullanma becerilerini içermektedir (Gratz ve Roemer, 2004). Duyguları düzenleme süreci, kişinin kendi duygularının farkındalığı, kabulü ve yönetimini, başkalarının mesajlarını başarılı bir şekilde yorumlanmasını ve etkili bir şekilde yanıt vermesini gerektirmektedir (Halberstadt, Denham ve Dunsmore, 2001). Duygu sosyalleştirme ise, çocuklar kaygı, korku, üzüntü gibi olumsuz duygular deneyimlediklerinde ebeveynlerin bu duygulara verdikleri tepkiler ve çocuklarıyla kurdukları iletişim olarak tanımlanmaktadır (Haşçuhadar, 2015). Çocukların sosyalleşme sürecinde birinci derecede öneme sahip olan anne babalar (Bronfenbrenner, 1977), çocuklarına sosyal olarak kabul edilebilir davranışları öğretmekte ve çocuklarının davranışlarına uygun yanıtlar vererek onlara model olmaktadır. Ebeveyn çocuk ilişkisinde, anne babaların duygu ifadeleri, duygusal değişimleri, çocukların duyguları anlamasına, duygularını düzenlemesine ve duygusal iyiliğini etkileyen mesajları iletmesi için güçlü araçlardır (Cole ve Tan, 2015). Bu bağlamda ebeveynlerin duygu sosyalleştirmesinin çocuğun duygu düzenlemesi üzerinde etkileri olduğu görülmektedir (Haşçuhadar, 2015). Bu araştırmada da annelerin değerlendirmelerine göre bazı demografik değişkenler açısından çocukların duygu düzenleme becerileri ve annelerin çocuklarının olumsuz duygularıyla baş etmelerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca çalışmada çocukların duygu düzenleme becerileri ile annelerin olumsuz duygularla baş etme davranışları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı da incelenmiştir.

2. Materyal ve Metod

Yöntem

Araştırmada ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli; iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 2002).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Ankara ili merkez ilçelerinde okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş grubunda 285 çocuk ve anneleri oluşturmaktadır.

Çocukların %16,49'u 41-47 ay, %38,6'ı 48-60 ay ve %44,91'i 61-72 ay grubundadır. Çocukların %50,18'i erkek, %49,82'i kızdır. Doğum sırasına göre %57,54'ü ilk çocuk, %10,18'i ortanca ve %32,28'i son çocuktur. Çocukların %49,12'i bir, %8,42'i iki, %5,61'i üç, %3,51'i dört ve üzeri kardeşe sahipken %33,33'ü tek çocuktur.

Çalışma grubunda yer alan çocukların annelerinin %4,55'i, ilkökul ve altı, %10,18'i ortaokul, %22,81'i lise ve %50,18'i üniversite ve %12,28'i yüksek lisans ya da doktora mezunudur. Annelerin %65,26'sı çalışmakta, %38,74'ü ise herhangi bir işte çalışmamaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak Duygu Düzenleme Ölçeği, Çocukların Olumsuz Duyguları ile Baş Etme Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

Duygu Düzenleme Ölçeği

Shields ve Cicchetti (1997) tarafından geliştirilmiş ve Altan (2006) tarafından geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmış olan “Duygu Düzenleme Ölçeği” (DDÖ), çocukların duygu düzenleme becerilerinin değerlendirilmesi amacıyla uygulanmaktadır. Ölçek, değişkenlik/-olumsuzluk ve duygu düzenleme olmak üzere iki alt ölçek ve 24 maddeden oluşmaktadır. DDÖ duygusal ifadelerin duyuşsal kararsızlığı, şiddeti, değeri, esnekliği ve durumsal uygunluğu dahil olmak üzere düzenleme ve duygusallığın merkezini oluşturan süreçleri ölçmeyi hedefleyen hem olumlu hem de olumsuz ağırlıklı maddeleri içermektedir. Değerlendiricilerden, 1 (hemen hemen her zaman) ile 4 (asla) arasında değişen 4 dereceli Likert ölçekte, her bir maddenin belirli bir çocuğun özelliğini ne kadar yansıttığını derecelendirmesi istenmektedir (Shields & Cicchetti, 1998).

Shields ve Cicchetti (1997) tarafından geliştirilen Duygu Düzenleme Ölçeği aile formunun iç tutarlılık hesaplamasında cronbach alpha değerleri değişkenlik/-olumsuzluk alt ölçeği için .96, duygu düzenleme alt boyutu için ise .83 olarak belirlenmiştir. Altan (2006) tarafından yapılan geçerlik ve güvenirlik çalışmasında ölçeğin iç tutarlık katsayısı aile formu için .75, öğretmen formu için .84; Yağmurlu ve Altan’ın (2010) çalışmasında aile formu .75 ve öğretmen formu .84; Batum ve Yağmurlu (2007) ise aile formu için .73, öğretmen formu için .75 olarak saptanmıştır. Duygu Düzenleme Ölçeğinin Aile Formu ve Öğretmen Formu bulunmaktadır. Bu çalışma aile formu kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Çocukların Olumsuz Duyguları ile Baş Etme Ölçeği (ÇODBEÖ)

Anne-babaların çocukların olumsuz duygularıyla başa çıkma tutumlarını ölçmek amacıyla Fabes, Eisenberg ve Bernzweig (1990) tarafından geliştirilen ve Yağmurlu ve Altan (2010) tarafından Türkçeye uyarlanan “Çocukların Olumsuz Duyguları İle Baş Etme Ölçeği (Coping with Children’s Negative Emotions Scale)” çocukların yaşadığı öfke, korku, üzüntü, kaygı, utanma ve hayal kırıklığı gibi olumsuz duyguları içeren 12 senaryodan oluşmaktadır. Senaryolara uygun altı tepki verme yaklaşımı belirtilmiştir. Annelerin bu olası yaklaşımları kullanarak her bir senaryoya ne kadar olası bir şekilde tepki vereceklerini ve o tepkinin sıklığını belirtmeleri istenmektedir. Bu altı tepki; ÇODBEÖ’nün alt ölçeklerini oluşturmakta ve bu ölçeklerden altı alt ölçek puanı elde edilmektedir. Alt ölçeklerden birincisi “Probleme odaklı tepkiler” anne-babanın olumsuz duyguya sebep olan sorunu çözmesi için çocuğuna yardım girişimlerini kapsar, ikinci alt ölçek “Duyguya odaklı tepkiler” anne-babanın çocuğun duygusal olarak uyarıldığı durumlarda annenin çocuğunu daha iyi hissetmesine yardım girişimlerini içerir. Üçüncü alt ölçek “Duygu ifadesini cesaretlendirici tepkiler” ise çocuğun duygularını ifade etmesi için cesaretlendirici ve yardım edici anne-baba davranışlarını içermektedir. Bu üç alt ölçek puanının toplamı anne-babanın çocukların olumsuz duygularına yönelik destekleyici olan tepkilerini göstermektedir. Diğer alt ölçekleri oluşturan tepkiler; çocuğun ifadesini sözel ya da fiziksel cezalarla karşılayan “Cezalandırıcı tepkiler”, çocuğun duygusal tepkisinin önemini azaltan ve çocuklarının duygusal tepkilerinin önemini ne derecede dikkate alınmadığını yansıtan “Küçümseyici tepkiler” ve çocuğun olumsuz duygusunu üzüntü ile karşılayan “Ebeveynde Sıkıntı” alt ölçekleridir. Bu üç alt ölçek puanının toplamı da anne babanın çocukların olumsuz duygularına yönelik destekleyici olmayan tepkilerini göstermektedir. Ölçek a ile f arasında maddeleri olan 12 sorudan oluşmaktadır ve her alt ölçek için alınan puanlar arttıkça söz konusu tepki sıklığı azalmaktadır. Bu ölçekteki her bir madde 5 puanlı Likert ölçeğindeki 1=hiç böyle yapmamdan 5=kesinlikle böyle yaparıma doğru giden puanlara göre değerlendirilir. 6 alt ölçeğe ait soru numaralarının puanları toplanarak alt ölçek puanları elde edilmekte ve değerlendirme yapılmaktadır. Yağmurlu ve Altan (2010) tarafından yapılan geçerlik ve güvenirlik çalışmasında ölçeğin

anne-babanın çocukların olumsuz duygularına yönelik destekleyici olan tepkilerini içeren alt ölçeklerin iç tutarlılık katsayılarının .50 ile .84; destekleyici olmayan tepkileri içeren alt ölçeklerin iç tutarlılık katsayılarının ise .50 ile .87 arasında değiştiği belirlenmiştir (Yağmurlu ve Altan, 2010).

Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formunda çocuklara ve annelere ilişkin bilgi edinebilmek amacıyla çocuğun yaşı, cinsiyeti, doğum sırası, kardeş sayısı, annelerin öğrenim durumu, çalışma durumu vb ile ilgili sorular bulunmaktadır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde, gruplar arasındaki farklılıklar incelenirken değişkenlerin normal dağılım göstermemesi nedeniyle Mann Whitney U ve Kruskal Wallis-H Testlerinden yararlanılmıştır. Kruskal Wallis-H Testinde anlamlı farklılıkların görülmesi durumunda Post-Hoc Çoklu Karşılaştırma Testi ile aralarında farklılık olan gruplar belirlenmiştir. Normal dağılımdan gelmeyen değişkenler arasındaki ilişkiler incelenirken Spearman's Korelasyon Katsayısından yararlanılmıştır.

3. Bulgular

Tablo 1. Çocukların Yaşlarına Göre Duygu Düzenleme Ölçeğine İlişkin Kruskal Wallis H Testi

Sonuçları

Alt Boyut	Çocuk Yaş	n	Mean	Media n	Min	Max	ss	Sıra Ort.	H	p
Değişkenlik/Olumsuzluk	41-47 ay	47	1,92	1,87	1,4	3	0,35	138,52	3,792	0,15
	48-60 ay	110	1,99	2	1,13	2,8	0,37	154,84		
	61-72 ay	128	1,91	1,8	1,07	3	0,41	134,47		
	Toplam	285	1,94	1,87	1,07	3	0,39			
Duygu Düzenleme	41-47 ay	47	3,18	3,25	1,5	3,88	0,46	150,28	0,479	0,787
	48-60 ay	110	3,16	3,13	2	4	0,46	142,65		
	61-72 ay	128	3,16	3,13	2	4	0,42	140,63		
	Toplam	285	3,17	3,13	1,5	4	0,44			

Tablo 1 incelendiğinde çocukların yaşları ile değişkenlik/olumsuzluk ve duygu düzenleme alt ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). Buna göre çocukların yaşlarının değişkenlik/olumsuzluk ve duygu düzenleme becerilerini etkilemediği söylenebilir.

Tablo 2. Çocukların Cinsiyetine Göre Duygu Düzenleme Ölçeğine İlişkin Mann Whitney U Testi

Sonuçları

Alt Boyut	Cinsiyet	n	Mean	Median	Min	Max	ss	Sıra Ort.	H	p
Değişkenlik/Olumsuzluk	Erkek	143	1,98	2	1,27	2,8	0,36	151,87	-1,827	0,068
	Kız	142	1,9	1,87	1,07	3	0,42	134,06		
	Toplam	285	1,94	1,87	1,07	3	0,39			
Duygu Düzenleme	Erkek	143	3,16	3,13	2	4	0,43	141,34	-0,343	0,732
	Kız	142	3,17	3,13	1,5	4	0,46	144,67		
	Toplam	285	3,17	3,13	1,5	4	0,44			

Tablo 2 incelendiğinde çocukların cinsiyetleri ile değişkenlik/olumsuzluk ve duygu düzenleme alt ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). Buna göre çocukların cinsiyetlerinin değişkenlik/olumsuzluk ve duygu düzenleme becerilerini etkilemediği söylenebilir.

Tablo 3. Çocukların Doğum Sırasına Göre Duygu Düzenleme Ölçeğine İlişkin Kruskal Wallis H Testi

Sonuçları

Alt Boyut	Doğum Sırası	n	Mean	Median	Min	Max	ss	Sıra Ort.	H	p
Değişkenlik/Olumsuzluk	İlk çocuk	164	1,95	1,87	1,13	3	0,4	144,68	1,501	0,472
	Ortanca çocuk	29	2,01	1,93	1,2	2,8	0,44	156,14		
	Son çocuk	92	1,9	1,87	1,07	2,67	0,36	135,86		
	Toplam	285	1,94	1,87	1,07	3	0,39			
Duygu Düzenleme	İlk çocuk	164	3,19	3,25	2	4	0,44	148,1	1,826	0,401
	Ortanca çocuk	29	3,18	3,13	2,25	3,88	0,42	143,78		
	Son çocuk	92	3,11	3,13	1,5	3,88	0,44	133,66		
	Toplam	285	3,17	3,13	1,5	4	0,44			

Tablo 3 incelendiğinde çocukların doğum sırası ile değişkenlik/olumsuzluk ve duygu düzenleme alt ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). Buna göre çocukların doğum sırasının değişkenlik/olumsuzluk duygularını ve duygu düzenleme becerilerini etkilemediği söylenebilir.

Tablo 4. Çocukların Kardeş Sayısına Göre Duygu Düzenleme Ölçeğine İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Alt Boyut	Kardeş Sayısı	n	Mean	Median	Min	Max	ss	Sıra Ort.	H	p
Değişkenlik/Olumsuzluk	Bir	140	1,93	1,87	1,07	3	0,38	140,36	4,604	0,33
	İki	24	2,03	2,07	1,53	2,8	0,38	160,98		
	Üç	16	2,07	2	1,47	2,73	0,35	173,09		
	Dört ve üzeri	10	1,99	2	1,6	2,4	0,29	159,4		
	Tek çocuk	95	1,91	1,87	1,13	3	0,42	135,56		
	Toplam	285	1,94	1,87	1,07	3	0,39			
Duygu Düzenleme	Bir	140	3,17	3,19	1,5	3,88	0,44	143,85	11,161	0,025
	İki	24	3,12	3,13	2,38	3,88	0,44	135,67		
	Üç	16	2,9	2,94	2,25	3,63	0,35	89,56		
	Dört ve üzeri	10	2,99	3,06	2,38	3,5	0,38	108,95		
	Tek çocuk	95	3,24	3,38	2	4	0,45	156,18		
	Toplam	285	3,17	3,13	1,5	4	0,44	3-5		

Tablo 4 incelendiğinde çocukların kardeş sayısı ile değişkenlik/olumsuzluk alt ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). Çocukların kardeş sayısı ile duygu düzenleme alt ölçeği arasında ise istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmektedir ($p<0,05$). Üç kardeşi olan çocukların duygu düzenleme alt ölçeği puanları tek çocuk olanlara göre anlamlı derecede düşüktür. Buna göre çocukların kardeş sayısının değişkenlik/olumsuzluk duygularını etkilemediği, diğer taraftan tek çocuk olanların üç kardeşi olanlara göre duygu düzenleme becerilerinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 5. Annelerin Öğrenim Durumlarına Göre Duygu Düzenleme Ölçeğine İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Alt Boyut	Öğrenim Durumu	n	Mean	Median	Min	Max	ss	Sıra Ort.	H	p
Değişkenlik/Olumsuzluk	İlkokul ve altı	13	2,19	2,13	1,27	2,6	0,4	197,15	26,821	0,001
	Ortaokul	29	2,22	2,2	1,4	2,93	0,38	199,97		
	Lise	65	1,98	1,93	1,4	3	0,39	150,58		
	Yüksekokul/Üniversite	143	1,86	1,8	1,07	2,73	0,36	126,64		
	Lisansüstü/Doktora	35	1,86	1,87	1,13	2,73	0,36	128,44		
	Toplam	285	1,94	1,87	1,07	3	0,39	4-1 4-2 5-2		
Duygu Düzenleme	İlkokul ve altı	13	2,86	2,88	2,38	3,38	0,27	77,81	14,564	0,006
	Ortaokul	29	2,98	3	1,5	4	0,55	116,19		
	Lise	65	3,15	3,13	2,25	3,88	0,4	138,68		
	Yüksekokul/Üniversite	143	3,22	3,25	2	4	0,42	152,95		
	Lisansüstü/Doktora	35	3,23	3,25	2,13	4	0,48	156,79		
	Toplam	285	3,17	3,13	1,5	4	0,44	1-4 1-5		

Tablo 5 incelendiğinde annelerin öğrenim durumlarına göre çocukların değişkenlik/olumsuzluk ve duygu düzenleme alt ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmektedir ($p < 0,05$). Anne öğrenim durumu yüksekokul/üniversite mezunu olan çocukların değişkenlik olumsuzluk puanı anne öğrenim durumu ilkokul ve altı ile ortaokul mezunu olanlara göre; anne öğrenim durumu lisansüstü/doktora mezunu olanların değişkenlik olumsuzluk puanı ise anne öğrenim durumu ortaokul mezunu olanlara göre anlamlı derecede düşüktür. Duygu düzenleme becerileri açısından ise anne öğrenim durumu ilkokul ve altı mezunu olan çocukların duygu düzenleme puanı, anne öğrenim durumu yüksekokul/üniversite ve lisansüstü/doktora mezunu olanlara göre anlamlı derecede düşüktür. Buna göre annelerin öğrenim durumlarının çocukların değişkenlik/olumsuzluk ve duygu düzenleme becerilerini etkilediği söylenebilir.

Tablo 6. Annelerin Çalışma Durumlarına Göre Duygu Düzenleme Ölçeğine İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Alt Boyut	Çalışma Durumu	n	Mean	Median	Min	Max	ss	Sıra Ort.	H	p
Değişkenlik/Olumsuzluk	Çalışıyor	186	1,92	1,87	1,07	3	0,4	137,76	-1,475	0,14
	Çalışmıyor	99	1,99	2	1,4	2,93	0,37	152,85		
	Toplam	285	1,94	1,87	1,07	3	0,39			
Duygu Düzenleme	Çalışıyor	186	3,19	3,25	1,5	4	0,45	147,83	-1,363	0,173
	Çalışmıyor	99	3,12	3,13	2	4	0,43	133,92		
	Toplam	285	3,17	3,13	1,5	4	0,44			

Tablo 6 incelendiğinde annelerin çalışma durumlarına göre çocukların değişkenlik/olumsuzluk ve duygu düzenleme alt ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). Buna göre annelerin çalışma durumlarının çocukların değişkenlik/olumsuzluk duygularını ve duygu düzenleme becerilerini etkilemediği söylenebilir.

Tablo 7. Çocukların Yaşlarına Göre Çocukların Olumsuz Duyguları ile Baş Etme Ölçeğine İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Alt Boyut	Çocuk Yaş	n	Mean	Median	Min	Max	ss	Sıra Ort.	H	p
Ebeveynde Sıkıntı	41-47 ay	47	21,43	20	10	37	6,39	140,65	0,05	0,975
	48-60 ay	110	21,35	20	9	38	5,63	143,11		
	61-72 ay	128	21,42	21	9	39	5,61	143,77		
	Toplam	285	21,4	20	9	39	5,73			
Cezalandırıcı Tepkiler	41-47 ay	47	23,87	19	12	57	11,87	145,63	0,893	0,64
	48-60 ay	110	23,25	20	12	57	10,49	147,74		
	61-72 ay	128	21,96	19	12	53	9,6	137,96		
	Toplam	285	22,78	19	12	57	10,34			
Küçümseyici Tepkiler	41-47 ay	47	32,68	31	16	57	10,02	157,23	1,786	0,409
	48-60 ay	110	30,65	30	15	57	8,47	142,05		
	61-72 ay	128	30,39	29	14	57	8,76	138,59		

	Toplam	285	30,87	30	14	57	8,87			
Duygu İfadesini Cesaretlendirici Tepkiler	41-47 ay	47	43,66	43	23	57	8,02	150,38	0,467	0,792
	48-60 ay	110	42,82	43	24	59	7,94	140,85		
	61-72 ay	128	42,88	44	19	60	8,3	142,14		
	Toplam	285	42,99	43	19	60	8,1			
Duyguya Odaklı Tepkiler	41-47 ay	47	50,49	52	33	60	7,33	156,2	2,064	0,356
	48-60 ay	110	48,95	49,5	29	60	6,84	135,87		
	61-72 ay	128	49,13	51	22	60	8,34	144,28		
	Toplam	285	49,28	51	22	60	7,62			
Probleme Odaklı Tepkiler	41-47 ay	47	48,3	49	34	59	6,54	147,91	2,448	0,294
	48-60 ay	110	47,1	48	29	58	6,51	133,4		
	61-72 ay	128	48,08	49,5	24	60	7,48	149,45		
	Toplam	285	47,74	49	24	60	6,96			

Tablo 7 incelendiğinde çocukların yaşları ile ebeveynde sıkıntı, cezalandırıcı tepkiler, küçümseyici tepkiler, duygu ifadesini cesaretlendirici tepkiler, duyguya odaklı tepkiler ve probleme odaklı tepkiler alt ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). Buna göre çocukların yaşlarının annelerin çocuklarının olumsuz duygularıyla baş etme davranışlarını etkilemediği söylenebilir.

Tablo 8. Çocukların Cinsiyetine Göre Çocukların Olumsuz Duyguları ile Baş Etme Ölçeğine İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Alt Boyut	Çocuk Cinsiyet	n	Mean	Median	Min	Max	ss	Sıra Ort.	H	p
Ebeveynde Sıkıntı	Erkek	143	21,6	21	12	39	5,52	146,02	-0,623	0,533
	Kız	142	21,19	20	9	38	5,95	139,95		
	Toplam	285	21,4	20	9	39	5,73			
Cezalandırıcı Tepkiler	Erkek	143	22,35	19	12	57	10,4	138,18	-0,993	0,321
	Kız	142	23,2	20	12	57	10,29	147,86		
	Toplam	285	22,78	19	12	57	10,34			
Küçümseyici Tepkiler	Erkek	143	29,97	29	14	57	9	134,04	-1,844	0,065
	Kız	142	31,77	31	14	57	8,68	152,02		
	Toplam	285	30,87	30	14	57	8,87			
Duygu İfadesini Cesaretlendirici Tepkiler	Erkek	143	42,79	44	23	57	7,91	140,98	-0,415	0,678
	Kız	142	43,18	43	19	60	8,31	145,03		
	Toplam	285	42,99	43	19	60	8,1			
Duyguya Odaklı Tepkiler	Erkek	143	49,32	51	24	60	7,48	142,66	-0,07	0,944
	Kız	142	49,25	50	22	60	7,78	143,34		
	Toplam	285	49,28	51	22	60	7,62			
Probleme Odaklı Tepkiler	Erkek	143	47,9	49	28	60	7,22	146,02	-0,621	0,535
	Kız	142	47,58	49	24	59	6,72	139,96		
	Toplam	285	47,74	49	24	60	6,96			

Tablo 8 incelendiğinde çocukların cinsiyetleri ile ebeveynde sıkıntı, cezalandırıcı tepkiler, küçümseyici tepkiler, duygu ifadesini cesaretlendirici tepkiler, duyguya odaklı tepkiler ve probleme odaklı tepkiler alt ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). Buna göre çocukların cinsiyetlerinin annelerin çocuklarının olumsuz duygularıyla baş etme davranışlarını etkilemediği söylenebilir.

Tablo 9. Çocukların Doğum Sırasına Göre Çocukların Olumsuz Duyguları ile Baş Etme Ölçeğine İlişkin Mann Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Alt Boyut	Doğum Sırası	n	Mean	Median	Min	Max	ss	Sıra Ort.	H	p
Ebeveynde Sıkıntı	İlk çocuk	164	20,95	20	9	37	5,61	136,83	7,076	0,029
	Ortanca çocuk	29	24,45	25	14	39	6,62	180,86		
	Son çocuk	92	21,24	20	10	38	5,42	142,06		
	Toplam	285	21,4	20	9	39	5,73	1-2		
Cezalandırıcı Tepkiler	İlk çocuk	164	22,09	19	12	57	10,22	136,26	10,105	0,006
	Ortanca çocuk	29	28,28	28	12	47	10,68	188,66		
	Son çocuk	92	22,27	19	12	53	10,02	140,63		
	Toplam	285	22,78	19	12	57	10,34	1-2 3-2		
Küçümseyici Tepkiler	İlk çocuk	164	30,39	29	14	57	9,78	136,27	5,678	0,058
	Ortanca çocuk	29	33,31	34	17	44	6,35	175,59		
	Son çocuk	92	30,96	30	16	52	7,72	144,73		
	Toplam	285	30,87	30	14	57	8,87			
Duygu İfadesini Cesaretlendirici Tepkiler	İlk çocuk	164	43,41	45	23	60	8,54	148,26	1,834	0,4
	Ortanca çocuk	29	41,9	42	26	55	6,92	129,07		
	Son çocuk	92	42,57	42,5	19	60	7,64	138,02		
	Toplam	285	42,99	43	19	60	8,1			
Duyguya Odaklı Tepkiler	İlk çocuk	164	49,59	51	22	60	7,32	145,43	5,286	0,071
	Ortanca çocuk	29	46,28	45	33	59	8,15	110,05		
	Son çocuk	92	49,68	51	24	60	7,84	149,06		
	Toplam	285	49,28	51	22	60	7,62			
Probleme Odaklı Tepkiler	İlk çocuk	164	47,8	49	24	60	7,03	144,22	2,403	0,301
	Ortanca çocuk	29	45,55	48	32	57	8	121,05		
	Son çocuk	92	48,32	49	33	60	6,42	147,74		
	Toplam	285	47,74	49	24	60	6,96			

Tablo 9 incelendiğinde çocukların doğum sıraları ile küçümseyici tepkiler, duygu ifadesini cesaretlendirici tepkiler, duyguya odaklı tepkiler ve probleme odaklı tepkiler alt ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). Çocukların doğum sıraları ile ebeveynde sıkıntı ve cezalandırıcı tepkiler alt ölçeği arasında ise istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmektedir ($p<0,05$). İlk çocuk olanların ebeveynde sıkıntı alt ölçeği puanı ortancalardan biri olanlara göre anlamlı derecede düşüktür. İlk ve son çocuk olanların cezalandırıcı tepkiler puanı ortancalardan biri olanlara göre anlamlı derecede düşüktür. Buna göre annelerin küçümseyici tepkiler, duygu ifadesini cesaretlendirici tepkiler, duyguya odaklı tepkiler ve probleme odaklı tepkilerinin çocukların doğum sırasına göre değişmediği, ebeveynde sıkıntı ve cezalandırıcı tepkiler açısından ise doğum sırasına göre değiştiği söylenebilir.

Tablo 10. Çocukların Kardeş Sayısına Göre Çocukların Olumsuz Duyguları ile Baş Etme Ölçeğine İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Alt Boyut	Kardeş Sayısı	n	Mean	Median	Min	Max	ss	Sıra Ort.	H	p
Ebeveynde Sıkıntı	Bir	140	21,11	21	9	32	4,88	142,93	9,133	0,058
	İki	24	21,42	20	10	39	7,38	136,38		
	Üç	16	25,81	26	13	38	6,62	199,91		
	Dört ve üzeri	10	22,3	24	11	33	6,96	154,25		
	Tek çocuk	95	20,97	20	9	37	5,95	134,01		
	Toplam	285	21,4	20	9	39	5,73			
Cezalandırıcı Tepkiler	Bir	140	21,44	19	12	47	8,35	137,7	18,641	0,001
	İki	24	24,33	20	13	50	11,17	154,31		
	Üç	16	34,06	36	17	50	11,36	223,16		
	Dört ve üzeri	10	27,5	24	12	48	13,83	165,55		
	Tek çocuk	95	21,96	18	12	57	11,07	132,08		
	Toplam	285	22,78	19	12	57	10,34	5-3 1-3		
Küçümseyici Tepkiler	Bir	140	29,9	30	14	50	7,39	136,27	10,449	0,034
	İki	24	31,21	31	20	50	6,92	149,56		
	Üç	16	36,44	37	26	49	7,11	198,72		
	Dört ve üzeri	10	34	37	20	47	8,98	177,2		
	Tek çocuk	95	30,95	29	14	57	11,04	138,27		

	Toplam	285	30,87	30	14	57	8,87	1-3		
Duygu İfadesini Cesaretlendirici Tepkiler	Bir	140	41,68	42	19	60	8,02	130,49	10,958	0,027
	İki	24	43,29	41	35	55	6,68	142,79		
	Üç	16	41,06	40	24	54	8,68	124,47		
	Dört ve üzeri	10	43	42	39	49	2,98	137,75		
	Tek çocuk	95	45,16	46	26	60	8,44	165,16		
	Toplam	285	42,99	43	19	60	8,1	1-5		
Duyguya Odaklı Tepkiler	Bir	140	49,9	51	31	60	6,95	147,66	10,429	0,034
	İki	24	48,42	49,5	24	60	8,69	136,77		
	Üç	16	41,81	41,5	27	58	10,06	80,13		
	Dört ve üzeri	10	48,5	51	31	59	8,9	138,05		
	Tek çocuk	95	49,94	51	22	60	7,14	148,82		
	Toplam	285	49,28	51	22	60	7,62	3-1 3-5		
Probleme Odaklı Tepkiler	Bir	140	47,68	49	33	60	6,7	140,48	12,033	0,017
	İki	24	47,92	49	32	57	6,63	145,04		
	Üç	16	41,19	38,5	28	55	8,73	80,59		
	Dört ve üzeri	10	47,4	49,5	30	55	7,24	141,7		
	Tek çocuk	95	48,92	50	24	59	6,59	156,85		
	Toplam	285	47,74	49	24	60	6,96	3-5		

Tablo 10 incelendiğinde çocukların kardeş sayıları ile ebeveynde sıkıntı alt ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). Çocukların kardeş sayıları ile cezalandırıcı tepkiler, küçümseyici tepkiler, duygu ifadesini cesaretlendirici tepkiler, duyguya odaklı tepkiler ve probleme odaklı tepkiler alt ölçekleri arasında ise istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmektedir ($p<0,05$). Tek çocuk ve bir kardeşi olanların cezalandırıcı tepkiler puanı üç kardeşi olanlara göre anlamlı derecede düşüktür. Bir kardeşi olanların küçümseyici tepkiler puanı üç kardeşi olanlara göre anlamlı derecede düşüktür. Bir kardeşi olanların duygu ifadesini cesaretlendirici tepkiler puanı tek çocuk olanlara göre anlamlı derecede düşüktür. Üç kardeşi olanların duyguya odaklı tepkiler puanı tek çocuk ve bir kardeşi olanlara göre anlamlı derecede düşüktür. Üç kardeşi olanların probleme odaklı tepkiler puanı tek çocuk olanlara göre anlamlı derecede düşüktür. Buna göre çocukların kardeş sayılarının annelerin çocuklarının olumsuz duygularıyla baş etme davranışlarını etkilediği söylenebilir.

Tablo 11. Annelerin Öğrenim Durumlarına Göre Çocukların Olumsuz Duyguları ile Baş Etme Ölçeğine İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları.

Alt Boyut	Öğrenim Durumu	n	Mean	Median	Min	Max	ss	Sıra Ort.	H	p
Ebeveynde Sıkıntı	İlkokul ve altı	13	22,92	22	13	38	7,82	155,19	6,166	0,187
	Ortaokul	29	21,62	21	13	35	6,34	143		
	Lise	65	22,31	21	13	39	5,67	155,8		
	Yüksekokul/Üniversite	143	21,29	20	9	37	5,54	143,14		
	Lisansüstü/Doktora	35	19,4	19	12	32	4,93	114,14		
	Toplam	285	21,4	20	9	39	5,73			
Cezalandırıcı Tepkiler	İlkokul ve altı	13	27,08	24	12	53	13,43	170	13,688	0,008
	Ortaokul	29	26,03	22	13	50	10,58	174,97		
	Lise	65	24,15	20	12	57	10,7	157,49		
	Yüksekokul/Üniversite	143	21,9	19	12	57	10,06	134,63		
	Lisansüstü/Doktora	35	19,49	16	12	40	8,05	113,77		
	Toplam	285	22,78	19	12	57	10,34	5-2		
Küçümseyici Tepkiler	İlkokul ve altı	13	36,08	31	22	52	10,74	181,23	17,712	0,001
	Ortaokul	29	34,97	35	22	50	7,54	184,79		
	Lise	65	32,32	31	20	57	8,42	155,73		
	Yüksekokul/Üniversite	143	29,59	29	14	57	8,7	131,03		
	Lisansüstü/Doktora	35	28,06	28	14	46	8,76	119,43		
	Toplam	285	30,87	30	14	57	8,87	5-2 4-2		
Duygu İfadesini Cesaretlendirici Tepkiler	İlkokul ve altı	13	45,15	47	33	57	6,8	163,88	4,017	0,404
	Ortaokul	29	41,24	41	26	55	8,06	126,36		
	Lise	65	44,12	45	19	57	7,82	155,85		
	Yüksekokul/Üniversite	143	42,66	42	23	60	8,19	138,56		
	Lisansüstü/Doktora	35	42,86	43	26	55	8,68	143,3		
	Toplam	285	42,99	43	19	60	8,1			
Duyguya	İlkokul ve altı	13	52,38	54	40	60	6,53	178,5	7,102	0,131

Odaklı Tepkiler	Ortaokul	29	46,17	48	22	59	9,3	115,05		
	Lise	65	49,65	52	24	60	8,95	154,08		
	Yüksekokul/Üniversite	143	49,43	50	32	60	6,91	141,61		
	Lisansüstü/Doktora	35	49,46	50	38	60	6,03	138,09		
	Toplam	285	49,28	51	22	60	7,62			
Probleme Odaklı Tepkiler	İlkokul ve altı	13	48,38	50	37	55	5,81	148,62	5,674	0,225
	Ortaokul	29	45,14	46	24	57	8,49	119,62		
	Lise	65	48,95	50	30	60	7,27	160,75		
	Yüksekokul/Üniversite	143	47,64	48	29	60	6,65	139,83		
	Lisansüstü/Doktora	35	47,8	49	34	60	6,37	140,26		
	Toplam	285	47,74	49	24	60	6,96			

Tablo 11 incelendiğinde annelerin öğrenim durumlarına göre ebeveynde sıkıntı, duygu ifadesini cesaretlendirici tepkiler, duyguya odaklı tepkiler ve probleme odaklı tepkiler alt ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). Annelerin öğrenim durumları ile cezalandırıcı tepkiler ve küçümseyici tepkiler alt ölçekleri arasında ise istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmektedir ($p<0,05$). Cezalandırıcı tepki puanı bakımından; anne öğrenim durumu lisansüstü/doktora mezunu olanların cezalandırıcı tepkiler puanı anne öğrenim durumu ortaokul mezunu olanlara göre anlamlı derecede düşüktür. Küçümseyici tepki puanı bakımından; anne öğrenim durumu yüksekokul/üniversite ve lisansüstü/doktora mezunu olanların küçümseyici tepkiler puanı, anne öğrenim durumu ortaokul mezunu olanlara göre anlamlı derecede düşüktür. Buna göre annelerin öğrenim durumlarının annelerin çocuklarının olumsuz duygularıyla baş etme davranışlarından cezalandırıcı ve küçümseyici tepkilerini etkilediği söylenebilir.

Tablo 12. Annelerin Çalışma Durumlarına Göre Çocukların Olumsuz Duyguları ile Baş Etme Ölçeğine İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Alt Boyut	Öğrenim Durumu	n	Mean	Median	Min	Max	ss	Sıra Ort.	H	p
Ebeveynde Sıkıntı	Çalışıyor	186	21,01	20	9	34	5,31	139,01	-1,121	0,262
	Çalışmıyor	99	22,12	21	9	39	6,42	150,49		
	Toplam	285	21,4	20	9	39	5,73			
Cezalandırıcı Tepkiler	Çalışıyor	186	21,46	19	12	49	9,45	132,05	-3,081	0,002
	Çalışmıyor	99	25,24	21	12	57	11,47	163,58		
	Toplam	285	22,78	19	12	57	10,34			
Küçümseyici Tepkiler	Çalışıyor	186	29,79	29	14	57	8,62	133,34	-2,713	0,007
	Çalışmıyor	99	32,9	32	15	57	9,03	161,14		
	Toplam	285	30,87	30	14	57	8,87			
Duygu İfadesini Cesaretlendirici Tepkiler	Çalışıyor	186	42,74	43	23	60	7,99	140,38	-0,737	0,461
	Çalışmıyor	99	43,45	44	19	60	8,32	147,93		
	Toplam	285	42,99	43	19	60	8,1			
Duyguya Odaklı Tepkiler	Çalışıyor	186	49,63	50	27	60	7,05	144,57	-0,442	0,658
	Çalışmıyor	99	48,63	51	22	59	8,58	140,05		
	Toplam	285	49,28	51	22	60	7,62			
Probleme Odaklı Tepkiler	Çalışıyor	186	47,76	49	29	60	6,58	141,58	-0,399	0,69
	Çalışmıyor	99	47,69	49	24	60	7,67	145,67		
	Toplam	285	47,74	49	24	60	6,96			

Tablo 12 incelendiğinde annelerin çalışma durumlarına göre ebeveynde sıkıntı, duygu ifadesini cesaretlendirici tepkiler, duyguya odaklı tepkiler ve probleme odaklı tepkiler alt ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). Annelerin çalışma durumları ile cezalandırıcı tepkiler ve küçümseyici tepkiler alt ölçekleri arasında ise istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmektedir ($p<0,05$). Cezalandırıcı tepki puanı bakımından; annesi çalışanların cezalandırıcı tepkiler puanı annesi çalışmayanlara göre anlamlı derecede düşüktür. Küçümseyici tepki puanı bakımından; annesi çalışanların küçümseyici tepkiler puanı annesi çalışmayanlara göre anlamlı derecede düşüktür. Buna göre annelerin çalışma durumlarının annelerin çocuklarının olumsuz duygularıyla baş etme davranışlarından cezalandırıcı ve küçümseyici tepkilerini etkilediği söylenebilir.

Tablo 13. Annelerin Değerlendirmelerine Göre Duygu Düzenleme ve Çocukların Olumsuz Duyguları ile Baş Etme Arasındaki İlişki

Alt Boyut		Değişkenlik/Olumsuzluk	Duygu Düzenleme
Ebeveynde Sıkıntı	r	,240**	-,218**
	p	0,001	0,001
	n	285	285
Cezalandırıcı Tepkiler	r	,293**	-,280**
	p	0,001	0,001
	n	285	285
Küçümseyici Tepkiler	r	,191**	-,190**
	p	0,001	0,001
	n	285	285
Duygu İfadesini Cesaretlendirici Tepkiler	r	-,150*	,193**
	p	0,011	0,001
	n	285	285
Duyguya Odaklı Tepkiler	r	-,179**	,255**
	p	0,002	0,001
	n	285	285
Probleme Odaklı Tepkiler	r	-,244**	,283**
	p	0,001	0,001
	n	285	285

Tablo 13 incelendiğinde değişkenlik/olumsuzluk puanı ile ebeveynde sıkıntı puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki zayıf ve aynı yönlüdür ($r=0,240$). Değişkenlik/olumsuzluk puanı arttıkça ebeveynde sıkıntı puanı da artmaktadır. Duygu düzenleme puanı ile ebeveynde sıkıntı puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki zayıf ve ters yönlüdür ($r=-0,218$). Duygu düzenleme puanı arttıkça ebeveynde sıkıntı puanı azalmaktadır. Değişkenlik/olumsuzluk puanı ile cezalandırıcı tepkiler puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki zayıf ve aynı yönlüdür ($r=0,293$). Değişkenlik/olumsuzluk puanı arttıkça cezalandırıcı tepkiler puanı da artmaktadır. Duygu düzenleme puanı ile cezalandırıcı tepkiler puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki zayıf ve ters yönlüdür ($r=-0,280$). Duygu düzenleme puanı arttıkça cezalandırıcı tepkiler puanı azalmaktadır. Değişkenlik/olumsuzluk

puanı ile küçükseyici tepkiler puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki zayıf ve aynı yönlüdür ($r=0,191$). Değişkenlik/olumsuzluk puanı arttıkça küçükseyici tepkiler puanı da artmaktadır. Duygu düzenleme puanı ile küçükseyici tepkiler puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki zayıf ve ters yönlüdür ($r=-0,190$). Duygu düzenleme puanı arttıkça küçükseyici tepkiler puanı azalmaktadır. Değişkenlik/olumsuzluk puanı ile duygu ifadesini cesaretlendirici tepkiler puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki zayıf ve ters yönlüdür ($r=-0,150$). Değişkenlik/olumsuzluk puanı arttıkça duygu ifadesini cesaretlendirici tepkiler puanı azalmaktadır. Duygu düzenleme puanı ile duygu ifadesini cesaretlendirici tepkiler puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki zayıf ve aynı yönlüdür ($r=0,193$). Duygu düzenleme puanı arttıkça duygu ifadesini cesaretlendirici tepkiler puanı da artmaktadır. Değişkenlik/olumsuzluk puanı ile duyguya odaklı tepkiler puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki zayıf ve ters yönlüdür ($r=-0,179$). Değişkenlik/olumsuzluk puanı arttıkça duyguya odaklı tepkiler puanı azalmaktadır. Duygu düzenleme puanı ile duyguya odaklı tepkiler puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki zayıf ve aynı yönlüdür ($r=0,255$). Duygu düzenleme puanı arttıkça duyguya odaklı tepkiler puanı da artmaktadır. Değişkenlik/olumsuzluk puanı ile probleme odaklı tepkiler puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki zayıf ve ters yönlüdür ($r=-0,244$). Değişkenlik/olumsuzluk puanı arttıkça probleme odaklı tepkiler puanı azalmaktadır. Duygu düzenleme puanı ile probleme odaklı tepkiler puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki zayıf ve aynı yönlüdür ($r=0,283$). Duygu düzenleme puanı arttıkça probleme odaklı tepkiler puanı da artmaktadır. Buna göre annelerin değerlendirmelerine göre çocukların duygu düzenleme becerileri ile annelerin çocuklarının olumsuz duygularıyla baş etmeleri arasında ilişki bulunmaktadır.

4. Tartışma ve Sonuç

Araştırma sonuçları, çocukların duygu düzenleme becerileriyle, annelerin olumsuz duygularla baş etme davranışları arasında ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Seçer (2017) tarafından yapılan araştırmada da annelerin duygusal sosyalleştirme davranışlarının duygu düzenlemenin anlamlı bir yordayıcısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda annelerin duygu sosyalleştirmelerinin çocukların duygu düzenleme becerileri üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

Araştırmada çocuğun kardeş sayısı ve anne öğrenim durumunun, çocukların duygu düzenleme becerileri ve annelerin çocuklarının olumsuz duygularıyla baş etme davranışları üzerinde, ayrıca çocuğun doğum sırası ve anne çalışma durumunun ise annelerin çocuklarının olumsuz duygularıyla baş etme davranışları üzerinde etkili olduğu saptanmıştır. Çocuğun yaşı ve cinsiyetinin, çocukların duygu düzenleme becerileri ve annelerin çocuklarının olumsuz duygularıyla baş etme davranışları üzerinde, ayrıca çocuğun doğum sırası ve annenin çalışma durumunun çocukların duygu düzenleme becerileri üzerinde etkisinin olmadığı belirlenmiştir. Pintar Breen, Tamis-LeMonda ve Kahana-Kalman (2018) okul öncesi dönemdeki çocuklara yönelik yaptıkları çalışmada annelerin çocuklarına yönelik destekleyici tepkilerinin, çocukların duyguları anlama, ifade etme ve duygu düzenleme becerilerini olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuşlardır. Bozkurt-Yükçü ve Demircioğlu (2017) tarafından yapılan araştırmada çocukların duygu düzenleme becerilerinin yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, anne çalışma durumu, babanın yaşı ve babanın eğitim durumuna göre farklılık göstermediği ancak annenin eğitim düzeyi, annenin yaşı ve ailenin aylık gelirine göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Seçer ve Karabulut (2016) tarafından yapılan araştırmada ise annelerin eğitim

düzeyi arttıkça olumlu duygu sosyalleştirme tepkilerinin arttığı olumsuz tepkilerinin ise azaldığı ayrıca cinsiyet ve anne eğitim düzeyi değişkeni etkileşimine göre küçümseyici tepki puanlarında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Buna göre ilköğretim mezunu anneler diğer annelere göre erkek çocuklarının olumsuz duygularını küçümsemektedirler. Bir başka çalışmada annelerin olumsuz duygu sosyalleştirme tepkilerinin, çocuğun davranış sorunları ile anne eğitim düzeyi arasındaki ilişkide tam aracı rolünü ortaya koymuştur. Sonuçlar bağlamında anne eğitim düzeyinin, duygu sosyalleştirme yaklaşımlarıyla temsil edilen anne-çocuk ilişkisini etkileyerek, çocukta davranış sorunları oluşumuna katkıda bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır (Güven ve Erden, 2017). Bu araştırma sonuçlarıyla birlikte diğer araştırmadan elde edilen bulgular ışığında çocukların duygu düzenleme becerileri ve annelerin duygu sosyalleştirmelerinde annelerin eğitim düzeyinin önemli bir faktör olduğu söylenebilmektedir.

Araştırmanın sonuçları ışığında, yapılacak çalışmalarda, anne baba tutumlarıyla, anne babaların duygu sosyalleştirme tepkileri arasındaki ilişki ve bu durumun çocukların problem davranışlarını etkileyip etkilemediğinin araştırılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

Altan, Ö. (2006). *The effects of maternal socialization and temperament on children's emotion regulation*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Koç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Batum, P. & Yağmurlu, B. (2007). What counts in externalizing behaviors? The contributions of emotion and behavior regulation. *Current Psychology*, 25(4), 272–294. doi:10.1007/BF02915236.

Bozkurt-Yükçü, Ş., ve Demircioğlu, H. (2017). Okul öncesi dönem çocuklarının duygu düzenleme becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 44, 442-466.

Bronfenbrenner, U. (1977). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Cole, P.M. & Tan, P.Z. (2015). Emotion Socialization from a Cultural Perspective. J. E. Grusec & P. D. Hastings (Eds.) *Handbook of socialization : theory and research* (Second edition) içinde (s. 499-519). New York: Guilford Press.

Gratz, K. L., & Roemer, L. (2004). Multidimensional assessment of emotion regulation and dysregulation: Development, factor structure, and initial validation of the difficulties in emotion regulation scale. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 26(1), 41-54).

Güven, E. ve Erden, G. (2017). Duygu sosyalleştirmenin çocuklarda gözlenen davranış sorunlarına katkısı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 32(79), 18–32.

Halberstadt, A. G., Denham, S. A., & Dunsmore, J. (2001). Affective social competence. *SocialDevelopment*, 10, 79–119.

Hasçuhadar, B. (2015). *Okul öncesi dönemdeki çocuklarda ebeveynlik davranışları, duygu sosyalleştirme, hazzı geciktirme, sosyal yeterlilik ve yaratıcılık arasındaki ilişkiler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Bolu.

Karasar, N. (2002). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (11. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Pintar Breen, A. I., Tamis-LeMonda, C. S., & Kahana-Kalman, R. (2018). Latina mothers' emotion socialization and their children's emotion knowledge. *Infant and Child Development*, 27(3), 1-14. doi:10.1002/icd.2077.

Seçer, Z. (2017). Sosyal olarak yetkin okul öncesi çocukların duygu düzenlemeleri ile annelerinin duygu sosyalleştirme davranışları arasındaki ilişkiler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(4), 1435-1452.

Seçer, Z. ve Karabulut, N. (2016). Anne-babaların duygusal sosyalleştirme davranışları ile okul öncesi çocukların sosyal becerilerinin analizi. *Eğitim ve Bilim*, 41(185), 147-165.

Shields, A. ve Cicchetti, D. (1997). Emotion regulation among school-age children: The development and validation of a new criterion Q-sort scale. *Developmental Psychology*, 33(6), 906-916.

Shields, A., & Cicchetti, D. (1998). Reactive aggression among maltreated children: The contributions of attention and emotion dysregulation. *Journal of Clinical Child Psychology*, 27(4), 381-395. DOI: 10.1207/s15374424jccp2704_2.

Yağmurlu, B. & Altan, Ö. (2010). Maternal socialization and child temperament as predictors of emotion regulation in Turkish preschoolers. *Infant and Child Development*, 19(3), 275-296.

Integrated Sport: Keywords of an Inclusive Model

Angela MAGNANINI¹, Pasquale MOLITERNI², Antonio FERRARO³, Lorenzo CIONI⁴

¹ University “Foro Italico”, Rome, Italy, E-mail: angela.magnanini@uniroma4.it

² University “Foro Italico”, Rome, Italy, E-mail: pasquale.molitermi@uniroma4.it

³ University “Foro Italico”, Rome, Italy, E-mail: a.ferraro@studenti.uniroma4.it

⁴ University “Foro Italico”, Rome, Italy, E-mail: l.cioni@studenti.uniroma4.it

Abstract

Persons with disabilities have the right to participate in sport activities, specific or ordinary, at all levels. There are different models of sport accessible to persons with disabilities: those in which only persons with disabilities participate and those in which persons with and without disabilities participate together. All these models allow inclusion in terms of access and participation in sports activities. However, which ones promote social inclusion through sport?

The present study, based on the social inclusion model of Simplican et al. (2015), tries to provide an answer to this question by clarifying the concept of the Inclusive Sport through the identification of those principles of Inclusive Education, Sport and the Universal Design that characterize it.

The ‘Integrated Sport’ model, developed in Italy within the school integration system, would seem to be the most consistent to the pedagogical architecture of inclusive sport, as it is a set of ludic and motor situations codified in a cooperative and competitive form in which persons, with and without different types of disability, both men and women, through roles, spaces and materials suited to the abilities and potential of each, can participate actively and competently together.

Keywords: Integrated Sport, Inclusive Sport, Inclusive Education, Universal Design, Persons with disability.

1. Introduction

The right to practice sport, intended as an medium able to promote both physical and social wellbeing, is recognized to all citizens (EU, 2007; UNESCO, 2015), including those with disabilities, who must be able to participate in sports activities, ordinary or specific, at all levels (UN, 2006). There are various sport proposals for persons with disabilities, based on diversified assumptions, but which intersect in the expression of the dignity of participation of everyone in the various areas of life. There should not be a hierarchy of importance among these sports proposals (Kiuppis, 2018) because the best one is what the person with disability freely chooses, responding to his needs. However, in an inclusive perspective, it is needed to clarify whether all the proposals that allow inclusion in sport are also proposals that allow social inclusion through sport.

On this background, this essay intends to identify, through a hermeneutic-interpretative methodology, the keywords that first parametrize the concept of Inclusive Sport and subsequently give it a polyhedral meaning in which the principles of Sport, Inclusive Education and Universal Design interweave themselves. In the light of the interaction between these keywords, we present the ‘Integrated Sport’, which in our opinion fully and more appropriately responds to the internationally widespread concept of inclusion. A sport model for persons with and without disabilities together, which has been developed within the history of Italian school integration, inextricably linking the concepts of Sport and Inclusive Education. Indeed, it is precisely at school, a privileged educational context, that since the seventies of the twentieth century has been successfully launched inclusion through the active participation of persons with and without disabilities in the same schools and classes (de Anna, 2014). It is no coincidence that Baskin (Bodini, Cappellini & Magnanini, 2010), an expression of the concept of the inclusive sport (paragraph 5.1), was developed right at school, in the physical education field, in which through motor and sports activities, it is possible to learn social and relational skills at the base of each inclusive process (Moliterni, Magnanini & Ferraro, 2018).

The ‘Integrated Sport’, supported by educational intentionality, becomes the example of an accessible architecture that achieves internally and externally the inclusion, suggesting a prototype of inclusive ‘context’ and ‘process’ for all (Magnanini, 2016).

2. Sports accessible to persons with disabilities

To date, there are several sports which are accessible to persons with disabilities. Some of these are specific only for persons with disabilities, while others allow the participation of persons with and without disabilities together.

2.1. Specific sports for persons with disabilities

The group of specific sports for persons with disabilities can be further divided into two sub-groups: the sports specifically designed for many types of disability, such as Torball for blind and/or partially sighted persons (IBSF, 2018); sports derived from existing Olympic disciplines and adapted to specific permanent functional impairments, such as wheelchair basketball (IWBF, 2018).

2.2. Sports for persons with and without disabilities together

The group of sports for persons with and without disabilities together can also be divided into two further subgroups: ordinary sports, both Olympic and not-Olympic, originally developed for persons without disabilities and subsequently opened to persons with disabilities' participation through small changes to the regulation, such as Unified Sports (Special Olympics, 2018) and Mixed Ability Sports (IMAS, 2018); the sports designed from the beginning with specific rules, spaces and materials to allow persons with and without disabilities to participate together, such as Baskin (Baskin, 2018a). These last sports belong to a model that we name 'Integrated Sport' because it is inspired by the principles of the Italian school integration system that allowed persons with disabilities to access and actively participate in the learning process together with their peers without disabilities in the ordinary classes by eliminating special schools and differential classes.

3. The keywords of the Inclusive Sport

In order to orientate the search for keywords in relevant theoretical and conceptual fields, what is meant by 'Inclusive Sport' must first be clarified. For this purpose, it is worth highlighting both that Inclusive Sport is aimed at promoting social inclusion and that social inclusion depends on the quality of interpersonal relationships and social participation (Simplican et al., 2015). Therefore the Inclusive Sport should be intended as an educational tool aimed at learning social and relational skills through coded play and motor activities to which everyone, persons with and without disabilities, have access and actively participate in the same space and at the same time, in the same way it occurs within the Inclusive Education processes (EASNIE, 2015). A recent research about the link between Inclusive Education and social inclusion shows that Inclusive Education increases opportunities for peer interactions and friendships between students with and without special educational needs and/or disabilities (EASNIE, 2018). Furthermore, it is indispensable to design, from the beginning, educational interventions accessible to all considering the functional diversity of persons, with and without disabilities, and structuring contexts without barriers and rich of facilitators for participation and learning.

Accordingly, the keywords of the Inclusive Sport should be looked for in the theoretical and conceptual fields of Inclusive Education, Sport and Universal Design.

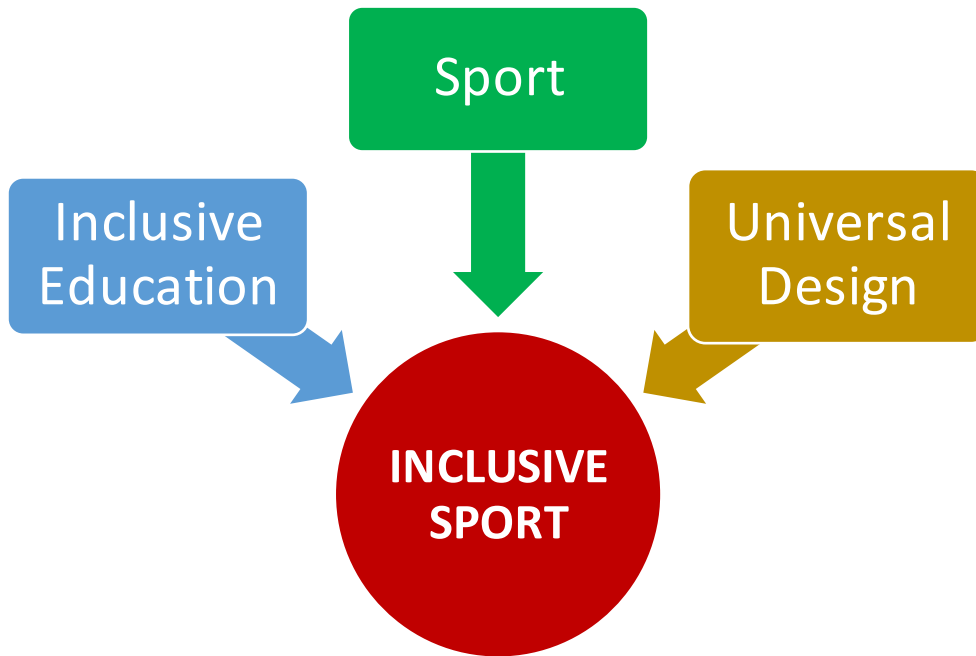

Figure 1. Research areas of the keywords of Inclusive Sport

3.1. Keywords of the Inclusive Education

Only a fair and inclusive education can be defined as quality education. Indeed, no educational goal can be considered achieved if it has not been achieved by everyone (World Education Forum, 2015). "The ultimate vision for inclusive education systems are provided with meaningful, high-quality educational opportunities in their local community, alongside their friends and peers" (EASNIE, 2015, p.1).

Inclusive Education, which covers all the life span and covers all aspects of education, responds to the principles of equity and equality. In this framework, diversity is recognized and perceived as a resource. Inclusive Education supports the right to equal access opportunities and the right to equal opportunities in terms of access, learning and success, rejecting any segregation and removing obstacles to an active and competent participation in education (Soriano, Watkins & Ebersold, 2017).

On the base of these theoretical and conceptual premises, through an analysis of the leading international documents (UNESCO, 1994; 2009; UN, 2006; EASNIE, 2011; 2015; 2018; World Education Forum, 2015) and some scientific publications (Marescotti, 2006; Booth & Ainscow, 2011; Ianes, 2013; D'Alonzo, Bocci & Pinnelli, 2015; Cottini, 2017; 2018), we identify the following keywords about Inclusive Education that should belong to the Inclusive Sport architecture: 1) Accessibility and Active participation in common education setting; 2) Equal opportunities for learning and success; 3) Acceptance and enhancement of diversity; 4) Cooperation and positive interdependence.

3.2. Keywords of Sport

According to Parlebas (1997), sport is a set of motor situations codified in a competition form. In particular, sport is characterized by: motor action (without the participation of body and movement it is not possible to talk about sport); codified rules (each sport has a game code that establishes roles and what is allowed and forbidden), and competition (facing the opponent to win the challenge). Team sports also include cooperation (interaction, communication and collaboration between the players of the same team to achieve the goal).

Starting from the above mentioned characteristics, through an analysis of other scientific contributions (Arnold, 2002; Magnanini, 2008, 2018; Moliterni, 2013) and the leading international documents on sport in his educational dimension (EU, 2007; UNESCO, 2015), we identify the following keywords about Sport that should belong to the Inclusive Sport architecture: 1) Ludic and motor activity; 2) Codified rules; 3) Cooperation; 4) Competition; 5) Fun and enjoyment.

3.3. Keywords of Universal Design

The definition of universal design that we embrace is the one provided by the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities of 2006: «‘Universal design’ means the design of products, environments, programmes and services to be usable by all people, to the greatest extent possible, without the need for adaptation or specialized design» (UN, 2006, Article 2). In educational settings, individual diversity is the norm, not the exception. When programs are designed to meet the needs of an imaginary ‘average’, they do not take into account the real diversity of students, denying equal learning opportunities and excluding those with special educational needs that do not fall into hypothetical ‘average’ parameters (CAST, 2011).

The seven principles developed by The Center for Universal Design at North Carolina State University (Connell et al., 1997) to guide the design processes of products, facilities, programs, and services, are the keywords of Universal Design that should belong to the Inclusive Sport architecture: 1) Equitable use; 2) Flexibility in use; 3) Simple and intuitive use; 4) Perceptible Information; 5) Tolerance for Error; 6) Low Physical Effort; 7) Accessible and usable spaces. Regarding principle number 6, the containment of physical effort does not concern that functional to sports activity.

Table 1. Keywords of Inclusive Sport

KEYWORDS OF INCLUSIVE SPORT		
INCLUSIVE EDUCATION	SPORT	UNIVERSAL DESIGN
<i>Accessibility and Active participation in common education setting;</i> <i>Equal opportunities of learning and success;</i> <i>Acceptance and enhancement of diversity;</i> <i>Cooperation and positive interdependence.</i>	<i>Ludic and motor activity;</i> <i>Codified rules;</i> <i>Cooperation;</i> <i>Competition;</i> <i>Fun and enjoyment.</i>	<i>Equitable use;</i> <i>Flexibility in use;</i> <i>Simple and intuitive use;</i> <i>Perceptible Information;</i> <i>Tolerance for Error;</i> <i>Low Physical Effort;</i> <i>Accessible and usable spaces.</i>

4. ‘Integrated Sport’ is the most Inclusive Sport model

Analyzing in depth the peculiar characteristics of the sports models accessible to persons with disabilities listed in paragraph 2 and comparing them with the key words of the Inclusive Sport presented in the previous paragraph, it emerges that the model named ‘Integrated Sport’ is the most suitable to the three-dimensional architecture of the Inclusive Sport.

4.1. Keywords of ‘Integrated Sport’

The ‘Integrated Sport’ model represents the most balanced and effective synthesis of the principles of Inclusive Education, Sport and Universal Design. Indeed, its keywords can be summarized as: 1) Active and competent participation of persons with and without disabilities; 2) Codified and flexible rules; 3) Roles, spaces and materials suited to the person's abilities; 4) Result obtained only with cooperation between all roles; 5) Competition; 6) Always dynamic and enjoyable game.

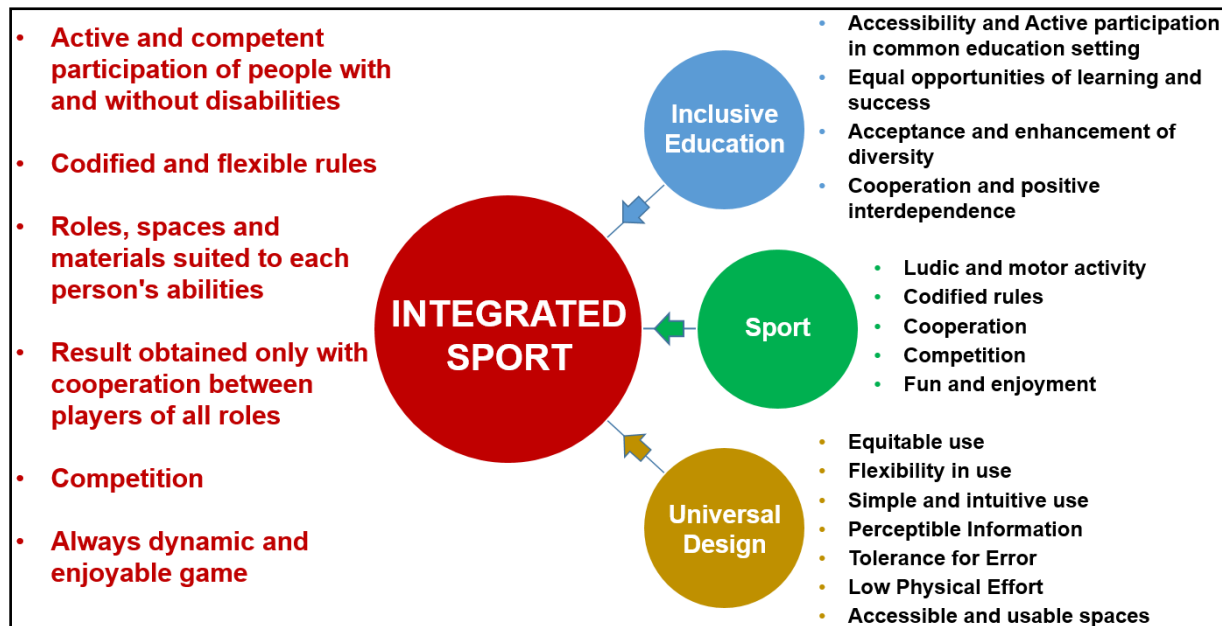

Figure 2. Keywords of 'Integrated Sport' Model

4.2. 'Integrated Sports': from keywords to game laws

Based on the keywords of paragraph 4.1, we suggest that in order to be defined as 'integrated', a sport should have a regulation with at least these five common features, which are based on human difference as full self-expression: 1) Different playing roles with their specific actions allowed and prohibited (e.g., markings are only possible for players with equal or greater role); 2) Assignment of roles through the assessment of motor skills, regardless of the presence or absence of disability; 3) Protected zones for some roles (e.g., in the Baskin roles 3, 4 and 5 cannot enter the area delimiting the side baskets if not to deliver the ball to roles 1 or 2); 4) Material suitable for the functioning of different players (e.g., the ball can have different size and weight); 5) Rules system implies cooperation strategy between the roles to achieve the final victory (e.g., in the Baskin the player with the role 5 cannot perform more than three shots per time).

5. Examples of 'Integrated Sport'

On the international scene, there are several proposals for 'Integrated Sports'. The most significant are those of Baskin and Integrated Football.

5.1. Baskin

Baskin (Basket + Integration) is a sport game inspired by basketball in which women and men with and without different types of disabilities can participate (Baskin, 2018b). The game consists of four effective 8-minute times each. It is played on a basketball field in which two lower side baskets are placed at the height of the midfield within two semi-circular areas (Figure 3). Under each side basket, it is possible to place another lower basket for the roles 1. The game ball is a mini-basketball, which can be replaced with other balls of different sizes and weights for role 1.

Each player is assigned a role ranging from 1 to 5 based on the motor skills: the use of hands, walking, running and balance. Each player has a peer opponent. The sum of the numbers

indicating the role must not exceed the value of 23 for each team. The role 5 is assigned to the player who possesses all the fundamental skills of Basket. It can perform a maximum of 3 shots per time and only towards traditional baskets. Players with role 4 possess gross motor skills (total or partial use of the hands, shooting, walking, and fluid running with the regular dribble) and perform the fundamentals of basketball with average speed. Even the roles 4 must shoot in the traditional baskets. Role 3 is assigned to the player who has full or partial use of the hands, a smooth but slow, and uncoordinated run. Role 3 can shoot in traditional baskets and tall side baskets from outside the area. The role 2 has full or partial use of the hands for shooting in the high side basket, he can walk but not run: he is a movement pivot. Role 2 can also be a wheelchair user who can move by himself if he has the strength in both arms or with the help of a tutor if he has the strength at least in one arm. The role 1 is assigned to the player who can not move even in a wheelchair and who can shots only with the use of hands. The role 1 is positioned in the side area and has 10 seconds to shoot since a teammate hands him the ball. Roles 5 and 4 can act as tutors to a role 1, 2 or 3.

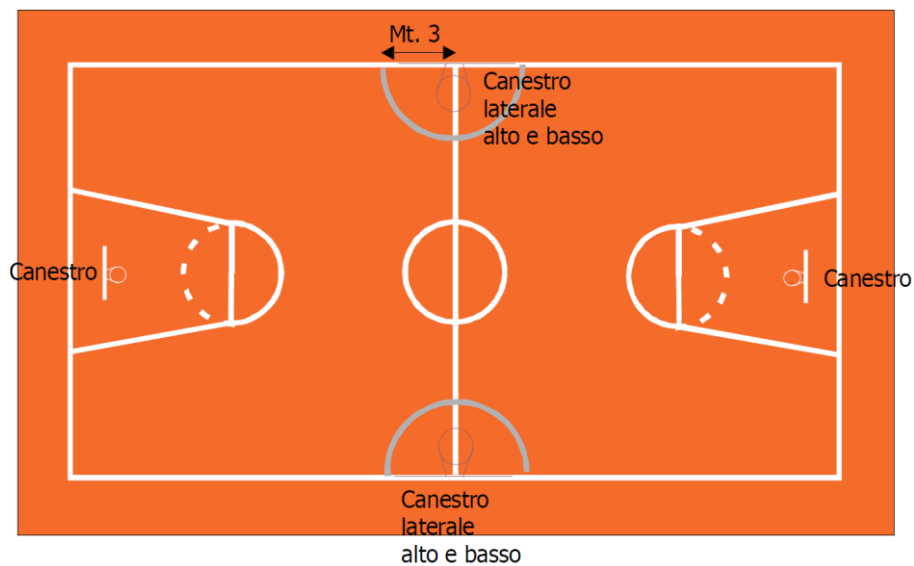

Figure 3. The Baskin field

5.2. Integrated Football

Integrated Football is inspired by football (CSEN, 2016, Magnanini, 2017, Magnanini et al., 2018). It can be attended by women and men with and without different types of disability. The game, which provides four periods of play of eight minutes each, takes place on a rectangular field similar to that of the game of futsal to which are added, at the center of the field and on the two opposite sides, two goals inside of delimited protected areas (figure 4).

There are five different game roles assigned to players based on their motor skills. Each player is facing their peer opponents. The roles 3, 4 and 5 are assigned through a functional test that evaluates the motor skills including ball control, running, passing and shooting. The mere observation is sufficient for the evaluation of the roles 1 and 2. Role 5 is assigned to the player able to execute all the fundamentals of football. He can perform a maximum of 3 shots and only in the direction of the back door for each playing time. The role 4 is assigned to the player with gross motor skills, including running and shooting. He performs the fundamentals of football with average speed and can shoot only in the direction of the back door. The role 3 is assigned to the player with the total or partial use of the feet, but has a slow and uncoordinated run. He can shoot both in the direction of the back-field goal (in the case of a

goal worth 2 points) and in the direction of the side opponent's goal (in the case of the net it is worth 1 point) but only from outside the area. The role 3 can also play the role of side goalkeeper. The role 2 is assigned to the player who has the use of the feet (or hands, in the case of a person in a wheelchair), but does not has the ability to run. He is positioned next to the opponent's side door and enters the field as soon as a teammate stops the ball inside the opposing side area. The role 1, which is assigned to the player who can perform coordinated motor acts, is the back line goalkeeper. Roles 2, 2W (player in a wheelchair) and 3 are generally players with disabilities.

The regular ball can be replaced with smaller and lighter ones for the 2 and 2W roles. Besides, within the team, a player could play the role of tutor to support the actions of a partner with disabilities (Role 2 or 2W).

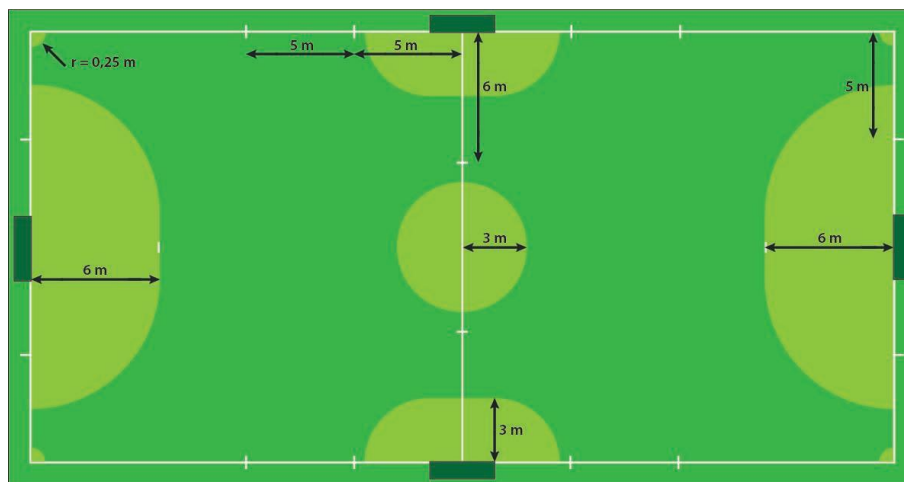

Figure 4. The Integrated Football field

6. Conclusions

The Inclusive Sport is based on the keywords of Inclusive Education, Sport and Universal Design to encourage the learning of social and relational skills essential for quality social inclusion.

The 'Integrated Sport' model, with its principles and its rules structure, seems to adequately respond to the keywords of the Inclusive Sport. It can be defined as a set of ludic and motor situations codified in a cooperative and competitive form in which persons, with and without different types of disability, both men and women, through roles, spaces and materials suited to the abilities and potential of each, can participate actively and competently together.

REFERENCES

- Arnold, P. J. (2002). *Educazione motoria, sport e curricolo*. Milano: Guerini.
- Baskin. (2018a). *Baskin: a sport for everyone*. Online: www.baskin.it/baskin-a-sport-for-everyone/ (Last accessed 24 November 2018).
- Baskin. (2018b). *Regolamento di gioco*. Online: www.baskin.it/regole-di-gioco/ (Last accessed 24 November 2018).
- Bodini, A., Capellini, F., & Magnanini, A. (2010). *Baskin... uno sport per tutti: fondamenti*

- teorici, metodologici e progettuali. Milano: Franco Angeli.
- Booth, T. & Ainscow, M. (2011). *Index for Inclusion: Developing Learning and Participation in Schools*. Centre for Studies on Inclusive Education, Bristol.
- CAST (2011). *Universal Design for Learning (UDL) Guidelines: Full-Text Representation (Version 2.0)*.
- Connell, B. R., Jones, M., Mace, R., Mueller, J., Mullick, A., Ostroff, E., ... & Vanderheiden, G. (1997). *Universal design principles*. Center for Universal Design, North Carolina State University.
- Cottini, L. (2017). *Didattica speciale e inclusione scolastica*. Roma: Carocci.
- Cottini, L. (2018). La dimensione dell'inclusione scolastica richiede ancora una didattica speciale? *L'integrazione scolastica e sociale*. 17(1), 11-19.
- CSEN. (2016). *Integrated Football - Laws of the game*. Online: www.sfogliami.it/sfogliabili/142/553/libro_inglese_ALTA.pdf (Last accessed 24 November 2018).
- D'Alonzo, L., Bocci, F., & Pinnelli, S. (2015). *Didattica speciale per l'inclusione*. Milano: La Scuola.
- de Anna, L. (2014). *Pedagogia speciale. Integrazione e inclusione*. Roma: Carocci.
- European Agency for Development in Special Needs Education (EASNIE). (2011). *Key Principles for Promoting Quality in Inclusive Education – Recommendations for Practice*. Odense, Denmark: European Agency for Development in Special Needs Education.
- European Agency for Special Needs and Inclusive Education (EASNIE). (2015). *Agency Position on Inclusive Education Systems*. Odense, Denmark. www.europeanagency.org/resources/publications/agency-position-inclusive-education-systems-flyer (Last accessed 24 November 2018).
- European Agency for Special Needs and Inclusive Education (EASNIE). (2018). *Evidence of the Link Between Inclusive Education and Social Inclusion: Final Summary Report*. (S. Symeonidou, ed.). Odense, Denmark: European Agency for Development in Special Needs Education.
- European Union (EU). (2007). *White paper on sport*.
- Kiuppis, F. (2018). Inclusion in sport: disability and participation. *Sport in Society*, 21(1), 4-21
- Ianes, D. (2013). *Didattica inclusiva e bisogni educativi speciali*. In Ianes, D. & Cramerotti, S. (Ed.) (2013). *Alunni con BES*. Trento: Erickson.
- International Blind Sport Federation (IBSF). (2018). *Torball - General information*. Online: www.ibsasport.org/sports/torball/ (Last accessed 24 November 2018).
- International Mixed Ability Sports (IMAS). (2018). *Mixed Ability Manifesto*. Online: www.mixedabilitysports.org/mixed-ability-manifesto/ (Last accessed 24 November 2018).
- International Wheelchair Basketball Federation (IWBF). (2018). *Our game*. Online: iwbf.org/the-game/ (Last accessed 24 November 2018).
- Magnanini, A. (2008). *Educazione e movimento*. Pisa: Del Cerro.
- Magnanini, A. (2016). *Sport per tutti: principi pedagogici inclusivi e principi sportivi tra teorie e pratiche*. In de Anna, L. (Ed.) (2016). *Le esperienze di integrazione e inclusione nelle università tra presente e passato*. Milano: FrancoAngeli.

- Magnanini, A. (2017). Integrated Football: A New Frontier of Sport for All to Change the Attitudes. *International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS)*, 3, 229-238.
- Magnanini, A. (2018). *Lo sport come strumento di inclusione*. In Moliterni, P. & Magnanini, A. (Ed.) (2018). *Lo sport educativo per una società inclusiva*. Roma: Franco Angeli.
- Magnanini, A., Moliterni, P., Cioni, L. & Ferraro, A. (2018). Integrated football: An educative proposal from sport to inclusion. *New Trends and Issues Proceedings on Humanities and Social Sciences [Online]*. 5(1),182–189.
- Marescotti, E. (2006). *Le parole chiave della pedagogia speciale*. Roma: Carocci.
- Moliterni, P. (2013). *Didattica e scienze motorie. Tra mediatori e integrazione*. Roma: Armando.
- Moliterni, P., Magnanini, A. & Ferraro, A. (2018). L'ICF-CY in Educazione Fisica: uno strumento per la valutazione delle competenze sociali e civiche. In *Formazione & Insegnamento*, 16/1 (suppl.), 83-94.
- Parlebas, P. (1997). *Giochi e sport*. Torino: Il Capitello.
- Simplican, S. C., Leader, G., Kosciulek, J., & Leahy, M. (2015). Defining social inclusion of people with intellectual and developmental disabilities: An ecological model of social networks and community participation. *Research in developmental disabilities*, 38, 18-29.
- Soriano, V., Watkins, A. & Ebersold, S. (2017). *Inclusive education for learners with disabilities*. PE 596.807. Brussels: European Parliament. www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL_STU%282017%29596807 (Last accessed November 2018).
- Special Olympics. (2018). *Unified Sports*. Online: www.specialolympics.org/our-work/sports-and-games/unified-sports (Last accessed 24 November 2018).
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (1994). *The Salamanca statement and framework for action on special needs education*. Paris: UNESCO.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (2009). *Policy Guidelines on Inclusion in Education*. Paris: UNESCO.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (2015). *International Charter of Physical Education, Physical Activity and Sport*. Paris: UNESCO.
- United Nations. (2006). *Convention on the Rights of Persons with Disabilities*. New York: United Nations.
- World Education Forum. (2015). *Education 2030: Towards inclusive and equitable quality education and lifelong learning for all*. Incheon, Republic of Korea.

Author Contributions: The present study is the result of a joint work of all the authors. Specifically, paragraphs 1 and 4 and subparagraph 2.1 were prepared by A. Magnanini, subparagraph 2.2 and paragraph 3 by A. Ferraro, paragraph 5 by L. Cioni, paragraph 6 by P. Moliterni.

Eugene Delacroix'nin “Dante'nin Kayığı” Adlı Eserinin Araştırıcı Sanat Eseri Yöntemine Göre Değerlendirilmesi

Selda Mant MENAY¹, Evin ELMASCAN²

¹Güzel Sanatlar Fakültesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Türkiye, seldamant@hotmail.com

²Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Türkiye, evinelmascan63@gmailmail.com

Öz

Bu araştırma, Eugéne Delacroix'ın ilk büyük yapıtı olan “Dante'nin Kayığı” eserinin, dönemin toplumsal olayları açısından, araştırıcı sanat eleştirisi yöntemine göre incelenmesini içermektedir. Bu yöntem dört disiplinden (sanat eleştirisi, sanat tarihi, estetik, sanatsal uygulamalar) biridir. Betimleme, çözümleme, yorum ve yargı alt başlıklarından oluşmaktadır. Araştırma tarama modelinde desenlenmiş ve bu modele dayalı nitel araştırma yöntemlerinde betimsel analiz yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Eser, plastik elemanların kullanımları, üslubu, kullanılan simgeler göz önünde bulundurularak incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre sanatçının eserini, sosyal ve kültürel etmenleri göz önünde bulundurarak oluşturduğu ve toplum üzerindeki etkilerini yansıtmaktadır. Sanatçının eserlerinde kullandığı canlı renkler ve olağanüstü hareketli kompozisyonların, duyguları ayağı kaldıracak, derecede olduğu görülmektedir. Ayrıca, eserlerinde rengin hiçbir zaman sadece araç olarak kullanılmamış olduğu anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Romantizm, Delacroix, eleştiri

Abstract

This research includes the examination of the first great work of Eugéne Delacroix “Dante's Boat”, in terms of social events of the period according to the method of investigative art criticism. This method is one of the four disciplines (art criticism, art history, aesthetics, artistic applications). It consists of subheadings of description, analysis, interpretation and judgment. The research was designed using the descriptive analysis method in qualitative research methods. The work has been examined by considering the usage of the plastic elements, the style and the symbols used. According to the results obtained from the research, it reflects the effects of the artist on his social and cultural factors. It is seen that the vivid colors and extraordinary moving compositions used by the artist in his works are at the level of the emotions that will lift the feet. It is also understood that the color in his works was never used only as a tool.

Keywords : Romanticism, Delacroix, criticism

Giriş

Eugène Delacroix (1798-1863) Fransa'nın en önemli Romantik ressamlarından birisidir. Dönemin diğer sanatçılara göre yaptığı resimlerle, o dönemde yaşadığı olaylar ve resimlerinde kullandığı sembollerle çağa damgasını vuran, dönemin diğer sanatçılarında belirgin bir şekilde ayrılan bir sanatçıdır. Delacroix'in oriental ve egzotik'e olan hayranlığı Romantik eğilime ilham kaynağı olmuştur. Fas'a yolculuğu, onu romantik ve klasik kuralları dengelemeye ve aydınlanmacı imparatorluk gözlemciliğini sanatına taşımaya itmiştir. Delacroix doğadaki renkleri çok iyi gözlemlemiştir. 1832'de çıktığı Fas seyahatinde Doğu'nun o hayranlıkla izlediği sert renkleri, ressamın zihninde renkle ışığın ilişkisi hakkında yeni ufuklar açmıştır.

Baudelaire, Eugène Delacroix'i, "Rönesans'ın son, modern dönemin ilk büyük ressamı," olarak niteler. Şair ve tarihçi yönleriyle Delacroix, XIX. yüzyılın en büyük sanatçısıdır. Sanatçı, birçok yıl tabiat karşısında etütler yaptıktan sonra modeli ortadan kaldırmış, hemen bütün eserlerini hayalinden yaratmıştır. Bundan ötürü Delacroix'ya lirik romantik denmiştir (Kaptan, 1975: 9).

Delacroix'nın tabloları detaylardan arınmış hızlı fırça darbeleri ve renkle kendini gösteren çoğu zaman tamamlanmamış olmakla eleştirilen tablolardır.

Ressamın eserlerinde şatafattan çok hareket ve ihtiras görülür. O, resimlerinde dalgalanan bayrakları, borazan seslerini, kahramanların candan atılışlarını tıpkı şairlerin yaptığı gibi canlandırmayı unutmaz. Şair ve tarihçi yönleriyle Delacroix, XIX. yüzyılın en büyük sanatçısıdır (Kaptan, 1975: 7). Sanat kuramı üzerine kaleme aldığı çok sayıda yazıda ve sanat güncesinde sanatın hiç bir zaman eskimeyecek olan güzellik idealine yönelmesi gerektiğini yazmış, sanatçıyı sanatçı yapan iki şeyin tutku ve hayal gücü olduğunu savunmuştur (Krausse, 2005: 61).

Delacroix'nın resimsel olarak konuyu yansıtır tarzı ve konuyu hayal gücüyle işleme tarzı arasında büyük bir bağ vardır. Tabloları detaylardan arınmış hızlı fırça darbeleri ve renkle kendini gösteren çoğu zaman tamamlanmamış olmakla eleştirilen tablolardır.

19. yüzyıl resim sanatının en üretken ve etkili ressamlarından biri olan Delacroix isyankâr bir romantik olarak tanınır. Romantik nesildeki birçok sanatçı gibi tanınmak kabul görmek ister ama kariyeri boyunca radikal bir estetik anlayışla toplumun beğenisini uzlaştırma savaşı vermek zorunda kalmıştır (Cingöz, 2008: 18).

Eugène Delacroix resimlerinde yaşadığı dönemi yansıtır ve yaşanan toplumsal ve siyasi olayları betimler. Sanat eleştirisi, bir eseri sorgulayarak, o esere daha farklı bakmayı, algı,

imge ve yaratıcılığı kullanarak eser üzerinde aydınlatıcı bilgiye ulaşmayı sağlamaktadır. Eugène Delacroix'nın resimleri çağın belgeleme özelliğine sahiptir.

Dante'nin Kayığı, sanatçının yaptığı ilk büyük eserdir. Floransa'lı şair Dante'nin İlahi Komedyası'ndan bir sahneyi konu alan eserde sanatçı Michelangelo'ya atıfta bulunmuştur.

Seçilen bu resim, figür-mekân kurgusu açısından ele alınması, tarihten beslenerek ortaya çıkması ve içinde bir takım sembolleri barındırması, resme öncelik verilmesini sağlayan özelliklerdir.

Materyal ve Metod

Araştırma tarama modelinde desenlenmiş ve bu modele dayalı nitel araştırma yöntemlerinde betimsel analiz yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Eser, plastik elemanların kullanımları, üslubu, kullanılan simgeler göz önünde bulundurularak incelenmiştir.

Tarama modelinde araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlamaya çalışır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. (Karasar, 2006: 79).

Eugène Delacroix'nın resimleri “Feldman’ın Araştırmacı Sanat Eleştirisi” yöntemi esas alınarak incelenmiştir. “Araştırmacı Sanat Eleştirisi” yöntemi betimleme, çözümleme, yorum ve yargı alt başlıklarından oluşmaktadır. Dört disiplinden (Sanat Eleştirisi, Sanat Tarihi, Estetik, Sanatsal Uygulamalar) biri olan Sanat Eleştirisi, sanat derslerinde kullanılan bir yöntem (Feldman’ın “Araştırmacı Sanat Eleştirisi” yöntemi) aracılığıyla döneme ait veriler doküman incelenmesi yöntemi kullanılarak toplanmıştır. Bilgiler konularla ilgili kitap, tez ve diğer yayınlar gibi dokümanlardan elde edilmiştir.

Bulgular

Sanatsal kültürün önemli bir parçası sanat eleştirisidir. Sanat eleştirisinin işlevi, sanatsal iletişimin toplumla bağlantısını sağlamak ve bütün sistemi kendi kendini düzenleyen bir yapıya kavuşturmadır. Eleştiri, her zaman bir yapı üzerine kurulmuştur. Yazı üstüne yazı veya söylem üstüne söylem biçiminde tanımlanabilir. Eleştiri bir sanat yapıtı karşısında iki öznenin karşı karşıya gelmesidir. Bu karşılaşmada, eleştirmen kendi çağına göre oluşturduğu kendi dilini kullanır. Bir çağın ve bir kişiliğin bakışını yansıtır (Ersoy, 2002: 81).

Sanat eleştirisinde ise çeşitli yöntemler kullanılmaktadır. Feldman’ın (1987), “Araştırmacı Sanat Eleştirisi” yöntemi bunlardan biridir. Feldman’a göre, “iki tür sanat eleştirisi vardır. Öznel ve bağlam içinde eleştiri. Öznel yani intrinsic (aslında olan-yaradılıştan-içsel) eleştiride dikkatler

tek bir sanat yapıtında gözlemlenen ve duyumsanan bilgiden anlamlar oluşturan özelliklere ilişkin ipuçları üzerinde yoğunlaşır. Bağlam içinde yani extrinc (dışsal) eleştiride ise sanat yapıtının yapıldığı sosyo-tarihsel zamanlara ilişkin bilgileri araştırma yöntemi söz konusudur (Kırışoğlu ve Strokrocki, 1997). Dışsal inceleme yöntemi; sanat eserin ortaya çıkışıyla eş olup; atölye şartları ve etkilerini, sanatsal biyografiyi, mali desteği ve tarihsel dönemi içermektedir. Sanat tarihçileri burada aynı zamanda sanat eserin dini, sosyal, felsefi, kültürel ve egemen olan bilgi düzeyini öğrenmek için psikolojik, psikanaliz ve diğer yaklaşımlardan türeyen yöntemleri uygularlar. Eleştiriyi bu bakımdan sınıflandırma olayın yöntemsel yanıdır (Ayaydın vd., 2009: 61).

Feldman eleştiride dört basamaklı bir yöntem önerir:

1. Tanımlama (Gerçekçi Nitelikler)
2. Çözümleme (Görsel Nitelikler)
3. Yorumlama (Anlatımcı Nitelikler)
4. Yargı (Kişisel Karar) (Boydaş, 2007: 289).

Tanımlama aşamasında gerçekçi nitelikler tespit edilir. Eserde görülen bilgi objelerinin listesi çıkarılır.

Çözümleme aşamasında görsel nitelikler araştırılır. Sanat elemanlarının, sanat ilkelerine göre nasıl düzenlendiği incelenir. Özellikle sanat ilkelerinden tekrar, ahenk, zıtlık (değişiklik), birlik gibi evrensel ilkeler bulunmaya çalışılır.

Yorumlama aşaması eleştirinin en zor fakat en zevkli basamağıdır. Önceki aşamalardan elde edilen bilgi ve bulgulara göre yorumlar yapılır. Bunun için eserdeki sembollerden yararlanılarak estetik yargıda bulunulur. Bunun için estetik kuramlardan faydalanılır. Kuram nesnelerin ya da olguların neden sanat olarak kabul edildiğini açıklama çabasıdır. Pek çok sanat kuramı olmakla beraber en önemlileri şunlardır:

Taklitçi veya Yansıtmacı Kuram: Sanatçı konuyu doğru ve kesin bir biçim ve biçimde anlatmaya çalışır. Gerçekçi niteliklere ağrlık verir.

Biçimci Kuram: Sanatçı görsel niteliklere önem verir, sanat eleman ve ilkelerini farklı kullanır.

Anlatımcı Kuram: Bu kuramda dışavurumcu nitelikler önemlidir. Sanatçı ruhsal durumu veya sembolleri vurgular.

İşlevsellik: Sanatçı eserinde dini, siyasi, milli, ekonomik vb. nitelikleri ön plana çıkarır (Boydaş, 2007: 289-290).

Her türlü sanat eseri, varlık bilimsel (ontolojik) açıdan ön yapı ve arka yapı olmak üzere iki farklı yapıdan oluşur. Sanatın elemanları ve bunların birbirleriyle ilişkileri sanat eserlerinde ön yapıyı meydana getirir. Sanatçı, bu elemanları belli kurallara göre düzenler ki, bunlar sanatın ilkeleridir. Yani hiç bir sanat eseri yoktur ki, tasarım elemanları belirli ilkelere uyulmaksızın gelişigüzel düzenlenmiş olabilsin. Sanat eserinin arka yapısı ise resmin içeriğiyle, izleyiciye verilmek istenen mesajla ilgilidir (Yılmaz, 2009: 27).

Bir resmi incelerken eleştirmenler şu sorulara cevap bulmaya çalışırlar:

- 1- Eserde görünüşe ulaşan nedir?
- 2- Eser nasıl organize edilmiştir?
- 3- Eserin anlamı, ideası nedir?
- 4- Niçin, (nasıl) güzeldir?

Dört basamaklı eleştiri yönteminin, her basamağında kullanılacak örnek sorular şunlardır:

Betimleme

- 1- Bu nedir? (Resim, seramik, heykel, fotoğraf....)
- 2- Bu resimde neler görüyorsun?
- 3- Resimde neler oluyor?

Çözümleme

- 1- Renkler nasıl düzenlenmiş?
- 2- Açık renkler mi çoğunlukta kullanılmış?
- 3- Hangi çizgileri görüyorsun? Hangileri çoğunlukta kullanılmış?

(Düz, eğri, kırık)

- 4- Hangi şekilleri görüyorsun? Hangileri çoğunlukta?

(Geometrik, organik)

- 5- Resim genelinde hangi doku var? (Yumuşak, sert)

- 6- Bazı nesnelere arkada, bazıları önde mi durmaktalar?
- 7- Açık-koyu var mı?
- 8- Birbirini tekrar eden şekiller var mı?
- 9- Resimde gördüğün şeyler (insanlar, nesnelere) orijinal büyüklüğünde mi?
- 10- İlk baktığında en çok ne dikkatini çekti?
- 11- Sanatçı bu resmi hangi teknikle yapmış olabilir?

Yorumlama

- 1- Sence bu resim ne anlatıyor?
- 2- Buradaki renkler sana ne hissettiriyor?
- 3- Dokunsan ne hissedersin?
- 4- Nasıl bir ses duyuyorsun?
- 5- Nasıl bir koku alıyorsun?
- 6- Nasıl bir tat alıyorsun?
- 7- Semboller var mı? Varsa ne anlatıyor olabilir?
- 8- O dönemde sanatçı bu resmi neye anlatmış olabilir?
- 9- O dönem insanlarına bu resim ne anlatır?

Yargı

- 1- Sizce bu resim neden güzel?
 - a- Gerçeğe uygun yapıldığı için,
 - b- Alışılmıyın dışında renkler, şekiller kullandığı için,
 - c- Duyguları açığa vurduğu için,
 - d- Bir şeyler anlattığı için,
 - e- Diğer (Boydaş, 2007: 56-57).

Eugène Delacroix'nın “ Dante'nin Kayığı ” Adlı Eserinin Analizi

Betimleme

“Dante'nin Kayığı” adlı resim Eugène Delacroix tarafından 1822 yılında tuval üzerine yağlıboya kullanılarak yapılmıştır (Resim 1). Boyutları 189x246 cm'dir.

Resim 1. Eugène Delacroix, Dante'nin Kayığı, 1822, T.Ü.Y.B. 189x246 cm.

Kaynak: Grömling, 2005: 90.

1822'de Sardanapalus'tan birkaç yıl önce, Dante'nin Kayığı Dante'nin Cehennem'inden bir sahneyi betimlemiştir (Cin göz, 2008: 37).

Resme ilk bakıldığında on figür göze çarpmaktadır. Bu figürlerin dokuzu erkek, biri kadındır. Figürlerin üçü kayığın üzerinde durmuş, sanki kayığı dengede tutmaya çalışıyormuş gibi betimlenmiştir. Kayığın üstünde ayakta durmaya çalışan kırmızı başlıklı, üzerinde gri elbisesi olan Dante olarak bilinen bu figürün vücudu hafif sola eğilmiş, başı sağa dönük şaşkın bir ifadeyle sağ elini yukarıya kaldırmış, sanki karşıdan yardım bekliyormuş gibi bir durum sergilenmektedir.

Kayığın üzerinde kırmızı başlıklı Dante'nin solunda olan kırmızı elbiseli Virgil olarak bilinen figürün başı sağa ve hafif öne eğiktir. Bu figür sağ eliyle yanındaki Dante'nin bileğinden

tutarak destek almış bir vaziyettedir. Virgil'in kırmızı elbisesi bütün vücudunu sarmıştır. Kayığın üzerindeki diğer figür ise yani kırmızı elbiseli figürün solunda olan bir erkek figürü görülmektedir. Bu figürün kalçası, göğsü ve kafasına doğru mavi bir çarşaf sarılıdır. Sağ dizinin üzerine çömelmiş ve güçlükle kürek çekmektedir. Kayığın arka tarafında, kürek çeken figürün önünde, bir erkek figürü yorulmuş vaziyette kayığa tutunmuştur.

Dante, Romalı şair Virgil'in rehberliğinde cehennem şehri Dis'i çevreleyen gölde yol almaktadır. Tabloda şehrin arka planda yandığı görülmektedir. Günahkârlar sandala çıkmaya çalışmaktadır. Bu resim komisyonla yapılan bir resim değildir, konu ressamın kendi seçimidir (Cingöz, 2008: 37).

Dante Virgil ile birlikte günahkârların cezalarını çektikleri sulardan geçmektedir. Kırmızı başlıklı Dante ve kırmızı elbiseli Virgil ayaktadır, kayıkçı güçlükle küreklere asılmaktadır. Çıplak vücutlu günahkârlar kayığa sarılmaktadır, dişleriyle kenarlarını ısırıp yeniden yuvarlanmaktadır. Dante dehşetle sağ elini kaldırmaktadır. Virgil insanî duyguların ötesine ulaşmıştır. Işık gölge yerine canlı renkler esas olmuş, konturlar erimiştir (Mansel, Aslanapa,1968: 164).

Dante, Vergilius'in rehberliğinde cehennemin kıyısındaki Acheron Nehri'nin kıyısına gelmiştir. Dante ve Vergilius dalgaların içinde ona asılıp binmeye çalışan lanetlilere rağmen ilerlemeye çalışan kayıkta kırılğan bir denge, çevrenin hareketliliğine kıyasla sakin bir küme oluşturma çabasındadırlar. İkilinin bedenleri giysilerle saklanmışken lanetlilerin kaslı vücutları çıplak gözler önündedir. Burada ressam, Michelangelo'nun Floransa'daki yapıtlarından, özellikle de Medici Mezar Anıtı'nda Guiliano ve Lorenzo'nun ayakları dibinde, alınlığın üstünde yatan "Şafak", "Alacakaranlık", "Gece", "Gündüz" gibi alegorik figürlerden etkilenmiştir (Akkaya, 2010: 7).

Çözümleme

Yapıtta kullanılan renkler beyaz, kırmızı, mavi, siyah, gri, kahverengi ve değerlerdir. Figürlerin elbiselerinde bulunan beyaz ve kahverengi renkle, kayığın üzerinde bulunan kahverengi renkleri ile resmin solunda bedeni izleyiciye, yüzü sağa dönük figürün üzerindeki elbisesinin koyu rengi elbisesindeki kahverengi renk açık koyu dengesi sağlanmıştır. Resimdeki tüm formları kırmızı, beyaz, mavi, kahverengi, siyah ve griler belirlemiştir. Renkler nesnelere kendi renklerinde kullanılmıştır.

Figürlerin bedenlerinin yana ve öne eğik duruşu, ellerinin, kollarının geliş açısı, dikeyler, yataylar ve çaprazlar olarak kompozisyona hareketlilik kazandırmıştır. Diyagonal çizgilerle oluşturulan ritim; yatay ve dikey çizgilerle de kuvvetlenerek resimdeki hareketlilik dengede tutulmaya çalışılmıştır. Resimde anlatılmak istenen konu belirli bir odak noktasında

sınırlanmayıp, resmin tümüne dağılmıştır. Diagonal çizgilerin yarattığı bütünlük gözümüzün resmin tümünde dolaşmasını sağlamaktadır.

Büyük tarih resmi geleneğinde, simetrik merkezi figürler ve onların çevresinde kompozisyonu dengeleyen başka figür grupları bulunur ve bu anlayış klasiktir. Resme yeşil, kırmızı ve mavi parçalarla canlandırılmış gri renk hâkimdir. Rubens'in 'Maria de Medici'nin Marseilles'e Varışı' adlı tablosundan ilham alan ressam çıplak vücutların üstündeki su damlalarında renk yansımaları yaratmıştır (Cingöz, 2008: 37).

Resmin geneline yayılmış yumuşak bir doku hissedilir.

Kompozisyonda birlik, ışıklandırmanın ve rengin etkisiyle, figürlerin ve nesnelerin her birinin dış mekânla ilişkisi ile sağlanmıştır. Figürlerin duruşuna anlam ve estetik değer yüklenmiştir.

Sanatçı yakınlık ve uzaklık duygusu yaratmak için figürleri ve nesneleri birbirinin önünde ve yanına gelecek şekilde betimlemiştir.

Resimdeki figürler ve nesneler, görünüş açısından doğal durmaktadır. İzleyicide şaşkınlık yaratacak bir durum söz konusu değildir.

Resimde ilk dikkat çeken unsur ise beyaz elbiseli, sağ elini havaya kaldırmış, yardım ister vaziyette olan figürüdür.

Yorum

Kompozisyondaki göğün ve denizin rengi olan mavi soğuk bir renktir. Bu nedenle bu tonların izleyiciye hüznü ve durgunluğu çağrıştırdığını söyleyebiliriz.

İzleyici, zamanın içinde öylece kalakalmış gibidir. Sanki figürler mekânda dondurulmuş, zaman o an için durmuş gibidir. Öyle ki dokunulsa resmin tüm büyüğü bozulacak gibidir.

Resimde baskın olarak duyulan ses ise, korkunun vermiş olduğu denizin sesidir.

Kompozisyonda ressamın gençliğinin verdiği enerji ve coşku hissedilir. Pietri, Delacroix'ya Dante'den daha önceden bildiği bir bölümü etkili bir şekilde okurken, tablodaki en güzel figür, büyük bir hız ve canlılıkla ortaya çıkmıştır. Bu figür kayığa tırmanmaya çalışan, elini kayığın üstüne atmış olan figürdür (Akkaya, 2010: 7).

Yargı

Delacroix lanetlilerin fiziksel gücüne karşılık iki şairin zihinsel gücünü ortaya koymuştur (Akkaya, 2010: 7). Eserde anlamlı ve coşku dolu olan sahne izleyiciye coşku hayranlık hissettirir, duygularını açığa vurmasını sağlar. Sanatçının Michelangelo ile yoğun biçimde

ilgilenmiş olmasından dolayı eser realist yani gerçeğe uygun resmedilmiştir. Delacroix daha ilk büyük yapıtında Floransa'lı şair Dante Alighieri'nin İlahi Komedyası'ndan bir sahneyi konu alan ünlü Dante Kayığı adlı eserinde Michelangelo'ya atıfta bulunmuştur (Grömling, 2005: 90).

Bu yönleriyle eser “Yansıtmacı Kuram”a, “Dışavurumcu (Anlatımcı) Kuram”a ve “İşlevsellik (Araçsallık) Kuram”ına girer.

Yansıtmacı Kurama göre “sanatçı” gerçekliği taklit eden kimsedir. Bu taklit ne kadar başarılıysa, sanat eseri de o kadar değerli olacaktır. Yansıtmacı kuram doğalcı bir sanat anlayışına dayanmaktadır. İçinde bulunulan dünyayı olduğu gibi yansıtmaya çalışır (Yolcu, 2004: 72).

Dışavurumcu (Anlatımcı) Kurama göre ise sanatın işlevi, okura yaşantı sağlamaktır. Okur kendi hayatında gerçekleştiremeyeceği deneyimleri sanatçının ona yaşatması sayesinde tadar, dünyası zenginleşir. Tolstoy'a göre duygu aktarımını başaran her sanat eseri başarılıdır. Ancak sanat eserinin başarısı da geniş halk yığınlarına ne kadar aktarıldığına bağlıdır (Keser, 2005: 43-44). Neşe, hüznün, aşk, ızdırap, mutluluk gibi konuların işlenmesi bu kuramın içeriğini oluşturur (Artut, 2002: 99).

İşlevsellik (Araçsallık) Kuramı ise, ahlaki, dinsel, sosyal ve siyasi görüşleri sanatta araç olarak kullanmayı vurgulayan bir görüştür. Bu görüşe göre, sanat eserleri; kralları ya da halktan insanları yüceltebilir, yurtseverliği ya da devrimin gelişimine katkı sağlayabilir, işçi sınıfının mücadelesini yüceltebilir, dürüstlüğü örnekleyebilir ya da günahkârları doğru yola çağırabilir. Kısacası sanat, bazı değerlerin geliştirilmesi, yüceltilmesi ve yaygınlaştırılması için bir araçtır (Yolcu, 2004: 74). ‘Sanat Toplum içindir’ söylemi bu kuram çerçevesinde tartışılabilir (Artut, 2002: 100).

Sonuç

Delacroix'nın eserleri için yazılanlar ya da yapılan tüm yorumlar öznel ve sadece yorumdur. Ayrıca sanatçının üslubunun anlaşılabilirliğini, resimlerinin önemini belirginleştirebilmek amacıyla konu ile ilgili yazıları dikkat çeken eleştirmenlerin görüşlerine yer verilmiştir.

Delacroix'nın resimlerinde renk, romantik devrin bütün ustalarından daha başka, daha yeni bir anlayışta görünür. Bu devirde bazı ressamlar için renk, deseni boyamak, tuvali kapatmak ve tablonun anlatmak istediği dramı belirtmek için gerekli bir malzemedir ibarettir. Oysaki Delacroix'nın yaşadığı devrin önemli bir özelliği de, bazı ünlü ressamların eserlerinde açık şekilde görülen, romantizm gereği, ilginin, renk ve armoni kaygısından önce, sadece tablonun

anlatmak istediği hikâyenin üzerine yüklenmesidir. Bu düşünce ile yapılan resimlerde seyirci yalnız konunun anlatmak istediği dramı yaşamak zorundadır. Bu tarzdaki resimler seyircinin gözlerinden çok hayalini, edebiyat yönlerini besler. Hâlbuki renkçi bir ressam özelliği olan Delacroix'da anlatılmak istenen konu, seyirciye bütün açıklığı ile teslim olmadan önce, birbirine bir cümbüş içinde bağlanmış renkler, ahenkle gözlerde yaşar, insan konuya bu renk cennetinden geçtikten sonra ulaşır. Sanatçı bu yönüyle aynı devrin diğer romantiklerinden ayrılırlar. Delacroix, romantik ve lirik ressam olarak bu alanda hepsinin başında gelir.

1822'de Sardanapalus'tan birkaç yıl önce, Dante'nin Kayığı Dante'nin Cehennem'inden bir sahneyi betimlemiştir. Dante, Romalı sair Virgil'in rehberliğinde cehennem şehri Dis'i çevreleyen gölde yol almaktadır. Eugène Delacroix gibi romantikler 19. yüzyılın ilk yarısında Michelangelo ile yoğun biçimde ilgilenmiştir. Delacroix daha ilk büyük yapıtında Floransa'lı şair Dante Alighieri'nin İlahi Komedyası'ndan bir sahneyi konu alan ünlü Dante Kayığı adlı eserinde Michelangelo'ya atıfta bulunmuştur.

Delacroix romantik ressam olduğu halde, konunun dramatik atmosferiyle, renk problemini ve klasik okula bağlı, mükemmel bir kompozisyon anlayışını beraberce yürütmesini bilmiştir.

“Resim, seyircinin gözlerinden geçerken başının içinde hayal uyandırmak sanatından başka bir şeydir. Resim sadece göze hitap eden bir sanattır.” Sözü ile o, kendisinden sonra gelen, Romantizme tepki olarak doğan Realizm'den başlayarak, günümüzün sanatına kadar bütün resim anlayışlarına ışık tutmuştur.

KAYNAKÇA

Akkaya, E. İ. (2010). “Delacroix'nın Sanatına Kaynaklık Eden Metinler ve Bir Temsil Sorunu”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Artut, K. (2002), Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri, Anı Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara.

Ayaydın A, Üstün Vural D, Tuna S, Gökay Yılmaz M, (2009). Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.

Boydış, N. (2007). Sanat Eleştirisine Giriş Örneklerle Sanat Eleştirisi, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara.

Cingöz, H. (2008). “Géricault Goya ve Delacroix'nın Resimlerindeki Romantik Yaklaşımın İrdelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ersoy, A. (2002). Sanat Kavramlarına Giriş, Yorum Sanat Yayıncılık, Üçüncü Baskı, İstanbul.

Gromling, A. (2005), Mini Sanat Dizisi Michelangelo, Literatür Yayıncılık, İtalya.

Kaptan, A. (1975). Eugène Delacroix, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

Karasar, N. (2006). Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Keser, N. (2005), Sanat Sözlüğü, Ütopya Yayınları, 1. Baskı, Ankara.

Krausse, A. C. (2005), Rönesanstan Günümüze Resim Sanatının Öyküsü, Literatür Yayınları, İstanbul.

Mansel A. M, Aslanapa O. (1968), Sanat Tarihi II, İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul.

Yılmaz, M. (2009). Eğitimin Her Kademesine Yönelik Görsel Sanatlar Eğitiminde Uygulamalar (196 Uygulama Biçimi ile), Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 3. Baskı, Ankara.

Yolcu, E. (2004), Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri, Nobel Yayın, 1. Basım, İstanbul.

Turizm Destinasyonu Açısından Çorum Mutfak Kültürünün Önemi

Vahdet ÖZKOCAK¹, Eda SELİMOĞLU², Timur GÜLTEKİN³

¹ Fen-Edebiyat Fakültesi, Hitit Üniversitesi, Çorum, TÜRKİYE, E-posta: vahdetozkocak@hitit.edu.tr

² Meslek Yüksekokulu, Ankara Üniversitesi, Ankara, TÜRKİYE, E-posta: eselimoglu@ankara.edu.tr

³ Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Ankara Üniversitesi, Ankara, TÜRKİYE, E-posta: tgultekin@ankara.edu.tr

Öz

Turizm sektöründe, mutfak kültürünün öneminin son yıllarda oldukça fazla oranda arttığını görmekteyiz. Günümüzdeki bazı sağlık sorunları ile Batı tarzı beslenme diyeti arasındaki yakın ilişkiden dolayı insanların daha sağlıklı beslenmek için yerel mutfak kültürlerini ve diyetlerini öğrenme isteklerini görmekteyiz. Bu nedenle insanların yerel mutfak kültürlerini yerinde deneyimleyip tatma ilgisi artmaktadır. Bu çalışmanın amacı Çorum ilinin Hattiler'den itibaren süregelen mutfak kültürü ve bu mutfak kültürünün turizm destinasyonu açısından önemini ortaya koymaktır. Çorum ili geleneksel mutfak kültürü ve yemekleri yönünden çok eski ve zengin bir birikime sahiptir. Bu zengin mutfak kültürüne sahip olmasının nedenleri; Anadolu insanlık tarihi açısından en eski yerleşim yerlerinden birisi olması, sayısız medeniyetlere de ev sahipliği yapması, mutfak kültürüne bu medeniyetlerin hepsinin de bir şeyler katması ve bunun yanında Çorum mutfağının özellikleri bölgenin coğrafi, ekonomik ve tarımsal özellikleri ile de yakın ilişki göstermesidir. Çorum ili özellikle neolitik dönem açısından da dünya tarihi açısından çok önemli bir yerdir. Tarım ve yerleşik hayata geçmeyle birlikte insanların beslenme diyetlerindeki değişimleri de ortaya koyması açısından önemli bir yerdir. Bu bölgede mutfak kültürü açısından gıdaların hazırlanışı, saklanması ve tüketimi konusunda çeşitli uygulamaları görmekteyiz.

Çorum ilinin mutfak kültürü binlerce yıl insanların deneme yanılma yöntemiyle insanların bilgi ve deneyimleriyle günümüze kadar ulaşmıştır. Fakat Batı tarzı beslenme diyeti yerel mutfak kültürleri açısından tehdi Çorum ili için de geçerlidir. Atalarımızın binlerce yıldan itibaren deneyimleyerek günümüze aktarılan bu yemek kültürleri kayıt altına alınmadığı takdirde birçok yemek diyetinin unutulacağı ve kaybolacağı kesindir. Belki de bu yemek kültürünü korumak ve geliştirmek için mutfak turizmi bir çıkış yolu olabilir. Çorum'un sadece ören yerleri ile değil aynı zamanda mutfak kültürünü ön plana çıkararak ve turistler için mutfak kültürüne yönelik destinasyonların oluşturulması gelecekte yerli ve yabancı turizmcilerin yöreye gelmesi açısından çok olumlu yansımaları olacaktır. Küreselleşmenin bir sonucu olarak, Batı mutfak akımlarının etkili olduğu günümüzde, Türk mutfak kültürünün yaşaması, gelecek kuşaklara aktarılması, hem kültürel miras hem de ülkemizin tanıtımı açısından önemlidir. Turistlerin yerel ürünleri özellikle yerinde deneyimlemeleri bu anlamda artık bir gerekliliktir. Tüm bu çalışmalar, sadece ülke ekonomisine katkıda bulunmakla kalmayıp, yerel kültürün ve kimliğin korunması ve güçlenmesine de yardımcı olacaktır. Çünkü turistik cazibe unsurlarından biri olan yerel mutfaklar bu anlamda önemli bir tamamlayıcı olarak yerini almaktadır. Yöresel yiyecek ve içecekler, turistler bakımından destinasyon seçimi için önemli bir motivasyon kaynağıdır. Bu da turistik bölgeye özgün bir katıp farklılaştırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Destinasyon, Çorum, Mutfak Kültürü

In Terms of Tourism Destinations the Importance of Corum Culinary Culture

Abstract

In the tourism sector, we see that the importance of culinary culture has increased considerably in recent years. Due to the close relationship between some of today's health problems and western style nutrition diets, we see people wanting to learn local culinary culture and diets for a healthier diet. For this reason, people are increasingly interested in experiencing and tasting local culinary cultures. The purpose of this study is to demonstrate the importance of Çorum's ongoing culinary culture since Hattiler and the tourism destination of this culinary culture.

Çorum province has a very old and rich accumulation in terms of traditional culinary culture and food. The reasons for having this rich culinary culture are; Anatolia is one of the oldest settlements in terms of human history, it is home to countless civilizations, the culinary culture adds something to all of these civilizations, and besides this, Çorum culinary features are closely related to the geographical, economic and agricultural characteristics of the region. Çorum province is a very important place in terms of world history especially in terms of neolithic period. Agriculture and settled life together with the past is an important place for people to demonstrate changes in their diet. In terms of culinary culture in this region, we see various applications on the preparation, storage and consumption of food.

Culinary culture of Corum has reached to day by day people's experiences and knowledge through trial and error method for thousands of years. However, the western-style diet also applies to the province of Corum, the threat of local culinary cultures. It is the point where many of our food diets will be forgotten and lost if these atrocities are not recorded in the daily culture of thousands of years. Perhaps this may be a way out of culinary tourism to maintain and improve the culinary culture. The creation of culinary cultural destinations for tourists, not only in the ruins of Çorum but also in the foreground of culinary arts, will be a very positive reflection in the future for local and foreign tourists to visit the area.

As a result of globalization, the influence of the Western kitchen trends, the life of the Turkish culinary culture, the transfer to future generations, both cultural heritage and the presentation of our country is important. Tourists' local products, especially on-site experience, are now a necessity in this sense. All these efforts will not only contribute to the country's economy, but will also help to protect and strengthen the local culture and identity. This is because local cuisine, which is one of the attractions of touristic attraction, takes its place as an important complement in this sense. Local food and drinks are an important source of motivation for tourists to choose destinations. This is a unique addition to the tourist area.

Keywords: Tourism, Destination, Corum, Culinary Culture

1. Giriş

Beslenme her canlı için yaşamını sürdürmesi adına bir gerekliliktir. Acıkma ihtiyacı ile ortaya çıkar ve her seferinde yenilerine gereksinim duyulması ile devam eder. Bu ihtiyacın giderilmesi ya da giderilmemesi fizyolojik, psikolojik ve sosyal dengelerin bozulmasına neden olabilmektedir (Yamakoğlu 2001: 233-234).

Yemek yeme sadece biyolojik ihtiyaçların giderildiği bir olay olarak görmemek gerekir. Çünkü insan sosyal bir varlıktır ve yemek yeme eylemi süresince birbirleri ile sohbet ettikleri, mutluluklarını ya da üzüntülerini paylaştıkları yani kısacası sosyal ihtiyaçlarını karşıladıkları bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Her toplum farklı kültüre sahiptir. Bu yüzden her kültüre ait farklı mutfak kültüründen söz edebiliriz (Ciğerim 2001: 49).

Beslenme kültürünü oluşturan unsurlardan olan, bir yöreye ait davranış kalıpları ve buna yönelik uygulamaları, mutfağın şekillenmesinde oldukça önemlidir. Ülkemiz mutfağı da bu anlamda oldukça zengin bir yelpazeye sahip olduğundan, dünya mutfakları arasında yerini almıştır (Sürücüoğlu 2001: 166, Akın ve ark. 2015).

Anadolu, tarih öncesi dönemden yakın çağlara kadar her dönemde uygarlık tarihinin önemli bir parçası olmuş, çok sayıda kültürü içinde barındırmıştır. Bu kültürlerden en önemlilerinden bir tanesi Çorum ilimizdir. Çorum ili, İç Anadolu'nun kuzeyi ile Orta Karadeniz bölgesinin iç kısımlarında yer almaktadır (Harita 1). İnsanlık tarihi açısından Çorum bölgesinde en eski yerleşim Kalkolitik Çağ'a aittir (M.Ö.6000-3000). Eski Tunç Çağında Anadolu'nun bu gün için bilinen adı "Hatti Ülkesi" idi. M.Ö. 2000'den itibaren Anadolu'ya gelen Hititler de yeni yurtlarından bahsederken "Hatti Ülkesi" ismini kullanmışlardır.

Hatti dili konuşanlar, Hititlerden önce, Anadolu'nun sakinleriydi ve yüksek kültürün sahipleriydi. Çorum, Hititlerden sonra Frig, Roma ve Bizans hâkimiyetine girmiştir (T.C Çorum Valiliği 2013). Çorum ilimiz bu tarihi ve kültürel değerleriyle eşsiz bir açık hava müzesi niteliğindedir.

Hititler koyun ve keçi etinin yanı sıra bu hayvanların sütünden, iç yağdan, kemik iliklerinden ve iç organlarından besleniyorlardı. Etlerini ve sakatatlarını içine çeşitli baharatlar katarak ekme üzerine koyarak yedikleri metinlerden anlaşılmaktadır. Bu yiyecekler bugün Arap ve Türk mutfağında yağlı etin altına serilen pideleri anımsatır (Ünal 2007).

Hitit metinlerinde hububat listelerinde: arpa, kızılca buğday, çavdar, fasulye, bakla, mercimek gibi tahıllara rastlanmıştır. Hitit metinlerinden, koyun ve keçi etini ve sakatatlarını baharat katarak ekme üzerine koyup yedikleri anlaşılmaktadır.

Çorum'da özel günlerde, kutlamalarda, yöresel ve ailesel törenlerde ve şenliklerde yapılarak ayrı bir anlam kazanan yemeklerin çeşitliliği yöreden yöreye çeşitlilik göstermektedir. Günümüz Çorum mutfak kültüründe yemekleri; çorbalar, et yemekleri, kebaplar, tavuk yemekleri, dolmalar, pilavlar, köfteler, hamur işleri, tatlılar, salamura yiyecekler olarak

bölmelere ayırmak mümkündür. Çorbalardan en fazla bilineni olan yarma aşısı, yörede tarlaları koruduğu düşünülen ‘‘üçük’’ isimli bir ruhun tarla duasından gelmektedir. Yarma aşısı çorbası hem düğün çorbasıdır hem de halkın lokantalarda içebileceği ve hastalanan kimselere içine limon sıkılarak da içirilen bir yemektir. Yarma aşısı dışında Çorum mutfak kültüründe kıtır düğün çorbası, helle aşısı (bulamaç aşısı), İskilip tarhanası ve çatal aşısı da sıklıkla tüketilmektedir. Et yemeklerinde İskilip çoban kavurması, düğün, nişan ve panayır gibi özel günlerde vazgeçilmez lezzetlerdendir. Bu yemek İskilip lokantalarında da sıklıkla bulunabilecek yemeklerdendir. Bu yemek haricinde yırtma, keşkek ve kirli sac Çorum’a özgü et yemeklerindedir. Kargı sırık kebabı Çorum’un Kargı ilçesinden ismini alan ve yapılışı hem zahmetli hem de maliyetli olan kebab yemeğidir. Kargı sırık kebabı her yıl Kasım ayının ilk haftasında yapılan ve gelenekselleşen ‘‘Kargı Panayırı’’nda gelen misafirlere sunulmaktadır. İki hafta süren panayırda 70-80 arasında kuzu veya oğlak kebab yapımında kullanılmaktadır. Kendine has bir hikayesi de olan kebabın yapımı yaklaşık iki gün sürmektedir. Yöreye özgü kebablardan bir diğeri ise Tandır kebabıdır. Tavuk yemeklerinde arabaşısı tektir. Dolmalarda ise İskilip dolması ve Efelik dolması meşhurdur. Pilavlarda yaprak içi tek yöresel yemektir. Hamur işleri Çorum’un en iddialı olduğu ve mutfağında önemli bir yer tutan yemek türüdür. Bükme (Yanıç), hıngal, Osmancık böreği, katmer, Çorum mantısı ve Borhani başlıcalarıdır . Çorum’un tatlı kültürü de gelişmiştir. Karaçoval helvası, gül baklavası, puut ve kaygana tatlısı yöreye özgü önemli tatlılardandır. Salamura yiyeceklerin en önemlisi İskilip turşusudur. Bu turşunun özelliği kendine has turşu bidonlara kurulması ve içerisine konulan sebzelerin mevsiminde olmasıdır(Oğuz ve Keskin, 2005).

2. Küreselleşmenin Etkisi ve Yerel Mutfak

Gıda üzerinden beslenen bir küreselleşme imgesinden söz edilebilir. İnsanlar artık farklı yemek kültürlerini giderek daha da merak ediyorlar. Diğer yandan ziyaretçilerin isteklerine göre şekillenen yerel mutfak kültürünün bozulması gibi durumlarla karşılaşılabilir. Bu da ‘‘doğal ürün’’, ‘‘ yerel ürün’’ ya da ‘‘ekolojik ürün’’ olgularını ortaya çıkarmaktadır. Tüm bu süreç yemeğin küreselleşmesi kavramının yansımasıdır. Ortaya çıkan olumlu ya da olumsuz tüm sonuçların kaynağının da aynı olduğu unutulmamalıdır (Bin gör 2016: 75).

Turistik deneyimin en önemli unsurlarından birisi olan beslenme, turistik seyahat harcamalarında önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle turistlerin yerel yiyecek tüketimini etkileyen faktörlerin belirlenmesine odaklanan çalışmaların sayısının artması, turizmde yerel yiyeceğin önemine dikkat çekmektedir (Kodaş 2013: 52).

Dünya üzerinde farklı ülkelerde farklı beslenme alışkanlıkları göze çarpmaktadır. Bu farklılığın çok çeşitli nedenleri olabilir. Bunlardan bazıları şu şekilde sıralanabilir (Merdol 1998: 140) :

İklim: Bitki ve hayvanların yaşam döngüsü, içlerinde buldukları iklimden etkilenir. Bulunulan yerdeki havanın sıcaklık derecesi ve toprağın nem durumu gibi faktörler, ürünlerin çeşitli olması ve verimli olup olmaması üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

Coğrafik yapı: Bir bölgedeki ırmak, ova, dağ, göl, deniz gibi alanlar ürünlerin yetişip yetişmemesi üzerinde etkilidir.

Tarımsal kaynaklar: Ülkeler birbirlerinden tohum alarak besin çeşitliliği sağlamakla birlikte, kendi yerel bitki ve hayvan örüntüsü ile arasında daha sıkı bir bağ kurmuştur. Bu da zamanla yöre insanında alışkanlığa dönüşmektedir.

Gelenekler: Bir takım topluluklar çok çeşitli nedenlerde bazı besinleri tüketmezler. Bu konuda dışa kapalı olabildikleri gibi din de önemli bir etken olabilmektedir. Çünkü bazı dinlerin yasaklı yiyecekleri mevcuttur.

Ekonomik yapı ve politikalar: Bazen belirli ürünlerin üretimine ağırlık verilirken, bazen de daha çok para kazandıracak besin dışı maddelerin ekimine ağırlık verilir. Bu nedenle ülkelerin ekonomik durumu ve bu anlamda izlediği politikalar, besinlerin üretimi, dağıtımını ve depolanmasını etkilemektedir.

3. Yemek Kültürümüz İçerisinde Çorum Mutfağı

Ülkemizin Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının kavşak noktasında olması, yemek kültürümüze de yansımıştır. Zengin bir yemek kültürü ile bu sayede harmanlanmıştır.

Türkler Anadolu'ya yerleştiklerinde, önceden aynı topraklarda yaşayan kavimlerin yiyecek ve içecek kültürleri yöresel bir yapıya sahipti doğal olarak. Türklerin et ağırlıklı mutfağı ile yöresel unsurlar barındıran Anadolu mutfağı birbiriyle kaynaştı. Ege'nin balık ve zeytinyağı, güneysen şerbetli tatlılar ve Bizans'tan Roma mutfağı birbirinin içine girmiş oldu. Sonrasında imparatorluğun daha da genişlemesi ile Anadolu mutfağı iyice zenginleşmiş oldu.

Türklerin Orta Asya'daki yaşamlarında genellikle at, koyun, deve eti, kaymak, süt, peynir, yoğurt, içine bakliyat ekledikleri ayrandan oluşan yöresel gıdalarla sınırlı beslenme şekilleri vardı. Bal hariç ağır tatlı yemezler, dana eti çok tercih edilmez, çoğunlukla pastırma ve kavurma olarak tüketilirdi. Eti ise çevirme ve yahni olarak değerlendirirlerdi (Gürsoy 1995: 43).

Hititler döneminde, yoksul insanlar yetersiz ve düzenli olmayan bir beslenme şekline maruz kalmışlardır. Kral, imparator ya da üst düzey yöneticiler ellerindeki imkânlarla rağmen, aşçıların konuyla ilgili yeterli bilgiye sahip olmamalarından düzenli beslenememişlerdir (Akın ve Balıkçı 2018: 284). Hititler temel sorunlarından biri olan karnını doyurma ihtiyacı için avlanmakla kalmayıp sebze ve tahıl yetiştirmek gibi uğraşlar edinmişlerdir. Yılın kurak geçtiği zamanlarda ya da kıtlık dönemlerinde, yiyecek bulmak için savaşım mücadelesi etmişlerdir (Sandıkçıoğlu 2007: 103).

Yöresel mutfak varlığını bir anlamda, geleneksel unsurlardan almaktadır. Bulunduğu yerdeki geleneksel alışkanlıklar, kendine özgü olan yemek pişirme şekilleri, ekonomik özellikleri gibi faktörler, yerel mutfağı şekillendiren faktörlerdir (Toygar ve Berkok 1998: 162).

Ülkemiz yiyeceklerini genel olarak gözden geçirirsek (Tezcan 1982: 114-115) :Türk yemeklerini etkileyen faktörler arasında göçebe yaşam tarzı ve tarımsal ekonomik yapıyı sayabiliriz. Ülkemizin coğrafi bölgelerine göre yemekler çeşitlilik göstermektedir. Sosyal yapı ve gelişimi, yemeklerdeki farklılaşma üzerinde etkilidir. Farklı kültürlerle olan karşılıklı etkileşim, yemek çeşitlerini şekillendirmiştir. Dini özelliklerimiz mutfağımızı etkilemiştir. Cinsel farklılaşma ile ilgili detaylar bir ölçüde beslenme alışkanlıklarında göze çarpmaktadır.

Türk mutfağı zaman içerisinde birçok değişme uğramıştır. Bunun nedenleri arasında (Toygar 1982: 157-159): Batı kültürüne yönelme, sanayileşme ve kentleşmenin etkisi, çalışma hayatında kadının yeri, okur-yazar oranındaki artış sayılabilir.

Ülkemizde çok çeşitli pişirme şekilleri vardır. Bu durum Türk kültürünün zenginliğinin bir göstergesidir ve bu zenginliği korumak, nesilden nesile devamını sağlamak, turizmin önemli bir parçasını oluşturmaktadır (Arlı 1982: 32).

Çorum yöre mutfağında önemli bir yeri olan bitkilerden biri madımadır. Meşe ormanlarında çıkan mantar da yine bu anlamda değerli bir besindir. Hafta sonları ve özellikle boş zamanlarda yüzlerce insan, mantar toplamak için meşe ormanlarına gitmektedir. Yöre halkı dışında yakın il ve ilçelerden de mantar toplamak için gelen ziyaretçileri görmek mümkündür. Tamamen doğal olan bu mantarlar hemen bulunan yerde, közlenerek pişirilmektedir. Bu durum artık yöre halkı tarafından vazgeçilmez bir damak tadı olarak yerini almıştır. Baharda gelen göçmen kuşlar, kelebekler ve tarla kuşlarıyla birlikte, yöre eski Hitit Bahar Bayramı'nı kutluyormuşçasına bir görüntü sergiler (Çorum İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü 2012: 12).

Daha çok çocuklar tarafından yapılan Çiğdem Eğlenceleri kapsamında, çocuklar bahar döneminde kırlarda çiğdem toplayıp bir çocuğun evinde bulgur pilavı içerisinde pişirilir. Çiğdem sarı çiçekleri ve kök yumruları da eklendiğinden bulgur pilavına farklı bir lezzet kattığı bilinmektedir. Pilav piştikten sonra çocuklar bu lezzetli yemeği kırlara götürüp orada yemektirler (Nahya 1982: 193).

Yekbas Beldesine bağlı Höke Bağları'nın geçmişi Hititlere dek uzandığı bilinmektedir. Burada yetişen doğal üzümlerden yapılan pekmez lezzeti ile ünlüdür. Eski zamanlarda bu alanda bağ bozumu etkinlikleri yapıldığı bilinmektedir. Yine o dönemlerde bu etkinlikler kapsamında cirit müsabakaları da düzenlenmektedir (Çorum İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü 2012: 22).

Çorum'un yöresel yemekleri arasında Çatalaşı, Hingal, Erişte, Keşkek, Mimbar, Etlı Su Kabağı, Kuru Manti, Yoğurt Çorbası ve Baklava göze çarpmaktadır (Çorum İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü 2013).

Çorum ilinde en çok tüketilen tatlı türlerinin ve bunların besin değerlerinin araştırıldığı bir çalışmada, en çok tercih edilen tatlının baklava olduğu bilgisine ulaşılmıştır (Demircioğlu ve Bulduk 2001: 71).

Özellikle leblebisi ile ünlü olan Çorum ili yaklaşık yüze yakın yemek çeşidine sahiptir. Binlerce yıllık bir geçmişe sahip olan il, mayalı yarıç, cızlak, , söbelek dolması, kömbe, oğmaç, hingal, haşhaşlı çörek, borhani, helise, çullama, madımak, tirit, İskilip dolması, kuru mantı, keşkek, kara çuval helvası, hedik, teltel, has baklava, malak ve hasıda gibi daha birçok yemek çeşidine sahiptir (Çorum İli Doğa Turizmi Master Planı 2013-2023: 127).

İçeriği ile bir ilke imza atan Kızılırmak Havzası Çorum Gastronomi ve Yürüyüş Rotası projesi, Kızılırmak havzası üzerindeki yerleşim birimlerinin kültürel, tarihsel ve doğal güzelliklerinin ile geleneksel ve kendine özgü yemek kültürünün birleştiği bir turizm çalışmasıdır. Çorum'un tarihi güzelliklerini görmek isteyenleri ise 359 kilometrelik Kültür Yolu güzergahı beklemektedir. Buna göre Hattuşa, Yazılıkaya, Alacahöyük, Çorum Müzesi ve saat kulesi, Kapılıkaya, Osmançık Koyunbaba Köprüsü ile Kandiba Kalesi, Kargı Hacıhamza Kalesi ve Camisi, İskilip Kalesi ve Kaya Mezarları, Uğurludağ Resuloğlu ören yeri ve Sungurlu saat kulesi gibi ziyaret noktalarını görme imkanı yanında çatal aş, bulgur aş, madımak, keşkek, toyga aş, kurutulmuş fasulye kavurması, haşhaşlı katmer, erişte, yarıç, cızlak, oğmaç, hingal, İskilip dolması, hedik, gül burma, hasıda ve karaçuval helvası gibi yöresel lezzetleri de tatma fırsatı da sunulmaktadır (Çorum İli Doğa Turizmi Master Planı 2013-2023: 165-166).

Çorum mutfağı yaklaşık 8 bin yıllık bir geçmişe sahiptir. Yemekleri yanında leblebisi ile de önemli bir ekonomik ürüne sahiptir. Başta Almanya olmak üzere Avrupa'nın birçok ülkesinin yanında Avustralya, Amerika, Kanada ve bazı Asya ülkelerine de ihraç edilmektedir. Hamur işi yemeklerinin yanı sıra sebze ve et yemekleri ile de ünlüdür. Özellikle İskilip Dolması ve Kargı tulumu ciddi bir uğraş isteyen yemeklerden birkaçıdır. İskilip dolması pişirme tekniği nedeniyle kapağı yalnızca bir kez açılabilen ve beceri gerektiren bir yemektir. Kargı tulumu ise yaylalarda mayıs ayında başlayıp eylül sonuna dek süren bir peynirdir. Bu iki yiyecek yaygın olarak yapılan yerin adıyla anılmaktadır (Aras 2012: 257).

Çorum'un özel günlere ait yemekleri şu şekildedir (Halıcı 2012: 259): *Günlük Öğünler* eski zamanlarda günümüze Çorum ilinde üç öğün yemek yenilmektedir. *Sabah* yaz döneminde, eskiden yoğurt çorbası, yumurtalı fasulye kavurması, patlıcan közlemesi; günümüzde bunlar yenilse de peynir, tereyağı, reçel, zeytin, çay da kahvaltı öğününün başını çekmektedir. Kış mevsiminde sütü yarma çorbası, hamur çorbası, çatal çorba içildikten sonra üzerine pekmezli ayva, kabak, patlıcan, kayısı, elma reçelleri yenilmekte olduğu bilinmektedir. Günümüzde yaz mevsiminde kahvaltıda sucuk ve pastırma da yenilmektedir. *Öğlen* evde ne varsa, akşamdan kalanlar yenilmektedir. Bunun nedeni erkeklerin öğlen eve gelmemesidir. Yaz mevsiminde fasulye, kabak kavurmaları, kışın ise kuymak, dürüm, pekmezli dürüm, kuru veya kızartma mantı gibi yemekler yapılmaktadır. *Akşam* az önceki durumun tersine erkekler eve geldiği için yaz ve kış mevsiminde mutlaka etli yemekler yapılmaktadır. Yazın patlıcan tavası, salatası, su böreği, tatlı gibi yemekler; kışın ise yine erkeklerin sevdiği en ağır yemekler akşam öğününde yer almaktadır. *Yatsılık* yazın pek yapılan bir öğün değildir. Meyve tercih edilebilir. Kışın ise turşu, pastırma, çemen, kuymak, peynir, yufka, reçel bu öğünde yenilen yiyecekler arasındadır.

Çorum İli Doğa Turizmi Master Planı (2013- 2023) dâhilindeki Kızılırmak Havzası Çorum Gastronomi ve Yürüyüş Rotası (395 km) projesinde belirtilen rotalarda tadılması için yöresel yemekler Tablo 1’de şu şekilde önerilmektedir:

Önerilen bu kültür yolunu takip edecek gezginler için farklı mutfak kültürleri ve tatları da deneyimleyecekleri açıktır.

KAYNAKÇA

Akın, Galip., Balıkçı, Esra. (2018). Anadolu’nun Gizemli İmparatorluğu Hititlerde Beslenme ve Mutfak Kültürü, Journal of Tourism and Gastronomy Studies, 6/Special issue3 (2018) 275-284

Akın, G.,Özkoçak, V. ve Gültekin, T. (2015). Geçmişten Günümüze Geleneksel Anadolu Mutfak Kültürünün Gelişimi.Ankara Üniversitesi, Dil Ve Tarih – Coğrafya Fakültesi, Ankara, 33-51.

Aras, Ayşe Nilhan. (2012). Anadolu Mutfak Kültüründe Hititlerden Günümüze Çorum Mutfağı, Çorum ve Kültür, Çorum Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları: 9, ss 257-258

Arlı, Mine. (1982). Türk Mutfağına Genel Bir Bakış, Türk Mutfağı Sempozyumu Bildirileri, Kültür ve Turizm Bakanlığı, MİFAD Yayınları:41, Seminer, Kongre Bildirileri Dizisi: 12. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, ss 19-33.

Bingör, Banu. (2016). Küreselleşmenin Yemek Kültürüne Etkileri, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

Çiğirim, Nevin. (2001). Batı ve Türk Mutfağı’nın Gelişimi, Etkileşimi ve Yiyecek-İçecek Hizmetlerinde Türk Mutfağının Yerine Bir Bakış, Türk Mutfak Kültürü Üzerine Araştırmalar 2000, Yayına Hazırlayan: Kamil Toygar, Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayın No:28, Ankara: Takav Matbaası ss: 49-61

Çorum İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2012). Barış Şehri Çorum, Çorum İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayını-7, Çorum

Çorum İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2013). Zamana Direnen Hattuşa, Çorum İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayını-7, Çorum

Çorum İli Doğa Turizmi Master Planı, 2103-2023 <http://kentarsivi.corum.bel.tr/wp-content/uploads/2017/12/%C3%87ORUM-%C4%B0L%C4%B0-DO%C4%9EA-TUR%C4%B0ZM%C4%B0-MASTER-PLANI.pdf>, Erişim Tarihi: 01.08.2018

Demircioğlu, Yasemin., Bulduk, Sıdıka. (2001). Çorum İlinde En Çok Tüketilen Tatlı Türleri ve Bu Tatlıların Besin Değeri Üzerine Bir Araştırma, Türk Mutfak Kültürü Üzerine Araştırmalar 2000, Yayına Hazırlayan: Kamil Toygar, Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayın No:28, Ankara: Takav Matbaası ss: 63-71

- Gürsoy, Deniz. (1995). Yemek ve Yemekçiliğin Evrimi, İstanbul: Kurtiş Matbaacılık
- Halicı, Nevin. (2012). Çorum'da Özel Gün Yemekleri, Çorum ve Kültür, Çorum Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları: 9, ss 259-263
- Kodaş, Davut. (2013). Yerli Ziyaretçilerin Yerel Yiyecek Tüketim Güdülerinin Belirlenmesi: Beypazarı Örneği, , Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir
- Merdol, Türkan Kutluay (1998). Tarihten Günümüze Toplumlar ve Beslenme Alışkanlıkları, Türk Mutfak Kültürü Üzerine Araştırmalar 1998, Yayına Hazırlayan: Kamil Toygar, Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayın No:22, Ankara: Takav Matbaası, ss: 135-143
- Nahya, Zümrüt. (1982). Özel Gün Yemekleri, Türk Mutfağı Sempozyumu Bildirileri, Kültür ve Turizm Bakanlığı, MİFAD Yayınları:41, Seminer, Kongre Bildirileri Dizisi: 12. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, ss 189-197.
- Oğuz M.Ö, Keskin S, (2005). 2005 Yılında Çorum'da Derlenen İmgesel yemekler, Hitit Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Halkbilimi Topluluğu Yayını:10. Çorum.
- Sandıkçioğlu, Tolunay. (2007). Hititler Döneminde Beslenme ve Yeme-İçme Alışkanlıkları, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara
- Sürücüoğlu, Metin Saip. (2001). Türk Dünyasındaki Bazı Ülkelerin Mutfak Kültürleri Üzerine Bir Araştırma, Türk Mutfak Kültürü Üzerine Araştırmalar 2000, Yayına Hazırlayan: Kamil Toygar, Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayın No:28, Ankara: Takav Matbaası ss: 139-167
- T.C. Çorum Valiliği, (2013).Çorum Kültür Turizmi, Çorum İl Özel İdaresi, Çorum.
- Tezcan, Mahmut. (1982), Türklerde Yemek Yeme Alışkanlıkları ve Buna İlişkin Davranış Kalıpları, Türk Mutfağı Sempozyumu Bildirileri, Kültür ve Turizm Bakanlığı, MİFAD Yayınları:41, Seminer, Kongre Bildirileri Dizisi: 12. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi. Ss 113-132.
- Toygar, Kamil. (1982), Değişen Türk Mutfağı, Türk Mutfağı Sempozyumu Bildirileri, Kültür ve Turizm Bakanlığı, MİFAD Yayınları:41, Seminer, Kongre Bildirileri Dizisi: 12. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi. ss 153-160.
- Toygar, Kamil., Berkok, Nimet. (1998). Yöresel Mutfak Etnoğrafyası Üzerine Notlar, Türk Mutfak Kültürü Üzerine Araştırmalar 1998, Yayına Hazırlayan: Kamil Toygar, Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayın No:22, Ankara: Takav Matbaası, ss: 161-170
- Ünal Ahmet; Anadolu' nun En Eski Yemekleri. (2007). Hititler ve Çağdaş Toplumlarda Mutfak Kültürü, Homer Kitabevi
- Yamakoğlu, Cihan. (2001). Din ve Geleneklere Bağlı Beslenme, Türk Mutfak Kültürü Üzerine Araştırmalar 2000, Yayına Hazırlayan: Kamil Toygar, Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayın No:28, Ankara: Takav Matbaası ss: 233-253

Şekil 1: Çorum İl Konumu

Tablo 1: Çorum Valiliği İl Kültür Müdür ve Turizm Müdürlüğünce Önerilen Çorum Kültür Yolu İçin Uyarlanan Yöresel Mutfak Deneyimleri

Gastronomi Durağı	Yöresel Lezzet (ler)
<ul style="list-style-type: none">Hattuşa	<ul style="list-style-type: none">MantıGüveç (Çömlekte)Etlı,Patlıcanlı Oturtma
<ul style="list-style-type: none">Yazılıkaya/KapalıkayaAlacahöyük	<ul style="list-style-type: none">Saç KavurmaHinga
<ul style="list-style-type: none">Gölpınar Barajı	<ul style="list-style-type: none">KatmerSulu MantıÇorum Köftesi
<ul style="list-style-type: none">Çorum merkez	<ul style="list-style-type: none">Çorum MantısıÇatal AşıÇorum Baklavası (Gül Burma)
<ul style="list-style-type: none">Kargı	<ul style="list-style-type: none">Sırık Kebabı
<ul style="list-style-type: none">Osmancık	<ul style="list-style-type: none">Cevizli ÇörekKeşkekSu Kabağı
<ul style="list-style-type: none">Mecitözü	<ul style="list-style-type: none">Keşkek
<ul style="list-style-type: none">Saraycık	<ul style="list-style-type: none">Tandır Kebabı
<ul style="list-style-type: none">Evlik	<ul style="list-style-type: none">Ayvalı Yahni
<ul style="list-style-type: none">Akşemsettin Türbesi	<ul style="list-style-type: none">Yırtma

<ul style="list-style-type: none">• Çomu Anıt Ağaçlar	<ul style="list-style-type: none">• Keşkek• Çorum Mantısı• Katmer
<ul style="list-style-type: none">• İskilip	<ul style="list-style-type: none">• İskilip Dolması• Su Kabağı• Keşkek
<ul style="list-style-type: none">• Obruk Baraj Gölü	<ul style="list-style-type: none">• Tarhana Çorbası• Tandır Kebabı• Sırık Kebabı
<ul style="list-style-type: none">• Uğurludağ• Resuloğlu	<ul style="list-style-type: none">• Katmer• Bükme• Sirke Salatası
<ul style="list-style-type: none">• Hüseyindedede• Sungurlu	<ul style="list-style-type: none">• Çökelek• Sündürme
	<ul style="list-style-type: none">• Keşkek (Tavuklu)
	<ul style="list-style-type: none">• Yeşil Fasulye Kavurması• Bükme

Rize’de Çalışan Futbol Antrenörlerinin Öfke Düzeylerinin Araştırılması

İmdat ÇAKIR¹, Arslan KALKAVAN¹, Halil İbrahim ÇAKIR¹, Melike ÇAKIR²

¹ Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Rize

² Trabzon Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Trabzon

Öz

Araştırmanın amacı Türkiye Futbol Antrenörleri Derneği (TÜFAD) Rize şubesine bağlı futbol antrenörlerinin öfke düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından araştırılmasıdır. Araştırmaya 2017 yılında Rize TÜFAD’a bağlı toplam 70 gönüllü futbol antrenörü katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Spielberger (1983) tarafından geliştirilen, Türkçe uyarlaması Özer (1994) tarafından yapılan 34 madde ve dört alt boyuttan oluşan Sürekli öfke-Öfke Tarz ölçeği kullanılmıştır. İstatistik yöntem olarak verilerin öncelikle normallik dağılımına bakılmış ve yüzde dağılım bilgileri tanımlayıcı istatistikle (descriptive statistic) belirlenmiştir. Verilere normallik testi olarak Shapiro Wilks test yapılmış olup verilerin normal bir dağılıma sahip olduğu görülmüştür. Araştırmaya katılan antrenörlerin eğitim durumu, antrenörlük lisansı, antrenörlük yaptığı lig ve antrenörlük yaptığı takım düzeylerine göre öfke puanlarının karşılaştırılmasında $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde bağımsız örneklem T testi (Independent Samples T Test) yapılmıştır. Antrenörlerin yaşa göre öfke puanlarının karşılaştırılmasında ise $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde tek yönlü varyans analizi testi (One Way Anova) uygulanmıştır. Sonuç olarak antrenörlerin sürekli öfke, içe yönelik öfke, dışa yönelik öfke ve öfke kontrol puanlarında yaş, eğitim durumu, antrenörlük lisansı, antrenörlük yaptığı lig ve antrenörlük yaptığı lig düzeyine göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Antrenör, Futbol, Öfke

Investigation of Anger Level of Working Football Coach in Rize

Abstract

The purpose of the Football Coaches Association of Turkey Research (TÜFAD) branch members of Rize football coach is to investigate the anger levels in terms of various variables. A total of 70 volunteer football coaches in Rize TÜFAD participated to the study in 2017. In this study, the trait anger-anger style scale, consisting of 34 items and four sub-dimensions, which were developed by Spielberger (1983) and developed by Özer (1994), were used. As a statistical method, the data were firstly analyzed and the percentage distribution information was determined with descriptive statistic. Shapiro Wilks Test was performed and the data were found to have a normal distribution. According to the trainer status of the coaches who participated in the study, coach scores, the league and the coaching teams was performed $\alpha=0,05$ significance level which determined by independent samples T-test. In addition to that to comparing the anger scores of the coaches by their ages have $\alpha=0,05$ meaningfulness level determined by One-way analysis of variance (One Way Anova). As a result, it was seen that there was no significant difference between trainee's trait anger, inward anger, outward anger and anger control scores according to age, educational status, coaching license, the league and coaching league.

Keywords: Coach, Football, Anger

1. Giriş

Antrenör sporcunun başarısı için spor becerileri ve strateji ile gelişimini sağlayan kişidir. Antrenör sporcuların ferdi ve toplu olarak, uluslararası kural ve tekniklere uygun olarak eğitilmesini sağlayan, oyunun esaslarını, teknik prensiplerini ve kurallarını öğreten ve alanındaki gelişmeleri takip eden kişidir. Antrenör oyuncuları yapılacak müsabakalara ve turnuvalara hazırlayan, antrenmanlarda amatör veya profesyonel tüm sporcuların, zaman, mekan, donanım, teknik, taktik gibi değişkenleri de göz önüne alarak yeterli düzeye çıkarmakla yükümlü olan kişidir.

Ayrıca bunların yanında; dürüst, sabırlı, çalışkan, iyi niyetli, güven verici, tutarlı, yapıcı, üretici, yenilikçi ve hoşgörü sahibi olması Antrenörlüğün olmazsa olmazlarından. Takım antrenörü mesleği gereği çoğu zaman stres içindedir. Bunda da oyun öncesi uykuda ve daha sonra maç içinde strese maruz kalmalarına imkan verecek ortamın oluşu önemlidir. Antrenörün müsabaka öncesinde 130 atım/dk. olan nabızları müsabakada 160-180 atım/dk. yükseldiği bilinmektedir. Bu stres ilerisi için bir takım problemlere neden olabilmektedir.

Antrenörün öfke kontrolü ve öfke ifade tarzı madden ve manen çok büyük yatırımların yapıldığı ve beklentilerin olduğu futbol oyununun öncesi, esnası ve sonrasında ortaya çıkabilecek olumlu/olumsuz sonuçlar açısından bütün paydaşlar için çok büyük öneme sahiptir. Öfke, fizyolojik ve bilişsel faktörlerden etkilenen duygusal bir durumdur (Rose ve West,1999).

Öfkenin ifade edilme tarzı bireylere göre farklılık göstermektedir. Bu ifade tarzları içe yönelik, dışa yönelik ve öfke kontrolü şeklinde ölçülmektedir (Elkin ve Karadağlı, 2016). İçe yönelik öfke, öfke yaratan düşünce ve duyguları bastırma eğilimini; dışa yönelik öfke, çevredeki insanlara veya objelere yönelik saldırgan davranışlar gösterme eğilimini; öfke kontrolü ise, öfke yaşantısını veya öfkenin ifadesini kontrol edebilme yeteneğini yansıtmaktadır (Bridewell and Change, 1997).

Birçok kişisel ve sosyal problemin temelinde uygun şekilde ifade edilemeyen öfke vardır (Certel ve Bahadır, 2012). Öfke uygun şekilde ifade edilmediğinde, insanların öfkelenen kişiden uzaklaşmasına neden olur. Bu durumda öfkelenen kişide olumsuz duygu durumlarının oluşmasına sebebiyet verebilir (Balcıoğlu ve ark. 2016). Bu noktada önemli olan bireyin, doğru kişiye, doğru derecede, doğru zamanda, doğru amaçla ve doğru yolla öfkesini ifade edebilmesidir (Esentaş ve ark. 2017).

Bu bağlamda, şiddetin önlenmesi yaşam kalitesinin sağlanması için insanların öfkelerini kontrol altına almayı öğrenmesi ve öfkenin ortaya çıkmasında etkili olan faktörleri iyi analiz etmesi gerekmektedir. Bu çalışmada Rize’de Çalışan Futbol Antrenörlerinin Öfke Düzeylerinin Araştırılması ve öfke ifade tarzlarına yönelik seviyelerinin çeşitli boyutlarıyla ortaya konması amaçlanmıştır.

2. Materyal ve Metod

Evren

Araştırmanın evrenini 2018-2019 Futbol sezonu Rize TÜFAD antrenör gelişim seminerine katılan antrenörler oluşturmaktadır.

Örnekleme

Araştırmanın örneklemini ise Türkiye Futbol Antrenörleri Derneği Rize şubesine üye olan antrenörlerden 70 katılımcı oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Antrenörlerin kişisel bilgilerini elde etmek için araştırmacılar tarafından oluşturulan kişisel bilgi formu kullanılırken, öfke düzeylerini belirlemek için durumluluk ve süreklilik öfke ölçeği kullanılmıştır.

Sürekli Öfke-Öfke Tarz Ölçeği-SÖÖTÖ

Ölçeğin orijinali Spielberger (1983, The State Trait Anger Scale-STAS) tarafından geliştirilmiş, Türkçe uyarlaması ise Özer (1994) tarafından yapılmıştır. Ölçek dördümlü likert tipinde, dört alt boyutta (Sürekli Öfke, İçe Yönelik Öfke, Dışa Yönelik Öfke ve Öfke Kontrolü) toplam 34 maddeden oluşmaktadır. Sürekli öfke-öfke tarz ölçeğinden alınabilecek en düşük puan 8, en yüksek puan 40'tır. Sürekli Öfke Ölçeğinin güvenirlik katsayılarının .68 ile .84 arasında değiştiği görülmüştür. Alt ölçeklerin güvenirlik katsayıları ise Öfke-dışta .78, öfke-içte .62 ve öfke-kontrol .84 olarak hesaplanmıştır (Özer, 1994).

Protokol

2018-2019 Futbol sezonu antrenör gelişim seminerine katılan antrenörlere Sürekli Öfke- Öfke Tarzı Ölçeği gönüllü ve eksiksiz dolduran 70 futbol antrenörüne uygulandı.

İstatistik Yöntem

Antrenörlerden elde edilen verilere öncelikli olarak normallik testi uygulandı ve verilerin normal dağılıma sahip olduğu görüldü. Sonrasında $\alpha = 0.05$ anlamlılık düzeyinde ikili karşılaştırmalarda bağımsız iki grup için t-testi, üç ve üzeri karşılaştırmalarda tek yönlü anova testi uygulandı.

3. Bulgular

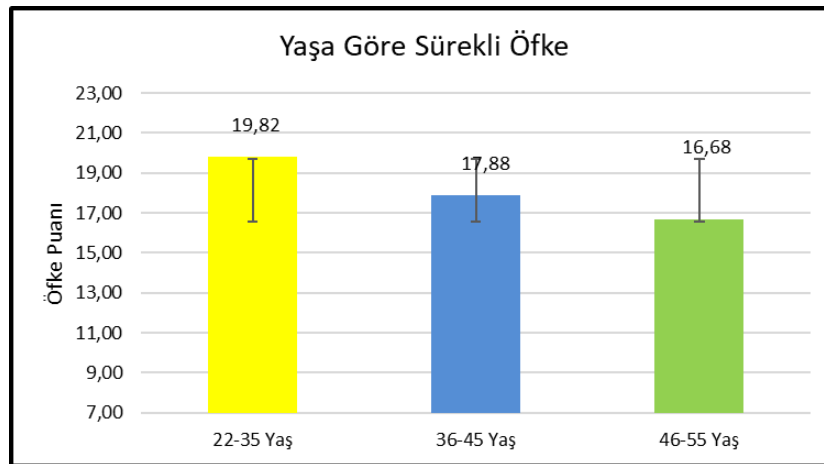
Grafik 1. Katılımcıların Genel Özellikleri

Grafik 1 incelendiğinde araştırmaya %48'i 46-55 yaş arasında olduğu, %81'i Amatör ligde antrenörlük yaptığı, %53'ünün ise Ortaöğretim mezunu olan antrenörler oluşturmaktadır.

Yaşa İlişkin Bulgular

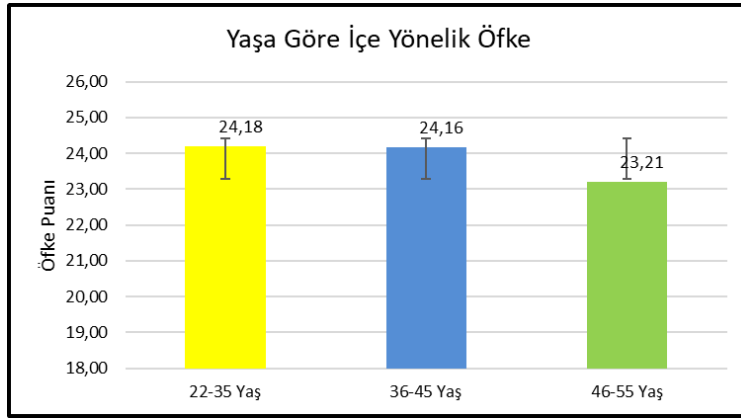
Grafik 2. Sürekli Öfke Alt Boyutuna Ait Olarak Yaşa İlişkin Bulgular

Yaşa bağlı olarak antrenörlerin Sürekli Öfke, İçe Yönelik Öfke, Dışa Yönelik Öfke ve Öfke Kontrol puanları arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde tek yönlü anova testi uygulandı.

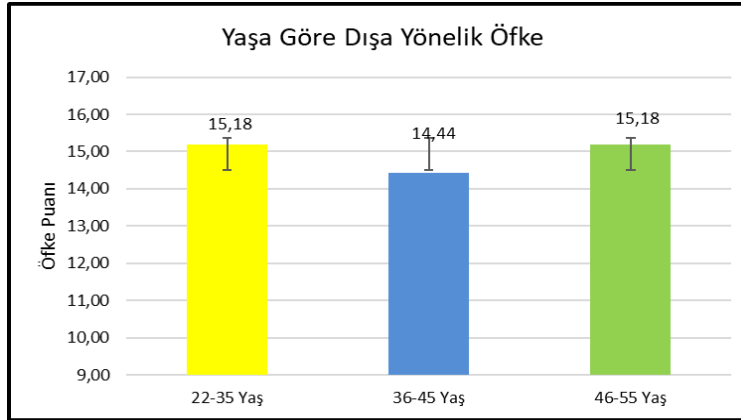
Test sonuçları yaşa bağlı olarak antrenörlerin sürekli öfke puanları arasındaki farkın önemli olmadığını gösterdi. ($f_{2,69}$; 2.171; $P>0.05$). Buna göre 22-35 Yaş (19.82 ± 5.05) antrenörlerin sürekli öfke puanları sırasıyla 36_45 yaş aralığındaki (17.88 ± 7.65) antrenörlerden ve 46_55 yaş aralığındaki (16.68 ± 5.20) antrenörlerden daha yüksek olmasına rağmen bu farklar istatistiki olarak manidar bulunmadı.

Grafik 3. İçe Yönelik Öfke Alt Boyutuna Ait Olarak Yaşa İlişkin Bulgular

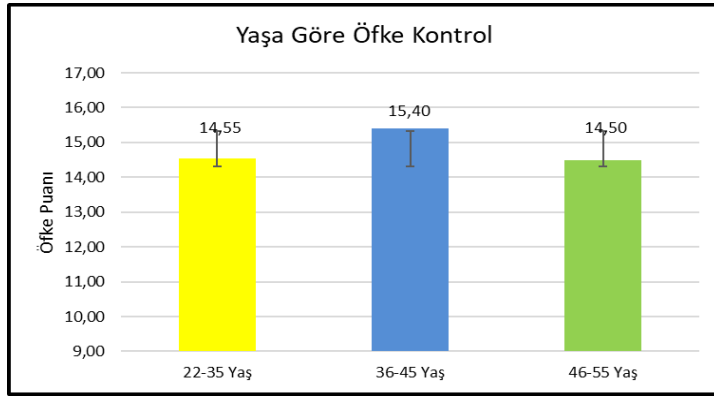
Test sonuçları yaşa bağlı olarak antrenörlerin içe yönelik öfke puanları arasındaki farkın önemli olmadığını gösterdi ($f_{2,69}$; 2.171; $P>0.05$). Buna göre 22-35 Yaş (24.18 ± 3.91) antrenörlerin içe yönelik öfke puanları sırasıyla 36_45 yaş aralığındaki (24.16 ± 3.81) antrenörlerden ve 46_55 yaş aralığındaki (23.21 ± 5.00) antrenörlerden daha yüksek olmasına rağmen bu farklar istatistiki olarak manidar bulunmadı.

Grafik 4. Dışa Yönelik Öfke Alt Boyutuna Ait Olarak Yaşa İlişkin Bulgular

Test sonuçları yaşa bağlı olarak antrenörlerin dışa yönelik öfke kontrolü puanları arasındaki farkın önemli olmadığını gösterdi ($f_{2,69}$; 2.171; $P>0.05$). Buna göre 22-35 Yaş (15.18 ± 2.82) antrenörlerin dışa yönelik öfke puanları sırasıyla 46_55 yaş aralığındaki (15.18 ± 4.06) antrenörlerden ve 36_45 yaş aralığındaki (14.44 ± 3.20) antrenörlerden daha yüksek olmasına rağmen bu farklar istatistiki olarak manidar bulunmadı.

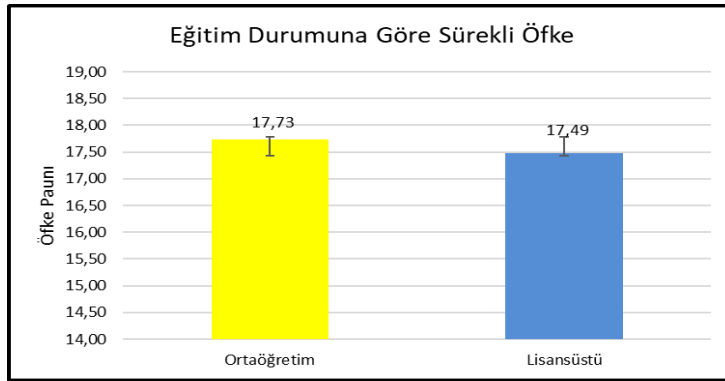
Grafik 5. Öfke Kontrol Alt Boyutuna Ait Olarak Yaşa İlişkin Bulgular

Test sonuçları yaşa bağlı olarak antrenörlerin yönelik öfke kontrolü puanları arasındaki farkın önemli olmadığını gösterdi ($f_{2,69}$; 2.171; $P>0.05$). Buna göre 36-45 Yaş (15.40 \pm 3.80) antrenörlerin öfke kontrolü puanları sırasıyla 22_35 yaş aralığındaki (14.55 \pm 2.73) antrenörlerden ve 46_55 yaş aralığındaki (14.50 \pm 3.95) antrenörlerden daha yüksek olmasına rağmen bu farklar istatistiki olarak manidar bulunmadı.

Eğitim Durumuna İlişkin Bulgular

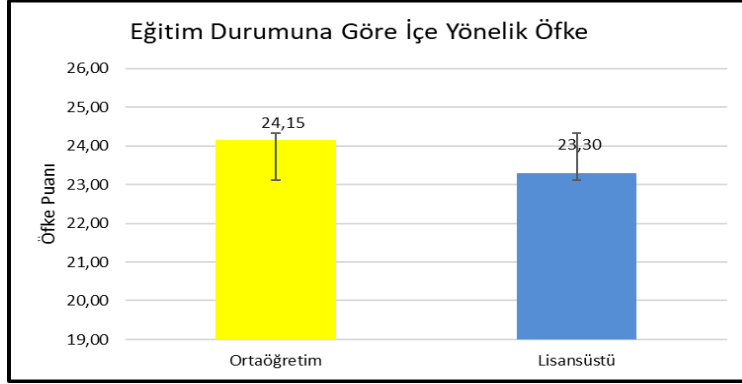
Grafik 6. Sürekli Öfke Alt Boyutuna Ait Olarak Eğitim Durumuna İlişkin Bulgular

Eğitim durumuna göre antrenörlerin Sürekli Öfke, İçe Yönelik Öfke, Dışa Yönelik Öfke ve Öfke Kontrol puanları arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde t-testi uygulandı.

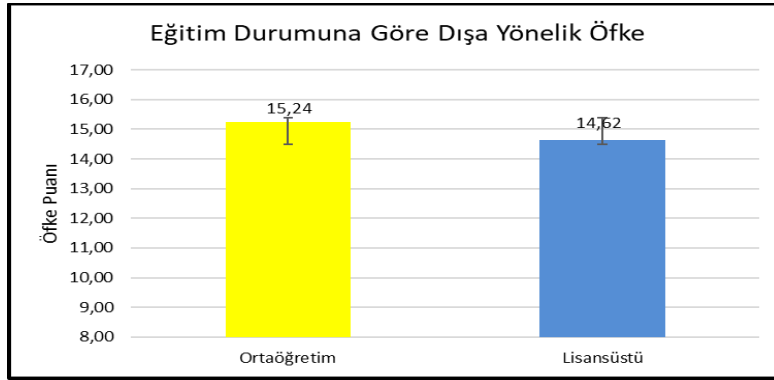
Test sonuçları eğitim durumuna göre antrenörlerin sürekli öfke puanları arasındaki farkın önemli olmadığını gösterdi ($t_{0,372}$; -0,337; $P>0,05$). Ortaöğretim mezunu antrenörlerin sürekli öfke puanları (17.73 \pm 6.41), Lisansüstü (17.49 \pm 6,06) antrenörlerden daha yüksek olmasına rağmen bu fark istatistiki olarak manidar bulunmadı.

Grafik 7. İçe Yönelik Öfke Alt Boyutuna Ait Olarak Eğitim Durumuna İlişkin Bulgular

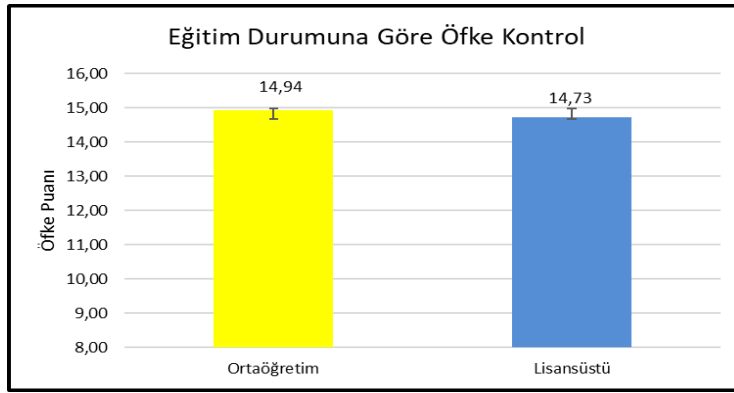
Test sonuçları eğitim durumuna göre öğrencilerin içe yönelik öfke puanları arasındaki farkın önemli olmadığını gösterdi ($t_{0,372}$; $-0,337$; $P>0,05$). Ortaöğretim mezunu antrenörlerin içe yönelik öfke puanları ($24,15 \pm 4,68$), Lisansüstü ($23,30 \pm 4,18$) antrenörlerden daha yüksek olmasına rağmen bu fark istatistiki olarak manidar bulunmadı.

Grafik 8. Dışa Yönelik Öfke Alt Boyutuna Ait Olarak Eğitim Durumuna İlişkin Bulgular

Test sonuçları eğitim durumuna göre antrenörlerin dışa yönelik öfke puanları arasındaki farkın önemli olmadığını gösterdi ($t_{0,372}$; $-0,337$; $P>0,05$). Ortaöğretim mezunu antrenörlerin dışa yönelik öfke puanları ($15,24 \pm 3,72$), Lisansüstü ($14,52 \pm 3,45$) antrenörlerden daha yüksek olmasına rağmen bu fark istatistiki olarak manidar bulunmadı.

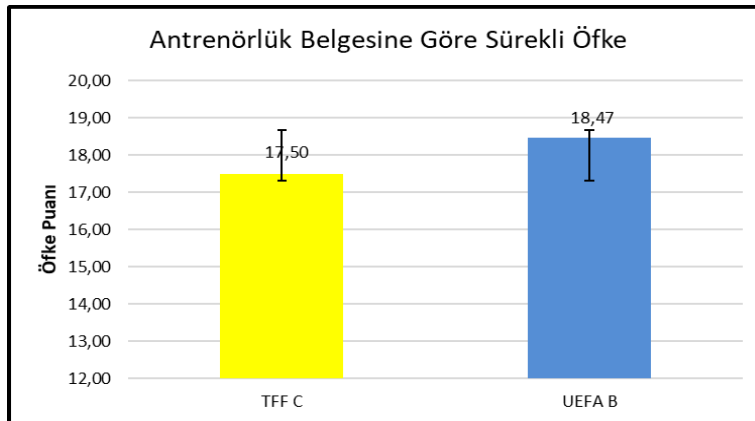
Grafik 9. Öfke Kontrol Alt Boyutuna Ait Olarak Eğitim Durumuna İlişkin Bulgular

Test sonuçları eğitim durumuna göre antrenörlerin öfke kontrolü puanları arasındaki farkın önemli olmadığını gösterdi ($t_{0,372}$; $-0,337$; $P>0,05$). Ortaöğretim mezunu antrenörlerin öfke kontrolü puanları ($14,94 \pm 3,61$), Lisansüstü ($14,73 \pm 3,84$) antrenörlerden daha yüksek olmasına rağmen bu fark istatistiki olarak manidar bulunmadı.

Antrenörlük Belgesine İlişkin Bulgular

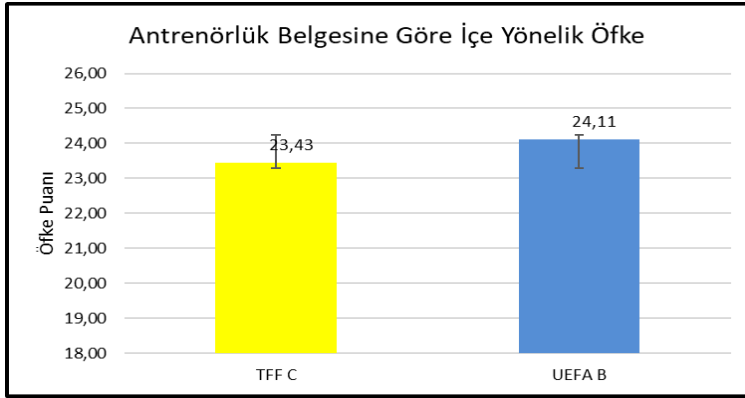
Grafik 10. Sürekli Öfke Alt Boyutuna Ait Olarak Antrenörlük Belgesine İlişkin Bulgular

Antrenörlük belgesine göre antrenörlerin Sürekli Öfke, İçerik Yönelik Öfke, Dışarı Yönelik Öfke ve Öfke Kontrolü puanları arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyinde t-testi uygulandı.

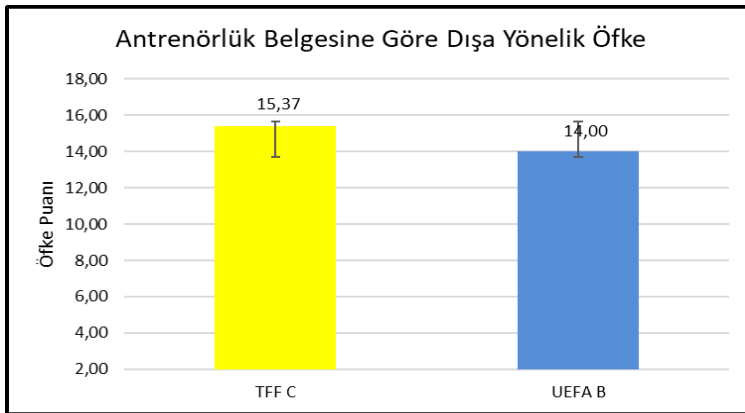
Test sonuçları antrenörlük belgesine göre antrenörlerin sürekli öfke puanları arasındaki farkın önemli olmadığını gösterdi ($t_{0,372}$; $-0,337$; $P>0,05$). UEFA B belgesi antrenörlerin sürekli öfke puanları ($18,47 \pm 7,41$), TFF C ($17,50 \pm 5,77$) antrenörlerden daha yüksek olmasına rağmen bu fark istatistiki olarak manidar bulunmadı.

Grafik 11. İçe Yönelik Öfke Alt Boyutuna Ait Olarak Antrenörlük Belgesine İlişkin Bulgular

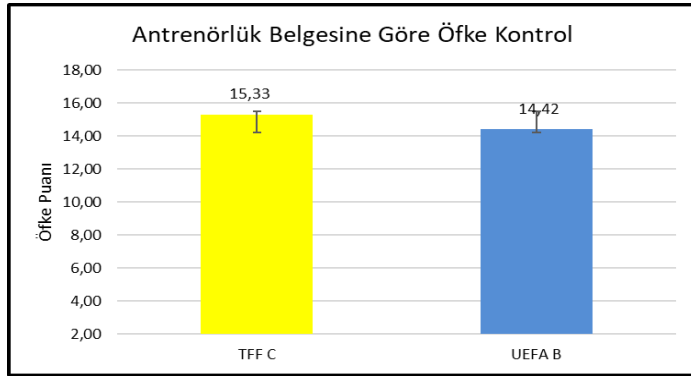
Test sonuçları antrenörlük belgesine göre antrenörlerin içe yönelik öfke puanları arasındaki farkın önemli olmadığını gösterdi ($t_{0,372}$; $-0,337$; $P>0,05$). UEFA B belgeli antrenörlerin içe yönelik öfke puanları ($24,11 \pm 4,85$), TFF C ($23,43 \pm 4,14$) antrenörlerden daha yüksek olmasına rağmen bu fark istatistiki olarak manidar bulunmadı.

Grafik 12. Dışa Yönelik Öfke Alt Boyutuna Ait Olarak Antrenörlük Belgesine İlişkin Bulgular

Test sonuçları antrenörlük belgesine göre antrenörlerin dışa yönelik öfke puanları arasındaki farkın önemli olmadığını gösterdi ($t_{0,372}$; $-0,337$; $P>0,05$). TFF C belgeli antrenörlerin dışa yönelik öfke puanları ($15,37 \pm 3,28$), UEFA B ($14,00 \pm 3,77$) antrenörlerden daha yüksek olmasına rağmen bu fark istatistiki olarak manidar bulunmadı.

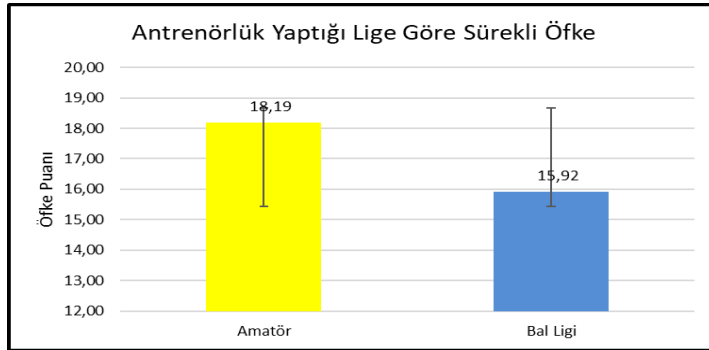
Grafik 13. Öfke Kontrol Alt Boyutuna Ait Olarak Antrenörlük Belgesine İlişkin Bulgular

Test sonuçları antrenörlük belgesine göre antrenörlerin öfke kontrolü puanları arasındaki farkın önemli olmadığını gösterdi ($t_{0,372}$; $-0,337$; $P>0,05$). TFF C belgeli antrenörlerin öfke kontrolü puanları ($15,33 \pm 3,18$), UEFA B ($14,42 \pm 4,56$) antrenörlerden daha yüksek olmasına rağmen bu fark istatistiki olarak manidar bulunmadı.

Antrenörlük Yaptığı Lige İlişkin Bulgular

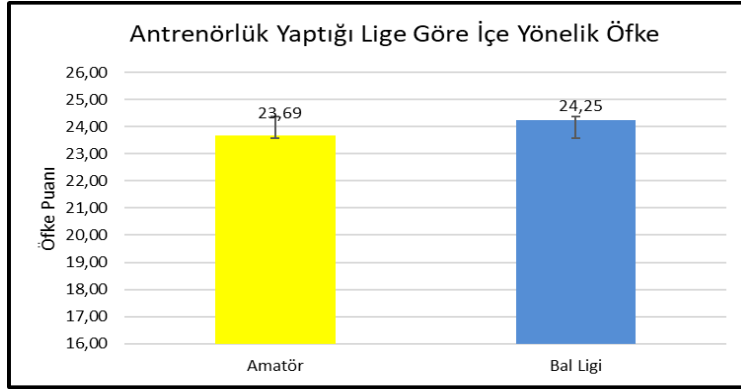
Grafik 14. Sürekli Öfke Alt Boyutuna Ait Olarak Antrenörlük Yaptığı Lige İlişkin Bulgular

Antrenörlük yaptığı lige göre antrenörlerin Sürekli Öfke, İçe Yönelik Öfke, Dışa Yönelik Öfke ve Öfke Kontrol puanları arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyinde t-testi uygulandı.

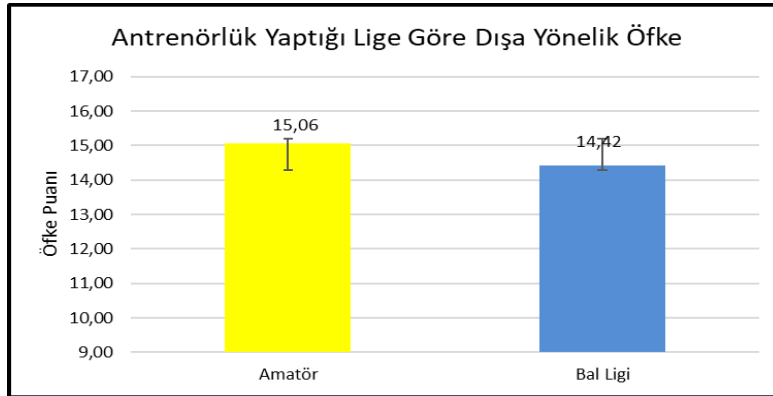
Test sonuçları antrenörlük yaptığı lige göre antrenörlerin sürekli öfke puanları arasındaki farkın önemli olmadığını gösterdi ($t_{0,372}$; $-0,337$; $P>0,05$). Amatör Ligdeki antrenörlerin sürekli öfke puanları ($18,19 \pm 6,79$), Bal Ligindeki ($15,92 \pm 3,44$) antrenörlerden daha yüksek olmasına rağmen bu fark istatistiki olarak manidar bulunmadı.

Grafik 15. İçe Yönelik Öfke Alt Boyutuna Ait Olarak Antrenörlük Yaptığı Lige İlişkin Bulgular

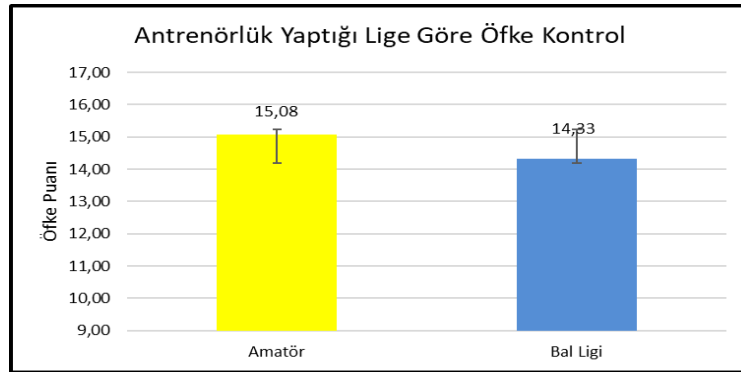
Test sonuçları antrenörlük yaptığı lige göre antrenörlerin içe yönelik öfke puanları arasındaki farkın önemli olmadığını gösterdi ($t_{0,372}$; $-0,337$; $P>0,05$). Bal Ligindeki antrenörlerin içe yönelik öfke puanları ($24,25 \pm 4,51$), Amatör Ligdeki ($23,69 \pm 4,17$) antrenörlerden daha yüksek olmasına rağmen bu fark istatistiki olarak manidar bulunmadı.

Grafik 16. Dışa Yönelik Öfke Alt Boyutuna Ait Olarak Antrenörlük Yaptığı Lige İlişkin Bulgular

Test sonuçları antrenörlük yaptığı lige göre antrenörlerin dışa yönelik öfke puanları arasındaki farkın önemli olmadığını gösterdi ($t_{0,372}$; $-0,337$; $P>0,05$). Amatör Ligdeki antrenörlerin dışa yönelik öfke puanları ($15,06 \pm 3,32$), Bal Ligindeki ($14,42 \pm 3,47$) antrenörlerden daha yüksek olmasına rağmen bu fark istatistiki olarak manidar bulunmadı.

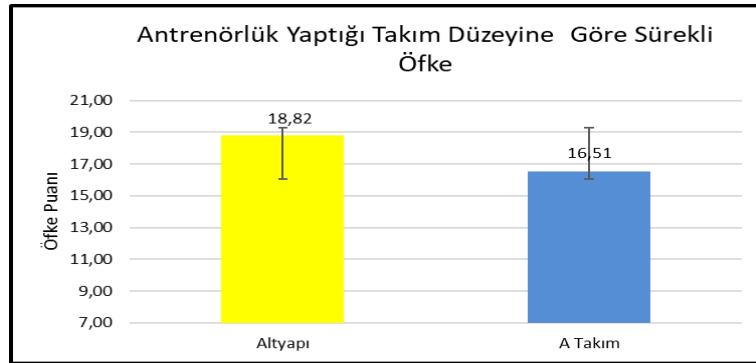
Grafik 17. Öfke Kontrol Alt Boyutuna Ait Olarak Antrenörlük Yaptığı Lige İlişkin Bulgular

Test sonuçları antrenörlük yaptığı lige göre antrenörlerin öfke kontrolü puanları arasındaki farkın önemli olmadığını gösterdi ($t_{0,372}$; $-0,337$; $P>0,05$). Amatör Ligdeki antrenörlerin öfke kontrolü puanları ($15,08 \pm 3,32$), Bal Ligindeki ($14,33 \pm 3,67$) antrenörlerden daha yüksek olmasına rağmen bu fark istatistiki olarak manidar bulunmadı.

Antrenörlük Yaptığı Takım Düzeyine İlişkin Bulgular

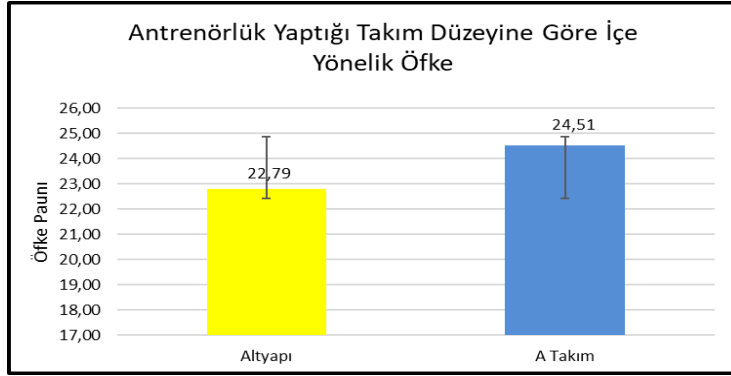
Grafik 18. Sürekli Öfke Alt Boyutuna Ait Olarak Antrenörlük Yaptığı Takım Düzeyine İlişkin Bulgular

Antrenörlük yaptığı takım düzeyine göre antrenörlerin Sürekli Öfke, İçe Yönelik Öfke, Dışa Yönelik Öfke ve Öfke Kontrol puanları arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyinde t-testi uygulandı.

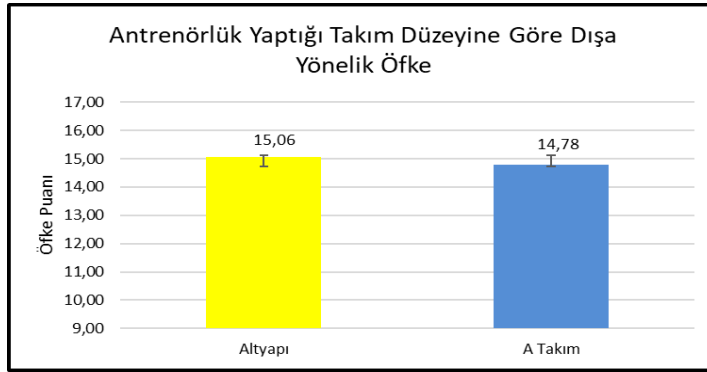
Test sonuçları antrenörlük yaptığı takım düzeyine göre antrenörlerin sürekli öfke puanları arasındaki farkın önemli olmadığını gösterdi ($t_{0,372}$; $-0,337$; $P>0,05$). Altyapı düzeyindeki antrenörlerin sürekli öfke puanları ($18,82 \pm 7,54$), A Takım düzeyindeki ($16,51 \pm 4,50$) antrenörlerden daha yüksek olmasına rağmen bu fark istatistiki olarak manidar bulunmadı.

Grafik 19. İçe Yönelik Öfke Alt Boyutuna Ait Olarak Antrenörlük Yaptığı Takım Düzeyine İlişkin Bulgular

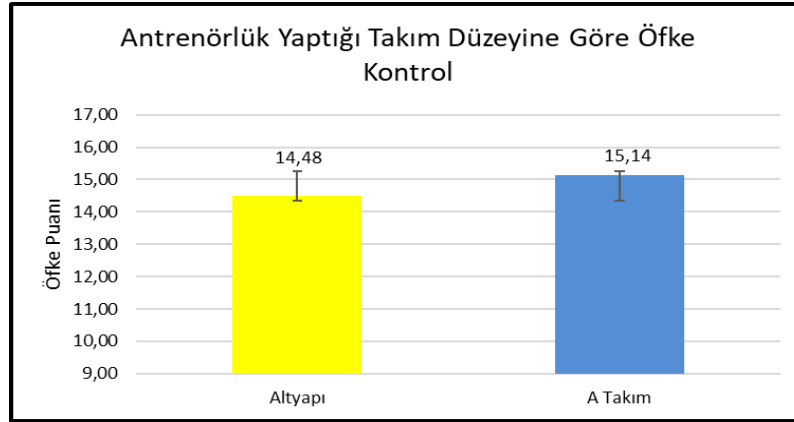
Test sonuçları antrenörlük yaptığı lige göre antrenörlerin içe yönelik öfke puanları arasındaki farkın önemli olmadığını gösterdi ($t_{0,372}; -0,337; P>0,05$). A Takımı düzeyindeki antrenörlerin içe yönelik öfke puanları (24.51 ± 3.90), Altyapı düzeyindeki (22.79 ± 4.82) antrenörlerden daha yüksek olmasına rağmen bu fark istatistiki olarak manidar bulunmadı.

Grafik 20. Dışa Yönelik Öfke Alt Boyutuna Ait Olarak Antrenörlük Yaptığı Takım Düzeyine İlişkin Bulgular

Test sonuçları antrenörlük yaptığı takım düzeyine göre antrenörlerin dışa yönelik öfke puanları arasındaki farkın önemli olmadığını gösterdi ($t_{0,372}; -0,337; P>0,05$). Altyapı düzeyindeki antrenörlerin dışa yönelik öfke puanları (15.06 ± 3.89), A Takımı düzeyindeki ($14.78 \pm 3,30$) antrenörlerden daha yüksek olmasına rağmen bu fark istatistiki olarak manidar bulunmadı.

Grafik 21. Öfke Kontrol Alt Boyutuna Ait Olarak Antrenörlük Yaptığı Takım Düzeyine İlişkin Bulgular

Test sonuçları antrenörlük yaptığı takım düzeyine göre antrenörlerin öfke kontrolü puanları arasındaki farkın önemli olmadığını gösterdi ($t_{0,372}; -0,337; P>0,05$). A Takım düzeyindeki antrenörlerin öfke kontrolü puanları ($15,14 \pm 3,62$), Altyapı düzeyindeki ($14,48 \pm 3,83$) antrenörlerden daha yüksek olmasına rağmen bu fark istatistik olarak anlamlı bulunmadı.

4. Tartışma ve Sonuç

Futbol antrenörlerinin yaşa göre öfke düzeyleri incelendiğinde genç antrenörlerin daha yüksek öfke düzeyine sahip olduğu görülürken orta yaştaki antrenörlerin öfkelerini kontrol etmede daha başarılı oldukları görüldü. Literatürdeki araştırmalar incelendiğinde öfke çalışmalarının genellikle sporcular, üniversite öğrencileri ve hakemler üzerine yapıldığı göze çarpmaktadır. Bu kapsamda; Çakır ve ark. (2018) farklı spor dallarında görev yapan hakemlere yönelik yaptığı araştırmada yaşlı bireylerin öfke düzeylerinin daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Hakemlerin öfke ve kızgınlık düzeylerinin araştırıldığı bir başka çalışmada ise yaşla öfke ve kızgınlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Esentaş ve ark 2017). Üzümlü ve ark. (2016) spor yapan ve yapmayan bireyler üzerine yaptığı araştırmada yaşla öfke düzeyi arasında düşük düzeyde bir ilişki olduğunu saptamış, yaş arttıkça öfke düzeyinin arttığını tespit etmiştir. Yaşları 8 ile 18 arasında değişen sporcuların öfke geçmişlerinin araştırıldığı bir çalışmada yaş arttıkça öfkeli davranışların arttığı görülmüştür (Omli and Voi; 2009). Çakır ve ark. (2018) yaptığı bir başka araştırmada ise yaşlı bireylerin üniversite öğrencilerinin daha yüksek öfke düzeyine sahip olduğunu bulmuştur.

Bu çalışmadaki sonuçlar göz önüne bulundurulduğunda antrenörlerin öfke tutumlarının genç yaşta yüksek olmasının mesleki anlamda yeni durumlarla çok sık karşı karşıya kalmalarından kaynaklı olabileceği söylenebilir.

Antrenörlerin eğitim durumlarına göre öfke düzeyleri incelendiğinde ortaöğretim mezunu bireylerin öfke düzeylerinin çok az da olsa lisansüstü mezunlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu durumun eğitim seviyesi düşük olan antrenörlere negatif yansıtacağı

düşünülse de öfke kontrolü açısından ortaöğretim ve lisansüstü mezunu bireyler arasında bir farklılık görülmemektedir. Literatürdeki araştırmalar incelendiğinde Futbol hakemlerinin eğitim düzeyine bağlı olarak öfke puanları arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır (Sülün, 2013). 2007-2008 sezonunda farklı liglerde oynayan futbolcuların kişilik tipleri ve öfke ifade tarzlarının incelendiği bir başka araştırmada ise eğitim durumunun futbolcuların öfke ifade tarzlarını farklılaştırmadığı görülmüştür (Yıldız ve ark. 2008). Erkek üniversite öğrencilerinin öfke düzeylerini kontrol etme üzerine yapılan bir araştırmada öfke farkındalığından ziyade rol-oynama eğitiminin öfkeyi kontrol altına alanda daha etkili olduğu bulunmuştur (Brunelle et al; 1999).

Eğitim bir çok alanda olduğu gibi psikolojik duygu durumlarını kontrol etmede de önemli bir yere sahiptir. Ancak antrenörler üzerinde temel eğitim düzeyindeki farklılık onların öfke düzeylerini büyük oranda etkilememektedir. Bununda antrenörlük mesleğinden kaynaklı sorumluluklardan kaynaklandığı düşünülebilir.

Araştırmaya katılan antrenörlerin antrenörlük belgesine göre öfke düzeyleri incelendiğinde gruplar arasında kayda değer bir fark bulunmasa da TFF C lisansa sahip antrenörlerin UEFA B lisansa sahip antrenörlere göre daha yüksek öfke düzeyine sahip olduğu görülmüştür. Literatür incelendiğinde sahip olunan antrenörlük belgesine göre öfke durumunu ortaya koyan bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ancak TFF C lisansın genellikle bölgesel olarak açıldığı ve spor bölümlerinden mezun kişilere doğrudan verildiği bilinmektedir. Bu kapsamda UEFA B lisanslı antrenörlerin ise bu lisansı alabilmesi için çalışma zorunluluklarının bulunduğu (istisnai durumlar hariç) dolayısıyla mesleki anlamda bu işe daha haiz kişiler olmaları nedeniyle öfke düzeylerinin az çıktığı düşünülebilir.

Üzüm ve ark. (2016) yaptıkları araştırmada profesyonel sporcuların öfke düzeylerinin amatör ve sağlık için spor yapan bireylerden daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Bizim çalışmamızda ise bunun tam aksine düşük lig statüsünde çalışanların öfke düzeyleri daha yüksek bulundu. Bu durumla ilgili olarak farklı bölgelerde ve farklı örneklem gruplarıyla ilgili çalışmaların ortaya konması bu durumu açıklamakta yararlı olmakla birlikte, düşük lig seviyelerinde görev yapan antrenörlerin psikolojik duygu durumlarını yönetmede zorlandıkları söylenebilir. Zira yaş grubu düşük oyuncu profilleriyle çalışmak bu noktada antrenörleri daha fazla zorladığı söylenebilir.

Araştırmaya katılan antrenörlerin antrenörlük yaptıkları takım düzeyine göre öfke tarz puanlarında önemli bir farklılık olmasa da alt yapıda çalışanların genel olarak öfke düzeylerinin yüksek bunun yanında öfke kontrollerinin A takımında çalışanlara göre daha düşük olduğu görülmüştür. Üzüm ve ark. (2016) spor yapan ve yapmayan bireylerin sürekli öfke, dışa yönelik öfke ve öfke kontrol alt boyutlarında profesyonel sporcular aleyhine anlamlı farklılıklar tespit etmiş, profesyonel sporcuların sürekli ve dışa yönelik öfke puanlarının amatör ve sağlık için spor yapanlardan yüksek, öfke kontrol puanlarının ise daha düşük olduğunu belirtmiştir. Bununda profesyonel sporcuların kazanma hırsı, daha iyi yerlere gelerek daha çok maddi gelir elde etme çabası vb. faktörlerden kaynaklanabileceğini düşünmüşlerdir. Güreş hakemleri üzerine yapılan bir başka araştırmada ise hakemlik kategorisinin öfke ve kızgınlık düzeyini etkilemediği görülmüştür (Esentaş ve ark. 2017).

Literatürdeki araştırmalarda farklı sonuçların ortaya konduğu görülmektedir, bu çalışmada ise A Takımında çalışan antrenörlerin öfke kontrollerinin yüksek olması tecrübeli oyunculara karşı davranışlarını kontrol etmelerinin öneminden kaynaklandığı söylenebilir.

Sonuç olarak; Antrenörlerin öfke-tarz puanlarında yaş, eğitim durumu, antrenörlük lisansı, antrenörlük yaptığı lig ve antrenörlük yaptığı takım düzeyine göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Her ne kadar anlamlı farklılıklar olmasa da yaş ve eğitim öfkeyi kontrol etmede önemli bir yere sahiptir.

Öneriler

Benzer çalışmanın farklı spor dallarında görev yapan antrenörlere uygulanması faydalı olacaktır. Kontrol edilemeyen ve düzgün ifade edilemeyen öfke duygusu devamında önlenemeyen şiddete sebebiyet vermektedir. Bu durum birçok ülkenin ciddi sorunudur. Yapılacak bu çalışmalar; öfkenin ortaya çıkış sebepleri, öfkeyi kontrol edip edemediğimiz ve öfke ifade tarzımız noktalarında bir analiz ve sonucunu ortaya koyacaktır. Bu sonuçlar doğrultusunda Antrenörlerin eğitimi ve yasal durumları daha uygun bir şekilde planlanabilir. Oyuncular antrenörleri rol model olarak görür, bu anlamda iletişim çok önemlidir. Öfke ile iletişimin beraber analiz edileceği çalışmalar çok faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akdeniz H. Demirci D. Sekban G. Yurtsever Y. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Öfke Düzeylerinin Karşılaştırılması (Kocaeli Üniversitesi Örneği). Muş Alparslan Üni. Uluslararası Spor Bilimleri Dergisi. 1(1). 46-60
- Balcıoğlu Y.H. Ildırım E. Balcıoğlu İ. (2016). Spor Bilimleri Alanında Öfke Duygusu ve Saldırganlığın Farklı Açılardan Değerlendirilmesi (Derleme). İÜ Spor Bilimleri Dergisi. 6(1). 1-9.
- Bridewell B.W. Change E. (1997). Distinguishing Between Anxiety, Depression And Hostility: Relations To Anger, Anger-out And Anger Control. Personality and Individual Differences. 22(4). 587-590.
- Budak S. (2000). Psikoloji sözlüğü. Bilim ve Sanat Yayınları. Ankara.
- Canbaz M. Acet. M. Yılmaz T. Şahin M. (2015). Türkiye Büyükler Taekwondo Milli Takım Seçmelerine Katılan Bay ve Bayan Sporcuların Öfke Düzeylerinin Karşılaştırılması. International Journal Of Science Culture And Sport. Special Issue 3. 498-503.
- Cengiz, R. Ve Pular A. (2004). Hakemlerin Fair Play Olaylarına Bakış Açılıarı. CBÜ Spor Felsefesi ve Sosyal bilimleri Sempozyumu. 17–20 Kasım. Manisa.
- Certel Z. Bahadır Z. (2012). Takımı sporu yapan sporcularda benlik saygısı ve sürekli öfke, öfke ifade tarz ilişkisinin incelenmesi. Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Bilim Dergisi. 14(2). 157-164.

Çakır ve arkadaşları (2018) Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Öğrencilerinin Öfke Düzeylerinin araştırılması, Uluslararası 2. Akademik Spor Araştırmaları Kogresi 19-21 Eylül, Batum.

Çakır ve arkadaşları (2018). Farklı Spor Dallarında Görev Yapan Hakemlerin Öfke Düzeylerinin Araştırılması, 6. Uluslararası Bilim, Kültür ve Spor Kongresi, 25-27 Nisan, Lviv

Çivilidağ A. Cooper H.T. (2013). Ergenlerde Siber Zorba ve Öfkenin İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma: Niğde İli Örneği. International Journal Of Social Science. 6(1). 497-511.

Demir H. Sezan T. Demirel H. Yaçın Y.G. Altın M. (2017). Sporcuların Öfke İfade Tarzları. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 9(19). 408-414.

Elkin N. Karadağlı F. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Öfke İfade Tarzı ve İlişkili Faktörler. 21(1). 64-71

Esentaş M. Dinçer N. Işıkgöz E. Çelik E. (2017). Erkek Güreş Hakemlerinin Öfke ve Kızgınlık Düzeyleri İle Empatik Eğilim Gösterme Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. Ulusal Spor Bilimleri Dergisi. 1(1). 20-28

Esfahani N. Soflu H.G. (2010). The Comparison of Pre-Competition Anxiety and State Anger between Female and Male Volleyball Players. World Journal of Sport Sciences. 3(4). 237-242.

Lazarus R.S. (2000). Cognitive, Motivational, Relational Theory Of Emotion. In (Emotions In Sport). Human Kinetics. United States Of America. 39-63

Nas K. Birol S.Ş. Temel V. (2016). Futsalcıların Öfke Tarzlarının Bazı Değişkenler Açısından Belirlenmesi. İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. 3(1). 10-22

Orta L. (2000). Dünya’da ve Türkiye’de futbol hakemliğinin başlangıcı ve gelişimi semineri. OMÜ BESYO. Çanakkale

Özer, A. K. (1994). Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçekleri ön çalışması. Türk psikoloji Dergisi, 31 : 26-35.

Rose J. West C. (1999). Assessment of Anger in People With Intellectual Disabilities. Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities. 12(3). 211–224.

Sala G.(1997). Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Öğrencilerinin Öfke İfade Etme Biçimlerinin incelenmesi. Yayımlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi. Ankara

Spielberger C.D. Crane R.S. Kearns W.D. (1991). Anger And Anxiety İn Essential Hypertension. Stress And Emotion: Anxiety, Anger And Curiosity. New York. S. 265-279.

Sülün Ö. (2013). Futbol Hakemlerinin Öfke ve Kızgınlık Düzeyleri İle Empatik Eğilim Düzeylerinin Karşılaştırılması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karaman.

Üzüm. H. Orhan M. Karlı Ü. Duş. M.K. Yerlikaya G. Gökgöz H. (2016). Spor Yapan ve Yapmayan Bireylerin Öfke Kontrol Tarzlarının İncelenmesi. AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 16(1). 453-469

Ziaee V. Lotfian S. Amini H. Mansournia M.A. Memari A.H. (2012). Anger in Adolescent Boy Athletes: a Comparison among Judo, Karate, Swimming and Non Athletes. *Iran J Pediatr.* 22(1). 9-14.

Sosyal Medya Pazarlama Stratejilerinin Hazır Giyim Markaları Örneğinde İncelenmesi

Neşe Yaşar ÇEĞİNDİR¹, Sümeyya EMİROĞLU²

¹Sanat ve Tasarım Fakültesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara, Türkiye, cegindir@gmail.com

²Bursa, Türkiye, sumeyyaemiroglu@gmail.com

Öz

Yirminci yüzyılın ilk yarısından itibaren sosyal yaşamdan iş hayatına kadar birçok alanı etkisi alan teknolojik gelişmelerin sanal bir dünya doğurduğu bilinmektedir. Sanal dünyanın önemli parçasını sosyal medya ağları oluşturmaktadır. Bu ağlar, zaman, mekân ve mesafe gibi faktörleri esnek hale getirerek, çok yönlü iletişim ve etkileşimi güçlendirmekte, küreselleşmeye yeni bir boyut kazandırmaktadır. Markalar açısından, çok yönlü, hızlı, düşük maliyetli, etkin iletişim ve etkileşimin odağında tüketici ya da kullanıcı bulunmakta, sosyal ağlarla oluşturulan platformlardaki veriler sayesinde markalar, tüketici sadakati, marka-ürün değeri yaratmak için yeni stratejiler geliştirmektedir. Tüketici ya da kullanıcı ile iletişim ve etkileşimin önemli olduğu hazır giyim sektöründe, ulusal ve uluslararası birçok yerel ya da küresel boyutlu, farklı ölçeklerdeki işletmeler, sosyal medyayı önemli bir veri kaynağı ve pazarlama alanı olarak kullanmaktadır.

Hazır giyim markalarının sosyal medya pazarlama stratejilerinin incelenmesinin amaçlandığı bu araştırmada, belirli ölçütler dâhilinde amaçlı örneklem ile seçilen; iki ulusal, iki uluslararası olmak üzere dört moda markasının Facebook, Twitter ve Instagram üzerinden sosyal medya hesapları, bir ay süresince gözlemlenerek izlenmiştir. Analizlerde, Dünya sosyal medya kullanımına ilişkin bilgiler veren We Social 2018 dijital platformun güncel raporlarından yararlanılmıştır. Ulusal ve uluslararası dört markanın incelemelerinden elde edilen sayısal ve betimsel verilerin karşılaştırmalı olarak içerik analizleri yapılmıştır. Analizler sonucunda, küresel tüketici ağına sahip olan uluslararası markalar ile ulusal markaların sosyal medya stratejilerindeki benzerlik ve farklılıklar üzerinde yorumlar yapılmış, yerel markalarının küresel pazarlarda rekabet edilebilmesi adına çeşitli öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Medya Pazarlama, Moda Markaları, Pazarlama Stratejileri

Investigation of Social Media Marketing Strategies in Ready to Wear

Brands Sample

Abstract

From the first half of the 20th century, it is known that technological developments that have effected many areas from social life to business life give birth to a virtual world. Social media networks are an important part of the virtual world. These networks reinforce multifaceted communication and interaction by making time, space and distance factors flexible, and bring a new dimension to globalization. In terms of brands, there are consumers or users in the focus of multi-faceted, fast, low-cost, effective communication and interaction, and develops new strategies to create brands, consumer loyalty, brand-product value through data generated on social networks. In the garment sector, where communication and interaction with the consumer or user is important, many local or global sized and multidimensional businesses, using national and international platforms, use social media as an important data source and marketing area.

In this study, which is aimed to examine the social media marketing strategies of ready-to-wear brands; The social media accounts of 4 fashion brands, two national and two international brands via Facebook, Twitter and Instagram were monitored for 1 month. In the analysis, current reports of the We Social 2018 digital platform, which provides information on the use of world social media, were utilized. Comparative analysis of the numerical and descriptive data obtained from the national and international surveys of the four brands was conducted. As a result of the analysis, the similarities and differences in the international brands that have a global consumer network and the social media strategies of national brands have been made and various suggestions have been developed in order to compete with the local brands in the global markets.

Keywords: Social Media Marketing, Fashion Brands, Marketing Strategies

1.Giriş

Küresel ve teknolojik gelişmelere paralel olarak pazarlama kavramı da gelişim ve değişim göstermiştir. Pazarlamayı, İslamoğlu (2008), “tüketiciye tatmin edici mal ve hizmetler sunmak, planlamalar yapmak, tutundurmak, dağıtmak, hedeflere yönelik faaliyetler sistemi”; Bilge ve Göksoy (2010) “satış öncesi, satış ve satış sonrasında devam eden bir süreç” şeklinde tanımlamaktadır. Kotler, tüketici istek ve ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla bir değer arz eden malların yaratılması, sunulması ve diğerleriyle değişimini içeren sosyal ve yönetsel süreç (2006) olarak tanımladığı pazarlama kavramını; Keller ile “konumlandırma unsurlarını kullanarak daha fazla kâr elde etmek için işletmelerin iletişim ve etkileşim yoluyla daha fazla tüketiciye erişimi sağlamak adına verdikleri çaba” (Kotler ve Keller (2012) şeklinde değiştirmişlerdir.

Geleneksel ile modern pazarlamayı birbirinden farklılaştıran başlıca unsur pazarlama karmasıdır. Pazarlama karması, strateji ve taktikler ile gitmek istenilen yere nasıl ulaşılabileceğini, hedef alınan pazarda istenilen tepkiyi almayı sağlayacak kontrol edilebilir pazarlama değişkenleridir (Erdoğan, 2014). Ürün, fiyat, satış yeri ve tutundurma olarak tanımlanan geleneksel pazarlama karması, günümüzde yerini müşteri, müşteri maliyeti, müşteri faydası, müşteri iletişimi şeklinde tanımlanan müşteri odaklı modern pazarlama karmasına bırakılmaktadır (Kotler, 2007). Pazarlama stratejilerinin anahtar görevi müşteri ile iletişim kurmak, onları çekmek, muhafaza etmek ve tatmin etmek olan modern pazarlama stratejilerinin şekillendirilmesinde diğer önemli unsur dijitalleşme olarak görülmektedir (Kotler, 2000).

Dijital pazarlamayı, Kirpekar (2015), “paydaşlarla etkileşim kurmak için kişisel bilgisayarlar, akıllı telefonlar, tabletler vb. elektronik cihazları kullanan pazarlama”; Yasmin, Tasneem ve Fatema (2015), “mobil pazarlama, sosyal medya pazarlaması, görüntülü reklamcılık, arama motoru pazarlaması gibi dijital medya formunu içeren pazarlama faaliyetleri” şeklinde tanımlamışlardır. Atshaya ve Rungta (2016), “ürün, hizmet veya marka pazarlaması ya da tanıtımı için elektronik araçlarının kullanılmasını dijital pazarlama” olarak ifade etmektedir.

Sosyal medya, “bireylerin sınırlı bir sistem içerisinde halka açık veya yarı açık bir profil oluşturmalarına, kendilerinin ve sistemdeki diğer kullanıcıların bağlantı listelerini görüntülemelerine ve geçiş yapmalarına izin veren web tabanlı servisler veya platformlardır” (Evans, 2008; Boyd ve Ellison, 2008). Sosyal medyayı, Akcan (2009), “zaman ve mekân sınırlaması olmadan, paylaşımın ve tartışmanın esas olduğu insani bir iletişim kanalı”; İyiler (2009), “yeni iş biçimlerini sosyal yapıları ve teknoloji sunumlarını teşvik etmek için insan, içerik ve veri arasındaki verimli etkileşimi kolaylaştıran teknoloji ve uygulamalar düzeni” olarak yazmaktadır.

Akar (2011)’a göre sosyal medya “işletmelerin tanıtım ve satış faaliyetlerinin yönetilmesi, yürütülmesi, beğeni kazanma ve dikkat çekme işlemlerinin gerçekleştirildiği dijital pazarlama araçlarıdır”. Sosyal medya pazarlaması ise “sosyal medya sitelerini kullanarak bir ürün,

hizmet veya markanın internet üzerinde görünürlüğünü ve trafiğini arttırarak mal ve hizmetlerini tutundurma yöntemidir” (Akar, 2011; Sel (2013)

Tanımlara bakıldığında; modern dijital pazarlama ile tüketici ve üreticiler, birbiriyle daha kolay, hızlı ve doğrudan iletişim kurabilmekte, mobil araçlar ile birbirlerine yakınlaştığı (Doğan, 2017; Çizmeçi ve Ercan, 2015); bireylerin dijital teknolojiyi kullanmakla kalmayıp, içeriği de üretir konuma geldiği (Yılmazdoğan, 2013) görülmektedir.

Kırcova ve Enginkaya (2015), sosyal medya pazarlamacılığının kurum ve işletmelere faydalarını: tüketiciye doğrudan ulaşma ve ortak bir ağ oluşturma imkânı sağlama, ‘ölçümlenebilen’ bir reklam kanalı olma şeklinde özetlemektedir. Kaplan ve Haenlein (2010), sosyal medya pazarlama kanallarını: işbirlikçi projeler, blog, sosyal ağ siteleri, içerik paylaşım toplulukları, sanal sosyal dünyalar ve sanal oyun dünyaları olmak üzere altı gruba ayırmaktadır. Buraya kadar sunulan bilgilere bakıldığında dijital pazarlamada en çok tercih edilen türün, sosyal medya pazarlaması olduğu düşünülmektedir. Bunun başlıca nedeninin, birçok kişinin akıllı telefon kullanması, bu cihazlardan sosyal medya ağlarına kolayca erişilebilirliği görülmektedir.

Günümüzde neredeyse tüm markalar, on yıl öncesine oranla düşük maliyeti, yüksek fayda oranı ile sosyal medya pazarlama aracı olarak sosyal ağları kullanmaktadır (Erbaşlar ve Dokur, 2012). Örneğin, Hindistan’ın başkentinde Sharma ve Sahni (2018), moda bloggerlarından, güzellik uzmanlığına, perakende satış yöneticisinden stiliste, renk ve trend uzmanından tekstil tasarımcısına kadar 36 kişilik geniş bir uzman grubu üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmada, etkileşimli medya araçlarının, süreç ve ürün bilgisi paylaşımından tanıtımına, moda markası ile ürünlerinin karşılaştırılmasında oldukça sık ve etkin kullanıldığı ve kullanılmasının faydalı olduğuna inanıldığı tespit edilmiştir. Markaların Facebook, Instagram, Twitter gibi sosyal medya sayfalarının, hem müşterilerin satın alma davranışlarını doğrudan etkilediği, hem de marka sadakati, tanınırlık gibi birçok marka fonksiyonunun daha hızlı kullanılmasını ve etkinliğini sağladığı görülmektedir.

Chang ve Fan (2016), Tayvanlı hızlı moda markalarının 202 kişilik Facebook takipçisi ile gerçekleştirdikleri araştırmada; A gam (2017)’ın Malezyalı moda tasarımcısı Maatin Shakir’in Instagram hesaplarını takip eden 100 kişilik bir grup üzerindeki çalışmasında, sosyal medyanın marka ile müşteri iletişimini ve moda markasının farkındalığını pozitif yönde etkilediğini göstermiştir. Benzer şekilde Ascend (2013), sosyal medya pazarlamacılığının, potansiyel müşteri ile bağ kurmayı (% 89), web trafiğini, içerik erişimini, arama motoru geliştirme ve kaliteyi arttırmaya yardımcı olduğunu tespit etmiştir.

Dünyanın her yerine, her kesime ulaşma imkânı tanıyan sosyal medya araçları, bir ürünün, bir hizmetin ya da bir markanın tanıtımı için oldukça verimli bir platform sunmaktadır. Ancak, önemli olan söz konusu sosyal ağların işletmelerce, etkin, verimli ve iyi yönetilmesidir. Bu çalışmada, Facebook, Instagram ve Twitter platformlarındaki dört markanın paylaşımları ile ilgili içerik analizlerinin yapılması amaçlanmıştır.

2. Materyal ve Metod

Olguya dayalı içerik analizi yönteminin kullanıldığı bu araştırma evrenini, uluslararası ve ulusal boyutlu hazır giyim markaları oluşturmaktadır. İçerik analizinin seçilme nedeni; “temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen veri kaynaklarının belirli ölçütler ve kavramlar çerçevesinde bir araya getirilerek derinlemesine analiz edilmesidir” (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Sosyal medya pazarlamacılığında sıklıkla tercih edilen dijital platformlar; Facebook, Instagram, Twitter, Linked in ve Youtube olarak sıralanmaktadır (Stelzner (2017)). Buradan hareketle araştırma örneklemini, aşağıda oluşturulan belirli ölçütlere göre, uluslararası düzeyde iki, ulusal düzeyde iki olmak üzere dört moda markasının sosyal medya pazarlama aracı olarak kullandıkları Facebook, Instagram ve Twitter ağlarının karşılaştırmalı analizleri oluşturmaktadır. Amaçlı örnekleme, olasılık temelli olmayan bir örnekleme yaklaşımıdır. Bilgi açısından zengin durumların seçilerek derinlemesine araştırılmasına olanak tanımaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016)

Çalışma örnekleme: a) hedef kitlesi birbirinden farklı olan, b) ürün yelpazesi ve fiyat konumlandırması olarak benzer sınıflandırmada olan iki uluslararası ve yabancı, iki ulusal ve yerli olmak üzere toplamda dört marka olarak seçilmiştir. Belirlenen bu ölçütlere göre yapılan taramalar da uluslararası pazar payı, ürün yelpazesi geniş ve fiyat konumlandırılması olarak orta ve üstü düzeyde yabancı iki marka seçilmiş ve markalar: YBNC 1 ve YBNC 2 şeklinde kodlanarak kullanılmıştır. Benzer şekilde ulusal pazar payı, ürün yelpazesi genişliği ve fiyat konumlandırması olarak orta ve üstü düzeyde yerli iki marka seçilmiş ve markalar: YRL1 ve YRL2 şeklinde kodlanmıştır.

Araştırma güvenilirliğini artırmak için, örnekleme alınan moda markalarının sosyal medya hesapları, 30 günlük iki farklı süreçte tekrarlı olarak incelemelerle değerlendirilmiş ve tablolar eşliğinde yorumlanmıştır. İlk dönem incelemeleri, 26 Nisan-26 Mayıs 2018 tarihleri arasında, ikinci dönem incelemeleri, 10 Eylül ile 10 Ekim 2018 tarihleri arasında gerçekleşmiştir.

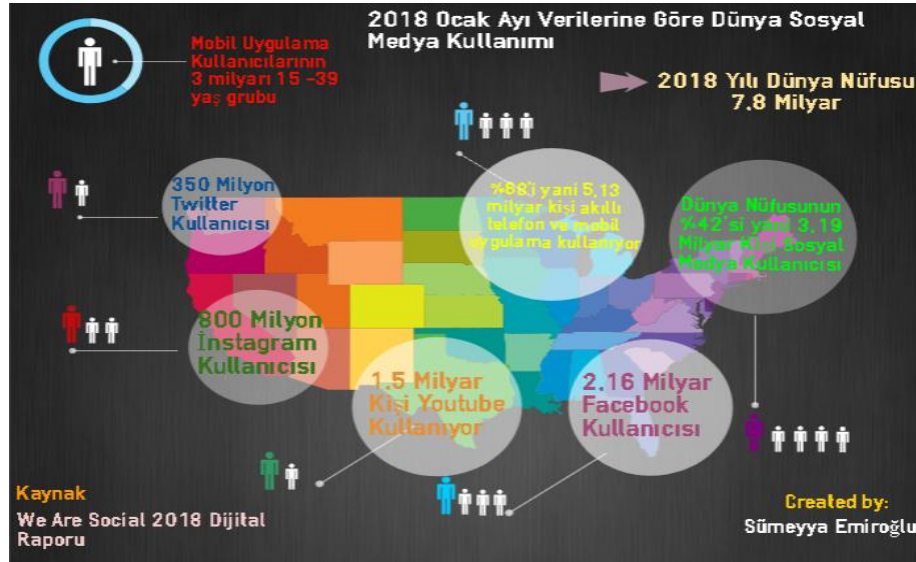
2.1. Veri Toplama ve Analiz Teknikleri:

Araştırmanın verilerinin toplanması ve analizi için, dünya genelinde internet ve sosyal medya kullanımı ile ilgili veriler hazırlayan ve her yılın Ocak ayında bu verileri yayımlayan ‘We Social Report’un kaynakları kullanılmıştır. Şekil 1’de verilen 2018 yılı Ocak ayı We are Social Platformu dijital raporuna göre; 7,8 milyar olan dünya nüfusunun % 42’si (3,19 milyar) aktif sosyal medya kullanıcısıdır. Sosyal ağ kullanıcıları arasında en büyük pay, 2,16 milyar ile Facebook’a, 1,5 milyar ile YouTube’a, 800 milyon ile Instagram’a ve 350 milyon ile Twitter’a aittir. Rakamsal verilere göre sosyal ağların dünya nüfusunun yarısı tarafından kullanıldığı görülmektedir. Elde edilen bilgilere dayanarak, araştırmada da Facebook, Instagram ve Twitter’ı kullanan markaların incelenmesi karara varılmıştır.

Instagram, alt yapı olarak Facebook ile uyumlu olmasına rağmen yapısal olarak farklılaşmaktadır. Birçok işletme Instagram üzerinden ürünlerinin tanıtımını yaparken aynı

zamanda bu platform üzerinden satışta yapabilmektedir. Kişilere herkese kapalı, bireysel kullanıcı hesabı hizmeti sunan Instagram bireysel hesaplarda gizlilik ayarlarını kişiler in inisiyatiline bırakmaktadır.

Şekil 1: We are Social 2018 Dijital Raporu

Kurumsal ya da işletme profili adı verilen ticari hesaplarda ise gönderiler herkese açık olarak sunulmasının yanı sıra hesap sahibine kullanıcı kitlesine ilişkin güncel istatistikler ile veri sağlamaktadır. Bu araştırmada kurumsal Instagram profillerinde iki yapısal özellik üzerinde durulmuştur. Bunlar, kurumsal web sitesine direk bağlantı sağlayan linkin profilde ve paylaşımlarda yer alması, profil içeriği ile ilgili tüyolar veren sayfa sloganıdır. Hoffman ve Fodor (2010) başarılı bir sosyal medya pazarlama stratejisini belirlemek için Facebook, Twitter ve Instagram 'da takipçi sayısı, oluşturulan içerik sayısı, faaliyet yani güncellenme oranı, yorumlara geri dönüşlerin etkili olduğunu söylemektedir. Bu nedenle paylaşımlara yönelik içerik analizlerde; takipçi sayısı, paylaşım içeriği, yorum ve geri dönüşler sosyal medya pazarlamacılığında marka imajı, ürün tutundurma, tüketici ile iletişim konuları ölçüt olarak belirlenmiştir.

3. Bulgular

Çalışmanın bu kısmında, her markanın Facebook, Instagram ve Twitter platformlarının incelemelerinde, marka paylaşımları ile ilgili yapısal ve derinlemesine analizler yapılarak, mevcut durum ortaya konulmaya çalışılmıştır. Söz konusu sosyal ağlara ilişkin verilere aşağıda yer verilmiştir.

3.1.Markaların Facebook İçerik Analizlerine İlişkin Bulgular: Tablo 1'de markaların iki farklı 30 günlük dönemlerde Facebook paylaşımları ile ilgili verileri sunulmuştur.

Tablo 1: Markaların Facebook İçerik Analizlerine İlişkin Facebook Verileri

Marka	Takipçi	Gönderi	Ürün Tanıtım	Duyuru	Eğlendirici / Bilgilendirici İçerik	Yorum	Geri Dönüt
YBNC 1	11M	32	32	-	32	70	70
	11,5M	32	32	-	32	2.837	2008
YBNC 2	5M	25	16	3	6	95	95
	5,2M	29	25	4	4	5	1
YRL 1	285B	54	50	4	4	12	1
	281B	19	18	1	-	7	-
YRL 2	138B	53	45	6	2	5	-
	138,5B	55	47	7	12	15	-

Tablo 1 incelendiğinde, tekrarlayan dönemlerde YRL 1 dışında diğer markaların takipçi sayısının arttığı görülürken, söz konusu markanın takipçi sayısının ve markanın gönderi paylaşımlarının azaldığı görülmektedir. Markanın gönderi sayısı ve takipçi oranının düşmesi, markanın dönüt sağlamasına yorumlanabilir. Özellikle ticari amaçlı kullanılan sosyal ağların kullanıcıları rahatsız etmeyecek ölçüde, sürekli aktif olması gerekmektedir. Tüketici ile iletişimde sosyal medyanın sunduğu en önemli alt yapı kullanıcıların yorum yapması ve bu yorumlara geri dönüş sağlanabilir olmasıdır. Örneklem grubunun tekrarlayan dönemlerdeki gönderilerine gelen yorumlar ve geri dönüşler araştırmacılar tarafından tek tek incelenmiştir.

İçerik yorumlarının; a) ürünler ve markanın mağaza çalışanları ile ilgili yaşanan sıkıntılar gibi olumsuz durumlardan, b) övgü içeren cümlelerden oluştuğu görülmüştür. Uluslararası

markaların, problem bildiren durumlara çözümün yanında olumlu yorumlara da dönüt verdiği görülmüştür. Ulusal markaların, olumlu ya da olumsuz içerik bildiren yorumların neredeyse hiç birine geri dönüt sağlanmadığı tespit edilmiştir. Uluslararası markaların sosyal medya pazarlamacılığında, tüketici ile iletişimi güçlü kılan bir strateji oluşturdukları görülmüştür. İçerik oluşturmada eğlendirici- bilgilendirici nitelikte paylaşımların ulusal markalara oranla fazlalığı dikkat çekmektedir. Bu özelliklerin markaların dünya genelinde takip edilme, bilinirliğini arttığı düşünülmektedir.

3.2.Markaların Instagram Analizlerine İlişkin Bulgular: Tablo 2’de markaların birer aylık iki döneme ait Instagram paylaşımları ile ilgili verileri sunulmuştur.

Tablo 2’de verildiği üzere uluslararası ve ulusal moda markalarının Instagram profilleri incelendiğinde, kurumsal web sitesine direkt bağlantılarının olduğu görülmektedir. Sloganlarda, uluslararası markaların kullanıcılara içerik ile ilgili tüyo verirken, yerel markaların içerik hashtag (#)’leri ile ilgili bilgi verdiği görülmektedir. Birinci dönem incelemesi, ilkbahar-yaz koleksiyonu tanıtımına denk düşmüştür. YRL 1 markasının söz konusu döneminde iki ünlü moda tasarımcısı ile işbirliği yaptığı ve o dönemde tüm Instagram içeriklerini bu yönde geliştirdiği tespit edilmiştir. Aynı dönem, YBNC 1 ve YBNC 2 markalarının, koleksiyonlarını daha genel bir slogan ile paylaştıkları görülmüştür. Birinci ve ikinci dönemlerde markaların takipçi sayılarının arttığı ve içerik oluşturma sıklıklarının aynı tekrarda devam ettiği izlenmiştir.

Tablo 2: Markaların Instagram Yapısal Analizine İlişkin Verileri

Marka	Takipçi	Gönderi	Slogan	Kurumsal Web Sitesi Bağlantısı
YBNC 1	5,7M	36	YBCN1 geleceği şekillendirebileceğine inanıyor (..... believes that you can shape the future).	✓
	6,3M	34	Modadaki ilk kuralın kural olmadığını hatırlayın (Remember that the first rule of fashion is that there are no rules)	✓
YBNC 2	791B	57	Tasarım ipuçları ve ilham için bizi takip edin (For styling tips and inspiration follow our)	✓
	948B	53	YBCN2 'den giyim, ev ve yiyecek paylaşımları(Sharing stand - out clothing, home and food from) #mymusthave, #mymarksfave	✓

YRL 1	690B	64	#(x)for.... #(y)for....	✓
	744B	62	#geçişmevsimi	✓
YRL 2	330B	53	#stripeyoursummer	✓
	345B	52	40.yılıımızda ilk günkü tutkuyla zamansız ve kadın – erkek herkesin giyebileceği bir gömlek ürettik...#40yıldırilkgünkigibi	✓

3.3.Markaların Instagram İçerik Analizlerine İlişkin Bulgular: Tablo 3’de markaların birer aylık iki döneme ait Instagram içerik analizleriyle ilgili verileri sunulmuştur.

3.4.

Tablo 3 incelendiğinde, tüm markaların içerik oluşturmada amaçlarının markaya ait ürünlerin tanıtımı olduğu görülmektedir. Kurumsal ya da işletme hesabı olarak kullanılan bu tür hesaplarda, ürün tanıtımının başlıca amaç olarak ele alınması normal bulunmaktadır. Fakat burada ayrımı yapılacak en önemli nokta, salt ürün tanıtımının mı olması gerektiği yoksa takipçilerin dikkatini çekecek, onları eğlendirecek ya da bilgilendirecek stratejiler ile perdelenmiş ürün tanıtımının olması gerektiğidir.

Uluslararası yabancı markaların, içerik oluşturmada temel amaçlarının ürün tanıtımı olsa bile takipçilerini eğlendirecek ve bilgilendirecek nitelikte strateji izledikleri görülmektedir. Gerektiği durumlarda marka ile ilgili duyuruları ve işbirliklerini içerik oluşturmada kullandıkları tespit edilmiştir.

Tablo 3: Markaların Instagram İçerik Analizlerine İlişkin Veriler

Marka	Ürün Tanıtımı	Eğlendirici Bilgilendirici	Özel Günlere Yönelik	Promosyon Çekiliş	Ünlü Kullanıcı Reklamı	Duyuru	Yorum	Geri Dönüt
YBNC 1	29	33	6	-	4	-	2158	1382
	30	34	-	-	8	-	2587	1521
YBNC 2	27	52	14	2	12	4	1875	926
	37	47	1	1	21	3	2659	1745
YRL 1	49	5	12	3	46	-	722	115
	61	12	-	-	14	7	948	219
YRL 2	49	49	8	-	-	1	246	33
	52	52	6	-	-	6	318	85

Yerel moda markası olan ve ülkemizde A+ ürün gruplarının yer aldığı bir marka olarak nitelendirebileceğimiz YRL 1 markasının içerik oluşturmada diğer üç markadan ciddi ölçüde farklı bir strateji izlediği görülmektedir. Markanın içerik oluşturmada yalnızca ürün tanıtımı ve iş birliği yaptığı ünlü isimleri kullandığı, ünlü işbirliklerinin daha az olduğu ikinci dönemde ise tamamen ürün tanıtımına odaklandığı görülmektedir. Marka takipçilerine çok seyrek eğlendirici ve bilgilendirici içerik sunmaktadır. Bir markanın, kurumsal sosyal medya

hesaplarından koleksiyon ya da ürünlerinin tanıtımını yapması, haklı bir pazarlama stratejisi olarak görülmektedir. Küresel moda markaları da sosyal ağları bu amaçla kullanmaktadır. Diğer bir yerel moda markası olan YRL 2 markasının bu konuda küresel moda markaları gibi bir strateji oluşturduğu gözlenmiştir. İçerik oluşturmada eğlendiren ve bilgilendiren içerik notları ile ürün tanıtımlarını yapmaktadır.

Sosyal medya pazarlamasının en önemli unsuru olan çift yönlü iletişimin örneklem grubunda yer alan uluslararası markalarda, ulusal moda markalarına göre çok daha iyi bir durumda olduğu görülmektedir. Küresel moda markalarında, içeriklere yapılan özellikle şikâyet, problem bildiren yorumlara hızlıca dönüş yapıldığı, yerel markalarda şikâyetlerin çok takip edilmediği görülmüştür. Kötü yapılan yorumların altında başka bir kötü deneyim yaşayan tüketicilerin toplandığı ve daha önce bahsedilen hızlı yayılımın gerçekleştiği tespit edilmiştir. Özellikle yerel markaların tüketici ile iletişime daha profesyonel bir bakış strateji geliştirerek, söz konusu sosyal ağlarını takip etmesi gerektiği düşünülmektedir.

3.5. Markaların Twitter İçerik Analizlerine İlişkin Bulgular: Tablo 4’de markaların birer aylık iki döneme ait Twitter içerik analizleriyle ilgili verileri sunulmuştur. Bulgularda tüm markaların Instagram sloganları ile Twitter sloganlarının aynı olduğu görülmektedir. Bu noktada içerik oluşturmada Instagram ile paralel içerikler beklenmektedir. YRL 1 moda markası dışında diğer tüm markaların Instagram kadar yoğun olmayan ama Instagram ile eşdeğer giden içerikler oluşturduğu tespit edilmiştir. YRL 1 markasının Twitter profili incelendiği zaman birinci ve ikinci dönemde var olan kurumsal Twitter hesabında aktif olmadığı görülmüştür.

3.6.

Kullanıcılar tarafından görülebilen, iletişim kanalı olarak tercih edilebilecek kurumsal sosyal ağın varlığını sürdürmesine rağmen aktif olmaması dikkat çekici bulunmuştur. Ülkemizde geniş üretim ve tüketici hacmine sahip söz konusu markanın sosyal medyada var olduğunu fakat pazarlama penceresinden bakıldığında düşündürücüdür. Dikkat çeken önemli unsurlardan bir diğerinin moda markalarının birinciye göre ikinci dönemde takipçi sayısının ve içerik sayılarının düşmesidir. Buradan çıkarılabilecek en önemli sonucun kullanıcıların aktif paylaşımlar yapıldığı takdirde söz konusu hesapları takip ettiğini, daha pasif kalan hesapları takipten çıkardığı düşünülmektedir.

Moda markalarının kurumsal Twitter hesaplarının içerik analizlerine bakıldığı zaman içerik oluşturmada en etkili yöntemin YBNC 1 moda markasınınca kullandığı tespit edilmiştir. Instagram ve Facebook içerikleri ile eşdeğer içerik oluşturan markanın, eğlendirici ve bilgilendirici içeriklerin yanı sıra takipçiler ile yaptığı anketler, soru cevaplar ile çift yönlü iletişimi üst düzeye çıkardığı gözlenmiştir. YBNC 2 markasının da benzer bir biçimde Twitter hesabını yönettiği gözlenirken, YRL 2 markası için çok fazla aynı durumdan söz etmek mümkün olmamaktadır. YRL 1 markasına göre daha aktif olmasına rağmen içerik sloganlarının 2017 yılında kaldığı görülmektedir. Uluslararası ya da ulusal düzeyde fark etmeksizin tüm moda markalarının, tekrarlanan dönemlerde aktif olmadıkları durumlarda takipçi oranlarının düştüğü tespit edilmiştir.

Tablo 4: Markaların Twitter İçerik Analizlerine İlişkin Veriler

Marka	Takipçi	Gönderi	Slogan	Kurumsal Web Sitesi Bağlantısı
YBNC 1	444B	83	YBCN1'nin kurumsal twitter hesabına hoş geldiniz. Bizi takip edin ve en yeni moda trendlerinin tadını çıkarm.	✓
	442B	93	✓	✓
YBNC 2	576B	116	YBCN2 resmi twitter sayfasına hoş geldiniz. Kaliteli tarifler, ev düzenlemeleri, güzellik sıraları ve bizden son yeni haberleri için takip edin. Biz her sabah 8' den akşam 10' a kadar buradayız.	✓
	565B	30	✓	✓
YRL 1	17,3B	Son içerik paylaşım tarihi 07.02.2018	YRL1 2018 İlkbahar Koleksiyonu. #ss18YRL1, #geçişmevsimi	✓
	17B	Son içerik paylaşım tarihi 01.08.2018	YRL1 2018 İlkbahar Koleksiyonu. #ss18YRL1, #geçişmevsimi	✓
YRL 2	4.450B	13	2017 Sonbahar – Kış Koleksiyonu Çok Yakında Mağazalarda	✓
	4.395B	13	2017 Sonbahar – Kış Koleksiyonu Çok Yakında Mağazalarda	✓

4. Tartışma ve Sonuçlar

Sosyal medya ölçümlemesi, sosyal medya pazarlama stratejilerinin işlenebilirliği ve yeni stratejilerin geliştirilmesi adına önemli görülmektedir. Bu çalışmada, sosyal medya platformlarından elde edinilen bilgiler paralelinde, belirlenen ölçütler yardımı ile uluslararası-yabancı ve ulusal/yerli olmak üzere dört moda markasının sosyal medya pazarlama stratejileri analizine dayalı aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

- Uluslararası yabancı moda markalarının söz konusu tüm dijital platformlarda, ulusal markalara kıyasla daha fazla takipçi sayısına sahip olduğu, daha aktif oldukları ve kullanıcılar ile çift yönlü iletişimi daha etkin kurdukları,

- Moda markalarının incelenen dönemlerdeki içerik sayılarına bakıldığı zaman yerel moda markalarının, uluslararası moda markalarından daha yoğun içerik paylaşımı yaptığı,

- Uluslararası yabancı markaların paylaşımlarının daha az sıklıkla ama takipçilerin dikkatini çekebilecek nitelikte olduğu, ulusal markaların içerik niteliğini dikkate almaksızın sadece sosyal medyayı güncel tutmak adına paylaşımlarda bulunduğu,

- Sosyal medya platformlarının içeriklerine bakıldığında, ulusal markaların büyük oranda ürün tanıtımı, tutundurma ve konumlandırma stratejilerine yönelik içerik oluşturduğu, uluslararası markaların ise ürün tanıtımı temelli fakat takipçilerin ilgisini daha yoğun çekebilecek bilgilendirici ve eğlendirici içerik oluşturduğu

- YRL 1 markasının içerik oluşturmada yoğun bir biçimde iş birliği yaptığı ünlüleri kullandığı,

- Uluslararası yabancı markaların izlenen tarihlerdeki takipçilerden gelen soruları, önerileri, olumlu ya da olumsuz eleştiri hızlı ve çözüm odaklı cevaplandıkları tespit edilmiştir. Ulusal markaların çoğunlukla takipçi yorumlarını cevapsız bıraktıkları, cevaplanan kısımda ise takipçileri genellikle kurumsal iletişime yönlendirdikleri tespit edilmiştir.

Sonuç olarak, uluslararası markaların daha profesyonel düzeyde kullandığı sosyal ağları, ulusal markaların daha amatörce kullandıkları düşünülmektedir. Yabancı markaların tüm sosyal ağlarda profil tanımlaması yaparak içeriklerini bu yönde bilgilendirici ve eğlendirici nitelikte oluşturduğu, yerel markaların bazı sosyal ağlarının güncel olmadığı, bazılarının ise sadece ürün tanıtım odaklı fazla sayıda içerik paylaşımı ile dolu olduğu ve hedef kitleye yönelik profil tanımlaması yapılmadığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda yerel moda markalarına sosyal medya pazarlama aracı olarak kullandıkları sosyal ağlar ile ilgili aşağıdaki stratejiler önerilmektedir.

- Sosyal medya profil oluşumlarında hedef kitleyi tanımlayan ve içerik oluşturmada referans alınması gereken slogan, açıklama bilgilerine yer verilmeli,

- İçerik oluşturmada, içerik sayısından daha fazla niteliğe ağırlık verilmesi, tanımlı hedef kitlenin dikkatini çekecek, sayfayı takipte değer yaratacak nitelikte örtülü ürün tanıtımlarının yapıldığı bilgilendirici ve eğlendirici içerikler oluşturulmalı,

• Sosyal medya pazarlamasının temel amacı olan iletişime olanak sağlayan takipçi soru ve yorumlarına daha fazla önem verilmelidir.

• Yerel moda markalarının sosyal medya pazarlama amaçlarına ulaşabilmesi için profesyonel ekip kullanılmalıdır. Bu sayede takipçi sayısının artacağı, marka sadakati ve imajının yükseleceği, tüketici ile iletişimin kuvvetleneceği düşünülmektedir.

Kaynakça

Agam, N. (2017). “*The Impact of Viral Marketing Through Instagram*”. Conference: Bangkok Conference Paper, At Bankook, Thailand.

Akar, E. (2011). *Sosyal Medya Pazarlaması; Sosyal Web’de Pazarlama Stratejileri*. Ankara: Efil Yayınevi.

Akcan, A. (2008). *Word Of Mouth Marketing: Ağızdan Ağıza Pazarlama-1*. İstanbul: Pozitif Yayınevi.

Ascend2 (2013). “*Social Media Marketing Research Benchmarks*”. 16.05.2018 tarihinde (<http://ascend2.com/home/wp-content/uploads/Social-Media-Marketing-Research-Benchmarks-Ascend2.pdf>) web sitesinden alınmıştır.

Atshaya, S. ve Rungta, S. (2016). “*Digital Marketing vs Internet Marketing: A Detailed Study*”. International Journal of Novel Research in Marketing Management and Economics, 3(1).

Bilge, A. ve Göksu N. (2010). *Tüketici Davranışları*. Ankara: Özbaran Ofset Matbaacılık.

Boyd, D. M., ve Ellison, N. B. (2008). “*Social Network Sites: Definition, History, And Scholarship*”. Computer-Mediated Communication Journal, 13.

Chang, S.W. ve Fan, S.H. (2016). “*Cultivating the Brand Customer Relationship in Facebook Fan Pages*”. International Journal of Retail & Distribution Management. V:45, N: 3. Pp:253-270.

Çizmeçi F. Ve Ercan, T. (2015). “*The Effect of Digital Marketing Communication Tools in the Creation Brand Awareness By Housing Companies*”, Megaron Journal, Vol.10, No:2

Doğan, C. (2017). “*Dijital Pazarlama Programını Geliştirme Mimarisinde Growth Hacking Uygulamalarının Araştırılması*”, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Erbaşlar, D. ve Dokur, G. (2012). *Elektronik Ticaret; E-Ticaret*, Ankara: Nobel Yayınevi.

Erdoğan, Z. (2014). “*Pazarlamanın Konusu, Kapsamı, Gelişimi ve Değer Kavramı*”. Zafer Erdoğan ve Elif Eroğlu (Ed.). *Pazarlama Yönetimi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset.

Evans, D. (2008), *Social Media Marketing An Hour A Day*, Indiana: Willey Publishing.

- Hoffman D.L. ve Fodor M. (2010). “*Can You Measure the ROI of Your Social Media Marketing*”, MIT Sloan Management Journal, 52/1.
- İslamoğlu, A. H. (2008). *Pazarlama Yönetimi*. Genişletilmiş 4. Baskı, İstanbul: Beta Basın Yayın.
- İyiler, Z. (2009). *Elektronik Ticaret ve Pazarlama İhracatta İnternet Zamanı*, Ankara: Aksoy Yayınevi.
- Kaplan, A. M. ve Haenlein, M. (2010). “*Users Of The World, Unite! The Challenges and Opportunities Of Social Media*” . Business Horizons Journal, 53 (1).
- Kırcaova, İ. ve Enginkaya, E., (2015), ‘*Sosyal Medya Pazarlama*’, Beta Yayınları: İstanbul
- Kirpekar, R., (2015). “*Digital Marketing New Age of Marketing*”. Sai Om Journal of Commerce & Management, 2 (3).
- Kotler, P. (2000). *Pazarlama Yönetimi*, İstanbul: Millennium Baskı, Beta Basım Yayınları,
- Kotler, P. (2006). *Günümüzde Pazarlamanın Temelleri*. İstanbul: Optimist Yayınları.
- Kotler, P. (2007). *A ’dan Z’ye Pazarlama*. İstanbul: Mediacat Yayınları
- Kotler, P. ve Keller, K. L. (2012). *Marketing Management*. (14th ed.) Pearson Publish: New Jersey.
- Sel, V. (2013). “*Sosyal Medya Pazarlama Nedir?*”
<http://www.teknovasyonmarketing.com/sosyal-medya-pazarlama-nedir.html> web sitesinden
21.11.2018 tarihinde 16.10’da erişilmiştir.
- Sharma, R.B. and Sahni, M. M. (2018). “*Exploring Contact Points of Interactive Media in Context of Fashion Market: A Qualitative Study*”. Journal of Business and Retail Management Reseach, V:12, I: 3. Pp: 261-269.
- Stelzner, M. A., (2017). *2017 Social Media Marketing Industry Report*,
[www. socialmediaexaminer.com](http://www.socialmediaexaminer.com) sitesinden 21.11.2018, 16.48’de erişilmiştir.
- Yasmin, A., Tasneem, S., Fatema, K., (2015). ‘*Effectiveness of Digital Marketing in The Challenging Age: An Empirical Study*’. International Journal of Management Science and Business Administration. 1(5).
- Yıldırım A. ve Şimşek H., (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yılmazdoğan, O. C., (2013). “*Otellerde Sosyal Medya Pazarlamasının Yararlarına Yönelik Yönetici Algılarının Belirlenmesi: Antalya Örneği*”. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.

Özel Sektör ve Üniversite Spor-Fitness Merkezlerinin Algılanan Hizmet Kalitesi Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi

Sema USLU¹, Ercan POLAT², Hanifi ÜZÜM³

¹Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Bozok Üniversitesi, Yozgat, TÜRKİYE, E-posta:semauslu_@hotmail.com

²BESYO, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Niğde, TÜRKİYE, E-posta:ercihanpolat@hotmail.com

³BESYO, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu, TÜRKİYE, E-posta:hanifuzum@myinet.com

Öz

Bu araştırmanın amacı Niğde il merkezine bağlı özel spor fitness merkezi ve üniversite spor fitness merkezine üye kişilerin hizmet kalitesini algılama düzeylerini bazı değişkenlere göre belirlemektir. Genel tarama modeline göre yapılan araştırmanın çalışma grubunu, Niğde il merkezindeki özel ve üniversite spor-fitness merkezleri içerisinde 50 kadın, 141 erkek, toplam 191 kişi oluşturmuştur. Ölçüm aracı olarak, Uçan (2007) tarafından geliştirilen “Fitness Merkezlerinde Algılanan Hizmet Kalitesi Ölçeği (SFM-HKÖ)” kullanılmıştır. Verilerin analizi için yüzde ve frekans, t-testi, ANOVA ve Korelasyon testleri kullanılmıştır. Sonuç olarak, Tesis türüne göre özel fitness merkezleri, üniversite fitness merkezlerine göre daha yüksek hizmet kalite puanına sahiptir. Eğitim değişkenine göre üyelerin kalite algıları arasında anlamı farkın Lisansüstü ve Lise derecesine sahip üyeler lehine olduğunu, üyelerin yaşı küçük ve kişisel harcamaları düşük olan üyelerin kalite algılarının yüksek olduğu, ayrıca aylık kullanım sıklığı arttıkça kalite algısının da yükseldiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Algılanan Hizmet Kalitesi, Özel Sektör Spor-Fitness Merkezi, Üniversite Spor-Fitness Merkezi

Abstract

The aim of the study is determine the level of service quality perception of private sport center member and university sport fitness center in Niğde regarding some variables. The study the participants of which consist of 191 members of a private sport center and a university sport center in Niğde in total; 50 females and 141 males was conducted with general screening model. As a tool of data collection, The Scale of Perceived Service Quality in Fitness Centers (SFM-HKÖ) developed by Uçan (2007) was used. The data was analyzed through percentage and frequency, T-test, ANOVA and correlation tests. The result of the analysis showed that private fitness centers have higher service quality scores than university fitness centers according to the type of amenities. According to education variable, a significance different was found in favor of graduate and high school students. Furthermore, it was found that as the members get younger and their personal expenditures get lower, their perception of service quality get higher. Lastly the more frequently the centers are used, the higher the level of quality perception becomes.

Keywords: Perceived Service Quality, Private Sport -Fitness Center, University Sport-Fitness Center

1. Giriş

Sporunda hizmet sektörünün son yıllarda dünya genelinde hızla büyümesi ve daha geniş alanlara yayılması nedeni ile işletmeler arasında rekabet her geçen gün artmaktadır. Bu rekabet, tüketicileri kalite konusunda daha duyarlı ve bilinçli olmaya, işletmeleri de daha kaliteli hizmet sunmaya zorlamaktadır. Bu nedenle spor işletmelerinin en önemli amacı faaliyet gösterdikleri alanda nitelikli mal ve hizmet üreterek piyasaya sunabilmektir (Olsen vd., 1998; Uyguç, 1998; Üzüm vd., 2016). İşletmeler sunmuş oldukları hizmetlerin kalitesinin tüketiciler tarafından nasıl algılandığını değerlendirmek ister. Soyut bir işlem olan bu ölçüm işlemi literatürde kalite algısı olarak tanımlanmaktadır. Bitner'e (1992) göre hizmet kalitesi; "müşterilerin beklentileri ile gerçek başarımların gücünü karşılaştırmaları sonucu oluşan algıları" olarak tanımlanırken, Parasuraman vd. (1985), algılanan hizmet kalitesini "müşterinin beklentileri ve algıları arasındaki farkın yönü ve derecesi" olarak ifade edilmiştir.

Konu ile ilgili yapılan birçok çalışma bulunmakla beraber, bu çalışmalardan elde edilen bulgulara göre, hizmet sektöründe tüketicilerinin en çok "temizlik" kavramına önem verdikleri görülmektedir. Ayrıca, "mesleki bilgi", "sorumluluk", "alet ve ekipman kalitesi", "program kalitesi", "çıkış kalitesi", "Atmosfer" ve "personel" hizmet kalite algısını etkileyen önemli değişkenler olarak vurgulamaktadırlar (Yıldız vd., 2013; Lagrosen vd., 2007; Lapa ve Baştaç, 2012; Polat vd., 2013).

İnsanların satın alma gücünün artması ile birlikte aktif yaşantı ve sağlıklı yaşam arasındaki ilişki net bir şekilde ortaya çıkmıştır. Bu durum spor alanındaki katılımcı sayılarında büyük artışa neden olmuş ve fitness sektörü vazgeçilmez bir endüstri haline getirmiştir (Yalçın vd., 2004). İnsanların teknolojiyi çok fazla kullanmaları sonucu ortaya çıkan hareket azlığına bağlı bazı önemli rahatsızlıkların bilimsel olarak kanıtlanması insanları fiziksel aktivite ve egzersiz hayatlarının içine almak için özel çaba sarf etmeye yönlendirmiştir. Bu durum sonucunda ortaya çıkan talep, insanlara istedikleri ve ihtiyaç duydukları şekilde egzersiz yapabilecekleri merkezlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Böylece tüm dünyada ve ülkemizde hızla artan şekilde spor-fitness merkezleri açılmıştır ve açılmaya devam etmektedir. Bu hızlı gelişme, bu merkezlerde sunulan hizmetlerin kalitesi ve özellikleri konusunda birçok eksiklik ve yanlışlıkları da beraberinde getirmiştir. İnsanların sağlığını direkt etkileyen fiziksel gayretlerin, doğru bir şekilde planlanması ve uygun fiziksel şartların sağlanması çok önemlidir (Duran, 2013; Uçan, 2007). Çünkü müşterilerini iyi tanıyan, onların beklentilerini karşılayan, kaliteli hizmet sunabilen spor işletmeleri diğerlerine göre avantajlı hale gelmektedir (Lapa ve Baştaç, 2012). Ayrıca spor yapan insanlar, kafasını dinlendirmek, bedenini rahatlatmak, mücadele ruhunu arttırmak, kötü alışkanlıklardan korunmak gibi sağlıklı yaşam koşullarını yerine getirmek için bu spor salonlarına gitmektedir (Özkan, 2013). Spor yapan insanların ekonomik durumu, fiziksel özellikleri, sosyal çevresi ve farklı yaşam tarzından kaynaklanan gereksinimlerine paralel olarak, farklı spor merkezlerine ihtiyaç duyulmaktadır (İşlertaş, 2006).

Bu spor tesislerini kamu ve özel spor merkezleri olarak iki kategori altında inceleyebiliriz. Ülkemizde kamuya ait spor sektörü denildiğinde; Spor İl Müdürlükleri, İl özel idareleri, Üniversiteler ve Belediyeler gibi kurumların işletmeciliğini yaptığı spor salonları, fitness

merkezleri ve yüzme havuzu gibi tesisler akla gelmektedir (Üzüm vd., 2016). Özel Spor kurumlarını ise, insanların spor yapmak için başvurdukları, çeşitli spor aktivitelerinin bir arada yapıldığı spor merkezleri olarak tanımlayabiliriz. Son yıllarda sayıları bir hayli artan bu özel spor merkezleri, insanların düzenli egzersiz yapmalarında etkili bir araç olarak görülmektedir (Ramazanoğlu ve Ramazanoğlu, 2000). Bu tesislerin amacı temelde müşterilerin spor konusundaki beklenti ve ihtiyaçlarını karşılayacak tarzda, en uygun fiyat ve zamanda hizmet tasarlayıp sunmaktır. Bu nedenle spor hizmetlerinin müşteri ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde olması için müşteri talep ve beklentilerinin tespiti spor pazarlaması açısından oldukça önemlidir (Ekenci ve İmamoğlu, 2002; Kül vd., 2011). Fitness merkezleri, içerdiği program ve ekipmanlarla, her yaş grubuna hitap eden, şehir insanını, iş stresi ve hareketsiz bir yaşamdan kurtarmak amacı güden kuruluşlardır. Bu durum fitness salonlarının daha çok tercih edilmesine ve sayılarının hızlı bir şekilde artmasına neden olmuştur. Artan talep ile fitness merkezleri yoğun bir rekabet ortamına girmiştir. En yeni trendlerin takip edilmesi ile maliyete verilen önem artmış, müşteri tutum ve beklentileri değişmiş ve sıkı rekabet ortamı oluşmuştur. Bu durum diğer işletmelerde olduğu gibi spor işletmelerinde de hizmet kalitesinin önemini arttırmıştır (Özkan, 2013). Çünkü müşteriler gittikleri spor merkezinden memnun oldukları takdirde spor tesisine tekrar geleceklerdir. Bu nedenle bu tesislerde sunulan hizmetlerin kalitesi oldukça önemlidir. Aksi takdirde müşteriler artan kalite beklentisinde olduklarından beklenen kaliteli hizmetin sunulmaması müşteri kaybıyla sonuçlanabilir (Ergin vd., 2010; Girginer ve Şahin 2007). Bu nedenle fitness hizmeti veren kamu ve özel spor merkezlerinin belirli aralıklar ile müşterilerine sundukları hizmetlerin kalitesini ölçerek gerekli yönetsel tedbirleri almaları müşteri devamlılığı açısından oldukça önemli olabilir.

Bu doğrultuda yapılan bu çalışma ile özel ve üniversite spor-fitness merkezlerinin üyelerine daha kapsamlı bir hizmet verebilmek, onların spora katılım motivasyonlarını arttırmak için mevcut hizmet kalitesi standartlarının incelenmesi, öne çıkan hizmet kalitesi değerlerinin saptanarak, gerekli geliştirme projelerinin önerilmesi amaçlanmıştır.

2. Materyal ve Metod

Araştırma Modeli: Araştırma genel tarama modellerinden biri olan kesit alma yaklaşımı ve ilişkisel tarama modeli ile yapılmıştır.

Araştırma Grubu: Araştırmanın çalışma evrenini Niğde il merkezindeki spor-fitness merkezlerinden, örneklem grubunu ise bir kamu (üniversite) fitness merkezi ve bir özel fitness merkezine devam eden ve rastgele örnekleme yöntemi kullanılarak seçilip çalışmaya gönüllü katılmayı kabul eden 141 erkek, 50 kadın olmak üzere toplam 191 üyeden oluşmuştur.

Veri toplama aracı: Çalışmada veri toplama aracı olarak, Uçan (2007) tarafından Türkçe olarak geliştirilmiş, güvenilirlik katsayısı $\alpha=0.95$ olan, 31 madde ve 6 alt boyuttan (Etkileşim kalitesi, çıktı kalitesi, fiziksel çevre kalitesi, egzersiz alet-ekipmanları, program kalitesi ve ortam koşulları kalitesi) oluşan “*Spor-Fitness Merkezleri Algılanan Hizmet Kalitesi Ölçeği (SFM-HKÖ)*” kullanılmıştır. Ölçeğin toplam puanı 31-155 arasında değişmektedir. Yüksek

puan hizmetten memnuniyeti göstermektedir. Soruların Cronbach alfa değeri bu çalışma için 0.91 olarak belirlenmiştir.

Kişisel Bilgi Formu: Bu formda üyelerin cinsiyet, doğum yılı, eğitim düzeyi, aylık ortalama düzenli harcama, tesis için aylık ödenen üyelik ücretinin durumu, geçmişte başka bir spor merkezine üye olup olmadığı, spor merkezine üyelik süresi, daha önce bir spor branşıyla uğraşmış mı, uğraşmadığı, spor merkezine gelme sıklığı ile ilgili toplam dokuz soru bulunmaktadır.

Verilerin toplanması: Araştırma verilerinin toplanmasında anket dağıtım yöntemleri göz önünde bulundurulmuştur. Veriler araştırmacı tarafından fitness merkezlerine gidilerek yüz yüze görüşme yöntemi ve eğitilmiş yardımcılar ile gerçekleştirilmiştir. Yardımcılara anket dağıtılmadan önce detaylı bilgi verilmiştir. Veri toplanırken öncelikle araştırmanın amacı uygulama yapılacak üyelere anlatılmış, form doldurmak isteyen üyelere formlar dağıtılmış ve gözetim altında doldurmaları sağlanmıştır. 200 adet çoğaltılan ve dağıtılan anketlerin eksik ve hatalı olan 9 anket formu elendikten sonra 191 anket değerlendirilmeye alınmıştır.

Verilerin analizi: İstatistiksel işlemler için “SPSS Paket Programı” kullanılmıştır. Analizler sırasıyla, anketi cevaplayanların demografik özelliklerine ait frekans dağılımları, faktör analizi, değişkenlere ait ortalama, standart sapma ve korelasyon katsayıları analizlerinden oluşmaktadır. Anlamlılık düzeyi için 0.05 değeri alınmıştır. Kişisel bilgi formu ve hizmet kalitesi ölçeği üzerinden elde edilen bilgiler sonucu ortaya çıkan ilişki ve farklılıkları incelemek için ise Bağımsız Örneklem t Testi (Independent samples t test), Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA) ve Pearson Korelasyon Analizi testlerinden yararlanılmıştır.

3. Bulgular

Tablo 1. Bazı değişkenlere ilişkin yüzde frekans değerleri

Kategori	Değişken	f	%	Toplam
Cinsiyet	Kadın	50	26,2	191
	Erkek	141	73,8	
Tesis Türü	Özel Spor Tesisi	93	48,7	191
	Üniversite Spor Tesisi	98	51,3	
Eğitim Durumu	İlköğretim ve Lise	39	20,4	191
	Önlisans/Lisans	38	72,3	
	Lisans Üstü	14	7,3	
Geçmiş Üyelik	Evet	101	52,9	191
	Hayır	90	47,1	

Tablo 2 Bazı değişkenlere ilişkin ortalama ve yaygınlık ölçüsü değerleri

Boyutlar	\bar{X}	S	Min.	Max.	N
Yaş	21,91	4,40	16	55	191
Kişisel Harcama(TL)	773,95	590,59	100	5000	191
Üyelik Süresi(Ay)	7,18	8,19	1	36	191
Çıktı Kalitesi	4,30	0,70	1	5	191
Etkileşim Kalitesi	3,99	0,71	1	5	191
Fiziksel Çevre Kalitesi	3,41	0,78	1,14	5	190
Ortam Koşulları Kalitesi	3,81	1,04	1	13	191
Egzersiz Alet ve Ekipmanları	3,67	0,94	1	5	190
Program Kalitesi	3,67	0,90	1	5	191

Tablo 2 incelendiğinde; katılımcıların en yüksek çıktı kalitesi alt boyutunda ($x=4.30\pm0.70$) ve en düşük fiziksel çevre kalitesi alt boyutunda ($x=3.41\pm0.78$) aritmetik ortalama ve standart sapmaya sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 3. Tesis türü ve geçmiş üyelik değişkenine göre alt boyutların t - testi sonuçları

Boyutlar	Değişken	N	\bar{X}	S	t	sd	P	
Tesis Türü	Çıktı kalitesi	Özel spor tesisi	93	4,30	0,63	-0,01	189	0,99
		Üniversite spor tesisi	98	4,30	0,76			
	Etkileşim kalitesi	Özel spor tesisi	93	4,31	0,51	6,81	172,71	0,00*
		Üniversite spor tesisi	98	3,69	0,74			
	Fiziksel çevre kalitesi	Özel spor tesisi	92	3,66	0,75	4,58	186,66	0,00*
		Üniversite spor tesisi	98	3,17	0,73			
	Ortam koşulları kalitesi	Özel spor tesisi	93	3,95	0,79	1,80	189	0,07
		Üniversite spor tesisi	98	3,68	1,22			
	Egzersiz alet ve ekipmanları	Özel spor tesisi	92	4,01	0,73	5,29	176,95	0,00*

	Üniversite spor tesisi	98	3,34	1,01				
Program kalitesi	Özel spor tesisi	93	4,07	0,72				
					6,61	183,77	0,00*	
	Üniversite spor tesisi	98	3,29	0,90				
Geçmiş Üyelik	Çıktı kalitesi	Evet	101	4,26	0,75			
		Hayır	90	4,34	0,64	-0,84	189	0,40
	Etkileşim kalitesi	Evet	101	3,96	0,80			
		Hayır	90	4,03	0,60	-0,67	189	0,50
	Fiziksel çevre kalitesi	Evet	101	3,33	0,79			
		Hayır	89	3,49	0,76	-1,46	188	0,15
	Ortam koşulları kalitesi	Evet	101	3,81	1,22			
		Hayır	90	3,82	0,80	-0,09	189	0,93
	Egzersiz alet ve ekipmanları	Evet	100	3,54	1,06			
		Hayır	90	3,81	0,78	-1,94	188	0,05
	Program kalitesi	Evet	101	3,58	0,96			
		Hayır	90	3,77	0,82	-1,51	189	0,13

*p<0,05 anlamlı farklılık vardır aritmetik ortalaması yüksek olan lehine

Elde edilen t testi sonuçlarına göre araştırmaya katılan üyelerin alt problemlere karşı tesis türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir (p<0.05). Bu boyutta özel spor-fitness merkezi üyelerinin etkileşim (t=6.81; p<0.05), fiziksel çevre (t=4.58; p<0.05), egzersiz alet ve ekipmanları (t=5.29; p<0.05) ve program kalitesi algılarının (t=6.61; p<0.05) üniversite spor merkezi üyelerine göre daha yüksektir. Geçmiş üyelik değişkenine göre egzersiz alet ve ekipmanları alt boyutunda (t=-1,94; p<0.05) alt boyutu arasında hayır diyenler lehine anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Tablo 4. Eğitim durumu değişkenine göre alt boyutların ANOVA sonuçları

Alt Boyutlar	Değişken	N	\bar{X}	S	F	P	Scheffe
Çıktı Kalitesi	A. İlköğretim ve lise	39	4,22	0,54	4,10	0,02	C-B, C-A
	B. Önlisans/lisans	138	4,27	0,75			
	C. Lisansüstü	14	4,80	0,27			
Etkileşim kalitesi	A. İlköğretim ve lise	39	4,14	0,54	9,98	0,00	C-A, C-B
	B. Önlisans/lisans	138	3,88	0,74			
	C. Lisansüstü	14	4,68	0,32			
Fiziksel Çevre Kalitesi	A. İlköğretim ve lise	39	3,82	0,66	7,30	0,00	A-B
	B. Önlisans/lisans	137	3,30	0,77			
	C. Lisansüstü	14	3,32	0,77			
Ortam Koşulları Kalitesi	A. İlköğretim ve lise	39	4,05	0,66	1,68	0,19	
	B. Önlisans/lisans	138	3,77	1,12			
	C. Lisansüstü	14	3,52	1,08			
Egzersiz Alet ve Ekipmanları	A. İlköğretim ve lise	39	3,92	0,75	1,97	0,14	
	B. Önlisans/lisans	137	3,59	0,95			
	C. Lisansüstü	14	3,74	1,24			
Program Kalitesi	A. İlköğretim ve lise	39	4,06	0,71	6,11	0,00	A-B
	B. Önlisans/lisans	138	3,53	0,94			
	C. Lisansüstü	14	3,93	0,57			

*p<0,05 anlamlı farklılık vardır aritmetik ortalaması yüksek olan lehine

Analiz sonuçları, çıktı kalitesi $F(2,188)=4,10$; $P<0.05$, etkileşim kalitesi $F(2,188) =9,98$; $P<0.05$, fiziksel çevre kalitesi $F(2,188)=7,30$; $P<0.05$, ve program kalitesi $F(2,188)=6,11$; $P<0.05$, alt boyutlarında anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre; lisansüstü üyelerin çıktı kalitesi ve etkileşim kalitesi algılarının önlisans/lisans ve ilköğretim ve lise üyelerinden daha yüksek olduğu görülmüştür.-İlköğretim ve lise üyelerinin fiziksel çevre ve program kalitesi algılarının önlisans/lisans üyelerinden daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 5. Yaş, kişisel harcama düzeyi ve üyelik süresi ile hizmet SFM-HKÖ Korelasyon Tablosu

Alt Boyutlar		Kişisel Harcama Üyelik Süresi		
		Yaş	(TL)	(Ay)
Çıktı Kalitesi	r	0,24**	0,11	-0,07
	p	0,00	0,13	0,32
	N	191	191	191
Etkileşim Kalitesi	r	0,14*	0,13	0,08
	p	0,05	0,08	0,25
	N	191	191	191
Fiziksel Çevre Kalitesi	r	-0,17*	-0,17*	0,25**
	p	0,02	0,02	0,00
	N	190	190	190
Ortam Koşulları Kalitesi	r	-0,19**	-0,18*	0,05
	p	0,01	0,01	0,48
	N	191	191	191
Egzersiz Alet ve Ekipmanları	r	-0,11	-0,21**	0,08
	p	0,12	0,01	0,30
	N	190	190	190
Program Kalitesi	r	-0,01	-0,06	0,04
	p	0,85	0,39	0,61
	N	191	191	191

Tablo 5 incelendiğinde, yaş değişkeni ile çıktı ($r=0,24$) ve etkileşim kalitesi ($r=0,4$) arasında pozitif, anlamlı ve düşük düzeyde bir ilişki, fiziksel çevre ($r=-0,17$) ve ortam koşulları kalitesi ($r=-0,19$) arasında negatif, anlamlı ve düşük düzeyde bir ilişki tespit edilmiştir. Egzersiz alet ve ekipmanları ve program kalitesi arasında ise anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Kişisel harcama (TL) değişkeni ile fiziksel çevre ($r=-0,17$), ortam koşulları ($r=-0,18$) ve egzersiz alet ve ekipmanları ($r=-0,21$) arasında negatif, anlamlı ve düşük düzeyde bir ilişki tespit edilirken diğer kalite boyutları arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Üyelik süresi (ay) değişkeni ile fiziksel çevre kalitesi ($r=0,25$) arasında pozitif, anlamlı ve düşük düzeyde bir ilişki tespit edilirken diğer kalite boyutları arasında ise anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

4. Tartışma ve Sonuç

Verilen hizmet ile algılanan hizmet kalitesini doğru değerlendirmek, müşteri memnuniyetinin konusunu oluşturmaktadır. Müşteri memnuniyeti, müşterinin beklentilerinin yerine getirilmesidir. Beklentilerin pozitif yönde karşılanması personel-müşteri etkileşiminin sağlanması, fiziksel çevre etkileri ve alınan hizmetin sonucunda olumlu duygular yaratılması ile açıklanabilir (Özkan, 2013). Bu bağlamda katılımcıların hizmet kalitesi algı puanlarının aritmetik ortalaması incelendiğinde, en yüksek ortalamanın çıktı kalitesi alt boyutunda ve en düşük ortalamanın ise fiziksel çevre kalitesi alt boyutunda olduğu görülmektedir (Tablo 2). Literatürde de bu sonucu destekleyen çalışmalar bulunmaktadır. Lapa ve Baştaç (2012) yaptıkları çalışmada benzer bir biçimde çıktı kalitesini diğer alt boyutlardan daha yüksek bulmuşlardır. Brady ve Cronin (2001) spor alanındaki hizmet kalitesini değerlendirirken, çıktı kalitesini en önemli boyutlardan biri olduğunu vurgulamışlardır (Tsitskari vd., 2006). Üzüm vd. (2016) çıktı kalitesi ortalamasının yüksek olmasının nedenini, katılımcıların spor aracılığı ile elde ettikleri fizyolojik ve psikolojik faydalara bağlamışlar ve fiziksel çevre kalitesi alt boyutunda ortalamanın düşük çıkmasını spor tesislerinin modern ve kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılar nitelikte olmamasıyla açıklamışlardır.

Tesis türüne göre, araştırmaya dâhil olan üyelerin hizmet kalitesi algısı alt ölçek puanları incelendiğinde; özel spor-fitness merkezi üyelerinin hizmet kalitesi boyutlarını oluşturan etkileşim kalitesi, fiziksel çevre kalitesi, egzersiz alet ve ekipmanları kalitesi ve program kalitesi algılarının üniversite spor-fitness merkezi üyelerinden daha yüksek olduğu; çıktı kalitesi ve ortam koşulları kalitesi algılarında ise anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir (Tablo 3). Üzüm vd. (2016) hizmet kalitesi algı puanları bakımından resmi ve özel fitness merkezlerini karşılaştırdıkları çalışmalarında; etkileşim kalitesi, fiziksel çevre kalitesi, program kalitesi ve ortam koşulları kalitesi alt boyutlarında özel fitness merkezleri lehine anlamlı fark bulmuşlar ve farkın özel spor işletmelerin lehine çıkmasını, özel teşebbüslerin ticari kaygı gütmeleri nedeniyle müşterilerinin beklentilerine daha fazla önem vermeleri ile açıklamışlardır. Yine Bıyıklı (2007) yaptığı çalışmada özel spor işletmelerdeki müşterilerin hizmet kalitesi algı düzeylerini kamuya göre daha yüksek bulmuş ve bu farkın özel spor işletmelerinden hizmet alan katılımcıların uzman eğitmenler kontrolünde çalıştıkları için kendilerini daha güvende hissetmelerinden kaynaklanabileceğini belirtmiştir. Boz (2007) kamuya ait spor tesislerinde Toplam Kalite Yönetiminin uygulanmadığını yapmış çalışmasında tespit etmiş ve bu tesislerden hizmet alan müşterilerin kalite algılarının düşük olduğunu belirtmiştir. Bu sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde bizim çalışma bulgularımızı desteklemektedir. Yani araştırma kapsamındaki özel-spor fitness merkezi üyelerinin, üye oldukları tesisin hizmet kalitesini yüksek bulduklarını başka bir deyişle tesis türüne göre hizmet kalitesi algısının farklılaştığını söyleyebiliriz.

Geçmiş üyelik süreleri ile egzersiz alet ve ekipmanları kalitesi arasında daha önce aynı fitness merkezine üye olmayanlar lehine fark tespit edilmiştir (Tablo 3). Yeni üye olarak da kabul edebileceğimiz bu üyeler lehine fark çıkmasının sebebinin o tesisteki alet ve ekipmanları ilk kez kullanmalarına ve dolayısı ile daha öncesi ile kıyaslayama imkânlarının olmamasına bağlayabiliriz. Özkan (2013) konu ile ilgili yapmış olduğu benzer bir çalışmada fitness merkezi üyelerinin kulübe devamlılıklarını sağlayan etmenler arasında, ekipmanların ve son

antrenman tekniklerinin takip edilmesi önemli bir etken olduğunu belirtmiştir. Bu sonuçlara göre fitness merkezlerinin eski üyelerinin devamlılığını sağlayabilmek için alet ve ekipman kalitesini sürekli güncellemesi gerektiğini söyleyebiliriz.

Araştırmamızda üyelerin, eğitim durumları ile hizmet kalite algısı boyutları incelendiğinde lisansüstü üyelerin çıktığı kalitesi ve etkileşim kalitesi algılarının önlisans/lisans ve ilköğretim ve lise üyelerinden daha yüksek bulunmuştur (Tablo 4). Yüzgenç (2010)'da eğitim düzeyine göre hizmet kalitesini değerlendirdiği çalışmasında, "Personel" alt boyutunda anlamlı farklılığı eğitim düzeyi üniversite olan üyeler lehine gözlemlemiştir. Birbirini destekleyen bu iki çalışma bulgusuna göre fitness merkezi üyelerinin eğitim düzeyi arttıkça personelle (antrenörler) olumlu yönde daha sıkı bir etkileşim içerisine girdiklerini ve bu etkileşimden kaynaklı olarak da çıktığı kalite algı puanlarının yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Yine Lapa ve Baştaç (2012)'de yapmış oldukları çalışmalarında katılımcıların eğitim düzeyine göre hizmet kalitesi algılarının "Soyunma Odaları" ve "Tesisler" boyutlarında eğitimi üniversite ve üstü olan katılımcıların, eğitimi lise ve dengi olan katılımcıların puanlarına göre daha düşük olduğunu tespit etmişlerdir. Bizim yapmış olduğumuz çalışmada da ilköğretim ve lise üyelerinin fiziksel çevre ve program kalitesi algılarının önlisans/lisans üyelerinden daha yüksek bulunmuştur (Tablo 4). Yani katılımcıların eğitim düzeyi arttıkça fiziksel çevre kalitesine yönelik algılarının daha da yükseldiğini söyleyebiliriz.

Üyelerin yaşı büyüdükçe, çıktığı ve etkileşim kalitesi puanlarının arttığını, buna karşın yaşı küçüldükçe fiziksel çevre ve ortam koşulları kalitesi puanlarının yükseldiği görülmektedir (Tablo 5). Bu sonuçlara dayanarak yaşı büyük olan üyelerin daha çok sonuç odaklı ve personel ilişkilerine daha önem verdiğini, yaşı küçük olanların ise fiziksel çevre ortam koşullarına daha çok dikkat ettiğini söyleyebiliriz. Literatürde hizmet kalitesi ile ilgili yapılan çalışmalarda kullanıcıların yaş değişkeni ile hizmet kalitesi algı puanları arasında genellikle anlamlı bir ilişki bulunmadığı ve bunun sebebi olarak da verilerin benzer yaş gruplarından toplanmasına bağlanmaktadır (Üzüm, 2016; Lapa ve Baştaç, 2012).

Üyelerin kişisel olarak bu merkezlere verdikleri ücretin miktarı azaldıkça, fiziksel çevre, ortam koşulları ve egzersiz alet ve ekipmanları kalite algı puanları yükselmektedir (Tablo 5). Yani, kişisel harcama düzeylerine göre harcaması yüksek olan üyelerin daha yüksek standartlarda hizmet beklediklerini söyleyebiliriz. Bu bulgu göz önünde bulundurulduğunda işletmelerin gerekli tedbirleri alması oldukça önemlidir. Çünkü işletmelerin müşteri sadakati yoluyla maliyetlerini azaltarak müşterilerine daha yüksek kalitede ve daha düşük fiyatlarla ürün/hizmet sunabilmesi, işletmelerin fiyat bakımından aynı pazardaki rakip firmalarla rekabet etmesinde önemli bir avantaj sağlar (Selvi ve Ercan; 2006). Ayrıca, "Müşteriler, en uygun fiyata en kaliteli ürün veya hizmeti satın almak isterler (Sandıkçı, 2008). Bu çalışmada düşük ücret ödeyenlerin ortalamasının yüksek çıkmasının nedeni, spor hizmetinin daha düşük bir fiyatla alınmasının kullanıcıların gelir düzeyinin düşük olması ve düşük ücretlerle beklentilerinin karşılanıyor olması ile açıklanabilir.

Üyelik süresi (ay) değişkeni ile fiziksel çevre kalitesi arasında pozitif yönde düşük düzeyde bir ilişki tespit edilmiştir (Tablo 5). Bu sonuca göre bireylerin fitness merkezlerini aylık kullanma sıklığı arttıkça fiziksel çevre kalite algılarının da arttığını söyleyebiliriz. Eraslan

(2014) tesislerin günlük kullanım süresi azaldıkça, hizmet kalitesine yönelik algısında azaldığını belirtmiştir. Ergin'in (2010) yaptığı çalışmada da benzer bir sonuç bulunmuş ve tesislerin kullanım sıklığı azaldıkça üyelerin tesislerin fiziksel görünümünü önemseme oranlarının da düştüğünü belirtmiştir. Literatürde tesisi kullanım sıklığı ile ilgili farklı sonuçlara rastlanmaktadır. Demirel (2013)'te yaptığı çalışmada, üyelik süresi 1 yıldan az olan üyelerin tesis alt boyutuna ilişkin puanlarını, faydalanma süresi 3-4 yıl olan üyelerin puanlarından anlamlı derecede yüksek bulmuştur. Yine Ceyhun (2006) yaptığı çalışmada, kullanıcıların, tesisi kullanma zamanları (yıl) arttıkça, hizmet kalitesi için verdikleri puanların azaldığını belirtmiş, müşterilerin işletmelerde kaldıkları süre içinde hizmet kalitesi açısından işletmeleri yetersiz görmeye başladıklarını tespit etmiştir. Memiş ve Ekenci (2007)'nin yaptığı araştırmada da bir yıl ve üzeri zamandır spor tesislerinden faydalanan müşterilerin hizmet kalitesinin devamlılığının zamanla azaldığı yönünde görüş bildirdiği görülmektedir. Bu sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde; Kamu ve özel fitness merkezlerinde tesisi kullanım sıklığının başlangıçta üyelerin hizmet kalitesi algı puanını etkilemediğini çünkü üyelerin o an için sadece etkinliğe katılımın yeterli görmesi, ancak geçen süre zarfında katılımcıların beklentilerinin artması ve sunulan hizmete dair memnuniyetsizliğin özellikle birinci yıldan itibaren dile getirilmesi böyle bir sonuca yol açmış olabilir (Özen vd., 2016). Yapılan bu çalışmada tesis kullanım sıklığı ile diğer alt boyutlar arasında anlamlı bir ilişkinin çıkmamasının sebebi olarak kullanıcıların aynı tesisi kullanım süresi ve sıklığı arttıkça o tesisin kullanıcılar için sıradanlaşmaya başlaması ile açıklayabiliriz.

Katılımcıların, cinsiyeti ve aktif sporculuk durumları ile hizmet kalite algısı puanları arasında anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Bu durumda cinsiyet ve aktif sporculuk durumlarının üye oldukları tesislerin hizmet kalitesi algısında bir farklılık yaratmadığı görüşünü öne sürebiliriz.

Sonuç olarak, Niğde ilindeki özel ve üniversite spor merkezlerinden faydalanan bireylerin hizmet kalitesi algı düzeylerinin belirlenmesi için yapılan bu çalışma bulgularına göre katılımcıların Fiziksel Çevre Kalitesi algılarının düşük olması nedeni ile bu merkezlerdeki yöneticilerin fiziksel çevre kalitesini iyileştirmeye yönelik tedbirler alması gerekmektedir. Tesis türüne göre özel fitness merkezleri, üniversite fitness merkezlerine göre daha yüksek hizmet kalite puanına sahiptir. Bu nedenle bir kamu kurumu olan üniversite fitness merkezlerinin tesis araç-gereç ve personel eğitimi konusunda sürekli olarak kendini yenilemeli ve toplam kaliteyi artırmaya yönelik tedbirler alarak özel spor kurumları ile rekabet edecek düzeye getirilmelidir. Eğitim değişkenine göre farklı eğitim düzeyindeki üyeler arasındaki kalite algısına farklılaştıran etkenlere yönelik programlar geliştirilmelidir. Yaş katagorilerine ve verilen ücrete göre fiziksel ortamlar ve programlar geliştirileli ve tesisin kullanım sıklığı arttıkça üyelere farklı fiziksel aktivite olanakları sunularak çalışma ortamları monotonluktan kurtarılmalıdır. Ayrıca spor hizmeti sunan kamu ve özel fitness merkezi üyelerine belirli aralıklar ile hizmet kalitesini ölçen anketler uygulayarak onların şikâyet ve düşüncelerini tespit edip ona göre yönetsel tedbirler alınırsa, işletmelerin hem karlılık oranı artar hem de daha fazla insanın spor yapması sağlanmış olur.

KAYNAKÇA

- Bıyıklı H. (2007). Sağlık İşletmelerinin Kurumsal Birleşmelerinin Müşteri Memnuniyeti Üzerine Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Bitner M.J. (1992). Servicescapes: The impact of physical surroundings on customer and employees. *Journal of Marketing*, 56:57-71.
- Boz C. (2007). Yerel yönetimlerin spor tesislerinde toplam kalite yönetimi uygulamaları (İstanbul Büyükşehir Belediyesi örneği), Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Brady M.K., Cronin J.J. (2001). Some new thoughts on conceptualizing perceived service quality: A hierarchical approach. *Journal of Marketing*, 65: 34-49.
- Ceyhun S. (2006). Spor işletmelerinde hizmet kalitesi. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Demirel H.N. (2013). Rekreatif spor/fitness programı sunan işletmelerde hizmet kalitesi. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara,
- Duran A. (2013). Vücut geliştirme ve fitness salonlarına giden bireylerin beklentileri (Lefkoşa örneği). Yüksek Lisans Tezi, Yakın Doğu Üniversitesi, KKTC.
- Ekenci G., İmamoğlu A.F. (2002). Spor işletmeciliği, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Eraslan A. (2014). Üniversite yerleşkelerindeki rekreatif spor merkezlerinde hizmet kalitesi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara
- Ergin B. M. (2010). Üniversite spor merkezlerindeki algılanan hizmet kalitesinin yapısal eşitlik modeli (YEM) ile incelenmesi. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Ergin B.M., İmamoğlu F.A., Tunç T., Akpınar S., Çon M. (2010). Üniversite spor merkezlerindeki hizmet kalitesi boyutlarının algı ve önem düzeylerinin incelenmesi, *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*. 2(1), 41-49.
- Girginer N., Şahin B. (2007). Spor tesislerinde kuyruk problemine yönelik bir benzetim uygulaması, *Spor Bilimleri Dergisi*, 18(1), 13-30.
- İşlertaş N. (2006). Spor tesislerinden yararlanan beden eğitimi öğretmenlerinin istek ve beklentileri (Kayseri ili örneği), Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Niğde
- Kül S., Balcı V., Diker G. (2011). Ankara'da ki özel spor işletmelerine üye olan kişilerin üye olma ve üyeliğini devam ettirme nedenleri, 1.Uluslararası Spor Ekonomisi ve Yönetimi Kongresi. 12-15 Ekim, İzmir. 59-65.
- Lagrosen S., Lagrosen Y. (2007). Exploring service quality in health and fitness industry, *Managing Service Quality*, 17 (1), 41-53.
- Lapa T.Y., Baştaç E. (2012). Antalya'da fitness merkezlerine devam eden bireylerin yaş, cinsiyet ve eğitimlerine göre bu merkezlere yönelik hizmet kalitesi değerlendirmelerinin incelenmesi, *Pamukkale Journal of Sport Sciences*. 3(1), 42-52.

- Memiş U.A., Ekenci G. (2007). Spor merkezlerinde müşteri memnuniyeti (Ankara ili örneği), Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi 12(1), 33-48.
- Olsen M.D., Ching-Yick T., Joseph J.W. (1998). Strategic management in the hospitality industry, John Wiley & Sons Inc. New York.
- Özen G., Demirsoy E., Üzüm H. (2016). Gençlik hizmetleri etkinliklerine katılan bireylerin hizmet kalitesi algısı: Bolu örneği. Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(2),133-142
- Özkan S.E. (2013). Türkiye’deki Fitness Merkezlerinde Hizmet Kalitesi Beklentilerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Parasuraman A., Zeithaml V.A., Berry L.L. (1985). A conceptual model of service quality and it’s implications for future research. Journal of Marketing. 49(4).41-50.
- Polat E., Aycan A., Üzüm H., Polat E. (2013). Gençlik Merkezlerinde Algılanan Hizmet Kalitesi Ölçeği (geçerlik ve güvenilirlik çalışması)”. Hacettepe Spor Bilimleri Dergisi. 24(1), 25–36.
- Ramazanoğlu F., Ramazanoğlu N. (2000). Spor tesislerinin planlandırılması ve işletmesi, Spor Araştırmaları Dergisi, 4(3), 2-7.
- Sandıkçı M. (2008). Termal turizm işletmelerinde sağlık beklentileri ve müşteri memnuniyeti, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Selvi M.S., Ercan F. (2006). Otel işletmelerinde müşteri sadakatinin değerlendirilmesi: İstanbul’daki beş yıldızlı otel İşletmelerinde bir uygulama, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(15), 159–187.
- Tsitskari E., Tsiotras D., Tsiotras G. (2006). Measuring service quality in sport services, Total Quality Management and Business Excellence. 17(5), 623–63.
- Uçan Y. (2007). Spor Fitness Merkezlerinin Algılanan Hizmet Kalitesi Ölçeğinin geliştirilmesi, Doktora Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Uyguç N. (1998). Hizmet Sektöründe Kalite Yönetimi, Dokuz Eylül Yayıncılık. İzmir,
- Üzüm H., Yeşildağ B., Karlı Ü., Ünlü H., Parlar F.M., Çokpartal C., Tekin N. (2016). Kamu ve özel spor merkezleri müşterilerinin hizmet kalitesi algılarının incelenmesi. AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16(3), 167-180.
- Yalçın H.B., Doğru Z., Yüктаşır B. (2004). Spor tüketicisi farklılıkları ve spor pazarlaması bileşenleri, Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 6(2), 35-44.
- Yıldız Y., Onağ A.O., Onağ Z. (2013). Spor ve rekreasyon hizmetlerinde algılanan hizmet kalitesinin incelenmesi: Fitness merkezi örneği, Uluslararası Hakemli Beşeri ve Akademik Bilimler Dergisi. 2(3), 114-130.
- Yüzgenç A.A. (2010). Yerel yönetimlerin sunduğu spor hizmetlerinde hizmet kalitesi (Ankara ili örneği), Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Uluslararası Taekwondo Müsabakalarına Katılan Türk ve Yabancı Sporcuların Fair Play Anlayışlarının Araştırılması

Öznur TÜRÜT, Arslan KALKAVAN, Nihal Akoğuz YAZICI, Halil İbrahim ÇAKIR

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Rize, TÜRKİYE

E-Posta: oznur_turut18@erdogan.edu.tr

Öz

Günümüzde spora olan ilginin artmasıyla birlikte yarışmalara katılan sporcu sayısı da giderek artmaktadır. Başarının üst seviyeye çıkması için daha fazla ulusal ve uluslararası yarışma organizasyonları düzenlenmektedir. Ancak istenilen hedeflere ulaşmak erdemli olma yani fair play ruhuyla mümkün olacaktır. Bu kapsamda sporcuların da fair play tutumları ve ahlaki değerlere bağlılıkları son yıllarda en çok merak edilen konulardan biri olmuştur. Taekwondunun ‘‘ Do’’ prensibi ve müsabaka kuralları, ‘‘Fair Play’’ kavramı ile benzer özellikler taşımaktadır. Bundan hareketle bu çalışmada farklı uluslara mensup taekwondo sporcularının fair play anlayışlarının çeşitli değişkenlere göre araştırılması amaçlanmıştır.

Araştırmaya 2018 yılında Yunanistan’ın Atina kentinde yapılan 3. Dünya Taekwondo Başkanlık Kupası-Avrupa Bölge G2 (3rd WT President's Cup 2018-European Region-G2) müsabakalarına katılan 71 yerli 60 yabancı olmak üzere toplam 131 sporcu katılmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen demografik bilgi formu ile birlikte yabancı sporcular için Vallerand ve arkadaşları (1997) tarafından geliştirilen Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği, yerli sporcular için ise bu çalışmanın Balçıkanlı (2010) tarafından Türkçeye uyarlanan hali kullanılmıştır.

Verilerin yüzde ve dağılım değerleri tanımlayıcı istatistik (Descriptive Statistics) ile belirlenerek normallik testi olarak Shapiro-Wilks Test uygulanmıştır. Verilerin bir kısmının normal bir kısmının ise normal dağılmadığı görüşmüştür. İkili karşılaştırmalar için normal dağılan verilere bağımsız örneklem T testi yapılırken normal dağılmayan verilere Mann Whitney U Testi yapılmıştır. Üç ve üzeri grupların karşılaştırılmasında ise normal dağılan verilere tek yönlü Anova, normal dağılmayan verilere ise Kruscal Wallis Testi yapılmıştır. Anlamli bulunan grupların belirlenmesi için ise ikinci seviye testlerinden normal dağılan verilere Tukey HSD, normal dağılmayan verilere ise Tamhane’s T2 testleri uygulanmıştır. Yapılan tüm analizler $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde sınanmıştır.

Test Sonuçları uyruğa bağıli olarak kurallara ve yönetime saygı ($Z_{0.05}$; -4,072; $p<0,05$), sorumluluklara bağılilik ($Z_{0.05}$; -6,532; $p<0,05$) ve rakibe saygı ($t_{0.05(129)}$; 3,875; $p<0,05$) puanlarında, yaşa bağıli olarak rakibe saygı ($F_{3,130}$; 3.381; $P<0,05$) puanlarında ve eğitim durumuna bağıli olarak rakibe saygı ($X^2(2)$;6.674; $p<0,05$) puanlarında anlamlı farklılıklar olduğunu göstermiştir.

Sonuç olarak Türk sporcuların fair play anlayışlarının yabancı oyuncularından daha iyi düzeyde olduğu, yaş ve eğitim düzeyi arttıkça rakibe saygı düzeyinin de arttığı, ancak cinsiyete göre sporcuların fair play anlayışlarının farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Spor, Fair play, Taekwondo, Uluslararası yarışmalar

Investigation of Fair Play Understanding of Turkish and Foreign Athletes Attending International Taekwondo Competitions

Abstract

With the increasing interest in sports, the number of athletes participating in competitions is also increasing. More national and international competitions are organized for increasing the success. As a result of the material gains in the competitions, a sport consciousness with a focus on winning and medals began to form. Thus, the moral values which are the main purpose of the sport are put into the background. However, achieving the desired goals will be possible with virtue of being a virtuous person. In this context, athletes' fair play attitudes and commitment to moral values has been one of the most curious subjects in recent years. In this study, it was aimed to investigate the fair play understanding of taekwondo athletes of different nationalities according to various variables.

A total of 131 athletes, 71 domestic, 60 foreign of which were participating in the 3rd World Taekwondo Presidential Cup-European Region G2 competitions in 2018 in Athens, Greece participated in the survey. The demographic data form developed by the researchers was used as a data collection tool and for the foreign athletes the multidimensional sporting orientation scale developed by Vallerand and his friends was used. For native sportsmen this study's Turkish version was used.

Shapiro-Wilks test was used as the normality test for descriptive statistics. Some of the data was distributed normally and some of them was not distributed normally. Normally distributed data for paired comparisons were performed by independent sample T test and Mann Whitney U test was used for data not normally distributed. In the comparison of groups of three and over, the data that are normally distributed are one-way Anova and the data that is not distributed normally is Kruskal Wallis Test. In order to determine the meaningful groups, Tukey HSD was applied to the data normally distributed from the second level tests and Tamhane için T2 tests were applied to the data not normally distributed. All analyzes were tested at $\alpha = 0.05$ significance level.

Test Results, Respect for rules and management in accordance with nationality ($Z_{0.05}; -4,072; p < 0,05$), commitment to responsibilities ($Z_{0.05}; -6,532; p < 0,05$) and respect to the opponent ($t_{0.05} (129); 3,875; p < 0,05$), age-related respect to the opponent ($F_{3,130}; 3.381; P < 0.05$) scores and depending on the educational status of the opponent ($X^2 (2); 6.674; p < 0.05$) There are significant differences in the scores It showed.

As a result, it was determined that Turkish athletes' fair play understanding was better than that of foreign players, the level of respect for opponents increased as age and education level increased, but the fair play understanding of athletes did not differ according to gender.

Keywords: Sports, Fair play, Taekwondo, International competitions.

Giriş

Spor dili, dini, ırkı ne olursa olsun insanları ve farklı kültürleri bir araya getiren evrensel kültürün önemli bir parçasıdır. Bedensel faydalarının yanı sıra ruh sağlığının geliştirilmesi, mücadele etme, heyecan duyma, yarışma, kazanma, başarının artırılması gibi yoğun mücadelelerin verildiği hareketler bütünüdür (Fişek, 1983; 35, Aracı, 1999; 13).

Bireyler boş zamanlarını değerlendirmek, güçlenmek, kendilerini savunmak, sağlıklarını korumak ve geliştirmek gibi nedenlerle sportif faaliyetlere yönelmektedir. Yönelinen spor dallarından biri de Uzakdoğu kökenli mücadele sporları içerisinde yer alan taekwondodur (Tel,2008). Bu sporda bir rakiple dövüşmekten çok insanın kendisiyle mücadelesinin felsefi temeli yatmaktadır. Bu düşünsel dengeyi sağlamanın ve vücut kontrolünün daha iyi gelişmesinin yoludur (Çatıkkaş, 2003:5).

Sporda istenilen hedeflere ulaşılması ve verimin sağlanabilmesi, geçmişten günümüze kadar gelen spor ahlakı, spor felsefesi ve kurallarına bağlı kalmakla mümkün olacaktır (Şahin, 1998; Erdem, 2002). Spor ahlakının temelinde sportif erdem (fair-play) bulunmaktadır (Sezen ve Yıldırım, 2003, 13).

Fair-play sporun ahlaki yönüdür. Kazanmak için her yolun doğru sayılmadığı, hırsın yerini azmin aldığı, hoş görü duygularının ön plana çıktığı spor anlayışıdır. (Erdemli, 1996; 151). Bu anlayış sadece sporcu ve antrenörü değil hakem ve seyirci gibi sporun bütün kesimlerini ilgilendirmektedir (Erdem, 2002).

Fair play kavramı ile taekwondonun ‘Do’ prensibi birbirini desteklemektedir. Taekwondo Kore dilinde üç kelimenin birleşmesinden meydana gelmiştir. Tae: ayak tekniklerini, kwon: yumruk ve el tekniklerini, do: yol, kural, disiplin, ahlak, sanat ve vücut bilgisi olarak ifade edilebilir. “Do” kelimesini fair play olarak tanımlayabiliriz (Mark, 1984:16-17- Kim, 1977:11-13).

Taekwondo da mücadeleye çıkan sporcular antrenörü, hakemi, seyirciyi ve rakibini selamlayarak hatta el sıkışıp sarılarak müsabakaya başlamaktadırlar. Yine taekwondo müsabakalarında yere düşen rakibe vurmamak, yere düşen rakibe elini uzatarak kalkmasına yardımcı olmak müsabakalarda görülen “Fair Play” hareketleridir. (Tel,2008).

Taekwondo yakın savunma ve kişiye birebir vuruşun yapıldığı bir spor dalı olması nedeniyle sportmen dışı davranışların daha çok olduğu düşünülmektedir. Fakat taekwondo da vuruşların sadece puan amaçlı yapıldığı, müsabaka sonrası rakiplerin birbirine saygı çerçevesinde tokalaşarak ayrıldıkları görülmektedir. Örneğin, arkasını dönen rakibe vurmamak, vücudun korumalık olmayan alt bölgelerine vuruş yapılmaması, ayrıca müsabakalarda çok karıştığımız bir durum olan sporcunun nakavt olan rakibini ayağa kalkana kadar başında bekleyip destek olması taekwondo da görülen sportmence davranışlardandır. Yani taekwondo da sporun ahlaki değerlerine önem verildiği örneklerle desteklenmektedir. Taekwondonun ‘Do’ prensibi sporculara sürekli anlatılmakta ve sporcular bu bilinçte yetiştirilmektedir. Bu yüzden taekwondonun en az şiddet içeren spor dallarından biri olduğu düşünülmektedir. Diğer

spor dallarında olduğu gibi taekwondo yapan sporcuların sadece başarı odaklı değil, yarışma süresince kurallara uymaları, dürüst davranmaları, rakibine karşı yapılan haksızlıklara karşı müdahale etmeleri ve bu durumdan faydalanmamaları, rakibi düşman gibi görmeden, yarışma başlangıç ve bitimine kadar saygı çerçevesinde yarışmayı tamamlamaları, müsabaka sonrasında da rakibi ile karşılaştığında güzel davranışlarda bulunmaları gerekmektedir.

Bu kapsamda sporcuların da fair play tutumları ve ahlaki değerlere bağlılıkları son yıllarda en çok merak edilen konulardan biri olmuştur. Taekwondonun “ Do” prensibi ve müsabaka kuralları, “Fair Play” kavramı ile benzer özellikler taşımaktadır. Bundan hareketle bu araştırmada farklı uluslara mensup taekwondo sporcularının fair play anlayışlarının çeşitli değişkenlere göre araştırılması amaçlanmıştır.

Materyal ve Yöntem

Evren ve Örneklem Evren

Araştırmanın evrenini 2018 yılında Yunanistan’ın Atina kentinde yapılan, 3 WTE (World Taekwondo European) başkanlık kupasına katılan sporcular oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise 2018 yılında Yunanistan’ın Atina kentinde yapılan, 3 WTE (World Taekwondo European) başkanlık kupasına katılan 32 si bayan, 39 u erkek Türk sporcu, 27 si bayan, 32 si erkek yabancı sporcu olmak üzere toplam 131 sporcu oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Sporcuların demografik bilgilerini belirlemek için araştırmacılar tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu, Fair-Play anlayışlarını belirlemek için ise *Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği* Vallerand ve arkadaşları (1997) kullanıldı. İki kısımdan oluşan ölçek yarışmalar esnasında sporcuların kafile başkanlarından izin alındıktan sonra çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden sporculara uygulandı. Yabancı sporculara ise çevirmen eşliğinde İngilizce bilen sporculara uygulandı.

Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği (Multidimensional Sportspersonship Orientations Scale) (MSOS–25) 25 maddeden ve 5 alt boyuttan oluşan 5’li likert tipi bir ölçektir. Orijinal MSOS’un alt boyutlarını; Sosyal Normlara Uyum (örn: Maçı kaybetsem de rakibimi tebrik ederim.), Kurallara ve Yönetime Saygı (örn: Hakem kararlarına uyarım.), Sporda Sorumluluklara Bağlılık (örn: Maçta çok hata yapсам bile mücadeleyi bırakmam), Rakibe Saygı (örn: Yere düşen rakibimin kalkması için elimi uzatırım.) ve son olarak Negatif Yaklaşımlar (örn: Sporda kupa, madalya ve onurum için yarışırım.) oluşturmaktadır (Balçıkanlı, 2009).

Sezen tarafından Türkçe ’ye uyarlanan ölçeğe, geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmıştır. Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeğinde bulunan 25 madde 5 alt boyuta ait ilk faktör analizi sonucunda “Negatif Yaklaşımlar” boyutunda bulunan 5 maddenin (Madde 5, 10, 15, 20, 25) çalışmadığı gözlemlenmiştir. Yapılan ikinci faktör analizinde çalışmaya bu alt boyut

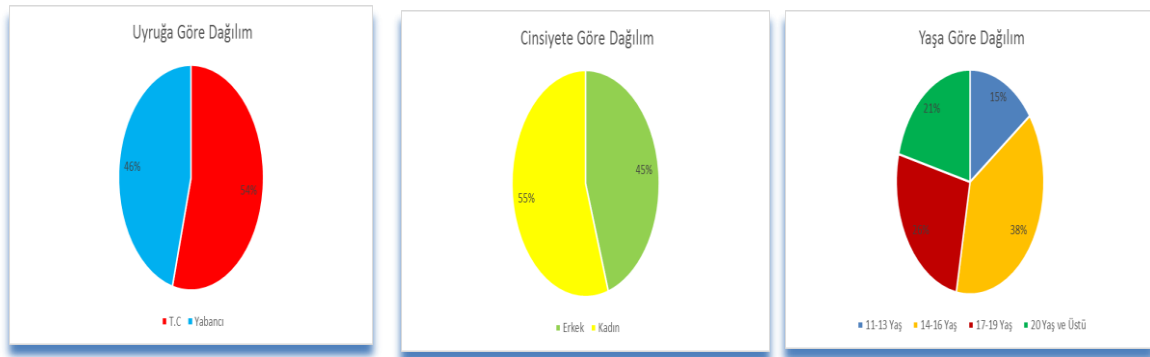
eklenmemiştir. Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeğinin Türkçe versiyonu 4 alt faktöre ve 20 maddeye sahiptir. Güvenirlilik Cronbach Alpha değerleri; Faktör 1 (Sosyal Normlara Uyum) 0,86; Faktör 2 (Kurallara ve Yönetime Saygı) 0,83; Faktör 3 (Sporda Sorumluluklara Bağlılık) 0,91; Faktör 4 (Rakibe Saygı) 0,82 olarak tespit edilmiştir.

Yaptığımız araştırmada yabancı sporculara, Vallerand ve arkadaşları (1997) tarafından geliştirilen ve İngilizce bilen sporculara ölçeğin orijinali uygulanmıştır. Türk sporculara ise Gülfem Sezen Balçıkınlı tarafından Türkçeye uyarlanan ölçeğin orijinali uygulanmıştır. Çalışmanın analizi yapılırken çalışmadığı gerekçesiyle "Negatif Yaklaşımlar" alt boyutu değerlendirilmeye alınmamıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin yüzde ve dağılım değerleri tanımlayıcı istatistik (Descriptive Statistics) ile belirlenerek normallik testi olarak Shapiro-Wilks Test uygulanmıştır. Verilerin bir kısmının normal bir kısmının ise normal dağılmadığı görüşmüştür. İkili karşılaştırmalar için normal dağılan verilere bağımsız örneklem T testi yapılırken normal dağılmayan verilere Mann Whitney U Testi yapılmıştır. Üç ve üzeri grupların karşılaştırılmasında ise normal dağılan verilere tek yönlü Anova, normal dağılmayan verilere ise Kruscal Wallis Testi yapılmıştır. Anlamlı bulunan grupların belirlenmesi için ise ikinci seviye testlerinden normal dağılan verilere Tukey HSD, normal dağılmayan verilere ise Tamhane's T2 testleri uygulanmıştır. Yapılan tüm analizler $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde sınanmıştır.

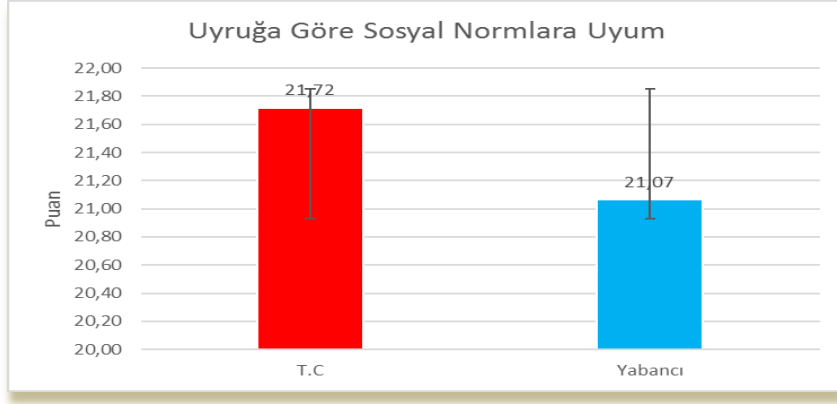
Bulgular

Grafik 1. Katılımcıların Genel Özellikleri

Grafik 1 incelendiğinde araştırmaya %54'ü (n=71) Türk, %46'sı (n=60) yabancı toplam 131 sporcu katılmıştır. Cinsiyet dağılımına göre %55'i (n=72) kadın, %45'i (n=59) erkek katılmıştır. Yaş dağılımının %15'i (n=20) 11-13 yaş, %38'i (n=49) 14-16 yaş, %26'sı (n=34) 17-19 yaş, %21'i (n=28) 20 yaş ve üstü gruplar oluşturmaktadır. Eğitim dağılımının %31'i (n=41) ortaokul, %46'sı (n=60) lise, %23'ü (n=30) üniversite oluşturmaktadır. Millilik dağılımının ise %78'i (n=103) evet, %22'si (n=28) hayır olan sporcular oluşturmaktadır.

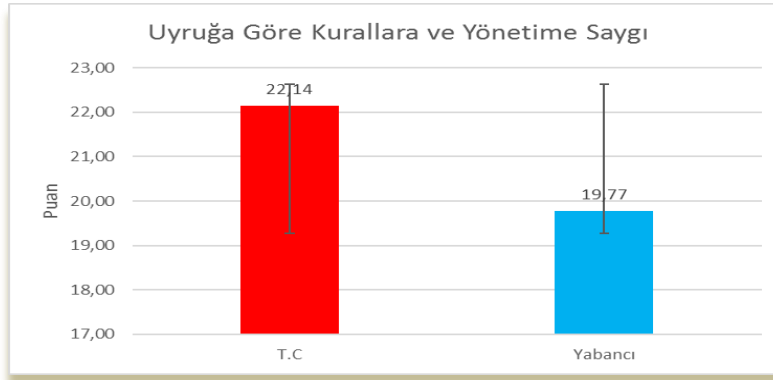
Uyruğa Göre Bulgular

Grafik 1. Sosyal Normlara Uyum Alt Boyutuna Ait Olarak Uyruğa İlişkin Bulgular

Uyruğa bağlı olarak katılımcıların Sosyal Normlara Uyum düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Mann Whitney U Testi uygulandı.

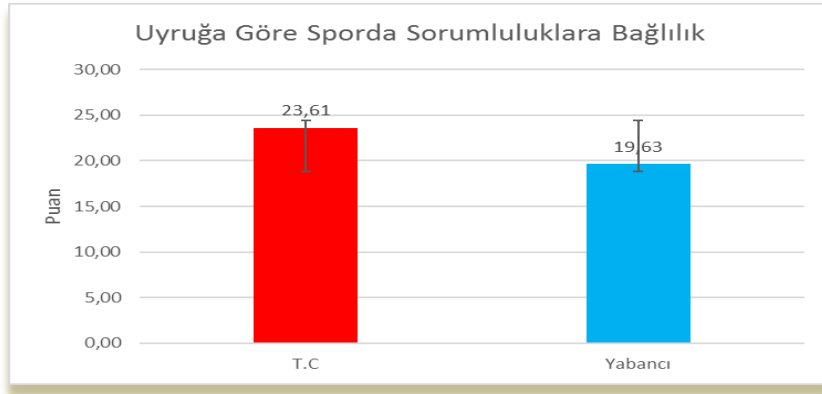
Test sonuçları sporcuların Sosyal Normlara Uyum düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($Z_{0,05}$; -1,346; $P>0,05$). TC uyruklu sporcuların Sosyal Normlara Uyum puanı ($21,72 \pm 3,79$) Yabancı uyruklu sporcular ile benzer düzeyde ($21,07 \pm 3,67$) olduğu bulundu.

Grafik 2. Kurallara ve Yönetime Saygı Alt Boyutuna Ait Olarak Uyruğa İlişkin Bulgular

Uyruğa bağlı olarak katılımcıların Kurallara ve Yönetime Saygı düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Mann Whitney U Testi uygulandı.

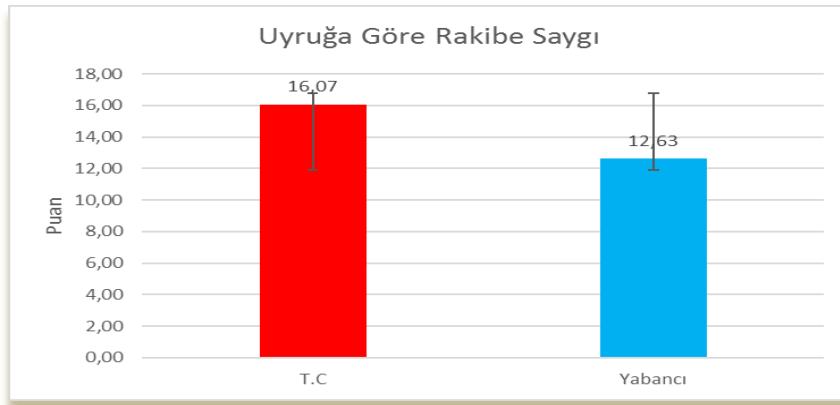
Test sonuçları sporcuların Kurallara ve Yönetime Saygı düzeyleri arasında manidar bir ilişki olduğunu gösterdi ($Z_{0,05}$; -4,072; $P<0,05$). TC uyruklu sporcuların Kurallara ve Yönetime Saygı puanı ($22,14 \pm 2,98$) Yabancı uyruklu sporcuların ise ($19,77 \pm 3,64$) olduğu bulundu.

Grafik 3. Sporda Sorumluluklara Bağlılık Alt Boyutuna Ait Olarak Uyruğa İlişkin Bulgular

Uyruğa bağlı olarak katılımcıların Sporda Sorumluluklara Bağlılık düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Mann Whitney U Testi uygulandı.

Test sonuçları sporcuların Sporda Sorumluluklara Bağlılık düzeyleri arasında manidar bir ilişki olduğunu gösterdi ($Z_{0,05}$; -6,532; $P<0,05$). TC uyruklu sporcuların Sporda Sorumluluklara Bağlılık puanı ($23,61 \pm 2,08$) Yabancı uyruklu sporcuların ise ($19,63 \pm 3,62$) olduğu bulundu

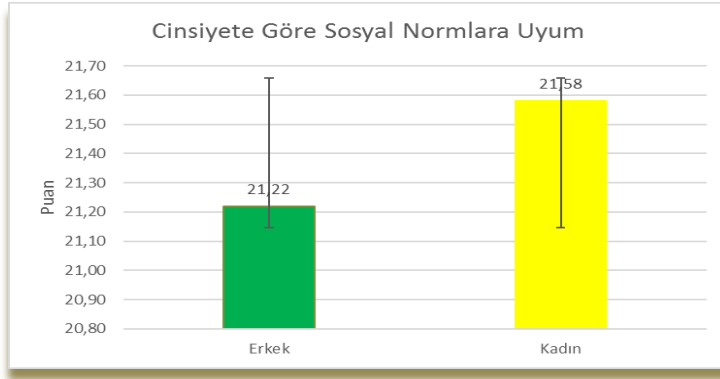

Grafik 4. Rakibe Saygı Alt Boyutuna Ait Olarak Uyruğa İlişkin Bulgular

Uyruğa bağlı olarak katılımcıların Rakibe Saygı düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde t-testi uygulandı.

Test sonuçları sporcuların Rakibe Saygı düzeyleri arasında manidar bir ilişki olduğunu gösterdi ($t_{0,129}$; 3,875; $P<0,05$). TC uyruklu sporcuların Rakibe Saygı puanı ($16,07 \pm 5,37$) Yabancı uyruklu sporcuların ise ($12,63 \pm 4,65$) olduğu bulundu.

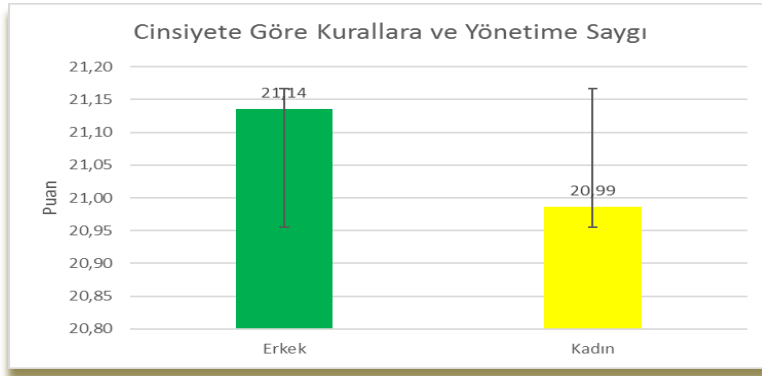
Cinsiyete Göre Bulgular

Grafik 5. Sosyal Normlara Uyum Alt Boyutuna Ait Olarak Cinsiyete İlişkin Bulgular

Cinsiyete bağlı olarak katılımcıların Sosyal Normlara Uyum düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Mann Whitney U Testi uygulandı.

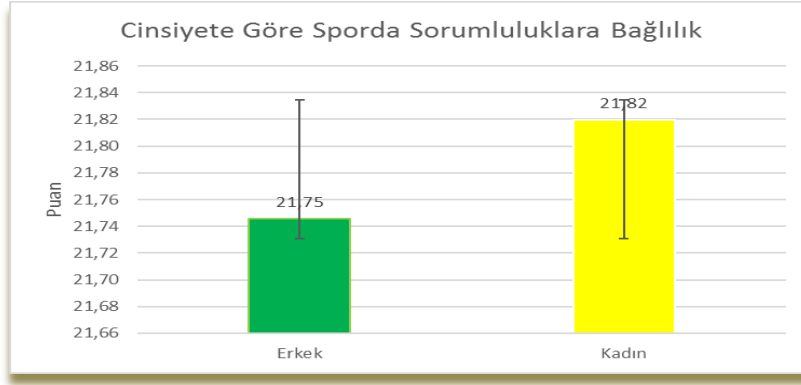
Test sonuçları sporcuların Sosyal Normlara Uyum düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($Z_{0,05}$; $-0,753$; $P>0,05$). Kadınların Sosyal Normlara Uyum puanı ($21,58 \pm 3,88$) erkekler ise ($21,22 \pm 3,58$) olduğu bulundu.

Grafik 6. Kurallara ve Yönetime Saygı Alt Boyutuna Ait Olarak Cinsiyete İlişkin Bulgular

Katılımcıların Kurallara Yönetime Saygı düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Mann Whitney U Testi uygulandı.

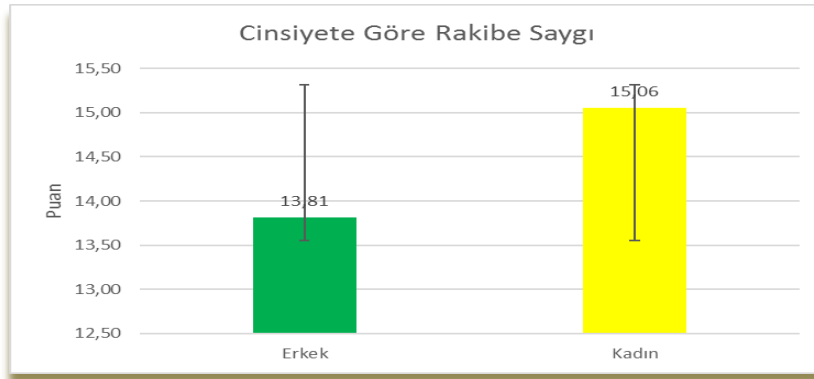
Test sonuçları sporcuların Kurallara Yönetime Saygı düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($Z_{0,05}$; $-0,119$; $P>0,05$). Erkeklerin Kurallara Yönetime Saygı puanı ($21,14 \pm 3,32$) Kadınlar ise ($20,99 \pm 3,65$) olduğu bulundu.

Grafik 7. Sporda Sorumluluklara Bağlılık Alt Boyutuna Ait Olarak Cinsiyete İlişkin Bulgular

Cinsiyete bağlı olarak katılımcıların Sporda Sorumluluklara Bağlılık düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Mann Whitney U Testi uygulandı.

Test sonuçları sporcuların Sporda Sorumluluklara Bağlılık düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($Z_{0,05}$; -0,548; $P>0,05$). Kadınların Sporda Sorumluluklara Bağlılık puanı ($21,82 \pm 3,24$) erkekler ise ($21,75 \pm 3,81$) olduğu bulundu.

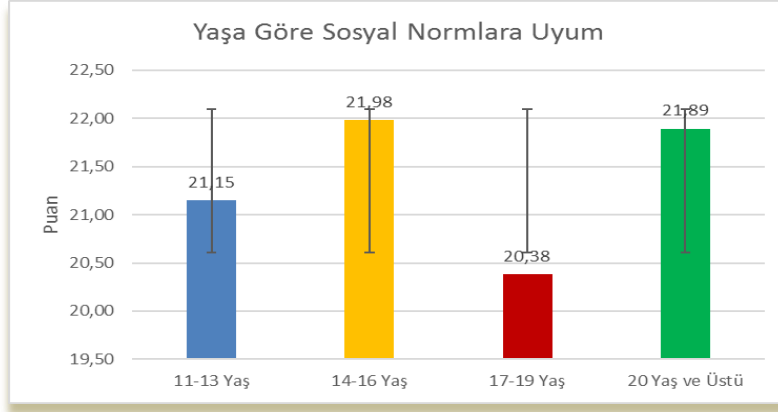

Grafik 8. Rakibe Saygı Alt Boyutuna Ait Olarak Cinsiyete İlişkin Bulgular

Katılımcıların Rakibe Saygı düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Mann Whitney U Testi uygulandı..

Test sonuçları sporcuların Rakibe Saygı düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($Z_{0,05}$; -1,574; $P>0,05$). Kadınların Rakibe Saygı puanı ($15,06 \pm 5,53$) erkekler ise ($13,81 \pm 5,01$) olduğu bulundu.

Yaşa Göre Bulgular

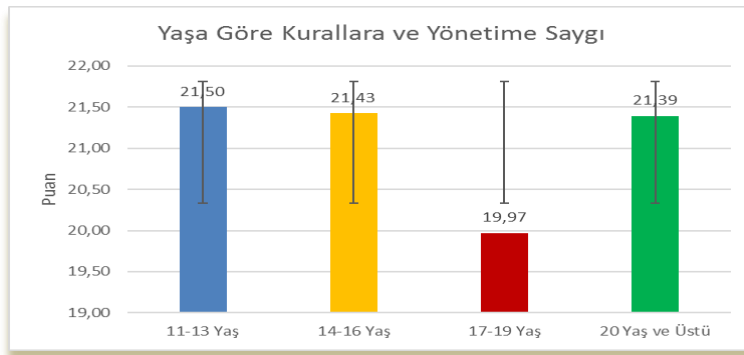

Grafik 9. Sosyal Normlara Uyum Alt Boyutuna Ait Olarak Yaşa İlişkin Bulgular

Yaşa (4 grup) bağlı olarak sporcuların Sosyal Normlara Uyum düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Kruskal Wallis Testi uygulandı.

Test sonuçları sporcuların Sosyal Normlara Uyum düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($\chi^2(3); 1.037; p>0,05$).

14 ve 16 yaş grubun Sosyal Normlara Uyum puanı ($21,98 \pm 2,91$), 20 yaş ve üstü grubunun Sosyal Normlara Uyum puanı ($21,89 \pm 2,62$), 11-13 yaş grubunun Sosyal Normlara Uyum puanı ($21,15 \pm 4,13$), 17-19 yaş grubu ise ($20,38 \pm 5,05$) olduğu bulundu.

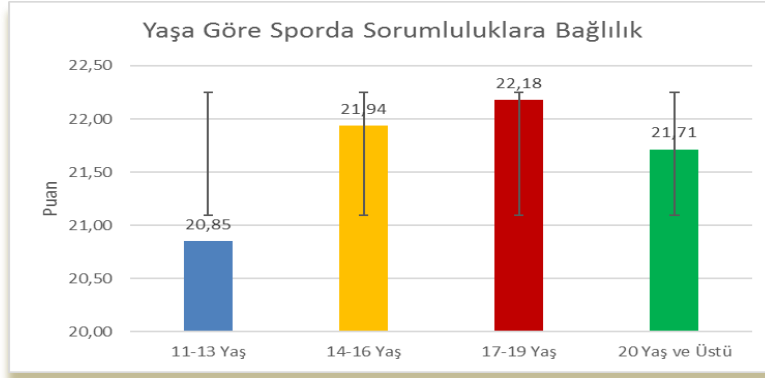

Grafik 10. Kurallara ve Yönetime Saygı Alt Boyutuna Ait Olarak Yaşa İlişkin Bulgular

Yaşa (4 grup) bağlı olarak sporcuların Kurallara Yönetime Saygı düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Kruskal Wallis Testi uygulandı.

Test sonuçları sporcuların Kurallara Yönetime Saygı düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($X^2(3); 3.727; p > 0,05$).

11-13 yaş grubunun Kurallara Yönetime Saygı puanı ($21,50 \pm 3,53$), 14-16 yaş grubunun Kurallara Yönetime Saygı puanı ($21,43 \pm 3,40$), 20 yaş ve üstü grubunun Kurallara Yönetime Saygı puanı ($21,39 \pm 2,52$), 17-19 yaş grubu ise ($19,97 \pm 4,15$) olduğu bulundu.

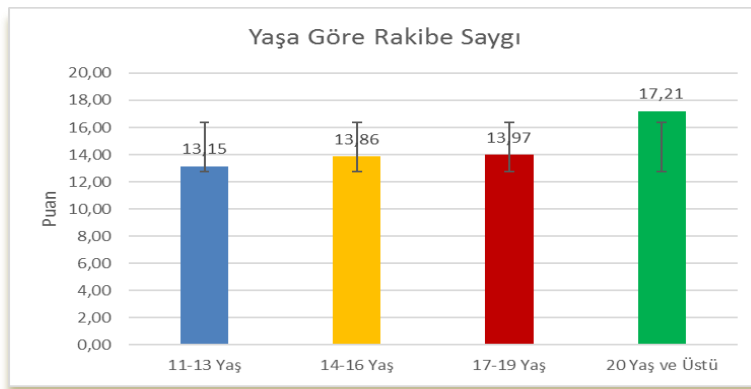

Grafik 11. Sporda Sorumluluklara Bağlılık Alt Boyutuna Ait Olarak Yaşa İlişkin Bulgular

Yaşa (4 grup) bağlı olarak sporcuların Sporda Sorumluluklara Bağlılık düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık Kruskal Wallis Testi uygulandı.

Test sonuçları sporcuların Sporda Sorumluluklara Bağlılık düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($X^2(3); 1.214; p > 0,05$).

17-19 yaş grubun Sporda Sorumluluklara Bağlılık puanı ($22,18 \pm 3,60$), 14-16 yaş grubunun Sporda Sorumluluklara Bağlılık puanı ($21,94 \pm 3,22$), 20 yaş ve üstü ($21,71 \pm 3,36$), 11-13 yaş ise ($20,85 \pm 4,19$) olduğu bulundu.

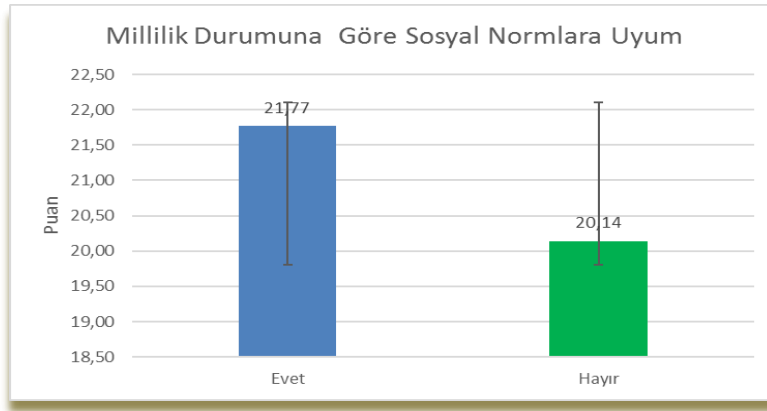

Grafik 12. Rakibe Saygı Alt Boyutuna Ait Olarak Yaşa İlişkin Bulgular

Yaşa (4 grup) bağlı olarak sporcuların Rakibe Saygı düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde tek yönlü Anova testi uygulandı. Test sonuçları sporcuların Rakibe Saygı düzeyleri arasında manidar bir ilişki olduğunu gösterdi ($f_{3,127}$; 3.381; $P<0.05$).

20 yaş ve üstü gurubun Rakibe Saygı puanı ($17,21 \pm 3,95$), 17-19 yaş gurubunun Sporda Sorumluluklara Bağlılık puanı ($13,97 \pm 5,62$), 14-16 yaş grubunun Sporda Sorumluluklara Bağlılık puanı ($13,86 \pm 5,31$), 11-13 yaş grubu ise ($13,15 \pm 5,56$) olduğu bulundu.

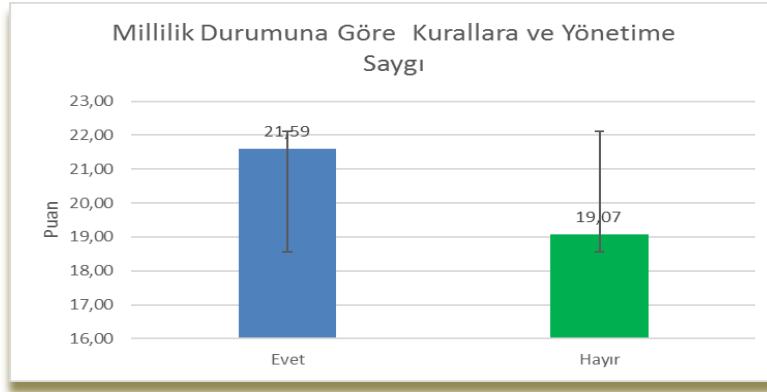
Millilik Durumuna Göre Bulgular

Grafik 13. Sosyal Normlara Uyum Alt Boyutuna Ait Olarak Millik Durumuna İlişkin Bulgular

Millilik durumuna bağlı olarak katılımcıların Sosyal Normlara Uyum düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Mann Whitney U Testi uygulandı.

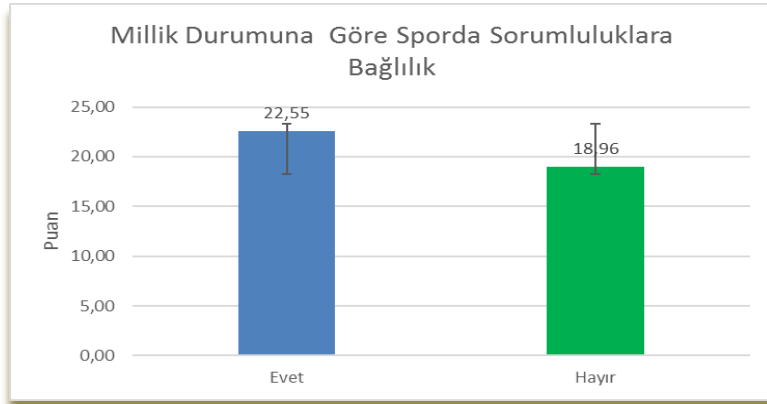
Test sonuçları sporcuların Sosyal Normlara Uyum düzeyleri arasında manidar bir ilişki olduğunu gösterdi ($Z_{0,05}$; -2,090; $P<0,05$). Milli sporcuların Sosyal Normlara Uyum puanı ($21,77 \pm 3,57$) Milli olmayan sporcuların ise ($20,14 \pm 4,13$) olduğu bulundu.

Grafik 14. Kurallara ve Yönetime Saygı Alt Boyutuna Ait Olarak Millilik Durumuna İlişkin Bulgular

Katılımcıların Kurallara Yönetime Saygı düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde t-testi uygulandı.

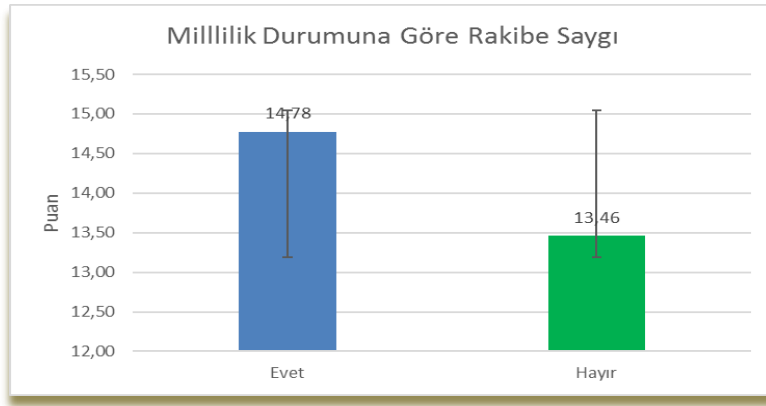
Test sonuçları sporcuların Kurallara Yönetime Saygı düzeyleri arasında manidar bir ilişki olduğunu gösterdi ($t_{0,129}$; 3,527; $P<0,05$). Milli sporcuların Kurallara Yönetime Saygı puanı ($21,59 \pm 3,07$), Milli olmayan sporcuların ise ($19,07 \pm 4,25$) olduğu bulundu.

Grafik 15. Sporda Sorumluluklara Bağlılık Alt Boyutuna Ait Olarak Millilik Durumuna İlişkin Bulgular

Millilik Durumuna bağlı olarak katılımcıların Sporda Sorumluluklara Bağlılık düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde t-testi uygulandı.

Test sonuçları sporcuların Sporda Sorumluluklara Bağlılık düzeyleri arasında manidar bir ilişki olduğunu ($t_{0,129}$; 5,288; $P<0,05$). Milli sporcuların Sporda Sorumluluklara Bağlılık puanı ($22,55 \pm 3,07$), Milli olmayan sporcuların ise ($18,96 \pm 3,57$) olduğu bulundu.

Grafik 16. Rakibe Saygı Alt Boyutuna Ait Olarak Millik Durumuna İlişkin Bulgular

Millilik Durumuna bağlı olarak katılımcıların Rakibe Saygı düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde t-testi uygulandı. Test sonuçları sporcuların Rakibe Saygı düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($t_{0,129}$; 1,158; $P<0,05$). Milli sporcuların Rakibe Saygı puanı ($14,78 \pm 5,41$), Milli olmayan sporcuların ise ($13,46 \pm 4,91$) olduğu bulundu.

Tartışma ve Sonuç

Uyruk değişkenine bakıldığında Türk sporcuların, “Sosyal Normlara Uyum”, “Sporda Sorumluluklara Bağlılık”, “Kurallara ve Yönetime Saygı” ve “Rakibe Saygı” alt boyut ortalamalarının yabancı sporculara göre yüksek olduğu görülmüştür. Türk sporunda örnek fair play olaylarına bakıldığında; 2010 tarihinde oynanan Kazakistan-Türkiye maçı öncesi yapılan tören sırasında aşırı soğuk havadan ve futbolcuların önünde törene katılan çocuklardan birine Hamit Altıntop üzerindeki eşofmanın üstünü çıkarıp vermiştir. Bu örnek davranışı diğer Türk futbolcularıda yapmıştır. Hamit örnek davranışı nedeniyle Dünya Fair Play Ödülü Davranış dalında kutlama mektubu almaya hak kazanmıştır (Arıpınar ve Donuk, 2011;97).

Bu araştırma sonuçlarına bakıldığında Türk sporcuların sportmenlik puanları genel olarak yabancı sporculardan anlamlı seviyede daha yüksek olduğu görülmüştür. Türk toplum yaşamında görülen birçok davranışın temelinde ahlaki değerlerin yattığını söylemek mümkündür. Yaşantımızın her alanında saygı, hoşgörü, yardımseverlik gibi ahlaki değerler ön plandadır. Bu değerlerin çoğunu günümüzde fair play olarak değerlendirebiliriz.

Cinsiyet değişkenine göre kadın taekwondocuların, erkek taekwondoculara göre “Sosyal Normlara Uyum”, “Sporda Sorumluluklara Bağlılık” ve “Rakibe Saygı” alt boyut ortalamaları yüksek olduğu, kadın taekwondocuların en düşük ortalamaya sahip alt boyutu ise “Kurallara ve Yönetime Saygı” olduğu görülmüştür. Literatürde cinsiyet değişkenine göre yapılan çalışmaların sonucuna bakıldığında; Kavalcı ve arkadaşlarının (2018), futsal oyuncularını üzerine yaptığı araştırma sonuçlarına göre kadın futsalcıların en düşük ortalamaya sahip alt boyutu “Rakibe Saygı” olduğu görülmüştür. Tsai, & Fung (2005) de kadınların sportmenliği erkeklere göre daha çok önemseyişini ortaya koymuştur. Gürpınar ve Kurşun

(2013)'un Basketbolcuların ve Futbolcuların Sportmenlik Yönelimleri çalışmasında da bayanların sportmenlik puanları bütün boyutlarda erkeklerden daha yüksek bulunmuştur. Stornes ve Ommundsen'in (2004), genç hentbol oyuncularını üzerindeki araştırma sonuçlarına göre kadınların en düşük alt boyut rakibe saygı olduğu görülmüştür. Akandere ve arkadaşları (2009), spor yapan kadın öğrencilerin ahlaki yargı düzeyinin, spor yapan erkeklerden daha yüksek olduğu ortaya koymuştur.. Coulomb-Cabagno ve Rascle, (2006)' e göre, Hentbol ve futbol alanında yapılan bir çalışmada, erkeklerin kadınlardan daha saldırgan olduğu görülmüştür.

Bu araştırma da ise kadınların, yapısı gereği daha duygusal ve uyumlu olması sebebiyle genel anlamda erkeklere göre daha sportmen yönelimli davranışlar sergiledikleri düşünülmektedir. Literatürdeki çalışmalar ve elde ettiğimiz bulgulara baktığımızda genel olarak bayanların sportmenlik düzeylerinin erkeklerden daha yüksek olduğunu görmekteyiz.

Yaş değişkenine göre, 11-13, 14-16, 17-19 ve 20 yaş üstü gruplarında "Sosyal Normlara Uyum" ve "Kurallara ve Yönetime Saygı" alt boyutunda 17-19 yaş grubunun en düşük puan aldığı, "Sporda sorumluluklara Bağlılık" ve "Rakibe Saygı" alt boyutunda ise 11-13 yaş grubunun düşük puan aldığı görülmüştür. Literatüre bakıldığında; Kavalcı ve arkadaşları (2018), Futsal sporcuları üzerine yaptıkları çalışmada, yaş grubu arttıkça fair play anlayışlarının da arttığı görülmüştür. Tsai, & Fung (2005), Basketbolcuların ve Voleybolcuların Sportmenlik Yönelimlerinin incelendiği çalışmada yaşı büyük sporcuların sportmenlik yönelimlerini daha düşük bulmuştur. Kalkavan ve arkadaşları (2015), yaptıkları çalışmada yaş arttıkça saldırganlık düzeyinin de arttığını ortaya koymuşlardır.

Bu çalışmada ise; yaş arttıkça "Rakibe Saygı" alt boyutunda anlamlı bir artış görülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre; 17-19 yaş ergenliğin son dönemi olmasıyla birlikte bağımsız hareket etme tutumundan dolayı kurallara bağlı kalmakta zorluk yaşandığı söylenebilir. 11-13 yaş grubunun ise sorumluluk bilinci ve ahlaki değer yargıları tam gelişim göstermediğinden "Sporda sorumluluklara Bağlılık" ve "Rakibe Saygı" boyutlarının düşük ortalamaya sahip olduğu düşünülebilir.

Millilik durumu değişkenine göre "Sosyal Normlara Uyum" , "Rakibe Saygı" , "Sporda Sorumluluklara Bağlılık" , "Kurallara ve Yönetime Saygı" alt boyutlarında milli sporcuların, milli olmayan sporculara göre puanlarının daha yüksek olduğu görüldü. Literatürde yapılan çalışmalara baktığımızda destekler çalışma bulunmakla birlikte, tersini gösteren çalışmalar da bulunmaktadır. Sezen & Yıldırım (2011), profesyonel sporcuların sportmenlik yönelimleri ve empatik eğilim düzeyleri çalışmasında profesyonel sporcuların sportmen davranış eğilim düzeyleri yüksek olduğu görülmüştür. Kavalcı ve arkadaşları (2018), futsal sporcuları üzerine yaptıkları çalışmada, milli sporcuların fair play anlayışlarının daha düşük düzeyde olduğu görüldü. Sezen (2003), profesyonel ve amatör sporcuların fair play anlayışları çalışmasında amatör futbolcuların fair play kurallarına daha fazla riayet ettikleri buna karşın profesyonel sporcularda bu oran daha düşük çıktığı görülmektedir. Heinilia (1974), yapmış olduğu çalışmada profesyonel sporcuların sportmenlik dışı davranışlara daha eğilimli olduğu belirtilmiştir.

Bu araştırmada ise milli sporcuların sportmenlik puanları genel olarak milli olmayan sporculara göre anlamlı seviyede daha yüksek olduğu görüldü. Bu bağlamda sporculuk seviyesi ve başarı arttıka sporun ahlaki değer yargularının daha çok benimsendiği ve zamanla davranışa dönüştüğü söylenbilir.

Sonuç olarak Türk taekwondocuların sportmenlik yönelimleri yabancı taekwondoculardan daha yüksek olduğunu göstermektedir. Yaş arttıka rakibe saygının da arttığı görülmektedir. Kadın taekwondocuların sportmenlik yönelimleri erkek taekwondoculardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Genel itibari ile sporcuların yazılı kurallara uymakta zorluk yaşadıkları görülmektedir.

neriler

Ülkemizde ve uluslararası yarışmalarda farklı ülke sporcularının da birbirine erdemli davranışlar sergilemeleri açısından, her yarışma sonrası en iyi sportmen oyuncu belirlenmeli ve ödüllendirilmelidir. Özellikle ocuk ve gençlerin küçük yaşlardan itibaren sporda ahlaklı olmayı öğrenebilmeleri açısından basın ve yayın organları spor müsabakalarında yaşanmış olan Fair-play örneklerini TV, gazete vb. görsel veya işitsel iletişim araçları ile ön plana çıkararak, bu tür olayların önemi vurgulamalıdır. Aileler, antrenörler, öğretmenler ve yöneticiler etik ve ahlak açısından sporculara örnek teşkil edecek tutum ve davranışlarda bulunmalı ve onları da bu yönde davranmaları konusunda motive etmelidir.

KAYNAKÇA

Aracı, H., (1999). Okullarda Beden Eğitimi, Bağırgan Yayınevi, Ankara. Ateşoğlu, M. (ev.). (1974). Sporda Erdemlik: Fair-play. Ankara: GSB

Arıpınar Erdoğan, Donuk Bilge. 2011. Fair Play. Ötüken Yayınevi. s.29.İstanbul.

atıkkaş, F., (2003). Elit Taekwondocularda Müsabaka Puan Etkinlikleri İle Kan Laktat İlişisinin İncelenmesi, Ege Üniveritesi, Sağlık Bil. Enst., Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2003

Erdem, S., (2000). Olimpizm, Olimpik Hareket ve Fair-play, Hacettepe Üniversitesi, Yedinci Uluslar Arası Spor Bilimleri Kongresi, 27-29 Ekim, Kemer, Antalya, 8.142- 147.

Erdemli, A., (1996). İnsan, Spor ve Olimpizm (1 baskı), İstanbul. Sarmal Yayınevi, 151.

Fişek, K., (1983). Devlet Politikası ve toplumsal yapıyla ilişkileri açısından spor yönetimi, AÜSBF Yayınları, Ankara, 515.

Gürpınar Bahri ve Kurşun Sinem.“Basketbolcuların ve Futbolcuların Sportmenlik Yönelimleri”, *Mediterranean Journal of Humanities*, C.3, S.1, 2013, ss.171-176.

HEİNİLİA, K, Ethics of Sports, Universty of Jyvaskyla Research Reports, Nr.4, Jyvaskyla, (1974).

Kalkavan A., Çakır H.İ., Acet, M., Kırktepe, A. (2015). Rize’de Liselerarası Spor Müsabakalarına Katılan Öğrencilerin Saldırganlık Durumlarının Araştırılması, International Journal Of Sport Research, Volum 5, No 2, pp 25-41.

Kavalcı İ, Kalkavan A, Çakır H.İ, Işık U, Kayhan R.F, (2018). Üniversite Futsal Takımlarında Yer Alan Sporcuların Fair Play Anlayışlarının Araştırılması. 6. Uluslararası Bilim Kültür ve Spor Kongresi (25-27 Nisan 2018, Lviv-Ukrayna) .

Kim, C.K., (1977). Taekwondo, ss:11-13, Ankara.

Mark, H., (1984). Taekwondo Entwicklung, Lehre, Erfolge, European Taekwondo Union, Stuttgart, ss:16-17.

Sezen, G., Yıldırım, İ. (2003). Profesyonel ve Amatör Futbolcuların Fair-Play Anlayışları. İ. Yıldırım, P., Doğan, E. E. Erturan (Eds.). Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi (10-11 Ekim 2003, Ankara s.13-20) Bildiriler Kitabı. Ankara, Sim Matbaacılık.

SEZEN, Gülfem, YILDIRAN, brahim (2003) “*Profesyonel ve Amatör Futbolcuların “Fair-Play” Anlayışları*” Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi, 10-11 Ekim 2003, Bildiriler Kitabı, Sim Matbaacılık, Ankara

Sezen-Balçıklı G, Yıldırım İ. Profesyonel futbolcuların sportmenlik yönelimleri ve empatik eğilim düzeyleri, Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 2011; 9(2): 49-56

Şahin, M., (1998). Spor Ahlakı ve Sorunları. Evrensel Basım Yayın. İstanbul

Tel, M., (2008). Spor dalı olarak taekwondo. E-Journal of New World Sciences Academy . 3 (4):194-202.

Tsai E, Fung L. Sportspersonship in Youth Basketball and Volleyball Players. [serial online] 2005 [14.03.2007]. URL:<http://www.athleticinsight/Vol7Iss2/Sportspersonship.htm>.

Yıldırım, M., (2017). Üniversitelerde Okul Ve Kulüp Takımlarında Oynayan Sporcuların Sporda Fair-play Anlayışlarının Belirlenmesi (Eskişehir Osmaniye Üniversitesi Örneği), İnönü Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi (İÜBESBD), 2017, 4(1),01-15

Kilo Düşen Güreşçilerin Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi

Ö.Alpaslan Gençay¹, Tamer Karademir¹, İsmail Koç¹

¹BESYO,Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş, TÜRKİYE, agencay@gmail.com

¹BESYO,Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş, TÜRKİYE,tamer.karademir@hotmail.com

¹BESYO, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş, TÜRKİYE, ismailkoc4600@gmail.com

Öz

Bu araştırma kilo düşen güreşçilerin ele alınan bazı değişkenlere göre tükenmişlik düzeylerinin nasıl şekillendiğini belirlemek amacı ile yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışma, 2018 yılında Kahramanmaraş, Edirne, Niğde TOHM ve Güreş Eğitim merkezleri ile milli takımda güreşen 21,12 ± 7,24 ortalama yaşa sahip 21 bayan,95 erkek olmak üzere toplam 116 sporcu üzerinde yürütülmüştür. Verilerin toplanmasında Kişisel Bilgi Formu ve Sporcular İçin Tükenmişlik Ölçeği'nin kısa formu kullanılmıştır. Araştırma grubunun yarışma kategorisi, spor yaşı ve kilo düşme miktarı değişkenlerine göre tükenmişlik alt boyutlarından duygusal tükenme ve duyarsızlaşma boyutlarında anlamlı fark olduğu (p<0.05), kilo düşmeye müsabakalardan ne kadar zaman önce başlarsınız ve yarışma stilleri değişkenlerine göre güreşçilerin tükenmişlik düzeyleri arasında fark olmadığı (p>0.05), kilo düşerken zorlanma durumu değişkenine göre ise duygusal/fiziksel tükenmişlik alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir (p<0.05). Bu çalışma sonucunda; cinsiyete, yarışma stillerine bağlı olarak serbest ve grekoromen stillerinde güreşen sporculara ve kilo düşmeye ne kadar zaman önce başladıkları önem arz etmeden tükenmişlik düzeylerinin benzer özellikler gösterdiği ve tükenmişlik düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra yarışma kategorileri değişkenine bağlı olarak U23 ve büyükler kategorisinde yarışanların minikler yıldızlar ve gençler kategorisinde yarışanlara göre, spor yaşı 7-9, 10 ve üzeri olanlarla kilo düşmekte zorlanan grubun tükenmişlik düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Spor, Güreş, Kilo Düşme, Tükenmişlik

Investigation of Burnout Levels of Weight Loss Wrestlers

Abstract

This research was carried out to determine how are sahep of burnout levels of weight loss wrestlers according to some variables. For this purpose, the study was conducted on a total of 116 athletes including 21 women, 95 men with $21,12 \pm 7,24$ average age wrestling teams with Kahramanmaraş, Edirne, Niğde TOHM and Wrestling Training centers in 2018. Personal information form and short form of burnout scale for athletes were used for data collection. There was a significant difference in the emotional exhaustion and depersonalization dimensions of the burnout sub-dimensions according to the competition category, sports age and weight reduction amount of the research group ($p < 0.05$). How long before the competition you start to lose weight and according to the variables of competition styles, there is no difference between the burnout levels of wrestlers ($p > 0.05$). Statistically significant difference was found in the emotional / physical burnout sub-dimension according to the strain state while the weight was loss. ($p < 0.05$). As a result of this study, According to the gender, competition styles of freestyle and grekoromen wrestling athletes, without taking into consideration how long before they started to lose weight, burnout levels were similar, and there was no statistically significant difference in burnout levels. In addition to this, depending on the competition categories variable, U23 and seniors in the category of adults have higher burnout levels than the ones in the category of schoolboys, cadets and juniors, and that the burnout levels of the group. It has reached the conclusion that the group which has difficulty to lose weight and the ones who has the sport ages of 7-9, 10 and above have a higher burnout levels.

Key Word: Sports, Wrestling, Weight Loss, Burnout

1.Giriş

Günümüzde sporcular, başarıya ulaşabilmek ve bu başarılarının devamı için hem psikolojik hemde fiziksel olarak yoğun ve zorlu çaba harcamaktadırlar. Bu yoğun ve zorlu çalışmalar karşısında sporcuların yaşadıkları duygu durumları; bilim insanlarının ilgisini çekmesinin yanı sıra, sporcuların sportif performansları için de önemli bir değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Sporcular, sportif performanslarını en üst seviyeye çıkarabilmek için yoğun, zorlu ve uzun bir süreçten geçmektedirler. Yaşanılan bu zorlu süreçte başa çıkmaları gereken pek çok farklı durum ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu ise sporcuların hem fiziksel hem de psikolojik olarak yıpranmalarına neden olabilmektedir. Bu yıpranma sporcularda tükenmişlik kavramı olarak karşımıza çıkmaktadır (Maslach & Jackson, 1984).

Güreş; iki sporcunun belirli boyutlardaki güreş minderinde; herhangi bir araç kullanmaksızın FILA (Fédération Internationale des Luttes Associées) kuralları çerçevesinde zeka, teknik yetenek ve güçlerini kullanarak birbirlerine üstün gelme mücadelesidir (Bodur, 2018).

Güreşte sporcular kilolarına göre yarışma sıklıklarına ayrılmasından dolayı vücut ağırlıklarının, müsabakalardan bir gün önceki tartıda müsabakaya katılacağı yarışma sıklığına uygun olarak ayarlanması gerekmektedir. FILA Son yıllarda güreşteki aşırı kilo düşmenin önüne geçebilmek için sıklık sayısını artırmasına rağmen birçok güreşçi daha hafif ve daha küçük rakiplere karşı yarışmanın kendilerine avantaj sağlayacağını düşündüğünden beden kütle indekslerini azaltarak bir alt sıklıkta yarışmak istemektedirler. Bu nedenle güreşçiler yarışma öncesinde; yoğun egzersiz, sauna, besin ve sıvı kısıtlaması gibi birçok yöntem kullanarak kısa sürede kilo düşmeye çalışmaktadırlar (Yıldırım vd., 2017; Artioli vd., 2010). NCAA Güreş Ağırlığı Sertifika Programı (Wrestling Weight Certification, WWC) kapsamında, haftalık kilo düşmenin vücut ağırlığının %1,5'dan daha fazla olmaması gerektiği belirtilmektedir (Lambert & Jones, 2010). Aksi durumda kısa sürede aşırı kilo düşmek dehidratasyona neden olabilmektedir (Yıldırım vd., 2017), bu ise sporcuların hem fizyolojik hemde psikolojik anlamda yıpranmalarına ve bu duygu durumu sonucu olarak sporcularda tükenmişlik kavramı olarak karşımıza çıkabilmektedir.

Günümüzde önemli bir problem olarak sıklıkla karşımıza çıkan tükenmişlik kavramı ilk olarak 1974 yılında Herbert Freudenberger tarafından “başarısız olma, yıpranma, enerji ve gücün azalması veya tatmin edilemeyen istekler, bireyin iç kaynaklarında meydana gelen tükenme durumu” şeklinde tanımlanmıştır. Maslach ve Zimbardo (1982) tükenmişliği “İş gereği insanlarla yoğun bir ilişki içerisinde olanlarda görülen duygusal tükenme, duyarsızlaşma, ve düşük kişisel başarı hissi” şeklinde tanımlanmaktadır. Leither ve Maslach (1988)’a göre ise tükenmişlik, duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve düşük kişisel başarıyı kapsayan bir durumu ifade eder. Beklentileri yüksek işlerde çalışanlarda, sürekli stres altında çalışılması dolayısıyla ortaya çıkarak ve sürekli artan uzun süreli fiziksel, ruhsal ve davranışsal işlevsizliğe tükenmişlik denir (Budak vd., 2005). Gençay (2007)’a göre ise tükenmişlik, bireyin yaşam kalitesini dramatik bir biçimde azaltarak, bireyin sosyallyaşamında olumsuz bir etki oluşturarak bireyin yaşamında ızdırapa neden olabilmekte şeklinde tanımlanmıştır.

Spor açısından tükenmişlik kavramını ele alacak olursak; eskiden bireye zevk veren sportif aktivitelerden fiziksel, duygusal ve sosyal geri çekilme olarak tanımlanmıştır (Gould & Whitley, 2009). Bu geri çekilme, duygusal, fiziksel yorgunluk, başarı duygusunda ve spora verilen değer azalması olarak gruplandırılabilir. Bir başka tanıma göre; Tükenmişlik, sporcudan fiziksel, psikolojik ve sosyal olarak ne beklendiği ve sporcunun tepki kapasitesi arasındaki algılanan ya da gerçek olan dengesizliklerden kaynaklanan kronik stres, motivasyonel yönelimler ve sporcudaki değişiklikler sonucu ortaya çıkan bir durumdur (Gould & Whitley, 2009).

Sporda tükenmişlik üzerine çalışan birçok araştırmacı tükenmişlik kavramı üzerinde sürantrenman ya da bitkinlikten daha fazla durmuştur. (Hanrahan & Andersen, 2010). Tükenmişliğin temel özellikleri fiziksel ve duygusal halsizlik, düşük kişisel başarı, düşük öz-saygı ve kişilik yitimidir (Raedeke & Smith, 2001). Sporcu tükenmişliği, sporu bırakmaktan farklı olarak kullanılmıştır; çünkü tükenmişlik, psikolojik ve duygusal halsizlik, başkalarına karşı olumsuz tepki verme, düşük benlik saygısı ve depresyondan oluşmaktadır (Williams, 2006).

Bu çalışmanın amacı da kilo düşen güreşçilerin tükenmişlik düzeylerinin ele alınan bazı değişkenlere göre nasıl şekillendiğini belirlemektir.

2. Materyal ve Metod

Bu araştırma kilo düşen güreşçilerin ele alınan bazı değişkenlere göre tükenmişlik düzeylerinin nasıl şekillendiğini belirlemek amacı ile yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışma, 2018 yılında Kahramanmaraş, Edirne, Niğde TOHM ve Güreş Eğitim Merkezleri ile Milli Takım'da güreşen $21,12 \pm 7,24$ ortalama yaşa sahip 21 bayan, 95 erkek olmak üzere toplam 116 sporcunun üzerinde yürütülmüştür.

Araştırmada veriler anket yöntemi ile elde edilmiştir. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından oluşturulan kişisel bilgi formunun yanısıra Raedeke ve Smith (2001) tarafından geliştirilen, Kelecek ve ark., (2016) tarafından geçerlik ve güvenilirliği yapılan sporcunun tükenmişlik ölçeği kullanılmıştır. Sporcu Tükenmişlik Ölçeği 1 (Hiçbir Zaman) ile 5 (Her Zaman) arasında değişen 5'li Likert tipinde 3 alt boyutu olan (Duygusal/Fiziksel Tükenme, Azalan Başarı Hissi, Duyarsızlaşma) 13 maddeden oluşmaktadır.

Araştırma grubundan elde edilen veriler analiz edilmeden önce verilerin normal dağılıp dağılmadığı Kolmogorov Smirnov ile test edilmiş ve verilerin normal dağılmadığı görülmüştür. Bu yüzden istatistiksel analizlerde non-parametrik veriler için kullanılan Mann Whitney U ve Kruskal Wallis H testlerinden yararlanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık derecesi $p < 0.05$ olarak ele alınmıştır.

3. Bulgular

Araştırma grubundan elde edilen veriler analiz edilerek aşağıda tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırma grubunun cinsiyete göre analiz sonuçları (Mann Whitney U testi)

Cinsiyetiniz		N	Mean	SD	Z	P
Azalan başarı	Erkek	95	9,55	2,52	-,329	,742
	Bayan	21	9,57	2,87		
Duygusal/Fiziksel Tükenme	Erkek	95	9,87	3,22	-,974	,330
	Bayan	21	9,66	4,24		
Duyarsızlaşma	Erkek	95	7,16	2,72	-1,208	,227
	Bayan	21	6,52	2,74		

Tablo 1'e göre araştırma grubunun cinsiyet değişkenine göre tükenmişlik alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 2. Araştırma grubunun yarışma kategorisine göre analiz sonuçları (Kruskal Wallis H testi)

Yarışma Kategorisi		N	Mean	SD	X ²	P	Fark U test
Azalan başarı	Minikler	26	9,65	3,23	2,929	,570	
	Yıldızlar	19	9,36	2,56			
	Gençler	26	9,61	2,28			
	u23	15	9,00	2,92			
	Büyükler	30	9,83	2,10			
Duygusal/Fiziksel Tükenme	Minikler	26	8,30	2,63	11,010	,026*	4>1,2,3 5>1,2,3
	Yıldızlar	19	9,10	3,52			
	Gençler	26	9,92	3,05			
	u23	15	10,86	3,52			
	Büyükler	30	11,03	3,74			
	Minikler	26	5,92	1,95			

Duyarsızlaşma	Yıldızlar	19	6,47	3,07	13,734	,008*	4>1,2,3 5>1,2,3
	Gençler	26	6,76	2,47			
	u23	15	8,06	2,76			
	Büyükler	30	8,13	2,86			

*P<0.05

Tablo 2'ye göre araştırma grubunun yarışma kategorisi değişkenine göre tükenmişlik alt boyutlarından duygusal/fiziksel tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3. Araştırma grubunun spor yaşına göre analiz sonuçları (Kuruskal Wallis H testi)

Spor Yaşı		N	Mean	SD	X ²	P	Fark U test
Azalan başarı	1-3	22	10,36	3,04	4,596	,204	
	4-6	37	8,91	2,38			
	7-9	14	9,35	3,07			
	10 ve üzeri	43	9,76	2,24			
Duygusal/Fiziksel Tükenme	1-3	22	8,68	3,37	9,622	,022*	3>1,2 4>1,2
	4-6	37	8,89	2,41			
	7-9	14	10,57	3,87			
	10 ve üzeri	43	11,00	3,68			
Duyarsızlaşma	1-3	22	6,09	2,28	14,752	,002*	3>1,2 4>1,2
	4-6	37	6,13	2,20			
	7-9	14	7,71	2,84			
	10 ve üzeri	43	8,11	2,92			

*P<0.05

Tablo 3'e göre araştırma grubunun spor yaşı değişkenine göre tükenmişlik alt boyutlarından duygusal/fiziksel tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4. Araştırma grubunun yarışma stiline göre analiz sonuçları (Mann Whitney U testi)

Yarışma Stili		N	Mean	SD	Z	P
Azalan başarı	Serbest	95	9,64	2,68	-,445	,656
	Grekoromen	21	9,19	2,06		
Duygusal/Fiziksel Tükenme	Serbest	95	10,10	3,47	-1,817	,069
	Grekoromen	21	8,61	2,88		
Duyarsızlaşma	Serbest	95	7,12	2,81	-,417	,677
	Grekoromen	21	6,71	2,30		

Tablo 4'e göre araştırma grubunun yarışma stili değişkenine göre tükenmişlik alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 5. Araştırma grubunun kilo düşme miktarına göre analiz sonuçları (Kruskal Wallis H testi)

Kilo Düşme Miktarı		N	Mean	SD	X ²	P	Fark U test
Azalan başarı	1-3	31	9,38	2,66	,828	,843	
	4-6	52	9,63	2,61			
	7-9	17	10,00	2,82			
	10 ve üzeri	16	9,18	2,16			
Duygusal/Fiziksel Tükenme	1-3	31	8,80	3,35	9,889	,020*	3>1,2 4>1,2
	4-6	52	9,82	3,55			
	7-9	17	11,58	3,44			
	10 ve üzeri	16	10,00	2,36			
Duyarsızlaşma	1-3	31	6,22	2,41	9,603	,022	3>1,2 4>1,2
	4-6	52	6,92	2,87			
	7-9	17	8,17	2,53			
	10 ve üzeri	16	7,87	2,60			

*p<0.05

Tablo 5'e göre araştırma grubunun kilo düşme miktarı değişkenine göre tükenmişlik alt boyutlarından duygusal/fiziksel tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir.

Tablo 6. Araştırma grubunun kilo düşme zamanına göre analiz sonuçları (Kruskal Wallis H testi)

Kilo Düşme Zamanı		N	Mean	SD	X ²	P
Azalan başarı	1-2 gün	8	9,12	3,39	,289	,962
	3-4 gün	16	9,56	2,58		
	Sonbir hafta	62	9,53	2,46		
	Diğer	30	9,73	2,71		
Duygusal/Fiziksel Tükenme	1-2 gün	8	10,75	4,71	4,174	,243
	3-4 gün	16	8,31	2,84		
	Sonbir hafta	62	10,01	3,46		
	Diğer	30	10,03	3,14		
Duyarsızlaşma	1-2 gün	8	6,75	2,65	2,279	,517
	3-4 gün	16	6,18	2,16		
	Sonbir hafta	62	7,12	2,84		
	Diğer	30	7,43	2,78		

Tablo 6 ya göre araştırma grubunun kilo düşme zamanı değişkenine göre tükenmişlik alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 7. Araştırma grubunun kilo düşerken zorlanma durumuna göre analiz sonuçları (Mann Whitney U testi)

Kilo düşerken zorlanma durumu		N	Mean	SD	Z	P
Azalan başarı	Evet	69	9,91	2,63	-1,581	,114
	Hayır	47	9,04	2,43		
Duygusal/Fiziksel Tükenme	Evet	69	10,59	3,46	-3,055	,002*
	Hayır	47	8,72	3,05		
Duyarsızlaşma	Evet	69	7,43	2,96	-1,590	,112
	Hayır	47	6,48	2,24		

*p<0.05

Tablo 7 ye göre araştırma grubunun kilo düşerken zorlanma durumu değişkenine göre tükenmişlik alt boyutlarından duygusal/fiziksel tükenme boyutunda istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir.

4. Tartışma

Bu araştırma kilo düşen güreşçilerin ele alınan bazı değişkenlere göre tükenmişlik düzeylerinin nasıl şekillendiğini belirlemek amacı ile yapılmıştır. Araştırma grubundan elde edilen bulgular, literatür bilgileri ışığında tartışılmıştır. Buna göre;

Araştırma grubunun cinsiyet değişkenine göre tükenmişlik alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$; Tablo 1). Mevcut çalışma literatürle karşılaştırıldığında sonuçların cinsiyete değişkeninin tükenmişlik düzeylerinde anlamlı fark olmadığını belirtmektedir (Gençay,2007; Cengiz vd., 2013; Gülay, 2006; Avşaroğlu vd., 2005; Dolunay, 2002; Kırılmaz vd., 2003; Karademir vd.,2009). Bu da; Cinsiyetin, kilo düşen güreşçilerin tükenmişlik düzeyleri açısından önemli bir etken olmadığı ve mevcut bulguların literatürle uyum içinde olduğu anlaşılmaktadır. Yapılan istatistiksel karşılaştırmalara göre kilo düşen güreşçilerin araştırma grubunun yarışma kategorisi değişkenine göre tükenmişlik alt boyutlarından duygusal/fiziksel tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir (Tablo 2). Buda araştırma grubunun yarışma kategorileri değişkenine bağlı olarak gençler, U23 ve büyükler kategorisinde yarışanların minikler ve yıldızlar kategorisinde yarışanlara göre tükenmişlik düzeylerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bazı sonuçlar mevcut çalışmadan farklı olarak tükenmişlik düzeylerinde anlamlı bir fark olmadığını gösterirken (Deniz vd., 2013; Gençay 2007), Karademir vd., (2009)'nın yapmış olduğu çalışmaları ise mevcut çalışmamızı destekler sonuçlara ulaşımıştır.

Araştırma grubunun spor yaşı değişkenine göre tükenmişlik alt boyutlarından duygusal/fiziksel tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir (Tablo 3). Maslach ve Jackson (1981)'in çalışmasıyla benzerlik göstermektedir. Diğer yandan Maslach ve Jackson (1981) kişinin kariyerinin ilk yıllarında daha fazla tükenmişlik yaşandığını da belirtirken çalışmamızda spor yaşı ile birlikte tükenmişliğin de arttığı gözlenmiştir. Yapılan mevcut araştırmayı ve destekleyen bulguların aksine, Kırılmaz vd., (2003); Deniz vd., (2005) sonuçlar bildirmişlerdir. Yapılan mevcut çalışmada; kilo düşen güreşçilerin tükenmişlik düzeylerinin spor yaşı değişkenine göre tükenmişlik alt boyutlarından duygusal/fiziksel tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğunu göstermektedir. Bu durumun araştırmaya katılan grupların farklı özelliklerinin olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Araştırma grubunun yarışma stili değişkenine göre tükenmişlik alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir (Tablo 4). Bu araştırma sonucu bize sporcuların güreş stillerinin tükenmişlik düzeylerini belirlemede etki eden bir faktör olmadığını göstermektedir. Mevcut çalışmanın aksine Karademir vd., (2009); İlkım (2013)'ın yapmış olduğu araştırmaya göre ise istatistiki açıdan anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma grubunun kilo düşme miktarı değişkenine göre tükenmişlik alt boyutlarından duygusal/fiziksel tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir (Tablo 5). Işık ve arkadaşları (2013) tarafından yapılan ve araştırmamızı destekleyen; elit güreşçilerin müsabaka öncesi ağırlık kayıpları ile depresyon düzeyleri arasında ilişki olduğunu, kaybedilen ağırlık miktarı arttıkça depresyon düzeylerinin de arttığını ifade etmişlerdir. Bu da mevcut çalışmamızı desteklemektedir.

Güreşçilerin kilo düşme oranları artıkça duygusal/fiziksel tükenme ve duyarsızlaşma artmaktadır. Bunun sonucu olarak güreş sporunda genç yaşta başarılı olmuş sporcuların spor hayatının ilerleyen yıllarında sporu bırakmaya kadar varan olumsuzluklar yaşanabilmektedir.

Yapılan araştırmaya göre araştırma grubunun kilo düşme zamanı değişkenine göre tükenmişlik alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlenmişken (Tablo 6), araştırma grubunun kilo düşerken zorlanma durumu değişkenine göre tükenmişlik alt boyutlarından duygusal/fiziksel tükenme boyutunda istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir (Tablo 7).

5. Sonuç

Kilo düşen güreşçilerin tükenmişlik düzeylerinin belirlenmek amacıyla yapılan bu çalışma sonucunda; cinsiyete, yarışma stillerine bağlı olarak serbest ve grekoromen stillerinde güreşen sporculara ve kilo düşmeye ne kadar zaman önce başladıkları önem arz etmeden tükenmişlik düzeylerinin benzer özellikler gösterdiği ve tükenmişlik düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra yarışma kategorileri değişkenine bağlı olarak gençler, U23 ve büyükler kategorisinde yarışanların minikler ve yıldızlar kategorisinde yarışanlara göre tükenmişlik düzeylerinin daha yüksek olduğu, spor yaşı 7-9, 10 ve üzeri olanlarla kilo düşmekte zorlanan grubun tükenmişlik düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu bilgiler ışığında antrenör ve yöneticileri güreşçilerin kilo düşme oranlarına ve sıklığına dikkat etmeleri, gerekirse özellikle genç sporcuların kiloları sık sık takip edilerek, kilo düşmede sporculara sınır koymaları; sporcuların hem fiziksel hemde psikolojik performanslarını korumaları açısından faydalı olabilecektir. Ayrıca güreşte, spora erken yaşlarda başlanması dolayısıyla çok sık ve aşırı kilo düşme güreşçilerin fiziksel gelişimine olumsuz etkileri olabileceğinden dolayı kilo kontrollerine dikkat edilmeli ve aşırı kilo düşmelerin önüne geçilmelidir (Yarar vd., 2017). Aksi halde sık ve çok fazla kilo düşme sporcuların zamanla fizyolojik ve psikolojik olarak tükenmelerine neden olabilmektedir; Bu durum ise özellikle erken yaşta başarıyı yakalamış olan güreşçilerin sporu bırakmalarıyla sonuçlanabilmektedir. Bu ise hem antrenör ve sporcu hemde ülke sporu açısından zaman ve emek kaybına yol açan önemli bir faktör olarak üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur.

KAYNAKÇA

Artioli G, Emerson F, Humberto N, Stanislaw S, Solis M, Lancha Junior A (2010). The need of a weight management control program in judo: a proposal based on the successful case of wrestling. *Journal of the International Society of Sports Nutrition*.

Lambert C, Jones B (2010). Alternatives to Rapid Weight Loss in US Wrestling. *Int J Sports Med*(31), 523 – 528.

Baysal A (1995). Lise ve Dengi Okul Öğretmenlerinde Meslekte Tükenmişliğe Etki Eden Faktörler (Yayımlanmamış Doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bodur M (2018). Serbest Güreş Şampiyonası Teknik ve Taktik Komponentlerinin Değerlendirilmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi

Budak G, Sürgevil O (2005). Tükenmişlik ve Tükenmişliği Etkileyen Örgütsel Faktörlerin Analizine İlişkin Akademik Personel Üzerinde Bir Uygulama. *D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt:20(Sayı:2), 95-108.

Cengiz R, Abakay U, Bezci Ş, Yetiş Ü (2013). Investigation of self efficacy and burnout levels of Taekwondo athletes. *Pelagia Research Library*, 3(5), 148-154.

Coakley J (1992). Burnout among adolescent athletes: A personal failure or social problem? *Sociology of Sport Journal*(9), 271–285.

Cresswell S, Eklund R (2006). The convergent and Discriminant validity of burnout measures in sport: A multi-trait/multi-method analysis. *Journal of Sports Sciences*(24), 209-220.

Deniz EM, Avcıoğlu S, Kahraman A (2005). Teknik Öğretmenlerde Yaşam Doyumu İş Doyumu ve Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(14), 115-129.

Dolunay BA, Piyal B (2003). Öğretmenlerde bazı mesleki özellikler ve tükenmişlik. *Kriz Dergisi*, 1(11), 35-48.

Freunderberger H (1974). Staff burn-out. *Journal of Social Issues*, 30(1), 159–165.

Gençay ÖA (2007). Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İş Doyumu ve Mesleki Tükenmişliklerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15 No:2 *Kastamonu Eğitim Dergisi*(2), 765-780.

Gould D, Whitley M (2009). Sources and consequences of athletic burnout among college. *Journal of Intercollegiate Athletics*(2), 16-30.

Hamed F, Amirsasan R, Mahdavi B (2014). *Bulletin of Environment, Pharmacology and Life Sciences*, 441-445.

Hanrahan S, Andersen M (2010). *Routledge Handbook of Applied Sport Psychology* (Cilt 1). New York, Routhlege: Taylor & Francis e-Library.

İlkım TY (2013). Türkiye'deki Güreş Hakemlerinin İş Doyumu ve Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Çeşitli Faktörler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Malatya.

Karademir T, Çoban B, Kafkas M, Mendeş B, Acak M (2009). Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Tükenmişlik Durumlarının Bazı Değişkenler ile Değerlendirilmesi. *New World Sciences Academy*, 4(3).

Kelecek S, Kara FM, Kazak Çetinalp ZF, Aşçı FH (2016). “Sporcu Tükenmişlik Ölçeği”nin Türkçe uyarlaması. *Spor Bilimleri Dergisi / Hacettepe Journal of Sport Sciences*, 149–161.

Leither MP, Maslach C (1988). “The Impact of Interpersonal Environment on Burnout and Organizational Commitment. *Journal of Organizational Behavior*(9), 297-308.

Maslach C, Jackson S (1981). The measurement of experienced burnout. *Journal of Occupational Behaviour*(2), 99-113.

Maslach C, Zimbardo P. (1982). *Burnout-The Cost of Caring* (3 b.). New Jersey, Englewood Cliffs: Prentice-hall inc.

Maslach C, Jackson S. E (1984). Burnout in organizational settings. *Applied Social Psychology Annual*(5), 133-153.

Raedeke T, Smith A (2001). Development and preliminary validation of an athlete burnout measure. *Journal of Sport and Exercise Psychology* (23), 281-306.

Silva J (1990). An analysis of the training stress syndrome in competitive athletics. *Journal of Applied Sport Psychology*(2), 5-20.

Weinberg R, Gould D (2015). *Foundations of Sport and Exercise Psychology* (15 b.). USA: Human Kinetics.

Williams J (2006). *Applied Sport Psychology Personal Growth to Peak Performance* (5 b.). New York, McGraw.

Yarar H, Türkyılmaz R, Eroğlu H, Kurt S, Eskici G (2017 , Aralık). Elit Güreşçilerin Kilo Düşme Profillerinin Belirlenmesi. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 19(4), 1302-2040.

Yıldırım İ, Yıldırım Y, Işık Ö, Koca B, Karagöz D, Ersöz Y, Yağmur R (2017). Elit güreşçilerde Müsabaka öncesi Dehidrasyonunu Stres Hormonları Üzerine Etkisi. *Afyonkarahisar*.

İlköğretim ve Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyalleşmeleri ve İletişim Becerilerini Geliştirmelerinde Türk Halk Oyunlarının Rolü (Balıkesir Örneği)

Erdil DURUKAN¹, Mehmet GÖKTEPE¹, Taner BOZKUŞ²

¹Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir, Türkiye,
E-posta: erdurukan@hotmail.com

¹Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir, Türkiye,
E-posta: mgoktepe06@gmail.com

²Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Bartın Üniversitesi, Bartın, Türkiye,
E-posta: tanerbozkus@yahoo.com

Öz

Bu araştırmanın amacı, Balıkesir'deki İlköğretim ve Ortaöğretim öğrencilerinin sosyalleşmeleri ve iletişim becerilerini geliştirmelerinde Türk halk oyunlarının rolünün belirlenmesidir. Çalışmaya, Balıkesir' deki İlköğretim ve Ortaöğretim öğrenim gören aynı zamanda halk oyunu etkinliklerine düzenli katılan 250 öğrenci dahil edilmiştir. Araştırmamızda yöntem olarak anket tekniği uygulanmıştır. Araştırmamızda kullandığımız anketin geçerliliği ve güvenilirliği test edilmiştir (Yılan, 2012). İstatistiksel değerlendirme SPSS 22.0 programı kullanılarak yapıldı. Öğrencilerin Bağımsız değişkenlerinin incelenmesinde parametrik test varsayımları sağlanmadığından, değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemede “Spearman Momentler Çarpım Korelasyon Testi” kullanıldı. Sonuçlar %95 güven aralığında değerlendirildi ve $p < 0.05$ değeri anlamlı kabul edilmiştir. Öğrencilerin sosyalleşmeleri ve iletişim becerileri ile Halk oyunlarını başkalarına öğretmeye çalışmaları, halk oyunlarını başkalarına tavsiye etmeleri ve daha önce halk oyunu ile ilgili etkinliğe katılmaları arasında yüksek düzeyde bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir ($p < 0.05$). Ayrıca öğrencilerin halk oyunlarından aldığı zevk ile orta düzeyde bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir ($p < 0.05$). İlköğretim ve Ortaöğretim öğrencilerinin sosyalleşmeleri ve iletişim becerilerinin gelişimi ile Türk halk oyunları oynamanın arasında yüksek düzeyde bir ilişkinin olduğunu söyleyebiliriz. İlköğretim ve Ortaöğretim seviyesindeki öğrencilerin sosyal gelişimi için halk oyunlarının olumlu etkileri olacağından Beden eğitimi derslerinde ve fiziksel etkinlikleri içerisinde bol miktarda yer verilmesinin gerektiği önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: İlköğretim, Ortaöğretim, Öğrenci, Sosyalleşme, İletişim, Halk Oyunu

1. Giriş

Tarihin ilk çağlarında dille anlatımın olmadığı dönemlerde insanlar kendilerini bedensel hareketlerle ifade etmişlerdir. Bu hem içgüdüsel hem de evrensel bir olgudur. Çünkü dansın dili, tüm insanlar tarafından anlaşılabilir bir dildir. Bu dile, belirli bir amaçla yapılan ritmik, estetik, bedensel hareketlerin tümüne dans adı verilir. Zaman içerisinde gelişen ve bir takım değişikliklere uğrayan dansın en eski çeşidi de halk oyunlarıdır. Diğer ülkelerde karakter dans da denilen, ulusların halk oyunları; kendi özelliklerini yansıtan, her ülkenin kendine özgü danslarıdır (Şenel, 1992). Her sanat dalında olduğu gibi halk oyunları da insanı anlatır. Bu nedenle halk oyunlarının altında, kaynağı unutulmuş gizli, derin bir anlam yaşadığına inanılmaktadır. İnsanlar düşüncelerini, duygularını inanış ve felsefelerini oyunlarla dile getirmektedirler. Bu sebeple de halk oyunları bütün ulusların kültürlerinde önemli bir yere sahiptir diyebiliriz (Eroğlu, 1988). Türk halk oyunları Türk toplumunun yaşantısının bir parçasıdır. Halk bilimimizin en önemli unsurlarından birisi olan halk oyunlarımız, bazen düğünlerimizi, bazen harman sonu veya hasat sonu sevincimizi, bazen vatan borcu ödemeye giden gençlerimizin durumunu, kıvancını ve bazen de günlük uğraşını yansıtır (Keskin, 1988). Bir sosyal yapı içerisinde iletişim sistemi oldukça önemlidir. Çünkü iletişim, insanların belli bir yapı içerisinde anlaşmaları için gerekli olan köprü konumunda bulunmaktadır. İletişimin sağlanabilmesi için bir kaynak, ileti ve bir ya da birden fazla alıcıya iletilerin iletilmesinin yeterli olduğunu düşünmek doğru olmayacaktır. Çünkü iletişim; gönderenin istediği davranışın alıcı tarafından gösterilmesi halinde tamamlanmaktadır. Ait olunan toplumsal sistemin uyumu ve/veya uyumsuzluğu, bu iletişim sürecinin etkinliği ile doğru orantılı olarak görülmektedir (Erdoğan, 1993). Sosyal becerileri ve yeterliklerini, sosyal beceri eksiklikleri ve yetersizliklerini göz önünde bulundurduğumuz zaman anne-babalar ve öğretmenlere büyük sorumluluklar düşmektedir. Öğrenciler okullarda sosyal becerilerini geliştirecek çalışmalara yönlendirilmeliler, okul yönetimi öğretmenler ve veliler yapılacak bu çalışmaları desteklemelidirler. Halk oyunu çalışmaları; amacı ve insan unsuru itibarıyla karmaşık bir oluşumu içerir. Halk kültürü kaynağından gelen halk oyunları eğitim çalışmalarında ayrılmaz bir bütünü olmalıdır. Halk oyunu doğal ve içgüdüsel olarak insanımıza öğrenim ve gelişim süresince verilmelidir. Halk oyunları eğitimde, bireyin organik, sinir-kas, zihinsel ve duygusal gelişiminde yerini alır. Halk oyunları eğitimi sayesinde kişi kendini tanıır-tanıtır. Yeteneklerini geliştirir. Sınırlı ve güçlü yönlerini anlar. Vücudunu ve sağlığını korur. Organizmasını en iyi biçimde kullanmayı öğrenir. Gerekli bilgi, beceri, alışkanlık, kişisel ve toplumsal davranışlar kazanır. Boş zamanlarını değerlendirir, sosyal uyum becerisi kazandırır. Sosyal uyumu etkileyen bir çok etmen vardır (Tapmaz, 2012). Halk oyunlarının sosyal bütünleşme açısından önemli özelliklerinden biri, oyuna katılan kişilerin bu yolla topluluğa manevî açıdan bağlanmasıdır. Oyuna katılım yoluyla kişi topluluğun bir parçası olduğunu anlar, kendisini toplulukla bütün olarak görür ve dayanışma duyguları güçlenir. İnsanın topluluğun dışına düşmesi ölüm anlamına gelir (Öztürkmen, 1998). Kısaca denilebilir ki, Türk toplumu için halk oyunları, kendi yaşam tarzını, gelenek, görenek, adet ve karakteristik özelliklerini bir bütün olarak görebildiği ve bunu yeni nesillere ve diğer toplumlara aktarabildiği ve tanıtabildiği en önemli araçlardan biridir (Karabulut, 1991). Yukarıdaki bilgiler ışığında, bu araştırmada; Balıkesir'deki İlköğretim ve Ortaöğretim öğrencilerinin sosyalleşmeleri ve iletişim becerilerini geliştirmelerinde Türk halk oyunlarının rolünün belirlenmesi amaçlanmıştır.

2. Materyal ve Metod

Çalışmaya, Balıkesir’ deki İlköğretim ve Ortaöğretim öğrenim gören aynı zamanda halk oyunu etkinliklerine düzenli katılan 250 öğrenci dahil edilmiştir. Araştırmamızda yöntem olarak anket tekniği uygulanmıştır.

Veri Toplama Yöntemi:

Araştırmamızda kullandığımız anketin geçerliliği ve güvenilirliği test edilmiş olup (Yılan, 2012) tarafından yüksek lisans tezinde uygulanmıştır.

Araştırmanın Varsayımları:

1. Halk oyunları oynayan öğrenciler çevreleriyle daha kolay arkadaşlık kurabilmekte, çeşitli olumlu iletişim becerileri geliştirebilmektedirler.
2. Halk oyunları oynayan çocuklar; grup çalışmalarında daha başarılı ve uyumlu olabilmektedirler.
3. Halk oyunları oynayan çocukların özgüvenleri artmaktadır.

Araştırmanın Sınırlılıkları:

Çocukların sosyalleşmesinde ve iletişim becerilerini geliştirmede halk oyunlarının rolünü tespit etmeyi amaçlayan bu araştırmanın bulguları, Balıkesir İli, İlköğretim-ortaöğretim Okullarında halk oyunu oynayan öğrenciler ile sınırlıdır.

Verilerin Analizi:

İstatistiksel değerlendirme SPSS 22.0 programı kullanılarak yapıldı. Öğrencilerin tanımlı istatistiği frekans yüzde olarak verildi, Bağımsız değişkenlerinin incelenmesinde parametrik test varsayımları sağlanmadığından, değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemede “Spearman Momentler Çarpım Korelasyon Testi” kullanıldı. Sonuçlar %95 güven aralığında değerlendirildi ve $p < 0.05$ değeri anlamlı kabul edilmiştir.

3. Bulgular

Tablo 1. Sosyo-Demografik Özellikler

		10	11	12	13	14	8	9
Yaşlarına Göre Dağılım	F	30	11	81	81	3	1	43
	%	12	4,4	32,4	32,4	1,2	0,4	17,2
Okullar İsimlerine Göre Dağılım		Hatice Fahriye Eğinlioğlu İlköğretim Ortaöğretim Okulu			Fevzi Çakmak İlköğretim Ortaöğretim Okulu			
	F	170			78			
	%	68,0			31,2			
Sınıflarına Göre Dağılım		3.	4.	5.	6.	7.		
	F	38	40	81	89	1		
	%	15,2	16,0	32,4	35,6	0,4		

Cinsiyetine Göre Dağılım		Kız	Erkek					
	F	129	120					
%	51,6	48,0						
Daha Önce Halk Oyunlarına Katılma Durumları ile İlgili Dağılım		Evet	Hayır					
	F	187	60					
%	74,8	24,0						
İlerideki Mesleklerini Halk Oyunlarına Yönelik Seçme Durumlarına Göre Dağılım		Evet	Hayır					
	F	50	110					
%	20,0	44,0						
Halk Oyunlarından Zevk Alma Durumlarına Göre Dağılımları		Evet	Hayır					
	F	180	68					
%	72,0	27,2						
Halk oyunlarını başkalarına öğretmeye çalışıyor musunuz?		Evet	Hayır					
	F	118	130					
%	47,2	52,0						
Halk oyunlarını başkalarına tavsiye eder misiniz?		Evet	Hayır					
	F	206	42					
%	82,4	16,8						

Tablo 1’de Öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerinin frekans ve yüzde değerleri verilmiştir. Buna göre; Yaş kategorileri açısından katılımcıların %33’ü 13 yaşında; %33’ü 12 yaşında; %17’si 9 yaşında; %12’si 10 yaşında; %4’ü 11 yaşında; %1’i 14 yaşında dağılım göstermektedir. Ankete toplam 249 kişi katılım gösterdiği ve bu katılımcıların cinsiyete göre dağılımlarının %52 oranında "kadın"; %48 oranında "erkek" katılımcılardan oluştuğu görülmektedir. Katılımcıların daha önce halk oyunlarına katılma durumlarına baktığımızda %74’ü (187 kişi) "evet"; %24(60 kişi) "hayır" cevabını verirken katılımcılardan 2 kişi ise cevap vermemiştir. Bu durumda katılımcıların çoğunun halk oyunlarına daha önce katıldıkları gözlemlenmektedir. Katılımcıların "ilerideki mesleklerini halk oyunlarına yönelik seçme" durumlarına baktığımızda, % 44’ü(110 kişi) "hayır"; %34’ü (87 kişi) "kararsızım"; %20’si (50 kişi) "evet" cevabını vermiş olduğunu görülmektedir. Çoğunluğun bu yönde tercih yapmayacağı görülmektedir.

Tablo 2. Öğrencilerin İletişimi Başlatma ve Sürdürme Becerilerine İlişkin Bulgular

Öğrencilerin iletişimi başlatma ve sürdürme becerilerine ilişkin tutumlarınız da değişimler oldu mu?		Kesinlik e katılım	Katılıo rum	Kararsız im	Katılmı orum	Kesinlik e katılım
Karşımdaki insanları daha dikkatli dinliyorum.	F	165	68	8	5	3
	%	66,0	27,2	3,2	2,0	1,2
Diğer insanlarla kolayca tanışıp ilişki kurabiliyorum.	F	148	59	28	7	7
	%	59,2	23,6	11,2	2,8	2,8
Diğer çocuklarla veya insanlarla daha rahat konuşabiliyorum.	F	134	72	30	10	3
	%	53,6	28,8	12,0	4,0	1,2
Aileme, öğretmenime veya bir başkasına soru sorabiliyorum.	F	177	56	8	3	3
	%	70,8	22,4	3,2	1,2	1,2
Bana karşı yapılan olumlu davranış sonucu teşekkür edebiliyorum.	F	198	40	5	2	2
	%	79,2	16,0	2,0	0,8	0,8
Yanımda olan bir arkadaşımı başka bir arkadaşma veya aileme tanıtabilirim.	F	176	54	12	2	3
	%	70,4	21,6	4,8	0,8	1,2
Halk oyunlarına başladıktan sonra arkadaşlarıma ilifat edebiliyorum.	F	129	60	23	15	21
	%	51,6	24,0	9,2	6,0	8,4
Yardıma ihtiyacım olduğunda kesinlikle yardım istenem.	F	26	20	35	55	110
	%	10,4	8,0	14,0	22,0	44,0
Farklı bir arkadaş grubuna rahatlıkla girip iletişimde bulunabilirim.	F	107	68	48	14	10
	%	42,8	27,2	19,2	5,6	4,0
Halk oyunlarındaki arkadaşlarımla daha iyi anlaşıyorum.	F	130	52	31	18	16
	%	52,0	20,8	12,4	7,2	6,4
Öğrendiğim bir halk oyununu rahatlıkla öğretebiliyorum.	F	137	50	26	16	17
	%	54,8	20,0	10,4	6,4	6,8
Öğretmen tarafından verilen ödevi öğretmenimin istediği gibi yaparım.	F	170	52	15	4	7
	%	68,0	20,8	6,0	1,6	2,8
Yanlış bir davranışta bulunduğumda özür dileyem.	F	20	20	7	42	160
	%	8,0	8,0	2,8	16,8	64,0
Herhangi bir konu hakkında insanları ikna edebilirim.	F	65	80	95	5	4
	%	26,0	32,0	38,0	2,0	1,6

Tablo 2’de iletişimi başlatma ve sürdürme becerilerine ilişkin görüşlerinin frekans ve yüzde değerleri verilmiştir. Buna göre; halk oyunlarına başladıktan sonra arkadaşlarına iltifat etme oranlarının arttığı görülmektedir. Katılımcıların %51,6’sı kesinlikle katılıyorum;%24’ü katılıyorum;%9,2’si kararsızım;%6’sı katılmıyorum;%8,4’ü ise kesinlikle katılmıyorum yanıtını vermiştir. Katılımcıların "farklı bir arkadaş grubuna rahatlıkla girip iletişimde bulunabilme" durumlarına bakıldığında %42,8’inin kesinlikle katılıyorum;%27,2’sinin katılıyorum;%19,2’sinin kararsızım;%5,6’sının katılmıyorum;%4’ünün ise kesinlikle katılmıyorum yanıtını verdiği görülmektedir. Buna göre halk oyunları ile birlikte katılımcıların iletişiminin arttığı söylenebilir. Halk oyunlarındaki arkadaşlarıyla daha iyi anlaşma durumlarına bakıldığında ise %52’sinin kesinlikle katılıyorum;%20,8’inin katılıyorum;%12,4’ünün ise kararsızım;%7,2’sinin katılmıyorum;%6,4’ünün ise kesinlikle katılmıyorum yanıtını verdiği görülmektedir. Buna göre katılımcıların halk oyunlarındaki arkadaşlarıyla daha iyi anlaştığı gözlemlenmektedir. Öğrendikleri halk oyunlarını rahatlıkla öğretebilme durumlarına bakıldığında tabloya göre %54,8’i kesinlikle katılıyorum;%20’si katılıyorum; %10,4’ü kararsızım; %6,4’ü katılmıyorum;%6,8’i ise kesinlikle katılmıyorum yanıtını vermiştir. Sonuç olarak katılımcıların çoğunluğunun "kesinlikle katılıyorum "yanıtını verdiğini görmekteyiz. Buna göre katılımcılar başkalarına halk oyununu rahatlıkla öğrettikleri gözlemlenmektedir.

Tablo 3. Grupla Bir İş Yürütme Becerilerine İlişkin Tutumlarımız Nasıl?

Grupla bir işi yürütme becerilerine ilişkin tutumlarınız nasıl?		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Halk oyunlarına başladıktan sonra grup çalışmalarında iş bölümüne uyabiliyorum.	F	153	53	14	10	20
	%	61,2	21,2	5,6	4,0	7,6
Grupta bana verilen sorumluluğu yerine getirebiliyorum.	F	176	50	11	4	8
	%	70,4	20,0	4,4	1,6	3,2
Halk oyunlarım sadece spor amaçlı yapıyorum.	F	36	25	34	69	83
	%	14,4	10,0	13,6	27,6	33,2
Halk oyunları ile okul stresini üzerimden atıyorum.	F	148	42	22	18	18
	%	59,2	16,8	8,8	7,2	7,2
Halk oyunları ile arkadaş çevremde pek bir değişiklik olmadı.	F	41	26	40	43	97
	%	16,4	10,4	16,0	17,2	38,8
Başkalarının görüşlerini anlayabiliyorum.	F	151	68	10	11	9

	%	60,4	27,2	4,0	4,4	3,6
Grupta sadece üstüne düşen görevleri yapıyorum.	F	61	49	41	33	65
	%	24,4	19,6	16,4	13,2	26,0

Tablo 3’de öğrencilerin grupla bir işi yürütme becerilerine ilişkin tutumlarına ilişkin görüşlerinin frekans ve yüzde değerleri verilmiştir. Buna göre; Katılımcıların grup çalışmalarındaki işbölümüne uyabilme durumlarına baktığımızda %61,2’sinin kesinlikle katılıyorum;%21,2’sinin katılıyorum;%5,6’sının kararsızım;%4’ünün katılmıyorum;%7,6’sının kesinlikle katılmıyorum yanıtını verdiğini ve katılımcıların halk oyunları ile birlikte grup çalışmalarındaki işbölümüne katılma oranlarının yükseldiğini görmekteyiz. halk oyunlarını sadece spor amaçlı yapma durumlarına göre dağılımı %14,4’ü kesinlikle katılıyorum;%10’u katılıyorum;%13,6’sı kararsızım;%27,6’ı katılmıyorum;%33,2’si kesinlikle katılmıyorum yanıtını vermiştir. Buna göre katılımcıların çoğu halk oyunlarının yalnızca spor amaçlı yapmadığı gözlemlenmektedir. halk oyunları ile okul stresini azaltma durumlarına göre dağılımı %59,2’si kesinlikle katılıyorum;%16,8’i katılıyorum;%8,8’i kararsızım;%7,2’si katılmıyorum;%7,2’si kesinlikle katılmıyorum yanıtını vermiştir. Katılımcıların çoğu halk oyunları ile okul stresini üzerlerinden attıklarını belirtmişlerdir. Halk oyunları ile birlikte arkadaş çevresinde değişiklik olamamasına yönelik dağılıma bakıldığında %16,4’ünün kesinlikle katılıyorum;%10,4’ünün katılıyorum;%16’sının kararsızım;%17,2’sinin katılıyorum;%38,8’inin kesinlikle katılmıyorum şeklinde olduğu görülmektedir. grupta yalnızca üstüne düşen görevleri yapma durumlarına bakıldığında %24,4’ünün kesinlikle katılıyorum;%19,6’sının katılıyorum;%16,4’ünün kararsızım;%13,2’sinin katılmıyorum;%26’sının kesinlikle katılmıyorum yönünde olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Öğrencilerin Sosyalleşmeleri ve İletişim Becerileri İle Halk Oyunları Oynama Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Spearman Sıra Farkları Korelasyon Analizi Sonuçları

Spearman Sıra Farkları Korelasyon Testi	Daha önce halk oyunları ile ilgili bir etkinliğe katıldınız mı?		İlerideki mesleğinizin halk oyunları ile ilgili olmasını ister misiniz?		Halk oyunları çalışmalarınızdan zevk alıyormusunuz?		Halk oyunlarını başkalarına öğretmeye çalışıyormusunuz?		Halk oyunlarını başkalarına tavsiye eder misiniz?	
Karşımdaki insanları daha dikkatli dinliyorum.	,220(**)	0,000	-0,003	0,957	0,055	0,390	,180(**)	0,004	,241(**)	0,000
Diğer insanlarla kolayca tanışıp ilişki kurabiliyorum.	,283(**)	0,000	0,046	0,473	,146(*)	0,022	,137(*)	0,031	,215(**)	0,001
Diğer çocuklarla veya insanlarla daha rahat konuşabiliyorum.	,206(**)	0,001	0,000	0,995	0,046	0,469	,146(*)	0,022	,233(**)	0,000
Aileme, öğretmenime veya bir başkasına soru sorabiliyorum.	,183(**)	0,004	-0,011	0,865	0,112	0,079	,129(*)	0,043	,146(*)	0,022
Bana karşı yapılan olumlu davranış sonucu teşekkür edebiliyorum.	,131(*)	0,041	-0,019	0,768	0,031	0,627	0,096	0,135	,153(*)	0,016

**3. Uluslararası Avrasya Spor Eğitim ve Toplum Kongresi Tam Metin Kitabı
(15-18 Kasım 2018, Mardin-TÜRKİYE)**

Yanımda olan bir arkadaşımı başka bir arkadaşıma veya aileme tanıtabilirim.	,140(*)	0,029	-0,032	0,618	0,003	0,960	,143(*)	0,025	,177(**)	0,005
Halk oyunlarına başladıktan sonra arkadaşlarımla iltifat edebiliyorum.	,261(**)	0,000	0,075	0,241	,269(**)	0,000	,272(**)	0,000	,351(**)	0,000
Yardıma ihtiyacım olduğunda kesinlikle yardım istemem.	- ,183(**)	0,004	0,052	0,418	-0,123	0,054	-0,037	0,562	- ,201(**)	0,002
Farklı bir arkadaş grubuna rahatlıkla girip iletişimde bulunabilirim.	0,088	0,169	0,010	0,879	-0,055	0,388	0,125	0,050	0,085	0,184
Halk oyunlarındaki arkadaşlarımla daha iyi anlaşıyorum.	,422(**)	0,000	0,011	0,864	,308(**)	0,000	,289(**)	0,000	,452(**)	0,000
Öğrendiğim bir halk oyununu rahatlıkla öğretebiliyorum.	,331(**)	0,000	0,057	0,377	,203(**)	0,001	,279(**)	0,000	,375(**)	0,000
Öğretmen tarafından verilen ödevi öğretmenimin istediği gibi yaparım.	,182(**)	0,004	-0,080	0,212	0,076	0,231	0,102	0,109	,204(**)	0,001
Yanlış bir davranışta bulunduğumda özür dilemem.	-0,096	0,134	0,069	0,281	-0,002	0,971	0,047	0,461	-0,057	0,371
Herhangi bir konu hakkında insanları ikna edebilirim.	0,039	0,538	0,042	0,511	0,050	0,435	0,121	0,057	0,028	0,662
Halk oyunlarına başladıktan sonra grup çalışmalarında iş bölümüne uyabiliyorum.	,380(**)	0,000	0,063	0,327	,236(**)	0,000	,243(**)	0,000	,412(**)	0,000
Grubta bana verilen sorumluluğu yerine getirebiliyorum.	,317(**)	0,000	0,102	0,109	,234(**)	0,000	,244(**)	0,000	,341(**)	0,000
Halk oyunlarını sadece spor amaçlı yapıyorum.	-0,057	0,378	0,004	0,946	0,002	0,976	-0,085	0,183	-0,111	0,084
Halk oyunlarıyla okul stresini üzerinden atıyorum	,306(**)	0,000	-0,033	0,602	,354(**)	0,000	,330(**)	0,000	,414(**)	0,000
Halk oyunlarıyla arkadaş çevremde pek bir değişiklik olmadı.	- ,226(**)	0,000	0,072	0,263	-0,108	0,091	- ,167(**)	0,009	- ,186(**)	0,003
Başkalarının görüşlerini anlayabiliyorum.	,143(*)	0,024	0,114	0,074	0,012	0,850	,174(**)	0,006	,201(**)	0,001
Grubta sadece üstüme düşen görevleri yapıyorum.	-1,146(*)	0,022	0,005	0,938	-0,028	0,656	-0,094	0,141	-0,108	0,089

* (p < 0.05), ** (p < 0.005)

Tablo 3’de Yapılan spearman korelasyon istatistik yöntemi sonucu çalışmaya katılan Öğrencilerin sosyalleşmeleri ve iletişim becerileri ile Halk oyunlarını başkalarına öğretmeye çalışmaları, halk oyunlarını başkalarına tavsiye etmeleri ve daha önce halk oyunu ile ilgili etkinliğe katılmaları arasında yüksek düzeyde bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir (p < 0.05).

Ayrıca öğrencilerin halk oyunlarından aldığı zevk ile orta düzeyde bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir ($p < 0.05$).

4. Tartışma

Sosyal bütünleşme, toplumu oluşturan bireylerin ve sosyal grupların dünya görüşleri itibarıyla milli kültürden en alt düzeyde ayrılmaları, sosyal mesafenin toplumun işleyen bir bütün olmasına engel olmayacak şekilde sosyal gruplar arasında yer alması veya sosyal gruba ait mensubiyet bilincindeki yoğunluğun, toplumdaki bütünleşmeyi bozmayacak seviyede olması gibi çeşitli şekillerde ifade edilebilir (Erkal, 1998). Bir milleti diğer milletlerden ayıran kültürel özelliklerin esası halk kültürüdür, başka bir deyişle folklordur. Milli kültür denilen kültür değerleri de folklordan kaynaklanmaktadır. Türk folklorunun en önemli dallarından biri olan halk oyunları, halkımızın ortak duygularını taşıması itibarı ile millet olma özelliğini oluşturan unsurlar arasında yer almaktadır. Halk oyunları; ait olduğu toplumun kültür değerlerini yansıtan; bir olayı, bir sevinci, bir üzüntüyü ifade eden; kökeni din ve büyü ile ilgili olan; müzikli olarak, tek kişi veya gruplar halinde icra edilen; ölçülü, düzenli hareketler bütünüdür (Eroğlu, 1999). Bu yönüyle oyunlarımız, toplum hayatının her çeşit faaliyetinde yer alan sanat türleri içerisinde, oluşum ve ifade zenginliği bakımından en renkli ve en etkili kaynaşma aracıdır. Bu özelliklerinden dolayı Türk halk oyunları; insanlarımızın duygularında ortak bir anlam, düşüncelerinde milli şuur meydana getirmesi, toplum dayanışmasını ve kaynaşmasını sağlaması özellikleri ile, önemli bir yaygın eğitim aracı olarak değerlendirilmelidir (Öngel ve Hacıbekiroğlu, 1996; Doğan ve Yetim, 2011). Balıkesir'deki İlköğretim ve Ortaöğretim öğrencilerinin sosyalleşmeleri ve iletişim becerilerini geliştirmelerinde Türk halk oyunlarının rolünün belirlenmesi amacıyla yapmış olduğumuz çalışmamızda öğrencilerin sosyalleşmeleri ve iletişim becerileri ile halk oyunlarını başkalarına öğretmeye çalışmaları, halk oyunlarını başkalarına tavsiye etmeleri ve daha önce halk oyunu ile ilgili etkinliğe katılmaları arasında yüksek düzeyde bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir ($p < 0.05$). Ayrıca öğrencilerin halk oyunlarından aldığı zevk ile orta düzeyde bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir ($p < 0.05$). Şenduran (2008)'in 183 öğrenci üzerinde yaptığı araştırmasının bulgularına göre, düzenli spor yapan öğrencilerin, spor yapmayan akranlarına göre daha fazla kendileri ve çevresiyle uyum içerisinde oldukları, kendileri ile barışık oldukları ve çevresi tarafından sevildiklerini belirtmektedir. Gözaydın ve arkadaşları (2007)'de yapmış olduğu çalışmada öğrencilerin ders dışında uygulamış oldukları aktivitelerin onların sosyal gelişimine olumlu katkı sağladığı sonucu elde edilmiştir. Özdemir (2007)'de üniversite öğrencilerinde görülen depresyonun giderilmesinde dansın etkisi konulu araştırmasında dans faaliyetlerinin depresyon düzeylerini etkileyerek olumlu yönde düşürdüğü sonucunu elde etmiştir. Halk oyunlarının aynı zamanda fiziksel bir aktivite olduğu düşünüldüğünde yukarıdaki araştırmaların sonuçları ile bu çalışmanın sonuçları arasında benzerlikler olduğu ve çalışmayla paralellik gösterdiği sonucuna varılabilir. Aydın ve arkadaşları (2010)'da yetiştirme yurdunda barınan çocuklara yaptırılan rekreatif faaliyetlerden halk oyunları, dans etkinliklerinin okul akademik ve sosyal uyum becerilerine etkilerinin incelenmesi konulu bir araştırma yapmışlardır. Araştırmaları sonucunda, çocuk yuvasında barınan çocuklara yaptırılan halk oyunları etkinliklerinde, okul akademik başarıları ve sosyal uyum becerilerinden okuldaki sosyal etkinlik programlarına katılımlarında anlamlı farklılık yarattığı sonucunu elde etmişlerdir. Uslu (2013) yaptığı çalışmada öğrencilerin, sosyalleşme konusunda halk oyunlarını önemli bir araç olarak gördüklerini, boş zamanlarını iyi değerlendirmek ve yeni arkadaşlar edinmek, değişik yerleri ve kültürleri tanıyarak, kültürlenmeyi sağlamak ve arttırmak amacıyla halk oyunlarına yöneldiklerini belirtmiştir.

Aydın (2015), tarafından yapılan bir araştırmada halk oyunlarının 7-11 yaş grubu çocuklarda depresyon düzeylerine etkisinin incelenmesi amacı ile yapılan çalışmada, halk oyunlarının çocuklarda depresyon düzeylerine olumlu etkisinin olduğu görülmüştür. Bu çalışmaların sonuçları araştırmamızın sonucunu desteklemektedir.

5. Sonuç

Sonuç olarak; İlköğretim ve Ortaöğretim öğrencilerinin sosyalleşmeleri ve iletişim becerilerinin gelişimi ile Türk halk oyunları oynamanın arasında yüksek düzeyde bir ilişkinin olduğunu söyleyebiliriz. Bu sonuçlar doğrultusunda İlköğretim ve Ortaöğretim seviyesindeki öğrencilerin sosyal gelişimi için halk oyunlarının olumlu etkileri olacağından Beden eğitimi derslerinde ve fiziksel etkinlikler içerisinde yeterince yer verilmesinin gerektiği önerilebilir.

KAYNAKÇA

Aydın M, Korkmaz İ, Bingül Meriç B, Bayazıt B, (2010). Yetiştirme yurdunda barınan çocuklara yaptırılan rekreatif faaliyetlerden halk oyunları, dans etkinliklerinin okul akademik ve sosyal uyum becerilerine etkilerinin incelenmesi. 3. Ulusal Spor Bilimleri Öğrenci Kongresi 19-20 Mayıs Çanakkale.

AYDIN, A (2015) 7-11 Yaş Grubu Çocuklarda Halk Oyunları Eğitiminin Depresyon Düzeylerine Etkisi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Doğan, P. K., & Yetim, A. A. (2011). Halk Oyunlarının Sosyal Bütünleşmeye Etkisi. Gazi Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi, 16(3), 27-48.

Erkal ME. (1998). Sosyoloji (Toplumbilimi). İstanbul: Der Yayınları.

Eroğlu T. (1988). Türk Halk Oyunlarında Sahne Düzeni Uygulamasının Gerekliği ve Ortaya Çıkan Problemler. Türk Halk Oyunlarının Sahnelenmesinde Karşılaşılan Problemler Sempozyumu Bildirileri, Kültür Bakanlığı, M_FAD yayınları, 102, 124, Ankara.

Eroğlu T. (1999). Halk Oyunları El Kitabı. İstanbul: Mars Basımevi.

Gardner Erdoğan K. (1993). İnançlara Dayalı Kültürler ve Alevi Ocakları. İstanbul: İletişim Yayınları; 1993.

Karabulut M. (1991). Türk Halk Oyunlarının Öğretiminde Müzik ve Organoloji İle İlgili Problemler. Türk Halk Oyunlarının Sahnelenmesinde Karşılaşılan Problemler Sempozyumu Bildirileri; Ankara: Kültür Bakanlığı, HAKAD Yayınları; 1991; 119-125.

Keskin E. (1988). Sahnelenme Üzerine, Türk Halk Oyunlarının Sahnelenmesinde Karşılaşılan Problemler Sempozyumu Bildirileri. Kültür Bakanlığı, M_FAD yayınları: 102 , 161, Ankara.

Öngel HB, Hacıbekiroğlu E. (1996). Türk Halk Oyunları Yöre Oyunları Öğreticisi Yetiştirme Kursu, Halk Oyunları Öğretim Yöntemleri Ders Notları. Ankara: M.E.B. Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü Kurslar Şubesi.

Özdemir B, (2007). Üniversite öğrencilerinde görülen depresyonun giderilmesinde dansın etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Konya.

Öztürkmen A. (1998). Türkiye’de Folklor ve Milliyetçilik. 1. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.

Şenduran F, (2008). Sporcu olan ve sporcu olmayan ortaöğretim öğrencilerinin uyum becerileri, 10. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi. Sözel Bildiriler Kitabı, Bolu, 189-191.

Şenel S. (1992). Tiyatro, Dans ve Halk Oyunlarının Sanatsal Etkileşimi, Ankara, V.Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri, Kültür Bakanlığı Halk Halk Kültürünü Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları , 166 III. Cilt, Repramat Matbaası, 283.

Tapmaz, Ç. (2012). Halk Oyunları Çalışmalarının İlköğretim Beşinci Sınıf (10-11 Yaş Gurubu) Öğrencilerinin Sosyal Uyum Düzeylerine Etkisi, Balıkesir Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Uslu, M, (2013) Halk Oyunları Çalışmalarının Üniversite Öğrencilerinin Psiko-Sosyal Gelişimlerine Etkisi. Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi, (39), 1-15.

Yılan, Y (2012). İlköğretim Öğrencilerinin Sosyalleşmeleri Ve İletişim Becerilerini Geliştirmelerinde Türk Halk Oyunlarının Rolü, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler Ve Tanıtım Anabilim Dalı Halkla İlişkiler Ve Tanıtım Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Bayburt Üniversitesi Besyo, Mühendislik ve Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Beden Eğitimi Dersine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi

Bahar ZEZE¹, Arslan KALKAVAN², Recep Fatih KAYHAN³

¹Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize/TÜRKİYE, bahar_zeze17@erdogan.edu.tr

²Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize/TÜRKİYE, arslan.kalkavan@erdogan.edu.tr

³Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize/TÜRKİYE, recep.fatih.kayhan@erdogan.edu.tr

Öz

Amaç: Bu çalışmanın amacı Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Mühendislik Fakültesi ve Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'nda okuyan öğrencilerin beden eğitimi ve spor dersine yönelik tutumlarının çeşitli değişkenlere göre incelemektir.

Materyal ve Yöntem: Araştırmaya 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi (n=54), Mühendislik Fakültesi (n=50) ve Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'nda (n=50) okuyan toplam 154 birinci sınıf öğrencisi katıldı. Veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu ve beden eğitimine yönelik tutum ölçeği kullanıldı. Verilerin yüzde dağılım ve frekans değerleri tanımlayıcı istatistik (Descriptive Statistic) ile belirlendi. Sonrasında ise normallik sınavına göre ikili gruplara Mann Whitney U test, üçlü gruplara ise One Way Anove ve Kruscal Wallis testleri uygulandı. Tüm testler $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde yapıldı.

Bulgular: Araştırmaya katılan öğrencilerin beden eğitimi tutum puanları arasında Cinsiyet ($U = 2056,000$ $p<0.05$), Spor Yapma Durumu ($X^2 = 10,391$ $p<0.05$), Okuduğu Bölüm ($X^2 = 17,992$ $p<0.05$) ve Anne Eğitim Durumuna ($U = 2334,000$ $p<0.05$) göre anlamlı düzeyde farklılık olduğu görülürken, Baba Eğitim Durumuna ($F_{2,152;1,799}$ $p>0.05$) göre anlamlı düzeyde bir farklılık olmadığı görüldü.

Sonuç: Sonuç olarak araştırmaya katılan erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre ve anne eğitim seviyesi düşük olanların yüksek olanlara göre beden eğitimi dersine daha fazla tutkulu oldukları saptandı. Diğer yandan Beden Eğitimi dersine yönelik tutumları yüksek olan öğrencilerin sporla ilgilendikleri görülürken, Besyo öğrencilerinin beden eğitimine yönelik tutumlarının mühendislik ve eğitim fakültesindeki öğrencilerden daha düşük seviyede olduğu görüldü.

Anahtar Kelimeler: Beden Eğitimi, Tutum, Üniversite, Spor

The Investigation of Attitudes Towards the Physical Education Lesson of the Students of Physical Education and Sport, Engineering, Education in Bayburt University

Abstract

Aim: The purpose of this study is to examine the attitudes towards the physical Education and Sport Lesson of the students who studying Physical Education and Sport, Engineering, Education at Bayburt University according to various variables.

Material & Methods: The study is participated totaly 154 first grade the students who studying of Physical Education and Sport (n=54), Engineering Faculty (n=50), Education Faculty (n=50) at Bayburt University in 2017-2018 academic year. The personal information form and attitude scale for physical education lesson were used as data collection tool. Percent distribution and frequency values of the data were determined by descriptive statistic. Subsequently, according to the normality test, the Mann Whitney U test was applied to the pairwise comparisons, and the One Way Anova and Kruskal Wallis tests were applied to the triple comparisons. All tests were performed at $\alpha = 0.05$ significance level.

Results: it was seen that there was a significant difference according to the Gender (U = 2056,000 $p < 0.05$), Sport Making ($X^2 = 10,391$ $p < 0.05$), Studying Department ($X^2 = 17,992$ $p < 0.05$), Mother Education Status (U = 2334,000 $p < 0.05$) while there was not a significant difference according to Father Education Status ($F_{2,152;1,799}$ $p > 0.05$) at the scores of physical education attitude of the students who participated in the study.

Conclusion: As a result, it was determined that male students who participated in the study were more passionate about physical education lesson than female students; and those with lower mother education level were found to have higher physical education attitude scores than those with higher mother education level. On the other hand, students with high attitudes towards Physical Education Lesson are more interested in sports than others. The Physical Education Student's attitudes towards physical education lesson were found to be lower than that of students in engineering and education faculties.

Keywords: Physical Education, Attitude, University, Sport

1. Giriş

Tutum, bir kelime olarak ilk kez Herbert Spencer tarafından 1862'de kullanılmaya başlanmıştır. Spencer, tutumu, bireyin zihinsel durumunu ifade etmek için kullanmıştır. 1888 yılında Lange, laboratuvar çalışmalarında tutumu bir kavram olarak ele almış ve incelemiştir. Lange, tutum kavramı hakkında bugün kullanılan tanımlamalar arasında önemli farklar bulunmasına rağmen bu tanımlara yakın tanım yapmıştır. Daha sonraları tutum kavramı psikologlar ve sosyologlar tarafından araştırılan ve tartışılan popüler bir konu haline gelmiştir. Hatta bu araştırmaların ve tartışmaların, sosyal psikoloji bilim dalının doğmasına öncülük ettiği iddia edilmiştir (Allen ve ark. 1980).

Bu iddiaları 1918'de Thomas ve Znaniecki'de desteklemiş ve daha da ileri giderek sosyal psikolojiyi, tutumların bilimsel incelemesi olarak tanımlamışlardır. 1930'lu yılların sonuna doğru tutum konusu ile ilgili araştırmalar doruk noktasına ulaşmıştır. 1950'lere gelindiğinde ise araştırmalarda "grup dinamiği" konusu ön plana geçerek, tutum konusuna ilginin azalmasına neden olmuştur. 1960'lı yıllarda tekrar canlanan tutum araştırmaları, bu konuyu yeniden sosyal psikolojinin en çok üzerinde durulan konusu yapmıştır (Tekarslan ve ark., 1989).

Günümüzde ise tutum araştırmaları hâlâ güncelliğini korumakta ve araştırmalar çok yönlü olarak devam etmektedir. Tutumlar, en olumludan en olumsuzu kadar çeşitli derecelerde olabilir. Olumsuz tutumlar; nesnelere ya da fikirler konusunda olumsuz inanca sahip olma, onu reddetme veya sevmeme, ona karşı hareketlerde bulunmayla kendini gösterebilir. Olumlu tutumlar ise; nesnelere ya da fikirler konusunda olumlu inanca sahip olma, onu benimseme ve sevmeye ile kendini gösterebilir (Demirhan ve Altay, 2001). Öğrenciler herhangi bir derse olduğu kadar beden eğitimi dersine ilişkin de olumlu veya olumsuz tutum geliştirebilirler.

Öğrencilerin beden eğitimi dersine ilişkin tutumlarının olumlu olması ders etkinliklerinin verimli işlenmesini sağlayıp dersin özel ve genel amaçlarına ulaşmasını kolaylaştırabilir veya öğrencilerin gelecekteki çeşitli fiziksel aktivitelere gönüllü katılmalarını sağlayabilir (Silverman ve Scrabis, 2004).

Genel eğitimin tamamlayıcısı ve ayrılmaz bir parçası olan beden eğitimi, aynı zamanda kişiliğin eğitimidir. Başka bir deyişle beden eğitimi bireylerin gelişim özelliklerini göz önünde tutularak onların, fert ve toplum yönünden sağlıklı, mutlu, iyi ahlaklı ve dengeli bir kişilik sahibi; yapıcı, yaratıcı ve üretken; millî kültür değerlerini ve demokratik hayatın gerektirdiği davranışları kazanmış fertler olarak yetiştirilmeleri için en önemli araçlardan biridir (TD., 1988:577). Ayrıca beden eğitimi, beden, ruhen, zihnen ve sosyal yönlerden, toplumun sağlıklı bir yapıya kavuşmasını sağlayarak genel eğitimin oluşmasında önemli bir rol oynamaktadır (Karaküçük, 1989).

Beden eğitimi dersinin genel eğitim içindeki önemi açıktır. Onu önemli kılan kendi amaç ve kapsamından kaynaklanmaktadır (Yoncalık, 2004). Bu nedenle insanlar, fiziksel gelişimi ile birlikte zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimini sağlayan beden eğitimi ve spor eğitimine oldukça önem vermişlerdir (Sunay, 1998:43-44).

Beden eğitimi toplumsal olarak kurallara ve yasalara uyan, yandılaşma ve karşıtına saygı duyan, güzeli doğruyu alkışlayan, başarısızlığı araştıran bilinçli toplumlar oluşturur (Harmandar, 2004:90).

Beden eğitimi etkinlikleri gençliği sigara, kahvehane, uyuşturucu ve alkol gibi bağımlılık yaratan kötü alışkanlıklardan korumak ve kurtarmak açısından en önemli bir araç olarak düşünölmelidir (Çöndü, 1999:21). Bu bağlamda üniversite öğrencilerinin beden eğitimi dersine yönelik tutumlarını ortaya koymak, sonuçlarına göre sağlık ve spor planlaması yapılması ve eğitimler verilmesi açısı bu çalışmayı önemli kılmaktadır. Bu çalışmanın amacı Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Mühendislik Fakültesi ve Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'nda okuyan öğrencilerin beden eğitimi ve spor dersine yönelik tutumlarını çeşitli değişkenlere göre incelemektir.

2. Materyal ve Metod

Araştırmanın Grubu

Araştırma grubunu 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi (n=54), Mühendislik Fakültesi (n=50) ve Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'nda (n=50) okuyan toplam 154 birinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma grubunu oluşturan öğrenciler belirtilen bölümlerde okuyan öğrenciler arasından rastgele seçilmiştir.

Veri Toplama Araçları

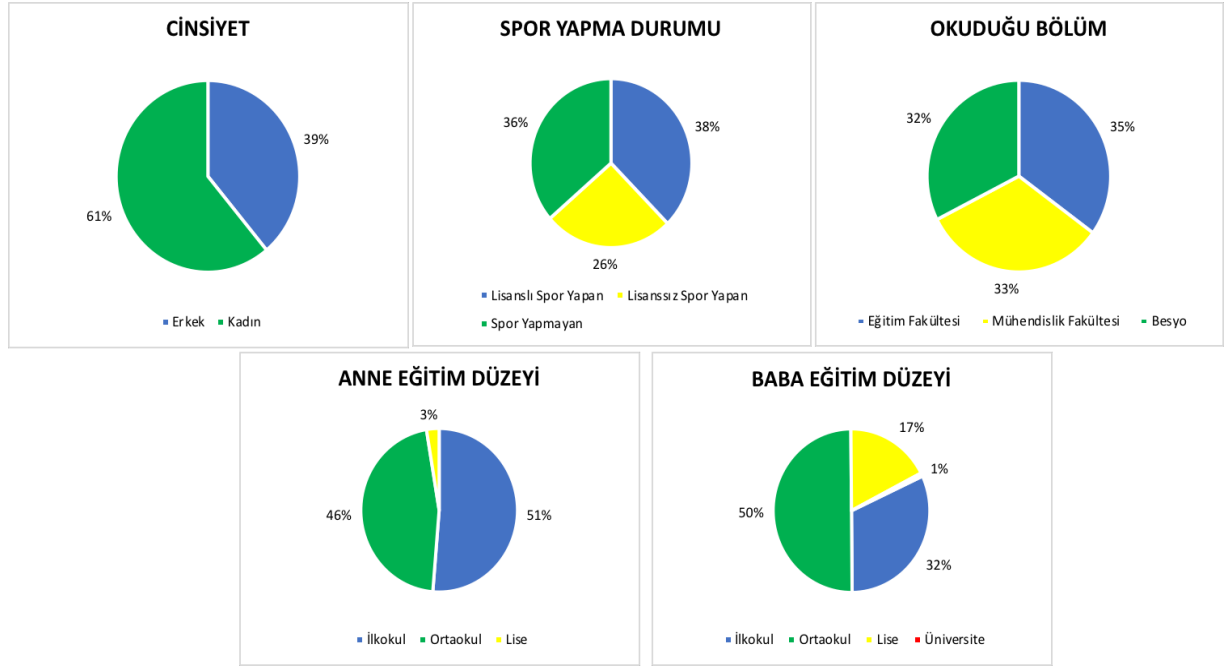
Araştırmada veri toplama tekniği olarak anket uygulanmıştır. Araştırma için uygulanan anket iki bölümden oluşmaktadır. Anket formunun birinci bölümü, araştırmacılar tarafından hazırlanan cinsiyet, spor yapma durumu, okuduğu bölüm ve anne-babanın eğitim seviyesinin bulunduğu kişisel bilgi formudur. Anket formunun ikinci bölümü ise Beden eğitimi ve spor dersine yönelik tutumları belirlemek için Güllü ve Güçlü (2009) tarafından geliştirilen 'Beden Eğitimi Dersi Tutum Ölçeği' kullanılmıştır. Ölçek, 11 maddesi olumsuz (3, 17, 19, 20, 24, 25, 26, 29, 30, 34 ve 35. maddeler) ve 24 maddesi olumlu olmak üzere toplam 35 maddeden meydana gelmiştir. Ölçek tek boyutlu olup, tek faktörün açıkladığı varyans %36,19 ve birinci öz değeri 12,67'dir. Test tekrar test yöntemine göre güvenilirlik katsayısı 0,80 olarak ve tutarlılık katsayısı (Cronbach Alfa) 0,94 olarak bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Verilerin yüzde dağılım ve frekans değerleri tanımlayıcı istatistik (Descriptive Statistic) ile belirlendi. Sonrasında ise normallik sınamasına göre ikili gruplara Mann Whitney U testi, üçlü gruplara ise One Way Anova ve Kruskal Wallis testleri uygulandı. Tüm testler $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde yapıldı.

3. Bulgular

Bu bölümde araştırmaya katılan sporculardan elde edilen verilere ve bu verilere ilişkin istatistiki bulgulara yer verilmiştir.

Şekil 1. Katılımcıların genel özellikleri

Araştırmaya katılan öğrencilerin 94'ü (%61,00) kadın, 60'ı (%39,0) ise erkek öğrenciden oluşmaktadır. Öğrencilerin spor yapma durumları lisanslı spor yapan 58 (%37,7), lisanssız spor yapan 40 (%26) ve spor yapmayan 56 (%36,4) olarak oluşmuştur. Bu öğrencilerin 54'ü (%35,1) Eğitim Fakültesinde, 50'si (%32,56) Mühendislik Fakültesinde, 50'si (%32,5) ise Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda eğitim görmektedir. Anne eğitim düzeyine göre dağılım 79'u ilkokul (%51,3), 71'i ortaokul (%46,1) ve 4'ü lise (%2,6) şeklinde oluşmuştur. Baba eğitim düzeyine göre ise 49'u ilkokul (%31,8), 77'si ortaokul (%50), 27'si lise (%17,5) ve 1'i üniversite (%0,6) olarak oluşmuştur.

Tablo 1. Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Beden Eğitimi ve Spor Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Bulgular

Cinsiyet	n	Mean	sd	u	p
Erkek	60	145,67	24,05	6521,00	0,00
Kadın	94	136,03	23,56		

p<0.05

Cinsiyete bağlı olarak katılımcıların Beden Eğitimi ve Spor Dersi tutum düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Mann-Whitney U uygulandı. Test sonuçları katılımcıların cinsiyete bağlı olarak Beden Eğitimi ve Spor Dersi tutum düzeyleri arasında önemli bir fark olduğunu gösterdi ($U = 2056,000$ $p<0.05$). Erkek öğrencilerin tutum düzeyinin ($145,66\pm 24,04$) kadın öğrencilerden yüksek düzeyde ($136,03\pm 23,56$) olduğu bulundu.

Tablo 2. Üniversite Öğrencilerinin Spor Yapma Durumlarına Göre Beden Eğitimi ve Spor Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Bulgular

Spor Yapma Durumu	n	Mean	sd	X ²	p
Lisanslı Spor Yapan	58,00	145,57	24,89	10,39	0,01
Lisanssız Spor Yapan	40,00	140,08	24,01		
Spor Yapmayan	56,00	133,59	22,27		

p<0.05

Spor yapma durumuna bağlı olarak katılımcıların Beden Eğitimi ve Spor Dersi tutum düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Kruskal Wallis Testi uygulandı. Hangi gruplar arasında farkın olduğunu belirlemek için ise 2. seviye testlerinden Tamhane testi uygulandı. Test sonuçları katılımcıların spor yapma durumuna bağlı olarak Beden Eğitimi ve Spor Dersi tutum düzeyleri arasında önemli bir fark olduğunu gösterdi ($X^2 = 10,391$ $p<0.05$). Lisanslı spor yapan öğrencilerin tutum düzeyinin ($145,56\pm 24,88$), lisanssız spor yapan ($140,07\pm 24,01$) ve spor yapmayan ($133,59\pm 22,27$) öğrenci gruplarından yüksek olduğu bulundu. Lisanslı spor yapan grup ile spor yapmayan grup arasında fark olduğu bulundu (Tamhane=11,9796).

Tablo 3. Üniversite Öğrencilerinin Okuduğu Bölüme Göre Beden Eğitimi ve Spor Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Bulgular

Bölüm	n	Mean	sd	X ²	p
Eğitim Fakültesi	54	143,76	23,142	17,992	0,00
Mühendislik Fakültesi	50	146,20	23,214		
Besyo	50	129,08	22,913		

p<0.00

Katılımcıların okuduğu bölüme bağlı olarak katılımcıların Beden Eğitimi ve Spor Dersi tutum düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Kruskal Wallis Testi uygulandı. Hangi gruplar arasında farkın olduğunu belirlemek için ise 2. seviye testlerinden Tamhane testi uygulandı. Test sonuçları katılımcıların bölüme durumuna bağlı olarak Beden Eğitimi ve Spor Dersi tutum düzeyleri arasında önemli bir fark olduğunu gösterdi ($X^2=17,992$ $p<0.05$). Mühendislik Fakültesi öğrencilerinin tutum düzeyi ($146,20\pm 23,21$), Eğitim Fakültesi ($143,76\pm 23,14$) ve BESYO ($129,08\pm 22,91$) öğrencilerinden yüksek olduğu bulundu. BESYO öğrencileri ile Mühendislik öğrencileri (Tamhane= 17,120), Eğitim Fakültesi öğrencileri (Tamhane= 14,679) arasında anlamlı fark olduğu görüldü.

Tablo 4. Anne Eğitim Düzeyine Göre Beden Eğitimi ve Spor Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Bulgular

Anne Eğitim Düzeyi	n	Mean	sd	u	p
İlkokul	79	143,62	22,503	2234	0,032
Ortaokul	71	134,92	25,227		

p<0.05

Anne eğitim durumuna bağlı olarak katılımcıların Beden Eğitimi ve Spor Dersi tutum düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Mann-Whitney U uygulandı. Test sonuçları katılımcıların Anne eğitim durumuna bağlı olarak Beden Eğitimi ve Spor Dersi tutum düzeyleri arasında anlamlı düzeyde farklılık olduğunu ($U= 2334,000$ $p<0.05$) tespit edildi. Anne eğitimi durumu ilkokul olan gurubun ($143,62\pm 22,50$) tutum düzeyi, eğitim durumu ortaokul olan gruba göre ($134,50\pm 25,22$) daha yüksek görüldü.

Tablo 5. Baba Eğitim Düzeyine Göre Beden Eğitimi ve Spor Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Bulgular

Baba Eğitim Düzeyi	n	Mean	sd	df	F	p
İlkokul	49	144,84	19,465	2	1,799	0,169
Ortaokul	77	136,51	26,887			
Lise	28	139,33	22,913			

p>0.05

Baba eğitim durumuna bağlı olarak katılımcıların Beden Eğitimi ve Spor Dersi tutum düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde tek yönlü anova uygulandı. Test sonuçları katılımcıların Baba eğitim durumuna bağlı olarak Beden Eğitimi ve Spor Dersi tutum düzeyleri arasında anlamlı düzeyde farklılık olmadığı ($F_{2,152}; 1,799$ $p>0.05$) tespit edildi. Baba eğitimi durumu ilkokul olan gurubun ($144,84\pm 19,46$) tutum düzeyi, eğitim durumu ortaokul ($136,51\pm 26,88$) ve lise ($139,33\pm 22,91$) olan gruba göre daha yüksek görüldü.

4. Tartışma ve Sonuç

Erkek öğrencilerin tutum düzeyinin, kadın öğrencilerden yüksek düzeyde olduğu bulundu. Erkek ve kadın öğrencilerin tutum düzeyleri arasında bir farklılık olduğu tespit edildi. Bu araştırmada cinsiyetin belirleyici bir unsur olduğu görüldü. Bu durum, araştırmanın yapıldığı bölümlerde cinsiyete göre tutum puanlarının farklılığına neden olduğu şeklinde yorumlanabilir

Literatürde yer alan çalışmalarda da kadın ve erkek öğrencilerin beden eğitimi ve spor dersine yönelik tutumlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuş, yapılan çalışmalarda genellikle erkek öğrencilerin kadın öğrencilerden daha yüksek tutum puanlarına sahip oldukları rapor edilmiştir (Koca ve ark., 2005; Yanık ve Çamlıyer, 2015). Bu kapsamda

araştırmada elde edilen bulguların literatürle paralellik gösterdiği söylenebilir.

Bu sonuç toplum genelinde erkeklerin kadınlara göre spora ilgisinin daha yüksek olduğundan kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Lisanslı spor yapan öğrencilerin tutum düzeyinin, lisansız spor yapan ve spor yapmayan öğrenci gruplarından yüksek olduğu bulundu. Lisanslı spor yapan grup ile spor yapmayan grup arasında anlamlı fark olduğu bulundu. Lisanslı spor yapmanın ve spor yapmama durumunu tutum düzeyleri üzerinde belirleyici unsur olduğu görüldü.

Literatüre bakıldığında çalışmamızı destekleyen benzer sonuçlar bulunmaktadır. Kangalgil vd., (2004), Spor yapan ve yapmayan öğrencilerin beden eğitimi ve spora ilişkin tutumları adlı çalışmalarında sporcu öğrencilerin tutum puanlarının spor yapmayanların tutum puanlarına göre daha olumlu olduğunu tespit ettiklerini açıklamışlardır.

Farklı araştırmaların sonuçları da bulgularımızı desteklemektedir. Spor yapanlarının yapmayanlara göre beden eğitimi dersine ilişkin tutum puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur (Koca ve Demirhan, 2004, Hünük 2006).

Araştırmamızın bulgularına göre anne ve baba eğitim seviyesi ilköğretim olan öğrencilerin, beden eğitimi ve spor dersi tutum düzeyleri yüksek seviyede bulundu. Buna bağlı olarak anne baba eğitim durumunun öğrencilerin beden eğitimi tutum düzeyine negatif yönlü etkisinin olduğu söylenebilir.

Literatür incelendiğinde, ilköğretim düzeyinde yapılan çalışmalarda, öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri ile beden eğitimi dersine ilişkin tutumları arasında anlamlı düzeyde fark olmadığı bulunmuştur (Koçak ve Hürmeriç, 2006: Koçak ve Hürmeriç, 2004). Ancak Holoğlu (2006) ilköğretim kız öğrencilerinin aile eğitim düzeyleri ile beden eğitimi dersine ilişkin tutumları arasında anlamlı düzeyde fark olduğunu bulmuştur.

Güllü ve ark. (2009) yaptığı araştırmada baba öğrenim durumu en düşük olan (okuryazar değil) öğrencilerin beden eğitimi dersine ilişkin tutum puanlarının en yüksek olduğu bulurken babalarının öğrenim durumu en yüksek olan (üniversite-lisans ve lisansüstü) öğrencilerin tutum puanlarının en düşük olduğu bulunmuştur.

Öğrencilerin eğitim gördüğü bölüme göre yapılan analiz sonuçları mühendislik fakültesinde okuyan öğrencilerin beden eğitimi ve spor tutumu düzeyinin en yüksek olduğu gösterdi.

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin tutum düzeylerinin Mühendislik ve Eğitim Fakültesi öğrencilerine göre daha düşük olması BESYO öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersini iş, meslek ve rutin bir ders olarak görmelerinden kaynaklı olduğu düşünülebilir.

KAYNAKÇA

Allen DE, Guy RF, Edgley CK (1980). Social psychology as social process California Wadsworth publishing company.

Çöndü A (1999). Beden Eğitimi ve Sporda Özel Öğretim Yöntemleri. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Demirhan G, Altay F (2001). Lise birinci sınıf öğrencilerinin beden eğitim ve spora ilişkin tutum ölçeği 2. Spor bilimleri dergisi, 12 (2): 9-20.

Güllü, M. Güçlü, M (2009) Ortaöğretim öğrencileri için beden eğitimi dersi tutum ölçeği geliştirilmesi Niğde Üniversitesi beden eğitimi ve spor bilimleri dergisi, 3(2), 138-151.

Harmandar İH (2004). Beden Eğitimi ve Spor'da Özel Öğretim Yöntemleri. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Holoğlu OG (2006). İlköğretim İkinci Kademedeki Öğrenim Gören Kız Öğrencilerin Beden Eğitimi Dersine Karşı Tutumları. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Hünük D (2006) Ankara ili merkez ilçelerindeki ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin beden eğitimi dersine ilişkin tutumlarının sınıf düzeyi, öğrenci cinsiyeti, öğretmen cinsiyeti ve spora aktif katılımları açısından karşılaştırılması Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Spor Bilimleri ve Teknolojisi Programı Ankara Turkey.

Kangalgil, M., Hünük, D. ve Demirhan, G., (2004). Spor Yapan ve Yapmayan Öğrencilerin Beden Eğitimi ve Spora İlişkin Tutumları. 10th Ichper.Sd European Congress and The Tssa 8th International Sport Science Congress, 17 November, Antalya: Mirage Park Resort, ss:287-288.

Karaküçük S (1989). Beden Eğitimi Öğretmeninin Eğitimi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayını.

Koca C, Aşçı FH (2004). Atletik Yeterlik Düzeyi ve Cinsiyetin Beden Eğitime Yönelik Tutum Üzerine Etkisi. Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, Cilt:9, Sayı:1, ss:15- 24.

Koca C, Aşçı FH, Demirhan G (2005). Attitudes Toward Physical Education and Class Preferences of Turkish Adolescents in Terms of School Gender Composition. Adolescence, Volume:40, Number:158, pp:365-373.

Koca C, Demirhan G (2004). An Examination of High School Students' Attitudes Toward Physical Education With Regard To Sex And Sport Participation. Perceptual&Motor Skills, Volume:98, Number:3, pp:754-758.

Koçak S, Hürmeriç I (2004). Attitudes of Primary School Students Toward Their Physical Education Classes in Turkey. 10th Ichper-Sd European Congress and Tssa 8th International Sports Science Congress, 17-20 November, Antalya: Mirage Park Resort, p:134-135.

Koçak S, Hürmeriç I (2006). Attitudes Toward Physical Education Classes of Primary School Students in Turkey. Perceptual & Motor Skills, Volume:103, Number:1, pp:296-300.

Silverman S, Scrabis KA (2004). A Review of research on instructional theory in physical education International Journal of Physical Education, 41, (1): 4-12.

Sunay H (1998). Spor Eğitimi Alt Yapısında Beden Eğitimi Öğretmeni ve Antrenörün Önemi. Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, Cilt:3, Sayı:3, ss:43-50.

TD. (Tebliğler Dergisi) (1988). Lise Beden Eğitimi Dersi Öğretim Programı. Tebliğler Dergisi, Cilt:51, Sayı:2251, ss:577-675.

Tekarslan E, Baysal C, Şencan H, Kılınç T (1989). Sosyal Psikoloji, İstanbul: Filiz Kitapevi, 85–92.

Yanık M, Çamlıyer H (2015). Ortaöğretim 9. sınıf öğrencilerinin beden eğitimi ve spora ilişkin tutumları ile okula yabancılaşma düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi. International Journal of Sport, Exercise & Training Sciences-IJSETS, 1(1), 9-19.

Yoncalık O (2004). Milli Eğitimde Bir Kültür Aktarım Alanı Olarak Halk Oyunları (Dansları) ve Beden Eğitimi Öğretmenliği. Milli Eğitim Dergisi, Cilt:164, Sayı:3(Güz).

Türkiye Şampiyonasına Katılan Grekoromen Güreşçilerin Sporda Güdülenme Durumlarının Araştırılması

İsa KAVALCI¹, Arslan KALKAVAN²

¹Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, isakavalcı@hotmail.com

²Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, arslan.kalkavan@erdogan.edu.tr

Öz

Sporda başarıya pek çok faktör etki etmektedir. Düzenli ve sistematik antrenman, sporcu beslenmesi önemli faktörler olarak ön plana çıkmaktadır. Bunların yanında sosyal ve psikolojik faktörlerinde performans üzerinde önemli ölçüde etki ettiği bilinmektedir. Araştırmalar güdülenme yoluyla sporcuların daha iyi bir performans ortaya koyduğunu göstermektedir. Sporda güdülenme takım oyununda başarı için önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Bireysel sporlarda ise güdülenme başarı için çok daha önemlisidir. Bireysel bir mücadele sporu olan güreşte güdülenme ve performans ilişkisinin incelenmesi önem arz etmektedir. Bu çalışmada grekoromen güreşçilerinin sporda güdülenme düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre araştırılması amaçlanmıştır.

Güreşçilerin Sporda Güdülenme durumlarını araştırmak için 27-30 Aralık 2017 tarihleri arasında Rize’de düzenlenen Türkiye Grekoromen Şampiyonasına katılan sporculara Sporda Güdülenme Ölçeği uygulandı. Ölçek Türkiye Şampiyonasında yarışma öncesinde çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 175 güreşçiye uygulandı. Pelletier ve arkadaşları (1995) tarafından geliştirilen Sporda Güdülenme Ölçeği, 2004 yılında Kazak tarafından Türkçe uyarlandı. Yedili Likert tipi ölçekte üç alt boyutta (İçsel güdülenme, Dışsal güdülenme ve Güdülenmeme) toplamda 28 madde yer almaktadır. Ölçekten elde edilen verilere öncelikli olarak normallik testi uygulandı. Verilerin Normal dağılıma sahip olduğu görüldü. Daha sonra $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde ikili karşılaştırmalarda bağımsız iki grup için t-testi, üç ve üzeri karşılaştırmalarda tek yönlü anova testi uygulandı.

Test sonuçları güreşçilerin spor yapma yılına bağlı olarak, Dışsal Güdülenme düzeyleri arasındaki farkın önemli olduğunu gösterdi ($f_{3,174}$; 2.805; $P<0.05$). Güreşçilerin İçsel Güdülenme ($f_{3,174}$; 2.127; $P>0.05$) ve Güdülenmeme ($f_{3,174}$; 2.223; $P>0.05$) düzeyleri arasındaki fark ise önemli bulunmadı.

Güreşçilerin aile gelir durumuna bağlı olarak, Güdülenmeme düzeyleri arasındaki fark ($f_{3,171}$; 2.834; $P<0.05$) önemli bulundu. Güreşçilerin İçsel Güdülenme ($f_{3,174}$; 1.749; $P>0.05$) ve Dışsal Güdülenme ($f_{3,174}$; 2.388; $P>0.05$) düzeyleri arasındaki fark önemli bulunmadı.

Sonuç olarak milli güreşçilerde en yüksek düzeyde güdülenmenin dışsal güdülenme olduğu belirlendi. Bu durumun milli sporcularda ödül, ceza, baskı veya ulusal ve uluslararası düzeyde prestij kazanmak gibi dışarıdan bir etkiye bağlı olarak spora katıldığı düşünülebilir.

Anahtar Kelimeler: Spor, Güdülenme, Güreş.

Abstract

Many factors influence the success in sport. Regular and systematic training, sports nutrition are important factors. Besides, it is known that it has a significant effect on performance in social and psychological factors. Research shows that athletes perform better through motivation. Motivation in sport stands out as an important factor for success in team play. In individual sports, motivation is more important for success. It is important to examine the relationship between motivation and performance in wrestling, which is an individual struggle sport. The aim of this study was to investigate the motivation levels of grekoromen wrestlers according to various variables.

To investigate the case of the sport motivation of the wrestlers, "Sport Motivation Scale" was applied to athletes who participated in the Turkey Greco-Roman Wrestling Championship held between 27-30 December 2017 in Rize. Inventory, who agreed to participate voluntarily in the study, was performed before the contest in Turkey Championship 175 wrestlers.

Pelletier et al. (1995) developed the Motivation Scale in Sport in 2004, adapted by Kazakh in Turkish. In the seventh Likert-type scale, there are 28 items in three sub-dimensions (Internal motivation, External motivation and Non-Motivation). The normality test was applied to the data obtained from the scale. The data were found to have a normal distribution. Then, t-test was applied for two independent groups in two-way comparisons at the significance level of $\alpha = 0.05$, and one-way anova test was used for comparisons of three and above.

The test results showed that the difference between the external motivation levels of the wrestlers was significant ($f_{3,174}; 2.805; P < 0.05$). There was no significant difference between the levels of internal wrestling ($f_{3,174}; 2.127; P > 0.05$) and impotence ($f_{3,174}; 2.223; P > 0.05$). According to the family income status of the wrestlers, the difference between the levels of non-motivation ($f_{3,174}; 2.834; P < 0.05$) was found to be significant. No significant difference was found between the Wrestlers' Internal Motivation ($f_{3,174}; 1.749; P > 0.05$) and External Motivation ($f_{3,174}; 2.388; P > 0.05$).

As a result, it was determined that external motivation was the highest motivation for national wrestlers. It can be considered that national athletes participate in sports depending on an external influence such as award, punishment, pressure or prestige at national and international level.

Keywords: Sport, Motivation, Wrestling.

1. Giriş

Güdülenme kelimesi Latince ‘Movere’ kelimesinden gelmektedir. İngilizcesi ise, ‘motivation’dur. Kelime anlamı etki altına almak, harekete geçirmek, teşvik etmek vb.dir. Güdülenme, insanların belirli bir amacı gerçekleştirmek için davranışa geçmeleri olarak tanımlanır (Taştan, 2000). Spor da güdülenme ise sporcuların belli bir spor dalına katılımını etkileyen anahtar faktör olarak görülmektedir (Wallhead, 2004). Güdülenme sporcuların katılımının yanında performansı da etkilediği bilinmektedir. Güdülenme düzeyleri yüksek olan sporcuların diğerlerine göre daha iyi performans sergiledikleri görülmektedir. Bu sporcuların düşük güdülenme düzeyine sahip sporculara göre konsantrasyonlarının daha yüksek olduğu, daha çok mücadele ettikleri, olumsuz durumlarda baş etme stratejilerini kullanabildikleri pek çok çalışma bulgusu ile desteklenmiştir (Gucciardi, 2010; Mallett, 2005; Roberts, Treasure ve Conroy, 2007; Vallerand, 2007).

Araştırmalar, sporcuların üç esas güdülenme türü ile güdülendiklerini ortaya koymaktadır. Sporcular bir taraftan içsel olarak güdülenir iken, diğer taraftan dışsal güdüler yaşayabilir ya da güdüsüzlük hissi yaşayabilirler (Vallerand, 1999).

İçsel güdülenme, kişinin özgür olarak zevk aldığı ve ilgi duyduğu için bir aktiviteye katılması ve ayrıca herhangi bir ödül almadan veya kısıtlamanın olmadığı durumlarda kendini gerçekleştirme amacıyla iştirak etmesi olarak tanımlanmaktadır (Deci, 1975). İçsel güdülenmenin üç alt kategorisi olduğu ileri sürülmektedir; bilme, başarma ve uyarılma. Bilmeye yönelik güdülenmede; merak, öğrenme, araştırma gibi kavramlar rol oynamaktadır. Bu nedenle bilmeye yönelik güdülenme bir faaliyeti öğrenmekten, araştırmaktan veya anlamaya çalışmaktan alınan zevkle ilgilidir. Başarmaya yönelik güdülenmede amaç, bir işi başarmak veya bir şey yaratmaktır. Çeşitli zor oyun tekniklerini kişisel doygunluk hissedebilmek nedeniyle geliştirmeye çalışmak, başarmaya yönelik içsel güdülenmeye örnek olarak gösterilebilir. İçsel güdülenmenin en son aşamasını ise uyarılma yaşamaya yönelik içsel güdülenme oluşturur. Bu güdülenme türünde bireyin davranış göstermesindeki amaç, bireyin çeşitli duyguları hissetmek istemesidir. Bunların arasına; güzel deneyimler yaşamak, eğlence, heyecan gibi kavramlar girebilir. Yaptıkları sporu uyarıcı deneyimler için yapan sporcular, güdülenmenin bu aşamasındadırlar (Vallerand, Deci ve Rayn, 1987).

Güdülenme türlerinden bir diğeri olan dışsal güdülenme, genel manada dışarıdan bir etkiyle bir davranışın meydana getirilmesidir. Eğer bir davranışın sebebi bireyin dışında bir etkiye ödül, ceza, baskı, rica vb, dayanmakta ise bu etkilere dışsal güdüler denir (Shinn, 2013). Dışsal güdülenmede sporcular materyal (örn:kupa) ya da sosyal (örn: prestij) ödüller gibi somut yararlar kazanmak ya da cezadan kaçınmak için spora katılırlar (Ryan, Vallerand ve Deci, 1984).

Son olarak Güdülenmeme (Amotivasyon) ise içsel ve dışsal güdülenmeyi ifade etmemekte, öğrenilmiş yardımsızlık kavramıyla ortak özellikler taşımaktadır (Dönmezer, 2003). Bu seviyede bireyin davranışı göstermesi için içten gelen bir dürtü yoktur ve birey de davranışı gösterememektedir. Güdüsüz bireyler, kendi davranışlarıyla bu davranışlarının sonuçları arasında bir bağlantı kuramamaktadır. Başarısızlık ve denetimsiz olma hislerini içlerinde taşımaktadırlar (Deci ve Rayn ,1985).

Bu çalışmada grekoromen güreşçilerinin sporda güdülenme düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre araştırılması amaçlanmıştır.

2. Materyal ve Metod

Evren

Araştırmanın evrenini 2017 yılında Türkiye Grekoromen Şampiyonasına katılan sporcular oluşturmaktadır.

Örnekleme

Araştırmanın örneklemini ise 27-30 Aralık 2017 tarihleri arasında Rize’de yapılan Türkiye

Grekoromen Şampiyonasına katılan tamamı erkek olan 175 gönüllü katılımcı oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Sporcu öğrencilerin demografik bilgilerini belirlemek için araştırmacılar tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu, Sporda Güdülenme durumlarını belirlemek için ise *Sporda Güdülenme Ölçeği* kullanıldı.

Sporda Güdülenme Ölçeği

Pelletier, Fortier, Valierand, Tuson, Biere ve Blais (1995) tarafından geliştirilen "Sporda Güdülenme Ölçeği -SGÖ- (Sport Motivation Scale) Orijinali 28 maddeden 7 alt boyuttan oluşan bir ölçektir. Türkiye'ye uyarlanması Kazak (2004a) tarafından yapılan Sporda Güdülenme Ölçeği (SGÖ)- (Sport Motivation Scale)"dir. Sporda Güdülenme Ölçeği (SGÖ) 3 alt boyut ve 28 maddeden oluşmaktadır. Sporcuların spor ortamında hangi güdülerini yaşadıklarını tespit etmek amacı ile kullanılan ölçek Likert tipi olup 1 (Hiç uygun değil) ile 7 (Bütünü ile uygun) arasında değerlendirilmektedir. Ölçeğin alt boyutlarını içsel güdülenme, dışsal güdülenme ve güdülenmeme oluşturmaktadır. Madde 1, 2, 4, 8, 12, 13, 15, 18, 20, 23, 25, 27 ortalaması içsel güdülenme boyutunu, madde 6, 7, 9, 10, 11, 14, 16, 17, 21, 22, 24, 26 ortalaması dışsal güdülenme boyutunu, madde 3, 5, 19, 28 ortalaması ise güdülenmeme boyutunu ölçmektedir. Bu üç alt boyutun alt boyutları da vardır. İçsel güdülenmenin alt boyutları; bilmek ve başarmak için içsel güdülenme .88, uyarlan yaşamak için içsel güdülenme .73, Dışsal güdülenmenin alt boyutları; dışsal düzenlemeler .74, içe atım .82 ve özdeşim .72, son olarak güdülenmeme .70 ise tek boyutludur.

Protokol

Güreşçilerin sporda güdülenme düzeylerini araştırmak için 27-30 Aralık 2017 tarihleri arasında Rize'de yapılan Türkiye Grekoromen Şampiyonasına katılan sporculara "Sporda Güdülenme Ölçeği Ölçeği" uygulandı. Ölçeği gönüllü olarak eksiksiz dolduran 175 sporcu katılım gösterdi.

İstatistik Yöntem

Elde edilen verilere öncelikli olarak normallik testi uygulandı. Verilerin normal dağılıma sahip olduğu görüldü. Daha sonra $\alpha = 0.05$ anlamlılık düzeyinde ikili karşılaştırmalarda bağımsız iki grup için t-testi, üç ve üzeri karşılaştırmalarda tek yönlü anova testi uygulandı.

3. Bulgular

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Sporcuların Dağılımı

	Gruplar	N	%
Yaş	15-17 Yaş	26	15%
	18-20 Yaş	63	36%
	21-25 Yaş	64	37%
	26 Yaş ve Üstü	22	12%
	Toplam	175	100%
Spor Yapma Yılı	1-5 Yıl	30	17%
	6-10 Yıl	84	48%
	11-14 Yıl	42	24%
	15 Yıl ve Üstü	19	11%
	Toplam	175	100%
Millilik Durumu	Milli	137	78%
	Değil	38	22%
	Toplam	175	100%
Aile Gelir Durumu	1500 TL ve Altı	29	17%
	1501-2500 TL	76	43%
	2501-5000 TL	58	33%
	5001 TL ve Üstü	12	7%
	Toplam	175	100%

Tablo 1’ de görüldüğü üzere araştırmaya katılan sporcuların %37’sinin 21-25 Yaş, %48’inin 6-10 Yıl spor yaptığı, %78’inin Milli, %43’ünün ise 1501-2500 TL geliri olduğu görüldü.

Tablo 2. Yaşa Göre Anova Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Gruplar	N	Ort.	SS	f	p
İçsel Güdülenme	15-17 Yaş	26	4,83	1,04	2,242	0,085
	18-20 Yaş	63	4,60	1,30		
	21-25 Yaş	64	5,06	1,29		
	26 Yaş ve Üstü	22	5,32	1,56		
	Total	175	4,89	1,31		
Dışsal Güdülenme	15-17 Yaş	26	4,56	1,12	1,709	0,167
	18-20 Yaş	63	4,77	1,16		
	21-25 Yaş	64	4,99	1,13		
	26 Yaş ve Üstü	22	5,25	1,38		
	Total	175	4,87	1,18		
Güdülenmeme	15-17 Yaş	26	3,09	0,77	0,024	0,995
	18-20 Yaş	63	3,11	1,18		
	21-25 Yaş	64	3,12	1,23		
	26 Yaş ve Üstü	22	3,18	1,44		
	Total	175	3,12	1,18		

Tablo 2’ de görüldüğü üzere test sonuçları sporcuların İçsel Güdülenme düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($f_{3,174}$; 2.242; $P>0.05$). 26 Yaş ve Üstü yaş grubun İçsel Güdülenme puanı ($5,32 \pm 1,56$), 21-25 Yaş grubunun İçsel Güdülenme puanı ($5,07 \pm 1,29$), 15-17 Yaş grubunun İçsel Güdülenme puanı ($4,84 \pm 1,04$), 18-20 Yaş grubunun ise ($4,60 \pm 1,30$) olduğu bulundu. Dışsal Güdülenme düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($f_{3,174}$; 1.709; $P>0.05$). 26 Yaş ve Üstü yaş grubun Dışsal Güdülenme puanı ($5,25 \pm 1,38$), 21-25 Yaş grubunun Dışsal Güdülenme puanı ($4,99 \pm 1,13$), 18-20 Yaş grubunun Dışsal

Güdülenme puanı ($4,77 \pm 1,16$), 15-17 Yaş grubunun ise ($4,56 \pm 1,12$) olduğu bulundu. Güdülenmeme düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($f_{3,174}$; $0,024$; $P>0,05$). 26 Yaş ve Üstü yaş grubun Güdülenmeme puanı ($3,18 \pm 1,44$), 21-25 Yaş grubunun Güdülenmeme puanı ($3,13 \pm 1,23$), 18-20 Yaş grubunun Güdülenmeme puanı ($3,11 \pm 1,18$), 15-17 Yaş grubunun ise ($3,10 \pm 0,77$) olduğu bulundu.

Tablo 3. Spor Yapma Yılına Göre Anova Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Gruplar	N	Ort.	SS	f	p
İçsel Güdülenme	1-5 Yıl	30	4,52	1,12	2.127	0,099
	6-10 Yıl	84	4,85	1,20		
	11-14 Yıl	42	5,00	1,53		
	15 Yıl ve Üstü	19	5,45	1,39		
	Total	175	4,89	1,31		
Dışsal Güdülenme	1-5 Yıl	30	4,45	0,93	2.805	0,041
	6-10 Yıl	84	4,87	1,13		
	11-14 Yıl	42	4,93	1,32		
	15 Yıl ve Üstü	19	5,44	1,27		
	Total	175	4,87	1,18		
Güdülenmeme	1-5 Yıl	30	3,20	1,02	2.223	0,087
	6-10 Yıl	84	3,13	1,10		
	11-14 Yıl	42	2,81	1,28		
	15 Yıl ve Üstü	19	3,63	1,39		
	Total	175	3,12	1,18		

Tablo 3' de görüldüğü üzere test sonuçları sporcuların İçsel Güdülenme düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($f_{3,174}$; $2,127$; $P>0,05$). 15 Yıl ve Üstü grubun İçsel Güdülenme puanı ($5,46 \pm 1,39$), 11-14 Yıl grubunun İçsel Güdülenme puanı ($5,01 \pm 1,53$), 6-10 Yıl grubunun İçsel Güdülenme puanı ($4,85 \pm 1,20$), 1-5 Yıl grubunun ise ($4,52 \pm 1,12$) olduğu bulundu. Dışsal Güdülenme düzeyleri arasında manidar bir ilişki olduğunu gösterdi ($f_{3,174}$; $2,805$; $P<0,05$). 15 Yıl ve Üstü grubun Dışsal Güdülenme puanı ($5,44 \pm 1,27$), 11-14 Yıl grubunun Dışsal Güdülenme puanı ($4,94 \pm 1,32$), 6-10 Yıl grubunun Dışsal Güdülenme puanı ($4,87 \pm 1,13$), 1-5 Yıl grubunun ise ($4,46 \pm 0,93$) olduğu bulundu. Güdülenmeme düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($f_{3,174}$; $2,223$; $P>0,05$). 15 Yıl ve Üstü grubun Güdülenmeme puanı ($3,63 \pm 1,39$), 1-5 Yıl grubunun Güdülenmeme puanı ($3,21 \pm 1,02$), 6-10 Yıl grubunun Güdülenmeme puanı ($3,13 \pm 1,10$), 11-14 Yıl grubunun ise ($2,82 \pm 1,28$) olduğu bulundu.

Tablo 4. Millilik Durumuna Göre t-testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Gruplar	N	Ort.	SS	t	p
İçsel Güdülenme	Milli	137	4,89	1,32	0,067	0,946
	Değil	38	4,91	1,29		
	Total	175	4,89	1,31		
Dışsal Güdülenme	Milli	137	4,89	1,22	0,261	0,795
	Değil	38	4,83	1,04		
	Total	175	4,87	1,18		
Güdülenmeme	Milli	137	3,10	1,19	-0,284	0,777
	Değil	38	3,17	1,14		
	Total	175	3,12	1,18		

Tablo 4' de görüldüğü üzere test sonuçları sporcuların İçsel Güdülenme düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($t_{0,173}$; $-0,067$; $P>0,05$). Milli sporcuların İçsel Güdülenme puanları ($4,90 \pm 1,32$), Milli olmayan sporcuların ise ($4,91 \pm 1,29$) olduğu bulundu. Dışsal

Güdülenme düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($t_{0,173}$; 0,261; $P>0,05$). Milli sporcuların Dışsal Güdülenme puanları ($4,89 \pm 1,22$), Milli olmayan sporcuların ise ($4,83 \pm 1,04$) olduğu bulundu. Güdülenme düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($t_{0,173}$; -0,284; $P>0,05$). Milli sporcuların Güdülenme puanları ($3,11 \pm 1,19$), Milli olmayan sporcuların ise ($3,17 \pm 1,14$) olduğu bulundu.

Tablo 5. Aile Gelir Durumuna Göre Anova Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Gruplar	N	Ort.	SS	f	p
İçsel Güdülenme	1500 TL ve Altı	29	4,53	1,04	1.749	0,159
	1501-2500 TL	76	4,85	1,23		
	2501-5000 TL	58	5,02	1,42		
	5001 TL ve Üstü	12	5,47	1,67		
	Total	175	4,89	1,31		
Dışsal Güdülenme	1500 TL ve Altı	29	4,56	1,09	2.388	0,071
	1501-2500 TL	76	4,78	0,99		
	2501-5000 TL	58	5,03	1,32		
	5001 TL ve Üstü	12	5,50	1,58		
	Total	175	4,87	1,18		
Güdülenmeme	1500 TL ve Altı	29	3,50	1,16	2.834	0,04
	1501-2500 TL	76	3,17	1,08		
	2501-5000 TL	58	2,80	1,13		
	5001 TL ve Üstü	12	3,43	1,68		
	Total	175	3,12	1,18		

Tablo 5' de görüldüğü üzere test sonuçları sporcuların İçsel Güdülenme düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($f_{3,174}$; 1.749; $P>0,05$). 5001 TL ve Üstü grubun İçsel Güdülenme puanı ($5,47 \pm 1,67$), 2501-5000 TL grubunun İçsel Güdülenme puanı ($5,02 \pm 1,42$), 1501-2500 TL grubunun İçsel Güdülenme puanı ($4,85 \pm 1,23$), 1500 TL ve Altı grubunun ise ($4,53 \pm 1,04$) olduğu bulundu. Dışsal Güdülenme düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($f_{3,174}$; 2.388; $P>0,05$). 5001 TL ve Üstü grubun Dışsal Güdülenme puanı ($5,51 \pm 1,58$), 2501-5000 TL grubunun Dışsal Güdülenme puanı ($5,04 \pm 1,32$), 1501-2500 TL grubunun Dışsal Güdülenme puanı ($4,78 \pm 0,99$), 1500 TL ve Altı grubunun ise ($4,56 \pm 1,09$) olduğu bulundu. Güdülenmeme düzeyleri arasında manidar bir ilişki olduğunu gösterdi ($f_{3,174}$; 2.834; $P<0,05$). 1500 TL ve Altı grubun Güdülenmeme puanı ($3,50 \pm 1,16$), 5001 TL ve Üstü grubunun Güdülenmeme puanı ($3,44 \pm 1,68$), 1501-2500 TL grubunun Güdülenmeme puanı ($3,17 \pm 1,08$), 2501-5000 TL grubunun ise ($2,80 \pm 1,13$) olduğu bulundu.

4. Tartışma ve Sonuç

Yaş değişkenine göre sporcuların "Dışsal Güdülenme", "İçsel Güdülenme" ve "Güdülenmeme" alt boyutların düzeylerine bakıldığında 26 yaş ve üstü sporcuların daha yüksek puan aldıkları görülmektedir. Literatürde bu sonucu destekler çalışma bulunmakla birlikte, tersini gösteren çalışmalar da bulunmaktadır.

Sporda güdülenme üzerine yapılan araştırmalarda yaş ilerledikçe güdülenme düzeyinin dışsal nedenlere dayandığı sonucu bulunmuştur (Şirin ve ark. 2008; Ada ve ark. 2010; Esentürk 2014). Akman (2017)'nin oryantiring sporu yapan lise öğrencilerine yapmış olduğu çalışmada 15 yaş altı, 16-17 ve 18 yaş ve üzeri üç ayrı yaş grubu oluşturulmuş İçsel Güdülenme düzeyinde en yüksek puanı 18 yaş ve üzeri aldığını gösterdi. Kazak (2004b)'ın farklı gruplarla yapılan çalışmalar, sporcu öğrencilerin yaşı ilerledikçe içsel güdülenme puanlarının azaldığını ortaya koymaktadır. Toktaş (2017)'in okul spor müsabakalarına katılan lise

öğrencilerine yapmış olduğu çalışmada Dışsal güdülenme boyutunda, 1-3 yaş ortalama puanının 4-6, 7-9, 10 ve üzeri spor müsabakalarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin ortalama puanlarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Buna bağlı olarak sporcunun yaşı ilerledikçe amaçları ve hedefleri değişmekte olduğundan güdülenme düzeylerini etkilediği ileri sürülebilir.

Spor Yapma Yılı değişkenine bakıldığında ‘İçsel Güdülenme’, ‘Dışsal Güdülenme’ ve ‘Güdülenmeme alt boyut düzeylerinde spor yapma yılı 15 yıl ve üstü olan sporcuların daha yüksek puan aldıkları görülmektedir. Literatürde bu sonucu destekler çalışma bulunmakla birlikte, tersini gösteren çalışmalar da bulunmaktadır.

Esentürk (2014)’ün lise düzeyinde okullar arası spor müsabakalarına katılan sporcu öğrencilerine yapılan çalışmada spor yapma yılı uzun süre spor yapan insanların, kısa süre yapanlara kıyasla dışsal beklentilere daha fazla sahip oldukları tespit edildi. Akman (2017)’nin oryantiring sporu yapan lise öğrencilerine yapmış olduğu çalışmada spor yapma yılı arttıkça Dışsal Güdülenme düzeyinin de yükseldiği tespit edildi. MacDougal (2000)’ in yapmış olduğu çalışmada 1. Küme de yer alan atletlerin 3. Kümede yer alan atlere göre, yani daha az süre spor yapan atletlerin, içsel güdülenme puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Literatürdeki çalışmalar ve elde ettiğimiz bulgular ışığında, sporcuların süreç içerisinde yeni teknik özellikler kazanması ve kendilerini daha iyi seviyede hissetmeleri aynı zamanda başkaları tarafından takdir edilme duygusundan kaynaklandığı söylenebilir.

Millilik değişkenine göre milli olan sporcuların en yüksek puanı ‘Dışsal Güdülenme’ düzeyinde aldığı görüldü. Literatür incelendiğinde millilik durumuna göre sporda güdülenme unsurları ile ilgili çok fazla araştırmaya rastlanılmamıştır. Buna ek olarak bu konu ile benzerlik gösteren araştırma sonuçları şu şekildedir.

Türksoy (2016) Güreş Yıldız Milli Takım Sporcuların öz yeterlilik, başarı algısı ve güdülenme düzeylerini belirlemek için yapılan çalışmada dışsal ve içsel güdülenme puanları yüksek, güdülenmeme puanları ise orta düzeydedir. Gould (1985) elit sporcuların içsel güdülenmelerinin düşük dışsal motivasyonlarının yüksek olduğunu savunmuştur (Acar, 2012). Kelecek ve arkadaşları (2010) ise Elit Erkek Ve Kadın Voleybolcuların Algıladıkları Güdüselleşme İklimi, Güdüselleşme Yönelimlerini Ve Optimal Performans Duygu Durumlarını Belirlemedeki Rolü adlı araştırmasında kadın ve erkek elit sporcuların güdülenme alt boyutlarında içsel güdülenme puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Literatürdeki çalışmalar ve elde ettiğimiz bulgular ışığında milli sporcularda ödül, ceza, baskı veya ulusal ve uluslararası düzeyde prestij kazanmak gibi dışarıdan bir etkiye bağlı olarak spora katıldığı düşünülebilir.

Ailenin Gelir Durumu değişkenine göre ‘İçsel Güdülenme’ ve ‘Dışsal Güdülenme’ alt boyutlarında gelir durumu arttıkça daha yüksek puan aldığı görüldü. ‘Güdülenmeme’ alt boyutunda ise en yüksek puanı 1500 TL ve altı düşük gelir durumuna sahip sporcular almıştır. Literatür incelendiğinde ailenin gelir durumuna göre sporda güdülenme unsurları ile ilgili çok fazla araştırmaya rastlanılmamıştır. Buna ek olarak bu konu ile benzerlik gösteren araştırma sonuçları şu şekildedir.

Yalçın ve arkadaşları(2007)’nin Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu’nda öğrenim gören kadın sporculara yapmış olduğu çalışmada aylık gelir düzeyi arttıkça sporda başarı düzeyinin de arttığı tespit edilmiştir. Kızılkaya (2009)’un yapmış olduğu çalışmada Gelir düzeyi yüksek olan ailelere üye olan gençlerde spora katılımın yüksek olduğu tespit edildi. Artut (2016)’da Avrupa’daki sualtı hokeyi sporcularına yapmış olduğu çalışmada aylık geliri 5000 € üstü olan sporcuların beceri gelişimi puanları aylık geliri 1000 € ve altı olan sporcuların beceri gelişimi puanlarından yüksek bulundu. Literatürdeki çalışmalar ve elde ettiğimiz bulgular ışığında

sporunun ihtiyaçlarını karşılamada zorluk yaşamasından dolayı güdülenme sağlayamadığı söylenilebilir.

Öneriler

Araştırmanın evreni daha fazla katılımcı ile genişletilebilir. Bağımlı değişken sayısı artırılabilir. Özellikle milli düzeyde spor yapan sporculara benzer çalışmalar yapılarak çalışmanın kapsamı genişletilebilir. Güdülenme hemen hemen kazandırılmak istenen bütün davranışların öğrenilmesi ve uygulanmasında birinci dereceden rol oynamaktadır. Antrenörlerde sporcuların içsel ya da dışsal güdülenme düzeylerine göre antrenman programları ve çalışmalar düzenlemeye dikkat etmelidir. Burda dikkat edilecek bir diğer hususta sporcuya davranışı kazandırmada dışsal güdülenmeye fazla yer verilmemeli çünkü davranışın devamlılığını sağlamakta zorluk yaşanabilir.

KAYNAKÇA

Acar Z (2012). ‘‘İlköğretim Öğrencilerinin Beden Eğitimi Ve Ders Dışı Etkinliklere Katılım Motivasyonlarının İncelenmesi’’, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Ada E. N. D, Çelik A, Çetinalp Z K (2010). Master atletlerin fiziksel performans düzeylerinin spora katılım güdüleri üzerindeki etkisi, 11. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Antalya.

Akman K (2017). Oryantiring Sporunu Yapan Lise Öğrencilerinin Sporda Güdülenme Düzeylerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Yüksel Lisans Tezi, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bilim Dalı, Atatürk Üniversitesi, Mayıs, Erzurum.

Artut V (2016)’da yapmış olduğu Avrupa’daki Sualtı Hokeyi Sporcularının Spora Katılım Motivasyonlarının Belirlenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Spor Yönetimi Yüksek Lisans Programı, İstanbul.

Deci EL (1975). Intrinsic Motivation. New York: Plenum.

Deci EL, Rayn RM (1985). ‘‘Intrinsic Motivation and SelfDetermination in Human Behaviour’’, New York: Plenum.

Dönmezer İ (2003). ‘‘Eğitim Psikolojisi, Gelişim ve Öğrenme’’, Ankara: Dördüncü Baskı: 77

Esentürk O. K (2014). Lise Düzeyinde Öğrenim Gören Ve Okullar arası Spor Müsabakalarına Katılan Sporcu Öğrencilerin Güdülenme Ve Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Mart, Ankara.

Gould D, Feltz D. and Weiss M. (1985). Motives for participating in competitive youth swimming. International Journal of Sport Psychology, 16(2), 126-140.

Gucciardi D. F (2010). Mental toughness profiles and their relations with achievement goals and sport motivation in adolescent Australian footballers. Journal of SportsSciences, 28(6): 615-625.

Kazak Z (2004a). “Sporda Güdülenme leği -SG-”nin Türk sporcuları için güvenirlik ve geçerlik alışması. Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi 15(4), 191-206

Kazak Z (2004b). Motivational types and competence levels of female and male athletes - 10.ICHPR-SD Avrupa ve 8.Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi. 17-20 Kasım, Antalya.

Kelecek S, Aşçı F. H ve Altıntaş A (2010). Elit Erkek Ve Kadın Voleybolcuların Algıladıkları Gdsel İklimin, Gdsel Yönelimlerini Ve Optimal Performans Duygu Durumlarını Belirlemedeki Rolü, Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi Ekim, XV(4), 35-47

Kızılıkaya A (2009). Lise ğrencilerinin Spora Katılımda Ailenin Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı.

Mac Dougall S. A (2000). İtrinsic motivation and participation in sport as perceived leisure. Master of License, İllinois University: İllinois.

Mallett C. J (2005). Self-determination theory: A case study of evidenced-based coaching. The Sport Psychologist, 19: 417-429

Pelletier L. G, Fortier M. S, Vallerand R. J, Tuson K. M, Briere N. M (1995). Toward a new measure of intrinsic motivation, extrinsic motivation, and a motivation in sports: The Sport Motivation Scale (sms). Journal of Sport and Exercise Psychology, 17 (2), 35-53.

Roberts G. C, Treasure D. C, Conroy D. E (2007). Understanding the Dynamics of motivation in sport and physical activity: An achievement goal interpretation. In G. Tenenbaum & R. C. Eklund (Ed.), Handbook of Sport Psychology, Third Edition, John Wiley & Sons, p. 3-10.

Ryan R. M (1982). Control and information in the intrapersonal sphere: An extension of cognitive evaluation theory. Journal of Personality and Social Psychology, 43, 450-461.

Ryan R. M, Vallerand R. J, Deci E. L (1984). Intrinsic motivation in sport: A cognitive evaluation theory interpretation. In Straub W. F. , and J. M. Williams (eds.). Cognitive Sport Psychology, Lansing N. Y.: Sport Science Associates, 231-242.

Shinn G (2013). Motivasyonun mucizesi (ev. U. Kaplan). (2. Baskı). İstanbul: Sistem Yayıncılık.

şirin E. F, ağlayan H. S, etin M.  ve İnce A (2008). Spor yapan lise ğrencilerinin spora katılım motivasyonlarına etki eden faktörlerin belirlenmesi. Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 2 (2).

Taştan S (2000). “İş Hayatında Güdülenme”

Toktaş S (2017). Okul Spor Müsabakalarına Katılan Lise ğrencilerinin Kaygı, zgven Ve Gdlenmeleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ekim, Trabzon.

Türksoy A, Güvendi B, şahin M ve Korkmaz M (2016). Güreş Yıldız Milli Takım Sporcuların z-yeterlik, Başarı Algısı Ve Güdülenme Düzeylerinin Belirlenmesi,

Uluslararası Hakemli Akademik Spor Sağlık Ve Tıp Bilimleri Dergisi, S.21, İstanbul.

Vallerand R. J (2007). Intrinsic and extrinsic motivation in sport and physical activity. In G. Tenenbaum & R. C, Eklund (Eds.), Handbook of Sport Psychology (3rd edn). New York: Wiley, p. 59-83.

Vallerand RJ, Deci EL, Rayn RM (1987). “İntrinsic Motivation in Sport”. Exercisice And Sport Sciences Reviews; Vol.15, 4

Vallerand RJ, Losier GF (1999). “An İntegrative Analysis of Intrinsic and Extrinsic Motivation in Sport”, Journal Of Applied Sport Psychhology; 11(2) 142–169. 2

Wallhead TL, Ntoumanis N (2004). Effects of a sport education intervention on students’ motivation responses in physical education. J Teach Phys Educ 2004; 23 (1): 5-11.

Yalçın ve ark. (2007). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu’nda Öğrenim Gören Kadın Sporcuların Spora Katılım Motivasyonlarının Bazı Değişkenlere Göre Araştırılması, Dergipark, International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS), December, 2017, 3 (SI): 201-210

Rize’de Normal ve Spor Lisesi Öğrencilerinin Beden Eğitimi Dersine

Yönelik Tutumlarının Araştırılması

Arslan KALKAVAN¹, Halil İbrahim ÇAKIR¹, Necati METE¹

¹Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, arslan.kalkavan@erdogan.edu.tr.

¹Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, halilibrahim.cakir@erdogan.edu.tr.

¹Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, mete.ncti@gmail.com

Öz

Tutum bireyin edindiği bilgi ve deneyimler neticesinde oluşur. Olumlu tutumlar öğrenmeyi kolaylaştırır, olumsuz tutumlar ise öğrenmeyi engeller. Öğrencilerin beden eğitimi dersine yönelik olarak zihinlerinde barındırdıkları her türlü olumlu ve olumsuz değerlendirme onların bu derse karşı tutumlarını ortaya koyar (Tavsancıl 2002). Bu tutumların ölçülüp değerlendirilmesi hem eğitimcilere katkı sağlayacak hemde eğitim öğretim sürecinin değerlendirilmesine katkıda bulunacaktır. Bu bağlamda çalışma spor eğitiminin yoğun olarak verildiği spor lisesine giden öğrencilerle normal eğitimin verildiği normal liselere giden öğrencilerin beden eğitimi dersine yönelik tutumlarını çeşitli değişkenler açısından araştırmayı amaçlamaktadır.

Araştırmaya 2017-2018 eğitim öğretim yılında Rize ilinde tesadüfi yönteme göre seçilmiş spor lisesinde (n=68) ve normal liselerde (n=89) okuyan toplam 157 öğrenci katılmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu ile Güllü ve Güçlü (2009) tarafından geliştirilen Beden Eğitimi Tutum Ölçeği kullanılmıştır.

Verilerin analizinde öncelikli olarak normallik testi (Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk) yapılmış, dağılım, yüzde ve frekans değerleri tanımlayıcı istatistik (Descriptive Statistics) ile belirlenmiştir. İkili karşılaştırmalar için parametrik verilere (Okul Türü) bağımsız örneklem T Testi (Independent Samples T Test), non-parametrik verilere Mann Whitney U Testi yapılmıştır. Üç ve üzeri grupların karşılaştırılmasında ise parametrik verilere tek yönlü varyans analizi (One Way ANOVA), non-parametrik verilere ise Kruskal Wallis Testi yapılmıştır. Anlamlı bulunan grupların saptanması için ikinci seviye testi olarak parametrik verilere Tukey HSD, non-parametrik verilere ise Tamhane testi uygulanmıştır. Yapılan tüm analizler $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde yapılmıştır.

Test Sonuçları öğrencilerin beden eğitimi tutum puanlarının Baba Eğitim Düzeyi ($f_{3,156}$; 2.776; $P<0.05$) ve Spor Yapma Sıklığına (X^2 (2); 25.639; $p<0,05$) bağlı olarak anlamlı olduğunu gösterirken, cinsiyet ($Z_{0,05}$; -0,656; $p<0,05$), okul türü ($t_{.05(155)}$; 0,207; $p>0.05$), sınıf (X^2 (2);0.790; $p>0,05$), Anne Eğitim Düzeyi ($f_{3,156}$; 2.171; $P>0.05$), Baba Mesleği ($f_{4,156}$; 2.099; $P>0.05$) ve Aylık Ortalama Gelir Düzeyine ($f_{3,156}$; 1.891; $P>0.05$) bağlı olarak anlamsız olduğunu gösterdi.

Sonuç olarak; Spor yapma sıklığı arttıkça beden eğitimi dersine yönelik tutum puanının arttığı, bunun yanında baba eğitim düzeyi yükseldikçe öğrencilerin beden eğitimi dersine yönelik tutum puanlarının azaldığı tespit edilmiş olup, cinsiyet, okul türü, sınıf, anne eğitim

düzeyi, baba mesleği ve aylık ortalama gelir düzeyine göre öğrencilerin beden eğitimi tutum puanlarının istatistiksel olarak farklılaşmadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Tutum, Beden Eğitimi, Spor, Lise

The Investigation of Normal and Sports High School Students 'Attitudes Towards Physical Education

Abstract

Attitude occurs as a result of the knowledge and experience acquired by the individual. Positive attitudes make learning easier while negative attitudes prevent learning. Every kind of positive and negative evaluations that the students have in mind about physical education lesson reveal their attitude towards this lesson (Tavsancıl 2002). Measurement and assessment of these attitudes will contribute to the evaluation of the educational process and also will contribute to the educators. In this context, the aim of this study is to investigate the attitudes of the students attending the sports high school where the sports education is given intensively to the normal high schools where the normal education is given, in terms of the various variables.

Randomly chosen a total of 157 students, 68 from sports high school and 89 from normal high school, in Rize, in 2017-2018 academic year, were included in the study. As data collection tool, personal information form, prepared by the researchers and Physical Education Attitude Scale, developed by Güllü and Güçlü (2009) were used.

Kolmogorov-Smirnov and Shapiro-Wilk were used for data analysis and , the distribution, percentage and frequency values were determined with descriptive statistics. For binary comparison, Independent Samples T Test for parametric data and Mann Whitney U Test for non-parametric data were used. In the comparison of groups of three and more, the parametric data were evaluated with One Way ANOVA, non-parametric data were analysed with Kruskal Wallis test. Tukey HSD was used as the second level test to parametric data and Tamhane test was applied to the nonparametric data. All analyzes were performed at $\alpha = 0.05$ significance level.

Students' physical education attitude scores were related significantly with father education level ($f_{3,156}; 2.776; P<0.05$) and frequency of doing sports ($X^2 (2); 25.639; p<0,05$) and found related insignificantly with sexuality ($Z_{0,05}; -0,656; p<0,05$), school type ($t_{0,05(155)}; 0,207; p>0.05$), class ($X^2 (2); 0.790; p>0,05$), mother education level ($f_{3,156}; 2.171; P>0.05$), father occupation ($f_{4,156}; 2.099; P>0.05$) and monthly income level ($f_{3,156}; 1.891; P>0.05$).

It was concluded that attitude score of physical education was increased with frequency of doing sports and decreased with upgrade of father education level while sexuality, school type, class, mother education level, father occupation and monthly income level had no statistically significant effect on attitude score of physical education.

Keywords: Attitude, Physical Education, Sport, High School.

1. Giriş

Eğitimde amaç, öğrenme süreçlerinde öğrencilerin bilgi ve becerilerini geliştirmek üzerinde odaklanmalıdır. Sporcu öğrencilerin duygusal, toplumsal, zihinsel ve fiziksel yönleriyle geliştirmek, değiştirmek, problemlerini çözecek bir bütün olarak kendilerine yeterli duruma getirmek hedeflenmelidir (Ercan, 1998).

Eğitimin önemli bir parçası olan beden eğitimi ve spor uygulamaları ile çocukların fiziksel, zihinsel, sosyal ve ruhsal gelişimlerine katkıda bulunulur. Bu bakımdan beden eğitimi dersinin sağlıklı yürütülebilmesi için üç öğenin birbirleriyle uyum içerisinde olması önem arz etmektedir. Bu öğeler öğrenci, öğretmen ve programlardır. Bu üç öğe, Beden Eğitimi dersini yönlendiren, biçimlendiren en önemli olgulardır. Beden Eğitimi dersinin daha etkin ve yaygın duruma getirilebilmesi ve çocukların bir bütün olarak gelişmesi, bu öğeler arasındaki ilişkinin sağlıklı ve uyumlu olmasına bağlı görünmektedir. Öğrenci tutumları öğretmenler ve program için önemli bir boyuttur (Karangil, 2006).

Öğrenciler herhangi bir derse olduğu kadar beden eğitimi dersine ilişkin de olumlu veya olumsuz tutum geliştirebilirler. Öğrencilerin beden eğitimi dersine ilişkin tutumlarının olumlu olması ders etkinliklerinin verimli işlenmesini sağlayıp dersin özel ve genel amaçlarına ulaşmasını kolaylaştırabilir veya öğrencilerin gelecekteki çeşitli fiziksel aktivitelere gönüllü katılmalarını sağlayabilir (Silverman ve Scrabis, 2004).

Öğrenmeyle ilgili önemli bir unsur da öğrenmeye hazır olmaktır. Öğrenmeye hazır olma bireysel yetenek, maharet veya anlamayı hazırlayan olgunlaşma ve tecrübenin meydana getirdiği terkip diye tanımlanabilir. Öğrenme genellikle deneyim ve çevresel uyarılarla edinilen bilgiler sonucu davranışta yer alan değişimler demektir. Bir başka deyimle öğrenme geçmiş tecrübelerden veya uygulamadan kaynaklanan performanstaki sürekli artış diye de tanımlanabilir. Çocuğun yeni bir tepkiyi öğrenmesinde şartlandırılması yani davranışları daha iyi öğrenebilmesi için ödüllendirilmesi olumlu sonuç verir. Bir diğer deyişle öğreneceği yeni davranış bazı ihtiyaçlarının doyumunu sağlamalıdır (Kalkavan, 1996).

Tutumlar öğrenme esnasında ortaya çıkan duygularla başa çıkma ve kontrol altına alma ile ilgili olup insan davranışlarına yön vermede önemli bir role sahiptir. Bir değer ve inanç sistemine bağlı olarak oluşan tutumların olumlu ya da olumsuz olması öğrenme sürecini doğrudan etkilemekte ve bireylerin gelecekteki yaşantılarına yön vermektedir (Bozdoğan ve Yalçın, 2005). Çeşitli araştırmalar eğitimde beden eğitimi ve spora olan öğrenci tutumlarının diğer derslere göre daha etkili olduğu göstermektedir.

Çocukların beden eğitimi dersiyle hem sosyal hem psikomotor becerileri geliştirdiğini söylenebilir. Öğrencilerin Beden eğitimi ve spor aktivitelerine katılımı onların gelişimine bir bütün olarak fayda sağlayacağı önemli görülmektedir. Öğrencilerinin beden eğitimi ve spora ilişkin tutumlarının bilinmesi daha etkin eğitim verilmesi ve sportif becerilerin kazanılması bakımından önemli görülmektedir (Kalkavan, 1999).

Bu çalışmada beden eğitimi ve spor eğitiminin daha yoğun olarak verildiği spor lisesi öğrencileri ile normal lise öğrencilerin beden eğitimi dersine yönelik tutumlarını çeşitli değişkenler açısından araştırılması amaçlanmıştır.

2. Materyal ve Metod

Evren

Araştırmanın evrenini Rize Merkezde öğrenim gören spor lisesi ve normal lise öğrencileri oluşturmaktadır.

Örneklem

Araştırmanın örneklemini ise 2018 yılında Rize Merkezde öğrenim gören tesadüfi yöntemle seçilmiş 157 öğrenci oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Öğrencilerin demo grafik bilgilerini belirlemek için araştırmacılar tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu, Beden Eğitimi Tutum anlayışlarını belirlemek için ise *Beden Eğitimi Tutum Ölçeği* kullanıldı.

Beden Eğitimi Tutum Ölçeği

Güllü ve Güçlü (2009) tarafından geliştirilen “Ortaöğretim Öğrencileri İçin Beden Eğitimi Dersi Tutum Ölçeği” den oluşmaktadır. Ölçek, 11 maddesi olumsuz (3, 17, 19, 20, 24, 25, 26, 29, 30, 34 ve 35. maddeler) ve 24 maddesi olumlu olmak üzere toplam 35 maddeden meydana gelmiştir. Ölçek tek boyutlu olup, tek faktörün açıkladığı varyans %36,19 ve birinci öz değeri 12,67’dir. Test tekrar test yöntemine göre güvenilirlik katsayısı 0,80 olarak ve tutarlılık katsayısı (Cronbach Alfa) 0,94 olarak bulunmuştur.

Protokol

İki kısımdan oluşan ölçek Rize merkezde öğrenim gören çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden ortaöğretim öğrencilerine uygulandı. Uygulanan ölçekten eksik doldurulanlar ayıklanarak 95’i kadın, 62’si erkek olmak üzere toplam 157 kişi çalışmaya dahil edildi.

İstatistik Yöntem

Uygun istatistik test seçimi için elde edilen verilere öncelikli olarak Kolmogorov Smirnov, Shapiro Wilk normallik testi uygulandı. Daha sonra ikili karşılaştırmalar $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde ise parametrik verilere bağımsız örneklem t-testi veya non-parametrik verilere Mann Whitney U Testi uygulandı.

Üç ve üzeri gruplara parametrik veriler için tek yönlü anova testi (Oneway), non-parametrik verilere ise Kruskal Wallis Testi uygulandı ($\alpha=0.05$).

Anlamlı bulunan farklılıklar için ikinci seviye testi olarak Tukey HSD veya Tamhane testi uygulandı.

3. Bulgular

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Sporcuların Dağılımı

	Gruplar	N	%
Cinsiyet	Erkek	95	39%
	Kadın	62	61%
	Toplam	157	100%
Sınıf	9. Sınıf	41	26%
	10. Sınıf	88	56%
	11. Sınıf	28	18%
	Toplam	157	100%
Anne Eğitim Durumu	İlkokul	32	20%
	Ortaokul	59	38%
	Lise	47	30%
	Üniversite	17	12%
	Toplam	157	100%
Baba Eğitim Durumu	İlkokul	35	22,3%
	Ortaokul	37	23,6%
	Lise	60	38,2%
	Üniversite	25	15,9%
	Toplam	157	100%
Baba Meslek Durumu	İşçi	44	28%
	Memur	20	13%
	Özel Şirket	32	20%
	Serbest Meslek	28	18%
	Emekli	33	21%
	Toplam	157	100%
Ortalama Aylık Gelir Durumu	1500 TL ve Altı	44	28%
	1501-2500 TL	55	35%
	2500-5000 TL	41	26%
	5001 TL ve Üstü	17	11%
	Toplam	157	100%
Spor Yapma Sıklığı	Her Zaman	87	55%
	Ara Sıra	48	31%
	Nadiren yada Hiç	22	14%
	Toplam	157	100%

Tablo 1’ de görüldüğü üzere araştırmaya katılan sporcuların %61’nin kadın, %56’sının 10. sınıf, %38’inin annesinin eğitim durumu ortaokul, %38,2’sinin babasının eğitim durumu lise, %28’inin babasının mesleği işçi, %35’inin aylık gelir durumu 1501-2500 TL, %55’inin ise her zaman spor yaptığı görüldü.

Tablo 2. Cinsiyete Göre Mann Whitney U Test Sonuçları

Mann Whitney U	Gruplar	N	Ort.	SS	U	z	p
Cinsiyet	Kadın	95	131,39	23,27	27,62500	-	0,656
	Erkek	62	130,15	21,12			
	Total	157	130,89	22,38			

Tablo 2’de görüldüğü üzere test sonuçları test sonuçları öğrencilerin Beden Eğitimi Tutum düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($Z_{0,05}$; -0,656; $p>0,05$). Kadınların Beden

Eğitimi Tutum puanı ($131,39 \pm 23,27$) erkeklerin ise ($130,15 \pm 21,12$) olduğu bulundu.

Tablo 3. Sınıf ve Spor Yapma Sıklığına Göre Kruskal Wallis Test Sonuçları

Kruskal Wallis	Gruplar	N	Ort.	SS	$\chi^2_{sıra}$	df	p
Sınıf	9. Sınıf	41	132,56	20,90	0,211	2	0,810
	10. Sınıf	88	130,72	22,82			
	11. Sınıf	28	129,04	23,69			
	Total	157	130,89	22,38			
Spor Yapma Sıklığı	Her Zaman	87	134,40	22,12	25,639	2	0,000
	Ara Sıra	48	135,58	15,35			
	Nadiren yada Hiç	22	106,82	21,95			
	Total	157					

Tablo 3’de görüldüğü üzere sınıf değişkenine göre test sonuçları öğrencilerin Beden Eğitimi Tutum düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($X^2(2); 0.790; p > 0,05$). 9. Sınıf Beden Eğitimi Tutum puanı ($132,56 \pm 20,90$), 10 Sınıf ($130,72 \pm 22,82$), 11 Sınıf ise ($129,04 \pm 23,69$) olduğu bulundu. Spor yapma sıklığı değişkenine göre test sonuçları öğrencilerin Beden Eğitimi Tutum düzeyleri arasında farkın önemli olduğunu gösterdi ($X^2(2); 25.639; p < 0,05$). Her Zaman spor yapanların Beden Eğitimi Tutum puanı ($134,40 \pm 22,12$), Ara Sıra ($135,58 \pm 15,35$), Nadiren yada Hiç ise ($106,82 \pm 21,95$) olduğu bulundu.

Tablo 4. Baba ve Anne Eğitim Durumu, Baba Meslek ve Ortalama Aylık Gelir Durumuna Göre Anova Testi Sonuçları

Anova	Gruplar	N	Ort.	SS	f	p
Anne Eğitim Durumu	İlkokul	32	132,81	28,05	2,171	0,094
	Ortaokul	59	133,33	17,17		
	Lise	47	131,36	20,77		
	Üniversite	19	118,94	27,53		
	Total	157	130,89	22,38		
Baba Eğitim Durumu	İlkokul	35	135,51	25,31	2,776	0,043
	Ortaokul	37	134,35	20,18		
	Lise	60	130,51	18,39		
	Üniversite	25	120,24	27,18		
	Total	157	130,89	22,38		
Baba Meslek Durumu	İşçi	44	133,97	22,37	2,099	0,084
	Memur	20	127,70	21,80		
	Özel Şirket	32	124,37	21,53		
	Serbest Meslek	28	127,55	24,58		
	Emekli	33	138,15	20,03		
	Total	157	130,89	22,38		
Ortalama Aylık Gelir	1500 TL ve Altı	44	136,36	20,38	1,891	0,133
	1501-2500 TL	55	131,56	20,56		
	2500-5000 TL	41	125,14	25,01		
	5001 TL ve Üstü	17	128,47	24,57		
	Total	157	130,89	22,38		

Tablo 4’de görüldüğü üzere anne eğitim durumuna göre öğrencilerin Beden Eğitimi Tutum düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($f_{3,156}; 2.171; P > 0.05$). Ortaokul mezunu

olanların Beden Eğitimi Tutum puanı (133,34 ± 17,17), İlkokul (132,81 ± 28,05), Lise (131,52 ± 20,77), Üniversite ise (118,95 ± 27,53) olduğu bulundu. Baba eğitim durumuna göre öğrencilerin Beden Eğitimi Tutum düzeyleri arasında farkın önemli olduğunu gösterdi ($f_{3,156}$; 2.776; $P < 0.05$) İlkokul mezunu olanların Beden Eğitimi Tutum puanı (135,51 ± 25,31), Ortaokul (134,35 ± 20,19), Lise (130,52 ± 18,40), Üniversite ise (120,24 ± 27,18) olduğu bulundu. Baba mesleğine göre öğrencilerin Beden Eğitimi Tutum düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($f_{4,156}$; 2.099; $P > 0.05$). Emekli olanların Beden Eğitimi Tutum puanı (138,15 ± 20,03), İşçi (133,98 ± 22,37), Memur (127,70 ± 21,80), Serbest Meslek (127,25 ± 24,58), Özel Şirket ise (124,38 ± 21,53) olduğu bulundu. Ailelerinin ortalama aylık gelirlerine göre öğrencilerin Beden Eğitimi Tutum düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($f_{3,156}$; 1.891; $P > 0.05$). 1500 TL ve Altı geliri olanların Beden Eğitimi Tutum puanı (136,36 ± 20,38), 1501-2500 TL (131,56 ± 20,56), 5001 TL ve Üstü (128,47 ± 24,57), 2501-5000 TL ise (125,15 ± 25,01) olduğu bulundu.

4. Tartışma ve Sonuç

Cinsiyet değişkenine göre literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında; Yazıcı ve ark. (2016) Üniversite Öğrencilerinin Beden Eğitimi ve Spor Öğretimi Dersine İlişkin Tutumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi adlı çalışmasında Kadın öğrencilerin beden eğitimi tutum puanları daha yüksek bulunmuştur. Yapılan bir diğer çalışmalar da erkek öğrencilerin tutum puanlarının kadın öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. (Balyan, 2009; Güllü, 2007). Güçlü ve arkadaşları (2009) erkek öğrencilerin beden eğitimi dersine ilişkin tutum ortalamasının ($\bar{X} = 3,92$) kız öğrencilerin tutum ortalamasından ($\bar{X} = 3,75$) yüksek olduğu görülmüştür. Koçak ve Hürmeriç (2006) İlköğretim düzeyinde yapılan çalışmada da kız öğrencilerin tutum puanlarının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu da görülmüştür. Kangalgil ve diğerlerinin (2004), Ankara'nın merkez ilçelerinde yaptıkları araştırma sonuçları cinsiyet yönüyle incelendiğinde, grupların tutum puanları ortalamaları yüksek olmasına rağmen erkek öğrencilerin tutum puanlarının kız öğrencilere oranla daha yüksek olduğu görülmüştür.

Bizim çalışmamızda ise cinsiyet değişkenine göre kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre beden eğitimi tutum puanları daha yüksek olduğu görülmüştür. Buna bağlı olarak erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre daha fazla boş zaman ve egzersiz tutum değerlerine sahip olduğundan bu doyuma ulaştıkları bu yüzden de erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha düşük tutum değerlerine sahip olduğu düşünülebilir.

Sınıf değişkenine göre literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında; Güçlü ve arkadaşları (2009) 9. sınıf öğrencilerinin beden eğitimi dersine ilişkin tutum ortalamalarının (\bar{X}) 3,87 olduğu, 10. sınıf öğrencilerinin tutum ortalamalarının (\bar{X}) 3,88 olduğu ve 11. sınıf öğrencilerinin tutum puanlarının (\bar{X}) 3,76 olduğu bulunmuştur. Hünük ve Demirhan (2003)Yapılan çalışmalarda 9. sınıf öğrencilerinin beden eğitimi dersine ilişkin tutumları olumlu olarak bulunmuştur. Chung ve Philips (2004) 10 ve 11. sınıf öğrencilerinin beden eğitimi dersine ilişkin tutumları olumlu olarak bulunmuştur. Yazıcı A. N, Kalkavan A ve Özdilek Ç. (2016) Üniversite Öğrencilerinin Beden Eğitimi ve Spor Öğretimi Dersine İlişkin Tutumlarının incelendiği çalışmada 3. sınıf öğrencilerin puanı 1. sınıf öğrencilerin beden eğitimi tutum puanları daha yüksek bulunmuştur.

Bizim çalışmamızda ise sınıf seviyesi arttıkça öğrencilerin beden eğitimine olan tutum değeri daha düşük olduğu gözlemlenmiştir. Buna bağlı olarak sınıf düzeyleri arttıkça sınav

kaygısının fazlaşması durumundan beden eğitimine olan tutumun azalması olarak değerlendirilebilir.

Baba ve anne eğitim değişkenine göre literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında; Güçlü ve arkadaşları (2009) annelerinin eğitim durumlarına göre beden eğitimi dersine ilişkin tutum puanları arasında anlamlı düzeyde ($p < 0,05$) fark olduğu görülmektedir. Bu farkın anneleri okuryazar olmayan öğrenciler ile anneleri lise mezunu olan öğrenciler arasında olduğu görülmektedir. Adıgüzel'in (2010) yapmış olduğu araştırmaya göre öğrenci ailelerinin spor uygulamalarını destekleme durumlarına ilişkin dağılımları pozitif yönde olduğu görülmüştür.

Bizim çalışmamızda ise baba ve anne öğrenim durumuna göre beden eğitimi tutum puanlarına bakıldığında en düşük puanı üniversite mezunu ebeveynlerin aldığı görülmüştür. Bu durumu da eğitim seviyesi yükseldikçe ailelerin çocukları için gelecek kaygısı ve daha çok ders, sınav odaklı yetiştirdiklerinden dolayı beden eğitimine olan tutumun azalmasına neden olduğu söylenebilir.

Baba mesleği değişkenine göre literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında; Güçlü ve arkadaşları (2009) Öğrencilerinin tutum puanları ortalamaları incelendiğinde en düşük tutum puanı ortalamasının babaları çalışmıyor olanların; bunu babasının mesleği serbest meslek olanlar takip etmekte ve en yüksek tutum puanı ortalamasının ise babalarının işçi, memur olanlar olduğu gözlenmektedir. Babalarının mesleği işçi, memur olanlar ile serbest meslek olanların tutum puanları ortalamalarının birbirine çok yakın olduğu görülmüştür. Demirhan ve Çamur (2000)' un beden eğitimi öğretmenlerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarını saptamak için yapmış oldukları araştırmada; öğretmenlerin meslek yaşantılarına göre beden eğitimi tutum puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Bizim çalışmamızda ise öğrencilerin babalarının mesleğine göre beden eğitim tutumları incelendiğinde; öğrencilerin tutum puan ortalamasına bakıldığında en yüksek puanı babalarının emekli olanlar olduğu görülmüştür. Buna bağlı olarak babanın mesleği boyunca rutinleşen yaşamında ve stres yaratıcı etkiler ile başa çıkmada spora yönelmekte bunu da çocuğuna yansıttığı ileri sürülebilir.

Ortalama aylık gelir değişkenine göre literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında; Gürbüz'ün (2011) Muğla ilinde yapmış olduğu araştırmada katılanların verdikleri cevaplar incelendiğinde katılımcıların ailelerinin aylık gelir durumları ile beden eğitimi dersine ilişkin tutumları arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Güçlü ve arkadaşları (2009) öğrencilerin tutum puanları ortalamaları incelendiğinde en düşük tutum puanı ortalamasının 1051–1400 YTL arasında gelire sahip olanlar; en yüksek tutum ortalamasının ise 701–1050 YTL arasında gelire sahip olanlar olduğu görülmüştür. Yanık ve Çamlıyer (2015) çalışmada öğrencilerin aile gelir düzeyine göre beden eğitimi dersine ilişkin tutum ölçeği puan ortalamaları incelendiğinde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemiştir. Ancak gelir düzeyi azaldıkça öğrencilerin beden eğitimi dersine yönelik tutum puanı ortalamasının yükseldiği belirlenmiştir. Birtwistle ve Brodie (1991) yaptıkları bir çalışmada öğrencilerin sosyo-ekonomik durumları ile beden eğitimi dersine yönelik tutumları arasında anlamlı düzeyde fark olmadığını belirtmiştir.

Bizim çalışmamızda ise öğrencilerin ailelerinin ortalama aylık gelirine göre beden eğitimi tutum düzeyinde en yüksek puanı 1500 TL ve altı gelir seviyesine sahip ailelerin çocukları aldığı görülmüştür. Ailenin buna bağlı olarak çocuğunu maddi yetersizlikten dolayı sportif etkinliklere dahil edememesi ve çocuğunda bu durumu okullardaki beden eğitimi dersleri ile telafi ettiği düşünülebilir.

Spor yapma sıklığı değişkenine göre literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında; Güçlü ve arkadaşları (2009) boş zamanlarında her zaman egzersiz veya spor yapan öğrencilerin beden eğitimi dersine ilişkin tutum puanları ($X = 4,00$) en yüksek bulunurken; boş zamanlarında nadiren egzersiz veya spor yapan öğrencilerin tutum puanlarının ($X = 3,77$) en düşük olduğu görülmektedir Chung ve Philips (2004:129) yaptıkları araştırmada ortaöğretim öğrencilerinin boş zaman egzersizleri ile beden eğitimi dersine ilişkin tutumları arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucunu bulmuşlardır. Güllü (2007) ortaöğretim öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada öğrencilerin bir spor kulübünde düzenli olarak spor yapma durumlarına göre beden eğitimi dersine ilişkin tutum puanları arasında anlamlı düzeyde farklılık görülmüştür.

Bizim çalışmamızda ise spor yapma sıklığına göre beden eğitimi tutum puanlarına bakıldığında en düşük puanı nadiren ya da hiç spor yapmayanların aldığı görülmüştür.

Öneriler

Araştırmanın evreni daha fazla katılımcı ile genişletilebilir. Bağımlı değişken sayısı artırılabilir. Başta beden eğitimi ve spor dersi öğretmenleri ve ilgili kurumlarca (Milli Eğitim Bakanlığı, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü) programların hazırlanış, uygulama ve değerlendirme aşamalarında dikkat edilmesi gereken öğrenci tutumları ve yaklaşımları konusunda ipuçları sağlayabilir. Beden Eğitimi dersi içeriği yaş grupları ve sportif beceri düzeylerine göre düzenlenerek derse katılım daha cazip hale getirilebilir.

KAYNAKÇA

Adıgüzel, R. (2010). İlköğretim II. kademe öğrencilerinin spora bakış açılarının ve spor alışkanlıklarının değerlendirilmesi. Yüksek lisans tezi. Erciyes Üniversitesi, Kayseri.

Balyan, M. (2009). İlköğretim 2.kademe ve ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin beden eğitimi dersine yönelik tutumları, sosyal beceri ve özyeterlik düzeylerinin karşılaştırılması. Yayınlanmamış doktora tezi, Ege Üniversitesi, İzmir

Birtwistle, G.E.& Brodie, D.A.(1991). Children's attitudes towards activity and perceptions of physical education. Health Education Research. 6. (4) ; s: 465-478.

BOZDOĞAN, A. E., Yalçın, N. (2005). İlköğretim 6.7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Fen Bilgisi Derslerindeki Fizik Konularına Karşı Tutumları. Gazi Üniversitesi. Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi.

Chung, M. and Philips, D.A., (2004). Attitude Toward Physical Education and Leisure-Time Exercise in High School Students. Physical Educator, Volume:59, Number:3, pp:126-139.

ERCAN, A. R. (1998). Eğitimde Başarı İçin Öğrenci Tanıma Teknikleri. (Üçüncü Baskı). Ankara: Milli Eğitim Basımevi

Güçlü, M .Güllü, M. ve Arslan C (2009). Ortaöğretim Öğrencilerinin Beden Eğitimi Dersine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi, e-Journal of New World Sciences Academy Sports Sciences, 2B0027, 4, (4), 273-288.

Güllü, M. (2007).Ortaöğretim öğrencilerinin beden eğitimi dersine ilişkin tutumlarının araştırılması.Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Gürbüz, A. (2011). Ortaokulöğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersine ilişkin tutumlarının belirlenmesi. Yüksek lisans tezi. Muğla Üniversitesi, Muğla.

Hünük, D. ve Demirhan, G., (2003). İlköğretim Sekizinci Sınıf, Lise Birinci Sınıf Ve Üniversite Öğrencilerinin Beden Eğitimi Ve Spora İlişkin Tutumlarının Karşılaştırılması. Spor Bilimleri Dergisi, Cilt:14, Sayı:4, ss:175-184

Kalkavan A (1996). Öğrenme Ders Notları. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Trabzon.

Kalkavan A (1999). Gelişim Ders Notları. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Trabzon.

Kangalgil, M., Hünük, D.& Demirhan, G.(2004). Spor yapan ve yapmayan öğrencilerin beden eğitimi ve spora ilişkin tutumları .10th Ichper-Sd European Congress And The Tssa 8th International Sport Science Congress 17 November,İstanbul.

Koçak, S. ve Hürmeriç, I., (2006). Attitudes of Primary School Students Toward Their Physical Education Classes in Turkey. 10th Ichper-Sd European Congress and Tssa 8th International Sports Science Congress, 17-20 November, Antalya:Mirage Park Resort, p:134-135.

Silverman, S., and K. A. Scrabis, (2004). "A review of research on instructional theory in physical education 2002-2003." International Journalof Physical Education

Yanık M Çamlıyer H (2015). Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinin Beden Eğitimi ve Spora İlişkin Tutumları İle Okula Yabancılaşma Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi, Uluslararası Spor, Egzersiz ve Antrenman Bilimi Dergisi Cilt 1, (2015) Sayı 1, 9-19

Yazıcı A. N, Kalkavan A ve Özdelek Ç. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Beden Eğitimi ve Spor Öğretimi Dersine İlişkin Tutumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi Special Issue on the Proceedings of the 5th ISCS Conference - Part B September 2016

Taraftar Özdeşleşme Düzeyi ve Yaşam Tatmini Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Ercan POLAT¹, Keziban YOKA², Hanifi ÜZÜM³

¹BESYO, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, TÜRKİYE, E-posta:ercihanpolat@hotmail.com

²Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, TÜRKİYE, E-posta:kbnnaz@hotmail.com

³BESYO, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, TÜRKİYE, E-posta:hanifuzum@my.net.com

Öz

Bu çalışmanın amacı, futbolda taraftar özdeşleşme düzeyi ve yaşam tatmini arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Genel tarama modeli çerçevesinde yürütülen çalışmaya; 2017-2018 yılında bir devlet üniversitesinde eğitim gören bireylerden 66 bayan ve 234 erkek olmak üzere toplamda 300 futbol taraftarı dâhil edilmiştir. Örneklem seçiminde kolay ulaşılabilir durum örnekleme tekniğinden yararlanılmıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak, Spor Seyircisi Özdeşleşme Ölçeği; Yaşam Tatmin Ölçeği ve kişisel bilgi formuna yer verilmiştir. Çözümleme sürecinde betimsel istatistik ve çıkarımsal istatistik tekniklerinden yararlanılmıştır. Yapılan analiz sonuçlarına göre Taraftar grubuna üye olma, deplasman maçlarına gitme, spor müsabakaları için aylık harcama miktarı ve maçları yerinde (canlı) seyretme sıklığı değişkenleri taraftar özdeşleşme düzeyine etki etmektedir. Taraftar grubuna üye olma ve deplasman maçlarına gitme durumu yaşam tatminini üzerinde anlamlı etkiye sahip değilken, spor müsabakaları için aylık harcama miktarı ve maçları yerinde (canlı) seyretme sıklığı değişkenleri yaşam tatmini üzerinde kısmen de olsa etkilidir. Taraftar özdeşleşme düzeyi ve yaşam tatmini arasında ise pozitif bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Futbol, Öğrenci, Taraftar Özdeşleşme Düzeyi, Yaşam Tatmini

Abstract

The aim of the study is to analyze the relation between the level of identification of football fans and their life satisfaction. The study the participants of which consist of 300 football fans in total; 66 females and 234 males, studying in a state university between 2017-2018 was conducted with general screening model and the samples were chosen via convenience sampling. As a tool of data collection, Sport Spectator Identification Scale and Life Satisfaction Scale and Personal information were used. The data was analyzed via descriptive Statistics and inferential statistics. According to the results of the analysis, the membership of a fan group, attending away matches, the amount of monthly expenditure on sport games and the frequency of watching the matches in the stadium affect the level identification of fans. While the membership of a fan group and attending away matches have no effect on life satisfaction, the amount of monthly expenditure on sport games and the frequency of watching the matches in the stadium partially affect life satisfaction. Lastly, positive correlation was found between the level of identification and life satisfaction.

Keywords: Football, Students, The level of Identification of Fans, Life Satisfaction

1. Giriş

Günümüzde toplumun yaşam tarzı, ekonomik gelir düzeyi, eğitim durumu ve yaşam kalitesi dikkate alınarak sporu genel bir tanımlama ile ifade etmek gerekirse spor, bireylerin zihinsel ve fiziksel duygularını tatmin etmede aktif rol oynarken aynı zamanda profesyonel anlamda yaşamlarını devam ettirdikleri bir olgu olarak ifade edilebilir. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte spor küreselleşen ve çok büyük bir kitle tarafından takip edilen bir olgu olmaya başlanmıştır. Nitekim spor branşları arasından en popüler olanı ve en çok takip edilen ve izlenen branşlardan bir tanesi de futboldur. Futbol; teknik, taktik ve fiziksel becerilere ihtiyaç duyulan, güç ve kas dayanıklılığı gerektiren (Hoff ve Helgerud, 2004) dünyada 300 milyondan fazla erkek ve kadın katılımcısı olan en popüler spordur (Al Attar vd., 2017). Futbolun böylesine büyük bir popülarite elde etmesinin en önemli etkeni ise şüphesiz takipçileri yani taraftarlardır. Taraftar kavramını genel bir kapsamda ifade etmek gerekirse ‘bir kişiyi, partiyi veya görüşü destekleyen kişi’ olarak tanımlayabiliriz. Spor dünyasında taraftar önemli bir yere sahiptir. Sutton vd. (1997) ise taraftarları, takımları ile özdeşleşme düzeylerine göre “düşük”, “orta” ve “yüksek” olarak üç kısma ayırmışlardır.

Özdeşleşme kavramını ele alacak olursa; bireyin tatmin edici bir ilişkiyi kurmak ya da yürütmek amacıyla bir etkiyi kabul ettiği durumlarda gerçekleşir. Özdeşleşme durumunda birey, kendisininmiş gibi benimsemeden, değerlerine ve başarılarına saygı duyduğu bir grubun parçası olmakla gurur duyar (O’Reilly ve Chatman, 1986). Sporda özdeşleşme, bireyin, bir sporcuya veya bir takıma benzemeye çalışması, onu taklit etmesi, onun gibi düşünmeye ve hareket etmeye çaba göstermesidir (Baş, 2008). Özdeşleşmenin başka bir göstergesi de taraftarların takımlarını temsil eden renkleri ya da ürünleri giydikleri, taşıdıkları, kullandıkları eşyalar üzerinde taşımalarıdır (Demirel vd., 2007). Takımla özdeşleşme, spor taraftarlarının benlik sunumlarında önemli bir rol oynamaktadır. Branscombe ve Wann (1991) çalışmalarında, takımla özdeşleşmesinin takımın profesyonel olarak aldığı başarılı veya başarısız sonuçlar ile ilgili olmadığını belirterek “takımla özdeşleşme” değişkeninin çok önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Sadakat ve özdeşleşme değişkenlerinin tek boyutlu ölçüldüğü çalışmalarda (Stevens ve Rosenberger, 2012; Lee vd., 2013), özdeşleşmenin sadakat üzerinde pozitif etkisinin olduğu görülmüştür. Özdeşleşmenin takım ve oyuncu üzerinden iki boyutlu olarak ölçüldüğü bir çalışmada (Wu vd., 2012) her iki boyutun da taraftar sadakatini pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Yaşam tatmini kavramı ise subjektif iyi oluş ve mutluluk kavramlarıyla eş anlamlı olarak kullanılabilir. Yaşam tatmini, kişilerin başarıları ve istekleri arasındaki ilişkiyi belirleyen durumsal faktörlerin bir fonksiyonu olarak tanımlanmaktadır (Glass ve Joll, 1997).

Literatüre baktığımızda gerçekleştirilen çalışmaların çoğunda ırk, sosyo ekonomik durum, evlilik durumu, eğitim, sosyal ilişkiler, öz güven ve depresiflik şeklinde özetlenebilecek faktörler ile kültürel ve sosyal normların yaşam tatminini belirlediğini ifade edebiliriz (Ghubach vd., 2010).

Bu çalışmanın amacı taraftarların takımları ile özdeşleşme düzeyi ve yaşam tatmini arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bunun için toplanan veriler ile cinsiyet, yaş, eğitim durumu, tuttuğu takım, üyelik, depasman, aylık harcama, yerinde seyretme değişkenleri ile incelenecektir.

2. Materyal ve Metod

Araştırma Modeli: Araştırma; nicel araştırma modeline göre tasarlanmış olup, ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır.

Araştırma Grubu: Bu araştırmanın örneklem grubunu 2017-2018 yılında bir devlet üniversitesinde eğitim gören bireylerden 66 bayan ve 234 erkek olmak üzere toplamda 300 futbol taraftarı dâhil edilmiştir. Örneklem seçiminde seçkisiz olmayan örneklem seçim yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme tekniğinden yararlanılmıştır

Veri Toplama Aracı: Veri toplama aracı olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Üç bölümden oluşan anketin birinci bölümünde kişisel bilgi formu, ikinci bölümünde Wann ve Branscombe (1993) tarafından geliştirilen, Spor Seyircisi Özdeşleşme Ölçeği, üçüncü bölümde ise Diener vd. (1985) tarafından geliştirilen, Yaşam Tatmin Ölçeği kullanılmıştır.

Spor Seyircisi Özdeşleşme Ölçeği: Wann ve Branscombe (1993) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türk toplumuna uygunluğunu tespit etmek için ise Günay ve Tiryaki (2003), geçerlik ve güvenilirlik analizini yaparak kullanıma uygun hale getirmiştir. Ölçek tek boyutlu olup uç noktaları 1 ile 8 arasında değişmekte ve likert tipi formatında 7 maddeden oluşmaktadır. “1 = Hiç önemli değil, Hiç, Hiç hoşlanmam”, “8 = Çok önemli, Bütünüyle, Çok hoşlanırım” gibi iki zıt ucu göstermekte ve yüksek puanlar özdeşleşmenin fazla olduğuna işaret etmektedir. Ölçekten en çok 56, en az ise 7 puan alınabilmektedir. Bu araştırma kapsamında ölçeğin iç tutarlılık katsayısı $\alpha=0,93$ olarak tespit edilmiştir.

Yaşam Tatmini Ölçeği: Diener vd. (1985) tarafından geliştirilen ve bireylerin yaşam tatmin düzeylerinin belirlenmesinde kullanılan “Satisfaction With Life Scale (SWLS)” Yaşam Tatmini Ölçeği tek boyutlu, 5 maddeli ve 7’li likert tipindedir. Toplam puan üzerinden değerlendirilmesi yapılan ölçeğin maksimum puanı 35 minimum puanı ise 5’dir. Değerlendirme sürecinde ise; 5 – 9 puan aralığı aşırı tatminsizlik, 20 – 24 puan aralığı hafif tatmin durumu ve 30 – 35 puan aralığı ise çok yüksek tatmin düzeyine işaret etmektedir. Ölçeğin Türkçeye uyarlanması ilk olarak Köker (1991) ve Yetim (1991) tarafından yapılmıştır. Sonrasında Durak vd. (2010) ölçeği farklı gruplar üzerinde ölçümleyerek Türk toplumu için geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğunu ortaya koymuştur. Bu çalışma kapsamında ölçeğin iç tutarlılık katsayısı $\alpha=0,79$ olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Toplanması: Anketler katılımcılardan yüz yüze görüşme yöntemi kullanılarak toplanmıştır. Toplam 300 katılımcıya ulaşılmış ve araştırmada kullanımı uygun görülmüştür.

Verilerin Analizi: Veriler toplandıktan sonra SPSS paket programı ile analiz edilmiştir. Tanımlayıcı istatistiklerin yanı sıra; dağılımların normallik yapısı çarpıklık ve basıklık testleri aracılığıyla incelenmiştir. Normal dağılım yapılarıyla karşılaştırılması sonucu parametrik test kararı alınmıştır. Hipotez testleri için, ikili değişkenlere göre farklılıkları belirlemek amacıyla Independent Samples t Test ve ilişki karşılaştırmalarında ise Pearson Korelasyon Analizi kullanılmıştır.

3. Bulgular

Tablo 1. Tanımlayıcı istatistikler – Yüzde ve Frekans dağılımlar

		f	%
Cinsiyet	Kadın	66	22,0
	Erkek	234	78,0
Taraftar grubuna üyelik	Evet	65	21,7
	Hayır	235	78,3
Deplasman maça gitme durumu	Evet	69	23,0
	Hayır	231	77,0
	Hiç	116	38,7
	Yılda bir kez	58	19,3
	Yılda birkaç kez	56	18,7
Maçları yerinde (canlı) Seyretme sıklığı	Ayda bir kez	28	9,3
	Ayda birkaç kez	23	7,7
	Haftada bir kez	14	4,7
	Haftada birkaç kez	5	1,7
Toplam		300	100

Tablo 1’de katılımcıların cinsiyet değişkenine ait frekans ve yüzde değerleri verilmiş olup, katılımcıların %22’si kadın (n=66), %78’i erkektir (n=234). Taraftar grubuna üyelik değişkenine ilişkin frekans ve yüzde değerleri yer almakta olup, katılımcıların %21,7’sinin üyeliği evet(var) (n=65), %78,3’ünün üyeliği hayırdır(yok) (n=235). Deplasmana gitme değişkenine ilişkin frekans ve yüzde değerleri yer almakta olup, katılımcıların %23’ü evet (gidiyor) (n=69), %77’si hayırdır (gitmiyor) (n=231). Yerinde seyretme değişkenine ilişkin de frekans ve yüzde değerleri yer almakta olup, katılımcıların %38,7’si hiç (n=116) maça gitmezken, %1,7’si ise haftada birkaç kez (n=5) yerinde seyretmektedir.

Tablo 2. Tanımlayıcı istatistikler – ortalama ve yaygınlık ölçüleri

	\bar{x}	S	Min.	Max.	n
Yaş	21,78	2,71	18	34	300
Takım maçlarını seyretmek için aylık harcama (TL)	31,32	51,35	0	500	
Özdeşleşme Düzeyi	38,07	13,77	7,00	56,00	
Yaşam Tatmini	14,79	4,10	5,00	25,00	

Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların minimum 18, maksimum 54 yaş grubunda olduğu ve $21,78 \pm 2,71$ yaş ortalamasında olduğu görülmüştür. Katılımcıların aylık harcamalarının aritmetik ortalaması 31,32, standart sapması 51,35'dir. Taraftar özdeşleşme düzeyi $38,07 \pm 13,77$ ortalama ve standart sapmasına sahipken, yaşam tatmini ise $14,79 \pm 4,10$ ortalama ve standart sapmaya sahiptir.

Tablo 3. Cinsiyete göre takımla özdeşleşme ve yaşam tatmini değişkenlerine ilişkin farklar

		n	\bar{x}	S	sd	t	p
Özdeşleşme	Kadın	66	35,72	14,05	298	-1,57	0,12
	Erkek	234	38,73	13,65			
Yaşam tatmini	Kadın	66	13,92	3,86	298	-1,96	0,04
	Erkek	234	15,04	4,14			

Tablo 3 incelendiğinde, katılımcıların cinsiyet değişkenine ait özdeşleşme ölçeğinden almış oldukları toplam puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Katılımcıların yaşam tatmini ölçeğinden almış oldukları toplam puanların erkek katılımcıların lehine olduğu ve bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Taraftar grubuna üyelik değişkenine göre özdeşleşme ve yaşam tatmini sonuçları

		n	\bar{x}	S	sd	t	p
Özdeşleşme	Evet	65	48,63	7,64	298	10,36	0,00
	Hayır	235	35,15	13,67			
Yaşam tatmini	Evet	65	15,35	3,65	298	1,25	0,21
	Hayır	235	14,64	4,21			

Tablo 4 incelendiğinde yapılan analizler sonucunda, katılımcıların taraftar grubuna üyelik değişkenine ait özdeşleşme ölçeğinden almış oldukları toplam puanların üyeliği olan grubun lehine olduğu ve bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaşam tatmini ölçeğinden almış oldukları toplam puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 5. Deplasmana gitme değişkenine göre özdeşleşme ve yaşam tatmini sonuçları

		n	\bar{x}	S	sd	t	p
Özdeşleşme	Evet	69	46,52	9,83	298	7,36	0,00
	Hayır	231	35,54	13,79			
Yaşam tatmini	Evet	69	15,45	3,79	298	1,52	0,13
	Hayır	231	14,59	4,18			

Tablo 5 incelendiğinde, katılımcıların deplasmana gitme değişkenine ait özdeşleşme ölçeğinden almış oldukları toplam puanların deplasmana giden grubun lehine olduğu ve bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaşam tatmini ölçeğinden almış oldukları toplam puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 6. Katılımcıların yaş, harcama ve seyretme sıklığı değişkenleri ile özdeşleşme ve yaşam tatmini arasındaki ilişkiler

	Yaş	Seyir için aylık harcama	Maçları yerinde seyretme sıklığı
Özdeşleşme	0,04	0,25**	0,38**
Yaşam tatmini	0,03	0,14*	0,13*

n= 300 *p<0,05 **p<0,01

Tablo 6 bulguları incelendiğinde, Katılımcıların yaş değişkenine ait özdeşleşme ve yaşam tatmini ölçeklerinden almış oldukları toplam puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki yoktur. Aylık harcama değişkeni ile özdeşleşme düzeyi ve yaşam tatmini değişkenlerinde anlamlı düşük düzey pozitif korelasyon bulunmuştur. Bu bulguya göre aylık harcama arttıkça

özdeşleşme ve yaşam tatmini düzeyi kısmen de olsa artmaktadır. Yerinden seyretme sıklığı ile özdeşleşme ve yaşam tatmini değişkenlerinde anlamlı pozitif korelasyon bulunmuştur. Bu bulgulara göre katılımcıların spor müsabakalarını yerinden seyretme sıklığı arttıkça özdeşleşme ve yaşam tatmini seviyeleri de anlamlı olarak kısmen de olsa artmaktadır.

Tablo 7. Yaşam tatmini ve takımla özdeşleşme düzeyi arasındaki ilişkiler

	Yaşam tatmini		
	n	r	p
Özdeşleşme	300	0,17**	0,00

Tablo 7 bulguları incelendiğinde, katılımcıların taraftar özdeşleşme ve yaşam tatmini düzeyleri arasında anlamlı pozitif yönlü zayıf bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre bireylerin taraftar özdeşleşme düzeyleri arttıkça yaşam tatmini düzeyleri de kısmen de olsa olumlu yönde artmaktadır.

4. Tartışma

Araştırma için toplanan veriler ile cinsiyet, yaş, eğitim durumu, üyelik, deplasman, aylık harcama, yerinde seyretme değişkenleri dikkate alınarak incelenmiştir. Elde edilen bilgiler literatür kaynaklarıyla karşılaştırılarak tartışılmıştır.

Katılımcıların cinsiyete göre taraftar özdeşleşme düzeylerinde anlamlı fark bulunmamıştır (Tablo 3). Araştırmacılar Paksoy'un (2014) futbol fanatizmi taraftar kimliği konulu çalışmasında cinsiyetler arasında özdeşleşme düzeyleri açısından fark olduğunu öne sürerek erkek taraftarların daha özdeşleşmiş olduklarını vurgulamıştır. Baş (2008) çalışmasında benzer sonuçlara işaret etmiştir.

Erkek katılımcıların yaşam tatmin düzeylerinin kadın katılımcılara göre daha yüksektir (Tablo 3). Bunun sebebini fitrat gereği psikolojik açıdan ele alırsak kadınların daha ince detaylarla ilgilendiği erkeklerin ise genel olarak çok fazla ince detaylara takılmadığına bağlayabiliriz. Nitekim Karaman'ın (2015) yaşam tatmini ve umutsuzluk ile ilgili 861 katılımcıyla gerçekleştirdiği araştırmasının sonuçları erkekler lehine ile paralellik göstermektedir.

Taraftarların yaş değişkenine göre korelasyon testi sonuçları incelendiğinde yaşam tatmini düzeylerinde anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuçların tam tersi sonuçlara ulaşan Tabuk (2009) elit sporcular üzerine yaptığı araştırmasında yaş ve yaşam tatmini arasında pozitif yönde zayıf ilişki tespit etmiştir. Ancak bu çalışmadaki araştırma grubunun

öğrencilerden ve benzer yaş gruplarından olması sebebiyle yaşam tatminlerinin farklılaşmayabileceği kanısını uyandırmıştır.

Taraftarların özdeşleşme düzeylerinin yaş bakımından karşılaştırılmasında, özdeşleşme düzeyinin yaş grupları arasında farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, Okur (2014) 'un özdeşleşme ve bağlılık çerçevesinde futbol taraftarlığı konulu araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir. Bu sonuçlara dayanarak özdeşleşmenin yaş temelli bir yapı olmayabileceği sonucu değerlendirilmiştir.

Herhangi bir taraftar grubuna üye olan, deplasman maçlarına giden, maçları yerinde (canlı) seyretme sıklığı fazla olan ve takımın maçlarını seyretmek için aylık harcama düzeyi daha yüksek olan katılımcıların taraftar özdeşleşme düzeyinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Bu araştırma bulgularına paralel olarak araştırmacılardan; Wann ve Branscombe (1993), Wakefield ve Sloan (1995), Polat vd. (2008), Aycan vd. (2009), Polat (2013) ve Üzüm vd. (2014), taraftarlık düzeyi veya özdeşleşme düzeyi yüksek seyircilerin takımları için daha fazla para harcadıkları, takımlarının maçlarını seyretmek için daha fazla güdülendiklerini, stadyumlarda takımlarının maçlarını seyretmek için daha fazla zaman geçirdikleri ve takımları için deplasman maçlarına gittiklerini belirtmişlerdir. Taraftar davranışlarındaki tüm bu değişimlerin özdeşleşmenin bir sonucu olduğu söylenebilir.

Herhangi bir taraftar grubuna üye olma ve deplasman maçlarına gitme durumu ile Yaşam tatmini değişkeninde ise gruplar arası anlamlı farklılık yoktur. Bununla birlikte katılımcıların spor müsabakalarını yerinden seyretme sıklığı ve takımın maçlarını seyretmek için aylık harcama düzeyi arttıkça yaşam tatmini seviyeleri de anlamlı olarak kısmen de olsa artmaktadır.

Ayrıca taraftar özdeşleşme düzeyi arttıkça kısmen de olsa yaşam tatmini düzeyi de artmıştır. Seyirci ve yaşam tatmini konulu ulusal ve uluslararası düzeyde doğrudan yapılmış bir araştırmayla karşılaşılmamıştır. Ancak araştırmacılardan Branscombe ve Wann (1991) taraftar özdeşleşme düzeyinin yaşam tatmini üzerinde olumlu etkiler oluşturabileceğini düşünerek yaptıkları analiz sonucunda taraftar özdeşleşmesi yüksek bireylerin olumlu duygularının da yükseldiğini rapor etmiştir. Gelecek araştırmalarda bu değişkenler arası ilişkilerin tekrar karşılaştırılmasının, daha tutarlı bilginin elde edilmesine katkı sağlayabilir.

5. Sonuç

Örneklemin özelliğinden dolayı elde edilen sonuçları genellemekle birlikte ele alınan bağımlı ve bağımsız değişkenlere ilişkin hipotez testleri dikkate alındığında;

- Taraftar grubuna üye olma, deplasman maçlarına gitme, spor müsabakaları için aylık harcama miktarı ve maçları yerinde (canlı) seyretme sıklığı değişkenleri taraftar özdeşleşme düzeyine etki etmektedir.
- Taraftar grubuna üye olma ve deplasman maçlarına gitme durumu yaşam tatminini üzerinde anlamlı etkiye sahip değilken, spor müsabakaları için aylık harcama miktarı ve maçları yerinde (canlı) seyretme sıklığı değişkenleri yaşam tatmini üzerinde kısmen de olsa etkilidir.
- Taraftar özdeşleşme düzeyi ve yaşam tatmini arasında ise kısmen pozitif bir ilişki olduğunu ifade edilebilir.

Bu sonuçların gelecek araştırmalarında takip edilmesi gerektiği düşünülmüştür.

Kaynakça

- Al Attar W. S. A., Soomro N., Pappas E., Sinclair P. J., & Sanders R. H. (2017). Adding a post-training FIFA 11+ exercise program to the pre-training FIFA 11+ injury prevention program reduces injury rates among male amateur soccer players: a cluster-randomised trial. *Journal of physiotherapy*, 63(4), 235-242.
- Aycan A., Polat E., & Uçan Y. (2009). Takım özdeşleşme düzeyi ile profesyonel futbol müsabakalarına seyirci olarak katılım kararını etkileyen değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesi. *SPORMETRE*, 7(4), 169-174.
- Baş M. (2008). Futbolda taraftar ve takım özdeşleşmesi (Trabzonspor örneği), Doktora Tezi Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Branscombe N. R., & Wann D. L. (1991). The positive social and self concept consequences of sports team identification. *Journal of Sport and Social Issues*, 15(2), 115-127.
- Demirel M., Karahan B. G., & Ünlü H. (2007). Farklı üniversitelerdeki spor taraftarlarının takımları ile özdeşleşme düzeyleri, *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(2), 76-86.
- Diener E., Emmons R.A., Larsen R.J., & Griffin S. (1985). The satisfaction with life scale, *Journal of Personality Assessment*, 49, 71-75
- Durak M., Durak E.Ş., & Gençöz T. (2010). Psychometric properties of the satisfaction with life scale among Turkish university students, correctional officers, and elderly adults, *Social Indicators Research*, 99(3): 413-429
- Ghubach R., El-Rufaie O., Zoubeidi T., Sabri S., Yousif S., & Moselhy H. F. (2010). Subjective life satisfaction and mental disorders among older adults in UAE in general population. *International journal of geriatric psychiatry*, 25(5), 458-465.

- Glass J.C., & Joll G. (1997). Satisfaction in later life among women 60 or over, *Educational Gerontology*, 23 (4), 297-314.
- Günay, N., & Tiryaki, Ş. (2003). Spor Taraftarı Özdeşleşme Ölçeğinin (STÖÖ) geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Spor Bilimleri Dergisi*, 14(1), 14-26.
- Hoff J., & Helgerud J. (2004). Endurance and strength training for physiological considerations. *Sports Med.*, 34(3), 165-80.
- Karaman, M. (2015). Rekreatyoneel amaçlı spor yapan bireylerin yaşam tatmini ve umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Köker S. (1991). Normal ve sorunlu ergenlerin yaşam doyumu düzeylerinin karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Lee S., Heere B. & Kyu-suu C. (2013). Which senses matter more? The impact of our senses on team identity and team loyalty. *Sport Marketing Quarterly*. 22: 203-213.
- O'Reilly C. A., & Chatman J. (1986). Organizational commitment and psychological attachment: The effects of compliance, identification, and internalization on prosocial behavior. *Journal of applied psychology*, 71(3), 492-499.
- Paksoy, E. (2014). Futbol Fanatizmi Taraftar Kimliği: Beşiktaş Çarşısı Taraftarlarının Taraftarlıkla İlgili Davranışlarına İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Stevens S., & Rosenberger P. J. (2012). The influence of involvement, following sport and fan identification on fan loyalty: An Australian perspective. *International Journal of Sports Marketing & Sponsorship*. 13(3): 221-235.
- Sutton W.A., McDonald M.A., & Milne G.R. (1997). Creating and fostering fan identification in professional sports", *Sport Marketing Quarterly*, 6(1), 115-119.
- Tabuk E.M. (2009). Elit sporcularda iş aile çatışması ve yaşam tatmini ilişkilerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Üzüm H., Osmanoğlu H., Özen G., Polat E., & Sönmezoglu U. (2014). Study on motives of university students for watching sport events (Sırnak province case study). *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)*, 2(5), 241-254.
- Wakefield K. L., & Sloan H.J. (1995). The effects of team loyalty and selected stadium factors on spectator attendance, *Journal of Sport Management*, 9(2), 153-172.
- Wann D.L., & Branscombe N.R. (1993). Sports fans: Measuring degree of identification with their team, *International Journal of Sports Psychology*, 24 (1), 1-17.
- Wu, S-H., Tsai, C-Y. D. & Hung, C-C. (2012). Toward team or player? How trust, vicarious achievement motive, and identification affect fan loyalty. *Journal of Sport Management*. 26: 177-191
- Yetim, Ü., (1991). Kişisel projelerin organizasyonu ve örüntüsü açısından yaşam doyumu, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Hizmet Kalitesi, Öğrenci Memnuniyeti, İmaj, Sadakat ve Tavsiye Etme Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi (Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Örneği)

Ercan POLAT¹, Kübra YILMAZ², Kadir YILDIZ³

¹BESYO, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, TÜRKİYE, ercihanpolat@hotmail.com

²Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, TÜRKİYE, ylmzkubra3895@hotmail.com

³Spor Bilimleri Fakültesi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, TÜRKİYE, kadiryildiz80@hotmail.com

Öz

Bu araştırmanın amacı, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesinde okuyan öğrencilerin kendi üniversitelerine yönelik hizmet kalitesi algısı, memnuniyet düzeyi, imaj, sadakat ve tavsiye etme davranışı arasındaki ilişkilerin incelenmesidir. Çalışma, genel tarama modellerinden ilişkisel tarama yaklaşımıyla yürütülmüştür. Araştırmanın grubunu uygun örnekleme yoluyla seçilen ve farklı bölümlerde okuyan toplam 351 öğrenci oluşturmuştur. Veri toplama aracı kişisel bilgi formu ve Hizmet Kalitesi, Öğrenci Memnuniyeti, İmaj, Sadakat ve Tavsiye Etme Ölçeğinden meydana gelmiştir. Betimsel ve çıkarımsal istatistik yöntemleriyle çözümlenmeler gerçekleştirilmiştir. Genel anlamda eğitim fakültesi ve fen edebiyat fakültesi öğrencilerinin diğer bölüm öğrencilerine göre tüm boyutlarda daha yüksek ortalamalara sahip olduğu görülmüştür. En düşük ortalamalar ise mühendislik fakültesi öğrenci grubu ile BESYO öğrenci grubundadır. Akademik başarı ve hizmet kalitesi alt boyutları arasında anlamlı ilişki bulunmazken, akademik başarı ve memnuniyet, imaj, sadakat ve tavsiye etme oranlarında negatif yönlü anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Aylık gelir düzeyi ile tüm boyutlar arasında pozitif yönlü ilişkiler bulunmuştur. Cinsiyete göre alt boyutlar açısından ise anlamlı fark yoktur.

Anahtar Kelimeler: Hizmet, Kalitesi, Memnuniyet, İmaj, Sadakat Tavsiye, Üniversite Öğrencileri.

Abstract

The aim of the study is to analyze Niğde Ömer Halisdemir University students' perception of service quality, level of satisfaction and feelings of image about their university, and loyalty to their university and recommendation of their school to others and the relations between them. Relational screening approach which is among general screening models was used in the study. Participants consisting of 351 students of different departments were chosen by convenience sampling. The data was collected through a personal information form, the scales for service quality, student satisfaction, image, loyalty and recommendation, and analyzed via descriptive and inferential statistics. The result of the study revealed that from the larger perspective students of education faculty and students of science-literature faculty have higher averages in all dimensions than the other departments. On the other hand, physical education and sport faculty students and engineering students have the lowest averages. In addition, no meaningful relation was found between academic success and service quality whereas negative relation was found between academic success and satisfaction, image, loyalty and recommendation. Moreover, positive relation was seen between monthly income and all dimensions. Finally, there is no meaningful difference among dimensions taking gender into consideration.

Keywords: Service Quality, Satisfaction, Image, Loyalty, Recommendation, University Students

1. Giriş

İnsan, hayatı boyunca ihtiyacı olan bazı gereksinimleri karşılamak zorundadır. Aynı ihtiyaca yönelik hizmetler ve ürünler sürekli olarak çeşitlenmekte ve gelişmektedir. İnsanlar, sunulan bu hizmet ya da ürünler karşısında seçim yapmak durumunda kalır. Tüketicinin ihtiyaçlarını karşılamasını sağlayan önemli faktörlerden birisi de kalite göstergesidir. Bir işletmenin rekabet avantajı kazanacağı en geçerli yol, rakiplerden daha kaliteli hizmet üretmek ya da başka bir ifadeyle, tüketici beklentilerine cevap verebilmektir (Altan vd., 2003).

Hizmet kalitesinin önemi her sektörde olduğu gibi eğitim sektöründe de her geçen gün artmaktadır. Eğitimde kalitenin tanımı, genel olarak kalite tanımına benzerdir. Böylelikle bu terim eğitimde mükemmellik olarak adlandırılmıştır. Hizmet sektöründe hizmet edilen herkes müşteridir. Bu durumda eğitimde müşterileri ayırmak gerekir. Eğitim kurumlarında öğrenci, anne-baba, personel ve toplumdaki herkes yer alır (Madu vd., 1994). Zeithaml vd. (1990) tüm hizmet sağlamış organizasyonlarda geçerli olan beş hizmet kalitesi boyutundan söz etmektedir. Bunlar; fiziksel özellikler, güvenilirlik, heveslilik, güven ve empati olarak belirtilmiştir. Grönross (1984) hizmet kalitesini üç boyutlu olarak teknik kalite, işlevsel kalite ve firma imajı olarak kuramsallaştırmıştır. Eğitim sektöründe rekabet ortamını sürdürebilmek için kaliteli hizmet sunarak beklentilerin cevap vermeli hatta önüne geçmelidir.

Eğitim sektöründe hizmet kalitesinin önemi arttığı gibi müşteri memnuniyeti de her geçen gün artmaktadır. Müşteri memnuniyeti; müşterinin belirli bir kuruluşun sunduğu bir mal veya hizmeti belirli bir kullanım sonunda o mal ya da hizmetle ilgili ulaşılmış bir sonuç olarak, değer hakkındaki olumlu veya olumsuz duygularıdır (Acuner, 2003). Hizmet kalitesi ne kadar yüksek olursa öğrenci memnuniyetini de o kadar yüksek olmaktadır. Üniversitelerin uzun süreli ayakta kalmalarını sağlamak ve rekabet avantajı sağlamak için verdikleri hizmetlerle öğrencileri memnun etmeli ve bu konuda sürekliliği sağlamalıdır.

Öğrenci memnuniyeti için önemli olan diğer bir kavram imajdır. İmaj, bir kurumun müşterileri üzerinde bırakmak istedikleri izlenim olarak tanımlanabilir. İmajın iyi olmasına karşılık işletmenin göstereceği performansın kötü olması müşteri üzerinde olumsuz bir etki bırakacaktır. İmajın kötü olduğu bir işletmede ise performansın yüksekliği müşteride olumlu etkiler bırakacaktır. Bu sebeple işletme imajının iyi yönde oluşturulması ve performansın buna uygun olması müşteri tatmini sağlayacaktır (Seyran, 2004). Üniversiteler içinde buldukları rekabetçi ortamda kendi imajlarını koruma ve geliştirme çalışmalarına verdikleri önem giderek artmaktadır. Üniversitelerin performansı ve imajı öğrenciler üzerinde olumlu etkiler yaratacaktır. Eğitimde memnuniyeti artan öğrencinin, üniversitesine olan sadakati de artmaktadır.

Müşteri sadakati ile ilgili ilk akademik çalışma diş macunu ve deterjan gibi düşük fiyatlı ürünler üzerinde yapılmıştır (Avcıkurt ve Köroğlu 2006). Daha sonraları müşteri sadakati değişik yönleriyle ele alınıp, seyahat, konaklama (Çatı ve Koçoğlu, 2008), yiyecek (Stank vd., 1999), gibi sektörlerde hizmet kalitesi ve hizmet kalite performansının müşteri sadakati üzerine etkisi incelenmiştir. Öğrenci sadakati, eğitim almış olduğu üniversitesine ve sunmuş olduğu hizmetlerine bağlılığı olarak tanımlanabilir. Sadakatin gücünü artıran birçok faktör bulunmaktadır. Bunlar arasında en önemlileri üniversitenin sunmuş olduğu hizmet kalitesi ve

kurumun imajı öğrenci bağlılığını artırmaktır. Üniversitesine sadık kalan öğrenciler çevresindeki arkadaşlarına, ailelerine üniversitenin sunmuş olduğu hizmetler hakkında olumlu tavsiyelerde bulunmasını ve üniversitenin tanınmasını sağlayacaktır.

Eğitim kurumlarına ilişkin hizmet kalitesi, memnuniyet, imaj, sadakat ve tavsiye konulu Dilşeker (2011) tarafından devlet ve vakıf üniversiteleri üzerine yapılan araştırmanın yanı sıra Ersoy (2013), Meslek Yüksekokulları bağlantılı başka bir araştırma yapmıştır. Ayrıca Yılmaz vd. (2007) servqual yöntemiyle yükseköğretimde hizmet kalitesinin ölçülmesi, Ayaz ve Arakaya (2017) eğitim sektöründe hizmet kalitesinin ölçülmesi: Seyfullayev (2015) yüksek öğretim kurumlarında hizmet kalitesinin ölçümü, Annamdevula ve Bellamkonda (2016) öğrenci üniversitelerinde hizmet kalitesinin öğrenci memnuniyeti, sadakat ve motivasyon üzerine etkisi konulu araştırmalar yapmışlardır.

Türkiye’de giderek artan kontenjan ve üniversite sayılarında hızlı artış rekabeti de beraberinde hızlandırmıştır. Rekabetin önüne geçebilmek için üniversiteler kalitelerini sürekli artırmaya çalışmaktadır. Hizmet sektöründe önemli yere sahip olan eğitim sektöründe sunulan hizmet kalitesi, memnuniyet, imaj, sadakat ve tavsiye etme algılarının öğrenciler tarafından nasıl algılandığının belirlenmesi ilgili kurumların performans artırımı için tutarlı stratejilerin geliştirilmesine yardım edecektir. Tutarlı stratejiler için eksikliklerin belirlenmesi ve giderilmesi, hizmet kalitesinin artırılması, öğrenci istek, ihtiyaç ve beklentilerinin ortaya çıkarılıp karşılanmasına yönelik katkı sağlaması açısından önem taşımaktadır. Bu sebeple Bu araştırmanın amacı, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesinde okuyan öğrencilerin kendi üniversitelerine yönelik hizmet kalitesi algısı, memnuniyet düzeyi, imaj, sadakat ve tavsiye etme davranışı arasındaki ilişkilerin incelenmesidir.

2. Materyal ve Metod

Araştırma Modeli: Çalışma, nicel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Bu yöntem içerisinde yer alan genel tarama modellerinden ilişkisel tarama yaklaşımı (Karasar, 2016), araştırma modeli olarak kullanılmıştır.

Çalışma Grubu: Araştırma grubu; 2017-2018 eğitim döneminde eğitim gören öğrenciler arasından seçkisiz olmayan örneklem yöntemlerinden uygun örneklem (kolay ulaşılabilir) (Büyüköztürk vd. 2016) yoluyla seçilmiştir. Öğrenciler; BESYO, Fen Edebiyat Fakültesi, İİBF, Eğitim Fakültesi ve Mühendislik Fakültesine kayıtlı, 213 erkek ve 138 kadın olmak üzere toplam 351 kişilik bir grup oluşturmuştur.

Veri Toplama Aracı: Veri toplama aracı olarak iki bölümden oluşan anket kullanılmıştır. Anketi birinci bölümünde kişisel bilgi formu, ikinci bölümünde ise Dilşeker (2011) tarafından oluşturulan Hizmet Kalitesi, Öğrenci Memnuniyeti, İmaj, Sadakat ve Tavsiye Etme Ölçeği kullanılmıştır. Geliştirilen ölçek de kendi içinde iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, katılımcıların hizmet kalitesi algılarını ölçmeye yönelik hazırlanan 52 madde ve 5 boyuttan oluşmaktadır. Alt boyutlar, fiziksel özellikler, destek hizmetleri, uluslararasılaşma, akademik personel ve akademik olmayan personel olarak isimlendirilmiştir. İkinci bölümde ise öğrenci memnuniyeti, imaj, tavsiye ve sadakat ile ilgili 13 ifade ve 4 boyut yer almıştır.

Toplamda 65 maddeli ve 9 boyutlu olan ölçüm aracı 7’li likert tipindedir. Bu araştırma verileri için ölçek alt boyutlarında Cronbach’s alfa güvenilirlik katsayısı en düşük $\alpha= 0,91$ (Uluslararasılaşma), en yüksek $\alpha= 0,98$ (Akademik personel) olarak tespit edilmiştir. Verilerin toplanmasında katılımcılarla yüz yüze görüşme yöntemi kullanılmıştır.

Verilerin Analizi: Elde edilen verilerin analizinde SPSS istatistik programından yararlanılmıştır. Betimsel istatistikler için yüzde, frekans ortalama ve standart sapma ölçülerinden yararlanılmıştır. Verilerin normallik dağılımları için çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiştir. Normal dağılım özelliği tespit edilmesi sebebiyle parametrik test kararı verilmiştir. Çıkarımsal istatistikler için bağımsız örneklem t testi, tek yönlü varyans analizi ve Pearson korelasyon analizi testlerinden yararlanılmıştır.

3. Bulgular

Tablo 1. Tanımlayıcı istatistikler – Yüzde ve Frekans Dağılımlar

	Değişkenler	Sayı	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	138	39,3
	Erkek	213	60,7
Kayıtlı olduğu fakülte	BESYO	54	15,4
	İİBF	41	11,7
	Fen Edebiyat F.	179	51,0
	Eğitim F.	18	5,1
	Mühendislik F.	59	16,8
	Toplam		351

Tablo 1 incelendiğinde, katılımcıların %60,7’sinin erkek, %39,3’ünün kadın olduğu, %51’inin Fen Edebiyat Fakültesinde (FEF), %16,8’inin Mühendislik Fakültesinde, %15,4’ünün Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda (BESYO), %11,7’sinin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde (İİBF) ve % 5,1’inin de Eğitim Fakültesinde kayıtlı olduğu belirlenmiştir.

Tablo 2. Tanımlayıcı istatistikler – Ortalama ve Yaygınlık Ölçüleri

Değişkenler	\bar{x}	S	
Yaş (yıl)	22,84	2,25	
Aylık gelir düzeyi (TL)	639,75	293,23	
Akademik başarı ortalaması	2,82	0,46	
Hizmet kalitesi boyutları	Fiziksel özellikler	3,93	1,28
	Destek hizmetler	3,89	1,23
	Uluslararasılaşma	3,65	1,27
	Akademik personel	3,70	1,30
	Akademik olmayan personel	3,48	1,27
Diğer boyutlar	Memnuniyet	3,38	1,49
	İmaj	3,31	1,55
	Tavsiye	3,24	1,58
	Sadakat	3,24	1,66

Tablo 2 incelendiğinde, katılımcıların yaş ortalamasının 22,84; aylık ortalama gelir düzeylerinin 639 TL, akademik başarı ortalamasının ise 2,82 olduğu belirlenmiştir. Hizmet kalitesi boyutlarından fiziksel özellikler (3,93±1,28), en düşük ortalamasının ise akademik olmayan personel (3,48±1,27) alt boyutlarında olduğu görülmüştür. Memnuniyet imaj, tavsiye ve sadakat alt boyutlarının ortalamaları ise 3,38 ile 3,24 arasında değişmektedir. Genel olarak tüm boyut ortalamalarının düşük düzeyde kaldığı söylenebilir.

Tablo 3. Cinsiyete göre ölçek alt boyutları arasındaki farklar

Alt Boyutlar	Gruplar	n	\bar{x}	S	sd	t	p
Fiziksel özellikler	Kadın	138	4,07	1,28	349	-1,69	0,09
	Erkek	213	3,83	1,27			
Destek hizmetler	Kadın	138	3,95	1,20	348	-0,83	0,41
	Erkek	213	3,84	1,26			
Uluslararasılaşma	Kadın	138	3,66	1,23	349	-0,14	0,89
	Erkek	213	3,64	1,30			
Akademik personel	Kadın	138	3,78	1,35	349	-0,89	0,37
	Erkek	213	3,65	1,26			
Akademik olmayan personel	Kadın	138	3,56	1,32	349	-0,94	0,35
	Erkek	213	3,43	1,24			
Memnuniyet	Kadın	138	3,43	1,50	349	-0,43	0,67
	Erkek	213	3,36	1,48			
İmaj	Kadın	138	3,37	1,56	349	-0,63	0,53
	Erkek	213	3,26	1,55			
Tavsiye	Kadın	138	3,33	1,61	349	-0,86	0,39
	Erkek	213	3,18	1,57			
Sadakat	Kadın	138	3,29	1,65	349	-0,46	0,64
	Erkek	213	3,21	1,68			

Tablo 3’de cinsiyet değişkenine göre ölçek alt boyutları arasındaki farklar incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre hiçbir alt boyutta cinsiyete göre anlamlı farklılıklar yoktur.

Tablo 4. Yaş, aylık gelir ve akademik başarı ortalaması ile ölçek alt boyutları arasındaki ilişkiler

	Yaş	Aylık gelir düzeyi	Akademik başarı ortalaması
Fiziksel özellikler	-0,03	0,23**	-0,02
Destek hizmetler	-0,00	0,23**	0,02
Uluslararasılaşma	0,02	0,17**	0,03
Akademik personel	0,03	0,24**	0,01
Akademik olmayan personel	-0,05	0,15**	-0,05
Memnuniyet	-0,03	0,21**	-0,14*
İmaj	-0,04	0,24**	-0,13*
Tavsiye	-0,02	0,22**	-0,18**
Sadakat	0,01	0,22**	-0,18**

n= 351

*p<0,05

**p<0,01

Tablo 4’de yaş, aylık gelir ve akademik başarı ortalaması ile ölçek alt boyutları arasındaki ilişkilerin sonuçları verilmiştir. Bulgular değerlendirildiğinde, katılımcıların yaşı ve ölçek boyutları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir.

Aylık gelir düzeyi ortalaması ile tüm boyutlar arasında pozitif yönlü zayıf nitelikte anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bu sonuca göre bireylerin gelir düzeyleri arttıkça hizmet kalitesi algısı, memnuniyet, imaj, tavsiye ve sadakat düzeyleri de kısmen de olsa artmaktadır.

Akademik başarı ve hizmet kalitesi alt boyutları arasında anlamlı ilişki bulunmazken, akademik başarı oranı ve memnuniyet, imaj, sadakat ve tavsiye etme oranlarında negatif yönlü zayıf nitelikte anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Bu sonuca göre katılımcıların akademik başarı ortalaması arttıkça memnuniyet, imaj, tavsiye ve sadakat düzeylerinde kısmen de olsa azalmalar ortaya çıkmaktadır.

Tablo 5. Hizmet kalitesi alt boyutları ve diğer alt boyutlar arasındaki ilişkiler

	Memnuniyet	İmaj	Tavsiye	Sadakat
Fiziksel özellikler	0,56**	0,55**	0,57**	0,52**
Destek hizmetler	0,62**	0,61**	0,61**	0,60**
Uluslararasılaşma	0,62**	0,63**	0,64**	0,63**
Akademik personel	0,81**	0,78**	0,78**	0,78**
Akademik olmayan personel	0,87**	0,82**	0,81**	0,81**

n=351 **p<0,01

Tablo 5’de hizmet kalitesi alt boyutları ile diğer alt boyutlar arasındaki ilişki sonuçları verilmiştir. Sonuçlar incelendiğinde, hizmet kalitesi alt boyutları ile memnuniyet, imaj, sadakat ve tavsiye etme boyutları arasında da orta ve yüksek düzey pozitif korelasyonlar olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre katılımcıların hizmet kalitesi arttıkça diğer boyutlara ilişkin algıları da önemli derecede artmaktadır.

Tablo 6. Kayılı olunan fakülte ve ölçek alt boyutları arasındaki farklar

Değişkenler	Anova		Post Hoc Tukey
	F	p	
Fiziksel özellikler	18,39	0,00	İİBF < FEF , Müh. F.< FEF , BESYO < FEF Müh. F.< Eğitim F. , Müh. F.< İİBF , Müh. F. < BESYO
Destek hizmetler	18,23	0,00	İİBF < FEF , Müh. F.< FEF , BESYO < FEF Müh. F.< Eğitim F. , Müh. F.< İİBF , Müh. F. < BESYO
Uluslararasılaşma	14,18	0,00	İİBF < FEF , Müh. F.< FEF , BESYO < FEF İİBF < Eğitim F. , Müh. F. < Eğitim F. , BESYO < Eğitim F.
Akademik personel	24,40	0,00	İİBF < FEF , Müh. F.< FEF , BESYO < FEF İİBF < Eğitim F. , Müh. F. < Eğitim F. , BESYO < Eğitim F.

Akademik olmayan personel	22,56	0,00	İİBF < FEF , Müh. F.< FEF , BESYO < FEF İİBF < Eğitim F. , Müh. F. < Eğitim F. , BESYO < Eğitim F.
Memnuniyet	22,03	0,00	İİBF < FEF , Müh. F.< FEF , BESYO < FEF İİBF < Eğitim F. , Müh. F. < Eğitim F. , BESYO < Eğitim F.
İmaj	19,91	0,00	İİBF < FEF , Müh. F.< FEF , BESYO < FEF İİBF < Eğitim F. , Müh. F. < Eğitim F. , BESYO < Eğitim F.
Tavsiye	21,74	0,00	İİBF < FEF , Müh. F.< FEF , BESYO < FEF İİBF < Eğitim F. , Müh. F. < Eğitim F. , BESYO < Eğitim F.
Sadakat	22,06	0,00	İİBF < FEF , Müh. F.< FEF , BESYO < FEF İİBF < Eğitim F. , Müh. F. < Eğitim F. , BESYO < Eğitim F.

Tablo 6’da öğrencilerin kayıtlı olduğu fakülte değişkeni ve ölçek alt boyutları arasındaki farklılık sonuçları verilmiştir. Elde edilen bulgular değerlendirildiğinde genel anlamda Fen Edebiyat Fakültesi ve Eğitim Fakültesi öğrencilerinin diğer bölüm öğrencilerine göre tüm boyutlarda anlamlı olarak daha yüksek ortalamalara sahip olduğu görülmüştür. En düşük ortalamalar ise anlamlı olarak Mühendislik Fakültesi, BESYO ve İİBF öğrenci gruplarındadır.

4. Tartışma

Hizmet kalitesi boyutlarından en yüksek ortalamanın fiziksel özellikler (3,93±1,28), en düşük ortalamanın ise akademik olmayan personel (3,48±1,27) alt boyutlarında olduğu görülmüştür. Memnuniyet imaj, tavsiye ve sadakat alt boyutlarının ortalamaları ise 3,38 ile 3,24 arasında değişmektedir. Genel olarak tüm boyut ortalamalarının düşük düzeyde kaldığı söylenebilir (Tablo 2).

Dilşeker’in (2011) elde ettiği, analiz sonuçlarında hizmet kalitesi boyutları açısından değerlendirildiğinde, en yüksek ortalamaya sahip olan boyutlar Destek Hizmetleri ve Fiziksel Özelliklerdir. Hizmet kalitesi boyutları açısından, en düşük ortalamaya sahip boyut ise Uluslararasılaşma boyutudur.

Elde edilen bulgular değerlendirildiğinde cinsiyete göre ölçek alt boyutları açısından anlamlı fark bulunmamıştır (Tablo 3). Benzer bir çalışmada Dilşeker’in (2011) memnuniyet, imaj, tavsiye ve sadakat ve hizmet kalitesi alt boyutları arasında genel olarak cinsiyete göre fark olmadığını belirtmiştir. Bayrak’ın (2007) çalışmasında cinsiyet değişkenine göre öğrencilerin hizmet kalitesi algıları arasında anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Altıntaş’ın (2014) çalışmasında da öğrencilerin cinsiyetleri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Yapılan analizlere göre katılımcıların yaşı ve ölçek boyutları arasında anlamlı bir ilişkinin

olmadığı tespit edilmiştir (Tablo 4). Yapılan başka araştırmalarda yaş ve hizmet kalitesi algısı arasında pozitif korelasyonlar bulunduğu rapor edilmiştir (Bayrak, 2017).

Aylık gelir düzeyi ortalaması ile tüm boyutlar arasında pozitif yönlü zayıf nitelikte anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bu sonuca göre bireylerin gelir düzeyleri arttıkça hizmet kalitesi algısı, memnuniyet, imaj, tavsiye ve sadakat düzeyleri de kısmen de olsa artmaktadır (Tablo 4). Altıntaş (2014) Algılanan hizmet kalitesi ile gelir durumu arasında anlamlı ilişkiler bulunmadığını belirtmiştir.

Akademik başarı ve hizmet kalitesi alt boyutları arasında anlamlı ilişki bulunmazken, akademik başarı oranı ve memnuniyet, imaj, sadakat ve tavsiye etme oranlarında negatif yönlü zayıf nitelikte anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Bu sonuca göre katılımcıların akademik başarı ortalaması arttıkça memnuniyet, imaj, tavsiye ve sadakat düzeylerinde kısmen de olsa azalmalar ortaya çıkmaktadır (Tablo 4). Bu bulguya göre, akademik başarı arttıkça öğrencinin eğitim kalitesine yönelik beklentisini arttırdığı söylenebilir.

Bulgulara göre hizmet kalitesi alt boyutları ile memnuniyet, imaj, sadakat ve tavsiye etme boyutları arasında da orta ve yüksek düzey pozitif korelasyonlar olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre katılımcıların hizmet kalitesi arttıkça diğer boyutlara ilişkin algıları da önemli derecede artmaktadır (Tablo 5). Konuya ilişkin benzer sonuçlar farklı örneklemeler üzerinde çalışan diğer araştırmacılar tarafından da rapor edilmiştir. (Dilşeker, 2011; Seyfullayev, 2015).

Öğrencilerin kayıtlı olduğu fakülte değişkeni ve ölçek alt boyutları arasındaki farklılık sonuçları değerlendirildiğinde genel anlamda Fen Edebiyat Fakültesi ve Eğitim Fakültesi öğrencilerinin diğer bölüm öğrencilerine göre tüm boyutlarda anlamlı olarak daha yüksek ortalamalara sahip olduğu görülmüştür. En düşük ortalamalar ise anlamlı olarak Mühendislik Fakültesi, BESYO ve İİBF öğrenci gruplarındadır. Araştırmacılar Bayrak (2007), devlet ve vakıf üniversitelerinde hizmet kalitesi ve değer değişkenleri arasında fark olduğunu belirtmiştir. Cingöz (2009) de benzer bir sonuca ulaşarak öğrencilerin hizmet kalitesi algısının eğitim gördükleri fakülteye göre değiştiğini belirtmiştir.

5. Sonuç

Sonuç olarak eğitim kurumlarında verilen hizmete göre öğrenciler tarafından algılanan kalitenin değişebileceği görülmüştür. Hizmetin kalitesi, öğrencinin memnuniyeti ve sadakat gibi algıların önemli derecede etkilemektedir. Ayrıca öğrencinin akademik başarı seviyesi eğitim kalitesine yönelik beklentisi de artmaktadır. Yine kalite algısı fakülteden fakülteye göre değişebilmektedir. Eğitim kurumunun elde edilen bilgiler ışığında kalite standartlarını güçlendirecek stratejiler geliştirmesinin faydalı olabileceği düşünülmüştür.

KAYNAKÇA

- Acuner, Ş.A. (2003). Müşteri Memnuniyeti ve Ölçümü, 3. Basım, Milli Prodüktivite Yayınları, Ankara
- Altan, Ş., Atan, M., & Ediz, A. (2003). SERVQUAL analizi ile toplam hizmet kalitesinin ölçümü ve yüksek eğitimde bir uygulama. 12. Ulusal Kalite Kongresi, 13-15 Ekim, İstanbul.
- Altıntaş, E.P. (2014). Yükseköğretim sisteminde hizmet kalitesi ve öğrenci memnuniyeti üzerine bir araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Annamdevula, S., & Bellamkonda, R.S. (2016). Effect of student perceived service quality on student satisfaction, loyalty and motivation in Indian universities: Development of HiEduQual. *Journal of Modelling in Management*, 11(2), 488-517.
- Avcıkurt, C. & Köroğlu, Ö. (2006). Termal otel işletmelerinde müşteri sadakatini arttıran nitelikleri belirlemeye yönelik bir alan araştırması, *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 3 (1), 5-16.
- Ayaz, N, Arakaya, A. (2017) Eğitim sektöründe hizmet kalitesinin ölçülmesi: Öğrenci işleri birimi örneği, *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1): 336-350.
- Bayrak, B. (2007). Yükseköğretim kurumlarından beklenen hizmet kalitesi ve hizmet kalitesinin algılanmasına yönelik bir araştırma, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2017). Bilimsel araştırma yöntemleri. 23. Baskı, *Pegem Atıf İndeksi*.
- Cingöz, M. (2009). Eğitimde hizmet kalitesinin müşteri memnuniyetine etkisi: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde bir uygulama, Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Çatı, K., & Koçoğlu, C. M. (2008). Müşteri sadakati ile müşteri tatmini arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 167-188
- Dilşeker, F. (2011). Devlet ve vakıf üniversitelerinde hizmet kalitesi, öğrenci memnuniyeti, imaj, sadakat ve tavsiye etme arasındaki ilişkinin incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Ersoy, K. S. (2013). Türkiye'de meslek yüksekokullarına genel bir bakış, meslek yüksekokullarında hizmet kalitesinin memnuniyet, imaj, tevsiye ve sadakat üzerindeki etkilerinin araştırılması: Doğuş Üniversitesi Meslek Yüksekokulu örneği. Yüksek Lisans Tezi, Doğuş Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Grönross, C. (1984). A service quality model and its market implications. *European Journal of Marketing*, 18(4), 36-44.
- Karasar, N. (2016) Bilimsel araştırma yöntemi, 31. Basım, Ankara, *Nobel Akademik Yayıncılık*.

Madu, C., Aheto, J., Kuei, C. H., & Winokur, D. (1996). Adoption of strategic total quality management philosophic, *International Journal of Quality and Reliability Management*, 13(3), 57-72.

Seyfullayev, H. (2015). Yüksek öğretim kurumlarında hizmet kalitesinin ölçümü: ankara`da kamu ve vakıf üniversitelerinde bir araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Seyran, D. (2004). Hizmet kalitesi, modeller ve hizmet kalitesine yeni bir bakış açısı, Kalder Yayınları, İstanbul.

Stank, T. P., Goldsby, T.J., & Vickery, S. K. (1999). Effect of service supplier performance on satisfaction and loyalty of store managers in the fast food industry. *Journal of Operations Management*, 17(4), 429-447.

Yılmaz V., Filiz Z., & Yaprak B. (2007) Servqual yöntemiyle yükseköğretimde hizmet kalitesinin ölçülmesi, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,7(1): 299-316

Zeithaml, V. A., Parasuraman, A., Berry, L. L., & Berry, L. L. (1990). *Delivering quality service: Balancing customer perceptions and expectations*. Simon and Schuster, New York.

Alt Gövde Direnç Antrenmanlarında Egzersiz Sırasının Tekrar Sayısına ve Algılanan Zorluğa Etkisi

Serhat ÖZBAY¹, Süleyman ULUPINAR², Abdullah Bora ÖZKARA¹

¹Spor Bilimleri Fakültesi, Erzurum Teknik Üniversitesi, Erzurum, TÜRKİYE, serhat.ozbay@erzurum.edu.tr

²Spor Bilimleri ve Teknolojisi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, TÜRKİYE, slymnlupnr@gmail.com

Öz

Bu çalışmanın amacı alt gövde kuvvetinin geliştirilmesinde kullanılan direnç antrenmanlarında egzersiz sırasının tekrar sayısına ve algılanan zorluğa etkisini incelemektir. Araştırmaya serbest stilde güreş yapan 39 iyi antrenmanlı sporcu katılmıştır. Katılımcılar alt gövde direnç egzersizlerinden oluşan iki antrenman gerçekleştirmişlerdir. Antrenman seanslarından ilki (AntA) önce büyük kas gruplarına, daha sonra küçük kas gruplarına yönelik egzersizleri içerirken; ikincisi (AntB) egzersizlerin tam tersine sıralandığı bir düzeni içermektedir. Her iki antrenman seansı katılımcıların 10 tekrar maksimum yükleri belirlendikten sonra üç gün arayla uygulanmıştır. Katılımcılar, tüm egzersizler için üç sette maksimum sayıda tekrar gerçekleştirmeye çalışmışlardır. Setler ve egzersizler arasında iki dakikalık pasif toparlanma süreleri kullanılmıştır. Araştırmanın sonunda her iki antrenman seansında da tüm egzersizlerde set sayısı ilerledikçe tekrar sayısının anlamlı derecede düştüğü bulunmuştur. Aynı egzersizler ortalama tekrar sayısı açısından karşılaştırıldığında, egzersiz sırasının önde olduğu durumlarda ortalama tekrar sayısının anlamlı derecede daha yüksek olduğu bulunmuştur. İki antrenman yöntemi toplam tekrar sayısı açısından karşılaştırıldığında AntA seansının; algılanan zorluk derecesi açısından karşılaştırıldığında AntB seansının anlamlı derecede daha yüksek değerlere sahip olduğu bulunmuştur. Sonuç olarak egzersiz sırası sona yaklaştıkça tekrar sayısının düştüğü bulunmuştur. Bunun yanında önce büyük kas gruplarını içeren egzersizlere yer verildiğinde, toplam tekrar sayısının anlamlı derecede daha yüksek, algılanan zorluğun ise anlamlı derecede daha düşük olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Egzersiz sırası, Tekrar sayısı, Algılanan zorluk

Abstract

The aim of this study is to investigate the effect of the exercise order on the number of repetitions and the perceived exertion in resistance trainings. 39 well-trained free-style wrestlers participated to this study. The participants performed two trainings consisting of lower-body resistance exercises. The first training session (AntA) includes the exercises consisting the large muscle groups at first and later follows the exercises consisting small muscle groups while the second (AntB) includes the same exercises which were performed by reverse. Both training sessions were performed with three days resting after the 10 RM loads of the participants were determined. At the end of the study, it was found that the number of repetitions decreased significantly as the number of sets increased in all exercises. When the same exercises were compared in terms of the average number of repetitions, it was found that the average number of repetitions was significantly higher in the cases which the exercise order was at first. As a result, it was found that the number of repetitions decreased when the exercise placed at last orders. Additionally, when the exercises with large muscle groups were performed at first, the total number of repetitions was significantly higher while the rated perceived exertion was significantly lower.

Keywords: Exercise order, Number of repetitions, Perceived exertion

1. Giriş

Kuvvet birçok sporda başarıyı etkileyen kilit bir faktör olarak kabul edilmektedir (Jones et al., 2018; Spinetti et al., 2018). Direnç antrenmanları ise kuvvetin geliştirilmesi için farklı seviye ve branştaki sporcular tarafından sıklıkla tercih edilmektedir (Buskard et al., 2017; Currie, Bailey, Jung, McKelvie, & MacDonald, 2015). Direnç antrenmanı uygulamalarında egzersiz tipleri, set sayıları, yük miktarları, dinlenme süreleri gibi birçok değişkenin yanı sıra egzersiz sırası da performansı etkileyen faktörlerden birisidir (Dias, de Salles, Novaes, Costa, & Simão, 2010; Eddens, van Someren, & Howatson, 2018; Sousa et al., 2016).

Direnç antrenmanları tasarlanırken, egzersizlerin etki ettiği eklem ve kas gruplarına yönelik bazı sıralamalar önerilmektedir. Örneğin çok eklemlili hareketlerin, tek eklemlili hareketlerden önce yer alması gerektiği belirtilmektedir (ACSM, 2009; Sotoode Kazem, Bahman, & Farhad, 2013). Benzer şekilde daha büyük kas gruplarına etki eden egzersizlerin antrenmanın başlarında, küçük kas gruplarına yönelik egzersizlerin ise daha sonraki bölümlerde yapılmasının verimliliği artıracığı tavsiye edilmektedir (ACSM, 2009; Eddens et al., 2018; Moraes et al., 2016).

Yapılan çalışmalar yorgunluk sebebiyle egzersiz sayısı, set sayısı ve tekrar sayısı arttıkça performansta düşüşün doğal bir netice olduğunu savunmaktadır (Augustsson et al., 2003; Dias et al., 2010; Spreuwenberg, Kraemer, Spiering, & Volek, 2006). Ancak aynı egzersizlerin set sayısı, dinlenme süresi ve yük miktarı sabit tutulup sadece egzersiz sırası değiştirildiğinde toplam performans çıktısına olan etkisi kısmen belirsizliğini korumaktadır. Bu konudaki az sayıdaki çalışma ise genellikle üst gövde egzersizlerini içermektedir (Dias et al., 2010; Simao, Farinatti, Polito, Maior, & Fleck, 2005). Dolayısıyla bu çalışmada alt gövde direnç antrenmanlarında egzersiz sırasının tekrar sayısına ve algılan zorluğa etkisini incelemek amaçlanmıştır.

2. Materyal ve Metod

Katılımcılar: Araştırmaya serbest stil güreş yapan 39 iyi antrenmanlı sporcu (yaş: $21,2 \pm 2,1$ yıl; boy: $169,4 \pm 7,7$ cm; VA: $73,8 \pm 11,9$ kg) katılmıştır. Katılımcı grubu 5-8 yıldır düzenli antrenman yapmaktadır. Araştırma sırasında, sporcuların hastalık ya da geçici ortopedik rahatsızlıkları bulunmamaktadır. Katılımcılar gönüllü olarak çalışmada yer almış ve aydınlatılmış onamları alınmıştır.

10TM Testi: Antrenmanlara başlamadan hemen önce tüm katılımcıların 10TM yükleri belirlendi. Daha sonra 10TM testlerinin güvenilirliğini sağlamak için aynı testler tekrar uygulandı. İki ölçümden elde edilen yüklerden büyük olan yük, geçerli kabul edildi. Test-tekrar test güvenilirliğini hesaplamak için sınıf içi korelasyon katsayısı (ICC) kullanıldı. Tüm deneklerin sınıf içi korelasyon katsayıları 0.96-0.99 arasında olduğu bulunmuştur. 10TM testler rastgele sırayla uygulandı. 10TM yükler belirlenirken deneklere 3 deneme şansı tanınmıştır. Bu denemeler arasında 3-5 dakikalık dinlenmeler uygulanmıştır. Bir egzersize ait 10TM tamamlandıktan sonra diğer egzersize geçmeden en az 10 dakika beklenmiştir.

Direnç Antrenmanları:

Katılımcılar 10TM yükleri belirlendikten sonra üç gün arayla iki antrenman gerçekleştirmişlerdir. AntA seansında önce büyük kas gruplarını, daha sonra küçük kas gruplarını içeren egzersizler uygulanırken, AntB seansı aynı egzersizlerin tersine bir sırada uygulanmasını içermektedir. AntA için egzersiz sırası squat, leg press, leg extension ve leg curl şeklindedir. AntB için egzersiz sırası ise leg curl, leg extension, leg press ve squat şeklindedir. Katılımcılardan 20 kişi önce AntA seansını uygularken, 19 kişi önce AntB seansını uygulamıştır. Katılımcılar her antrenmana başlarken yapacakları ilk egzersizin (squat veya leg curl) %60 yükünde 15 tekrardan oluşan bir ısınma gerçekleştirmişlerdir. Tüm egzersizler üç set olarak uygulandı. Katılımcılar egzersizleri üç sette maksimum tekrara ulaşmaya çalışarak gerçekleştirmişlerdir. Egzersizler ve setlerden sonra iki dakikalık dinlenme süreleri kullanıldı. Tüm egzersizler bittikten sonra Algılanan Zorluk Derecesini (AZD) belirlemek için Borg skalası (6-20) katılımcılara gösterildi ve yanırlar kaydedildi.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi SPSS programı yardımıyla yapılmıştır. Üç sette uygulanan tekrar sayıları arasındaki farkı belirlemek için tekrarlı ölçümlerde varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Farkın tespit edildiği durumlarda çoklu karşılaştırmalar Bonferroni testi ile gerçekleştirilmiştir. Küresellik varsayımını Mauchly Sphericity testi ile kontrol edilmiştir. Küresellik varsayımının sağlanmadığı durumlarda Epsilon (ϵ) değeri 0.75'ten küçük ise Greenhouse-Geisser testi sonuçları, büyük ise Huynh-Feldt testi sonuçları değerlendirilmiştir. İki antrenman (AntA ve AntB) arasında toplam tekrar sayısı, bir egzersizin ortalama tekrar sayısı ve algılanan zorluk derecesi açısından fark olup olmadığını belirlemek için eşli örneklem t-testi uygulanmıştır. Ayrıca bu farkların pratikteki anlamlılığını belirlemek için de etki büyüklüğü Cohen's d formülüne göre hesaplanmıştır. Çıkan sonuca göre etki büyüklüğü; düşük (0.2), orta (0.5) ve yüksek (0.8) olarak değerlendirilmiştir.

3. Bulgular

AntA seansında egzersizlerin setlerde uygulanan tekrar sayıları arasında anlamlı fark olduğu görülmüştür (Tablo 1). Buna göre tüm egzersizlerde set sayısı arttıkça tekrar sayısı anlamlı derecede düşmüştür. Kısmi eta kare değerleri (η^2) incelendiğinde squat, leg press, leg extension ve leg curl egzersizlerinin tekrar sayısındaki değişimin sırasıyla %76, %76, %84 ve %82'lik bir kısmının set sayısı ile açıklanabileceği bulunmuştur.

Tablo 1. AntA seansında egzersizlerin setlerde uygulanan tekrar sayısı (N=39)

	1.set	2.set	3.set	F	p	η^2
Squat	10.0 ± 0.0 ^{bc}	9.8 ± 0.4 ^{ac}	8.6 ± 0.7 ^{ab}	121.574	0.0001	0.762
Leg press	9.7 ± 0.5 ^{bc}	9.4 ± 0.6 ^{ac}	8.1 ± 0.8 ^{ab}	123.862	0.0001	0.765
Leg extension	9.0 ± 0.6 ^{bc}	8.1 ± 0.6 ^{ac}	6.8 ± 0.8 ^{ab}	208.258	0.0001	0.846
Leg curl	8.9 ± 0.4 ^{bc}	7.2 ± 0.8 ^{ac}	6.5 ± 0.8 ^{ab}	184.804	0.0001	0.829

^a Birinci set ile arasında anlamlı fark var.

^b İkinci set ile arasında anlamlı fark var.

^c Üçüncü set ile arasında anlamlı fark var.

Tablo 2. AntB seansında egzersizlerin setlerde uygulanan tekrar sayısı (N=39)

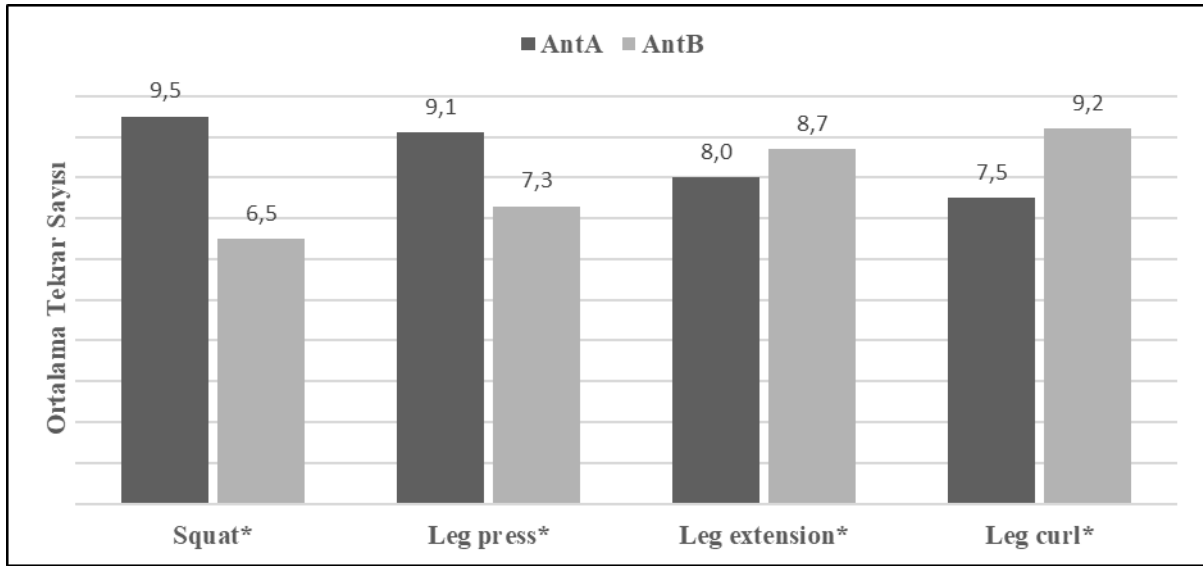
	1.set	2.set	3.set	F	p	η^2
Leg curl	10.0 ± 0.0 ^{bc}	9.4 ± 0.5 ^{bc}	8.2 ± 0.7 ^{bc}	145.706	0.0001	0.793
Leg extension	9.5 ± 0.5 ^{bc}	8.9 ± 0.6 ^{bc}	7.7 ± 0.7 ^{bc}	161.247	0.0001	0.809
Leg press	8.0 ± 0.7 ^{bc}	7.6 ± 0.9 ^{bc}	6.3 ± 0.9 ^{bc}	142.223	0.0001	0.789
Squat	7.8 ± 0.8 ^{bc}	6.7 ± 1.0 ^{bc}	5.2 ± 1.2 ^{bc}	137.437	0.0001	0.783

^a Birinci set ile arasında anlamlı fark var.

^b İkinci set ile arasında anlamlı fark var.

^c Üçüncü set ile arasında anlamlı fark var.

AntB seansında egzersizlerin setlerde uygulanan tekrar sayıları arasında anlamlı fark olduğu görülmüştür (Tablo 2). Buna göre tüm egzersizlerde set sayısı arttıkça tekrar sayısı anlamlı derecede düşmüştür. Kısmi eta kare değerleri (η^2) incelendiğinde squat, leg press, leg extension ve leg curl egzersizlerinin tekrar sayısındaki değişimin sırasıyla %79, %80, %78 ve %78'lik bir kısmının set sayısı ile açıklanabileceği bulunmuştur.

*AntA ve AntB arasında anlamlı fark var.

Grafik 1. Egzersizlerin antrenman seanslarına göre ortalama tekrar sayısı

Egzersizler ortalama tekrar sayısı bakımından incelendiğinde AntA ve AntB arasında tüm egzersizlerde anlamlı fark bulunmuştur (Grafik 1). Buna göre squat ve leg press egzersizlerinin ortalama tekrar sayısı AntA seansında anlamlı derecede daha yüksektir iken, leg extension ve leg curl egzersizlerinin ortalama tekrar sayısı AntB seansında anlamlı derecede daha yüksektir.

Tablo 3. Antrenman seanslarındaki toplam tekrar sayısı ve algılanan zorluk derecesi (N=39)

	AntA	AntB	t	p	E.B.
Toplam tekrar sayısı	102.1 ± 3.2	95.3 ± 4.1	11.288	0.0001	1,75
Algılanan zorluk derecesi	14.4 ± 1.3	17.3 ± 1.4	10.754	0.0001	2,15

AntA ve AntB seansları arasında toplam tekrar sayısı ve algılanan zorluk derecesi açısından anlamlı fark bulunmuştur (Tablo 3). Buna göre AntA seansında uygulanan toplam tekrar sayısı, AntB seansına göre anlamlı derecede daha yüksektir. Ancak AntB seansında elde edilen algılanan zorluk derecesi ise AntA seansına göre daha yüksektir. Bu farklılıkların pratik anlamlılıkları değerlendirildiğinde her ikisinin de büyük etki boyutuna sahip olduğu bulunmuştur.

4. Tartışma

Bu çalışmada egzersiz sırasının farklı olduğu her iki antrenmanda da set sayısı arttıkça tekrar sayısının anlamlı derecede azaldığı bulunmuştur. Yani hem büyük hem de küçük kas gruplarını içeren egzersizler önce yapıldığında setler ilerledikçe performans düşmüştür. Simao et al.(2005) çalışmasında son setteki tekrar sayısının diğer setlerden daha düşük olmasının beklenen bir sonuç olduğunu vurgulamıştır (Simao et al., 2005). Yapılan birçok araştırmada da yorgunluk etkisine bağlı olarak tekrarlı aktivitelerde son bölümlerde performansın düştüğü bulunmuştur (Augustsson et al., 2003; Simao, Farinatti, Polito, Viveiros, & Fleck, 2007; Spreuwenberg et al., 2006).

Çalışmamızda tüm egzersizlerde, ortalama tekrar sayısı açısından AntA ve AntB arasında fark olduğu bulunmuştur. Squat ve leg press egzersizi AntA seansında; leg extension ve leg curl egzersizi AntB seansında ortalama tekrar sayısı açısından daha yüksektir. Squat ve leg press egzersizinin AntA seansında, leg extension ve leg curl egzersizinin AntB seansında önce uygulandığı göz önüne alınırsa egzersiz sırasının tekrar sayısını etkilediği düşünülebilir. Yapılan bir çalışmada hem büyük, hem küçük kas gruplarını içeren egzersizlerin önce yapıldığında daha fazla tekrara ulaşıldığı bulunmuştur (Simao et al., 2007). Bunun yanında birçok araştırma antrenmanın sonunda uygulanan egzersizlerde performansın düştüğünü ortaya koymuştur (Eveline Moraes et al., 2016; Inoue et al., 2016; Spreuwenberg et al., 2006).

Bu çalışmada en ilgi çeken sonuçlar AntA ve AntB seansları arasında toplam tekrar sayısı ve algılanan zorluk derecesi açısından fark olmasıdır. Uygulanan egzersizler, dinlenme süresi, set sayısı ve kaldırılan yükler aynı olmasına rağmen, sadece egzersiz sırasının farklı olması toplam tekrar sayısı ve algılanan zorluk derecesi açısından AntA ve AntB arasında anlamlı farklara sebep olmuştur. Önce büyük kas gruplarını içeren egzersizlerin uygulandığı AntA seansında toplam tekrar sayısı AntB seansına göre daha yüksektir. Diğer taraftan AntB seansında algılanan zorluk derecesi AntA seansına göre daha yüksektir. Yani katılımcılar AntB seansında daha düşük performans çıktısı elde etmesine rağmen daha fazla zorlanmışlardır. Bu konuda yapılan çalışmalar farklı sonuçlar ortaya koymuştur. Sheikholeslami et al. (2016) önce büyük ya da küçük kas gruplarını içeren egzersizlerin performans çıktısını etkilemediğini bulmuştur. Ancak önce küçük kas gruplarını içeren egzersizler uygulandığında katılımcıların daha fazla zorlandığını bildirmiştir (Sheikholeslami-Vatani, Ahmadi, & Salavati, 2016). Bunun yanında önce büyük kas gruplarına yönelik egzersizlere yer vermenin daha fazla performans sağlayacağını savunan çok sayıda araştırmacı vardır (Fleck & Kraemer, 2014; Sotoodeh Kazem, Aliakbar, & Bahman, 2014; Sotoode Kazem et al., 2013; Simao et al., 2007).

5. Sonuç

Sonuç olarak egzersiz sırasının tekrar sayısı ve algılanan zorluğu etkilediği bulunmuştur. Egzersiz sırasının farklı olduğu her iki durumda da set sayısı ilerledikçe tekrar sayısının azaldığı tespit edilmiştir. Ortalama tekrar sayılarının egzersizin önce uygulandığı durumlarda daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Önce büyük kas gruplarını içeren egzersizlerin uygulandığı durumda daha yüksek performans çıktısı elde edilirken, katılımcıların daha az zorlandığı bulunmuştur. Dolayısıyla önce büyük kas gruplarına yönelik egzersizleri uygulamak araştırmamızın sonuçlarına göre daha fazla performans elde edilmesi açısından önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- ACSM. (2009). American College of Sports Medicine position stand. Progression models in resistance training for healthy adults. *Medicine and science in sports and exercise*, 41(3), 687.
- Augustsson, J., ThomeÉ, R., HÖrnstedt, P., Lindblom, J., Karlsson, J., & Grimby, G. (2003). Effect of pre-exhaustion exercise on lower-extremity muscle activation during a leg press exercise. *The Journal of Strength & Conditioning Research*, 17(2), 411-416.
- Buskard, A., Wood, R., Mullin, E., Bruneau, M., Jaghab, A., & Thompson, B. (2017). Heart Rate Determined Rest Intervals in Hypertrophy-Type Resistance Training. *Journal of Exercise Physiology Online*, 20(1).
- Currie, K. D., Bailey, K. J., Jung, M. E., McKelvie, R. S., & MacDonald, M. J. (2015). Effects of resistance training combined with moderate-intensity endurance or low-volume high-intensity interval exercise on cardiovascular risk factors in patients with coronary artery disease. *Journal of Science and Medicine in Sport*, 18(6), 637-642.
- Dias, I., de Salles, B. F., Novaes, J., Costa, P. B., & Simão, R. (2010). Influence of exercise order on maximum strength in untrained young men. *Journal of Science and Medicine in Sport*, 13(1), 65-69.
- Eddens, L., van Someren, K., & Howatson, G. (2018). The Role of Intra-Session Exercise Sequence in the Interference Effect: A Systematic Review with Meta-Analysis. *Sports Medicine*, 1-12.
- Eveline Moraes, Marcelo Pontes Nobre, Marianna de Freitas Maia, Belmiro de Freitas Salles, Humberto Miranda, & Simão, R. (2016). Influence of exercise order on the number of repetitions in untrained teenagers. *Manual Therapy, Posturology & Rehabilitation Journal= Revista Manual Therapy*.
- Fleck, S. J., & Kraemer, W. (2014). *Designing Resistance Training Programs, 4E: Human Kinetics*.
- Inoue, D. S., Panissa, V. L., Monteiro, P. A., Gerosa-Neto, J., Rossi, F. E., Antunes, B. M., . . . Lira, F. S. (2016). Immunometabolic responses to concurrent training: the effects of exercise

order in recreational weightlifters. *Journal of Strength and Conditioning Research*, 30(7), 1960-1967.

Jones, M. T., Oliver, J. M., Delgado, J. C., Merrigan, J. J., Jagim, A. R., & Robison, C. E. (2018). Effect of Acute Complex Training on Upper Body Force and Power in Collegiate Wrestlers. *Journal of Strength and Conditioning Research*.

Kazem, S., Aliakbar, A., & Bahman, M. (2014). The comparison of three type of exercise sequence on maximum strength in untrained young men. *Физическое воспитание студентов*(5), 65-69.

Kazem, S., Bahman, M., & Farhad, R.-N. (2013). Influence of upper-body exercise order on muscle damage in untrained men. *Physical education of students*, 17(5), 100-105.

Moraes, E., Nobre, M. P., deFreitas Maia, M., deFreitas Salles, B., Miranda, H., & Simão, R. (2016). Influence of exercise order on the number of repetitions in untrained teenagers. *Manual Therapy, Posturology & Rehabilitation Journal= Revista Manual Therapy*, 14.

Sheikholeslami-Vatani, D., Ahmadi, S., & Salavati, R. (2016). Comparison of the effects of resistance exercise orders on number of repetitions, serum IGF-1, testosterone and cortisol levels in normal-weight and obese men. *Asian journal of sports medicine*, 7(1).

Simao, R., Farinatti, P. d. T. V., Polito, M. D., Maior, A. S., & Fleck, S. J. (2005). Influence of exercise order on the number of repetitions performed and perceived exertion during resistance exercises. *The Journal of Strength & Conditioning Research*, 19(1), 152-156.

Simao, R., Farinatti, P. D. T. V., Polito, M. D., Viveiros, L., & Fleck, S. J. (2007). Influence of exercise order on the number of repetitions performed and perceived exertion during resistance exercise in women. *The Journal of Strength & Conditioning Research*, 21(1), 23-28.

Sousa, D., Piraua, A., Beltrao, N., Júnior, D. L., Oliveira, L., Neto, A. L., & Araujo, R. (2016). Effect of exercise order on multiple one-repetition maximal test performance. *MED SPORT*, 69, 1-2.

Spinetti, J., Figueiredo, T., Willardson, J., de Oliveira Bastos, V., Assis, M., Fernandes, L. D. O., . . . Simao, R. (2018). Comparison between traditional strength training and complex contrast training on soccer players. *The Journal of sports medicine and physical fitness*.

Sprenuwenberg, L. P., Kraemer, W. J., Spiering, B. A., & Volek, J. S. (2006). Influence of exercise order in a resistance-training exercise session. *Journal of Strength and Conditioning Research*, 20(1), 141.

Müzik Terapinin Müzik Öğretmenliği Müfredatında Ders Olarak Okutulmasına İlişkin Öğretim Elemanı Görüşlerinin Değerlendirilmesi

Perçin DEMİRKOL¹, Şerif GAYRETLİ²

¹ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müzik Eğitimi, İnönü Üniversitesi, Malatya, TÜRKİYE, percinp@gmail.com

² Devlet Konservatuarı, Dicle Üniversitesi, Diyarbakır, TÜRKİYE, serif.gayretli@hotmail.com

Öz

Uzun yıllardan beri dünyanın pek çok ülkesinde müzik terapi alanında akademik eğitim veren kurumlar bulunmaktadır. Medikal kuruluşların çoğu müzik terapi yöntemini kullanmaktadır. Ancak, ülkemizde müzik terapi konusunda tam anlamıyla akademik eğitim veren herhangi bir kurum bulunmamaktadır. Bu amaçla müzik terapi eğitiminin, akademik düzeyde gerekli olup olmadığını incelemek istenmiştir.

Araştırmanın ilk bölümünde kaynak taraması yapılmıştır. İkinci bölümünde de katılımcıların görüş ve önerilerini belirlemeye yönelik soruların yer aldığı bir anket kullanılmıştır. Değerlendirmeye, formu yanıtlayan 44 öğretim elemanı alınmıştır.

Araştırma sonucunda, "Müzik terapi eğitimi, müzik öğretmenliği müfredatında yer almalı mıdır?" sorusuna katılımcıların % 60'ı "Evet" yanıtını vermiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu, müzik terapi dersinin, 3. ve 4. sınıflarda en az iki dönem uygulanabileceğini belirtmiştir.

Anahtar Kelimeler: Müzik Terapi, Müzikle Tedavi, Müzik Öğretmenliği, Müzik ve Tıp

Abstract

For many years, there are institutions providing academic education in music therapy in many countries of the world. Most of the medical institutions use music therapy. However, in our country, there is not any institution providing full academic education on music therapy. For this reason, it was aimed to examine whether music therapy education is required at the academic level.

In the first part of the research, a literature review was conducted. In the second part, a questionnaire which includes questions about determining the opinions and suggestions of the participants was used. 44 faculty members who responded to the questionnaire were included in the evaluation.

As a result of the study, "Music therapy education, music teacher should be included in the curriculum?" 60% of the participants answered "Yes". The majority of the participants stated that the music therapy course could be applied for at least two semesters in the 3rd and 4th grades.

Keywords: Music Therapy, Treatment with Music, Music Teaching, Music & Medicine

1. Giriş

Müziğin insan sağlığı üzerindeki olumlu etkileri binlerce yıl önce fark edilmiş ve dünya üzerindeki çeşitli toplumlar, tedavi yaklaşımları arasında müziğe oldukça geniş bir yer vermiştir. Eski dönemlerden beri birçok kültürde, ruhsal bozukluklar, kas, eklem, görme ve işitme bozuklukları gibi hastalıklarda müzik terapinin insan yaşamındaki olumlu etkileri ve katkıları yadsınamaz. Müzik terapinin sağlık uygulamaları arasındaki yeri giderek genişlemekte ve nöroloji, psikiyatri, pediatri, onkoloji ve kardiyoloji başta olmak üzere hemen tüm klinik alanlarda ve özel gereksinimli bireylerin rehabilitasyonunda tamamlayıcı bir yöntem olarak kullanımı giderek yaygınlaşmaktadır. İlgili araştırmalar incelendiğinde çocuklarda öğrenme zorluğu, hiperaktivite, otizm ve diğer zihinsel rahatsızlıklarda etkili sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Ayrıca sınavlarla ilgili kaygı ve stres yaşayan öğrencilerin bunlarla baş etmelerinin sağlanmasında, rahatlatılmasında, öz güvenlerinin ve ders başarılarının artırılmasında yardımcı bir yöntem olarak eğitimde kullanımı da giderek yaygınlaşmaktadır.

Dünya Müzik Terapi Federasyonu, müzikle tedaviyi ‘Bir kişi veya grubun fiziksel, duygusal, sosyal ve kognitif ihtiyaçlarını karşılamak üzere gereksindiği iletişim, ilişki, öğrenme, ifade, mobilizasyon, organizasyon ve diğer ilgili terapötik öğeleri geliştirmek ve artırmak için müziğin ve/veya müzikal elemanların (ses, ritm, melodi ve harmoni) eğitilmiş bir müzik terapisti tarafından tasarlanarak kullanılması’ olarak tanımlar (Birkan, 2014).

1.1. Müzik Terapinin Tarihsel Gelişimi

Müzik terapinin dört bin yıldan beri çeşitli kültürlerde hastaları tedavi etmek amacıyla kullanıldığı bilinmektedir (Uyar & Korhan, 2011). Müzikle tedavinin dünyada ve Türkiye’de binlerce yıllık bir geçmişi vardır (Uçaner & Öztürk, 2009). İlkel zamanlardaki insanlar, hastalıklara kötü ruh ve cin adı verilen varlıkların neden olduğuna inanırlardı. Bu kötü varlıkların neden olduğu hastalıklar, sihirbaz ve şamanların öncülüğünde tedavi törenleriyle kontrol altına alınmaya çalışılırdı. Bu tedavi törenlerinin vazgeçilmez öğeleri ise müzik, dans, ritm ve şarkılardı (Gençel, 2006).

Platon ve Aristo gibi filozoflar da MÖ. 400 yıllarında müziğin, ruhun derinliklerine etki ederek bireye hoşgörü ve rahatlık verdiğini belirtmiş, bu dönemlerde Asklepeion denilen tapınak hastanelerinde müzik bir tedavi yöntemi olarak kullanılmıştır (Çam, 2003). İspanya kralı 5. Philip’in, Bavaria kralı II. Ludwig’in, Britanya kralı George’un mental sağlık problemlerinin tedavisinde müziği kullanmaları müzik terapinin asırlar önce kullanıldığını göstermektedir. Müziğin terapötik olarak kullanılması 18. yüzyılın (yy) erken dönemlerinde Paragiter tarafından ve 1830’da Dogiel tarafından başlatılmıştır (akt. Horuz, 2014).

Amerika’da müzikle tedavide ilk adımı atan Dr. Willer Van der Wall’dur. İlk defa 1920’de Pensilvannia ve New York eyaletlerinin hastane ve hapishanelerinde, müziğin insan ruhu üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Wall’a göre, müziğin insan ruhu üzerinde yatıştırıcı ve stimüle edici etkileri vardır (Gençel, 2006). Müzik terapi, özellikle II. Dünya Savaşı sonrası yaralı askerlerin tedavisinde müzik kullanımı ile amatör ve profesyonel halk müzisyenlerinin, Amerika’daki eski askeri hastanelere giderek savaş dolayısıyla fiziksel ve duygusal travmalardan acı çeken binlerce emekli askere müzik çalmalarıyla başlamıştır. Hastaların müziğe verdikleri görünür fiziksel ve duygusal tepkiler, hastane sağlık çalışanlarının dikkatini çekmiştir. Ancak hastaları rahatlatma etkinliğinden önce müzisyenlerin bazı ön eğitime ihtiyaç duydukları görülmüş ve bunun üzerine bir yüksek okul müfredat programı geliştirme gereği

doğmuş ve böylece dünyadaki ilk müzik terapi programı Michigan Eyalet Üniversitesi'nde 1944'te kurulmuştur. Avrupa ve ABD'de 1950'lerden itibaren müzikle terapi daha da yaygınlaşmış ve 1980'den sonra müzik terapi alanında oldukça ilerlemeler kaydedilmiştir (Lafçı, 2009). 1960'larda bir grup diş hekimi, diş cerrahisi sırasında rutin olarak müzik kullandıklarını ve %65-%90 oranında hastanın çok az veya hiç anestezi ihtiyacı olmadığını bildirmişlerdir. Avrupa ülkelerinden müzikle tedavi alanında faaliyet gösteren gruplar ve uzmanlık dernekleri bir araya gelerek 1990 yılında Avrupa Müzik Terapi Konfederasyonunu (The Europtan Music Therapy Confe-deration) kurdular (Öztürk, Erseven, & Atik, 2017). 1950 yılında kurulan Ulusal Müzik Terapi Birliği (National Association of Music Therapy) ve 1997 yılında kurulan Amerikan Müzik Terapi Birliği (American Association of Music Therapy) birleşerek 1998 yılında Amerikan Müzik Terapi Birliği'nin (The American Music Therapy Association) kurulmasıyla sonuçlandı (Öztürk, Erseven, & Atik, 2017).

1.2. Müzik Terapinin Etkileri

Müzik terapi ile ilgili yapılan çalışmalarda, müziğin bireylerin gevşemesini, iyileşmesini ve konforunu sağlayan, ağrı, endişe, depresyon, yorgunluk, bulantı ve kusmayı azaltan, yaşam kalitesini ve konforu arttıran bir girişim olduğu belirtilmektedir. Müzik terapinin, otistik çocukların eğitiminde, yoğun bakım hastalarının iyileştirilmesinde psikolojik sorunların azaltılmasında ve alzheimer tedavisinde kullanıldığı ve başarılı sonuçlar elde edildiği bilinmektedir. Benzer şekilde koroner anjiyografi uygulanan hastalarda, huzurevinde yaşlı demanslı hastalarda ve jinekolojik muayene esnasında kullanılan müzik terapinin hastaların psikolojik durumunu olumlu etkileyen bir hemşirelik uygulaması olduğu belirtilmektedir (akt. Bilgiç, 2015).

Pavlicevic ve Andsdell (2004), müzik terapinin hem bir eğitim hem de terapi aracı olarak kullanılmasının bireyler için sağladığı yararları şöyle ifade etmişlerdir: Bireylerin; 1. Kendini ifade etme becerisini geliştirir. 2. Estetik duygusunu geliştirir. 3. Motor becerilerinin gelişimine katkıda bulunur. 4. Ses ve dil gelişimine katkıda bulunur. 5. Sosyal beceri kazanmasına yardımcı olur (akt. Bilgiç, 2015).

Brunk, müziğin dokuz terapötik yönünü vurgulamaktadır: 1. Müzik dikkati çeker ve dikkati artırır. 2. Zamanı yapılandırır. 3. Başarı odaklıdır. 4. Sosyal becerilerin uygulanması için güvenli ve huzurlu bir ortam sağlar. 4. Tekrar ve hatırlama egzersizlerini daha zevkli hale getirir. 6. Çocuğun, çevresinde başarı sağlamasına yardım eder. 7. Bir rutini yerleştirmek ve işi rutine bağlamak amacıyla kullanılabilir. 8. Aynı zamanda her bireye göre uyum sağlayabilir. 9. Birçok ortamda uygulanabilir (Brunk & akt. Çadır, 2008).

1.3. Ülkemizde Müzik Terapi Uygulamaları ve Eğitimi

Müzikle Tedavi kültürü ülkemizde de çok eskilere dayanmasına rağmen, akademik anlamda eğitimine ise hala tam anlamıyla geçilememiştir. Son yıllarda müzik terapi eğitimi alanında ülkemizde birtakım kıpırdamalar meydana gelmeye başladı ve henüz tam anlamıyla olmasa da müzik terapi eğitimi, eğitim sistemimiz içinde filizlenmeye başladı. Zaman içerisinde TUMATA (1976), TÜTEM (2004), MÜTEM (2013) ve MÜZTED (2014) gibi dernekler kurulmaya başlanarak Türk Müziği ile tedavi çalışmaları yapılmaya başlanmıştır. Son olarak da Sağlık Bakanlığının da bünyesinde geleneksel, tamamlayıcı ve alternatif tıp uygulamaları daire başkanlığı kurulmuş ve çalışma konuları arasına "müzik terapi" de dâhil edilmiştir.

Son birkaç yıldır Gazi Üniversitesi Konservatuarında yüksek lisans ve doktora da ders olarak okutulmaya başlandı. Yakın bir zamanda Sağlık Bakanlığının da bünyesinde "Geleneksel, Tamamlayıcı ve Alternatif Tıp Uygulamaları Daire Başkanlığı" kuruldu. Bu birim içerisindeki 15 uygulamadan birisi de müzik terapidir. Sağlık Bakanlığı bu sertifika eğitimini üniversitelere verdi. Son olarak da YÖK, Üniversite rektörlüklerine, Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları altında müzik terapi dersinin verilebileceğini bildirdi. Buradaki amaç bir dönem boyunca 2-3 saatlik derslerle müzik terapi hakkında genel bir bilgi vermektir.

1.4. Yurt Dışında Müzik Terapi Uygulamaları ve Eğitimi

Dünyanın pek çok ülkesinde uzun yıllardır müzikle tedavi konusunda akademik eğitim veren kurumların yanında pek çok yerel dernek de bulunmaktadır. Özellikle Avrupa ve Amerika ülkelerinde lisans ve yüksek lisans düzeyinde müzikle tedavi eğitimi verilmekte, bilimsel konferansa ve kongreler düzenlenmektedir. Bunun yanında medikal kuruluşların çoğu geleneksel müzikle tedavi yöntem ve tekniklerini kullanmaktadırlar. Ayrıca uzun yıllardır müzikle tedavi ile ilgili yürütülen pek çok bilimsel çalışma da yapılmaktadır. Akademik anlamda müzik terapi eğitimi bulunmayan bazı ülkelerde de sağlık bakanlığı, müzikle tedavinin öneminin farkında olup, çok sayıda hekimini eğitimi almaları için yurt dışına göndermektedir. Bu ülkelerde müzik terapisi önemli bir meslek olarak kabul edilmekte, terapistler kamu kurum ve kuruluşlarında görev yapmaktadırlar. Japonya, Arjantin, Brezilya, İngiltere, Norveç, Letonya, Mısır, Finlandiya gibi ülkeler müzik terapi alanında aktif bir şekilde eğitim vermektedirler.

Ülkemizde Müzik Terapi dersinin akademik düzeyde verilmemesi ve konuya ilişkin bir çalışmanın bulunmamasından dolayı bu çalışmanın yapılmasına gereksinim duyulmuş ve konu ile ilgili öncelikle öğretim elemanı görüşüne başvurulmuştur. Bu düşüncelerden hareketle "Müzik terapi dersinin müzik öğretmenliği müfredatında yer almasına ilişkin öğretim elemanı görüşleri nelerdir?" sorusuna yanıt aranmıştır. Bu doğrultuda aşağıda yer alan sorulara cevaplar aranacaktır:

1. Müzik terapi ile ilgili öğretim elemanı görüşleri nelerdir?
2. Öğretim elemanlarının müzik terapi uygulamaları ile ilgili herhangi bir deneyimi var mıdır?
3. Müzik terapi eğitiminin müzik öğretmenliği müfredatında yer almasına ilişkin öğretim elemanlarının görüşleri nelerdir?

Müzik Terapinin gerek sağlık gerek eğitim alanında sağladığı yararlar göz önüne alındığında, müzik terapi eğitiminin ülkemizde akademik olarak verilmesinin, sağlık ve eğitimin yanı sıra, oluşacak yeni bir iş istihdamı alanına da katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu nedenle araştırma, müzik terapinin müzik öğretmenliği müfredatında ileride bir ders olarak yer almasına ilişkin çalışmalara, ışık tutması açısından önemli görülmektedir.

2. Materyal ve Metod

Araştırmanın evrenini, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Türkiye'de Müzik Öğretmenliği Ana Bilim Dallarında görev yapan öğretim elemanları oluşturmaktadır. Evrende 28 adet müzik öğretmenliği bölümü vardır. Evren ulaşılabilecek sayıda olduğundan ayrıca örneklem kullanılmaya gerek duyulmamıştır. Evrende 329 öğretim elemanı tespit edilmiştir. Ancak,

formu yanıtlayan 44 öğretim elemanı değerlendirmeye alınmıştır. Evren belirlenirken nitel araştırmalarda kullanılan maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır (farklı mezuniyet, kıdem, okul vb). Bu tür örneklem oluşturmada amaç; çeşitlilik gösteren durumlar arasında herhangi ortak veya paylaşılan olguların olup olmadığını bulmaya çalışmak ve bu çeşitliliğe göre problemin farklı boyutlarını ortaya koymaktır (Yıldırım & Şimşek, 2006). Araştırmanın ilk bölümünde "Belgesel Araştırma Yöntemi" kullanılarak kaynak taraması yapılmıştır. İkinci bölümünde de veri toplama aracı olarak; katılımcıların görüş ve önerilerini belirlemeye yönelik soruların yer aldığı bir anket kullanılmıştır. Formda demografik bilgilerle ilgili 5, ana konuyla ilgili 6 (4'ü kapalı ve 2'si açık uçlu), toplam 11 soru sorulmuştur. Değerlendirmeye, formu yanıtlayan 44 öğretim elemanı alınmıştır. Sorulara verilen yanıtların frekans (f) ve yüzde (%) değerleri hesaplanıp, elde edilen veriler "Microsoft Office Excel" programı ile tablo ve grafik haline dönüştürülmüştür.

3. Bulgular

Araştırmada, farklı gruplardan (bölge, unvan vb.) ortak görüşler ortaya çıkarmak için, evren içinde var olan farklı durumları yansıtacak bir örneklem çeşitliliği kullanılmıştır. Tablo 1, araştırma kapsamındaki öğretim elemanlarının; cinsiyet, görev yaptığı bölge, hizmet süresi ve unvanı gibi demografik bilgilerini içermektedir.

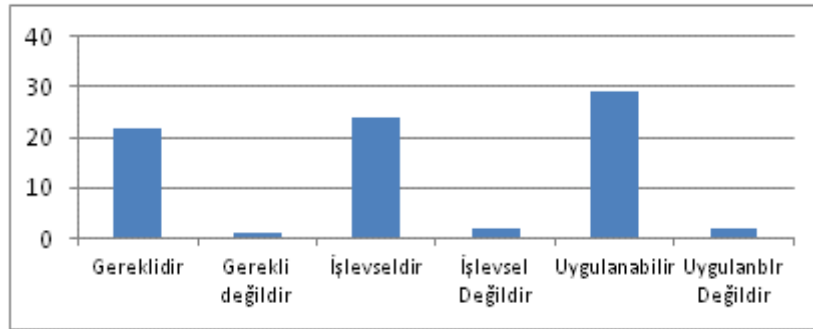
Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgileri

		f	%
Cinsiyet	Kadın	15	% 34
	Erkek	29	% 66
Hizmet Süresi	1-5	6	% 14
	5-10	9	% 20
	10-15	8	% 18
	15 üzeri	21	% 48
Ünvan	Araştırma Görevlisi	8	% 18
	Öğretim Görevlisi	14	% 32
	Dr Öğretim Üyesi	15	% 34
	Doçent	3	% 7
	Profesör	4	% 9
Bölgelere göre katılım oranı	Akdeniz Bölgesi	3	% 7
	Doğu Anadolu Bölgesi	20	% 45
	Ege Bölgesi	6	% 14
	Güney Doğu Anadolu B.	1	% 2
	İç Anadolu Bölgesi	10	% 23
	Karadeniz Bölgesi	2	% 5
	Marmara Bölgesi	2	% 5

Tablo 2. Katılımcıların Müzik Terapi Deneyimi ve İlgi Düzeylerine Ait Sorulara Verdiği Yanıtlar

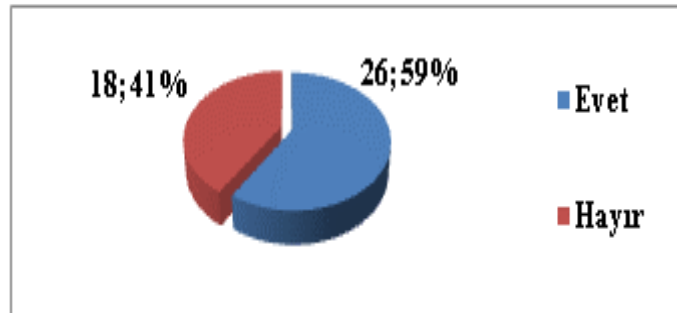
	Evet		Hayır	
	f	%	f	%
1. Müzik terapi ile ilgili bir deneyim ya da çalışmanız var mı?	10	% 23	34	% 77
2. Müzik terapi ile ilgili herhangi bir yayın okudunuz mu?	36	% 82	8	% 18

"Müzik terapi ile ilgili şimdiye kadar herhangi bir deneyim ya da çalışmanız var mı?" sorusuna, katılımcıların % 77'si "Hayır", % 23'ü "Evet" yanıtını vermiştir. "Müzik terapi ile ilgili herhangi bir yayın okudunuz mu?" sorusuna ise, katılımcıların % 18'i "Hayır", % 82'si "Evet" yanıtını vermiştir. Bu durum katılımcıların, müzik terapiye olan ilgi düzeylerinin yüksek ancak deneyimlerinin düşük olduğunu gösterir.

Grafik 1. Katılımcıların Müzik Terapi ile ilgili görüşleri

Araştırmaya katılan öğretim elemanlarının müzik terapi ile ilgili görüşleri ağırlıklı olarak; "Gereklidir, İşlevseldir ve Uygulanabilirdir" olmuştur. Sadece 2 katılımcının yanıtı olumsuz olmuştur.

Grafik 2. Katılımcıların, "Müzik Terapi Eğitimi Müzik Öğretmenliği Müfredatında Yer Almalı mıdır?" Sorusuna Verdiği Yanıtlar.

Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtın % 60'ı "Evet" olmuştur. Bu soruya "Hayır" yanıtını veren katılımcılar aşağıdaki tabloda yer alan soruya yanıt vermemişlerdir.

Tablo 3. Katılımcıların, "Müzik terapi, müfredatta ders olarak yer alırsa eğer, sizce hangi sınıflarda ve kaç dönem okutulmalıdır" Sorusuna verdiği Yanıtlar

ÖE1	3 ve 4. sınıflarda 1 veya 2 dönem verilebilir.	ÖE16	4. Sınıf, 1 dönem
ÖE2	4. sınıfta 2 yarıyıl verilebilir.	ÖE18	4. Sınıfta, 2 dönem
ÖE3	3. ve 4. Sınıflarda yer almalıdır.	ÖE20	Seçmeli ders ve 2. Sınıftan sonra
ÖE4	3 ya da 4.sınıfta en az 1 dönem	ÖE24	3 veya 4. Sınıfta 1 dönem olabilir.
ÖE5	2. ve 3. sınıflarda 4 dönem okutulmalıdır	ÖE29	3. ve 4. Sınıflarda 4 yarıyıl
ÖE6	3 ve 4. sınıflarda haftada iki saat olabilir	ÖE30	4. sınıfta ve 2 dönem kadar
ÖE7	Lisans 1 den başlayarak	ÖE31	Lisans 2.sınıftan itibaren 6 yarıyıl
ÖE8	3. Sınıf bir dönem	ÖE32	4. sınıfta iki dönem olmalı
ÖE9	4. sınıf bir dönem	ÖE33	Okulöncesi
ÖE10	4. sınıfta yer alabilir. Psikolog, psikiyatr ve müzik uzmanı ile birlikte disiplinler arası çalışmalar yapılarak müfredatı belirlenebilir. Deneysel çalışmalarını da projelerle desteklenmeli ve bütün tıp fakültesi ve araştırma hastanelerinde bölümleri bulunmalıdır.	ÖE34	Her sınıfa uygulanabilir.
		ÖE37	4. sınıf 1. dönem
		ÖE41	1 ve 2. sınıfta
		ÖE43	4.sınıf, 2 dönem
ÖE12	2.sınıf, 1 dönem	ÖE44	3. sınıf

* Sorulara yanıt veren öğretim elemanları sırası ile Ö1, Ö2, Ö3 ... şekilde kısaltılmıştır.

**Grafik 2'deki soruya "Hayır" yanıtını verenler bu soruyu yanıtlamamışlardır. Bu Soruya 44 katılımcıdan, 26 katılımcı cevap vermiştir.

Tablo 3 incelendiğinde, katılımcıların büyük çoğunluğu "Müzik Terapi" eğitiminin 3. ve 4. sınıflarda, 1 ya da 2 dönem verilmesinin uygun olacağını belirtmiştir.

Tablo 4. "Müzik Terapi Eğitiminin Müzik Öğretmenliği Müfredatında Yer Almasına İlişkin Görüşleriniz Nelerdir?" Sorusuna Katılımcıların Verdiği Yanıtlar.

Görüşler	Katılımcılar	Kişi
Müzik terapi eğitiminin müzik öğretmenliği müfredatında yer alması gerektiğini düşünüyorum.	ÖE 1, ÖE 2, ÖE 4, ÖE 5, ÖE 6, ÖE 7, ÖE 8, ÖE 9, ÖE 10, ÖE 12, ÖE 18, ÖE 23, ÖE 24, ÖE 29, ÖE 30, ÖE 31, ÖE 32, ÖE 41, ÖE 43, ÖE 44	20
Müzik terapi eğitiminin müzik öğretmenliği müfredatında kısmen yer alması gerektiğini düşünüyorum.	ÖE 3, ÖE 16, ÖE 20, ÖE 25, ÖE 34, ÖE 37	6
Müzik terapi eğitiminin müzik öğretmenliği müfredatında yer alması gerektiğini düşünmüyorum.	ÖE 15, ÖE 17, ÖE 19, ÖE 21, ÖE 22, ÖE 26, ÖE 27, ÖE 28, ÖE 33, ÖE 35, ÖE 36, ÖE 38, ÖE 39, ÖE 40, ÖE 42,	15
Müzik terapi eğitiminin müzik öğretmenliği dışındaki bölümlerde yer alması gerektiğini düşünüyorum.	ÖE 11, ÖE 13, ÖE 14	3

Tablo 4’de de görüldüğü gibi; “Müzik Terapi Eğitiminin Müzik Öğretmenliği Müfredatında Yer Alması” ile ilgili 44 katılımcının görüş belirttiği görülmektedir. Tablo 4 incelendiğinde, 15 katılımcı olumsuz görüş belirtirken, 26 katılımcı olumlu görüş belirtmiştir. 3 katılımcı ise müzik öğretmenliği bölümünde yer almasını gereksiz bulurken, farklı bölümlerde yer almasını uygun bulmuşlardır. Bu soruya verilen yanıtlardan, olumlu ve olumsuz görüşme dökümlerinden bazı örnekler;

(ÖE1) “Ülkemizde bu konunun eksikliği göz önüne alındığında, çok önemli bir boşluğu dolduracağını düşünüyorum. Bu alanda eğitim alan kişilerin ağırlıklı olarak müzik alanında alt yapıya sahip olması gerekir. Ayrıca terapötik uygulamalarda da eğitimci olmasının verdiği avantajlar olacaktır. Yeterli uygulama eğitimi de verilirse eğer, başarılı müzik terapistleri yetişebileceğini düşünüyorum”. (ÖE32) “Yurt dışında yaygın olarak verilmekte olan bir ders, ülkemizde de müfredatta olmalı. Öğretim elemanları yurt dışına gönderilerek yetiştirilmeli. Osmanlı dönemindeki müzik terapi uygulamaları araştırılmalı”. (ÖE20) “Seçmeli ders olarak yer alması uygun olur”. (ÖE14) “Müzik terapi bence kendi başına bir bilimdir. Böyle bir uygulama yapılacaksa GSF’lerde anabilim dalı çatısı altında daha faydalı bir birim olacaktır”. (ÖE39) “Müzik alanında yetkin, klinik psikologlarını ve psikiyatristlerin konusu olan müzik terapisinin, genel müzik eğitimi verecek öğretmenlerin yetiştirilmesini amaçlayan müzik öğretmenliği programıyla hiçbir ilgisi yoktur”. (ÖE36) “Bu alanda yetişmiş eğitimci olmadan programda olması doğru değil. Birçok disiplinle bağlantılı önemli bir konu. Özellikle psikologlar bu konuda uzmanlaşmalı” ifadeleri yer almıştır.

4. Sonuç

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre su sonuçlara ulaşılmıştır;

I. Katılımcıların % 80’ine yakınının müzik terapi ile ilgili herhangi bir deneyim ya da çalışmasının olmadığı tespit edilmiştir. Bu da Türkiye genelinde müzik terapi ile ilgili boşluğun ne kadar büyük olduğunu göstermektedir.

II. Katılımcıların % 80’inden fazlasının ise müzik terapi ile ilgili bir yayın okuduğu tespit edilmiştir. Bu da müzik terapi konusuna olan ilginin oldukça fazla olduğunu düşündürmektedir.

III. Araştırmaya katılan öğretim elemanlarının tamamına yakınının müzik terapi ile ilgili görüşlerinin, "Gerekli, İşlevsel ve Uygulanabilir" olduğu tespit edilmiştir.

IV. Müzik terapi eğitimi, müzik öğretmenliği müfredatında yer almalı mıdır? Sorusuna verilen yanıtların % 60’sı "Evet" olmuştur.

V. Araştırmaya katılan katılımcıların büyük çoğunluğu, müzik terapi dersinin, 3 ve 4. Sınıflarda en az iki dönem uygulanması gerekli bir ders olduğunu belirtmişlerdir.

VI. Müzik terapi eğitiminin müzik öğretmenliği müfredatında yer almasına ilişkin katılımcıların olumlu ve olumsuz görüşleri şu şekilde özetlenmiştir;

Olumlu görüşler:

1. Konunun eksikliği göz önüne alındığında ülkemizde çok önemli bir boşluğu dolduracağı,
2. Müzik alanında eğitilmiş kişilerin bu alanda daha kısa sürede yetişebileceği,
3. Katılımcılar müzik terapinin yurt dışında etkin bir şekilde kullanıldığını, ancak ülkemizde bu alanda yeterince etkin kişinin olmadığını farkındadır. Bu nedenle lisans

eğitiminde mutlaka tanıtılması gerekli bir ders olduğu ve öğretim elemanlarının yurt dışına gönderilerek eğitilmesi gerektiği,

4. Örgün eğitim için işlevsel olabileceği,

5. Seçmeli ders olarak uygun olabileceği,

6. Müzik terapinin başlı başına geniş ve ayrı bir uzmanlık gerektiren bir alan olduğu, bu sebeple müfredatta bulunması yerine bu alanda uzman kişilerin yetişmesinin daha uygun olacağı,

7. Müzik terapinin müzik öğretmenliği mesleki alan içerikleri ve gerekleri ile doğrudan bağlantısı olan bir alan olduğu,

8. Özel bir eğitim gerektirdiği için öğrencilere farklı bir bakış açısı kazandırabileceği, ayrıca öğrenciler için meslek boyutunda yeni iş imkânları sağlayabileceği,

9. Günümüzde yetişen bireylerin her anlamda müziksel terapi ile tanışması, saygı, sevgi, hoşgörü, terbiye, ahlak ve en önemlisi ruhsal doygunluk sağlaması açısından müfredatta olmasının büyük önem taşıyacağı,

10. Sıkışıklığı önlemek için, müfredat içine serpiştirilebileceği düşünülmektedir.

Olumsuz görüşler;

1. Müzik eğitimi fakültelerinde zaten yeterince çok ders olduğu, bu nedenle böyle bir dersin sıkışıklığı daha da arttıracığı,

2. Müzik öğretmeni gereklilikleri arasında yer almadığını, Müzikoloji Bölümleri ve Güzel Sanatlar Fakültelerinin bunun için daha uygun olacağı,

3. Müfredatta yer almasının gerekli olmadığı, ancak lisansüstü çalışmalarla derinleştirilip branslaştırılması gereken özel bir alan olduğu,

4. Bu alanda yetişmiş eğitimciler olmadan, programda olmasının doğru olmadığı, birçok disiplinle bağlantılı ve önemli bir konu olduğu,

5. Müzik öğretmenliği yerine başka bir disiplinde yer alabileceği düşünülmektedir.

5. Öneriler

Müzik terapi alanındaki boşluğun biran önce doldurulması için ivedilikle önemli adımlar atılmaya başlanmalıdır. Bunun için bu eğitimi çok uzun yıllardır veren ülkelerden örnekler alınarak bu alanda akademik eğitimler verilmelidir. Müzik terapinin önemini bilincinde olan ülkeler gibi Türkiye'den de müzikle tedavi eğitimi almaları için yurt dışına öğrenciler (tıp, müzik, psikoloji vb.) gönderilmesi önerilmektedir.

Ülkemizde Sağlık Bakanlığının müzik terapi eğitimi ile ilgili önemli adımları olmuştur. Ancak profesyonel bir disipline sahip olan müzik terapinin, bu kapsamda bir eğitimle gerçekleşmesinin mümkün olmayacağına bilincine varılarak, ciddi adımların biran önce başlatılması gerektiği önerilmektedir.

Müzik eğitiminde öğrenim gören kişiler, müzik alanında profesyonel bir alt yapıya sahiptirler. Ayrıca eğitimci olmanın da öğreticilikte getirmiş olduğu pek çok avantaj vardır. Bunların üzerine "müzik terapi alan dersleri" ve "uygulamaları" da profesyonel bir disiplin içinde verilirse, (Yüksek Lisans, Doktora ve profesyonel kurslarla) çok daha kısa sürede nitelikli

müzik terapistleri yetiştirilebileceği düşünülmektedir. Bu nedenle müzik öğretmenliği lisans düzeyinde de müzik terapi eğitiminin verilmesi, ileride başarılı terapistlerin yetişmesine bir basamak olacağı düşüncesiyle, müzik terapi eğitiminin lisans düzeyinde verilmeye başlanması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Bilgiç, Ş. (2015). *Kemoterapi Uygulanan Hastalarda Müzik Terapinin Kemoterapi Semptomları ve Konfor Düzeyine Etkisi, Doktora Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Birkan, I. (2014). Müzikle Tedavi, Tarihi Gelişimi ve Uygulamaları. *Ankara Akupunktur ve Tamamlayıcı Tıp Dergisi*, 37-49.

Brunk, I., & akt. Çadır, D. (2008). *Zihinsel Engelli Öğrenciler İçin Müzik Terapi Yöntemine Göre Hazırlanan Sosyal Beceri Öğretim Programının Etkinliğinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi*. Bolu: Abbant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Eğitim Ana Bilim Dalı.

Çam, S. (2003). *Kanser Hastalarına belirtilen Müziğin, Kemoterapi Yan Etkilerine ve sürekli kaygı Düzeylerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Ana Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Programı.

Gençel, Ö. (2006). Müzikle Tedavi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(2), 697-706.

Horuz, D. (2014). *Göğüs Hastalıkları Sevisinde Yatan Koah Hastalarında müzik Terapisinin Anksiyete ve Bazı Klinik Bulgulara Etkisi*. Zonguldak: Bülent Ecevit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı.

Lafçı, D. (2009). *Müziğin Kanser Hastalarının Uyku Kalitesi Üzerine Etkisi, Yüksek Lisans Tezi*. Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana.

Öztürk, L., Erseven, H., & Atik, M. F. (2017). *Makamdan Şifaya*. İstanbul : Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Uçaner, B., & Öztürk, B. (2009). Türkiye'de ve Dünyada Müzikle Tedavi Uygulamaları. *I. Uluslararası Eğt.Arş.Kongresi, 1-3 Mayıs*. Çanakkale 18 Mart Üniversitesi.

Uyar, M., & Korhan, E. A. (2011). Yoğun bakım hastalarında müzik terapinin ağrı ve anksiyete üzerine etkisi. *Ağrı*, 23(4), 139-146.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2006). *Soyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: seçki Yayıncılık.

Erkek Bisiklet Sporcularinin Kullandıkları Giysileri Değerlendirmesi Üzerine Bir Araştırma

Melek TUFAN¹, Nurgül KILINÇ²

¹Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, Konya Teknik Üniversitesi, Konya, TÜRKİYE, mtufan@ktun.edu.tr

² Sanat ve Tasarım Fakültesi, Selçuk Üniversitesi, Konya, TÜRKİYE, nkilinc@selcuk.edu.tr

Öz

Bu araştırma, bisiklet sporu yapan kişilerin sporcu giysilerindeki tercihleri, satın almalarında etkili olan fiziksel ve teknik özellikleri, kullanım esnasında yaşadıkları sorunları tespit etmek ve giysilerin beklentilerine uygunluğunu ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. Bisiklet sporu ve giyimi ile ilgili konularda literatür taranmıştır. Konya ilinde bulunan lisanslı yol bisikleti sporcularına konuyla ilgili hazırlanan anket uygulanarak araştırma verileri hazırlanan anket aracılığı ile elde edilmiştir. Araştırmanın evrenini, Türkiye’de lisanslı olarak yol bisikleti sporunu yapan ve yarışlara katılan erkek bisiklet sporcuları, örneklemini ise Konya ilinde bulunan lisanslı erkek yol bisiklet sporcuları oluşturmaktadır. Anketlerden elde edilen veriler SPSS programına aktarılmış, elde edilen bulgular tablolar halinde verilmiştir. Araştırma sonucunda; giysilerde yaşanan sorunların; giysilerin kışın ısı tutmaması, yazın serin tutmaması ve ter emme özelliğinin olmaması beklentilerin ise; dayanıklılık, vücuda uygun olması, hava geçirme özelliği, nefes alması, iyi ter emmesi, yumuşak kumaşa sahip olması, hafif olması olarak belirlenmiştir. Bu bulgular ışığında, bisiklet sporlarında kullanılan giysilerin, kumaş ve tasarım özelliklerinin değişmesi ile bisiklet sporu sporcularının sportif performansının arttırılabileceği düşünülerek ileride yapılacak hem bilimsel hem de sektörel geliştirme çalışmalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bisiklet sporu, Giyim, Forma, Bisiklet spor giyimi

Abstract

This study has been prepared for assessing the preferences of cyclists for cycling sportswear, physical and technical specifications of the cycling sportswear which influence them while making a purchase, the problems they experience while using cycling sportswear and compliance of cycling sportswear with their expectations. The literature on the issues related with cycling and cycling sportswear have been scanned. The study data has been collected by applying the survey prepared on this subject on the licensed road bike cyclists live in Konya Province. The data obtained from these surveys have been analyzed in tables and the results have been achieved in accordance with the findings. As a result of the study, the problems experienced with cycling sportswear have been indicated as they do not keep warm in winter and cool in summer and they do not absorb sweat while their expectations have been indicated as durability, suitable for physical structure, air-permeable, breathable fabric, high-perpiration absorption rate, soft fabric form and light structure. In the light of these findings, it is contemplated that it will set an example for the future scientific and sectoral development activities by considering, sportive performance of cyclists can be improved by changing the fabric and design characteristics of the sportswear used in cycling sports.

Keywords: Cycling, Clothing, Sportsgear, Cycling sportswear

1. Giriş

Spor Türk Dil Kurumunda “Kişisel veya toplu yarışlar biçiminde yapılan, bazı kurallara göre uygulanan beden hareketlerinin tümü” olarak tanımlanmıştır (<http://www.tdk.gov.tr>).

“Spor, bireyin beden ve ruh sağlığının gelişmesi yanında, belli kurallara göre rekabet ölçüleri içinde mücadele etme, heyecan duyma, yarışma ve üstün gelme amacını içermektedir. Sporcu açısından kazanmaya dönük teknik ve fiziksel bir çaba; izleyen açısından yarışmaya dayalı estetik bir süreç; toplum geneline oluşturulan bütün içinde de yerine göre o toplumun çelişki ve özelliklerini olduğu gibi yansıtan bir ayna, yerine göre onu yönlendirebilen etkili bir amaç, ama son tahlilde, önemli bir toplumsal kurumdur.”

(Aracı, 2004)

Bisiklet, günlük ulaşım ve taşıma ihtiyacının yanı sıra spor amacına da hizmet etmektedir. Bisiklet sporu, serbest zaman, sağlık ve performans amaçlı dünya çapında geniş kitlelerce yapılmaktadır. Ülkemizde bisiklet yarışlarının ilk yapıldığı 1910 yılından günümüze kadar artarak gelen bir ilgi vardır. Bisiklette yarışmalar; yol yarışları, pist yarışları, bisikletli koşu yarışları, dağ bisikleti yarışları, BMX yarışları ve kapalı alan yarışları olarak düzenlenir (<http://www.uci.ch>). Ülkemizde ise en fazla yol ve dağ yarışları yapılmaktadır. Hangi bisiklet yarış türünde olursa olsun en önemli unsur sergilenen performanstır.

Yıllar içinde bisikletlerdeki gelişmeye paralel olarak bisikletçi giysilerinde de önemli değişimler meydana gelmiştir. İlk zamanlarda bir ulaşım aracı olarak kullanılan bisikletler için günlük giysiler tercih edilirken, sonrasında spor amaçlı kullanımın artması ile giysilerde de önemli bir değişim yaşanmıştır. Bisiklet sporcuları kullanım esnasında rahat hissedecekleri, kullanımı ve kullanım sonrası bakımı kolay olan giysilere yönelmektedirler.

Bisiklet sporcu giysileri bisiklet forması ve şorttan oluşmaktadır. Bisiklet formasını özel bir mayo gibi düşünebiliriz. Vücudun formunu kolaylıkla alabilmek için esnek, hava direncini düşürüp vücut ısını korumak için vücudu saran bir yapıya sahiptir. Kapanma olacaksa, genellikle önde uzun fermuar ile sağlanmakta olup arka kısımda cep bulunur. Giyilen spor giyim, yiyecek ve diğer kullanım öğelerini saklamak için uygun bir araç sunar. Bisiklet formalarında genellikle dâhil oldukları takım ve sponsorlarının özel renkleri ile logoları bulunur. Bisiklet şortları genellikle insan vücudunu bisiklet pozisyonuna sığdırmak için özel şekillendiricilere sahiptir. Bisiklet şortu lycra ya da yünden yapılır ve vücudu sıkıca sarar (Schamberger, 1985). Bisiklet sürme zamanını uzatmak ve sürüş rahatlığına sahip olunması için güderi ped barındırır.

Günümüz modern spor anlayışı, yüksek sportif performansın sınırlarını zorlamaktadır (Bayraktar ve Kurtoglu, 2009). Yarışma sporları sporcularının temel hedefi üstün performans ve verimliliğe en güvenli bir biçimde ulaşabilmektir. İstenilen performans artışının elde edilebilmesi için ortamın güvenli hale getirilmesi ve en uygun spor malzemelerinin sağlanması gereklidir. Yarışlar ve yapılan spor ortamında sporcuların üretkenlik ve verimliliği artırılırken sporcu güvenliğinin de ön planda tutulması esas olmalıdır.

Gelişen teknoloji insan hayatını da etkileyerek, sporcuların kullandıkları spor giysilerinde ve diğer malzemelerinden beklentileri, sadece dayanıklılık, popülerite ve iş görürlükten sıyrılarak performans iyileştirici hatta giysinin sağlayacağı konforu en önemli unsur haline getirmiştir. (Devecioğlu ve Altıngül, 2011). Artan beklentiler, tekstil ve lif pazarında büyük rekabete yol açmış bu yeni beklentileri karşılayacak ürünlere ulaşmak için araştırmalara hız kazandırmıştır (Oğlakcıoğlu, İllez, Erdoğan, Marmaralı, Güner, 2013).

Spor giyim kumaşlarında yüksek işlevsellik ve konforun sunulması, spor giyim kumaşları için

sınırsız bir kapsam sağlar. Her geçen gün tekstil alanındaki yapılan araştırma ve yeniliklerle kat edilen gelişmeler sonucunda sporcuların göstermiş oldukları performanslarda artışlar gözlenmektedir (Çağdaş ve Kaya, 2011). Hatta üretilen özel spor giysileri ve yardımcı teçhizatlar sporcuya çok iyi bir performans ve aerodinamik avantajlar sağladıklarından Olimpiyat yarışmalarında kullanılmaları yasaklanmıştır (Chatard ve Wilson, 2008). Spor kumaşları genellikle ultra-nefes alabilir, yüksek ısı ve nem yönetimi özelliklerine, hafif, hızlı kuruma özelliklerine ve elastik özelliklerine sahiptir. Bu kumaşlar ayrıca üstün mukavemet ve dayanıklılığa sahiptir. En yeni spor tekstil malzemeleri, farklı spor aktivitelerinde özel ihtiyaçları karşılamak için spor türüne uygun işlevlere sahiptir.

Giysi konforu, insan vücudu ile çevre arasında fizyolojik, psikolojik ve fiziksel uyumun memnuniyet verici olmasıdır (Oğlakcıoğlu, İllez, Erdoğan, Marmaralı, Güner, 2013). Giyim konforu giyen kişinin sadece rahatlığını değil, performans ve verimliliğini de etkilemektedir (Bartels, 2005). Yenilikçi lifler, kumaşlar ve giysi üretim teknikleri ile hazırlanan spor giysiler sporcuların kendilerini rahat hissetmelerini sağlamakta, böylelikle performanslarının artmasını teşvik etmektedir (McCann, 2005). Spor kıyafetleri sporcular için çeşitli amaçlara hizmet eder (Dickson ve Pollack, 2000). Sporcuların spor kıyafetlerinin ihtiyaçlarını değerlendirmek, sporcuların etkili performansını arttırmak için rahat bir özellik olarak düşünülmüştür (Mullet 1984). Spor giyimde uygunluk ve rahatlık sporcuların fiziksel performansını arttıran ve memnuniyetini etkileyen iki önemli unsurdur (Wheat ve Dickson, 1999). Hem profesyonel hem de eğlence amaçlı sporda giyim konforu, giyen sporcunun performansının bir parçası olarak kabul edilir. Genel konfor optimize edildiğinde, kullanıcının dikkati giyim nedeniyle dağılmaz ve hiçbir engel olmadan yetkin bir şekilde performans gösterebilir.

Her spor branşı için özel tasarlanmış fonksiyonel kıyafetlerin olması bu sporu daha kolay ve daha rahat hale getirir. Bisiklet sporunun özelliklerine uygun olarak tasarlanmış bisiklet spor giyimi sporcuların biyolojik özellikleri etkin bir şekilde özelleştirerek performansı iyileştirmektedir (O'Mahony and Braddock, 2002). Sporcular giysi ihtiyaçlarını maliyetleri yüksek olan ithal ürünler ile karşılamaktadırlar.

Bisiklet kullanıcıları ile ilgili olarak yapılan çalışmalar incelendiğinde; Casselman, Dickson ve Damhorst (1993) bayan bisiklet kullanıcılarının giysi ilgilerini ve alım eğilimlerini anket ile belirlemeye çalışmışlar, bayanların spor giysi seçimine önem verdiklerini ve vücuda uyumun çalışmaya katılan bayanlar için önemli olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Black ve Khan (1995) Texas bisikletli polis devriyesi memurlarının üniformalarının görünüm memnuniyetini inceleyerek, yeni ürün tasarlamışlar, üniformanın kullanan kişiyi ifade etme, koruma, konfor ve işlevselliği dengelemesi gerekliliği sonucuna ulaşmışlardır. Cowie (2001) erkek bisikletçilerinin giyimleri ile bisiklet kullanımlarının ilişkisini belirlemeye çalışmış, erkek bisikletçiler için tercih ettikleri giysilerin çok önemli olduğunu, çünkü bu giysilerin performanslarını arttırdıkları sonucuna ulaşmıştır. Black ve Cloud (2008) bisikletli polis devriye memurlarının performans gereksinimlerini gideren fonksiyonel üniforma giysileri için ihtiyaçlarının belirlenmesini amaçlamışlar, sonuçlara dayanarak bisiklet devriye üniformalarını geliştirmişler ve tasarım sürecini belirlemeye çalışmışlardır. Ho (2010) kapalı bisiklet sürücülerinin bisiklet giysi durumlarını belirlemeye yönelik çalışma yapmış, çalışma sonucunda kapalı bisiklet sporu yapan kişilerin giyimlerinin moda görünürlüğüne ve performanslarına etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Steinhardt (2010) özellikle bisikleti günlük yaşamda ulaşım aracı olarak kullanan kadınlar için uygun olan ihtiyaçları temel alan bir giysi tasarlamak üzerine çalışmış, tasarım kriterleri, etkileşim matrisleri kullanarak prototip geliştirmiş ve bayan bisiklet kullanıcılarının ihtiyaçlarının yerine getirilmesinin

bisiklet giysilerinden duyulan memnuniyetin temeli olduğunu vurgulamıştır. Lou (2012) ise bisiklet giysisi için fonksiyonel bir tasarım hedeflemiş, bisiklet sporlarının fonksiyonel gereksinimlerini ve vücut ihtiyaçlarını anket çalışması ile tespit ederek, bisiklet sporları için termal fizyoloji, biyomekanik ve estetik alanlarının dahil edildiği çok disiplinli bir model tasarımını önermiştir.

Bisiklet kullanıcıları ile ilgili yapılan çalışmaları incelediğimizde büyük kısmının bisiklet giysisinin göstermesi gereken özelliklerden ziyade; bisiklet giysilerinin kullanıcılar tarafından algılanan değerleri, müşteri sadakatleri ve spor giysi pazarları ile daha çok ilgili oldukları görülmektedir. Fakat yapılan diğer çalışmalar incelendiğinde bazı spor alanlarında giysi çeşitlerini tüketen sporcuların kullandıkları giysilerden beklentilerinin araştırıldığı çalışmaların literatürde bulunduğu görülmüştür. Bu çalışılan alanlara kısaca değinirsek Feather, Ford ve Herr, (1996) basketbol, Wheat ve Dickson, (1999) golf, Dickson ve Pollack (2000) paten, Chae, Black ve Heitmeyer (2006) tenis, Mitchka, Black, Heitmeyer, Cloud, (2009) dans, Ada (2010) dağ sporları, Beury (2013) yüzme, Çivitci ve Dengin (2014) koşu, Kirsanova, Chalenko, Shustov ve Sanzhieva (2015) jimnastik, Tufan, Özus ve Erden (2016) futbol, Kara ve Yeşilpınar (2017) yelkencilik olduğu görülmektedir. Bisiklet sporcularının spor giysi ihtiyaçlarının teknik ve fiziksel özelliklerinin belirlenmesi üzerine daha önce yapılmış bir çalışmaya rastlanmaması nedeniyle araştırma sonuçları önem taşımaktadır.

Bu araştırmanın amacı, bisiklet sporcularının antrenman veya müsabakalarda kullandıkları bisiklet spor giysi tercihleri, sporcuların spor giysilerini satın alırken dikkat ettikleri fiziksel ve teknik özellikler, sporcuların spor giysilerinin kullanım esnasında yaşadıkları sorunlar ve sporcuların performanslarını arttırmaya yönelik olarak bisiklet sporu giysilerinde aradıkları özellikleri belirlemektir. Araştırma sonuçlarının, benzer bir konuda çalışan benzer araştırmacı ve araştırmacılara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu alanda üretim yapan firmalara tüketici kitlesi hakkında önemli bir veri kaynağı sağlayacaktır.

2. Materyal ve Metod

Bu çalışmada betimsel yöntem kullanılmıştır. Betimsel çalışmalar, verilen bir durumu aydınlatmak, standartlar doğrultusunda değerlendirmeler yapmak ve olaylar arasında olası ilişkileri ortaya çıkarmak için yürütülür (Çepni, 2009).

Araştırmanın evrenini, Türkiye’de lisanslı olarak yol bisikleti sporunu yapan ve yarışlara katılan erkek sporcular oluşturmaktadır. Örneklem grubunu ise, Konya ilinde faaliyet gösteren ve araştırmaya gönüllü katılan 83 lisanslı erkek yol bisiklet sporcuları oluşturmaktadır. Araştırmaya bisiklet sporu ile ilgilenen bayan sporcular ve diğer bisiklet yarışları ile ilgilenen erkek sporcular dahil edilmemiştir. Araştırma 07.05.2018- 20.06.2018 tarihleri arasında yürütülmüştür.

Araştırmanın materyalini, konuyla ilgili kitap, dergiler, konuyla ilgili tezler ve internet üzerinden yapılan taramalar yoluyla elde edilen bilgiler ve bu alanda yapılmış araştırmalar oluşturmuştur. Veri toplamak amacıyla anket formu kullanılmıştır. Anket formunun hazırlanmasında Ho tarafından 2010 yılında “Kapalı Bisiklet Giyimi; İhtiyaç Değerlendirmesi” isimli yüksek lisans tezinde geliştirilen ölçekten yararlanılmıştır. Kullanılan ölçekteki anket soruları değerlendirilmiş ve çalışma kapsamında uygun olanlar alınmış, kapsam dışı olanlar ankete dâhil edilmemiştir.

Anket beş bölümden oluşmaktadır. İlk olarak sporcunun demografik ve bisiklet sporu geçmişi bilgisine, ikinci bölüm ise bisiklet spor giysilerinin kullanımına, üçüncü bölüm satın almada

aradıkları fiziksel ve teknik özelliklerine, dördüncü bölüm sporcunun bisiklet spor giysilerinde yaşadıkları sorunları ve son bölümde sporcuların giyside istedikleri özellikleri belirleyici sorulardan oluşmaktadır. İlk kısım dışındaki bölümlerde 1'den (hiçbir zaman) 4'e (her zaman) kadar 4 puanlık derecelendirme ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeğin güvenilirliğini saptamak için Cronbach Alfa (α) test istatistiği uygulanmış, sonuç bakıldığında 0,783 bulunmuştur. Bu sonuca göre yüksek dereceye yakın bir güvenilirlik sağlanmıştır.

Araştırma sürecinde veri toplama işlemi tamamlandıktan sonra ankete verilen cevaplar kontrol edilmiş, eksik ya da hatalı anketler ayrılmıştır. Doğru olan anketlerden elde edilen veriler SPSS paket programının 15.0 versiyonunda analiz edilmiştir. Sporcuların demografik ve bisiklet sporu geçmişi bilgisine ait bulgular frekans ve yüzde dağılımları ile açıklanmış, bisiklet spor giysilerinin kullanımına ait bulgular frekans ve yüzde dağılımlarının yer aldığı tablo ile sunulmuştur. Bisiklet sporcularının giysileri satın almalarında aradıkları fiziksel ve teknik özelliklerin sporcular için önemleri, bisiklet spor giysilerinde yaşanan sorunlar ve bisiklet sporcularının giysilerden beklentileri aritmetik ortalama ve standart sapma ile hesaplanmıştır.

Araştırmaya katılan bisiklet sporcularının demografik özellikleri,

- Yaşları; % 45,8 (38) 13-15, % 26,5 (22) 15-18, % 20,5 (17) 19-24, % 3,6 (3) 25-30, % 3,6 (3) 31 ve üstüdür.
- Öğrenim durumları; % 20,5'i (17) ortaöğrenim, % 53,0' ü (44) lise, % 6,02 sı (5) ön lisans, % 19,3' ü (16) lisans ve % 1,2' si (1) lisans üstüdür.
- Bisiklet sporunu yapma süreleri; % 56,6 (47) 0-3 yıl, % 27,7 (23) 4-7 yıl, % 6,0 (5) 8-11 yıl, % 4,8 (4) 12-15 yıl, % 4,8 (4) 16 yıl ve üstüdür.
- Sporcuların haftalık spor yapma süreleri; % 25,3 (21) her gün, % 57,8 (48) 6 gün, % 9,6 (8) 5 gün, % 3,6 (3) 4 gün, % 3,6 (3) 3 gün'dür.
- Sporcuların haftada kaç saat spor yapma süreleri ise, % 6,0 (5) 0-2 saat, % 16,9 (14) 3-6 saat, % 14,5 (12) 7-10 saat, % 19,3 (16) 11-14 saat, % 43,4 (36) 15 saat ve üstüdür.

3. Bulgular

Hazırlanan ölçme aracı sonucunda elde edilen bisiklet spor giysilerinin kullanımına ait bulgular, bisiklet sporu sporcularının giysileri satın almalarında aradıkları fiziksel ve teknik özelliklerin sporcular için önemleri, bisiklet spor giysilerinde yaşanan sorunlar ve bisiklet sporcularının giysilerden beklentilerine ilişkin bulgular bu bölümde verilmiştir.

Tablo 1: Bisiklet Sporunu Yapılırken Kullanılan Giysiler İle İlgili Bulgular

Seçenekler	Her zaman % (f)	Sıklıkla % (f)	Bazen % (f)	Hiçbir zaman % (f)
Kısa tayt	43,4 (36)	18,1 (15)	24,1 (20)	14,5 (12)
Kısa Askılı Tayt	62,7 (52)	14,5 (12)	18,1 (15)	4,8 (4)
Uzun Tayt	15,7 (13)	25,3 (21)	45,8 (38)	13,3 (11)
Uzun Askılı Tayt	27,7 (23)	22,9 (19)	39,8 (33)	9,6 (8)
Şort	8,4 (7)	15,7 (13)	27,7 (23)	48,2 (40)
Pedli Şort	36,1 (30)	9,6 (8)	20,5 (17)	33,7 (28)
Kolsuz Forma	20,5 (17)	21,7 (18)	25,3 (21)	32,5 (27)
Kısa Kollu Yazlık Forma	49,4 (41)	25,3 (21)	19,3 (16)	6 (5)
Kısa Kollu Kışlık Forma	15,7 (13)	19,3 (16)	36,1 (30)	28,9 (24)
Uzun Kollu Yazlık Forma	14,5 (12)	24,1 (20)	38,6 (32)	22,9 (19)
Uzun Kollu Kışlık Forma	24,1 (20)	26,5 (22)	36,1 (30)	13,3 (11)
Rüzgarlık	13,3 (11)	24,1 (20)	37,3 (31)	25,3 (21)
Yağmurluk Üst	10,8 (9)	19,3 (16)	45,8 (38)	24,1 (20)
Yağmurluk Alt	2,4 (2)	14,5 (12)	27,7 (23)	55,4 (46)
Forma Altı Fileli Atlet	20,5 (17)	25,3 (21)	18,1 (15)	36,1 (30)
Forma Altı İçlik	18,1 (15)	21,7 (18)	31,3 (26)	28,9 (24)

n= 83

Bisiklet sporcularının çalışma yada yarış esnasında kullandıkları giysiler ile ilgili bilgilerin yer aldığı Tablo 1 incelendiğinde katılımcıların; alt giyimde kısa taytlardan askılı olanının, şortlarda ise pedli olanın her zaman tercih ettikleri görülmektedir. Uzun taytlarda ise ikisinin de bazen tercih ettikleri, şortu ise hiçbir zaman tercih etmedikleri görülmektedir. Üst giyimde

ise kısa kollu formayı her zaman tercih ederken, kolsuz formayı tercih etmedikleri görülmektedir. Diğer üst giyim çeşitleri ise bazen tercih edilmektedir. Koruyucu üst giyimde rüzgarlık ve yağmurluk üstü bazen tercih edilirken yağmurluk altı tercih edilmemektedir. Forma alt iç giyimde ise içlik, fileli atlete göre daha çok tercih edilmektedir.

Tablo 2: Bisiklet Sporü Giysileri Satın Alırken Dikkat Edilen Fiziksel Özellikler İle İlgili Bulgular

Seçenekler	Ortalama	Standart Sapma
Marka	3,2289	,86002
Fiyat	2,9880	,89024
Model Özellikleri	3,2771	,87392
Renk	2,9277	,98505
Güzel Görünüş	3,1566	,86224
Dikim Özellikleri	3,0120	,98146
Vücuda Uyum	3,6988	,63888
Hafiflik	3,1084	,98788
Hissedilen Yumuşaklık	3,2410	,97017
4: Her zaman, 3: Sıklıkla, 2: Bazen, 1: Hiçbir zaman		

n=83

Araştırmaya katılan bisiklet sporcuların spor giysilerini alırken dikkat ettikleri fiziksel özelliklerin gösterildiği Tablo 2 incelendiğinde, katılımcıların en çok giysinin vücuda uyumasına dikkat ettikleri görülmektedir. Bu özelliği model özellikleri, hissedilen yumuşaklık, marka, güzel görünüş, hafiflik, dikim özellikleri, fiyat ve renk takip etmektedir.

Mitchka, Black, Heitmeyer ve Cloud'un (2009) yetişkin kadın dansçıların çalışma giyimlerinden beklentilerini araştırdıkları çalışmada dansçıların giysinin vücuda uygun olması, güzel görünmesi ve rengine dikkat ettiklerini bulmuşlardır. Ho (2010) iç mekan bisiklet kullanıcılarına yaptığı çalışmasında giysilerin değerlendirilmesi kısmında üst ve alt giyimde vücuda uyumun giysi seçimini etkileyen ikinci en önemli özellik olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ada (2010) dağ sporcularına uyguladığı ankette sporcuların giysi satın alırken dikkat ettiği özelliklerde giysinin hafifliğinin önemli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Emerich' in

(2011) kadın snowboardcular için giysi tasarımı amacıyla yaptığı çalışmasında giysi satın almada en önemli unsurun renk olduğunu bulmuştur. Dickson ve Pollack 'ın (2000) kadın buz patencilerinin giysi tercihleri ile ilgili çalışmalarında ise giysi satın alımını giysinin sporcunun performansın artırılması ve rahatlıktan ziyade kadınsı bir görünüme ulaşmada güzel görünüş, renk ve model özelliklerinin etkilediğini bulmuşlardır.

Tablo 3: Bisiklet Sporü Giysileri Satın Alırken Dikkat Edilen Teknik Özellikler İle İlgili Bulgular

Seçenekler	Ortalama	Standart Sapma
Esnek olması	3,6024	,66148
Dayanıklı olması	3,5783	,76701
Ter emici olması	3,2651	,95105
Ter transfer etmesi	3,5181	4,27803
Yıkama renk haslığı olması	3,5301	4,27510
Terleme renk haslığı olması	2,8554	,98936
Sürtünme renk haslığı olması	2,7711	1,00396
Boncuklanma yapmaması	2,7711	1,08566
Su iticiliğinin olması	3,0361	1,02939
Hava geçimesi	3,5060	3,52127
Elektriklenmemesi	2,8072	1,04132
Aşınma direnci olması	2,8795	,99263
Kırışıklık direnci olması	2,9157	1,00249
Isı izolasyonu olması	2,8675	,97244
Isıya karşı dayanıklı olması	3,0361	,86173
Koku tutmaması	3,1325	,90757

Kullanım sırası ince hissedilmesi	3,1205	,91595
Kullanım sonrası ilk formunu koruması	3,3614	,77426
Dikiş sertliği olmaması	3,1687	1,00994
Esnek dikişlere sahip olması	3,3373	,76950
4: Her zaman, 3: Sıklıkla, 2: Bazen, 1: Hiçbir zaman		

n=83

Bisiklet sporu giysileri satın alırken dikkat edilen teknik özellikler ile ilgili bulguların yer aldığı Tablo 3 incelendiğinde bisiklet sporcularının en çok giysinin esnek olmasına dikkat ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu özelliği dayanıklı olması, yıkama renk haslığı, ter transfer etmesi, hava geçirgenliği, kullanım sonrası ilk formunu koruması, esnek dikişlere sahip olması, ter emmesi ve diğer özellikler takip etmektedir. Teknik özelliklerde en az sürtünme renk haslığı ve boncuklanma yapmasına dikkat edildiği görülmüştür.

Kirsanova, Chalenko, Shustov ve Sanzhieva (2015) jimnastik mayolarının performans özelliklerinin belirlenmesi için yaptıkları çalışmada spor mayolarının imalatı için en önemli teknik özelliklerin, elastikiyet, renk haslığı, dikiş sertliğinin olmaması ve giysinin giyildikten sonra ilk formunu koruması olarak bulmuşlardır. Ho (2010) iç mekan bisiklet kullanıcılarına yaptığı çalışmasında giysilerin değerlendirilmesi kısmında üst ve alt giyimde giysi seçimini etkileyen en önemli özelliğin dayanıklılık olduğunu bulmuştur. Wheat ve Dickson (1999) kadın golfçülerin kullandıkları giysilerden fiziksel ve psikolojik memnuniyetlerini inceledikleri çalışmalarında bayanlar için golf giysilerinin dayanıklılığının önemli olduğunu bulmuşlardır.

Tablo 4: Bisiklet Sporü Giysilerinin Kullanımında Yaşanılan Sorunlar İle İlgili Bulgular

Seçenekler	Ortalama	Standart Sapma
Formunu çabuk kaybetmesi	2,6386	,82015
Boncuklanma yapması	2,4458	,99085
Terletmesi	2,8072	,91675
Ter emme özelliğinin olmaması	3,0361	2,39127
Yazın serin tutmaması	3,1205	2,29207

Kışın ısı tutmaması	3,5060	4,91978
Elektriklenme yapması	2,4699	,99189
Sürtünmeden dolayı ısı artışı olması	2,5663	,95244
Hava geçimemesi	2,6627	1,00337
Kumaş dokusunun cildi rahatsız etmesi	2,4217	,98922
Model dikişlerinin rahatsız etmesi	2,5663	,92648
Hareketleri kısıtlaması	2,5542	1,02711
Kol ağzının dar olması	2,6386	1,12161
Paçanın dar olması	2,4940	1,09737
4: Her zaman, 3: Sıklıkla, 2: Bazen, 1: Hiçbir zaman		

n=83

Tablo 4 incelendiğinde, bisiklet sporcularının giysilerin kullanımında yaşadıkları en sık sorunun kışın ısı tutmaması olduğu görülmektedir. Giysilerin yazın serin tutmaması ve ter emme özelliğinin olmaması sık yaşanan sorunlardır. Tablodaki diğer maddelere bakıldığı zaman birbirlerine yakın aritmetik ortalamalara sahip oldukları için yaşanan sorunların birbirleri ile bağlantılı oldukları düşünülmektedir. Standart sapmaların yüksek olması tüm şıkların birbirine yakın olduğunu göstermektedir.

Black ve Cloud (2008) bisikletli polis devriye memurlarının performans gereksinimlerini gidermek için yaptıkları çalışmalarında memurların sıcak havalarda serin kalmak istediklerini yağmurlu ve soğuk havalardan da korunmak istediklerini bulmuşlardır. Bye ve Hakala (2005) kadın yelken sporcuları için tasarım çalışmalarında giysilerin ısı tutma, ter emme özelliklerinin yetersizliği üzerine tasarım çalışmalarında termal konfora da dikkat ederek yeni bir ürün tasarlamışlardır. Tufan, Özus ve Erden (2016) futbolcuların kullandıkları forma ve eşofmanlarını değerlendirdikleri çalışmada en çok karşılaşılan problemlerin yıpranma, ter emme ve koku oluşumu olduğunu tespit etmişlerdir.

Tablo 5: Bisiklet Sporü Giysilerinden İstenilen Beklentiler İle İlgili Bulgular

Seçenekler	Ortalama	Standart Sapma
Dayanıklı olmalı	3,8193	,44570
İyi ter emmeli	3,5301	,77045
Hava geçirme özelliği olmalı	3,6024	,67967
Nefes almalı	3,5663	,71896
Isı izolasyonuna sahip olmalı	3,3373	,85934
Yumuşak kumaşlı olmalı	3,4096	,76567
Hafif olmalı	3,4096	,82693
Çabuk kurumalı	3,2892	,86292
Vücuda uygun olmalı	3,6747	,66458
Hareketleri kısıtlamamalı	3,4578	,85968
Model özellikler amaca uygun olmalı	3,3494	,80295
Dikiş özellikleri amaca uygun olmalı	3,3133	,82533
Kompres yapıya sahip olmalı	3,0843	,87241
Yaralanmaları azaltmalı	3,2530	,82408
Ekstra bel bolluğuna sahip olmalı	3,2289	,99174
Silikon tutucular ile desteklenmeli	3,2771	,78575
Kullanım sonrası bakımı kolay olmalı	3,5301	,75446
4: Her zaman, 3: Sıklıkla, 2: Bazen, 1: Hiçbir zaman		

n=83

Bisiklet sporu giysilerinden istenilen beklentiler ile ilgili bulguların verildiği tablo 5 incelenirse sporcuların giysilerde en çok dayanıklılığı istediği görülmektedir. Bunu vücuda

uygun olması, hava geçirme özelliği, nefes alması, iyi ter emmesi, yumuşak kumaşa sahip olması, hafif olması ve diğer özellikler takip etmektedir.. En az tercih ise ekstra bel bolluğuna sahip olmasıdır.

4. Sonuç

Lisanslı ve yarışmalara katılan bisiklet sporcularının antrenman ve yarışlarda kullandıkları bisiklet sporu giysi tercihleri, giysilerin fiziki ve teknik özellikleri, giysilerin kullanımında yaşanan sorunları ve giysilerden beklentilerini belirlemek amacıyla yürütülen çalışma sonucunda;

- Alt giyimde askılı kısa tayt ve pedli şortun, üst giyimde ise kısa kollu formanın her zaman tercih edildiği, forma altına içlik, rüzgarlık ve yağmurluk üstünün sıklıkla kullanıldığı belirlenmiştir.
- Bisiklet sporcuların spor giysilerini alırken dikkat ettikleri fiziksel özelliklerin başında giysinin vücuda uyumu sonrasında ise model özellikleri, hissedilen yumuşaklık, marka, güzel görünüş, hafiflik, dikim özellikleri, fiyat ve rengin geldiği belirlenmiştir.
- Bisiklet sporu giysileri satın alırken dikkat edilen teknik özelliklerden en çok giysinin esnek olmasına dikkat edildiği bu özelliği dayanıklı olması, yıkama renk haslığı, ter transfer etmesi, hava geçirgenliği, kullanım sonrası ilk formunu koruması, esnek dikişlere sahip olması, ter emmesi ve diğer özelliklerin takip ettiği belirlenmiştir.
- Bisiklet sporcularının giysilerin kullanımında yaşadıkları en sık sorunun kışın ısı tutmaması olduğu sonrasında ise yazın serin tutmaması ve ter emme özelliğinin olmaması olduğu belirlenmiştir.
- Bisiklet sporu giysilerinden beklentiler giyside dayanıklılık, vücuda uygun olması, hava geçirme özelliği, nefes alması, iyi ter emmesi, yumuşak kumaşa sahip olması, hafif olması ve diğer özelliklerdir. Beklentilerde en az tercih edilenin ise ekstra bel bolluğuna sahip olması olduğu belirlenmiştir.

Bisiklet sporu dinamik hareketler gerektiren bir spor olduğundan, sporcunun vücudu, zihinsel durumu ve yakın çevresi rahatlık için önemli rol oynar. Bisiklet sporcusunun giyim nedeniyle dikkatinin dağılması ve yetkin bir şekilde performans gösterebilmesi genel konforun optimize edilmesine bağlıdır. Bisiklet sporu giysileri geniş bir iklim koşulları yelpazesinde fiziksel aktiviteler sırasında giyildiği için önemli termo-fizyolojik rahatlık özelliklerine sahip olmalıdır. Yapılan bu çalışma ile bisiklet sporcularının giysilerinin kumaşlarındaki termal konfor özelliklerinin araştırılarak mevcut kumaş yapılarının mühendislik alanında geliştirilmesi sağlanabilir.

Bisiklet sporu giysisinin vücuda uyumun önemi doğrultusunda hareketliliği, rahatlığı, korumayı ve fonksiyonel tasarım sürecine uyum sağlamanın genel etkisini geliştirmenin yolları araştırılabilir. Uzman görüşlerinde anatomik yapıya dikkat edilerek kalıplar hazırlanabilir. Kalıpların uygun kumaş seçimi ve uygun üretim teknikleri ile prototip üretilir. Bu prototip ile sporcuların bisiklet kullanımındaki vücut pozisyonlarını ve vücudun ölçüm değişikliklerine olan genel etkisini araştırmak için hareketlilik değerlendirmeleri yapılabilir. Bu vücut ölçüm verilerinin sürekli toplanarak değerlendirilmesi, üreticilerin hedef pazarları için doğru vücut ölçümlerine sahip olabilmeleri için iyi bir kaynak olabilir.

KAYNAKÇA

Ada, E. (2010). Dağ sporlarında kullanılan giysilerdeki kumaş ve tasarım özelliklerinin ergonomik açıdan incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Aracı, H. (2004). Öğretmenler ve Öğrenciler İçin Okullarda Beden Eğitimi. Nobel: Ankara.

Bartels, V. T. (2005). Textiles in Sport, Chapter 9: Physiological comfort of sportswear The Textile Institute, Woodhead Publishing Limited, England, 364.

Bayraktar, B. & Kurtoğlu, M. (2009). Sporda performans, etkili faktörler, değerlendirilmesi ve artırılması. Klinik Gelişim, 22(1), 16-24.

Beury, P. (2013). Young female adults' two-piece swimsuit style choices in relation to their body shape, size, and satisfaction (Doctoral dissertation).

Black, C. & Cloud, R. M. (2008). Assessing functional clothing needs of bicycle patrol officers. International Journal of Fashion Design, Technology and Education, 1(1), 35-42. doi:10.1080/17543260801998855

Bye, E. & Hakala, L. (2005). Sailing apparel for women: A design development case study. International Textile and Apparel Association, 23(1), 45-55. doi:10.1177/0887302X0502300104

Casselmann-Dickson, M. A. ve Damhorst, M. L., (1993), Female bicyclists and interest in dress: Validation with multiple measures, Clothing and Textiles Research Journal, 11, 4, 7-17.

Chae, M. H., Black, C. & Heitmeyer, J. (2006). Pre-purchase and post-purchase satisfaction and fashion involvement of female tennis wear consumers. International Journal of Consumer Studies, 30(1), 25-33.

Chatard, J. C. & Wilson, B. (2008). Effect of fastskin suits on performance, drag, and energy cost of swimming. Med Sci Sports Exerc 40: 1149-1154.

Cowie, L.S. (2001). Relationship between male cyclists' sport clothing involvement, sport clothing interests, and commitment to cycling. The Ohio State University.

Çağdaş, M. & Kaya, Z. (2011). Tenis kıyafetlerinin ergonomik açıdan incelenmesi, 17.Ulusal Ergonomi Kongresi 14-16 Ekim 2011 Eskişehir, s. 116

Çepni, S. (2009). Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş (4. Baskı). Trabzon.

Çivitci, Ş. & Dengin, S. (2014). Koşu giysileri konforunun kullanıcılar tarafından değerlendirilmesi üzerine bir araştırma. Int. J. Sci. Culture & Sport, 1, 553-569.

Devecioğlu, S. & Altıngül, O. (2011). Spor teknolojilerinde inovasyon. 6th International Advanced Technologies Symposium (LATS'11), Elazığ (16-18 Mayıs), 46-49.

Dickson, M. & Pollack, A. (2000). Clothing and identity among female in-line skaters.

Clothing and Textiles Research Journal, 18(2), 65-72.

Emerich, P. (2011). Designing women's snowboarding clothing: application and expansion of the FEA consumer needs model (Doctoral dissertation, Colorado State University).

Feather, B. L., Ford, S., & Herr, D. G. (1996). Female collegiate basketball players' perceptions about their bodies, garment fit, and uniform design preferences. Clothing and Textiles Research Journal, 14 (1), 22-29.

Ho, Y. L. (2010). Indoor cycling wear: A needs assessment (Master's thesis). Oregon State University, Corvallis, OR. Retrieved from <https://ir.library.oregonstate.edu/>

<http://www.tdk.gov.tr>

<http://www.uci.ch>

Kara, Ş. & Yeşilpınar, S. (2017). Fonksiyonel bir yelken giysisi tasarımı için sporcu gereksinimlerinin belirlenmesi, Tekstil ve Mühendis, 24: 108, 290-304. <https://doi.org/10.7216/1300759920172410809>

Kirsanova, E. A., Chalenko, E. A., Shustov, Y. S. & Sanzhieva, G. V. (2015). Application of quality function deployment method for determining performance properties of sportswear. Fibre Chemistry, 47(2), 130-132.

Luo, J. (2012). Design innovation of functional cycling sportswear (Doctoral dissertation). Hong Kong Polytechnic University, Hong Kong. Retrieved from <http://ira.lib.polyu.edu.hk/handle/10397/7371>

McCann, J. (2005). Textiles in Sport, Chapter 4: Material requirements for the design of performance sportswear, The Textile Institute, Woodhead Publishing Limited, England, 364.

Mitchka, J., Black, C., Heitmeyer, J. & Cloud, R. M. (2009). Problem structure perceived: Dance practicewear needs of adult female dance students. Clothing and Textiles Research Journal, 27, 31-44.

Mullet, K.K. (1984). Kayaker's paddling jacket: A needs assessment. Unpublished Master's Thesis. The Virginia Polytechnic Institute and State University.

O'Mahony, M. & Braddock, S. E. (2002). Sportstech: Revolutionary fabrics, fashion and design. New York, NY: Thames & Hudson.

Oğlakcıoğlu, N. , İlleez, A., Erdoğan, M., Marmaralı, A. & Güner, M . (2013). Bisikletçi giysilerinde dikim işleminin ısı konfor özelliklerine etkisi. Tekstil ve Mühendis, 20 (90), . DOI: 10.7216/130075992013209004

Rutherford-Black, C. & Khan, S. (1995). Texas tech police bicycle patrol: encounter with a uniform. Campus Law Enforcement Journal, 25(6), 26-28.

Schamberger, W. (1985). Clothing for Sports: Part 2: Stridalongapos Loses Shorts, Wins in

Style. Canadian Family Physician, 31, 607–614.

Steinhardt, L. (2010). Women's commuter cycling apparel: functional design process to product (Master's thesis). Oregon State University, Corvallis, OR. Retrieved from <https://ir.library.oregonstate.edu>

Tufan, M., Özus, E. E. & Erden, F. (2016). Futbolcu Forma ve Eşofmanlarının Kullanıcıları Tarafından Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma. International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS), 4(1), 249-259.

Wheat, K. L. & Dickson, M. A. (1999). Uniforms for collegiate female golfers: Cause for dissatisfaction and role conflict?, Clothing and Textiles Research Journal, 17, 1, 1-10

Suicide between Permissibility and Prohibition

Comparative Legal Study with Islamic Jurisprudence

Waleed Bader Najm Al Rashedi

Ministry of Higher Education and Scientific Research, Al - Hadbaa University College, law Department

Abstract

Suicide has become a phenomenon that all societies suffer regardless of their civilizations, religions, geographical location and progress. Suicide is itself a state of weakness, impotence and escape. In contrast, we find that the Islamic law is keen on human life and must be maintained, so it had another position to initiate suicide in terms of the obligation to punish to limit the expansion of this phenomenon. Accordingly, the legal texts that deal with the subject of attempted suicide and the order of punishment against the street should be amended .

Keywords: Suicide, Islamic Jurisprudence, Laws

Introduction

First: The importance of the subject – It is not disputed that the human element is of great importance after the focus of development and its goal and the original goal, which is based on the development policies and plans and efforts in different countries, and described suicide as a deliberate action by someone to end his life regardless of the means used and counted by agreement. Everyone is a crime of both religious and social aspects, and a complex phenomenon of complex dimensions, aspects and derivative elements.

According to scientific studies and criminal statistics in most countries of the world, suicidal demand has been steadily increasing in modern times, associated with the spread of industrialization, the complexity of life and social disintegration in many groups¹.

Second: The objectives of the research - The main objective of the research is to analyze and institutionalize the social, religious and legal provisions related to suicide in general and initiation and incitement to commit suicide - in particular. This topic constitutes a serious and negative and difficult and complex effects that focus on the community entity. And destroy it. These the main objectives of the research :

.1Contribute through the recommendations and proposals reached to put an end to this phenomenon

.2Clarify the position of the laws of the situation of incitement and initiate suicide and discussed with the provisions of Islamic law .

Third: The reasons for choosing the subject - What led us to address this issue a number of reasons, the most important of which:

.1The importance of suicidal phenomenon and its danger to the Iraqi society to increase their incidence, which necessitates studying it from both the scientific and academic levels .

.2The scarcity of studies published in Iraq and the Arab and Islamic world, which deals with suicide as a social phenomenon and weak legal treatment of this subject, especially suicide .

.3Not to deal with the jurists of the law in terms of causes and causes and how to address them through the legal texts that contribute to reducing them .

Fourth: Methodology of research - To find and achieve the purpose of the approach to this subject to address it analyzed the problem with its social, religious and legal dimensions. It also relied on the method of comparison in various legislations and the provisions of Islamic law and how to deal with this phenomenon.

¹. Makram Semaan, The Problem of Suicide, Psychological Study of Suicide Behavior, Dar al-Ma'aref, Cairo, 1964,p27.

Fifth: The structure of the research - The research was dealt with through three chapters. The first was the study of suicide the second assignment to explain the position of the Islamic sharia from the public society and the instigator of suicide. In the third section we discussed the position of the law from public society and the instigator of suicide, and concluded the research with a brief conclusion .

The first topic

What is Suicide

Suicide, like other social, psychological and behavioral sciences, differed in terms of meaning and definitions. It became impossible for Apple to agree on a single, among reserchers and students. definition of this phenomenon.

We will divide this subject into two requirements, the first dealing with the concept of suicide and the second dealing with the historical development of suicide according to the following :

The first requirement - the concept of suicide

Section I - Definition of Suicide in Language

The term "self-immolation" is a concept derived from the Latin word "caedere" meaning "kills" and "sui" meaning self or spirit in French and English languages ².

In Arabic, the word suicide means a similar meaning: the word is derived from the root (slaughter), ie, slaughter or murder, and the person committed suicide, ie, slaughtering himself or killing and destroying the camel, which is a stab in the neck, where the throat appears from the top of the chest.³ The people have quarreled to the point of death. The word "bakeh" itself has been used in the Qur'an, Hadith, and the texts of Islamic history, which are synonymous with suicide by himself.⁴

² (Dr. Naji Al-Jiyoush, *Suicide Psychological Study of Suicide Behavior*, Youth Foundation for Media and Publishing, Damascus, 1997,p23.

³(Abu al-Fadl Jamal al-Din Muhammad ibn Makram bin Manzoor, San'a al-Arab, 5, Dar Sader, Beirut, p190.

⁴ (Saleh bin Said Al-Luhaidan, *phenomenon of suicide among young people*, Documentation and Information Center, Ministry of Youth and Childhood, No. 5, 1992, p40.

The Almighty said (Vlaalk Bkha yourself on their effects) ⁵

Suicide is an act of suicide, which is the highest of the chest and through it to the majority, as it is often killing the soul by beating it from the breast and chest to accelerate the destruction.

Ibn Manzoor said:⁶ "It is said that the man committed suicide, ie he committed suicide.

Al-Zubaidi said:⁷ "As Ibn Manzoor said, and like that, they said: The thief has stole somethink and he has committed suicide, which is permissible.

Section II: Definition of Suicide Terminology

Despite the difference of views on the definition, the French philosopher and sociologist Emil Durkheim was the first who defined the definition of the concept, it as: it is all cases of death that result directly or indirectly from a positive or negative action by the individual himself He knows that this act brings him to death (⁸). There is also someone who knows suicide, emphasizing knowledge, perception and intent together, where some know it to be a deliberate and voluntary action to kill a person himself or destroy his soul.⁹

Definition of suicide in psychology -

Is to kill oneself and give death to the same will most often to liberate oneself from conditions that have become untenable. It appears in all societies.

Definition of suicide in sociology -

According to the sociologist Emile Caim, suicide applies to all cases of death that are produced directly or indirectly by a positive or negative act carried out by the victim herself, and she knows that the act leads to this result is voluntary death provided by the individual to escape the problems and difficulties that are not possible created in his life , And chooses the means to achieve complete suicide. The suicide attempt is defined as the act known as suicide

⁵ (*Al - Kahf* verse 6.

⁶ (*Abu al-Fadl Jamal al-Din Muhammad ibn Makram bin Manzoor*, Previous source,(5/75).

⁷(Muhammad Murtada al-Hasani al-Zubaidi, *The Crown of the Bride* by Jawaher al-Majawun (14/184), investigation by Abdul Azim Tahawi, Kuwait Government Press, 1394 AH,p347.

⁸((*Emile Durkheim, suicide : (A study in sociology)*, translated by) :A .spauling and George sipmpson ,(N.Y.Macmillan publish ing,1950,), p,40.

⁹ (*Ahmed Shafiq Al-Sukkari*, *Dictionary of Social Work and Social Services*, *Dar Al-Maarifah Al-Jami'ah*, Alexandria, 2000,p 521.

but stopped before death is the result, ie committing suicide without reaching death and carrying a desire for death and an unconscious desire to attract attention.

Definition of suicide in law -

Suicide has defined one's self as killing the person himself.¹⁰

As defined by Durkheim,¹¹ as: all cases of death that are produced directly or indirectly by a positive or negative act by the victim himself, and he knows that this act will lead to this result, death, as some have known by saying: Suicide is the final result of a group of The acts of the individual to get rid of his life and he is aware of this without being motivated by the sacrifice of the social value of the incitement of another () and the definition of self-exhaustion (¹²). Some of the jurists who knew Suicide: Suicide murder, killing the spirit of a living person so as not to change (Murder), but the occurrence of the suicide itself, ie the fact that the killer is the same killed and knew To the suicide of some jurists as "the person's assault on himself is an attack leading to his death"¹³.

The second requirement

The historical development of suicide -

Historical documents have stated that suicide as a behavior was known in ancient civilizations but did not dealt with legal treatment, and it is clear that it lacked the precise treatment and simplicity of legislative understanding at the time. We will address this requirement in two sections according to the following:

¹⁰(*Dr. Mohammed al-Fadil, Crimes against Persons, I4, Publications of the Ministry of Culture, Damascus, p441.*

¹¹ (*Frank B. Williams, Criminal Behavior, Commentary by Adly Al-Shammari, Dar Al-Maarifah Al-Jami'ya, Egypt, 1994,p291.*

¹²(*Dr. Abdul Mohsen Bakr, Special section of the Lebanese Penal Code, I 2, Dar Al-Awda Beirut Lebanon, 1988,p555.*

¹³ (*Mohamed Zaki Abu Amer and Abdel Moneim Suleiman, Lebanese Penal Code, Special Section, University Institution for Studies and Publishing, p 349.*

Section I - Suicide in the civilization of Mesopotamia

Many historians call the era of antiquity on the era before the birth of Jesus Christ, and can not speculate about the first beginnings of human stability in Mesopotamia perhaps about fifteen thousand years since man began man experiments on the foothills of the mountains of Zakros and left behind tools and equipment made of The flint is believed to have been used to harvest its crops or weeds and grasses¹⁴.

From the legal legislation left by the kings of Mesopotamia to us the reforms of Orkagina (2355-235 BC) and then the law of Orkagina (2111-2095 BC), then the law of Lobt Ishtar (1934-1924). Then the law of Ashuna (1828-1818 BC). M) and the most recent law Hammurabi (1792-1750 BC).¹⁵

The law of Hammurabi included most of the legal rules mentioned in the laws that preceded it. It also had the highest levels of legislative maturity in Mesopotamia. It included an introduction and (282) articles and a conclusion within the framework of public and private law systems. His body in the framework of murder and manslaughter, and did not include¹⁶ specific legal provisions directly on the crime of suicide or to initiate or help him.

Section II - Suicide in the Civilization of the Nile Valley -

The ancient Egyptian civilization did not define the possibility of suicide, and the ancient Egyptian sanctified life. The first citizen, Ibor, committed suicide and his case was still under the title of "Desperate Life" after the chaos of the first or first class.

The beginning of the Egyptians' knowledge of suicide after being imposed as a coercive punishment and most famous in the era of King Ramses III was the plot of the harem of the palace for their involvement in the plot to kill the king and sentenced them to death and those who helped them cut off their noses and ears to taste humiliation and shame to the dead and the butler to leave alone to take his soul By himself, he was among the plotters the commander (Binta ur) the son of the queen (Tm), who told to choose was between suicide or cut off his nose and ears.

The historical sources also recorded the end of the era of the Pharaohs and the advent of Alexander the Great in 332 BC Suicide cases where she saw dignity and of Queen Cleopatra

¹⁴(Farah Ajami, The Stone Ages in Iraq in the Light of New Discoveries, Sumer Magazine, Baghdad, Volume 11, 1955,p43.

¹⁵(Dr. Abdel-Rafea Jassim, *Abstract of the History of Law, 1*, Dar Al-Zaman for Printing, Publishing and Distribution, Damascus, Syria, 2015,p 36-37-38.

¹⁶((Areej Tohma Ibrahim, *The crime of incitement to suicide*, PhD thesis, University of Baghdad, Faculty of Law, 2011,p67.

preferred suicide and to but in person fall into the families of the Romans who do not sanctify life. Also recorded a large number of suicide incidents between Sultans and Mamluks and parish in Egypt. ⁽¹⁷⁾

The second topic

Incitement and suicide assistance in Islamic law

Allah has forbidden suicide and to commit suicide, including incitement, assistance, or agreement on the events of the act of committing suicide. The prohibition against committing suicide has come at all costs by killing the person himself, The destruction, weakening of any of its organs in any way, or the killing of the person himself in any form. ¹⁸

This is why the warning of committing suicide came from the words of our Lord, whose ability and sanctity were sanctified. He said in his Holy Book: "Do not kill yourselves, for Allah has been merciful to you, and whoever does that will be a fire." ¹⁹

In order to clarify the position of the Islamic Shari'a on incitement, assistance and agreement on suicide, we found that it is addressed by the demands of the first three, which we dedicate to explain the concept of incitement and assistance in Islamic jurisprudence. The second requirement is to address the evidence of the prohibition of suicide in Islamic law.: The third requirement is to deal with the punishment of the suicide and public society in islam .

First requirement

The concept of incitement and suicide assistance in Islamic jurisprudence

Suicide is the intent of the person to do the work of himself or say a word about the loss of it ⁽²⁰⁾.

Incitement in a language intended to induce, act, and incite the object, instigate it, incite it, and incite the fighting: exhorting and warming it ⁽²¹⁾.

¹⁷ (*Suicide in the Nile Valley Date of the visit 20-9-2018. <http://manshoor.Com/people/egxptian>.*

¹⁸ (*Dr. Yousef Al-Qaradawi, The Islamic Solution.*

¹⁹ (*Al-Nisaa 29-30.*

²⁰ (*Abdullah Al-Futtaimil, The Characteristics of Suicide Theory in Islamic Jurisprudence, Arab Journal of Security Studies and Training, p. 111.*

²¹ (*Mohammed bin Abi Bakr bin Abdul Qadir al-Razi, Mukhtar al-Sahah, review of Mahmoud Khater, Lebanon Library, Beirut, 1415.*

Help is a source of quadruple action. Help helps, or helps help in every aid. It is said that it is the man who puts his hand on the help of his owner, if he is in need.²²

The terms incitement and assistance in Islamic jurisprudence are included in the participation in the act, and incitement and assistance are to induce a person to commit suicide or to assist the perpetrator by any means, and by any act that helps him to complete what he has done.²³

In the incitement to commit suicide, Muslim scholars differentiate between two cases. The first case is to ask someone else to kill himself. This case is divided into two cases:

The first case: the request is not valid and has not reached the level of coercion.

And non-refuge is: that the actor can be patient without the soul or the member (²⁴). It is here as a non-decisive request, as if the commanding officer said to the commander: Kill yourself, or I will hit you a hundred whips.

As for the coercion of refuge, which is: that the offender is forced to start the act out of fear of the absence of the soul or what is in its meaning as a member (²⁵), as if he told the commanding officer: Kill yourself, otherwise you will be killed.

The public agreed that it is forbidden for the commander to kill himself or else he was a suicide. They explained that there is no difference between the two cases. Both of them were killed and a spirit was killed. It is better for him to be killed by someone else than to commit suicide.²⁶

Suicide assistance:

As for helping suicide the suicide man ask another person helping to commit suicide. Perhaps he (the murderer himself) said to the other: "I have been afraid of my blood or my blood,

²² (Al-Mubarak bin Muhammad ibn al-Atheer, end in Gharib al-Athar, a review by Taher al-Zawawi and Muhammad al-Tabakhi, Dar al-Fikr Beirut, 1407 Ahp2/366.

²³ (Abdul Malik bin Hamad Al-Fares, Previous source, p 98.

²⁴ (ALtafazani, Explanation of the Illustration of Illustration, Dar al-Kitab, Beirut, Lebanon, p (2/196).

²⁵ ((ALtafazani, Previous source, (2/197) .

²⁶ (Abo Abdallah shams aldeen bn mflih , Previous source, p (634/6) .

The first opinion: In such a case, there is no punishment of compensation against the offender, but it is punishable by a Taiziriyah punishment.²⁷

The second opinion: The punishment must be punished against the offender .

The third view is that it is obligatory to pay the compensation but it is in the money of the murderer.

The second requirement

Evidence of the prohibition of suicide in Islamic law

We will deal with this requirement in two sections, the first we dedicate to clarify the evidence of prohibition in the Koran, and the second dedicate to the treatment of the evidence of prohibition in the Prophet's Sunnah and according to the following:

Section I: Evidence of prohibition in the Holy Quran -

It came in the text of the book of God Almighty (... .. do not kill yourselves that God was merciful to you) (²⁸), as stated in the verse (..... Do not kill the soul that God denied only the right).²⁹

Islam forbade the killing of the human soul, whether the murderer killed himself or others and the killing of the soul is haraam whether it is the same believer or unsilvers suicide man . The killing of the person himself is forbidden in the first place, because the suitor has violated the law, If a person hastens to lose his soul, he is wronged, disobedient, disobedient and deserves punishment. In holy qurran God almighty said in sorat alenaam ((don't throw your selves into destrucation.³⁰

"This is another proof from the Book of the Lord of the Worlds that can be invoked in deducing the rule of suicide. There is no greater and greater destruction than the killing of the human soul and the lust of the soul. , Who cut off his vein wants to get rid of the concerns and the delusion, he threw himself to the destruction, and the drug and drinkers want to commit suicide, he threw himself to death, and arrogant in driving cars not indifferent to the regulations believe that he threw himself to destruction.

²⁷ (*Alaa al-Din Abu Bakr bin Masood bin Ahmed al-Kasani, Bada'id al-Sana'a in the order of the laws, 2, Dar al-Kitab al-Arabi, Beirut, 1982,(7/236).*

²⁸ (*alnisaa, verse 29.*

²⁹ (*alanaam, verse 151.*

³⁰ (*Dr. Abdullah Al-Rashoud, Previous source, p59.*

Section II - Evidence of prohibition in the Noble Sunnah:

Suicide in the Sunnah of the Prophet (peace and blessings of Allaah be upon him) was recited in the Sunnah of the Prophet (peace and blessings of Allaah be upon him).

The Prophet (peace and blessings of Allaah be upon him) said: "Whoever descends from a mountain, kills himself, he is in the fire of Hell. In his hand he feels in the fire of hell forever and ever, and whoever kills himself with his iron, and his iron in his hand, he will resort to it in his belly in the fire of hell forever and ever.

The Prophet (peace and blessings of Allaah be upon him) mentioned three pictures of suicide, but it is measured against it, which led to the loss of the soul and its destruction.

Third requirement

Punishment of suicide and public society in Islamic law

Section I - Punishment of the suicide:

The Islamic position is not limited to keeping the soul at the limit of killing or hurting the body of others, but extended to keep the self of the owner, as it is a secretariat to him, the man belongs to his Creator and not the property of himself so it is not permissible to act in himself only within the limits authorized by the Creator (Peace and blessings of Allaah be upon him) said to him that he should harm himself on the grounds that he did not exceed one person because he attacked himself as his opponents against Allaah.³¹

The Prophet (peace and blessings of Allaah be upon him) narrated that Abu Hurayrah (may Allah be pleased with him) said: "Whoever descends from a mountain and kills himself, he is in the fire of hell. And he who kills himself with Hidida, and his iron in his hand shall be crowned in his belly, in the fire of their everlasting, everlasting scorn."³²

(Peace and blessings of Allaah be upon him) said: "There was a man before you, a man with a wound, and he was afraid, so he took a knife and he stabbed his hand, then he died because of the bleeding. then allah said that man choosed ficll."³³

Section II - Penalty for attempted suicide

³¹ (*alnisaa verse, 29.*)

³² (*abo abdallah bn ismaei albokhari, , Previous source, p363.*)

³³ (*abo abdallah bn ismaei albokhari, , Previous source, p1364.*)

Suicide is a great crime to be held accountable in the hereafter because it is impossible to punish the mundane and to leave the suicide to his family, which revives them live and raise Hafizthm Vnlh them whom he dislike and increase loss. This is what led the shariah to emphasize the inviolability of the initiation of this act. Islamic law has affirmed the inviolability of the initiation of this act.

The result is that the mere attempt to commit suicide is a blatant violation of Islamic attitudes. The public society relies on suicidal suicide, not merely harming it. This is why the jurists stressed that repentance is obligatory for those who commit this act or commit it from their sins.

The third topic

The position of the law from the public society and the instigator of suicide

The majority of modern penal legislation does not penalize suicide or initiate it, and works to get this phenomenon out of the scope of the law to interfere in the space of religion and morality. Inciting and assisting suicide and initiating it, penal legislation has a specific position of this crime that criminalization and punishment and we will address it The first to clarify the concept of initiation and incitement to commit suicide³⁴, and second devoted to address the legal situation of initiation and incitement to suicide, and according to the following:

First requirement

The concept of initiation and incitement to suicide in the laws of status

Section I - Incitement to suicide

The Iraqi Penal Code did not know incitement and did not specify the means to achieve it, but left it to the discretion of the judge. The judge is free to deduce his faith from any source he wishes.

Incitement is committed in any way that would induce the perpetrator to commit the crime, whether by a promise, a gift, a deception, a dowry, guidance or the use of authority, or any other matter that would induce the perpetrator to commit the crime.³⁵ Incitement is said to be

³⁴ (*albaqarra*, verse 195.

³⁵ (*Dr. Ali Hussein Al-Khalaf, Sultan Abdul Qader Al-Shawi, General Principles in the Penal Code, Dar al-Senhuri, 1984,p 211.*

a force or attempting to induce another person by any means to commit a crime³⁶. It can be said that incitement is to create the idea of a crime in a person and then to reinforce that idea in order to turn it into a determination to commit the crime.³⁷

The Iraqi legislator did not punish suicide as an act and did not provide it as a crime, nor did it begin to be a crime³⁸, as stipulated in Article 408/3 of the Penal Code (no punishment for those who commit suicide), the Iraqi legislator punished the act of inspiration. In suicide, incitement is perpetrated and assisted, and the crime of criminalization is that the act of committing suicide constitutes a danger to the security and safety of the community ... Therefore, whoever instigates or aids a person there force, whoever instigates or aids a person will be a murderer because he contributes to end the life of a living person. Article 408-1 of the Iraqi Penal Code stipulates that a person who has incited or assisted a person to commit suicide. As stated in the second part of the same paragraph above, the penalty shall be imprisonment if the suicide is not committed, but it is prescribed.

If the perpetrator is not aware of his or her will, the instigator shall be punished with the intentional death or attempted murder (article 408-2) of the Iraqi Penal Code.

Section II - Suicide assistance

The Penal Code of Iraq did not define the assistance, but its images were mentioned in paragraph (3) of Article (48) of the Penal Code, which states: "Whoever gave the perpetrator a weapon, a weapon or anything else used in committing the crime knowingly or intentionally assisted him in any other way. In the act of processing or facilitating the completion of the commission (and some define the assistance) as provide assistance, whatever its image to the perpetrator of the crime on the basis of it, or to give guidance for the commitment of the crime or his assistance to the crime by facilitating and creating the actions leading to the act."³⁹

Section III - Agreement on Suicide

The Iraqi Penal Code did not define the agreement, leaving it to the discretion of the judge who determines its availability or not. Dr. Mahmoud Naguib Husni defines the agreement as

³⁶ (Dr.. Jamal Ibrahim al-Haidari, Explanation of the provisions of the special section of the Penal Code, Dar al-Senhuri, Beirut, 2015, p. 248.

³⁷ (*Dr. Mahmoud Naguib Hosny, Criminal Contribution in Arab Legislation, Cairo, 1960,p 265.*

³⁸ (*Dr. Hameed Al-Saadi Explanation of the Penal Code, Special Section, (1/152) Crimes against the external security of the State, p345.*

³⁹ (*. Dr. Mohammed Riad Al-Khani, Explanation of the Penal Code Special section, Crimes against the external security of the State, Dar al-Fikr Beirut, p234.*

"two or more parts for the commitment of an offense based on an offer by one of the parties to which the other party acquiesces".⁴⁰

The second requirement

The position of the Arab laws on initiation and incitement to commit suicide

The follower of the positions of foreign and Arab legislation finds that there is no foreign or Arab legislation criminalizes the act of suicide or sets a penalty imposed on the suicide as did the Islamic law as it has one face in the subject, which is agreed by all Muslim jurists as they committed suicide and decided to punish the suicide man criminalized, There is no opinion, even anomalous, that sees its legitimacy and is not a crime, but the dispute occurred in how it is criminalized (⁴¹).

As for what is known that the killing is an attack on the lives of others, the killer is a different person who is the act of murder, but if the two combined as suicide, then the meaning of killing may disappear terminology, especially as the punishment is originally put to reform the offender and deter him and suicide and suicide, The statutes have found that there is no point in punishing this act and therefore it did not criminalize it⁴². We will divide this requirement into two sections, the first to be devoted to clarifying the position of Arab laws on suicide, and the second is devoted to address the position of the Iraqi Penal Code from suicide and start it:

Section I - The position of the Arab laws of suicide and initiation

By referring to the Arab punitive laws, we find that it is not punishable by committing suicide or initiating it, but it punishes those who incite or assist others to commit suicide. The following is a presentation of the positions of Arab penal laws against incitement to commit suicide:

First - the Egyptian Penal Code -

The act of committing suicide is not punishable or attempted, but it is the offense of participation (assistance and incitement to commit suicide). Article 298 of the Egyptian Penal Code stipulates that anyone who incites another person or assists him in committing suicide shall be punished if he commits suicide with hard labor and imprisonment for a period not exceeding seven Years).

⁴⁰(Dr. Mahmoud Naguib Hosny, previous source, p505.

⁴¹(abo abdallah mohamed alkrish, previous source, p310.

⁴² (Dr. Mahmoud Naguib Hosny, previous source, p 233-234.

II. Syrian Penal Code -

The Syrian legislator has not punished the crime of suicide or attempted it, but the participation in this crime (assistance or incitement) is punishable under Article 539 of the Syrian Penal Code. Of the ways mentioned in Article 218 to kill himself).

III. Tunisian Penal Code -

The Tunisian legislator has a special position on the crime of incitement or assistance in committing suicide, as punishment is limited to assistance without incitement, as stipulated in Chapter 206 of the Penal Code. It states that a person who appoints another person to kill himself shall be sentenced to five years' The punitive text of Tunisia indicates that punishment is limited in case of suicide.

IV. Moroccan Penal Code -

The text of the Moroccan legislator in article (407) of the Moroccan law (Anyone who helps to inform a person in the preparation or facilitating his suicide or providing him with weapons, poison or tools for suicide knowing that it will be used for this purpose shall be punished in the case of suicide by imprisonment of one to five years. Moroccan legislator is punished in case of participation in suicide, which occurs only and no punishment in case of attempted suicide.

Section II - The position of the Iraqi Penal Code of incitement to commit suicide:

In the Iraqi Penal Code, there is no text criminalizing suicide because the suicide bomber has achieved his intention, lost his soul and the life is over. The criminal case of death has passed because the entity that is subject to criminal punishment is not a living person. The Iraqi legislator did not punish suicide or who commit it , but punished the instigator and the assistant to carry him criminal psychology, and often have a psychological impact super and exploits the unstable situation of the victim who is then in a state of weakness worthy of legal protection 0 In Article 408/1 of the Penal Code punished the instigator on Suicide in prison N for a period not exceeding seven years or incited people helped him in any way to commit suicide if the suicide accordingly)

The Iraqi legislator considers the incitement and the assistance is an aggravating circumstance if them perpetrator is a juvenile under the age of 18, or is less cognizant or willful. If he is missing, the perpetrator shall be punished by the death penalty or, as the case may be, by Iraqi Penal Code (408-2).

Conclusion

From our entire research on suicide, between the permissibility and the criminalization, we have reached a number of conclusions and recommendations in this regard and as follows:

I. CONCLUSIONS

1 - Suicide is the killing of the human being himself, and mental and mental illness is one of the main causes of suicide.

2. Suicide is a human phenomenon that has accompanied human existence ever since. This phenomenon has been rooted in all human groups despite the change of their civilizations, their chronological order, and their geographic location.

3 - We found that Islam has a distinctive vision and a unique perception among all the visions and visions offered to man in terms of being that creature created by God with his hands and breathed in his soul and prostrated to him the angels, and therefore prejudice to it is sacred is not subject to ridicule and tampering and indifference, so it was normal to be The Qur'aan and the Sunnah of the Prophet (peace and blessings be upon him) have an aggravating attitude that is intended to kill another person or kill himself.

4 - We found that the legislation of the status and modern laws have unanimity that no penalty imposed on the suicide on the committed suicide. Because the spirit of the man has been overcome by the Creator, and the punishment is imposed only on a living person. As for the instigator or assistant or agreed to commit suicide, the majority of legislation put criminal responsibility on the instigator or assistant.

5 - Suicide or initiating it represents the highest degree of violence against the self, and the seriousness of this phenomenon is due to the lack of legal treatment of this crime, which are large numbers of daily.

II. Recommendations

1. We recommend that the Iraqi legislator amend the legal texts dealing with the subject of attempted suicide and the arrangement of penal sanctions against those who commit suicide in order to put an end to this phenomenon, which is expanding and spreading among the youth groups, male and female.

2-The phenomenon of suicide and its initiation is increasing in our societies. Media institutions, religious leaders, activists and intellectuals should conduct awareness campaigns about the seriousness of this phenomenon. Those suffering from a health, social or economic problem can present it to their friends, Her away from suicide.

3. In order to put an end to this phenomenon, the State and its institutions should play a role in minimizing the causes of suicide and filling the vacuum of young people and creating jobs for them.

4. We found that the divine legislator was keen on human life then the human legislator, and his judgments are more precise and closer to achieving justice. Where he committed accountability suicide or the initiate suicide to put an end to this heinous phenomenon. Therefore, we recommend the human legislator to benefit from what is stated in the Islamic law regarding the honoring of man and the need to hold accountable those who initiate suicide to limit this phenomenon.

Sources and references

After the Koran

- Sources in Arabic

Lexicons and dictionaries

1. Abu al-Fadl Jamal al-Din Muhammad ibn Makram bin Manzoor, San'a al-Arab, 5, Dar Sader, Beirut, (5/75).
2. Ahmed Shafiq Al-Sukkari, Dictionary of Social Work and Social Services, Dar Al-Maarifah Al-Jami'ah, Alexandria, 2000.
3. Mohammed bin Abi Bakr bin Abdul Qadir al-Razi, Mukhtar al-Sahah, review of Mahmoud Khater, Lebanon Library, Beirut, 1415.
4. Muhammad Murtada al-Hasani al-Zubaidi, The Crown of the Bride by Jawaher al-Majawun (14/184), investigation by Abdul Azim Tahawi, Kuwait Government Press, 1394 AH.

Books:

1. Tafazani, Explanation of the Illustration of Illustration, Dar al-Kitab, Beirut, Lebanon, p
2. Al-Mubarak bin Muhammad ibn al-Atheer, end in Gharib al-Athar, a review by Taher al-Zawawi and Muhammad al-Tabakhi, Dar al-Fikr Beirut, 1399 AH, 2/366.
3. Dr. Jamal Ibrahim al-Haidari, Explanation of the provisions of the special section of the Penal Code, Dar al-Senhoury, Beirut, 2015.
4. Dr. Hameed Al-Saadi Explanation of the Penal Code, Special Section, (1/152) Crimes against the external security of the State
5. Kholoud Sami Azarah Al-Ma'jun, The General Theory of Forbidden Comparative Study, Baghdad, 1984.
6. Dr. Abdel-Rafea Jassim, Abstract of the History of Law, 1, Dar Al-Zaman for Printing, Publishing and Distribution, Damascus, Syria, 2015.
7. Dr. Abdul Mohsen Bakr, Special section of the Lebanese Penal Code, I 2, Dar Al-Awda Beirut Lebanon, b.
8. Dr. Abdullah Al-Rashoud, The Phenomenon of Suicide Diagnosis and Treatment, 1, Riyadh, 1420H -2006.
9. Alaa al-Din Abu Bakr bin Masood bin Ahmed al-Kasani, Bada'id al-Sana'a in the order of the laws, 2, Dar al-Kitab al-Arabi, Beirut, 1982.
10. Dr. Ali Hussein Al-Khalaf, Sultan Abdul Qader Al-Shawi, General Principles in the Penal Code, Dar al-Senhuri, 1984.
11. Frank B. Williams, Criminal Behavior, Commentary by Adly Al-Shammari, Dar Al-Maarifah Al-Jami'ya, Egypt, 1994.
12. Dr. Mohammed al-Fadil, Crimes against Persons, I4, Publications of the Ministry of Culture, Damascus, p.
- 13 - Mohammed bin Ismail Bukhari - true Bukhari -, the book of judgments, the door of hearing and obedience to the Imam unless they are in disobedience, House of International Ideas Riyadh, 1419 e.
14. Dr. Mohammed Riad Al-Khani, Explanation of the Penal Code Special section, Crimes against the external security of the State, Dar al-Fikr Beirut, p.
15. Mohamed Zaki Abu Amer and Abdel Moneim Suleiman, Lebanese Penal Code, Special Section, University Institution for Studies and Publishing, p.
16. Dr. Mahmoud Naguib Hosny, Criminal Contribution in Arab Legislation, Cairo, 1960.

17. Makram Semaan, The Problem of Suicide, Psychological Study of Suicide Behavior, Dar al-Ma'aref, Cairo, 1964.
18. Dr. Naji Al-Jiyoush, Suicide Psychological Study of Suicide Behavior, Youth Foundation for Media and Publishing, Damascus, 1997.
19. Dr. Yousef Al-Qaradawi, The Islamic Solution.

Research:

1. Farah Ajami, The Stone Ages in Iraq in the Light of New Discoveries, Sumer Magazine, Baghdad, Volume 11, 1955.
2. Abdullah Al-Futtaimil, The Characteristics of Suicide Theory in Islamic Jurisprudence, Arab Journal of Security Studies and Training, p. 30, 1421H.
3. Saleh bin Said Al-Luhaidan, phenomenon of suicide among young people, Documentation and Information Center, Ministry of Youth and Childhood, No. 5, 1992.

IV - Letters and University Notes:

1. Abdul Malik bin Hamad Al-Fares, The crime of suicide and its initiation between Sharia and law, Master Thesis, Naif University for Security Sciences, 2004.
2. Areej Tohma Ibrahim, The crime of incitement to suicide, PhD thesis, University of Baghdad, Faculty of Law, 2011.

V. Laws:

- 1 - Iraqi Penal Code No. (111) for the year 1969.
2. Egyptian Penal Code No. 58 of 1993
- 3 - Syrian Penal Code No. 148 of 1949 0
- 4 - Lebanese Penal Code No. 340 of 1943 0
- 5 - Sudanese Penal Code No. 54 of 1974 0
- 6 - Tunisian Penal Code No. 46 of 2005 0
7. Moroccan Penal Code.
- 8 - Jordanian Penalties No. 16 of 1960 0
9. The Kuwaiti Penal Code
10. The French Penal Code of 1994
11. English Penal Code.

- Sources in foreign language:

1. Emile Durkheim, suicide: (A study in sociology), translated by): A. Spauling and George Simpson, N.YMacmillan publishing, 1950

Aerobik Cimnastikçilerde Denge Yönlerinin Karşılaştırılması

Öznur AKYÜZ¹, Murat AKYÜZ¹, Yeliz DOĞRU², Gencay CÜCE³, Mehmet Ali EKİN²

¹Spor Bilimleri Fakültesi, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa, TÜRKİYE, E-posta:oznur.akyuz@cbu.edu.tr, sporcu006@gmail.com

²Kültür ve Spor Daire Başkanlığı, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, İzmir, TÜRKİYE,

³Pamukkale üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Denizli, TÜRKİYE
E-posta: E-posta:oznur.akyuz@cbu.edu.tr, sporcu006@gmail.com,
g.cuce76@gmail.com, ma.ekin@hotmail.com

Özet

Denge, postural kontrolün sağlanması açısından aerobic cimnastikçiler için önemli bir yere sahiptir. Ayrıca diğer motor becerilerin gelişmesinde belirleyici bir rol oynar. Bu çalışmada 12-14 yıl yaş arasındaki aerobik cimnastikçilerde farklı denge yönlerinin karşılaştırılması yapılmıştır. Araştırmaya yaş ortalamaları 12.8±0.83 yıl olan, spor yaşı ortalaması 4.13±0.84 yıl olan Herhangi bir rahatsızlığı ve sakatlığı bulunmayan, Manisa Gençlik spor il müdürlüğüne bağlı 15 lisanslı cimnastikçi kız gönüllü olarak katılmıştır. Araştırma, spor il müdürlüğüne bağlı cimnastik spor salonunda yapılmıştır. Testler yıldız denge testi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu test ile, ön, sağ ön, sağ, sağ arka, arka, sol arka, sol ve sol ön olmak üzere 8 farklı yöndeki denge değerlendirilmiştir. Testte her yön için üç tekrarın ortalaması alınmıştır. Veriler SPSS 16.0 paket programı kullanılarak, One Way Anova ile analiz edilmiştir. Sonuç olarak yönlerden ön ile sağ, sağ arka, arka, sol arka arasında anlamlı fark bulunurken ($p<0.05$), sağ ön ile; sağ arka, arka, sol arka, sol ön arasında anlamlı fark vardır ($p<0.05$). Sağ yön ile arka ve sol ön ($p<0.05$), sağ arka ile sol ve sol ön ($p<0.05$), arka ile sol ve sol ön ($p<0.05$) arasında anlamlı fark bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Aerobik Cimnastik, Denge, Yıldız Denge Testi

Abstract

The balance has an important part for the gymnastics branch in terms of providing postural control. It can also be defined as a determining factor in the development of other motor skills. In this study, different balance aspects methods were compared in aerobic gymnasts between the ages of 12-14 years. 15 licensed gymnast girls from Manisa Youth Sports Provincial Directorate whose average ages are 12.8 ± 0.83 years and average sports ages are 4.13 ± 0.84 years and who had no problems or injuries participated voluntarily into this study. The research was carried out in gymnastics hall of the Provincial Directorate of Sports. Tests were carried out by using star balance test. This test evaluates the balance in 8 different directions: front, right front, right, right rear, rear, left rear, left and left front. Three repetitions were averaged for each direction in the test. The data were analyzed by using SPSS 16.0 package program with One Way ANOVA. As a result, while a significant difference was found out between the directions of front and right, right rear, rear and left rear ($p < 0.05$), there is a significant difference between right front and right rear, rear, left rear and left front. A significant difference between the directions of right and rear and left front ($p < 0.05$), right rear and left and left front ($p < 0.05$), rear and left and left front ($p < 0.05$) was found out.

Key words: Aerobic Gymnastics, Balance, Star Balance Test

1. Giriş

Aerobik cimmastik branşında, herhangi bir yardımcı alet kullanılmaz, tek erkekler, tek bayanlar, çiftler, trio ve grup kategorileri bulunmaktadır. Aerobik cimmastik, birbirine birleştirilmiş süreklilik gösteren, geleneksel aerobik egzersizlerden alınmış, karmaşık ve yüksek şiddette aerobik hareket kalıplarının (AMP) müzikle yapıldığı becerilerdir. Esneklik, kuvvet ve 7 temel adımlar seride devamlılık göstermeli, zorluk dereceli hareketler kusursuz yapılmalıdır. Uluslararası cimmastik federasyonuna bağlı, cimmastiğin alt disiplinlerinden biri olan aerobik cimmastik içinde barındırdığı elementler ile iyi bir şekilde entegre edilmesi gerekir. denge ile alakalı elementlerin mükemmel düzgünlükte uygulanması gerekmektedir. (TCF, COP 2017- 2020)

Aerobik cimmastik aerobik adımları tarafından üretilen, karmaşık hareketleri yapma kabiliyetidir. Müzikle mükemmel bir şekilde entegre edilmiş, yüksek yoğunluklu sürekli bir branştır. (Raiola ve ark., 2013).

Denge, postural kontrolü sağlamak açısından cimmastik branşı için önemli bir yere sahiptir. Ayrıca diğer motor becerilerin gelişmesinde belirleyici bir faktör olarak tanımlanabilir. Bireyler gün içerisinde her türlü duruma uyum göstermek zorundadır ve bazen çevredeki değişikliklere uyum sağlayamayabilirler. Bireyin yerçekimi merkezi, temel destek noktasının üzerinde ise birey denge ve sağlam duruş sınırını aşar. Sağlam duruş sınırı aşıldığı zaman, düzeltici adım ve sendeleme, düşmeyi engellemek için gereklidir ve bunun içinde sinir-kas koordinasyonu ve adaptasyonu gerekir (Tippett SR 1995).

Dengeyi etkileyen faktörler; somatosensory, görsel ve işitsel sistem, kuvvet, eklem hareket açıklığı ve koordinasyonu etkileyen motor tepkilerden elde edilen duyuşal bilgileri içerir (Palmieri RM 2002, Grigg P 1994). Hem egzersiz ve sıklığı hem de bireyin propriyoseptif ve görsel algılama kapasitesi denge fonksiyonlarını etkiler (Bressel E.2007).

Denge ve duruş kontrolü geliştirici programlar, denge ile ilgili fonksiyonel aktiviteleri içermelidir. Bu egzersizlerin dengeyi geliştirdiği ve alt taraf sakatlık sıklığını azalttığı daha önce yapılan araştırmalar ile ortaya konmuştur (Filipa A 2010, Javaheri SAH 2012). Bunun yanında yaş ilerledikçe dinamik denge ve duruş sağlamlığındaki kontrolün azalmakta olduğu bilinmekte ve ilerleyen yaş ile birlikte denge egzersizleri daha çok önem kazanmaktadır. Günümüzde denge diskinde rağbet artmaktadır. Denge egzersizleri ile ilgili daha önce yapılan araştırmalarda ise denge egzersizlerinin farklı yöntemlerle yapıldığı ve kullanılan denge disklerinin farklı büyüklükte ve özellikte olduğu görülmektedir (Gülşah Ş, 2015).

Dinamik postüral kontrol statik postürel kontrolden daha fonksiyonel fonksiyon değerlendirilmesi olarak popülerlik kazanmıştır. Kullanım sıklığında artmış olan dinamik postüral kontrolün bir ölçümü, Star Excursion Balance Test'dir (SEBT), Klinisyenler genellikle postüral kontrol değerlendirmelerini kullanırlar. Yaralanma riskini değerlendirmek, sonuçta ortaya çıkan ilk çarpımları Yaralanma ve bir yaralanma için müdahale sonrası iyileştirme seviyesi. Dinamik postüral kontrol klinik ve araştırma ortamlarında işlevin bir değerlendirilmesi olarak popülerlik kazanmıştır. Kullanım sıklığında artmış olan dinamik postüral kontrolün bir ölçümü, Star Excursion Balance Test'dir (SEBT). (Phillip A 2013).

Dinamik postüral kontrolün ölçüsü, bir desteğin temelini korurken bir katılımcının ne kadar ulaşabileceğinden çıkarılmaktadır. SEBT'nin klinik ve araştırmada yaygın kullanılmayalarını ayırt etmek için güçlü yeteneğini göstermiştir ayak bileği gibi alt ekstremite koşulları olan hastalar instabilite, anterior cruciate ligament rekonstrüksiyonu ve patellofemoral ağrı oluşmaktadır. Ayrıca, SEBT egzersiz müdahalelerinden sonra dinamik postür kontrolündeki gelişmeleri değerlendirebilir. (Akbari M 2006, Herrington L 2009, Olmsted LC. 2002).

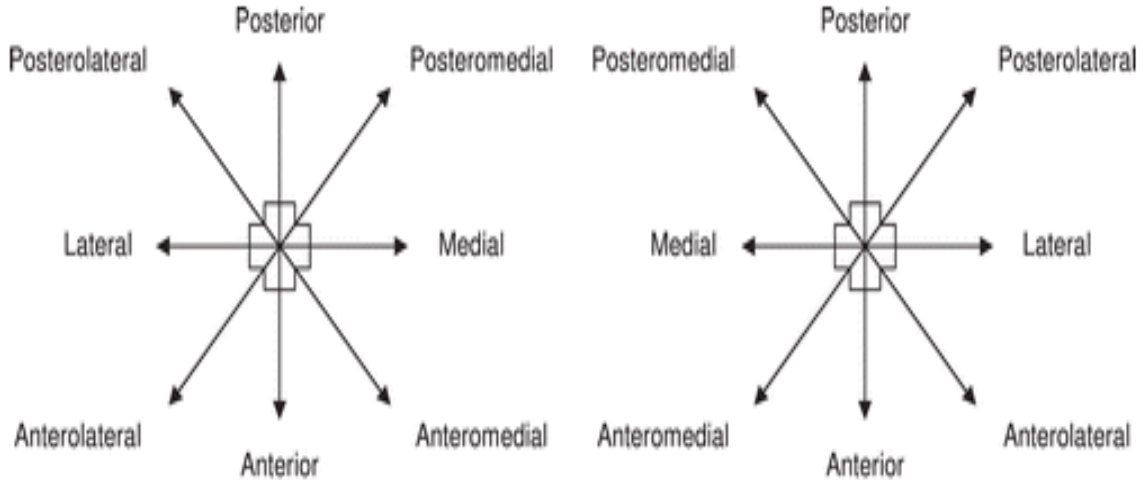
Cimmastik branşının alt disiplinlerinden biri olan aerobik cimmastik te sık rastlanan ayak bileği burkulmaları sporcunun seri içerisinde uygulanması istenen D ailesi denge element havuzundaki elementleri yapmakta zorlandıklarını biliyoruz. Aerobik cimmastikçilerin, seri

içerisindeki denge elementlerini mükemmel bir şekilde icra edebilmeleri alt ekstremitelerde kaslarının iyi gelişmiş olması gerekmektedir. Yıldız testi ile ilgili bir çok çalışma vardır. Yeni bir disiplin olan aerobik cimnastik branşı ile ilgili bu anlamda fazla çalışmaya rastlanmamıştır (McKeon PO 2010).

2. Materyal ve Metod

Bu çalışma aerobik cimnastikçilerde farklı denge yönleri karşılaştırılmıştır. Araştırmaya yaş ortalaması 12.8 ± 0.83 , boy ortalamaları 144.4 ± 9.98 cm olan, vücut ağırlık ortalamaları 33.26 ± 7.53 kg olan ve spor yaşı ortalamaları 4.13 ± 0.84 yıl yaş olan 15 kadın cimnastikçi gönüllü olarak katılmıştır. Araştırmaya herhangi bir sakatlığı ve hastalığı bulunan sporcular alınmamıştır. Testler yıldız denge testi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu test ile, ön, sağ ön, sağ, sağ arka, arka, sol arka, sol ve sol ön olmak üzere 8 farklı yöndeki denge değerlendirilmiştir. Ölçümler cm cinsinde destek ayağın sabit tutularak 8 farklı yöne bakılarak, her yön için üç tekrarın ortalaması alınmıştır.

Yıldız Denge Testi: Bu testin amacı denge ve duruş kontrolünü belirlemektir. Sekiz yönde gerçekleştirilen ve alt ekstremiteleri ilgilendiren bir testtir. Bu testte duruş kontrolü, güç ve eklem hareket açıklığı gözlemlenir. Sporcu yıldızın merkezindedir ve bir bacağı dengeyi sağlarken (sabit) diğeri ile dairenin merkezinde 45 derece artışlarla hazırlanmış sekiz farklı yöndeki noktalara ulaşmaya çalışır. (Reiman MP. 2009). Mesafelere ulaşmak için serbest bacağın en uzak noktaya ulaşması ile test edilmiştir.

Veriler SPSS 16.0 paket programı kullanılarak, One Way Anova ile analiz edilmiştir. Sonuç olarak yönlerden ön ile sağ, sağ arka, arka, sol arka arasında anlamlı fark bulunurken ($p<0.05$), sağ ön ile; sağ arka, arka, sol arka, sol ön arasında anlamlı fark vardır ($p<0.05$). Sağ yön ile arka ve sol ön ($p<0.05$), sağ arka ile sol ve sol ön ($p<0.05$), arka ile sol ve sol ön ($p<0.05$) arasında anlamlı fark bulunmuştur.

3. Bulgular

Tablo 1’de katılımcıların yaş ortalaması 12.8 ± 0.83 yıl, boy ortalamaları 144.4 ± 9.98 cm olan, vücut ağırlık ortalamaları 33.26 ± 7.53 kg olan ve spor yaşı ortalamaları 4.13 ± 0.84 yıl olarak görülmektedir.

Tablo 1. Katılımcıların demografik bilgileri

Parametreler	Minimum	Maksimum	Ort. \pm Ss
Yaş (yıl)	12.00	14.00	12.86 ± 0.83
Spor yaşı (yıl)	3.00	5.00	4.13 ± 0.83
Boy (cm)	130	165	144.4 ± 9.98
Vücut Ağırlığı (kg)	24.50	49.00	33.26 ± 7.53

Yıldız Testi Yönler Arasında Ki Karşılaştırılması

Tablo 2 Cimnastikçilerin Ön ile sağ, sağ arka, arka, sol arka arasında anlamlı fark farklılık vardır ($p<0.05$)

Yıldız Denge Yönü (cm)	DEĞİŞKENLER	Mean Difference (I-J)	SH	P
ÖN	SAG ÖN	-4,400	2,22204	,500
	SAG	-10,066(*)	2,22204	,000
	SAG ARKA	-14,466(*)	2,22204	,000
	ARKA	-17,800(*)	2,22204	,000
	SOL ARKA	-11,666(*)	2,22204	,000
	SOL	-5,200	2,22204	,282
	SOL ÖN	3,200	2,22204	,837

Tablo 3. Sporcuların Sağ ön ile; sağ arka, arka, sol arka, sol ön arasında fark anlamlıdır (p<0.05).

Yıldız Denge Yönü (cm)	DEĞİŞKENLER	Mean Difference (I-J)	SH	P
SAG ON	SAG	-5,66667	2,22204	,186
	SAG ARKA	-10,066(*)	2,22204	,000
	ARKA	-13,400(*)	2,22204	,000
	SOL ARKA	-7,266(*)	2,22204	,030
	SOL	-,800	2,22204	1,000
	SOL ON	7,600(*)	2,22204	,019

Tablo 4. Sporcularda Sağ yön ile; arka ve sol ön arasında anlamlı fark vardır (p<0.05).

Yıldız Denge Yönü (cm)	DEĞİŞKENLER	Mean Difference (I-J)	SH	P
SAG	SAG ARKA	-4,400	2,22204	,500
	ARKA	-7,733(*)	2,22204	,016
	SOL ARKA	-1,600	2,22204	,996
	SOL	4,866	2,22204	,366
	SOL ÖN	13,266(*)	2,22204	,000

Tablo 5. Cimnastikçilerin Sağ arka ile; sol ve sol ön arasında anlamlı fark vardır (p<0.05),

Yıldız Denge Yönü (cm)	DEĞİŞKENLER	Mean Difference (I-J)	SH	P
SAG ARKA	ARKA	-3,333	2,22204	,806
	SOL ARKA	2,800	2,22204	,911
	SOL	9,266(*)	2,22204	,002
	SOL ÖN	17,666(*)	2,22204	,000

Tablo 6. Sporcuların Arka ile; sol ve sol ön arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$).

Yıldız Denge Yönü (cm)	DEĞİŞKENLER	Mean Difference (I-J)	SH	P
ARKA	SOL ARKA	6,133	2,22204	,116
	SOL	12,600(*)	2,22204	,000
	SOL ÖN	21,000(*)	2,22204	,000

Tablo 7. Sporcuların Sol arka ile; sol ön arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$).

Yıldız Denge Yönü (cm)	DEĞİŞKENLER	Mean Difference (I-J)	SH	P
SOL ARKA	SOL	6,466	2,22204	,080
	SOL ÖN	14,866(*)	2,22204	,000

Tablo 8. Cimnastikçilerin Sol ile; sol ön arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$).

Yıldız Denge Yönü (cm)	DEĞİŞKENLER	Mean Difference (I-J)	SH	P
SOL	SOL ÖN	8,400(*)	2,22204	,006

4. Tartışma

Denge, değişen durumlarda dengenin korunması ya da yeniden sağlanmasını anlatır. Bu yetenek, özellikle vücudun ağırlık merkezinin değişmesinedeniyile dengenin bozulması gibi, dar dayanma alanlarında olduğu ve dengenin kolaylıkla bozulabileceği koşullarda ortaya çıkan motorik sorunları çözmeye yarar (Bompa T. 2003) Aerobik cimnastik sporcuları için kazanılması gereken önemli biomotor yetilerden bir tanesidir.

Çalışmamızda cimnastikçilerin farklı yönlerdeki karşılaştırmalarına baktığımızda yönlerden ön ile sağ, sağ arka, arka, sol arka arasında anlamlı fark bulunurken ($p<0.05$), sağ ön ile; sağ arka, arka, sol arka, sol ön arasında anlamlı fark vardır ($p<0.05$). Sağ yön ile arka ve sol ön ($p<0.05$), sağ arka ile sol ve sol ön ($p<0.05$), arka ile sol ve sol ön ($p<0.05$) arasında anlamlı fark bulunmuştur.

Ryan ve ark, (2017). yaptığı bir araştırmada, kronik blek burkulması olan kişilerde yıldız testini uygulayarak izometrik kalça kuvvetinin postural kontrolün performansı önemli bir şekilde artırdığını, dinamik postürel kontrolde iyileşmeleri kolaylaştırmak için kalça kas güçlendirme düşünmüşlerdir.

Vuilema ve Nougier (2004). tarafından yapılan çalışmada; cimnastikçilerden oluşan araştırma grubunu, futbol ve hentbol oyuncularından oluşan bir kontrol grubu ile karşılaştırılmıştır. Tek ayak, çift ayak ve köpük yüzey üzerinde tek ayak olarak yaptığı denge ölçümlerinde iki grup arasında farklılık olmadığı bildirilmiştir. Ayrıca denge ölçümü yapılırken ilave olarak reaksiyon zamanı ölçümü uygulandığında, postüral görevin zorluğu arttığı için basınç merkezi yer değişimleri iki grupta artmıştır. Görsel işaretler olduğu zaman postürü sürdürme performansının futbol ve hentbolcülerden oluşan kontrol grubuyla cimnastikçilerden oluşan araştırma grubunda farklı olmadığı bulunmuştur.

Haddadi ve ark. (2011). yaptığı diğer bir çalışmada, unilateral ayak bileği instabilitesi olan 20 üniversite öğrencisi ve 20 sağlıklı bireyde soft ve semi-rijit ayak bilekliğinin postural salınım üzerine anlık etkisi araştırılmıştır. Çalışmaya katılan 44 bireylerin gözler açıkken soft ve semi-rijit ortezi sırayla giyerek özel bir platform aracılığıyla postüral salınımları ölçülmüştür. Ayak bileği instabilitesi olan bireylerde soft ayak bileği ortezi kullanımı salınımların azalmasına neden olduğunu, sağlıklı bireylerde ise salınımlarda artışa yol açtığını. Ayak bileği instabilitesi olan kişilerde salınımın azalması soft ayak bileği ortezinin denge üzerine olumlu yönde etkisi olduğunu tespit etmişlerdir. sağlıklı bireylerde ise salınım artışını soft ayak bileği ortezinin ayak bileği mobilitesini azaltarak, duyu girdisini ve motor cevapları olumsuz yönde etkilemiş olabileceği şeklinde bildirmişlerdir.

Ercan Y (2016) yılında yaptığı araştırmada soft ayak bileği ortezi, dizlik ve korse kullanımı basketbolcularda denge ve dikey sıçrama performanslarını etkilemediğini, dizlik koşu performansını olumsuz yönde etkilediğini. Bu sonuçlara göre basketbol oyuncularında diz ortezi verilirken özellikle koşu performansını olumsuz etkileyebileceğini tespit etmiştir

Aydın ve ark, (2002). Yılında yaptığı çalışmada Cimnastik yapan ve yapmayan iki grubun, gözler açık ve kapalı, yarı sert bir zeminde tek ayak dengede durma yeteneklerini karşılaştırdıkları çalışmalarında, Cimnastikçilerin daha az hatayla dengede kalabildiklerini tespit etmişlerdir.

4. Sonuç

Çalışmamızın sonucunda aerobik cimnastikçilerde farklı yönlerde denge farklılıklarının olduğu ve zayıf olan yönlerin yıldız testi ile saptanıp buna göre antrenman programlarının uygulanmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Akbari M, Karimi H, Farahini H, Faghihzadeh S (2006). Balance problems after unilateral lateral ankle sprains. J Rehabil Res Dev;43(7): 819–824

Aydın T, Yıldız Y, Yıldız C, (20029). Proprioception of the ankle: a comparison between female teenaged gymnasts and controls. Foot Ankle Int.;23:123-129

Bompa, T.O. (2003). Dönemleme Antrenman Kuramı ve Yöntemi, 2. Baskı, Ankara, Dumat Ofset, 365–372.

Bressel E, Yonker JC, Kras J, Heath EM. (2007). Comparison of static and dynamic balance in female collegiate soccer, basketball, and gymnastics athletes. *Journal of Athletic Training*;42 (1):42-46

Ercan Y. (2016) Sporcu ve Sedarter Bireylerde Farklı Vücut Segmentlerine Uygulanan Soft Ortezin Fiziksel Performans Üzerine Etkisinin İncelenmesi, Doğu Akdeniz Üniversitesi Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü, Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs

Filipa A, Byrnes R, Paterno MV, Myer GD, Hewett TE (2010). Neuromuscular training improves performance on the star excursion balance test in young female athletes. *Journal of Orthopaedic & Sports Physical Therapy*.40 (9):551-558

Grigg P .(1994). Peripheral neural mechanisms in proprioception. *Journal Sport Rehabilitation*. ;3:2-17

Gülşah Ş.(2015). Denge Diski Egzersizlerinin Dinamik Denge Ve Duruş Kontrolü Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi, *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*; Cilt / Vol : 6 Sayı No :1

Hadadi, M., Mazaheri, M., Mousavi, M. E., Maroufi, N., Bahramizadeh, M., & Fardipour, S. (2011). Effects of soft and semi-rigid ankle orthoses on postural sway in people with and without functional ankle instability. *Journal of Science and Medicine in Sport*, 14(5), 370-375.

Herrington L, Hatcher J, Hatcher A, McNicholas M. A (2009) comparison of Star Excursion Balance Test reach distances between ACL deficient patients and asymptomatic controls. *Knee*.;16(2):149–152

Javaheri SAH, Khodabakhshi M, Atri AE, Zandi M, Khanzadeh R. (2012) The effect of balancing and resistive selected exercise on young footballers' dynamic balance. *European Journal Sports and exercise science*;1(3):44-51

McKeon PO, Ingersoll CD, Kerrigan DC, Saliba E, Bennett BC, Hertel J (2008). Balance training improves function and postural control in those with chronic ankle instability. *Med Sci Sports Exerc*; 40(10):1810–1819

Olmsted LC, Carcia CR, Hertel J, Shultz SJ (2002). Efficacy of the Star Excursion Balance Tests in detecting reach deficits in subjects with chronic ankle instability. *J Athl Train*. ;37(4):501–506.

Palmieri RM, (2002). Ingersoll CD, Stone MB, Krause BA. Center-of-pressure parameters used in the assessment of postural control. *J Sport Rehabil*. 11:51-66.

Phillip A. (2013). The Reliability of the Star-Excursion Test in Assessing dynamic Balance, volume 27 1W8 .

Reiman Micheal P, Manske Robert C (2009). Functional testing in human performance,139 tests for sports, fdtness, and occupational settings. Human Kinetics;108-116

Ryan S.McCann, (2017). Hip strength and star excursion balance test deficits of patients with Chronic ankle instability. Journal of Science and Medicine in Sport volume 20 issue11,p992-996

Tippett SR, (1995). Voight ML. Functional progressions for sport rehabilitation. Human Kinetics.

Türkiye Cimnastik Federasyonu Aerobik Cimnastik Kural Kitapcığı 2017- 2020 (COP).

Vuillerme, N., Nougier, V., (2004).Attentional Demand for Regulating Postural Sway: The Effect of Expertise in Gymnastics, Brain Research Bulletin, 63, 161–165

Sporcularda Taper Dönemi Sonrası Oluşan Fizyolojik Değişiklikler

Halit EGESOY¹, Ayşegül YAPICI², Engin Güneş ATABAŞ³

¹Spor Bilimleri Fakültesi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli, TÜRKİYE, hegesoy1@hotmail.com

²Spor Bilimleri Fakültesi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli, TÜRKİYE, ayapici@msn.com

³Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Pamukkale Üniversitesi, Denizli, TÜRKİYE, atabasgunes@hotmail.com

Öz

Bu çalışmanın amacı, taper antrenmanlarla ilgili yapılmış çalışmaların derlemesini ve sentezlemesini yapmak ve taper uygulamalarının sporcular üzerindeki fizyolojik değişikliklerini ortaya koymaktır. Taper antrenmanı, antrenman yükünün sistematik olarak düşürülmesi ile birlikte fizyolojik uyumun doruğa ulaşmasını kolaylaştıran bir antrenman yöntemidir. Optimal performans elde etmek amacıyla önemli müsabakaların öncesinde antrenmanın yükündeki, yoğunluk, volüm veya sıklığında yapılan azalmalar taper olarak adlandırılmıştır. Taper antrenmanının amacı, yoğun antrenmanlar sonucundaki yorgunluğu azaltmak, fizyolojik adaptasyonu sağlamak ve performansı geliştirmektir. Taper antrenmanlarında optimal performans için 1-4 haftalık sürenin iyi sonuçlar verdiği belirlenmiştir. Taper antrenmanları etkisini 7-14 gün arasında göstermekte, bu etki 28 güne kadar devam etmektedir. Taper antrenmanları süresince uyaranlar büyük oranda azaldığı için sporcuların performanslarında önemli artışlar meydana gelmektedir. Antrenman yükü, taper sırasında belirgin bir şekilde azaltılmaktadır. Böylece, sporcular önemli yarışmalardan önce yorgunluklarından uzaklaşmakta ve daha kısa sürede toparlanmaktadır. Bu dönemde antrenman volümü düşürülmekte şiddet ise arttırılmaktadır. Yük azalımı, antrenmanın yoğunluğu, volümü ve/ya da sıklığının azaltılmasıyla yapılmaktadır. Literatürde yapılan çalışmalarda, taper antrenmanı sonrası, sporcuların kan volümü ve kırmızı kan hücrelerinde, kas glikojen depolarında, bazı enzimlerde, kan laktat ve VO₂ max. değerlerinde ve hareket ekonomilerinde bir artış görülmüştür. Bunun yanında yine bazı çalışmalarda sporcuların, diastolik ve sistolik kan basıncında, submaksimal ventilasyon değerlerinde, solunumsal eşik ve kandaki kreatin kinaz seviyelerinde bir azalma saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Taper antrenmanı, sporcu, spor

Abstract

The purpose of this study is to examine the physiological changes that the taper training has on the organism in the literature and to investigate the effect of the athletes on their performances. Taper training is a complex training method that facilitates the systematic reduction of the training load and the attainment of the physiological harmony. Before the major competitions the reductions in load, density, volume or frequency of the training in order to achieve optimal performance are made which is called the taper. The aim of the taper is to diminish fatigue induced by intense training, maximize physiological adaptations and consequently performance. It has been determined that 1-4 week duration has good results for optimal performance in taper training. Taper training shows its effect between 7-14 days and this effect continues for up to 28 days. Significant increases in the performances of athletes occur due to the fact that the stimuli during taper training are greatly reduced. The training load is significantly reduced during the taper. Thus, athletes move away from fatigue and recover in less time before major competitions. In this period, the training volume is reduced and the intensity is increased. Load reduction is done by reducing the intensity, volume and / or frequency of training. In the literature studies, some increases were found in the blood volume, red blood cells, muscular glycogen deposits, some enzymes, blood lactate and VO₂ max. values and the movement economies of athletes. However, in some studies, some decreases were found in submaximal ventilation values, respiratory threshold, creatine kinase levels in the blood and the diastolic and systolic blood pressures values of the athletes.

Keywords: Taper training, athlete, sports

1. Giriş

Günümüzde, sporda performansın geliştirilmesi amacıyla kullanılan tapering antrenmanı farklı şekillerde tanımlanabilmektedir. Taper, yarışma öncesi antrenmanda yapılan azalım olarak açıklanmaktadır.(Shepley, 1992). Bir başka tanıma göre taper, yapılacak müsabaka ya da şampiyonadan önce antrenman hacminin 7-21 gün boyunca azaltılması şeklinde ifade edilmektedir (Houmard, 1994). Bir diğer tanıma göre ise taper, yapılacak yarış ya da müsabaka öncesi antrenman yüklerinde yapılan kısa süreli azalimler olarak ifade edilmektedir (Gibala, 1994). Daha kapsamlı bir tanıma göre ise taper, yüksek şiddetli ve/ya da hacimli antrenmandan sonra, müsabakadan önce gerek toparlanabilmenin sağlanması gerekse performansın geliştirilmesi amacıyla antrenman yüklerinde yapılan azalimler olarak açıklanmaktadır (Smith, 2003). Taper antrenmanı, antrenman yükünün sistematik olarak düşürülmesi ile birlikte fizyolojik uyumun doruğa ulaşmasını kolaylaştıran, kompleks bir yöntemdir. Bununla birlikte antrenmandaki yüklemeler ancak; antrenmanın şiddeti, yoğunluğu, süresi ve sıklığı gibi birçok değer hesaba katılarak azaltılabilir (Bosquet vd., 2007). 30 yıl öncesine kadar sporcuların çalışmalarını sezonun en önemli yarışlarından önce yoğunlaştırmaları ve yoğun antrenmanlar yapmaları konusunda yaygın bir kanı bulunuyordu. Antrenörler böyle yoğun antrenmanlar sayesinde, sporcuların optimal performansa ulaşacaklarını düşünmekteydiler. Bu konuda yapılan çalışmalar, bunun hiç de böyle olmadığını ortaya koymuştur. Sporcuların yarışma öncesi optimal performans için yoğun ve şiddetli antrenmanlar yaptıklarında, yarışmalara yorgun çıktıkları ve beklenen başarıyı gösteremedikleri belirlenmiştir. Günümüzde hala hedef yarıştan önceki taper'ın uzunluğunun ne kadar olması gerektiği konusunda kesin bir bilgiye sahip olunmamakla birlikte yeni çalışmalar bu konuda bazı bilgiler vermektedir. Noakes (2001) taper süresinin en az 10-14 gün sürmesi ve vücudun tam dinlenmesi için yoğun antrenman ve yarış aylarından sonra daha uzun sürebilmesi gerektiğini rapor etmiştir (Wilson vd., 2004). Son dönemde yapılan bir meta analizi çalışmasında ise taper uygulaması için iki haftalık bir sürenin yeterli olabileceği belirtilmiştir (Bosquet vd., 2007).

Bu çalışmanın amacı, literatürde taper antrenmanlarla ilgili yapılmış çalışmalarda taper antrenmanlarının organizma üzerinde yarattığı fizyolojik değişiklikleri incelemek ve sporcuların performansları üzerindeki etkisini araştırmaktır.

TAPER ANTRENMANLARI NETİCESİNDE OLUŞAN FİZYOLOJİK DEĞİŞİKLİKLER

1. KARDİOVASKÜLER DEĞİŞİKLİKLER

İlgili literatüre bakıldığında taper uygulamalarının, sporcuların kardiovasküler ve respiratuvar sistemlerinin gelişimlerinde önemli bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Taper uygulaması, kısa süreli olarak yapılması durumunda bile, sporcuların kardiovasküler ve respiratuvar sistemlerinde bazı fonksiyonel ve yapısal değişikliklerin oluşmasına neden olmaktadır (Mujika vd., 2002; Mujika ve Padilla, 2003; Mujika vd., 2004).

a) Maksimal Oksijen Tüketimi (VO₂ max)

Üst düzey sporcularda yapılan çalışmalarda, taper antrenmanlarının süresiyle ilişkili olarak maksimal oksijen tüketiminin bazı çalışmalarda arttığı bazılarında herhangi bir değişiklik

göstermediği rapor edilmiştir. Konuyla ilgili bisiklet sporcuları üzerinde yapılan bir çalışmada, haftalık antrenman yoğunluğunun 7 gün süresince %50 düşürülmesi neticesinde sporcuların VO2max değerlerinin %6 arttığı tespit edilmiştir. Bu değişikliğin doğal bir sonucu olarak sporcuların 20 km lik zamana karşı yarış performanslarında %5.4'lük bir artış tespit edilmiştir (Neary vd.,2003). Buna karşın yapılan bir başka çalışmada, sporculara 7 gün süresince taper antrenmanları uygulanmış antrenman yoğunluğunun %30'dan başlayarak kademeli olarak %80 e kadar azaltılması neticesinde, sporcuların ne VO2max değerlerinde ne de performanslarında bir artış görülmemiştir. Aynı grup için, antrenman şiddetini koruyup, antrenman yoğunluğunu düşürülmesi ile birlikte sporcuların VO2max değerlerinde 2.5%, simule performanslarında ise 4.3% lük bir artış olduğu belirlenmiştir. Fakat aynı çalışmada, antrenman yoğunluğunun korunması ve antrenman şiddetinin düşürülmesi ile birlikte sporcuların VO2max değerlerinde (1.1%) ve simule edilmiş performanslarında ise (2.2%) lik istatistiksel olarak anlamlı olmayan farklar belirlenmiştir. Bu sonuçlar, önceki bulgular ile birlikte antrenman uyaranlarına uyumun korunması veya arttırılması ve sportif performansın optimize edilmesi için anahtar öğenin antrenman şiddeti olduğunu göstermektedir (Neary vd., 2003).

Tablo 1'de, Spor bilimciler tarafından egzersiz esnasında uygulanan taper antrenmanlarının VO2 max üzerindeki etkilerinin araştırıldığı çalışmalar yer almaktadır.

Tablo 1: Taper Uygulamalarının VO2 max Üzerindeki Etkileri

Çalışma (yıl)	Branşlar	Taper Süresi (gün)	Max V02	Performans	Performans
				Testi	Durumu %
Van Handel et al. (1988)	Yüzme	20	↔	Raporlamamış	Raporlamamış
Houmard et al. (1990)	Atletizm	21	↔	5 km yarışı	↔
D'Acquisto et al. (1992)	Yüzme	14-28	↔	100 m/400m	↑4.0-8.0
Jeukendrup et al. (1992)	Bisiklet	14	↑	8,5 km	↑7,2
McConell et al. (1993)	Atletizm	28	↔	5 km yarışı	↓1.2
Rietjens et al. (2001)	Bisiklet	21	↔	MaxV02 testi	↔
Dressendorfer et al. (2002)	Bisiklet	10	↑	20 km.	↑1,2

Neary et al.(2003)	Bisiklet	7	↑	20 km.	↑5,4
Neary et al.(2003)	Bisiklet	7	↑	40 km	↑2,2-4,3
Margaritis et al. (2003)	Triatlon	14	↑	30 km	↑1.6-3.6

(↑) iyileşme var, (↓) kötüleşme var, (↔) değişim yok

b) Hareket Ekonomisi

İlgili literatürde, hareket ekonomisi submaksimal şiddetteki egzersiz de tüketilen oksijen miktarı olarak ifade edilmektedir. İlgili literatüre bakıldığında taper uygulamalarının ,sporcuların hareket ekonomisi gelişimlerinde önemli bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Houmard ve ark. tarafından yapılan bir çalışmada, sporcuların submaksimal enerji tüketim değerlerine bakılmış,18 erkek ve 6 bayan mesafe koşucusuna, aşamalı artan 7 günlük, koşu veya bisiklet antrenmanlarında, toplam antrenman yoğunluğunun %85 i düşürülerek taper uygulaması yaptırılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, treadmill üzerinde %80 deki doruk oksijen tüketimi için hesaplanan submaksimal enerji tüketiminde %7 lik (0.9 kcal/min) bir azalmı tespit edilmiştir. Taper uygulamaları neticesinde sporcuların hareket ekonomilerinde görülen bu artışın, kaslardaki mitokondrial kapasiteyle nöral hızdaki artış ile birlikte yapısal ve biomekaniksel faktörlerin katılması sonucunda oluştuğu rapor edilmiştir (Houmard vd.,1994).

c) Kardiyak Fonksiyon ve Hacimler

Dinlenim Kalp Atım Sayısı: Literatüre bakıldığında, taper uygulamalarının sporcuların dinlenim kalp atım sayıları üzerindeki etkisi ile ilgili yapılan az sayıda çalışma olduğu görülmektedir. Konuyla ilgili literatür sonuçlarına bakıldığında, taper uygulamaları sonucunda sporcuların dinlenim kalp atım sayısının değişmediği tespit edilmiştir (Stone vd., 1996; Hooper vd.,1999) (Tablo2).

Maksimal Kalp Atım Sayısı: Taper antrenmanlarının maksimal kalp atım sayısı üzerindeki etkisini araştıran çalışmaların sonuçlarına bakıldığında, birbirleri ile uyumlu olmadıkları tespit edilmiştir. Uygulanan taper antrenmanları sonrasında bazı çalışmalarda sporcuların KAH max değerlerin değişmediği bazılarında ise düştüğü ya da yükseldiği rapor edilmiştir (D'Acquisto vd.,1992; Hooper vd.,1999) (Tablo 2).

Submaksimal Kalp Atım Sayısı İlgili literatüre bakıldığında, submaksimal bir egzersizdeki kalp atım sayısı için, farklı sportif aktiviteler arasında küçük değişiklikler olduğu rapor edilmiştir (Jeukendrup vd.,1992; Houmard vd.,1994) (Tablo 2).

Tablo 2: Taper Uygulamalarının Maksimal Kalp Atım Sayısı Üzerindeki Etkileri

Çalışma (yıl)	Branşlar	Taper Süresi (gün)	Dinlenme KAH	Maksimal KAH	Submaksimal KAH	Performans Testi	Performans Durumu %
Houmard et al. (1990)	Atletizm	21	Raporlanmamış	↑ (hafif)	↔	5 km	↔
D'Acquisto et al. (1992)	Yüzme	14-18	Raporlanmamış	↓	↔	100m/400m	↑4.0-8.0
Jeukendrup et al. (1992)	Bisiklet	14	↓	↑	↑	8.5 km	↑7.2
McConnell et al. (1993)	Atletizm	28	↔	↑ (hafif)	↔	5 km	↓1.2
Houmard et al. (1994)	Atletizm	7	Raporlanmamış	↔	↑ (hafif)	5 km	↑2.8
Stone et al. (1996)	Halter	7-28	↔	Raporlanmamış	↔	Müsabaka	↑8.0-17.5 kg
Hooper et al. (1999)	Yüzme	14	↔	↑ (hafif)	Raporlanmamış	100 m	↔
Martin and Andersen (2000)	Bisiklet	7	Raporlanmamış	↑ (hafif)	↔	Artımlı maksimal test	↑6
Dressendorfer et al. (2002)	Bisiklet	10	Raporlanmamış	Raporlanmamış	↔	20 km	↑1.2
Neary et al. (2003)	Bisiklet	7	Raporlanmamış	Raporlanmamış	↔	20 km	↑5.4

(↑) iyileşme var, (↓) kötüleşme var, (↔) değişim yok

Kan Basıncı: Literatürde taper antrenman uygulamalarının kan basıncı üzerindeki etkisini araştıran çalışmaların oldukça az oldukları görülmüştür. Hooper (1999) yapmış olduğu çalışmada, yüzücülerde diastolik kan basıncının % 2.2 sistolik kan basıncının ise %3.4 azaldığını tespit etmiştir. Buna benzer başka bir çalışmada, koşuculara sistolik kan basıncının 114 mm Hg den 112 mmHg düştüğü, diastolik kan basıncının ise; 73 mm Hg dan 74 mmHg a yükseldiği rapor edilmiştir (Hooper vd., 1999).

Kardiyak Hacimler: Konuyla ilgili yüzücüler üzerinde yapılan bir çalışmada, ilk olarak sporculara 1050 m yükseklikte 3 hafta antrenman yaptırılmış daha sonra ise antrenman yoğunluğu %73 düşürülerek 2 hafta süren yüzme antrenmanları sırasında taper antrenmanları

uygulanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, sporcuların kalplerinin yapısal ve fonksiyonel durumlarında önemli bir değişiklik olmadığı belirlenmiştir (Mujika vd., 2004).

d) Solunum Fonksiyonu

Taper antrenmanları sonrası 20 km koşuları gibi maksimal egzersizler süresince RQ (solunumsal değişim oranı=RER) değerinde bir değişiklik olmadığı görülmüştür. Yüksek karbonhidratlı diyetle birlikte yapılan 6 günlük taper antrenmanları sonrasında, MaxVO₂ nin % 80 inde yapılan bisiklet egzersizi sonrasında RQ değerinde ve karbonhidrat oksidasyonunda bir artış olduğu rapor edilmiştir. Ayrıca, sporcuların solunan oksijen miktarının 25.5 L/LO₂ den 24.0 L/LO₂ ye düştüğü rapor edilmiştir (Meneely vd., 2007; Wilson vd., 2004).

e) Hematoloji

Konuyla ilgili literatüre bakıldığında, elit mesafe koşucularında taper antrenmanları sonrası kan volümü ve kırmızı kan hücrelerinde artış görüldüğü belirlenmiştir (Mujika vd., 2004). Koşucularda 7 günlük taper antrenmanları sonrasında total kan volümünde %15'lik bir artış görüldüğü tespit edilmiş, bu artışın; egzersiz süresince plazma renin aktivitesi ve vazopressin aktivitesinde görülen artış'dan kaynaklandığı rapor edilmiştir (Mujika vd., 2004). Elit yüzücülerde taper antrenmanları süresince, hemotokrit ve hemoglobin konsantrasyonunda bir artış görüldüğü belirlenmiştir. Üst düzey yüzücülerde yapılan 12 haftalık düşük yoğunluklu ve 4 hafta süresince uygulanan yüksek yoğunluklu taper antrenmanları sonrası kırmızı kan hücrelerinde bir azalma görüldüğü tespit edilmiştir (Mujika vd., 2004).

f) Enzim Değerleri

Enzimler, kimyasal tepkimelerin hızını arttıran yapılardır. Kreatin Kinaz (CK) birçok farklı doku ve hücrelerde üretilen ve vücut enerjisini sağlayan bir tür enzimdir. CK nın kandaki seviyesi antrenman yükünün bir göstergesi olarak kullanıldığı bilinmektedir. Yapılan bazı çalışmalarda, taper antrenmanları süresince kandaki CK seviyesinin düştüğünü belirlenmiştir (Mujika vd., 2004).

h) Hormon Değerleri

Hormon, sistemde bulunan organlar arasında uyarıcı etki sağlamak amacıyla sağlanan heterojen bir kimyasal yapıdır. Yapılan birçok çalışmada, testosteron, kortizol ve testosteron/kortizol değerlerinde bir değişiklik olmadığı görülmüştür (Mujika vd., 2002; Mujika ve Padilla, 2003; Mujika vd., 2004; Vollaard vd., 2006). Plazma noradrenalin konsantrasyonu toparlanma ile ilişkili olduğu bilinen bir markerdir. Ancak yoğun antrenmanlardan sonra katekolaminlerin toparlanmadaki rolü tam olarak bilinmemektedir. Elit yüzücüler üzerinde yapılan çalışmada 4 haftalık taper antrenmanları sonrası plazma adrenalin, noradrenalin ve dopamin konsantrasyonlarında bir değişiklik olmadığı belirlenmiştir (Mujika vd., 2003).

İnsülin Benzeri Büyüme Faktörü (IGF : Insulin Like Growth Factor) kas büyüme faktörü olarak bilinen bir hormondur. Yapılan 3 haftalık yoğun egzersizler sonucunda IGF değerinde %10'luk bir artış olduğu buna karşın 2 haftalık taper antrenmanları sonrasında IGF değerinde

%30'luk bir azalma olduğu rapor edilmiştir (Mujika vd., 2004). Bisikletçilerde 7 günlük yüksek ve düşük taper uygulaması sonrasında kesitsel alanda, tip II fibrillerde %14, tip I fibrillerde ise % 6.9 artış görülmüştür. Benzer olarak yüksek ve düşük yoğunluklu taper uygulaması sonrasında tip I fibrillerde % 7, tip II fibrillerde % 11 artış gözlemlendiği tespit edilmiştir (Mujika vd., 2002; Vollaard vd., 2006).

2. METABOLİK DEĞİŞİKLİKLER

a) Kan laktat değeri

Maksimal egzersiz için: Literatürde konuyla ilgili yapılan çalışmalar, taper antrenmanları uygulamaları sonucunda, sporcuların maksimal egzersizden sonraki kan laktat konsantrasyonlarında önemli artışlar olduğunu göstermektedir (Tablo 3). Taper uygulamaları sonrasında, kas glikojen depolarındaki artış ile ilişki olabilecek bu değişikliğin sporcuların maksimal performans kapasitelerinde bir artışa neden olabileceği ifade edilmektedir. Konuyla ilgili bisikletçiler üzerinde yapılan bir çalışmada, sporculara 14 gün süreli bir taper uygulaması yapılmış, sporcuların kan laktat konsantrasyonlarının %78 arttığı ve ayrıca 8.5 km yarışında sporcuların performanslarında %7.2'lik, maksimal güç çıkışlarında ise %10.3'lük bir gelişme olduğu tespit edilmiştir (Tablo3).

Submaksimal egzersiz için: Literatürde konuyla ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında, taper uygulamalarının submaksimal egzersiz şiddetinde, sporcuların kan laktat konsantrasyonlarında tutarsız değişiklikler oldukları belirlenmiştir (Tablo 3). D'acquisto ve ark. tarafından yapılan bir çalışmada, lise eğitimi gören bayan sporculara uygulanan; 2 ve 4 hafta süreli taper uygulamalarından sonra submaksimal şiddette yüzme egzersizi sırasındaki kan laktat seviyelerinde, 2 hafta için %15-26, 4 hafta için %26-33 düşüş olduğu tespit edilmiştir. (D'acquisto vd., 1992). Bunun yanında Flynn ve ark. , tarafından yapılan bir başka çalışmada ise, taper dönemi sonrasında submaksimal şiddetteki (%75 koşucular için %90 yüzücüler için) egzersizlerde sporcuların kan laktat konsantrasyonunun değişmediği rapor edilmiştir (Flynn vd., 1994).

Tablo 3: Taper Uygulamalarının Kan Laktat Değerleri Üzerindeki Etkileri (H[La])

Çalışma (yıl)	Branşlar	Taper Süresi (gün)	Zirve (H[La])	Submaksimal (H[La])	Performans Testi	Performans Durumu %
Costill et al. (1985)	Yüzme	14	Raporlanmamış	↓	46-1509m Yarışma	↑2.2-4.6
D'Acquisto et al. (1992)	Yüzme	14-28	↑	↓	100m/400m	↑4.0-8.0
Jeukendrup et al. (1992)	Bisiklet	14	↑	Raporlanmamış	8.5 km	↑7.2

Johns et al. (1992)	Yüzme	10-14	Raporlanmamış	↔	46-366m Yarışma	↑2.0-3.7
McConnell et al.(1993)	Atletizm	28	Raporlanmamış	↑	5 km	↓1.2
Flynn et al. (1994)	Yüzme	21	Raporlanmamış	↔	23-366 m	↑3
Stone et al.(1996)	Halter	7-28	Raporlanmamış	↔	Yarışma	↑8.0-17.5kg
Kenitzer[82] (1998)	Yüzme	14-28	Raporlanmamış	↓14 gün ↑ 21-28 gün	4 × 91m submaximal set	↑4
Steinacker et al.(2000)	Kürek	7	↑ (hafif)	Raporlanmamış	2000m	↑6.3
Rietjens et al. (2001)	Bisiklet	21	Raporlanmamış	↔	Artımlı maksimal test	↔
Mujika et al.(2002)	Atletizm	6	↑	Raporlanmamış	800m Yarışma	↑0.4-1.9

(↑) iyileşme var, (↓) kötüleşme var, (↔) değişim yok

b) Kas Glikojeni

Konuyla ilgili çalışmalara bakıldığında, kas glikojen konsantrasyonunda taper antrenmanları süresince bir artış olduğu görülmüştür. 8 günlük taper antrenmanları uygulaması sonucunda, %25, 4 günlük bir taper antrenmanları uygulamasında ise kas glikojen depolarının % 17 oranında arttığı rapor edilmiştir (Neary vd., 2005).

3 NÖROMUSKÜLER DEĞİŞİKLİKLER

Kuvvet ve Güç

Yapılan çalışmalara bakıldığında, taper antrenmanlarının uygulanması sonucunda sporcuların kuvvet ve güç, değerlerinde önemli gelişimler oldukları tespit edilmiştir. Costill ve ark. tarafından yüzücüler üzerinde yapılan bir çalışmada, 2 haftalık bir taper uygulamasından sonra sporcuların yüzme bench gücünde 18% ve mevcut yüzme gücünde ise 25% lik bir artış olduğunu tespit edilmiştir. Aynı zamanda; yüzme gücündeki bu artış neticesinde sporcuların genel müsabaka performanslarında da 3.1% lik bir artış olduğu da rapor edilmiştir (Costill vd., 1991).

Tablo 4: Taper uygulamalarının kas kuvveti ve gücü üzerindeki etkisi

Çalışma (yıl)	Branşlar	Taper Süresi (gün)	Kuvvet ve/ya da Güç	Performans Testi	Performans Durumu %
Costill ve ark. (1985)	Yüzme	14	↑	46-1509 m Yarışma	↑ 2.2-4.6
Cavansugh ve Musch(1989)	Yüzme	28	↑	46-1509 m Yarışma	↑ 2.0-3.9
Johns ve ark. (1992)	Yüzme	10-14	↑	46-366 m Yarışma	↑ 2.0-3.7
Sheply ve ark.. (1992)	Atletizm	7	↑	Treadmill	↑ 6-22
Gbale ve ark..(1994)	Kuvvet Ant.	10	↑	Dirsek flexör kuvveti	↓ 7.0
Houmard ve ark. (1994)	Atletizm	7	↔	5 km treadmill	↑ 2.8
Martin ve ark..(1994)	Bisiklet	14	↑	Artımlı maksimal test	↑ 8.0
Reglin ve ark. (1996)	Yüzme	28-35	↑	Yarışma	↑ 2.0
Hooper ve ark..(1998)	Yüzme	14	↑	100 m-400 m	↔
Hooper ve ark..(1999)	Yüzme	14	↔	100 m	↔
Trape ve ark.(2000)	Yüzme	21	↑	Yarışma	↑ 3.0-4.7

4. KAS FİBRİLLERİNDEKİ DEĞİŞİKLİKLER

a) Fibril Kalınlığı

Erkek yüzücüler üzerinde yapılan bir çalışmada,3 hafta süreli bir taper uygulamasından sonra sporcuların tip 1 fibrillerin kalınlıklarında ve çapraz köprülerin bulunduğu alanda bir değişiklik olmadığı fakat tip 2a fibril kalınlığının 11% ,çapraz köprülerin bulunduğu alanın ise %24 arttığı tespit edilmiştir (Murach ve Bagley, 2015).Yapılan bir başka çalışmada ise, erkek bisikletçilerde 7 günlük yüksek şiddetli (maksimal KAS nın 85-90% ı) ve düşük yoğunlukta (60'tan 20 dk.ya kadar aşamalı azalan) taper uygulamaları yaptırılmıştır. Sporcuların tip 1 fibrillerin çapraz köprülerinde 6.9%, tip 2 fibrillerin çapraz köprülerinde ise 14% lük bir artış

olduğu görülmüştür. Düşük şiddette (maksimal KAS 85% ten 55% e aşamalı bir şekilde düşüyor) ve yüksek yoğunluktaki (her birim için 60 dk) bir taper uygulamasında ise sporcuların tip 1 fibrillerinde 7% ,tip 2 fibrillerinde ise 11% lik bir artış gözlemlenmiştir (Faria vd., 2005).

b) Metabolik Özellikler

Konuyla ilgili literatüre bakıldığında, bu konuda oldukça az sayıda çalışma yapıldığı belirlenmiştir. Neary ve ark, tarafından bisiklet sporcuları üzerinde yapılan bir çalışmada, yüksek şiddetli, düşük yoğunluklu bir taper uygulaması sonrasında, sporcuların tip 1 fibrillerde ATP az enziminin 11%, süksinat dehidrogenaz enziminin ise 12% arttığı belirlenmiştir. Tip 2 fibrillerde ATPaz, süksinat dehidrogenaz, asil-KoA dehidrogenaz ve sitokrom c oksidaz enzimlerinde 15–16% lik bir artış tespit edilmiştir. Meydana gelen bu değişikliklerin sporcuların 40 km bisiklet yarışı performanslarında 4.3% lük bir artış sağladığı belirlenmiştir (Neary vd., 2005).

Tablo 5. Taper uygulamaları sonucunda oluşan metabolik değişiklikler

Hormon	Kortizol	↓
	Testesteron	↑
	T/C Oranı	↑
Enzim	Kreatin Kinaz	↓
	Oksidatif Enzim	↑
	ATPaz	↑
Enerji	Kas Glikojeni	↑
Kas Gücü		↑

(↑) iyileşme var, (↓) kötüleşme var, (↔) değişim yok

KAYNAKÇA

Bosquet. E., Montpetit., J.,Arvisais.D., Mujika.I (2007). Applied Sciences.Effect Of Tapering On Performance: A Meta-Analysis. Journal of Physical Fitness and Performance,1358-1365.

Zavorsky,G.S. (2000). Evidence And Possible Mechanisms Of Altered Maximum Heart Rate With Endurance Training And Tapering.Sport Medicine. 29:13-26.

Jacop M.,Wilson., MSC., CSCS., Gabriel,J. (2008). A Practical Approach To The Taper.National Strength And Condition Association. 30:2.

Mcneely.E., Samdeler.D. (2007). Tapering For Endurance Athletes.National Strength And Condition Association. 29:18-24.

Mujika,I., Padilla.S., Pyene.D., Busso.T. (2004). Physiological Changes Associated with The Pre-Event Taper in Athletes.Sports Med. 34 (13):891-927.

Mujika,I., Padilla,S. (2003). Scientific Bases For Precompetition Tapering Strategies.Med.Sci.Sports Exerc. 35:1182-1187.

Mujika,I., Goya.A., Ruiz.E. et al. (2002). Physiological And Performance Responses To A 6-Day Taper In Middle-Distance Runners:Influence of Training Frequency.Int J Sports Med.367-373.

Vollaard NB1, Cooper CE, Shearman JP. (2006). Exercise-Induced Oxidative Stress in Overload Training and Tapering. Med Sci Sports Exerc. Jul;38(7):1335-41

Hooper SL, Mackinnon LT, Howard A. (1999). Physiological and psychometric variables for monitoring recovery during tapering for major competition. Med Sci Sports Exerc. 31(8):1205-10.

Wilson,J., Wilson G.A. (2004). Scientific Application of Tapering to Maximize Performance for the Elite Athlete Part I, injury section of abcbodybuilding.

Neary, J.P., McKenzie, D.C., Bhambhani, Y.N. (2005). Muscle oxygenation trends after tapering in trained cyclists, Dynamic Medicine. 4:4.

Murach,K.A., Bagley,J.R. (2015). Less Is More: The Physiological Basis for Tapering in Endurance, Strength, and Power Athletes .Sports. 3, 209-218.

Faria,E.W., Parker, D.L., Faria,I.E. (2005). The Science of Cycling. Physiology and Training Part 1. Sports Med. 35 (4): 285-312.

Costill D.L., Thomas R., Robergs R.A. et al.(1991). Adaptation to swimming training: influence of training volume. Medicine and Sciences in Sports and Exercise 23, 371-377.

D'Acquisto L.J., Bone M., Takahashi S., and et al. (1992). Changes in aerobic power and swimming economy as a result of reduced training volume. In: Swimming Science VI.: McLaren D., Reilly T., Lees A., editors. London: E & FN Spon: 195-201.

Flynn MG, Pizza FX, Boone Jr JB, et al.(1994). Indices of training stress during competitive running and swimming seasons. Int J Sports Med 15: 21-6.

Neary, J.P.; Bhambhani, Y.N.; McKenzie, D.C. Effects of different stepwise reduction taper protocols on cycling performance. Can. J. Appl. Physiol. 2003, 28, 576–587.

Shepley, B.; MacDougall, J.D.; Cipriano, N. et al., Physiological effects of tapering in highly trained athletes. J. Appl. Physiol. 1992, 72, 706–711.

Houmard, J.A.; Scott, B.K.; Justice, C.L.; Chenier, T.C. The effects of taper on performance in distance runners. Med. Sci. Sports Exerc. 1994, 26, 624–631.

Jeukendrup, A.E.; Hesselink, M.K.; Snyder, A.C.; Kuipers, H.; Keizer, H.A. Physiological

changes in male competitive cyclists after two weeks of intensified training. Int. J. Sports Med. 1992, 13, 534–541.

Gibala MJ, MacDougall JD, and Sale DG. The effects of tapering on strength performance in trained athletes. Int J Sports Med 15: 492–497, 1994.

Stone MH, Josey J, Hunter G, et al. Different taper lengths: effects on weightlifting performance. Proceedings of the Overtraining and Overreaching in Sport International Conference; 1996 Jul 14-17, Memphis, 59.

Spor Lisesinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Doping Kullanımına Yönelik Tutumlarının Araştırılması

Nihal AKOĞUZ YAZICI¹

¹ Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize, TÜRKİYE,
nihal.akoguz@erdogan.edu.tr

Öz

Sporun pedagojik anlamda temellerinin atıldığı Spor liseleri, ortaöğretimin genel amaçlarının yanı sıra, öğrencilere beden eğitimi ve spor alanında temel bilgi ve beceriler kazandırmayı, beden eğitimi ve spor alanında nitelikli insan yetiştirilmesine kaynaklık etmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda, spor liseleri, fairplay ruhunun kazandırıldığı önemli bir formal eğitim basamağıdır.

Bu çalışmanın amacı, spor lisesinde öğrenim gören öğrencilerin yaş, cinsiyet, Spor dalı, spor yapma yılı ve millilik durumlarına göre doping kullanım tutumlarını araştırmaktır.

Araştırmaya 2018/2019 eğitim öğretim yılında Rize Spor Lisesinde eğitim öğretim gören (32 kadın), (94 erkek) 126 öğrenci katılmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu ve Şapçı (2010) tarafından geliştirilen “Doping Kullanımına Yönelik Tutum Ölçeği” kullanıldı.

Verilerin nasıl bir dağılıma sahip olduğunu belirlemek için Çarpıklık ve basıklık katsayılarına bakılmıştır. Çarpıklık ve basıklık katsayıları için referan aralığı +3/-3 olarak belirlenmiştir (Karaatlı,2010). Ölçek maddelerinin bu aralık içerisinde değer aldığı görülmüş ve parametrik testlerden faydalanılmasına karar verilmiştir. Araştırmaya katılan sporcuların dağılımları ve yüzdeleri tanımlayıcı istatistik (DescriptiveStatistics) ile belirlendi. Cinsiyet, spor dalı, spor kulübü üyeliği ve millilik durumuna göre doping kullanımına yönelik tutum puanlarının karşılaştırılmasında $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde T testi kullanıldı. Sınıf, Ekonomik gelir ve sınıf düzeyine (4 grup) göre doping kullanımına yönelik tutum puanlarının karşılaştırılmasında $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde One way Anova testi uygulandı. Ekonomik gelirden hangi gruplar arasında farklılaşma olduğunu belirlemek için ise Tukey HSD Testi uygulandı.

Anahtar Kelimeler: Doping, Spor Lisesi, Spor

Examining the Attitudes of Students Studying in Sports High School towards Using Doping

Abstract

Sports high schools where the foundation of sports is pedagogically laid aim to provide students with basic knowledge and skills at the field of physical education and sports as well as general objectives of secondary education. In this context, sports high schools are regarded as an important formal education step in which the spirit of fair play is acquired.

The aim of this study is to examine the attitudes of students studying in a sports high school towards using doping in terms of the variables of age, gender, sports branch, how long they have been doing sports and whether they are national sportsmen.

A total of 126 students (32 females and 94 males) studying at Rize Sports High School in the 2018/2019 academic year participated in the study. A personal information form developed by the researcher and the Attitude Scale for Doping Usage developed by Şapçı (2010) were used as data collection tools.

The skewness and kurtosis coefficients were examined to determine the distribution of the data. The reference range for skewness and kurtosis coefficients is determined as + 3 / -3 (Karaatli, 2010). It was seen that the values of the scale items were within this range and therefore it was decided to use parametric tests. The distributions and percentages of the participants were determined by Descriptive Statistics. Students' attitude scores towards doping usage were compared in terms of gender, sports branch, sports club membership, and whether they are national sportsmen using T-test at the significant level of $\alpha=0.05$. One-way Anova test was used to compare the attitude scores towards doping usage according to economic income and grade level (4 groups). Tukey HSD test was applied to determine differences among the economic groups.

Keywords: Doping, Sports High School, Sports.

GİRİŞ

Yapısında eğlence, mücadele ve yarışmayı barındıran sporun amaçlarından en önemlisi kazanmaktır denilebilir. Bu nedenle sporcular, eğlence, mücadele ve yarışmayı barındıran sporlarda performansı yapay olarak artırarak başarıya ulaşmak amacıyla zararlarını bilerek ya da bilmeyerek doping kullanmaya başlayabilirler.

Doping Sporun rekabetçi dünyasında yıllardır bir sorun olarak görülmektedir. Doping, sporun ruhuna, fairplay anlayışına yakışmayan bir davranış olarak karşımıza çıkmakta ve haksız rekabet avantajına neden olmaktadır (Baysaling, Ö. 2000). Ayrıca, insan organizması üzerine de olumsuz etkileri vardır.

Toplumda ve sporda dopingin tarihsel açıdan değerlendirildiğinde, Fiziksel üstünlük sağlamak amacıyla, İnsanların, ilk çağlardan itibaren tarihin her döneminde, güçlerini yapay yollarla arttırmayı amaçlamış ve bu amaçları doğrultusunda, birçok bitkisel formül denediklerini (Ertaş, Ş., Petek, 2005), sporcuların daha iyi performans gösterebilmeleri için mantar yediğini, gladyatörlerin müsabakalarda daha iyi savaşılabilmek için uyarıcı kullandığını görmekteyiz. (Blank C vd. 2014). Ayrıca, 1967’de Tour de France sırasında doping ölümünde IOC bir ölümün uyuşturucu nedeni olduğunu belirtmiştir (Garle M, Anders Rane 2008).

“Dop” kelimesinden türemiş olan Doping sözcüğü 18. yüzyılda Güney Afrika’da kabilelerin seremonilerde uyarıcı olarak kullandıkları bir içecekten adını almıştır. Literatüre bakıldığında ise Doping, ilk olarak 1889 yılında, performans artırma amacıyla yarış atlarında kullanılan narkotik ilaç olarak literatürde yer almıştır (Lippi, 2008). Hayatı tehdit eden dopingin kullanımını tespit etmek ve önüne geçmek için kurulan WADA dopingi, bir sporcunun vücuduna ait örnekte; sportif performansı artırma potansiyeli bulunan veya sağlığı gereksiz yere tehdit eden, ya da spor ruhuna aykırı olan bir madde veya yöntemin bulunması veya kullanılması veya kullanıldığına dair bir kanıtın bulunması şeklinde tanımlamıştır (Işık S. 2015). Yasaklanan bu maddeler her yıl güncellenerek yayınlanmaktadır.

Türkiye Doping Mücadele Komisyonu, etkili eğitim, önleme ve doping kontrolü faaliyetleri aracılığıyla eşit ve adil ortamda spor yapabilmeleri için tüm sporcuların haklarını savunmak, sağlıklarının korunmasına yardımcı olmak ve temiz spora teşvik etmek ve doping mücadeleyi yürütmek amacıyla 24 Mayıs 2011 tarihinde Spor Genel Müdürlüğü (SGM) ile imzalanan protokolle 2011 yılının Haziran ayında Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi bünyesinde kuruldu. (<http://www.tdmk.org.tr/misyon/>)

Günümüzde dopingin sürekli gündemde olması nedeniyle doping oluşturacağı sıkıntıların sporcular tarafından bilindiği varsayılmaktadır. Buna rağmen doping kullanma konusunda ısrarcı olmayı; insanın ruhundaki kazanma arzusu, tanınırlık, ticarileşme ve artan profesyonellik anlayışı ile açıklanabilir.

Spor liselerinin olimpiik branşlarda yapılandırılması çalışmalarını kapsamında, Milli Eğitim Bakanlığı ile Gençlik ve Spor Bakanlığı arasında Nisan 2016 tarihinde imzalanan iş birliği protokolüne göre tematik spor liselerinin sayısının artırılması ve spor liselerinin bazı spor

branşlarında uzmanlaşmayı mümkün kılacak şekilde yapılandırılması öngörülmüştür(besyocuyuz.com). Bu Durum Spor liselerine ekstra bir önem kazandırmıştır. ilerleyen yıllarda ülkemizi temsil edecek sporcuların etik şartlarda yarışmaları için doping hakkında yeterince bilgiye sahip olmaları gerekmektedir.

Bu bağlamda 2018-2019 eğitim öğretim yılında, Rize spor lisesinde eğitim öğretim gören, Spora ilgi duyan sporda yetenekli olan ve gelecekte sporla ilgili bir meslek sahibi olmak isteyen öğrencilerin doping'e yönelik tutumlarını nasıl değerlendirdiklerinin incelenmesiyle öğrencilerin mevcut durumu hakkında bilgi sahibi olunacaktır. Temennim bu çalışmanın literatüre katkı sağlaması yönündedir.

MATERYAL ve YÖNTEM

Çalışma nicel araştırma yaklaşımı çerçevesinde tarama yöntemi ile yürütülmüştür. 2018-2019 eğitim öğretim yılında, Rize spor lisesinde eğitim öğretim gören, (32 kadın), (94 erkek) olmak üzere toplam 126 öğrenci araştırmanın örneklem grubunu oluşturmaktadır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” ve Şapçı (2010) tarafından geliştirilen “Doping Kullanımına Yönelik Tutum Ölçeği” kullanıldı.

“Tutum Ölçeği”, başlangıçta 30 ifadeden oluşmuş, ancak uzman görüşleri ve sporcu öğrenci dönütleriyle 15 ifadeye indirgenmiştir. Sporcuların doping kullanımına yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla geliştirilen ölçek, 5’li Likert tipindedir. Olumlu tutum ifadelerinin seçenekleri “Tamamen Katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum”, “Hiç Katılmıyorum” şeklinde sıralanmış; 5, 4, 3, 2 ve 1 şeklinde puanlanmıştır. Olumsuz ifadelerin seçenekleri ise 1, 2, 3, 4 ve 5 şeklinde ters olarak puanlanmıştır. Ölçekte alınan en yüksek puan 50, en düşük puan ise 10’dur.

Ölçeğin kapsam geçerliği uzman görüşüyle sağlanmış yapı geçerliğinin belirlenmesi için ise faktör analizi yapılmıştır. Faktör yapısını belirlemek amacıyla da, döndürülmemiş ve asal eksenlere göre döndürülmüş (Varimax) temel bileşenler analizinden yararlanılmıştır. Ölçeğin uygulanması ile elde edilen puanların güvenilirliği Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı ve iki yarı test korelasyonu (Spearman Brown) katsayısı ile test edilmiştir. Ölçekteki 10 madde için Cronbach Alfa 0,904; Spearman Brown iki yarı test korelasyon katsayısı da 0,879’dur.

Verilerin nasıl bir dağılıma sahip olduğunu belirlemek için Çarpıklık ve basıklık katsayılarına bakılmıştır. Çarpıklık ve basıklık katsayıları için referan aralığı +3/-3 olarak belirlenmiştir (Karaatlı,2010). Ölçek maddelerinin bu aralık içerisinde değer aldığı görülmüş ve parametrik testlerden faydalanılmasına karar verilmiştir. Araştırmaya katılan sporcuların dağılımları ve yüzdeleri tanımlayıcı istatistik (DescriptiveStatistics) ile belirlendi. Cinsiyet, spor dalı, spor klübü üyeliği ve millilik durumuna göre doping kullanımına yönelik tutum puanlarının karşılaştırılmasında $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde T testi kullanıldı. Sınıf, Ekonomik gelir ve sınıf düzeyine (4 grup) göre doping kullanımına yönelik tutum puanlarının karşılaştırılmasında $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde One way Anova testi uygulandı. Ekonomik

gelirde hangi gruplar arasında farklılaşma olduğunu belirlemek için ise Tukey HSD Testi uygulandı.

BULGULAR

Tablo 1. Çalışma grubunun dağılımı

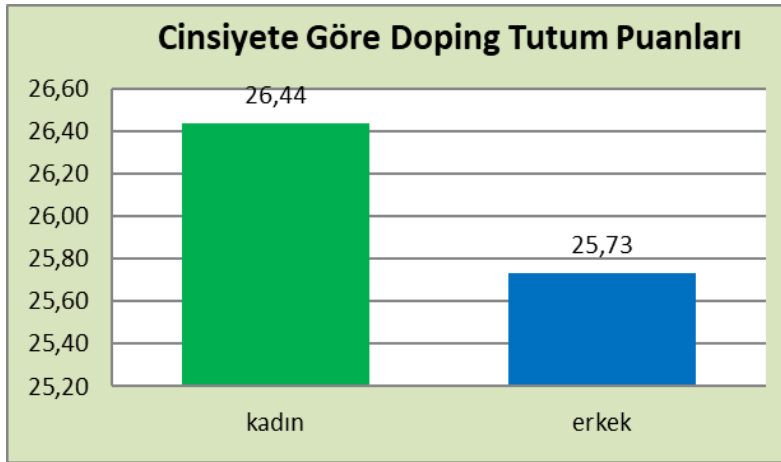
Demografik Değişkenler	Frekans(f)	Yüzde (%)	
Cinsiyet	Kadın	32	25
	Erkek	94	75
	Toplam	126	100
Spor dalı	Bireysel sporlar	30	24
	Takım sporları	96	76
	Toplam	126	100
Spor kulübünde oynama durumu	Evet	97	77
	Hayır	29	23
	Toplam	126	100
Sınıf düzeyi	1. sınıf	25	20
	2. sınıf	30	24
	3. sınıf	42	33
	4. sınıf	29	23
	Toplam	126	100
Ekonomik gelir	Düşük	7	6
	Orta	110	87
	Yüksek	9	7
	Toplam	126	100

Genel bulgular:

Cinsiyet: Cinsiyete göre öğrencilerin doping kullanım tutum puanları arasında önemli bir fark olup olmadığını araştırmak için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde T testi uygulandı.

Test sonuçlarına göre cinsiyete bağlı olarak sporcuların doping kullanım tutum puanları arasındaki farkın anlamlı olmadığı görüldü ($t(124)=,395;p>0,05$).

Bununla beraber kadın öğrencilerin doping kullanım tutum puanlarının ortalamaları ($X=26,44\pm 3,94$) erkek öğrencilerin ortalamalarına ($X=25,73\pm 4,05$) göre daha fazla olduğu söylenebilir (Grafik 1).

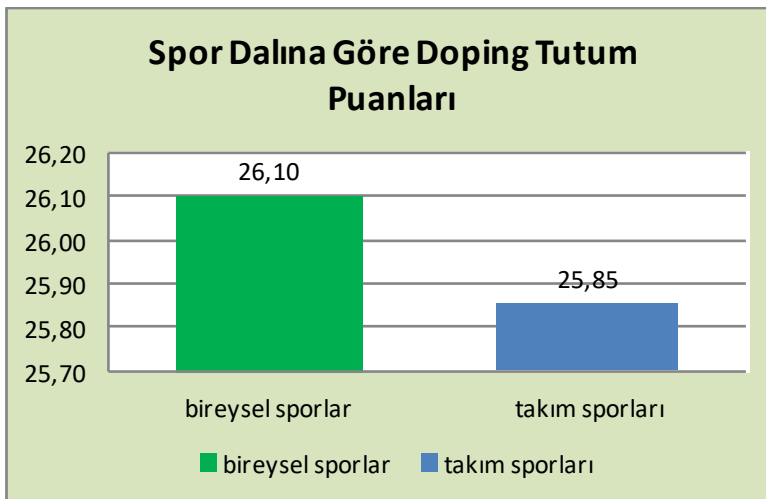

Grafik 1. Katılımcıların cinsiyetlerine Göre Doping Kullanım Puanları

Spor Dalı: Spor Dalına göre öğrencilerin doping kullanım tutum puanları arasında önemli bir fark olup olmadığını araştırmak için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde T testi uygulandı.

Test sonuçlarına göre Spor Dalına bağlı olarak sporcuların doping kullanım tutum puanları arasındaki farkın anlamlı olmadığı görüldü ($t(124)=,771;p>0,05$).

Bireysel sporları yapan öğrencilerin puan ortalamaları ($X=26,10\pm,4,43$) takım sporları yapan öğrencilere ($X=25,85\pm,3,90$) göre daha yüksek ortalamaya sahiptir ancak bu farklılık manidar değildir (Grafik 2).

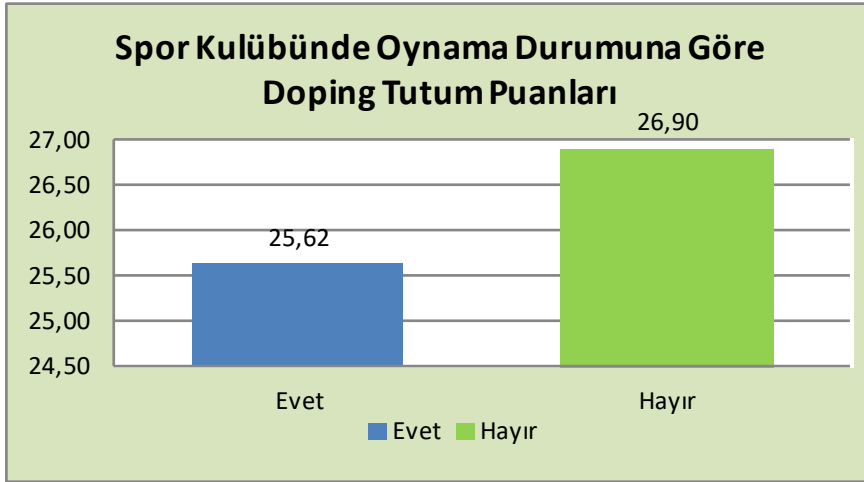

Grafik 2. Katılımcıların Spor Dalına Göre Doping Kullanım Puanları

Spor Kulübünde Oynama Durumu: Spor Kulübünde Oynama Durumuna göre öğrencilerin doping kullanım tutum puanları arasında önemli bir fark olup olmadığını araştırmak için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde T testi uygulandı.

Test sonuçlarına göre Spor Kulübünde oynama Durumuna bağlı olarak sporcuların doping kullanım tutum puanları arasındaki farkın anlamlı olmadığı görüldü ($t(124)=,134;p>0,05$).

Spor Kulübünde Oynamayan öğrencilerin ortalamaları ($X=26,90\pm4,80$) Spor Kulübünde Oynayan öğrencilerin ortalamalarından ($X=25,62\pm3,73$) daha yüksektir ancak bu farklılık manidar değildir (Grafik 3).

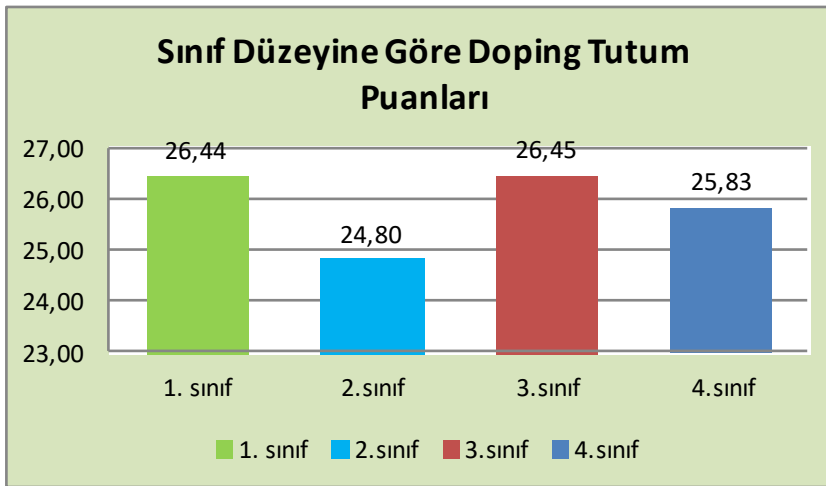

Grafik 3: Spor Kulübünde Oynama Durumuna Göre Doping Kullanım Puanları

Sınıf Düzeyi: Sınıf düzeyine bağlı olarak öğrencilerin doping kullanım tutum puanları arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde tek yönlü Anova testi uygulandı.

Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre doping kullanım tutum puanlarında herhangi bir farklılık olmadığı görüldü ($f(3,122)=1,171; p>0,05$).

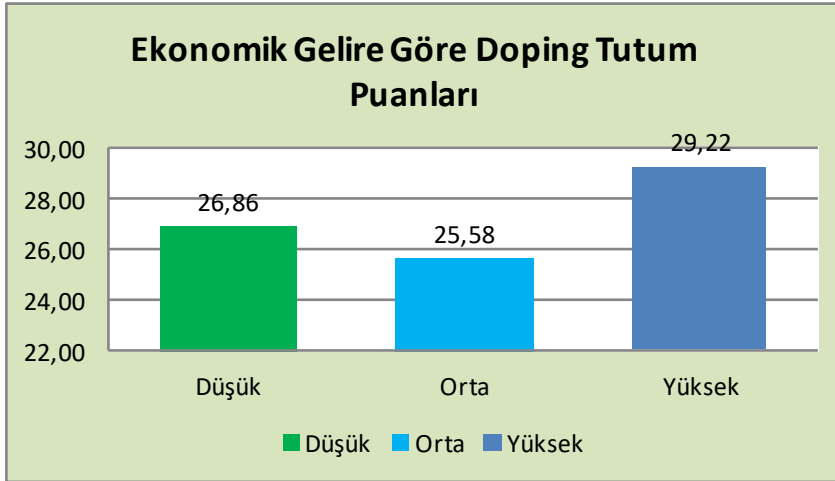
Doping kullanım tutum puanlarında en yüksek ortalamaların sırasıyla 3 (ortalamaları $X=26,45\pm4,34$) ve 1. Sınıflarda ortalamaları ($X=26,44\pm3,02$) olduğu görülmektedir (Grafik 4).

Grafik 4: Sınıf Düzeyine Göre Doping Kullanım Puanları

Ekonomik Gelir: Ekonomik Gelire bağlı olarak öğrencilerin doping kullanım tutum puanları arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde

tek yönlü Anova testi uygulandı. Öğrencilerin Ekonomik Gelirlerine göre doping kullanım tutum puanlarında farklılık görüldü ($f(2,123)=3,776;p<0,05$). Farkın nerden kaynaklandığı için yapılan tukey hsd testine göre gelir düzeyi yüksek ($X=29,22\pm 4,14$) olan öğrencilerin doping kullanım tutum puanları geliri orta ($X=25,58\pm 3,75$) olan öğrencilere göre anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur.

Grafik 5: Ekonomik Gelire Göre Doping Kullanım Puanları

Tartışma

Literatürde; İdareciler, Antrenörler, farklı spor dallarında yarışan sporcular ve Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokullarında okuyan öğrencilerin Doping Bilgi Düzeylerini ölçen ve Doping'e yönelik tutumlarını araştıran çalışmalar mevcuttur.

Literatüre bakıldığında doping kullanımını farklı boyutta ele alan Laure P. Ve diğerleri (2004) yaptıkları Lise Sporcularının Dopingine Yönelik Uyuşturucu, Keyifli Uyuşturucu Kullanımı ve Tutumları başlıklı çalışmalarında, Örneklemelerinin %34'ünün tütün,% 66'sının alkol,% 19'unun esrar,% 4'ünün ecstasy, % 10'unun sakinleştirici,% 9'unun hipnotik, % 4'ünün kreatin ve% 41'inin yorgunluğa karşı vitamin kullandığını belirtmiştir.

Bu araştırmada Spor Lisesinde Eğitim Öğretim Gören Öğrencilerin Doping kullanımına yönelik tutumları farklı değişkenler göz önüne alınarak incelenmiştir.

Analiz sonuçlarına bakıldığında,

Cinsiyet değişkenine göre:

Cinsiyete bağlı olarak öğrencilerin doping kullanım tutum puanları arasındaki farkın anlamlı olmadığı görüldü ($t_{(124)} =,395;p>0,05$).

Bununla beraber kadın öğrencilerin doping kullanım tutum puanlarının ortalamaları ($X=26,44\pm 3,94$) erkek öğrencilerin ortalamalarına ($X=25,73\pm 4,05$) göre daha fazla olduğu söylenebilir

Benzer şekilde, Akoğuz N. (2018), Yıldız M. (2017) ve Şapçı (2010) Cinsiyet değişkenine göre Doping Kullanım tutumlarının farklılaşmadığını belirtmiştir. Karakoç

(2007) ise Doping Kullanım tutumlarında anlamlı bir farklılaşma olduğunu ortaya koymuştur.

Spor Dalına Bağlı olarak; Spor Dalına bağlı olarak öğrencilerin doping kullanım tutum puanları arasındaki farkın *anlamlı olmadığı* görüldü ($t_{(124)}=-,771;p>0,05$).

Bireysel sporları yapan öğrencilerin puan ortalamaları ($X=26,10+/-4,43$) takım sporları yapan öğrencilere ($X=25,85+/-3,90$) göre daha yüksek ortalamaya sahiptir ancak bu farklılık manidar değildir .

Çalışmamızın aksine, Yıldız M ve arkadaşları bireysel ve takım sporları yapan sporcuların doping hakkındaki görüşlerini inceledikleri çalışmada takım sporu yapan sporcuların bilgi düzeylerinin bireysel spor yapan sporculardan yüksek olduğunu ifade etmiştir (Yıldız M vd. 2016)

Spor Kulübünde Oynama Durumuna Bağlı olarak, Spor Kulübünde Oynama Durumuna göre öğrencilerin doping kullanım tutum puanları arasındaki farkın *anlamlı olmadığı* görüldü ($t_{(124)}=134;p>0,05$). Spor Kulübünde Oynamayan öğrencilerin ortalamaları ($X=26,90+/-4,80$) Spor Kulübünde Oynayan öğrencilerin ortalamalarından ($X=25,62+/-3,73$) daha yüksektir ancak bu farklılık manidar değildir.

Bu durum, spor kulübünde oynayan öğrencilerin antrenörleri ve çevresindeki kulüp arkadaşlarından edindikleri bilgiler doğrultusunda doping hakkında daha bilinçli olmaları ile açıklanabilir.

Benzer şekilde, Şapçı (2010)'da spor kulübünde oynama değişkenine göre Doping Kullanım tutumlarının farklılaşmadığını belirtmiştir.

Sınıf Düzeyine Bağlı olarak, Sınıf Düzeyine göre öğrencilerin doping kullanım tutum puanları arasındaki farkın *anlamlı olmadığı* görüldü ($f(3,122)=1,171;p>0,05$).

Doping kullanım tutum puanlarında en yüksek ortalamaların sırasıyla 3 (ortalamaları ($X=26,45+/-4,34$) ve 1. Sınıflarda ortalamaları ($X=26,44+/-3,02$) olduğu görülmektedir.

Benzer şekilde, Şapçı (2010)'da sınıf düzeyine bağlı olarak göre Doping Kullanım tutumlarının farklılaşmadığını belirtmiştir (Şapçı H,A. 2010)

Ekonomik Gelire Bağlı olarak, ($f(2,123)=3,776;p<0,05$).

Farkın nerden kaynaklandığı için yapılan tukey hsd testine göre gelir düzeyi yüksek ($X=29,22+/-4,14$) olan öğrencilerin doping kullanım tutum puanları geliri orta ($X=25,58+/-3,75$) olan öğrencilere göre anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur.

Benzer şekilde, Şapçı (2010)'da gelir durumuna bağlı olarak Doping Kullanım tutumlarının farklılaştığını belirtmiştir (Şapçı H,A. 2010)

Bu durum, doping amaçlı kullanılan ilaçların maliyetlerinin yüksek olması nedeniyle ekonomik geliri yüksek olan öğrencilerin bu maddelere daha kolay ulaşabilmeleriyle açıklanabilir.

Öneriler

Spor liselerinde sporun bilimsel ve fizyolojik tarafına yönelik eğitimler başlangıç seviyesinde verilir ve bir anlamda BESYO'ların da altyapısını oluşturduğu söylenebilir.

Amacı; hem ruh hem de beden sağlığı için son derece etkili olan sporu çocuklara aşılama, zararlı alışkanlıklardan uzak tutarak daha sağlıklı nesiller yetiştirmek olan bu okullar aynı zamanda ülkemizi uluslararası müsabakalarda temsil eden branş sporcuları altyapısının oluşturulmasında da profesyonel katkı sağlamaktadır.

Bu bağlamda spor lisesi öğrencilerine dopingsiz spor felsefesini benimsetmek ve doping konusunda bilinçlendirmek onların ileriki hayatlarında daha bilinçli yarışmalarını sağlayacaktır.

Büyük bir risk taşıyan doping karşısında öğretmenlere, antrenörlere, ailelere ve spor yöneticilerine büyük görev ve sorumluluk düşmektedir.

Bu nedenle Sadece sporcuya değil, antrenörüne de dopingin zararları ve yaptırımları konusunda bilgi verilmeli, spor lisesinde Doping konulu seminerler verilmelidir.

Yapılan araştırma Rize Spor Lisesinde eğitim-öğretim gören öğrencilere uygulanmıştır. Çalışmanın örneklem grubu geliştirilerek farklı öğrenci, sporculara uygulanabilir.

Devlet politikası olarak doping kullanımının önlenmesi için atılan bürokratik adımların yanında, sporcu ve antrenörlerin eğitimi de bir o kadar önemlidir. Dolayısıyla, Sporda doping kullanımı ve doping hakkında bilgi düzeylerinin artırılması için eğitim ile işbirliği yapılmalıdır.

Öğrencilere, Anlık başarı için hayatını ve sporculuk mesleğini hiçe sayacak kadar başarının önemli olmadığı bilinci vurgulanmalıdır.

İnternet sitesinde satılan dopin içerikli maddelerin satışı yasaklanmalı yada kısıtlanmalıdır.

Doping kontrolleri, özellikle Spor hayatına yeni başlayan amatör sporculara daha sık yapılmalıdır.

KAYNAKÇA:

Baysaling, Ö. (2000). Spor'da Her Yönüyle Doping: Zararları, Doping ve Kürler, Doping Mücadele. İstanbul: İlpres Basım ve Yayın.

Ertuş, Ş., Petek, H. Spor Hukuku. Ankara:Yetkim Yayınları, 2005, s.167

Blank C, Leichtfried V, Fürhapter C et al. Doping in Sports: West-Austrian Sport Teachers' and Coaches' Knowledge, Attitude and Behavior. Dtsch Z Sportmed 2014:289-93.

Lippi, G., Franchini, M. and Guidi, G. C. (2008). Doping in competition or doping in sport?. British Medical Bulletin, 86(1), 95-107.

https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_doping_cases_in_cycling

Karakoç, E. (2007). Cumhuriyet Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Doping İçerikli İlaç Kullanma Sıklığının Araştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.

Işık S Gelişim Çağındaki Basketbolcularda Doping Kullanımı Eğilimi ve Bilgi Düzeyinin İncelenmesi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 2015.

Şapçı H.A (2010) ‘‘ Üniversiteler Arası Spor Müsabakalarına Katılan Öğrencilerin Doping Kullanımına Yönelik Tutumlarının İncelenmesi ‘‘ Yüksek Lisans Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

<http://www.besyocuyuz.com/spor-liseleri-olimpiyatlar-sporcu-yetistirecek/>

Garle M, Rane A. (2008), Use of doping agents, particularly anabolic steroids, in sports and society Folke Sjöqvist, Karolinska Institutet, Department of Laboratory Medicine, Division of Clinical Pharmacology, Karolinska University Hospital, Stockholm, Sweden.

<http://www.tdmk.org.tr/misyon/> 30.11.2018

Laure P., Lecerf T., A. Friser², Binsinger C., (2004). Drugs, Recreational Drug Use and Attitudes Towards Doping of High School Athletes.

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Metaforlarının İncelenmesi

Yusuf SÖZER¹, Hozan MOHAMMAD²

¹Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Batman Üniversitesi, Batman, TÜRKİYE, E-posta:yusuf.sozer@batman.edu.tr

²Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Batman Üniversitesi, Batman, TÜRKİYE, E-posta:hozanmohamad88@gmail.com

Öz

Bu çalışmada, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği bölümü öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin algılarını metafor yöntemi aracılığıyla incelemek amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2017-2018 eğitim-öğretim yılı bahar yarıyılında Batman Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği bölümünde örgün öğrenim gören 228 (151 erkek, 77 kadın) öğrenci oluşturmuştur. Araştırmacılar tarafından geliştirilen metafor formu kullanılarak Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni adaylarına öğretmenlik mesleğini bir başka mesleğe benzetmeleri ve bunun gerekçeleri sorulmuştur. Verilerin analizi sonucunda 45 geçerli metafora ulaşılmıştır. Daha sonra metaforlar gerekçeleri ile birlikte değerlendirilerek öğretmenlik mesleğini niteleyen 19 tema üretilmiştir. Çalışmada ulaşılan temalar sıklığına göre aşağıdaki biçimde sıralanmıştır: “Büyüten/Yetiştiren”, “Eşsiz Olan”, “Şekillendiren”, “İyileştiren/Tedavi Eden”, “Çok yönlü”; “Bakan”, “Komuta Eden/Yöneten”, “Eser Üreten”, “Hizmet Veren”, “Geliştiren”, “Yöneltten”, “Kendini Adayan”, “Hüküm Veren”, “Kötülükten Arındıran”, “Katkı sağlayan”, “Ezilen”, “Eğlendiren”, “Ehlileştiren”, “Diğer”. Araştırma sonucunda, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin algılarının genel olarak bu mesleğin çeşitli olumlu yönlerini yansıttığı ancak mesleğe ilişkin bazı olumsuz algıların da bulunduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen, Beden Eğitimi ve Spor, Meslek, Metafor.

Abstract

The purpose of this study is to reveal the perceptions of the students in the Department of Physical Education and Sports through metaphor method. The study group of the research consisted of 228 students (151 male, 77 female) who were studying at Batman University Physical Education and Sports Teaching Department in spring midterm of 2017-2018 academic year. Using metaphor form, the students were asked to liken the teaching profession to another profession and the reasons for resemblance were asked. As a result of the analysis of the data, 45 valid metaphors were reached. Then, metaphors were evaluated together with their reasons and 19 themes were produced which characterize the teaching profession. The themes reached in the study are listed as according to their frequency: “Parenting”, “Unique”, “Shaper”, “Healer”, “Versatile”, “Caretaking”, “Commander/Manager”, “Creator”, “Servant”, “Developer”, “Director”, “Dedicated”, “Ruling”, “Purifier”, “Contributor”, “Oppressed”, “Entertainer”, “Tamer”, “Other”. According to the findings of the study, it can be said that the physical education and sports teacher candidates' perceptions on the teaching profession reflect various positive aspects of the profession, but some negative perceptions have also emerged.

Keywords: Teacher, Physical Education and Sports, Profession, Metaphor.

1. Giriş

Yirmi birinci yüzyılda ortaya çıkan büyük teknolojik gelişim ve beraberinde yaşanan sosyolojik değişim, bütün toplumların bilgi çağının sürekli değişen ve yenilenen şartlarına uyum sağlamasını gerekli kılmakta ve toplumları daha önce hiç olmadığı kadar iletişim ve etkileşim içerisinde yaşamaya sevk etmiştir. Bu önemli toplumsal dönüşüm; etkili iletişim, farklı kültürleri tanıma, yüksek düzeyde iş birliği geliştirebilme, kültürel ölçekte rekabet edebilme, çözüm odaklı düşünebilme gibi üst düzey bilişsel becerilerin önemini arttırmaktadır (Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, 2017: 1). Bu nedenle eğitim bir toplumun olmazsa olmazıdır. Platon eğitimi, bedene ve ruha yetenekli olduğu mükemmelliği vermek; Cicero ise eğitimi, çocuğu insan haline getirme sanatı olarak tanımlamıştır. Stein'a göre eğitim, yetileri hep birden ve uyumlu geliştirmektir (Sevinç, Kurtaaslan & Alp, 2009: 466).

John Dewey, çağlar boyunca geleneksel eğitim yaklaşımları eğitimin yaşama hazırlık olduğunu dile getirmiştir. Çağdaş yaklaşımlarda eğitimin yaşama hazırlıktan çok yaşamın kendisi olduğunu belirtmektedir. Genel anlamda davranış değiştirme süreci olarak görülen eğitim Ertürk'e göre (1997: 12), bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istedik değişme meydana getirme süreci olarak tanımlanmaktadır. Senemoğlu'na göre ise (2017), eğitim bireyi istedik nitelikte kültürlenme sürecidir.

Kültürlenme, insanın kişilik yapısı içinde doğduğu ve yetiştiği kültür tarafından belirlenir. Her toplum kendi kültürünün özelliklerini yeni kuşaklara geçirir. Eğitim kültürün yeni kuşaklara aktarılması ve benimsetilmesi süreci olarak görülebilir (Fidan, 2012).

Bu süreçte davranışlarımızda oluşan kalıcı izli değişiklikleri öğrenme olarak adlandırıyoruz. Öğrenme bazen kendiliğinden bazen de planlı ve programlı olarak gerçekleşir. Bir alana özgü bilgileri planlı ve programlı şekilde öğrencilere kazandırma sürecini de öğretim olarak adlandırıyoruz (Güneş, 2014). Öğretim, öğrenmeyi kolaylaştıracak etkinlikleri düzenleme, gereçleri sağlama ve kılavuzluk etme eylemi olarak ifade edilmektedir (Oğuzkan, 1974). Öğretim daha çok okulda veya nispeten yapısal hale gelmiş bir ortamda gerçekleştirilen örgün eğitimi ilgilendirmektedir.

Bu tanımlamalardan yola çıkarak eğitimin her yerde öğretimin ise okullarda veya yapısal hale gelmiş bir ortamda yapılması gerektiği sonucuna varılmaktadır. Öğretim; öğretmen, bilgi ve öğrenci olmak üzere üç bileşenden oluşmaktadır. Bunlar arasında gerekli uyumun sağlanması gerekmektedir. Bu uyumu sağlamada okul faktörü ortaya çıkmaktadır. Etkili bir okul ortamı öğrencilerin üst düzey gelişimlerini sağlamada önemlidir. Okul, eğitim-öğretimin merkezidir. İçinde yer aldığı toplumun değerlerine göre şekillenir. Okulda zamanın çoğu öğrenme etkinliklerine ayrılmıştır. Okullarda öğrenci gelişimleri sürekli takip edilir. Ayrıca, öğrencilerin bireysel gelişimlerine dönük ilave etkinliklere yer verilir. Öğretim faaliyetlerini destekleyici araç-gereç desteği sağlanır. Verimli bir eğitim-öğretim ortamı için tüm faktörler olması gereken seviyede olsa da öğretmensiz bir eğitim-öğretim ortamı düşünülemez. Bu nedenle öğretmen eğitim-öğretim faaliyetleri için kilit roledir.

Her birinin sınıf yönetiminde birer yönetici olması anlamında öğretmenler güçlü birer eğitim-öğretim lideridir. Öğretim ve yönetim kadrosunun geliştirilmesi çabaları sürekli olmalıdır. Eğitimin niteliği ve kalitesi büyük ölçüde öğretmenlerin niteliğiyle doğru orantılıdır. Öğretmenlerin gerek hizmet öncesinde gerekse hizmet içinde iyi bir biçimde yetiştirilmesi, eğitim kalitesini artırması anlamında önem taşır.

Nitelikli bir eğitimi ancak iyi eğitilmiş ve mesleki beceriye ulaşmış öğretmenler yapabilir. Üstün bilişsel özelliklere sahip ve kendini sürekli geliştiren; okumaya, müziğe, resme, spora ilgi duyan ve kendine güvenen demokratik öğretmenler yetiştirilmeye çalışılmaktadır. Öğretmenlik bir kazanç kapısından daha çok kutsal bir iş olarak görülmelidir. Çünkü öğretmenlik fedakârlığı ve öncelikle çocukları ve mesleği sevmeyi gerektirir. Hoş görülü, sabırlı, ayırım yapmayan, öğrencileri ile sıcak ve olumlu ilişkiler kurabilen öğretmenler gelecek nesilleri yetiştirmelidir.

Öğretmenlik mesleğinin toplum içerisinde nasıl bir algı oluşturduğu ve insanlar tarafından statü olarak nasıl konumlandırıldığı araştırılması gereken bir konudur. Bu algı, toplumun öğretmenlerle olan karşılıklı ilişkilerini etkilediği gibi özellikle öğretmenlik mesleği adaylarının bu mesleğe yönelik bakış açılarını ve gelecekteki mesleki yaşantılarını da etkileme potansiyeline sahiptir. Bu çalışmada, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümünde okuyan öğrencilerin öğretmenliği bir başka mesleğe benzetme metaforlarından yararlanarak öğretmenliği nasıl algıladıkları araştırılmıştır. Bu bağlamda aday öğretmenlerin, öğretmenlikte sergileyecekleri tavır, tutum ve uygulama biçimlerine ilişkin öngörülere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Amaç

Bu çalışmanın amacı, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin algılarını metafor yöntemi ile incelemektir. Bu çalışma 2017-2018 Bahar Yarıyılı Batman Üniversitesi BESYO Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliğinde öğrenim görmekte olan 228 Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni adayının öğretmenlik mesleğine ilişkin metaforları ile sınırlıdır.

2. Materyal ve Metod

Nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim deseniyle yapılan bu çalışmada Batman Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda öğrenim gören öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilişkin algıları metafor yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Olgu bilim (fenomenoloji) deseni, farkında olduğumuz ama derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgu bilim, bize tümüyle yabancı olmayan aynı zamanda da tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için uygun bir araştırma zemini oluşturur” (Yıldırım & Şimşek, 2006).

2.1. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Batman Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği bölümünde öğrenim gören 228 öğrenciden oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan 228 Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni adaylarının 151’i erkek, 77’si kadın öğrencilerden oluşmaktadır.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, çalışma grubuna dahil edilen öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilişkin analogik (öğretmenlik mesleğini bir başka mesleğe benzeterek) bir temelde mesleki mecazlaşma (metafor) üretmeleri yoluyla veri toplanmıştır. Bu amaçla, araştırmacılar tarafından hazırlanan metafor formu kullanılmıştır. Veriler toplanırken öncelikle öğrencilere metafor tekniği hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra öğrencilere “Öğretmenliği başka bir mesleğe benzetseydiniz hangi mesleğe benzetirdiniz? Nedenini açıklayınız.” sorusu yöneltilmiştir. Bu soru çerçevesinde diğer meslekler birer metafor olarak değerlendirilmiş ve öğrencilerin ileri sürdükleri metafor ve gerekçeler doğrultusunda öğretmenlik mesleği hakkında nasıl bir algıya sahip oldukları anlaşılmaya çalışılmıştır.

Metafor formu, 2017-2018 eğitim-öğretim yılı bahar yarıyılında Batman Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği bölümünde örgün öğrenim gören 228 (151 erkek, 77 kadın) öğrenciye dağıtılmış, yanıtlamaları için 1 ders saati süre verilmiş ve yanıtlanan formlar toplanmıştır. Çalışmaya dâhil edilen öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin gerçek düşüncelerini metafor yoluyla yansıttıkları varsayılmıştır.

2.3. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenbilir bir tekniktir (Büyüköztürk, 2009: 269).

Katılımcıların geliştirdikleri metaforların analiz edilmesi ve yorumlanması süreci; (1)

metaforların belirlenmesi, (2) metaforların sınıflandırılması, (3) kategori geliştirme, (4) geçerlilik ve güvenilirlik sağlama olmak üzere dört aşamada gerçekleştirilmiştir.

1. Metaforların belirlenmesi: Katılımcılar K1, K2, K3, ... , Kn şeklinde sıralanmış olup katılımcılar tarafından üretilen metaforların geçici bir listesi yapılmış, daha sonra ise öğrencilerin anlamlı metaforlar ve cümleler kurup kurmadıkları kontrol edilmiştir. Bu aşamada daha sonra sınıflama yapmak amacıyla her katılımcının kurduğu metafor kodlanmıştır. Her hangi bir metaforun kullanılmadığı, alakasız bağlantıların kurulduğu, nedeni açıklanamayan metaforların bulunduğu kâğıtlar daha sonra elenmek üzere işaretlenmiştir. Benzetlenen meslek ile gerekçesi arasında uyumsuzluk bulunan ve/veya özensiz doldurulan 39 form analiz dışında tutulmuştur. Böylece, 189 form sınıflamaya uygun bulunmuştur.

2. Metaforların sınıflandırılması: Bu aşamada 189 metafor ifadesi incelenerek diğer metaforlarla benzerlikleri veya ortak özelliklerine göre 45 metafor koduna dağıtılmıştır.

3. Kategori geliştirme: Sınıflanarak 45 metafor koduna yapılan indirgeme sonrasında bu kodların öğretmenlik mesleğini nasıl kavramsallaştırdığına bakılmıştır. Bu amaçla metafor kodları, öğretmenlik mesleğine ilişkin sahip olduğu bakış açısına göre belirlenen bir tema ile ilişkilendirilerek, toplam 19 farklı kavramsal kategori oluşturulmuştur.

4. Geçerlik ve güvenilirliği sağlama: Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için, metaforların, söz konusu temaları teyit edip etmediğini belirlemek amacıyla kodlayıcı güvenilirliği yöntemine başvurulmuştur. Bu amaç doğrultusunda bir uzmana kod ve kavram listeleri verilmiştir. Bu listeler; (a) 45 metafor kodunun alfabetik sıraya göre dizili olduğu bir liste, (b) 19 kavramsal kategorinin adlarını ve özelliklerini içeren listelerdir. Uzmanın bu iki listeyi kullanarak hiçbir metaforu ve kavramsal kategoriyi dışarıda bırakmayacak şekilde eşleştirmesi istenmiştir. Daha sonra, uzmanın yaptığı eşleştirmeler araştırmacıların kendi kategorileriyle karşılaştırılmış, karşılaştırmalarda görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları tespit edilerek araştırmanın güvenilirliği, güvenilirlik=görüş birliği/görüş ayrılığı + görüş ayrılığı formülü (Krippendorff, 2011) kullanılarak hesaplanmıştır. Çalışmanın güvenilirliği 0,91 olarak bulunmuştur. Uzlaşmazlık olan eşleştirmeler ile ilgili tartışılarak kodlar uygun görülen kavramsal kategorilere yerleştirilmiştir.

3. Bulgular

Bu bölümde Batman Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin oluşturdukları metaforlar analiz edilmiştir. Metaforlar önce olumlu ve olumsuz olarak daha sonra da kavramsal olarak kategorilere ayrılmıştır. Sonrasında katılımcıların verdiği metaforlara ilişkin cümlelerden alıntılar yapılmıştır.

Tablo 1. Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Meslek Metafor Kodları ve Frekansları (f)

Sıra No	Kodlar	(f)
1	Benzersiz	25
2	Ebeveyn	18
3	Çiftçi	16
4	Doktor	14

3. Uluslararası Avrasya Spor Eğitim ve Toplum Kongresi Tam Meân Kitabı
(15-18 Kasım 2018, Mardin-TÜRKİYE)

5	Bütün Meslekler	12
6	Marangoz	8
7	Çoban	7
8	Bahçıvan	7
9	Heykeltıraş	7
10	Komutan	6
11	İşçi	5
12	Mimar	5
13	Antrenör	5
14	Psikolog	4
15	Çocuk Bakıcısı	4
16	Ressam	3
17	Fırıncı	3
18	Ev hanımı	3
19	Demirci	2
20	Polis	2
21	Sağlıkçı	2
22	Yaşam Koçu	2
23	Berber	2
24	Palyaço	2
25	Bilim İnsanı	2
26	Yönetmenlik	2
27	İnşaat Mühendisi	2
28	Çöpçü	2
29	At binicisi	1

30	Hamal	1
31	Sekreter	1
32	Gemi Kaptanı	1
33	Cumhurbaşkanı	1
34	Hayvan Terbiyecisi	1
35	Basketbol Koçu	1
36	Hâkim	1
37	Peygamberlik	1
38	Mafya	1
39	Kamyon Şoförü	1
40	Çaycı	1
41	Hizmetli	1
42	Okul Müdürü	1
43	Rehber	1
44	Pastacı	1
45	Veteriner	1
Toplam		189

Tablo 1’de görüldüğü gibi Batman Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek okulunda öğrenim gören öğrenciler “öğretmenlik” kavramına ilişkin 45 metafor kodu frekanslarına göre azalan sırayla sunulmuştur. Öğrencilerin mesleki metafor kodlarında “Benzersiz” (25), “Ebeveyn” (18), “Çiftçi” (16), “Doktor” (14), “Bütün Meslekler” (12) öne çıkan kodlar olmuştur.

Tablo 1’de sunulan metafor kodları kavramsal olarak kategorileştirilmiştir. Bu kategoriler ve bunlarla eşleştirilen kodlar Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Metafor Kodlarından Üretilen Kavramsal Kategoriler ve Kategori Toplam Frekansları (f)

Sıra No	Kavramsal Kategori	Metafor Kodları- Frekansları	Kategori Frekansı
1	Büyüten/Yetiştiren	Ebeveyn-18, Çiftçi- 16, Bahçıvan-7	41
2	Eşsiz Olan	Benzersiz- 25	25
3	Şekillendiren	Marangoz-8, Heykeltıraş-7, Fırıncı-3, Demirci-2, Berber-2, İnşaat mühendisi-2, Pastacı-1	25
4	İyileştiren/Tedavi Eden	Doktor-14,Psikolog-4 Sağlıkçı-2, Veteriner-1	21
5	Çok yönlü	Bütün mesleklere benziyor-12	12
6	Bakan/Bakıcı	Çoban-7, Çocuk Bakıcısı-4	11
7	Komuta Eden/Yöneten	Komutan-6, Yönetmenlik-2, Cumhurbaşkanı-1, Okul Müdürü-1	10
8	Eser Ureten	Mimar-5, Ressam-3	8
9	Hizmet Veren	İşçi-5, Hizmetli-1, Kamyon Şoförü-1	7
10	Geliştiren	Antrenör-5, Basketbol koçu-1	6
11	Yönelten	Yaşam koçu-2, Peygamberlik-1, Rehber-1	4
12	Kendini Adayan	Evhanımı-3	3
13	Hüküm Veren	Hâkim-1, Gemi kaptanı-1	2
14	Kötülükten Arındıran	Çöpçü-2	2
15	Katkı sağlayan	Bilim insanı-2	2
16	Ezilen	Hamal-1, Amele-1	2
17	Eğlendiren	Palyaço-2	2
18	Ehlileştiren	At binicisi-1, Hayvan terbiyesici-1	2
19	Diğer	Polis-2, Çaycı-1, Sekreter-1, Mafya-1	5
Toplam			189

Tablo 2’de görüldüğü gibi, 19 kavramsal kategori ortaya çıkmıştır. Aşağıda sırasıyla kategorilere ilişkin örnek bazı katılımcı ifadeleri sunulmuştur.

1. Büyüten/Yetiştiren: Öğrencilerin 41’i öğretmenlik mesleğini ebeveynliğe, çiftçiliğe ve bahçıvanlığa benzetmiştir. Buna bağlı olarak öğretmenliği bir büyütme ve yetiştirme mesleği olarak gördükleri söylenebilir.

“Anne babaya benzetirdim. Onlar da eğitici yol göstericidirler. Her konuda yardımcı olurlar.” K-42;

“Çiftçilik mesleğine benzetirdim. Çiftçiler tohumları toprağa özenle ekerler. Can suyunu verir, onu özenle büyütür, sever korur. Öğretmen de aynı şekilde öğrencisini sever, korur, eğitir, büyütür. Tıpkı bir tohum misali ama öğrenciyi tohumdan ayıran noktalar vardır. Akli, kalbi...” K-134

“Bahçivana benzetirdim. Çünkü öğretmen için öğrenci nasıl değerliyse; bahçıvan içinde bahçedeki çiçekler o kadar değerlidir. Her öğrenci bir çiçektir ve özeldir. Her çiçeğin bakımı birbirinden farklıdır. Her öğrenci de birbirinden farklıdır. Ona göre davranmak gerekir.” K-37

2. Benzersiz: Öğrencilerin 25’i öğretmenlik mesleğinin başka hiçbir mesleğe benzetilemeyeceğini vurgulamışlardır.

“Öğretmenlik hiçbir mesleğe benzemez. Kendine hastır. Biriciktir.” K-30

3. Şekillendiren: Öğrencilerin 25’i marangoz, heykeltıraş, fırıncı, demirci, berber, inşaat mühendisi, pastacı benzetmeleri yaparak öğretmenliğin şekillendirici yönünü vurgulamışlardır.

“Öğretmenlik mesleğini bir marangoz ustasına benzetirim. Yanındaki çırağa desen nasıl çizilir, bir kapı nasıl yapılır, nasıl kesilir çırağa öğretmesi öğretmenlik mesleğine benziyor.” K-94

“Ben heykeltıraşa benzetirdim çünkü heykel ustasının elinde şekil alır.” K-169

“Bence öğretmenlik demirciye benzer. Nasıl ki demirci demiri terbiye eder, ona şekil verir; onu belli bir kıvama getirene kadar uğraşı ve onu da yener ama sanata çıkar netice ise gayet güzel ve değerli bir cevher olur.” K-57

4. İyileştiren/Tedavi Eden: Öğrencilerin 21’i öğretmenliği doktorluk, psikologluk gibi insanları tedavi eden ve iyileştiren bir meslek olarak gördüklerini belirtmişlerdir.

“Doktorluğa benzetiyorum. İnsana sağlık ve bedene karşı bilinçlenmeyi öğretip eğittiği için.” K-1

“Genel olarak psikolog, doktor benzeceğim birçok meslek var. Okuldaki görevi öğrenci ağlar beden eğitimi öğretmenine, sakatlanır tekrar öğretmenine. Ailevi sıkıntıları olur öğretmen yardımı gider konuşur. Buna dayanarak bir yol göstericidir.” K-65

5. Çok Yönlü: 12 öğrenci öğretmenliğin bütün mesleklere benzediğini, her meslekten bir şeyler barındırdığını ifade etmişlerdir.

“Öğretmenliği bu bakımdan ele alırsak aslında bildiğim bütün mesleklere benzetilebilir. Çünkü öğretmenlikte öğretilme olduğu gibi diğer meslek türlerinde de öğretilme amaçlı ve öğrenme yoluyla öğreniyorlar.” K-95

6. Bakan/Bakıcı: 11 öğrenci öğretmenliği çoban ve çocuk bakıcısı metaforları aracılığıyla bakıcılık mesleğine benzetmiştir.

“Bu sistemde öğretmenlik anca çobanlığa benzetirim onu da çobanlık kadar bile yapılmıyor.” K-153

“Öğretmenliği çocuk bakıcılığına benzetiyorum. Çünkü çocukların yetişmesinde, eğitilmesinde, bilinçli bir birey şeklinde büyümesinde yardımcı olurlar.” K-82

7. Komuta Eden/Yöneten: 10 öğrenci öğretmenleri komutana, yönetmene, cumhurbaşkanına ve okul müdürüne benzeterek komuta ve idare etme işlevlerini ön plana çıkarmıştır.

“Öğretmenliği askerlik alanında komutanlığa benzetirdim. Onunda öğretmen gibi belli kişilerden sorumlu ve o kişileri eğitmekte sorumlu olduğu için bu mesleğe benzetirdim.” K-63

“Öğretmenliği yönetmenliğe benzetiyorum. Bir senaryo varken (hayatımız varken) yönlendirmek iyi bir eğitim verirken oyuncu kariyer yapar. Kötü bir eğitim verirken sadece sıradan bir oyuncu olur.” K-12

8. Eser Üreten: 8 öğrenci öğretmenlik mesleğini mimar, ressam gibi eserler üretilen mesleklere benzetmektedir. Bu yönüyle öğrenci öğretmenin bir eseri olarak görülmektedir.

“Mimarlığa benzetirdim. Neden ise bir binanın yapımında temelin nasıl atılacağına bakıp temelin kaç kat alacağına bakıp temeli o kadar sağlam atar. Öğretmenlikte bunun gibidir. Bir öğrenciyi yetiştirmek için temelinin nasıl atılacağını bilir.” K-171

“Öğretmenliği bir ressamlığa benzetiyorum. Çünkü güzel yaratıcılıkları ortaya çıkartmak için eğitim vermek gerekir.” K-54

9. Hizmet Veren: Öğrencilerin 7’si öğretmenliği işçiliğe, hizmetliye, kamyon şoförüne benzeterek yaptığı hizmete vurgu yapmaktadır.

“Öğretmenliği bir işçi ustasına benzetirdim. Çünkü ustanın emekle yaptığı işi yâda alın teriyle yaptığı işi yanındaki kalfalara yansıtır. En iyisini öğretir öğretilmekte yetiştirdiği genç nesillere aktardığı her birikimle yâda yaptığı mesleği. Nasıl yansıtırsan karşındakilerde aynısını yapar.” K-90

10. Geliştiren: 6 öğrenci, öğretmenlik mesleğini antrenörlüğe ve basket koçluğuna benzeterek öğretmenlerin geliştirme işlevini öne çıkarmıştır. Bu öğrencilere göre öğretmen kendi öğrencilerinin gelişimine katkı sağlayan kişidir.

“Basketbol koçuna benzetirdim. Önce top sürme, pas verme gibi temel konuları öğretir sonra maç içinde olabilecek durumlara göre taktik verir. Koç takım oyuncularını maça hazırladığı gibi; öğretmen de öğrencilerini hayatta hazırlar. Hayatta karşılaşabileceğimiz durumlara adapte eder. Koç nasıl maç içinde yapılan hatalara müdahale ediyorsa, öğretmende öğrencilerine hatalarını söyler, doğru olanı gösterir.” K-135

11. Yönelten: 4 öğrenci, öğretmenlik mesleğini yaşam koçu, peygamberlik, rehber benzetererek öğrencileri iyiyeye-doğruya-güzele yöneltme özelliğini ortaya koymuştur.

“Yaşam koçuna benzetirdim. Çünkü yaşama yön verir.” K-50

“Peygamberlik mesleğine benzetiyorum. Bunu nedeni peygamberler görevlerinde millete iletmek mesajı. Milletin kötülük yolundan kurtulmaktır. Hayır ve sevmek milletin arasında birlik sağlamak rasyonel fikirleri göstermek ve sunmak dolayısıyla öğretmeni aynı görevde görüyorum.” K-27

12. Kendini Adayan: 3 öğrenci, öğretmenliği ev hanımlığına benzetmiştir. Ev hanımının kendilerini çocuklarına adaması gibi öğretmenlerin de kendilerini öğrencilerine adadığı vurgulanmıştır.

“Ev hanıma benzetiyorum çünkü her şeyine evine çocuklarına adar ve gün boyu onları düşünerek çalışıp çabalar.” K-111

13. Hüküm Veren: 2 öğrenci öğretmenlerin öğrencileri karşısında hükmedici bir rolü olduğunu ileri sürmektedir.

“Hâkimliğe benzetirim. Çünkü hâkimlikte de bir sürü insanın yönetmek zorundasınız. Öğretmenlikte de insanları yani öğrencileri doğru bir şekilde yönetmelisiniz.” K-32

14. Kötülükten Arındıran: 2 öğrenci, öğretmenliği çöpçüye benzetererek kötülüklerden arındıran bir nevi manevi temizlik yapan bir meslek olarak gördüklerini ifade etmişlerdir.

“Çöpçüye benziyor çünkü öğrenciden her pisliği alıyor ona her iyiliği veriyor.” K-60

15. Katkı Sağlayan: 2 öğrenci öğretmenliğin bilim insanları gibi toplumun ve insanlığın ilerleyişini katkı sağlayan bir meslek olduğunu ileri sürmüşlerdir.

“Öğretmenlik mesleğini bilim adamı mesleğine benzetirim. Çünkü bir bilim adamı yaptığı buluşlarla insanlığa nasıl faydalı oluyorsa öğretmen de yetiştirdiği nesillerle topluma ve insanlığa katkısı oluyor.” K-33

16. Ezilen: 2 öğrenci öğretmenlerin taşıdıkları yükün altında ezildiğini, saygınlık sorunu yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

“Hamallığa benzetirdim. Çünkü öğretmenin sınıfında belli bir ağırlığı olmamasına rağmen, öğrencilerin dert ve tasalarından dolayı fiziksel ve ruhsal bir çöküntüye düşer.” K-80

17. Eğlendiren: 2 öğrenci öğretmenliği palyaçoluğa benzeterek öğretmenlerin asıl görevinin öğrencilerin sıkılmasını önlemek olduğunu ifade etmişlerdir.

“Öğretmenlik belli başına zor ve uzun bir maratondur. Genelde palyaçoya benzer. Öğrencileri hem eğlendirmek hem de bir şeyler öğretmen için şekilden şekille girmek lazım. Bazen öyle şakalar ve değişik bir hareket yaparsın öğrenciler pür dikkat seni dinler.” K-166

18. Ehlileştiren: 2 öğrenci, öğretmenlik mesleğini bir ehlileştirme mesleği olarak görmekte-dir. Bu öğrenciler tarafından hayvanların ehlileştirilmesi bir metafor olarak ileri sürülmüştür.

“At binicilere benzetiyorum İlk başta ürkek ve yabani olan taylar zaman içinde binicilerinin eğitimi ile daha eğitilmiş ve daha kullanışlı oluyorlar.” K-83

“Hayvan terbiyecisi yâda eğitmenine benzer. Nedeni ilk eğitim ailede başlar. Aile çocuğunu vatanına, milletine ve topluma yararlı bir biçimde yetiştirecek bilince sahip değilse; terbiye etmek veya eğitmek adına her şey biz öğretmenlere düşer. Kafasını toprağa gömen deve kuşu gibi bireyler yetişmemesi için önce ailede sonra okulda doğru eğitim şart.” K-53

4. Tartışma

Öğrencilerin öğretmenlik mesleğini bir başka mesleğe benzettikleri 189 metafor formu incelenmiş ve 45 meslek metaforu ortaya çıkmıştır. Bu metaforlar arasında nispeten daha dikkat çekici olanlar (frekansı 5'ten fazla olanlar) göz önüne alındığında benzersiz, ebeveyn, çiftçi, doktor, bütün meslekler, marangoz, çoban, bahçıvan, heykeltıraş meslekleri ile karşılaşmaktadır. Katılımcılar, öğretmenlik mesleğini hiçbir mesleğe benzetemeyenler ve her mesleğe benzetenlerin dışında öğretmenliğin belli bir özelliğini ön plana çıkaran metaforlara başvurmuşlardır. Bu durum, öğrencilerin öğretmenliği belli bir baskın yönü üzerinden algıladığı düşüncesini akla getirmektedir. Bu yönlerin neler olduğunu tespit etmek üzere ilgili mesleklerin ortak özelliklerinin neler olduğunu belirlemeye dönük olarak kavramsal kategoriler oluşturulmuştur.

Kategoriler yoluyla öğrencilerin algıladıkları öğretmenlik mesleği sırasıyla “Büyüten/Yetiştiren, Eşsiz Olan, Şekillendiren, İyileştiren/Tedavi Eden, Çok yönlü, Bakan, Komuta Eden, Eser Üreten, Hizmet Veren, Geliştiren, Yönelten, Kendini Adayan, Hüküm Veren, Kötülükten Arındıran, Katkı sağlayan, Eğlendiren, Ehlileştiren” işlevlere sahiptir. İyileştiren/Tedavi Eden kategorisine benzer olarak Kalyoncu (2012) metafor çalışmasında görsel sanatlar öğretmenlerinin tedavi edici olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Kart (2016) yapmış olduğu metafor çalışmasında, öğretmenlerin tıpkı bir anne-baba gibi görüldüğünü vurgulamıştır. Yine Çelikten (2006), Dönmez (2008) ve Cerit (2008) çalışmalarında öğretmen ile ilgili olarak heykeltıraş, çevresini aydınlatan kişi, rehber, anne/baba, takım kaptanı metaforlarını elde etmişlerdir. Bu bulgular, araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir.

Yalnızca bir kategori işlev göstermek yerine bir durum göstermektedir. Bu kategori aynı zamanda net bir biçimde olumsuz olarak ifade edilmiş olan “ezilen” kavramıdır. Bununla ilişkilenebilecek biçimde, Kalyoncu (2012) çalışmasında işsiz, zavallı gibi ifade kodlarına dayalı olarak “umutsuz” kategorisi oluşturmuştur. Koç da (2014) çalışmasında sınıf öğretmeni

adaylarının öğretmen kavramına ilişkin algılarının genel olarak olumlu olduğu ancak öğretmenlik mesleğine ilişkin birtakım olumsuz metaforlar ürettikleri ortaya koyulmuştur. Söz konusu olumsuz metaforların öğretmenlik mesleğinin katılımcılar tarafından zorlu, belirsizlikleri olan ve kurallı bir meslek olarak görüldüğü için ifade edildiğini belirlemiştir.

Öte yandan “komuta eden”, “hüküm veren”, “ehlileştiren”, “şekillendiren” metin içerikleri de incelendiğinde davranışçı psikolojinin izlerini gösteren kavramlar olarak değerlendirilebilir. Benzer olarak, Aydeş (2015), okul yöneticilerinin öğretmenlere ilişkin algılarını metafor yoluyla incelediği çalışmasında dersteki öğretmenleri “Aslan” ve “Komutan” metaforları ile betimledikleri sonucuna ulaşmıştır. Aydın ve Pehlivan’ın (2010) Türkçe öğretmeni adaylarıyla yapmış olduğu çalışmada metaforlar en fazla bilgi kaynağı ve aktarıcısı kategorisinde toplanmıştır. Yine Kart tarafından (2016) yapılan ve eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmenliğe ilişkin metaforlarını incelediği çalışmada, çalışma grubunun %16 ile bilgi kaynağı ve aktarıcısı kategorisinde toplandığını belirlemiştir. Bu çalışmalardan da anlaşıldığı gibi öğretmenin aktif öğrencinin pasif olduğu geleneksel yaklaşım metaforlar aracılığıyla varlığını göstermektedir. Bu bağlamda her ne kadar geleneksel yaklaşımdan bilgi düzeyinde büyük ölçüde uzaklaşıyor olsa da öğrenciyi merkeze alan yaklaşımın kimi öğretmen adayları tarafından tam manasıyla içselleştirilemediği söylenebilir.

Öğretmenlik mesleğinin ikincil işlevlerini merkeze alan “bakan/bakıcı” ve “eğlendiren” kavramları da öğretmenliğin özünden uzaklaşma eğilimine işaret etmektedir. Bu noktada öğretmen adaylarının mesleğin temel işlevlerini merkeze alan bir algılayış geliştirmelerine yardımcı olunmalıdır. Diğer kategorisi altında bir öğrencinin mafya metaforunu kullanarak gerekçesinde öğretmenin derste mafya gibi davrandığını, öğrencilerini korkutarak sindirdiğini ifade etmiş olması düşündürücüdür.

Öte yandan bu çalışmada öğrenciyi kısıtlamayı reddeden olumlu metaforlarla da karşılaşmıştır. Bunlar arasında “çok yönlü”, “yönelten”, “geliştiren”, “katkı sağlayan” kavramsal kategorileri öğrenciyi merkeze alarak onun gelişimini destekleyen bir anlayışa işaret etmektedir.

5. Sonuç

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin algılarını metafor yöntemi ile incelemeyi amaçlayan bu çalışmada Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni adayı olan öğrencilerin mesleğe ilişkin olarak genel anlamda olumlu algıya sahip oldukları, öğretmenliği çevresine katkı sağlayan, topluma faydalı bir meslek olarak gördükleri ve öğretmenlik mesleğine değer verdikleri sonucu ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmada diğer çalışmalarla benzeşen kavramsal yapılarla karşılaşmıştır. Pek çok çalışmada öğretmenliğe ilişkin olarak ebeveynlik, doktorluk, heykeltraş gibi metaforlar ortaya çıkmıştır. Bu metaforlar yazarlarca genel olarak olumlu metaforlar olarak görülmüştür. Oysa heykeltraş metaforunda heykeltraş aktif iken form kazandırılan çamur vey a taş pasiftir. Bu da öğretmenin aktif, öğrencinin pasif olduğu bir anlayışa benzemektedir. Yine ebeveyn metaforunda öğretmenin öğrenciyi anne babası gibi koruması istenen bir özellik olarak savunulmaktadır. Burada da koruma ile korumacı hale gelme arasındaki ince ayırma yeterince vurgu yapılmadığı söylenebilir. Öğretmenin korumacı bir kimlik kazanması halinde öğrencinin gelişiminin sınırlanabileceği dikkate alınmalıdır. Bu gibi nedenlerle metaforların gerekçeleri çok titiz bir biçimde etüt edilmelidir. Özellikle mesleğe yeni başlayan öğretmenler, kendi mesleki tecrübe yetersizlikleri nedeniyle olumlu (destekleyici) sandıkları oysa daha derin manada engelleyici olan bir takım kalıp yargılarla hareket edebilirler. Dolayısıyla farklı branşlarda öğretmen adaylarına yönelik olarak yapılan öğretmenlik metaforu araştırmalarının meta yöntemlerle gözden geçirilmesinin, öğretmen adaylarının destekleyici ve engelleyici kalıp yargılarını tespit ederek bunlarla ilgili farkındalık kazanmalarına yardımcı olmanın mesleki kalitenin gelişmesi bakımından kritik bir öneme sahip olduğu söylenebilir.

Çalışmanın sonuçlarına dayalı olarak şu öneriler geliştirilmiştir,

- Öğretmen adaylarının geleneksel olarak öğretmeni aktif, öğrenciyi pasif gören anlayışı bilgi düzeyinde reddetmesine karşın algı düzeyinde bununla ters düşebildiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla öğretmenlik meslek algısını çağdaş bulgular çerçevesinde uygulamaya geçiren ve bu uygulamaları izleyerek öğrenciyeye dönüt veren çalışmalar-projeler-etkinlikler vb. gerçekleştirilebilir.
- Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin metaforlarını öğretmenlik uygulaması dersi, öğretmenlik alan deneyimi, mikro öğretim yöntemi gibi uygulamaya dönük ortamlarda yapılan gözlemlerle/araştırmalarla karşılaştıran çalışmalar yapılabilir.
- Öğretmen adaylarının öğretmenliğin özünden saparak çocuk bakıcılığı gibi ikincil fonksiyonlarına indirgenmesi ve böylece esas işlevlerinin önüne geçmesi önlenmelidir.
- Öğretmenlik mesleği metafor araştırmalarında ortaya çıkan olumsuz algıların meta yöntemlerle tanımlanması ve bu olumsuz algıların düzeltilmesi için çalışmalarda bulunulması gerekmektedir.
- Öğretmenlik mesleğine ilişkin metaforların neye göre/nasıl olumlu veya olumsuz nitelenebileceği ile ilgili felsefi düzlemde tartışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

Aydeş S S (2015). Okul Yöneticilerinin Öğretmenlere Yönelik Metaforik Algıları, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Aydın, İ S & Pehlivan A (2010). Türkçe Öğretmeni Adaylarının “Öğretmen” Ve “Öğrenci” Kavramlarına İlişkin Kullandıkları Metaforlar. International Periodical Forthe Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 5/3 Summer 2010 818-842

Büyüköztürk Ş (2009). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Cerit Y (2008). Öğretmen Kavramı İle İlgili Metaforlara İlişkin Öğrenci, Öğretmen Ve Yöneticilerin Görüşleri. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 6(4), 693-712

Çelikten M (2006). Eğitim Sisteminde Kullanılan Kültür ve Öğretmen Metaforları. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 21, s. 269–283.

Dönmez Ö (2008). Türk Eğitim Sisteminde Kullanılan Yönetici Metaforları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri .

Ertürk S (1997). Eğitimde Program Geliştirme. Ankara: Meteksan.

Fidan N (2012). Okulda Öğrenme ve Öğretme (3.Baskı). Ankara:Pegem Akademi.

Gurbetoğlu A (2015). Eğitim Bilimine Giriş Ders Notları, <http://agurbetoglu.com/files/1%20Eğitimin%20Temel%20Kavramları.pdf>

Güneş F (2014). Öğretim İlke ve Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi.

Kalyoncu R (2012). Görsel Sanatlar Öğretmeni Adaylarının “Öğretmenlik” Kavramına İlişkin Metaforları. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(20), s.

471-484.

Kart M (2016). Pedagojik Formasyon Öğrencileri İle Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Öğretmen Kavramına İlişkin Metaforik Algıları, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Koç E S (2014). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Öğretmen ve Öğretmenlik Mesleği Kavramlarına İlişkin Metaforik Algıları. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15(1), s. 47-72.

Koyunkaya M (2017). Eğitim Bilimine Giriş Ders Notları, http://melikeyigit.weebly.com/uploads/1/2/4/7/12475408/1._hafta-_egitimin_temel_kavramlari.pdf

Krippendorff K (2011). Agreement and Information in the Reliability of Coding. University of Pennsylvania Scholarly Commons Departmental Papers Communication Methods and Measures, 5(2), 93-112.

Oğuzkan F A (1974). Eğitim Terimleri Sözlüğü. Ankara: Türk Dil Kurumu

Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü (2017). Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlilikleri, I, Ankara.

Senemoğlu N (2017). Eğitim Bilimine Giriş (Editör: Kağan M & Yalçın S). Ankara: Pegem Akademi.

Sevinç S, Kurtaaslan Z & Alp Y. (2009). İyilik Temalı Çocuk Şarkıları Söyleyen Çocukların İyilik Hakkındaki Görüşleri. I.Ulusal İyilik Sempozyumu Bildiriler Kitabı. Elazığ: Elif Ofset.

Yıldırım A & Şimşek H (2006). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Kitabevi.

14 Yaşındaki Futbol Oynayan Çocuklarda Bosuball Kuvvet Antrenmanlarının Bazı Parametrelere Etkisinin İncelenmesi

Hasan Aykut AYSAN¹, Süreyya Yonca SEZER², Baha Engin ÇELİKEL²,
Hüseyin Nasip ÖZALTAŞ³, Gülbin ES KİYECEK³, Ozan ES MER³

¹ Dicle Üniversitesi Beden eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Diyarbakır Türkiye haysan1@hotmail.com

² Fırat Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Elazığ Türkiye, ybicer1@firat.edu.tr

² Fırat Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Elazığ Türkiye, bahacelikel23@gmail.com

³ Artuklu Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Mardin Türkiye, huseyinozaltas@gmail.com

³ Artuklu Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Mardin Türkiye, gulbineskiyecek@artuklu.edu.tr

³ Artuklu Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Mardin Türkiye, ozanesmer@gmail.com

Öz

Araştırmanın amacı 14 yaşındaki futbol oynayan çocuklarda bosuball (bosu topu) kuvvet antrenmanlarının bazı parametrelere etkisini incelenmiştir. Araştırmaya Elazığ ilinde hankendi sporda futbol oynayan 14 yaşındaki çocuklar hankendi spordan izin alınarak yapılmıştır. Araştırma kapsamında sporculara 8 hafta boyunca haftada 3 saat bosuball ile günde 1'er saatlik kuvvet egzersizleri uygulanmıştır. 8 hafta önce bu sporculardan alınan dikey sıçrama, 30 metre sürat ve durarak uzun atlamadan ilk ölçümler alındı. 8 hafta sonra son ölçümler alınarak kaydedildi. Dikey sıçrama, durarak uzun atlama ve 30 metre sürat testinde istatistiksel olarak $P < 0,05$ den olduğundan anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiş olup dikey sıçrama ve 30 metre sürat testi arasındaki ilişkiye bakıldığında kuvvetli bir ilişki olduğu saptanmıştır. Sonuç olarak bosuball ile yapılan kuvvet egzersizlerinin, sporcular üzerinde dikey sıçrama, durarak uzun atlama ve 30 metre süratin geliştirilmesinde önem arz ettiğini söyleyebiliriz.

Anahtar Kelimeler: Futbol, Bosuball, Kuvvet antrenmanı,

Abstract

14 of the children who play football bosuball (bosu ball) strength training has the effect of excessive parameters. Sportswoman playing sports in the sports hall of 14 athletes. The study was conducted with bosuball 3 hours a week for 8 weeks and a 1-hour strength score for 8 weeks. 8 weeks before the vertical jump from these athletes, 30 meters speed and stop the first measurements were made from the long jump. After 8 weeks son measurements were recorded. In the turbidity and 30 meter speed test, it is combined with a 30 meter speed test with a distance from $P < 0.05$. As a result, the force exercises with bosuball need to be vertical leap over the athletes, long jump and slow in the perspective of the 30-meter speed.

Keywords: Bosuball, Strength training,

1.Giriş

Tüm dünyada milyonlarca kişi tarafından izlenen ve oynanan futbol, birçok insana göre sadece bir fiziki etkinlik değil aynı zamanda bir yaşam tarzıdır. Futbol tarih boyunca farklı medeniyetlerde küçük farklılıklarda oynanmış olsa da günümüze en yakın şekliyle 17. Yüzyılda İngiltere’de oynanmıştır. “Futbol” kelimesi İngilizceden diğer dillere geçmiş ve ilk oyun kurallar Londra Futbol Birliği tarafından 1863 yılında oluşturulmuştur. Bu oyun İngiliz askerler, gemiciler ve ticaret yapanlar aracılığıyla Hindistan, Güney Afrika, Avrupa ve Güney Amerika gibi kıtalara dağılmıştır.

Futbol dünyada en popüler spor branşları arasındadır. (Benzer 2010) Fiziksel özellikler bakımından futbol müsabakası analiz edilecek olduğunda, koşu mesafelerinin 20 İspanya La Liga ve 10 Şampiyonlar ligi maçında 300’den fazla futbolcunun bilgisayarlı analizi sonucunda ortalama 11393±1016 m. olduğu görülmektedir (Di salvo ve ark. 2007). Antrenman planlanmasında dikkat edilecek bir başka husus, farklı mevkilerde oynayan sporcuların koşu mesafeleri ve şiddetlerinin birbirinden farklı olmasıdır (Sever 2013) . En önemli antrenman değişkenlerinden olan şiddet, burada belirleyici bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Yoğun müsabaka programı olan İngiliz Premier ligi oyuncularının incelendiği çalışmada yorgunluktan, koşu mesafelerinden ziyade, yüksek şiddetteki koşu mesafelerinin etkilendiğini ortaya koyulmuştur (Reilly ve ark. 2008).

Bosu Topu: Egzersiz toplarının şekilleri ve ebatları farklılık gösterir. Bosu topu bu egzersiz toplarından biridir. Fitness dünyasına bosu topu, hızlı bir şekilde heyecanlandırıcı bir egzersiz aracı olarak girmiştir. Denge, dayanıklılık, istikrar ve kuvvet için çalışırken bosu topunun üst tarafını ve alt kısmını birçok antrenman için kullanabilirsiniz. Bosu’nun kelime olarak anlamı iki kısmının da etkili şekilde kullanılması demektir ve orijinal denge topu olan plates topundan esinlenilerek üretilmiştir. Bosu topu denge topunun yarı kısmı ile plastikten üretilmiş sert bir yüzeyin birleşimi gibidir. Ortadan ikiye ayrılmış yarım bir dünya görüntüsü gibidir. Topun bir yüzeyi düzdür, diğer kısmı da kümbet şeklindedir. Denge en önemli avantajıdır. Koyduğunuz şekliyle kalır. Bu nedenle plates topu gibi geniş bir yüzeye ihtiyaç duymazsınız. Diğer bir özelliği kubbe şeklinde olan kısmı ile çalışırken bu bize istediğimiz dengeli olmayan çalışma fırsatını verir. Bu sebeple bosu topunun bu kısmı genel olarak kardiyo egzersizleri yaparak alt vücut ve merkez kas güçlerini geliştirmek isteyen kişiler tarafından kullanılır.(Payne ve Larry 1991)

Resim1. Bosu topu ve çalışma örneği

Balans: Bosu topu durağan yani sabit değildir. Aynı şekilde kalabilmek için üst ve alt vücudunuzdaki dengede durmamızı sağlayan kasları kullanırsınız (Sadak 2018).

Kinestetik Farkındalık: Vücudumuzun hangi pozisyonda hangi harekette olması gerektiği ile ilgili bir farkında olma duygusu oluşturur. Bosu topu vücut hareketleri ile ilgili bağlantı kurmanızı ve bu bağlantıyı korumanızı sağlar (Sadak 2018).

Propriyaseptör: Eklemleri dış güce karşı doğru bir konumda tutabilmek için vücudun bize verdiği yanıtıdır. Bosu topunun üstünde durabilmek için kasların tamamının eklemler ile uygun konumda tutulabilmesi için çalışması gerekir. Bu günlük hayatımızdaki etkinliklerimizde bize kolaylık sağlayan bir esneklik aletidir.(Sadak 2018).

2. Materyal ve Metod: Bu çalışma futbol takımının gönüllü katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada 15 sporcu kullanılmış sadece deney grubu oluşturulmuş olup 8 haftalık antrenman sürecinde 8 hafta öncesinde deneklerden ilk ölçümler alındı ve daha sonra 8 hafta boyunca sporculara bosu topu ile bazı denge ve kuvveti geliştirmek için egzersizler yaptırılarak 8 hafta sonunda son ölçümleri alındı.

Bu çalışmayı Elazığ Hankendi spor antrenörü tarafından düzenlenmiş ve uygulatılmıştır. Antrenmanlar öncesi yapılacak hareketlere uygun 5-10 dakika genel ve özel ısınmalar yaptırılmıştır. Hareketler süre ve tekrar yöntemleri ile uygulanmış ve yüklenmelerine uygun dinlemeler verilmiştir. Deney grubundaki sporculara, 8 hafta boyunca ve haftada iki kez sentetik çim futbol sahasında, normal antrenman günleri dışındaki günlerde 30-35 dk. Aynı saatlerde uygulatılmıştır.

Dikey Sıçrama Testi: Sporcu iki ayak üzerinde bir duvarın yanında durur. Tebeşir tozuna bastırılmış parmakları ile kolunu uzatarak, duvara işaret koyar. Bu noktada sporcunun ayaklarının yerden kalkmaması ve kol uzunluğunun tam olmasına dikkat edilmelidir. Aynı pozisyonda durarak, tüm gücüyle sıçrar ve dokunabildiği en yüksek noktaya işaretini bırakır. Bu 2 noktanın arasındaki mesafe sporcunun dikey sıçrama yüksekliğini verir. 3 kez tekrarlanır ve en iyi derece seçilir. Her sıçrama arasında toparlanma için 30 ile 60 sn. arasında dinlenme süresi verilir (Ürer 2013).

30 m Koşu Testi: Sentetik çim saha, üzerinde 30 o C hava sıcaklığında gerçekleştirilmiştir. Çıkışlar bireylere herhangi bir çık komutu verilmeden, kendilerini hazır hissettiklerinde yaptırılmıştır. Sprint süreleri tespitinde Tümer elektronik tarafından geliştirilmiş bilgisayar uyumlu, kablosuz veri iletilme (telsiz fonksiyonu) özelliğine sahip, 1/1000 sn hassasiyetinde istenildiğinde 8 lap değeri verebilen, her kapısında lazer yansımaları 2 göz bulunan 3 kapılı fotosel aleti kullanılmıştır. Bireyler aynı koşuyu 3 dk. ara ile 3 defa yapmışlar ve en iyi dereceleri “sn” cinsinden değerlendirilmek üzere kaydedilmiştir. (İmamoğlu et al., 2004)

Durarak uzun atlama Denekler kaygan olmayan uygun bir zeminde, işaretlenmiş bir çizginin gerisinde ayakta durup, ayaklarını omuz genişliğinde açarak beklemiş, hazır olduğunda her iki elini geriye doğru alırken dizlerini de aynı anda büküştür. Kolların ileri hareketi ile birlikte düz bir zemin üzerine mümkün olduğunca ileriye, en uzak mesafeye, doğru sıçrayıp düşmüştür. Başlangıç çizgisi ile denegin çizgiye bıraktığı en yakın iz ölçümü esas alınmış, her denek için iki deneme alınarak en iyi derece not edilmiştir (Pekel 2007, Mackenzie 2005, Coşan ve Demir 2005).

Egzersiz Programının uygulanması: Egzersiz programına ve test uygulamalarına başlayabilmek için tüm araç gereç ve düzenekler hazırlanıp kurulmuştur. Kuvvet çalışmalarından oluşan 8 haftalık egzersiz programında: yoğunluk (şiddet); katılımcının

maksimum kalp atım sayısına bağlı (Maksimal Kalp Atım Sayısı=220-yaş) formülüne göre ulaşılabilen maksimum kalp atım sayısı dikkate alınarak karvonen formülü ile hesaplanmıştır.(Biçer et al. 2004, Biçer ve Akkuş 2005)

Süre; antrenman bölümlerinin her birinde, ısınma süresi (5-10 dakika), ana bölümde ise (30-40 dakika) ve soğuma bölümünde ise (5-10 dakika) aşamalarından oluşturulmuştur. Toplam süre başlangıçta (ısınma ve soğuma bölümleri dahil) 40 dakika olmak üzere 4. ve 7.haftaların başında (ana bölüm) 10'ar dakika yükseltilmiş.

Egzersizlerin ısınma ve soğuma aşamalarında, planlı ve düzenli egzersiz sürecinin ilerleyen günlerinde deneklerin oluşabilecek olası kas ve eklem problemlerini engellemek ya da en aza indirmek amacıyla, üst ekstremitelerde el ve kol kasları ile bel bölgesini içeren büyük kas gruplarına yönelik esneklik (hareketlilik), izotonik, izometrik ve stretching (germe) egzersizleri yaptırılmıştır. Ana bölümde ise Bosu denge topu üzerinde planör duruşu, sağ ve sol tek ayak üzerinde diz yukarı çekilerek duruş egzersizi, squat otur, kalk egzersizi, çift ayak sıçrama egzersizi, step egzersizleri 6 tekrarlı 3'er set yaptırılmıştır.

Sıklık; antrenman seansları gün aşırı olmak kaydı ile 8 hafta süresince, önceden belirlenen haftanın 3 gününde, günde bir saat, ana bölüm 3 set üzerinden 6 tekrarlı olarak uygulanmıştır. Çalışmalarda bölümler arası 1 dk, hareketler arasında 2 dk dinlenme aralıkları verilmiştir.(Fleck et al., 1997, Schimdt et al., 1970)

Verilerin Düzenlenmesi ve Analiz Aşaması (İstatistiksel Analizler): Bu çalışmada Elazığ Hankendi sporun sporcularının bosu topu ile kuvvet antrenmanı yaparak, bu kuvvet antrenmanlarının bazı parametreler üzerine etkisini incelemektir. Sporcular 8 hafta boyunca yaptırdığımız kuvvet antrenmanlarına tabi tutulmuş ve ölçüm sonuçları not edilmiştir. Egzersizler öncesi sporculardan dikey sıçrama, 30 metre sürat, durarak uzun atlama denemeleri 3 defa yapılmış ve en iyi ölçüm not edilmiştir, daha sonra sporcular egzersiz uygulamasına tabi tutulmuştur. Egzersiz sonrası sporcular yine dikey sıçrama, 30 metre sürat, durarak uzun atlama denemeleri 3 defa yapılmış ve en iyi ölçüm not edilmiştir. Uç gözlem ve kayıp gözlem denetimi sağlanmıştır.

Araştırma verilerinin elde edilmesinden sonra, veriler SPSS 22 istatistik paket programından yararlanılarak amacı gerçekleştirmeye yönelik genellemelere gidilmiştir. Veriler % 95 güven aralığında değerlendirilmiştir. Tanımlayıcı veri olarak ortalama ve standart sapma kullanılmıştır. Veriler analiz edilmeden önce normal olup olmadıkları belirlenmiştir. Buna göre parametrik ya da parametrik olmayan testler seçilmiştir.

3.Bulgular

Tablo:1 14 yaş grubu futbolcuların boy ve kilo değerlerinin ortalaması

Değişkenler	Yaş	Boy	Kilo
Değer	15	15	15
Ortalama	14	1,59	42

Tablo:2 8 haftalık antrenman öncesi ve sonrası alınan verilerin karşılaştırılması

Değişkenler	N	İlk ölçüm	Son ölçüm	Z	P
Dikey Sıçrama	15	16,92 ± 1,154	19,053 ± 2,003	-3,197	0,001*
30 Metre Sürat	15	5,312 ± 0,221	4,862 ± 0,211	-3,382	0,001*
Uzun Atlama	15	1,503 ± 0,097	1,559 ± 0,112	-3,321	0,001*

Tablo 3: 8 haftalık antrenman öncesi ve sonrası alınan ölçümlerin arasındaki ilişkinin incelenmesi.

DEĞİŞKEN	İlk ölçüm		Son ölçüm	
	t	p	T	P
Dikey sıçrama	,653	,001 *	,708	,000 *
30 metre sürat	-,512	,018 *	-,524	,032*

4.Tartışma

Performans, sporcunun fiziksel, fizyolojik, biyomotorik, psikolojik, mental, teknik ve taktik faktörlerin bileşkesi sonucu somut olarak ortaya koymuş olduğu skordur. Sporcunun elde ettiği bu skoru birden çok faktör etkilemektedir. Antrenman ve hareket bilimleri perspektifinden bakıldığı zaman, performansı etkileyen her faktörün ölçülüp test edilmesi ve elde edilen değerlere göre antrenman plan ve programlarının yapılması önem arz etmektedir.

Birçok spor branşında araştırmacılar bütünsel yaklaşımla performans analizleri üzerinde çalışmışlardır. Sporcuların güçlü ve zayıf yönlerinin belirlenmesinin yanı sıra elde edilen verilere göre antrenman plan ve programlamasının belirlenmesi önem arz etmektedir (Ostojic et al., 2006). Tüm branşlarda olduğu gibi bilek güreşi sporunda da doğru ve planlı antrenmanla performans gelişiminin önemi de bu eğitim sürecinde ortaya çıkmaktadır (Paish 1998). Bu çalışma 14 yaşındaki futbol oynayan çocuklarda bosuball denge antrenmanlarının bazı parametrelere etkisinin incelenmesidir, çalışma da bazı parametreler üzerinde istatistiksel olarak anlamlılık olduğu saptanmış, 8 haftalık antrenman öncesi ve sonrası arasında demografik bilgilerde istatistiksel olarak bir değişiklik olmadığı görülmüştür. 8 hafta boyunca bosuball ile yaptırdığımız kuvvet antrenmanları sonucunda dikey sıçrama, 30 metre sürat ve durarak uzun atlama üzerinde istatistiksel olarak $P < 0,05$ anlamlılık olduğu saptanmıştır.

8 haftalık antrenman boyunca yaptırdığımız antrenmanlar parametreler arasındaki ilişkiye bakıldığında ise dikey sıçrama ile 30 metre sürat arasında yüksek düzeyde bir ilişki olduğu istatistiksel olarak bulunmuştur.

Cicioğlu, 8 hafta pliometrik antrenmanı yaptırdığı 14-15 yaş grubu erkek basketbolcuların dikey sıçrama değerlerini istatistiksel açıdan değerli bulup antrenman öncesi 37.94cm antrenman sonrası 46.25cm olarak tespit etmiştir (Cicioğlu,1996).

Diallo ve arkadaşları, pliometrik antrenmanın sıçrama performansı üzerindeki etkilerini araştırmak amacı yaptıkları çalışma sonucunda deney grubunun dikey sıçrama, hareket halinde dikey sıçrama, tekrarlayan sekme ve uzun atlama değerlerinde anlamlı artışlar bulmuşlardır (Cavdar,2006).

Pancar ve ark., 8 haftalık hentbolculara uyguladığı antrenmanlar sonucunda dikey sıçramada ve uzun atlamada gözle görülür bir şekilde artış olduğunu, Biçer ve ark (2004) yılında güç ve kuvvet egzersizleri isimli yaptığı çalışmada durarak uzun atlama istatistiksel olarak anlamlı ve Arslan ve ark. (2015) 12 Haftalık Egzersiz Programı sonucunda durarak uzun atlama testinde istatistiksel olarak anlamlılık olduğu saptanmıştır. Bizim yaptığımız çalışma ile bu çalışmalar benzerlik göstermektedir.

Sıçrama kuvveti sporcunun mümkün olduğu kadar uzağa (yatay) ve yükseğe (dikey) sıçraması olarak tanımlanabilir. Sıçrama kuvveti kombine bir yetenektir ve bacak kaslarının patlayıcı kuvvetine, sıçramaya katılan kasların esnekliğine ve sıçrama tekniğine bağlıdır. Durarak uzun atlama, horizontal (yatay) bir sıçramadır. Durarak uzun atlamanın ve yukarı doğru sıçramanın ortak bir kaynaktan çıktığı varsayılmaktadır. Her iki hareket de, iki ayak üzerinde ileri ve yukarı doğru hareket etmeyi gerektirmektedir; ancak ileri ve yukarı doğru hareket etme dereceleri farklıdır (Günay et al 1994).

Ekblom (1994), kulüp ve ulusal oyuncularında durarak yüksek çıkışla yapılan 30 metre koşusunda yaşla birlikte koşu hızının arttığını, 17 yaş civarında en yükseğe ulaştığını bildirmektedir. Araştırmamızdaki değerler ise genç sporcuların yaşı ilerledikçe ve çalışmaya devam ettikçe sporcunun hızının artmaya başladığı kanıtlanabilmektedir.

5. Sonuç Sonuç olarak bosuball ile yaptığımız çalışmaların futbolcuların bazı parametreler üzerinde etkisi olduğunu, performansı artırdığı düşünülmüştür. Bu çalışma ile bosuball dikey sıçrama, 30 metre sürat ve durarak uzun atlamaya etkisi olduğu gözlemlenmiştir. Dikey sıçrama ve 30 metre sürat koşusu arasında ise kuvvetli bir ilişki olduğu bu yaptığımız çalışma ile söyleyebiliriz. Bu çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Arslan E., İnce G., (2015) “12 Haftalık Egzersiz Programının Atipik Otizmlili Çocukların Kaba Motor Beceri Düzeylerine Etkisi” Uluslararası Spor, Egzersiz Ve Antrenman Bilimi Dergisi 1(1)51-62.

Benzer A. (2010). “Türk Futbol Dili. Journal Of Language And Linguistic Studies” ;6(2):88-103.

Biçer M, Akkuş H. (2005). ‘Futbolcularda Hazırlık Dönemi Çalışmalarının Bazı Fiziksel Ve Fizyolojik Parametreler Üzerine Etkisi’. Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi, 7(2): 27-34.

Biçer Y, Savucu Y, Kutlu M, Kaldırımcı M, Pala R. (2004). ‘Güç Ve Kuvvet Egzersizlerinin Zihinsel Engelli Çocukların Hareket Beceri Ve Yeteneklerine Etkisi’. Doğu Anadolu Araştırmaları,

Biçer Y, Savucu Y, Kutlu M, Kaldırımcı M, Pala R. (2004). Güç Ve Kuvvet Egzersizlerinin Zihinsel Engelli Çocukların Hareket Beceri Ve Yeteneklerine Etkisi. Doğu Anadolu Araştırmaları,; 173-179.

Cavdar, K.,(2006), ‘‘Pliometrik Antrenman Yapan Öğrencilerin Sıçrama Performanslarının İncelenmesi’’, Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Bitirme Tezi. 113-114.

Cicioğlu, İ., Gökdemir, K., Erol, E. (1996). ‘‘Pliometrik Antrenman 14-15 Yaş Grubu Basketbolcuların Dikey Sıçrama Performansı İle Bazı Fiziksel Ve Fizyolojik Parametreler Üzerine Etkisi’’. Spor Bilimleri Dergisi, 7, (1), 11-13.

Coşan F., Demir A., (2000). ‘‘Türk Çocuklarının Fiziki Uygunluk Normları (İstanbul İli Örneği)’’, Mart Matbaacılık, İstanbul.

Di Salvo, V., Baron, R., Tschan, H., Calderon Montero, F. J., Bachl, N. And Pigozzi, F. (2007). ‘‘Performance Characteristics According To Playing Position In Elite Soccer’’. International Journal Of Sports Medicine, 28 (3), 222.

Fleck, S.J, Kraemer, W.J. (1997). ‘‘Designing strength Training Programs. 2nd Ed. Human Kinetics Campaign’’.;155-179.

Günay M., Sevim Y., Savaş S., Erol A. E. (1994). ‘‘Pliometrik Çalışmaların Sporcularda Vücut Yapısı Ve Sıçrama Özelliklerine Etkisi’’. Hacettepe Ün. Spor Bil. Tek. Y.O Spor Bil. Dergisi 6 (2): 39-44.

İmamoğlu O., Bostancı Ö., Kabadayı M., (2004). ‘‘Beden Eğitimi Ve Spor Bölümü Öğrencilerinde 30 Metre Koşu Ve Margaria Kalamen Anaerobik Güç İlişkisinin Araştırılması’’, Spormetre Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi, 2 (4) 147-154

Mackenzie B., (2005). ‘‘101 ‘‘Performance Evaluation Tests’’, Elektric Word Plc, London.

Ostojic S.M, Mazýc S, Dikic N. (2006). ‘‘Profiling In Basketball: Physical And Physiological Characteristics Of Elite Players’’. Journal Of Strength And Conditioning Research; 20(4): 740.

Paish W.: ‘‘The Complete Manual Of Sports Science’’. A&C Black Published İn. 1998.

Pancar Z., Biçer M., Özdal M., (2018). ‘‘12 – 14 Yaş Kadın Hentbolculara Uygulanan 8 Haftalık Pliometrik Antrenmanların Seçilmiş Bazı Kuvvet Parametrelerine Etkisi’’ Spor Ve Performans Araştırmaları Dergisi 9(1):18-24

Payne V.G. Larry D.I. ‘‘Human Motor Development: A Lifespan approach’’. Myfield Publishing Company, 1991;61-62.

Pekel H.A., (2007). ‘‘Atletizmde Yetenek Aramasına Bağlı Olarak 10-12 Yaş Grubu Çocuklarda Bazı Değişkenler Üzerinde Normatif Çalışma’’, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Reilly, T., Korkusuz, F. (Eds.). (2008). ‘‘Science And Football’’. VI: The Proceedings Of The Sixth World Congress On Science And Football. Routledge

Resim1. https://www.google.com.tr/search?rlz=1C1CAFB_Entr618tr618&biw=1366&bih=626&tbm=İsch&sa=1&ei=Kuzqw5wep1wmsgg6qrgdw&q=Bosu+%C3%A7al%C4%B1%C5%9Fmas%C4%B1&oq=Bosu+%C3%A7al%C4%B1%C5%9Fmas%C4%B1&gs_l=İm

g3...9839.9839.0.10038.1.1.0.0.0.190.190.0j1.1.0...0...1 c.1.64.İmg.0.0.0....0.Dbrixklefb0
Erişim:13.11.2018

Sadak E., ‘‘12-14 Yaş Kız Voleybol Sporcularına Uygulanan Statik Denge Antrenmanlarının Dikey Sıçrama Üzerine Etkisi’’ Fırat Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi 2004.

Schmidt Rt, Toews J.V. ‘‘Grip Strength As Measured by the jamar dynamometer. Archphysmedrehab’’ 1970; 51: 321 327.

Sever, O. (2013). ‘‘Futbolcuların Fiziksel Uygunluk Düzeylerinin Mevki ve Yaş Değişkenlerine Göre İncelenmesi’’. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ürer S. (2013). ‘‘15- 17 Yaş Grubu Erkek Hentbolculara Uygulanan Üst Ve Alt Ekstremiteye Yönelik Pliometrik Antrenmanların Dikey Sıçrama Performansına Ve Blok Üstü Şut İsbetlilik Oranına Etkisinin Araştırılması’’, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

Bölgesel Futbol Hakemlerinin Kişilik Özellikleri İle Karar Verme Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Güneydoğu Anadolu Bölgesi Örneği)

Murat ŞAHBUDAK¹

¹BESYO, Batman Üniversitesi, Batman, TÜRKİYE, E-posta: murat.sahbudak@hotmail.com

Öz

Bu çalışmanın amacı Güneydoğu Anadolu Bölgesi bölgesel futbol klasman hakemlerinin kişilik özellikleri ile karar verme stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu Güneydoğu Anadolu Bölgesinde görev yapan 60 erkek futbol klasman hakemi oluşturmaktadır. Çalışmanın verileri “Melbourne Karar Verme Ölçeği” ve “Büyük Beşli Kişilik (BFI-44)” ölçeği ile toplanmıştır. Elde edilen veriler SPSS 22.0 İstatistik Paket Programı kullanılarak betimsel istatistik, güvenilirlik ve korelasyon analizlerine tabi tutulmuştur. Araştırmada; Güneydoğu Anadolu bölgesi futbol klasman hakemlerinin en olumlu kişilik özelliğini deneyime açıklık boyutunda sergiledikleri, ardından sırasıyla; dışa dönüklük, sorumluluk, uyumluluk ve nevroitiklik boyutlarında sergiledikleri saptanmıştır. Hakemlerin karar vermede özsaygılarının (kendine güvenlerinin) yüksek olduğu, hakemlerin karar verme stillerini en çok erteleyici stillerinin belirlediği, ardından kaçınan, panik ve dikkatli stillerinin belirlediği, hakemlerin kişilik özellikleri ile karar verme stilleri arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kişilik Özellikleri, Karar Verme Stilleri, Hakem

The Study of the Relationship Between Personality Characteristics and Decision Making Styles of Regional Football Referees (The Southeastern Anatolian Region Case)

Abstract

The aim of this study is to investigate the relationship between personality characteristics and decision making styles of regional football referees in Southeast Anatolia Region. The study group consist of 60 male football classification referees in Southeast Anatolia Region. The data of the study were collected with “Melbourne Decision Making Scale” and “Big Five Personality Scale (BFI-44)”. The data obtained were subjected to descriptive statistics, reliability and correlation analysis by using SPSS 22.0 Statistical Package Program. In the study, the football classification referees of the Southeastern Anatolia Region have exhibited the most positive personality traits in the dimension of openness to experience (open-mindedness) and then respectively; it is found that they exhibit the dimensions of extraversion, conscientiousness, agreeableness and neuroticism. It is concluded that the referees' self-esteem (self-confidence) is high in the decision-making process, the referees' decision-making style is determined mostly by the procrastination styles, then respectively; by the buck-passing (avoidant), vigilance and hypervigilance (panic) styles. It is concluded that there is a moderate positive correlation between personality characteristics and decision making styles of the referees of the Southeastern Anatolia Region.

Keywords: Personality Characteristics, Decision-Making Styles, Referee.

1. Giriş

İnsanların hepsi olmasa da bir çoğunun bilinen durumlar karşısında diğer insanlardan farklı davranışlar ya da davranış örüntüleri ortaya koymalarının değişik sebepleri var olmakta ve bu farklılaşma davranış bilimleri disiplini ve de davranış bilimcilerin ilgi alanlarında önemli bir yer kaplamaktadır. Aynı uyarıcılara karşı neden farklı tepkiler gösterildiği insanları birbirinden ayıran en temel özellik olan kişilikle ilgilidir.

Kişilik, insanları diğer insanlardan ayıran, doğuştan gelen ve sonradan kazanılan özellikler bütünüdür. Kişilik bireyin sadece zihinsel açıdan değil, duygusal, fiziksel ve sosyal açıdan da süreklilik arz eden özelliklerini kapsar (Özdemir ve diğerleri, 2012). Kişilik, bireyin iç ve dış çevresi ile oluşturduğu, diğer bireylerden ayırt edici özelliklerinin bulunduğu, tutarlı ve yapılaşmış bir ilişki ağıdır (Cüceloğlu, 2002). Kişilik kavramı birçok özelliği kapsamaktadır. Kişilik duyguların, düşüncelerin ve davranışların benzerliklerinden ve farklılıklarından oluşmaktadır. Başka bir ifadeyle kişilik bireylerin belirgin, sabit ve tutarlı olan özelliklerinin bütünü olarak tanımlanabilir. Kişilik kavramının oluşmasında temelde üç nokta önemlidir. Bunlar; kişilik benzersizdir ya da kişinin kendisine öz güdür, kişilik tutarlılık gösterir ve kişilik değişiklik göstermez ve durağan yapıdadır (Özkalp ve Kirel, 2001).

Araştırma odaklı kişilik kuramının öncülerinden olan Allport'la başlayan, Norman, Cattell ve Eysenck'le devam eden kişiliği boyutları ile tanımlama çalışmaları, McCrea ve Cosla ile 1980 yıllarında değişik bir anlayış kazanmıştır. McCrea ve Cosla faktör analizini kullanarak kişiliğin süreklilik arz eden özelliklerini araştırmıştır. "Dışa dönüklülük" ve "nevrotizm" ile başlayan kişilik faktör tanımlamaları daha sonra "deneyime açıklık" faktörü ile çeşitlendirmişlerdir. Birçok araştırmacı bu üç faktör kişilik özelliklerine, 1985 yılına kadar odaklanmıştır. Ancak yapılan araştırmalar devam ettikçe ve 1992 yılına gelindiğinde beş faktör olarak tanımlanmaya başlanmıştır. Geliştirilen beş faktör boyutu 1980 yılından beri çok yaygın olarak ele alınmaktadır. Çok sayıda verinin bilgisayar ortamında kolayca kullanımına olanak veren beş faktör kuramı, birçok dile çevrilerek araştırmalara konu olmuş ve değişik dil ve coğrafyalarda önemli neticelerin elde edilmesine olanak tanımıştır (İnanç ve Yerlikaya, 2011). Bu teori bazı araştırmacılar tarafından "büyük beş faktör" veya "büyük beşli" diye de adlandırılmaktadır (Tekin ve arkadaşları, 2012). Costa ve McCrae, beş faktör kişilik özelliklerini; nevrotiklik (duygusal dengesizlik), dışa dönüklük, açıklık, uyumluluk, sorumluluk olarak belirtmektedir (Schultz ve Schultz, 2005). Beş Büyük Kişilik Modeli'nin kullanılmasındaki amaç, bireylerin kişiliklerini belirlemek değildir. İş için gerekli yetkinliklere sahip olan adayların uyum düzeylerini, eğitim ve deneyim gibi diğer özelliklerinin dışında, çeşitli pozisyonlar için uyum sağlama olasılıklarını belirleyebilmektir. Bu şekilde, hem adaylar kişisel özellikleriyle uyumsuz işlerde düşük motivasyon ve tatminle potansiyel performanslarının altında çalışmayacaklar, hem de işverenler söz konusu pozisyon için en uygun adayı belirleyebileceklerdir (Kurtuluş, 2006).

Karar verme, bir bireyi erişmeye çalıştığı hedefe götürmesi düşünülen çeşitli yollardan birini seçme işlemidir. Yani, karar verme, bir ihtiyacı gidereceği düşünülen bir objeye ulaştırabilecek birden fazla yol olduğu zaman, yaşanan sıkıntıyı giderici bir yöneliş şeklinde tanımlanabilir (Kuzgun, 1992; Deniz, 2002).

Karar verme kavramı farklı uzmanlık alanlarından araştırmacıların ilgisini çekmiştir. Karar verme sürecini anlama, sürecin öğelerini açıklama pratikteki faydaları nedeni ile önemlidir. Süreçteki bireysel farklılıkların önemli nedenlerinden biride karar verme stilleridir. Karar verme çalışmalarında öncelikli ilgi, bireylerin kararlarında neyi temel alarak nasıl karar verildiğinin araştırılması olmuştur (Taşdelen, 2001). Karar verme stilleri dörde ayrılır, ilgili stiller şunlardır; "rasyonel olarak karar verme, bireyin önünde bulunan seçenekleri araştırdığı ve mantık süzgecinden geçirerek karar verdikleri stildir", "sezgisel olarak karar verme, bireyin karar verme sürecinde duygularını ve önsezilerini göz önünde bulundurarak karar vermesidir", "bağımlı olarak karar verme, bireyin karar verme sürecinde diğer insanların görüş ve düşüncelerine başvurarak karara varmasıdır" ve son olarak "kaçınma şeklinde karar verme, bireyin karar vermekten kaçındığı durumu ifade etmektedir" (Scott ve Bruce, 1995).

Karar verme süreci, problemlerin çözümünde hedefler koyma ve alternatif yolları değerlendirme gibi bilişsel süreçleri içerir (Köksal ve İşmen-Gazioğlu, 2007). Karar verme sürecini etkileyen unsurlar, kişinin konuya ilgisi, bilgi düzeyi, sorun çözme yeteneği; deneyim; inanç sistemi; kişilik; rol ve çevresel faktörlerdir (Aksu, 2004; Özer, 2012).

Kişilik bireylerin belirsiz durumlarda nasıl karar verdikleri üzerinde etkili olabilmektedir. Yapılan araştırmalar davranışsal olarak karar vermenin bireysel farklılıklardan etkileneceğini göstermiştir (Franken ve Muris, 2005; Hooper vd. 2008). Yapılan bir başka araştırma sonucuna göre ise; rasyonel karar verme stili ile dışadönüklük, sorumluluk, uyumluluk ve deneyime açıklık kişilik özellikleri arasında pozitif yönlü bir ilişkinin, duygusal denge kişilik özelliği ile ise negatif yönlü bir ilişkinin olduğu görülmüştür (Yalçın, 2015). Benzer şekilde yapılan başka bir araştırmada da kişilik özellikleri ile karar verme stiller arasında güçlü ilişkilerin olduğunu ortaya konmuştur (Üngüren, 2011).

Bu araştırmanın amacı, Güneydoğu Anadolu Bölgesi bölgesel futbol klasman hakemlerinin kişilik özellikleri ile karar verme stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu kapsamda, araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

- 1- Güneydoğu Anadolu Bölgesi bölgesel futbol hakemlerinin kişilik özellikleri ve alt boyutlarından alınana puanlara göre kişilik özellikleri nelerdir?
- 2- Bölgesel futbol hakemlerinin karar verme stilleri ve alt boyutlardan alınana puanlara göre karar vermede özsayıları ne düzeyde ve ne tür karar verme stili kullanmaktadırlar?
- 3- Araştırmaya katılan bölgesel futbol hakemlerinin Büyük Beşli Kişilik (BFI-44) Ölçeğinde aldıkları toplam puanlarla Melbourne Karar Verme Ölçeği toplamından aldıkları toplam puanlar arasında ilişki var mıdır?

2. Materyal ve Metod

Güneydoğu Anadolu Bölgesi bölgesel futbol hakemlerinin kişilik özellikleri ile karar verme stilleri arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışma betimsel nitelikte tarama modelindedir. Araştırmanın çalışma grubunu; Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer alan 60 erkek futbol klasman hakemi oluşturmaktadır. Çalışmanın verileri Mayıs 2018 ayında Şanlıurfa'da düzenlenen FIFA Atletik Test Koşusunda toplanmıştır.

Çalışmanın verileri Mann ve ark. (1998) tarafından geliştirilen ve Deniz (2004) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Melbourne Karar Verme Ölçeği" ile John ve ark. (1991) tarafından geliştirilen ve Ulu (2007) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Büyük Beşli Kişilik (BFI-44)" ölçeği ile toplanmıştır.

"Melbourne Karar Verme Ölçeği" iki kısımdan oluşup birinci kısımda altı madde (Karar vermede özsayı/kendine güven), ikinci kısımda 22 madde ve 4 boyut (dikkatli karar verme stili, kaçınan karar verme stili, erteleyici karar verme stili ve panik karar verme stili) olmak üzere toplam 28 maddeden oluşmakta; "Melbourne Karar Verme Ölçeği" maddeleri "Doğru" yanıtı 2 puan, "Bazen Doğru" yanıtı 1 puan, "Doğru Değil" yanıtı 0 puan şeklinde derecelendirilmiştir ve puanların yüksekliği ilgili karar verme stilinin kullanıldığına işaret etmektedir (Deniz, 2004).

"Büyük Beş Kişilik (BFI-44)" ölçeği 44 ifadeden ve "dışa dönüklük, sorumluluk, uyumluluk, deneyimlere açıklık, nevroitiklik" alt boyutları olmak üzere 5 alt boyuttan oluşmaktadır. "Büyük Beşli Kişilik (BFI-44)" ölçeği maddeleri 5'li likert tipinde (1=Kesinlikle Katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4=Katılıyorum, 5=Kesinlikle Katılıyorum) şeklinde derecelendirilmiştir. Büyük Beş Kişilik ölçeğinde 16 adet ters soru yer almaktadır. Ters soruları; 2-6-8-9-12-18-21-23-24-27-31-34-35-37-41-43. ifadeler oluşturmaktadır (Ulu, 2007).

Verilerin analizinde SPSS 22.0 paket programından yararlanılmıştır. Analizlerde öncelikle verilerin normal dağılım gösterip göstermediği Kolmogorov-Smirnov normallik testi ile

sınanmış, verilerin normal dağılım gösterdikleri belirlenmiştir ($p>0,05$). Bu kapsamda verilerin analizlerinde betimsel istatistik teknikleri yanı sıra korelasyon analizinden yararlanılmıştır.

Mevcut çalışmada “Büyük Beşli Kişilik (BFI-44)” ölçeğinin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları boyutlar itibarı ile ,53-,67 toplamda ise ,86 olarak, “Melbourne Karar Verme” ölçeğinin Özsaygı alt boyutunun Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ,45, karar verme stilleri alt boyutlarında ise ,53-,73 arasında, toplamda ,82 olarak hesaplanmıştır.

3. Bulgular

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özelliklerinin Dağılımı

YAŞ	n	%
21-23 Yaş	26	43,3
24-26 Yaş	22	36,7
27-29 Yaş ve Üzeri	12	20,0
EĞİTİM DURUMU		
Lise	1	1,7
Lisans	56	93,3
Yüksek Lisans	1	1,7
Doktora	2	3,3
MESLEK		
Öğrenci	14	23,3
Memur	32	53,3
İşçi	5	8,3
Serbest Meslek	8	13,3
Diğer	1	1,7
HAKEMLİKTE KIDEM		
3-4 Yıl	16	26,7
5-6 Yıl	21	35,0
7-8 Yıl	21	35,0
10 Yıl ve Üzeri	2	3,3
KLASMAN TÜRÜ		
Bölgesel Hakem	24	40,0
Bölgesel Yardımcı Hakem	36	60,0
FUTBOL OYNAMA DURUMU		
Evet	50	83,3
Hayır	10	16,7

FUTBOLCU BASKISINDAN ETKİLENME

Evet	4	6,7
Hayır	25	41,7
Kısmen	31	51,7

KÖTÜ TEZAHURATTAN ETKİLENME

Evet	4	6,7
Hayır	39	65,0
Kısmen	17	28,3

TAKIM İSMİNDEN ETKİLENME

Evet	3	5,0
Hayır	40	66,7
Kısmen	17	28,3

TOPLAM

60 100,0

Araştırmaya katılan hakemlerin 26'sı (%43,3) 21-23 arası, 22'si (%36,7) 24-26 arası, 12'si (%20,0) 27-29 arası yaşa sahiptir. Hakemlerin 1'i (%1,7) lise, 56'sı (%93,3) lisans, 1'i (%1,7) lisansüstü ve 2'si (%3,3) doktora mezunu olduğunu; 14'ü (%23,3) öğrenci, 32'si (%53,3) memur, 5'i (%8,3) işçi, 8'i (%13,3) serbest meslek ve 1'i (%1,7) diğer meslek grubunda olduğunu; 16'sı (%26,7) 3-4 yıl, 21'i (%35,0) 5-6 yıl, 21'i (%35,0) 7-8 yıl ve 2'si (%3,3) 10 yıl ve üzeri hakemlik deneyimine sahip olduğunu; 24'ü (%40) bölgesel hakem ve 36'sı (%60) bölgesel yardımcı hakem olduğunu; 50'si (%83,3) futbol oynama geçmişine sahip ve 10'u (16,7) daha önce futbol oynamamış olduğunu; 4'ü (%6,7) müsabaka esnasında futbolcu baskısı hissettiğini, 25'i (%41,7) hissetmediğini ve 31'i (%51,7) ise kısmen hissettiğini; 4'ü (%6,7) kötü tezahürattan etkilendiğini, 39'u (%65,0) etkilenmediğini ve 17'si (%28,3) ise kısmen etkilendiğini ve son olarak da 3'ü (%5,0) yönettiği takımların isminden etkilendiğini, 40'ı (%66,7) etkilenmediğini ve 17'si (%28,3) ise kısmen etkilendiğini belirtmişlerdir.

Tablo 2. Hakemlerin Kişilik Özelliklerinin Betümsel İstatistik Sonuçları

Büyük Beşli Kişilik Ölçeği	Ort.	SS	Min.	Max.
Dışadönük	25,35 ²	4,14	8,00	40,00
Sorumluluk	28,25 ³	4,43	9,00	45,00
Uyumluluk	28,18 ⁴	4,01	9,00	45,00
Deneyim Açıklık	32,37 ¹	4,81	10,00	50,00
Nevrotiklik	23,83 ⁵	3,65	8,00	40,00
Toplam	135,05	17,07	44,00	220,00

Tablo 2' ye göre, Güneydoğu Anadolu bölgesi futbol klasman hakemlerinin kişilik özellikleri ölçüğü alt boyutlarından almış olduğu puanlar incelendiğinde, en olumlu kişilik özelliğini deneyime açıklık boyutunda (32,37±4,81) sergiledikleri, ardından sırasıyla; dışa dönüklük (25,35±4,14), sorumluluk (28,25±4,43), uyumluluk (28,18±4,01) ve nevroitiklik (23,83±3,65) boyutlarında kişilik özellikleri sergiledikleri görülmüştür. Güneydoğu Anadolu bölgesi futbol klasman hakemlerin nevroitik kişilik özelliğini en son sırada ve en düşük puanla sergiledikleri söylenebilir.

Tablo 3. Hakemlerin Karar Verme Özelliklerinin Betimsel İstatistik Sonuçları

Melbourne Karar Verme Ölçeği	Ort.	SS	Min.	Max.
Özsaygı (Kendine Güven)	10,18	2,47	0,00	12,00
Dikkatli	9,62 ⁴	2,26	0,00	12,00
Kaçıngan	11,05 ²	2,98	0,00	12,00
Erteleyici	9,22 ¹	2,13	0,00	10,00
Panik	8,93 ³	2,23	0,00	10,00
Toplam	38,82	6,87	0,00	44,00

Tablo 3' göre; hakemlerin "Melbourne Karar Verme Ölçeği (MKVÖ I)"nin öz saygı (kendine güven) boyutunda almış oldukları puan ortalaması (10,18±2,47) olarak gerçekleşmiş olup, hakemlerin karar vermede özsaygılarının (kendine güvenlerinin) yüksek olduğu görülmüştür. "Melbourne Karar Verme Ölçeği (MKVÖ II)" ye göre hakemlerin karar verme stillerini en çok erteleyici (9,22±2,13) ve kaçıngan (11,05±2,98) stillerinin belirlediği, ardından panik (8,93±2,23) ve dikkatli (9,62±2,26) stillerinin belirlediği tespit edilmiştir.

Tablo 4. Hakemlerin Kişilik Özellikleri İle Karar Verme Stilleri Arasındaki İlişkinin Korelasyon Analizi Sonuçları

	Kişilik Özellikleri	Karar Verme Stilleri
Kişilik Özellikleri	r	1,000
	p	,413
	n	,001*
		60

*p < .05

Hakemlerin kişilik özellikleri ile karar verme stilleri arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki ($r=,413$; $p<0,05$) olduğu belirlenmiştir. Hakemlerin kişilik özellikleri ile karar verme stillerinin aynı yönde arttığı veya azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

4. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Güneydoğu Anadolu bölgesi futbol klasman hakemlerinin kişilik özellikleri ve karar verme stilleri arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmada; hakemlerinin kişilik özellikleri ölçeği alt boyutlarından almış olduğu puanlar incelendiğinde, en olumlu kişilik özelliğini deneyime açıklık boyutunda (kendilerini özgün, bağımsız, yaratıcı, cesur olarak algıladıkları) sergiledikleri, ardından sırasıyla; dışa dönüklük, sorumluluk, uyumluluk ve nevroitiklik boyutlarında kişilik özellikleri sergiledikleri görülmüştür. Hakemlerin nevroitik kişilik özelliğini en son sırada ve en düşük puanla sergiledikleri söylenebilir. Tatalovic ve Puljic (2013) ve Karlı (2008) tarafından yapılan çalışmada da nevroitiklik kişilik özellikleri düzeyinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır, bu sonuçlar mevcut araştırmanın sonucu ile örtüşmektedir.

Hakemlerin “Melbourne Karar Verme Ölçeği” nin öz saygı (kendine güven) boyutunda almış oldukları puan ortalamasına göre, hakemlerin karar vermede özsaygılarının (kendine güvenlerinin) yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuç Temel (2015) ve Kılıçlı (2017) tarafından yapılan araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir. Hakemlerin karar verme stillerini en çok erteleyici (kararı geçerli bir neden olmaksızın sürekli erteleme, geciktirme ve sürüncemede bırakma durumu) ve kaçınan (kararları başkalarına bırakma eğiliminde olması ve böylece sorumluluğu bir başkasına devrederek karar vermekten kurtulmaya çalışma durumu) stillerinin belirlediği, ardından panik ve dikkatli stillerinin belirlediği tespit edilmiştir. Bu sonuçlar literatür de yer alan sonuçlarla benzerlik göstermemektedir. Nitekim, Temel (2015) ve Kılıçlı (2017) tarafından yapılan araştırma sonuçlarında, çalışmaya katılanlar dikkatli stilini daha fazla kullanmaktadırlar.

Hakemlerin kişilik özellikleri ile karar verme stilleri arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Hakemlerin kişilik özellikleri ile karar verme stillerinin aynı yönde arttığı veya azaldığı söylenebilir. Ercan (2014) tarafından yürütülen çalışmanın sonucu olan “kişilik özellikleri ile karar verme becerileri arasında olumlu yönde orta düzeyde bir ilişki vardır” ifadesi araştırma bulgularımızı destekler niteliktedir. Tatlıoğlu (2010) tarafından yapılan çalışma sonuçlarına göre de alt boyutlar bağlamında kişilik özellikleri ve karar verme stilleri arasında anlamlı ilişki olduğu sonucu araştırma bulgularımızla paralellik göstermektedir.

Araştırma sonucunda; Güneydoğu Anadolu bölgesi futbol klasman hakemlerinin en olumlu kişilik özelliğini deneyime açıklık boyutunda sergiledikleri, ardından sırasıyla; sorumluluk, uyumluluk, dışa dönüklük ve nevroitiklik boyutlarında kişilik özellikleri sergiledikleri saptanmıştır. Hakemlerin karar vermede özsaygılarının (kendine güvenlerinin) yüksek olduğu, hakemlerin karar verme stillerini en çok kaçınan stillerinin belirlediği, ardından dikkatli, erteleyici ve panik stillerinin belirlediği, hakemlerin kişilik özellikleri ile karar verme stilleri arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Müsabakalar esnasında hakemlerin kişilik özellikleri ile karar verme stilleri çoğu zaman anlık bir düzeyde ilişkilidir ve ayrıca karar verme sürecinde birçok faktör (kişilik, duygular, geçmiş yaşantı ve deneyimler, kültür, vb.) etkilidir. Buna göre, aradaki bu ilişkiyi daha anlamlı

kılacak faktörlerin de değerlendirmeye alınması yararlı olacaktır. Çalışma sonuçlarına göre klasman hakemlerinin kendilerine güvenleri yerinde olmasına rağmen karar tercihlerini çoğunlukla erteleyici ve kaçınan stillerin belirlediği gözlemlenmiştir. Burada yer alan ters ilişkinin nedenlerinin araştırılması ve bunlara yönelik çözümlerin bulunması yerelde amatör liglerin genelde ise üst liglerin kalitesini arttıracaktır. Hakemlik müessesesinde kişilik ne kadar önemli ise de karar vermenin de bir beceri işi olduğu kabullenilmeli ve hakemlerin karar verme becerilerinin üst düzeye ulaşması için iller, bölgeler ve/veya Türkiye genelinde gerekli düzenlemeler ve çalışmalar yapılabilir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi örneğinde yürütülen bu çalışmanın farklı bölgelerde yer alan tüm futbol klasman hakemleri ile yürütülerek faktörlere ilişkin sonuçlar karşılaştırılabilir, faktörler arasındaki ilişkiler incelenebilir.

KAYNAKÇA

Aksu M (2004). Türk dış politikası karar alma mekanizmasının işleyişi, 2. Körfez Krizi örneği (2003). Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Cüceloğlu D (2002). İnsan ve davranışı. Dördüncü Basım, Remzi Kitapevi, İstanbul.

Deniz ME (2002). Üniversite öğrencilerinin karar verme stratejileri ve sosyal beceri düzeylerinin TA-baskın ben durumları ve bazı özlük niteliklerine göre karşılaştırmalı olarak incelenmesi. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Deniz ME (2004). Üniversite öğrencilerinin karar vermede öz saygı, karar verme stilleri ve problem çözme yöntemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi üzerine bir araştırma. Eğitim Araştırmaları Dergisi, 4(15), 25- 35.

Ercan G (2014). İlkokul ve ortaokul yöneticilerinin kişilik özellikleri ile karar verme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi Tezi. İstanbul Üniversitesi, İşletme ABD, Türkçe İşletme Programı, İstanbul.

Hooper CJ, Luciana MM, Wahlstrom D, Conklin HM and Yarger RS (2008). Personality correlates of Iowa Gambling Task performance in healthy adolescents. Personality and Individual Differences, 44(3), 598-609.

İnanç BY ve Yerlikaya EE (2011). Kişilik kuramları. Ankara: Pegem Akademi.

Karlı Ü (2008). Spor bahisi oynayan üniversite öğrencilerinin bahis oynama güdeleri ve bu öğrencilerin spor bahisi oynamayan öğrencilerden kişisel ve psikolojik farklılıklarının belirlenmesi. Doktora Tezi, ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kıloğlu M (2017). Türkiye olimpiik hazırlık merkezlerine (TOHM) devam eden sporcuların karar verme stillerinin belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Köksal A ve İşmen-Gazioğlu AE (2007). Ergenlerde duygusal zekâ ile karar verme stratejileri arasındaki ilişki. Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, 7(1), 133-146.

Kurtuluş E (2006). İşe alım sürecinde yetenek ve kişilik testlerinin önemi: Bir ilaç firmasında satış temsilcileri üzerine bir araştırma”. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kuzgun Y (1992). Karar stratejileri ölçeği: geliştirilmesi ve standardizasyonu. VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.

Özdemir O, Özdemir PG, Kadak MT ve Nasıroğlu S (2012). Kişilik gelişimi. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 4(4), 566-589.

Özer MA (2012). Örgütsel karar verme ve yönetim. Türk İdare Dergisi, 475, 147-170.

Özkalp E ve Kirel Ç (2001). Örgütsel davranış. Eskişehir: ETAM A.Ş. Matbaa Tesisleri.

Schultz D and Schultz SE (2005). Theories of personality. 8th Edt. USA.

Scott SG and Bruce RA (1995). Decision-making style: The development and assessment of a new measure. Educational and Psychological Measurement, 55(5), 818-831.

Taşdelen A (2001). Öğretmen adaylarının bazı psiko sosyal değişkenlere göre karar verme stilleri. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10, 40-52.

Tatalovic VS and Puljic I (2013). Importance of students' personality traits for their future work with preschool children. Metodicki Obzori, 8 (2), 34- 46.

Tatlıhoğlu K (2010). Farklı öz-anlayış düzeylerine sahip üniversite öğrencilerinin karar vermede özsaygı, karar verme stilleri ve kişilik özelliklerinin değerlendirilmesi. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Tekin ÖA, Turan SN, Özmen M, Turhan AA, Kökçü A (2012). Beş faktör kişilik özellikleri ve örgütsel çatışma yönetimi arasındaki ilişkiler: Ankara'daki beş yıldızlı otel işletmeleri üzerine bir uygulama. Journal of Yasar University, 27(7) 4611 - 4641.

Ulu İP (2007). An investigation of adaptive and maladaptive dimensions of perfectionism in relation to adult attachment and big five personality. Doktora Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Üngüren E (2011). Psikobiyolojik kişilik kuramı ekseninde yöneticilerin kişilik özellikleri, karar verme stilleri ve örgütsel sonuçlara yansımaları. Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Yalçın O (2015). Kişilik özelliklerinin ve risk algısının karar verme stillerine etkisi: Pilotlar üzerinde bir araştırma. Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

Kuruluşundan Günümüze Güzel Sanatlar Liselerinin İşlevselliği

Şerif GAYRETLİ¹, Perçin DEMİRKOL²

¹Devlet Konservatuarı, Dicle Üniversitesi, Diyarbakır, TÜRKİYE, serif.gayretli@dicle.edu.tr

²Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müzik Eğitimi, İnönü Üniversitesi, Malatya, TÜRKİYE, percinp@gmail.com

Öz

Bu araştırmanın amacı: Kuruluşundan günümüze Güzel Sanatlar Liselerinin işlevselliğini araştırmak, okulun amaçlarına uygun eğitim sürecini değerlendirmek ve bu okullarda görev yapan öğretmenlerin görüşlerine yer vererek konu hakkındaki son durumu değerlendirmektir.

Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi tekniği ve anket yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada 1990-2018 yılları arasında Güzel Sanatlar Liseleri ile ilgili ulaşılabilen kaynaklar incelenmiş, mevcut durumun değerlendirilmesi için 7 farklı bölgeden 60 Güzel Sanatlar Lisesi öğretmene, likert ölçeği kullanılarak demografik özellikleriyle beraber toplam 18 soru sorulmuştur. Veriler, doküman incelemesi ve anket formu yolu ile toplanmış, Elde edilen veriler içerik analizi ile değerlendirilmiştir.

Yapılan araştırma sonucunda, Güzel Sanatlar Lisesi Müfredatında yer alan Türk müziği içeriğinin zamanla arttığı ancak Güzel Sanatlar Liseleri ve Eğitim fakülteleri müfredatlarının birbiriyle örtüşmediği, okul sayısında önemli bir artış olduğu ve bu okulların amaçları doğrultusunda öğrenci yetiştirdiği görülmüştür.

Bu bulgular göz önünde bulundurularak, Güzel Sanatlar Liseleri ve Eğitim Fakültelerinin müfredatlarının örtüşmesi ile ilgili konuların gözden geçirilmesi ve düzenlenmesine dikkat çekilmiş, konu ile ilgili çalışmalar yapılması hususunda öneride bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Güzel Sanatlar Liseleri, Müzik eğitimi, Müzik, Müfredat, Türk müziği

Abstract

The aim of this research is to investigate the functionality of Fine Arts High Schools from its establishment, to evaluate if the educational process matches to the school's aims, and to evaluate the recent situation on this subject, including taking the opinions of teachers working in these schools. The research done by screening and has qualitative nature. In the research period, the resources that can be obtained about the Fine Arts High Schools were examined between 1990-2018 and the data of the Likert scale were collected from 60 different Fine Arts High School teachers, from 7 different regions. In the prepared questionnaire a total of 18 questions were asked together with the demographic characteristics of the participants. The obtained data were tabulated and classified for evaluation purposes. As a result of the research, it has been observed that the content of the Turkish music in the Fine Arts High School Curriculum increased with time, but that the curriculum of the Fine Arts High Schools and Education Faculties did not overlap, and that the number of schools increased significantly. Also it has been seen that these schools have raised students in the direction of their aims. Taking these findings into account, attention has been drawn to the issue of observing and arranging issues related to misalignment of the curricula of the School of Fine Arts and Education Faculties and suggestions have been made for studies on the subject.

Keywords: Fine Arts High Schools, Music Education, Music, Curriculum, Turkish Music

1. Giriş

Bir toplumun gelecek nesillerine aktarmakla bir anlamda yükümlü olduğu değerlerinden birisi de kendine özgü müzik birikimidir. Bu birikimin doğru aktarılması için sistemli bir müzik eğitimine ihtiyaç vardır.

Uçan'a göre müzik eğitimi; bireye kendi yaşantısı yoluyla amaçlı olarak belirli müziksel davranışlar kazandırma, bireyin müziksel davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla amaçlı olarak belli değişiklikler oluşturma ya da bireyin müziksel davranışını kendi yaşantısı yoluyla amaçlı olarak değiştirme ve geliştirme sürecidir (Uçan, 1997: 30). Müzik eğitimi ile bireyler içinde bulunduğu çevre ile sağlıklı iletişim kurabilir, bireysel algı ve duyarlılıklarını arttırabilir. Bunun yanında toplumun kültürel yapısının kuşaktan kuşağa aktarılmasında da müzik eğitimi gereklidir (Gün, 2007: 3).

Müzik eğitimi amaçları doğrultusunda genel müzik eğitimi, özenen (amatör) müzik eğitimi ve mesleki müzik eğitimi şeklinde üç biçimde planlanarak yürütülmektedir. Bu eğitimler içerisinde mesleki müzik eğitimi, müzik alanının bütünü, bir kolunu ya da dalını, o bütün, kol ya da dal ile ilgili bir işi meslek olarak seçen, seçmek isteyen, seçme eğilimi gösteren, seçme olasılığı bulunan ya da öyle görünen, müziğe belli bir düzeyde yetenekli kişilere yöneliktir ve dalı, işin ya da mesleğin gerektirdiği müziksel davranışları ve birikimi kazandırmayı amaçlamaktadır (Uçan, 1994:30-31). Başka bir ifade ile mesleki müzik eğitimi; müziğe belli bir düzeyde yeteneği olan kişilere verilen, müziğin bir koluna yönelik olan eğitimidir (Erenözlü, 2004: 3). Ülkemizde Güzel Sanatlar Liselerinde uygulanan müzik eğitimi mesleki müzik eğitimi kapsamına girmektedir. Bu okulların ilki 1989-1990 eğitim-öğretim yılında, dönemin Milli Eğitim Bakanı Avni Akyol tarafından İstanbul'da, "İstanbul Avni Akyol Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi" adıyla açılmıştır.

Güzel Sanatlar Liseleri "öncelikle güzel sanatlarla ilgili yükseköğretim kurumlarının bulunduğu illerde açılır. Bu okullar ilköğretimden sonra, bir yılı hazırlık sınıfı olmak üzere 4 yıllık bir eğitimi kapsar. Öğrencilerini yetenek sınavı ile alan, yatılı ve gündüzlü eğitim yapan, karma bir okuldur" ifadesiyle tanımlanmıştır. Sanat alanının bir dalını meslek olarak seçmek isteyen ve de sanata belli düzeyde yetenekli kişilere yönelik bir eğitim içeren Güzel Sanatlar Liselerinde uygulanan müzik eğitimi Mesleki Sanat Eğitimi kapsamındadır. Güzel Sanatlar Liselerinde bakanlıkça uygun görülen ders çizelgeleri ve öğretim programları uygulanır. Programlar düzenlenirken yabancı dil dersleri ile sanat derslerine ağırlık verilir.

Bu okullara ilköğretim okulunu bitiren, diploma notu en az 3.00 ve gireceği alanla ilgili dersin dördüncü, beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarına ait yılsonu notlarının aritmetik ortalaması en az 4.00 olan öğrenciler başvurabilirler. Ancak sonraki yıllarda, diploma notunun 3.00 olma şartı kaldırılmıştır.

Güzel sanatlar liselerinde görev yapacak olan müzik öğretmenleri, 2010 yılına kadar Ankara'da yapılan "merkezi sistem" ile görevlendirilirken, 2010 yılından sonra "il komisyonları" ile yapılan sınav ile görevlendirilmeye başlanmıştır. Her iki sınav komisyonunda görevlendirilen kişi ve sayıları şu şekildedir.

- Merkezi sistem; "Güzel Sanatlar Liselerinde görevlendirilecek sanat dersleri öğretmenlerinin; Ortaöğretim Genel Müdürü'nün başkanlığında, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nca görevlendirilecek alanla ilgili birer uzman, Teftiş Kurulu Başkanlığı'ndan alanla ilgili birer müfettiş, Ortaöğretim ve Personel Genel Müdürlüğü'nce görevlendirilecek en az daire başkanı düzeyinde birer yetkili ile alanla ilgili en çok ikişer öğretim üyesinden oluşan komisyonca eserleri değerlendirilir ve adayların teorik ve uygulamalı sınavla seçimi

yapılır” (Resmi Gazete,20.06.1993,4).

• İl komisyonları; "Güzel Sanatlar Lisesi Uygulama Sınavı Komisyonu; il millî eğitim müdürü veya görevlendireceği müdür yardımcısı/şube müdürünün başkanlığında; o ilde atama yapılacak eğitim kurumu müdürü veya müdürlerinden biri ile uygulama sınavı yapılacak alanda yetkinliği bulunan üniversitelerden görevlendirilecek iki öğretim elemanı; Bakanlık personeli yönünden o ilde en fazla üyeye sahip sendikadan bir temsilci olmak üzere toplam 5 kişiden oluşur”(27790 sayılı Resmi Gazete ,10.12. 2010).

Güzel sanatlar Liseleri'nin ilk ders çizelgesi “sınıf geçme sistemine” göre hazırlanmış, 1991-1992 öğretim yılından itibaren lise ve dengi okullarda kademeli olarak “ders geçme ve kredi sistemi” ne geçilmesi sebebiyle bu sisteme göre yeniden düzenlenmiştir. 1996-97 öğretim yılından itibaren Talim ve Terbiye Kurulu'nun 28.05.1996 tarih ve 206 sayılı kararı ile “sınıf geçme sistemi” yeniden uygulanmaya başlanmıştır.

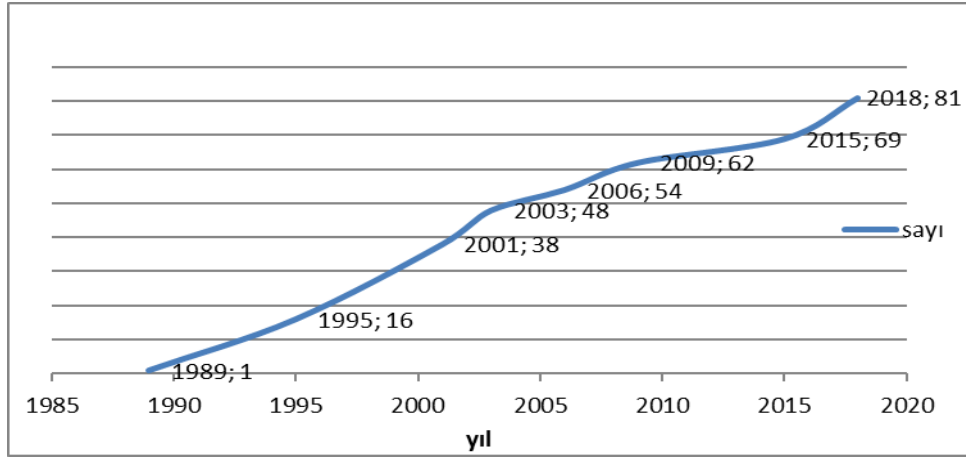
Güzel Sanatlar Liselerinin 1990 tarihli haftalık ders saati çizelgesine göre; 24 saati yabancı dil, 4 saati Türkçe ve 2 saati beden eğitimi derslerine ayrılmıştır. Alan-bölüm dersleri ise, "temel sanat eğitimi" adı altında ve zorunlu seçmeli ders statüsünde, 8 saat olarak belirlenmiştir. Bu ders saatleri, müzik bölümünde, “müziksel işitme-okuma-yazma”, “piyano”, “çalgı” ve “koro” dersleri arasında eşit olarak paylaştırılmıştır. Mesleki ders saati 9 ve 11 sınıflarda 13 saat, 10. sınıflarda 14 saat olarak düzenlenmiştir. 1990 yılında Genel liselerde 33, Anadolu Liselerinde 37 olan haftalık ders saati, Güzel Sanatlar Liselerinde 1'i Rehberlik olmak üzere 41 saat olarak uygulanmıştır. Hazırlık sınıfları diğer Anadolu Liselerinde olduğu gibi yabancı dil ağırlıklı olarak eğitim vermiştir.

Kuruluşundan 2005 yılına kadar öğretim süresi 1 yılı hazırlık olmak üzere, toplam 4 yıl iken, “orta öğretimin yeniden yapılandırılması” kapsamında; Talim ve Terbiye Kurulunun 07 Haziran 2005 tarih ve 184 sayılı kararıyla, 2005-2006 öğretim yılından itibaren hazırlık sınıfı kaldırılarak, öğrenim süresi 4 yıla göre yeniden düzenlenmiştir (Resmî Gazete, 16.12.2006: 26378).

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan ve 16.06.2009 tarihli ve 27260 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanmış değişikliklerle 2009-2010 eğitim- öğretim yılında Anadolu Güzel Sanatlar Liselerinden “Anadolu” ibaresi kaldırılmış ve Güzel Sanatlar ve Spor Liselerine dönüştürülmüştür, öğrenci kontenjanı 30 olarak belirlenmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü'nün 14.06.2013 tarihli ve 83203306/20 1380 sayılı yazısı ile Güzel Sanatlar ve Spor Liseleri'nin “Spor Lisesi” ve “Güzel Sanatlar Lisesi” olmak üzere iki ayrı okul türü olarak ayrılması kararı verilmiştir.

2009 yılında Talim Terbiye Kurumu tarafından yayımlanan Çalgı Öğretim Programında batı müziğinin yanında her sınıfta farklı makamlar öğretim programında yer almaktadır. Örneğin gitar öğretim programında 8 adet makam yer almıştır (MEB Gitar Öğretim Programı 2009:17).

Ortaöğretim Genel Müdürlüğü'nün 07/03/2016 tarihli ve 21658195-101.02-E.2674817 sayılı yazısı ile Güzel Sanatlar Lisesi Türk Halk Müziği ve Türk Sanat Müziği bölümleri açılarak bölüm sayısı üçe çıkarılmış, 2016-2017 Eğitim ve Öğretim Yılından itibaren 9. sınıflardan başlamak üzere kademeli olarak uygulanmaya başlanmıştır.

Grafik 1. Güzel Sanatlar Liselerinin yıllara göre artışı

Kuruluşundan günümüze sayıları 81'e ulaşan Güzel Sanatlar Liseleri ülkemizdeki sanatsal faaliyetlerin sürdürülmesinde ve geliştirilmesinde büyük önem taşımaktadır. Bu nedenler ile araştırmada, Güzel Sanatlar Liselerinin kuruluş amaçları doğrultusunda kuruluşundan günümüze işlevselliği incelenmiştir. Araştırmanın konusunu oluşturan bu durumu belirlemek için, problem cümlesi; "Kuruluşundan Günümüze Güzel Sanatlar Liselerinin İşlevselliği" olarak oluşturulmuştur. Belirlenen konu doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır.

Güzel sanatlar liseleri, öğrencilerin;

- Alanlarında ilgileri ve yetenekleri doğrultusunda eğitim-öğretim görmelerini sağlar mı?
- Özel yetenek gerektiren yükseköğretim programlarına hazırlanmalarına katkı sağlar mı?
- Alanlarında araştırmacılığa yönelmelerini, yetenekleri doğrultusunda yorum ve uygulamalar yapabilen, yaratıcı ve üretken kişiler olarak yetiştirmelerini sağlar mı?
- Millî ve milletler arası sanat eserlerini tanımalarını ve yorumlamalarını sağlar mı?

Bu araştırmanın amacı; Kuruluşundan günümüze Güzel Sanatlar Liselerinin işlevselliğini incelemektir.

2. Materyal ve Metod

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. "Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu sekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirmek, etkileme çabası gösterilmez. Bilinmek istenen şey vardır ve oradadır. Önemli olan, onu uygun bir biçimde "gözleyip" belirleyebilmektir" (Karasar, 2003: 108). Bu araştırma, kuruluşundan günümüze Güzel Sanatlar Liselerinin işlevselliğini var olduğu şekliyle, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tespit etmeye yönelik bir çalışmadır.

Araştırmanın evrenini, Türkiye'de eğitim veren Güzel Sanatlar Liseleri oluşturmaktadır. Örneklem grubunu ise bu okullarda görev yapan ve formu yanıtlayan 60 müzik öğretmeni

oluşturmaktadır. Araştırmanın ilk bölümünde "Doküman İncelemesi Yöntemi" kullanılarak kaynak taraması yapılmıştır. İkinci bölümünde de veri toplama aracı olarak likert ölçeği kullanılmıştır. Bu amaçla formda öğretmenlerin demografik özellikleri ile birlikte toplam 18 sorudan oluşan bir anket kullanılarak katılımcıların fikirleri değerlendirilmiştir.

Hazırlanan sorular Google dokümana dönüştürülüp, interaktif bir hale getirilmiştir. Anket soruları internet aracılığıyla katılımcılara ulaştırılmış ve katılımcıların her soruya mutlak cevabı sağlanmıştır. Uygulanan program sayesinde aynı katılımcının birden fazla anket doldurması engellenmiş ve bu sayede anketin güvenilirliği arttırılmıştır. Sorulara verilen yanıtların frekans (f) ve yüzde (%) değerleri hesaplanıp, elde edilen veriler "Microsoft Office Excel" programı ile tablo ve grafik haline dönüştürülerek yorumlanmıştır.

3. Bulgular

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

		Frekans(f)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	21	35
	Erkek	39	65
Okuldaki görev süresi	1-5 yıl	19	31,7
	5-10 yıl	16	26,7
	10-15 yıl	18	30
	15 ten fazla	7	11,7
Branşı	Çalgı	36	60
	Piyano	22	36
	İşitme	13	21
	Ses eğitimi	9	15
	Diğer branşlar	17	28
Toplam		60	100

Tablo 2'den anlaşılacağı üzere;

- Katılımcıların büyük çoğunluğunun erkek olduğu,

Öğretmenlerin bu okullardaki görev süreleri göz önünde bulundurulduğunda büyük çoğunluğunun tecrübeli öğretmenler olduğu,

- Çalgı öğretmenlerinin Müfredat gereği sayılarının fazla olduğu ve bu öğretmenlerin diğer branşlarda da ders verdiği sonucuna varılmıştır.
- Murat CEMİL ve Serpil UMUZDAŞ'ın tez çalışmalarında Güzel Sanatlar Liselerinde kadrolu öğretmen sorunun ciddi boyutlarda olduğu görülmüştür. (Cemil, 2003-Umuzbaş, 2006)

Tablo 2. Okulun işlevselliği ile ilgili sorular

	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Güzel Sanatlar Liseleri, öğrencilerin;					
Alanlarında ilgileri ve yetenekleri doğrultusunda eğitim-öğretim görmelerini sağlar.	37	23	2	2	0
Özel yetenek gerektiren yükseköğretim programlarına hazırlanmalarına katkı sağlar.	39	16	3	1	1
Alanlarında araştırmacılığa yönelmelerini, yetenekleri doğrultusunda yorum ve uygulamalar yapabilen, yaratıcı ve üretken kişiler olarak yetişmelerini sağlar.	36	19	3	2	0
Millî ve milletler arası sanat eserlerini tanımlarını ve yorumlamalarını sağlar.	33	19	5	2	1

- Güzel Sanatlar Liseleri, öğrencilerin alanlarında ilgileri ve yetenekleri doğrultusunda eğitim-öğretim görmelerini sağlaması konusunda neredeyse bütün katılımcıların (%95) bu konu hakkında olumlu görüş bildirdiği görülmüştür.
- Güzel Sanatlar Liseleri, öğrencilerin yükseköğretim programlarına hazırlanmalarına katkı sağlaması konusunda katılımcıların büyük çoğunluğu (%91,7) olumlu görüş bildirdiği görülmüş, ancak Turan SAĞER'in yaptığı araştırmada Müzik bölümüne girişte Güzel Sanatlar Lisesi öğrencileri ve diğer okullardan mezun olan öğrenciler arasındaki başarı durumlarında anlamlı bir fark görülmemiştir (Sağır,2007:212-221). Yapılan araştırmaların tarihi göz önünde bulunduğunda henüz Güzel Sanatlar Liselerinin emekleme döneminde olduğu göz ardı edilmemelidir.
- Güzel Sanatlar Liseleri, öğrencilerin alanlarında araştırmacılığa yönelmelerini, yetenekleri doğrultusunda yorum ve uygulamalar yapabilen, yaratıcı ve üretken kişiler olarak yetişmelerini sağlaması konusunda katılımcıların büyük çoğunluğunun (%92) olumlu görüş belirttiği görülmüştür. Bilişim çağının baş döndüren hızla ilerlediği günümüzde neredeyse ulaşılamayacak sanatsal etkinlik, bilgi yoktur. Özellikle gençlerin bu hıza ayak uydurma konusunda bir önceki nesli geride bıraktığı aşikârdır. Güzel sanatlar Lisesi öğrencilerinin de bu konuda yeterince istekli olduklarını bu bilgileri kendi gelişimlerini, bilgi ve birikimlerini arttırdıklarını görülmektedir.
- Güzel Sanatlar Liseleri, öğrencilerin Millî ve milletler arası sanat eserlerini tanımlarını ve yorumlamalarını sağlaması konusunda, katılımcıların neredeyse tamamının bu konuda hemfikir olmaları geleceğe dair umut vadetmektedir. 2009 yılında Talim Terbiye Kurumu tarafından yayınlanan çalgı öğretim programında batı müziğinin yanında her sınıfta farklı makamlar öğretim programında yer almaya başlaması ve (MEB Gitar Öğretim Programı 2009:17) Türk müziğinin Güzel Sanatlar Liseleri müfredatına dâhil edilmesi ile başlayan süreç Ortaöğretim Genel Müdürlüğü'nün 07/03/2016 tarihli ve 21658195-101.02-E.2674817 sayılı yazısı üzerine Güzel Sanatlarda Liselerinde Sanat Müziği Bölümü ve Halk Müziği Bölümlerinin açılması ile devam etmiştir. Türk müziği bölümlerinin açılması

kademeli olarak gerçekleşmektedir. Bu gelişmeler önümüzdeki yıllarda Türk müziğinin gelişmesine hız katması bakımından önemlidir.

Tablo 3. Haftalık ders saatleri

Haftalık ders saati	Ders Programları	9.sınıf	10.sınıf	11.sınıf	12.sınıf
Haftalık Müzik Ders Saati	Eski Program	8	13	14	13
	Yeni Program	6	10	20	21
Türk Müziği İçeriği	Eski Program	-	1	1	1
	Yeni Program	2	3	8	7

Yukarıdaki tablo incelendiğinde;

- Haftalık ders saati 40 saat olan bir okulda müzik derslerinin azlığı dikkat çekmektedir.
- Özellikle 9 ve 10 uncu sınıflarda müzik ders saatinin oldukça az olduğu görülmektedir.
- Güzel Sanatlar liseleri için ilk hazırlanan haftalık ders programı ile günümüz ders programı (10 ve 11 sınıflarda) arasında anlamlı bir fark görülmektedir.
- Güzel Sanatlar Liseleri için hazırlanan ilk programda haftalık müzik ders saati 48 saat iken günümüz ders programında haftalık ders saati 57'dir.
- Hazırlanan ilk programda 9 sınıfta "Türk Müziği" ile ilgili hiçbir ders bulunmamakla beraber diğer sınıflarda sadece birer saat "Türk Müziği Bilgileri" dersi yer almaktadır. Yeni programda ise bu tablo değişmekte ve toplamda 20 saat "Türk Müziği" dersi yer almaktadır.
- Yeni ders programında piyano ders saati 6 saatten 3 saate düşürülmüş, 2 saat "Türk İslam Musikisi", 2 saat "Türk Dünyası Müzikleri", 2 saat "Halk Dansları ve Müzikleri" dersleri müfredata eklenmiştir.
- "Ana Çalgı" dersinin yanı sıra "Bağlama" dersi, 10. 11. ve 12. sınıflarda zorunlu bir ders olarak (haftada bir saat) müfredata eklenmiştir.

4. Sonuç

Araştırma sonunda elde edilen sonuçlar aşağıda belirtilmiştir.

Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre

- Katılımcıların çoğunluğunu erkeklerin oluşturduğu,
- En çok katılımcının Ege bölgesinden (14), en az katılımcının ise Marmara bölgesinden olduğu,
- Katılımcıların neredeyse yarısının 15 yıldan fazla görev yaptığı, diğer katılımcıların da en az 5 yıldır görev yaptığı,
- Güzel Sanatlar Liselerinde görev yapan öğretmenlerin ortalama 12 yıldır görev yaptığı,
- Ankete katılanların büyük çoğunluğunu çalgı ve piyano öğretmenlerinin oluşturduğu

görülmüştür.

Okulun işlevselliği Alt temalara göre

- Güzel Sanatlar Liselerinin, Öğrencilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda eğitim-öğretim görmelerine katkı sağladığı,
- Güzel Sanatlar Liselerinin, öğrencilerin alanlarında başarılı bireyler olarak yetişmelerine katkı sağladığı,
- Güzel Sanatlar Liselerinin, öğrencilerin çevresiyle sağlıklı bir iletişim kurabilmesine katkı sağladığı,
- Güzel Sanatlar Liselerinin, öğrencilerin Türk sanatına ve kültürüne katkıda bulunan ve temsil eden bireyler olarak yetişmelerine katkı sağladığı,
- Güzel Sanatlar Liselerinin, öğrencilerin müziksel yaşamına katkıda bulunarak gerekli davranışları geliştirmelerine katkı sağladığı,
- Güzel Sanatlar Liselerinin, öğrencilerin sanatçı duyarlılığını benimseyen bireyler olarak yetişmelerine katkı sağladığı,
- Güzel Sanatlar Liselerinin, öğrencilerin yükseköğretim programlarına hazırlanmalarına katkı sağladığı görülmüştür.

Haftalık ders saati çizelgelerinin incelenmesi sonucu

- Eski ve yeni ders programlarının incelenmesi sonucunda 9.ve 10. Sınıflarda müzik ders saatinin çok az olduğu, 10. ve 11. Sınıflarda ise geçmişten günümüze müzik ders saatinde artış olduğu,
- Eski ve yeni ders programı karşılaştırıldığında Türk Müziği içeriğinde önemli bir artış olduğu,
- Güzel Sanatlar Liseleri Müzik Bölümlerinin; Müzik, Halk Müziği ve Sanat Müziği olarak eğitime devam edeceği görülmüştür.

5. Öneriler

- Güzel Sanatlar Liselerinde görev yapan öğretmenlerle yapılan anket çalışmasından çıkan sonuç olumlu çıkmasına rağmen, okul müfredatı incelendiğinde, müzik ders saatinin bir bireyin okulun amaçları doğrultusunda yetişmesinin mümkün olmadığı söylenebilir. Bu bağlamda okullardaki müzik ders saati arttırılmalıdır.
- Eğitim fakültelerindeki Türk Müziği içeriğinin 4 yıllık eğitim süresince sadece 7 saat olması, Eğitim fakültesinden mezun öğretmenlerin, Güzel Sanatlar Lisesi Halk Müziği ve Sanat Müziği Bölümlerinde görev alamayacağı anlamındadır. Bu sebeple Güzel Sanatlar Lisesi müfredatı ile Eğitim fakülteleri müfredatı paralel olmalıdır.
- Güzel Sanatlar Liselerindeki müfredatın sık sık değişmesi okullardaki istikrarlı eğitime zarar vermektedir. Bu sebeple değişecek müfredattan önce öğretmenler bilgilendirilmeli ve eğitilmelidir. Aksi halde öğretmenin bilmediği bir konuyu öğrenciye anlatması mümkün görülmemektedir.

KAYNAKÇA

Cemil, M. (2003). Anadolu Güzel Sanatlar Liselerinde Uygulanan Gitar Eğitiminin Öğrenci Başarısı Açısından Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bursa

Erenözlü, S. S (2004). Pişano Eğitiminde Kullanılan Materyalleri Program Hedeflerini Gerçekleştirmede Etkililik Düzeyi. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Gün E. (2007). Müzik Öğretmeni Adaylarının Pişano Derslerindeki Başarı Durumları ve Başarılarını Etkileyen Faktörler. Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Karasar, N. (2003). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. İstanbul: Nobel Yayınları

Sağer T (2007). Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri Müzik Bölümü İle Diğer Liselerden Mezun Öğrencilerin Müzik Öğretmenliği Programı Özel Yetenek Giriş Sınavındaki Başarı Durumlarının İncelenmesi. Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi 2 : 212-221.

Uçan, A (1997). İnsan ve Müzik İnsan ve Sanat Eğitimi. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.

Umuzdaş, S. (2006) Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi Yöneticilerinin Okul Yönetiminde Karşılaştıkları Sorunlar. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Osman Paşa Üniversitesi, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı. Tokat

Batman Belediyesi Spor Tesislerinde Çalışan Personelin Duygusal Zekâları İle Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Batman Belediyesi Örneği)

Murat ŞAHBUDAK¹, Enes İŞIKGÖZ²

¹BESYO, Batman Üniversitesi, Batman, TÜRKİYE, E-posta: murat.sahbudak@hotmail.com

²BESYO, Batman Üniversitesi, Batman, TÜRKİYE, E-posta: pdgenes@gmail.com

Öz

Bu çalışmanın amacı Batman Belediyesi spor tesislerinde çalışan personelin duygusal zekâları ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu Batman Belediyesi spor tesislerinde çeşitli statülerde çalışan 17 kadın ve 34 erkek olmak üzere toplam 51 personel oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri “Bar-On Duygusal Zeka Ölçeği” ve “Problem Çözme Envanteri” ile toplanmıştır. Elde edilen veriler SPSS 22.0 İstatistik Paket Programı kullanılarak betimsel istatistik, güvenilirlik ve korelasyon analizlerine tabi tutulmuştur. Araştırmada, Batman Belediyesi spor tesislerinde çalışan personelin duygusal zeka düzeyleri ile problem çözme becerilerinin düşük düzeyde kaldığı, duygusal zeka düzeyleri ile problem çözme becerileri arasında düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Duygusal Zeka, Problem Çözme Becerisi, Spor Tesisi

The Study of the Relationship Between Emotional Intelligence and Problem Solving Skills of Personnel of Batman Municipality Sports Facilities (The Batman Municipality Case)

Abstract

In this study, it is aimed to examining the relation between emotional intelligence levels and problem solving skills of personnel of sports facilities of Batman Municipality. Population of the study consists of 51 people (17 women and 34 men) working in various status in the sports facilities of Batman Municipality. The data of the study was collected with “Bar-On Emotional Intelligence Scale” and “Problem Solving Inventory”. The data obtained were subjected to descriptive statistics, reliability and correlation analysis by using SPSS 22.0 Statistical Package Program. In the study, it is concluded that the emotional intelligence levels of the personnel working at the sports facilities of Batman Municipality are low, the problem solving skills of personnel are low, and there is a low positive relationship between the levels of emotional intelligence and the problem solving skills of the personnel.

Keywords: Emotional Intelligence, Problem Solving Skills, Sports Facility

1. Giriş

Örgüt yazınında davranış bilimcilerin üzerinde önemle durdukları konulardan birisi de duygulardır. Özellikle modern örgütlerdeki insan faktörünün öneminin ve değerinin artması duyguların örgütsel boyutunun da incelenmesini zorunlu kılmıştır. Çünkü bireylerin örgüt içerisindeki tutumları ve duygusal halleri motivasyonlarını, başarı düzeylerini, ilişkilerini ve örgütsel tatmin düzeylerini ciddi bir şekilde etkilemektedir.

Duygularla ilgili çok farklı çalışmalar yapılmış ve değişik görüşler ileri sürülmüş olmasına rağmen “duygusal zeka” kavramı ilk olarak 1990 yılında Mayer ve Salovey tarafından ortaya konmuştur. Mayer ve Salovey duygusal zekayı, “kendinin ve başkalarının duygularını izleme, bunlar arasında ayırım yapma ve buradan elde ettiği bilgileri düşünce ve davranışlarına yön vermede kullanabilme yeteneği” olarak tanımlamıştır (Mayer ve Salovey, 1993). Duygusal zeka bir başka tanımda da “kendini harekete geçirebilme, aksiliklere rağmen yoluna devam edebilme, dürtüleri kontrol ederek tatmini erteleyebilme, ruh halini düzenleyebilme, sıkıntıların düşünmeyi engellemesine izin vermeme, kendini başkasının yerine koyabilme ve umut besleme yetenekleri” olarak tanımlanmıştır (Goleman, 1995).

Literatürde duygusal zekâ ile ilgili çeşitli çalışmalar ve tanımlamalar yapılmış, çeşitli görüşler ileri sürülmüş olsa da “duygusal zekâ” kavramı ilk kez Salovey ve Mayer (1990) ile ortaya çıkmış ve örgütsel davranış literatüründe popüler bir araştırma konusu olmuştur. Salovey ve Mayer (1990) duygusal zekâyı (Emotional Quotient) EQ olarak belirtmişler ve onlara göre duygusal zeka uyum sağlayıcı üç yetenek kategorisinden oluşur. Bunlardan ilki, bireyin kendisinin (sözel, sözel olmayan) ve diğerlerinin (sözel olmayan, empatik) duygularını değerlendirmesi; ikincisi duyguların düzenlenmesi (kendi ve diğerleri) ve üçüncüsü ise duyguların problem çözümünde kullanılması (esnek planlama, yaratıcı düşünme, dikkati tekrar yönlendirme, motivasyon).

Duygusal zekâyı kişilik özelliği olarak ele alan çalışmalar Goleman (1995) ile başlamaktadır. Goleman (1995) bu çalışmasında duygusal zekâyı 5 bölümde ele almıştır. Bu bölümler duyguları bilme (knowing), duyguları yönetme, motive etme (motivating oneself), diğerlerinin duygularını tanıma, ilişkileri götürebilme (handling) şeklindedir. Duygusal zekânın öncü çalışmalarından bir diğeri ise Bar-On’un modelidir. Bar-On duygusal zekâyı; bireyin çevresinden gelen baskı ve taleplerle başarılı şekilde baş edebilmesinde bireye yardımcı olacak, kişisel, duygusal ve sosyal yeterlilik ve beceriler dizisini olarak tanımlamıştır. Duygusal zekânın, insanın kendisini psikolojik açıdan iyi hissetmesini doğrudan etkilediğini ifade etmiştir. Bar-On’un duygusal zekâ modeli kişisel beceriler, kişilerarası beceriler, uyumluluk, stresle başa çıkma ve genel ruh hali olmak üzere beş ana boyuttan oluşmaktadır. Kişisel beceriler, bir kişinin duygularını, hislerini ve düşüncelerini anlama ve farkında olma yeteneğidir. Başkalarının duygu ve hislerini anlama ve farkında olmak ise kişilerarası beceridir. Uyumluluk, uyum sağlama, değişen şartlarla birlikte esnek olabilme ve duyguları değiştirebilme yeteneğidir. Kişi stresle başa çıkabiliyor ve duygularını kontrol altına alabiliyorsa, stres yönetimini başarılı bir şekilde kullanıyordur (Bar-On, 1997).

Duygusal zeka, insanın çevreyle, toplumla, içinde çalıştığı organizasyonla, iş grubuyla, astaticları, üstleri ve iş arkadaşlarıyla uyumlu bir örgüt iklimi içerisinde çalışmasının ön koşulu olduğu için önemlidir (Eren, 2015). Ayrıca, duygusal zekası yüksek olan kişilerin, kendilerinin ve diğerlerinin duygusal durumlarını anlayarak ve bu duygusal verileri kullanarak zorlu durumlara daha iyi uyum sağlayabildikleri ve problemleri daha iyi çözebildikleri ileri sürülmüştür (Hisli Şahin ve ark., 2009). Bu nedenle, duygusal zeka için bazı testler geliştirilmiştir ve örgütler personel istihdam ederken duygusal zeka testlerini kullanmanın gerekliliğini anlamışlardır (Eren, 2015).

Problem, kişinin içinde bulunduğu engelleyici bir duruma içsel veya dışsal istekleriyle ilişkili olarak verdiği tepkidir (Hepner ve Peterson, 1982). Problem mevcut bir durumdan herhangi bir sebeple arzu edilen başka bir duruma geçme konusunda kişinin algıladığı engellerdir. Kişinin istediği duruma geçebilmesi için çabalayıp engelleri kaldırmaya çalışması ise problem çözme sürecidir. Problem çözme becerisi ise kişinin mevcut durumdan arzu ettiği duruma

geçiş esnasında karşılaştığı engelleri ortadan kaldırmaya yönelik tutum, davranış ve eylemlerinin bütünüdür (Stevens, 1998). Problem çözme ile ilgili literatür araştırması yapıldığında çok sayıda kişinin tanımlaması ortaya çıkmaktadır. Cüceloğlu (1999) problem çözme için “amaca ulaşmaya ket vuran engeli ortadan kaldırmak” şeklinde tanımlamıştır. Temel olarak problem, bireyin bir hedefe ulaşmada bir engellenmeyle karşılaştığı bir çatışma durumudur. Engellenme hedefe ulaşmayı zorlaştırmaktadır. Böyle bir durum ile karşılaşıldığında, engeli aşmanın en iyi yolunu bulmaya problem çözme denir (Morgan, 1999). Bir başka tanıma göre problem çözme, karışık içsel ve dışsal istek ve arzuların uyumu için kişinin ortaya koyduğu bilişsel ve etkili davranışsal süreçlerdir (Heppner ve Krouskopf, 1987).

Bu araştırmanın amacı, Batman Belediyesi spor tesislerinde çalışan personelin duygusal zekâları ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu kapsamda araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

- 1- Batman Belediyesi spor tesislerinde çalışan personelin duygusal zeka toplam ve alt boyutlarından alınana puanlara göre duygusal zeka seviyeleri hangi düzeydedir?
- 2- Personelin problem çözme envanteri toplam ve alt boyutlardan alınana puanlara göre problem çözme becerileri hangi düzeydedir?
- 3- Araştırmaya katılan personelin Bar-On duygusal zeka ölçeği toplam puanlarla problem çözme envanteri toplamından aldıkları puanlar arasında ilişki var mıdır?

2. Materyal ve Metod

Araştırmanın çalışma grubunu, 2018 yılı Nisan-Mayıs ayları arasında Batman Belediyesi spor tesislerinde çeşitli statülerde çalışan 17 kadın ve 34 erkek olmak üzere toplam 51 personel oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri Bar-On (1997) tarafından geliştirilen ve Acar (2001) tarafından Türkçeye uyarlanmış olan Bar-On Duygusal Zeka Ölçeği ve Hepner ve Peterson (1982) tarafından geliştirilen ve Türkçeye uyarlamasını Şahin, Şahin ve Hepner'in (1993) yaptığı Problem Çözme Envanteri kullanılmıştır.

Duygusal Zeka ölçeği toplam 5 boyut ve bu boyutlar altındaki toplam 15 alt boyuttan meydana gelmektedir. Bu boyutlar; kişisel farkındalık, kişilerarası ilişkiler, stres yönetimi, uyum yeteneği ve genel ruh halidir. Ölçek toplam 88 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki sorulardan 3, 6, 9, 11, 12, 13, 16, 17, 21, 22, 24, 29, 35, 36, 37, 38, 39, 41, 44, 47, 51, 56, 58, 59, 60, 64, 65, 66, 67, 70, 71, 73, 77, 79, 80, 82, 83, 85 ve 86. sorular olumsuz sorular olup ters puanlama yapılmaktadır. Duygusal zekâ ölçeğinin maddeleri 1'den 5'e doğru artan derecelendirme biçiminde, “1.Kesinlikle Katılmıyorum, 2.Katılmıyorum, 3.Kararsızım, 4.Katılıyorum ve 5.Tamamen Katılıyorum” şeklinde puanlandırılmıştır. Duygusal zekâ ölçeğinin değerlendirilmesinde duygusal zekâ puan ortalamasının yüksek olması kişilerin duygusal zekâ becerilerinin daha çok gelişmiş olduğu şeklinde değerlendirilmektedir (Acar, 2001).

Problem çözme envanteri düşünen yaklaşım, kendine güvenli yaklaşım, değerlendirici yaklaşım, planlı yaklaşım (olumlu-istendik yaklaşım) ve aceleci yaklaşım ve kaçınan yaklaşım (olumsuz-etkisiz yaklaşım) olmak üzere 6 boyutlu olup 35 maddeden oluşmakta ve sorulara 1'den 6'ya kadar artan değerler verilmektedir. Puanlamada 9, 22 ve 29. maddeler puanlama dışı tutulmaktadır. Puanlama 32 madde üzerinden yapılmaktadır. 1, 2, 3, 4, 11, 13, 14, 15, 17, 21, 25, 26, 30 ve 34. maddeler ters olarak puanlanmaktadır. Ölçeğin soruları 1'den 6'ya kadar artan değerler (Her zaman böyle davranırım.....Hiçbir zaman böyle davranmam.) şeklinde derecelendirilmiştir. Ölçekten alınabilecek toplam puan 32-192 arasında değişmekte olup, düşük puan (en düşük puan 32), sorun çözmede etkililiği ve başarılı sorun çözme ile ilgili davranış ve tutumları ifade etmektedir. Yüksek puan ise (en yüksek

puan 192) sorunlar karşısında etkili çözümler bulamamayı göstermektedir (Savaşır ve Şahin, 1997). Araştırmada duygusal zeka ölçeğinin hesaplanan Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ,84 ve problem çözme ölçeğinin hesaplanan iç tutarlılık katsayısı ,82' dir.

Verilerin analizinde SPSS 22.0 paket programından yararlanılmıştır. Analizlerde öncelikle verilerin normal dağılım gösterip göstermediği Kolmogorov-Smirnov normallik testi ile sınanmış, verilerin normal dağılım gösterdikleri belirlenmiştir ($p>0,05$). Bu kapsamda verilerin analizlerinde betimsel istatistik teknikleri yanı sıra korelasyon analizinden yararlanılmıştır.

3. Bulgular

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özelliklerinin Dağılımı

CİNSİYET	n	%
Erkek	17	33,3
Kadın	34	66,7
YAŞ		
25 Yaş ve Altı	8	15,7
26-30 Yaş	20	39,2
31-35 Yaş	18	35,3
36-40 Yaş ve Üzeri	5	9,8
MEDENİ DURUM		
Evli	28	54,9
Bekâr	23	45,1
EGİTİM DURUM		
İlköğretim	9	17,6
Lise	12	23,5
Üniversite	30	58,8
GÖREV		
İdari Personel	17	33,3
Antrenör	27	52,9
Teknik Eleman	7	13,7

KIDEM		
1 Yıldan Az	12	23,5
1-2 Yıl	23	45,1
3-4 Yıl	11	21,6
5-Yıl ve Üzeri	5	9,8
GELİR DÜZEYİ		
	n	%
1250-1750TL	6	11,8
1751-2250TL	10	19,6
2251-2750TL	19	37,3
2751-3250TL	12	23,5
3251 TL ve Üzeri	4	7,8
BİRİMDE PROBLEM YAŞAMA		
Bazen	38	74,5
Hiçbir Zaman	13	25,5
BİRİMDE NE TÜR PROBLEM YAŞANDIĞI		
İdari	7	13,7
Mesleki	12	23,5
Ekip İçi	15	29,4
Kursiyer ve Velilerle	17	33,3
BİRİMDEN MEMNUNİYET		
Çok Memnunum	19	37,3
Memnunum	32	62,7
TOPLAM		
	51	100,0

Tablo 1' e göre; araştırmaya katılan personelin 20'si (%39,2) 26-30 arası, 18'i (%35,3) 31-35 arası, 5'i (%9,8) 36-40 arası ve 8'i (%15,7) 25 ve altı yaş dağılımına sahiptir. Çalışanların 28'i (%54,9) evli, 23'ü (%45,1) bekâr; 9'u (%17,6) ilköğretim, 12'si (%23,5) lise ve 30'u (%58,8) üniversite mezunu; 17'si (%33,3) idari personel, 27'si (%52,9) antrenör ve 7'si (%13,7)

teknik; 12'si (%23,5) 1 yıldan az, 23'ü (%45,1) 1-2 yıl, 11'i (%21,6) 3-4 yıl ve 5'i (%9,8) 5 yıldan fazla kıdemde; 6'sı (%11,8) 1250-1750 TL, 10'u (%19,6) 1751-2250 TL, 19'u (%37,3) 2251-2750 TL, 12'si (%23,5) 2751-3250 TL ve 4'ü (%7,8) 3251 TL ve üzeri gelir düzeyine sahip; 38'i (%74,5) bazen birimde sorun yaşayan ve 13'ü (%25,5) hiçbir zaman birimde sorun yaşamayan; 7'si (%13,7) idari, 12'si (%23,5) mesleki; 15'i (%29,4) ekip içi ve 17'si (%33,3) kursiyer ve velilerle problem yaşayan ve son olarak 19'u (%37,3) çalıştığı birimden çok memnun ve 32'si (%62,7) de çalıştığı birimden çok memnun olan personeldir.

Tablo 2. Katılımcıların Duygusal Zekâlarının Betimsel İstatistik Sonuçları

	Ort.	SS	Min.	Max.
Duygusal Zekâ				
Kişisel Farkındalık	75,94 ⁴	9,43	29,00	145,00
Kişilerarası İlişkiler	47,29 ⁴	6,72	18,00	90,00
Stres Yönetimi	37,02 ¹	6,17	13,00	65,00
Uyum Yeteneği	41,16 ²	4,98	15,00	75,00
Genel Ruh Hali	32,18 ³	4,64	12,00	60,00
Toplam Duygusal Zekâ	233,59	24,95	87,00	435,00

Tablo 2 incelendiğinde, personelin duygusal zekâ ölçeği alt boyutlarından almış oldukları toplam puanlar incelendiğinde, duygusal zekâlarını en çok stres yönetiminin (%56,95) belirlediği, en az belirleyen boyutun ise kişisel farkındalık boyutu (%52,37) olduğu görülmüştür. Personelin toplam duygusal zekâ puanları (233,59±24,95) olarak gerçekleşmiş olup, ölçekten alınabilecek minimum ve maksimum puan aralığına göre duygusal zekâlarının orta seviyede (%53,69) gerçekleştiği saptanmıştır

Tablo 3. Katılımcıların Problem Çözme Becerilerinin Betimsel İstatistik Sonuçları

	Ort.	SS	Min.	Max.
Problem Çözme				
Aceleci Yaklaşım	29,98 ²	6,11	9,00	54,00
Kaçıngan Yaklaşım	17,02 ¹	5,27	5,00	30,00
Düşünen Yaklaşım	14,76 ³	4,41	5,00	30,00
Değerlendirici Yaklaşım	9,35 ¹	3,11	3,00	18,00
Kendine Güvenli Yaklaşım	17,65 ⁴	5,08	6,00	36,00
Planlı Yaklaşım	11,88 ²	3,46	4,00	24,00
Toplam Problem Çözme	100,65	16,87	32,00	192,00

Tablo 3 incelendiğinde, personelin problem çözme envanteri alt boyutlarından almış oldukları toplam puanlara göre, kaçıngan yaklaşımı daha fazla (%56,73) tercih ettikleri, aceleci yaklaşımı daha az (%55,52) tercih ettikleri, diğer alt boyutlarda ise kendine güvenli yaklaşım boyutunda personelin problem çözme becerilerinin arttığı (%49,02), değerlendirici yaklaşım boyutunda ise problem çözme becerilerinin azaldığı (%51,96) saptanmıştır. Personelin problem çözme becerileri ölçeğinden almış oldukları toplam puan (100,64±16,87) olarak gerçekleşmiş olup bu sonuca göre personelin problem çözme becerilerinin belirlenen puan aralığına göre (32-80; yüksek, 81-192; düşük) düşük kaldığı tespit edilmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların Duygusal Zekâları İle Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin Korelasyon Analizi Sonuçları

	Duygusal Zekâ	Problem Çözme Becerileri
Duygusal Zekâ	r	1
	p	,293
	n	,037*
		51

*p < .05

Tablo 4 incelendiğinde; personelin duygusal zeka düzeyleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin sınırdışı korelasyon analizine göre personelin duygusal zekâları ile problem çözme becerileri arasında düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki (r=,293;p=,037) saptanmıştır.

4. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Batman Belediyesi spor tesislerinde çalışan personelin duygusal zekâları ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmada; personelin duygusal zekâlarını en çok stres yönetiminin belirlediği, en az belirleyen boyutun ise kişisel farkındalık boyutu olduğu görülmüştür. Personelin duygusal zekâ ölçeğinden almış oldukları toplam puana göre duygusal zekâlarının orta seviyede kaldığı görülmüştür. Alan yazın incelendiğinde benzer sonuçların olduğu görülmektedir. Yılmaz Karabulutlu ve ark. (2011) ile Avşar ve Kaşıkçı (2010) tarafından yürütülen çalışmalarda da bu çalışmanın sonucunu destekler nitelikte sonuçlara ulaşılmıştır.

Personelin problem çözme envanterine göre, kaçınan yaklaşımı daha fazla tercih ettikleri, aceleci yaklaşımı daha az tercih ettikleri, diğer alt boyutlarda ise kendine güvenli yaklaşım boyutunda personelin problem çözme becerilerinin arttığı, değerlendirici yaklaşım boyutunda ise problem çözme becerilerinin azaldığı saptanmıştır. Personelin problem çözme becerileri ölçeğinden almış oldukları toplam puana göre personelin problem çözme becerilerinin düşük kaldığı tespit edilmiştir. Konuyla ilgili yapılan diğer çalışmalarda ise bu çalışmanın bulgularının aksine; problem çözme becerilerinin orta düzeyde olduğu bulunmuştur (Demirtaş ve Dönmez, 2008; Yılmaz Karabulutlu ve ark., 2011 ; Avşar ve Kaşıkçı, 2010).

Personelin duygusal zekâları ile problem çözme becerileri arasında düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmış; duygusal zeka seviyesi arttıkça problem çözme becerisi algısında da artış olduğu görülmüştür. İşmen (2001) ve Yılmaz Karabulutlu ve ark. (2011) tarafından yürütülen çalışmalardan elde edilen sonuçlar bu çalışmanın bulgularını desteklemektedir.

Araştırma sonucunda Batman Belediyesi spor tesislerinde çalışan personelin toplam duygusal zeka düzeyi puanlarının orta düzeyde olduğu ve problem çözme becerilerinin düşük kaldığı tespit edilmiştir. Ayrıca çalışan personelin duygusal zeka seviyesi arttıkça problem çözme becerilerinin de arttığı belirlenmiştir. İnsan faktörü nedeniyle yoğun ve stresli bir ortamda görev yapan spor tesis çalışanlarının, duygusal zekâ ve problem çözme becerilerini artırmaya yönelik programlar bu örgütte yapılan hizmet içi eğitimlerde de yer almalıdır. Böylelikle, personelin bu alanlardaki becerileri geliştirilebilir ya da bu alandaki becerilerini kullanmalarını öğretilir. Nihayetinde, duygusal zekâ öğrenilebilir ve geliştirilebilir yetkinlikleri içeren bir kavramdır.

Personel göreve başlamadan önce duygusal zekâ ve problem çözme becerileri ile ilgili farkındalık eğitimleri verilebilir. Ve/veya nitelikli işgörelere sahip olabilmek ve bu doğrultuda hizmet kalitesini artırmak amacıyla personel seçiminde eğitim kalitesinin yanı sıra duygusal zekâ ve problem çözme becerilerini ölçen kriterler de göz önünde bulundurulabilir. Batman Belediyesi örneğinde yürütülen bu çalışmanın farklı belediyelerdeki ya da diğer örgütlerdeki işgörelere yürütülerek faktörlere ilişkin sonuçlar karşılaştırabilir, faktörler arasındaki ilişkiler incelenebilir.

KAYNAKÇA

Acar FT (2001). Duygusal zeka yeteneğinin göreve ve insana yönelik liderlik davranışı ile ilişkisi: Banka şube müdürleri üzerine bir alan araştırması. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Avşar G ve Kaşıkçı M (2010). Hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinde duygusal zeka düzeyi. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi:13;1:1-6.

Bar-on R (1997). Development of the Bar-on EQ-I: A measure of emotional and social intelligence. The 105th Annual Convention of the American Psychological Association, Chicago: August:1-13.

Cüceloğlu D (1999). İnsan ve davranışı. İstanbul, Remzi Kitabevi.

Demirtaş H ve Dönmez B (2008). Ortaöğretimde görev yapan öğretmenlerin problem çözme becerilerine ilişkin algıları. İnönü Üniversitesi Eğitim fakültesi Dergisi, Cilt:9, Sayı:16; 177-198.

Eren E (2015). Örgütsel davranış ve yönetim psikolojisi. 15. Baskı. İstanbul, Beta Basım.

Goleman D (1995). Emotional intelligence. New York: Bantam.

Goleman D (2005). Duygusal zeka neden IQ' dan daha önemlidir? (Çeviri Editörü: Seçkin, B). İstanbul: Varlık Yayınları.

Heppner PP and Krauskoph CJ (1987). The integration of personal problem solving processes within counselling. The counselling psychologist. Volume 15, p 371-447. 1987.

Heppner PP and Peterson CH (1982). The development and implications of a personal problem solving inventory. Journal of Counseling Psychology; 29; 66-75.

Hisli Şahin N, Güler M, Basım HN (2009). The relationship between cognitive intelligence, emotional intelligence, coping and stress symptoms in the context of type A personality pattern. Turk Psikiyatri Dergisi; 20:243-54.

İşmen AE (2001). Duygusal zeka ve problem çözme. M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, Sayı 13, Sayfa: 111-124.

Mayer JD and Salovey P (1993). The intelligence of emotional intelligence. Intelligence; 17:433-42.

Morgan CT (1999). Psikolojiye giriş. (Çev. Arıcı H ve Ark.). Meteksan Yayınları.13. Baskı. Ankara.

Savaşır I ve Şahin NH (1997). Bilişsel-davranışçı terapilerde değerlendirme: Sık kullanılan ölçekler. Türk Psikologlar Derneği Yayınları, Ankara.

Stevens M (1998). Sorun çözümüleme. (Çev. Çimen A).Timaş Yayınları, İstanbul.

Şahin N, Şahin NH ve Heppner PP (1993). The psychometric properties of the problem solving inventory. Cognitive Therapy and Research; 17, 379-396.

Yılmaz Karabulutlu E, Yılmaz S ve Yurttaş A (2011). Öğrencilerin duygusal zeka düzeyleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişki. Psikiyatri Hemşireliği Dergisi - Journal of Psychiatric Nursing; 2(2):75-79

Kompresyon Spor Giysileri Konforunun Kullanıcılar Tarafından Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma

Hilal BALCI¹, Sertaç GÜNEY², İbrahim ÜÇGÜL³

¹ Moda Tasarımı Bölümü, İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul, TÜRKİYE, hilalbalci@arel.edu.tr

² Tekstil Mühendisliği Bölümü, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, TÜRKİYE, sertacguney@sdu.edu.tr

³ Tekstil Mühendisliği Bölümü, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, TÜRKİYE, ibrahimucgul@sdu.edu.tr

Öz

Spor giysileri günümüzde sadece sportif aktivite içerisinde değil günlük yaşamımızın da bir parçası haline gelmiştir. Özellikle vücudu saran kompresyon spor giysileri (fitnes giysileri, tayt vb.) sağladıkları hafiflik ve esneklik nedeniyle kullanımları giderek yaygınlaşmaktadır. Giysi, vücut ve çevre arasındaki karmaşık etkileşimde giysi tasarımının ve giysiyi oluşturan kumaşın özelliklerinin büyük rol oynamaktadır. Bu çalışma, amatör düzeyde spor ile ilgilenen sporcuların, antreman ya da müsabakalarda kullandıkları spor giysilerindeki bazı özellikleri (termal direnç, termal emicilik, su buharı geçirgenliği ve hava geçirgenliği) termal konfora ne derece etkili olduğunu belirlemek adına bir anket çalışması içermektedir. Birinci bölümde, katılımcıların demografik özelliklerini, ikinci bölümde, bu tür giysileri kullanıp kullanmadıkları, performansa etkisi, teknolojik tasarımlı giysileri takip etme durumu, spor esnasında bu tür giysilerle karşılaştıkları olumsuzlukları içermektedir. Son bölümde giysinin termal özelliklerini tanımlayan, çok önemli (5), önemli (4), orta (3), az (2) ve çok az (1) olarak derecelendirilen beşli likert tipi soru ile ölçülmüştür. Soruların ilk dördünde özelliklerin önem derecesi direkt olarak ölçülmüşken, diğer dördünde özelliklerin etkisi dolaylı olarak ölçülmüştür. Elde edilen sonuçlar yaş, cinsiyet ve sporla ilgilenme süreleri gibi demografik özelliklere göre değerlendirilmiş olup, verilerin hem akademik hem de hazır giyim sektöründe giysi konforu konusundaki araştırma ve geliştirme çalışmalarını destekleyici ve yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kompresyon Spor Giyim, Termal Konfor, Giysi Konforu

A Research on Assessment of Compression Sports Wear Comfort by Users

Abstract

Sportswear has become a part of our everyday life not only in sports activism. Especially in compression sports wear (fitness clothes, tights, etc.) that surround the body, their usage is becoming increasingly widespread due to the lightness and flexibility that they provided. The design of the garment and the characteristics of the garment forming fabric play a major role in the complex interaction among garment, the body and the environment. This study consists of a survey to determine how the some properties (thermal resistance, thermal absorbency, water vapor permeability and air permeability) of sports wear used in training or competition by the athletes dealing with sports at amateur level affect the thermal comfort. In the first part for the demographics of the participants. In the second part, for whether they use these kinds of clothes, the effect on performance, the way of following technologically designed clothes, the negativity they encounter with such clothes during sports. In the last section, the five-point Likert-type question was rated as very important (5), significant (4), moderate (3), few (2) and very few (1), defining the thermophysiological properties of the garment. In the first four questions, the degree of importance of the properties was measured directly, while in the other four, the effect of the properties was indirectly measured. The results are evaluated according to demographic characteristics such as age, gender and time of interest in sport, and data are thought to support and guide research and development studies on clothing comfort in both academic and apparel sectors.

Keywords: Compression Sports Wear, Thermal Comfort, Clothing Comfort

1. Giriş

Günümüzde spor aktivitelerine olan ilginin artması, spor etkinliklerindeki rekabet ve başarı odaklı taleplerin öne çıkması, gelişen teknolojinin de yardımıyla, sporcu performansında artış elde etmeye yönelik yenilikçi ve güvenli ekipmanların gelişimi artış göstermiştir. Kompresyon giysilerinin antrenman ve müsabakalarda sporcu performansında artış ve aktivite sonrası toparlanmada gelişim elde etme amaçlı kullanımları giderek yaygınlaşmaktadır (Kaçoğlu, 2015). Kompresyon giysileri, medikal veya sportif amaçlı olarak insan vücuduna deri üzerinden temas eden, vücut hareketini engellemeyecek şekilde dışsal basınç uygulayan özel giysilerdir (Wang vd., 2011). Vücuda tam oturan kompresyon sportif giysiler (Compression Sports Wear) günümüzde sadece sportif aktivite içerisinde değil günlük hayatımızın da bir parçası olmuştur. Sağladığı esneklik ve hafiflik sayesinde giysi konforunu iyileştirme adına farklı tasarımlar spor giyim pazarında kendini göstermektedir. Bu tür giysiler vücuda tam oturarak, "deriye bitişik" (next to skin) terimini hayata geçirmiş olup, giysi ve deri arasındaki hava boşluğunu en aza indirmesi termal konforun tamamen giysi tasarımına, vücuda oturma oranına (fit olma durumu) ve kumaş özelliklerine bağlı kalmasını sağlamaktadır.

Termal konfor açısından, vücut ile mikro klima arasındaki ısı hareketi ve vücutta oluşan sıvı ve buhar halindeki terin vücuttan uzaklaştırılması en önemli iki durumdur (Song, 2011). Bu kapsamda kumaşların konfor davranışını belirlemede temel parametreleri termal direnç, su buharı geçirgenliği, suyun emilmesi, kuruma hızı, hava geçirgenliği ve basınç/sıkıştırma olarak belirlenmiştir (Huang, 2006). Literatür araştırmalarına dayanarak, termal konfora etki eden parametreleri: termal direnç, termal emicilik, su buharı geçirgenliği, suyun emilmesi ve transferi, hava geçirgenliği olarak sıralayabiliriz.

Tufan vd. (2016), futbolcu forma ve eşofmanlarının kullanıcıları tarafından değerlendirilmesi üzerine yaptıkları çalışmalarında, forma ve eşofmanların malzeme, kalıp ve kullanım özelliklerinden memnuniyet oranlarını belirlemek amacıyla 100 katılımcıya anket uygulayarak araştırma verileri toplamışlardır. Futbolcu forma ve eşofmanlarının kullanım özellikleri ile ilgili en çok karşılaşılan problemler incelendiğinde, en yüksek oranların %30 ile yıpranma, %20' şer ile koku oluşumu ve teri iletmemesi olduğu tespit edilmiştir. Ankete katılan futbolcuların, forma ve eşofmanlarında kullanılan kumaşların ter emme veya buharlaştırma özelliklerinden % 40' inin memnun olduğu, %49' unun kısmen memnun olduğu ve %11' inin de memnun olmadığı gözlemlenmiştir.

Çivitçi ve Dengin (2014), koşu giysileri konforunun kullanıcılar tarafından değerlendirilmesi üzerine yaptıkları araştırmalarında, amatör düzeyde koşu sporuyla ilgilenen atletlerin, antrenman ya da müsabakalarda kullandıkları koşu giysilerinde termal, duyuusal, fiziksel ve estetik faktörler açısından karşılaştıkları sorunları tespit etmek amacıyla 189 katılımcıya anket uygulayarak araştırma verileri toplamışlardır. Koşu giysilerinde çeşitli konfor özelliklerinin atletler için önem dereceleri sorgulanmış olup, katılımcıların en çok önem verdikleri özellik, fiziksel rahatlık olarak tespit edilmiştir. Bu özelliği sırası ile hafiflik, dayanıklılık, vücuda uygunluk, ter emme özelliği, terin vücuttan atılması, hava geçirgenliği, çabuk kuruma, serin tutma, fonksiyonellik ve diğer özellikler izlemektedir.

Kaplan ve Okur (2008), giysi konforunu anlamı ve öneminin Türk kullanıcıları tarafından değerlendirilmesi üzerine yaptıkları araştırmalarında, 23 kumaş/giysi özelliklerinin önem derecesini değerlendirmeleri için bir anket çalışması yürütmüşlerdir. Değerlendirme sonucuna göre, konforu etkileyen en önemli beş kumaş/giysi özelliğinin: vücuda oturma oranı, terin uzaklaştırılması, termal yalıtım, alerjik problemler ve tasarım olduğunu belirtmişlerdir.

Literatür çalışmalarının büyük bir kısmında parametrelerin önem derecesi incelenmiş ancak yaş, cinsiyet ve spor ile ilgilenme süreleri ile olan ilişkisine değinilmemiştir. Bu çalışma belirlenen parametrelerin kullanıcılar tarafından ne derece önemli olduğunun belirlemek için açık uçlu ve 5 dereceli skala ile likert tipi sorulardan oluşan bir anket çalışması yürütülmüştür. Elde edilen sonuçlar yaş ve cinsiyet demografik özelliklerine göre değerlendirilmiştir. Anketin geliştirilmesinde uzman görüşlerinden yararlanılmıştır.

2. Materyal ve Metod

Kumaş özelliklerinin derecelendirmesi için uzman görüşlerinin de dikkate alınarak hazırlanan form, 3'ü demografik özellikler, 4'ü açık uçlu ve 8'i ifadelendirilmiş kapalı uçlu olarak 3 bölümde toplam 15 sorudan oluşmaktadır. Birinci bölümde, katılımcıların demografik özelliklerini, ikinci bölümde, bu tür giysileri kullanıp kullanmadıkları, performansa etkisi, teknolojik tasarımlı giysileri takip etme durumu, spor esnasında bu tür giysilerle karşılaştıkları olumsuzlukları içermektedir. Son bölümde giysinin termofizyolojik özelliklerini tanımlayan, çok önemli (5), önemli (4), orta (3), az (2) ve çok az (1) olarak derecelendirilen beşli likert tipi soru ile ölçülmüştür. Soruların ilk dördünde özelliklerin önem derecesi direkt olarak ölçülmüşken, diğer dördünde özelliklerin etkisi dolaylı olarak ölçülmüştür.

Araştırmada kullanılan ölçeğin güvenilirliğini belirlemek amacıyla Cronbach Alfa (α) istatistiğinin sonuçlarına bakılmıştır. Cronbach Alfa Katsayısının değerlendirmesinde esas alınan ölçüt, yüksek derece güvenilirliğe sahip olan $0,80 \leq \alpha < 1,00$ 'dır (Özdamar, 2002). Yapılan Cronbach Alfa (α) istatistiğinin sonucu 0,856'dır. Bu sonuca göre araştırmada kullanılan veri toplama ölçeği için yüksek derece güvenilirlik sağlanmıştır. Araştırma sonucu soru gruplarına karşılık gelen cevapların birbirleri ile uyumlu olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$).

Araştırmanın örneklem grubu: Süleyman Demirel Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesinde öğrenim gören ve amatör olarak spor ile ilgilenen öğrenciler, Isparta Futbol Federasyonu Hakemleri, İstanbul Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesinde öğrenim gören ve amatör olarak spor ile ilgilenen öğrenciler, Macfit Spor Kulübü üyelerini içeren 218 katılımcı örneklem grubunu oluşturmuştur. Örneklem grubu, araştırmaya katılmaya gönüllü olan öğrenciler ve spor yapan kişiler arasından rastlantısal olarak seçilmiştir. Araştırmada anket yöntemi kullanılmıştır. Anket toplama işlemi tamamlandıktan sonra anket verileri, SPSS 22.0 analiz edilmiş, elde edilen veriler türlerine göre frekans ve yüzde dağılım değerleri tablolarda gösterilmiştir.

3. Bulgular

Giysi konforu, karmaşık etkileşime sahip geniş bir araştırma konusudur. Bu nedenle giysi konforu tüm bileşenleri ile ele alınarak değerlendirilmelidir. Giysi konforu bileşenlerinin, kumaşların ölçülebilir bazı parametreleri ile bağlantı kurularak değerlendirilmesi üzerine çalışmalar sürekli devam etmektedir. Literatür çalışmalarında gerçekleştirilen sübjektif ve objektif denemeler ile giysi konfor bileşenlerinin kumaşların bazı ölçülebilir fiziksel, mekanik ve termofizyolojik özellikleri ile ilgili olduğu tespit edilmiştir. Vücut hareket konforu ve dokunsal konfor, kumaşın mekanik dokunuşu ve davranışı ile ilgilidir. Bu davranışlar kumaşın bazı ölçülebilir fiziksel ve mekanik özellikleri ile ilişkilendirilebilir. Psikolojik konfor, giysinin bedene oturma durumu, renk, göz alıcılık, model, moda uygunluk, fonksiyonellik gibi faktörleri içeren çekicilikle ilgili kısmını içermektedir. Termal konfor ise kumaşın termal iletim özellikleri, su buharı direnci, sıvı nem transferi, hava geçirgenliği gibi ölçülebilir özellikleri ile ilişkilendirilebilir.

3.1. Termal Konforu Etkileyen Parametreler

Termofizyolojik konfor açısından, vücut ile mikro klima arasındaki ısı hareketi ve vücutta oluşan sıvı ve buhar halindeki terin vücuttan uzaklaştırılması en önemli iki durumdur [4]. Bu kapsamda kumaşların konfor davranışını belirlemede temel parametreleri termal direnç, su buharı geçirgenliği, suyun emilmesi, kuruma hızı, hava geçirgenliği ve basınç/sıkıştırma olarak belirlenmiştir [5]. Literatür araştırmalarına dayanarak, termal konfor indeksine etki eden parametreleri: termal direnç, termal emicilik, su buharı geçirgenliği, suyun emilmesi ve transferi, hava geçirgenliği olarak sıralayabiliriz. Buna ek olarak kumaş özelliklerinden bağımsız olarak: giysi tasarımı, vücutta oturma durumu ve katman sayısı, vücut ile çevre arasındaki ısı transferinde önemli rol oynamaktadır [6].

3.1.1. Termal Direnç

Termal direnç, yalıtım değerinin bir ölçüsüdür ve kumaşın iki yüzü arasındaki sıcaklık farkının, birim alandan gerçekleşen ısı akışına oranı olarak tanımlanmaktadır. Giysi sisteminde kumaşın ısı transferine karşı gösterdiği direnç, kumaş materyalinin termal direnci, deri yüzeyi ile iç kumaş yüzeyi arasındaki hava tabakasının direnci ve iç ve dış kumaş yüzeyleri arasındaki sınır hava tabakalarının dirençlerinin toplamıdır [7]. Termal konfor değerlendirmesinde vücut ile giysi arasındaki değişen hava tabakası önemli bir faktördür.

3.1.2. Termal Emicilik

Termal emicilik, bir yüzey özelliği olmasından dolayı bitim işlemleriyle değişebilmektedir. Bu parametre insan derisinin tekstil materyali gibi herhangi bir objeye kısaca dokunması durumunda elde edilen soğuk yada sıcak hissi yönünden kumaşın karakteristiğini değerlendirmede yardımcı olur. Termal emicilik değeri düşük olan kumaşlar sıcak hissi verirken, yüksek değeri olanlar soğuk hissi verirler. Termal emicilik, ne kumaş ve deri arasındaki sıcaklık farkına ne de ölçüm zamanına bağlı olan geçici bir parametredir. Teknik bir parametre değil fakat gerçek bir tekstil karakteristiğidir [8].

3.1.3. Su Buhan Geçirgenliği

Terleme vücut sıcaklığı yükselmeye başladığında vücudun sıcaklığını düşürmek için kullandığı bir mekanizmadır. Terleme sırasında deri yüzeyinde oluşan ter buharlaşmaktadır. Ter buharlaşırken buharlaşma ısısını vücuttan sağlamakta, böylece vücutta soğuma meydana gelmektedir. Giyilen kumaşın sıvı ve buhar haldeki terin geçişine izin vermesi gerekir. Aksi halde, giysi içindeki bağıl nem artmakta ve bu durum deride rahatsızlık veren ıslaklık hissine neden olmaktadır. Buhar ve sıvı şeklindeki terin deriden atmosfere kumaş aracılığı ile kontrollü hareketi, ısı özellikler kadar kumaşların termofizyolojik konforunu özellikle yüksek sıcaklık ve yüksek fiziksel aktivite şartlarında sağlayan önemli bir faktördür. Kumaşın buhar şeklindeki terin geçişini sağlama yeteneği su buharı geçirgenliği olarak ölçülmektedir [9].

3.1.4. Sıvı Nem Transferi

Aktivite seviyesine bağlı olarak vücut sıcaklığı yükseldiğinde sıvı nem (ter) deri gözeneklerinden salgılanmakta ve terin buharlaşması için gerekli ısı vücuttan alındığı için deri soğumakta ve böylelikle yüksek ısı uzaklaştırılmaktadır. Terleme sırasında giysi ile deri arasında kalan mikro klima bölgesinde sıvı nem birikmesi, spor giysileri ve soğuk iklimlerde kullanılan giysiler için ciddi bir problemdir. Kumaşta optimum ısı ortamını sağlamak, nem transferini hızlı bir şekilde gerçekleştirmek, nem birikimini en aza indirmek oldukça önemlidir [10]. Giysinin oluşan sıvı teri kılcal boşluklar vasıtasıyla hızlıca deriden emerek, geniş bir yüzey alanına yayması, etkin buharlaşmaya imkân sağlaması gerekmektedir. Dolayısıyla tekstil malzemesinin sıvı nem transfer özellikleri oldukça önem taşımaktadır.

3.1.5. Hava Geçirgenliği

Hava geçirgenliği, birim zamanda, birim alandan, belirli bir basınç farkında bir materyalin iki yüzeyi arasından geçen hava miktarı olarak tanımlanmaktadır. Kumaşın hava geçirgenliği, konfor özelliğini çeşitli yönlerden etkilemektedir. Bir kumaşın hava geçirgenliği, konfor özelliğini bir çok şekilde etkiler. Havayı geçirgen olan bir malzeme genel olarak buhar veya sıvı fazda suyu da geçirir; bu nedenle su buharı geçirgenliği ve sıvı su iletim özelliği hava geçirgenliği ile yakından ilişkilidir. Hava geçirgenliğinin, kumaşın termal direnci ile üzerindeki durağan hava tabakası arasında kuvvetli ilişki vardır ve hava tabakası kumaş hava geçirgenliğinden etkilenmektedir. Yüksek hava geçirgenliğine sahip kumaşlar, rüzgarlı ortamda konveksiyonla daha fazla ısı kaybederler [2].

Araştırmaya katılan 218 kişinin 89'u kadın, 127'si erkek örneklem grubundan oluşmaktadır. Ankette yöneltilen direk ve dolaylı sorulara hangi yaş grubundaki kadın, erkek yüzde kaç oranında cevap verdiği tablolarla gösterilmiştir.

Tablo 1: Termal Direncin Yaş Aralığına ve Cinsiyete göre önemli olduğunu gösteren tablo

Yaş aralığı	Cinsiyet	1.Grup	2.Grup
15-18 (28 kişi)	Kadın (14 kişi)	% 57 (8)	%86 (12)
	Erkek (14 kişi)	% 71 (10)	%71 (10)
19-24 (157 kişi)	Kadın (64 kişi)	% 78 (50)	% 78 (50)
	Erkek (93 kişi)	% 56 (52)	%61 (57)
25-30 (18 kişi)	Kadın (4 kişi)	% 100 (4)	% 100 (4)
	Erkek (14 kişi)	% 71 (10)	% 64 (9)
31-36 (13 kişi)	Kadın (6 kişi)	% 83 (5)	%100 (6)
	Erkek (7 kişi)	% 42 (3)	%29 (2)

Katılımcıların, termal direnç hakkındaki düşünceleri Tablo 1' de gösterilmiştir. 1. gruba direkt 2. Gruba açıklamalı şekilde termal direnç ile ilgili sorular yöneltilmiş olup, direkt sorularda (1. Grupta) 31-36 yaş grubundaki kadınlar için (%83) 15-18 yaş grubundaki ve 25-30 yaş grubundaki erkekler için (%71), açıklamalı sorularda ise (2. Grupta) 15-18 yaş grubundaki kadınlar için (%86), 15-18 yaş grubundaki erkekler için (%71) önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 2: Su Buharının Yaş Aralığına ve Cinsiyete göre önemli olduğunu gösteren tablo

Yaş Aralığı	Cinsiyet	1.Grup	2.Grup
15-18 (28kişi)	Kadın (14)	% 86 (12)	%93 (13)
	Erkek (14)	% 71 (10)	%50 (7)
19-24 (157 kişi)	Kadın (64)	% 83 (53)	% 84 (54)
	Erkek (93)	% 76 (71)	%69 (64)
25-30 (18 kişi)	Kadın (4)	% 100 (4)	% 100 (4)
	Erkek (14)	% 79 (11)	% 86 (12)
31-36 (13 kişi)	Kadın (6)	% 100 (6)	% 100 (6)
	Erkek (7)	% 71 (5)	%57 (4)

Katılımcıların, su buharı hakkındaki düşünceler Tablo 2' de gösterilmiştir. 1. gruba direkt, 2. Gruba açıklamalı şekilde su buharı ile ilgili sorular yöneltilmiş olup, direkt sorularda (1. Grupta) 15-18yaş grubundaki kadınlar için(%86), 25-30 yaş grubundaki erkekler için (%79), açıklamalı sorularda (2. Grupta) 15-18 yaş grubundaki kadınlar için (%93), 25-30 yaş grubundaki erkekler için (%86) önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 3: Hava Geçirgenliği Yaş Aralığına ve Cinsiyete göre önemli olduğunu gösteren tablo

Yaş Aralığı	Cinsiyet	1.Grup	2.Grup
15-18 (28 kişi)	Kadın (14)	% 64 (9)	% 64 (9)
	Erkek (14)	% 86 (12)	% 57 (8)
19-24 (157 kişi)	Kadın (64)	% 88 (56)	% 78 (50)
	Erkek (93)	% 75 (70)	% 66 (61)
25-30 (18 kişi)	Kadın (4)	% 100 (4)	% 100 (4)
	Erkek (14)	% 64 (9)	% 85 (12)
31-36 (13 kişi)	Kadın (6)	% 100 (6)	% 100 (6)
	Erkek (7)	% 43 (3)	% 29 (2)

Katılımcıların, hava geçirgenliği hakkındaki düşünceler Tablo 3' de gösterilmiştir. 1. gruba direkt 2. Gruba açıklamalı şekilde hava geçirgenliği ile ilgili sorular yöneltilmiş olup, direkt sorularda (1. Grupta) 19- 24 yaş grubundaki kadınlar için (%88), 15-18 yaş grubundaki erkekler için (%86), açıklamalı sorularda (2. Grupta) 19-24 yaş grubundaki kadınlar için (%78), 25-30 yaş grubundaki erkekler için (%85) önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 4: Termal absorbsiyon yaş aralığına ve cinsiyete göre önemli olduğunu gösteren tablo

Yaş aralığı	Cinsiyet	1. Grup	2.grup
15-18 (28 kişi)	Kadın (14)	%64 (9)	%79 (11)
	Erkek (14)	%36 (5)	%57 (8)
19-24 (157 kişi)	Kadın (64)	%59 (38)	%77 (49)
	Erkek (93)	%56 (52)	%68 (63)
25-30 (18kişi)	Kadın (4)	%100 (4)	%75 (3)
	Erkek (14)	%57 (8)	%71 (10)
31-36 (13 kişi)	Kadın (6)	%83 (5)	%100 (6)
	Erkek (7)	%43 (3)	%29 (2)

Katılımcıların, termal absorbsiyon hakkındaki düşünceler Tablo 4' de gösterilmiştir. 1. gruba direkt 2. Gruba açıklamalı şekilde hava geçirgenliği ile ilgili sorular yöneltilmiş olup, direkt sorularda (1. Grupta) 31-36 yaş grubundaki kadınlar için (%83), 25-30 yaş grubundaki erkekler için (%57), açıklamalı sorularda (2. Grupta) 15-18 yaş grubundaki kadınlar için (%79), 25-30 yaş grubundaki erkekler için (%71) önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4. Tartışma

Katılımcıların yoğun olduğu 15-18 ve 19-24 yaş aralıkları incelendiğinde, kadın katılımcıların erkeklerle nazaran etki eden parametre daha çok önem verdikleri söylenebilir. Sorulan iki grup soruya kadınların benzer önem dereceleri vermeleri erkek katılımcılara göre parametreleri daha iyi anladıkları varsayılabilir. Kadın ve erkek katılımcıların yaş grupları içinde de farklı önem dereceleri vermeleri, yaş gruplarına göre spor giysilerinden beklentilerin farklılaştığını göstermektedir. Elde edilen katılımcılara ait önem sıralaması, uzman görüşleri ile örtüşmektedir. Bu durum parametreleri kullanarak bir konfor tahminlemesinin yapılabileceğini desteklemektedir. Katılımcıların en yoğun olduğu 19-24 yaş grubunda ısı iletimi ile ilgili parametrede erkek katılımcıların kadınlar kadar önem vermedikleri gözlemlenmiştir. Su buharı ve hava geçirgenliği parametreleri için cinsiyete bağlı benzer önem dereceleri gözlemlenmiştir. Giysinin ilk giyimdeki soğukluk hissi vermesi ile ilişkili olan termal absorbsiyon özelliğinde kadın ve erkek katılımcılar benzer önem dereceleri verdikleri tespit edilmiştir.

5. Sonuç

Elde edilen anket verilerine göre parametrelere ait önem derece sıralaması, uzman değerlendirmesine uyumlu elde edilmiştir. Bu parametreler göz önünde bulundurularak giysi konforu iyileştirilebilir. Anket verilerinden de anlaşılacağı gibi yaş grubu ve cinsiyete

bağlı olarak kullanıcıların giysi performansından beklentileri farklı olabilir. Bu etkenleri dikkate alarak giysi tasarımının yapılması gerekmektedir. Bunun yanısıra etki eden parametrelerin ölçülmesi giysi konforunun giyim denemesi yapılmaksızın tahminlenmesine imkan sağlayabilir.

KAYNAKÇA

Çivitci Ş. ve Dengin, S. 2014. Koşu Giysileri Konforunun Kullanıcıları Tarafından Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma, International Journal of Science Culture and Sport, Özel Sayı 1, 553-569.

Huang, J., 2006. Thermal Parameters for Assessing Thermal Properties Of Clothing, Journal of Thermal Biology, 31, 461-466.

Kaçoğlu, C., 2015. Sporda Kompresyon Giysileri, CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 10 (2), 18-33.

Kaplan S. ve Okur, A., 2008. The Meaning and Importance of Clothing Comfort: A Case Study for Turkey, Journal of Sensory Studies, 23, 688-706.

Özdamar, K. (2002), Paket Programlar ile İstatiksel Veri Analizi, Eskişehir, Kaan Kitapevi.

Song, G., 2011. Improving Comfort in Clothing. Cambridge: The Textile Institute, CRC Press, Woodhead Publishing Limited.

Tufan, M., Özus, E.E. ve Erden, F., 2016. Futbolcu Forma ve Eşofmanlarının Kullanıcıları Tarafından Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma, International Journal of Science Culture and Sport, 4, 249-259.

Wang, L., Felder, M. ve Cai, J.Y., 2011. Study Of Properties Of Medical Compression Fabrics, Journal of Fiber Bioengineering and Informatics, 4(1), 15-22

Teknoloji Çağında Oyun ve Önemi

Fatma TEZELŞAHİN¹, Cansu TUTKUN²

¹ Eğitim Fakültesi, Gazi Üniversitesi, Ankara, TÜRKİYE, E-posta: ftezel68@gmail.com

² Eğitim Fakültesi, Bayburt Üniversitesi, Bayburt, TÜRKİYE, E-posta: ctutkun@bayburt.edu.tr

Öz

Çocuk için vazgeçilmez bir yaşama biçimi olan oyun, çocuğun en doğal öğrenme aracıdır. Oyun çocuğun kendini ifade edebildiği, yeteneklerini fark ettiği, yaratıcı potansiyelini kullanabildiği, dil, zihin, sosyal duygusal ve motor becerilerini geliştirebildiği önemli bir fırsattır. Ancak çocukların yanlış televizyon izleme ve bilgisayar kullanma alışkanlıklarının okul öncesi dönemde de artış göstermesinin oyun davranışlarında ve çeşitlerinde yarattığı değişimler çocukların günlük yaşantılarında oyunun yerini, üzerinde durulması gereken güncel bir konu haline getirmiştir. Anne babaların teknoloji kullanımını, çocukların boş zamanlarını değerlendirebilecekleri bir aktivite olarak düşünmek yerine çocuklarını oyun oynama gibi etkinliklere yönlentmeleri çok önemlidir. Bu açıdan çalışmada erken çocukluk döneminde oyun ve önemi üzerinde durulması amaçlanmaktadır. Bu bağlamda oyunun çocuğun gelişimindeki öneminin, yaşlara göre oyun gelişim özelliklerinin bilinmesinin konuyla ilgili anne babalar ve eğitimcilerle farkındalık kazandıracağı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Erken Çocukluk Dönemi, Oyun, Oyunun Önemi, Teknoloji ve Oyun.

Abstract

The game, which is an indispensable way of life for the child, is the child's most natural learning tool. The play is an important opportunity for the child to express himself, realize his abilities, use his creative potential and develop his language, mind, social emotional and motor skills. However, the increase in preschool period of the children watching television and using the wrong television watching habits and changes in the game behaviors and varieties have made the place of the game in the daily life of the children to be considered as a current issue. It is very important that parents use technology to direct their children to activities such as games instead of thinking of children as an activity in which they can evaluate their free time. In this respect, the study aims to focus on the importance of play and its importance in early childhood. In this context, it can be said that the importance of the game in the development of the child, the development of the game development stages according to ages, will raise awareness of the parents and educators on the subject.

Keywords: Early Childhood, Play, Importance of the Game, Technology and Play.

Giriş

Okul öncesi dönemdeki çocukların temel ihtiyaçlarından biri olan oyun, aynı zamanda çocuklar için yaşamı öğrenme aracıdır ve çocukların gelişimlerinde büyük bir öneme sahiptir (Kandır & Tezel Şahin, 2011). Çocukların parmak emme, gece korkuları, yemek yeme sorunları, çaresizlik duyguları gibi olumsuz duygularının çoğu oyun yoluyla çözülebilmektedir. Oyun, çocukların bu problemlerle başa çıkmaları, onların kendilerine güven duymaları, gelişimlerinde karşılaştıkları diğer güçlükleri yenmelerine yardım ederek, çocukları sosyal bir varlık olarak hayata hazırlamaktadır (Oktay, 2007). Doğumundan itibaren çevreyi tanıma, algılama ve öğrenme merakı içinde olan çocuklar ilk olarak dış dünyayı algılayabilmek için; keşif yaparak öğrenme ve deneyim kazanma çabası içerisine girerler daha sonra ise yetişkin dünyasına girerler. Bu süreçte en önemli unsur oyun ve oyun materyalleridir. Çocukların ilgi ihtiyaç ve gelişimlerine uygun olarak sunulan oyun ortamı ve materyalleri onların gereksinimlerini olumlu yönde desteklemektedir (Pellegrini ve Jones,1994; Tezel Şahin,2003).

Ancak teknoloji çağı olan günümüzde teknolojiden ve teknolojik aletlerden uzak durmanın mümkün olmadığı görülmektedir. Teknoloji insan hayatını oldukça kolaylaştıran, kolay ve hızlı bilgi paylaşımı sağlayan özelliklerinden dolayı doğru kullanıldığı takdirde önemli yararları bulunmasına rağmen, teknoloji ve teknolojik alet kullanımı okul öncesi dönemde sınırlı bir yere sahip olmalıdır. Çünkü çocukların büyümek ve gelişmek için harekete, arkadaşları ile oyun oynamaya ihtiyaçları vardır. Bu bağlamda çocukların, yanlış televizyon izleme ve bilgisayar kullanma alışkanlıklarının okul öncesi dönemde de artış göstermesinin oyun davranışlarında ve çeşitlerinde yarattığı değişimler çocukların günlük yaşantılarında oyunun yerini, üzerinde durulması gereken güncel bir konu haline getirmiştir.

Çocuk ve Oyun

Oyun, çocuğa hiç kimsenin öğretemeyeceği konuları, çocuğun kendi deneyimleriyle öğrenmesi yöntemidir. Oyun, içsel olarak güdülenen belirli bir amacı olmayan, yetişkinler tarafından değil, çocuğun koyduğu kurallara bağlı olarak kendiliğinden gelişen ve zevk unsuru taşıyan, davranışlarda oluşan bir etkinliktir. Çocuğun birçok alanda ki gelişimi için gerekli görülen oyun sayesinde; çocuk yetişkinin dünyasını keşfetmeye başlar. Oyun etkinliği içinde çocuğun ait olma, güç, özgürlük ve eğlence ile ilgili psikolojik ihtiyaçları karşılanırken, sosyal becerilerinin gelişmesi gerilim ve kaygının azalması sağlanır. Kişisel gelişim sürecinde insanlarla paylaşma gibi taklit ederek gerçekleştirilen ve yaşamın temel dayanağı olan bir etkinliktir (Sevinç, 2004). Piaget'e göre çocuk durağan ve pasif bir tutumla bilgi edinemez. Çocukların sürekli olarak yeni, değişik, çözülmedik şeyleri keşfetmeye, bunları kendi bilgi dağarcıklarına aktarmaya gereksinimleri vardır (San- Bayhan ve Artan, 2011). Bu açıdan çocuklar oyun oynayarak bedensel, sosyal, duygusal ve zihinsel gelişimleri için gerekli deneyimleri yaşama fırsatına sahip olmaktadır ve gelişimin her yönü ile ilgili yaşantılar kazanmaktadır.

Oyun sırasında çocuğun bazı hareketleri sürekli olarak tekrarlaması onun doğal olarak kas gelişimini hızlandıracaktır. Örneğin; bisiklete binme , hayvan yürüyüş taklitleri , tırmanma , ve ip atlama gibi oyunların sürekli olarak tekrarlanması çocuğun kas gelişimini hızlandırır ve

güçlendirir. Ayrıca koşma, atlama, sıçrama, tırmanma, sürünme gibi fizik güç gerektiren oyunlar da çocuğun solunum, dolaşım, sindirim ve boşaltım gibi sistemlerinin düzenli çalışmasını sağlamaktadır. Bu sayede de oksijen alımı artmakta, kan dolaşımı ve dokulara besin taşınması hızlanmaktadır. Bu tür hareketli oyunlar, ayrıca çocuğun çevresini tanımasına ve keşfetmesine de fırsat sağlamaktadır (Poyraz, 1999; Sevinç, 2004).

Çocukların oynarken oyuncaklarıyla kurduğu ilişkiler sonunda; düşünme, akıl yürütme, problem çözme, algılama, renk, boyut, şekil, zaman ve sayısal kavramları oluşturma gibi zihinsel becerileri artmakta, yaratıcılıkları gelişmekte ve nesnelere yakından tanıma fırsatı bularak, mekansal konumları ayırt edebilmektedirler. Bununla birlikte çocuk, nesnelere arasındaki benzer ve farklı yönleri ayırt etmeyi, gruplandırmayı, eşleştirmeyi öğrenerek dikkatini bir şey üzerinde yoğunlaştırmaktadır. Çocuğun gelişiminde etkin rol oynayan oyun ve oyuncaklar; görme, işitme, dokunma gibi duyu organları desteklemektedir. Ayrıca çocuğun iletişime geçmesine, dilini akıcı bir şekilde kullanmasına ve sözcük dağarcığını geliştirmesine yardımcı olmaktadır. Bununla birlikte, yardımlaşma, paylaşma, işbirliği yapabilme, kurallara uyabilme gibi sosyal becerileri artarken, çocuğun gelecekteki rollerini benimsemesinde de etkili olmaktadır (Yalçınkaya, 1996; Oğuzkan ve Avcı, 2000; Bronson, 2003). Oyun, çocukların duyguları ifade etmeyi, duyguları kontrol etmeyi, duyguları düzenlemeyi, ayarlamayı ve duyguları adaptif yollarla kullanmayı öğrendikleri önemli bir alandır (Russ, 2004).

Oyun sayesinde çocuklar dikkatini verme, dikkat etme ve dikkatlice düşünmeyi içeren *konsantrasyon*, nedenlere ve mantığa dayalı kararlar vermeyi içeren *mantıksal düşünme*, hayal gücünü kullanma ve yeni fikirler üretmeyi içeren *yaratıcı düşünme*, ileriye düşünme ve kararların sonuçlarını değerlendirme gibi *stratejik düşünme*, problemleri çözme ve engelleri aşmayı içeren *problem çözme* becerileri edinirler. Ayrıca oyun yoluyla çocukların kelime bilgisi, okuma, yazma ve diğer dil becerileri, sayılar ve geometrik şekillerin öğrenilmesi gibi matematiksel becerileri, görsel şekillerin, görüntülerin ve çizimlerin anlaşılması gibi görsel düşünme becerileri ve başkalarıyla işbirliği yapma, kurallara uyma, kazanma ve kaybetmeyi kabullenme gibi sosyal becerileri gelişmektedir (Fisher, 2011). Bu durumun ise sosyal gelişim üzerinde olumlu etkileri olmaktadır (Russ, 2004).

Oyun çocuğun, dil becerilerini ve zihinsel becerilerini geliştirmektedir. İletişimin en önemli sembollerinden biri olan dil; çocukta önce alıcı, sonra da ifade edici şekilde gelişir. Oyun çocuğun hayatının büyük bir bölümünü kaplar ve gerçek yaşamda olduğu gibi oyun içinde de diğer insanlarla iletişim kurabilmek için dili kullanmak zorundadır. Çocuk oyunlarının büyük kısmı dil gelişimini destekler. Özellikle sembolik oyunlar, evcilik oyunları ve diğer dramatik oyunlar düzgün cümleler kurma, sesleri ve tonlamaları doğru kullanma becerisi kazanmalarına yardım eder. Çocuk oyununda dili; sözlü olarak ifade edilenleri anlama, yeni sözcükler kazanma, olaylarda çeşitli zaman çekimleri kullanma, soru sormak ve cevap vermek, zihinsel değerlendirme, komut vermek, sıralama, hayali durumları ifade edebilme, duygu ve düşüncelerini anlatma, problemi çözme, tahminde bulunma, bilgileri birbirine aktarma, nesnelere araç-gereçlerin adlarını, işlevlerini ve kullanımlarını öğrenme gibi amaçlar için kullanılmaktadır. Oyun yoluyla çocuğun kelime hazinesi genişler, anlatılanı daha iyi ve çabuk anlar, kendini daha iyi ifade eder. Oyun sırasında çocuk hem kendisini ifade

etmek hem de karşısındakini anlamak zorundadır. Oyun çocuğun, kendine güven duymasına ve yaratıcı düşünmesine katkı sağlamaktadır (Poyraz, 1999; Fisher, 2011; Russ, 2004). Oyun çocuğun gelişimsel seviyesini yansıtmaktadır. Bu nedenle, bir teşhis aracı olarak da kullanılabilir. Çocukları oyun sırasında gözlemleyerek bilişsel süreçler, duygusal süreçler ve kişilerarası süreçler hakkında bilgi edinilebilmektedir. Bu açıdan Erikson'da oyunu, çocuğun duygusal süreçlerini öğrenebilecek bir pencere olarak tanımlamaktadır (Russ, 2004).

Çocukların yetişkinlere uyma davranışı onların benmerkezci düşünceyi pekiştirdiği belirtilmektedir (Gardiner ve Gander, 2015). Yetişkinlerle ilişkisinde benmerkezci davranmayı geliştiren çocuk, başka çocuklarla oyun oynadığında farklı düşünce, konuşma, giysi veya tutumlarla karşı karşıya kalır ve yaşlılarından kendiliğinden birçok sosyal beceriyi öğrenirler. Zamanla çocuklar, sosyal oyunlarla benmerkezci davranışlarını azaltırlar. Oyun çocuğun sosyalleşmesine yardım ederken yalnız benmerkezçiliğini azaltmaz aynı zamanda onun sosyal yaşantısını da şekillendirir. Çocuk oyunda, gelecekteki rolleri ile ilgili davranışlar geliştirir. Oyun içinde çocuk bazen lider, bazen üye, bazen anne-baba ya da abi/abla kardeş olur. Oyun arkadaşları ile uyumlu olmaya çalışarak, birçok rol deneyebilir (Poyraz, 1999). Oyun çocuğun olgunlaşma ve sosyal yaşama erken uyum sağlamasında önemli rol oynamaktadır. Oyun, büyümenin önemli bir toplumsal parçasıdır ve oyunlar kuralların öğrenildiği, yarışma ruhunun kazanıldığı ve fiziksel dünyanın tanıtıldığı önemli bir ortamdır. Çocuk oyun oynarken hareket etmekte, duygu ve düşüncelerini, memnuniyetini ya da rahatsızlıklarını dile getirebilmektedir (Oktay, 2007). Bu doğrultuda oyun çocuğun eğitilmesine katkı sağlayan ve yaratıcılığını geliştiren bir araçtır (Özpolat ve İşgör, 2016). Oyunda ifade edilen ve geliştirilen bilişsel ve duyuşsal süreçler yaratıcılık açısından önemlidir. Günlük yaşamdaki sorunları çözmek, duyguları düzenlemek ve korkularıyla yüzleşmek için çocuklar, oyun oynamayı bir kaynak olarak kullanmaktadır. Oyun farklı düşünme ve içgörü yeteneklerini kolaylaştırır. Bu problem çözme yeteneği günlük yaşama ve günlük yaşamın sorunlarına çözüm bulmada kullanılmaktadır. Oyun oynayan çocuklar, oyun durumundaki korkularını uygun koşullarda çözmekte ve daha az endişe duymaktadır (Russ, 2004).

Çocukların oynadıkları oyun türleri ve oynanış biçimleri çocukların içinde buldukları gelişim evresinin özelliklerine göre değişiklik göstermektedir (Tablo 1). 0-2 yaş döneminde çocuklar bedenlerini ve çevrelerini öğrenme ve tanıma aşamasındadırlar. Motor faaliyetlerin en belirgin olduğu bu dönemde oyun, çocuğun bedenini nesnelere ve bunların işlevlerini öğrenerek tekrarlaması ve bunu oyun haline getirmesidir. Bu dönemde bakma, emme, ellerini açıp kapama ve diğer bedensel eylemler ile bedenini, çevresini, çevresindeki nesnelere keşfetmekte, bedeninin ve nesnelere işlevini öğrenmektedir. Yaptığı bu temel motor becerilerin tekrarlanması çocuğun doyum sağlamasına ve bu hareketleri yinelemesine sebep olur ve bu hareketler çocuk için oyuna dönüşebilir. Bu faaliyetler, çocuk için adeta bir oyundur ve bu bedensel faaliyetlerin doyumlanması tekrarlanmasına neden olur. Çocuk öğrendiklerini oyuna dönüştürmekte ve öğrenimli hareketleri tekrarlamaktadır (Aral, Gürsoy ve Köksal, 2001). Başlangıçta yalnız başına ya da yetişkinle birlikte oyun oynayan çocuklar, üç yaşlarına

doğru giderek akranlarıyla birlikte oyun oynamaya, onlarla aynı oyun ortamını ve oyuncakları paylaşmaya başlamaktadır. Dört yaşındaki çocukların akranları ile birlikte oyun oynama süreleri önceki yıllara göre daha fazla olmakla birlikte akranları ile oyuna başlayan çocukların bir süre sonra bu oyunu aynı oyun ortamı içerisinde tek başına sürdükleri de görülebilmektedir. Beş yaşındaki çocukların ise arkadaşları ile birlikte olmak, onlarla oyuncakları, oyundaki rolleri paylaşmak en çok hoşlandıkları etkinlikler arasında yer almaktadır. Çocuklar altı yaşlarına geldiklerinde ise akranları ile işbirliği içinde olmayı, çoğunlukla yalnız oynamayı tercih ettikleri gözlemlenmektedir. Bu yaş grubunda oynanan oyunlar daha uzun süreli, daha iyi planlanmış ve organize edilmiş durumdadır. Oynanacak oyuna birlikte karar verilmesi, rollerin birlikte dağıtılması, bu rollerin nasıl oynanacağına da yine birlikte karar verilmesi söz konusudur. Ancak oyun kuralları henüz evrensel boyutlara ulaşmış değildir. Yedi- sekiz yaşındaki çocuklar, oyun kurallarına sıkı sıkıya bağlılık gösterirken, on bir- on iki yaşlarına doğru, kuralların değiştirilebilirliğini kabul edebilecek bir bilişsel düzeye ulaşırlar (Oktay, 2007).

Tablo 1. Oyunun aşamaları (Oktay, 2007; Singer, 1994)

Aşamalar	Oyun Türleri
I. Aşama 0-2 Yaş	Taklit Oyunları
	1. Reflekslerin Kullanımı
	2. Seslerin ve hareketlerin tekrarı
	3. Sembolik taklitlerin başlangıcı
	Uygulama ve Hakim Olma Oyunları
	1. Duyusal oyun - tatma, koklama, ses çıkarma
	2. Ritüel oyun
3. Mış gibi oyun	
II. Aşama 2-5/7 Yaş	Sembolik Oyun
	1. Gerçekliği bozan oyun; taklit etmek, saf benzeşim
	2. Temsili oyun
	3. Paralel oyun
4. Dengeleyici oyun	
III. Aşama 7 Yaş ve üstü	Kurallı Oyun
	1. Geleneksel oyun, saklambaç, seksek, yarışma
2. Masa oyunları	

Çocukların gelecekte motivasyonu yüksek, girişken ve bağımsız düşünebilen yetişkinler olabilmeleri için zengin bir oyun ortamı gerekmektedir (Kandır & Tezel Şahin, 2011). Çocukların oyun ortamlarında tehlikelerden, kendisine ve çevresine zarar verebilecek unsurlardan korunması son derece önemlidir. Bu açıdan anne baba ve eğitimcilerin çocuklara sağlayacağı özgür, güvenli ve iyi düzenlenmiş oyun ortamları gerekmektedir. Çocukların hareketleri yetişkinlerden gelen yönergelerle değil, eşya ve çevrenin doğal engeli ile

sınırlandırılmalıdır. Oyun oynayan çocuklar sürekli olarak bir şeylerin içindedirler. Doğal olaylar, canlılar, eşyalar hakkında bilgi edinmek isteyen çocuklar, etrafını çevreleyen varlıklar, eşyalar ve olaylar hakkında bir yandan sorular sormakta, bir yandan da öğrenmelerini pekiştirmek için onlarla doğrudan temas etmenin, bir başka ifadeyle oyun oynamanın yollarını aramaktadırlar. Çocuklar bu deneyimlerini gerçekleştirirken kendilerine ya da çevrelerine verebilecekleri zararların çok fazla farkında olmadıkları için de bu konuda yardımcı olabilecek, yol gösterebilecek bir yetişkinin yardımına ve desteğine ihtiyaçları olmaktadır (Oktay, 2007). Bu bağlamda anne-baba ya da eğitimcilerin çocuklarla oyun oynamaları, çocukları daha iyi tanımalarına, mutlu ve başarılı çocuklar yetiştirmelerine ve çocuklarla eğlenceli vakit geçirmelerini sağlamaktadır (Fisher, 2011).

Teknoloji ve Oyun

Çocukların oyun oynama davranışları üzerinde etkiye sahip bir faktörde son yıllarda teknolojiye yaşanan değişikliklerdir (Erbay ve Durmuşoğlu Saltalı, 2012). Günümüzde teknolojinin günlük yaşantımızdaki önemi her geçen gün artmakta ve buna paralel olarak da tablet, akıllı telefon, televizyon, bilgisayar, oyun konsolu gibi teknolojik aletlerin kullanımı yaygınlaşmaktadır. Bu yaygınlaşmanın etkisiyle özellikle okul öncesi dönemdeki çocukların teknoloji ve teknolojik aletlere erişimi daha kolay hale gelmektedir (Tutkun ve Tezel Şahin, 2018). Televizyon, bilgisayar, internet, telefon gibi dijital teknolojilerle gelişen ve değişen sanal dünyanın çocuklar üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri hakkında tartışmalar ülkemizde de her geçen gün artmaktadır. Çocukların küçük yaşlarda teknolojiyle tanışmasının faydalarına işaret eden görüşlere karşın, bu teknolojinin doğru bir şekilde kullanılmaması durumunda çocukların gelişimine ve sağlığına zararlı olabileceğine dair bulgular mevcuttur. Dijital teknoloji kullanım alanlarının çoğalmasının ve özellikle de çocukların günlük yaşamlarının vazgeçilmez bir parçası haline gelmesinin, dış mekân oyun alanlarının giderek azalmasının çocuklar üzerinde olumsuz etkilere neden olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle ekran bağımlılığının ve teknolojik cihazlarda oyuna ayrılan sürenin uzamasının çocukların akranları ile yüz yüze iletişiminin ve grup oyunlarının azalmasına yol açtığı, tek başına oynanan oyunların ise artmasına neden olduğu görülmektedir (Mustafaoğlu, Zirek, Yasacı ve Razak Özdinçler, 2018).

Çocukların yanlış televizyon izleme ve bilgisayar kullanma alışkanlıklarının okul öncesi dönemde de artış göstermesinin oyun davranışlarında ve çeşitlerinde yarattığı değişimler çocukların günlük yaşantılarında oyunun yerini üzerinde durulması gereken güncel bir konu haline getirmiştir (Erbay ve Durmuşoğlu Saltalı, 2012). Günümüzde teknolojinin gelişmesiyle ortaya çıkan kontrol altına alınmakta güçlük çekilen bilgisayar, video oyunları, çocukların yaşamında yer alan tabletlerde seyredilen çizgi filmler ve oyunlar ve televizyon çocukların eğitim öğretim ve gelişimleri açısından ciddi kaygıları gündeme getirmektedir. Günün koşullarına göre üretilen modern oyun materyallerinin çoğu ise elektronik araçlar olarak görülmekte ve çocukların oyun biçimlerini etkilemektedir. Çocuğu ezberciliğe itebilecek, sosyalleşmesini engelleyecek bilgisayar oyunları, video oyunları ile çocuğun sürekli ilgilenmesi, çizgi film ve dizilerin aşırı seyradilmesi, televizyon karşısında uzun süre vakit geçirilmesi, çocukların hayal güçlerini kısıtlayarak, çocuğun gelişimi açısından sağlıksız ortamların oluşmasına, şiddetin artmasına neden olabilmekte ve çocukların değerli olan oyun zamanlarını engelleyebilmektedir. Sosyalleşme ve serbest oyunların, taklit ve canlandırma oyunlarının çocuklara empati kurmayı öğrettiği, yaratıcılık ve hayal gücünün gelişmesine katkıda bulunduğu ve sosyal gelişimi desteklediği bilinmektedir. Ancak çocuğun ekran başında çok fazla zaman geçirmesi ve bilgisayarı oyuna tercih etmesi, çocuğun zihinsel ve sosyal açıdan zarar görmesine neden olmaktadır (Johnson, 1999).

Çocukların televizyon, video, bilgisayar, video oyunları gibi teknolojik araçları ne kadar süre kullandıklarını araştıran çalışmalar, çocukların bu araçlara günde iki-üç saatten fazla zaman ayırdıklarını ortaya koymaktadır (Altınkılıç, 2014; Coşkun ve Arslantaş, 2016; Rideout, Foehr, Roberts ve Brodie, 1999; Tuncer ve Yalçın, 1998; Tutkun ve Tezel Şahin, 2018). Bu durumun ise çocukların bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimlerinde olumsuz etkilerinin olabileceği belirtilmektedir (Plowman, McPake ve Stephen, 2010). Fiziksel, akademik, problem davranışlara (Hancox, Milne ve Poulton, 2005; Jordan, Hersey, McDivitt ve Heitzler, 2006) zorbalık davranışlarına (Zimmerman, Glew, Christakis ve Katon, 2005), dürtüsel ya da düşüncesiz davranışlara (Gentile, Swing, Lim ve Khoo, 2012), dikkat problemlerine (Christakis, Zimmerman, DiGiuseppe ve McCarty, 2004; Swing, Gentile, Anderson ve Walsh, 2010) ve obezite de dahil olmak üzere birtakım hastalıklara yol açtığı belirtilmektedir (Burdette, Whitaker, Kahn ve Harvey-Berino, 2003; Plowman vd., 2010). Bu sorunların temelinde yatan nedenlerin başında ise çocukların pasif bir şekilde günlerinin büyük bir bölümünü televizyon daha büyük yaş grubu çocukların ise bilgisayar başında geçirmeleridir. Çocukların aktif bir şekilde oyun oynamaları, hareketsiz aktivitelere göre çok daha fazla enerji kullanmalarını sağlamaktadır (Rizzo, Lange, Suma ve Bolas, 2011).

1045 ebeveyne ulaşılan araştırmada, 5-6 yaş grubu çocukların %27'sinin günde ortalama 50 dakika bilgisayar kullandığı bildirilmiştir. 0-2 yaş grubu çocukların %20'sinin, 3-4 yaş grubu çocukların %43'ünün ve 5-6 yaş grubu çocukların %37'sinin yatak odasında televizyon olduğu bildirilmiştir. Çalışma sonucuna göre tüm yaş gruplarındaki çocukların, gün içinde ortalama olarak 1,19 saat televizyon izlediği belirtilmiştir. 0-2 yaş grubu çocukların %4'ünün, 3-4 yaş grubu çocukların %20'sinin ve 5-6 yaş grubu çocukların %27'sinin bilgisayar kullandığı ve gün içinde bunun için ortalama olarak 50 dakika zaman harcadığı bildirilmiştir (Vandewater vd., 2007'den Akt. Mustafaoğlu vd., 2018). Diğer bir çalışmada, 2011 yılında 0-8 yaş grubu çocukların %52'sinin teknolojik cihaz kullandığı, kullanma oranının 2013 yılında ise %75'e kadar çıktığı bildirilmiştir (Rideout, Saphir, Tsang ve Bozdech, 2011'den Akt. Mustafaoğlu vd., 2018). Bir diğer çalışmada ise araştırmaya katılan 48-59 ay grubu çocukların %26,8'inin, 60- 72 ay grubundaki çocukların ise %73,1'inin bilgisayar oyunları oynadığı bildirilmiştir. Çocukların hafta içi ortalama olarak 30 dakika, hafta sonu ise 1,5 saat bilgisayarda oyun oynadıkları bildirilmiştir (Akçay ve Özcebe, 2012'den Akt. Mustafaoğlu vd., 2018). Yalçınkaya bilgisayarın çocukların sosyalleşmesinin geri kalmasına, içine kapanıklık, görme bozuklukları gibi sağlığı tehdit edici unsurlara neden olabileceğini, yapay dünyanın çocuklara pek fazla birşey kazandırmayacağını bu nedenle özellikle okul öncesi çocuklar açısından uygun olmadığını belirtmektedir (Yalçınkaya, 1996). Bu açıdan anne babaların teknoloji kullanımını, çocukların boş zamanlarını değerlendirebilecekleri bir aktivite olarak düşünmek yerine çocuklarını oyun oynama gibi etkinliklere yönlendirmeleri çok önemlidir (Tutkun ve Tezel Şahin, 2018).

Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik annelerin görüşlerinin incelendiği araştırmada, anneler çocuklarının televizyon izlemelerini eğitici ve öğretici olduğunu, dil gelişimi için faydalı olduğunu, ev işlerini rahat yaptığını, çocukların dışarıda zaman geçirmesini ve yaramazlık yapmasını önlediğini belirtmişlerdir (Coşkun & Arslantaş, 2016). Bir başka araştırmada da anne babalar, çocuklarla birlikte daha nitelikli zaman geçirmeyi sağlaması, aile ve çocuk arasındaki iletişimi ve çocuğun davranışlarını geliştirmesi ayrıca eğitici olması açısından yararlı gördüklerini belirtmişlerdir (Jordan vd., 2006). Ancak bugüne kadar yapılan birçok araştırma, teknolojik aletlerin çocukların eğitiminde yetersiz bir araç olduğunu ortaya koymaktadır (Anderson ve Pempek, 2005). Ayrıca çocukların çok uzun süre tablet, akıllı telefon, televizyon, bilgisayar, oyun konsolu gibi teknolojik aletleri kullanmaları, onların

sosyalleşmelerinin önünde büyük bir engel teşkil edebilmektedir. Çocukların anne babaları, yakın çevresindeki arkadaşlarıyla gerçekleştirebilecekleri farklı aktiviteler için ayıracakları zamanı da tüketmektedir. Buradan hareketle anne babaların teknoloji kullanımını, çocukların boş zamanlarını değerlendirebilecekleri bir aktivite olarak düşünmek yerine çocuklarını kitap okuma, boyama yapma, evcilik oynama gibi etkinliklere yönlentmeleri çok önemlidir. Anne ve babaların konuyla ilgili farkındalıklarını artırabilecekleri eğitim programlarının düzenlenmesinin de yararlı olacağı düşünülmektedir (Tutkun ve Tezel Şahin, 2018).

Sonuç

Sonuç olarak özellikle erken çocukluk döneminde oyunun çocukların gelişimlerinde çok önemli bir yerinin olduğu görülmektedir. Oyun yoluyla çocuklar çevrelerindeki dünya hakkında bilgi edinmekte, kendilerini hayata hazırlamakta ayrıca yaşamda karşılaştıkları problemleri, oyun sırasında deneyimleyerek, bunların üstesinden gelebilmek için gerekli becerileri edinmektedir. Çocukların içinde buldukları yaş ve gelişim evrelerine göre farklılık gösteren oyun türleri ve aşamaları, çocukların gelişim seviyeleri kadar, iç dünyaları hakkında da öngörü kazandırmaktadır. Bu bağlamda çocuğun yakın çevresinde bulunan anne babalar ve öğretmenlerin çocukların oyun oynamaları için zengin bir çevre sunmaları ve oyun sırasında çocukları gözlemleyerek çocuklar hakkında bilgi edinmeleri büyük önem taşımaktadır. Diğer önemli bir nokta ise son yıllarda teknolojik gelişmelere paralel olarak çocukların aktif bir şekilde oyun oynamak yerine, pasif ve hareketsiz bir şekilde uzun süre teknolojik aletleri kullanmalarındadır. Bu durum çocukların akranları ya da çevresindeki yetişkinlerle oyun oynamak yerine uzun süre hareketsiz kalmalarına, dikkat problemleri yaşamalarına, obezite gibi sağlık sorunlarıyla karşılaşmalarına sebebiyet verebilmektedir. Bu açıdan anne baba ve öğretmenlerin oyunun çocuğun gelişimindeki önemini farkında olarak, çocukları oyun oynama gibi etkinliklere yönlentmeleri çok önemlidir. Çocuğun yaşamında, diğer alanlarda olduğu gibi teknoloji kullanımında da anne ve babanın davranışları model oluşturmaktadır. Bu nedenle anne babaların teknolojik aletleri kullanma ve vakit geçirmeyi dengeli bir biçimde yürütmesi, çocuk için olumlu bir model olacaktır. Teknoloji ve internet kullanımını belli bir program dâhilinde, çocuk ile birlikte karar vererek belirli saatlerle sınırlandırmak önemlidir.

KAYNAKÇA

Altıncılıç, Z. (2014). *Televizyon izlemenin 1-6 yaş çocuk sağlığı üzerindeki etkilerine yönelik annelerin tutum ve davranışlarının belirlenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum. <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Anderson, D. R., & Pempek, T. A. (2005). Television and very young children. *American Behavioral Scientist*, 48(5), 505-522.

Aral, N., Gürsoy, F., Köksal, A. (2001). *Okul öncesi eğitimde oyun*. İstanbul: Ya-Pa Yayınları

Bronson, M. (2003). Choosing play materials for primary school children. *Young Children*,(58), 24-27.

Burdette, H. L., Whitaker, R. C., Kahn, R. S., & Harvey-Berino, J. (2003). Association of maternal obesity and depressive symptoms with television-viewing time in low-income preschool children. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 157(9), 894-899.

Christakis, D. A., Zimmerman, F. J., DiGiuseppe, D. L., & McCarty, C. A. (2004). Early television exposure and subsequent attentional problems in children. *Pediatrics*, 113(4), 708-713.

Coşkun, Y., & Arslantaş, H. (2016). Okul öncesi eğitime devam eden çocukların televizyon izlemelerine yönelik anne görüşlerinin incelenmesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 1-16.

Erbay, F. ve Durmuşoğlu Saltalı, N. (2012). Altı yaş çocuklarının günlük yaşantılarında oyunun yeri ve annelerin oyun algısı. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 13(2), 249-264.

Fisher, R. (2011). *Brain games for your child*. London: Souvenir Press.

Gardiner, H.W., Gander, M.J. (2015). *Çocuk ve ergen gelişimi, Child and adolescent development* (Çeviren: Dönmez, A., Onur, B. ve Çelen, H.N.), Ankara:İmge Yayınevi.

Gentile, D. A., Swing, E. L., Lim, C. G., & Khoo, A. (2012). Video game playing, attention problems, and impulsiveness: Evidence of bidirectional causality. *Psychology of Popular Media Culture*, 1(1), 62-70.

Hancox, R. J., Milne, B. J., & Poulton, R. (2005). Association of television viewing during childhood with poor educational achievement. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 159(7), 614-618.

Jordan, A. B., Hersey, J. C., McDivitt, J. A., & Heitzler, C. D. (2006). Reducing children's television-viewing time: a qualitative study of parents and their children. *Pediatrics*, 118(5), 1303-1310.

Johnson, J. (1999). *Play and early childhood development*. Newyork:Lon gman

Kandır, A. ve Tezel Şahin, F. (2011). *Okul öncesi dönemde oyuncak ve oyun materyalleri: Eğitici oyuncaklar*. İstanbul: MORPA Kültür Yayınları.

Mustafaoğlu,R., Zirek, E., Yasacı, Z. ve Razak Özdiñçler, A. (2018). Dijital teknoloji kullanımının çocukların gelişimi ve sağlığı üzerine olumsuz etkileri. *ADDICTA: The Turkish Journal on Addictions*, 5(2), 1-21.

Oğuzkan, Ş. Ve Avcı, N. (2000). *Okul öncesinde eğitici oyuncaklar*. İstanbul: Ya-pa Yayınları.

Oktay, A. (2007). *Yaşamın sihirli yılları: Okul öncesi dönem*. Epsilon Yayınları, İstanbul.

- Özpolat, A.R. ve İşgör, Y. (2016). Diğer gelişim alanları. Ş. Işık (Ed.), *Eğitim Psikolojisi* içinde (s. 225-267). Ankara: Pegem Akademi.
- Pellegrini, A.D. ve Jones, I. (1994). Play, toys and language. J.H. Goldstein (Ed.), *Toys, Play And Child Development* içinde (s.27-45). Newyork:Cambridge University Press.
- Plowman, L., McPake, J., & Stephen, C. (2010). The technologisation of childhood? Young children and technology in the home. *Children & Society*, 24(1), 63-74.
- Poyraz, H. (1999). *Okul öncesi dönemde oyun ve oyuncak*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Rideout, V. J., Foehr, U. G., Roberts, D. F., & Brodie, M. (1999). *Kids & media @ the new millennium*. Menlo Park, CA: Kaiser Family Foundation.
- Rizzo, A. S., Lange, B., Suma, E. A., & Bolas, M. (2011). Virtual reality and interactive digital game technology: New tools to address obesity and diabetes. *Journal of Diabetes Science and Technology*, 5(2), 256–264. doi:10.1177/193229681100500209.
- Russ, S. W. (2004). *Play in child development and psychotherapy: Toward empirically supported practice*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- San-Bayhan, P. ve Artan, İ. (2011). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Sevinç, M. (2004). *Erken çocukluk gelişimi ve eğitiminde oyun*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Singer, J. L. (1994). Imaginative play and adaptive development. J. H. Goldstein (Ed.). *Toys, Play, And Child Development* içinde (s. 6-26). NY: Cambridge University Press.
- Swing, E. L., Gentile, D. A., Anderson, C. A., & Walsh, D. A. (2010). Television and video game exposure and the development of attention problems. *Pediatrics*, 126(2), 214-221.
- Tezel Şahin, F. (2003). Okul öncesi dönemde oyuncaklar ve oyun materyalleri. *Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Dergisi*, (9), 78-82.
- Tuncer, A. M., & Yalçın, S. S. (1998). Multimedia and children in Turkey. *The Turkish journal of pediatrics*, 41, 27-34.
- Tutkun, C. & Tezel Şahin, F. (2018). Technology and my child: The views of fathers over how their children use technology. R. Efe, I. Koleva and E. Atasoy (Eds.). *Recent Researches in Education* içinde (s. 469-483). UK: Cambridge Scholars Publishing.
- Yalçınkaya, T. (1996). *Eğitici oyun ve oyuncak yapımı*. İstanbul: Esin Yayınevi.
- Zimmerman, F. J., Glew, G. M., Christakis, D. A., & Katon, W. (2005). Early cognitive stimulation, emotional support, and television watching as predictors of subsequent bullying among grade-school children. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 159(4), 384-388.

Çocukların Yakın Çevreye İlişkin Sorumluluk Algılarının İncelenmesi

Yasemin AYDOĞAN¹, Özlem OKYAY²

¹Gazi Eğitim Fakültesi, Gazi Üniversitesi, Ankara, TÜRKİYE, E-posta: yaseminaydogan@yahoo.com

²Eğitim Fakültesi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu, TÜRKİYE, E-posta: ozlemokyay@yahoo.com

Öz

Erken çocukluk yılları, çocukların çevreye ilişkin olumlu tutumlarının geliştiği bir dönemdir. Çocuklar kendisini yaşadığı çevrenin bir parçası olarak gördüğünde, anlamlı bir çevre bilinci geliştirmeleri mümkündür (Basile, 2000). Bu nedenle çalışmada okul öncesi eğitim kurumuna devam eden dört yaş çocuklarının yaşadıkları çevreye ilişkin sorumluluk algılarının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda çocukların ilk çevresini oluşturan eve ilişkin sorumluluk algıları, hem çocuklar hem de annelerinin görüşlerine dayalı olarak ele alınmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden Odak (Focus) grup görüşmesi tekniğinin kullanıldığı çalışmada, Bolu İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı bağımsız bir okul öncesi eğitim kurumuna devam eden dört yaş grubu altı çocuk ve anneleri çalışma grubuna dahil edilmiştir. Moderatör başkanlığında iki okul öncesi uzmanı eşliğinde yapılan görüşmeler, çocuklar ve annelerle iki ayrı oturumda gerçekleştirilmiş ve çocuklarla yapılan görüşmede fotoğraflar ve çizimler gibi görsel öğelerden yararlanılmıştır. Görüşme sorularından elde edilen veriler, alt temalara ayrılarak içerik analizi yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; annelerin çocuklarına ev içindeki sorumlulukların kazandırılmasında daha çok model olma, doğrudan öğretim ya da ödüllendirme yöntemlerini kullandıkları, yaşlarına göre sorumluluklar verdikleri ve yine gelişim düzeylerine paralel beklentiler içerisinde oldukları belirlenmiştir. Çocuklarla yapılan görüşmelerde ise, annelerinin görüşlerinin aksine çocukların ev içerisindeki sorumluluklarda çok daha aktif görevler üstlenmek istedikleri, fakat ailelerinin bu davranışlarını onaylamadıkları ifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çevre Farkındalığı, Okul Öncesi Dönem, Sorumluluk

Investigation of Children's Perceptions of Responsibility for the Immediate Environment

Abstract

Early childhood is a period in which children develop positive attitudes towards the environment. When children see themselves as part of the environment in which they live, it is possible for them to develop meaningful environmental awareness (Basile, 2000). Therefore, the aim of this study is to investigate the perceptions of four year-old children attending pre-school education about responsibilities of their environment. For this purpose, the perceptions of responsibilities about home, which constitutes the first environment of children, have been considered based on the opinions of both children and their mothers. In this study, focus group interview was used as a technique which is one of the qualitative research methods. Six children and mothers of four age groups attending to an independent pre-school education institution of Bolu Provincial Directorate of National Education were included in the study group. Interviews with two preschoolers under the chairmanship of the moderator were held in two separate sessions with children and mothers and visual elements such as photographs and drawings were used during the interview with children. The data obtained from the interview questions were divided into sub-themes and analyzed. According to the findings; It was determined that mothers used their children to be more models, direct teaching or rewarding methods in gaining responsibilities within the household and they give responsibilities according to their age and development levels. In interviews with children, it was stated that, contrary to the opinions of their mothers, children wanted to take on more active duties in their responsibilities within the home, but their families did not approve of these behaviors.

Keywords: Environmental Awareness, Pre-School Period, Responsibility

1. Giriş

Sorumluluk, erken çocukluk döneminden başlayarak çocuğun yaşına, cinsiyetine ve gelişim düzeyine uygun olarak görevlerini yerine getirmesi ve başkalarının haklarına saygı göstermesidir (Selçuk & Güner, 2003). Başka bir deyişle çocuğun yaşadığı çevreye uyum sağlaması, üzerine düşen görevleri yerine getirmesi, kendi gereksinimlerini başkalarını rahatsız etmeden karşılayabilmesi ve davranışlarının hem kendi hem de başkaları üzerinde yarattığı sonuçları üstlenmesidir (MEB, 2006). Sorumlu çocuklar kendi kaynaklarını kullanabilen, bağımsız hareket eden ve kendine güveni olan bireylerdir. Bu nedenle tüm anne babalar ve eğitimciler, çocukların sorumluluk sahibi bireyler olarak yetişmesini ister ve onlara sorumluluk kazandırmanın yollarını ararlar. Bu amaçla çocuğa yaş ve gelişim düzeyine uygun görevler vererek, sorumluluk duygusunu vermeye çalışırlar. Oysa konuya ilişkin çalışmalar, verilen yönergeler doğrultusunda ve isteksiz olarak yapılan işlerin/görevlerin sorumluluk duygusunun kazanımında etkili olmadığını göstermektedir (Özen, 2001; Özen, 2015).

Temel bilgi beceri ve alışkanlıkların kazanıldığı erken çocukluk yılları sorumluluk bilincinin gelişimi ve içselleştirilmesi açısından da kritik bir öneme sahiptir. Bu dönemde sorumluluk algısında; çocuğun çevresinde sezindiği olaylar, özellikle anne-babanın çocuğa karşı gösterdiği özen ve bakım, kendi sorumluluklarını yerine getiriş biçimleri yani rol model olma düzeyleri ilk etkileri oluşturur. Çocuğu yapmak istedikleri konusunda özgür kılmak, hareketlerini sınırlandırmamak, kişiliğine saygı göstermek ve ona önemli olduğunu hissettirmek sorumluluk duygusunun erken yaşlarda başlatılmasını sağlar (Daulass, 2001; Özen, 2001; Çelebi Öncü, 2002; Özen, 2015). Bu bağlamda çocuğun içinde bulunduğu ilk çevre olan ev ortamında, sonrasında ise yakın çevresinde sorumluluk algısının desteklenmesi büyük önem taşır.

Çocuk için çevre, içinde yaşadığı ve etkileşim kurduğu ortamdır. Bu bakış açısıyla çocuğun ilk çevresini evi ve içerisinde bulunan bireyler yani ailesi oluşturur (Kavruk'tan aktaran Kesicioğlu & Alisinanoğlu, 2009). Bu sayede çocuk, yakın çevresi ile etkileşimlerde bulunarak ve kendisini yaşadığı çevrenin bir parçası olarak görerek, anlamlı bir çevre bilinci geliştirir (Basile, 2000). Yapılan çalışmalar da çevre eğitimi ya da çevre bilinci konusunda öncelikle “ev” den başlanması gerektiğini göstermektedirler (Moseley, Desjean-Perrotta & Utley, 2010). Evini seven, aidiyet hisseden, eviyle ilgili sorumluluk alan çocukların ilerde yaşadıkları dünyaya karşı da sorumluluk alacağı öngörülmektedir. Çocuk hayatı deneyimledikçe çevresi gelişir ve çevresine ilişkin farkındalığı artar. Diğer yandan çocuk için çevreyi öğrenme, bir bakıma sosyal etkileşim kurma anlamını taşır. Bu nedenle çocuğun öğrenme isteği, bulunduğu ortamın özellikleri, birlikte yaşadığı kişiler ve ortamlarla kurduğu ilişkilerden de etkilenir (Ittelson et al., 1974). Sonuç olarak erken çocukluk yıllarında çocuğa sunulan öğrenme fırsatları, çevreye ilişkin sorumluluk algısının gelişmesini destekleyerek, çevre bilincine sahip bireyler yetişmesine olanak sağlar. Ancak bu süreçte çocuğun kendisini yaşadığı ortamın bir parçası olarak görmesi halinde, çevreye yönelik tutumunun daha olumlu şekilde gelişmesi mümkündür. Bu sayede yaşadıkları evin sorumluluklarını paylaşan çocuklar, yaşamlarının diğer dönemlerinde de hem yakın çevrelerindeki hem de dünyadaki çevre sorunlarına duyarlı olup çevre sorunları için çözümler üretebilmektedirler.

Doğal bir merak ve keşfetme isteği ile dünyaya gelen çocuklar, içinde yaşadıkları dünyayı tanıma ve anlama sürecinde, anne babalarının tutum ve davranışlarından olumlu ve olumsuz şekilde etkilenebilmektedirler. Çocukların model aldığı yetişkinlerin yaşadıkları çevreye ilişkin duyarlılıkları ve sorumluluk algıları, çocukların çevrelerine ilişkin davranışlarını geliştirmektedir. Bu bağlamda sorumluluk bilincinin ilk olarak ailede başladığı dikkate alındığında (Karakuş, Kartal & Çağlayan, 2016), çocukların günlük yaşamlarında çevrelerinde bulunan insanların uyguladığı sorumlu davranışları ve bu davranışların etkilerini görmeleri zorunlu hale gelmektedir (Baş, 2011). Bu süreçte anne babaların çocukların bağımsız davranışlarına ilişkin tutumları, onların çevreye ilişkin sorumluluk algılarında önemli etkiler yaratmaktadır. Ailelerin baskıcı ya da aşırı hoşgörülü tutumları çocukların bağımsız davranışlar geliştirmelerine engel olurken, demokratik bir iklimde sorumlulukların paylaşıldığı, kararların birlikte alındığı bir ev ortamı çocukların kişilik gelişimine önemli katkılar sağlamaktadır. İki yaşından itibaren çocuklara; odasını, oyuncaklarını düzenleme, yemek için servisleri yerleştirme, çiçeklere su verme, evcil hayvanları besleme, geri dönüşüme uygun atıkları ayrıştırma gibi günlük yaşama ilişkin sorumluluklar verilmesi, evle ilgili rutinlerde gelişimine uygun fırsatlar sunulması çocuğun bağımsızlık kazanmasını, aidiyet duygusu geliştirmesini, ailesiyle sevgi ve güvene dayanan ilişkiler kurmasını ve el becerilerinin gelişmesini sağlar. Bağımsızlık, çocuğun kendine güvenini ve saygısını artıran önemli bir gelişim kazanımıdır. Yetişkinlerin evde yaş ve gelişim düzeylerine uygun olarak verdikleri sorumluluklar sayesinde, çocukların başarı ve tatmin hisleri gelişerek, bağımsız hareket etmeleri, yaşadıkları yere ilişkin farkındalık geliştirmeleri, davranışlarını kontrol etmeleri ve öz düzenleme becerilerinin gelişimi desteklenmiş olur (Einion, 2000; Catron & Allen, 2003). Bu bilgiler ışığında araştırmada, çocukların yakın çevreye ilişkin sorumluluk algılarının incelenmesi amaçlanmıştır.

2. Materyal ve Metod

Çalışmada okul öncesi eğitim kurumuna devam eden dört yaş çocuklarının yaşadıkları çevreye ilişkin sorumluluk algılarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın örtük (gizli) bir amacı da gelişimsel olarak anadilinin temel yapılarını öğrenerek duygularını, düşüncelerini ve ilişkilerini rahat bir şekilde ifade edebilen (Acarlar ve Dönmez, 1992) dört yaş çocuklarının belirli bir konudaki görüşlerinin derinlemesine incelenmesini sağlamaktır. Dört yaşında bildiği sözcükleri daha esnek kullanmaya başlayan çocukların, cümlelerinde kullandıkları sözcük sayısı artar ve kendilerini daha iyi bir şekilde ifade etmeye başlarlar. Dört-beş yaşında ses üretiminde doğruluk oranı da artarak, çocukların kelime hazineleri 900 civarına gelir. Hatta bu sayının okul öncesi eğitimle 2500'e çıkarılabildiği mümkündür (Acarlar & Dönmez, 1992; Çiçek, 2002; Aydoğan, Özyürek & G. Akduman, 2015). Bu bağlamda çalışmada çocukların yakın çevrelerine ilişkin algılarının, sadece annelerin değil kendi ifadelerine dayalı olarak da alınması büyük önem taşımaktadır.

Nitel araştırma yöntemlerinden Odak (Focus) grup görüşmesi tekniğinin kullanıldığı çalışmada, çocukların ilk çevresini oluşturan eve ilişkin sorumluluk algıları, hem çocuklar hem de annelerinin görüşlerine dayalı olarak incelenmiştir. Çalışma grubuna Bolu İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı bağımsız bir okul öncesi eğitim kurumuna devam eden dört yaş grubu altı çocuk ve anneleri dahil edilmiştir. Çalışmada amaçlı örnekleme tekniklerinden

“kolay ulaşılabilir örnekleme” tekniği kullanılmıştır. Kolay ulaşılabilir örnekleme tekniğinde, araştırmacılara yakın ve erişilmesi kolay durumlar seçilerek araştırmaya hız ve pratiklik kazandırılmaktadır (Yıldırım & şimşek, 2013). Araştırmaya, ailelerinden izin alınan ve görüşme yapmak için gönüllü ve istekli olan çocuklar dahil edilmiştir.

Moderatör başkanlığında iki okul öncesi uzmanı eşliğinde yapılan görüşmeler, çocuklar ve annelerle iki ayrı oturumda gerçekleştirilmiştir. Ailelerle yapılan görüşme toplantı odasında, çocuklarla yapılan görüşme ise sınıf dışında, çocukların daha önce tanıdığı, sessiz-sakin ve kendilerini rahat ifade edebilecekleri Montessori atölyesinde gerçekleştirilmiştir. Çocuklarla yapılan görüşmede öncelikle çevre-aile-birey ilişkisi fotoğraf, çizim gibi görsel ögelerden yararlanılarak açıklanmış, daha sonra çevredeki sorumluluk algılarıyla ilgili sorulara geçilmiştir. Özellikle çocuklara sorulan soruların kısa, açık ve anlaşılır ifadelerden oluşmasına ve her çocuğun kendini rahat ifade edebilmesi için sırayla konuşmaya ve sürenin esnek şekilde kullanmasına dikkat edilmiştir. Böylece her iki grupta yer alan katılımcılara görüşmenin amacı açıklandıktan sonra daha önceden hazırlanan açık uçlu sorular yöneltilmiş ve aktif katılıma özen gösterilmiştir. Yaklaşık 60’ar dakika süren görüşmeler, çocuklar ve annelerinin izni ile kameraya kaydedilmiştir. Görüşmelerden elde edilen veriler, içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiş ve kategoriler halinde düzenlenerek yorumlanmıştır.

3. Bulgular

Çalışmada, odak grup görüşmelerinden elde edilen bulgular aşağıdaki başlıklar altında ele alınmıştır. Katılımcıların görüşleri, isimleri verilmeden kodlanarak aktarılmıştır. Buna göre çocuklar “”, anneler “A” olarak kodlanarak, ifadelerinden doğrudan alıntılar yapılarak sunulmuştur.

Çocukların çevre algısı

Çocuklara, yaşadıkları yere ve sorumluluklarına ilişkin görüşleri öncesinde odak noktası “evre” ve “evre temizliği” nedir? olan sorular yöneltilmiştir. Bu kapsamda çocukların tümü çevre kavramını açıklarken; orman, bahçe, aile, komşular sözcüklerini kullanırken, çevre temizliği konusunda “evremizi temiz tutmalıyız”, “öplerimizi dökmeliyiz” şeklinde ortak ifadeler kullanmışlardır. Çevre temizliği konusundaki görüşlerini 1 “öplerimizi belediye götürüyor. Onlar olmasa her yer çöplük olur” şeklinde ifade etmiştir.

Çocukların çevre konusundaki görüşlerinde ağaç, iek, imen, toprak, insanlar gibi sözcüklere yer vermesi beklenirken, sürekli olarak yetişkinlerden öpu yere atma, her yer çöp oldu, çöpler kokuyor vb. ifadeler duyduğunu belirten çocukların, temizlik ve çöpler konusuna odaklanmalarında aile görüşlerinin ve yönlendirmelerinin etkili olduğu düşünölmüştür. Çocukların çevre konusundaki görüşlerinde bir diğer dikkat çekici nokta ise, altı çocuğun da çöp kavramını canavar, kurt, dinazor gibi bir hayvan ile ilişkilendirmeleridir. Bu ifadelerde görsel medyada yayımlanan reklamlarda çöplerin, miktopların bir hayvan figürü ile anlatılmasının ve çocukların hayal gücünün etkili olduğu düşünölmüştür.

Çocuk odalarının kullanımı ve düzenine ilişkin görüşler

Çalışmada altı çocuğun da kendilerine ait odaları olduğu, sadece ikisinin odasını kardeşi ile birlikte kullandığı, ancak üç çocuk haricinde odaların aktif olarak kullanılmadığı belirlenmiştir. Bu konuya anneler, çocuklardan ikisinin gece anne-babasının odasında ve yanında yattığı, bir çocuğun ise kardeşiyle birlikte kullandığı odada annesinin gelerek sabaha kadar çocuğunun yanında yattığı şekilde bir açıklama getirmişlerdir. Hatta bir çocuğun oyun oynamak da dahil olmak üzere hiçbir şekilde odasını kullanmadığı vurgulanmıştır. Bu durumda odasını tamamen kendi kullanan ve kardeşleriyle ortak kullanan çocukların odalarını sahiplenme durumları incelendiğinde; odasını aktif ve bireysel olarak kullanan çocuklar lehine olumlu görüşlerin bildirildiği gözlenmiştir.

Anneler ve çocuklarla yapılan görüşmeler sonucunda; odasını tamamen aktif şekilde kullanan çocukların odalarının tasarımında/dizaynında, odalarına eşya seçiminde, eşyaların, dolapların, giysilerin ve rafların düzenlenmesinde, odanın ve içerisinde yer alan eşyaların temizliğinde daha çok sorumluluk aldıkları, hem odalarını hem de içerisinde bulunan eşyaları daha çok benimsedikleri, odanın genel düzeninde yapılan tüm değişikliklerde söz sahibi olmak istedikleri dolayısıyla bu çocukların odalarını daha çok sahiplendikleri belirlenmiştir. Bu konudaki görüşlerini A1 “Odasının düzenini kendi oluşturuyor. Yatağın ve dolabın nerede duracağına hatta giysilerinin bile hangi rafa konacağına kendi karar veriyor, bizde onun yönlendirmesine göre düzenliyoruz. Odasına başkalarının izinsiz girmesinden hoşlanmıyorum. Odasından toka dahi alsam, neden benden izin almadın? diye soruyor. Bu durumda özür diliyorum ve benzer durumlarda dikkat etmeye çalışıyorum. Odasında birde Montessori köşesi var. Eşimle birlikte katıldığımız seminer sonrasında bu köşeyi oluşturduk. Buradaki materyallerle çalışmaktan çok zevk alıyor. Arkadaşlarına odasından ziyade bu materyalleri göstermekten mutlu oluyor” şeklinde ifade etmiştir. Diğer iki çocuğun annesi de çocuklarının odalarında oyun oynamaktan çok hoşlandıklarını ve odalarını sahiplenme konusunda olumlu davranışlar sergilediklerini belirtmişlerdir. Ç3, odasını sahiplenme konusundaki bir durumu şu şekilde ifade etmiştir. “ Yatağımın yerine kendim karar verdim. Kar yağdığı zaman izlemek istedim. Ancak annemle konuştuk. Yatağım camın önünde olursa soğuk olur. Duvarda olursa da karı göremem” dedim. Bizde tam araya koyduk. Şimdi hem sıcak hem de dışarıyı görebiliyorum”. Çocuğun ifadelerinden annesi ile konuşarak yatağın konumunu belirlediği ve bu durumdan memnuniyet duyduğu anlaşılmaktadır.

Diğer yandan odasını kardeşleriyle paylaşan ya da aktif olarak kullanmayan çocuklar ise gün içerisinde daha çok bilgisayar ya da playstation oynadıklarını ve genelde bunları salonda yaptıklarını belirtmişlerdir. Hatta Ç4 “evde en çok sevdiğim şey babamla playstation oynamak, onu hep yeniyorum” ifadesiyle evde genelde yetişkinlerle vakit geçirdiğini ifade etmiştir.

Çocukların odasını sahiplenme durumunda cinsiyet faktörü incelendiğinde, daha olumlu davranışlar gözlenen grupta ve diğer grupta iki kız, bir erkek olmak üzere çocukların cinsiyetlerine bağlı olmaksızın yer alması, bu konuda farklı etkilerin rolünü ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla odayı sahiplenme ve kullanım durumunda çocukların kız ya da erkek oluşundan ziyade, yatma saatleri de dahil olmak üzere odaların bireysel kullanım

durumlarının ve çocukların odalarını özgür şekilde düzenlemeleri konusunda yetişkinlerin teşvik edici davranışlarının etkili olduğu gözlenmiştir.

Çocukların çevrelerine karşı sorumluluklarına ilişkin görüşler

Çocukların odaları, evleri, evlerinin bulunduğu apartman, bahçe ve sokak yakın çevre olarak nitelendirilmektedir. Çocukların olabildiğince erken yaşlardan itibaren yaş ve gelişim düzeylerine, bireysel farklılıklarına göre yakın çevrelerinde sorumluluk almaları ve bu konuda teşvik edilmeleri beklenmektedir. Bu kapsamda çalışmada çocukların yakın çevrelerine karşı sorumluluk algıları, hem çocuk hem de annelerin bakış açısına göre değerlendirilmiştir.

Çocukların tamamı odalarında ve evlerinde bir takım sorumlulukları olduğunu kabul etmekle birlikte sadece ikisi kendilerine verilen görevleri ya da sorumlulukları yerine getirdiklerini belirtmişlerdir. Çocuklar annelerinin onlara odalarını nasıl toplayacağını öğrettiğini, özellikle yataklarını, giyisilerini ve oyuncaklarını kendilerinin topladıklarını, çiçekleri suladıklarını belirtmişlerdir. Her ikiside evlerinde bulunan kuş ve balığa sadece kendilerinin baktığını vurgulayarak, bu işleri başkalarının yapamayacağını ifade etmişlerdir. Ayrıca oda dışında masaya tabak yerleştirme, evi süpürme, toz alma, cam silme, çöp atma, bahçeyi süpürme-yıkama, hatta araba yıkama gibi görevlerde anne babalarına yardım ettiklerini belirtmişlerdir. Çalışmada biri kız, biri erkek olan bu çocukların, her ikisinin de anne babalarının öğretmen olması ve tek çocuk olmaları dikkat çekici bulunmuştur.

Diğer dört çocukda annelerinin onlara evde neler yapabileceklerini öğrettiğini belirtmiştir. Ancak bir çocuk çoğu zaman odasını toplamaktan sıkıldığı için, babasının onun yerine odasını topladığını, başka bir çocukda aynı nedenle bu işi anne babasının onun yerine yaptığını ifade etmiştir. Diğer iki çocuk ise, okula gittikleri için zamanları olmadığına ilişkin görüş bildirmişlerdir. Bu konuda Ç6 sürekli oyun oynadığını belirterek “Odamı kimse düzenlemiyor, hep dağınık kalıyor” şeklinde düzensizliği konusundaki memnuniyetini dile getirmiştir. Ev dışındaki sorumluluklarda daha öncede belirtildiği gibi iki çocuğun daha etkin olduğu gözlenmiştir. Diğer dört çocuk ise sadece alışverişte ailelerine yardım ettiklerini, bu çocuklardan ikisi kardeşleriyle ilgili işlere (bakım-ödev) yardım ettiklerini belirtmişlerdir. Çocukların sorumluluklar konusundaki ifadeleri değişiklik göstermekle birlikte, tüm çocukların birleştikleri ve açık şekilde ifade ettikleri nokta, ev içerisinde pek çok şey yapmak istedikleri, ancak anne babalarının bunları onaylamadıkları şeklindedir.

Annelerin konuya ilişkin görüşleri incelendiğinde, anneler sadece çocuklarının değil kendilerinin de ev dışında fazla sorumluluk almadıklarını ve bu nedenle de çocuklarını daha çok ev içerisinde görevler almaları konusunda desteklediklerini belirtmişlerdir. Özellikle çocuklarına yaşlarına uygun olarak masa hazırlama, oyuncaklarını toplama, toz alma, kirlileri kirli sepetine atma ve çiçek bakımı gibi konularda sorumluluklar verdiklerini ifade etmişlerdir. Ancak anneler, yatak toplamada dahil olmak üzere çocuklarına verdikleri görevlerin genellikle hafta sonu için geçerli olduğunu vurgulamışlardır.

Annelere çocuklarına ev içi sorumlulukları konusunda nasıl rol model oldukları sorulduğunda; onlardan yapmalarını bekledikleri iş-görevleri onlara tek tek öğrettiklerini, onlarla birlikte denemeler yaptıklarını, paylaşım ve sorumluluk alma konusunda hikayeler

okudukları/anlattıkları, yaptıkları işler sonucunda da onlara yiyecek, parka gitme ya da bilgisayarda oynama gibi ödüller verdiklerini belirtmişlerdir. Ancak genel olarak çocuklarının pekçok konuda isteksiz olduklarını ve özellikle hafta içinde kendi beklentilerine uygun olarak çocuklarının görev almak istemediklerini ifade etmişlerdir. Altı annede ev içerisinde düzen, temizlik, koruma içeren sorumluluklar konusunda çocuklarının inatçı olduğunu belirtmiştir. Annelerin çoğunluğu çocuklarının sorumluluklar konusunda yönergesiz sürece katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Sadece bir anne çocuğunun görev alma konusunda çok istekli, hatta ısrarcı olduğunu dile getirmiştir. Başka iki anne ise sadece kirli ve temiz çamaşırları renklerine göre ayırma, eşleştirme, bulaşık ve çamaşır yıkamada çocukların rol almak için çabaladıklarını vurgulamışlardır.

Annelerle yapılan görüşme sonrasında ailelerin apartman, bahçe, sokak ya da mahalleleri için komşularıyla ortak bir etkinlikte bulunmadıkları, sadece çevreye çöp atmama ve hayvanları koruma konusundaki hassasiyetlerini çocuklarına yansıttıkları, çocuklarıyla birlikte doğa yürüyüşleri dışında herhangi bir çevre etkinliğine katılmadıkları belirlenmiştir.

Çocuklarla yapılan görüşme sonucunda çocukların çevrelerine karşı sorumlulukları konusunda, özellikle annelerin rol model oldukları ve çocukları teşvik ettikleri gözlenmiştir. Ancak çocukların ifadelerinden kendileri, odaları, evleri, evdeki diğer canlılar ve yakın çevreleri için neler yapabileceklerini bilmedikleri anlaşılmaktadır. Çocukların yakın çevrelerine karşı olan sorumluluklarının aileler tarafından, çocuğun kendi bakımını üstlenmesi ya da basit iş/görevleri yönergelere uygun olarak yerine getirmesi olarak algılandığı gözlenmektedir. Bu konuda çocukların, sadece kendilerinin değil tüm bireylerin yakın çevrelerine karşı sorumluluklarını bilmeye, bu sorumluluklar aksadığında neler olabileceğini tartışmaya ihtiyacı vardır. Hangi yaşta olursa olsun yönergeler doğrultusunda etkin olan bireylerin, çevreye karşı sorumluluk duyması mümkün değildir.

4. Tartışma

Çocuklar yeni bilgileri var olan bilgileri üzerine yapılandırarak, yorumlayarak ve genişleterek öğrenirler. Bu nedenle çocukların herhangi bir konu hakkındaki görüşlerini, bilgilerini belirlemek, öğrenme hedeflerinin daha gerçekçi bir bakış açısıyla ele alınmasını sağlamaktadır. Buradan hareketle, çocuklara sunulacak çevre eğitimi öncesinde çevreye ilişkin ne bildikleri ve çevreyi nasıl algıladıklarını öğrenmek oldukça etkili olmaktadır. Bu çalışmada çocukların yakın çevrelerine ilişkin algıları hem kendileri hem de annelerinin görüşleri doğrultusunda incelenmeye çalışılmıştır. Çalışmada dört yaş çocuklarının çevreyi orman, bahçe, aile, komşular sözcüklerini kullanarak tanımladığı; çevrenin korunması konusunda “çevremizi temiz tutmalıyız”, “çöplerimizi dökmeliyiz” şeklinde ortak ifadeler kullandıkları; çocukların çevre konusundaki görüşlerinde ağaç, çiçek, çimen, toprak, insanlar gibi sözcüklere yer vermesi beklenirken, çocukların temizlik ve çöpler konusuna odaklandıkları görülmektedir. Çocuklardaki çevre kavramını inceleyen araştırmalara bakıldığında, çocukların çevreyi genellikle; çevrede bulunan somut nesnelere, temiz çevre, çevre kirliliği, çevre temizliği, çevreyi koruma davranışları olarak tanımladıkları (Alerby, 2000; Keinath, 2004; Taşkın & Şahin, 2008; Özsoy, 2012); çevreyle ilgili algılarının ise yaşa,

sosyo ekonomik duruma, yaşadıkları yere ve çevre eğitimi alıp almamalarına göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir (Basile, 2000; Shepardson, 2005; Taşkın & Şahin, 2008). Çocukların çevre kavramına ilişkin yapılan çalışmaların sonuçları ile araştırma bulgularının örtüştüğü görülmektedir. Erken çocukluk yılları çevre farkındalığının ve çevreye ilişkin olumlu tutumların geliştiği bir dönemdir. Harvey (1989), çocukların çevresel tutumlarıyla çevreyle ilgili deneyimleri arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu belirtmiştir (Akt. Özsoy, 2012). Araştırma sonuçları ele alındığında, çocukların çevre kavramının gelişmesinde, çocukların yaşı, buldukları çevresel şartlar, doğada geçirilen aktif yaşantılar, çocukların yaptıkları gözlemler ve ailenin çevreye yönelik tutumlarının etkili olduğu düşünülmektedir.

Okul öncesi dönemde çocuk için “çevre” onun dışındaki tüm unsurları içerir ve çocuğun yakın çevresini aile bireyleri, odası, evi, bahçesi oluşturur (Kesicioğlu & Alisinanoğlu, 2009; Gülay & Öznacar, 2010). Bu nedenle, çocuklarda çevre bilincini geliştirmek için öncelikle çocuğun içinde bulunduğu yakın çevreye ilişkin olumlu tutum ve davranışlarını desteklemek önemlidir. Çocukların yakın çevrelerine ilişkin algılarının incelendiği bu çalışmada, araştırmaya katılan çocukların dördünün kendine ait odalarının olduğu, ikisinin odasını kardeşi ile paylaştığı; üç çocuğun odalarını aktif olarak kullandığı ve odalarının düzeni ve kullanımıyla ilgili kararlar aldıkları, diğer üç çocuğun ise yatma dışında odayı kullanmadıkları görülmektedir. Bu bulgulardan hareketle, çocukların odalarına ilişkin aidiyet duygularının gelişmesinde; eşyaların seçimi, odalarının yerleşimi ve düzeni konusunda karar verici olmalarının, odalarını aktif olarak kullanmalarının (oyun oynama, resim yapma, kitap okuma gibi), odalarının düzen ve temizliğine ilişkin sorumluluk almalarının ve ailelerin demokratik tutumlarının etkili olduğu düşünülmektedir.

Erken çocukluk döneminde çocukların çevreye ilişkin sorumluluk bilincini arttırmak için yaşadıkları yerin bir parçası oldukları fikrini benimsemeleri oldukça önemlidir (Akt. Gülay & Öznacar, 2010). Bu bağlamda, çocukların yakın çevrelerine ilişkin sorumluluk algıları araştırmaya katılan çocuk ve annelerin görüşleri doğrultusunda analiz edilmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde; çocukların çevrelerine karşı sorumlulukları konusunda özellikle annelerin rol model oldukları ve çocukları teşvik ettikleri, sorumlulukların öğretiminde model olmanın dışında doğrudan öğretim ve ödüllendirme yöntemlerini kullandıkları görülmektedir. Çocukların odaları, evleri, evdeki diğer canlılar ve yakın çevreleri ile ilgili sorumluluklar konusunda yetişkin denetiminde hareket ettikleri; bazı işlerde bağımsız olarak sorumluluk almak istediklerinde de ailelerinin engelleriyle karşılaştıkları belirlenmiştir. Yeşilyaprak (2002)’a göre, çocuklarda sorumluluk bilincinin kazandırılmasıyla kişisel bağımsızlıklarının gelişimi de desteklenmektedir. Bunun için çocuklara seçim yapabilecekleri, bağımsız karar verebilecekleri, davranışlarının sonuçlarıyla karşı karşıya kalabilecekleri fırsatlar, yapabilecekleri düzeyde görevler ve kendilerini kontrol edebilecekleri zamanlar sağlanmalıdır (Cüceloğlu, 2002). Çocukların tüm sosyal varlıklar gibi, kendilerini önemli ve gerekli hissetmeye ihtiyaçları vardır. Yaşamlarına ilişkin sorumluluk almak, çocukların bu ihtiyacının karşılanmasında önemli bir araç olmaktadır. Yetişkinlerin çocukların olumsuz davranışlarından çok, olumlu davranışlara odaklanması da çocukların sorumluluk ve bağımsızlık davranışlarını destekleyerek, gelişmesini sağlamaktadır (Ruffin, 2009). Sorumluluk bilincinin gelişiminde önemli bir kavram da rol belirsizliğidir. Ev içinde

çocuklardan beklenen görev ve sorumlulukların iyi tanımlanmamış olması, çocuğun gelişimine uygun olarak açık ve net şekilde ifade edilmemiş olması rol karmaşasına, başarısızlığa ve daha önemlisi de çevre konusunda duyarsızlaşmaya neden olabilmektedir (Akt. Akgül Gök, 2013). Bu durumda çocuk, kendisinden beklenen davranışın amacını ve tam olarak ne yapması gerektiğini bilemediği için, yetişkinlerin yönlendirmeleriyle sınırlı davranışlar geliştirebilmekte ve bu davranışları alışkanlığa dönüştürebilmektedir. Bu nedenle, çocuktan beklenen sorumluluk davranışlarının düzeyine uygun olarak açıklanması ve çevreye ilişkin sorumlulukları bağımsız olarak deneyimleyebilmelerinin sağlanması kritik bir öneme sahiptir.

5. Sonuç ve Öneriler

Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden dört yaş çocuklarının yaşadıkları çevreye ilişkin sorumluluk algılarının incelendiği çalışmada, çocuklar ve anneleriyle yapılan odak görüşmeler sonucunda; çocukların çevreyi kendisi dışındaki somut nesne ve ortamlar olarak algıladıkları, bu nesne ve ortamlar arasında ilişki kurmadıkları, çevrenin korunması konusunda çevre temizliği ve çöp konusuna odaklandıkları, çevrenin güzelliklerini değil çevrede gördükleri olumsuzlukları dile getirdikleri görülmektedir. Araştırmaya katılan çocukların hepsinin kendisine ait odasının olduğu, ancak üç çocuğun odalarıyla ilgili aidiyet duygusunun daha gelişmiş olduğu gözlenmiştir. Çocukların ev içindeki sorumluluklarına ilişkin bir rol belirsizliği yaşadıkları ve annelerinin denetiminde hareket ettikleri belirlenmiştir. Annelerin çocuklarına ev içindeki sorumlulukların kazandırılmasında daha çok model olma, doğrudan öğretim ya da ödüllendirme yöntemlerini kullandıkları, yaşlarına göre sorumluluklar verdikleri ve yine gelişim düzeylerine paralel beklentiler içerisinde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Çocuklarla yapılan görüşmelerde ise, annelerinin görüşlerinin aksine çocukların ev içerisindeki sorumluluklarda çok daha aktif görevler üstlenmek istedikleri, fakat ailelerinin bu davranışlarını onaylamadıkları ifade edilmiştir. Bu sonuçlar ışığında; çocukların yakın çevrelerine ilişkin sorumluluk algılarını geliştirmek için, ebeveynlerin her şeyden önce çocukların odalarından başlayarak yaşadıkları yere saygı duymaya yönelik doğru modeller olmaları, çocuklara yapabilecekleri düzeyde belirli ve iyi tanımlanmış görevler vermeleri, çocuklarıyla birlikte sadece evlerinde değil yakın çevrelerinden başlayarak çevrenin korunmasına yönelik sorumluluklar almaları ve mümkün olduğunca çocuklarıyla doğada vakit geçirerek çevrenin tüm güzelliklerini birlikte keşfetmeleri önerilebilir.

KAYNAKÇA

Acarlar, F. & Dönmez, B. (1992). 30-47 Aylar (2,5-4 Yaş) arasındaki türk çocuklarının dil yapılarının incelenmesi, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8 (3): 163-203.

Akgül Gök, F. (2013). Evli kadınların ve erkeklerin toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili algılarının aile işlevlerine yansımaları. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Alerby, E. (2000). A way of visualising children's and young people's thoughts about the environment: a study of drawings. *Environmental Education Research*, 6(3): 205-222.

Aydoğan, Y., Özyürek, A. & Gültekin Akduman, G. (2015). Dil gelişimi, erken çocukluk döneminde gelişim, Ankara: Vize Yayıncılık.

Basile, C.G. (2000). Environmental education as a catalyst for transfer of learning in young children. *The Journal of Environmental Education*, 32(1): 21-27.

Baş, N. (2011). Hikaye temelli eğitim programının 60-72 aylık çocukların sorumluluk ve işbirliği becerilerinin gelişimine etkisinin incelenmesi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Catron, C.E. & Allen, J. (2003). Early childhood curriculum. A creative play model. New Jersey: Merrill Prentice Hall.

Celebi Öncü, E. (2002). Erken çocukluk döneminde sorumluluk eğitimi, Erken Çocukluk Gelişimi ve Eğitimi Sempozyumu, Ankara, 276-282.

Cüceloğlu, D. (2002). Anlamlı ve coşkulu bir yaşam için savaşçı, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Çiçek, A. (2002). 0-6 yaş grubu çocuklarda dil gelişimi, Erzincan Eğitim Fakültesi, 4(1): 115-123.

Douglass, N.H. (2001). Saygı ve sorumluluk eğitiminde yeni yaklaşımlar (Çev. Ö.Yurttutan, Y.Özen), İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık.

Einon, D. (2000). Bebeklikten okula öğrenmede ilk adımlar. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Gülay, H. & Öznacar, M. D. (2010). Okul öncesi dönem çocukları için çevre eğitimi etkinlikleri. Ankara: Pegem Akademi.

Ittelson, W. H., Proshansky, H. H., Rivlin, L. G., & Winkel, G. (1974). An introduction to environmental psychology. New York: Holt, Rinehart & Winston.

Karakuş, C., Kartal, A. & Çağlayan K.T. (2016). İlkokul öğrencilerine göre sorumluluk, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 49(1): 1-19.

Keinath, S.D. (2004). Environmental education and perceptions in eastern nepal: Analysis of student drawings. Master of Science in Forestry Michigan Technological University.

Kesicioğlu, O.S. & Alisinanoğlu, F. (2009). 60-72 aylık çocukların çevreye karşı tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi, Ahi Evran Eğitim Fakültesi Dergisi, 10(3): 37-48.

Milli Eğitim Bakanlığı (2006). 60-72 aylık çocuklar için okul öncesi eğitim programı. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

- Moseley, C., Desjean-Perrotta, B. & Utley, J. (2010). The draw-an-environment test rubric (DAET-R): Exploring pre-service teachers' mental models of the environment. *Environmental Education Research*, 16(2): 189- 208.
- Özen, Y. (2001). *Yarına kalmak adına sorumluluk eğitimi*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Özen, Y. (2015). *Çocuklarda Sorumluluk Eğitimi*, İstanbul: Yason Yayıncılık.
- Özsoy, S. (2012). İlköğretim öğrencilerinin çevre algılarının çizdikleri resimler aracılığıyla incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2): 1117-1139.
- Ruffin N.J. (2009). Developing responsibility and self-management in young children: goals of positive behaviour management. <https://pubs.ext.vt.edu/350/350-052/350-052.html>
- Selçuk, Z., Güner, N. (2003). *Sınıf içi rehberlik uygulamaları*, Ankara: Pegem Akademi.
- Shepardson, D. P. (2005). Student's ideas: What is an environment? *Journal of Environmental Education*, 36 (4): 49-58.
- Taşkın, Ö. & Şahin, B. (2008). Çevre kavramı ve altı yaş okul öncesi çocuklar. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(23): 1-12.
- Yeşilyaprak, B. (2002). *Eğitimde rehberlik hizmetleri* (3. Baskı). Ankara: Nobel Yayınları.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Video Yardımcı Hakem Uygulaması (VAR) ile İlgili Görüşleri

Eren ULUÖZ¹

¹Çukurova Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Sarıçam/Adana

Öz

Bu araştırmanın amacı Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu (BESYO) öğrencilerinin VAR sistemi hakkındaki görüşlerinin belirlenmesidir. Araştırma Çukurova Üniversitesi BESYO'da yapılmıştır. Araştırmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmaya yaş ortalaması 21,82±3,21 olan toplam 84 öğrenci (60 erkek, 24 kadın) katılmıştır. Katılımcıların %8,3'ü VAR uygulamasından haberdar olmadığını, %33,3'ü VAR uygulamasını duyduğunu fakat konu ile ilgili detaylı bilgisinin olmadığını bildirmiştir. Buna karşın %58,3'ü VAR sistemini duyduklarını ve detaylı bilgiye sahip olduklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların %2,4'ü VAR sistemini tamamen olumsuz bulduğunu ve kaldırılması gerektiğini düşündüğünü, %36,9 VAR uygulamasını tamamen olumlu bulduğunu ve uygulanmaya devam etmesi gerektiğini bildirmiştir. Katılımcıların %51,2'si ise sistemin olumlu ve olumsuz yönleri olduğunu bu nedenle uygulanması konusunda kararsız olduğunu bildirmiştir. Sonuç olarak BESYO öğrencilerinin spor kamuoyunun birçok kesimi gibi VAR uygulaması hakkında tam anlamıyla olumlu görüşlere sahip olmadıkları ve uygulamanın daha da geliştirilmesine ihtiyaç olduğuna dair görüşleri olduğu görülmektedir. Farklı medya kuruluşlarında ve sosyal medyada da VAR uygulamasının olumlu ve olumsuz yönleri tartışılmaktadır. Bu bağlamda VAR uygulamasının başarı düzeyinin artırılması ve futbolun tüm paydaşlarınca kabul görmesi için hakemlerin konu ile ilgili eğitim düzeyinin ve uygulama pratiklerinin artırılması, hakemlerin karar verirken daha dikkatli ve adil olmaları gerektiği düşünülebilir.

Anahtar Kelimeler: Kelimeler, Kelimeler, Kelimeler (en az 3 en fazla 7 kelime)

Abstract

The aim of this study is to determine the opinions of the students in Physical Education and Sports School (BESYO) about the Video Assistance Referee System (VAR). The research was carried out at Çukurova University BESYO. Descriptive survey model was used in the research. A total of 84 students (60 male, 24 female) with a mean age of 21,82±3,21 participated in the study. 8,3% of the participants reported that they do not know about the VAR system, 33,3% (28 people) have heard of the system but no detailed information about the subject. However, 58,3% (49 people) stated that they have detailed information about the VAR system. 2.4% of the participants found that the VAR system was found to be completely negative and that it should be removed, 36,9% found that the VAR system was completely positive and should continue to be implemented. 51.2% of the participants stated that the system had positive and negative aspects and therefore it was unstable about its implementation. As a result, it can be seen that BESYO students have not fully positive opinions about the VAR system like many sections of the sports public and that there is a need for further development of the practice. The positive and negative aspects of VAR system are also discussed in different media and social media. In this context, it can be considered that the referees should be more careful and fair in deciding the level of education and practices of the referees in order to increase the level of success of VAR system and to be accepted by all the stakeholders of football.

Keywords: Football, Video Assistance Referee System, BESYO Students

1. Giriş

Tüm spor branşlarında sporcular, antrenörler, yöneticiler, seyirciler, taraftarlar, medya mensupları ve diğer tüm paydaşlar müsabakaların tarafsız, adil ve doğru bir şekilde yönetilmesini beklerler. Futbol gibi endüstrileşen ve dünya genelinde; 2013 yılı itibarıyla 500 milyar dolarlık (Ekmekçi, 2013), günümüzde ise trilyon dolarlık bir ekonomik büyüklüğe sahip olan bir spor branşında ise müsabakaların en doğru şekilde yönetilmesi özellikle son yıllarda bir beklentiden öte bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu bağlamda mevcut hakemlerin performanslarının artırılması ve yeni yetiştirilen hakemlerinde en iyi şekilde geliştirilebilmesi için FIFA (The Fédération Internationale de Football Association), UEFA (Avrupa Futbol Federasyonları Birliği), AFC (Asya Futbol Konfederasyonu), CAF (Afrika Futbol Konfederasyonu), CONMEBOL (Güney Amerika Futbol Konfederasyonu), CONCACAF (Kuzey ve Orta Amerika ile Karayipler Futbol Konfederasyonu) ve OFC (Okyanusya Futbol Konfederasyonu) gibi uluslararası ölçekteki futbol kuruluşları büyük bir çaba göstermektedir. Bu kuruluşlar zaman zaman birbirleriyle eşgüdümlü olarak, zaman zaman da birbirlerinden bağımsız olarak periyodik bir şekilde hakem eğitim seminerleri, gelişim kursları, fiziksel ve kondisyonel gelişim programları, psikolojik destek programları düzenlemektedirler. Bu uygulamalar FIFA, UEFA ve diğer kıta federasyonları tarafından kendilerine bağlı bulunan ülke federasyonları ile koordineli olarak yapılmaktadır. Hakemlerin performanslarını en üst düzeye çıkarabilmek için yapılan bu uygulamalara bilim dünyası da ciddi şekilde destek vermektedir. Son yıllarda ulusal ve uluslararası literatür incelendiğinde futbol hakemlerinin fiziksel, kondisyonel, psikolojik ve sosyal durumları ile ilgili oldukça fazla sayıda bilimsel araştırmaya rastlanmaktadır. Son yıllarda futbol hakemler üzerinde yapılan çalışmalarda şu örnekler verilebilir. Weston ve ark. (2004) kondisyonel becerilerle hakem performansı arasındaki ilişkiden yola çıkarak yüksek yoğunluklu antrenman seanslarının futbol hakemlerinin kondisyon seviyeleri üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Benzer şekilde Rontoyannis ve ark. (1998) futbol hakemlerinin fizyolojik, morfolojik ve işlevsel yönleri üzerine yaptığı çalışmada hakemlerin başarılı olabilmeleri için gerekli olan fiziksel ve işlevsel parametrelere odaklanmışlardır. Da Silva ve Fernandez (2003) ise futbol hakemlerinin müsabaka içinde yaşadıkları fizyolojik süreçler inceleyerek dehidrasyon sürecinin hakemler üzerindeki etkilerini araştırmışlardır. Riiser ve ark. (2018) futbol hakemlerinde tekrarlanan sürat beceri testleri üzerine çalışarak hakem performansı ile motorik özellikler arasındaki ilişkiye değinmişlerdir. Bastuğ ve ark. (2016) ise futbol hakemlerinde; stres, özgüven, karar verme özellikleri üzerine yaptıkları araştırmada, bu psikolojik özelliklerin futbol hakemliğindeki durumu incelemişlerdir. Efe, Öztürk ve Koparan (2008) hakemlerinin problem çözme ve atılgnalık düzeylerinin belirlenmesi üzerine yaptığı bilimsel araştırmada futbol hakemlerinin müsabaka yönetim performansı ile problem çözme ve atılgnalık düzeyleri arasında bir ilişkiye değinmişlerdir. Futbol hakemlerinin saldırganlık tiplerinin klasman düzeylerine göre incelenmesi üzerine bir çalışmada ise hakemlik mesleğinde saldırganlık özelliğinin durumu incelenmiştir (Cengiz, Pulur ve Cengiz, 2008). Albavrak, İbis ve Kayısoğlu (2012) ise futbol hakemlerinin meslek ve aile yaşantılarında karşılaşmış oldukları sorunlara odaklanarak futbol hakemlerinin sosyal yaşantılarındaki durumlarının hakemlik performansları üzerindeki olası etkilerini irdemişlerdir. Özdayı ve Uğurlu (2015) yaptıkları araştırmada futbol hakemlerinin duvğusal zekâ ve iletişim beceri düzeyleri arasındaki ilişki üzerine çalışarak, bu bileşenlerin hakemlik için önemine vurgu yapmışlardır. Literatürden verilen örneklerden de anlaşılacağı üzere futbol hakemlerinin gelişimlerini sağlayabilmek ve performansları yükseltebilmek için çok farklı ve değişik açılardan çalışmalar sürdürülmektedir. Ancak ulusal ve uluslararası düzeyde futbolu yöneten kurumların ve bilim insanlarının yaptığı tüm bu çalışmalar hakem hatalarının sıklıkla yapılmasının önüne

gecememistir. Son yıllarda yaşanan teknolojik gelişmeler ise tüm alanlarda olduğu gibi spor alanında da kendisini göstermiş ve özellikle gelişen görüntüleme iletişim teknolojilerinin sporun tüm alanlarında kullanılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda teknolojik gelişmelerin hakemlik müessesinde kullanılması üzerinde yoğun tartışmalar yapılmaya başlanmıştır. Tenis (www.wtt.com, 2018), voleybol (tvf.org.tr, 2017) gibi farklı branşlarda tartışmalı pozisyonların hakemler tarafından tekrar izlenebilmesi ve doğru karar verme oranlarının artırılabilmesi için sistemler kullanılmaya başlanmıştır. Futbolda teknoloji kullanımını ise özellikle son 10-15 yılda yoğun bir biçimde tartışılmasına rağmen ancak son birkaç yılda “Video Assistant Referee” (VAR)/(Video Yardımcı Hakem) sisteminin kullanılmaya başlanmasıyla mümkün olmuştur. Futbolun tenis voleybol gibi branşlara göre çok daha popüler bir spor dalı olmasına rağmen teknoloji kullanımında geç kalması Orta (2018^a) tarafından “FIFA (Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği) teknolojinin futbolun içine girmesine dirense de, futbol maçlarının başarılı bir şekilde yönetilebilmesi, yapılan hata oranlarının azaltılması ve standart yönetim anlayışının geliştirilmesi için teknolojinin futbolun içine girmesi zorunluluğunu fark etmiştir” şeklinde açıklanmıştır. FIFA, Fransa ile İtalya arasında 01 Eylül 2016 tarihinde oynanan hazırlık maçında tartışmalı pozisyonların tekrarını izlemek için ilk kez videolu sistem kullanılmasına izin vermiştir (Orta, 2018^a). Orta (2018^b) VAR sisteminin dünya kupasında uygulanışını “Tartışmalı pozisyonlarda kullanılan “Video Hakem Uygulaması”. vanlıs verilen gol. penaltı. kırmızı kart veya vanlıs cezalandırılan oyuncunun belirlenmesinde uygulanmıştır. Sistem, hakemin bir karar için yardım istemesi durumunda ve da VAR ekibinden bir uyarı geldiğinde devreye girmiş ve maç ile ilgili olay videodan incelenmiştir. Durum hakeme iletişim seti ile bildirilmiş ve hakem kendisine iletilen bilgi doğrultusunda kararını vermiştir. VAR ekibinden bir uyarı geldiğinde, hakem elini kulaklığına götürerek oyunu durdurmuş. VAR ekibi vakaladığı pozisyonu tekrar inceleyerek “tavsiyesini” hakeme iletmıştır. Hakem de bunun üzerine ve VAR ekibinden aldığı bilgiyle karar vermiş ve da pozisyonu bir kez daha saha kenarındaki ekrandan izleyerek son kararını vermiştir” şeklinde açıklamıştır. VAR sisteminin daha sonra birçok ligde kullanılmaya başlandığı görülmüştür. Ancak tamamen olumlu niyetlerle uygulamaya konan VAR sistemi her yeni uygulanan sistem gibi birçok tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Ulusal ve uluslararası birçok platformda VAR sistemini savunan, eleştiren ve önerilerde bulunan tartışmalar yapılmaktadır. Bu bağlamda sürdürülen tartışmalar bilim insanlarının da ilgisini çekmiştir. VAR sistemi ile ilgili yapılan çalışmalarda sistemin olumlu ve olumsuz yönleri ile ilgili tespitler ve uygulama istatistikleri yoğun bir biçimde çalışılmaya başlanmıştır. Bu çalışmada ise Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin VAR sistemi ile ilgili görüşlerinin ortaya konması amaçlanmıştır. Bu sayede mezuniyet sonrasında spor ortamında yer alacak bu bireylerin görüşlerinin konu ile ilgili bilimsel literatüre katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

2. Materyal ve Metod

Araştırmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmada Çukurova Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin VAR sistemine ilişkin görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmelerde bulunulduğundan araştırma deseni olarak betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Betimsel araştırma modelinin en belirgin özelliği var olan bir olay ya da durumu var olduğu biçimiyle betimlenmesidir (Çepni, 2009). Doğal ortamında var olan bir olayı nicel ya da nitel olarak betimleyen bir araştırma türü olarak tanımlanan betimsel araştırmalar sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılmaktadır. Betimsel tarama deseninde bilimin gözlem, kayıt, olaylar arasındaki ilişkileri tespit ve kontrol edilen değişmez kurallar

üzerinde genellemelere ulaşma özellikleri kullanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2000). Karasar (2008) ise betimsel araştırmaları geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımları olarak tanımlamıştır. Bu araştırma Çukurova Üniversitesi Beden BESYO'da yapılmıştır. Araştırmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmaya yaş ortalaması 21,82±3,21 olan toplam 84 öğrenci (60 erkek, 24 kadın) katılmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan anket formu kullanılmıştır. Anket soruları çoktan seçmeli ve açık uçlu cevaplar içermektedir. Anket sorularının içeriği VAR sistemi hakkında farkındalık durumlarını belirlemeyi ve VAR sistemi ilgili olumlu ve olumsuz görüşleri ortaya çıkarmayı amaçlayan sorulardan oluşmuştur. Yukarıda belirtilen anket formu ile yapılan veri toplama sürecinden sonra elde edilen veriler SPSS 16.0 (SPSS Inc, 2007) istatistik paket programı ile analiz edilmiştir. Çalışmada elde edilen ölçümlerle ilgili tanımlayıcı istatistik uygulamaları yapılmıştır. Elde edilen tüm veriler aritmetik ortalama, standart sapma, frekans dağılımı gibi tanımlayıcı istatistiksel yöntemlerle özetlenmiştir. Elde edilen özet bulgular tablolar yardımıyla sunulmuştur.

3. Bulgular

Çalışmada elde edilen verilerin analiz edilmesi sonucunda şu bulgulara ulaşılmıştır. Tablo 1'de katılımcıların VAR sistemi hakkında bilgi sahibi olma oranlarına ilişkin bulgular sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların VAR Sistemi Hakkında Bilgi Sahibi Olma Oranlarına İlişkin Bulgular

Bilgi Sahibi Olma Durumu	Katılımcıların sayısı	Katılımcıların yüzdesi
VAR sistemini duymadım, hiçbir bilgim yok	7	%8,33
VAR sistemini duydum fakat yeteri kadar bilgim yok	28	%33,33
Var sistemini duydum, detaylı bilgiye sahibim	49	%58,33
Toplam	84	100

Tablo 1'de görüldüğü gibi katılımcıların %8,33'ü (7 kişi) VAR sistemini duymadığını ve sistemle ilgili hiçbir bilgisinin olmadığını, %33,33'ü (28 kişi) VAR sistemini duyduğunu fakat yeteri kadar bilgi sahibi olmadığını, %58,33'ü (49 kişi) ise VAR sistemini duyduğunu ve detaylı bilgiye sahip olduğunu belirtmiştir. Tablo 2'de ise katılımcıların VAR sistemine nasıl baktıklarına ve görüşlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların VAR Sistemi Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular

Bilgi Sahibi Olma Durumu	Katılımcıların sayısı	Katılımcıların yüzdesi
VAR Sisteminin olumlu ve olumsuz yönleri olduğunu düşünüyorum bu nedenle uygulamanın devamı konusunda kararsızım	43	51,20
VAR sistemini tamamen olumlu buluyorum ve kullanılmaya devam edilmesi gerektiğini düşünüyorum	31	%36,90
VAR sistemine kesinlikle karşıyım, kaldırılması gerektiğini düşünüyorum	2	%2,38
Toplam	84	100

Tablo 2’de görüldüğü üzere katılımcıların %51,20’si (43 kişi) VAR Sisteminin olumlu ve olumsuz yönleri olduğunu düşündüğünü, bu nedenle uygulamanın devamı konusunda kararsız olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların %36,90’ı (31 kişi) ise VAR sistemini tamamen olumlu bulduğunu ve kullanılmaya devam edilmesi gerektiğini düşündüğünü belirtmiştir. Buna karşın katılımcıların %2,38’i (2 kişi) VAR sistemine kesinlikle karşı olduğunu ve kaldırılması gerektiğini düşündüğünü belirtmiştir. Araştırmada sorulan açık uçlu sorulara verilen cevaplar incelendiğinde ise;

- “VAR uygulamasının başarılı bir şekilde uygulanıp uygulanmadığı ile adil ve doğru karar vermeye yardımcı olup olmadığı”,
- “VAR uygulamasının büyük takımların haklarını korurken diğer takımların haklarını yeterince gözetip gözetmediği”,
- “VAR hakemlerinin iyi niyetli olup olmadıkları ve maçın hakemini doğru bilgilendirip bilgilendirmedikleri”
- “VAR uygulamasının teknik yönden (arıza vb.) sağlıklı bir şekilde uygulanıp uygulanmadığı”
- “VAR uygulamasının daha kapsamlı şekilde tüm hakem kararlarında kullanılıp kullanılmayacağı”

gibi farklı konularda görüş bildirdikleri görülmüştür.

4. Tartışma

Bu çalışmada elde edilen bulgular incelendiğinde katılımcıların %8,33'ü (7 kişi) VAR sistemini duymadığını ve sistemle ilgili hiçbir bilgisinin olmadığını, %33,33'ü (28 kişi) VAR sistemini duyduğunu fakat yeteri kadar bilgi sahibi olmadığını, %58,33'ü (49 kişi) ise VAR sistemini duyduğunu ve detaylı bilgiye sahip olduğunu belirtmiştir. Buna ek olarak katılımcıların %51,20'si (43 kişi) VAR Sisteminin olumlu ve olumsuz yönleri olduğunu düşündüğünü, bu nedenle uygulamanın devamı konusunda kararsız olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların %36,90'ı (31 kişi) ise VAR sistemini tamamen olumlu bulduğunu ve kullanılmaya devam edilmesi gerektiğini düşündüğünü belirtmiştir. Buna karşın katılımcıların %2,38'i (2 kişi) VAR sistemine kesinlikle karşı olduğunu ve kaldırılması gerektiğini düşündüğünü belirtmiştir. Şen ve ark. (2018) 600 futbol taraftarı üzerinde yaptıkları çalışmada VAR sistemine olumlu olarak bakanların oranının %82 olduğunu ve VAR uygulaması sayesinde futbolun daha adil oynandığını belirtenlerin oranının %80,33 olduğunu bildirmişlerdir. Bizim çalışmamız ile Şen ve ark. (2018) çalışmasında VAR sistemine olumlu bakanların benzer şekilde yüksek olduğu görülmektedir. Dünya kupası sırasında NTV Spor kanalının internet sitesinde yapılan bir ankette ise 30.513 oy kullanılmış ve katılımcıların %85'i var sistemini olumlu bulduklarını, buna karşılık katılımcıların %15'i ise var sistemini olumsuz bulduklarını bildirmişlerdir (twitter.com/ntvspor, 2018). Benzer popülasyonlarda yapılan bu iki çalışmada ve bir spor sitesi tarafından online olarak yapılan bir ankette elde edilen bulguların benzerliği ülkemizde genel olarak VAR sistemine olumlu bakıldığını düşündürmektedir.

Çalışmamızdaki açık uçlu sorulara verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların “VAR uygulamasının başarılı bir şekilde uygulanıp uygulanmadığı, buna bağlı olarak adil ve doğru karar vermeye yardımcı olup olmadığı”, “VAR uygulamasının büyük takımların haklarını korurken diğer takımların haklarını yeterince gözetip gözetmediği”, “VAR hakemlerinin iyi niyetli olup olmadıkları ve maçın hakemini doğru bilgilendirip bilgilendirmedikleri”, “VAR uygulamasının teknik yönden sağlıklı bir şekilde uygulanıp uygulanmadığı”, “VAR uygulamasının daha kapsamlı şekilde tüm hakem kararlarında kullanılıp kullanılmayacağı” gibi farklı konularda görüş bildirdikleri görülmüştür. Engin ve Çelik'in (2018) Türkiye Futbol Süper Ligi'nde görev yapan 5 hakem ile yürüttükleri nitel araştırma sonucunda ise VAR sisteminin yanlış kararların düzeltilmesi, adaletin sağlanması, eyyamın önüne geçilmesi için en uygun sistem olarak değerlendirmektedir. Uluöz ve Nazlıcan (2018) ulusal medyada VAR sistemi ile ilgili içerikleri inceledikleri araştırmalarında incelenen içeriklerin VAR sistemini destekleyen ve eleştiren yönlerinin olduğunu bildirmişlerdir. Buna göre, “adil müsabaka yönetimine katkı sağlama”, “medya desteği”, “seyirci ve tarafta memnuniyeti”, “hakemlere olan güvende artış”, “Merkez Hakem Kurulu'na olan güvende artış”, “Ülke Futbolunun marka değerinde artış”, “yönetici memnuniyeti ve desteği”, “antrenör ve sporcuların memnuniyeti ve desteği”, “maddi kayıpların önüne geçilmesi” gibi konularda olumlu etkilerinin olduğuna dair görüşler olduğu bildirilmiştir. Bu çalışmada açık uçlu sorulardan elde ettiğimiz bulgular, Engin ve Çelik'in (2018) ve Uluöz ve Nazlıcan (2018) tarafından elde edilen bulgularla benzerlik göstermektedir. Türkiye'de yapılan bu üç çalışmada VAR sisteminin olumlu yönleri ile ilgili ortak noktalara vurgu yapılmasının futbol kamuoyundaki konu ile ilgili benzer eğilimlerin bir sonucu olduğunu düşünmekteyiz. Bizim çalışmamızdaki açık uçlu sorularla ilgili bildirilen görüşler incelendiğinde; “VAR uygulamasının başarılı bir şekilde uygulanıp uygulanmadığı, buna bağlı olarak adil ve doğru

karar vermeye yardımcı olup olmadığı”, “VAR uygulamasının büyük takımların haklarını korurken diğer takımların haklarını yeterince gözetip gözetmediği”, “VAR hakemlerinin iyi niyetli olup olmadıkları ve maçın hakemini doğru bilgilendirip bilgilendirmediği”, “VAR uygulamasının teknik yönden sağlıklı bir şekilde uygulanıp uygulanmadığı”, “VAR uygulamasının daha kapsamlı şekilde tüm hakem kararlarında kullanılıp kullanılmayacağı” gibi farklı konularda olumsuz yönleri de olabilecek görüşler de bildirdikleri görülmüştür. Bu konulardaki tereddütler literatürdeki bazı çalışmalarda da bildirilmiştir. Engin ve Çelik’in (2018) çalışmalarında sistemin olumlu yönlerine dikkat çekmekle birlikte bazı durumlarda hakeme olan güvenin sarsılması, son sözün yine orta hakemde olması ve son karar vericinin o olması gibi dezavantajların olduğu ve buna bağlı oluşan önyargılar olduğunu ortaya bildirmişlerdir. Uluöz ve Nazlıcan (2018) ise çalışmalarında VAR sistemi ile ilgili “büyük takım kayırmacılığının sürmesi”, “karar vermede gecikmeler olması”, “oyun heyecanının azalması”, “VAR sistemine başvurmada hakemlerin kendi içinde ve hakemler arasında tutarsızlıklar olması”, “adaletsizliğin sürmesi”, “hakemlere olan güvensizliğin sürmesi”, “sporun doğasına aykırılık”, “oyunun aşırı duraklaması”, “seyirci tepkisi”, “sistemsel aksaklıklar ve arızalar” gibi olumsuz görüşler olduğu bildirilmiştir. Bu benzer ve farklı görüşlere rağmen Orta (2018^b) 2018 FIFA Dünya Kupası’nda oynanan 64 maçta VAR tarafından toplam 455 pozisyonun incelendiğini, buna göre; VAR sisteminin her pozisyonda devreye girmediğini, bunlardan yalnızca 20’sinde müdahalede bulunduğunu bildirmiştir. Orta (2018^b) bu 20 pozisyonun 17’sinde hakem verdiği kararı değiştirirken, 3 pozisyonda hakem verdiği kararı değiştirmediğini, hakemin kararını değiştirdiği pozisyonların dokuz kez penaltı kararı verme, üç kez de verdiği penaltıyı iptal etme şeklinde olduğunu belirtmiştir. Ayrıca hakemler iki kez futbolcuları 2. sarı karttan ihraç ettiğini, iki kez ofsayttan iptal ettiği pozisyona gol kararı verdiğini, bir kez de yanlış oyuncuya gösterilen karttan dolayı kararını değiştirdiklerini bildirmiştir. Yalnızca 3 pozisyonda VAR sisteminin verdiği karar hakem tarafından seyredilmeden uygulanmıştır. İncelenen 455 pozisyonda; VAR sistemi kullanılmadan % 95,6 doğru karar verilirken, VAR sistemi ile % 99,35 doğru karar verilmiştir. VAR ile hakem kararlarında yüzde 99.35 gibi yüksek başarı oranına eriştiği bildirilmiştir (Orta, 2018^b).

5. Sonuç

Sonuç olarak, VAR sistemi konusunda sayısal veriler, katılımcı görüşleri ve literatürdeki kısıtlı sayıdaki çalışma dikkate alındığında bazı çekinceler olmasına rağmen genel eğilim olarak VAR sistemine olumlu bakıldığı düşünülebilir. VAR sisteminin yaklaşık iki yıllık oldukça yeni sayılabilecek bir uygulama geçmişi olduğundan konu ile ilgili literatür incelendiğinde kısıtlı sayıda çalışma yapıldığı görülmektedir. Konu ile ilgili daha kapsamlı ve konuyu daha farklı açılardan ele alan bilimsel araştırmalara ihtiyaç olduğunu düşünmekteyiz. Ayrıca futbolun tüm paydaşlarının iyi niyet çerçevesinde hakemler üzerindeki baskıyı azaltmaları gerektiğini düşünmekteyiz. Futbolu yöneten kurumların ise VAR sisteminin sağlıklı bir şekilde kullanılması ve futbola daha fazla katkı sağlaması için gerekli olan teknik alt yapı, hakem eğitimi, ödül/ceza sistemi gibi konularda daha fazla çalışma yapması gerektiğini düşünmekteyiz.

KAYNAKÇA

Albayrak O., İbiş S., ve Kayışoğlu N. B. (2012). Futbol Hakemlerinin Meslek Ve Aile Yaşantılarında Karşılaşmış Oldukları Sorunlar. Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Bilim Dergisi, 14(1), 75-82.

Baştuğ G., Duman S., Akçakoyun F., & Karadeniz F. (2016). Football Referees; Stress, Self-Confidence, Decision Making. Journal of Human Sciences, 13(3), 5399-5406.

Cengiz R., Pulur A., ve Cengiz ŞŞ. (2008). Futbol Hakemlerinin Saldırganlık Tiplerinin Klasman Düzeylerine Göre İncelenmesi. Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi, 2(2).

Çepni S. (2009). Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş. Trabzon: Celepler Matbaacılık (4. Baskı).

Da Silva A. I., ve Fernandez R. (2003). Dehydration of football referees during a match. British Journal of Sports Medicine, 37(6), 502-506.

Dünya Tenis Federasyonu Resmi Web Sitesi (2018)

Erişim Linki: <http://www.wtt.com/news/2018-hawkeye-live-to-be-used-this-wtt-season>

Erişim Tarihi: 01.12.2018

Ekmekçi R. (2013). Spor Yönetimi: Kavram ve Özellikler. M. Argan içinde, Spor Yönetimi (s. 2-24). Eskişehir: T. C. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Efe M., Öztürk F. ve Koparan Ş. (2008). Bursa İlindeki Faal Futbol Hakemlerinin Problem Çözme Ve Atılganlık Düzeylerinin Belirlenmesi. Spormetre Dergisi, 6(2),49-59.

Engin S.G. ve Çelik V.O.(2018). VAR'lığın Yeter! Futbolda Video Yardımcı Hakem Sistemi. 16. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı, Antalya/Türkiye S: 1161.

Karasar N. (2008). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

NTV Spor Kanalı Resmi Twitter Hesabı (2018)

Erişim Linki: <https://twitter.com/ntvspor/status/1010622012958691330>

Erişim Tarihi: 01.12.2018

Riiser A., Andersen V., Castagna C., Pettersen S. A., Saeterbakken A., Froyd C., ... ve Moe V. F. (2018). The Construct Validity of the CODA and Repeated Sprint Ability Tests in Football Referees. International journal of sports medicine, 39(08), 619-624.

Rontoyannis G.P., Stalikas, A., Sarros G., ve Vlastaris A. (1998). Medical, morphological and functional aspects of Greek football referees. The Journal of sports medicine and physical fitness, 38(3), 208-214.

SPSS Inc.(2007). SPSS for Windows. Version 16.0, Chicago: SPSS Inc.

Şen İ., Özkan Z., Yılmaz H., Bilici MF., Kahraman M.Z. (2018). Futbolda Video Yardımcı Hakem Uygulamasının Taraftar Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. 16. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı, Antalya/Türkiye S: 1030

TVF-Türkiye Voleybol Federasyonu Resmi Web Sitesi (2018)

Erişim Linki: http://www.tvf.org.tr/_dosyalar/MHGK_Belgeler/2017_gds_talimati.doc

Erişim Tarihi: 01.12.2018

Orta L. (2018^a). Futbol Oyun Kurallarında Video Yardımcı Hakem Sistemi (Var). 16. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı, Antalya/Türkiye S: 1144

Orta L. (2018^b). FIFA Dünya Kupası'nda Video Hakem Uygulaması (VAR). 16. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı, Antalya/Türkiye S: 1154

Özdayı N., ve Uğurlu F. (2015). Futbol Hakemlerinin Duygusal Zeka Ve İletişim Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. International Journal Of Sport, Exercise & Training Sciences-Ijsets, 1(1), 31-39.

Uluöz E. ve Nazlıcan M.C.(2018). Video Yardımcı Hakem Uygulamasının Ulusal Medyada Yer Alma Biçimi Üzerine Nitel Bir Araştırma. 16. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı, Antalya/Türkiye S: 1137

Weston M., Helsen W., MacMahon C., & Kirkendall D. (2004). The impact of specific high-intensity training sessions on football referees' fitness levels. The American journal of sports medicine, 32(1_suppl), 54-61.

Yıldırım A., ve Şimşek H. (2000). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri(Gözden geçirilmiş 2. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık

Kadın Voleybolculara Uygulanan Kor Kuvvet Antrenmanlarının Esneklik ve Alt Ekstremitte Anaerobik Kapasite Etkisi

Mehmet GÖKTEPE¹, Ferhat GÜDER², Erdil DURUKAN¹, Oğuzhan Özsoy³

¹Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir, Türkiye,
E-posta: mgoktepe06@gmail.com

²Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Bartın Üniversitesi, Bartın, Türkiye,
E-posta: ferhatguder1981@gmail.com

¹Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir, Türkiye,
E-posta: erdurukan@hotmail.com

³Eğitimi Bilimleri Enstitüsü, Bartın Üniversitesi, Bartın, Türkiye,
E-posta: oguzhan040@hotmail.com

Öz

Bu araştırmanın amacı, kadın voleybolculara uygulanan kor kuvvet antrenmanlarının esneklik ve alt ekstremitte anaerobik kapasiteye etkisinin belirlenmesidir. Çalışmaya, Bartın Üniversitesi Kadın Voleybol Takımında lisanslı, yaş ortalamaları 20,20±1,26 yıl, boy uzunluğu ortalamaları 168,93±3,58 (cm) ve vücut ağırlıkları 55,47±5,14 (kg) olan gönüllü 15 kadın voleybolcu dahil edilmiştir. Bütün sporcular testlerden önce sağlık durumlarının belirlenmesinde kullanılan sağlık anketini ve çalışmaya gönüllü katıldıklarını belirten formu doldurup imzalamışlardır. Kor antrenman programı 8 hafta boyunca, haftada 3 gün düzenli olarak uygulanmıştır. Sporculara ön test ve son test ölçümleri sırasıyla; 1) Boy ve kilo ölçümü yapıldı. 2) 5 dakika ısınma koşusu yaptırıldı. 3) Esneklik ölçümleri yaptırıldı. 4) Alt ekstremitte anaerobik kapasite ölçümleri yapılarak çalışma sonlandırıldı. Bu araştırma Bartın Üniversitesi BESYO Fizyoloji Laboratuvarında yapıldı. İstatistiksel değerlendirme SPSS 22.0 programı kullanılarak yapıldı. Ön test ve son testten elde edilen değerler, Shapiro-Wilk testi ile normallik dağılımına bakıldıktan sonra Wilcoxon İşaretli Sıralar testi yardımı ile istatistiksel olarak karşılaştırılmıştır. Kadın voleybolculara uygulanan kor kuvvet antrenmanlarının uzan eriş esneklik testi değerleri ile istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir ($p < 0.05$). Alt ekstremitte anaerobik kapasite değerleri için ise anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p > 0,05$). Kor kuvvet antrenmanlarının esnekliğe olumlu düzeyde etki yaptığı, alt ekstremitte anaerobik kapasiteye etki yapmadığı söylenebilir. Bu sonuçlar doğrultusunda Kor antrenmanların tek başına izole olarak uygulanmasından çok bütünleşik şekilde diğer antrenmanlar ile birlikte yapılması ya da dairesel antrenmanlarda yer alan hareketlere eklenerek yapılması sporcuların anaerobik performanslarına daha fazla katkı sağlayacağını söyleyebiliriz.

Anahtar Kelimeler: Voleybol, Kor Kuvvet, Esneklik, Anaerobik kapasite,

The Effect of Core Strength Training on Flexibility and Lower Extremity Anaerobic Capacity in Female Volleyball Players

Abstract

The purpose of this study is to identify the effect of core strength training on flexibility and lower extremity anaerobic capacity in female volleyball players. 15 volunteer licensed female volleyball players in Bartın University female volleyball team, whose age average $20,20 \pm 1,26$ (years) height average $168,39 \pm 3,58$ (cm) weight average $55,47 \pm 5,14$ (kg), participated in this study. Before taking part in the study, all the participants signed the volunteer form and health form which used in defining their health condition. The core training was applied 3 times in a week (totally 8 weeks) regularly. Pre-test and post-tests were performed as 1) height and weight measurement 2) 5 minutes warm up jogging 3) elasticity test 4) lower extremity anaerobic capacity test and then study ended. This was performed in physiology laboratory of Bartın University Sports Academy. Statistically evaluation was done via SPSS 22.00 program. The data taken from pre and post-tests was compared statistically via Wilcoxon signed rank test after being analysed in terms of normality distribution by Shapiro-Wil test. A statistically significant relationship was detected between the core strength training applied to female volleyball players and sit and reach test ($p < 0,05$). No significant relationship was found about lower extremity anaerobic capacity ($p > 0,05$). It can be said that core strength training has positive effects on elasticity but no effect on lower extremity anaerobic capacity. With these results, we can say that it will have more positive effects if core training is applied as integrated to another trainings or added to drills in circuit trainings rather than being applied isolated.

Keywords: Volleyball, Core Strength, Flexibility , Anaerobic capacity

1. Giriş

Voleybol sporunun kinematik yapısını incelediğimizde, dikey sıçramalar, çabuk ve ani hareketler ve yön değiştirme hareketlerini görürüz. Bu anlamda düşündüğümüzde voleybol sporunda baskın olarak kullanılan sistem anaerobik enerji sistemidir. Ayrıca, kısa dinlenme sürelerini de göz önüne aldığımızda gelişmiş bir aerobik sisteme de ihtiyaç duymaktadır. Anaerobik ve aerobik değişimli eforun gerekli olduğu aktivitelerdir (Suna ve ark., 2016). Kas çalışması için maksimal enerji üretimi ve salınımı olarak bilinen anaerobik güç, Glikolitik enerji metabolizmasından sağlanmaktadır. Birden çok kas lifinin senkronize kasılıp gevşemesinden hareketler oluşmaktadır. Anaerobik enerji üretimi kısa süreli yüksek yoğunluklu işlerde görülmektedir (Reeser, 2017). Anaerobik kapasite (kgm/san, kgm/dak, watt), Submaksimal ve maksimal fiziksel hareketlilik sırasında kasların anaerobik enerji transferlerini kullanarak meydana gelen iş kapasitesi olarak tanımlanmasıdır (Mcardle ve ark., 2000; Foss ve Keteyian, 1998). Spor bilimleri literatüründe kor egzersizleri, kor stabilizasyonu, kor kuvveti, kor dayanıklılığı ifadeleri gövdeye ait kor bölgesi kaslarının özelliklerini ve bu kasların çalıştırıldığı egzersizleri ifade etmektedir. Vücudun merkez bölgesi olarak bahsedilen bu bölge, omurga, pelvis, abdominal boşluk ve üst yapıları oluşturan kas, sinir, iskelet ve diğer bağ dokulardan oluşan, abdominal, paraspinal ve gluteal kasların stabilizasyonunun optimal performans açısından kritik olduğu noktadır (Nadler ve ark., 2001; Sever, 2016). Bu nedenle sayısı her geçen gün artan kor antrenmanlarının performans etkisinin belirlenmesi amacıyla yapılan çalışmalar literatür boşluğunu dolduracağından son derece önem arz etmektedir. Bu bağlamda çalışmamızın bulgularının literatüre katkı sağlaması açısından önemli olduğunu söyleyebiliriz. Yukarıdaki bilgiler ışığında çalışmamızda kadın voleybolculara uygulanan kor kuvvet antrenmanlarının esneklik ve alt ekstremitte anaerobik kapasiteye etkisinin belirlenmesi amaçlanmaktadır.

2. Materyal ve Metod

Araştırma grubunu, Bartın Üniversitesi Kadın Voleybol Takımında lisanslı, yaş ortalamaları $20,20 \pm 1,26$ yıl, boy uzunluğu ortalamaları $168,93 \pm 3,58$ (cm) ve vücut ağırlıkları $55,47 \pm 5,14$ (kg) olan gönüllü 15 kadın voleybolcu oluşturmaktadır. Bütün sporcular testlerden önce sağlık durumlarının belirlenmesinde kullanılan sağlık anketini ve çalışmaya gönüllü katıldıklarını belirten formu doldurup imzalamışlardır. Çalışmaya katılmayı kabul eden her adaya öncelikle çalışmanın içeriği tüm ayrıntıları ile anlatılmıştır. Ölçümler yapılmadan önce bütün katılımcılar ölçümden önceki günde ağır egzersiz yapmamaları ve alkol tüketmemeleri konusunda uyarılmıştır. Deneklere ön test ve sontest olarak sırasıyla; 1) Boy uzunluğu ve vücut ağırlığı ölçümü yapıldı. 2) 5 dakika ısınma koşusu yaptırıldı. 3) Esneklik ölçümleri yaptırıldı. 4) Alt ekstremitte anaerobik kapasite ölçümleri yapılarak çalışma sonlandırıldı. Bu araştırma Bartın Üniversitesi BESYO Fizyoloji Laboratuvarında yapılmıştır.

Veri Toplama Araçları:

Boy uzunluğu ve Vücut Ağırlığı Ölçümleri: Deneklerin boy uzunlukları hassaslık derecesi 0.01 m olan (SECA, Almanya) boy ölçer ile vücut ağırlığı ölçümleri ise hassaslık derecesi 0.1 kg olan elektronik baskülle (SECA, Almanya) ölçülmüştür (Aydos ve ark., 2009).

Vücut Kitle İndeksi (VKİ): VKİ, olguların vücut ağırlıklarının kg değerinin, boy uzunluğu metre ölçümünün karesine bölünmesi ile (kg/m^2) hesaplanmıştır (Moran ve McGlynn, 1997; Norris ve ark., 2005; Taylor ve ark., 1998).

Esneklik Performansının Belirlenmesi: Esneklik ölçümleri ise uzan-eriş testi, gövde-boyun, omuz fleksiyonu esnekliği ile belirlenmiştir (Özkan ve ark., 2014).

Alt ekstremitte anaerobik kapasitenin (Wingate testi) belirlenmesi:

Çalışmamızda kadın voleybolcuların anaerobik kapasite değerlerini belirlemek için Wingate Anaerobik kapasite testi uygulanmıştır. Test için Monark marka 834E model kefeli bisiklet ergometresi ve bisiklete bağlı bilgisayar düzeneği kullanılmıştır. Sporculara testle ilgili bilgiler verilmiştir. Testten önce sporcular bisiklet ergometresinde 140-150 atım/dk. Kalp atım hızında (KAH); 6 dakika egzersiz ve 2 dakika germe egzersizleri içeren (Gökbel ve ark., 1993), standart bir ısınma gerçekleştirmişlerdir. Bisikletin sele boyu her araştırma grubu birey için uygun hale getirilmiş ve vücut ağırlıklarının kg'ı başına %7,5 gr. yük bisikletin kefesine yerleştirilmiştir. Sporcu; test boyunca seleden kalkmadan mümkün olan en hızlı şekilde pedal çevirmiştir. Testi yapan kişi; sporcunun maksimum hıza ulaştığında kefeyi indirmiş ve test başlatılmıştır. Sporcu test süresince, özellikle 10-15 saniye sonunda sözlü olarak motive edilmiştir. Wingate Testi sonrasında, watt (W) cinsinden sporcunun 30 saniye içinde sergilediği en yüksek güç; Peak Power (PP), sporcunun 30 saniye süresince sergilediği ortalama güç; Avg. Power (AP) ve sporcunun 30 saniye içinde sergilediği en düşük güç; Min. Power (MP) olarak alınmış

Uygulanan Antrenman Programı:

Uygulanan antrenman programı 8 hafta boyunca, haftada 3 gün, 30-45 dakika, sporcuların normal voleybol antrenman programlarının sonlarına ek olarak düzenli uygulanmıştır (Dilber ve ark., 2016).

EGZERSİZLER	1.set	2.set	3.set
Side Bend	30sn	30sn	30sn
Power Shiver	30sn	30sn	30sn
Alternate Legs Jump	30sn	30sn	30sn
Squat	20 tekrar	20 tekrar	20 tekrar
V-Up	20 tekrar	20 tekrar	20 tekrar
Crunch	20 tekrar	20 tekrar	20 tekrar
Lying Twist Trunk	20 tekrar	20 tekrar	20 tekrar
Alternate Superman	20 tekrar	20 tekrar	20 tekrar
Side Bridge	30sn	30sn	30sn
Abdominal Plank	30sn	30sn	30sn
Alternate Plank	30sn	30sn	30sn
STRECHING 15 dk			

Verilerin Analizi:

İstatistiksel değerlendirme SPSS 22.0 (SPSS Inc., Chicago, IL, USA) programı kullanılarak yapıldı. Ön test ve son testten elde edilen değerler, Shapiro-Wilk testi ile normallik dağılımına bakıldıktan sonra Wilcoxon İşaretli Sıralar testi yardımı ile istatistiksel olarak karşılaştırılmıştır. Bütün istatistiksel yöntemler için yanılma düzeyi (α) 0,05 olarak kabul edilmiştir.

3. Bulgular

Tablo 1: Çalışmaya Katılan Kadın Voleybolcuların Fiziksel Özellikleri

N	Yaş (yıl)	Boy Uzunluğu (cm)	Vücut Ağırlığı (kg)	VKİ(kg/m ²)
15	20,20±1,26	168,93±3,58	55,47±5,14	21,20±2,34

Tablo 1'de Çalışmaya katılan kadın voleybolcuların yaş(yıl), boy uzunluğu(cm), vücut ağırlığı(kg), VKİ(kg/m²) verilmiştir. Sporcuların yaşları 20,20±1,26 yıl, boy uzunlukları 168,93±3,58 cm, vücut ağırlıkları 55,47±5,14 kg, VKİ 21,20±2,34 (kg/m²) olarak tespit edilmiştir.

Tablo 2. Çalışmaya Katılan Kadın Voleybolcuların Ön Test Ve Son Test Parametreleri Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Yapılan Wilcoxon İşaretli Sıra Testi Sonuçları

Parametreler	n	Ortalama	SS	P	
Uzun Eriş Testi (cm)	Ön test	29,27	3,73	0,005*	
	Son test	30,60	4,36		
WINGATE TESTİ	PP(w)	Ön test	610,17	118,12	0,608
		Son test	621,97	135,82	
	AP(w)	Ön test	435,67	72,30	1,000
		Son test	445,25	92,71	
	MP(w)	Ön test	209,13	54,15	0,393
		Son test	217,03	73,50	

*(p < 0.05), Test: Wilcoxon İşaretli Sıralar testi

Tablo 2'ye bakıldığında; Çalışmaya katılan kadın voleybolculara uygulanan kor kuvvet antrenmanlarının uzun eriş esneklik testi değerleri ile istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir (p < 0.05). Alt ekstremite anaerobik kapasite değerleri için ise anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (p > 0,05).

4. Tartışma

Kor kuvvet antrenmanının kuvvet ve kondisyon alanlarında oldukça yaygın olarak kullanıldığı bilinmektedir (Dedecan,2016; Sato ve Mokha, 2016). Kor antrenmanının vücudun kor bölgesinin kuvvetlendirilmesinde pozitif etkilere sahip olduğu söylenmektedir (Dedecan,2016; Sato ve Mokha, 2016; Stanton ve ark., 2004; Dikici, 2018). Kor antrenman programları, kor kasların kuvvetlenmesini ve motor kontrolünü hedefleyen, sporcular ve sedanterler için, hem atletik performansı arttırmada hem de terapik amaçlı kullanılmaktadır (Hibbs ve ark., 2008). Kadın voleybolculara uygulanan kor kuvvet antrenmanlarının esneklik alt ekstremite anaerobik kapasiteye etkisinin belirlenmesi amacıyla yapmış olduğumuz çalışmamızda uygulanan kor kuvvet antrenmanlarının Alt ekstremite anaerobik kapasiteye etki etmediği tespit edilmiştir. ($p>0,05$). Tortum ' a göre; Voleybolcular üzerine uygulamış olduğu kor stabilizasyon egzersizlerinin denge ve anaerobik performansa etkisini araştırmış, çalışmada uygulanan kor stabilizasyon egzersiz programının anaerobik performansın olumlu yönde etkilendiği tespit etmiştir. Cin ' e göre; Hazırlık dönemindeki bazı oryantiring sporcularına kor kuvvet antrenmanı uygulamasına dahil etmiş fiziksel fizyolojik parametrelerine etkisini araştırmıştır. Araştırma sonucunda, elde etmiş olduğu istatistiksel veriler doğrultusunda; deney ve kontrol gruplarının, Anaerobik Wingate Test parametrelerinin grup içi ön test-son test karşılaştırma sonucu her iki grupta da anlamlı fark bulunmamıştır ($P>0,05$). Literatürde sıkça atıf alan çalışmalardan birisinde Nesser ve Lee (2009), kor kuvvet/stabilite ve atletik performans arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmalarını sezon öncesinde 16 kadın futbolcu (1. Lig NCAA) üzerinde yapmışlardır. Sporculara 2 kuvvet testi (1TM bench press ve squat), 3 atletik performans testi (dikey sıçrama, 40 yarda sprint, pro agility) ve kor kuvvet testleri (back extension, trunk flexion, left-right bridge) uygulanmıştır. Kor kuvvet/stabilite ile kuvvet ve performans ölçümleri arasında önemli ölçüde korelasyon tespit edilememiştir. Thomas ve William. (2009), 1.Lig bayan futbolcular üzerinde yapmış oldukları çalışmada kor'un kuvvet ve performansla ilgisi olmadığı söylemişlerdir. Bu sonuçlar ise bizim çalışmamız ile paralellik göstermemektedir. Araştırmamızdan elde edilen bulgulara göre; Kadın voleybolculara uygulanan kor kuvvet antrenmanlarının esneklik performansına olumlu düzeyde etki ettiğini söyleyebiliriz ($p< 0.05$). Dedecan ' a göre; Adolesan dönem erkek öğrenciler üzerinde kor antrenmanlarının bazı fiziksel ve fizyolojik özelliklerine etkisini araştırmış, deney ve kontrol grubunun sırt kuvveti, sağ ve sol el kavrama kuvveti parametrelerinde gruplar arasında anlamlı farklılık görülmüştür ($P<0,05$).Atıcı' ya göre; Kadınlarda uyguladığı 8 haftalık kor antrenman sonucunda, sağ - sol el kavrama, bacak ve sırt kuvveti, esneklik, dikey sıçrama ve denge gibi motorik yetilerin değerlerinde elde edilen bulgular $p< 0.05$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Leetun, Ireland, Willson, Ballantyne ve Davis (2004), 28 erkek, 13 kadında oluşan toplamda 41 sporcu üzerinde kor antrenmanının alt ekstremite sakatlıkları üzerine olumlu etkisi olduğunu söylemişlerdir. Dilber ve ark. ' na göre; Erkek futbolcular üzerinde 8 haftalık kor antrenmanın performansla ilgili fiziksel uygunluklarını incelemiş, çalışmada elde edilen istatistiksel verilerde katılımcıların esneklik ölçüm sonuçları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($P<0,05$). Yukarıdaki araştırmaların sonuçları çalışmamızın sonuçlarını desteklemektedir. Doğan ' a göre; Futbolcular üzerine sekiz haftalık kor antrenmanı çalışması uygulamış, çalışmasının sonucunda istatistiksel açıdan grup içinde ön test-son testler değerlendirildiğinde sporcuların esneklik değerlerinde, çalışma grubunda $p< 0.05$ düzeyinde anlamlı bir değişim bulunmuştur. Kontrol grubunda ise esneklik değerlerinde her hangi bir anlamlılık saptanmamıştır. Bu sonuç ise çalışmamızın sonucunu desteklemektedir.

5. Sonuç

Sonuç olarak; Kadın voleybolculara uygulanan kor kuvvet antrenmanlarının esneklik performansına olumlu düzeyde etki yaptığı ($p<0.05$). fakat alt ekstremite anaerobik güç performansına etki yapmadığı tespit edilmiştir($p>0,05$). Kor kuvvet antrenmanlarının esnekliğe olumlu düzeyde etki yaptığı, alt ekstremite anaerobik kapasiteye etki yapmadığı söylenebilir.

Bu sonuçlar doğrultusunda Kor antrenmanların tek başına izole olarak uygulanmasından çok bütünleşik şekilde diğer antrenmanlar ile birlikte yapılması ya da dairesel antrenmanlarda yer alan hareketlere eklenerek yapılması sporcuların anaerobik performanslarına daha fazla katkı sağlayacağını söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

Atıcı M, (2013). Yüzme Sporunu Yapan 18–24 Yaş Arası Kadınlarda Core Antrenmanın Bazı Fizyolojik ve Motorik Parametrelere Etkisinin Araştırılması. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi ve Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Muğla, 2013. 42

Aydos, L., Taş, M., Akyüz, M., & Uzun, A. (2009). Genç Elit Güreşçilerde Kuvvetle Bazı Antropometrik Parametrelerin İlişkisinin İncelenmesi, Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi, 11(4).

Cin T. (2017). Hazırlık Dönemindeki Oryantiring Sporcularına Uygulanacak Kor Kuvvet Antrenmanının Bazı Fiziksel fizyolojik Parametrelerine Etkisi. Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dalı, Spor Ve Sağlık Bilimleri Programı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 181

Dedecan H. (2016). Adolesan Dönem Erkek Öğrencilerde Core Antrenmanlarının Bazı Fiziksel ve Fizyolojik Özellikleri Üzerine Etkisi. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 8

Dikici, S, (2018). Spor Yapan Ortaöğretim Çağndaki Öğrencilerde Core Antrenman Modelinin Öğrencilerin Fizyolojik Parametrelerine Etkisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Dilber, A. O., Lağap, B., Akyüz, Ö., Çoban, C., Akyüz, M., TAŞ, M, & Özkan, A. (2016). Erkek futbolcularda 8 haftalık kor antrenmanının performansla ilgili fiziksel uygunluk değişkenleri üzerine etkisi. CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 11(2), 77-82.

Doğan G. (2015). Futbolculara Uygulanan Sekiz Haftalık Core Antrenmanın Bazı Fiziksel ve Fizyolojik Parametreler Üzerine Etkisi. Gaziantep Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep. 177

Doğan, G., Mendeş, B., Akcan, F.& Tepe, A., (2016). The Effects of Eight-Week Core Training on Some Physical and Physiological Parameters of Football Player”Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi Cilt 10, Sayı 1,

Foss ML, (1998). Keteyian SJ. Fox’s Physiological Basis For Exercise And Sport. 6th Ed. WCB/Mcgraw-Hill.

Gökbel, H., Çalışkan, S., Özbay, Y., Bediz, C.Ş. (1993). Farklı Yüklerle Yapılan Wingate Testlerinde Güç Değerleri, Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi. (4) 4, s.10-16.

Hibbs, A. E., Thompson, K. G., French, D., Wrigley, A. and Spears, I. (2008). Optimizing performance by improving core stability and core strength. *Sports Medicine*, 38(12), 995-1008.

Leetun, D.T, Ireland, M.L., Willson, J.D., Ballantyne, B.T., Davis, I.M., (2004). Core Stability Measures As Risk Factors For Lower Extermity Injury In Athletes. *American College of Sports Medicine*, 0195-9131/04/3606-0926.

Mcardle WD, (2000). Katch FI, Katch VL. *Essentials Of Exercise Physiology*. 2th Ed. Johnson E, Gulliver K, Eds. Lippincott Williams And Wilkins.

Moran, G.T., McGlynn, G. (1997), *Dynamics of Training and Conditioning*. Second Edition. USA: WBC/McGraw-Hill.

Nadler SF, Malanga GA, Feinberg JH, Prybicien M, Stitik TP. And DePrince M. (2001). Relationship between hip muscle imbalance and occurrence of low back pain in collegiate athletes: a prospective study. *American Journal of Physical Medicine & Rehabilitation*; 80 (8):572–577.

Nesser, T., and Lee, W. (2009). The relationship between core strength and performance in division I female soccer players. *Journal of Exercise Physiology Online*, 12(2), 21-28.

Norris, J. M., Langefeld, C.D., Scherzinger A.L., Rich, S.S., Bookman, E., Beck S.R., Saad, M.F., Haffner, S.M., Bergman, R.N., Bowden D.W. and Wagenknecht, L.E. (2005), Quantitative trait loci for abdominal fat and BMI in hispanic-americans and African-Americans: The IRAS family study, *International Journal of Obesity*, 29: 67-77

Özkan, A., Safaz, I., Safaz, İ., Yaşar, E., & Yazıcıoğlu, K. (2014). Ampute futbol oyuncularinin performans ile ilgili fiziksel uygunluk özelliklerinin belirlenmesi. *International Journal of Science Culture and Sport*, 1(3), 66-77.

Reeser, J. C. (2017). *Handbook of sports medicine and science, Volleyball*. John Wiley & Sons.

Sato K, Mokha M, (2009), Does core strength training influence running kinetics, lowerextremity stability, and 5000-M performance in runners? *The Journal of Strength & Conditioning Research*, 2009;23(1):133–140. 174

Sever O. (2016). Statik ve Dinamik Core Egzersiz Çalışmalarının Futbolcuların Sürat ve Çabukluk Performansına Etkisinin Karşılaştırılması. *Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Doktora Tezi*.

Stanton R, Reaburn PR, Humphries B, (2004). The effect of short-term Swiss ball training on core stability and running economy. *The Journal of Strength & Conditioning Research*;18(3):522–528. 175

Suna, G., Beyleroğlu, M., & Hazar, K. (2016). Basketbol Ve Hentbol Takım Oyuncularının Aerobik, Anaerobik Güç Özelliklerinin Karşılaştırılması. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 10(3).

Taylor, R.W., Keil, D., Gold, E.J., Williams, S.M., Goulding, A. (1998), Body mass index, waist girth and waist-to-hip ratio as indexes of total and regional adiposity in woman: Evaluation using receiver operating characteristics curves, *The American Journal of Clinical Nutrition*, 67:44-49.

Thomas W.N., William L.L., (2009). The Relationship Between Core Strength And Performance In Division I Female Soccer Players. *Official Research Journal of the American Society of Exercise Physiologists*, Volume 12 Number 2.

Tortum AC. (2017). Bayan Voleybolculara Uygulanan Kor Stabilizasyon Egzersizlerinin Denge ve Anaerobik Performansa Etkisi. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.139

Kadınlarda Pilatesin Vücut Kompozisyonuna Etkisi

Şehmus ASLAN¹, Ummuhan BAŞ ASLAN²

¹ Spor Bilimleri Fakültesi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli, TÜRKİYE, sehmusa@pau.edu.tr

² Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Y.O, Pamukkale Üniversitesi, Denizli, TÜRKİYE, umbaslan@pau.edu.tr

Öz

Pilates kadınlar arasında çok popüler bir egzersiz yaklaşımıdır. Çalışmamızın amacı pilates ve kardiyο egzersizinden oluşan eğitim programının vücut kompozisyonuna etkisini incelemektir. Çalışmaya 18-39 yaş arasındaki (yaş ortalaması: 25.25±5.77 yıl) 39 kadın katıldı. Katılımcılara 3 ay boyunca, haftada 2 gün, 60-75 dakika mat pilates eğitimi ve haftada bir gün 60 dakika kardiyο egzersiz eğitimi verildi. Kardiyο egzersizleri eliptik bisiklet veya koşu bandında yapıldı. Başlangıçta ve eğitimden üç ay sonra vücut kompozisyonu bel çevresi, kalça çevresi ve vücut kitle indeksi (VKİ) ile değerlendirildi. Egzersiz eğitimi öncesinde bel çevresi 74,64±14.09 cm idi. Eğitim sonrasında bel çevresi 72.06±8.90 cm oldu. Bel çevresindeki azalma istatistiksel açıdan anlamlı değildi (p=0.30). Egzersiz eğitimi öncesinde kalça çevresi 102.98±9.22cm idi. Eğitim sonrasında ise kalça çevresi 95.66±16.32 cm oldu. Kalça çevresindeki azalma istatistiksel açıdan anlamlı bulundu (p=0.008). Egzersiz eğitimi öncesinde katılımcıların VKİ 23.78±4.44 kg/m² idi. Eğitim sonrasında ise VKİ 22.91±3.86 olarak hesaplandı. VKİ'indeki değişim istatistiksel açıdan anlamlı bulundu (p=0.000). Çalışmamızın sonuçları pilates egzersizleri ve kardiyο egzersizinden oluşan eğitim programının kalça çevresi ve vücut kitle indeksini azalttığını düşündürdü.

Anahtar Kelimeler: Pilates, Kadın, Vücut kompozisyonu

The Effect of Pilates on Body Composition in Women

Abstract

Pilates is a popular exercise approach among women. The aim of this study is to examine the effect of a training program including pilates and cardio exercise on body composition. 39 women aged between 18 to 39 years (mean age: 25.25 ± 5.77 years) participated in the study. The 2 days a week, 60-75 minutes of mat Pilates training and 60 minutes of cardio training once a week for 3 months were given to participants. Cardio exercises were performed on an elliptical bicycle or treadmill. Body composition was evaluated with waist circumference, hip circumference and body mass index (BMI) at baseline and three months after the training. Waist circumference was 74.64±14.09 cm before exercise training. After training, waist circumference was 72.06 ± 8.90 cm. The decrease in waist circumference was not statistically significant (p = 0.30). The hip circumference was 102.98 ± 9.22 cm before exercise training. After training, the hip circumference was 95.66 ± 16.32 cm. The decrease in the hip circumference was statistically significant (p = 0.008). The participants' BMI was 23.78 ± 4.44 kg / m² before exercise training. After the training, the BMI was calculated as 22.91±3.86 kg / m². The change in BMI was statistically significant (p = 0.000). The results of our study suggest that the training program consisting of pilates exercises and cardio exercises reduce the hip circumference and body mass index.

Keywords: Pilates, Woman, Body composition

1. Giriş

Günümüzde insanoğlu yaşam kalitesinin arttırılması adına günlük yaşamımız içerisinde daha az enerji kullanarak birçok iş ve aktivitenin daha zahmetsiz yapılmasını sağlayacak teknolojik araçlar geliştirilmektedir. Bu sayede yaratılan boş zaman yine yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik olarak değerlendirilememektedir. Hareketsiz yaşam, günlük fiziksel aktivite yetersizliği vücut üzerindeki olumsuz etkilerinin yanı sıra, vücut ağırlığında artışa neden olur. Obezite modern toplumların karşı karşıya kaldığı önemli bir problemdir. Egzersizin vücut kompozisyonunu geliştirdiğini, diyabet ve koroner arter hastalığı riskini, eklem ağrısını ve depresyonu azalttığını, yaşam kalitesini artırdığını, yaşam süresini uzattığını ve obeziteyi önlediğini göstermektedir (Bek 2008; Biçer vd 2005; Akt.Şavkın 2014:1-2).

Amerikan Spor Hekimleri Birliği (American College of Sport Medicine - ACSM), Hastalık Kontrol ve Önlem Merkezleri (Centers for Disease Control and Prevention - CDC), insanların her gün en az 30 dakika hafif şiddetli fiziksel aktivite yapmasını önermektedir (Pate vd. 1995:403; U.S. Department of Health and Humen Services 1996:3; Akt.Ersoy 2008:5). Bu tavsiyenin amacı fiziksel aktiviteyi artırmak ve bu suretle de hareketsiz yaşayan yetişkinlerde hastalık riskini azaltmaktır. Birçok araştırmacı günlük yapılan yürüyüşü hesaplamak için pedometre kullanılan yaklaşımları savunmaktadır. Günlük 10000 adım atmak, günlük 30 dakika fiziksel aktivite yapmakla eş değerde kabul edilmektedir (Hultquist, Albright ve Thompson 2005:676). Pilates kadınlar arasında çok popüler bir egzersiz yaklaşımıdır. Pilates, Doğu ve Batı felsefelerinden esinlenerek yoganın zihinsel odaklanma ve özel nefes alma tekniğiyle, cimnastik ve diğer sporların fizikselliğini birleştiren Joseph Humbertus Pilates tarafından geliştirilmiştir (Muscolino ve Cipriani 2004; Kloubec ve Banks 2013; Akt.Şavkın 2014:3).

Pilates, ülkemizde 2000'li yılların başında kendine yer edinmiştir. Bu egzersizler üç temel form içerisinde sınıflandırılmıştır. Bunlardan birincisi, J. Pilates'in orijinal 40 yüksek yüklemeli, mini ball ve swiss ball gibi araçlarla yerde mat üzerinde yapılan egzersizleri içeren pilatese Klasik/Geleneksel Pilatedir. Diğerleri ise; Geliştirilmiş/Uyarlanmış pilates (reformer vd. pilates ekipmanları ile Klinik pilates (fizyoterapistlerin tedavi için kullandığı tip) olarak sınıflanır (Isacowitz 2006; Purdy 2009; Akt. Şimsek ve Katırcı 2011:60-61).

Pilates egzersizlerinin amacı; karın ve sırt bölgelerini eşit oranda güçlendirip, vücudun üst kısmında sağlam bir iskelet oluşturmaktır. Pilates'te vücut merkezi, derindeki kaslarla bel kemiğine en yakın kaslardan oluşur. Klasik egzersizlerde zayıf kaslar zayıflama, güçlü kaslar güçlenme eğilimindedir. Bu da dengesiz kas yapısına, kronik bel ağrısı ve sakatlıklara yol açar. Pilates'te kas yapısı bir bütün haline getirilir (Segal, Hein ve Basford 2004; Akt.Ersoy 2008:7). Pilates egzersizleri ile tam ve derin nefes almaktan faydalanma öğrenilir, postür düzeltilir ve bu sayede kişinin yaşam kalitesi artmış olur. Pilates egzersizleri, koordinasyon, denge, esneklik ve kassal dayanıklılığı geliştirebilen ender egzersizlerden biridir. Günümüzde artık yaygın bir şekilde yapılan Pilates egzersizleri, özellikle konsantrasyon gerektiren hareketler ile vücut postürünü geliştirmek ve sağlıklı bir vücuda sahip olmak için uygulanmaktadır. Literatür araştırmasında Pilates egzersizlerinin, vücut ağırlığı, vücut kütle indeksi ve vücut kompozisyonu gibi antropometrik özellikler üzerindeki etkilerini içeren az sayıda çalışmanın olduğu ve çalışma sonuçlarının çelişkili olduğu görülmüştür (Dickey 2005; Cozen 2000; Selby 2002; Siler 2000; Segal vd. 2004; Touvhe vd. 2008; Akt. Karadenizli ve Kambur 2016:49-51). Çalışmamızın amacı pilates ve kardiyo egzersizinden oluşan eğitim programının vücut kompozisyonuna etkisini incelemektir.

2. Materyal ve Metod

Örneklem çalışma grubu Denizli'de bir pilates merkezinde üye olan 18-39 yaş arasındaki toplam 39 kadın oluşturmuştur. Başlangıçta ve eğitimden üç ay sonra vücut kompozisyonu; bel çevresi, kalça çevresi vücut kitle indeksi (VKI) ile değerlendirildi. Vücut ağırlığı ölçümü: hassaslık derecesi $\pm 0,1$ kg olanelektronik baskülle (Tefal Premiss dijital tartı), katılımcıların üzerinde şort, tişört olacak şekilde, ayakkabısız olarak standart tekniklere göre alınmıştır. Boy: Seca marka boy ölçer ile ayakkabısız olarak ölçüldü. Vücut Kütle indeksi: [Vücut

ağırlığı / (boy)²] formülü ile hesaplanmıştır (Tamer 2000; Akt. Karadenizli ve Kambur 2016:51).

Bel çevresi ölçümü: Kollar yanda, ayaklar bitişik, abdomen gevşek pozisyondayken, subkostal bölge ile krsta iliaca arasındaki en dar bölgeden ölçüm yapıldı. Olguların nefes tutmalarını önlemek için sorular sorularak konuşmaları sağlandı.

Kalça çevresi ölçümü: Olgunun yan tarafında durularak, kalçanın en geniş bölgesinden yaklaşık anterior symphysis pubis seviyesinden ölçüm yapıldı. Olguların kollar yanda, ayaklar bitişik, istemli gluteal kas kontraksiyonu olmadan dik duruş pozisyonundadır (Otman ve Köse 2008; Marfell-Jones 1991; Akt.Şavkın 2014:38-39).

Eğitim

Katılımcılara 3 ay boyunca; haftada 2 gün, 60-75 dakika mat pilates eğitimi verildi. Haftada bir gün 40-45 dakika kardiyo egzersiz eğitimi verildi. Kardiyo egzersizleri eliptik bisiklet veya koşu bandında yapıldı.

İstatistiksel Analiz

Verilerin analizi için SPSS 22.00 paket programı kullanıldı. Ön test son test farkını tespit etmek için eşleştirilmiş t testi (paired t test) yapıldı. Anlamlılık düzeyi p<0.05 olarak belirlendi.

3. Bulgular

Tablo 1. Demografik tanımlayıcı istatistik

Parametreler	N	Min.	Maks.	Ort.	SS
Yaş (yıl)	39	48,50	101,00	64,81 ±	13,15
Boy (cm)	39	48,00	92,00	62,43 ±	11,64
Kilo (kg)	39	10,50	108,00	74,64 ±	14,09
VKİ (kg/m ²)	39	63,00	98,00	72,06 ±	8,90

Tablo 1’te katılımcıların yaş ortalaması 25.25±5.77 yıldır. Katılımcıların boy ortalaması 164.92 ±5.51 cm.’dir. Kadın katılımcıların kilo ortalaması 64.81±13.15 kg.’dır. Kadın katılımcıların VKİ ortalaması ise 23.78 ±4.44 (kg/m²)’dir.

Tablo 2. Katılımcıların medeni duruma göre yüzdelik dağılımı

Medeni durum	N	%
Evli	15	38,5
Bekâr	24	61,5
Toplam	39	100,0

Tablo 2’de katılımcıların medeni duruma göre yüzdelik değerleri verilmiştir. Evli olan kadın katılımcı %38,5 iken, bekâr kadın katılımcı % 61,5’tir.

Tablo 3. Katılımcıların öğrenim durumuna göre yüzdelik dağılımı

Öğrenim durumu	N	%
İlkokul/Ortaokul	8	20,5
Lise	10	25,6
Üniversite	21	53,8
Toplam	39	100,0

Tablo 3’de katılımcıların öğrenim duruma göre yüzdelik değerleri verilmiştir. İlkokul/ortaokul mezunu kadın katılımcı %20,5, Lise mezunu kadın katılımcı %25,6 iken, üniversite mezunu kadın katılımcı % 53,8’dir.

Tablo 4. Katılımcıların meslek durumuna göre yüzdelik dağılımı

Meslek	N	%
Ev Hanımı	5	12,8
Serbest	20	51,3
İşsiz	14	35,9
Toplam	39	100,0

Tablo 4’te katılımcıların meslek duruma göre yüzdelik değerleri verilmiştir. Ev hanımı kadın katılımcı %12,8, serbest meslek sahibi kadın katılımcı %51,3 iken, işsiz olan kadın katılımcı ise % 35,9’dır.

Tablo 5. Ön test-Son test verileri

Parametreler	Min.	Maks.	Ort.	SS	P*
Vücut ağırlığı ön test	48,50	101,00	64,81 ±	13,15	0.000*
Vücut ağırlığı son test	48,00	92,00	62,43 ±	11,64	
Bel çevresi- ön test	10,50	108,00	74,64 ±	14,09	0.30
Bel çevresi-son test	63,00	98,00	72,06 ±	8,90	
Kalça çevresi-ön test	84,00	125,00	102,98 ±	9,22	0.008*
Kalça çevresi -son test	11,00	116,00	95,66 ±	16,32	
VKİ -ön test	18,73	36,47	23,78 ±	4,44	0.000*
VKİ -son test	18,37	33,79	22,91 ±	3,86	

*p<0.05 p>0.05

Tablo 5'te katılımcıların ön test-son test değerleri verilmiştir. Katılımcıların vücut ağırlığı ön test-son test değerleri karşılaştırıldığında aralarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmüştür (p<0.05). Katılımcıların Bel çevresi ön test-son test değerleri karşılaştırıldığında aralarında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmemiştir (p>0.05). Katılımcıların Kalça çevresi ön test-son test değerleri karşılaştırıldığında aralarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir (p<0.05). Katılımcıların VKİ ön test-son test değerleri karşılaştırıldığında aralarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir (p<0.05).

4. Tartışma

Bu çalışmaya, yaşları 18-39 arasındaki toplam 39 kadın oluşturmuştur. Örneklem grubumuza haftada 2 gün, 12 hafta olacak şekilde pilates mat aleti ve kardiyo egzersizinden oluşan eğitim programının vücut kompozisyonuna etkisini araştırılmıştır. Çalışmaya katılan toplam 39 katılımcının, yaş ortalaması 25.25±5.77 yıl, boy ortalaması 164.92 ±5.51 cm.'dir. Kadın katılımcıların kilo ortalaması 64.81±13.15 kg.'dır. Kadın katılımcıların VKİ ortalaması ise 23.78 ±4.44 (kg/m²)'dir. Çalışmada, ön test ve son test değerlerinin (Tablo 5) Katılımcıların vücut ağırlığı ön test-son test değerleri karşılaştırıldığında aralarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmüştür (p<0.05). Katılımcıların Bel çevresi ön test-son test değerleri karşılaştırıldığında aralarında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmemiştir (p>0.05). Katılımcıların Kalça çevresi ön test-son test değerleri karşılaştırıldığında aralarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir (p<0.05). Katılımcıların VKİ ön test-son test değerleri karşılaştırıldığında aralarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir (p<0.05). Bu bulgulara göre vücut ağırlığı, kalça çevresi ve VKİ ön test-son test değerleri anlamlı düzeyde değişmiştir (p<0.05). Ancak bel çevresi ön test-son test değerleri düştüğü halde anlamlı düzeyde çıkmamıştır (p>0.05).

Çakmakçı (2012) sedanter, mat Pilates egzersiz programının vücut kompozisyonu üzerine etkisini incelediği çalışmasında 36 katılımcı Pilates (n=20) ve kontrol grubu (n=16) olmak

üzere 2 grubu incelemiştir. Pilates grubuna 10 hafta boyunca, haftada 3 gün, 60 dakika boyunca eğitim verilmiş, kontrol grubuna herhangi bir müdahale yapılmamıştır. Pilates grubunun ilk ve son ölçümleri karşılaştırıldığında olguların vücut ağırlığı, VKİ, bel çevresi, bel-kalça oranı anlamlı derecede azalma elde edilirken ($p<0,05$), kontrol grubunun vücut kompozisyonunda değişim görülmemiştir. Bizim çalışmamızda ise VKİ, kalça çevresi, vücut ağırlığında anlamlı derecede azalma tespit edilirken, bel çevresinde ise anlamlı bir azalma tespit edilememiştir. Çakmakçı (2012) çalışmasıyla bizim çalışmamızın bazı parametreleri paralel sonuçlar verirken bel çevresi oranı sonuçları farklı çıkmıştır. Bunun nedeni yapılan çalışmanın denek profilinden ve uygulanan pilates eğitim programlarının farklılıklarından kaynaklanabilir.

Sekendiz vd. (2007) çalışmalarında sedanter yetişkin kadınlarda 5 hafta boyunca, haftada 3 gün, 60 dakika yapılan pilates egzersizlerinin vücut yağı ve VKİ'ne etkisini incelemiştir. Yaşları 26-47 arası değişen 21 kadın pilates grubu, 17 kadın kontrol grubu çalışmaya alınmıştır. Çalışma sonunda pilates grubunda vücut ağırlığı ve yağ yüzdesinde anlamlı derecede değişiklik bulunmamıştır. Bizim çalışmamızda ise VKİ ve vücut ağırlığında anlamlı derecede azalma tespit ettik. Sekendiz vd. (2007) çalışmasındaki zıt sonuçlar nedeni çalışmanın 5 hafta yapılmış olması, bizim çalışmamızda ise 12 haftalık bir eğitim programının yapılmış olmasından kaynaklanabilir.

Karadenizli ve Kambur (2016) yaptıkları çalışmalarında yaşları 25-40 arasında değişen 15 sedanter kadın haftada 3 gün, 8 hafta olacak şekilde pilates ile egzersiz yaptırılmış ve uygulanan egzersizlerin, uyluk çevresi ve uyluk arkası-hamstring kasları esnekliği üzerine olan etkileri ve birbirleriyle olan ilişkileri araştırılmıştır. Sonuç olarak vücut ağırlığı, sol uyluk çevresi, sağ uyluk çevresinde olumlu değişimler tespit etmişler. Bizim çalışmamızda da benzer sonuçlar elde edilmiştir.

5. Sonuç

Çalışmamızın sonuçları pilates egzersizleri ve kardiyo egzersizinden oluşan eğitim programının vücut ağırlığı, kalça çevresi ve vücut kitle indeksini azalttığını düşündürdü.

KAYNAKÇA

Bek N (2008). "Fiziksel Aktivite ve Sağlığımız", Fiziksel Aktivite Bilgi Serisi, (Irmak, H., Kesici, C., Çelikkın, E., Çakır, B.) T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Beslenme ve Fiziksel Aktiviteler Daire Başkanlığı, Ankara, 7-18.

Biçer YS, Peker İ, Savucu Y (2005). Kalp Tek Damar Tıkanıklığı Olan Kadın Hastalarda Planlanmış Düzenli Yürüyüşün Vücut Kompozisyon Değerleri Üzerine Etkisi. F.Ü. Sağlık Bil. Dergisi, 19(4): 241-248.

Çakmakçı O (2012) The Effect of 10 Week Pilates Mat Exercise Program on Weight Loss and Body Composition for Overweight Turkish Women. World Applied Sciences Journal, 19(3): 431-438.

Ersoy Cİ (2008). Yürüyüş ve pilatesin orta yaşta kadınlar da vücut kompozisyonuna etkisi, T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Spor Fizyolojisi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 3-5.

Hultquist CN, Albright C, Thompson DL (2005). Comparison of walking recommendations in previously inactive women *Med Sci Sports Exerc*, (37)4: 676-83.

Isacowitz, R (2006). *Pilates, Human Kinetics*, 43-301, Canada,

Karadenizli İZ, Kambur B (2016). Pilates reformer egzersizlerinin sedanter kadınlarda uyluk çevresi ve hamstring esnekliğine etkisi, İnönü Üniversitesi, *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3(3): 48-62.

Kloubec J, Banks AB (2013). Pilates and Physical Education: A Natural Fit. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 75(4): 34-37.

Marfell-Jones M (1991). *Kinanthropometric Assessment. Guidelines For Athlete Assessment In New Zealand Sport*. Sport Science New Zealand, New Zeland, 30s.

Muscolino J E, Cipriani S (2004). Pilates and the “Powerhouse”. *Journal of Bodywork and Movement Therapies*, 8: 15–24.

Otman, SA, Köse N (2008). “Antropometrik Ölçümler” Tedavi Hareketlerinde Temel Değerlendirme Prensipleri, Yücel Ofset Matbaacılık, Ankara, 50-61.

Pate RR, Pratt M, Blair SN, Haskell WL, et al. (1995). Physical activity and public health. A recommendation from the Centers for Disease Control and Prevention and the American Collage Sports Medicine. *Jama*, 273: 402-407.

Pilates JH, Miller WJ (1945). *Pilates’ Return to Life Through Contrology*, Presentation Dynamics, USA, 93.

Purdy M (2009). *Clinical Pilates for the Aging Athlete*, cited in *Physiother Sport Canada Momentum Journal*,

Rogers K, Gibson AL (2009). Eight-Week Traditional Mat Pilates Training Program Effects on Adult Fitness Characteristics. *Res Q Exerc Sport*, 80(3): 569-74.

Segal NA, Hein J, Basford JR (2004). The effects of Pilates training on flexibility and body composition: An observational study, *Arch Phys Med Rehabil*, 85: 1977-81.

Selby A (2002). *Pilates For Pregnancy*, Harper Collins Publishers Ltd., London.

Sekendiz B, Altun Ö. Korkusuz, F, Akın S (2007). Effects of Pilates Exercise on Trunk Strength, Endurance and Flexibility in Sedentary Adult Females, *Journal of Bodywork and Movement Therapies*, 11: 318–26.

Siler B (2000). *The Pilates body*. New York: Random House.

Siler B (2006). Systematically Building a Pilates Body, *American Fitness*, 24(1):12-15.

Şavkın R (2014). *Pilates eğitiminin vücut kompozisyonuna etkisi*, Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Denizli, 2-3.

Şimsek D, Katırcı H (2011). Pilates egzersizlerinin postural stabilite ve spor performansı üzerine etkileri: sistematik bir literatür ncelemesi, Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi (5)2:58-70.

Tamer K (2000). Sporda Fiziksel-Fizyolojik Performansın Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi, 2. Baskı, Bağrgan Yayımevi, Ankara.

Touvhe RL, Escalante K (2008). Linares M.T. Treating non-specific chronic low back pain through the Pilates method. J. Bodyw Mov Ther., 12: 364-370.

U.S. Department of Health and Humen Services. (1996). Physical Activity and Health: A Report of the Surgeon General. Atlanta. GA: U.S. Depatment of Health and Human Services. Centers for Disease Control and Prevention and Health Promotion, 3-6.

Kadın Futbolcuların Benlik Saygısının İncelenmesi

Şehmus ASLAN¹, Ummuhan BAŞ ASLAN², Düriye ÇAKIR³

¹Pamukkale Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Denizli, TÜRKİYE, sehmusa@pau.edu.tr

²Pamukkale Üniversitesi Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Y.O. Denizli, TÜRKİYE, sehmusa@pau.edu.tr

³Pamukkale Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Denizli, TÜRKİYE, dryckr03@outlook.com

Öz

Çalışmamızın amacı lise ve üniversite eğitimi alan kadın futbolcuların benlik saygısının incelenmesi ve karşılaştırılmasıdır. Çalışmamıza toplam 146 kadın futbolcu katıldı. Katılımcıların 79'u (%54.1) lise eğitimi ve 67'si (%45.9) üniversite eğitimi almaktaydı. Katılımcıların benlik saygısını değerlendirmek için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği kullanıldı. Ölçek genel benlik saygısını ölçen 10 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 30'dur. Ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Çuhadaroğlu (1986) tarafından yapılmıştır. Ölçekten alınan puanlar 0-15 puan düşük, 15-25 puan normal düzey benlik saygısı olarak sınıflanmıştır. Lise öğrencilerin yaş ortalaması 16.40 ±1.05 yıl, üniversite öğrencilerinin ise 21.05 ±1.88 yıldır. Spor yapma süresi lise öğrencilerinde 2.62±1.30 yıl, üniversite öğrencilerinde ise 4.71±2.80 yıldır. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği puanları karşılaştırıldığında lise öğrencilerinin ölçek puanı 22,11±4,07, üniversite öğrencilerinin puanı ise 24,28±3,47 olarak bulunmuştur. Üniversite öğrencisi futbolcuların ölçek puanı lise öğrencilerinin puanından istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır (p<0.05). Çalışmamızdan elde edilen sonuçlar kadın sporcuların benlik saygısının normal düzeyde olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte üniversite öğrencisi kadın futbolcuların benlik saygısının lise öğrencisi kadın futbolculardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Benlik Saygısı, kadın, futbol

The Examination of The Self-Esteem of Women Football Players

Abstract

The aims of our study are to examine and compare the self-esteem of women footballers who have high school and university education. A total of 146 women football players participated in the study. 79 of the participants (54.1%) were in high school education and 67 (45.9%) were in university education. Rosenberg Self-Esteem Scale was used to evaluate the self-esteem of the participants. The scale consists of 10 items measuring general self-esteem. The highest score is 30. The validity and reliability study of the scale was performed by Çuhadaroğlu (1986). Scores obtained from the scale classified as 0-15 points were low, 15-25 points were normal level self-esteem. The mean age of high school students was 16.40±1.05 years, and the university students were 21.05 ±1.88 years. The duration of sporting was 2.62±1.30 years in high school students and 4.71±2.80 years in university students. When the Rosenberg Self-Esteem Scale scores were compared, the scores of high school students were found 22.11 ± 4.07 and the score of university students were 24.28 ± 3.47. University students' scores were significantly higher than the scores of high school students (p <0.05). The results of our study showed that the self-esteem of the women athletes was normal. However, it was determined that women students' self-esteem of university students was higher than those women football players.

Keywords: Self-Esteem, women, football

1. Giriş

Spor insanoğlunun yaşamında önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle insan hangi yaşta olursa olsun spor, insanın tüm yaşamı boyunca sağlıklı, uyumlu, başarılı, mutlu olmasında ve moral gücünün yüksek tutulmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle sporun topluma yaygınlaştırılması gerekli görülmektedir. Ayrıca performansa yönelik, yarışmaya dayalı çalışmayı gerektiren ve evrensel kültür ögesi olarak değerlendirilen spor için de sağlam bir alt yapı temelini oluşmasına yardımcı olmaktadır.

Günümüz popüler sporlarından olan futbolun geçmişi, milattan önceki dönemlere kadar uzanmaktadır. Futbol; içinde bulunduğu toplumun, düşünce ve inanç yapısından etkilenmiştir. Geçmiş dönemlerde futbol, birçok toplum tarafından askeri eğitim olarak kullanılsa da, zaman içerisinde geniş halk kitlelerinin katıldığı spor organizasyonlarına dönüşmüştür (Tazegül, 2017:178). Futbol oyunu geleneksel olarak erkek oyuncuların kontrolünde olmuş, iştirak eden kadınlara küçük cesaretlendirmelerle beraber açık düşmanlıklar bile gösterilmiştir. Buna rağmen, futbol dünya çapında kadınlar arasında giderek popüler hale gelmiştir. Örneğin: İngiltere’de kadınlar 1900’lerin başlarından itibaren futbol oynamaktadır (Tamer, 1995; Akt.Göksu ve Yüksek, 2003:75).

Futbol; majör sporların dışında kalmış sporcuların tercih ettiği farklı bir spordur, aynı zamanda kadın sporudur (Boniface, 2007:45; Akt. göktepe, vd., 2014:777). Kadınlar organize futbolu en az erkekler kadar uzun süredir oynamaktadırlar. Kadınlar 12. Yüzyıl İngiltere'sinde avam oyunlarına iştirak ettikleri bilinmektedir. Organize olmuş oyunlar 18. Yüzyıl İskoçya'sına kadar geri gitmektedir. Bu zamanda evli ve bekâr kadınlar arasında maçlar olur seyirci sayısı 10 binleri bulurdu. Son yıllarda dünyada ve ülkemizde sayıları az olmayan genç kız ve kadınların anlamlı bir şekilde futbol aktivitelerine katılımı, liglerin düzenlenmesi; Avrupa ve Dünya şampiyonalarının yapılması, Olimpiyatlarda tam madalyalı spor olması, kadınlar arasında futbola olan ilgiyi artırmaktadır (Önver, 2002; Akt.Göktepe vd., 2014:777). Kadın futbolu 30 yıllık süreç içerisinde UEFA ve FIFA tarafından düzenlenen organizasyonlara 1990’lı yıllarda erişebilmiştir. İlk Avrupa şampiyonası 1981 yılında yapılmıştır. Ülkemizde kadın futbolunun çok kısa bir tarihi geçmişi vardır. Bu kısa sürede kadın futbolcularımızın belli bir aşama içerisinde olmalarına rağmen, uluslararası alanda beklenen performans düzeyine erişemedikleri gözlenmektedir. Türkiye’de kadın futbolunun gelişmelere ayak uydurabilmesi için öncelikle çok yönlü araştırmaların yapılması önem taşımaktadır (Göksu ve Yüksek, 2003:75).

Benlik, bireyin kendini bildiği andan itibaren çevresi ile etkileşimi yoluyla oluşur, birey çevresini buna göre algılar ve uygun yaşantıları özümlemeler (Özcan vd., 2013; Akt.Türker vd., 2018:9). Rogers (1959)’a göre benlik saygısı bireyin çevresinden aldığı değerlilik duygusudur. Çocuğun benlik saygısının gelişmesi çevresindeki kişilerin kendisini olduğu gibi, koşulsuz olarak kabul etmesine bağlıdır. Benlik saygısının genel olarak kendini sevme, kendini kabul ve yeterlilik olmak üzere üç anlam taşıdığı görülmektedir (Akt.Mischeal 1993, Wells ve Marwell 1976; Akt.Koçak, 2008:26). Benliğin öğeleri fiziksel, akademik, atletik, toplumsal, artistik ve moral alanlardan oluşmuştur (Cotton, 2000; Erşan vd., 2009:36).

Benlik saygısı, bireyin özerkliğini kazanması, yaşamını doyumsuz geçirmesi, amaca yönelik etkinlikte bulunması, diğer insanlarla sağlıklı ve sürekli iletişim kurması, yüksek düzeyde uyum göstermesi, değer sistemlerini geliştirmesi, başarılı olması, geleceği doğru planlayabilmesi gibi yönlerden önemlidir. Spor alanında benlik saygısının önemi vardır. Spor yapmanın olumlu benlik gelişmesine katkısının olduğu, benlik saygısının yüksek olmasının da spor alanında başarılı olmayı sağladığı öne sürülmektedir (Aşçı 1999, King vd., 2000; Akt.Erşan vd., 2009:36).

2. Materyal ve Metod

Bu araştırmanın amacı, lise ve üniversite eğitimi alan kadın futbolcuların benlik saygısının incelenmesi ve karşılaştırılmasıdır. Araştırmanın evrenini Türkiye Futbol Federasyonuna bağlı 2017-2018 sezonu kadınlar futbol 2. Lig ve 3. Ligde oynayan kadın futbolculardır. Araştırmanın örneklem grubunu 2017-2018 sezonu futbol liginde, yaşları 15-25 arasında

değişen toplam 146 kadın futbolcu oluşturdu. Bu çalışma, Türkiye Futbol Federasyonuna bağlı 2017-2018 sezonu kadınlar futbol 2. lig ve 3. ligde oynayan kadın futbolcular ile sınırlandırılmıştır. Araştırmaya kadınlar 2. Lig ve 3. Lig kulüplerinde futbol oynayan (Osmaniye Kadın Futbol Kulübü, Selçuklu Belediyesi Kadın Futbol Kulübü, İncirliova Kadın Futbol Kulübü, Denizli Gençler Gücü Kadın Futbol Kulübü, Horoz Kent Kadın Futbol Kulübü, Alpler Kadın Futbol Kulübü ve Amasya ve Balıkesir ilinde yapılan müsabakalarda) 146 kadın futbolcular bu araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

Rosenberg Benlik Saygısı

Kadın futbolcuların benlik saygısı düzeyini belirlemek için Morris Rosenberg (1965) tarafından geliştirilmiş, Çuhadaroğlu (1986) tarafından Türkçe geçerlilik güvenilirlik çalışmaları yapılmış olan Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (Rosenberg Self-Esteem Scale) kullanılmıştır. Ölçek 10 sorudan oluşan bir ölçektir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 30'dur. Ölçekten alınan puanlar; 0-15 puan düşük, 15-25 puan normal düzey benlik saygısı olarak sınıflanmıştır. Ölçeğin Cronbach Alpha değeri 0.75'dir. Bu çalışma için Cronbach Alpha değeri 0.73'tür.

İstatistiksel Analiz

Ölçek verileri katılımcılarla yüz yüze ve bire bir görüşme metodu ile toplanmıştır. Veriler, araştırmacı tarafından kadın futbolculardan maçtan önce ve maçtan sonra toplanmıştır. Araştırmaya katılan kadın futbolcuların ölçek formlarını doğru, samimi ve içtenlikle cevapladıkları kabul edilmiştir. SPSS programında verilerin normal dağılım gösterip göstermediği Shapiro-Wilk testiyle yapılmıştır. Verilerin normal dağılıma sahip olmadığı görülmüştür. İstatistiksel analiz olarak Betimsel istatistik ve Mann-Whitney U testi kullanılmıştır.

3. Bulgular

Katılımcıların ortalama spor yapma (futbol) süreleri incelendiğinde; lise öğrencilerinde 2.62 ± 1.30 yıl, üniversite öğrencilerinde ise 4.71 ± 2.80 yıl olduğu görülmüştür.

Tablo 1. Katılımcıların yaşa göre yüzdelik dağılımı

Grup (Yaş)	n	%
15-19 yaş	90	61,6
20-26 yaş	56	38,4
Toplam	146	100,0

Katılımcıların 90'ı (%61,6) 15-19 yaş ve 56'sı (%38,4) 20-26 yaş aralığında olduğu görülmüştür.

Tablo 2. Katılımcıların öğrenim durumuna göre yüzdelik dağılımı

Öğrenim durumu	n	%
Lise	79	54,1
Üniversite	67	45,9
Toplam	146	100,0

Katılımcıların 79'u (%54.1) lise eğitimi ve 67'si (%45.9) üniversite eğitimi aldığı görülmüştür.

Tablo 3. Katılımcıların ölçek puanının yaş değişkenine göre Mann-Whitney U Testi sonuçları

	Yaş				Sıra Ort.	Sıra Ort. Toplamı	U	Z	P
	(yıl)	N	Ort.	SS.					
RBSÖ Puanı	15-18	83	22.09 ± 4.14	62.72	5205.50	1719.500	-3.549	0.006	
Toplam	19-25	63	24.44 ± 3.24	87.71	5525.50				
		146							

$p < 0.05$, RBSÖ: Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

Kadın futbolcuların ölçek puanlarıyla yaş grubu arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark görülmüştür ($p < 0.05$).

Tablo 4. Katılımcıların ölçek puanının futbol oynama sürelerine İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Futbol				Sıra Ort.	Sıra Ort. Toplamı	U	Z	P
	(yıl)	N	Ort.	SS.					
RBSÖ Puanı	1-3	88	23.01 ± 3.77	71.92	6329.00	413.000	-0.558	0.577	
Toplam	4-10	58	23.25 ± 4.22	75.90	4402.00				
		146							

$P > 0.05$, RBSÖ: Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

Kadın futbolcuların ölçek puanlarıyla futbol oynama süreleri (yıl) arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmadı ($p > 0.05$).

Tablo 5. Katılımcıların ölçek puanının eğitim durumuna göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Öğrenim				Sıra Ort.	Sıra Ort. Toplamı	U	Z	P
	Durumu	n	Ort.	SS.					
RBSÖ Puanı	Lise	79	22.11 ± 4.07	62.54	4940.50	1780.500	-3.414	,001	
	Üniversite	67	24.28 ± 3.47	86.43	5790.50				
Toplam		146							

P<0.05, RBSÖ: Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

Kadın futbolcuların Benlik saygısı puanlarıyla öğrenim durumları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir (P<0.05).

4. Tartışma

Çalışmamızın sonuçları kadın sporcuların benlik saygısının normal düzeyde olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte üniversite öğrencisi kadın futbolcuların benlik saygısının lise öğrencisi kadın futbolculardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ancak kadın futbolcuların futbol oynama (yıl) süreleri açısından benlik saygısıyla bir ilişki bulunamamıştır. Futbol oynayan kadınların oynadıkları süre (yıl) açısından benlik saygısını etkilemediği sonucu çalışmamızda tespit edilmiş olup, yeterli örnekleme ulaşılamamasından kaynaklanabilir.

Türker vd., (2018), farklı spor merkezlerinde spor yapan bireylerin, sosyal görünüş kaygısı ile benlik saygısı ilişkisinin bazı değişkenler açısından incelenmesi amacıyla yaptıkları çalışmalarında, 412 kadın ve 188 erkek toplam 600 birey oluşturmuştur. Çalışmalarının sonucunda, bireylerin sosyal görünüş kaygısı ve benlik saygısı toplam puanlarının yaş, cinsiyet, spor yapma yılı ve ailede spor yapma durumuna göre anlamlı bir fark bulunmadığını tespit etmişler. Bizim çalışmamızda da spor yapma yılının benlik saygısını etkilemediğini tespit ettik. Ancak bizim çalışmamızda yaşın benlik saygısını etkilediği sonucu bulunmuştur. Türker vd., (2018) çalışmalarında yaşın benlik saygısını etkilemediği sonucuyla uyuşmamaktadır. Bunun nedeni örneklem grubu (kadın-erkek) ile bizim örneklem grubumuzun (kadın) farklılığından olabilir.

Saygılı vd. (2015), Eğitim düzeyinin benlik saygısı üzerindeki etkisinin incelenmesi adlı makalelerinde üniversite eğitimi alan 285 öğrenci üzerinde yaptıkları çalışma sonucunda, öğrencilerin benlik saygısı puanlarının eğitim durumlarına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit etmişlerdir. Çam vd., (2000), yaptıkları benzer araştırmada sınıf düzeyi arttıkça öğrencilerin benlik saygısının da yükseldiğini tespit etmişlerdir. Bizim çalışmamızda da eğitim düzeyi arttıkça benlik saygısının arttığını tespit ettik. Takım sporlarında (Futbol) oynayanların daha fazla paylaşım içerisinde olduğu, bu durumun fiziksel, sosyal ve spirüel kazanımlar sağladığı gösterilmiştir (Gür, 2001; Groff vd., 2009; Ergün ve Baltacı, 2011; Özer, 2001; Civan, 2015; Akt.Aslan vd., 2017:4037).

Fiziksel aktivite ve spora katılım dışında kişinin genel sağlık durumu, ekonomik statüsü, yaşam biçimi ve eğitim durumu, kişinin aile ve arkadaşları ile olan sosyal iletişimi, yaşadığı çevre gibi etmenler de yaşam kalitesini, benlik algı ve saygısını dolaylı yünden etkilediği düşünülmektedir (Tüzün ve Eker, 2003; Mc.Auley ve Rudolph, 1995; Akt.Aslan vd., 2017). Benlik saygısında birçok etken gibi aile de önem taşımaktadır. Anne-babanın eğitim düzeyi yükseldikçe, çocukların da benlik saygıları artmakta ve kendine güven duyguları gelişmektedir (Demiriz ve Öğretir, 2007; Akt Küçükosmanoğlu, 2013:72). Karadağ vd., (2008) yaptıkları bir çalışmada dördüncü sınıf öğrencilerinin en yüksek benlik saygısı

puanına, birinci sınıf öğrencilerinin en düşük benlik saygısı puanına sahip olduğu belirlenmiş; sınıflar arasındaki benlik saygısı puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olduğunu saptamışlar. Erşan vd.,(2009) beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin benlik saygısının ve bazı sosyodemografik özelliklerle ilişkisinin araştırılması çalışmalarında 286 öğrencini katılmış, çalışmalarının sonucunda, yaşla benlik saygısının arttığını, takım sporu yapanlarda insanlara güvenmenin daha yüksek düzeyde olduğunu, gelir düzeyiyle benlik saygısının doğrusal bir ilişki gösterdiğini, benlik saygısı düştükçe olumsuz ruhsal özelliklerin arttığını bulmuşlar. Bizim çalışmamızda da yaşın arttıkça benlik saygısının arttığını tespit ettik. Yapılan çalışmalar bizim çalışmamızı desteklemektedir.

5. Sonuç

Çalışmamızın sonuçları kadın sporcuların benlik saygısının normal düzeyde olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte üniversite öğrencisi kadın futbolcuların benlik saygısının lise öğrencisi kadın futbolculardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Üniversite eğitimi alan kadın sporcularda benlik saygısının artmasında, üniversite eğitimi sürdürürken yaşanan deneyim ve bilgi artışının olumlu etkisi olabilir. Kadınlarda benlik saygısı düzeyini arttırmaya yönelik girişimlerde bulunulması, farklı spor branşlarıyla daha geniş denek gruplarıyla karşılaştırmalı çalışmalar yapılması önerilir.

KAYNAKÇA

Aslan Ş, Baş Aslan U, Uyan A (2017). Spor yapma durumlarına göre bedensel engelli bireylerin benlik saygısının karşılaştırılması, Journal of Human Sciences, 14(4), 4032-4040.

Aşçı FH (1999) Benlik kavramı ve spor. Spor Psikolojisi Kursu, P Bayar (Der), Ankara, Bağır Gan Yayınevi.

Boniface P (2007). Futbol ve Küreselleşme, (Birinci Baskı) İstanbul: NTV Yayınları.

Civan A (2015). The relation between self-esteem levels and life quality levels of disabled and non-disabled tennis sportsmen. Educational Research and Reviews, 10 (3), 352-356.

Cotton NS (2000). Normal adolescence. Comprehensive Textbook of Psychiatry, BJ Sadock, VA Sadock (Eds), 7. baskı, cilt. II, Philadelphia, Lippincott Williams & Williams.

Çam O, Khorshid L, Özsoy SA (2000) Bir heşirelik yüksekokulundaki benlik saygısı düzeylerinin incelenmesi, Hemşirelikte Araştırma Dergisi, 1: 33-40.

Demiriz S, Öğretir AD (2007) Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki 10 yaş çocuklarının anne tutumlarının incelenmesi. Kastamonu Eğitim Dergisi, 15(1): 105-122.

Ergun N, Baltacı G (2011). Spor Yaralanmalarında Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Prensipleri. Pelikan Kitabevi, Ankara, 3.Baskı

Erşan EE, Doğan O, Doğan S (2009). Beden eğitimi ve antrenörlük bölümü öğrencilerinde benlik saygısı düzeyi ve bazı sosyodemografik özelliklerle ilişkisi, Klinik Psikiyatri 12:35-42.

Göksu Ö, Yüksek S (2003). Elit Bayan futbolcuların sezon boyunca bazı fiziksel ve fizyolojik parametrelerinde meydana gelen değişikliklerin belirlenmesi, İ.Ü. spor Bilim Dergisi, 11(3):74-79.

Göktepe M, Yetiş Ü, Akyüz M, Taş M, Abakay U (2014). Türkiye'deki bayan futbolcuların futbol branşına yönelme eğilimlerinin belirlenmesi, *International Journal of Science Culture and Sport*, 1: 775-783.

Groff DG, Lundberg NR, Zabriskie RB (2009). Influence of adapted sport on quality of life: perceptions of athletes with cerebral palsy. *Disability Rehabilitation*. 31(4):318-326.

Gür A (2001). "Özürümlerinin Sosyal Yaşama Uyum Süreçlerinde Sportif Etkinliklerin Rolü", *Başbakanlık Basımevi*.

Karadağ G, Güner İ, Çuhadar D, Uçan Ö (2008). Gaziantep Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu hemşirelik öğrencilerinin benlik saygıları. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 3(7), 29-42.

King RA, Schwab-Stone ME, Peterson BS vd. (2000). Psychiatric examination of the infant, child, and adolescent. *Comprehensive Textbook of Psychiatry*, BJ Sadock, VA Sadock (Eds), 7. baskı, cilt. II, Philadelphia, Lippincott Williams & Williams.

Koçak E (2008). Ergenlerde yalnızlığın yordayıcısı olarak benlik saygısı ve sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarının incelenmesi, T.C Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana. 26.

Küçükosmanoğlu HO (2013). Müzik Öğretmeni Adaylarının Bazı Sosyodemografik Değişkenlere Göre Benlik Saygısı Düzeylerinin Karşılaştırılması, *Sanat Eğitim Dergisi*, 1(2):70-82.

McAuley E, Rudolph D (1995). Physical activity, aging, and psychological well-being. *Journal of Aging and Physical Activity*, 3, 67-96.

Mischel, W. (1993), *Introduction to Personality*, 5th. Edition, Holt, Rinehart and Winston Inc.

Önver M (2002). Dünyada ve Türkiye'de Bayan Futbolunun Gelişimi ve Türkiye'de bayan Futbolunun Psiko-Sosyal Boyutu, (Yüksek Lisans Tezi) Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Kütahya.

Özcan H, Subaşı B, Budak B, Çelik M, Gürel CŞ, Yıldız M (2013). Ergenlik ve genç yetişkinlik dönemindeki kadınlarda benlik saygısı, sosyal görünüş kaygısı, depresyon ve anksiyete ilişkisi, *Journal of Mood Disorders* 3(3):107-113.

Özer D (2001). "Engelliler İçin Beden Eğitimi ve Spor", Nobel Yayınları, Ankara.

Saygılı G, Kesecioğlu İ.T, Kırıktaş H (2015). Eğitim düzeyinin benlik saygısı üzerindeki etkisinin incelenmesi, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(2):210-217.

Tamer K, Günay M, Tiryaki G, Cicioğlu İ (1995). Physiological Characteristics of Turkish Female Soccer Players, *Third World Congress on Science and Football Book of Abstracts Cardiff*, 37-39.

Tazegül Ü (2017). "Farklı toplumlarda futbolun tarihi", *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 64: 178-187.

Türker A, Er Y, Eroğlu Yavuz S, Şentürk A, Durmaz M (2018). Spor yapan bireylerin sosyal görünüş kaygısı ve benlik saygısının incelenmesi, Muş Alparslan Üniversitesi Uluslararası Spor Bilimleri Dergisi, (2)1 :9-15.

Tüzün HE, Eker L (2003). Sağlık değerlendirme ölçütleri ve yaşam kalitesi. Sağlık ve Toplum Dergisi, 13(2):3-7.

Wells, E., Marwell, G. (1976), "Self-Esteem: It's Conceptualization and Measurement, Beverly Hills: Sage Publications, Inc.

Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Narsisizm Düzeyleri ve Çoklu Zeka Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi

Serdar GERİ¹, Ünsal TAZEGÜL², Merve FERAH TAZEGÜL³, Refika GERİ⁴,
Atilla ÇAKAR⁵

¹BESYO, Mardin-Artuklu Üniversitesi, Mardin, TÜRKİYE, E-posta:serdarger@artuklu.edu.tr

²BESYO, Mardin-Artuklu Üniversitesi, Mardin, TÜRKİYE, E-posta:unsaltazegul@gmail.com

⁴BESYO, Mardin-Artuklu Üniversitesi, Mardin, TÜRKİYE, E-posta:refikageri@artuklu.edu.tr

⁵BESYO, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Bişkek, KIRGIZİSTAN, E-posta:atilla.cakar@manas.edu.kg

Öz

Bu çalışmanın amacı, Mardin Artuklu Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulunda okuyan öğrencilerin narsisizm düzeyleri ve çoklu zeka düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Çalışmanın evrenini, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulunda okuyan öğrenciler oluştururken örneklemini ise çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 327 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmada veri toplama aracı olarak çoklu zeka ölçeği ve narsistik kişilik envanteri kullanılmıştır. Elde edilen verilerin çözümlenmesinde SPSS 20 paket programı kullanılmıştır. Verilerin normal dağılıma sahip olduğunu belirlemek için “Kolmogorov-Smirnov” testi, homojenliğini belirlemek için "Anova-Homogeneity of variance" testi uygulanmış ve verilerin homojen ve normal bir dağılıma sahip olduğu belirlenmiştir. Verilerin analizinde; tanımlayıcı istatistik ve Pearson korelasyon analizi uygulanmıştır. Çalışmanın sonunda, narsisizm skoru ile görsel ve içsel zeka arasında bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çoklu zeka, Narsisizm, Öğrenci.

Abstract

The aim of this study is to determine the relationship between the levels of narcissism and the level of multiple intelligences of Mardin Artuklu University Vocational School of Health Services. The universe of the study consists of students studying at the Vocational School of Health Services, The sample consisted of 327 students who agreed to participate voluntarily. Multiple intelligence scale and narcissistic personality inventory were used as data collection tools. The SPSS 20 packet program was used to for data analyze. “Kolmogorov-Smirnov” test has been used to determine whether the datas having a normal distribution or not, “Anova Homogeneity of Variance” test has been applied to determine whether the datas having a homogeneity or not and the datas’ having homogenous and a normal distribution have been determined. In the analysis of the data, descriptive statistical analysis and Pearson correlation analysis was used. At the end of the study, there was a relationship between narcissism score and visual and internal intelligence.

Keywords: Multiple intelligence, Narcissism, Student.

1. Giriş

Narsisizm kavramı dilbilimi açısından ele alındığında, Yunanca’da kuntluk veya duyarsızlık anlamına gelen “narke” sözcüğüne dayandığı görülmektedir (Kiraz, 2011: 3; Yeşiller, 2010: 29).

Narsistik kişiliği gelişmiş olan bireyler, kendilerinin diğer insanlardan daha farklı, daha özel ve daha seçkin bir birey olduklarına inanırlar. Sahip oldukları bu düşünceden dolayı kendilerini diğer insanlardan üstün görme eğilimindedirler (Gabriel ve ark, 1994).

Narsistik kişilik ile ilgili yapılan çalışmalarda, narsistik kişilik özellikleri gelişmiş olan bireylerin yüksek bir özgüvene sahip oldukları (Campbell, Goodie ve Foster, 2004), gösteriş yapmaya ve hava atmaya düşkün bireyler oldukları belirlenmiştir (Morf ve Rhodewalt, 2001).

Narsist insanların kendilerini değerli ve saygın hissetmeleri, başkalarına üstünlüklerini sergileyebilme, gösterebilme ve onların hayranlıklarını kazanabilmelerine bağlıdır. Diğer insanlar gibi sevilme ve umursanma ile pek fazla ilgilenmezler. Bundan dolayı narsistik bireyler, benlik saygılarını koruyabilmek için başarısızlığa uğramamak için daha fazla çalışmakta ve daha fazla ısrarcı olmaktadır. Narsistler başarısız oldukları durumlarda, bu başarısızlığın bir şanssızlık sonucu olduğunu ispatlamaya çalışırlar (Wallace ve Baumeister, 2002: 832).

Wallace ve Baumeister tarafından yapılan çalışmalarda, narsistik bireylerin zor ve stresli görevlerde narsist olmayan bireylere göre daha iyi bir performans sergiledikleri belirlenmiştir. Narsistik bireylerin kendilerine olan özgüveni, şöhrete olan düşkünlükleri ve başarısızlık korkularının üstesinden gelebilmelerinden dolayı genellikle, yüksek baskılı, iyi profile sahip işler aramaktadırlar. Düşük düzeyde narsisizm gösteren kişilerde ise başarısızlığın getireceği tehdit, başarı ve şöhret isteğinin önüne geçmektedir (Wallace ve Baumeister, 2002: 831).

Narsisizmin önemli bir özelliği de takım performansı üzerine etkisinin olmasıdır. Narsistik özellikleri taşıyan bireyler iyi bir takım oyuncusu olmamaktadırlar. Empati kurma yeteneğinden yoksun olduklarından diğer insanları kendini yüceltmek için bir araç olarak görme eğilimindedirler. Kendilerini diğer insanlardan üstün olarak gördüklerinden kişiler arası ilişkilerinde baskın rol oynarlar. Takım halinde yapılan çalışmalarda, takımın performansı için yapacağı katkıların fark edilmesinin zor olduğunu düşünmesi sonucunda, sahip olduğu yeteneklerin altında bir performans sergilemektedir. Narsistik bireylerin takım içerisinde kendi potansiyelinin altında bir performans sergilemesi takımdaki diğer bireyler tarafından hoş karşılanmamakta, bundan dolayı narsistik bireylerin takım içerisinde bulunmaları takımın amacına zarar vermekte ve grup içerisinde tartışmalara yol açmaktadır (Wallace ve Baumeister, 2002: 832).

Zekanın ne olduğu ve nasıl tanımlanması gerektiği üzerinde uzun yıllardır çalışılmaktadır. Zekayı ilk kez ölçmeye çalışan Galton, zekayı bilgileri yapılandırma ve kullanma olarak ele almıştır (Bümen, 2011). Binet’e göre zeka kavramı akıl yürütme, iyi hüküm verme ve kendini eleştirmedir (Toker, Kuzgun, Cebe). Zekanın temel doğası hakkındaki ilk kuramlar, öğrenme kapasitesi; bireyin kazandığı toplam bilgi ve yeni durumlara ve çevreye başarılı olarak uyum gösterme yeteneği olmak üzere üç ana nokta ile ilgilenmiştir (Senemoğlu, 2007).

Bu teori bireydeki IQ zeka bakış açısına karşı gelen, zekanın çok parçalı olduğunu ileri süren, bireylerin öğrenme ortamına farklı öğrenme stilleriyle geldiklerini vurgulayan bir yaklaşımdır (Gardner, 1993). Gardner’a göre zeka; bir veya daha fazla kültürde değer bulan ürünü ortaya koyabilme ve problem çözebilme becerisidir (Gardner, 1993). Gardner’ın teorisine göre 8 farklı zeka alanı bulunmaktadır:

1. **Düsel/Sözel Zeka (Linguistic Intelligence):** Bu zeka türü dili etkili kullanma ve üretme becerilerini kapsamaktadır. Bu zeka türü gelişmiş olan bireyler kelimelerle düşünme ve ifade etme, dildeki karmaşık anlamları değerlendirmede, anlatma, açıklama ve bir konu üzerinde konuşma gibi kullanım alanlarında en iyi olan kişilerdir (Armstrong, 2003: 13; Armstrong, 2009: 6; Moran, Kornhaber ve Gardner, 2006: 27).
2. **Bedensel Zeka (Kinesthetic Intelligence):** Bedensel zeka türü gelişen bireyler, beden hareketlerini iyi düzeyde kontrol eder ve beyin ve vücut koordinasyonunu etkili bir biçimde kullanabilirler. Bu zeka, denge, güç, esneklik, hız, el becerisi, koordinasyon gibi becerileri de içerir (Babacan ve Dilci, 2012; Nolen, 2003: 117).
3. **Görsel Zeka (Visual Intelligence):** Görsel zekası gelişmiş olan bireyler, görsel unsurları tam olarak algılayabilme ve bir şeyleri farklı biçimlere büründürebilme gibi özelliklere sahiptirler. Resimleri, imgeleri, şekilleri ve çizgileri düşünme, üç boyutlu nesnelere algılama ve muhakeme etme becerileri gelişmiştir.
4. **Müziksel Zeka (Musical Intelligence):** Bu zeka alanında baskın olan bireyler, bir müzik parçasındaki ritim, melodi akort, ses tınısı ve ses rengine karşı duyarlıdırlar. Ayrıca, müziksel yapıları seslendirme, değiştirme, ayırma, üretme becerilerine ve bu konularda başarılı olabilme yeteneğine sahiptirler (Armstrong, 2003: 13; Armstrong, 2009: 7; Moran, Kornhaber ve Gardner, 2006: 27; Gardner, 1999: 42; Nolen, 2003: 116).
5. **Mantıksal Zeka (Logical Intelligence):** Bu zeka alanında baskın olan bireyler, sayıları çok iyi kullanır ve mantık yürütürler. Bu zeka türü baskın olan bireyler, sayılarla düşünme, hesaplama, sonuç çıkarma, mantıksal ilişkiler kurma, hipotezler üretme, problem çözme, eleştirel düşünme, sayılar, geometrik şekiller gibi soyut sembollerle tanışma, bilginin parçaları arasında ilişkiler kurma becerileri yüksektir (Armstrong, 2003: 13; Armstrong, 2009: 6; Moran, Kornhaber ve Gardner, 2006: 27; Gardner, 1999: 42).
6. **İçsel Zeka (Intrapersonal Intelligence):** Bireyin sahip olduğu huyları, potansiyeli, zevkleri, yeteneği, hırsları gibi özelliklerini tanıması, iç dünyasında yaşadığı deneyimlerini sembolleştirebilmesi ve bu alandan kazandıkları ile başkalarına da yardımcı olabilmesini kapsamaktadır (Armstrong, 2003: 13). İçsel zeka alanını güçlendiren bireyler kendi öğrenmelerini planlama ve yönetmelerine yardım edecek, başarı bekladıkları alanları daha iyi anlamalarını sağlar (Moran, Kornhaber ve Gardner, 2006: 27). Ressam, terapist, şaman gibi kimseler bu zeka alanında yer alır (Armstrong, 2003:13; Armstrong, 2009: 7; Moran, Kornhaber ve Gardner, 2006: 27).
7. **Kişilerarası Zeka (Interpersonal Intelligence):** Bireylerin sahip oldukları özelliklerin farkında olarak aralarındaki ayrımları görebilme ve bu doğrultuda başkalarının yararına rehberlik yapma gibi yeteneklere sahip olan bireyler bu zeka alanında yer alır. Yüz ifadeleri, ses ve mimik konusunda duyarlıdırlar. Pek çok insanda farklı olan bu özellikleri ayırmada ve bunları kendi çıkarları için kullanmada ustadırlar. Nolen (2003:118), bu zeka alanında baskın olan bireylerin sahip oldukları karakteristik özellikler dolayısıyla işbirlikli öğrenme, gözlemlenme ve yaşantılar yoluyla öğrenmeyi daha sıklıkla tercih ettiklerini belirtmektedir. (Armstrong, 2003: 13; Armstrong, 2009: 7; Moran, Kornhaber ve Gardner, 2006: 27).
8. **Doğacı Zeka (Natural Intelligence):** Doğacı zeka alanında baskın olan kişiler, doğaya ve çevreye ilişkin bir bilinç oluşturan duyarlı bireylerdir (Green ve diğerleri, 2005: 355). Bu zeka alanı, bireyin etrafındaki hayvan ve bitki topluluğunu tanıyabilmesi, onlarla ilgilenmesi ya da güzel bir yolla onlarla iletişime geçebilmesini kapsar. Doğadaki tüm canlıları tanıma, araştırma ve canlıların yaratılışları üzerine düşünme becerisidir (Armstrong, 2003: 13;

Armstrong, 2009: 7; Moran, Kornhaber ve Gardner, 2006: 27; Gardner, 1999: 48).

9. Varoluşçu Zeka (Existential Intelligence): Varoluşçu zeka, hayatın sonu hakkında olumlu ya da olumsuz fikirlere sahip olan, ahlaki değerleri oluşturan bireylere has bir zeka alanı değil, bilakis bazı konular üzerine ustaca ve derince düşünebilen her bir birey tarafından geliştirilebilir bir zeka alanıdır (Gardner, 1999:69). Yine de bu zeka alanında baskın bireyler arasında filozoflar, dindar liderler, çok iz bırakmış devlet adamları yer almaktadır (Gardner, 2006: 20). Bu zeka alanı, duygusal bilginin ötesindeki soruların ve olguların üzerinde düşünme becerisini içermektedir (Moran, Kornhaber ve Gardner, 2006: 27).

Yapılan bu çalışmanın amacı, Mardin Artuklu Üniversitesi sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulunda okuyan öğrencilerin narsisizm düzeyleri ve çoklu zeka düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır.

2. Materyal ve Metod

Bu araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modelindeki amaç; İki ve daha çok sayıdaki değişken arasındaki ilişkileri, birlikte değişimini belirlemektir.

Çalışmanın evrenini, sağlık Hizmetleri Meslek yüksekokulunda okuyan öğrenciler oluştururken örneklemini ise çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 327 öğrenci oluşturmaktadır.

Çalışmada veri toplama aracı olarak McClellan ve Conti (2008) tarafından geliştirilen çoklu zeka ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması 2012 yılında Babacan ve Dilci tarafından yapılır. Ölçeğin alt boyutlarının (Cronbach) a değeri şöyledir: Bedensel Zeka 0.70 Varoluşçu Zeka 0.71 Kişilerarası Zeka 0.78 İçsel Zeka 0.68 Mantıksal Zeka 0.71 Müziksel Zeka 0.80 Doğacı Zeka 0.75 Sözel Zeka 0.78 Görsel Zeka 0.72

“Narsistik Kişilik Envanteri”2005 yılında Daniel R. Ames, Paul Rose ve Cameron P. Anderson tarafından oluşturulmuştur. Ölçek 2009 yılında Salim Atay tarafından, Türkçeleştirilerek geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Atay tarafından, pilot uygulamanın ardından gerçekleştirilen ilk çalışmada Güvenilirlik katsayısı 0,57 olarak belirlenmiştir. Güvenilirlik katsayısının beklenen değerlerin altında bulunması nedeniyle, her faktörün ölçekle korelasyonuna bakılarak olumsuz algılandığı ve ölçeğe katkı sağlamadığı belirlenen dört ifadede revizyona gidilmiştir. Bu değişikliğin ardından yapılan ölçümlerde Güvenilirlik katsayısı 0,652’ye yükselmiştir. Bu durumda NKE’nin istendiğinde 15 soruluk formunun kullanılıp kullanılamayacağına yönelik NKE-16 ve NKE-15 ölçeklerindeki narsisizm puanları arasındaki Pearson Korelasyonu ölçümlenmiş ve değer 0,987 olduğu tespit edilmiştir. Yani düşük korelasyon gösteren bir ifadenin ölçekten çıkarılması sonucunda 15 sorudan oluşan NKE’nin Güvenilirlik katsayısı artmış ve ölçeğin 16 soruluk formu ile korelasyonu korunmuştur (Atay, 2009). Narsisizm envanterinden alınabilecek puanlar otorite boyutu 0-2 teşhircilik boyutu 0-3 sömürücülük boyutu 0-3 hak iddia etme boyutu 0-2 kendine yeterlilik boyutu 0-3 üstünlük boyutu 0-3 toplam narsisizm 0-16 arasında puanlar alınmaktadır. Puan yükseldikçe narsisizm düzeyi de yükselmektedir (Atay,2010;177). Atay 2010 yılında yaptığı çalışmada ise, güvenilirlik katsayısını 0, 713 olarak belirlemiştir (Atay, 2010).

Verilerin çözümlenmesinde SPSS 20 paket programı kullanılmıştır. Verilerin normal bir dağılıma sahip olup olmadığını öğrenmek için tek örneklem “Kolmogorov-Smirnov” testi ve verilerin homojen olup olmadığını değerlendirmek için “Anova-Homogeneity of variance”

testi uygulanmıştır. Bu yapılan testler sonunda verilerin homojen ve normal bir dağılıma sahip olduğu anlaşılmıştır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistik analizi, değişkenler arasındaki ilişkinin yönünü ve şiddetini belirlemek için pearson korelasyon analizi uygulanmıştır.

3. Bulgular

Tablo 1. Tanımlayıcı istatistik bulguları

	A.Ort	S.Sapma
Narsisizm	5,6269	2,83411
Kendine yeterlilik	1,2355	,90477
Hak iddia etme	,5810	,67742
Sömürücülük	1,1865	,86091
Otorite	,9113	,72304
T eşircilik	,9205	,92334
Üstünlük	,7920	,89624
Görsel zeka	15,2263	5,21773
Sözel zeka	17,1865	5,42478
Doğacı zeka	14,6208	4,90116
Müziksel zeka	11,4832	5,17001
İçsel zeka	11,4832	5,17001
Kişilerarası zeka	13,1682	5,20080
Varoluşçu zeka	11,9817	5,72796
Bedensel zeka	14,3670	5,97335

Yukarıdaki tabloda, örneklem grubundaki öğrencilerin tanımlayıcı istatistik bulguları yer almaktadır.

Tablo 2. Korelasyon analizi

		Otorite	Sömürücülük	Hak iddia etme	Kendine yeterlilik	Narsisizm
Bedensel	Pearson Correlation	-,125*	,065	-,117*	,053	-,040
	P	,023	,238	,035	,337	,474
Varoluşcu	Pearson Correlation	,039	,106	,002	-,121*	,030
	P	,484	,054	,972	,029	,586
Kişilerarası	Pearson Correlation	,075	,282***	-,087	,106	,163***
	P	,176	,000	,116	,055	,003
Müziksel	Pearson Correlation	-,262**	-,113*	,090	-,105	-,124*
	P	,000	,041	,103	,058	,025
Doğacı	Pearson Correlation	-,120*	-,039	,092	-,002	-,066
	P	,030	,480	,095	,972	,235
Görsel	Pearson Correlation	-,073	-,143***	,016	,011	-,130*
	P	,190	,010	,778	,837	,019

Yapılan korelasyon analizi sonunda, otorite boyutu ile bedensel, müziksel ve doğacı zeka boyutları, sömürücülük boyutu ile kişiler arası ve görsel zeka arasında, toplam narsisizm skoru ile kişiler arası ve görsel zeka boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık belirlenmiştir.

4. Tartışma

Yapılan tanımlayıcı istatistik analizi sonunda, müziksel zeka, kişilerarası zeka ve bedensel zeka türlerinde kadın öğrencilerin skorunun erkek öğrencilerden daha fazla olduğu; diğer zeka türlerinde ise erkek öğrencilerin zeka türlerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Yapılan literatür taraması sonunda, bu çalışmanın verilerini destekleyen çalışmalarla karşılaştırılmıştır. Bu çalışmalardan bazıları aşağıda verilmiştir:

Akgül ve Koç 2016 yılında yaptıkları çalışmalarında, Kız öğrencilerin görsel-uzamsal ve müziksel-ritmik zeka puan ortalamaları erkek öğrencilerin ortalamalarından daha yüksek

bulunmuştur. Serin'in (2008) çalışmasında öğretmenlerin zeka puanlarında görsel-uzamsal zeka alanında erkek öğretmenler lehine, sosyal zeka alanında ise kadın öğretmenler lehine anlamlı fark bulunmuştur. Doğan ve Alkış (2007) sınıf öğretmeni adaylarının doğacı zeka, sözel zeka ve müziksel-ritmik zeka alanlarının orta düzeyde gelişmiş olduğunu, diğer zeka alanlarının ise gelişmiş olduğunu saptamıştır. Kurt, Çinici ve Demir (2011)'in dokuzuncu sınıf öğrencilerine yönelik yapmış oldukları çalışmada, öğrencilerin bütün zeka alanlarına ilişkin yüksek düzeyde bir algıya sahip oldukları gözlenmiştir. Keskin ve Yıldırım (2008) yapmış oldukları çalışmalarında kızların sözel-dilsel zekâ, öze dönük-içsel zeka, görsel-mekânsal zeka alanlarında daha yüksek puan aldıkları, en düşük puanı ise mantık– matematiksel zeka alanından aldıklarını, erkeklerin ise öze dönük-içsel zekâ, bedensel zekâ, sosyal ve kişiler arası zeka alanlarında yüksek puan alırlarken, en düşük puanı ise görsel-mekânsal zekâ alanında aldıklarını saptanmıştır. Baran ve Maskan (2011) erkek öğrencilerin bedensel-kinestetik ve görsel-uzamsal zeka alt boyutu puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Fumham, Fong ve Martin (1999) İngiltere, Hawai ve Singapur'daki üniversite öğrencileri ile yürüttüğü araştırmalarında, erkek öğrencilerin görsel-uzamsal ve bedensel-devinimsel zekâ alanlarında kendilerini kız öğrencilerden daha güçlü olarak algıladıklarını saptamışlardır. Nasser, Singhal ve Abouchid (2008) yaptıkları çalışmada kadınların içedönük ve sözel-dilsel zekâsının erkeklere oranla daha gelişkin olduğu sonucunu elde etmişlerdir. Dalkıran 2017 yılında yaptığı çalışmasında, Güzel Sanatlar Bölümü öğrencilerinin; bedensel zekâ, varoluşçu zekâ, kişisel zekâ, mantıksal zekâ, doğacı zekâ ve görsel zekâ alanları bölüm değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermezken, içsel zekâ, müziksel zekâ, sözel zekâ alanlarının bölüm değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. İçsel zekâ alanının, müzik bölümü öğrencilerinde resim bölümü öğrencilerine göre daha yüksek olduğu, müziksel zekâ alanının, müzik bölümü öğrencilerinde resim bölümü öğrencilerine göre daha yüksek olduğu, sözel zekâ alanının, resim bölümü öğrencilerinde, müzik bölümü öğrencilerine göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

5. Sonuç

Literatürde öğrencilerin çoklu zeka düzeyleri üzerine yapılan bir çok çalışmanın olduğu belirlenmiştir. Ancak literatürde çoklu zeka ve narsisizm arasındaki ilişkiyi ortaya koyan çalışmalar ile karşılaşılmamıştır. Bu yönü ile yapılan bu çalışmanın literatüre büyük katkı sağlayacağı ve bundan sonra yapılacak daha kapsamlı çalışmalara örnek olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Armstrong, T., (2003). The Multiple Intelligences Of Reading And Writing. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.

Armstrong, T., (2009). Multiple Intelligences in The Classroom (Third Edition). Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.

Aygül, İ., & Koç, C. (2016). Tunceli Üniversitesi Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Çoklu Zeka Alanları İle Öğrenme Stilllerinin İncelenmesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1(37), 112-132.

Babacan, T., & Dilci, T. (2012). Çoklu Zeka Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlama Çalışmaları.

Education Sciences, 7(3), 969-982.

Baran, M. ve Maskan, A.K. (2011). 11. Sınıf Öğrencilerinin Çoklu Zekâ Alanlarının Bazı Değişkenler ve Fizik Dersi Başarıları Açısından İncelenmesi. Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi, 5(2), 156-177.

Bümen, N. T. (2011). Çoklu zeka kuramı ve eğitim. Demirel, Ö. (Edit.). Eğitimde yeni yönelimler. Ankara: Pegem Yayınları.

Çoklu Zeka Teorisi, Gardner tarafından, 1983 yılında tanımlanmıştır (Köksal, 2006).

Dalkıran, E. (2017). Müzik Eğitimi Ve Resim Eğitimi Öğrencilerinin Çoklu Zekâ Alanlarının Bazı Değişkenlere Göre Karşılaştırılması-. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(22), 225-234.

Doğan, Y. ve Alkış, S. (2007). Sınıf öğretmeni adaylarının sosyal bilgiler dersinde çoklu zeka alanlarını kullanabilmelerine yönelik görüşleri. Eğitim Fakültesi Dergisi, XX (2), 327-339.

Fumham, A., Fong, G. ve Martin, G. N. (1999). Sex and cross-cultural differences in the estimated multifaceted intelligence quotient score for self, parents, and siblings. Personality and Individual Differences, 26, 1025-1034.

Gardner, H. (1993). Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences. A Subsidiary of Perseus Books, L.L.C. U.S.A. (Tenth-anniversary edition).

Gardner, H., (2006). Multiple Intelligences: New Horizons. New York: Basic Books.

Green, A.L., Hill, A.Y., Friday, E., and Friday S.S., (2005). The Use of Multiple Intelligences to Enhance Team Productivity. Management Decision, 43(3), 349-359

Keskin, G. ve Yıldırım, G. Ö. (2008). Yapısalcı Yaklaşım Normlarında Üniversite Öğrencilerinin Problem Çözme, Otonomi, Çoklu Zekâ Durumlarının Değerlendirilmesi. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 9(16), 67-88.

Köksal, M. S. (2006). Kavram öğretimi ve çoklu zekâ teorisi. Kastamonu Eğitim Dergisi, 14(2), 473-480.

Kurt, M., Çinici, A., Demir, Y. (2011). Dokuzuncu sınıf öğrencilerinin çoklu zeka kuramına göre zeka alanları ile biyoloji dersine yönelik akademik başarıları ve cinsiyetleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi MAKUFEBED 3, 51- 68.

Moran, S., Kornhaber, M., and Gardner, H., (2006). Orchestrating Multiple Intelligences. Educational Leadership, 64(1), 22-27.

Nasser, R., Singhal, S. ve Abouchedid, K. (2008). Gender differences on self-estimates of multiple intelligences: a comparison between Indian and Lebanese Youth. J. Soc. Sci., 16(3), 235-243.

Nolen, J.L., (2003). Multiple Intelligences in the Classroom. *Education*, 124(1), 115-119.

Senemoğlu, N. (2007). Eğitimin psikolojik temelleri. (Edit. V. Sönmez). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Serin, U. (2008). İzmir ilinde görev yapan fen alanı öğretmenlerinin öğretim strateji ve stilleri ile tercih ettikleri öğretim yöntemleri ve çoklu zeka alanları arasındaki ilişki. *Yayımlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir*.

Toker, F., Kuzgun, Y., Cebe, N., Uçkunkaya, B. (1968). *Zeka kuramları*. Ankara: Meb Talim Terbiye Dairesi Araştırma ve Değerlendirme Bürosu.

Farklı Branşlardaki Sporcuların Atılganlık ile Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişki

Tülin ATAN¹, Sabiha GÖÇER², Şaban ÜNVER³

^{1,2,3}Yaşar Doğu Spor Bilimleri Fakültesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun, TÜRKİYE,
E-posta: takman@omu.edu.tr

Öz

Bu çalışmanın amacı farklı branşlarda spor yapan öğrencilerin problem çözme becerileri ve atılganlık düzeyi arasında ilişki olup olmadığını araştırmak ve problem çözme ve atılganlık düzeylerini branşa göre incelemektir. Çalışmaya devlet okullarına bağlı liselerde öğrenim gören ve farklı branşlarla uğraşan 150 kadın, 150 erkek olmak üzere toplam 300 (yaş; 16.03±1.04 yıl) öğrenci katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, kişiler arası ilişkilerde atılganlığın ölçülmesi amacıyla Rathus (1973) tarafından geliştirilen, Türkçe'ye uyarlaması Voltan (1980) tarafından yapılan Rathus Atılganlık Envanteri (RAE) kullanılmıştır. Öğrencilerin problem çözme becerilerini ölçmek amacıyla, Heppner ve Peterson (1982) tarafından geliştirilen, Türkçe'ye uyarlanması ise Şahin ve ark'ı (1993) tarafından yapılan "Problem Çözme Envanteri" kullanılmıştır. Verilerin analizinde Spearman korelasyon testi ve Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Atılganlık puanı ile toplam problem çözme puanı arasında orta derecede anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0.01$). Atılganlık puanları ve problem çözme puanları spor branşlarına göre karşılaştırılmış ve uğraşılan branşın ya da sedanter olmanın, atılganlık düzeyini yine problem çözme becerisini istatistiksel olarak anlamlı düzeyde etkilemediği tespit edilmiştir ($p>0.05$). Sonuç olarak atılganlık düzeyi arttıkça problem çözme becerisi de artmaktadır. Farklı branşlar ile uğraşan sporcuların atılganlık düzeyleri orta düzeyde olup, problem çözme becerisine olan güven duygularının yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Atılganlık; Problem çözme; Spor

Relation Between Assertiveness and Problem Solving Skills of Male And Female Athletes in Different Branches

Abstract

The purpose of this study is to research relation between the problem solving skills and assertiveness levels of students doing different sports branches and to analyze their problem solving skills and assertiveness levels in terms of sports branch. A total of 300 (age; 16.03 ± 1.04 years) students, 150 male and 150 female, studying at state high schools and doing different sports branches participated in the study. In the study, Rathus Assertiveness Schedule (RAS), which was developed by Rathus (1973) to measure assertiveness in interpersonal relations and adapted into Turkish by Voltan (1980), was used as data collection tool. Problem Solving Inventory, which was developed by Heppner and Peterson (1982) and adapted into Turkish by Şahin et al. (1993) was used to measure students' problem solving skills. Spearman correlation test, Mann Whitney-U test and Kruskal Wallis test were used in the analysis of data. A moderately significant association was found between assertiveness scale and total problem solving scale ($p < 0.01$). Assertiveness scores and problem solving scores were compared in terms of sports branches and it was found that athletes' sport branches or being sedentary did not influence assertiveness level or problem solving skills statistically significantly ($p > 0.05$). As a conclusion, as assertiveness level increases, so does the problem solving skill. It was found that the assertiveness levels of athletes doing different branches of sports were moderate and their confidence on their problem solving skill was high.

Keywords: Assertiveness; Problem solving; Sport

1. Giriş

Problem çözme, bir sorunu çözmek için önceki yaşantılar aracılığı ile öğrenilen kuralların basit bir biçimde uygulanmasının ötesine gidilerek, yeni çözüm yolları bulabilmektir (Berkant ve Eren, 2013). Problem çözme bir amaca ulaşma sürecinde karşılaşılan güçlükleri aşabilme sürecidir. Bu süreç, koşullara uymak ya da engelleri azaltmak yoluyla gerginlikten kurtulmanın ve organizmayı bir iç dengeye kavuşturmanın yollarını arar. Bu bakımdan problem çözme öğrenilmesi ve elde edilmesi gereken bilgi, beceri ve kapsamlı bir yetenektir (Yıldız ve ark., 2011). Atılganlık; girişken olmak, kendini açık olarak ortaya koymak, etkin davranmak anlamlarına gelmektedir (Arslan, 2009). Kendini ifade edebilme becerisi olarak tanımlanabilir.

Sporla birçok özel etkenin öğrenmenin gerçekleşmesinde etkili olduğu bilinmektedir. Bunlardan bazıları; ilgi, motivasyon, tutum, problem çözme becerisi, özgüven ve öz-yeterliliklerdir. Özgüven ve motive olma becerileri yüksek düzeyde olması başarıyı artırır, düşük düzeyde olması ise başarıyı azaltır. Literatürde atılganlık düzeyi ile problem çözme arasında ilişki olup olmadığını inceleyen çalışmalara pek rastlanılmamıştır. Dolayısıyla bu çalışma, farklı branşlardaki sporcuların atılganlık ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin belirlenmesiyle bu alanda yapılan çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. Materyal ve Metod

Araştırmanın evrenini Hatay ilinde ve devlet okullarında lise düzeyinde öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise 2015-2016 eğitim-öğretim yılında, öğrenim gören 60 kişilik gruplardan oluşan sedanter, basketbol, futbol, atletizm, dövüş sporu branşlarından 150 kadın, 150 erkek olmak üzere toplam 300 öğrenci katılmıştır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen “Demografik Bilgi Formu”, Heppner ve Peterson (1982) tarafından geliştirilen ve Şahin ve ark. (1993) tarafından Türkçe’ye uyarlanan “Problem Çözme Envanteri” ve Rathus (1973) tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlaması Voltan (1980) tarafından gerçekleştirilen “Rathus Atılganlık Envanteri” kullanılmıştır.

Problem Çözme Envanteri (PÇE): Ölçek, 35 sorudan oluşmakta ve bireyin problem çözme becerileri konusunda kendisini algılayışını ölçen, 1-6 arası puanlanan bir bireysel değerlendirme ölçeğidir. 6’lı likert tipi olan ölçek, 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Problem çözme yeteneğine güven, Yaklaşma-kaçınma, Kişisel kontrol.

Ölçekten alınabilecek en düşük puan 32 en yüksek puan ise 192’dir. Ölçekten alınan toplam puanların yüksekliği, bireylerin problem çözme konusunda kendini yetersiz algıladığını göstermektedir.

Rathus Atılganlık Envanteri (RAE): 6’lı likert tipi olan ölçek 30 sorudan oluşmaktadır. Ölçekte olumlu-olumsuz ifadeler bulunmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 30 en yüksek puan ise 180’dir. Toplam puan değerlendirilmesinin olduğu ölçekte düşük puan çekingenliğin olduğunu yüksek puan ise atılganlığın olduğunu göstermektedir. Ayrıca ölçekte 30-80 arası puan “çekingen”, 80-130 arası puan “orta” ve 130-180 arası puan yüksek atılganlığı ifade etmektedir.

İstatistik: Verilerin istatistiksel analizinde SPSS 21 paket programı kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiye bakmak için Spearman korelasyon testi kullanılmıştır. İki grup arasındaki farka bakmak için Mann Whitney-U testi, ikiden fazla grup arasında farklılık olup

olmadığına bakmak için ise Kruskal Wallis testi kullanılmıştır.

3. Bulgular

Tablo 1. Tüm Deneklerin Problem Çözme ve Atılgnlık Değerlerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikleri

Envanterler	n	Ort	SS	Med	Min	Max
Problem Çözme Toplam Puan	300	95,95	14,90	95	58	136
Atılgnlık		115,74	16,06	115	71	159

Tablo 1’de tüm deneklerin toplam problem çözme ve atılgnlık puanları verilmiştir.

Tablo 2: Atılgnlık ile Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişki

Tüm Denekler		Problem Çözme Toplam Puanı
Atılgnlık Puanı	r	-,416**
	p	,000
	n	300

Tablo 2’de deneklerin atılgnlık puanı ile problem çözme toplam puanı arasında orta derecede negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yani atılgnlık puanı arttıkça toplam problem çözme puanı düşmektedir.

Tablo 3. Branşa Göre Atılgnlık ve Problem Çözme Becerileri Değerlerinin Karşılaştırılması

	Branş	Ort	SS	Med	Min	Max	p
Problem Çözme Toplam Puan	Sedanter	99,15	15,07	98	66	136	0.535
	Basketbol	94,38	13,88	95	66	120	
	Futbol	95,48	15,69	94,5	70	123	
	Dövüş sporları	94,81	16,01	92	58	128	
	Atletizm	95,93	13,75	95	67	128	
Atılgnlık	Sedanter	117,90	16,23	119	85	154	0.078
	Basketbol	113,26	15,68	114	78	141	
	Futbol	116,53	15,50	117	88	158	
	Dövüş sporları	119,65	15,56	116,5	92	159	
	Atletizm	111,35	16,40	114	71	155	

Tablo 3’te sedanterlerin, basketbol, futbol, dövüş sporları ve atletizm sporcularının problem çözme envanterinden aldıkları puanlar karşılaştırılmıştır. Branşlar arasında yapılan bu karşılaştırma sonucunda problem çözme becerilerinin farklılaşmadığı görülmüştür ($p>0,05$). Yine branşlara göre atılganlık puanları karşılaştırıldığında, uğraşılan branşın ya da sedanter olmanın atılganlık puanlarını anlamlı düzeyde etkilemediği tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 4. Sporculann Branşlarına Göre Atılganlık İle Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişki

Branş			Problem Çözme Toplam Puan
Sedanter	Atılganlık	r	-,384**
		p	,002
		n	60
Basketbol		r	-,361**
		p	,005
		n	60
Futbol		r	-,623**
		p	,000
		n	60
Dövüş Sporları		r	-,387**
		p	,002
		n	60
Atletizm	r	-,388**	
	p	,002	
	n	60	

Sedanterlerin, basketbolcuların, dövüş sporu ile uğraşanların ve atletlerin “atılganlık” ile “problem çözme toplam puanı” arasında orta derecede negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır ($p<0,01$). Futbolcuların ise atılganlık ile “problem çözme toplam puanı” değerleri arasında yüksek derecede negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0,01$).

4. Tartışma

Katılımcıların problem çözme toplam puan ortalamaları ve atılganlık puan ortalamaları incelenmiştir. PÇÖ’nün toplam puan aralığı 32-192 arasındadır. Ölçekten alınan puanların düşük olması yüksek problem çözme becerisini, yüksek olması ise problem çözme yönünden yetersizliği ifade etmektedir. Yapılan bu araştırma sonucunda problem çözme puan ortalamaları $95,95\pm 14,90$ olarak saptanmıştır. Ölçeğin ortalama puan değeri dikkate

alındığında araştırmaya katılan öğrencilerin problem çözme becerisi yönünden kendilerini yeterli düzeyde gördükleri söylenebilir.

Atılganlık Envanterinden alınan puanlara göre, 0-80 arasını “çekingen”, 80-130 arasını “orta”, 130-180 arasını ise “atılgan” olarak sınıflamıştır. Çalışmamızda deneklerin aldıkları atılganlık puanı ortalamasının $115,74 \pm 16,06$ olduğu görülmektedir. Dolayısıyla çalışmamıza katılan tüm deneklerin “orta” düzeyde atılgan” olduklarını söyleyebiliriz. Literatürde bizim çalışmamızı destekleyen çalışmalar olduğu görülmüştür (Öztürk ve ark., 2008; Yalçın ve ark., 2015; Onur 2006; Gündoğdu ve ark., 2016).

Çalışmamızda, tüm katılımcıların atılganlık puanları ile problem çözme toplam puanları arasındaki ilişki incelendiğinde, Atılganlık puanı ile toplam problem çözme puanı arasında orta derecede negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır [$r(n=300) = -,416; p < 0,01$]. Yani atılganlık puanı arttıkça toplam problem çözme puanı düşmektedir. Problem çözme puanının düşük olması o alandaki becerinin yüksek olduğunu gösterir. Yani bu durum atılganlık düzeyi arttıkça problem çözme becerisinin de arttığını gösterir. Literatürde bizim çalışmamızı destekleyen çalışmalar olduğu görülmüştür (Öztürk ve ark., 2008; Ekinci ve ark., 2013; Güneş ve ark., 2014).

Çalışmamızda, sedanterlerin, basketbol, futbol, dövüş sporları ve atletizm sporcularının PÇE’den ve RAE’den aldıkları puanlar karşılaştırılmıştır. Yapılan karşılaştırmada branşlara göre her iki ölçekten de alınan puanlar arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Literatürde bizim çalışmamızı destekleyen çalışmalar olduğu saptanmıştır (Pulur ve ark., 2012; Öztürk ve ark., 2016). Katılımcıların atılganlık puanlarının uğraşılan spor branşına göre farklılık göstermemesi literatür bulunan birçok çalışmayla paralellik göstermektedir (İnce 2017; Kul ve Demirel 2017; Gündoğdu ve ark. 2016; Eraslan 2015; Efe 2007).

Çalışmamızda branşlara göre atılganlık puanları ile problem çözme toplam puanları arasındaki ilişki incelendiğinde; sedanterlerin, basketbolcuların, dövüş sporu ile uğraşanların ve atletlerin “atılganlık” ile “toplam problem çözme” puanları arasında orta derecede negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Futbolcuların ise atılganlık ile problem çözme toplam puanları arasında yüksek derecede negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Bu durum tüm deneklerin atılganlık düzeyleri arttıkça problem çözme becerilerinin arttığını göstermektedir.

5. Sonuç

Çalışmamıza katılan tüm deneklerin problem çözme becerisinin yeterli düzeyde olduğu ve orta düzeyde atılgan oldukları belirlenmiştir. Atılganlık puanları ile problem çözme becerisi puanları arasında ilişki olduğu görülmüştür. Atılganlık düzeyi arttıkça problem çözme becerisinin de arttığı belirlenmiştir.

Sedanterlerin ve farklı branşlarla uğraşan sporcuların problem çözme becerileri konusunda kendilerini algılayışlarının benzer olduğu, uğraşılan branşın ya da sedanter olmanın atılganlık düzeyini etkilemediği görülmüştür.

Bu araştırmanın sonuçları dikkate alındığında öğrencilerin atılganlık düzeyleri ile onların günlük yaşamlarında karşılaştıkları problemleri çözebilme yeteneklerinin birebir ilişkili olduğunu söylemek mümkündür.

Sporcuların atılganlık düzeylerinin daha da gelişmesi için onlara uygun koşul ve ortamların sağlanması oldukça önemlidir. Problem çözme becerilerinin artırılması için kişilere verilen

destek büyük önem taşımaktadır. Bu anlamda bu ortam ve koşulların sağlanması hususunda okul idarecilerinin ve ailelerinin devreye girmesi önemli görülmektedir. Ayrıca öğrencilere atılganlık ile ilgili eğitimler verilerek problem çözme becerisi artırılabilir

KAYNAKÇA

Arslan Y (2009). Lise öğrencilerin algıladıkları sosyal destek ve sosyal problem çözme arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya. s. 17-35.

Berkant Hasan G, İsmail E (2013). İlköğretim matematik öğretmenliği bölümü öğrencilerinin problem çözme becerilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. International Journal of Social Science, 3(6): s. 1021-1041.

Efe M (2007). 14-16 Yaş grubu bireylerde spor çalışmalarının sosyal yetkinlik beklentisi ve atılganlık üzerine etkisi. Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Bursa. s. 33.

Ekinci M, Altun Ö, Can G (2013). Hemşirelik öğrencilerinin stresle başa çıkma tarzları ve atılganlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. J Psy Nurs, 4(2): s. 67-74.

Eraslan E (2015). Üniversite spor bölümü öğrencilerinin atılganlık ve karar verme stillerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 4(1): s. 214-223.

Gündoğdu C, Tüfekçi Ş, Çelebi E (2016). Gençlik merkezlerine üye olan gençlerin atılganlık düzeylerinin incelenmesi. İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 3(1): s. 1-9.

Güneş F, Arslan C, Eliüşük A (2014). Atılganlık eğitiminin üniversite öğrencilerinin kişiler arası problem çözme, algılanan sosyal destek ve atılganlık düzeyleri üzerine etkisi. Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 3(1): s. 456-474.

Hepner PP, Peterson CH (1982). The development and implications of a personal-problem solving inventory. Journal of Counseling Psychology, 29: s. 66-75.

İnce G (2017). Farklı spor branşlarıyla uğraşan bedensel engelli bireylerin atılganlık durumlarının karşılaştırılması. Uluslararası Spor, Egzersiz ve Antrenman Bilimi Dergisi, 3(1): s. 1-7.

Kul M, Demirel M (2015). Lise Öğrencilerinin spor değişkenine göre sosyal beceri ve atılganlık düzeylerinin karşılaştırılması. International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS), 1: s. 41-54.

Onur N (2006). Lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ile atılganlık düzeyleri arasındaki ilişki. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, s. 47.

Öztürk A, Bayazıt, B, Gencer E (2016). Judocuların problem çözme becerilerinin ve sportif güven düzeylerinin incelenmesi (Trabzon Olimpiyat Hazırlık Merkezi Örneği). Ankara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Dergisi, 14(2). s. 145-151.

Öztürk F, Koparan Ş, Efe M (2008). Boks antrenör adaylarının problem çözme becerisi ve atılganlık düzeylerinin tespiti. Uludağ Eğitim Fakültesi Dergisi, 21(2): s. 447-459.

Pulur A, Karabulut E.O, Koç H (2012). Farklı branşlardaki üst düzey üniversiteli sporcuların problem çözme becerilerinin incelenmesi. *Sportre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 10(1): s. 11-16.

Rathus, S.A (1973). “30-Item Schedule For Assesing Assertive Behavior”, *Behavior Therapy*, 4: s. 398-406.

Şahin N, Şahin NH, Heppner PP (1993). Psychometric properties of the problem solving inventory in a group of turkish university students. *Cognitive Therapy and Research*, 4(17): s. 379-396.

Voltan N (1980). Rathus atılganlık envanteri geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Psikoloji Dergisi*, 3(10): s. 23-25.

Yalçın İ, Beyleroğlu M, Gacar A. Hazar M (2015). Ecdada saygı gençlik kampı'na katılan gençlerin atılganlık düzeylerinin incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırma Dergisi*, (19)3: s. 338-344.

Yıldız S.A, Ekşisu M (2011). Problem çözme becerisini geliştirme programının 9. sınıf öğrencilerinin problem çözme becerisi üzerindeki etkisi. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, (13)1: s. 189-206.

Obez Kadınlarda 12 Haftalık Yürüyüş Egzersizlerinin Sosyal Fizik Kaygı Düzeyleri Üzerine Etkisi

Yeliz DOĞRU¹, Murat AKYÜZ²

¹Sağlık, Kültür ve Spor Daire Başkanlığı, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, İzmir, TÜRKİYE, E-posta:yeliz.dogru@hotmail.com

²Spor Bilimleri Fakültesi, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa, TÜRKİYE, E-posta:sporcu006@gmail.com

Özet

Bireylerin fiziksel görünümüne yönelik kaygılarını içeren değişkenler üzerinde egzersiz önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle obez kadınlarda 12 haftalık yürüyüş egzersizlerinin sosyal fizik kaygı (SFK) düzeyleri üzerine etkisi çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Çalışmaya 30-39.9 kg/m² arasında olan 35-45 yaşları arasında sedanter gönüllü kadın katılmıştır. Gönüllüler egzersiz grubu (EG, n=20) ve kontrol grubu (KG, n=15) olarak ikiye ayrılmıştır. 12 hafta boyunca haftada 5 gün ölçümü yapılmış 400 m'lik koşu pistinde sabah saat 08:00-09:30 arasında yürüdüler. EG, maksimal kalp atım sayısı yedeğinin % 70'i şiddetinde 30 dakika ile başlayıp her hafta 2'şer dakikalık artışlarla yürüdüler. Altıncı hafta egzersiz şiddeti % 70'den %75'e çıkarıldı ve her hafta 2'şer dakikalık artışlara devam edildi. İstatistikler SPSS paket programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Buna göre, hem gruplar arası hem de ön test-son test sonuçlarında vücut ağırlığı, beden kütle indeksi, maksimal oksijen tüketimi ve SFK değerlerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır (p<0.05). Sonuç olarak düzenli yapılan yürüyüş egzersizlerinin, sosyal fizik kaygı üzerine olumlu etkilerinden söz etmek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Obezite, Sosyal Fizik Kaygı, Yürüyüş Egzersizi

Abstract

Exercise plays an important role on the parameters including concerns of individuals about their physical appearance. Therefore, the aim of this study is to determine the effects of 12 week walking exercises on social physique anxiety levels (SPA) of obese women. The study included sedentary volunteer women aged between 35-45 with a range of 30-39.9 kg/m². The volunteers were divided into 2 groups as exercise group (EG, n=20) and control group (CG, n=15). They walked between 08:00-09:30 for five days in a week along 12 on the 400 m jog track, which was measured. EG walked starting from 30 min in 70% of the maximal heart rate reserve, followed by 2 min increments every week. At the sixth week, the exercise intensity was increased from 70% to 75% and duration was increased by 2 min each week. Statistics were performed by using SPSS package program. According to, there is a statistically significant difference in body weight, body mass index, maximal oxygen consumption and SPA values of both the groups and the pre-test and post-test results of the each group (p <0.05). As a result, it is possible to mention the positive effects of regular walking exercises on social physique anxiety.

Keywords: Obesity, Social Physique Anxiety, Walking Exercise

1. Giriş

Obezite, yaşam kalitesini, bireyin fiziksel ve ruhsal dünyasını olumsuz yönde etkileyen bir hastalıktır. Günümüz toplumunda en önemli sağlık sorunlarından biridir. Zayıf olma konusunda toplumsal baskıya ve kilo verme olanaklarının artmasına rağmen obezitenin yaygınlığı tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de giderek artmaktadır (Armağan, 2013; Yaman, 2013). Yetişkin obezlerde şişmanlığın 1/3 oranında çocuklukta veya adolesan döneminde başladığı gösterilmiştir (Yaman, 2013).

Fiziksel aktivite, bireyin sağlığını etkileyebilecek günlük aktivitelerini düzenlemek olarak tanımlanmıştır. Walker ve ark. (1987), yeterli ve dengeli beslenme, stres kontrol edebilme, kendini gerçekleştirme, düzenli aktivite yapma ve bireyin sağlığını korumaya yönelik önlemler alma başlıkları altında ele almaktadır.

Türkiye Halk Sağlık Kurumu'nun (2010) hazırlamış olduğu rapora göre; Türkiye'deki toplam nüfusun % 30.3'ünde obezite durumu görülmekte ve bu grubun % 20.5'ini erkekler, % 41'ini ise kadınlar oluşturmaktadır. Yine Türkiye Halk Sağlık Kurumu'nun (2010) açıklamalarına göre; obezite oluşumunu önlemenin ve obezite tedavisinin en etkili çözümlerinden biri; fiziksel aktivite yapmak ve hareketli bir yaşam tarzı benimsemektir.

Hart ve arkadaşlarına (2008) göre; bireyin fiziksel görünüşünden dolayı duyduğu endişelerden birisi olan sosyal fizik kaygısını, fiziksel görünüşlerinin başkaları tarafından değerlendirilirken hissettikleri endişe, gerginlik olarak tanımlanmaktadır (Hart vd., 2008).

Günümüzde her yaşta insanın üzerinde durduğu ve yaş geçtikçe endişelendiği konulardan biri fiziksel görünüşüdür. Fiziksel görünüşle ilgili olarak daha zayıf daha güzel ya da daha yakışıklı olmak ve görünmek adına kültürel bir değer olarak yansıtıldığı reklam, magazin ve TV programlarında kişiler üzerinde olumsuz etki yaratmaktadır. Fiziksel görünüş genellikle bireylerin sosyal yaşantılarını etkileyebilmektedir. Çoğunlukla bayanlarda ince bir vücut yapısı, erkeklerde ise kaslı vücut yapısının tercih edildiği görülmektedir (Cusumano ve Thompson, 1997). Dolayısıyla ideal görünüş hem zayıf hem de fiziksel olarak fit olmayı gerektirmektedir (Çepkurt ve Coşkun, 2010). Bu değerler özellikle kadınlar üzerinde, ulaşmaları gereken vücut yapısı üzerinde stres yaratmaktadır (Hausenblas ve Mack, 1999). İdeal fizik yapısına sahip olma isteğiyle özellikle kadınlar sonucu ölüme varan diyetlere yönelmekte ve yeme bozuklukları hastalıklarına yakalanmaktadır (Brownell, 1991). Yapılan bazı çalışmalarda sporla uğraşan bireylerin dış görünüşlerinden daha memnun olduklarını ortaya konmuştur. Fiziksel kaygı ve benlik algısı ile ilgili yapılan araştırmalarda önemli başlıklar arasında kadınlar erkeklere göre daha düşük fiziksel benlik duygularına sahip olup, daha yüksek sosyal fiziksel kaygı puanlarına sahiptir (Aşçı, 2002).

Fiziksel görünümünden hoşnut olmamanın, fiziksel aktiviteye yönlendiren olumlu bir etkisi söz konusudur. Fiziksel görünüşten dolayı meydana gelen kaygı son yıllarda, spor ve egzersiz psikolojisi alanındaki araştırmacılar için popüler bir araştırma konusu olmuştur (Yaman vd, 2008).

Bu doğrultuda çalışmamızda obez kadınların sosyal fizik kaygı düzeylerinin fiziksel aktiviteyle ilişkisine bakılıp, 12 haftalık yürüyüş egzersizlerinin sosyal fizik kaygı düzeylerine üzerine etkisine bakmayı amaçlanmıştır.

2. Materyal ve Metod

Çalışmaya 35-45 yaşları arasında sedanter gönüllü kadın katılmıştır. Gönüllüler egzersiz grubu (EG, n=20) ve kontrol grubu (KG, n=15) olarak ikiye ayrıldı. Çalışmaya katılma kriterleri; Beden kütle indeksi 30-39.9 kg/m² arasında olan, sigara içmeyen, herhangi bir kas-iskelet problemi olmaması. Fiziksel aktiviteye katılımın risk faktörlerini tanımlamak ve düzenli fiziksel aktivite programına başlamadan önce bir doktora başvurup başvurmadıklarını belirlemek için Kanadalı egzersiz uzmanları tarafından geliştirilen Fiziksel Aktiviteye Hazır Olma Anketi (Physical Activity Readiness Questionnaire, PAR-Q)'nin revize edilmiş

versiyonu kullanıldı (Shephard vd., 1981). Anket 7 evet/hayır sorusundan oluşmaktadır. Eğer katılımcı bu sorulardan birine “evet” derse egzersiz programına başlamadan önce doktor kontrolüne gönderilmesi gerekmektedir.

Antrenman Protokolü

Egzersizler, Amerikan Spor Hekimliği Koleji'nin (1998) sağlık ve fitness amaçlı önerilerine uygun olarak 12 hafta boyunca haftada 5 gün ölçümü yapılmış 400 m'lik koşu pistinde sabah saat 08:00-09:30 arasında yürüdüler. Gruplara 12 hafta boyunca beslenme alışkanlıklarında değişiklik yapmaması konusunda uyarıldılar. Vücut kompozisyonu biyoelektrik empedans analizörü kullanılarak ölçüldü (Model TBF-300, Tanita Corp., Tokyo, Japan). Maksimum oksijen (VO₂max) tüketimini tahmin etmek için 2 km yürüme testi kullanıldı (Laukkannen vd., 1992) VO₂max'ı tahmin etmek için kadınlar için geliştirilen aşağıdaki denklem kullanılmıştır:

$116.2 - 2.98 \times \text{duration (min)} - 0.11 \times \text{HR} - 0.14 \times \text{age} - 0.39 \times \text{BMI}$ (Laukkannen vd., 1992)

Egzersiz şiddetini belirlemek için karvonen nabız formülü [(KASYmaximum - KASYdinlenme) x (0.60–0.65) + KASYdinlenme] kullanıldı ve Algılanan Zorluk Derecesi (AZD) ile kontrol edildi. EG, KASYmax'nin % 70'i şiddetinde ve 30 dakika ile başlayıp her hafta 2'şer dakikalık artışlarla yürüdüler (sırasıyla 30, 32, 34, 36, 38 ve 40 dk). Altıncı hafta egzersiz şiddeti % 70'den %75'e çıkarıldı ve her hafta 2'şer dakikalık artışlara devam edildi (sırasıyla 42, 44, 46, 48, 50 ve 52 dk). Egzersizlerin başında ve sonunda 5 dakika ısınma ve 5 dakika soğuma uygulandı. Kontrol grubu ise 12 hafta boyunca hiç egzersiz yapmadı.

Sosyal Fizik Kaygı Ölçeği

12 maddelik SFKE, Hart ve arkadaşları (1989) tarafından bireylerin sosyal fiziksel anksiyete düzeylerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir (Hart vd, 2008). Bu testin Türk nüfusu için geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Balı ve Aşçı, (2006) tarafından yapılmıştır. Envanterdeki maddeler beş noktalı skala (tamamen yanlış, genellikle yanlış, bazen yanlış, bazen doğru, genellikle doğru, tamamen doğru) kullanılarak cevaplandırılmaktadır. Envanterden alınabilecek en düşük puan 12, en yüksek 60'tır. Bir kişi SFKE'den aldığı yüksek puan, görünüşünden kaygı düzeyi arttıkça yükselir. 1, 2, 5, 8 ve 11 numaralı maddeler tersine derecelendirilmiştir. Yapılan çalışmalar (Eklund vd., 1998). SFKE'nin iki alt boyuttan oluştuğunu, fiziksel görünüm rahatlığı (fiziksel görünümü ile ilgili rahatsızlık hissi olan kişi) ve olumsuz değerlendirilme beklentisi (fiziksel olarak başkaları tarafından) olduğunu ortaya koymaktadır (Akyüz, 2017).

İstatistiksel Analiz

İstatistiksel analizler SPSS 15.00 istatistik paket programı ile yapıldı. Verilerin normal dağılımı Shapiro-Wilk W Testi ile analiz edildi ve tüm veriler normal dağılım gösterdi. İlk ve son testleri karşılaştırmak için Paired-t Testi kullanıldı. Grupların karşılaştırılmasında ise Independent Sample t testi kullanıldı. Katılımcıların tanımlayıcı verileri minimum, maksimum, ortalama ve standart sapma olarak gösterildi. Anlamlılık değeri p <0.05 olarak kabul edildi.

3. Bulgular

Tablo 1'de katılımcıların yaş, boy ve vücut ağırlığının minimum, maksimum ve ortalama değerleri gösterilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Tanımlayıcı Parametreleri

Parametreler	EG (n=20)		KG (n=15)	
	Min-Max	Ort±Ss	Min-Max	Ort±Ss
Yaş (yıl)	35-45	37.13±5.28	35-45	38.16±5.33
Boy (cm)	168-184	172.14±2.67	166-187	175.68±3.43
Vücut Ağırlığı (kg)	75.5-102.4	89.45±5.45	82.6-106.7	92.5±5.48

Tablo 2’de katılımcıların gruplararası ve ön-son test değerleri karşılaştırılmıştır. Buna göre, hem gruplararası hem de ön test – son test sonuçlarında vücut ağırlığı, beden kütle indeksi, VO₂max ve SFK değerlerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır (p<0.05).

Tablo 2. Katılımcıların Gruplararası ve Ön-Son Test Değerlerinin Karşılaştırılması

Parametreler	n	Ön-test	Son-test	p
Vücut Ağırlığı (kg)				
EG	20	89.45±5.45	86.26±2.54**	.010*
KG	15	92.71±5.48	92.01±2.54	.654
BKI (kg/m²)				
EG	20	31.5±6.54	31.1±5.24**	.025*
KG	15	31.5±2.24	31.7±3.56	.645
VO₂max (mL.kg⁻¹.min⁻¹)				
EG	20	24.45±5.48	27.54±6.58**	.020*
KG	15	23.58±4.85	23.48±8.45	.657
SFK				
EG	20	26.2±5.48	20.4±5.45**	.025*
KG	15	24.5±6.5	24.7±5.6	.845

*p<0.05 Ön test- Son test; **p<0.05 Gruplararası

4. Tartışma ve Sonuç

Obezite yaşam kalitesini, bireyin fiziksel ve psikolojik dünyasını olumsuz yönde etkileyen önemli sağlık problemlerinden biridir. Obezitenin yaygınlığı tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de giderek artmaktadır. Bu çalışmada da obez kadınların 12 haftalık yürüyüş egzersizlerinin sosyal fizik kaygılarını belirlemek amacıyla katılımcıların ilk olarak tanımlayıcı parametreleri yaş, boy, vücut ağırlık ölçümleri alınmıştır. Katılımcıların yaş ortalamaları fiziksel aktivite yapan ve yapmayan kadınlarda 35-45 yıl olarak bulunmuştur. Boy uzunluğu ortalaması ise fiziksel aktivite yapan kadınlarda 172.14±2.67 ve fiziksel aktivite yapmayan ise kadınlarda 162,58 cm olarak bulunmuştur. Daha sonra egzersiz grubu ve kontrol grubu olarak ikiye ayrılmıştır. EG 12 hafta yürüyüş egzersizi yapmıştır. KG ise hiçbir egzersiz yapmamıştır. İki grup içinde vücut ağırlığı, BKİ, VO2max ve SFK testleri alınarak ön test ve son test karşılaştırmaları yapılmıştır.

Araştırmamızın sonucunu incelediğimizde EG ve KG arasında 12 hafta yürüyüş egzersizi öncesi EG'nda vücut ağırlığı 89.45±5.45 kg egzersiz sonrasındaki test ölçümlerinde ise 86.26±2.54 bulunmuştur. Bu değerler KG ise ön testte 92.71±5.48 son testte ise 92.01±2.54 olarak bulunmuştur. EG ve KG arasında bir anlamlı fark bulunmuştur. Bu da yapılan egzersizle birlikte vücut ağırlığı üzerinde olumlu etkisi olduğu saptanmıştır.

BKİ değerlerini incelediğimizde ise EG ön teste 31.5±6.54 son teste 31.1±5.24 olarak bulunmuştur. KG ise BKİ değerleri ön teste 31.5±2.24 son teste ise 31.7±3.56 bulunmuştur. Yine gruplar arası değerleri karşılaştırdığımızda EG'da anlamlı bir farklılık görülmektedir. BKİ arttıkça, beden imgesi memnuniyeti, benlik saygısı ve algılanan sosyal destek azalmaktadır. Kişinin vücut ağırlığı arttıkça dış görünüşü ile ilgili memnuniyeti azalmakta ve oluşan güvensizlik sebebiyle benlik saygısında da azalma gözlenmektedir. Toplumsal çevrede kilolu bireylere karşı gösterilen olumsuz tepkiler, bireylerin kendilerini toplumdan dışlamalarına neden olabilir. BKİ'nin normal değerlerinin üzerinde olmasının olumsuz etkileri bilinmektedir. Bu nedenle özellikle fiziksel ve psikolojik sağlık için obez bireylerde kilo vermek önem kazanmaktadır.

Bir başka ölçüm olan VO2max değerlerinin karşılaştırılmasında ise EG grubunun ön testinde 24.45±5.48 ve son testinde ise 27.54±6.58 olarak bulunmuştur. KG ise bu değerler ön testte 23.58±4.85 son testte ise 23.48±8.45 olarak bulunmuştur. 12 hafta yürüyüş egzersizi yapan EG grubunun egzersizle birlikte oksijen kullanma kapasitelerinde bir artış görülmüş olup anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır.

Son parametre olan SFK karşılaştırmalarında ise EG grubunun ön testinde 26.2±5.48 ve son testinde ise 20.4±5.45 bulunmuştur. KG değerlerine baktığımızda ise SFK ön test sonucu 24.5±6.5 son test sonucu ise 24.7±5.6'dır. EG ve KG arasında SFK az olanlar egzersiz yapmayan KG olmuştur. Bu bağlamda 12 hafta yürüyüş egzersiz yapan grubun kendine olan benlik ve güven duygularının fiziksel aktiviteye bağlı olarak geliştiğini söylemek mümkündür. Yine fiziksel aktiviteye bağlı vücutlarındaki parametrelerdeki değişim EG grubunu olumlu yönde etkilemiş olup SFK testlerine olumlu yansımıştır. Deryahanoğlu ve ark (2016), yaptığı çalışmada spor yapıp yapmama durumuna göre algılanan benlik duygusu ve vücut algısı testleri spor yapmayanlarda düşük bulunmuştur. Çalışmamızla paralellik göstermektedir.

Yukarıdaki açıklamalar ışığında; sosyal fizik kaygısının oluşmamasında fiziksel aktivitenin ve sağlıklı davranış alışkanlıklarının edinilmesinin etkili olması; KG'nin bu olanağa sahip olmaması, ev işlerinin yapılması düzenli bir fiziksel aktivite anlamına gelemeyeceği, planlı ve programlı bir biçimde uzmanlar eşliğinde bu ihtiyacın karşılanması gerektiği ileri sürülebilir.

Kadınların spora ve fiziksel aktivitelere katılımı tarihsel süreçte yaşadıkları kültüre bağlı olarak değişim gösterse de günümüzde erkek egemen bir yapı olduğu görülmektedir (Coakley, 2006; Koca ve Bulgu, 2005). Coakley (2006), spora katılmada kültür ve ideolojiden kaynaklanan cinsiyet eşitsizliği ve adaletsiz uygulamalardan dolayı kadınların daha az spora katıldığını belirtmektedir. Yine Coakley (2006), kadınların spora katılımında etnik yapı ve ırk, sosyal sınıf, ekonomi, medya ve hükümet politikaların da etkili olduğunu ifade etmektedir. Yapılan çalışmalarda, kadınların serbest zamanlarında spora katılımında düşük sosyo-

ekonomik yapının olumsuz etkilediği rapor edilmiştir (Güner, 2015; Miller ve Brown, 2005; Şahin ve Kocabulut, 2014). Gündelik yaşam, kadın ve fiziksel aktiviteye ilişkin yapılan bir diğer çalışmada ise kadınların fiziksel aktiviteye katılımlarında; kendilerine ait zaman, kendini ifade etme fırsatı ve ev dışına çıkma temalarının etkili olduğu; fiziksel aktiviteye katılımın, kadınların yaşam biçimlerini olumlu etkilediği ve yaşam kalitelerini yükselttiği yönünde bulgular elde edilmiştir (Bulgu vd, 2008).

Souuç olarak çalışmamızın obez kadınlarda 12 haftalık yürüyüş egzersizlerinin SFK üzerine olumlu etkisinden söz etmek mümkündür.

KAYNAKÇA

Akyüz Ö (2017), Effect of Eight-Week Exercise Program on Social Physique Anxiety Conditions in Adult Males. *Journal of Education and Training Studies* 5(3), 148-153.

Armağan A (2013). Obez kadınlarda benlik saygısının beden imgesi üzerindeki etkisinde biçimleyici değişkenlerin incelenmesi, Yüksek lisans tezi.

Aşçı F (2004). Fiziksel benlik algısının cinsiyete ve fiziksel aktivite düzeyine göre karşılaştırılması. *Spor Bilimleri Dergisi*, 15(1), 39-48.

Brownell K (1991). Dieting and the search for the perfect body: where physiology and culture collide. *Behavior therapy*, 22(1), 1-12.

Bulgu N, Koca-Aritan C, Aşçı F. (2007). Gündelik Yaşam, Kadın ve Fiziksel Aktivite. *Hacettepe Spor Bilimleri Dergisi*, 18(4), 167-181.

Coakley J. (2006). The Good Father: Parental Expectations And Youth Sports, *Journal Of Leisure Studies*, 25(2),155-163.

Cusumano D, Thompson J (1997). Body image and body shape ideals in magazines: Exposure, awareness, and internalization. *Sex roles*, 37(9-10), 701-721.

Deryahanoğlu G, İmamoğlu O, Yamaner F, Uzun M. (2016). Sedanter kadınların antropometrik özellikleri ve psikolojik durumlarının karşılaştırılması. *Journal of Human Sciences*, 13(3), 5257-5268.

Eklund R, Mack D, Hart E (1998). Factorial validity of the social physique anxiety scale for females. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 20(3), 281-295.

Güner B. (2015). The Evaluation Of The Problems Releated To The Women's Not Being Able To Participate İn Recreation Activities. *Journal Of International Sport Sciences*, 1(1), 22-29.

Hart T, Flora B, Palyo S, Fresco M, Holle C, Heimberg R. (2008). Development and examination of the social appearance anxiety scale. *Assessment*, 15(1), 48-59.

Hausenblas H, & Mack D (1999). Social physique anxiety and eating disorder correlates among female athletic and nonathletic populations. *Journal of Sport Behavior*, 22(4), 502-513.

Koca C, Bulgu N. (2005). Türk Spor Medyasında Kadın. Hacettepe Spor Bilimleri Dergisi, 19(4), 201-219.

Laukkanen R, Oja, P, Pasanen M, Vuori I. (1992). Validity of a two kilometre walking test for estimating maximal aerobic power in overweight adults. International journal of obesity and related metabolic disorders: journal of the International Association for the Study of Obesity, 16(4), 263-268.

Miller Y, Brown W. (2005). Determinants Of Active Leisure For Women With Young Children An "Ethic Of Care" Prevails. Leisure Sciences, 27(5), 405-420.

Mülazımoğlu B, Aşçı F (2006,) Sosyal Fiziksel Kaygı Envanterinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Spor Bilimleri Dergisi 17(1), 11-19.

Pekdağ F, & Coşkun F (2010). Social physique anxiety and body image satisfaction levels of collegian dancers. Pamukkale Spor Bilimleri Dergisi, 1(2), 17-24.

Şahin İ, Kocabulut Ö. (2014). Sportif Rekreasyon Aktivitelerine Düzenli Katılımı Engelleyen Faktörlerin İncelenmesi: Akdeniz Üniversitesi Turizm Fakültesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. Journal Of Recreation and Tourism Research 1(2); 46-67.

Shephard R, Cox, Simper, (1981). An Analysis Of" Par-Q" Responses in an Office Population. Canadian Journal Of Public Health= Revue Canadienne De Sante Publique, 72(1), 37-40.

Stand A.C.O.S.M.P There Commended Quantity and Quality of Exercise for Developing And Maintaining Cardiorespiratory And Muscular Fitness, and Flexibility in Healthy Adults. Med Sci Sports Exerc, 1998. 30(6): 975-91.

Walker S, Sechrist K, Pender N (1987). The health-promoting lifestyle profile: development and psychometric characteristics. Nursing Research, 36(2):76-81.

Yaman Ç, Teşneli Ö, Koşu S, Yalvarıcı N, Tel M, Gelen N. (2008). The effects of different kinds of elite sport branches on physical self-perception. Journal of Human Sciences, 5(2).

Yaman F (2013). 20-34 Yaş arası yetişkinlerde diyet ve egzersizin obezite üzerine etkisi, Yüksek lisans tezi

Siyasi Parti Beyannamelerinde Eğitim Politikalarının Değerlendirilmesi

Yaşar AKÇA¹, Şaban ESEN², Gökhan ÖZER³

¹ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Bartın Üniversitesi, Bartın, TÜRKİYE, yakca@bartin.edu.tr

² İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Bartın Üniversitesi, Bartın, TÜRKİYE, sabanesen@bartin.edu.tr

³ İşletme Fakültesi, Gebze Teknik Üniversitesi, Gebze/Kocaeli, TÜRKİYE, gokozerhan@gmail.com

Öz

Demokrasinin temel yapıtaşlarından biri siyasi partilerdir. Demokrasi ile idare edilen ülkelerde belirli periyotlarla genel seçimler yapılmaktadır. Seçime katılan her siyasi parti ülke yönetiminde söz sahibi olmayı istemektedir. Bunun yolu halkın oyunu almaktan geçer. Siyasi partiler seçimleri kazanmak için seçim beyannameleri hazırlamaktadır. Seçim beyannamelerinin içeriğini ekonomi, sosyal politika ve sosyal hizmet, dış ve iç siyaset, maliye, hukuk, adalet, eğitim, spor, kültür, yerel kalkınma, istihdam, üretim ve çevre gibi konular oluşturur. Böylece siyasi partiler iktidara geldiklerinde izleyecekleri politikaları kamuoyu ile paylaşır. Bu çalışmanın amacı, siyasi partilerin seçim beyannamelerinde yer alan eğitim politikalarını incelemektir. Parti yönetimleri tarafından eğitime yönelik problem olarak görülen sorunlar ve çözüm önerileri değerlendirilecektir. Ülkenin geleceğinde eğitim politikaları dikkate alınmalıdır. Eğitim politikası denildiğinde eğitimin yaygınlaştırılıp geliştirilmesine yönelik tedbirler anlaşılır. Partilerin seçim beyannamelerinde eğitimin çeşitlendirilmesi, eğitim altyapısının geliştirilmesi ve kalitenin artırılması hususları tespit edilmiştir. Bu çalışmada nitel desenli doküman analizi tekniği kullanılmıştır. 24 Haziran 2018 tarihli genel seçimlere katılan siyasi partilerin hazırladıkları seçim beyannameleri incelenmiştir. Çalışmanın sonunda araştırmanın bulgularına, sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Siyasi Partiler, Seçim Beyannameleri, Eğitim Politikası

Examining the Education Policies in Political Parties' Manifestos

Abstract

Political parties are among the building blocks of democracy. In countries with democratic regimes, general elections are held at certain periods. All political parties in these elections demand to have a voice in ruling the country. Political parties prepare election manifestos to win the elections. These manifestos include issues such as economy, social policy and social services, foreign and domestic politics, treasury, law, justice, education, sports, culture, local development, employment, production and environment. Thus, political parties share the policies they will follow when they become the ruling party. The purpose of this study is to examine the educational policies that political parties put into their election manifesto, to set out the issues that are seen as problematic by the political parties and solution offers towards these problems. It is important to consider educational policies for the future of the country. What is understood from educational policy is the measures towards the dissemination and development of education. Document analysis, a qualitative design technique, was used in the study. The education sections of the political parties which attended to the 24 June 2018 general elections were analysed. At the end of the study, the findings and results and suggestions were given.

Keywords: Political Parties, Election Manifestos, Education Policy.

1. Giriş

Siyasetin bir aracı olan siyasi partilerin en önemli özelliklerinden biri, iktidar olmayı amaç edinmeleridir. Seçimlerde genel olarak milletin hür iradesi tecelli eder. Demokrasinin temel vazgeçilmez kurumlarını siyaset, seçimler ve siyasi partiler oluşturmaktadır. Davut'a göre siyaset kelimesi şehirlerin ve insanların yönetimi anlamına gelmektedir (Davut, 2008:29). Siyasi parti kavramı ise 1983 tarih ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 3.maddesinde tanımlanmıştır. Söz konusu kanuna göre siyasi parti; “Anayasaya uygun olarak; Cumhurbaşkanı, milletvekili ve mahalli idare seçimleri yoluyla, programlarında belirlenen görüşleri doğrultusunda milli iradenin oluşmasını sağlayan tüzel kişiliğe sahip kuruluşlardır.” Yine siyasi partiler Kapani tarafından şöyle açıklanmaktadır: “Halkın oylarını kazanmak suretiyle siyasal iktidarı elde etmeye çalışan ve belirli bir program etrafında toplanmış kuruluşlardır” (Kapani, 2006:176). Dolayısıyla siyasi partilerin amacı, seçimlerde oy çoğunluğunu kazanarak iktidar olduklarında siyasi kararlar almaktır. Dolayısıyla her siyasi parti ülke gündemindeki tüm konulara (hukuk, ekonomi, çevre, sanayi, tarım, sağlık vd.) yönelik vadettikleri önerileri seçim beyannamesinde ortaya koymakta ve kamuoyuyla paylaşmaktadırlar. Eğer iktidar olurlarsa seçim beyannameleri onlar için bağlayıcı niteliktedir. Tercih ettiği siyasi partiye oy veren seçmen, hükümet kurulduktan sonra seçim öncesindeki vaatlerin yerine getirilmesini beklemektedir. Bu çalışmada siyasi partilerin izleyecekleri eğitim politikaları incelenmiştir. Eğitime yönelik neler yapacakları ortaya konulmuştur. İncelenen seçim beyannameleri siyasi partilerin internet sayfalarından elde edilmiştir.

2. Materyal ve Metod

Bu çalışma nitel araştırma yöntemine göre doküman incelemesi yapılmıştır. Doküman incelemesi araştırılacak konu ile ilgili yazılı kaynakların analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2008:187). Verilerin elde edilmesinde siyasi partilerin seçim beyannamelerinden faydalanılmıştır. Seçim beyannameleri nitel desenli doküman incelemesine tabi tutulmuştur. “Eğitim” kavramı seçim beyannamelerinde taranmıştır. Böylece metin içinde tanımlanan belirli karakterlerden sistematik analizle tarafsız sonuçlar çıkarılmıştır. Çalışma kapsamında, Cumhurbaşkanı Seçimi ve 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimi için beyanname hazırlayan ve cumhurbaşkanı adayı çıkaran partiler şunlardır: Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti); Recep Tayyip Erdoğan, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP); Muharrem İnce, Halkların Demokratik Partisi (HDP); Selahattin Demirtaş, İyi Parti; Meral Akşener, Saadet Partisi; Temel Karamollaoğlu, Vatan Partisi; Doğu Perinçek.

3. Bulgular

24 Haziran 2018 genel seçimlerine katılan siyasi partilerin seçim beyannameleri incelenmiştir. Milletvekili genel seçimine yönelik aday çıkaran partilerin seçim beyannamesinde yer alan eğitim başlığı değerlendirmeye tabi tutulmuştur. İncelenen bütün seçim beyannamelerinde eğitim konusunun her vatandaşın temel insan haklarından biri olarak kabul edildiği görülmüştür. Ayrıca ülkelerin kalkınmasında ve ilerlemesinde önemli bir odak noktası görülmektedir. Eğitimin kalitesi toplumsal refah düzeyini belirleyecektir. Eğitimde ihtiyaç duyulan donanımın sağlanması ve personel desteğinin sağlanması temel gerekliliklerdir.

3.1 Adalet ve Kalkınma Partisi 2018 Seçim Beyannamesi

Cumhuriyet tarihi boyunca ilk kez merkezi yönetim bütçesinden en yüksek pay eğitim alanına ayrılmaya başlanmıştır. Zorunlu temel eğitim, 3 kademeli olmak üzere 12 yıla çıkarılmış ve müfredat bu doğrultuda değiştirilmiştir. Seçimlik derslerin sayısı artırılarak öğrencilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda tercihleri sağlanmıştır. Bütün öğrenciler için serbest kıyafet uygulamasına geçilmiştir. İlk ve ortaöğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 16'dır (AKP, 2018:53). Bundan sonra eğitimin içeriği ve kalitesi öncelik olacaktır. Okul türleri azaltılacaktır. Öğrencilerin ilgi ve beceri alanlarına göre yönlendirilmesinde rehberlik hizmeti etkin şekilde verilecektir. (AKP, 2018:58). Müfredat düzenli olarak gözden geçirilecektir. Yabancı dil öğretimine öncelik verilecektir. İlkokula başlamadan önce her çocuğun en az bir yıl okul öncesi eğitim alması sağlanacaktır (AKP, 2018:59). Tüm okullarda ikili öğretime son verilecek, tam gün eğitime geçilecektir. Uzaktan eğitim yöntemleri eğitime erişimde etkin bir araç olarak kullanılacaktır. Sportif ve sanat faaliyetlerinin miktar ve çeşitliliği artırılacaktır (AKP, 2018:60). Destekleme ve yetiştirme kurslarının sayısı artırılarak öğrencilerin okul bünyesinde eksiklerini tamamlaması sağlanacaktır. Uygulamalı eğitimler yaygınlaştırılarak okul ve iş dünyası arasındaki işbirliği güçlendirilecektir (AKP, 2018:61). Öğrencilerin yurt sorunu tamamen çözülecektir. Eğitimde özel sektörün payı teşvik edilerek artırılacaktır (AKP, 2018:62). Tüm okullarda sanat ve estetik duygusunu geliştirici müfredat oluşturulup uygulanacaktır (AKP, 2018:69). Gençleri geleceğe hazırlamaya yönelik liderlik ve kişisel gelişim seminerleri, farkındalık konferansları, kariyer sohbetleri, din ve değerler eğitimi, dil, tasarım, müzik ve görsel sanatlar kursları düzenlemeye devam edilecektir. Yurtdışı eğitim ve değişim programlarından yararlanan öğrenci sayısı artırılacaktır (AKP, 2018:86). Yüksek lisans ve doktora programları için yurtdışına gönderilen öğrenci sayısı yükseltilecektir (AKP, 2018:89). “Kariyer Merkezleri” kurulacak, gençlerin ortaöğretimden yükseköğretime geçişte eğitim ve kariyer planlamasına yardımcı olunacaktır (AKP, 2018:91). Özellikle ortaokul eğitiminin ardından, lise eğitiminin sonuna kadar, tüm öğrencilerin lisanslı olarak bir spor alanında sporcu kimliği almaları sağlanacaktır (AKP, 2018:92).

3.2 Cumhuriyet Halk Partisi 2018 Seçim Bildirgesi

Öncelikle 9 yıllık kesintisiz temel eğitim 13 yıla çıkarılacaktır (CHP, 2018:95). Okulların bünyesinde faaliyet gösteren aile birliklerinin yetkileri artırılacak, okul yönetimine katılmaları sağlanacaktır. Birleştirilmiş sınıf uygulamasına son verilecektir. Okullar ve bölgeler arasındaki nicelik ve nitelik farkı en aza indirilecektir. Köy okulları yeniden açılacak ve taşınmalı eğitim uygulamasına son verilecektir (CHP, 2018:96). Yatılı bölge ortaokulları ve pansiyonlu liseler yaygınlaştırılacaktır. Öğrenciler toplu taşıma araçlarından ücretsiz yararlanacaktır. Öğrencilerin dengeli ve sağlıklı beslenmeleri amacıyla kahvaltı ve öğle yemekleri karşılanacaktır. Her ne ad altında olursa olsun velilerden para toplanmasına izin verilmeyecektir. Eğitime bütçeden ayrılan kaynak AB ülkeleri seviyesine çıkarılacaktır (CHP, 2018:97). Okulların mevcut altyapıları tam gün eğitime uygun olarak geliştirilecektir. Okulların nitelikleri AB standartlarına yükseltilecektir (CHP, 2018:98). Tüm okullara öğrenci sayısını dikkate alarak ihtiyaç doğrultusunda en az 1 kadrolu güvenlik ve 1 temizlik görevlisi atanacaktır (CHP, 2018:99). Her öğrenci istediği okula gönderilecektir. Bu sayede öğrenciler

ve aileleri sınav stresinden kurtarılacaktır. Ortaöğretim ilk 2 yılında esnek geçiş sağlanacaktır (CHP, 2018:100). Teknoloji liseleri açılacaktır. Teknoloji liseleri ve meslek okulu öğrencileri sigorta kapsamına alınacaktır (CHP, 2018:101).

3.3 Milliyetçi Hareket Partisi 2018 Seçim Beyannamesi

Türk milletine mensubiyetin gurur ve şuuruna sahip; manevî değerleri özümsemiş, düşünme, algılama ve problem çözme yeteneği gelişmiş; sorumluluk duygusu ve toplumsal duyarlılığı yüksek, bilim ve teknoloji üretimine yatkın, girişimci, demokrat, kültürlü, erdemli ve inançlı nesillerin yetiştirilmesi eğitim politikasının temel amacıdır. Çocuklara eğitim ve öğretimde imkân ve fırsat eşitliği sağlanacaktır. Bütün fertlerin ilgi, eğilim ve yetenekleri doğrultusunda eğitilmesi esas olacaktır. Türklüğün ve İslam'ın millî ve manevî değerlerini yaşayan ve yaşatan Hoca Ahmet Yesevi, Hacı Bektaş-ı Veli, Mevlana, Hacı Bayram-ı Veli ve Yunus Emre gibi önder şahsiyetlerin hayatı ve felsefesi ders olarak okutulacaktır (MHP, 2018:97). Manevî ve kültürel yozlaşmaya karşı İslam geleneği, bilgi ve hikmet genç kuşaklara aktarılacaktır. Eğitimin her kademesinde müfredatın millî ve çağın gereklerine uygun planlanıp uygulanması esastır. Eğitim mekânları, eğitim teknolojileri ve insan gücü imkânları nitelik ve nicelik açısından bilgi toplumunun gerektirdiği standartlara yükseltilecektir. Gençler, ilköğretim ve orta öğretim kademesindeki yönlendirme çerçevesinde, yetenekleri ölçüsünde istedikleri bölümde yükseköğretime devam etme imkânına kavuşturulacaktır (MHP, 2018:98). Üniversitelerin eğitim, araştırma ve geliştirme, toplumu bilgilendirme gibi geleneksel fonksiyonları yanında bilgiyi sanayileştiren ve ticarileştiren bir yapıda olmaları temin edilecektir (MHP, 2018:99). Ayrıca staj ve çıraklık süreleri emeklilik hizmetine sayılacaktır. Önlisans mezunlarına lisans tamamlama imkânı sağlanacak, üniversite giriş sınavları kaldırılacaktır. Öğretmenlerin çalışma şartları iyileştirilecek ve öğretmenlik mezunlarının tamamının atanması sağlanacaktır.

3.4 İyi Parti 2018 Seçim Beyannamesi

Mesleki eğitim programları günün ihtiyaçlarına ve ekonominin taleplerine uygun şekilde oluşturulacaktır. Eğitim müfredatında bilgi ve kazanım ağırlıklı yapıdan beceri odaklı ve sorgulayıcı bir yapıya geçilecektir. İlköğretimin tamamlanmasıyla birlikte çocukların yetenek sahibi oldukları, ilgi duydukları ve gelişim gösterdikleri alanlara göre teknik, meslek, sağlık, sosyal ve fen liselerine yönlendirilmesi sağlanacaktır (İyi Parti, 2018:101). En başarılı öğrencilerin öğretmenliği tercih etmelerini sağlayacak politikalar hayata geçirilecektir. İkili öğretim ve birleştirilmiş sınıf uygulamaları sonlandırılacaktır. Öğrenci yurtları yaygınlaştırılacaktır (İyi Parti, 2018:102). Temel bilgisayar kodlama, finansal okur-yazarlık, hitabet, el becerileri gibi hayata ait konular ilkokuldan itibaren müfredata eklenecektir. Eğitimin tüm seviyelerinde sanat ve spor, öğrencilerin bir parçası olacaktır. Öğrencilerin burs ve parasız yatılılık ihtiyacı karşılanacaktır. Bilim merkezleri, müzeler, botanik bahçeleri gibi bilimsel, sosyal ve kültürel mekânların sayıları artırılacak, bunların öğrenme alanları olarak etkin kullanımı sağlanacaktır. Öğrenci değişim programları, yaşam boyu öğrenme, e-öğrenme

platformları gibi diğer yaygın ve örgün eğitim imkânları artırılabilecektir Yaşam boyu eğitim anlayışı hâkim kılınacaktır. “Her ev bir okul olacak” projesiyle ebeveynler, çocuk bakımı konusunda eğitime tabi tutulacaktır (İyi Parti, 2018:103). Her çocuğun fiziksel, duygusal, kültürel, sanatsal ve bilişsel gelişimini destekleyecek imkânlar sağlanacaktır. Özel eğitim almaları gereken çocuklar, bütünleştirici eğitimlerle akranlarından soyutlanmadan, eğitime devam edebileceklerdir. Özel sektörün eğitim alanındaki girişimleri teşvik edilecektir (İyi Parti, 2018:104).

3.5 Halkların Demokratik Partisi 2018 Seçim Beyannamesi

Eğitim bir haktır ve velilerden asla para talep edilmeyecektir. Okullar arasındaki farklılıklar ortadan kaldırılacaktır (HDP, 2018:52). Eğitim sistemi toplum ve doğayla bütünleşik olarak yeniden yapılandırılacaktır. OKS, SBS, TEOG, LYS ve YGS gibi tüm merkezi sınavlar kaldırılacaktır (HDP, 2018:53). Öğrenciler ve yetişkinler için tek öğrenme yeri okullar olmayacak. Kentin semtlerine yayılmış halk kütüphaneleri, kitaplıklar ve kültür merkezleri ile geniş zaman dilimine yayılmış öğrenme ortamları sağlanacaktır. Üniversite rektörleri ve dekanlarının üniversite bileşenlerince seçilmesi, öğrenci konseylerinin her düzeyde üniversite kurullarında söz sahibi olması gerçekleştirilecektir. Sözleşmeli ve ücretli öğretmenlik uygulaması kaldırılarak tüm öğretmenlerin kadrolu istihdamı esas alınacaktır (HDP, 2018:54).

3.6 Saadet Partisi 2018 Seçim Beyannamesi

Eğitim sistemi bir yarış maratonu mantığıyla çocukları ve gençleri LGS, YDS, KPS, ALES parkurlarında koşturmaktadır. Gençler yetenek, karakter ve eğilimlerine göre meslek seçimine yönlendirilecektir. Gençlerin hayata katılma süreci eğitimle ötelenerek kalabalıklara dönüştürülmektedir (Saadet Partisi, 2018:11). Eğitimin süresi kısaltılacak, böylece gençlerin hayata geç kalmadan üretime aktarılmasını sağlanacaktır. Müfredat ve öğretmen kalitesine önem verilecektir (Saadet Partisi, 2018:12). YÖK kaldırılacak ve Üniversiteler Arası Kurul’un yapısı yeniden düzenlenecektir. Öğrencilerin barınma, kredi ve burs imkânları genişletilecektir. Üniversitelerde siyasi baskı ve vesayetten uzak bir idari yapı oluşturulacaktır (Saadet Partisi, 2018:13). Eğitim sisteminin temel gayesi ahlaklı ve liyakat sahibi nesiller yetiştirmek olacaktır (Saadet Partisi, 2018:131). Mesleki eğitim, iş dünyası ile koordineli olarak geliştirilecektir. Öğretmen eğitimi özel öneme sahip olacaktır (Saadet Partisi, 2018:132). Tam gün eğitim gören öğrencilere öğle yemeği verilecektir. Halk eğitimi üzerinde durulacaktır. Öğrencilerden alınan sınav ücretleri tamamen kaldırılacaktır (Saadet Partisi, 2018:133). İş dünyası ve üniversiteler arasında işbirliğini geliştirecek mekanizmalar kurulacaktır (Saadet Partisi, 2018:136).

3.7 Vatan Partisi 2018 Seçim Beyannamesi

Ekonominin nitelikli emek ihtiyacını karşılamak için eğitim reformu yapılacaktır (Vatan Partisi, 2018:16). Eğitimde öğrencilerden ve ailelerinden katkı payı, harç, yardım ve benzeri adlarla para alınmaz. Muhtaç öğrencilerin barınma, beslenme, giyim ve kültür ihtiyaçlarını devlet karşılayacaktır. İhtiyacı olan öğrencilere devlet yurtlarında barınma sağlanacaktır. Öğrenci yurtları ve kamu ulaşım araçları parasız hizmet verecektir (Vatan Partisi, 2018:37). Türkçemizi iyi bilen, yurtsever, halka hizmet aşkıyla dolu, özgür düşünceli, haksızlığa direnen, cesur, barışçı, dayanışmacı, emeğe saygılı, kamu mallarına özen gösteren, paylaşımcı, insanlığa kardeşlikle bağlı, yetenekli, bilgili, sorumlu, “fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür” kuşaklar yetiştirilecektir. Öğrencilerin kişisel yetenek ve eğilimleri ile eğitim planına göre meslek eğitimi verilecektir. Gençlerimizin ilgi ve yetenekleri ile seçtikleri meslekler arasında uyum sağlanacaktır (Vatan Partisi, 2018:38). Müzik, resim, tiyatro gibi kültür ve sanat derslerine ve çalışmasına bütün öğretim kademelerinde ve türlerinde önem vermek, erdemli insan yetiştirmenin şartıdır. Spor ve düzenli bedensel faaliyet, her yurttaş için sağlıklı yaşamın vazgeçilmez parçasıdır (Vatan Partisi, 2018:39). Özel yurtlar ile bütün özel eğitim kurumları kamulaştırılacaktır. Üniversiteye giriş sınavı kaldırılacaktır. Millî plana göre, ekonomik, toplumsal ve kültürel kalkınmanın ihtiyaçlarına cevap veren meslek eğitimi geliştirilecektir (Vatan Partisi, 2018:40). Meslek liseleri aynı zamanda tarım, hayvancılık, ticaret ve turizm gibi sektörler temelinde oluşturulacaktır (Vatan Partisi, 2018:41). Gençlerin ve yurttaşların en az bir sanat dalında yeteneklerini geliştirmeleri sağlanacaktır (Vatan Partisi, 2018:43). Güzel sanatlar liseleri ve konservatuarlar yaygınlaştırılacaktır (Vatan Partisi, 2018:44).

4. Tartışma

Bütün partiler seçim beyannamelerinde eğitim konusuna yer vermektedir. Fakat hepsi de aynı durumları seslendirmektedir. Farklı bakış açılarına gereksinim devam etmektedir. Parti programlarında özellikle eğitimin sorunlarını ortaya koyup bunların çözümüne yönelik çözüm önerilerine ihtiyaç vardır. Seçmenin hoşuna gidecek vaatlerden ziyade kronik sorunlara çareler dile getirilmelidir. Eğitim, Türk milletinin ortak geleceğidir. Toplumsal sorunların çözümü eğitimdedir. Ekonomik, siyasî ve sosyal hayatta modernleşmenin önünün açılabilmesi ancak eğitim yoluyla fikri hür, vicdanı hür bireylerin yetişmesine bağlıdır. Bu yüzden eğitime gereken önem verilmelidir.

5. Sonuç

Siyasi partiler demokrasinin vazgeçilmez unsurlarıdır. Bu nedenle ülkenin her alanda gelişmesi ve kalkınması için iktidara geldiklerinde neler yapacaklarını seçim programlarında açıklamakta ve seçim çalışmalarında kullanmaktadırlar. Sosyal devlet olmanın bir gereği olarak devlet, vatandaşlarının temel ihtiyaçlarını karşılamak zorundadır. Temel insan ihtiyaçlarından biri eğitimidir. Bu çalışmada, 24 Haziran 2018 genel seçimlerine katılan siyasi partilerin seçim beyannamelerinde eğitime yönelik ortaya koydukları politikalar incelenmiştir.

Bütün siyasi partiler eğitime özel önem vermektedir. Yediden yetmişyediye halkın eğitim seviyesinin yükseltilmesi sayesinde demokrasi güçlenecek, insan hakları ve hukukun üstünlüğü daima egemen olacaktır. Böylece bireysel haklar en geniş anlamda kullanılabilir, temel insan hakları güvence altına alınacak, huzur ve refah artacak, müreffeh bir Türkiye ortaya çıkacaktır. Son söz olarak eğitimin gücüyle Türkiye, küresel düzeyde bilgi üretecek ve bilgiyi katma değere dönüştürecektir.

KAYNAKÇA

AKP (2018). Cumhurbaşkanlığı Seçimleri ve Genel Seçimler Beyannamesi, www.akparti.org.tr/site/dosya/59647 (erişim tarihi 16.10.2018)

CHP (2018). Seçim Bildirgesi, <http://secim2018.chp.org.tr/files/CHP-SecimBildirgesi-2018-icerik.pdf?v=3> (erişim tarihi 16.10.2018)

Davut, D. (2008), Siyaset Bilimi, Beta Yayıncılık, 4. Baskı, İstanbul

HDP (2018). Seçim Bildirgesi, <https://hdp.org.tr/drive.google.com/file/d/1E8L6KtBHbuc-tB4TxNM3YURSWdZ34Zj7/view> (erişim tarihi 16.10.2018)

Kapani, M. (2006), Politika Bilimine Giriş, Bilgi Yayınevi, 18. Basım, Ankara

İyi Parti (2018). Milletimizle Sözleşme, https://iyiparti.org.tr/assets/pdf/secim_beyani.pdf (erişim tarihi 16.10.2018)

MHP (2018). 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimi Seçim Beyannamesi, https://www.mhp.org.tr/usr_img/_mhp2007/kitaplar/24haziran2018_secim_beyannamesi_tam_web.pdf (erişim tarihi 16.10.2018)

Saadet Partisi (2018). Türkiye Vizyonu Seçim Beyannamesi, <https://www.saadet.org.tr/dosyalar/1528900020beiiname.pdf> (erişim tarihi 16.10.2018)

Vatan Partisi (2018). Seçim Bildirgesi, <http://vatanpartisi.org.tr/genel-merkez/temel-belgeler/vatan-partisi-secim-bildirgesi-26769> (erişim tarihi 16.10.2018)

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

12-14 Yaş Arasındaki Aerobik Cimnastikçilerde Farklı Sıçrama Yöntemleri Karşılaştırılması

Öznur AKYÜZ¹, Murat AKYÜZ¹, Yeliz DOĞRU², Gencay CÜCE³, Mehmet Ali EKİN²

¹Spor Bilimleri Fakültesi, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa, TÜRKİYE, E-posta:oznur.akyuz@cbu.edu.tr, sporcu006@gmail.com

²Kültür ve Spor Daire Başkanlığı, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, İzmir, TÜRKİYE,

³Pamukkale Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Denizli, TÜRKİYE

E-posta: E-posta:oznur.akyuz@cbu.edu.tr, sporcu006@gmail.com, g.cuce76@gmail.com, ma.ekin@hotmail.com

Özet

Üst düzeyde temel motorik becerilere sahip olmayı gerektiren aerobik cimnastik, çocukların fiziksel gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Bu çalışmada 12-14 yaş arasındaki aerobik cimnastikçilerde farklı dikey sıçrama yöntemleri karşılaştırılmıştır. Araştırmaya yaş ortalaması 12.8±0.83, spor yaşı ortalaması 4.13±0.84 olan 15 cimnastikçi kız gönüllü olarak katılmıştır. Testler smart jump cihazı kullanılarak eller serbest ve eller belde olacak şekilde uygulanmıştır. Sıçramalarda üç tekrarın ortalaması alınmıştır. Veriler SPSS 16.0 paket programı kullanılarak, Independent Samples T test ile analiz edilmiştir. Sonuç olarak eller serbest ve eller belde sıçramalar arasında anlamlı fark bulunmamıştır (p>0.05). Sıçrama yöntemleri arasında farklılık gözlenmemesinin, karakteristik açıdan cimnastik branşında sıçramanın önemli bir kazanım sağlamasından kaynaklandığını söylemek mümkündür.

Anahtar kelimeler: Aerobik cimnastik, dikey sıçrama, motor beceri

Abstract

Gymnastics, which requires a high level of basic motor skills plays an important role in the physical development of children. In this study, different vertical jump methods were compared in aerobic gymnasts between the age of 12 and 14 years. 15 licensed gymnast girls from Manisa Youth Sports Provincial Directorate whose average ages are 12.8±0.83 years and average sports ages are 4.13±0.84 years and who had no problems or injuries participated voluntarily into this study. The research was carried out in gymnastics hall of the Provincial Directorate of Sports. The tests were carried out by using smart speed tool. Athletes were asked to jump using 2 different positions (hands free and hands be on the waist). Three repetitions were averaged in the jump. Data were analyzed by using the SPSS 16.0 package program with Independent Samples Test. When we look at the results of the data, there is no significant difference between hands free and hands free on waist jumping (p>0.05).The reason why there is no difference between the methods of jumping is that jumping is thought to provide a significant acquisition in gymnastic branch in terms of the characteristics.

Keywords: aerobic gymnastics, vertical jump, motor skill

1. Giriş

Aerobik cimmastik, birbirine birleştirilmiş süreklilik gösteren, geleneksel aerobik egzersizlerden alınmış, karmaşık ve yüksek şiddette aerobik hareket kalıplarının (AMP) müzikle yapıldığı becerilerdir. Esneklik, kuvvet ve 7 temel adımlar seride devamlılık göstermeli, zorluk dereceli hareketler kusursuz yapılmalıdır. Aerobik cimmastik branşında, herhangi bir yardımcı alet kullanılmaz, tek erkekler, tek bayanlar, çiftler, trio ve grup kategorileri bulunmaktadır. Aerobik cimmastik aerobik adımları tarafından üretilen, karmaşık hareketleri yapma kabiliyetidir. Müzikle mükemmel bir şekilde entegre edilmiş, yüksek yoğunluklu sürekli bir branştır. Aerobik cimmastikçilerin Üst düzeyde temel motorik becerilere sahip olmayı gerektiren cimmastik, bireylerin fiziksel gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Aerobik cimmastikçilerde, sıçrama egzersizlerin koreografi sırasında uygulanan elementler üzerindeki etkisi yüksektir. (TCF, COP 2017- 2020)

Uluslararası cimmastik federasyonuna bağlı, cimmastiğin alt disiplinlerinden biri olan aerobik cimmastik içinde barındırdığı elementler ile iyi bir şekilde entegre edilmesi gerekir. Sıçrama ile alakalı elementlerin mükemmel düz günlukte uygulanması gerekmektedir. Anaerobik güç, kısa süreli şiddetli egzersizlerde sprint, sıçrama, gülle atma, cirit atma, disk atma gibi kastaki yüksek enerji depoları olan ATP-CP sisteminin kullanım hızı ile ilişkilidir. Anaerobik testlerde öncelikle ATP-CP sisteminin gücünü yansıtır niteliktedir. Çok çeşitli anaerobik güç testleri olmakla beraber en çok durarak dik sıçrama, durarak uzun atlama, Margaria-Kalamen ve Wingate testi kullanılmaktadır (Arıtan S, 1994).

Durarak dik sıçrama patlayıcı kuvvetin ölçülmesinde kullanılan basit bir ölçüm olup aerobik cimmastikte durarak sıçrayarak yapılan elementlerin kusursuzluğu, sıçramanın mükemmel olması ile ilişkilidir. Katılımcıların sıçrama performansını ölçmek için kullanılan en sık metottur (Hazır T, 1994). Dikey sıçrama yüksekliği vücut ağırlık merkezinin dikeyde aldığı yol üzerinden çeşitli yöntemlerle hesaplanmaktadır. Farklı yöntemlerle yapılan sıçrama testlerinde değişik sıçrama yükseklikleri çıkabilmektedir. Sıçrama testlerinde yaygın olarak metrik pano, Abalakov testi (JM), Bosco test aleti kullanılmaktadır. Ayrıca, film kamerası ve bilgisayarın birlikte çalıştığı (sinamatografi yöntemi, saniyede 5000 kareye kadar çekebilen kameralar) görüntü analizörlerinin kullanılmasıyla yeni bir boyut kazanmıştır. Bu araştırmanın amacı Metrik Pano (MP), Abalakov testi (JM), Bosco test aleti ve görüntü analiz yöntemi ile elde edilen dikey sıçrama yüksekliklerini değerlendirmek ve karşılaştırmaktır (Aytaç İ, 1999).

Bu doğrultuda çalışmamızda, aerobik cimmastik sporu yapan kadın sporcuların durarak eller belde ve durarak eller serbest sıçrama performansı arasında havada kalma süreleri arasında fark olup olmadığı amaçlanmıştır.

2. Materyal ve Metod

Bu çalışmada 12-14 yaş arasındaki aerobik cimmastikçilerde farklı dikey sıçrama yöntemleri karşılaştırılmıştır. Araştırmaya yaş ortalaması 12.8 ± 0.83 yıl olan, spor yaşı ortalaması 4.13 ± 0.84 yıl olan, Herhangi bir sakatlığı ve rahatsızlığı bulunmayan 15 cimmastikçi kız gönüllü olarak katılmıştır. Sporcular teste başlamadan önce 15 dk açma germ eve ısınma hareketleri yaptırıldıktan sonra yapacakları testler hakkında bilgi verildi, smart jump cihazı kullanılarak eller serbest ve eller belde olacak şekilde 2 farklı pozisyonda sıçramaları istenmiştir. Sıçramalar üç tekrar yaptırılıp havada kalma sürelerinin ortalaması alınmıştır. Sıçramayı yapan sporcuların, havada kalış sürelerini artırmak için pozitif güdüleme yapılmıştır.

Veriler SPSS 16.0 paket programı kullanılarak, Independent Samples T test ile analiz edilmiştir. Grupların karşılaştırılmasında ise Independent Sample t testi kullanıldı. Katılımcıların tanımlayıcı verileri minimum, maksimum, ortalama ve standart sapma olarak gösterildi. Anlamlılık değeri $p < 0.05$ olarak kabul edildi.

3. Bulgular

Tablo 1’de katılımcıların yaş ortalamaları 12.86 ± 0.83 yıl, boy ortalamaları 144.4 ± 9.98 cm, vücut ağırlık ortalamaları 33.26 ± 7.53 kg ve spor yaşı ortalamaları 4.13 ± 0.83 yıl olarak tespit edilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Tanımlayıcı Parametreleri

Parametreler	Minimum	Maksimum	Ort. \pm Ss
Yaş (yıl)	12.00	14.00	12.86 ± 0.83
Spor yaşı (yıl)	3.00	5.00	4.13 ± 0.83
Boy (cm)	130	165	144.4 ± 9.98
Vücut Ağırlığı (kg)	24.50	49.00	33.26 ± 7.53

Tablo 2’de katılımcıların sıçrama yöntemleri arasındaki karşılaştırmaya baktığımızda Eller Serbest ortalama değerleri 525.86 ± 42.21 , ms , Eller Belde ortalama değerleri 502.46 ± 32.98 ms, dir. Havada kalma süreleri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Tablo 2. Katılımcıların Sıçrama Verilerinin Karşılaştırması

Sıçrama	Ort. \pm Ss	P
Eller Serbest (ms)	525.86 ± 42.21	0.102
Eller Belde (ms)	502.46 ± 32.98	

$p > 0.05$

4. Tartışma

Sıçrama aerobik cimnastikçiler için kazanılması gereken önemli biomotor yetilerden bir tanesidir. Sıçrama ile ilgili bir çok çalışma yöntemi uygulanmaktadır. Çalışmamızda sporcularda farklı sıçrama yöntemleri ile havada kalış süreleri arasındaki karşılaştırma yapılmıştır. Katılımcıların sıçrama yöntemleri arasındaki karşılaştırmaya baktığımızda Eller Serbest ortalama değerleri 525.86 ± 42.21 , ms Eller Belde ortalama değerleri 502.46 ± 32.98 ms dir sporcuların farklı yöntemlerle havada kalma süreleri arasındaki karşılaştırmaya baktığımızda anlamlı farklılık bulunamamıştır.

(Church ve ark, 2001). Yaptıkları çalışmada, ısınma ve esneklik egzersizlerinin dikey sıçrama performansına üzerine etkisi bakılmıştır. Çalışmalarında PNF Esneklik çalışmalarının sıçramaya olumsuz etkisi olduğunu tespit etmişlerdir.

(Wright ve ark, 2006) yaş ortalamaları 18 ile 30 arasında olan 36 sporcuda statik germe, dinamik germe ve ısınmanın dikey sıçrama üzerine etkisini araştırdıkları çalışmalarında

ısınma (2.93 + 2.31 cm.) ve dinamik germe (1.80 + 2.39 cm.) yapıldığında dikey sıçrama değerlerinin arttığını ancak statik germenin (-1.27 + 2.63 cm.) dikey sıçrama performansını azalttığını rapor etmişlerdir.

Yapılan başka bir araştırmada, maksimum sıçrama yapıp dikey sıçrama inişlerinde performansın değerlendirilmesine bakılmış, sıçrama sonrası hızlı iniş gerçekleştiren sporcuların yavaş iniş gerçekleştiren sporculara oranla daha yüksek dikey sıçrama sonuçları tespit etmişlerdir (Harry j, 2017).

Genel olarak Bacak kas ölçücü ve özellikle dikey sıçrama performansı, başarılı atletik performans için kritik elemanlar olarak kabul edilir (Canavan PK. 2004).

Cimnastik performansı sırasında vücut ağırlığına karşı üst ve alt ekstremitelerin maksimum kuvveti, yüksek hızda özel bir beceriyi gerçekleştirmede büyük rol oynamaktadır. Tüm cimnastik disiplinlerinde sıçrama önemli bir motorik özelliktir ve sıçrama yüksekliği performansta belirleyici bir rol oynamaktadır. Dikey sıçrama yeteneği, alt ekstremiteler kaslarının patlayıcı gücüne bağlıdır (Nagano ve ark, 2001).

(Özmen ve ark, 2017) prepubertal amatör cimnastikçilerde, gövde stabilitesinin dinamik denge ve dikey sıçrama yüksekliği ile kısmen ilişkili olduğu görülmüştür. Aşırı direnç egzersizleri, natlavıcı ölü egzersizleri, elektrostimülasyon egzersizi ve titresim dahil olmak üzere çeşitli eğitim yöntemleri olsa da dikey sıçrama performansı için etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Çoğu antrenör ve araştırmacı dikey sıçrama yeteneğini ve bacak kas ölçücünü geliştirmeyi hedeflerken, plyometrik eğitimin (PT) bir seçim yöntemi olduğu konusunda hem fikirlerdir.

Cimnastik sporunun alt disiplinlerinden biri olan aerobik cimnastik branşında elementlerin yanı sıra, yarışma sırasında kullanılan geçiş ve bağlantılarda ki sıçramaların yere inişteki tutuşların buna bağlı olarak esneklik içerikli geçişlerin kullanımı tüm vücudun mükemmel bir şekilde kullanılması ile mümkün olmaktadır.

Biomotorik yetenekleri eksik olan sporcuların, yarışma sırasında bazı temel unsurları yapamamakla beraber ciddi puan kaybına uğramaktadırlar. Branşta istenilen kriterlere ulaşabilen sporcuların teknik taktik yanlarında kuvvetli olduğu görülmektedir.

Özmen ve ark, 2017 Cimnastik antrenmanlarının çocuklarda tüm vücut egzersizlerini içerdiğini, hem alt ve üst ekstremiteler hem de gövde kaslarında kuvvet gelişiminin olacağını. Dengeninde cimnastik sporu için önemli bir fiziksel yetenek olduğunu göz önünde bulundurularak, dengenin gelişimi amacıyla gövde stabilizasyon egzersizlerinin, antrenörler tarafından cimnastik sporu ile uğraşanların antrenman programlarına dahil edilmesinin sportif başarıyı arttıracaklarını beyan etmişlerdir.

Çoknaz ve ark 2008 yılında yaptıkları çalışmada ; sporculara germe egzersizi yapıldığı gün ve yapılmadığı gün Bosco testleri incelenmiş germe yapılmayan gün, 15 saniye ve 30 saniye süreli germe yapılan günlerde germe öncesi ve germe sonrası değerlerde istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı tespit etmişlerdir. Sporcuların Bosco testine göre son test performans değerleri germe yapılmayan gün 18.38±6.48 kg-m/sn; 15 saniye süreli germe egzersizlerinin yapıldığı gün 17.36±3.66 kg-m/sn.; 30 saniye süreli germe egzersizlerinin yapıldığı gün 18.03±5.30 kg-m/sn., olarak tespit etmişlerdir. Ayrıca statik germenin performans üzerine olan etkisinin önemli olduğu kadar, germe sonrası ve performans testleri arasında verilecek aranın da performans üzerinde etkili olabileceğini beyan etmişlerdir. Statik germe sonrası verilecek aranın germe sonrası performanstaki azalmayı azaltabileceğini düşünmüşlerdir

5. Sonuç

Sonuç olarak yaptığımız çalışmada sıçrama yöntemleri arasındaki anlamlı bir farklılık görülmemesinin, Aerobik cimnastikçilerde sıçrama yetilerinin üst seviyede olmasından dolayı yaptığımız çalışmada eller belde ve eller serbest olması anlamlı bir farklılık yaratmamıştır.

KAYNAKÇA

- Aritan S (1994). "Fule Uzunlukları ve Ağırlık Merkezi Hızının Belirlenmesinde Kullanılan Değişik Ölçüm Yöntemlerinin Karşılaştırılması" .Bilim Uzmanlığı Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
- Aytaç İ., Açıkada C., Hazir T. (1999). Durarak Dikey Sıçramada Değişik Ölçüm Yöntemlerinin Karşılaştırılması. Dergi Park,Cilt 3, Sayı 1, Sayfalar 28 - 35.
- Canavan PK , Vescovi JD. (2004). Güç tahmini denklemlerinin değerlendirilmesi: kadınlarda pik dikey atlama gücü. Med Sci Spor Egzersizleri ; 36 : 1589 -93.
- Church JB (2001) Effect of warm-up and flexibility treatments on vertical jump performance. Journal of Strength and Conditioning Research 15(3):332-336
- Hakkı Çoknaz H, Yildirim NÜ, Özengin N, (2008) Artistik Cimnastikçilerde Farklı Germe Sürelerinin Performansa Etkisi Spormetre Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi, Vi (3) 151-157.
- Harry J.R. (2017). Evaluating Performance During Maximum Effort Vertical Jump Landings. Human kinetics journals, Volume:34 Issue: 5 Pages:403-409
- Hazır T, Altay F; (1994). "Dikey Sıçrama Yüksekliğine Plantar Fleksiyonun Etkisi". Spor Bilimleri 3. Ulusal Kongresi Bildirileri Özetleri. 20-21 Ekim H.Ü. SBT Yayımı,
- Nagano A, Gerritsen KG. (2001). Effects of neuromuscular strength training on vertical jumping performance-a computer simulation study. Journal of Applied Biomechanics, 17(2), 113-128
- Özmen T, Doğan H, Güneş GY (2017). Prepubertal Amatör Cimnastikçilerde Dinamik Denge, Dikey Sıçrama Ve Gövde Stabilitesi Arasındaki İlişki, Spor Bilimleri Dergisi Hacettepe Journal Of Sport Sciences, 28 (1), 24–29
- Türkiye Cimnastik Federasyonu Aerobik Cimnastik Kural Kitapçığı 2017- 2020 (COP)
- Wright, G., Williams, L., Greany, J (2006). Foster Effect of Static Stretching, Dynamic Stretchig, an Warm-up on Active Hip Range of Motion and Vertical Jump. Medicine & Science in Sports & Exercise, 38 (5): S280–281

Farklı Branşlardaki Sporcuların Çeviklik ve Görsel Reaksiyon Zamanlarının Karşılaştırılması

Murat AKYÜZ¹, Ayşegül YAPICI², Yeliz DOĞRU³, Nuretdin MEMUR³, Gencay CÜCE²

¹Spor Bilimleri Fakültesi, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa, TÜRKİYE, E-posta:sporcu006@gmail.com

²Spor Bilimleri Fakültesi, Pamukkale Üniversitesi Denizli,

³Sağlık, Kültür ve Spor Daire Başkanlığı, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, İzmir, TÜRKİYE,

Öz

Çeviklik ve reaksiyon birçok spor dalında başarılı bir performans için önemli bir bileşendir. Bu çalışmada 10-14 yaş arasındaki tekvando ve wushu branşındaki sporcularda çeviklik ve görsel reaksiyon zamanları karşılaştırılmıştır. Araştırmaya 25 sporcu gönüllü olarak katılmıştır. Araştırmada tekvando (n=12) ve wushu grubu (n=13) olarak ikiye ayrılmıştır. Tekvandocuların yaş ortalaması 12.41±1.05 yıl, wushu branşından katılanların yaş ortalaması 12.53±1.39' yıl, dır. Katılımcılara sağ-sol görsel reaksiyon testi ve 1-1-2 çeviklik testi uygulanmıştır. Veriler SPSS 16.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Normallik testinde Shapiro-Wilk kullanılmıştır. Veriler normal dağılım göstermiştir, Paired t testi ve One Way Anova ile analiz edilmiştir. Sonuç olarak gruplar arasında ve testler arasında anlamlı fark bulunmamıştır. (p>0.05). Sonuç olarak, incelediğimiz spor branşlarının çeviklik ve reaksiyonun ön planda olduğu spor branşları olmasından kaynaklandığını söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Tekvando, çeviklik, reaksiyon, wushu

Abstract

Agility and reaction are an important component for successful performance in many sports. This study compared the agility and visual reaction time of athletes in taekwondo and wushu branches between 10-14 years of age. 25 athletes participated in the study voluntarily. Volunteers were divided into two groups as taekwondo (n = 12) and wushu group (n = 13). The mean age of the Taekwondo group was 12.41 ± 1.05 and Wushu branch was 12.53 ± 1.39. Right-left visual reaction test and 1-1-2 agility test were applied to the participants. Data were analyzed using SPSS 16.00 package program. Shapiro-Wilk was used in the normality test. The data showed normal distribution, Paired t test and One Way Anova. As a result, no significant difference was found between the groups and between the tests (p> 0.05). As a result, it is possible to say that the sports branches we examined are caused by sports branches with agility and reaction.

Keywords: Taekwondo, agility, reaction, wushu

1. Giriş

Taekwondo sporu kuvvet; vuruş yapabilme, rakibe karşı direnme, rakiple direk mücadeleyi gerektirdiği için temel motorik özellikler önem arz eder. Aynı zamanda vücudun tüm kısımlarının hareket kapasitesini sistematik bir şekilde, bilimsel hareketlerin karmaşık durumlarıdır. Taekwondo insanın fonksiyonlarını muhafaza etmesi ve geliştirmesi için önemlidir (Tel, 1996).

Taekwondo ile uğraşan bireylerde hızlı bir bedensel gelişme ile birlikte; vücutta depo edilmiş fazla yağlar antrenmanlarda eritilir. Sinirsel uyarıların zamanında alınıp, refleks hareketin yapılması sağlanır. Reaksiyon zamanı kısaldır. Çabukluk, sürat, beceri, esneklik, kuvvet, dayanıklılık gibi motorsal özellikler geliştirilir. (Köknel, 1978). Taekwondo aynı zamanda sporcularda fiziksel gelişmenin yanı sıra ruhsal açıdan da rahatlık sağlar. Refleks, karar, cesaret, kendine güven, kendini korumada güvenme, bağımsızlık, sakinlik, liderlik, cesaret, işbirliği, gibi ruhsal ve toplumsal olgular geliştirilir. Taekwondo çalışmalarını kişinin karakterini şekillendirir. Kendine güven hissinden dolayı sabırlı ve alçak gönüllü olunur. (Pak, 1993). Her teknik ve müsabakadan önceki ve sonraki selamlamalar, Taekwondocuların birbirine sevgi ve saygısının sembolüdür. Bütün çalışmalar sevgi ve saygı prensipleri içinde devam eder. Taekwondo'cuya daima arkadaşlarına veya başkalarına karşı iyilik, güzel tutum ve davranışlar sergilemesi öğretilir. Nezaket, incelik, sevgi ve saygı bu sporun en önemli bir parçasıdır. Taekwondo sporu için önemli olan motorik özellikler Taekwondo çalışan bireylerde dolaşım ve solunum uyumu oluşturulur. (Tel, 1996).

Reaksiyon zamanı, dokulardan beyin ve omuriliğe haber ileten sinir sisteminin nörol yollarla işlemindeki süreye verilen ilk kassal tepki olarak tanımlanır. Kalıtsal bir özellik olup uyarının verildiği kişinin uyarana karşı verdiği tepki hızıdır (Akyüz, 2016; Boyar, 2013;). düzenli antrenmanlarla geliştirilebileceğini ifade etmiştir (Bompa, 1998).

Çeviklik ise bir hareket akışı boyunca çok hızlı yön değiştirmeler sırasında vücudun ve eklemlerin uzayda doğru pozisyonda olmasını sağlayan kontrol ve koordinasyon becerisidir. Çevikliğin kapsamlı tanımında, çeviklik performansının fiziksel özellikleri (kuvvet), bilişsel süreçleri (motor öğrenme) ve teknik becerileri (biyomekanik) içerdiği kabul edilmektedir (Sheppard ve Young, 2006). Çeviklik dengeyi yitirmeden güç, kuvvet ve neromusküler koordinasyon içinde hızlı yön değişim yeteneğidir (Turner, 2011). Bir takım çalışmalar, neromusküler adaptasyonu etkileyerek, kas içikleri, tendonlar, eklemler, denge ve vücut pozisyonunu kontrol ederek çevikliğin gelişmesine yardımcı olurlar (Nikseresht, 2014).

Çeviklik yetisini iyi bir şekilde geliştirmek için, zaman aralıklarıyla, hem genel hem de özel egzersizler kullanılmalıdır. Örnek olarak, 5–8 yaş arasında, motorik yetilerinin temelini geliştirmek için genellikle basit hareketlerden egzersizlerinden yararlanılmalıdır. Hareketlerin, zamanlama ve koordinasyon bütünlüğünü öğrenmeyi sağlayacak olan bu dönem içinde, planlı antrenmanların ağırlıkta olması gerekir (Besier ve ark., 2001). Fiziksel uygunluk fizyolojik kapasitenin ortaya konmasında en önemli ölçüttür. Bedensel yapının özelliği uygulanan spor dalına uygun olmadıkça performansın tam olarak ortaya konmasında mümkün değildir (Aydos, 1991).

Bu doğrultuda çalışmamızda Farklı Branşlardaki Sporcuların Çeviklik ve Görsel Reaksiyon Zamanlarının Karşılaştırılması amaçlanmıştır.

2. Materyal ve Metod

Bu çalışmaya 10-14 yıl yaş aralığındaki tekvando ve wushu branşıyla uğraşan aktif olarak yarışmalara katılan herhangi bir rahatsızlığı ve sakatlığı bulunmayan 1.grup 12 tekvandocu, 2.grup 13 wushucu olmak üzere toplam 25 sporcu gönüllü olarak çalışma dizaynına alınmıştır. Tekvandocuların yaş ortalaması 12.41±1.05 yıl, wushu branşından katılanların yaş ortalaması 12.53±1.39'yıldır. Katılımcılara sağ-sol görsel reaksiyon testi için; Lafayette, cihazı ile Çoklu Reaksiyon Zamanı Ölçüm Sisteminden görsel reaksiyon seçilmiş 3 tekrar yaptırılarak en iyi değerleri kaydedilmiştir. Çeviklik testleri ise; 1-1-2 çeviklik testi uygulanmıştır.

1-1-2 protokolü	Sporcunun ilk kapıdan geçmesiyle zaman başlar. İkinci kapıya gelmesiyle 3'üncü veya 4'üncü kapıda yanan fotoselin içinden geçerek protokolü tamamlar.	
------------------------	---	--

Sporculardan alınan çeviklik ve görsel reaksiyon zamanları branş olarak karşılaştırılmıştır. Veriler SPSS 16.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Normallik testinde Shapiro-Wilk kullanılmıştır. Veriler normal dağılım göstermiştir, Paired t testi ve One Way Anova ile analiz edilmiştir.

3. Bulgular

Tablo 2'de Farklı branşlardaki sporcuların yaşları, sağ ve sol görsel reaksiyonları ve çeviklikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmemiştir. ($p>0.05$).

Tablo 1. Katılımcıların Tanımlayıcı ve fiziksel parametreleri

Parametreler	Tekvando (n=12)		Ort. ± Ss	Wushu (n=13)		Ort. ± Ss	P
	Minimum	Maksimum		Minimum	Maksimum		
Yaş (yıl)	10.00	14.00	12.41±1.50	10.00	14.00	12.53±1.39	0.256
Sağ görsel	199.00	325.00	232.2±33.78	165.00	331.00	234.2±44.3	0.365
Sol görsel	207.00	331.00	253±39.74	209.00	325.00	251.7±35.5	0.548
Çeviklik	14.30	19.20	16.19±1.63	13.80	18.50	16.79±1.56	0.215

($p>0.05$).

4. Tartışma ve Sonuç

Sporcularda fiziksel ve fizyolojik parametreler önemlidir. Özellikle bireysel mücadele sporlarında birbirleri arasındaki zayıf ve kuvvetli yönlerini bilip önceden çalışılarak bu parametreleri güçlü kılmak yarışma aşamasında avantaj sağlayacaktır.

Fiziksel uygunluk fizyolojik kapasitenin ortaya konmasında en önemli ölçüttür. Bedensel yapının özelliği uygulanan spor dalına uygun olmadıkça performansın tam olarak ortaya konmasında mümkün değildir (Aydos, 1991).

Bu çalışmada Farklı Branşlardaki Sporcuların Çeviklik ve Görsel Reaksiyon Zamanlarının Karşılaştırılması amacıyla katılımcıların ilk olarak parametrelerinden yaş ortalamaları tekvandocularda 12.41 ± 1.50 yıl yaş, wushucularda 12.53 ± 1.39 yaş yıl olarak bulunmuştur. Sporcuların yaşları arasındaki karşılaştırmada anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tablo 1 baktığımızda çalışmaya katılan sporculardan Tekvandocuların sağ görsel reaksiyon ortalmaları 232.2 ± 33.78 , sol görsel reaksiyonları ortalamaları 253 ± 39.74 , olarak tespit edilmiştir. wushucuların sağ görsel reaksiyon ölçümü ortalamaları 234.2 ± 44.3 sol görsel reaksiyon ortalamaları 251.7 ± 35.5 olarak tespit edilmiştir. Tekvandocularla wushucuların reaksiyon ortalamaları arasında herhangi bir anlamlı farklılık bulunmamıştır.

(Ölçücü ve Ark. 2010) 10-14 yaş çocuklar üzerine yaptıkları çalışmada katılımcıların tenis becerilerinin gelişimine etki eden faktörleri değerlendirmişlerdir. Çalışmasında spor yapan ve yapmayan gençlerin tenis becerilerini geliştirmelerine etki eden kondisyonel ve koordinatif özellikler incelenmiştir. Spor yapan ve yapmayan iki grup arasında karşılaştırma alınmıştır. Katılımcılara tenis teğitimi verilmeden önce ilk ölçümler alınmıştır. Daha sonra yapılan ölçümler 3. ve 6. hafta düzenli aralıklar ile tekrarlanmıştır. Gruplar arasında, 1. ve 2. gruba 6 haftalık tenis eğitimi verilmiştir. Eğitim süresince her iki gruba da ön test, ara test ve son test olmak üzere üç ölçüm uygulanmıştır. Görsel reaksiyon süresinde tüm ölçümlerde 2 grup arasında anlamlı fark tespit etmemişlerdir.

(More ve ark, 1992) yaptıkları çalışmada, başarılı sporcuların reaksiyon zamanının diğerlerine göre daha kısa olduğunu fakat farkın performans düzeyleriyle direkt bağlantılı olmadığını belirtmişlerdir. (Dündar, 1998). reaksiyon zamanının antrenmanlarla 0.12 mns kadar geliştirilebileceğini belirtirken, (Bompa, 1998). reaksiyon zamanının düzenli antrenmanlarla geliştirilebileceğini vurgulamıştır. (Çolakoğlu ve ark, 1993) da yapmış oldukları çalışmada uzun süre yapılan fiziksel antrenmanlarla reaksiyon zamanının kısaltılabileceğini belirtmişlerdir. (Tamer, 2000) futbolcularda ve futbolcu olmayan sporculara yaptığı reaksiyon ölçümlerinde; futbolcu grubuna ait görsel ayak reaksiyon zamanlarının ortalaması; 0.21, futbol olmayan Beden Eğitimi ve Spor Bölümü öğrencilerinin görsel reaksiyon ortalaması ise; 0.23 sn olarak tespit edilmiştir.

Tablo1 baktığımızda çalışmaya katılanların çeviklik ortalamalarına baktığımızda baktığımızda tekvandocuların 16.19 ± 1.63 sn wushucuların çeviklik ortalamaları 16.79 ± 1.56 sn olarak tespit edilmiştir.

(Çoban, 2017) yaptığı çalışmada 1. Lig Grubu ve 2. Lig Grubu olmak üzere iki grup halinde farklı liglerdeki kadın futbolcuların reaksiyon ve çeviklik testlerinin karşılaştırılmasını yapmıştır. Çalışma sonucunda 1. Lig Grubun reaktif çeviklik testi ortalaması $3,35 \pm 0,35$ sn, 30m. Sprint testi $4,98 \pm 0,21$ sn, Zig-zag testi $6,51 \pm 0,37$ sn, grid drill (reaksiyon testi) ise $23,91 \pm 2,21$ sn olarak tespit edilirken, 2. Lig Grubun reaktif çeviklik testi ortalaması $3,60 \pm$

0,57sn, 30m. Sprint testi $6,36 \pm 0,29$ sn zigzag testi $5,17 \pm 0,47$ sn, reaksiyon testi $24,13 \pm 1,50$ sn olarak tespit etmişlerdir. (Hazır ve Ark, 2010) genç futbolcularda çeviklik ile vücut kompozisyonu ve anaerobik güç arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Çalışma sonucunda illinois test skoru 15.83 ± 0.42 sn, 505 test skoru 2.6 ± 0.12 sn olarak tespit etmişlerdir. Genel anlamda çeviklik yetisi ile düz sprint, alt ekstremite kas kuvveti ve gücü arasında düşük ya da anlamlı olmayan ilişkiler belirlenmişlerdir. (Chaouachi ve ark, 2009; Jarvis ve ark, 2009). Yapılmış olan bazı çalışmalarda da reaktif kuvvet ile çeviklik arasında anlamlı (Young ve diğ., 2002) bazılarında da anlamlı olmayan ilişkiler olduğu tespit etmişlerdir. (Sheppard ve Young, 2006).

Yaptığımız çalışmada gruplar arasında ve testler arasında anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0.05$). Sonuç olarak, incelediğimiz spor branşlarının çeviklik ve reaksiyonun ön planda olduğu spor branşları olmasından kaynaklandığını söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

Akyüz M, Uzaldi BB, Akyüz Ö, Doğru Y. Comparison of Sprint Reaction and Visual Reaction Times of Athletes in Different Branches. Journal of Education and Training Studies, 2016;5(1), 94-100.

Aydos, L. (1991). Fiziksel Uygunluk, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, c.7, Ankara. Besier, T.F., Lloyd, D.G., Ackland, T.R., Cochrane, J.L. (2001). Anticipatory effects on knee joint loading during running and cutting maneuvers. Med. Sci. Sports Exercises, 33, 1176-81.

Bompa TO. Antrenman Kuramı ve Yöntemi. Bağrıgan Yayınevi Ankara 1998, s. 443

Boyar H. Futbol branşına katılan 9–14 yaş grubu erkek çocuklarının ışık reaksiyon zamanlarının belirlenmesi. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek lisans tezi, 2013, Konya

Chaouachi A, Brughelli M, Chamari K, Levin GT, Ben Abdelkrim N, Laurencelle L, ve diğ. (2009). Lower limb maximal dynamic strength and agility determinants in elite basketball players. Journal of Strength & Conditioning Research, 23(5), 1570–1577.

Çoban C. Farklı Liglerdeki Kadın Futbolcuların Reaksiyon ve Çeviklik Testlerinin Karşılaştırılması, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017, Manisa

Çolakoğlu M, Selamoğlu S, Gündüz N, Acarbay Ş, Çolakoğlu S. Sprint ve atlayıcıların hamlstring quadriceps kuvvet oranlarının düzeltilmesinde izometrik egzersizlerin etkileri. Spor Bilimleri Dergisi 1993; 4: 24-31.

Dündar, U. Antrenman Teorisi. Kültür Ofset, Ankara 1998, ss 123-178.

Hazır T, Mahir ÖF, Açıkada C, (2010) Genç Futbolcularda Çeviklik ile Vücut Kompozisyonu ve Anaerobik Güç Arasındaki İlişki, Hacettepe J. of Sport Sciences, 21 (4), 146–153

Jarvis S, Sullivan LO, Davies B, Wiltshire H, Baker JS. (2009). Interrelationships Between Measured Running Intensities and Agility Performance in Subelite Rugby Union Players. Research in Sports Medicine, 17, 217–230.

Köknel, Ö. (1978) Gençlik ve Spor. Sağlık ve Yaşam Dergisi, Yıl: 2, Sayı: 16, s: 33 – 35.

More A, Komi PV, Gregor RJ. Biomechanics of sprint running. Department of Biology of Physical Activity, University of Jyväskylä, Finland. 1992; p 32.

Nikseresht A., Taheri E., Khoshnam E. (2014). The Effect of 8 Weeks of Plyometric and Resistance Training on Agility, Speed and Explosive Power in Soccer Players, European Journal of Experimental Biology, 4 (1): 383 - 386.

Ölçücü B, Canikli A, Ağaoğlu Y.S, Erzurumluoğlu A. 10-14 Yaş Çocuklarda Tenis Becerisinin Gelişimine Etki Eden Faktörlerin Değerlendirilmesi. 2010; 12 (2) : 1-11.

Pak, Y.P. (1993). Benefits of Taekwondo in Everday Life, WTF No:49, Seoul – Korea, s: 29
Sheppard JM. Young WB. (2006). Agility literature review: Classifications, training and testing. Journal of Sports Sciences, 24(9), 919 – 932.

Sheppard JM. Young WB. (2006). Agility literature review: Classifications, training and testing. Journal of Sports Sciences, 24(9), 919 – 932.

Tamer K. Sporda Fizyolojik Fiziksel Performansın Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi. 2. Baskı, Ankara: Bağır Gan Yayınevi, 2000; 32-184

Tel, M. (1996). Türk Taekwondo Milli Takım Sporcularının Seçilen Bazı Fiziksel ve Fizyolojik Özelliklerinin Analizi. Y. Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi. Sağlık Bilimler Enstitüsü. Elazığ

Turner A., ‘Defining, Developing and Measuring Agility’, UK Strength and Conditioning Association, Issue 22. (2011)

Young WB, James R, Montgomery I. (2002). Is muscle power related to running speed with changed of direction? Journal of Sports Medicine and Physical Fitness, (42), 282-288.

24 Haziran 2018 Genel Seçimlerinde Siyasi Parti Beyannamelerinde Spora Yaklaşım

Şaban ESEN¹, Yaşar AKÇA², Gökhan ÖZER³

¹ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Bartın Üniversitesi, Bartın, TÜRKİYE, sabanesen@bartin.edu.tr

² İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Bartın Üniversitesi, Bartın, TÜRKİYE, yakca@bartin.edu.tr

³ İşletme Fakültesi, Gebze Teknik Üniversitesi, Gebze/Kocaeli, TÜRKİYE, gokozerhan@gmail.com

Öz

Siyasi partiler demokratik hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır. Temel amaçları yapılacak genel seçimlerde ülkeyi yönetecek düzeyde oy alabilmek ve ülke yönetiminde söz sahibi olabilmektir. Siyasi partiler, belirlenen seçim dönemlerinde halkın desteğini almak için seçim çalışmalarında kullanılmak üzere seçim beyannameleri hazırlar ve kamuoyu ile paylaşırlar. Söz konusu beyannamelerde yer alan taahhütler, eğer parti iktidara gelirse (hükümet olursa) bir bağlayıcılık özelliği taşıyacağından, iyi tasarlanmış ve projelendirilmiş olması gereklidir. Bu çalışmanın amacı, 24 Haziran 2018 yılı genel seçimlerine (Cumhurbaşkanı Seçimi ve 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimi) katılan siyasi partilerin seçim beyannamelerinde “spor” konusunda ne yapacakları incelenmiştir. Verilerin elde edilmesinde içerik analizi kullanılmıştır. Bu analiz sayesinde metin içinde tanımlanan belirli karakterlerden sistematik ve tarafsız sonuçlar ortaya çıkarılmaktadır. 24 Haziran 2018 Seçim beyannameleri üzerinde yapılan incelemeler neticesinde spor kavramını Adalet ve Kalkınma Partisi 97, Cumhuriyet Halk Partisi 38, İyi Parti 35, Halkların Demokratik Partisi 19, Vatan Partisi 17 ve Milliyetçi Hareket Partisi 1 kez kullandığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: 24 Haziran 2018 Genel Seçimleri, Siyasi Partiler, Spor, Seçim Beyannameleri.

Sports Policies in Political Party Declaration in January 24, 2018 General Elections

Abstract

Political parties are indispensable elements of democratic life. The main aim is to be able to vote at the general elections in the country and to have a say in the country administration. Political parties prepare and share with the public election statements to be used in the election work to obtain public support during the election periods determined. Commitments in the banners must be well designed and projected, since they will be binding if the party comes to power (government establishments). The aim of this study is to show how the political parties participating in the general elections of June 24, 2018 made a decision on the issue of "sports" in the election memorandums, what they would do about sport has been studied. Content analysis was used to obtain the data. Content analysis in brief; is a research technique used to produce systematic and unbiased results from specific characters identified in the text. As a result of the examinations on the election reports, the parties that use the sport concept most frequently are the Justice and Development Party 97, the Republican People's Party 38, the Good Party 35, the Democratic Party of Peoples 19, Nationalist Movement Party 1.

Keywords: 24 June 2018 General Elections, Political Parties, Sport, Election Declarations.

1. Giriş

24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanı seçimi ve 27. dönem milletvekili genel seçimleri (bundan sonra 24 Haziran genel seçimleri olarak kullanılacaktır), bir yönüyle Türkiye açısından yeni bir devlet yönetiminin de şekillenmesine yol açan seçim olmuştur. Bu seçimle birlikte artık başbakanlık sone ermiş ve yerine Cumhurbaşkanlığı sistemi gelmiştir. Seçimle gelen Cumhurbaşkanı, hükümetin başında yer alacaktır.

Siyasi parti denildiğinde, halkın desteğini kazanmak suretiyle devlet mekanizmasının kontrolünü ele geçirmeye veya sürdürmeye çalışan sürekli ve istikrarlı bir örgüte sahip siyasal topluluk anlaşılmaktadır (Özbudun,1979). Dolayısıyla siyasi partiler, bir program çerçevesinde siyasal kararları etkiler (Kışlalı, 2004; Davut, 2008). Genel seçimlerde siyasi partilerin amacı, ülke genelinde iktidara gelebilecek çoğunluğa ulaşacak oy oranına sahip olmaktır. Bu amaçla ülke gündemindeki tüm konulara/sorunlara yönelik olarak hazırlanan ve bir yönüyle partileri bağlayan bir seçim beyannamesi açıklamak her parti için bir zorunluluk arz etmektedir. Nitekim bu çalışmanın kapsamı dahilinde de seçime girecek partilerin her biri seçim beyannamesi hazırlamış ve kamuoyu ile paylaşmıştır. İncelenen seçim beyannameleri siyasi partilerin internet sayfasından elde edilmiştir.

2. Materyal ve Metod

Verilerin elde edilmesinde ikincil kaynaklardan (siyasi partilerin seçim beyannamelerinden) yararlanılmıştır. Seçim beyannameleri içerik analizine tabi tutulmuş ve “spor” kavramı seçim beyannamelerinde taranmıştır. Kısaca içerik analizi; metin içinde tanımlanan belirli karakterlerden sistematik ve tarafsız sonuçlar çıkarmak için kullanılan bir araştırma tekniğidir.

Çalışma kapsamında, Cumhurbaşkanı Seçimi ve 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimi'ne katılan siyasi partilerin seçim beyannameleri incelenmiştir. Ancak partiler kendi aralarında ittifak yaptıklarından beyanname hazırlamamışlardır. Beyanname hazırlayan ve aday çıkaran partiler şunlardır: Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti); Recep Tayyip Erdoğan, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP); Muharrem İnce, Halkların Demokratik Partisi (HDP); Selahattin Demirtaş, İyi Parti; Meral Akşener, Vatan Partisi; Doğu Perinçek.

3. Bulgular

24 Haziran 2018 genel seçimlerine katılan siyasi partilerin seçim beyannameleri incelenmiştir. Cumhurbaşkanı adayı çıkaran her parti spor konusuna bir başlık ayırmıştır. Genel olarak spor konusu her vatandaşın temel hakkı olarak kabul edilmiştir. Sporun yapılmasında çeşitli vaadlerde bulunulmuştur.

3.1 Adalet ve Kalkınma Partisi

2002 Yılından beri iktidarda olması dolayısıyla AK Parti, spora dair önce yaptıklarını sonra yapacaklarını içeren bir yaklaşım sergilemiştir. Spor, sağlıklı bir toplum olmanın ve sosyalleşmenin önemli bir aracıdır. Spor, nesilleri kötü alışkanlıklardan uzak bir ortamda tutarak yaşam kalitelerini artıracaktır. Bunun yanı sıra spor yeni iş imkânları oluşturabilecektir. Sağlıklı ve hareketli bir yaşamın gereği olarak toplumda spor yapma kültürü yerleştirilecektir. Spor hizmetlerinin kalitesi ve çeşitliliği artırılarak geniş kitlelere yaygınlaştırılacaktır. Sporun her dalında daha fazla iş ve gelir imkânları oluşturmak hedeftir.

a. Neler Yaptık: İktidara geldiğimiz günden bugüne kadar spora, birey ve ülke düzeyinde üst düzeyde önem verdik. AK Parti olarak fiziken ve ruhen sağlıklı bireylerin oluşturduğu bir toplumsal yapı için sporun orta ve uzun vadeli pozitif etkilerinin farkındayız. Sporcu ve kulüp sayısında, spor altyapısında, spor organizasyonlarında önemli gelişmeler sağladık. 2002 yılında 278 bin olan lisanslı sporcu sayısı 2018 yılında 8,4 milyona ulaşmıştır. Olimpiyatlara sporcu hazırlamak amacıyla 20 ilde, 18 branşta Türkiye Olimpiyat Hazırlık Merkezi (TOHM) Projesi uygulamaya başlanmıştır. Spor yatırımlarına aktarılan kaynak 1 milyar TL'ye yükseltilmiştir. Toplamda 1.951 spor tesisi hizmete alınmıştır. Bu kapsamda son 16 yılda; atletizm pist sayısı 56, yüzme havuzu 141, stadyum sayısı 338, spor salonu 844, futbol sahası 1.329, çok amaçlı spor tesisi sayısı 530 olmuştur. 60 ilde 92 adet olimpik ve yarı olimpik standartlarda yüzme havuzunun yapımı tamamlanmış olup 28 yüzme havuzunun yapımı devam etmektedir. 58 spor federasyonuna bu güne kadar 3,2 milyar TL yardım yapılmıştır. Son 16 yılda 772 uluslararası spor organizasyonu gerçekleştirilmiştir. Her öğrencinin bir spor branşında lisans sahibi olabilmesi için ilkokul 3. sınıftan itibaren yaklaşık 4,2 milyon öğrenciye spor yetenek taraması ve yeteneklerine uygun branşlara yönlendirme çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

b. Neler Yapacağız: Yeni dönemde katma değeri yüksek nitelikli organizasyonlar ile mevcut altyapı etkin kullanılacaktır. Sporda insan kaynağı ve altyapıya yatırımlarına devam edilecektir. Yeni dönemde sporcu sayısı ve sportif nitelikler artırılabilecektir. Yaşam alanlarına yakın yerlerde çok amaçlı, uygun maliyetli spor tesisi projelerinin yapımına devam edilecektir. Sportif yeteneklerin erken yaşta tespitine yönelik çalışmalara devam edilecektir. Sporcu öğrencilere verilen destekler çoğaltılacaktır. Uluslararası düzeyde başarılı sporcular yetiştirebilmek için sporcu seçme ve yönlendirme sistemleri geliştirilecek, uygun fiziksel altyapı oluşturulacak ve antrenör desteğine devam edilecektir. Geleneksel ve yeni spor mesleklerinin sertifikalandırılması konusunda gerekli programlar oluşturulacaktır. Türkiye Olimpiyat Hazırlık Merkezlerinin (TOHM) sayısı artırılabilecektir. 2020 Tokyo Yaz Olimpiyat ve Paralimpik Oyunlarında daha fazla sporcu ile katılım ve daha başarılı sonuçlar hedeftir. Mevcut tesislerin fiziki durumları iyileştirilecektir. Büyük yatırımlarla gerçekleştirilen tesislerin atıl kalmaması, istihdam ve katma değer üretmesi için özel sektörün öncülük edeceği yeni işletme modelleri hayata geçirilecektir. Bölgesel kalkınma perspektifi dikkate alınarak spor turizmini geliştirme konusunda yeni adımlar atılacaktır. Spordaki şiddet ve doping olaylarının önlenmesine yönelik, başta spor etiği olmak üzere, bilinçlendirme ve bilgilendirme faaliyetlerine ağırlık verilecektir.

3.2. Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)

CHP'nin spor konusundaki yaklaşımları yasal düzenlemeler, sporda kurumsal düzenlemeler, tesisleşme, eğitim, spor gelirlerinde şeffaflık, adalet ve uluslararası tanıtım etkinlikleri başlııyla ele alınmış olup iktidara geldiklerinde şu konularda düzenlemeler yapacaklarını beyan etmişlerdir:

Yasal Düzenlemeler; Passolig ve e-bilet uygulamaları kaldırılacaktır. Sporda Şiddet Yasası yeniden düzenlenecektir. Bütün spor emekçilerinin sosyal güvence ve sendikal haklara kavuşabilmeleri için gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır. Devlet Personel Kanunu

içerisinde spor hizmetleri sınıfı oluşturulacaktır. Ulusal spor hukuku aynı zamanda uluslararası spor hukuku ile uyumlu hale getirilecektir.

Sporda Kurumsal Düzenlemeler; Hukuk fakültelerinde Spor Hukuku Ana Bilim Dalı kurulacaktır. Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi ile Paralimpik Komitesi'nin daha etkin çalışmaları sağlanacaktır. Sporda ayrımcılığa son verilecek, fırsat eşitliğini sağlamak amacıyla gerekli kurumsal düzenlemeler yapılacaktır. Dopingle Mücadele ile ilgili Türkiye Anti-Doping Ajansı (TADA) kurulacaktır.

Tesisleşme; Kitle sporlarının yaygınlaşması için yerel yönetimlerle iş birliği içerisinde spor tesisleri, amatör spor kulüplerinin ve tüm yurttaşların hizmetine ücretsiz sunulacaktır. Çalışanların spor yapabilmesi için kamu kurumlarında spor tesisleri oluşturulacaktır. Bu konuda özel sektör teşvik edilecektir. Engelli bireyler için engelsiz spor alanları kurulacaktır.

Eğitim ve Spor; Devşirme sporcular üzerine kurulan sporcu yetiştirme anlayışına son verilecektir. Gençlerin eğitim hayatları ile spor kariyerlerini birlikte sürdürebilmeleri için gerekli düzenlemeler yapılacaktır. 81 ilde bölge spor liselerinin açılması sağlanacaktır. Sporcu gençlerin eğitim düzeyi yükseltilecektir. Öğrencilerin amatör spor dallarına katılımı kolaylaştırılacak ve eğitim sisteminde düzenlemeler yapılacaktır. Spor kulüplerine, spor okulları açması için kamu arazileri tahsis edilecektir.

Spor Gelirlerinde Şeffaflık ve Adalet; Federasyonlara kaynak aktarımında siyasal kayırmacılıktan kurtarılacaktır. Federasyonların mali bağımsızlığını güvence altına alarak, şeffaf bir denetim sistemi oluşturulacaktır. Ödül yönetmeliği hakkaniyet temelinde yeniden düzenlenecektir. Bütçeden spora ayrılan paya ek olarak, yasal bahis gelirlerinin kulüplere hakkaniyetli bir şekilde dağıtılması kurumsallaştırılacaktır.

Uluslararası Tanıtım Etkinlikleri; Tüm paydaşların katılımıyla olimpiyatların Türkiye'de düzenlenmesine yönelik stratejik eylem planı hazırlanacak ve uygulamaya konulacaktır. Çevreyle uyumu gözetken, dünya standartlarında spor tesisleri kurularak spor turizmi geliştirilecektir. Sporun paydaşları arasında uyum, iletişim ve iş birliği ile fair play anlayışını geliştirerek, olimpiyat ruhu yaygınlaştırılacaktır.

3.3. Halkların Demokratik Partisi

HDP'nin seçim beyannamesinde de spor ayrı bir başlık olarak ele alınmış ve şu hususlarda iyileştirmeler yapılacağı vurgulanmıştır.

Sporda şiddet son bulacaktır. Spor, dostça yarışın ve hoşgörünün alanı olacaktır. Spora şaibe ve şike bulaştıran, belli kulüplere imtiyaz sağlayan, spor alanını mafyatik bir rüşvet ve kara para aklama alanına çeviren anlayışa karşı mücadele edilecektir. Halkın kolaylıkla ulaşacağı spor merkezleri, sahaları ve alanlar meydana getirilecektir. Spor, devletin ideolojik alanı olmaktan çıkarılacak, halkın genel sağlığını önceleyen bir anlayışla yeniden örgütlenecektir. Federasyonlar demokratikleştirip inisiyatif yerellere devredilecektir. Spor toplumsal gerilim kaynağı olmaktan çıkarılacak, toplumsal buluşma ve ortak coşku alanı haline getirilecektir. Spor yapılanmasında, rakibe ve onun emeğine saygı duyma, adil koşullarda mücadele etme, yarışın ve etkinliğin bir parçası olmayı önemseme gibi değerler öne çıkarılacaktır. Spora ayrılan kaynaklar, her yurttaşın spor yapma imkanı için harcanacaktır. Passolig uygulamasına

son verilecektir. Amatör spor desteklenecek, mahalle ve köylerde spor merkezleri kurulacak. Spor, militarizm, cinsiyetçilik ve milliyetçiliğin av sahası olmaktan çıkartılacaktır. Lisanslı faal sporcu sayısı artırılabilecektir. Lisanslı sporcuların spor dallarına göre dağılımı dengeli hale getirilecek, futbolun bütün diğer spor dallarını marjinalleştiren baskınlığı azaltılacaktır.

3.4. İyi Parti

İyi parti beyannamesinde spor konusuna başlık ayırmıştır. Öncelikle passolig uygulamasının kaldırılacağı ve Türk sporunun yeniden yapılandırılacağı vaadinde bulunulmuştur. Türk sporunu ihtisas ve liyakatle yönetecek şekilde tek bir yasa altında toplanacaktır. Spor, siyasetten arındırılacaktır. Sporun özerkliği sağlanacaktır. Başta Türkiye Futbol Federasyonu olmak üzere bütün federasyonların seçiminde spor yöneticilerinin ve lisanslı tüm faal sporcuların katılacağı bir sistem oluşturulacaktır. Yabancı oyuncu transferine kriter ve sınırlama getirilecektir. Amatör Spor Kulüpleri desteklenecek, aynı ve nakdi teşvikler verilecektir. Olimpiyatlarda Türk Bayrağını dalgalandırmak amacıyla Olimpiyat Stratejisi hazırlanacaktır. Bu strateji çerçevesinde Türkiye Milli Olimpiyat Milli Komitesi bünyesinde ayrı bir yapılanma tesis edilecektir. Çocuklar ve gençler spora özendirilecektir. İlk ve orta öğretim çağındaki gençlerin yetenekleri tespit edilerek spora yönlendirilecektir. Sporcu gruplarının yetiştirilmesi, eğiticilerinin görevlendirilmesi ve buna ilişkin tesislerin yapılması sağlanacaktır. Ülkenin her yerinde hem halkın hem de sporcuların her türlü sporu yapmalarına imkân sağlayan, Spor Bilimleri Fakültesi mezunlarının istihdam edildiği spor tesisleri kurulacaktır.

3.5. Milliyetçi Hareket Partisi

MHP 24 Haziran genel seçimlerinde Cumhurbaşkanı adayı çıkarmamış, AK Parti adayını destekleyeceğini (Cumhur İttifakı) beyan etmiştir. Bu nedenle seçimlere 46 sayfalık bir beyanname ile girmiş ve spor konusu bir başlık olarak yer almamıştır. Ancak içerik analizinde bir cümle içinde spor kavramı geçtiğinden, bu kelimeyi içeren paragraf şöyledir: “Milliyetçi Hareket Partisi olarak, medya ve iş dünyasında, **sporda** ve sanatta toplumsal tüm alanlarda yaşanan yozlaşma ve yolsuzluklara karşı etik kuralları aktif bir şekilde gündelik hayata sokacak gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır”.

3.6. Vatan Partisi

Vatan partisi beyannamesinde spor konusuna ayrıca bir başlık veya bölüm ayrılmamış, ancak parti beyannamesinin farklı yerlerinde spora değinen cümleler yer almıştır. Bunlar; “Her mahalleye spor salonu, kültür merkezi, çocuk bahçesi ve yuvası, uygun konumlarda Halkevleri yaparak hem halk kültürü geliştirilecek hem de iş alanları açılacaktır. Milli, bilimsel, demokratik laik, çağdaş ve parasız eğitim ve spor hizmeti sağlanacaktır. Spor her yurttaş için sağlıklı yaşamın vazgeçilmez parçasıdır. Beden eğitimi programı, bu anlayışa göre oluşturulacaktır. Spor kurumları ülkenin her köşesinde yaygınlaştırılacak ve desteklenecektir. Sporda düşmanlık ve bireyciliği kışkırtan özel çıkarıcı yozlaşma etkilerinden arındırılacaktır. Bedence ve ruhça sağlıklı, mutlu ve ahlâklı yurttaşlar yetiştiren, toplumda dostluğu, dayanışmayı ve kardeşliği güçlendiren bir spor kültürü geliştirilecektir. Spor emekçilerinin

hakları korunacaktır. Amatör sporculuğun önü açılacaktır. Futbolda yabancı sayısı sınırlanacaktır.

4. Tartışma

Siyasi partilerin 24 Haziran Genel Seçim Beyannameleri incelendiğinde, iktidarda olan AK Parti haricindeki diğer partilerin çok doğal olarak henüz yeterince hizmet verilmeyen veya yetersiz olduğu düşünülen alanlarla ilgili (örneğin, olimpik yüze havuzu, engellilere spor imkanı, spor yayınlarının belirli gruplara verilmesi vb. gibi), eleştiri yaptıkları ve kendilerinin iktidara geldiklerinde neler yapacakları yer almaktadır. Yapılan içerik analizi sonucunda hangi partinin beyannamesinde spor kavramının ne sıklıkta kullanıldığı da Tablo 1 'de yer almaktadır.

Tablo 1. Spor Kavramının Parti Beyannamelerindeki Yeri

İsmi	Parti	Beyanname Sayfa Sayısı	Spor Kavramı (Kelime Kullanım Sayısı)	Spor Konusu Ayrı Bir Başlık Olarak
Adalet ve Kalkınma Partisi		360	97	Mevcut
Bağımsız Türkiye Partisi		Beyanname yok	-	-
Büyük Birlik Partisi		Beyanname yok	-	-
Cumhuriyet Halk Partisi		240	38	Mevcut
Demokrat Parti		Beyanname yok	-	-
Halkların Demokratik Partisi		92	19	Mevcut
İyi Parti		138	35	Mevcut
Milliyetçi Hareket Partisi		46	1	-
Saadet Partisi		19	-	-
Vatan Partisi		58	17	Mevcut

5. Sonuç

Siyasi partiler demokratik sistemin vargeçilmez unsurlarıdır. Bu nedenle ülkenin her alanda gelişmesi ve kalkınması için iktidara geldiklerinde hangi sektörlerle ilgili neler yapacaklarını çok iyi bir program ile açıklamak ve seçim çalışmalarında kullanmak zorundadırlar.

Sosyal devlet olmanın bir gereği olarak devlet vatandaşlarına bazı imkanları sunmak zorundadır. Bu imkanlardan biri de “spor” olgusudur. Bu kavramı, her vatandaşın sağlıklı bir

birey olarak spor imkanlarından yararlanmasından, ülkeler arası spor müsabakalarında başarılı sporcular yetişmekten, tüm şehirlerde ve yerleşim yerlerinde sporun her türü için imkanların sağlanmasından (futbol sahaları, basketbol sahaları, yüzme havuzları vb. gibi), spor müsabakalarının yayın haklarının kamuya açık olmasından başlayarak genişletmek mümkündür.

Bu çalışmada, 24 Haziran 2018 genel seçimlerine katılan siyasi partilerin spor konusundaki yaklaşımları incelenmiştir. Özellikle Cumhurbaşkanı adayı gösteren tüm siyasi partiler spor konusuna değinmişlerdir. İktidarda olan AK Parti'nin spor konusunda neler yaptığı ve neler yapacağı ayrıntılı olarak açıklanırken, muhalefet partileri ise neler yapacaklarını beyan etmişlerdir. Son söz olarak tüm siyasi partilerin, spor konusuna ilgisiz kalmadıkları görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Adalet ve Kalkınma Partisi (2018). Genel Seçim Beyannamesi.
Cumhuriyet Halk Partisi (2018). Genel Seçim Beyannamesi.
Davut, D. (2008). Siyaset Bilimi, Beta Yayıncılık, 4. Baskı, İstanbul.
Halkların Demokratik Partisi (2018). Genel Seçim Beyannamesi.
İyi Parti (2018). Genel Seçim Beyannamesi.
Kışlalı, A. T. (2004). Siyaset Bilimi, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
Milliyetçi Hareket Partisi (2018). Genel Seçim Beyannamesi.
Özbudun Ergun (1979). Siyasi Partiler, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
Saadet Partisi (2018). Genel Seçim Beyannamesi.
Vatan Partisi (2018). Genel Seçim Beyannamesi.

Bedens Eğitimi Dersi Alan ve Almayan Öğrencilerin Spora Karşı Tutumlarının Karşılaştırılması

Serdar GERİ¹, Ünsal TAZEGÜL², Refika GERİ³, Merve FERAH TAZEGÜL⁴,
Şevket Can TEKELİ⁵

¹BESYO, Mardin-Artuklu Üniversitesi, Mardin, TÜRKİYE, E-posta:serdarger@artuklu.edu.tr

²BESYO, Mardin-Artuklu Üniversitesi, Mardin, TÜRKİYE, E-posta:unsaltazegul@gmail.com

³BESYO, Mardin-Artuklu Üniversitesi, Mardin, TÜRKİYE, E-posta:refikageri@artuklu.edu.tr

⁵ Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, Beytepe, Ankara, TÜRKİYE, E-posta:sevketcantekeli@outlook.com

Öz

Bu çalışmanın amacı, Mardin Artuklu Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek yüksekokulunda beden eğitimi dersi alan ve almayan üniversite öğrencilerinin spora yönelik tutumlarının karşılaştırılmasıdır. Çalışmanın evrenini, Sağlık Hizmetleri Meslek yüksekokulunda okuyan öğrenciler oluştururken örneklemini ise çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 207 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmada veri toplama aracı olarak, Koça tarafından 2014 yılında geliştirilen spora yönelik tutum ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen verilerin çözümlenmesinde SPSS 20 paket programı kullanılmıştır. Verilerin normal dağılıma sahip olduğunu belirlemek için ‘‘Kolmogorov-Smirnov’’ testi, homojenliğini belirlemek için ‘‘Anova-Homogeneity of variance’’ testi uygulanmış ve verilerin homojen ve normal bir dağılıma sahip olduğu belirlenmiştir. Verilerin analizinde; tanımlayıcı istatistik ve eş örneklem t testi uygulanmıştır. Çalışmanın sonunda, Psikososyal gelişim, Fiziksel gelişim ve Zihinsel gelişim boyutlarında beden eğitimi dersi alan öğrencilerin skorlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Beden Eğitim Dersi, Tutum, Öğrenci

Abstract

The aim of this study is to comparison of the attitudes sports of university students who take and do not take physical education courses in Mardin Artuklu University Vocational School of Health. The universe of the study consists of students studying at the Vocational School of Health Services, The sample consisted of 207 students who agreed to participate voluntarily. As a data collection tool, the attitude scale developed by Koç in 2014 was used. The SPSS 20 packet program was used to for data analyze. ‘‘Kolmogorov-Smirnov’’ test has been used to determine whether the datas having a normal distribution or not, ‘‘Anova Homogeneity of Variance’’ test has been applied to determine whether the datas having a homogeneity or not and the datas’ having homogenous and a normal distribution have been determined. In the analysis of the data, descriptive statistical analysis and sample t test was used. At the end of the study, it was determined that the scores of the students taking physical education courses in the dimensions of Psychosocial development, Physical Development and Mental Development were higher.

Keywords: Physical Education, Attitude, Student

1. Giriş

Spor: Etimolojik olarak spor, Latince'deki "desportare ve ispotus" kelimelerinden türemiştir. Bu kelimeler eğlenmek, hoş vakit geçirmek anlamına gelmektedir (Voigt, 1998: 86).

Spor, temelinde haz ve eğlence kavramı olarak insanın hayatında yer almaktadır. Spor; insanın hayatında, ihtiyaç duyduğu sağlıklı bir yaşama sahip olma ve iyi bir görünüme sahip olma gibi birçok gereksinimi gidermektedir (Tazegül, 2017). Spor ve beden eğitimi, bireyin keşfedilmemiş özelliklerini ve yaratıcı yönünü harekete geçiren önemli bir faktördür (Erkal, Güven ve Ayan,1998: 114).

Beden eğitimi alanında öğrenci tutumlarına yönelik çalışmalarda artış, tutumun gençlerin gelecekteki fiziksel etkinliklere katılımında bir etkisinin olmasına (Carlson, 1995; Ennis, 1998), öğrenci başarısının bir göstergesi olmasına (Subramaniam ve Silverman, 2000), öğrencilerin beden eğitimine yönelik duygu ve düşünceleriyle ilgili bilgilerin program değişikliklerinde kullanılabilmesine bağlanabilir (Cothran & Ennis, 1998). Strand ve Scatling (1994)'in öğrencilerin beden eğitimine yönelik tutumlarında etkili olan faktörler arasında gösterdiği öğrencilerin kendi algıları boyutunda, öğrencilerin benlik algıları ve bu kavramın içinde yer alan atletik yeterlik algısı düşünülebilir. Öğrencilerin fiziksel uygunluk düzeyinin ve benlik algılarının beden eğitimine yönelik tutumlarında bir etken olup olmadığını araştıran Sherill, Holguin ve Caywood (1989), fiziksel uygunluk düzeyi yüksek olan kız öğrencilerin, tutum ve benlik algısı puanlarının fiziksel uygunluk düzeyi düşük olan erkek öğrencilerin puanlarından daha yüksek olduğunu bulurlarken, benlik algısı ile beden eğitimine yönelik tutum arasında anlamlı bir ilişki bulamamışlardır. Benzer bir sonuç Anderssen (1993) tarafından da elde edilmiştir. Anderssen (1993) çalışmasında, erkeklerin beden eğitimine yönelik tutumlarının kızlara göre genel olarak daha olumlu olduğunu ve fiziksel olarak aktif öğrencilerin, fiziksel olarak daha az aktif olan öğrencilere göre beden eğitimi hakkında daha olumlu düşüncelere sahip olduğunu belirtmiştir.

Sporun, sağlığa etkilerini vurgulayan çok çeşitli tanımlar yapılmaktadır. Ancak toplumsal gelişme bağlamında sporu, geniş ve kapsayıcı bir yelpazede her yaştan ve yetenekten bireye uygun faaliyetler yaptırma süreci olarak tanımlamak mümkündür.

Spor ve insan sağlığı üzerine yapılan çalışmalarda, doğru şekilde yapılan fiziksel aktivitelerin insan sağlığına birçok yönden faydası olduğu ortaya çıkmıştır. Spor ve kişilik üzerine yapılan çalışmalarda sporun bireydeki kişilik gelişimini olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir (Tazegül, 2014).

Spor bireylerin sosyalleşmesinde bir araç olduğu gibi, içerisinde barındırdığı hareketler ve oyunlar sayesinde, bireye duygularını ifade etme ve kendini gerçekleştirebilme imkânı vermektedir. Birey spor sayesinde, başta saldırganlık dürtüsü olmak üzere birçok olumsuz güdülerini boşaltır ve onları kontrol altında tutmasını öğrenir (Öztürk,2007).

Spor, bireyin biyolojik kökenli içgüdülerinden kaynaklanan dürtülerin hedefe ulaşmasını sağlarken, aynı zamanda temel gereksinimlerini de karşılayan bir davranış biçimidir. Amacı ise, bireysel, toplumsal ya da ekonomik olabilir. Spor yapmak sadece fiziksel bir uğraş olmayıp, aynı zamanda bireyin sosyalleşmesinde ve topluma uyum sağlama sürecinde bir araçtır (Kuru, 2003).

Spor aktiviteleri, bireylere ortak bir faaliyet yapma imkanı sunmaktadır. Bireyler bu ortamda, rekabet, çalışma disiplini, mücadele azmi kazanır. Kazanmayı, kaybetmeyi kabullenmeyi, kendilerini ifade etmeyi, ve başkalarının inanç ve düşüncelerine saygı duymayı öğrenerek insanlarla sağlıklı ilişkiler kurabilmektedirler (Şahan, 2008).

Laker (2000)'in aktardığına göre, Blake (1996) genel olarak okul eğitimi, toplumdaki tüm bireylerin arzu edilen bireysel karakterlerin gelişimi için fırsatlar sunduğunu belirtmiştir. Özel olarak ise, beden eğitiminin beceri gelişimi, mücadele ve sosyal değişimleri içeren interaktif bir çevre sunduğunu belirtmiştir. Böylece beden eğitiminin, kişisel gelişime katkı yapan sosyal deneyim ortamı olduğunu belirtmiştir (Laker, 2000).

2. Materyal ve Metod

Araştırmanın Modeli; bu çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modelindeki amaç; İki ve daha çok sayıdaki değişken arasındaki ilişkileri, birlikte değişimini belirlemektir.

Çalışmanın evrenini, sağlık Hizmetleri Meslek yüksekokulunda okuyan öğrenciler oluştururken örneklemini ise çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 207 öğrenci oluşturmaktadır.

Çalışmada veri toplama aracı olarak, Koçak tarafından 2014 yılında geliştirilen spora yönelik tutum ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin alt boyutlarının (Cronbach) α değeri şöyledir: Psikososyal Gelişim. 869; Fiziksel Gelişim. 772; Zihinsel Gelişim. 768 (Koçak, 2014).

Verilerin çözümlenmesinde SPSS 20 paket programı kullanılmıştır. Verilerin normal bir dağılıma sahip olup olmadığını öğrenmek için tek örneklem “Kolmogorov-Smirnov” testi ve verilerin homojen olup olmadığını değerlendirmek için “Anova-Homogeneity of variance” testi uygulanmıştır. Bu yapılan testler sonunda verilerin homojen ve normal bir dağılıma sahip olduğu anlaşılmıştır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistik analizi ve bağımsız örneklem t testi uygulanmıştır.

3. Bulgular

Tablo 1. Tanımlayıcı istatistik analiz bulguları

Beden Eğitimi Dersi Alıyor Musunuz ?		N	A.Ortalama	Standart Sapma
Psikososyal Gelişim	Evet	110	49,4182	8,71188
	Hayır	97	47,9485	10,07200
Fiziksel Gelişim	Evet	110	26,2545	4,09393
	Hayır	97	25,6804	3,78194
Zihinsel Gelişim	Evet	110	15,6545	3,65844
	Hayır	97	14,6804	4,33385

Yapılan tanımlayıcı istatistik analizi sonunda, beden eğitimi dersi alan öğrencilerin psikososyal gelişim, psikososyal gelişim ve zihinsel gelişim skorlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 2. Bağımsız örneklem t testi

	F	t	p
Psiko Sosyal Gelişim	1,862	1,126	,262
Fiziksel Gelişim	,476	1,043	,298
Zihinsel Gelişim	2,721	1,753	,081

Yapılan eş örneklem t testi sonunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir.

Tablo 3. Cinsiyet değişkenine bağlı tanımlayıcı istatistik analiz bulguları

Cinsiyet		N	A.Ortalama	Standart Sapma
Psiko Sosyal Gelişim	Kadın	132	48,1742	9,61749
	Erkek	74	49,8378	8,91209
Fiziksel Gelişim	Kadın	132	26,1288	3,76283
	Erkek	74	25,7297	4,30768
Zihinsel Gelişim	Kadın	132	14,8788	4,14071
	Erkek	74	15,8378	3,69015

Yapılan tanımlayıcı istatistik analizi sonunda, erkek öğrencilerin psikososyal gelişim ve zihinsel gelişim boyutlarındaki skorlarının daha fazla olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4. Cinsiyet değişkenine bağlı bağımsız örneklem t testi

	F	t	P
Psiko Sosyal Gelişim	1,172	-1,222	,223
Fiziksel Gelişim	1,113	,693	,489
Zihinsel Gelişim	1,810	-1,657	,099

Yapılan bağımsız örneklem t testi sonunda cinsiyet değişkenine bağlı bütün boyutlarda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir.

4. Tartışma

Yapılan tanımlayıcı istatistik analizi sonunda, beden eğitimi dersi alan öğrencilerin psikososyal gelişim, psikososyal gelişim ve zihinsel gelişim skorlarının daha yüksek olduğu;

erkek öğrencilerin psiko sosyal gelişim ve zihinsel gelişim boyutlarındaki skorlarının daha fazla olduğu belirlenmiştir. Yapılan literatür taraması sonunda çalışmanın verilerini destekleyen farklı çalışmaların literatürde olduğu görülmüştür bu çalışmalardan bazıları aşağıda verilmiştir:

Folsom & Sherry, 1992; Smoll & Schutz, 1980, kızların daha çok estetik öğeler içeren aktivitelere yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu gözlenmiştir. Tomik ve ark. (2012) tarafından Polonya’da 2704 öğrenci üzerinde yapılan çalışmada da erkek öğrencilerin kız öğrencilere beden eğitimi ve spora yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu ortaya konulmuştur. Kangalgil ve ark. (2006) tarafından yapılan çalışmada lise öğrencilerinin, beden eğitimi ve spora yönelik tutum puanları ortalamaları yüksek olmakla beraber erkek öğrencilerin tutum puanlarının kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yalçınkaya ve ark. (1993) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada ise serbest zaman etkinliklerine katılımında erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha çok spor etkinliklerini tercih ettikleri saptanmış bu durum araştırmanın yapıldığı tarih de göz önünde bulundurularak, ülkemizde özellikle erkeklere hitap eden spor dallarının gelişmiş olması ve koşulların onlar için daha elverişli bulunmasına bağlanmıştır. Ancak yapılan bazı çalışmalarda ise performans amacı gütmeyen fiziksel etkinliklere karşı kızların daha olumlu tutum gösterdiği ortaya konulmuştur (Hicks ve ark, 2001).

5. Sonuç

Araştırmada, Psikososyal gelişim, Fiziksel gelişim ve Zihinsel gelişim boyutlarında beden eğitimi dersi alan öğrencilerin skorlarının daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

KAYNAKÇA

Anderssen, N. (1993). Perception of Physical Education Classes Among Young Adolescents: Do Physical Education Classes Provide Equal Opportunities to All Students? Health Education Research, 8 (2), 167-79.

Carlson, T. B. (1995). We Hate Gym: Student Alienation From Physical Education. Journal of Teaching in Physical Education, 14, 467-477.

Cothran, D. J., & Ennis, C. D. (1998). Curricula of Mutual Worth: Comparisons of Students’ and Teachers’ Curricular Goals. Journal of Teaching in Physical Education, 17, 307-326.

Ennis, C. D. (1998). Student’s Experiences in Sport-Based Physical Education: (More Than) Apologies are Necessary. Quest, 48, 453-456.

Erkal, M.E., Güven, Ö., ve Ayan, D. (1998). Sosyolojik açıdan spor, (Genişletilmiş 3. Baskı), İstanbul: Der Yayınları.

Folsom, M., & Sherry, L. (1992). A Comparison of Upper Elementary School Children’s Attitudes Toward Physical Activity. Paper Presented at The Annual Meeting of the American Alliance for Health, Physical Education, Recreation and Dance (Indianapolis, In April). The ERIC Database 1999-09.

Hicks MK, Wiggins MS, Crist RW, Moode FM (2001): Sex differences in grade three

students' attitudes toward physical activity. *Perceptual and Motor Skills*, 93:97-102.

Kangalgil M, Hünük D, Demirhan, G (2006): İlköğretim, lise ve üniversite öğrencilerinin beden eğitimi ve spora ilişkin tutumlarının karşılaştırılması. *Spor Bilimleri Dergisi*, 2006, 17 (2), 48-57.

Koçak, F. (2014). Üniversite öğrencilerinin spora yönelik tutumları: bir ölçek geliştirme çalışması. *Ankara Üniv Spor Bil Fak*, 12(1), 59-69.

Kuru, E. (2003). Farklı Statüdeki Beden Eğitimi Bölümü Öğrencilerinin Kişilik Özellikleri. *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 23(1):175- 191.

Laker, A. (2000). *Beyond the boundaries of physical education*. 1.st published. Routledge Falmer: New York.

Öztürk, Ü. (1983). Orta dereceli okullarda beden eğitimi. 2. Baskı, Kayı yayıncılık: İstanbul.

Sherrill, C., Holguin, O., & Caywood, A. J. (1989). Fitness, Attitude Toward Physical Education, and Self-Concept of Elementary School Children. *Perceptual and Motor Skills*, 69(2), 411-414.

Smoll, F.L. & Schutz, R. W. (1980). Children's Attitudes Toward Physical Activity: A longitudinal Analysis. *Journal of Sport Psychology*, 2, 137-147.

Strand, B., & Scantling, E. (1994). An Analysis of Secondary Student Preferences Towards Physical Education. *Physical Educator*, 51, 3, 119-129.

Subramaniam, P. R. & Silverman, S. (2000). Validation of Scores From an Instrument Assessing Student attitude toward physical education. *Measurement In Physical Education And Exercise Science*, 4(1), 29-43.

Şahan, H. (2008) Üniversite Öğrencilerinin Sosyalleşme Sürecinde Spor Aktivitelerinin Rolü. *KMU İİBF Dergisi*, 10 Sayı, 261-278.

Tazegül, Ü. (2014). Sporun kişilik üzerindeki etkisinin araştırılması. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 25, 537-544.

Tomik R, Olex-Zarychta D, Mynarski W (2012): Social values of sport participation and their significance for youth attitudes towards physical education and sport, *Studies in Physical Culture and Tourism*, 19 (2) , 99-104.

Voigt, D. (1998). *Spor sosyolojisi*, (Çeviren: Ayşe Atalay), İstanbul: Baskı Kurtiş Matbaacılık.

Yalçınkaya M, Saracaloğlu A, Varol R (1993): Üniversite öğrencilerinin spora ilişkin görüşleri ve beklentileri. *Spor Bilimleri Dergisi*, 4, (2) 12-26.

Üniversiteli Kadın Öğrencilerin Beden Memnuniyet Durumlarının İncelenmesi

Tülin ATAN¹, Şaban ÜNVER²

^{1,2}Yaşar Doğu Spor Bilimleri Fakültesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun, TÜRKİYE, E-posta:saban.unver@omu.edu.tr

Öz

Bu çalışma üniversitede öğrenim gören kız öğrencilerin Beden Memnuniyet durumlarını incelemek amacıyla yapılmıştır. Çalışmaya Spor Bilimleri Fakültesinde öğrenim gören 150 öğrenci ve Eğitim Fakültesinde öğrenim gören 150 öğrenci olmak üzere toplam 300 öğrenci gönüllü olarak katılmıştır. Çalışmada araştırmacılar tarafından oluşturulan “Demografik Bilgi Formu” ve katılımcıların Beden Memnuniyet durumlarını tespit etmek için Secord Jourard tarafından geliştirilen Türkiye’ye uyarlanması Hovardaoğlu tarafından yapılan “Beden Memnuniyeti Ölçeği” kullanılmıştır. Öğrencilerin öğrenim gördükleri fakülte, çalışma durumu, öğrencilerin yaşları ve ailelerinin gelir durumu değişkenlerine göre beden memnuniyeti toplam puanları karşılaştırılmıştır. Öğrencilerin ölçekten aldıkları puanların yüksek olduğu dolayısıyla beden memnuniyet durumlarının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Fakülteye göre beden memnuniyeti puanları arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$). Öğrencilerin bir işte çalışıp çalışmaması beden memnuniyeti toplam puanlarını farklılaştırmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$). Öğrencilerin yaş grubuna göre beden memnuniyeti toplam puanlarının farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$). Öğrencilerin aile gelir durumu değişkenine göre yapılan istatistiksel karşılaştırmada aile gelirinin öğrencilerin beden memnuniyeti toplam puanlarını farklılaştırmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$). Üniversitede öğrenim gören kadın öğrencilerin bedenlerinden memnun oldukları sonucuna varılmıştır. Beden memnuniyet durumları fakülteye, yaşa ya da gelir durumlarına göre değişiklik göstermemektedir.

Anahtar Kelimeler: Beden memnuniyeti; Üniversite; Spor

Analysis of Body-Cathexis States of Female University Students

Abstract

This study was conducted to find out the body-cathexis states of female students studying at university. A total of 300 students, 150 from the Faculty of Sport Sciences and 150 from the Faculty of Education participated in the study voluntarily. “Demographic Information Form” developed by the reseachers and “Body-Cathexis Scale” developed by Secord Jourard to find out the body-cathexis states of the participants and adapted into Turkish by Hovardaoğlu were used in the study. The students’ body-cathexis total scores were compared in terms of the variables of the faculty students were studying in, state of working, age and family income. It was found that the scores students got from the scale were high; thus, it was found that their body-cathexis states were high. No significant difference was found between body-cathexis scores in terms of the faculty ($p>0.05$). No significant difference was found between body-cathexis scores in terms of the state of working ($p>0.05$). Body-Cathexis total scores were not found to differ in terms of age groups ($p>0.05$). In the statistical comparison of students’ family income state, family income was not found to cause difference in students’ body-cathexis total scores ($p>0.05$). It was concluded that female university students were pleased with their bodies. Body-Cathexis states were not found to differ in terms of faculty, age or level of income.

Keywords: Body-Cathexis; University; Sport

1. Giriş

İnsanın beden algısı tarih boyunca sürekli dönüşüm geçirmiştir. Antik çağda, Orta çağda, Rönesans ta, Aydınlanma Çağında ve daha sonraki dönemde bedene dair yaşamla bağlantılı olarak farklı algılamalar ortaya çıkmış ve buna göre de farklı beden tanımlamaları yapılmıştır. Kutsallıkla özdeşleşen beden zamanla aklın inceleme alanına dönüşmüştür. Bedenin aklın inceleme alanına dönüşmesi ile birlikte beden sadece biyolojik bir süreç içerisinde değerlendirilmiş ancak modern düşüncenin eleştirilmesiyle bedenin sosyal yönü de ön plana çıkmaya başlamıştır. Antik çağlarda beden güç ve cesaret simgesi olarak kabul edilirken, bu durum Orta Çağ da ruh ile beden arasındaki ilişkiye dönüşmeye başlamıştır. Orta Çağ da Batı medeniyeti, bedeni hor görerek onun acı çekmesine, eziyet ve hatta işkenceye maruz kalmasına müsaade etmiştir. Bu sayede şeytanın mekânı olan günahkâr bedenin armacağına ve böylece ruhun yüceleceğine inanılmıştır (Martı, 2011). Rönesansla birlikte ortaya çıkan kültürel çatışmanın içinde beden, kendine has özellikleri ile sivrilmeye olanağına sahip olmuş ve içgüdü ile açıklanan işlevleri öne çıkmıştır.

İnsan bedeni, tarihsel süreçte farklı biçimlerde değerlendirilerek farklı biçimlerde tanımlanmıştır. İlk olarak beden sadece biyolojik bir nesne olarak ele alınmış, bedenin sosyo kültürel yönü, yaşantılara bağlı olan süreçte çeşitli yaklaşımlarla desteklenerek tartışılmaya başlanmıştır. Tarihin her döneminde beden, belli simge ve semboller taşımış ve bu bağlamda düşünce ve yaşantılara bir yön vermiştir (Kara, 2011).

Araştırmacılar beden imajını iki şekilde tanımlamışlardır; Morrison ve ark. (2004)' a göre ilki, beden imajı kendimizi nasıl değerlendirdiğimizdir. Bu görüş, bireyin fiziken nasıl görüldüğü hakkındaki düşüncelerini ve inançlarını içine alır. İkinci tanım ise, beden imajı yatırımlarımızdır. Buda, bireylerin sahip olmak istedikleri vücut yapısına ulaşmak için uğraştıkları ve çalıştıkları bireysel davranışları açıklar (Kalafat, 2006).

İnsanlık tarihi kadar eski olan beden yorumları, kutsal metinlerde de türlü açıklama ve tasvirlerle kendini göstermektedir. Çeşitli bilim adamlarının ilgisiyle zamanla bedeni fiyoloji, fizyonomi, pathognomi, karakteroloji, beden sosyolojisi, beden eğitimi, personoloji gibi alanların oluşmasına vesile olmuştur (Okumuş, 2006).

Spor, bireyin bedensel, ruhsal ve sosyal gelişimini sağlayan bir eylem biçimidir. Bireysel gibi görülen spor; imkân, ortam, hedef ve yapılış şekliyle sosyaldır ve sosyal bir çevrede yapılır. Modern toplumlarda, boş zamanların değerlendirilmesinde en çok başvurulan yollardan birisidir (Yetim, 1998). Diğer bir yandan, egzersiz yapma sebebi olarak, karşı cinsi etkilemek, kaslı ve güzel bir vücuda sahip olarak, kadınların veya erkeklerin ilgisini ve beğenisini kazanmak olarak da, gösterebiliriz. İşte tüm bu olgular, insanların neden spor yaptıklarını ortaya koymaktadır (Tülbentçi, 2006). Bu çalışmanın amacı spor bilimleri fakültesi ve eğitim fakültesinde öğrenim gören kadın öğrencilerin beden memnuniyet durumlarının incelemesidir.

2. Materyal ve Metod

Çalışmaya Spor Bilimleri Fakültesinde öğrenim gören 150 öğrenci ve Eğitim Fakültesinde öğrenim gören 150 öğrenci olmak üzere toplam 300 kadın öğrenci gönüllü olarak katılmıştır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen “Demografik Bilgi Formu” ve kadın öğrencilerin beden memnuniyet durumlarını tespit etmek için Secord Jouard (1953) tarafından geliştirilen ve Hovardaoğlu (1993) tarafından Türkçe’ye uyarlanan “Beden Memnuniyeti Ölçeği” kullanılmıştır.

Beden Memnuniyeti Ölçeği: Orijinal adı Body-Cathexis Scale (BCS) olan ölçek, 1953 yılında Secard ve Jurard tarafından geliştirilmiş, Kişinin 40 ayrı vücut bölümünden ya da

işlevinden memnuniyetini belirleyen bir ölçektir. Secard ve Jourard, kişinin bedeninden sağladığı doyumun benlik kavramı ile ilişkili olduğu düşüncesinden hareketle geliştirdikleri hipotezlerin test edilmesi sonucunda, ölçeklerini iki bölümden oluşturmuşlardır. Orijinal ölçeğin ilk bölümü beden bölümleri ve işlevlerini içeren 46 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin ikinci bölümü benlik ile ilgilidir ve benliğin çeşitli yönlerini (kişilik, kendine güven, ahlak vb.) içeren 55 madde içermektedir (Uğur, 1996). Ölçeğin ülkemizde kullanılan formu, 40 maddeden oluşan beş dereceli Likert tipi bir ölçme aracıdır (1= Oldukça beğeniyorum, 2= Oldukça beğeniyorum, 3= Kararsızım, 4= Pek beğenmiyorum, 5= Hiç beğenmiyorum). En olumlu ifade 1 puan, en olumsuz ifade ise 5 puan almaktadır. Buna göre, alınabilecek en düşük toplam puan 40, en yüksek toplam puan 200'dür. Ölçekten alınan toplam puanın artması, kişinin vücut bölümlerinden ya da işlevinden duyduğu memnuniyetin artmasını, puanın azalması ise memnuniyetin azalmasını belirtmektedir. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları, 56 kız ve 70 erkek üniversite öğrencisi ile yapılmıştır. Güvenirlik çalışmasında; beden bölümleri ve işlevlerini ile benliğe ilişkin bölümlerden elde edilen puanlar arasındaki korelasyon kızlar için $r=.66$, erkekler için $r=.58$ olarak bulunmuştur. Testin iki yarım güvenilirliği beden doyumunu için $r=.81$, benlik için $r=.90$ olarak elde edilmiştir. Geçerlik çalışması sonucunda; Maslow Psikolojik Güvenlik – Güvensizlik Testi ile beden doyumunu korelasyonu $r=-.32$, benlik puanları ile korelasyonu $r=-.52$ olarak belirlenmiştir. Böylece, düşük doyum puanlarının güvensizlikle birleştiği belirlenmiştir (Uğur, 1996). Ölçek, 1986 yılında Hovardaoğlu tarafından Türkçe'ye çevrilmiş ve üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada iki yarım güvenilirliği .75, madde test korelasyonları $r=.45$ ile $r=.89$ arasında ve Cronbach Alfa katsayısı $r=.91$ olarak belirlenmiştir (Hovardaoğlu, 1992).

İstatistik: Verilerin istatistiksel analizinde SPSS 21 paket programı kullanılmıştır. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğine Kolmogorov Smirnov testi ile bakılmış ve verilerin normal dağılım gösterdiği görülmüştür. Verilerin analizinde T ve Anova testi kullanılmıştır.

3. Bulgular

Tablo 1. Fakülteye Göre Bedenlerinden Memnun Olma Durumlarının Karşılaştırılması

	Fakülte	N	Ort	SS	p
BEDEN MEMNUNİYETİ TOPLAM PAUNI	EĞİTİM	150	148,57	24,22	0.573
	SPOR BİLİMLERİ	150	146,92	26,30	

Tablo 1'de fakülte değişkenine göre beden memnuniyeti toplam puanları karşılaştırılmıştır. Fakülteye göre beden memnuniyeti puanları arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$).

Tablo 2: Yaşa Göre Bedenlerinden Memnun Olma Durumlarının Karşılaştırılması

	Yaş Grupları	N	Ort	SS	p
BEDEN MEMNUNİYETİ TOPLAM PAUNI	21 Yaş ve Altı	190	147,00	24,86	0.504
	22 Yaş ve Üstü	110	149,02	25,94	

Tablo 2’de öğrencilerin yaş grubu değişkenine göre beden memnuniyeti toplam puanları karşılaştırılmıştır. Öğrencilerin yaş grubuna göre beden memnuniyeti toplam puanlarını farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Tablo 3. Aile Gelir Durumuna Göre Bedenlerinden Memnun Olma Durumlarının Karşılaştırılması

Aile Gelir Durumu	N	Ort	SS	F	p
2000TL ve altı	135	144,12	25,54	2.845	0.060
2001 ve 3000TL	85	149,25	25,54		
3001 TL ve üzeri	80	152,25	23,83		

Tablo 3’te öğrencilerin aile gelir durumu değişkenine göre beden memnuniyeti toplam puanları karşılaştırılmıştır. Öğrencilerin aile gelir durumu değişkenine göre yapılan istatistiksel karşılaştırmada aile gelirinin öğrencilerin beden memnuniyeti toplam puanlarını farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

4. Tartışma

Çalışmamızda üniversiteli kadın öğrencilerin beden memnuniyeti puan ortalamaları fakülteye göre anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Ancak iki fakülte öğrencilerinin bedenlerinden memnun olma düzeylerinin yüksek olduğu tespit edildi.

Polat (2014) çalışmasında katılımcılardan hiç spor yapmayanlar ile 25 ay ve üzeri süredir düzenli olarak egzersiz yapanlar arasında farklılık tespit etmiştir. Beden memnuniyet ortalaması, düzenli olarak egzersiz yapanlarda daha yüksek bulunmuştur. Araştırmaya katılan 400 kişinin geneli alınarak yapılan analizde, aktif spor geçmişli olanların, olmayanlara göre daha yüksek beden memnuniyetine sahip olduklarını tespit etmiştir.

Çalışmamızda öğrencilerin yaş grubuna göre beden memnuniyeti toplam puanlarını farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Yapılan bazı çalışmalarda da, katılımcıların beden algılarının yaş durumlarına göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır (Öngören 2015, Ergür 1996, Alagül 2004). Örneğin, Polat 2014 çalışmasında katılımcıların beden memnuniyeti puan ortalamaları yaşa göre gruplar arası farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirtmiştir. Yine Sel (2016) çalışmasında beden bölgelerinden ve özelliklerinden memnuniyet ölçeğinden alınan puanların ortalamaları yönünden incelemiş, 24 yaş ve üzeri grubun beden özelliklerinden memnuniyet düzeyleri rakamsal olarak daha yüksek ancak aradaki fark anlamlı düzeyde olmadığını belirtmiştir.

Çalışmamızda öğrencilerin aile gelir durumu değişkenine göre yapılan istatistiksel karşılaştırmada aile gelirinin öğrencilerin beden memnuniyeti toplam puanlarını farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Çalışmamızın bugularından farklı bir sonucu olan Abakay ve ark. (2017) yapmış oldukları çalışmada araştırma grubunun beden algısı düzeylerinin gelir durumu değişkeni açısından gelir durumu iyi ve orta olanların beden algısı puanlarının ekonomik durumu kötü olarak görenlerden daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir.

Sonuç olarak çalışmamızda üniversitede öğrenim gören kadın öğrencilerin bedenlerinden yüksek düzeyde memnun oldukları sonucuna varılmıştır. Ayrıca beden memnuniyet durumları fakülteye, yaşa ya da aile gelir durumlarına göre değişiklik göstermemektedir.

KAYNAKÇA

- Abakay U, Alıncak F, Ay S (2017). Üniversite öğrencilerinin beden algısı ve atılganlık düzeylerinin incelenmesi. *International Journal Of Turkish Education Sciences*. 5(9): 12-18.
- Alagül Ö (2004). Farklı spor branşlarındaki sporcuların atılganlık ile beden algısı ilişkisi. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İzmir.
- Ergür, E. (1996). “Üniversite Öğrencilerinde Beden-Benlik Algısı ile Ruh Sağlığı Arasındaki İlişki” Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Hovardaoğlu S (1993). Vücut algısı ölçeği. *Psikiyatri, Psikoloji, Psikofarmakoloji (3P) Dergisi*, 1(1): 26.
- Kalafat T (2006). Üniversite öğrencilerinin beden memnuniyeti düzeyleri ile sosyal becerileri arasındaki ilişkinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi Çanakkale Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi. Çanakkale.
- Kara Z (2011). Beden sosyolojisinden ölüm sosyolojisine: interdisipliner bir yaklaşım, *Beden Sosyolojisi içinde (23-43)*, K. Canatan, (Ed.), İstanbul: Açılım Kitap.
- Martı H (2011). Hz. Peygamber’in hadislerinde bir değer simgesi olarak beden ve mahremiyeti. *Beden Sosyolojisi içinde (233-247)*. K. Canatan, (Ed.), İstanbul: Açılım Kitap.
- Morrison Todd G, Kalin Rudolf., Morrison., Melanie A (2004). Body-image evaluation and body image investment among adolescents: A test of sociocultural and social comparison theories, 39(155): 571-593.
- Okumuş E (2006). Marifetname’de Beden. *Türk-İslam Düşünce Tarihinde Erzurum Sempozyumu*. 26-28 Haziran 2006. Erzurum.
- Öngören, B. (2015). Sosyolojik Açıdan Sağlıklı Beden İmgesi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, (34): 25-45.
- Sel Ş, Üniversite Öğrencilerinin Beden Memnuniyeti Düzeyleri İle Benlik Saygısı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Polat G (2014). Düzenli egzersiz yapan kadınlarda egzersiz benlik sayısı ve beden memnuniyeti üzerine etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Kahraman Maraş Sütçü İmam Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Kahramanmaraş.
- Secord, Paul F, Sidney M. Jourard (1953). The appraisal of body-cathexis: body-cathexis and the self. *Journal of Consulting Psychology*, 17(5): 343-347.
- Uğur G (1996). Üniversite öğrencilerinde atılganlık ve beden algısı ilişkisi. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.
- Yetim A.A (1998). *Sosyoloji ve Spor*, Morpa Yayınları

Genç Yetişkin Spor İnsanlarının Kişilerarası İlişki Tarzları ve Yaşam

Anlamlarının İncelenmesi

Çiğdem ÖNER¹

¹ Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul, Türkiye,
esenlik@ciğdemoner.com.tr

Öz

Bu çalışmada, genç yetişkin spor insanların kişilerarası ilişki tarzları ile yaşam anlamları arasındaki ilişkiyi incelemek; bazı demografik değişkenlerin yanı sıra yaşam anlamlarının kişilerarası ilişki tarzlarının yordayıcısı olup olmadığını belirlemek amaçlanmıştır.

İlişkisel tarama modeline dayalı çalışmada; 300 katılımcı kapsama alınmış, Kişilerarası İlişki Tarzları Ölçeği (KİTÖ), Yaşam Anlamı Ölçeği (YAÖ) ve Kişisel Bilgi Formu'ndan yararlanılmıştır. Verilerin analizinde; tanımlayıcı istatistiksel metodlar, Student T-Testi, Mann Whitney U, One-Way ANOVA, Kruskal Wallis, Bonferroni düzeltilmeli Mann Whitney U, Spearman Korelasyonu ve Lineer Regresyon Analizleri kullanılmıştır.

Ölçeklerarası ilişkilerin korelasyon analiziyle değerlendirilmesinde; mevcut yaşam anlamlarıyla açık, saygılı, besleyici ilişki tarzları ve KİTÖ toplam puanı arasında pozitif, küçümseyici ve ketleyici tarzlar ile negatif yönlü ilişkiler, ayrıca, aranan yaşam anlamları ile ilişkilerde açık, saygılı ve besleyici tarzlar arasında pozitif, küçümseyici ve ketleyici tarzlarla negatif yönlü ilişkiler istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur.

KİTÖ besleyici ve ketleyici alt boyut puanlarına etki eden faktörlerin belirlenmesinde lineer regresyon analizleri kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre, cinsiyet ve mevcut yaşam anlamlarının kişilerarası ilişki tarzlarının yordayıcıları olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Kişilerarası ilişki tarzları, Yaşam anlamı, Spor insanları, Spor psikolojisi

Investigation of Interpersonal Relationship Styles and Meaning in Life of Young Adult Sports People

Abstract

The aim of this study is to investigate the relationship between the interpersonal relationship styles and meanings in life of young adult sports people. In addition to some demographic variables, it is also aimed to determine whether life meanings are predictors of interpersonal relationships.

In the study based on the relational screening model, which covered 300 young adult sports people; Interpersonal Relationship Styles Scale (ISS), Meaning in Life Questionnaire (MQL) and Personal Information Form were used.

The datas were analyzed through descriptive statistical methods, Student T-Test, Mann Whitney U, One-Way ANOVA, Kruskal Wallis Test, Mann Whitney U with Bonferroni Correction, Spearman Correlation and Linear Regression Analyzes.

In the correlation evaluation of inter-scale relations; it was found that positive correlations between the existing life meanings and open, respectful, nourishing relationship styles and the total score of interpersonal relationship styles are statistically significant. The negative correlations between existing life meanings with contemptuous and frustrative relationship styles were also found as statistically significant.

Linear regression analyzes were used to determine the factors affecting the nourishing and frustrative subscale scores of ISS. According to the findings of the study, it can be said that gender and existing life meanings are predictors of interpersonal relationship styles.

Keywords: Interpersonal relationship styles, Meaning in life, Sports people, Sports psychology

1. Giriş

Gücün, dinamizmin ve başarının simgeleştirdiği yıldızlar olarak spor insanlarının toplumda rol model oluşturdıkları görülmekte, bu bağlamda, kişilerarası ilişki tarzlarıyla olduğu kadar sporcuların yaşama yükledikleri anlamla da nesilleri etkileyebilecekleri düşünülmektedir. Günümüzde özellikle görsel medya aracılığıyla, evlerin içine kadar sızan sponsal yaşama has karşılaşma ve yaşantıların tanıklığına maruz kalan her yaştaki birey için spor etkin bir sosyal öğrenme aracına dönüşmektedir.

İnsanların yaşam olaylarına bakışları, yaşantılananları yorumlamaları, deneyim alanlarına giren örüntüleri değerlendirmeleri, yaşama kattıkları anlam, yaşam içinde buldukları anlam kişilik özelliklerine göre değişebilmekte, kişi yaşamını kurmaya devam ederken tüm bunlar sonucu ortaya çıkan öğrenmelerini ilişki ağlarına aktarabilmektedir.

Blackham'a (2012:93) göre, insanın varoluşunun yapısı 'dünyada olmak'tır. Bu durum, insanın varlığını oluşturan dünyada olması, nesnelere ve ilişki içinde olduğu diğer kişilerle çevrili olan dünyada, tüm bunlarla birlikte, salt mekân olarak değil; varoluşunun özü olarak, bir bütün olarak var olmasıdır. Bu ifadeden hareketle, bütünlük kavrayışının zorunlu temel gereklerinden birinin anlam yaratımı, bir diğerinin ise ilişkili olmaktan yola çıkarak ilişki gereksinimi ile açığa çıkan kişilerarası tarz olduğu söylenebilir. Nitekim, Heidegger (akt. Bolt, 2013:14), insan olarak bireyi diğer varlıklardan, açık ifade ile hem diğer doğal şeyler hem de insan yapımı nesnelere farklı kılanın, kendi varlığını ve yanı sıra bir varlık olarak var olmanın anlamını sorgulayabilmesi olduğunu öne sürmektedir.

Frankl (2010:123;2006:99), hayattaki anlamı, insanın anlam arayışı ve sorgusunu doğuştan gelen bir güdü ile içselleştiren ve yaşamın anlamını amaçları ile birlikte ele alarak bütünleştiren, doğal, gerçekçi ve temel bir güdü olarak tanımlamaktadır. Leontiev (2005), felsefe diline bakıldığında anlam kavramının fenomenal, varlık ve varoluşsal bütünlüğü ifade eden bir kavram olduğunun söylenebileceğine işaret etmektedir. Mckenzie'ye (1986:9) göre, varoluşsal açıdan irdelendiği takdirde anlam, yaşamı anlamada, yaşam üzerine inşa edilecek bir yapı için doku ya da alt yapı oluşturmada, bireyin yaşamına yön vermede, kişinin yaşamında karşılaştığı olay ya da durumlara tasarladığı şekilde cevap ya da tepki vermede kullanılan bir modeldir.

Eaglaton'un (2007:94-95) yorumu ile hayatın anlamı bir sorunun çözümü değil, belli bir şekilde yaşama meselesidir, bir metafizik değil, etik bir meseledir. Hayattan ayrı değil, yaşamayı, açık bir ifade ile onun belli bir niteliğini, derinliğini, bereketini ve yoğunluğunu değerli kılan bir şeydir. Bu manada Eaglaton'da hayatın anlamı, belli bir şekilde görülen hayatın ta kendisidir.

Frankl (2010:93), yaşam anlamının öznel olduğundan bahis ederken, duruma ve ana göre sürekli yenilendiğini savunmakta, bunu yaparken aslen herkes için geçerliliği kabul edilen, tüm toplum tarafından benimsenmiş bir anlam arayışının olmadığına vurgu yapmaktadır. Yalom (2011: 662; 2006:40) da, benzer şekilde yorum getirerek, insanın yaşamı boyunca çeşitli anlamları yaşantısı içinde barındırdığını, barındırdığı anlamları ölçerek, tartarak ve kendisine uygun olan özgün bir anlam seçerek ilerlediğini, bu nedenle her insanın yaşama

verdiği anlamın farklı ve kişisel olduğunu anlatmaktadır. Arda (2011:7), insanların hayatlarında anlam oluşturmak istediklerinde özgür olduklarını, yaşamda genel geçer ve nesnel bir anlamın olmadığını, anlamın, kişiden kişiye değiştiği gibi kurgulanan anlamın kişinin varlık arayışını, bir şeylere değer atfedişini ve hayatının amacını oluşturduğunu dile getirmektedir. Geçtan (2003:192), dünyanın ancak insanın onu oluşturduğu biçimiyle anlam taşıdığına vurgu yaparken, kişinin kendisine yarattığı dünyada, kendi yaşamından da sorumlu olduğuna dikkat çekmekte, bu sorumluluğun kişinin sadece eylemleri için değil, eyleme dönüştürmedikleri için de koşut olduğunu ifade etmektedir.

Yaşamın anlamı yaratılmaz, yaşamın anlamı ancak bir arayışa girmek şartıyla bulunabilir görüşünü ortaya atan Pattakos (2010), yaşam anlamının farkında olunması da anlamın, kişinin bulunduğu her an ve her yerde birçok biçim ve formda olduğunu öne sürmektedir. Pattakos'a (2010) göre, anlam en basit tanımıyla dünyadaki yaşamın ritmidir ve birey için her an ulaşılabilir özellik taşımaktadır.

Adler (2010:15), anlama farklı bir ekleme yaparak “Anlam her zaman, yaşam bütününe katkıda bulunmaktadır” derken yaşamın anlamı ile topluma katkıyı adeta özdeşleştirmektedir. Steger ve arkadaşlarına (2008:200) göre hayatın ne anlam ifade ettiğine ilişkin arayış bireyin hayatının doğal bir parçası olarak yapılmalı, bu arayış insanoğlu için yeni fırsatların kapısını aralamaya teşvik edici olmalıdır. Diğer yandan, hayatta anlam, Steger ve arkadaşlarının (2006:83) ortaya koydukları şekilde “anlamın varlığı” ve “anlam arayışı” olmak üzere iki farklı boyutta değerlendirilmektedir. Anlamın varlığı insanlar açısından yaşamlarının ne denli önemli olduğu ve nasıl algılandığını düşündürürken; anlam arayışı, kişilerin anlamlı kılmak istedikleri yaşamlarının anlam ve amaçlarına yönelik istek, uğraş ve çabalarının gücü, şiddeti ya da anlam arayışına yönelik faaliyetlerini ifade etmektedir.

Frankl (2006:111), bireyin bir diğer kişi tarafından gerçekleştirilemeyecek bir anlam taşıdığına ve biricik oluşuna değinirken anlamın üç ana grupta toplanabileceğini dile getirmektedir. Bunlar sırasıyla, insanın başardığı veya kendi yaratımı bağlamında dünyaya verdikleri, insanın etkileşim ve deneyim bağlamında dünyadan aldıkları ve insanın acı çekmeye, değişmez kademeye karşı aldığı tutumdur.

Ryff (1989:1069) ise, yaşamda anlamın, kişilik özelliğinde iyi bir varoluş özelliğinin olması durumu olarak değerlendirilebileceğini, farklı söyleyişle, psikolojik iyi oluşu temellendiren olumlu bir kişilik yapısı olarak kabul edilebileceğini bildirmektedir.

Bireyin diğer insanlarla nasıl iletişim kurduğu, kendisini nasıl ifade ettiği ve etkileşim halinde olduğu insanlara karşı yaklaşım biçimi onun kişilerarası ilişki tarzını oluşturmaktadır (Doğan ve Sapmaz, 2012:586). Buss ve Craik (1983), kişilerarası tarzın, bireyin belirli bir durum karşısında gösterdiği davranıştan farklı olarak, çeşitli ilişki ve durumlarda genel olarak sergilediği temel davranış eğilimi ve kişilik örüntüsü olduğunu belirtmektedir (akt. Yiğit ve Çelik, 2016:78).

Alanyazın incelendiğinde, kişilerarası ilişki tarzlarının farklı alt başlıklar halinde tasnif edildiği anlaşılmaktadır. Bu çalışmada Şahin, Durak ve Yasak (1994:21-23) tarafından yapılan; açık, saygılı, benmerkezci ve küçümseyici ilişki tarzları sınıflaması kullanılmış,

araştırmacıların, söz konusu ilişki tarzlarından açık ve saygılı ilişki tarzlarını besleyici ilişki tarzı; benmerkezci ve küçümseyici ilişki tarzlarını ketleyici ilişki tarzı olarak değerlendirmekte oldukları görülerek besleyici ve ketleyici ilişki tarzları da ele alınmıştır. Karaca ve arkadaşlarına (2013:140) göre, açık ilişki tarzı; kişinin duygu ve düşüncelerini açık bir biçimde ortaya koyma, saygılı ilişki tarzı; bireyin kendi ve diğerlerinin hak ve düşüncelerine saygı gösterebilme, benmerkezci ilişki tarzı; kişinin kendi istek ve düşüncelerine etrafındakilerin uyum gösterme beklentileri ve küçümseyici ilişki tarzı ise diğerini değersizleştirme çabalarını kapsamaktadır.

Doğan ve Sapmaz (2012:587-588), kişilerarası ilişki tarzlarının bireylerin kendilerini ortaya koymaları ve diğer insanlarla ilişkilerinde istediklerini elde etme yolları olarak görülebileceğini ileri sürmüşlerdir. Araştırmacıların savına göre, bireyler bir yönüyle kullandıkları kişilerarası ilişki tarzlarıyla amaçlarına ulaşmaya çalışmaktadırlar. Bu bağlamda, gerek besleyici gerekse ketleyici ilişki tarzlarının bir amaca yönelik olduğu söylenebilir.

Bu bilgiler ışığında çalışmada; genç yetişkin spor insanlarının kişilerarası ilişki tarzları ve yaşam anlamları arasındaki ilişkilerin araştırılması, bazı demografik özelliklerinin yanı sıra mevcut ve aranan yaşam anlamlarının kişilerarası ilişki tarzlarına etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Materyal ve Metod

Çalışma, tarama modeli olarak tasarlanmış, ilişkisel bir araştırmadır. Büyüköztürk ve arkadaşları (2015:23), ilişkileri ve bağlantıları inceleyen araştırmaları “ilişkisel araştırmalar” olarak tanımlamakta, ilişkisel araştırmanın başlıca örnekleri olarak korelasyonel ve nedensel karşılaştırma yöntemlerini göstermektedirler. Seçkisiz örnekleme yönteminin esas alınarak yürütülen çalışma, küme örnekleme kapsamında ele alınmıştır. Küme örneklemesinin seçiliş amacı, daha çok sayıda veriye hızlı bir biçimde ulaşmaktır (Ural ve Kılıç, 2005: 36; Robson, 2017:315). Bu çerçevede, çalışma grubuna, 30 Nisan – 30 Haziran 2018 tarihleri arasında İstanbul İlinde 3 farklı üniversitede (2’si devlet, 1’i vakıf) öğrenim görmekte ve aktif olarak alanda çalışmakta olan %58.3’ü (n=175) erkek, %41.7’si (n=125) kadın toplam 300 genç yetişkin spor insanı gönüllülük ilkesi gözetilerek alınmıştır. Çalışmada veri toplama araçları olarak, Kişilerarası İlişki Tarzları Ölçeği (KİTÖ), Yaşam Anlamı Ölçeği (YAÖ) ve Kişisel Bilgi Formu’ndan yararlanılmıştır.

Şahin, Durak ve Yasak (1994) tarafından bireylerin diğer bireylerle etkileşim tarzını belirleme amacıyla geliştirilmiş olan Kişilerarası İlişki Tarzları Ölçeği (KİTÖ), 31 maddeden oluşmakta, 4’lü Likert tipi derecelendirmeye dayanmaktadır. Yüksek puanlar, kişilerarası ilişkilerde olumlu tarzın göstergesidir. Her bir alt ölçek, kendi içinde iki alt boyuta ayrılmaktadır. Besleyici ilişki tarzları alt ölçeği açık ve saygılı ilişki; ketleyici ilişki tarzları alt ölçeği ise benmerkezci ve küçümseyici ilişki alt boyutlarından oluşmaktadır. Ölçeğin puanlanmasında tek sayılı maddeler besleyici boyutu, çift sayılı maddeler ise ketleyici boyutu ölçmektedir. Ölçeğin tamamı için hesaplanan iç tutarlılık katsayısı 0.79’dur. Alt ölçeklerin

Cronbach Alpha değerleri; açık, saygılı, benmerkezci ve küçümseyici ilişki tarzları için sırasıyla 0.73, 0.70, 0.56 ve 0.78 olarak hesaplanmıştır (Şahin, Durak ve Yasak, 1994).

Yaşam Anlamı Ölçeği (YAÖ), insanların yaşamda mevcut anlamı ve aradıkları anlamı belirlemek amacıyla Steger ve arkadaşları (2006) tarafından geliştirilmiş, Akın ve Taş (2011) tarafından Türkçe'ye uyarlanmış, 10 maddeden oluşan 7'li Likert tipi bir ölçme aracıdır. Ölçek mevcut yaşam anlamı ve aranan yaşam anlamı olmak üzere iki alt boyuta sahiptir. Ölçekten alınan yüksek puanlar bireyin yaşam anlamına sahip olma veya yaşamda anlam arama düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin güvenilirliğine ilişkin yapılan çalışmada iç tutarlılık katsayıları mevcut ve aranan yaşam anlamı alt ölçekleri için sırasıyla 0.77 ve 0.83, ölçeğin bütünü için 0.81 olarak bulunmuştur.

Verilerin analizinde; tanımlayıcı istatistiksel metodlar (ortalama, standart sapma, medyan, frekans, oran, minimum, maksimum), normal dağılıma uygunluk değerlendirmesinde Shapiro Wilks test ve box plot grafikler, ayrıca Student T-Testi, Mann Whitney U, One-Way ANOVA, Kruskal Wallis, Bonferroni düzeltmeli Mann Whitney U, Spearman Korelasyonu ve Linear Regresyon Analizleri kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler SPSS 25.00'a aktarılarak tüm istatistiki işlemlerdeki analizler aynı program üzerinde gerçekleştirilmiş, anlamlılık en az $p < 0,05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

3. Bulgular

Bu bölümde, ölçme araçlarından sağlanan veriler doğrultusunda gerçekleştirilen istatistiki analizlere ilişkin bulgular, bulgulara dönük açıklamalar ve yorumlar sunulmuştur.

Yapılan incelemelerde, çalışma grubunu oluşturan genç yetişkin spor insanların %58.3'ün ($n=175$) erkek, %41.7'sinin ($n=125$) kadın olduğu, katılımcıların yaşlarının 18 ile 30 arasında değişkenlik gösterdiği, ortalama yaş ve standart sapma değerlerinin 21.05 ± 2.08 olduğu saptanmıştır.

Çalışma grubuna ait tanımlayıcı bilgiler Tablo 1'de ayrıca sunulmuştur.

Tablo 1: Tanımlayıcı Özelliklerin Dağılımı

Yaş (yıl)	<i>Min-Maks (Medyan)</i>	18-30 (21.05)
	<i>Ort±Ss</i>	21.05±2.08
Cinsiyet	Erkek	175 (58.3)
	Kadın	125 (41.7)
Çalışılan Spor Alanı	Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni	100 (33.3)
	Spor Yönetim Bilimleri Alanı	100 (33.3)
	SKS'lere Bağlı Üniversite Sporcuları	100 (33.3)
Spor Türü	Bireysel	152 (50.7)
	Takım	148 (49.3)
Deneyim Süresi	<i>Min-Maks (Medyan)</i>	1-18 (8)
	<i>Ort±Ss</i>	7.55±3.58
	<5 Yıl	73 (24.3)
	5-9 Yıl	134 (44.7)
	≥10 Yıl	93 (31.0)
Antrenman Sıklığı	<i>Min-Maks (Medyan)</i>	1-16 (3)
	<i>Ort±Ss</i>	3.73±1.67
	≤2 Kez	75 (25.0)
	3 Kez	81 (27.0)
	4 Kez	55 (18.3)
	≥5 Kez	89 (29.7)

Genç yetişkin spor insanları çalışmalarını yürüttükleri spor alanı içerisinde değerlendirilmiş; %33.3'ünün (n=100) beden eğitimi ve spor öğretmenliği, %33.3'ünün (n=100) spor yönetim bilimleri alanında yer aldıkları ve %33.3'ünün (n=100) Üniversitelerin SKS bölümlerinin sporcuları olduğu görülmüştür. Katılımcıların %50.7'sinin (n=152) bireysel, %49.3'ünün (n=148) takım sporu yapmakta olduğu, spor geçmişlerinin 1 ile 18 yıl arasında değiştiği, deneyim yıllarına ilişkin ortalama ve standart sapma değerlerinin 7.55±3.58 olduğu saptanmıştır. Yapılan incelemelerde, katılımcıların %24.3'ünün (n=73) deneyimlerinin 5 yıldan az olduğu gözlenirken, %44.7'sinin (n=134) 5-9 yıl arasında ve %31'inin (n=93) 10 yıl ve üzeri olduğu belirlenmiştir.

Çalışmaya katılanların haftalık antrenman sıklıkları da incelenmiş, bu sıklığın 1 ile 16 arasında (ort. 3.73±1.67) değişmekte olduğu belirlenmiştir. Değerlendirmeler, çalışmaya katılan genç yetişkin spor insanlarının %25'inin (n=75) antrenman sıklığının 2 ve altında, %27'sinin (n=81) 3, %18.3'ünün (n=55) 4 ve %29.7'sinin (n=89) 5 ve üzeri sıklıkta olduğunu göstermiştir.

Çalışmada kullanılan, Kişilerarası İlişki Tarzı ve Yaşam Anlamları Ölçekleri Alt Boyut puan dağılımları ve iç tutarlılıklarına ilişkin bulgular sırasıyla Tablo 2 ve Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 2: KİTÖ Alt Boyut Puanları ve İç Tutarlılığının Değerlendirilmesi

	Madde Sayısı	Min-Maks(Medyan)	Ort±Ss	Cronbach Alpha
Açık Tarz	8	4-24 (16)	16.08±4.49	0.820
Saygılı Tarz	8	5-24 (16)	15.98±3.92	0.727
Besleyici Tarz	16	12-48 (32)	32.06±7.68	0.862
Benmerkezci Tarz	5	0-14 (5)	5.65±2.56	0.518
Küçümseyici Tarz	10	0-27 (7)	8.50±6.03	0.851
Ketleyici Tarz	15	2-39 (12)	14.15±7.91	0.860
Toplam Puan	31	16-86 (45.5)	46.21±10.42	0.808

Genç yetişkin spor insanlarının KİTÖ puanlarının açık ilişki tarzı alt boyutunda 4 ile 24 (ort. 16.08±4.49), saygılı alt boyutunda 5 ile 24 (ort. 15.98±3.92), benmerkezci alt boyutunda 0 ile 14 (ort. 5.65±2.56), küçümseyici alt boyutunda 0 ile 27 arasında (ort. 8.50±6.03) değişmekte olduğu, ayrıca en düşük ve en yüksek puan seviyeleri ile ortalama ve standart sapma değerlerinin besleyici ilişki tarzında 12 ile 48 (32.06±7.68), ketleyici ilişki tarzında 2 ile 39 (14.15±7.91) olduğu görülmüştür. KİTÖ toplamında, alınan en düşük ve en yüksek değerler 16 ve 86 puan, ortalama ve standart sapma değerler ise 46.21±10.42 olmuştur. Yapılan analizlerde hesaplanan iç tutarlılık katsayıları; açık, saygılı ve besleyici tarzlar için sırasıyla 0.820; 0.727 ve 0.862, benmerkezci, küçümseyici ve ketleyici tarzlar için ise yine sırasıyla 0.518; 0.851 ve 0.860 olarak belirlenmiştir. Bulgular, KİTÖ toplam Cronbach alfa değerinin 0.808 olarak gerçekleştiğini ortaya koymaktadır. Buna göre, ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğu söylenebilir.

Tablo 3: YAÖ Alt Boyut Puanları ve İç Tutarlılığının Değerlendirilmesi

	Madde Sayısı	Min-Maks (Medyan)	Ort±Ss	Cronbach Alpha
Mevcut Anlam	5	20-35 (31)	30.14±3.96	0.777
Aranan Anlam	5	5-35 (29)	28.55±4.88	0.789
Toplam Puan	10	36-70 (58)	58.69±7.06	0.783

Genç yetişkin spor insanlarının YAÖ'nden aldıkları puanların mevcut anlam boyutunda 20 ile 35 (ort. 30.14±3.96), aranan anlam boyutunda 5 ile 35 (ort. 28.55±4.88) arasında değişmekte olduğu tespit edilmiştir. Bulgulara göre, katılımcıların ölçek toplamından aldıkları puanlar 36

ile 70 arasında (ort. 58.69 ± 7.06) değişim göstermektedir. Yapılan analizlerde, YAÖ iç tutarlılık katsayıları ayrıca hesaplanmış, Cronbach alfa değerlerinin mevcut ve aranan anlam alt boyutlarında 0.777 ve 0.789, ölçek toplamında ise 0.783 olduğu görülmüştür. Buna göre, ölçek oldukça güvenilir bulunmuştur.

Çalışma grubununun tanımlayıcı özellikleri, kişilerarası ilişki tarzları ölçekleri altboyutları itibarıyla değerlendirilmiş, bulgular Tablo 4’de sunulmuştur

Tablo 4: Tanımlayıcı Özelliklere Göre Kişilerarası İlişki Tarzları Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Değerlendirilmesi

		Kişilerarası İlişki Tarzları Ölçeği						
		Açık	Saygılı	Besleyici Tarz	Benmerkezci	Küçümseyici	Ketleyici Tarz	
Cinsiyet	Erkek (n=125)	Min-Maks (Medyan)	4-24 (16)	5-24 (16)	12-47 (32)	1-14 (6)	0-27 (8)	2-39 (14)
		Ort±Ss	15.89±4.75	15.87±4.06	31.75±8.15	5.85±2.39	9.29±6.12	15.13±7.79
	Kadın (n=175)	Min-Maks (Medyan)	6-24 (17)	7-24 (17)	14-48 (33)	0-13 (5)	0-23 (6)	2-33 (10)
		Ort±Ss	16.35±4.09	16.14±3.73	32.5±6.98	5.37±2.76	7.41±5.74	12.78±7.91
		Test Değeri	t: -0.909	t: -0.599	t: -0.824	t: 1.600	Z: -2.902	Z: -3.026
	p	^a 0.364	^a 0.549	^a 0.410	^a 0.111	^b 0.004**	^b 0.002**	
Meslek	Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği (n=100)	Min-Maks (Medyan)	8-24 (16)	7-24 (16)	17-47 (32)	1-14 (6)	0-27 (7.5)	3-39 (13)
		Ort±Ss	15.68±4.1	15.93±3.75	31.61±7.24	5.89±2.37	8.75±6.17	14.64±7.94
	Spor Yönetim Bilimi Alanı (n=100)	Min-Maks (Medyan)	4-24 (17)	5-24 (16)	12-47 (31,5)	1-13 (5)	0-24 (7)	3-33 (12)
		Ort±Ss	16.1±5.16	15.37±4.29	31.47±8.6	5.51±2.69	8.77±5.93	14.28±7.93
	SKS'lere Bağlı Üniversite Sporcuları (n=100)	Min-Maks (Medyan)	9-24 (16)	8-24 (17)	20-48 (33)	0-12 (5)	0-25 (7)	2-35 (12)
		Ort±Ss	16.46±4.15	16.65±3.62	33.11±7.07	5.54±2.6	7.99±6.01	13.53±7.91
		Test Değeri	F: 0.893	F: 2.710	F: 1.507	F: 0.682	χ^2 : 1.405	χ^2 : 1.016
	p	^c 0.411	^c 0.068	^c 0.224	^c 0.506	^a 0.495	^a 0.602	
Spor Türü	Bireysel (n=152)	Min-Maks (Medyan)	5-24 (17)	6-24 (17)	15-47 (33)	0-14 (5)	0-23 (7)	2-33 (12)
		Ort±Ss	16.49±4.61	16.29±4.11	32.78±7.96	5.68±2.66	8.07±5.76	13.75±7.71
	Takım (n=148)	Min-Maks (Medyan)	4-24 (16)	5-24 (16)	12-48 (32)	1-12 (5)	0-27 (7)	3-39 (12)
		Ort±Ss	15.66±4.34	15.67±3.7	31.32±7.33	5.61±2.45	8.95±6.28	14.56±8.12

		Test Değeri	t:1.621	t:1.373	t:1.650	t:0.212	Z:-1.184	Z:-0.821	
		p	^a 0.106	^a 0.171	^a 0.100	^a 0.832	^b 0.236	^b 0.412	
Deneşim Süresi	<5 Yıl (n=73)	Min-Maks (Medyan)	9-24 (17)	8-24 (17)	18-45 (32)	1-14 (6)	0-23 (6)	2-33 (12)	
		Ort±Ss	15.99±4.21	16.47±3.67	32.45±7.06	5.96±2.76	7.85±5.82	13.81±7.94	
	5-9 Yıl (n=134)	Min-Maks (Medyan)	4-24 (16)	5-24 (16)	12-48 (32)	0-13 (5)	0-24 (7)	2-33 (12)	
		Ort±Ss	15.93±4.24	15.87±3.74	31.79±7.26	5.41±2.44	8.43±6	13.84±7.83	
	≥10 Yıl (n=93)	Min-Maks (Medyan)	5-24 (17)	7-24 (16)	14-47 (33)	1-12 (6)	0-27 (8)	3-39 (14)	
		Ort±Ss	16.38±5.05	15.77±4.35	32.15±8.72	5.74±2.54	9.12±6.23	14.86±8.05	
			Test Değeri	F:0.259	F:0.744	F:0.209	F:1.183	χ ² :2.139	χ ² :1.155
			p	^c 0.772	^c 0.476	^c 0.812	^c 0.308	^a 0.343	^a 0.561
	Antrenman Sıklığı	≤2 Kez (n=75)	Min-Maks (Medyan)	7-24 (15)	5-24 (16)	12-48 (31)	1-11 (5)	0-22 (7)	2-33 (12)
Ort±Ss			15.71±4.45	16.04±4.04	31.75±7.83	5.53±2.45	7.89±5.97	13.43±7.83	
3 Kez (n=81)		Min-Maks (Medyan)	4-24 (17)	6-24 (17)	14-47 (34)	0-13 (5)	0-27 (7)	3-39 (12)	
		Ort±Ss	16.2±4.43	16.21±4.03	32.41±7.61	5.59±2.94	8.65±6.14	14.25±8.39	
4 Kez (n=55)		Min-Maks (Medyan)	6-24 (16)	7-23 (17)	14-47 (32)	1-14 (6)	0-23 (6)	3-33 (12)	
		Ort±Ss	15.85±4.68	15.82±3.65	31.67±7.92	5.64±2.67	8.29±6.19	13.93±8.17	
≥5 Kez (n=89)		Min-Maks (Medyan)	5-24 (16)	8-24 (16)	15-47 (32)	1-11 (6)	1-25 (7)	3-35 (13)	
		Ort±Ss	16.43±4.5	15.83±3.93	32.26±7.57	5.8±2.21	9.01±5.92	14.81±7.44	
		Test Değeri	F:0.412	F:0.171	F:0.162	F:0.164	χ ² :1.985	χ ² :2.123	
		p	^c 0.744	^c 0.916	^c 0.922	^c 0.921	^a 0.576	^a 0.547	

^aStudent-t Test

^bMann Whitney U Test

^cOneway Anova

^dKruskal Wallis Test

**p<0.01

Cinsiyetlere göre genç yetişkin spor insanlarının KİTÖ açık, saygılı, besleyici ve benmerkezci ilişki tarzları puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$). Bununla birlikte, kadın spor insanlarının küçümseyici ($p=0.004$; $p<0.01$) ve ketleyici ($p=0.002$; $p<0.01$) ilişki tarzlarından aldıkları puanlar, erkek spor insanlarına göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük saptanmıştır. Çalışılmakta olan spor alanı, uygulanan spor türü, deneyim süresi ve haftalık antrenman sıklıklarına göre yapılan değerlendirmelerde ise Kişilerarası İlişki Tarzları Ölçeği alt boyutları düzeyinde anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tanımlayıcı özelliklerin YAÖ altboyutlarına ilişkin analiz sonuçları Tablo 5’de aktarılmıştır.

Tablo 5: Tanımlayıcı Özelliklere Göre YAÖ Alt Boyut Puanlarının Değerlendirilmesi

		Yaşam Anlamları Ölçeği		
			Mevcut Anlam	Aranan Anlam
Cinsiyet	Erkek (n=125)	Min-Maks (Medyan)	22-35 (31)	5-35 (30)
		Ort±Ss	30.66±3.83	28.66±4.94
	Kadın (n=175)	Min-Maks (Medyan)	20-35 (30)	5-35 (29)
		Ort±Ss	29.42±4.05	28.39±4.8
			Test Değeri	Z: -2.725
		p	^a 0.006**	^a 0.436
Çalışılan Spor Alanı	Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği (n=100)	Min-Maks (Medyan)	21-35 (29)	19-35 (30)
		Ort±Ss	29.06±4.07	29.23±3.92
	Spor Yönetim Bilimi Alanı (n=100)	Min-Maks (Medyan)	20-35 (31,5)	5-35 (29)
		Ort±Ss	31.22±3.64	28.52±5.23
	SKS’lere Bağlı Üniversite Sporcuları (n=100)	Min-Maks (Medyan)	22-35 (31)	5-35 (28)
		Ort±Ss	30.14±3.91	27.9±5.32
			Test Değeri	χ^2 : 14.536
		p	^a 0.001**	^a 0.262
Spor Türü	Bireysel (n=152)	Min-Maks (Medyan)	20-35 (31)	5-35 (30)
		Ort±Ss	30.66±3.88	28.55±5.39
	Takım (n=148)	Min-Maks (Medyan)	22-35 (30)	12-35 (29)
		Ort±Ss	29.61±3.99	28.55±4.31
			Test Değeri	Z: -2.376

			p ^b 0.017*	^b 0.489
Deneyim Süresi	<5 Yıl (n=73)	Min-Maks (Medyan)	21-35 (31)	11-35 (29)
		Ort±Ss	30.00±4.00	27.97±5.29
	5-9 Yıl (n=134)	Min-Maks (Medyan)	21-35 (31)	5-35 (29)
		Ort±Ss	30.07±3.95	28.64±4.74
	≥10 Yıl (n=93)	Min-Maks (Medyan)	20-35 (31)	5-35 (30)
		Ort±Ss	30.34±3.98	28.87±4.76
	Test Değeri	χ^2 :0.378	χ^2 :1.104	
	p	^a 0.828	^a 0.576	
Antrenman Sıklığı	≤2 Kez (n=75)	Min-Maks (Medyan)	22-35 (30)	12-35 (28)
		Ort±Ss	29.51±4.22	27.43±4.94
	3 Kez (n=81)	Min-Maks (Medyan)	22-35 (31)	5-35 (30)
		Ort±Ss	30.58±3.99	29.11±5.12
	4 Kez (n=55)	Min-Maks (Medyan)	21-35 (31)	11-35 (30)
		Ort±Ss	30.02±3.86	28.85±4.86
	≥5 Kez (n=89)	Min-Maks (Medyan)	20-35 (31)	5-35 (29)
		Ort±Ss	30.35±3.77	28.8±4.53
		Test Değeri	χ^2 :2.941	χ^2 :6.715
		p	^a 0.401	^a 0.082

^bMann Whitney U Test

^dKruskal Wallis Test

*p<0.05

**p<0.01

Tablo 5'e göre, genç yetişkin spor insanların deneyim süreleri ve antrenman sıklıklarına göre mevcut ve aranan anlam puanları arasında anlamlı farklılık oluşmadığı, ayrıca cinsiyet, çalışılan spor alanı ve spor türleri değişkenlerinin aranan anlam puanları ile istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür (p>0.05).

Bulgular, erkek spor insanların mevcut anlam puanlarının kadınlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğunu ortaya koymuştur (p=0.006; p<0.01).

Çalışılan spor alanına göre yapılan incelemelerde; genç yetişkin spor insanların mevcut anlam puanlarının anlamlı düzeyde farklılaştığı saptanmıştır (p=0.001; p<0.01). Farklılığı belirlemek için yapılan Bonferroni düzeltilmeli Mann Whitney U Testi sonuçlarına göre; spor yönetim bilimi alanında çalışan genç yetişkin spor insanların mevcut anlam alt boyut puanı, beden eğitimi ve spor öğretmenliği alanındakilere göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur (p=0.001; p<0.01).

Bir diğer bulgu, bireysel sporlarla uğraşan genç yetişkin spor insanlarının mevcut anlam puanlarının takım sporları yapanlara göre yüksek düzeyde anlamlı olduğunu göstermektedir ($p=0.017$; $p<0.05$).

Bu çalışmada, ölçeklerarası ilişkilerin değerlendirilmesi de amaçlanmış, analizde tüm ölçekler alt boyut ve toplam puanları dikkate alınarak incelenmiştir. Yapılan incelemelerde elde edilen değerler Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6: KİTÖ ile YAÖ Alt Boyut Puanları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Kişilerarası İlişki Tarzları Ölçeği	Yaşam Anlamları Ölçeği					
	Mevcut Anlam		Aranan Anlam		Toplam Puan	
	r	p	r	p	r	p
Açık Tarz	0.494	0.001**	0.214	0.001**	0.376	0.001**
Saygılı Tarz	0.397	0.001**	0.244	0.001**	0.332	0.001**
Besleyici Tarz	0.488	0.001**	0.251	0.001**	0.387	0.001**
Benmerkezci Tarz	-0.092	0.114	-0.057	0.325	-0.068	0.238
Küçümseyici Tarz	-0.184	0.001**	-0.153	0.008**	-0.192	0.001**
Ketleyici Tarz	-0.174	0.003**	-0.144	0.013*	-0.175	0.002**
Toplam Puan	0.242	0.001**	0.079	0.172	0.163	0.005**

r =Spearman Korelasyon Katsayısı

* $p<0.05$

** $p<0.01$

Genç yetişkin spor insanlarının benmerkezci ilişki tarzı puanlarının mevcut ve aranan anlam ve genel yaşam anlamı arasında anlamlı bir fark yaratmadığı, yine kişilerarası ilişki tarzları toplam puanı ile aranan yaşam anlamı arasında da anlamlı bir ilişki bulunmadığı görülmüştür ($p>0.05$).

Yapılan korelasyonel değerlendirmede; mevcut yaşam anlamlarıyla açık ($r=0.494$; $p=0.001$; $p<0.01$), saygılı ($r=0.397$; $p=0.001$; $p<0.01$), besleyici ilişki tarzları ($r=0.488$; $p=0.001$; $p<0.01$) ve kişilerarası ilişki tarzları ölçeği toplam puanı ($r=0.242$; $p=0.001$; $p<0.01$) arasında pozitif, küçümseyici ($r=0.184$; $p=0.001$; $p<0.01$) ve ketleyici tarzlar ($r=0.174$; $p=0.003$; $p<0.01$) ile negatif yönlü ilişkiler istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur.

Analizin diğer bulguları; aranan yaşam anlamı ile istatistiksel açıdan anlamlı farklılıkların, ilişkilerde açık ($r=0.214$; $p=0.001$; $p<0.01$), saygılı ($r=0.244$; $p=0.001$; $p<0.01$) ve besleyici tarzlar ($r=0.251$; $p=0.001$; $p<0.01$) arasında pozitif, küçümseyici ($r=0.153$; $p=0.008$; $p<0.01$) ve ketleyici tarzlarla ($r=0.144$; $p=0.013$; $p<0.05$) negatif yönde olduğunu göstermektedir.

Ölçekler arası ilişkiler YAÖ toplam puanı ile KİTÖ alt boyut ve toplam puanları arasında da sınırlı; yaşam anlamlarıyla açık ($r=0.376$; $p=0.001$; $p<0.01$), saygılı ($r=0.332$; $p=0.001$; $p<0.01$), besleyici tarzlar ($r=0.387$; $p=0.001$; $p<0.01$) ve KİTÖ toplam puanı ($r=-0.163$; $p=0.005$; $p<0.01$) arasında pozitif, küçümseyici ($r=-0.192$; $p=0.001$; $p<0.01$) ve ketleyici tarzlarla ($r=-0.175$; $p=0.002$; $p<0.01$) negatif yönlü istatistiksel açıdan anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir.

Çalışmada, KİTÖ besleyici ve ketleyici alt boyut puanlarına etki eden faktörlerin belirlenmesi amacıyla lineer regresyon analizleri kullanılmıştır. Analize esas her iki modelde de, yaş, cinsiyet, çalışılan spor alanı, spor türü, deneyim süresi, antrenman sıklığı, mevcut ve aranan yaşam anlamları bağımsız değişkenler olarak atanmış, elde edilen modeller istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Besleyici alt boyut puanının bağımlı değişken olarak dahil edildiği ilk modelde (Model 1) çalışılan spor alanı, spor türü, deneyim süresi ve antrenman sıklığı değişkenleri için kukla değişkenler oluşturulmuştur. Geri eleme yöntemine dayandırılan modelin yapılan analizlerde istatistiksel olarak anlamlı olduğu ve modelde yer alan değişkenlerin, KİTÖ besleyici alt boyut puanına ait varyansın %20.1'ini açıkladığı ortaya konmuştur [F:38.532, $p < 0.001$, $R^2_{adj}:0.201$]. Modelde yer alan değişkenlere ilişkin bilgiler Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7: Model 1'de yer alan değişkenlere ilişkin bilgiler

	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	p	Beta (%95 Güven Aralığı)
	B	Std. Error	Beta			
Sabit	2,777	3,452		0.805	0.422	2.777 (-4.016, 9.570)
Cinsiyet (K)	1,840	0,814	0,118	2.262	0.024*	1.840 (0.239, 3.442)
Mevcut anlam	0,885	0,101	0,457	8.730	<0.001**	0.885 (0.686, 1.085)

* $p < 0.05$

** $p < 0.01$

Model 1'de cinsiyet ve mevcut anlam puanlarının istatistiksel olarak anlamlı şekilde yer aldığı saptanmıştır. Kadın olma durumunun KİTÖ Besleyici alt boyut puanını 1.840 düzeyinde artırdığı belirlenmiştir [Beta (%95 GA): 1.840 (0.239, 3.442), $p:0.024$]. Mevcut anlam puanında gerçekleşecek 1 birimlik artışın KİTÖ Besleyici alt boyut puanında 0.885 birimlik artışa neden olacağı görülmüştür [Beta (%95 GA): 0.885 (0.686, 1.085), $p < 0.001$]. Buna göre, genç yetişkin spor insanlarının mevcut anlamlarının besleyici ilişki tarzlarının açıklayıcısı olabileceği söylenebilir.

Ketleyici alt boyut puanının bağımlı değişken olarak dahil edildiği diğer modelde (Model 2) de çalışılan spor alanı, spor türü, deneyim süresi ve antrenman sıklığı değişkenleri için kukla değişkenler kullanılmıştır. Geri eleme yönteminden yararlanılarak oluşturulan modelin yapılan analizler sonucunda istatistiksel olarak anlamlı olduğu ve modelde yer alan değişkenlerin, KİTÖ ketleyici alt boyut puanına ait varyansın %3.4'ünü açıkladığı saptanmıştır [F:6.305, $p:0.002$, $R^2_{adj}:0.034$]. Modelde yer alan değişkenlere ait bilgiler Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8: Model 2’de yer alan değişkenlere ilişkin bilgiler

	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	p	Beta (%95 Güven Aralığı)
	B	Std. Error	Beta			
Sabit	18,291	3,571		5.123	<0.001**	18.291 (11.264, 25.314)
Cinsiyet (E)	-0,279	0,115	-0,140	2.932	0.004**	2.702 (0.888, 4.516)
Mevcut anlam	2,702	0,922	0,169	-2.433	0.016*	-0.279 (-0.505, -0.053)

*p<0.05

**p<0.01

Model 2’de görüldüğü üzere, cinsiyet ve mevcut anlam puanları istatistiksel açıdan anlamlı farklılık yaratmıştır. Erkek olma durumunun KİTÖ Ketleyici alt boyut puanını 2.702 düzeyinde artırdığı saptanmıştır [Beta (%95 GA): 2.702 (0.888, 4.516), p:0.004]. Mevcut anlam puanında gerçekleşecek 1 birimlik artışın KİTÖ Ketleyici alt boyut puanında 0.279 birimlik düşüşe neden olacağı ortaya konmuştur [Beta (%95 GA): -0.279 (-0.505, -0.053), p:0.016]. Bu sonuca göre, genç yetişkin spor insanların mevcut anlamlarının ketleyici ilişki tarzlarının yordayıcısı olduğu söylenebilir.

4. Tartışma

Bu çalışmada, genç yetişkin spor insanların kişilerarası ilişki tarzları ile yaşam anlamları arasındaki ilişkiyi incelemek; yaş, cinsiyet, çalışılan spor alanı, spor türü, deneyim süresi, haftalık antrenman sıklığı ve yanı sıra yaşam anlamlarının kişilerarası ilişki tarzlarının yordayıcısı olup olmadığını belirlemek amaçlanmıştır.

Yapılan alanyazın taramasında kişilerarası ilişki tarzları ile bireylerin yaşam anlamları arasındaki ilişkileri ele alan çalışmaya rastlanmamıştır. Bununla birlikte, farklı disiplinlerde gerek kişilerarası ilişki tarzları ve gerekse yaşam anlamlarının farklı konularla ilişkilendirildiği çalışmaların olduğu görülmüştür.

Araştırmamızın bulguları, genç yetişkin spor insanların sahip oldukları mevcut yaşam anlamlarının yükselmesinin kişilerarası ilişkilerde açık, saygılı, besleyici tarzlar ile genel olarak kişilerarası ilişki tarzlarında artışa, küçümseyici ve ketleyici ilişki tarzlarında azalmaya neden olduğunu göstermiştir. Kişilerarası süreçlerde besleyici ve ketleyici ilişki tarzlarının özellikleri dikkate alındığında bu sonuçların olağan olduğu düşünülmektedir.

Bir diğer bulgu ise, genç yetişkin spor insanların aranan yaşam anlamlarının artmasının kişilerarası ilişkilerde açık, saygılı ve besleyici tarzlar üzerinde artış, küçümseyici ve ketleyici tarz üzerinde azalma yarattığı şeklinde olmuştur. Yaşam anlamına genel düzeyde bakıldığında da sonuçların benzerlik gösterdiği dikkat çekici olmuştur. Elde edilen veriler genç yetişkin spor insanların yükselen genel yaşam anlamlarının kişilerarası ilişkilerde açık, saygılı ve besleyici tarzların yanı sıra bir kül olarak kişilerarası ilişki tarzlarında olumlu bir yükseliş

etkisi yarattığını, bununla birlikte küçümseyici ve ketleyici ilişki tarzlarında bir gerilemeye yol açtığını teyit etmiştir. Elde edilen bu sonuçların da beklenen yönde olduğu söylenebilir.

Çalışmanın tanımlayıcı özelliklere ilişkin bir diğer bulgusu, mevcut anlamın erkek spor insanlarında kadınlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu yönünde olmuştur. Benzer şekilde, mevcut yaşam anlamı; spor yönetim bilimi alanı çalışanlarının beden eğitimi ve spor öğretmenlerine göre; bireysel sporlarla uğraşanların ise takım sporları yapanlara göre yüksek düzeyde anlamlı olduğunu ortaya koymuştur. Steger ve arkadaşları (2008), insanların kendilerini, çevrelerini daha iyi anladıklarında ve ona uyum sağladıklarında daha yüksek düzeyde anlam duygusuna sahip olduklarını belirtmektedir (akt. Yıkılmaz ve Demir Güdül, 2015:309).

Frankl (1994:26-28), Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi ölçütünde yer bulan temel gereksinimler karşılanmadıkça yaşamda anlam arama gibi daha üst bir ihtiyacın ortaya çıkmayacağı yönündeki beklentiye tezat olarak anlam arayışının ne ihtiyaçlara indirgenebilir ne de onlardan çıkarılabilir olduğunu öne sürmektedir. Bu bağlamda, araştırmamızda, aranan anlamın bireylerin tanımlayıcı özellikleri (cinsiyet, çalışılan spor alanı, spor türleri, deneyim süreleri ve antrenman sıklıkları) kıstaslarında ortaya çıkmamasının bu görüşü destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

Şahin, Durak ve Yasak'a (1994) göre, besleyici ilişki tarzı, "istek ve ihtiyaçlarını karşısındakine açıkça belli etmek, ona saygı duyduğuna ve onu kabullendiğine ilişkin mesajlar vermek, neşeli ve yapıcı şakalar yapmak, otomatik tepkilerini erteleyebilmek ve kendini kaybetmemek, düşünce ve duygularını dürüstçe paylaşabilmek ve yapıcı konuşmak" gibi özellikleri kapsamaktadır. Ketleyici ilişki tarzı ise, "kendini başkalarından üstün görmek ve her fırsatta bunu göstermekten çekinmemek, karşısındakinin görüşlerini dikkate almamak, insanlara sözle sataşmak, kendini kolayca kaybedip öfkelenmek, başkalarıyla alay etmek" gibi özellikleri içermektedir.

Kişilerarası ilişkileri başlatma, geliştirme ve sürdürme, diğer bireyleri anlama ve diğerleri tarafından anlaşılma istemenin bireylerin özellikle psikolojik durumları üzerinde oldukça önemli ve olumlu katkıları olduğu (Erözkan, 2009:549) dikkate alındığında bireylerin kişilerarası etkileşimde sergileyecekleri baskın tarz üzerinde yaşama yükledikleri anlamın da etkili olacağı düşünülmektedir. Bu noktadan hareketle, çalışmada gerek mevcut ve aranan yaşam anlamlarının gerekse yaş, cinsiyet, çalışılan spor alanı, spor türü, deneyim süresi, antrenman sıklığı gibi demografik değişkenlerin kişilerarası besleyici ve ketleyici ilişki tarzlarının yordayıcı olup olmadığı da sınıranmıştır.

Yapılan regresyon analizinin bulguları, mevcut yaşam anlamının hem besleyici ilişki tarzının hem de ketleyici ilişki tarzının yordayıcısı olduğunu ortaya koymuş, mevcut yaşam anlamındaki yükselişin kişilerarası besleyici ilişki tarzını arttırdığını, ketleyici ilişki tarzını ise gerilediğini göstermiştir.

Regresyon analizi sonucu elde edilen bir diğer bulgu, cinsiyet değişkeninin de kişilerarası ilişki tarzlarının açıklayıcısı olarak değerlendirilebileceğini göstermektedir. Bu bulguya göre, kadın olma durumunun besleyici, erkek olma durumunun ise ketleyici ilişki tarzlarının

yordayıcıları olduğu söylenebilir. Yapılan analiz sonucu ortaya konan farklılığın kadınlar ve erkeklere atfedilen toplumsal cinsiyet rolleri ve sosyalleşme süreçlerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Nitekim, Bem (1974), Dökmen (1999), Prince-Gibson ve Schwartz (1998) gibi araştırmacıların da işaret ettiği gibi kadınlara erken yaşlardan itibaren öğretilenler “örseleyici ve incitici sözleri kullanmaktan kaçınmaları, diğerlerinin gereksinimlerine duyarlı, anlayışlı, hoşgörülü ve uyumlu olmaları” yönünde olurken, erkeklere benimsetilmeye çalışılanların “güçlü, sert ve otoriter olmaları” etrafında toplandığı belirgin olmaktadır. Bu ifadeler, çalışmamızın bir diğer bulgusu olan; kadın spor insanlarının küçümseyici ve ketleyici ilişki tarzlarından aldıkları puanların, erkeklere göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük oluşunu açıklar niteliktedir.

Alanyazında kadınların açık, saygılı ve besleyici ilişki tarzlarının erkeklere göre daha yüksek olduğunu teyit eden farklı çalışmalara da rastlanmıştır. Hasta ve Güler’in (2013) çalışmasında, kadınların açık ilişki tarzı ve saygılı ilişki tarzlarının erkeklerinkinden yüksek olduğu; benmerkezci ilişki tarzı ve küçümseyici ilişki tarzlarının ise erkeklerinkinden düşük olduğu bulunmuştur. Kadınların erkeklere göre daha fazla besleyici tarzı, erkek katılımcıların kadınlara göre daha fazla ketleyici tarzı kullandığı Durak Batıgün (2008), Şahin, Durak ve Yasak (1994), Yiğit ve Çelik (2016), Göçener (2010) ile Koç (2014) tarafından yapılan çalışmalarda da ortaya konmuştur.

5. Sonuç

Spor, bireyin anlam arayışına yöneldiği uğraşı alanlarından biri olarak ön plana çıkmaktadır. (Keskin, 2018:375). Anlam, kod, değer ve mitlerin iletildiği, yeniden üretildiği, tecrübe edildiği, bulunduğu anlamlandırma sisteminin bir parçası olarak spor, toplumsal sınıfların “yapılışında”, milli kimliklerin kuruluşunda, etkin, saldırgan, güçlü erkeklik mitinin cisimleşmesinde, çilecilik ve hazcılık gibi bedene ilişkin ahlaki kategorilerin vücut bulmasında ihmal edilemez bir katkıya sahiptir (Erdoğan, 1993:26-33). Sporun bu denli etkin olduğu düzlemde, Rowe’nin (1996:183) de ifade ettiği üzere, başarılı sporcular aynı zamanda ulusun birbirinden ayrı duran toplumsal gruplarını kucaklayan ve simgesel olarak birleştiren ulusal simge haline gelmektedir. Bu simgesel duruş sporcuların geleceğin inşasında bireylerin rol model oluşlarını açıklayıcı nitelikte görünmektedir.

İnsanın bizzat kendisi, içinde yaşam bulduğu dünya ve etrafını saran âleme ilişkin sorgusuna doyurucu yanıtlar bulmasına bağlı olarak oluşturduğu yaşam anlamının, sahip olunan yaşamın değerini farketme, takdir etme, yaşamı olduğu kadar birlikte yaşam sürülen kişileri de yüceltmeyi, yükseltmeyi mümkün kıldığı, farklı deyişle olumlu yönelimli kişiler arası tarzı desteklediği düşünülmektedir.

Araştırma sonucunda ulaşılan, genç spor insanlarının cinsiyet ve mevcut yaşam anlamlarının kişilerarası ilişkilerde “besleyici” ve “ketleyici” tarzların yordayıcıları olduğu bulgusuna dayanarak; bireysel ve mesleki gelişim odaklı psikososyo-eğitsel programların düzenlenmesi, bu yöndeki çalışmaların üniversitelerin spor bilimleri disiplin alanlarından başlayarak alanda hizmet veren tüm özel ve kamu kurum ve kuruluşlarında yaygınlaştırılması, böylelikle genç spor insanlarının gelişimlerinin sürdürülebilirliğine katkı sağlanması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Adler, A. (2010). *Yaşamın Anlamı*. Ankara: Alter Yayıncılık.
- Akın, A., ve Taş, İ. (2015). Yaşam anlamı ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(3), 27-36.
- Arda, Ş. (2011). *Kanser hastalarında yaşamın anlamının incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bem, S. L. (1974). The measurement of psychological androgyny. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42(2), 155-162.
- Blackham, H. J. (2012). *Altı varoluşçu düşünür*. (E. Uşşaklı, Çev.). Ankara: Dost.
- Bolt, B. (2013). *Yeni bir bakışla Heidegger*. (M. Özbank, Çev.). İstanbul: Kolektif Kitap.
- Buss, D. M., & Craik, G. H. (1983). The act frequency approach to personality. *Psychological Review*, 90(2), 105-126.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün E., Karadeniz, Ş., ve Demirel F. (2015). Bilimsel araştırma yöntemleri. 19. Basım. Ankara: Pegem Akademi.
- Doğan, T., ve Sapmaz, F. (2012). Kişilerarası ilişki tarzları ve öznel iyi oluş. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(3), 585-601.
- Dökmen, Y. Z. (1999). Bem cinsiyet rolü envanteri kadınsılık ve erkeksilik ölçekleri Türkçe formunun psikometrik özellikleri. *Kriz Dergisi*, 7(1), 27-40.
- Durak Batıgün, A. (2008). İntihar olasılığı ve cinsiyet: iletişim becerileri, yaşamı sürdürme nedenleri, yalnızlık ve umutsuzluk açısından bir inceleme. *Türk Psikoloji Dergisi*, 23(62), 65-75.
- Eaglaton, T. (2007). *The meaning of life a very short introduction*. New York: Oxford University Press.
- Erdoğan, N. (1993). Popüler futbol kültürü ve milliyetçilik. *Birikim Dergisi*, 49, 26-33.
- Erözkan, A. (2009). Lise öğrencilerinde kişilerarası ilişki tarzlarının yordayıcıları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 543-551.
- Frankl, V. E. (1994). *Duyulmayan anlam çığılığı: Psikoterapi ve hümanizm*. (S. Budak, Çev.). Ankara: Öteki Yayınları.
- Frankl, V. E. (2006). *Man's search for meaning*. S. Boston: Beacon Press.
- Frankl, V. E. (2010). *İnsanın anlam arayışı*. (S. Budak, Çev.). İstanbul: Okuyan Us Yayınları.
- Geçtan, E. (2003). *Varoluş ve psikiyatri*. İstanbul: Metis Yayınları.

- Göçener, D. (2010). Üniversite öğrencilerinin güvenli bağlanma düzeyleri ile kişilerarası ilişki tarzları arasındaki ilişkiler. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Hasta, D., ve Güler, M. E. (2013). Saldırganlık: Kişilerarası ilişki tarzları ve empati açısından bir inceleme. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4(1), 65-104.
- Karaca, S., Barlas, G. Ü., Onan, N., ve Öz, Y. C. (2013). 16-20 yaş grubu ergenlerde aile işlevleri ve kişilerarası ilişki tarzının incelenmesi: Bir üniversite örnekleme. Balıkesir Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 2(3), 139-146.
- Keskin, U. (2018). Sportif aktiviteleri “çilecilik” olarak nitelendiren Viktor Frankl’ın bakış açısı üzerine bir inceleme. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 15(2), 375-390.
- Koç, B. (2014). Kişilerarası ilişki tarzlarının saldırganlık ile ilişkisi. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 3(4), 160-182.
- Leontiev, D. A. (2005). Three facets of meaning. Journal of Russian And East European Psychology, 43(6), 45-72.
- Mckenzie, L. (1986). The purposes and scope of adult religious education. In N. T. Foltz (Ed.), Handbook of adult religious education (pp. 7-23). Birmingham: AL. Religious Education Press.
- Pattakos, A. (2010). Prisoners of our thoughts. California: Berrett-Koehler Publishers.
- Prince-Gibson. E., & Schwartz, S. H. (1998). Value priorities and gender. Social Psychology Quarterly, 6, 49-67.
- Robson, C. (2017). Bilimsel araştırma yöntemleri: Gerçek dünya araştırması. 2. Basım (Ş. Çinkır ve N. Demirkasımoğlu, Eds.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Rowe, D. (1996). Popüler kültürler rock ve sporda haz politikası. (M. Küçük, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Ryff, C. D. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well being. Journal of Personality and Social Psychology, 57, 1069-1081.
- Steger, M. F., Frazier, P., Oishi, S., & Kaler. M. (2006). The meaning in life questionnaire: Assessing the presence of and search for meaning in life. Journal of Counseling Psychology, 53(1), 80-93.
- Steger, M. F., Kashdan, T. B., Sullivan, B. A., & Lorentz, D. (2008). Understanding the search for meaning in life: Personality, cognitive style, and the dynamic between seeking and experiencing meaning. Journal of Personality, 76(2), 199-228.
- Şahin, N. H., Durak, A., ve Yasak, Y. (1994). Kişilerarası ilişkiler ölçeği. VIII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları, İzmir, 21-23.
- Ural, A., ve Kılıç, İ. (2005). Bilimsel araştırma süreci ve SPSS ile veri analizi. 1. Basım. Ankara: Detay Yayıncılık.

Yalom, I. D. (2006). Din ve psikiyatri. 3. Basım. (Özden Arıkan, Çev.). İstanbul: Merkez Kitapçılık.

Yalom, I. D. (2011). Varoluşçu psikoterapi. 4. Basım. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Yıkılmaz, M., ve Demir Güdül, M. (2015). Üniversite öğrencilerinde yaşamda anlam, bilinçli farkındalık, algılanan sosyoekonomik düzey ve yaşam doyumu arasındaki ilişkiler. Ege Eğitim Dergisi, 16 (2), 297-315.

Yiğit, İ., ve Çelik, C. (2016). İlişki doyumunun erken dönem uyum bozucu şemalar, kişilerarası ilişki tarzları ve kendilik algısı açısından değerlendirilmesi. Türk Psikoloji Yazıları, 19(38), 77-87.

Üniversitede Öğrenim Gören Öğrencilerin Red Duyarlılık Düzeylerinin İncelenmesi

Tülin ATAN¹, Şaban ÜNVER², İzzet İSLAMOĞLU³

^{1,2,3}Yaşar Doğu Spor Bilimleri Fakültesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun, TÜRKİYE, E-posta:saban.unver@omu.edu.tr

Öz

Red duyarlılık (Rejection Sensitivity) reddedilmeye ilişkin korkulu beklentileri, reddedilmeyi algılamaya yönelik güçlü eğilimi ve potansiyel reddedilmeye karşı verilen yoğun tepkileri ifade etmektedir (Downey ve Feldman, 1996). Bu çalışmanın amacı; üniversitede öğrenim gören öğrencilerin Red Duyarlılık düzeylerini incelemektir. Çalışmaya Spor Bilimleri Fakültesi'nden 150, İlahiyat Fakültesi'nden 150 olmak üzere toplam 300 öğrenci gönüllü olarak katılmıştır. Çalışmada, araştırmacılar tarafından oluşturulan "Demografik Bilgi Formu" ve katılımcıların reddedilme duyarlılığı düzeylerini belirlemek için Downey ve Feldman (1996) tarafından geliştirilen, Türkçe uyarlaması Erözkan (2004) tarafından yapılan "Red Duyarlılığı Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin analizi SPSS 21 paket programı ile yapılmıştır. Öğrencilerin reddedilme duyarlılıkları fakülte, cinsiyet, bir işte çalışma durumu, kalma yeri (yurt, aile ve arkadaş ile evde) ve yaş grupları (21 yaş ve altı, 22 yaş ve üzeri) değişkenlerine göre karşılaştırılmıştır. Fakülteye göre spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin reddedilme duyarlılığı toplam puanlarının ilahiyat fakültesi öğrencilerinden daha düşük olduğu görülmüştür ($p<0.01$). Öğrencilerin reddedilme duyarlılığı toplam puanlarında cinsiyete göre anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$). Bir işte çalışmayanların red duyarlılık düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). Öğrencilerin reddedilme duyarlılığı toplam puanlarında yaş gruplarına göre anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$). Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin ve bir işte çalışanların reddedilmeye yönelik duyulan kaygıları daha düşük seviyededir. Ancak yaş, cinsiyet ve kalma yeri red duyarlılığı etkilememektedir.

Anahtar Kelimeler: Red duyarlılık; Üniversite; Spor

Analysis of Rejection Sensitivity Levels of Students Studying at University

Abstract

Rejection Sensitivity defines fearful expectations to be rejected, strong tendency to perceive rejection and intense reactions to potential rejection (Downey and Feldman, 1996). The aim of this study is to analyze the rejection sensitivity levels of students studying at university. A total of 300 students, 150 from the Faculty of Sport Sciences and 150 from the Faculty of Theology participated in the study voluntarily. “Demographic Information Form” developed by the researchers and “Rejection Sensitivity Scale” developed by Downey and Feldman (1996) to find out the rejection sensitivity levels of the participants and adapted into Turkish by Erözkan (2004) were used in the study. The data were analyzed with SPSS 21 program. Students’ rejection sensitivity levels were compared in terms of the variables of faculty, gender, state of working at a job, place of stay (dormitory, family and apartment with friends) and age groups (21 and younger, 22 and older). In terms of faculty, the rejection sensitivity total scores of Faculty of Sport Sciences students were found to be lower than those of Faculty of Theology students ($p < 0.01$). No significant difference was found between rejection sensitivity total scores of the students in terms of gender ($p > 0.05$). Rejection Sensitivity levels of the students who were not working at a job were found to be higher ($p < 0.05$). No significant difference was found between rejection sensitivity total scores of the students in terms of age groups ($p > 0.05$). Rejection anxiety of Faculty of Sport Sciences students and the students who were not working at a job were found to be lower. However, age, gender and place of stay were not found to influence rejection sensitivity.

Keywords: Rejection Sensitivity; University; Sport

1. Giriş

Downey ve Feldman (1996), reddedilme duyarlılığını kaygılı bir şekilde reddedilme beklentisi içinde olmak şeklinde tanımlamıştır. Dolayısıyla, reddedilme duyarlılığı reddedilmeye yönelik duyulan yüksek seviyede kaygının ve reddedilme beklentisinin bir bileşeni olarak değerlendirilmektedir

Downey ve Feldman'a (1996) göre, bu eğilimi yüksek olan kişiler aynı zamanda reddedilmeye yönelik ipuçlarını diğer kişilere oranla daha hızlı algılamakta ve bu gibi durumlarda diğer kişilere oranla daha aşırı ve olumsuz tepkiler gösterebilmektedirler. Öte yandan, reddedilme duyarlılığı düşük olan bireyler diğer kişiler tarafından kabullenilme beklentisi içerisinde oldukları ve reddedilme olasılıkları hakkında da aşırı bir endişe sergilemezler ve/ya üzüntü duymazlar (Erözkan 2004).

Red Duyarlılık (Rejection Sensitivity) reddedilmeye ilişkin korkulu beklentileri, reddedilmeyi algılamaya yönelik güçlü eğilimi ve potansiyel reddedilmeye karşı verilen yoğun tepkileri ifade etmektedir (Downey ve Feldman, 1996).

Kişilerarası ilişkilerde duyarlılığa sahip bireylerin tanımlanmasında ortak kavramlaştırılmadıkları karışıklıktan kaçınmak ve algılanan kişilerarası reddedilme ile birleşen korku ve huzursuzluğu daha iyi tanımlamak için son zamanlarda kişilerarası duyarlılık yapısı daha betimsel bir şekilde kişilerarası reddedilme duyarlılığı olarak ele alınmaktadır (Erözkan 2004). Kişilerarası reddedilme duyarlılığı; kişilerarası ihtiyatlı davranmalar, reddedilme korkuları, diğerlerinin davranışlarını yanlış anlamalar, aşağılık duyguları, güvenli olmayan davranışlar ve kişilerarası durumlardan kaçınmalarla şekillenen bir yapıdır. Yüksek kişilerarası reddedilme duyarlılığı sosyal etkileşimlere ilişkin yüksek kaygı, daha ciddi bir duygusal zayıflama (yetersizlik), reddedilme korkusu ve kaygılı bağlanma tarzı için diğerlerine karşı negatif duygulardan biri olan öfkenin ifadesindeki yetersizlik ile birleşmektedir (Boyce ve ark., 1993). Reddedilmeye duyarlı insanlar olması beklenen reddedilmenin belirtileri olarak ortaya çıkanları yorumlamada özellikle beceriklidirler ve bu bireylerde istedik davranışın yerini savunucu eylem alabilmektedir. Savunucu eylem ilişkiyi bırakmaya ya da ilişkiyi bırakmada partneri engellemek için zorlayıcı çabalara ve savunucu/tepkici düşmanlığa otomatik olarak bağlanmaya neden olmaktadır (Fraley ve Shaver, 2000).

Reddedilmeye duyarlı insanların önceden yaşadıkları umutluluk ve kabul duygusu onların ihtiyaçlarını karşılamak için ilişkilerin gücü üzerindeki inançlarını sürdürmeye yardım edebilir gibi görünse de; reddedilme duyarlılığı insanların destekleyici ve doyum sağlayıcı yakın ilişkiyi sürdürme ihtimallerini ortadan kaldıracı şekillerde davranmalarına yol açabilir (Downey, ve ark., 2000). Bu çalışmanın amacı; üniversitede öğrenim gören öğrencilerin red duyarlılık düzeylerini incelemektir.

2. Materyal ve Metod

Çalışmaya Spor Bilimleri Fakültesi'nden 150, İlahiyat Fakültesi'nden 150 olmak üzere toplam 300 öğrenci gönüllü olarak katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen "Demografik Bilgi Formu" ve öğrencilerin reddedilme duyarlılığı düzeylerini belirlemek için Downey ve Feldman (1996) tarafından geliştirilen, Türkçe uyarlaması Erözkan (2004) tarafından yapılan "Red Duyarlılığı Ölçeği" kullanılmıştır.

Red Duyarlılık Ölçeği: Ölçek, bireylerin reddedilme duyarlılığı düzeylerini belirlemek için Downey ve Feldman (1996) tarafından geliştirilmiş 18 maddeden oluşan 6'lı likert tipi bir ölçektir. Cevaplama seçenekleri her madde için "Beni hiç endişelendirmez (1) ile, Beni çok endişelendirir (6)" aralığında derecelendirilmektedir. Ölçekten alınabilecek puanlar 18-108 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan yüksek puan reddedilme duyarlılığı düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Reddedilme duyarlılığı ölçeği bireylerin her bir durumun sonucuna ilişkin endişe ya da kaygılarının derecelerini göstermelerini gerektiren likert tipi bir ölçektir. 18 maddenin 17'sinin faktör yükü .40 dan büyüktür ve tüm maddelerin faktör yükü .30 dan büyüktür. Reddedilme duyarlılığı ölçeği yüksek iç güvenilirlik gösterir. ($\alpha=.83$) Ayrıca reddedilme duyarlılığı ölçeği yüksek test-tekrar test güvenilirliği gösterir, ilk uygulamadan 3 hafta sonrası için kısa süreli test-tekrar test güvenilirlik çalışmasında zaman 1 ve zaman 2 arasındaki korelasyon puanları .83 ve ilk uygulamadan 4 ay sonrası için korelasyon puanları .78 dir. Ölçeğin Türkçe 'ye uyarılma çalışmaları Erözkan (2004) tarafından yapılmış, güvenilirlik katsayısı .81 olarak bulunmuştur. Çalışmamızda güvenilirlik katsayısı .85 olarak tespit edilmiştir.

İstatistik: Verilerin analizi SPSS 21 paket programı ile yapılmıştır. İstatistiksel analizlerde t testi, Mann Whitney U ve Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi olarak 0.05 değeri alınmıştır.

3. Bulgular

Tablo 1. Öğrencilerin Fakülteye Göre Red Duyarlılık Toplam Puanlarının Karşılaştırılması

	Fakülte	N	Ort	SS	p
Red Duyarlılık Toplam Puanı	Spor Bilimleri	150	49,30	15,25	0,008*
	İlahiyat	150	53,88	14,43	

* $p<0.01$

Öğrencilerin fakülteye göre reddedilme duyarlılıkları karşılaştırılmıştır. Öğrencilerin fakülteye göre ilahiyat fakültesi öğrencilerinin reddedilme duyarlılığı toplam puanları spor bilimleri fakültesi öğrencilerinden daha yüksek olduğu görülmüştür ($p<0.01$).

Tablo 2: Öğrencilerin Cinsiyete Göre Red Duyarlılık Toplam Puanlarının Karşılaştırılması

	Cinsiyet	N	Ort	SS	p
Red Duyarlılık Toplam Puanı	Erkek	126	50,80	15,40	0,436
	Kadın	174	52,17	14,68	

Öğrencilerin cinsiyete göre reddedilme duyarlılık puanları karşılaştırılmıştır. Öğrencilerin reddedilme duyarlılığı toplam puanlarında cinsiyete göre anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$).

Tablo 3. Öğrencilerin Çalışıyor Musunuz? Sorusuna Göre Red Duyarlılık Toplam Puanlarının Karşılaştırılması

	Çalışıyor musunuz?	N	Ort	SS	Median	Min	Max	p
Red Duyarlılık Toplam Puanı	Evet	45	47,42	16,04	49	18	86	0,044*
	Hayır	255	52,33	14,72	54	18	87	

*p<0.05

Öğrencilerin red duyarlılık toplam puanları çalışıyor olma durumlarına göre karşılaştırılmıştır. Bir işte çalışmayanların red duyarlılık düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (p<0.05).

4. Tartışma

Çalışmamızda öğrencilerin fakülteye göre reddedilme duyarlılıkları karşılaştırıldığında fakülteye göre ilahiyat fakültesi öğrencilerinin reddedilme duyarlılığı toplam puanları spor bilimleri fakültesi öğrencilerinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yani reddedilme duyarlılığı yüksek olan ilahiyat fakültesi öğrencilerinin reddedilmeye yönelik ipuçlarını spor bilimleri fakültesi öğrencilerine oranla daha hızlı algıladıkları ve bu gibi durumlarda diğer kişilere oranla daha aşırı ve olumsuz tepkiler gösterebilirler. Dolayısıyla red edilme konusunda spor bilimleri fakültesi öğrencilerine göre daha kaygılı bir şekilde reddedilme beklentisi içinde oldukarı düşünülebilir. Öte yandan, reddedilme duyarlılığı düşük olan spor bilimleri fakültesi öğrencileri diğer kişiler tarafından kabullenilme beklentisi içerisinde oldukarı ve reddedilme olasılıkları hakkında da aşırı bir endişe sergilemezler veya üzüntü duymadıkları söylenebilir.

Çalışmamızda üniversiteli öğrencilerin cinsiyete göre reddedilme duyarlılık puanları karşılaştırıldığında reddedilme duyarlılığı toplam puanlarında cinsiyete göre anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Ancak Erözkan (2004) çalışmasında reddedilme duyarlılığı üzerinde cinsiyetler arasında kızların ortalamasının erkeklerin ortalamasından daha yüksek olduğunu gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit etmiştir.

Çalışmamızda öğrencilerin red duyarlılık toplam puanları bir işte çalışıyor olma durumlarına göre karşılaştırıldığında bir işte çalışmayanların red duyarlılık düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda bir işte çalışmayanların kaygılı reddedilme beklentisi, reddedilmeyi kolaylıkla algılama ve aşırı tepki gösterme durumlarının çalışanlara göre daha fazla olduğu söylenebilir. Erözkan (2004) çalışmasında reddedilme duyarlılığı üzerinde sosyo-ekonomik düzeyler arasında farklılık tespit etmiştir. Düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip bireylerin ortalamasının orta ve yüksek sosyo-ekonomik düzeye sahip bireylere göre daha yüksek çıktığını belirtmiştir.

Sonuç olarak çalışmamızda spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin kaygılı reddedilme beklentileri ilahiyat fakültesi öğrencilerine göre daha düşüktür. Dolayısıyla ilahiyat fakültesi öğrencilerinin reddedilmeye yönelik duyulan kaygıları daha yüksektir.

KAYNAKÇ A

Boyce P, Hickie I, Parker G, Mitchell P (1993). Specificity of interpersonal sensitivity to non-melancholic depression. *Journal of Affective Disorders*, 27: 101-105.

Downey G, Feldman S (1996). Implications of rejection sensitivity for intimate relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70: 1327-1343.

Downey G, Feldman S, Ayduk Ö.N (2000). Rejection sensitivity and male violence in romantic relationships. *Personal Relationships*, 7: 45-61.

Erözkan A (2004). Üniversite öğrencilerinin kişilerarası duyarlılıkları ile reddedilme duyarlılıklarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2): 85-98.

Erözkan A. (2004). Romantik ilişkilerde reddedilmeye dayalı incinebilir bilişsel değerlendirme ve başa çıkma, Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.

Fraley C.R, Shaver P. (2000). Adult romantic attachment. Theoretical developments, emerging controversies, and unanswered questions. *Review of General Psychology*, 4, 132-154

Dört İşlem Becerisi Başarı Testi Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması

Gamze YÖNAL¹, Mehmet YÖNAL², Mutlu TÜRKMEN³, Veli TOPTAŞ⁴,
Alper C. KABAKÇI⁵

¹ Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Bartın Üniversitesi, Bartın, TÜRKİYE, gamzeyonal@gmail.com

² Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Bartın Üniversitesi, Bartın, TÜRKİYE, yonalmehmet@gmail.com

³ Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Bartın Üniversitesi, Bartın, TÜRKİYE, turkmenm@yahoo.com

⁴ Eğitim Fakültesi, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale, TÜRKİYE, vtoptas@gmail.com

⁵ Spor Bilimleri Fakültesi, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale, TÜRKİYE, tbbdf71@gmail.com

Öz

Bu çalışma ilköğretim dördüncü sınıfların dört işlem becerisi başarı testi geçerlik ve güvenirlilik çalışması yapılarak bir ölçme aracının alana kazandırılması amaçlanmıştır. Araştırmada oluşturulan taslak form geçerlik ve güvenirlilik analizlerinin yapılabilmesi için 4. Sınıf düzeyinde öğrenim gören 298 öğrenciye pilot uygulama kapsamında uygulanmıştır. Oluşturulan madde havuzu ilk hali ile 40 sorudan başarı testi aşamalar izlendiğinde 25 soruluk nihai hali verilmiştir. Yapılan madde istatistikleri sonucunda, güçlük indekslerinin 0,32 ile 0,80 arasında, ayırt edicilik indekslerine bakıldığında 0,31 ile 0,56 aralığında ve nokta çift serili korelasyon katsayıları incelendiğinde 0,32-0,47 aralığında değiştiği sonucuna ulaşılmıştır. Test istatistikleri sonucunda ise, çarpıklık (-0,035) ve basıklık (-0,458) değerlerini taşıdığı ortalama güçlük (p) indeksi 0,53 ile orta güçlükte olup başarı testinin ortalama ayırt ediciliğine 0,43 hesaplanmıştır. Ayrıca güvenirlilik değeri KR-20 için 0,75, KR-21 güvenirlilik katsayısının ise 0,73 ve Spearman-Brown düzeltme formülü kullanılarak hesaplanan eşdeğer yarılar güvenirlilik katsayısı ise 0,77 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dört işlem becerisi başarı testi geçerlik ve güvenirlilik sonuçlarının testte yer alan maddelerin beceriyi ölçebilecek özelliklere sahip olduğu genel sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İlköğretim matematik eğitimi, Dört işlem öğretimi, Başarı testi geliştirme süreci

GİRİŞ

Dünyada küreselleşmenin getirdiği sürdürülebilir kalkınma, vatandaşlık, kendini gerçekleştirme, en yeni teknolojilerin ortaya çıkmasına tepki verme becerisi gibi taleplere uyum sağlama ihtiyacı ile birlikte insan potansiyelinin az kullanılması, politika ve uygulama çağrılarına yol açmıştır. Bu yüzden, eğitimin küreselleşmesi denildiğinde, dünyadaki gelişim ve değişimin izlenerek bunlardan azami ölçüde faydalanılması anlamına geleceği gibi küreselleşen eğitim ile yerel düşünebilen ancak küresel hareket edebilen bireylerin yetiştirilmesi anlamı da çıkmaktadır. Elbette ki, eğitimde ifade edilen küreselleşme kavramı, yalnızca bireylerin küresel bazdaki değerleri alması, onları uygulaması veya onları kendilerine adapte etmesi anlamına gelmemektedir (Bolat ve Çelik, 2014, s.163). Ancak eğitimde yeni yönelimler gerçekleşmekte ve takibi gereklilik arz etmektedir. Buna karşılık, uygulanabilir yirmi birinci yüzyıl öğretim modelleri ön plana çıkar hale gelmiştir. Son dönemlerde yirmi birinci yüzyıl beceriler en göze çarpan teorik çerçeve olarak karşımıza çıkmaktadır. Hayat boyu öğrenme sloganıyla irdelenen bu becerilerin içerisinde okuryazarlık, teknoloji okuryazarlığı, finansal okuryazarlık, yaratıcılık gibi değişen toplumların ihtiyacına cevap verebilecek beceriler ön plana çıkmış durumdadır (Trilling & Fadel, 2009). Öğrencilerin kazanması istenilen ana becerilerin arasında aritmetik diğer bir ifadeyle matematik okuryazarlığı da sayılmaktadır.

Küreselleşme ile ortaya çıkan bir takım becerileri edinmede uyumlu hale getirme ihtiyacına ek olarak, insan potansiyelinin az kullanılması ve potansiyelin geliştirilememesinin ötesinde engelleniyor olması performansı artıracak politika ve uygulama yönelimleri ve öğrencileri gerekli yirmi birinci yüzyıl becerileri ile donatma ihtiyacını gündeme getirmektedir (Nicholls, 1978; Shuell, 1986). Ayrıca küresel olarak matematik okuryazarlığının önemi ve konu ile ilgili edinilmesi istenilen becerilerin haricinde eğitim sistemlerinin başarılarının değerlendirildiği ve bir takım göstergelerle ölçülmeye çalışıldığı alan okuryazarlığından da bahsedilebilir. Uluslararası Öğrenci Değerlendirmesi Programı (PISA) ve Uluslararası Matematik ve Bilim Araştırmalarında Eğilimler (TIMSS) gibi uluslararası karşılaştırmalı değerlendirme değişkenlerinin içerisinde matematik yer almaktadır. Bunun yanı sıra gündelik hayatta insanın yaşamak için ihtiyacı olan yemek yeme, su içme gibi temel ihtiyaçlarına ek olarak dünyanın geldiği durumda matematik ve temel düzeyde matematik okuryazarlığı da kişilerin hayatını devam ettirebilmesi için önemli bir alan haline gelmiştir.

İlköğretim düzeyinde matematik eğitimi, tutum ve önemi

Matematik eğitimi, bireyin gündelik hayatında temel düzeyde hayatını sürdürebilmesi için asgari gereklilik haline gelmiştir. Dolayısıyla zorunlu eğitim süresinin başlangıcı olan ilköğretim eğitim kademesi ve ilköğretimin birinci düzeyi (ilkokulda) matematik okuryazarlığının temelini atıldığı bilinmektedir. Ancak genel olarak literatür tarandığında matematik ile ilgili olumsuz ampirik bulgu ve algının olduğu söylenebilir. İlkokul çağ nüfus üzerinde yapılan araştırmalarda hem pozitif hem de negatif matematik tutumu geliştiren bulgulara erişmek mümkündür (Feldon, 1958; Stright, 1960). Haladyna ve Thomas (1979) çalışmasında dördüncü sınıf öğrencilerinin matematiğine yönelik tutumlarının olumsuz

olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Burada geliştirilecek olan olumlu tutumda öğretmene önemli rol düşmektedir. Özellikle uluslararası platformlarda yapılan çalışmalarda ilköğretim çağında öğrencinin matematik sevgisine geliştireceği olumlu tutumun pekiştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır(National Assessment of Educational Progress/NAEP, 1970; National Council of Teachers of Mathematics (NCTM), 1980).Matematik kaygısı, bazı literatürde bir tutum veya inanç kümesi olarak tanımlanmaktadır. Bazen araştırmada tutum ve inançları ayırmak zordur (McLeod, 1992). Matematik kaygısının tutumlara veya inançlara dayalı olup olmadığı dikkate alınmalıdır. Matematik kaygısının sınıfta öğrencinin performansına müdahale ettiği bilinmektedir. Kaygıların öğrenci performansı üzerindeki yanı sıra, matematik kaygısını azaltan öğretim uygulamaları da işe koşmak gerekmektedir (Bush, 1989, s.508).

Öğretmenlerin öğrencilerin matematik tutumlarını etkilediği görüşü veriye dayalı olarak desteklenmektedir (Mager, 1968). Johnson (1957) ise, tutumların duygusal, kalıcı ve öğrenilmiş olabileceğine vurgu yapmaktadır. Duygusal bileşene verilen cevap dikkate alındığında, gönüllü olarak yapılmadan önce matematiğin keyifli bir uygulama alanı olması gerekliliğini belirtmektedir. Ayrıca diğer derslerde yaşanabilecek sorunların matematiğe ve dersine de yansıtacağını bilinmelidir. Bir öğrenci tarafından matematik sevilirse, keyifli hale gelir ve öğretim programlarının tematik olarak ilerlemesi diğer derslerdeki ahengini de arttırmış olacağı bilinmelidir.

Ulusal Matematik Öğretmenleri Konseyi (NCTM), öğrencilerin matematiğini anlamalarını sağlamak için farklı yöntem ve tekniklerin kullanılabilmesini söylemektedir. Bunlardan birinin sınıf tartışmaları olabileceği söylenmektedir. Sınıf tartışmalarının, öğrencilerin problemleri formüle etme, mantıklarını keşfetme, tahmin etme ve mantıklı düşünme yeteneğinin geliştirmesi gibi becerilerin gelişmesine olanak sağlamaktadır.Sınıf ortamında matematiksel beceri ve kavramların öğretiminde öğretmen tartışma ortamı oluşturarak atmosferi zenginleştirebilir (Baxter ve diğerleri, 2005).Bu sayede probleme dayalı bir ortamda oluşturulmuş olur. Bu aynı zamanda bir soruna çözüm bulma şeklini tartışmak anlamını taşımaktadır. Probleme dayalı öğrenmede, öğrenciler gerçek hayat problemlerini çözerek kavramsal kavramı geliştirmektedir (MacMath, Wallace, &Chi, 2009). Bu yolla öğrenciler, öğrenmek için motive olmayı,hayat boyu öğrenme becerilerine sahip olan, grup çalışmasını öğrenmektedir (Hmelo-Silver, 2004).

Ulusal çapta düşünüldüğünde ilköğretim matematik öğretim programlarında problem çözme, iletişim,ilişkilendirme ve akıl yürütme gibi temel matematik becerilerin üzerinde önemle durulmaktadır. Ayrıca programın vizyonu, Matematik öğretiminin doğası öğretmenin öğrencilerinin düşünsel süreçlerini işletebilmelerine fırsat verecek şekilde öğrenme ortam ve fırsatlarını hazırlaması biçiminde görmektedir.Öğretmen, belirlediği öğrenme kazanımları, bu kazanımlara öğrenciyi götüreceği düşünülen etkinlikler ve bu etkinlikler üzerinden öğrencinin ne öğrenebileceğini düşünsel olarak kurgular. Öğretmen, bu planı ders sırasında uygular. Uygulamanın ardından öğrencilerden aldığı değerlendirmeler sonucunda öğrenme kazanımlarını ve/veya etkinliklerini tekrar düzenler. Bu düzenleme esnasında öğretmen, öğrencilerinin sahip olduğu kavramları ve kavram yanlışlarının nasıl oluştuğunu düşünmeli

ve öğrencilerinin var olan bilgilerini göz önüne alınmasını önermektedir (TTKB, 2015). Ayrıca program Sayılar, Geometri, Ölçme ve Veri öğrenme alanları içermektedir. Sayılar öğrenme alanlarının amaçlarına bakıldığında *dört işlemi bilir ve problem çözmede kullanması* araştırmada geliştirilecek olan başarı testinin temelini oluşturmaktadır.

İlköğretim birinci kademedeki dört işlem öğretimi

İlköğretim (1-4. sınıf) matematik öğretim programlarında, öğrencilerin edineceği bilgi, beceri ve tutumların günlük hayatta karşılığının olmasına vurgu yapılmıştır. Nitekim, öğrencilerin karşılaşacakları problemler, öğrencilerin çözüm için ihtiyaç ya da istek duyacakları bir durumu ortaya koymalı ve kendileri için anlamlı olmalıdır. Bununla birlikte matematik etkinlikleri sırasında dört işlem yardımıyla çözülebilen ve tek bir doğru cevabı olan problemlerin yanında, kimi zaman tek bir çözüm yolu olmayan, kimi zaman matematiksel işlem yapmayı da gerektirmeyen, cevabı kişiye ya da duruma göre değişebilen problemlere de yer verilmelidir (TTKB, 2015, s.6). Dört işlem ve öğretiminin çeşitli problemlerin çözüm yollarında edindirileceği vurgusu dikkati çekmektedir. Örneğin *problem çözme etkinliklerinde en çok dört işlem gerektiren problemlere yer verilir. Problem kurma çalışmalarında ise en çok üç işlem gerektiren problemler ile çalışılır* kazanımı doğal sayılarla toplama işlemini gerektiren problemleri çözmesine yöneliktir. Öğretim programlarının probleme dayalı olarak dört işlem öğretim yaklaşımı literatür tarafında da önerilmektedir. Bu doğrultuda dört işlem öğretiminde diğer matematiksel kavramların veya işlemlerin öğretimlerinde de yer alan öğretim süreçleri bulunmaktadır: (1) Toplama, çıkarma, çarpma ve bölme kavramlarını anlama ve küçük sayıları içeren toplama, çıkarma, çarpma ve bölme problemlerini çözme, (2) Çok basamaklı sayılarda toplama, çıkarma, çarpma ve bölme problemlerini çözme ve son olarak ise (3) Sembolik toplama, çıkarma, çarpma ve bölme işlemlerine geçiş ve özellikle çok basamaklı sayılarda sembolik toplama, çıkarma, çarpma ve bölme (Erdoğan & Erdoğan, 2009, s.32) süreç aşamalarından oluşmaktadır.

Günlük hayatta karşılaşılan problem veya yaşantılarda toplama, çıkarma, çarpma ve bölme işlemlerinin karşılığının bulunabilmesi ve rastlanması mümkündür. Toplama, çıkarma, çarpma ve bölme kavramları çocukların okul öncesi dönemde algılamaya çalıştıkları matematiksel kavramlardandır. Bu nedenle öğretimi önem kazanmaktadır (Altun, 2005; Baykul, 2000; Olkun, S., & Uçar, 2009). Bu nedenle bu kavramların öğretimi, öğretim programı içerisinde önemli bir yer tutmakta ve bu kavramlar için okul öncesi eğitim kademesinden ilköğretim birinci kademesi sonu diğer bir ifadeyle dördüncü sınıfa kadar farklı kazanım ve uygulamalara yer verilmektedir (Erdoğan & Erdoğan, 2009). Burada probleme dayalı dört işlem öğretimi problem çözmede gerekli temel becerilerin edinilmesinin yanında problemi matematiksel çözüme aktarabilme ve günlük hayatta gerekli olan dört işlem becerilerinin kullanılabilmesini eğitim içeriğinden başlayarak ölçme ve değerlendirmeye kadar tüm aşamalarda hassasiyeti gerekli kıldığı söylenebilir.

İlköğretim matematik eğitiminde başarı testinin yeri ve geliştirme süreci

Bir ilerlemenin ya da yapılan herhangi bir etkinliğin etkililiği veya durumu ile ilgili somut bilgiye gündelik hayatta zaman zaman ihtiyaç duyulmaktadır. Veriye dayalı bir ihtiyaç değerlendirmesinin önemi, özellikle de eğitim alanında soyut olan bir durumu ölçüte dayalı somutlaştırma işlemine denilmektedir (Gagne, 1967; Gupta, Sleezer&RussEft, 2007; Scriven, 1991).Eğitim, bireylerin gelişimine katkıda bulunmak için bilişsel, duyuşsal ve psikomotorözelliklerinden ortaya çıkardığı hedef ve davranışlara uygun programlar hazırlayarak uygulamaya koymaktadır. Uygulanan programlardaki belirlemiş olduğu hedef ve davranışların ne kadarını gerçekleştirebildiğini ise ölçme işlemi ile ortaya çıkarmaktadır (Tekindal, 2008).Bu bağlamda eğitim alanında değerlendirmeye ihtiyaç duyulmaktadır. Öğrencinin edindiği bilgi, beceri ve yeteneklerini araştırmak gerekmektedir. bir öğretim programının parçalarından birisi de izleme, ölçme ve değerlendirmedir. Öğrenme hedeflerinin gerçekleşme düzeyi bu parça sayesinde gerçekleşmektedir (Gagne, 1967). Diğer taraftan ölçme ve değerlendirme, öğretim hizmetlerinin veprogramlarının niteliğini belirlemeye olanak sağlar (Pektaş, 2010, s.3).

Bu doğrultuda ölçme ve değerlendirme kitaplarında bilişsel yeterliliklerin ölçülmesinde yararlanılmakta olan ölçme araçlarından başlıcaları ayrı ayrı ele alınarak incelemektedir.Bu araçların hepsi sırayla özellikleri, avantajları ve sınırlılıkları açısından ifadeedilmekte ve daha güvenilir ve geçerli ölçümler yapmak için nelere dikkat edilmesi gerektiğine değinilmektedir(Özçelik,1998).Ölçme ve değerlendirme teknikleri; kâğıt-kalem testleri,formal ya da informal gözlem, ev ödevi, projeler, sunum, portfolyo, sözlü sınavlar ve öğrencinin yaptığı çalışmaların analizleridir. Araştırmada ise bir konu ile ilgili bilginin ölçülmesini sağlayabilen başarı testi aracı geliştirilmeye çalışılmıştır. Buna yönelik belli bir ölçme ve değerlendirme tekniğinin seçimi ile ilgili sıralanan ilkeler göz önünde bulundurularak dört işleme yönelik başarı testinin geliştirilme kararı alınmıştır (Nitko, 1996): (1) Öğrenme hedefi ile ilgili açık ve net, (2) Ölçme ve değerlendirme tekniklerini öğrenme hedefleri ile ilişkilendirme, (3) Öğrencilerin ihtiyaçlarına hitap etme, (4) Başarının kanıtı olabilecek birden fazla başarı göstergesi kullanma ve son olarak (5)Her tekniğin sınırlılıklarının farkında olma gelmektedir.

Literatürde bireyin hayatta kalabilmesi için salt olarak fiziksel ihtiyaçları değil değişen küresel ve toplumsal ihtiyaçlara vurgu yapılmaktadır. Matematik öğretiminin temel bileşenini oluşturan toplama, çıkarma, bölme ve çarpmayı ifade eden dört işlem becerisini ölçebilen aracın eksikliği ve ihtiyacı dikkati çekmektedir. Bu doğrultuda ilköğretim dördüncü sınıfların dört işlem becerisi başarı testi geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılarak bir ölçme aracının alana kazandırılması amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

İlkokul 4. sınıfa devam eden öğrencilerin dört işlem becerilerini ölçen geçerli ve güvenilir bir başarı testi geliştirmek amaçlanmıştır. Bu amaç bağlamında yapılan araştırma test geliştirme çalışmasıdır.

Çalışma Grubu

Pilot uygulama için oluşturulan taslak form 4. Sınıf düzeyinde öğrenim gören 35 öğrenciye maddelerin anlaşılabilirliğini test etmek için küçük bir uygulama yapılmıştır. Daha sonra oluşturulan taslak form geçerlik ve güvenilirlik analizlerinin yapılabilmesi için 4. Sınıf düzeyinde öğrenim gören 298 öğrenciye pilot uygulama kapsamında uygulanmıştır.

Veri Toplama Aracı

Başarı testinin geliştirilme sürecinde Milli Eğitim Bakanlığı 4. sınıf matematik kitabı, çalışma kitabı ve incelendikten sonra yazılı yoklama şeklinde açık uçlu cevap verebilecekleri madde havuzu oluşturulmuştur. Madde havuzunda 40 madde yer almaktadır ve maddelerin amaca uygunluğunu değerlendirmek için ölçme ve değerlendire uzmanı, matematik uzmanı ve Türkçe uzmanı olmak üzere 3 uzmana maddeleri değerlendirilmesi istenmiştir. Değerlendirmeler bağlamında 35 yazılı yoklama maddesinin uygun olduğu tespit edilmiştir. maddelerin anlaşılabilirliğini ölçmek için küçük bir uygulama yapılmıştır. Bu uygulama kapsamında anlaşılamayan, çok zor gelen ve çok kolay gelen maddeler testten çıkarıldığında 28 maddenin kaldığı görülmektedir. Kalan maddeler test formatı şeklinde tasarlandıktan sonra başarı testinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması için büyük bir gruba ön uygulama yapılmıştır.

Verilerin Analizi

4. sınıf düzeyinde öğrenim gören öğrencilere pilot uygulama yapıldıktan sonra 28 maddeye ilişkin puanlama doğru cevaplamışsa 1 yanlış cevaplamışsa 0 şeklinde puanlama yapılarak Excel programına işlenmiştir. Excel programı kullanılarak veri seti txt uzantılı dosya olarak kayıt edilmiş ve madde ve test istatistiklerinin hesaplanması için Brooks ve Johanson (2003) tarafından geliştirilen TAP (Test Analysis Programı Version 14.7.4) paket programı kullanılmıştır. Program analiz çıktıları sonuçları geçerlik bağlamında değerlendirilme aşamasında madde güçlük indekslerine, madde ayırt edicilik indekslerine, ortalama test güçlük indekslerine, ortalama test ayırt edicilik indekslerine, maddelerin nokta çift serili korelasyon değerlerine, betimsel istatistiklere (ortalama, standart sapma, minimum puan, maksimum puan, çarpıklık değeri ve basıklık değeri) bakılmıştır. Güvenirlik bağlamında Kuder-Richardson-20 (KR-20) ve Kuder-Richardson-21 (KR-21) güvenirlik katsayılarına, Split-Half (Eşdeğer Yarılar) Güvenirliğe Dayalı Sperman-Brown güvenirlik katsayısına bakılmıştır. Son olarak puan dağılımına ilişkin Histogram grafiği verilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde “Dört İşlem Becerisi Başarı Testi” madde ve test istatistiklerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

- *Madde istatistiklerine ilişkin bulgular*

Öğrencilere uygulanan 28 maddelik dört işlem becerileri başarı testine ait madde güçlük indeksi, madde ayırt edicilik indeksi ve nokta çift serili korelasyon katsayı değerleri Tablo-1’de görülmektedir.

Tablo 1.

Dört İşlem Becerisi Başarı Testi Madde İstatistikleri (28 Madde)

Maddeler	Madde güçlük indeksi (p _{ij})	Madde ayırtıcılık indeksi (r _{ij})	Nokta Çift Serili Korelasyon
Madde 1	0,42	0,41	0,34
Madde 2	0,76	0,36	0,38
Madde 3	0,36	0,41	0,42
Madde 4	0,43	0,38	0,37
Madde 5	0,59	0,45	0,36
Madde 6	0,59	0,53	0,46
Madde 7	0,80	0,34	0,37
Madde 8	0,36	0,43	0,40
Madde 9	0,32	0,47	0,40
Madde 10	0,32	0,52	0,40
Madde 11	0,41	0,35	0,36
Madde 12	0,54	0,37	0,31
Madde 13	0,58	0,47	0,40
Madde 14	0,63	0,38	0,35
Madde 15	0,91	0,20	0,26
Madde 16	0,62	0,42	0,39
Madde 17	0,83	0,23	0,30
Madde 18	0,41	0,36	0,33
Madde 19	0,48	0,50	0,41
Madde 20	0,53	0,40	0,36
Madde 21	0,68	0,37	0,39
Madde 22	0,41	0,41	0,34
Madde 23	0,51	0,52	0,41
Madde 24	0,68	0,38	0,34
Madde 25	0,54	0,46	0,40
Madde 26	0,71	0,27	0,29
Madde 27	0,79	0,31	0,33
Madde 28	0,46	0,52	0,42

Tablo-1’e bakıldığında maddelerin madde güçlük indeksleri, madde ayırt edicilik indeksleri ve maddelere ait nokta çift serili korelasyon katsayıları incelenmiştir. Maddelere ait güçlük indekslerine bakıldığında 0,32 ile 0,91 arasında değiştiği görülmektedir. Bu durum

maddelerin başarı testinde yer alabilecek güçlük düzeylerine sahip olduğunu göstermektedir. Maddelerin ayırt edicilik indekslerine bakıldığında 0,20 ile 0,53 aralığında değişmektedir. Madde ayırt edicilik indeks kriterleri incelendiğinde 0,00 ile 0,19 aralığı çok zayıf madde, 0,20 ile 0,29 aralığında ise maddeler düzeltilip geliştirilebilir, 0,30-0,39 aralığında ise oldukça iyi bir madde, yine de geliştirmek için üzerinde düşünülebilir, 0,40 ve daha büyük ise çok iyi bir madde şeklindedir (Tekin, 2008, s. 249). Bu kriterlere göre 0,30 değerinin altında olan 15, 17 ve 26. madde başarı testinden çıkarılması gerekmektedir. Maddelere ait nokta çift serili korelasyon katsayıları incelendiğinde 0,15-0,61 aralığında değişmektedir. Nokta çift serili korelasyon değeri incelendiğinde maddeye ait korelasyon değerinin 0,30'un altında olması madde ile ölçülmek istenen davranışın test ile ölçülen davranış arasındaki ilişkinin düşük düzeye sahip olmasından dolayı testten çıkarılması gerekmektedir (Baykul ve Güzeller, 2014). Başarı testinde yer alan 2 madde (15 ve 26. Madde) çıkarılarak 25 maddelik son düzenleme ile analizler tekrarlanmıştır. 25 maddelik dört işlem becerisi başarı testine ait madde güçlük indeksi, madde ayırt edicilik indeksi ve nokta çift serili korelasyon katsayı değerleri Tablo-2'de görülmektedir.

Tablo 2.

Dört İşlem Becerisi Başarı Testi Madde İstatistikleri (25 Madde)

Maddeler	Madde güçlük indeksi (p _{ij})	Madde ayırtıcılık indeksi (r _{ij})	Nokta Çift Serili Korelasyon
Madde 1	0,42	0,38	0,35
Madde 2	0,76	0,34	0,38
Madde 3	0,36	0,45	0,42
Madde 4	0,43	0,38	0,37
Madde 5	0,59	0,46	0,36
Madde 6	0,59	0,56	0,47
Madde 7	0,80	0,37	0,37
Madde 8	0,36	0,45	0,40
Madde 9	0,32	0,45	0,40
Madde 10	0,32	0,48	0,39
Madde 11	0,41	0,34	0,36
Madde 12	0,54	0,43	0,32
Madde 13	0,58	0,49	0,41
Madde 14	0,63	0,37	0,35
Madde 16	0,62	0,47	0,40
Madde 18	0,41	0,40	0,33
Madde 19	0,48	0,48	0,41
Madde 20	0,53	0,48	0,36
Madde 21	0,68	0,43	0,40
Madde 22	0,41	0,39	0,34
Madde 23	0,51	0,50	0,42
Madde 24	0,68	0,36	0,35
Madde 25	0,54	0,47	0,41
Madde 27	0,79	0,31	0,34
Madde 28	0,46	0,52	0,42

Tablo-2'ye bakıldığında 25 maddelik başarı testine ait maddelerin madde güçlük indeksleri, madde ayırt edicilik indeksleri ve maddelere ait nokta çift serili korelasyon katsayıları incelenmiştir. Maddelere ait güçlük indekslerine incelendiğinde 0,32 ile 0,80 arasında değiştiği görülmektedir. Bu durum maddelerin başarı testinde yer alabilecek güçlük düzeylerine sahip olduğunu göstermektedir. Maddelerin ayırt edicilik indekslerine bakıldığında 0,31 ile 0,56 aralığında değişmektedir. Bu durum maddelerin dört işlem becerisi başarı testinden yüksek puan alan öğrenci ile düşük puan alan öğrenciyi orta ve yüksek düzeyde ayırt edebildiğini göstermektedir. Maddelerin dört işlem becerisi olan öğrenci ile dört işlem becerisi olmayan öğrencileri ayırabilecek ayırt edicilik katsayılarına sahip oldukları görülmektedir. Maddelere ait nokta çift serili korelasyon katsayıları incelendiğinde 0,32-0,47 aralığında değişmektedir. Başarı testi puanları ile maddeye ait davranışın görülme durumu arasındaki korelasyon değerleri kabul edilebilir düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

- *Test istatistiklerine ilişkin bulgular*

İlköğretim 4. sınıfa devam eden öğrencilerin dört işlem becerilerini ölçen 25 maddelik başarı testi pilot uygulama sonuçlarından elde edilen değerlendirme puanları doğrultusunda hesaplanan madde istatistikleri incelenerek nihai başarı testinde 25 madde kalmasına karar verilmiştir. Pilot uygulamada başarı testinden elde edilen öğrencilerin puanlarına ait test istatistikleri Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3.

Dört İşlem Becerisi Başarı Testi Test İstatistikleri (25 Madde)

Başarı Testi Test istatistikleri	Değerler
Başarı Testinden alınabilecek en yüksek puan (madde sayısı)	25
Değerlendirilen öğrencilerin sayısı	298
Başarı Testinden alınan en düşük puan	0,00
Başarı Testinden alınan en yüksek puan	23,00 (%92,0)
\bar{X} (Ortalama)	13,23(%52,9)
SD (Standart sapma)	4,56
KR-20 (Güvenirlilik)	0,75
KR-21 (Güvenirlilik)	0,73
Split-Half (Eşdeğer Yarılar) Güvenirliliğe Dayalı Sperman-Brown	0,77
Çarpıklık	-0,035
Basıklık	-0,458
Ortalama güçlük (P)	0,53
Ortalama Ayırt Edicilik	0,43
Ortalama Nokta Çift Serili Korelasyon	0,38
Üst grubun minimum puanı (n=62)	16,0
Alt Grubun Maksimum puanı (n=60)	10,0

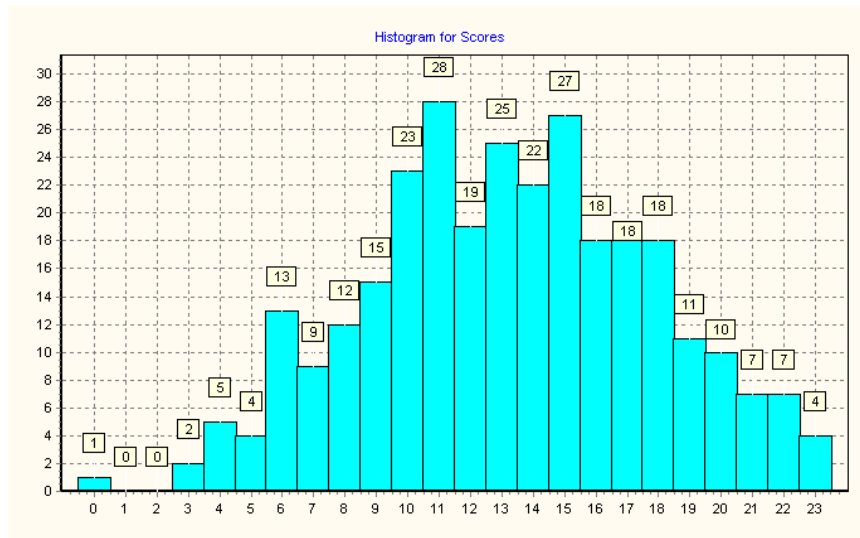
Tablo 3'e bakıldığında başarı testine ait 25 maddenin yer aldığı görülmektedir. Dört işlem becerisi başarı testi ile değerlendirilen öğrencilerin en düşük aldığı puan 0,00 yani hiçbir

davranışı gerçekleştiremeyen öğrenci olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır. En yüksek puan ise 23,00 olduğundan davranışların %92'sini gerçekleştiren öğrenci olduğu ve bütün davranışları gerçekleştiren öğrenci olmadığı görülmektedir. Ön uygulamaya katılan öğrencilerin başarı testine ait ortalama puanlarının 13,23 olduğu yani başarı testinde yer alan maddelerin %52,9'unu gerçekleştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Başarı testinin çarpıklık(-0,035) ve basıklık (-0,458) değerleri incelendiğinde -1 ile +1 arasında dağılım gösterdiği yani başarı testi puanlarının normal dağılıma yakın bir dağılıma sahip olduğu ifade edilmektedir. Normallik varsayımının bir ölçüsü olarak çarpıklık ve basıklık katsayılarının -1 ile +1 aralığında olmasının kabul edilebileceği ifade edilmektedir (Morgan, Leech, Gloeckner veBarrett, 2004, s.50).

Başarı testinden alınan puanlara ilişkin hesaplanan ortalama güçlük (p) indeksi 0,53 ile orta güçlükte olduğu görülmektedir. Başarı testinin ortalama ayırt ediciliğine bakıldığında 0,43 ile dört işlem becerisine sahip olan ile sahip olmayan öğrencileri ayırt edebilecek bir başarı testi olduğu görülmektedir. Başarı testi puanlarına ilişkin yüksek puan alarak üst grupta yer alan öğrencilerin aldıkları minimum puanın 16,0 olduğu ve düşük puan alarak alt grupta yer alan öğrencilerin maksimum puanlarının 10,0 olduğu görülmektedir. Bu durum üst gruptaki öğrencilerin minimum puanları ile alt grupta yer alan öğrencilerin maksimum puanlarının birbirlerine çok yakın olmadığı bu durum dört işlem becerisine sahip olan öğrenciyi sahip olmayan öğrenciden ayırt edebilecek yapıda bir test olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ön uygulamaya katılan öğrencilerin başarı puanlarına ilişkin standart sapma değeri 4,56'dır. Hesaplanan standart sapma değeri, ön uygulamada değerlendirilen öğrencilerin dört işlem becerisi puanlarının birbirlerine göre çok büyük farklılıklar göstermediği yani puanların homojen dağılıma sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 3'de ilköğretim 4. sınıf dört işlem becerisi başarı testine ait güvenilirlik iki kategorili verilerde hesaplanan ve başarı testine ait maddelerin iç tutarlılığın ölçüsünü veren KR-20 ile hesaplanmıştır. KR-20 güvenilirlik katsayısının 1,00'e yakın olması testin güvenilirliğinin yüksek olduğu, 0,00'a yakın olması da güvenilirliğin düşük olduğu anlamına gelmektedir. Bir başka deyişle testin güvenilirliğinin yüksek olması, test puanlarına karışan hatanın az olduğunu, testin güvenilirliğinin düşük olması da test puanlarına karışan hatanın fazla olduğunu göstermektedir (Özçelik, 2010). Öğrencilerin başarı testi ile değerlendirilmesi sonucu elde edilen puanlardan hesaplanan güvenilirlik değeri (KR-20) 0,75'dir. Bu değer başarı testine ait 25 madde ile yüksek düzeyde güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir. Madde güçlükleri homojen kabul edildiğinde hesaplanan KR-21 güvenilirlik katsayısının ise 0,73 ile yüksek olduğu görülmektedir. Başarı testi eşdeğer yarılar olarak ayrıldığında ve bu yarılar arasındaki korelasyon değerine ilişkin güvenilirlik katsayısına ait Sperman-Brown düzeltme formülü kullanılarak hesaplanan eşdeğer yarılar güvenilirlik katsayısı ise 0,77 ile yüksek düzeyde güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Şekil 1. Dört İşlem Becerisi Başarı Puanlarına Dayalı Histogram Grafiği

Sonuç olarak ilköğretim 4. sınıfa devam eden öğrencilerin dört işlem becerilerine dayalı hazırlanan 25 yazılı yoklama şeklinde 1/0 puanlanabilen maddelerden oluşan başarı testine ait madde ve test istatistikleri hesaplandığında geçerli ve güvenilir bir başarı testinin tasarlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Pilot uygulamada yer alan öğrencilerin 25 maddelik başarı testi puanlarına ilişkin histogram grafiği şekil-1’de görülmektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Başarı testini geliştirmenin iki basamağından biri olan madde istatistikleri sonuçlarına bakıldığında maddelerin madde güçlük indeksleri, 0,32 ile 0,91 arasında değiştiği görülmektedir. Madde ayırt edicilik indeksleri ise 0,20 ile 0,53 aralığında değişmektedir. Madde ayırt edicilik indeks kriterleri incelendiğinde 0,00 ile 0,19 aralığı çok zayıf madde, 0,20 ile 0,29 aralığında ise maddeler düzeltilip geliştirilebilir, 0,30-0,39 aralığında ise oldukça iyi bir madde (Tekin, 2008, s. 249) olduğu teorik kriterlerine göre 0,30 değerinin altında olan 15, 17 ve 26. madde başarı testinden çıkarılmıştır. Maddelere ait nokta çift serili korelasyon katsayıları incelendiğinde 0,15-0,61 aralığında değiştiği sonucuna ulaşılmıştır. Başarı testinde yer alan 15. ve 26. Maddeler 0,30’un altında olması teorik kuralı gereği (Baykul ve Güzeller, 2014) testten çıkarılmıştır. 25 maddelik dört işlem becerisi başarı testine ait nihai madde güçlük indeksi, madde ayırt edicilik indeksi ve nokta çift serili korelasyon katsayı değerleri yeniden hesaplanarak son hallerine bakılmıştır. Son halin madde testi sonuçlarında ise, Maddelere ait güçlük indekslerinin 0,32 ile 0,80 arasında değiştiği, maddelerin ayırt edicilik indekslerine bakıldığında 0,31 ile 0,56 aralığında değiştiği ve Maddelere ait nokta çift serili korelasyon katsayıları incelendiğinde 0,32-0,47 aralığında değiştiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar başarı testinin, yeterli güçlük düzey, orta ve yüksek düzeyde ayırt edebildiği ve başarı testi puanları ile maddeye ait davranışın görülme durumu arasındaki korelasyon değerleri kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir.

Başarı testini geliştirmenin iki basamağından bir diğeri olan test istatistikleri sonuçlarına bakıldığında başarı testinde madde istatistiği sonucunda 25 maddenin yer aldığı görülmektedir. Dört işlem becerisi başarı testi ile değerlendirilen öğrencilerin en yüksek puan ise 23,00 olduğundan davranışların %92'sini gerçekleştiren öğrenci olduğu ve bütün davranışları gerçekleştiren öğrenci olmadığı görülmektedir. Başarı testine ait ortalama puanlarının 13,23 olduğu yani başarı testinde yer alan maddelerin %52,9'unu gerçekleştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Normallik varsayımının bir ölçüsü olarak çarpıklık ve basıklık katsayılarının -1 ile +1 aralığında olmasının kabul edilebileceği ifade edilmektedir (Morgan, Leech, Gloeckner ve Barrett, 2004, s.50). Dolayısıyla Testin çarpıklık (-0,035) ve basıklık (-0,458) değerleri incelendiğinde -1 ile +1 arasında dağılım gösterdiği yani başarı testi puanlarının normal dağılıma yakın bir dağılıma sahip olduğu ifade edilmektedir. Başarı testinden alınan puanlara ilişkin hesaplanan ortalama güçlük (p) indeksi 0,53 ile orta güçlükte olup başarı testinin ortalama ayırt ediciliğine bakıldığında 0,43 ile dört işlem becerisine sahip olan ile sahip olmayan öğrencileri ayırt edebilecek bir başarı testi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ön uygulamaya katılan öğrencilerin başarı puanlarına ilişkin standart sapma değeri 4,56 olarak hesaplanmış ve puanların homojen dağılıma sahip olduğu sonucunu göstermektedir. Testin güvenilirliğinin yüksek olması, test puanlarına karışan hatanın az olduğunu, testin güvenilirliğinin düşük olması da test puanlarına karışan hatanın fazla olduğunu göstermektedir (Özçelik, 2010). Bu teorik kuraldan hareketle öğrencilerin başarı testi ile değerlendirilmesi sonucu elde edilen puanlardan hesaplanan güvenilirlik değeri (KR-20) 0,75 ve madde güçlükleri homojen kabul edildiğinde hesaplanan KR-21 güvenilirlik katsayısının ise 0,73 ile yüksek olduğu görülmektedir. Sperman-Brown düzeltme formülü kullanılarak hesaplanan eşdeğer yarılar güvenilirlik katsayısı ise 0,77 ile yüksek düzeyde güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Deneme uygulamasına tabi tutulan tüm maddeler nihai başarı testinde yer alabilir nitelikte olduğu sonucuna ulaşıldığı söylenebilir.

Sonuç olarak ilköğretim 4. sınıfa devam eden öğrencilerin dört işlem becerilerine dayalı hazırlanan 25 yazılı yoklama şeklinde 1/0 puanlanabilen maddelerden oluşan başarı testine ait madde ve test istatistikleri hesaplandığında geçerli ve güvenilir bir başarı testinin tasarlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçtan hareketle, genelde matematik eğitimi özelde ise dört işlem Dünyada ve Türkiye'de üzerinde durulması gereken temel becerilerden olduğu araştırmanın teorik arka planında bahsedilmiştir. Bu doğrultuda okulöncesinde farkındalığı başlayan ve dört işlem öğretimi daha çok ilköğretim eğitim kademesinin birinci basamağı olan ilköğretim döneminde gerçekleşmektedir. Bu doğrultuda öncelikle öğretmenlerin gerekli donanıma sahip olmaları gerekmektedir (Yıldırım, Tabak ve Yavuz, 2012). Ancak donanımlı öğretmenlerin sınıf ortamında yönettiği eğitimle sahip olunması beklenen temel becerilerin elde edilebileceğinden bahsedilebilir. Geliştirilen başarı testinin farklı örneklem gruplarında fakat aynı seviyede uygulanması önerilebilir. Bir diğeri öneri ise farklı okuryazarlık konularında ve farklı sınıf düzeylerinde başarı testlerinin geliştirilerek bir bütün olarak ölçme, izleme ve değerlendirme olanağını alan yazına kazandırılmasının önemli olabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Altun, M. (2005). *Matematik öğretimi*. Bursa: Erkan.
- Baxter, J. A., Woodward, J., & Olson, D. (2005). Writing in mathematics: An alternative form of communication for academically low - achieving students. *Learning Disabilities Research&Practice*, 20(2), 119-135.
- Baykul, Y. (2000). *İlköğretimde matematik öğretimi: 1-5. sınıflar için*. Ankara: Pegem A.
- Baykul, Y., & Güzeller, C. O. (2014). *Sosyal bilimler için istatistik: SPSS uygulamalı* (2. Baskı). Ankara: Pegem
- Bolat, Y., & Çelik, A. (2014). Küreselleşmenin Türk Eğitim Sistemine Etkileri ve Sınıf Öğretmenliği Alanına Yansımaları. *Route Educational and Social Science Journal*, 1(3), 158-175.
- Brooks, G. P., & Johanson, G. A. (2003). TAP: Test analysis program. *Applied Psychological Measurement*, 27(4), 303-304.
- Erdoğan, A. ve Erdoğan, Ö. E. (2009). *Toplama ve Çıkarma Kavramlarının Öğretimi ve Öğrenci Güçlükleri*, İçinde Bingölbali, E. ve Özmantar, M. F. (Eds.), İlköğretimde Karşılaşılan Matematiksel Zorluklar ve Çözüm Önerileri (ss.31-58), Ankara: Pegem A.
- Fedon, J. P. (1958). The Role of Attitude in Learning Arithmetic. *The Arithmetic Teacher*, 5, 304-10.
- Gagne, R. M. (1967). *Curriculum Researc Hand Thepromotion of Learning*. İçinde R. W. Tyler, R. M. Gagne, and M. Scriven (Eds.) Perspectives of Curriculum Evaluation. Chicago: Rand Mc Nally & Company.
- Gupta, K., Sleezer, C. M., & Russ-Eft, D. F. (2007). *A Practical Guidetoneeds Assessment*. San Francisco: Pfeiffer.
- Haladyna, T., & Thomas, G. (1979) Theattitudes of Elementary School Children Toward School and Subjectmatters. *The Journal of Experimental Education*, 48(1), 18-23.
- Hmelo-Silver, C. E. (2004). Problem-basedlearning: What and how do studentslearn? *Educational Psychology Review*, 16, 235-266.
- Johnson, D. A. (1957). Attitudes in the mathematics classroom. *School Science and Mathematics*, 57, 113-120.
- MacMath, S., Wallace, J., & Chi, X. (2009). *Problem-basedlearning in mathematics: A tool for developing students' conceptual know ledge. What Works: ResearchInto Practice, Monograph 22*. Toronto, Ontario, Canada: Literacy and Numeracy Secretariat.
- Mager, R. F. (1968). *DevelopingAttitudetoward Learning*. CA: Fearon.
- McLoed, D. B. (1992). *Research on affect in mathematicseducation: A reconceptualization*. İçinde Grouws, D. A. (Ed.) Handbook of Research on Teachingand Learning Mathematics(ss. 575-596). NY: Macmillan.

- Morgan, G. A., Leech, N. L., Gloeckner, G. W., & Barrett, K. C. (2004). *SPSS for introductory statistics: Use and interpretation*. Psychology Press.
- National Assessment of Educational Progress (NAEP). (1970). *Mathematics Objectives*. MI: National Assessment of Educational Progress.
- National Council of Teachers of Mathematics (NCTM) (1980). *An Agenda for Action: Recommendations for School Mathematics of the 1980's*. VA: National Council of Teachers of Mathematics.
- Nicholls, J.G. (1978). The development of the concepts of effort and ability: perceptions of academic attainment, and the understanding that difficult tasks require more ability. *Child Development*, 49, 800-814.
- Nitko, A. J. (1996). *Educational Assessment of Students*. Des Moines: Prentice-Hall Order Processing Center.
- Olkun, S., & Uçar, Z. T. (2009). *İlköğretimde Etkinlik Temelli Matematik Öğretimi*. Ankara: Maya Akademi Eğitim ve Danışmanlık.
- Özçelik, A. D. (1998). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: ÖSYM.
- Özçelik, D.A. (2010). *Test Hazırlama Kılavuzu*. Ankara: Pegem Akademi
- Pektaş, S. (2010). Öğretmen Adaylarının Ölçme ve Değerlendirme Yeterlik Algılarının İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi), Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Scriven, M. (1991). *Evaluation Thesaurus* (4th edition). Los Angeles: Sage.
- Shuell, T. J. (1986). Cognitive Conceptions of Learning, *Review of Educational Research*, 56, 411-436.
- Stright, V. M. A. (1960). Study of The Attitudes Toward Arithmetic of Students and Teachers in The Third, Fourth, and Sixth grades. *The Arithmetic Teacher*, 7, 280-286.
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB). (2015). *İlköğretim Matematik Dersi (1-4. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: MEB.
- Tekin, H. (2008). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme* (19. Baskı). Ankara: Yargı
- Tekindal, S. (2008). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: Pegem.
- Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times*. CA: John Wiley & Sons.
- Yıldırım, K., Tabak, H. and Yavuz, B. (2012). MEB Öğretmen Yeterliklerinin Kamu Personeli Seçme Sınavı Eğitim Bilimleri Testinde Dikkate Alınma Düzeyi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(4), 751-778.

Değerler Eğitiminde Darb-ı Mesel Yöntemi

Tunay KARAKÖK¹

¹Doktora Öğrencisi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul, TÜRKİYE,
tunay0067@gmail.com

Öz

Bir toplumda, inançlar, ideolojiler ya da insanlar arasında kabul görmüş, benimsenmiş ve yaşatılmaya devam eden insani, içtimai, ideolojik veya ilahi kaynaklı her türlü davranış, duyuş, düşünüş, kural ya da kıymetlerin tamamı olarak tanımlanan değer; 21. yüzyılda gelişen ve değişen dünyamızla beraber; insanlarda ve toplumlarda meydana gelen ahlaki yozlaşma ve değerler sisteminin bozulması, gibi nedenlerden dolayı eğitime ihtiyaç duyulan ve gün geçtikçe de bu kapsamda değerlerin eğitime verilen önemin artmasına neden olmuştur. Tamda bu noktada insanoğlunun tarihin en eski devirlerinden beri vazgeçilmez parçalarından birini oluşturan dini ve dünyevi değerlerinin öğretilmesi, nesilden nesile aktarılması ve esasında da toplumlar tarafından en iyi şekilde hatırlanması ve öğretilmesi için sahip olunan değerlerin öğretimi sırasında takip edilen yöntemlerden bazıları ön plana çıkmışlardır.

İşte tam bu noktada biz bu çalışmamızda; çoğu zaman tarihte farklı eğitim-öğretim ve meslek grupları tarafından kullanılan misal getirme, temsil ile anlatma olarak da bilinen “Darb-ı Mesel”, bireyleri öğrenmeye sevk etmek ve öğrenme motivasyonlarını sağlamak için ödül ve yaptırımlardan yararlanmayı öngören değerler eğitimi yöntemini amaçları ve kapsamları noktasında aktarmaya çalıştık. Çalışmamız; değerler eğitimi nedir ile değerler eğitiminin önemi ve gerekliliğinin ele alındığı bir giriş kısmı dahil olmak üzere; söz konusu metodun ele alındığı bir bölüm ve genel bir değerlendirmenin yapıldığı bir sonuç bölümünden oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Darb-ı Mesel, Değerler Eğitimi, Toplum

Darb-ı Mesel Method in Values Education

Abstract

In a society, the value that is defined as all the behaviors, feelings, thoughts, rules, or assets of humanity, social, ideological or divine origin that are accepted, adopted and sustained among beliefs, ideologies or people; Along with our developing and changing world in the 21st century; the corruption of morals and the corruption of the system of values that have come to the fore in human beings and societies, has led to an increase in the importance given to the education of values in this context. At this point, some of the methods followed during the teaching of religious and secular values that constitute one of the most indispensable parts of human history since the earliest periods of history, and in the course of teaching the values possessed in order to be remembered and taught in the best way by the societies, have been brought forward.

At this point we are in this work, 'Darb-i Mesel', also known as representation and expression, often used by different education and teaching professions in history, We have tried to convey the value education method that aim to encourage individuals to learn and to benefit from rewards and sanctions in order to provide learning motives to the ends and scope. Our study; including an introduction to general information about education of values; consists of this parts in which the method is handled separately and a result part in which a general evaluation is made.

Keywords: Darb-ı Mesel, Values Education, Society

1. Giriş: Değer ve Değerler Eğitimi Nedir?

Tarih boyunca bir sürü filozof ve bilim insanı; insanın değer yargılarının bireylerin yaşamındaki önemini ve bu değerlerin kazanılmasında eğitimin ne ölçüde etkili olduğunu anlayabilmek için ciddi çabalar göstermiştir. Bu çabaların belirli bir sistem içinde gözlemlenebilmesi, değer eğitimi ile mümkün olmaktadır. Bu noktada birçok defa farklı bakış açıları ile tanımlanmaya çalışılmış olan değer eğitiminin ne olduğu sorusunu burada cevaplamak gerekecektir. Milli Eğitim tarafından, yaşamı meydana getiren, bireyleri birbirine bağlayan, gelişmeyi, mutluluğu ve huzuru sağlayan, risk ve tehditlerden koruyan, insani, sosyal, ahlaki ve manevi değerlerin bireylere aktarılması ve kazandırılması sürecine değer eğitimi denirken; genel manada bireylerin kendisini tanıması ve kendisi ile uyum içerisinde olmasını, düşünce ve eylemlerinde tutarlı olmasını sağlayan özelliklerin kazandırılması için bilinçli ve planlı şekilde öğrenme ortamlarının düzenlenmesine de değer eğitimi denmektedir. Öyle ki esasında değer eğitimi, öğrencilerin iç motivasyonlarını artırmalarına, neyin doğru olduğuna yönelik yorum yapabilmelerine ve bunu davranışa olarak sergilemelerine fırsat sağlamaktadır (MEB, 2010; 6312; Akbaş, 2008; 22).

Çocukların doğuştan itibaren getirmiş olduğu en iyi taraflarının ortaya çıkartılarak, onların kişiliklerinin bütün yönleriyle gelişmesine destek olmak, insan olarak en iyiye ulaşmalarını gerçekleştirmek, başta bireyler olmak üzere toplumu kötü ahlaktan koruyarak kurtarmak, bireylere iyi ahlaki özellikleri kazandırarak bunu sürekli kılmayı amaç edinmiş olan değerler eğitimi, ahlaki, bireysel ve toplumsal gelişime yönelik değerlerin, bireylerdeki gelişiminin bir bütüncül bir yaklaşımla yaşam boyu desteklenmesini ise kendisine hedef seçmiştir (Aydın, 2012; 21-24; Yörükoğlu, 1977; 167).

1.1. Değerler Eğitiminin Önemi Ve Gerekliliği

Geçmişte ahlak eğitimi, karakter eğitimi gibi isimler altında kazandırılan eğitimin güncel ve geliştirilmiş biçimi olan değerler eğitimi, son yıllarda eğitimin önemli konularından birisi haline gelmiştir (Önder, 2011; 164). Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de de değerler eğitimi alanında yapılan çalışmaların ve konferansların sayısı artmıştır. Bu çalışmalardan bir tanesine de Milli Eğitim Bakanlığı tarafından konunun önemine dikkat çekmek amacıyla 28-29 Mayıs 2010 tarihinde İstanbul’da düzenlenen “Değerler Eğitimi Uluslararası Konferansı’dır”. Söz konusu konferansta, bundan sonra insanlığın, ahlaki değerlere bağlılık, adalet, hukukun üstünlüğü, barış, iyilik ve çalışkan olma gibi değerlerin etkisiyle yükseleceğine dikkat çekilmiştir. Bu sebeple değerler eğitimi, 18. Milli Eğitim Şurası’nın önemli konu başlıklarından birisi haline gelmiş ve 2010 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 53 numaralı İlk Ders Genelgesi yürürlüğe konulmuştur. Toplumsal yaşantıyı meydana getiren, insanları birbirine bağlayan, gelişmeyi, mutluluğu ve huzuru gerçekleştiren, risk ve tehditlerden koruyan, insani, sosyal, ahlaki ve manevi değerlerin tüm bireylere kazandırılmasında en önemli etken eğitimidir. Bu kazanımların öğrencilere aktarılması, değerler eğitimi sayesinde mümkün olmaktadır (MEB, 2010; 6312).

Bireylerin inançlar, beklentiler, tutumlar, takdir edilme isteği, değerler, sevinçler, hisler, ahlak ve etik gibi unsurlardan meydana gelen duyuşsal yanı, hem bireysel hem de toplumsal yaşam için vazgeçilmez bir durumdur (Dilmaç, 2007; 26). Bireylere değer kazandırmada dini gruplar, televizyon, okullar, aile ve akran grupları en temel vasıtalarlardır. Ancak, okullar haricinde bu vasıtaların diğerlerinde formel bir değer eğitimi ile karşılaşılması pek mümkün değildir. Genel olarak bugüne kadar değerlerin kazanılmasında aile, dini gruplar, televizyon ve akran grupları öne çıkmaktaydı. Fakat bu unsurlarda meydana gelen birtakım problemler eğitim programları içerisinde değer eğitimine yer verilmesi hususunu gerekli kılmaktadır (Halstead-Taylor, 1996; 52-59; Izgar, 2013; 37).

Son yıllarda Milli Eğitim Bakanlığı ve farklı kurumların gerçekleştirmiş olduğu çalışmalar, değerler ve değerler eğitimine gösterilen hassasiyetin ve önemin artmakta olduğunu göstermektedir (Kumbasar, 2011; 64). Değerler eğitimi uygulanırken ortaya çıkan sorunların

ise en aza indirebilmek için ilk olarak etkili bir değerler eğitim programının hazırlanması gerekliliği gerçeği de göz ardı edilmemelidir (Yazıcı, 2006; 516).

2. Değerler Eğitiminde Darb-ı Mesel Yöntemi

Daha önce “Deyim” kavramı için kullanılan darb-ı mesel, daha çok atasözlerini karşılamak için tercih edilmektedir. Misal getirme, temsil ile anlatma olarak da bilinen “Darb-ı Mesel”¹ yöntemi, anlaşılması zor bir durumun, bilinen ve daha belirgin bir benzeri yardımıyla anlatılması tekniğidir. Sözlükte, örnek vermek, bir hali temsil yoluyla anlatmak maksadıyla söylenen hikmetli söz, atasözü, atalar sözü olarak tarif edilmektedir (Doğan, 1994; 80). Ömer Asım Aksoy ise atasözlerini, atalarımızın uzun denemelere dayanan yargılarını genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaştırılan ve kalıplaşmış biçimleri bulunan, kamuca benimsenmiş özsözler, olarak tarif etmektedir (Aksoy, 1970; 26). Soyut kavramların somut olaylarla canlandırılarak ifade edilmesi bu yöntemin önemli bir boyutudur. İnsanların kavramakta zorlandığı soyut kavramları onlara anlatabilmenin en akılcı yolu, somut olayların ya da varlıkların benzerleri yardımıyla temsil gösterilerek anlatılmasıdır. Önemli bilgilerin daha etkili ve çarpıcı biçimde sunulması ve zihinlerde kalıcı olmasını sağlama amacıyla da bu yöntemle baş vurulur. Ayrıca Kur’an ve hadisler incelendiğinde temsilin ve misal getirmenin etkili biçimde kullanıldığı görülmektedir (“Din Öğretimi Yöntemleri”, http://www.ebsad.org/img/20140407__6321527362.pdf, 06.03.2018; Kızılkaya, 2014; 283).

Atasözleri ve deyimler üzerinde uzun yıllar çalıştığını bildiğimiz Adnan Ötügen, darb-ı mesel tarifini yaparken, hüküm ihtiva eden sözlere atasözü denmesi ve bunların dışında kalanların da deyim adıyla adlandırılması doğru olur. Fakat deyimlerin de atalardan intikal eden bir miras olduğu unutulmamalıdır, demiştir. Yani atalarımızdan bizlere intikal ederek dilden dile dolaşan ve her fırsatta kullanılan kalıplaşmış sözlerden herhangi bir hüküm bildirenlere atasözleri, ders alınması amaçlanan diğer sözlere de deyim denir (Türk Atasözleri, 1971; 1-15).

Değerler eğitiminde daha çok karşılaşılan, benzetmeler ile bir konunun anlatılması üzerine kurgulanmış bu yöntem; zaviyelerde, şifahi konuların açıklanması esnasında sıkça başvurulmuş bir tekniktir. Bu yöntemde, temsili hadiseler ve örnekler yoluyla kişinin, eğitimin ve değerlerin amaçları doğrultusunda yönlendirilmesi hedeflenmiştir. Bu yönlendirme iyiye ve güzele yani olumluya doğru gerçekleştirilmiştir (Yücel, 1999; 319; Temel, 2007; 54).

Söz konusu yöntem kapsamında kullanabileceğimiz sözlere örnek vermek gerekirse aşağıdaki deyim yahut atasözlerimiz yerli yerinde bu ihtiyaca cevap verebileceklerdir;

“Hak söze akan sular durur.

Hakkı tanıyan halka baş egmez.

Tanrı“dan korkan kuldan korkmaz”.²

“Toğruluk su kabağıdır batmaz.

¹ Söz konusu yöntemin daha teferrutlu tahkiki ve tahlili için 1337-1340 (M. 1921) yıllarında İstanbul Şehzâd başı'ndaki Evkâf Matbaası'nda basılan ve Tahsin Ömer tarafından kaleme alınmış olan “Darb-ı Mesellerimiz Hakkında Tahlilî Tedkîkât” adlı risale en önemli referans kaynağıdır.

² Söz konusu cümleler; hak ve hakikatin ne derece önemli olduğunu ve eskilerin bu hususa ne kadar önem verdiklerini bize anlatmaktadırlar.

Egri otur doğru söyle”.³

“Emeksiz yemek olmaz.

Hareket olmadık ca bereket olmaz.

Çalışmak, ibâdetin yarısıdır”.⁴

“Aldadayım diyen aldanır.

İğneyi evvelâ kendine sok sonra çuvaldızı ele.

Emânete hıyânet olmaz.

Altun ateşde insan mihnetde belli olur”.⁵

“Ev yapana evlenene Allah yardımcısıdır.

Hayır dile eşine hayır gelsin başına.

Tağ tağ üstüne olur ev ev üstüne olmaz.

Dişi kuşdur yuvayı yapan.

Kadın kardaşdan yakın”⁶.

5. Sonuç

Şu iyi bilinmelidir ki; atasözleri ve deyimler, toplumların uzun süren gözlem, deneyim ve yaşantılarına dayandığından; ait oldukları toplumun yaşama biçiminden düşünce yapısına, değer yargılarından ahlâk anlayışına varıncaya kadar çok değişik konuları içerirler. Bu nedenle bir milletin bütün kültür ve değerler dünyasının özü mesabesinde olan kalıplaşmış sözlerdir. İletişim esnasında kısa, kestirme ve etkili bir anlatımı mümkün kılan atasözleri, aynı zamanda bir milletin felsefesini de yansıtır. Bu bakımdan bu söz varlıklarının bilinmesi ve yaşatılması hayati önem arz etmektedir. Türk dilinin bilinen en eski sözlüğü olan Divânü Lügati't-Türk'ten günümüze değin bu söz varlıklarını yaşatma ve kayıt altına alma amacına yönelik önemli sözlükler kaleme alınmıştır. Bunların her biri Türk dili ve kültürü açısından birbirinden değerli kaynaklardır.

Çoğu zaman tarihte farklı eğitim-öğretim ve meslek grupları tarafından kullanılan misal getirme, temsil ile anlatma olarak da bilinen “Darb-ı Mesel” bireyleri öğrenmeye sevk etmek ve öğrenme motivasyonlarını sağlamak için ödül ve yaptırımlardan yararlanmayı öngören değerler eğitimi yöntemleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Hem temel eğitimde hem de özellikle din eğitiminde daha çok rağbet gören bu method bugün İslam toplumları başta olmak üzere medeni tüm toplumlarda eğitim ve öğretimin icrasında başvurulan önemli iki yöntem olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

³ Söz konusu cümleler; doğruluğun ve doğru sözüün ne derece önemli olduğunu ve eskilerin bu hususa ne kadar önem verdiklerini bize anlatmaktadırlar.

⁴ Söz konusu cümleler; çalışmanın ve rızkın ancak çalışarak elde edilebileceğinin ne derece önemli olduğunu ve eskilerin bu hususa ne kadar önem verdiklerini bize anlatmaktadırlar.

⁵ Söz konusu cümleler; doğru olmanın, ahlaklı olmanın ve dürüstlüğünün ne derece önemli olduğunu ve eskilerin bu hususa ne kadar önem verdiklerini bize anlatmaktadırlar.

⁶ Söz konusu cümleler; ailenin, aile bütünlüğünün, kadının ve kadının hem aile hem de toplum içinde ne derece önemli olduğunu ve eskilerin bu hususa ne kadar önem verdiklerini bize anlatmaktadırlar.

KAYNAKÇA

- Akbaş, O. (2008), “Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, (16), s. 22.
- Aksoy, Ömer Asım (1970), Atasözleri ve Deyimler (El Kitabı), Üniversite Basımevi, Ankara.
- Aksoy, Ömer Asım (1970), Atasözleri ve Deyimler (El Kitabı), Üniversite Basımevi, Ankara.
- Aydın, M. Z.-Akyol Gürler, S. (2012), *Okulda Değerler Eğitimi Yöntemler, Etkinlikler, Kaynaklar*, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Dılmaç, B. (2007), “Bir Grup Fen Lisesi Öğrencisine Verilen İnsani Değerler Eğitiminin İnsani Değerler Ölçeği İle Sınanması”, *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Doğan, Mehmet (1994), *Büyük Türkçe Sözlük*, Ülke Yayımları, İstanbul.
- Halstead, J. M. ve M. J. Taylor (1996), *Values in Education and Education in Values*, Londra: Falmer Pres.
- Izgar, G. (2013), “İlköğretim Okulu 8. Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Değerler Eğitimi Programının Demokratik Tutum ve Davranışlarına Etkisi”, *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Kızılkaya, Yakup (2014), “Arap Dilinde Meselin Darbı”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 42, s. 283.
- Kumbasar, E. (2011), “Muzaffer İzgü'nün Romanlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Trabzon.
- MEB (2010), *İlk Ders Genelgesi" (2010/53)*, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 6312;
- Önder, M. (2011), “Din ve Temel Değerler”, *Değerler Eğitimi Sempozyumu Bildirileri Kitabı*, Eskişehir.
- Temel, H. (2007), “Ahilik Teşkilatının Halkın Eğitim ve Öğretimindeki Rolü”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Türk Atasözleri (1971), c.I-II, M.E.B. Basımevi, İstanbul, s. I-XV.
- Yazıcı, K. (2006), “Değerler Eğitimi'ne Genel Bir Bakış”, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 19 (19), s. 516.
- Yörükoğlu, A. (1977), *Çocuk Ruh Sağlığı*, Ankara.
- Yücel, A. (1999), “Ahilikte Eğitim ve Amaçları”, *II. Uluslararası Ahilik Kültürü Sempozyumu Bildirileri*, Ankara.

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Liderlik Yönelimleri ile Öz-güven Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Bartın Üniversitesi Örneği

Yağmur CANCA¹, Murat KUL¹, İsmail KARATAŞ¹, Ahmet Naci DİLEK¹, Mustafa Alper MÜLHİM¹, Hüseyin CAN²

¹ Bartın Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Bartın, TÜRKİYE

² Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi (SUBU), Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Anabilim Dalı, Sakarya, TÜRKİYE

E-Posta: muratkul@bartin.edu.tr, ikaratas@bartin.edu.tr

Öz

Araştırmada Bartın Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinin liderlik yönelimleri ile öz-güven düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini; 2017-2018 Akademik Yılı Bahar Dönemi'nde öğrenim gören ve basit seçkisiz örnekleme yöntemiyle seçilen 52'si kadın ve 116'sı erkek olmak üzere toplam 168 öğrenci ($\bar{X}_{yaş}=21,71$) oluşturmaktadır. Veri toplama araçları olarak ölçek formu kullanılmış olup bu form üç bölümden oluşmaktadır. Ölçek formunun: birinci bölümünde "Kişisel Bilgi Formu"; ikinci bölümünde Bolman ve Deal (1991) tarafından geliştirilmiş ve Dereli (2003) tarafından Türkçe'ye uyarlanmış "Liderlik Yönelimleri Ölçeği" ve üçüncü bölümünde ise Akın (2007) tarafından geliştirilen "Öz-güven Ölçeği" yer almaktadır. Araştırmada korelasyonel (ilişkisel) araştırma modeli kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde değişkenlerin özelliklerine göre; t-Testi, Tek Yönlü ANOVA, Kruskal-Wallis Testi ve Pearson Korelasyon Analizi uygulanmıştır. Gruplar arasındaki farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi için ise Tukey Çoklu Karşılaştırma Testi kullanılmıştır. Araştırmaya ilişkin bulguların yorumlanmasında anlamlılık düzeyi 0,05 olarak kabul edilmiştir. Çalışmada katılımcıların cinsiyet, spor branşı (bireysel ve takım sporları), aile aylık geliri, anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeyi değişkenlerine göre liderlik yönelimleri ve öz güven düzeyleri incelenmiş olup istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Ayrıca katılımcıların yaş ve spor yılı ile liderlik yönelimleri ve öz güven düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiş olup istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamıştır. Fakat öğrencilerin sınıf değişkenine göre liderlik yönelimleri puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. Diğer taraftan öğrencilerin sınıf değişkeni ile öz güven düzeyleri arasında anlamlı farklılık görülmemektedir. Liderlik yönelimleri ile öz-güven ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak pozitif yönde yüksek düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Bu bilgiler ışığında katılımcıların öz-güven düzeyi arttıkça liderlik yönelimlerinin de arttığı sonucu çıkarılabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği, Liderlik, Öz güven.

Investigation of the Relationship Between Leadership Tendencies and Self-confidence Levels of Physical Education and Sports Teaching Department Students: Bartın University Case

Abstract

The aim of this study was to investigate the relationship between self-confidence levels and leadership tendencies of the students of Physical Education and Sports Teaching Department of Bartın University School of Physical Education and Sports. The sample of the research; Totally 168 students (52 women, 116 men) who study at the 2017-2018 Academic Year Spring Semester and who were selected by simple random sampling method ($\bar{X}_{age}=21,71$). Scale form is used as data collection tools and this form consists of three parts. In the first part of the scale form, “Personal Information Form”; In the second part, “Leadership Orientation Scale” which was developed by Bolman and Deal (1991) and adapted to Turkish by Dereli (2003), and “Self-confidence Scale” which was developed by Akın (2007) in the third part are included. Correlative research model was used in the research. According to the characteristics of variables in the analysis of research data; t-Test, One-Way ANOVA, Kruskal-Wallis Test and Pearson Correlation Analysis were applied. Tukey Multiple Comparison Test was used to determine the differences between the groups. Significance level was accepted as 0.05 when interpreting the findings of the research. In the study, leadership tendencies and self-confidence levels were examined according to the participants' gender, sports branch (individual and team sports), family monthly income, mother education level and father education level and no statistically significant difference was found. In addition, the correlation between the age and sport years of the participants and the leadership tendencies and self-confidence levels were examined and no statistically significant relationship was found. However, it is seen that there is a statistically significant difference in the students' mean score of leadership in terms of class variable. On the other hand, there is no significant difference between the students' classroom variables and their self-confidence levels. There is a statistically significant positive correlation between leadership tendencies and self-confidence scale mean scores. In the light of this information, it can be concluded that as the self-confidence level of the participants increased, the leadership tendencies increased.

Keywords: Physical Education and Sports Teaching, Leadership, Self-confidence.

1. GİRİŞ

Eğitim ilk insanla birlikte ortaya çıkmıştır. İnsanlık tarihi kadar eski olan eğitim gerek birey olarak gerekse toplum olarak hayatı devam ettirmenin neredeyse ilk şartıdır. Eğitim doğumla başlayıp hayat boyu devam eden bir süreçtir. Bu süreçte bireyler birtakım bilgi, beceri, tutum ve değerler kazanmaktadırlar (Gül, 2012, 5). Bireyin doğum öncesinden başlayıp ölümüne kadar devam eden bu etkileşim, yakın çevresinden başlayarak, aile içinde, arkadaş çevresinde, yaşadığı yerel çevre ve ulusal çevrede deneyimleriyle devam eder (Kale, 2011, 4). Beden eğitimi ve spor öğretmenleri fiziksel, ruhsal ve zihinsel özelliklerinin yanı sıra kişilik özellikleri gelişen genç öğrencilerin yönlendirilmesi ve onlara örnek olunması bakımından önemlidir (Nebioğlu, 2004, 56).

Eğitim kavramı liderlik ile ilişkilendirildiğinde; davranış bilimlerini oluşturan değişik alt bilimlerle ilgili literatür taramalarında, liderliğin üç temel yönünün üzerinde fazlaca durulduğu ve bu yönlerin birer tanım faktörü olarak kullanılmaya çalışıldığı görülmektedir. Birer tanım faktörü olarak kullanılmak istenen liderlik özellikleri arasında kişiye verilen unvan (onun üstlendiği sıfat), kişinin özelliği ve lider olan bireyin liderliğini üstlendiği grup içerisindeki davranış biçimi olarak sıralanabilir. Liderlik olgusunun güce dayanan bir yönünün olduğu düşünülürse, liderlik kişilerarası etkileşimi sağlamak için sahip olunan gücü kullanma süreci olarak tanımlanabilir. Liderliği bir süreç ve özellik şeklinde de tanımlamak mümkündür. Süreç olarak liderliğin tanımını yapmak gerekirse, “liderlik bir amaç etrafında toplanmış grup üyelerinin çabalarını yönetmek ve koordine etmek için düzeltici olmayan davranışlardır” şeklinde tanımlanabilir. Liderliğin özellik yönü esas alındığında ise tanım, “grup üyelerini başarılı olmaya hazırlama ve yönlendirme yeteneğidir” biçiminde olacaktır (Erdoğan, 1991, 330).

Başarılı liderlerde en sık gözlenen nitelikler; durumlara uyum sağlama, sosyal çevreye duyarlılık, hırs ve başarı gereksinimi, kararlılık, bağımsızlık, diğerlerini etkileme isteği, ısrarcılık, çalışkanlık, kendine güven, stresle başa çıkabilme, sorumluluk üstlenmeye gönüllülük, kavramsal düşünme, incelik ve diplomatlık, etkileyici konuşma, grubun görevleriyle ilgili bilgi, örgütlenme, ikna edebilme gücü ve sosyal becerilerdir. Bu nitelikler, kimi meslek gruplarının verimli ve etkili olabilmesi için gereklidir. Beden eğitimi ve spor öğretmenleri, antrenörler ve spor yöneticileri, bir grubu yöneterek, bir amacı gerçekleştirmek üzere görevler alacaktır (Kurudirek, 2011, 2).

Liderlerde ortak olan ve temel liderlik özelliklerinden bir özellik kendilerine duydukları güvenidir. Sağlıklı bir özgüven liderin amaçlarına ulaşabilmesi için katlanması gereken güçlüklerle baş edebilmesi için gereklidir. Liderin özgüveni peşinden gelenlerin gelişmelerini pekiştirir. Kendilerine güven duyan liderler başkalarının başarılarından asla korkmazlar ve başkalarının başarılarını takdir etmekte gecikmezler; içten davranırlar (Tosun, 1982). Öz güven; insanın kendine güvenme duygusudur (<http://www.tdk.gov.tr>). Öz güven duygusu, bireyin olumlu yaşantılara sahip olması, kendini yetenekleri doğrultusunda

besleyebilmesi, güçlü yanlarını başarılı bir kişi olma yolunda destekleyebilmesi için oldukça önemli bir faktördür (Ekinci, 2013).

Açıklamalar doğrultusunda ilgili literatür incelendiğinde liderlik yönelimleri ile öz-güven düzeyleri üzerine çalışmalara rastlanırken, Türkiye’de beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümü öğrencilerinin liderlik yönelimleri ile öz-güven düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik çalışmaların olmadığı görülmektedir. Bundan dolayı araştırmada Bartın Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinin liderlik yönelimleri ile öz-güven düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca bu çalışma sonuçlarının ilgili literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Amacı:

Araştırmada Bartın Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinin liderlik yönelimleri ile öz-güven düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

2.2. Araştırmanın Önemi:

Alanyazın incelendiğinde Türkiye’de Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinin liderlik yönelimleri ile öz-güven düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik herhangi bir çalışmanın olmadığı görülmektedir. Bu bağlamda araştırmanın ilgili literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2.3. Çalışma Evreni ve Örneklem:

2017-2018 Akademik Yılı Bahar Dönemi’nde Bartın Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği bölümdeki 195 Erkek ve 88 Kadın toplam 283 öğrenci araştırmanın çalışma (ulaşılabilir) evrenini oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemi ise 2017-2018 Akademik Yılı Bahar Dönemi’nde Bartın Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü’nde öğrenim gören ve basit seçkisiz örnekleme yöntemiyle seçilen 52’si kadın ve 116’sı erkek olmak üzere toplam 168 öğrenci ($\bar{X}_{yaş}=21,71$) oluşturmaktadır.

2.4. Veri Toplama Araçları:

Veri toplama araçları olarak ölçek formu kullanılmış olup bu form üç bölümden oluşmaktadır. Ölçek formunun: birinci bölümünde “Kişisel Bilgi Formu”; ikinci bölümünde Bolman ve Deal (1991) tarafından geliştirilmiş ve Dereli (2003) tarafından Türkçe’ye

uyarlanmış “Liderlik Yönelimleri Ölçeği” ve üçüncü bölümünde ise Akın (2007) tarafından geliştirilen “Öz-güven Ölçeği” yer almaktadır. Bu ölçekler 5’li likert şeklinde derecelendirilmiş olan ölçme araçlarıdır.

2.4.1. Liderlik Yönelimleri Ölçeği

Liderlik Yönelimleri Ölçeği Bolman ve Deal (1991) tarafından geliştirilmiş Türkçe’ye Dereli (2003) tarafından uyarlanmış ve geçerlilik güvenirlilik çalışmaları yapılmıştır. Ölçek 32 madde ve insana yönelik liderlik, yapıya yönelik liderlik, dönüşümsel liderlik, karizmatik liderlik olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır. 5’ li Likert yapıda olan ölçekte 5 her zaman, 1 hiçbir zaman şeklinde puanlanmaktadır. Buna göre ölçeğin boyutlarından alınan yüksek puan kişinin ilgili liderlik stilini her zaman sergilediğini; düşük puan ise hiç sergilemediğini ifade etmektedir. Dereli (2003) tarafından yapılan faktör analizi ölçeğin dört alt boyutunu doğrulamaktadır. Güvenirlilik katsayısı ise sırası ile 0.87, 0.87, 0.84 ve 0.88 şeklindedir (Dereli, 2003).

2.4.2. Öz-güven Ölçeği

Akın tarafından (2007) geliştirilen ölçek, eğitim ve psikoloji alanında kullanılabilir öz güveni değerlendirir. Ölçeğin toplam madde sayısı 33’dür. 5’li Likert tipli ölçek (1) Hiçbir zaman, (2) Nadiren, (3) Sık sık, (4) Genellikle, (5) Her zaman seçenekleriyle sorgulanmaktadır. Bu ölçekte alınabilecek en yüksek puan 165, en düşük puan ise 33’dür. Olumsuz madde bulunmayan ölçekte alınan en yüksek puan, yüksek düzeyde öz-güveni göstermektedir. Öz-güven Ölçeği’nin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı 0.83 olarak tespit edilmiştir (Akın, 2007).

2.5. Araştırmanın Modeli ve Verilerin Analizi:

Araştırmada korelasyonel (ilişkisel) araştırma modeli kullanılmıştır. Çalışmada cinsiyet, yaş, sınıf, bölüm, mezun olunan lise türü, spor branşı türü, spor yılı, aile aylık geliri, anne eğitim durumu ve baba eğitim durumu değişkenleri kullanılarak ilgili analizler yapılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde değişkenlerin özelliklerine göre; bağımsız örneklem t-Testi, Tek Yönlü ANOVA, Kruskal-Wallis Testi ve Pearson Korelasyon Analizi uygulanmıştır. Gruplar arasındaki farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için ise Tukey Çoklu Karşılaştırma Testi kullanılmıştır. Araştırmaya ilişkin bulguların yorumlanmasında anlamlılık düzeyi 0,05 olarak kabul edilmiştir.

3. BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde analiz sonucunda elde edilen bilgiler tablo haline getirilerek özetlenmiş ve yorumlanmıştır.

Tablo 1. Tanımlayıcı İstatistikler

Değişken	Grup	n	%
Cinsiyet	Erkek	116	69,0
	Kadın	52	31,0
Sınıf	1. Sınıf	48	28,6
	2. Sınıf	34	20,2
	3. Sınıf	39	23,2
	4. Sınıf	47	28,0
Spor Türü	Bireysel Spor	89	53,0
	Takım Sporları	79	47,0
Aile Aylık Gelir	0-1500 TL	21	12,5
	1501-2500 TL	47	28,0
	2501-3000 TL	34	20,2
	3001-3500 TL	40	23,8
	3501 TL ve üzeri	26	15,5
Anne Eğitim Durumu	Okur-yazar Değil	25	14,9
	İlkokul	60	35,7
	Ortaokul	41	24,4
	Lise	34	20,2
	Üniversite	8	4,8
Baba Eğitim Durumu	Okur-yazar Değil	9	5,4
	İlkokul	46	27,4
	Ortaokul	37	22,0
	Lise	56	33,3
	Üniversite	20	11,9
Toplam		168	100,0

Tablo 1'e göre, cinsiyet değişkeninde erkeklerin sayılarının kadınlara göre daha yüksek olduğu; sınıf değişkeninde katılımcı sayısına göre en yüksek birinci sınıf en az ise ikinci sınıf olduğu; spor türü değişkeninde bireysel ve takım sporları gruplarına göre katılımcı sayılarının birbirine yakın olduğu; aile aylık gelir değişkeninde 1501-2500 TL grubundaki katılımcı sayısının en yüksek 0-1500 TL grubundakilerin ise en düşük gelire sahip olduğu; anne eğitim durumu değişkeninde katılımcı sayısının ilkökul grubunda en yüksek üniversite grubunda ise en düşük olduğu; baba eğitim durumu değişkeninde katılımcı sayısının lise grubunda en yüksek okur-yazar değil grubunda ise en düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Yaş ve Spor Yılı Değişkenlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri

Değişken	n		Ortalama	Medyan	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
	Geçerli Veri	Kayıp Veri					
Yaş	168	0	21,71	22	1,849	18	29
Spor Yılı	168	0	8,2	8	3,681	1	19

Tablo 2'ye göre, yaş değişkeni incelendiğinde katılımcıların yaş ortalamasının 21,71 ve standart sapmasının 1,849 olduğu; spor yılı incelendiğinde katılımcıların yaş ortalamasının 8,2 ve standart sapmasının 3,681 olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3. Ölçeklerin Güvenirlik Analiz Sonuçları

Boyutlar	Cronbach's Alpha Değeri
İnsana Yönelik Liderlik	,849
Yapıya Yönelik Liderlik	,836
Dönüşümsel Liderlik	,830
Karizmatik Liderlik	,815
Liderlik Yönelimleri	,952
İç Öz-Güven	,900
Dış Öz-Güven	,896
Öz-Güven	,947

Tablo 3'e göre, ölçeklerin bütün boyutlarında hesaplanan bu değerlerin istatistiksel olarak kabul edilebilir sınırlar içerisinde yer aldığı ve ölçeklerin güvenilir oldukları sonucu çıkarılmaktadır (George & Mallery, 2003; Özdamar, 1999 akt. Tavşancıl, 2006, 29).

Tablo 4. Ölçeklere İlişkin Tammlayıcı İstatistikler

Boyutlar	Ortalama	Medyan	Standart Sapma	Minimum	Maksimum	Çarpıklık	Basıklık
İYL	4,2158	4,25	0,5633	2	5	-0,869	0,841
YYL	4,2061	4,25	0,57651	2	5	-0,804	0,674
DL	4,1436	4,25	0,55963	2	5	-0,574	0,323
KL	4,1674	4,25	0,55563	2	5	-0,733	0,75
LY	4,1832	4,25	0,52586	2	5	-0,769	0,996
İÖG	4,3515	4,4118	0,48267	3	5	-0,739	0,107
DÖG	4,3571	4,375	0,48418	3	5	-0,635	-0,116
ÖG	4,3543	4,4242	0,47322	3	5	-0,666	-0,032

Tablo 4 incelendiğinde, liderlik yönelimleri ölçeği için en yüksek ortalamaya insana yönelik liderlik alt boyutunun, en düşük ortalamaya ise insana yönelik liderlik alt boyutunun sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca öz-güven ölçeği için içe yönelik ve dışa yönelik öz-güven alt boyutlarının ortalamalarının birbirine yakın olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 5. Cinsiyet Değişkenine Göre Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	n	Ortalama	Standart Sapma	t	sd	p
İYL	Erkek	116	4,2134	,53619	-,083	166	,934
	Kadın	52	4,2212	,62506			
YYL	Erkek	116	4,2231	,53690	,568	166	,571
	Kadın	52	4,1683	,66046			
DL	Erkek	116	4,1466	,53626	,102	166	,919
	Kadın	52	4,1370	,61400			
KL	Erkek	116	4,1789	,52653	,399	166	,691
	Kadın	52	4,1418	,62034			
LY	Erkek	116	4,1905	,49323	,266	166	,791
	Kadın	52	4,1671	,59711			
İÖG	Erkek	116	4,3616	,46810	,401	166	,689
	Kadın	52	4,3292	,51772			

DÖG	Erkek	116	4,3691	,47190	,476	166	,635
	Kadın	52	4,3305	,51425			
ÖG	Erkek	116	4,3652	,45977	,447	166	,656
	Kadın	52	4,3298	,50570			

Tablo 5'e göre, cinsiyet değişkenine göre liderlik yönelimleri ve öz-güven ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 6. Yaş Değişkenine Göre Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

	İYL	YYL	DL	KL	LY	İÖG	DÖG	ÖG	
r	,057	,160 ^{**}	,149	,143	,136	,137	,130	,137	
Yaş	p	,461	,038	,055	,065	,078	,077	,092	,077
n	168	168	168	168	168	168	168	168	

Tablo 6'ya göre, katılımcıların yaş değişkeni ile yapıya yönelik liderlik yönelimleri arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki gözlenmektedir ($r=0,160$; $p<0,05$). Fakat ölçeklerin diğer boyutları ile yaş değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 7. Sınıf Değişkenine Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F	p	Anlamlı Fark
İYL	Gruplar Arası	2,519	3	,840	2,729	,046	4. Sınıf > 1. Sınıf
	Gruplar İçi	50,472	164	,308			
	Toplam	52,991	167				
YYL	Gruplar Arası	3,614	3	1,205	3,808	,011	3. Sınıf > 1. Sınıf 4. Sınıf > 1. Sınıf
	Gruplar İçi	51,890	164	,316			
	Toplam	55,504	167				
DL	Gruplar Arası	3,267	3	1,089	3,642	,014	4. Sınıf > 1. Sınıf
	Gruplar İçi	49,034	164	,299			
	Toplam	52,301	167				
KL	Gruplar Arası	1,760	3	,587	1,932	,126	---
	Gruplar İçi	49,797	164	,304			
	Toplam	51,557	167				
LY	Gruplar Arası	2,620	3	,873	3,288	,022	4. Sınıf > 1. Sınıf
	Gruplar İçi	43,560	164	,266			
	Toplam	46,180	167				
İÖG	Gruplar Arası	1,479	3	,493	2,160	,095	---
	Gruplar İçi	37,428	164	,228			
	Toplam	38,906	167				
DÖG	Gruplar Arası	1,358	3	,453	1,964	,121	---
	Gruplar İçi	37,792	164	,230			
	Toplam	39,150	167				
ÖG	Gruplar Arası	1,416	3	,472	2,152	,096	---
	Gruplar İçi	35,981	164	,219			
	Toplam	37,398	167				

Tablo 7 incelendiğinde, sınıf değişkenine göre liderlik yönelimleri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir ($F_{3-164} = 3,288$;

$p < 0,05$). Araştırma kapsamında yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda bu anlamlı farklılık 4. Sınıf ile 1. Sınıf arasında olup 4. Sınıf lehinedir. Fakat öz-güven ölçeği göz önünde bulundurulduğunda ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir ($p > 0,05$).

Tablo 8. Spor Branşı Değişkenine Göre Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları

Boyutlar	Spor Branşı	n	Ortalama	Standart Sapma	t	sd	p
İnsana_Yönelik_Liderlik	Bireysel Spor	89	4,1784	,58384	-,913	166	,363
	Takım Spor	79	4,2579	,53982			
Yapıya_Yönelik_Liderlik	Bireysel Spor	89	4,2008	,58860	-,125	166	,901
	Takım Spor	79	4,2120	,56626			
Dönüşümsel_Liderlik	Bireysel Spor	89	4,1110	,60109	-,802	166	,424
	Takım Spor	79	4,1804	,51021			
Karizmatik_Liderlik	Bireysel Spor	89	4,1475	,57300	-,493	166	,623
	Takım Spor	79	4,1899	,53815			
Liderlik_Yönelimleri	Bireysel Spor	89	4,1594	,54987	-,622	166	,535
	Takım Spor	79	4,2100	,49955			
İç_Öz_Güven	Bireysel Spor	89	4,3206	,50157	-,883	166	,379
	Takım Spor	79	4,3864	,46113			
Dış_Öz_Güven	Bireysel Spor	89	4,3251	,49913	-,909	166	,365
	Takım Spor	79	4,3932	,46729			
Öz_Güven	Bireysel Spor	89	4,3228	,48736	-,915	166	,362
	Takım Spor	79	4,3897	,45725			

Tablo 8'e göre, spor branşı değişkenine göre liderlik yönelimleri ve öz-güven ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir ($p > 0,05$).

Tablo 9. Spor Yılı Değişkenine Göre Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

	İYL	YYL	DL	KL	LY	İÖG	DÖG	ÖG	
r	,017	,069	,016	,052	,042	,054	,110	,083	
Spor Yılı	p	,823	,374	,837	,501	,592	,489	,157	,287
n	168	168	168	168	168	168	168	168	

Tablo 9'a göre, katılımcıların spor yılı değişkeni ile ölçeklerin boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 10. Aylık Aile Geliri Değişkenine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Boyutlar	Aile Aylık Geliri	n	Sıra Ortalaması	X ²	sd	p
İYL	0-1500 TL	21	83,07	,432	4	,980
	1501-2500 TL	47	82,27			
	2501-3000 TL	34	82,59			
	3001-3500 TL	40	87,83			
	3501 TL ve üzeri	26	87,08			
YYL	0-1500 TL	21	76,57	3,166	4	,530
	1501-2500 TL	47	79,01			
	2501-3000 TL	34	84,38			
	3001-3500 TL	40	86,64			
	3501 TL ve üzeri	26	97,69			
DL	0-1500 TL	21	79,93	2,912	4	,573
	1501-2500 TL	47	82,22			
	2501-3000 TL	34	79,38			
	3001-3500 TL	40	84,66			
	3501 TL ve üzeri	26	98,75			
KL	0-1500 TL	21	84,40	1,551	4	,818
	1501-2500 TL	47	83,41			
	2501-3000 TL	34	83,26			

	3001-3500 TL	40	80,15			
	3501 TL ve üzeri	26	94,85			
	0-1500 TL	21	81,21			
	1501-2500 TL	47	81,21			
LY	2501-3000 TL	34	82,06	1,939	4	,747
	3001-3500 TL	40	84,46			
	3501 TL ve üzeri	26	96,35			
	0-1500 TL	21	82,24			
	1501-2500 TL	47	78,31			
İÖG	2501-3000 TL	34	91,34	2,443	4	,655
	3001-3500 TL	40	81,56			
	3501 TL ve üzeri	26	93,10			
	0-1500 TL	21	76,74			
	1501-2500 TL	47	76,28			
DÖG	2501-3000 TL	34	91,00	4,598	4	,331
	3001-3500 TL	40	83,75			
	3501 TL ve üzeri	26	98,29			
	0-1500 TL	21	79,19			
	1501-2500 TL	47	77,20			
ÖG	2501-3000 TL	34	91,99	3,531	4	,473
	3001-3500 TL	40	82,34			
	3501 TL ve üzeri	26	95,52			

Tablo 10 incelendiğinde, aylık aile geliri değişkenine göre liderlik yönelimleri ve öz-güven ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 11. Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Boyutlar	Baba Eğitim Durumu	n	Sıra Ortalaması	X ²	sd	p
İYL	Okur-yazar Değil	9	88,06	3,605	4	,462
	İlkokul	46	88,21			
	Ortaokul	37	89,47			
	Lise	56	84,19			
	Üniversite	20	66,05			
YYL	Okur-yazar Değil	9	100,72	1,870	4	,760
	İlkokul	46	85,93			
	Ortaokul	37	85,01			
	Lise	56	83,86			
	Üniversite	20	74,75			
DL	Okur-yazar Değil	9	86,72	3,309	4	,508
	İlkokul	46	94,64			
	Ortaokul	37	83,51			
	Lise	56	79,79			
	Üniversite	20	75,20			
KL	Okur-yazar Değil	9	92,78	3,597	4	,463
	İlkokul	46	93,43			
	Ortaokul	37	85,31			
	Lise	56	79,46			
	Üniversite	20	72,83			
LY	Okur-yazar Değil	9	94,56	2,903	4	,574
	İlkokul	46	91,27			
	Ortaokul	37	85,55			
	Lise	56	81,12			
	Üniversite	20	71,93			
İÖG	Okur-yazar Değil	9	83,72	7,542	4	,110

	İlkokul	46	91,11			
	Ortaokul	37	88,59			
	Lise	56	86,27			
	Üniversite	20	57,13			
	Okur-yazar Değil	9	78,67			
DÖG	İlkokul	46	93,17			
	Ortaokul	37	89,12	5,918	4	,205
	Lise	56	82,95			
	Üniversite	20	62,98			
	Okur-yazar Değil	9	81,33			
ÖG	İlkokul	46	92,08			
	Ortaokul	37	89,09	6,851	4	,144
	Lise	56	84,74			
	Üniversite	20	59,33			

Tablo 11'e göre, baba eğitim durumu değişkenine göre liderlik yönelimleri ve öz-güven ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 12. Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Boyutlar	Anne eğitim durumu	n	Sıra Ortalaması	X ²	sd	p
İYL	Okur-yazar Değil	25	84,42	4,750	4	,314
	İlkokul	60	88,35			
	Ortaokul	41	73,43			
	Lise	34	94,62			
	Üniversite	8	69,63			
YYL	Okur-yazar Değil	25	86,68	2,776	4	,596
	İlkokul	60	82,65			
	Ortaokul	41	79,12			
	Lise	34	95,32			
	Üniversite	8	73,13			
DL	Okur-yazar Değil	25	86,94	1,230	4	,873
	İlkokul	60	85,22			
	Ortaokul	41	79,82			
	Lise	34	89,62			
	Üniversite	8	73,75			
KL	Okur-yazar Değil	25	87,44	1,609	4	,807
	İlkokul	60	83,43			
	Ortaokul	41	78,89			
	Lise	34	92,18			
	Üniversite	8	79,44			
LY	Okur-yazar Değil	25	87,08	2,237	4	,692
	İlkokul	60	85,60			
	Ortaokul	41	77,28			
	Lise	34	92,00			
	Üniversite	8	73,31			
İOG	Okur-yazar Değil	25	85,26	1,442	4	,837

	İlkokul	60	88,17			
	Ortaokul	41	84,55			
	Lise	34	81,35			
	Üniversite	8	67,75			
	Okur-yazar Değil	25	79,62			
DÖG	İlkokul	60	90,02	2,541	4	,637
	Ortaokul	41	84,77			
	Lise	34	82,94			
	Üniversite	8	63,63			
	Okur-yazar Değil	25	82,10			
ÖG	İlkokul	60	89,53	2,107	4	,716
	Ortaokul	41	84,71			
	Lise	34	81,75			
	Üniversite	8	64,94			
	Okur-yazar Değil	25	82,10			

Tablo 12 incelendiğinde, anne eğitim durumu değişkenine göre liderlik yönelimleri ve öz-güven ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 13. Ölçek Boyutları Arasındaki Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

		İYL	YYL	DL	KL	LY
İÖG	r	,662*	,680*	,651*	,725*	,729*
	p	,000	,000	,000	,000	,000
	n	168	168	168	168	168
DÖG	r	,662*	,706*	,676**	,719*	,741*
	p	,000	,000	,000	,000	,000
	n	168	168	168	168	168
ÖG	r	,676*	,708*	,678*	,738*	,750*
	p	,000	,000	,000	,000	,000
	n	168	168	168	168	168

Tablo 13 incelendiğinde, liderlik yönelimleri ve öz-güven ölçeklerine göre tüm boyutlar için puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkilerin olduğu görülmektedir ($p < 0,05$). Liderlik yönelimleri ile öz-güven ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak pozitif yönde yüksek düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($r=0,750$; $p < 0,05$). Korelasyon analizi sonucunda elde edilen katsayıların düzeyleri Büyüköztürk'e (2016, 32) göre ifade edilmiştir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmanın bu bölümünde Bartın Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinin liderlik yönelimleri ölçeği ve öz-güven ölçeği kapsamında elde edilen bulgular tartışılmış ve çalışmaya ilişkin sonuçlara yer verilmiştir.

Çalışma bulguları incelendiğinde, katılımcıların cinsiyet değişkenine göre liderlik yönelimleri ve öz güven ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir ($p > 0,05$). Öztürk Karataş (2017), tarafından beden eğitimi ve spor yüksekokulu'nda öğrenim gören öğrencilerin liderlik yönelimlerinin incelendiği çalışmada; Atar ve Özbek (2009), tarafından beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin liderlik davranışlarının incelendiği çalışmada; Semiz (2011) tarafından ortaöğretim öğrencilerinde sporun liderlik üzerine etkisinin incelendiği çalışmada; Güngör (2016) tarafından yapılan beden eğitimi öğretmen adaylarının liderlik özellikleri ile ilgili araştırmada ve Özkan (2012) tarafından hemşirelik öğrencilerinin liderlik yönelimleri ile ilgili araştırmada cinsiyet değişkeni ile liderlik yönelimleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığını saptamıştır. Bu araştırmaların sonuçları çalışma bulgularını destekler niteliktedir.

Karademir (2015) tarafından üniversite öğrencileri üzerine yapılmış olan araştırmada; Bilgin (2011) tarafından ergenlerin özgüven düzeyleri üzerine yapılmış olan araştırmada; Merey (2010) tarafından yetişkinlerde özgüven duygusu ile ilgili çalışmada; Kılıç (2015) tarafından ortaöğretim öğrencilerinde özgüven üzerine yaptığı çalışmada ve Okyay'ın (2012), yönetici ve çalışanların özgüven düzeyleri ile ilgili yaptığı araştırmada cinsiyet ile özgüven arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir. Bu araştırmaların sonuçları çalışma bulgularını destekler niteliktedir.

Çalışma bulguları incelendiğinde, katılımcıların yaş değişkeni ile yapıya yönelik liderlik yönelimleri arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki gözlenmektedir. Fakat ölçeklerin diğer boyutları ile yaş değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir. Köleşoğlu (2009) tarafından yapılan ilköğretim öğretmenlerinin liderlik özelliklerinin incelendiği çalışmada, öğretmenlerin liderlik özellikleri

ile yaş değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın bulunmadığını tespit edilmiş; Özkan (2012) tarafından yapılan çalışmada hemşirelik öğrencilerinin liderlik yönelimleri ile yaş değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın bulunmadığını tespit edilmiş; Çar (2013) tarafından yapılan spor eğitimi alan üniversite öğrencilerinin liderlik özelliklerinin belirlenmesi ile ilgili araştırmada liderlik yönelimleri ile yaş değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmüş; Erkmen (2007) tarafından yapılan Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'daki öğrencilerin sporda tercih ettikleri lider davranışları ile ilgili araştırmada yaş değişkeni ile lider davranışları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Bu araştırmaların sonuçları çalışma bulgularını destekler niteliktedir.

Çalışma bulguları incelendiğinde, katılımcıların sınıf değişkenine göre liderlik yönelimleri puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık 4. Sınıf ile 1. Sınıf arasında olup 4. Sınıf lehinedir. Cengiz (2012) tarafından Taekwondo sporcuları üzerine yapılan liderlik özellikleri ile ilgili çalışmada; Pazarbaş (2012) tarafından lise öğrencilerinin liderlik özellikleri incelenen araştırmada ve İbicioğlu ve diğ. (2009) tarafından liderlik davranışı üzerine yapılan çalışmada sınıf seviyesinin artmasının bireylerin liderlik özelliklerinin de artmasında etkili bir durum olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırmaların sonuçları çalışma bulgularını destekler niteliktedir. Fakat Öztürk Karataş (2017) tarafından beden eğitimi ve spor yüksekokulu'nda öğrenim gören öğrencilerin liderlik yönelimleri incelenen çalışmada; Yücel (2011) tarafından orta öğretim kurumlarında eğitim gören, spor yapan ve yapmayan öğrencilerin liderlik özelliklerinin araştırıldığı çalışmada, Kurudirek (2011) tarafından yapılan öğrencilerin eğitim seviyelerinin liderlik düzeylerine etkisi ile ilgili araştırmada ve Güngör (2016) tarafından yapılan beden eğitimi öğretmen adaylarına yönelik araştırmada sınıf değişkeninin liderlik özelliklerinde etkili bir unsur olmadığı tespit edilmiştir. Bu araştırmaların sonuçları ise çalışmanın bulguları ile örtüşmemektedir.

Çalışma bulguları incelendiğinde, katılımcıların sınıf değişkenine göre öz-güven ölçeği göz önünde bulundurulduğunda ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Öztürk Karataş (2017) tarafından beden eğitimi ve spor yüksekokulu'nda öğrenim gören öğrencilerin liderlik yönelimleri incelenen çalışma; Bilgin (2011) tarafından ergenlerde özgüven düzeyleri incelenen çalışma; Erkek (2016) tarafından ortaöğretim öğrencileri ile ilgili yapılan çalışma; Umutlu (2010) tarafından ilköğretim öğrencileri ile ilgili yapılan çalışma ve Meriç (2014) tarafından fen ve teknoloji öğretmenleri ile ilgili yapılan araştırmaların sonuçları çalışma bulgularını destekler niteliktedir.

Çalışma bulguları değerlendirildiğinde, katılımcıların spor branşı değişkenine göre liderlik yönelimleri ve öz-güven ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Aydın (2016) tarafından yapılan beden eğitimi ve spor yüksekokul'larında bireysel ve takım sporlarıyla uğraşan öğrencilerin liderlik özelliklerinin karşılaştırılması ile ilgili araştırma bulguları ve Çar (2013) tarafından yapılan spor eğitimi

alan üniversite öğrencilerinin liderlik özelliklerinin belirlenmesi ile ilgili araştırma sonuçları çalışma bulgularını destekler nitelikte olup Öztürk Karataş (2017) tarafından beden eğitimi ve spor yüksekokulu'nda öğrenim gören öğrencilerin liderlik yönelimleri incelenen araştırma sonuçları ve Semiz (2011) tarafından ortaöğretim öğrencilerinde sporun liderlik üzerine etkisi ile ilgili araştırmasındaki sonuçlar ise çalışma bulguları ile örtüşmemektedir.

Çalışma bulguları incelendiğinde, katılımcıların aylık aile geliri değişkenine göre liderlik yönelimleri ve öz-güven ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Cansoy (2015) ve Külekçi (2015) tarafından yapılmış olan çalışmalarda aile gelir durumunun bireylerin liderlik özellikleri üzerinde etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar çalışma bulgularını desteklemektedir. Fakat Oğurlu (2012) tarafından ortaokul öğrencileri üzerinde yapılmış olan çalışmada aile gelir düzeyi yüksek olan bireylerin liderlik özelliklerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç ise çalışma bulguları ile örtüşmemektedir.

Çalışma bulguları incelendiğinde, katılımcıların baba eğitim durumu değişkenine göre liderlik yönelimleri ve öz-güven ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Cansoy (2015) ve Külekçi (2015) tarafından yapılmış olan çalışmalarda baba eğitim durumunun bireylerin liderlik özelliklerinde etkili bir değişken olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu sonuçlar çalışma bulgularını destekler niteliktedir.

Çalışma bulguları değerlendirildiğinde, katılımcıların anne eğitim durumu değişkenine göre liderlik yönelimleri ve öz-güven ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir. (Cansoy, 2015) tarafından yapılan çalışmada anne eğitim durumunun bireylerin liderlik özelliklerinde etkili bir değişken olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç ise çalışma sonucunu destekler niteliktedir. Fakat İbicioğlu ve diğerleri (2009), tarafından yapılmış olan çalışmada anne eğitim seviyesi yüksek olan bireylerin liderlik özelliklerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca Külekçi (2015), çalışmasında ilkokul mezunu annelerin çocuklarının liderlik yönelimlerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bartın Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinin liderlik yönelimleri ve öz-güven düzeylerinin incelenmesi sonucunda; katılımcıların cinsiyet, spor branşı (bireysel ve takım sporları), aile aylık geliri, anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeyi değişkenlerine göre liderlik yönelimleri ve öz güven düzeyleri incelenmiş olup istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Ayrıca katılımcıların yaş ve spor yılı ile liderlik yönelimleri ve öz güven düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiş olup istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamıştır. Fakat öğrencilerin sınıf değişkenine göre liderlik yönelimleri puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık 4. Sınıf ile 1. Sınıf arasında olup 4. Sınıf lehinedir. Bu sonucu; öğrenciler üst sınıflara geçtikçe aldıkları eğitim ile bilgi birikimlerinin artması öğrencilerin liderlik yönelimlerini de yükselmektedir şeklinde yorumlamak

mümkündür. Diğer taraftan öğrencilerin sınıf değişkeni ile öz güven düzeyleri arasında anlamlı farklılık görülmemektedir.

Araştırma bulguları incelendiğinde, liderlik yönelimleri ve öz-güven ölçeklerine göre tüm boyutlar için puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkilerin olduğu görülmektedir. Liderlik yönelimleri ile öz-güven ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak pozitif yönde yüksek düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Bu bilgiler ışığında katılımcıların öz-güven düzeyi arttıkça liderlik yönelimlerinin de arttığı sonucu çıkarılabilmektedir.

Araştırma ile ilgili inceleme ve görüşler ışığında bazı öneriler: Çalışmanın evreni ve örneklemini göz önünde bulundurularak liderlik ile pozitif yönde yüksek düzeyde ilişkisi tespit edilen öz-güven kavramının şekillenmesinde etkili olan unsurlara yönelik araştırmaların yapılması ve katılımcıların öz-güven düzeylerinin artmasına yönelik faaliyetler üzerine odaklanarak liderlik yönelimlerinin de artması sağlanabilir; Çalışma ile ilgili konularda yapılacak incelemelerde derinlemesine bilgi sağlayacak nitel veya karma (nitel + nicel) araştırmaların yürütülmesi; Daha geniş ölçekli evren ve örneklem üzerinde çalışılması ve yaş ve meslek grubu farklı olan kişiler üzerinde benzer araştırmalar yapılarak sonuçların çeşitlendirilmesidir.

KAYNAKÇA

Akın A. (2007). Öz-güven ölçeğinin geliştirilmesi ve psikometrik özellikleri. ABÜ, Eğitim Fakültesi Dergisi, 7,(2): 165-175.

Atar, E. ve Özbek, O. (2009). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin liderlik davranışları. Spormetre 2009, 7: 51-9.

Aydın, R. (2016). Beden eğitimi ve spor yüksekokullarında eğitim gören bireysel ve takım sporlarıyla uğraşan öğrencilerin liderlik özelliklerinin karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Bartın.

Bilgin, O. (2011). Ergende özgüven düzeyinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bilim Dalı, Sakarya.

Bolman, L. G. ve Deal, T. E. (1991). Leadership and management effectiveness: A multi-frame, multisector analysis. Human Resource Management, 30, 509-534.

Büyüköztürk, Ş. (2016). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı. Ankara: Pegem Akademi.

Cansoy, R. (2015). Türkiye'de ortaöğretim okullarındaki öğrencilerin gençlik liderlik özelliklerinin incelenmesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir Osmaniye Üniuersitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Cengiz, R. (2012). Taekwondo sporcularının algıladığı liderlik özellikleri ile öz yeterlik düzeyleri arasındaki ilişki. E-Journal Of New World Sciences Academy, 7(4).

Çar, B. (2013). Spor eğitimi alan üniversite öğrencilerinin liderlik özelliklerinin belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı. Ankara.

Dereli, M. (2003). İlköğretim Okulu müdürlerinin liderlik davranışları. Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ekinci, H. (2013). Müzik öğretmeni adaylarının solo sahne performansına ilişkin özgüven algılarının bazı değişkenler bakımından incelenmesi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 2(2): 52-64.

Erdoğan, İ. (1991). İşletmelerde davranış. İstanbul: Beta Basım Yayım.

Erkek Patır, N. (2016). Yatılı ve gündüzlü eğitim alan ortaöğretim öğrencilerinin şiddet eğilimleri ile özgüvenleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Ana Bilim Dalı. Ankara.

Erkmen, G. (2007). Selçuk Üniversitesi beden eğitimi ve spor yüksekokulunda öğrenim gören öğrencilerin empatik eğilimlerinin sporda tercih ettikleri lider davranışları ile karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Konya.

Gül, H. (2012). Eğitim bilimine giriş. Ankara: Data Yayınları.

Güngör, N. B. (2016). Beden eğitimi öğretmen adaylarının epistemolojik inançları ile liderlik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı, Ankara.

<http://www.tdk.gov.tr> (Erişim Tarihi: 01.12.2018)

İbicioğlu, H., Özmen, H. İ. ve Taş, S. (2009). Liderlik davranışı ve toplumsal norm ilişkisi: ampirik bir çalışma. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 14(2).

Kale, M. (2011). Eğitimin Temel Kavramları. Eğitim Bilimine Giriş (Ed. E Karip). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Karademir, N. (2015). Fen edebiyat fakültesi coğrafya bölümü öğrencilerinin özgüven algıları. KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 12: 53-77.

Kılıç, A. (2015). MEB ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri ve özgüven arasındaki ilişki. VI. Ulusal Lisansüstü Eğitim Sempozyumu Bildiriler Kitapçığı, 6: 23-29

Köleşoğlu, G. (2009). İlköğretim öğretmenlerinin liderlik özellikleri ile iletişim becerileri arasındaki ilişki (İstanbul ili Beyoğlu ilköğretim okullarında bir uygulama). Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı, İstanbul.

Kurudirek, M.A. (2011). Spor öğretmenliği bölümü öğrencilerinin eğitim seviyelerinin liderlik düzeylerine etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Külekcı, E. (2015). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Sorumluluk Temelli Liderlik Becerilerinin Geliştirilmesine Yönelik Deneysel Bir Çalışma. Yayımlanmamış doktora tezi. Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Merey, B. (2010). Yetişkinlerde özgüven duygusu ile anksiyete düzeyi arasındaki ilişkinin karşılaştırılması ve kültürlerarası bir yaklaşım. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.

Meriç, G. (2014). Fen ve teknoloji öğretmen adaylarının teknolojik pedagojik alan bilgisi konusunda özgüven seviyelerinin belirlenmesi. Eğitimde Kuram ve Uygulama, 10: 352-367.

Nebioğlu, D. (2004). Beden eğitimi dersi genel esasları planlaması ve denetimi. Ankara: Nobel Yayınları.

Oğurlu, Ü. (2012). Liderlik Beceriler Geliştirme Programının Üstün Zekâlı Olan Ve Olmayan Öğrencilerin Liderlik Becerilerine Etkisi. Yayımlanmamış doktora tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Okyay, B. (2012). Yönetici ve çalışanların özgüven düzeyleri ve kişisel gelişim inisiyatifi alma becerilerinin karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.

Özkan, Ö. N. (2012). Hemşirelik öğrencilerinin liderlik yönelimleri ve motivasyon düzeylerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Ana Bilim Dalı, İstanbul.

Öztürk Karataş, E. (2017). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin liderlik yönelimleri ve öz güven davranışlarının incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Malatya.

Pazarbaş, M. (2012). Liderlik ve otorite: lise öğrencilerinin liderlik ve otorite algısı üzerine bir araştırma. Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Semiz, H. (2011). Ortaöğretim öğrencilerinde sporun liderlik üzerine etkisi (Hendek örneği). Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı, Sakarya.

Tosun, K. (1982). İşletme yönetimi genel esaslar. Ankara: Savaş Yayınları.

Umutlu Ç. (2010). “Çocuk dostu okul” projesi kapsamında olan ve olmayan ilköğretim okulu öğrencilerinin özgüvenleri ile zorbalık eğilimlerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Ana Bilim Dalı, İstanbul.

Yücel, Y. (2011). Orta öğretim (lise) kurumlarında eğitim gören, spor yapan ve yapmayan öğrencilerin liderlik özelliklerinin araştırılması (Kars örneği). Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Spor Yöneticiliği Ana Bilim Dalı, Kayseri.

Van İl Merkezinde Sosyo-Ekonomik Düzeyleri Farklı Olan 14-18 Yaş Arası Lise Öğrencilerinin Obezite Durumlarının Araştırılması

İbrahim Halil İLERİ¹, M. Bülent ASMA², Mustafa ATLI³, M. Fatih BİLİCİ⁴

¹ Türkiye Gazetesi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul, Türkiye,
ihileri@gmail.com

² Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van, Türkiye,
bulentasma30@hotmail.com

³ Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, Bitlis Eren Üniversitesi, Bitlis, Türkiye, matli@beu.edu.tr

⁴ Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, Muş Alparslan Üniversitesi, Muş, Türkiye, fbilici@alparslan.edu.tr

Öz

Bu araştırmada, Van il merkezinde öğrenim gören sosyo-ekonomik düzeyleri farklı olan 14-18 yaş aralığındaki lise öğrencilerinin obezite durumlarının araştırılması amaçlanmıştır. Araştırmaya, Van il merkezinde okuyan ortaöğretim öğrencilerinden 1347 erkek (XYaş:16,33±1,31 yıl, XV.A.:59,39±9,71 kg, XBoy:169,57±7,14 cm), 669 kadın (Yaş:16,49±1,23 yıl, XV.A.:52,93±6,98 kg, XBoy:158,42±5,37 cm) olmak üzere toplam 2016 öğrenci gönüllü olarak katılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilere 8 maddeden oluşan “Kişisel Bilgi Formu” ve 11 maddeden oluşan “Beslenme ve Aktivite Alışkanlıkları” anketi uygulanarak veriler alınmıştır. Bu araştırma sonucunda Van ilinde 14-18 yaş grubu öğrencilerinde obezite sıklığı %0,89 olarak bulunmuştur. Beden Kütle İndeksi sınıflamasına göre, öğrencilerin %14,63’ü zayıf, %79,71’i normal ağırlıklı, %4,63’ü hafif şişman, %0,89’u obez olarak tespit edilmiştir. Van İlinde bu obezite sıklığının korunması, öğrencilerin beslenme ile ilgili eğitimlere alınması, öğrencilere yeterli ve dengeli beslenme alışkanlığının kazandırılması ve öğrencilerin fiziksel aktiviteye yönlendirilmelerinin obeziteden uzak bir yaşam için önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Obezite, beslenme, beden kütle indeksi, fiziksel aktive

Investigation of the Obesity Situations of High School Students at 14-18 Years of Different Socio-Economic Levels in Van Province Center

Abstract

The aim of this study was to investigate the obesity status of high school students between the ages of 14 and 18, who have different socio-economic levels. The study included 1347 male students (Age: $16,33 \pm 1,31$ years, Body weight: $59,39 \pm 9,71$ kg, height: $169,57 \pm 7,14$ cm), 669 womens A total of 2016 students participated as volunteers (Age: $16,49 \pm 1,23$ years, body weight: $52,93 \pm 6,98$ kg, height: $158,42 \pm 5,37$ cm). The data were collected by using Personal Information Form consisting of 8 items and "Nutrition and Activity Habits" questionnaire which was composed of 11 items. According to the Body Mass Index classification, 14,63% of the students were weak, 79,71% were normal weighted, 4,63% were mildly obese and 0,89% were obese. Preservation of this obesity prevalence in the Van province, taking the students to nutrition-related trainings, providing the students with an adequate and balanced diet habit and directing students to physical activity are considered important for a life away from obesity.

Keywords: Obesity, nutrition, body mass index, physical activity.

1. Giriş

Obezite, çocuk ve adölesanların yaklaşık %25-30'unu etkileyen riskli bir sağlık sorunudur. Çocukluk dönemindeki obezite, genel olarak gelişmiş ülkelerde daha fazla olduğu gibi gelişmekte olan ülkeler ile az gelişmiş ülkelerde de yükselen bir prevalansa sahiptir. Obezite ile ilişkili sağlık problemlerinin yanı sıra çocukluk çağında obez olan kişilerin, erişkinlik döneminde morbidite ve mortaliteleri artar. Bununla birlikte adölesan döneme obez giren kişilerin %50'sinin erişkinlik döneminde obez olurlar. Birçok durumda bu seviyedeki çocuklar aile ve hekimler tarafından tedavi edilmesi gereken bir durumda görülmediği için, obezite önemli bir sağlık problemi olarak karşımıza çıkmaktadır (Gürel ve İnan, 2001).

Son yıllarda aşırı kilo ve obezite, toplumların genel bir sağlık problemi haline gelmiştir. Gelişmiş ülkelerde daha sık görüldüğü gibi, daha çok gelir düzeyi düşük kesimlerde görülür. Gelişmekte olan ülkelerde ise obeziteye daha çok orta ve yüksek gelir seviyesine sahip bölgelerde rastlanmaktadır. Özellikle son dönemde çocuklarda görülen aşırı kilo ve obezite durumu, toplumların gelecekte sağlıksız nesillere sahip olmasına neden olacaktır (Wang, 2001: 1129; Wilson, 2007: 231; Atabek ve diğ., 2006:304; Gözü, 2007:34).

2. Materyal ve Metod

Çalışmada, Nicel Araştırma Yöntemi kullanılmıştır. Sosyo-ekonomik düzeyleri farklı olan 14-18 yaş aralığındaki ortaöğretim öğrencilerinin obezite durumlarını belirlemek için yapılan bu çalışmada, Tarama Modelleri arasından “Genel Tarama” modelin kullanılmasının uygun olacağı belirlenmiştir.

Araştırmanın evrenini, Van il merkezinde 2017/2018 eğitim-öğretim döneminde öğrenim gören 14-18 yaş aralığındaki ortaöğretim öğrencileri oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini, Van il merkezinde 2017/2018 eğitim-öğretim döneminde Abdurrahman Gazi İMBK Anadolu Lisesi ve Kazım Karabekir Anadolu Lisesinde öğrenim gören 14-18 yaş aralığındaki ortaöğretim öğrencilerinden 1347 erkek, 669 kız olmak üzere toplam 2016 öğrenci oluşturmaktadır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin beden kütle indeksi hesaplanmış; Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) kriterlerine göre değerlendirilmiştir.

Araştırmaya katılan 2016 öğrenciden BKİ düzeyleri “Fazla Kilolu ve Obez” olan 114 öğrenci ile BKİ düzeyleri “Zayıf ve Normal” olanlar arasından rastgele seçilen 240 öğrenciye ayrıca “Kişisel Bilgi Formu” ile “Beslenme ve Aktivite Alışkanlıkları” anketi uygulandı. Toplam 354 öğrenciye anket uygulanarak öğrencilerin %17,56 sı üzerinde obezitenin nedenleri araştırılmıştır.

Çalışmadan alınan verilerin kaydedilmesi, düzenlenmesi, tablollanması ve grafiklerin oluşturulması için Windows MS Excel programı kullanıldı. Verilerin tanımlayıcı istatistikleri

ile analizleri için de SPSS programı kullanıldı. Çalışmada elde edilen verilerin normallik düzeyini belirlemek için Shapiro-Wilk testi uygulandı. Normallik testi sonucunda verilerin normal dağılım göstermedikleri gözlenmiştir ($p < 0,05$).

Verilerin normal dağılım göstermedikleri göz önüne alınarak değerler arasındaki farkı belirlemek için $\alpha=0,05$ anlamlılık seviyesinde non-parametrik testler uygulanmıştır. Bağımsız gruplar ikili karşılaştırmalarda Mann-Whitney U testi, üç ve üzeri karşılaştırmalar da ise Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Üç ve üzeri bağımsız gruplarda uygulanan Kruskal Wallis testinde grup içi farklılığı belirlemek içinde Mann-Whitney U testi uygulanmıştır.

3. Bulgular

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı

		Cinsiyet			
		Erkek		Kız	
		N	%	N	%
Yaş	14	134	9,9%	44	6,6%
	15	283	21,0%	113	16,9%
	16	268	19,9%	162	24,2%
	17	332	24,6%	170	25,4%
	18	330	24,5%	180	26,9%
	Toplam	1347	100,0%	669	100,0%

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Genel Özellikleri

	Erkek			Kadın		
	N	Ort.	S.S.	N	Ort.	S.S.
Yaş (yıl)	1347	16,33	1,31	669	16,49	1,23
Vücut Ağırlığı (kg)	1347	59,39	9,71	669	52,93	6,98
Boy Uzunluğu (cm)	1347	169,57	7,14	669	158,42	5,37

Tablo 3. Okul Türü Değişkeni Tanımlayıcı İstatistik Değerleri

		Yaş	Cinsiyet	BKİ		
				N	Ort.	S.S.
Okul Türü	Sosyo-Ekonomik Düzeyi Düşük Okul	14	Erkek	15	19,92	1,86
			Kadın	17	20,65	1,32
		15	Erkek	15	20,25	4,46
			Kadın	15	21,43	5,88
		16	Erkek	18	20,81	3,79
			Kadın	18	21,36	4,49
		17	Erkek	16	21,52	4,00
			Kadın	20	21,81	3,01
		18	Erkek	14	21,98	2,03
			Kadın	26	22,20	4,11
	Toplam			174	21,58	3,95
	Sosyo-Ekonomik Düzeyi Yüksek Okul	14	Erkek	10	20,47	2,75
			Kadın	10	21,19	3,04
		15	Erkek	19	20,81	3,49
			Kadın	16	21,88	4,08
		16	Erkek	18	21,27	4,55
			Kadın	21	21,92	4,47
		17	Erkek	17	21,99	3,57
			Kadın	23	22,34	4,52
		18	Erkek	22	22,41	4,03
Kadın			24	22,87	4,63	
Toplam			180	22,85	4,26	

Araştırmaya katılan sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan okulda okuyan öğrencilerin BKİ ortalaması $21,58 \pm 3,95$ olarak, sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan okulda okuyan öğrencilerin BKİ ortalaması ise $22,85 \pm 4,26$ olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 4. Okul Türü Değişkeni Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Okul	N	Sıra Ort.	U	Z	P
BKİ	Sosyo-Ekonomik Düzeyi Düşük Okul	174	161,20	12824,00	-2,946	0,003
	Sosyo-Ekonomik Düzeyi Yüksek Okul	180	193,26			

Ortaöğretim öğrencilerinin okul türü değişkenine göre BKİ değerleri arasındaki farkı belirlemek için Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan okulda okuyan öğrenciler ile sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan okulda okuyan öğrencilerin BKİ değerleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$). Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan okulda okuyan öğrencilerin BKİ değerleri sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan okulda okuyan öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 5. Anne Eğitim Düzeyi Değişkeni Tanımlayıcı İstatistik Değerleri

		BKİ		
		N	Ort.	S.S.
Anne Eğitim Düzeyi	Okuma Yazma Bilmiyor	142	22,04	3,98
	Okuryazar veya İlköğretim	127	22,35	4,33
	Ortaöğretim	67	22,45	4,49
	Lisans ve Lisansüstü	18	21,95	3,00
	Toplam	354	22,23	4,15

Araştırmaya katılan öğrencilerden anne eğitim düzeyi okuma yazma bilmiyor olan öğrencilerin BKİ ortalaması $22,04 \pm 3,98$ olarak, anne eğitim düzeyi okur-yazar veya ilköğretim olan öğrencilerin BKİ ortalaması $22,35 \pm 4,33$ olarak, anne eğitim düzeyi ortaöğretim olan öğrencilerin BKİ ortalaması $22,45 \pm 4,49$ olarak, anne eğitim düzeyi lisans ve lisansüstü olan öğrencilerin BKİ ortalaması ise $21,95 \pm 3,00$ olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 1. Anne Eğitim Düzeyi Değişkeni Kruskal Wallis T estİ Sonuçları

	Anne Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ort.	Ki-kare	P	Fark
BKİ	Okuma Yazma Bilmiyor	142	174,09	164,662	0,965	p>0,05
	Okuryazar veya İlköğretim	127	180,30			
	Ortaöğretim	67	179,05			
	Lisans ve Lisansüstü	18	178,86			

Ortaöğretim öğrencilerinin anne eğitim düzeyi değişkenine göre BKİ değerleri arasındaki farkı belirlemek için Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Anne eğitim düzeyi değişkenine göre öğrencilerin BKİ değerleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p > 0,05$).

Tablo 7. Baba Eğitim Düzeyi Değişkeni Tanımlayıcı İstatistik Değerleri

		BKİ		
		N	Ort.	S.S.
Baba Eğitim Düzeyi	Okuma Yazma Bilmiyor	22	21,34	2,83
	Okuryazar veya İlköğretim	151	21,53	3,96
	Ortaöğretim	126	23,04	4,47
	Lisans ve Lisansüstü	55	22,62	4,02
	Toplam	354	22,23	4,15

Araştırmaya katılan öğrencilerden baba eğitim düzeyi okuma yazma bilmiyor olan öğrencilerin BKİ ortalaması $21,34 \pm 2,83$ olarak, baba eğitim düzeyi okur-yazar veya ilköğretim olan öğrencilerin BKİ ortalaması $21,53 \pm 3,96$ olarak, baba eğitim düzeyi ortaöğretim olan öğrencilerinin BKİ ortalaması $23,04 \pm 4,47$ olarak, baba eğitim düzeyi lisans ve lisansüstü olan öğrencilerin BKİ ortalaması ise $22,62 \pm 4,02$ olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 8. Baba Eğitim Düzeyi Değişkeni Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Baba Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ort.	Ki-kare	P	Fark
BKİ	1-Okuma Yazma Bilmiyor	22	165,09	10,102	0,018	2-3
	2-Okuyazar veya İlköğretim	151	159,31			
	3-Ortaöğretim	126	196,40			
	4-Lisans ve Lisansüstü	55	189,10			

Ortaöğretim öğrencilerinin baba eğitim düzeyi değişkenine göre BKİ değerleri arasındaki farkı belirlemek için Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Baba eğitim düzeyi değişkenine göre öğrencilerin BKİ değerleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0.05$). En düşük BKİ değeri baba eğitim düzeyi okur-yazar veya

Tablo 9. Aile Gelir Düzeyi Değişkeni Tanımlayıcı İstatistik Değerleri

		BKİ		
		N	Ort.	S.S.
Aile Gelir Düzeyi	500-1000 TL	87	20,32	3,54
	1000-2000 TL	151	21,88	3,37
	2000-3000 TL	72	23,21	4,72
	3000 TL ve üstü	44	25,58	4,39
	Toplam	354	22,23	4,15

Araştırmaya katılan öğrencilerden aile gelir düzeyi 500-1000 TL olan öğrencilerin BKİ ortalaması $20,32 \pm 3,54$ olarak, aile gelir düzeyi 1000-2000 TL olan öğrencilerin BKİ ortalaması $21,88 \pm 3,37$ olarak, aile gelir düzeyi 2000-3000 TL olan öğrencilerin BKİ ortalaması $23,21 \pm 4,72$ olarak, aile gelir düzeyi 3000 TL ve üstü olan öğrencilerin BKİ ortalaması ise $25,58 \pm 4,39$ olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 10. Aile Gelir Düzeyi Değişkeni Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Aile Gelir Düzeyi	N	Sıra Ort.	Ki-kare	P	Fark
BKİ	1-500-1000 TL	87	125,83	52,724	0,000	1-2, 1-3
	2-1000-2000 TL	151	174,53			1-4, 2,4
	3-2000-3000 TL	72	196,30			3-4
	4-3000 TL ve üstü	44	259,11			

Ortaöğretim öğrencilerinin aile gelir düzeyi değişkenine göre BKİ değerleri arasındaki farkı belirlemek için Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Aile gelir düzeyi değişkenine göre öğrencilerin BKİ değerleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0.05$). En düşük BKİ değeri aile gelir düzeyi 500-1000 TL olan öğrencilerde, en yüksek BKİ değeri ise aile gelir düzeyi 3000 TL ve üstü olan öğrencilerde bulunmuştur.

Tablo 11. Okula Ulaşım Değişkeni Tanımlayıcı İstatistik Değerleri

		BKİ		
		N	Ort.	S.S.
Okula Ulaşım	Servis	63	23,95	5,54
	Dolmuş-Otobüs	92	22,55	4,11
	Yaya	199	21,53	3,45
	Toplam	354	22,23	4,15

Araştırmaya katılan öğrencilerden okula ulaşımı servisle sağlayan öğrencilerin BKİ ortalaması $23,95 \pm 5,54$ olarak, okula ulaşımı dolmuş veya otobüsle sağlayan öğrencilerin BKİ ortalaması $22,55 \pm 4,11$ olarak, okula ulaşımı yürüyerek sağlayan öğrencilerin BKİ ortalaması ise $21,53 \pm 3,45$ olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 12. Okula Ulaşım Değişkeni Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Okula Ulaşım	N	Sıra Ort.	Ki-kare	P	Fark
BKİ	Servisle	63	205,50	52,724	0,000	1-3
	Dolmuş-Otobüs	92	187,14			
	Yaya	199	164,18			

Ortaöğretim öğrencilerinin okula ulaşım değişkenine göre BKİ değerleri arasındaki farkı belirlemek için Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Okula ulaşım değişkenine göre öğrencilerin BKİ değerleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0.05$). En düşük BKİ değeri okula yürüyerek ulaşım sağlayan öğrencilerde, en yüksek BKİ değeri ise okula servisle ulaşım sağlayan öğrencilerde bulunmuştur.

Tablo 13. Düzenli Egzersiz Yapma Değişkeni Tanımlayıcı İstatistik Değerleri

		BKİ		
		N	Ort.	S.S.
Düzenli	Egzersiz Yapan	102	21,01	2,96
Egzersiz Yapma	Egzersiz Yapmayan	252	22,72	4,46
	Toplam	354	22,23	4,15

Araştırmaya katılan öğrencilerden düzenli egzersiz yapan öğrencilerin BKİ ortalaması $21,01 \pm 2,96$ olarak egzersiz yapmayan öğrencilerin BKİ ortalaması ise $22,72 \pm 4,46$ olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 14. Düzenli Egzersiz Yapma Değişkeni Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Düzenli Egzersiz Yapma	N	Sıra Ort.	U	Z	P
BKİ	Egzersiz Yapan	102	154,87	10544,00	-2,647	0,008
	Egzersiz Yapmayan	252	186,66			

Ortaöğretim öğrencilerinin düzenli egzersiz yapma değişkenine göre BKİ değerleri arasındaki farkı belirlemek için Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Düzenli egzersiz yapan öğrenciler ile egzersiz yapmayan öğrencilerin BKİ değerleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0.05$). Düzenli egzersiz yapan öğrencilerin BKİ değerleri egzersiz yapmayan öğrencilere göre daha düşük bulunmuştur.

Tablo 25. TV İzleme Süresi Değişkeni Tanımlayıcı İstatistik Değerleri

		BKİ		
		N	Ort.	S.S.
TV İzleme Süresi	Hiç izlemiyorum	53	22,11	3,60
	1-2 saat	151	22,90	4,60
	3-4 saat	117	21,60	3,95
	5 saat ve üstü	33	21,54	3,04
	Toplam	354	22,23	4,15

Araştırmaya katılan öğrencilerden günlük hiç TV izlemeyen öğrencilerin BKİ ortalaması $22,11 \pm 3,60$ olarak, günlük 1-2 saat TV izleyen öğrencilerin BKİ ortalaması $22,90 \pm 4,60$ olarak, günlük 3-4 saat TV izleyen öğrencilerin BKİ ortalaması $21,60 \pm 3,95$ olarak, günlük 5 saat ve üstü TV izleyen öğrencilerin BKİ ortalaması ise $21,54 \pm 3,04$ olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 16. TV İzleme Süresi Değişkeni Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	TV İzleme Süresi	N	Sıra Ort.	Ki-kare	P	Fark
BKİ	Hiç izlemiyorum	53	178,71	6,495	0,090	$p > 0,05$
	1-2 saat	151	191,97			
	3-4 saat	117	160,30			
	5 saat ve üstü	33	170,30			

Ortaöğretim öğrencilerinin TV izleme süresi değişkenine göre BKİ değerleri arasındaki farkı belirlemek için Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. TV izleme süresi değişkenine göre öğrencilerin BKİ değerleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p > 0.05$).

Tablo 17. Bilgisayar Kullanım Süresi Değişkeni Tanımlayıcı İstatistik Değerleri

		BKİ		
		N	Ort.	S.S.
Bilgisayar Kullanım Süresi	Hiç kullanmıyorum	229	22,08	3,91
	1-2 saat	85	22,98	4,56
	3-4 saat	26	21,81	4,62
	5 saat ve üstü	14	20,76	4,30
	Toplam	354	22,23	4,15

Araştırmaya katılan öğrencilerden günlük hiç bilgisayar kullanmayan öğrencilerin BKİ ortalaması $22,08 \pm 3,91$ olarak, günlük 1-2 saat bilgisayar kullanan öğrencilerin BKİ ortalaması $22,98 \pm 4,56$ olarak, günlük 3-4 saat bilgisayar kullanan öğrencilerin BKİ ortalaması $21,81 \pm 4,62$ olarak, günlük 5 saat ve üstü bilgisayar kullanan öğrencilerin BKİ ortalaması ise $20,76 \pm 4,30$ olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 183. Bilgisayar Kullanım Süresi Değişkeni Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Bilgisayar Kullanım Süresi	N	Sıra Ort.	Ki-kare	P	Fark
BKİ	Hiç Kullanmıyorum	229	175,95	5,934	0,115	$p > 0,05$
	1-2 saat	85	194,36			
	3-4 saat	26	161,13			
	5 saat ve üstü	14	130,86			

Ortaöğretim öğrencilerinin bilgisayar kullanma süresi değişkenine göre BKİ değerleri arasındaki farkı belirlemek için Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Bilgisayar kullanma süresi değişkenine göre öğrencilerin BKİ değerleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p > 0.05$).

Tablo 19. Öğün Sayısı Değişkeni Tanımlayıcı İstatistik Değerleri

		BKİ		
		N	Ort.	S.S.
Öğün Sayısı	1-2 Öğün	38	20,39	3,29
	3-4 Öğün	285	22,18	4,08
	5-6 Öğün	31	24,94	4,46
	Toplam	354	22,23	4,15

Araştırmaya katılan öğrencilerden günlük 1-2 öğün yemek yiyen öğrencilerin BKİ ortalaması $20,39 \pm 3,29$ olarak, günlük 3-4 öğün yemek yiyen öğrencilerin BKİ ortalaması $22,18 \pm 4,08$ olarak, günlük 5-6 öğün yemek yiyen öğrencilerin BKİ ortalaması ise $24,94 \pm 4,46$ olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 20. Öğün Sayısı Değişkeni Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Öğün Sayısı	N	Sıra Ort.	Ki-kare	P	Fark
BKİ	1-2 Öğün	38	133,00	18,624	0,000	1-2, 1-3 2-3
	3-4 Öğün	285	176,68			
	5-6 Öğün	31	239,61			

Ortaöğretim öğrencilerinin öğün sayısı değişkenine göre BKİ değerleri arasındaki farkı belirlemek için Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Öğün sayısı değişkenine göre öğrencilerin BKİ değerleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0.05$). En düşük BKİ değeri günlük 1-2 öğün yemek yiyen öğrencilerde, en yüksek BKİ değeri ise günlük 5-6 öğün yemek yiyen öğrencilerde bulunmuştur.

Tablo 21. Atıştırma Alışkanlığı Değişkeni Tanımlayıcı İstatistik Değerleri

		BKİ		
		N	Ort.	S.S.
Atıştırma Alışkanlığı	Alışkanlığı Olan	231	22,64	4,01
	Alışkanlığı Olmayan	123	21,45	4,32
	Toplam	354	22,23	4,15

Araştırmaya katılan öğrencilerden atıştırma alışkanlığı olan öğrencilerin BKİ ortalaması $22,64 \pm 4,01$ olarak atıştırma alışkanlığı olmayan öğrencilerin BKİ ortalaması ise $21,45 \pm 4,32$ olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 22. Atıştırma Alışkanlığı Değişkeni Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Atıştırma Alışkanlığı	N	Sıra Ort.	U	Z	P
BKİ	Alışkanlığı Olan	231	189,98	11322,50	-3,146	0,002
	Alışkanlığı Olmayan	123	154,05			

Ortaöğretim öğrencilerinin atıştırma alışkanlığı değişkenine göre BKİ değerleri arasındaki farkı belirlemek için Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Atıştırma alışkanlığı olan öğrenciler ile atıştırma alışkanlığı olmayan öğrencilerin BKİ değerleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0.05$). Atıştırma alışkanlığı olan öğrencilerin BKİ değerleri atıştırma alışkanlığı olmayan öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 4. Fast Food (Haftalık) Değişkeni Tanımlayıcı İstatistik Değerleri

		BKİ		
		N	Ort.	S.S.
Fast Food (Haftalık)	Hiç Gitmiyorum	146	20,53	2,80
	1-2 kez	89	22,14	3,99
	3-4 kez	74	23,71	4,22
	5 kez ve üstü	45	25,46	5,21
	Toplam	354	22,23	4,15

Araştırmaya katılan öğrencilerden haftalık hiç fast food restoranlara gitmeyen öğrencilerin BKİ ortalaması 20,53±2,80 olarak, haftalık 1-2 kez fast food restoranlara giden öğrencilerin BKİ ortalaması 22,14±3,99 olarak, haftalık 3-4 kez fast food restoranlara giden öğrencilerin BKİ ortalaması 23,71±4,22 olarak haftalık 5 kez ve üstü fast food restoranlara giden öğrencilerin BKİ ortalaması ise 25,46±,21 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 24. Fast Food (Haftalık) Değişkeni Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Fast Food (Haftalık)	N	Sıra Ort.	Ki-kare	P	Fark
BKİ	1) Hiç Gitmiyorum	146	139,20	52,086	0,000	1-2, 1-3
	2) 1-2 kez	89	173,31			1-4, 2-3
	3) 3-4 kez	74	215,08			2-4, 3-4
	4) 5 kez ve üstü	45	248,24			

Ortaöğretim öğrencilerinin fast food (haftalık) değişkenine göre BKİ değerleri arasındaki farkı belirlemek için Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Fast food (haftalık) değişkenine göre öğrencilerin BKİ değerleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). En düşük BKİ değeri haftalık hiç fast food restoranlara gitmeyen öğrencilerde, en yüksek BKİ değeri ise haftalık 5 kez ve üstü fast food restoranlara giden öğrencilerde bulunmuştur.

4. Tartışma

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre BKİ değerleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Araştırmada kız öğrencilerin (21,08±2,45) BKİ değerleri erkek öğrencilere (20,58±2,62) göre istatistiksel olarak daha yüksek bulunmuştur. Batman ilinde 14-18 yaş grubundaki lise öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada ise kız öğrencilerin BKİ değerleri (19,96±2,86) erkek öğrencilerin BKİ değerlerine (20,19±3,05) göre istatistiksel olarak daha düşük bulunmuştur (Eren, 2012).

Araştırmaya katılan sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan okulda okuyan öğrenciler ile sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan okulda okuyan öğrencilerin BKİ değerleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan okulda okuyan öğrencilerin BKİ değerleri (22,85±4,26), sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan okulda okuyan öğrencilere (21,58±3,95) göre istatistiksel olarak daha yüksek bulunmuştur. Adolesan öğrenciler üzerine yapılan başka bir çalışmada, özel liselerde okuyan kız öğrenciler ile devlet liselerinde okuyan kız öğrencilerin BKİ değerleri arasındaki fark anlamsız bulunurken özel

liselerdeki erkek öğrencilerin BKİ ortalamasının devlet liselerinde okuyan erkek öğrencilere göre istatistiksel olarak daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Elbir, 2016).

Araştırmaya katılan öğrencilerin baba eğitim düzeyi değişkenine göre BKİ değerleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0.05$). En düşük BKİ değeri baba eğitim düzeyi okur-yazar veya ilköğretim olan öğrencilerde ($21,34 \pm 2,83$), en yüksek BKİ değeri ise baba eğitim düzeyi ortaöğretim olan öğrencilerde ($23,04 \pm 4,47$) bulunmuştur. Baba eğitim düzeyi okur-yazar veya ilköğretim olan öğrencilerin BKİ değerleri baba eğitim düzeyi ortaöğretim olan öğrencilerden istatistiksel olarak düşük bulunmuştur. Ortaöğretim öğrencileri üzerine yapılan başka bir çalışmada obeziteye ebeveyn eğitim düzeyinin etkisi anlamsız bulunmuştur (Gümüşler, 2006). Araştırmaya katılan öğrencilerin anne eğitim düzeyi değişkenine göre BKİ değerleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p > 0.05$). Eren (2012) yaptığı çalışmada anne eğitim düzeyine göre ortaöğretim öğrencilerinin BKİ değerleri arasındaki farkı anlamlı olarak tespit etmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin aile gelir düzeyi değişkenine göre BKİ değerleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0.05$). Konya ilinde 11-15 yaşlarındaki farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin şişmanlık prevalansı ve şişmanlığa etki eden faktörlerin belirlenmesine yönelik yapılan çalışmada aile gelir düzeyi yüksek olan öğrencilerin şişmanlık prevalansının da daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Yücecan Aktaş, 2001).

Araştırmaya katılan öğrencilerin okula ulaşım değişkenine göre BKİ değerleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0.05$). En düşük BKİ değeri okula yürüyerek ulaşım sağlayan öğrencilerde ($21,53 \pm 3,45$), en yüksek BKİ değeri ise okula servisle ulaşım sağlayan öğrencilerde ($23,95 \pm 5,54$) bulunmuştur. Okula ulaşımı yaya olarak yapan öğrencilerin BKİ değerleri okula ulaşımı servisle sağlayan öğrencilerden istatistiksel olarak daha düşük bulunmuştur.

Araştırmaya katılan düzenli egzersiz yapan öğrenciler ile egzersiz yapmayan öğrencilerin BKİ değerleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0.05$). Bu araştırmadan elde edilen sonuç literatürdeki araştırma sonuçları ile örtüşmektedir. Genel olarak puberte dönemi başlangıcında enerji harcamasındaki farklılıklar temelde egzersizdeki değişikliklerle ilgilidir (Goran ve diğ., 1998). Egzersizin adölesan dönemde %50 daha az yapıldığı özellikle kız öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla daha sedanter bir yaşam sürdürdükleri rapor edilmektedir (Rowland, 1990).

Araştırmaya katılan öğrencilerin TV izleme ve bilgisayar kullanma süresi değişkenine göre BKİ değerleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p > 0.05$). Lise öğrencilerine yönelik yapılan bir çalışmada TV izleme süresi değişkenine göre öğrencilerin BKİ değerleri arasındaki fark anlamlı olarak tespit etmiştir (Eren, 2012). Diğer bir çalışmada da TV izleme süresi ile BKİ değeri arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir (Francis ve diğ., 2003). Bu çalışmaların sonuçları çalışmamızla uyumlu değildir. Bu farklılığın çalışmamıza katılan öğrencilerin sosyo-ekonomik durumları, fiziksel aktivite ve beslenme alışkanlıklarından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan beslenme eğitimi alan öğrenciler ile beslenme eğitim almayan öğrencilerin BKİ değerleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Beslenme eğitimi alan öğrencilerin BKİ değerleri ($20,65\pm 2,84$) beslenme eğitimi almayan öğrencilere ($22,49\pm 4,28$) göre istatistiksel olarak daha düşük bulunmuştur. Eren (2012) yaptığı çalışmada beslenme eğitimi değişkenine göre ortaöğretim öğrencilerinin BKİ değerleri arasındaki farkı anlamlı olarak tespit etmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin öğün sayısı değişkenine göre öğrencilerin BKİ değerleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Öğün sayısı arttıkça öğrencilerin BKİ değerlerinde de aynı doğrultuda bir artışın olduğu belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan atıştırma alışkanlığı olan öğrenciler ile atıştırma alışkanlığı olmayan öğrencilerin BKİ değerleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Atıştırma alışkanlığı olan öğrencilerin BKİ değerleri ($22,64\pm 4,01$) atıştırma alışkanlığı olmayan öğrencilere ($21,45\pm 4,32$) göre istatistiksel olarak daha yüksek bulunmuştur. Araştırmaya katılan öğrencilerin fast food (haftalık) restoranlarına gitme değişkenine göre BKİ değerleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Haftalık fast food restoranlara gitme sayısı arttıkça öğrencilerin BKİ değerlerinde de aynı doğrultuda bir artışın olduğu belirlenmiştir. İlköğretim öğrencileri üzerine yapılan bir çalışmada öğrencilerin haftalık fast food tüketme sıklığı ile obezite görülme arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir (Öztora ve diğ., 2006).

5. Sonuç

Bu çalışmada, Van il merkezinde öğrenim gören farklı sosyo-ekonomik düzeydeki ortaöğretim öğrencilerinin obezite durumları araştırılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar aşağıda özet olarak verilmiştir.

Çalışmaya katılan ortaöğretim öğrencilerinin cinsiyet, yaş, okul türü, aile gelir düzeyi, düzenli egzersiz yapma, beslenme eğitimi, öğün sayısı atıştırma alışkanlığı ve fast food tüketme (haftalık) değişkenine göre obezite durumları açısından anlamlı bir fark bulunmuştur.

Çalışmaya katılan ortaöğretim öğrencilerinin, anne eğitim düzeyi, okula ulaşım, günlük TV izleme süresi ve günlük bilgisayar kullanım süresi değişkenine göre obezite durumları açısından herhangi bir fark olmadığı tespit edilmiştir

Yaptığımız çalışmada belirtilen yaş grubunda obezite sıklığı her ne kadar düşük görülse de öğrencilerin düzenli beslenme ve aktivite alışkanlıkları ile çalışmamızdaki sonucu koruyabilmesi açısından önem arz etmektedir.

Kaynakça

Atabek, M.E., Pirgon, O., Kurtoğlu, S. (2007). Assessment of abnormal glucose homeostasis and insulin resistance in turkish obese children and adolescents, diabetes. *Obesity And Metabolism*, 9, 304–310.

Elbir, H.C. (2016). *14-18 Yaş grubu adolesanlarda porsiyon seçimi ile beden kütle indeksi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. İstanbul Medipol Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.

Eren, M.Ö. (2012). *Batman il merkezinde sosyo-ekonomik düzeyleri farklı olan 14-18 yaş arası lise öğrencilerinin obezite durumlarının değerlendirilmesi*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.

Francis, L.A., Lee, Y., Birch, L.L. (2003). Parental weight status and girls television viewing, snacking and body mass indexes. *Obes Res*, 11, 143-151.

Goran, M.I., Gower, B.R., Nagy, T.R., Johnson, R.K. (1998). Developmental changes in energy expenditure and physical activity in children: evidence for a decline in physical activity in girls before puberty. *Pediatrics*, 101, 887-91.

Gözü, A. (2007). *Mardin ili ilköğretim okullarında 6–15 yaş grubu öğrencilerde kilo fazlalığı ve obezite prevalansı*. *Tıp Araştırmaları Dergisi*, 5 (1). 31–35.

Gümüşler, A. (2006). *Rize ili Çayeli ilçesindeki lise öğrencilerinde obezite sıklığı ve beslenme şekilleri*. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü: Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.

Gürel, S., İnan, G. (2001). Çocukluk çağı obezitesi tanı yöntemleri, prevalansı ve etyolojisi. *ADÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 2 (3). 39–46.

Öztor, S., Hatipoğlu, S., Barutçugil, M.B., Salihoğlu, B., Yıldırım, R., Şevketoğlu, E. (2006). İlköğretim çağındaki çocuklarda obezite prevalansının belirlenmesi ve risk faktörlerinin araştırılması. *Bakırköy Tıp Dergisi*. 2, 11-14.

Rowland, T.W. (1990). *Exercise and children's health*. Champaign, IL: Human Kinetics Boks.

Wang, Y. (2001). Cross-National comparison of childhood obesity: The Epidemic and the relationship between obesity and socioeconomic status. *International Journal Of Epidemiology*, 30, 1129–1136.

Wilson, L.F. (2007). Adolescents' attitudes about obesity and what they want in obesity prevention programs. *The Journal of School Nursing*, 23 (4). 229–238.

Yücec, N. (2001). *Konya il merkezinde farklı sosyo-ekonomik düzeydeki 9-11 yaş grubu öğrencilerin obezite prevalansı ve bunu etkileyen etmenler*. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü: Doktora tezi.

Çocuk Evlerinde Yaşayan Okul Öncesi Dönem Çocuklar ve Gelişimlerinin Desteklenmesi

Remzi AYDIN¹, Fatma TEZEL ŞAHİN²

¹Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara, TÜRKİYE, E-posta:remziaydin@msn..com

²Gazi Eğitim Fakültesi, Gazi Üniversitesi, Ankara, TÜRKİYE, E-posta:fezel68@gmail.com

Öz

Ailelerin ya da çocukların bakımından sorumlu olan kişi veya kişilerin görevlerini yerine getirmediği durumlarda, sosyal hizmet sunmak üzere kamu kurumları devreye girmektedir. Bu kurumlarda olumsuz sonuçların ortaya çıkması nedeniyle kurum bakımında yöntem değişikliğine gidilmiş; öncelik, çocukların kendi ailelerinin yanında bakım ve korunmasının sağlanması, aksi takdirde de koruyucu aile ve evlat edindirme hizmetleri sağlanmasına verilmiştir. Tüm bu modellerin mümkün olamadığı durumlarda ise kışla tipi kurum bakımının olumsuzluklarından dolayı çocuklar Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde bulunan ev tipi bakım modellerinden olan çocuk evlerine yönlendirilmektedir. Tüm bu gelişmelere rağmen, ailenin özellikle okul öncesi dönemde bulunan çocukların gelişimine etkisi düşünüldüğünde çocuk evlerinde yaşayan çocukların gelişimsel açıdan dezavantajlı bir grup olduğu söylenebilir. Derleme niteliğinde olan bu çalışmada, okul öncesi dönem çocuklarına da hizmet veren çocuk evleri hakkında bilgi verilmiş ve çocuk evlerinde yaşayan çocukların bilişsel, dil, motor, sosyal ve duygusal gelişimlerini desteklemeye yönelik önerilere yer verilmiştir. Çalışma sonucunda, çocuk evlerinin tanınırlığın artması, çocuk evlerinde okul öncesi dönem çocuklar ile çalışan personele çocukların gelişimleri ve desteklemesine yönelik öneri sunması, okul öncesi ve çocuk gelişimi alanında çocuk evlerinde yaşayan çocukların gelişimlerine ilişkin yapılacak araştırmalar için rehber niteliği oluşturmasından dolayı literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Çocuk Evleri, Çocuk Gelişimi, Okul Öncesi

Preschool Children Living in Children's Homes and Supporting Their Development

Abstract

In cases when families or those who are responsible for the care of the children cannot perform their duty, public institutions step in to provide social service. As negative results may occur in these institutions, procedure change has been made in institutional care, and priority has been given to providing care and protection to children alongside their families; in the contrary cases, priority has been given to foster home care and adoption service. In cases when these models are not possible to apply, children are directed to children's homes of Ministry of Family, Labor and Social Security due to the problems that occur in barracks type institutional care. Despite all these developments, children living in children's homes can be defined to be in a developmentally disadvantaged group considering the importance of family for the development of children during pre-school period. In this review, information on the children's homes where care is also given to pre-school children is provided and recommendations are offered about those children's cognitive, linguistic, motor, social, and emotional developments. This study aims at increasing the recognition of children's homes, offering recommendations to the personnel working with pre-school children at children's homes, and contributing to the literature in terms of providing guidance on the future research to be conducted on pre-school education and child development of children living in children's homes.

Keywords: Child, Children's Homes, Child Development, Pre-School

1. Giriş

Gelişim fiziksel, bilişsel, duygusal ve sosyal yönleri ile bir bütündür. Çocuğun her alandaki gelişimi birbiriyle ilişkilidir. Okul öncesi dönemde gelişim bazı faktörlerden etkilenmektedir. Bunlar çocuğun doğuştan getirdiği özellikler ve çevre etmenleridir. Çevresel faktörler de kendi içerisinde gelişim türüne bağlı olarak çeşitlenmektedir. Ancak gelişimi etkileyen çevresel faktörler içerisinde ilk sırada gelen etmen “aile”dir (Kandır ve Alpan, 2008). Başka bir deyişle, çocukların iyi ve sağlıklı yetişebilmesi için uygun aile, çevre ve toplum koşullarının sağlanması önem arz etmektedir (Bekir ve Aydın, 2014). Head Start programında da ailelerin, toplumun ve çocukların eğitimsel, fiziksel ve sosyal gereksinimlerine bir bütün olarak bakılması vurgulanmıştır (Özyürek ve Tezel Şahin, 2016). Gelişim çocukla ailesi ve sosyal çevresi tarafından sağlanan deneyim arasındaki dinamik etkileşim olarak görülmektedir. Çocuğa ve çevresine gelişim sürecinde eşit önem verilmektedir. Çocuğun bakım ve gelişiminde yakın çevrenin rolü çok önemlidir (Temel, Bekir ve Yazıcı, 2014). Çocukların ilk ve en önemli çevresini ise anne babalar oluşturmaktadır. Anne çocuk iletişimi, çocukların gelişimleri üzerinde oldukça önemli olduğu (Özyürek ve Tezel Şahin, 2015) kadar babaların da çocuklarıyla yeterli ve nitelikli zaman geçirmelerinin de çok önemli olduğu ve çocukların gelişimlerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir (Tutkun ve Tezel Şahin, 2016).

Bazı çocuklar evinde, ailesi yanında yaşama hakkından mahrum kalabilmekte, literatürde tanımlanan şekliyle korunmaya muhtaç çocuk durumuna gelebilmektedir. Ailelerin ya da çocukların bakımından sorumlu olan kişi veya kişilerin görevlerini yerine getirmediği durumlarda, sosyal hizmet sunmak üzere kamu kurumları devreye girmektedir (Şimşek, Erol, Öztıp ve Özcan, 2008). Bu kurumlarda olumsuz sonuçların ortaya çıkması nedeniyle kurum bakımında yöntem değişikliğine gidilmiş; öncelik, çocukların kendi ailelerinin yanında bakım ve korunmasının sağlanması, aksi takdirde de koruyucu aile ve evlat edindirme hizmetleri sağlanmasına verilmiştir (Yazıcı, 2012). Tüm bu modellerin mümkün olamadığı durumlarda ise kışla tipi kurum bakımının olumsuzluklarından dolayı çocuklar Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde bulunan ev tipi bakım modellerinden olan çocuk evlerine yönlendirilmektedir. 2828 sayılı Sosyal Hizmet Çocuk Esirgeme Kurumları (SHÇEK) Kanunu'nun 3. maddesinde “0-18 yaşlar arasındaki korunmaya muhtaç çocukların kaldığı ev birimleri” olarak tanımlanan çocuk evleri 0-18 yaş grubu arasındaki 5-8 çocuğa bir ev ortamı yaratılarak o çocuklara korunma ve bakım sağlanarak, çocukların bedensel ve psikososyal gelişimleri ile Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Çocuk Evleri eğitimlerinin tamamlanmasına çalışılmaktadır (SHÇEK Kanunu, 1983; SHÇEK Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 2008; Yazıcı, 2012; Yazıcı, 2014). Tüm bu gelişmelere rağmen, ailenin özellikle okul öncesi döneminde bulunan çocukların gelişimine etkisi düşünüldüğünde çocuk evlerinde yaşayan çocukların gelişimsel açıdan dezavantajlı bir grup olduğu söylenebilir.

Nitekim, Bronfenbrenner'in ekolojik sistemler kuramında mikro sisteminde yer alan aile, okul ve çevre faktörlerinin çocuğun gelişimindeki önemini vurgulamaktadır. Bu alanlardaki eksiklik veya yetersizlikler çocuğun gelişiminde risk faktörü olarak belirlenmiştir (Bee ve Boyd, 2009).

Literatürde, çocuk evlerinde yaşayan çocukların akran ilişkileriyle sosyal davranışlarını (Gür, 2016), insan ve aile resmi çizimleri (Güven, 2009) ve çocukların yazı farkındalığı becerilerinin değerlendirilmesi (Türk, 2018) ve çocuklara uygulanan oyun ve etkinlikleri ile bilişsel, fiziksel, duygusal ve sosyal gelişimlerinin desteklenmesini amaçlayan (Özdemir, Sefer ve Türkdoğan, 2008); çocukların alıcı ve ifade edici dil becerilerine etkileşimli kitap

okuma programının etkisini inceleyen (Akoğlu, Ergül ve Duman, 2014) araştırmalar bulunmaktadır.

Derleme niteliğinde olan bu çalışmada, okul öncesi dönem çocuklarına da hizmet veren çocuk evleri hakkında bilgi verilmiş ve çocuk evlerinde yaşayan çocukların bilişsel, dil, motor, sosyal ve duygusal gelişimlerini desteklemeye yönelik önerilere yer verilmiştir. Çalışma sonucunda, çocuk evlerinin tanınırlığın artması, çocuk evlerinde okul öncesi dönem çocuklar ile çalışan personele çocukların gelişimleri ve desteklemesine yönelik öneri sunması, okul öncesi ve çocuk gelişimi alanında çocuk evlerinde yaşayan çocukların gelişimlerine ilişkin yapılacak araştırmalar için rehber niteliği oluşturmasından dolayı literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. Çocuk Evleri

Çocuk evi hizmeti ilk olarak 2000 yılında Ankara ilinde başlamıştır. Uygulamadan alınan geri bildirimler sonucu çocuk evi hizmeti 2005 yılından itibaren yaygınlaşmaya başlamıştır (alo183.aile.gov.tr, 2018). Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün Bakım Hizmetleri Daire Başkanlığı'na bağlı Çocuk Evleri Siteleri ile Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlükleri bünyesinde bulunan çocuk evleri, Çocuk Koruma Kanunu kapsamında haklarında korunma ya da tedbir kararı verilen 0-18 yaş arası korunmaya muhtaç çocukları korumak, bir iş veya meslek sahibi yapmak, izlemek ve desteklemekle görevli ve yükümlü olan ilin sosyal, kültürel açıdan çocuk yetiştirmeye uygun bölgelerinde tercihen il merkezinde okul ve hastanelere yakın apartman dairesi veya müstakil dairelerde beş ile sekiz çocuğun kaldığı evlerdir (SHÇEK Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 2008).

Arkadaşlık, komşuluk, mahalle gibi kavramlar ile toplumsal örf ve adet, ahlak ve değerlerimizi yaşayarak toplumla iç içe yaşamın gereklerinin öğrenilmesi ve toplumsal hayata etkin katılımının sağlanarak kendine güvenen, geleceğe umutla bakabilen çocukların yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Aynı evde kalması uygun bulunan en küçük ve en büyük çocuk arasındaki yaş farkı en fazla üç yaştır. Çocukların kardeş olması durumunda yaş farkı aranmamaktadır (alo183.aile.gov.tr, 2018). Çocuk evlerinde yaşayan çocuklar anne ve babaları yerine çocuk evi sorumluları ve bakım elemanlarını rol ve model almaktadırlar.

Çocuk evlerinde çalışan çocuk evi sorumluları; sosyal çalışmacı, psikolog, çocuk gelişimci, öğretmen, sosyolog, gerektiğinde koordinasyon merkezinde görevli personel veya üniversitelerin sağlık, sosyal, eğitim bilimleri bölümleri mezunlarından ve çocuk alanında eğitim programına tabi tutulmuş kişiler arasından, il müdürlüğünce görevlendirilmektedir. Ayrıca çocuk evi sorumluları çocukların yanı sıra bakım elemanlarının günlük yaşam programlarını yapmakta, hizmetin hassasiyetleri hususunda bakım elemanlarını bilgilendirmekte ve hizmet içi eğitimlerde görev almaktadır (Başer, 2013).

Çocuk evlerinde çalışan bakım elemanlarının seçiminde;

- Sağlık Meslek Liselerinin “Hemşirelik” veya “Acil Tıp Teknisyeni” bölümü mezunları ile bu bölümlerin lisans/ön lisans mezunu,
- Kız Meslek Liselerinin “çocuk gelişimi ve eğitimi”, Aile ve Tüketici Bölümünün “Ev ve Kurum Hizmetleri” veya “Sosyal Destek Hizmetleri” bölümü mezunu ile bu bölümlerin dengi ön lisans/lisans mezunu; “sosyal hizmetler” bölümünün ön lisans mezunu olma şartı aranır.

- Herhangi bir liseden mezun olmaları veya ön lisans /lisans mezunlarından; Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü'nün HEM programları içerisinde Çocuk Gelişimi ve Eğitimi öğretim programı içinde yer alan “Çocuk Bakım Elemanı” ile “Aile Eğitimi 0-18 yaş Kurs Programı” sertifikalarına sahip olması şartı aranır.
- Geçmiş yıllar itibari ile sertifikalı olarak fiilen çalışan kişilerde “Aile Eğitimi 0-18 yaş Kurs Programı” na yönelik eğitim sertifikası alması sağlanır.
- Pedagojik Formasyon eğitimi almış lisans mezunları bakım elemanı olarak istihdam edilebilir.
- Yirmi beş yaşını doldurmuş, söz ve davranışlarıyla çocuklara rol model olabilecek yapıda ve sağlıklı iletişim becerisine sahip olması şartı aranır.
- Geçmiş yıllar itibariyle fiilen çalışan kişilerin çalışmaya uygunluk durumu yukarıda belirtilen eğitim koşullarını taşıma şartıyla İl Müdürlüğünde oluşturulacak komisyon marifetiyle değerlendirilir (alo183.aile.gov.tr, 2018).

3. Bilişsel Gelişim ve Desteklenmesi

Bilişsel gelişim, kişinin doğaya ve çevreye olan bir çeşit uyumunu kapsamaktadır. Bu uyma eylemini gerçekleştirirken kişi, etrafındaki uyaranları algılar, işleminden geçirir, dönüştürür veya algıladığı şekli ile depolar ve bu aktivitenin neticesinde anlamlı ve tutarlı bir bütün oluşturur (Kartal, 2007).

Bilişsel faaliyetler, depolanmış bilginin içsel olarak yorumlanması veya dönüştürülmesidir. Hayata ilişkin herhangi bir soruya cevap bulmak bilişsel bir faaliyet gerektirir. Bilişsel faaliyetler, bilgi, bellek, akıl yürütme, problem çözme ve düşünmeyi kapsamaktadır (Smith ve Kosslyn, 2014). Okul öncesi dönemde, çocuktan bilişsel gelişim alanı açısından nesne/durum/olaya dikkatini vermesi, algıladıklarını hatırlaması, nesnelere sayması, gruplaması ve eşleştirmesi, parça-bütün ilişkisini kavraması, geometrik şekilleri tanıması ve neden-sonuç ilişkisi kurması beklenmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), 2013).

Sloutsky (1997), kurum bakımı altında yaşayan çocuklara kıyasla aileleriyle ev ortamında yaşamlarını sürdüren çocukların hem ev içinde hem de ev dışında birçok farklı nesneyi görme ve onları birebir keşfetme imkanına daha fazla sahip olduklarını belirtmiştir.

Özdemir, Sefer ve Türkdoğan (2008), kurum bakımında çocuklara uygulanan oyun etkinlikleri ile bilişsel gelişim düzeylerinin arttığını belirtmiştir. Biber (2012), Portage Erken Eğitim Programının kurum ortamında yaşayan beş ile altı yaş çocukların bilişsel gelişimlerinin desteklenmesinde etkili olduğu sonucuna ulaşmış ve Portage Eğitim Programı gibi aile eğitimi ve çocuk gelişimini desteklemeyi hedefleyen programların uygulayıcısı olmaları için kurum bakımındaki meslek elemanı ve uzmanlarına eğitim ve destek verilebileceğini belirtmiştir.

Okul öncesi dönemde çocukların bilişsel gelişimlerini mantıksal düşünme becerilerini geliştirilmesi amacıyla gümlük yaşamda çeşitli problem durumları oluşturabilir. Bu problemlerin çözümüne yönelik tahminde bulunma ve çözüm önerilerini deneme fırsatı verilebilir. Gruplama, eşleştirme gibi tanıma ve hatırlatma çalışmaları, kısa ve uzun süreli bellek gelişimini destekler (Özyürek, 2017). Bu bağlamda öğretmenler evlerde çocukların bilişsel gelişimini desteklemeye yönelik çocukların özgürce soru sormalarını teşvik edebilir,

serbest oyun oynamalarına ortam ve imkan hazırlayabilir, evlerde oyun materyallerinin çeşidi ve sayısı artırılabilir. Çevre ve gün içinde yaptıkları hakkında sohbet edilebilir. Çocuklara, özellikle örüntü tamamlama, gruplama gibi çalışmalar yaptırılabilir.

Ayrıca çocuk evlerinde yaratıcı düşünme ve problem çözme becerilerine yönelik etkinlikler uygulanabilir. Doğuştan getirilen yaratıcılık sürecinde öncelikle çocuğun ilk sosyal çevresi olan aile, yakın çevresi ve aldığı eğitim önemli etkenler arasındadır (Karaca ve Aral, 2016). Bu önem doğrultusunda çocuk evlerinde çalışan personelin çocukları bir birey olarak kabul etmeleri, problemler ile karşı karşıya gelindiğinde çocukların çözmeleri için fırsatlar yaratmaları ve rehberlik etmeleri, çocuklara açık uçlu sorular yönelterek çocukların özgürce düşüncelerine olanak vermeleri, sınırlı boyamalar yerine çocukların yaratıcılıklarını desteklemeye yönelik sanat etkinlikleri uygulamaları önerilebilir.

4. Dil Gelişimi ve Desteklenmesi

İnsanın kendisini ve çevresini ifade edebilmesinde, düşünceler geliştirmesinde, görüş algılanan, yaşanan olaylarla ilgili bilgileri, çeşitli kültür birikimlerini aktarmada, diğer insanlarla iletişim kurabilmesinde, isteklerini, umutlarını, üzüntülerini, sevinçlerini, düşüncelerini, hissettiklerini anlatabilmesinde ve anlayabilmesinde en güçlü iletişim aracıdır (Erdoğan, Şimşek Bekir ve Erdoğan Aras, 2005). İletişimi sağlayan dildir ve dil; konuşma yoluyla iletişimin devamlı olduğu ortamlarda gelişmekte, insan dil aracılığı ile soyut düşünebilmekte, kendi durumunu değerlendirebilmekte, düşüncelerini düzenleyebilmekte, sonuca gidebilmekte ve sonra da sebeplerini açıklayabilmektedir. Düşünceler dile, bireyin düşüncesinin kalitesi de, dilin kalitesine bağlıdır. Okul öncesi dönem, dil ve konuşmanın en hızlı geliştiği dönemdir (Bekir, Bayraktar ve Aydın, 2018). Çocuklar, dili öğrenmek için gerekli ilkeleri, bilgileri, sözcükleri ve kalıpları erken çocukluk döneminde kazanmaktadır (Başaran, 1994). Çocuğun bu bilgiyi kazanması, özel bir öğrenim görmeden, çevresinde konuşulanları duyarak, tekrarlayarak ve bunlardan birtakım kurallar çıkararak gerçekleşmektedir (Temel ve Bekir Şimşek, 1998). Bu nedenle çocuğun dil edinimindeki değişim ve gelişimlerin doğumdan itibaren gözlenmesi ve bu sayede etkili desteğin sunulması gereklidir (Aydoğan, 2017).

Akoğlu, Ergül ve Duman (2014) kurum bakımında çocuklara etkileşimli kitap okuma programı ile dil gelişim düzeylerinin arttığını belirtmiştir. Türk (2018)'de kurum bakımında çocukların yazı farkındalığı becerilerini incelemiş ve meslek uzman ve elamanların etkileşimli kitap okuma ve erken okuryazarlık programına yönelik eğitim almalarını önermiştir.

Erken çocukluk dönemindeki dil etkinliklerinde, çocuk edebiyatı ürünlerinin kullanılması ayrı bir önem taşır. Okul öncesi eğitim programlarında yer alan dil etkinlikleri; tekerleme, bilmece, parmak oyunu, şiir, sohbet ve dil etkinliklerini destekleyici drama etkinlikleri, okuma yazmaya hazırlık çalışmaları, hikaye anlatma, hikaye tamamlama, hikaye oluşturma ve diğer etkinliklerden oluşmaktadır (Kandır ve Yazıcı, 2012). Hikaye ile ilgili etkinlikler etkileşimli öykü kitabı yöntemi ile okunmalı, okumada sorulan sorular veya yapılan yorumlar çocukların analitik düşünme becerilerini geliştirmektedir. Örneğin, düşünen çocuk duygu ve fikirlerini iletme ihtiyacı duyarak konuşacak ve ifade edici dili geliştirecektir. Kısaca literatürde sunulan

bilgilere göre etkileşimli kitap okuma çocukların okunanını anlama ve sorgulama yeteneğini arttırarak çocukların düşünme ve dil becerilerine olumlu yansıdığı görülmektedir (Justice ve Pence, 2005). Bu bağlamda resimli hikâye kitaplarına çocukla bakılarak nesnelere isimleri, renkleri çocuklara tanıtılabilir. çocukların fonolojik farkındalıklarını desteklemede de tekerlemeler, parmak oyunları, kelime zincirlerinden (örneğin; elma ağacı, ağaç ev, ön kapı) yararlanılabilir. Çocukların dil bilgilerini desteklemeye yönelik çocukla oynarken net, anlaşılır cümleler kurulmalı, cümle yapıları giderek geliştirilmeli ve genişletilmelidir. Çocuğun kelime haznesini geliştirmeye yönelik çevresindeki nesnelere tanıtılabilir (örneğin, çocukla meyve salatası yapmak ve meyve isimlerini, farklı meyve türlerini tanımasını sağlamak) (Bekir, Bayraktar ve Aydın, 2018).

Kurum bakımındaki meslek elemanı ve uzmanları çocukların dil gelişimini desteklemeye yönelik etkileşimli hikâye ve masal kitapları okuyabilir, tekerleme, bilmece, parmak kuklası oynayabilir. Durum kartları hazırlayarak üzerinde sohbet edebilir ve çocuklar soru sormaya teşvik edilerek yeni kelimeler edinmeleri sağlanabilir.

5. Motor Gelişim ve Desteklenmesi

Yenidoğan, çok sayıda motor reflekse sahiptir. Bunların bazıları birkaç hafta veya birkaç ay sonra kaybolmaktadır (Örneğin; kavrama, emekleme ve yürüme refleksi). Bunların yerini hem hedefe odaklanmış kavrama hem de emeklemenin koordine edilmiş şekilleri ve ileri doğru hareket biçimleri almaktadır. Aydan aya başka motor becerilerinde gelişmeler gözlenmektedir (Kasten, 2017a). Okul öncesi yaşlar sabit ve sürekli bedensel ve motor gelişimin olduğu bir dönemdir.

Özdemir, Sefer ve Türkdoğan (2008), kurum bakımında çocuklara uygulanan oyun etkinlikleri ile ince ve kaba motor becerilerinin arttığını belirtmiştir. Ögeyik (2000)'de erken çocukluk dönemlerinde yuvaya verilen çocukların ince motor gelişimlerinin bebeklik dönemlerinde yuvaya verilen çocukların ise kaba motor gelişim düzeylerinin geri olduğunu tespit etmiştir.

Dört yaşındaki çocukların kaba motor becerileri arasında; hızlı bir şekilde buz pateninde kayabilme, koşarken aniden yön değiştirebilme ve yüzebilme becerileri yer alırken beş ve altı yaşındaki çocukların kaba motor becerileri arasında ise; yüksek tırmanma aletlerine tırmanma, bisiklet ve tekerlekli paten kullanımında hakimiyet, kendilerine gösterilen rotada ve virajlı yollarda da gidebilme, hızlı bir tempo ve ritim değişikliğinde hareket etme yer almaktadır (Kasten, 2017b). Özellikle apartman dairelerinde bulunan çocuk evlerinde kalan çocukların kaba motor becerilerini desteklemeye yönelik açık alanda oynamaları sağlanmalı, ev içinde de kaba motor yeteneklerini geliştirmeye yönelik etkinlikler planlanmalıdır (Örneğin, elektrik bandını yere yapıştırarak çocuğa bunu bir denge tahtası olarak düşün ve üzerinde benim yürüdüğüm gibi yürü yönergesi verilebilir).

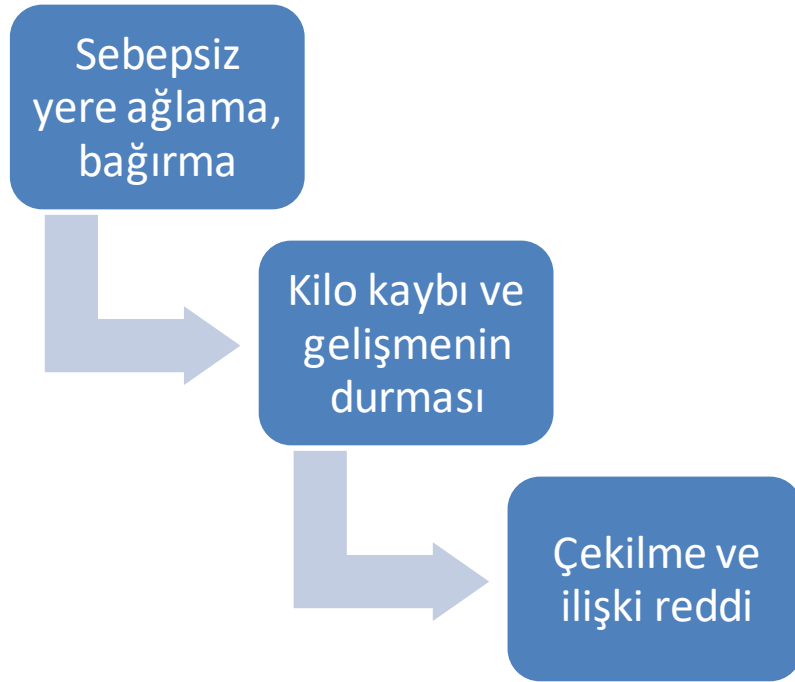
Dört yaşındaki çocukların ince motor becerileri arasında; tek başlarına çatal ve kaşak ile yemek yeme, kıyafetlerini kendilerinin giyinerek soyunma, yer alırken beş ve altı yaşındaki çocukların ince motor becerileri arasında; el işi (kesme, yapıştırma, boyama vb.), lego taşlarından büyük yapıtlar oluşturma, bir müzik enstrümanı çalma becerileri yer almaktadır (Kasten, 2017b). Kurum bakımındaki çocukların ince motor becerilerini desteklemeye yönelik kağıt çalışmaları, parmak boyası ve oyun hamurları ile ve bir müzik enstrümanı

çalmalarına imkan verilmelidir.

6. Sosyal-Duygusal Gelişim ve Desteklenmesi

Erken çocukluk programlarının asıl amacı, çocukların yaşlarına uygun sosyal-duygusal becerileri destekleyerek çocukların duygusal iyi oluşunu ve davranışsal işleyişini geliştirmektir (Epstein ve Synhorst, 2008). Çocuğa sağlanan sosyal öğrenme yaşantıları ve çocuğun örnek olarak gördüğü modeller, büyük ölçüde, karşılaştığı kişiler ve durumlar karşısında nasıl davranacağını etkiler (Aral, Bulut, Baran ve Çimen, 2001). Okul öncesi dönemde çocuktan kendi özelliklerini tanıtabilmesi ve yaratıcı yollar ile ifade edebilmesi, toplumsal yaşamda bireylerin farklı rol ve görevleri olduğunu açıklayabilmesi, başkalarıyla sorunlarını çözebilmesi, kendine güvenebilmesi, değişik ortamlardaki kurallara uyabilmesi, farklı kültürel özellikleri açıklayabilmesi, farklılıklara saygı gösterebilmesi beklenmektedir (MEB, 2013).

Literatürde ilişki yetersizliğinden gelen yoksunluk ile ilgili olarak, kurum bakımında olan çocuklarda Şekil 1'de yer alan üç aşamadan oluşan bir davranış bozukluğuna işaret edilmektedir.

Şekil 1. Kurum Bakımında Olan Çocuklarda Davranış Bozukluğu Aşamaları (Yavuzer, 2005).

Nitekim, Eryılmaz (2010) yaptığı araştırma sonucunda ailesi yanında yaşayan çocukların duyguları tanıma, anlama ve ifade etme becerilerinin çocuk yuvasında kalan çocuklarla kıyaslandığında anlamlı düzeyde farklılıklar olduğunu tespit etmiştir. Kurumda kalan çocukların, insan ve aile resmi çizimlerini inceleyen Güven (2009) aile özlemlerini resimlerine yansıttıklarını belirtmiştir. Gür, (2016)'de çocuk evlerinde yaşayan çocukların akran ilişkileriyle sosyal davranışlarını incelemiş ve konu ile ilgili çocuklara yönelik eğitim programı geliştirilmesini aynı zamanda da çocuklar anne ve babaları yerine kurumdaki meslek uzman ve elemanlarını rol model aldıklarından ilgili kişilere yönelik de eğitim programları hazırlanması gerektiğini vurgulamıştır. Levi (2008)'nin araştırmasının sonuçları, her hafta

gönüllüleri tarafından ziyaret edilen çocukların Ankara Gelişimsel Tarama Envanteri ile ölçülen genel gelişimleri ile sosyal gelişim alanlarının anlamlı biçimde yükseldiğini göstermektedir.

İlgili araştırmalar bağlamında ailelerinden ayrılan ya da ailesi olmayan bu çocuklarda bağlanma ve güvenme sorunları yaşanmaktadır. Evlere kabul edilen gönüllü ve araştırmacıların bu konuda bilgilendirilmesi önem arz etmektedir. Evlere kabul edilen gönüllülerin sistematik olarak ziyaretler gerçekleştirmesi ve çocuklara olumlu rol-model olması gerekmektedir. Çocuk evlerinde çalışan personelin, çocukların sosyalleşmesine yönelik ev dışı etkinlikler yapmaları önem taşımaktadır. Özellikle çocuk evleri sitesinde kalan çocukların toplumla bütünleşmelerine yönelik küçük gruplar halinde alan gezileri, piknikler, alış veriş yapma etkinlikleri düzenlenebilir.

7. Sonuç

Sonuç olarak kurum bakımında kalan çocukların gelişimsel açıdan dezavantajlı oldukları literatürde görülmüştür. Bu dezavantajı yorumlarken çocukların kuruma gelme nedenleri arasında ebeveynlerin ekonomik, ruhsal açıdan sıkıntı yaşadıkları ve sıkıntılı doğum öncesinden başlayarak kurum bakımına gelene kadar geçen sürede çocuğun üzerinde bıraktığı etkiler unutulmamalıdır.

- Kurum bakımındaki çocukların 3 yaşından itibaren gelişimlerinin desteklenmesi açısından mutlaka okul öncesi eğitim kurumlarına devam etmeleri,
- Sınıfında kurum bakımında kalan çocuk olan okul öncesi öğretmenlerinin aile katılım etkinliklerinde gerekli uyarlamaları yaparak bu çocukların kaldığı evlerdeki meslek uzman ve elemanları ile işbirliği yapması,
- Bu noktadan hareket ile ev sorumlularının mutlaka okul öncesi eğitim kurumlarındaki aile katılım etkinliklerini takip ederek katılması,
- İlgili meslek uzman ve elemanlarına evlerde çocukların bilişsel, dil, motor, sosyal-duygusal gelişimi ve yaratıcı düşünme becerilerini desteklemeye yönelik gerekli hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerin verilmesi,
- İlgili meslek uzman ve elemanlarının evlerde bilişsel, dil, motor, sosyal-duygusal gelişimi ve yaratıcı düşünme becerilerini desteklemeye yönelik gerekli ortamı oluşturması,
- Özellikle apartmanlarda bulunan çocuk evleri iç ve dış mekan özellikleri standartlarının geliştirilmesi,
- Bu standartlar belirlenirken çocuğun keşfetmesine, sosyalleşmesine, evin iç ve dış mekanlarında oyunlar oynamasına imkan verici nitelikte çocuk merkezleri olmasına özen gösterilmesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Akoğlu, G., Ergül, C. ve Duman, Y. (2014). Etkileşimli kitap okuma: Korunmaya muhtaç çocukların alıcı ve ifade edici dil becerilerine etkileri, *İlköğretim Online*, 13 (2), 622-639.
- Aral, N., Bulut, Ş., Baran, G. & Çimen, S. (2001). *Çocuk gelişimi 2*. İstanbul: Ya-pa Ya.
- Aydoğan, Y. (2017). Dil gelişimi. Y. Aydoğan, A. Özyürek ve G. Gültekin Akduman (Yazarlar), s.139-168, *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim*. Ankara: Vize
- Başaran, İ. E. (1994). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Kadioğlu.
- Başer, H.(2013).*Çocuk refahı alanında yeni hizmet modeli "çocuk evleri"*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Bee, H. L. & Boyd, D. R.(2009). *Çocuk gelişim psikolojisi* (Ö. Gündüz, Çev.).İstanbul:Kaknüs
- Bekir, H., Bayraktar, V., & Aydın, R. (2018). Language development and support in children. Ü., Deniz, T, Çetin N, Obralic. V. Bayraktar, & Y, Yıldırım (ed.) *Current Trends in Pre-School Education -2* s.137-149. Maaritus:LAP Lambert.
- Bekir, H., & Aydın, R. (2014). University students' perceptions of family H. Arslan, G. Raş, E.Kocayörük & M. A. İçbay (ed.) *Multidisciplinary perspectives on education*), 277-286, United Kingdom: Cambridge Scholars Publishing.
- Biber, K. (2012). *Portage erken eğitim programının aile ve kurum ortamında yaşayan 5-6 yaş çocuklarının gelişimleri ile aile katılım düzeyi üzerindeki etkisi*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Epstein, M. H., & Synhorst, L. (2008). Preschool Behavioral and Emotional Rating Scale (PreBERS): Test-retest reliability and inter-rater reliability. *Journal of Child and Family Studies*, 17(6), 853-862.
- Erdoğan, S., Şimşek Bekir, H., & Erdoğan Aras, A.S. (2005). Alt sosyoekonomik bölgelerde ana sınıfına devam eden 5-6 yaş grubundaki çocukların dil gelişim düzeylerine bazı faktörlerin etkisinin incelenmesi, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(14), 231-246.
- Eryılmaz, N. (2010). *Çocuk yuvasında ve ailesinin yanında kalan 6 yaş çocuklarının duygusal becerilerinin karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Gür, A. (2016).*Çocuk evlerinde yaşayan çocuklar ile ailesiyle birlikte yaşayan çocukların akrân ilişkileriyle sosyal davranışlarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Güven, G. (2016). *Okul öncesi çocuklarının insan ve aile resmi çizimlerinin değerlendirilmesi* Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Justice, L.M. & Synhorst Pence, K.L. (2005). *Scaffolding with storybooks: A guide for enhancing young children's language and literacy achievement*. Newark, DE: International Reading Association.
- Kandır, A., & Alpan, Y. (2008). Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişime anne-baba davranışlarının etkisi, *Aile ve Toplum Dergisi*, 4(14): 33-38.
- Kandır, A., & Yazıcı, E. (2012). *Erken çocukluk eğitimi dizisi: 5-6 yaş çocukları için dil etkinlikleri*. Ankara: Efil.
- Karaca, N.H., & Aral, N. (2016). *Erken çocuklukta yaratıcılık ve benlik kavramı (Yaratıcı Rahatlama Eğitim Programı (YAREP))*. Ankara:Hedef.
- Kartal, H. (2007). Erken çocukluk eğitimi programlarından anne-çocuk eğitim programı'nın altı yaş grubundaki çocukların bilişsel gelişimlerine etkisi, *İlköğretim Online*, 6(2), 234-248.
- Kasten, H.(2017a). *0-3 Yaş çocuk gelişimi gelişim psikolojisinin temel esasları (çev ed.O. Emre;çev. Z. Çalışkan, A.Ulutaş, M. Sağlam)*, Ankara:Anı.
- Kasten, H.(2017b). *4-6 Yaş çocuk gelişimi gelişim psikolojisinin temel esasları (çev ed.O. Emre;çev. Z. Çalışkan, A.Ulutaş, M. Sağlam)*, Ankara:Anı.
- Biber, K. (2012). *Portage erken eğitim programının aile ve kurum ortamında yaşayan 5-6 yaş çocuklarının gelişimleri ile aile katılım düzeyi üzerindeki etkisi*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Levi, S.(2008). *The children who start life with separation and the volunteers who do not play the three monkeys: The effects of the volunteer program of Koç University on the development of institutionalized children*, Yüksek Lisans Tezi, Koç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2013). *Okul öncesi eğitim programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Ögeyik, G. (2000) *Kurum bakımındaki çocuklarda nöromotor gelişiminin değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özdemir, N., Sefer, N. ve Türkdoğan, D. (2008). Bir Sosyal Sorumluluk Projesi Örneği: Korunmaya Muhtaç Çocuklar. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 32(2), 283-305.

Özyürek, A., & Şahin, F. T. (2015). Anne-çocuk ilişkisinin ve baba tutumlarının çocukların ahlâki ve sosyal kural anlayışları üzerine etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 40(177), 161-174.

Özyürek, A. (2017). Bilişsel gelişim Y. Aydoğan, A. Özyürek ve G. Gültekin Akduman (Yazarlar), s.899-138, *Erken çocukluk döneminde gelişim*. Ankara: Vize

Sloutsky, M. V. (1997). Institutional care and developmental outcomes of 6 and 7 year old children: a contextual perspective, *International Journal of Behavioral Development*, 20, 131-151.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu.(1983). *T.C. Resmi Gazete*, 18059, 27 Mayıs 1983.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik.(2008). *T.C. Resmi Gazete*, 27015, 05 Ekim 2008.

Smith, E.E., & Kosslyn, S.M. (2014). *Bilişsel psikoloji zihin ve beyin*. (M. Şahin, Çev. Ed.). Ankara: Nobel Yayınevi.

Şimşek, Z., Erol, N., Öztop, D., & Özcan, Ö. (2008). Kurum bakımındaki çocuk ve ergenlerde davranış ve duygusal sorunların epidemiyolojisi; ulusal örnekleme karşılaştırmalı bir araştırma. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19(3), 235-246.

Temel, Z. F., Bekir, H. & Yazıcı, Z. (2014). *Erken çocuklukta dil edinimi*. Ankara: Vize.

Temel, Z. F., Bekir Şimşek, H. (1998). Erken çocukluk döneminde anlam bilgisinin gelişimi, *Türk Dili, Dil ve Edebiyat Dergisi*, 562, (1998/II), 301-306.

Tezel-Şahin, F., & Özyürek, A. (2016). *Anne baba eğitimi ve aile katılımı*. Ankara: İstatistik Dünyası.

Tutkun, C ., & Tezel Şahin, F. (2016). Anne, baba ve çocukların doğal gözlemleri: Bir kitapçı ortamında anne çocuk mu? Baba çocuk mu?. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24 (5), 2293-2308.

Türk, Z. (2018). *Çocuk evlerinde sitesi'nde kalan çocukların yazı farkındalığı becerilerinin değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yavuzer, H. (2005). *Ana-baba ve çocuk*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yazıcı, E. (2012). Korunmaya muhtaç çocuklar ve çocuk evleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(18), 499-525.

Yazıcı, E.(2014). Türkiye’de çocuk koruma sistemi ve koruyucu aile bakım yönteminde yeni yaklaşımlar. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(2), 247-270.

<https://alo183.aile.gov.tr/mevzuat-bilgi-portali/bakim-hizmetleri>, 02.11.2018 tarihinde erişilmiştir.

Eleştiri Paradigmaları ve Toplumsal İzdüşümü

Ali ÖZTÜRK¹

¹Edebiyat Fakültesi, Bartın Üniversitesi, Bartın, TURKEY, imajoloji@gmail.com

Öz

Eleştiri olgusu önemlidir. Her toplumsal biçimde ve katmanda bir şekilde etkili olan bu olgunun alışılın dışında yeniden ele alınmasında fayda vardır. Zira eleştiri olgusu Batı medeniyeti tarafından rehin alınmıştır. Bizim gündelik hayatımızda, kurullarımızda, neşriyatımızda, entelektüel hayatımızda eleştirinin özel bir yeri var. Fakat eleştiri bir sistem olarak kullanılmıyor ya da insanların kendilerini geliştirmesine yarayan bir unsur olarak vücuda gelmiyor. Bu çok tartışmalı bir mevzu; ama şu kesin:

Bizim toplumumuzda hemen hemen diğer toplumlarda olmadığı kadar çok eleştiri teknikleri ve psikolojik argümanları kullanılıyor. Söylendiğinin aksine biz öyle düşünmeyen, itiraz etmeyen bir toplumumuz ifadesi yerine, biz tam anlamıyla diğer batılı toplumlara nazaran eleştiri konusunda daha özgüvenli; fakat çoğu kez de patavatsızlığa varan bir biçimde eleştirinin sınırlarını zorlayan bir tarafımız olduğunu ifade edebiliriz.

Bu çalışma, eleştiri kavram ve olgusunun sosyal hayattaki karşılığını analiz edip, sosyolojinin öncülleri olan batı düşünce sistematığının eleştirisi, ilk kurucu sosyologlar ve pozitif sosyolojisinin eleştirisi ve reddi bağlamında ele alınacaktır. Ayrıca bizim medeniyetimizde bu olgunun değeri çeşitli bağlamlarda ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Eleştiri, Paradigma, Toplumsal Değişim.

Critical Paradigms and Social Projections

Abstract

Critical paradigms are very important for modern societies. Especially it accepted that modern society is critical society. But it is a huge dogma. This work will be analyzed in the context of the critique of western thought systematic, the pioneers of sociology and the critique and rejection of positive sociology. In addition, the value of this phenomenon in our civilization will be discussed in various contexts.

Keywords: Critical Paradigms, Social Reacts, Civilization.

Eleştirinin Toplumsal İzdüşümü.

Bu çalışmada, eleştiri kavramının bizim sosyal hayattaki karşılığını analiz etmenin yanı sıra, sosyolojinin öncülleri olan batı düşünce sistematığının eleştirisi ve onun toplumsal iz düşümlerini kritize etmesi hedeflenmektedir.

Biz Doğu toplumları gerçekte Batılı toplumların bulamadığı, düşünemediği çok farklı eleştiri biçimlerini kullanmaktayız. Toplumumuza, medeniyetimize ilişkin söylenen batı menşeli ve seküler, modernist, sol ve birçok modern yaklaşım biçimlerinin çoğu indirgemeci ve haksız eleştirilere dayalı olarak toplumumuzu anlamaya çalışıyorlar. Toplumumuzun namusunu kurtarmak ya da mükemmel göstermek adına bunları söylemiyorum. Genelde onlar metinlerdeki sınırlılık düzlemine dayalı olarak meseleleri analiz eden, kendi ilgi sistemlerine bağlı olarak yaklaşımlar göremedikleri zaman toplumumuzu ve medeniyetimizi mahkûm ediyorlar. Tam aksine bizim toplumumuz dünyada sayılı eleştirinin her türlüünü ortaya koyabilen bir toplumdur. Bu eleştiriler öyle düşünüldüğü gibi çoğu kez uyumlu değil; yıkıcı, ironik, reddedici, birtakım mahiyetler içeriyor.

Eleştirel sosyoloji ile yazın hayatına, entelektüel hayata konu olmuş bütün yargıların yeniden sorgulanması gerekmektedir. Eğer bunlar özellikle batı tandanslı anlaşılmamış teorilerin gölgesinde geliştirilmiş paganizme kadar varan çeşitli düşünce çevreleri tarafından üretilen ya da yaygınlaştırılan fikirlerse sorgulanmalıdır. Buna karşı muhafazakâr maneviyatçı sert çevrelerin de toplumumuza yönelik düşüncelerini ve diğer unsurlara yönelik düşüncelerinin baştan sona eleştiri süreçlerinin sorgulanması gerekmektedir. Onlar da esasen sembolik olarak batı menşeli unsurları eleştirirler de süreçte batıya saygılıdır. Örneğin Batılı beş yüzüncü dereceden üretilen kavramların bile hangi süreçten kaynaklı olarak, hangi felsefi sürece dayalı olarak üretildiğini bilmeksizin, hangi pratik aklın eseri olduğunu anlamak, hangi motivasyonlara hizmet ettiğini bilmeksizin onları sabiteler olarak anlıyorlar. Sol kesim sadece batılı birtakım muhalif olduğu düşünülen fikirleri paganlaştırıp sloganlaştırıyor. Manevi çerçevenin sözde aydını, batının ürettiği beşinci, onuncu ve beş yüzüncü dereceden kavramları gerçek bir bilgiymiş gibi anlama, yorumlama, yayma sürecine kendilerini çok kolay adapte edebiliyorlar. Bu da gösteriyor ki Türkiye’de ontolojik batılılaşmayı mümkün kılanlar, bu manada daha çok muhafazakârlar olmuştur.

Şimdi gündelik hayatta eleştirinin kullanılma biçimini test edip meseleyi belli ölçülerde kendi açısından açıklığa kavuşturalım: Biz eleştiriye genelde psikolojik sağlım olarak kullanırız. Çeşitli toplantı ortamlarında, senatodan öğretmen toplantılarına kadar eleştiriye genelde herhangi bir amaca yönelik rasyonel çıktı süreçleri olan bilgi süreci olarak değil, gerek kendi iç dünyamızın bireysel hikayesine yansımış birtakım birikimleri bir refleksi olarak, oradaki birtakım örtük çatışmanın aracı olarak gerekse de doğrudan tatmin olmamış birçok duyulanmalarımızın bir refleksi olarak eleştiriye haklı yere değil bir ret terapi unsuru olarak kullanırız.

Bu çoğu kez patolojik durum gösterir ki, bir insan bir insanı çok acımasız şeylerle suçlayabilir. Bu bizim toplumumuzda normal karşılanır, gerek siyasi cenahtan insanlar, aynı meslek erbabındaki insanlar, aile ortamında vs. herhangi bir yerde insanlar birbirlerini eleştirirken o kadar acımasız eleştirir ki, vatan hainliğinden, ahlaka mugayir birçok boyuta kadar ve bu eleştirel gerçekte hakikati yansıtmadığını hem eleştirenin kendisi hem de eleştirilenin kendisi bilir. O yüzden belli bir gergin kavgayla o olay sonuçlanır ve çoğu kez tatlıya bağlanır. Ama aynı insanlar diyelim ki, bir insanın kaşının üzerinde bir ben var ve onu samimi açık bir şekilde söyleyemezler. Bizde çoğu kez gerçek, eleştiri konusu olamaz.

Eleştiri mübalağa, terapi, gerginlik üzerine kurulmuştur. Aksi halde doğrudan çok sıradan basit bir gerçeği dahi hakkıyla ifade etmek çoğu kez edebe mugayir olarak görülür. Edebe mugayir olarak birbirimize yaptığımız her şey ironiler, saldırılar, bunlar belli ölçüde bir eleştiri kabul edilir; fakat bu eleştiriler gerçekçi bulunmaz. Yapan da edilen de bunun abartı olduğunu bilir, burada başka bir psikolojik dil vardır. En sıradan bir gerçek bile insanların birbirine karşı nezaketsizliğini ve gerçek manada diyalogunu bitiren bir süreç olarak karşımıza çıkar.

Bunun sebebi ne olabilir? Bu kadar hoyratça saldırganlığa ve beden diline dönüşebilen eleştiri formunun, çok rahat ve mubah olduğu sosyal yaşamda sıradan bir gerçeğin makul bir biçimde izah edilmesinin tahammül edilemezliği nereden kaynaklanıyor? Birincisi, medeniyet kırılmasından kaynaklanıyor. Biz tarihsel olarak eleştiri yapmanın son derece nazik bir bağlama taşınması gerektiğine dair bir dizi kodlara sahip bir medeniyetten geliyoruz, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in yanlış abdest alan adama yol göstermesindeki muhteşem örnekte olduğu gibi.

Uygarlığımızda bir şeyi düzeltme yönteminin o şeyi düzeltmekten daha kıymetli olduğu bilinir. Birbirlerinin hatalarını, kusurlarını, problemlere ilişkin tespitlerini inanılmaz nazik yapma geleneğiyle karşıdaki insanı kaybetmemek adına ve daha çok onu kazanmak adına yapılan duyarlılıklı eleştir kültürü vardır. Bununla birlikte “bedeviliği” içeren hoyratça yaklaşımlar arasında gelgit yapan bir pratik saha da vardır. Bunun en önemli kırılması uygarlığımızın duyarlılıklarının artık geçersiz olduğunu düşündüğümüz batılılaşmaya geçerken eleştirin yeni bir form kazanmasıdır. Batılı bilinç bencilliği ve küstahlığı yüceltir ve onu özgürlük tırnağı içerisinde kutsayan bir yaklaşıma sahiptir. Doğu dünyası ise saygı ve saygınlığı yücelten noktaya sahiptir. Doğu İslam dünyası ise kendi medeniyet kurgusu içerisinde belli ölçüde bunu idealde bir balansa bağlamıştır. O da gerçeği iyiyi saygılı bir biçimde söylemek ve onu söylemekten asla vazgeçmemek, karşıdaki insanı nefrete, karşıtlığa sürüklemek üzere değil, onu kazanmak merhamet üzerine onu iyilikte yüceltmek üzere kurgulmuş bir eleştiri modelinden bahsedebiliriz.

Modernleşme sonrası gündelik hayatımızda eleştiri tam da bunların sentezi olarak bir bağlam buldu. Sosyolojik, psikolojik ve medeniyet argümanlarının alacakaranlık hal alması üzerine patolojik taraflarını yüceltti. Oda doğal olarak ironiyi, saldırganlığı, psikolojik terapiyi her türden düzlemde rahatlıkla kullanabildiğimiz ve mubahlaştırdığımız düzeneği meşrulaştırırken gerçeğiyle düzeltme yönü olan basit bir şeyi bile eleştiri konusu yapamama

arasında garip bir paradoksu meydana getirdi. Buradan anlaşılan şu ki, son yüz elli yıldır eleştiriyi daha çok gündelik hayat açısından bir sağaltım olarak kullanıyoruz, eleştiriyi pejoratif bir iletişim diline dönüştürdük. Bu eleştiri türünde amaç, sonuç alma ve belli bir işleyişi düzene sokmak için değildir. Tam aksine insanların birbirlerini sorunlarını başka araçlar üzerinden sıçramaya zemin yaratabileceği garip bir psikolojik travmaya dönüştürdü.

Gündelik hayatımıza bu kadar yansıyan şey esasen son derece teknik olması gereken dini meselelerde bile üç aşağı beş yukarı birbirine benzer reflekslere imkân tanıyan zeminler hazırladı. Aşağı yukarı ilmiyede de tenkit geleneğimiz bir şeyin daha iyi anlaşılması daha güzel olması bütünlüklerinin ve tutarlılıklarının, nesnel bilgiyle bağının iyi kurgulanması gibi durumlar üzerinden değil aksine belli bir entelektüel sağaltım aracı olarak eleştiri kullanıldı. Bununla birlikte eleştirinin zihinsel aşamalarına ve birkaç gündelik hayata yönelik kategorilerden bahsedilebilir. Birinci aşamada, eleştiri genelde yok sayma, kötüleme üzerinden anlaşılıyor. İkinci aşama, var olan sorunun yanlışlığına işaret etmeye yöneliktir.

Birinci aşamadan daha iyidir tabi, bu da bize eleştiren açısından yaratıcılık ve sentez meydana getirmesi açısından büyük bir şey kazandırmaz. Üçüncü aşamada, eleştiriyi belli gerekçelere dayandırmaktır. Önemli olan şey şudur, her metnin dayanak zemin ilişkisi içerisinde olduğunu bilmeden gerekçelendirilerek yapılan eleştiriler başlı başına bir faciadır. Bizim entelektüelimiz, metnin kendisini mutlak sabite; gökyüzünden mükemmel düşmüş bir nitelik olarak düşünür. Onun bağlamlarını ilişkilerini modellemesini kutsal bir şey vaaz eder.

Her bir metnin kendi içerisinde veya bağlı olduğu süreçlerle nasıl mobilize ettiği ve hangi kavramları öne çıkardığı ile ilgili deneme olduğunu unutmamak lazım. Bunu unutarak yapılan gerekçelerle yani kendi sabiteleriniz ve belirlediğiniz hareket noktası ya da modelinize bağlı olarak eleştiriyorsanız bu eleştiri sınırlı bir eleştiridir. Bir metnin kendisini bu süreçlere bağlı kalıp anlayarak o süreçler içerisindeki hikâyenin belirlediği postulatın neden sonu olabileceği, kullandığı metodolojilerin neden uyumsuz olabileceği ve kendi içerisindeki metin tutarlılığı ve o metnin ne tür sonuçlar yaratır, sonuçların faydalılığı, zararlılığı üzerine bir eleştiri kritiği yapıldığında artık bilimsel bir manada eleştiri süreciyle karşı karşıya olduğunu söyleyebiliriz.

Tabi bu da tek başına yetmez, belki dördüncü bir basamaktan bahsetmek lazım. Bu basamakta bu modelin alternatif modellerini de gerekçelendirilerek üretme süreciyle bizi yüz yüze bırakır ki belli ölçüde eleştiri açısından metin ve metne karşılaştırmalı bir imkân tanıma ve oradan senteze varacak bağlamlar üretme imkânı yaratıyor. Bu eleştirinin gerçek manada entelektüel havzaya imkân tanıyacağı, sıçrama tanıyacağı ve gerçek manada birine katkı vereceği onu evrime ve devrime kaynaklık edebilecek bir tarafı olur. Bu da yeter mi, burada durulmaması gerekir. Belki bununla birlikte kendi ortaya koyduğunuz metnin ve o mevcut metin arasındaki gerekçeler, süreçler ve kendi metnimizin zayıflıkları ve eleştirisi o metnin iyilikleri ve eleştirisi üzerinden de bir senteze gitmek lazım.

Bu da tamamen sağduyulu entelektüel bir akıl istiyor ki buradan son aşamada bir irfanın doğması da mümkün olabilir. Yani eleştiri tek başına bir şeyin kötülüğü üzerinden ve onun nasıl iyi olacağı üzerinden kurgulanmaz. Hatta bir metnin ne kadar iyi olduğunu buradan

anlaşılması üzerinden de kurgulanır ki o metin daha iyiye hizmet edebileceği imkânları aşmak açısından bu da muhteşem bir yol olarak önümüze çıkmaktadır.

Medeniyetler arası farklar da var. Olumlu da olumsuz da olsun batı medeniyeti genelde karşıtlıklar ve gerginlikler üzerinden eleştiri kritiğini kullanır; fakat bizim medeniyetimiz tek başına gerginlikler üzerinden değil, belki katkılar üzerinden eleştirileri geliştirmiştir. Hatta bizdeki şerh geleneği en önemli eleştiri kritik biçimlerinden birisidir. Bazı şerhler hedef aldıkları orijinal metinden daha kıymetlidir.

Meseleyi ele alan zat, âlim, düşünür, ilim adamı her kimse oradaki amaç kendi yüceliği ya da karşıdakinin ne kadar düşük olduğunu ispat değildir. Değerlendirmeyi rekabet gerginlik üzerinden değil, gerçekten ilimi hakikatle insanın buluşması üzerinden manevi ve maddi bütünlüklerini metne, o hakikate dökerek oradan bir hikâyeye çıkarmaya çalışıyor. Bu eleştirinin ahlakı üzerinden bize söz söyletmeye zorunlu kılan bir kapıyı da aralıyor. Batı medeniyeti meydan okuma üzerinden eleştiri, teori, karşıtlıklar üretiyor. Bizim medeniyetimiz evrimin kerametini karşıtlıklar üzerinden değil, zıtlıklar olsa bile kazanmak üzerinden de kurgulayabiliyor. Bu her zaman böyledir anlamında değildir. Medeniyet ve sosyoloji kitabında da ifade edildiği üzere, bunun güzel örneklerinden birisi de doğrudan medeniyetimizin gündelik hayatını öne çıkaran arif insanıdır. Kastedilen, o kadar ilginç bir tecrübemiz var ki bunu bütün insanlığa duyurmak isterim. Oda şudur; birbiriyiyle uzlaşmaz iki tasavvuf ekolü, farklı mezhep veya dünya görüşünün her ikisinin de gündelik hayatımızda karşılık bulduğu ve aynı adamda sentezlendiği bir medeniyet tasavvurundan bahsedilir.

Diyelim ki; Yunus Emre Hazretlerinin bütünleyici, sağ duyulu, mütevazî, evrensel mesajı ile Pir Sultan Abdal Hazretlerinin daha agresif, karşı koyan, muhalif düşüncelerini gündelik hayatın gereksinimlerine göre sentezlenmiş bir akıldan bahsediyor. Yani kardeşlik gerekiyorsa Yunus Emre Hazretlerinin mısrasından okumak, eğer ortada bir yanlış varsa onu Pir Sultan Abdal'ın dizesiyle formüle eden bir akıl, medeniyetimize özgü bir şeydir. Tam aksine ekollerin ve parçalanmışlıkların, bedensel ve bireysel olarak ayrı olsa bile zihinsel ahlaki ve psikolojik olarak aidiyeti oraya mahkûm kılmadan yani ruhunu gettolara teslim etmeden, gettoda yaşasa bile zihnini, duygusunu, inancını bütün hakikatlerin hepsini bir şekilde hayatında yansıtabilecek bir duyumdan bahsediyor. Hatta öyle iddia ediyor ki çoğu sıradan ilim adamımızın çatışmacı diline rağmen bu insanlar çatışmaktan ziyade o kaynaklardan hepsinden beslenmeyi başarabilmişlerdir.

Bizim İslam Dünyası kişisel kanaatim, iki meseleyi Hz. Peygamber (s.a.v) den sonra başaramadı. Bunlardan birisi iktidar modelimizin büyük çatışmalara büyük kayıplara yol açmasa bile yer yer her sıradan insanımızın dahi vicdanında kabul görmeyen çeşitli uygulamalara çeşitli bilek güreşlerine sebep olması ve bunun bir fıkha bağlanamamasıdır.

Mesela bizde bir iktidar ve muhalefet fikhî gelişebilmiş değildir. Çok ilginçtir, normalde her türlü şeyimizin fikhî gelişmiştir; ama bir muhalefet fikhî var mıdır? Medeniyetin bilgi üretme, üretme biçiminin yansımalarından birisi de nasıl yansıdığı ile ilgili olarak ifade ediyor. Muhalefet fikhî, iktidar fikhî oluşmuş mudur? Tartışılması gereken ayrı bir mevzudur.

İkincisi, ilim merkezlerinin birbirine olan rekabetinin düşündüğümüz kadar çoğu kez sağduyulu bir pratik üzerinden görülmemesidir. Ana ilkeyi çiğneyen birtakım uygulamalarla içkin bir geleneğimizin ya da en azından geleneğimiz demesek bile birtakım uygulamalarımızın olduğunu görüyor ve çok üzülüyorum.

Onun dışında o ilmiyenin çatışmasına rağmen sıradan insanın bir kısmı sağduyuyla akümülatör gibi bütün o bilgi partikülerleri içerisinde en uygulanabileni en makul olanları toplumsallaştırıp medeniyetin bir parçası haline getirmeyi başarmaları ilginç bir tecrübedir. Bu tecrübenin ayrıca sosyolojik olarak incelenmesi gerekir ki buna kısmen medeniyet ve sosyoloji kitabında değinilmiştir. Gündelik hayatımızdan entelektüel hayatımıza kadar beş altı aşamayla formüle ettiği bu düzeneğin birçok başka bağlamlarıyla ele alınabilmesi de mümkündür. Bu sadece ileriki çalışmalarda referans oluşturması açısından geçici bir taslak olarak tarafımızdan arz edilmiştir⁷.

KAYNAKÇA

Öztürk, Ali. (2013). İmajoloji: Bir Disiplin Denemesi, 2. Basım, Elis Y. Ankara.

Öztürk, Ali. (2015). Medeniyet ve Sosyoloji, 2. Basım, Elis Yayınları Ankara.

Öztürk, Ali. (2011). Kriz Sosyolojisi, Doğukitapevi, İstanbul.

Öztürk, Ali, (2017) Modern Dil Teorileri ve Toplumsal Dizayn - Modern Language Theories and Social Design (Introduction Political Language of Sociology)- İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi, Vol: 6, Issue 7, s. 11-37, <http://www.itobiad.com/download/article-file/372179>

Öztürk, Ali, (2017) Sosyoloji Eğitim ve Algısı Üzerine Tümcü Bir Arayış Denemesi -A Holistic Inquiry into Sociology Education and Its Perception- Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 6(2), s. 486 496, Haziran 2017.

Öztürk, Ali, (2013) Sosyal Bilimlerde Kavram ve Olgü Modülizasyonu Bağlamında Bir Tekno-Metodoloji Denemesi, - A Techno-Methodological Attempt in Social Sciences in the Context of Fact and Concept Modulation (Concept and Fact of Religion as an Example)- Sosyologca Dergisi 5, İstanbul.

Öztürk, Ali, 2013, Yeni Eğitim Teknolojileri ve Derinliğin Kaybı, - A New Technologies and Loss of Substantiality- (Yeni Teknolojilerin Eğitimde Yabancılaştırıcı Etkisi ve Bilginin

⁷ Bu yazı özde bir metin değil tarafımca sempozyumda sanal olarak sunulmuş bir konuşmadır. Video çekimini yazılaştıran öğrencilerime teşekkür ediyorum.

Metalaşması Sorunu), Malaya Üniversitesi, Uluslararası Eğitim Teknolojileri Sempozyumu, Kuala Lumpur Malezya.

Öztürk, Ali 2017, “ Divan Edebiyatı ve Felsefe”, - Divan Literature and Philosophy 1. *Uluslararası Dil ve Edebiyatta Modernleşme ve Gelenek*, 4-6 Ekim 2017, Karabük.

Öztürk, Ali 2016, “İmajist Sosyoloji ve İmgesel Komünitiler”,- Imagistic Sociology and Imaginative Communities, *International Symposium on New Trends in Social and Liberal Sciences*, 28 Nisan-1 Mayıs 2016, Milan, İtalya.

Öztürk, Ali, 2005, Crisis of Epistemological Mind and Future of West (Epistemolojik Aklın İflası ve Batı'nın Geleceği) ISCSA-4 4 th International Conference on Science Culture and Sport, Ohrid-Makedonya. http://iscs-a.org/en/images/editor/files/abstract_book15.pdf

Kitaplığı Yayınları s:147-157.

<https://www.youtube.com/watch?v=1TSKyT11lc> ulaşım tarihi: 02.12.2018

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmen Adaylarının Girişimcilik Özellikleri İleyansıtıcı Düşünme Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Sakarya Üniversitesi Örneği)⁸

Murat KUL¹, Metin ÖZTÜRK²

¹Bartın Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Bartın, TÜRKİYE, muratkul@bartin.edu.tr

²Adapazarı AİHL Fen ve Sosyal Bilimler Proje Okulu, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni,
metinozt54@gmail.com.tr.

Öz

Bu araştırmada, öğretmen adaylarının girişimcilik özellikleri ile yansıtıcı düşünme düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın evrenini Sakarya Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğretmen adayları oluşturmaktadır. Araştırma nicel bir araştırma olup tarama yöntemiyle yapılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, “Yansıtıcı Düşünme Eğilimi Ölçeği” ve “Üniversite Öğrencileri İçin Girişimcilik Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler üzerinde bağımsız gruplarda t-testi, tek yönlü varyans analizi (anova), Bonferroni testi, pearson çarpım moment korelasyon analizleri yapılmıştır. Veriler SPSS for Windows ver: 24.0 yardımıyla istatistiksel teknikler kullanılarak çözümlenmiş ve yorumlanmıştır. Öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme düzeyleri ve girişimcilik özellikleri cinsiyet, sınıf ve yaş değişkenlerine göre incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda şu sonuçlara ulaşılmıştır. BEŞ öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme eğilimi alt boyutunda edinilen en yüksek puanı “Sorgulayıcı ve Etkili Öğretim” alt boyutundan aldıkları görülmektedir. Kadın öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarına göre daha çok yansıtıcı düşünme düzeyinde oldukları görülmektedir. Araştırmaya katılan BES öğretmen adaylarının girişimcilik özelliklerinin ise “yüksek girişimcilik” düzeyinde olduğu görülmüştür. Cinsiyet değişkenine göre girişimcilik özelliklerinde anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Sınıf değişkenine göre 2. sınıfa devam eden öğretmen adaylarının girişimcilik özelliklerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca, BES öğretmen adaylarının girişimcilik puanlarında, girişimcilik dersi eğitimi alıp almama durumuna göre anlamlı bir farklılaşmanın meydana gelmediği görülmektedir. BES öğretmen adaylarının girişimcilik puanlarında spor yapma durumuna göre anlamlı bir farklılaşmanın meydana gelmediği görülmektedir. Ancak yüksek oranda aktif ve lisanslı olarak spor yapan BES öğretmen adaylarının girişimcilik özelliklerinin etkilenmediği görülmektedir. Pearson Korelasyon Analizi sonucunda ise, girişimcilik ve tüm yansıtıcı düşünme alt boyutları arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Bulgular doğrultusunda öğretmen adaylarının yüksek girişimcilik özellikleri taşıyan yansıtıcı düşünme düzeyleri de yüksek bireyler oldukları ifade edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen adayı, girişimcilik, yansıtıcı düşünme.

⁸ Bu çalışma Metin ÖZTÜRK'ün yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Examining the Relationship Between Entrepreneurship Characteristics and Reflective Thinking Levels of Pre -Service Teachers at Physical Education and Sports School

Abstract

This study aims at examining the relationship between the pre-service teachers' entrepreneurship skills and their reflective thinking levels. The population of the study is the pre-service teachers studying at Sakarya University. The study is a quantitative study and is carried out as a review. "Reflective Thinking Tendency Scale" and "Entrepreneurship Scale for University Students" are used as data collection instruments. And t-test, univariate analysis of variance (anova), Bonferroni test and Pearson product-moment correlation analysis are carried out. And the data are analysed and interpreted using statistical techniques using SPSS for Windows version: 24.0. Reflective thinking levels and entrepreneurship characteristics of the pre-service teachers are examined based on gender, department and grade level variables. Based on the findings in the study, the following results are derived: It is found that the highest score in reflective thinking tendency scale is under "Inquiry-based and effective teaching" sub-scale. It is seen that female pre-service teachers' reflective thinking levels is higher compared to male pre-service teachers. According to the gender scale any significant differences of entrepreneur properties are not seen. It is seen that preservice teachers' who are in this study the entrepreneurship properties are at the level of – High Entrepreneurship. It is seen that according to the variance of the classes second grade preservice teachers entrepreneurship properties are higher. Furthermore, any differences are occurred between the preservice teachers who are taught entrepreneur lessons and who are not taught the lesson, are seen. According to the variance of the entrepreneurship properties show that second grade students. Preservice teachers of Physical Education Department

A significant differences are occurred in the entrepreneur score as the case between Preservice teachers of Physical Education Department who does the sports. However, it is seen that entrepreneur properties are not affected with the preservice teachers who are the registered sports player. It is found that at the result of the Pearson correlation analysis is; there is a positive and significant relations between entrepreneur and all reflective sub dimensions.

In accordance with the verities preservice teachers can be defined as the person whose entrepreneur properties and reflective thinking level is high.

Keywords: preservice teachers, entrepreneur, reflective thinking

LGİRİŞ

Bilginin ve bilgiye dayalı teknolojinin hızla geliştiği çağda, daha önceleri sadece iktisadi bilimlerin ilgisini çekse de, günümüz dünyasında tüm bilimlerin olduğu gibi spor bilimlerinin de girişimcilik üzerindeki ilgisini artırmaktadır. Küreselleşen dünyada birçok alanda rekabetin de giderek yoğunlaştığı bu dönemde girişimcilik kavramı tartışmasız tüm bu gelişmelerin etkisiyle sürekli olarak değişmektedir. Bu nedenle tüm ülkeler için desteklenmesi gereken bir olgu olarak görülmektedir.

Yeni ilköğretim programının benimsediği ve üzerinde önemle durduğu becerilerden biri de bu sebeple girişimciliktir. Girişimcilik kavramı genelde ekonomi alanına ait bir kavram olarak algılanmaktadır. Ancak, artık günümüz dünyasında öğretim programları içerisinde yerini almış, öğrencilerin girişimci bireyler olarak yetiştirilmeleri hedeflenmiş ve bu hedef doğrultusunda da programlarda bir beceri olarak yerini almıştır (Akyürek, 2013, 54).

Toplumsal, ekonomik, siyasal ve teknolojik alandaki gelişmeler ve belirsizlikler ortaya çıkan fırsat ve tehditlerin iyi tespit edilmesini ve buna bağlı olarak yeni fikirlerin, stratejilerin üretilerek yeni ve faydalı imkân ve süreçlerin ortaya çıkarılmasını gerektirmektedir. Bu noktada eğitimin temel dinamiklerinden olan öğretmenler de bu gelişmeler karşısında gelecek neslin inşa ve ihyasında üzerlerine düşen görev ve sorumluluğu yerine getireceklerdir. Eğitimde öğretmenlerin önyargılardan uzak yeni fikirler üretmeleri ve aniden ortaya çıkan belirsizlikler karşısında hızlı karar verebilmeleri girişimcilik özelliklerinin geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Böylece bireylerde girişimcilik becerisini geliştirmekle, onlara geleceğe dair plan yapabilen ve planlarını amaca uygun ve etkili biçimde uygulayabilen bireyler haline getirmek mümkün olacaktır. Bu sayede günümüzün küreselleşen dünyasına adapte olabilecek ve karmaşık iş yaşamında ayakta kalabilecek nitelikte bireyler yetişmesinin gerekliliği vurgulanmıştır(Gömleksiz ve Kan, 2009).

MEB (2005), girişimcilik becerisini; sosyal ilişkilerde, iletişimde, iş dünyasında ve benzeri alanlarda gerekli ve etkili davranışları uygun bir şekilde ve zamanda ortaya koymak veya talep görebilecek bir ürünü veya hizmeti daha iyi üretebilmek ya da pazarlayabilmek amacıyla yeni bir sistem kurmak için gerekli olan beceriler" olarak, girişimciliği ise; empati kurma, insan ilişkilerine uyumlu davranışları gösterebilme, plan yapma, planlarını uygulayabilme, risk alma, herhangi bir alanda ihtiyaç duyabilecek bir ürünün gerekliliğini sezme, ürünü planlama, üretme, pazar araştırması yapma ve pazarlayabilme gibi alt becerilerden oluşan temel bir beceri alanı olarak tanımlamıştır.

Yansıtıcı düşünme, zihinsel süreçlerin etkili bir şekilde kullanılmasını, planlama yapmayı, hedeflerini belirlemeyi, alınan kararların ne kadar etkili olduğunu sürekli olarak kontrol etmeyi gerektiren bir süreçtir. Eğitim programlarının buna imkân sağlayacak biçimde hazırlanması gerekmektedir. Çünkü şüphesiz ki öğrencilerin yansıtıcı düşüncülerinin geliştirilmesinde eğitim programının etkisi büyüktür. Bu yüzden eğitim programının öğeleri yansıtıcı düşünme ile bağlantı kuracak şekilde ilişkilendirilmelidir (Demiralp, 2010, 59).

Ülkemizde 2005-2006 eğitim öğretim yılında yapılandırmacı yaklaşımı benimseyen bir ilköğretim programı uygulamaya konulmuş olup; öğrencilerin etkin olarak bilgiye ulaşma

çabası gösteren araştırmacı, öğretmenin ise bu süreçte öğrenciye sadece yol gösterici olduğu bir eğitim öğretim süreci yaşanması gerektiği belirtilmektedir. Aynı zamanda programın belirlediği öğretmen özellikleriyle yansıtıcı düşünen öğretmen özelliklerinin farklı doğrultuda olmadığı dikkatleri çekmektedir. Yansıtıcı düşünen öğretmenler sorgulama ve yordama yapabilen, kendilerini iyi ifade edebilen, olayların kısa ve uzun vadedeki sonuçlarını görebilen, düşüncelerini açıklayabilen ve öz denetime sahip kişilerdir. Yansıtıcı düşünen öğretmenler, öğrencilerini, sunduğu bilgilerle yetinip, sadece var olanı kabullenmeye değil, sorularıyla öğrencilerin ufkunu genişleterek görünenin ötesini düşünmeye yönlendirirler. Bunun için seçilen konular bir yönü ile değil, ters ve alternatif yollarıyla birlikte verilmelidir. Öğrenciler bu sayede farklı bakış açılarını değerlendirme yeteneği kazanacaklardır.(Ünver, 2003).

Girişimcilik becerilerinin öğretmenlere kazandırılmasında birçok özelliğin yansıtıcı düşünme becerileriyle de ilişkili olduğu görülmektedir. Öğretmen mesleki yeterlikleri incelendiğinde; öğretmen, toplumun ve eğitim kurumlarının hızla değişen ihtiyaçlarına cevap verebilmek için şartları en iyi şekilde değerlendirebilen, mükemmelere ulaşma konusunda sürekli çalışan, bu yolda yaratıcılığını kullanarak esneklik gösterebilen, toplumunun temel ilkelerine zarar verebilecek ideolojik saplantıları olmayan (ön yargılardan uzak) bir kişi olmalıdır. Öğretmen İş birliğine açık, paylaşımcı ve empati kurabilen biri olmalıdır. Öğretmen, gelişen ve yenilenen bilgisini uygun öğrenme ortamları yaratıp, farklı öğretim yöntemlerini kullanarak öğrencileri ve meslektaşları ile paylaşabilmelidir. Toplumun ve öğrencilerin farklı ve değişen ihtiyaçlarına uyum sağlayabilecek esnek yaklaşımlar sergileyebilmelidir. Öyle ki bu özellikler öğretmenin yansıtıcı düşünme düzeyine bağlı olarak gelişme gösterecektir.(Yetim, A., & Göktaş, 2004)

Üniversitelerde öğretmen adaylarının girişimcilik özelliklerini ve düşünme stillerini, becerilerini değerlendirmek için bu alanlarda birçok akademik çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar genellikle öğretmen yetiştiren kurumların farklı branşlarında ve iktisat, işletme bölümlerinde yapılmış olduğu tespit edilmiştir. Beden eğitimi ve spor alanında girişimcilik ile temel düşünme becerileri kavramlarına dönük çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir. Türk Milli Eğitim Sistemi'nin amaçlarında belirtilen niteliklerde bireyler yetiştirmek için eğitim sisteminin temel taşlarından biri olan öğretmen yetiştirme de önemli bir yere sahiptir. Yansıtıcı düşünmenin öğretmen eğitimindeki yeri bu açıdan çok önemlidir. Geleceğin öğretmenlerinin daha nitelikli olabilmeleri için, öğretmen adaylarına yansıtıcı düşünme becerisi kazandırılması gerekmektedir(Tican, 2013, 37). Bunun yanında girişimcilik özellikleri ve yansıtıcı düşünme alanında yapılacak karşılaştırmalı araştırmalara da gereksinim duyulmaktadır.

Bu çerçevede bu araştırmanın temel amacı, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'nda okuyan öğretmen adaylarının girişimcilik özellikleri ile yansıtıcı düşünme düzeyleri arasında bir ilişkinin incelenmesi olarak belirlenmiştir. Bu problem çerçevesinde belirlenen alt problemler şu şekildedir:

1. Öğretmen Adaylarının yansıtıcı düşünme düzeyleri nedir?

2. Öğretmen Adaylarının girişimcilik düzeyleri nedir?
3. Öğretmen Adaylarının girişimcilik düzeyleri (cinsiyet, bölüm ve sınıf) değişkenlerine göre farklılaşmakta mıdır?
4. Öğretmen Adaylarının yansıtıcı düşünme düzeyleri (cinsiyet, bölüm ve sınıf)değişkenlerine göre farklılaşmakta mıdır?
5. Öğretmen Adaylarının girişimcilik düzeyleri ile yansıtıcı düşünme düzeyleri arasında ilişki var mıdır?

II. YÖNTEM

Bu kısımda araştırmanın modeli, evreni ve çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin çözümlenmesine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, Sakarya Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'nda eğitim gören öğretmen adaylarının girişimcilik özellikleri ile yansıtıcı düşünme düzeyleri değerlendirildiği için ilişki tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu, var olduğu şekilde betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır. Tarama modelinin bir türü olan ilişki tarama modelinde ise; iki ya da daha çok sayıda değişken arasında birlikte değişim varlığı ve/veya derecesi belirlenmeye çalışılır (Karasar, 2012).

2.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu araştırmanın evrenini, 2017-2018 öğretim yılı güz döneminde Sakarya Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokulunda öğrenim gören Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği bölümünde öğrenim gören toplam 288 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini seçilirken, 1. , 2. , 3. ve 4. sınıfta(Öğretmenlik bölümü sadece örgün eğitim vermektedir) okuyan toplam 288 öğrenciden seçilmiştir. Üniversitenin ilgili bölümünün tüm öğrencilerine ulaşılmaya çalışılmış ancak öğrencilerin vize sınav dönemi ve müsabaka dönemlerine denk geldiği için tümüne ulaşılamamıştır. Fakat ulaşılan bu sayının evreni temsil etmeye yeterli olduğu düşünülmektedir. Verilerin toplama aşamasında, bireylerin kişisel bilgi formuna ve ölçeklere verdiği yanıtlar kontrol edilerek hatalı kodlamada bulunan 3 adet form örneklemden çıkarılmış ve toplam sayıya dâhil edilmemiştir. Sonuç olarak analizler örneklemini oluşturan 173'ü erkek, 72'si kadın 245 öğrenci üzerinden gerçekleştirilmiştir. Örnekleimde yer alan adayların özelliklerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Beden Eğitimi ve Spor Öğretmen Adaylarının Evren Özellikleri

Özellikler		f	%
Cinsiyet	Erkek	173	70,6
	Kadın	72	29,4
Sınıf	1	51	20,8
	2	71	29
	3	57	23,3
	4	66	26,9
Toplam		245	100

Tablo 1’ de görüldüğü gibi araştırmaya katılan Sakarya Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğretmen adaylarının % 70,6’sını erkek öğrenciler, % 29,4’ünü kadın öğrenciler oluşturmaktadır. Erkek öğretmen adayları katılımın çoğunluğunu oluşturmaktadır.

Aynı tabloda araştırmaya katılan öğretmen adaylarının sınıflar düzeyindeki yüzdelik dağılımları da şu şekildedir. % 20,8 ‘i 1. Sınıf, % 29’u 2. sınıfı, % 23,3 ‘ü 3. Sınıfı ve % 26,9’u 4. sınıfta öğrenim görmektedir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin toplanmasında Yılmaz ve Sünbül, (2009) tarafından geliştirilen “Üniversite Öğrencileri Girişimcilik Ölçeği” ile Semerci, (2007) tarafından geliştirilen “Yansıtıcı Düşünme Eğilimi Ölçeği” (YANDE) kullanılmıştır. Ayrıca çalışmaya katılan öğretmen adaylarına ait cinsiyet, bölüm ve sınıf düzeylerini belirlemeye yönelik “Kişisel Bilgi Formu” ölçeklerin giriş kısmında 1. Bölüm olarak eklenmiştir.

Öğretmen ve Öğretmen Adayları İçin Yansıtıcı Düşünme Eğilimi (YANDE) Ölçeği

Araştırmada tarama yöntemi doğrultusunda, Sakarya Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu’ndaki öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme eğilimlerine görüşleri, veri toplama aracı olarak Semerci (2007) tarafından geliştirilen “Öğretmen ve Öğretmen Adayları İçin Yansıtıcı Düşünme Eğilimi (YANDE) Ölçeği” kullanılarak belirlenmiştir. Ölçek kullanımı için gerekli izin alınmıştır.

Semerci, (2007) tarafından yapılan araştırmanın faktör analizi sonuçlarında YANDE ölçeğinin KMO değeri 0.909 bulunmuştur. YANDE ölçeğinin genel güvenilirlik katsayısı Cronbach Alpha 0.908’dir. Bu ölçek 15 ‘i olumsuz 20’ si olumlu 35 maddeden oluşur. Bu tez çalışmasında kullanılan YANDE Ölçeği, Cronbach Alfa $\alpha = 0.855$ ’tir. Bu değer, yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmaya ait, 7 alt boyuta verilen temalara aşağıda maddeler halinde ifade edilmiştir:

- *Sürekli ve Amaçlı Düşünme*: Toplam 7 maddeden oluşan alt boyutun güvenilirlik katsayısı 0.560'dır.
- *Açık Fikirlilik*: Toplam 6 maddeden oluşan alt boyutun güvenilirlik katsayısı 0.688' dir.
- *Sorgulayıcı ve Etkili Öğretim*: Toplam 5 maddeden oluşan alt boyutun güvenilirlik katsayısı 0.915' dir.
- *Öğretim Sorumluluğu ve Bilimsellik*: Toplam 5 maddeden oluşan alt boyutun güvenilirlik katsayısı 0.675' tir.
- *Araştırmacı*: Toplam 6 maddeden oluşan alt boyutun güvenilirlik katsayısı 0.570' dir.
- *Öngörülü ve İçten Olma*: Toplam 4 maddeden oluşan alt boyutun güvenilirlik katsayısı 0.793' tür.
- *Mesleğe Bakış*: Toplam 2 maddeden oluşan alt boyutun güvenilirlik katsayısı 0.590' dır.

Üniversite Öğrencileri Girişimcilik Ölçeği

Yılmaz ve Sünbül, (2009) tarafından geliştirilen 36 maddeden oluşan tek boyutlu ve değerlendirilmesinde 5' li Likert tipi ölçekten faydalanılan bu ölçek öğrencilerin girişimci özelliklerini saptamak amacıyla hazırlanmıştır.

Yılmaz ve Sünbül, (2009) Üniversite öğrencileri girişimcilik ölçeğinin güvenilirlik katsayısı 0,90 olarak hesaplamışlardır. Bu çalışmadaki Üniversite Öğrencileri İçin Girişimcilik Ölçeği, Cronbach Alpha $\alpha = 0.928$ ' dir. Oldukça yüksek bir değerdir.

Ayrıca, bu ölçek için de ölçek kullanım izni alınmıştır.

Araştırma verilerin toplanmasında “Yansıtıcı Düşünme Eğilimi Ölçeği” ile “Üniversite Öğrencileri Girişimcilik Ölçeği” kullanılmıştır.

2.4. Verilerin Toplanması

Araştırmaya ilişkin veriler toplanmadan önce ölçekler için kullanım izni alınmıştır. Kullanım izni alındıktan sonra veriler, 2017-2018 güz döneminde örnekleme dahil edilen Bartın Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Beden Eğitimi ve Spor Öğretmen adayları ile gönüllülük esasına bağlı olarak doldurulmuştur.

2.5. Verilerin Çözümlemesi

Verilerin çözümlemesinde paket programından yararlanılmıştır. Araştırmanın amacına uygun olarak elde edilen verilerin analizinde frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma gibi teknikler kullanılmıştır. Anlamlılık testlerinde (0,05) anlamlılık düzeyi esas alınmıştır. Alt problemlere ilişkin verilerin çözümlemesinde Statistical Package For The Social Sciences (SPSS for Windows 24) istatistik programından yararlanılmıştır. Aritmetik ortalama (X), standart sapma (SS), yüzde (%), parametrik testlerden ilişkisiz örneklem için t-testi (Independent Samples T-Test), ilişkisiz örneklem için tek faktörlü varyans analizi (OneWay ANOVA) testleri kullanılmıştır. Anlamlı farklılıkların bulunduğu, varyans analizlerinde grup varyanslarının eşit olduğu durumlarda Bonferroni testi tercih edilmiştir.

Ayrıca, iki sayısal ölçüm arasında doğrusal bir ilişki olup olmadığını, varsa bu ilişkinin yönünü ve şiddetinin ne olduğunu belirlemek için Pearson Korelasyon Testi kullanılmıştır.

III. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, öğretmen adaylarına uygulanan “Yansıtıcı Düşünme Eğilimi Ölçeği” ile “Üniversite Öğrencileri Girişimcilik Ölçeği”nden elde edilen verilerin istatistiksel çözümlenmeleri sonucunda ulaşılan bulgulara yer verilmiştir. Araştırmanın birinci alt problemi Beden Eğitimi ve Spor Öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme düzeylerini belirlemeye yöneliktir. Birinci alt probleme ilişkin bulgular Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Öğretmen Adaylarının Yansıtıcı Düşünme Düzeylerine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Boyutlar	n	\bar{X}	SS
Sürekli ve Amaçlı Düşünme	245	3,62	0,62
Açık Fikirlilik	245	3,85	1,15
Sorgulayıcı ve Etkili Öğretim	245	3,89	1,12
Öğretim Sorumluluğu ve Bilimsellik	245	3,62	0,87
Araştırmacı	245	3,61	0,93
Öngörülü ve İçten Olma	245	3,91	0,73
Mesleğe Bakış	245	3,84	1,10

BES öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme eğilimleri alt boyutlarına ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 2’de verilmiştir. En yüksek aritmetik ortalamanın “Öngörülü ve İçten Olma” ($\bar{x}=3,91$) alt boyutunda çıkarken, en düşük aritmetik ortalamanın ise “Araştırmacı” ($\bar{x}=3,61$) alt boyutunda çıktığı görülmektedir. Yine, ortaya çıkan aritmetik ortalamalara bakıldığında diğer tüm alt boyutlarda görüşlerin “çoğunlukla katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir.

3.1. Öğretmen Adaylarının Girişimcilik Özelliklerine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Tablo 3’de Öğretmen adaylarının girişimcilik özelliklerine ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri verilmiştir.

Tablo 3. Öğretmen adaylarının girişimcilik özelliklerine ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri

Boyut	N	.	SS
Girişimcilik	245	3,85	0,588

Tablo 3’ de öğretmen adaylarının girişimcilik özellikleri incelendiğinde ortaya çıkan aritmetik ortalamaya bakıldığında girişimcilik ölçeğinden elde edilen aritmetik ortalamanın 3,85 olduğu görülmektedir. Bu da öğretmen adaylarının “*Yüksek Girişimcilik*” düzeyinde cevap verdiklerini göstermektedir. Bu sonuca göre, öğretmen adaylarının “*yüksek girişimcilik*” düzeyinde olduğu ifade edilebilir.

3.2. Öğretmen Adaylarının Cinsiyet Değişkenine Göre Girişimcilik Özellikleri

Öğretmen adaylarının girişimcilik özelliklerinin cinsiyet değişkenine göre incelenmesine ait bulgular Tablo 4’ da gösterilmektedir.

Tablo 4. Öğretmen Adaylarının Cinsiyet Değişkenine Göre Girişimcilik Özelliklerine İlişkin Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları

Girişimcilik	n	.	SS	t	P
Erkek	173	3,87	0,595	-0,661	0,509
Kadın	72	3,81	0,576		

*P<0.05

Tablo 4’ de görüldüğü üzere, öğretmen adaylarının girişimcilik özelliklerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t-testi sonucunda, öğretmen adaylarının girişimcilik puanlarında cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşmanın meydana gelmediği ($t=-0,661$, $p>0.05$) görülmektedir. Ayrıca, kadın öğretmen adaylarının aritmetik ortalamasının 3,81, erkek öğretmen adaylarının aritmetik ortalamasının ise 3,87 olduğu görülmektedir. Kadın adayların ve erkek adayların “*Yüksek Girişimcilik*” düzeyinde olduğu söylenebilir.

3.3. Öğretmen Adaylarının Sınıf Değişkenine Göre Girişimcilik Özellikleri

Öğretmen adaylarının girişimcilik özelliklerinin sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını gösteren bulgular Tablo 5 ‘de gösterilmiştir.

Tablo 5. Öğretmen Adaylarının Sınıf Değişkenine Göre Girişimcilik Özelliklerine İlişkin ANOVA Testi Sonuçları

	Kareler Toplamı	sd	Kare Ortalaması	F	P
Gruplar arası	1,222	3	0,407		
Gruplar içi	83,422	241	0,346	1,176	0,319
Toplam	84,644	244			

Tablo 5'e göre; öğretmen adaylarının sınıf değişkenine göre girişimcilik özellikleri sınıf değişkeni açısından incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p>0,05$).

3.4. Öğretmen Adaylarının Girişimcilik Dersi Eğitim Durumu Değişkenine Göre Girişimcilik Özellikleri

Öğretmen adaylarının girişimcilik özellikleri ile girişimcilik dersi eğitim durumları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını gösteren bulgular Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Öğretmen Adaylarının Girişimcilik Dersi Eğitim Durumu Göre Girişimcilik Özelliklerine İlişkin Bağımsız Gruplar T Testi

Girişimcilik Dersi Eğitimi	n	.	SS	t	P
Evet	75	3,92	0,612		
Hayır	170	3,82	0,577	1,140	0,255

* $P<0.05$

Tablo 6'ya bakıldığında, öğretmen adaylarının girişimcilik özelliklerinin girişimcilik dersi eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t-testi sonucunda, öğretmen adaylarının girişimcilik puanlarında bu derse göre anlamlı bir farklılaşmanın meydana gelmediği ($t= 1,140$, $p>0.05$) görülmektedir.

3.5. Öğretmen Adaylarının Spor Yapma (Lisanslı) Değişkenine Göre Girişimcilik Özellikleri

Öğretmen adaylarının girişimcilik özelliklerinin spor yapma (Lisanslı) değişkenine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını gösteren bulgular Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7. Öğretmen Adaylarının Spor Yapma (Lisanslı) Değişkenine Göre Girişimcilik Özelliklerine İlişkin Bağımsız Gruplar T Testi

Spor Yapma (Lisanslı)	n	.	SS	t	P
Evet	163	3,81	0,580	-1,650	0,097
Hayır	82	3,94	0,598		

*P<0.05

Tablo 7' ye bakıldığında, öğretmen adaylarının girişimcilik özelliklerinin spor yapma (lisanslı) durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t-testi sonucunda, öğretmen adaylarının girişimcilik puanlarında spor yapma durumuna göre anlamlı bir farklılaşmanın meydana gelmediği (t= -1,650, p>0.05) görülmektedir.

3.6. Öğretmen Adaylarının Cinsiyet Değişkenine Göre Yansıtıcı Düşünme Düzeyleri

BES öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşma durumu Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Öğretmen Adaylarının Cinsiyet Değişkenine Göre Yansıtıcı Düşünme Düzeylerine İlişkin Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	n	\bar{X}	SS	t	P
Sürekli ve Amaçlı Düşünme	Erkek	173	3,60	0,65	-0,276	0,783
	Kadın	72	3,63	0,61		
Açık Fikirlilik	Erkek	173	3,75	1,21	2,012	0,045*
	Kadın	72	4,08	0,93		
Sorgulayıcı ve Etkili Öğretim	Erkek	173	3,83	1,18	1,252	0,212
	Kadın	72	4,03	1,01		
Öğretim Sorumluluğu ve Bilimsellik	Erkek	173	3,62	0,85	0,160	0,873
	Kadın	72	3,64	0,93		
Araştırmacı	Erkek	173	3,57	0,82	0,904	0,367
	Kadın	72	3,69	1,16		
Öngörülü ve İçten	Erkek	173	3,93	0,72	-0,766	0,444

Olma	Kadın	72	3,85	0,75		
Mesleğe Bakış	Erkek	173	3,75	1,02		
	Kadın	72	4,06	1,12	2,070	0,039*

*P<0.050

Tablo 8'deki bulgular incelendiğinde, öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme düzeyi alt boyutlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız gruplar t-testi sonucu, açık fikirlilik ve mesleğe bakış alt boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermektedir (p<0.05). Aritmetik ortalamalara bakıldığında ortaya çıkan bu farklılığın; açık fikirlilik ve mesleğe bakış alt boyutlarında kadınlar lehine olduğu görülmektedir. Genel olarak bakıldığında da, kadın öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarına göre daha yüksek düzeyde yansıtıcı düşünme düzeyinde olduğu söylenebilir.

3.7. Öğretmen Adaylarının Sınıf Değişkenine Göre Yansıtıcı Düşünme Düzeylerine İlişkin ANOVA Testi

Öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme düzeylerinin sınıf değişkenine göre farklılaşma durumunu gösteren ANOVA testi sonuçları Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. Öğretmen Adaylarının Sınıf Değişkenine Göre Yansıtıcı Düşünme Düzeylerine İlişkin ANOVA Testi Sonuçları

Boyutlar	Sınıf	N	SS	V	Kar. Top.	Df	Kar. Ort.	F	P	Bonferroni Testi	
Süreklili ve Amaçlı Düşünme	1.Sınıf	5	3,4	0,	Gruplar arası	3,473	3	1,158			
		1	4	5							
	2.Sınıf	7	3,7	0,	Gruplar içi	93,202	24	0,387			
		1	8	6					2,994	0,032*	1.ve 2.
	3.Sınıf	5	3,6	0,	Toplam	96,675	24				
		7	3	6							
	4.Sınıf	6	3,5	0,							
		6	8	6							
Açık Fikirlilik	1.Sınıf	5	3,7	1,	Gruplar arası	7,487	3	2,496			
		1	9	0							
	2.Sınıf	7	4,1	0,	Gruplar içi	315,94	24	1,311			
		1	1	9		6	1		1,904	,130	-

3. Uluslararası Avrasya Spor Eğitim ve Toplum Kongresi Tam Metin Kitabı
(15-18 Kasım 2018, Mardin-TÜRKİYE)

	3.Sınıf	5 7	3,7 8	1, 4	Topla m	323,43 2	24 4			
	4.Sınıf	6 6	3,6 7	1, 1						
Sorgulayıcı ve Etkili Öğretim	1.Sınıf	5 1	3,8 7	1, 1	Grupla r arası	11,686	3	3,895		
	2.Sınıf	7 1	4,1 6	1, 0	Grupla r içi	299,24 1	24 1	1,242		
	3.Sınıf	5 7	3,9 3	1, 0	Topla m	310,92 7	24 4		3,137	,026*
	4.Sınıf	6 6	3,5 8	1, 1						2.ve 4.
Öğretim Sorumluluğu ve Bilimsellik	1.Sınıf	5 1	3,6 1	0, 8	Grupla r arası	6,165	3	2,055		
	2.Sınıf	7 1	3,8 1	0, 8	Grupla r içi	181,08 6	24 1	0,751		
	3.Sınıf	5 7	3,6 7	0, 9	Topla m	187,25 1	24 4		2,735	,044*
	4.Sınıf	6 6	3,3 9	0, 8						2.ve 4.
Araştırmacı	1.Sınıf	5 1	3,4 7	0, 8	Grupla r arası	4,234	3	1,418		
	2.Sınıf	7 1	3,7 9	0, 8	Grupla r içi	209,45 5	24 1	0,869		
	3.Sınıf	5 7	3,6 4	1, 2	Topla m	213,70 9	24 4		1,632	,183
	4.Sınıf	6 6	3,5 0	0, 7						-
Öngörülü ve İçten Olma	1.Sınıf	5 1	3,7 7	0, 8	Grupla r arası	2,790	3	0,930		
	2.Sınıf	7 1	4,0 3	0, 6	Grupla r içi	128,05 5	24 1	0,531	1,750	,157
	3.Sınıf	5	3,8	0,	Topla	130,84	24			

	7	1	8	m	4	4			
4.Sınıf	6	3,9	0,						
	6	7	7						
1.Sınıf	5	3,7	1,	Grupla	7,915	3	2,638		
	1	3	0	r arası					
2.Sınıf	7	4,0	1,	Grupla	288,69	24	1,198		
	1	5	2	r içi	1	1			
3.Sınıf	5	3,9	0,	Topla	296,60	24		2,203	,088
	7	4	9	m	6	4			
4.Sınıf	6	3,6	1,						
	6	1	1						

*P<0,05

Tablo 9’da görüldüğü üzere, yansıtıcı düşünme düzeyi alt boyutlarının öğretmen adaylarının devam ettikleri sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, “*Sürekli ve Amaçlı Düşünme*”, “*Sorgulayıcı ve Etkili Öğretim*” ve “*Öğretim Sorumluluğu*” boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur (p<0.05). Bu farklılıkların hangi sınıf düzeyinde olduğunu belirlemek için, örneklem sayıların gruplarda eşit olmadığından ve varyansları homojen olduğundan Bonferroni testi yapılmıştır(KAYRI, 2009).

Yapılan Bonferroni testi sonuçları alt boyutlar düzeyinde incelendiğinde:

- “*Sürekli ve Amaçlı Düşünme*” alt boyutunda 1. ile 2. sınıflar arasında ($\bar{x}=3,44$ - $\bar{x}=3,78$) 2.sınıf lehine olarak ortaya çıkmıştır. Ortalamanın farklılaşmasını 2.sınıfların oluşturduğu söylenebilir.
- “*Sorgulayıcı ve Etkili Öğretim*” alt boyutunda Bonferroni testi sonucuna göre 2. Sınıf ile 4. sınıflar arasında ($\bar{x}=4,16$ - $\bar{x}=3,58$) 2. sınıf lehine bir anlamlılık bulunmaktadır.
- “*Öğretim Sorumluluğu ve Bilimsellik*” alt boyutunda, 2. ile 4. Sınıflar arasında ($\bar{x}=3,81$ - $\bar{x}=3,39$) ortalamanın farklılaşması 2.sınıf lehine olduğu söylenebilir.

3.8. Öğretmen Adaylarının Girişimcilik Özellikleri İle Yansıtıcı Düşünme Düzeyi Alt Boyutlarına İlişkin Korelasyon Analizi Sonuçları

Öğretmen adaylarının girişimcilik özellikleri ile yansıtıcı düşünme düzeyi alt boyutlarına ilişkin korelasyon analizi sonuçları Tablo 10’ da yer almaktadır.

Tablo 10. Öğretmen Adaylarının Girişimcilik Özellikleri ile Yansıtıcı Düşünme Düzeyi Alt Boyutlarına İlişkin Korelasyon Analizi Sonuçları

N=245	Girişimcilik	Sürekli Ve Amaçlı Düşünme	Açık Fikirlilik	Sorgulayıcı ve Etkili Öğretim	Öğretim Sorumluluğu ve Bilimsellik	Araştırmacı	Öngörülü ve İçten Olma	Mesleğe Bakış
Girişimcilik	1	0,439*	0,265*	0,253*	0,381*	0,369*	0,790*	0,176*

*P<0.01

Tablo 10’ da görüldüğü üzere, öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme eğilimleri ile girişimcilik özellikleri arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan Pearson Korelasyon Analizi sonucunda, girişimcilik ve tüm yansıtıcı düşünme alt boyutları arasında pozitif yönde ve anlamlı ilişkiler olduğu bulunmuştur.

- Sürekli ve Amaçlı Düşünme ($r=0,439^*$, $p<0.01$),
- Açık Fikirlilik ($r=0,265^*$, $p<0.01$)
- Sorgulayıcı ve Etkili Öğretim ($r=0,253^*$, $p<0.01$),
- Öğretim Sorumluluğu ve Bilimsellik ($r= 0,381^*$, $p<0.01$),
- Araştırmacı ($r=0,369^*$, $p<0.01$),
- Öngörülü ve İçten olma ($r=0,790^*$, $p<0.01$)
- Mesleğe Bakış ($r=0,176^*$, $p<0.01$)

Yorum olarak, değişkenler arasında aynı yönlü, güçlü doğrusal bir ilişki olduğu söylenebilir. Başka bir deyişle, yansıtıcı düşünme özellikleri arttıkça öğretmen adaylarının, girişimcilik özellikleri de artmaktadır. Özellikle, öğretmen adaylarının “Öngörülü ve İçten Olma” alt boyutunda çok güçlü doğrusal bir ilişki olduğu görülmektedir. Belirtilmesi gereken bir nokta ise, korelasyon katsayısı değişkenler arasındaki nedensel ilişkiyi dair bir şey söylemez. Sadece, değişkenlerin birlikte değişiminin bir ölçüsü olarak ifade edilebilir (Bayram, 2015, 181).

IV. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

4.1.Tartışma ve Sonuç

Bu tez çalışmasında, Sakarya Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'nda öğrenim gören (2017-2018 Akademik yılı) öğretmen adaylarının girişimcilik özellikleri ve yansıtıcı düşünme düzeyleri araştırılmıştır. İlgili araştırmalar incelendiğinde girişimcilik kavramının bir zihniyet meselesi olarak, aynı zamanda bireyin, bağımsız olarak veya bir çalışma içinde, bir fırsatı saptama ve yeni bir değer yaratmak bu fırsatın üzerine gitme motivasyonu olarak görülmektedir. İş dünyasında yeni bir fikri başarıyla götürmek, yaratıcılık ve yenilikleri sağlam bir yönetim sistemiyle bütünleştirme ve işletmenin gelişimini yaşam çevriminin tüm evrelerinde optimize ederek koşullara uydurma becerisi gerektiğini söylemektedir (Döm, 2012, 7).

Tüm bunlar iyi bir strateji ve iyi bir vizyon gerektirmektedir. Eğitimde girişimcilik kavramının kullanılmaya başlanması 2005 yılında kabul edilen yeni öğretim programları sayesinde olmuştur. Bundan dolayı dünyadaki gelişmelerin eğitim sistemini de etkilemesine bağlı olarak öğretmenlerin proaktif bir yapıya sahip olarak imkânların ötesinde yenilik üretmeleri, farklılıkları görmeleri ve bu farklılıklardan çeşitli yeni fırsatlar çıkarmaları girişimcilik özelliklerini kullanması ile olacaktır. Dolayısıyla öğretmen yetiştiren kurumların bu noktadan hareketle öğretmen adaylarının girişimcilik özelliklerini bilmeleri, girişimcilik özelliklerini eğitim yoluyla eğitimde kullanmak amacıyla geliştirmeleri noktasında önemli görülmektedir. Eğitim ortamının planlaması ve öğretim uygulamalarında ortaya çıkan fırsat ve tehditlere yönelik öğretmenlerin yetiştirilmesi gerekliliğini vurgulamak için bu çalışma düşünüldüğü hazırlanmıştır.

Ülkemiz dünyada girişimcilik potansiyeli yüksek ülkeler arasında yer almaktadır. Bu potansiyelin geliştirilmesi büyük ölçüde eğitim sistemimizin niteliğine bağlıdır. Eğitim sisteminin en önemli unsuru olan üniversite öğrencilerinin girişimci ve atılgan potansiyellere sahip olduğunu vurgulamaktadır. (Sünbül ve Yılmaz, 2009, 200). İyi bir model olması düşünülen öğrencilerin girişimci ve atılgan bir görüntü çizmesi, yenilikçi ve değişim içerisindeki bir toplum açısından çok daha büyük öneme sahiptir.

Araştırmaya katılan BES öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme düzeylerine ait bulguları özetlediğimizde, alt boyutların ortalamalarında, en yüksek aritmetik ortalamanın “Öngörülü ve İçten Olma” ($x=3,91$) alt boyutunda çıkarken, en düşük aritmetik ortalamanın ise “Araştırmacı” ($x=3,61$) alt boyutunda çıktığı görülmektedir. Yine, ortaya çıkan aritmetik ortalamalara bakıldığında diğer tüm alt boyutlarındaki görüşlerin “çoğunlukla katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, en düşük aritmetik ortalamaya baktığımızda adayların yansıtıcı düşünme eğilimlerinin genel olarak yüksek olduğunu göstermektedir. Yanpar ve Duban'ın (2010) “Öğretmen Adaylarının Yansıtıcı Düşünme Eğilimleri ve Yansıtıcı Özellikleriyle İlgili Görüşleri” isimli araştırmalarında da öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme ortalamalarının genelde yüksek olduğu ortaya çıkmıştır, aynı şekilde Alkan ve Gözel'in (2012) ” Sınıf Öğretmeni Adaylarının Yansıtıcı Düşünme Becerilerine İlişkin Görüşleri” adlı çalışmalarında da öğretmenlerin yansıtıcı düşünme düzeyleri yüksek oranda

çıkıştır ve bu çalışmalar araştırmamıza destek veren özelliktedir. Burada, yansıtıcı düşünmenin, öncelikle öğretmenlerin sahip olmaları gereken bir düşünme türü olduğunu ve bu üst düzey beceriye sahip olan öğretmenlerin, öğrencilerine de bu düşünce çerçevesinde yol gösterici olabileceği çıkarımı düşünülebilir (Karadağ, 2010).

BES öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme düzeyi alt boyutlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız gruplar t-testi sonucu, açık fikirlilik ve mesleğe bakış alt boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p < 0.05$). Aritmetik ortalamalara bakıldığında ortaya çıkan bu farklılığın; açık fikirlilik ve mesleğe bakış alt boyutlarında kadınlar lehine olduğu görülmektedir. Genel olarak bakıldığında da, kadın BES öğretmen adaylarının erkek BES öğretmen adaylarına göre daha yüksek düzeyde yansıtıcı düşünme eğiliminde olduğu söylenebilir.

Bu durum kadın ve erkek BES öğretmen adaylarının arasındaki yansıtıcı düşünme eğilim farklılığı ile izah edilmiş olsa da, kadınların erkeklere oranla özellikle eğitim ve öğretim alanında daha istekli olmalarından kaynaklandığı düşünülebilir. Aslan'ın (2009)"Sınıf Öğretmenlerinin Yansıtıcı Düşünme Eğilimleri İle Sürekli Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İlişkilendirilmesi" isimli çalışmada, kadın olmanın yansıtıcı düşünme alt boyutları noktasında dikkatli, sabırlı ve titiz hareket etmenin, yansıtıcı düşünme eğiliminde üstünlük sağlayacağını ifade etmektedir. Benzer bir çalışmada, Hasırcı ve Sadık (2011)"Sınıf Öğretmenlerinin Yansıtıcı Düşünme Eğilimlerinin İncelenmesi" çalışmada, kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre daha yüksek yansıtıcı düşünme eğilimine sahip oldukları ortaya çıkartılmıştır.

Yansıtıcı düşünme düzeyi alt boyutlarının BES öğretmen adaylarının devam ettikleri sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, *Sürekli ve Amaçlı Düşünme*, *Sorgulayıcı ve Etkili Öğretim*" ve *Öğretim Sorumluluğu ve Bilimsellik*" boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p < 0.05$).

Bu farklılıkların hangi sınıf düzeyinde olduğunu belirlemek için, örneklem sayılarını gruplarda eşit olmadığından ve varyansları homojen olduğundan (Kayrı,2009) Bonferroni testi yapılmıştır. Yapılan Bonferroni testi sonuçları alt boyutlar düzeyinde incelendiğinde:

"*Sürekli ve Amaçlı Düşünme*" alt boyutunda 1. ile 2. sınıflar arasında 2.sınıf lehine olarak ortaya çıkmıştır. Ortalamanın farklılaşmasını 2.sınıfların oluşturduğu söylenebilir. "*Sorgulayıcı ve Etkili Öğretim*" alt boyutunda Bonferroni testi sonucuna göre 2. Sınıf ile 4. sınıflar arasında 2. sınıf lehine bir anlamlılık bulunmaktadır. "*Öğretim Sorumluluğu ve Bilimsellik*" alt boyutunda, 2. ile 4. sınıflar arasında ortalamanın farklılaşması 2.sınıf lehine olduğu söylenebilir. BES öğretmen adaylarının 2. Sınıflar lehine farklılaşmasının sebebi mesleki kaygı hissetmemeleri, öğrenme azminin hala yerinde olması, merak duygusunun var olması ve mesleğe bakışlarının değişmemesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca 2.sınıfta okuyan Bes öğretmen adaylarının anne ve baba eğitim durumlarının lisans ve üzeri seviyesinde, mesleklerinin de eğitim sektöründe olması, ailelerinin gelir düzeyinin yüksek

olması farklılaşmanın bu sebeplerden de olacağı düşünülmektedir. Buna karşın Ceyhan (2014) "Üniversite Öğrencilerinin Yansıtıcı Düşünme Düzeyleri Ve Araştırmaya Yönelik Kaygıların Çeşitli Değişkenler Açısından Cart Analizi İle İncelenmesi" ve Kaya (2009) tarafından yapılan "İlköğretim 6-7-8. Sınıf Öğrencilerinin Düşünme Stilleri ile Matematik Akademik Başarılarının Okul Türüne, Cinsiyete ve Sınıf Düzeyine Göre İncelenmesi" çalışmalarında sınıf seviyesi arttıkça yansıtıcı düşünme eğilimlerinin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bir diğer ölçeğimiz olan üniversite girişimcilik ölçeği ile ölçtüğümüz BES öğretmen adaylarının girişimcilik ile ilgili özelliklerine bakıldığında, girişimcilik ölçeğinden elde edilen sonucun ($x=3,85$) "*Yüksek Girişimcilik*" düzeyinde olduğu ifade edilebilir. Bu istatistik, BES öğretmen adaylarının girişimcilik özelliklerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Üniversite öğrencilerinin girişimcilik özellikleriyle ilgili Pan ve Akay' ın (2015) Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Girişimcilik Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi" Akyürek, (2013) "İlkokul öğretmenlerinin girişimcilik becerisine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi" Yıldız ve Kapu (2012) "Üniversite Öğrencilerinin Bireysel Değerleri İle Girişimcilik Eğilimleri Arasındaki İlişki" Kılıç, Keklik ve Çalış, (2012) "Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimleri Üzerine Bir Araştırma" Köstekçi (2015) "Öğretmen Adaylarının Girişimcilik Özellikleri İle Yansıtıcı Düşünme Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" ve Akhtar, Keith ve Riaz (2009) tarafından yapılan "*Entrepreneurial Inclinations of Prospective Teachers*" gibi çalışmalarda benzer sonuçlar karşımıza çıkmaktadır.

BES öğretmen adaylarının girişimcilik özelliklerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t-testi sonucunda, BES öğretmen adaylarının girişimcilik puanlarında cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmektedir. Fakat kadın BES öğretmen adaylarının aritmetik ortalamasının 3.81, erkek BES öğretmen adaylarının aritmetik ortalamasının ise 3.87 olduğu görülmektedir. Kadın adayların ve erkek adayların "*Yüksek Girişimcilik*" düzeyinde olduğu söylenebilir. Farklılaşmanın oluşmamasının sebebi, erkek ve kadın BES öğretmen adaylarının aynı sosyo-ekonomik olarak aynı düşüncede olabilecekleri düşünülmektedir.

BES öğretmen adaylarının girişimcilik özelliklerinin sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, sınıflar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($F=1.176, p>0.05$).

Diğer bir değişken ile yapılan testte, BES öğretmen adaylarının girişimcilik özelliklerinin girişimcilik dersi eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlenmiş olup, BES öğretmen adaylarının girişimcilik puanlarında bu derse göre anlamlı bir farklılaşmanın meydana gelmediği sonucuna ulaşılmıştır ($t= 1,140, p>0.05$). Burada, araştırmaya katılan öğrencilerin sadece %30,6 'sının girişimcilik dersi eğitimi aldığı görülmektedir. Bu bağlamda ortaöğretim ve lisans eğitimi sırasında öğrencilerin girişimcilik dersi eğitimini almadığı ya da eğitim süresinin yetersiz kaldığı ve eğitim kurumlarında

girişimcilik dersinin yaygınlaşmadığı noktasında bir tespit yapılabilir. Bu araştırmada dikkat çeken, önemszenmesi gereken bir konu olarak girişimcilik dersinin daha detaylı inceleme yapılması gereği karşımızda durmaktadır. İncelenen diğer çalışmalarda bu değışkене rastlanmamıştır.

BES öğretmen adaylarının girişimcilik özelliklerinin spor yapma (lisanslı) durumu değışkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t-testi sonucunda, öğretmen adaylarının girişimcilik puanlarında spor yapma durumuna göre anlamlı bir farklılaşmanın meydana gelmediği ($t = -1,650$, $p > 0,05$) görülmektedir. Aktif ve lisanslı olarak spor yapan % 66,5 'lik yüzde dikkate değeri olmasına rağmen girişimcilik özelliklerini etkilemediği düşünülebilir.

Son test olan Pearson Korelasyon Analizi ile BES öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme eğilimleri ile girişimcilik özellikleri arasındaki ilişki aranmıştır. Girişimcilik ve tüm yansıtıcı düşünme alt boyutları arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu sonucu bulunmuştur. Buna göre, yansıtıcı düşünme özellikleri artmakta olan BES öğretmen adaylarının, girişimcilik özelliklerinin de arttığı görülmüştür. Özellikle "Öngörölü ve İçten Olma" alt boyutunda artış yüzdesinin fazla olduğu dikkate değerdur.

Bu testlerden yola çıkarak, çeşitli değışkenler ile incelediğimiz BES öğretmen adaylarında girişimci özelliklerin var olduğu düşünülmektedir ve yapılan diğer çalışmalar da bunu desteklemektedir. Üniversite öğrencilerinin ya da özellikle öğretmen yetiştiren kurumlardaki öğretmen adaylarının üst düzey düşünme becerilerini geliştirerek ve içlerinde var olan girişimcilik potansiyelini harekete geçirerek değeri öğretmenler yetiştirilebilir, örnek birey olarak topluma kazandırılabilir ve ayrıca, toplumlara harekete geçirip üretken hale dönüştürebilir, toplumsal gelişmişliğe de katkıda bulunabilirler. Bilgi çağı olarak kabul ettiğimiz günümüzde hedeflenen birey tipi, bilgiyi olduğu gibi depolayan değil; bilgiyi kullanabilen, sorgulayabilen, yeni bilgi üretebilen ve karşılaştığı problemlere çözüm getirebilen bireyler yetiştirmeyi sağlayabilmektir (Doğanay, 2012).

4.2. Öneriler

Bu bölümde araştırmada, eksik kalan veya geliştirilmesi gereken bazı ayrıntılara burada kısaca değinilmiştir. Araştırmaya ve araştırmacılara dönük önerilerde bulunulmuştur.

Yapılan araştırmada BES öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme düzeyleri kadın öğretmen adayları lehine olduğu görülmüştür. Erkek öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme düzeylerinin düşük çıkmasının nedenleri farklı çalışmaların kullanıldığı karma araştırmalar ile tespit edilmesine dönük çalışmalar önerilebilir.

BES öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme düzeylerinin artırılması için öğretmen yetiştiren kurumlarda dersler düzeyinde çalışmalar yapılabilir. Bu branşta ki öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme düzeylerinin düşük çıkmasının nedenleri farklı araştırma yöntem ve teknikleri kullanılarak araştırılabilir.

Girişimcilik düzeyleri yüksek çıkan BES öğretmen adaylarının mesleki hayatlarında bu özelliklerini kullanıp kullanmadıklarına ilişkin deneysel çalışmalar yapılabilir. Araştırma Türkiye’deki farklı eğitim fakültelerini de kapsayacak şekilde genişletilebilir. Yapılan araştırmanın değişkenleri artırılarak; mezun olunan lise vb. artırılarak öğretmen adayları ile ilgili araştırma yapılabilir.

Girişimcilik özelliklerinin ölçüldüğü farklı ölçekler kullanılarak diğer BESYO öğretmen adaylarının da katılımlarıyla bölgesel ve ulusal çerçeveler belirlenip karşılaştırılabilir. Ayrıca BESYO’da sadece öğretmen adaylarına uygulanmış bu çalışma diğer bölümler (Spor Yöneticiliği, Rekreasyon, Antrenörlük Eğitimi) ile genişletilebilir. Bu bölümler arasında girişimcilik özelliklerinin karşılaştırıldığı farklı araştırmaların yapılması önerilebilir.

Yansıtıcı düşünme dışında ki tüm üst düzey düşünme becerileri ile girişimcilik özelliklerinin karşılaştırıldığı araştırmaların yapılması önerilebilir.

Öğretmen adaylarının girişimcilik özellikleri ile yansıtıcı düşünme düzeylerinin eğitim uygulamalarında; örneğin okul deneyimi, öğretmenlik uygulamaları derslerinde kullanıp kullanmadıklarına veya hangi düzeyde kullanabildiklerine ilişkin deneysel, nitel veya gözleme dayalı araştırmaların yapılması önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Akyürek, Ç. (2013). *İlkokul öğretmenlerinin girişimcilik becerisine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi*. Çanakkale.: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Alkan, V. G. (2012). *Sınıf Öğretmeni Adaylarının Yansıtıcı Düşünme Becerilerine İlişkin Görüşleri*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi, . e-Journal of New World Sciences Academy. N
- Aslan, G. (2009). *Sınıf Öğretmenlerinin Yansıtıcı Düşünme Eğilimleri İle Sürekli Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İlişkilendirilmesi*. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. WSA-Education Sciences, 1C0568, 8 (1), 1-12.
- Akhtar A., K. J. (2009). Entrepreneurial Inclinations of Prospective ve Teachers. *New Horizons in Education* , 56,(2).
- Bayram, N.(2015). *Sosyal Bilimlerde SPSS ile Veri Analizi*,5.Baskı, Bursa: Ezgi Kitabevi
- Ceyhan, G. (2014). *Üniversite Öğrencilerinin Yansıtıcı Düşünme Düzeyleri Ve Araştırmaya Yönelik Kaygılarının Çeşitli Değişkenler Açısından Cart Analizi İle İncelenmesi*. Van: (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Demiralp, D. (2010). *İlköğretim I. Kademe Programlarının Öğrencilerin Yansıtıcı Düşüncelerini Geliştirmeye Etkisine Yönelik Öğretmen Görüşleri*. Elazığ: (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Döm, S. (2012). *Girişimcilik ve Küçük İşletme Yöneticiliği*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2012). *Üst Düzey Düşünme Becerilerinin Öğretilmesi*. Ankara: (Ed. Ahmet Doğanay). Öğretim İlke Ve Yöntemleri. Pegem A yayıncılık.
- Gömleksiz, M. N. (2009). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Kazandırmadaki Etkililiğinin Belirlenmesi*. Muğla: Muğla Üniversitesi.

- Hasırcı, Ö. S. (2011). Sınıf Öğretmenlerinin Yansıtıcı Düşünme Eğilimlerinin İncelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 20(2).
- Karadağ, M. (2010). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme düzeylerinin incelenmesi (Şanlıurfa ili örneği)*. Adana.: (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık 26. Basım.
- Kaya, B. (2009). *İlköğretim 6-7-8. Sınıf Öğrencilerinin Düşünme Stilleri ile Matematik Akademik Başarılarının Okul Türüne, Cinsiyete ve Sınıf Düzeyine Göre İncelenmesi*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KAYRI, M. (2009). Araştırmalarda Gruplar Arası Farkın Belirlenmesine Yönelik Çoklu Karşılaştırma (POST-HOC) Teknikleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi- ELAZIĞ* , Cilt: 19, Sayı: 1, Sayfa: 51-64.,
- Kılıç, R. K. (2012). Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimleri Üzerine Bir Araştırma: Bandırma İşletme Bölümü Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* . , 17(2).
- Köstekçi, E. (2016). *Öğretmen Adaylarının Girişimcilik Özellikleri İle Yansıtıcı Düşünme Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Bartın: Yüksek Lisans Tezi. Bartın Üniversitesi Eğitim bilimleri Enstitüsü.
- MEB. (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Program ve Kılavuzu(4-5. Sınıflar)*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- Pan, V. L. (2015). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Girişimcilik Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *E-Journal of New World Sciences Academy. Education Sciences* , , 10(2).
- Semerci, Ç. (2007). Öğretmen ve Öğretmen Adayları İçin Yansıtıcı Düşünme Eğilimi (YANDE) Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* 7 , 1351-1377.
- Sünbül, A. M. (2009). Üniversite Öğrencilerine Yönelik Girişimcilik Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Konya* . , 21.
- Tican, C. ((2013)). *Yansıtıcı Düşünmeye Dayalı Öğretim Etkinliklerinin Öğretmen Adaylarının Yansıtıcı Düşünme Becerilerine, Eleştirel Düşünme Becerilerine, Demokratik*.
- Ünver, G. (2003). *Yansıtıcı Düşünme*. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Yanpar, Y. D. (2010). Öğretmen Adaylarının Yansıtıcı Düşünme Eğilimleri ve Yansıtıcı Özellikleriyle İlgili Görüşleri. *Ç.Ü. Sosyal Bilimleri Enstitüsü Dergisi* , 19 (2).
- Yetim, A., A., & Göktaş, Z. (2004). Öğretmenin Mesleki Ve Kişisel Nitelikleri. *Gazi Üniversitesi Katamonu Eğitim Dergisi* , 2.
- Yıldız, S. V. (2012). Üniversite Öğrencilerinin Bireysel Değerleri İle Girişimcilik Eğilimleri Arasındaki İlişki: Kafkas Üniversitesi'nde Bir Araştırma. *Kafkas Üniversitesi, İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* . , 3(3).

Günümüz Dindarlığında Sosyalleşme Krizleri (Cemaatlerin İslamileşmesi, İnsanileşmesi ve Ahlakileşmesi Sorunu Bağlamında)

Ali ÖZTÜRK¹

¹Edebiyat Fakültesi, Bartın Üniversitesi, Bartın, TURKEY, imajoloji@gmail.com

Öz

Din ve dindarlık bilinenin aksine gençlik için hep ilgi çekici olmuştur. Gençler yaşları ve eğilimleri gereği daha çok yozlaşma, başıbozukluk, hedonizm eğilimleri ve asilik gibi negatif imajlarla anılır ve anlaşılır olsalar da esasen gerek manevi mesajlara gerekse psişik gönderilere son derece duyarlıdır. Bu yüzden bir toplumda dini, manevi, psişik vb. her tür oluşum, eğilim, mesaj öncelikle gençlere yönelik bir iddia ve etki oluşturmaktadır. Üstelik gençlerin bu mesajları ve eğilimleri daha keskin ve çoğu zaman irrasyonel düzeyde abartılı his ve uy gulamalarla karşıladıkları da aşikârdır.

Bu yüzden gerek seküler gerekse dini cemaatler gençleri önceleyen pratikler geliştirmişlerdir. Özellikle son dönelerde dini cemaatlerin bu rolleri birçok saikten ötürü tartışılmaktadır. Ancak gençler hangi şartlar altında olursa olsun, hayatı mitolojileştiren, psişik gönderilerle motive eden eğilim ve mesajlara karşı sayısız kanallar yoluyla açıktır. Özellikle Qu-post dönemde (bilgisayar, küreselleşme, postmodern vb.) irrasyonel ve operasyonel birçok manevi telkin merkez ve biçiminin geliştiğini bilmekte fayda var. Bu yüzden tüm kamu kuruluşları, cemaat ve sivil toplum unsurları gençliğin bu her daim rasyonel ya da değil, legal ya da değil mobilize edilebilen potansiyelini dikkate almak ve çözümler üretmek zorundadır.

Günümüz dünyasında tüm cemaatlerin, özellikle de dini cemaatlerin çeşitli krizler içinde olduğu açıktır. Oysaki gençlerin sağlıklı dini sosyalleşmeye olan ihtiyacı bitmiş değildir. Bunu sadece devlet kurumları aracılığıyla da karşılamak çok çeşitli nedenlerden ötürü hem doğru hem de mümkün değildir. Bu yüzden cemaatlerin güncel rolleri üzerinde yeniden düşünmeliyiz. Bu çalışma gençliğin dindarlık ve manevi eğilimlerini yönlendirmede önemli rol oynayan cemaatlerin kendi klasik mekanizasyonunu önceleyen, siyasal eğilimleri merkeze alan, çeşitli güncel ihtiras ve araçları hedefleyen yönlerini kritize ederek, bu yapıların İslamileşmesi; İslam'ın değer ve motivasyonlarını merkeze çeken, İnsanileşmesi; insanı, ferdin manevi ve saygın ihtiyaçlarını önceleyen, Ahlakileşen; çıkar ve rekabet döngüsüne kapılmadan insanlar arası ilişkiyi formüle eden bir modeli tartışmayı hedeflemektedir

Anahtar Kelimeler: Dini Sosyalleşme, İnsanileşme, Ahlakileşme

Socialization Crises in Contemporary Religiosity (In the Context of the Problem of Islamization, Humanization and Moralitization of Communities)

Abstract

In today's world, it is clear that all communities, especially religious communities, are in various crises. However, the need for healthy religious socialization is not ended. This is not only true and possible, but also for many reasons. So we need to rethink the current roles of the congregations. This study aims to identify the Islamic mechanization of communities that play an important role in guiding the religiosity and spiritual tendencies of the youth. Humanity, attracting the values and motivations of Islam; who prioritises the needs of man, individual, spiritual and respected; aims to discuss a model that formulates interpersonal relationships without getting out of competition and competition.

Key words: Socialization Crises, Islamization, Humanization and Morality

Giriş

Sosyalleşme sorunu yirmi birinci yüzyılda insanlığın en büyük sorunlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira küresel savaşlardan bireyin travmatik marjinalleşmesine kadar çok boyutlu, çok katmanlı, çok bileşenli bir sahayla karşı karşıyayız. Aslında bugün insanlık ailesinin kavga ve çatışmasında insanın nereye ait olduğu nasıl ait olduğu bunun doğurduğu komplikasyonların paradoksları içerisinde debelenip duruyoruz. Nitekim bu sorun bireyin öbür bireyle ya da bireyin içinde bulunduğu sosyal gerçeklik ile ilişkilerini anlamaya çalışan sosyal teorileri uzun süredir anlamsız kılmıştır.

Modernleşme, sanayileşme, ulus devleti ve benzeri gelişmeler insanın pre-modern dönemde zar zor şekle soktuğu, yönünü ve hikayesini kararlaştırdığı sosyalleşme biçimlerinin hemen hemen hepsini bozmuş, radikal ve büyük krizlere neden olan yeni teklifler daha ötesi dayatmalar icat ve icra etmiştir. Yirmi birinci yüzyıla geldiğimizde ise bu radikal dalgayı küreselleşme, postmodernite, dijitalizm, sanalizasyon ve benzeri yapı bozucu kaotik durumlar yirminci yüzyılın kaosuna yeni kaoslar ekledi. Kuşkusuz bu büyük gelişmeler din ve sosyalleşme ilişkilerini ve onun tecessüm etmiş göstergenleri olan cemaat ve cemaatleşmeleri de doğrudan etkiledi.

Bu çalışma, cemaatlerin kendi tarihsel krizi yanında, bahsi geçen iki dönemsal büyük kırılmanın sebep olduğu paradoksal dönüşümlerine, çeşitli eleştiriler getirip, İslam'ın duruluğu ve berraklığı veçhesinde, mütevazı akli melekelerimizle anlaşıldığı kadarıyla, cemaatlerin İslamileşmesi, insanileşmesi ve ahlakileşmesi gerekliliğine dair sınırlı zayıf bir ön kritiktir.

1- Cemaat Sorunsalı

Cemaat tartışmaları dinlerin, mezheplerin, tasavvuf hareketlerinin ve benzeri hareketlerin önemli bir tartışma konusu olduğu gibi siyasal ve sosyal bilimlerin de özellikle sosyolojinin çok temel sorunlarından birisidir. Bu konuya ilişkin tartışmalara temas etmek bile çok uzun zaman alabilir. Bu yüzden biz bütün bu tartışmaları bir kenara bırakarak maksatlı organik dini grupları ki o da tanımları, ilişkileri, sınırları, süreçleri ve tarihi iz düşümleri bakımından çok büyük tartışmalar içermektedir bununla sınırlı tutacağız.

Şu açıkça söylenmektedir; cemaatler tarihsel ve toplumsal olgulardır. Birtakım krizler ve sorunlar içermekle birlikte vakadrlar, toplumu değiştirmeye ve dönüştürmeye devam edeceklerdir. İkincisi ise bu cemaatler çeşitli sebeplerle dış faktörlerce yok edilseler bile ya farklı kodlarla geri dönecek ya da daha riskli formlar tarafından yerleri işgal edilecektir. Fakat bütün bu yaklaşımlar yirmi birinci yüzyılın devlet dünya siyasal konjunktürünü merkeze alan indirgemeci yaklaşımlardır. Bu tartışmayı bir kenara bırakarak biz cemaatlerin doğrudan ontolojisi ve işlevleri üzerine bir analizde bulunmayı daha uygun buluyoruz.

2- Cemaatlerin İslamileşmesi Sorunu

Öncelikle böyle bir teklifin yanlış anlaşılmaya açık çok nazik bir terkip olduğunu belirtmek isterim. Zira hem kişisel tavrım gereği hem de mesleki rolüm gereği haddini aşan, öğüt veren bir konumda olmaktan imtina ederim. Sadece çok genel geçer birkaç hatırlatmayı yapmakla amacıma varmış olacağımı düşünüyorum. Yoksa hiçbir yapıyı, hiçbir oluşumu ve hiçbir kimseyi hedef alma niyetinde değilim.

Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki; İslam dışındaki hemen hemen diğer tüm dinler cemaat dinleridirler. Yani bir klik, kabile, kulüp dinidirler. İslam'sa böyle bir din değildir. Bunu uzun uzun anlatmak gerekirdi ancak bir örnekle vuzuha kavuşturup asıl amacıma varmak istiyorum. İslam'a en yakın din gibi görün Hristiyanlık bile bir kulüp dinidir. Zira Hristiyan olamazsınız, kabul edirsiniz ve sizin iradeniz olmadan da çıkarttırılabilirsiniz. Yani cemaat ve onun kurumsal yapısı yoksa din yoktur. Diğer dinler için de siz bu örnek üzerinden çok çeşitli anlama imkânları bulabilirsiniz. Yani özetle adada tek başınıza da olsanız, kral da olsanız köle de olsanız, beyaz da olsanız siyah da olsanız, Müslüman bir toplumda da yaşasanız gayri Müslim bir toplumda da yaşasanız hiçbir koşula, hiçbir başkasına ve sınırlamaya bağlı olmaksızın Müslüman olabilir kendi imkânınızca İslami değer ve inançlara sahip olup uygulamalarına malik olabilirsiniz. Bu, diğer hiçbir dine nasip olmayan bir lütuftur. Bu da gösteriyor ki İslam tüm insani ilişkileri aşan bir role sahiptir, insanla Mevla'nın ilişkisini diğer tüm ilişkilerin üstünde görür. Hiçbir ilişki türü bu ilişki türünü doğrudan belirlemez. Cemaatler, kabileler, aileler, aşiretler, tekkeler, devletler, milletler, toplumlar birer vasıta ve bu vasıtalar İslam'ı enstrümanize ederek insanı kendi çıkarlarına göre yönlendiremezler. O yüzden cemaatler de İslam'ı araçsallaştırıp bir çıkar grubu haline dönüşmemelidir. Birincil amaçları bireyin cemaatle olan ilişkisini güçlendirmek değil bireyin dünya ve ahret saadetini yani Mevla ile olan ilişkisini incelemelidir. Cemaatler de kendi meşruiyetinin tümünü bu motivasyon üzerinden inşa etmek zorundadırlar. Bu çerçevede:

- a- Cemaatler dünyevi sıçrama tahtası olmamalıdır,
- b- Kabileci, ırkçı, kendi mensuplarını yüceltici, gettocu ve benzeri amaçlara hizmet etmemelidir,
- c- Elbette sosyo siyasal bir takım talep ve çıktılara sahip olması doğaldır ancak yıkıcı, kaotik amaçlara hizmet etmek ne denli yanlış ise iktidar merkezlerine ve politik çıkarlara yaslanmak, arka bahçe olmak da o denli risklidir.
- d- Yirmi ve yirmi birinci yüzyıldaki gelişmelerin ürettiği yapısal misyonların cemaatlerin yönelimlerini çelişkilerle doldurduğu açıktır. Ancak cemaatler konjonktürel ve gündelik yönelimlerin kendi metafiziklerini berhava etmesine izin vermemeli bununla birlikte bu gelişmelere de açık birtakım teklifler önerebilmeleri gerekmektedir. Bunlar gibi konu edilebilecek birçok hayati başlıktan bahsedilebilir.

3- Cemaatlerin İnsanileşmesi Sorunu

Mevla'nın Nebilerle(hepsine salât ve selam olsun) mesajını insanileştirdiğini anlıyoruz. Zira Enbiya Suresi sekizinci ayette “Onların birer ceset olmadıkları, yiyip içtikleri, sonsuza kadar da ömür verilmediği” ifade edilmiştir. Buna benzer birçok ayete rastlamak da mümkündür.

Yani İslam, Mevla tarafından gönderilmiş ilahi ve insanlar tarafından yaşanacak insani bir dindir. İnsanı insanlıktan çıkaran değil; insanı insanileştiren, insani yönlerini geliştiren ve koruyan bir dindir. Aynı zamanda insani gerçeklerin de farkında olarak ona göre birtakım teklif ve önerilerde bulunan bir dindir. Belki sadece İslam'a özgü olarak da bu inanca sahip olmayan insanlarla da ilişkiyi hukuka ve ahlaka bağlamış esasen insanın inanmasını tüm insanı ve tüm insanlığı belli ölçülerle hedeflemiş ya da garantiye almış bir dindir. Bu yüzden de cemaatler bireyle ya da insanlarla ilişkiye girerken bu insani zemini göz ardı etmeksizin teoriler, uygulamalar ve modeller üretmek zorundadırlar. Cemaat mensubu ve ötekiler travmasını aşarak insan Mevla ve insan insan ilişkisini zenginleştiren çıktılara imkan hazırlamalıdır. Kurşun asker yetiştiren, katı hiyerarşik örgütlere sahip, biz ve öteki duvarlarını yükselten süreçlerden kaçınmaları gerekir. Bu çerçevede:

- a- Cemaat mensubu merkezli düşünceden vazgeçmek,
- b- Cemaati kutsayıcı yaklaşımlar ve eleştirilemezlik tabusundan vazgeçmek,
- c- Birey de cemaatini eleştirebilmeli ama onda kusur ve hata gördü diye hepten silmemelidir. Yani karşılıklı insani bir zemin olmalıdır. Zira bilinmelidir ki mürit mürit için imtihandır ve dahi şeyh bile imtihandır. Bunların hepsi birer faydalı araç olarak iyi; ama amaç olarak zehirdir.
- d- Cemaat bireyin bütün yaşam ve perspektifini belirleyici total bir mekanizma olmamalıdır, tüm insanlığa bir teklif olmalıdır.

4- Cemaatlerin Ahlakileşmesi İslamileşmesi Sorunu

Cemaatlerin kendi mensupları arasındaki ilişkileri, hiyerarşik örgüsü, yaptıkları işler ve diğer insanlar, kurumlar ve yapılarla olan ilişkileri çıkar ihtiras ve gizli hesaplara bağlı olmamalıdır. Ahlakın gerekliliği ve uygulaması şeffaf bir biçimde cemaatler tarafından sahiplenilmeli, savunulmalı ve teklife dönüştürülmelidir. Bütün beşeri yapılar gibi cemaatler de beşeri gerçeklerden bir gerçektir. Hatalarının kusurlarının olması pek doğaldır, insanidir ve hatalarının olması kaçınılmazdır. Bu vesile ile onları düşmanlaştırmış kesimlerin her seferinde onları haklı haksız yıpratmasına müsaade edilmemelidir. Ancak bu da onların layüsel olduklarına işaret etmez bu bağlamda:

- a- Öz eleştiri mekanizmaları geliştirmeleri gerekir,
- b- Kendi içlerinde yanlışları giderici esnek modeller de geliştirmeleri gerekir,
- c- Şeffaf, gözlenebilir ilişki türlerini tercih etmeleri elzemdir,
- d- Çıkar ilişkilerini çağrıştıracak ihtiyaçlara dair denetlenebilir, açık, şüpheleri giderici modeller geliştirmeleri gerekir.

Yanlışları arayan, deşifre eden bir rol üstlenmeden, ancak kimi çıkar ilişkilerinden dolayı yanlışları görmezden gelen ya da savunan bir savrulmaya da varmadan, adaleti, iyiyi ve güzeli savunabilen ve geliştiren yapılar hüviyetine kavuşması gerekmektedir. Sevdiklerinin veya güçlü olanların lehine iyiyi ve doğruyu bükmeden, karşı olduklarına da adaletsizlik etmeden, yargı ve hükümlerinde, duruş ve üretimlerinde kuşatıcı ve ahlakiliği esas alan bir modellemeye ihtiyaç var.

SONUÇ

İslam cemaat üstü bir dindir. Ama bununla birlikte cemaate ve cemiyete şekil ve yön veren, açık teklifleri olan bir niteliğe sahiptir. Özellikle insanlığın dünya ve ahiret saadetinde yolculuğuna yardımcı olacak hayırlı toplulukları teklif eder. Bu topluluklar dünya çıkarları için dini enstrümanize etmezler, kendilerini esas, diğer insanları detay görmezler. Kabileci, gettocu, grupçu değillerdir. İnsanın Mevla ile olan ilişkisini en önemli çaba bilirler, insana ve insanlığa sahip çıkarlar, tüm işlerinde ahlaklı, adil ve güzel davranmaya çalışırlar, kendilerinin de kusurlu birer kul olduklarının farkındadırlar.

Ama bu yazının bu haliyle çok sınırlı bir taslak niteliğinde olduğunu da belirtmek isterim. Zira cemaat kavram ve olgusunun sosyolojik ve sosyal bilimsel macerasına değinme gerekirdi. İslam'da cemaat sorununun tartışmam gerekirdi. Tarihte cemaatlerin rolleri, süreçleri, çatışmaları ve krizlerine değinmem gerekirdi. Modern dönemin büyük kırılmasının cemaatlerde yarattığı derin krizlere değinmem gerekirdi. Qu-post dönemde (dijital, küresel, postmodern yapıbozucu teoriler, kuantum vb etkiler dönemi) cemaatlerin krizleri ve imkanlarını tartışmam gerekirdi. Birey cemaat ilişkisi, cemaat diğer cemaat ve toplumsal kurumlarla ilişkisine de değinmem lüzum ederdi. Bununla birlikte cemaatlerin faydaları zararları, riskleri vb. gibi hayati konulara da temas etmem gerekirdi. Ama en azından bu hedeflere imkân veren bir sunum olmuş olmasını umuyorum.

KAYNAKÇA

Öztürk, Ali. (2013). İmajoloji: Bir Disiplin Denemesi,2. Basım, Elis Y. Ankara.

Öztürk, Ali. (2015). Medeniyet ve Sosyoloji, 2. Basım, Elis Yayınları Ankara.

Öztürk, Ali. (2011). Kriz Sosyolojisi, Doğukitapevi, İstanbul.

Öztürk, Ali, (2017) Modern Dil Teorileri ve Toplumsal Dizayn - Modern Language Theories and Social Design (Introduction Political Language of Sociology)- İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi, Vol: 6, Issue 7, s. 11-37, <http://www.itobiad.com/download/article-file/372179>

Öztürk, Ali, (2017) Sosyoloji Eğitim ve Algısı Üzerine Tümcü Bir Arayış Denemesi -A Holistic Inquiry into Sociology Education and Its Perception- Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 6(2), s. 486 496, Haziran 2017.

Öztürk, Ali, (2013) Sosyal Bilimlerde Kavram ve Olgü Modülizasyonu Bağlamında Bir Tekno-Metodoloji Denemesi, - A Techno-Methodological Attempt in Social Sciences in the Context of Fact and Concept Modulation (Concept and Fact of Religion as an Example)- Sosyologica Dergisi 5, İstanbul.

Öztürk, Ali 2017, “ Divan Edebiyatı ve Felsefe”, - Divan Literature and Philosophy 1. Uluslararası Dil ve Edebiyatta Modernleşme ve Gelenek, 4-6 Ekim 2017, Karabük.

Öztürk, Ali 2016, “İmajist Sosyoloji ve İmgesel Komünitiler”,- Imagistic Sociology and Imaginative Communities, *International Symposium on New Trends in Social and Liberal Sciences*, 28 Nisan-1 Mayıs 2016, Milan, İtalya.

<https://www.youtube.com/watch?v=1TSKyT11lc> Erişim tarihi: 02.12.2018

<https://www.youtube.com/watch?v=xCcKEktHdgQ> Erişim tarihi: 02.12.2018

Mardin Artuklu Üniversitesi Öğrencilerinin Futbol Fanatiklik Durumlarının İncelenmesi

Tamer KARADEMİR¹, Abdullah ALTUNHAN², Mahmut AÇAK³

¹Kahramanmaraş Sütçü imam Üniversitesi BESYO

²Mardin Artuklu Üniversitesi BESYO, a.altunhan1221@hotmail.com

³İnönü Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, m.acak@hotmail.com

Öz

Bu çalışmanın amacı; Mardin Artuklu Üniversitesinde eğitim gören öğrencilerinin futbol taraftarlarının fanatiklik eylemleri incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu çalışmada 13 maddeden oluşan “Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği” (FTFÖ) kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini, 2017-2018 Eğitim Öğretim yılında Mardin Artuklu Üniversitesinde eğitim gören 79 erkek ve 85 kadın toplam 164 öğrenci katılmıştır. Yapılan çalışmanın araştırma grubunun cinsiyet ve aylık gelir değişkenine göre taraftarlık tutumlarının bütün alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Sınıf değişkenine göre taraftarlık tutumlarının kurumsal aidiyet alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Fakülte ve tuttuğu takım değişkenine göre taraftarlık tutumlarının bütün alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir. Araştırma grubunun tutulan takımın lisanslı ürünlerini alma durumları taraftarlık tutumlarının şiddete yönelik alt boyutunda anlamlı fark bulunmazken, kurumsal aidiyet ve toplam skor boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Araştırma grubunda yer alan kadınların erkeklere göre ürün almamakta daha fazla orana sahip oldukları, alınan ürünün en fazla forma, daha sonra eşofman olduğu, anahtarlık alımının kadınlarda fazla olduğu, ev ürünlerinde ise erkek ve kadınların yakın oranda olduğu tespit edilmiştir. Tuttukları takımları en çok tv den, daha sonra internetten en az ise gazetelerden takip ettikleri tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Üniversite Öğrencileri, Fanatiklik, Taraftarlık

Abstract

The purpose of this study is; to investigate the students' who study at Mardin Artuklu University fanaticism activities of football fans. In this study, "Football Fan Fanaticity Scale" consisting of 13 items (FTFÖ) was used. The sample of the study included 164 male and 85 female students who were educated at Mardin Artuklu University during 2017-2018 Academic Year. It was determined that the study group had a statistically significant difference in all subscales of the attitudes of supporters according to gender and monthly income variable. According to the class variable, it was found that the attitudes of the supporters were statistically significant in the institutional belonging sub-dimension. According to the variables of the faculty and the teams that were held, it was found that there was no statistically significant difference in all the sub-dimensions of the attitudes of the supporters. It was determined that the study group had a statistically significant difference in institutional affiliation and total score dimensions while there was no significant difference in the subordination dimension of the sponsor's attitudes toward the licensed products. It has been determined that the women in the research group have more possession of products than men, that the product received is the most form, then the tracksuit is more, the purchase of keychain is more in women, and in home products, men and women are close. It has been determined that the snatching teams follow the most TV, then the internet and at least the newspapers.

Keywords: University students, fanaticism, favor

GİRİŞ

Spor, cinsiyet ayrımı olmadan bütün meslek gruplarından insanları bir araya toplayan ve kaynaştıran önemli bir sosyal birliktelik aracıdır. Aslında izleyiciler maçlara rahatlamak, dinlenmek, stres boşaltmak ve tatmin olmak için giderken dolaylı olarak da takımların mali olarak varlıklarını sürdürmelerine yardımcı olurlar (Erdoğan, 2008). Günümüzde her yaş grubundan milyonlarca kişi her gün farklı branşlardaki spor müsabakalarına katılmaktadır (Dever, 2010).

Spor branşları arasında, dünyanın her tarafında milyonlarca insana heyecan kaynağı olan futbol, asrın en popüler branşıdır. Bugün artık futbol, sadece bir oyun olmanın ilerisinde çağdaş popüler kültürün derinliklerini ortaya çıkarılmamızda etkili olan bir araç konumundadır. İnsanlar kişisel dünyalarında aradığı desteği kimi zaman dinde kimi zaman ideolojilerde kimi zaman da tuttuğu takımda bulmaktadır. Futbol aracılığıyla kimlik edinme ve aidiyet duygusu hissetmelerinin yanı sıra futbol tutkusu ile kendilerinden geçerek deşarj da olabilmektedirler (Murphy, Williams ve Dunning, 1990). Dünyada spor sahasında sürekli olarak çoğalan taraftar şiddeti ve holiganizm futbolda öteki branşlara göre daha üst seviyelerdedir. Özellikle futbol fanatiklerinin sergiledikleri saldırgan tutumlarının başında edilgen saldırganlık gelmektedir. Dolayısıyla bu tür olumsuz davranışların önlenmesi açısından sportif etkinliklere zarar veren seyircilerin fanatiklik düzeylerinin tespiti, müsabakalardan önce alınması gereken önlemler hakkında politika yapıcılara, yöneticilere veya karar vericilere önemli bilgiler sağlayabilir (Açak ve ark, 2018).

Futbol; günümüzde basit oyun olgusundan sıyrılarak ulusal ve uluslararası bir güce evrilmiştir. Bu gücün en önemli destekleyicileri ise fanatik taraftarlardır. Futbol literatürü incelendiğinde, seyirci (sporsever), fanatik, taraftar vb. terimlerin sıkça kullanıldığı görülmektedir. Bir spor etkinliğini direk ya da görsel basın aracılığıyla izleyen kişiye seyirci, takımına bağlı olan, onu ya da oyuncularını takip eden, onlara pozitif duygular besleyen, onları destekleyen ve futbolla ilgili arzularını bu şekilde karşılayan kişiye taraftar (Arslanoğlu 2005), desteklediği takıma aşırı düzeyde tutkuyla bağlanmış olan bireye ise fanatik denilmektedir (Koruç ve ark. 2004). Fanatiklik ile taraftarlık kavramı arasındaki en belirgin fark, fanatiklerin takımlarına taraftarlardan daha aşırı düzeyde bağlanmalarıdır (Açak ve ark, 2018).

Fanatizm, yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı üzere, bir adanmışlık ya da bir bağlanma biçimidir. Fanatiklik, teriminin anlamı oldukça fazla değişkenlik göstermektedir. Bu nedenle futbol fanatiği olmaya bazen olumlu bazen olumsuz anlamlar yüklenebilmektedir. Fanatiklik, bir taraftan bir takımı "ölesiye sevmeyi" ve ona çok bağlı olmayı sosyal bir onay çerçevesinde ifade ederken, öte yandan şiddeti de içeren "aşırı" davranışları sosyal olarak kabul edilemez bir çerçevede ifade etmektedir (Kazan, 2009). Toplumsal yaşamda kendini kanıtlayamamış, ortaya koyamamış yada ezik olarak ifade edilen birçok insan sportif etkinlikler yoluyla kendine uygun düşen bir yaşamı "taraftar" ya da "sosyal kimlik" adı altında spor alanından yansısıyla bulabilmektedir. Güvensizliklerini, bunalımlarını ve sıkıntılarını psikolojik de olsa spor kimliğiyle aşma uğraşısına gitmektedir (İnel, 1996). Spor taraftarlığı konusuna 90'lı yılların başından itibaren yoğun bir şekilde odaklanılmış ve günümüze kadar çeşitli

araştırmalar yapılmıştır. Sporda özellikle de futbolda fanatizm olgusuna yönelik çalışmalar insan davranışında sosyal kimlik olgusunun ve bağlanmanın irdelenmesi açısından önemlidir.

Futbolda şiddet eğilimi 1950’li yılların sonlarına kadar gündemi çok meşgul etmezken 1960’lı yılların başından itibaren yeniden yükselişe geçmiş (Sert, 2000), hatta 1970-80’li yıllarda özellikle İngiltere’nin önemli sorunlarından birisi halini almıştır. 1980’li yıllardan itibaren de şiddet eğilimi bir hastalık gibi dünyanın birçok ülkesine yayılmıştır (Dunning, 1999). 1985 yılında Brüksel’in Heysel Stadyumunda Liverpool ile Juventus arasında oynanan Avrupa Kupası finalinden önce holiganların neden olduğu olaylar birçok masum insanın yaralanmasına ve ölümüne sebep olmuştur. Futbol yaşamın her alanında kendine yer edinen, sosyal hayatın bir gerçeğidir. Türkiye’de genç nüfusun büyük bir kitlesini oluşturan lise öğrencilerinin fanatizm eğilimlerinin ortaya konması ve fanatizmle ilgili tutumlarının ortaya konması açısından önem arz etmektedir.

Bu çalışmanın amacı, futbol günümüzde ulusal ve uluslararası bir güce dönüştüğü ve bu gücün en önemli destekleyicileri ise fanatik taraftarlar olduğu bilinmektedir. Bu çalışma; Mardin Artuklu Üniversitesinde eğitim gören eğitim gören öğrencilerin futbol taraftarlarının fanatizm eylemleri incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

METERYAL VE METOD

Evren ve örneklem; Bu araştırmanın evreni Mardin ili Artuklu Üniversitesi olup, araştırmanın örneklemini, 2017-2018 Eğitim Öğretim yılında Mardin Artuklu Üniversitesinde eğitim gören 79 erkek ve 85 kadın toplam 164 öğrenci oluşturmaktadır.

Veri Toplama Yöntemi; Veri toplama aracı olarak Taşmektepligil, Çankaya ve Tunç (2015) tarafından geliştirilen ve 13 maddeden oluşan “Futbol Taraftarı Fanatizm Ölçeği” (FTFÖ) kullanıldı. Ölçeğin ilk 8 maddelik kısmı (birinci faktör) taraftarların “şiddete yönelik düşünce ve eylem eğilimleri”; son 5 maddelik kısmı ise (ikinci faktör), “kurumsal aidiyet” duygusuyla ilgili tutumlarını ifade etmektedir. FTFÖ’den alınan en yüksek puan 52, en düşük puan ise 13’tür. Katılımcıların FTFÖ’den aldığı toplam puan 13-21 arasında ise “fanatik”, 22-30 arasında ise “takım taraftarı”, 31-52 arasında ise “futbolsever” olarak sınıflandırılmıştır. İstatistiksel analizler SPSS program kullanılarak yapılmıştır. Verilere normallik testi yapılarak analizler için uygun test yöntemleri belirlenmiştir.

Veri Çözümleme Tekniği; İstatistiksel analizler SPSS program kullanılarak yapılmıştır. Verilere normallik testi yapılarak analizler için uygun test yöntemleri belirlenmiştir. Analizlerde ikili karşılaştırmalarda bağımsız örneklem independent sample t test, çoklu karşılaştırmalarda tek yönlü varyans analizi ANOVA ve Kruskal Wallis testlerinden yararlanılmıştır. Analiz sonuçlarında çıkan farkın kaynağı bulmak için parametrik verilerde LSD ve Scheffe testleri, non-parametrik verilerde Mann Whitney U testinden yararlanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık derecesi Alpha $p < 0.05$ olarak alınmıştır.

BULGULAR

Tablo 1. Araştırma grubunun cinsiyet değişkenine göre analiz sonuçları

Cinsiyet		N	Mean	SD	t	p
Şiddete yönelik	Erkek	79	23,73	5,95	-4,079	,000*
	Kadın	85	27,32	5,33		
Kurumsal Aidiyet	Erkek	79	11,13	3,61	-7,158	,000*
	Kadın	85	15,36	3,92		
Toplam Skor	Erkek	79	34,87	8,59	-5,889	,000*
	Kadın	85	42,69	8,40		

Tablo 1 e göre araştırma grubunun cinsiyet değişkenine göre taraftarlık tutumlarının bütün alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2. Araştırma grubunun fakülte değişkenine göre analiz sonuçları

	Fakülte	N	Mean	SD	F	p
Şiddete yönelik	a) Edebiyat	64	26,73	5,53	2,148	,120
	b) İ.İ.B.F	32	25,37	5,25		
	c) Sağlık	68	24,63	6,40		
Kurumsal Aidiyet	a) Edebiyat	64	13,93	4,29	2,186	,116
	b) İ.İ.B.F	32	12,00	4,12		
	c) Sağlık	68	13,38	4,35		
Toplam Skor	a) Edebiyat	64	40,67	8,82	1,906	,152
	b) İ.İ.B.F	32	37,37	8,57		
	c) Sağlık	68	38,01	9,99		

Tablo 2 ye göre araştırma grubunun fakülte değişkenine göre taraftarlık tutumlarının bütün alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 3. Araştırma grubunun sınıf değişkenine göre analiz sonuçları

Sınıf	N	Mean	SD	X ²	p	Fark Utest	
Şiddete yönelik	1.sınıf	107	25,73	5,63	4,525	,104	
	2.sınıf	38	26,71	5,38			
	3.sınıf	19	22,57	7,53			
Kurumsal Aidiyet	1.sınıf	107	13,81	4,08	7,764	,021*	3<1,2
	2.sınıf	38	13,26	4,52			
	3.sınıf	19	10,73	4,50			
Toplam Skor	1.sınıf	107	39,55	8,90	5,294	,071	
	2.sınıf	38	39,97	8,66			
	3.sınıf	19	33,31	11,41			

*p<0.05

Tablo 3 e göre araştırma grubunun sınıf değişkenine göre taraftarlık tutumlarının kurumsal aidiyet alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4. Araştırma grubunun tuttuğu takım değişkenine göre analiz sonuçları

Tutulan Takım	N	Mean	SD	X ²	p	
Şiddete yönelik	1. FB	40	26,05	5,00	3,070	,546
	2. BJK	29	25,10	6,65		
	3. GS	82	25,90	6,06		
	4. TS	2	24,50	2,12		
	5. Diğer	11	23,18	6,28		
Kurumsal Aidiyet	1. FB	40	14,27	4,36	5,631	,228
	2. BJK	29	12,82	4,43		
	3. GS	82	13,29	4,30		
	4. TS	2	14,00	1,41		
	5. Diğer	11	11,36	4,03		
Toplam Skor	1. FB	40	40,32	8,42	3,726	,444
	2. BJK	29	37,93	9,89		
	3. GS	82	39,19	9,60		
	4. TS	2	38,50	3,53		
	5. Diğer	11	34,54	9,40		

Tablo 4 e göre araştırma grubunun tuttuğu takım değişkenine göre taraftarlık tutumlarının bütün alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 5. Araştırma grubunun aylık gelir durumu değişkenine göre analiz sonuçları

Aylık Gelir	N	Mean	SD	X ²	p	Fark U Test	
Şiddete yönelik	a) 0-1500	74	24,87	6,54	9,693	,046*	b>a,c,d,e
	b) 1501-3000	52	27,44	4,82			
	c) 3001-4500	25	25,32	5,42			
	d) 4501-6000	8	23,12	5,64			
	e) 6001 ve üstü	5	22,40	5,50			
Kurumsal Aidiyet	a) 0-1500	74	13,29	4,27	17,727	,001*	b>a,c,d,e
	b) 1501-3000	52	14,84	4,21			
	c) 3001-4500	25	11,24	3,75			
	d) 4501-6000	8	10,62	3,96			
	e) 6001 ve üstü	5	12,80	4,14			
Toplam Skor	a) 0-1500	74	38,17	9,96	13,774	,008*	b>a,c,d,e
	b) 1501-3000	52	42,28	8,18			
	c) 3001-4500	25	36,56	8,03			
	d) 4501-6000	8	33,75	9,13			
	e) 6001 ve üstü	5	35,20	9,41			

*p<0.05

Tablo 5 e göre araştırma grubunun aylık gelir değişkenine göre taraftarlık tutumlarının bütün alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 6. Araştırma grubunun tuttuğunuz takımın lisanslı ürünlerini alır mısınız değişkenine göre analiz sonuçları

Tuttuğunuz takımın lisanslı ürünlerini alır mısınız?	N	Mean	SD	t	p	
Şiddete yönelik	Hayır	83	25,07	5,03	-1,155	,250
	Evet	81	26,13	6,66		
Kurumsal Aidiyet	Hayır	83	12,19	3,80	-3,528	,001*
	Evet	81	14,49	4,52		
Toplam Skor	Hayır	83	37,26	7,46	-2,339	,021*
	Evet	81	40,62	10,70		

*p<0.05

Tablo 6 ya göre araştırma grubunun tuttuğunuz takımın lisanslı ürünlerini alır mısınız değişkenine göre taraftarlık tutumlarının şiddete yönelik alt boyutunda anlamlı fark bulunmazken, kurumsal aidiyet ve toplam skor boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 7. Araştırma grubunun tuttuğunuz takımın sponsor ürünlerini öncelikli kullanma değişkenine göre analiz sonuçları

Tuttuğunuz takımın sponsor ürünlerini öncelikli kullanma		N	Mean	SD	t	p
Şiddete yönelik	Hayır	80	23,57	5,54	-4,531	,000*
	Evet	84	27,52	5,61		
Kurumsal Aidiyet	Hayır	80	11,83	3,53	-4,571	,000*
	Evet	84	14,75	4,53		
Toplam Skor	Hayır	80	35,41	7,94	-5,046	,000*
	Evet	84	42,27	9,37		

*p<0.05

Tablo 7 ye göre araştırma grubunun tuttuğunuz takımın sponsor ürünlerini öncelikli kullanma değişkenine göre taraftarlık tutumlarının bütün alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 8. Araştırma grubunun cinsiyete göre aldıkları ürün çeşitleri dağılım sonuçları

		Cinsiyet		Toplam
		Erkek	Kadın	
Hangi ürünleri alıyorsunuz	Almıyor	29	48	77
		%36,7	%56,5	%47,0
	Eşofman	8	6	14
		%10,1	%7,1	%8,5
	Forma	37	19	56
		%46,8	%22,4	%34,1
	Anahtarlık	0	6	6
		%0,0	%7,1	%3,7
	Kaşkol	0	2	2
		%0,0	%2,4	%1,2
	Ev ürünleri	3	3	6
		%3,8	%3,5	%3,7
	Diğer	2	1	3
		%2,5	%1,2	%1,8
Toplam	79	85	164	
	%100,0	%100,0	%100,0	

Tablo 8 e göre araştırma grubunda yer alan kadınların erkeklere göre ürün almamakta daha fazla orana sahip oldukları, alınan ürünün en fazla forma, daha sonra eşofman olduğu, anahtarlık alımının kadınlarda fazla olduğu, ev ürünlerinde ise erkek ve kadınların yakın oranda olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 9. Araştırma grubunun tutulan takıma göre maçları takip şekilleri dağılım sonuçları

	Takım					Toplam
	FB	BJK	GS	TS	Diğer	
Stadyumda	1	0	1	0	6	8
	2,5%	0,0%	1,2%	0,0%	54,5%	4,9%
Tv de	21	20	45	1	2	89
	52,5%	69,0%	54,9%	50,0%	18,2%	54,3%
Tutuğunuz takım	0	0	10	0	0	10
	0,0%	0,0%	12,2%	0,0%	0,0%	6,1%
maçlarını nasıl takip edersiniz	1	0	2	0	0	3
	2,5%	0,0%	2,4%	0,0%	0,0%	1,8%
Gazetelerden	11	9	17	1	1	39
	27,5%	31,0%	20,7%	50,0%	9,1%	23,8%
İnternette	6	0	7	0	2	15
	15,0%	0,0%	8,5%	0,0%	18,2%	9,1%
Diğer	40	29	82	2	11	164
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tablo 9 a göre araştırma grubunun tuttıkları takımları en çok tv den, daha sonra internetten en az ise gazetelerden takip ettikleri tespit edilmiştir.

TARTIŞMA

Araştırma grubunun cinsiyet değişkenine göre taraftarlık tutumlarının bütün alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Açıık, vd., (2018) 1. futbol ligi seyircileri üzerine yaptığı çalışmada seyircilerin medeni durum değişkenine göre taraftarlık tutumları arasında şiddete yönelik, hem kurumsal aidiyet hem de toplam skor boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuş olup, taraftar topluluklarına üye olan taraftarlarda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu bulgular Taşmektepligil (2016)'in çalışması ile de paralellik göstermektedir.

Sınıf değişkenine göre taraftarlık tutumlarının kurumsal aidiyet alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Araştırma grubunun fakülte değişkenine göre taraftarlık tutumlarının bütün alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı,

araştırma grubunun tuttuğu takım değişkenine göre taraftarlık tutumlarının bütün alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı, aylık gelir değişkenine göre taraftarlık tutumlarının bütün alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. İlgili literetür incelemelerde geliri düşük olanların taraftar olarak daha fanatik davranışlar sergileme eğilimindedirler. Benzer şekilde bazı araştırmacılar da bireylerin gelir durumu düştükçe olaylara katılma eğiliminde önemli bir artış olduğunu bildirmişlerdir (Kılçıgil, 2003, Kurtiç, 2006; Yıldız vd., 2007).

Araştırma grubunun tuttuğunuz takımın lisanslı ürünlerini alır mısınız değişkenine göre taraftarlık tutumlarının şiddete yönelik alt boyutunda anlamlı fark bulunmazken, kurumsal aidiyet ve toplam skor boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma grubunun tuttuğunuz takımın sponsor ürünlerini öncelikli kullanma değişkenine göre taraftarlık tutumlarının bütün alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Araştırma grubunda yer alan kadınların erkeklere göre ürün almamakta daha fazla orana sahip oldukları, alınan ürünün en fazla forma, daha sonra eşofman olduğu, anahtarlık alımının kadınlarda fazla olduğu, ev ürünlerinde ise erkek ve kadınların yakın oranda olduğu tespit edilmiştir. Araştırma grubunun tuttıkları takımları en çok tv den, daha sonra internetten en az ise gazetelerden takip ettikleri tespit edilmiştir.

SONUÇ

Sonuç olarak, taraftar guruplarını oluşturan guruplar arasında en çok örgütlü olan üniversite öğrencilerin davranış ve tutumları çok önem arz etmektedir. Araştırma bulguları takım yöneticileri ve futbol federasyonu yetkilileri tarafından taraftar davranışlarının incelenmesinde ve fanatik taraftarların sebep olduğu istenmeyen olayların kontrolünde veya önlenmesinde faydalı olabilir.

KAYNAKÇA

Açak, M., Düz, S., Karataş, Ö., Karademir, T., Kurak, K., Bayer R. (2018). Türkiye Futbol Federasyonu 1. Ligindeki Taraftarlarının Fanatıklık Durumlarının İncelenmesi Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi Cilt: 20, Sayı: 3

Arslanoğlu, K. (2005). Futbolun psikiyatrisi. İthaki Yayınları. İstanbul.

Erdoğan, İ. (2008). Futbol ve futbolu inceleme üzerine. Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi. 26: 1-58.

Dever, A. (2010). Spor Sosyolojisi. İstanbul: Başlık Yayınları.

Dunning, E. (1999). Sociological studies of support. Violence and Civilization. London.

İnel, M. S. (1996). Kimlik Oluşumunda Spor Ne Kadar Merkezde?. Yüksek Lisans Tezi. Mersin: Mersin Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor A.B.D.

Murphy, P., Williams, J., Dunning, E. (1990). Football on trial, Spectator violence and development in the football world, Routledge, London.

Kazan, B. (2009). Türkiye’de Futbol Fanatizm ve Şiddet. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 103 sayfa, İstanbul.

Kılıcıgil, E. (2003). Psycho-social aspects of reactions by football fans concerning violence. Ankara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi. Spormetre.1(1):21-29.

Koruç, Z., Bayar, P., Arslan, F. (2004). Türkiye’de futbol fanatikleri: Sosyal kimlik ve şiddet. Türkiye Futbol adamları Derneği Ankara Şubesi ve Spor Toto Genel Müdürlüğü Futbol Müsabakalarında Terörün Nedenleri ve Önleme Yolları Bilimsel Araştırma Yarışması. Ankara.

Kurtiç, N. (2006). Futbol Seyircisini Saldırganlığa İten Psiko-Sosyo Nedenler (Sakarya İli Örneği). Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Ana Bilim Dalı.

Sert, M. (2000). Gol atan galip. Bağlam Yayınları. Ankara.

Taşmektepligil, M. Y., Çankaya, S. Tunç, T. (2015). Futbol taraftarı fanatizm ölçeği. Journal of Sports and Performance Researches, 6(1) Yıl / Year. S: 41-49.

Taşmektepligil, M. Y. (2016). An Assessment of the Attitudes of Three Big Football Teams' Supporters in Turkey towards Fanaticism. Universal Journal of Educational Research 4(11): 2669-2676.

Yıldız, M, Fişekçioğlu, G. B., Çağlayan, H. S., Tekin, M., Şirin, E. F., Akyüz, M. (2007). The effect of football spectators' social-economic structure on violence (Sample of Karamanspor). Erzincan Journal of Education Faculty. 9(2):145-158.

An analytical study of the application of corporate governance and transparency in the management of capital Professional Sports clubs

Dr. Amal Mohamed Ibrahim Sudan University / SUDAN

Dr. Hikmat Al Madhkhori University of Mustaniriyah / IRAQ

Dr. Ahmed Bousskara University of Mesilla / ALGERIA

The views of observers ideas is That the application of the principle of transparency, and accountability, in sports clubs is not clear, , in many Arab countries, in addition to, the absence of the role of the legal officer and ,, and the weakness of civil subsidiaries Sports Foundation committees, to do the oversight role, on the other hand, the Rapid economic development does not accommodate the structure of the club, especially with the weakness of the experiment .(Babker Amal& Bousskara Ahmed2014 p3).

The financial performance come so, growth parallel to the activity in the field of sports as a result of the to background of FIFA's decision (2007) economic entities the professional sport Clubs as the company and traded on the exchange, without regard to what its need to have this experience of expertise and, functional regular experiences , managers of the activity in these clubs for terms of institutional framework and the organization looks like companies, particularly the activity of football activity needs huge funds for the conduct of the sports season.

Money management problems in the field of sports started to be clear for the observers & financial constraints and budget deficits Began to show technical deviation ,besides, financial and legal elements and conditioning fact, associated with the requirements of the current situation, where according to these requirements and objectives to be achieved, taking into consideration the focus on the benefits and actual costs and the study of the conditions and environment of the application, to contribute to the action steps which cause a change in the financing of clubs for the better, but we are facing, problems in financial transparency and control (Babiker Amal, Bousskara Ahmad.makhlov Mngelhy (2014) (p. 86).

The application of professionalism system lay a basis for converting sports clubs into joint stock companies, and practice of transparency, of Through awareness of the costs but, not to keep up with the laws and the expertise of carrying legal qualifications included dealing transparent through the work of financial founders based upon qualified professionals to do the financial oversight role, for review Finance and Administration of the clubs and the investigation into the administrative aspects in the presence of a clear and comprehensive and valid and enforceable legal rules, as well as administrative officials, competent and

partnerships provide an effective , these devices and provides law to resolve funding issues in the field of sports dramatically integrity (, Bousskara Ahmed. Babker Amal (2014) (p. 6).

The problem of the study:

the most important application of the resolution mechanisms (FIFA 2007) is the activation of the legislative mechanism to disperse legal terminological between professional player and the player amateur, which have been identified text as follows: the player known as professional as: the player who earns wage or salary practiced for sport as salaries or bonuses under a contract fixed term between them and the club, It came in order to achieve progress with the development of performance.

When we look back at football issues in the Arab countries since 2007 up to day, we find the press news dealing with the failure practice of transparency And control in the management of money in professional clubs more than dealing the development of athletic performance and it all comes in the absence of the development of laws that are subject to financial accountability of the judicial departments directly as it happens in public money, and all the above, the aim of this research is to find a successful strategy based on scientific foundations for the application procedure for the exercise through an analytical study of the possibility of financial transparency in the governance of the exercise of professional sports clubs.

Even though , this proved some studies and research that multiple sources of funding for sports clubs makes Governance money in sports clubs and control it a difficult process and the bottom line that there is a huge money and multiple sources of entry and weaknesses in the regulatory work on balancing income and outgoing, and the lack of financial regulations regulate the flow of money process entry , Make A motive for researchers to study the problem, to conduct this research study of an analytical study of the possibility of money to exercise transparency in the governance of professional sports clubs.

Research objectives

Research objectives are:

- 1 / propose legal and administrative mechanisms for the exercise of transparency and governance of money in sports clubs.
- 2/ Dissemination of the culture of governance and transparency in sports clubs.

Research hypotheses:

- 1/ Researchers hypothesize that the use of legal regulation in financial control over professional sports clubs to help in the exercise of transparency .
- 2/ Researchers hypothesize that the use of administrative control through the structural organization of the professional sports clubs contribute to the transparency and governance for money .

3/ Researchers hypothesize that use the setting technology through structural organization of professional sports clubs to contribute to the transparency and governance for money.

Research Methodology:

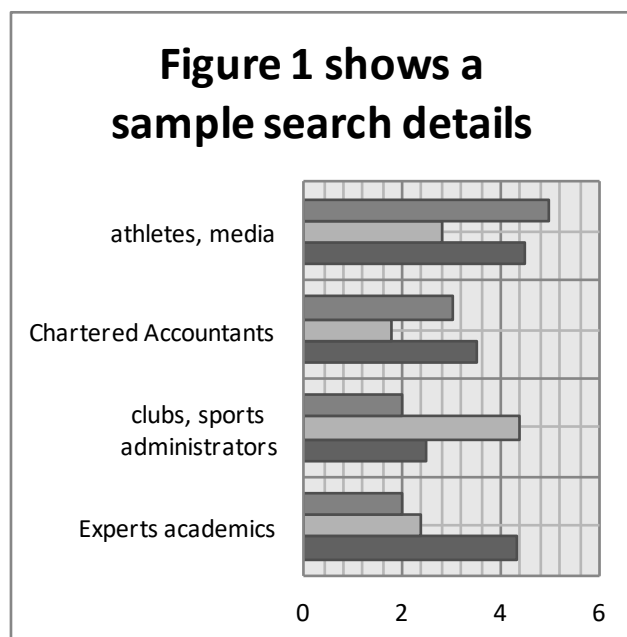
Research Methodology: Researchers Use descriptive analytical method

Community study:

Find community study population consists of practitioners' players and coaches and, academics and specialists and experts in Sport Management Sciences researchers and journalists, accountants, of different levels, male and female, who belong to sports clubs.

The research sample:

The research sample selection intentional way because they fit with research procedures, the researchers were keen to sample in terms of the diversity of coverage , includes academics and media practitioners and includes administrators, players and coaches' variables. Several of years experience. Academic qualifications

The previous figure shows the sample details where the number was 64 kidney individuals 20 experts and academics from 24 clubs, 12 members of the media administrators' athletes 8 of legal accountability.

Means of data collection: The researchers depend on two methods to collect data on initial field study,; questionnaire was developed integrated form takes into account the objectives of the research and assist in the initial data collection on the subject of the study. And personal interview with open questions.

Rationing means of data collection tools:

The questionnaire initially composed of two Questionnaire axes

implement open the corresponding axis to take actions closed and the questions have been distributed in the initial image with surrounding objectives of the research on the arbitrators, experts and specialists in the field's (8) arbitrators (Appendix 2) to express their views and comments of where:

- suitability of the research Tools- appropriate paragraphs to the subject of the questionnaire - consistency paragraphs and suitability of the research topic - the safety of the formulation of the various terms of the paragraphs in terms of the safety of language and terminology .

Pearson Correlation		VAR00001	VAR00002	VAR00003	VAR00004	VAR00005
VAR00001	Pearson Correlation	1	.333	-.138	-.336	-.508
	Sig. (1-tailed)		.174	.351	.171	.067
	N	10	10	10	10	10
VAR00002	Pearson Correlation	.333	1	-.535	.000	-.460
	Sig. (1-tailed)	.174		.056	.500	.090
	N	10	10	10	10	10
VAR00003	Pearson Correlation	-.138	-.535	1	.123	-.111

10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	P
.487	.153	.128	.724	-	.430	-	.441	-	.108	1
				.282-		.046		.361-		
.040	.441	.912	.040	.108	.767	.305	-.361	.305	.767	2
.912	.441	.040	.767	.441	.487	.153	.724	.487	.912	3
-	.305	.912	.108	.441	.724	.128	.153	.128	.040	4
.046										
.441	-	.441	-	.202	-	.202	-.282	.430	.402	5
	.361-		.361-		.046					
.767	.108	-	.305	-	.899	.441	.430	-	.760	6
		.046		.046-				.282-		
.724	.760	-	.128	.724	.128	.402	-	-	-	7
		.111					.299-	.111-	.299-	
-	.305	.912	.108	.441	.724	.128	.153	.128	.040	8
.046										
.441	-	.441	-	.202	-	.202	-.282	.430	.402	9
	.361-		.361-		.046					
.767	.108	-	.305	-	.899	.441	.430	-	.760	10
		.046		.046-				.282-		
.767	.108	-	.305	-	.899	.441	.430	-	.760	11
		.046		.046-				.282-		
.724	.760	-	.128	.724	.128	.402	-	-	-	12
		.111					.299-	.111-	.299-	
-	.305	.912	.108	.441	.724	.128	.153	.128	.040	13
.046										
.441	-	.441	-	.202	-	.202	-.282	.430	.402	14
	.361-		.361-		.046					
.767	.108	-	.305	-	.899	.441	.430	-	.760	15
		.046		.046-				.282-		

To measure the stability, the researcher measured the sincerity of internal consistency of the vertebrae Table (3) shows the degree of internal consistency between the vertebrae and summarizes the viewpoint vertebrae in the first axis in terms of the link and the degree of importance and clarity of the axis.

The statistical analysis: data was treated by windows program Statistical Package for Social Sciences SPSS version 18

Presentation and discussion of the search results Shown in Table (1) attached to the arithmetic means and standard deviations for the field of knowledge and information owned by targeted for professional contracts, as we note that the majority of paragraphs got a medium degree ranged between average (3.91) and the deviation (0.96) and the percentage (78.2%) as the highest degree - and the average (3.40) and standard deviation (1.01) and the degree of possession (medium) . 68% as the lowest degree, which means we need to promote a culture of professionalism decades and enlighten interested parties rights.

The standard deviation calculation and sprains to legalize research sample found that standard for statistical dispersion of the sample had reached 0 and 756 and the coefficient of torsion -847, which means the homogeneity of the sample and the possibility of finding a treatment t mediate and delinquency ratios

Display data: Data Display

Table (1) shows the possibility of using a set of management control in the financial control of the sports clubs contribute to the application of transparency response.

s	Para	St.d rate	average rate	%
11	We need to control a qualified administrative and human competencies lead control over income and outgoing professional sports clubs	.1079	2.97	79%
12	The financial management .. must be applied in professional clubs	.2036	2.1	%81.4
13	Development of financial control the administrative and financial status and organization reduce errors and increase transparency in the field of sports	.260	2.6	%85.9
14	Advertiser work table where the final account, is not enough, when the General Assembly held	.10796	2. 7	79%
15	Subjecting professional clubs to supervisory bodies and accounting leads to show transparency	.2326	2.1	%97.1
16	Some sports clubs hide financial statements methods	.2036	1.97	%81.4
17	Some sports club hide financial statements methods	.417	2.1	84%
18	The investigation of the financial excesses of the Attorney General	.2326	2.6	% 85
19	There monitoring of income and the outgoing	.417	2. 7	%81.4
20	There is control and scrutiny of the details of the budgets of the clubs	.2326	2.1	%67

s	Para	St.d rate	average rate	%
1	The way in which the process is managed by the Finance Club is one of the reasons for the decline in the performance of the clubs in general	24		
2	There are ways technique followed and financial systems in companies and institutions can be applied to clubs financial Settings of electronic,.	.186	0.66	%94.1
3	Financial control Altknuuggih.alm a standalone his theories and philosophy and laws and must be applied in professional clubs	-.324-	2.2	%82.4
4	Development of financial control and administrative and financial organization based technology reduces errors and financial crimes in the field of sports	.187	1.74	%88.8
5	Subjecting professional clubs to supervisory bodies and accounting leads to show transparency	.186	1.26	%81.6
6	Advertiser work table on page E-Club where the final account, depends on the minute, when the General Assembly held financial procedures	0.66	24	%94.1
7		2.2	.186	%82.4
8	There practice financial system in companies and institutions can be applied to sports clubs	2.26	.187	%91.6
9		2.4	.432	%88.2
10	The use of technology improves accountability and transparency, the level of understanding of sports clubs	2.26	.187	%91.6

Terminals 3 The use of technology in financial control over professional sports clubs limit the presence of the manifestations of capital crimes paragraphs confined between (1.26-2.97) and a standard deviation between (0.187 - 0.233) and the average ratio between (97.1% - 81.6%) . means higher degree research sample to use this mechanism to reduce the money crimes in professional clubs approval states adjustment in the financial and legal control over professional sports clubs limit the presence of the manifestations of offenses.

The most important results:

where indicated sample to be the most important means of helping to apply transparency in money , management in the Andean, using technological model which ensures adjust income movement and the outgoing as well as activating the role of sports law, as well as the importance of empowering , councils to play their role in the exercise of supervisory functions over the signing of an effective partnership with relevant specialized companies in this field The use of three-dimensional information to the health of a time and be in the sale of tickets to the stage or contracts, and the content includes a sporting event its value time and form. In this modern guarantee that the information is basically the core of censorship practice of transparency. Money management in the field of sports

The most important results

as the Table n (1) & table (2) shows a sample search idea for the possibility of helping to apply transparency in money management in the sports clubs where indicated sample to be the most important means of helping to apply transparency in money management in the sports clubs , using technological model which ensures adjust income movement and the outgoing as well as activating the role of sports law, as well as the importance of empowering , councils to play their role in the exercise of supervisory functions over the signing of an effective partnership with relevant specialized companies in this field The use of three-dimensional information to the health of a time and be in the sale of tickets to the stage or contracts, and the content includes a sporting event its value time and form. In this modern guarantee that the information is basically the core of censorship

recommendations:

1 / Promotion of democratic construction in the laws and regulations of the sport.
2 / Emphasized that accounting is the right of the General Assembly, a power list as one of the basic guarantees for the promotion of democracy in the community and build a transparent society in the field of sports.

3/ Provision of the rule of law and the separation of powers of the most important foundations upon which to build a sound environment for transparency and if necessary will be issued legislation and laws to help it.

4 / Enhance and strengthen the independence of regulatory bodies and systems of transparency.

References

Amal Ibrahim Ibrahim Babiker, Abdel Moneim Ibrahim Tawfiq (2014) A strategic vision to implement the financial leasing system as a method of privatization in the field of development of sports infrastructure in Sudan .

Amal Mohamed Ibrahim A strategic vision for the risks and threats to the privatization of some football clubs in the Arab world Volume I Conference The Sixth Sport Science and Sport Development of the Orientalist view of the third millennium pp. 28-41 April 2009

Amal Mohamed Ibrahim, marketing paper and the operation of clubs on the basis of public shareholding companies (2-8). Workshop of the role of businessmen and financiers in sports investment Academy of football Khartoum Sudan (2009) 4

Measurement and Analysis of the Financial Implications of Privatization on the State Budget in Sudan, Darzeza for Publishing and Distribution Khartoum, Sudan (21 .(

Madhkhouri Hikmat Abdul Karim and others, total quality in higher education, Qaratis for distribution and publication Baghdad deposit number in the Library and Documents 294 for the year 2018.

Sherine Berry, Evaluation of the Transfer of Public Property to the Private Sector in Developing Countries with Special Reference to Iraq (Master Thesis, Mustansiriyah University, Faculty of Management and Economics, 2003 (

Dahal Riad Hassan, On Privatization Methods, (Arab Planning Institute, Kuwait, Dar al-Maarifah, 2001), p.

Tahir Hamdi Kanaan, Privatization and the Challenges of Sustainable Development in Arab Countries, 1 (Beirut, Center for Arab Unity Studies, 2010), p. 23(

Adly Shehada Qandh, Privatization The latest models of economic development, I 1, (Amman, Dar Majdalawi Publishing and Distribution, 2003), p. 47

Mohamed Omar Al-Hajji, Privatization What is it .. and what is on it, i 1, (Damascus, Dar Al-Mabki for Printing, Publishing and Distribution, 2007), p. 43.

Munir Hindi, Methods and Methods of Privatization of Public Enterprises - International Experiences, Arab Organization for Administrative Development, 1995, p.

Wahid Jabr Khalaf, Chapter of the Role of the State, Journal of Management and Economics, No. 55, Dar al-Ketub, 2005, p. Roobing *Daft , Organization Theory and Design 4th edition , (Staple , West , 1992).

Matthew Ntow-Gyamfi and Godfred A. Bokpin and Albert Gemegah , Corporate governance and transparency: evidence from stock return synchronicity, Journal of Financial Economic Policy 7(2):157-179 May 2015.

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çok Kültürlülük Algısının Belirlenmesi: Gaziantep İli Örneği

Fatma Nur GEDİK¹, Hatice BEKİR²

¹Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara, TÜRKİYE, E posta:fatmanur8733@hotmail..com
²Gazi Eğitim Fakültesi, Gazi Üniversitesi, Ankara, TÜRKİYE, E posta:hsimsekbekir@gmail.com

Öz

İçinde bulunduğumuz koşullarda, farklılıkların bir sorun değil bir zenginlik olduğunu anlamaya ve kabul etmeye ihtiyacımız bulunmaktadır. Pek çok tutum ve davranışın ilk temellerinin atıldığı okul öncesi dönemde çocuklara farklı kültürlere olumlu tutum kazandırılması oldukça önemlidir. Farklı kültürlere olumlu tutum kazandırılmasında okul öncesi öğretmenlerinin öneminden yola çıkılarak ele alınan bu çalışma okul öncesi öğretmenlerinin çok kültürlülük algıları ve çok kültürlük algısının bazı değişkenlere göre incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Nicel desende oluşturulan araştırmada çalışma grubunu Gaziantep ili Şehitkâmil ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilk ve ortaokul bünyesindeki anasınıfı ve bağımsız(resmi) anaokullarında görev yapan 163 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu ve Ayaz (2016) tarafından geliştirilen “ Çok kültürlülük Algı Ölçeği” kullanılmıştır. Çalışmada okul öncesi öğretmenlerinin çok kültürlülük algılarının ortanın üzerinde olduğu, çok kültürlülük algısının farklı kültürlerden arkadaş sahibi olma, hizmet içi eğitim almayı isteme, mesleki çalışma süresi değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık oluşturduğu, hizmet içi eğitim alma, sınıfında farklı uyruklardan öğrenci bulunma değişkenlerine göre ise anlamlı farklılık bulunmadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi Öğretmeni, Çok Kültürlülük, Gaziantep

Defining Pre-School Teachers' Perception of Multiculturalism: The Case of Gaziantep Province

Abstract

In the present conditions, it is highly needed to perceive and accept differences as richness, not as problems. Forming positive attitude in children towards different cultures in pre-school period when the foundations of many attitudes and behaviours are laid is of great importance. In the present study, which takes the importance of pre-school teachers in forming positive attitude towards different cultures into account, pre-school teachers' perception of multiculturalism and the analysis of multiculturalism under certain variables is aimed at. The sampling of this quantitative study consists of 163 pre-school teachers working at nursery classes and independent (official) kindergartens within the body of primary and secondary schools of Ministry of National Education located in Şehitkamil district of Gaziantep province. Data collection was carried out through a personal information form and "Multiculturalism Perception Scale" developed by Ayaz (2016). The results of the study show that pre-school teachers's perception of multiculturalism is above the average, there is a meaningful difference in the variables of making friends from different cultures, demanding in-service training, and duration of professional service; however no meaningful difference is observed in the variable of having students from different nationalities in their classrooms.

Keywords: pre-school teacher, multiculturalism, Gaziantep

1.Giriş

Teknolojik gelişmeler sonucunda insanlar ve toplumlar arasındaki artan iletişim ve etkileşimler, farklı kültürleri, yaşayışları tanıma ve algılama fırsatı sunmakta, farklılıkların kabulü ve anlaşılmasına yönelik algısal farkındalık ortamı oluşturmaktadır. Bu durum eğitim ortamlarına çoğulculuk, farklılıkların kabulü, çok kültürlülük, çok kültürlü eğitim gibi kavramların girmesini sağlamıştır.

Çok kültürlülük kavramı ilk kez Amerika'da 1920'lerin başlarında Horrace Kallen(1924) tarafından kültürel çoğulculuk kavramı ekseninde öne sürülmüştür. Kallen, dönem itibariyle, Amerikan asimilasyon politikasını eleştirmiş farklı kültürel grupların kendilerini yaşatabilecekleri bir çeşit federasyon önermiştir. Amerika'da başlayan insan hakları hareketinin çokkültürlü eğitimin ortaya çıkmasında büyük etkisi bulunmaktadır (Kaya ve Aydın, 2014).

Kavramsal olarak çok kültürlülük; ırk, etnik yapı, dil, cinsel yönelim, cinsiyet, yaş, engelli olma, sosyal sınıf, eğitim, dinsel yönelim ve diğer kültürel boyutların farkına varılması ve bu boyutların bir arada yaşanması şeklinde tanımlanmıştır (American Psychological Association (APA),2017). Çokkültürlü eğitim ise, en genel anlamda çok kültürlülük politikalarının eğitimde yer almasını savunan düşünce ve yaklaşımlardır (Yazıcı, Başol ve Toprak, 2009). Çokkültürlü eğitimin amacı ise çocuklara yalnızca farklı grupları ve ülkeleri öğretmek değil, aynı zamanda çocuklara farklı yaşam tarzları, diller, kültürler ve farklı bakış açılarının olabileceğini göstermektir.

Çok kültürlü eğitim uygulamaları ile karşılanması mümkün olan gereksinimlerin ortaya çıkması çok kültürlü eğitim programlarının okul öncesi sınıflardan başlayarak uygulanmasına zemin hazırlamıştır. Çok kültürlü eğitim programları ABD, Kanada, Avustralya, Almanya, İngiltere gibi çok uluslu ve çok kültürlü ülkelerde okul öncesi sınıflardan başlayarak uygulamaya konulmaktadır (Güven, 2005). Farklılıkların erken yaşlarda öğretilmesinin, ileriki zamanlarda küreselleşmiş toplumda çocukların etkili bir birey olarak yetişmelerinde faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu farklılıkların olmaması, toplumlarda kutuplaşmaya, insanların birbirleriyle etkileşimlerinin kopmasına ve bu yüzden toplumdan uzaklaşmalarına sebep olmaktadır (Gay,1994).

Farklılıkların erken yaşlarda öğretilmesinin, ileriki zamanlarda küreselleşmiş toplumda çocukların etkili bir birey olarak yetişmelerinde faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu farklılıkların olmaması, toplumlarda kutuplaşmaya, insanların birbirleriyle etkileşimlerinin kopmasına ve bu yüzden toplumdan uzaklaşmalarına sebep olmaktadır (Gay,1994). Farklılıkların bir sorun değil bir zenginlik olduğunu anlamaya ve kabul etmeye ihtiyacımızın olduğu günümüz koşullarında özellikle pek çok tutum ve davranışın ilk temellerinin atıldığı okul öncesi dönemde çocuklara farklı kültürlere olumlu bir algı ve farkındalık kazandırılması önemlidir. Okul öncesi eğitim kurumları ve bu kurumlarda çalışan öğretmenlerde kritik öneme sahiptir. Farklı kültürlere karşı farkındalık ve olumlu bir algının oluşturulmasında okul öncesi öğretmenlerinin öneminden ve özellikle Gaziantep ilinin geçiş bölgesi olmasından dolayı sürekli göç alması farklı birçok kültüre ev sahipliği yapması

durumundan hareketle bu çalışmada Gaziantep ilinde görev yapan okul öncesi öğretmenlerinin çokkültürlük algıları ve çokkültürlük algısının öğretmenlerin mesleki çalışma süresi, farklı kültürlerden arkadaş sahibi olma, hizmet içi eğitim alma, hizmet içi eğitim almayı isteme, sınıfında farklı uyruklardan öğrenci bulunma durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesi amaçlanmıştır.

2. Materyal ve Metod

Okul öncesi öğretmenlerinin çok kültürlülüğe yönelik algılarının belirlendiği bu çalışmada tarama modellerinden olan betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama araştırmalarında, var olan bir olayı betimlemek veya belirli olaylar arasındaki ilişkileri öğrenme amacıyla veri toplanmaktadır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel,2012).

Araştırmanın çalışma grubunu 2017-2018 eğitim ve öğretim yılında Gaziantep ili Şehitkâmil ilçe merkezinde bulunan sekiz bağımsız anaokulunda görev yapan 95, 23 ilkököl ve ortaokul bünyesinde anasınıflarında görev yapan 68 okul öncesi öğretmeni olmak üzere toplam 163 öğretmen oluşturmaktadır. Verilerin analizi öncesi ölçeğe ilişkin z puanları hesaplanmış iki kişinin z puanı -2,5'ten büyük olduğu için uç değer kabul edildiğinden verilerden silinmiş, analizler 161 okul öncesi öğretmeni üzerinden yapılmıştır.

Tablo 1.Çalışmaya Katılan Öğretmenlerin Kişisel Özelliklerinin Dağılımı

		%	f
Cinsiyet	Kadın	153	95
	Erkek	8	5
Bölüm	Okul öncesi öğretmenliği	128	79,5
	Çocuk gelişimi lisans	16	9,9
	Çocuk gelişimi ön lisans	14	8,1
	Diğer (el sanatları)	3	2,5
Eğitim durumu	Ön lisans	14	8,7
	Lisans	133	82,6
	Yüksek lisans	12	7,5
	Doktora	2	1,2
Mesleki çalışma süresi	0-5 yıl	64	39,8
	6-10 yıl	56	34,8
	11 yıl ve üzeri	41	25,5
Uzun süre yaşamın geçirildiği yer	Köy	7	4,3
	Kasaba	6	3,7
	Şehir	51	31,7
	Büyükşehir	97	60,2
Uyruk çeşidine göre sınıf ortamı	Tek tip uyruk	83	51,6
	İki farklı uyruk	71	44,1
	Uç ve daha fazla uyruk	7	4,3

Tablo 1'e göre çalışma grubunu oluşturan okul öncesi öğretmenlerinin %95'i kadın %5'i erkektir. %79,5'i okul öncesi öğretmenliği, % 9,9'u çocuk gelişimi lisans, %8,1'i çocuk

gelişimi ön lisans, %2,5'i el sanatları bölümü mezunudur. %82,6'sının eğitim durumu lisans, %8,7'sinin ön lisans, %7,5'inin yüksek lisans, %1,2'sinin doktora'dır. Okul öncesi öğretmenlerinin %39,8'inin 0-5 yıl, %34,8'inin 6-10 yıl, %25,5'inin 11 yıl ve üzeri mesleki çalışma süresine sahip olduğu, %31,7'sinin uzun süre yaşamını şehirde %4,3'ünün köyde, %3,7'sinin kasabada geçirdikleri görülmektedir. %51,6'sının sınıfında tek tip uyruktan, %44,1'inin sınıfında iki farklı uyruktan % 4,3'ünün sınıfında ise üç ve daha fazla uyruktan çocuk bulunmaktadır.

Çalışmada veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu ve çokkültürlülüğe yönelik algıyı belirlemek için "Çok kültürlülük Algı Ölçeği" (ÇAÖ) kullanılmıştır. Ölçek, Ayaz(2016) tarafından öğretmen adaylarına yönelik olarak geliştirilmiştir. Ölçek beşli likert tipi formatında olup katılımcılardan, ölçeğe katılma düzeylerini; "Hiç katılmıyorum", "Katılmıyorum", "Kararsızım", "Katılıyorum" ve "Kesinlikle katılıyorum" şeklinde belirtmeleri istenmiştir. ÇAÖ tek boyutlu bir ölçek olup sadece çokkültürlülüğe yönelik algıyı ölçen 25 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin Cronbach Alpha değeri. 910 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin analizinde katılımcıların ölçeğe ilişkin cevaplarının değişkenlere göre karşılaştırılmasından önce veri setinin homojenliğini test etmede Levene's istatistiği, normallik varsayımının sınanmasında ise Kolmogorov Smirnov testinden yararlanılmıştır. Parametrik test varsayımlarının gerçekleştiği ölçeğin, farklı kültürlerden arkadaş sahibi olma, hizmet içi eğitim alma ve hizmet içi eğitim almayı isteme, sınıfta farklı uyruklardan çocuk olması durumuna göre anlamlı bir farklılığın olup olmadığını test etmek için bağımsız gruplarda t-testi, mesleki çalışma süresi değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesinde tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere Scheffe testinden yararlanılmıştır. İstatistiksel hesaplamalarda anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak belirlenmiştir. Anova sonrası hangi post-hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için öncelikle Levene testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olup olmadığı hipotezi sınanmış, varyansların homojen olduğu saptanmıştır (Levene=0,750; $p > 0,05$). Bunun üzerine varyansların homojen olması durumunda yaygınlıkla kullanılan Scheffe çoklu karşılaştırma tekniği tercih edilmiştir. Scheffe testinin tercih edilmesinin nedeni testin Alpha tipi hataya karşı duyarlı olmasıdır.

3.Bulgular

Bu bölümde okul öncesi öğretmenlerinin çok kültürlülük algılarına ilişkin betimsel istatistikler ve çok kültürlülük algılarının farklı kültürlerden arkadaş sahibi olma, hizmet içi eğitim alma, hizmet içi eğitim almayı isteme, sınıfında farklı uyruklardan öğrenci bulunma ve mesleki çalışma sürelerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermeme durumlarına ilişkin bulgu ve yorumlar yer almaktadır.

Tablo 2. Çok Kültürlülük Algı Ölçeğine İlişkin Betimsel İstatistikler

Ortalama	103,71
S _x	1,09
Minimum	77,00
Maksimum	124,00

Tablo 2'ye göre okul öncesi öğretmenlerinin çok kültürlülük algı ölçeği toplam puan aritmetik ortalaması $\bar{X} = 103,71$ ($S_x = 1,09$) olarak belirlenmiştir. Ölçekten alınabilecek en yüksek aritmetik ortalama puanının 125 olduğu (Ayaz, 2016) düşünüldüğünde öğretmenin çok kültürlülük algılarının ortanın üzerinde olduğu söylenebilir.

Tablo 3. Çok Kültürlülük Algı Ölçeğinin Farklı Kültürlerden Arkadaşa Sahip Olma Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu

	Farklı kültürlerden arkadaşına sahip olma	N	\bar{X}	S _x	Ortalamanın Standart Hatası	t	sd	p
Çok kültürlülük algısı	Sahip olan	125	104,61	10,43	0,93	1,97	159	,050
	Sahip olmayan	36	100,55	12,20	2,03			

Tablo 3 incelendiğinde farklı kültürlerden arkadaşına sahip olan öğretmenlerin çok kültürlülük algı puan ortalamaları ($\bar{X} = 104,61$, $S_x = 10,43$) farklı kültürlerden arkadaşına sahip olmayanların çok kültürlülük algı puan ortalamalarına ($\bar{X} = 100,55$, $S_x = 12,20$) göre anlamlı düzeyde t (159)=1,97, $p \leq 0,05$ yüksektir. Farklı kültürlerden arkadaşına sahip olmanın öğretmenlerin çok kültürlülük algısında anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmüştür.

Tablo 4. Çok Kültürlülük Algı Ölçeğinin Hizmet İçi Eğitim Alma Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu

	Hizmet içi eğitim alma durumu	N	\bar{X}	S _x	Ortalamanın standart Hatası	t	sd	p
Çok kültürlülük algısı	Eğitim alan	45	102,08	11,73	1,74	-1,17	159	,244
	Eğitim almayan	116	104,33	10,61	0,98			

Tablo 4'e görüldüğü gibi hizmetiçi eğitim alan öğretmenlerin çok kültürlülük algı puan ortalamaları ($\bar{X} = 102,08$, $S_x = 11,73$) hizmetiçi eğitim almayan öğretmenlerin çok kültürlülük algı puan ortalamalarına ($\bar{X} = 104,33$, $S_x = 10,61$) göre düşüktür. Hizmet içi eğitim alma durumunun öğretmenlerin çok kültürlülük algısında anlamlı (t (159)= -1,17, $p > 0,05$) bir farklılık oluşturmadığı görülmektedir.

Tablo 5. Çok Kültürlülük Algı Ölçeğinin Hizmet İçi Eğitim Almayı İsteme Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu

	Hizmet içi eğitim almayı isteme	N	\bar{X}	S_x	Ortalamanın standart Hatası	t	sd	p
Çok kültürlülük algısı	İsteyen	113	105,20	10,94	1,02	2,71	159	,007
	İstemeyen	48	100,18	10,22	1,47			

Tablo 5 incelendiğinde hizmet içi eğitim almayı isteyen öğretmenlerin çok kültürlülük algı puan ortalamaları ($\bar{X} = 105,20$, $S_x=10,94$) hizmet içi eğitim almayı istemeyen öğretmenlerin çok kültürlülük algı puan ortalamalarına ($\bar{X} = 100,18$, $S_x=10,22$) göre anlamlı ($t(159)=2,71$, $p<0.05$) düzeyde yüksektir.

Tablo 6. Çok Kültürlülük Algı Ölçeğinin Sınıfta Farklı Uyruklardan Çocuk Bulunması Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu

	Farklı uyruklardan çocuk bulunması	N	\bar{X}	S_x	Ortalamanın standart hatası	t	sd	p
Çok kültürlülük algısı	Bulunan	76	104,61	11,35	1,30	0,983	159	,327
	Bulunmayan	85	102,91	10,57	1,14			

Tablo 6'ya bakıldığında sınıfta yabancı uyruklu öğrenci bulunan öğretmenlerin çok kültürlülük algı puan ortalamaları ($\bar{X}=104,61$, $S_x =11,35$) sınıfta yabancı uyruklu öğrenci bulunmayan öğretmenlerin çok kültürlülük algı puan ortalamalarına ($\bar{X} =102,91$, $S_x=10,57$) göre yüksek olmasına rağmen sınıfta yabancı uyruklu öğrenci bulunması öğretmenlerin çok kültürlülük algısında anlamlı ($t(159)=0,983$, $p>0,05$) bir farklılığa yol açmamıştır.

Tablo 7. Çok Kültürlülük Algı Ölçeği Puanlarının Mesleki Çalışma Süresi Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) ve Scheffe Testi Sonuçları

	Betimsel Sonuçlar				Anova Sonuçları						
	Grup	N	\bar{X}	S_x	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı farklar
Çok kültürlülük algısı	0-5 yıl	64	106,81	10,82	Gruplar arası	1191,16	2	595,58	5,230	,006	0-5 6-10
	6-10 yıl	56	100,54	11,09	Gruplar içi	17992,11	158	113,87			
	11 yıl +	41	103,20	9,79	Toplam	19183,28	160				
	Toplam	161	103,71	10,94							

Tablo 7'ye göre çok kültürlülük algı ölçeği puan ortalamalarının mesleki çalışma süresi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda mesleki çalışma süresi gruplarının puan

ortalamları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=5,230; ,006$). Çok kültürlülük algı ölçeği puanlarının mesleki çalışma süresi değişkenine göre hangi alt gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Scheffe testi sonucunda 0-5 yıl mesleki çalışma süresi olanlar ile 6-10 yıl olanlar arasında 0-5 yıl mesleki çalışma süresi olanlar lehine istatistiksel olarak $p<0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, 0-5 yıl mesleki çalışma süresi olan öğretmenlerin 6-10 yıl olan gruba göre daha fazla çok kültürlülük algısına sahip olduklarını ortaya koymaktadır. Diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

4.Tartışma

Bulgulara bakıldığında okul öncesi öğretmenlerin çok kültürlülük algıları ortanın üzerinde bulunmuştur. Farklı kültürlerden arkadaşına sahip olmanın öğretmenlerin çok kültürlülük algısında anlamlı bir farklılık oluşturmuştur. Bu bulguya göre farklı kültürlerden arkadaşına sahip olmanın kişiler arası farklılıklara olan kabul anlayışını geliştirdiği söylenebilir. Üstün (2011) ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmen adayları üzerinde yaptığı çalışmasında aynı sonuca ulaşmıştır.

Hizmet içi eğitim alma durumunun öğretmenlerin çok kültürlülük algısında anlamlı bir farklılık oluşturmadığı saptanmıştır. Bu sonuç verilen hizmetiçi eğitimlerin niteliksiz olduğunu ve ihtiyacı karşılamadığını düşündürmektedir. Öğretmenlerin pozitif yönde çok kültürlülük algısı ve farkındalık geliştirmelerinde nitelikli hizmet içi eğitimlerin ve hazırlık programlarının önemi büyüktür.

Hizmet içi eğitim almayı isteyen öğretmenlerin çok kültürlülük algı puan ortalamaları hizmet içi eğitim almayı istemeyen öğretmenlerin çok kültürlülük algı puan ortalamalarına göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Bu bulgu öğretmenlerin nitelikli hizmetiçi eğitim almaya istekli oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Sınıfında yabancı uyruklu çocuk bulunması öğretmenlerin çok kültürlülük algısında anlamlı bir farklılığa yol açmamıştır. Bu sonuç sınıfında yabancı uyruklu öğrenci bulunmasının öğretmenlerin çok kültürlülük algısına olumlu yansımadığını göstermektedir. Bu durum ayrıca öğretmenlerin farklı kültürlerden olan çocuklar için yeterli alt yapıya sahip olmadıkları ve hazır olmadıkları şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca bu durum mülteci/göçmen çocukların devam ettiği okullarda görev yapan öğretmenlerin karşılaştıkları sorunların incelendiği çalışmalarda, öğretmenlerin kendilerini yetersiz hissettiği durumlarla benzerlik göstermektedir (Sakız, 2016; Uzun ve Bütün, 2016; Er ve Bayındır, 2015; Baltacı, 2014; Polat ve Rengi, 2014; Nar, 2008).

Çok kültürlülük algı ölçeği puan ortalamaları ile mesleki çalışma süresi gruplarının puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Çok kültürlülük algı ölçeği puanlarının mesleki çalışma süresi değişkenine göre hangi alt gruplar arasında farklılaştığına bakıldığında 0-5 yıl mesleki çalışma süresi olanlar ile 6-10 yıl olanlar arasında 0-5 yıl mesleki çalışma süresi olanlar lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, 0-5 yıl mesleki çalışma süresi olan öğretmenlerin 6-10 yıl olan gruba göre daha fazla çok kültürlülük algısına sahip olduklarını ortaya koymaktadır. Diğer alt

boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Literatürde öğretmenler ve okul müdürleri ile yapılan bazı çalışmalarda hizmet yılları ile çokkültürlü eğitim tutumları arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Yazıcı, Başol ve Toprak, 2009; Polat, 2012). Kaya ve Söylemez (2014), Taştekin vd. (2016) yaptıkları araştırmada öğretmenlerin çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitime ilişkin görüşleri ile hizmet yılları arasında anlamlı bir ilişki olmadığını saptamıştır.

5.Sonuç

Çalışmada okul öncesi öğretmenlerinin çok kültürlülük algısının farklı kültürlerden arkadaş sahibi olma, hizmetiçi eğitim almayı isteme, mesleki çalışma süresi değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık bulunmuşken, hizmetiçi eğitim alma, sınıfında farklı uyruklardan öğrenci bulunma değişkenlerine ilişkin ise farklılık bulunmadığı görülmüştür. Sonuç olarak; okul öncesi öğretmenlerinin çok kültürlü eğitime yönelik hizmet içi eğitim almak istemelerine dayanarak öğretmenlerin kendilerini yeterli görmedikleri, katkı sağlayamadıkları ve çaresiz kaldıkları düşünülebilir. Araştırma sonuçlarına göre çok kültürlülük algısının oluşmasında öğretmenin farklılıklara maruz kalmasının önemli olduğu ve bunun yanı sıra öğretmenlere verilecek eğitimin nitelikli, ihtiyacı karşılayacak düzeyde olması öğretmenler tarafından istenen bir durumdur. Bir şeyler yapma gayreti içerisinde olan öğretmenlerin kendilerini yeterli hissedebilmeleri ve geliştirebilmeleri için verilen hizmetiçi eğitimlerin içeriklerinin yeniden düzenlenmesi sadece bilgi düzeyinde değil uygulama noktasında da öğretmeni ileriye taşıyacak eğitimlerin verilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

American Psychological Association (APA).(2017). *Multicultural guidelines: an ecological approach to context, identity, and intersectionality*. <http://www.apa.org/about/policy/multicultural-guidelines.pdf> adresinden 02.12.2018 tarihinde erişilmiştir.

Ayaz, M.F. (2016). Çok kültürlülük algı ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15,57, 463- 471.

Baltacı, H. (2014). *Göçmen öğrencilerin başarı durumunu etkileyen etmenlerin okul yöneticisi, öğretmen, veli ve öğrencilerin görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Yakın Doğu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kıbrıs.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.

Er, A. R., & Bayındır, N. (2015). İlkokula Giden Mülteci Çocuklara Yönelik Sınıf Öğretmenlerinin Pedagojik Yaklaşımları. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(4), 175-185.

- Gay, G. (1994). *A synthesis of scholarship in multicultural education:Urban monograph series*. Oak Brook, IL: NCREL.
- Güven, E.D.(2005).Eğitim üzerine yinelenen eleştiriler, alternatif öneriler. *Pivolka*, 4(17), 6-8.
- Kallen, H. M. (1924). *Culture and democracy in the united states*, New York:Boni and Liveright
- Kaya, İ., & Aydın, H. (2014). *Çoğulculuk, çok kültürlü ve çok dilli eğitim*. Ankara: Anı
- Kaya, Y., & Söylemez, M. (2014). Öğretmenlerin çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitim hakkındaki görüşlerinin belirlenmesi: (Diyarbakır örneği). *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 128-148.
- Nar, B. (2008).*Göçün eğitime ve eğitim yönetimine Etkileri (Dilovası örneği)*. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Polat, S. (2012). Okul müdürlerinin çok kültürlülüğe ilişkin tutumları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42(42), 334 - 343
- Polat, S., & Rengi, Ö. (2014). Sınıf öğretmenlerinin kültürel farklılık algıları ve kültürlerarası duyarlılıkları. *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, 6(3), 135-156.
- Sakız, H. (2016). Göçmen çocuklar ve okul kültürleri: bir bütünleştirme önerisi. *Göç Dergisi*, 3(1), 65- 81
- Taştekin, E., Bozkurt Yükçü, Ş., İzoglu, A., Güngör, İ., Işık Uslu, E. A., & Demircioğlu, H. (2016). Okul öncesi öğretmenlerinin çok kültürlü eğitime yönelik tutumlarının ve algılarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Araştırmaları Dergisi (HÜNER)*, 2(1), 1-20.
- Uzun, E. M., & E. Bütün (2016). Okul öncesi eğitim kurumlarındaki Suriyeli sığınmacı çocukların karşılaştıkları sorunlar hakkında öğretmen görüşleri. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*. 1(1), 72-83.
- Üstün, E. (2011). *Öğretmen adaylarının kültürlerarası duyarlılık ve etnik merkezlik düzeylerini etkileyen etmenler*, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yazıcı, S., Başol, G., & Toprak, G. (2009) Öğretmenlerin çokkültürlü eğitim tutumları: Bir güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37, 229-242.

Gender Roles of Turkish College Level Futsal Players

¹Ökkeş Alpaslan GENÇAY, ¹Selçuk GENÇAY, ²Seda AVNİOĞLU, ¹Yunus GÜR,
¹Ertuğrul GENÇAY

Sutcu Imam University School of Physical Education and Sports, Kahramanmaraş, Turkey, agencay@gmail.com

Sutcu Imam University School of Physical Education and Sports, Kahramanmaraş, Turkey, sgencay@ksu.edu.tr

Alaaddin Keykubat University, Faculty of Medicine, Department of Anatomy, Antalya, Turkey

seda.avnioglu@alanya.edu.tr

Sutcu Imam University, Health Sciences Institute, Department of Sports Sciences, Kahramanmaraş, Turkey

yunusgur123@gmail.com

Sutcu Imam University, Health Sciences Institute, Department of Sports Sciences, Kahramanmaraş, Turkey

senemoglu_ertugrul@hotmail.com

Abstract

The purpose of the present study was to compare the gender role among college level male and female futsal players. Therefore, 77 college level futsal players (37 females and 40 males) were selected randomly from a Nationally University Tournament teams in Turkey on March 2016. It was used to determine sex roles using the Bem Sex Role Inventory. The data were analyzed by Mann Whitney U test at set as the significance level of $p < .05$. The results indicated no significant differences in male and female players' masculinity scores ($p > .05$). Conversely, the feminine sex role was significantly higher female players than males ($p < .05$). Thus, it seems that the high femininity is an important factor for college level female futsal players in Turkey.

Keywords: Bem sex role inventory, femininity, masculinity

Introduction

The term of gender role has been used to refer to attributes, preferences, characteristics, stereotypes, expectations, and behaviors. An individual's gender role was defined as a function of the aspect of masculine and feminine characteristics rather than biological sex (Bem, 1981).

Therefore, characteristics were called "masculine" if they were evaluated to be more appropriate for men than women in society. Similarly, "feminine" characteristics were those that were assessed to be more appropriate for women than men. Additionally, to masculinity and femininity scores. Androgynous people are those who score same as high on the masculine and feminine scales (Bem, 1974).

Sport is one of those life areas which are clearly divided in the men's and women's worlds (Salminen, 1990). Previous studies suggest that gender identity is related to sport participation: female participants are largely androgynous and masculine (Clément-Guillotin and Fontayne, 2011), and these females participate more in masculine sports (Chalabaev, Sarrazin, Fontayne, Boich, and Clément-Guillotin, 2013). Sex-typed individuals were also found to correlate with more masculine traits to individuals engaging in masculine sports branches, and more feminine traits to those engaging in feminine sports branches, than non sex-typed individuals (Matteo, 1988).

With regard to gender stereotype research has indicated that works relating with gender-role and aggression have shown that highly masculine men are more apparently aggressive than men scoring low in masculinity on implicitly aggression and that femininity estimated lower hostility (Steenbarger and Greenberg, 1990; Weisbuch, Beal, and O'Neal, 1999). The purpose of the present study was to investigate the gender differences in gender role orientation among college level futsal players in Turkey. Based on previous research and theory, it was hypothesized that it would be significant differences in gender roles tendency between female and male futsal players, also it would be female futsal players more high femininity scores from their masculinity scores.

Methodology

Participants

Participants were 77 (37 females, 40 male) college level futsal players in the age range of 18-26 (20.92 ± 1.71) years, and their futsal experience 2 to 11 years ($M=5.24$, $SD=2.77$) who the teams participated in the TUSF (Turkish University Sport Federation) tournament for selection to Futsal First League between universities in Turkey at March 2016. Prior that applying of survey, it was taken permissions from their administrations. The players volunteered participated in this study at sport complex. It was made a verbal explanation relating purpose of study and the time of filling out the questionnaire.

Instrument

The Bem Sex-Role Inventory (BSRI) is an extensively used instrument in studies relating gender role. In BSRI, gender-typed characteristics of males and females were improved according their social attractiveness in society. The gender-role type of a person is defined as a function of the difference between masculine and feminine characteristics rather than sex (Bem, 1981). However, traits were called masculine if they were judged to be more appropriate for males than females in the society and feminine if they were more agreeable for females than males. A person who showed both masculine and feminine traits was called androgynous (Bem, 1974). The data in this study were gathered via a personal information form and the Bem Sex Role Inventory, which was developed by Bem (1974, 1981) and adapted, to Turkish by (Dökmen, 1999). The BSRI was developed to measure masculine, feminine, and androgynous personality styles among men and women. The original BSRI includes 60 items (20 masculine, 20 feminine, and 20 neutral). The scale reliability coefficients reported in the BSRI manual range from 0.75 to 0.90. In the present study, gender stereotypes were measured with the short-form of the BSRI. Participants assessed how well each of the 40 (20 masculine, 20 feminine) personality characteristics describes themselves by using a 7-point scale (1 = almost never true, 7 = almost always true). The short-form of Turkish BSRI showed acceptable level reliability values Cronbach's α (Cronbach, 1951) for femininity items .74, masculinity items .79.

Data Analysis

Normality Tests for Bem Sex Role Inventory were conducted. Cronbach's alpha for reliability of the instrument was also calculated (Cronbach and Meehl, 1955). Mann–Whitney U tests were performed to compare the genders. The statistical analysis was conducted by SPSS 18 statistical package software for Windows.

Skewness, Kurtosis, and Normality Tests for Bem Sex Role Inventory

It was accounted skewness and kurtosis are two main ways in which a distribution can deviate from normal. We divide the skewness (kurtosis) statistic by its standard error is greater than $z + 3.29$ ($p < .001$, two-tailed test) (Tabachnick and Fidell, 2007).

It was found that acceptable limits of agreement the masculinity standard skewness score $2.78 < \pm 3.29$ as well as the standard kurtosis score was acceptable ($.003 < \pm 3.29$). Also, acceptable limits of agreement the femininity standard skewness score $1.68 < \pm 3.29$ as well as the standard kurtosis score was acceptable ($.12 < \pm 3.29$).

A Kolmogorov-Smirnov test was used further analyses to test for normality on the main dependent variable for masculinity. The distribution of masculinity scores for the samples, $D(77) = 0.128$, $p < .05$, for femininity, $D(77) = 0.07$, $p > .05$. The result indicating that the masculinity score data wasn't normally distributed in our samples.

Findings

Table 1. Mann Whitney U test results the Turkish college level futsal players

Sex role	Gender	N	Mean Rank	Sum of Ranks	U	Z	p
Femininity	Female	37	48.03	1777	406	-3.409	.001*
	Male	40	30.65	1226			
Masculinity	Female	37	35.8	1324.5	621.5	-1.209	.227
	Male	40	41.96	1678.5			

**P value of <.05 is statistically significant

Because the dependent variables variance was unequal, Mann–Whitney *U* tests were performed to compare the genders (see Table 1). The female futsal players have significantly higher mean ranks (48.03) than the males (30.65) on the femininity, $U = 406$, $p = .001$, $r = -.39$, which, according to Cohen (1988), is a small to medium effect size. However, there was no significant difference in the mean ranks of male futsal players (41.96) and females (35.8) on masculinity, $U = 621.5$, $p = .227$, $r = -.11$, which is considered a lower effect size.

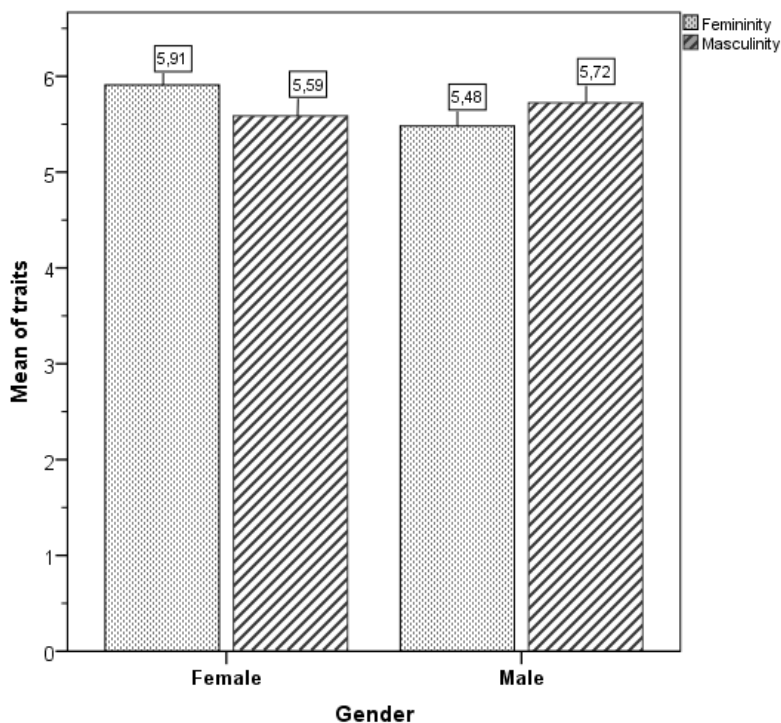

Figure 1. Femininity and masculinity traits male and female college level futsal players

If we look at the Figure 1, males and females differed from each other according to femininity and masculinity score. Females have significantly higher femininity score from masculinity score while males have high masculinity score from femininity score.

Conclusion

The purpose of the present study was to investigate the gender differences in gender role orientation among college level futsal players in Turkey. The findings of this study indicate that there are significant gender role differences between males and females as expected. Based on our hypothesis that there were a significantly differences in gender role orientation between female and male futsal players, especially with regard to the feminine. (Lantz and Schroeder, 1999) found that high athletic identifiers (both male and female) reported significantly higher masculine gender role orientations. (Harrison and Lynch, 2005) found that the athletes influenced by the public's perceptions of gender role orientations.

In sports, (Koivula, 1995) showed that sex-typed individuals perceive masculine activities as more masculine than other individuals and feminine activities as more feminine. (Andre and Holland, 1995) reported higher masculinity scores for male athletes compared with male non-athletes. In addition, female athletes had higher masculinity scores than non-athlete women.

The gymnasts represented a more masculine, less feminine, less androgynous, and more undifferentiated group by comparison with either the normative sample or the track-and-field sample (Edwards, Gordin, and Henschen, 1984). Female athletes often have to prove themselves on the court to overcome barriers, stereotypes, and notions about their physical appearance and athleticism (Rayburn, Chen, and Phillips, 2015). Both men and women scored higher on femininity than on masculinity (Özkan and Lajunen, 2005). Iranian female and male futsal players had greater masculinity rather femininity, there was no significant difference between sex role of two sexes (Khayat, Shojai, and Daneshfar, 2013).

Team sport females were found to be as masculine and androgynous as their male counterparts, presumably due to the fact that the team sports examined in this study (basketball, volleyball) emphasize traditionally masculine characteristics that are important to successful performance (Wrisberg, Draper, and Everett, 1988). Conversely current literature, our test results showed that the female futsal players had more feminine characteristics than males did, whereas males hadn't significantly masculine characteristics than females did. By way of contrast, individual sport females were found to be more feminine and less masculine than individual sport males (Wrisberg et al., 1988). In previous studies applied to Turkish university students before 25 years ago, it was showed that men scored higher on the BSRI masculinity scale than women (Dökmen, 1999).

However, the masculinity and femininity scores Turkish university students were compared both within and between men and women (Özkan and Lajunen, 2005). found that women scored higher on femininity than men scored, whereas no differences between the sexes were found on masculinity (Kızılaslan and Diktaş, 2011). found that Turkish student teachers,

especially males, still have a traditional perspective on gender roles and also it was found that university education does not have a role in changing existing value judgments in relation to gender.

Current literature findings compared with our results relating with sex roles of Turkish university students that female college level futsal players have adopted a more feminine gender role within the last ten years.

Several limitations were inherent in this study that should be accounted for in future research. This research does not represent all universities in Turkey. First, the samples in the present study were limited to college student in ten universities. Furthermore, not all of the players in the scenarios were depicted equally. Additionally, only perceptions of female and male futsal players were examined. Adding gender role perceptions of other sports to future studies might improve understanding the relationships in our research. In the future, it can be more research needed understanding gender roles of athletes.

The gender role perceptions of male players participating in futsal might be quite different from female. The gender role in sport and society is continuing to develop and more research is need on how this is influencing a sportive person. As a specific recommendation, researchers should consider the perception of both male and female players on gender stereotypes.

REFERENCES

- Andre, T., and Holland, A. (1995). Relationship of sport participation to sex role orientation and attitudes toward women among high school males and females. *Journal of Sport Behavior*, 18(4).
- Bem, S. L. (1974). The Measurement of Psychological Androgyny. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42(2), 155–162. doi: 10.1037/h0036215
- Bem, S. L. (1981). Gender schema theory: A cognitive account of sex typing. *Psychological Review*, 88(4), 354–364.
- Chalabaev, A., Sarrazin, P. G., Fontayne, P., Boich, J., and Clément-Guillot, C. (2013). The influence of sex stereotypes and gender roles on participation and performance in sport and exercise : Review and future directions. *Psychology of Sport and Exercise*, 14(2), 136–144. doi: 10.1016/j.psychsport.2012.10.005
- Clément-Guillot, C., and Fontayne, P. (2011). Situational Malleability of Gender Schema: The Case of the Competitive Sport Context. *Sex Roles*, 64(5–6), 426–439. doi: 10.1007/s11199-010-9912-1
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences. Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences*. L. Erlbaum Associates. doi: 10.1234/12345678
- Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16(3), 297–334. doi: 10.1007/BF02310555

- Cronbach, L. J., and Meehl, P. E. (1955). Construct validity in Psychological test. *Psychological Bulletin*, 52, 281–302. doi: 10.1037/h0040957
- Dökmen, Z. Y. (1999). Bem cinsiyet rolü envanteri kadınsılık ve erkeksilik ölçekleri Türkçe formunun psikometrik özellikleri. *Kriz Dergisi*, 7(1), 27–40.
- Edwards, S. W., Gordin, R. D., and Henschen, K. P. (1984). Sex-role Orientations of Female NCAA Championship Gymnasts. *Perceptual and Motor Skills*, 58, 625–626.
- Harrison, L. a., and Lynch, A. B. (2005). Social Role Theory and the Perceived Gender Role Orientation of Athletes. *Sex Roles*, 52(February), 227–236. doi: 10.1007/s11199-005-1297-1
- Khayat, B., Shojai, M., and Daneshfar, A. (2013). Sex role among elite male and female futsal players. *European Journal of Experimental Biology*, 3(2), 520–523.
- Kızılaslan, İ., and Diktaş, Ö. (2011). The Role of University Education in Changing the Gender Role Perceptions of Turkish ELT Student Teachers. *International Online Journal of Educational Sciences*, 3(2), 510–525.
- Koivula, N. (1995). Ratings of gender appropriateness of sports participation: Effects of gender-based schematic processing. *Sex Roles*, 33(7–8), 543–557. doi: 10.1007/BF01544679
- Lantz, C. D., and Schroeder, P. J. (1999). Endorsement of Masculine and Feminine Gender Roles: Differences Between Participation In and.. *Journal of Sport Behavior*, 22(4), 545.
- Matteo, S. (1988). The effect of gender-schematic processing on decisions about sex-inappropriate sport behavior. *Sex Roles*, 18(1–2), 41–58. doi: 10.1007/BF00288016
- Özkan, T., and Lajunen, T. (2005). Masculinity, femininity, and the bem sex role inventory in Turkey. *Sex Roles*, 52(1–2), 103–110. doi: 10.1007/s11199-005-1197-4
- Rayburn, B., Chen, S., and Phillips, C. (2015). Female College Athletes ' Perceptions on Gender Stereotypes and Discrimination in Collegiate Athletics. *International Journal of Business and Social Science*, 6(5), 28–36.
- Salminen, S. (1990). Traditionally Inappropriate Sports '. *Journal of Personality*, (July), 1216–1218.
- Sharman, J. E., Lim, R., Qasem, A. M., Coombes, J. S., Burgess, M. I., Franco, J., ... Marwick, T. H. (2006). Validation of a generalized transfer function to noninvasively derive central blood pressure during exercise. *Hypertension*, 47(6), 1203–1208. doi: 10.1161/01.HYP.0000223013.60612.72
- Steenbarger, B. N., and Greenberg, R. P. (1990). Sex roles, stress, and distress: A study of person by situation contingency. *Sex Roles*, 22(1–2), 59–68. doi: 10.1007/BF00288154
- Tabachnick, B. G., and Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics* (5th Editio). Boston: Pearson/Allyn & Bacon.
- Weisbuch, M., Beal, D., and O'Neal, E. C. (1999). How masculine ought I be? Men's masculinity and aggression. *Sex Roles*, 40(7–8), 583–592. doi: 10.1023/A:1018840130646

Wrisberg, C. A., Draper, M. V., and Everett, J. J. (1988). Sex role orientations of male and female collegiate athletes from selected individual and team sports, *19*(1-2), 81-90.

Serbest Zaman Yönetimi Açısından Emeklilerin Rekreatif Faaliyetlere Duydukları İhtiyaç ve Rekreatif Faaliyetlerinin İncelenmesi: Batman İli Örneği⁹

Özgür PİŞKİN¹, M. Enes İŞİKGÖZ²

¹İMKB Belde Ortaokulu, Batman, Türkiye, klasman72@hotmail.com

²Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Batman Üniversitesi, Türkiye, pdgenes@gmail.com

Öz

Bu araştırmanın amacı; Batman ilinde ikamet eden emeklilerin serbest zaman yönetimi açısından rekreatif faaliyetlere duydukları ihtiyaç ve rekreatif faaliyetlerinin incelenmesidir. Araştırma betimsel nitelikte tarama modelinde desenlenmiş olup araştırmanın evrenini Batman il merkezinde ikamet eden ve emekli aylığı alan emekliler, araştırmanın örneklemini ise evrene ulaşılabilirlik, gönüllülük ve anketi cevaplayacak biçimde okuryazarlık dikkate alınarak kolayda örnekleme türü ile seçilen 500 emekli oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri “Emeklilerin Rekreatif Faaliyetlerinin Analizi” ölçeği ile toplanmıştır. Araştırma sonucunda emeklilerin serbest zaman yönetimi açısından rekreatif faaliyetlerin sağladığı yararlar boyutunda en yüksek, sıklıkla yapılan rekreatif faaliyetler boyutunda ise en düşük ortalamaya sahip oldukları görülmüştür. Emeklilerin rekreatif faaliyetlerine ilişkin olarak devletten yüksek düzeyde beklenti içerisinde oldukları, rekreatif faaliyetlere katılma şartları, rekreatif faaliyetlere katılım amaçları, rekreatif faaliyetlere katılımlarını engelleyen nedenler boyutunda ve rekreatif faaliyetlerin sağladığı yararlar boyutlarında ise görüşlerinin olumlu düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Emeklilerin; cinsiyet, eğitim durumu, aylık gelir durumu ve batman ilinde serbest zamanlarını değerlendirebilecekleri yerlerin olup olmaması değişkelerine göre, rekreatif etkinliklere duydukları ihtiyaç ve rekreatif etkinliklere katılma düzeylerinin anlamlı olarak değiştiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Emekli, Serbest zaman yönetimi, Rekreasyon, Rekreatif faaliyetler.

⁹Bu bildiri 2017-2018 eğitim öğretim yılı Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rekreasyon Yönetimi ABD’ nda sunulan yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

In Terms of Leisure Time Management the Need for Recreational Activities of Retirees and the Review of the Recreational Activities: Batman Province

Sample

Abstract

The aim of this study is to investigate the recreational activities and need for recreational activities that retirees living in Batman are in need in terms of leisure time management. The study is designed in descriptive quality screening model and the population of the study is made up of retirees receiving their pensions and residing in Batman city centre; and research sample consists of 500 pensioners chosen via convenience sampling method by taking literacy into consideration with accessibility, willingness and ability to respond the survey. The data of the study is gathered with the scale of “Analysis of Retirees Recreational Activities”. As a result of the study, it was seen that the retirees had the highest average in terms of benefit dimension that recreational activities provided in leisure time management; and that they had the lowest average in terms of frequently done recreational activities. It was concluded that the retirees were in high level expectation from the government in relation with recreational activities; and that they had opinions at positive levels in terms of participation conditions in recreational activities, their aims to participate in these activities, the reasons hindering their participation in these activities and in respect to benefits which these activities provided. According to the variables of the genders, education statues, monthly wages and the availability of the places where they evaluate their leisure time in Batman province, it was observed that the retirees’ need for recreational activities and the levels of their participation in recreational activities changed significantly.

Keywords: Leisure Time Management, Recreation, Recreational activities, Retiree,

1.Giriş

Günümüzde zaman kullanımı ya da zaman yönetimi bireyler açısından üzerinde durulması gereken bir konudur. Zaman yönetiminin önemi yalnızca zamanın kontrolü anlamına gelmemektedir, fakat zamanın kontrolü insanların yaşam standartlarını yükselten en önemli unsurlardan birisidir (Alay, 2000). Zaman yönetiminde önemli bir nokta da kişinin enerji düzeyi ile yapmış olduğu etkinlikleri arasında bir uyumun olmasıdır. Bu uyuma dikkat etmek kişinin zaman yönetimi açısından bazı olumsuzluklarla karşılaşmasını önler zamanı kullanma konusunda da verimi en üst noktaya taşır (Balcı, 1990).Zaman iyi kullanılmıyor ve doğru yönetilmiyorsa başarıdan da söz etmek mümkün değildir. Aslında zamanı planlayamayan ve doğru kullanamayan kişi düşünmeye ve dinlenmeye de zaman bulamamaktadır. Bu durum kişide kaygıya yol açarak bireyin çok çalışması, çok verimli olacağı anlamına gelmemektedir. Çok çalışma ile olumlu sonuçlar arasında doğrudan bir ilişki bulunmamaktadır. Çünkü önemli olan bireyin zaman içinde kendisini en iyi biçimde yönetebilme sanatını kazanabilmesidir (Efil, 1999).

Genellikle birçok insan zamanlarını etkili biçimde nasıl yöneteceğini bilmemektedir. Bireysel olarak zamanını etkili olarak kullanamayanlar, profesyonel anlamda hayatlarını ve günlük yaşamlarını da kullanamamaktadırlar. Zaman yönetiminin en doğru yolu kişinin hayatını en etkili şekilde planlamasından ve yönetmesinden geçmektedir (Hendry, 2004).Zaman, sadece bir fiziksel gerçeklik olmaktan öte bireylerin deneyimlerinin ve eylemlerinin bir görünümüdür. Teknoloji daha fazla ve daha hızlı bir şekilde insan yaşamı için gerekli olan tüketim malları sağlamakla birlikte çalışma zamanından farklı “boş zaman” kavramını meydana getirmektedir (Abadan, 1961).

Boş zaman etkinlikleri bireyin yapmakla yükümlü olduğu aktivitelerin dışında kalan ve kendi bireysel ilgisi, ihtiyacı ve zevki için yaptığı faaliyetlerdir. Diğer bir ifadeyle rutin faaliyetlerinin dışında bireyi dinlendirip zihnen ve bedenen canlanmasını sağlayan etkinliklerdir (Tezcan, 1993). Boş zamanın nasıl değerlendirilebileceği kararı kişiseldir. Boş zamanlarda yapılması düşünülen etkinlikler öyle seçilmelidir ki bu faaliyetler, bireyi gelecekte seçeceği mesleğe yönlendirebilmesine yardımcı olmalı ya da para kazanabileceği bir uğraşı olmalıdır. Dinlenmenin, eğlenmenin, güzel vakit geçirmenin yanında bu iki husus mutlaka düşünülmelidir (Tezcan, 1994).

Bireyin yaşamı, kitle kültürünün, tüketiminin ve boş zaman değerlendirme şekillerinin etkisi ile biçimlenir ve birey, dışı yönelmiş insan olarak ifade edilebilir. Toplumsal yaşam zamanla birçok değişime uğramıştır ve bu değişimler öncelikle aileyi etkilemiştir. Bunun sonucu olarak daha az baskılı, daha çok hoşgörülü aile ortamları meydana gelmiştir. Toplum içerisinde ki bireyin boş zaman davranışını etkileyen temel sosyal faktörler bireyin içinde yaşadığı, kültür, sosyal sınıfı, etkileşim grupları ve ailedir (Kaya, 2003).Günümüzde boş zaman değerlendirme devletin sorumluluğundan ya da toplumsal bir kurum olmaktan çıkarak, eylemden çok katılanların duygusal ve fiziksel oluşumlarına yardımcı olan bir unsur olmuştur. Boş zaman değerlendirme toplumsal bağların, kişisel ilgilerin ve deneyimlerin açıklandığı bir yol, temel bir durum olarak görülmüştür (Millen, 1983).Rekreasyon, spor, fiziksel egzersiz, sanat ve oyun formlarını kullanarak kişiliğin yaratıcı bir şekilde ifade edilmesini anlamına

gelen bir kavramdır. Hareketten daha çok duyguları konu edinen rekreasyon, serbest zamanda bireysel doyum beklentisi ile yer alınan aktivitelerdir. Bireysel bir karşılıktır, psikolojik bir reaksiyondur, bir tutumdur, bir yaklaşımdır, bir yaşamdır biçimidir (Tezcan, 1977). Bir başka tanımlamada ise, rekreasyon bireyin mesleki, ailevi, toplumsal ödevlerini yerine getirdikten sonra, bağımsız iradesiyle seçebileceği bir seri dinlenme, eğlenme, bilgi ve becerilerini artırma ve kendini yenileme uğraşlarına katılması olarak açıklanmaktadır (Gökdeniz, 2009).

Rekreasyon faaliyetleri toplumu oluşturan gruplar arasındaki meydana gelen veya gelebilecek çatışmaların azalmasında önemli rol oynamaktadır. Rekreatif aktivitelerde sosyal, ekonomik ve eğitim farklılıkları ortadan kalkar ya da önemsizleşir. Her kesimden insan ortak zevkleri doğrultusundaki aktivitelerde bir araya gelirler ve ortak uğraşılarda bulunurlar. Faaliyetler, her kesimden olan bu insanların birbirlerini tanımlarına dostluklar kurmalarına ortak amaçlar etrafında çalışmalarına imkân hazırlar (Kaya, 2003).Rekreasyon, anlam, içerik, kapsam yönünden değişik özellikler meydana getirmektedir. Ancak, rekreasyonun birçok araştırmacı tarafında kabul edilen bazı temel özelliklerinden bahsetmek mümkündür. Bunlar rekreasyonu, diğer faaliyetlerden ve kavramlardan ayıran temel özelliklerdir. Buna göre rekreasyonun temel özelliklerini şunlar oluşturmaktadır (Bozatay, 1998) ;

1. *Rekreasyon faaliyetlerinin seçimi gönüllü olmalıdır.*
2. *Faaliyetlere devam ve iştirak etme zorunluluğu bulunmamalıdır.*
3. *Rekreasyon, boş zamanda yapılır.*
4. *Rekreasyonun her kişiye göre bir amacı vardır.*
5. *Rekreasyon el faaliyetlerin katılımcıya kişisel ve toplumsal özellikler kazandırması beklenir.*
6. *Rekreasyon eylemi, planlı veya plansız, beceri sahibi kişilerle veya beceri sahibi olmayan kişilerle ya da organize veya organize olmamış mekânlarda yapılabilmektedir.*
7. *Rekreasyon faaliyetleri, her türlü açık ve kapalı alanlarda, her mevsim ve iklim şartlarında uygulanabilmektedir.*
8. *Rekreasyon faaliyeti yapılırken, bir başka faaliyete ilgi duyma ve gerçekleştirme imkânını sağlar. Bu faaliyetlere katılma sonucu deneyim sahibi olunur.*
9. *Rekreasyon, bir faaliyet gerektirir. Bu faaliyetler fiziksel, zihinsel, toplumsal ya da duygusal olabilir. Katılımcıya kişisel ve toplumsal özellikler kazandırması beklenir*

Rekreasyon faaliyetleri, toplumun geleneklerine, törelerine ve manevi değerlerine uygun olmalı ve sosyal değerlere ters düşmemelidir. Kişinin kendisini ifade edebilme ve yaratıcı olabilmesine imkân sağlayıcı faaliyetleri içermelidir (Gökdeniz, 2009). Günümüzde geleneksel aile yapısından çekirdek aile yapısına geçildiğinden, aile içinde fertlerin konumlarında değişiklikler meydana gelmiştir. Meydana gelen değişikliklerden bir tanesi de yaşlıların aile içindeki konumudur.Çocuklar nasıl ki bir toplumun geleceğinin teminatı ise yaşlılarda da toplumumuzun belleği, bilgi ve deneyim kaynağıdır. Yaşlı nüfusun artması çalışmaların bu konuda yoğunlaşmasına da yol açmıştır. Yaşlıların yılların birikimi ile olayları daha geniş bir bakış açısıyla yorumlama yeteneklerinden yararlanılarak, toplumsal yaşama katılmalarının ve kendileri ile ilgili alınan kararlarda aktif olarak yer almalarının sağlanması da gerekmektedir. Yaşlı nüfusun yoğun olduğu gelişmiş ülkelere bakıldığında,

yaşlıların “tecrübeli ve kıdemli vatandaş olarak toplum içerisinde tanımlandığı görülmektedir. Nitekim kıdemli vatandaş olarak tabir edilebilecek olan yaşlıların yaşamlarını kolaylaştırmak, toplumla entegre içerisinde yaşamalarını sağlamak ve gereksinim duydukları her konuda yanlarında olmak bir toplumun ortak sorumluluğudur. Genel olarak emeklilik yaşlılık döneminin başlarında olmaktadır. Toplumumuzda da emeklilerin ülkemizde ekonomik zorluklar ve artan serbest zamanlarını değerlendirememelerinden kaynaklanan emeklilik dönemlerine yönelik bir takım sorunlar baş göstermektedir.

Alanda yapılan kısıtlı çalışmalar (Yazıcıoğlu, 2010; Şahin, 2006) incelendiğinde, emeklilerin yaşadıkları sorunlarının neler olduğu, emeklilik sonrası artan serbest zamanlarını nasıl değerlendirdikleri, serbest zamanlarını değerlendirebilecekleri mekânların yaşadıkları şehirde mevcut olup olmadığı, kamunun emeklilerin serbest zamanlarını değerlendirmeye yönelik ne gibi hizmetleri sundukları, kamu kurum ve kuruluşlarının varsa emeklilerinin serbest zamanlarını değerlendirmeye yönelik hizmetlerinden ve ulaşılabilirliğinden ne kadar haberdar olduklarına ilişkin konulara yer verildiği, çalışmaların daha çok emeklilerin ekonomik ve psikolojik sorunlarına yoğunlaştığı, emeklilerin serbest zaman etkinliklerine duydukları ihtiyaç ve rekreatif faaliyetlerine yönelik görüşlerinin belirlendiği çalışmaların sınırlı olduğu görülmüştür. Bu noktadan hareketle bu araştırmada da; emeklilerin serbest zaman yönetimi açısından rekreatif faaliyetlere duydukları ihtiyaç ve rekreatif faaliyetleri incelenmeye çalışılmıştır. Araştırma alanda ilk olması nedeniyle önemli görülmüştür.

2. Materyal ve Metod

Batmanda ikamet eden emeklilerin serbest zaman yönetimi açısından, rekreatif faaliyetlere duydukları ihtiyaç ve rekreatif faaliyetlerinin incelendiği bu çalışma betimsel nitelikte tarama modelinde düzenlenmiştir. Araştırmanın evrenini Batman il merkezinde ikamet eden ve emekli aylığı alan emekliler oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme ise evrene ulaşılabilirlik (Emekli derneği, Öğretmen Evi Lokali, Öğrenci velileri, Çay evleri vb. yerler), gönüllülük esaslı ve anketi cevaplayacak biçimde okuryazarlık dikkate alınarak kolayda örnekleme türü ile 850 kişi dâhil edilmiştir. Örneklem grubundan toplanan anketlerden ise eksiksiz cevaplanan 500 anket analize dâhil edilmiştir.

Araştırmanın verileri Şahin (2006) tarafından geliştirilen “Emekliler ve Sorunları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Şanlıurfa Örneği” anketi ile Köycü (2006)’nün geliştirdiği ve Yazıcıoğlu (2010)’ nun çalışmasına uyarladığı “Boş Zaman Yönetimi ve Rekreatif Faaliyetler: Memur Emeklilerinin Rekreatif Faaliyetlerinin Analizine İlişkin Bir Uygulama” anketinin çalışmaya uyarlanarak elde edilen anket ile toplanmıştır. Anket iki bölümden oluşup birinci bölümünde emeklilerin kişisel bilgilerine ilişkin 3 soruyu (cinsiyet, eğitim durumu, aylık gelir durumu) içeren kişisel bilgi formu, ikinci bölümünde ise serbest zaman yönetimi açısından emeklilerin rekreatif faaliyetlere duydukları ihtiyaç ve rekreatif faaliyetlerine ilişkin 7 alt boyut ve toplam 39 maddeden oluşan ölçek bulunmaktadır.

Ölçeğin birinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci alt boyutunda bulunan sorular, 1:Önemsiz, 2:Az, 3:Orta, 4:Önemli, 5:Çok Önemli şeklinde, ikinci ve altıncı alt boyutunda bulunan sorular,

1:Kesinlikle Katılmıyorum, 2:Katılmıyorum, 3:Ne Katılıyorum ne Katılmıyorum, 4:Katılıyorum, 5:Kesinlikle Katılıyorum şeklinde, yedinci alt boyutunda bulunan sorular ise 1:Hiç, 2:Nadiren, 3:Orta, 4:Sık ve 5:Çok Sık 1:00-5:00 puan arasında, olumsuzdan olumluya doğru olacak şekilde beşli Likert tipli olarak derecelendirilmiştir. Ölçekten alınacak puan ortalamaları 5'e yaklaştıkça emeklilerin görüşlerinin olumlu, 1'e yaklaştıkça olumsuz olduğu şeklinde değerlendirilmiştir. Ölçeğin alt boyutlarının hesaplanan Cronbach's Alpha iç tutarlılık katsayıları, 0,53-0,88 arasında olup, güvenilirlik açısından ölçeğin kabul edilebilir sınırlarda olduğu görülmüştür.

Verilerin istatistiksel analizi SPSS 22 Paket programı kullanılarak yapılmıştır. Araştırmaya katılanlara ait tanımlayıcı bilgiler yüzde ve frekans olarak verilmiştir. Serbest zaman yönetimi açısından, emeklilerin rekreatif faaliyetlere duydukları ihtiyaç ve rekreatif faaliyetlerinin incelenmesi amacıyla uygulanan ölçekten elde edilen verilerin analizinde ise öncelikle verilerin normal dağılım gösterip göstermediğine ilişkin çarpıklık ve basıklık katsayılarına bakılmış, analiz sonucunda verilerin normal dağılım gösterdiği görülmüştür. Bu kapsamda verilerin gruplar arası analizlerinde, bağımsız iki grup karşılaştırmasında T-Testi, ikiden fazla grupların karşılaştırılmasında ise Tek Yönlü Varyans analizi (ANOVA)' dan yararlanılmıştır. ANOVA sonucunda farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığının tespit edilmesinde ise Post Hoc istatistik tekniklerinden sıklıkla kullanılan Tukey HSD testi kullanılmıştır. Bulguların yorumlanmasında anlamlılık düzeyi için $p < 0,05$ değeri baz alınmıştır.

3. Bulgular

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Emeklilere Ait Demografik Bilgiler

	Grup	n	%
1.Cinsiyet	Kadın	138	27,6
	Erkek	362	72,4
2.Eğitim Durumu	İlkokul	45	9,0
	Ortaokul	81	16,2
	Lise ve dengi	212	42,4
	Üniversite	146	29,2
	Yüksek lisans	16	3,2
3.Gelir Durumu	1000-1500 TL	72	14,4
	1501-2000 TL	294	58,8
	2001 TL ve üzeri	134	26,8
4.Batman İlinde Yeterli Rekreatif Alanlarının Varlığı	Evet	61	12,2
	Hayır	439	87,8
	Toplam	500	100,0

Tablo 1'e göre; araştırmaya katılan emeklilerin 362' si (%72,4) erkek, 138'i (%27,6) ise kadındır. Eğitim düzeyi olarak emeklilerin 212'si (%42,4) lise ve dengi okul mezunu, 146' sı (%29,2) üniversite, 81'i (%16,2) ortaokul, 45'i (%9,0) ilkokul, 16'sı (%3,2) yüksek lisans mezunudur. Eğitim durumu olarak lise ve dengi mezunu emeklilerin (212 kişi-%42,4) en yüksek orana, yüksek lisans mezunu (16 kişi-%3,2) emeklilerin ise en düşük orana sahip

oldukları görülmüştür. Gelir durumu olarak 294'ü (%58,8) 1501-2000 TL arası, 134'ü (%26,8) 2001 TL ve üzeri, 72'si (%14,4) 1000-1500 TL arası, aylık gelire sahiptir. Emeklilerin 61'i (%12,2) Batman ilinde yeterli rekreatif alanlarının olduğunu, 439'u (%87,8) ise Batman ilinde yeterli rekreatif alanlarının olmadığını düşünmektedirler.

Tablo 2. Emeklilerin Rekreatif Etkinliklere Duydukları İhtiyaç ve Rekreatif Faaliyetlerine İlişkin Alt Boyutların Betimsel İstatistik Sonuçları

Boyutlar	Ort.	SS	Skewness	Kurtosis	Min.	Max.
1.Rekreasyon alanlarının olmamasının emekliler üzerinde yarattığı etki	2,59	0,75	0,07	-0,28	1,00	5,00
2.Rekreatif faaliyetlerine katılma şartları	4,55	0,63	-1,94	7,18	1,00	5,00
3.Devletten beklentiler	4,27	0,54	-1,62	1,94	1,00	5,00
4.Rekreatif faaliyetlere katılımı engelleyen nedenler	3,47	0,71	-0,53	0,62	1,00	5,00
5.Rekreatif faaliyetlere katılım amaçları	3,75	0,75	-0,32	-0,34	1,00	5,00
6.Rekreatif faaliyetlerin sağladığı yararlar	4,09	0,61	-1,57	1,89	1,00	5,00
7.Sıklıkla yapılan rekreatif faaliyetleri	1,33	0,45	1,87	7,07	1,00	5,00

Tablo 2'ye göre emeklilerin rekreatif etkinliklere duydukları ihtiyaç ve rekreatif faaliyetlerine ilişkin ölçek alt boyutlarının puanları incelendiğinde; rekreatif faaliyetlerine katılma şartları ($4,55 \pm 0,63$) en yüksek, sıklıkla yapılan rekreatif faaliyetler boyutu incelendiğinde ($1,33 \pm 0,45$) ise en düşük ortalamaya sahip oldukları görülmektedir. Yine Tablo 2'ye göre; emeklilerin rekreatif faaliyetlere ilişkin olarak; devletten beklentilerinin ($4,27 \pm 0,54$) yüksek düzeyde olduğu, rekreatif faaliyetlerin sağladığı yararlar ($4,09 \pm 0,61$), rekreatif faaliyetlere katılım amaçları ($3,75 \pm 0,75$), rekreatif faaliyetlere katılımlarını engelleyen nedenler ($3,47 \pm 0,71$) boyutlarında ise görüşlerinin olumlu düzeyde olduğu görülmektedir. Rekreasyon alanlarının olmamasının emekliler üzerinde orta düzeyde ($2,59 \pm 0,75$) etki yarattığı, sıklıkla yapılan rekreatif faaliyetler boyutunda ise emeklilerin görüşlerinin ($1,33 \pm 0,45$) düşük düzeyde kaldığı görülmektedir. Tablo 2'ye göre ölçekten edilen verilerin basıklık (Kurtosis) ve çarpıklık (Skewness) değerlerinin ± 2 aralığında olması nedeniyle verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilebilir.

Tablo 3. Emeklilerin Rekreatif Etkinliklere Duydukları İhtiyaç ve Rekreatif Faaliyetlerine İlişkin Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre T-Testi Sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	N	Ort.	SS	t	p
1.Rekreasyon alanlarının olmamasının, emekliler üzerinde yarattığı etki	Kadın	138	2,62	0,70	0,56	0,57
	Erkek	362	2,58	0,77		
2.Rekreatif faaliyetlere katılma şartları	Kadın	138	4,61	0,55	1,36	0,17
	Erkek	362	4,52	0,65		

3.Devletten beklentiler	Kadın	138	4,33	0,53	1,62	0,10
	Erkek	362	4,24	0,55		
4.Rekreatif faaliyetlere katılımı engelleyen nedenler	Kadın	138	3,57	0,71	2,08	*0,03
	Erkek	362	3,43	0,71		
5.Rekreatif faaliyetlere katılım amaçları	Kadın	138	3,87	0,74	2,22	*0,02
	Erkek	362	3,70	0,75		
6.Rekreatif faaliyetlerin sağladığı yararlar	Kadın	138	4,17	0,53	1,69	0,09
	Erkek	362	4,06	0,64		
7.Sıklıkla yapılan rekreatif faaliyetleri	Kadın	138	1,43	0,49	2,84	*0,00
	Erkek	362	1,30	0,43		

Tablo 3'e göre emeklilerin rekreatif etkinliklere duydukları ihtiyaç ve rekreatif etkinliklere katılma düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre; rekreatif faaliyetlere katılımı engelleyen nedenler boyutunda ($t=2,08$; $p=0,03$), rekreatif faaliyetlere katılım amaçları boyutunda ($t=2,22$; $p=0,02$) ve sıklıkla yapılan rekreatif faaliyetleri boyutunda ($t=2,84$; $p=0,00$) kadın emeklilerin lehine görüşlerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Kadın emeklilerin rekreatif faaliyetlere katılımlarını engelleyen nedenleri (sağlık problemi, gelir düzeyi, aile içi problemler), katılım amaçlarını (Otel indirim, faizsiz kredi avantajı, teşvik vb.) sıklıkla yapılan rekreatif faaliyetleri (Kültür tarih gezileri, müze ziyaretleri, doğa aktiviteleri vb.) erkek emeklilere göre daha çok önemsedikleri söylenebilir.

Tablo 4. Emeklilerin Rekreatif Etkinliklere Duydukları İhtiyaç ve Rekreatif Faaliyetlerine İlişkin Görüşlerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Eğitim		K.T.	df	K.O.	F	p
1.Rekreasyon alanlarının olmamasının emekliler üzerinde yarattığı etki	Guruplar arası	8,090	4	2,023	3,654	*0,00
	Guruplar içi	274,001	495	0,554		
	Toplam	282,091	499			
2.Rekreatif faaliyetlere katılma şartları	Guruplar arası	1,465	4	0,366	0,934	0,44
	Guruplar içi	194,055	495	0,392		
	Toplam	195,521	499			
3.Devletten beklentiler	Guruplar arası	1,196	4	0,299	1,015	0,39
	Guruplar içi	145,839	495	0,295		
	Toplam	147,034	499			
4.Rekreatif faaliyetlere katılımı engelleyen nedenler	Guruplar arası	14,192	4	3,548	7,340	*0,00
	Guruplar içi	239,263	495	0,483		
	Toplam	253,456	499			
5.Rekreatif faaliyetlere katılım amaçları	Guruplar arası	26,231	4	6,558	12,667	*0,00
	Guruplar içi	256,268	495	0,518		
	Toplam	282,500	499			
6.Rekreatif faaliyetlerin sağladığı yararlar	Guruplar arası	3,679	4	0,920	2,508	0,05
	Guruplar içi	181,528	495	0,367		
	Toplam	185,207	499			
7.Sıklıkla yapılan rekreatif faaliyetleri	Guruplar arası	7,272	4	1,818	9,523	*0,00
	Guruplar içi	94,499	495	0,191		
	Toplam	101,771	499			

Tablo 4'e göre emeklilerin rekreatif etkinliklere duydukları ihtiyaç ve rekreatif faaliyetlerine ilişkin görüşleri eğitim durumu değişkenine göre; rekreasyon alanlarının olmamasının emekliler üzerinde yarattığı etki ($F=3,654$; $p=0,00$), rekreatif faaliyetlere katılımı engelleyen nedenler ($F=7,340$; $p=0,00$), rekreatif faaliyetlere katılım amaçları ($F=12,667$; $p=0,00$) ve sıklıkla yapılan rekreatif faaliyetleri ($F=9,523$; $p=0,00$) boyutlarında görüşlerinin anlamlı olarak değiştiği görülmektedir. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında oluştuğunu belirlemek üzere tamamlayıcı istatistik analizlerinden Post-Hoc istatistik testlerinden Tukey-HSD test tekniği kullanılmış ve test sonucunda; rekreasyon alanlarının olmamasının emekliler üzerinde yarattığı etki boyutunda, ortaokul mezunu olan emekliler ile üniversite mezunu olan emekliler arasında ve yüksek lisans mezunu olan emekliler ile üniversite mezunu olan emekliler arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu bulguya göre üniversite mezunu emeklilerin Batman'da rekreasyon alanlarının olmamasının kendilerini daha çok etkilediğini (sosyal ilişki, stres, eşi ile gerginlikler vb.) düşünmektedirler.

Emeklilerin rekreatif faaliyetlere katılımını engelleyen etmenler boyutunda, ilkokul mezunu emekliler ile lise ve dengi mezunu emekliler arasında, ortaokul mezunu emekliler ile lise ve dengi ve üniversite mezunu emekliler arasında, lise ve dengi mezunu emekliler ile üniversite mezunu emeklilerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Lise ve dengi mezunu emekliler ile üniversite mezunu emeklilerin rekreatif faaliyetlere katılımlarını engelleyen nedenleri (sağlık, aile içi problemler vb.) daha çok önemsedikleri söylenebilir. Emeklilerin rekreatif faaliyetlere katılım amaçları boyutunda, üniversite mezunu emekliler ile ilkokul, ortaokul, lise ve dengi mezunu emekliler arasında anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Üniversite mezunu emeklilerin, ilkokul, ortaokul, lise ve dengi mezunu emeklilere göre rekreatif faaliyetlere daha çok bir amaç doğrultusunda (sosyalleşme, yenilik arayışı, rahatlama vb.) katıldıkları söylenebilir.

Emeklilerin sıklıkla yapılan rekreatif faaliyetler boyutunda, üniversite mezunu emekliler ile yüksek lisans mezunu emekliler arasında görüş farklılığı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu bulguya göre üniversite ve yüksek lisans mezunu emeklilerin sıklıkla yapılan rekreatif faaliyetlere (kültür tarih gezileri, müze ziyaretleri, gönüllü hizmet programları vb.) daha sıklıkla katıldıkları söylenebilir.

Tablo 5. Emeklilerin Rekreatif Etkinliklere Duydukları İhtiyaç ve Rekreatif Faaliyetlerine İlişkin Görüşlerinin Aylık Gelir Durumu Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

	Aylık gelir	K.T.	df	K.O.	F	p
1.Rekreasyon alanlarının olmamasının emekliler üzerinde yarattığı etki	Guruplar arası	2,902	2	1,451	2,583	0,07
	Guruplar içi	279,190	497	0,562		
	Toplam	282,091	499			
2.Rekreatif faaliyetlere katılma şartları	Guruplar arası	8,154	2	4,077	10,814	*0,00
	Guruplar içi	187,367	497	0,377		
	Toplam	195,520	499			
3.Devletten beklentiler	Guruplar arası	7,341	2	3,670	13,059	*0,00
	Guruplar içi	139,693	497	0,281		
	Toplam	147,034	499			
4.Rekreatif faaliyetlere katılımı engelleyen nedenler	Guruplar arası	1,079	2	0,540	1,063	0,34
	Guruplar içi	252,376	497	0,508		
	Toplam	253,456	499			
5.Rekreatif faaliyetlere katılım amaçları	Guruplar arası	4,723	2	2,362	4,225	0,05
	Guruplar içi	277,776	497	0,559		
	Toplam	282,500	499			
6.Rekreatif faaliyetlerin sağladığı yararlar	Guruplar arası	10,939	2	5,469	15,598	*0,00
	Guruplar içi	174,269	497	0,351		
	Toplam	185,207	499			
7.Sıklıkla yapılan rekreatif faaliyetleri	Guruplar arası	,393	2	0,196	0,962	0,38
	Guruplar içi	101,379	497	0,204		
	Toplam	101,771	499			

Tablo 5'e göre emeklilerin rekreatif etkinliklere duydukları ihtiyaç ve rekreatif faaliyetlerine ilişkin görüşleri aylık gelir değişkenine göre; rekreatif faaliyetlere katılma şartları (F=10,814; p=0,00), devletten beklentiler (F=13,059; p=0,00) ve rekreatif faaliyetlerin sağladığı yararlar (F=15,598; p=0,00) boyutlarında görüşlerinin anlamlı olarak değiştiği görülmektedir. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında oluştuğunu belirlemek üzere tamamlayıcı istatistik analizlerinden Post-Hoc istatistik testlerinden Tukey-HSD test tekniği kullanılmıştır. Test sonucunda; Emeklilerin rekreatif faaliyetlerine katılma şartları boyutunda; aylık geliri 1501-2000 TL ve 2001 TL üzerinde olan emekliler arasında, aylık geliri 2001 TL ve üzeri olan emekliler lehine, 1000-1500 TL geliri olan emeklilere ile 1501-2000 TL arası geliri olan emekliler arasında 1501-2000 TL arası geliri olan emekliler lehine anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir (p<0,05). Bu bulguya göre gelir düzeyi yüksek olan emekli grubunun rekreatif faaliyetlere katılma şartlarının (otel indirim, faizsiz kredi, devlet teşviki vb.) oluşmasında daha yüksek beklenti içerisinde oldukları düşünülebilir.

Emeklilerin devletten beklentiler boyutunda; aylık geliri 1000-1500 TL arası geliri olan emekliler ile 1501-2000 TL ve 2001 TL ve üzerinde aylık geliri olan emekliler arasında, aylık geliri 1000-1500 TL arası olan emekliler lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (p<0,05). Devletten beklentiler (indirimli alışveriş merkezleri, sosyal kültürel etkinlikler, emekli eğitimi vb.) boyutunda aylık geliri düşük olanların devletten daha çok beklenti içerisinde oldukları söylenebilir. Emeklilerin rekreatif faaliyetlerin sağladığı yararlar

boyutunda; aylık geliri 1000-1500 TL arasında olanlar emekliler ile 1501-2000 TL ve 2001 TL ve üzeri olan emekliler arasında 2001 TL ve üzeri emekliler lehine anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır ($p < 0,05$). Rekreatif faaliyetlerin sağladığı yararlar (kendine güveni artırması, iletişim kurma, iş verimini artırma vb.) boyutunda aylık geliri yüksek olan emeklilerin rekreatif faaliyetlerin daha çok yarar sağladığını düşündükleri söylenebilir.

Tablo 6. Emeklilerin Rekreatif Etkinliklere Duydukları İhtiyaç ve Rekreatif Faaliyetlerine İlişkin Görüşlerinin Batman İlinde Yeterli Düzeyde Rekreatif Alanların Olup Olmaması Değişkenine Göre T-Testi Sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	N	Ort.	SS	t	p
1.Rekreasyon alanlarının olmamasının, emekliler üzerinde yarattığı etki	Evet	61	2,50	0,87	-0,91	0,36
	Hayır	439	2,61	0,73		
2.Rekreatif faaliyetlere katılma şartları	Evet	61	4,38	0,65	-0,27	*0,02
	Hayır	439	4,57	0,62		
3.Devletten beklentiler	Evet	61	4,16	0,66	-1,30	0,19
	Hayır	439	4,28	0,52		
4.Rekreatif faaliyetlere katılımı engelleyen nedenler	Evet	61	3,52	0,97	-0,44	0,66
	Hayır	439	3,46	0,67		
5.Rekreatif faaliyetlere katılım amaçları	Evet	61	3,76	0,91	0,12	0,90
	Hayır	439	3,75	0,73		
6.Rekreatif faaliyetlerin sağladığı yararlar	Evet	61	3,78	0,78	-3,40	*0,00
	Hayır	439	4,13	0,57		
7.Sıklıkla yapılan rekreatif faaliyetleri	Evet	61	1,53	0,67	2,58	*0,01
	Hayır	439	1,31	0,40		

Tablo 6' ya göre emeklilerin rekreatif etkinliklere duydukları ihtiyaç ve rekreatif etkinliklere katılma düzeylerinin Batman ilinde yeterli rekreatif alanların olup olmaması değişkenine göre; rekreatif faaliyetlerine katılma şartları ($t = -0,27$; $p = 0,02$), rekreatif faaliyetlerin sağladığı yararlar ($t = -3,40$; $p = 0,00$) ve sıklıkla yapılan rekreatif faaliyetleri ($t = 2,58$; $p = 0,01$) boyutlarında emeklilerin görüşlerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Rekreatif faaliyetlerine katılma şartları ve rekreatif faaliyetlerin sağladığı yararlar boyutunda, Batman ilinde rekreatif alanlarının yetersiz olduğunu düşünen emekliler lehine, sıklıkla yapılan rekreatif faaliyetleri boyutunda ise Batman ilinde rekreatif alanlarının yeterli olduğunu düşünen emekliler lehine anlamlı olarak değiştiği söylenebilir.

4. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Batmanda ikamet eden emeklilerin serbest zaman yönetimi açısından rekreatif etkinliklere duydukları ihtiyaç ve rekreatif faaliyetlerinin incelendiği bu araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır;

Emeklilerin serbest zaman yönetimi açısından rekreatif faaliyetlerin sağladığı yararlar boyutunda en yüksek, sıklıkla yapılan rekreatif faaliyetler boyutunda ise en düşük ortalamaya

sahip oldukları görülmüştür. Emeklilerin rekreatif faaliyetlerine ilişkin olarak devletten yüksek düzeyde beklenti içerisinde oldukları, rekreatif faaliyetlere katılma şartları, rekreatif faaliyetlere katılım amaçları, rekreatif faaliyetlere katılımlarını engelleyen nedenler boyutunda ve rekreatif faaliyetlerin sağladığı yararlar boyutlarında ise görüşlerinin olumlu düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Emeklilerin serbest zaman yönetimi açısından rekreatif etkinliklere duydukları ihtiyaç ve rekreatif etkinliklere katılma düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre bazı alt boyutlarda kadın emeklilerin lehine anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Kadın emeklilerin rekreatif faaliyetlere katılımlarını engelleyen nedenleri, rekreatif faaliyetlere katılım amaçlarını ve sıklıkla yapılan rekreatif faaliyetleri erkek emeklilere göre daha çok önemsedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Emeklilerin eğitim durumu değişkenine göre, serbest zaman yönetimi açısından rekreatif etkinliklere duydukları ihtiyaç ve rekreatif faaliyetlerine ilişkin görüşleri ise sadece rekreasyon alanlarının olmamasının emekliler üzerinde yarattığı etki, rekreatif faaliyetlere katılımı engelleyen nedenler, rekreatif faaliyetlerine katılım amaçları ve sıklıkla yapılan rekreatif faaliyetleri boyutlarında anlamlı olarak değiştiği sonucuna ulaşılmıştır. Üniversite mezunu emeklilerin Batman'da rekreasyon alanlarının olmamasının kendilerini daha çok etkilediğini, lise ve dengi mezunu emekliler ile üniversite mezunu emeklilerin rekreatif faaliyetlere katılımlarını engelleyen nedenleri daha çok önemsedikleri, üniversite mezunu emeklilerin, ilkokul, ortaokul, lise ve dengi mezunu emeklilere göre rekreatif faaliyetlere daha çok bir amaç doğrultusunda katıldıkları görülmüştür. Yine üniversite ve yüksekisans mezunu emeklilerin sıklıkla yapılan rekreatif faaliyetlere (kültür tarih gezileri, müze ziyaretleri, gönüllü hizmet programları vb.) daha çok katıldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Emeklilerin rekreatif etkinliklere duydukları ihtiyaç ve rekreatif faaliyetlerine ilişkin görüşleri aylık gelir değişkenine göre değiştiği görülmüş; gelir düzeyi yüksek olan emekli grubunun rekreatif faaliyetlerin daha çok yarar sağladığını düşündükleri ve rekreatif faaliyetlere katılma şartlarının (otel indrimi, faizsiz kredi, devlet teşviki vb.) oluşmasında daha yüksek beklenti, aylık geliri düşük olanların ise devletten daha çok beklenti içerisinde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Emeklilerin rekreatif etkinliklere duydukları ihtiyaç ve rekreatif etkinliklere katılma düzeylerinin Batman ilinde yeterli rekreatif alanların olup olmaması değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı, emeklilerin Batman ilinde rekreatif alanlarının ve sıklıkla yapılan rekreatif faaliyetlerinin yetersiz olduğunu düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Alan yazın incelendiğinde araştırma bulgularımızı destekler bulguların olduğu görülmektedir. Yazıcıoğlu (2010)' nun araştırmasında, emeklilerin rekreatif faaliyetlere katılmak maksadı ile gerek devlet, gerekse özel sektör tarafından teşvik edilmesi gerekliliği önemli bir etken olarak tespit edilmiş, emeklilerin rekreatif faaliyetler aktivitelerine katılım tercihlerinde fiziksel uygunluk, sinema, kültür ve tarih gezileri gibi faktörlerin, rekreatif faaliyetlere katılım amaçlarında ise fiziksel gelişim aktiviteleri, dinlenme, yaratıcı olma, sosyalleşme faktörlerin ilk sıralarda yer aldığı görülmüştür. Yine Yazıcıoğlu çalışmasında, genel olarak emeklilerin rekreatif faaliyetlere katılımlarının orta ve üzeri derecede kazanımlar sağladığı fikri görülmüştür.

Alan yazın incelendiğinde araştırma bulgularımızı destekler bulgular olduğu, desteklemeyen bulgular da bulunmaktadır. Çağlar ve ark. (2009) ve Ardahan, (2012) çalışmalarında, cinsiyete göre kadınların daha çok sağlık için, erkeklerin ise daha çok rekabet ve sosyal/eğlence için, rekreatif spora katıldıkları tespit edilmiştir. Yılmaz ve ark. (2016), yaşlı bireylerin isteklerini, düşüncelerini ve ihtiyaçlarını tespit etmek amacıyla gerçekleştirdikleri çalışmalarının sonucunda, yaşlı bireylerin dinlenme, vakit geçirme ve başkalarıyla buluşma gibi pasif rekreasyon aktivitelerini diğer aktivitelerden daha fazla tercih ettiklerini tespit etmişlerdir. Yazıcıoğlu (2010) çalışmasında ise emeklilerin rekreatif faaliyetlerine ilişkin görüşlerinin cinsiyete göre değişmediğini rapor etmiştir. Yine Yazıcıoğlu (2010) çalışmasında, emeklilerin rekreatif faaliyetlere katılım amaçları sıklıklarının eğitim durumuna göre fiziksel uygunluk, güzel sanatlar, gönüllü hizmet ve hobiler gibi aktivitelerinde, rekreatif faaliyetlere katılım amaçlarında ise fiziksel gelişim, kendini geliştirme, yaratıcı olma ve yarışma güdüsü gibi amaçlarında görüş farklılığı içerisinde oldukları görülmüştür. Yine emeklilerin rekreatif faaliyetlere katılımlarının sağladığı yararlar faktöründe eğitim durumuna göre görüşlerinin anlamlı derecede değiştiği görülmüştür.

Ardahan (2012) çalışmasında, gelir ve eğitim düzeyi arttıkça bireylerin sağlık beklentisiyle veya gerekçesiyle rekreatif spora katılmalarının da arttığını tespit etmişlerdir. Yurcu ve ark. (2017) araştırmalarında, rekreatif faaliyetlere katılmalarını motive eden öncelikli unsurun, sosyal etkileşim olduğu, engelleyen faktörlerin bireysel, ailesel, çevresel faktörler olduğu, rekreatif faaliyetlere yönelik beklentilerinin, iyilik hallerini korumak ve arttırmak, kişisel gelişim sağlamak, aile ile birlikte olmak, faaliyetin ekonomik olması olarak tespit edilmiştir.

Teknolojik gelişmelerle insanların serbest zamanlarının artışı, eğitim ve gelir düzeylerinin yükselmesi ile yaşam sürelerinin uzaması gibi etkenler sonucu rekreasyonel etkinliklere olan talepler artmaktadır (Şirinkal ve ark., 2008). Alan yazın incelendiğinde, Yazıcıoğlu (2010) araştırmasında, emeklilerin rekreatif faaliyetlere katılımlarına engel olan faktörlerin eğitim durumu ile ilişkili olarak gelir düzeyi açısından farklılık gösterdiği bulunmuştur. Yine Yazıcıoğlu çalışmasında, emeklilerin rekreatif faaliyetlere katılımlarını sağlamak için ekonomik teşviklerin önemli bir faktör olduğu görülmüştür. Şahin (2006) araştırmasında, emeklilerin yaşadığı sorunların temelinde, ekonomik nedenlerin daha yoğun olduğu, devletten beklentilerinin başında ekonomik koşullarının iyileştirilmesinin geldiği görülmüştür. Yine emekliler arasında, devletin kendilerine gereken değeri vermediği ve insanların yaşlı insana karşı olumsuz bir bakış açısı içerisinde olduğu gibi kanıların yaygın olduğu görülmüştür. Ardahan (2012) çalışmasında, gelir arttıkça sağlık beklentisiyle spora katılımında arttığını tespit ederken, Yurcu ve ark. (2017) ise çalışmalarında, emeklilerin rekreatif faaliyetlerin ekonomik olması doğrultusunda beklenti içerisinde olduklarını belirtmişlerdir.

Şirinkal ve ark. (2008) çalışmalarında, ülkemizdeki yaşlıların sayısı, yaşlılara sunulan hizmet oranının çok düşük olduğu, ülke nüfusu içerisindeki yaşlıların sayısı ile yaşlılara sunulan sosyo-kültürel hizmetler arasında uçurumların bulunduğu tespit edilmiştir. Bu noktada yerel yönetimlere büyük görevler düşmektedir. Yerel yönetimlerin temel görevlerinden biri vatandaşlarının fiziksel gelişim, dinlenme, yaratıcılıklarını geliştirme ve sosyalleşme gibi ihtiyaçlarını karşılamak üzere rekreasyon program ve hizmetleri sunmak

olmalıdır (Kesim, 2006). Çünkü bireylerin faaliyet seçimlerinde, yaşadıkları çevre, bu çevrede ki imkânlar, ailenin gelir düzeyi, yörenin gelenek ve görenekleri, yaş ve cinsiyet gibi bireysel özellikleri ile arkadaş çevreleri etkili olabilmektedir (Koçyiğit ve Yıldız, 2014).Şahin (2006) ise araştırmasında, emeklilerin büyük çoğunluğu emekli olmaktan hiçte haz duymadıklarını, çalışma yaşamını özlediklerini, artan ekonomik güçsüzlük, boş vakitleri geçirecek ortamların sınırlı oluşu, sosyal ilişki değişikliklerin emeklilikten haz almamalarına neden olduğu tespit edilmiştir.Araştırma sonucunda şu öneriler geliştirilmiştir;

- 1- Batman ilinde emeklilere yönelik boş zamanların sağlıklı ve verimli bir şekilde değerlendirebilmesi için rekreatif alanlarının oluşturulmasında kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları daha fazla görev üstlenebilir.
- 2- Emeklilere yönelik sosyal tesisler artırılabilir.
- 3- Emeklileri rekreatif etkinliklere sevk edecek, maddi ve manevi teşvikler verilerek emeklilerin motivasyonu artırılabilir.
- 4- Emeklilere yönelik olarak halk eğitim merkezleri bünyesinde, emekliliğe hazırlık eğitimi programları açılabilir.
- 5- Emeklilerin sahip oldukları bilgi birikimlerini genç kuşaklara aktarabilecekleri panel, söyleşi vb. oturumlar düzenlenebilir.
- 6- Emekli kadınlara yönelik olarak halk eğitim merkezlerinde, emeklilerin serbest zamanlarını değerlendirebilecekleri etkinlikler düzenlenebilir.
- 7- Gençlik Spor İl Müdürlüğü bünyesinde, emeklilerin ilerleyen yaşları ile birlikte artan kas ve güç kayıplarını önlemek için düzenli egzersiz programları düzenlenebilir.
- 8- Yerel yönetimler aracılığı ile emeklilere yönelik gezi ve kültür kaynaşması programları düzenlenebilir, rekreatif etkinlik merkezleri açılabilir.

Kaynakça

- Abadan, N.(1961).*Üniversite öğrencilerinin serbest zaman faaliyetleri*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları,Ankara.
- Alay, S. (2000).Relationship between time management and academic achievement of selected university students, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, *Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.
- Ardahan, F. (2013). Bireyleri rekreatif spor etkinliklerine motive eden faktörlerin Remm ölçeğini kullanarak çeşitli demografik değişkenlere göre incelenmesi:Antalya örneği, *Pamukkale Journal of Sport Sciences*, 4(2), 1-15.
- Ardahan, F. (2013).Rekreasyonel egzersiz güdüleme ölçeğinin rekreatif spor türüne göre incelenmesi, *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, 95-108.
- Balcı, A.(1990).Zaman yönetimi, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 23(1), 95-102.

Bozatay, H. (1998).Devlet memurlarının rekreatif faaliyetleri üzerine bir araştırma: Çanakkale ili uygulaması, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Sakarya.

Çağlar, E., Canlan, Y. ve Demir, M.(2009).Recreational exercisemotives of adolescents and young adults, *Journal of Human Kinetics, Section III-Physical Activity & Social Issues*. 22, 83-90.

Efil, İ. (1999).*İşletmelerde yönetim ve organizasyon*, Alfa Basım Yayın Dağıtım,7. Baskı, İstanbul.

Gökdeniz, A., Hacıoğlu, N., Dinç, Y. (2009).*Boş zaman ve rekreasyon yönetimi*, Detay Yayıncılık, Ankara.

Hendry, C. (2004).Making most of time, *Nurse Researcher*, 12(2), RNS PUB. USA.

Kaya, S. (2003). Yetiştirme yurtlarında kalan gençlerin boş zaman değerlendirme eğilimi ve etkinliklerin sosyalleşmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, *Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Ankara.

Kesim, Ü. (2006). Yerel yönetimlerde rekreasyon program ve hizmetleri, *Sağlıklı Kentler Birliği Toplantısı*, Eskişehir, 27-28.

Koçyiğit, M. ve Yıldız, M. (2014). Yerel yönetimlerde rekreasyon uygulamaları: Konya örneği, *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)*, 2, 211-223.

Şahin, J.(2006). Emekliler ve sorunları üzerine sosyolojik bir araştırma Şanlıurfa örneği, Yüksek lisans tezi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı*, Elazığ.

Şirinkal, A., Çalışkan, E., Gündoğdu, K., ve Şirinkal, S. (2008). 50 yaş ve üzeri emekli insanların, serbest zamanlarındaki alışkanlık ve davranışları (Erzurum Örneği). *Journal of Physical Education and Sport Sciences*, 10(3), 43-53.

Tezcan, M. (1977).*Boş zamanlar sosyolojisi*, Feryal Matbaacılık, Ankara.

Tezcan, M. (1993).*Serbest zamanlar sosyolojisi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No:174, Ankara.

Tezcan, M. (1994).*Serbest Zamanların Değerlendirilmesi Sosyolojisi*, 4.Baskı, Atilla Kitapevi, Ankara.

Yazıcıoğlu, M. (2010). Boş zaman yönetimi ve rekreatif faaliyetler: Memur emeklilerinin rekreatif faaliyetlerinin analizine ilişkin bir uygulama. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, *Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.

Yılmaz, T., Olgun, R. ve Şavklı, F. (2016). Yaşlı bireylerin park kullanım tercihleri üzerine bir çalışma, *Inonu University Journal of Arts and Design*, 6(14). 1-10.

Yurcu, G.,Kasalak, M. A., ve Akıncı, Z., 2017, Yaşlı bireylerde rekreatif faaliyetlere katılımı etkileyen faktörler. *7th International Conference of Strategic Research on SocialScienceandEducation*, Antalya/Turkey, 145-157.

Zeka Oyunlarının 12-15 Yaş Aralığındaki Çocukların Saldırganlık

Davranışlarına Etkisi

¹Ökkeş Alpaslan GENÇAY, ¹Yunus GÜR, ¹Selçuk GENÇAY, ²Ercan GÜR, ³Metin TAN,
¹Ertuğrul GENÇAY

¹Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Kahramanmaraş Sütçü imam Üniversitesi, Türkiye, agency@gmail.com

¹Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Kahramanmaraş Sütçü imam Üniversitesi, Türkiye,
yunusgur123@gmail.com

¹Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Kahramanmaraş Sütçü imam Üniversitesi, Türkiye, sgency@ksu.edu.tr

²Spor Bilimleri Fakültesi, Fırat Üniversitesi, Türkiye, egur23@gmail.com

³Spor Bilimleri Fakültesi, Gazi Üniversitesi, Ankara, metintan58@hotmail.com

¹Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Kahramanmaraş Sütçü imam Üniversitesi, Türkiye,
senemoglu_ertugrul@hotmail.com

Öz

Bu çalışmada Ortaokul 6,7 ve 8. sınıf öğrencilerinin zekâ oyunları sonrasındaki saldırganlık davranış düzeylerini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmaya 12-15 yaşları arasında seçmeli zekâ oyunları dersi alan ve gönüllü olan 106 kız 94 erkek öğrenci katılmıştır. İlk test yapılmadan önceki iki hafta dersin içeriği ve amaçları hakkında bilgi verilerek oynanacak oyunlar tanıtılmıştır. Sekiz hafta boyunca haftada 2 saat akıl yürütme ve strateji oyunları olan satranç, mangala, dokuz taş gibi oyunlar oynatılmıştır. Saldırganlık davranışına ilişkin verileri toplamak için Tuzgöl (1998) tarafından geliştirilen saldırganlık ölçeği (davranış değerlendirme ölçeği) kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde SPSS 22.0 programından yararlanılmıştır. İlk test ve son test arasındaki ilişkiye bakmak için Paired-Samples T Test kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda belirlenen süre içerisinde zekâ oyunları oynayan öğrencilerin saldırganlık eğilimlerinde anlamlı bir fark ($p<0.05$) olduğu gözlenmiştir. Sonuç olarak bu yaş aralığındaki çocuklarda zekâ oyunlarının saldırganlık davranışlarını olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: spor, çocuk, zekâ oyunları, saldırganlık

The Impact of Mind Games on Aggressive Behaviours of Children Between The Ages of 12 and 15

Abstract

In this study, it was aimed to determine level of aggression of sixth, seventh and eighth grade Middle School students after having mind games courses. 106 female and 94 male volunteer students who had elective mind games courses participated in this study. Before performing the first test, games to be played were introduced for two weeks by giving information about the content and objectives of the lesson. For eight weeks, two hours of reasoning and strategy games such as chess, mangola (a traditional Turkish game) and *dokuz taş* (a mind game played with nine pieces of stone) were played weekly. To collect data related to aggressive acts, an aggression scale (behavior evaluation scale) developed by Tuzgöl (1998) was conducted. SPSS 22.0 was used to analyze the collected data. In order to see the dependence between the initial and final tests, the Paired-Samples T-test was applied. In the end of the study, a significant difference ($p < 0.05$) on the tendency of aggression was observed among the students who had mind games courses during the given time. As a result, it was established that mind games have positive impacts on aggression of children at these ages.

Keywords: sport, children, mind games, aggression

1. Giriş

Piaget kişinin çevresine uyum sağlama yeteneğini zekâ olarak tanımlamıştır. Zekâ kişinin anlama, kavrama, öğrenme, kapasitesi ve zihinsel başarısını gösteren bir olgudur (Vural, 2004). Bir başka tanımda ise “kişinin kişilerarası problemleri bulma veya problem çözmesini ve yararlı ürünler ortaya koymasını mümkün kılan bir grup problem çözme becerisidir” demiştir (Bacanlı, 2014). Tarihsel süreç içinde konuyla ilgili olarak gerçekleştirilen araştırmalarda, çevrenin ve kalıtımın zekâ üzerindeki etki yüzdelerinin net olarak saptanabildiği görülse de son araştırmalar, kalıtımın zekâyâ etki düzeyinin bir dizi çevresel faktör tarafından belirlendiğini ve bu durumun, kalıtım ve çevre değişkenlerinin etki oranının net bir çizgiyle belirlenme şansını ortadan kaldırdığını vurgulamaktadır (Bartholomew, 2005). Üzerinde düşünülen fikir yürütülen ve kuramlar geliştirilen karmaşık bir kavrama ise oyun diyebiliriz. İçinde yaşadığı toplumsal çevreyi yeniden biçimlendirdikleri, yeniden ürettikleri çocuklara özgü etkinliklerdir (Sevinç, 2005).

Eğitimin genel bir parçası olan beden eğitimi çocuğun oyun hakkı ve serbest hareket etmesinin okul yaşamı içerisindeki yerini garanti altına alır, ruhsal ve bedensel gelişimini sağlayarak yapılan sportif etkinliklerden zevk almalarını sağlar (Ayan, Memiş, Eynur, & Şahin, 2006). “Zekâ Oyunları çocukların ve yetişkinlerin strateji geliştirme, planlama, mantık yürütme-mantıksal bütünleme, görsel-uzamsal düşünme, sıradışı düşünme, dikkat-konsantrasyon, hafıza ve bellek alanlarında gelişimini sağlar, aynı zamanda; ileriye görme, planlama ve sabır, sebat, kararlılık, karar verme, yenilgiyi hazmetme, rekabet gibi tutum ve davranışları geliştirir, kinestetik alanda uygulamaya imkân sağlayarak hayata hazırlar” (M.E.B, 2013). İmam-ı gazali çocuğa oynamayı men edip devamlı ders çalışmaya zorlamak onun kalbini öldürür, zekasını köreltir ve hayatının neşesini kaçıır. Sonunda çocuk dersten kurtulmak için bir hile düşünür demiştir.

“Zekâ oyunları bireyin problemleri algılama ve değerlendirme kapasitelerinin geliştirilmesini, farklı bakış açıları oluşturabilmelerini, problemle karşılaştıklarında hızlı ve doğru karar verebilmelerini, bir konuya ve çözüme odaklanma alışkanlığı geliştirmelerini, akıl yürütme ve mantığı etkili bir şekilde kullanma kapasitelerini geliştirmelerini sağlar. Bireyler zekâ oyunları ile bireysel çalışmalar ve grup çalışmalarında kendi yeteneklerini ve potansiyellerini daha iyi tanıyacak, geliştirecek ve özgüvenlerini artıracak, başarı için sistemli ve disiplinli çalışma alışkanlıkları kazanacak ve başarısızlık halinde yılmadan alternatif çözümler ve stratejiler oluşturma tutum ve davranışlarını geliştirmesi amaçlanmaktadır” (M.E.B, 2013). Eğitimde kullanılacak farklı ders ve araçlar sayesinde bireyler ulaşılması hedeflenen özelliklere sahip olacaklardır. Genel anlamda oyun, özelde ise zekâ oyunları bu amaca hizmet eden araçlardır (Dempsey, Haynes, Lucassen, & Casey, 2002). Oyun stratejik düşünme, planlama, iletişim, sayılarla ilgili uygulama yapma, tartışma, grupça karar verme, veri işleme gibi becerileri geliştirir (Kirriemuir & Mcfarlane, 2004). Zekâ oyunlarının düşünme becerileri, mantıksal akıl yürütme ve stratejik düşünme gibi özelliklerin geliştirilmesinde son derece önemli olduğunu söyleyebiliriz (Bottino & Ott, 2006). Oyunun eğitimle ilgili yararlarının yanı sıra motivasyonunda arttırır (R.Rosas, ve diğerleri, 2003).

Ülkemizde öğrencilerin çeşitli oyunlar ve etkinliklerle zihinsel kapasitelerinin, becerilerinin geliştirilmesinde zekâ oyunlarının etkili bir araç olacağı öngörüsüyle hareket edilerek seçmeli bir ders içeriği ve programı hazırlamak konusunda bir çalışma yapılmıştır. Çalışmaları 2012 yılında başlayan Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Zekâ Oyunları Dersi (5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı 2013–2014 öğretim yılından itibaren yenilenerek 5. ve 6'ncı sınıflardan başlanarak kademeli olarak uygulanmaya başlanmıştır. “Zekâ oyunları dersinde öğrencilerin zekâ potansiyellerini tanınması ve geliştirmesi, problemler karşısında farklı ve özgün stratejiler geliştirmesi, hızlı ve doğru karar vermesi, sistematik bir düşünce yapısı geliştirmesi, zekâ oyunları kapsamında bireysel, takım halinde ve rekabet ortamında çalışma becerileri geliştirmesi ve problem çözmeye yönelik olumlu bir tutum geliştirmesi amaçlanmaktadır” şeklinde açıklanmaktadır. (M.E.B, 2013)

Zekâ Oyunları dersi (ZOD) programının odağında öğrencilerin problem çözme, iletişim ve akıl yürütme, öz düzenleme ve psikomotor becerilerinin ve duyuşsal özelliklerinin geliştirilmesi vardır. Problem çözme, ZOD'un ve etkinliklerinin temelini oluşturur. Zekâ Oyunlarını eğitim yaşantılarının bir parçası haline getirecek bireylerin problemleri sadece sayılar ve şekillerle değil aynı zamanda gerçek hayat materyalleri ile kurgulayarak ve gerçek dünya sorunlarıyla ilişkilendirebilmesini yaparak çözüme giden yollarda birçok farklı yöntemler kullanmayı geliştireceklerdir. Hayata hazırlık aşamasında sorunlar karşısında çözüm yolları geliştirmesini bekleyebiliriz (Devecioğlu ve Karadağ, 2014).

Materyal ve Metod

Araştırmaya katılan öğrencilere; çalışmanın amacı hakkında bilgi verilerek istek ve motivasyon düzeyleri yükseltip maksimal odaklanmaları sağlanmıştır. Ortaokul 6,7 ve 8. sınıf öğrencilerinin zekâ sporları sonrasındaki saldırganlık davranış düzeylerini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmaya 12-15 yaşları arasında seçmeli zekâ oyunları dersi alan ve gönüllü olan 106 kız 94 erkek öğrenci katılmıştır. Haftada 2 saat olmak üzere toplamda 16 saat oynatılmıştır. İlk İlk İlk test yapılmadan önceki iki hafta dersin içeriği ve amaçları hakkında bilgi verilerek oynanacak oyunlar tanıtılmıştır. Akıl yürütme ve strateji oyunları olan satranç, man gala, dokuz taş gibi oyunlar oynatılmış ve sekiz hafta sürmüştür.

Araştırmaya katılan çocukların demografik bilgilerini elde etmek üzere “Kişisel Bilgi Formu” ve saldırganlık davranışına ilişkin verileri toplamak için de Tuzgöl 1998 tarafından geliştirilen “Saldırganlık Ölçeği”(Davranış Değerlendirme Ölçeği) kullanılmıştır (Tuzgöl, 1998).

Verilerin analizi SPSS programı ile yapılmıştır. Gruplardan elde edilen veriler SPSS (sürüm 22,0) istatistik paket programı ile değerlendirilmiştir. Normal dağılım gösterdiği için parametrik test tercih edildi. Gruplar arası farklılıkların belirlenmesinde Paired-Samples T testi kullanıldı ve α değeri 0,05 olarak kabul edildi.

Bulgular

Tablo 1. Cinsiyet değişkenine göre dağılımlar

Cinsiyet	N	%
Kız	106	53,0
Erkek	94	47,0
Toplam	200	100,0

Tablo 1 incelendiği zaman kız çocuklarının, erkek çocukların oranından daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Anne ve baba gelir düzeyine göre dağılımlar

Annelerin geliri var mı	N	%
Evet	45	22,5
Hayır	155	77,5
Toplam	200	100
Babanın geliri var mı	N	%
Evet	182	91
Hayır	18	9
Toplam	200	100

Tablo 2 incelendiğinde baba gelir durumunun anne gelir durumuna göre çok fazla olduğu görülmektedir. Buda bize deneklerin büyük çoğunluğunun babalarının çalıştığını annelerinin herhangi bir gelirin olmadığı göstermektedir.

Tablo 3. Anne ve baba öğrenim durumuna göre dağılımlar

Anne öğrenim durumu	N	%
Okuryazar değil-ilkokul	5	2,5
Ortaokul	69	34,5
Lise	56	28
Üniversite	70	35
Toplam	200	100
Baba öğrenim durumu	N	%
Okuryazar değil-ilkokul	8	4
Ortaokul	54	27
Lise	46	23
Üniversite	92	46
Toplam	200	100

Tablo 3 incelendiğinde deneklerin büyük bir çoğunluğunun hem anne hem de babalarının üniversite mezunu olduğu görülmektedir.

Tablo 4. İzlenen televizyon programlarına göre dağılım

Televizyon Programı	N	%
Dizi Film	101	50,5
Yarışma	22	11
Haberler	17	8,5
Açık Oturum	2	1
Şiddet İçeren Film	2	1
Korku Filmi	19	9,5
Kahramanlık Filmi	10	5
Türk Filmi	5	2,5
Yabancı Film	7	3,5
Diğer	15	7,5
Toplam	200	100

Tablo 4 incelendiği zaman öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun dizi film izlediği, yine en az açık oturum ve şiddet içeren filmlere baktığı görülmektedir.

Tablo 5. Kardeş sayısına göre dağılım

Kardeş sayısı	N	%
Tek çocuk	14	7
İki kardeş	56	28
Üç ve daha fazla	130	65
Toplam	200	100

Tablo 5 incelendiği zaman 3 ve daha fazla kardeş sayısı oranının iki kardeş oranının iki katı olduğu, en az tek çocuk oranının olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Düzenli spor yapma durumuna göre dağılım

Düzenli spor yapıyor musunuz	N	%
Evet	118	59
Hayır	82	41
Toplam	200	100

Tablo 6 incelendiği zaman düzenli spor yapan öğrenci sayısının %59 gibi yüksek bir oran olduğunu görmekteyiz.

Tablo 7. Saldırganlık ön test ve son test sonuçları

Testler	Ortalama Puan	N	Standart Sapma	Toplam Fark	T	P
İlk Test	132,0600	200	10,92857	21,93500	15,084	0,001
Son Test	110,1250	200	9,75114			

Tablo 7 incelendiği zaman saldırganlık ölçeğinin ilk test sonuçları ile son test sonuçları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olduğunu görmekteyiz ($p < 0,05$). Bu da bize zeka sporları yapan öğrencilerin saldırganlık gösteren davranışlarında olumlu yönde bir azalma olduğunu göstermektedir.

Tartışma ve Sonuç

Çankaya ve Erginin yaptığı çalışmada zekâ ve mantık oyunları ile saldırganlık arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında %9,4 düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -0,094$; $p = 0,024 < 0,05$). Buna göre zekâ ve mantık oynama sıklığı arttıkça saldırganlık puanı azalmaktadır (Çankaya ve Ergin, 2015) sonucuna ulaşmışlardır buda bizim yaptığımız çalışmayla paralellik göstermektedir. Bilgi (2005) de araştırmasında savaş-strateji ve macera oyunu oynayanların anti sosyal saldırganlık düzeylerinin, bilgisayar oyunu oynamayanların anti sosyal saldırganlık düzeylerinden daha yüksek olduğu ve bilgisayar oyunu oynamayanlarla spor ve yarış oyunları oynayanlar arasında saldırganlık düzeyi açısından anlamlı bir fark olmadığı sonuçlarına ulaşmıştır (Bilgi, 2005).

Ulusoy ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada Öğretmenlerin büyük çoğunluğu Zekâ Oyunları dersinin genelde matematik eğitimine, özel olarak ise matematiksel becerilere olumlu katkılar getireceğine ilişkin görüşlerini paylaşmışlardır. Olumlu katkılardan söz eden öğretmenlerin sayısı kurs sonrasında artış göstermiştir. Böylece kursun Zekâ Oyunları dersinin, matematik

eğitimi ve matematiksel becerilerle ilişkisini kurmada öğretmenlere fayda sağladığı söylenebilir. Hem kendi içinde birçok beceriye hem de matematik dersine ve bu derse bakış açısına katkısı olduğu düşünülen bir dersin ortaokullarda her sınıf düzeyinde verilmesi, bu dersin her okulun seçmeli dersler havuzunda bulunması son derece önemlidir (Ulusoy ve ark.).

Keskinin yaptığı çalışmada Oyunlar sonunda yapılan etkinlikler ve araştırmacının oyunlar sırasında yapmış olduğu gözlemler dikkate alındığında görsel oyunların öğrencilerin dikkatini kuvvetlendirdiği sonucuna varılmıştır. Oyunların, öğrencilerin yaratıcılığını geliştirirken kendilerini rahat hissetmelerini sağlamak, oyundan beklenen önemli özelliklerden biridir. Oyun sayesinde de öğrencilerin oyun sırasında rahat oldukları, her öğrencinin oyuna katılmaya çalıştığı, ders olarak algılamadıklarından bir oyun içinde olduklarını hissettikleri için de zevk aldıkları gözlenmiştir. Bu durum oyunların diğer oynatılan tüm oyunlarda olduğu gibi öğrencilerin gelişimini olumlu yönde desteklediğini göstermektedir (Keskin, 2009). Bu çalışmada da oyunun dikkatin arttığı yaratıcılıklarının geliştiği sosyalleştikleri ve gelişimlerini olumlu yönde desteklediği sonuçlarına ulaşılmıştır bu çalışma ile bizim çalışmamızla paralellik göstermektedir.

Lochman ve Dodge (1994) saldırgan çocuk ve ergenlerin problem çözme becerilerinin yetersiz olduğunu, ayrıca saldırgan davranışlarının şiddetinin problem çözme becerilerindeki yetersizliklerle doğru orantılı olduğu vurgulamışlardır. Yukarıdaki araştırma sonuçları ve görüşler dikkate alındığında zeka oyunları oynayarak problem çözme becerilerinin geliştirilmesi ile öğrenciler normal hayatta saldırganlık eğilimlerinin azalacağını söyleyebiliriz (Lochman, 1994).

Araştırmanın sonuçlarının Zekâ Oyunları dersini veren öğretmenlere, Zekâ oyunları öğretim programı ile ilgilenen program geliştirme ve eğitim uzmanlarına fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca henüz çok yeni olan Zekâ oyunları dersi ile ilgili daha fazla yetkinliğe sahip olmak isteyen öğretmenlere verilecek hizmet-içi eğitim programlarını düzenleyecek kişilerin de bu çalışmanın sonuçlarından faydalanması öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

Bacanlı, H. (2014). Sosyal Beceri Eğitimi. Ankara: Pegem Akademi.

Bartholomew, J. D. (2005). Measuring Intelligence: Facts and Fallacies. USA: Cambridge University Press.

Bilgi, A. (2005). Bilgi, A., Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Bilgisayar oyunu oynayan ve oynamayan ilköğretim öğrencilerinin saldırganlık, depresyon ve yalnızlık düzeylerinin incelenmesi(188716 Tez no). İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Bottino, R., & Ott, M. (2006). Mind games, reasoning skills, and the primary school curriculum:hints from a field experiment. Learning media and Technology, 31(4),359-375.

Çankaya ve Ergin, G. (2015). Çocukların Oynadıkları Oyunlara Göre Empati Ve Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. vol 1 no subbl 2. Ankara: Hacettepe Universty Fakulty Of Healty Sciences Journal.

Dempsey, J., Haynes, L., Lucassen, B., & Casey, M. (2002). Forty simple computer games and what they could mean to educators. Simulation and gaming, 33(2) 157-168.

Devecioğlu ve Karadağ, Z. Y. (2014). Amaç Beklenti ve Öneriler Bağlamında Zeka Oyunları Dersinin Değerlendirilmesi. 9(1). Bayburt: Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakóltesi Dergisi.

Keskin, A. (2009). Oyunların Çocukların Çoklu Zeka Alanlarının Gelişimine Etkisi (Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi.

Kirriemuir, J., & Mcfarlane, A. (2004). Literature Review in Games and Learning. Bristol: <https://telearn.archives-ouvertes.fr/hal-00190453>.

Lochman, J. E. (1994). Social-Cognitive Processes of Severely Violent, Moderately Aggressive, and Nonaggressive Boys. 62, 2: 366-374. Journal of Consulting and Clinical Psychology.

M.E.B. (2013). Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Zeka Oyunları Dersi. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

Öner, N. (1996). Psikolojik Danışmanlıkta Yeni Ufuklara Bir Örnek " Duyuşsal Zeka". İstanbul: Bogaziçi Üniversitesi.

R.Rosas, Nussbaum, M., Cumsille, P., Marianov, V., Correa, M., Flores, P., . . . Salinas, M. (2003). Beyond nintendo: design and asesment of educational video games for first and second grade students. Computer and Education, 40(1) 71-94.

Sevinç, M. (2005). Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar. İstanbul: Mopa Kültür Yayınları.

Tuzgöl, M. (1998). Ana-Baba tutumları farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmes. 2 (14). Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi,.

Ulusoy ve ark., Ç. A. (tarih yok). İlköğretim Matematik Öğretmenlerinin Zeka Oyunları ile İlgili Görüşleri. 32(2): 280-294 [2017] doi: 10.16986/HUJE.2016018494. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakóltesi Dergisi.

Vural, B. (2004). Öğrenci Merkezli Eğitim ve Çoklu Zeka. İstanbul: Hayat Yayıncılık.

Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü Personelinin Paternalist Liderlik Düzeylerinin İncelenmesi

İbrahim TELCİ¹, Arslan KALKAVAN², Utku İŞİK³

¹Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, ibrahimtelcirize@hotmail.com

²Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, arslan.kalkavan@erdogan.edu.tr

³Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, utku.isik@erdogan.edu.tr

Özet

Bu çalışmanın amacı Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü personelinin paternalist liderlik düzeylerinin incelenmesidir. Bu amaçla katılımcıların paternalist liderlik özellikleri farklı demografik özelliklere göre incelenmiştir.

Çalışmanın örneklem grubunu, Rize Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğünde çalışmakta olan 156 (Yaş:33,71+/-5,66) personel oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Cheng ve diğerleri (2004) tarafından hazırlanan “Paternalist Liderlik Ölçeği”nden faydalanılmıştır. Ölçek 26 ifade ve otoriter (9 ifade), yardımseverlik (11 ifade) ve ahlaki (6 ifade) liderlik boyutlarını içerir 3 farklı bileşenden oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçe geçerliliği Erben ve Güneşer (2008) ve Ökten ve Cenkcı'nın (2012) tarafından yapılan çalışmalarda sağlanmıştır.

Katılımcılardan elde edilen verilerin frekans, yüzde dağılımları belirlenmiş, verilerin normallik sınavası Skewness ve Kurtosis değerleri dikkate alınmıştır. Elde edilen verilerin her bir alt test puanları için aritmetik ortalaması ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Ölçek puanları arasındaki farklılara ikili değişkenler için Bağımsız Örneklem t-testi analizi ile üç ve daha fazla değişkenlere sahip demografik özellikler için tek yönlü varyans analizinden faydalanılmıştır.

Yapılan analizler sonucunda katılımcıların yaş, cinsiyet, kurumda çalışma yılları, beden eğitimi ile ilgili bir bölümden mezun olup olmama, kurumdaki ünvanı, medeni durumu, eğitim durumu gibi demografik değişkenler açısından katılımcıların paternalist liderlik ölçeği alt boyutlarından almış oldukları ortalamalarda anlamlı herhangi bir farklılığa rastlanmamıştır ($p>0,05$).

Sonuç olarak, Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğünde çalışan personellerin paternalist liderlik düzeyleri farklı demografik değişkenler açısından birbirlerine benzerlik göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Paternalist Liderlik, Liderlik, Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü

Investigation of Paternalist Leadership Levels of Youth Services and Sports Provincial Directorate Personnel

Abstract

The aim of this study is to investigate the paternalist leadership among employees working in Provincial Directorate Of Youth Services And Sports. For this purpose, paternalist leadership characteristics of the participants were examined according to different demographic characteristics.

The sample group of the study consists of 156 (Xage: 33,71 +/- 5,66) employees working in the provincial Directorate of Youth Services and Sports of Rize. In the study, Paternalist Leadership Scale developed by Cheng et al. (2004), was used as data collection tool. The scale consists of 3 different sub-scales, including 26 items and authoritarian (9 expressions), benefactor (11 expressions) and moral (6 expressions) leadership dimensions. The validity of the scale in Turkish was provided by Erben and Güneşer (2008) and Ökten and Cenkci (2012).

The frequency and percentage distributions of the data obtained from the participants were determined and the Skewness and Kurtosis values of the data were evaluated. The arithmetic mean and standard deviations of each sub-scale scores were calculated. Independent sample t-test analysis was used for binary variables for the difference and one-way ANOVA was used for demographic features with three or more variables.

As a result of the analyzes, no significant difference was found between the participants' age, gender, years of study in the institution, whether they graduated from a department related to physical education, their title in the institution, their marital status, educational status, and the mean of paternalist leadership scale sub-dimensions ($p > 0.05$).

As a result, paternalist leadership levels of employees working in the Provincial Directorate of Youth Services and Sports show similarities in terms of different demographic variables.

Keywords: Paternalist Leadership, Leadership, Youth Services and Sport Department

1. Giriş

Sosyal bir varlık olan insan yeme, içme, korunma, koruma ve benzeri ihtiyaçlarını karşılamak ve çeşitli amaçlarını gerçekleştirmek için bir arada yaşama gereğini hissetmektedirler. Bu durumda insan kendi varlığının devamını sağlayan şeyleri arzularken, varlığını tehdit eden şeylerden kaçınmaktadır. Bu durumu sağlarken de kendi çıkarlarını düşünen ve saldırgan bir yapıya bürünmekte ve tüm insanların böyle hareket ettiği düşünülürken çatışma ve kargaşanın kaçınılmaz olduğu görülmektedir. Bu yüzden düzenin sağlanması ve kargaşanın ortadan kaldırılması için güçlü bir otoritenin gerekliliği kaçınılmaz olmuştur (Hobbes, 2001 akt. Savaşçı, 2013).

Paternalizm, bireylerin kendi kendilerine zarar vermelerini engellemek ya da bireylerin kendi yararları doğrultusunda onlara rehberlik etmek olarak tanımlanmaktadır (Feinberg, 1971). Paternalizm bir tarafta koruyup-kollayan, bakan, yardım ve rehberlik eden, diğer tarafta ise, itaat eden ve bağlılık gösteren örgütsel hiyerarşinin gerekli olduğu taraflar arasındaki karışık ilişkileri göstermektedir (Börekçi, 2009).

Ülkemizde de çalışanların korunup gözetildikleri aile ortamına benzer örgütlerde çalışmak istedikleri ifade edilmektedir (Wasti,2000). Paternalist yaklaşım, yöneticilerin çalışanların iş dışı yaşamları ile de ilgilenmekte olduğunu ve kariyerlerini geliştirmek için destek olduğu çalışanların kişisel refahlarını geliştirmek için de teşviklerde buldukları bir yaklaşımdır. Paternalist liderlik, astları üzerindeki denetimleri ile yardımseverliği birleştirmiştir (Pellegrini ve Scandura 2008).

Paternalist liderlik anlayışının temelinde yatan varsayımlardan bir diğeri de liderin veya yöneticinin astı için neyin iyi olduğunu biliyor olmasıdır. Paternalist Lider, örgütteki diğer insanlara örgütü bir aile ortamı gibi algılamalarını ve aileden biri olduklarını hissettirir.

Yeni bir iş söz konusu olduğunda bu işin nasıl yapılacağını çalışanlarına anlatır, tutum ve davranışlarına göre onları uyarır, ödüllendirir veya cezalandırır. Sorumluluk alma konusunda çalışanlarını teşvik eder ve çalışanlar da karşılaşılan sorunları anlatılan gibi çözümlediklerinde babacan yöneticilerinin mutlu olacağını bilir.

Paternalist liderin çalışanları temelinde hayranlık uyandırarak uygulanan hakimiyete, üstünlüğe ve kontrole dayanan bir isteklendirme tarzı vardır. Bunun anlamı liderlik uygulanan çalışanlar liderine bağımlı olmasıdır. Çalışanlar doğru hareketlerde bulunur ve itaat gösterirlerse kendilerini paternalist lidere sevdirebilirler ve bu da daha motive olmuş bir şekilde çalışmalarını sağlar (Aslan, 2015).

Örgüt ortamını bir aile ortamı gibi algılayan örgüt üyeleri ise lidere koşulsuz itaat etmekte, lidere iş dışı alanlarda da yardım etmektedirler ve de liderin kendileri için bildiklerinin iyi olduğuna inanmaktadırlar (Erben, 2004).

Bu çalışmada Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü personelinin paternalist liderlik düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

2. Materyal ve Metod

Evren

Araştırmanın evrenini 2018 yılında Rize Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğüne bağlı personeller oluşturmaktadır.

Örneklem

Araştırmanın örneklemini ise 2018 tarihinde Rize Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğünde çalışmakta olan 156 gönüllü katılımcı oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Personellerin demografik bilgilerini belirlemek için araştırmacılar tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu, Liderlik anlayışlarını belirlemek için ise *Paternalist Liderlik Ölçeği* kullanıldı.

Paternalist Liderlik Ölçeği

Cheng ve diğerleri (2004) tarafından hazırlanan “Paternalist Liderlik Ölçeği” 6 likert ve otoriter (9 madde), yardımseverlik (11 madde) ve ahlaki (6 madde) olmak üzere toplam 26 madde ve 3 alt boyuttan meydana gelmektedir. Ölçeğin Türkçe geçerliliği Erben ve Güneşer (2008) ve Ökten ve Cenkeci'nin (2012) tarafından yapılan çalışmalarda sağlanmıştır.

Protokol

Personellerin Liderliğe bakışlarını araştırmak için öncelikle Rize Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğünden resmi yazı ile izin alındı. Sonrasında Rize Merkez'den başlayarak sırasıyla İyidere, Derepaşarı, Güneysu, Çayeli ve Pazar ilçelerine gidilerek GHSİM personellerine gönüllülük esasına göre ölçekler uygulandı. Bu şekilde araştırmaya toplam 156 personel katıldı.

İstatistik Yöntem

Elde edilen verilere öncelikli olarak normallik testi uygulandı. Verilerin normal dağılıma sahip olduğu görüldü. Daha sonra $\alpha = 0.05$ anlamlılık düzeyinde ikili karşılaştırmalarda bağımsız iki grup için t-testi, üç ve üzeri karşılaştırmalarda tek yönlü anova testi uygulandı.

3. Bulgular

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Personelin Dağılımı

	Gruplar	N	%
Yaş	30 ve Altı Yaş	57	36,5%
	31-34 Yaş	42	27%
	35 ve Üstü	57	36,5%
	Toplam	156	100%
Cinsiyet	Erkek	80	51,3%
	Kadın	76	48,7%
	Toplam	156	100%
Medeni Durum	Evli	112	71,8%
	Bekar	44	28,2%
	Toplam	156	100%
Ünvan	Antrenör	11	7,1%
	Bilişimci	8	5,1%
	Fizyoterapist	4	2,6%
	İnşaat Müh.	3	1,9%
	İşçi	88	56,4%
	Memur	27	17,3%
	Spor Eğitim Uzmanı	15	9,6%
	Toplam	156	100%
Üstünüzdeki Yönetici	Müdür	61	39,1%
	Şube Müdürü	95	60,9%
	Toplam	156	100%
Sektörde Çalışma Yılı	3 ve Altı Yıl	52	33,3%
	4-5 Yıl	56	35,9%
	6 ve Üstü Yıl	48	30,8%
	Toplam	156	100%
Kurumda Çalışma Yılı	3 ve Altı Yıl	66	42,3%
	4-5 Yıl	52	33,3%
	6 ve Üstü Yıl	38	24,4%
	Toplam	156	100%

Tablo 1’ de görüldüğü üzere araştırmaya katılan personellerin %36,5’inin 30 ve altı ve 35 ve üstü, %80’inin erkek, %71,8’inin evli, %56’sının işçi, %60,9’unun şube müdürü, %35,9’unun sektörde çalışma yılı 4-5 yıl, %42,3’ünün ise kurumda çalışma yılı 3 ve altı yıl olduğu görüldü.

Tablo 2. Cinsiyete Göre t-testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Gruplar	N	Ort.	SS	t	p
Yardımsaver	Kadın	76	2,86	1,18	1.097	0,274
	Erkek	80	2,67	1,05		
Ahlaki	Kadın	76	2,90	1,00	0.073	0,476
	Erkek	80	2,79	0,91		
Otoriter	Kadın	76	3,62	0,95	0.715	0,942
	Erkek	80	3,61	0,83		

Tablo 2’de görüldüğü üzere cinsiyete bağlı olarak personellerin Yardımsaver düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde t testi

uygulandı. Test sonuçları personellerin Yardımsever düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($t_{0,154}$; 1.097; $P>0.05$). Cinsiyete bağlı olarak personellerin Ahlaki düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde t testi uygulandı. Test sonuçları personellerin Ahlaki düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($t_{0,154}$; 0.073; $P>0.05$). Cinsiyete bağlı olarak personellerin Otoriter düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde t testi uygulandı. Test sonuçları personellerin Otoriter düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($t_{0,154}$; 0.715; $P>0.05$).

Tablo 3. Medeni Duruma Göre t-testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Gruplar	N	Ort.	SS	t	p
Yardımsever	Evli	112	2,84	1,05	1.308	0,193
	Bekar	44	2,58	1,26		
Ahlaki	Evli	112	2,88	0,91	1.566	0,542
	Bekar	44	2,77	1,06		
Otoriter	Evli	112	3,55	0,85	0.611	0,119
	Bekar	44	3,79	0,96		

Tablo 3’de görüldüğü üzere medeni duruma bağlı olarak personellerin Yardımsever düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde t testi uygulandı. Test sonuçları personellerin Yardımsever düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($t_{0,154}$; 1.308; $P>0.05$). Medeni duruma bağlı olarak personellerin Ahlaki düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde t testi uygulandı. Test sonuçları personellerin Ahlaki düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($t_{0,154}$; -1.566; $P>0.05$). Medeni duruma bağlı olarak personellerin Otoriter düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde t testi uygulandı. Test sonuçları personellerin Otoriter düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($t_{0,154}$; 0.611; $P>0.05$).

Tablo 4. Üstünüzdeki Yönetici Duruma Göre t-testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Gruplar	N	Ort.	SS	t	p
Yardımsever	Müdür	61	2,66	1,08	-0.931	0,354
	Şube Müdürü	95	2,83	1,14		
Ahlaki	Müdür	61	2,78	1,07	-0.192	0,484
	Şube Müdürü	95	2,89	0,88		
Otoriter	Müdür	61	3,63	1,00	-0.702	0,848
	Şube Müdürü	95	3,60	0,81		

Tablo 4’de görüldüğü üzere üst yöneticiye bağlı olarak personellerin Yardımsever düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde t testi uygulandı. Test sonuçları personellerin Yardımsever düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($t_{0,154}$; -0.931; $P>0.05$). Üst yöneticiye bağlı olarak personellerin Ahlaki düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde t testi uygulandı. Test sonuçları personellerin Ahlaki düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($t_{0,154}$; -0.192; $P>0.05$). Üst yöneticiye bağlı olarak personellerin Otoriter düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde t testi uygulandı. Test sonuçları personellerin Otoriter düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($t_{0,154}$; -0.702; $P>0.05$).

Tablo 5. Mezuniyet Durumuna Göre Anova Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Gruplar	N	Ort.	SS	f	p
Yardımsеver	Besyo ile İlgili	45	2,79	1,13	0.966	0,383
	Alan Dışı	22	2,46	0,78		
	Lisans Mezunu Değil	89	2,83	1,18		
Ahlaki	Besyo ile İlgili	45	2,90	1,06	0.523	0,594
	Alan Dışı	22	2,66	0,93		
	Lisans Mezunu Değil	89	2,87	0,91		
Otoriter	Besyo ile İlgili	45	3,56	3,55	0.765	0,467
	Alan Dışı	22	3,83	3,83		
	Lisans Mezunu Değil	89	3,60	3,60		

Tablo 5’de görüldüğü üzere mezuniyet durumuna bağlı olarak personellerin Yardımsеver düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde tek yönlü anova testi uygulandı. Test sonuçları personellerin Yardımsеver düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($f_{2,153}; 0,966; P>0.05$). Mezuniyet durumuna bağlı olarak personellerin Ahlaki düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde tek yönlü anova testi uygulandı. Test sonuçları personellerin Ahlaki düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($f_{2,153}; 0,765; P>0.05$). Mezuniyet durumuna bağlı olarak personellerin Otoriter düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde tek yönlü anova testi uygulandı. Test sonuçları personellerin Otoriter düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($f_{2,153}; 0,523; P>0.05$).

Tablo 6. Yaşa Göre Anova Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Gruplar	N	Ort.	SS	f	p
Yardımsеver	30 ve Altı Yaş	57	2,68	1,09	1.441	0,240
	31-34 Yaş	42	2,60	1,10		
	35 ve Üstü Yaş	57	2,96	1,14		
Ahlaki	30 ve Altı Yaş	57	2,88	0,98	1.088	0,339
	31-34 Yaş	42	2,67	0,88		
	35 ve Üstü Yaş	57	2,95	0,98		
Otoriter	30 ve Altı Yaş	57	3,77	0,85	1.923	0,150
	31-34 Yaş	42	3,62	1,04		
	35 ve Üstü Yaş	57	3,45	0,78		

Tablo 6’da görüldüğü üzere yaşa bağlı olarak personellerin Yardımsеver düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde tek yönlü anova testi uygulandı. Test sonuçları personellerin Yardımsеver düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($f_{2,153}; 1.441; P>0.05$). Yaşa bağlı olarak personellerin Ahlaki düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde tek yönlü anova testi uygulandı. Test sonuçları personellerin Ahlaki düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($f_{2,153}; 1.923; P>0.05$). Yaşa bağlı olarak personellerin Otoriter düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde tek yönlü anova testi uygulandı. Test sonuçları personellerin Otoriter düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($f_{2,153}; 1.088; P>0.05$).

Tablo 7. Eğitim Durumuna Göre Anova Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Gruplar	N	Ort.	SS	f	p
Yardımsaver	İlkokul	20	2,96	1,32	0,414	0,798
	Ortaokul	12	2,65	0,91		
	Lise	57	2,82	1,19		
	Lisans	64	2,66	1,01		
	Y.Lisans	3	3,09	1,57		
Ahlaki	İlkokul	20	3,00	0,91	0,188	0,945
	Ortaokul	12	2,81	0,96		
	Lise	57	2,85	0,91		
	Lisans	64	2,81	1,02		
	Y.Lisans	3	3,06	1,10		
Otoriter	İlkokul	20	3,29	0,87	1,867	0,119
	Ortaokul	12	3,31	0,90		
	Lise	57	3,77	0,80		
	Lisans	64	3,62	0,95		
	Y.Lisans	3	4,26	0,32		

Tablo 7’de görüldüğü üzere eğitim durumlarına bağlı olarak personellerin Yardımsaver düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde tek yönlü anova testi uygulandı. Test sonuçları personellerin Yardımsaver düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($f_{4,151}$; 0.414; $P>0.05$). Eğitim durumlarına bağlı olarak personellerin Ahlaki düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde tek yönlü anova testi uygulandı. Test sonuçları personellerin Ahlaki düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($f_{4,151}$; 1.867; $P>0.05$). Eğitim durumlarına bağlı olarak personellerin Otoriter düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde tek yönlü anova testi uygulandı. Test sonuçları personellerin Otoriter düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($f_{4,151}$; 0.188; $P>0.05$).

Tablo 8. Ünvan Durumuna Göre Anova Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Gruplar	N	Ort.	SS	f	p
Yardımsaver	Antrenör	11	2,83	0,78	0,565	0,758
	Bilişimci	8	2,89	0,92		
	Fizyoterapist	4	2,32	0,48		
	İnşaat Müh.	3	2,00	0,95		
	İşçi	88	2,86	1,14		
	Memur	27	2,65	1,17		
	Spor Eğitim Uzmanı	15	2,59	1,38		
Ahlaki	Antrenör	11	3,02	1,23	0,408	0,873
	Bilişimci	8	2,67	0,78		
	Fizyoterapist	4	2,75	0,61		
	İnşaat Müh.	3	3,06	0,67		
	İşçi	88	2,83	0,89		
	Memur	27	3,02	1,18		
	Spor Eğitim Uzmanı	15	2,62	0,97		
Otoriter	Antrenör	11	3,03	1,03	1,613	0,147
	Bilişimci	8	4,19	0,53		
	Fizyoterapist	4	3,75	0,33		
	İnşaat Müh.	3	4,00	0,48		
	İşçi	88	3,59	0,85		
	Memur	27	3,63	0,81		
	Spor Eğitim Uzmanı	15	3,80	1,23		

Tablo 8’de görüldüğü üzere ünvanlarına bağlı olarak personellerin Yardımsaver düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde tek yönlü anova testi uygulandı. Test sonuçları personellerin Yardımsaver düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($f_{6,149}$; 0.565; $P>0.05$). Ünvanlarına bağlı olarak personellerin Ahlaki düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde tek yönlü anova testi uygulandı. Test sonuçları personellerin Ahlaki düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($f_{6,149}$; 1.613; $P>0.05$). Ünvanlarına bağlı olarak personellerin Otoriter düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde tek yönlü anova testi uygulandı. Test sonuçları personellerin Otoriter düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($f_{6,149}$; 0.408; $P>0.05$).

Tablo 9. Sektörde Çalışma Yılına Göre Anova Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Gruplar	N	Ort.	SS	f	p
Yardımsaver	3 ve Altı Yıl	52	2,66	0,99	1.441	0,052
	4-5 Yıl	56	3,05	1,10		
	6 ve Üstü Yıl	48	2,55	1,21		
Ahlaki	3 ve Altı Yıl	52	2,69	0,85	1.088	0,143
	4-5 Yıl	56	3,04	0,96		
	6 ve Üstü Yıl	48	2,80	1,03		
Otoriter	3 ve Altı Yıl	52	3,57	0,98	1.923	0,313
	4-5 Yıl	56	3,53	0,85		
	6 ve Üstü Yıl	48	3,78	0,82		

Tablo 9’da görüldüğü üzere sektörde çalışma yılına bağlı olarak personellerin Yardımsaver düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık

düzeyinde tek yönlü anova testi uygulandı. Test sonuçları personellerin Yardımsever düzeyleri arasında farkın önemli olduğunu gösterdi ($f_{2,153}$; 3.021; $P<0.05$). Sektörde çalışma yılına bağlı olarak personellerin Ahlaki düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde tek yönlü anova testi uygulandı. Test sonuçları personellerin Ahlaki düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($f_{2,153}$; 1.171; $P>0.05$). Sektörde çalışma yılına bağlı olarak personellerin Otoriter düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde tek yönlü anova testi uygulandı. Test sonuçları personellerin Otoriter düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($f_{2,153}$; 1.970; $P>0.05$).

Tablo 10. Kurumda Çalışma Yılına Göre Anova Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Gruplar	N	Ort.	SS	f	p
Yardımsever	3 ve Altı Yıl	66	2,69	1,06	2.064	0,130
	4-5 Yıl	52	3,01	1,19		
	6 ve Üstü Yıl	38	2,56	1,07		
Ahlaki	3 ve Altı Yıl	66	2,77	0,91	0.825	0,440
	4-5 Yıl	52	2,99	0,92		
	6 ve Üstü Yıl	38	2,80	1,08		
Otoriter	3 ve Altı Yıl	66	3,60	0,98	0.029	0,971
	4-5 Yıl	52	3,62	0,87		
	6 ve Üstü Yıl	38	3,65	0,75		

Tablo 10’da görüldüğü üzere kurumda çalışma yılına bağlı olarak personellerin Yardımsever düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde tek yönlü anova testi uygulandı. Test sonuçları personellerin Yardımsever düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($f_{2,153}$; 2.064; $P>0.05$). Kurumda çalışma yılına bağlı olarak personellerin Ahlaki düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde tek yönlü anova testi uygulandı. Test sonuçları personellerin Ahlaki düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($f_{2,153}$; 0.029; $P>0.05$). Kurumda çalışma yılına bağlı olarak personellerin Otoriter düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde tek yönlü anova testi uygulandı. Test sonuçları personellerin Otoriter düzeyleri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi ($f_{2,153}$; 0.825; $P>0.05$).

4. Tartışma ve Sonuç

Cinsiyete değişkenine göre yapmış olduğumuz çalışmada ‘‘Yardımsever’’, ‘‘Otoriter’’ ve ‘‘Ahlaki’’ alt boyutlarında en yüksek puanı kadınların aldığı görülmüştür. Literatürde yapılan farklı çalışmalara bakıldığında; Tuncer (2005)’in 467 üniversite öğrencisi ve 230 beyaz yakalı çalışan üzerinde yaptığı bir araştırmada da beyaz yakalı çalışanların liderlerini paternalist olarak algılama düzeylerinin, cinsiyet açısından anlamlı fark göstermediği ifade edilmiştir. Pellegrini vd. (2010)’nin Güney Hindistan’da 207 ve Amerika’da 215 profesyonel olarak çalışan ve büyük bir üniversitenin yönetim programına kayıtlı bireyin üzerinde yaptıkları bir araştırmada paternalistik liderlik algısının Amerika örneğinde cinsiyet açısından anlamlı fark göstermediği ifade edilmektedir. Ancak, Hintli erkeklerin paternalistik liderlik algılarının daha yüksek olduğu ileri sürülmektedir. Arslan (2016), okul yöneticilerine yapmış olduğu çalışmada yardımsever ve ahlaki boyutlarda erkek öğretmenlerin daha yüksek puan aldığı kadın öğretmenlerin ise ahlaki boyutunda daha yüksek puan aldığı görülmüştür.

Medeni durumu değişkenine göre “Yardımsaver” ve “Otoriter” alt boyutlarında yüksek puanı evli katılımcıların aldığı bekar katılımcılar ise “Ahlaki” alt boyutunda daha yüksek puan aldığı görülmüştür. Literatürde yapılan farklı çalışmalara bakıldığında; Mutlu (2010)’nun Akdeniz Üniversitesi, Antalya Eğitim ve Araştırma ve Antalya Atatürk Devlet Hastanesi’nde çalışan 600 hemşire üzerinde yaptığı araştırmada evlilerin paternalistik liderlik algılamalarının daha yüksek olduğu ifade edilmektedir. Turan A. Ve Songur L. (2016)’nın belediye personeline yapmış olduğu çalışmada medeni hallerine göre bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yaş değişkenine göre “Yardımsaver” ve “Ahlaki” alt boyutlarında en yüksek puanı 35 yaş üstü olanların aldığı “Otoriter” alt boyutunda ise 30 yaş altı olanların aldığı görülmüştür. Literatürde yapılan farklı çalışmalara bakıldığında; Tuncer (2005)’in 467 üniversite öğrencisi ve 230 beyaz yakalı çalışan üzerinde yaptığı bir araştırmada da yaşı daha genç olan öğrencilerin paternalistik tutumlarının daha olumlu olduğu ileri sürülmektedir. Mutlu (2010)’nun Akdeniz Üniversitesi, Antalya Eğitim ve Araştırma ve Antalya Atatürk Devlet Hastanesi’nde çalışan 600 hemşire üzerinde yaptığı araştırmada yaşı daha büyük olanların, paternalistik liderlik algılamalarının daha yüksek olduğu ifade edilmektedir.

Eğitim durumu değişkenine göre “Yardımsaver”, “Otoriter” ve “Ahlaki” alt boyutlarında en yüksek puanı yüksek lisans mezunu olanların aldığı görülmüştür. Literatürde yapılan farklı çalışmalara bakıldığında; Yardımcı (2010) bankacılık sektöründe 214 katılımcı üzerinde yaptığı araştırmada, eğitim düzeyi ile paternalist liderlik puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğunu tespit etmiştir. Yaman (2011) tarafından yapılan çalışmada eğitim seviyesi arttıkça paternalist liderlik puan ortalamasının azaldığı sonucunu elde etmiştir. Arslan (2016), okul yöneticilerine yapmış olduğu çalışmada otoriter alt boyutunda en yüksek puanı lisansüstü öğretmenlerin aldığı görülmüştür.

Sonuç olarak; anlamlı farklılığın sadece sektörde çalışma yılı yardımsaver alt boyutunda görülmüştür. Bu bağlamda çalışan personelin mesleki yıpranma ve mesleki doyuma ulaştığından 6 ve üstü yıl çalışanların yardımsaver alt boyutunda en düşük ortalamaya sahip olduğu söylenilebilir.

Öneriler

Gelecek çalışmalarda farklı bölge ve sektörlerden işletme grupları seçilip örneklem grubu genişletilerek araştırma sonuçlarına katkı sağlanabilir. Farklı sektörlerden seçilen örneklem gruplarının karşılaştırılması da ilgili yazına katkı sağlayacaktır. Kurumlarda ve işletmelerde liderlerin paternalistik liderlik davranış gösterme düzeylerinin zamanla değişimini inceleyebilmek için de boyamsal çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

ASLAN, E.(2015). Paternalist Liderliğin Çalışan Performansına Etkisinde İş Ahlakının Rolü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Anabilim Dalı Yönetim Organizasyon Bilim Dalı, İstanbul.

Börekçi, D., Y., (2009), “Paternalistic Leadership Style’s Evolution In E-Culture”, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi, 38/2: 103-109

Erben, G., S., (2004), “Toplumsal Kültür Aile Kültürü Etkileşimi Bağlamında Paternalizm Boyutuyla İşletme Kültürü: Türkiye Örneği”, 1. Aile İşletmeleri Kongresi Bildirileri, 17- 18 Nisan 2004, (Ed.: Koçel, T.), İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları: 345-356

Feinberg, J. (1971). Legal paternalism. Canadian Journal of Philosophy, 1(1),105-124.

Mutlu, A. (2010). Hemşirelere göre yönetici hemşirelerin paternalistik davranış örüntülerinin hasta bakımı ile ilgili görevlerine yansımaları (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Antalya.

Önder ARSLAN (2016). Okul Yöneticilerinin Paternalist Liderlik Düzeyleri ile Öğretmenlerin Örgütsel Sinizm Algıları Arasındaki İlişki, Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı,Uşak.

Pellegrini, E. K., Scandura, T. A., & Jayaraman, V. (2010). Cross-cultural generalizability of paternalistic leadership: an expansion of leader– member exchange theory. Group & Organization Management, 35(4), 391-420.

PELLEGRİNİ, E., K. ve SCANDURA, T., A., Paternalistic Leadership: A Review And Agenda For Future Research, Journal of Management , 34,3, 2008.

Savaşçı, Y. (2013). Paternalizm gerçekten paternalist mi? Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir

Tuncer, G. (2005). The self in family context and traditional family values on attitudes toward paternalistic leadership style (Unpublished Master’s Thesis). Koç University Graduate School of Social Sciences and Humanities, İstanbul.

Turan A. Ve Songur L. (2016). Belediye Çalışanları Bakış Açısıyla Paternalist Liderlik: Şereflikoçhisar Belediye Çalışanlarıüzerine Bir Uygulama, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(2).

Wasti, S.A., (2000), “Örgütsel Bağlılığı Belirleyen Evrensel ve Kültürel Etmenler: Türk Kültürüne Bir Bakış”, (Ed:Aycan, Z.). Akademisyenler Ve Profesyoneller Bakış Açısıyla Türkiye’de 172 Yönetim, Liderlik Ve İnsan Kaynakları Uygulamaları(Ss:201-225), Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.

Yaman, T. (2011). Yöneticilerin paternalist (babacan) lider davranışlarının çalışanların örgütsel özdeşleşmelerine, iş performanslarına ve işten ayrılma niyetlerine etkisi: özel sektörde uygulama. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kara Harp Okulu, Ankara

Yardımcı, C. (2010). Paternalistik liderlik davranışlarının iş tatmini üzerindeki etkisi: Bankacılık sektörü üzerinde bir uygulama. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Eleştirel Okuryazarlık Düzeylerinin Bazı Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi

Yılmaz ÜNLÜ, Serdar USLU, Adem SOLAKUMUR, Murat KUL

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Bartın Üniversitesi, Bartın, TÜRKİYE

Öz

Bu araştırmanın amacı beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin eleştirel okuryazarlık düzeylerini cinsiyet, yaş, medeni hal, eğitim durumu, meslek kıdemi, eğitim kademesi ve görev yeri değişkenlerine göre incelemektir. Araştırmada beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin eleştirel okuryazarlık düzeylerini incelemek amacıyla Yılmaz (2013) tarafından geliştirilen “Eleştirel Okuryazarlık Düzey Belirleme Ölçeği” (EODBÖ) uygulanmıştır. Araştırma modeli, genel tarama modellerinden betimsel-tarama modelidir. Bu araştırmada genel tarama modeli, “Tesadüfi Örneklem” yöntemiyle örneklem grubuna uygulanmıştır. Araştırmanın evrenini, Sakarya ve Bartın ilinde farklı eğitim kademelerinde görev yapan beden eğitimi ve spor öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini, Sakarya ve Bartın ilindeki beden eğitimi ve spor öğretmenleri arasından tesadüfi yolla seçilen 244 gönüllü beden eğitimi ve spor öğretmeni oluşturmaktadır. Katılımcıların demografik özelliklerine göre eleştirel okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi amacıyla MANOVA testi ile veriler analiz edilmiştir. Araştırmanın bulgularında “medeni hal” değişkeninin “Eleştirel Okuryazarlık Düzey Belirleme Ölçeği” nin (EODBÖ) alt boyutları üzerindeki etkisinin anlamlı farklılık içerdiği tespit edilmiştir Diğer değişkenler “Eleştirel Okuryazarlık Düzey Belirleme Ölçeği” nin alt boyutları üzerinde anlamlı farklılık içermemesine rağmen, faktörler boyutunda ortalama puanların farklılaştığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni, Okuryazarlık, Eleştirel Okuryazarlık

Analysis of Critical Literacy Levels of Physical Education and Sports Teachers According to Some Demographic Variables

Abstract

The purpose of this study was to examine the critical literacy levels of physical education and sport teachers gender, age, marital status, educational status, occupational seniority, education level and occupation. The "Critical Literacy Leveling Scale" (EODBÖ) developed by Yılmaz (2013) was applied in order to examine the critical literacy levels of physical education and sports teachers in the study. The research model is a descriptive-scan model of general screening models. In this study, the general screening model was applied to the sampling group by the "Random Sampling" method. The researcher's universe constitutes physical education and sports teachers working in different educational levels in the provinces of Sakarya and Bartın. The sample of the research is composed of 244 voluntary physical education and sports teachers selected randomly from among the physical education and sports teachers in Sakarya and Bartın provinces. Data were analyzed by MANOVA test to examine media literacy levels according to the demographic characteristics of the participants. It was found that the effect of the "marital status" variable on the subscales of "Critical Literacy Leveling Scale" was significantly different in the findings of the study. Other variables did not differ significantly on the subscales of "Critical Literacy Leveling Scale".

Keywords: Physical Education and Sport Teacher, Literacy, Critical Literacy

Giriş

Eleştirel Okuryazarlık kolaycı, bildik ya da tanıdık varsayımlara, tekdüze yargılara ve çerçevelenmiş hazır bilgi ve sembollere yönelik hem estetik hem uygulama hem de siyasi ve ahlaki uygulamalardan beslenen bir bakış açısıdır (Binark ve Bek, 2007). Eleştirel Okuryazarlık, kitle iletişim araçları ve izleyici/dinleyiciler, bilgi ve güç arasındaki ilişkileri kritik olarak analiz etmek için okuryazarlık eğitiminin gücünün genişletilmesidir.” Eleştirel Medya Okuryazarlığı, özetle, öğrencilerin medyadaki baskın söylemlerdeki mesajlara karşı alternatif medya metinlerini üretmesini amaçlar. Ayrıca, Eleştirel Medya Okuryazarlığı, demokrasilerde olduğu gibi katılımcı ve birlikte yapılan bir projedir (Kellner ve Share, 2007).

Özellikle medya aracılığı ile dünyadaki güç odakları insanları istedikleri gibi yönlendirmekte ve yazılı, sözlü, görsel ve çoklu ortam metinlerini bunun için bir vasıta olarak kullanmaktadır. Eğitim süreci, bu yazılı ve görsel ortamların sağlıklı bir şekilde kullanılması bakımından önemli bir yere sahiptir. Eğitim sürecinde gerçekleştirilecek eleştirel okuryazarlık uygulamaları ile öğrencinin okuduğunu, yazdığını ve gördüğünü daha fazla irdelemesini sağlanacaktır. Metinlere farklı bakış açıları getirerek, metinlerdeki derin anlamları ortaya çıkararak yeniden bir yorum getirmenin önünü açacaklardır (Dal, 2012).

Eleştirel medya okuryazarlığı, film ve video gibi medya formlarını eğitim ve çok kültürlü anlayışlar gibi çok geni konularda bireyin öğrenmesini olumlu yönde geliştirecek şekilde kullanmayı sağlar. Sadece bireylerin medyadan nasıl öğreneceklerini, medya yönlendirmelerine karşı koymayı öğretmeyi sağlamaz, ayrıca bireyleri sosyal hayatta daha katılımcı yapacak olan ve iyi bir vatandaş yaratmayı sağlayacak becerilerin gelişmesini de sağlar (Kellner ve Share 2005: 369-386).

Eleştirel okuryazarlığı oluşturmak, ilköğretim eğitiminden yetişkin eğitime kadar tüm düzeylerdeki eğitimi içerir (Gregory ve Cahill, 2009). Okul öncesi, ilköğretim, ortaokul ve yetişkin eğitiminde eleştirel okuryazarlık eğitimi uygulanabilmektedir. Yapılan araştırmalar eleştirel okuryazarlığın küçük yaştan itibaren kazandırılabilir becerileri içerdiği ortaya konulmuştur. Eleştirel okuryazarlığın sadece yetişkinlere uygulanabileceği düşüncesi zayıflamıştır. Kanada, ABD ve Avustralya gibi ülkelerde anaokulundan üniversiteye kadar okuryazarlık becerilerini ve edinimlerini içeren ders müfredatları bulunmaktadır.

Gereç ve Yöntem

Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin eleştirel okuryazarlık düzeylerini bazı demografik değişkenlere göre inceleyen bu çalışmada genel tarama modellerinden betimsel tarama yöntemi uygulanmıştır. Araştırma örneklemi ulaşılabilir örnekleme yöntemine göre belirlenmiş olup veriler, Sakarya ve Bartın İlinde görev yapan 244 (83 kadın, 161 erkek) beden eğitimi öğretmeninden elde edilmiştir. Çalışmada anket tekniği kullanılmıştır. Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin eleştirel okuryazarlık düzeylerini incelemek amacıyla Yılmaz (2013) tarafından geliştirilen “Eleştirel Okuryazarlık Düzey Belirleme Ölçeği” uygulanmıştır. Bu ölçek 14 madde 2 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin alt boyutları: (1) Eleştirel okuma (2)

Eleştirel yazma şeklindedir. 5'li Likert tipindeki ölçekte ifadeler; (1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Ara sıra (4) Sıklıkla (5) Her zaman şeklindedir.

Verilerin analizi bilgisayar ortamında SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 23.0 paket programında yapılmıştır. Analizlerde verilerin normal dağılım gösterdiği varsayılarak uygun testler seçilmiştir. Araştırmaya katılan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin eleştirel okuryazarlık düzeylerini “cinsiyet, yaş, medeni hal, eğitim, mesleki kıdem, eğitim kademesi, görev yeri” değişkenlerine göre incelemek amacıyla “Çok Değişkenli Varyans Analizi (Multiple Analysis Of Variance) MANOVA” uygulanmıştır. MANOVA bir ya da daha çok faktöre göre oluşan grupların birden fazla bağımlı değişken bakımından anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla kullanılır (Büyüköztürk, 2011).

Tablo 1: Eleştirel Okuryazarlık Ölçeği Alt Boyutları Alfa Güvenirlilik Katsayıları

Eleştirel Okuma	7 madde	0,78
Eleştirel Yazma	7 madde	0,79

Hesaplanan bu değerlerin tüm alt boyutlar için istatistiksel olarak yüksek düzeyde güvenilir değerler aralığında olduğu söylenebilir (Can, 2014).

Bulgular

Tablo 2: Katılımcıların Betimsel İstatistik Değişkenlerine Göre Dağılımları

Değişkenler		N	%
Cinsiyet	Kadın	83	34,0
	Erkek	161	66,0
Yaş	22-30	64	26,2
	31-39	91	37,3
	40-48	72	29,5
	49 yaş ve üstü	17	7,0
Medeni hal	Bekâr	72	29,5
	Evli	172	70,5
Eğitim	Lisans	198	81,1
	Lisansüstü	46	18,9
Meslek Kıdemi	1-10 yıl	114	46,7
	11-20 yıl	93	38,1
	21 yıl ve üstü	37	15,2
Eğitim Kademesi	Ortaokul	217	88,9
	Lise	27	11,1
Görev Yeri	Köy-Belde	25	10,2
	İlçe	58	23,8
	Şehir	161	66,0
Toplam		244	100

Tablo 2 incelendiğinde, beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin %66,0'nın erkek olduğu, %29,5'inin 40-48 yaş gurubunda olduğu, %70,5'inin evli olduğu, %81,1'inin lisans mezunu olduğu, %46,7'sinin 1-10 yıl meslek kıdemi gurubu olduğu, %88,9'unun ortaokul eğitim kademesi gurubu olduğu, %66,0'nın görev yerinin şehir olduğu görülmektedir.

Tablo 3: Eleştirel Okuryazarlığın Cinsiyete Göre Farklılığı İçin MANOVA Testi

Bağımlı Değişken	Cinsiyet	N	\bar{x}	Ss	Sd	F	p
Eleştirel okuma	Erkek	161	3,78	,646	1-242	,000	,98
	Kadın	83	3,79	,561			
Eleştirel yazma	Erkek	161	3,56	,643	1-242	,009	,92
	Kadın	83	3,55	,614			

Tablo 3 değerlendirildiğinde, “cinsiyet” değişkeninin EOÖ alt faktörleri üzerindeki temel etkisinin anlamlı olmadığı [λ 1,000 $F_{(2,241)} = ,011$, $p > 0,05$, $\pi^2 = ,00$] tespit edilmiştir. Ortalama değerlere bakıldığında “Eleştirel okuma ve Eleştirel yazma” alt boyutlarında “Kadın ve Erkek” grubunun birbirine yakın ortalama değerlere sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 4: Eleştirel Okuryazarlığın Yaşa Göre Farklılığı İçin MANOVA Testi

Bağımlı Değişken	Yaş	N	\bar{x}	Ss	Sd	F	p
Eleştirel okuma	22-30 yaş	64	3,87	,077	3-240	1,28	,27
	31-39 yaş	91	3,73	,065			
	40-48 yaş	72	3,84	,073			
	49 yaş ve üzeri	17	3,60	,150			
Eleştirel yazma	22-30 yaş	64	3,67	,079	3-240	1,13	,33
	31-39 yaş	91	3,50	,066			
	40-48 yaş	72	3,55	,075			
	49 yaş ve üzeri	17	3,42	,153			

Tablo 4 değerlendirildiğinde, “yaş” değişkeninin EOÖ alt faktörleri üzerindeki temel etkisinin anlamlı olmadığı [λ 0,978 $F_{(6,478)} = ,895$, $p > 0,05$, $\pi^2 = ,01$] tespit edilmiştir. Ortalama değerlere bakıldığında “Eleştirel okuma” boyutunda “22-30 yaş” grubu ile “40-48 yaş” grubunun, Eleştirel yazma boyutunda “22-30 yaş” grubunun daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 5: Eleştirel Okuryazarlığın Medeni Hale Göre Farklılığı İçin MANOVA Testi

Bağımlı Değişken	Medeni Hal	N	\bar{x}	Ss	Sd	F	p
Eleştirel okuma	Evli	172	3,69	,632	1-242	14,76	,00
	Bekar	72	4,02	,517			
Eleştirel yazma	Evli	172	3,45	,629	1-242	17,81	,00
	Bekar	72	3,55	,566			

Tablo 5 değerlendirildiğinde, “medeni hal” değişkeninin EOÖ alt faktörleri üzerindeki temel etkisinin anlamlı olduğu tespit edilmiştir [λ 0,925 $F_{(2,241)} = 9,74$, $p < 0,05$, $\pi^2 = ,07$]. Faktörler düzeyinde “eleştirel okuma” [$F_{(1-242)} 14,76$, $p < 0,05$, $\pi^2 = ,05$], “eleştirel yazma” [$F_{(1-242)} 17,81$, $p < 0,05$, $\pi^2 = ,06$] boyut puanlarında anlamlı olarak farklılaştığı tespit edilmiştir. Ortalama değerler incelendiğinde; “eleştirel okuma”, “eleştirel yazma” alt boyutlarında “Bekar” grubunun daha yüksek ortalamaya sahip olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 6: Eleştirel Okuryazarlığın Meslek Kıdemine Göre Farklılığı İçin MANOVA Testi

Bağımlı Değişken	Meslek Kıdemi	N	\bar{x}	Ss	Sd	F	p
Eleştirel okuma	1-10 yıl	114	3,76	,606	2-241	1,95	,14
	11-20 yıl	93	3,88	,618			
	21 yıl ve üstü	37	3,66	,634			
Eleştirel yazma	1-10 yıl	114	3,58	,576	2-241	1,14	,32
	11-20 yıl	93	3,58	,698			
	21 yıl ve üstü	37	3,41	,620			

Tablo 6 değerlendirildiğinde, “meslek kıdemi” değişkeninin EOÖ alt faktörleri üzerindeki temel etkisinin anlamlı olmadığı [λ 0,974 $F_{(4,480)} = 1,58$, $p > 0,05$, $\pi^2 = ,01$] tespit edilmiştir. Ortalama değerlere bakıldığında “Eleştirel okuma” boyutunda “11-20 yıl” grubunun, “Eleştirel yazma” boyutunda “1-10” yıl ve “11-20yıl” grubunun daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 7: Eleştirel Okuryazarlığın Eğitim Durumuna Göre Farklılığı İçin MANOVA Testi

Bağımlı Değişken	Eğitim Durumu	N	\bar{x}	Ss	Sd	F	p
Eleştirel okuma	Lisans	198	3,78	,613	1-242	,169	,68
	Lisans-üstü	46	3,82	,640			
Eleştirel yazma	Lisans	198	3,54	,616	1-242	,681	,41
	Lisans-üstü	46	3,62	,702			

Tablo 7 değerlendirildiğinde, “eğitim durumu” değişkeninin EOÖ alt faktörleri üzerindeki temel etkisinin anlamlı olmadığı [λ 0,997 $F_{(2,241)} = ,366$, $p>0,05$, $\pi^2=,00$] tespit edilmiştir. Ortalama değerlere bakıldığında “Eleştirel okuma” ve “Eleştirel yazma” boyutlarında “lisansüstü” grubun daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 8: Eleştirel Okuryazarlığın Eğitim Kademesine Göre Farklılığı İçin MANOVA Testi

Bağımlı Değişken	Eğitim Kademesi	N	\bar{x}	Ss	Sd	F	p
Eleştirel okuma	Ortaokul	217	3,81	,618	1-242	3,61	,58
	Lise	27	3,58	,581			
Eleştirel yazma	Ortaokul	217	3,57	,633	1-242	2,17	,14
	Lise	27	3,38	,612			

Tablo 8 değerlendirildiğinde, “eğitim kademesi” değişkeninin EOÖ alt faktörleri üzerindeki temel etkisinin anlamlı olmadığı [λ 0,986 $F_{(3,240)} = 1,12$, $p>0,05$, $\pi^2=,01$] tespit edilmiştir. Ortalama değerlere bakıldığında, “Eleştirel okuma” ve “Eleştirel yazma” boyutlarında “Ortaokul” grubunun daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 9: Eleştirel Okuryazarlığın Görev Yeri Göre Farklılığı İçin MANOVA Testi

Bağımlı Değişken	Görev Yeri	N	\bar{x}	Ss	Sd	F	p
Eleştirel okuma	Köy-belde	25	3,64	,574	2-241	1,92	,14
	İlçe	58	3,91	,631			
	Şehir	161	3,73	,615			
Eleştirel yazma	Köy-belde	25	3,52	,576	2-241	1,19	,30
	İlçe	58	3,67	,662			
	Şehir	161	3,52	,629			

Tablo 9 değerlendirildiğinde, “görev yeri” değişkeninin EOÖ alt faktörleri üzerindeki temel etkisinin anlamlı olmadığı [λ 0,979 $F_{(4,480)} = 1,27$, $p>0,05$, $\pi^2=01$] tespit edilmiştir. Ortalama değerlere bakıldığında, “Eleştirel okuma” ve “Eleştirel yazma” boyutlarında “İlçe” grubunun daha yüksek ortalama değerlere sahip olduğu görülmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırma, beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin eleştirel okuryazarlık düzeylerini belirlemek amacıyla yapılmış, bu amaç doğrultusunda alanyazın taraması sonucu, “Eleştirel Okuryazarlık” ve alt boyutları olan “eleştirel yazma” ve “eleştirel okuma” ile ilgili doğrudan yapılan çok az çalışma ile karşılaşılmıştır. Bu çalışmaların genel olarak “Cinsiyet” ve “Yaş” değişkenleri üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Ayrıca bu tarama esnasında “Eleştirel Okuryazarlık” ve alt boyutları ile yakından ilişkili olan “Eleştirel düşünme” ile ilgili

ülkemizde yapılmış olan araştırmalara ulaşılmıştır. Eleştirel okuryazarlığın temel ilkesi olan “eleştirel düşünme” kişinin okuduğu metni sorgulayabilmesi, metnin vermiş olduğu mesajları akıl süzgecinden geçirerek doğru, yanlış ve çelişkileri analiz ederek bir değerlendirme yapmasıdır. Bu bağlamda “eleştirel okuryazarlık” ve “eleştirel düşünme” birbirini tamamlayan kavramlar olduğu görülmektedir.

Bu bağlamda “Cinsiyet” değişkeninin “EODBÖ”nün alt boyutları üzerindeki temel etkisinin anlamlı olmadığı görülmektedir. “Eleştirel okuma” boyutunda kadın grubunun, “eleştirel yazma” boyutunda erkek grubunun daha fazla ortalama değere sahip olduğu görülmektedir. Yılmaz (2013) yapılan çalışmada, sınıf öğretmeni adaylarının eleştirel okuryazarlık becerilerinin “cinsiyet” değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemesi, Karabay (2012) tarafından yapılan çalışmada, eleştirel okuryazarlık alt boyutlarından olan eleştirel okuma ve yazma eğitiminin Türkçe öğretmeni adaylarının akademik başarılarına ve eleştirel okuma yazma düzeylerine etkisi “cinsiyet” açısından anlamlı bulunmaması çalışmamızı desteklemektedir. Bununla birlikte Yiğit (2015) tarafından yapılan araştırmada sınıf öğretmenlerinin eleştirel düşünme eğilimlerinin cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık bulunmaması çalışmamızı destekler niteliktedir. Eleştirel okuryazarlığın gelişimi “cinsiyet” değişkeninden bağımsız olarak kişinin yaşantılarına, eleştirel okuma, eleştirel yazma ve eleştirel düşünmeyi geliştirici ön öğrenmelere, aynı zamanda kişisel gelişim ve isteğine bağlı olarak artacaktır şeklinde yorumlayabiliriz.

“Yaş” değişkeninin “EOÖ” nün alt boyutları üzerindeki temel etkisinin anlamlı olmadığı görülmektedir. Ortalama değerlere bakıldığında “eleştirel okuma”, “eleştirel yazma” boyutunda 22-30 yaş grubunun daha yüksek ortalama değerler sahip olduğu görülmektedir. Ünalın (2006) tarafından yapılan araştırmada ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin “Eleştirel Okuryazarlık Ölçeği” alt boyutlarından olan “Eleştirel Okuma” beceri düzeyleri ile okumaya karşı tutumları ve okuduğunu anlama düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiş, öğrencilerin “Eleştirel Okuma” becerilerinin yeterli düzeyde olmadığını belirlemiştir. Yiğit (2015) tarafından yapılan çalışmada sınıf öğretmenlerinin eleştirel düşünme eğilimlerinin yaş’a göre anlamlı fark içermemesi araştırmamızla örtüşmektedir. Bunun nedenini; bireylerin eğitim-öğretim hayatlarında ve günlük yaşamlarında “eleştirel okuryazarlık” ve “eleştirel düşünme” becerilerini geliştirecek dış uyaranlarla ve etkinliklerle çok fazla karşılaşmalarına bağlayabiliriz. Buradan anlaşılacağı üzere Eleştirel Okuryazarlık Ölçeği alt boyutu olan eleştirel okuma beceri düzeyi yaş’a bağlı olmaksızın bu beceriyi geliştirici ön bilgi, tutum ve davranışlara bağlı olarak gelişeceği şeklinde yorumlanabilir.

“Medeni hal” değişkeninin “EOÖ”nün alt boyutları üzerindeki temel etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir. “Eleştirel okuma” ve “eleştirel yazma” alt boyutlarında puanların anlamlı olarak farklılaştığı tespit edilmiştir. Ortalama değerler incelendiğinde “eleştirel okuma”, “eleştirel yazma” alt boyutlarında “Bekâr” grubun daha yüksek ortalama değere sahip olduğu görülmektedir. Bu durumu; bekâr grupların eleştirel okuryazarlık becerilerini geliştirici aktiviteler içerisinde bulunmasına, boş zaman eğilimlerinin kitap okuma, dergi ve gazete takip etme tiyatro, sinema gibi aktiviteler yönünde olmasına bağlayabiliriz. Aşkar (2015) tarafından yapılan çalışmada ilköğretim ve ortaokul öğretmenlerinin eleştirel okuma eğilimlerinin “meden i

hal” değişkeni üzerinde anlamlı fark bulunamaması araştırmamızı desteklememektedir. Bunu; örneklem grubunun farklılık içermesine, örneklem sayısının farklılaşmasına, örneklem grubunun yaşadıkları ortamın, psikolojik ve kültürel özelliklerin farklılık göstermesine bağlayabiliriz.

“Meslek kıdemi” değişkeninin “EOÖ”nün alt boyutları üzerindeki temel etkisinin anlamlı olmadığı görülmektedir. Ortalama değerlere bakıldığında “eleştirel okuma” boyutunda 11-20 yıl grubunun, “1-10 yıl” ve “21 yıl ve üstü” gruptan daha yüksek ortalama değerlere sahip olduğu görülmektedir. “Eleştirel yazma” boyutunda “1-10 yıl” ve “11-20 yıl” gruplarının “21 yıl ve üstü” gruptan daha yüksek ortalama değere sahip olduğu görülmektedir. Selçuk (2013) tarafından yapılan çalışmada Türkçe öğretmenlerinin eleştirel düşünme eğilimleri ile “kıdem” arasında anlamlı farklılık bulunamaması araştırmamızı desteklemektedir Yiğit (2015) tarafından yapılan çalışmada sınıf öğretmenlerinin eleştirel düşünme eğilimlerinin “mesleki kıdem” değişkenine göre anlamlı farklılık içermesi çalışmamızı destekler nitelikte değildir. Bunun sebebini örneklem grubun farklı olmasına, örneklem grubundaki kişi sayısının farklı olmasına, sınıf öğretmenlerinin eleştirel okuryazarlık ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirici etkinlikler içerisinde yer almasına bağlayabiliriz.

“Eğitim durumu” değişkenini “EOÖ”nün alt boyutları üzerindeki temel etkisinin anlamlı olmadığı görülmektedir. Ortalama değerlere bakıldığında “eleştirel okuma” ve “eleştirel yazma” alt boyutlarında “lisansüstü” grubun “lisans” grubundan daha yüksek ortalama değere sahip olduğu görülmektedir. Yılmaz (2013) yapılan çalışmada sınıf öğretmeni adaylarının eleştirel okuryazarlık becerilerinin “eğitim durumu” değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemesi çalışmamızı destekler niteliktedir. Topuz (2014) tarafından yapılan çalışmada fen bilgisi öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerinin “sınıf seviyesi” değişkeni üzerindeki etkisinin anlamlı farklılık içermemesi araştırmamızı destekler niteliktedir. Bu durumu; kişilerin eleştirel okuryazarlık becerilerini geliştirebilecekleri ortamlar bulabildiklerinde, lisans ve lisansüstü eğitim durumlarından bağımsız olarak eleştirel okuryazarlık düzeylerinin artacağı şeklinde yorumlayabiliriz.

“Eğitim kademesi” değişkeninin “EOÖ”nün alt boyutları üzerindeki temel etkisinin anlamlı olmadığı görülmektedir. Ortalama değerlere bakıldığında “eleştirel okuma” ve “eleştirel yazma” alt boyutlarında “ortaokul” grubunun “lise” grubundan daha yüksek ortalama değere sahip olduğu görülmektedir. Yiğit (2015) tarafından yapılan çalışmada sınıf öğretmenlerinin eleştirel düşünme eğilimlerinin “okutulan sınıf düzeyi” değişkeni üzerinde anlamlı farklılık içermemesi araştırmamızı destekler niteliktedir. Bu durumun “eğitim kademesi” değişkeninden bağımsız olduğunu düşünebiliriz. Çünkü “eleştirel okuryazarlık”, “eleştirel okuma”, “eleştirel yazma”, “eleştirel düşünme” gibi beceriler, bu becerilerin gelişmesine yönelik eğitim alınıp alınmamasına, bu becerilerle ilgili tecrübe ve yaşantı içine girilip girilmemesine, bunun yanında bireylerin kişisel ilgilenimlerinin bu yönde olmasına bağlayabiliriz.

“Görev yeri” değişkeninin “EOÖ”nün alt boyutları üzerindeki temel etkisinin anlamlı olmadığı görülmektedir. Ortalama değerlere bakıldığında “eleştirel okuma” ve “eleştirel yazma” alt boyutlarında “ilçe” grubunun “şehir” ve “köy-belde” gruplarından daha yüksek

ortalama değere sahip olduğu görülmektedir. Akdan (2016) tarafından yapılan çalışmada, eleştirel okuryazarlık ölçeği alt boyutlarından olan “eleştirel okuma” boyutunda, ikamet edilen yerleşim yeri değişkenine göre anlamlı farklılık bulunamaması çalışmamızı desteklemektedir. Karafil (2014) tarafından yapılan çalışmada beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeylerinin üniversiteye başlamadan önce yaşanan yer üzerindeki etkisinin anlamlı olduğunun bulunması yani araştırmaya katılan öğrencilerin eleştirel düşünme ile üniversiteye başlamadan önce yaşadıkları yer arasında anlamlı bir farklılığın tespit edilmesi ve bu farklılığın şehir ve köy arasında olduğu sonucuna varması araştırmamızı destekler nitelikte değildir. Bu durumu; çalışılan evrenin örneklem grubunun farklılığı, araştırmanın yapıldığı il, ilçe ve köylerdeki eğitim algısı, doğal koşullar, geçim kaynakları, kültürel yapı gibi koşulların farklılığıyla açıklanabilir.

Öneriler

- 1-Eleştirel okuryazarlık yaşam boyu geliştirilmesi gereken bir beceri olması sebebiyle, bu alanda verilen eğitim okul dönemden başlayarak yetişkin eğitime uzanan bir süreci kapsayabilir.
- 2-Üniversitelerin öğretmen yetiştiren bölümlerinde eleştirel okuryazarlığa katkı sağlayacak derslerin okutulması sağlanabilir
- 3- Eleştirel okuryazarlık eğitimi ile ilgili tüm eğitim kademelerinde daha fazla nicel araştırma yöntemleri kullanılarak, uygulama sonuçlarının etkilerine bakılarak gerekli tedbirlerin alınması sağlanabilir.

Kaynakça

- Akdan, O. (2016) Türkçe Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin Eleştirel Okuma Becerisine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Ahi Evran Üniversitesi: Kırşehir
- Binark, M. ve Bek, M.G. (2007). Eleştirel medya okuryazarlığı: Kuramsal Yaklaşımlar ve Uygulamalar. İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Dal, S. (2012). İlköğretim 5. sınıf Türkçe dersinde eleştirel okuryazarlık uygulamaları: Bir eylem araştırması (Yayınlanmamış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Gregory, A. E., Cahill, M. A. (2009). Constructing critical literacy: Self-reflexive ways for curriculum and pedagogy. *Critical Literacy: Theories and Practices*, 7(2), 503-528.
- Karafil, Y. A. (2014) Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Muğla
- Kellner, D. ve Share, J. (2005). Toward Critical Media Literacy: Core Concepts, Debates, Organizations, And Policy. *Studies in The Cultural Politics of Education*, 26 (3). 369-386.

Kellner, D., Share, J. (2007). Critical media literacy is not an option. *Learning Inquiry*, 1(1), 59–69.

Selçuk, B. (2013). Türkçe öğretmenlerinin Eleştirel Düşünme Eğilimleri ve Özel Alan Yeterlilik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Muğla

Topuz, F. (2014). Öğrenme Stillерinin ve Eleştirel düşünme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi Yüksek Lisans Tezi. Amasya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Amasya

Ünalın, Ş. (2006). Türkçe öğretimi. (3. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Yılmaz, E. (2013). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Gazete Ve Dergi Takip Etme Alışkanlıkları ile Eleştirel Ve Medya Okuryazarlık Düzeyleri Arasındaki İlişkisi. Yüksek Lisans Çalışması. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Aydın.

Yiğit, Z. (2015). Sınıf Öğretmenlerinin Medya ve Televizyon Okuryazarlık Düzeyleri İle Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Çanakkale.

Batman İlinde Sporun Yaygınlaştırılması İçin Uygulanan Spor Tesis ve Politikalarının İncelenmesi¹⁰

Behiye ÖZÇELİK¹, Melike ESENTAŞ², M. Enes İŞIKGÖZ³

¹Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Batman Üniversitesi, Türkiye, behieozcelik.7221@gmail.com

²Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Batman Üniversitesi, Türkiye, pdgenes@gmail.com

³Spor Bilimleri Fakültesi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Türkiye, melike.esentas@windowlive.com

Öz

Bu araştırmanın amacı halkın gözüyle Batman ilinde sporun yaygınlaştırılması için uygulanan spor tesis ve politikalarının incelenmesidir. Araştırmanın amacına uygunluğu nedeniyle araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, tesadüfi örneklem yöntemiyle seçilen ve Batman il merkezinde yaşayan memur, işçi, emekli, serbest çalışan ve öğrenci olmak üzere toplam 399 kişiden oluşmaktadır. Araştırmanın verileri Ayan (2002) tarafından geliştirilen anket formu ile toplanmıştır. Anket formu iki bölümden oluşup birinci bölümde demografik bilgilerle ilgili 8 soru, ikinci bölümde ise 31 soru bulunmaktadır. Araştırma sonucunda, katılımcıların çoğunluğu Batman ilindeki spor tesislerinin ve organizasyonlarının yeterli düzeyde olmadığını belirtmişlerdir. Katılımcılar halka yönelik bireysel ve takım spor organizasyonlarının yapılması gerektiğini, her türlü maddi ve manevi destek verildiğinde halkın yönetim ve organizasyonlara katılmak istediklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılar, Batman 'da spor branşlarında başarıya etki eden etmenlerin başında sayı ve kalite bakımında tesislerin yeterli olmasının geldiğini, yöre insanının spora destek verme arzularının yüksek olduğunu, yerel kurum ve kuruluşlarının sporu yeterince desteklemesi gerektiğini ve halkın kamu kurum ve kuruluşlarının spor tesislerden yeterince faydalanamadıklarını belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Batman, Spor tesisleri, Nitelik, Politika.

¹⁰ Bu bildiri 2018-2019 eğitim öğretim yılı bahar döneminde Batman Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Spor Yöneticiliği Bölümünde araştırma projesi dersi kapsamında yürütülen proje çalışmasından üretilmiştir.

Abstract

This study aims to investigate the sports facilities and policies applied to generalize sports in Batman province from the eyes of public. Survey model was used in the research due to being suitable for the purpose of the study. A total of randomly selected 399 people composed of civil servants, workers, retirees, self-employed individuals and students living in the city center of Batman constitute the study group of the research. Data of the research were collected via the questionnaire developed by Ayan (2002). The questionnaire is composed of two parts and there are 8 questions related to demographic information in the first part and 31 questions in the second part. Following the research, the majority of the participants have stated that the sports facilities and organizations in the Batman province are inadequate. The participants have uttered that individual and team sports organizations should be arranged for public, and people want to participate in the management and organizations if all kinds of material and moral support is provided. The participants have stated that the main factors affecting the success in sports branches in Batman province are inadequacy of facilities in terms of number and quality, the desire of the local people to support sports is high, the local institutions and organizations should support sports sufficiently and the public institutions and organizations cannot benefit enough from the sports facilities.

Keywords: Batman province, Sports facilities, Quality.

1. Giriş

Günümüzde insanların fiziksel, duygusal ve toplumsal bakımdan gelişimi grup çalışmasının kolaylaştırılması, karşılıklı dayanışmanın sağlanması ve toplum üyeliğinin kazanılmasının en kolay yollarından biri spor olgusudur (Küçük ve Koç, 2004). Bireylerin beden ve ruh sağlığını geliştirmek, iradeyi güçlü kılmanın yanı sıra, grup çalışmasını kolaylaştırmak, karşılıklı dayanışmayı sağlamak, kendine güveni geliştirmek, kişinin toplum üyeliğini kazanması olan sosyalleşmesinde sporun önemi büyüktür (Erkan 1992). Spor bireylere fiziksel ve ruhsal tatmin sağlama ihtimali sunabilmektedir. Bu sayede kişinin pozitif benlik bilincine sahip olması mümkün olmaktadır. Böylelikle pozitif iletişim kurabilecek kişilerin topluma kazandırılmasını mümkün olmaktadır (Çamlıyer ve Çamlıyer, 2001). Çünkü nitelikli insan gücü sağlıklı olmadan verimli olamaz ve kendisinden beklenen katkıları sunamaz. İnsanların, özellikle gençlerin beden ve ruh yapısını eğitip geliştirilmesinde en uygun ve en tesisli araç, hareket faktörünün her çeşidini ve özelliklerini kapsayan beden eğitimi ve spor eğitimidir (Spor Şurası,1990).

Teknolojinin ilerlemesi ve sanayileşme ile birlikte her geçen gün insan emeğinin yerini makineler almakta, dolayısı ile daha az çalışan ve daha fazla boş zaman sahip olan insanlar, bu boş zamanlarını iyi bir şekilde değerlendirmek istemişlerdir. İnsanların bu istek ve ihtiyaçları doğrultusunda ülkeler çalışanlarının boş zamanlarını spor yaparak geçirebilecekleri tesisler temin ederek insanları spor yapmaya teşvik etmektedirler (Erkal, 1982). Toplumun oluşturan insanların tarihini incelediğimizde bölgesel faktörün yöre insanların yaşantılarını etkilediğini ve yön verdiğini görürüz. Bu sebeplerdir ki güncel hayatın bir parçası olan bedensel aktivitelerin, geleneksel oyunların ve yapılan spor branşlarının iklim, coğrafi yapı, nüfus ve ekonomik şartlar gibi faktörlerden etkilenerek şekillendiğini söylemek mümkündür (Spor Şurası,1990).

Sporun yaygınlaştırılmasında kuşkusuz en önemli unsurların başında, spor tesisleri ilk sırayı almaktadır. Özellikle uluslararası arenada başarılı olabilme büyük ölçüde spor tesislerinin nitelik ve nicelik olarak yeterliliği ile yakından ilgilidir. Bu nedenle sporun yaygınlaştırılmasında önem taşıyan spor tesislerin belli bir politika çerçevesinde ele alınması gerekmektedir. Dolayısıyla bu konuda belirlenecek bir politikanın etkili olabilmesi için toplumun spora ilişkin beklenti ve ihtiyaçları, eğitim ve tercihlerinin öncelikle araştırılması gereken hususlar olarak belirlenmelidir (Ayan, 2002). Gençlik, kültür ve spor konusunda yeni bir devlet politikası yanı sıra, toplumun ve gönüllü kuruluşların da büyük ölçüde bilinçlenmesi gerekir. Devlet, gençlik, kültür, sanat ve spor etkinliklerine yeterli kaynakları ayırdığı gibi, bu tür etkinliklere katkıda bulunan kurum ve kuruluşları da desteklenmelidir (Erkan, 1992).

Genç bir nüfus yoğunluğuna sahip olan ülkemizde, kamu kuruluşlarınca yürütülen ücretsiz spor hizmetlerine yönelik taleplerin yüksek olmasına karşılık, spora ayrılan kaynakların oldukça sınırlı olması, diğer taraftan özel sektör kuruluşlarınca yürütülen spor hizmetlerinde arz talep dengesinin kurulmasına engel olmaktadır (Güven ve ark., 2000). Ülke olarak sanayileşmeye geçerken insanlarımızın en önemli sosyal ihtiyaçlarından biri olan spor konusunu ihmal etmemek zorundayız. Çünkü bir ülkede spor alanlarının varlığı ve dengeli dağılımı o ülke gençliğinin ve spor aracılığıyla sağlık ve geleceğe sahip olma şansını artırır.

Sağlıklı bir toplumun oluşabilmesi için toplumun her kesiminin spora teşvik edilmesi gerekmekte, çünkü kamu kuruluşlarınca yürütülen spor hizmetlerinden daha fazla kişinin faydalanabilmesi için hizmet verimliliğinin geliştirilmesi ve kaynakların etkin bir şekilde kullanılması zorunluluk arz etmektedir (Ayan, 2002).

Bu araştırmanın amacı Batman ilinde kitle sporun yaygınlaştırılması için uygulanan spor tesis ve politikalarının halkın gözüyle incelenmesidir. Araştırmada halkın görüş ve önerilerinin Batman ilinde kitle sporunun yaygınlaştırılması için ilgili kurum ve kuruluşlara bir perspektif sunması açısından araştırma önemli görülmektedir

2. Materyal ve Metod

Bu araştırmanın amacına uygunluğu nedeniyle tarama (survey) modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, tesadüfi örneklem yöntemiyle seçilen ve Batman il merkezinde yaşayan memur, işçi, emekli, serbest çalışan ve öğrenci statüsünde olmak üzere toplam 399 kişiden oluşmaktadır. Veri toplama aracı olarak Ayan (2002) tarafından geliştirilen anket çalışmaya uyarlanarak kullanılmıştır. Anket iki bölümden ve toplam 31 sorudan oluşmaktadır. Bu çalışmada, Batman ilinin spor tesis ve vasıflarının özelliği dikkate alınarak anket sorularından sadece 23'ü çalışmaya dahil edilmiştir. Anketin birinci bölümünde kişisel bilgilerden oluşan 8 soru, ikinci bölümünde ise halkın spor konusundaki eğilim ve tercihlerini belirlemeye yönelik 15 soru bulunmaktadır. Çalışmada verilerin iç tutarlılık Cronbach Alfa katsayısı ,64 olarak hesaplanmıştır. Verilerin analizinde öncelikle verilerin normal dağılım gösterip göstermediği tek örneklem Kolmogorov Smirnov testi ile analiz edilmiş, test sonucunda verilerin normal dağılım göstermediği görülmüştür ($z=0,027$; $p<0,05$). Verilerin analizinde betimsel istatistik teknikleri kullanılmıştır.

3. Bulgular

Tablo 1. Araştırmaya Katılanların Demografik Özelliklerinin Dağılımları (n=399)

Cinsiyet	N	%
Erkek	272	68,2
Kadın	127	31,8
Yaşadığınız Yer		
İl merkezi	337	84,5
İlçe merkezi	37	9,3
Köy	25	6,3
Medeni Hal		
Bekâr	293	73,4
Evli	106	26,6

Eğitim Durumu		
İlkokul	37	9,3
Ortaokul	37	9,3
Lise	64	16,0
Üniversite	261	65,4
Yaş		
12-17 Arası	89	22,3
18-25 Arası	184	46,1
26-35 Arası	51	12,8
36-45 Arası	54	13,5
46-65 Arası	21	5,3
Meslek		
Öğrenci	242	60,7
Çalışmıyor	24	6,0
İşçi	18	4,5
Memur	93	23,3
Serbest meslek	22	5,5
Gelir		
0-1000 TL	168	42,1
1001-2000 TL	80	20,1
2001-3000 TL	53	13,3
3001 ve üzeri	98	24,6
Spor Yapma Durumu		
Evet	284	71,2
Hayır	115	28,8
Toplam	399	100,0

Tablo 1' e göre; katılımcıların 272'si (%68,2) erkek, 127'si (%31,8) kadındır. Katılımcıların 337'si (%84,5) il merkezinde, 37'si (%9,3) ilçe merkezinde, 25'i (%6,3) köyde yaşamaktadır. Medeni durum olarak katılımcıların 293'ü (%73,4) bekâr, 106'sı (%26,6) evlidir. Eğitim durumu olarak katılımcıların 37'si (%9,3) ilkokul, 37'si (%9,3) ortaokul, 64'ü (%16,0) lise, 261'i (%65,4) üniversite öğrenim durumuna sahiptir. Yaş durumu olarak katılımcıların 89'u (%22,3) 12-17 yaş arası, 184'ü (%46,1) 18-25 yaş arası, 51'i (%12,8) 26-35 yaş arası, 54'ü (%13,5) 36-46 yaş arası, 21'i (%5,3) 47- 65 yaş arasından oluşmaktadır.

Meslek durumu olarak katılımcıların 242'si (%60,7) öğrenci, 24' ü (%6,0) çalışmıyor, 18'i (%4,5) işçi, 93'ü (%23,3) memur, 22'si (%5,5) serbest meslekten statüsündedir. Gelir durumu olarak katılımcıların 168'si (%42,1) 0-1000 TL arası, 80'ni (%20,1) 1001-2000 TL arası, 53'ü (%13,3) 2001-3000 TL arası, 98'i (% 24,6) 3001 TL üzeri gelire sahiptir. Spor yapma durumu olarak katılımcıların 248'i (%71,2) spor yaptıklarını, 115'i (%28,8) ise spor yapmadıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 2. Katılımcıların İlgi Duydukları ve Yaptıkları Spor Branşlarına Yönelik Yakınlık Düzeyleri

	n	%
İyi bir izleyici	113	28,3
Profesyonel	63	15,8
Sağlık için	104	26,1
Spor yöneticisi	25	6,3
Amatör lisans	74	18,5
Diğeri	20	5,0
Toplam	399	100,0

Tablo 2' ye göre; katılımcıların 113'ü (%28,3) ilgi duydukları ve yaptıkları spor branşlarına yönelik iyi bir izleyici olduklarını, 63'ü (%15,8) profesyonel olduklarını, 104'ü (%26,1) sağlık için ilgi ve yakınlık duyduklarını, 25'i (%6,3) spor yöneticisi olarak spor branşlarına ilgi ve yakınlık duyduklarını, 74'ü (%18,5) amatör lisans sporcusu olarak ilgi ve yakınlık gösterdiklerini, kalan 20 (%5,0) katılımcı ise diğer nedenlerden dolayı spor branşlarına ilgi ve yakınlık duyduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 3. Katılımcıların Batman'da Spor Yapabileceği Tesislerin Sayı ve Nitelik Bakımından Yeterliliğine İlişkin Görüşleri

	n	%
--	---	---

Tesisler sayı vasıfları bakımından yeterli değildir	230	57,6
Tesislerin yeterliliği hakkında bilgim yok	82	20,6
Tesisler sayı ve vasıfları bakımından kısmen yeterlidir	56	14,0
Tesisler sayı ve vasıfları bakımından yeterlidir	31	7,8
Toplam	399	100,0

Tablo 3'e göre; katılımcıların 230'ü (%57,6) Batman' da spor yapabileceği tesisler sayı ve nitelik bakımında yeterli değildir görüşünde iken, 82'si (%20,6)Tesislerin yeterliliği hakkında bilgilerinin olmadığı, 56'sı (%14,0)Tesisler sayı ve vasıf bakımında kısmen yeterli olduğunu, 31'i ise (%7,8)Tesislerin sayı ve vasıf bakımında yeterli olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo 4. Katılımcıların Batman'da Halka Yönelik Spor Organizasyonlarının Durumu Hakkındaki Görüşleri

	n	%
Yeterli derecede spor organizasyonu yok	225	56,4
Spor organizasyonları kısmen yeterli	82	20,6
Spor organizasyonları yeterli düzeydir	27	6,8
Fikrim yok	65	16,3
Toplam	399	100,0

Tablo 4'e göre; katılımcıların 225'i (%56,4) Batmanda' da spor organizasyonlarının yeterli olmadığını belirtirken, 82'si (%20,6) spor organizasyonlarının kısmen yeterli olduğunu, 27'si (%6,8) spor organizasyonun yeterli düzeyde olduğunu, 65'i (%16,3) ise halka yönelik spor organizasyonları hakkında fikirlerinin olmadığını belirtmişlerdir.

Tablo 5. Katılımcıların Batman'da Halka Yönelik Bireysel ve Takım Spor Organizasyonlarının Yapılması Hakkındaki Görüşleri

	n	%
Bireysel sporlar	175	43,9
Takım sporları	224	56,1
Toplam	399	100,0

Tablo 5'e göre katılımcıların 175'i (%43,9) Halka yönelik bireysel spor organizasyonlarının yapılmasını, 224'ü (%56,1) ise halka yönelik takım sporları organizasyonlarının yapılmasını istemişlerdir.

Tablo 6. Katılımcıların İlgili Duyulan Spor Branşında Başlatılacak Çalışmalara Nasıl Katılım Göstermek İstediklerine İlişkin Görüşleri

	n	%
Gönüllü katılmak isterim	167	41,9
Yönetim organizasyonlara katılmak isterim	66	16,5
Aktif sporcu olarak katılmak isterim	113	28,3
Katılmak istemem	53	13,3
Toplam	399	100,0

Tablo 6'ya göre; katılımcıların 167'si (%41,9) her türlü maddi ve manevi destek vererek katılacağını, 66'si (%16,5) yönetim ve organizasyonlara katılmak istediğini, 113'ü (%28,3) aktif sporcu olarak katılacağını, 53'ü (%13,3) katılmak istemediklerini belirtmişlerdir.

Tablo 7. Katılımcıların Batman'da Spor Branşlarındaki Başarısını Etkileyen Etmeler

	n	%
Bölgede başarılı sporcu idarecilerinin bulunması	119	29,8
Sayı ve kalite olarak yeterli tesislerin olması	49	12,3
Yöre insanın spora destek verme arzularının yüksek olması	54	13,5
Okullarda sporcu seçimine ve yetiştirilmesine önem verilmesi	80	20,1
İyi hizmet veren spor kulüplerinin bulunması	63	15,8
Yerel kamu kurum ve kuruluşlarının sporu desteklemesi	34	8,5
Toplam	399	100,0

Tablo 7'ye göre Batman 'da spor branşlarındaki başarıya etki eden etmenlerin başında 119 kişi ile (%29,8) bölgede başarılı spor idarecilerinin bulunması gelmektedir. 49'u (%12,3) sayı ve kalite bakımında tesislerin yeterli olması başarıyı etkileyen etmenler arasında yer almakta, 54'ü (%13,5) yöre insanının spora destek verme arzularının yüksek olması gelmektedir. Katılımcıların 80'i (%20,1) okullarda sporcu seçimine ve yetiştirilmesine önem verilmesi, 63'ü (%15,8) iyi hizmet veren spor kulüplerinin bulunması, 34'ü (%8,5) yerel kurum ve kuruluşlarının sporu desteklemesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Tablo 8. Katılımcıların Batman’da Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Spor Tesislerinin Durumu Hakkında ve Bu Tesislerden Yararlanabilmelerine İlişkin Görüşleri

	n	%
Kamu ve kuruluşlarının spor tesislerinin olup olmadığı hakkında bilgim yok	98	24,6
Kamu ve kuruluşlarının spor tesisleri yeterli oranda mevcut	56	14,0
Kamu ve kuruluşlarının spor tesisleri nispeten yeterli durumdadır	54	13,5
Kamu ve kuruluşlarının spor tesisleri yeterli değildir	191	47,9
Toplam	399	100,0

Tablo 8’ e göre; katılımcıların 98’i (%24,6) kamu kurum ve kuruluşlarının spor tesislerinin yeterli olup olmadığı konusunda bilgi sahibi olmadıklarını, 56’sı (%14,0) kamu kurum ve kuruluşlarının spor tesislerinin yeterli oranda mevcut olduğunu, 54’ü (%13,5) kamu kurum ve kuruluşlarının spor tesislerinin nispeten yeterli olduğunu, 191’i (%47,9) kamu kurum ve kuruluşlarının spor tesislerinin yeterli olmadığını belirtmişlerdir.

Tablo 9. Katılımcıların Batman’da Mevcut Kamu Kurum ve Kuruluşların Spor Tesislerinden Faydalanabilme Durumu Hakkında ki Görüşleri

	n	%
Faydalanmıyoruz	273	68,4
Faydalanabiliyoruz	126	31,6
Toplam	399	100,0

Tablo 9’a göre; katılımcıların 273’ü (%68,4) kamu kurum ve kuruluşlarının spor tesislerinden faydalanmadıklarını, 126’sı (%31,6) kamu kurum ve kuruluşları spor tesislerinden faydalandıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 10. Katılımcıların İldeki Sporun Teşviki İçin Kamu ve Özel Kuruluşlardan Beklentilerine İlişkin Görüşleri

	n	%
Spor tesislerini artırmalı ve çeşitlendirmeli	150	37,6
Yeterli sporculara maddi ve manevi imkân sağlanması	72	18,0
Spor kulüplerinin sayısının artırılması veya desteklenmesi	27	6,8
Kurumlarının çalışanlara spor imkânı sağlamak	55	13,8
Yöre halkın rahatça spor tesislerinden faydalanabilme imkânları sağlanması	54	13,5
Okulların spor kulüpleri ve olanaklarının artırılması	41	10,3
Toplam	399	100,0

Tablo 10'a göre; katılımcıların 150'si (%37,6) spor tesisleri artırılmalı ve çeşitlendirmeli, 72'si (18,0) yetenekli sporculara maddi ve manevi imkân sağlanmalı, 27'si (%6,8) spor kulüplerinin sayısının artırılması veya desteklenmesi, 55'i (%13,8) kurumların çalışanlarına spor yapma imkânı sağlamaları, 54'ü (%13,5) yöre halkının rahatça spor tesislerinden faydalanabilme imkanı sağlanması, 41'i (%10,3) okulların spor kulüplerini ve olanaklarının artırılması yönünde görüş belirtmişlerdir.

Tablo 11. Katılımcıların Batman'da Yapılmasını Tercih Ettiği Öncelikli Spor Tesis Tipi

	n	%
Spor salonları	158	39,6
Acık spor tesisleri	130	32,6
Resmi yarışlara yönelik spor tesisleri	111	27,8
Toplam	399	100,0

Tablo 11'e göre; katılımcıların 158'i (%39,6) spor salonlarının, 130'u (%32) açık spor tesislerinin, 111'i (%27,8) resmi yarışlara yönelik spor tesislerinin yapılmasını istemişlerdir.

Tablo 12. Katılımcıların Batman'da Spora Verilen Önem Hakkında ki Görüşleri

	n	%
Her spor dalına yeteri önem verilmiyor	242	60,7
Her spor dalına kısmen önem veriliyor	97	24,3
Her spor dalına önem veriliyor	60	15,0
Toplam	399	100,0

Tablo 12'ye göre; katılımcıların 242'si (%60,7) Batmanda her spor dalına yeterince önem verilmediğini, 97'si (%24,3) kısmen önem verildiğini, 60'ı (%15,0) yeterince önem verildiğini belirtmişlerdir.

Tablo 13. Katılımcıların Batman'da Ön Plana Çıkan Spor Branşının Ön Planda Olma Sebebine İlişkin Görüşleri

	n	%
Çevre ve iklim şartları	81	20,3
Yönetici ve spor adamlarının tutumu	97	24,3
Kültürel yapı	63	15,8
Göze hitap eden seyirlik bir spor branşı olması	96	24,1
Sayı ve kalite olarak yeterli tesislerin olması	28	7,0
Medyanın etkisi	34	8,5
Toplam	399	100,0

Tablo 13'e göre; katılımcıların 81'i (%20,3) çevre ve iklim şartlarının, 97'si (%24,3) yönetici ve spor adamların tutumunu, 63'ü(%15,8) kültürel yapıyı, 96'sı (%24,1) göze hitap eden seyirlik bir spor branşını, 28'i (%7,0) sayı ve kalite bakımında yeterli tesislerin olmasını, 34'ü (%8,5) medyanın etkisini spor branşlarının ön planda olma sebebi olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 14. Katılımcıların Türkiye'de Spora Verilen Öneme İlişkin Görüşleri

	n	%
Her spor dalına yeteri kadar verilmiyor	228	57,1
Her spor dalına kısmen önem veriliyor	126	31,6
Her spor dalına yeterince önem veriliyor	45	11,3
Toplam	399	100,0

Tablo 14'e göre; katılımcıların 228'i (%57,1) Türkiye'de her spor dalına yeterince önem verilmediğini, 126'sı (%31,6) her spor dalına kısmen önem verildiğini, 45'i (%11,3) her spor dalına yeterince önem verilmediğini belirtmişlerdir.

Tablo 15. Katılımcıların Türkiye'de Hangi Spora Önem Verildiğine İlişkin Görüşleri

	n	%
Bireysel sporlar	80	20,1
Takım sporları	319	79,9
Toplam	399	100,0

Tablo 15'e göre; katılımcıların 80'i (%20,1) bireysel sporlara, 319'u (%79,9) takım sporlarına daha önem verildiğini belirtmişlerdir.

Tablo 16. Katılımcıların Türkiye'de Ön Plana Çıkan Spor Branşının Ön Plana Çıkmasının Nedenine İlişkin Görüşleri

	n	%
Göze hitap eden seyirlik bir spor branşı olması	125	31,3
Medyanın etkisi	152	38,1
Yönetici ve spor adamlarının tutumu	52	13,0
Çevre ve iklim şartları	17	4,3
Sayı ve kalite olarak yeterli tesislerin olması	23	5,8
Uluslararası başarı	30	7,5
Toplam	399	100,0

Tablo 16'ya göre; katılımcıların 125'i (%31,3) göze hitap eden seyirlik bir spor branşı olmasının, 152'si (%38,1) medya etkisinin, 52'si (%13,0) yönetici ve spor adamlarının tutumunun, 17'si (%4,3) çevre ve iklim şartlarının, 23'ü (%5,8) sayı ve kalite olarak yeterli tesislerin olmasının, 30'u (%7,5) uluslararası başarının olmasının Türkiye'de spor branşının ön plana çıkmasının neden olduğunu düşünmektedirler.

4. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırma sonucunda katılımcıların çoğunluğu Batman ilindeki spor tesislerinin ve organizasyonlarının yeterli düzeyde olmadığını belirtmişlerdir. Katılımcılar halka yönelik bireysel ve takım spor organizasyonlarının yapılması gerektiği görüşündeler. Katılımcılar her

türlü maddi ve manevi destek verildiğinde yönetim ve organizasyonlara katılmak istediklerini ifade etmişlerdir.

Alan yazın incelendiğinde diğer illerde yürütülen araştırmalarda da benzer sonuçların olduğu görülmektedir. Karataş ve ark., (2011) alışmalarında, Malatya'da yaşayan halkın çoğunluğunun spora ilgi duyduğunu, ilgi duyulan spor branşları arasında futbolun ilk sırada yer aldığı, spor yapılmasına engel teşkil eden etmenlerin başında yeterli spor tesisinin olmamasının yer aldığını, kamu kurum ve kuruluşlarının yeterince spor tesislerine sahip olmadığını tespit etmişlerdir. Ayrıca Malatya'da kitle sporunun yaygınlaştırılması için spor tesislerinin ve spor kulüplerinin sayısının artırılması gerektiği, halkın ilgisini çekecek spor organizasyonlarının düzenlenmesi ve mahallelerde semt sahalarının sayısının artırılmasının önemli olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ünal (2001) ve şahin (2007) ise yürüttükleri çalışmalarında, bölgede istenilen branşa ait tesis bulunmamasının neden olduğunu rapor etmişlerdir. Ayan (2002) ise çalışmasında, halkın sportif faaliyetlere olan ilgisinin yüksek olmasına rağmen mevcut spor saha ve tesislerinden halkın yeterince yararlanamadığı gibi tesislerin de yeterli olmadığını belirtmiştir.

Katılımcılar Batman'da spor branşlarındaki başarıya etki eden etmenlerin başında bölgede başarılı spor idarecilerinin bulunması gerektiğini çünkü sayı ve kalite bakımında tesislerin yeterli olması başarıyı etkileyen etmenler arasında yer aldığını düşünmektedirler. Yine katılımcılar yöre insanının spora destek verme arzularının yüksek olduğu, okullarda sporcu seçimine ve yetiştirilmesine önem verilmesi ve yerel kurum ve kuruluşlarının sporu desteklemesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Keegan ve ark., (2009) alışmalarında, ailelerin ve antrenörlerin liderlik biçimleri, duygusal tepkileri ve müsabaka öncesi tavırları ile sporcuların motivasyonlarını etkilediğini, arkadaşların ise rekabetçi tavırları, işbirlikçi davranışları ve eleştirel iletişim biçimleriyle sporcuların motivasyonlarına etki ettiğini tespit etmişlerdir.

Katılımcılar kamu kurum ve kuruluşlarının spor tesislerden yeterince faydalanmadıklarını bu nedenler spor tesisleri artırılmalı ve çeşitlendirmeli, yetenekli sporculara maddi ve manevi imkân sağlanmalı yönünde görüş belirtmişlerdir. Katılımcıların spor salonlarının, açık spor tesislerinin, resmi yarışlara yönelik spor tesislerinin yapılmasını istemişlerdir. Araştırma bulgusunu destekler nitelikte olan, Sunay (2008)'ın çalışmasında, Türkiye'deki spor tesislerinin yetersizliği ve tesis politikasının gözden geçirilmesi gerektiğinden söz edilmiştir. Yine bir başka çalışmada İşlertaş (2006), Kayseri ilindeki spor tesislerinin yetersiz olduğunu belirtmiştir.

Günümüzde beden ve ruh sağlığı, sporla iç içe bir yaşamla mümkün olabilmektedir. Bu amaca ulaşabilmenin en önemli faktörlerinden birisinin de, spor tesisi olduğu bilinmektedir (Sunay, 1998). Öyle ki sporda genel amaç kişilerin ve toplumların beden ve ruh sağlığının gelişiminde, dengeli ve ahenkli bir bütünlük sağlamak olmaktadır (Akt. Öztürk, 2015). Bu amaca ulaşmanın önemli faktörlerinden birisi, spor tesisleridir. Bu nedenle spor tesisleri

yapılırken işlevselliğe ve ulaşılabilir olmasına insanların yeterince faydalanabilmeleri için gerekli tedbirlerin alınması gerektiği düşünülmektedir.

Yine araştırma sonucuna göre, katılımcılar Batmanda her spor dalına yeterince önem verilmediğini, belirtmişlerdir. Katılımcılar, çevre ve iklim şartlarının, yönetici ve spor adamların tutumunun, kültürel yapının, göze hitap eden seyirlik bir spor branşının, sayı ve kalite bakımında yeterli tesislerin olmasının, medyanın etkisinin spor branşlarının ön planda olma sebebi olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılar Türkiye’de her spor dalına yeterince önem verilmediğini, kısmen önem verildiğini, bireysel sporlara daha çok önem verildiğini belirtmişlerdir. Sporun yaygınlaştırılmasında en önemli unsur olan spor tesislerinin nicelik bakımından beklentilere karşılık verecek düzeyde olmadığı, doğru stratejiler belirlenerek planlı bir şekilde kamu kurum ve kuruluşlarınca çeşitlendirilip arttırılması gerekmektedir. Bireyleri sporda izleyici olmaktan çıkarıp, aktif katılımcılar haline getirilmeye çalışılarak, her spor branşına ve yaş grubuna göre spor aktiviteleri ve organizasyonları ile spora yönlendirilmeye çalışılması, beden eğitimi ve spor faaliyetlerinin topluma yaygınlaştırılmasında önem arz etmektedir (Karataş ve ark., 2011).

Spor hizmetlerini yürüten yöneticilerin, yapılan organizasyonların verimini ve kullanımını arttırmak için bazı önlemler alması gerekmektedir (İmamoğlu ve Çimen, 1998). Bunun içinde konuyla ilgili, yetişmiş uzman kişilerin organizasyonların programlanması ve uygulanması sürecinde yer alması son derece önemlidir (Ağaoğlu, 2002). Bu kapsamda Batman ilinde sporun yaygınlaştırılması, halkın spora katılımının sağlanması için yerel spor tesislerinin sayı ve vasıf olarak arttırılması, halkın ilgisini çekecek spor branşlarına ve organizasyonlarına yer verilmesi, spora teşvik edici faaliyetlerin arttırılması çalışmanın önerileri olarak sunulabilir.

KAYNAKÇA

Ağaoğlu, Y.S. (2002). Türkiye'deki üniversitelerin rekreasyon programlarının geliştirilmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Samsun.

Ayan, S. (2002). Kırıkkale ilinde sporun yaygınlaştırılması için uygulanan spor tesis ve politikalarının incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kırıkkale.

Çamlıyer, H. ve Çamlıyer H. (2001). *Eğitim bütünlüğü içerisinde çocuk hareket eğitimi ve oyun*. Manisa: Emek Matbaacılık.

Erkal, E.M. (1982). *Sosyolojik Açıdan Spor*. Filiz Kitapevi, İstanbul.

Erkan, N. (1992). Gençlik Kültür ve Spor. *Buca Eğitim Bilimleri Dergisi (Beden Eğitimi ve Spor Özel Sayısı)*, 43-44.

Güven, H., Soyer, F. ve Can, Y. (2000). Spor Hizmetlerinde Verimliliği Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesi. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Kongresi 2, 188-200.

İmamoğlu F. ve Çimen Z. (1998). Spor yöneticileri için etkili zaman yönetimi, *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3(1), 51-58.

İşlertaş, N. (2006). Spor tesislerinden yararlanan beden eğitimi öğretmenlerinin istek ve beklentileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Karataş, Ö., Yücel, A.S., Karademir, T., ve Karakaya, Y.E. (2011). Malatya'da sporun yaygınlaştırılması açısından spor tesislerinin yeterlilik düzeyinin incelenmesi. *Hacettepe Journal of Sport Sciences*, 22 (4), 154-163.

Keegan, R. J., Harwood, C. G., Spray, C. M. & Lavalley, D. E. (2009). A qualitative investigation exploring the motivational climate in early career sports participants: Coach, parent and peer influences on sport motivation. *Psychology of sport and exercise*, 10(3), 361-372.

Küçük, V. ve Koç, H. (2004). Psiko-sosyal gelişim süreci içerisinde insan ve spor ilişkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 211-223.

Öztürk, O. (2015). Spor tesislerinde örgütsel özdeşleşme ve örgütsel güven ilişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kırıkkale.

Spor Şurası (1990). Sporda eğitim ve öğretim komisyon raporu. Ankara.

Sunay, H. (2008). Spor tesis işletmeciliğinde güncel sorunlar. Yüksek Lisans Ders Notları Dokümanı, Ankara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Ankara.

Sunay, A. (1998). Türkiye'de spor teknolojisi politikası. *Popüler Bilim Dergisi*. 5(55), 12-14.

Şahin M. (2007). Karaman ilindeki öncelikli spor branşlarının tespiti ile bu branşların seçimine etki eden sebeplerin araştırılması ve kitle sporunun yaygınlaşması açısından değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

Ünal B. (2001). Çanakkale ilindeki mevcut spor tesislerinin tespiti ve halkın spora yönlendirilmesi açısından değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

Doğa Sporü Antrenörlerinin Etkili İletişim Becerilerinin İncelenmesi (Rize İli Örneği)

Merve ÇELİK¹, Arslan KALKAVAN², Cengiz BAYRAKTAR², Halil İbrahim ÇAKIR²

¹Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Rize, Türkiye clkkmerve9@gmail.com

²Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Rize, Türkiye
arslan.kalkavan@erdogan.edu.tr

²Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Rize, Türkiye
cengiz.bayraktar@erdogan.edu.tr

²Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, halilibrahim.cakir@erdogan.edu.tr

Öz

Araştırmanın Amacı ve Yöntemi; Doğa sporu antrenörlerinin etkili iletişim beceri düzeylerinin incelenmesini amaçlayan bu çalışmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Rize ilinde Doğa Sporü Yapan Sporculardan (Rafting, Kano, Dağcılık) 124 erkek, 29 kadın olmak üzere toplam 153 katılımcı oluşturmaktadır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak; Yılmaz İ. tarafından geliştirilen 48 maddeden oluşan “Antrenörlerin Etkili İletişim Becerileri Ölçeği”(2008) kullanılmıştır.

İstatistiksel olarak öncelikle verilere normallik testi (Shapiro Wilks) yapıldı ve verilerin normal bir dağılıma sahip olduğu görüldü. Sporcuların dağılım yüzdeleri tanımlayıcı istatistik (Descriptive Statistic) ile belirlendi. Cinsiyet ve eğitim düzeyine bağlı olarak sporcuların iletişim puanlarının karşılaştırılmasında $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde bağımsız iki grup için T-Testi yapıldı. Yaş ve spor yapma yılına bağlı olarak ise yine $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde tek yönlü Anova (One Way Anova) testi uygulandı.

Test Sonuçları cinsiyet (t.05(151); 0,177; $p>0.05$), eğitim düzeyi (t.05(151); -1,447; $p>0.05$), yaş (F 3,152; 2.023; $P>0.05$) ve spor yapma yılına (F 2,152; 0.953; $P>0.05$) bağlı olarak doğa sporu sporcularının antrenörlerini iletişim becerilerini puanları arasında anlamlı bir fark olmadığını gösterdi.

Sonuç olarak doğa sporu sporcuların antrenörlerinin tamamının etkili ve üst düzeyde iletişim becerisine sahip olduğu, iletişim becerisinin de yaş ve spor yapma yılına bağlı olarak arttığı tespit edildi. Diğer yandan iletişim becerisi puanlarının cinsiyet ve eğitim durumuna göre farklılaşmadığı saptandı.

Anahtar Kelimeler: İletişim becerisi, Doğa sporları sporcusu, Doğa sporları antrenörleri.

Investigation of Effective Communication Skills of Nature Sports Trainers (Example of Rize Province)

Abstract

Purpose and Method of Research; Descriptive survey model was used in this study, which aims to investigate the effective communication skill levels of nature sports coaches. The population of the study consisted of 124 male and 29 female, total 153 participants (Rafting, Canoeing, Mountaineering).

As a data collection tool; Yılmaz İ. The İleri Effective Interaction Skills of Antenna Scale eden (2008) which was developed by 48 items was used.

Statistically, the data were first tested for normality (Shapiro Wilks) and the data were found to have a normal distribution. The distribution percentages of the athletes were determined by descriptive statistic. T-Test was performed for two independent groups at the level of $\alpha = 0.05$ in the comparison of the communication scores of the athletes depending on the gender and education level. One-way Anova (One Way Anova) test was used at the level of $\alpha = 0.05$ for age and sports.

Test Results gender (t.05(151); 0,177; $p > 0.05$) education level (t.05(151); -1,447; $p > 0.05$), age (F 3,152; 2.023; $P > 0.05$) and sports (F 2,152; 0.953; $P > 0.05$) there was no significant difference between the scores of communication skills of the coaches of nature sports athletes.

As a result, it was determined that all of the trainers of nature sports athletes had effective and high level communication skills and communication skills increased according to age and sports year. On the other hand, it was determined that communication skills scores did not differ according to gender and educational status.

Keywords: Communication skills, Outdoor sports athlete, Outdoor sports coaches.

1.Giriş

Fransızca ve İngilizce kökenli haberleşme, Elet-mek (iletmek) anlamındadır. İletişim; bir araştırma konusu olarak II: dünya Savaşı sırasında ele alınmış; insanları ikna etme ve etkileme çabaları olarak kullanılmıştır. İletişim gönderici ve alıcı konumundaki iki insan ya da insan grubu arasında gerçekleşen duygu, düşünce, davranış ve bilgi alışverişidir (Akar,2017). Tarih boyunca insanlar hep iletişime önem vermişler ve sürekli iletişim halinde olmuşlardır. İlk insanların mağara duvarındaki resimleri birilerine bir şeyler anlatmak için bir araçtı. Duman, ateş, güvercin bile anlaşma aracı olarak kullanılmıştır.

Kişi, sosyal çevrede sağlıklı ve mutlu bir yaşam sürmek için çevresindekilere iletişime geçer. Ayrıca ruhsal ve bedensel ihtiyaçları gidermek için iletişim oldukça gereklidir. İnsan toplu halde yaşayan bir varlıktır. Dolayısıyla İletişim, toplumsal bir varlık olan insan yaşantısının önemli bir boyutunu oluşturur. İnsanlar duygu, düşünce ve hayallerini, sorunlarını birbirlerine iletişimle aktarırlar.

Günümüzde devam etmekte olan ve çeşitliliği artmakta olan spor etkinliklerine, amacı, hedefi, kültürü, sosyal yapısı, kendi kişiliği, benlik duygusu, farklı yetenekleri ve farklı iletişim becerileri olan birçok birey katılmaktadır. Bu ortamlar hem stresi azaltmaya hem de sosyalleşmeye dayalı spor ortamlarıdır. Fakat bu ortamlarda bile en önemlisi etkili iletişimdir. Bu süreçte antrenörler vazgeçilmez birer rol oynamaktadırlar. Bir grup insanı belirli amaçlar etrafında toplayabilme ve bu amaçları gerçekleştirmek için onları harekete geçirme yetenek ve bilgilerinin toplamı olan liderlik, grup verimini ve başarısını da doğrudan etkilemektedir (Yılmaz,2008).

Bireysel ya da takım sporlarında da bu durum antrenörlerin gerek birbirleri ile gerekse sporcuları ile olan iletişimi ön plana çıkarmakta ve antrenörlerin burada rol model oldukları görülmektedir. Bir antrenörün başarısındaki önemli faktörlerinden birisi sporcularıyla yapmış olduğu etkili iletişimdir. Mesleki bilgilerini, liderlik ve iletişim becerisiyle birlikte ortaya koyamayan antrenörler bildiklerini öğretmede zorlanacağı gibi sporcuların da güvenini yitirerek meslekte başarısız olma olasılıkları yüksek olacaktır.

Antrenörler mesleki hayatlarında bilgilerini karşı tarafa etkin bir dilde anlatmalı ve onlara yol göstermelidir. Antrenörler, sahip olduğu bilgileri liderlik ve iletişim becerisiyle birlikte etkili bir biçimde ortaya koyamıyorsa, bildiklerini öğretmede zorlanacağı gibi sporcuların güvenini yitirerek başarısız olma olasılığı artacaktır (Yılmaz,2008).Doğa sporlarında en dikkat çekici özellik durumsal değişebilen risk faktörüdür. Etkinlik sırasında var olan uzmanlık düzeyi ile risk alma arasında sistematik bir ilişkinin olduğu düşünülmektedir. Birey, deneyimi ve uzmanlık düzeyi düşükse, yüksek risk içeren etkinlikler karşısında aşırı uyarılmışlık nedeniyle kaygı ve endişe duyar (Dinç, 2006). Bu psikolojik durumun oluşmaması için etkinlikler yeterli deneyim ve uzmanlığa sahip liderler tarafından gerçekleştirilmelidir (Mitchell R. J., 1983).

Doğa sporlarına katılan bireylerin etkinlikler sırasında sergiledikleri, yardımlaşma, risk alma, takım çalışması, problemle başa çıkma ve özgüven gibi davranışları liderlik becerilerinin geliştirilmesinde önemli bir ön basamaktır. Yani, liderler doğa sporları sayesinde bilgi ve tecrübelerini beceriye dönüştürürler. Doğa sporları bu özellikleri yönüyle planlama, örgütleme, ikna etme, yönlendirme, ilişkileri geliştirme ve harekete geçirme yeteneklerine sahip olan kişilerde liderlik özelliğinin gelişmesine katkı sağlar (Eren 2004).

Yaşadığımız yüzyılda, insanların boş zamanlarının artması rekreasyonel amaçlı gelişme gösteren doğa sporlarının tercih edilme oranını artırmıştır. Her spor dalına has olan risk doğa sporlarında da katılımcı güvenliği ve memnuniyeti açısından etkili bir doğa sporları liderliği gerektirmektedir (Dinç 2006).

Türkiye doğa sporlarına elverişliliği açısından coğrafi olarak büyük bir zenginliğe sahiptir. Doğu Karadeniz bölgesi yapılan spor çeşitliliği açısından bu zenginliğe, rafting, trekking, kano, yelken, serbest dalış, kürek, paraşüt gibi sporlarla doğa sporlarına ciddi katkıda bulunmaktadır.

Bu bağlamda, çalışmanın amacı Doğu Karadeniz bölgesinde Rize ilinde doğa sporları yapan bireylerin liderlik özelliklerinin incelenmesi olarak belirlenmiştir.

2. Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları ve verilerin analizi üzerinde durulmuştur.

2.1. Araştırmanın Modeli

Doğu Karadeniz bölgesinde Rize ilinde doğa sporları ile ilgilenen sporcuların antrenörlerde algıladıkları etkili iletişim becerilerinin incelendiği bu çalışma betimsel tarama modeline göre yapılmıştır. Buna göre amaç, bu çalışmada; cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi ve spor yapma yılı değişkenlerine göre farklı branşlardaki antrenörlerin sporcu algıları çerçevesinde etkili iletişim becerisi düzeylerinin tespiti ve aralarındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmada bu yöntemden yararlanarak Rize ilinde doğa sporlarını yapan ve çalışmamıza gönüllü olarak katılan 153 kişiden alınan cevaplar cinsiyet, yaş, spor yapma yılı ve eğitim düzeyi değişkenleri açısından incelenmiştir.

2.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini 2018 yılı güz mevsiminde Rize ilinde doğa sporları yapan sporcular oluşturmaktadır.

Araştırma evreninin tamamına ulaşmak mümkün olmadığından örneklem alma yoluna gidilmiştir.

Araştırmanın örneklemini, 2018 yılı güz mevsiminde Rize ilinde doğa sporları yapan 153 sporcu katılmıştır. Çalışma grubundaki sporcuların 124'ü erkek, 29'u kadındır.

2.3. Verilerin Toplama Aracı

Araştırmada kullanılmak üzere araştırmacılar tarafından hazırlanmış, sporcuların yaş, cinsiyet vb. bilgilerini içeren kişisel bilgi formu ve Sporcu algılarına göre antrenörlerin iletişim becerilerini belirleyebilmek için Yılmaz (2008) tarafından geliştirilen “Antrenör İletişim Beceri Ölçeği” kullanılmıştır.

Ölçekte 48 maddeden oluşan 5’li likert tipi bir ölçeklendirme kullanılarak katılımcıların her bir maddenin kendi algılarına göre uygunluk derecesini (1“kesinlikle katılmıyorum”, 2 “katılmıyorum”, 3 “kararsızım”, 4 “katılıyorum”, 5 “kesinlikle katılıyorum”) belirlemeleri istenmiştir.

Araştırmada 2 bölümden oluşan bir veri toplama aracı kullanılmıştır. Birinci bölümde katılımcıların demografik özelliklerini tanımlamaya yönelik sorular, ikinci bölümde ise sporcu algılarına göre antrenörlerin iletişim becerileri düzeylerini belirleyebilmek için Yılmaz (2008) tarafından geliştirilen iletişim beceri ölçeği kullanılmıştır.

2.4. Verilerin analizi

Yılmaz (2008) tarafından geliştirilen “Antrenör İletişim Beceri Ölçeği” n de elde edilen verilere öncelikli olarak normallik testi uygulanmıştır.

Verilerin normal dağılımlara sahip oldukları görülmüştür. Daha sonra $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde ikili karşılaştırmada bağımsız iki grup için t- testi, 3 ve üzeri karşılaştırmalarda tek yönlü anova testi uygulandı.

3. BULGULAR

Bu bölümde doğa sporu antrenörlerinin sporcuları tarafından algılanan etkili iletişim becerilerinin incelenmesi için uygulanan beşli likert tipi ölçek ile demografik özellikler dikkate alınarak değerlendirilmiş ve katılımcıların antrenörlerinde algıladıkları etkili iletişim becerilerinin; cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi ve spor yapma yılı özelliklerine ilişkin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Sporcuların Genel Dağılımı

	Gruplar	N	%.
Cinsiyet	Kadın	29	19 %
	Erkek	124	81 %
	Toplam	153	100 %
Yaş	17-18 Yaş	56	37 %
	19 Yaş	42	27 %
	20 Yaş	19	12 %
	21 Yaş ve Üstü	36	24 %
	Toplam	153	100 %
Eğitim Düzeyi	Lise	92	60 %
	Üniversite	61	40 %
	Total	153	100 %
Spor Yapma Yılı	1 Yıl ve Altı	30	20 %
	2 – 3 Yıl	84	55 %
	4 Yıl ve Üzeri	39	25 %
	Toplam	153	100 %

Tablo 1’ de görüldüğü üzere araştırmaya katılan sporcuların, %81 inin erkek, %37 nin 17-18 yaş aralığında,%60 ın eğitim düzeyi lise, %55 in spor yapma yılına göre 2-3 yıl olduğu görüldü.

Tablo 2. Cinsiyete Göre t-testi Sonuçları

Faktörler	Gruplar	N	Ort.	SS	t	P
Cinsiyet	Kadın	29	4,06	0,174		
	Erkek	124	4,05	0,204	0,177	0,335
	Total	153				

Tablo 2’ de görüldüğü üzere test sonuçları sporcuların algılarında antrenörlerindeki etkili iletişim becerileri arasında farkın önemli olmadığını gösterdi.($t_{0,151}; 0.177; p>0.05$). Kadın sporcuların antrenörlerini etkili iletişim becerilerindeki algılamada puanı ($4,06 \pm 0,17$), erkek sporcular ise ($4,05 \pm 0,20$) olduğu bulundu.

Tablo 3. Yaş Göre Tek Yönlü Anova Testi Sonuçları

Faktörler	Gruplar	N	Ort.	SS	f	P
Yaş	17-18 Yaş	56	4,006	0,179	2,023	0,113
	19 Yaş	42	4,083	0,188		
	20 Yaş	19	4,073	0,218		
	21 Yaş ve Üstü	36	4,097	0,217		
	Total	153	4,057	0,198		

Tablo 3 de görüldüğü üzere yaş faktörüne göre antrenörlerin Etkili İletişim Becerileri arasında farkın önemli olmadığı görüldü ($f_{3,149}$; 2.023; $p>0.05$). 21 yaş ve üstü sporcuların etkili iletişim becerileri puanı ($4,09 \pm 0,21$) puanda, 19 yaş sporcuların etkili iletişim beceri puanı ($4,08 \pm 0,18$), 20 yaş sporcuların etkili iletişim beceri puanı ($4,07 \pm 0,21$) ve 17-18 yaş sporcuları etkili iletişim beceri puanı ($4,00 \pm 0,17$) sahip olduğu görüldü.

Tablo 4. Spor Yapma Yılına Göre Tek Yönlü Anova Testi Sonuçları

Faktörler	Gruplar	N	Ort.	SS	f	P
Spor Yapma Yılı	1 Yıl ve Altı	30	4,012	0,203	0,953	0,388
	2-3 Yıl	84	4,067	0,190		
	4 Yıl ve Üzeri	39	4,069	0,212		
	Total	153	4,057	0,198		

Tablo 4 de görüldüğü üzere Spor yapma yılı faktörüne göre antrenörlerin Etkili İletişim Becerileri arasında farkın önemli olmadığı görüldü ($f_{2,150}$; 0.953; $p>0.05$). 4 yıl ve üzeri spor yapan sporcuların etkili iletişim becerileri puanı ($4,06 \pm 0,21$) puanda , 2-3 yıl spor yapan sporcuların etkili iletişim beceri puanı ($4,06 \pm 0,19$) , 1 yıl ve altı spor yapan sporcuların etkili iletişim beceri puanı ($4,01 \pm 0,20$) olduğu görüldü

Tablo 5. Eğitim Düzeyine Göre t-testi Sonuçları

Faktörler	Gruplar	N	Ort.	SS	t	P
Eğitim Düzeyi	Lise	92	4,038	0,210	-1,447	0,155
	Üniversite	61	4,085	0,176		
	Total	153				

Tablo 5 de görüldüğü üzere Eğitim Düzeyi faktörüne göre antrenörlerin Etkili İletişim Becerileri arasında farkın önemli olmadığı görüldü. ($t_{0,151}$; -1.447; $p>0.05$). Üniversite eğitim düzeyinde olan sporcuların etkili iletişim becerileri puanı ($4,08 \pm 0,17$), Lise eğitim düzeyinde olan sporcuların ise ($4,03 \pm 0,21$) puanda olduğu görüldü

4. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Cinsiyet

Araştırmaya katılan doğa sporları antrenörleri sporcuları tarafından algılanan etkili iletişim becerileri özellikleri cinsiyete göre incelenmiş ve puanları arasında istatistikî olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$).

Araştırmaya katılan doğa sporu antrenörlerinin sporcuları tarafından algılanan iletişim becerilerinde cinsiyete göre incelendiğinde etkili iletişim becerileri puanları arasında istatistikî olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$).

Ancak kadın antrenörlerin etkili iletişim becerilerinin erkek antrenörlerden daha yüksek puan aldığı görülmüştür. Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde ;Selağzı ve Çepikkurt (2014)'un benzer çalışmasında antrenör sporcu arasındaki iletişim düzeyinin cinsiyete ve yapılan spor branşına bağlı olarak değişmediği ancak antrenör ile çalışılan süre ile iletişim düzeyleri arasında anlamlı ilişkili olduğunu ortaya koymuştur

Bora (2013) yapmış olduğu benzer bir çalışmada cinsiyet bağımsız değişkenine göre antrenörle iletişim ölçeğinden aldıkları toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu sonuca göre antrenörle iletişim konusunda kadın ve erkek sporcular benzer davranış ve algı düzeyine sahiptir diyebiliriz.

Çalışmamızda cinsiyete bağlı farklılığın olmaması kültür faktörünün etkisi ile Kadınların toplumda üstlendikleri roller, yetiştirilme tarzları, geleneklerinin bölgeden bölgeye değişmesi nedeniyle etkili iletişim konusunda cinsiyet faktörünün önemli olmadığı düşünülebilir.

Yaş

Araştırmaya katılan doğa sporu antrenörlerinin sporcuları tarafından algılanan iletişim becerilerinde yaşa göre incelendiğinde etkili iletişim becerileri puanları arasında istatistikî olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$).

Ancak 21 yaş ve üstü sporcuların antrenörlerinin etkili iletişim becerileri algısındaki puanı, 19 yaş sporcuların etkili iletişim beceri puanından, 20 yaş sporcuların etkili iletişim beceri puanının 17-18 yaş sporcuları etkili iletişim beceri puanından yüksek olduğu görülmüştür. Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde;

Yılmaz (2008)'in çalışmasına baktığımızda ise voleybol sporu ile ilgilenen sporcuların antrenörlerinin iletişim becerilerini yaş değişkenine göre incelemiş anlamlı bir fark bulamamıştır. ($p>0,05$)

Gerek (2017) çalışmasına baktığımızda ise Sporcuların iletişim düzeyleri ile yaş değişkeni arasında düzeyinde anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). Sporcuların yaşları ilerledikçe kulüp ortamı iletişimlerinin daha güçlü olduğu çalışma sonucunda tespit edilmiştir.

Bu çalışmada elde edilen bulgular Altıntaş ve ark. (2012)'nin yaptıkları çalışmada elde edilen bulgularla benzerlik göstermektedir. Altıntaş ve ark. (2012) tarafından yapılan çalışmada antrenör-sporcu arasındaki ilişki yaş gruplarına bağlı olarak incelenmiştir. Hem takım sporlarında hem de bireysel sporlarda antrenör-sporcu arasındaki ilişkinin farklı yaş gruplarındaki katılımcıların aldıkları puanların birbirine yakın olduğu sonucuna varılmıştır.

Buradan yola çıkarak, bu durum bireylerin yaşları ilerledikçe daha ılımlı olmaları ve insani ilişkiler kurmada tecrübe kazanmalarından kaynaklandığı söylenebilir.

Spor Yapma yılı

Spor yapma yılına göre yapılan karşılaştırmada Doğa Sporları ile ilgilenen antrenörlerin Etkili İletişim beceri Ölçeğinde puanlar arasında istatistiki olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. ($p>0,05$). Ancak 4 yıl ve üzeri spor yapan sporcular ile spora yeni başlamış Sporcuların algılarındaki puanlamadan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Literatürde bu sonucu destekler çalışma bulunmakla birlikte, tersini gösteren çalışmalarda bulunmaktadır;

Sporcuların spor yapma süreleri ile yöneticiler ve antrenörleri arasındaki iletişim arasındaki ilişkinin sınırlı olduğu yapılan araştırma sonucunda tespit edilmiştir. Çalışmamız literatürde var olan diğer çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Güngör (2011) yapmış olduğu çalışmada sporcuların kulüplerinde spor yapma süreleri ile yöneticileri ve antrenörleri arasındaki iletişimlerini arasında anlamlı bir ilişki olmadığını tespit etmiştir.

Bu durum Abakay ve Kuru (2011)' nun elde ettiği sonuçlarla çelişmektedir. Ancak Abakay (2010) tarafından yapılan bir başka çalışmada ise aynı antrenörle spor yapma süresinin artmasıyla birlikte iletişim düzeyinde de belirgin bir artış olduğu ortaya çıkmıştır ancak araştırmamızda elde edilen bulgularla çelişmektedir.

Literatürden elde edilen bu bulgu, sporcuların antrenörleriyle yapmış oldukları spor yapma yılı arttıkça birbirlerini daha iyi tanıyacakları, ortak amaçlar doğrultusunda birleşme yolunda aradaki iletişimi arttıracakları şeklinde yorumlanabilir. Ancak Bu sonuç çalışma sonuçlarımızla farklılık göstermektedir. İki çalışmadaki farklı sonuçlar, maddi kazanç gözetmeden yapılan spor ile kazanç odaklı yapılan spor arasındaki fark ve beklentiler olabilir şeklinde yorumlanabilir.

Bu çalışmada 4 yıl ve üzeri spor yapan sporcular ile spora yeni başlamış Sporcuların antrenörleri ile iletişimlerinde bir farklılık görülmemiştir. Farklılığın sebebi antrenörün sporcular arasındaki, disiplini ve motivasyonu daha sağlıklı tutmaya çalışmak için bu tarz bir tutum sergilediği düşünülmektedir diyebiliriz.

Eğitim Düzeyi

Araştırmaya katılan doğa sporu antrenörlerinin sporcuları tarafından algılanan iletişim becerilerinde Eğitim düzeyine göre incelendiğinde etkili iletişim becerileri puanları arasında istatistikî olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$).

Ancak Üniversite eğitim düzeyinde olan sporcuların etkili iletişim becerileri puanı , Lise eğitim düzeyinde olan sporcularından daha yüksek puanda olduğu görüldü. Literatürdeki benzer çalışmalara baktığımızda ise

Gerçek (2017) ile Güngör (2011) çalışmasına baktığımızda sporcuların iletişim düzeyleri ile Eğitim Düzeyi değişkeni arasında anlamlı bir farkın olmadığı literatürde var olan diğer çalışmalarla benzerlik göstermektedir.

Yılmaz (2008) de farklı bir branşında eğitim düzeyi değişkenlerine göre incelediğinde ise sporcuların antrenörlerinin iletişim becerilerini değerlendirme sonucunda ise anlamlı bir farklılık bulunmadığını belirtmiştir.

Yaptığımız bu çalışmadan elde ettiğimiz bulgulardan yola çıkarak şu sonuç ve önerilere ulaşılmıştır.

- Sporcular ile antrenörler arasında etkili iletişim oluşması çok önemlidir. Antrenörlerin sporcuları ile birebir ilgilenmesi, sorunlarını anlayıp yardımcı olmada çaba göstermesi sporcunun moral ve motivasyonunu, antrenörüyle olan iletişiminin daha sağlıklı olması yönünde olumlu sonuçlar verir.

- Antrenörler sporcuların sadece kendileriyle değil, takımdaki diğer arkadaşlarıyla da sağlıklı bir iletişim ortamı oluşturmasını sağlamalıdır. Sporculara eşit şekilde yaklaşarak sporcular arasında gruplaşmalar oluşmasını önlemeli, dedikodu ve söylentilerin çıkmasını önlemelidir (Gerçek, 2017).
- Etkili iletişim sayesinde sporcular antrenmanları sonucunda gösterdikleri performansları hakkında antrenörlerinden geri dönüşümler alır, hatalı davranışları ve eksikliklerini giderme fırsatı bulurlar. Gösterilen performansın daha iyisini yapmak için çaba sarf ederler. Bu sonuçla sporcular gerek birbirleriyle gerek antrenörleri ile etkileşim içerisine girmiş olurlar.
- İletişim, antrenör için güçlü bir araçtır. Antrenörler, kendi sporcularının onlara yardım ettiği düşüncesinin gelişebilmesi için ve sporcuların aynı amaç için çalışması için açık iletişim modelleri kurmalıdır. Antrenör, açık iletişim modeli ile sporcularla iyi ilişkiler kurmayı, takımın sorunlarını çözmeyi hedeflemelidir (Karadağ,2013).
- Bir takımın veya bireysel bir sporcunun müsabaka esnasında performansındaki başarısı sadece teknik-taktik bilgiye veya fiziki antrenmanlara bağlı değildir. Fiziksel antrenmanların yanında iletişimin sağlayacağı başarı önemli katkı sağladığı yapılan bu literatür çalışma sonucunda ortaya konmaktadır Bu durum da iletişimin takımların ve sporcuların başarılarında önemli rol oynadığını göstermektedir.
- Yararlanılan bu çalışmalardan hareketle antrenörün kuracağı iletişimin; takım performansına, sporcunun başarısına, sporcunun sergileyecek olduğu performansı ortaya koyabilmesine veya sporcularından olumlu-olumsuz psikolojik tepkiler almada etkili olduğu söylenebilir.
- (Gerek, 2001)'in yüzme ve su topu takımları üzerinde yaptığı çalışmada bu takımlarda çalışan antrenörlerin etkin dinleme becerisine sahip, açık iletişim kurma becerisi yüksek ve orta düzeyde konuşma becerisine sahip oldukları sonuçlarına ulaşmış olması bu düşüncüyü destekler niteliktedir.

Yatığımız literatür taraması çalışmasından elde ettiğimiz sonuçlardan yola çıkılarak şu önerilerde bulunabiliriz;

- Spor kulüplerinde etkili iletişim birimleri kurularak; uzmanlar tarafından sporculara, yöneticilere ve antrenörlere yönelik seminer faaliyetlerinin verilmesi sağlanabilir.
- Etkili iletişim yöntemleri belirlenerek, kulübün etkili iletişim yöntemlerine uygun bir şekilde yönetilmesi sporcuların kendilerini değerli hissetmelerine ve takımlarına karşı aidiyet duygusunun oluşmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir.
- Başarısız veya performansı düşük olan sporcular göz ardı edilmeden, sorunun kaynağının birlikte belirlenerek ve çözüm aranarak sporcuların antrenörleriyle daha sıcak ve yakın ilişkiler kurmaları sağlanabilir.
- Antrenörlerin müsabaka ve antrenman dışı saatlerinde de sporcularıyla birlikte olması , onları dinlemesi, istek ve şikâyetlerini alması sporcuların moral ve motivasyonunu artırıcı etki yapabilir Aynı zamanda antrenörün bu yaklaşımından etkili iletişim olumlu yönde gelişim gösterebileceği düşünülmektedir.

Kaynakça

Dökmen Ü. *İletişim Çatışmaları ve Empati*. 34.Baskı. Ankara: Sistem Yayıncılık; 2005 a.

Ababay U. “ *Futbolcu - antrenör iletişiminin farklı statülerdeki futbolcuların başarı motivasyonu ile ilişkisi* ” Doktora Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi 2010

- Yılmaz İ. “ *Sporcu algıları çerçevesinde farklı spor branşlarındaki antrenörlerin liderlik davranış analizleri ve iletişim beceri düzeyleri* ” Doktora Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi, 2008
- Gerçek A. “ *Futbol kulüplerindeki sporcu, antrenör ve yöneticilerin kulüp ortamı iletişim düzeylerinin incelenmesi (bölgesel amatör ligi 3. Grup örneği)* ”. Yüksek lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Elazığ, 2017
- Ateş C. “ Profesyonel basketbol ve voleybolcuların antrenör iletişim beceri düzeyleri algısı ve sporcuların kaygı düzeylerinin araştırılması ” *Erciyes İletişim Dergisi*, 2018, Cilt: 5, Sayı: 3, (40-52)
- Karadağ D. “ *Yüzme antrenörlerinin bir liderlik özelliği olan iletişim becerilerinin yüzücülerin motivasyonları üzerindeki etkisi* ” Yüksek lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2013
- Selağzı S. , Çepikkurt F. “ Antrenör ve Sporcu İletişim Düzeylerinin Belirlenmesi ” , *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2014: 9(1)
- Bora M. V. “ *Beden eğitimi öğretmeni ve sporcu öğrenciler arasındaki iletişimin, sportif başarı motivasyonu ile ilişkisi* ” Yüksek lisans Tezi, Harran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Şanlıurfa, 2013
- Yılmaz İ. , Çimen Z. , Bektaş F. “ *Sporcu algılamalarına göre bireysel ve takım sporu antrenörlerinin iletişim beceri düzeylerinin karşılaştırılması* ” 10. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi (Kasım 23-25), 2008, Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir
- Dökmen Ü. “ *İletişim Çatışmaları ve Empati* ”. 34.Baskı. Ankara: Sistem Yayıncılık; 2005b
- Topaloğlu M. , Koç H. , *Büro Yönetimi*. Seçkin Yayınevi, Ankara, 2002.
- Zıllıoğlu M. *İletişim Nedir?* İstanbul: Cem Yayınları; 2003.
- Eren E. *Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi*. 8.Baskı. İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım; 2004.
- Paksoy M. *Örgütsel İletişim*. Eskisehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları; 2000.
- Sönmez V. *Öğretmen El Kitabı*. 9.Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık; 2001.
- Şimşek Y. *Okul Müdürlerinin İletişim Becerileri İle Okul Kültürü Arasındaki İlişki*. Doktora. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi; 2003
- Tutar H, Yılmaz K. *Genel iletişim*. 5.Baskı. Ankara: Seçkin Yayınları; 2005.
- Gürüz D, Temel A. *İletişimde Yeni Yaklaşımlar*. Ankara: Nobel Yayıncılık; 2005.
- Yatkın A. *Halkla İlişkiler ve iletişim*. Ankara: Nobel Yayınları; 2003
- Sibel A. *Sosyal Psikoloji*. İstanbul: Alfa Yayınları; 2001.
- Özkök E. *İletişim Kuralları Açısından Kitlelerin Çözülüşü*. 1.Baskı. Ankara: Tan Yayınları; 1985.
- Güven A. *Ansiklopedik Spor Dünyası*. 4.Cilt. İstanbul: Serhat Yayınları; 1982.
- Serim oğlu, N., *Etkili İletişim*, Cini us Yayınları, İstanbul, 2013.
- Yetim A.A., Cengiz, R., *Sporda Etkili İletişim*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016.
- Erkan M. *Sporda İletişimin Önemi ve Takım Performansına Etkisi Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi; 2002.
- Gerek T. *Spor ve İletişim: Yönetici, Antrenör ve Sporcu Kümeleri Bağlamında 1.Lig Yüzme ve Sutopu Kulüplerindeki İletişimsel Yapı*. Yüksek Lisans. İstanbul: İstanbul Üniversitesi; 2001.

Kâinat Aynasını Okuyan Âşık Baktığı Her Yerde Bir Hikmet Görür: Garib-Nâme'ye Göre Gümüş Madenin Hikmeti

Özlem GÜNEŞ

İslami İlimler Fakültesi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul, TÜRKİYE, ozlem.gunes@izu.edu.tr

Öz

Türk dili tarihinin en önemli kaynaklarından biri olan döneminin sosyal, kültürel ve fikrî hayatına ayna tutan 13. yüzyıl gibi çok erken bir devirde sağlam bir dil şuuruyla yazılan Türkçe'nin sönmeyen güneşi *Garib-nâme*, Kırşehirli âlim, şair, mutasavvıf Âşık Paşa tarafından kaleme alınmıştır. O, Anadolu'nun en buhranlı dönemlerinde Türk milletine yol gösteren bir rehberdir. Eserini bu düşünceden hareketle yazan Âşık Paşa, Batı Türkçesiyle telif edilmiş ilk hacimli eser olan *Garib-nâme*'yi, Türk milletinin hikmetlere ulaşması için Türkçe yazdığını ifade eder. Eser, açıldıkça kubbeleşip genişleyen bir şemsiyeye benzer. 1330 yılında yazılan bu mesnevi, 10.613 beyit olup hendesi bir yapıya sahiptir. Fâilâtün Fâilâtün Fâilün vezninde yazılan *Garib-nâme* on bölümden meydana gelmiştir. Yine her bölüm on kıssaya yer vermektedir. Böylece eserde yüz kıssa veya hikâye bulunmaktadır. Ancak birinci bölümde bir, ikinci bölümde iki, üçüncü bölümde üç olan, böylece onuncu bölümde, on olan hikâyelere yer verdiğinden eserde en azından beş yüz elli konunun anlatıldığını görürüz. *Garib-nâme*, insanı ve dinî -tasavvufî dünya görüşünü merkeze alan bir eserdir. Âşık Paşa eserini yazarken karşısında daima kendisini dinleyen birilerinin olduğunu var sayar ve onlara hitap eder. Çünkü o, gazavatnameler gibi *Garib-nâme*'nin de toplu yerlerde okunacağını ve kalabalıklar tarafından dinlenileceğini düşünmektedir. Bunu dikkate aldığı için, eser oldukça yavaş ilerler, hatta bazen tekrara düşer. Şair, kimi dinî-tasavvufî konuları anlatmaya geçmeden önce konunun akılda daha iyi kalmasını kolaylaştırmak için günlük hayattan örnekler getirir. Kullandığı bu maddi öğeler birer semboldür. Konuları önce semboller ve hikâyelerle anlatarak dinleyiciyi asıl konuya hazırlar. Bu makalenin amacı, kâinat aynasını, zerreden güneşe kadar hikmetleriyle ele alan, kendi varoluş tecrübesini de yansıtan Âşık Paşa'nın, eserinin sekizinci bölümünün yedinci kıssasında yer verdiği “*yedi renkte görünen madenin sekiz muameleden geçmeden elde edilemeyeceğini ve padişahlık tuğrasına layık olamayacağını anlatır işte insanın içi de nuranî bir cevherdir fakat yüce Allah onu sekiz şey ile yaratıp gösterir*” başlık altında gümüş madenin çıkarılma ve işlenme sürecini, insanın manevî tekâmülü ile nasıl ilişkilendirdiğini gözler önüne sermektir. Bu çalışmada Prof. Dr. Kemal Yavuz'un eserin kütüphanelerde mevcut yazma nüshalarını gözden geçirerek hazırladığı, Türk Dil Kurumu tarafından basılan *Âşık Paşa Garib-nâme* (4 cilt) adlı kitap esas alınmıştır. Kâinatı kitabını okumaya yönelik birbirinden güzel hikâyelerin anlatıldığı eseri, günümüz insanı ile farklı açılardan buluşturmak akademisyenlerin ve araştırmacıların en önemli görevlerinden biridir.

Anahtar Kelimeler: Âşık Paşa, *Garib-nâme*, Hikmet, Gümüş Madeni.

The Ashik Who Reads Kâinat Aynası (Universe Mirror) Sees Wisdom Everywhere He Looks: The Wisdom of Silver Mine According to Garib-nâme

Abstract

Garib-nâme, which is one of the most important sources of Turkish language history, reflected the social, cultural and intellectual life of its period, was written with a sound language consciousness during a very early, 13th century, and is the sunshine of Turkish language that does not go down, was written by a scholar, poet and Sufi Ashik Pasha who comes from Kırşehir. He guided the Turkish nation during the most depressing times of Anatolia. Ashik Pasha, who wrote his work based on this view, states that he wrote *Garib-nâme*, which is the first voluminous work compiled with Western Turkish, in Turkish for Turkish people to reach wisdom. The work looks like an umbrella which becomes arched and extended as it is opened. This masnavi, which was written in 1330, consists of 10.613 couplets and has a geometrical structure. *Garib-nâme* written in the prosody of "Fâilâtün Fâilâtün Fâilün" consisted of ten chapters. Each chapter includes ten parables. Thus, the work contains a hundred parables and stories. However, we see that at least five hundred and fifty topics are narrated in the work since there are one story in the first chapter, two stories in the second chapter, three stories in the third chapter and thus ten stories in the tenth chapter. *Garib-nâme* is a work which focuses on human and religious-sufistic worldview. While writing his work, Ashik Pasha assumes that there are always some people listening to him, and he speaks to them because he thinks that *Garib-nâme*, like *Gazavatnâme*, would be read in public places and listened by the crowds. Since he takes it into consideration, the work progresses quite slowly and even sometimes falls into repetition. The poet brings examples from daily life to facilitate that the topic is remembered more easily before moving on telling some religious-sufistic topics. These material items he uses are symbols. He prepares the listener for the main topic by telling them with symbols and stories first. The aim of this article was to reveal the processes of extracting and processing the silver mine and how Ashik Pasha, who addressed kainat aynası (universe mirror) with its wisdom from particle to sun and who also reflects his own existence experience, associates it with the spiritual evolution of human, under the title of "*tells that the mine that appears in seven colors cannot be obtained without undergoing eight treatments and cannot be deserving of the sultan's signature, you see, the inside of human is also a shining ore, but Almighty Allah creates it with eight things and shows it*" that he included in the seventh parable of the eighth chapter of his work. The book entitled *Âşık Paşa Garib-nâme* (Ashik Pasha Ghraib-name) (4 volumes), which was prepared by Prof. Dr. Kemal Yavuz by reviewing the existing copies of the manuscripts in libraries and was published by the Turkish Language Association, was taken as a basis. It is one of the most important tasks of academicians and researchers to bring the work, in which beautiful stories for reading the universe book are told, together with today's people from different aspects.

Keywords: Ashik Pasha, Ghraib-name, Wisdom, Silver Mine.

Giriş

14. yüzyılda Anadolu’da gelişen Türk tasavvuf edebiyatının en önemli isimlerinden biri olan Âşık Paşa, *Garib-nâme*’nin konusunu ve malzemesini yaşadığı çevrenin basit şeylerinden seçmiştir. Seçtiği objelere ve hadiselerle verdiği manâlar, yaptığı yorumlar ve çıkardığı dersler *Garib-nâme*’yi orijinal eserler safına sokmuştur (Gülensoy, 1994:156). 730 (1330) yılında kaleme alınan 12.000 beyitlik bu mesnevi, aruzun “fâilâtün fâilâtün fâilün” kalıbıyla yazılmış olup on bölümden meydana gelmiştir. Bazı nüshaların sonunda Âşık Paşa’nın gazelleri de vardır. Dinî, tasavvufî ve öğretici bir eser olan ve halkı eğitmek maksadıyla Türkçe olarak yazılan *Garib-nâme*, Anadolu’da Türk tasavvuf edebiyatının en eski ve tesir dairesi çok geniş olmuş eserlerinden biridir (Kut,1991:2). Sade dili dolayısıyla eser asırlar boyunca çok geniş bir okuyucu zümresine hitap etmiştir. Aynı zamanda metnin Türkçe kaleme alınması ile Türk milletinin anlaması, bilmesi ve öğrenmesi hedef olarak alınmıştır (Yavuz, 1983: 15)

Eserini insan üzerine kurgulayan Âşık Paşa, bütün kainâtı insanda toplanmış görür. On bölümden meydana gelen eserin, her bölümünde de on kıssa yer alır. *Garib-nâme*’nin, bir nizam içinde gittikçe açılması en dikkat çekici özelliğidir. Açılan ve bu açılmada genişleyen, genişleyip büyürken de nizam ve intizamını koruyan, insanı daha ötelere götüren, Âşık Paşa’nın deyimi ile nelerin olduğunu gösteren bir *kâinat aynası* ile karşılaşır ve zerrelere güneşlere yol alır, hikmet ve sırlara kavuşmuş oluruz. Bu durum, şairinin ne derecede geniş bir düşünce ve ibretle baktığını, nasıl bir hayal gücüne sahip olduğunu, ne derecede görüş inceliklerine dikkat ettiğini, ilmi titizliğini ve eserinin orijinalliğini göstermesi açısından da önemlidir (Yavuz, 2000: 12-13).

Garib-nâme,

1. Anadolu Türkçesinde yazılmış Türk edebiyatının XIV. yüzyıldaki en büyük mesnevîsi oluşu,
 2. Telif olup tercümeyle yer vermemesi,
 3. Türk hayat ve yaşayışını en iyi şekilde yansıtması,
 4. Türk kültürünü büyük ölçüde kendinde toplaması,
 5. Genel anlamda devrinin sosyal yönünü vermesi ve hedefler göstermesi,
 6. Tertibi ve konuları işleme açısından bir benzerinin bulunmaması,
 7. Ele alınan konuları çok açık ve sade bir şekilde anlatması,
 8. Anadolu’da gelişecek olan Türk edebiyatı alanında ilk yazılan edebî eserlerden olması ve bu yönü ile edebiyatımızın şekillenmesinde temel eserlerden birini teşkil etmesi,
 9. On dördüncü yüzyıldan beri, her zaman için, Türkçenin önde gelen bir dil hazinesi olması ve şairinin dil şuuruna sahip bulunması,
 10. Nasihat edebiyatımız içinde yer alması,
- gibi yönlerden değerini hiçbir zaman kaybetmeyecek bir eserdir (Yavuz, 2000:6).

Yöntem

Çalışmamızda Prof. Dr. Kemal Yavuz’un eserin kütüphanelerde mevcut yazma nüshalarını gözden geçirerek hazırladığı Türk Dil Kurumu tarafından basılan *Âşık Paşa Garib-nâme* (4 cilt) adlı kitabı esas alınmıştır. Şairin eserinin sekizinci bölümünün yedinci kıssasında yer verdiği “*yedi renkte görünen madenin sekiz muameleden geçmeden elde edilemeyeceğini ve padişahlık tuğrasına layık olamayacağını anlatır işte insanın içi de nuranî bir cevherdir fakat yüce Allah onu sekiz şey ile yaratıp gösterir*” başlığı altında gümüş madenin çıkarılma ve işlenme sürecinin, insanın manevî tekâmülü ile nasıl ilişkilendirdiği ele alınmıştır.

Bulgular

Âşık Paşa, sekizinci bölümün yedinci kıssasını kendi ruh hâlini tasvir ederek başlar. Gönül hazinesinin taşıdığı, bu hâlin aklını sarhoş ettiğini ve içinde yanan ateşle gönlünün kaynadığını söyler. Ruh hâlini anlatan şair, metnin devamında akıllı ve uyanık kimseleri tarif eder. Akıllı insan, Allah'ın âlemde yarattıklarına hikmet nazarıyla bakan yerde ve gökte olan her şeyi bulup, her bir işin aslını öğrenip niçin ve neden olduğunu anlayan kişidir (6585-89). Bu tanımdan sonra sözü cevher bahsine getiren Âşık Paşa, paranın değeri ve ekonomik gücünü anlatmak için işe madencilikle başlar (Can, 2007: 188). Akıllı insanların elde ettikleri cevheri sanata dönüştürdüklerini vurgulayıp gizli bir hazine olan madenlerden bahseder. Dünyada sayısız maden ve maden ocağı bulunduğu altını çizen şair, özellikle gümüş madeninin, saf hâle gelinceye kadar geçirdiği merhaleleri anlatacağını ve okuyucunun bu aşamaların hikmetini kavramaya çalışmasını istediğini belirtir.

Şair, saf gümüş elde etmenin sekiz basamağını ele aldıktan sonra insanın özündeki cevhere ulaşmanın yollarını anlatır. Dünya maden, mana mal mülktür. Allah, manayı kâinata saçmış ve o da insanın vücut toprağına karışmıştır. Vücut toprağındaki mana cevherine ulaşmak kolay değildir. Âşık Paşa, saf gümüş ve saf gönül nasıl elde edilir sorusunun cevabını eserinde şu şekilde vermiştir:

1. Sultanın İzni/Allah'ın Emri

Maden açabilmek için sultanın iznini almak gerekir. Sultan, kendisine bir hazinenin lazım olduğunu söyler ve ücretini ödeyerek bu işleri takip edecek birini görevlendirir. Böylece o maden ocağı açılır. Sultanın izni olmadan hiç kimse maden ocağı açamaz ve ondan faydalanamaz.

Yohsa sultân desturı olmaz-ısa

Pâdişâhdan bir hüküm gelmez-ise

Kendüzinden kimse ma'din açamaz

Anda nesne yiyemez ü içemez (6602-3)

Gönüllerdeki maden ocağının açılabilmesi ve içindeki gizli hazinenin saçılıp ortaya çıkabilmesi için Allah'ın emri şarttır.

Pâdişâhdan ger bu destûr olmaya

Da'vet eyleñ dip işâret gelmeye (6678)

(Eğer padişahın izin yoksa; davet eyleyin diye bir işaret gelmez.)

2. Hünerli, Becerikli, Marifetli Kişi/Peygamberler ve Veliler

Âşık Paşa'ya göre, saf gümüşü elde edebilmek için yer altındaki cevheri ortaya çıkaracak işi

bilen, hünerli, becerikli; marifetli ve işten anlayan kişiye ihtiyaç vardır. Bu öyle bir kişidir ki cevherin nerede olduğunu, aslını, nasıl elde edildiğini iyi bilir hatta cevher çıkarmak isteyenler onun kapısını çalar. Madenin gerçek işleteni odur; çünkü o, dağlarda olsun, yer altında bulunsun madene ulaşabilen tek insandır.

İş bilendür başa ilten her işi

Çünkü bilmez n'eyleye bilmez kişi (6609)

(Bir işi başarıyla sonuna kadar götüren meseleyi anlayan, ehliyetli insanlardır; çünkü bilmeyen kişilerin elinden bir şey gelmez.)

Allah, manâ cevherini anlayıp bilen peygamberler ve veliler göndermiştir. Halk içinde nerede maden varsa bunlar bilir, arayıp bulurlar. Çünkü cevher bulmakta mahirdirler. Madencinin madeni tanınması gibi ince sırları ve manâ cevherini de bunlar bilirler. Eğer peygamber ve veliler gelmeseydi insanlar bu maden ocağına ulaşamayacaktı.

Gelmeseydi enbiyâ vü evliyâ

Kim de güreydi bizi bu ma'niye

Bunlara ma'lûm bu ma'nî cevheri

Nitekim cevher bilür ol cevherî

Bunlaruñ bu kez gerekdür âleti

Kim elinde yumşag ola her katı (6686-88)

(Eğer peygamberler ve veliler gelmeseydi; bizleri bu ocağa kim ulaştıracaktı. Bu kişilerin ellerinde her zor iş kolay olur.)

3. Kazmak İçin Külünk (Kazma) Gerekir /Allah'ın Ayet ve İşaretleri

Gümüş cevherini çıkarmak isteyen bir taşçı kazması gerekir. Bu kazmayla toprak ve taş ayıklanacak ve cevher görünür kılınacaktır. Yer altı bir zindan, cevher de bir sultandır. Cevhere ulaşmanın yolu taşı kırıp toprağı eşmekten geçer.

Çünkü üstâdun külingi olmaya

Tag içinde cevhere yol bulmaya (6622)

(Eğer ustanın kazması yoksa, dağ altında cevhere ulaşması mümkün olmaz.)

Madenin, sert ve katı yerde dağ altlarında gizli olması gibi manâ da sağlam gönüllerde bulunur. Onu açmak için doğru alet lazımdır. Bu alet de Allah'ın ayetleri ve işaretleridir. Nasıl dağda

yol açmak ve dağın içindeki madeni dışarı çıkarmak için külüng (kazma) gerekliyse gönül madenin ince manâ sınırlarını dışarı dökmek için hikmet ilmi ile Kur'an ayetleri gereklidir. Peygamberler ve veliler ellerinde sağlam aletleri olduğu için insanların içine girip gönülleri kazmaktadır.

Pes bu âletdür gönül bendin söken

Ma'din eylep ma'niyi daşra döken (6692)

(Gönül, cennetin vasıtası olduğu gibi, hikmet ilmi ile Kur'an ayetleri de o gönülün aletleridir.)

4. Cevher/Doğruluk Cevheri

İnsanların zaman harcıyıp zahmete girmelerinin sebebi yer altındaki cevherdir. Maksat odur. İşçiler yaz kış demeden onu elde etmeye çalışırlar. Toprak altındaki cevher, türlü türlü ve çeşitli renklerde olur; ne renkte olursa olsun hepsi makbuldür. Madenin sırrına vâkıf olan kişi, cevheri yedi türlü renkte görse de onun maden olduğunu anlar ve bilir.

Rengine bakmaz aña cevher gerek

Cevheri anlamaga key er gerek (6632)

(O, renege takılmaz, çünkü ona cevher lazımdır; bunu da anlamak için çok ehliyetli kişi olmak gerekir.)

Halkın cevheri doğrudur. Bu cevherin şahidi de insanların dilinden çıkan sözdür. Bu cevhere sahip olanlar doğruyu ve Hakk'ın emirlerini işitince kabul edip; canlarını da Allah yolunda çekinmeden veren kimselerdir. Âşık Paşa, gümüşün çıkarılma işlemlerinden bahsederken toprak altında her türlü renklerde cevherin bulunduğunu ne renkte olursa olsun hepsinin makbul olduğunu; madenin sırrına vâkıf olanın cevheri yedi türlü renkte görse de onun maden olduğunu anlayacağını söyler. İnsanlar da cevherler gibi çeşit çeşit yaratılmıştır: Türk, Fars, Ermeni, Rum, Zenci, Us, Çerkez, Kıpçak, Kürt ve Moğol. Bu ırkların her birine sırlar verilmiş, bozuk şeyler de gösterilmiştir. Cevher arayan onların dış görünüşlerine değer vermez ve hepsini aynı tutar.

Cevheriler rengine bakmaz olur

Kankı renkde var-ısa cevher alur (6702)

(Cevheri tanıyanlar, bütün renklerde cevher olduğunu iyi bilirler.)

5. Ocak/Velilerin Sohbeti

Topraktan çıkarılan maden, ocağa girer, orada kaynar ve cüruftan ayrılır. Toprak ve moloz kısmı gidince ortaya gümüş adındaki maden çıkar. Gümüş artık yedi renkte değil yalnız bir renkte görünür. Eğer cevher, ocağa düşmeseydi gümüş elde edilmezdi.

Oldur anı cem' iden bir yirde hış

Kim bu cevher anuñ içre ola cûş (6636)

(Madeninin, onu yerli yerince oraya (ocağa) koymasından maksat, cevherin onun içinden kaynatarak akmasıdır.)

Madenin ocakta eritilip cüruftan temizlenmesi gibi insanların gönlü de sohbet meclislerinde temizlenir. Bir kimsenin yolu sohbeğe düşmemişse, hamdır, pişmesi gerekir. Sohbeğe gelenin gönlünün ısınmasına ihtiyaç vardır. Isınsın ki canındaki cevher sızmaya başlasın. İşte bu da aşk ile olur.

Ol erenler sohbetidür göresi

Ya'ni sohbetdür bu âdem küresi (6704)

(Madenin eritilip elde edildiği küre denen ocağa benzer yer velilerin sohbetidir, insanların gönlü orada temizlenir.)

6. Ateş/Aşk Ateşi

Âşık Paşa'ya göre toprak ateşin acısını çekmezse, madene hiçbir isim ve hüküm yazılamaz. Ateş, madeni kızdırıp kaynatır ve en sonunda onu tertemiz edince gümüş akmaya başlar. Gümüşü hâlden hâle döndüren ve ilden ile dolaştırır ateştir.

Tâ düşünce oda ol toprak-ıdı

Belki hayvân otlağı bir tag-idi (6646)

(O ateşe atıldığı zamana kadar topraktı; hatta hayvanların otlağı bir dağ idi.)

İnsanları hâlden hâle döndürüp temizleyen ve kibir evinden uzak kılan aşktır. Canları kaynatan, vecde getiren ve insanları kararsız eyleyen aşktır. Kibri uzaklaştırıp alçak gönüllülüğü hâkim kılan aşktır. Toprağın içinden cevheri ayırıp seçen ateş ise aşk da bütün hastalıklardan arı ve temiz olduğu için kime, hangi insana gelirse gelsin, sonunda onu tertemiz eyleyebilir.

'İşk gerek kim kızdura bu cânları

Nitekim od kaynadur ol kânları (6710)

(Ateşin madeni kaynatması gibi, canları kızdıran aşka ihtiyaç vardır.)

7. Kurşun/İyi Bir Yaratılış

Şair, ateşte hâlden hâle giren gümüşün içine kurşun konmazsa asla erimeyeceğini ve öz hazinesini kimseye teslim etmeyeceğini söyler. Gümüşü ortaya çıkaran topraktan ayırıp gümüş adını almasına sebep olan kurşundur. Kurşun dökülmeyen gümüş taş gibi kaskatı kesilir. Kurşun, gümüşü yere dökülünceye kadar bırakmaz. Gümüşün saf hâle gelebilmesi için

kurşundan da ayrılması gerekir. Tekrar kaynatılır ve potadan¹ geçirilir. Böylece saf gümüş elde edilmiş olur. Artık padişahın ismini taşımaya lâyık demektir.

Pes yazılır üstüne sultân adı

Mustafâ vü Hâlık u Rahmân adı (6659)

(İşte o zaman üstüne sultanın adı yazılır; bu Mustafa'dan başka, acıyan ve yaratan Allah'ın adıdır.)

Aşkın insanlar arasında ünsiyet kurdurması ve temizlenmesi için onların iyi bir yaratılışa sahip olması gerekir. Yüce Allah, Peygamberin ahlâkını kitabında methetmektedir.

“Ve sen şüphesiz yüce bir yaratılış üzerindesin.” Kalem 4

Yalnız başına aşk halkı kuru eyler, kaynatıp coşturdukça taştan daha beter şekle getirir. İşte bu noktada imdada iyi yaratılış yetişir. Halkı bağlandığı şeylerden ayırır ve cevher kısmını can içinden alıp dışarı çıkarır. Böylece, kişinin Allah'a bağlılığı, ibadeti, zikri artar; tacı tahtı terk edip şöhretten ve dünyadan kesilip uzaklaşır. Ateş ve kurşun gümüşü, toprak ve cüruftan nasıl ayırıyorsa insan da kibirden, şöhretten kurtulunca cevherleri, asıl görünüşleri can içinden dışarı dökülür.

Yohsa 'ışk yalñuz bu halkı huşk dutar

Kaynadukça kurudur taşdan beter

Hulk-ıla halkuñ bağın bendin söker

Cân içinden cevherin daşra döker

Kopar anda zikr ü tâ'at terk ü baht

Hak yolında terk ider ol tâc u that (6720-22)

8. Darb (Madenî Para Basma)/Kalbe Allah Lafzı Yazılır

Gümüş, saf olunca üstüne sultanın adı yazılır. Sikke olur, akça olur. Ağlayanlar onu görünce sevinirler; sıkıntılar, üzüntüler gider. Ona kavuşan üstünlük kazanır. Gücü, kuvveti artırır. Açları doyurur, çıplakları giydirir.

¹ İçinde mâden eritilen, ateş tuğlası toprağı, grafit, porselen, platin gibi ısıya dayanıklı maddelerden yapılmış kap.

Giderir halkdan zamâne şerrini

Halk içinde artuğ eyler ferrini (6664)

(*İnsanlardan devrin kötülüklerini uzaklaştırdığı gibi, onların gücünü kuvvetini de artırır.*)

Şair, gümüşün akçe oluncaya kadar olan yolculuğunu anlattıktan sonra söylediklerinin bir hikâye olduğunu belirtir. Okuyucudan sözlerindeki inceliği görmesini ister. Gümüşün saf oluncaya kadar geçirdiği işlemleri, insandaki cevherin çıkarılmasında da kullanılabileceğini anlatmaya başlar.

İmdi gel bu ‘âleme dutgıl misal

Gör ki ma‘dindür bu dünyâ ma‘ni mal (6671)

(*Şimdi onu bu âleme örnek tutarsan; dünyanın maden, mananın da mal mülk olduğunu göreceksin.*)

Bütün hastalıklarından kurtulan insanın, paranın üzerinde padişah isminin bulunması gibi onun kalbine de Allah adı yazılır. Dünya ve ahirette derecesi yükselir. Yüzünü görenler neşelenir ve bütün dünya düşüncelerinden kurtulur. Dertlilerin gönlünün ilacı olur. Kalbine Allah’ın tuğrası basılı kimseden hem Allah hem de Peygamber razıdır.

Pes bu kez yazlur aña Allah adı

Nitekim akça yüzinde şâh adı (6726)

Sonuç

Âsık Paşa şahsiyet sahibi insan tipini çizerek maden örneğinden yola çıkar. İnsanın gönül madenindeki mana cevherinin nasıl çıkarılması gerektiğini gümüş madeni üzerinden somutlaştırarak anlattıktan sonra Haşr suresinin 2. ayetini, sözlerine kanıt mahiyetinde söyler. *Fa‘tebirû yâ uli’l-‘ebsâri 9/2* (Ey akıl ve basiret sahipleri siz bundan ibret alın.)

Şair, yerin ve göğün sayısız kağıt yaprağı olduğunu ve her yaprakta yüz bin dersin yazılı bulunduğunu vurgular. Âlem, mana hazinesinden haber veren üstün bir kitaptır fakat bu kitabın hikmetlerini göreceğ göz, anlayacak akıl, anladıktan sonra da bütün bunlara hayran olup Hakk’ın büyüklüğünü bilecek insan gerekir. Allah incelikleri görmeyi âşıklara ve gönlü doğru olanlara verir.

KAYNAKÇA

- Can, C. (2007). *Gârib-nâme'de İnsan ve İnsan Tipleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gülensoy, T. (1994). “Âşık Paşa'nın Garib-nâme'sinde Dinî ve Tasavvufî Unsurlar”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(5), 0-0. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/erusosbilder/issue/23738/252819>
- Kut, Günay. (1991). Âşık Paşa. (İSTANBUL). *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* 4. Cilt. s. 1-3.
- Yavuz, K. (2000). *Âşık Paşa Garib-nâme*. İstanbul: T.D.K. Yay.
- _____ (1983). “XIII-XVI. Asır Dil Yadigarlarının Anadolu Sahasında Türkçe Yazılış Sebepleri ve Bu Devir Müelliflerinin Türkçe Hakkındaki Görüşleri”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, Faruk Kadri Timurtaş'a Armağan, S 27, s.9-57, İstanbul.

Samsun İlindeki Futbol Antrenörlerinin Stresle Başa Çıkma Tarzlarının İncelenmesi

İzzet İSLAMOĞLU¹, Seydi Ahmet AĞAOĞLU², Şaban ÜNVER³, Meyrem ATASEVEN⁴

^{1,2,3,4}Yaşar Doğu Spor Bilimleri Fakültesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun, TÜRKİYE,
izzetislamoglu@gmail.com

Öz

Bu çalışma samsun ilinde aktif olarak çalışan futbol antrenörlerinin stresle başa çıkma tarzlarını incelemek amacıyla yapılmıştır. Çalışma samsun ilindeki farklı futbol kulüplerinde aktif olarak çalışan 119 erkek antrenörün gönüllü katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı tarafından düzenlenmiş kişisel bilgi formu ve Folkman ve Lazarus tarafından 1980’de geliştirilen başa çıkma yolları envanterinin Şahin ve Durak (1995) tarafından Türkçe’ye uyarlanan Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği kullanılmıştır. İstatistiksel analiz için SPSS 21 paket programı kullanılarak iki li karşılaştırma için t testi üç ve daha fazlası karşılaştırmalarda anova testi kullanılmıştır. Antrenörlerin yaş gruplarına göre karşılaştırmada tüm alt boyutlarda anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Antrenörlerin eğitim durumuna göre karşılaştırmada tüm alt boyutlarda anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Antrenörlerin sahip oldukları belgelerine göre karşılaştırmada tüm alt boyutlarda anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Antrenörlerin aylık gelir durumuna göre karşılaştırmada çaresiz yaklaşım ve boyun eğici yaklaşım alt boyutlarda anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$). Antrenörlük yapma süresine göre çaresiz yaklaşım ve boyun eğici alt boyutlarda anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$). Antrenörler aylık gelir durumuna ve antrenörlük yapma süresine göre bakıldığında çaresiz yaklaşım ve boyun eğici yaklaşım puan ortalamalarının düşük olması bu yaklaşımları daha az kullandıklarını göstermektedir. Kendine güvenli, iyimser ve sosyal desteğe başvurma yaklaşımlarının yüksek olduğu görülmektedir.

Anahtar kelimeler: Antrenör, Futbol, Stresle başa çıkma

Analysis of Styles of Coping with Stress in Football Coaches in Samsun Province

Abstract

This study was conducted to analyze the styles of coping with stress in football coaches working actively in the province of Samsun. The study was conducted with the voluntary participation of 119 male coaches working actively in different football clubs in the province of Samsun. A personal information form prepared by the researcher and Stress Coping Style Inventory developed by Folkman and Lazarus in 1980 and adapted into Turkish by Şahin and Durak (1995) were used. SPSS 21 program was used for statistical analysis and t test was used for paired comparisons, while anova test was used for comparisons of three or more groups. No significant difference was found in all sub-dimensions in the comparison of coaches by age ($p>0.05$). No significant difference was found in all sub-dimensions in the comparison of coaches by level of education ($p>0.05$). No significant difference was found in all sub-dimensions in the comparison of coaches by the certificates they had ($p>0.05$). Significant difference was found in escape avoidance and distancing sub-dimensions in the comparison of coaches by monthly income ($p<0.05$). Significant difference was found in escape avoidance and distancing sub-dimensions in the comparison of coaches by the duration of coaching ($p<0.05$). The low scores taken from escape avoidance and distancing sub-dimensions show that coaches use these approaches less. It can be seen that the coaches had high planful problem solving, positive reappraisal and seeking social support approaches.

Keywords: Coach, Football, Coping with stress

1. Giriş

Spor dünyasındaki gelişmelere bakıldığında antrenörlüğün öneminin arttığı görülmektedir. Antrenör, yurt içinde veya yurt dışında ilgili spor dalında eğitim gördüğü kademedeki programları başarı ile tamamladığına dair belgesi bulunan, sporcu veya spor takımlarını, branşı dahilindeki her türlü spor faaliyetlerine sportmenlik anlayışı içinde milli ve milletlerarası kural ve tekniklere uygun olarak yetiştirmek üzere görevlendirilecek yerli ve yabancı kişilerdir (www.gsgm.gov.tr). Antrenörler sürekli stresli durumlarla karşılaşabilirler, kendilerine güvenleri zedelenebilir, dikkat ve konsantrasyon problemleri yaşayabilirler (Konter, 1998). Ülkemizde spor psikologlarıyla çalışan antrenör sayısı ne yazık ki çok azdır. Antrenör gereğinden fazla sorumluluk almak durumundadır. Çok fazla sorumluluk, önemli stres kaynaklarından biridir. Ya kişiye yüklenen sorumluluk çok yüksektir ya da çalışan sorumluluğu kendi kişilik özelliklerinin sonucu daha yüksek olarak algılar. Bu durum kısa zamanda sağlığın bozulmasına yol açar (Baltaş ve Baltaş, 2002). Çağdaş antrenörler kendilerini insan ilişkilerinde üst düzeyde geliştiren antrenörlerdir. Her takım çalıştıracak spor psikologu bulma şansına sahip değildir. Antrenörler bazı psikolojik danışma becerilerine sahip olarak, sporcuları ile etkileşime girerek bunları uygulaması gerekmektedir. Antrenörün sahip olması gereken psikolojik özellikler ile bilinmesi gereken konular olarak kendi kendini yetiştirmesi, yenilemesi, profesyonel ahlak, özel yaşamda dürüstlük, meslektaşları ile etkin bir işbirliği, açık fikirlilik, araştırmacı, güçlü teşhis yeteneği, liderlik vasfı, motivasyon, öğrenmek ve öğretme becerisi, duygusal ve zihinsel olarak psikolojik hazırlık, yönetim bilgisi, danışmanlık sayılabilir (Donuk, 2006).

Günümüzde futbol çok geniş kitlelere hitap eden ve en çok ilgi gören spor dallarından biridir. Futbolun içerisinde bulunan en önemli aktörlerden olan antrenörler, sporcuların hayatlarının büyük bir bölümünde yer almaktadır. Antrenörlerin hem antrenman hem de müsabaka döneminde stresle etkili bir şekilde başa çıkmaları önem taşımaktadır. Çalışmamızın literatüre olumlu yönde katkısı olacağı düşünülmektedir. Bu çalışma samsun ilinde aktif olarak çalışan futbol antrenörlerinin stresle başa çıkma tarzlarını incelemek amacıyla yapılmıştır.

2. Materyal ve metod

Çalışma samsun ilindeki farklı futbol kulüplerinde aktif olarak çalışan 119 erkek antrenörün gönüllü katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı tarafından düzenlenmiş kişisel bilgi formu ve Folkman ve Lazarus tarafından 1980’de geliştirilen başa çıkma yolları envanterinin Şahin ve Durak (1995) tarafından Türkçe’ye uyarlanan Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği kullanılmıştır.

Stresle başa çıkma tarzları ölçeği

Folkman ve Lazarus tarafından 1980 yılında geliştirilen Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeğinin (Ways of Coping Inventory) standardizasyon çalışmaları Şahin ve Durak tarafından gerçekleştirilmiştir (Şahin ve Durak, 1995: 36). Likert tipindeki “Stresle Başa Çıkma Stratejileri Ölçeği” 0-3 arasında derecelendirilerek (0=%0, 1=%30, 2=%70, 3=%100) puanlanmaktadır. Alt ölçeklerden alınan puanların yüksek oluşu, stresle başa çıkmada o alt ölçekteki yaklaşımın daha çok kullanıldığını göstermektedir. Ölçeğin puanlanmasında 1.ve 9. maddeler tersine puanlanmaktadır. Her faktöre ait puanlar ayrı ayrı hesaplanmaktadır. Her faktöre ait sorulardan elde edilen puanlar toplanmakta ve o faktöre ait toplam soru sayısına bölünerek her faktöre ait ortalama puan elde edilmektedir. Stresle başa çıkma tarzları ölçeğinin altboyutları şu şekildedir;

Kendine Güvenli Yaklaşım: Problemin önemini ve çözüm seçeneklerini değerlendirme, çözümde temkinli ve planlı olma, durumu değiştirmeye yönelik aktif, mantıklı ve bilinçli çaba göstermektir (8, 10, 14, 16, 20, 23 ve 26. maddeler).

Çaresiz Yaklaşım: Olaylar ya da sorunlar karşısında enerjinin büyük bir kısmını problemi çözmeye değil, kendini suçlama, kendini güçsüz bulma, kendisini sorunun kaynağı olarak görmeye yönlendirmektir (3, 7, 11, 19, 22, 25, 27 ve 28. maddeler).

İyimser Yaklaşım: Olaylara daha hoşgörülü ve iyimser bakma ve sorunları daha sakin ve gerçekçi bir biçimde değerlendirme yaklaşımıdır (2, 4, 6, 12 ve 18. maddeler).

Boyun eğici yaklaşım: Kadenci bir yaklaşımla kendini çaresiz hissetme ve çözümü doğüstü güçlerde aramayı ifade etmektedir (5, 13, 15, 17, 21 ve 24. maddeler).

Sosyal Destek Arama Yaklaşımı: Sorunlarını başkası ile paylaşma, çözüm için başkalarından yardım isteme olarak ifade edilmektedir (1, 9, 29 ve 30. maddeler).

Beş alt ölçeğin üçü (iyimser yaklaşım, kendine güvenli yaklaşım, sosyal desteğe başvurma) probleme yönelik etkili yaklaşımlar, ikisi de (çaresiz yaklaşım, boyun eğici yaklaşım) duygulara yönelik etkisiz yaklaşımlar olarak da ayrı bir kategoride değerlendirilebilmektedir (Karahana vd., 2007).

İstatistiksel analiz için SPSS 21 paket programı kullanılarak ikili karşılaştırma için t testi üç ve daha fazlası karşılaştırmalarda anova testi kullanılmıştır.

3. Bulgular

Bu çalışma samsun ilinde aktif olarak çalışan futbol antrenörlerinin stresle başa çıkma tarzlarını incelemek amacıyla yapılmıştır.

Tablo 1. Yaş gruplarına göre alt boyut puanların karşılaştırılması

Alt boyutlar	Yaş aralığı	n	Ortalama	SS	Min	Max	p
Kendine güvenli yaklaşım	21-33 yaş	49	2,25	,48	,86	3,00	,217
	34-46 yaş	48	2,10	,49	1,29	3,00	
	47-59 yaş	22	2,29	,57	1,14	3,00	
Çaresiz yaklaşım	21-33 yaş	49	1,30	,55	,00	2,38	,361
	34-46 yaş	48	1,32	,50	,00	2,50	
	47-59 yaş	21	1,13	,51	,00	2,00	
İyimser yaklaşım	21-33 yaş	49	2,15	,39	,80	3,00	,088
	34-46 yaş	48	2,12	,38	1,40	3,00	
	47-59 yaş	22	2,34	,43	1,80	3,00	
Boyun eğici yaklaşım	21-33 yaş	49	1,14	,65	,00	2,50	,482
	34-46 yaş	48	1,11	,59	,00	2,33	
	47-59 yaş	22	,94	,69	,00	2,50	
Sosyal desteğe başvurma	21-33 yaş	49	1,92	,45	1,00	2,75	,706
	34-46 yaş	48	2,00	,44	1,25	3,00	
	47-59 yaş	22	1,97	,48	,75	2,50	

Tablo 1 de antrenörlerin yaş gruplarına göre karşılaştırmada tüm alt boyutlarda anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$)

Tablo 2. Eğitim durumuna göre alt boyut puanların karşılaştırılması

Alt boyutlar	Eğitim durumu	n	Ortalama	SS	p
Kendine güvenli yaklaşım	Lise	42	2,17	,49	,624
	Üniversite	78	2,21	,51	
Çaresiz yaklaşım	Lise	42	1,30	,47	,741
	Üniversite	77	1,27	,55	
İyimser yaklaşım	Lise	42	2,17	,37	,917
	Üniversite	78	2,17	,41	
Boyuneğici yaklaşım	Lise	42	1,04	,56	,535
	Üniversite	78	1,12	,67	
Sosyal desteğe başvurma	Lise	42	1,99	,40	,579
	Üniversite	78	1,94	,47	

Tablo 2’de incelendiğinde antrenörlerin eğitim durumuna göre karşılaştırmada tüm alt boyutlarda anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 3. Antrenörlük belgesine göre alt boyut puanların karşılaştırılması

Alt boyutlar	Antrenörlük derecesi	n	Ortalama	SS	Min	Max	p
Kendine güvenli yaklaşım	UEFA Grassroots C	83	2,14	,48	,86	3,00	,489
	UEFA B	24	2,29	,55	1,14	3,00	
	UEFA A	6	2,40	,70	1,14	3,00	
	UEFA PRO	3	2,28	,14	2,14	2,43	
	Diğer	4	2,39	,44	2,00	3,00	
Çaresiz yaklaşım	UEFA Grassroots C	83	1,35	,51	,00	2,50	,075
	UEFA B	23	1,19	,56	,00	2,25	
	UEFA A	6	,79	,55	,00	1,50	
	UEFA PRO	3	1,33	,38	1,00	1,75	
	Diğer	4	1,03	,44	,63	1,63	
İyimser yaklaşım	UEFA Grassroots C	83	2,14	,36	1,20	3,00	,480
	UEFA B	24	2,18	,53	,80	3,00	
	UEFA A	6	2,26	,43	1,80	3,00	
	UEFA PRO	3	2,40	,40	2,00	2,80	
	Diğer	4	2,45	,19	2,20	2,60	
Boyun eğici yaklaşım	UEFA Grassroots C	83	1,14	,59	,00	2,50	,762
	UEFA B	24	1,00	,73	,00	2,50	
	UEFA A	6	,88	,94	,00	2,50	
	UEFA PRO	3	1,00	,50	,50	1,50	
	Diğer	4	1,00	,65	,17	1,67	
Sosyal desteğe başvurma	UEFA Grassroots C	83	1,90	,45	1,00	2,75	0,31
	UEFA B	24	2,08	,38	1,25	2,75	

	UEFA A	6	2,41	,34	2,00	3,00	
	UEFA PRO	3	2,00	,25	1,75	2,25	
	Diğer	4	1,68	,65	,75	2,25	

Tablo 3'e bakıldığında antrenörlerin sahip oldukları belgelerine göre karşılaştırmada tüm alt boyutlarda anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 4. Antrenörlerin aylık gelir durumuna göre karşılaştırılması

Alt boyutlar	Aylık gelir	n	Ortalama	SS	Min	Max	p
Kendine güvenli yaklaşım	700-1200 TL (1)	10	2,32	,38	1,86	3,00	,567
	1201-1700 TL (2)	36	2,08	,45	,86	2,86	
	1701-2200 TL (3)	40	2,23	,53	1,14	3,00	
	2201-2700 TL (4)	20	2,26	,50	1,57	3,00	
	2701 TL ve üzeri (5)	14	2,20	,62	1,14	3,00	
Çaresiz yaklaşım	700-1200 TL (1)	10	1,20	,75	,00	2,25	,008 2>3,5*
	1201-1700 TL (2)	36	1,54	,46	,50	2,50	
	1701-2200 TL (3)	40	1,18	,50	,00	2,25	
	2201-2700 TL (4)	20	1,18	,43	,13	1,75	
	2701 TL ve üzeri (5)	13	1,06	,48	,00	1,63	
İyimser yaklaşım	700-1200 TL (1)	10	2,34	,35	2,00	3,00	,091
	1201-1700 TL (2)	36	2,05	,25	1,20	2,60	
	1701-2200 TL (3)	40	2,15	,43	,80	3,00	
	2201-2700 TL (4)	20	2,28	,42	1,80	3,00	
	2701 TL ve üzeri (5)	14	2,30	,54	1,40	3,00	
Boyun eğici	700-1200 TL (1)	10	1,15	,73	,00	2,17	,023 2>3,4*
	1201-1700 TL (2)	36	1,37	,61	,17	2,50	

yaklaşım	1701-2200 TL (3)	40	,95	,62	,00	2,50	
	2201-2700 TL (4)	20	,88	,53	,00	2,17	
	2701 TL ve üzeri (5)	14	1,04	,64	,00	2,50	
Sosyal Desteğe Başvurma	700-1200 TL (1)	10	1,97	,38	1,50	2,50	,059
	1201-1700 TL (2)	36	1,84	,43	1,00	2,75	
	1701-2200 TL (3)	40	1,91	,47	,75	2,75	
	2201-2700 TL (4)	20	2,11	,37	1,50	2,75	
	2701 TL ve üzeri (5)	14	2,19	,49	1,25	3,00	

Tablo 4 incelendiğinde antrenörlerin aylık gelir durumuna göre karşılaştırmada çaresiz yaklaşım ve boyun eğici yaklaşım alt boyutlarda anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p < 0,05$).

Tablo 5. Antrenörlerin Antrenörlük yapma sürelerine göre karşılaştırılması

Alt boyutlar	Antrenörlük yılı	n	Ortalama	SS	Min	Max	p
Kendine güvenli yaklaşım	1-5 yıl (1)	64	2,19	,48	,86	3,00	,084
	6-10 yıl (2)	28	2,09	,53	1,14	3,00	
	11-15 yıl (3)	10	2,07	,49	1,29	2,86	
	16 ve üzeri (4)	17	2,47	,49	1,29	3,00	
Çaresiz yaklaşım	1-5 yıl (1)	63	1,31	,50	,86	3,00	,012 4<1,2,3
	6-10 yıl (2)	28	1,34	,53	,00	2,38	
	11-15 yıl (3)	10	1,52	,41	,38	2,00	
	16 ve üzeri (4)	17	,91	,63	,25	2,50	
İyimser yaklaşım	1-5 yıl (1)	64	2,18	,51	,00	1,63	,102
	6-10 yıl (2)	28	2,07	,53	,00	2,50	
	11-15 yıl (3)	10	2,10	,35	1,20	3,00	
	16 ve üzeri (4)	17	2,37	,45	,80	3,00	

Boyun eğici yaklaşım	1-5 yıl (1)	64	1,23	,28	1,80	2,60	,032 4<1
	6-10 yıl (2)	28	1,00	,48	1,40	3,00	
	11-15 yıl (3)	10	1,11	,40	,80	3,00	
	16 ve üzeri (4)	17	,74	,65	,17	2,50	
Sosyal Desteğe Başvurma	1-5 yıl (1)	64	1,94	,54	,00	2,50	,855
	6-10 yıl (2)	28	2,00	,71	,00	2,17	
	11-15 yıl (3)	10	1,87	,55	,00	1,67	
	16 ve üzeri (4)	17	1,98	,64	,00	2,50	

Tablo 5 incelendiğinde antrenörlük yapma süresine göre çaresiz yaklaşım ve boyun eğici alt boyutlarda anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$). Antrenörlük yapma süresi 16 ve üzeri olan antrenörlerin diğer gruplara göre daha düşük puan ortalamasına sahiptir.

4. Tartışma

Çalışmamızda antrenörlerin yaş gruplarına göre karşılaştırmada kendine güvenli yaklaşım, çaresiz yaklaşım, iyimser yaklaşım, boyun eğici yaklaşım ve sosyal desteğe başvurma alt boyutlarda anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Antrenörlerin boyun eğici ve çaresiz yaklaşım puan ortalamalarının düşük, kendine güvenli yaklaşım, iyimser yaklaşım ve sosyal desteğe başvurma alt boyutları ortalamasının yüksek olması etkili bir şekilde stresle başa çıktıkları görülmüştür. 47- 59 yaş aralığında antrenörlerin stresle başa çıkmada daha etkili oldukları görülmektedir. Yaşlanmayla beraber antrenörlerin tecrübelerinin artması az endişe durumunun ortaya çıkmasına neden olduğu söylenebilir. Taşçı (2014) çalışmasında sosyal desteğe başvurma ve iyimser yaklaşım alt boyutlarında yaş değişkenine göre gruplar arasında fark bulunurken, kendine güvenli yaklaşım, çaresiz yaklaşım, boyun eğici yaklaşım alt boyutlarında fark tespit etmemiştir. Yapılan bir çalışmada hakemlerin yaş düzeyleri yükseldikçe stres düzeyleri düştüğü sonucuna varmıştır (Can vd., 2011). Farklı gruplarla yapılan çalışmalarda, örneğin, Tuncel (2000), Çardak (2002), yaşın stresle başa çıkma stratejileri üzerinde etkisinin olmadığını belirtmişlerdir. Bu bulguların çalışmada elde edilen bulguları kısmen desteklediği söylenebilir.

Çalışmamızda antrenörlerin eğitim durumuna göre gruplar arasında kendine güvenli yaklaşım, çaresiz yaklaşım, iyimser yaklaşım, boyun eğici yaklaşım ve sosyal desteğe başvurma alt boyutlarda anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Tuncel'in (2000) araştırma sonuçları ile çalışmamız bulgusu benzerlik göstermektedir. Taşçı (2014) çalışmasında sosyal desteğe başvurma ve iyimser yaklaşım alt boyutlarında öğrenim durumu değişkenine göre gruplar arasında fark bulunmazken, kendine güvenli yaklaşım, çaresiz yaklaşım, boyun eğici yaklaşım

alt boyutlarında fark tespit etmiştir. Bezci (2010) çalışmasında tekvando antrenörlerinin öğrenimlerine göre stresle başa çıkma stratejilerinde anlamlı farklılık tespit etmemiştir.

Araştırmamızda antrenörlerin sahip oldukları belgelerine göre karşılaştırmada tüm alt boyutlarda anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Antrenörlük hem fiziksel hem psikolojik zorluklarla mücadele edilmesi gereken meslek gruplarından biridir. Dolayısıyla her ne kadar antrenörlük kademesindeki artış bir takım tecrübe bilgileri getirirse de, artan yaşla birlikte kişisel iyi olma hallerinde bozulma, kaygı ve endişeler antrenörleri zorlanacağı işlerden alıkoymasını söyleyebilir. Güven (2016) çalışmasında hakemlerin stresle başa çıkma tarzları hakem klasmanlarına göre karşılaştırılmasında, kendine güvenli yaklaşım, iyimser yaklaşım, çaresiz yaklaşım, boyun eğici yaklaşım ve sosyal desteğe başvurma alt boyutlarında üst klasman hakemlerle bölgesel hakemler arasında anlamlı farklılık tespit etmemiştir. Ekmekçi (2008) çalışmasında, basketbol hakemlerinin stres kaynakları ile başa çıkma yöntemlerinde hakemlik klasmanına göre anlamlı farklılık bulunmamıştır. Bezci (2010) çalışmasında tekvando antrenörlerinin kademelerine göre stresle başa çıkma stratejilerinin farklılaşmadığını tespit etmiştir.

Araştırmamızda antrenörlerin aylık gelir durumuna göre gruplar arasında kendine güvenli yaklaşım, iyimser yaklaşım ve sosyal desteğe başvurma alt boyutlarında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Antrenörlerin aylık gelir durumuna göre karşılaştırmada çaresiz yaklaşım ve boyun eğici yaklaşım alt boyutlarda anlamlı farklılık bulunmuştur. Maddi kazancı daha yüksek olan antrenörlerin çaresiz yaklaşım ve boyun eğici yaklaşıma az başvurdukları görülmektedir. Antrenörlerin kazancının iyi olması o derece kendilerini daha iyi hissetmesini sağlayarak işlerine daha iyi konsantre oldukları söylenebilir. Bezci (2010) çalışmasında tekvando antrenörleri ailelerinin sosyo-ekonomik durumlarına göre stresle başa çıkma stratejilerinin farklılık gösterip göstermediğine bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Çalışmamızda antrenörlük yapma süresine göre gruplar arasındakendine güvenli yaklaşım, iyimser yaklaşım ve sosyal desteğe başvurma alt boyutlarında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Gruplar arasında çaresiz yaklaşım ve boyun eğici alt boyutlarda ise anlamlı farklılık bulunmuştur. Antrenörlük yapma süreleri 16 ve üzeri olanların çaresiz yaklaşım ve boyun eğici alt boyutları puan ortalaması daha düşük olduğu bunda bu alt boyutların daha az kullanıldığını göstermektedir. Yaşla birlikte tecrübenin de artması ile antrenörlerin karşılaşacağı sorunların oluşturacağı stresle daha etkili şekilde baş edebilecekleri düşünülmektedir. Bireylerin yaşı ve tecrübesi artıkça stresle başa çıkma stratejilerinin de arttığını ortaya koyan çalışmalar vardır. Örneğin, Tuncel (2000), Balcı (2000), Bulut (2005), tarafından yapılan araştırmalardır. Bu bağlamda bu çalışmalardan elde edilen bulgular bu çalışmada elde edilen bulgularla benzerlik göstermektedir. Taşçı (2014) çalışmasında antrenörlük yapma süresine göre gruplar arasında kendine güvenli yaklaşım ve sosyal desteğe başvurma alt boyutlarında fark bulurken, iyimser yaklaşım, çaresiz yaklaşım, boyun eğici yaklaşım alt boyutlarında fark olmadığı saptamıştır. Güven (2016) çalışmasında hakemlerin stresle başa çıkma tarzlarının hakemlik sürelerine göre karşılaştırılmasında tüm alt boyutlarda anlamlı farklılık bulunmamıştır. Ekmekçi (2008) çalışmasında, basketbol hakemlerinin stres

kaynaklarının hakemlik yılına göre analiz sonuçlarında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bezci (2010) çalışmasında tekvando antrenörlerinin antrenörlük yılına göre stresle başa çıkma stratejilerinde anlamlı farklılık saptamamıştır.

5. Sonuç

Antrenörler stresle başa çıkma tarzlarından çaresiz yaklaşım ve boyun eğici yaklaşımı daha az kullandıkları görülmüştür. Antrenörlerin kendine güvenli yaklaşım, iyimser yaklaşım ve sosyal desteğe başvurma yaklaşımlarını yüksek düzeyde kullandıkları sonucuna varılmıştır. Antrenörlerden yaşı daha büyük olanların tecrübeye bağlı olarak etkili bir şekilde stresle baş ettikleri görülmektedir. Genel olarak antrenörlerin stresle başa çıkma tarzları bazı değişkenlere göre istatistiksel olarak anlamlı olmasa da antrenörlerin puan ortalamaları stresle başa çıkmada etkili olduğunu göstermektedir. Antrenörlerin stresle başa çıkma yöntemleri ile ilgili bilimsel çalışmaları takip etmesi ve bu konuda yapılan sempozyum, panel ve seminerlere katılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Antrenör Eğitim Yönetmeliği Erişim: <http://www.gsgm.gov.tr>. ErişimTarihi: 02/04/2014.
- Balcı A (2000). Öğretim Elemanının İş Stresi Kuram ve Uygulama. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Baltaş A, Baltas Z (2002). Stres ve Basa Çıkma Yolları. 21. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Bezci Ş (2010). Taekwondo antrenörlerinin stresle başa çıkma ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara
- Bulut N (2005). İlköğretim öğretmenlerinde stres yaratan yaşam olayları ve stresle başa çıkma tarzlarının çeşitli değişkenlerle ilişkisi. Kastamonu Eğitim Dergisi. 13(2): 467–478.
- Can Y, Çoban Ü, Soyer F (2011). Negatif duygusallığın stres üzerindeki etkisi: faal futbol hakemleri üzerinde bir araştırma. Niğde üniversitesi beden eğitimi ve spor bilimleri dergisi, 5: 165-174.
- Çardak M (2002). İlköğretim okullarında çalışan öğretmenlerin iş doyumunu ile stresle başa çıkma yolları. Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Niğde.
- Donuk B (2006). Türkiye profesyonel futbol ligleri antrenörlerinin liderlik tarzlarının incelenmesi ve bir model yaklaşım. Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.
- Ekmekçi R (2008). Basketbol hakemlerinin stres kaynakları ile stresle başa çıkma yöntemlerinin tespiti ve önleyici yönetsel uygulamalarının geliştirilmesi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Bolu .

Folkman S, Lazarus, R.S (1980). An analysis of coping in a middle- aged community sample. Journal of Healty and Social Behavior, 21, 219-239.

Güven H.T (2016). Futbol hakemlerinin yaşam kalitesi düzeyleri ile stresle başa çıkma tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Spor Yöneticiliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Karahan F.T, Dicle N.A, Eplikoç H (2007). Üniversite öğrencilerinin stresle başa çıkma tarzlarının sosyal beceri düzeylerine ve mutluluk algılarına göre incelenmesi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 40(2): 41-61.

Konter E (1998). Sporda Psikolojik Hazırlığın Teori vePratiği. Ankara: Bağır gan Yayımevi.

Şahin N.H, Durak A (1995). Stresle başa çıkma tarzları ölçeği: üniversite öğrencileri için uyarlanması. Türk psikoloji dergisi 10(34): 56-73.

Taşçı M (2014). Engelli sporcularla çalışan antrenörlerin stresle başa çıkma yöntemlerinin incelenmesi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş.

Tuncel Z (2000). Futbolcuların stres düzeyleri ve başa çıkma stratejileri. Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi Bildiri Yayınları. Ankara, 229.

Üniversite Öğrencilerinin Boş Zaman Engellerinin İncelenmesi

Menderes KABADAYI¹, Özgür BOSTANCI², M. Hakan MAYDA³, Ali Kerim YILMAZ⁴, Yener AKSOY⁵, Ahmet KANDEMİR⁶

¹Yaşar Doğu Spor Bilimleri Fakültesi' Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun/Türkiye, menderes@omu.edu.tr

²Yaşar Doğu Spor Bilimleri Fakültesi' Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun/Türkiye, bostanci@omu.edu.tr

³Yaşar Doğu Spor Bilimleri Fakültesi' Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun/Türkiye,
hakan_mayda@hotmail.com

⁴Yaşar Doğu Spor Bilimleri Fakültesi' Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun/Türkiye, alkrm_ylmz@hotmail.com

⁵Yaşar Doğu Spor Bilimleri Fakültesi' Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun/Türkiye,
yeneraksoysim@gmail.com

⁶Yaşar Doğu Spor Bilimleri Fakültesi' Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun/Türkiye

Öz

Bu araştırmanın amacı üniversite öğrencilerinin serbest zaman faaliyetlerine katılımlarını engelleyen faktörleri belirlemektir. Çalışmaya Ondokuz Mayıs Üniversitesinin farklı fakültelerinde 2017-2018 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören 294 (153 kız, 141 erkek) öğrenci gönüllü olarak katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Alexandris ve Carroll (1997) tarafından geliştirilen, Karaküçük ve Gürbüz (2007) tarafından Türkçeye uyarlanan “Boş Zaman Engelleri Ölçeği” kullanılmıştır. İkili grupların karşılaştırması normal dağılım gösteren veri setleri için independent sample t-test, normal dağılım göstermeyenler için ise Mann Whitney-U testi ile, üç ve daha fazla gruplarda ise ANOVA ve Kruskal-Wallis testi uygulanmıştır. Cinsiyet, gelir durumu ve sınıf değişkenlerinde anlamlı farklılığa rastlanmazken ($p>0,05$), düzenli spor yapma durumları ve spor yapma sıklığı değişkenlerinde ise gruplar arasında anlamlı farklılıklar saptanmıştır ($p<0,05$). Sonuç olarak, üniversite öğrencilerinin spor yapma durumları dışındaki diğer değişkenlerde serbest zaman etkinliklere katılımlarında benzer sonuçlar elde edilirken, spor yapan öğrencilerin yapmayanlara oranla serbest zaman faaliyetlerinde daha çok engelle karşılaştığı, ancak spor yapma sıklıklarına göre engel durumlarının değişiklik gösterdiği tespit edilmiştir. Tüm bu sonuçlardan yola çıkarak spor yapan öğrencilerin yapmayanlara oranla yüksek sonuçlar ortaya koymasının spora ayırdıkları zamana bağlı olarak serbest zaman etkinliklerine yoğun şekilde katılmadıkları, ayrıca psikolojik olarak spor yapmaya odaklandıklarından dolayı serbest faaliyetlerine katılımlarının az olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Serbest Zaman Engelleri, Üniversite Öğrencileri, Rekreasyon

Abstract

The aim of this research is to determine the factors that prevent university students from participating in leisure activities. The study includes 294 (153 female,141 male) voluntary students from different faculties of Ondokuz Mayıs University in 2017-2018 academic year. In this study, as a data collection tool “Leisure Constraints Scale”, which was developed by Alexandris and Carroll (1997) and adapted to Turkish by Karaküçük and Gürbüz (2007). The comparison of the paired groups is performed with independent samples t-test for the normal distribution of data while Mann Whitney-U test is used for those who did not show normal distribution, and ANOVA and Kruskal-Wallis test are used for three and more groups. No significant difference is found in gender, income status and class variables as a result of the statistical analysis ($p>0.05$), while significant difference is found between these groups in terms of their state of doing sports regularly and the frequency of doing sports ($p<0.05$). As a result, although similar results are obtained in the participation of leisure activities of university students in other variables other than doing sports, it is determined that the students engaged in sports face more obstacles in their leisure activities than those who do not;however, their obstacle situation changes according to the frequency of doing sports. Based on all these results, it is thought that students who do sports do not participate in leisure activities depending on the time they devote to sports, and they also have little participation in their activities due to their focus on sports psychologically.

Keywords: Leisure Time Constraint, University Students, Recreation

1. Giriş

Zaman insanın sahip olduğu en değerli olgulardan biridir. Günümüzde insanların sık yaşadığı sorunlardan birisi de zaman problemidir. İnsanların zamanının büyük bir bölümünü alan iş hayatı, bireylere kendileri için serbest zaman bırakmamaktadır (Mutlu, 2008).

Kişinin işe, sorumluluklarına, kendisinin ve ailesinin bakımına ayırdığı zamanın dışında kalan, zorunluluklarının olmadığı özgür bir zaman birimi olarak ifade edilen serbest zaman (Karaküçük, 2008), olumlu kullanılırsa insanı rahatlatır ve sakinleştirir, olumsuz kullanıldığında ise bunalım nefret ve psikolojik gibi birçok soruna neden olabilir (Tezcan, 1993).

Serbest zaman, bireyin yaşamını daha keyifli hale getiren ve güzelleştiren etkinlikleri içerisinde barındırmaktadır (Karaküçük, 2008; Passmore and French, 2001) ve serbest zaman aktiviteleri üniversite öğrencileri için akademik eğitimin bir parçası olmalı ve rekreasyon kavramının ve serbest zamanı değerlendirme eğitiminin kendi hayatlarındaki önemini farkına varmalıdırlar. Zamanın çoğunluğunu sınıflarda, laboratuvarlarda ve çalışma masalarında geçiren her öğrencinin rekreatif etkinliklere katılıma ihtiyacı vardır. Bu durumun etkilerini yok etmek için üniversitelerin faaliyet programları, rekreasyon ve dinlenme için fırsatlar yaratmalı, bu durumu engelleyen etmenler tespit edilmeli, modern yaşamın ve okul çalışmalarının verdiği yoğunluğun öğrenci üzerinden giderilmeye çalışılmalı ve bunun için gerekli planlama ve programlama yapılmalıdır (Kılıbaş, 2010).

Bu araştırmanın amacı düzenli spor yapan ve yapmayan üniversite öğrencilerinin serbest zaman faaliyetlerine katılımlarını engelleyen faktörlerin incelenmesidir.

2. Materyal ve Metod

Çalışmaya Ondokuz Mayıs Üniversitesinin farklı fakültelerinde 2017-2018 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören 294 (153 kız, 141 erkek) öğrenci gönüllü olarak katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Alexandris ve Carroll (1997) tarafından geliştirilen, Karaküçük ve Gürbüz (2007) tarafından Türkçeye uyarlanan “Boş Zaman Engelleri Ölçeği” kullanılmıştır. Özgün ölçek, 29 madde ve 7 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlar; (a) birey psikolojisi, (b) bilgi eksikliği, (c) tesisler/hizmet, (d) ulaşılabilirlik/parasal, (e) arkadaş eksikliği, (f) zaman ve (g) ilgi eksikliği biçimindedir (Alexandris and Carroll, 1997; Karaküçük ve Gürbüz, 2007). Ölçeğin Türkçe formu ise 27 madde ve 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlar; (a) birey psikolojisi (4 madde “1- 2- 3- 4”), (b) sosyal ortam ve 49 bilgi eksikliği (5 madde “5- 6- 7- 8- 9”), (c) tesis/hizmet ve ulaşım (8 madde “10- 11- 12- 13- 14- 15- 16-17”), (d) arkadaş eksikliği (3 madde “18- 19- 20”), (e) zaman (4 madde “21- 22- 23- 24”) ve (f) ilgi eksikliği (3 madde “25- 26- 27”) biçimindedir (Karaküçük ve Gürbüz, 2007). Verilerin istatistiksel analizinde SPSS 22.0 paket programı kullanılmıştır. İkili grupların karşılaştırması normal dağılım gösteren veri setleri için independent sample t-test, normal dağılım göstermeyenler için ise Mann Whitney-U testi ile, üç ve daha fazla gruplarda ise ANOVA ve Kruskal-Wallis testi uygulanmıştır. Veriler ortalama, standart sapma olarak

sunulmuş %95 güven aralığında istatistiksel anlamlılıklarına bakılmıştır. İstatistiksel sonuçlar $p < 0,05$ anlamlılık düzeyinde değerlendirildi.

3. Bulgular

Katılımcıların demografik özellikleri incelenmiştir. Buna göre kadınların sayısı 153 kişi (% 52,0), erkeklerin sayısı 141 (% 48,0) kişidir. Spor bilimlerinde eğitim gören 146 kişi (%49,7), diğer fakültelerde eğitim görenler 148 kişi (% 50,3)' dir. 4. sınıf öğrencileri 134 kişi (%45,6)'dır. Spor yapmayan kişi sayısı 127 (%43,20), takım sporu yapan 113 kişi (%38,44), bireysel spor yapan kişi sayısı 54 (%18,37)'dir. Geliri 500-1000 arasında olan kişi sayısı 117 (%39,80)'dir.

Tablo 1. Katılımcıların demografik özellikleri

		n	%
Cinsiyet	Kadın	153	52,0%
	Erkek	141	48,0%
Bölüm	Spor Bilimleri Fakültesi	146	49,7%
	Diğer Fakülteler	148	50,3%
Sınıf	1.Sınıf	38	12,9%
	2.Sınıf	71	24,1%
	3.Sınıf	51	17,3%
	4.Sınıf	134	45,6%
Spor Yapma Durumu	Spor Yapmayan	127	43,20
	Spor Yapanlar (Takım)	113	38,44
	Spor Yapanlar (Bireysel)	54	18,37
Gelir	500 Ve Altı	99	33,67
	500-1000	117	39,80
	1000-1500	51	17,35
	1500 ve Üstü	27	9,18

Tablo 2. BZE ölçeğinin ve alt boyut ortalamalarının cinsiyete göre karşılaştırılması

	Cinsiyet						p
	Kadın			Erkek			
	Ortalama	SS	Medyan	Ortalama	SS	Medyan	
Toplam	48,05	7,84	48,00	47,63	7,62	49,00	0,975
Birey Psikolojisi	7,76	2,00	8,00	7,84	1,95	8,00	0,707
Bilgi Eksikliği	8,18	2,30	8,50	8,01	2,41	8,00	0,682
Tesis	8,89	2,16	9,00	9,21	1,84	9,00	0,217

Arkadaş Eksikliği	7,40	2,41	7,00	7,27	2,14	7,00	0,843
Zaman	8,13	1,76	8,00	7,92	1,69	8,00	0,249
İlgi Eksikliği	7,65	2,11	8,00	7,33	2,11	7,00	0,111

BZE ölçeğinin ve alt boyut ortalamalarının cinsiyete göre karşılaştırılması yapılmıştır. Buna göre BZE ölçeği ve alt boyutları arasında cinsiyete göre anlamlı farklılık yoktur ($p > 0,05$).

Tablo 3. BZE ölçeğinin ve alt boyutlarının bölüme göre karşılaştırılması

	Bölüm						p
	Spor Bilimleri Fakültes (Düzenli Spor Yapanlar)			Diğer Fakülteler (Düzenli Spor Yapmayanlar)			
	Ortalama	SS	Medyan	Ortalama	SS	Medyan	
Toplam	49,30	7,38	50,00	46,44	7,81	47,00	0,001
Birey Psikolojisi	7,95	2,07	8,00	7,65	1,87	8,00	0,133
Bilgi Eksikliği	8,52	2,20	9,00	7,68	2,42	8,00	0,002
Tesis	9,51	1,71	9,00	8,58	2,19	9,00	<0,01
Arkadaş Eksikliği	7,40	2,13	7,00	7,28	2,43	7,00	0,612
Zaman	8,16	1,67	8,00	7,90	1,78	8,00	0,258
İlgi Eksikliği	7,68	2,11	8,00	7,32	2,11	8,00	0,162

BZE ölçeğinin ve alt boyutlarının bölüme göre karşılaştırılması yapılmıştır. Buna göre toplam ölçek puanı, bilgi eksikliği ve tesis alt boyutlarında bölüme göre anlamlı farklılık vardır ($p < 0,05$). Buna göre spor bilimleri fakültesinde eğitim gören kişilerin toplam ölçek puanı (medyan 50) anlamlı bir şekilde diğer fakültede (medyan 47,00) eğitim gören kişilerden fazladır ($p:0,001$). Bilgi eksikliği alt boyutu spor bilimlerinde (medyan 9,00), diğerlerinden (medyan 8,00) anlamlı bir şekilde daha fazladır ($p: 0,002$).

Tablo 4. BZE ölçeğinin ve alt boyutlarının sınıfa göre karşılaştırılması

		Sınıf				p
		1.sınıf	2.sınıf	3.sınıf	4.sınıf	
Toplam	Ortalama	46,26	48,20	49,45	47,50	0,267
	SS	10,33	6,17	8,09	7,42	
	Medyan	47,00	48,00	50,00	48,00	
Birey Psikolojisi	Ortalama	7,79	7,94	8,24	7,56	0,254
	SS	2,21	1,70	1,97	2,02	
	Medyan	8,00	8,00	8,00	8,00	
Bilgi Eksikliği	Ortalama	8,05	7,93	8,53	8,04	0,575
	SS	2,79	2,17	2,24	2,36	
	Medyan	9,00	8,00	9,00	8,00	
Tesis	Ortalama	8,47	9,11	9,49	8,99	0,202

	SS	2,49	1,86	1,90	1,97	
	Medyan	9,00	9,00	10,00	9,00	
	Ortalama	7,08	7,69	7,55	7,14	
Arkadaş Eksi	SS	2,42	2,19	2,34	2,26	0,276
	Medyan	7,00	8,00	7,00	7,00	
	Ortalama	7,45	7,89	8,25	8,19	
Zaman	SS	2,32	1,57	1,79	1,55	0,087
	Medyan	7,50	8,00	9,00	8,00	
	Ortalama	7,42	7,63	7,39	7,49	
İlgi Eksik	SS	2,50	1,81	2,47	2,02	0,989
	Medyan	8,00	8,00	7,00	8,00	

BZE ölçeğinin ve alt boyut ortalamalarının sınıfa göre karşılaştırılması yapılmıştır. Buna göre BZE ölçeği ve alt boyutları arasında sınıfa göre anlamlı farklılık yoktur ($p > 0,05$).

Tablo 5. BZE ölçeğinin ve alt boyutlarının gelire göre karşılaştırılması

		Gelir				P
		500 ve altı	500-1000	1000-1500	1500 ve üstü	
Toplam	Ortalama	47,99	47,54	48,06	48,30	
	SS	8,14	7,85	7,09	7,04	0,994
	Medyan	48,00	48,00	48,00	48,00	
Birey Psikoloj.	Ortalama	7,75	7,73	8,26	7,44	
	SS	2,18	1,87	1,59	2,17	0,253
	Medyan	8,00	8,00	8,50	7,00	
Bilgi Eksikliği	Ortalama	8,18	8,01	8,12	8,15	
	SS	2,58	2,14	2,48	2,18	0,920
	Medyan	9,00	8,00	8,00	9,00	
Tesis	Ortalama	9,04	8,93	9,16	9,30	
	SS	2,07	2,13	1,83	1,71	0,988
	Medyan	9,00	9,00	9,00	9,00	
Arkadaş Eksi	Ortalama	7,56	7,41	6,80	7,22	
	SS	2,32	2,27	2,05	2,56	0,299
	Medyan	8,00	7,00	7,00	8,00	
Zaman	Ortalama	8,07	7,91	8,06	8,33	
	SS	1,94	1,69	1,38	1,69	0,656
	Medyan	8,00	8,00	8,00	9,00	
İlgi Eksik	Ortalama	7,39	7,44	7,63	7,85	
	SS	2,30	2,12	1,91	1,79	0,919
	Medyan	8,00	8,00	8,00	8,00	

BZE ölçeğinin ve alt boyut ortalamalarının gelire göre karşılaştırılması yapılmıştır. Buna göre BZE ölçeği ve alt boyutları arasında gelire göre anlamlı farklılık yoktur ($p > 0,05$).

Tablo 6. BZE ölçeğinin ve alt boyutlarının düzenli spora göre karşılaştırılması

		Düzenli spor				P
		Sık Sık	Bazen	Çok Nadir	Hiç	
Toplam	Ortalama	45,17	48,99	47,90	47,50	0,033
	SS	8,87	7,15	7,63	6,07	
	Medyan	46,00	50,00	48,00	48,50	
Birey Psikolojisi	Ortalama	6,94	8,05	7,95	8,36	0,001
	SS	2,34	1,85	1,60	1,91	
	Medyan	6,00	8,00	8,00	8,50	
Bilgi Eksikliği	Ortalama	7,78	8,29	8,02	7,86	0,538
	SS	2,54	2,23	2,53	1,96	
	Medyan	8,00	9,00	8,00	8,00	
Tesis	Ortalama	9,06	9,20	8,75	8,43	0,413
	SS	2,17	1,88	2,21	1,87	
	Medyan	9,00	9,00	9,00	9,00	
Arkadaş Eksikliği	Ortalama	6,72	7,47	7,62	7,43	0,094
	SS	2,48	2,25	2,06	2,38	
	Medyan	6,00	7,50	7,00	6,50	
Zaman	Ortalama	7,88	8,15	7,92	7,93	0,696
	SS	2,01	1,59	1,72	1,90	
	Medyan	8,00	8,00	8,00	8,00	
İlgi Eksikliği	Ortalama	6,72	7,77	7,64	7,50	0,019
	SS	2,26	1,88	2,30	2,38	
	Medyan	7,00	8,00	8,00	8,00	

BZE ölçeğinin ve alt boyut ortalamalarının normal 7 günlük bir sürede ne sıklıkla düzenli serbest zaman aktivitelerine katılırsınız sorusuna verilen cevaplara göre düzenli spor karşılaştırılması yapılmıştır. Buna göre toplam BZE ölçeği düzenli spor yapanlara göre bazen düzenli spor yapanlarda (medyan 50,00) anlamlı bir şekilde fazladır ($p: 0,033$). Birey psikolojisi düzenli spor yapanlara göre bazen ve çok nadir gruplarında anlamlı bir şekilde daha fazladır (0,001). İlgili eksikliğine göre düzenli spor yapanlara göre bazen ve çok nadir gruplarında anlamlı bir şekilde diğer gruplara göre fazladır ($p:0,019$).

4. Tartışma

19 Mayıs Üniversitesi öğrencilerinin serbest zaman algısı ve serbest zaman engellerini cinsiyet, bölüm, sınıf, gelir durumu, düzenli spora katılım sıklığı değişkenlerine göre incelemek ve aralarındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmadan elde edilen bulgular, bu bölümde tartışılmış ve yorumlanmıştır.

BZE ölçeğinin ve alt boyut ortalamalarının cinsiyete göre karşılaştırılması yapılmıştır. Buna göre BZE ölçeği ve alt boyutları arasında cinsiyete göre anlamlı farklılık yoktur. Dolayısıyla kadın ve erkekler arasındaki serbest zaman engelleri benzerlik göstermektedir. Bu bulgu Altın ve Barsbuğa (2014) tarafından yapılan çalışmayla benzerlik göstermektedir (Altın ve Barsbuğa, 2014).

BZE ölçeğinin ve alt boyutlarının bölüme göre karşılaştırılması yapılmıştır. Buna göre toplam ölçek puanı, bilgi eksikliği ve tesis alt boyutlarında bölüme göre anlamlı farklılık vardır. Buna göre spor bilimleri fakültesinde eğitim gören kişilerin toplam ölçek puanı anlamlı bir şekilde diğer fakültede eğitim gören kişilerden fazladır. Bilgi eksikliği alt boyutu spor bilimlerinde, diğerlerinden anlamlı bir şekilde daha fazladır. Benzer şekilde Alexandris and Carroll (1997), Ekici vd. (2014) tarafından yapılan çalışmada da toplam ölçek puanı, bilgi eksikliği ve tesis alt boyutlarında bölüme göre anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir (Alexandris and Carroll, 1997; Ekici vd., 2014).

BZE ölçeğinin ve alt boyut ortalamalarının gelire göre karşılaştırılması yapılmıştır. Buna göre BZE ölçeği ve alt boyutları arasında gelire göre anlamlı farklılık yoktur. Burton vd. (2003) ve Jackson (2000) tarafından yapılan araştırmada gelir düzeyinin rekreasyonel etkinliklere katılımda engel oluşturan etmenler arasında ilk üç sırada yer alan bir faktör olduğu ifade edilmiştir (Burton vd., 2003; Jackson, 2000).

BZE ölçeğinin ve alt boyut ortalamalarının normal 7 günlük bir sürede ne sıklıkla düzenli serbest zaman aktivitelerine katılırsınız sorusuna verilen cevaplara göre düzenli spor karşılaştırılması yapılmıştır. Buna göre toplam BZE ölçeği düzenli spor yapanlara göre bazen düzenli spor yapanlarda anlamlı bir şekilde fazladır. Birey psikolojisi düzenli spor yapanlara göre bazen ve çok nadir gruplarında anlamlı bir şekilde daha fazladır. İlgi eksikliğine göre düzenli spor yapanlara göre bazen ve çok nadir gruplarında anlamlı bir şekilde diğer gruplara göre fazladır. Bu bulgu literatürde yapılan bazı çalışmalarla büyük ölçüde benzerlik göstermektedir (Çolakoğlu, 2005; Güngörmüş vd., 2006; Masmanidis vd., 2009;).

5. Sonuç

Sonuç olarak, üniversite öğrencilerinin spor yapma durumları dışındaki diğer değişkenlerde serbest zaman etkinliklere katılımında benzer sonuçlar elde edilirken, spor yapan öğrencilerin yapmayanlara oranla serbest zaman faaliyetlerinde daha çok engelle karşılaştığı, ancak spor yapma sıklıklarına göre engel durumlarının değişiklik gösterdiği tespit edilmiştir. Tüm bu sonuçlardan yola çıkarak spor yapan öğrencilerin yapmayanlara oranla yüksek sonuçlar ortaya koymasının spora ayırdıkları zamana bağlı olarak serbest zaman etkinliklerine yoğun şekilde

katılmadıkları, ayrıca psikolojik olarak spor yapmaya odaklandıklarından dolayı serbest faaliyetlerine katılmalarının az olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Alexandris K, Carroll B (1997). Demographic Differences In The Perception Of Constraints On Recreational Sport Participation: Results From a Study In Greece. *Leisure Studies*, 16: 107-125.

Altın M, Barsbuğa Y (2014). Serbest zaman faaliyetlerine üniversite öğrencilerinin katılımı ile ilgili kısıtlamaların belirlenmesi (Selçuk Üniversitesi örneği). 13. International Sport Sciences Congress (s. 193).

Burton N, Turrell G, Oldenburg B (2003). Participation in recreational physical activity: Why do socioeconomic groups differ? *Health Education, Behavior*, 30(2): 225-244.

Çolakoğlu T (2005). Üniversite öğretim elemanlarının boş zaman alışkanlıklarını değerlendirmeleri üzerine bir araştırma. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1): 247- 258.

Ekici N, Kalkavan A, Üstün Ü, Gündüz B (2014). Üniversite öğrencilerinin sportif ve sportif olmayan rekreatif etkinliklere katılmalarına engel olabilecek unsurların incelenmesi. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1): 1-13.

Güngörmüş H, Yetim A, Çalık C (2006). Ankaradaki beden eğitimi ve spor yüksekokullarında görev yapan öğretim elemanlarının boş zamanlarını değerlendirme biçimlerinin araştırılması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(1): 285-298.

Jackson E (2000). Will research on leisure constraints still be relevant in the twenty-first century? *Journal of Leisure Research*, 32(1): 62-68.

Karaküçük S (2008). *Rekreasyon, boş zamanları değerlendirme* (6. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.

Karaküçük S, Gürbüz B (2007). *Rekreasyon ve Kent(lileşme*. Ankara:Gazi Kitabevi.

Kılbaş Ş (2010). *Rekreasyon ve boş zaman değerlendirme* (3. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.

Masmanidis T, Gargalianos D, Kosta G (2009). Perceived constraints of Greek university students' participation in campus recreational sport programs. *Recreational Sports Journal*, 150-156.

Mutlu İ (2008). Egzersiz yapan kişilerin boş zamanlarına yönelik tutumları üzerine bir araştırma: Kayseri İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Niğde.

Passmore A, French D (2001). Development and administration of a measure to assess adolescents. *Participation, Adolescence, Spring*, 36(141): 67-75.

Tezcan N (2007). Rekreasyon etkinliklerin çalışanların performansları üzerine etkilerinin incelenmesi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.

Futbolcularda İzokinetik Kas Kuvvetinin Mevkilere Göre Karşılaştırılması

Özgür BOSTANCI¹, Menderes KABADAYI², M. Hakan MAYDA³, Ali Kerim YILMAZ⁴, Ekrem TEVETOLU⁵

¹Yaşar Doğu Spor Bilimleri Fakültesi' Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun/Türkiye, bostanci@omu.edu.tr

²Yaşar Doğu Spor Bilimleri Fakültesi' Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun/Türkiye, menderes@omu.edu.tr

³Yaşar Doğu Spor Bilimleri Fakültesi' Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun/Türkiye,
hakan_mayda@hotmail.com

⁴Yaşar Doğu Spor Bilimleri Fakültesi' Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun/Türkiye, alkrn_ylmz@hotmail.com

⁵Yaşar Doğu Spor Bilimleri Fakültesi' Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun/Türkiye,
ekremtevetoglu@hotmail.com

Öz

Bu çalışmada genç futbolcuların mevkilere göre farklı açısız hızlarda diz ekstansiyon-fleksiyon kuvvetlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmaya amatör olarak futbol oynayan 22 erkek futbolcu gönüllü olarak katılmıştır. Futbolcuların dominant-nondominant bacak konsantrik ekstensiyon ve fleksiyonu 60°/sn, 180°/sn ve 240°/sn açısız hızlarda izokinetik dinamometre ile tespit edilmiştir. Elde edilen verilerin istatistiksel analizi için SPSS 21,0 programı kullanılarak, One Way Anova testi ile mevkiler arası karşılaştırma yapılmıştır. İstatistiksel sonuçlar $p < 0,05$ anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir. Futbolcuların dominant-nondominant bacak konsantrik ekstensiyon ve fleksiyonu 60°/sn, 180°/sn ve 300°/sn açısız hızları mevkilere göre karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmemiştir ($p < 0,05$). Yapılan çalışmada futbolda, alt ekstremitede bulunan diz bölgesinin izokinetik kuvvetleri mevkilere göre benzerlik göstermiştir. Futbolda alt ekstremitenin önemli role sahip olmasından dolayı futbolculara alt ekstremitel kas gruplarına yönelik yapılan izokinetik kuvvet antrenmanlarının sayısında arttırım yapılabilir. Ayrıca farklı branşlar üzerinde daha fazla örneklem sayısı ile yapılacak olan araştırmaların literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Futbol, İzokinetik Kas Kuvveti, Açısız Hız

Abstract

The purpose of this study is to analyze the knee extension-flexion strength of young soccer players at different angular velocities in terms of positions. 22 amateur male soccer players participated in the study voluntarily. Dominant-nondominant leg concentric extension and flexion of soccer players were found with isokinetic dynamometer at angular velocities of 60°/sec, 180°/sec and 240°/sec. SPSS 21.0 program was used for the statistical analysis of the data obtained and comparisons were made between positions by using One Way Anova test. Statistical results were assessed at $p < 0.05$ significance level. No statistical significance was found in terms of positions when dominant-nondominant leg concentric extension and flexion of soccer players were compared at angular velocities of 60°/sec, 180°/sec and 240°/sec ($p < 0.05$). In the present study, isokinetic strengths of the knee area in the lower extremity were found to be similar in terms of positions. Since lower extremity has an important role in soccer, isokinetic strength trainings for lower extremity muscle groups can be increased in soccer players. In addition, it is thought that studies conducted with greater sample sizes in different branches will contribute to literature.

Keywords: Soccer, Isokinetic Muscle Strength, Angular Velocities

1. Giriş

Tüm spor branşlarında vücut hareketlerinin daha iyi anlaşılabilmesi, iskelet kaslarının biyomekanik özelliklerinin iyi anlaşılmasını gerektirir (Smith vd., 1997). Sporda kas kuvvetini ölçme ve kas kuvvetlendirme, farklı kasılma tiplerine bağlı (izometrik, izotonik, izokinetik) yöntemleri içermektedir. 1960'lı yılları sonlarından itibaren izokinetik dinamometre ile yapılan ölçme, değerlendirme ayrıca kas gruplarının kuvvetlendirilmesi birçok bilim adamı tarafından kullanılmaya başlanmıştır. (Brown ve Whitehurst, 2000; Yılmaz vd., 2001; Brochu vd., 2002; Sallı vd., 2006).

Futbol oyunu aerobik ve anaerobik güçlerin peşpeşe sergilendiği çok sayıda negatif ve pozitif ivmelenme, sprint, sıçramalar ve çeviklik gerektiren hareketler içeren yüksek şiddetli, kesintili egzersizlerden oluştuğu bilinmektedir. Bu nedenle alt ekstremitte kuvveti, güç, sürat, ivmelenme ve dayanıklılık futbol oyuncusu için önemli performans bileşenleridir. Yapılan araştırmalara göre oyun sırasında katedilen toplam mesafenin %11'ini yüksek hızda yön değiştirmeli koşular oluşturduğu görülmüştür (Bangsbo, 1992; Little ve Williams, 2006). Tüm spor branşlarında olduğu gibi futbol oyunu içerisinde de kuvvet, hareketlilik gereksinimi yönünden büyük bir öneme sahiptir. Futbol oyunu dayanıklılığın fazla olması gereken bir spor dalı olmasına rağmen aynı zamanda optimal kas kuvvetinin gelişmiş olması gerekir. Özellikle alt ekstremitte kas kuvveti futbol da bulunan spesifik hareketlerde önemlidir ve kas kuvveti izokinetik dinamometreler ile objektif olarak değerlendirilebilmektedir (Mallileo vd., 2003). Ayrıca futbolda izokinetik kuvvet antrenmalarının şutun hızını artırdığını gösteren çalışmalar da vardır (Dutta ve Subramanium, 2002).

Tüm bu bilgilerden yola çıkarak araştırmamızın amacı, futbol için büyük önem arz eden alt ekstremitte kuvvetinin dizin ekstansiyon ve fleksiyon fazlarında farklı mevkilerde oynayan futbolcularda karşılaştırılmasıdır.

2. Materyal ve Metod

Çalışmamıza yaş ortalaması $21,23 \pm 1,6$ yıl olan profesyonel ve/veya amatör liglerde oynayıp aynı zamanda Ondokuz Mayıs Üniversitesi Yaşar Doğu Spor Bilimleri Fakültesinde okuyan 22 erkek futbolcu dahil edildi. Çalışmaya katılan deneklerin tanımlayıcı verileri belirlendikten sonra 60°sn^{-1} , 180°sn^{-1} , 240°sn^{-1} açısal hızlarda izokinetik diz kuvveti testleri yapıldı. Deneklerin hangi uygulamaya katılacakları deneklerin müsaitlik durumuna göre ve rastgele (random) olarak belirlendi. Tanımlayıcı verilerin belirlenmesi için denekler anatomik duruşta, spor kıyafeti ile ve ayakkabısız olarak, 0,1 kg hassaslıktaki Gaia 359 plus marka kantar ve bu kantardaki dijital boy ölçer ile boy uzunluğu cm cinsinden, vücut ağırlığı kg cinsinden kaydedildi. İzokinetik diz ekstansiyon ve fleksiyon kuvvetlerini belirlemeden önce deneklere 5 dk süre ile düşük yoğunluklu aerobik nitelikli koşu ile alt ekstremitte kaslarına yönelik önce dinamik ve ardından statik olmak üzere 10 dakika germe uygulamaları yapıldı. Deneklerin diz ekstansiyon ve fleksiyon hareketinde sergilenen peak tork açısal hızları 60°sn^{-1} , 180°sn^{-1} , 240°sn^{-1} protokülünde ayarlanmış bilgisayar kontrollü izokinetik dinamometre (Humac Norm Testing and Rehabilitation System, CSMI, USA) ile test edilmiştir. Ölçümler sırasında deneklerden beş maksimum efor sergilemesi istenmiş ve tüm açısal hızlardaki beş deneme

sırasında sergilenen en yüksek değerler zirve tork değerleri olarak kabul edilmiştir. Deneklerin adaptasyonları sağlamak ve sakatlıktan korunmak adına tüm açısız hızların test öncesi aynı test açılarında üç alıştırmaya tekrarı yaptırılmış ve 30 saniye dinlenme sonrasında teste başlanmıştır. Tüm test süresince her denek temel itiş/çekiş ve kalan tekrar sayıları hakkında sözlü olarak cesaretlendirilmiş ve deneklerin peak tork (PT) değerlerinin en üst seviyede çıkabilmesi adına sürekli olarak yüksek seste cesaretlendirici sözler söylenmiştir. deneklerin peak tork (PT) değerlerinin en üst seviyede çıkabilmesi adına sürekli olarak yüksek seste cesaretlendirici sözler söylenmiştir.

Araştırmanın istatistiksel analizinde SPSS 22.0 paket programı kullanılmıştır. Veriler; aritmetik ortalama, standart sapma olarak sunuldu. Normallik sınaması için Shapiro-Wilk testi; homojenlik sınaması için Levene testi uygulandı. Mekiler aranda normal dağılım gösteren veri setleri ANOVA, normal dağılım göstermeyen veri setlerine ise Kruskal-Wallis testleri uygulandı. İstatistiksel sonuçlar %95 güven aralığında ve $p < 0,05$ anlamlılık düzeylerinde değerlendirildi.

3. Bulgular

Tablo 1. Futbolcuların tanımlayıcı istatistikleri

Değişken	N	Ortalama	Std.Sapma
Yaş	22	21,23	1,6884
Kilo	22	74,61	8,5482
Boy	22	174,79	6,6413

Deneklerin yaş ortalaması 21,23, kilo ortalaması 74,61, boy ortalaması 174,79 cm olarak tespit edilmiştir.

Tablo 2. Mevkilere Göre 60 ve 240 derece açısız hızlarda diz ekstansiyon-fleksiyon kuvvetlerinin incelenmesi

Pozisyona Göre	N	Ort. Rankı	Std.Sapma	Ki Kare	P	
60 Ex Sağ	Kaleci	5	9,90	56,939	0,754	0,686
	Defans	6	13,25	46,185		
	O.Saha ve For.	11	11,27	30,778		
	N	Ortalama	Std.Sapma	F	P	
60 Ex Sol	Kaleci	5	203,20	48,205	0,954	0,403
	Defans	6	233,17	45,937		

	O.Saha ve For.	11	206,09	38,025		
60 Flex Sağ	Kaleci	5	212,82	47,273		
	Defans	6	117,80	35,495	0,210	0,813
	O.Saha ve For.	11	129,67	24,800		
60 Flex Sol	Kaleci	5	117	29,740		
	Defans	6	119	17,810	0,048	0,954
	O.Saha ve For.	11	115,36	22,795		
240 Ex Sağ	Kaleci	5	116,72	32,761		
	Defans	6	168,16	25,127	1,543	0,239
	O.Saha ve For.	11	118,09	19,826		
240 Ex Sol	Kaleci	5	116,60	21,232		
	Defans	6	131,50	13,982	2,237	0,134
	O.Saha ve For.	11	113,72	16,174		
240 Flex Sağ	Kaleci	5	62	24,412		
	Defans	6	71,50	21,979	0,273	0,764
	O.Saha ve For.	11	66,81	19,640		
240 Flex Sol	Kaleci	5	66,40	25,412		
	Defans	6	65,16	6,997	0,102	0,904
	O.Saha ve For.	11	68,54	12,777		

60 ve 240 derece açısal hızlarda her iki ayak içinde mevkiler arasında ekstansiyon ve fleksiyon fazlarında istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklara rastlanmamıştır ($p>0,005$) (Tablo 2).

Tablo 3. Mevkilere Göre 180 derece açısız hızda diz ekstansiyon-fleksiyon kuvvetlerinin incelenmesi

Pozisyona Göre		N	Ortalama	Ort.Kare	Std.Sapma	F	P
180 Ex Sağ	Kaleci	5	146,00	670,023	24,000		
	Defans	6	148,00	412,98	23,237	1,622	0,224
	O.Saha ve For.	11	131,54		16,860		
180 Flex Sağ	Kaleci	5	122,80	142,18	20,302		
	Defans	6	145,00	440,71	23,298	0,323	0,131
	O.Saha ve For.	11	126,00		17,652		
		5	Ortalama	Ort.Rank	Std.Sapma	Ki	P
					Kare		
180 Ex Sol	Kaleci	6	77,00	9,20	29,706		
	Defans	11	83,50	16,00	20,344	4,040	0,133
	O.Saha ve For.	5	75,00	10,09	16,655		
180 Flex Sol	Kaleci	6	70,40	10,90	15,868		
	Defans	11	75,83	13,83	10,166	0,133	0,582
	O.Saha ve For.	5	74,81	10,50	15,038		

180 derece açısız hızda her iki ayak içinde mevkiler arasında ekstansiyon ve fleksiyon fazlarında istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklara rastlanmamıştır ($p>0,005$) (Tablo 3).

Tablo 4. 60 ve 240 derece açısız hızlarda dominant ayaklara göre kuvvet farklılıklarının incelenmesi

Dom. Ayağa Göre		N	Ortalama	Std.Sapma	T	P
60 Ex Sağ	Sağ	18	222,50	42,634		
	Sol	4	197	21,894	1,147	0,265
60 Ex Sol	Sağ	18	215,22	45,082		
	Sol	4	202	29,586	0,555	0,585
60 Flex Sağ	Sağ	18	124,88	34,515		
	Sol	4	110,50	17,616	0,800	0,433

60 Flex Sol	Sağ	18	117,56	23,296	0,363	0,720
	Sol	4	113	18,956		
240 Ex Sağ	Sağ	18	123,72	26,687	0,192	0,850
	Sol	4	121	19,131		
240 Ex Sol	Sağ	18	120,72	18,498	0,829	0,417
	Sol	4	112,50	14,479		
240 Flex Sağ	Sağ	18	67,66	20,9964	0,316	0,755
	Sol	4	64	20,992		
		N	Mean Rank	Std.Sapma	Ort.Rankı	P
240 Flex Sol	Sağ	18	11,56	15,057	11,56	0,967
	Sol	4	11,25	14,456	11,25	

60 ve 240 derece açısız hızlarda dominant ayaklar arasında ekstansiyon ve fleksiyon fazlarında istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklara rastlanmamıştır ($p>0,005$) (Tablo 4).

Tablo 5. 180 derece açısız hızda dominant ayaklara göre kuvvet farklılıklarının incelenmesi

Dom. Ayğa Göre		N	Ortalama	Std.Sapma	T	P
180 Ex Sağ	Sağ	18	140,55	22,2478	0,579	0,569
	Sol	4	133,75	14,3846		
180 Flex Sağ	Sağ	18	131,94	20,0952	0,697	0,494
	Sol	4	123,75	26,9242		
180 Ex Sol	Sağ	18	78,88	21,6764	0,538	0,597
	Sol	4	72,75	13,5000		
180 Flex Sol	Sağ	18	75,50	12,9762	0,293	0,773
	Sol	4	72,25	18,2460		

180 derece açısız hızda dominant ayaklar arasında ekstansiyon ve fleksiyon fazlarında istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklara rastlanmamıştır ($p>0,005$) (Tablo 4).

4. Tartışma

Futbol dayanıklılık, aerobik-anaerobik güç ve kas kuvvetlerine dayalı aynı zamanda motorik özelliklerin üst düzey sergilenmesi gereken bir spor dalıdır. Oyun içerisinde en çok kullanılan hareketlerin de topa vuruş, sıçrama, yön değiştirme ve koşulardan oluştuğu ve tüm bu hareketlerin diz eklemi kaslarıyla doğrudan ilişkili olduğu yapılan çalışmalarda belirtilmektedir (De Proft vd,1988, Öberg vd, 1986).

Çalışmamızda futbolcuların mevkilere göre diz izokinetik kuvvetleri incelendiğinde anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır ($p>0,05$). Literatür incelendiğinde ise ortaya çıkan diz ekstansiyon ve fleksiyon kuvvetlerinin amatör ve 3.lig düzeyindeki futbolcularla benzerlik gösterdiği ancak genç milli takımlar ve profesyonel futbolculara oranla düşük sonuçlar ortaya koyduğu tespi edilmiştir. Ancak tüm çalışmalarda açısız hız arttıkça pik tork değerlerinin dştüğü gözlenmiştir (Cometti vd, 2001; Newman vd, 2004; Öberg; 1986; Aginsky vd, 2014; Rahnama vd, 2005; Masuda vd, 2005; Gür vd, 1999). İzokinetik diz kuvvetinin mevkiler açısından incelendiği diğer çalışmalarda da defans oyuncularının forvet ve orta saha oyuncularına göre yüksek kuvvet oranları verdiği tespit edilmiştir (Cometti vd, 2001; Capranica vd, 1992; Meriç vd, 2007). Bu sonuçlar Yeefun ve diğerlerinin de belirttiği gibi forvet ve orta saha oyuncularına göre karşı takımın ataklarını engellemek için oyun içerisinde daha süratli hareket etmeleri gerektiği ve savunma anındaki ani tepkimelerden kaynaklı Fast Twitch kas fibril yapılarının daha gelişmiş olmasıyla bağlantılı olabileceği düşünülmektedir.

5. Sonuç

Sonuç olarak, mevcut araştırmada amatör düzeydeki futbolcular mevkiler arasında izokinetik kuvvet farklılıklarının ortaya çıkmadığı görülmüştür. Bu sonuçlar benzer liglerde oynaya futbolcuların kuvvet oranlarının benzer olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır. Ayrıca literatüründe gösterdiği gibi bu sonuçlar lig kalitesi ve antrenman yoğunluğuna bağlı olarak değişkenlik gösterebilmektedir.

KAYNAKÇA

Aginsky JD, Neophytou N, Charalambous T (2014). Isokinetic hamstring and quadriceps muscle strength profiles of elite South African football players. African Journal for Physical, Health Education, Recreation and Dance, 20(3-2), 1225-1236.

Bangsbo J (1992). Time and motion characteristics of competition soccer. Science and Football. 6(2):34-40.

Brochu M, Savage P, Lee M, Dee J, Cress ME, Poehlman ET, Tischler M, Ades PA (2002). Effects of resistance training on physical function in older disabled women with coronary heart disease. *J. Appl Physio.* 92:672-678.

Brown LE, Whitehurst M (2000). *Isokinetics in human performance.* The United States of America: Human Kinetics

Cometti G, Maffiuletti NA, Pousson M, Chatard JC, Maffulli N (2001). Isokinetic strength and anaerobic power of elite, subelite and amateur French soccer players. *International journal of sports medicine*, 22(01): 45-51.

De Proft E, Clarys JP, Bollens E, Cabri J, Dufour W (1988). Muscle activity in the soccer kick. *Science and football.*

Dutta P, Subramaniam S (2002). Effect of six weeks of isokinetic strength training combined with skill training on soccer kicking performance. In: Sprinks W.

Gür H, Akova B, Pündük Z, Küçüköğlü S (1999). Effects of age on the reciprocal peak torque ratios during knee muscle contractions in elite soccer players. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 9(2): 81-87.

Little T, Williams AG (2006). Effects of differential stretching protocols during warm-ups on high-speed motor capacities in professional soccer players, *Journal of Strength & Conditioning Research.* 20(1):203–207.

Malliou P, Ispirlidis I, Beneka A, Taxildaris K, Godolias G (2003), Vertical Jump And Knee Extensors Isokinetic Performance İn Professional Soccer Players Related To The Phase Of The Training Period, *Isokinetics And Exercise Science*, 11: 165– 169.

Masuda K, Kikuhara N, Demura S, Katsuta S, Yamanaka K (2005). Relationship between muscle strength in various isokinetic movements and kick performance among soccer players. *Journal of Sports Medicine and Physical Fitness*, 45(1): 44.

Newman MA, Tarpenning KM, Marino FE (2004). Relationships between isokinetic knee strength, single-sprint performance, and repeated-sprint ability in football players. *The Journal of Strength & Conditioning Research*, 18(4): 867-872.

Öberg B, Möller M, Gillquist J, Ekstrand J (1986). Isokinetic torque levels for knee extensors and knee flexors in soccer players. *International journal of sports medicine*, 7(01): 50-53.

Rahnama N, Lees A, Bambaecichi E (2005). A comparison of muscle strength and flexibility between the preferred and non-preferred leg in English soccer players. *Ergonomics*, 48(11-14): 1568-1575.

Sallı A, Uğurlu H, Emlık D (2006). Diz osteoartritinde konsantrik, kombine konsantrik-eksantrik ve izometrik egzersizlerin sempptomlar ve fonksiyonel kapasite üzerine etkinliğinin karşılaştırılması. *Türk Fiz. Tıp Rehab. Derg.* 52(2):61-66.

Smith LK, Weiss LE, Lehmkühl LD (1996). *Brunnstrom's Clinical Kinesiology.* 5th edition Philadelphia.

Yeefun, Sompong, Sirirat Hirunrat, Chentanz (2002). "Hamstring to quadriceps strength ratio in Mahidol University soccer players." J Health Sci 11: 201-209.

Yılmaz B, Alaca R, Göktepe AS, Mühür H, Kalyon TA (2001). Patellofemoral ağrı sendromunda izokinetik egzersiz programının fonksiyonel kapasite ve ağrı üzerine etkisi. Türk Fiz. Tıp Rehab. Derg. 47:5-11.

Diyarbakır Master Futbolcularının Sportmenlik Yönelimlerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Karşılaştırılması

**Hüseyin Nasip ÖZALTAŞ¹, Ünsal TAZEGÜL¹, Emre SERİN², Canan Gülbin
ESKİYECEK¹**

¹Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Mardin Artuklu Üniversitesi, Mardin, TÜRKİYE,

²Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Mersin Üniversitesi, Mersin, TÜRKİYE,

E- posta: huseyinozaltas@gmail.com

Öz

Yapılan bu çalışmanın amacı, Diyarbakır master futbolcularının sportmenlik yönelimlerinin çeşitli değişkenlere göre karşılaştırmaktır. Çalışmanın örnekleminin, Diyarbakır bölgesinde masterlerde futbol oynayan 187 sporcu oluşturmaktadır. Çalışmada veri toplama aracı olarak, Çok Boyutlu sportmenlik ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen verilerin çözümlenmesinde SPSS 20 paket programı kullanılmıştır. Verilerin normal bir dağılıma sahip olup olmadığını öğrenmek için tek örneklem “Kolmogorov-Smirnov” testi homojenliğini belirlemek için “Anova-Homogeneity of variance” testi uygulanmış ve verilerin homojen ve normal bir dağılıma sahip olduğu görülmüştür. Verilerin çözümlenmesinde, tanımlayıcı istatistik, eş örneklem t testi ve tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Yapılan istatistiksel analizler sonunda, evli olan sporcuların sportmenlik yöneliminin daha fazla olduğu belirlenirken, öğrenim durumuna göre sporcuların sportmenlik yönelimlerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Sportmenlik, Master, Futbol, Diyarbakır.

The Comparison of Sportmenity Tendency of Diyarbakır Master Football Players by Various Variables

Abstract

The aim of this study is to compare the sportsmen orientation of Diyarbakır master football players according to various variables. The sample of the study consists of 187 athletes who play football in Diyarbakır region. Multidimensional sportsmanship scale was used as data collection tool. SPSS 20 package program was used to analyze the data obtained. In order to determine whether the data had a normal distribution, the "Kolomogorov-Smirnov" test was used to determine the homogeneity of the "Anova-Homogenety of variance m test. Descriptive statistics, t-test and one-way analysis of variance were used to analyze the data. At the end of the statistical analysis, it was determined that while the sportsmen who were married were more interested in sportsmanship, statistically no meaningful difference was determined in their sportmenity tendencies on the basis of their educational status.

Keywords: Sportsmanship, Master, Soccer, Diyarbakir.

Giriş

Son yıllarda ülkemizde, yerel veya ulusal düzeyde master veya veteran adı altında spor müsabakaları düzenlenmektedir. Master veya veteran sporcular, gerek daha önceden bir müsabaka geçmişi olsun gerek olmasın, spor ile aktif olarak ilgilenen, yüksek düzeyde egzersiz yapan orta yaş ve üstü bireylerdir. Özellikle emeklilik döneminde spor, çalışma hayatının yerine geçerek kişilere verimli olduklarını hissettirir. Bu durumun, olumlu düşünmeyi ve stresle başa çıkmayı kolaylaştırarak yaşam doyumunu etkilemesi beklenmektedir (Genç vd., 2018).

Masterler olarak yapılan spor branşlarının başında futbol gelmektedir. Master futbol müsabakaları genellikle fair play çerçevesinde geçmesine rağmen zaman zaman sportmenlik dışı olaylar olmaktadır.

Sportmenlik kavramının yaygın anlayışı genellikle spordaki sosyo-ahlaki ilişki hakkındaki normatif standartlarla ilgilidir. Sportmenlik, spor ruhuna uygun olarak nasıl davranılacağını ileri süren erdemli davranışsal eğilimleri anlatmaktadır (Stornes, Bru, 2002).

Sportmenlik; ahlak, etik kuralları, felsefe ve oyun kurallarının bir bileşimi olarak da görülmektedir (Koç, 2017).

Basit bir tanımla sportmenlik kavramı sporcuların oyunu oynamaya nasıl yönlendirildiği ile ilgilidir. Sportmenliğin nasıl anlaşılması gerektiğine dair üç teorik yaklaşım bulunmaktadır. İlki, sosyobilşsel teoridir. Bu teoride modelleme ve pekiştirme sporcuların rekabet içeren durumlarda uygun olan ve olmayan davranışlarını belirlemektedir. İkinci yaklaşım yapısalci gelişim modellerindeki kavramlardan ve özellikle ahlaki mantıktan söz etmektedir. Ahlaki diyalog yoluyla bir kişinin uzlaşma kapasitesinin sportmenlik ile ilişkilendirilen benzer eğilimleri ileri sürerek saldırganlık üzerine etkilerini göstermektedir. Son yaklaşım ise, sosyopsikolojik yaklaşımdır. Sportmenliğin sosyopsikolojik modeli temel alan yönü bulunmaktadır. Sosyopsikolojik yaklaşımda sportmenliğin; sportmenlik yönelimi, sportmenlik yöneliminin gelişimi ve sportmenliğe yönelik davranışlar olmak üzere üç anahtar elementi bulunmaktadır (Chantal vd. 2003). Vallerand ve Losier (1994), sosyopsikolojik modeli, sportmenlik ve kişisel karar arasındaki ilişki olarak açıklamaktadır.

1926'da, çocukluk oyunlarından uluslararası maçlara hayatın tüm bakış açılarıyla sportmenliğin ilkelerini yaymak için kurulan Uluslararası Sportmenlik Birliği, sportmenliği geliştirmek için sekiz prensip geliştirmiştir. Bunlar şöyledir: 1. Kurallara uyun. 2. Takım arkadaşlarınıza bağlı kalın 3. Kendinizi formda tutun 4. Öfkenizi kontrol edin 5. Oyununuzda şiddetten sakının 6. Kazandığınızda övünmeyin 7. Mağlubiyette yıkılmayın 8. Sağlıklı bir vücut için sağlam ruhlu ve açık fikirli olun (Keating'ten aktaran, Koç, 2013).

Literatürde master sporcuların sportmenlik yönelimlerini değerlendiren herhangi bir araştırma bulgusuna rastlanmamıştır. Bu araştırma ile master futbolcuların sportmenlik yönelimleri bazı değişkenler açısından incelenmiş ve ilgili alan yazına katkısı olacağı düşünülmüştür.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nicel araştırma, olgu ve olayları nesnelleştirerek gözlemlenebilir, ölçülebilir ve sayısal olarak ifade edilebilir bir şekilde ortaya koyan araştırma yöntemidir. Nicel çalışmalardaki amaç, bireylerin toplumsal davranışlarını gözlem, deney, ve test yoluyla nesnel bir şekilde ölçmek ve sayısal olarak açıklamaktır.

Evren ve Örneklem / Çalışma Grubu

Çalışmanın örneklemini, Diyarbakır ilindeki masterlar futbol liginde oynayan 187 sporcu oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada veri toplama aracı olarak, demografik bilgiler ve Vallerand ve arkadaşlarının (1997) geliştirdiği (Multidimensional Sportspersonship Orientation Scale-MSOS) ve Türkçe versiyonu Balçıkkanlı (2010), tarafından yapılan Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin güvenilirliği boyutlara göre .82 ve.91 arasında değişmekte ve yüksek derecede güvenilir düzeydedir.

Sportmenlik yönelimi ölçeği 5'li likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin 4 alt boyutu ve her alt boyutta da 5 maddesi bulunmaktadır.

- 1.Sosyal Normlara Uyum
2. Kurallara ve Yönetime Saygı
- 3.Sporlarda Sorumluluklara Bağlılık
4. Rakibe Saygı

Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin çözümlenmesinde SPSS 20 paket programı kullanılmıştır. Verilerin analizinde bağımsız örneklem t testi, tek yönlü varyans analizi ve tanımlayıcı istatistik analizleri uygulanmıştır.

Bulgular

Tablo 1. Medeni durum tanımlayıcı istatistik

Boyutlar	Medeni durum	Mean	Std. Deviation
Sosyal Normlara Uyum	Bekar	52,8000	3,46822
	Evli	54,2968	4,90319
Kurallara ve Yönetime Saygı	Bekar	28,4615	4,61186
	Evli	29,6715	4,82809
Sporda Sorumluluklara Bağlılık Rakibe Saygı	Bekar	21,1538	1,95133
	Evli	21,9381	2,19286
	Bekar	23,1176	2,75868
	Evli	23,5774	2,32275

Yapılan tanımlayıcı istatistik analizi sonunda, bütün boyutlarda boyutlarda evli master futbolcuların skorlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 2. Medeni durum değişkenine göre bağımsız örneklem t testi

Boyutlar	F	t	p
Sosyal Normlara Uyum	2,508	-1,153	,250
Kurallara ve Yönetime Saygı	,956	-,867	,388
Sporda Sorumluluklara Bağlılık	,161	-1,234	,220
Rakibe Saygı	1,872	-,764	,446

Yapılan bağımsız örneklem t testi sonunda, bütün boyutlarda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık belirlenmiştir.

Tablo 3. Gelir düzeyi varyans analizi

Boyutlar		Sum of Squares	Mean Square	F	Sig.
Sosyal Normlara Uyum	Between Groups	34,194	8,549	,366	,832
	Within Groups	3875,186	23,344		
Kurallara ve Yönetime Saygı	Between Groups	7,563	1,891	,080	,988
	Within Groups	3437,708	23,546		
Sporda Sorumluluklara Bağlılık	Between Groups	7,554	1,889	,392	,814
	Within Groups	587,296	4,814		
Rakibe Saygı	Between Groups	57,671	14,418	2,689	,033
	Within Groups	970,484	5,362		

Yapılan tek yönlü varyans analizi sonunda, rakibe saygı boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Yapılan tukey testi sonunda ise, gelir düzeyi 1 ve 2 arasında, 1 ile 4 arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Tablo 4. Oynanan lig varyans analizi

Boyutlar		Sum of Squares	Mean Square	F	p.
Sosyal Normlara Uyum	Between Groups	54,299	7,757	,382	,912
	Within Groups	2682,922	20,325		
Kurallara ve Yönetime Saygı	Between Groups	209,651	29,950	1,312	,251
	Within Groups	2739,966	22,833		
Sporda Sorumluluklara Bağlılık	Between Groups	17,963	2,566	,492	,838
	Within Groups	495,688	5,218		
Rakibe Saygı	Between Groups	25,234	3,605	,641	,721
	Within Groups	804,037	5,623		

Yapılan tek yönlü varyans analizi sonunda, bütün değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Yapılan tukey testi sonunda ise, oynanan düzeyine bağlı bütün boyutlar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık belirlenmemiştir.

Tablo 5. Eğitim durumu varyans analizi

Boyutlar		Sum of Squares	Mean Square	F	p.
Sosyal Uyum	Normlara Uygun	103,534	17,256	,744	,615
	Within Groups	3805,846	23,206		
Kurallara ve Yönetime Saygı	Between Groups	3909,380			
	Within Groups	77,857	12,976	,555	,766
Sporda Sorumluluklara Bağlılık	Between Groups	3367,414	23,385		
	Within Groups	3445,272			
Rakibe Saygı	Between Groups	12,704	2,117	,436	,853
	Within Groups	582,146	4,851		

Yapılan tek yönlü varyans analizi sonunda, bütün değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Yapılan tukey testi sonunda ise, eğitim düzeyine bağlı bütün boyutlar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık belirlenmemiştir.

Tartışma

Bu araştırmada, master futbolcuların sporda sosyal normlara uyum, kurallara ve yönetime saygı ve sorumluluklara bağlılık ve rakibe saygı, şeklinde tanımlanan sportmenlik yönelimi incelenmiştir. Buna göre master futbolcuların sportmenlik yönelimi, medeni durum, gelir düzeyi, eğitim durumu ve oynanan lige göre anlamlı farklılıklar olmadığı tespit edilmiştir. Sadece gelir düzeyine göre rakibe saygı alt boyutunda fark bulunmuştur. Gelir seviyesi arttıkça rakibe saygı da artmaktadır. Genel olarak masterlerde sportmenlik yönelimi yüksek diyebiliriz.

Konu ile ilgili olarak literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında, Satcher ise; (2006) ahlâkî olarak, 1-4 yıllık sporcuların, 11-12 yıllık sporculardan daha yüksek puanları olduğunu belirtmiştir ancak; bu durumun sahaya nasıl yansıdığını ortaya koymamıştır.

Balçıkınlı ve Yıldırım'ın (2011), çalışmasında profesyonel futbolcularda empatik düşünce düzeyi yükseldikçe sporda sorumluluklara bağlılık, sosyal normlara uyum ile kurallara ve yönetime saygı düzeyleri anlamlı olarak artmakta; perspektif alma becerileri arttıkça da sosyal normlara uyum düzeyleri yükselmiştir.

Shields vd. (2007) küçük yaş grubundaki sporcular üzerinde yaptıkları araştırmalarında, sporcuların sportmenliğe aykırı davranışlar sergilemelerinde antrenörlerinin ve taraftarın büyük etkisi bulunduğunu belirtmektedir.

Elik' e (2017) göre çalışmaya katılan amatör futbolcuların sportmenlik düzeyleri ve alt boyutlarının yaşadığı yer değişkenine göre incelendiğinde gruplar arasında anlamlı farklılığın bulunmadığı görülmüştür. Çalışmaya katılan amatör futbolcuların sportmenlik düzeyleri ve alt

boyutlarının yaş değişkenine göre incelendiğinde kural ve yönetime saygı ile rakibe saygı alt boyutunda ve genel olarak sportmenlik düzeylerinde gruplar arasında ileri düzeyde anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Çalışmaya katılan amatör futbolcuların sportmenlik düzeyleri ve alt boyutlarının öğrenim durumu değişkenine göre incelendiğinde sosyal normlara uyum alt boyutunda gruplar arasında ileri düzeyde anlamlı farklılık tespit edilmiştir.

Tasi ve Fung (2005), makalelerinde genç basketbol ve voleybol oyuncularının sportmenlik yönlendirmelerini incelemişler ve yaşlıların gençlere oranla sportmenliği daha az önemsediklerini belirtmişlerdir.

Duda (1991), çalışmasında kadın ve erkek lise basketbol oyuncularının sportmenlik dışı ve agresif davranışlar gösterdiğini belirtmiştir.

Özsarı ve arkadaşlarının (2018), yaptığı çalışmada ve kadın basketbolcuların sportmenlik yönelimlerinde sporculuk tecrübesi, eğitim seviyesi ve yaş gruplarına göre anlamlı farklılıklar olduğu, lig kategorisinde ise anlamlı değişimler bulunmadığı tespit edilmiştir. Yaşı küçük, sporculuk tecrübesi az ve orta derecede eğitim seviyesine sahip kadın basketbolcuların; yaşı büyük, sporculuk tecrübesi daha çok ve yükseköğretim derecesinde eğitimi olan kadın basketbolculara göre sportmenlik yönelim değerlerine daha fazla olumlu katkıda buldukları söylenilebilir.

Özsarı (2018), çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeği alt boyutlarının tamamında işitme engelli voleybolcuların eğitim düzeyi faktörüne göre anlamlı farklılıklar mevcut değildir.

Ebrahim ve diğerleri (2015) bireysel sporlar ve takım sporlarıyla ilgilenen elit sporcular arasında yapmış oldukları araştırma sonucuna göre eğitim seviyesi ile kurallara ve yönetime saygı alt boyutunda ilişki olduğu bilgisini vermektedirler. Gencheva ve diğerlerinin (2017) yapmış oldukları araştırma sonucuna göre kurallara ve yönetime saygı alt boyutunda orta öğretim seviyesindeki sporcu öğrenciler lehine anlamlı farklılıklar olduğu belirlenmiştir.

Sonuç

Sonuç olarak, evli olan master futbolcuların sportmenlik yönelimi bekar olanlara göre daha yüksek bulunmasına rağmen genel olarak tüm master futbolcuların sportmenlik yönelimi yüksek düzeyde olduğunu söyleyebiliriz. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonunda, sportmenlik yönelimlerine göre öğrenim durumu, gelir düzeyi ve oynanan lig değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Yapılan tukey testi sonunda ise, gelir düzeyine bağlı olarak rakibe saygı alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık belirlenmemiştir. Gelir seviyesi arttıkça rakibe de saygı artmıştır. Araştırma konumuz olan sportmenlik, özellikle ülkemizde sürekli güncelliğini koruyan bir alan olduğu için bununla ilgili çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Çalışmamız ileride değişik gruplar üzerinde yapılacak araştırmalara ışık tutacağı kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

- Balçıkanlı, S. G., & Yıldırım, I. (2011). Profesyonel futbolcuların sportmenlik yönelimleri ve empatik eğilim düzeyleri. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(2), 49-56.
- Chantal Y, Bernache-Assolant I. A (2003). Prospective Analysis of Self-Determined Sport Motivation and Sportpersonship Orientations. *Athletic Insight. The Online Journal of Sport Psychology* 5(4).
- Duda, J. L., Olson, L. K., & Templin, T. J. (1991). The relationship of task and ego orientation to sportmanship attitudes and the perceived legitimacy of injurious acts. *Res Q Exerc Sport*, 62, 79–87.
- Ebrahim, R. M., Ghasem, M., & Majid, JF. (2015). Factor analysis demographic related of sportmanship in professional and champion athletes. *Organizational Behavior Management in Sport Studies*,2(5),65-72.
- Elik T. (2017). Güneydoğu Anadolu Bölgesi Futbol Takımlarında Amatör Olarak Futbol Oynayan Sporcuların Sportmenlik Yönelimleri ve Empatik Eğilim Düzeyleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
- Gencheva, N., Angelcheva, M., Marinov, T., & Ignatov, I. (2017). Assessment of sportmanship in case of institutionalized adolescents, deprived of parental cares. *Journal of Health, Medicine and Nursing*,42,103-109.
- Genç N, Yıldırım Y., & Müftüoğlu N. E. (2018). Veteran Badmintoncularda Hedef Yönelimleri ile Yaşam Doyumu ilişkisi. *Türkiye Spor Bilimleri Dergisi* 2(1); 26-33
- Koç, Y. (2013). Beden eğitimi dersi sportmenlik davranışı ölçeği (BEDSDÖ). *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 15 (1):96-114.
- Koç, Y. (2017). Beden eğitimi dersinde sportmenlik davranışı kazandırmaya yönelik uygulama önerisi: küçüklerin oyununda centilmenliğin yapılandırılması (KOCY). *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 19(2):212-227.
- Özsarı A, Demirel H, Altın M, Yalçın Y, Demir H. (2018). "Kadın Basketbolcuların Sportmenlik Yönelimleri". *Türk Spor Bilimleri Dergisi* 1 : 66-71
- Özsarı, A. (2018). İşitme Engelli Voleybolcuların Sportmenlik Yönelimleri. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 20(3), 112-121.
- Satcher DN (2006). Social and Moral Reasoning of High School Athletes and Non-Athletes. Doctorate Thesis. The University of Southern Mississippi; p.43-48
- Shields DL., LaVoi NM., Bredemeier BJJ., Power FC. (2007). "Predictors of Poor Sportpersonship in Youth Sports: Personal Attitudes and Social Influences", *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 2, pp. 747–762.

Stornes T, Bru E. (2002). Sportpersonship and Perceptions of Leadership: An Investigation of Adolescent Handball Players' Perception of Sportpersonship and Associations with Perceived Leadership. *European Journal of Sport Science*; 2(6): 1-15.

Tsai E, Fung L. (2005). Sportpersonship in Youth Basketball and Volleyball Players. [serial online] [11.10.2018]. URL: <http://www.athleticinsight.com/Vol7Iss2/Sportpersonship.htm>.

Vallerand RJ, Losier GF. (1994). Self-Determined Motivation and Sportsmanship Orientation: An Assessment of Their Temporal Relationship. *Journal of Sport & Exercise Psychology* 16: 229-245.

Vallerand, Robert J., et al. (1997) "Development and validation of the multidimensional sportpersonship orientations scale." *Journal of Sport and Exercise Psychology* 197-206

Antrenörlük ve Öğretmenlik Bölümü Öğrencilerinin Akademik İyimserlik ve Psikolojik İyi Oluş Düzeylerinin İncelenmesi

Tamer KARADEMİR¹, Mahmut AÇAK²

¹BESYO, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş/TÜRKİYE, tamer.karademir@hotmail.com

²Spor Bilimleri Fakültesi, İnönü Üniversitesi, Malatya, TÜRKİYE, m.acak@hotmail.com

Öz

Bu çalışma beden eğitim ve spor öğretmenliği ile antrenörlük eğitimi bölümlerinde okuyan öğrencilerin akademik iyimserlik ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin bazı değişkenlere göre nasıl şekillendiğini belirlemek amacı ile yapılmıştır. Araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünden 160, antrenörlük eğitimi bölümünden 120 olmak üzere toplam 280 öğrenci dahil edilmiştir. Bu çalışmadaki veriler kişisel bilgi formunun yanı sıra akademik iyimserlik ve psikolojik iyi oluş ölçekleri kullanılarak toplanmıştır. Bu çalışmaya katılanlar 18 ile 25 yaş aralığında olup, %55'inin erkek, %45'inin bayan olduğu belirlenmiştir. Çalışma grubunun %57,1'i beden eğitimi ve spor öğretmenliği, % 42,9'u ise antrenörlük eğitimi bölümünde okumaktadır. Araştırma grubunun akademik iyimserlik ve psikolojik iyi oluş düzeylerinde cinsiyet ve sınıf değişkenine göre istatistiksel olarak fark gözlemlenmezken, barındığı yer ve bölüm değişkenine göre psikolojik iyi oluş düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir (p<0.05). Araştırma sonuçlarına göre; çalışma grubunun cinsiyet değişkenine göre bayan ve erkek öğrencilerin akademik iyimserlik ve psikolojik iyi oluş düzeylerine ait puan ortalamaları arasında benzerlik olduğu görülmüştür. Beden eğitimi öğretmenliği bölümü öğrencilerinin antrenörlük eğitimi bölümü öğrencilerine göre, özel yurtda kalanların devlet yurtda kalanlara göre psikolojik iyi oluş düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Akademik iyimserlik, Psikolojik iyi oluş, Spor, Eğitim

Investigating the Academic Optimism and Psychological Well-Being of Students of the Departments of Coaching and Sports Teaching

Abstract

This study was conducted with the aim of determining the levels of academic optimism and psychological well-being of coaching and sports teaching students based on some variables. The study included 280 volunteer participants including 160 from the department of physical education and sports teaching and 120 from the department of coaching. The data in this study were collected, in addition to a personal information form, with academic optimism and psychological well-being scales. While the participants of this study were in the age range of 18 to 25, 55% were male and 45% were female. 57.1% of the sample were studying physical education and sports teaching, while 42.9% studied coaching. While there was no statistically significant difference in the levels of academic optimism and psychological well-being in the sample based on gender and class levels, there was a significant difference in the psychological well-being levels based on place of residence and department ($p < 0.05$). According to the results, the mean academic optimism and psychological well-being levels of the sample were similar between the male and female participants. Higher psychological well-being scores were reported by the students of physical education in comparison to the students of coaching and the students who stayed at private dormitories in comparison to those who stayed at state dormitories.

Keywords: Academic Optimism, Psychological Well-Being, Sports, Education

1. Giriş

İyimserlik ve kötümserlik, genellenmiş olumlu ve olumsuz sonuç beklentileridir (Scheier & Carver, 1985: 219). İyimserlik kavramı, bir kişilik özelliği olarak içinde yaşanan durum ve koşullardan bağımsız olarak, sürekli ve tutarlı biçimde kişinin yaşamında olumsuz sonuçlardan daha çok olumlu sonuçlar bekleme ve olumlu durumlarla karşılaşacağına inanma eğilimidir (Scheier & Carver, 1992: 202). İyimserlik; beklenti, planlama, mantık ve eylemi içine alan bir kavramdır. Birey olumlu olaylarla karşılaşma olasılığı hakkında gerçekçi beklentiler içinde olmalıdır. Aynı gerçekçi beklentilerle olayı çözebilmek için mantıklı bir planlama yapmalıdır ve eyleme geçecek enerjiye ve güce sahip olup olumsuz durumla mücadele etmelidir. Bu durumda iyimserlik, hem bir duygu hem de öğrenilebilir, geliştirilebilir bir özellik olarak görülebilir (Gençoğlu, 2006; 10). Seligman'a (2006) göre de akademik iyimserliği de içine alan iyimserlik öğrenilebilir ve geliştirilebilir bir özelliktir.

Akademik iyimserlik bir öğretmenin, bilimsel bilgiye ve bilimsel öğrenmeye vurgu yaparak, aileler ve öğrencilerin süreç içerisinde işbirliği yapmaları gerektiğine inanarak, zorlukların üstesinden gelmede ve başarısızlık karşısında tepki vermede kendi kapasitesine inanarak, öğrencilerin akademik performansında değişiklik yapabileceği konusundaki pozitif inançlarıdır (Hoy vd., 2008). Akademik iyimserlik, öğretmen yeterliği, güven duygusu ve akademik vurgudan oluşan genel bir yapıdır (Smith ve Hoy, 2007).

Akademik iyimserlik, pozitif psikoloji üzerine yapılan araştırmalar sonucunda ortaya çıkmış bir yapıdır. Öğrencilerin başarısı için bir fark yaratmaktadır. Okulların akademik iyimserlikleri, kolektif yeterlik, okul güveni ve akademik önemin bilişsel, duyuşsal ve davranışsal yönlerini içeren kolektif bir yapıdır (Beard, vd., 2010; Hoy, 2012). Bu pozitif psikoloji yapısı olumsuzluklarla uğraşmak yerine yaşam değerlerine olumlu yaklaşma mücadelesini içerir ve sahip olunan pozitif inançlar psikolojik iyi olma haline zemin oluşturur.

Ryff (1989), psikolojik iyi oluşun pozitif psikoloji kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini açıklamış ve psikolojik iyi oluşu, kişinin hayat endişesi ile bireysel ve sosyal ilgileri arasındaki dengeyi kurmak için çabalayacak gücünün olması olarak tanımlamıştır. Ayrıca iyi oluşun yaşam doyumu ve duygu temelli değerlendirilmesinin bu işlevsel bakış açısını ihmal ettiğini öne sürmüştür. Psikolojik iyi oluş kavramı ile olumlu duygulanım, olumsuz duygulanım ve yaşam doyumunun basit bir birleşiminden çok, yaşam tutumlarından oluşan çok boyutlu bir yapının anlatılması gerektiğini de belirtmiştir.

Ryan ve Deci (2001) iyi oluşu psikolojik ihtiyaçla açıklamıştır. Özerklik, yeterlik ve ilişki kurma temel psikolojik ihtiyaçlardır. Bunların karşılama becerisi iyi oluşu açıklamaktadır. Bireyin psikolojik olarak kendilerini iyi hissetmeleri onların mutlu olmalarını sağlayacaktır. Bu da kişinin kendi gelişiminde ve kapasitesini olumlu yönde mesleğine yönlendirmesinde önemli rol oynayacaktır.

Bütün bu ifadelerden yola çıkarak beden eğitimi öğretmenleri ve antrenörlerin akademik iyimserlik ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin yüksek olmasının, hem kendi mesleki yaşamlarında hem de kişisel yaşantılarındaki kaliteyi arttıracakı söylenebilir. Dolayısıyla bu meslek grubunda yer alacakların akademik iyimserlik ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin bilinmesi, konu ile ilgili sınırlı çalışmaların olmasından dolayı literature katkısı açısından önemli görülmektedir.

Bu çalışma da beden eğitim ve spor öğretmenliği ile antrenörlük eğitimi bölümlerinde okuyan öğrencilerin akademik iyimserlik ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin bazı değişkenlere göre nasıl şekillendiğini belirlemek amacı ile yapılmıştır.

2. Materyal ve Metod

Araştırmanın çalışma grubunu 2017-2018 eğitim ve öğretim yılında Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği (%57,1) ile Antrenörlük Eğitimi bölümü öğrencilerinden (% 42,9), yaşları 18 ile 25 arasında değişen, 154 erkek (% 55) ve 126 bayan (% 45) toplam 280 kişi oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formunun yanı sıra akademik iyimserlik ve psikolojik iyi oluş ölçeklerinden faydalanılmıştır.

Akademik iyimserliklerini ölçmek amacıyla Hoy vd., (2006) tarafından geliştirilen akademik önemi ölçen ve toplam 11 maddeden oluşan akademik iyimserlik ölçeği kullanılmıştır. Ölçek orijinalinde 3 alt boyutlu olmasına rağmen Yıldız'ın (2011) ve Erdoğan (2013)'ın Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışmalarında tek boyutlu olarak ele alınmıştır.

Psikolojik iyi oluşlarını ölçmek amacıyla Ryff (1989) tarafından geliştirilen 84 soruluk psikolojik iyi oluş ölçeğinin Akın vd., (2012) tarafından geliştirilen 42 soruluk kısa formu kullanılmıştır.

3. Bulgular

Araştırma grubundan elde edilen veriler tablolaştırılarak aşağıda sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırma grubunun cinsiyet değişkenine göre analiz sonuçları

Cinsiyet		N	Mean	SD	t	p
Akademik İyimserlik	Bayan	126	43,99	7,04	,657	,702
	Erkek	154	44,01	8,56		
Psikolojik İyi Oluş	Bayan	126	114,50	21,03	,010	,982
	Erkek	154	114,89	23,21		

Tablo 1'e göre araştırma grubunun cinsiyet değişkenine göre akademik iyimserlik ve psikolojik iyi oluş düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 2. Araştırma grubunun bölüm değişkenine göre analiz sonuçları

Bölüm		N	Mean	SD	t	p
Akademik iyimserlik	Beden Eğt. Öğretmenliği	160	45,84	7,24	2,985	,009*
	Antrenörlük Eğitimi	120	38,32	9,44		
Psikolojik iyi oluş	Beden Eğt. Öğretmenliği	160	118,62	21,87	2,906	,011*
	Antrenörlük Eğitimi	120	111,47	20,10		

*p<0.05

Tablo 2'ye göre araştırma grubunun bölüm değişkenine göre akademik iyimserlik düzeyi ve psikolojik iyi oluş düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3. Araştırma grubunun sınıf değişkenine göre analiz sonuçları

Sınıf		N	Mean	SD	X ²	p
Akademik iyimserlik	1.sınıf	80	44,18	8,24	3,120	,311
	2.sınıf	82	40,28	10,11		
	3.sınıf	54	43,58	8,97		
	4.sınıf	64	45,28	5,48		
Psikolojik iyi oluş	1.sınıf	80	110,11	17,99	3,505	,497
	2.sınıf	82	119,22	21,36		
	3.sınıf	54	112,88	24,46		
	4.sınıf	64	118,14	21,55		

Tablo 3'e göre araştırma grubunun sınıf değişkenine göre akademik iyimserlik ve psikolojik iyi oluş düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 4. Araştırma grubunun barındığı yer değişkenine göre analiz sonuçları

Barındığı yer		N	Mean	SD	X ²	p	Fark
Akademik iyimserlik	Devlet yurdu	84	43,21	6,78	3,645	,502	
	Özel yurt	42	46,98	5,48			
	Ailemle	104	43,25	8,44			
	Diğer	50	44,28	8,64			
Psikolojik iyi oluş	Devlet yurdu	84	105,88	22,30	6,884	,023*	2>1,3
	Özel yurt	42	120,32	20,54			
	Ailemle	104	115,85	24,24			
	Diğer	50	119,41	23,33			

*p<0.05

Tablo 4'e göre araştırma grubunun sınıf değişkenine göre akademik iyimserlik düzeyinde fark bulunmazken, psikolojik iyi oluş düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir.

Tablo 5. Araştırma grubunun akademik iyimserlik ve psikolojik iyi oluş düzeyleri arasında korelasyon analiz sonuçları

Tanımlayıcı istatistikler		Akademik iyimserlik	Psikolojik iyi oluş
Akademik iyimserlik	Correlation	1	
	p		
	N	280	
Psikolojik iyi oluş	Correlation	,474*	1
	p	,002	
	N	280	280

Tablo 5'e göre araştırma grubunun akademik iyimserlik ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin orta şiddette ve pozitif yönde doğrusal bir ilişki içerisinde olduğu görülmektedir. Buna göre akademik iyimserlik düzeyi arttıkça psikolojik iyi oluş düzeyi de ona paralel olarak artış göstermektedir.

4. Tartışma

Araştırmada antrenörlük eğitimi ve beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümü öğrencilerinin akademik iyimserlik ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin ele alınan değişkenlere göre nasıl şekillendiği belirlenmeye çalışılmıştır. Buna göre;

Araştırma grubunun cinsiyet ve sınıf değişkenine göre akademik iyimserlik ve psikolojik iyi oluş düzeylerinde herhangi bir fark gözlemlenmemiştir (Tablo 1-Tablo 3.). Eraslan (2015) beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin psikolojik iyi olma düzeylerini yaş, cinsiyet ve spor yapma değişkenleri göre incelediği çalışmada kadın katılımcıların psikolojik iyi olma düzeylerinin erkeklerden anlamlı şekilde daha yüksek olduğu sonucunu bulmuştur. Mevcut çalışmamızdan farklı olarak literatürde cinsiyet ile akademik iyimserlik düzeyleri arasında erkekler lehine anlamlı farklılıklara ulaşılan çalışmaların yanısıra (Çoban & Demirtaş, 2011; Kızıroğlu, 2012), bazı çalışmalar cinsiyet açısından akademik iyimserlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir (Erdoğan, 2013; Çağlar, 2013; Yalçın, 2013). Bu durumun araştırmaya katılan grupların birbirinden farklı kişilik özelliklerine sahip olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Araştırma grubunun bölüm değişkenine göre akademik iyimserlik ve psikolojik iyi oluş düzeylerinde fark gözlemlenmiştir. Beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümü öğrencilerinin akademik iyimserlik ve psikolojik iyi oluş düzeyleri daha yüksek bulunmuştur (Tablo 2.). Beden eğitimi ve spor öğretmenliği ve antrenörlük eğitimi bölümü öğrencileri sportif faaliyetler ile iç içe bir eğitim almaktadır. Bu sayede beden algısı, öz saygı gibi farklı kazanımlar onların psikolojik iyi oluş düzeylerine olumlu katkı sağlamış olabilir. Ancak öğretmenlik bölümü öğrencilerinin bölümlere yerleştirilirken akademik başarı puan ortalamalarının daha yüksek olduğu bir gerçektir. Altıntaş vd. (2012) yaptıkları çalışmalarda spora aktif katılım düzeyi yüksek olan bireylerin psikolojik iyi oluş düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulmuşlardır. Zekioğlu (2003) yaptığı çalışmada araştırmamızın sonucunu destekler

şekilde spor yapan bireylerin beden algılarında spor yapmayanlara göre daha olumlu benlik algısına sahip olduklarını bulmuştur. Edwards vd. (2004) spor ve egzersiz yapan bireylerde psikolojik iyi oluş ve fiziksel öz saygı üzerine yapılan çalışmanın bulguları ile çalışmamızın bulguları paralellik göstermektedir.

Araştırma grubunun barındığı yer değişkenine göre psikolojik iyi oluş düzeylerinde özel yurttaki kalanlar lehine fark gözlemlenmiştir. Buna göre özel yurttaki kalanların devlet yurdu ve ailesi ile kalanlara göre kendilerini daha iyi hissettikleri söylenebilir. Ryff (1989) psikolojik iyi oluş modelinin teorik yapısını ve ölçümünü açıkladığı çalışmada, psikolojik iyi oluşun, yaşam doyumuna bağlı olarak kişilerin sağlık durumları ve mali durumlarının önemli olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca iyi oluşu sadece mutlu olmaktan ziyade kişinin gerçek potansiyelini gerçekleştirme çabası olarak nitelendirmiştir. Bu bakış açısına göre mutluluk iyi bir yaşamın sonucu olabilir. Bahsedilen iyi yaşam, psikolojik iyi oluş faktörleri, diğerleriyle olumlu ilişkiler, özerklik, çevre hâkimiyeti, yaşam amacı, kişisel gelişim ve kendini kabulü yansıtmaktadır (Karaçam, 2016). Rile vd. (2015) akademik personelin psikolojik iyi oluş ve akademik iyimserlikleri üzerine yaptıkları çalışmada, psikolojik iyi oluş ile akademik iyimserlik arasında yüksek düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğunu bulmuşlardır. Mevcut çalışmada da araştırma grubunun akademik iyimserlik ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin pozitif yönde doğrusal ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki içerisinde olduğu bulunmuştur. Buna göre psikolojik iyi oluş düzeyi arttıkça akademik iyimserlik düzeyi de ona paralel olarak artış göstermektedir.

5.Sonuç

Araştırma sonuçlarına göre; çalışma grubunun cinsiyet değişkenine göre bayan ve erkek öğrencilerin akademik iyimserlik ve psikolojik iyi oluş düzeylerine ait puan ortalamaları arasında benzerlik olduğu görülmüştür. Beden eğitimi öğretmenliği bölümü öğrencilerinin antrenörlük eğitimi bölümü öğrencilerine göre, özel yurttaki kalanların devlet yurdunda kalanlara göre psikolojik iyi oluş düzeyleri daha yüksektir. Ayrıca araştırmanın bulguları beden eğitimi öğretmenliği ve antrenörlük eğitimi bölümü öğrencilerinin akademik iyimserlik ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin birbiriyle pozitif yönlü, orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki içerisinde olduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırma sınırlı bir örneklem grubu üzerinde yürütülmüştür. Daha geniş ve farklı gruplar üzerinde çalışmaların yapılması konunun literatüre katkı sağlaması açısından faydalı olacaktır.

KAYNAKLAR

Altıntaş A, Aşçı FH, İşler AK, Karahan BG, Kelecek S, Özkan A, Yılmaz A, & Kara FM (2012, December). The role of physical activity and body massindex in psychological well-being of adolescents. 12. International Sport Sciences Congress, Denizli.

Beard KS, Hoy WK, & Hoy AW (2010). Academic optimism of individual teachers: Confirming a new construct. *Teaching and Teacher Education*, 26, 11361144.

Çağlar Ç (2013). Okulların akademik iyimserlik düzeyinin öğretmenlerin örgütsel bağlılığı üzerindeki etkisi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 26-273.

Çoban D & Demirtaş H (2011). Okulların akademik iyimserlik düzeyi ile öğretmenlerin örgütsel bağlılığı arasındaki ilişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 17(3), 317-348.

Edwards DJ, Edwards SD, & Basson CJ (2004). Psychological well being and physical self-esteem in sport and exercise. *International Journal of Mental Health Promotion*, 6(1), 25-32.

Eraslan M (2015). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin yaş, cinsiyet ve spor yapma durumlarına göre incelenmesi. *Uluslararası spor bilimleri dergisi*, 1(1).

Erdoğan O (2013). İlköğretim Öğretmenlerinin Öz Yeterlilik ve Başarı Algılarında Yordayıcı Olarak Akademik İyimserlik, Umut ve Mesleki Haz, (Yüksek lisans tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Gençoğlu C (2006). Üniversite öğrencilerinin iyimserlik düzeyleri ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

Hoy WK (2012). School characteristics that make a difference for the achievement of all students: A 40-year academic odyssey. *Journal of Educational Administration*, 50, 76-97.

Hoy AW, Hoy WK, & Kurz NM (2008). Teacher's academic optimism: The development and test of a new construct. *Teaching and Teacher Education*, 24, 821-835.

Hoy WK, Tarter CJ, & Hoy AW (2006). Academic optimism of schools: A force for student achievement. *American Educational Research Journal*, 43(3), 425-446.

Karaçam A (2016). Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Başarı Algılarında Yordayıcı Olarak Akademik İyimserlik, Psikolojik İyi Oluş ve Fiziksel Saygı, (Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kızıroğlu M (2012). Sınıf öğretmenlerinin sosyo demografik özelliklerine göre umutsuzluk düzeyleri, (Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Rile LG, Tan NL, Salazar NJ, & Perez AG (2015). Expat University Professors' State of Psychological Well-being and Academic Optimism towards University Task in UAE. *Systemics, Cybernetics and Informatics*, 13(3), 28-33.

Ryan RM, & Deci EL (2001). On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being. *Annual review of psychology*, 52(1), 141-166.

Ryff CD (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of personality and social psychology*, 57(6), 1069.

Scheier, M. F. & Carver, C. S. (1985). Optimism, coping and health: Assessment and implications of generalized outcome expectancies. *Health Psychology*, 4,219-247.

Scheier MF, & Carver CS (1992). Effect of optimism on psychological and physical well-being: Thorical over view and emprical update. *Cognitive Theraphy and Research*, 16 (2), 201-228.

Seligman M (2006). *Learned optimism. How to change your mind and your life* (2nd ed.) New York: Pocket Books.

Smith PA, & Hoy WK (2007). Academic optimism and student achievement in urban elementary schools. *Journal of Educational Administration*, 45(5), 556-568.

Yalçın S (2013). İlköğretim okulu öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile stres, psikolojik dayanıklılık ve akademik iyimserlik arasındaki ilişki. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.

Yıldız G (2011). Akademik iyimserlik ölçeğinin Türkçeye uyarlanabilirliğinin incelenmesi, (Yüksek lisans tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara.

Zekioğlu A (2003). Spor yapan ve sedanter yaşayanlarda çok yönlü beden-self ilişkisi, (Yüksek Lisans Tezi), Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Manisa.

On İki Yaş Grubu Çocuklarda Altı Haftalık Aerobik ve Anaerobik Egzersiz Programının Motorik Özelliklerin Gelişimine Etkisi

Ömer KARTAL¹, Kürşat KARACABEY¹, Serdar Geri², Aykut AKSU³

¹Spor Bilimleri Fakültesi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın, TÜRKİYE, ayktaks35@gmail.com

²Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Mardin Artuklu Üniversitesi, Mardin, TÜRKİYE,
serdargeri@artuklu.edu.tr

³Spor Yönetimi Programı, İzmir Kavram Meslek Yüksekokulu, İzmir, TÜRKİYE, aykutaksu@kavram.edu.tr

Öz

Bu çalışmanın amacı; 12 yaş grubu çocuklarda 6 haftalık aerobik ve anaerobik egzersiz programının motorik özelliklerin gelişimine etkisini araştırmaktır. Çalışmanın gerçekleştirilebilmesi için seçilen 40 öğrenciye Eurofit test bataryası uygulandı. Çalışma “kontrol gruplu ön test-son test modeline” uygun deneysel bir çalışma olarak yürütülmüştür. Çalışmada deney grubuna özel ekstra 6 haftalık çalışma programı uygulanmıştır. Çalışma 2017-2018 öğretim yılında Aydın ili, Efeler ilçesi Gazi Paşa Orta Okulu bünyesinde yer alan 6. sınıfta 20 deney 20 kontrol grubu olmak üzere 40 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak Eurofit test bataryası kullanılmıştır. Veriler SPSS 22.0 paket programında %95 güven aralığında 0,05 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediği Kolmogorof - Smirnov Testi ile belirlendi. Verilerin normal dağılım gösterdiği anlaşıldığından iki ilişkili grubun aritmetik ortalamaları arasındaki farkın sınanmasında ise Independent Sample T Testi kullanıldı. Yapılan araştırma sonucunda 12 yaş grubu çocuklarda 6 haftalık Aerobik ve Anaerobik egzersiz programının motorik özelliklerin gelişimine etkisi olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aerobik egzersiz, Anaerobik egzersiz, Eurofit test bataryası

Abstract

The aim of this study was to investigate the 12-year-old children with 6 weeks of aerobic and anaerobic exercise to investigate the effect of the program on the development of motor skills. Eurofit test battery was applied for 40 students selected to be able to work. The study was carried out as an appropriate experimental study with the “control group pretest-posttest model” An extra 6-week study program for the experimental group. It was applied the study was carried out in 2017-2018 academic year in Aydın province, Efeler district Gazi Paşa Middle School 20 students in the 6th grade and 20 students in the control group. Eurofit test battery is used as data collection tool in the research. SPSS 22.0 95% confidence in the package program 0,05 Significance. The data showed that the Kolmogorov – Smirnov Test. Since it is understood that the data have a normal distribution, in testing the difference between the arithmetic mean of the group, the Independent Sample T Test it was used. As a result of the research, 12-year-old children were given 6-week Aerobic and Anaerobic it was determined that the exercise program had an effect on the development of motoric properties.

Keywords: Aerobic exercise, anaerobic exercise, Eurofit test battery

1. Giriş

Gelişim çağında olan ilkököl ortaokul öğrencilerinin temel motorik özelliklerinin gelişmesi buldukları gelişim dönemine uygun şartların oluşması ile alakalıdır. Bunlar; aile ilgisi ve beklentisi, sosyo ekonomik düzey, çevresel şartlar, sağlıklı gelişim ve okulda alınan eğitimin niteliği olarak sıralanmaktadır. Ailenin eğitimsiz olması ve çocuğun gelişim döneminin üstünde bir beklentisinin olması çocuğun hem zihinsel hem bedensel manada olumsuz etkilenmesine neden olur. Çocuğun kişilik gelişiminde, olumlu davranış kazanımında, ruhsal ve fiziksel yönden, kendi kendine yetebilen, kendine ve yaşadığı dünyaya faydalı bir birey olarak yetişmesinde ailenin rolü önemlidir (Honing, 1990).

Pozitif çevre şartlarına sahip olan çocuklar; gelişim dönemlerinde ihtiyaç duydukları oyun alanları konusunda şanslıdır ve sağlıklı bir gelişim gösterebilirler. Çocukların genetik olarak sahip oldukları davranış potansiyellerinin oluşabilmesi için uygun ortam ve yetiştirilme imkânlarına sahip olmaları gerekmektedir.

Nitekim insanların şu anda gerçekleştirebildikleri gelişim seviyesinin, genetik potansiyelin üst sınırıyla belirlenmiş olan optimum gelişme basamağından çok aşağıda bulunduğu bildirilmektedir (Bronfenbrenner, 1998).

Çocuğun okulda aldığı eğitimin niteliği ve eğitimi veren öğretmenin niteliği çocuğun motor gelişiminde çok önemlidir. Çocuk gelişimi ruhsal manada çocuğun ailede, okulda ve çevresinde gördüğü ilgi ve alakaya, bedensel manada ise çevresinin uygun fiziki şartlarına, okuduğu okulun fiziki şartlarına okuduğu okulun sosyal çalışmalarına ve beden eğitimi dersinin niteliği ile doğrudan alakalıdır.

Bilimsel ve teknolojik değişim ve gelişmeler neticesinde bireyden beklenen nitelik, bilgi ve beceriler değişmiştir. Bu nedenle öğrencilere kazandırılması beklenen temel bilgi ve becerilerin yanında eleştirel ve yaratıcı düşünme, takım çalışması, problem çözme, bağımsız çalışma, analitik düşünme vb. bilgi, beceri, yetenek ve tutumların da öğrencilere kazandırılması gerekir. Öğretim programlarındaki değişimler, bu tür bilgi ve becerilerin kazanılıp kazanılmadığının değerlendirilmesinde klasik değerlendirme amaçlarının kullanılmasının yanı sıra, öğrencilerin bu tür kazanımlara sahip olup olmadıklarına ilişkin doğrudan gözlem yapma imkanı sağlayan performansa dayalı ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarının da işe koşulmasını zorunlu kılmaktadır (meb, 2006., Paykoç, 2005).

Genel eğitimin tamamlayıcısı ve ayrılmaz bir bütünü olan beden eğitimi, kişinin fiziksel hareketlere katılarak vücut ve yapı fonksiyonunu, geliştiren eklem ve kas kontrolü sağlayan, beden eğitiminin amaçlarına uygun bedensel, duygusal, sosyal ve zihinsel yönden değişim meydana getirmek ve organ kontrolü sağlamak için hareket etmesini öğreten bir faaliyet sistemidir (Tamer, 2001).

Hareket eğitimi çocuğun lokomotor ve denge hareket yeteneklerini geliştirir (Çamlıyer, 1999). İlköğretim ve orta öğretim dönemi büyümenin ve beden gelişiminin en etkili olduğu dönemdir. Ayrıca bu dönem fizyolojik gelişim devrelerini etkilemekte ve çocuğun hem

fiziksel gelişiminde hem de sosyal davranışlarında çok önemli bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır (Gülüm, 2008).

Çocuğun motor yeteneklerinin geliştirilmesinde düzenli sistemli nitelikli öğretme-öğrenme ortamlarına ihtiyaç duyulduğunu ve çocuğun egzersizlerine rehberlik edilmesi gerektiğini vurgulamıştır (Gallahue, 1989).

Bu çalışmada; ilkokul ve ortaokul öğrencilerinin 11-12 yaş grubunun ön temel motorik testi alındıktan sonra kontrol ve deney grubu olarak ikiye bölünerek 6 haftalık çalışma sonrası alınan son motorik testlerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır.

2. Yöntem

Bu çalışmaya 2017-2018 eğitim öğretim yılında Aydın ili Efeler ilçesinde bulunan bir devlet okulu (Gazi Paşa Orta Okulu) da okuyan yaşları 12 olan 40 öğrenci üzerinde uygulanmıştır.

Öğrencileri 20-20 olarak 2 gruba ayrılmıştır. Bir grubu deney grubu yaparak 6 hafta boyunca ekstra özel çalışmalar uygulanmıştır. Diğer kontrol grubuna ise rutin ders programını uygulayarak gözlemlenmiştir. Bu çalışmada deneysel yöntemlerden rastgele oluşturulmuş gruplara uygulanan deneysel (eurofit) test bataryası uygulanmıştır. Çalışma deneysel nitelik taşımaktadır. Deneklere uygulanan antrenman programlaması aşağıda verilmiştir.

Verilerin analizinde SPSS 22.0 paket programı kullanılmıştır. %95 güven aralığında 0,05 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediği Kolmogorof - Smirnov Testi ile belirlendi. Verilerin normal dağılım gösterdiği anlaşıldığından iki ilişkili grubun aritmetik ortalamaları arasındaki farkın sınanmasında ise Independent Sample T-Testi kullanıldı.

1. Hafta	Pazartesi	Çarşamba	Cuma
16.04.2018			
18.04.2018	Isınma 10 dk	Isınma 10 dk	Isınma 10 dk
20.04.2018	Stretching 10 dk	Stretching 10 dk	Stretching 10 dk
	Oyun 15 dk	Kondisyon çalışması 20dk	Oyun 15 dk
	Denge egzersizi 5dk	Jog koşusu 10 dk	Jimnastik hareketleri 20 dk
	Şınav çalışması 10 dk	Mekik çalışması 5 dk	Şınav çalışması 5 dk
	Mekik çalışması 10 dk	Şınav çalışması 5 dk	Mekik çalışması 5 dk
2. Hafta	Pazartesi	Çarşamba	Cuma
23.04.2018			
25.04.2018	Isınma 10 dk	Isınma 10 dk	Isınma 10 dk
27.04.2018	Stretching 10 dk	Stretching 10 dk	Stretching 10 dk
	Oyun 15dk	Oyun 15 dk	Kondisyon çalışması 20dk
	Komando 10 dk	Denge egzersizi 10 dk	Şınav çalışması 10 dk
	Lastik çalışması 10dk	Jimnastik hareketleri 20 dk	Mekik çalışması 10 dk

3. Uluslararası Avrasya Spor Eğitim ve Toplum Kongresi Tam Metin Kitabı
(15-18 Kasım 2018, Mardin-TÜRKİYE)

3.Haft a 30.04.2018 02.05.2018 04.05.2018	Pazartesi Isınma 10dk Stretching 10dk Oyun 10dk Hayvan yürüyüşleri 10dk Denge egzersizi 10dk Jog koşusu 5 dk	Çarşamba Isınma 10dk Stretching 10dk Kondisyon çalışması 20dk Şınav çalışması 10dk Mekik çalışması 10dk	Cuma Isınma 10dk Stretching 10dk Stafet yarışması 15dk Jog 5 dk
4.Haft a 07.05.2018 09.05.2018 11.05.2018	Pazartesi Isınma 10 dk Stretching 10 dk Oyun 15 dk Denge egzersizi 5dk Şınav çalışması 10 dk Mekik çalışması 10 dk	Çarşamba Isınma10 dk Stretching 10 dk Kondisyon çalışması 20dk Jog koşusu 10 dk Mekik çalışması 5 dk Şınav çalışması 5 dk	Cuma Isınma 10 dk Stretching 10 dk Oyun 15 dk Jimmastik hareketleri 20 dk Şınav çalışması 5 dk Mekik çalışması 5 dk
5.Haft a 14.05.2018 16.05.2018 18.05.2018	Pazartesi Isınma 10 dk Stretching 10 dk Oyun 15dk Komando 10 dk Lastik çalışması 10dk	Çarşamba Isınma 10 dk Stretching 10 dk Oyun 15 dk Denge egzersizi 10 dk Jimmastik hareketleri 20 dk	Cuma Isınma 10 dk Stretching 10 dk Kondisyon çalışması 20dk Şınav çalışması 10 dk Mekik çalışması 10 dk

3. Bulgular

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyetlerine İlişkin Frekans Dağılımları

Cinsiyet	Grup	Sayı	Yüzde	Toplam
Kız	Deney	8	40	20
Erkek		12	60	
Kız	Kontrol	7	35	20
Erkek		13	65	

Tablo 1’de araştırmaya kız öğrencilerden deney grubunu 8 kız öğrenci, kontrol grubunu ise 7 öğrenci oluşturmuştur. Erkek öğrencilerde ise deney grubu 12 öğrenci ve kontrol grubu 13 öğrenci olmak üzere toplam da 40 öğrenci çalışmamıza katılmıştır.

Tablo 2. Deney ve Kontrol Grubunun Test Sonuçlarının Karşılaştırılması

Ölçek Puanı	Gruplar	Sa yı	X	Ss±	Sh	t	p
Esneklik (cm)	Deney	20	7.80	3.99	0.63	-2.424	0.020*
	Kontrol	20	6.78	4.99	0.79		
Dayanıklılık	Deney	20	9.73	0.95	0.15	-5.556	0.000*
	Kontrol	20	8.55	1.61	0.25		
Sürat (sn)	Deney	20	4.62	0.52	0.08	1.617	0.001*
	Kontrol	20	5.68	0.60	0.09		
Şınav	Deney	20	13.93	8.80	1.39	-5.153	0.000*
	Kontrol	20	12.08	8.81	1.39		
Mekik	Deney	20	29.25	16.64	2.63	-3.627	0.001*
	Kontrol	20	26.40	18.85	2.98		
Denge (Hata)	Deney	20	3.78	1.17	0.18	4.226	0.000*
	Kontrol	20	4.63	1.40	0.22		

Tablo 2 incelendiğinde Araştırmaya katılan öğrencilerin test sonuçları karşılaştırıldığında deney ve kontrol grubundaki öğrenciler arasında deney grubundaki öğrenciler lehine istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gözlenmektedir ($p < 0.05$).

4. Tartışma

Çalışmamızda Deney ve Kontrol grubu olarak ele aldığımız iki grubun test sonuçlarına bakıldığında esneklik, 30 m sürat koşusu, 20 m mekik koşusu, şınav-mekik, flamingo denge testi) sonuçlarında anlamlı farklar görülmüştür. Bu farkta her iki grupta yaptığı çalışmalar etkili olmuştur ve bu fark çalışmanın niteliğine bağlanabilir.

Wrotniak vd. (2006), çocuklarda motor beceri yeterliliğinin fiziksel aktivite ile olumlu ilişkisini ortaya koyarken, sedanter yaşamla ters orantılı olduğunu ortaya koymuşlardır.

Baret vd. (2009), ise yaptıkları longitudinal çalışmada 8-12 yaş çocuklarda motor beceri düzeylerini belirleyerek 6-7 sene sonra fiziksel aktivite düzeyleri ile karşılaştırdıklarında özellikle nesne kontrol becerisi yüksek olan çocukların yetişkinlikte daha aktif spor sportif yaşam içinde olduklarını ortaya koymuş ve motor beceri gelişiminin yaşam boyu spor alışkanlığı yönünden anahtar bir ifade olduğunu ifade etmişlerdir.

İmamoğlu vd. (2002), fiziksel aktivite ve beden eğitimi dersine katılım süresi faktörlerine katılım süresi faktörlerine bağlı olarak öğrencilerin fiziksel uygunluk düzeylerinin karşılaştırılması amacı ile yaptıkları çalışma, Bolu il merkezinden 17, Köln il merkezinden 156 öğrenciyi Eurofit test bataryası da değerlendirmişler değerlendirme sonucunda, Köln'deki öğrencilerin fiziksel becerilerde daha başarılı olduklarını belirtmişler ve bunun sebebini de, beden eğitimi dersleri ve serbest zaman etkinliklerinin nicelik nitelik açısından daha iyi olduğu sonucuna bağlanmıştır. Bu araştırma sonucu bizim çalışmamızın sonucu olan ekstra aktivitenin önemini desteklemektedir.

Yapılan araştırma sonucunda 12 yaş grubu çocuklarda 6 haftalık Aerobik ve Anaerobik egzersiz programının motorik özelliklerin gelişimine etkisini incelendiğinde deney grubundaki öğrencilerin tablo 2'deki test sonuçları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir ($p < 0.05$). Buna göre deney grubundaki öğrencilere yönelik uygulanan egzersiz programının deney grubundaki öğrencilerin motorik özelliklerinin gelişimine katkı sağladığı söylenebilir.

5. Sonuç

Sonuç olarak 12 yaş grubu çocuklarda aerobik ve anaerobik çalışma egzersiz programının motorik özelliklerin gelişimine katkı sağladığı saptanmıştır.

KAYNAKÇA

Honig SA (1990). Parent involvement in early childhood education. revised edition, Linda Kessler Washington D.C, 1-43.

Bronfenbrenner U, Ceci SJ. Heredity, environment, and the question “How?” a first approximation. R. Plomin ve G. E. McClearn (Ed.), Nature-Nurture, s. 313-324; Kağıtçıbaşı, Çiğdem, Kültürel Psikoloji Kültür Bağlamında İnsan ve Aile, YKY, İst. 998, s. 158.

MEB (2006). İlköğretim kurumlar yönetmeliği, Proje ve Performans Görevleri Genelgesi. Ankara.

Paykoç F (2005). Yeni öğretim programlarını inceleme ve değerlendirme raporu. 11 Mayıs 2014

Tamer K, Pulur A (2001). Beden eğitimi ve sporda öğretim yöntemleri. Ada Matbaacılık Ltd. Şti. Ankara.

Çamlıyer H (1999).Eğitim bütünlüğü içinde çocuk hareket eğitimi ve oyun. Can Ofset Basım, İzmir.

Gülüm V (2008). Adana ilindeki beden eğitimi öğretmenlerinin ilköğretim okullarında uygulanmakta olan beden eğitimi öğretim programına yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Gallahue D (1989). Understanding motor development. Carmen, Indiana: Benchmark Pres. 2007.

Wrotniak BH, Epstein LH, Dorn JM, Jonesc KE, Kondilisc VA (2006). The relationship between motor proficiency and physical activity in children. Pediatrics, 118:1758- 65.

Barnett LM, Van Beurden E, Morgan PJ, Brooks LO (2009). Childhood motor skill proficiency as a predictor of adolescent physical activity. Journal of Adolescent Health, 44: 252–59.

İmamoğlu O, Çoknaz H (2002). İlköğretim programlarında yer alan beden eğitimi dersleri ile öğrencilerin fiziksel gelişimlerinin araştırılması, Atatürk Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 4(2):5-11.

Üniversiteli Sporcuların Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin İncelenmesi

Tamer KARADEMİR¹, Mahmut AÇAK²

¹BESYO,Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş/TÜRKİYE,tamer.karademir@hotmail.com

²Spor Bilimleri Fakültesi, İnönü Üniversitesi, Malatya, TÜRKİYE, m.acak@hotmail.com

Öz

Bu çalışma üniversitede eğitim öğrenim gören sporcu öğrencilerin ele alınan bazı değişkenlere göre psikolojik dayanıklılık düzeylerinin nasıl şekillendiğini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışma 2017-2018 yılında Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesinde farklı fakülte ve yüksekokullarda öğrenim gören yaşları 18 ile 27 arasında değişen ve $21,37 \pm 2,73$ ortalama yaşa sahip 80 bayan 140 erkek olmak üzere toplam 220 öğrenci üzerinde yürütülmüştür. Verilerin toplanmasında kişisel bilgi formu ve Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin kısa formu kullanılmıştır. Araştırma grubunun cinsiyet değişkenine göre psikolojik dayanıklılık düzeylerinde erkekler lehine fark olduğu tespit edilmiştir ($p < 0.05$). Yaş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu, bu farkın 21 ve daha küçük yaş grubu ile 22-24 yaş grubundan kaynaklandığı belirlenmiştir. Üniversitede öğrenim gören sporcu öğrenciler üzerinde yürütülen bu çalışma sonucunda; psikolojik dayanıklılık düzeylerinin cinsiyete göre farklılık gösterdiği ve erkeklerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Yaş değişkeninin psikolojik dayanıklılık düzeyini belirlemede etkili olduğu ve 18-21 yaş grubundakilerin aldığı puan ortalamalarının daha düşük olduğu görülmüştür. Araştırma grubunda yer alan ve gelir durumu yüksek olan öğrencilerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin de yüksek olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Spor, Psikolojik Dayanıklılık, Eğitim

Investigating the Psychological Endurance Levels of University Athletes

Abstract

This study was conducted with the aim of determining how the psychological endurance levels of students involved in sports at university are shaped based on some variables that are discussed here. For this objective, the study was carried out with a total of 220 students including 80 women and 140 men who were enrolled in different faculties and schools of higher education at Kahramanmaraş Sütçü İmam University in the academic year of 2017-2018 with the mean age of 21.37 ± 2.73 , whereas the ages of the students varied between 18 and 27. The data were collected by a personal information form and the short form of the Psychological Endurance Scale for Adults. There was a significant difference in the psychological endurance levels in the sample in the favor of the males ($p < 0.05$). There was also a significant difference based on age, and this difference was caused by the variety between the age group of 21 or older and the age group of 22 to 24. As a result of this study, it was observed that levels of psychological endurance differed based on gender and the males had higher levels of endurance. It was seen that the variable of age was effective in predicting the levels of psychological endurance, and the scores of those in the age group of 18-21 were lower. It was observed that the students in the sample with higher income levels also had higher psychological endurance levels.

Keywords: Sports, Psychological Endurance, Education

1.Giriş

Sosyo-kültürel bir varlık olan insan, gereksinimlerinin karşılandığı doğal çevresi ve kendine özgü kişiliğini geliştirdiği sosyal çevresi ile bütünleşerek yaşamını sürdürmektedir. Çevresine uyum sağlama çabası içinde olan insan, yaşamında sevdiği birini kaybetmesi, işinden atılması, ölümcül bir hastalığa yakalanması, ailesinin dağılması gibi bir takım sorunlarla karşılaşmaktadır. Söz konusu bu olaylar karşısında eğer insan kendini koruyacak yeterli donanıma sahip değilse, sorunlar karşısında kendini güçsüz hissetmekte, psikolojik ve fiziksel rahatsızlıklar yaşamaktadır. Öte yandan öyle insanlar da vardır ki, en büyük felaketler karşısında bile yaşamlarını sürdürmeye devam ederler ve kendileri için gerekli olan enerji ve gücü üretirler. Sahip oldukları yaşam becerileri ile yaşanan sorunlar karşısında ayakta kalabilmeyi başaran bu bireyler, sağlıklı olmaya yönelmiş, bireysel amaçlara sahip ve daha anlamlı yaşam geçirme hedefi olan bireylerdir (Terzi, 2008:2).

İnsanın sosyal ilişki kurma gereksinimi olduğu için; içinde yaşadığı toplumda diğer insanlarla ilişki kurmaya, bu ilişkileri devam ettirmeye çalışır. Bu amaçla hayatında yeni düzenlemeler yapar ya da var olan düzenlemelere uyur (Kayacı, 2014:2).

Üniversite dönemi, gençlerin gelişimsel olarak kimlik ve bağımsızlık kazanma çabalarına devam ettiği, üniversite yaşamının beraberinde getirdiği sorunlarla mücadele edilmeye çalışılan ve ilişkilerin çok hızlı değişim gösterdiği erişkinliğe geçiş dönemidir. Üniversitede okuma şansı elde edenler, üniversiteyi kazanma sevincinin yanı sıra; aileden ayrılma, yeni çevre ve arkadaş edinme, yalnız kalma korkusu, ekonomik güçlükler, yurt hayatına alışma, gelecekteki mesleği ve çalışma hayatı ile ilgili kaygı gibi birçok sorunla karşılaşır. Gençler bu problemleri aşmaya çalışırken çeşitli kaynaklardan gelen stres ve zorlanmalara maruz kalırlar (Güngörmüş vd., 2015:9).

Öğrenciler maruz kaldıkları stres ve zorlanmalar karşısında kendini koruyacak yeterli donanıma sahip değilse, kendilerini güçsüz hissedebilirler, psikolojik ve fiziksel rahatsızlıklar yaşayabilirler. Stres verici yaşam olayları karşısında öğrencilerin kendisini çabuk toparlanmasını sağlayan en önemli özelliklerinden birisi psikolojik dayanıklılıktır. Psikolojik dayanıklılık, kişinin engel, belirsizlik ve benzeri birçok olumsuz durumla baş etme ve başarılı olma yeteneğidir. Kişi psikolojik olarak dayanıklıysa, gelişim dönemi özelliklerine uygun olarak gelişimini sürdürecektir, kendisinden beklenen görevleri yerine getirecek, ilişkilerini sağlıklı bir biçimde devam ettirecek ve okul yaşamında başarılı bir birey olacaktır (Terzi, 2008:11).

Psikolojik dayanıklılık genel olarak bir başarı veya uyumsağlama sürecini ifade eder. Bu çerçevede bir travma, bir tehdit, bir trajedi veya ailesel ve ilişkisel sıkıntılar, ciddi sağlık problemleri, işyeri ve parasal sorunlar gibi önemli stres kaynaklarına karşı, psikolojik dayanıklılık kişinin uyum sağlama süreci olarak görülmektedir. Diğer açıdan psikolojik dayanıklılık, zor yaşamsal tecrübeler karşısında kişinin kendisini toparlama gücü veya

değişimin ya da felâketlerin başarılı biçimde üstesinden gelme yeteneği olarak da tanımlanmaktadır (Basım ve Çetin, 2011:105).

Psikolojik dayanıklılık ilk bakışta stresin olumsuz etkilerini azaltan ve uyumluluğu destekleyen bir kişilik özelliği olarak görülmektedir. Bu açıdan bazı araştırmalar genetik özelliklere odaklanarak bazı kişilerin dayanıklı olarak doğduklarını öne sürmektedir. Fakat yapılan çalışmalar psikolojik dayanıklılığın öğrenilebilir bir kişisel özellik olduğunu da ortaya çıkarmıştır. Psikolojik dayanıklılık, karşı karşıya kalınan gerçekler karşısında algılanarak fark edilen, öğrenilen ve gelişimsel süreç içeren bir olgu olmaktadır (Basım ve Çetin, 2011:105).

İnsanların yaşama bakışları, yaşama ait beklentileri ve bunun karşılanma düzeylerinin neden olduğu psikolojik bir özellik olan yaşam doyumunun, çalışanların örgütsel yaşamına etkileri bulunmaktadır. Yaşam doyumunu, bir insanın ne istediği ve bunu sahip oldukları ile karşılaştırmasıyla elde edilen durum ve budurumu algılamasıdır. Başka bir deyişle yaşam doyumunu, bireyin yaşama dair beklentileri ve bunların karşılanma düzeyi ile ortaya çıkan durumdur; mutluluk, moral vb. gibi özelliklere bağlı iyi olma halini ifade eder (Özer ve Karabulut, 2003:73).

Üniversitelerde öğrenim gören gençlerin psiko-sosyal özelliklerinin iyi bilinmesi, sorunlarının incelenerek sorun kaynaklarının anlaşılması ve elde edilen bilgilere bağlı olarak öğrencilerin uyumlarını artırıcı yaklaşımlar geliştirilmesine gereksinim vardır (Güngörmüş vd., 2015:11). Bu çalışma üniversite eğitimi alan sporcu öğrencilerin ele alınan bazı değişkenlere göre psikolojik dayanıklılık düzeylerinin nasıl şekillendiğini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

2. Materyal ve Metod

Bu araştırma, 2017-2018 eğitim ve öğretim yılında Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesinin farklı fakülte ve yüksekokullarında eğitim gören yaşları 18 ile 27 arasında değişen ve $21,37 \pm 2,73$ ortalama yaşa sahip 80 bayan 140 erkek olmak üzere toplam 220 öğrenci üzerinde yürütülmüştür. Verilerin toplanmasında kişisel bilgi formu ve Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin kısa formu kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Literatür bilgileri doğrultusunda araştırmacı tarafından hazırlanan ve katılımcıların yaş, cinsiyet, gelir düzeyi, fakülte ve spor türünü içeren 5 sorudan oluşmaktadır. Çalışmada ölçeğin Smith vd.,(2008) tarafından geliştirilen Akın vd., (2014) ve daha sonra Doğan (2015) tarafından Türkçeye uyarlanan ve benzer sonuçlar bulunan Kısa psikolojik dayanıklılık ölçeği kullanılmıştır. Kısa Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği 6 maddeden oluşan 5'li (hiç katılmıyorum= 1, tamamen katılıyorum= 5) likert tipi ve tek boyutlu bir ölçektir. Ölçekte 2, 4, 6. maddeler ters kodlanmaktadır. Ölçeğin ters kodlanan maddeleri ters kodlandıktan sonra tüm maddelerinden alınan puanlar toplanarak psikolojik dayanıklılık puanı elde edilmektedir ve ölçekten alınabilecek olası puan aralığı 6 ile 30 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar psikolojik dayanıklılığın yüksek olduğunu göstermektedir (Akın vd., 2014).

3. Bulgular

Araştırma grubunun demografik bilgileri ve psikolojik dayanıklılık ölçeğinden elde veriler bağımsız değişkenlere bağlı olarak istatistiksel analizleri yapılarak aşağıda tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırma grubunun demografik dağılımları

	n	%
Cinsiyet		
Erkek	140	63,6
Bayan	80	36,4
Yaş		
<21	82	37,3
22-24	68	30,9
25 ve üzeri	70	31,8
Gelir Düzeyi		
Kötü	48	21,8
Orta	138	62,8
İyi	34	15,4
Fakülte		
BESYO	80	36,4
İ.İ.B.F	45	20,4
M.M.F	40	18,2
Diğer (Fen Ed.-M.Y.O'ları)	55	25,0
Spor türü		
Takım sporu	160	72,8
Bireysel spor	60	27,2
Toplam	220	100,0

Tablo 2. Araştırma grubunun cinsiyet değişkenine göre analiz sonuçları (t-test)

Cinsiyet		N	Mean	SD	t	p
Psikolojik Dayanıklılık	Erkek	140	22,03	3,41	2,855	,005*
	Bayan	80	20,11	3,97		

*p<0.05

Tablo 3. Araştırma grubunun yaş değişkenine göre analiz sonuçları (ANOVA)

Yaş		N	Mean	SD	F	p	Fark LSD
Psikolojik Dayanıklılık	< 21	82	19,45	4,32	3,423	,027*	1<2
	22-24	68	22,25	4,64			
	25 ve üzeri	70	21,10	5,15			

*p<0.05

Tablo 4. Araştırma grubunun fakülte değişkenine göre analiz sonuçları (ANOVA)

Fakülte		N	Mean	SD	F	p
Psikolojik Dayanıklılık	BESYO	80	21,01	4,66	1,225	,340
	İ.İ.B.F	45	21,12	4,40		
	M.M.F	40	21,57	4,27		
	Diğer	55	20,98	5,11		

Tablo 5. Araştırma grubunun spor türü değişkenine göre analiz sonuçları (t-test)

Spor türü		N	Mean	SD	t	p
Psikolojik Dayanıklılık	Takım sporu	160	20,48	4,15	3,441	,005*
	Bireysel spor	60	21,99	4,33		

*p<0.05

Tablo 6. Araştırma grubunun gelir düzeyi değişkenine göre analiz sonuçları (ANOVA)

Gelir Düzeyi		N	Mean	SD	F	p	Fark LSD
Psikolojik Dayanıklılık	1.Kötü	48	19,45	4,22	3,588	,011*	1<3
	2.Orta	138	21,01	4,57			
	3.İyi	34	22,12	5,08			

*p<0.05

4. Tartışma

Bu araştırmada üniversitenin farklı fakülte ve yüksekokullarında öğrenim gören sporcu öğrencilerin psikolojik dayanıklılıklarının ne düzeyde şekillendiği araştırılmıştır. Buna göre;

Araştırma grubunun cinsiyet değişkenine göre psikolojik dayanıklılık düzeylerinin erkekler lehine istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir (Tablo 2.). Psikolojik dayanıklılık konusunda yapılan bazı çalışmalarda yaş, eğitim, cinsiyet ya da hizmet süresi gibi bazı kişisel özelliklerin bireylerin dayanıklılık düzeylerine etkisi araştırılmış (Crowley vd., 2003; Harrisson vd., 2002; Klag ve Bradley, 2004) ve birbiriyile çok da tutarlı olmayan sonuçlar elde edilmiştir. Yine literatürden edinilen bilgiler ışığında bazı çalışmalar kadınlar lehine İlhan (2017), bazı çalışmalar ise erkekler lehine anlamlı sonuçlara ulaşmışlardır Solomon (2015).

Kumar vd., (2016) tarafından yapılan araştırmada 72 elit kadın ve erkek voleybolcuların cinsiyet değişkenine göre psikolojik dayanıklılık düzeylerinin anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bu sonucun ortaya çıkmasının temelinde kadın ve erkek voleybolcuların benzer kondisyon seviyesine sahip olmalarının, sportif becerilerinin benzer düzeyde olmasının ya da benzer duygusal özelliklere sahip olmalarının yattığı belirtilmiştir. Bacanlı ve Sürücü (2006), Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören 677 öğrencinin üniversiteye genel, sosyal ve akademik açılarından uyum düzeylerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerine ve cinsiyetlerine göre farklılık oluşturup oluşturmadığını incelemişlerdir. Araştırma sonuçlarında ise cinsiyet değişkeni açısından bakıldığında erkek öğrencilerdeki üniversiteye uyum düzeylerinin, kız öğrencilerin üniversiteye uyum düzeylerinden anlamlı olarak yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. İlhan (2017)'in yaptığı araştırmaya göre ise egzersize katılan bireylerin psikolojik dayanıklılık düzeyleri cinsiyet değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermiştir ve kadın katılımcıların lehine yüksek olduğu bulunmuştur. Yapılan başka bir araştırmada da çalışmamızın bulgularını destekleyen sonuçlara ulaşılmış, 19-24 yaş aralığında bulunan kadın ve erkek futbolcuların psikolojik dayanıklılık ve kaygı düzeylerinin incelendiği araştırma sonucunda kadın futbolcular ile kıyaslandığı zaman erkek futbolcuların psikolojik dayanıklılık düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Kumar, 2016). Benzer şekilde Khan vd., (2016) 50 kadın ve 50 erkek olmak üzere toplam 100 basketbolcunun psikolojik dayanıklılık düzeylerini cinsiyet değişkenine göre incelemiş ve kadın basketbolcular ile kıyaslandığı zaman erkek basketbolcuların psikolojik dayanıklılık düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Psikolojik dayanıklılığın, yüksek düzeyde olumsuz yaşantılara maruz kalan bireylerde gözlenen uyum yeteneği olduğu belirtilmekte ve normal gelişime sahip bireylerin sergilediği uyumdan farklılık gösterdiği vurgulanmaktadır (Vanderbilt-Adriance, 2001). Araştırma grubunda yer alanlar cinsiyet açısından değerlendirildiğinde, erkeklerin farklı psikolojik deneyim, zorlanma ve uyum sürecine maruz kaldıkları bunun da psikolojik dayanıklılık düzeylerine etki ettiği söylenebilir.

Araştırma grubunun yaş değişkenine göre psikolojik dayanıklılık düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. 22-24 yaş aralığında olanların 21 ve daha küçük yaş grubuna göre psikolojik dayanıklılık düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür (Tablo 3.). Psikolojik dayanıklılık üzerine yapılan araştırmalarda yaş değişkeni açısından bakıldığında farklı bulgulara rastlanmaktadır. Chan (2003) öğretmenler üzerinde yaptığı çalışmada yaş değişkeninin temel etkisinin anlamlı olmadığını, Harrison ve ark., (2002) yaşı psikolojik dayanıklılık üzerinde etkili olmadığını, Sezgin (2009) ise çalışmasında öğretmenlerin yaşına göre psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasında anlamlı ilişki olmadığını belirtmektedir. Bunun yanı sıra çalışmamızla benzerlik gösteren ve yaş ilerledikçe psikolojik dayanıklılık düzeylerinde artış bulan çalışmalarda vardır (Kimhi, Goroshit, ve Eshel, 2013). Yaşın ilerlemesine bağlı olarak sporcuların müsabaka ve deneyimlerinin artmasına bağlı olarak psikolojik dayanıklılık düzeylerinde artış olması da beklenebilecek sonuçlar arasında görülmektedir (Bülbül, 2015).

Araştırma grubunun fakülte değişkenine göre psikolojik dayanıklılık düzeylerinde anlamlı fark görülmezken, yaptıkları spor türü değişkenine göre psikolojik dayanıklılık düzeylerinde bireysel spor yapanlar lehine anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir (Tablo 4-5).

Literatürde konu ile ilgili farklı sonuçlara ulaşan çalışmalar görülmektedir. Reddy ve Berhanu (2016) tarafından yapılan araştırmada farklı spor dalları ile ilgilenen sporcuların spor dalı değişkenine göre psikolojik dayanıklılık düzeylerinin karşılaştırılmıştır. Araştırmaya farklı üniversitelerde öğrenim gören 16 futbolcu, 11 basketbolcu ve 10 voleybolcu dahil edilmiş araştırmanın sonunda sporcuların psikolojik dayanıklılık ölçeğinden elde edilen toplam puanın ilgilenilen spor dallarına göre anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Solomon (2015) tarafından yapılan araştırmada farklı spor dalları ile ilgilenen, 2 yıl boyunca düzenli spor yapma alışkanlığı bulunan 174 sporcu katılmıştır. Araştırmanın sonunda sporcuların ilgilendikleri spor dallarına göre psikolojik dayanıklılık düzeylerinin istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Elde edilen bulgulara göre en yüksek psikolojik dayanıklılık düzeyine basketbolcuların sahip olduğu, bunu sırasıyla kros, atıcılık, yüzme, tenis ve golf sporcularının takip ettiği belirlenmiştir. İlhan (2017) ise araştırmasında katılımcıların psikolojik dayanıklılık düzeylerinin ilgilendikleri spor türüne göre anlamlı farklılık göstermediğini, takım ve bireysel spor dalları ile ilgilenen bireylerin psikolojik dayanıklılıklarının benzerlik gösterdiğini ifade etmiştir. Ancak haftalık egzersiz sıklıklarına göre psikolojik dayanıklılık düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaştığını belirtmiştir.

Mevcut çalışmada takım sporu ile uğraşanlara göre bireysel sporla uğraşanların psikolojik dayanıklılıkları anlamlı olarak yüksek çıkmıştır. Bu sporcuların yaptıkları spor branşlarında kendi başlarına mücadele ve karşılaştıkları zorlukların üstesinden gelme çabasından kaynaklanmış olabilir. Nicholls vd., (2016) tarafından yapılan araştırmada sporcularda antrenör davranışlarının da güdüsel iklim üzerinde etkili olduğu için bu durumun psikolojik dayanıklılık düzeyini de etkileyebileceği vurgulanmıştır.

Araştırma grubunun gelir düzeyi değişkenine göre psikolojik dayanıklılık düzeylerinde gelir düzeyi iyi olanlar lehine istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir (Tablo 6.) Aslında literatür bilgiler zor hayat şartları ile mücadelenin psikolojik dayanıklılık üzerinde etkili olduğunu belirtmektedir (Judkins ve Rind, 2005). Psikolojik dayanıklılık, olumsuz koşulların içerdiği tehlikelerden arınmayı ve uyumlu bir yaşam sergilemeyi sağlayan bir dayanma gücüne işaret etmektedir. Buna göre, bir olumsuz deneyim karşısında ortaya çıkan psikolojik dayanıklılığın gelecekte karşılaşılan başka olumsuz deneyimlerin üstesinden gelmeyi de kolaylaştırdığına dikkat çekilmektedir (Garmezy, 1993). Maddi ve Khoshaba (1999) sosyo-ekonomik düzeyde düşüklük gibi strese sebep olan vakalarla karşı karşıya kalmanın psikolojik dayanıklılık ve kişilik özelliğinin gelişmesinde etkin olduğunu ifade etmiştir. Bu anlamda yüksek psikolojik dayanıklılık düzeyine sahip olan bireyler, stresli yaşam olaylarıyla karşılaştıklarında problem çözme ve planlama gibi stratejilerden daha fazla yararlanarak kaçınma yönelimi yerine, psikolojik dayanıklılığa ve etkin baş etme becerilerine sahip olurlar (Klag ve Bradley, 2004). Ancak mevcut çalışmadaki gelir düzeyi iyi olanların psikolojik dayanıklılıklarının da yüksek çıkması, spora katılımın psikolojik yapı üzerindeki olumlu etkilerinin (Dishman vd., 2006; Babiss ve Gangwisch, 2009; Duman ve Kuru, 2010) bu duruma etki etmiş olabilemesi ile açıklanabilir.

Literatürde yer alan çeşitli araştırma bulguları spora katılımın psikolojik yapı üzerinde olumlu etkileri olduğunu göstermektedir (Dishman vd., 2006; Babiss ve Gangwisch, 2009; Duman ve Kuru, 2010). Salar, Hekim ve Tokgöz (2012) tarafından yapılan çalışmada 15-18 yaş grubunda bulunan takım ve bireysel spor dalları ile ilgilenen sporcuların psikolojik özellikleri incelenmiş, hem takım hem de bireysel spor dalları ile ilgilenen bireylerin kendilerini duygusal olarak iyi hissetme düzeylerinin benzerlik gösterdiği ve haftada en az 3-4 gün düzenli olarak spor yapan bireylerin kendilerini duygusal olarak çok iyi hissettikleri belirlenmiştir. Aynı çalışmada elde edilen sonuca göre genç bireylerin psikolojik sağlıklarının geliştirilmesinde hem takım hem de bireysel spor dallarına katılımın faydalı olacağı belirtilmiştir.

5. Sonuçlar

Üniversitenin farklı fakülte ve yüksekokullarında öğrenim gören sporcu öğrenciler üzerinde yürütülen bu çalışma sonucunda; psikolojik dayanıklılık düzeylerinin cinsiyete göre farklılık gösterdiği ve erkeklerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Yaş değişkeninin psikolojik dayanıklılık düzeyini belirleme etkili olduğu ve daha küçük yaş grubundakilerin aldığı puan ortalamalarının daha düşük olduğu görülmüştür. Eğitim gördükleri fakülte değişkeninin psikolojik dayanıklılık düzeyine etki etmediği ancak öğrencilerin yapmış oldukları spor türünün psikolojik dayanıklılık düzeyini belirlemede etkili olduğu ve takım sporları ile uğraşanlara göre bireysel sporlarla uğraşan öğrencilerin daha yüksek psikolojik dayanıklılık düzeylerine sahip oldukları, yüksek gelir seviyesinde olanların ise kötü gelir düzeyine sahip olanlara göre psikolojik dayanıklılık düzeylerinin de yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKLAR

Akın A, Sahranç Ü, Turan ME, Akın Ü, Kaya M ve Ercengiz M (2014). Kısa Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Türkçe Formu'nun geçerlik ve güvenilirliği. III. Sakarya Eğitim Araştırmaları Kongresi, 12 Haziran 2014, Sakarya.

Babiss LA and Gangwisch JE (2009). Sports Participation as A Protective Factor Against Depression and Suicidal İdeation İn Adolescents as Mediated By Self-Esteem And Social Support. *Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics*, 30(5), 376-384.

Bacanlı F, ve Sürücü M (13-15 Eylül 2006). Üniversiteye Uyumun Psikolojik Dayanıklılık ve Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi. 15. Eğitim Bilimleri Kongresi, Muğla.

Basım N ve Çetin F (2011). Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin Güvenilirlik ve Geçerlilik Çalışması, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 22(2), ss.104-14.

Bülbül A (2015). Tenis ve basketbol sporcularının psikolojik dayanıklılık seviyelerini inceleme ve karşılaştırılması, Gedik Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hareket ve Antrenman Bilimleri ABD, İstanbul.

Chan DW (2003). Hardiness and its role in the stress-burnout relationship among prospective Chinese teachers in Hong Kong. *Teaching and Teacher Education*, 19, 381-395.

Crowley BJ, Hayship B, & Hobdy J (2003). Psychological hardiness and adjustment to life events in adulthood. *Journal of Adult Development*, 10(4), 237-248.

Dishman RK, Hales DP, Pfeiffer KA, Felton GA, Saunders R, Ward DS, Dowda M And Pate RR (2006). Physical Self-Concept And Self-Esteem Mediate Cross-Sectional Relations of Physical Activity And Sport Participation With Depression Symptoms Among Adolescent Girls. *Health Psychology*, 25(3), 396-407.

Doğan T (2015). Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği'nin Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması, *The Journal of Happiness & Well-Being*, 3(1), 93-102.

Duman S ve Kuru E (2010). Spor Yapan Ve Spor Yapmayan Türk Öğrencilerin Kişisel Uyum Düzeylerinin Belirlenmesi ve Karşılaştırılması. Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 4(1), 18-26.

Garnezy N (1993). Children İn Poverty: Resiliency Despite Risk. (Çevrimiçi Sürüm). *Psychiatry*, 56 (1), 127-136.

Güngörmüş K, Okanlı A ve Kocabeyoğlu T (2015), "Hemşirelik Öğrencilerinin Psikolojik Dayanıklılıkları ve Etkileyen Faktörler", *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 6(1), ss.9-14.

Harrisson M, Loisselle CG, Duquette A & Semenic SE (2002). Hardiness, work support and psychological distress among nursing assistants and registered nurses in Quebec. *Journal of Advanced Nursing*, 38(6), 584-591.

İlhan A (2017). Egzersiz Katılımcılarının Psikolojik Dayanıklılık, Optimal Performans Duygu Durumu ve Güdülenme İlişkisi, (Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sporda Psiko Sosyal Alanlar Anabilim Dalı, İzmir.

Judkins S. And Rind R (2005). Hardiness, Job Satisfaction And Stress Among Home Health Nurses. *Home Health Care Management And Practice*. 17, 113-118.

Kayacı  (2014). “niversite ğrencilerinin Psikolojik Doğum Sıraları ve Sosyal İlgil Düzeylerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerini Yordamadaki Rolünün İncelenmesi”, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek lisans Tezi, 2014, Ankara.

Khan Z, Ali A, Mumtaz NA (2016). Mental Toughness of different levels of Basketball players: A study. *International Research Journal of Multidisciplinary Studies*, 2(6): 1-4.

Kimhi S, Goroshit M & Eshel Y (2013). Demographic variables as antecedents of Israeli community and national resilience. *Journal of Community Psychology*, 41(5), 631–643.

Klag S and Bradley G (2004). The Role Of Hardiness İn Stress And İllness: An Exploration Of The Effect Of Negative Affectivity And Gender. *British Journal Of Health Psychology*, 9, 137-161.

Kumar A (2016). A study on mental toughness and sports competition anxiety for male and female basketball players. *International Journal of Physical Education, Sports and Health*, 3(2): 379-381.

Kumar S, Singh NS, Mitra S (2016). Comparison of mental toughness between male and female volleyball players of 12th south Asian games. *International Journal of Applied Research*, 2(6): 268-270.

Maddi SR, Khoshaba DM and Pammanter A (1999). The Hardy Organization: Success By Turning Change To Advantage. *Consulting Psychology Journal*, 51, 117-124.

Nicholls AR, Morley D, Perry JL. (2016). Mentally tough athletes are more aware of unsupportive coaching behaviours: Perceptions of coach behaviour, motivational climate, and mental toughness in sport. *International journal of Sports Science & Coaching*, 0(0): 1-10.

zer M ve Karabulut  (2003). Yaşlılarda yaşam doyumunu, *Geriatrı*, 6(2), 72-74.

Reddy RC, Berhanu T (2016). Mental toughness in sport: In case of Mekelle university sport teams. *International Journal of Applied Research*, 2(3): 1-3.

Salar B, Hekim M ve Tokgöz M (2012). 15-18 Yaş Grubu Takım ve Ferdi Spor Yapan Bireylerin Duygusal Durumlarının Karşılaştırılması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(6), 123-135.

Sezgin F (2009). Relationships between teacher organizational commitment, psychological hardiness and some demographic variables in Turkish primary schools. *Journal of Educational Administration*, 47, 630-651.

Smith BW, Dalen J, Wiggins K, Tooley E, Christopher P ve Bernard J (2008). The Brief Resilience Scale: Assessing the Ability to Bounce Back. *International Journal of Behavioral Medicine*, 15, 194-200.

Solomon GB (2015). Mental toughness among college athletes. *Journal of Applied Sports Science*, 5(3): 171-175.

Terzi Ş (2008). “Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Dayanıklılıkları ve Algıladıkları Sosyal Destek Arasındaki İlişki”, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 29(3), ss.1-11.

Vanderbilt-Adriance E (2001). Protective Factors and The Development of Resilience Among Boys From Low-Income Families. Unpublished Master's Thesis. University Of Pittsburg, Pittsburg.

Meslek Yüksekokulunda Öğrenim Gören Öğrencilerin Problem Çözme Beceri Düzeylerinin İncelenmesi

Oruc Ali UĞUR¹, Selahattin AKPINAR¹, Öznur AKPINAR¹

¹ Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

Öz

Bu araştırma; Meslek yüksek okulunda öğrenim gören öğrencilerin problem çözme beceri düzeylerini tespit ederek, problem çözme beceri düzeylerinin demografik özelliklere göre farklılaşp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Araştırmada, 2017-2018 Eğitim Öğretim yılında Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Kazım Karabekir Meslek Yüksekokulunda öğrenim gören öğrencilerden 246'sına Heppner ve Peterson (1982) tarafından geliştirilen Şahin ve arkadaşları (1993) tarafından Türkçeye uyarlanan Problem Çözme envanteri kullanılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda; araştırma kapsamına alınan öğrencilerin problem çözme beceri düzeyleri $\bar{X} = 94,1301$ olarak tespit edilmiş envanterden alınabilecek değerler (envanterden alınabilecek en düşük değer 32 en yüksek değer 192) göz önüne alındığında öğrencilerin orta seviyenin üzerinde problem çözme becerisine sahip oldukları söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: problem çözme, Üniversite, Öğrenci

An Investigation of Vocational College Students' Level of Problem Solving Skills

Abstract

The present study was carried out in order to determine vocational college students' level of problem solving skills and to find out whether the level of problem solving skills varies according to demographic variables. 246 students studying at Kazım Karabekir Vocational College, Karamanoğlu Mehmetbey University during 2017-2018 academic year participated in this study. Problem Solving Inventory, developed by Heppner and Petersen (1982) and adapted into Turkish by Şahin et al. (1993), was used to collect the data. As a result of the research, when considered the values that can be taken from the inventory (the lowest value that can be taken from the inventory 32, the highest value 192) the students' level was found as $\bar{X} = 94,1301$. It can be said that the vocational college students have middle level problem solving skills.

Keywords: problem solving, vocational college, university students

GİRİŞ

Problem çözme, matematik etkinlikler içinde sık rastlanan bir konu gibi görünmekle birlikte yalnızca matematik alanına özgü bir kavram değildir. Hayatta karşılaşılabilecek her türden güçlük, çözüm bekleyen her durum bir problem ve her problem de bir problem çözme sürecini içermektedir (Ağır 2007). Heppner (1993) problem çözmeyle problemlerle başa çıkma kavramı ile eş anlamlı görmektedir. Gerçek yaşamda karşılaşılan kişisel problemlerin çözümü, iç veya dış istekler ya da çağrılara uyum sağlamak amacıyla davranışsal tepkilerde bulunma gibi bilişsel ve duyuşsal işlemler de problem çözme durumu olarak ele alınmaktadır. Problemleri etkili çözemeyen bireylerin, etkili problem çözme becerilerine sahip bireylere göre, hada fazla kaygılı ve güvensiz oldukları, başkalarının beklentilerini anlamada yetersiz kaldıkları ve duygusal problemlerin daha fazla olduğu saptanmıştır. Bunun yanı sıra etkili problem çözme stres verici durumlara, psikolojik uyumsuzluklara ve umutsuzluğa neden olacağı belirtilmektedir.(Şahin ve ark.1993) (akt.Oğuztürk ve ark 2011).

Öğülmüş (2001) problem çözmeyle, var olan durumla ulaşılmak istenen amaç arasında boşluk (olan ile olması gereken arasındaki fark) olması, bireyin bunu algılaması ve bu algı ile bireyin kendinde meydana gelen bu gerginliği ortadan kaldırmak için girişimde bulunması şeklinde tanımlanmaktadır. Bingham (2004) ise problem çözmeyle, belli bir hedefe varabilmek için karşılaşılan güçlükleri ortadan kaldırmak adına bir dizi çabayı gerektiren süreç olarak tanımlanmaktadır. Heppner ve Krouskopf (1987) göre problem çözme, bireyin uyuşmayan içsel ve dışsal isteklerinin uyumunu sağlamak için bilişsel ve davranışsal süreçlerdir. Polya (1957) problem çözmeyle bir süreç olarak görüp, sonuç bulmanın yanı sıra güçlükten kurtulmak ve amaca ulaşmak için en uygun yolu bulmak adına bilinçli adımların oluşturulması ve araştırılması olarak tanımlanmaktadır. Amaca giden yolda takip edilen sürecin zihinsel süreçler aracılığıyla yönetilmesi (Jonassen, 2004), kimi zaman da bu amaca ulaşmak için izlenmesi gereken hem fiziksel hem de zihinsel süreçler problem çözmeyle oluşturmaktadır (Haladyna, 1997).(Akt. Savul,2017).

Problem çözme, her aşamasında farklı yetenek ve beceriler gerektirdiğinden, en yüksek düzeydeki zihinsel süreçlerden biridir. İnsanın gelişimi ve refahı bu becerinin geliştirilmesine bağlıdır. Fakat her şeyden önce kişinin bireysel problem çözme becerilerinin geliştirilmesi gereklidir. Çünkü insan, çevresi ve sorumluluklarıyla kendi gücü çerçevesinde uğraşmak durumundadır ve çevresine uyum yaparken pek çok yeni yollar bulmak zorundadır.(Fidan,1985). Problem çözme, ortaya çıkan rahatsızlık verici durum ile baş edebilmek için etkili olabilecek çeşitli çözüm yollarının üretilmesi ve bunlar arasından etkili olanın seçilmesidir. (D' Zurilla 1988). Danışma psikolojisi ve Klinik Psikoloji literatüründe problem çözme terimi, hayatta karşılaşılan zorluklarla ilgili olarak kullanılmaktadır. Kullanılan diğer kavram ise, sosyal problem çözme , kişiler arası problem çözme, kişiler arası bilişsel problem çözme ve uygulamalı problem çözme şeklinde sıralanabilir. (D' Zurilla 1988). Sosyal Problem çözme geniş bir çevre içinde yaşayan ve çeşitli stres verici durumlara

karşı karşıya kalan bireyin, bunlarla etkili bir biçimde başa çıkabilme becerisini geliştirebilen, bilinçli çapa ve amaç gerektiren bir süreçtir.(Akt. Akpınar,2010).

Dolayısıyla bu çalışma farklı kültürlerin buluşması olan üniversitede meslek yüksek okulda öğrenim gören öğrencilerin problem çözme becerileri ve karar verme stillerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca öğrencilerin problem çözme becerileri ve karar verme stillerinin demografik özelliklere göre de farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymaktır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırmada mevcut durumu ortaya çıkarmayı amaçlayan betimsel tarama ve ilişkisel taramaya yönelik bir yöntem kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini 2017-2018 eğitim öğretim yılında, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Kazım Karabekir Meslek Yüksekokulunda öğrenim gören 246 öğrenciye anket uygulanmıştır.

Araştırmada Heppner ve Peterson (1982) tarafından geliştirilen Şahin ve arkadaşları (1993) tarafından Türkçeye uyarlanan Problem Çözme envanteri kullanılmıştır. Problem çözme envanteri 35 sorudan oluşan 6'lı likert tipi bir envanterdir. Her bir soruda 6 şık vardır. Bu şıklar; “her zaman böyle davranırım”, “çoğunlukla böyle davranırım”, “sık sık böyle davranırım”, “arada sırada böyle davranırım”, “ender olarak böyle davranırım” ve “hiçbir zaman böyle davranmam” şeklindedir. Puanlama esnasında üç soru puanla dışı tutulmuş ve 14 soruda ters olarak puanlanmıştır. Envanterin altı alt boyutu vardır. Bunlar; aceleci, düşünen, kaçınan, değerlendirici, kendine güvenli ve planlı yaklaşımdır. Envanterin toplamından alınabilecek minimum değer 32 en yüksek değer ise 192 dir. Envanterden alınan toplam puanının yüksekliği, bireyin problem çözme konusunda kendisini yetersiz olarak algıladığını göstermektedir. (Şahin ve ark.2013).

Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özellikleri şu şekilde yorumlanmıştır. Araştırmacıların 179 (%72,8)'u kadın 67(%27,2)'i ise erkektir. Araştırmacıların yaşlara göre dağılımları ise;66(%26,8)'sı 19 yaşa kadar, 71(%28,9)'i 20 yaşında, 62(%25,2)'si 21 yaşında ve 47(%19,1)'si ise 22 yaş ve üzeri şeklindedir. Öğrencilerin 209(%85,0)'u birinci öğretimde, 37(%15,0)'si ise ikinci öğretimde öğrenim görmektedirler. Öğrencilerin 120(%48,8)'si birinci sınıfta, 126(%51,2)'sı ise ikinci sınıfta öğrenim görmektedir. Öğrencilerin babalarının eğitim durumları ise; 12(%4,9)'si okuryazar, 132(%53,7)'si ilköğretim, 61(%24,7)'i ortaokul, 27(%11,0)'si lise ve 14(%5,7)'ü ise üniversite mezunudur. Öğrencilerin annelerinin eğitim durumlarına göre dağılımları ise; 25(%10,2)'si okuryazar değil, 11(%4,5)'i okuryazar, 155(%63,0)'i ilköğretim, 41(%16,6)'i ortaokul ve 14(%5,7)'ü ise lise mezunu şeklindedir. Öğrencilerin 34(%13,8)'ü gelir düzeylerini düşük, 200(%81,3)'ü orta ve 12(%4,9)'si ise yüksek hissetmektedirler. Öğrencilerin 64(%26,0)'ü aktif olarak spor yaparken, 182(%74,0)'si aktif olarak spor yapmamaktadır.

Tablo:1 Araştırmacıların Problem Çözme Düzeylerini Gösteren One-Sample Kolmogorov-Smirnov Testi

	Problem Çözme
n	246
Mean	94,1301
Std.Deviation	19,78062
Kolmogorov-smirnov Z	,874
p	,430

One-Sample Kolmogorov-Smirnov testi sonucunda öğrencilerin problem çözme beceri düzeylerine yapılacak olan analizlerin normal dağılım yani parametrik olmaları münasebetiyle ($P>0.05$) t ve one-way Anova testleri uygulanmıştır. Uygulanan anketlerin güvenilirlik kat sayısı ise ,7506 olarak bulunmuştur.

PROBLEM ÇÖZME BECERİSİNE AİT BULGULAR

Tablo:2 Araştırmacıların Genel Olarak Problem Çözme Alt Boyutları ve Toplam Puanına Ait \bar{X} ve Ss değerlerine İlişkin Sonuçları

Problem Çözme Envanteri Alt Boyutları	n	\bar{X}	Ss	Min.	Max.	Envanterde Alınabilecek En Düşük ve En Yüksek Puan
Aceleci Yaklaşım	246	35,3943	7,59612	17,00	55,00	9-54
Düşünen Yaklaşım	246	13,2520	5,25061	5,00	29,00	5-30
Kaçıngan Yaklaşım	246	10,9593	4,65968	4,00	24,00	4-12
Değerlendirici Yaklaşım	246	8,1870	3,53836	3,00	18,00	3-18
Kendine Güvenli Yaklaşım	246	16,4228	5,48022	6,00	33,00	7-42
Planlı Yaklaşım	246	9,9146	4,16360	4,00	22,00	4-24
Toplam Puan	246	94,1301	19,78062	39,00	164,00	32-192

Tablo2’de araştırmacıların geneline ait problem çözüme alt boyutları ve toplam puan dağılımları incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda; araştırmacıların problem çözüme alt boyutlarından aceleci yaklaşım puan ortalamaları $\bar{X}=35,3943$, düşünen yaklaşım puan ortalamaları $\bar{X}=13,2520$, kaçınan yaklaşım puan ortalamaları $\bar{X}=10,9593$, değerlendirici yaklaşım puan ortalamaları $\bar{X}=8,1870$, kendine güvenli yaklaşım puan ortalamaları $\bar{X}=16,4228$, planlı yaklaşım puan ortalamaları $\bar{X}=9,9146$ ve problem çözüme toplam puan ortalamaları da $\bar{X}=94,1301$ olarak tespit edilmiştir. Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin problem çözüme envanterinden almış oldukları toplam puan ortalamaları $\bar{X}=94,1301$ envanterden alınabilecek değerler (envanterden alınabilecek en düşük değer 32 en yüksek değer 192) göz önüne alındığında öğrencilerin orta seviyenin üzerinde problem çözüme becerisine sahip oldukları söylenebilir. Problem çözüme becerisi alt boyutlarından almış oldukları değerler de envanterden alınabilecek en düşük ve en yüksek değerler göz önüne alındığında; aceleci yaklaşım ve kaçınan yaklaşım puanları orta seviyenin altında, düşünen, değerlendirici, kendine güvenli ve planlı yaklaşım puanları ise orta seviyenin üzerinde olduğu tespit edilmiştir.

Tablo:3 Araştırmacıların Cinsiyet Değişkenine Göre Problem Çözüme Becerisi Alt Boyutları ve Toplam Puanına İlişkin t-testi sonuçları.

Problem Çözüme Envanteri Alt Boyutları	Cinsiyet	n	\bar{X}	Ss	Sd	t	p-değeri
Aceleci Yaklaşım	Kadın	179	35,4860	7,21138	244	,309	,758
	Erkek	67	35,1493	8,59396			
Düşünen Yaklaşım	Kadın	179	12,9106	5,07725	244	-1,673	,096
	Erkek	67	14,1642	5,62623			
Kaçınan Yaklaşım	Kadın	179	10,9888	4,50217	244	,162	,872
	Erkek	67	10,8806	5,09165			
Değerlendirici Yaklaşım	Kadın	179	7,8547	3,36056	244	-2,431	,016

	Erkek	67	9,0746	3,86246			
Kendine Güvenli Yaklaşım	Kadın	179	16,5307	5,45903	244	,504	,615
	Erkek	67	16,1343	5,56748			
Planlı Yaklaşım	Kadın	179	9,8380	4,06568	244	-,471	,638
	Erkek	67	10,1194	4,43991			
Toplam Puan	Kadın	179	93,6089	19,33365	244	-,675	,501
	Erkek	67	95,5224	21,01540			

Tablo 3’de öğrencilerin problem çözme alt boyutları ve problem çözme toplam puan ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. İnceleme sonucunda, problem çözme alt boyutlarından değerlendirici yaklaşım alt boyutunda cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Buna göre; problem çözme alt boyutlarından değerlendirici yaklaşım puan ortalamaları kadınların $\bar{X} = 7,8574$ erkeklerin ise $\bar{X} = 9,0746$ olarak görülmekte buradan da kadınların erkeklere oranla değerlendirici yaklaşım düzeyleri daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo:4 Araştırmacıların Öğrenim Gördükleri Sınıf Değişkenine Göre Problem Çözme Becerisi Alt Boyutları ve Toplam Puanına İlişkin t-testi sonuçları.

Problem Çözme Envanteri Alt Boyutları	Öğrenim Gördüğü Sınıf	n	\bar{X}	Ss	Sd	t	p-değeri
Aceleci Yaklaşım	1.Sınıf	120	34,7500	7,45998	244	-1,300	,195
	2.Sınıf	126	36,0079	7,70298			
Düşünen Yaklaşım	1.Sınıf	120	13,5833	5,38686	244	,966	,335
	2.Sınıf	126	12,9365	5,11898			
Kaçınan Yaklaşım	1.Sınıf	120	10,6833	4,18477	244	-,906	,366
	2.Sınıf	126	11,2222	5,07368			

Değerlendirici Yaklaşım	1.Sınıf	120	8,3917	3,44048	244	,885	,377
	2.Sınıf	126	7,9921	3,63207			
Kendine Güvenli Yaklaşım	1.Sınıf	120	17,2667	5,46607	244	2,379	,018
	2.Sınıf	126	15,6190	5,39312			
Planlı Yaklaşım	1.Sınıf	120	10,2417	4,10778	244	1,203	,230
	2.Sınıf	126	9,6032	4,20871			
Toplam Puan	1.Sınıf	120	94,9167	18,77625	244	,608	,544
	2.Sınıf	126	93,3810	20,73909			

Tablo 4’de öğrencilerin problem çözme alt boyutları ve problem çözme toplam puan ortalamalarının öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. İnceleme sonucunda, problem çözme alt boyutlarından kendine güvenli yaklaşım alt boyutunda öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Buna göre; problem çözme alt boyutlarından kendine güvenli yaklaşım puan ortalamaları 1. Sınıf öğrencilerinin $\bar{X} = 17,2667$ ve 2. Sınıf öğrencilerinin de $\bar{X} = 15,6190$ olarak görülmekte buradan da ikinci sınıfta öğrenim gören öğrencilerin problem çözme alt boyutlarından kendine güvenli yaklaşım alt boyutunda birinci sınıfta öğrenim gören öğrencilere oranla daha yüksek olduğu görülmektedir.

Yaş değişkeninde de problem çözme toplam puan ve problem çözme alt boyutlarında sadece kaçınan yaklaşım puanlarında anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Burada da yaş ilerledikçe problem çözme alt boyutlarından kaçınan yaklaşım puan ortalamalarının düştüğü diğer bir ifade ile kaçınan yaklaşım düzeylerinin yükseldiği görülmektedir. Öğrencilerin öğrenim gördükleri öğretim, baba eğitim durumu, anne eğitim durumu, gelir düzeylerini hissetme durumu ve aktif olarak spor yapıp yapmama değişkenlerinde ise; problem çözme toplam puan ve problem çözme alt boyutlarında anlamlı bir fark tespit edilememiştir

SONUÇ VE TARTIŞMA

Yapılan araştırma sonucunda; araştırma kapsamına alınan öğrencilerin problem çözme beceri düzeyleri $\bar{X} = 94,1301$ olarak tespit edilmiş envanterden alınabilecek değerler (envanterden alınabilecek en düşük değer 32 en yüksek değer 192) göz önüne alındığında öğrencilerin orta seviyenin üzerinde problem çözme becerisine sahip oldukları söylenebilir. Öğrencilerin

problem çözme beceri düzeylerinde cinsiyet(kadınların erkeklere oranla problem çözme alt boyutlarından değerlendirici yaklaşım puanları daha yüksek), Öğrenim gördüğü sınıf (ikinci sınıfta öğrenim görenlerin birinci sınıfta öğrenim görenlere oranla problem çözme alt boyutlarında kendine güvenli yaklaşım puanı daha yüksek) ve yaş (yaş ilerledikçe problem çözme alt boyutlarından kaçınan yaklaşım puan ortalamalarının düştüğü) değişkenlerinde anlamlı bir fark tespit edilirken, öğrencilerin öğrenim gördükleri öğretim, baba eğitim durumu, anne eğitim durumu, gelir düzeylerini hissetme durumu ve aktif olarak spor yapıp yapmama değişkenlerinde ise; problem çözme toplam puan ve problem çözme alt boyutlarında anlamlı bir fark tespit edilememiştir

Taylan (1990), 226 üniversite öğrencisinde Problem Çözme Envanterini kullanarak, öğrencilerin cinsiyeti, sınıf ve öğrenim görülen programa göre, problem çözme becerisi algısının farklılık gösterip göstermediğini incelemiştir. Sonuçlar Problem Çözme Envanteri toplam puanlarının öğrencilerin öğrenim gördükleri programa göre farklı olduğunu; cinsiyet ve sınıf düzeyine göre ise farklılık olmadığını göstermiştir. Ayrıca sınıf ve program birlikte alındığında, anlamlı farklılıkların olduğu ve sosyal programların birinci sınıfında okuyan öğrencilerin problem çözme becerisi algılarının en düşük olduğu görülmüştür. Son sınıflarda ise programa göre Problem Çözme Envanteri puanlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.(Taylan,1990).

Korkut (2002), lise öğrencilerinin problem çözme becerilerini araştırmış; cinsiyet, okul türü, yaş, babanın işi, bireylerin problemlerini konuştukları ve anlaşıldıkları kişilerin kimler olduğu gibi değişkenlerin problem çözme becerilerini algılamada fark yarattığını bulmuştur.

Basmacı (1998) yaptığı araştırmada, üniversite öğrencilerinin problem çözme becerilerini algılamalarını bazı değişkenler açısından incelemiştir. Araştırma sonucunda üniversite öğrencilerinin yerleşim merkezi, ebeveynlerinin öğrenim durumları, sayısal, sözel ve özel yetenek puanlarıyla öğrenci alan bölümlerde öğrenim görmeleri ve cinsiyet ile problem çözme becerileri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Akandere ve diğerleri (2005) tarafından, “Üniversitede Öğrenim Gören Spor Yapan ve Spor Yapmayan Gençlerin Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi” isimli araştırma yapılmıştır. Araştırma sonucunda iki grup arasında cinsiyet açısından önemli bir farklılık bulunamamıştır. Spor yapan ve yapmayan kız öğrencilerin problem çözme puanları arasında önemli bir farklılık görünmemiştir. Spor Yapmayan kız ve erkek öğrencilerin problem çözme puanları analizinde ise spor yapmayan kız öğrencilerin problem çözme beceri puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Spor yapan ve yapmayan erkek öğrencilerin problem çözme puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

KAYNAKÇA

Ağır, M. (2007). Üniversite Öğrencilerinin bilişsel çarpıtma düzeyleri ile problem çözme becerileri ve umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişki. Yayınlanmamış doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi, sosyal Bilimler enstitüsü, İstanbul.

Akandere M, Arslan F, Boyalı E, Kaya E.(2005) Üniversitede Öğretim Gören Spor Yapan ve Spor Yapmayan Gençlerin Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi. 4. Ulusal Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Sempozyumu. Bursa

Akpınar, S. (2010). Spor Federasyonlarında Çalışanların, Sosyal Beceri, İş Doyumu ve Problem Çözme Yeterlilikleri Üzerine Bir araştırma. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden eğitim ve Spor Anabilim Dalı, Ankara.

Basmacı S.K.(1998). Üniversite Öğrencilerinin Problem Çözme Becerilerini Algılamalarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans. İnönü Üniversitesi, Malatya.

Bingham, A. (2004). Çocuklarda problem çözme yeteneklerinin geliştirilmesi. (A. F. Oğuzhan, Çev.). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi. (1958).

D’Zurilla T.J, Goldfried M.R.(1971) Problem Solving and Behavior Modification. Journal of Abnormal Psychology 18(1): 407–426,.

D’ Zurilla T.J. (1988) Problem –Solving Therapy: A Social Competence Approach to Clinical Intervention, New York: Springer Publishing Co.1988.

Fidan N.(1985). Okullarda Öğrenme ve Öğretme. İstanbul: Alkım Yayınevi;

Haladyna, T. M. (1997). Writing test items to evaluate higher order thinking. Boston: Allyn and Bacon.

Heppner, P. and Krauskopf, C. J. (1987). An Information Processing Approach to Personal Problem Solving. *The Counseling Psychologist*, 15(3), 371-447. Web: <http://dx.doi.org/10.1177/0011000087153001> adresinden 10.10.2015 tarihinde erişilmiştir.

Jonassen, D. H. (2004). Learning to solve problems an instructional design guide. San Francisco: Pfeiffer.

Korkut F.(2002) Lise Öğrencilerinin Problem Çözme Becerileri. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi; 2(1): 11-15.

Oğuztürk, Ö.,Akça, F., Şahin, G.(2011). Üniversite Öğrencilerinde Umutsuzluk Düzeyleri ile Problem Çözme Beceri Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenler Üzerinden İncelenmesi. Klinik Psikiyatri Dergisi.

Öğülmüş, S. (2001). *Kişilerarası sorun çözme becerileri ve eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Polya, G. (1957). *How to solve it: A new aspect of mathematical method*. New Jersey: Princeton University Press.

Savul, G.(2017). Performans Görevlilerinin Problem Çözme Becerisine etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Şahin,N.,Şahin N.H., Heppner, P.P.(1993). Psychometric Properties of the Problem Solving Inventory in a group of Turkish University students. *Cognitive Therapy and Research*, 17(4), s.379-396

Taylan S.(1990) Heppner'in Problem Çözme Envanterinin Uyarılama, Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışmaları. Yüksek Lisans. Ankara Üniversitesi, Ankara.

Profesyonel Bir Takımda Yer Alan Futbolcuların Vücut Kompozisyonları ile Aerobik Dayanıklılık Özellikleri Arasındaki İlişki

Cem Sinan ASLAN¹, İzzet KARAKULAK², Ender EYUBOĞLU³

¹BESYO, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur, TÜRKİYE, sinancm@hotmail.com

²Rauf Orbay Ortaokulu, M.E.B., Ankara, TÜRKİYE, izzetkarakulak2003@yahoo.com

³BESYO, Bartın Üniversitesi, Bartın, TÜRKİYE, endereyuboglu@hotmail.com

Öz

Bu çalışmanın amacı profesyonel bir futbol takımında yer alan oyuncuların seçili vücut kompozisyon özellikleri ile aerobik dayanıklılık (VO_{2maks}) kapasiteleri arasındaki ilişki katsayılarını belirlemektir.

Çalışmaya TFF 1. Profesyonel Futbol Ligi'nde yer alan bir takımın 21 futbolcusu katılmıştır. Katılımcıların vücut kompozisyon özellikleri Tanita BC-418 (Japonya) marka vücut kompozisyon analizörü ile sabah saatlerinde, oyuncular herhangi bir gıda maddesi almadan yapılmıştır. Katılımcıların VO_{2maks} değerleri Yo-Yo II testi ile belirlenmiştir. Elde edilen verilerin analizinde SPSS (Ver.15) programında yer alan tanımlayıcı istatistikler ve Pearson Korelasyon analizi kullanılmıştır. Yanılma düzeyi " α " 0,05 olarak kabul edilmiştir.

İstatistiksel analiz sonucunda ortalama yaşları 25,71 yıl, boyları 178,95 cm ve vücut ağırlıkları 77,33 kg olan futbolcuların VO_{2maks} ortalaması 62,78 ml/kg/dk olarak belirlenmiştir. Korelasyon analiz sonuçlarına göre ise; VO_{2maks} değeri ile yaş, vücut yağ oranı ve yağ kütlesi arasında herhangi bir ilişki çıkmazken, boy uzunluğu, vücut ağırlığı, vücut kitle indeksi ve kas kütlesi ile VO_{2maks} değerleri arasında negatif yönlü, orta derecede ilişki tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Futbol, Aerobik Dayanıklılık, Vücut Kompozisyonu

The Relationship Between Body Compositions and Aerobic Endurance Features of Soccer Players on a Professional Team

Abstract

The aim of this study was to determine the correlation coefficients between the selected body composition characteristics and aerobic endurance (VO_{2max}) capacities of players on a professional soccer team.

Twenty-one players from a team in the Turkey 1st Professional Football League participated in the study. Body composition characteristics of the participants were determined by the Tanita BC-418 (Japan) body composition analyzer in morning times. The VO_{2max} values of the participants were determined by the Yo-Yo II test. In the analysis of the data obtained from participants, descriptive statistics and Pearson Correlation analysis in the SPSS (Ver.15) program were used. The " α " level set as 0.05.

As a result of the statistical analysis, the average age of the players was 25.71 years, height was 178.95 cm and body weight was 77.73 kg. Also, VO_{2max} average was determined as 62.78 ml/kg/min. According to the results of correlation analysis; there was no relationship between VO_{2max} value and age, body fat ratio and fat mass, but there was a negative correlation between height, body weight, body mass index and muscle mass with VO_{2max} values.

Keywords: Soccer, Aerobic Endurance, Body Composition

1. Giriş

Futbol, oyun yapısı açısından uzun süreli, değişik şiddetlerde, ani yön değiştirmeli koşuların olduğu, teknik ve taktik becerilerin, kuvvet, çeviklik ve dayanıklılık gibi fiziksel özelliklerin ön plana çıktığı bir spor dalıdır.

Bu spor dalında, birbirinden farklı şekilde gerçekleşen yaklaşık 1000 ayrı hareket bulunur. Bu hareketler, birbiri ardına hızla değişebilir. Deliceoğlu ve Müniroğlu (2005)'na göre; kırk beşer dakikalık iki devre halinde oynanan oyun, temel aerobik bir yapıda olmak üzere, düzenli olmayan aralıklarla süratin, kuvvetin, sürat dayanıklılığının, kuvvet dayanıklılığının, patlayıcılık ve koordinasyonun, futbolun yapısına ve beceri özelliklerine bağlı olarak taktik ve teknik içerisinde sergilendiği özellik taşımaktadır. Al-Hazza ve ark. (2001) ise futbolu, oyun yapısı bakımından; uzun süreli, farklı şiddetlerde asimetrik koşuların olduğu, taktik ve teknik becerilerin, çeviklik, kuvvet ve dayanıklılık gibi motorik özelliklerin öne çıktığı bir spor branş olarak tanımlamıştır.

Futbolcuların, maç içerisinde yer alan yüksek şiddetteki eforları kaliteli bir biçimde gerçekleştirebilmeleri için anaerobik dayanıklılık özelliğinin (Stone ve Oliver, 2009), bu hareketleri aynı kalitede, yorgunluk meydana gelmeden arka arkaya tekrarlayabilmeleri içinse aerobik dayanıklılık özelliğinin gelişmiş olması gerekmektedir (Castanga ve ark., 2008). Performansı etkileyen faktörlerden birisi de bedensel yapı, başka bir deyişle fiziksel özelliklerdir. Çünkü bedensel yapı ya da fiziksel özellikler, fizyolojik kapasitenin ortaya konulmasını etkilemektedir (Özkan ve ark., 2010). Fiziksel yapı; bir sporcunun kuvvet, güç, esneklik, sürat, dayanıklılık ve çabukluk gibi diğer performans göstergeleri ile birleşerek, yüksek düzeyde performans göstergelerinden sadece bir tanesi olarak ortaya çıkmaktadır ve sporcunun performansını olumlu yönde etkilemektedir (Açıkada ve Ergen, 1990).

Fiziksel ve fizyolojik özelliklerin birbirleri ile ilişki içinde oldukları bilinmektedir (Inskip ve ark., 2007; Özkan ve Sarol, 2007; Sivestre ark., 2006). Fiziksel ve fizyolojik özelliklerin bir ya da bir kaçının yeterince gelişmemesi, diğer kaliteleri de etkilemekte ve bu durum futbolcuların maç performansına direkt olarak yansımaktadır. Futbolcularda meydana gelen bu yetersizlik sadece fiziksel olarak kalmayıp teknik-taktik anlamda da bir eksikliğe neden olmaktadır (Aslan, 2012). Bu nedenle; hangi fiziksel ve/veya fizyolojik özelliğin diğerini ne kadar etkilediğini bilmek, sporcunun performansını yükseltmek adına gerekli hale gelmektedir (Aslan ve ark., 2011).

Bu çalışmanın amacı profesyonel bir futbol takımında yer alan oyuncuların seçili vücut kompozisyon özellikleri ile aerobik dayanıklılık (VO_{2maks}) kapasiteleri arasındaki ilişki katsayılarını belirlemektir.

2. Materyal ve Metod

Çalışmaya, TFF 1. Liginde yer alan bir takımın yaş ortalaması 25,71 yıl olan 21 profesyonel futbolcu katılmıştır. Katılımcıların vücut kompozisyon özellikleri ve VO_{2maks} değerleri belirlenerek bu değerler arasındaki ilişki katsayıları incelenmiştir.

Boy uzunluğu ölçümleri Holtain (İngiltere) marka stadiometre ile yapılmıştır. Vücut ağırlığı, vücut kitle indeksi (VKİ), vücut yağ oranı ve kas kütlesi Tanita BC-418 (Japonya) marka vücut kompozisyon analizörü ile belirlenmiştir. Vücut kompozisyonunun belirlenmesinde kullanılan yöntemlerden biri olan Bio-elektirik Impedans Analizi (BIA) yöntemi yüksek oranda güvenilir, oldukça kullanışlı ve kolay uygulanabilir bir yöntemdir. Hazır ve Açıkada (2002), Bioelektirik Impedans Analizi (BIA) ile yağ yüzdesi ve kütlesi belirlemenin güvenilir

olduğunu bildirmiştir. Vücut kompozisyon ölçümleri, sabah 8:30 saatinden itibaren, oyuncular herhangi bir gıda maddesi almadan yapılmıştır.

VO_{2maks} değerleri ise Yo-Yo II testi ile belirlenmiştir. Yo-Yo Aralıklı Toparlanma Testi içerisinde futbola özgü hareketleri içermesi ve saha testi olması açısından önemli bir testtir. Yo-Yo AT testlerinde katılımcılar başlama, dönme ve bitiş çizgileri arasında ileri ve geriye doğru yapılan kademeli olarak artan hızlardaki 2x20 metrelik mekik koşuları yaparlar. Her mekik koşusu arasında 5 metrelik bir alan içinde katılımcının yürüme ya da jog olarak yaptığı 10 saniyelik aktif bir toparlanma dönemi bulunur. Test anındaki koşu hızı, CD çalardan otomatik olarak kontrol edilen uyarı sesleri ile belirlenir (Can ve Cihan, 2013). Yo-Yo Aralıklı Toparlanma Testinin (Seviye II) güvenilir ve doğru ölçüm sonuçları verdiği araştırmalarla gösterilmiştir (Thomas ve ark., 2006; Krstrup ve ark., 2006).

3. Bulgular

TFF 1. Profesyonel Futbol Ligi'nde yer alan bir takımın 21 futbolcusunun ölçümlerinden elde edilen veriler tablolar halinde verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Seçili Özelliklerinin Tanımlayıcı İstatistikleri (n=21)

	Minimum	Maksimum	Ortalama	Std. Sapma
Yaş (yıl)	19,00	34,00	25,71	3,93
Boy (cm)	170,00	191,00	178,95	6,35
Vücut ağırlığı (kg)	67,40	98,00	77,33	8,78
Vücut Kitle İndeksi (kg/m ²)	22,00	28,30	24,09	1,60
Vücut Yağ Yüzdesi (%)	7,10	18,60	12,76	2,93
Vücut Yağ Kütlesi (kg)	5,40	18,20	9,94	2,96
Kas Kütlesi (kg)	55,30	78,40	64,32	6,78
VO _{2maks} (ml/kg/dk)	55,09	71,96	63,10	4,38

Tablo 2. Katılımcıların Seçili Özellikleri Arasındaki İlişki Katsayıları (Korelasyon Analizi)

	VO _{2maks}	Yaş	Boy	Vücut Ağırlığı	Vücut Kitle İndeksi	Vücut Yağ Yüzdesi	Vücut Yağ Kütlesi	Kas Kütlesi	
VO _{2maks}	<i>r</i>	1	-,254	-,638 ^(**)	-,682 ^(**)	-,445 ^(*)	-,065	-,356	-,696 ^(**)
	<i>p</i>		,266	,002	,001	,043	,779	,113	,000

**0.01 seviyesinde (2-tailed) korelasyon.

*0.05 seviyesinde (2-tailed) korelasyon.

Korelasyon analiz sonuçlarına göre; VO_{2maks} değeri ile yaş, vücut yağ yüzdesi ve yağ kütlesi arasında herhangi bir ilişki çıkmazken, boy uzunluğu, vücut ağırlığı, vücut kitle indeksi ve kas kütlesi ile VO_{2maks} değerleri arasında negatif yönlü, orta derecede ilişki tespit edilmiştir.

4. Tartışma

Profesyonel futbolcularla ilgili daha önce yapılmış olan çalışmalar (Karakulak ve ark., 2018; İri ve ark., 2017; Aslan ve ark., 2010; Kızılet ve ark., 2004) incelendiğinde; bu çalışmada elde edilen değerlerin genelde literatürle uyumlu olduğu ve bu çalışmanın örnekleminin evrendeki diğer örneklerle benzer özellikler taşıdığı söylenebilir.

Literatürde geçmiş dönemlerden günümüze kadar, fiziksel ve fizyolojik özelliklerin birbirleri ile olan ilişkisini inceleyen çok sayıda çalışmaya rastlanmaktadır. Örneğin; Crawford (1996), vücut ölçülerinin insan performansında önemli bir rol oynadığını ve daha büyük vücut ölçülerine sahip insanların daha fazla kuvvete ve maksimum anaerobik güce sahip olduklarını söylerken, Günay ve ark. (1994) da vücut ağırlığının kuvvet, dikey sıçrama, esneklik ve anaerobik güç ile aynı yönlü korelasyonunun olduğunu bildirmişlerdir. Savaş ve Uğraş (2004), sporda performansın belirlenmesinde etkin kriterlerden birisinin de vücut ağırlığı olduğunu söylemektedir. Özer ve ark. (2017) güreşçilerle yaptıkları çalışmada, vücut kütlesi ile aerobik kapasite arasında negatif bir ilişki belirlemişler ve vücut kütlesi arttıkça aerobik kapasitenin düştüğü sonucuna varmışlardır. Göral (2014) futbolcularla gerçekleştirdiği çalışmasında VKİ ile aerobik dayanıklılık kapasitesi arasında negatif bir ilişki belirlemiştir. Literatürde yer alan çalışma sonuçları ile bu çalışmadan elde edilen sonuçlar genelde birbirlerini desteklemektedir.

5. Sonuç

VO_{2maks} değeri ile yaş, vücut yağ yüzdesi ve yağ kütlesi arasında ilişki bulunmamıştır. Boy uzunluğu, vücut ağırlığı, VKİ ve kas kütlesi ile VO_{2maks} değerleri arasında negatif yönlü, orta derecede ilişki bulunmuştur. Çalışmaya katılan profesyonel futbolcuların boy uzunluğu, vücut ağırlığı, VKİ ve kas kütlesi değerleri arttıkça VO_{2maks} değerlerinin azaldığı görülmektedir. Sonuç olarak; daha büyük vücut hacmine sahip olan futbolcuların aerobik dayanıklılık değerleri daha düşük olacaktır denilebilir. Bu durumda; futbolcularda, özellikle vücut ağırlığı ve buna bağlı olarak VKİ değerleri antrenmanla azaltılarak aerobik dayanıklılık kapasitesinin artmasına katkı sağlanabilir.

KAYNAKÇA

Açıkada C, Ergen E (1990). Bilim ve spor. Ankara: Büro-Tek Matbaacılık.

Al-Hazza HM, Almuzaini KS, Al-Refae SA, et al (2001). Aerobic and anaerobic power characteristics of Saudi elite soccer players. J Sports Med & Physical Fitness, 41(1): 54-61.

Aslan CS (2012). Dar alan oyunları ile interval koşu antrenman yöntemlerinin futbolcuların seçilmiş fiziksel, fizyolojik ve teknik kapasiteleri üzerine etkilerinin karşılaştırılması. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Aslan CS, Büyükdere C, Köklü Y, ve ark. (2011). Elit altı sporcularda vücut kompozisyonu, anaerobik performans ve sırt kuvveti arasındaki ilişkinin belirlenmesi. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 8(1): 1612-1628.

Aslan CS, İnan T, Akalan C (2010). Profesyonel bir futbol takımı ile beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin bazı fiziksel ve fizyolojik özelliklerinin karşılaştırılması. e-Journal of New World Sciences Academy, 5(1): 47-58.

Can İ, Cihan H (2013). Yo-Yo aralıklı toparlanma testleri ve sportif performans üzerine genel bir değerlendirme. Spormetre, 11(2): 81-94.

Castagna C, Manzi V, Rampini E, et al (2008). The Yo–Yo Intermittent Recovery Test in basketball players. Journal of Science and Medicine in Sport, 11: 202-208.

Crawford SM (1996). Anthropometry. In: Measurement in pediatric exercise science. Docherty, D. (Ed.), Champaign, IL: Human Kinetics.

Deliceoğlu G, Müniroğlu S (2005). The effects of the speed function on some technical elements in soccer. The Sport Jurnal, 8(3): 21-26.

Göral K (2014). The examination of the relationship between maximum aerobic power, forced vital capacity and body composition in soccer players. Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 8(2): 173-179.

Günay M, Erol AE, Savaş S (1994). Futbolculardaki kuvvet, esneklik-çabukluk ve anaerobik gücün boy, vücut ağırlığı ve bazı antropometrik parametreler ile ilişkisi. H.Ü. Spor Bilimleri Dergisi, 5(4): 3-11.

Hazır T, Açıkada C (2002). Vücut kompozisyonunun değerlendirilmesinde biyoelektrik impedans analizinin güvenilirliği: karşılaştırma çalışması. Spor Bilimleri Dergisi, 13(2): 2-18.

Inskip HM, Godfrey KM, Martin HJ, et al (2007). Size at birth and its relation to muscle strength in young adult women. J. International Med., 262(3): 368-374.

İri R, Yılmaz A, Aktuğ ZB (2017). Elit futbol ve hentbolcuların fiziksel uygunluk düzeyleri ve motorik özelliklerinin karşılaştırılması. Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi, 8(1): 19-25.

Karakulak İ, Eyuboğlu E, Aslan CS (2018). Bir Süper Lig futbol takımının seçili fiziksel motorik ve teknik özelliklerinin incelenmesi. 16. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi Bildiri Kitabı, Antalya, s: 258.

Kızılet A, Erdem K, Karagözoğlu C, ve ark. (2004). Futbolcularda bazı fiziksel ve motorsal özelliklerin mevkiler açısından değerlendirilmesi. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 9(3): 67-78.

Krustrup P, Mohr M, Nybo L, et al (2006). The Yo–Yo IR2 test: physiological response, reliability, and application to elite soccer. Med Sci Sports Exerc, 38(9): 1666–1673.

Özer U, Şahin A, Karakulak İ, ve ark. (2017). Genç güreşçilerin fiziksel ve motorik özellikleri arasındaki ilişki düzeylerinin incelenmesi. JOIMAR, 4(3): 13-25.

Özkan A, Köklü Y, Ersöz G (2010). Anaerobik performans ve ölçüm yöntemleri. Ankara: Gazi Kitabevi.

Özkan A, Sarol H (2007). Dağcılarda vücut kompozisyonu, bacak hacmi, bacak kütlesi, anaerobik performans ve bacak kuvveti arasındaki ilişki. 4. Uluslararası Akdeniz Spor Bilimleri Kongresi Bildiriler Kitabı, Antalya, s: 250.

Savaş S, Uğraş A (2004). Sekiz haftalık sezon öncesi antrenman programının üniversiteli erkek boks, taekwondo ve karate sporcularının fiziksel ve fizyolojik özellikleri üzerine etkileri. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 24(3): 257-274.

Silvestre R, West C, Maresh CM, et al (2006). Body composition and physical performance in men's soccer: a study of a national collegiate athletic association division 1 team. J. Strength & Cond. Res., 20(1): 177-183.

Stone KJ, Oliver J (2009). The effect of 45 minutes of soccer specific exercise on the performance of soccer skills. Int J Sports Physiol Perform, 4(2): 163-75.

Thomas A, Dawson B, Goodman C (2006). The YoYo test: reliability and association with a 20 m Shuttle Run and VO_{2max} . Int. J. Sports Physiology and Performance, 1(2): 137- 149.

FIFA Dünya Kupasının Ekonomiye ve Turizme Etkileri

Gülseren ÖZALTAŞ SERÇEK¹, Sadık SERÇEK², Hüseyin Nasip ÖZALTAŞ³

¹Turizm Fakültesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Mardin, Türkiye, gulserenozaltassercek@artuklu.edu.tr

²İİBF, Dicle Üniversitesi, Diyarbakır, Türkiye, sadik.sercek@dicle.edu.tr

³BESYO, Mardin Artuklu Üniversitesi, Mardin, Türkiye, @artuklu.edu.tr

Öz

Sosyal yaşamın stresinden uzaklaşmak, kişisel ve toplumsal sağlığı korumak için spor insanların hayatında önemli bir yer tutmaktadır. İnsanlar gerek spor yaparak gerek spor etkinliklerini izleyerek sosyal hayatlarına anlam katmak istemektedirler. Bireyler bu etkinliklere katılarak destinasyonlara ekonomik kazanç sunmaktadırlar. Dünya kupasının yapıldığı ülkelerin turizm verileri incelendiğinde bu dönemde turist sayısının arttığı ve böylelikle turizm gelirlerinin arttığı söylenebilir. Bu kapsamda dünyanın en büyük spor organizasyonlarından olan FIFA Dünya Kupası etkinlikleri turizm açısından ve ekonomik açıdan kazanç sağlamaktadır. Ancak bu kazancın sürdürülebilirliğini sağlamak için tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin devam etmesi, uluslararası ve ulusal organizasyonların yapılması ile yapılan yatırımların heba olmamasını sağlayacaktır. Bu kapsamda FIFA Dünya Kupasının yapıldığı ülkelere ekonomik olarak nasıl etki ettiği ve daha sonra özellikle turizm açısından etkileri incelenmiştir. Araştırmada Rusya'da yapılan 2018 FIFA Dünya Kupasında 1.5 milyonun üzerinde yabancı turist Rusya'yı ziyaret ettiği görülmektedir. 14 Haziran ve 15 Temmuz arasında 11 şehirdeki 12 stadyumda yapılan maçlar göz önüne alındığında ülke içinde de hareketlilik sağladığı görülmektedir. Bu sonuçlar bir ülkede veya kentte büyük bir spor organizasyonunun yapıldığı dönemde yurt dışından gelenlerin sayısında artış yaşanmakla birlikte ülke içinde de vatandaşların yurtdışı seyahatlerini azalttığı veya erteledikleri söylenebilir. Böylece gerek yurt içi gerek yurt dışı turizm hareketlerini artıracacağı; döviz girdisi sağlayacağı ve bölgelerarası dengesizliği giderici etkisi alabilecektir.

Anahtar Kelimeler: FIFA Dünya Kupası, Ekonomik Etki, Turistik Etki

Effects of FIFA World Cup on Economy and Tourism

Abstract

To get away from the stress of social life and to protect personal and social health, sports has an important place in people's lives. People want to add meaning to their social lives by watching sports and sports activities. Individuals participate in these activities and offer economic benefits to destinations. When the tourism data of the countries in which the World Cup was made are analyzed, it can be said that the number of tourists increased in this period and thus the tourism revenues increased. In this context, FIFA World Cup events, which is one of the biggest sports organizations of the world, provide profit in terms of tourism and economy. However, the continuation of promotion and marketing activities in order to ensure the sustainability of this gain will ensure that the investments made by international and national organizations are not wasted. In this context, the effects of the FIFA World Cup on the economically affected countries and then their effects on tourism were examined. In the study, over 1.5 million foreign tourists visited Russia in the 2018 FIFA World Cup in Russia. Considering the matches made in 12 stadiums in 11 cities between 14 June and 15 July, it is seen that it provides mobility within the country. These results indicate that while the number of people coming from abroad increased in the period when a large sport organization was held in a country or city, it can be said that citizens within the country have reduced or delayed their travel abroad. Thus, it will increase both domestic and foreign tourism movements; will be able to provide foreign exchange inflow and will take the effect of eliminating interregional imbalance.

Keywords: FIFA World Cup, Economic Impact, Touristic Impact

1. Giriş

Spor, bütün dünyanın birlikte tüketebildiği bir ürün, farklı kültür ve sosyal statülerden insanların bir araya gelebildiği tek ortak payda ve 3 milyar insanı bir noktada buluşturabilen bir platform olma özelliğine sahiptir (Yavaş, 2005: 10).

Onlarca spor türü arasında, özellikle futbol, basketbol, gibi takım oyunları ile atletizm ve salon sporları gibi performans dayalı türlerin gerek seyirci sayısı ve gerekse elde edilen gelirlerin çokluğuyla diğer sporlara göre ön planda olduğu bilinmektedir (Koca, 2007: 207).

Spor endüstrisinde ve ilişkili endüstrilerde üretim seviyesinin artması, bazı istisnalar dışında ekonomik büyümeye neden olmaktadır. Sporun ekonomik etkilerinin farkında olan devletler ise, organizasyonların kendi ülkelerinde düzenlenmesi için rekabet içerisine girmektedir (Yavaş, 2005: 50).

Katılımcıların aktif olarak yer almasıyla oluşan futbol turizmi aynı zamanda takımların ve oyuncuların özelliklerinden dolayı bölgeye seyircileri ve taraftarları da çekerek ek turizm talebi yaratabilmektedirler (Demir ve Şen Demir, 2004: 97).

Spor kulüplerinin temel amacı, buldukları spor dallarında başarılar elde etmek yanında kazançlarını da arttırmaktır. Bu yüzden kulüpler sportif alandaki rekabetlerini ticari alanlara da yansıtarak karlarını artırma yollarını seçmektedirler (Yavaş, 2005: 13).

Gerek ekonomik katkısı gerekse medya ve kamuoyundaki popülerliği nedeniyle ülkeler, büyük sportif organizasyonları düzenlemek istemektedirler. Ülkeler sadece sportif olayların gerçekleşmesi için değil, ülke turizmine katkıda bulunması için de bu tür etkinlikleri düzenlemek istemektedirler (Kafkas ve Binbaşoğlu, 2015).

Birçok şehir veya ülkenin turist çekebilmek için önemli spor olaylarına ev sahipliği yapmak istemelerinin nedenleri arasında turistik faaliyetlerin ekonomiyi canlandırması sayılabilir (Yavaş, 2005: 48).

2014 yılında dünyada 1.2 trilyon dolara yakın büyüklüğe ulaşan turizm sektöründen sporun aldığı pay 180 milyar dolar seviyesindedir. Küresel turizmin büyümesi % 4-5'lerde seyrederken, spor turizminde bu rakam % 14'lere kadar çıkmaktadır. Son 8 yılda dünyada 90 milyon kişi Olimpiyatlar, Dünya Kupası gibi büyük spor etkinlikleri için seyahat etmiş ve bu etkinlikleri yerinde izlemiştir. Bunların 13 milyonunu bu spor etkinliklerini izlemek için yurt dışına çıkanlar oluşturmaktadır. Sporun peşinden yurt dışına gidenlerin bu ülkelerde yaptığı harcama da 10 milyar doları bulmuştur. (TÜRSAB, 2016).

Uluslararası spor müsabakalarının yapıldığı yerlerin, dünya çapında tanıtımının yanı sıra yatırımların bölgeye yönlendirilmesi, istihdamın artırılması, üretim kapasitesinin genişletilmesi, gelir düzeyinin yükseltilmesi ve turizm potansiyelinin ortaya çıkarılması ile bölgeler arasındaki gelişim farklılıkları giderme amaçlanmaktadır (Ersungur ve Akıncı, 2013: 5081).

Olimpiyat sonrası spor tesislerinin ülke insanlarına vereceği hizmet ve tesis zenginliği, ülkeye gelen turistler, dünyanın yazılı ve görsel basından o ülkeyi tanınması, çevre düzenlemesinden-

ulaşıma kadar birçok yeniliklerle tanışma ve kullanma fırsatına sahip olunacaktır (Güçlü, 2001: 237).

Sporcuların ve izleyicilerin konaklama, yeme-içme, gezi, hediyelik eşya gibi alanlarda yapmış oldukları harcamalar doğrudan gelir oluştururken özellikle ulaşım ve taşımacılık sektörüne çok ciddi katkılar sunmaktadır (Yıldız ve Çekiç, 2015).

Araştırmada FIFA tarafından yapılan Dünya Kupası etkinliklerinin düzenlenen ülkenin ekonomisine ve turizme etkileri incelenmektedir.

2. FIFA Dünya Kupasının Ekonomiye ve Turizme Etkileri

İlk olarak 1930 yılında Uruguay’da düzenlenen o dönemki FIFA Başkanı Julies Rimet’in adıyla oynanan Dünya Kupası dört yılda bir yapılmakta olup II. Dünya Savaşı sırasında 2 defa ara verilmiş olup, 20. Organizasyon 2018 yılında düzenlenmiştir.

Dünyada turizm sektörü 2014 yılında toplam 1.2 trilyon dolar büyüklüğe dayanmaktadır. Sportif faaliyet seyretmek için seyahat edenlerin de dahil edilmesi halinde spor turizmi yaklaşık 180 milyar dolarlık bir büyüklüğe işaret etmektedir. Küresel turizmin yıllık büyüme oranı yüzde 4-5 seviyelerinde seyrederken, spor turizminin yıllık büyüme oranının yaklaşık yüzde 14 olduğu hesaplanmaktadır. Yine uluslararası verilerden yola çıkarak kabul gören ortalamalara göre, spor turisti normal bir turist harcamasının yaklaşık 2 katını gerçekleştirdiği belirtilmektedir (TÜRSAB, 2018). Bu veriler spor turizminin giderek artan bir turizm türü olduğunu ve ülkelerin büyük spor organizasyonlarına ev sahipliği yaparak buradan gelir elde edilebileceğini göstermektedir.

Büyük spor organizasyonları, geçmiş yıllarda ülkeler için ciddi bir masraf olarak görülürken özellikle son yıllarda gelişmekte olan ülkeler tarafından ev sahibi olabilmek için birbirleri ile yarıştıkları bir sektör haline gelmiştir. Çünkü önemli boyuttaki organizasyonlar ülkelerin altyapı, üst yapı, turizm tesisleri, ekonomik gelişimleri, tanıtımları için önemli bir fırsat oluşturmaktadır (Güçer ve Silik, 2014: 150).

Olimpiyat oyunları, dünya çapında sporcu, gazeteci, televizyoncu, spor adamı ve seyircilerin katılımı ile pahalı ve maliyeti yüksek bir spor organizasyonudur. Kalkınmış ülkeler ancak bu maliyeti kaldırabilmekte, bu da ev sahibi ülkelerin tanıtımı, turizm faaliyetlerinin artması ve modern spor tesislerinin kazanılmasını sağlamaktadır (Güçlü, 2001: 223). Aynı etkiyi Dünya Kupası etkinlikleri için söylemek mümkündür.

Geçmişte yapılan araştırmalar Dünya Kupası gibi önemli futbol ve spor organizasyonlarının küresel ekonomiye önemli etkileri olabileceğini ortaya koymaktadır. 2010 Dünya Kupası öncesinde JP Morgan Stanley'nin ve ABM Ambro Bank'ın yapmış olduğu ekonomik ve finansal araştırmalar Dünya Kupası'nın diğer organizasyonlar ile kıyaslandığında küresel ekonomiye daha önemli etkileri olduğunu gündeme getirmektedir (Akşar, 2010b). Almanya’da 2006 Word Cup ülkede spor endüstrisini olumlu yönde etkilemiş ve 2000’den bu yana yıllık spor endüstrisi %5 büyümüştür. (Terekli ve Çobanoğlu, 2018: 99).

Dünyanın en prestijli ve en rekabetçi organizasyonlarından birisi olan Dünya Kupası ev sahibi ülkelere önemli ekonomik etkiler sağlayabilmektedir. Bu bağlamda düzenlenen son üç dünya

kupasının ev sahibi ülke ekonomilerine etkileri pozitif yönde olmuştur. Örneğin, 2002'de Kore Cumhuriyeti ve Japonya'da düzenlenen Dünya Kupası'nın bu iki ülke ekonomisine katkıları yaklaşık 9 milyar dolar düzeyinde gerçekleşirken, 2006'da Almanya'da düzenlenen Dünya Kupası ise 12 milyar dolarlık etkisiyle ev sahibi ülkeye en fazla etkiyi sağlayan organizasyon olmuştur. 2010'da Güney Afrika'da düzenlenen Dünya Kupası'nın ise Güney Afrika ekonomisine etkisi yaklaşık beş milyar dolar düzeyinde kalmıştır. 2014 Dünya Kupası'nın, ev sahibi Brezilya ekonomisine etkisinin ise en az 3 milyar, en yüksek ise 14 milyar dolar düzeyinde olması beklenmektedir (Akşar, 2014).

Birçok şehir, büyük spor etkinliklerine ev sahipliği yapmak için altyapılarını geliştirmek için önemli miktarda para harcamaktadır. Özellikle spor tesislerine ve tamamlayıcı altyapıya yüksek maliyetler gerekmektedir. Yapılacak spor etkinlikleri uzun dönemde turizme etkileri olmasına ve ekonomik kazanç sağlamasına rağmen faydalarının maliyetleri geçeceği garantisini vermemektedir (Solberg ve Preuss, 2007). Bu bakımdan spor organizasyonları ele alındığında gelir getirme potansiyelinin olabileceği gibi maliyetlerin yüksek olması sebebiyle kısa dönemde gelir getirmenin aksine ülkelere ekonomik olarak yük olabileceği de söylenebilir. Aragao (2015), gelişmekte olan ülkeler için olumlu bir adım gibi görünse de, bu oyunların ürettiği gerçek fayda ve harcamalarla ilgili spekülasyonların olduğunu vurgulamaktadır. Örneğin, Güney Afrika Maliye Bakan yardımcısı ile yapılan görüşmede, (OECD, 2013) final sonrası değerlendirilme yapılmış ve Bakan Yardımcısı, bazı stadyumların bakımının bir yük olduğunu ve etkilenen belediyelerin bazılarının bu stadyumları finansal olarak sürdürülebilir hale getirmenin yenilikçi yollarını aradıklarını belirtmiştir. Ayrıca Ferreira (2011) Güney Afrika'nın etkinliğe ev sahibi olmasının ekonomik gelir sağlayabileceğini, bazı uzun ve kısa dönemli kalkınma hedeflerine ulaşabileceğini ancak, diğer maliyetlerin ve zorlukların ortaya çıkabileceğini belirtmektedir.

Güney Afrika'da yaşanan sorunun bir benzeri de Brezilya da yaşanmıştır. Aragao (2015), Brezilya'nın 2007 yılında bir ev sahibi olarak teyit edildiğinde, ekonomi tatmin edici bir şekilde performans gösterdiğini belirtmektedir. Uluslararası Para Fonu'na göre de reel GSYİH büyümesi %6,1 ve enflasyon ortalaması %3,6 olarak gerçekleşmiştir. Bir yıl sonra, ülke ekonomisi 2008 mali krizinden etkilendiğini ve devlet harcamaları arttığını daha sonra 2014 yılına gelindiğinde, Dünya Kupası'nın yarattığı maliyetlerin vatandaşlarını öfkelendirdiğini belirtmektedir.

Olimpiyatlarda elde edilecek diğer gelirler; televizyon-sponsorluk hakları, organizasyon biletleri satışından sağlanan gelirler, devlet desteği, bağışlar, lisanslar, olimpiyat paraları ve piyango gelirleri olarak sıralanabilir (Ak, 2015: 6). Olimpiyatlar ile beraber mega spor organizasyonları olarak adlandırılan Dünya Kupasının da bu gelirleri arttıracığı söylenebilir.

Etkinliklerle gelişmemiş destinasyonlar için gerekli olan alt yapı tesisleri ve faaliyetleri gerçekleştirilebilmekte, bölgede turizmin gelişimi sağlanırken, bölge insanının bu gelişimden ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel alanda birçok şekilde faydalanması da sağlanabilmektedir. Özellikle Olimpiyat Oyunları, Dünya Futbol Şampiyonası, Universiade Oyunları gibi büyük çaplı spor etkinlikleri için gerçekleştirilen yatırımlarla destinasyonlar, gelişimlerine ivme kazandırabilmektedir (Berberoğlu, 2012 : 122).

Dünyanın genelinde, belirli bölgelerde, belirli insan grupları için tasarlanmış spor ve spor benzeri etkinlikler düzenlenmektedir. Bu etkinlikler de endüstrinin büyümesine ve gelişmesine katkı sağlamaktadır (Tokay Argan, 2013: 21).

Bilim adamları, küresel ekonominin giderek artan neo-liberal koşulları altında büyüme fırsatlarını yakalayabilmek için mega organizasyonları desteklemektedir (Terekli ve Çobanoğlu, 2018: 99).

Olimpiyatlarda turizm gelirleri artış göstermekte, istihdam olanakları artmaktadır. Elde edilecek diğer gelirler; televizyon-sponsorluk hakları, organizasyon biletleri satışından sağlanan gelirler, devlet desteği, bağışlar, lisanslar, olimpiyat paraları ve piyango gelirleri olarak sıralanabilir (Ak, 2015: 6).

Gelişmekte olan ülke ekonomilerinden biri olan Güney Afrika hükümeti 2010 Dünya Kupası için ulaşım, telekomünikasyon ve stadyum inşaatı olarak toplam 3,12 milyar dolar altyapı ve spor tesislerine para harcamıştır. 2010 Dünya Kupası olumlu bir ekonomik etki yaratmış ve 2010 GSMH'ya 509 milyon ABD doları katkıda bulunmuştur. Bu organizasyon aynı zamanda işgücü üzerinde doğrudan bir etki yaratmış ve stadyum ve altyapı ve ulaşım ve oteller inşaatları ile 130.000 kişiye istihdam sağlamıştır (Terekli ve Çobanoğlu, 2018: 103).

Dünya Kupasının düzenlendiği ülkelerin ekonomik katkısı incelendiğinde (Tablo 1) bazı ülkelerin ekonomik büyüme sergiledikleri bazılarının ise büyüme göstermedikleri görülmektedir. Tablo 1 (Akşar, 2010a) incelendiğinde, Dünya Kupası'nı evinde organize eden ülkelerden 1970'de Meksika, 1982'de İspanya, 1994'te Amerika, 1998'te Fransa, 2002'de Kore, 2006'da Almanya önemli büyüme sergiledikleri görülmektedir. 1970-2010 arasında IMF verilerinden ulaşılarak oluşturulan tabloda özellikle 1994'ten sonra kupaya ev sahipliği yapan ülkelerin önemli bir büyüme performansını yakaladıklarını ortaya koymaktadır. Buna karşın 1974'te Almanya'nın, 1978'de Arjantin'in, 1986'da Meksika'nın, 1990'da İtalya'nın, 2010'da Güney Afrika'nın ev sahibi olarak kendilerinden beklenen büyüme performanslarına ulaşamadıkları görülmektedir.

Kupa'nın oynandığı yıl itibariyle makro göstergelere bakıldığında ise; Meksika, İspanya, Amerika, Fransa, Kore ve Almanya kupadan olumlu etkilenip ekonomilerini büyütürken; 1974'te Almanya, 1978'de Arjantin, 1986'da Meksika, 1990'da İtalya ve 2010'da Güney Afrika Kupa'nın nimetlerinden yararlanamadıkları görülmektedir.

Dünya kupasının düzenlendiği yılın ertesine bakıldığında ise yukarıdaki tablo biraz tersine dönmektedir. Kupayı düzenleyen ülkelerden 1978'de Arjantin'in %10.5, 1986'da Meksika'nın %5.5, 1999'da Fransa'nın %1.29, 2007' yılında da Almanya'nın 1,8 büyüdüğü gözlemlenmektedir.

Tablo 1. Dünya Kupasının Kupaya Ev Sahipliği Yapan Ülkelerin Ekonomilerine Katkısı

Yıl	Ev sahibi ülke	Kupa öncesi büyüme (%)	Kupa yılı büyüme (%)	Fark (%)	İzleyen yılki büyüme (%)	Fark (%)
1970	Meksika	5,5	6,9	1,4	4,2	-2,7
1974	Batı Almanya	0,6	0,2	-0,4	-1,3	-1,5
1978	Arjantin	8,7	-3,4	-12,1	7,1	10,5
1982	İspanya	-11,3	1,2	12,5	1	-0,2
1986	Meksika	2,1	-3,7	-5,8	1,8	5,5
1990	İtalya	3,4	2,05	-1,35	1,7	-0,35
1994	Amerika	2,1	3,5	1,4	1,4	-2,1
1998	Fransa	2,2	2,21	0,01	3,5	1,29
2002	Kore-Japonya	4,1	6,3	2,2	6,2	-0,1
2006	Almanya	1,2	3,9	2,7	5,7	1,8
2010	Güney Afrika	0,2	-1,8	-2,0		

Güney Afrika Turizm Stratejik Araştırma Birimi, Güney Afrika'ya turizmin 2011 yılında sadece %3,3 büyüdüğünü, küresel büyümenin ise % 4.4 olduğunu bildirmiştir (Aragao, 2015:9).

Güney Afrika hükümetinin beklentilerinden biri de Dünya Kupasının ülkenin turizm endüstrisini artıracak olmasıdır. Dünya Kupası için Güney Afrika yaklaşık olarak 450.000 izleyici ve turist ziyaret edeceği tahmin edilmiş, ancak beklenenin sadece 220.000 ziyaretçi sayısına ulaşılabilmiştir (Terekli ve Çobanoğlu, 2018: 103). Bu açıdan bakıldığında aslında büyük spor organizasyonlarını ülkeye çekmek istemenin asıl amaçlarından biri ekonomik olmakla birlikte bazen bu amaca ulaşılmadığını görülmektedir. Bunun nedeni olarak organizasyonların yapıldığı ülkenin de önem kazandığı, organizasyona katılacak kişilerin o bölgeye ulaşılabilirliğindeki güçlükler, ülkeler arasındaki zaman farkı gibi nedenlerle ülkenin beklenen ziyaretçi sayısına ulaşamadığı söylenebilir.

Barselona'nın Olimpiyat deneyimi, büyük bir etkinliğin iyi bir şekilde kullanılmasının, bir şehrin algısının derinden değişmesine yol açabileceğini göstermektedir. 1992 yılında Barselona'da gerçekleşen Olimpiyat Oyunları ile şehrin turizm potansiyelinin önemli bir göstergesi olan otel yataklarına ait istatistikleri incelendiğinde 1990 yılında, Barselona'da 10.265 oda ve toplam 18.569 yatak sağlayan toplam 118 otel bulunmaktadır. İki yıl sonra, 1992'nin sonunda, otel sayısı 13.352 oda ve toplamda 148'e yükselmiştir. Bu rakamlar mevcut otel yataklarının sayısında% 35'lik bir artışı temsil etmektedir. Aynı dönemde oda işgal oranları% 71'den % 84'e yükselmiştir (Duran, 2005: 6). Bu veriler büyük spor

organizasyonlara katılacak kişilerin konaklama ihtiyaçlarını karşılayabilecek konaklama alanlarının oluşturulmaya çalışıldığını göstermektedir. Öneli olan bu doluluk oranlarının ve yeni yatırımların etkinlik sonrası devam etmesini sağlayabilmektir.

2018 FIFA Dünya Kupasında 1.5 milyonun üzerinde yabancı turist Rusya'yı ziyaret ettiği görülmektedir. 14 Haziran ve 15 Temmuz arasında 11 şehirdeki 12 stadyumda yapılan maçlar göz önüne alındığında ülke içinde de hareketlilik sağladığı görülmektedir. Bu bakımdan yetkililer Dünya Kupasının Rusya'nın turizmine uzun dönemli olumlu etki edeceği ve ekonomiyi de olumlu etkileyeceğine inanmaktadırlar. Ayrıca 2019 yılında turizmde en az %20 artış beklemektedirler. Kupa sırasında şehirleri yaklaşık olarak 3 milyon turist ziyaret ettiği bunun da yaklaşık yarısının yabancılardan oluşmaktadır. Dünya Kupasının yapıldığı tarihler incelendiğinde 2017 yılı ile karşılaştırıldığında 2018 yılında ülkeye gelen sayısı % 50.5 artış, giden sayısında ise % 12.4 düşüş yaşanmıştır. Bu sonuçlar bir ülkede veya kentte büyük bir spor organizasyonun yapıldığı dönemde yurt dışından gelenlerin sayısında artış yaşanmakla birlikte ülke içinde de vatandaşların yurtdışı seyahatlerini azalttığı veya erteledikleri söylenebilir. Böylece gerek yurt içi gerek yurt dışı turizm hareketlerini artıracığı; döviz girdisi sağlayacağı ve bölgelerarası dengesizliği giderici etkisi alabilecektir. Tüm bu etkiler nedeniyle de böyle büyük organizasyonları almak için ülkelerin rekabet halinde oldukları görülmektedir.

Rusya Tur Operatörleri Birliği (ATOR) Başkanı Maya Lomidze, Rusya'da yapılan 2018 FIFA Dünya Kupası'nın tarihin en yüksek maliyetli şampiyona olduğunu; Rus ekonomisine katkısının 850 milyar rubleyi (yaklaşık 13,7 milyar dolar) geçtiğini açıklamıştır (www.trtspor.com). Ancak bu rakamların uzun dönemdeki etkileri önümüzdeki yıllarda belli olacağı düşünülmektedir.

Fourie ve Gallego (2011) tarafından yapılan araştırmada, büyük spor organizasyonlarının turizme etkisi incelenmiş ve ortalama olarak, mega spor etkinliklerinin, aynı yılda tahmini turizm oranını yaklaşık% 8 oranında artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Mega spor etkinliklerine ev sahipliği yapmak için yoğun bir rekabet vardır, çünkü şehirler ve ülkeler bunu yaparak küresel imajlarını geliştirmek ve gelecek turistler için daha cazip hale getirmek istemektedirler (Lee vd, 2005). Bu bakımdan ele alındığında öncelikle olumlu bir imaj yaratarak gelecekte turist sayısını arttırmak amaçlanmaktadır.

Song (2010), olimpiyatların ihracata ve turizme etkilerini incelediği çalışmada olimpiyatların ihracat ve turistleri olumlu ve önemli ölçüde etkilediği sonucuna varmıştır. Bu etkilerin ihracatta yavaş ve uzun dönemde; turizmde ise hızlı ve kısa dönemde gerçekleştiğini belirtmektedir.

3. Tartışma ve Sonuç

Sporla uğraşan kuruluşların yaptıkları faaliyetler sonucunda ekonomi içerisinde önemli kuruluşlar haline geldikleri görülmektedir. Hem spor sayesinde spor ile ilgili ürün üreten firmalara, sporu reklam aracı olarak kullanan firmalara, spor organizasyonlarında organizasyonun düzenlenmesi ile ilgili faaliyetlere katılan firmalara (konaklama, ulaştırma, gıda, tekstil) ve dolayısı ile ekonomiye katkıda buldukları gibi hem de kendi faaliyetlerinde başarılı olmak için gerekli kaynakları yaratmak amacıyla yaptıkları ticari faaliyetler sonucunda da ekonomi içerisinde önemli derecede olumlu etkiye sahiptirler (Yavaş, 2005: 136).

Yavuz ve Çakıcı (2014) tarafından Mersin Akdeniz Oyunları ile ilgili yapılan çalışma, katılımcıların en çok kent ekonomisinde canlanma, kent reklam ve tanıtımı ile kentin kültür mozaiğinin tanıtımı, kentin turizm gelişimine katkı, sosyal ve kültürel etkileşim gibi beklentilerinin bulunduğunu göstermektedir.

Fourie ve Gallego (2011) tarafından yapılan çalışmada mega spor etkinliklerinin turist gelişlerine etkisi incelenmiş, araştırma sonucunda, mega spor etkinliklerinin turizmi desteklediğini, ancak kazancın mega-olayın türüne, katılımcı ülkelere ve etkinliğin en yoğun sezonda ya da sezon dışı olmasına bağlı olarak değiştiğini göstermektedir.

Uluslararası spor organizasyonlarında organizasyonların kaliteli bir şekilde gerçekleşmesi için her kurumun yerine getirmesi gereken görevler olabilmektedir. Konaklama işletmeleri bu konuda organizasyon için şehre gelmiş olan katılımcılara gerekli hassasiyeti göstermelidir ve aynı zamanda müsabakaların yapıldığı yerde görev alan personeller insan ilişkileri konusunda hassas davranmalı ve yardımsever bir yaklaşım içerisinde olmalıdırlar (Güçer ve Silik, 2014, 166).

Spor organizasyonlarını düzenlemek için yarışan ülkelerde uzun dönemde kalıcı iş alanları yarattığı, tanınırlığın ve turizmin arttığı, toplumun eğitim ve kültürel seviyesinin arttığı belirtilmektedir. Bunun aksine Yetersiz sponsorluk, finansman hataları, altyapı ve üstyapı eksiklikleri, aşırı yatırımın geri dönüşümünün zorluğu ve beklentilerin karşılanamaması spor organizasyonlarının olumsuz ekonomik etkileri arasında belirtilmektedir (Terekli ve Çobanoğlu, 2018: 106).

Song (2010) olimpiyatların ihracata ve turizme etkisini incelemiş ve yaz olimpiyatlarının ihracat ve turizmde olumlu ve önemli derecede etkilediğini belirtmiştir. Ancak bu etkilerin farklı olduğunu, ihracatta yavaş ve uzun dönem aldığını; turizmde ise daha hızlı ve kısa ömürlü olduğunu belirtmektedir.

2023 yılı itibarıyla Dünya Kupası'nın toplam ekonomik etkisinin 30,8 milyar dolara ulaşabileceği tahmin edilmektedir. Dünya Kupası ya da benzeri büyük bir spor etkinliğine ev sahipliği yapmak; turist çekmesi, önemli altyapı projelerinin başlamasını sağlamasını ve de ülkeleri ve şehirleri iş yapmak için iyi yerler olarak göstermesi sayesinde bir ülkenin ekonomisini canlandırabilmektedir. Ancak bir Dünya Kupası düzenlemenin maliyeti, onun meydana getirdiği ekonomik faydalardan daha ağır basabilmektedir (Altan, 2018).

İnsanlar turizm amacıyla evlerini terk ettiklerinde bulunmayı planladıkları turistik bölgede hem sportif aktivite imkânlarını hem de kültürel, rekreatif, gastronomik, vb., diğer turistik imkanları da gözetir duruma gelmektedirler (Salici ve Özdaşlı, 2016: 44).

Büyük spor etkinlikleri kesinlikle binlerce spor taraftarının ilgisini çekse de, bu tarz organizasyonlar, yerleşik turist akışlarını bozabilmekte ve trafiği popüler yerlerden ve cazibe merkezlerinden uzaklaştırabilmektedir. 2008 Pekin ve 2012 Londra Olimpiyatları'nın gerçekleştiği yıllarda, ülkelerin yıllık ziyaretçi sayılarında bir düşüş yaşandığı bunun göstergesi olabilmektedir. Bununla birlikte 2012 yılında, Londra'da yer alan ve İngiltere'nin en popüler müzesi olan British Museum, oyunların düzenlendiği ayda %22 daha az ziyaretçi ağırlamıştır. Olimpiyat Oyunları'nın ardından İngiliz hükümeti bu konu hakkında yaptığı değerlendirmede, "aşırı kalabalık, aksaklık ve fiyat artışları nedeniyle caydırılmış olan düzenli ziyaretçilerin önemli ölçüde yer değiştirdiği" sonucuna varmıştır (Altan, 2018).

The Economist, Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin, oyunlardan elde edilen televizyon gelirlerinin %70'inden fazlasını aldığını işaret etmektedir. Dünya futbolunun yönetim organı olan FIFA, 2014 Dünya Kupası'ndan yaklaşık olarak 5 milyar dolar gelir elde etmiş ve bu gelirin yaklaşık olarak yarısı televizyon haklarından gelmiştir. Buna karşın FIFA, turnuvanın hazırlık masraflarına hiçbir katkı sağlamamıştır (Altan, 2018). Bu veriler incelendiğinde aslında FIFA'nın gelir elde ettiği ancak ülkelerin elde ettiği gelir karşısında giderlerinin de olduğu düşünüldüğünde organizasyonların düzenlendiği ülkeye pek bir katkısı olmadığı görülmektedir. Ükelere olan ekonomik katkının ancak FIFA'nın yatırımlara destek olması veya aldığı payın bir kısmını yine organizasyonun yapıldığı ülkeye aktarması bu sorunu kısmen de olsa çözebilecektir.

KAYNAKÇA

Ak, D. (2015). Olimpiyat Oyunlarının Ev Sahibi Kente Etkileri Açısından Değerlendirilmesi, Pamukkale Journal of Eurasian Socioeconomic Studies, Vol. 2, No. 1, 2015, pp. 1-19.

Akşar, T. (2010a). Dünya Kupası'nın Ülke Ekonomilerine Etkisi Ne Olacak?, Erişim: 15.11.2018, <http://www.futbolekonomi.com/index.php/haberler-makaleler/ekonomi/35-tugrulaksar/504-dueny-a-kupasnn-uelke-ekonomilerine-etkisi-ne-olacak.html>

Akşar, T. (2010b). Kupanın ekonomilere etkisi nasıl olacak?, Erişim: 14.10.2018. <https://www.dunya.com/kose-yazisi/kupanin-ekonomilere-etkisi-nasil-olacak/7470>

Akşar, T. (2014). Dünya Kupası ne kazandıracak?, Erişim: 14.10.2018. <https://www.dunya.com/kose-yazisi/dunya-a-kupasi-ne-kazandiracak/20420>

Altan, S. (2018). Dünya Kupası'na Ev Sahipliği Yapmak, Ekonomik Açıdan Mantıklı mı?, Erişim: 09.11.2018. <http://www.pazarlamasyon.com/is-dunyasi/ekonomi/dunya-kupasina-ev-sahipligi-yapmak-ekonomik-acidan-mantikli-mi/>

Aragão, M.M.M. (2015). Economic impacts of FIFA World Cup in developing countries, Honors Theses, Western Michigan University Lee Honors College, USA.

Berberoğlu, T. (2012). Etkinliklerin Destinasyona Etkileri: 2011 Erzurum Universiade Kış Oyunları, Yayınlanmamış (Yüksek Lisans Tezi) Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Demir, M. ve Şen Demir, Ş. (2004). Turistik Ürün Çeşitlendirmesi Kapsamında Futbol Turizmi: Antalya Bölgesinde Bir Araştırma, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 6, Sayı:1, 94-116.

Duran, P. (2005). The impact of the Games on tourism: Barcelona: the legacy of the Games, 1992-2002 [online article]. Barcelona: Centre d'Estudis Olímpics UAB. [Date of consulted: dd/mm/yy] <http://olympicstudies.uab.es/pdf/wp083.pdf>

Ersungur, Ş. M. ve Akıncı, M. (2013). 2011 Universiade Kış Oyunlarının Erzurum Ekonomisi Üzerindeki Etkileri: Bir Uygulama. Journal of Yaşar University, 30 (8), 5064-5085.

Ferreira, S. (2011). South African Tourism Road to Economic Recovery: 2010 FIFA Soccer World Cup As Vehicle, Tourism Review International, Vol. 14, pp. 1–16.

Fourie, J. and Gallego, M. S. (2011). The impact of mega-sport events on tourist arrivals, Tourism Management, 32 (2011) 1364-1370.

Güçer, E. ve Silik, C. E. (2014). Uluslararası Spor Organizasyonlarının Etkileri: 2013 Mersin XVII. Akdeniz Oyunları'na Yönelik Bir Uygulama, International Journal of Science Culture and Sport, Special Issue 1, 148-160.

Güçlü, M. (2001). Olimpiyat Oyunları ve Spor Sponsorluğu, G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 21, Sayı 3, 223-239.

Kafkas, M.E. ve Binbaşoğlu, H. (2015). Olimpiyat Oyunları Etki Ölçeği'nin (OOEÖ-Uzun Versiyon) Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması, Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, Cilt 26, Sayı 2, Güz: 279 – 289.

Koca, H., Zaman, S. ve Coşkun, O. (2007). Erzurum'un Spor-Kamp Turizmi Potansiyeli, Eastern Geographical Review, Cilt 12, Sayı 18, 205 – 224.

Lee, C.K., Taylor, T., Lee, Y. K. and Lee, B. K. (2005). Impact of Sport Mega-Event on Destination Image: The Case of the 2002 FIFA World Cup Korea/Japan, International Journal of Hospitality & Tourism Administration, Vol. 6(3) pp: 27-45.

OECD Observer (2010), “Post-final analysis”, http://oecdobserver.org/news/fullstory.php/aid/4181/After_the_final.html

Öncel, A. (2018). Uluslararası Spor Organizasyonlarının Sosyo-Ekonomik Etkileri: 2012 Londra Olimpiyatları Örneği ve Türkiye İçin Bir Değerlendirme, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi Cilt: 9, Sayı: 22, Yıl: 2018, 357-375.

Salıcı, O. ve Özdaşlı, K. (2016). Türkiye Spor Turizminde Masa Tenisinin Yeri, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 3(6), Güz, 36-46.

Solberg, H. A. and Preuss, H. (2007). Major Sport Events and Long-Term Tourism Impacts, *Journal of Sport Management*, 21, 215-236.

Song, W. (2010). Impacts of Olympics on Exports And Tourism, *Journal Of Economic Development*, Volume 35, Number 4, 93-110.

Terekli, M. S. ve Çobanoğlu, H.O. (2018). Mega Spor Organizasyonlarının Ekonomik Etkilerinin Türkiye Açısından Avantaj ve Dezavantajları, *The Journal of Social Science*, Year:2, Volume:2, Number:3, 95-107.

Tokay Argan, M. (2013). Etkinlik Kavramı ve Türleri, (Ed. Hayri Ertan), *Etkinlik Yönetimi*, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını 1736, Eskişehir.

TÜRSAB, (2018). TÜRSAB Spor Turizmi Raporu, https://www.tursab.org.tr/dosya/12195/tursab-spor-turizmi-raporu_12195_5670173.pdf

TRT Spor (2018). Dünya Kupası'nın Rusya ekonomisine katkısı açıklandı <https://www.trtspor.com.tr/haber/futbol/dunyanadan-futbol/dunya-kupasinin-rusya-ekonomisine-katkisi-aciklandi-164555.html>

Yavaş, Ö. (2005). Sporun Ekonomi İçindeki Yeri ve Spor Pazarlama: Üç Büyük Spor Kulübünde Uygulamalı Bir Araştırma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Yavuz, G. ve Çakıcı, C. (2014). Mersin'in XVII. Akdeniz Oyunları'ndan Beklentileri Üzerine Bir Araştırma, *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi* Cilt 2, Sayı 1, 11-26.

Yıldız, Z. ve Çekiç, S. (2015). Sport Tourism and its History and Contribution of Olympic Games to Touristic Promotion, *International Journal of Science Culture and Sport*, Special Issue 4, 336-337.

Beslenme Antropolojisinin Turizm Açısından Önemi

Eda SELİMOĞLU¹, Vahdet ÖZKOCAK², Timur GÜLTEKİN³

¹Beypazarı Meslek Yüksekokulu, Ankara Üniversitesi, Ankara, TÜRKİYE, E-posta: eselimoglu@ankara.edu.tr

²Fen-Edebiyat Fakültesi, Hitit Üniversitesi, Çorum, TÜRKİYE, E-posta: vahdetozkocak@hitit.edu.tr

³Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Ankara Üniversitesi, Ankara, TÜRKİYE, E-posta: tguLTEKIN@ankara.edu.tr

Öz

Bu çalışmanın amacı, paleolitik dönemden ilk besin üretiminin başladığı neolitik ve günümüze kadar insan topluluklarının göstermiş olduğu beslenme rejimi ve kültürlerini ortaya koyarak yerel toplulukların beslenme yapılarını somut hale getirerek turizm açısından da bunun önemini ortaya koymaktır. Beslenme antropolojisi geçmişten günümüze insan toplulukları arasında görülen besleme farklılıkları ve insan diyetinin evrimsel süreçte nasıl bir değişim gösterdiğini araştıran bilimdir. Günümüzde turizmde yerel değerlerin öneminin gittikçe arttığını görmekteyiz. Yemek kültürü de yerel değerlerin en önemli öğelerinden bir tanesidir. Geçmişte yaşamış olan toplumların ne yedikleri, besinleri nasıl tükettikleri ve toplumlardan görülen sağlık sorunları ve bunların diyetleriyle olan ilişkisi en fazla merak edilen konular arasındadır. Bizler bu soruların cevabını arkeolojik ve antropolojik kazılardan elde edilen (1)iskelet materyali üzerinde yapılan stronsiyum/kalsiyum analizlerinin sonuçları ile mikroskopik diş aşınma incelemeleri, (2) insan mezarlarındaki kalıntılar, ölmeden önce tüketilen besinler, (3)kazı alanında bulunan kültürel öğeler ve (4) bölgenin coğrafi özellikleri geçmişte yaşamış olan insanların beslenme yapıları aracılığıyla bulmaktayız. Anadolu ise geçmişten günümüze insanlık tarihi açısından en eski yerleşim yerlerinden birisidir. Anadolu geçmişten günümüze birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış, birçok göç ve savaşlara sahne olmuştur. Bu kadar zenginliği içerisinde barındıran Anadolu'daki mutfak kültürünü kapsamlı bir şekilde ortaya koyarak turizm açısından değerini ve çekiciliğini artırabiliriz. Çünkü insanlar sürekli yaşadıkları yerlerden başka yerlere olan ziyaretlerinde yerel yaşam biçimlerinin unsurlarını tanımak ve gözlemlemek isteyebilirler. Bu unsurlardan biri olan yemek kültürü de bu süreçte ziyaretçilerine bölgeye ait doğal besinlerin geleneksel usulde hazırlanıp pişirilmesini gözler önüne serip sonrasında yöreye ait farklı sunum teknikleri ile gösterebilmekte, bu da yöre mutfağının turizme olan katkısını ortaya koyabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Beslenme, Antropoloji, Turizm, Anadolu

The Importance of Nutritional Anthropology for Tourism

Abstract

The aim of this study is to reveal the importance of the tourism in terms of the nutritional structure of the local communities by revealing the nutritional regimes and cultures in which the human communities as much as the neolithic and the day-to-day started the first food production from the paleolithic period. Nutritional anthropology is a science that investigates the divergence in feeding and dietary changes seen in everyday human populations and how the human diet has changed in the evolutionary process. Today, we see that the importance of local values in tourism is increasing. Food culture is also one of the most important elements of local values. The most sought-after topics are what the past societies eat, how they consume nutrients, and the health problems seen from societies and their relationship to their diets. (2) the remains of human graves, the foods consumed before death, (3) the cultural items found in the excavation area, and (4) the scarcity of the crustacean material, which is obtained from archaeological and anthropological excavations. 4) The geographical features of the region allow us to have an idea of the nutrition of people who have lived in the past. Anatolia, on the other hand, is one of the oldest settlements in terms of human history. Anatolia has been home to many civilizations from the past to the present, and has been the scene of many immigrations and wars. We can increase the value and attractiveness in terms of tourism by presenting the culinary culture in Anatolia which is housed in such richness in a comprehensive way. Because people may want to recognize and observe the elements of local life styles in their visits to places other than where they live. One of these factors, the food culture can be seen in this process by showing the way that the natural foods belonging to the region are prepared and cooked in the traditional manner and can be demonstrated with different presentation techniques belonging to the local afterwards and this can reveal the contribution of the local cuisine to tourism.

Keywords: Nutrition, Anthropology, Tourism, Anatolia

1. Giriş

İnsanlık tarihinden itibaren, yiyecek bulmak için oldukça fazla bir zaman ve emek harcamıştır. Bu amaç doğrultusunda yeryüzü birçok savaşa sahne olmuş, yiyecek bulma, saklama, dağıtma ve tüketimi için ise pek çok keşifte bulunulmasını gerekli kılmıştır. Bununla birlikte insanlar yiyecek içeceklerin sağlık üzerindeki etkisini sunmak için sayısız çalışma yapmıştır (Merdol 2012:1).

Tarım devriminden önce, insanlar yaşamlarını sürdürmek için etraftaki bitkileri toplayıp hayvanları avlıyorlardı. Sonra zaman geçtikçe insanlar, kendisine faydalı bulduğu bitki ve hayvanları üretme aşamasına geçmiştir. Üretilmeyen ya da kıtlık dönemlerinde yiyeceksiz kalmamak için, besin hazırlama, saklama ve depolama gibi teknikleri de öğrenmek durumunda kalmıştır (Baysal 2003: 9).

Beslenme sistemi insanlar için en temel gereksinimlerden birisidir. Bu sistemin ortaya çıkardığı mutfak kültürüne eski çağlardan itibaren bakıldığında, toplumların sahip oldukları gelenek ve görenekleri, sosyo-kültürel ve refah durumları gibi faktörlere bağlı olarak birbirlerinden farklı bir değişim süreci geçirdikleri görülmektedir (Akın ve ark. 2015). Ayrıca göçlerin de mutfak kültürünün şekillenmesinde önemli rol oynadığını söyleyebiliriz (Düzgün ve Özkaya 2015: 42). Yemek hazırlama süreci bir dizi kültürel malzemenin bir araya getirilmesidir. Bu süreç doğaçlama veya hali hazırda bir tarif yardımıyla da gerçekleştirilebilir. Daha çok geleneksel ve daha çok denenmiş yol izlenirse, mutfakta karşılaşılabilecek olumsuz durumlar da en aza indirilmiş olacaktır (Rigotti 2012: 18).

Turistler ziyaretlerinde gittikleri yörelerdeki yemekleri tanımak isteyebilirler. Ülke mutfağımız da bu anlamda oldukça zengindir. Yemeklerin pişirilme şekilleri, kullanılan araç gereçlerin çeşitliliği nedeniyle diğer ülke mutfaklarından ayrı bir özellik taşımaktadır. Ayrıca ülkemizdeki iklimin çeşitlilik göstermesi, mutfak kültüründe farklılıkların oluşmasını sağlamıştır (Yetiş 2015: 13).

2. Yemeğin Tarihsel Gelişimi ve Beslenme Antropolojisi

Eski dönemlerde (Paleolitik Çağ) mağaralarda bulunan bitki ve kemiklerin kalıntıları, o dönemde yaşamış insanların beslenme şekilleri ile ilgili bilgiler vermektedir. Zaman içerisinde bu insanların, bitkileri ve avladıkları hayvanların etlerini, kış dönemi için kurutup sakladıklarını ve ateşte pişirdiklerini yine bu bilgiler ışığında öğrenmekteyiz (Işın 2018: 11). Yine arkeolojik kazılar, atalarımızın gıdalardan yararlanma biçimleri ve tükettikleri besinler hakkında birçok bilgi vermektedir. Biyolojik antropolojide görüş ayrılıkları olmasına rağmen, gitgide pekişen ortak görüş, avcı-toplayıcıların diyet ve beslenme konusunda kendileri için faydalı bir yol buldukları ve yerleşik tarımcılara oranla daha iyi bir durumda oldukları yönündedir (Kiple 2010: 19-20).

İnsanlar önceleri besin ihtiyacını karşılamak amacıyla çevrelerine bağımlı kalmıştır. Bu da besin ihtiyaçlarının karşılanmasında onlara bir noktada güvence imkânı sunmuş olabilir.

Beslenme imkânı biyolojik açıdan insanın evrimini doğrudan etkilediğine göre insanın evrimini beslenme stratejisi ile birlikte değerlendirmek gerekebilir (Zeyrek 2011:8).

Besin arama olarak karşımıza çıkan, hayvanlar olduğunda avcılık, bitkiler ya da hareket kabiliyeti çok az olan hayvanlar için toplayıcılık terimi ve bu ikisi bir araya geldiğinde de tarihin büyük bir dönemi boyunca türümüzün besin elde etmesini sağlamıştır (Beardsworth ve Keil, 2011: 34).

Besin elde etmek amacıyla hayvanların evcilleştirilmesi ile bu canlıların vahşi doğada ayakta kalma becerileri büyük oranda azaltabilir. Ama bu durum hayvanların daha uysal olmasına olanak sağlar ki bu da zaten çiftçilerin istediği bir şeydir. Bu sayede insanlar hayatta kalmak için kendi ürettikleri şeylere bağımlı olmuşlardır. Daha güvenilir ve daha verimli bir gıda arzı sağlamakla tarım bu anlamda bir temel oluşturmuştur (Standage 2016: 28).

Her insan hayatta kalmak için karnını doyurmak zorundadır. Bu, doğduğumuzdan ölünceye dek sürdürdüğümüz yaşam mücadelesinin en önemli basamağıdır. Neyin, nasıl, ne şekilde yenileceği ise insanın içinde bulunduğu kültürün etkileri ile şekillenir. Kültürü inceleyen bilim dalı olan antropoloji için yiyecekler, kültürün bütünleyici bir parçasıdır. Beslenme ve kültür ilişkisinin inceleyen bilim dalına “Beslenme Antropolojisi” denilmektedir. (Merdol 2012:2-3).

İnsanın beslenme alışkanlıkları, hem vücudun isteklerine hem de içinde yaşadığı toplumun beslenme kültürüne göre belirlenmektedir. Yerleşik yaşama geçtikten sonra “ne bulduysa yeme” alışkanlığı yavaş yavaş yerini, yiyeceklerin üretilmesi, pişirilmesi, tatlandırılması, zenginleştirilmesi, saklanması gibi sorunlar çözülmüş, konuyla ilintili araç gereçler geliştirilmiş, adet, gelenek ve törenler etrafında farklı mutfak kültürleri ortaya çıkmıştır. Bu süreç içinde milletlerin mekân ve kültür değişiklikleri, diğer toplumlarla olan ilişkiler, ticaret ya da savaşlar gibi nedenlerle sürekli olarak gelişim ve değişime uğramıştır (Duvarcı 2002: 230).

Dünya üzerinde çeşitli halkların iskeletleri üzerinde yapılan karşılaştırmalı araştırmalar göstermiştir ki, avcı-toplayıcı yaşamdan yerleşik tarıma geçildikten sonra, çiftçilerin avcı-toplayıcılara oranla enfeksiyonlara ve sağlık sorunlarına daha çok maruz kalmıştır (Boudan 2006: 39).

Neolitik dönemde, avcılığın ve yabani bitkilerin toplanması yanında balıkçılığın yanı sıra tahıllar ile bazı baklagillerin tarımının yapılması ile ilk kez depolanabilir üretim fazlası besinler, ileride kullanılmak üzere depolanmaya başlanmaları gibi sonuçlar doğurdu. Elbette devletlerin gıda depolaması kıtlığa karşı bir tedbirdi. Fakat bu durum yöneticileri daha da güçlendirerek, gıda vermekten kaçınma veya kimlerin gıda alıp alamayacağına karar verme gibi bir duruma yol açtı. İskelet bulgularına göre, tarımın ortaya çıkışından itibaren elit azınlıklar ile sıradan insanlar arasında beslenme bakımından ciddi eşitsizlikler vardı. Yine

aynı dönemde tarım ve hayvancılık yaparak yavaş yavaş yaşanan çevrenin kirlenmesine yol açtığı gibi, bulaşıcı hastalıkların toplumlarda yayılmasına neden olmuştur. Tarım ve hayvancılık iş gücü gerektirdiğinden, fazla çocuk yapan annelerin tarlalarda çalışmak zorunda olduklarından, çocuklarına yeterince bakamamışlardır. Bu da bebek ve çocuk ölümlerinin de artmasına sebep olmuştur. Çünkü anneler bebeklerini emzirmeye çok fazla vakit bulamamışlar, çoğu kez nişastalı bir mamayla yetinmek zorunda kalmışlardır (Kiple 2010: 88-91).

3. Yerel Kültür Unsuru Olarak Yemek ve Mutfak Kültürünün Turizm İçerisindeki Önemi

İnsanın beslenmesi biyolojik bir eylem olarak kabul edilmektedir. Bu, enerji ihtiyacının karşılanma süreci ile doğrudan ilintilidir. Ancak konusu geçen enerjinin sağlanması için gerekli besinlerin elde edilmesi, insan tüketimi için uygun hale getirilmesi ve tüketim davranışları süreci, beslenmeyi sadece biyolojik bir eylem olmaktan çıkarmakta, kültürel bir olgu haline dönüştürmektedir (Beşirli 2010:159).

İnsanoğlu için yemek yeme etkinliği sadece gerekli besinlerin alınmasının ötesinde bir olgudur. Bu durum farklı kültürlerin yemek konusunda son derece seçici olması ve insanların besin olarak tüketiminde hangi unsurların kabul edilebilir olduğunu ortaya çıkarabilir (Beardsworth ve Keil, 2011: 90).

Her toplumun mutfak kültürü, içinde yaşadığı yörenin dini inancı, coğrafi, tarımsal özellikleri, sosyo-ekonomik koşulları ve diğer toplumlarla olan etkileşim durumuna göre şekillenebilir. Bu faktörlerde meydana gelen ufak bir değişim mutfak kültürüne de etkilemektedir. Bu etkileşim mutfak kültürlerini değiştirerek zenginleştirebilir; ya da baskın olan diğer mutfak kültürünün içerisinde etkilendiği mutfak içinde yöreselleşebilir veya kaybolabilir (Közleme 2012: 10).

Beslenme ile ilgili çeşitlilik insanın sadece karnını doyuracağı fiziksel bir eylemden öteye geçip tat almaya yönelmiştir. Ticaret aracılığıyla farklı besin maddeleri elde edilmiştir. Bu sayede yeni malzemelerin birleşimleri ve pişirme yöntemleri de denenmiş oldu (Arıhan 2012: 46).

Ülkemizin hem çok çeşitli etnik grupları barındırdığından hem de farklı iklim ve coğrafi özelliklere sahip olmasından dolayı, mutfak kültürü oldukça çeşitli ve zengindir (Baysal 2012:123). Türkler Anadolu'ya yerleştiklerinde, önceden aynı topraklarda yaşayan toplulukların yiyecek ve içecek kültürleri yöresel bir yapıya sahipti. Türklerin et ağırlıklı mutfacı ile yöresel unsurlar barındıran Anadolu mutfacının birbiriyle kaynaşması, Ege'nin balık ve zeytinyağı, güneyin şerbetli tatlıları ve Bizans'ın Roma mutfacının birbirinin içine girmesine neden oldu. Sonrasında imparatorluğun daha da genişlemesi ile Anadolu mutfacı iyice zenginleşmiş oldu (Gürsoy 1995: 43).

Tezcan'a göre (2000), yemek ve kültür arasındaki ilişki şu şekilde ifade edilmektedir:

- Kültür ne yiyeceğimizin temel belirleyicisidir.
- Yiyecek alışkanlıkları kültürel öğeler olduğu için küçük yaşta öğrenilir ve sonradan değişmeleri çok zordur.
- Yemek, kültürün bütünleyici bir parçasıdır (Tezcan, 2000, s.2).

Her toplumun ekonomik yapısı birbirinden farklılık gösterir ve bu farklılık içinde şekillenen gündelik uğraşlar, mutfak kültürünü biçimlendiren temel unsurlardan birisidir. Her toplumun içinde bulunduğu coğrafi koşullar beslenme kültürünü ve yiyeceklerin tüketilebilir bir şekilde getirilme sürecini belirleyen bir etkiye sahiptir (Beşirli 2010:160).

Kimlik, kültürel kimlik ve yemek arasındaki ilişki oldukça güçlüdür. Diğer bir deyişle, yemek, içinde bulunduğu toplum hakkında birçok bilgiyi barındırabilir. Bir toplumun coğrafyası, toplumun oraya nasıl ve ne şekilde geldiği, sosyal yaşamları, inanışları gibi konularda mutfak kültürü bir takım detaylar verebilir. Hatta bir toplumun geçmişte savaş, kıtlık ya da kuraklık yaşayıp yaşamadığı, insanların yemek yeme şekillerinden anlaşılabilir (Şengül ve diğerleri 2015: 4).

Yiyecek ve içecek konusuna verilen önemin iyice arttığı göz önünde bulundurulursa, yemek kültürünün zengin olduğu ülkelerin, sosyal ve ekonomik açıdan turizmin önemli bir katkısı söz konusudur. Ülkemizin de bu anlamda zengin bir tarihe sahip olan mutfağı, dünyanın en zengin mutfakları arasında yerini almıştır. Turizm potansiyeli açısından pazarlanması, bu çeşitlilikle ilgilidir diyebiliriz (Sormaz 2017:160). Bunun yanında başka kültürlerle ait yemekleri tatmak, insanları anlamanın yanında yemeğin kendisine dair farklı bir bakış açısı da getirebilir (Holland 2014: 10).

Turizm sektörü ülkeleri birbirine yaklaştıran, ülke tanıtımında ve gelir elde etmede önemli bir sektördür. Yemek kültürü bu etkileşim içinde önemli bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır (Önçel 2015: 40). Bu yüzden ülke ekonomisi açısından turistik değerlerin etkin kullanımını sağlamak gereklidir. Dünyanın en zengin mutfakları arasında olan ülke mutfağımız, turistik ürün bağlamında önemli bir turizm potansiyeli taşımaktadır (Seyitoğlu ve Çalışkan 2014: 31).

Tüketim alışkanlıklarının değişmesiyle birlikte turizmde kültürel ve geleneksel unsurların dikkat çektiğini görmekteyiz. Yerel ürün ve lezzetlerin korunması, ülke tanıtımı ve ekonomisi için oldukça önemli bir değerdedir. Yerel ürünlerin bu kadar göz kamaştırması beraberinde taklit edilme sorunlarını da getirmektedir. Bu nedenle coğrafi işaretleme, bu tür sorunların çözümünde, ürünlerin taklitlerinden ayrılması, hukuken koruma altına alınması ve ürünün ait olduğu yerle özdeşleştirilmesini sağlayabilmektedir (Yenipinar ve diğerleri 2014: 14).

Turistlerin ziyaret edecekleri yer seçiminde, bölgenin yeme-içme kültürünü tanımak ve deneyimlemek istemeleri konusunda, kimi zaman konaklanan otellerde kimi zaman da otel dışındaki işletmelerde yiyecek ve içecekleri tatmaktadırlar. Her şey dâhil konaklama türünde

ise turistler, gün içinde zamanlarının çoğunu otellerde yiyecek-içecek bölümlerinde geçirmektedirler. Turistlerin bu süreçteki deneyimleri, bir anlamda, turistik yerden memnun kalıp kalmadıklarının da bir ölçüsü olarak karşımıza çıkmaktadır (Erdem ve Akyürek 2017:104). Bu nedenle turistlerin konuyla ilgili düşüncelerini bilmek, beğeni ve eleştirileri ile ilgili bilgi sahibi olmak, onlara daha iyi hizmet sunmak açısından önemlidir. Çünkü turizm açısından mutfak kültürü önemli bir pazarlama aracıdır (Albayrak 2013:5051).

Yerel beslenme ile ilgili araştırmaların konu başlıkları çeşitlilik gösterse de mutfak kültürü, yöresel yiyecek-içeceklerin tanıtıma olan etkisi ve yöre işletmelerinde sunulma düzeyleri, gastronomi turizmi, yerel yiyeceklerin turizme katkısı gibi ana amaç etrafında toplandığı görülmektedir. Bu araştırmalardan bazıları olan; Yenipınar ve diğerleri 2014, Aslan ve diğerleri 2014, Yetiş 2015, Kılıçhan ve Köşker 2015, Büyüksalvarcı ve diğerleri 2016, Toksöz ve Aras 2016, Ballı 2016, Şengül ve Türkay 2016, Acar 2016, Altaş 2017, Tekbalkan 2017, Sormaz 2017, Başaran 2017, Demirel ve Ayyıldız 2017, Aksu ve diğerleri 2017 çalışmalarında yöresel yiyeceklerin turizm içindeki yerini belirlemeye çalışmış ve kültürel miras anlamında daha çok fayda sağlanması adına çözüm önerileri geliştirmişlerdir. Turistlerin seyahat motivasyonlarında yöresel mutfağın önemli bir unsur olarak belirlendiği, ulaşılabilir olmasının önemi, yiyeceklerin tazeliği, pişirme şekillerinin çeşitliliği ve kullanılan araç gereçlerin zenginliği gibi faktörlerin de turizme olan katkısını belirlemektedir. Çünkü tüm bunlar yöresel yerlerin turistler tarafından tercih edilmesinde önemli birer faktör oluşturmaktadır. Ayrıca yerel restoranlarda, yöresel yiyecek ve içeceklere daha çok yer verilmesi gerektiğinin de altı çizilmektedir.

4. Sonuç

Mutfak kültürü ülke sınırları içerisinde yöreden yöreye farklılık gösterip, coğrafi koşullar ve kültürel özelliklerle şekillenmektedir. Turistlerin seyahat seçimlerinde önemli bir motivasyon kaynağı olan yöresel yiyecekler bu anlamda önem arz etmektedir. Turistik yörelerin ekonomik olarak kalkınmasının yanı sıra ülke tanıtımı açısından da fayda sağlayan yöresel yemekler, insanlar ve bölge arasında güçlü bir bağ kurmaktadır. Bu yüzden geleneksel yemeklerin, kültürden beslenmesi bir gerekliliktir.

Turistler diğer yandan, gittikleri yerlerdeki deneyimlerini çevrelerindeki insanlara anlatmaları ile önemli bir tanıtım aracıdır. Yeme ve içme deneyimleri bu sürecin büyük bir kısmını kapsamaktadır. Bu nedendir ki, yöresel yiyeceklerin ve pişirme tekniklerinin özgünlüklerini koruyup, gelecek nesillere aktarılması, önemli bir kültürel mirastır.

KAYNAKÇA

Acar, Y (2016). Gastronomi Turizmi Kapsamında Aksaray İli Güzelyurt (Gelveri) Yöresel Mutfağının Unutulmaya Yüz Tutmuş Tatlarının Değerlendirilmesi, , Journal of Tourism and Gastronomy Studies4/1 (2016) 81-86.

Akın, G.,Özkoçak, V. ve Gültekin, T. (2015). Geçmişten Günümüze Geleneksel Anadolu Mutfak Kültürünün Gelişimi. Ankara Üniversitesi, Dil Ve Tarih – Coğrafya Fakültesi, Ankara, 33-51.

Aksu, M., Gezen , A., Özcan, S. (2017). Turistlerin Yöresel Mutfak Tercihleri İle İlgili Bir Araştırma: Bozcaada Örneği, Journal of Tourism and Gastronomy Studies 5/Special issue2 (2017) 125-137

Albayrak, A. (2013). Farklı Milletlerden Turistlerin Türk Mutfağına İlişkin Görüşlerinin Saptanması Üzerine Bir Çalışma, Journal Of Yaşar University 2013 30(8) 5049-5063

Altaş, A. (2017). Ülke Tanıtım Çalışmaları Kapsamında Kullanılan Gastronomik Öğeler: “Home of Turkey” Kampanyası Afişleri Üzerine Bir Araştırma, Journal of Tourism and Gastronomy Studies 5/2 (2017) 81-102

Arıhan, K. S. (2012). Antik Çağda Beslenme, Beslenme Antropolojisi-I, Hatipoğlu Yayınları: 160, Beslenme ve Diyetetik Dizisi: 03, s. 45-78, Ankara.

Aslan, Z., Güneren, E., Çoban, G. (2014). Destinasyon Markalaşma Sürecinde Yöresel Mutfağın Rolü: Nevşehir Örneği, Journal of Tourism and Gastronomy Studies 2/4 (2014) 3-13

Ballı, E. (2016). Gastronomi Turizmi Açısından Adana Sokak Lezzetleri, Journal of Tourism and Gastronomy Studies 4/Special issue1 (2016) 3-17

Başaran, B. (2017). Gastronomi Turizmi Kapsamında Rize Yöresel Lezzetlerinin Değerlendirilmesi, Journal of Tourism and Gastronomy Studies 5/3 (2017) 135-149

Baysal, A. (2003). Yirmibirinci Yüzyıl Yemekleri Üzerine Görüşler, Türk Mutfak Kültürü Üzerine Araştırmalar 2003, Yayına Hazırlayan: Kamil Toygar, Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayın No:31, Ankara: Birlik Basımevi, ss: 9-17

Baysal, A. (2012). Türk Mutfağı, Özellikleri, Etkileşimleri, Beslenme Antropolojisi-I, Hatipoğlu Yayınları:160, Beslenme ve Diyetetik Dizisi:03, s. 123-150, Ankara.

Beardsworth, A., Keil, T. (2011). Yemek Sosyolojisi, Ankara: Phoenix Yayınevi

Beşirli, H. (2010). Yemek, Kültür ve Kimlik, Milli Folklor, 22(87):159-169

Boudan, C. (2006). Mutfak Savaşı, Damak Zevkinin Jeopolitiği, İstanbul: Ayrıntı Yayınları

Büyükdalvarcı, A., Şapıcılar M.C., Yılmaz, G. (2016). Yöresel Yemeklerin Turizm İşletmelerinde Kullanılma Durumu: Konya Örneği, Journal of Tourism and Gastronomy Studies 4/4 (2016) 165-181

Demirel, H., Ayyıldız, S. (2017) Mutfak Kültürü ve Değişimi; Giresun İli Örneği, Journal of Tourism and Gastronomy Studies 5/4 (2017) 280-298

Duvarcı, A. (2002). Türklerde Yiyecek İçecek Kültürü, Türkler 4, Ed:Güzel h.c, Kemal, Ç., Salim, K., Ankara: Yeni Türkiye Yayınları

Düzgün, E., Özkaya, Durlu, F. (2015). Mezopotamya'dan Günümüze Mutfak Kültürü. Journal of Tourism and Gastronomy Studies, 3(1), 41-47.

Erdem, B., Akyürek, S. (2017). Yeni Bir Mutfak Akımı:Yaşayan Mutfaklar, Journal of Tourism and Gastronomy Studies, 5/2 (2017) 103-126

Gürsoy, D. (1995). Yemek ve Yemekçiliğin Evrimi, İstanbul: Kurtiş Matbaacılık

Holland, M. (2014). Yemek Atlası, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları

Işın, Priscilla Mary. (2018). Yemeğin Kültürel Tarihi, 1. Baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları

Kılıçhan, R., Köşker, H. (2015). Destinasyon Markalaşmasında Gastronominin Önemi: Van Kahvaltısı Örneği, Journal of Tourism and Gastronomy Studies3/3 (2015) 102-115

Kiple, K. F. (2010). Gezgin Şölen, Çev: Nurettin Elhüseyni, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları:3175

Közleme, O. (2012). Türk Mutfak Kültürü ve Din, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Din Sosyolojisi Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul

Merdol, T. K. (2012). Beslenme Antropolojisine Giriş, Beslenme Antropolojisi-I, Ankara: Hatipoğlu Yayınları:160, Beslenme ve Diyetetik Dizisi:03

Önçel, S. (2015). Türk Mutfağı ve Geleceğine İlişkin Değerlendirmeler, Journal of Tourism and Gastronomy Studies, 3/4 (2015) 33-44

Rigotti, F. (2012). Mutfaktaki Felsefe (çev:Cenk Çokuslu), İstanbul: Çiya Yayınları

Seyitoğlu, F., Çalışkan, O. (2014). Turizm Literatüründe Türk Mutfağı Üzerine Yapılan Araştırmaların Değerlendirilmesi, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 2/4 (2014) 23-35

Sormaz, Ü. (2017). Yöresel Mutfak Tanıtımında Yerel Restoranların Etkisi: Konya Örneği, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 5/2 (2017) s: 160-173

Standage, T. (2016). İnsanlığın Yeme Tarihi, İstanbul: Maya Kitap

Şengül, S., Çakır, A., Çakır, G. (2015). Yöresel Mutfaklar, Trakya Bölgesindeki Yiyecek İçecek Mesleki Eğitim Okullarında Kalitenin Arttırılması Projesi, Ankara: Beta Basım Yayım Dağıtım

Şengül, S., Türkay, O. (2016). Akdeniz Mutfak Kültürünün Gastronomi Turizmi Bağlamında Değerlendirilmesi, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*4/Special issue1 (2016) 86-99

Tekbalkan, Murat. (2017). Yöresel Yemeklerin Bölge Turizmine Katkısı: Samsun Kaz Tiridi Örneği, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies* 5/4 (2017) 155-169

Tezcan, M. (2000). Türk Yemek Antropolojisi Yazıları, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları

Yenipınar, U., Köşker, H., Karacaoğlu, Sıla. (2014). Turizmde Yerel Yiyeceklerin Önemi ve Coğrafi İşaretleme: Van Otlı Peyniri, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 2/2 (2014) 13-23

Yetiş, Ş. A. (2015). Kapadokya Yemek Kültürü ve Mustafapaşa Beldesi (Sinassos) Örneği, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies* 3/2 (2015) 12-19

Zeyrek, A. N. (2011). Eski Roma Uygarlığında Beslenme Kültürü, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

Toksöz, D., Aras. D. (2016). Turistlerin Seyahat Motivasyonlarında Yöresel Mutfağın Rolü, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies* 4/Special issue1 (2016) 174-189

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Çeşitli Demografik Değişkenleri İle Üniversite Memnuniyet Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Batman Üniversitesi Örneği

Melike ESENTAŞ¹, M. Enes İŞIKGÖZ², H. Murat ŞAHİN³

¹Spor Bilimleri Fakültesi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Türkiye, melike.esentas@windowslive.com

²Beden eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Batman Üniversitesi, Türkiye, pdgenes@gmail.com

³Beden eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Batman Üniversitesi, Türkiye, hmuratsahin@gmail.com

Öz

Bu çalışmanın amacı; Batman Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin çeşitli demografik değişkenleri ile üniversite memnuniyet düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu; 2017-2018 öğretim yılı Batman Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunun; Beden Eğitimi ve Öğretmenliği, Spor Yöneticiliği (normal ve ikinci öğretim) ve Antrenörlük Eğitimi bölümünde öğrenim gören öğrencilerden çalışmaya gönüllü olarak katılan 341 erkek ve 231 kız öğrenci olmak toplam 572 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, “Demografik Bilgi Formu” ile “Öğrenci Memnuniyeti Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek 5 alt boyutlu olup toplam 57 soru içermektedir. Ölçeğin hesaplanan Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları boyutlar itibarı ile 0,81 ile 0,90 arasında, toplamda ise 0,91 olarak hesaplanmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin üniversite memnuniyetini en çok belirleyen faktörün “Akademik Ortam ve Öğrenmeyi Destekleyici Olanaklar faktörü, en az belirleyen faktörün ise “Öğrencilere Sağlanan Hizmetler” faktörü olduğu, tüm faktörler toplamında ise öğrencilerin genel olarak üniversiteden memnun oldukları görülmüştür. Öğrencilerin tüm alt boyutlar toplamında üniversite memnuniyet düzeyleri ile sadece öğrenim gördükleri sınıf ve sosyo-ekonomik durumları arasında negatif yönde zayıf anlamlı bir ilişki saptanmış, cinsiyet, yaş, öğrenim gördükleri bölüm ve öğretim türü değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Batman Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Öğrenci, Memnuniyet

Abstract

The purpose of this study is to analyze the relation between the different demographic variables of the students in Batman University School of Physical Education and Sports and their university satisfaction levels. A total of 572 students composed of 341 males and 231 females who have voluntarily participated in the study and studying Physical Education and Sports, Sports Management (daytime and evening education) and Coaching Education in Batman University School of Physical Education and Sports in 2017-2018 academic year constitute the research group of the study. “Demographic Information Questionnaire” and “Student Satisfaction Scale” were used in the research as data collection tool. The scale has 5 sub-dimensions and contains 57 questions. The calculated Cronbach Alpha internal consistency coefficients of the scale were found between 0.81 and 0.90 by its dimensions and as 0.91 in total. It has been established following the research that the factor determining the university satisfaction of students most is “Academic Environment and Learning-Supportive Opportunities” and the factor that has the smallest share in this matter is “Services Provided to Students” and the students are generally satisfied with the university in total of all factors. A negatively weak and significant relation was ascertained between the university satisfaction levels of students and only their class and socio-economic conditions in total of all sub-dimensions while no significant relation was found between the variables of sex, age, the department studied type of education.

Keywords: Batman University, School of Physical Education and Sports, Student, Satisfaction

1. Giriş

Eğitimin toplumsal kalkınmadaki rolü ve işlevi önemli bir yere sahiptir. Eğitim, bilgi ile etkileşime girerek, öğrenme ve öğretme yoluyla bireysel anlamda kaliteli bir yaşam düzeyine ulaşmanın, toplum olarak gelişme ve ilerlemenin başlıca yoludur. (Özyılmaz, 2013). Çünkü eğitim, ekonomik ve sosyal boyutlarıyla, iktisadi kalkınma sürecinin en önemli kaynaklarından olup, toplumun refah düzeyi ve yaşam kalitesinin artırılmasında kritik bir rol oynar (Hoşgörür ve Hoşgörür, 2011).

Eğitim kurumları açısından düşündüğümüzde, kurum hizmetinin öğrenci gereksinimlerini karşılamasıyla duyulan memnuniyet veya tatmin öğrencilerin bağlılık derecelerini, motivasyonlarını artırarak nitelikli bireyler olmaları sağlanmaktadır (Ay ve Koç, 2014). Üniversite öğrencileri söz konusu olduğunda akla ilk gelen kurumsal yapı, doğrudan etkileşim içinde buldukları üniversitelerdir. Bu durum aynı zamanda öğrencilerin memnuniyet derecelerini, üniversiteden beklentilerini ve bunları doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen süreçleri kapsamaktadır (Köktürk, 2015). Bu nedenle üniversiteler toplumların ekonomik, sosyal, kültürel, bilimsel, teknolojik, etik ve entelektüel gelişiminde önemli bir görev üstlenmektedir (Uzgören ve Uzgören, 2015).

Ülkemizde üniversitelerin eğitim ve öğretim olanakları, vizyonları, misyonları, yönetim biçimleri ve birçok imkân doğrultusunda farklılık göstermektedir. Bu nedenle, üniversite öğrencilerinin, memnuniyetleri, beklentileri ve geleceğe yönelik planları farklılıklara yol açmaktadır. Öğrencilerin öğrenim görmüş olduğu kuruma yönelik kalite beklentileri temelde çok boyutlu bir olgudur. Bu olgu; eğitim kalitesi, fiziki mekânlar, sunulan uygulama olanakları, sosyal kültürel ve sportif olanaklar ve öğrencinin bireysel özellikleri gibi farklı boyutları içermektedir (Saydan, 2008: 65). Üniversite Eğitim sürecinde, sadece sınıftaki akademik öğretimle sınırlı olmayan bunun dışında sınıf dışı öğrenci-öğretim elemanı ilişkilerini, eğitim programını ve öğretim elemanının akademik danışmanlığını ve rehberliğini de içeren bir süreçtir. Bu nedenle öğrencilerin eğitim sürecine ilişkin görüşlerini saptama tüm bu boyutları kapsmalıdır (Dolmans, Wolfhagen, Scherpier, 2003: 212)

Alan yazın incelendiğinde; öğrencilerin üniversiteden memnuniyet düzeylerinin çeşitli değişkenler ve faktörler açısından incelendiği (Barutçu, Güneri, ve Aydın, 2015; Erdoğan ve Bulut, 2015; Aydın, Görmüş ve Altıntop, 2014; Tatlı, Kokoç ve Karal, 2014; Akan, 2014; Eren, Özgül ve Çullu, 2013; Onursal, Cömert ve Akman, 2011; Şahin, Zoraloğlu ve Fırat, 2011; Egelioğlu, Arslan ve Bakan, 2011; Ekinci ve Burgaz, 2007; Atay ve Yıldırım, 2008; Uzgören ve Uzgören, 2015; Yangın ve Kırca, 2013; Naralan ve Kaleli, 2012; Tütüncü ve Doğan, 2003; Baltacı, Üngüren, Avsallı ve Demirel, 2012; Altaş, 2006; Yıldırım, Güneri ve Aydın, 2015; Turan ve Ünsel, 2014; Karahan, 2013; Tayyar ve Dilşeker, 2013) çalışmalar ile memnuniyet ölçeği geliştirme (Tatar vd., 2017; Şahin, 2009; Erdoğan ve Uşak, 2005; Baykal, Sökmen, Korkmaz ve Akgün, 2002; Pace, 1984; Betz, Klingensmith, ve Menne, 1970) çalışmalarının olduğu görülmektedir. Ancak Beden Eğitimi ve Spor programlarında öğrenim

gören öğrencilerin memnuniyet düzeylerini çeşitli demografik değişkenler açısından inceleyen çalışmaların kısıtlı olduğu görülmüştür.

Hizmet veren kurumlarda olduğu gibi, yükseköğretimde de memnuniyet, başarıyı yakalamak için önemli bir rol oynamaktadır. Öğrenci memnuniyetini sağlamanın en önemli göstergesi, üniversiteye gelmeden önceki beklentiler ile üniversiteye geldikleri anda hatta öğrenim yaşamı boyunca ulaştıklarının ne derece örtüştüğünü tespit etmektir (Silva ve ark., 2012). Bu çalışmanın amacı beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin üniversite memnuniyet düzeylerinin çeşitli demografik değişkenleri ile ilişkisinin incelenmesidir. Araştırmanın literatürdeki boşluğa katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. Materyal ve Metod

Batman Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin çeşitli demografik değişkenleri ile üniversite memnuniyet düzeyleri arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışma, betimsel nitelikte tarama modelinde desenlenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu; 2017-2018 öğretim yılı Batman Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunun; Beden Eğitimi ve Öğretmenliği, Spor Yöneticiliği (normal ve ikinci öğretim) ve Antrenörlük Eğitimi bölümünde öğrenim gören öğrencilerden çalışmaya gönüllü olarak katılan 341 erkek ve 231 kız öğrenci olmak toplam 572 öğrenci oluşturmaktadır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından geliştirilen “Demografik Bilgi Formu” ile “Öğrenci Memnuniyet Ölçeği” kullanılmıştır. Demografik bilgiler formunda; öğrencinin cinsiyeti, yaşı, bölümü, bölümün öğretim türü ve sosyo-ekonomik durumları ile ilgili değişkenlere yer verilmiştir. Öğrencilerin üniversiteden memnuniyet düzeylerini ölçmek için ise “Atatürk Üniversitesi Öğrenci Memnuniyet Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek 5 faktörlü olup, “Akademik Ortam ve Öğrenmeyi Destekleyici Olanaklar” faktöründe 13 soru, “Öğrencilere Sağlanan Hizmetler” faktöründe 16 soru, “Eğitim Programları ve Öğretim” faktöründe 17 soru, “Ölçme ve Değerlendirme” faktöründe 5 soru, “Akademik Danışmanlık ve Rehberlik” faktöründe ise 6 soru olmak üzere öğrencilerin üniversiteden memnuniyet düzeylerini ölçen toplam 57 sorudan oluşmaktadır.

Ölçek maddeleri beşli likert tipli olup “5:Kesinlikle Katılıyorum, 4: Kısmen Katılıyorum, 3: Kararsızım, 2: Kısmen Katılmıyorum, 1:Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde derecelendirilmiştir. Ölçeğin puanlanmasında her bir faktörün toplam madde puan ortalamaları kullanılmıştır. Ölçeğin aralık genişliğinin, “dizi genişliği/yapılacak grup sayısı” (Tekin, 1996) formülü ile hesaplanması göz önünde tutularak, araştırma bulgularının değerlendirilmesinde esas alınan aritmetik ortalama aralıkları; “1,00-1,80:Kesinlikle Katılmıyorum”, “1,81-2,60: Kısmen Katılmıyorum”, “2,61-3,40:Kararsızım”, “3,41- 4,20: Kısmen Katılıyorum” ve “4,21-5,00:Kesinlikle Katılıyorum” şeklindedir. Ölçekteki puanlar, 1,00 ile 5,00 arasında olduğundan, puanlar 5,00’e yaklaştıkça öğrencilerin üniversiteden memnuniyet düzeylerinin yüksek, 1,00’e yaklaştıkça ise düşük olduğu kabul edilmiştir.

Ölçeğin hesaplanan Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları faktörler itibarı ile 0,81 ile 0,90 arasında, toplamda ise 0,91 olarak hesaplanmıştır. Çalışmada elde edilen verilerin analizinde SPSS 22.0 Paket Programı kullanılmış, öncelikle verilerin normal dağılım gösterip göstermediği tek örneklem Kolmogorov Smirnov testi ile incelenmiş, test sonucunda ($z=0,054$; $p<0,05$) verilerin normal dağılımdan farklı olduğu tespit edilmiştir. İstatistiksel analizlerde betimsel istatistik teknikleri yanı sıra ve Sperman's korelasyon analizinden yararlanılmıştır.

3. Bulgular

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Özelliklerinin Dağılımı

CİNSİYET	n	%
Erkek	341	59,6
Kadın	231	40,4
YAŞ		
15-20 Arası	389	68,0
21-25 Arası	143	25,0
26-30 Arası	40	7,0
BÖLÜM		
Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği	234	40,9
Spor Yöneticiliği	275	48,1
Antrenörlük Eğitimi	63	11,0
SINIF		
1.Sınıf	135	23,6
2.Sınıf	169	29,5
3. Sınıf	119	20,8
4.Sınıf	149	26,0
ÖĞRETİM TÜRÜ		
Normal Öğretim	417	72,9
İkinci Öğretim	155	27,1
SOSYO-EKONOMİK DURUM		

Alt:500 TL'den az	58	10,1
Orta-Alt: 500-1000 TL arası	147	25,7
Orta-Üst: 1000-1500 TL arası	226	39,5
Üst: 2000 TL ve üstü	141	24,7
TOPLAM	572	100,0

Tablo 1' e göre araştırmaya katılan öğrencilerin; 341'i (%59,6) erkek, 231'i (%40,4) kadındır. Öğrencilerin 389'u (%68,0) 15-20 arası, 143'ü (%25,0) 21-25 arası, 40'ı (%7,0) 26-30 arası yaşa sahiptir. Bölüm olarak öğrencilerin 234'ü (%40,9) Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği, 275'i (%48,1) Spor Yöneticiliği, 63'ü (%11,0) Antrenörlük Eğitimi bölümü öğrencisidir. Öğrencilerin 135'ü (%23,6) 1.sınıf, 169'u (%29,5) 2.sınıf, 119'u (%20,8) 3.sınıf ve 149'u (%26,0) 4.sınıfta öğrenim görmektedir. Sosyo-ekonomik durum olarak öğrencilerin 226'sı (%39,5) orta-üst, 147'si (%25,7) orta-alt, 141'i (%24,7) üst ve 58'i ise (%10,1) alt sosyo-ekonomik gruptadır.

Tablo 2. Öğrencilerin Memnuniyet Ölçeği Faktörlerinden Aldıkları Puanların Betimsel İstatistik Sonuçları

Memnuniyet Ölçeği Boyutlar	Ort.	S.S.	Çarpıklık	Basıklık	Min.	Max.
(F1) Akademik Ortam ve Öğrenmeyi Destekleyici Olanaklar	44,31	11,41	-0,12	-0,51	13,00	65,00
(F2) Öğrencilere Sağlanan Hizmetler	44,02	12,48	0,74	1,00	16,00	80,00
(F3) Eğitim Programları ve Öğretim	53,11	16,04	-0,06	-0,37	17,00	85,00
(F4) Ölçme ve Değerlendirme	15,89	5,76	0,00	-0,95	5,00	25,00
(F5) Akademik Danışmanlık ve Rehberlik	20,32	7,30	-0,26	-1,00	6,00	30,00
Ölçek toplamı	177,65	44,30	0,14	0,52	57,00	285,00

Tablo 2' ye göre öğrencilerin üniversite memnuniyetlerine ilişkin alt faktörlerden alınan puanların ortalaması, minimum ve maksimum puan değerlerine göre incelendiğinde, öğrencilerin üniversite memnuniyetini en çok belirleyen faktörün "Akademik Ortam ve Öğrenmeyi Destekleyici Olanaklar (44,31±11,41)" faktörü, en az belirleyen faktörün ise "Öğrencilere Sağlanan Hizmetler (44,02±12,48)" faktörü olduğu, tüm faktörler toplamında ise öğrencilerin genel olarak üniversiteden memnun oldukları görülmektedir.

Tablo 3. Öğrencilerin Demografik Değişkenleri ile Üniversiteden Memnuniyet Düzeyleri Arasındaki İlişkin Korelasyon Analizi Sonuçları

Spearman's rho	Cinsiyet	Yaş	Bölüm	Sınıf	Öğretim Türü	Ekonomik Durum
Memnuniyet r	,041	-,006	,072	-,181	-,036	-,121
p	,327	,880	,086	,000*	,395	,004*

*p<0,05

Tablo 3 incelendiğinde; öğrencilerin tüm alt boyutlar toplamında üniversite memnuniyet düzeyleri ile sadece öğrenim gördükleri sınıf ($r=-,181$; $p<0,05$) ve sosyo-ekonomik durumları ($r=-,121$; $p<0,05$) arasında negatif yönde zayıf anlamlı bir ilişki saptanmış, cinsiyet, yaş, öğrenim gördükleri bölüm ve öğretim türü değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($p>0,05$).

4. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Batman Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin çeşitli demografik değişkenleri ile üniversite memnuniyet düzeyleri arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmanın sonucunda öğrencilerin genel olarak üniversiteden memnun oldukları görülmüştür. Öğrencilerin üniversite memnuniyetini en çok belirleyen faktörün “Akademik Ortam ve Öğrenmeyi Destekleyici Olanaklar faktörü, en az belirleyen faktörün ise “Öğrencilere Sağlanan Hizmetler faktörü olduğu, yine öğrencilerin üniversite memnuniyet düzeyleri ile sadece öğrenim gördükleri sınıf ve sosyo-ekonomik durumları arasında negatif yönde zayıf anlamlı bir ilişki saptanmış, cinsiyet, yaş, öğrenim gördükleri bölüm ve öğretim türü değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Alan yazın incelendiğinde; Eynur ve ark. (2013) çalışmalarında, Beden Eğitimi ve Spor öğretmenliği bölümü öğrencilerinin memnuniyet düzeylerinin diğer bölümlerdeki öğrencilere göre daha yüksek olduğunu, Şahin ve ark. (2011) araştırmalarında, öğrencilerin yaklaşık yarısının okudukları bölümdeki yaşantılarından memnun olduklarını, Ulusoy ve ark. (2010) ise çalışmalarında öğrencilerin genel memnuniyet düzeyinin orta olarak değerlendirileceğini saptamışlardır. Bu bulgular araştırma bulgumuzu destekler niteliktedir. Erdoğan ve Bulut (2015) çalışmalarında, öğrenci memnuniyetini etkileyen faktörlerin eğitim ve öğretim programlarının yeterliliği, destek hizmetleri, ilişkiler ve fiziksel olanaklar olduğu, bu değişkenlerdeki değişiminin öğrencilerin memnuniyet düzeyine katkısının anlamlı ve olumlu yönde olduğunu görmüşlerdir

Demografik değişkenlere göre öğrencilerin üniversiteden memnuniyet düzeylerine ilişkin çeşitli bulgulara ulaşılmıştır. Burgaz ve Ekinci (2007) çalışmalarında, kız öğrenciler ile erkek öğrencilerin üniversiteden beklenti düzeyleri arasında kız öğrenciler lehine bir farklılık olduğu, ancak memnuniyet düzeylerinin birbirine çok yakın çıktığını, öğrencilerin akademik başarının ölçülmesi ve değerlendirilmesi noktasında hassas olduklarını, öğretim elemanlarının ders çalışmalarını etkin bir şekilde yapmalarını beklediklerini belirtmişlerdir. Okumuş ve doygun (2008) eğitim hizmetlerinin pazarlanmasında hizmet kalitesinin ölçümü ve algılanan hizmet kalitesi ile öğrenci memnuniyeti arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında, algılanan hizmet kalitesi ile gelir durumu ve öğrencilerin cinsiyetleri arasında istatistiki olarak anlamlı ilişkinin olmadığını, hizmet kalitesi algılaması cinsiyet ve gelirden bağımsız olduğunu rapor etmişlerdir. Bu bulgular çalışma bulgularımızla paralellik göstermektedir.

Şahin ve ark. (2011) çalışmalarında, birinci sınıf öğrencilerinin okudukları bölümdeki yaşantılarından aldıkları doyum düzeyi, son sınıf öğrencilerinininkinden daha yüksek bulunmuş,

bu bulgunun son sınıf öğrencilerinin son sınıfa gelinceye kadar geçen süre içerisinde beklentilerinin yeterince karşılanamadığı, birinci sınıf öğrencilerinin ise henüz böylesi bir düş kırıklığı yaşamadığı ve beklentilerinin karşılanacağı umudunu taşıdıkları şeklinde yorumlamışlardır. Ulusoy ve ark. (2010) çalışmalarının sonucunda, sınıf değişkenine göre öğrencilerin memnuniyet düzeylerinin değiştiği, ilk üç sınıftaki memnuniyet puan ortalamalarının daha yüksek çıktığını belirtmişlerdir.

UniAr (Üniversite Araştırmaları Laboratuvarı) tarafından “Türkiye Üniversite Memnuniyet Araştırması -TÜMA-2017” raporuna göre, araştırmada 6 alanda öğrencilerin üniversiteleri hakkındaki memnuniyetlerinin nasıl şekillendiğine işaret eden bulgular bulunduğunu, sonuçların üniversitelerin öğrenciye ulaşım ulaşamadığına göre şekillendiği ve genel anlamda üniversitelerin dikkatinin çekilmesi gereken noktalar şöyle vurgulanmıştır (Karadağ ve Yücel, 2017); *Türkiye’deki üniversiteler öğrencilere ve beklentilerine ulaşmamakta, derslerde öğrenmenin gerçekleşip gerçekleşmediğine odaklanılmamaktadır. Akademik kültürde derslerde konuları işleyip sınav yaparak öğrenmeyi denetleme tercih edilmekte, öğrenme süreci esnasında öğrencinin öğrendiğinden emin olmaya yönelik bir anlayış ve öğrencinin kariyerine, gelişimine, akademik ve sosyal sıkıntılarını gidermeye yönelik destek sistemleri ve kültürü bulunmamaktadır, Yerleşkelerde binaların yeniliği ve imkânların fazlalığı yerine makamların içindeki yaşantının kalitesine odaklanılmakta, üniversitelerin işleyişleri öğrenci odaklı değildir. Üniversite yönetimlerinin işleyişi öğrenci dostu değildir. Öğrenci işleri, SKS birimlerinde uzmanlaşma ve kariyerleşme gerekli olup üniversitede danışmanlık kılavuzluk mentorluk sistemleri ciddi mekanizmalara bağlanmalıdır.*

Öğrencilerin üniversite memnuniyetinin çok boyutlu değişkenlerden oluştuğu düşünüldüğünde, birer hizmet sektörü olarak üniversitelerin memnuniyeti etkileyen boyutlara ilişkin kaliteli hizmet vermesi beklenmektedir. Çünkü kalite düzeyinin belirlenmesinde öğrencilerin memnuniyeti önemli bir göstergedir (Altaş, 2006). Üniversite öğrencilerinin beklentilerine uygun ve amaçlarını karşılayan nitelikli bir eğitim sürecinden geçerek mezun olmaları, aynı zamanda toplumun gereksinim ve beklentilerinin karşılanmasına da hizmet edebilir (Şahin ve ark., 2011). Batman Üniversitesi örneğinde yürütülen bu çalışmanın farklı üniversitelerde öğrenim gören beden eğitimi ve spor öğrencileri ile yürütülerek faktörlere ilişkin sonuçlar karşılaştırabilir, faktörler arasındaki ilişkiler incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Akan, B. (2014). Toplam kalite yönetimi çerçevesinde öğrenci memnuniyeti: Namık Kemal Üniversitesi Hayrabolu Meslek Yüksekokulu uygulaması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(10), 106-123.
- Altaş, D. (2006). Üniversite öğrencileri memnuniyet araştırması. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 21(1), 439-458.
- Atay, L. ve Yıldırım, H.M. (2008). Lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin memnuniyetine yönelik bir araştırma. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 5(3).
- Ay, G. & Koç, H. (2014). Yükseköğretimde öğrenci tatmin düzeylerinin belirlenmesi ve bazı değişkenler açısından analizi: Büro yönetimi ve yönetici asistanlığı programındaki öğrenciler üzerine bir uygulama. *Ejovoc (Electronic Journal of Vocational Colleges)*, 4(3), 122-133.
- Aydın, S., Görmüş, A.Ş. ve Altıntop, M.Y. (2014). Öğrencilerin memnuniyet düzeyleri ile demografik özellikleri arasındaki ilişkinin doğrusal olmayan kanonik korelasyon analizi ile incelenmesi: Meslek Yüksekokulu'nda bir uygulama. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.
- Barutçu, F., Güneri, O. ve Aydın, Y. (2015). Üniversite öğrencilerinin memnuniyet düzeyi ve ilişkili değişkenler. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 11(2), 521-533.
- Baykal, Ü., Sökmen, S., Korkmaz, Ş. ve Akgün, E. (2002). Öğrenci memnuniyeti ölçeği geliştirme Çalışması. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 12(49), 23-32.
- Betz, E.L., Klingensmith, J.E. ve Menne, J.W. (1970). The measurement and analysis of college student satisfaction. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 3(1), 110-118.
- Burgaz, B. & Ekinci, C.E. (2007). Öğrencilerin Hacettepe üniversitesince sunulan hizmetlere ilişkin beklenti ve memnuniyet düzeyleri. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(1): 71-89.
- Egelioğlu, N., Arslan, S. ve Bakan, G. (2011). Hemşirelik öğrencilerinin memnuniyet durumlarının akademik başarıları üzerine etkisi. *Turkish Journal of Research & Development in Nursing*, 13(1).
- Ekinci, C.E. ve Burgaz, B. (2007). Hacettepe üniversitesi öğrencilerinin bazı akademik hizmetlere ilişkin beklenti ve memnuniyet düzeyleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(33).
- Erdoğan, E. & Bulut, E. (2015). İşletme bölümü öğrencilerinin memnuniyet düzeylerini etkileyen faktörlerin araştırılması. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 11(26), 151-170.
- Erdoğan, M. ve Uşak, M. (2005). Fen bilgisi öğretmen adayları memnuniyet ölçeğinin geliştirilmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2).

- Eren, D., Özgül, E. & Çullu Kaygısız, N. (2013). Lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin eğitim memnuniyetlerinin belirlenmesi: Nevşehir Üniversitesi örneği. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 35(2), 16-27.
- Eynur, B.R., Kalkavan, A., Demirel, M., Demirel, D.H., Eynur, A. & Tepe, Z.G. (2013). Dumlupınar Üniversitesi'nin öğretmen yetiştiren bölümlerinde hizmet kalitesinin öğrenci memnuniyet ölçeği ile değerlendirilmesi. *Middle Eastern & African Journal of Educational Research*, 5, 175-206.
- Hoşgörür, V. & Hoşgörür, T. (2011). Planlı dönemde yükseköğretimdeki gelişmeler. *Hasan Âli Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 111-131.
- Karadağ, E. & Yücel, C. (2017). Türkiye üniversite memnuniyet araştırması. Eskişehir: *Üniversite Araştırmaları Laboratuvarı Yayınları*. doi: 10.13140/RG.2.2.31233.76641.
- Karahan, M. (2013). Yükseköğretim kurumları kalite yeterliliklerinin öğrenci memnuniyeti ve sürdürülebilirlik açısından incelenmesi: İnönü Üniversitesi Malatya MYO Uygulaması. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(3), 1-9.
- Köktürk, G.V. (2015) Üniversite öğrencilerinin memnuniyet ve beklentileri: Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi 2012-2013. *Mediterranean Journal of Humanities*, 1, 293-299.
- Naralan, A. & Kaleli, S.S. (2012). Üniversite öğrencilerinin üniversiteden beklentileri ve bölüm memnuniyeti araştırması: Atatürk üniversitesi örneği. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(1).
- Okumuş, A. & Duygun, A. (2008). Eğitim hizmetlerinin pazarlanmasında hizmet kalitesinin ölçümü ve algılanan hizmet kalitesi ile öğrenci memnuniyeti arasındaki ilişki. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 17-38.
- Onursal, S., Cömert, H. & Akman, G. (2011). Öğrenci memnuniyetini etkileyen faktörlerin araştırılması. XI. Üretim Araştırmaları Sempozyumu, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Haziran, İstanbul.
- Özyılmaz, Ö. (2013). *Türk milli eğitim sisteminin sorunları ve çözüm arayışları* (4. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Pace, C.R. (1984) Measuring the quality of college student experiences. An account of the development and use of the College Student Experience Questionnaire. Los Angeles, CA: Higher Education Research Institute
- Saydan, R. (2008). Üniversite öğrencilerinin öğretim elemanlarından kalite beklentileri: Yüzüncü Yıl Üniversitesi İİBF örneği. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(1), 63-79.
- Silva, S., Fátima, F., Fernandes, F. & Odete, P. (2012). Empirical study on the student satisfaction in higher education: Importance-satisfaction analysis. *International Journal of Social, Behavioral, Educational, Economic, Business and Industrial Engineering*, 6(6), 1609-1614.

Şahin, A.E. (2009). Eğitim fakültesinde hizmet kalitesinin eğitim fakültesi öğrenci memnuniyet ölçeği (EF-ÖMÖ) ile değerlendirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37, 106-122.

Şahin, İ. (2011). Üniversite öğrencilerinin yaşam amaçları, eğitsel hedefleri, üniversite öğreniminden beklentileri ve memnuniyet durumları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 17(3), 429-452.

Şahin, İ., Zoraloğlu, Y.R., & Fırat, N.Ş. (2011). Üniversite öğrencilerinin yaşam amaçları, eğitsel hedefleri üniversite öğreniminden beklentileri ve memnuniyet durumları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 17(3), 429-452.

Tatar, A., Çavuşoğlu, F., Uyğur, G., Toklu, N., Haşlak, F., Namlı, M., Uysal, R., Güler, A.K. & Özdemir, H. (2017). Üniversite öğrencileri için öğrenci memnuniyet ölçeği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(56), 214-230.

Tatlı, Z. H., Kokoç, M. & Karal, H. (2014). Bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi bölümü öğrencilerinin memnuniyet durumları: Karadeniz Teknik Üniversitesi örneği.

Tayyar, N. & Dilşeker, F. (2013). Devlet ve Vakıf Üniversitelerinde hizmet kalitesi ve imajın öğrenci memnuniyetine etkisi. *Sosyal Ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, (28), 184-204.

Tekin, H. (1996). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. 9. Baskı, Ankara: Yargı Yayınları.

Turan, A.H. & Ünsel, A. (2014). Üniversite öğrencilerinin yurt memnuniyetleri anketi. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 91-100.

Tütüncü, Ö. ve Doğan, Ö. (2003). Müşteri tatmini kapsamında öğrenci memnuniyetinin ölçülmesi ve Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü uygulaması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(4), 130-151.

Ulusoy, H., Arslan, Ç., Öztürk, N., & Bekar, M. (2010). Hemşirelik öğrencilerinin eğitimleriyle ilgili memnuniyet düzeylerinin saptanması. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 3(2), 15-24.

Uzgören, N. & Uzgören, E. (2015). Dumlupınar Üniversitesi lisans öğrencilerinin memnuniyetini etkileyen bireysel özelliklerin istatistiksel analizi-hipotez testi, ki-kare testi ve doğrusal olasılık modeli. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (17).

Yangın, H.B. & Kırca, N. (2013). Antalya Sağlık Yüksekokulu hemşirelik öğrencilerinin memnuniyet düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(1), 78-94.

Yıldırım, F.B., Güneri, O.Y. & Aydın, Y.Ç. (2015). Üniversite öğrencilerinin memnuniyet düzeyi ve ilişkili değişkenler. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 11(2), 521-533.

Spor Lisesi Öğrencilerinin Akran İlişkilerinin İncelenmesi

Abdullah Bora ÖZKARA¹, Serhat ÖZBAY¹, Süleyman ULUPINAR²

¹Spor Bilimleri Fakültesi, Erzurum Teknik Üniversitesi, Erzurum, Türkiye, boraozkara@gmail.com

²Spor Bilimleri ve Teknolojisi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, TÜRKİYE, slymnuipnr@gmail.com

Öz

Bu araştırmanın amacı spor lisesi öğrencilerinin akran ilişkilerinin cinsiyet, yaş ve aktif-pasif sporculuk durumu değişkenleri açısından incelenmesidir. Araştırmanın örneklem grubu Trabzon, Rize ve Gümüşhane illeri Spor Liselerinde öğrenim gören ve kolay örnekleme yöntemiyle ulaşılan 368 (Kız=170, Erkek=198, \bar{x} =16,92 yaş) öğrenciden oluşmaktadır. Nicel yöntemde ve betimsel türde gerçekleştirilen çalışmada veri toplama süreci 2018-2019 eğitim öğretim dönemi güz döneminde tamamlanmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Bukowski ve diğerleri (1994) tarafından geliştirilen ve Erkan-Atik ve diğerleri (2014) tarafından Türkçeye uyarlanan “Akran İlişkileri Ölçeği” kullanılmıştır. Toplam 22 maddeden oluşan ölçek 5’li likert tipte derecelenmekte ve ölçeğin geneli yada altboyutlarından elde edilen puanların ortalamasına göre değerlendirilmektedir. Verilerin analizleri için SPSS istatistik paket programının 23. Versiyonu kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla, 16 yaş grubu öğrencilerin 18 yaş grubu öğrencilere oranla anlamlı olarak daha yüksek test puanlarına sahip olduğu görülmüştür. Aktif-Pasif sporculuk değişkeni açısından ise herhangi bir anlamlı farklılığa rastlanılmamıştır. Genel olarak öğrencilerin akran ilişkilerinden almış oldukları puan ortalamasının ise 5 üzerinden 3,50 (Ss=15,62) olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sporcu öğrenci, Akran ilişkileri, Spor lisesi

Investigation of Friendship Qualities of Sports High School Students

Abstract

The aim of this study is to investigate the friendship qualities of the students in terms of gender, age and active-passive sports status. The sample of the study consisted of 368 (Female = 170, Male = 198, x Spor = 16,92 years) students who were studied in Sports High Schools in Trabzon, Rize and Gümüşhane. The data collection process in the quantitative method and in the descriptive study was completed in 2018-2019 academic year fall semester. The “friendship qualities” developed by Bukowski et al. (1994) , adapted into Turkish by Atik et al. (2014), was used as the data collection tool. The scale consisting of 22 items is graded as 5-point Likert type and evaluated according to the average of the scale or the overall scores. The 23rd version of the SPSS statistical package program was used for data analysis. According to the analysis results, female students had higher test scores than male students. It was also observed that 16 years old students had significantly higher test scores than the 18 years old age group. There were no significant differences in terms of the active-passive sports status. In general, the average score of students from friendship qualities scale is 3.50 out of 5 (Sd=15,62).

Keywords: Student athletes, Peer relations, Sports high school

1. GİRİŞ

Okullar akademik becerilerin edinildiği kurumlar olmalarının yanısıra öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerini kurmalarında ve gelişmelerinde, sosyal yetkinlilerin ve iletişim becerilerinin kazanılmasında önemli rolleri olan ve eğitim öğretim süreçlerinin topluca sürdürüldüğü ortamlardır. Bu ortamlarda kurulan arkadaşlıkların çocuk ve gençlerin gelişimlerinde pekçok fonksiyonu bulunmaktadır. Arkadaşlık ilişkilerinin kalitesi duygusal olarak güven duyma, ego desteği ve onaylanma, samimiyet ve sevgi, rehberlik ve yardımlaşma gibi kişisel ve kişilerarası pekçok yetkinliğin geliştirilmesinde önemli rol oynamaktadır (George & Hartmann, 1996). Bireylerin sahip olduğu arkadaş sayısı öznel iyi oluş ve mutlulukla ilişkilendirilmekte sosyal yetkinliğe destek olmaktadır. Ancak burada arkadaş sayısı kadar arkadaşlıkların kaliteside önemlidir. Özellikle gençlerin akranları ile olan ilişkileri buldukları gelişim dönemi ile ilgili olarak gelecekteki sosyal gelişimlerine yön vermek açısından önemlidir. Bu dönemde arkadaşlık gruplarına, mahalle arkadaşlıkları okul arkadaşlıkları ve takım arkadaşlıkları gibi farklı roller yüklenmektedir (George & Hartmann, 1996; Meyer, 2011). Özellikle lise dönemine denk gelen ergenlik sürecinde, gençlerin aileden uzaklaşma ve arkadaşlara daha fazla yakınlaşma gibi davranışlara daha fazla eğilim gösterdikleri görülmektedir. Bu dönemdeki arkadaşlık seçimleri zaman zaman değişkenlik göstermekte gençlerin bir bölümü kendinden daha büyük yaş grupları ile başka bölümü kendinden daha küçük yaş grupları ile bir başka bölümü ise akranları ile ilişkilerini yakın tutmaktadır. Arkadaşlık ilişkilerinde sorunların yaşanması bu dönem için beklenen bir durumdur. Bu sorunların üstesinden gelerek yaşamına devam etme, kendisine yüklenen sorumlulukları yerine getirme gibi beklentileri karşılama görevleri vardır. Bireyler bu dönemde arkadaş kaynaklı çatışma, samimiyetsizlik ve destek eksikliği gibi bir dizi olaylardan yakınabilirler. Bu nedenle arkadaşlıkların kalitesini incelemek önemlidir. Bu durum, arkadaşlık kalitesinin çeşitli boyutlarını inceleyerek anlaşılabilir. Burada akran ilişkilerinde kullanılan “Kalite” teriminin, iyi ya da kötü arkadaşlıkları belirtmek için bir değerlendirme biçiminde olmadığı, bir arkadaşlığın özelliklerinin bir yansıması olarak kullanıldığına dikkat çekmek gerekmektedir.

Ergenlerin arkadaşlıklarının farklı boyutlarını incelemek önemlidir. Çünkü arkadaşlık kalitesinin her boyutu farklı oranlarda gelişebilir ve değişebilir ya da zaman içinde sabit kalabilir. Arkadaşlık kalitesi genel olarak her bir ortağın bir ilişkiden aldığı memnuniyet olarak tanımlanmıştır. Çünkü arkadaşlık aynı zamanda bir ortaklıktır. Bu ortaklıkta her bireyin memnuniyeti yada memnuniyetsizliği diğer ortakların memnuniyetini de etkilemektedir. Özellikle okullarda gençler akranları ile daha fazla vakit geçirme fırsatı bulmaktadırlar. Ancak burada önemli olan arkadaş sayısında olduğu gibi, nicelik değil arkadaşlık ilişkilerinin niteliğidir. Bu dönemde okul dışında da sportif ve sanatsal faaliyetler

için birlikte geçirilen zamanlarda kurulan arkadaşlık akran ilişkilerini de etkilemektedir. Normal liselerde okul dışı faaliyetlere olan katılım ile spor liselerinde öğrenim gören öğrencilerin katılımları farklılık gösterdiğinden bu araştırmanın örneklemini spor lisesi öğrencileri olarak belirlenmiştir. Spor lisesi öğrencileri diğer liselerde öğrenim gören öğrencilere oranla okul dışında daha fazla sportif faaliyet için zaman harcamaktadırlar. Hem akademik hem sportif olarak sorumluluklarını yerine getirirken diğer öğrencilere oranla daha fazla akran desteğine ihtiyaçları olduğu düşünülebilir. Buradan hareketle bu araştırmanın amacı spor lise öğrencilerinin akran ilişkilerinin incelenmesidir.

2. Materyal ve Metod

Spor lise öğrencilerinin akran ilişkilerinin incelendiği bu araştırma nicel yöntemde ve betimsel türde gerçekleştirilmiştir. Veri toplama süreci 2018-2019 eğitim öğretim dönemi güz döneminde tamamlanmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Bukowski ve diğerleri (1994) tarafından geliştirilen ve Atik ve diğerleri (2014) tarafından Türkçeye uyarlanan “Akran İlişkileri Ölçeği” kullanılmıştır. Toplam 22 maddeden oluşan ölçek 5’li likert tipte (1= Doğru Değil, 5= Tamamen Doğru) derecelenmekte ve ölçeğin geneli yada altboyutlarından elde edilen puanların ortalamasına göre değerlendirilmektedir. Doğrulayıcı faktör analizi ile test edilen 22 maddelik ve beş boyutlu ölçme aracının yeterli uyum iyiliği indekslerine sahip olduğu rapor edilmiştir ($S-Bx2/sd = 669.12/199$, $p = .00$, $RMSEA = .063$, $CFI = .97$, $GFI = .88$, $NNFI = .96$). Ölçeğin iç tutarlık katsayıları boyutlar bazında .66 ile .86 arasında değişmektedir. Ölçeğin tümüne ilişkin iç tutarlık katsayısı ise $\alpha = .85$ olarak belirtilmiştir (Erkan-Atik, Çok, Çoban, Doğan, & Güney-Karaman, 2014). Verilerin analizleri için SPSS istatistik paket programının 23. versiyonu kullanılmıştır. Bulgulara ulaşmak amacıyla hangi analizlerin yapılacağı ve verilerin normallik varsayımları, çarpıklık ve basıklık değerleri dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Verilerin normallik varsayımlarını karşıladığı görüldüğünden cinsiyet ve aktif-pasif sporculuk değişkenlerine göre T-testi, yaş değişkenine göre ise ANOVA testi uygulanmıştır. Test sonuçları $\alpha = 0.05$ anlamlılık düzeyi baz alınarak değerlendirilmiştir.

Tablo 1. Araştırmanın örneklem gurubunu oluşturan 368 öğrencinin demografik bilgilerine ilişkin veriler.

Değişken		n	(%)	Çarpıklık	Basıklık	Ss
Cinsiyet	Kız	170	46	-1,03	0,98	14,37
	Erkek	198	54	0,71	-004	16,05
Yaş	16	139	38	-0,90	-0,64	13,97
	17	120	32	-0,76	1,12	12,49
	18	109	29	-0,46	-0,87	19,38
Aktif Spora Katılım	Evet	287	78	-0,89	-0,34	15,28
	Hayır	81	22	-0,71	0,27	16,83

3. Bulgular

Spor lisesi öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre akran ilişkilerinin analiz edildiği t-testi sonuçları tablo 2’de görülmektedir. Test sonuçlarına göre kız öğrencilerin ($\bar{x}=80,00 \pm 14,37$), erkek öğrencilere oranla ($\bar{x}=73,51 \pm 16,05$) akran ilişkileri ölçeğinden almış oldukları puanlar anlamlı olarak daha yüksektir ($t=3.02, p<0.00$).

Tablo 2. Cinsiyete Göre t-Testi Sonuçları

Okul Sporlarına Katılım		N	Ort.	Ss	Sd	t	p
AIO	Kız	170	80,00	14,37	366	4,05	0.00
	Erkek	198	73,51	16,05			

Yaş değişkeni açısından spor lisesi öğrencilerinin akran ilişkilerinin incelenmesi amacıyla ANOVA testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına göre spor lisesi öğrencilerinin yaş değişkeni açısından akran ilişkileri ölçeğinden almış oldukları puanlar arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Tukey HSD çoklu karşılaştırma testine göre 16 yaş grubunda yer alan öğrencilerin ($\bar{x}= 78,60$) 18 yaş grubunda yer alan öğrencilere oranla ($\bar{x}=63.79$) akran ilişkileri ölçeğinden anlamlı olarak daha yüksek puana sahip oldukları Tablo 3’te görülmektedir.

Tablo 3. Yaşa Göre ANOVA Sonuçları

Yaş	16		17		18		F	P	Fark
	Ss	ort	Ss	ort	Ss	ort			
AİÖ	13,97	78,60	12,49	78,38	19,39	71,77	73,36	0.01	16*-18

Spor lisesi öğrencilerinin akran ilişkileri ölçeğinden almış oldukları puanların aktif ve pasif olarak spora katılım durumu değişkenlerine göre yapılan t-testi analizi sonuçlarına göre herhangi bir anlamlı farklılığa rastlanılmadığı Tablo 4'te görülmektedir.($p>0,05$)

Tablo 4. Aktif- Pasif Sporculuk Durumuna göre T-testi Sonuçları

Seçmeli Ders	N	Ort.	Ss	Sd	t	p	
AİÖ	Aktif	287	75,79	16,83	366	-466	0.59
	Pasif	81	76,71	76,71			

4. Tartışma

Spor lisesi öğrencilerinin akran ilişkilerinin incelendiği bu araştırmadan elde edilen bulgular örneklem grubu açısından yalnızca verilerin toplandığı Trabzon, Rize ve Gümüşhane illerinde yer alan spor liselerinde öğrenim gören 368 öğrenci açısından genellenebilir. Yurt içi literatür incelendiğinde Totan ve Yöndem (2007) tarafından lise öğrencileri örneklemini üzerinde Ergenlerde Zorbalığın Anne, Baba ve Akran İlişkileri Açısından İncelenmesi başlıklı, Beyaztürk ve diğerleri (2007) tarafından Çocuklukta Akran ilişkileri ve Arkadaşlık başlıklı, Kose (2015) tarafından ise Ergenlerde Akran İlişkilerinin Mutluluk Düzeyine Etkisi başlıklı makalelerin bu araştırma örneklemini ile aynı yaş grubuna yönelik olarak gerçekleştirildiği görülmektedir. Aynı zamanda Zorbaz (2013) tarafından Lise Öğrencilerinin Problemlerini İnternet Kullanımının Sosyal Kaygı ve Akran İlişkileri Açısından İncelenmesi başlıklı bir yüksek lisans tezinde benzer yaş grubunu oluşturan örnekleme sahip oldukları görülmüştür. Bu araştırmada ise yine ergenler örnekleminde ancak mevcut araştırmalardan farklı olarak spor lisesinde öğrenim gören öğrenciler açısından akran ilişkileri incelenmiştir. Belirtilen araştırmalarda mevcut araştırma açısından cinsiyet ve yaş değişkenlerinin kullanıldığı ancak diğer değişkenlerin farklılık gösterdiği görülmektedir (Beyaztürk, Anliak, & Dinçer, 2007; Köse, 2015; Totan & Deniz Yöndem, 2007; Zorbaz, 2013) .

Yurtdışı literatür incelendiğinde ise Phillips (2015) tarafından gerçekleştirilen ve arkadaşlık ilişkilerinin spor ve müzik etkinliklerine katılım açısından incelendiği doktora tezi çalışmasında spor ve müzik etkinliklerinin yer aldığı okul dışı aktiviteler akatılım gösteren öğrencilerin akran ilişkileri açısından daha pozitif bir düzeye sahip oldukları rapor edilmiştir. Yine mevcut araştırmanın sonuçları ile benzerlik gösterdiği söylenebilecek bir başka çalışmada ise Murray (2011) arkadaşlık ilişkilerinin tutarlılığının yordayıcılarını ve sonuçlarını incelemiştir. Spor lisesi öğrencilerinin akran ilişkilerinin incelendiği bu araştırma ile benzer sonuçlara ulaşılması araştırma sonuçlarının tutarlılığı açısından önemlidir (Murray, 2011; Phillips, 2015). Bu açıdan değerlendirildiğinde mevcut araştırmanın sğpor lisesi öğrencileri örnekleminde gerçekleştirilmesinin araştırmanın özneliği açısından önemli olduğu söylenebilir. Ancak araştırmanın örneklem gurubunun geliştirilmesi ve farklı değişkenlerle analiz edilmesi gibi eleştirilerin kabul edilebilir olduğuda söylenebilir.

5. Sonuç

Akran ilişkilerinin spor lisesi öğrencileri örnekleminde incelendiği bu çalışmada öğrencilerin akran ilişkileri cinsiyet, yaş ve akti-pasif sporculuk durumu değişkenleri açısından incelenmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde cinsiyet değişkeni açısından kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla akran ilişkileri ölçeğinden almış oldukları puanların anlamlı olarak daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yine aynı şekilde yaş değişkeni açısından gerçekleştirilen ANAVO testi sonuçlarına göre 16 yaş grubu öğrencilerin 18 yaş grubu öğrencilere oranla akran ilişkileri ölçeğinden almış oldukları puanların anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmüştür. Spor lisesi öğrencilerinin okul dışında spora katılım düzeylerinin aktif ve pasif sporculuk değişkeni açısından kran ilişkileri ölçeğinden almış oldukları puanlar arasında ise herhangi bir anlamlı farklılığa rastlanılmamıştır.

KAYNAKÇA

Aboud, F. E., & Mendelson, M. J. (1998). Determinants of friendship selection and quality: Developmental perspectives. In W. M. Bukowski, A. F. Newcomb, & W. W. Hartup (Eds.), *Cambridge studies in social and emotional development. The company they keep: Friendship in childhood and adolescence* (pp. 87-112). New York, NY, US: Cambridge University Press.

Beyazkürk, D., Anliak, Ş., & Dinçer, Ç. (2007). Çocuklukta Akran İlişkileri ve Arkadaşlık. *Eurasian Journal of Educational Research*, 2(26), 13–26.

Erkan-Atik, Z., Çok, F., Çoban, A. E., Doğan, T., & Güney-Karaman, N. (2014). Akran İlişkileri Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(2), 433–445.

George, T. P., & Hartmann, D. P. (1996). Friendship Networks of Unpopular, Average, and Popular Children. *Child Development*, 67(5), 2301–2316. <https://doi.org/10.2307/1131624>

Köse, N. (2015). Ergenlerde Akran İlişkilerinin Mutluluk Düzeyine Etkisi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(4), 1–6.

Meyer, R. M. L. (2011). *The Role of Friendship for Adolescent Development in African American Youth*. The University of Michigan .

Murray, A. J. (2011). *Predictors And Outcomes Associated With Children's Friendship Stability*. The University of Iowa .

Phillips, A. C. (2015). *Conceptions of Adolescent Friendship Quality in Sport and Music Domains*. University of Minnesota.

Totan, T., & Deniz Yöndem, Z. (2007). Ergenlerde Zorbalığın Anne, Baba ve Akran İlişkileri Açısından İncelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 8(2), 53–68.

Zorbaz, O. (2013). *Lise Öğrencilerinin Problemlerini İnternet Kullanımının Sosyal Kaygı ve Akran İlişkileri Açısından İncelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi.

Spa Merkezlerine Giden Bireylerin İş Doyum Düzeyleri ve Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi

Selahattin AKPINAR, Necmettin MANSUROĞLU

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

Öz

Bu çalışma, SPA merkezlerine giden bireylerin iş doyum düzeyleri ve tükenmişlik düzeylerini tespit ederek kişisel özelliklere göre bunların farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla yapılmıştır.

Betimsel bir nitelikte olan bu araştırmanın örneklemini 2017 yılında İstanbul Beyoğlu'nda bulunan Angkawat SPA merkezine giden 240 kişi oluşturmaktadır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak, bireylerin iş doyum düzeylerini belirlemek için Dawis ve arkadaşları tarafından geliştirilen Deniz ve Güliz tarafından Türkçeye çevrilen Minnesote İş Doyum Ölçeği ile Maslach ve Jackson tarafından geliştirilen Ergin tarafından Türkçeye uyarlanan Maslach Tükenmişlik Ölçeği kullanılmıştır.

Araştırmaya katılan bireylerin toplam puanlarda orta seviyenin üzerinde iş doyumuna sahip oldukları ve tükenmişlik ölçeğinin alt boyutlarından almış oldukları puan ortalamaları ölçeğin alt boyutlarından alınabilecek puan ortalamalarına bakıldığı zaman duygusal tükenme ve duyarsızlaşma puanları düşük kişisel başarı duygusu puanları yüksek olduğu buradan da araştırmacıların tükenmişlik düzeylerinin düşük olduğu söylenebilir. Kişisel özelliklere göre de, gerek iş doyumunda gerekse de tükenmişlik düzeylerinde bazılarında farklılaşırken bazılarında da anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Anahtar Kelimeler: SPA, İş Doyumu, Tükenmişlik

- Bu çalışma Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalında Kabul Edilen Yüksek Lisans Tezinden Üretilmiştir.*

Abstract

This study has been conducted in order to determine the job satisfaction as well as burnout level of individuals visiting SPA centers and if the said levels vary according to personal characteristics or not.

The sample of this study, which has a descriptive nature, comprises 240 people visiting the SPA center named Angkawat located in Beyoğlu district.

Minnesota Job Satisfaction Scale, developed by Dawis et al and translated into Turkish through Deniz and Güliz has been utilized as the data collection means while Maslach Burnout Scale, developed through Maslach and Jackson and adapted by Ergin has been employed with an eye to determine job satisfaction levels of individuals .

It can be said that individuals participating in the study had job satisfaction over medium level in terms of their total scores while it can be said that the burnout levels of said individuals were low when the mean scores they received from subdimensions of the burnout scale were compared with mean scores to be received from subdimensions of the scale. As regards the personal characteristics there were differences in some both job satisfaction and burnout levels while no significant relationship was detected in some levels.

Keywords: SPA, Job Satisfaction, Burnout

GİRİŞ

Sürekli değişim içerisinde olan modern insan hem sağlığını korumak için hem de etkin tedavilere ulaşmak için küreselleşen dünyada küreselleşen sağlık hizmetlerine ulaşmak istemektedir. Sağlıklı olmak kavramı yalnızca fiziksel olarak değil aynı zamanda ruhsal ve sosyokültürel olarak da tanımlanmaktadır. Bu değişen sağlık paradigması SPA kavramını yaratmaktadır. SPA Merkezleri, Romalılardan bugüne kadar uygulanan su terapilerine verilen isimdir. Bu gelişim ve değişimin ana nedeni, günümüzde sağlıklı yasama verilen önemin artmasına paralel olarak sauna-buhar-su sistemlerinin tıbbi destekleyici ve tamamlayıcı unsur olarak ön plana çıkması ve kullanıcı talepleridir. Günümüz insanı modern tıptaki bilimsel ve teknolojik gelişmelere yalnızca sağlık ve tedavi amaçlı değil, güzellik ve “genç kalmak” için de ulaşmak istemektedir. Bu istek de sağlık turizmini dünyada yeni bir turistik eğilim olarak önemli kılmaktadır (Kaymaz, 2010)

İnsanların eğlenceli vakit geçirmek, yarışmak, mücadele etmek, sağlıklı bir yaşam tarzına kavuşmak için belirli kurallar dahilinde gerçekleştirdikleri bilinçli ve maksatlı hareketler bütünü spor olarak tanımlanmaktadır (Ramazanoğlu ve ark., 2005). İnsanların yaşamlarında tarih boyunca önemli bir yere sahip olan spor etkinlikleri günümüzde toplumsal açıdan oldukça geniş bir kitleye hitap etmektedir (Özen, ve ark., 2013).

İnsanlar hayatlarını sürdürebilmeleri için çeşitli meslekleri icra ederler. Çalışmaları tüm mesleki yaşantıları boyunca ve hatta yaşamları boyunca da sürer. İş yaşantıları genelde insanları strese sokar. Bazı insanlar bu stresin altında fazlasıyla bazıları azda olsa etkilenir. Genelde insanlarla yüz yüze olarak icra edilen mesleklerde strese maruz kalma olayı daha fazla görülmektedir. Aşırı iş stresinin neticelerinden biri olarak kabul gören mesleki tükenmişlik insanlarla sık sık ilişki içinde olan meslek grupları olan öğretmenlik, hemşirelik, polislik, doktorluk ve sosyal yardım hizmetlerinde çalışan görevlilerde görülmektedir (Tunaboynu, 2015).

Genel olarak çalışanların, işlerine ilişkin duygularının bir reaksiyonu olarak tanımlanan iş doyumu kavramı ile ilgili literatürde pek çok tanımına rastlanmaktadır. İş doyumu iş görenlerin örgüte üye olmaya karşı gösterdiği olumlu duygulardır (Demir, 2002). Diğer bir tanımda iş doyumu, çalışanın kendi işine karşı olan iş ve değerleri ve işten kazandıklarının etkileşimi sonucu oluşan duygusal bir cevaptır (Örücü ve diğ., 2006). İş Doyumu, bireylerin bedensel ve zihinsel sağlıklarının yanında, bireysel fizyolojik ve ruhsal duygularının bir belirtisidir. (Bingöl, 1997). Ramazanoğlu'na göre iş doyumu, çalışanların işinden sağladıklarının, ihtiyaçlarını karşılamada denge, eşitlik ve iyilik kavramları tutarlı olarak algılanması halidir. (Ramazanoğlu, 2006). (Akt. Kılınç, 2012).

Tükenmişlik, kavramsal olarak ilk kez Freudenberger (1974) tarafından tanımlanmıştır. İş yaşamında gösterdiği çabaya ve harcadığı emeğe karşılık, hak ettiği maddi-manevi karşılığı alamayan kişiler, zaman içerisinde tükenmişlik yaşamaktadır. Bu sendrom, ilk olarak gönüllü sağlık çalışanları arasında görülen yorgunluk, hayal kırıklığı ve işi bırakma ile karakterize bir durumu tanımlamak için ortaya atılmıştır. Bu kavramı Freudenberger

(1974), çalışanlar arasında tespit ettiği ‘işe gelmeme, duyarsızlaşma, düşük başarı, fiziksel, duygusal ve zihinsel yorgunluk’ kavramlarını tanımlamak için kullanmıştır. Tükenmişliği, örgütsel kökenli diğer stres kaynaklarından ayıran özellik, çalışanların iş gereği karşılaştıkları kişilerle kurdukları sık ve yoğun etkileşimler sonucunda ortaya çıkmasıdır (Gold, 2001).

Günümüzde kabul gören en yaygın tükenmişlik tanımı, Maslach ve arkadaşları tarafından yapılan ve tükenmişliği üç boyutlu bir kavram olarak yorumlayan tanımdır. Birey için olumsuz bir deneyim olan ve olumsuz koşullara yol açan tükenmişlik, üç boyutlu bir sendrom olarak açıklanır. Tükenmişliğin üç alt boyutu şunlardır:duygusal tükenmişlik, duyarsızlaşma ve düşük kişisel başarı hissidir(Akt.Ulupınar, 2013).

MATERYAL YÖNTEM

Araştırmada mevcut durumu ortaya çıkarmayı amaçlayan betimsel tarama ve ilişkisel taramaya yönelik bir yöntem kullanılmıştır. Araştırma grubunu 2017 yılında İstanbul ilinde Beyoğlu semtinde Angkorwat SPA merkezine giden toplam 240 kişi oluşturmaktadır

Araştırmada iki ölçek birden kullanılmıştır. Kullanılan ölçekler Minnesota İş Doyum Ölçeği ve Maslach Tükenmişlik Ölçeğidir.

Araştırmada Dawis, Weis, England ve Lofquist tarafından geliştirilen, özgün adı “Short Form Minnesota Satisfaction Questionnaire” olan, Deniz ve Gürüz Gökçora tarafından Türkçeye uyarlanan Minnesota İş Doyum Ölçeği (MİDO) ölçeği ile Maslach ve Jackson tarafından(1981) geliştirilen Ergin(1992) tarafından Türkçeye uyarlanan Maslach Tükenmişlik Ölçeği kullanılmıştır.

Minnesota İş Doyum Ölçeği, İçsel ve Dışsal doyum faktörlerini ortaya çıkartıcı özelliklere sahip 20 sorudan oluşan 5 likert tipi bir ölçektir. 20 sorudan 12’si içsel doyum ve 8’i ise dışsal doyum ölçmeye yönelik sorulardır. Her bir soru içerisinde, kişinin işinden duyduğu hoşnutluk derecesini tanımlayan 5 şık vardır. Bu şıklar; “hiç hoşnut değilim”, “hoşnut değilim”, “kararsızım”, “hoşnudum”, ve “çok hoşnudum” şeklindedir. Cevap anahtarında en düşük puan 1, en yüksek puan ise 5’tir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 100, en düşük puan 20 olup, 60 puan ise nötr doyum ifade etmektedir. Puanların 20’ye yaklaştığı doyum düzeyinin düştüğünü, 100’e yaklaşması ise doyum düzeyinin yükseldiğini göstermektedir(Kale 2007, Akpınar 2010). Maslach Tükenmişlik Ölçeği 22 maddeden oluşan ve 5 likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin duygusal tükenme (8 madde), duyarsızlaşma (6 madde) ve kişisel başarı duygusu (8 madde) olmak üzere üç alt boyutu vardır. Maslach Tükenmişlik ölçeğinde puanlama sonucunda alt ölçek puanları elde edilmektedir. Alt ölçek puanları, her madde için Hiçbir zaman 0, Her zaman 4 puan olarak 5’li likert tipi derecelmeye göre değerlendirilerek elde edilmiştir. Duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt ölçeğinden alınan yüksek puan, buna karşılık kişisel başarı alt ölçeğinden alınan düşük puan tükenmişliği göstermektedir(Ergin, 1992, Sucuoğlu ve Kuloğlu, 1996). (Akt. Şanlı, 2006).

Araştırmaya katılan bireylerin demografik özellikleri şu şekilde yorumlanmıştır. Araştırmacıların 121(%50,4)'kadın ve 119(%49,6)'u erkektir. Araştırmacıların 72(%30,0)'si 29 yaşa kadar, 71(%29,6)'i 30-35 yaş arası, 39(%16,2)'u 36-40 yaş arası ve 58(%25,2)'i ise 41 yaş ve üzeri şeklindedir. Araştırmacıların 131(%54,6)'i evli ve 109(%45,4)'u bekar. Araştırmacıların 68(%28,3)'i kamu kurumunda, 121(%50,4)'i özel sektörde ve 51(%21,3)' i ise kendi işinde çalışmaktadır. Araştırmacıların 146(%60,8)'sı haftada bir, 59(%24,6)'u haftada iki ve 35(%14,6)'i ise haftada üç gün SPA merkezine gitmektedir. Araştırmacıların 75(%31,3)'i bir yıldır, 50(%20,8)'si iki yıldır, 75(%31,3)'i üç yıldır ve 40(%16,6)'i ise 4 yıl ve üzeri SPA merkezlerine gitmektedir. Araştırmacıların 157(%65,4)'i aktif olarak spor yaparken 83(%34,6)'ü ise aktif olarak spor yapmamaktadır. Araştırmacıların eğitim durumlarına göre dağılımları ise; 22(%9,2)'si ortaokul, 52(%21,7)'si lise, 132(%55,0)'si üniversite ve 34(%14,1)'ü ise lisansüstü mezundur. Araştırmacıların yaşlarının büyük bir kısmının geçtiği yerlere göre dağılımları ise; 149(%62,1)'u büyük şehir, 69(%28,8)'u il ve 22(%9,1)'i ise ilçededir. Araştırmacıların 73(%30,4)'ü 1-4 yıl arası, 69(%28,8)'u 5-8 yıl arası, 53(%22,1)'ü 9-12 yıl arası ve 45(%18,7)' i ise 13 yıl ve üzeri hizmet süresine sahiptir. Araştırmacıların 127(%52,9)'si işinden memnun, 25(%10,4)'i işinden memnun değil ve 88(%36,7)'i ise işinden kısmen memnundur.

Tablo:1 Araştırmacıların İş Doyum Düzeylerini Gösteren One-Sample Kolmogorov-Smirnov Testi

	İş Doyum Düzeyi
n	240
Mean	73,1833
Std.Deviation	13,57082
Kolmogorov-smirnov Z	1,116
p	,166

Tablo 1'de One-Sample Kolmogorov-Smirnov testi sonuçları görülmektedir. Buna göre; araştırmacıların iş doyum düzeylerine yapılacak olan analizlerin normal dağılım yani parametrik olmaları münasebetiyle ($P>0.05$) t ve one-way anova testi uygulanmıştır.

Tablo:2 Araştırmacıların Tükenmişlik Alt Boyutlarını Gösteren One-Sample Kolmogorov-Smirnov Testi

	Duygusal Tükenme	Duyarsızlaşma	Kişisel Başarı Duygusu
n	240	240	240
Mean	10,0292	7,5750	22,3792
Std.Deviation	6,22480	4,28906	4,39974
Kolmogorov-smirnov Z	2,302	2,014	2,096
p	,000	,001	,000

Tablo 2’de One-Sample Kolmogorov-Smirnov testi sonuçları görülmektedir. Buna göre; araştırmacıların Tükenmişlik Alt boyutlarına yapılacak olan analizlerin normal olmayan dağılım yani nonparametrik olmaları münasebetiyle ($P<0.05$) Man-Whitney U ve Kruskal-Wallis H testleri uygulanmıştır.

BULGULAR

Tablo:3 Araştırmacıların Genel Olarak İş Doyumunun Alt Boyutları ve Toplam Puanına Ait \bar{X} ve Ss Değerlerine İlişkin Sonuçları

İş Doyumu Ölçeği Alt Boyutları	n	\bar{X}	Ss	Min	Max	Ölçekten Alınabilecek En Düşük ve En Yüksek Puan
İçsel Doyum	240	44,5042	8,77902	17,00	60,00	12-60
Dışsal Doyum	240	28,6792	5,61837	11,00	39,00	08-40
Toplam Puan	240	73,1833	13,57082	28,00	96,00	20-100

Tablo 3’de araştırmacıların geneline ait, iş doyumunu alt boyutlarına ve toplam puan ortalaması incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda; araştırmaya katılanların iş doyumunu içsel doyum alt boyutunda $\bar{X}=44,5042$, iş doyumunu dışsal doyum alt boyutunda $\bar{X}=28,6792$ ve iş

doyumunu toplam puanında ise $\bar{X}=73,1833$ puan ortalamalarına sahip oldukları görülmektedir.

Araştırmacıların iş doyumunu toplam puanından almış oldukları $\bar{X}=73,1833$ puan ortalaması ölçeğin toplam puanından alınabilecek (Min.20 – Max 100) değerler göz önüne alındığında araştırmacıların orta seviyenin üzerinde iş doyumuna sahip oldukları söylenebilir.

Araştırmacıların İş doyumunu alt boyutlarından içsel doyum puanlarından almış oldukları $\bar{X}=44,5042$ puan ortalaması ölçekten alınabilecek (Min 12- Max.60) değer göz önüne alındığında ve araştırmacıların İş doyumunu alt boyutlarından dışsal doyum puanlarından almış oldukları $\bar{X}=28,6792$ puan ortalaması ölçekten alınabilecek (Min 08- Max.40)değer göz önüne alındığında da gerek içsel doyum gerekse de dışsal doyum orta seviyenin üzerinde olduğu söylenebilir.

Araştırmacıların iş doyum düzeylerinde cinsiyet, yaş, medeni durum, çalıştığı yer, haftada kaç gün SPA gittiği, ne zamandır SPA merkezine gittiği, yaşamlarının büyük bir kısmının geçtiği yer değişkenlerinde anlamlı bir ilişki bulunamazken, aktif olarak spor yapma(aktif olarak spor yapanların iş doyum düzeyleri daha yüksek), eğitim (eğitim düzeyi yükseldikçe iş doyum düzeyi de yükselmekte), mesleki kıdem(kıdem arttıkça iş doyumunu da artmakta) ve çalıştığı yerden memnuniyet durumu(çalıştığı işten memnun olanların iş doyumları yüksek) değişkenlerinde ise anlamlı bir fark tespit edilmiştir.

Tablo:4 Araştırmacıların Genel Olarak Tükenmişlik Alt Boyutları Puanına Ait \bar{X} ve Ss Değerlerine İlişkin Sonuçları

Tükenmişlik Ölçeği Alt Boyutları	n	\bar{X}	Ss	Min	Max	Ölçekten Alınabilecek En Düşük ve En Yüksek Puan
Duygusal Tükenme	240	10,0292	6,22480	,00	27,00	0-32
Duyarsızlaşma	240	7,5750	4,28906	1,00	22,00	0-24
Kişisel Başarı Duygusu	240	22,3792	4,39974	8,00	32,00	0-32

Tablo 4’de araştırmacıların genel olarak tükenmişlik alt boyutlarına ait ortalamaları incelenmiştir. İnceleme sonucunda araştırmaya katılanların tükenmişlik alt boyutlarından duygusal tükenme alt boyutunda $\bar{X}=10,0292$, duyarsızlaşma alt boyutunda $\bar{X}=7,5750$ ve kişisel başarı duygusu alt boyutunda da $\bar{X}=22,3792$ olarak tespit edilmiştir. Araştırmacıların

tükenmişlik ölçeğinin alt boyutlarından almış oldukları puan ortalamaları ölçeğin alt boyutlarından alınabilecek puan ortalamalarına bakıldığı zaman (Duygusal tükenme 0-32, duyarsızlaşma 0-24 ve kişisel başarı duygusu 0-32) Duygusal tükenme ve duyarsızlaşma puanları düşük kişisel başarı duygusu puanları yüksek olduğu görülmektedir. Ölçeğin yönteminde bahsedilen Duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt ölçeğinden alınan yüksek puan, buna karşılık kişisel başarı alt ölçeğinden alınan düşük puan tükenmişliği göstermektedir denilmektedir. Buradan da Araştırmacıların tükenmişlik düzeylerinin düşük olduğu söylenebilir.

Araştırmacıların tükenmişlik düzeylerinde cinsiyet değişkeninde anlamlı bir ilişki bulunamazken, yaş (yaş yükseldikçe tükenmişlik alt boyutlarından duygusal tükenmede tükenmişliğin ve duyarsızlaşmanın düştüğü bununla beraber yaş yükseldikçe tükenmişlik alt boyutlarından kişisel başarı duygusu tükenmişliğin yükseldiği), medeni durum (bekarların tükenmişlik alt boyutlarından duyarsızlaşmada evlilere oranla tükenmişlik düzeyleri daha yüksek), çalıştığı yer (Kendi işinde çalışanların tükenmişlik alt boyutlarından kişisel başarı duygusu puan ortalamalarında tükenmişlik düzeylerinin daha yüksek), haftada kaç gün SPA merkezine gittiği (SPA merkezine daha sık gidenlerin tükenmişlik alt boyutlarından duyarsızlaşmada tükenmişlik oranların daha yüksek olduğu), ne zamandır SPA merkezine gittiği (4 yıldır SPA merkezine gidenlerin tükenmişlik düzeyleri bir yıldır SPA merkezine gidenlere oranla daha düşük), aktif olarak spor yapıp yapmama değişkeni (aktif olarak spor yapan araştırmacıların tükenmişlik alt boyutundan duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı duygusu tükenmişlik düzeylerinin daha düşük), eğitim durumu (Eğitim durumu yükseldikçe araştırmacıların tükenmişlik alt boyutundan duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı duygusu tükenmişlik düzeylerinin daha düşük), yaşamlarının büyük bir kısmının geçtiği yer (yaşamlarının büyük bir kısmı ilçede geçenlerin tükenmişlik alt boyutlarından duyarsızlaşmada tükenmişlik düzeylerinin daha yüksek olduğu), mesleki kıdem (kıdem yükseldikçe tükenmişliğin düştüğü), çalıştığı işten memnuniyet durumu (işinden memnun olanların tükenmişlik düzeyleri daha düşük) değişkenlerinde de anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırma; SPA merkezlerine giden bireylerin iş doyum ve tükenmişlik düzeylerini tespit ederek, iş doyum ve tükenmişlik düzeylerinin kişisel özelliklere göre de farklılaşp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla yapılmıştır.

Yapılan araştırma sonucunda araştırmaya katılanların iş doyum düzeyleri orta seviyenin (araştırmaya katılanların iş doyum düzeyleri $\bar{X}=73,1833$ olarak tespit edilmiş ve ölçekten alınabilecek en düşük 20 ve en yüksek 100 değerler baz alınarak) üzerinde olduğu, araştırmacıların iş doyum düzeylerinde cinsiyet, yaş, medeni durum, çalıştığı yer, haftada kaç gün SPA gittiği, ne zamandır SPA merkezine gittiği, yaşamlarının büyük bir kısmının geçtiği

yer değişkenlerinde anlamlı bir ilişki bulunamazken, aktif olarak spor yapma(aktif olarak spor yapanların iş doyum düzeyleri daha yüksek), eğitim (eğitim düzeyi yükseldikçe iş doyum düzeyi de yükselmekte), mesleki kıdem(kıdem artıkça iş doyumunu da artmakta) ve çalıştığı yerden memnuniyet durumu(çalıştığı işten memnun olanların iş doyumları yüksek) değişkenlerinde ise anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Araştırmacıların tükenmişlik düzeyleri ise; duygusal tükenme alt boyutunda $\bar{X} = 10,0292$, duyarsızlaşma alt boyutunda $\bar{X} = 7,5750$ ve

kişisel başarı duygusu alt boyutunda da $\bar{X} = 22,3792$ olarak tespit edilmiş ve ölçekten alınacak en düşük ve en yüksek değerler göz önüne alındığında, Duygusal tükenme ve duyarsızlaşma puanları düşük kişisel başarı duygusu puanları yüksek olduğu görülmektedir. bulunamazken, yaş (yaş yükseldikçe tükenmişlik alt boyutlarından duygusal tükenmede tükenmişliğin ve duyarsızlaşmanın düştüğü bununla beraber yaş yükseldikçe tükenmişlik alt boyutlarından kişisel başarı duygusu tükenmişliğin yükseldiği), medeni durum (bekarların tükenmişlik alt boyutlarından duyarsızlaşmada evlilere oranla tükenmişlik düzeyleri daha yüksek), çalıştığı yer (Kendi işinde çalışanların tükenmişlik alt boyutlarından kişisel başarı duygusu puan ortalamalarında tükenmişlik düzeylerinin daha yüksek), haftada kaç gün SPA merkezine gittiği(SPA merkezine daha sık gidenlerin tükenmişlik alt boyutlarından duyarsızlaşmada tükenmişlik oranların daha yüksek olduğu), ne zamandır SPA merkezine gittiği (4 yıldır SPA merkezine gidenlerin tükenmişlik düzeyleri bir yıldır SPA merkezine gidenlere oranla daha düşük), aktif olarak spor yapıp yapmama değişkeni (aktif olarak spor yapan araştırmacıların tükenmişlik alt boyutundan duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı duygusu tükenmişlik düzeylerinin daha düşük), eğitim durumu (Eğitim durumu yükseldikçe araştırmacıların tükenmişlik alt boyutundan duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı duygusu tükenmişlik düzeylerinin daha düşük), yaşamlarının büyük bir kısmının geçtiği yer(yaşamlarının büyük bir kısmı ilçede geçenlerin tükenmişlik alt boyutlarından duyarsızlaşmada tükenmişlik düzeylerinin daha yüksek olduğu), mesleki kıdem (kıdem yükseldikçe tükenmişliğin düştüğü), çalıştığı işten memnuniyet durumu (işinden memnun olanların tükenmişlik düzeyleri daha düşük) değişkenlerinde de anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Tunaboşlu (2015) tarafından yapılan ilkökul ve ortaokul öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri (İzmir İli Torbalı İlçesi örneği) çalışmada; öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinde yaş, mezuniyet durumu, mesleki kıdem, branş, sınıftaki öğrenci sayısı, çevrenin sosyo ekonomik durumu, işten manevi doyum alma tükenmişlik düzeyini arttıran etmen iken cinsiyet tükenmişliği önemli ölçüde etkileyen bir değişken olmadığını ortaya koymuştur.

Çelik (2016) tarafından tükenmişlik yaşam doyumunu ve iş yükü ilişkisi, Denizlide faaliyet gösteren muhasebe meslek mensupları üzerine yapılan çalışmada muhasebe meslek mensuplarının tükenmişliği artığında yaşam doyumlarının azaldığı tespit edilmiştir.

Hanbay ve arkadaşları (2017) tarafından spor yapan bireylerin yaşam doyumlarının araştırılması konulu çalışmada; spor yapan bireylerin yaşam doyum düzeyleri ile: cinsiyet, çocuk sayısı, spor yapma sıklığı ve boy değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermediği, yaş, medeni hal, en son mezun olunan eğitim kurumu, çalışma yılı ve kilo değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit etmişlerdir.

Yılmaz (2017) tarafından sağlık çalışanlarının mesleki tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesi çalışmasında, cinsiyet ve eğitim durumunun mesleki tükenmişliği etkilerken, medeni hal, mesleki kıdem ve yaşın mesleki tükenmişliği etkileyen faktörler olmadığı ortaya saptanmış, mesleki tükenmişliğin sağlık kurumlarında belirli aralıklarla değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

KAYNAKLAR

Akpınar, S. (2010). Spor Federasyonlarında Çalışanların, Sosyal Beceri, İş Doyumu ve Problem Çözme Yeterlilikleri Üzerine Bir araştırma. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden eğitim ve Spor Anabilim Dalı, Ankara.

Bingöl, D.(1997). Personel Yönetimi. 3. Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.

Çelik, M.(2016). Tükenmişlik Yaşam Doyumu ve İş Yükü İlişkisi: Denizlide Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Grupları Üzerine Bir araştırma. Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt:21 Isparta.

Demir, G.İ.(2002). Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilatında Çalışan Personelin İş Doyum Düzeylerinin Belirlenmesi. Kırıkkale Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale.

Ergin, C.(1992). “Doktor ve Hemşirelerde Tükenmişlik ve Maslach Tükenmişlik Ölçeğinin Uyarlanması” VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları, Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayını 143-154

Gold, Y.,Bachelor P., (2001). Signs of Burnoutare Evidentfor Practice Teachers During the Teacher Training Period.Education, Vol. 108, No.4.

Hanbay, E., Keskin, B.,Kahırman, M.(2017). Spor yapan bireylerin yaşam doyumlarının araştırılması, Uluslar arası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt:10 Sayı:51.

Kale, F. (2007) Beden eğitimi Öğretmenlerinin İş Doyumu ve Tükenmişlik Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Niğde.

Kaymaz, M.K.(2010). Günümüzde SPA kavramı Otellerde Yer Alan SPA Merkezlerinin İç Mekan Tasarımının Analizi, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, Konya.

Kılınç, P.(2012). Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğünde Çalışan Antrenörlerin İş Doyum Düzeylerinin Belirlenmesi(İç Anadolu Örneği). Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karaman.

Örücü, E., Yumuşak, S., Bozkır, Y.(2006). Kalite Yönetimi Çerçevesinde Bankalarda Çalışan Personelin İş Tatmini ve İş tatminini etkileyen Faktörlerin İncelenmesine yönelik Bir Araştırma. Yönetim ve Ekonomi Dergisi.

Özen, U.,Eygü, H.,Karakuş, A.K.(2013). Üniversite Öğrencilerinin Sporda Şiddet ve Saldırganlık Algıları. Gümüşhane Üniversitesi, Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi, 7, Gümüşhane.

Ramazanoğlu, F., Karahüseyinoğlu, M.f., Demirel, E.T., Ramazanoğlu, M.O., Altıngül, O.(2005). Sporun toplumsal boyutlarının Değerlendirilmesi. Doğu Anadolu Bölgesi Araştırması

Ramazanoğlu, F.(2006). Gençlik ve Spor Taşra Teşkilatı Çalışanlarının İş Doyumu. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, 6(7) Elazığ.

Sucuoğlu, B. Ve Kuloğlu, N: (1996). “Özürlü Çocuklarla Çalışan Öğretmenlerde Tükenmişliğin Değerlendirilmesi” Ankara: Türk Psikoloji Dergisi, Sayı 10-36, 44-60.

Şanlı, Ş. (2006). Adana İlinde Çalışan Polislerin İş Doyumu ve Tükenmişlik Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Adana.

Tunaboynu,M.(2015). İlkokul ve Ortaokul Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri (İzmir İli Torbalı İlçesi Örneği). Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Uluoğlu, S.(2013). Konya İlinde Bulunan Yatılı İlköğretim Bölge Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karaman.

Yılmaz, D.(2017). Sağlık Çalışanlarının Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Belirlenmesi; Tekirdağ'daki Sağlık Çalışanları Üzerine Bir Araştırma. İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sağlık Yönetimi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Rekreasyon Bölümü Öğrencilerinin Boş Zaman Faaliyetlerine Yönelik Tutum Düzeylerinin Belirlenmesi

Hayri AKYÜZ, Mutlu TÜRKMEN, Fatih YAŞARTÜRK

Bartın Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Bartın, TÜRKİYE, akyuz61@live.com

Öz

Bu araştırmanın amacı rekreasyon bölümü öğrencilerinin boş zaman faaliyetlerine yönelik tutum düzeylerinin bazı demografik değişkenlere göre incelenmesidir. Araştırmaya, Bartın Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Rekreasyon Bölümünde öğrenim gören 140 (82 erkek ve 58 kadın) kişi katılmıştır. Araştırmada, araştırmacılar tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” ve Beard ve Ragheb (1982) tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlaması Akgül ve Gürbüz (2011) tarafından yapılan “Boş Zaman Tutum Ölçeği: BZTÖ” kullanılmıştır. Verilerin analizinde, katılımcıların demografik özelliklerine göre, boş zaman tutum düzeyleri arasındaki farklılıkları ve ilişkileri incelemek amacıyla t-Testi ve Pearson Korelasyon testi uygulanmıştır. Araştırmanın bulgularında, t-Testi sonuçlarında “cinsiyet ve öğretim türü” değişkenlerine göre BZTÖ alt boyutları ve toplam puanlarında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Korelasyon testi sonuçlarında “yaş” değişkenine göre BZTÖ toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Bir başka bulgumuzda korelasyon testi sonuçlarında “gelir” değişkeni ile BZTÖ toplam puanları arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Dahası “günlük boş zaman süresi” değişkenine göre BZTÖ alt boyutları ve toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Sonuç olarak, katılımcıların boş zaman faaliyetlerine yönelik tutum düzeylerinin cinsiyet ve öğretim türü değişkenlerine göre farklılık göstermediği, katılımcıların yaş, gelir ve günlük boş zaman süresi arttıkça boş zaman faaliyetlerine yönelik tutum düzeylerinin arttığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Rekreasyon bölümü öğrencileri, Boş zaman tutumu, Boş zaman faaliyeti

Abstract

The purpose of this study is to examine the attitude levels of recreation department students towards leisure activities according to some demographic variables. A total of 140 (82 male and 58 female) students from the Department of Recreation in the Physical Education and Sport College of Bartın University participated in the study. In the research, “Personal Information Form” prepared by researchers, developed by Ragheb ve Beard (1982) and Turkish adaptation was made by Akgül and Gürbüz (2011) “Leisure Attitude Scale: LAS” was used. In the analysis of data, according to the demographic characteristics of participants, t-Test and Pearson Correlation test were applied to examine the differences and relationships between leisure time levels. In the findings of the study, no significant difference was found in the subscales and total scores of LAS according to “gender and education type” variables in the t-Test results ($p>0,05$). In the correlation test results, a significant relationship was found between the total score of LAS according to the age variable ($p<0,05$). In another finding, there was a positive and low level significant relationship between the total scores of the LAS according to the income variable ($p<0,05$). Moreover, in the correlation test results, a significant relationship was found between the total score of LAS according to the daily leisure time variable ($p<0,05$). As a result, it was determined that the attitude levels of the participants towards leisure activities did not differ according to gender and education type variables and as the age, income and daily leisure time of the participants increased, the attitude levels towards leisure activities increased.

Keywords: Recreation department students, Leisure attitude, Leisure activities

1. Giriş

İnsanlar çalışma dışındaki boş zamanlarında dinlenmekten ve sevdikleri ile hoş vakit geçirecek işlerle uğraşmaktan zevk duymaktadırlar. Bu nedenle, çalışma dışındaki geçirilen zaman, insanlar için büyük önem taşımaktadır (Şahin, Akten ve Erol, 2009). Boş zaman kavramı, günümüzde çağdaş sanayi toplumunun yapısal bir özelliğini ve bu toplum tipinin bir ürününü oluşturmaktadır (Karaküçük, 1997). Birey için ihtiyaçlarını karşılamak, geçimini sağlamak ne kadar önemli ise, boş zaman oluşturmak ve bunu en iyi şekilde değerlendirmek de o derece önemli olmalıdır (Gülbahçe, 1996). Boş zaman kavramı ile ilgili literatürde birçok tanım bulunmaktadır ve bu tanımlardan birkaçı şöyledir:

Tezcan (1993) boş zamanı, “kişinin kendisi ve başkaları için zorunluluk ve bağlantılardan kurtulduğu kendi seçtiği etkinlikle uğraştığı, bağımsız ve özgür olarak davrandığı zaman” olarak tanımlanmaktadır.

Karaküçük (1999)’e göre boş zaman, “kişinin çalışmadığı, yaşam zorunluluklarının ve biçimsel görevlerinin dışında kalan ve kişinin kendi isteği yönünde harcayabileceği zamandır”.

Diğer bir tanımda Clawson ve Knetsch (1974) boş zamanı “bireyin seçmiş olduğu keyfi bir zaman” olarak tanımlamıştır (Aktaran: Tel, 2014).

Demiray (1987)’a göre boş zaman basit anlamıyla “dolu olmayan zaman dilimi”dir.

Daha geniş bir tanımlama ile boş zaman; insanın zorunluluklar dışında, eğilimleri ve istekleri doğrultusunda istediği gibi oyalanabilmesi, dinlenebilmesi, eğlenebilmesi veya kendini geliştirmesi için hak ettiği zaman dilimidir (Karaküçük, 1999).

Literatür ışığında boş zaman ile ilgili yapılan tanımlara bakıldığında boş zaman kişinin tamamıyla bütün zorunluluk ve bağlantılardan kurtulduğu, kendi özgür iradesiyle dolu olmayan zaman diliminde kendinin seçtiği aktivite ile uğraştığı zaman olarak karşımıza çıkmaktadır.

Boş zaman tutumu; boş zamana ve boş zaman aktivitelerine yönelik düşünceleri, duyguları ve davranışları tecrübe, duygu, anı ve bilgilerden derlenerek oluşan olumlu ya da olumsuz tepkiler ya da eğilimlerdir. Örneğin, seyahat etmeyi seven biri, spor yapmaktan çekinebilir veya çevreye karşı olumlu tutumu olan bir kimse dağ bisikleti ya da dağ yürüyüşü (trekking) gibi doğayla iç içe olan aktivitelere yönelebilir. Boş zamana yönelik oluşan tutumların, daha önce değinilen tutum tanımlarında olduğu gibi bilişsel, duyuşsal, davranışsal olmak üzere üç ögesi bulunmaktadır. Bu ögeleri bir örnek üzerinden incelemek olursak; “boş zaman aktiviteleri insana mutluluk verir” cümlesi boş zaman tutumunun bilişsel ögesini; “boş zaman aktivitelerimden keyif alırım” duyuşsal ögesini; “boş zaman aktivitelerine sık sık katılırım” cümlesi ise davranışsal ögesini açıklamaktadır (Akgül, 2011).

Üniversite bir kurum olarak toplum ve kültürü yansıtan bir araç olduğu kadar aynı zamanda üniversite toplum ve kültür tarafından da şekillendirilir. Eğer mevcut kültürün ihtiyaçları çeşitli ve karmaşık ise üniversitenin fonksiyonu da benzer şekilde ortaya çıkacaktır. Bu yüzden, miktarına göre rekreasyon eğitimi ile zamanın nasıl kullanılacağını öğrenmeli ve kişiliği etkileyen yönlerinden nasıl yararlanılacağı bilinmelidir. Bu, boş zamanın yaratılması, kullanılması, ilgilerin bilinmesi öğrenme sorumluluğunun paylaşılması ile olur (Hacıoğlu ve diğerleri, 2003).

Literatür bilgileri ışığında bu araştırmanın amacı rekreasyon bölümü öğrencilerinin boş zaman faaliyetlerine yönelik tutum düzeylerinin bazı demografik değişkenlere göre incelenmesidir.

2. Materyal ve Metod

Araştırmada, araştırma amaçlarına uygun olarak “Tanımlayıcı (Betimsel) ve İlişkisel Tarama Modeli” kullanılmıştır.

Araştırma Grubu

Araştırmaya, Bartın Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Rekreasyon bölümünde öğrenim gören 140 (82 erkek ve 58 kadın) kişi katılmıştır.

Veri Toplama Aracı

Kişisel Bilgi Formu: Kişisel bilgi formu cinsiyet, yaş, aile geliri, öğretim türü ve günlük boş zaman süresi gibi değişkenlerden oluşmaktadır.

Boş Zaman Tutum Ölçeği: Ragheb ve Beard (1982) tarafından geliştirilen “Leisure Attitude Scale:LAS” “Boş Zaman Tutum Ölçeği”nin Türkçe uyarlaması Akgül ve Gürbüz tarafından yapılmıştır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayıları (Cronbach Alfa) Bilişsel .81 ile Duyuşsal .92 arasında değiştiği ve toplamda .92 olarak bulunmuştur (Akgül ve Gürbüz, 2011). Boş Zaman Tutum Ölçeği (1) bilişsel (2) duyuşsal ve (3) davranışsal olmak üzere eşit dağılımlı (12’şer maddelik) 3 alt boyuttan ve toplam 36 maddeden oluşmaktadır. 5’li Likert tipi olan ölçekte ifadeler; Kesinlikle katılmıyorum – Katılmıyorum – Kararsızım – Katılıyorum -Kesinlikle katılıyorum şeklinde yanıtlanmaktadır. Ölçekten en az 36 puan, en fazla ise 180 puan alınabilmektedir.

Veri Analizi

Verilerin analizinde; katılımcıların demografik özelliklerine göre, boş zaman tutum düzeyleri arasındaki farklılıkları incelemek amacıyla t-Testi; değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesi için ise Pearson Korelasyon testi uygulanmıştır.

3. Bulgular

Bu bölüm anket formundan elde edilen bulguları içermektedir. Veriler SPSS programında analiz edilip tablo haline getirilmiş ve yorumlanmıştır.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Değişkenlere Göre Frekans ve Yüzde Değerleri

Cinsiyet	n
Kadın	58
Erkek	82
Öğretim Türü	
Normal Öğretim	79
İkinci Öğretim	61
X	
Yaş	19,87
Aylık Ortalama Hane Gelir Durumu	2,685 TL
Günlük Boş Zaman Süresi	5 saat

Katılımcıların 58'ini kadın, 82'sini erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Öğrencilerin 79'u normal öğretimde 61'i ikinci öğretimde öğrenim görmektedir. Yaş ortalamaları 19,87, aylık gelir ortalamaları 2,685 TL ve günlük boş zaman süresi ortalamaları 5 saattir.

Tablo 2. Boş Zaman Tutumunun Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu İçin Bağımsız İki Örnek T Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	X	Ss	t	sd	p
Bilişsel	Kadın	58	3,542	0,720	-0,702	138	0,498
	Erkek	82	3,598	0,843			
Duyuşsal	Kadın	58	3,655	0,577	0,246	138	0,658
	Erkek	82	3,641	0,576			
Davranışsal	Kadın	58	3,704	0,623	0,561	138	0,547
	Erkek	82	3,670	0,616			
BZTO	Kadın	58	3,502	0,521	0,181	138	0,158
	Erkek	82	3,492	0,584			

Tabloya göre katılımcıların boş zaman tutum ölçeği puan ortalamaları ve alt boyutları cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 3. Boş Zaman Tutumunun Öğretim Türü Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu İçin Bağımsız İki Örnek T Testi Sonuçları

	Öğretim Türü	N	X	Ss	t	sd	p
Bilişsel	N.Ö.	79	3,5682	0,81385	-,203	138	0,674
	I.Ö.	61	3,5843	0,76673			
Duyuşsal	N.Ö.	79	3,6092	0,57402	-1,600	138	0,589
	İ.Ö.	61	3,7010	0,57689			
Davranışsal	N.Ö.	79	3,5012	0,63621	-3,294	138	0,457
	I.Ö.	61	3,6023	0,57623			
BZTÖ	N.Ö.	79	3,5830	0,51352	-2,918	138	0,345
	I.Ö.	61	3,7008	0,49522			

Tabloya göre katılımcıların boş zaman tutum ölçeği puan ortalamaları ve alt boyutları öğretim türü değişkeni açısından incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4. Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre BZTÖ Korelasyon Testi Sonuçları

	Bilişsel	Duyuşsal	Davranışsal	BZTÖ
Yaş	0,057	0,124	0,196*	0,215*

Tabloya göre, “yaş ile BZTÖ alt boyutları ve puan ortalamaları” arasındaki ilişkiyi göstermek için yapılan korelasyon analizi sonucunda BZTÖ “davranışsal” ($r= 0,196$, $p<0,05$) alt boyutunda ve BZTÖ ($r= 0,215$, $p<0,05$) puan ortalamalarında istatistiksel olarak düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Tablo 5. Katılımcıların Gelir Değişkenine Göre BZTÖ Korelasyon Testi Sonuçları

	Bilişsel	Duyuşsal	Davranışsal	BZTÖ
Gelir	0,226*	0,247*	0,197*	0,299*

Tabloya göre, “gelir ile BZTÖ alt boyutları ve puan ortalamaları” arasındaki ilişkiyi göstermek için yapılan korelasyon analizi sonucunda BZTÖ “bilişsel” ($r= 0,226$, $p<0,05$), “duyuşsal” ($r= 0,247$, $p<0,05$), “davranışsal” ($r= 0,197$, $p<0,05$) alt boyutunda ve BZTÖ ($r= 0,299$, $p<0,05$) puan ortalamalarında istatistiksel olarak düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Tablo 6. Katılımcıların Günlük Boş Zaman Süresi Değişkenine Göre BZTÖ Korelasyon Testi Sonuçları

	Bilişsel	Duyuşsal	Davranışsal	BZTÖ
Boş Zaman	0,047	0,147	0,184*	0,192*

Tabloya göre, “günlük boş zaman süresi ile BZTÖ alt boyutları ve puan ortalamaları” arasındaki ilişkiyi göstermek için yapılan korelasyon analizi sonucunda BZTÖ “davranışsal” ($r= 0,184$, $p<0,05$) alt boyutunda ve BZTÖ ($r= 0,192$, $p<0,05$) puan ortalamalarında istatistiksel olarak düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

4. Tartışma ve Sonuç

Katılımcıların boş zaman tutumu alt faktörleri ve puan ortalamaları “cinsiyet ve öğretim türü” değişkenleri açısından incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Önal (2017) Atatürk Üniversitesi öğrencileri üzerine yapmış olduğu yüksek lisans tez çalışmasında boş zaman tutumu ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık tespit etmemiştir. Önal’ın bu bulgusu araştırma bulgumuzla örtüşmektedir. Bir diğer çalışmada Kanada’da yaşayan Çinliler ile İngilizler üzerinde yapılan çalışma sonuçları ise üç alt boyutta da herhangi bir farklılık göstermemektedir (Deng, Walker ve Swinnerton, 2005).

Yaş değişkeni ile boş zaman tutumu alt faktörleri ve puan ortalamaları arasındaki ilişkiyi göstermek için yapılan korelasyon analizi sonucunda “davranışsal” alt faktöründe ve BZTÖ puan ortalamalarında istatistiksel olarak düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu bulgu doğrultusunda öğrencilerin yaşları arttıkça boş zaman faaliyetlerine yönelik tutumlarının arttığı söylenebilir. Yaşın artması ile birlikte öğrencilerin faaliyet içerisindeki tecrübelerinin de artmasının bu sonucun ortaya çıkmasında etkili olduğu söylenebilir.

Gelir değişkeni ile boş zaman tutumu alt faktörleri ve puan ortalamaları arasındaki ilişkiyi göstermek için yapılan korelasyon analizi sonucunda “bilişsel, duyuşsal ve davranışsal” alt faktöründe ve BZTÖ puan ortalamalarında istatistiksel olarak düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Gelirin artması ile birlikte öğrencilerin katılabilecekleri aktivite çeşitliliğinin artma durumu bu sonucun ortaya çıkmasına gerekçe gösterilebilir.

Demir ve Demir’in (2006) lisans öğrencilerine yönelik araştırmasında öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun gelirinin sınırlı düzeyde olduğu, bunun sonucunda; yeme, içme, barınma vb. temel ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra katılabilecekleri ve yüksek harcama gerektiren boş zaman faaliyetlerinin çeşidini sınırlandırabileceğinin bir göstergesi olduğunu vurgulamaktadır.

Boş zamanı artan insanlar daha fazla boş zaman faaliyetlerine katılma fırsatı bulabilmektedir (Demir ve Çevirgen, 2006). Günlük boş zaman süresi değişkeni ile boş zaman tutumu alt faktörleri ve puan ortalamaları arasındaki ilişkiyi göstermek için yapılan korelasyon analizi sonucunda “davranışsal” alt faktöründe ve BZTÖ puan ortalamalarında istatistiksel olarak düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu bulgu doğrultusunda öğrencilerin günlük boş zaman süresi arttıkça boş zaman faaliyetlerine yönelik tutumlarının arttığı söylenebilir. Çelik (2014) polis koleji öğrencileri üzerine yaptığı yüksek lisans tez çalışmasında BZTÖ puanlarının Bilişsel, Duyuşsal ve Davranışsal alt boyut puanları düzeyinde ($p>0,05$) anlamlı bir fark olmadığını belirtmiştir.

Sonuç olarak; katılımcıların boş zaman faaliyetlerine yönelik tutum düzeylerinin cinsiyet ve öğretim türü değişkenlerine göre farklılık göstermediği, katılımcıların yaş, gelir ve günlük boş

zaman süresi arttıkça boş zaman faaliyetlerine yönelik tutum düzeylerinin arttığı tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

Akgül, B.M. (2011). Farklı Kültürlerdeki Bireylerin Boş Zaman Aktivitelerine Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi: Ankara-Londra Örneği, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Akgül, B.M. ve Gürbüz, B. (2011). Boş zaman tutum ölçeği: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. 11. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Antalya.

Clawson, M. and Knetsch, J.L. (1974). Leisure in Modern America, J.F. Murphy (Ed.) Concepts of Leisure, Englewood Cliffs, Newjersey: Prentice-Hall.

Çelik, Z. (2014). Ankara Polis Koleji Öğrencilerinin Boş Zaman Aktivitelerine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Demir, C. ve Çevirgen, A. (2006). Turizm ve Çevre Yönetimi: Sürdürülebilir Gelişme Yaklaşımı, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım.

Demir, C. ve Demir, N. (2006). Bireylerin boş zaman faaliyetlerine katılmalarını etkileyen faktörler ile cinsiyet arasındaki ilişki: lisans öğrencilerine yönelik bir uygulama. Ege Akademik Bakış Dergisi, 6(1): 36-48.

Demiray, U. (1987). Açıköğretim Fakültesi Öğrencilerinin Boş Zamanları Değerlendirme Eğilimleri. Rekreasyon (Boş Zamanları Değerlendirme), Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Deng, J., Walker, G. and Swinnerton, G. (2005). Leisure attitudes: a comparison between Chinese in Canada and Anglo-Canadians. Leisure/Loisir, 29(2): 239-273.

Gülbahçe, Ö. (1996). Boş Zamanları Değerlendirme Alışkanlıkları, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Hacıoğlu, N., Gökdeniz, A. ve Dinç, Y. (2003). Boş Zaman ve Rekreasyon Yönetimi (Örnek Animasyon Uygulamaları). Ankara: Detay Yayıncılık.

Karaküçük, S. (1997). Rekreasyon Boş Zamanları Değerlendirme Kavram Kapsam ve Bir Araştırma. Seren Ofset, Ankara.

Karaküçük, S. (1999). Rekreasyon: Boş Zamanları Değerlendirme. Bağırhan Yayınevi, Ankara.

Önal, L. (2017). Atatürk Üniversitesi Öğrencilerinin Boş Zaman Tutumları ile Boş Zaman Aktivitelerine Katılımını Engelleyen Faktörlerin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Erzurum.

Ragheb, M.G. and Beard J.G. (1982). Measuring leisure attitude. Journal of Leisure Research, 14(2): 155-167.

Şahin, C.K., Akten, S. ve Erol, U.E. (2009). Eğirdir Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin rekreasyon faaliyetlerine katılımlarının belirlenmesi üzerine bir çalışma. Artvin Çoruh Üniversitesi, Orman Fakültesi Dergisi, 10(1): 62-71.

Tel, M. (2014). İlköğretim hayat bilgisi ders kitaplarındaki spor ve boş zaman temalarının değerlendirilmesi. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2(2): 1-11.

Tezcan, M. (1993). Boş Zamanlar Sosyolojisi. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayını.

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Rotasyon Uygulamasına Yönelik Görüşlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi

Mehmet Hasan SELÇUK¹, Serkan HACICAFEROĞLU², Yasin KARACA³

Milli Eğitim Müdürlüğü, Malatya, Türkiye, hasanselc44@gmail.com

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Rize, Türkiye,
serkanhacicaferoglu@gmail.com

Milli Eğitim Müdürlüğü, Adıyaman, Türkiye, yasinkaraca99@gmail.com

Öz

Bu araştırmanın amacı, Beden Eğitimi ve Spor öğretmenlerinin rotasyon uygulamasına yönelik görüşlerini belirleyebilmektir. Araştırmada tarama modellerinden genel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini basit tesadüfi yöntemle seçilmiş farklı okullarda görev yapan 79 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmada elde edilen değişkenler istatistik programı aracılığıyla depolanmış ve değişkenlerinin normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov Smirnov testi kullanılarak belirlenmiştir. Çıkan sonuç karşısında değişkenlerin normal bir dağılım izlemediği görülmüş ve araştırmamızda Mann-Whitney U Testi ile Kruskal-Wallis H testi kullanılmıştır. Örneklemdaki beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin ölçek sorularına vermiş oldukları cevaplar ile hareketle, araştırmanın sonucunda; erkek, evli, 26 ile 31 yaş ve 18 ile 23 yıl çalışma süresi olan öğretmenlerin daha fazla puan sıralaması ile rotasyon uygulamasından memnuniyet duydukları belirlenmiştir. Ayrıca öğretmenler ile rotasyon uygulaması arasında istatistikî açıdan cinsiyet değişkeni haricinde yaş ve medeni durum değişkenlerinde anlamlı bir farklılığın olmadığı saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni, Okul, Yer Değiştirme, Rotasyon.

Examination of Physical Education and Sports Teachers' Views on Rotation Application in terms of Some Variables

Abstract

The aim of this study is to determine the opinions of Physical Education and Sports teachers about rotation application. General screening model was used in the study. The sample of the study consists of 79 teachers working in different schools chosen by simple random method. The variables obtained in the study were stored through the statistical program and the normal distribution of the variables was determined by using Kolmogorov Smirnov test. The results showed that the variables did not follow a normal distribution and Mann-Whitney U Test and Kruskal-Wallis H test were used in our study. As a result of the research, the physical education and sports teachers in the sample were given answers to the scale questions. It was determined that teachers who were male, married, 26 and 31 years old and 18 to 23 years working period were satisfied with the rotation application with the higher score ranking. In addition, there was no significant difference between the teachers and the rotation application in terms of age and marital status variables except for the gender variable.

Key words: Physical Education and Sports Teacher, School, Relocation, Rotation.

GİRİŞ

Rotasyon yani değişim, planlı veya plansız herhangi bir sistemin belirli şartlar altında ve belirli bir zaman aralığında mevcut durumdan farklı bir duruma dönüşmesi olarak tanımlanmaktadır (Yörük, Günbayı, 2015). Başka bir tanıma göre ise rotasyon, sistematik olarak çalışanın bir işten başka bir işe geçirilmesidir. Rotasyon uygulaması, farklı bölümlere görevlendirme dışında farklı kurumlara görevlendirme şeklinde de yapılmaktadır. Alan yazında rotasyon daha çok iş rotasyonu olarak ele alınmıştır (Gökkaya, 2013). Ülkemizde özel sektörden farklı olarak özellikle kamu alanında rotasyon belirli süre içerisinde yapılan bir görevin, niteliğinde çok fazla değişiklik olmadan başka bir bölgede yapılması için iş görenlerin yer değiştirmesi olarak da anlaşılmaktadır. Kalite ve verimliliği arttırmak, monotonluğu ortadan kaldırmak gibi nedenlerle birçok farklı uygulaması bulunan rotasyon, insan kaynakları yönetiminin önemli uygulamalarından biridir. Bölgeler ya da okullar arası dengeyi sağlama noktasında önemli sayılabilecek rotasyon uygulaması her değişim kadar içerisinde barındırdığı belirsizlikler ve değişimin doğası gereği olumsuz yaklaşımlarla karşı karşıya kalması olasıdır (Memişoğlu, Yılmaz, İsmetoğlu, Erbaş, 2015).

Rotasyonun hem çalışanda hem de uygulandığı kurumda süreç içerisinde farklı etkileri ortaya çıkmaktadır. İlgili alan yazılarında rotasyonla ilgili olarak yarar ve olumsuzluklar açısından farklı görüşler dile getirilmiştir. Rotasyonun yararları ile ilgili görüşlerden ilkinde konuya yer değiştirme sayesinde iş görenlerin öğrenme düzeylerinin yükseleceği ve bunun sonucunda beşerî sermaye birikiminin artacağı açısından yaklaşılmaktadır. Ayrıca farklı deneyimler yaşama olanağının da bireylerin uzmanlık gelişimine katkı sağlayacağı ileri sürülmektedir. Rotasyonun yararları ile ilgili diğer bir görüşte ise yer değiştirmenin güdülenme üzerinde olumlu etkisinden söz edilmekte, iş görenlerin mevcut işlerinde oluşacak bıkkınlıkların önüne bu uygulama ile geçilebileceği vurgulanmaktadır (Turan, Sevim, 2017).

Alan yazında rotasyonun yararlarından bahseden çalışmalar olduğu gibi olumsuzluklarını ortaya koyan araştırmalar da yapılmıştır. Yapılan farklı çalışmalara göre rotasyon uygulaması her zaman olumlu sonuçlar getirmeyebilir. Bu araştırmalara göre rotasyon yaşayan kişilerde uzmanlaşmanın azalabileceği, yeni çalışma ortamına uyum sağlamanın zaman kaybına yol açabileceği, güdülenme problemi yaşanabileceği ve bireysel anlamda bazı olumsuzlukların ortaya çıkabileceği üzerinde durulmuştur (Huang 1999 ve Campion vd. 1994, Akt. Yörük, Günbayı, 2015).

Eğitimde rotasyonun içerisinde olan ve rotasyondan etkilenecek olan öğretmenlerin görüşleri rotasyonun uygulanabilirliği açısından önemlidir. Bu çalışmanın amacı eğitimde zorunlu yer değiştirmeye yönelik beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin görüşlerini incelemek ve okullarda beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin rotasyonla birlikte ne yönde etkilenebileceğini ortaya çıkarmak ve bu konuda öneriler sunmaktır.

MATERYAL ve YÖNTEM

Araştırmada tarama modellerinden genel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, “çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla, evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek veya örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir” (Karasar, 2010).

Araştırmanın evrenini Malatya ili merkez ilçelerinde görev yapan 300 Beden Eğitimi ve Spor öğretmeni oluştururken, örneklemini ise basit tesadüfi yöntemle seçilmiş farklı okullarda görev yapan gönüllü 79 öğretmen oluşturmaktadır. Betimsel araştırmalarda küçük evrenlerde ulaşılması gereken sayının minimum %20'ye ihtiyaç duyulduğu (Arlı, Nazik, 2001) dikkate alındığında örneklemdaki sayının evreni temsil ettiği söylenebilir.

Verilerin toplanması sürecinde örneklemdaki öğretmenlerin cinsiyet, medeni durum, yaş ve görev süreleriyle ilgili demografik özelliklerini belirlemeye yönelik bir kişisel bilgi formu ve çalışma ortamlarında yaşadıkları rotasyon durumu incelenmiştir. Veri toplama aracı olarak Öğretmene Rotasyon Ölçeği kullanılmıştır (Şahin, Beycioğlu, Sincar, Çıkrıkçı, 2016). 20 maddelik ölçek maddelerin cronbach's alpha katsayısının 0.73 olduğu, faktör yüklerinin ise 0.45 olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırmada ise söz konusu ölçeğin cronbach's alpha katsayısının 0.76 olduğu belirlenmiştir.

Araştırmada elde edilen değişkenler bir istatistik programı aracılığıyla depolanmış ve ilgili istatistik yöntemler kullanılarak analiz edilmiştir. Ölçek değişkenlerinin normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov Smirnov testi kullanılarak belirlenmiştir. Çıkan sonuç karşısında değişkenlerin normal bir dağılım izlemediği görülmüş ve araştırmamızda Mann-Whitney U Testi ile Kruskal-Wallis H testi kullanılmıştır. Kruskal-Wallis H testi kullanılmıştır. İstatistiki açıdan anlamlılık derecesi Alpha (α) yanılma düzeyi ise $p < .05$ olarak kabul edilmiştir. Dağılımlardan elde edilen sonuçlar tablolar haline getirilmiş ve bulgular yorumlanarak gerekli çözüm önerileri getirilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde araştırmaya katılan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinden elde edilen verilere ve bu verilere ilişkin istatistiki bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 1. Öğretmenlerin cinsiyet durum değişkenine göre rotasyon uygulamaları hakkındaki görüş durumları

Cinsiyet Durumu	N	Mean Rank	U	z	p
Erkek	58	42.87	442.500	-1.850	.045
Kadın	21	32.07			
Toplam	79				

Örneklemdaki öğretmenlerin ölçekten almış oldukları puanların, cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann-Whitney-U testi sonucunda istatistiki açıdan anlamlı bir farkın olduğu saptanmıştır ($p < .05$). Katılımcıların sıra ortalama puanlarına bakıldığında erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlere nazaran çalışma ortamlarında daha fazla rotasyon durumları hissettikleri söylenebilir.

Tablo 2. Öğretmenlerin medeni durum değişkenine göre rotasyon uygulamaları hakkındaki görüş durumları

Medeni Durum	N	Mean Rank	U	z	p
Bekar	42	37.35	665.500	-1.097	.273
Evli	37	43.01			
Toplam	79				

Araştırmada örneklemdaki öğretmenlerin ölçekten almış oldukları puanların, medeni durum değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney -U testi sonucunda istatistiki açıdan anlamlı bir farkın olmadığı saptanmıştır ($p>0.05$). Katılımcıların sıra ortalama puanlarına bakıldığında evli öğretmenlerin bekâr öğretmenlere nazaran daha fazla rotasyon durumları algıladıkları söylenebilir.

Tablo 3. Öğretmenlerin yaş durum değişkenine göre rotasyon uygulamaları hakkındaki görüş durumları

Yaş Durumu	N	Mean Rank	X ²	sd	p
20-25 yaş	4	17.88	3.109	2	.211
26-31 yaş	30	34.30			
32-37 yaş	28	30.45			
Toplam	62				

Öğretmenlerin ölçekten almış oldukları puanların, yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda istatistiki açıdan anlamlı bir farkın olmadığı saptanmıştır ($x^2=3.109$; $sd=2$; $>.05$). Katılımcıların sıra ortalama puanlarına bakıldığında ise 33 ile 37 yaş gurubunda bulunan öğretmenlerin daha fazla puanla diğer yaş guruplarında bulunan öğretmenlere göre daha fazla rotasyon durumları algıladıkları söylenebilir.

Tablo 4. Öğretmenlerin görev durum değişkenine göre rotasyon uygulamaları hakkındaki görüş durumları

Görev Yılı	N	Mean Rank	X ²	sd	p
1-5 yıl	20	41.20	3.511	3	.319
6-11 yıl	16	39.22			
12-17 yıl	23	33.70			
18-23 yıl	20	46.68			
Toplam	79				

Araştırmada öğretmenlerin ölçekten almış oldukları puanların ile kurumdaki görev süresi değişkenine göre almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda istatistikî açıdan anlamlı bir farkın olmadığı saptanmıştır ($x^2=3.511$; $sd=3$; $>.05$). Katılımcıların sıra ortalama puanlarına

bakıldığında ise 18-23 yıl görev süresi gurubunda bulunan öğretmenlerin daha fazla puanla diğer görev süresi guruplarında bulunan öğretmenlere göre daha fazla rotasyon durumları algıladıkları söylenebilir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmada örneklemdaki öğretmenlerin ölçekten almış oldukları puanların, cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farkın olduğu saptanmıştır. Katılımcıların sıra ortalama puanlarına bakıldığında erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlere nazaran çalışma ortamlarında daha fazla rotasyon durumları hissettikleri söylenebilir. Bu durum erkek öğretmenlerin gittikleri yeni çalışma hayatına, çevreye, okulun fiziki ve sosyal yapısına daha erken uyum sağlayabilecekleri şekliyle yorumlanabilir. Sabuncuoğlu ve Tüz (1998), araştırmalarında örgütlerde gerçekleştirilen değişimin amacını; etkinliği, verimliliği, motivasyon ve tatmin düzeyini arttırmak olarak göstermektedirler. Bu bağlamda okulda uzun süreli kalan beden eğitimi öğretmenlerinin diğer öğretmenlerle beraber oluşturdukları kültürün, yapılacak olunan rotasyon uygulamasıyla öğretmenlerin, öğrencilerin ve yöneticilerin düşüncelerini ve duygularını olumsuz yönde etkileyebileceği (Peter, Dea, 2002, Akt., Arabacı, Sağlam, 2012) söylenebilir.

Araştırmada örneklemdaki öğretmenlerin ölçekten almış oldukları puanların, medeni durum değişkenine göre anlamlı bir farkın olmadığı saptanmıştır. Katılımcıların sıra ortalama puanlarına bakıldığında evli öğretmenlerin bekâr öğretmenlere nazaran daha fazla rotasyon durumları algıladıkları söylenebilir. Evli öğretmenlerin sorumlulukları bekar öğretmenlere göre biraz daha fazla olmasına rağmen rotasyonla gelen zorunlu yer değiştirme karşısında var olan alışkanlıklarının değişebileceği durumunun ortaya çıkabileceği söylenebilir. Tonbul ve Sağroğlu (2012) yapmış oldukları araştırmada rotasyon uygulamalarına daha çok bekâr katılımcıların eleştirdiğini belirtmektedirler. Bireylerin bir şeyler kaybetme korkusu, yetersizlik duygusu, alışkanlıklar, ekonomik faktörler, değişimin yaratacağı tehditler (Özkalp ve Kirel, 1996) nedeniyle değişmeye direnç gösterdikleri söylenebilir.

Öğretmenlerin ölçekten almış oldukları puanların, yaş ve kurumdaki görev süresi değişkenine göre anlamlı bir farkın olmadığı saptanmıştır. Katılımcıların sıra ortalama puanlarına bakıldığında ise 33 ile 37 yaş gurubunda bulunan öğretmenler ile 18-23 yıl görev süresi gurubunda bulunan öğretmenlerin daha fazla puanla diğer yaş ve görev süresi guruplarında bulunan öğretmenlere göre daha fazla rotasyon durumları algıladıkları söylenebilir.

Bu yaş ve çalışma süresi guruplarında bulunan öğretmenlerin bazı düzenlerinin; okul malzemesi, fiziki yapı, kemikleşmiş takımların oluşumu, okul idaresinin ve meslektaşlarının kendilerine karşı inanırlıkları ile gelen tam desteklerinin olduğu bir dönem olarak görülebilir. Buna rağmen rotasyona bakış açılarının olumlu olması, mesleki yaşantıları içerisinde aynı okulda uzun süre çalışmanın monotonluğu arttırmasına, motivasyonlarının azalmasına sebep olmasından kaynaklandığı şeklinde düşünülebilir. Konu ile ilgili bazı araştırmalara bakıldığında; çalışma süresi daha az olan öğretmenlerin (Tonbul, Sağroğlu, 2012) rotasyon uygulamalarından memnun olmadıkları yönünde görüş belirtilmektedir. Bir başka araştırmada Milli Eğitim Bakanlığı'nın rotasyon politikalarını yeterli bulmadıklarını ve sürekliliği olmadığı görüşü çoğunlukla dile getirilmiştir (Özmen, Kömürlü, 2010). Başka bir araştırmada ise öğretmenlerin rotasyona yönelik olumsuz görüş bildirmelerinin nedenlerinden birisi de söz konusu sürecin nasıl uygulanacağına ve hatta uygulanıp uygulanmayacağına dair yaşadıkları belirsizlik gösterilmektedir (Memişoğlu ve ark. 2015). Kayır (2013) ise araştırmasında rotasyonun olumlu karşılandığını özellikle rotasyon sonucu oluşan görev yeri

değişikliğinin, okul müdürlerine kişisel gelişim ve yeni beceriler geliştirme ve farklı çevreleri tanıma olanağı sağladığı böylece kendisini eskimişlikten koruduğu görüşünü ifade etmiştir.

Öneriler

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin mevcut işlerinde oluşacak yorgunlukların önüne rotasyon uygulaması ile geçilebileceği söylenebilir. Yer değiştirme sayesinde öğretmenlerin öğrenme istekleri yükselebilir, motivasyonları artar ve monotonluktan kurtulabilirler. Ayrıca rotasyonun öğretmenlerin alanları ile ilgili gelişimine katkı sağlayacağı da ileri sürülebilir. Ayrıca bu ve buna benzer başka araştırmalar da yapılarak rotasyona uğrayan öğretmenlerin konuya ilişkin görüşleri hakkında daha fazla bilgiye ulaşılma yoluna gidilebilir.

KAYNAKÇA

Arabacı, İ.B., Sağlam, H. (2012). Zorunlu Rotasyon Uygulamaları Konusunda Okul Yöneticilerinin Görüşleri. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(20): 529-547.

Arlı, M., Nazik, H. (2001). Bilimsel Araştırmaya Giriş. Ankara: Gazi Kitabevi.

Campion, M.A., Cheraskin, L., Stevens, M.J. (1994). Career-related Antecedents And Outcomes Of Job Rotation. Academy of Management Journal, 37(6), 1518-1542.

Gökkaya, N. (2013). Okul Müdürlerine Uygulanan Rotasyona İlişkin İlkokul Ve Ortaokul Müdür, Müdür Yardımcısı Ve Öğretmenlerin Görüşleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.

Huang, H. J. (1999). Job Rotation From The Employees' Point Of View. Research and Practice in Human Resource Management, 7(1): 75-85.

Karasar, N. (2010). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kayır, S. (2013). Rotasyona tabi Tutulan İlköğretim Okulu Müdürlerinin Örgütsel Bağlılık Düzeyi üzerine Bir Araştırma. Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, 19: 105-123.

Memişoğlu, S.P., Yılmaz, Ç. D., İsmetoğlu, M., Erbaş, H. (2015). Öğretmenlerin Zorunlu Yer Değiştirme Uygulamasına Yönelik Lise Öğretmenlerinin Görüşleri. International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic, 10(11): 1122-1144.

Özkalp E., Kirel Ç. (1996). Örgütsel Davranış, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.

Özmen, F., Kömürlü F. (2010). Eğitim Örgütlerine Yönetici Seçme Ve Atamada Yaşanan Sorunlar Ve Yönetici Görüşleri Temelinde Çözüm Önerileri. Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 2: 25-33.

Sabuncuoğlu, Z., Tüz, M. (1998). Örgütsel Psikoloji. Bursa: Alfa Yayınları.

Şahin, İ., Beycioğlu, K., Sincar, M., Çıkrıkçı, F. (2016). Öğretmen Rotasyon (Zorunlu Yer Değiştirme) Ölçeği'nin Geliştirilmesi. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 22(2): 267-287.

Tonbul, Y., Sağıroğlu, S. (2012). Okul M¼d¼rlerinin Zorunlu Yer Değiştirme Uygulamasına İlişkin Bir Araştırma. Kuram ve Uygulamada Eğitim Y¼netimi, 18(2):313-339.

Turan, L., Sevim, O. (2017). ¼đretmen ve ¼đrenci Velilerinin Zorunlu ¼đretmen Rotasyonu Hakkındaki G¼r¼řlerinin İncelenmesi. Atat¼rk ¼niversitesi Sosyal Bilimler Enstit¼s¼ Dergisi, 21(1): 109-124.

Y¼r¼k, T., G¼nbayı, İ. (2015). ¼đretmenlere Y¼nelik Uygulanması, Planlanan Rotasyona İlişkin ¼đretmen G¼r¼řleri. Eğitim ve ¼đretim Araştırmaları Dergisi, 4(2): 59-72.

The Use of Social Media in Online Journalism

Ali Murat KIRIK¹, Ahmet ÇETİNKAYA²

¹Marmara University, Faculty of Communication, İstanbul, TURKEY, murat.kirik@marmara.edu.tr

²Marmara University, Faculty of Communication, İstanbul, TURKEY, ahmet@marmara.edu.tr

Abstract

ARPANET, which is regarded as the first wide network, emerged in the mid-1960s with military purposes and this technology led to emergence of the Internet in the following years. The internet technology that connected the computers to each other in the past, and which forms the basis of the entire communication network today, plays an active role in many fields of activity. As a network of networks, the internet technology has brought different dimensions to the field of journalism. With the development of Internet technology, news sites have emerged and there has been diversity in news reporting. Traditional news broadcasting organizations have tried to reach their readers by opening their own news sites and many alternative news portal have been created. As the need to hear about things and to learn is one of the most basic requirements of human beings, online journalism has attracted great interest from all ages and all segments of the society. Particularly with the widespread use of mobile phones and tablet PCs, mobile compatible web sites have attracted increasingly more users. Users have been able to access news presented through mobile applications and a sense of social news has developed. News sites share news through Facebook and Twitter platforms and enter a race to have the highest hit. For this reason, sometimes there may be discrepancies between the content and the image presented. Especially the competition between websites is reflected directly in content and sharing. News can be criticized or discussed through comments posted on social media, leading to interaction factor to emerge. The existence of anonymous accounts, however, result in some throwaway comments. In this study, the relationship of online journalism with social media is mentioned, and the usage of online journalism in social media is explained.

Keywords: Online Journalism, Social Media, Interaction, Clicking Journalism

İnternet Haberciliğinde Sosyal Medyanın Kullanımı

Öz

İlk geniş alan ağı olarak ifade edilen ARPANET 1960'lı yılların ortasında askeri amaçlarla ortaya çıkmış ve bu teknoloji ilerleyen yıllarda internet halini almıştır. Geçmişte bilgisayarları birbirine bağlayan günümüzde ise tüm iletişim ağının temelini oluşturan internet teknolojisi, birçok faaliyet alanında aktif bir rol üstlenmektedir. Ağlar arası ağ olarak nitelendirilen internet teknolojisi habercilik alanına da farklı boyutlar kazandırmıştır. İnternet teknolojisinin gelişim göstermesiyle birlikte haber siteleri ortaya çıkmış ve habercilikte çeşitlilik meydana gelmiştir. Geleneksel yayın kuruluşları kendi haber sitelerini açarak okuyucularına buralardan ulaşmaya çalışmış, bunun dışında birçok alternatif haber portalı da yeni baştan oluşturulmuştur. Haber alma ihtiyacı insanlığının en temel gereksinimlerinden biri olduğu için internet haberciliği her yaşta her kesimden kullanıcı tarafından yoğun ilgi görmüş, özellikle akıllı telefon ve tabletlerin yaygınlaşmasıyla birlikte mobil uyumlu haber sitelerine olan ilgi giderek artmaya başlamıştır. Kullanıcılar mobil uygulamalar aracılığıyla sunulan haberlere ulaşabilmiş ve sosyal haber anlayışı gelişim göstermiştir. Haber siteleri, paylaşımlarını Facebook, Twitter gibi sosyal ağlar üzerinden gerçekleştirmekte ve buradan hit kazanabilme mücadelesine girmektedir. Bu nedenle bazen içerik ve paylaşılan görsel arasında uyumsuzluklar yaşanabilmektedir. Özellikle web sitelerinin birbirleriyle yapmış oldukları rekabet içeriklere ve paylaşımlara doğrudan yansımaktadır. Sosyal medya aracılığıyla haberlere yorumlar yapılabilmekte ve böylece etkileşim unsuru ön plana çıkabilmektedir. Ancak anonim hesapların varlığı yorumların ciddiyet seviyesini düşürebilmektedir. Bu çalışmada internet haberciliğinin sosyal medya ile olan ilişkisine değinilmiş, internet haberciliğinin sosyal medyadaki kullanımı açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İnternet Haberciliği, Sosyal Medya, Etkileşim, Tık Haberciliği

1. Introduction

The Internet is a subset of the communication network in the world that is composed of computers. In other words, it is a system of hardware that consists of millions of computers that communicate with each other through communication tools and devices connecting them to each other, starting from simple telephone lines that reach the houses. The Internet is a multi-protocol network and can be defined as all interconnected computer networks. It is formed by connecting thousands of academic and commercial networks as well as state and non-governmental ones. Information is transferred between computers according to various protocols in form of packages. There are a variety of information and services on the Internet, such as electronic mail and linked pages. Online journalism can reach to a broad mass of population and to many places quickly, which makes it fundamentally different from traditional media (Yegen, 2014: 15). Thanks to advanced communication technologies the Internet overtook the traditional media and made online journalism as the most easily accessible news medium.

Internet technology has changed the infrastructure of journalism. Internet is a highly interactive, hypertextual and synchronized tool that apply the proper data transfer method by itself and can keep voice, video image and text together. In other words, the Internet is an environment that is open to mass participation, makes the audience active, and being a hybrid tool that possesses every aspect of radio, television and newspaper, it is impossible to be

controlled which makes it a liberal platform where everybody is free to express itself (Birsen, 2005: 69). Online journalism is a media term which means only broadcasting news via the Internet. Internet news does not reach the reader in printed form, in contrast to newspapers. And there is no “news hour” as in television journalism. Recently, with the increasing popularity of video sharing sites, online journalism has turned into a video-supported journalism. In this study, the relationship between online journalism and social media will be examined and the effect of the interaction element of social media on online journalism will be studied.

2. Overview of Online Journalism

As a new generation news system, online journalism emerged as it was discovered that news texts and visual materials once transferred to computer during the traditional broadcasting process in the phase of electronic typesetting and page layout design can be published directly on the internet without requiring much change (Murzakulova, 2008: 19). Online journalism is also referred as “internet journalism” or “electronic journalism” in some sources. Basically, there is no change in the purpose of the journalist in online journalism, however the techniques used in gathering, reporting and publishing news have changed and transformed dramatically (Sütçü et al., 2006: 313).

Today the extent that internet and digital technologies has reached caused disruption in traditional journalism and has created a new understanding of journalism with its unique dynamics. These new type of journalism, which is called online or internet journalism, is differs from traditional journalism in the following ways (Karaduman 2003: 143).

- The ability to deliver the news very quickly and the constant updating of the news.
- 24-hour access to news.
- Use of audio, graphic and image files on a multimedia basis.
- Easy access to archive news and the storage ability.
- Interaction with the reader, receiving feedback and comments.
- Easy access to background information by providing links to news-related websites.
- Finding different news that is not included in other media.
-

Online journalism studies have been divided into four distinct periods in the research carried out up to now in Turkey. According to this, in the beginning, journalists produced news for their own traditional media instead of producing content directly for online journalism. In the second period, started in 1996, journalists arranged original pieces of news to publish on certain internet environments. The third period began in 1997 and in this period, journalists started to try to create a news portal in a number of internet environments. And in the fourth period, the concept of citizen journalism has emerged along with web logs and web pages consisting of news, photos and video images that became known on the internet (Tokgöz, 2010: 92-93). It is still possible to find examples of online journalism typical of each of these four periods. Almost all type of online journalism applications continues through web pages.

Online journalism caused radical changes. When we look at the changes in the news sources, journalists, in online journalism, can reach unlimited sources of news through accessing personal web sites and collecting information there. As the institutions and the organizations publish their official disclosures and reports on their official web sites and as they form e-mail lists and discussion groups, journalists have been able to use the internet both as a news source and a real time communication channel with news sources (Araslı, 2011: 97). Thus, an

online journalist can report news merely by following journals online, without getting up from his chair and running after journals. There have also been some changes in news reporting. In online journalism, news pages can be arranged according to the interest of the reader. Thus, readers can follow the news they want without being influenced. In traditional media, however, readers are forced to search over pages for the news they follow. They are exposed to other news when doing this. There are also changes in the ways of receiving news.

Online journalism, which includes the functions of traditional media without the need for the heavy investment in printed and visual media, has become more and more widespread today and been accepted as a new phenomenon in mass communication. Online journalism allows for reader interaction. Possible ways of interaction are listed below:

- a. E-mail (the user reaches the author and the online broadcaster and express his wishes, opinions and suggestions).
- b. Searching data banks and archives (the user applies various filters and keyword search over the previously published written and visual documents).
- c. Replying and evaluating through forms (Users present their views through simple questionnaires in the form of "evaluate this news").
- d. Downloading various games and software.
- e. Newsgroups.
- f. Live chats (the user is chatting in real-time with other users or webmasters).
- g. E-mail lists (email lists to exchange views).
- h. Forum (Discussion environments that are opened on a general or specific subject where users participate in discussions through their posts, and have their views published should the forum administrator approves).
- I. Guest book (users express their wishes, opinions and suggestions on a message board) (Halıcı, 2003).

3. Social Media as a New Communication Environment

Social media are applications where users can create personal profiles at no cost, communicate with different people, especially friends, and share content. Shares can be in different formats such as text, audio, photos and video. Additionally, social networks have become areas where important economic relations are established. Companies and brands use social media to expand their investments, especially by advertising (Kaplan & Haenlein, 2016: 59). Boyd (cited by Çizmeçi, 2014: 390) focuses on the idea that social networking sites are networked publics. According to Boyd, the networked publics have the same characteristics as other public types. Individuals gather in networked publics for civilian purposes, especially for social and cultural activities. An individual finds the opportunity to connect and communicate with different people outside of his surroundings. Incorporating the technology element, networked publics differ from other publics in the way people link with these environments and in the new dynamics it creates that shape these participations.

Social media is defined as a group of internet-based applications that is based on the technical foundations of web 2.0 and allows the creation and modification of user-generated content. Current examples of social media platforms include social networking sites such as Facebook,

photo sharing sites like Flickr, video sharing sites like YouTube, business networking sites such as LinkedIn, micro blogging sites such as Twitter, and many other similar ones. Social media sites are cheap, free of charge and mostly easy to use. Social media is a communication mechanism that allows thousands or even billions of users to interact with individuals around the world (Whiting, 2013: 362-364). Social media sites are web-based applications that allow people to create public or non-public profiles, add others to their friends lists, and visit and view the profiles of people they have communication with.

Social networks allow individuals to assert and clearly express themselves since they enable increased individual participation and allow sharing daily issues or about a more intense specific topic. The world in the virtual games, however, force users to act in accordance with certain rules, thus remain behind virtual social world in terms of the opportunity it offers to assert oneself (Kaplan and Haenlein, 2010: 63). Collaboration projects or content pages are poor social networks since they are created by the sharing of masses.

Social media is based on Web 2.0. Web 1.0 is like an embryo for Web 2.0. While Web 1.0 is more built on the principles of broadcasting with its predetermined direction of interaction, Web 2.0 is based on procedures that rely on "inclusion" principle. Offering of necessary techniques through infrastructural activities, the creation of user-friendly software and the features it offers to everyone make Web 2.0 to get out of the former rigid structure and build a dynamic one (O'Reilly 2007: 18). It is a difficult task for library and information professionals to meet the information needs of digital users who continuously use social networks, are always connected and are becoming more and more demanding, and to reconcile the features required by both physical and digital libraries and to always create an always ready-to-use library (Dempsey as cited in Tonta, 2009: 745).

As a result of the rapid progress of the technology and the increased speed and use of the Internet, social media has become increasingly prominent. Social media has also introduced many new concepts to human life. In the simplest terms, social media is a broad platform that enables individuals to express their ideas and opinions on the Internet without time and space limitations and allows the unlimited use of the multimedia features offered by the Internet, but also creates an interactive environment based on mutual exchange of views with other individuals (Bulunmaz, 2011: 29).

4. Use of Social Media in Online Journalism

Technology based change in receiving information, which started in the 20th century and continues rapidly today, brought about the change and development of many types of knowledge. This change and development is also reflected in the news media. In the 20th century, with the increasing number and types of mass media, broadcasting organizations have been more concerned about circulation and rating, which led to tabloid journalism in order to reach more readers/audience/listeners. The language has become poorer, content has become speculative, instead of being informed, having fun has become the main aim. "News" transformed into "products" and the readers into "customers" (Özkan, 2018: 285). Social media has played a very active role at this point and with the interaction element of the social media, users have been able to contribute directly to the news content.

Social media has brought different dimensions to citizen journalism. The first examples of citizen journalism have been seen in the United States. As the mainstream media became the spokesperson of the dominant discourses, people strongly reacted against and used the power of the Internet as an alternative medium. There are a number of factors that are effective in the emergence and development of this new form of journalism which is referred as public

journalism, citizen journalism or sometimes community-linked journalism. Increasing concerns about democracy in the US, the intensification in the media and its impact on journalistic practices and the developments in communication technology are just a few of these factors (Uzun, 2006: 635). Internet news sites are actively using social media to deliver their content to a wider audience. Users can comment on the news shared on networks such as Facebook, Twitter, and Instagram and express their opinions and views about the news. This situation clearly demonstrates the relationship between online journalism and social media.

The use of social media in online journalism also has negative aspects. These include clicking journalism. Clicking-focused news presentation, which refers to news headlines and accompanying images created to increase the number of clicks, is a content-managing journalism practice which is centered on the outer shape of the news item and seeks to answer how to get the most clicks with the current material, rather than how news can be delivered in the simplest and most accurate manner. This news reporting practice takes place in the intersection of many issues ranging from conventional news ethics to political economy, and from ideological debates on technique to language of new media (Özyal, 2016: 276). It is possible to make critical readings about click-focused journalism from all these perspectives, but the aim of this study is to present what type of structure clicking journalism imposes.

News content is one of the most important factors of not only social media but also search engines. Online news services, which were created with a small number of employees in the beginning, received ready-to-publish news items from agencies as the main news source and released them without even going over them. This caused hundreds of news sites to have the same news. However, significant changes in news gathering have been observed recently. Original content has long been an important factor for search engines in ranking the search results (Duman, 2018: 274). News sites that want to take place among the first results of a search query have started to transform to a distinguishing way of presenting news from the first period of copy-paste journalism. Therefore, online news sites that are not ranked high in search engines wanted to reach users through their social media accounts. These sites, however, have used images and content to shape the thinking of the reader. This brought about violations of media ethics. However, it is not possible to ignore the contribution of social media to journalism.

5. Conclusion

Emergence of the Internet can be regarded as the beginning of a new era in human history. Services provided by the internet have improved rapidly after the 1990s and continue to develop steadily at a further enhanced rate. Many features that were not used in early years of using websites for news reporting have become a fundamental need as the interest in the field increased. Developments in internet systems fulfilled the emerging needs and supplied an interactive medium where posting comments to news items is an essential part of it.

With this service provided by Web 2.0, users can share their thoughts by posting comments. Synchronicity -a key advantage of online news- provided an environment where people can reach any news event at any time they need. News archives, on the other hand, allow readers to reach old news in full detail with supplementary photos and even videos. The links supplied along with a news item add interactive features and enable the possibility to access similar news. In addition, it is fairly easy to determine reader's profile in electronic newspapers and to conduct public opinion surveys. Criticism and requests of readers can be received over message boards placed on the web site. Likewise, it is also possible to conduct public opinion surveys on any issue, or to organize a forum on a political or social basis.

Social media is an important environment that has a direct impact on journalism. Social media, with its ability to host every information in any subject, increases and improves interaction among people. At the same time, social media offers participants an opportunity to freely express themselves and allows forming groups with common interests. This aspect of social media has also transformed journalism. It is brimmed with interactive features, enabling users express their opinions about news events and content. However, clicking journalism phenomenon has started to spread also in social media and raised ethical concerns in news reporting.

Today, social media constitutes an essential part of the main traffic in news sites, which cause users to be exposed to news with misleading information and far from journalism ethics. Online journalism, which has developed in parallel with communication technologies, brings significant problems. Most of these problems are related to ethics and are being discussed in academic platforms in a range of studies. Another problem which is part of these ethical issues and is seemed to be regarded as petty is the misleading use of news headlines. Titles and images are used in a misleading way also in social media, and this behavior comes from the desire to have massive hit. Headlines such as “Here is that woman!”, “That guy has appeared for the first time”, “Who is the famous artist who crashed his car?” “Is the football player leaving or not?” are very often used in social media. A significant number of news sites in Turkey aim to increase their read count using similar patterns in headlines. Improving digital literacy can avoid these problems. The “media literacy” course -recently added as a core course in curriculum in Turkish schools- particularly helped to prevent violation of journalism ethics.

References

- Araslı, O. (2011). İnternet ve İnternet Haberciliği: Türkiye’deki Popüler Haber Sitelerinin İncelenmesi, Konya: Selçuk University, Graduate School of Social Sciences, Unpublished Master’s Thesis.
- Birsen, H. (2005). “İnternet Haberciliği ve Aktif İzler kitle İlişkisi Çerçevesinde Etik Tartışmalar”, Selçuk Üniversitesi Selçuk İletişim Dergisi, 3 (4), pp.68-79.
- Bulunmaz, B. (2011). “Otomotiv Sektöründe Sosyal Medyanın Kullanımı ve Fiat Örneği”, Global Media Journal Turkish Edition, 2 (3), pp.19-50.
- Çizmeci, E. (2014). “Danah Boyd’da Sosyal Ağlar ve Gençlik”, Yeni Medyaya Eleştirel Yaklaşımlar (ed. Mukadder Çakır), İstanbul: Doğu Publishing, pp. 385- 411.
- Duman, K. (2018). “Arama Motorları ve İnternet Haberciliğine Etkileri: Türk İnternet Haber Medyası Örneği”, Selçuk İletişim, 11 (1), pp. 257-287.
- Halıcı, N. (2003). “Online Gazetecilik”, Yeni İletişim Teknolojileri ve Medya (ed. Sevda Alankuş), İstanbul: IPS İletişim Vakfı Publications.
- Kaplan, A. M., Haenlein, M. (2010). “Users Of The World, Unite! The Challenges and Opportunities Of Social Media”, Business Horizons, 53(1), pp.59-68.
- Karaduman, M. (2003). “İnternet ve Gazetecilik”, Yeni İletişim Teknolojileri ve Medya (ed. Sevda Alankuş), İstanbul: IPS İletişim Vakfı Publications.

Murzakulova, G. (2008). Farklı Toplumlarda İnternet Gazeteciliği: Rusya ve Türkiye İnternet Gazetelerinin Karşılaştırmalı Çözümlemesi, Ankara: Ankara University, Graduate School of Social Sciences, Unpublished Master's Thesis.

O'Reilly, T. (2007). What is Web 2.0: Design Patterns and Business Models for the Next Generation of Software, MPRA Paper, No: 4580.

Özkan, Ö. (2018). “İnternet Haber Medyasında Bilim Haberlerinin Sunumu: Mars Gezegeni Örneği”, Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD), 4 (1), pp.283-303.

Özyal, B. (2016). “Tık Odaklı Habercilik: Tık Odaklı Haberciliğin Türk Dijital Gazetelerindeki Kullanım Biçimleri”, Global Media Journal: Turkish Edition, 6 (12), pp.273-301.

Sütçü, C. S., Akyazı, E.; Dilmen, N. E. (2006). Teknolojik Değişim ve Dönüşümlerin Gazetecilik Üzerindeki Etkilerinin Tarihsel Süreçte Değerlendirilmesi (drl. Can Bilgili). Medyada Olmayanlar (Medya Eleştirileri 2006), İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, pp.293-327.

Tokgöz, O. (2010). Temel Gazetecilik, Ankara: İmge Publishing.

Tonta, Y. (2009). “Dijital Yerliler, Sosyal Ağlar ve Kütüphanelerin Geleceği”, Türk Kütüphaneciliği, 23 (4), pp. 742-768.

Uzun, R. (2006). “Gazetecilikte Yeni Bir Yönelim: Yurttaş Gazeteciliği”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Vol: 16, pp. 633-656.

Whiting, A., Williams, D. (2013). “Why People Use Social Media: A Uses and Gratifications Approach”, Qualitative Market Research: An International Journal, 16 (4), pp. 362-369.

Yegen, C. (2014). “İnternet Haberciliğinde Kadın Cinayeti Haberlerinin Sunumu: Posta Gazetesi Örneği”, The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication (TOJDAC), 4 (3), pp.15-28.

Görme Engelli Sporcuların Spora Katılım Motivasyonu Düzeylerinin İncelenmesi

Gönül TEKKURŞUN DEMİR¹, Halime YILDIZ², Levent Ekrem İLHAN³

¹Spor Bilimleri Fakültesi, Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye, E-posta:gonultekkursun@hotmail.com

²Spor Bilimleri Fakültesi, Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye, E-posta:halimeyildiz_042@hotmail.com

³Spor Bilimleri Fakültesi, Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye, E-posta:levent-besyo@hotmail.com

Özet

Görme engelliler genel bir ifade ile görme yetersizliğinden etkilenen kişilerdir. Görme engelli bireylerin gündelik yaşam içinde yerini alması, sosyalleşerek hayata bağlanması, hedefine motivasyonla yönelmesi, görme engelliliğinin yaşama devam etmek için bir engel olmadığı fikrinin kabullenilmesine yardımcı olan önemli unsurlardan biri spordur. Bu araştırmada lisanslı görme engelli sporcuların spora katılım motivasyon düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmaya Türkiye Görme Engelliler Spor Federasyonu'ndan toplam 80 lisanslı sporcu katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu ile Tekkurşun Demir, İlhan, Esentürk ve Kan (2018) tarafından geliştirilen “Engelli Bireylerde Spora Katılım Motivasyonu Ölçeği (ESKMÖ)” kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin analizinde; frekans, aritmetik ortalama, standart sapma; t-testi, Pearson Correlation, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testleri kullanılmıştır. Araştırmada, görme engelli joducuların içsel motivasyon puan ortalamalarının haltercilerden; dışsal motivasyon puan ortalamalarının ise goalballcilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Sporcuların yaşı ile İçsel Motivasyon düzeyi arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı farklılık saptanmamıştır. Görme engelli sporcuların spor yaşı ile İçsel Motivasyon, Dışsal Motivasyon ve Motivationsuzluk boyutları arasında pozitif yönde yüksek düzeyde anlamlı farklılık saptanmıştır. Görme engelli sporcuların spora katılım motivasyonlarının orta düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: görme engelli, spor, spora katılım, spora katılım motivasyonu, motivasyon

1. Giriş

Bireyler, fiziksel, sosyal, ruhsal ve zihinsel farklılıklarıyla toplumsal bir yaşamın üyeleri olarak hayatlarını sürdürürler. Bireyin yetersizlikten etkilenmesi ve bu yetersizliğin derecesine bağlı olarak hareket kısıtlılığı yada duyuşsal kayıpların yarattığı eksiklik onu toplumun diğer bireylerinden farklı kılabilir (Tekkurşun Demir, İlhan, Esentürk ve Kan, 2018). Diğerlerinden farklı olma durumu, engelli olma hâli, “yeti yitimi” olarak adlandırılır. Engelli kavramı, bireyin vücudunda duyuşsal, işlevsel, zihinsel ve ruhsal farklılıkları öne sürülerek; toplumsal veya yönetimsel tutum ve tercihler sonucu, yaşamın birçok alanında kısıtlama ve engellerle karşılaşabilmesi, durumunu ifade eder (WHO, 2014). Bireyin engelli hale gelmesi; doğum öncesinde, doğum esnasında veya doğum sonrasında oluşan nedenlerden ötürüdür. Doğum sonrası oluşan nedenler arasında kazalar, duyuşsal ve sosyal faktörler, savaşlar ve doğal afetler bireyin engelli olmasında oldukça etkin rol alırlar. Engelli olma durumunda olan bir kişi dört engelli türünden birisi içerisinde değerlendirilebilir (Özida, 2002). Bu engel türleri zihinsel engellilik, işitme engelliliği, bedensel engellilik ve görme engelliliğidir. Görme

engellilik genel bir ifade ile görme yetersizliğinden etkilenen kişilerdir diyebiliriz. Görme yetisini tam olarak kullanamayan bireylerin kimler olduğunu net bir şekilde kavramsallaştırarak nihai bir tanıma ulaşmak kolay değildir. Görme engeli; bireylerin bilişsel, sosyal ve akademik gelişimlerinin ilerlemesini, öğrenme becerilerinin kazanımını ve kişilerin günlük aktivitelerini de olumsuz etkileyen bir engeldir (Bailey ve Wning, 1994). Gözün yapısına bağlı olarak görme olayının ne kadar gerçekleşmiş olduğu görme engelliliğin derecesini belirler. Örneğin tamamen kör hiç ışık görmeyene, 1/10 kadar görebilen kör, 3/10 kadar net görebilen kişilere de hafif görme engelli (az gören) denilmektedir (DSÖ, 2012; Gürsel, 2012). Görme engelli bireylerin gündelik yaşam içinde yerini alması, sosyalleşerek hayata bağlanması, hedefine motivasyonla yönelmesi, görme engelliliğinin yaşama devam etmek için bir engel olmadığı fikrinin kabullenilmesine yardımcı olan önemli unsurlardan biri spordur. Günümüzde görme engelli bireylerin spora katılımını sağlamak, onların pozisyon ve yön bulmalarını kolaylaştırmak, mümkün olduğunca spor ortamında bağımsız ve korkusuz hareket etmelerini sağlamak için spor materyalleri içine sesli uyarılar yerleştirilmiştir. Onlar için yapılan bu düzenlemelerin de görme engelli bireylerin spora katılım motivasyonlarını olumlu etkilediği söylenebilir. Sporun normal gelişim gösteren bireyler üzerinde yaptığı olumlu etkilerin tümünü ve hatta daha fazlasını engelli bireyler üzerinde de gözlemlemek mümkündür. Her spor etkinliği engelliler için en başta toplumsal bir deneyimdir. Bunun yanında spor doğal ortamı içinde bulunan tüm bireyleri farklı şekillerde etkilemekte ve tüm gelişim boyutlarını desteklemektedir (Tekkurşun Demir ve ark., 2018). Alan yazın incelendiğinde ülkemizde görme engelliler ve sporun ele alındığı araştırmalara az da olsa rastlanmaktadır (Türk, 2007; Tükel, 2015; Keskin, 2008; Yılmaz, 2011; Tekkurşun Demir ve ark., 2018).

Araştırmada lisanslı olarak Türkiye Görme Engelliler Spor Federasyonu bünyesinde aktif olarak spor yapan 16-48 yaş aralığındaki 80 görme engelli sporcunun spora katılım motivasyon düzeylerini tespit etmek ve buna göre branş, yaş, cinsiyet, milli olma durumu, spor yapma yılı değişkenleri açısından incelemektir.

2. Materyal ve Metod

Bu bölümde, araştırmaya katılan bireyler, veri toplama aracı ve verilerin toplanması ile verilerin analizi için kullanılan istatistiksel yöntemlerden bahsedilmektedir. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Betimsel tarama, bir değişkene ilişkin sayısal değerlerin toplanması, betimlenmesi ve sunulmasına olanak sağlayan istatistiksel işlemlerdir (Büyüköztürk, 2014). Araştırmanın çalışma grubunu Ankara ilinde Türkiye Görme Engelliler Spor Federasyonu'nda aktif olarak spor yapan görme engelli sporcular oluşturmaktadır. Buna göre araştırmaya 60 milli, 20 milli olmayan olmak üzere toplam 80 (23 kadın, 57erkek) lisanslı sporcu katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, katılımcılar hakkında bilgi toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından oluşturulan, "Kişisel Bilgi Formu" ile Tekkurşun Demir, İlhan, Esentürk ve Kan (2018) tarafında geliştirilen 22 maddeden oluşan "Engelli Bireylerde Spora Katılım Motivasyonu Ölçeği (ESKMÖ)" kullanılmıştır. Ölçek "İçsel Motivasyon" adı altında ilk 12, ikinci faktör "Dışsal Motivasyon" 5, üçüncü faktör ise "Motivasyonsuzluk" adı altında son 5 maddeyi içermektedir. Motivasyonsuzluk faktörü ters maddelerden oluşmaktadır. İstatistiksel analizlerden önce verilerin normalliği, eksik değerleri ve aykırı değerleri incelenmiştir. Bu bağlamda normallik veya aykırı değerler için herhangi bir değişiklik yapılması gerekmemiştir. Bu bağlamda Çarpıklık ve Basıklık (verilerin normal dağılım durumu) değerleri ± 1 arasında olduğu için verilere parametrik testler uygulanmıştır. Verilerin analizinde; frekans, aritmetik ortalama, standart sapma; t-testi, Pearson Correlation, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testleri kullanılmıştır. Anlamlılık ,05 alınmıştır.

2. Bulgular

Tablo 1. Görme engelli sporcuların branşlarına göre spora katılım motivasyonlarına yönelik ANOVA testi

Değişken	Branş	N	\bar{X}	Varyans Kaynağı	Kareler toplamı	Kareler ortalaması	df	F	P	Anlamlı Fark
İçsel Motivasyon	Judo (a)	19	56,15							
	Futbol (b)	25	55,56	Gruplar arası	276,575	92,192	3			
	Goalball ©	26	52,19	Grup içi	1927,625	25,363	76	3,635	,01*	a*-d
	Halter (d)	10	51,90							
Dışsal Motivasyon	Judo (a)	19	22,05							
	Futbol (b)	25	20,16	Gruplar arası	212,265	70,755	3			
	Goalball ©	26	17,76	Grup içi	804,923	10,591	76	6,681	,00*	a*-c
	Halter (d)	10	19,00							
Motivasyonsuzluk	Judo (a)	19	20,78							
	Futbol (b)	25	20,92	Gruplar arası	18,541	6,180	3			
	Goalball ©	26	21,03	Grup içi	800,459	10,532	76	,587	,62	-
	Halter (d)	10	19,50							

Tablo 1’de görme engelli sporcuların spor branşlarına göre spora katılım motivasyonlarının tespit edilmesi amacıyla yapılan ANOVA testi yer almaktadır. Katılımcıların branşlarına göre içsel motivasyon ve dışsal motivasyon boyutunda anlamlı farklılık saptanmıştır ($p < ,05$). Görme engelli joducuların içsel motivasyon puan ortalamalarının ($\bar{x}=56,15$) haltercilerin ($\bar{x}=51,90$) puan ortalamalarına kıyasla anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Görme engelli judocuların dışsal motivasyon puan ortalamalarının ($\bar{x}=22,05$) goalballcilerden ($\bar{x}=17,76$) anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Görme engelli sporcuların yaşı ile spora katılım motivasyonu arasındaki ilişki

Değişken	İçsel Motivasyon	Dışsal Motivasyon	Motivasyonsuzluk
Yaş	,398**	,112	-,09

Tablo 2’de Görme engelli sporcuların yaşı ile spora katılım motivasyonu arasındaki ilişkinin tespit edilmesi amacıyla yapılan Pearson Moment Korelasyon Testi yer almaktadır. Yapılan analiz sonucunda, yaş değişkeni ile ESKMÖ faktörleri arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<,05$). Buna göre yaş değişkeni ile İçsel Motivasyon arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($r=,398$; $p<,05$).

Tablo 3. Görme engelli sporcuların spora katılım motivasyonunun cinsiyete göre incelenmesi

Değişken	Cinsiyet	N	\bar{X}	ss	t	P
İçsel Motivasyon	Kadın	58	44,94	10,57	,06	-
	Erkek	143	44,84	9,39		
Dışsal Motivasyon	Kadın	58	17,43	4,81	,91	-
	Erkek	143	16,76	4,64		
Motivasyonsuzluk	Kadın	58	20,73	3,84	-,01	-
	Erkek	143	20,75	2,97		

Tablo 3’te de görüldüğü gibi bağımsız gruplar t testi sonuçlarına göre katılımcıların cinsiyet değişkeni incelendiğinde, görme engelli kadın ve erkek sporcuların spora katılım motivasyonu alt boyutlarında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>,05$).

Tablo 4. Görme engelli sporcuların spor yaşı ile spora katılım motivasyonu arasındaki ilişki

Değişken	İçsel Motivasyon	Dışsal Motivasyon	Motivasyonsuzluk
Yaş	,565**	455**	,410**

Tablo 4’te Görme engelli sporcularının ESKMÖ ile spor yaşı değişkeni arasında yapılan Pearson Moment Korelasyon Testine ait bulgular yer almaktadır. Yapılan analiz sonucunda, spor yaşı ile ESKMÖ faktörleri arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<,05$). Buna göre spor yaşı değişkeni ile İçsel Motivasyon faktörü arasında pozitif yönde yüksek düzeyde anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($r=,565$; $p<,05$). Görme engelli sporcuların spor yaşı ile Dışsal Motivasyon faktörü arasında pozitif yönde yüksek düzeyde anlamlı farklılık saptanmıştır ($r=,455$; $p<,05$). Katılımcıların spor yaşı ile Motivasyonsuzluk faktörü arasında pozitif yönde yüksek düzeyde anlamlı farklılık saptanmıştır ($r=,410$; $p<,05$).

4. Tartışma

Araştırmada lisanslı olarak Türkiye Görme Engelliler Spor Federasyonu bünyesinde aktif olarak spor yapan 16-48 yaş aralığındaki 80 görme engelli sporcunun spora katılım motivasyon düzeylerini tespit etmek ve buna göre branş, yaş, cinsiyet, milli olma durumu, spor yapma yılı değişkenleri açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda araştırmaya görme engelli judo, futbol, goalball, halter sporcuları katılmıştır. Araştırmanın ilk bulgusunda görme engelli sporcuların spor branşlarına göre içsel motivasyon ve dışsal motivasyon boyutunda anlamlı farklılık saptanmıştır. Buna göre, görme engelli joducuların içsel motivasyon puanlarının haltercilere kıyasla anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Buna göre judocuların spora katılımında daha fazla duyguları ve iç sezgileri ile hareket ettiği, daha fazla heyecan, mutluluk gibi duyuşsal özellikleri ile spora katıldığı söylenebilir. Görme engelli judocuların dışsal motivasyon puan ortalamalarının goalballcilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Buna neden olarak, judocuların spora katılımında daha fazla çevresel faktörlerden beslendiği, ödül, alkış, arkadaş ve antrenör ilişkilerinden daha fazla etkilendiği düşünülebilir. Tüm bu farklılıklar incelendiğinde judo yapan görme engelli sporcuların vücutlarındaki fiziksel gelişim ile hem içsel hem de dışsal olarak motivasyonunu beslediği düşünülebilir. Literatürde, judo yapan görme engelli sporcular üzerinde yapılan araştırmalarda judo temel eğitiminin, engelli öğrencilerin fiziksel gelişimleri üzerinde olumlu etkileri kanıtlanmıştır. (Yılmaz, Tatar, Ateş ve Tiryaki, 2003; Franchini, Takito, Cavinato, Matheus, Bertuzzi ve Vieira, 2005). Araştırmanın diğer bulgusunda görme engelli sporcuların yaşı ile spora katılım motivasyonu düzeyi incelendiğinde, içsel motivasyon boyutu ile yaş arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Bu bağlamda görme engelli sporcuların yaşı arttıkça spora katılımında bireysel istek, heyecan, hırs, mutluluk gibi içsel motivasyon kaynaklarının arttığı söylenebilir. Ayrıca sporcuların spor yaşı arttıkça spora katılım motivasyonunda da ciddi bir artış olduğu, bunun da benlik saygısını arttırdığı söylenebilir. Araştırmada katılımcıların cinsiyet değişkeni incelendiğinde, görme engelli kadın ve erkek sporcuların spora katılım motivasyonu alt boyutlarında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Buna neden olarak kadın ve erkeklerin benzer branşları eşit rol paylaşımı ile yapmaları, benzer düzeyde spora katılım motivasyonlarına sahip olmaları gösterilebilir. Araştırmanın son bulgusunda görme engelli sporcularının ESKMÖ ile spor yaşı değişkeni arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Buna göre sporcuların spor yaşı değişkeni ile İçsel Motivasyon faktörü arasında pozitif yönde yüksek düzeyde anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Sporcuların spor yaşı arttıkça spora katılımında keyif alma, arzu ve istek gibi içsel motivasyon kaynaklarının ciddi bir şekilde arttırdığı söylenebilir. Görme engelli sporcuların spor yaşı ile Dışsal Motivasyon faktörü arasında pozitif yönde yüksek düzeyde anlamlı farklılık saptanmıştır. Bu bağlamda görme engelli katılımcıların spor yaşına göre spora katılım motivasyonlarının dış etkilerden, popüler olmak, kendini çevreye ispatlamak gibi dışsal motivasyon kaynaklarından oldukça etkilendiği ve spora katılımı birlikte arttığı söylenebilir. Katılımcıların spor yaşı ile Motivationsuzluk faktörü arasında pozitif yönde yüksek düzeyde anlamlı farklılık saptanmıştır. Görme engelli sporcuların spor yaşı arttıkça spora neden katıldıkları ve sonuçları arasındaki bağlantıyı kurma düzeylerinin de arttığı söylenebilir.

5. Sonuç

ESKMÖ'den alınacak en düşük puanın 22, en yüksek puanın ise 110 olduğu düşünülürse, görme engelli sporcuların spora katılım motivasyonlarının orta düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır. Spor aracılığı ile engelli bireylerin toplumda yerini almaları ve engellerini unutarak kendine duyduğu güvenin artması beklenir. Spor, engellilerin kendilerini ifade edebilecekleri, sosyalleşebilecekleri ve engellerini engel olarak görmelerini engelleyecek bir

araçtır. Şöyle ki yakın geçmiş zamana dek dışlanan, farklı görülen engelli bireylerin spor ile topluma entegre olabilmesi, özgüven duygusunun oluşumu yoluyla toplumsal yaşama uyum göstermesi için engelli bireylerin spora katılım motivasyonlarının artırılması, bunun için de festival, proje veya projelerin gündeme konması gerekir. Çünkü sporun olumlu etkisi, toplumda yer alan engelli bireyleri de kapsamakta, fiziksel ve zihinsel gelişimleri ile birlikte onların toplum içinde daha iyi ilişkiler kurabilmesini sağlamaktadır (Savucu vd., 2006). Bu bağlamda, spor yapan görme engelli bireylerin spora katılım nedenlerinin nitel yönüyle ve spor ile özgüvenlerindeki değişimin incelenmesi literatüre katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Bailey, B. R. ve Wning, J. D. (1994). Using visual accents to enhance attending to communication symbols for students with severe multiple disabilities. *Re:View*, 26(3), 101- 118.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (18. Baskı) Ankara: Pegem Akademi.

Franchini E., Takito M. Y., Cavinato C. C., Matheus L., Bertuzzi R. C. M., Vieira D. E. B.(2005). Relationship Between Morphological, Physiological and Technical Variables in High Level College Judo Players 2005 World Judo Research Symposium, Cairo, Egypt. 2005

Gürsel, O. (2012). *Görme yetersizliği olan öğrenciler*. İ.H. Diken (Ed.). Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim içinde (s. 217-249). Ankara: Pegem Akademi.

Kabasakal K. (2007). *Zihinsel Engellilik, Zihinsel, Ruhsal, Duygusal Engellilik, Lokomotif Medya*, Ünimat Ofset Matbaası, Konya.

Keskin, S. (2008). *18-30 Yaş arası spor yapan görme engelli bireyler ile 18-30 yaş arası spor yapan gençlik ve spor genel müdürlüğü personellerinin işitsel basit reaksiyon zamanlarının karşılaştırılması*. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi Ankara: Gazi Üniversitesi.

Özida (2002), 2002 Türkiye özülrlüleri Araştırması, Ankara, DİE., yayınları Özyürek, M. (1998). Görme engelliler. *Özel Eğitim içinde* (ss. 129-154). *Eskişehir:TC Anadolu Üniversitesi Yayınları*.

Tekkurşun-Demir, G., İlhan, L. E., Esentürk, O. ve Kan, A. (2018). Engelli Bireylerde Spora Katılım Motivasyonu Ölçeği (ESKMÖ): Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması, *Spormetre*, 16 (1), 91-102: 091-102 DOI: 10.1501/Sporm_0000000347.

Tükel, Y. (2015). *Görme engelli judocuların denge performanslarının incelenmesi*, Doctoral dissertation, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Türk, E. (2007). *Spor takımlarına katılan ve katılmayan görme engelli öğrencilerin benlik saygılarının değerlendirilmesi*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin

World Health Organization. (2012). WHO Expert Committee on Specifications for Pharmaceutical Preparations. *World Health Organization technical report series*, (970), 1.

WHO, (2011), http://www.who.int/disabilities/world_report/2011/en/, Erişim tarihi: 18.02.2014.

Yılmaz, S. (2011). Judo sporunun görme engelli öğrenciler üzerine etkisinin bazı parametreler açısından incelenmesi. *Spor Bilimleri Dergisi*, 3.

Yılmaz ,S., Tatar, Y., Ateş, O ve Tiryaki, E. (2003). Judo Sporunun Görme Engelli Öğrenciler Üzerine Etkisinin Bazı Parametreler Açısından İncelenmesi, İ.Ü. *Spor Bilimleri Dergisi*, 11(3), 173.176.

Lise Öğrencilerinin Spora Yönelik Tutumlarının İncelenmesi

Halime YILDIZ¹, Gönül TEKKURŞUN DEMİR², Halil İbrahim CİCİOĞLU³ Ekrem
Levent İLHAN⁴

¹Spor Bilimleri Fakültesi, Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye, E-posta:halimeyildiz_042@hotmail.com

²Spor Bilimleri Fakültesi, Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye, E-posta:gonultekkursun@hotmail.com

³Spor Bilimleri Fakültesi, Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye, E-posta:ciciogluibrahim@hotmail.com

⁴Spor Bilimleri Fakültesi, Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye, E-posta:ciciogluibrahim@hotmail.com

Öz

Günümüzde sporun boş zamanların değerlendirilmesi ve eğlencenin ötesinde sağlık, sosyalleşme, bedensel gelişim, zihinsel gelişim ve psikolojik gelişime yönelik olumlu etkilerinin farkındalıkları küçük yaşlara kadar uzanmaktadır. Bu araştırmada, lise öğrencilerinin spora yönelik tutumlarının çeşitli demografik özellikler açısından incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda, araştırmada nicel araştırma modellerinden tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmaya 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Kars ili Sarıkamış ilçesi, Şehit İlhan Yıldız Anadolu Lisesi, Sarıkamış Anadolu İmam Hatip Lisesi ve Sarıkamış Mesleki ve Teknik Eğitim Merkezi'nde eğitim öğretimine devam eden 254 öğrenci katılmıştır. Veri toplama aracı olarak, Şentürk (2014)'ün "Spora Yönelik Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Analizlerde verilerin normal dağılım gösterdiği tespit edildikten sonra, verilere parametrik testler uygulanmıştır. Buna göre; frekans, yüzde, ortalama, standart sapma hesaplamalarından yararlanılmıştır. Parametrik testlerden t testi ve ANOVA testi kullanılmıştır. Araştırma bulguları incelendiğinde, aktif spor yapma boyutunda erkek katılımcılar lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Sınıf değişkeni ile spora yönelik tutum incelendiğinde, aktif spor yapma boyutunda 12. sınıf öğrencilerinin 9., 10. ve 11. sınıf öğrencilere kıyasla tutumlarının anlamlı düzeyde düşük olduğu görülmüştür. Okul takımında oynama durumu ile spora yönelik tutum boyutlarından aktif spor yapma ile arasında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Sonuç olarak lise öğrencilerinin genel olarak spora yönelik tutumlarının (85,36) orta düzeyin üstünde olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar kelime: Spor, tutum, spora yönelik tutum, lise öğrencileri

Examination of Attitudes of High School Students Towards Sports

Abstract

Nowadays, apart from the sports' features of valuing the leisure time and having fun, the awareness of the positive effects of sports on the limits of health, socialization, physical development, mental development and psychological development goes back to small ages. In this study, it is aimed to examine the attitudes of high school students towards sports in terms of various demographic characteristics. In this context, survey method, one of the quantitative research models, was used. In 2017-2018 academic year, 254 students from Şehit İlhan Yıldız Anatolian High School, Sarıkamış Anatolian Imam Hatip High School and Sarıkamış Vocational and Technical Education Center in Sarikamis/Kars participated in the study. Şentürk (2014)'s "Attitude towards Sports Scale" was used as a data collection tool. After the data were found to be displaying normal distribution, parametric tests were applied to the data. Accordingly, the frequency, percentage, mean, standard deviation calculations were used. T test and ANOVA test from parametric tests were used. When the findings of the study were examined, a significant difference was found in favor of male participants in the dimension of doing active sports. When the attitudes towards sports were examined according to class variable, it was seen that in the dimension of doing active sports, the attitudes of the 12th grade students were significantly lower than the 9th, 10th and 11th grade students. It was seen that there was a significant difference between playing in school team and doing active sports, one of the dimensions of attitudes towards sports. As a result, it was found that the attitudes of high school students towards sports were, in general, above the medium level (85,36).

Keywords: sports, attitude, attitude towards sports, high school students

1.Giriş

Spor insanlığın var oluşundan günümüze kadar gelen bir olgudur. Spor; günümüz dünyasında bir bilim alanı olarak tanımlanmaktadır. Bunun yanında eğlence ve ticaret sektöründe de önemli bir yer tutmaktadır. İnsanlar sağlıklı yaşamak içinde spor yapmaktadırlar (Sönmez ve Sunay, 2004). Spor ve fiziksel aktivite, kitlelerin büyük bir bölümünün ilgisini çekmekte, sağlığın simgesi olarak kabul edilmektedir (Solmaz ve Aydın, 2012).

Spor, başarıyı genişletme ve yarışmada üstün gelme amacını içerir. Bunun için bedensel açıdan daha yetenekli olanların seçilmesi ve seçilenlerin sürekli ve yoğun bir eğitimle yetiştirilmeleri gerekir. Spor, gerçek anlamda başarı gücünün artırılması ve kişisel açıdan en yüksek noktaya çıkarılması yolunda gösterilen yoğun bir çabadır (Aracı, 2006). Rekabetin en uygun koşullarda yaşanılmasına olanak sağlayan spora (Yücel, 2004) yönelik öğrencilerin tutumları önemlidir.

Tutum bireyin bir nesneye veya fikre karşı olumlu ya da olumsuz bilişsel, duygusal ve davranışsal eğilim geliştirmesi olarak değerlendirilmektedir (Freedman, Sears ve Carlsmith, 2003). Şişko ve Demirhan'a göre (2002), birey herhangi bir şeye karşı olumlu tutum geliştirdiğinde ona yaklaşır ve onu destekler ancak olumsuz bir tutum geliştirdiğinde ise ondan uzaklaşır. Tavşancıl (2014) tutumların bilişsel, duyuşsal ve davranışsal olmak üzere üç ögesinin olduğunu ve bu ögeler arasında dinamik bir ilişki olduğunu ifade etmektedir. Buna göre bireyin bir konu hakkında sahip olduğu bilgi o konuya olumlu bakmasını sağlıyorsa, birey o konuya yönelik olumludur. Bunu çeşitli söylemleri ve eylemleri ile gösterir. Tutumların ortaya çıkışı, kaynağı, tutumun bireylerin davranışlarına etkisi ve tutumların belli dönem içinde değişmesi bilim dünyasının her zaman ilgisini çekmiş ve çok sayıda araştırmaya

konu olmuştur (Tekkurşun Demir ve ark, 2017). Spora yönelik tutumun belirleyici temellerini oluşturan öğelerden biri beden eğitimi ve spor dersidir. Türkiye’de beden eğitimi ve spora gereken ilgi gösterilmemesi; derse gereken önemin verilmemesine neden olmuştur (MEB, 1991; MEB, 1993; TED, 1988). Bu derse verilen önemin ve özenin yeterli olarak gösterilmemesi, gençlerin spora yönelik tutumlarında bir düşüşe neden olmuş olabilir. Bu bağlamda bireyin tüm gelişim boyutlarına olumlu etkileri olan spora yönelik tutumun araştırılması, gelecek yıllarda sağlıklı bireylerin yetişme olasılığının tahmini için önemlidir. Zira spora yönelik tutumda görülebilecek anlamlı bir düşüş hem ruhsal hem de fiziksel sağlık sorunlarını beraberinde getirebilir. Bu nedenle lise öğrencilerinin spora yönelik tutumlarının belirlenmesi önemlidir. Araştırmada, lise öğrencilerinin spora yönelik tutumlarının cinsiyet, sınıf ve okul takımında oynama durumu açısından incelenmesi amaçlanmaktadır.

2. Materyal ve Metod

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada nicel araştırma modelinde tasarlanmıştır. Katılımcıların tutum, inanç ve görüşlerini araştırmak amacıyla tarama yöntemlerinden (McMillan ve Schumacher, 2006) ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Karasar’ a göre (2014, 77), tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımı olarak tanımlanmıştır.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmaya 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Kars ili Sarıkamış ilçesi, Şehit İlhan Yıldız Anadolu Lisesi, Sarıkamış Anadolu İmam Hatip Lisesi ve Sarıkamış Mesleki ve Teknik Eğitim Merkezi’nde eğitim öğretime devam eden 153 kadın, 95 erkek öğrenci katılmıştır. Bu bağlamda araştırmaya 9.sınıftan 61 (23 kadın, 38 erkek), 10.sınıftan 85 (50 kadın, 36 erkek), 11.sınıftan 30 (8 kadın, 22 erkek), 12.sınıftan 73(33 kadın, 40 erkek) olmak üzere toplam 254 öğrenci katılmıştır.

2.3. Veri Toplanma Araçları

Araştırmada lise öğrencilerinin demografik bilgilerini elde etmek amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanan “kişisel bilgi formu” ile Şentürk (2014)’ün “Spora Yönelik Tutum Ölçeği” kullanılmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizi bilgisayar ortamında SPSS (Statistical Packagefor Social Sciences) 23.0 paket programında yapılmıştır. Analizlerde verilerin normal dağılım gösterdiği tespit edildikten sonra, verilere parametrik testler uygulanmıştır. Buna göre; frekans, yüzde, ortalama, standart sapma hesaplamalarından yararlanılmıştır. Parametrik testlerden t testi ve ANOVA testi kullanılmıştır. Analiz ve bulgular $p<0.05$ anlamlılık düzeyine (güven aralığı) göre yorumlanmıştır.

3. Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın bulguları ile ilgili bilgilere ve bunlara ilişkin açıklamalara yer verilmektedir. Araştırmanın bulguları kapsamında; “cinsiyet, sınıf, okul takımında oynama durumu” değişkenlerine göre öğretmen adaylarının yansıtma yeteneği ve yansıtıcı düşünme eğilimlerine ilişkin bulgu ve yorumlar yer almaktadır.

Tablo 1. Cinsiyet Değişkenine Ait t-testi Sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	N	\bar{x}	ss	t	p
Spora ilgi duyma	Kadın	153	41,58	8,18	-,91	,35
	Erkek	95	42,62	9,24		
Sporla yaşama	Kadın	95	23,74	6,70	-,30	,75
	Erkek	153	24,02	7,18		
Aktif spor yapma	Kadın	153	18,96	5,32	,76	,03*
	Erkek	95	20,41	5,22		

Tablo 1'de Spora Yönelik Tutum Ölçeği alt boyutları ile katılımcıların cinsiyeti arasında yapılan t test sonuçları yer almaktadır. Buna göre, erkeklerin aktif spora katılım puan ortalamalarının ($\bar{x} = 20,41$) kadınlara ($\bar{x} = 18,96$) göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$).

Tablo 2. Sınıf Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Eğitim Durumu	N	\bar{x}	Varyans Kaynağı	Kareler toplamı	df	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı Fark	
Spora ilgi duyma	9.sınıf	6	42,6	Gruplar arası	163,867	2	54,622	,73	,53	-
	10.sınıf	8	41,8							
	11.sınıf	3	43,4	Grup içi	18112,06	24	74,230			
	12.sınıf	7	40,9							
Sporla yaşama	9.sınıf	6	24,2	Gruplar arası	172,798	2	57,599	1,22	,30	-
	10.sınıf	8	24,3							
	11.sınıf	3	24,7	Grup içi	11612,72	24	47,206			
	12.sınıf	7	22,5							
Aktif spor yapma	9.sınıf	6	20,8	Gruplar arası	542,600	2	180,867	6,83	,00*	12*-10-11-9
	10.sınıf	8	19,6							

f	5	8					
11.sınıf	3	21,4					
f	0	0	Grup	6505,756	24		26,446
12.sınıf	7	17,4	içi		5		
f	3	2					

Tablo 2’de görüldüğü üzere katılımcıların sınıf değişkenine göre aktif spor yapma puanları arasında anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,05$). Buna göre, 12. sınıf öğrencilerinin puan ortalamalarının ($\bar{x} = 17,42$), sırasıyla 10. sınıf ($\bar{x}=19,68$), 11. sınıf ($\bar{x} = 20,41$) ve 9. sınıfların ($\bar{x} = 20,88$) puan ortalamasından anlamlı düzeyde düşük olduğu saptanmıştır.

Tablo 3. Okul Takımında Oynama Durumuna Ait t-testi Sonuçları

Boyutlar	Okul Takımında Oynama Durumu	N	\bar{x}	ss	t	p
Spora ilgi duyma	Evet	89	41,00	9,63	-1,23	,21
	Hayır	159	42,40	7,86		
Sporla yaşama	Evet	89	23,36	6,24	-,78	,43
	Hayır	159	24,08	7,22		
Aktif spor yapma	Evet	89	20,02	4,83	2,21	,02*
	Hayır	159	18,48	5,93		

Tablo 3’te katılımcıların okul takımında oynama durumu ile spora yönelik tutumları t testi ile incelenmiş ve aktif spor yapma boyutunda anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu bağlamda, okul takımında oynayan katılımcıların Aktif spor yapma puan ortalamalarının ($\bar{x} =20,02$), okul takımında oynamayan katılımcılara ($\bar{x} =18,48$) göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.

4. Tartışma

Bu araştırmada, lise öğrencilerinin spora yönelik tutumlarının cinsiyet, sınıf ve okul takımında oynama durumu açısından incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda araştırmaya 9. sınıftan 61, 10. sınıftan 85, 11. sınıftan 30, 12. sınıftan 73 olmak üzere toplam 254 öğrenci katılmıştır. Araştırma bulguları incelendiğinde, aktif spor yapma boyutunda erkek katılımcılar lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Literatürde yapılan araştırmalarda cinsiyete göre tutum puanları arasında erkek öğrenciler lehine farka (Göksel ve Caz, 2016; Kangalgil vd., 2006; Smoll ve Schutz 1980; Yıldız, 2010), benzer sonuçlara ulaşan (Güllü vd., 2016; Keskin, 2015; Şişko ve Demirhan 2002; Tavlaş, 2012; Tekkurşun Demir, Hazar ve Cicicoğlu, 2018) araştırmalar yer almaktadır. Kaya, Cicicoğlu ve Tekkurşun Demir (2018)’in üniversite öğrencilerinin spora yönelik tutumlarının incelendiği araştırmada ise kadınlar lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Sınıf değişkeni ile spora yönelik tutum incelendiğinde, aktif spor yapma boyutunda 12. sınıf öğrencilerinin 9., 10. ve 11. sınıf öğrencilere kıyasla tutumlarının anlamlı düzeyde düşük olduğu görülmüştür. Literatürde benzer (Kaya vd, 2018) ve farklı (Tekkurşun Demir, Hazar ve Cicicoğlu, 2018) sonuçların elde edildiği araştırmalar yer

almaktadır. Okul takımında oynama durumu ile spora yönelik tutum boyutlarından aktif spor yapma ile arasında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Sonuç olarak lise öğrencilerinin genel olarak spora yönelik tutumlarının (85,36) orta düzeyin üstünde olduğu tespit edilmiştir. Literatürde farklı örneklem grubu ile çalışan Tekkurşun Demir, Hazar ve Cicicoğlu (2018) araştırmasında okul takımında oynayan ve oynamayan katılımcıların spora yönelik tutumları arasında benzerlik tespit etmiştir.

5. Sonuç

Sonuç olarak, 9., 10. ve 11. ve 12. sınıfta öğrenim gören lise öğrencilerinin spor yönelik tutumlarının orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Erkek öğrencilerin spora yönelik tutumlarının kızlara göre daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Araştırmada 12. sınıf öğrencilerinin 9., 10. ve 11. sınıf öğrencilere kıyasla tutumlarının anlamlı düzeyde düşük olduğu saptanmıştır. Tüm bunlar doğrultusunda lise öğrencilerinin spora yönelik tutumlarının orta düzeyde olduğu görülmüştür. Lise öğrencilerinin spora yönelik tutumlarının arttırılmasının, sağlıklı neslin yetiştirilmesindeki önemli basamaklardan biri olduğu düşünüldüğünde, onların spor ile daha fazla iç içe olmalarının sağlanacağı proje, ders, etkinliklerin yapılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Aracı, H. (2006). Öğretmen ve Öğrenciler İçin Okullarda Beden Eğitimi, Geliştirilmiş 6. Baskı, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Freedman, J.L., Sears, D.O., & Carlsmith, J.M. (2003). Sosyal psikoloji (4.Baskı). (Çev:A. Dönmez). Ankara: İmge Kitabevi.
- Göksel, G., A. ve Caz, Ç. (2016). Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Beden Eğitimi Dersine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi, Marmara Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi, Marmara University Journal of Sport Science, 1(1).
- Güllü, M., Cengiz, Ş., C., Öztaşyonar, Y. ve Kaplan, B (2016). Ortaokul Öğrencilerin Beden Eğitimi ve Spor Dersine İlişkin Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi (Şanlıurfa İli Örneği), Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimler Dergisi, 1(2).
- Kaya,Ö., Cicicoğlu H., İ. ve Tekkurşun Demir, G. (2018). 5. Uluslararası Spor Bilimleri, Turizm ve Rekreasyon Öğrenci Kongresi, Manisa.
- Kangalgil, M., Hünük, D. ve Demirhan, G. (2006). İlköğretim, Lise ve Üniversite Öğrencilerinin Beden Eğitimi ve Spora İlişkin Tutumlarının Karşılaştırılması, Spor Bilimleri Dergisi, Hacettepe J. of Sport Sciences, 17(2): 48-57.
- MEB (1991), MEB 1. Eğitim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Spor Sempozyumu, MEB Yayınları, Manisa.
- MEB (1993), MEB 2. Eğitim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Spor Sempozyumu, MEB Yayınları, Manisa.
- TED (1988), Beden Eğitiminin Sorunları, TED Yayınları, Ankara.
- Solmaz, B. ve Aydın, B.O. (2012). “Popüler Kültür ve Spor Merkezlerine Yönelik Bir Araştırma” Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, Cilt 1, Sayı 4, 67-82.
- Sönmez T., ve Sunay H. (2001). Ankara’daki Ortaöğretim Kurumlarında Uygulanan Beden Eğitimi ve Spor Dersinin Etkinliği Üzerine Bir Araştırma. 2. Ulusal Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Sempozyumunda Sunulan Bildiri. 21-23 Aralık 2001 Bursa.
- Smoll F.L., Schutz R.V. (1980). Children’s attitudes towards physical activity: a longitudinal analysis. J Sport Psychol, 2: 137-147.

- Şentürk, H. E. (2015). Spora yönelik tutum ölçeği: geliştirilmesi, geçerliliği ve güvenilirliği. CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 7(2) 8-18.
- Şişko, M. ve Demirhan, G. (2002). İlköğretim Okulları ve Liselerde Öğrenim Gören Kız ve Erkek Öğrencilerin Beden Eğitimi ve Spor Dersine İlişkin Tutumları, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 23: 205-210.
- Şişko, M, ve Demirhan, Ş. (2002). İlköğretim Okulları ve Liselerde Öğrenim Gören Kız ve Erkek Öğrencilerin Beden Eğitimi ve Spor Dersine İlişkin Tutumları. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.23: 205-210
- Tavlaş, S. (2012). Erzurum İlindeki ortaöğretim öğrencilerinin beden eğitimi dersine ilişkin tutumlarının incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Tavşancıl, E. (2014). Tutumların Ölçülmesi ve Spss İle Veri Analizi (5. Basım). Ankara: Nobel.
- Tekkurşun Demir, G., Cicioğlu, H. İ, İlhan, E, L ve Arslan, Ö. (2017). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Beden Eğitimi Dersine Yönelik Tutumları. International Journal of Sport, Exercise & Training Sciences - Ijsets, 3 (4), 120-128. Doi: 10.18826/Useeabd.319676.
- Tekkurşun Demir, G., Hazar, Z. ve Cicioğlu, H., İ. (2018). Ortaokul Öğrencilerinin Beden Eğitimi Dersine Yönelik Tutumu, X. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi, Niğde.
- Yıldız, Ö. (2010). Sınıf Öğretmenlerinin Beden Eğitimi dersine yönelik Tutumları ve Karşılaştıkları Problemler, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yücel, M. (2004). Gelişim ve Öğrenmenin Spor Kültürünün Oluşmasına Etkisi ,Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları, 100-108.

Spor Yapan Bireylerin Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi

Selahattin AKPINAR¹, Oruç Ali UĞUR¹, Öznur AKPINAR¹

¹Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Karaman, TÜRKİYE.

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, Karaman ilinde düzenli spor yapan bireylerin durumluk ve sürekli öfke düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymaktır. Araştırmanın modeli, nicel araştırma yöntemlerinden betimsel niteliktedir. Araştırma grubunu düzenli spor yapan 115 erkek, 108 kadın toplam 223 kişi oluşturmaktadır. Araştırmaya katılanların durumluk ve sürekli durumluk düzeylerini belirlemek için Spielberger ve arkadaşları tarafından 1964 yılında geliştirilen ve Türkçe güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları Öner ve Le Compte (1983) tarafından yapılan Sürekli ve Durumluk Kaygı Envanteri kullanılmıştır. Ölçümlerin, normal dağılıma uygun olup olmadığını belirlemek için tek örneklem Kolmogorov Smirnov Testi uygulanmıştır. Durumluk kaygı boyutu normal dağılım göstermediği için Kruskal Wallis-H testi ve Mann Whitney-U testi ve sürekli kaygı boyutu ise normal dağılım gösterdiği için t-test ve one-way Anova testi kullanılmıştır. Araştırmaya katılan katılımcıların durumluk kaygı boyutu puan ortalamaları $X= 48,43$ ile ortalamanın üzerinde, süreklilik kaygı boyutu puan ortalamasının ise $X= 48,86$ ile orta düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır. Kişisel özelliklere göre ise katılımcıların cinsiyet ve spor yapma süresi değişkenleri açısından anlamlı bir farklılık bulunmazken, yaş ve eğitim değişkenleri açısından anlamlı bir fark bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Durumluk kaygı, Sürekli kaygı, Sporcu

Investigation on the Situation of The Context and Continuous Anxiety of Sporting Individuals From Some Variables

Abstract

The aim of this research is to show whether the trait anger and anger levels of individuals differ who regularly do sport in Karaman according to various variables. The model of the research is descriptive of quantitative research methods. The research group consisted of 115 men and 108 women who played regularly in a total of 223 people. Trait and State Anxiety Inventory developed by Spielberger et al. (1964) and reliability and validity studies by Öner and Le Compte (1983) were used to determine the status and trait of the participants. A single sample Kolmogorov Smirnov Test was applied to determine whether the measurements were appropriate for normal distribution. The Kruskal Wallis-H test and the Mann Whitney-U test were used because the state anxiety dimension was not normally distributed, and the t-test and one-way Anova test were used for the normal anxiety dimension. The state anxiety dimension scores of participants who participated in the research were found to be above average of 48.43 and the average of the anxiety dimension of continuity anxiety dimension was found to be moderate with 48.86. According to personal characteristics, there was no meaningful difference between participants' gender and duration of sporting activities, but there was a meaningful difference between age and education variables.

Key words: State anxiety, Trait anxiety, Athlete

GİRİŞ

Duygu kavramı ifade edilmesi ve tanımlanması zor bir kavramdır. Utanç, mutluluk, öfke gibi kavramlar da duygu olarak adlandırılmaktayken, film izlerken sahnenin etkisinde kalarak, hüzünlenmek de duygu ifadesi olarak kabul edilmektedir (Werner ve Gross, 2010). Davranışsal tepkilerde, karar vermede ve sosyal ilişkilerde duygular önemli bir yer tutmaktadır. Öte yandan duyguların yoğunluk düzeyi ve ortaya çıktığı zaman durumla uyumsuz olduğunda, duygular yaşamı zorlaştıran bir hale bürünebilmektedir (Gross ve Thompson, 2006). Duyguları işlevsel hale getirerek yaşamı kolaylaştırmak için ise duygu düzenleme becerileri önem kazanmaktadır. Duygu düzenleme, hali hazırdaki duruma yönelik duygunun değişimini veya yeni bir duygusal tepkinin başlatılması durumunu içermektedir (Ataman, 2011). Duygu düzenleme kavramını etkileyen faktörlerden bazıları sosyal kaygı ve öfkedir. Sosyal kaygının duygu düzenleme güçlükleri ile ilişkili olduğu düşünülmektedir (Werner, Goldin, Ball, Heimberg ve Gross, 2011). Sosyal kaygıdaki duygu düzenleme güçlükleri kişisel ve ilişkisel faktörlere bağlıdır (Jazaieri, Morrison, Goldin ve Gross, 2015). Sosyal kaygılı bireyler içinde buldukları durumları felaketleştirmekte ve sonuçlarını olumsuz olarak değerlendirmektedir (Clark ve Wells, 1995). Sosyal kaygı ile birlikte öfke de, duygusal bağlamda değerlendirildiğinde kontrol edilebilirliğine veya dışavurum şekline göre bireyde farklı sonuçlara yol açabilmektedir (Mauss, Cook ve Gross, 2007). Öfke gibi olumsuz duyguların kontrolü bireyin genel iyilik hali, işlevselliği, sosyalliği vb. üzerinde etki yaratır (Booth-Kewley ve Freidman, 1987).

Kaygı, kişilerde tehlike ya da tehdit anındaki durumlara karşı beliren, yaşam ile ilgili endişe ve tedirginlik içeren ve fiziksel uyarılarda kendini belli eden istenilmeyen ruh hali durumu olarak tanımlanmıştır (Lewis A., 1970).

Fiziksel aktivite günlük yaşamımız içerisinde eklemlerimiz ve kaslarımız vasıtasıyla solunum ve kalp atım hızımızı arttıran şiddeti farklı olan yorgunlukla neticelenen vücudumuzun temel hareketlerini ya da bir kısmını kapsayan koşmak, yürümek, yüzmek gibi farklı spor branşları olarak açıklanabilir (Bek N., 2008). Sportif etkinlik ile uğraşan bireyler de çeşitli duygularını spor aracılığıyla dışa vurabilmektedir. Saldırganlık, kıskançlık, utanç vb. duyguların aktarılması spor aracılığıyla çok daha rahat bir biçimde gerçekleşmektedir (Öztürk A., 2007).

Yapılan sportif etkinliklerin pek çok açıdan kişiler üzerinde olumlu bir etkisi bulunmaktadır. Özellikle takım sporları ile uğraşmak bireylerin sosyal bir grup içerisinde yer almasını sağlamakta, bu durum da kişileri sosyal açıdan desteklemektedir (Öztürk Alban, 2011; Smith, 2003). Sosyal açıdan çeşitli şekillerde kendini daha rahat ifade etme imkanı bulan bireylerin sosyal kaygılarının azaldığı alanyazında yapılan çalışmalarla belirtilmiştir.

Bu araştırmada öğretmenlerin sürekli, durumluk kaygılarını çeşitli değişkenler açısından incelenmesini amaçlayan tarama modeli bir çalışmadır.

Araştırma Modeli

Bu araştırma, betimsel biçimde bir çalışmadır. Betimsel istatistik, bir değişkene ilişkin sayısal değerlerin toplanması, betimlenmesi ve sunulmasına olanak sağlayan istatistiksel işlemlerdir (Büyüköztürk, 2010).

Araştırma Grubu

Araştırma grubunu; 2017-2018 Karaman ilinde aktif spor yapan toplam 223 kişi (115 Kadın, 108 Erkek) oluşturmaktadır.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Örneklem Grubunun Yaş ve Branş Durum Dağılımı

		n	%
Cinsiyet	Kadın	115	51,6
	Erkek	108	48,4
Yaş	16-22	166	74,4
	23-31	32	14,3
	32 +	25	11,2

Verilerin Toplanması

İlk olarak araştırmanın amacına ilişkin mevcut bilgiler, literatürün taranmasıyla sistematik bir şekilde verilmiştir. Böylece konu hakkında teorik bir çerçeve oluşturulmuştur. İkinci olarak, Spielberger ve arkadaşları tarafından 1964 yılında geliştirilen ve Türkçe güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları Öner ve Le Compte (1983) tarafından yapılan Sürekli ve Durumluk Kaygı Envanteri ile katılımcıların kişisel bilgilerini toplamak bilgi formu kullanılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırma ile ilgili belirlenen amaçlara ulaşabilmek için gerekli olan veri toplama araçları sırasıyla aşağıda verilmiştir:

Kişisel Bilgi Formu

Karaman ilinde spor yapan 223 kişinin kişisel özellikleri hakkında bilgi toplamak ve araştırmanın bağımsız değişkenlerini oluşturmak amacıyla araştırmacı tarafından 4 sorudan oluşan bilgi formu hazırlanmıştır.

Sürekli ve Durumluk Kaygı Envanteri

Spielberger Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği: (State-Trait Anxiety Inventory -STAI). Ölçek, bireylerin durumluk ve sürekli kaygı düzeylerini belirlemek amacıyla Spielberger ve arkadaşları tarafından 1964 yılında geliştirilmiştir. Ölçeğin, Türkçe güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları Öner ve Le Compte (1983) tarafından yapılmıştır. Ölçeklerin test-tekrar test değişmezlik katsayıları Sürekli Kaygı Ölçeği için .73 ile .86, Durumluk Kaygı Ölçeği için .16 ile .54 arasında; alfa korelasyonları ile hesaplanan iç tutarlılık ve test homojenliğini yansıtan katsayılar Durumluk Kaygı için .83 ile .92, Sürekli Kaygı için .86 ile .92 bulunmuştur (Öner, 1997: s. 368). Durumluk-sürekli kaygı envanteri, 14 yaşından yukarı olan gençler ve yetişkinlerde kaygıyı ölçmektedir. Bir tür kendini değerlendirme türü olan ölçek, kısa ifadelerden oluşan 40 maddeyi içermektedir. 20 maddelik durumluk kaygı ölçeği ile 20 maddelik sürekli kaygı ölçekleri birbirinden bağımsızdır. Ölçeğin içerdiği ters maddelerde puanlar tersine çevrilmek kaydıyla, bütün maddeler 1-4 arası puanlanmakta, artan puan

yüksek kaygı düzeyini göstermektedir. Ölçekten elde edilen toplam puan değeri 20 ile 80 arasında değişebilir. Puanın büyük olması kaygı seviyesinin yüksek olduğunu, küçük puan kaygı seviyesinin düşük olduğunu işaret eder. Spielberger; durumluk kaygıyı (state anxiety) kişinin özel durumları tehdit edici olarak yorumlaması sonucunda oluşan, şiddeti ve süresi, algılanan tehdidin miktarı ve kişinin tehlikeli durum yorumunun kalıcılığıyla ilişkili, sürekli karşılaşılmayan olaylarda bireyin gösterdiği geçici duygusal tepkiler olarak ifade eder. (Özusta, 1995: 33). Bireyin içinde bulunduğu stresli durumdan dolayı hissedilen subjektif korkudur. Stresin yoğun olduğu zamanlar durumluk kaygı seviyesinde yükselme, stres ortadan kalkınca düşme olur. Sürekli kaygı (Trait Anxiety/Chronic Anxiety) bireyin kaygı yaşantısına olan yatkınlığıdır. Kişinin içinde bulunduğu durumu stresli olarak algılaması normal olan bir durumu tehlikeli ve öz değerlerinin tehdit edildiğinin zannedilmesi sonucu oluşan kaygıdır (Öner ve Compte, 1983: 2).

Yapılmış olan bu çalışmanın, iç tutarlılık (Cronbach Alpha) güvenilirlik katsayıları; durumluk kaygı için .74 ve sürekli kaygı için .65 olarak bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Verilerin çözüm ve yorumlanmasında durumluk kaygı için Kruskal –Wallis Testi ve Mann-Whitney U testi kullanılmış anlamlılık ise $P < .05$ ve sürekli kaygı için ise t-testi ve Anova testi gruplar arası fark için ise Tukey testi uygulanmış anlamlılık ise $P > .05$ olarak alınmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde ve hesaplanmış değerlerin bulunmasında SPSS 21 (Statistical Package for Social Sciences) paket programı kullanılmıştır.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Bireylerin Toplam Spora Katılım Güdüsü ve Alt Boyutlarına İlişkin One - Sample Kolmogorov-Smirnov Testi

	Durumluk	Süreklilik
n	223	223
Mean	46,43	48,86
Std. Deviation	8,62	7,18
KolmogorovSmirno	1,90	1,122
v Z		
p	,001	,161

Tablo 2 bakıldığında durumluk kaygı boyutuna ilişkin One - Sample Kolmogorov-Smirnov Testi sonucuna göre $P < .05$ olduğu için normal dağılıma uygun olmadığı ve sürekli kaygı boyutunda ise $P > .05$ olduğu için normal dağılıma uygun olduğu anlaşılmaktadır.

BULGULAR

Araştırma Grubunun Kişisel Özellikleri

Araştırmaya katılan kişilerin demografik özelliklerine ilişkin veriler ve yorumları aşağıda verilmiştir.

Tablo 3. Araştırmaya Katılan Örneklem Grubunun Demografik Özelliklerine İlişkin Dağılımı

Katılımcıların Kişisel Özellikleri		n	%
Cinsiyet	Kadın	115	51,6
	Erkek	108	48,4
Yaş	16-22	166	74,4
	23-31	32	14,3
	32 +	25	11,2
Eğitim	Ortaokul	175	78,5
	Lise	48	21,5
Spor Yapma Süresi	1-5	108	48,4
	6-10	69	30,9
	11-15	18	8,1
	16 +	28	12,6

Tablo 3'e göre araştırmaya katılan katılımcıların 115 (%51,6)'inin kadın 108 (%48,4)'inin erkek olduğu görülmektedir. Katılımcıların 166 (%74,4)'sı 16-22, 32 (%14,3)'si 23-31 ve 25 (%11,2)'i de 32 ve üzeri yaş aralığındadır. Katılımcıların 175 (%78,5)'i ortaokul, 48 (%21,5)'i ise lise mezunudur. Katılımcılardan 108 (%48,4)'i 1-5, 69 (%30,9)'u 6-10, 18 (%8,1)'i 11-15 ve 28 (%12,6)'i 16 ve üzeri yıl spor yapma süresine sahiptirler.

Tablo 4. Katılımcıların Durumluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Sonuçları

	n	Ort.	Ss	Min	Max
Durumluk	223	46,42	8,62	20,00	68,00
Süreklilik	223	48,86	7,18	24,00	73,00

Tablo 4'e göre katılımcıların durumluk kaygı boyutu puan ortalamaları 48,43 ile ortalamanın üzerinde olduğu, süreklilik kaygı boyutu puan ortalamasının ise 48,86 ile orta düzeyde olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 5. Eğitim Durumu Değişkenine Göre Durumluk Kaygı Boyutuna İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

		N	Sıra Ortalaması ₁	Sıra Toplamı	Z	p
Durumluk	Ortaokul	175	107,58	3427,00	-1,955	,041
Kaygı	Lise	48	128,10			

* p<.05

Tablo 5'e göre katılımcıların durumluk kaygı düzeyine ilişkin puan ortalamalarının eğitim durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Mann-Whitney U testi ile incelenmiştir. İnceleme sonucunda katılımcıların eğitim durumu değişkeni açısından durumluk (X^2 değeri=3427,00 P=0.041<0.05) anlamlı bir fark bulunmuştur.

Tablo 6. Yaş Değişkenine Göre Sürekli Kaygı Düzeyi Boyutuna İlişkin Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Yaş	n	Sıra ortalaması	Sd	Ort.	p	Anlamlı fark
Süreklilik Kaygı	16-22	166	48,1024	2	3,674	,027
	23-31	32	50,9375			
	32 +	25	51,2000			

Tablo 6'ya göre katılımcıların sürekli kaygı düzeylerine ilişkin puan ortalamalarının yaş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal-Wallis testi ile incelenmiştir. İnceleme sonucunda katılımcıların yaş değişkeni açısından sürekli kaygı boyutunda (X^2 değeri=3,674 P=0.027<0.05) anlamlı bir fark bulunmuştur.

Tablo 7. Eğitim Durumu Değişkenine Göre Sürekli Kaygı Boyutuna İlişkin t-testi Sonuçları

		N	X	Ss	Sd	t	p
Sürekli	Ortaokul	175	48,08	7,35	221	-	,002
Kaygı	Lise	48	51,69	5,76			

Tablo7'ye göre katılımcıların sürekli kaygı düzeylerine ilişkin puan ortalamalarının eğitim durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı t-testi ile incelenmiştir. İnceleme sonucunda katılımcıların eğitim durumu değişkeni açısından sürekli kaygı boyutunda (t değeri=-3,143 P=0.002<0.05) anlamlı bir fark bulunmuştur.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Karaman ilinde spor yapan kişilerin sürekli ve durumluk kaygı düzeylerine ilişkin sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Bu sonuçlar doğrultusunda, araştırma kapsamına alınan katılımcıların durumluk kaygı düzeyleri orta düzeyin üzerinde iken sürekli kaygı düzeylerinin orta düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla spor yapan katılımcıların durumluk kaygı düzeylerinin orta seviyenin üzerinde olması, o ana kadar yaptığı sportif faaliyetin durumluk kaygı üzerine etkisinin az olduğunu, sürekli kaygı düzeylerinin orta seviyede olması ise yapılan sportif faaliyetin genel kaygı düzeyi üzerine bir etkisinin olmadığını ortaya koyabilir. Aydın ve diğ. (2017)' nin yapmış olduğu çalışmaya göre katılımcıların sürekli kaygı düzeyleri düşük ve durumluk kaygı düzeyleri ise yüksek çıkması yapılan çalışmayla paralellik göstermediği anlaşılmaktadır.

Araştırmaya katılan katılımcıların durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri incelendiğinde; yaş ve eğitim değişkenleri arasında anlamlı bir fark bulunurken cinsiyet ve spor yapma süresi değişkenleri açısından anlamlı bir fark bulunamamıştır. Tekin ve diğ. (2009) nin yapmış olduğu çalışmanın sonuçları yapılan bu çalışmayla cinsiyet açısından paralellik göstermektedir.

Yaş değişkeni açısından katılımcılardan 32 yaş ve üzerinde olanların 16-22 yaş aralığında olanlara göre sürekli kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna varılabilir. Bununla beraber 16-22 yaş aralığında olanların genç olması nedeniyle daha az sorumluluk duygusuna sahip olmaları ve yetişkinlere göre daha kaygısız oldukları sonucuna varılabilir.

Eğitim değişkeni açısından katılımcılardan lise mezunu olanların ortaokul mezunu olanlara göre sürekli kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu ve bunun da sebebinin eğitim düzeyi arttıkça ihtiyaçlar ve beklentiler de artmaktadır. Bu beklenti ve ihtiyaçlar da kaygıyı artırmaktadır. Yine araştırmaya katılan katılımcıların eğitim durumu değişkeni açısından lise mezunlarının ortaokul mezunlarına göre durumluk kaygı düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna varılabilir. Tekin ve diğ. (2009) nin yapmış olduğu çalışmanın sonuçları yapılan bu çalışmayla eğitim açısından paralellik göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Ataman A. (2003). Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş. Derleme Tuncer T. Ankara. S. 293-311
- Aydın, E., Birol, S.Ş. ve Temel, V. (2017). Sportif Rekreasyon Aktivitelerine Katılan Üniversite Personelinin İş Doyum ve Kaygı Düzeylerinin Belirlenmesi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 19 (32): 78-83
- Bek, N. (2008). Fiziksel Aktivite ve Sağlığımız, 1. Baskı. Ankara, Sağlık Bakanlığı Yayınları, 8.
- Booth-Kewley, S. & Freidman, H. (1987). Psychological predictors of heart disease: A quantitative review. *Psychological Bulletin*, 101 (3), 343-362.
- Büyüköztürk, Ş., (2010). *Sosyal bilimler için veri analiz el kitabı*. (11.Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

- Clark, D.M., Wells, A. (1995). *Social Phobia : The Role of in-Situation Safety Behaviors in Maintaining Anxiety and Negative Beliefs*. New York.
- Gross, J.J. & Thompson. R.A. (2006). *Emotion regulation: Conceptual foundation*. In *Handbook of emotion regulation (1st edition)* (pp. 1-49). New York: The Guilford Press.
- Öztürk, A.F. (2011). Spor yapan çocuğun okul başarısı da yüksek oluyor. <http://cocukvespor.blogcu.com/spor-yapan-cocugun-okul-basarisida-yuksekoluyor/9230589>
- Öztürk, A.S. (2007) *Ortopedik engellilerin sosyalleşmesine sporun etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi Spor Anabilim Dalı, Ankara.
- Jazaieri, H., Morrison, A., Goldin, P. & Gross, J. J. (2015). The role of emotion and emotion regulation in social anxiety disorder. *Curr Psychiatry Rep*, (17): 531, doi 10.1007/s11920-014-0531-3.
- Lewis, A. (1970). The ambiguous Word, anxiety. *Interntional Jurnal of Psychiatry*, 9:62-79.
- Smith, A. L. (2003). Peer relationships in physical activity contexts: A road less traveled in youth sport and exercise psychology research. *Psychology of sport and Exercise*, 4(1), 25-39.
- Mauss, Iris B., Crystal L. Cook , James J. Gross (2007) *Automatic Emotion Regulation During Anger Provocation*. *Journal of Experimental Social Psychology* 43/5. p.698–711
- Öner L., A. Le Compte (1983). *Concurrent Validity and Reliability of State-trait Anxiety Inventory in Turkish Population*, Bogazici University Press, Public. no. 73. Istanbul.
- Tekin, M., Yıldız, M., Lök,S. & Temel, V. (2009). *The Study Of Anxiety And Initiative Levels Of Students Who Study At At The Physical Education Academy*. *Ovidius University Annals, Series Physical Education and Sport / Science, Movement and Health*, vol. 9, issue 2, Constanta, Romania
- Werner, K. & Gross, J. J. (2010). *Emotion regulation and psychopathology*. Ed., A. M. Kring and D. M. Sloan, *Emotion regulation and psychopathology: A transdiagnostic approach to etiology and treatment* (pp. 13-37). New York: The Guilford Press.
- Werner, K., Goldin, P.R., Ball, T.M., Heimberg, R.G. & Gross, J.J. (2011). *Assessing emotion regulation in social anxiety disorder: The emotion regulation interview*. *Journal Psychopatology Behavior Assess*, 33, 346-354.

Fitness Salonu Kullanıcılarının Spor Tesisi Memnuniyet Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi

Çetin ÖZDİLEK¹, Özlem BEBEK², Betül ALTINOK³, Fehmi ÇALIK⁴

¹Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya, TÜRKİYE, cetin.ozdilek@dpu.edu.tr

²Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya, TÜRKİYE,
ozlemmmbebekkk@hotmail.com

³Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya, TÜRKİYE, betul.altinok@dpu.edu.tr

⁴Spor Bilimleri Fakültesi, Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Sakarya, TÜRKİYE, fcalik@sakarya.edu.tr

Öz

Bu araştırmanın amacı spor tesislerinden yararlanan kişilerin tesislerden memnuniyet düzeylerini belirlemektir. Araştırmanın örneklemini Isparta Süleyman Demirel Üniversitesinin fitness tesislerinden yararlanan kişiler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini Isparta Süleyman Demirel Üniversitesinde fitness tesislerinden yararlanan kişilerden kolayda örnekleme tekniği ile belirlenen 289 kişi oluşturmaktadır. Araştırmada demografik veriler kişisel bilgi formu ile elde edilmiştir. Spor tesislerinden yararlanan kişilerin memnuniyet düzeylerini belirlemeye yönelik veriler ise Yıldırım (2017) tarafından geliştirilen “Spor Tesisleri Müşteri Memnuniyeti Ölçeği” ile elde edilmiştir. Elde edilen veriler IBM SPSS Statistics 21 programına aktarılmıştır. Verilerin analizinde frekans analizinden, Mann-Whitney U testi, Kruskal Wallis testi ve çoklu karşılaştırma testlerinden (Tukey HSD) yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda medeni durum, eğitim düzeyi, tesisi kullanma süresi ve spor yapma nedenine göre spor tesislerinden yararlananların memnuniyet düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p<0.05$).

Anahtar Kelimeler: Spor, Spor Tesisi, Müşteri Memnuniyeti.

Abstract

The aim of the research is determination of sports facilities satisfaction levels the people who use the official sport facilities. Universe of research is consist people who use fitness facilities in Isparta Suleyman Demirel University. Sample of research create 289 people identified with easy sampling technique within people who use fitness facilities in Isparta Suleyman Demirel University. Demographic datas and sport facilities satisfacton datas were collected by personal information form and “Sport Facilities Satisfaction Scale” developed by Yıldırım (2017). Collected datas was transfered IBM SPSS Statistics 21 program. frequency analysis, mean, Mann-Whitney U test, Kruskal Wallis test and multiple comparison tests (Tukey HSD) was used in the analysis of data. According to marital status, education level, exercising time in facilities and sport reason was detected significant differences among sport facilities satisfaction levels ($p<0.05$).

Key Words: Sport, Sport Facilities, Satisfaction.

1. Giriş

Başlangıçta savaş eğitimleri ve soyluları eğlendirme amacıyla yapılan spor, gün geçtikçe farklı amaçlar için gerçekleştirilen bir alan olmaya başladı (Dugalic ve Krsteska, 2013: 59). Günümüzde insanların yoğun ve yorucu iş hayatları, birçok fiziksel ve duygusal ihtiyaçları da beraberinde getirmektedir. Sağlıklı ve zinde hayat yaşayabilmek için spora yönelme gün geçtikçe artmakta ve yeni bir sosyalleşme alanı olarak görülmektedir. (Korkutata ve Halis, 2015: 16). Spor tesisleri, gerekli malzeme donanımları ile uzman bir ekip tarafından insanların spor ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik açılan tesislerdir (Yıldırım, 2018: 343). En popüler olanı kuşkusuz fitness merkezleri; boş zamanlarda gidilen ve kişilerin tüm ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik kurulmaktadır. Bu merkezler, müşterilerin iş yoğunluklarını unutturarak, fiziksel görünümünü güzelleştirmekte; sağlıklarını koruyarak da sosyalleşmelerini sağlamaktadır (Eskiler, 2015: 40). Fakat en çok tercih edilen spor merkezleri olduğu için, sayıları da gün geçtikçe artmaktadır. Bu durum müşteri memnuniyeti ve müşteri sadakati kavramlarını ortaya çıkarmıştır. Müşterilerin işletmenin sunduğu hizmetten memnun kalmaları ve satın alma devamlılığı olarak değerlendirildiğinden, sadakat oluşturmak oldukça önemlidir (Şener ve Behtioğlu, 2013: 166). Aksi takdirde tesis için yeni müşteri bulmak zaman kaybı ve zor bir uğraş olacaktır. Hizmet veren mekanın, malzemelerin ve personelin fiziksel görünümü, hizmetin doğru ve güvenilir bir şekilde uygulanması, personel ve yöneticilerin hevesli ve daima hazır durumda olması, sunulan bilgi ve becerilerin yeterli düzeyde olması, müşterilere karşı saygı, anlayış, arkadaşça yaklaşımı ve nezaketi eksik olmaması, müşteri çıkarlarını koruyan ve dürüst hizmetin sunulması, tehlikeli risk ve şüpheli duyulmadan sağlık kurallarına uygun hizmet mekanlarının sunulması, kolay ve rahat ulaşımın sağlanması, hizmet sunanlar ile müşteri iletişiminin kolay olması ve müşteriyi anlamaya, çözüm üretmeye açık olunması gibi müşteri memnuniyetini sağlamada ve kaliteli hizmet sunulması tesis için önemli faktörlerdir ve yöneticiler bunlara dikkat etmek zorundadır (Çimen, 2011: 14-16). Bilindiği üzere hemen hemen her üniversitenin içinde bulunan spor tesislerinden biri olan fitness salonları; gençleri spora teşvik etmek ve sportif ihtiyaçlarını karşılamak amacı ile kurulmuştur. Bu çalışmamızın amacı: Süleyman Demirel üniversitesindeki fitness salonuna giden üyelerin, bu ihtiyacının ne derece karşılandığını görmek ve memnuniyet derecelerini ölçmek amacıyla bu çalışma gerçekleştirilmiştir.

2. Materyal ve Metod

Veri toplama aracı olarak Yıldırım (2017) tarafından geliştirilen “Spor Tesisleri Müşteri Memnuniyeti Ölçeği” kullanılmıştır. Spor Tesisleri Müşteri Memnuniyet Ölçeğinin 8 alt boyutu bulunmaktadır. 1. Boyut =Antrenör Yaklaşımı, 2. Boyut= Destek Personeli Yaklaşımı, 3. Boyut=Kişisel ve Sosyal Gelişim, 4. Boyut= Hijyen, 5. Boyut= Kantin Hizmetleri, 6. Boyut=Program Desteği, 7. Boyut= Atmosfer, 8. Boyut= Uygunluk/Rahatlık olarak isimlendirilmiştir. Ölçek 32 maddeden oluşmaktadır ve 3'lü Likert tipi ölçektir. Ölçekteki maddelerin puanlandırılması Hayır=1 Puan, Kısmen=2 Puan, Evet=3 Puan şeklinde yapılmaktadır. Ölçekten alınan toplam puanın yüksekliği, Yüksek Müşteri Memnuniyeti olduğuna işaret etmektedir. Orijinal ölçeğin Cronbach Alpha testi sonucunda toplam ölçek alpha katsayısı 0.90'dır. Araştırmanın örneklemini Isparta Süleyman Demirel Üniversitesinin fitness tesislerinden yararlanan kişiler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini Isparta Süleyman Demirel Üniversitesinde fitness tesislerinden yararlanan kişilerden kolayda örnekleme tekniği ile belirlenen 289 kişi (103 kadın, 186 erkek) oluşturmaktadır. Araştırmada demografik veriler kişisel bilgi formu ile elde edilmiştir. Elde edilen veriler IBM SPSS Statistics 21 programına aktarılmıştır. Verilerin analizinde frekans analizinden, Mann-Whitney U testi, Kruskal Wallis testi ve çoklu karşılaştırma testlerinden (Tukey HSD) yararlanılmıştır.

3. Bulgular

Araştırmaya grubu, 103'ü kadın (%36), 186'sı erkek (%64) toplam 289 katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcıların yaşa göre dağılımları incelendiğinde 20 yaş ve altında 105 kişi (%36), 21-30 yaş arası 137 kişi (%48), 31-40 yaş arası 30 kişi (%10), 41-50 yaş arası 8 kişi (%3), 51 yaş ve üzeri 9 kişi (%3) olduğu, medeni duruma göre: 56'sı evli (%19), 233'ü bekar (%81), eğitim durumuna göre: 3'ü ilkokul (%1), 2'si ortaokul (%1), 73'ü lise (%25), 189'u üniversite (%65), 22'si yüksek lisans/doktora (%8), aylık gelir seviyelerine göre: 165'i 1000 TL ve daha az (%57), 60'ı 1001-2500 TL (%21), 39'u 2501-4000 TL (%13), 20'si 4001-6500 TL (%7), 2'si 6501-10.000 TL (%1), 3'ü 10.001 TL ve üzeri (%1) aylık gelire sahip oldukları, spor tesisini kullanım sürelerine göre dağılımları incelendiğinde 1 aydan az süredir kullananlar 69 kişi (%24), 1-6 aydır kullananlar 102 kişi (%35), 7-12 aydır kullananlar 35 kişi (%12), 1 yıldan uzun süredir kullananlar ise 83 kişi (%29) oldukları, spor yapma nedenine göre: dağılımları incelendiğinde estetik amaçlı spor yapanlar 69 kişi (%24), sağlık amaçlı spor yapanlar 136 kişi (%47), yarışmaya hazırlık amaçlı spor yapanlar 59 kişi (%20), boş zaman değerlendirme amaçlı spor yapanlar 25 kişi (%9) olduğu görülmektedir.

Tablo 1: Katılımcıların Cinsiyete Göre Spor Tesisi Müşteri Memnuniyet Düzeylerinin İncelenmesi

Cinsiyet		N	Mean	Std. Deviation
Toplam Puan	Kadın	103	81,0874	14,20722
	Erkek	186	80,2097	13,73668

Araştırmaya katılan bireylerin cinsiyete göre müşteri memnuniyeti puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Test sonuçları erkek ve bayan katılımcıların müşteri memnuniyeti puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığını göstermiştir ($p>0.05$). Kadın katılımcıların müşteri memnuniyeti puan ortalamaları $81,087\pm 14,207$ iken erkek katılımcıların müşteri memnuniyeti puan ortalamaları $80,209\pm 13,736$ 'dır.

Tablo 2: Katılımcıların Yaşa Göre Spor Tesisi Müşteri Memnuniyet Düzeylerinin İncelenmesi

Yaş	N	Mean	Std. Deviation
20 yaş ve altı	105	82	11,9976
21-30 yaş	137	78,5255	14,79372
31-40 yaş	30	81,1333	15,54023
41-50 yaş	8	83,375	11,8314
51 yaş ve üzeri	9	89,1111	12,82034
Total	289	80,5225	13,88796

Yaşa göre müşteri memnuniyeti puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Kruskal-Wallis testi uygulanmıştır. Test sonuçları yaşa göre katılımcıların müşteri memnuniyeti puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığını göstermiştir ($p>0.05$). Araştırmaya katılan katılımcıların yaşa göre müşteri memnuniyeti puan ortalamaları aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 3a. Katılımcıların Medeni Durumuna Göre Spor Tesisi Müşteri Memnuniyet Düzeylerinin İncelenmesi

Medeni Durum		N	Mean	Std. Deviation
Antrenör Yaklaşımı Ort.	Evli	56	2,7909	,40564
	Bekar	233	2,6200	,55235
Destek Personeli Yaklaşımı Ort.	Evli	56	2,7679	,38096
	Bekar	233	2,5933	,51027
Kişisel Sosyal Gelişim Ort.	Evli	56	2,6429	,51314
	Bekar	233	2,6073	,47374
Hijyen Ort.	Evli	56	2,5893	,60194
	Bekar	233	2,3702	,61373
Kantin Hizmetleri Ort.	Evli	56	2,5446	,58989
	Bekar	233	2,3616	,58804
Program Desteği Ort.	Evli	56	2,6193	,60761
	Bekar	233	2,3436	,63695
Atmosfer Ort.	Evli	56	2,5491	,57291
	Bekar	233	2,3745	,55424
Uygunluk/Rahatlık Ort.	Evli	56	2,6339	,57597
	Bekar	233	2,4206	,61512

Tablo 3b: Katılımcıların Medeni Durumuna Göre Spor Tesisi Müşteri Memnuniyet Düzeylerinin İncelenmesi

Medeni Durum		N	Mean	Std. Deviation
Toplam Puan	Evli	56	85,0357	13,83666
	Bekar	233	79,4378	13,70932

Araştırmaya katılan bireylerin medeni durumlarına göre müşteri memnuniyeti puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Mann-Whitney U testi uygulanmıştır (Tablo 3b). Test sonuçları evli ve bekar katılımcıların müşteri memnuniyeti puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğunu göstermiştir ($p<0.05$). Evli katılımcıların müşteri memnuniyeti puan ortalamaları $85,035\pm 13,836$ iken bekar katılımcıların müşteri memnuniyeti puan ortalamaları $79,437\pm 13,709$ 'dur.

Tablo 4a. Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Spor Tesisi Müşteri Memnuniyet Düzeylerinin İncelenmesi

Eğitim Durumu	N	Mean	Std. Deviation
İlkokul	3	87,3333	9,60902
Ortaokul	2	96	0
Lise *	73	87,0137	9,94637
Üniversite *	189	78,6243	14,08
Yüksek lisans/Doktora*	22	72,9545	15,9388
Total	289	80,5225	13,88796

Araştırmaya katılan bireylerin eğitim durumuna göre müşteri memnuniyeti puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Kruskal-Wallis testi uygulanmıştır. Test sonuçları eğitim durumuna göre katılımcıların müşteri memnuniyeti puanları arasında anlamlı farklılık var olduğunu göstermiştir ($p<0.05$).

Tablo 4b. Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Spor Tesisi Müşteri Memnuniyet Düzeylerinin İncelenmesi

Tukey HSD				
(I) Eğitim Durumu		Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
Üniversite	İlkokul	-8,70899	7,71448	,791
	Ortaokul	-17,37566	9,42363	,351
	Lise *	-8,38936*	1,82686	,000
	Yüksek lisans/Doktora	5,66979	2,98639	,320
Yüksek Lisans/Doktora	İlkokul	-14,37879	8,15916	,398
	Ortaokul	-23,04545	9,79099	,131
	Lise *	-14,05915*	3,22431	,000
	Üniversite	-5,66979	2,98639	,320

Müşteri memnuniyeti puanları arasındaki farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Tukey HSD testi sonucuna göre: üniversite eğitimi alan bireyler ile lise eğitimi alan bireylerin müşteri memnuniyeti puanları arasında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Lise eğitimi alan katılımcıların müşteri memnuniyeti puanlarının üniversite eğitimi alan katılımcıların puanlarından anlamlı ölçüde yüksek olduğu görülmektedir. Benzer şekilde yüksek lisans/doktora eğitimi alan bireyler ile lise eğitimi alan bireylerin müşteri memnuniyeti puanları arasında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Lise eğitimi alan katılımcıların müşteri memnuniyeti puanlarının yüksek lisans/doktora eğitimi alan katılımcıların puanlarından anlamlı ölçüde yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Katılımcıların Aylık Gelire Göre Spor Tesisi Müşteri Memnuniyet Düzeylerinin İncelenmesi

	N	Mean	Std. Deviation
1000TL ve daha az	165	79,9939	13,75061
1001-2500TL	60	79,3167	13,90219
2501-4000TL	39	83,4872	13,49829
4001-6500TL	20	84,1000	14,71448
6501-10.000TL	2	90,0000	8,48528
10.001 ve üzeri	3	65,0000	14,00000
Total	289	80,5225	13,88796

Araştırmaya katılan bireylerin aylık gelirlerine göre müşteri memnuniyeti puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Kruskal-Wallis testi uygulanmıştır. Test sonuçları aylık gelire göre katılımcıların müşteri memnuniyeti puanları arasında anlamlı farklılık olmadığını göstermiştir ($p>0.05$).

Tablo 5a. Katılımcıların Tesis Kullanım Sürelerine Göre Müşteri Memnuniyet Düzeylerinin İncelenmesi

	N	Mean	Std. Deviation
1 aydan az	69	79,6087	13,20452
1-6 ay*	102	84,4216	12,62673
7-12 ay	35	79,4857	14,88657
1 yıldan fazla*	83	76,9277	14,53992
Total	289	80,5225	13,88796

Araştırmaya katılan bireylerin tesis kullanım sürelerine göre müşteri memnuniyeti puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Kruskal-Wallis testi uygulanmıştır. Test sonuçları tesisi kullanım sürelerine göre katılımcıların müşteri memnuniyeti puanları arasında anlamlı farklılık var olduğunu göstermiştir ($p<0.05$).

Tablo 5b. Katılımcıların Tesis Kullanım Sürelerine Göre Müşteri Memnuniyet Düzeylerinin İncelenmesi

Tukey HSD				
(I) Spor Tesisini Kullanma Süreniz		Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
1-6 ay	1 aydan az	4,81287	2,12222	,108
	7-12 ay	4,93585	2,66712	,252
	1 yıldan fazla	7,49386*	2,01263	,001

Müşteri memnuniyeti puanları arasındaki farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Tukey HSD testi sonucuna göre spor tesisini 1-6 ay süredir kullanan bireyler ile 1 yılda fazla süredir kullanan bireylerin müşteri memnuniyeti puanları arasında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Spor tesisini 1-6 ay süredir kullanan katılımcıların müşteri memnuniyeti puanlarının 1 yıldan fazla süredir kullanan katılımcıların puanlarından anlamlı ölçüde yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 6a. Katılımcıların Spor Yapma Nedenine Göre Müşteri Memnuniyet Düzeylerinin İncelenmesi

	N	Mean	Std. Deviation
Estetik amaçlı	69	80,6377	13,19310
Sağlık amaçlı*	136	83,4118	13,90149
Yarışmaya hazırlık amaçlı*	59	76,8475	12,95990
Boş zaman değerlendirme*	25	73,1600	13,83438
Total	289	80,5225	13,88796

Araştırmaya katılan bireylerin spor yapma nedenine göre müşteri memnuniyeti puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Kruskal-Wallis testi uygulanmıştır. Test sonuçları spor yapma nedenine göre katılımcıların müşteri memnuniyeti puanları arasında anlamlı farklılık var olduğunu göstermiştir ($p<0.05$).

Tablo 6b. Katılımcıların Spor Yapma Nedenine Göre Müşteri Memnuniyet Düzeylerinin İncelenmesi

Tukey HSD				
(I) Spor Yapma Nedeniniz		Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
Yarışmaya hazırlık amaçlı	Estetik amaçlı	-3,79022	2,40113	,393
	Sağlık amaçlı	-6,56431 *	2,11098	,011
	Boş zaman değerlendirme	3,68746	3,23151	,664
Boş zaman değerlendirme	Estetik amaçlı	-7,47768	3,16105	,086
	Sağlık amaçlı	-10,25176*	2,94670	,003
	Yarışmaya hazırlık amaçlı	-3,68746	3,23151	,664

Müşteri memnuniyeti puanları arasındaki farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Tukey HSD testi sonucuna göre spor tesisini sağlık amaçlı spor yapan bireyler, boş zamanı değerlendirme amaçlı spor yapan bireyler ve yarışmaya hazırlık amaçlı spor yapan bireylerin müşteri memnuniyeti puanları arasında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Sağlık amaçlı spor yapan katılımcıların müşteri memnuniyeti puanlarının yarışmaya hazırlık amaçlı spor yapan katılımcıların puanlarından anlamlı ölçüde yüksek olduğu görülmektedir. Benzer şekilde sağlık amaçlı spor yapan katılımcıların müşteri memnuniyeti puanlarının boş zaman değerlendirme amaçlı spor yapan katılımcıların puanlarından anlamlı ölçüde yüksek olduğu görülmektedir.

4. Tartışma

Çalışmamızın test sonuçlarına göre araştırmaya katılan 103'ü kadın (%36), 186'sı erkek (%64) toplam 289 katılımcının; cinsiyet, yaş ve aylık geliri değişkenlerine göre müşteri memnuniyeti puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığını göstermiştir ($p>0.05$). Bayanların erkeklere oranla fazla ilgi ve konfor aradığı, titiz olduğu ve fiziksel özelliklerine dikkat ettiği düşünölmekteydi. Yaş gruplarına ve aylık gelire göre tesisten beklentilerin değiştiği bilinen bir gerçektir. Yaşın ve gelirin yükselmesi; tesisten beklentilerinde ve memnuniyetinde fark yaratacağını düşünölrken, anlamlı bir farkın olmaması şaşırtıcıdır.

Test sonuçları evli ve bekar katılımcıların müşteri memnuniyeti puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğunu göstermiştir ($p<0.05$). Süllüoğlu (2018: 51); Akgöl vd. (2009: 37); Bettencourt ve Gvviner (1996: 18) benzerlik göstermektedir. Eskiler (2015: 127-128); şener ve Behdioğlu (2013: 174) yaptığı çalışmasında medeni durumun müşteri memnuniyeti arasında farklılık bulamadığında çalışmamıza ters düşmektedir.

Bulgularımıza göre: eğitim durumuna göre katılımcıların müşteri memnuniyeti puanları arasında anlamlı farklılık var olduğunu göstermiştir ($p<0.05$). Süllüoğlu (2018: 52); Yıldırım (2018: 352-353); şener ve Behdioğlu (2013: 175) benzerlik gösterirken; Eskiler (2015: 128) yaptığı çalışmasında müşteri memnuniyeti ile eğitim durumunu arasında anlamlı fark bulamamış ve çalışmamıza ters düşmektedir. Sonuçlarımız gösteriyor ki, eğitim seviyesi arttıkça, basamaklı olarak tesise olan memnuniyet düzeyleri de değişiyor. Spor ve sağlık bilincinin, eğitimle doğru orantılı olduğu için böyle bir sonucun çıkması beklenen bir durumdur.

Test sonuçları tesisi kullanım sürelerine göre katılımcıların müşteri memnuniyeti puanları arasında anlamlı farklılık var olduğunu göstermiştir ($p<0.05$). Bu sonuçlara göre Süllüoğlu (2018: 57); Yıldırım (2018: 351); Korkutata ve Halis (2015: 20-21) çalışması ile benzerlik göstermekteyken; Yüzgenç ve Özgöl (2014: 86) 'ün çalışmasıyla ters düşmektedir. Üyelerin

aldığı hizmetten sıkılma, değişik beklentiler içine girme veya artık tesisi beğenmeme olasılığı, sonucun böyle çıkmasına sebep olabilir.

Test sonuçları spor yapma nedenine göre katılımcıların müşteri memnuniyeti puanları arasında anlamlı farklılık var olduğunu göstermiştir ($p<0.05$). Benzer çalışmalar incelendiğinde; Hacıcaferoğlu vd. (2011: 49); Çimen (2011: 16) yaptıkları çalışmalarında üyelerin spor yapma nedeni olarak; rekreasyon amaçlı; Tüfekçi (2010: 32); Memiş ve Ekenci (2007: 45-46); Korkutata ve Halis (2015: 20) çalışmalarında formda/zinde kalmak olarak tespit etmişlerdir. Hayattaki en kıymetli varlığımız sağlığımızdır ve kuskusuz sağlıklı olmak içinde spor yapmak gereklidir. Sağlıktan sonra herkes tarafında kabul görülen düşünce dış görünüşdür ve sıralama estetik amaçlı olabilir. Çalışmamızda beklediğimiz gibi sonuçlanarak, düşüncemizi destekler niteliktedir.

5. Sonuç

Araştırma sonucunda medeni durum, eğitim düzeyi, tesisi kullanma süresi ve spor yapma nedenine göre spor tesislerinden yararlananların memnuniyet düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar görülürken; cinsiyet, yaş ve aylık geliri değişkenlerine göre müşteri memnuniyeti puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığını tespit edilmiştir ($p<0.05$).

Çalışmamızın sonuçlarında görüldüğü gibi, uzun süreli müşterinin memnuniyet puanları, yeni tesis kullanmaya başlayan üyelerinkine göre daha düşük çıkmıştı. Bu durum uzun süreli müşterilerin tesisten beklentilerinin değiştiği veya sıkılmaya başladığının bir göstergesi olabilir. Bunun içinde müşterilerle iletişimde olmak ve sık sık memnuniyet düzeyleri veya yeni beklentileri sorulup ona göre programlar veya dersler verilebilir. Aynı zamanda dönemsel olarak tesisin yeni değişiklikler yapması, ilgi arttırabileceği gibi yeni müşteri bulmada da yardımcı olabilir.

Çalışmamıza katılanların %64' ünün erkeklerden oluşması bayanların spor tesisleri kullanma oranının düşük olduğunu göstermektedir. Spor tesis yöneticilerinin ve devletin ilgili birimlerinin, bayanları spora yönlendiren ve dikkat çeken programlar yapması önerilebilir. Aynı zamanda çalışmamıza katılan 286 üyenin 233'ü bekar üyelerden oluşmaktadır. Evli bireylerin de spora yönlendirilmesi için çalışmaların yapılması veya bunun sebebinin araştırılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

Akgül B.M., Sarol H, Gürbüz B (2009). Rekreasyonel Amaçlı Hizmet Veren Spor İşletmelerinin Hizmet Kalitesinin Belirlenmesi. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 14(3), 33-39.

Bettencourt L.A, Gwinner K (1996). Customization of the Service Experience: The Role of the Frontline Employee. *International Journal of Service Industry Management*, 7(2): 3-20.

Çimen Z (2011). Spor Hizmetlerinde Toplam Kalite Standartları. *Spor Bilimleri Dergisi*, 3.

Dugalic S, Krsteska A (2013). Challenges of Sports Facilities and Projects Management in the XXI Century. *SPORT - Science & Practice*, Vol. 3, No2, 2013, pp. 59-77.

Eskiler E (2015). *Spor-Fitness Hizmetlerinde Davranışsal Niyetlerin Belirleyicileri*. Doktora tezi. Sakarya Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sakarya.

- Hacıcaferoğlu S, Gündoğdu C, Hacıcaferoğlu B (2011). Üniversite Öğrencilerinin Spor Tesislerine ve Organizasyonlarına Karşı Düşüncelerinin Değerlendirilmesi (İnönü Üniversitesi Örneği). *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 3(1).
- Korkutata A, Halis M (2015). Sportif Rekreasyon İşletmelerinde Müşterinin Personelden Memnuniyetini Belirleyen Unsurlar: Private Training Studio Örneği. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(2), 16-24.
- Memis U.A, Ekenci G (2007). Spor merkezlerinde müşteri memnuniyeti (Ankara ili örneği). *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 12(1), 33-48.
- Süllüoğlu O (2018). Fitness Center' Lardaki Hizmet Kalitesinin Müşteri Memnuniyeti Üzerindeki Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Bahçeşehir Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Sener H.Y, Behdioğlu S (2013). Müşteri Sadakati Oluşturmada Müşterinin Alıladığı Değer, Memnuniyet ve Rakip İşletmeye Geçme Maliyeti: Bir Spor Merkezinde İstatiksel Uygulama. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (30), 165-180.
- Tüfekçi Ö (2010). *Fitness Merkezleri Müşterilerinin Hizmet Kalitesine Yönelik Beklenti ve Algılarının Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Balıkesir.
- Yıldırım M (2017). Spor Tesisleri Müşteri Memnuniyeti Ölçeği Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *21. Yüzyılda Eğitim Ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(16), 157-176.
- Yıldırım M (2018). Spor Tesislerinden Yararlanan Kişilerin Tesislerden Memnuniyet Düzeylerinin Belirlenmesi (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Örneği). *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, Sayı 25.
- Yüzgenç A.A, Özgül A.S (2014). Yerel Yönetimlerin Sunduğu Spor Hizmetlerinde Hizmet Kalitesi (Gençlik Merkezleri ve Aile Yaşam Gençlik Merkezleri Örneği), *Spor Bilimleri Dergisi*, 25(2), 79-93.

GoalBall Sporcularının Karar Verme Düzeylerinin Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi

Özlem BEBEK¹, Mehmet ACET², Utku IŞIK³

¹Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya, TÜRKİYE,
ozlemmmbebekkk@hotmail.com

²Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya, TÜRKİYE,
mehmet.acet@dpu.edu.tr

³Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize, TÜRKİYE,
utku.isik@erdogan.edu.tr

Öz

Dünyada 45 milyonu tamamen görmeyen olmak üzere, yaklaşık 285 milyon görme engelli bulunmaktadır (Kaya vd., 2017: 476; Özsan ve Hasret 2017: 90). Bildiği üzere görememe hareketsizliğe, çevreyi tanıyamamaya ve insanlardan uzaklaşıp adapte olamamalarına sebep olmaktadır (Çolak vd., 2004: 478). Görme engellilerin spor yapması dikkatli ve hızlı hareket etme, olağandan hızlı kararlar alabilme yetilerini de güçlendirebilmektedir. Spor, bu aşamada görme engellilere sağlığın yanı sıra birçok fizyolojik, psikolojik ve sosyal alanda da destek sağlamaktadır (Çalışkan 2004: 5). Bu çalışmanın amacı; goalball sporcularının karar verme düzeylerini farklı değişkenlere göre incelenmesidir. Sonuç olarak, goalball sporcularının kendilerini tanımlama şekilleri açısından farklı karar verme düzeylerine sahip oldukları, cinsiyet, yaş, eğitim durumunun ve spor yapma yaşının ise karar verme düzeyini etkilemediği görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Goalball, Karar Verme Stratejisi, Görme Engelliler.

Abstract

There are around 285 million visually impaired people, including 45 million in the world (Kaya et al., 2017: 476; Özsan and Hasret 2017: 90). As it is known, the inability to see causes immobility, not recognizing the environment and being unable to adapt to people (Çolak et al., 2004: 478). The sport of visually impaired people can strengthen their ability to move fast and to make fast decisions. At this stage, sports provide support for the visually impaired in health as well as in many physiological, psychological and social areas. (Çalışkan 2004: 5). The purpose of this study is; The aim of this course is to analyze the decision levels of goalball athletes according to different variables. As a result, it was seen that goalball athletes have different levels of decision-making in terms of how they define themselves, and that gender, age, educational status and age of sports do not affect decision-making.

Keywords: Goalball, Decision Making Strategy, Visually Impaired.

1. Giriş

Görme engellinin tanımları incelendiğinde, tek veya çift gözünde kısmi veya tam görme bozukluğu ya da kaybı olan bireylerdir. Kendi arasında; körler, az gören veya görme yetersizliği olanlar olarak sınıflandırılırlar (Resnikoff vd., 2002: 846). Dünyada yüksek orana sahip görme engelliler hayatta öz bakım becerileri, bağımsız yaşam becerileri ve sosyal yaşamı başta olmak üzere birçok sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sorunlar onları fiziksel dünyadan giderek uzaklaşmakta ve yalnızlaştırmaktadır (Arslan vd., 2015: 2; Yazıcı vd.,

2015: 148). Engelli bireyleri topluma kazandırmak ve sorunlarına çözüm bulabilmek adına ülkemizde ve dünyada birçok çalışmalar yapılmaktadır. Kendilerini özel ve başarılı hissettiren, sosyalleşmelerini sağlayan ve sağlık açısından birçok faydası bulunan “spor” başta gelmektedir. Görme engelliler; B1 (tamamen göremeyenler), B2 (el şeklini algılayabilenler, görme dereceleri 5 dereceden az olanlar) ve B3 (görme dereceleri 5-20 arasında olanlar) fonksiyonel düzeylerine göre spor branşına yönelirler (Ayça 2013: 11). Bunlardan biri olan goalball; üçer kişilik iki takımla ve zilli bir topla oynanır. Sporcuların görme derecelerini eşitleyen ışık geçirmez göz bantları vardır ve oyun saha çizgileri de onların dokunduğunda anlayabileceği belirgin çizgilerle çizilmiştir. Oyunun amacı, rakibin takım alanının gol çizgisini geçerek gol atmasını sağlamaktır (Bowerman vd., 2011: 154). Yapılan bazı çalışmalar da gösteriyor ki; görme engelli bireylerin hayat kalitelerini arttırmak amaçlı spor yapmanın önemini vurgulamış (Cornell vd., 2006: 471) ve goalball sporunun nöropsikolojik ve gelişimsel problemleri azaltmada çok yararlı olduğunu göstermektedir (Yıldırım vd., 2013: 18). Bu çalışmanın amacı da, goalball oynayan, görme engelli sporcuların karar verme becerilerinin bazı özelliklere göre ne derecede olduğunu tespit etmek ve geliştirilebilmesi için önerilerde bulunmaktır.

2. Materyal ve Metod

Bu araştırma, goalball oynayan görme engelli sporcuların Karar verme düzeylerini; cinsiyet, yaş, medeni durum, spor yapma süresi ve eğitim durumu değişkenlerine göre incelemek amacıyla betimsel yöntem kullanılarak yapılmış bir araştırmadır. 2017 Türkiye 1. ve 2. lig goalball erkekler ve goalball bayanlar yükselme grubu müsabakalarına katılan görme engelli bireylerden, rastgele örnekleme yöntemiyle seçilen 58 erkek sporcu 32 bayan sporcu olmak üzere toplam 90 sporcu katılmıştır. Türkçe’ye uyarlamasını Deniz (2004: 32)’ün yaptığı Melbourne Karar Verme Ölçeği kullanılmıştır. Katılımcıların görme engelli oluşlarından dolayı; anket röportaj yöntemine benzer şekilde sessiz bir ortamda, yaklaşık 40 dakikada okunmuş ve cevaplar anketör tarafından işaretlenmiştir. Veri toplama araçlarının normal dağılım gösterip göstermediğini test etmek amacıyla basıklık ve çarpıklık katsayılarına bakılmış ve katsayıların +1 ile -1 arasında değişiklik göstermiş olduğu anlaşılmıştır (Karaatlı, 2006: 5). Bu yüzden parametrik testlerden faydalanılmıştır. Melbourne Karar Verme Ölçeğinin tüm puanları üzerinde Manova kullanılmıştır.

3. Bulgular

Tablo 1: Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Karar Verme Düzeylerinin İncelenmesi

Değişken	Cinsiyet	n	X	S	sd	F	p
Dikkatli	Kadın	31	8,548	0,493	1-88	1,344	0,249
	Erkek	59	9,254	0,357			
Kaçınan	Kadın	31	6,323	0,488	1-88	1,330	0,252
	Erkek	59	5,627	0,354			
Erteleyici	Kadın	31	5,355	0,463	1-88	0,057	0,811
	Erkek	59	5,492	0,335			
Panik	Kadın	31	5,645	0,461	1-88	0,228	0,634
	Erkek	59	5,373	0,334			

Karar Verme ölçeğinin alt boyutları üzerinde yapılan MANOVA sonuçları, kadın ve erkek katılımcıların Karar Verme Ölçeği alt boyutları bakımından anlamlı farklılık göstermediğini ortaya koymaktadır (WilksL(λ)=,946; F(4,85)=1,207; p>0,01). Bu bulgu alt boyut

puanlarından oluşan doğrusal bileşenden elde edilecek puanların cinsiyet durumuna bağlı olarak değişmediğini gösterir. Ölçeğin dört faktöre ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri ile cinsiyetlere göre alt boyut bazından yapılan tek yönlü ANOVA sonuçları tablo da gösterilmiştir.

Tablo 2: Katılımcıların Yaşlarına Göre Karar Verme Düzeylerinin İncelenmesi

Değişken	Yaş	n	X	S	sd	F	p
Dikkatli	<19	27	8,37	0,526	2-87	1,613	0,205
	20-25	38	9,579	0,443			
	26>	25	8,84	0,546			
Kaçınan	<19	27	6,407	0,525	2-87	0,800	0,453
	20-25	38	5,553	0,443			
	26>	25	5,76	0,546			
Erteleyici	<19	27	6,259	0,487	2-87	2,165	0,121
	20-25	38	4,947	0,410			
	26>	25	5,32	0,506			
Panik	<19	27	5,667	0,497	2-87	0,117	0,890
	20-25	38	5,368	0,419			
	26>	25	5,4	0,517			

Karar Verme ölçeğinin alt boyutları üzerinde yapılan MANOVA sonuçları, yaş değişkeni açısından katılımcıların Karar Verme Ölçeği alt boyutları bakımından anlamlı farklılık göstermediğini ortaya koymaktadır.

Tablo 3: Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Karar Verme Düzeylerinin İncelenmesi

Değişken	Eğitim	n	X	S	sd	F	p	Fark
Dikkatli	Ortaokul	10	8,800	0,879	2-87	0,073	0,930	
	Lise	41	8,951	0,434				
	Üniversite	39	9,128	0,445				
Kaçınan	Ortaokul	10	6,700	0,846	2-87	2,688	0,074	
	Lise	41	6,366	0,418				
	Üniversite	39	5,128	0,428				
Erteleyici	Ortaokul	10	6,000	0,786	2-87	3,839	0,025	2-3
	Lise	41	6,098	0,388				
	Üniversite	39	4,615	0,398				
Panik	Ortaokul	10	5,600	0,818	2-87	0,062	0,940	
	Lise	41	5,537	0,404				
	Üniversite	39	5,359	0,414				

Karar Verme ölçeğinin alt boyutları üzerinde yapılan MANOVA sonuçları, eğitim değişkeni açısından katılımcıların Karar Verme Ölçeği alt boyutları bakımından anlamlı farklılık göstermediğini ortaya koymaktadır (WilksL(λ)=,873; F(8,168)=,1,474; p>0,05). Bu bulgu alt boyut puanlarından oluşan doğrusal bileşenden elde edilecek puanların eğitim durumuna bağlı olarak değişmediğini gösterir. Ölçeğin dört faktöre ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri ile eğitime göre alt boyut bazından yapılan tek yönlü ANOVA sonuçları tablo da gösterilmiştir. Tukey HSD testine göre erteleyici alt boyutunda Lise mezun katılımcıların

ortalamaları ($X=6,068\pm,388$) üniversite mezunu katılımcıların ortalamalarından ($X=4,615\pm,398$) anlamlı şekilde daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 4: Katılımcıların Spor Yapma Süresine Göre Karar Verme Düzeylerinin İncelenmesi

Değişken	Spor Yapma Yılı	n	X	S	sd	F	p
Dikkatli	1-3 yıl	14	8,429	0,727	5-84	1,377	0,241
	4-6 yıl	27	9,889	0,524			
	7-9 yıl	22	8,909	0,58			
	10-12 yıl	13	7,692	0,755			
	13-15 yıl	8	9	0,962			
	16 yıl ve üstü	6	9,667	1,111			
Kaçınan	1-3 yıl	14	5,929	0,745	5-84	0,202	0,961
	4-6 yıl	27	5,926	0,536			
	7-9 yıl	22	6,182	0,594			
	10-12 yıl	13	5,231	0,773			
	13-15 yıl	8	5,875	0,985			
	16 yıl ve üstü	6	5,667	1,138			
Erteleyici	1-3 yıl	14	5,143	0,701	5-84	0,172	0,972
	4-6 yıl	27	5,667	0,505			
	7-9 yıl	22	5,455	0,559			
	10-12 yıl	13	5,077	0,728			
	13-15 yıl	8	5,875	0,928			
	16 yıl ve üstü	6	5,333	1,071			
Panik	1-3 yıl	14	5,5	0,691	5-84	0,639	0,671
	4-6 yıl	27	5,63	0,497			
	7-9 yıl	22	5,773	0,551			
	10-12 yıl	13	4,385	0,717			
	13-15 yıl	8	5,25	0,914			
	16 yıl ve üstü	6	6,167	1,055			

Karar Verme ölçeğinin alt boyutları üzerinde yapılan MANOVA sonuçları, spor yapma yılı açısından katılımcıların Karar Verme Ölçeği alt boyutları bakımından anlamlı farklılık göstermediğini ortaya koymaktadır ($WilksL(\lambda)=,896$; $F(20,269)=,621$; $p>0,05$). Bu bulgu alt boyut puanlarından oluşan doğrusal bileşenden elde edilecek puanların spor yapma yılı durumuna bağlı olarak değişmediğini gösterir. Ölçeğin dört faktöre ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri ile spor yapma yılına göre alt boyut bazından yapılan tek yönlü ANOVA sonuçları tablo da gösterilmiştir.

Tablo 5: Katılımcıların Tanımlamalarına Göre Karar Verme Düzeylerinin İncelenmesi

Değişken	Tanımlama	n	X	S	sd	F	p	Fark
Dikkatli	Sessiz,Sakin	22	8,455	0,571	3-86	2,659	0,053	
	Sosyal ve Eğlenceli	48	9,458	0,386				
	Hiperaktif	10	9,9	0,846				
	Sinirli ve Çabuk Parlayan	10	7,2	0,846				
Kaçınan	Sessiz,Sakin	22	6,364	0,576	3-86	1,484	0,225	
	Sosyal ve Eğlenceli	48	5,313	0,390				
	Hiperaktif	10	6,7	0,854				
	Sinirli ve Çabuk Parlayan	10	6,6	0,854				
Erteleyici	Sessiz,Sakin	22	6,636	0,529	3-86	2,959	0,037	1-2
	Sosyal ve Eğlenceli	48	4,833	0,358				
	Hiperaktif	10	6,1	0,785				
	Sinirli ve Çabuk Parlayan	10	5,1	0,785				
Panik	Sessiz,Sakin	22	6,045	0,541	3-86	1,430	0,240	
	Sosyal ve Eğlenceli	48	4,979	0,367				
	Hiperaktif	10	5,6	0,803				
	Sinirli ve Çabuk Parlayan	10	6,4	0,803				

Karar Verme ölçeğinin alt boyutları üzerinde yapılan MANOVA sonuçları, katılımcıların kendilerine tanımlamalarına göre Karar Verme Ölçeği alt boyutları bakımından anlamlı farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır (WilksL(λ)=,756; F(12,219)=,022; p<0,05). Bu bulgu alt boyut puanlarından oluşan doğrusal bileşenden elde edilecek puanların kendilerini tanımlama durumuna bağlı olarak değiştiğini gösterir. Ölçeğin dört faktöre ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri ile katılımcıların kendilerini tanımlamalarına göre alt boyut bazından yapılan tek yönlü ANOVA sonuçları tablo da gösterilmiştir. Yapılan ikinci derece Tukey HSD testine göre erteleyici alt boyutunda kendilerini sessiz sakin olarak tanımlayan katılımcıların ortalamaları (X=6,36+/-,57) sosyal ve eğlenceli olarak tanımlayan katılımcıların ortalamalarından (X=4,833+/-,35) anlamlı derecede daha yüksektir.

4. Tartışma

Tablo 1, Tablo 2 ve Tablo3' de görüldüğü gibi cinsiyet, yaş ve spor yapma yılının karar vermeye etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Çalışmamızda, aile ve çevre baskısıyla yetişen, her duruma uyum sağlamaya çalışan kızlar ile daha özgür ve rahat yetişen erkekler arasında karar verme değerlerinin farklı olacağı düşünülmekteydi. Fakat çalışmamızın bize gösterdiği cinsiyetin karar verme üzerindeki etkisinin olmamasını, teknolojik gelişmelerin artmasıyla ve bilinçlenen toplumun gün geçtikçe artan eğitim seviyesiyle açıklayabiliriz. Yaşın ilerlemesiyle tecrübelerin artması; daha dikkatli ve daha doğru kararlar almayı öğreteceği yani yaş faktörünün karar vermede önemli bir faktör olduğu düşünülmüştür. Çalışmamızın sonucuna göre karar verme ile yaş arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememesi düşündürücüdür. Yaptığımız çalışmada, eğitim değişkeni açısından katılımcıların karar verme ölçeği alt boyutları bakımından anlamlı farklılık göstermediği; lise mezun katılımcıların

ortalamaları, üniversite mezunu katılımcıların ortalamalarından anlamlı şekilde daha yüksek bulunmuştur. Tekin ve Taşğın (2009: 18) yaptığı çalışmalarında eğitim düzeyleri ile karar verme arasında; Kao (2005: 378) eğitim ile akılcı, çekingen ve sezgisel karar verme modellerinde; Uzunoğlu (2008: 51) eğitim ile kaçınan, kaçınan ve erteleyici karar verme stilleri arasında anlamlı düzeyde farklılık tespit edilmiştir. Tekin ve Ehtiyar (2010: 3398) yaptıkları çalışmada katılanların dikkatli, kaçınan, erteleyici ve panik alt boyutları ile eğitim düzeyi değişkenine; Alver vd. (2006: 116) ise bağımsız, mantıklı ve kararsızlık karar verme stratejisi puan ortalamaları arasında anlamlı farklılaşma olmadığını bulmuştur. Eğitim seviyelerinin artması karar vermede olumlu bir etken olacağı düşünülmüş ve çalışmamızın sonucu düşüncemiz ile örtüşmektedir. Çalışmamız görme engelli grubundan oluştuğu için, eğitim seviyeleri yükselen görme engellilerin daha doğru kararlar almaları bekleniyordu ve çalışmamızda eğitim seviyeleri düştükçe daha erteleyici karar verme stillerine yöneldikleri görülmüştür. Sporcuların oyun zekası, spor becerisi ve oyun bilgileri, kişilerin müsabaka sırasında hızlı ve doğru karar alma yeteneğini geliştirdiğini düşünmekteyiz. Spor yapma süreleri ile karar verme stilleri arasında beklenen fark çalışmamızda görülmemektedir. Bunun sebebi olarak goalball sporunun ülkemizde profesyonel anlamda daha yeni geliştiği ve organizasyonların ciddi olarak yakın tarihte başlaması gösterilebilir. Çalışmamızın sonuçlarına göre erteleyici alt boyutunda kendilerini sessiz sakin olarak tanımlayan katılımcıların ortalamaları, sosyal ve eğlenceli olarak tanımlayan katılımcıların ortalamalarından anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur. Yani goalball sporcularının kendilerini tanımlama şekilleri açısından farklı karar verme düzeylerine sahip oldukları bulunmuştur. Avşaoğlu (2007: 103) araştırma bulgularına göre benlik saygısı alt boyutları (benlik değeri, özgüven, depresif duygulanım, kendine yetme, başarıma ve üretkenlik) karar vermede özsaygıyı, dikkatli karar verme, kaçınan karar verme, erteleyici karar verme ve panik karar verme stili anlamlı düzeyde açıklamaktadır. Tatlıhoğlu (2010: 150-151) araştırmasında, karar vermede öz saygı ve dikkatli karar verme stili puanları ile duygusal dengesizlik/nevrotizm puanları arasında negatif yönlü; dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler bulmuştur. Eysenck ve Cookson (1969: 111) çalışmasında, dışadönüklük, temel olarak sosyallik, girişkenlik, cana yakınlık, konuşkanlık, uyumluluk, canlılık, liderlik, iyimserlik, şakacılık, değişkenlik ve aktiflik gibi özelliklere sahiptir.

5. Sonuç

Goalball sporcularının kendilerini tanımlama şekilleri açısından farklı karar verme düzeylerine sahip oldukları, cinsiyet, yaş, eğitim durumunun ve spor yapma yaşının ise karar verme düzeyini etkilemediği görülmüştür. Yapılan literatür çalışmaları ve tartışma bölümündeki araştırmalar sporcular ve görme engelli bireyler üzerinde yapılmadığı için karşılaştırmalar buna göre değerlendirilmelidir. Engelli bireyler üzerinde karar verme ile ilgili herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Bu sebepten dolayı araştırmaların, sonuçlarımızı desteklediğini veya ters düşüğünü söylemek son derece yanlış olabilir. Aynı zamanda görme engelli bireyler üzerinde yapılan ilk karar verme çalışması olduğu tahmin edilmektedir. Bu sebepten dolayı literatüre katkısı olacağı ve bu tarz çalışmaların farklı engelli grubunda ve engelli branşlarına uygulanmasının literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Goalball sporcularının spor yapma süreleri ile karar verme stilleri arasında farkın çıkmaması düşündürücüdür. Tecrübeli sporcular ile amatör sporcuların karar verme düzeyleri, araştırmacılar için çalışma konusu olabilir. Eğitim seviyesi lise mezunu olan görme engelli goalball sporcularının, erteleyici karar verme stillerine yönelmesini; daha fazla sorumluluk verilerek, dikkatli, çabuk ve sağlıklı karar vermeleri öğretilir. Aile, arkadaş ve antrenör

etkeninin görme engelli bireylerin üzerinde etkisi yadsınamaz bir gerçektir. Göremeyen bireyler, normal bireylere oranla karar alma esnasında çevreden oldukça fazla etkilenirler. Bu sebepten dolayı doğru yönlendirmeler yapılmalı ve görme engellerine uygun şekilde, karar verme becerilerini geliştirici eğitimler, programlar ve seminerler verilmelidir.

KAYNAKÇA

Alver B, Ada Ş, Çakıcı D (2006). Okul Yöneticilerinin Karar Verme Stratejilerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (13).

Arslan Y. Sahin H.M. Gülnar U. Sahbudak M (2015). Görme Engellilerin Toplumsal Havatta Yaşadıkları Zorluklar (Batman Merkez Örneği). *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 4(2), 1-14.

Avşaroğlu S (2007). *Üniversite Öğrencilerinin Karar Vermede Özsaygı, Karar Verme ve Stres Başa Çıkma Stillerinin Benlik Saygısı ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ayça M (2013). *Goalball Sporunun Görme Engelli Çocukların Fiziksel Performanslarına Kendilerinin ve Ailelerinin Yaşam Doyumu ve Umutsuzluk Düzeyine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Samsun.

Bowerman S, Davis R, Ford S, Nichols D (2011). Phases of movement of goalball throw related to ball velocity. *Insight: Research & Practice in visual impairment & blindness*, 4(4), 153-159.

Çalışkan E (2004). *Goalball Sporunun Görme Engelli Çocukların Fiziksel Uygunluk, Postür ve Kaygı Durumlarına Etkilerinin Değerlendirilmesi*. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

Colak T. Bamac B. Avdın M. Meric B. Özbek A (2004). Physical Fitness Levels of Blind and Visually Impaired Goalball Team Players. *Isokinetics and exercise science*, 12(4), 247-252.

Deniz M.E (2004). *Üniversite Öğrencilerinin Karar Vermede Öz Saygı Karar Verme Stilleri ve Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma*. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4(15), 23-35.

Eysenck H.J, Cookson D (1969). İlkokul çocuklarında kişilik: 1. Beceri ve başarı. *İngiliz Eğitim Psikolojisi Dergisi*, 39 (2), 109-122.

Kao H.P (2005), "Taiwanese Executive's Leadership Styles and Their Preferred Decision-Making Models Used in Mainland China", The University of the Incarnate Word, The School of the Graduate Studies of The University of the Incarnate Word, Doctorate Thesis, Texas.

Karaatlı M (2006). *Verilerin Düzenlenmesi ve Gösterimi*. *Spss Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, 5.

Kaya A.İ, Dalğar T, Uzunay B.H (2017). Görme Engelliler İçin Mutfak Tasarımı. *İleri Teknoloji Bilimleri Dergisi*, 6(3), 970-983.

O'connell M, Lieberman L.J, Petersen S (2006). The Use of Tactile Modeling and Physical Guidance as Instructional Strategies in Physical Activity for Children who are Blind. *Journal of Visual Impairment & Blindness*, 100(8), 471.

- Özsarı M, Hasret F (2017). Görme Engelli Bireylerin Günlük Yaşamını Kolaylaştırmak Adına Bir Önerme: Braille Alfabeli Giysiler. *Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi*, (5), 89-94.
- Resnikoff S, Pascolini D, Etya' Ale D, Kocur I, Pararajasegaram R, Pokharel G.P, Mariotti S.P (2002). Global Data on Visual İmpairment in the Year 2002. *Bull World Health Organ*, 82 (11), 844-851.
- Tatlıhoğlu K (2010). *Farklı Öz-Anlavıs Dizevlerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin Karar Vermede Özsaveı. Karar Verme Stilleri ve Kisilik Özelliklerinin Değerlendirilmesi*. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Fakültesi. Konya.
- Tekin M, Taşđın Ö (2009). Kick Boks Antrenörlerinin Karar Verme ve Düşünme Stillерinin İncelenmesi. Ankara, *Türkiye Kick Boks Federasyonu Spor Bilimleri Dergisi*, 1: 11-27.
- Tekin Ö.A, Ehtiyar R (2010). Yönetimde Karar Verme: Batı Antalya Bölgesindeki Beş Yıldızlı Otellerde Çalışan Farklı Departman Yöneticilerinin Karar Verme Stilleri Üzerine Bir Araştırma. İzmir, *Yaşar Üniversitesi Dergisi*, ; 20: 3394-3414.
- Uzunöğlu Ö.U (2008). *Türk Futbol Hakemlerinin Karar Verme Stillерinin Klasmanlarına ve Bazı Değerışkenlere Göre İncelenmesi*. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
- Yazıcı F, Okcu B, Sözbilir M (2015). Ailelerin Görme Engelli Çocuklarına Yönelik Gelecek Kaygıları. *Ege Eğitim Dergisi*, 16(1), 142-164.
- Yıldırım S, Yüksel R, Doğanay S, Gül M, Bingöl F, Dane S (2013). Görme Engelli Ergenlerde İşitme Konusunda Düzenli Fiziksel Aktivitenin Faydaları. *Eur J Basic Med Sci*, 3 (1), 17-21.

Hedonizm ve Narsisizmin Çerçevesinde Sosyal Medya Bağımlılığı

Ali Murat KIRIK

Marmara University, Faculty of Communication, İstanbul, TURKEY, murat.kirik@marmara.edu.tr

Öz

Web 2.0'ın gelişim göstermesiyle birlikte sosyal medya giderek önem kazanmaya başlamıştır. Gerek Türkiye'de, gerekse de dünyada sosyal medya kullanım giderek artmaktadır. Sosyal medya kullanıcıları bireyselleştirmekte ve yalnızlaştırmaktadır. Bununla birlikte; sosyal medyanın kendine özgü yapısı ve özellikleri bulunmaktadır. Sosyal medya her yaşta, her kesimden bireyi kendi içerisinde barındırmaktadır. Hedonizm ve narsisizm ise modern dünyanın en büyük sorunları arasında yer almaktadır. Hazcılık ve benmerkezcilik sosyal medyanın yapısıyla birlikte yaygınlaşmıştır. Mobil iletişim teknolojilerinin hız kazanması sosyal medya bağımlılığını tetiklemektedir. Sosyal medya bağımlılığı uyuşturucu kadar tehlikeli bir hastalık durumundadır. Bu çalışmada narsisizm ve hedonizm çerçevesinde sosyal medya bağımlılığı irdelenmiştir. Bu sorunlara yönelik çözüm yolları aktarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Medya Bağımlılığı, Hedonizm, Narsisizm, Egoizm

Social Media Addiction in the Framework Of Hedonism and Narcissism

Abstract

Social media has become increasingly important with the development of Web 2.0. The use of social media is gradually increasing both Turkey and the World. Social media is individualizing and isolating users. However; social media has its own structure and characteristics. Social media includes individuals of all ages and individuals from all walks of life. Hedonism and narcissism are among the biggest problems of the modern world. Hedonism and egocentrism became widespread with the structure of social media. The acceleration of mobile communication technologies triggers social media addiction. The social media addiction is as dangerous as drugs. In this study, social media addiction in the context of narcissism and hedonism is examined; solutions for these problems were given.

Keywords: Social Media Addiction, Hedonism, Narcissism, Egoism

1. Giriş

Ağlar arası ağ olarak nitelendirilen internet, toplumsal yapıyı etkilemek, bağlamak ve harekete geçirmek için tarif edilemez bir güce sahiptir. Teknolojik gelişmelerin hızlı bir şekilde gelişim gösterdiği günümüzde iletişim süreci de o denli ivme kazanmaktadır. Günümüz toplumunun farklı beklentileri bulunmaktadır. Çünkü internet teknolojisi ile birlikte bireysel ilişkiler de değişikliğe uğramaktadır. İnternet, dünyanın dört bir yanından uzak yerlerden milyonlarca bilgisayarın veri, haber ve bilgi alışverişi için birbirine bağlı olduğu sistem olarak tanımlanmaktadır. İnternet ve sosyal medyanın gelişim göstermesiyle birlikte farklı uygulamalar ortaya çıkmış, Web 2.0 olarak nitelendirilen etkileşimli web aracılığıyla çoklu iletişim imkanı sağlanmıştır.

İnternet, bir bilgi, bir iletişim, bir ticaret aracı olarak hayatın her alanına giren bir bilgi teknolojisi olarak da nitelendirilebilmektedir. İnternet günümüzde iletişimi kolaylaştırmak için, bireylerde önemli değişikliklere neden olan bir araç haline gelmiştir. İnternet kullanımının, zaman ve mekândan bağımsız olarak sanal ortamda ilerlemesi gerçeği iletişim biçimlerini de değiştirmektedir. İnternet teknolojisinin bir uzantısı olan sosyal medya, kişilerarası iletişim sürecini yeniden biçimlendirmiş ve sanal ortam hayatın merkezinde yer almaya başlamıştır. Türkiye'de ve dünyada sosyal medyanın kullanımı her geçen gün artmaktadır. Özellikle Z kuşağı internet ve sosyal medyaya yoğun ilgi göstermekte ve hatta teknoloji bağımlısı durumuna gelmektedir.

Sosyal medyaya yönelik farklı tanımlar gerçekleştirilebilir. Bu tanımlardan en yaygın ve en kapsamlı olanı Kaplan ve Haenlein'e (2010: 59-61) aittir. Buna göre sosyal medya; kullanıcılar tarafından içeriklerin oluşumu ve değişiminin sağlandığı Web 2.0'in ideolojik ve teknolojik temelleri üzerine kurulu İnternet tabanlı uygulamalar grubu olarak tanımlanmaktadır. Görüldüğü üzere sosyal medya web tabanlı uygulamalar bütünüdür. Kamuoyunun ortak kullanımı ile birlikte sanal bir platform ortaya çıkmıştır. Sosyal medya adı verilen bu sanal platformlar kullanıcıların istek ve talepleri doğrultusunda şekillenebilmektedir. Sosyal medya bireyselci ve hazzcı yapısı nedeniyle narsisizmi ve hedonizmi ön plana çıkarmış; bu durum zamanla bireylerde bağımlılık boyutuna ulaşmıştır. Bu çalışmada sosyal medya bağımlılığı üzerinde durularak narsisizm ve hedonizm, bağımlılığa etkileri aktarılmaya çalışılacaktır.

2. Sosyal Medyaya Genel Bakış

Özellikle son yıllarda sosyal medya olarak ifade edilen internet tabanlı uygulamalar gelişim göstermiştir. Kullanıcı merkezli bir yapıya sahip olan sosyal medya etkileşim imkânı nedeniyle kaynağı alıcı, alıcıyı da kaynak durumuna dönüştürmüştür. Sosyal medya birbirinden farklı içerikleri de bünyesinde barındırmakta ve kullanıcılara sunmaktadır. Videolar, fotoğraflar, metinler, multimedya unsurları sosyal medya üzerinden paylaşılabilir. Sosyal paylaşım ağları aracılığıyla kullanıcılar zaman ve mekân sınırı olmaksızın gerek sabit, gerekse de mobil mecralardan iletişim kurabilmektedir. Yeni nesil iletişim ortamları olarak değerlendirilebilen sosyal medya, görseller, kelimeler ve ses dosyaları yoluyla haberleşme faaliyetlerini de gerçekleştirebilmektedir. Kullanıcılar kendilerine ait olan alanlarda tecrübelerini ve hikâyelerini paylaşabilmektedirler (Akıncı Vural ve Bat, 2010: 3351). Sosyal medyada kullanıcılar arkadaşlık ilişkilerini şekillendirebilmekte, başkalarına ait fikir ve görüşleri öğrenebilmektedir. Sosyal medya kullanıcılara çevrimiçi imkânlar da sunabilmektedir.

Sosyal medyaya birbirinden farklı tanımlar gerçekleştirebilmek mümkündür. Blackshaw ve Nazarro'ya (2004) göre sosyal medya; *“kullanıcıların diğer kullanıcılar hakkında fikir sahibi olabildiği, kişiler, konular, markalar ve ürünler hakkında bilgilenmek amacıyla tüketiciler tarafından oluşturulan, dağıtılan ve kullanılan çevrimiçi bilgi kaynakları”* olarak ifade edilmektedir. Çağımızda Facebook, Twitter, Instagram, LinkedIn, Google + gibi popüler sosyal paylaşım ağları bulunmaktadır. Sosyal ağlar her yaştan her kesimden bireyi etkilemekte ve kapsama alanına almaktadır.

Facebook'un kurucusu Mark Zuckerberg'un çıkarımları bu noktada dikkat çekicidir. Zuckerberg (akt. Cabral, 2011: 5); *“175 milyondan fazla insan Facebook kullanıyor. Eğer Facebook bir ülke olsaydı, dünyanın en kalabalık altıncı ülkesi olurdu.”* sözleriyle sosyal ağlardaki yapıya da dikkat çekmektedir. Sosyal medya, insanları çok çeşitli ilişkilerde bir araya getirme yeteneğine sahiptir. Sosyal medyanın yüksek kullanılabilirliğine katkıda bulunan önemli bir faktör, insanları herhangi bir sınırlama olmaksızın birbirine bağlamasıdır. Sosyal medya, temel olarak kullanıcının kaynağını ve üretkenliğini kişiselleştirebilen bir şablondur. İlişkileri sürdürmek için tutarlı bir şekilde kullanılan oldukça yoğun ve geniş bir kaynaktır. İnsanlar artık sosyal medyaya mobil cihazlardan ve dizüstü bilgisayarlardan günlük yaşamda erişebilmektedir. Facebook'un tarif edilemez popülerliği, bu interaktif dünyanın, somut dünyayı değiştirme gücüne de işaret etmektedir.

Sosyal ağ siteleri, sistem tarafından belirlenen, halka açık veya yarı açık olan ve bağlantı listesi ile bağlantıların paylaşılacağı kişiler listesinin yer aldığı web tabanlı sitelerdir. Ayrıca paylaşılan bağlantılar görüntülenebilmekte ve geribildirim sağlanabilmektedir. Kısacası, sosyal ağ siteleri, herkesin açık profiller oluşturabileceği sanal topluluklar olarak tanımlanabilir. Bu sanal topluluklar, kullanıcılarına sosyal yaşamda veya okulda, ortak ilgi duydukları bireylerle, arkadaşlarıyla iletişim kurma fırsatı sunar. 1997 yılından günümüze geçen süre zarfında sosyal ağ siteleri çok çeşitlenmiştir. Bazı web siteleri herhangi bir gruba hitap ederken, bazılarıysa ortak bir dil, kültür, cinsel tercih, din ve ulusal kimliklere göre gruplayabilmektedir (Bilgin ve Taş, 2018: 751). Bu da sosyal medyanın çeşitliliğini ortaya koymaktadır.

Genel olarak sosyal medyada kullanıcılar, sanal topluluklar oluşturarak diğer üyelerle etkileşim kurmak ve işbirliği yapmak isteyebilmektedirler. Buna ek olarak, eğitim amaçlı olarak da sosyal medya kullanılmaktadır. Daha önceki tartışmalar, sosyal medyanın, öğrenme, bilgi ve eğitim konusunda eksik kaldığı sonucunu vermiştir. Her ne kadar farklı perspektiflerden sosyal medyada benimsenen konulara ilişkin araştırmaların kanıtı olsa da, eğitim bağlamında sosyal medyanın kabul görmediği algısı açık bir şekilde görülmektedir (Arshad & Akram, 2018: 244). Bununla birlikte, sosyal medyanın topluma hızlı bir şekilde nüfuz etmesine rağmen, literatürde sosyal medyanın benimsenmesinin itici güçleri konusunda akademik bir bağlamda fikir birliği yoktur. Ayrıca, sosyal medyanın gündelik performansı nasıl etkileyebileceği açık değildir. Yani sosyal medyaya olumlu ve olumsuz bakış açıları getirebilmek mümkündür.

Geniş bant internetin sadece geniş ölçekli erişim ya da ağ paylaşımının basit olasılığı değil, aynı zamanda kullanıcılarla ilgili medya yapısının ele alınmasında artan beceriler ve yeni multimedya uygulamaları ile birlikte sosyal medya hayat bulmuştur. Web 1.0 kullanıcıları saf bilgi tüketicileri iken, o dönemlerde internet sadece bilgi toplamaktan sorumlu olmuştur. Günümüzde bireyler internet üzerinden iletişim kurmakta, ürün/hizmet satın almakta ve çalışmaktadır. Sosyal medya günlük yaşamın ayrılmaz bir parçası durumuna gelmiş, gerek profesyonel hayatta gerekse de özel yaşamda kullanılması nedeniyle günümüz dünyasının vazgeçilmez halini almıştır (Scheerer, 2013: 12-13). Sosyal medyanın bu denli hayatın

merkezinde yer alması bağımlılık tehlikesinin meydana gelmesine adeta zemin hazırlamıştır. Narsisizmin ve hedonizmin etkisi de sosyal medya bağımlılığını tetiklemiştir.

3. Narsisizm ve Hedonizm Bileşkesinde Sosyal Medya

Narsisizm kavramı günümüzde yoğun bir şekilde kullanılır duruma gelmiştir. Narsisizm kavramının kökeni Yunan mitolojisine dayanmaktadır. Bu kavram, sudaki aksini görek kendisine âşık olan ve asla ulaşamayacağı bu sevgiliyi izleyerek ömrünü tüketen Narkissos'tan gelmektedir. Yoğun tartışmalara sahne olan bu kavram benliğin abartılı bir şekilde ön plana çıkmasına neden olmakta ve böylece başka kişilere olan ilginin azalması olarak değerlendirilmektedir. Yani kişinin kendini aşırı boyutlarda sevmesi olarak adlandırılmaktadır. Narsistliğin bir kişilik bozukluğu olduğu ifade edilmektedir. Kişinin kendine aşırı bağlı olması, büyüklenmecilik, başkalarına karşı duyulan ilgisizlik ve empati kuramama narsisizmin sebepleri arasında yer almaktadır. Akademik literatürde de narsisizme yönelik birtakım çalışmalar gerçekleştirilmiştir (Yurdakul ve Bostancı, 2016: 110). Narsisizmin aşırı özgüven olarak da nitelendirilebilmektedir. Ancak bu iki kavram birbirinden ayrılmaktadır. Özgüvenli olmak narsist olmayı gerektirmemektedir.

Kişilik yalnızca doğduktan sonra gelişen biyolojik özellikler değil; aynı zamanda sonradan benimsenen ve öğrenilen davranış biçimlerinin bir araya gelmesiyle oluşan bir bütündür. Kişilik insanın doğuşundan başlayıp; bireyin olaylara ve nesnelere atfettiği anlamlarla biçimlenen, yaşam boyunca devam eden olgunlaşma ve gelişme ile kendisini gösteren bir süreçtir. Nitekim kişilik bozuklukları da bu süre zarfında ortaya çıkmaktadır. Günümüzde ortaya çıkan “ben merkezli” yapı kişilik bozukluğu eğilimi olarak nitelendirilmektedir. Sürekli olarak rekabeti ve kazanmayı hedefleyen, kaybetmeyi ve vermeyi hiçbir şekilde kabul etmeyen, yardım etmeyi ve sevmeyi önemsemeyen, kendini evrenin merkezi olarak değerlendiren, diğer bireyleri gereksiz ve değersiz olarak tanımlayan kişiler “narsist” olarak değerlendirilmektedir. Son yıllarda yapılan çalışmalar değerlendirildiği vakit narsisizmin yükselen bit trend olduğu görülmektedir (Cihangiroğlu vd., 2015: 2). Narsisizm, bireylerin gerek eylemlerine, gerekse de söylemlerine doğrudan müdahale etmektedir.

Birey varlığını devam ettirebilmek için enerjiye ihtiyaç duymaktadır. Bu enerjinin bir kısmını ise narsisizmden almaktadır. Narsisizm hem gerekli hem de yaşam için tehlikeli bir olgudur. Narsisizm bireyin kendi çabaları doğrultusunda ortaya çıkmaktadır. Yani birey kendi yaptığı ya da gerçekleştirdiği eserlerinden ötürü narsist bir mutluluk duyabilmektedir. Birey zamanla kendi yaptıklarına, kendi eserlerine, kendi başarılarına aşırı bir ilgi duymaya başlamaktadır. Böylece narsisizm olgusu ortaya çıkmaktadır. Narsistlik kişinin fikriyatını da zamanla etkilemektedir. Gerçeklikle bağlantı kurmak zorunda olan birey sürekli denetlenmek zorundadır (Lasch, 2006: 92). Narsist kişiliğe sahip bireyler ise kendilerine bir hayran kitlesi oluşturmayı amaçlamakta, böylece kendilerini tatmin etmektedirler. Aynı zamanda da bu yaptıklarından haz almaktadırlar. Sosyal medya ise bu yapı için biçilmiş kaftandır.

“Hedonizm” terimi birkaç bağlamda kullanılır. Ahlaki felsefede, yaşamın zevkli bir hale gelmesi görüşünü ifade eder. Psikolojide, zevk arayışının insan davranışının ana motive edici unsur olduğu anlamına gelir. Hedonistler, zevk konusunda olumlu olan ve mümkün olduğu zaman meyveleri koparan insanlardır. Tersine ise zevk ve ahlaki davranışın ahlaki reddini içeren sofuluktur. Hedonizm olarak nitelendirilen hazcılık karışık duyguları yansıtmaktadır. Bir yandan iyi bir tat ve iyi yaşam sanatı, diğer yandan da bağımlılık, yüzeysellik, sorumsuz davranış ve dar görüşlü egoizm ile ilişkilidir (Veenhoven, 2003: 437-441). Hedonizmde haz olgusu mutlak iyidir. Yani insan bütün eylemlerini haz alma üzerine planlamalı ve sürekli haz almalıdır. Haz hayatın bir numaralı gerekliliğidir. İnsanı insan yapan duygu buna göre hazdır.

Hedonizm ile tüketim arasında da derin bir ilişki bulunmaktadır. Çünkü birey tükettiği haz almaktadır. Bu olgu “hedonik tüketim” olarak ifade edilmektedir. En genel ifadeyle hedonizm; “*keyfin (zevk, memnuniyet, haz) en yüksek güzellik olduğu, keyif arayışı, keyif arayışına adanmış bir yaşam tarzı doktrini*” şeklinde tanımlanabilmektedir. Hedonizmin kapsama alanında birbirinden farklı kavramlar yer almaktadır. Kışkırtma, zevk, eğlence, fantezi gibi kavramlar hedonizm ile doğrudan ilintilidir. Hedonik tüketim ise “*tüketiminden haz ve keyif almak ya da ilkel benliğin etkisi altında ürün ile hissi ve hayal gücü boyutunda bir deneyim gerçekleştirmek*” olarak nitelendirilebilmektedir (Kükrer, 2011: 79-81). Hedonizm konusunda bir takım tartışmalar mevcuttur. Hedonizm bireylerin eleştiri kabul etmemesine neden olmakta ve sürekli zevk peşinde koşan bireylerin meydana gelmesine neden olmaktadır.

Hedonizm, yaşamın temel gerçekliğinin haz olduğu ilkesini savunmaktadır. Buna göre acıdan kurtaran şey olumlu, acıya, üzüntüye sebep olan şey ise olumsuzdur. Hazcılığın kurucusu Epikür, hedonizmi zevk, haz ve huzur olarak nitelendirmektedir. Ona göre insanın mutlu olabilmesi için hazlardan ölçülü bir şekilde yararlanması gerekmektedir. Doğal ve zorunlu olmayan hazlardan da mutlak suretle kaçılmalıdır (Yolcu vd., Erişim Tarihi: 29.10.2018). Hazcılık tüketim olgusunu da yeni baştan şekillendirmektedir. Hazcılık duygusallığı ön plana çıkarmaktadır. Narsisizm ile birleşen hedonizm daha tehlikeli boyutlara gelmekte ve bireyi pasif tüketici durumuna getirmektedir. Sosyal medya tam da bu noktada aktif bir rol üstlenmektedir. Narsisizm ve hedonizm sosyal medyada hayat bulmakta ve bireyler sosyal ağları kullanarak kendilerini var ederek hazza ulaşmayı amaçlamaktadır. Bu durum sosyal medya bağımlılığına sebebiyet vermektedir.

4. Sosyal Medya Bağımlılığı

Sosyal ağ sitelerinin kullanımı son birkaç yılda önemli ölçüde artmıştır. Birçok akademisyen, sosyal ağ sitelerinin kullanımının bağımlılık yaratabileceğini ifade etmektedir. Çünkü bazı bireylerin sosyal medyada diğer bağımlılık türlerinden muzdarip olanlara benzer belirtiler yaşadıklarını iddia etmektedirler. Sosyal paylaşım ağlarını aşırı derecede kullanan kişilerde dikkat kaybı, toleranssızlık, yoksunluk belirtileri, çatışma gibi sorunlar görülmektedir. Sosyal ağ sitelerinin aşırı derece kullanımı sosyal medya bağımlılığına neden olmaktadır (Casale vd., 2018: 83). Sosyal medya bağımlılığının tetikleyen etmenlerin başında bireyin sosyalleşmesi gelmektedir. Reel hayatta kendisini gösteremeyen, sorunlar yaşayan bireylerin kaçış noktası sosyal medya olmaktadır. Sosyal ağların bireyleri sosyalleştirdiği söylenebilmektedir. Fakat bunun tam tersi fikirlerin de var olduğu söyleyebilmek mümkündür. Sosyal medyayı bir hayal evreni olarak da nitelendirebilmek mümkündür. Bireylerin bizzat kendileri tarafından oluşturulan bu sanal evren birtakım sorunları beraberinde getirmektedir (Hazar, 2011: 162). Bu sorunların başında bağımlılık gelmektedir.

İstatistikler ve yapılan araştırmalar incelendiğinde gençlerin sosyal medya bağımlılığıyla daha yoğun bir şekilde karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Sosyal medya araçlarına ölçsüzce yönelen gençler, bu sitelere ayırdıkları zamanın artmasının farkında olmadan reel hayatın sorumluluklarını da zamanla görmezden gelmektedirler. Gerçek hayatı, ilişkileri, sanal pencereden yorumlamaya başlayan zihinler, bir noktadan sonra reel hayattan kopmaktadırlar. Kendi çevresinde arkadaş edinmekte zorlanan bir gencin sosyal medyadaki arkadaş çevresi bir hayli geniş olabilmektedir. Kendi ailesiyle, arkadaşıyla iletişim kurmakta zorlanan genç, sosyal medyada tanıştığı bir başka bireyle çok rahat iletişim kurabilmektedir. Gerçek kimliğinden uzaklaşıp sanal kimliklerin maskeleri ardında her şeyi kontrol edip hâkimiyet kurma ihtiyaçlarını bu platformlardan gidermeye çalışmaktadırlar (Kırık vd., 2015: 112). Z Kuşağı olarak ifade edilebilen 2000 ve sonrası doğan nesil de bağımlılık tehdidiyle karşı

karşıyadır. Teknolojinin merkezinde doğan bu kuşak sosyal paylaşım ağlarında daha fazla zaman geçirmekte ve çoğu zaman kontrolü kaybetmektedir.

Sosyal paylaşım ağları kullanım sıklıkları bireyler arasında farklılıklar gösterebilmektedir. Aşırı sosyal medya kullanımı bir takım riskleri de beraberinde getirmektedir. Stres, öz benlik kaybı bu sorunlardan sadece birkaçıdır. Zamanı kontrol edemeden sosyal medyada var olma arzusu hedonizm ve narsisizm ile birleştiğinde bireyin toplumdaki soyutlanmasına neden olmakta, sadece kendini düşünmesini sağlamaktadır. Bu durum egoizmi de beraberinde getirmektedir.

Sosyal medya bağımlılığına yönelik araştırmalarda benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır. 2010 yılında Amerika’da üniversite öğrencileri üzerine yürütülen bir araştırmada çıkan neticeler dikkat çekicidir. 170 üniversite öğrencisiyle gerçekleştirilen araştırmada sosyal medyanın daha çok toplumsal bir yapıya sahip olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Kullanıcıların bireysel tatmin nedeniyle sosyal medya bağımlısı durumuna geldiği görülmüştür. Bu oran %62 düzeyindedir (Kim, Kim ve Nam, 2010). Bu araştırma sosyal medyanın hedonist yapısını gözler önüne sermektedir. Çünkü hazcılık kişisel tatmini sağlamaktadır.

2012 yılında İsveç’in Gothenburg Üniversitesi’nde de yapılan benzer bir çalışmada yine yakın sonuçlar elde edilmiştir. 1000 öğrenci üzerinden yapılan Facebook araştırmasında kullanıcıların %85’inin bu ağa düzenli olarak bir kere girdiği sonucu ortaya çıkmıştır. Katılımcıların yarısı ise sosyal medyada çevrimiçi olmayınca gelişmeleri kaçırdığını belirtmiştir. Bu durum diğer bir ifadeyle Fear Of Missing Out (FOMO) adı verilen “gelişmeleri kaçırma korkusu” hastalığı olarak da nitelendirilebilmektedir (https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/28893/1/gupea_2077_28893_1.pdf, Erişim Tarihi: 03.11.2018). Sosyal medya bağımlılık tespitine yönelik yine farklı bir çalışma 18-34 yaş aralığındaki kadınlara uygulanmıştır. Bu çalışmada da kadınların %34’ünün sabah uyandıkları andan itibaren tuvalete bile gitmeden önce sosyal ağlara erişim sağladığı sonucu ortaya çıkmıştır. %39’u ise kendisini doğrudan Facebook bağımlısı olarak nitelendirmiştir. Bu durum oldukça dikkat çekicidir. Yapılan araştırmada narsisizmin belirtisi olarak katılımcıların %49’unun ise erkek arkadaşlarının ya da eşlerinin sosyal medya hesaplarını kırdıkları veya kontrol ettikleri saptanmıştır. Ancak katılımcılar bu durumu normal bir tutum olarak değerlendirmişlerdir (Abhijit, 2011). Sosyal medya bağımlılığını akıllı telefonlar, tabletler ve gelişen iletişim teknolojileri de doğrudan tetiklemektedir. Böylelikle birey tekno-köle durumuna gelmekte, sanal ortamda kendi benliğinin farkına varamadan gelişigüzel bir şekilde vakit geçirmektedir.

Yaman (2016: 3) tarafından yapılan araştırmada da bireylerin sosyal medyaya bağımlı olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Kullanıcılar sosyal medyadayken kendilerini gergin ve depresif hissetmediklerini belirtmişler ve hayatlarındaki olumsuzluklardan kaçmak için Facebook’ta yer aldıklarını belirtmişlerdir. Yeni bağlantılar kurdukça sorun ve sıkıntıları unuttuklarını ifade etmişlerdir. Bağımlı olmayan bireylerin bile sosyalleşme ve yeni insanlar tanıma adına Facebook’ta yer aldığı neticesi ortaya çıkmıştır.

5. Sonuç

Sosyal medya bağımlılığı, Facebook ve Twitter gibi sosyal medyada ya da diğer sosyal medya türlerinde çok fazla zaman harcayan bireyleri ifade etmek için sıklıkla kullanılan bir terimdir. Sonuç olarak, kişinin günlük yaşamını olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Sosyal medya bağımlılığı konusunda bir hastalık olarak resmi tıbbi tanıma olmamasına rağmen, sosyal medyanın aşırı kullanımı konusundaki olumsuz durumlar tartışma ve araştırma konusu haline

gelmiştir. Bağımlılık, olumsuz etkilere yol açan zorlayıcı bir davranış ve bireyin kendini herhangi bir davranıştan alı koyamaması anlamına gelmektedir. Sürekli sosyal medyada bulunma ve yakın çevresini takip yaygın bir psikolojik hastalık olma yolunda ilerlemektedir. Yapılan araştırmaların birçoğunda sosyal medyanın narsisizmi tetiklediği sonucu ortaya çıkmıştır. Gerek Türkiye’de, gerekse de dünyada yapılan birçok araştırmada da sosyal medyanın narsistlik eğilimlerini arttırdığı neticesi saptanmıştır. Nitekim yapılan araştırmalar artık kültür ve ülke farkının kalktığına da en önemli kanıtıdır. Küreselleşmeyle birlikte coğrafi sınırlar ortadan kalkmış ve bireyler dijital dünya vatandaşı durumuna gelerek narsistlik eğilimleri artmıştır.

Tüketim toplumunun gelişim göstermesi hedonizmi körüklemiş ve haz birey açısından giderek ön planda yer almaya başlamıştır. Sosyal medyada birey reel hayatındaki sorun ve sıkıntılardan kaçarak mutlu olmayı istemektedir. Bu durum mutlak haz arayışı olarak değerlendirilebilmektedir. Hazcılık bireyde uyuşturucu etkisi oluşturabilmekte ve kullanıcıların sosyal medyada daha fazla vakit geçirmelerine neden olabilmektedir. Sanal dünyada tamamen kendi dünyasını oluşturan birey dilediğini beğenmekte, dilediğini paylaşabilmektedir. Yani sosyal medya geçici bir mutluluk vermektedir. Bireyler mutlu olabileme adına sosyal medya bağımlısı durumuna gelebilmektedir. Sosyal medya bağımlılığının önüne geçilebilmesi için dijital detoks ve sosyal medya okuryazarlığı büyük önem arz etmektedir. Ayrıca sosyal iletişimin artması da bağımlılıkla mücadele noktasında panzehir olabilmektedir.

Kaynakça

Abhijit, N. (2011). “Facebook Addiction”, <http://www.buzzle.com/articles/facebook-addiction.html>, Erişim Tarihi: 29.10.2018.

Arshad, M., Akram, M. S. (2018). “Social Media Adoption by the Academic Community: Theoretical Insights and Empirical Evidence From Developing Countries”, *International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 19(3), pp. 243-262.

Bilgin, O., Tas, İ. (2018). “Effects of Perceived Social Support and Psychological Resilience on Social Media Addiction Among University Students”, *Universal Journal of Educational Research*, 6(4), pp.751-758.

Cabral, J. (2011). “Is Generation Y Addicted to Social Media?”, *The Elon Journal of Undergraduate Research in Communications*, 2(1), pp. 5-14.

Casale, S., Rugai, L., Fioravanti, G. (2018). “Exploring The Role Of Positive Metacognitions in Explaining The Association Between The Fear Of Missing Out and Social Media Addiction”, *Addict. Behav.*, (85), pp. 83–87.

Cihangiroğlu, N, Teke, A, Uzuntarla, Y, Uğrak, U. (2015). “Narsist Kişilik Eğilimleri İle Kumsal Bağlılık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Analizi”, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 13(1), ss. 1-18.

Hazar, M. (2011). “Sosyal Medya Bağımlılığı - Bir Alan Çalışması”, *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 32 (1), ss. 151-76.

Kaplan, A. M., Haenlein, M. (2010). “Users of the World, Unite! The challenges and opportunities of Social Media”, *Business Horizons*, 53(1), pp. 59-68.

Kırık, A. M., Arslan, A., Cetinkaya, A., Gül, M. (2015). "A Quantitative Research on the Level of Social Media Addiction Among Young People in Turkey", International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS), 3(3), pp.108-122.

Kim, J. H., Kim, M. S., Nam, Y. (2010). "An Analysis of Self-Concepts, Motivations, Facebook Use, and User Satisfaction", Intl. Journal Of Human-Computer Interaction, 26 (11-12), 1077-1099.

Kükreçer, Ö. (2011). "Üniversite Öğrencilerinde Hedonik Tüketimin Cinsiyete Göre Farklılaşması", İletişim Araştırmaları Dergisi, cilt.1, ss.78-87.

Lasch, C. (2006). Narsisizm Kültürü (Çev: S. Öztürk, Ü. H. Yolsal), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınevi.

Scheerer, E. (2013). Social Media Marketing: Chancen und Herausforderungen für Unternehmen. Hamburg: Diplomica Verlag.

"Sweden's Largest Facebook Study", https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/28893/1/gupea_2077_28893_1.pdf, Erişim Tarihi: 03.11.2018.

Veenhoven, R. (2003). "Hedonism and Happiness", Journal of Happiness Studies, 4(4), ss. 437-457.

Vural, Z. B. A., Bat M. (2010). "Yeni Bir İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine Yönelik Bir Araştırma", Journal of Yasar University, 20 (5): pp. 3348-3382.

Yaman, C. (2016). "Facebook Addiction Levels of Students in the Physical Education and Sport Department", Malaysian Online Journal of Educational Technology, 4(2), pp.1-7.

Yolcu, T., Ekici, S. G., Altunışık, R. (2014). "Kadınların Alışveriş Davranışlarında Hazcı Eğilimlerin Rolü Üzerine Bir Araştırma" Uluslararası Balkanlarda Sosyal Bilimler Kongresi, Moldova, <http://academia.edu>, Erişim Tarihi: 29.10.2018

Yurdakul, A., Bostancı, A. B. (2016). "Öğretmenlerin Okulların Öğretimsel Narsizm Düzeylerine Yönelik Görüşleri İle Öz Yeterlilik Algıları Arasındaki İlişki", Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6 (1), ss. 110-125.

Büyük Spor Organizasyonlarının Çok Boyutlu Etkileri

Hüseyin Nasip ÖZALTAŞ¹, Gülseren ÖZALTAŞ SERÇEK², Sadık SERÇEK³

¹BESYO, Mardin Artuklu Üniversitesi, Mardin, Türkiye, @artuklu.edu.tr

² Turizm Fakültesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Mardin, Türkiye, gulserenozaltassercek@artuklu.edu.tr

³İİBF Dicle Üniversitesi, Diyarbakır, Türkiye, sadik.sercek@dicle.edu.tr

Öz

Büyük spor organizasyonlardan olan Olimpiyat Oyunları, FIFA Dünya Kupası, Kış Olimpiyatları gibi organizasyonların düzenlendiği ülkeye ve kentlere birçok etkileri bulunmaktadır. Bu etkileri, ekonomik, sosyal ve kültürel olarak tanımlamak mümkündür. Özellikle büyük yatırımlar gerektiren bu organizasyonlar sonucunda ülkeler yatırımların karılığını almayı umut etmektedirler. Genel olarak da ekonomik olarak olumlu kazanç sağlamaktadırlar. Bunlar yatırımların artması, yeni istihdam alanlarının oluşması ve istihdamın artması, gelirlerin artması ve turist sayısının artması ile döviz girdisinin sağlanmasıdır. Bir diğer etkisi sosyal etkilerdir. Sosyal olarak farklı dil, din, ırkta olan insanların birbirleriyle etkileşime girerek, barış sağlayabilmesidir. Bir diğer etki olan kültürel etki de ise farklı ülkeden gelen insanların kültürleri tanınması ve kendi kültürünü tanıtmaları olarak görülebilir. Ülkeler, olumlu imaj yaratmak, turizmi geliştirmek, yeni iş imkanları yaratmak, yabancı yatırımları çekmek, ülke alt yapısına katkı sağlamak ve etkinlik sırasında ve sonrasında bireyleri spora yönlendirmek amacıyla büyük spor organizasyonlarını yapmak için rekabet halindedirler. Bu kapsamda büyük spor organizasyonlarının yapıldığı ülkelere nasıl etki ettiği ve daha sonra özellikle turizm açısından etkileri incelenmiştir. Büyük spor organizasyonlarını almak isteyen ülkeler sadece ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan değil prestij açısından da değerlendirmek istemektedirler. Özellikle yeni bir açılım ile sporsever turistleri ülkelerine çekerek bunun devamını getirmek istemektedirler. Bu amaçla ülkemiz birçok spor etkinliğine ev sahipliği yapmaktadır. Ülkemizde gerçekleştirilecek bu etkinliklerin ülke açısından ekonomik, sosyal ve kültürel katkıları yadsınamaz bir gerçektir. Ülkemizin, Büyük Spor Organizasyonlarının düzenlenmesi hususunda bu etkinliklere aday olması ve spor turizmindeki payını arttırarak sahip olduğu potansiyelleri açığa çıkartması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Büyük Spor Organizasyonları, Spor Turizmi, Çok Boyutlu Etki

Multidimensional Effects of Major Sport Organizations

Abstarct

Major sport organizations such as the Olympic Games, the FIFA World Cup, the Winter Olympics have many influences on the country and cities where such organizations are held. It is possible to define these effects economically, socially and culturally. As a result of these organizations, which require especially large investments, countries hope to receive a return on investment. In general, they are economically beneficial. These are the increase in investments, the creation of new employment areas and the increase in employment, the increase in revenues and the increase in the number of tourists and the introduction of foreign exchange. Another effect is social effects. Socially different language, religion, people in the race to interact with each other, can provide peace. The cultural effect, which is another effect, can be seen as the recognition of cultures by people from different countries and introducing their own culture. Countries are competing to make big sports organizations in order to create a positive image, to develop tourism, to create new jobs, to attract foreign investments, to contribute to the country's infrastructure and to guide individuals to sports during and after the event. In this context, the effects of big sports organizations on the countries where they are made and then their effects on tourism are examined. The countries that want to buy big sports organizations want to evaluate not only economic, social and cultural aspects but also prestige. Especially with a new opening, they want to attract more tourists by attracting sports tourists. For this purpose, our country hosts many sporting events. The economic, social and cultural contributions of these activities to be realized in our country are an undeniable fact. Turkey should be a candidate for these events in relation to the organization of the Great Sport Organizations and to increase its share in sports tourism and reveal its potentials.

Keywords: Major Sports Organizations, Sports Tourism, Multidimensional Impact

1. Giriş

Spor, çeşitli dil, din ve ırktaki insanları bir çatı altında toplayan, bireysel ve takım halinde yapılabilen, fiziksel ve zihinsel güce dayanan, hareketsel etkinliklerin tümü olarak tanımlanabilir (Yavaş, 2005: 10).

Gelişen dünya da insanların merak ve hayal ettikleri ülkeleri olimpiyatlar sayesinde görme, gezme ve kültürlerini tanıma ve aktarma imkanına sahip olmuşlardır (Güçlü, 2001: 226).

Sporun çağdaş toplumlar için önemli bir katkı potansiyeline sahip olarak algılanması artış göstermektedir. Sporun bir bölgeye veya ülkeye sosyal, kültürel, ekonomik yararları da bulunmaktadır. Dünyada çoğu şehrin potansiyel gelişme stratejisi içerisinde yüksek profilli spor etkinliklerine ev sahipliği yapma önem kazanmaya başlamıştır (Tokay Argan, 2013: 23).

Ev sahibi ülke ve kentlere sağladığı ekonomik katkıların yanı sıra ülkenin ve kentin prestij ve imajını yenilemesi, büyük ölçüde medya ilgisini çekmesi ile kente gelen turist sayısını arttırması gibi çeşitli motivasyonlar da bu rekabette etkili olmaktadır (Ak, 2015: 2).

Yavuz ve Çakıcı (2014) tarafından Mersin Akdeniz Oyunları ile ilgili yapılan çalışmada, katılımcıların Akdeniz Oyunları'ndan sosyal anlamda beklentileri belirlenmiştir. Kentle ilgili olarak en çok kent reklamı ve tanıtımı ile spor kenti olma imkanı, yerel halkla ilgili olarak ise sosyal etkileşim ile çocukların ve gençlerin spora yönelimi konusunda beklentilerin ağırlıkta olduğu görülmektedir.

2. Uluslararası Spor Organizasyonlarının Çok Boyutlu Etkileri

Olimpiyat Oyunları ve Dünya Kupası gibi organizasyonların yapıldığı ülkeler üzerinde etkilerini ekonomik, politik ve sosyo-kültürel olarak üç ana başlıkta toplanabilir.

2.1. Ekonomik Etkileri

Dünya Olimpiyat Komitesi tarafından her 4 yılda bir yapılan yaz oyunları gibi kış oyunları da düzenlenmektedir. Bu oyunlardan bir tanesi de Üniversite Kış Oyunlarıdır. FISU (Uluslararası Üniversite Sporları Federasyonu)'nun desteği sayesinde her iki yılda bir düzenlenmektedir (Devecioğlu, 2011).

Olimpiyat Oyunları'ndan sonraki en önemli spor yarışmalarından biri olan Akdeniz Oyunlarının ekonomik etkileri yarışmaların yapıldığı bölge için önemli bir yere sahiptir. Yarışmanın yapıldığı bölge; alt yapı, üst yapı, tesisleşme gibi konularda da yarışmalardan önemli bir pay almaktadır. Bu sebeple Akdeniz Oyunları'nın spor turizmine, yöre ekonomisine, istihdama büyük katkılar sağlayacağı düşüncesi hakimdir (Güçer ve Silik, 2014: 151).

3.9 milyar dolar olarak hesaplanan Formula 1 toplam gelirleri genel gelirler, takım gelirleri ve yarış gelirleri olmak üzere üç kalemden oluşuyor. Genel gelirler, televizyon yayın hakları, yarış sponsorlukları ve ağırlama gelirlerinden, takım gelirleri ise sponsorlar ile ticari paydaşların ve takım sahiplerinin katkılarından oluşuyor. Yarış gelirlerinde ise bilet satışları ve diğer yarış sponsorluklarından elde edilen gelirler yer almaktadır (Devecioğlu, 2011).

Formula 1 yarışlarında en çok restoran, bar, konaklama, ulaşım, akaryakıt istasyonları, eczaneler, fotoğraf stüdyoları, hediyelik eşya satıcıları, gece kulüpleri ve seyahat acenteleri hareketlenmektedir. F1' de sezonluk olarak alınan reklamların maliyeti ise 10 ila 25 milyon dolar arasında değişmektedir. En gelişmiş Formula 1 pistlerinden biri Malezya'da, 1999 yılında devlet desteği ile 80 milyon dolara mal edilen pist, yarışların yapıldığı ilk yılda 125 milyon dolar döviz girdisi sağlanmıştır. 1997 yılında yapılan yarışların Fransa ekonomisine katkısıysa 50 milyon dolardır. Yarışlar ikinci kez aynı şehirde yapılırsa gelir % 9 artmaktadır (Mavi, 2002: 20-21, Akt. Gündoğdu ve Devecioğlu, 2008: 120).

F1 etkinliğinin İstanbul kent bütününe önemli ekonomik etkilerinin olduğu görülmektedir. Etkinliğin düzenlendiği tarihlerde, yıl içindeki diğer aylara göre gelen turist sayısında artış gerçekleşmiş, kentsel mekânda konaklama, eğlence, gıda vb. sektörlerde ekonomik canlanma görülmüştür (Eryılmaz ve Cengiz, 2012: 95)

Formula 1 yarışlarının 2006 yılında Türkiye'de düzenlenen İstanbul parkurunda 240 bin kişi, 50 milyon Euro'luk harcama miktarı ile kısa dönemde önemli bir turizm geliri elde edilmesini sağlamıştır (Hussein ve Saç, 2008).

Song (2010), olimpiyatların ihracata ve turizme etkilerini incelediği çalışmada olimpiyatların ihracat ve turistleri olumlu ve önemli ölçüde etkilediği sonucuna varmıştır. Bu etkilerin ihracatta yavaş ve uzun dönemde; turizmde ise hızlı ve kısa dönemde gerçekleştiğini belirtmektedir.

Türkiye'de 2 milyon 215 bin metrekarelik bir alana yapılan Formula yarış pisti ilk başlarda 60 milyon dolara yapılması öngörülürken, 220 milyon dolara zorlukla tamamlanabilmiştir (Asker, 2010: 97).

Başlangıçtaki az bütçeli, mütevazı ölçekli Olimpiyatlar zaman içinde dev bir etkinlik olurken, başka sorunları da beraberinde getirmektedir. Ev sahibi kentler, adeta Olimpiyatlarla birlikte birer şantiyeye dönerken, büyük çaplı fiziksel altyapı yatırımları gündeme gelmektedir (Erten, 20012: 17).

Olimpiyatların mali gideri getirisinden çok daha fazla olabilmektedir. Bunun sebebi, IOC tarafından ev sahipliğine seçilmek için ülkelerin yıllar önceden teklif ettikleri bütçeleri ciddi miktarda aşmaları olarak gösterilebilir. 2004 yılında Olimpiyatlara ev sahipliği yapan, Yunanistan, 4.5 milyar euro olarak belirlenen maliyeti 8.9 milyar euro ile ikiye katlayarak ekonomik krize giriş biletini almıştır (Tuğran, 2016). Ancak yapılan yatırımların sonraki dönemlerde uygun değerlendirilemediği görülmektedir.

Olimpiyatlar için inşa edilen spor tesislerinin inşa masraflarının yanı sıra, bu tesislerin etkinlik sonrasında işlevlendirilmemesi durumunda devasa yıllık bakım onarım maliyeti dahi ekonomiyi olumsuz yönde etkilemektedir. Öncelikle kentlerin etkinlik öncesi, etkinlik süresi ve sonrası finansal verilerine bakıldığında, kısa vadede ekonomide bir canlanma yaratsa da uzun vadede olumsuz sonuçlar doğurduğu görülmektedir (Yalçın, 2014: 26).

2008 yılında 40 milyar dolara yakın bir harcama ile rekor harcamalardan birine imza atan Çin'de bu olay büyük bir sosyal tepki doğurmuştur. Olimpiyat oyunlarına 1976 yılında ev sahipliği yapmış olan Kanada, belirlediği bütçeyi %720 oranında aşarak tarihe geçmiş ve bu yükün altından 1976'dan 2006'ya kadar tam 30 sene borç ödeyerek kalkabilmiştir (Tuğran, 2016).

Güney Afrika'da düzenlenen Dünya Kupası organizasyonunun yatırımlarının yüksek olmasına rağmen, çıktılarının ve alanlarının belirlenmesi; teslim tarihleri ve zaman çizelgelerinin oluşturulması; projelerin nasıl bütçelendirileceği ve dahil olması gereken kilit projelere veya departmanlara karar vermek ve hangi projelerin yer alması gerektiği gibi konularda ders çıkarıldığı aktarılmaktadır (OECD, 2013).

2.2. Politik Etkileri

Mega Spor organizasyonlarına ev sahipliği yapmak ülke ekonomisine katkı sağlaması, deneyimler kazanması ve uluslararası düzeyde diplomatik iletişim kurması ve küresel güçler kulübüne dâhil olunması nedeniyle önemlidir (Terekli ve Çobanoğlu, 2018: 99).

Şahin (2010: 79), yaz olimpiyatlarının gerçekte ulusçu duyguların dışavurumu olarak ulus devletler tarafından desteklenen bir faaliyet olarak görüldüğünü belirtmektedir. Ayrıca, devletin ve dolayısıyla kentlerin (kent yönetimlerinin) bu türden büyük sportif faaliyetlerin örgütlenmesinin içinde yer almasının anlamsız olduğunu, bu işleri, tamamen, gönüllü kuruluşlar veya bu işe yatırım yapan şirketler tarafından yapılması gerektiğini vurgulamaktadır.

Olimpiyat Oyunlarının temel amaçlarından biri kamu refahını arttırmak ve ulusun kendisinden gurur duymasını sağlamaktır (Yalçın, 2014: 53). Oyunlar, kentlerin pazarlanmasında gelişmişlik düzeylerini göstermek, devler podyumunda mega bir etkinliğe ev sahipliği yapabilecek altyapı ve donanımına sahip olduğunu kanıtlama fırsatı sunmaktadır. Buna karşılık oyunlara ev sahipliği yapan kentlerin marka değerleri ile Oyunlara ev sahipliği yapma fırsatını elde ederken, oyunlara ev sahipliği yapması da kentlerin markalarını sağlamlaştırmaktadır (Yalçın, 2014: 42). Kentlerin olumlu imaja sahip olması ve kent markasının yaratılması kentin siyasi olarak da güçlenmesini kolaylaştırabilmektedir.

2.3. Sosyal ve Kültürel Etkileri

Spor, bireylerin hayatında olumlu gelişmelere katkı sağlarken toplumun da sağlıklı bir yapıya kavuşmasında, diğer sosyal kurumlarla ilişki kurarak toplumun bütünlüğü, çağdaşlaşması, tanınması ve gelişmesine katkı sağlayan sosyal bir olgudur (Yetim, 2000: 64).

Organizasyonların yapıldığı kentlerde inşaat, hizmet, turizm gibi bir takım sektörlerin canlanması, kente bir kaynak akışının sağlanması, bununla birlikte kentteki altyapı

eksikliklerinin giderilmesi, yaşam kalitesinin yükselmesi ve toplumsal-kültürel iyileşmeler sağlanması hedeflenmektedir (Karaca, 2012: 42).

Ohmann, Jones ve Wilkes (2006) tarafından yapılan çalışmada, 2006'da yapılan Dünya Kupasının etkileri incelenmiştir. Araştırmada, katılımcıların büyük çoğunluğu Dünya Kupasının, toplumsal duyguyu güçlendirdiğini ve farklı etnik kökenliler arasındaki ilişkilerin iyileştirilmesi açısından katkı sunduğunu belirtmektedirler.

Kentler, küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan rekabet ortamında; yarışmacı pozisyonlarını güçlendirmek, bir marka olarak anılmak, sermayeyi, yatırımları, turistleri çekebilmek için kentsel stratejilerini yenilemekte, kentsel imajlarını güçlendirmekte ve bir araç olarak mega etkinlikleri kullanmaktadır. Bu kapsamda; sportif yarışmalar, kültürel-sanatsal festivaller, bilimsel kongreler vb. farklı temaları içeren etkinlikleri organize etmeye yönelmektedirler (Eryılmaz ve Cengiz, 2012: 95).

Her bir Olimpiyat Oyunu, ev sahibi ülkenin konumu, kültürü gibi özellikleri ve gerçekleştiği zamana bağlı olarak kendine özgü bir karaktere sahiptir ve eşsizdir (Yalçın, 2014: 53). Bu kapsamda ev sahibi ülkeler bu tip organizasyonlar ile kendi kültürlerini farklı uluslara aktarma çabası içinde olmaktadır. Özellikle organizasyonların yapıldığı kentlerde yerel halk kendi kültürel ürünlerini tanıtmak, bilinirliğini arttırmak istemektedirler. Bu kültürel unsurlar, yerel ve geleneksel kıyafetler, yerel yiyecekler ve içecekler, yerel müzik, sanat dalları, yaşam biçimi gibi farklılıkları içermektedir.

Kentleri büyük oyunlara ev sahipliği yapmak için gönüllü olmaya iten esas neden, ev sahibi ülke ve kentlere sağladığı ekonomik katkıların yanı sıra ülkenin ve kentin prestijini arttırması (Kargün vd., 2015: 245), kent imajı oluşturması (Ersavaş Kavanoz, 2017: 67) ve büyük ölçüde medya ilgisini çekmesi ile kente gelen turist sayısını arttırması gibi çeşitli motivasyonlar da bu rekabette etkili olmaktadır (Ak, 2015: 2).

Uluslararası organizasyonlar, düzenledikleri kentlerde yerel halkın ilgisini ve dikkatini çeken, sosyal hayatta farkındalık yaratan olaylardır. Bu organizasyonlar kapsamında yapılan tanıtım çalışmaları esnasında, ev sahibi kentlerin gelenek-göreneklere, kültürel özellikleri ve toplum için önemli olan sosyal simgelerin kullanılması da bu farkındalığa katkı sağlamakta ve toplumun karakteristik yapısını daha da güçlendirmektedir (Bulut, 2012: 9).

Büyük spor organizasyonları, kitlelerin yıllar içinde dil, din, ırk ve renk ayrımı olmaksızın birbirlerini rahatça yönetmelerini sağlamıştır. Sporcular herkes için ortak bir noktada buluşmakta ve insanlar arasında bir köprü rolünü üstlenmektedirler (Kargün vd., 2015: 245).

FIFA Güney Afrika'da, futbol, eğitim ve kalkınma ve insani yardım çalışmalarıyla bağlantılı sosyal projelere 80 milyon ABD Doları değerinde güven sağlayan 100 milyon ABD Doları katkı sağlamıştır (Aragoa, 2015: 10). Bu etkiler sadece ekonomik olarak düşünülmemeli sosyal alanların da dikkate alındığını göstermektedir.

Modern Olimpiyatlarda 1896'dan itibaren oyunları organize eden kentler, bu organizasyonu kentin imaj ve prestijini arttırmak için üstlenmişlerdir (Devecioğlu, 2011).

Olimpiyat sonrası spor tesislerinin ülke insanlarına vereceği hizmet ve tesis zenginliği, ülkeye gelen turistler, dünyanın yazılı ve görsel basından o ülkeyi tanınması, çevre düzenlemesinden ulaşım kadar birçok yeniliklerle tanışma ve kullanma fırsatına sahip olunacaktır (Güçlü, 2001: 237).

Ülkeler gelmiş geçmiş en görkemli olimpiyat seremonisini düzenleyerek prestij kazanmak ve gurur okşamak için belirledikleri bütçeyi yüksek oranlarda aşmaktadırlar (Tuğran, 2016).

Olimpiyatlar, dünya şampiyonaları gibi organizasyonlar insanları din dil ırk ayrımı gözetmeksizin bir araya getirerek karşılıklı etkileşim ve iletişim yoluyla aynı dili konuşmalarına yardımcı olmaktadır. Aslında spor organizasyonlarının farkında olmaksızın insanlık tarihinin gelişimine olumlu yönde birçok katkıları bulunmaktadır. Spor organizasyonlarının önemini kavrayan toplumlar birçok organizasyonu bölgelerinde düzenleme yarışım girmişlerdir (Devecioğlu, 2011). Olimpiyatlar dostlukları geliştirirken aynı zamanda ülkeler arasında ekonomik anlaşmalar ve ticari alış verişleri de beraberinde geliştirmiştir (Güçlü, 2001: 230).

Olimpiyatlara ev sahipliği yaparak kendini dünyaya takdim etmek isteyen ve bu konuda yarışan kentlerin, bu amaçla çok sayıda projeyi hayata aktarmak zorun kaldığı, bu projelere aktarılan kaynakların, birincisi, toplumsal adaleti tesis etmeye yönelik başka alanlara aktarılmayıp da buralara aktarıldığından, ikincisi, olimpiyatlarla ilgili projelerin bizatihi kendisinin toplumsal adaletsizliklere yol açma potansiyelinden dolayı, üzerinde düşünülmesi gereken bir konu olduğu akıldan çıkarılmamalıdır (Şahin, 2010: 78).

Dev organizasyon için hazırlıklarını son anda tamamlayan Brezilya, altyapı projelerini hayata geçirmek için yüzlerce aileyi başka bölgelere taşınmaya zorlamıştır (Öncü, 2016). Özellikle bu gibi olaylar nedeniyle adaletsiz bir yapılanma yapıldığı konusunda eleştiriler yer almaktadır.

3. Tartışma ve Sonuç

23. Universiade 2005 Yaz Oyunları'nın İzmir'de yapılmış ve oyunların tamamlanmasının ardından konutlar, dönüşüm projesinden geçirilerek otoparkları, ısınma sistemi, alışveriş merkezi, spor alanları, sosyal tesisleri, dinlenme olanakları ve ekonomik alt yapı çözümleri ile sahiplerine devredilmiştir. Oyunlar sonrasında planlandığı gibi konut olarak kullanıma geçen olimpiyat köyü, atıl durumda kalmaktan kurtulmuş, hem de satıştan elde edilen kaynakla organizasyona finansal katkı sağlamıştır. Olimpiyat köyünde hayat devam etmektedir (Saf, 2012: 41).

Büyük ölçekli organizasyonlar kapsamında kentlere yapılan yatırımların kent hayatıyla bütünleşmesi ve kentlerdeki toplumsal hayata katkı yapabilmesi için kültürel ve toplumsal altyapıların belli plan ve programlar doğrultusunda, sürdürülebilir bir şekilde kurgulanması gereklidir. Ayrıca bu tarz büyük ölçekli etkinliklerin, kentlerimizde kültür ve sanat ortamını iyileştirmek, yerel kültürel örgütlenmeyi, kültürel etkinliklere katılımı ve kültürel sürekliliği sağlamak için planlı bir şekilde tanımlanması gerekmektedir (Karaca, 2012: 43).

Etkinlik süresince ve kısa vadede Olimpiyat Oyunları'nın ev sahibi kent üzerinde olumlu etkileri olduğunu söylemek mümkündür. Ancak Olimpiyat Oyunları gibi bir mega etkinlik ev sahibi kenti yalnızca etkinlik süresince etkilememekte, etkinlik sonrasında da etkilerini sürdürmektedir. Fakat bu etkinin her zaman olumlu olduğunu söylemek mümkün değildir; aksine etkinlik sonrası süreç ve mevcut durum göz önünde bulundurulmadan tasarlanan Olimpiyat tesisleri kenti olumsuz yönde etkilemektedir (Yalçın, 2014: 36).

Olimpiyat oyunları ve benzeri büyük spor olaylarının ekonomik ve politik olarak kullanılması kapitalist modernleşmenin ve bu modernleşmenin yayılma sürecinin bir parçası olarak görülebilir. Modern spor müsabakaları ve kapitalist toplumun mantığı çizgisinde gelişen büyük spor olayları ve küresel spor kültürü modern kapitalist toplumun merkezinde yer almaktadır (Ersavaş Kavanoz, 2017: 71).

Hiller ve Wanner (2011), etkinlik öncesi ve sonrasında, psikolojik, destinasyon imajı ve spor alt yapısının artacağını; bunun aksine ekonomik etkilerinin düşeceği ve ekonomik faydaya ilişkin beklentinin de düşebileceği ni belirtmektedirler. Ancak, somut olmayan bu etkilerin "buna değer" kavramının ön plana çıkmasına da neden olabileceğini de vurgulamaktadırlar.

Kaplanidou vd (2013: 641), büyük organizasyonların algılamalara etkisi zamanla değişebildiğini; etkinliklerden önce düşük ekonomik beklentilerin oluşturulması gerektiğini; ev sahibi organizasyon komitesi ve kent için sosyopsikolojik faydalar geliştirilmesi gerektiğini belirtmektedirler.

Bazı şehirlerin, büyük spor etkinliklerini çok düşük bir yatırımla gerçekleştirmelerini sağlayan altyapıları mevcut olabilmektedir, diğer şehirler ise altyapılarına büyük ölçüde yatırım yapmak zorundadır (Solberg ve Preuss, 2007: 218).

Büyük spor organizasyonlarına ev sahipliği yapmanın avantajları; popülerite ve ülke-şehir imajı, inşaat ve iş imkanları, turizm, özel sektörün ilgisinin çekilmesi, sosyal sorumluluk, sporun gelişimine etkisi, mutluluk ve gurur duyma, ulaşım ve telekomünikasyonun gelişmesi, ileriye dönük kalıcı tesislerin kalması olarak belirtilebilir. Dezavantajları ise; yüksek maliyet, tesislerin verimsiz-kısa dönem kullanımı, yüksek güvenlik maliyetleri, başarısızlık halinde olası olumsuz imaj, bölgede yaşayanların rahatsızlığı, fiyat artışları olarak gösterilebilir (Özsoy ve Sennaroğlu, 2016: 12-19).

Dünyanın genelinde, belirli bölgelerde, belirli insan grupları için tasarlanmış spor ve spor benzeri etkinlikler düzenlenmektedir. Bu etkinlikler de endüstrinin büyümesine ve gelişmesine katkı sağlamaktadır (Tokay Argan, 2013: 21).

Bilim adamları, küresel ekonominin giderek artan neo-liberal koşulları altında büyüme fırsatlarını yakalayabilmek için mega organizasyonları desteklemektedir (Terekli ve Çobanoğlu, 2018: 99).

Sporcuların ve izleyicilerin konaklama, yeme-içme, gezi, hediyelik eşya gibi alanlarda yapmış oldukları harcamalar doğrudan gelir oluştururken özellikle ulaşım ve taşımacılık sektörüne çok ciddi katkılar sunmaktadır (Yıldız ve Çekiç, 2015).

Olimpiyat oyunları, dünya çapında sporcu, gazeteci, televizyoncu, spor adamı ve seyircilerin katılımı ile pahalı ve maliyeti yüksek bir spor organizasyonudur. Kalkınmış ülkeler ancak bu maliyeti kaldırabilmekte, bu da ev sahibi ülkelerin tanıtımı, turizm faaliyetlerinin artması ve modern spor tesislerinin kazanılmasını sağlamaktadır (Güçlü, 2001: 223).

Etkinliklerle gelişmemiş destinasyonlar için gerekli olan alt yapı tesisleri ve faaliyetleri gerçekleştirilebilmekte, bölgede turizmin gelişimi sağlanırken, bölge insanının bu gelişimden ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel alanda birçok şekilde faydalanması da sağlanabilmektedir. Özellikle Olimpiyat Oyunları, Dünya Futbol Şampiyonası, Universiade Oyunları gibi büyük çaplı spor etkinlikleri için gerçekleştirilen yatırımlarla destinasyonlar, gelişimlerine ivme kazandırabilmektedir (Berberoğlu, 2012: 122).

Olimpiyatlarda turizm gelirleri artış göstermekte, istihdam olanakları artmaktadır. Elde edilecek diğer gelirler; televizyon-sponsorluk hakları, organizasyon biletleri satışından sağlanan gelirler, devlet desteği, bağışlar, lisanslar, olimpiyat paraları ve piyango gelirleri olarak sıralanabilir (Ak, 2015: 6).

Olimpiyatlara ev sahipliği yapmanın prestij dışında önemli kazançları olduğu gibi bazı maliyetleri de söz konusudur. Ancak 2016 Rio Olimpiyat Oyunları öncesinde gerçekleşen son 5 Olimpiyat Oyunlarının tamamında ekonomik anlamda ülkelerin bundan kazançlı çıktıkları görülmektedir. Nitekim 1996 Atlanta Olimpiyatlarında 1,1 Milyar Dolar, 2000 Sydney Olimpiyatlarında 1,8 milyar Dolar, 2004 Atina Olimpiyatlarında 1,4 milyar Dolar, 2008 Beijing Olimpiyatlarında 1,6 milyar Dolar ve 2012 Londra Olimpiyatlarında ise 1,9 milyar Dolar kâr elde edilmiştir. Bunun dışında ülke ekonomilerine en önemli etki istihdam noktasında ve altyapı tesislerinin daha sonraki dönemlerde kullanılabilmesi açısından ortaya çıkmıştır (Öncel, 2018: 371).

Mega organizasyonlara gerekli alt yapıya sahip olmayan ülkelerin ve şehirlerin teklif vermemesi daha iyi olacağı yönünde bir görüş vardır. Çünkü Olimpiyatlara ev sahipliği yapmak ve Uluslararası Olimpiyat Komitesine (IOC) teklif verebilmek için ciddi bir finansmana ihtiyaç vardır. Örneğin; Tokyo 2016 Olimpiyatları alabilmek için sadece teklif verme sürecinde yaklaşık 150 milyon dolar harcamıştır. Oyunların yapılması ise ihale sürecinden çok daha maliyetlidir. Diğer bir örnekte; Londra 2012 yılındaki Olimpiyat Oyunları ve Paralimpik Oyunlarının ev sahipliği için 14,6 milyar dolar harcamıştır. Pekin 2008 için 45 milyar dolar, Sochi Kış Oyunları için 50 milyar dolar, 2014 yılında ve 2016 yılında Rio de Janeiro için 20 milyar dolar harcamıştır. Bunun yanında ekonomik olarak büyük sıkıntı içinde olan, Atina 2004 Olimpiyat Oyunlarının sonucunda 14,5 milyar dolar zarar etmiştir (Terekli ve Çobanoğlu, 2018: 99).

Sporu geliştirmek ve yaygınlaştırmak kadar önemli bir yere sahip olan spor organizasyonlarının düzenlenmesi, toplumun çok yönlü gelişimine katkıda bulunması amacına yönelik düşünülerek değerlendirilmesi gerekmektedir. Spor organizasyonları da sosyal kültürel ve ekonomik anlamdaki donanımları ile farklı alanlarda düzenlenen ve benimsenen organizasyonlarla aynı özellikler taşıyor niteliktedir (Devecioğlu, 2011).

KAYNAKÇA

- Ak, D. (2015). Olimpiyat Oyunlarının Ev Sahibi Kente Etkileri Açısından Değerlendirilmesi, Pamukkale Journal of Eurasian Socioeconomic Studies, Vol. 2, No. 1, 2015, pp. 1-19.
- Aragão, M. M. M. (2015). Economic impacts of FIFA World Cup in developing countries, Honors Theses, Western Michigan University Lee Honors College, USA.
- Asker, A (2010). Türkiye'nin Formula 1 Rüyası: Ekonomi Politik Bir Değerlendirme. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, Güz (31): 79- 102.
- Berberoğlu, T. (2012). Etkinliklerin Destinasyona Etkileri: 2011 Erzurum Üniversiade Kış Oyunları, Yayınlanmamış (Yüksek Lisans Tezi) Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Bulut, Z. (2012). Uluslararası Organizasyonların Turizm Planlamasına Etkisi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Devecioğlu, S. (2011). Farklı Spor Organizasyonlarının Ekonomik Analizi (I), <http://futbolekonomi.com/index.php/haberler-makaleler/ekonomi/109-seahattin-devecioglu/1841-farkli-spor-organizasyonlarinin-analizi.html>
- Ersavaş Kavanoz, S. (2017). Olimpiyat Oyunlarının Ev Sahibi Kent Üzerindeki Etkileri, U.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 36 (2), ss: 57-73.
- Erten, S. 2012). Olimpiyat Kentleri ve Fiziksel Altyapı İnşasının Tarihçesi, Oda Dergisi, TMMOB Mimarlar Odası Mersin Şubası, 4, ss:17-21.
- Eryılmaz, S. S. ve Cengiz, H. (2012). Mega Etkinliklerin Kent Mekânına Ekonomik Yansımaları, Formula 1 Örneği, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezlerinden Üretilmiş Yayınlar, Sigma 4; 77-96.
- Güçer, E. ve Silik, C. E. (2014). Uluslararası Spor Organizasyonlarının Etkileri: 2013 Mersin XVII. Akdeniz Oyunları'na Yönelik Bir Uygulama, International Journal of Science Culture and Sport, Special Issue 1, 148-160.

- Güçlü, M. (2001). Olimpiyat Oyunları ve Spor Sponsorluğu, G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 21, Sayı 3, 223-239.
- Gündoğdu, C. ve Devecioğlu, S. (2008). Spor Hizmetlerinin Genel Ekonomi Çerçevesinde Görünümü, Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları, ss: 117-124.
- Hiller, Harry H. and Richard A. Wanner. (2011). Public Opinion in Host Olympic Cities: The Case of the 2010 Vancouver Winter Games, *Sociology*, 45 (5): 883-99. <https://doi.org/10.1177%2F0038038511413414>
- Hussein, A. ve Saç, F (2008). Genel Turizm Gelişimi-Geleceği. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Kaplanidou, K., Karadakis K., Gibson H., Thapa, B., Walker, M., Geldenhuys S. and Coetzee, W. (2013). Quality of Life, Event Impacts, and Mega- Event Support among South African Residents before and after the 2010 FIFA World Cup, *Journal of Travel Research* 52(5), pp: 631-645.
- Karaca, S. (2012). Türkiye'deki Büyük Ölçekli Spor Organizasyonlarının Kentin Kültürel Gelişimine Etkileri: Trabzon ve Erzurum Örnekleri, *Oda Dergisi, TMMOB Mimarlar Odası Mersin Şubası*, 4, ss: 42-47.
- Kargün, M., Dalkılıç, M. ,Bayrak, M., Ramazanoğlu, F. ve Öztürk, T. (2015). History Of Olympics And Contributions Of Olympic Games To The City, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 3, Sayı: 9, s. 239-245.
- Ohmann, S, Jones, I. and Wilkes, K. (2006). The Perceived Social Impacts of the 2006 Football World Cup on Munich Residents, *Journal of Sport Tourism* 11(2):129-152, DOI: 10.1080/14775080601155167
- Öncel, A. (2018). Uluslararası Spor Organizasyonlarının Sosyo-Ekonomik Etkileri: 2012 Londra Olimpiyatları Örneği ve Türkiye İçin Bir Değerlendirme, *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi Cilt: 9, Sayı: 22, Yıl: 2018*, 357-375.
- Öncü, S. (2016). Rio Olimpiyatları ve Brezilya Ekonomisi, Erişim: 10.11.2018, <http://sahipkiran.org/2016/08/25/brezilya-ekonomisi/>
- Özsoy, A. ve Sennaroğlu, B. (2016). Büyük Spor Organizasyonlarına Evsahipliği Yapmanın Avantajları ve Dezavantajları, *Marmara Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1,ss. 11-22.
- Saf, H. O. (2012). 23. Universiade 2005, İzmir Yaz Oyunları, *Oda Dergisi, TMMOB Mimarlar Odası Mersin Şubesi*, 4, ss: 38-41.
- Song, W. (2010). Impacts of Olympics on Exports And Tourism, *Journal Of Economic Development*, 35 (4), pp: 93-110.
- Solberg, H. A. and Preuss, H. (2007). Major Sport Events and Long-Term Tourism Impacts, *Journal of Sport Management*, 21, 215-236.
- Şahin, Y. (2010). Olimpiyat Kentinden Olimpiyat Devletine. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 12 (18), 73- 80.
- Terekli, M. S. ve Çobanoğlu, H.O. (2018). Mega Spor Organizasyonlarının Ekonomik Etkilerinin Türkiye Açısından Avantaj ve Dezavantajları, *The Journal of Social Science*, Year:2, Volume:2, Number:3, 95-107.
- Tokay Argan, M. (2013). Etkinlik Kavramı ve Türleri, (Ed. Hayri Ertan), *Etkinlik Yönetimi, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını* 1736, Eskişehir.

- Tuğran, E. (2016). Olimpiyatların Ev Sahibi Ükelere Etkileri, <http://www.gazetemsi.com/olimpiyatlarin-ev-sahibi-ulkelere-etkileri-14447>
- Yalçın, F. A. (2014). Ev Sahibi Kentler İle Olimpiyat Oyunları'nın Etkileşimi ve Adaylık Sürecindeki İstanbul Değerlendirmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yavaş, Ö. (2005). Sporun Ekonomi İçindeki Yeri ve Spor Pazarlama: Üç Büyük Spor Kulübünde Uygulamalı Bir Araştırma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Yavuz, G. ve Çakıcı, C. (2014). Mersin'in XVII. Akdeniz Oyunları'ndan Beklentileri Üzerine Bir Araştırma, İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi Cilt 2, Sayı 1, 11-26.
- Yetim, A. A. (2000). Sporun Sosyal Görünümü, Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi (Gazi BESBD), 1 : 63 – 72.
- Yıldız, Z. ve Çekiç, S. (2015). Sport Tourism and its History and Contribution of Olympic Games to Touristic Promotion, International Journal of Science Culture and Sport, Special Issue 4, 336-337.

Samsunspor Altyapı Futbolcularının Sürat Reaksiyon Zamanı ve Çeviklik Performansları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Seydi Ahmet AĞAOĞLU¹, İzzet İSLAMOĞLU², Fatih GÜLER³

^{1,2,3}Yaşar Doğu Spor Bilimleri Fakültesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun, TÜRKİYE,
izzetislamoglu@gmail.com

Öz

Bu çalışma Samsunspor altyapısında oynayan U19-U21 takımı futbolcularının reaksiyon zamanı, sürat ve çeviklik performanslarını karşılaştırmak ve futbolcularının performans parametreleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu çalışmaya Samsunspor U21 ve gelişim ligi elit U19 takımlarında oynayan en az 7 yıllık futbol geçmişi olan haftada 4 gün antrenman yapan toplamda 38 futbolcu (U21=18, U19=20 futbolcu) gönüllü olarak katılmıştır. Futbolculara 20m sürat, reaksiyon zamanı ve Illinois çeviklik testleri uygulanmıştır. Futbolcuların çeviklik testi değerleri karşılaştırıldığında, U19 ile U21 arasında istatistiksel olarak U21 lehine anlamlı farklılık vardır ($p=0,003$). Futbolcuların koşu zamanı ve koşu hızı değerleri karşılaştırıldığında, U19 ile U21 arasında istatistiksel olarak U21 lehine anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p<0,001$). Futbolcuların boy uzunluğu ile vücut ağırlığı ($r=,528$; $p< .01$), çeviklik ($r=,397$; $p< .05$) arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Çeviklik ile koşu zamanı ($r=,727$; $p< .01$) arasında anlamlı pozitif yönde, koşu hızı ($r=,719$; $p< .01$) arasında anlamlı negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. İşitsel reaksiyon ile görsel reaksiyon ($r=,529$; $p< .01$) arasında anlamlı pozitif yönde ilişki tespit edilmiştir. Çalışma sonucunda U21 takımı futbolcularının çeviklik, koşu zamanı ve koşu hızının daha iyi olduğu saptanmıştır. U21 takımı değerlerinin daha iyi düzeyde olması, futbolcuların fizyolojik ve mental durumları, profesyonel futbolcu olma eğiliminin üst düzeyde olması söylenebilir.

Anahtar kelimeler: Çeviklik, Futbol, Sürat

Analysis of the Association between Speed Reaction Time and Agility Performance of Samsunspor Youth Footballers

Abstract

This study was conducted to compare the reaction time, speed and agility performance of U19-U21 team footballers playing in Samsunspor youth teams and to analyze the association between players' performance parameters. A total of 38 football players (U21=18, U19=20 players) playing in Samsunspor U21 and development league elite U19 teams who had at least 7 years of football experience and who trained four days a week participated in the study voluntarily. 20 m sprint, reaction time and Illinois agility test were given to players. When the agility test values of the players were compared, statistically significant difference was found between U19 and U21, in favour of U21 ($p=0,003$). When sprint time and sprint speed of the players were compared, statistically significant difference was found between U19 and U21, in favour of U21 ($p<0,001$). Significant association was found between players' heights and their weights ($r=,528$; $p< .01$) and agility ($r=,397$; $p< .05$). A significant positive association was found between agility and sprint time ($r=,727$; $p< .01$), while significant negative association was found between agility and sprint speed ($r=,719$; $p< .01$). A significant positive association was found between audial reaction and visual reaction ($r=,529$; $p< .01$). The results of the study showed that U21 team players had better agility, sprint time and sprint speed. The reason why the values of U21 were better can be players' physiological and mental states and high level of tendency for being professional players.

Keywords: Agility, Football, Speed

1. Giriş

Performansı etkileyen faktörlerden biri de bedensel yapı, başka bir deyişle fiziksel özelliklerdir çünkü bedensel yapı ya da fiziksel özellikler fizyolojik kapasitelerin ortaya konulmasını etkilemektedir. Sahip olunan fiziksel yapının özelliği yapılan spor dalına uygun olmadıkça istenilen performans düzeyine ulaşmak pek mümkün değildir. Fiziksel yapı bir sporunun yüksek düzeyde performans gösterebilmesinin göstergelerinden sadece bir tanesidir ve kuvvet, güç, esneklik, sürat, dayanıklılık ve çabukluk gibi diğer performans göstergeleriyle birleşerek sporunun performansını olumlu yönde etkilemektedir (Açıka ve Ergen, 1990).

Futbol oyunu, geniş bir alanda oynanması ve oyunculara verilen görevlerin farklılık göstermesi nedeni ile fiziksel ve fizyolojik özelliklere bağlı olduğunu göstermektedir. Futbolun üst düzey dayanıklılık, kuvvet, sürat ve çabukluk gibi sportif performans ve kontrol gerektiren bir takım ve temas sporu olması, günümüzde kaleci dahil bütün mevkiilerdeki oyuncuların her türlü motorik özelliklere sahip olmasını gerektirmektedir (Köklü vd., 2009). ayrıca içinde çeşitli fiziksel yetenekleri barındıran bir spordur ve patlayıcı sprintler, sıçramalar, ikili mücadeleler, topa vurma gibi hareketlerin bu sporda baskın olduğu gözükmektedir (Cometti vd., 2000).

Çeviklik futbol gibi bir takım sporunda başarılı bir performans için gerekli bir fiziksel bileşendir. Çeviklik bir hareket serisi boyunca çok hızlı yön değiştirmeler esnasında vücudun ve eklemlerin uzayda doğru pozisyonda olmasını sağlayan kontrol ve koordinasyon becerisidir (Shephard ve Young, 2006). Basketbol ve futbol gibi sporlarda yön değiştirmeyi tetikleyen etken rakiptir ve yön değiştirme hareketleri önceden planlanmaktadır. Çeviklik bir futbol oyuncusunun yüksek hızda yön değiştirmeli koşularının, ani hızlanma ve durma gibi hareketlerinin kalitesini belirleyen en temel performans bileşenidir ve genel popülasyonla karşılaştırıldığında elit futbolcuyu kuvvet, güç, esneklik gibi diğer saha testlerine göre daha iyi ayırt eden bir özelliktir (Reilly vd., 2000).

Futbolcu için, kısa mesafeli sürati gerektiren eylemlerde, olayların daha önceden sıralanması ve rakipten daha önce hareketlenmeleri avantaj sağlayacaktır. Bunu sağlayacak parametrelerden biri de reaksiyon zamanıdır (Biçer ve Aysan, 2008). Reaksiyon zamanı, aniden ortaya çıkan ve öncellenmemiş olan bir sinyalin ulaşmasından, bu sinyale cevaba kadar geçen sürenin miktarıdır. Uyarılar işitsel, görsel ve dokunsal olabilir Uyarının başladığı zaman ile tepkinin başladığı zaman aralığında geçen süre olarak tanımlanan reaksiyon zamanı, modern futbolda performansın belirleyicilerinden olup, alan, zaman ve rakibin baskısı altında kalan oyuncuların süratli karar verebilme yeteneğine sahip olmalarıyla yakından ilgilidir (İmamoğlu ve Kılıçgil, 2007). Reaksiyon zamanı birçok sporda belirleyici faktördür ve uzun yıllardan beri yapılagelen çalışmalar, antrenman ile reaksiyon zamanının kısaltılabileceğini ortaya koymuştur (Biçer ve Aysan, 2008).

Sürat birçok spor dalı için olduğu gibi, futbolda da oldukça önemli bir performans bileşenidir. Sürat antrenmanları genellikle düz sprint, düz sprintte ivmelenme, maksimal sürat ve süratte devamlılık gibi çalışmalarını içermektedir. İvmelenme, maksimal sürat ve çeviklik özelliklerinin kas fibril tipi gibibenzer morfolojik ve biokimyasal belirleyicilere sahiptir (Reilly ve Doran, 2003).

Bu çalışma samsunspor altyapısında oynayan U19-U21 takımı futbolcularının reaksiyon zamanı, sürat ve çeviklik performanslarını karşılaştırmak ve futbolcularının performans parametreleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

2. Materyal ve Metod

Bu çalışmaya Samsunspor U21 ve gelişim ligi elit U19 takımlarında oynayan en az 7 yıllık futbol geçmişi olan haftada 4 gün antrenman yapan toplamda 38 futbolcu (U21=18, U19=20 futbolcu) gönüllü olarak katılmıştır. Futbolculara 20m sürat, reaksiyon zamanı ve Illinois çeviklik testleri uygulanmıştır. Denekler ölçümlere farklı günlerde alınarak yapılacak testler hakkında bilgi verilmiştir. Deneklerin yaş, cinsiyet, boy, vücut ağırlığı değerleri kaydedilmiştir. Deneklerin test günü antrenmanlarının olmamasına ve dinlenik durumda olmalarına dikkat edilmiştir.

Sürat (20 m) Koşu Testi:

Sporcuların sürat performansları 20 metre sürat koşu testiyle belirlenmiştir. 20 metrenin başlangıç ve sonuna fotosel yerleştirilmiştir. Çalışmaya katılan sporcu ayakta, başlangıç fotosel kapısının 1 m arkasında durmuş ve hazır olduğunda kendi isteği ile koşmaya başlamıştır. Her bir sporcuya 20 m sürat testi 2 kez uygulanmış ve en iyi derece kaydedilmiştir.

Reaksiyon Zamanı Ölçümü:

Cihaz uyaran olarak ışık ve ses olarak üç farklı şekilde kullanılmıştır. Araştırmaya katılacak deneklere ölçümler uygulanmadan önce, testlerin amacı ve önemi, cihazın tanıtımı ve uygulanış şekli hakkında bilgi verilmiştir. Ölçümler kolayca ışığı görebileceği bir ortamda gerçekleştirilmiştir. Bu sonuçlardan en iyi ve en kötü değer çıkartılmış geriye kalan üç değer aritmetik ortalaması reaksiyon zamanı değeri olarak kaydedilmiştir. Deneklerin parmaklarının ilgili düğmelerin üzerinde beklemesi ile ölçümler alınmıştır.

İllinois Çeviklik Testi

Eni 5 metre, boyu 10 metre ve orta bölümünde 3.3 metre aralıklarla düz bir hat üzerine dizilmiş üç koniden oluşan test parkuru, zemini suni çim olan futbol sahasına kurulmuştur. Test, her 10 metrede bir 180 ° dönüşler içeren 40 metresi düz, 20 metresi koniler arasında slalom koşusundan oluşmaktadır. Test öncesi sporculara parkurun tanıtımı ve gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra düşük tempoda 1 deneme yapmalarına izin verilmiştir. Parkuru bitirme zamanı saniye cinsinden kayıt edilmiştir. Bu testte bir tekrar yapılmıştır.

Araştırmada elde edilen verilerin istatistiksel analizi SPSS 21 paket programı kullanılarak yapılmıştır. İstatistiksel analizlerde T testi ve pearson korelasyon testi kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık ($p < 0,05$) olarak kabul edilmiştir.

3. Bulgular

Tablo 1 de görüldüğü gibi futbolcuların çeviklik testi değerleri karşılaştırıldığında, U19 ile U21 arasında istatistiksel olarak U21 lehine anlamlı farklılık vardır ($p = 0,003$). Futbolcuların koşu zamanı ve koşu hızı değerleri karşılaştırıldığında, U19 ile U21 arasında istatistiksel olarak U21 lehine anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,001$). Futbolcularının işitsel ve görsel reaksiyon zamanları karşılaştırıldığında U19 ile U21 arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$).

Tablo 1. U19 ve U21 futbolcularının çeviklik, reaksiyon zamanı ve 20m sürat değerlerinin karşılaştırılması

Gruplar	n	Ort.	SS	t	p	
Boy Uzunluğu (cm)	U19	20	179	0,05	,544	0,590
	U21	18	178	0,05		
Vücut Ağırlığı (kg)	U19	20	71,80	4,72	,509	0,614
	U21	18	71,00	4,96		
Çeviklik (ms)	U19	20	16,68	0,44	3,162	0,003
	U21	18	16,26	0,37		
Koşu Zamanı (ms)	U19	20	2,96	0,13	4,334	<0,001
	U21	18	2,80	0,09		
Koşu Hızı (m/sn)	U19	20	6,76	0,29	-4,239	<0,001
	U21	18	7,14	0,25		
İşitsel Reaksiyon	U19	19	,17	,015	0,734	0,469
	U21	10	,18	,026		
Görsel Reaksiyon	U19	19	,26	,020	0,220	0,828
	U21	10	,26	,019		

Tablo 2'e bakıldığında futbolcuların boy uzunluğu ile vücut ağırlığı ($r=,528$; $p< .01$), çeviklik ($r=,397$; $p< .05$) arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Ayrıca vücut ağırlığı ile çeviklik ($r=,364$; $p< .05$) arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Çeviklik ile koşu zamanı ($r=,727$; $p< .01$) arasında anlamlı pozitif yönde, koşu hızı ($r=,719$; $p< .01$) arasında anlamlı negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Koşu zamanı ile koşu hızı ($r=,997$; $p< .01$) arasında anlamlı negatif yönde ilişki bulunmuştur. İşitsel reaksiyon ile görsel reaksiyon ($r=,529$; $p< .01$) arasında anlamlı pozitif yönde ilişki tespit edilmiştir.

Tablo 2. U19-U21 takımı futbolcularının fizyolojik parametreleri arasındaki ilişki

	1 Boy Uzunluğu	2 Vücut Ağırlığı	3 Çeviklik	4 Koşu Zamanı	5 Koşu Hızı	6 İşitsel Reaksiyon	7 Görsel Reaksiyon
2	,528**						
3	,397*	,364*					
4	,149	,128	,727**				
5	-,137	-,116	,719**	-,997**			
6	-,091	-,160	-,314	-,185	,184		
7	-,190	-,240	-,188	-,213	,223	,529**	1.0

* $p< .05$; ** $p< .01$

4. Tartışma

Günümüzün en popüler sporu olan futbola ilginin her geçen gün daha da artması, futbolla ilgilenen araştırmacıların saha performanslarını artırma arzularını en üst düzeye çıkarmaktadır. Bu nedenle futbolcunun performansını etkileyen bütün faktörler en ince ayrıntısına kadar irdelenmelidir. Bu çalışma Samsunspor altyapısında oynayan U19-U21 takımı futbolcularının reaksiyon zamanı, sürat ve çeviklik performanslarını karşılaştırmak ve futbolcularının performans parametreleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Çalışmamızda futbolcuların çeviklik testi değerleri karşılaştırıldığında, U19 ile U21 arasında istatistiksel olarak U21 lehine anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur. Bu durum çalışma süreleri kendi öz yetenekleri ve antrenman kalitesi ile açıklanabilir. Yapıcı (2011) çalışmasında profesyonellerin çeviklik performansları amatörlere göre daha iyi değere sahip olduğunu belirtmiştir. Çoban (2017) 1. Lig takımı oyuncularının çeviklik testi ortalaması $3,35 \pm 0,35$ sn. iken 2. Lig takımı çeviklik testi ortalaması $3,60 \pm 0,57$ sn olarak tespit etmiştir.

Çalışmamızda U19 ile U21 takımı oyuncularının sürat performans değerleri karşılaştırılmıştır. Futbolcuların koşu zamanı ve koşu hızı değerleri karşılaştırıldığında, U19 ile U21 arasında istatistiksel olarak U21 lehine anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Çalışmamızda çeviklik ve sürat testi değerleri U21 takımı oyuncuları lehine daha iyi olduğu reaksiyon zamanı değerleri ise benzer olduğu bulunmuştur. Bu sonucun U21 takımı antrenman içeriğinin ve sıklığının fazlalığı ile ortaya çıktığı söylenebilir. Yapıcı (2011) çalışmasında profesyonel futbolcuların 20 m sürat testi ortalamasını 2.34 ± 0.10 , amatör futbolcuların 20 m sürat testi ortalamasını ise 2.48 ± 0.12 , olarak tespit etmiştir. Duyul (2005) tarafından yapılan çalışmada, çalışmaya katılan futbolcuların 20 m sürat testi ortalaması 3.06 ± 0.13 sn olarak tespit edilmiştir. Marangoz (2008) tarafından profesyonel futbolcular ile yapılan çalışmada, çalışmaya katılan Kahramanmaraş sporlu futbolcuların 20 m sürat testi ortalaması 3.25 ± 0.14 sn, Siirt sporlu futbolcuların 20 m sürat testi ortalaması 3.25 ± 0.13 sn olarak tespit edilmiştir. Sofi (2002) tarafından yapılan çalışmada, profesyonel futbolcuların 20 m sürat testi ortalaması 2.42 ± 0.3 , amatör futbolcuların 20 m sürat testi ortalaması 2.58 ± 0.3 olarak tespit edilmiştir.

Çalışmamızda futbolcularının işitsel ve görsel reaksiyon zamanları karşılaştırıldığında U19 ile U21 arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır (Tablo 1). Reaksiyon üzerine yapılan egzersizler belli bir süre sonra etki etmesine rağmen bu egzersizlerin aralıklarla yapılması reaksiyon gelişimine etki etmemektedir. Reaksiyon gösterme sürelerindeki azalma ve egzersiz kontrol gruplarındaki doğru reaksiyonların sayısındaki artış muhtemelen öğrenme süreçlerinden ve doğru reaksiyon tepkimesi sürekli reaksiyon egzersizleri yapmasından dolayı kaynaklanmıştır (Lemmink ve Visscher, 2005). Ölçücü vd. (2010) yaptığı 10-14 yaş çocuklarda tenis becerisinin gelişimine etki eden faktörlerin değerlendirilmesi çalışmasında spor yapan ve yapmayan gençlerin tenis becerisi edinimine etki eden kondisyonel ve koordinatif faktörleri incelemiştir. Spor yapan ve yapmayan iki grup arasında karşılaştırma alınmıştır. Bireylerin hiç tenis eğitimi almadan ilk ölçümleri alınmıştır. Eğitim süresince her iki gruba da ön test, ara test ve son test uygulanmıştır. Görsel reaksiyon süresinde tüm ölçümlerde 2 grup arasında anlamlı fark görölmemiştir.

Çalışmamızda boy uzunluğu ile vücut ağırlığı ($r=,528$; $p < .01$), çeviklik ($r=,397$; $p < .05$) arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Ayrıca vücut ağırlığı ile çeviklik ($r=,364$; $p < .05$) arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Çeviklik ile koşu zamanı ($r=,727$; $p < .01$) arasında anlamlı pozitif yönde, koşu hızı ($r=,719$; $p < .01$) arasında anlamlı negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Koşu zamanı ile koşu hızı ($r=,997$; $p < .01$) arasında anlamlı negatif yönde ilişki bulunmuştur. İşitsel reaksiyon ile görsel reaksiyon ($r=,529$; $p < .01$) arasında anlamlı pozitif yönde ilişki tespit edilmiştir (Tablo 2). Illinois çeviklik testi ile 20 m sürat arasında orta düzeyde ($r =$

0.472) ilişki bulunmuştur (Draper ve Lancaster, 1985). Young vd. (1996) çalışmasında genç futbolcuların 505 çeviklik testi ile 20 metre sürat testi ve hızlanmalı 20 metre sürat testi arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğunu bulmuştur. Eniseler vd. (2000) yapmış olduğu bir çalışmada ise; 1. lig takımlarından 30 futbolcunun mevkilerine göre 30 m sürat koşusu değerleri ortalaması $4,07 \pm 0,12$ saniye, 2. lig takımlarından 32 futbolcunun 30 m sürat koşusu değerleri ortalaması $4,10 \pm 0,11$ saniye, 3.lig takımlarından 29 futbolcunun 30 m sürat koşusu değerleri ortalaması $4,13 \pm 0,10$ saniye ve amatör lig takımlarından 29 futbolcunun 30 m sürat koşusu değerleri ortalaması $4,16 \pm 0,12$ saniye olarak tespit edilmiştir. Mendez-Villanueva vd. (2011) genç futbolcularda maksimum koşu hızı, akselerasyon ve tekrarlanan sprint performanslarındaki farklılıkların yaş ile ilişkisi çalışmasında, 61 genç futbolcu üzerinde 10 m. akselerasyon, 20m. maksimum koşu hızı ve 10x30 m. tekrarlanan sprint performansı testleri uygulanmış, çalışma sonunda akselerasyon, maksimum koşu hızı ve tekrarlanan sprint performansı arasında pozitif yönde yüksek bir ilişki bulunulmuştur.

Little ve Williams (2005) Profesyonel futbolcularda çeviklik, maksimum sürat ve akselerasyon değişkenlerinin araştırıldığı çalışmada, 106 profesyonel futbolcunun 10 m. akselerasyon, 20 m. maksimum sürat ve zig-zag çeviklik testleri bileşenlerinde anlamlı bir fark olduğunu belirtmişlerdir. Alemdaroğlu (2012) yaptığı çalışmada güç ile hem çeviklik hem 30 metre sprint arasında kuvvetli ilişki bulunmuştur. Sheppard vd. (2006) Avusturyalı futbolcularla, sürat ve çevikliğin ilişkilerini inceledikleri araştırmalarında, sürat ve çeviklik arasında düşük bir ilişki bulunmuştur. Dodanlı (2008) yapmış olduğu çalışmada görsel uyarana (ışık) cevap verme süreleri futbol oyuncularında; kalecilerde $260,58 \pm 49,46$ ms diğer mevki oyuncularında $258,03 \pm 44,86$ ms olarak, işitsel uyarana (ses) tepki verme süreleri kalecilerde $238,88 \pm 72,52$ ms diğer mevki oyuncularında $243,2 \pm 54,34$ ms olarak tespit etmiştir. Arabacı vd. (2010) taekwondo sporcuları ile yaptıkları çalışmada (yaş= $14,4 \pm 3,4$) çeviklik ve 30 m. sürat koşu yetileri arasında orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=0,613$, $p<0,05$) farklılık vardır.

5. Sonuç

Çalışma sonucunda U21 takımı futbolcularının çeviklik, koşu zamanı ve koşu hızının daha iyi olduğu saptanmıştır. Futbolcuların reaksiyon zamanı değerleri ise benzer olduğu görülmüştür. Futbolcuların çeviklik ile koşu zamanı arasındaki ilişki pozitif yönde, koşu hızı arasında ise negatif yönde olduğu görülmüştür. Koşu hızı ile koşu zamanı arasında negatif yönde ilişki vardır. İşitsel reaksiyon ile görsel reaksiyon arasında pozitif yönde ilişki saptanmıştır. U21 takımı sprint antrenmanlarına fazla yer verildiği ve futbola özgü ani hızlanma ve durma becerilerinin U19'a göre daha iyi olması branşa özgü becerilerinin daha iyi geliştirilmiş oldukları düşünülmektedir. Bunun yanında U21 takımı futbolcuların fizyolojik ve mental durumları, profesyonel futbolcu olma eğiliminin üst düzeyde olması söylenebilir.

Bu tür çalışmaların altyapılardaki futbolcuların seviyelerini öğrenmek, performanslarını üst seviyelere çekmek ve yetenek tarama testlerinde ve alt yapıya futbolcu seçmede özellikle futbolcular için yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Açıkada C, Ergen E (1990). Bilim ve Spor,.Büro-Tek Ofset Matbaacılık, Ankara.
- Alemdaroğlu V (2012). The relationship between muscle strength, anaerobic performance, agility, sprint ability and vertical jump performance in professional basketball p layers. Journal of Human Kinetics, 31, 99-106.
- Arabacı R, Görgülü R, Çatıkkaş F (2010). Relationship between agility and reaction time. speed and body mass index in taekwondo athletes. e-Journal of New World Sciences Academy, 5(2).
- Biçer S.Y, Aysan H.A (2008). Mental Konsantrasyon Çalışmalarının Bilek Güreşi Erkek Sporcularının Reaksiyon Zamanlarına Etkisi. Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları Dergisi, 6(2): 147-153.
- Cometti G, Maffiuletti N.A, Pousson M, Chatard J, Maffulli N (2000). Isokinetic strengt hand anaerobic power of elite, sub elite and amateur french soccer players. Journal of Sports Science and Medicine, 22, 45-51.
- Çoban C (2017). Farklı liglerdeki kadın futbolcuların reaksiyon ve çeviklik testlerinin karşılaştırılması,. Spor sağlık anabilim dalı, Yüksek lisans tezi, Manisa.
- Dodanlı O. (2008). Futbol ve hentbol süper liginde mücadele eden takımların kaleci ve diğer mevki oyuncularının görsel ve işitsel reaksiyon zamanı farklarının belirlenmesi. Gazi Üniversitesi, Beden eğitimi ve spor anabilim dalı, Yüksek lisans tezi, Ankara.
- Draper J.A, Lancaster M.G (1985). The 505 test: A test for agility in the horizontal plane. Australian Journal for Science and Medicine in Sport, 17(1): 15-18.
- Duyul M (2005). Hentbol, voleybol ve futbol üniversite takımlarının bazı motorik ve antropometrik özelliklerinin başarıya olan etkilerinin karşılaştırılması. Beden eğitimi ve spor anabilim dalı, Yüksek Lisans Tezi, Samsun.
- Eniseler N, Çamlıyer H, Göde O (1996). Çeşitli Lig Seviyelerine ve Bu Liglerde Futbol Oynayan Oyuncuların oynadıkları Mevkilere Göre 30 m Mesafe İçindeki Sprint Derecelerinin Karşılaştırılması. Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi, 3(2), 3-8.
- İmamoğlu O, Kılıcıgil E (2007). Türkiye'deki Minik Futbolcularda Reaksiyon Zamanı, Vital Kapasite Değerleri ve Laterizasyon Dağılımında Solaklık Sorunu. Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 5(3): 95-100.
- Köklü Y, Özkan A, Ersöz G (2009). Futbolda dayanıklılık performansının değerlendirilmesi ve geliştirilmesi. Celal Bayar Üniversitesi BESBD, 4(3): 142-150.
- Lemmink K.A, Visscher C (2005). Effect of intermittent exercise on multiple-choice reaction times of soccer players. Perceptual and motor skills, 85-95.
- Little T, Williams A.G (2005). Specificity of Acceleration, Maximum Speed, and Agility in Professional Soccer Players. J Strength Cond Res. 19, 76-78.
- Marangoz I. (2008). Kahramanmaraş ve Siirtspor Profesyonel Futbol Takımlarının Müsabaka Döneminde Seçilmiş Bazı Fiziksel ve Fizyolojik Özelliklerinin Karşılaştırılması, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş.

Mendez-Villanueva A, Buchheit M, Kuitunen S, Douglas A, Peltola E, Bourdon P (2011). Age-related differences in acceleration, maximum running speed, and repeated sprint performance in young soccer players. *Journal of Sports Sciences*, 29(5),477–484.

Reilly T, Bangsbo J, Franks A (2000). Anthropometric and physiological predis positions for elite soccer. *Journal Of Sports Sciences*, 18, 669–683.

Reilly T, Doran D (2003). ‘Fitness Assessment’ in ed. Reilly, T and Williams A.M. *Science and Soccer*, Routedledge, New York. 21-47.

Sheppard J.M, Young W (2006). Agility literatüre review: Classifications, training and testing. *Journal of Sports Sciences*, 24(9): 919-932.

Sofi N (2001). Futbolda sezon öncesi ve sezon öncesi hazırlık dönemi sonrasındaki vücuttaki bazı fizyolojik ve fiziksel değişikliklerin incelenmesi. *Beden eğitimi ve spor anabilim dalı, Yüksek lisans tezi, Kırıkkale.*

Yapıcı H (2011). Profesyonel ve amatör futbolcuların anaerobik güç, çeviklik ve vücut kompozisyonu parametrelerinin karşılaştırılması. *Beden eğitimi ve spor anabilim dalı, Yüksek lisans tezi, Kırıkkale.*

Abbasiler Döneminde Kadının Siyasetteki Rolü: Harunürreşid'in annesi Hayzuran ve eşi Zübeyde Örneği

Mustafa HİZMETLİ

Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Bartın Üniversitesi, Bartın, TÜRKİYE, mustafahizmetli@gmail.com

Öz

Son dönem tarih araştırmalarında kadınlar hakkında yapılan çalışmalara ve toplumda bu tür eserlere yönelik artan bir ilgiden söz etmek mümkündür. Abbasiler dönemi bütün İslam tarihi içerisinde kadının rolü, siyasi katılımı, toplum hayatındaki yeri ve etkisi açısından önemli bir araştırma alanı olarak incelemeye muhtaçtır. Bu tebliğin amacı Abbasi halifeliğinin zirve dönemini kapsayan Mehdi, Hâdi, Harûnürreşid ve oğulları devrinde devlet yönetiminde kadının konumunu ve etkilerini incelemektir. Döneme ışık tutan birinci ve ikinci el kaynaklar içerisinde Abbasi döneminde kadınların saraydaki nüfuzları, ordu komutanları ve devlet erkânıyla işbirlikleri ve oluşturdukları idari bağlar bütüncül olarak değerlendirilecektir. Güzelliği, kültürü ve edebi yetenekleriyle kısa sürede halife el-Mehdi'nin gözdesi haline gelen Hayzuran, daha sonra Musa, Hârun ve Abbase'yi dünyaya getirerek onun ümmü veledi olmuştur. Hayzuran hükmedici ve nüfuzlu kişiliğiyle yumuşak huylu Halife el-Mehdi'yi ve bütün sarayı etkisine almış, oğulları Musa ve Harun'u veliaht tayin ettirmiştir. Devlet işlerine açıkça müdahale etmiş, istediği emri vermiş veya verilen emri bozmuş, atama ve azillerde de etkin rol oynamıştır. Hayzuran nüfuzunu müdahalelerine direnen ve şüpheli şekilde ölen Musa el-Hâdi ve Harûnürreşid dönemlerinde de sürdürmüştür. Abbasi sarayında faal rol üstlenen Zübeyde ise kocası Harûnürreşid'in daha yetenekli gördüğü oğlu Me'mun yerine kendi oğlu Emin'i veliaht tayin ettirmesi ve devlet idaresinde büyük bir nüfuz kuran Bermeki ailesinin iktidardan uzaklaştırılması gibi kritik kararlarda önemli rol oynamıştır.

Anahtar kelimeler: Hayzuran, Hadi, Harunürreşid, Zübeyde, Abbasiler

The Role of Women in Politics in the Abbasids Period: The Case of Harunurreida's Mother Hayzuran and Her Husband Zubeyde

Abstract

In recent hertory studies, it is possible to talk about the studies on women and an increasing interest in such works in society. The Abbasid period needs to be examined as an important research area in terms of the role of women in all Islamic history, its political participation, its place in society and its effect. The purpose of ther paper is to examine the position and effects of women in the administration of the state in the period of Mehdi, Hâdi, Harûnürreshîd and her sons, which cover the peak period of the Abbasid caliphate. Among the first and second-hand sources that keep light on the period, the interactions of the women in the palace during the Abbasid period, their co-operation with the military commanders and the government, and the administrative links they created will be evaluated as a whole. Hayzûran, who quickly became a favorite of the caliph al-Mahdi with her beauty, culture and literary abilities, later became the [ümmiveledi] by bringing into the world Musa, Hârun and Abbase. She took on the influence of her reigning and influential personality, has penetrated the caliph al-Mahdi and the entire palace and appointed her sons Musa and Harun as heir apparent. She openly interfered with the state affairs, issued the order he ordered or distorted the order, and played an active role in the appointments and dues. Hayzûran continued her influence in the periods of Musa al-Hâdi and Harûnürreshîd who resisted the interventions and died in doubt. Zübeyde, who played an active role in the Abbasid palace, played an important role in critical decisions such as the removal of the Bermeki family from the power of her son Emin, who had seen her husband more deserving appointees, and her family, who had great influence in state administration.

1. Giriş:

İslam tarihinin tarihin kırılma anlarında meydana gelen dini siyasi olaylarda önemli roller üstlenen ve bu nedenle unutulmaz şahsiyetler arasına katılan pek çok kadın vardır. Bu kadınlar arasında Hz. Hatice, Hz. Aişe ve Hz. Fatıma'nın apayrı bir yeri vardır. Abbasi tarihinde de önemli siyasi roller üstlenen kadınların başında Hayzûran ve Zübeyde gelir.

Ünlü tarihçi Zehebî, Hayzûran'ı cüreşli, Mehdi'nin azatlısı, sevgilisi, eşi ve oğulları Hadi ve Reşid'in annesi olarak nitelemektedir. Abbasilerde onun dışında iki halife doğuran kadın yoktur (Zehebi, 1977, s. 615; Hatib, Tarihu Bağdad, (Beşşar), XVI, 616). Halife Mansur, oğlu Mehdi'ye günün birinde "dal gibi ince ve narın" bir kız gönderir. Muhtemelen Mekke köle pazarından satın alınmış Yemen asıllı kızın adı Hayzûran'dır. İleri görüşlü halife kızı oğluna çocuk yapması için göndermiştir. Seçiminde haklılığı Hayzûran'ın Mehdi'ye ikisi halife olacak üç oğul vermesinden anlaşılacaktır. Musa el-Hadi 764'te Harun ise 766'da doğmuştur. Saray çevresine uyum sağlamak için gerekli güzellik, yetenek, eğitim ve kültüre sahip olan genç cariye kısa sürede Mehdi'yi etkisi altına almayı başarmış ve 775-776'da Halife tarafından azat edilerek nikâhlanmıştır (Taberi, 1987, s. 121; Clot, 2007, s.18). Bu tarihten itibaren Hayzûran, zekâsı, mizah yeteneği ve her türlü duruma kolaylıkla uyum sağlama yeteneği sayesinde Mehdi'yi avucunun içine alıp hem haremdede hem de devlet yönetiminde etkili olmuştur. Abbasi Sarayındaki hırsı ve tutkusu bununla da sınırlı kalmamış ablası Salsal'ın Mehdi'nin kardeşi Cafer'in gölünü çalmasını sağlamış ve bu birliktelik sonunda bir erkek bir de kız çocukları olmuştur. Mansur'un Zübeyde (minik tereyağı topağı) ismini koyduğu kız Harunürreşid'in hayatının aşkı olacaktır (Clot, 2007, s.19).

2. **Hayzüran:** Hayzüran meşhur âlim el-Evzai'den fıkıh okumuştur (İbnü'l-Esir, V, 2008, s.193). Hayzüran kocası Mehdi'nin halifeliği döneminde nüfuzlu ve dediğini yaptıran bir kadındı. Emir verir yasaklar, şefaathçi olur, kararları onaylar veya itiraz ederdi. İnsanlar işlerini halletmek için gruplar halinde gün boyu onun kapısında bekleyirdi. Hadi halifelik görevine başladıktan sonra da kendi başına hareket etmeye devam eden Hayzüran, onun Mehdi gibi bu tarzını kabullenmesini ummuştur. Hadi (785-786) dört aydır halife olduğu halde halk problemlerinin çözümü için Hayzüran'ın kapısında yığılmaya devam etmiştir. Gelip gidenlerin çokluğu baş edilemez bir hale gelmiştir. Kadınlar konusunda kıskanç olan Hadi, kendi döneminde bu durumdan hoşlanmamış ve annesinin bu işlere karışmasını yasaklamıştır. Bir gün Annesi Hayzüran, Hadi'ye Abdullah b. Malik'e bir işini yapma sözünü verdiğini ve bu işi yapması gerektiğini söylemiştir. Hadi, cevaben annesine "Allah'a yemin olsun bu işi yerine getirmeyeceğim" demiştir. Hayzüran, Hadi'ye "Allah'a yemin olsun, bundan böyle senden hiçbir konuda talepte bulunmayacağım" demiştir. "Hiç önemli değil" diyen Hadi, öfkelenerek kalkıp gitmek isteyen annesine şöyle demiştir: Bu ne biçim iş! İnsanlar günün her saatinde kapımı aşındırıyorlar, seni meşgul edecek bir ip eğirme aletin, üzerinde düşüneceğin bir mushafın, koruyacağın bir evin yok mu? Allah'a yemin ederim bundan böyle kumandanlarım veya yakınlarımdan (hassa) birinin kapıda beklediğini görürsem boynunu vurur, malına el koyarım! Sakın bir daha kapını Müslümana da zımmiye de açmayasın" Şaşkınlıktan ne yapacağını bilmez bir halde Hadi'nin huzurundan ayrılan Hayzüran, bir daha halifenin huzurunda hiç konuşmamıştır. Hadi daha sonra kumandanlarını ve yakınlarını da bu hususta uyararak annesiyle işlerini halletmekten vazgeçmelerini istemiştir. Böylece onlar da Hayzüran'a başvurmaktan vazgeçmişlerdir (İbn Tıktaka, 2016, s.189; İbnü'l-Esir, V, 2008, s.193-194; Hasan, II, 1987, s.340).

Hadi'nin kıskançlığıyla ilgili diğer bir örnek ise çok sevdiği cariyesiyle ilgilidir. Rivayete göre, çok güzel olan ve güzel şarkı söyleyen bu kıza halife deli gibi âşıktı. Cariyenin söylediği şarkıyı dinlerken Hadi'nin aklına birden bir gün öleceği ve kardeşinin bu kıza evleneceği düşüncesi gelir. Bundan acı duyan halife Hadi, kardeşi Harun'u huzuruna çağırıp ikisinden birden asla evlenmeyeceklerine eğer evlenirlerse hacca yürüyerek gideceklerine dair bağlayıcı bir yemin almıştır. Hadi'nin ölümünden bir ay sonra Harun cariyeye evlenme teklif etmiş, kız yeminimiz ne olacak diye itiraz edince de bedelini ödeyeceğini söylemiştir. Cariyeyi Hadi'den daha çok mutlu eden Harun'la birliktelikleri çok uzun sürmemiş, Hadi'yi rüyasında görüp korkuyla uyandığı gün yemininden doğan suçluluk duygusu ve yeminin etkisiyle bir saat içinde çığırarak ölmüştür. Cariyenin öldüğü 790 senesinde Harun'un yünden mamul bir keçe giyerek yürüyerek hacca gitmesi bu cariyeye birlikte Hadi'ye verdiği yeminle alakalı olmalıdır. Bu cariyenin Harun'a Ali isimli bir erkek çocuk doğurduğu, bu çocuğun 214/829-830 yılında vefat ettiği belirtilmektedir (Hatib el-Bağdadi, XIX, s.163; İbn Tayfur, 2002, 21; İbn Kesir, 1981, s.222; Taberi, 1987, s. 228; İbnü'l-Cevzi, VIII, 1992, 320). Bu cariyeye kaynakların bir bölümünde Gadir ismiyle anlatılmaktadır. Harun'un Hadi'nin iki cariyesiyle evlenmesi söz konusu olmadığına göre Emetü'l-Aziz ve Gadir aynı cariyeye olmalıdır (İbnü'l-Cevzi, VIII, 1992, s.349; İbn Kesir, 1981, X, s.164; İbn Tağrıberdi, II, s.73; İbn Şeddad, 1964, s.101; Abbot, 2000, s.113-114).

Bu olaydan sonra Halife Hadi'nin annesine zehirli pirinç göndererek yemesini istediği ancak annesinin yemeyerek kurtulduğu nakledilmektedir. Annesinin bunu yemeyip hayatta kaldığını öğrenen Halife Hadi hayıflanarak "pirinci yeseydi ondan kurtulup rahat edecektim, annesi hayatta olan bir halife ne zaman felah bulmuş ki" diyerek şaşkınlığını dile getirmiştir (İbnü'l-Esir, V, 2008, s.194).

Başka bir rivayete göre Halife Hadi'nin Hayzüran'ın oğlu ve öz kardeşi Harun'u velihtlikten uzaklaştırarak oğlu Cafer'i veliht yapmak istemesi üzerine Hayzüran cariyelerine onu

öldürmelerini emretmiştir. Hadi'nin bu kararından dolayı telaşa kapılan ve oğlu Harun'un istikbalinden endişe eden Hayzüran, cariyelerini o sırada hasta yatağında bulunan Hadi'nin yanına göndermiştir. Hadi'nin başucundan ayrılmayan cariyeler halifenin üzüntüden ölmesine sebep olmuşlardır. Hayzüran hemen Yahya b. Halid Bermekî'ye halifenin ölümünü haber vermiştir (İbnü'l-Esir, V, 2008, s.194).

Eğer annesi Hayzüran'ın Halife Hadi'yi öldürdüğü rivayetini doğru kabul edecek olursak Hadi'nin ölümünde annesinin parmağı vardır şeklindeki görüşü de doğru kabul etmek gerekir. Hadi'nin annesinin devlet işlerine karışmasına bu kadar sert tepki göstermesinin temelinde annesinin onur ve itibarını koruma güdüsünün yattığı söylenebilir. Nitekim hastalığı iyice ağırlaşınca annesini yanına çağırarak Hadi ona şunları söylemiştir: “benim sana bazı şeyleri yasaklamam şeriatın gereği değildir. Meliklik siyasetinin gereğidir. Ben sana asi değilim. Amacım seni korumak ve iyilik etmek.” (Hasan, II, 1987, s.341).

Hadi'nin ölümü üzerine Hayzüran'ın durumu kontrol altına aldığı, hapiste olan Yahya'yı hapisten çıkarıp Harun'u getirmek üzere de General Herseme b. Ayan'ı gönderdiği belirtilmektedir. Harun, er-Reşid unvanıyla halifelığe geçtiğinde takvimler 786'yı göstermektedir. Hadi öldüğü zaman Hayzüran şunları söylemiştir: “Biz bu gece bir halifenin ölümünü, birinin halifeliğini, bir diğer halifenin doğumunu konuştuk. Hadi öldü, Harun Halife oldu, Me'mun doğdu.” (İbnü'l-Esir, V, 2008, 193; Clot, 2007, s.27).

Harun'un halife olarak biat aldıktan sonra ilk işi Yahya el-Bermekî'yi vezirliğe getirmek olmuştur. Halife, vezir Yahya'dan karar alırken annesi Hayzüran'ın onayını almadan iş yapmamasını istemiştir. Bu bir bakıma annesinin Mehdi günlerindeki itibarının iadesi anlamına gelmektedir (Taberi, VIII, 1987, s.234; İbn Haldun, III, 1979, s.273-274; İbnü'l-Esir, V, 2008, s.200; Bozkurt, 1997, s.259).

Hayzüran 789'da eli yaşlarındaiken vefat etmiştir. Cenaze namazını kırdıran halife Harunürreşid, cenaze alayının başında defnedileceği Rusafe'deki sonradan Hayzüran'ın adıyla anılacak olan Kureyş mezarlığına kadar yürümüştür (Clot, 2007, s.36; Kırbıyık, 1998, s.106-107).

Halife annesinin vefatı sonrası ilk iş vezirlik mührünü Bermekîlerden Yahya'dan alıp Fazl b. Rebi'ye vermiştir. Anlaşılan yeni halife Hayzüran'ın sağlığında bunu düşünmüş ancak onun karşı çıkması yüzünden yapamamıştı. Harun'un diğer bir icraatı ise Hadi'nin veziri İbrahim el-Harrani'nin tutuklanıp mallarının müsadere edilmesidir (Clot, 2007, s. 36-37).

2. Harunürreşid'in evlendiği kadınlar:

Zübeyde: Mansur'un oğlu Cafer'in kızı Ümmü Cafer'dir. Harun, Hayzüran'ın kız kardeşi Salsal'ın kızı olan Zübeyde ile Bağdat'ta Mehdi'nin halifeliği sırasında evlenmiştir. Zübeyde 216/831-832'da aynı şehirde vefat etmiştir. Musa'nın ümmü veledi Emetü'l-Aziz'le evlenmiştir. Hadi'nin vefatından sonra onun cariyesi Gadir'le evlenmiş, ancak cariyeye Hadi'nin sağlığında ikisinin ona bir araya gelmeme sözü verip yemin ettiklerini hatırlatmış ve çok geçmeden Gadir vefat etmiştir. Abbot, Emetü'l-Aziz ile Gadir'in aynı kişi olduğu kanısındadır ve bu görüş isabetlidir. 187/802-803'de Rakka'da Salih el-Miskin'in kızı Ümmü Muhammed ile evlenmiştir. Süleyman b. Ebi Cafer'in kızı Abbase ile de 187/802-803'de evlenmiştir. Hayzüran'ın erkek kardeşi Ğitri'ın kızı Azize ile evlenmiştir. Osman b. Affan'ın soyundan Cüreş'te doğmuş olan bir kızla da evlilik yapmıştır. Harunürreşid vefat ettiğinde dört eşi bulunmaktaydı: Ümmü Cafer (Zübeyde), Ümmü Muhammed, Abbase ve Osman'ın soyundan olan (Taberi, VIII, 1987, s.359-360; Clot, 2007, s.43; İbnü'l-Cevzi, 1992, s.349; İbn Kesir, X, 1986, s.164; Muhammed b. Diyab İtlidi, 2004, s.101). Evlendiği bunca güzel kadına

rağmen Zübeyde'nin duygusal anlamda Harunürreşid'in hayatının kadını olarak kaldığı anlaşılmaktadır. Halifenin en çok onunla zaman geçirmekten hoşlandığı belirtilmektedir. Burada öncelikle halifenin yasal eşleri dışında rakiplerinin kimler olduğu sorusuna cevap aranmalıdır. Kaynaklarda Harun'un sarayda iki yüz cariyesinin bulunduğu, bunlardan iki düzine kadarının kendisine çocuk verdiği bilgisi yer almaktadır. Bunlar arasında Harun'un kalbinde yer eden iki cariye Bermekîlerin kölesi Heylana (Helen) (İbnü'l-Cevzi, VIII, 1992, s.352; İbn Kesir, X, 1986, s.165; Süyûti, 2015, s.218; Hatib, I, s.113-114; Yakut, II, 1994, 320; Suli, 1983, s.18). ve Denanir'dir (Taberi, IX, 1987, s.126; İbnü'l-Cevzi, IX, 1992, s.191; *İbnü Kesir*, X, 1981, 205; *İbn Şeddad*, I, 1964, s.290; Abbot, 2000, s.149-150). Harun, muhtemelen 781-782'de prenses Zübeyde ile evlenmesinden önce üç yıllık beraberliklerinden sonra ölen bu kız için yas tutmuştur. Bu ayrılığın ardından evlendiği Zübeyde'nin üzerindeki etkisi o kadar güçlüdür ki Harun, kardeşi Hadi'nin halifeliği sırasında taht üzerindeki haklarından feragat ederek eşinin vereceği hazları tatmak için hareme çekilmiştir. Ancak Yahya Bermekî onu engellemiştir. Bu sıralarda Harun'un karşısına şarkıcılığın büyüdüğü Bermekî ailesinin sarışın cariyesi Denanir çıkmıştır. Bu kızın kışkanan Zübeyde daha sonra şarkıcılığın görüp kocasından özür dilemiş ve bu maksatla halifeye aralarında ilerde ikisi halife olacak üç oğlunun anneleri olacak on cariye hediye etmiştir. Bunların arasında Abdullah Me'mun'un doğuran Merâcil de bulunmaktaydı ve doğum sırasında ölmüştü¹ (Nuveyri, V, 1975, s.93; Abbot, 2000, s.150-151).

Harunürreşid'in gözdeleleri arasında oğlu Muhammed Ebu Abbas'ın annesi Zatü'l-hal isimli cariye vardır. Üst dudağında bir beni bulunan, güzel şarkı söyleyen, kadınların en güzeli ve en olgunu olarak nitelenen bu cariye halifenin çok alakasını çekmişti. İbrahim Mevsili ile ilişkilerinin bulunduğunu öğrenen Harunürreşid çok kızmış ve 70.000 dirhem ödeyerek aldığı bu cariye Hamaveyh adlı kölesine hediye etmiştir. Geçen zaman içerisinde kız ve şarkılarını özlemekten geri kalmayan halife kölesinin yanında onu ziyarete başlamış, bir gün Harunürreşid'in söz verdiği saatte gelmemesine kızan Zatü'l-hal güzelliğine güzellik katan benini keserek halifeden intikam almıştır (Taberi, VIII, 1987, s.360; İbnü'l-Cevzi, VIII, 1992, s.320; İbn Kesir, X, 1981, s. 222; Nuveyri, V, 1975, s.91-92; Abbot, 2000, s.155-157).

Zübeyde'nin önemli nüfuz alanlarından biri de politik entrikalar ve şahsi iktidarını tatmin heyecanı yaşamaktı. Asıl yoğunlaştığı alan taht halefinin kim olacağı meselesi idi (Abbot, 2000, s.170-171).

Zübeyde, talimatlarının yerine getirilmesi ve ayak işlerinin yapılması için saraydaki iç oğlanları ve kızlardan oluşan şakiriyye adı verilen tek tip kıyafet giyen, atlı olan birliklerden oluşan muhafız alayını ilk düzenleyen kişi olarak kabul edilmektedir. Bu birlikler Mu'tasım döneminden itibaren ordunun bir parçası haline gelmiştir.² (Abbot, 2000, s.170).

Zübeyde'nin iktidarı yalnız sarayda veya kendisine tahsis edilen arazi ve çiftlikler üzerinde değil saray dışında da hissediliyordu. Zübeyde'nin maiyetinde çalışanların ya desteği isteniyor veya kıskançlıktan ihbar ediliyorlardı. Kâtibi Sadan hakkında adam kayırma ve rüşvet almaya karıştığına dair şikâyetler vardı. Kendisine gelen şikâyetleri ileten halifeye vergi dairesi başkanı hakkında daha ağır suçlamalar bulunduğunu belirten Zübeyde, Harunürreşid'in her ikisini de aklayarak konuyu kapatmasını sağlamıştır (Cehşiyari, 1980, s.256; Abbot, 2000, s.173-174). Zübeyde'nin kâtipleri ondan habersiz hiçbir konuda karar alamazdı. Zübeyde de onlara talimatlarını kısa ve doğrudan konuyla alakalı yazdırmaktaydı. Zübeyde zaman zaman yargıya müdahalelerde bulunmakla birlikte davaların çözümü her zaman kolay oluyordu.

¹ Harunürreşid'in Merâcil'le ilgilenmesiyle alakalı farklı bir hikâye için bkz. *İbn Şeddad*, I, 1964, s.235.

² Şakiriyye hakkında bilgi için bkz. *Mustafa Demirci*, "Şakiriyye", *DİA*, 38, 2010, 308-309

Bir defasında adamlarından biri Horasanlı bir tacirden mal almış, ancak ödemeyi yapmamıştı. Tacirin mağdur edildiğini Kadı Hafı b. Gıyas'a şikâyet etmesi üzerine ödeme emrini yerine getirmeyen adamı hapse atılmıştı. Durumu öğrenen Zübeyde şurta sorumlusuna adamını bırakması emrini vermiş ve bu derhal yerine getirilmiştir. Öfkelenen kadı, mahkûm tekrar hapse girmeden görevine dönmeyi reddetti. Zübeyde durumu Harunürreşid'e ileterek kadı davadan almasını ve adamının davasına Ebu Yusuf'un bakmasını istemiştir. Ancak kadı Hafı dava çözülene kadar halifenin mektubunu almamıştır. Durum kendisine anlatılınca Halife kadının bu tavrına çok şaşırılmış ve Zübeyde'nin adamının borcunu kendisi Kadı Hafı'ya göndermiştir. Bu yenilgiyi içine sindiremeyen Zübeyde, Kadı görevden alınca kadar mücadelesine devam etmiş, başta adım atmayan halife sonunda Kadı Hafı'ı Kufe kadılığına atayarak Bağdat'tan uzaklaştırmıştır.³ (İbn Hallikan, II, 1968, s.199; Abbot, 2000, s.174-175).

Bunun gerekçeleri birazdan anlatılacaktır.

Harun'un annesinin vefatıyla onun nüfuzundan kurtulmakla birlikte bağımsız kararlar verdiği sanılmamalıdır. Nitekim o bu kez kızı Azize'yle evliliği dolayısıyla dayısının tesirine girmiştir. Bu durumu gösteren kararlardan biri de dayısı Ğıtrif b. Ata el-Kindi'yi Horasan valisi atamasıdır. 175/791 yılında Harunürreşid, dayısı Ğıtrif b. Ata'yı Horasan valisi olarak atamış ancak başarılı olamadığı için azletmiştir.⁴ (Taberi, VIII, 1987, s.252, 347; İbnü'l-Cevzi, IX, 1992, s.10, 19; İbnü'l-Esir, V, 2008, s.288; İbn Kesir, X, 1981, s.169; İbn Haldun, III, 1979, s.274).

Harunürreşid, annesi Ümmü Cafer Zübeyde'nin ısrarı üzerine 175/791 yılında henüz beş yaşındaki oğlu Muhammed'i veliahd göstermiş ve ona el-Emin lakabı vermiştir. Yaşının çok genç olduğuyla alakalı itirazlara rağmen vilayetlerden biat alınarak veliahdlığının tanınması sağlandı. Bunu yapma nedeni Zübeyde'nin kardeşi İsa'nın Fazl Bermekî'ye "Kardeşimin oğlu senin oğlun gibidir, onun iktidarı senin iktidarın olacaktır" demiştir. Fazl'ın bunu yapmaya çalışacağına dair verdiği sözü tuttuğu kısa süre sonra bu tayinle anlaşılmıştır. Harunürreşid'in Muhammed'den büyük olan Oğlu Abdullah'ı veliahd göstermesi için yedi yıl geçmesi gerekmiş ve onu da 182/798-799'de el-Me'mun lakabıyla ikinci veliahd belirlemiştir (Taberi, VIII, 1987, s.275, 374; İbnü'l-Cevzi, IX, 1992, s.9; İbnü'l-Esir, V, 2008, s.288; Süyûti, 2015, s.214; Abbot, 2000, s.182). Me'mun'un ikinci veliahd olarak belirlenmesinden sonra Zübeyde'nin oğlu Emin'in geleceği için daha çok kaygılandığı ve çalışmalarını artırdığı anlaşılmaktadır. Sorunlu bir vilayet olan Horasan'ın idaresini üstlenen Me'mun'a büyük bir ordu verilmişti. Bunu oğlunun aleyhine bir girişim olarak gören Zübeyde, Harunürreşid'in bu kararına karşı çıkmıştır. Onun itirazları karşısında sabrı tükenen Halife, Zübeyde'yi devlet işlerine karıştığı için azarlamış ve "oğlun Emin'in, Abdullah'ın eline düşmesinden değil, Abdullah'ın Emin'in eline düşmesinden kaygılanıyoruz" demiştir (Abbot, 2000, s.194-195). Zübeyde, oğlunu savunma konusunda o kadar ileri gitmişti ki, Harunürreşid, Emin'den söz etmeden Me'mun'u övünce bile öfkelenmişti (Abbot, 2000, s.195).

Zübeyde'yi Cafer Bermekî'ye karşı öfkeleniren olaylardan biri de 186/802 yılı haccında gerçekleştiren her iki veliahd'dan da ahitname alıp Kâbe duvarına asılması toplantısı sonrasında gerçekleşmişti. Cafer velayeti altında bulunan Me'mun'u korumak adına Emin'den rahatlatıcı bir şeyler duymak istemiş o da üç kere "eğer Me'mun'u yüzüstü bırakırsam Allah da beni yüz üstü bıraksın" demişti. Bu konudaki ısrarı Zübeyde'nin ona

³ İki yıl Bağdat kadılığı yaptıktan sonra Kufe kadılığına atanan Hafı b. Gıyas (ö. 194/809-810) hakkında bkz. Hatib el-Bağdadi, *Tarihu Bağdad*, VIII, s.185-195; İbn Hallikan, *Vefayat*, II, 1968, s.197-201.

⁴ Bu olayın Musa Hadi'nin halifeliğinde gerçekleştiğini söyleyen Yakubi yanlış olmalıdır. Çünkü bu atama Hadi'nin ölümünden beş yıl sonra gerçekleşmiştir. Yakubi, *Büldan*, (ilmiye), Beyrut, 1422, 139.

duyduğu öfkeyi azdırmıştı (Abbot, 2000, s.198). Harunürreşid'in Zübeyde'ye karşı çıkabildiği nadir konulardan biri de tutuklu bulunan eski vezir Yahya Bermekî ve oğlu Fazıl'ın bağışlanması ile ilgili yaptığı başvurudur (Abbot, 2000, s.205).

3. Sonuç

Abbasiler döneminde kadın iktidar ilişkisini ele alan bu çalışmada öncelikle Abbasi sarayında kadınların sanıldığı gibi ikinci planda kalmadığı görülmektedir. Bunun en çarpıcı örnekleri Hayzüran ve Zübeyde'dir. Bu iki şahsiyetten ilkinin en önemli özelliği pazarda satılan bir cariye konumundan iki halife doğuran bir valide sultan durumuna yükselmesidir. Onun hikâyesi sarayda yükselmek için asaletin şart olmadığı en iyi örneğidir. Çünkü kendisi veliahd hediye edilen bir cariye iken, yeteneği, güzelliği ve bilgisiyle Mehdi'yi avucunun içine almış ve ona sonraki iki halifeyi Musa ve Harun'u doğurmuştur. Oğulları halife olunca da iktidarın güçlü bir ortağı gibi hareket ederek devlet idaresiyle ilgili önemli kararlarda etkin rol oynamıştır. Büyük bir servet elde eden bu valide sultan kazandığı bu zenginliği güç ve iktidarını sergilemek için kullandığı gibi önemli hayır işlerine de katkıda bulunmuştur. Zübeyde ise ana baba tarafından Hâşimi soyundan gelmenin avantajını güzellik ve yeteneğiyle birleştirerek Harunürreşid gibi kudretli bir halifenin döneminde devlet işlerinde etkin rol oynamayı başarmış ve halife tarafından en yetenekli görülmediği halde oğlu Muhammed Emin'i veliahd seçtirmeyi başarmıştır. Zübeyde sultan da bu dönemde geniş bir servete sahip olarak güç ve ihtişamın sergilendiği bir saltanat sürmüş aynı zamanda çeşitli hayır işlerine de katkıda bulunmuştur. Halifenin pek çok kararında etkili olan Zübeyde, yalnızca Bermekîlerin affı konusundaki talebini karşılatmayı başaramamıştır. Belki de bunda kendisinin bu isteğinde çok ısrarlı davranmaması rol oynamış olmalıdır. Yaşayışı ve iktidar üzerindeki gücü bakımından Zübeyde Sultan Osmanlı haremının güçlü siması Hürrem Sultan'a benzetilebilir.

Bu iki kadını döneminde iktidara gelen halifelerin onların taleplerini yerine getirme konusunda titizlik gösterdikleri anlaşılmaktadır. İçlerinden bu durumu kabullenemeyen Musa Hadi'nin bunu hayatıyla ödediği kanısındaız. Sonuç olarak Abbasi sarayında kadınların erkeklerle eşit ve bazen de üstün konumda siyasi faaliyette buldukları söylenebilir.

Kaynakça

- Abbot, Nabia, *Bağdat'ın İki Kraliçesi*, çev. Suat kaya, Ankara 2000,
Bozkurt, Nahide "Harunürreşid", DİA, XVI, 1997, 259.
Cehşiyari, K. *El-Vüzerâ ve'l-Küttab*, thk. M. Saka vd., Kahire 1980, 256.
Clot, Andre, *Harun Reşid ve Abbasiler Dönemi*, çev. N. Demirtaş, İstanbul, 2007.
Demirci, Mustafa, "Şakiriyye", DİA, 38, 2010, 308-309
Hasan, Hasan İbrahim, *İslam Tarihi*, (tercüme), II, 1987, 340
Hatib Bağdadi, *Tarihu Bağdad*, (Beşşar), XVI, 616; (ilmiyye), I, 113-114; XIX, 163;
İbn Haldun, Tarih, III, 1979, 273-274;
İbn Hallikan, Vefayat, II, 1968, 197-201.
İbn Kesir, *Bidaye*, X, 164; X, 1981. 222;
İbn Şeddad, *Nevadiri's-Sultaniyye*, 1964, 101;
İbn Tağrıberdi, *Nücumü'z-Zahire*, II, 1929, 73;
İbn Tayfur, *Kitabu Bağdad*, Kahire 2002, 21;
İbn Tıktaka, *Fahri*, 2016, 189;

İbnü'l-Cevzi, *Muntazam*, VIII, 320; VIII, 1992, 349;

İbnü'l-Esir, *Kamil*, (tercüme), V, 193-194;

İbnü'l-Esir, Kamil, V, 200;

İtlidi, Muhammed b. Diyab, *Nevadirü'l-hulefa: İ'lamü'n-nas*: thk. M. A. Abdülaziz Salim, Beyrut, 2004.

Kırbıyık, Kasım, "Hayzüran", *DİA*, XVII, 106-107

Nuveyri, *Nihayetü'l-Ereb*; V, 1975, 93

Sulî, *Evrak*, 1983, 18.

Süyûti, *Tarih*, I, 2015, 218;

Taberi, *Tarih*, VIII, 121; VIII, 1987, 228;

Yakubi, *Büldan*, (ilmiyye), Beyrut, 1422.

Yakut, *Mu'cemü'l- Büldan*, II, 1994, 320;

Zehebî, Tarihu'l-İslam, (beşşar), IV, 1977, 615;

7-13 Yaş Arası Puberte Öncesi Erkek Obez Çocuklarda Somatotip Yapılarına Uygun Egzersiz ile Basketbol Egzersizinin Obezite Tedavilerine Etkisinin Karşılaştırılması

Ozan ESMER¹, Kumru ESMER², Yonca Süreyya SEZER³, Hasan Aykut AYSAN⁴,
Canan Gülbin ES KİYECEK⁵, Hüseyin Nasip ÖZALTAŞ⁶

¹Beden Eğt. Spor Y.O, Artuklu Üniv. Mardin, Türkiye, E-posta: ozanesmer@gmail.com

²Meslek Yüksekokulu, Artuklu Üniv. Mardin, Türkiye, E-posta: kumruicoz@gmail.com

³Spor Bilimleri Fak., Fırat Üniv. Elâzığ, Türkiye, E-posta: ybicer1@hotmail.com

⁴Beden Eğt. Spor Y.O, Dicle Üniv. Diyarbakır, Türkiye, E-Posta: haysan1@hotmail.com

⁵Beden Eğt. Spor Y.O, Artuklu Üniv. Mardin, Türkiye, E-posta: cgulbineskiyecek@gmail.com

⁶Beden Eğt. Spor Y.O, Artuklu Üniv. Mardin, Türkiye, E-posta: huseyinozaltas@gmail.com

ÖZET

Obezite ile ilgili değişik kaynaklarda, çeşitli tanımlar yapılmıştır. Obezite, genel olarak bedenin yağ kütlelerinin yağsız kütleye oranının aşırı artması sonucu boy uzunluğuna göre vücut ağırlığının arzu edilen düzeyin üstüne çıkmasıdır. Obezitenin oluşumunda; genetik, yaş, cinsiyet, beslenme alışkanlıkları, fiziksel aktivite yetersizliği gibi pek çok faktör önemli rol oynamaktadır.

Bu çalışma; Mardin’de ikamet eden 30 ilköğretim çağındaki obez erkek çocuk üzerinde yapılmıştır. Yaşları 7-13 arasında olan 30 çocuğun boy ve kiloları alınarak BKİ’leri; ayrıca 15 çocuğun somatotip yapıları belirlenmiştir. 30 çocuk, 15’er kişi halinde bir deney ve bir kontrol grubu olmak üzere iki gruba ayrılmışlardır. Deney grubuna 12 hafta boyunca somatotip yapılarına uygun egzersiz+ diyet; kontrol grubuna ise basketbol egzersizi+ diyet uygulanmıştır. 12 hafta sonunda ölçümler tekrarlanmış ve ilk- son ölçüm arasındaki farklar analiz edilmiştir. Veriler SPSS 24.0 istatistik programında değerlendirilmiş ve ölçümler arasında anlamlılık tespit edilmiştir.

Bu çalışma sonunda; iki grubun da ilk- son ölçümleri arasında anlamlı bir değişim olduğu gözlenirken, deney grubu olan somatotip yapıya uygun egzersiz+ diyet grubunun kontrol grubuna nazaran daha anlamlı bir değişim gösterdiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Obezite, çocukluk çağı obezitesi, beslenme takibi, egzersiz, somatotip yapıya uygun egzersiz.

Comparison of the Effect of Exercise on Somatotype Structures and Exercise of Basketball on Obesity Therapy in Pre-pubertal Children Between 7-13 Age

ABSTRACT

There are various definitions of obesity in different sources. Obesity is the undesired increase of body weight in respect to body length which is a result of an increase in the ratio of fat mass to fat-free mass in the body. In the evolution of obesity; a lot of factors such as genetics, age, gender, eating habits, insufficient physical activities play an important role.

This study conducted with 30 obese primary school aged boys. The height and weight of 30 children between 7-13 years of age were taken and their body mass indexes determined. In addition, somatotype structures of 15 children were determined. 30 children, divided into two groups. An exercise plus diet program appropriate to their somatotype characters applied to experimental group for 12 weeks. And basketball plus diet program applied to the control group. Final data was evaluated in SPSS 24.

Finally; it was observed that there was a significant change between the first and last measurements of both groups. Besides the experimental group which exercise plus diet program appropriate to their somatotype characters applied, showed a more significant change than the control group.

Keywords: Obesity, childhood obesity, nutritional follow-up, exercise, exercise appropriate to somatotype character.

1. GİRİŞ

Obezite, Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımı ile "vücutta sağlığı bozacak ölçüde aşırı yağ birikmesidir." (WHO).

Diğer bir deyimle obezite vücut yağ oranının artması ve davranış, endokrin ve metabolik değişikliklerle karakterize kompleks, multifaktöryel bir hastalıktır (Öztor, 2005).

Obezite oluşumunda etkili olan faktörler olarak; genetik, yaş, cinsiyet, beslenme alışkanlıkları, fiziksel aktivite yetersizliği, sosyoekonomik kültürel düzey, psikolojik etkenler gibi pek çok faktör sayılabilir.

Obezite, yağ dokusunun dağılımı ve anatomik özelliklerine göre, başlama yaşına göre ve etiyolojide rol oynayan faktörlere göre farklı şekillerde sınıflandırılabilir (Kandemir, 2000).

Son yıllarda obezite prevalansı hemen hemen bütün ülkelerde büyük oranda artış göstermektedir. Obezite sıklığı hem erkeklerde hem de kadınlarda yaş ilerledikçe artış gösterir. VKİ arttıkça belin kalçaya olan oranı da artar. Obezitenin başlama yaşı hasta için risk faktörü teşkil eder ve sağlığı tehdit eden hastalıkların görülme riskini artırır (Jakicic vd., 1993).

Yapılan birçok çalışmada çocukluk çağı obezite prevalansının son yıllarda artmakta olduğu gösterilmiştir. Bu konuda yapılan çok sayıda çalışma olmasına karşın veri toplanmasında kullanılan metotların farklılığı sonuçların değerlendirilmesinde zorluklar yaratmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) çocuk nüfusunun %25'inin obezite kapsamına alınabileceği ifade edilmektedir. ABD'de 2011-2012 yılları arasında 2-19 yaş arası çocukların

%16,9'unun obez, %31,8'nin ise fazla kilolu ya da obez olduğu belirtilmektedir. ABD'de çocukluk çağı obezitesi bir halk sağlığı problemi olarak algılanmakta ve önlem alınması planlanmaktadır (Levi vd., 2014)

Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde pediatrik obezitenin prevalansı ve artış eğilimi tahmin çalışmaları obezitenin tanımındaki metodolojik problemler ve nüfusun demografik, kültürel ve sosyoekonomik kompozisyonunu yansıtacak verilerin yetersiz olması nedeni ile tam sonuçlanamamıştır. Ancak genel AB ülkelerinde küçük çocuklarda obezite prevalansı adolesanlara göre düşüktür. Cinsiyetler arasında belirgin bir fark görülmemiştir. Güney ve doğu bölgelerindeki ülkelerde prevalans daha yüksektir (Livingstone, 2000).

Türkiye Beslenme ve Sağlık Araştırması (TBSA)-2010 ön çalışma raporuna göre obezite görülme oranı %30,3 olarak bulunmuştur. Toplamda bireylerin %64,9'unun fazla kilolu ve şişman, %2,9'unun çok şişman olduğu ifade edilmektedir. Çocuklarda ise; "Türkiye'de Okul Çağı Çocuklarında Büyümenin İzlenmesi Projesi (TOÇBİ)" raporuna (2009) göre Türkiye'de 6-10 yaş çocuklarda fazla kilolu ve şişman olanlar sırasıyla %14,3 ve %6,5 olup toplamda bu değer %20,8'lere ulaşmaktadır (Türkiye Halk Sağlığı Kurumu, 2010). TBSA ön çalışma raporunda Türkiye'de 0-5 yaşta fazla kilolu ve şişman olanlar %26,4, 6-18 yaşta ise fazla kilolu ve şişman olanlar %22,5 olarak bulunmuştur (T.C Sağlık Bakanlığı, 2011).

Obezite gittikçe artan bir halk sağlığı problemi olmaktadır. Son kanıtlara göre obezite ABD'de önlenebilir ölüm nedenleri arasında sigaraya yakın şekilde ikinci sırada yer almaktadır. Çocuk ve adölesan obezite tedavisinde şu anda mevcut üç modalite bulunmaktadır, bunlar diyet ve davranış modifikasyonu, farmakolojik tedavi ve cerrahi tedavi olarak gruplanabilir. Cerrahi müdahale VKİ ≥ 40 kg/m olduğu ve tip 2 diyabet, obstrüktif uyku apnesi veya psödötümör serebri gibi hastalıkların eşlik ettiği durumlarda veya VKİ ≥ 50 kg/m ve eşlik eden hipertansiyon, dislipidemi veya metabolik sendrom gibi hastalıklar varlığında düşünülebilir. Davranışsal yaklaşımlar genellikle psikolog, davranış terapisti, diyetisyen veya egzersiz fizyoloğu tarafından uygulanır. Kilo kaybı için davranış tedavilerinin çocuklarda erişkinlere göre daha kalıcı olduğuna dair bulgular mevcuttur (Daniels, 2005).

Yapılan kontrollü çalışmalarda diyet ve egzersiz kombinasyonu sadece diyet ile karşılaştırıldığında daha fazla kilo kaybı gözlenmiştir ve egzersiz kilo kaybının uzun süreli olmasına yardımcı olmaktadır (Atalay ve Kutsal, 2000). Başarılı egzersiz programlarının ortak özellikleri, sık profesyonel bağlantı ile birlikte denetlenmeyen, resmi bir kimlik taşımayan egzersizlerin ve egzersiz modu olarak yürümenin kullanılması, orta dereceli intensiteye sahip evde gerçekleştirilen egzersizleri temel almasıdır (Hillsdon vd.). Egzersiz kalori kullanımını gerektirir ve orta dereceli bir egzersiz bile hareketsizlikten iyidir. Bu nedenle çocuklar boş zamanlarını pasif eylemler yerine hareketli geçirmeleri için teşvik edilmelidirler. Egzersiz yağsız vücut kütlesi kaybını azaltabilir. Diyetle kaybedilen kilonun %25 kadarı yağsız vücut kütlesidir. Aerobik çalışmalar ve dayanıklılık çalışmaları yağsız vücut kütlesindeki azalmayı en aza indirir. Egzersiz yapan çocuklar yapmayanlara göre belirgin olarak daha az viseral yağ dokusu depolanması gösterilmiştir (Atalay ve Kutsal, 2000).

Somatotip, vücut şeklini kategorize ederek fiziksel sınıflandırma sistemidir. Kişinin mevcut morfolojik durumunun sayısal olarak tanımlanması ve ifade edilmesidir. Vücut büyüklüğü, yaş ve cinsiyetten bağımsızdır. Somatotip bileşenleri; endomorfi, mezomorfi ve ektomorfi olarak ifade edilmektedir. Yapılan araştırmalar, fizik yapının performansa ait çeşitli öğeler ve davranış karakteristiklerinden oluşan bir bütün olduğunu göstermiştir. Yapının değişmeyen karakteristikleri ile sportif performans arasındaki ilişkilerin, ayırıcı istatistik yöntemlerle belirlenmesi yoluyla spor dalına uygun birey modellerinin saptanması mümkündür.

Bu çalışmada, 7-13 yaş arası, puberte öncesi obez erkek çocuklarda, rastgele egzersiz (basketbol) ve diyet uygulaması ile somatotip yapılarına uygun egzersiz ve diyet

uygulamasının farkı ortaya konmaya çalışılmıştır. Obezite ile etkin mücadelede hangi egzersiz çeşidinin daha faydalı olacağını belirlemek amaçlanmıştır.

2. GEREÇ ve YÖNTEM

Çalışmanın evreni ilköğretim çağındaki puberte öncesi obez erkek çocuklar olup, örnekleme ise puberte öncesi dönemde bulunan 30 fazla kilolu ve obez erkek çocuktan oluşmaktadır. Katılımcılar random olarak çevre, okul ve Mardin Devlet Hastanesi'nin Diyetetik bölümüne başvuran, tedavisi devam etmekte olan ya da geçmişte tedavi alıp sonradan bırakan çocuk taramaları sonucu belirlenmiştir.

İlk olarak çocuklar diyetisyen hekim tarafından tam kapsamlı bir muayeneden geçirilmiştir. Çocukların boy, kilo ve beden kitle indeksleri (BKİ) belirlenmiştir. Bütün çocuklara fazla kilolu ya da obez tanısı konmuştur.

30 çocuk 2 gruba ayrılarak deney ve kontrol grupları oluşturulmuştur. Deney grubu olan "somatotip yapılarına uygun egzersiz+ diyet" grubundaki 15 çocuğun somatotip ölçümleri yapılmış, deri kıvrım kalınlıkları ve antropometrik ölçümleri belirlenmiştir.

Deri Kıvrım Kalınlıkları: Deney grubunda bulunan 15 çocuğun deri kıvrım kalınlığı ölçümleri Clifton N.J. marka skinfold kaliper kullanılarak, her deneğin sağ tarafından biceps, triceps, göğüs, subscapula, karın, supraliac ve üst bacak bölgelerinden yapılmıştır. Deneklerden her birinden iki ölçüm sonucu alınmış ve hata payı hesaplanarak, uygun görüldüğü takdirde üçüncü bir ölçüm yapılmıştır.

Antropometrik Ölçümler: Çevre ölçümü Gullick şeridi ile yapılmıştır. Ön kol, dirsek, humerus, biceps, kalça, üst bacak, diz ve baldır toplam 8 bölgenin çevre ölçümü alınmıştır. Çap ölçümü Holtain marka antropometrik set ile yapılmıştır.

Diyetisyen hekimimiz tarafından tüm gruplara uygulanmak üzere 12 haftalık bir beslenme takip programı verilmiştir. Diyet listesi iki gruba da uygulanmış, bu konuda araştırmacılar ile aileler arasında sürekli bir irtibat sağlanmış ve çocukların diyet programlarına uyup uymadıklarının takip sistemi güçlendirilmiştir. Diyet listeleri çocuklara göre değişiklik gösterebilmektedir.

Kontrol Grubu

Bu gruba 12 hafta boyunca beslenme takip programı ile birlikte basketbol egzersizi verilmiştir. Obezite ile mücadele döneminde 7-13 yaş arası çocukların günlük en az 300 k/cal harcaması gerektiği bilinmektedir. Bu bilgiden yola çıkarak bacak, bel ve karın kaslarının sürekli aktif halde olduğu ve yüksek dayanıklılık gerektiren bir spor branşı olan basketbol egzersizi araştırmacılar tarafından uygun görülmüştür. Tabii ki farklı pek çok branş egzersizi de uygulanabilirdi. Gerek mevcut şartlar, gerekse araştırmacıların uzmanlık alanları göz önüne alındığında basketbol egzersizinde karar kılınmıştır.

Çalışmalar haftada 3 gün, günde 1 saat 30 dakika olacak şekilde planlanmış ve o doğrultuda yapılmıştır. Çalışmalarda temel fundamental eğitimi asgari düzeyde verilmiş, bunun dışında genelde eğlence ve oyun üzerine kurulu, kalori harcamaya yönelik driller uygulanmıştır. Hedef kitle çocuklar olduğundan oyun ve eğlence unsuru ön planda tutulmuştur. Çocukların egzersiz sırasında sıvı alımları sürekli teşvik edilmiştir. Yapılan çalışmalarda güvenlik üzerinde özellikle durulmuş, olası bir yaralanma ve sakatlık riskleri asgariye indirilmiştir. Her çalışma öncesi temel ısınma ve stretching ile çalışma sonrası soğuma egzersizleri yapılmıştır. 12 hafta sonunda bütün ölçümleri tekrar edilmiş ve anlamlılık düzeylerine bakılmıştır.

Deney Grubu

Bu gruba 12 hafta boyunca beslenme takip programı uygulanmış, artı olarak somatotip yapılarına uygun egzersiz planlaması yapılmıştır. Çocuklara 12 hafta boyunca, haftada 3 gün ve günde 1 saat 30 dakika olacak şekilde, belirlenmiş somatotip yapılarına uygun antrenman metotlarıyla ağırlıklı olarak çeşitli fitness ve kardiyο çalışmalarını ile beraber yüzme, atletizm ve aerobik- jimnastik egzersizleri verilmiştir.

15 kişilik deney grubunda somatotip ölçüm sonuçlarına göre; 8 endomorf, 2 mezomorf ve 5 ektomorf vücut tipine sahip çocuk bulunmaktadır.

Araştırmamızda, deney grubunda bulunan 8 endomorf çocuğa rutin olarak haftada 2 gün vücut tiplerine özgü kardio ve fitness çalışmaları yaptırılmıştır. Bunlardan ikisi endo-ektomorf, biri ise endo-mezomorf özellikleri sergilemekteydi. Endomorf yapıya sahip bireylerin güce dayalı spor branşlarında daha başarılı oldukları bilinmektedir. Bu bilgiden yola çıkarak haftada 1 gün de kum torbasıyla boks çalışmaları, çocuklara göre yüksek yoğunluklu ve çok tekrarlı atletizm çalışmaları, yüzme ve su topu egzersizleri yaptırılmıştır.

Deney grubunda bulunan 2 mezomorf çocuğa rutin olarak haftada 2 gün vücut tiplerine özgü kardio ve fitness çalışmaları yaptırılmıştır. Bunun dışında haftada 1 gün de yüzme ve jimnastik çalışmaları yaptırılmıştır.

Yine deney grubunda bulunan 5 ektomorf çocuğa rutin olarak haftada 2 gün kardio ve fitness çalışmaları yaptırılmıştır. Haftada 1 gün de aerobik, çok tekrarlı kısa mesafe koşuları, yüzme egzersizleri yaptırılmıştır.

Endomorfik mezomorf ve endomorfik ektomorf gibi ara somatotip değerlerine sahip çocuklara her iki vücut tipinin de yapması gereken çalışmalardan bir kolaj yapılmış ve yapısına en uygun egzersiz türü verilmiştir.

Elde edilen veriler “IBM SPSS Statistics for Windows 24.0” adlı bilgisayar paket programını ile analiz edilmiştir.

Grupların normal dağılım gösterip göstermediğini anlamak için Shapiro- Wilk testi ($n < 50$); Beden Kitle İndekslerine ilişkin ilk ve son ölçümlerinin karşılaştırılmasında T testi ve Anova'dan faydalanılmıştır.

3. BULGULAR

Gruplardaki katılımcılara ait veriler ilk ve son ölçümlerle elde edilmiş ve tablolar halinde belirtilmiştir. Kontrol grubu katılımcılarının yaş, boy ve BKİ'leri belirlenmiş; deney grubu katılımcılarında ise antropometrik ölçümlerle vücut tipleri belirlenerek yaş, boy, BKİ ilk ve son ölçüm olarak tablolar halinde verilmiştir.

Bu veriler doğrultusunda istatistiksel analizleri yapılmış ve sonuçlar %95 güven aralığında değerlendirilmiştir.

Tablo 1. Grupların Yaş Ortalaması

	Deney Grubu Yaş Ort.	Kontrol Grubu Yaş Ort.
N=15	10	9
	9	10
	9	8
	12	11
	9	10
	12	11
	11	9
	12	10
	8	9
	9	11
	11	9
	11	10
	13	11
	10	7
	8	10
Ortalama	10,26667	9,66667
Std.sapma	1,579632	1,175139

Deney grubunun yaş ortalaması 10,26; kontrol grubunun yaş ortalaması ise 9,66'dır.

Tablo 2. Normal Dağılım Testi

		Normallik Testi	
		Shapiro-Wilk	
		İstatistik	P
DENEY GRUBU BEDEN KİTLE İNDEKSİ ÖLÇÜMLERİ	İLK ÖLÇÜM (n=15)	0,975	0,925
	SON ÖLÇÜM (n=15)	0,911	0,139
KONTROL GRUBU BEDEN KİTLE İNDEKSİ ÖLÇÜMLERİ	İLK ÖLÇÜM (n=15)	0,837	0,116
	SON ÖLÇÜM (n=15)	0,913	0,149

Katılımcı sayısı $n < 50$ olduğu için Shapiro- Wilk testi kullanılmıştır.

H_0 = normal dağılıma uygundur.

H_1 = normal dağılıma uygun değildir şeklinde hipotez kurulmuştur.

Gözlenen p değerleri 0,05'ten büyük olduğundan H_0 hipotezi kabul edilir. Veriler normal dağılıma uygundur.

Tablo 3. Beden Kitle İndeksi İlk- Son Ölçümler

		Grup İstatistikleri			
		N	Ortalama	Std. Sapma	Ort.Std. Hata
DENEY GRUBU BEDEN KİTLE İNDEKSİ ÖLÇÜMLERİ	İLK ÖLÇÜM	15	28,4780	1,97035	0,50874
	SON ÖLÇÜM	15	25,3787	2,23285	0,57652
KONTROL GRUBU BEDEN KİTLE İNDEKSİ ÖLÇÜMLERİ	İLK ÖLÇÜM	15	27,2487	1,29928	0,33547
	SON ÖLÇÜM	15	25,8680	1,70671	0,44067

Deney grubu olan somatotip yapılarına uygun egzersiz+ diyet grubunun ilk ölçümlerine göre BKİ ortalamaları 28,47 bulunmuştur. Bu ortalama egzersiz ve diyet programı sonrası ölçümlere göre 25,37'ye düşmüştür.

Kontrol grubu olan basketbol egzersizi+ diyet grubunun ilk ölçümlerine göre BKİ ortalamaları 27,24 bulunmuştur. Bu ortalama basketbol egzersizi ve diyet programı sonrası ölçümlere göre 25,86'ya kadar gerilemiştir.

	Levene's Varyans Analizi		T-Testi		Anlamlılık
	F	P	n	p	
DENEY GRUBU Y BEDEN KİTLE İNDEKSİ ÖLÇÜMLERİ	0,191	0,666	30	0,000	$\alpha=0,05$; $p>0,05$; $p<0,05$
KONTROL GRUBU Z BEDEN KİTLE İNDEKSİ ÖLÇÜMLERİ	0,973	0,332	30	0,019	

Tablo 4. Levene's ve T- Testi

Levene's varyans analizi için kurulan hipotez;

H_0 = varyanslar eşit

H_1 = varyanslar eşit değil şeklinde kurulmuştur.

$P>0,05$ olduğundan H_0 kabul edilir. Varyanslar eşittir. Örneklem normal dağılıma uymaktadır.

Veriler normal dağılıma uyduğundan dolayı bağımsız örneklem T testi yapılabilir. Kurulan hipotez;

H_0 = gruplar arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H_1 = gruplar arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

T testi sonucunda $p<0,05$ olup H_0 kabul edilir. Gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

“Obezite enerji alımı ve enerji harcanması arasındaki dengesizliğin bir sonucudur. Adipoz doku kitlesindeki artış aynı zamanda enerji alımı ve enerji harcanması arasındaki dengeyi sağlayan feedback mekanizmaların bozulması şeklinde ortaya çıkabilir. Modern çağda adipoz dokuda enerji depolanmasındaki artış bir hastalık olarak kabul edilmektedir; bununla birlikte obezitenin doğru tanımlanması yanlış değerlendirmeleri önlemek açısından önemlidir” (Eckel, 2003).

Obezite, kiloya oranla yağ dokusunun artışı olarak tanımlanabilir. Çocuklardaki fazla kiloluluk üzerinde son yıllara kadar pek durulmamış ve “şişman çocuk sağlıklı çocuktur” düşüncesi hekimler ve aileler arasında yoğun bir kabul görmüştür. “Bugün şişmanlık ile hipertansiyon, kardiyovasküler hastalıklar, diyabet, dejeneratif artrit, tromboflebit gibi birçok hastalık arasında sıkı bir ilişki olduğu, şişman kişilerde hayat süresinin kısaldığı, ayrıca erişkin şişmanların büyük çoğunluğunda bu durumun başlangıcının çocukluk yaşlarına uzandığı iyi bilinmektedir” (Günöz, 2002).

Ülkemizdeki araştırmalarda da fazla kiloluluk yaygınlığına değişik bölgelerde bakılmıştır. Ankara’da yapılan bir çalışmada 9-16 yaş aralığında 6462 puberte öncesi ve adolesan çocukta BKİ kullanılarak obezite yaygınlığı %2,3 oranında tespit edilmiştir (Kanbur vd., 2002). Başka bir çalışmada 1647 Türk adolesan çocukta BKİ’ye bağlı obezite vakası %3,6 seviyesinde görülmüştür (Uçkun Kitapçı vd., 2004). 12-17 yaş arasında 989 Edirneli çocuk üzerinde yapılan bir çalışmada obezite yaygınlığı erkeklerde %1,6 olarak tespit edilmiştir (Öner vd., 2004). Sakarya’da ilköğretim çağındaki 2121 öğrenci üzerinde yapılan bir çalışmada, 229’u obez veya fazla kilolu bulunmuştur. Bu 229 çocuk iki gruba ayrılarak, ilk gruba sadece diyet, ikinci gruba ise diyet+ egzersiz verilmiştir. Çalışma sonunda iki grupta da istatistiksel anlam arz eden değişimler gözlenmiştir ($p<0,05$). Ancak diyet+ egzersiz grubu, sadece diyet grubuna göre daha anlamlı veriler içermektedir (Yaman, 2009).

Günümüzde beden kitle endeksi ölçümü obezitenin belirlenmesinde hala en pratik yol olarak karşımıza çıkmaktadır. Birçok çalışmada BKİ ölçümlerinin değeri ve önemi ortaya koyulduğu gibi bizim çalışmamızda da aynı sonuca ulaşılmıştır. Çalışmamızın sonuçlarına göre obezitede antropometrik ölçümlerin (BKİ ve deri kıvrım kalınlığının) değerlendirilmesi daha basit olup, kullanımı kolay ve faydalıdır.

Çalışmamızda bütün grupların beden kitle indeksleri ilk ve son hesaplamaları arasında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Bunun yanında farkın en anlamlı olduğu grup deney grubu olan Somatotip Yapılarına Uygun Egzersiz+ Diyet grubu olduğu saptanmıştır. Bu anlamlılık “ $0.000<0,05$ ” seviyesinde olup oldukça güçlü bir anlam ifade etmektedir.

Sonuç olarak; Sporcularda yetenek seçiminde de kullanılan bir yöntem olan somatotip özelliklerin belirlenmesinin, obezite tedavisinde de kullanılabileceği ve etkili sonuçlar alınabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

http://www.who.int/dietphysicalactivity/childhood_what/en/

Öztorra S (2005). İlköğretim Çağındaki Çocuklarda Obezite Prevalansının Belirlenmesi Ve Risk Faktörlerinin Araştırılması, Uzmanlık Tezi, İstanbul, 7.

Kandemir D (2000). Obezitenin Sınıflandırması ve Klinik Özellikleri. *Katkı Pediatri Dergisi*; 21 (4); 500-506.

Jakicic JM, Donnelly JE, Jawad AE (1993). Association between blood lipids and different measures of body fat distributions: Effect of BMI and Age. *Int J Obes*. 17: 131-137.

Levi J, Segal L M, St. Lauren R. & Rayburn J (2014). The State of Obesity: 2014 Issue Report, Robert Wood Johnson Foundation, USA, 235 p.

Livingstone B (2000). Epidemiology of childhood obesity in Europe. *Eur J Pediatr*; 159: 14-34.

Türkiye Halk Sağlığı Kurumu Obezite, Diyabet ve Metabolik Hastalıklar Daire Başkanlığı (2010). Türkiye Beslenme ve Sağlık Araştırması. Türkiye’de Obezitenin Görülme Sıklığı.

Türkiye’de Okul Çağı Çocuklarında (6-10 Yaş Grubu) Büyümenin İzlenmesi (TOÇBİ) Projesi Araştırma Raporu (2011). T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara.

Daniels SR (2005). Regulation of body mass and management of childhood overweight. *Pediatr Blood Cancer*, Feb 7.

Atalay A, Kutsal YG (2000). Pediatrik obezite ve egzersiz. *Katkı Pediatri Dergisi*, 21(4); 537-548.

Hillsdon M, Thorogood M, Anstiss T, Morris J (1995). Randomised controlled trials of physical activity promotion: a review. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 49, 448-453.

Eckel RH (2003). Obesity: a disease or a physiologic adaptation for survival? In: Eckel RH, ed. *Obesity Mechanisms and Clinical Management*. Lippincott, Williams & Wilkins, Philadelphia, Pa; 3– 30.

Günöz H (2002). Obezite. Ed: Neyzi O, Ertuğrul T. *Pediatri 1*. Nobel Tıp Kitapevi, 221-226.

Kanbur NO, Derman O, Kinik E (2002). Prevalence of obesity in adolescents and the impact of sexual maturation stage on body mass index in obese adolescents. *Int J Adolesc Med Health*; 14: 61-65.

Uçkun Kitapçı A, Teziç T, Fırat S, et al (2004). Obesity and type 2 diabetes mellitus: a population-based study of adolescents. *J Pediatr Endocrinol Metab*; 17(12): 1633-1640.

Öner N, Vatansever U, Sarı A, et al (2004). Prevalence of underweight, overweight and obesity in Turkish adolescents. *Swiss Med Wkly*; 134: 529-533.

Yaman Ç (2009). Adolesan Dönemdeki Çocuklarda Diyet ve Diyet+ Egzersizin Kilo değişimi Üzerindeki Etkisi, *Turk J Med Sci*; 39 (2): 273-279.

Risk Factors of Digital Citizenship in Cyber Society

Ahmet ÇETİNKAYA¹, Ali Murat KIRIK²

¹Marmara University, Faculty of Communication, İstanbul, TURKEY, ahmet@marmara.edu.tr

²Marmara University, Faculty of Communication, İstanbul, TURKEY, murat.kirik@marmara.edu.tr

Abstract

Sociological structure has undergone radical transformation as a result of the advancements in communication technologies both in Turkey and all around the world. The digital world remodels the social structure and pave the way for virtual communities, and a unique structure called cyber society has emerged. As internet technology is increasingly used in every aspect of communication, individuals have become connected to this technology in all kinds of business and transactions. This structure, called cyber society, has entered into an active participation process through its interaction element, and the individuals within this society have started to be called as digital citizens. Digital citizens, building the cyber society, may face potential risks in this process. Digital security, particularly, is one of the biggest problems of everyday life. Extensive use cases of digital technologies led to increased usage of smart phones, tablets and similar devices. This high rate of use, however, caused several behavioral problems such as a lack of empathy, discontentment, ethical violations, hedonism and narcissism. Even identity problems and emerging frauds carry great risks. In this study, we examine the risk factors of digital citizenship in the framework of cyber society, and we propose possible solutions to security threats.

Keywords: Cyber Society, Virtual Communities, Digital Identity, Cyber Security

Siber Toplumda Dijital Vatandaşlığın Risk Faktörleri

Öz

Gelişen iletişim teknolojileriyle birlikte gerek Türkiye’de, gerekse de dünyada sosyolojik yapıda köklü dönüşümler meydana gelmeye başlamıştır. Toplumsal yapının yeniden biçimlenmesini sağlayan dijital dünya sanal cemaatlerin oluşumuna zemin hazırlamış, siber toplum adı verilen özgün bir yapı ortaya çıkmıştır. İnternet teknolojinin iletişimin her noktasında kullanılmaya başlamasıyla birlikte her türlü iş ve işlemlerde bu teknolojiye bağlı bireyler ortaya çıkmıştır. Siber toplum olarak adlandırılan bu yapı etkileşim unsuru aracılığıyla aktif bir katılım süreci içerisine girmiş, bu toplum içerisinde yer alan bireyler ise dijital vatandaş olarak adlandırılmaya başlamıştır. Siber toplumu oluşturan dijital vatandaşları ise bekleyen bir takım riskler bulunmaktadır. Özellikle dijital güvenlik gündelik hayatın en büyük sorunları arasında yer almaktadır. Dijital teknolojilerin her noktada kullanılmasıyla birlikte vatandaşların akıllı telefon, tablet... vb. iletişim araçlarını kullanım oranları artmış, ancak bu durum empati kuramama, hoş görüzlük, etik ihlaller, hedonizm ve narsizm gibi bir takım sorunların yaşanmasına neden olmuştur. Hatta kimlik problemleri ve ortaya çıkan dolandırıcılık faaliyetleri büyük risk taşımaktadır. Bu çalışmada siber toplum çerçevesinde oluşan dijital vatandaşlığın oluşturduğu risk faktörleri irdelenmeye çalışılmış ve meydana gelen güvenlik tehditlerine yönelik çözüm yolları aranmıştır.

Anahtar Kelimeler: Siber Toplum, Sanal Cemaatler, Dijital Kimlik, Siber Güvenlik

1. Introduction

Informatics has become an emergent field today and it has shaped the concept of communication from scratch. Informatics is a result of using information and technology together. It is also called the science of mechanical calculations and analysis of the information function, and transferring this information, as a result, into the electronic medium through machines. It forms part of information and communication technologies. Together with social, economic and technological developments, the present "Information age" has brought new fields and concepts. The value of knowledge in information age is increasing. Knowledge is defined in dictionary as the whole body of real and insight acquired through learning, research and observation, or is the whole of idea, rules, procedures and data that are organized. On the other hand, knowledge can also be defined as proven beliefs (Nonaka & Takeuchi, 1995: 21). Knowledge is the signs and encodings that help us understand the actions and phenomenon that we face in social events. Knowledge is the capacity that people and organizations must have in order to effectively take action.

Development of new communication technologies caused the virtual world to gain importance and led to formation of the virtual communities. The transformation in the sociological structure created the basis for a cyber society. Cyber society is a concept that is created by the worldwide network of computer users and includes electronics-based communication. Each individual has become a digital citizen in the cyber society. A digital citizen is a citizen who can criticize information and communication tools while using them, knows the ethical consequences of online behavior, does not misuse technology, and promotes correct and moral behavior when communicating and collaborating in the digital world. However, many security threats and ethical violations have been brought about by this digital citizenship phenomenon. In this study, we examine the risk factors of digital citizenship in the framework of cyber society, and we propose possible solutions to security threats.

2. General Structure of Cyber Society in the Information Age

The concept of knowledge is a resource people often refer and use in their daily lives, and it is the basis of science as well. Considering the philosophical discussions about the concept of knowledge, it is assumed that the source of knowledge is the desire of revealing the underlying causes (Hacıadiroğlu, 1985: 107-108). The transformations in the social structure with the information age have re-formed the communication flow and created an information society.

Another phenomenon that constitutes the foundation of the information society is the Industrial Revolution, which began in the 18th century with the invention of a steam engine and the use of it as an energy source, and where the society became producers of goods and services instead of the former type of population engaged in agriculture. The new technologies introduced in the period of Industrial Revolution led to the emergence of new social structures, to change of people's life styles and to proliferation of previously unknown production fields. Moreover, a new life style has emerged in this age since it is among the periods in which the development and change are at their highest in human history. The social structures created by this new way of life are called industrial society. The agricultural phase has now been replaced by the production phase in industrial societies. The increase in the production volume compared to the agricultural societies has led both to mass production in factories and to urbanization, changing the structure of the city as a result. The increase in the volume of production pushed some countries to search for raw materials and markets, and this need caused colonialist attitudes to emerge (Çalık & Çınar, 2009: 4). The human and machine

power used in industrial society has been replaced by the power of thought and intelligence in the information society, and the communication has accelerated and become easier with the widespread use of computer technology.

The information society and the cyber society are similar in some of their characteristics. Internet users are members of the cyber community and live in cyber space. Cyber society is a network of electronic communications (virtual reality) created by the worldwide network of Internet users. Cyber space, on the other hand, means the interaction space formed by the global computer network that forms the Internet. There are electronic communication networks formed between people using different computer terminals. Except for the e-mail that users define themselves, no one on the Internet knows who the other really is, whether it is a man or a woman, or even if there really exists such a person in the world. The Internet and the e-mail have eased the way for online shopping, chat rooms and pornography to enter homes (Subaşı, 2005: 106-108).

The widespread use of Internet generated considerable debate over a range of issues such as virtual identity, virtual body, techno body, cyber representation, physical-spatial communication, virtual politics, digital cumulative entity science, spirit and body, virtual alienation, abstract communities, technologicalization of the sacred, cyber democracy, cyber tradition, cyber anger and cyber eroticism (Jones, Yucel, 2017: 509). Virtual identity is not only an “avatar” conceptualization that is meaningful in the form of masks, but also a framework for those who experience time-space perception through cyber society to the extent that they carry their identity organization to virtual space. Since every social space is a social product, the cyber space also is no exception. Although Internet reality in terms of cyber or virtual concepts is now perceived as a virtual reality, it has almost become a continuation of the biological structure with increasing number of applications. Many people perceive the mobile phone as an extension of their own body, and they can pick up their phone by hearing ghost sounds even if no calls or messages are received (Yücel, 2017: 509). Thus, cyber society induced a sociological change and has created a unique structure.

3. Structure and Scope of Digital Citizenship

Information and communication technologies are developing steadily, and the tools these technologies use are becoming widespread. In parallel with these developments, information can be accessed from anywhere and each individual can communicate with citizens of any country all over the world. The concept of digital citizenship has emerged as a result of these developments. In other words, the Internet has eliminated the borders between countries in terms of communication and caused a globalized world, resulting in the concept of digital citizenship. Digital citizen is a person who knows how to use the technology and the hence introduced digital tools appropriately, respects ethical rules and the rights of the people while using the digital platform and knows the safe and responsible use of these tools. Digital citizenship is defined briefly as the norms of responsible behavior of digital citizens in relation to the use of technology (Mossberger, Tolbert, & S. McNeal as cited in Cubukcu & Bayzan 2013: 150). In other words, digital citizenship notion is emerged as digital transactions of daily life such as official transactions, banking transactions, communication, education, production and shopping started to be carried out in digital environment.

Ribble’s digital citizenship concept (as cited in Kaya & Kaya, 2014: 348), on the other hand, is broader and explains nine different elements, including the framework of digital access and digital law. These nine elements of digital citizenship can help give new generations a new direction with a new framework. The nine elements of digital citizenship and their definitions are given below:

- **Digital Access:** Digitally participate in the community.
- **Digital Commerce:** Buying and selling of goods online.
- **Digital Communication:** Electronic exchange of information.
- **Digital Literacy:** Educated use of technology.
- **Digital Ethics:** Code of behavior that digital technology users are expected to comply with.
- **Digital Law:** Legal rights and restrictions on the use of technology.
- **Digital Rights and Responsibilities:** Expectations of behavior that are appropriate to the rights and freedoms of all digital technology users.
- **Digital health and well-being:** Physical and psychological health issues faced in the use of digital technology.
- **Digital Security:** Measures taken by all technology users to ensure their networks and personal safety.

Steady development of communication technologies and the increase in the pace of advancement have led to serious transformations in corporate and social life. This transformation also affected the functioning mechanisms of the state and led to an increase in the demands of the informed digital citizens. These demands have been generated from the desire to meet two aspects; the first has been about the delivery of the services, and the second about the management policy. Individuals started to have increasing demands for speed, efficiency and effectiveness in using a service, as well as the demands related to transparency, accountability and principles of governance in management and bureaucracy (Yıldırım & Öner, 2004: 49-60). The development in information and communication technologies and the rapid change it caused in social structures have started to transform the perception of being a good citizen to a good digital citizen. People have now begun to communicate through online environments rather than face-to-face interaction. This has initiated the perception of being a good digital citizen, that is, in the virtual environment -just as in the real life-, displaying behavioral pattern respecting the ethics within in the framework of rights, laws and responsibilities.

4. Security Issues for Digital Citizens

Rapid developments in computer and telecommunications technologies and the establishment of a fast network between computers have led to the emergence of a new world. The digital world is inherently more vulnerable to malicious content through viruses, hackers, and software. Besides, it is revealed in many debates that young people are much more easily affected from sexual hunting and bullying in online broadcasting. On the other hand, these frequently mentioned "new" dangers emerge in structurally different environments than the real-world threats. Here, new media forms take place and at this point, a cautious and a neutral strategy is needed to protect the young population without hindering their development (Karabulut, 2015: 17). Digital security is of great importance at this point. Cyber security refers to the measures taken to protect the health information, bank information, personal data, transportation and location information in a network of internet and computer programs.

The phenomenon of communication, which has reached a more modern structure, is now almost impossible without information systems, and most people now store their important information (bank, personal information etc.) on their computers. In addition, banks, hospitals, many private companies and even security and intelligence agencies maintain their

corporate information in this environment. Besides the information theft and the financial benefits acquired through gaining unauthorized access to personal or corporate computers, the extent of victimization is growing exponentially by further possible uses of stolen bank accounts and personal information (Koç & Kaynak, 2010: 72-77). Passwords have crucial importance in cyber security. Users should choose passwords that are not easy to predict (such as date of birth, name and surname). Alphanumeric passwords -consisting of both numbers and letters- are much more difficult to estimate. Additionally, users should take care to not to use publicly accessible computers to log in to their internet bank accounts and ensure that the antivirus and firewall software is installed on the computer they are using.

Social media also brings its risks together. It is aimed to gather information about individuals, groups or networks by information collecting attacks in social networks. There are two main types of information gathering activity: active and passive. Information gathering efforts on social networks are active attacks. It can be used to extract information from domain names such as browsers, or sub-domain names to which it is linked. Personal information can be collected also through harvesting user information from files, short routes, photographs and especially metadata on social network page. Chatting, picture and video sharing, instant communication as well as games are the most preferred entertainment tools or applications in social networks. These applications may pose major threats (Yavanoğlu et al., 2012: 23-24). Those applications may be malicious that however seem good, useful, entertaining or cute which are designed by users as a game, tournament, information sharing etc application, while, at the background, performing operations other than the specified purposes, running on external servers on some sharing sites such as Facebook.

5. Conclusion

Cyber security is a set of tools, policies, security concepts, guidelines, risk management approaches, trainings, applications and technologies used to protect the information of institutions, organizations and users in the virtual environment. Digital security is extremely important. Social networks, especially when considered in terms of information and computer security, are communication and sharing environments that require responsible use and knowledge about the subject and should be used by people with a certain user awareness and discipline. It should not be forgotten that if they are not used correctly, they may return to environments that have unexpected threats and dangers, and most importantly invade the privacy of personal information.

It is possible to take some precautions for digital security (Çubukcu & Bayzan 2013: 166). These include a regularly updated anti-virus program with a firewall and a private social network profile -enabled through privacy and security settings- to prevent the unauthorized sharing of the profile with search engines, with strangers and with third parties for advertisement purposes. It is particularly important to select “do not track” option from the privacy settings of web browsers and preventing unknown cookies especially while connecting the Internet from different computers. Not to share any personal information and content that we may regret in the future particularly in social networks, and also to use the “favorites” page instead of search engines while accessing frequently used web sites are the other vital precautions to be taken.

There are several other possible steps to be taken to ensure cyber security. These include not to click any web links delivered by an e-mail (especially spam) or some other resource and not to make any transaction on these directed web pages, to investigate any web site that is to be used for online banking and shopping and to use only known and reliable websites, to check the https links on the address bar, to pay attention to use 3D Secure or SMS

confirmation codes, to pay attention to use virtual card or virtual limits, to create strong passwords, to check the price of the product to be purchased, to keep the shopping record, to pay attention to small-sized warnings, to use virtual keyboard, and not to use different computers and public computers.

References

Çalık, D. & Çınar, Ö. P. (2009). “Geçmişten Günümüze Bilgi Yaklaşımları Bilgi Toplumu ve İnternet”, XIV. Türkiye’de İnternet Konferansı.

Cubukcu. A. & Bavzan. S. (2013). “Türkiye’de Diijital Vatandaşlık Alarısı Ve Bu Alarısı İntemetin Bilincli, Güvenli Ve Etkin Kullanımı İle Artırma Yöntemleri”, Middle Eastern & African Journal of Educational Research, No: 5, 148-174.

Hacıkadıroğlu, V. (1985). Bilgi Felsefesi, İstanbul: Metis Publications.

Karabulut, B. (2015). “Bilgi Toplumu Çağında Dijital Yerliler, Göçmenler Ve Melezler”, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (21), pp.11-23.

Kaya, A. & Kaya, B. (2014). “Teacher Candidates' Perceptions Of Digital Citizenship Öğretmen Adaylarının Dijital Vatandaşlık Algısı”, Journal of Human Sciences, 11(2), pp. 346-361.

Koç, S. & Kaynak, S. (2010). “Bilişim Suçları Bağlamında Yeni Medya Olarak İnternet ve Kişisel Güvenlik”, XII. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri, Muğla Üniversitesi, 10–12 February 2010.

Nonaka, I. & Takeuchi, H. (1995). “The Knowledge-Creating Company: How Japanese Companies Create the Dynamics of Innovation”, UK: Oxford University Press.

Subası. N. (2005). “İnternet ve Sanal Cemaat Tartısmaları”. İnternet, Toplum ve Kültür (drl. Barış Kılıçbay, Mutlu Binark), Ankara: Epos Publications. pp.106 – 118.

Yavanoğlu, U., Sağıroğlu, S., Çolak, İ. (2012). “Sosyal Ağlarda Bilgi Güvenliğı Tehditleri ve Alınması Gereken Önlemler”, Politeknik Dergisi, 15 (1), pp. 15-27.

Yıldırım, U. & Öner, Ş. (2004). “Bilgi Toplumu Sürecinde Yerel Yönetimlerde Eğitim-Bilişim Teknolojisinden Yararlanma: Türkiye’de E-Belediye Uygulamaları”, The Turkish Online Journal of Educational Technology – TOJET, 3 (1), pp. 49-60.

Yücel. V. (2017). “Siber Alan ve Gerçekliğin Gençler Üzerinde Gündelik Sosyal Regülasyonu: Facebook”, TRT Akademi, 2(4), pp. 506-523.

Düzenli Egzersiz Yapan ve Düzenli Egzersiz Yapmayan 18-25 Yaş Grubu Bireylerin Fiziksel Ve Motorik Özelliklerinin Karşılaştırılması

Kürşat ZEMHERİOĞLU¹, Serdar Geri², Kürşat KARACABEY¹, Aykut AKSU³

¹Spor Bilimleri Fakültesi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın, TÜRKİYE, ayktaks35@gmail.com

²Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Mardin Artuklu Üniversitesi, Mardin, TÜRKİYE,
serdargeri@artuklu.edu.tr

³Spor Yönetimi Programı, İzmir Kavram Meslek Yüksekokulu, İzmir, TÜRKİYE, aykutaksu@kavram.edu.tr

Öz

Bu çalışmanın amacı, düzenli olarak en az 1 yıldır ve haftada en az 3 gün fitness yapan 18-25 yaş grubu bireylerin fiziksel ve motorik özellikler açısından düzenli egzersiz yapmayan yaşlıları ile karşılaştırılarak incelenmesidir. Araştırmaya belirtilen yaş grubu arasındaki 20 erkek fitness yapan sporcu deney grubu olarak ve benzer yaş grubu arasında 20 erkek kontrol grubu olarak gönüllü katılmıştır. Deney ve kontrol gruplarına katılan erkeklere birtakım fiziksel (boy uzunluğu, vücut ağırlığı, vücut kitle indeksi) ve motorik özellikler (esneklik, dayanıklılık, sürat, durarak uzun atlama, dikey sıçrama, el kavrama kuvveti) test ve ölçümlerle belirlenmiştir. Düzenli olarak fitness egzersizi yapan deney grubunda, kas ve kuvvet dayanıklılığı, Kalp-Damar dayanıklılığı (Kalbin, akciğerlerin ve kan damarlarının çalışan kaslara oksijen taşıma yeteneği), Esneklik, Vücut kompozisyonu (vücut yağı) gibi sağlığa ilişkin önemli parametrelerde kontrol grubuna göre olumlu yönde gelişmeler gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Egzersiz, Fitness, Kas, Kuvvet.

Abstract

The aim of this study is to compare the physical and motoric features of individuals aged 18-25 who have regularly exercised for at least 1 year and at least 3 days a week in comparison with their peers who do not exercise regularly. In the research 20 athletes engaged in fitness as experimental group and 20 male volunteers participated as control group. A number of physical (body length, body weight, body mass index) and motoric property (flexibility, durability, speed, standing long jump, vertical leap, hand grip strength) tests were applied to the experimental and control groups. In the experimental group who regularly exercise fitness, muscle and strength durability, Heart-Vascular endurance (Ability to carry oxygen to the muscles working in the heart, lungs and blood vessels), Flexibility, Body composition (Body fat), such as important parameters related to health is better than the control group.

Keywords: Exercise, Fitness, Muscle, Force.

1. Giriş

Günümüzde spor büyük bir sosyal olay haline gelmiştir. Spor, bilimsel esaslara uyarak yapılan planlamalarla önemli bir sektör olarak gelişimini sürdürmektedir. Ayrıca sağlık açısından önemli olan düzenli egzersiz yapma alışkanlığını kazanma şeklinde değerlendirilebilir (Açıkada vd.,1990., Kuru, 2000). Sporda, insan gücünün sınırlarını zorlayan çalışmalarda birçok bilim dalından yararlanmak gereklidir (Muratlı, 1976). Egzersizler; kasların, kemiklerin, eklemlerin, kalp-damar sistemi ve fonksiyonlarının en uygun şekilde çalışmasını sağlamaktadır (Akgün, 1989). Sporla ilgilenenlerin amacı kişinin beden ve ruh sağlığını geliştirmek kendine güven kazanmasını sağlamak ve üst düzey performansı elde etmektir (Bilge, 2000). Bu çalışmanın amacı, düzenli olarak en az 1 yıldır ve haftada en az 3 gün fitness yapan 18-25 yaş grubu bireylerin fiziksel ve motorik özellikler açısından düzenli egzersiz yapmayan yaşlıları ile karşılaştırılarak incelenmesidir.

2. Materyal ve Metod

Araştırma grubunu antrenman yılı en az bir yıl olan ve düzenli olarak haftada en az 3 gün fitness yapan 18-25 yaş grubu 20 sporcu deney, yine aynı yaş grubu olmak üzere benzer yaş ve cinsiyette olan sedanter 20 kişide kontrol grubu olarak toplamda 40 kişi oluşturmuştur.

Boy ölçümleri ISAA(International Standards for Anthropometric Assessment, 2001), beden ağırlığı 0.01 gr hassasiyetli dijital tartı ile, el kavrama kuvveti Takkei marka el dinamometresi, dikey sıçrama Anaerobik güç hesaplaması Lewis formülüyle hesaplanmıştır. Durarak uzun atlama testi için metre kullanılmıştır ve cm cinsinden sonuçlar yazılmıştır. Esneklik ölçümü için otur uzan testi uygulanmıştır. Sürat özelliğini belirlemek için 20 metre sürat testi ve çeviklik özelliğini belirlemek için ise T testi uygulanmıştır. Testler de kronometre kullanılmıştır. Mekik koşu testi için Shuttle Run testi uygulanmıştır. Tüm değişkenler için tanımlayıcı istatistik değerler (aritmetik ortalama \pm standart sapma) hesaplandıktan sonra verili bir değişken açısından düzenli egzersiz yapan ve düzenli egzersiz yapmayan grupları arasındaki farklılıklar “Bağımsız Örneklerde İki Ortalama Arasındaki Farkın Anlamlılık Testi” (t testi) ile değerlendirilmiştir. Uygulanan istatistiksel işlemlerde $\alpha=0.05$, $\alpha=0.01$ yanılma düzeyleri kullanılmıştır. Tüm istatistiksel analizler SPSS 20.0 paket programında yapılmıştır.

3. Bulgular

Araştırmaya katılan bireylerin yaş ve fiziksel özelliklerine ilişkin tanımlayıcı istatistikler (aritmetik ortalama \pm standart sapma) ile düzenli egzersiz yapan ve düzenli egzersiz yapmayan gruplarını oluşturan bireylerin karşılaştırılmasına ilişkin istatistik analiz sonuçları

Tablo 1.’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Düzenli Egzersiz Yapan ve Yapmayan Bireylere İlişkin Fiziksel Özellikler ($\bar{x} \pm SS$) ve İstatistik Analizi Sonuçları.

	Düzenli Egzersiz Yapan (n=20)	Düzenli Egzersiz Yapmayan (n=20)	t	p
Yaş (yıl)	21.12 \pm 2.55	21.40 \pm 2.58	-0.364	0.718
Boy Uzunluğu (cm)	178.24 \pm 7.46	175.35 \pm 5.25	1.464	0.150
Vücut Ağırlığı (kg)	82.24 \pm 11.53	73.70 \pm 7.69	2.842	0.007**
VKİ (kg/m ²)	25.84 \pm 2.74	23.94 \pm 1.99	2.595	0.013*

* p<0.05; ** p<0.01; VKİ: vücut kütle indeksi

Tablo 1 incelendiğinde, düzenli egzersiz yapan ve düzenli egzersiz yapmayan bireyler arasında yaş ve boy uzunluğu açısından anlamlı farklılık yoktur ($p>0,05$). Diğer taraftan, iki grup arasında vücut ağırlığı, VKİ, değerleri açısından anlamlı farklılık vardır ($p<0,05$). Düzenli egzersiz yapmayan bireylere göre düzenli egzersiz yapan bireylerde vücut ağırlığı, VKİ anlamlı ölçüde yüksek bulunmuştur. ($p<0,05$).

Tablo 2. Düzenli Egzersiz Yapan ve Yapmayan Bireylere İlişkin Farklı Kuvvet, Dikey Sıçrama ve Durarak Uzun Atlama Değerleri ($\bar{x} \pm SS$) ve İstatistik Analizi Sonuçları.

	Düzenli Egzersiz Yapan (n=20)	Düzenli Egzersiz Yapmayan (n=20)	t	p
El Kavrama Kuvveti (kg)	54.96 \pm 5.20	43.86 \pm 4.91	7.294	0.000**
Dikey Sıçrama (cm)	55.52 \pm 5.69	44.10 \pm 5.67	6.695	0.000**
Durarak Uzun Atlama (cm)	171.92 \pm 8.49	153.95 \pm 13.55	5.437	0.000**

Tablo 2’de görüldüğü gibi, düzenli egzersiz yapan ve düzenli egzersiz yapmayan bireyler arasında el kavrama kuvveti, dikey sıçrama yüksekliği ve durarak uzun atlama mesafesi açısından anlamlı farklılık vardır ($p<0,01$). Düzenli egzersiz yapmayan bireylere göre düzenli egzersiz yapan bireylerde el kavrama kuvveti, dikey sıçrama yüksekliği ve durarak uzun atlama mesafesi değerleri anlamlı ölçüde yüksektir ($p<0,01$).

Tablo 3. Düzenli Egzersiz Yapan ve Yapmayan Bireylere İlişkin Esneklik, Dayanıklılık Koşusu ve Sürat Performans Değerleri ($\bar{x} \pm SS$) ve İstatistik Analizi Sonuçları.

	Düzenli Egzersiz Yapan (n=20)	Düzenli Egzersiz Yapmayan (n=20)	t	p
Esneklik (cm)	38.08 \pm 4.19	31.65 \pm 5.17	4.608	0.000**
Mekik Koşusu (m)	1581.60 \pm 292.57	1162.00 \pm 185.46	5.574	0.000**
10m-Sürat (sn)	2.03 \pm 0.17	2.22 \pm 0.16	-3.756	0.001**
10m-Fly-Sürat (sn)	1.40 \pm 0.15	1.59 \pm 0.13	-4.364	0.000**
20m-Sürat (sn)	3.43 \pm 0.29	3.81 \pm 0.27	-4.413	0.000**

Tablo 3’den anlaşılacağı gibi, düzenli egzersiz yapan ve düzenli egzersiz yapmayan bireyler arasında esneklik, dayanıklılık koşusu performansı ve sürat koşusu performansı açısından anlamlı farklılık vardır ($p<0,01$). Düzenli egzersiz yapmayan bireylere göre düzenli egzersiz yapan bireylerde esneklik, dayanıklılık koşusu performansı ve sürat koşusu performansı değerleri anlamlı ölçüde yüksektir ($p<0,01$).

4. Tartışma

Çalışma sonrası elde edilen veriler değerlendirildiğinde deney grubunun kontrol grubuna karşın sağlık ve performans ile ilgili önemli parametrelerde olumlu ve anlamlı yönde farklar gözlemlenmiştir.

Araştırmada deney (n=20) ve kontrol (n=20) gruplarını oluşturan katılımcılar incelendiğinde bireyler arasında yaş ve boy uzunluğu açısından anlamlı farklılık gözükmemektedir ($p>0,05$).

Deney grubunun yaş ortalaması 21.12 ± 2.55 , kontrol grubunun yaş ortalaması ise 21.40 ± 2.58 . Deney grubunun boy uzunluğu ortalaması 178.24 ± 7.46 , kontrol grubunun 175.35 ± 5.25 olarak hesaplanmıştır. Diğer taraftan, iki grup arasında vücut ağırlığı, VKİ, değerleri açısından anlamlı farklılık gözükmemektedir ($p < 0,05$). Düzenli egzersiz yapmayan bireylere göre düzenli egzersiz yapan bireylerde vücut ağırlığı, VKİ anlamlı ölçüde yüksektir ($p < 0,05$). VKİ değerleri deney grubunun ortalaması 25.84 ± 2.74 iken kontrol grubunun ortalaması 23.94 ± 1.99 olarak ölçülmüştür.

Yapılan el kavrama kuvveti ölçüm sonuçları deney grubunun ortalaması 54.96 ± 5.20 kg iken kontrol grubunun ortalaması 43.86 ± 4.91 kg olarak tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre deney grubunda, kontrol grubuna oranla %25.30 anlamlı fark bulunmuştur.

Yapılan dikey sıçrama ölçüm sonuçları deney grubunun ortalaması 55.52 ± 5.69 cm iken kontrol grubunun ortalaması 44.10 ± 5.67 cm olarak tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre deney grubunda, kontrol grubuna oranla %25.89 anlamlı fark bulunmuştur.

Yapılan durarak uzun atlama ölçüm sonuçları deney grubunun ortalaması 171.92 ± 8.49 cm iken kontrol grubunun ortalaması 153.95 ± 13.55 cm olarak tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre deney grubunda, kontrol grubuna oranla %11.67 anlamlı fark bulunmuştur.

Akgün (1989)'ün çalışmasında spor egzersizleri sonucunda yapılan çalışma özelliğine göre kas liflerinde bir gelişme görüldüğü belirtilmiştir. Bir kasın çapı, yüksek gerilimde uyarılar verilmesiyle büyür. Enerji depolarının büyümesi ve kılcal damarlarının genişlemesi kas dayanıklılık yeteneğini sağlar. Çabukluk sağlayan uyaranlarla, kasın kasılma hızı yükselebilir (Sevim, 1997).

Yapılan esneklik testi sonuçları deney grubunun ortalaması 38.08 ± 4.19 cm iken kontrol grubunun ortalaması 31.65 ± 5.17 cm olarak tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre deney grubunda, kontrol grubuna oranla %20.31 anlamlı fark bulunmuştur.

Bireylerin mesleki taleplerini, beslenme ve fiziksel aktivite alışkanlıklarını içeren yaşam stilleri, kemik ve bağ dokularında birçok anlamlı değişikliklerin oluşmasıyla yakından ilgilidir. Kemik ve bağ dokularında meydana gelen bu değişiklikler yaşam boyunca fonksiyonel hareket genişliğini etkileyebilmektedir (Pratt vd., 1999).

Yapılan mekik koşusu dayanıklılık testi sonuçları deney grubunun ortalaması $1581,60 \pm 292.57$ m iken kontrol grubunun ortalaması 1162.00 ± 185.46 m olarak tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre deney grubunda, kontrol grubuna oranla %36.11 anlamlı fark bulunmuştur.

Akgün (1973)'ün çalışmasında kan akımındaki ve miyoglob in yoğunluğundaki değişiklikler antrenmanın dayanıklılığa olan önemli etkileri olduğuna, antrenman kas liflerindeki mitokondrialara oksijen taşıma yanında, oksijen kullanan metabolizma organının kapasitesini de artırdığına değindiği görülmektedir. Erkan çalışmasında spor çalışmalarının amacı; insan bedeninin aerobik kapasitesini yükselterek dayanıklılık kazanmak ve bunu yaşam boyu korumaya çalışmak olduğunu belirtmiştir (Erkan, 1998).

Yapılan 10m-sürat koşusu testi sonuçları deney grubunun ortalaması 2.03 ± 0.17 sn iken kontrol grubunun ortalaması 2.22 ± 0.16 sn olarak tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre deney grubunda, kontrol grubuna oranla %8.55 anlamlı fark bulunmuştur.

Yapılan 10m-fly-sürat koşusu testi sonuçları deney grubunun ortalaması 1.40 ± 0.15 sn iken kontrol grubunun ortalaması 1.59 ± 0.13 sn olarak tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre deney grubunda, kontrol grubuna oranla %11.94 anlamlı fark bulunmuştur.

Yapılan 20m-sürat koşusu testi sonuçları deney grubunun ortalaması 3.43 ± 0.29 sn iken kontrol grubunun ortalaması 3.81 ± 0.27 sn olarak tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre deney grubunda, kontrol grubuna oranla %9.97 anlamlı fark bulunmuştur.

5. Sonuç

Düzenli olarak fitness egzersizi yapan bireylerin dayanıklılık, esneklik, vücut kompozisyonu gibi sağlığa ilişkin değerlerin düzenli olarak spor yapmayan insanlara göre olumlu yönde pozitif gelişmeler gözlemlenmiştir. Sonuç olarak; düzenli olarak spor yapmanın dayanıklılık, esneklik gibi değerlerin spor yapmayan insanlara göre daha iyi olduğunu söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

Açıkada C, Ergen E (1990). Bilim ve Spor, Büro-tek ofset Matbaacılık Ankara.

Akgün N (1989). Egzersiz Fizyolojisi, 3.Baskı, I. Cilt, Ankara.

Akgün N (1973). Çeviri, Egzersiz Fizyolojisi, 6. Baskı, I. Cilt, İzmir.

Bilge M (2000). Türk Bayan Hentbol Milli Takımı Oyuncularının Somatotip Profilleri ve Yabancı Ülke Sporcuları ile Karşılaştırılması. Spor Araştırmaları Dergisi, 4. Cilt, Ankara

Erkan N (1998). Yaşam Boyu Spor. Ankara.

ISAA (International Standards for Anthropometric Assessment) (2001) .

Kuru E (2000). Sporda Psikoloji, Ankara.

Muratlı S (1976). Antrenman ve İstasyon Çalışmaları. Ankara.

Sevim Y (1997). Antrenman Bilgisi, Tutibay Ltd.Şti Ankara.

Pratt M Macera CA Blanton C (1999). Levels of physical activity and inactivity in children and adults in the United States: Current evidence and research issues. Med Sci Sports Exerc., 30: S526-S533.

Ortaöğretim Öğrencilerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Beden Eğitimi Öğretmenliği Mesleğine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi: Batman Raman Anadolu Lisesi Örneği

M. Enes İŞIKGÖZ¹, Özgür PİŞKİN², H. Murat ŞAHİN³

¹Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Batman Üniversitesi, TÜRKİYE, pdgenes@gmail.com

²İMKB Ortaokulu, Batman, TÜRKİYE, klasman72@hotmail.com

³Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Batman Üniversitesi, TÜRKİYE, hmuratsahin@gmail.com

Öz

Bu çalışmanın amacı, Batman Raman Anadolu Lisesi öğrencilerinin çeşitli demografik değişkenlerine göre beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik tutumlarının incelenmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu 2018-2019 eğitim öğretim yılı güz döneminde Batman Raman Anadolu Lisesinin 11. ve 12. sınıflarında öğrenim gören ve çalışmaya gönüllü katılan 85 erkek ve 134 kız olmak üzere toplam 219 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmanın verileri “Ortaöğretimde Beden Eğitimi Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum” ölçeği ile toplanmıştır. Çalışmada, öğrencilerin beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik genel tutumlarının orta düzeyde olduğu, öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarını sırasıyla; ilgi beklenti ve güven faktörlerinin belirlediği, demografik değişkenlere göre öğrencilerin beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik tutumlarının cinsiyet, sınıf ve yaş değişkenine göre anlamlı olarak farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler:Ortaöğretim, Öğrenci, Beden Eğitimi Öğretmenliği Mesleği, Tutum.

Analysis on Attitudes of Secondary School Students towards Physical Education Teaching by Different Variables: Batman Raman Anatolian High School Example

Abstract

The purpose of this study is to analyze the attitudes of students of Batman Raman Anatolian High School towards the physical education teaching profession by different demographic variables. The research group is composed of 219 students involving 85 males and 134 females who have participated in the study voluntarily and studying in the 11th and 12th grades of Batman Raman Anatolian High School for the fall semester of 2018-2019 academic year. Data were collected via the scale “Attitude towards Physical Education Teaching in Secondary Education”. It has been concluded that general attitudes of students towards the physical education teaching profession are moderate, the factors of interest, expectation and trust determine the attitudes of students for the teaching profession respectively and the attitudes of students towards physical education teaching by demographic variables significantly differ by the variables of sex, grade and age.

Keywords: Secondary Education, Student, Physical Education Teaching Profession, Attitude.

1. Giriş

Toplumsal kalkınmada eğitimin rolü ve gücü kuşkusuz önemli yer tutmaktadır. Eğitim sürecinde ise en önemli iş görenler öğretmenlerdir. Eğitim sisteminin verimliliği, toplumun ihtiyacı olan nitelik ve nicelikte insan gücünün yetiştirilmesi ile doğru orantılı olduğundan öğretmen eğitim sisteminin en stratejik öğelerinden biri olarak kabul edilir (Aysu, 2007). Öğretmenler, kendilerine, öğrencilere ve uzun vadede bütün topluma yeni becerilerin ve değerlerin kazandırılmasında çeşitli sorumluluklar üstlenmektedir. Modern toplumlarda öğretmenler yalnızca eğitim ve öğretim işini gerçekleştiren teknik elemanlar değil, öğrencilere ve topluma rol model olacak insanlar olarak da görülmektedir. Öğretmenlere yönelik bu toplumsal beklentiler yetkin bir öğretmenin bütün özellikleriyle tanımlanmasını ve bu çerçevede hazırlanan öğretmen yetiştirme politikalarının uygulanmasını zorunlu kılmaktadır (MEB, 2017).

Öğretmenlik mesleği, eğitim sektörü ile ilgili olan sosyal, kültürel, ekonomik, bilimsel ve teknolojik boyutlara sahip, alanda özel uzmanlık bilgi ve becerisini temel alan akademik çalışma ve mesleki formasyon gerektiren, profesyonel statüde bir uğraşı alanıdır (Erden, 1998). Bu açıdan toplumlarında bu günkü çabaları değişen bilim dünyasına ayak uyduracak, toplumun ihtiyaçlarına cevap verebilecek, üstün bilgi ve beceri ile donatılmış öğretmenlerin yetiştirilmesi üzerinedir (Yıldız, 2003).

Öğretmenlerin sorumluluklarını başarı ile yerine getirebilmeleri için sadece mesleki yeterliklerinde değil, mesleki tutumlarının uluslararası standartlara uygun ve üst düzeyde olması beklenmektedir (Ataünal, 2003). Öğretmenlik mesleğine karşı olumlu tutuma sahip istekli öğrencilerin öğretmen eğitimine katılması niteliği belirleyen önemli etkenlerden birisidir (Şimşek, 2005). Tutumların oluşturulmasında bir bireyin gelişmesinde önemli bir rolü bulunan okulun ve sınıfın ortamı büyük bir önem taşır. Özellikle, öğrencilerin öğretmenlerine derslere, okula vb. değişkenlere karşı oluşturdukları tutumlar onların öğrenim hayatını ve geleceğini etkilemektedir (Semerci ve Semerci, 2004).

Öğretmenliği meslek olarak seçecek olan bireylerin bu mesleğin gerekliliklerini daha etkili biçimde yerine getirebilmelerinin ön koşulu mesleği sevmektir. Bu da öğretmenlik mesleğine karşı olumlu tutumla karşılanabilir (Yanık ve Çamlıyer, 2013). Öğretmenlik mesleğine yönelik olumlu tutumların oluşması; adayların giriş davranışları, mesleği severek seçmeleri, ilgileri ve o mesleği yapabileceklerine olan özgüvenleridir (Pehlivan, 2006). Öğretmenlik mesleğinde başarılı olabilmek için mesleğe severek, isteyerek başlamayı gerektirir (Saracaloğlu ve ark., 2000). Çünkü öğretmenlerin mesleklerine yönelik tutumları, mesleki davranışlarının en güçlü belirleyicilerinden birisi olması nedeniyle, onların mesleği algılayış biçimini yani “öğretmenlik meslek anlayışlarını” yansıtır (Yalız, 2010). Bu açıdan öğretmenlerin mesleklerine ilişkin sahip oldukları tutumun, tüm tutumlar gibi sonradan öğrenilmesi öğretmen eğitiminin önemini ortaya koymaktadır (Can, 1987).

Alan yazın incelendiğinde yüksek okul/fakülte düzeyinde farklı öğretmenlik programlarında okuyan öğretmen adaylarının, öğretmenlik mesleğine yönelik tutumların çeşitli değişkenler açısından incelendiği pek çok çalışmanın (Dikmen ve Tuncer, 2018; Üzüm ve ark., 2015; Çeliköz ve Çetin, 2004; Semerci ve Semerci, 2004; Bozdoğan ve ark., 2007; Çapa ve Çil, 2000; Şimşek, 2005; ; Çapri ve Çelikkaleli, 2008; Bulut, 2009; Erdem ve Anılan, 2000; Gürbüz ve Kışoğlu, 2007; Erdem ve ark., 2005; Çakır, 2005; Yumuşak ve ark., 2006; Oğuz ve Topkaya, 2008; Kaya ve Büyükkasap, 2005) var olduğu fakat ortaöğretimde okuyan öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının incelendiği çalışmaların (Yanık, 2017; Çeliköz ve Çetin, 2004; Gerek, 2006; Güleçen ve ark., 2008) kısıtlı kaldığı, bu çalışmalardan bazılarının ölçek geliştirme çalışmaları (Semerci, 1999; Yanık ve Çamlıyer, 2013) olduğu, bu kapsamda mevcut çalışmanın alan yazındaki boşluğu doldurması açısından

önemli görülmektedir. Bu çalışmanın amacı; Batman Raman Anadolu Lisesi örnekleminde ortaöğretim öğrencilerinin çeşitli demografik değişkenlerine göre beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik tutumlarının incelenmesidir.

2. Materyal ve Metod

Batman Raman Anadolu Lisesi öğrencilerinin çeşitli demografik değişkenlerine göre beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik tutumlarının incelendiği bu çalışma betimsel nitelikte tarama modelinde desenlenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 2018-2019 eğitim öğretim yılı güz döneminde Batman Raman Anadolu Lisesinin 11. ve 12. sınıflarında öğrenim gören ve çalışmaya gönüllü katılan 85 erkek ve 134 kız olmak üzere toplam 219 öğrenci oluşturmaktadır.

Çalışmanın verileri Yanık ve Çamlıyer (2013) tarafından geliştirilen “Ortaöğretimde Beden Eğitimi Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum” ölçeği ile toplanmıştır. Ölçek beşli Likert tipinde derecelendirilmiş (1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle Katılıyorum) olup, 3 faktör (F1: İlgi, F2: Beklenti, F3: Güven) altında toplam 18 sorudan oluşmaktadır. Ölçeğin geliştirilme aşamasında Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı faktörler bazında ,85-,94 arasında, toplamda ,93 olarak bulunmuştur. Mevcut çalışmada ise ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı faktörler bazında ,87-,93, ölçek toplamında ise ,91 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlara göre ölçeğin oldukça güvenilir olduğu söylenebilir.

Verilerin analizinde betimsel istatistik teknikleri yanı sıra, tek örneklem Kolmogorov-Smirnov normallik testi, Mann Whitney-U ve Kruskal Wallis-H testleri kullanılmıştır. Verilere uygulanan normallik sına testi sonucunda, verilerin normal dağılımdan farklı dağıldıkları ($z=0,85$; $p<0,05$) gözlenmiştir. Bu kapsamda non-parametrik testler tercih edilmiştir.

3. Bulgular

Tablo 1. Öğrencilerin Demografik Özellikleri

Cinsiyet	n	%
Erkek	85	38,8
Kız	134	61,2
Sınıf		
11.Sınıf	94	42,9
12.Sınıf	125	57,1
Yaş		
14-16 Arası	55	25,1
17-19 Arası	164	74,9
Toplam	219	100,0

Tablo 1' e göre, öğrencilerin 85' i (%38,8) erkek, 134'ü (%61,2) kızdır. Öğrencilerin 94'ü (%42,9) 11.sınıfta, 125'i (%57,1) 12.sınıfta öğrenim görmektedir. Yaş aralığı olarak öğrencilerin 55'i (%25,1) 14-16 arası, 164'ü (%74,9) 17-19 arası yaşa sahiptir.

Tablo 2. Öğrencilerin Beden Eğitimi Öğretmenliği Mesleğine Yönelik Tutumlarının Betimsel İstatistik Sonuçları

	İlgi	Beklenti	Güven	Toplam
Ort.	22,73	17,00	10,53	50,25
SS	6,89	5,59	4,78	15,62

Tablo 2' ye göre öğrencilerin beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik tutumlarını belirlemede sırasıyla; İlgi ($22,73\pm 6,89$), Beklenti ($17,00\pm 5,59$) ve Güven ($10,53\pm 4,78$) faktörlerinin belirlediği, öğrencilerin beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik genel tutumlarının orta düzeyde olduğu görülmüştür.

Tablo 3. Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Beden Eğitimi Öğretmenliği Mesleğine Yönelik Tutumlarının Mann Whitney-U Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	S.O.	S.T.	U	p
İlgi	Erkek	85	127,03	10797,50	4247,50	0,00
	Kız	134	99,20	13292,50		
	Toplam	219				
Beklenti	Erkek	85	121,49	10326,50	4718,50	0,03
	Kız	134	102,71	13763,50		
	Toplam	219				
Güven	Erkek	85	125,02	10627,00	4317,00	0,00
	Kız	134	100,47	13463,00		
	Toplam	219				

Tablo 3 incelendiğinde, cinsiyet değişkenine göre öğrencilerin beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik tutumlarının ilgi ($U=4274,50$; $p<0,05$), beklenti ($U=4718,50$; $p<0,05$) ve güven ($U=4317,00$; $p<0,005$) faktörlerinde anlamlı olarak değiştiği saptanmıştır. Grupların sıra ortalamasına bakıldığında, her üç faktörde de erkek öğrencilerin sıra ortalamasının kız öğrencilerin sıra ortalamasından daha yüksek olduğu görülmektedir. Erkek öğrencilerin beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik tutumlarının kız öğrencilere göre daha olumlu çıktığı söylenebilir.

Tablo 4. Öğrencilerin Sınıf Değişkenine Göre Beden Eğitimi Öğretmenliği Mesleğine Yönelik Tutumlarının Mann Whitney-U Testi Sonuçları

	Sınıf	N	S.O.	S.T.	U	p
İlgi	11.Sınıf	94	98,74	9281,50	4816,50	0,02
	12.Sınıf	125	118,47	14808,50		
	Toplam	219				
Beklenti	11.Sınıf	94	93,57	8796,00	4331,00	0,00
	12.Sınıf	125	122,35	15294,00		
	Toplam	219				
Güven	11.Sınıf	94	95,43	8970,50	4505,50	0,00
	12.Sınıf	125	120,96	15119,50		
	Toplam	219				

Tablo 4 incelendiğinde, sınıf değişkenine göre öğrencilerin beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik tutumlarının ilgi ($U=4816,50$; $p<0,05$), beklenti ($U=4331,00$; $p<0,05$) ve güven ($U=4505,50$; $p<0,005$) faktörlerinde anlamlı olarak değiştiği saptanmıştır. Grupların sıra ortalamasına bakıldığında, her üç faktörde de 12.sınıfta öğrenim gören öğrencilerin sıra ortalamasının 11.sınıfta öğrenim gören öğrencilerin sıra ortalamasından daha yüksek olduğu, sınıf seviyesi yükseldikçe öğrencilerin beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik tutumlarının daha olumlu seviyeye çıktığı görülmektedir.

Tablo 5. Öğrencilerin Yaş Değişkenine Göre Beden Eğitimi Öğretmenliği Mesleğine Yönelik Tutumlarının Mann Whitney-U Testi Sonuçları

	Yaş	N	S.O.	S.T.	U	p
İlgi	14-16 Arası	55	92,61	5093,50	3553,50	0,01
	17-19 Arası	164	115,83	18996,50		
	Toplam	219				
Beklenti	14-16 Arası	55	89,60	4928,00	3388,00	0,00
	17-19 Arası	164	116,84	19162,00		
	Toplam	219				
Güven	14-16 Arası	55	92,88	5108,50	3568,50	0,02
	17-19 Arası	164	115,74	18981,50		
	Toplam	219				

Tablo 5 incelendiğinde, yaşdeğişkenine göre öğrencilerin beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik tutumlarının ilgi (U=3553,50; p<0,05), beklenti (U=3388,00; p<0,05) ve güven (U=3568,50; p<0,005) faktörlerinde anlamlı olarak değiştiği saptanmıştır. Grupların sıra ortalamasına bakıldığında, her üç faktörde de 17-19 arası yaşa sahip öğrencilerin sıra ortalamasının 14-16 arası yaşa sahip öğrencilerin sıra ortalamasından daha yüksek olduğu, sınıf seviyesine paralel olarak yaş da yükseldikçe, öğrencilerin beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik tutumlarının daha olumlu seviyeye çıktığı görülmektedir.

4. Tartışma ve Sonuç

Batman Raman Anadolu Lisesi öğrencilerinin çeşitli demografik değişkenlerine göre beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik tutumlarının incelendiği bu çalışmanın sonucunda, öğrencilerin beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik tutumlarının orta düzeyde olduğu görülmüştür. Öğrencilerin beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik tutumlarını sırasıyla; ilgi, beklenti ve güven faktörleri belirlerken, demografik değişkenlere göre öğrencilerin beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik tutumları cinsiyet, sınıf ve yaş değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır.

Alan yazın incelendiğinde ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin genelde öğretmenlik mesleğine yönelik, özelde ise beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik tutumların araştırıldığı çalışmaların kısıtlı olduğu görülmektedir. Bu çalışmalardan Yanık (2017)'in ortaöğretim öğrencilerinin beden eğitimi öğretmenlik mesleğine ait tutumlarını incelediği araştırma göze çarpmaktadır. Araştırmada, ortaöğretim öğrencilerinin beden eğitimi öğretmenlik mesleğine yönelik olarak orta düzeyde tutum ortalama puanına sahip oldukları cinsiyet açısından erkek öğrencilerin tutum değerlerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Güleçen ve ark. (2008)'nin Anadolu Öğretmen Lisesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarını inceledikleri çalışmalarında, öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının genel olarak orta düzeyde olduğu görülmüştür. Çeliköz ve Çetin (2004) ise çalışmalarında, öğrenci özellikleri olarak incelenen 12 değişkenin (cinsiyet, sınıf vb.) tümü birlikte, öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarıyla anlamlı ilişki verdiğini saptamışlardır. Yalız (2010) araştırmasında, öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının yüksek ve olumlu olduğunu rapor etmiştir. Bu bulgular çalışma bulgularımızı destekler niteliktedir.

Dikmen ve Tuncer (2018) araştırmalarında, pedagojik formasyon programına kayıtlı öğretmen adaylarının mesleğe yönelik tutum düzeylerinin istenilen seviyede (katılıyorum düzeyinde) olduğu ancak öğretmenlik mesleğine yönelik tutumun cinsiyet, sınıf düzeyi, öğrenim görülen fakülte değişkeni açısından anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Cinsiyet açısından öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının farklılaşmadığı başka çalışma (Demirtaş ve ark. 2011; Kızıltaş ve ark., 2012) bulguları olduğu gibi, kız

öğrencilerin erkek öğrencilere göre öğretmenlik mesleğine yönelik daha olumlu tutum içerisinde oldukları çalışma (Camadan ve Duysak, 2010;Çapri ve Çelikkaleli, 2008) bulguları da mevcuttur. Bu bulgular çalışma bulgularımızla örtüşmemektedir.

Öğrencilerin toplumun beklentileri karşılayacak nitelikte yetiştirilmelerinde öğretmenlerin mesleki yeterlilikleri ve kişisel niteliklerinin yanında öğretmenin mesleğine karşı tutumlarının da öğretimin etkinliğini ve başarısını etkilediği düşünülmektedir (Yanık, 2017). Öğrencilik yıllarındaki öğrenme yaşantıları, öğretmenlerin meslek anlayışlarına temel oluşturmakta ve bu yaşantıların mesleğe yönelik olumlu tutumlar kazandıracak şekilde düzenlenmesi oldukça büyük önem taşımaktadır (Can, 1991). Bu kapsamda ortaöğretim düzeyinde öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının çeşitli branşlar açısından araştırılması, araştırmanın daha geniş bir öğrenci grubu ve farklı okul türleri ile yürütülmesi çalışmanın önerileri olarak sunulabilir.

Kaynaklar

Ataunal, A. (2003). Niçin ve nasıl bir öğretmen. Ankara: Milli Eğitim Vakfı Yayınları.

Aysu, B. (2007).Okul öncesi öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine karşı tutumlarının incelenmesi.Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Bozdoğan, A.E. Aydın, D. ve Yıldırım, K. (2007). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 83-97.

Bulut, İ. (2009). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının değerlendirilmesi (Dicle ve Fırat Üniversitesi örneği). *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 13-24.

Camadan, F. ve Duysak, A. (2010). Farklı programlardaki öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından karşılaştırılması: Rize Üniversitesi örneği. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 30-42.

Can, G. (1987). Öğretmenlik meslek anlayışı üzerine bir araştırma (Ankara Okullarında). *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2), 159-170.

Can, G. (1991). Eğitim fakültesi lisans ve öğretmenlik sertifikası programlarının öğretmen adaylarına tutum geliştirme açısından etkililiği. I. Eğitim Kongresi Bildirileri, İzmir.

Çakır, Ö. (2005). Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi İngilizce Öğretmenliği Lisans Programı (İÖLP) ve Eğitim Fakülteleri İngilizce Öğretmenliği Lisans Programı öğrencilerinin mesleğe yönelik tutumları ve mesleki yeterlik algıları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(6), 27-42.

Çapa, Y. ve Çil, N. (2000). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, 69-73.

Çapri, B. ve Çelikkaleli, Ö. (2008). Öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutum ve mesleki yeterlik inançlarının cinsiyet, program ve fakültelerine göre incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(15), 33-53.

Çeliköz, N. ve Çetin, F. (2004). Anadolu Öğretmen Lisesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarını etkileyen etmenler. *Milli Eğitim Dergisi*, 162, 136-145.

Demirtaş, H., Cömert, M. ve Özer, N. (2011). Öğretmen adaylarının özyeterlik inançları ve öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları, *Eğitim ve Bilim*, 36(159), 96-111.

- Dikmen, M. ve Tuncer, M. (2018). Öğretmenlik mesleğine yönelik tutumun çeşitli değişkenlere göre değerlendirilmesi. *Harran Education Journal*, 3(1), 24-38.
- Erdem, A.R. ve Anılan, H. (2000). PAÜ Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* (IV. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu Bildirileri Özel Sayısı), 7, 144-149.
- Erdem, A.R., Gezer, K. ve Çokadar, H. (2005). Ortaöğretim Fen-Matematik Ve Sosyal Alanlar Öğretmenliği tezsiz yüksek lisans öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları. 14. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri, PAÜ. Denizli, 471-477.
- Erden, M. (1998). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- Gerek, R., (2006). Düziçi Anadolu Öğretmen Lisesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Güleçen, S., Cüro, E. ve Semerci, N. (2008). Anadolu öğretmen lisesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(1), 139-157.
- Gürbüz, H. ve Kışoğlu, M. (2007). Tezsiz yüksek lisans programına devam eden fen edebiyat ve eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları (Atatürk Üniversitesi Örneği). *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 71-83.
- Kaya, B. ve Büyükkasap, E. (2005). Fizik öğretmenliği programı öğrencilerinin profilleri, öğretmenlik mesleğine yönelik tutum ve endişeleri. *Gazi Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 13(2), 367-380.
- Kızıltaş, E., Halmatov, M. ve Sarıçam, H. (2012). Okul öncesi öğretmenliği öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 173-189.
- MEB (2017). *Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri*. Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Oğuz, A. ve Topkaya, N. (2008). Ortaöğretim alan öğretmenliği öğrencilerinin öğretmen özyeterlik inançları ile öğretmenliğe ilişkin tutumları. *Akademik Bakış*, 14, 23-36.
- Saracaloğlu, A.S., Serin, O., Bozkurt, N. ve Serin, V. (2000). Öğretmen adaylarının mesleğe yönelik tutumlarını etkileyen faktörler. IX. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Erzurum.
- Semerci, Ç. (1999). Öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutum ölçeği, *Eğitim ve Bilim*, 23(111), 51-55.
- Semerci, N. ve Semerci, Ç. (2004). Türkiye’de öğretmenlik tutumları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 137-146.
- Şimşek, H., (2005), Ortaöğretim alan öğretmenliği tezsiz yüksek lisans programına devam eden öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2), 1-26.
- Üzüm, H., Yalçın, H.B., Biçer, B., Yüktasır, B. ve Yıldırım, Y. (2015). Beden eğitimi öğretmen adaylarının mesleklerine karşı tutumları. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 20(1-4), 1-10.
- Yalız, D. (2010). Anadolu Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının karşılaştırılması. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5(1), 7-14.

Yanık, M. (2017). Ortaöğretim öğrencilerinin beden eğitimi öğretmenlik mesleğine ait tutumlarının incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(3), 927-940.

Yanık, M. ve Çamlıyer, H. (2013). Ortaöğretimde Beden Eğitimi Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum Ölçeği geliştirilmesi. *International Journal of Human Sciences*, 10(2), 691-705.

Yıldız, K. (2003). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. Ankara: Pegem Yayınları.

Yumuşak, A., Aycan, N., Aycan, Ş., Çelik, F., Kaynar, H. Ü. (2006). Muğla üniversitesi tezsiz yüksek lisans programı ile eğitim fakültesi lisans programı öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutum ve endişelerinin karşılaştırılması. 15. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiri Özetleri, MÜ. Muğla.

TAFISA, Modern Sporun Yeni Yüzü

Mutlu TÜRKMEN

Bartın Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, Bartın, TÜRKİYE
E-posta: turkmenm@yahoo.com

Öz

TAFISA, IOC tarafından lider herkes için spor örgütü olarak tanımlanmaktadır. 1960'lı yıllardan itibaren başlayan bireysel ve kurumsal herkes için spor etkinlikleri girişimlerinin neticesinde, 1991 yılında Almanya'da resmi olarak kuruluşu yapılan TAFISA, 2005 yılından itibaren ise profesyonel koşullarda işletilen bir uluslararası sivil toplum kurumuna dönüşmüştür. 2009 yılında yeniden yapılanan kurum, logo, isim ve yapısal değişikliği ile çok daha etkin bir küresel örgüt haline gelmiştir. 2013 yılı itibariyle 180'den fazla ülkede ulusal temsilcileri bulunan, birçok uluslararası üye ve işbirliğine gittiği küresel kuruluşlarla birlikte alanında önemli bir aktör haline gelmiştir. Türkiye Herkes İçin Spor Federasyonu ise bu küresel örgütte 2009 yılından itibaren etkili bir varlık göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: TAFISA, işçi sporları, herkes için spor

TAFISA, New Face of the Modern Sport

Abstract

TAFISA is defined as the leading sport for all organization in sport for all section by the International Olympic Committee. As a result of the individual and institutional initiatives started during the beginning of the 1960s, TAFISA was established officially in 1991 in Germany and turned out to be an effective non-governmental organization which is run professionally. The organization restructured itself in 2009, changed its name, logo, and structure, and became a more efficient global body. In 2013 it became a global actor in its sector after gaining national members in more than 180 countries and also many international member organizations, and started cooperating with many globally leading organizations. Turkish Sport for All Federation became an effective member of this global institution since 2009.

Keywords: TAFISA, workers sports, sport for all

Giriş

Bugünkü anlamıyla modern sporun ortaya çıkması, hatta günümüze kadar varlığını sürdüren birçok spor teşkilatı 19. yüzyıl ortalarından itibaren ortaya çıkmıştır. Sanayi devriminin tetiklediği yoğunluklu demografik hareketlilik ve bireyin yaşam standartlarındaki hızlı değişim, zamanı sınırlanmış kişiler için örgütlü boş zaman değerlendirme etkinlikleri taleplerini de artırmıştır. Bunun neticesinde de geniş kitlelerin ilgi duyduğu sportif etkinlikler hızlı bir biçimde yaygınlaşmıştır.

Herkes için sporun fikrîsel temelleri işçi sporları hareketidir

20. yüzyılın başından itibaren bir yandan olimpik hareket, elit ve seçkin bir anlayışın ürünü olarak güç kazanırken, diğer yandan işçi sporları hareketi, kapsayıcı ve alternatif bir sosyal hareket olarak geniş kitleler nezdinde yaygınlık kazanmıştır. Özellikle iki dünya savaşı arası dönemde, işçi sporları iddialı ve parlak bir toplumsal harekete dönüşerek altın çağını yaşamıştır. Bu hareketi olimpik/burjuvazi spor hareketinden ayıran temel niteliği ise, eşitlikçi, kuşatıcı, katılımcı bir yapılanma ekseninde, toplumun geniş kitlelerini kucaklıyor olmasıdır. Bu harekette işçiler, kadın-erkek, çocuk-ebeveyn, genç-yaşlı hep birlikte etkinliklere katılma olanağı buluyordu.

İkinci dünya savaşından sonra, işçi sporları hareketleri güç kaybetmiş ve olimpik hareket çok daha geniş bir çevrede etkili hale gelmiştir. Her ne kadar da 1990'lara kadar olimpik hareket geniş tabanlı politik muhalefetlere, çarpıcı boykot ve eylemlere sahne olmuşsa da, modern sporun temel taşıyıcı aksı olarak büyümeye ve gelişmeye devam etmiştir. 90'lardan sonra ise tek kutuplu hale gelen dünyada, olimpik hareket çok daha fazla güç kazanmış ve dünyadaki en önemli küresel sosyal etkinliklerin başına yerleşmiştir.

Herkes için spor olimpik hareketin önemli bir bileşenidir

Bu süreçte işçi sporları hareketi tamamıyla yok olmamış, aksine bu hareket olimpik hareketle iç içe geçerek kendi değerlerini olimpik hareketin içerisine katmayı başarmıştır. Başlangıçta seçkin bir hareket olarak ortaya çıkan, dahası kadınların katılımını bile yadsıyan olimpik hareket, 50'li yıllardan sonra işçi sporlarının değerlerini içselleştirerek, daha demokratik, eşitlikçi, kapsayıcı bir söylemi esas almıştır. Günümüzde bu söylem, herkes için spor ilkesi çerçevesinde tanımlanmakta ve olimpik hareketin ayrılmaz parçalarından birisi olarak her geçen gün daha büyük bir güç kazanmaktadır. Günümüzde pratik olarak herkes için spor etkinlikleri, Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) bünyesinde, hem komitenin herkes için spor alt komisyonu hem de komiteye bağlı 3 önemli uluslararası spor örgütü içerisinde yapılmaktadır. Bu örgütler şunlardır: Uluslararası Herkes İçin Spor Birliği (TAFISA), Uluslararası Herkes İçin Spor Federasyonu (FISpT) ve Uluslararası Çalışanlar Spor Birliği (CSIT). Bu örgütler arasında en genci olan TAFISA, etkililik, etkinlik, yaygınlık anlamında açık ara lider bir kuruluşa haline gelmiştir.

TAFISA; 200 üyeli lider kurum

1960'lı yıllardan itibaren başlayan bireysel ve kurumsal herkes için spor etkinlikleri girişimlerinin neticesinde, 1991 yılında Almanya'da resmi olarak kuruluşu yapılan TAFISA, 2005 yılından itibaren ise profesyonel koşullarda işletilen bir uluslararası sivil toplum kurumuna dönüşmüştür. 2009 yılında yeniden yapılanan kurum, logo, isim ve yapısal değişikliği ile çok daha etkin bir örgüt haline gelmiş, 2013 yılı itibarıyla ulusal temsilcileri,

birçok uluslararası üye ve işbirliğine gittiği küresel kuruluşlarla birlikte alanında önemli bir aktör haline gelmiştir.

2013 yılı başı itibariyle, Asya'dan 58, Avrupa'dan 55, Afrika'dan 31, Amerika'dan 26 ve Okyanusya'dan 10 üye olmak üzere toplam 180 ulusal üye ve 31 uluslararası üyesi bulunan TAFISA, 2013 yılı genel kurulunda yeni katılan üyeleriyle birlikte daha da genişlemiş ve güçlenmiştir. TAFISA üye profili açısından çeşitlilik gösteren, oldukça renkli ve dinamik bir yapıdadır. Üyeleri arasında 43 devlet kurumu, 24 ulusal olimpiyat komitesi, 62 herkes için spor kuruluşu, 9 ulusal spor kurumu, 20 özel amaçlı ulusal kurum, 2 kıtasal herkes için spor kurumu, 8 eğitim kurumu, 20 uluslararası kuruluş ve 12 tane de diğer niteliklere sahip kurum bulunmaktadır.

Dinamik işbirliği ağı

TAFISA'nın alanında etkili ve lider bir kuruma dönüşmeyi başarımındaki en önemli stratejik başarısı, alanındaki ilgili küresel örgütlerle oluşturduğu dinamik işbirliği ağıdır. Bu çerçevede kurumun işbirliğine gittiği başlıca uluslararası örgütler şunlardır:

- Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC)
- Dünya Sağlık Örgütü (WHO)
- Uluslararası Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Konseyi (ICSSPE)
- Dünya Olimpik Şehirler Birliği (UMVO)
- Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO)
- Birleşmiş Milletler (UN)
- Uluslararası Spor ve Kültür Birliği (ISCA)
- Uluslararası Çalışanlar Spor Birliği (CSIT)
- Avrupa Birliği (EU)
- Avrupa Konseyi (CE)
- Avrupa Sivil Toplum Spor Örgütleri Birliği (ENGSO)

Proje tabanlı yönetim anlayışı

TAFISA, işbirliği kurduğu küresel spor ve sivil toplum aktörleri ile birlikte, bir dizi önemli proje yürütmektedir. Gerek diğer kurumlarla ortak yürüttüğü projeler, gerekse kendi tasarımı olan projeleri, başta Uluslararası Olimpiyat Komitesi, Dünya Sağlık Örgütü, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği gibi önemli küresel aktörlerden destek bulmaktadır. Bu çerçevede TAFISA'nın geliştirmiş olduğu 3AC (aktif şehirler) programı Avrupa Birliği ve Dünya Sağlık Örgütü tarafından, CLC (Onaylı Liderlik Kursu) programı Uluslararası Olimpiyat Komitesi tarafından, geleneksel spor oyunları ve VIPS (Spor Yoluyla Barış için Gönüllüler Girişimi) programı ise Birleşmiş Milletler tarafından desteklenmektedir. TAFISA, Uluslararası Olimpiyat Komitesi Herkes İçin Spor Kurulu, Uluslararası Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Konseyi Yönetim Kurulu, Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Kurumu CIGEPS programında da temsilci bulundurmaktadır.

2009-2013: Atılım dönemi

TAFISA'nın geriden kalan dönemde, en önemli gelişmeleri kaydettiği yıllar 2009-2013 arası dönemdir. 2009 yılında Tayvan'da yapılan 21. Genel Kurulunda yaptığı yapısal değişikliklerin ardından hızlı bir biçimde yeniden örgütlenme ve dinamik bir uluslararası etki

ağı oluşturan kuruluş, bu dönemde çok önemli bir atılım gerçekleştirmiştir. Bu dönemde yapılan başlıca önemli çalışma ve projeler şunlardır:

- 2009-2013 arası 4 yıllık stratejik plan hazırlanmıştır
- Kurumsallaşma çerçevesinde isim ve logoda düzenlemeye gidilmiştir
- Kurumsal dokümanlar, tanıtım broşürleri, web sitesi ve tanıtım filmlerinde kurumsal bir standart geliştirilmiştir
- Almanya İçişleri Bakanlığı'nda kar amaçlı olmayan kurum olarak tescil edilerek, yasal yardım almasının önü açılmıştır
- Afrika açılımı yapılmış, Afrika bürosu kurulmuş ve Tanzanya'da CLC kursu düzenlenmiştir
- IOC ile aktif şehirler ve liderlik kursu için ortaklık sözleşmesi imza edilmiş ve dünyanın çeşitli bölgelerinde kurslar açılmıştır
- Avrupa Konseyi danışmanlık komitesinde temsil sağlanmıştır
- IOC herkes için spor kuruluna üye verilmiştir
- Genel sekreter, ICSSPE başkan yardımcılığı görevi üstlenmiştir
- Dünya Yürüyüş Günü, Dünya Yarışma Günü projeleri kurumsallaştırılmış ve birçok ülkede etkili bir biçimde uygulanmıştır
- TAFISA himaye ve ödül programları geliştirilmiş ve uygulanmıştır
- 40'dan fazla ülkeden 70'i aşkın yeni üye kazanılmıştır
- 2011 yılında imzalanan Antalya Bildirgesi'ne, UN, IOC, IWG, UNESCO gibi birçok önemli kurum imza atmıştır
- Antalya'da yapılan 22. TAFISA Dünya Kongresi'ne 100'ü aşkın ülkeden rekor katılım olmuştur
- 2012 Dünya Oyunları Litvanya'da başarıyla yapılmıştır
- Avrupa Birliği'nden önemli proje desteği sağlanmıştır
- Bütçede dönem içerisinde yüzde yüze yakın artış sağlanmıştır

TAFISA, 2009-2013 yılları arasını kapsayan 4 yıllık dönemin sonucunda, alanında bulunan benzer kuruluşlar arasında en hızlı büyüyen örgüt olarak dikkatleri üzerine toplamayı başarmıştır. Günümüzde birçok uluslararası kurum, artık TAFISA tarafından tanınan kurum olmaya ve TAFISA'ya üye olmaya çalışmaktadır. Elde ettiği küresel pozisyonun neticesi olarak birçok uluslararası eğitim, kültür ve spor kuruluşu, TAFISA üyeliği kazanmak için başvuruda bulunmaktadır.

THISF'in TAFISA üyeliği

Türkiye Herkes İçin Spor Federasyonu (THISF) 2008 yılı sonunda yapılan genel kurulun ardından, yeniden yapılanma sürecine girmiştir. Federasyon Başkanlığına seçilen Prof. Dr. Erdal Zorba ve yeni yönetim kurulu, federasyonun kurumsal kimliğinin yeniden oluşturulması ve uluslararası ilişkilere özel bir önem vermiştir. Bu çerçevede hemen 2009 yılı başı itibarıyla TAFISA üyeliği için ön başvuru yapılmış, Federasyon Başkanı Prof. Dr. Erdal Zorba ve Genel Koordinatör Dr. Mutlu Türkmen aynı yıl içerisinde Tayvan'da yapılan TAFISA genel kuruluna katılarak, tam üyelik kararının alınması sağlanmıştır. Aynı yıl içerisinde Antalya'da

yapılan Uluslararası Herkes İçin Spor ve Spor Turizmi Kongresi ise TAFISA himayesi altında yapılarak üyeliğin hemen başlangıcında önemli bir etkinlik sağlanmıştır.

Takip eden yılda da THİSF, uluslararası arenada etkili bir faaliyet yürütmüştür. 2010 yılı içerisinde TAFISA'nın IOC onaylı CLC kursu İzmir'de yapılmış, ayrıca bölgesel bir alt birlik olarak 8 ülkenin katılımıyla Balkan Herkes İçin Spor Federasyonu yeniden kuruluş toplantısı İstanbul'da düzenlenmiştir. Balkan Federasyonunun kurucu başkanlığı görevini Prof. Dr. Erdal Zorba üstlenirken, genel sekreterlik görevine de Dr. Mutlu Türkmen getirilmiştir. Aynı yıl içerisinde Avustralya'nın organizasyondan çekilmesiyle, 2011 yılında yapılacak olan 22. TAFISA Dünya Kongresi'nin de Antalya'da yapılması kararı alınmıştır.

TAFISA Antalya Bildirgesi

22. TAFISA Dünya Kongresi'nin Antalya'da yapılması kararı alındıktan sonra, TAFISA ve THİSF yöneticileri sıklıkla bir araya gelerek, hem TAFISA'nın 20. kuruluş yıl dönümünü anlamlı hale getirmek hem de küresel ölçekte ses getirecek bir kongre düzenlemek için geniş çaplı planlama çalışmaları yapmıştır. Bu çalışmalar neticesinde, "Herkes İçin Spor: Köprüler Kurmak" teması ile gerçekleştirilen kongrede, elit ve yaygın sporların birleştirilmesi, kültür ve toplumların birleştirilmesi, kuram ve uygulamanın birleştirilmesi gibi alt temalarda önemli katılımların sağlandığı bir kongre düzenlenmiştir. Kongreye 100'den fazla ülkeden çok sayıda ulusal ve uluslararası kuruluş temsilcileri katılırken, Uluslararası Olimpiyat Komitesi, Birleşmiş Milletler, Dünya Sağlık Örgütü, Uluslararası Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Konseyi, Uluslararası Kadın Sporları Birliği, Uluslararası Çalışanlar Spor Federasyonu, vb çok sayıda kuruluş da en üst düzeyde temsil edilmiştir.

TAFISA tarihinde önemli bir dönüm noktasını teşkil eden Antalya Kongresi'ni anlamlı kılan ise katılımcı birçok uluslararası kurumun da imza ettiği Antalya Bildirgesi'dir. Antalya Bildirgesi'nde, sporun bütün toplum kesimleri için doğal bir hak olduğunun altı çizilerek, toplumların ve kültürlerin arasındaki ayrımların giderilmesinde herkes için spordan etkin bir biçimde yararlanılmasının önemini altı çizilmiştir.

TAFISA, son dönemin spor alanındaki en gözde kuruluşları arasında yer alırken, THİSF ise bu kurumun içerisinde en önemli çıkışı yapan ulusal temsilci olmuştur. TAFISA'ya yeni katılmış olmasına rağmen, ardı ardına yapılan etkinlikler, Antalya'da düzenlenen Dünya Kongresi ve uluslararası değişim projeleri ile THİSF, bütün otoritelerin dikkatini çekmeyi başarmış ve büyük bir övgü kazanmıştır.

Sonuç

Bu verimli işbirliğinin sonucu olarak, 24-26 Ekim 2013 tarihleri arasında Hollanda'nın Enschede kentinde düzenlenen 23. Dünya TAFISA Kongresi'nde THİSF Başkanı Prof. Dr. Erdal Zorba Yönetim Kurulu üyeliğine seçilmiştir. 120'yi aşkın ülkeden yaklaşık 300 kişi katıldığı TAFISA Genel Kurulunda, bu küresel örgütü 4 yıllığına yönetmek üzere görev alacak yönetim kurulunu belirlemek için seçimler yapılmış, 10 üyeli Yönetim Kuruluna girmek için 19 ülkeden adaylar yarışmıştır. Adaylar arasında yer alan Türkiye Herkes İçin Spor Federasyonu Başkanı Prof. Dr. Erdal Zorba, delegelerden büyük bir teveccüh görerek, Avrupa kıtasından seçimi kazanan 4 aday arasına girmiştir.

KAYNAKÇA

Krüger, A., and J. Riordan (Eds.). (1996). The story of worker sport. Champaign, IL: Human Kinetics.

Türkmen, M. (2012). Siyasal Toplumsallaşma Aracı Olarak Beden Eğitimi ve Spor; İşçi Sporları ve Türkiye'deki Etkileri (1923-1938). Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

<http://www.tafisa.org/>

<http://www.his.gov.tr/>

Cumhuriyetin İlk Yıllarında Beden Eğitimi Uygulamalarına Genel Bir Bakış⁵

Mutlu TÜRKMEN

Bartın Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, Bartın, TÜRKİYE
E-posta: turkmenm@yahoo.com

Öz

Türkiye Cumhuriyetinin kurulduğu ilk yıllarda İmparatorluktan devralınan pek çok sosyal ve kamusal teşkilat varlığını sürdürmüştür. Buna paralel olarak beden eğitimi uygulamaları ve bu uygulamaların aktörleri de imparatorluğun son döneminden tevarüs etmiştir.

Yeni kurulan cumhuriyette milli eğitim politikalarına özen atfedilmiş ve yeni inşa edilen ulus devletin ilkelerini özümsemiş bireyler yetiştirmeyi temel amaç olarak benimsemiş eğitim politikaları benimsenmiştir. Aynı bağlamda beden eğitimi etkinlikleri de milli eğitim ideolojisiyle paralellik arzemiş, bu etkinlikler günün koşullarına bağlı olarak ileri derecede pragmatik temellere dayanmıştır. Yeni kurulan Cumhuriyetin üzerine inşa edildiği düşünce sistemi ülkenin milli eğitim sistemini belirleyen temel dinamik olurken, diğer yandan da bütün eğitim sistemi bu düşünce sisteminin daha görünür bir propaganda aracına dönüşmüştür. Cumhuriyetin ilk yıllarında, milli eğitim sisteminin kurgulanması için pragmatist eğitim felsefesinin önder isimleri arasında sayılan John Dewey'in Türkiye'ye davet edilmiş olması da dönemin pragmatist temelli eğitim felsefesinin en önemli göstergelerindedir.

Anahtar Kelimeler: Beden eğitimi, milli eğitim, cumhuriyet

⁵ Bu çalışma, yazarın doktora tezindeki bir bölümden yararlanılarak hazırlanmıştır.

General Overview of the Physical Education Applications during the Foundation Years of the Republic

Abstract

Many public organizations which were established during the Ottoman Empire period continued to live during the foundation years of the Turkish Republic. Similarly, physical education practices and institutions on physical education were also transferred from the Ottoman Empire.

The new Republic paid special attention to the national education policies and the individuals were tried to be educated according to the founding principals of the newly founded republic. Therefore, physical education policies were also developed parallel to the national education policies and these policies were established on a very pragmatial approach. On one hand the new ideology of the republic was the main motive of these policies and on the other hand, the education system became the very visible propaganda device of this ideology. In the foundation years, John Dewey who was the Pioneer of the pragmatic philosophy in education was invited Turkey to develop the national policies which make this approach clear.

Keywords: Physical education, national education, republic

Giriş

Fransız Devriminin etkisiyle imparatorlukların tasfiye edilip ulus-devletlere geçişle birlikte ortaya çıkan milli eğitim sistemleri, devletin ve ulusal yurttaşın inşasında önemli bir rol oynamıştır. Bu döneme kadar ailenin, dinin ve meslek örgütlerinin hâkim olduğu, özel alana ait olan eğitim, artık öğretmenleri eğiten, müfredata karar veren ve okulları finanse eden devletin tüm yurttaşlara zorunlu kıldığı, merkezî olarak düzenlenen kamusal bir işe dönüşmüştür.

Aynı dönemde Osmanlı İmparatorluğunda ise çok sayıda mağlubiyet yaşayan ve geniş toprak parçalarından çekilmek zorunda kalan Türk toplumu, Birinci Dünya Savaşında içerisinde bulunduğu bloğun da yenilgiye uğramasıyla önemli bir travma yaşamıştır. Bu travma Anadolu topraklarının işgale uğramasıyla daha büyük bir derinlik kazanmıştır. Dolayısıyla büyük zorluklarla kazanılan kurtuluş mücadelesinin ardından kurulan yeni Türk devleti, her şeyden önce ulusal savunma ve üniter birliğin üzerinde durmuştur. Cumhuriyetin eğitim ideolojisi de zorunlu olarak bütün yabancı düşünce akımlarına karşı uyanık durmayı ve bunlara karşı savaşa hazırlıklı olmayı gerektiren savunmacı bir anlayışı esas alıyordu. Cumhuriyetin kuruluşunda bu ideoloji milliyetçi ve muhafazakâr bir temele dayandırılmışsa da, inkılâpların gerçekleşmesiyle birlikte dinî duyarlılıklar elenerek seküler bir anlayış oluşturulmuştur.

Diğer yandan beden eğitimi ise, Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk kez on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısından itibaren uygulanmaya başlamıştır. Bu dönemde yapılan beden eğitimi, 'Jahn-Amaros' cinnastiği prensiplerini esas almıştı. Bu eğitimin temel amacı, fiziksel olarak güçlü, gösterişli ve akrobatik hareketlerde başarılı bir eğitim gerçekleştirmektir. Selim Sırrı Tarcan, sonraki yıllarda bu dönemde yürütülen cinnastik derslerini eleştirmiş, bu derslerin bilimsel ve eğitim açısından bir yararının bulunmadığı, gençlere sadece bir bedensel hüner kazandırdığı gibi eleştiriler yapmıştır (Ergin, 1977: 1546-1547).

Askerî bir disiplinle yapılan cinnastik eğitimlerine karşı bir hareket olarak, on dokuzuncu yüzyıl sonlarında modern spor hareketleri gelişmeye başlamıştır. Bu anlamda Galatasaray Lisesi cinnastik eğitimlerinde olduğu gibi sportif etkinliklerde de önderlik etmiştir (Daver, 1929: 4-5). Selim Sırrı Tarcan, Faik Üstünidman, Vildan Aşır Savaşır gibi Türk sporuna yön veren isimler Galatasaray Lisesi'nde yetişmiştir (Bilge, 1989: 27).

Yirminci yüzyılın başlarında İmparatorlukta azınlıkların önderlik ettiği sportif uygulamalar yaygınlaşmaya başlamış ve okullarda beden eğitimi derslerine yer verilmeye başlanmıştır. Bu nedenle okullarda beden eğitimi öğretmeni ihtiyacı ortaya çıkmış, yurt dışından getirilen öğretmenler nezaretinde yetiştirilen öğrenciler daha sonra okullarda görevlendirilmiştir. Buna rağmen talebin yüksekliği ve karşılanamaması nedeniyle, 1915 yılında beden eğitimi öğretmeni yetiştirilmesi için bir okul açılması ilk kez gündeme gelmiştir. Bu okulun, yüksek öğretmen okulunda kurulması ve bir yıl süreyle teorik ve uygulamalı eğitim vermesi planlanmıştır, ancak Birinci Dünya Savaşının patlak vermesiyle, proje rafa kaldırılmıştır (Unat, 1964: 36).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte okullarda beden eğitimi derslerinin konulmasının gerekliliği üzerinde daha fazla durulmaya başlanmıştır. Bu çerçevede bu dersleri verecek eğitimcilerin yetiştirilmesi için 'Terbiye-i Bedeniyye Dar'ülmüallimin'i' kurulması ise Cumhuriyetin ilan edildiği bir tarihten önce (14 Ağustos 1923) hükümet programına girmiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında, beden eğitiminin önemli bir parçası olarak görülen izcilik faaliyetleri ön plana çıkmış ve izcilik kısa sürede tüm okullarda zorunlu hale getirilmiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında Selim Sırrı Tarcan ve Mehmet Sami Karayel, “İstanbul İzçiler Birliği’ni” kurmuştur. Bu birliğe çok sayıda oymak bağlanmış ve birlik 1926 yılına kadar faal olmuştur. 1926 yılı Eylül ayında Maarif Vekilliği bir tamimle bütün okullarda izci oymaklarının kurulmasını zorunlu hale getirmiş ve ertesi yıl Cumhuriyet bayramında bütün yurttan gelen izçiler bayram törenine katılmıştır. 12 Mayıs 1928 tarihinde ise hükümet, “Türkiye’de Gençlik Teşkilatının Türk Vatandaşlarına Hasrı Hakkında Kanunu”nu çıkararak, izciliği hem denetim altına almış hem de sistemli bir şekilde yürütmeye başlamıştır (Abalı, 1974: 116).

Beden eğitimi öğretmeni yetiştirilmek için yapılan ilk çalışma, İstanbul Çapa Kız Öğretmen Okulu’nda 1926 yılında açılan “Terbiye-i Bedeniyye Muallimliği Kursu” olup, bu kursta İsveç’ten gelen İsveçli öğretim elemanları ile İsveç’te öğrenim görmüş Türk öğretim elemanları görev almış, kurslardan 4 yılda 148 erkek, 63 bayan öğrenci mezun olmuştur (Mirzeoğlu, 2011: 25, 104). Ayrıca Cumhuriyetin ilk yıllarında öğretmen yetiştirilmesi için açılan okullarda, beden eğitiminin de yer alması gerekliliği üzerinde durulmuştur. 1925 yılında Konya’da kurulan “Orta Muallim Mektebi”, 1927-1928 öğretim yılında Ankara’ya taşınmış ve okula pedagoji şubesi de açılarak, ismi “Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü” olarak değiştirilmiştir. Enstitü bünyesinde beden eğitimi şubesi açılması için enstitü binasının yanında bir de beden eğitimi salonu ve spor sahası yapılmıştır. 1932 yılında bu tesislerin tamamlanmasının ardından, 5 Temmuz 1932 tarih ve 105 sayılı “Talim ve Terbiye Kurulu” kararı ile 3 yıllık eğitim verecek olan Beden Eğitimi Şubesi açılmıştır (Yücel, 1993: 125).

Gazi Eğitim Enstitüsü’nün Beden Eğitimi Şubesi açılınca, daha önce yurtdışında öğrenim görerek çeşitli okullarda çalışmaya başlayan Nizamettin Kırşan, Vildan Aşır Savaşır ve Zehra Alagöz gibi isimler, bu okulun eğitim kadrosuna katılmıştır. Ayrıca Almanya’dan uzman beden eğitimi öğretmeni Kurt Dainas da Türkiye’ye getirilerek öğretim kadrosuna dâhil edilmiştir. 1937 yılında okulda kadın beden eğitimi öğretmenleri de yetiştirilmeye başlanmış ve İstanbul Alman Lisesi Beden Eğitimi Öğretmeni Margarete Korge de bölümün öğretim kadrosuna alınmıştır (Güven, 1996: 75-76).

22 Haziran 1933 tarih ve 2287 sayılı kanunla Maarif Vekilliği bünyesinde “Beden Terbiyesi ve İzçilik Müdürlüğü” kurularak okullarda spor daha etkili hale getirilmiştir. Ardından 15 Haziran 1935 tarih ve 2273 sayılı kanunla bu müdürlüğün hem okullarda beden eğitimi ve izçilik faaliyetlerini hem de okul dışındaki beden eğitimi faaliyetlerini yürütmesi düzenlenmiştir (Abalı, 1974: 105).

1930’lu yıllardan itibaren beden eğitimi ve sporda da, genel milli eğitim politikalarında olduğu gibi daha pragmatist bir yaklaşım benimsenmeye başlamıştır. 1929 yılında yayımlanan ilk “İlk Mektepler Talimatnamesi”, ilkokulların amacını ortaya koyarken, genç neslin okulda milli cemiyet ve Türk Cumhuriyeti’ne ruhen ve beden en faydalı bir tarzda yetiştirilmesi bir amaç olarak benimsemiştir (Cicioğlu, 1985: 81).

1930’lu yıllarda, gelişen dünyada Türkiye’nin de spor alanında hak ettiği yeri alması için ülkede yapılan “İsveç, Demoz ve Dalkröz Usulü beden eğitimi çalışmalarının sıhhi, indifai ve bedii ufullerden teşekkül eden bedeni şahsiyeti tam olarak teşkil ve tesis etmek salahiyeti hiçbirinde olmadığı” ileri sürülerek Maarif Vekâletinden bu çalışmalara engel olması ve sonlandırılması istenmiştir (Bedî, 1934: 10).

Genel eğitim politikaları içerisinde beden eğitime önemle yer verilmekle birlikte, okul dışındaki teşkilatlarda yapılan etkinliklere ise sıcak bakılmamıştır. 1930’ların siyasi atmosferinin dayattığı bu eğilim, Türkiye’de de oldukça etkili olmuştur. Bu çerçevede Maarif

Vekilliği 1930 yılında, “Mekteplerde Talebe Spor Teşkilatı Hakkında Talimatname” ile ilk ve ortaokullarda tahsil gören öğrencilerin okul haricindeki spor kulüplerine girmelerini ve okullar haricinde yapılan ferdi ve takım müsabakalarına katılmalarını yasaklamıştır (Yücel, 1994: 360).

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde, birçok kurum eliyle yürütülen kamp çalışmaları da çocuk ve gençlerin beden eğitimi açısından önemli bir işlev görmüştür. Kızılay Gençlik ve Sağlık Kampları, Cumhuriyetin eğitim politikalarını ve beden politikalarını en iyi yansıtan uygulamaların başında gelmektedir.

Kaya (2010: 46), 1930’lu yıllara kadar sporun temel gayesi olan sağlıklı bir toplum yaratma misyonunun, Kızılay gençlik kamplarının kurulduğu 1933 yılından sonra fiili olarak Kızılay’a devredilmiş olduğunu tespit etmektedir. Bu gelişme dönemin bazı yöneticilerinin aynen İttihat Terakki yöneticileri gibi ulusal bir gençlik teşkilatı kurulması hevesine kapılmalarına yol açmıştır.

Kızılay tarafından açılan kamplar, dönemin Dünyada etkin olan ve Türkiye’yi de etkisi altına alan, totaliter ve otoriter eğitim ve sağlık politikalarını yansıtmaması açısından başarılı sayılabilecek bir uygulamadır. Aynı dönemde Batılı ülkeler genç nüfuslarının bedensel niteliklerini güçlü kılmak ve mevcut rejime bağlı bireyler olarak yetişmelerini temin etmek için Kızılay bünyesinde Gençlik birimleri oluşturmuş ve yaygın kamp uygulamaları yapmıştır. Türkiye’de de Kızılay bünyesinde açılan kamplarda sağlık açısından çok zayıf, fakir ve bakımsız çocukların açık havada disiplinli ve bakım altında iyi beslenerek kuvvetlendirilmesi ve eğitilmesi, sağlam bir bünyeyle okullarına gönderilmesi amaçlanmıştır.

Kızılay’a bağlı gençlik teşkilâtının kuruluşu Cumhuriyetin ilanından yaklaşık 10 yıl sonra, 23 Mayıs 1933 tarihindir. Türkiye Kızılay Cemiyeti’nin 1935 yılında hazırlamış olduğu Merkezi Umumî Raporu’nda aradan geçen iki sene gibi kısa bir süreye rağmen, teşkilatın çalışmalarında elde edilen verimden memnuniyetle söz edilmektedir (Türkiye Kızılay Cemiyeti, 1935: 9):

Henüz üç yıllık bir hayata malik olan ve memleket gençliğine daha pek küçük yaşta ve ilk mektep sıralarında insanîyet, hayırkârlık, şefkat ve muhtaç felâk etzede hem cinsine yardım hisleri telkin suretile Hilâliahmere âti (gelecek) için aza kütlesi yetiştirmek gayesine matuf ve bütün medenî âlemdeki benzerlerine uygun olarak Esas Nizamnamemizdeki hükümler dairesinde teşkil edilen (Gençlik Hilâliahmeri) yüksek faydelerini göstermeğe başlamış, baba ve analarının şefkat hisleriyle yarıya çıkan asil Türk Yavruları şuurlu mürebbilerin (terbiye eden) telkinleriyle üzerlerine düşen vazifeyi yapmağa başlamışlardır...

Kampların Cumhuriyet ilkelerinin gençlere benimsetilmesinde etkin birer sosyal paylaşım alanı olarak kullanılması, Cumhuriyet döneminin tümü boyunca söz konusudur. Bu amaçla Kızılay’ın haricinde de çeşitli kurumlar tarafından kamplar açılmıştır: Türk Hava Kurumu kampları (İnönü Kampı, Türk Kuşu Kampı), izci kampları, beden terbiyesi mükellefiyeti kampları, pasif korunma kampları, okulların yaz tatili kampları, askerî eğitim amaçlı lise ve üniversite kampları, Halkevleri Spor Kulüpleri kampları, Köy Enstitüleri kampları, çocuk ve oyun kampları, Gençlik ve Spor Müdürlüğü ve diğer spor kulüplerin kampları, kamu kurum kampları (askerî, maliye vb.), yazlık aile kampları, günümüzdeki örneklerine benzer özel kamplar ve diğer kamplar.

Gençlik kampları, Cumhuriyet dönemi boyunca değişik kurumlara bağlı olarak açılmış ve başta tek parti dönemi olmak üzere hükümetlerin uygulamaya koyduğu politikaların önemli birer parçası olmuştur. Kızılay Gençlik ve Sağlık Kampları'nın, bu kampçılık uygulamaları içinde en uzun soluklusu ve en örgütlüsü olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır (Bulut, 2007: 113).

Bu kampların üzerinde durduğu en önemli noktalar, çocuk ve gençlerin doğada sağlıklı bireyler olarak fiziksel yapılarını güçlendirmeleri ve bir yandan da askerî olarak yurt savunmasına hazır hale gelmeleridir. Kızılay kampları, temel olarak eğitim ve sağlık kazanma üzerine oturtulmuştu. Kamplara alınan çocukların seçiminde dikkat edilen özellikler; öğrencinin başarılı ancak maddi durumunun yetersiz olması, zayıf bünyeli olması, yetersiz beslenmiş olması ve sağlık açısından riskli durumda bulunması şeklinde sıralanabilir. Kampa katılan öğrencilerin içinde bulaşıcı hastalığa (sıtma) sahip olanlar, tedavi edilmesi gerekenler ve hastalık kapabilecek derecede zayıf bünyeli çocukların olmasına özen gösterilmişti. Kamplardaki doktorların ortaya çıkabilecek sağlık sorunları dışında en önemli görevleri, sıtmalı öğrencilerin tedavisiydi. Sıtmayla mücadele etmek üzere kamplarda düzenli olarak kinin bulundurulmakta ve kampa katılan çocuklara belirli dönemlerde dağıtılarak, kullanılması sağlanmaktaydı. Sağlığın korunması konusu, iki ana başlık altında öğretilmekteydi. Bunlar, “ilk yardım” ve “sağlık bilgisi” konularıdır. Ayrıca beden terbiyesi ve spor etkinlikleri de, sağlığın kazanılması, korunmasında kullanılan diğer bir önemli alandı. Kampa katılan her çocukla ilgili, başta kiloları olmak üzere sağlıkları ve diğer özellikleri hakkındaki bilgiler kamp defterlerine, formlara not edilirdi. Bu bilgiler, haftalık olarak güncellenir, öğrenci kamp devresini bitirirken sonra bir değerlendirme yapılarak verilen notlar, sonuçlar ve düşünceler ilgili yerlere kaydedilirdi (Bulut, 2007: 116).

Bu kampların en işlevsel özelliklerinden bir tanesi de tamamıyla askerî bir nitelikte şekillendirilen törenlerdir. Bulut (2007: 117), kamplarda günlük program uygulanırken sabah ve akşamki bayrak törenlerine azami özen gösterildiğini ve bu törenlerin mutlak surette yapıldığını kaydetmiştir. Böylelikle öğrencilerin askerî bir disiplin içerisinde yaşamaları ve bireysel olarak bu disiplini gündelik hayatlarında tatbik etmeleri amaçlanmıştır.

Sonuç

Genel bir değerlendirme yapılacak olursa, Türkiye’de beden eğitimi etkinlikleri de milli eğitim ideolojisiyle paralellik arzemiş, günün koşullarına bağlı olarak ileri derecede pragmatik ve pratik temellere dayanmıştır. Yeni kurulan Cumhuriyetin üzerine inşa edildiği düşünce sistemi ülkenin milli eğitim sistemini belirleyen temel dinamik olurken, diğer yandan da bütün eğitim sistemi bu düşünce sisteminin bir propaganda aracına dönüşmüştür. Cumhuriyetin ilk yıllarında milli eğitim sisteminin kurgulanması için pragmatist eğitim felsefesinin önder isimleri arasında sayılan John Dewey’in Türkiye’ye davet edilmiş olması da dönemin pragmatist temelli eğitim felsefesinin en önemli göstergelerindendir.

KAYNAKÇA

Abalı, A. (1974). Cumhuriyetimizin 50. Yılında Gençlik ve Spor. Ankara: T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayını.

Bedî, M. (1934). Beden Terbiyesi ve Memleketimiz. Spor Postası, Yıl 1, Sayı 20, 25 Ağustos 1934.

- Bilge, N. (1989). Türkiye’de Beden Eğitimi Öğretmeninin Yetiştirilmesi, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Bulut, T. (2007). Cumhuriyetin Bir Gençlik Projesi Olarak Kızılay Kampları. ÇTTAD, Cilt 6, Sayı 14, (s. 103-135).
- Cicioğlu, H. (1985). Türkiye Cumhuriyeti’nde İlk ve Orta Öğretim. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Daver, A. (1929). Bizde Futbol Nasıl Başladı?. Türk Spor, Yıl 1, Sayı 6, (s. 4-5), 7 Kasım 1929.
- Ergin, O. (1977). Türkiye Maarif Tarihi. Cilt 4, İstanbul: Eser Matbaası.
- Güven, Ö. (1996). Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni Yetiştiren Okulların Eğitimini Hazırlayıcı Çalışmalar. Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, Cilt 7, Sayı 2, Nisan 1996.
- Kaya, A. (2010). Türk Siyasi Tarihi’nde CHP’nin Gençlik Kolları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Mirzeoğlu, N. (Ed.) (2011). Spor Bilimlerine Giriş. Ankara: Spor Yayınevi.
- Türkiye Kızılay Cemiyeti (1935), 1933–1934 Hesab Devresi İçinde Merkezi Umumi Tarafından Yapılan İşleri Bildiren Rapor, Ankara: Ulus Basımevi, Ankara.
- Unat, F. R. (1964). Türk Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Yücel, H. A. (1993). Milli Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçler. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Yücel, H. A. (1994). Türkiye’de Orta Öğretim. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Sınıf Öğretmeni Adaylarının Oyun ve Fiziksel Etkinlikler Dersine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi

Halime YILDIZ¹, Gönül TEKKURŞUN DEMİR², Halil İbrahim CİCİOĞLU³

¹Spor Bilimleri Fakültesi, Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye, E-posta:halimeyildiz_042@hotmail.com

²Spor Bilimleri Fakültesi, Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye, E-posta:gonultekkursun@hotmail.com

³Spor Bilimleri Fakültesi, Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye, E-posta:ciciogluibrahim@hotmail.com

Öz

Araştırmada sınıf öğretmeni adaylarının oyun ve fiziksel etkinlikler dersine yönelik tutumunun incelenmesi amaçlanmıştır. Beden eğitimi dersinin ilkokulda işlenen adı oyun ve fiziksel etkinlikler dersi dir. Tutum bireylerin eşya-olay-duruma yönelik olumlu ya da olumsuz bilişsel, duygusal ve davranışsal eğilimidir. Araştırmada nicel araştırma modellerinden tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmaya Gazi Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesinde 1., 2., 3. ve 4. sınıfta eğitimine devam eden 201 (48 kadın, 153 erkek) öğrenci katılmıştır. Örneklem seçiminde tesadüfi örneklem seçiminden yararlanılmıştır. Veri toplama aracı olarak Hazar ve Tekkurşun Demir (2018) tarafından geliştirilen “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Oyun ve Fiziksel Etkinlikler Dersine Yönelik Tutum Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması” isimli ölçek kullanılmıştır. Ayrıca araştırmacılar tarafından oluşturulan ve katılımcıların demografik bilgilerini elde etmek amacıyla hazırlanan kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde verilerin normallik testleri yapıldıktan sonra verilerin normal dağılım gösterdiği tespit edilmiş ve verilerin analizinde parametrik testlerden yararlanılmıştır. Buna göre, frekans, yüzde, t testi, tek yönlü varyans analizinden (ANOVA) yararlanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, katılımcıların cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Katılımcıların sınıf düzeyine göre dersin yararlarına ilişkin bilişsel tutum ve derse yönelik duygusal tutum boyutu arasında 1. sınıfların lehine anlamlı düzeyde farklılık tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda sınıf öğretmeni adaylarının oyun ve fiziksel etkinlikler dersine yönelik tutumlarının orta düzeyde olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: sınıf öğretmenliği, sınıf öğretmeni adayı, oyun ve fiziksel etkinlikler dersi

The Attitudes of Classroom Teacher Candidates towards Game and Physical Activities Lesson

Abstract

The aim of this study was to investigate the attitudes of classroom teachers towards game and physical activities lesson. Physical education lesson is in the name of the game and physical activities lesson in the primary school. Attitude is the positive or negative cognitive, emotional and behavioral tendency of the individuals towards the item-event-situation. In the study, screening method from quantitative research models was used. 201 (48 female, 153 male) students from 1st, 2nd, 3rd and 4th grades of Gazi University Faculty of Sport Sciences participated in the study. Random sample selection was used in the sample selection. As a data collection tool, the scale named "Scale of Attitude towards Game and Physical Activities Lesson: Validity and Reliability Study" which was developed by Hazar and Tekkurşun Demir (2018) was used. In addition, a personal information form, which was prepared by the researchers to obtain the demographic information of the participants, was used. In the analysis of the data, it was determined that the data were normally distributed after the normality tests of the data, and parametric tests were used in the analysis of the data. Accordingly, frequency, percentage, t test, one-way analysis of variance (ANOVA) was used. According to the findings of the study, no significant difference was found the according to gender of participants. According to the class level of the participants, a significant difference was found in favor of the 1st grade students between the dimensions of Cognitive Attitude towards the Advantages of Lesson and the Emotional Attitude towards the Lesson. As a result of the study, it was found that the classroom teacher candidates' attitudes towards game and physical activities lesson were at a moderate level.

Keywords: classroom teacher, classroom teacher candidate, game and physical activities lesson

1.Giriş

Eğitim öğretimin temel amacı; hedeflerin aşamalı sınıflandırması olarak tanımlanan bilişsel, duyuşsal, devinişsel ve buna ek olarak sosyal yönlerden sağlıklı bireyler yetiştirmektir. Diğer gelişim alanlarına da doğrudan etki eden devinişsel gelişim alanı, okullarda verilen oyun ve iziki etkinlikler dersinin ana temasını oluşturmaktadır. Dersin amacına ulaşabilmesi için dersi veren öğretmenlerin bu derse yönelik olan tutum ve davranışları oldukça önemlidir (Hazar ve Tekkurşun Demir, 2018).

Tutum, bireyin bir nesneyi olumlu ya da olumsuz değerlendirmesidir (Franzoi, 2003). Bu bağlamda tutumlar, en olumludan en olumsuzu kadar çeşitli derecelerde olabilir. Olumsuz tutumlar; nesne ya da fikirler konusunda olumsuz inanca sahip olma, onu reddetme veya sevmeme, ona karşı hareketlerde bulunmayla kendini gösterebilir. Olumlu tutumlar ise; nesnelere ya da fikirler konusunda olumlu inanca sahip olma, onu benimseme ve sevmeye ile kendini gösterebilir (Demirhan ve Altay, 2001). Ülkemizde 2012-2013 eğitim öğretim döneminde ilkökul kademesinde öğrenim gören öğrenciler için beden eğitimi ve spor dersinin adı Oyun ve Fiziki Etkinlikler Dersi olarak değiştirilmiştir (MEB, 2012a). Dersin adının değişimi ile birlikte bu dersin yürüten beden eğitimi öğretmenlerinin yerini sınıf öğretmenleri almıştır. Tüm bunlar kapsamında oyun ve fiziksel etkinlikler dersinin yürütücü olacak olan sınıf öğretmeni adaylarının, ilkökul öğrencilerinin tüm gelişim boyutlarını etkileyen bu derse olan tutumu önemlidir. Bu bağlamda son zamanlarda sınıf öğretmenleri ve adaylarının beden eğitimi dersine yönelik tutumlarının incelendiği araştırmalar ilgi görmeye başlamıştır (Atkinson; Alemdağ, Öncü ve Sakallıoğlu, 2014; Tekkurşun Demir ve ark, 2017; Bohner ve Wanke, 2002; Erkuş, 2003; Bağcı, 2007; Kağıtçıbaşı, 2008; Ağgön ve Yazıcı, 2010). Bireylerin çocukluk yıllarında alınan eğitim ile spora yönelik tutumların yetişkinlikte spor yapma alışkanlığını etkilediği düşünülürse (Arslan ve Altay, 2008), özellikle ilkökul döneminde okullarda işlenen Oyun ve Fiziki Etkinlikler Dersinin bir temel oluşturduğu ve bu derse işleyecek olan öğretmen adaylarının tutumunun belirlenmesinin önemli olduğu söylenebilir. Tüm bunlar kapsamında araştırmada, sınıf öğretmeni adaylarının Oyun ve Fiziki Etkinlikler Dersine yönelik tutumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

2. Materyal ve Metod

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada nicel araştırma modellerinden tarama deseni ile kullanılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu ile Hazar ve Tekkurşun Demir (2018) tarafından geliştirilmiş

“Sınıf Öğretmeni Adaylarının Oyun Ve Fiziksel Etkinlikler Dersine Yönelik Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Verilerin analizinde verilerin normallik testleri yapıldıktan sonra parametrik testler kullanılmıştır. Buna göre, frekans, yüzde, t testi, tek yönlü varyans analizinden (ANOVA) yararlanılmıştır.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmaya 2018-2019 eğitim öğretim döneminde Gazi Üniversitesi’nde Sınıf Öğretmenliği Bölümünde eğitim ve öğretimine devam eden 201 (48 kadın, 153 erkek) öğrenci katılmıştır. Katılımcıların 24’ü 1.sınıf, 51’i 2.sınıf, 88’i 3.sınıf ve 38’i 4.sınıf öğrencileridir.

3. Bulgular

Tablo 1. Cinsiyet Değişkenine Göre t Testi Sonuçları

Değişken	Cinsiyet	N	\bar{x}	ss	t	p
Dersin Yararlarına İlişkin Bilişsel Tutum	Kadın	48	22,06	3,81	-1,296	,19
	Erkek	153	22,83	3,50		
Derse Yönelik Davranışsal Tutum	Kadın	48	13,66	6,04	-,347	,72
	Erkek	153	13,95	4,64		
Derse Yönelik Duygusal Tutum	Kadın	48	23,17	4,36	-1,293	,19
	Erkek	153	24,36	4,35		

Tablo 1 incelendiğinde Sınıf Öğretmeni Adaylarının Oyun ve Fiziksel Etkinlikler Dersine Yönelik Tutum Ölçeği'nin alt boyutlarında cinsiyete göre anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>,05$).

Tablo 2. Sınıf Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Ölçek	Sınıf	N	\bar{x}	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Dersin Yararlarına İlişkin Bilişsel Tutum	1.sınıf	24	25,58	Gruplar arası	320,996	3	106,999	9,364	,00	1*-2-3-4
	2.sınıf	51	23,11							
	3.sınıf	88	22,22	Grup içi	2250,924	197	11,426			
	4.sınıf	38	21,13							
Derse Yönelik Davranışsal Tutum	1.sınıf	24	13,45	Gruplar arası	5,011	3	1,670	,066	,97	-
	2.sınıf	51	13,92							
	3.sınıf	88	13,95	Grup içi	4989,358	197	25,327			
	4.sınıf	38	13,94							
Derse Yönelik Duygusal Tutum	1.sınıf	24	25,37	Gruplar arası	2690,004	3	896,668	36,789	,00	1*-2-3-4
	2.sınıf	51	23,76							
	3.sınıf	88	19,45	Grup içi	4801,488	197	24,373			
	4.sınıf	38	14,23							

Tablo 2'ye göre sınıf öğretmeni adaylarının sınıf düzeyleri ile Dersin Yararlarına İlişkin Bilişsel Tutum ($F=9,364$; $p<,05$) ve Derse Yönelik Duygusal Tutum ($F=36,789$; $p<,05$) boyutu arasında anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<,05$). Bu çözümleme sonucunda gruplar arasında beliren anlamlı farkın kaynağını belirlemek amacıyla, Post-Hoc test istatistikleri uygulanmıştır (Tukey HSD). Dersin Yararlarına İlişkin Bilişsel Tutum boyutunda 1. sınıf ($\bar{x}=25,58$) öğrencilerin puan ortalamalarının sırasıyla 2. ($\bar{x}=23,11$), 3. ($\bar{x}=18,05$) ve 4. ($\bar{x}=22,22$) sınıf öğrencilerin ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Derse Yönelik Duygusal Tutum boyutunda 1. sınıf ($\bar{x}=25,37$) öğrencilerin puan ortalamalarının sırasıyla 2. ($\bar{x}=23,76$), 3. ($\bar{x}=19,45$) ve 4. ($\bar{x}=14,23$) sınıf öğrencilerin ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir.

4. Tartışma

Araştırmada sınıf öğretmeni adaylarının adaylarının oyun ve fiziksel etkinlikler dersine yönelik tutumlarının cinsiyet ve öğrenim gördükleri sınıfa göre değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda 2018-2019 eğitim öğretim döneminde Gazi Üniversitesi'nde Sınıf Öğretmenliği Bölümünde eğitim ve öğretimine devam eden 201 (48 kadın, 153 erkek) öğrenci katılmıştır. Katılımcıların ölçekten en düşük 17, en yüksek 85 puan alabilecekleri Hazar ve Tekkurşun Demir (2018) belirtilmiştir. Katılımcıların ölçekten aldıkları puan ortalamasının 56 olduğu düşünülürse, katılımcıların bu derse yönelik tutumlarının orta düzeyde olduğu söylenebilir. Literatürde sınıf öğretmeni adaylarının oyun ve fiziksel etkinlikler dersine (eski adıyla beden eğitimi dersine) yönelik tutumlarının orta seviyenin üzerinde tespit eden çalışmalar da bulunmaktadır (Tekkurşun Demir vd., 2017; Alemdağ vd., 2013; Öncü ve Cihan, 2012).

Araştırmanın ilk bulgusunda sınıf öğretmeni adaylarının Oyun ve Fiziksel Etkinliklere Yönelik Tutum Ölçeği' nin alt boyutlarında cinsiyete göre anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Bu bağlamda erkek öğrencilerin ve kadın öğrencilerin benzer düzeyde bu derse yönelik tutumlarının olduğu söylenebilir. Buna neden olarak katılımcıların fiziksel hareket barındıran bu dersi benzer düzeyde sevdiğini, geçmişten bu güne aynı düzeyde fiziksel aktiviteye sahip oldukları söylenebilir. Literatürde benzer (Tekkurşun Demir vd., 2017) ve farklı (Öncü ve Cihan, 2012; Alemdağ vd., 2013; Arslan ve Altay, 2009; Matanın ve Collier, 2003; Yıldız, 2010) sonuçlara ulaşan araştırmalar yer almaktadır.

Araştırmanın diğer bulgusunda, sınıf öğretmeni adaylarının sınıf düzeyleri ile Dersin Yararlarına İlişkin Bilişsel Tutum ve Derse Yönelik Duygusal Tutum boyutu arasında anlamlı farklılık saptanmıştır. Bu bağlamda katılımcıların sınıf düzeylerine göre Dersin Yararlarına İlişkin Bilişsel Tutum boyutunda 1. sınıf öğrencilerin puan ortalamalarının sırasıyla 2., 3. ve 4. sınıf öğrencilerin ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Buna göre 1. sınıf öğrencilerin oyun ve fiziksel etkinlikler dersine yönelik görüşlerinin diğer sınıflara göre daha olumlu ve yüksek olduğu söylenebilir. Derse Yönelik Duygusal Tutum boyutunda 1. sınıf öğrencilerin puan ortalamalarının sırasıyla 2., 3. ve 4. sınıf öğrencilerin ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda sınıf öğretmeni adaylarının, 1. sınıfta oyun ve fiziksel etkinlikler dersine yönelik puanlarının diğer sınıflardan anlamlı düzeyde yüksek olması onların bu ders ile yakından ilgili oldukları fikrini düşündürülebilir. Öte yandan 2.sınıf ve 3.sınıf öğrencilerin “beceri öğretimi ve oyun dersini” aldıkları halde 1 sınıflardan düşük puan ortalamasına sahip olması bir ironidir. Ayrıca katılımcıların olumlu tutumlarının son sınıfta oldukça azalttığı söylenebilir. Literatürde benzer (Tekkurşun Demir vd., 2017; Alemdağ vd., 2013; Öncü ve Cihan, 2012) ve farklı (Dalaman, 2015) sonuçlara ulaşan araştırmalar yer almaktadır. Tüm bu bulgular sonucunda, araştırmaya katılan sınıf öğretmeni adaylarının oyun ve fiziksel etkinlikler dersine yönelik tutumlarının orta düzeyde olduğu söylenebilir. Sınıf öğretmeni adaylarının bu derse yönelik tutumunun yüksek olması, öğrencilerinin de beden eğitimi ve spora yönelik olumlu tutum sağlanmasında önemli bir basamak olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle sınıf öğretmeni adaylarının bu dersi 8 yarıyılıda düzenli olarak alması veya bu dersi alan uzmanların işleme önerilebilir.

5.Sonuç

Sonuç olarak sınıf öğretmeni adayların oyun ve fiziksel etkinlikler dersine yöneliklerinin orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Geleceğin sağlıklı ve zeki bireyler olması yönünde

önemli etkiye sahip olan sınıf öğretmeni adaylarının fiziksel etkinlikleri içeren bu derse yönelik tutumlarının artırılması, sınıf öğretmeni adaylarının gelecekteki öğrencilerinin de bu derse tutumlarının artması demektir. Bu bağlamda derslerin sınıf öğretmenliği sekiz yarıyılık lisans dönemlerine yayılarak eğitim programının buna göre düzenlenmesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

Alemdağ, S., Öncü, E. ve Sakallıoğlu, F., (2013). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Beden Eğitimi Dersine Yönelik Tutum Ve Öz-Yeterlikleri, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 45-60.

Arslan, Y. ve Altay, F. (2009). Sınıf öğretmenlerinin beden eğitimi dersine ilişkin görüşlerinin bazı eğilimleri açısından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 11(1), 14-23

Dalaman, O., (2015). “Sınıf Öğretmeni Adaylarının “Beden Eğitimi ve Oyun Öğretimi” Dersine Yönelik Tutumlarının Değişik Faktörlerce İncelenmesi”, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 36, 59-71.

Öncü, E. ve Cihan, H., (2012). Sınıf Öğretmeni Adayları İçin Beden Eğitimi Dersi Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (2012) 31-47.

Matanin, M., ve Collier, C. (2003). Longitudinal analysis of preservice teachers' beliefs about teaching physical education. *Journal of Teaching in Physical Education*, 22, 153-168.

Demirhan, G. ve Altay, F. (2001). Lise Birinci Sınıf Öğrencilerinin Beden Eğitim Ve Spora İlişkin Tutum Ölçeği, *Spor Bilimleri Dergisi*, 12, (2), 9-20.

Franzoi, S.L. (2003). *Social Psychology*. (Third Edition). Boston: Mc. Graw Hill.

Hazar, Z., ve Tekkurşun Demir, G. (2018). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Oyun Ve Fiziksel Etkinlikler Dersine Yönelik Tutum Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Journal of Human Sciences*, 15(2), 1206-1215. doi:10.14687/jhs.v15i2.5284

Tekkurşun Demir, G., Cicioğlu, H. İ, İlhan, E, L ve Arslan, Ö. (2017). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Beden Eğitimi Dersine Yönelik Tutumları. *International Journal of Sport, Exercise & Training Sciences - Ijsets*, 3 (4), 120-128. Doi: 10.18826/Useabd.319676.

Yıldız, Ö. (2010). *Sınıf öğretmenlerinin beden eğitimi dersine yönelik tutumları ve karşılaştıkları problemler*. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Tıp Fakültesi ve Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu (BESYO) Son Sınıf Öğrencilerinin Sağlık İçin Fiziksel Aktivite Bilgi Düzeylerini ve Uygun Fiziksel Aktivite Eğitimi Etkinliğinin Müdahale Çalışması İle Değerlendirilmesi

Danyal Burak KOCA¹, Merve Kevser ÇAMLİ², Sinemis ÇETİN DAĞLI³

¹: Tıp Fakültesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van, Türkiye, danyalburakkoca@yyu.edu.tr

²: Tıp Fakültesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van, Türkiye, mervenin.adresi1993@gmail.com.tr

³: Tıp Fakültesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van, Türkiye, sinemiscetindagli@yyu.edu.tr

Öz

Sağlığın korunması ve kronik hastalıkların önlenmesinde fiziksel aktivitenin önemi bilinmektedir. Bu çalışma, Tıp fakültesi ve Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu (BESYO) son sınıf öğrencilerinin bu konudaki bilgi düzeylerini ölçmek için yapılmış müdahale tipinde bir araştırmadır. Çalışmaya her iki fakülteden 20'şer kişi alınmış, 18 soruluk sosyodemografik özellikleri içeren bir anket, Uluslararası Fiziksel Aktivite Kısa Anketi (IPAQ) ve WHO Küresel Sağlık İçin Fiziksel Aktivite Önerileri rehberine göre hazırlanmış 20 soruluk bilgi ölçme formu uygulanmıştır. Ardından araştırmacılar tarafından eğitim verilmiş ve bilgi formu tekrarlanmıştır. Çalışmada, fiziksel inaktivitenin sağlık üzerine olumsuz etkilerini Tıp Fakültesi öğrencileri daha iyi cevaplarırken, rutin egzersiz süreleri ile ilgili cevaplara BESYO öğrencileri daha doğru cevap vermiştir (sırasıyla $p= 0.02$, $p= 0.01$). Eğitim sonrası öğrencilerin bilgi düzeyi değerlendirildiğinde, her iki fakülte de fiziksel aktivitenin sağladığı yararlar konusunda daha doğru cevaplar vermiş, eğitimin etkinliği gösterilmiştir. Bu konunun profesyonelleri olacak öğrenci grubunda sağlıklı fiziksel aktivite ile ilgili bilgi eksiklikleri mevcuttur. Eğitim, bu konudaki eksikliği tamamlamaktadır. Uygun fiziksel aktivite ile ilgili eğitimin bu gruplara verilmesi koruyucu hekimlik açısından son derece önemlidir.

Anahtar kelimeler: Van, Tıp fakültesi öğrencileri, BESYO öğrencileri, Sağlıklı fiziksel aktivite, Müdahale

Evaluation of Physical Activity Information Levels and Evaluation of Effectiveness of Appropriate Physical Activity Training with the Response Study for School of Medicine and BESYO Students

Abstract

The importance of physical activity in health protection and prevention of chronic diseases is known. This study is a type of intervention which was conducted to measure the knowledge level of last year students of Medical School and School of Physical Education and Sports (BESYO). 20 people from both faculties were included in the study. A questionnaire including sociodemographic characteristics of 18 questions, International Physical Activity Short Questionnaire (IPAQ) and a 20-questions information form prepared according to WHO Global Guidelines for Physical Activity Recommendations was applied. Afterwards, the training was given by the researchers and the information form was repeated. In the study, while the medical faculty students better responded to the negative effects of physical inactivity on health, BESYO students gave more accurate answers to the answers about routine exercise times (respectively $p= 0.02$, $p= 0.01$). When the knowledge level of the students was evaluated after the training, both faculties gave more accurate answers about the benefits of physical activity and the effectiveness of the training was shown. There is a lack of knowledge about healthy physical activity in the group of students who will be professionals of this subject. Education completes the lack of this issue. It is very important in terms of preventive medicine to give appropriate physical activity training to these groups.

Keywords: Van, School of Medicine Students, BESYO students, Healty physical activity, Intervention

1. Giriş:

Fiziksel aktivite, küresel mortalitede 4. sıradaki risk faktörü olarak tanımlanmıştır. Fiziksel inaktivitenin birçok ülkede artması ile birlikte kronik hastalık prevalansında artış gözlenmektedir. Birçok çalışma halk sağlığı için fiziksel aktiviteyi arttırmak amacıyla yapılmaktadır. Özellikle düşük ve orta gelirli ülkelerde küresel fiziksel aktivite önerilerinin geliştirilmesi son derece önemlidir. Dünya Sağlık Örgütü, küresel sağlık için fiziksel aktivite önerileri rehberini hazırlarken şu basamakları dikkate almıştır:

1. Kanser, dolaşım ve solunum sistemi hastalıkları, metabolik hastalıklar ve kas-iskelet sistemi hastalıklarında fiziksel aktivitenin önemi.
2. Tavsiyeleri geliştirmek için bir çalışma sürecinin oluşturulması.
3. Hem bu konuda hem de sağlık politikaları konusunda ilgili uzmanlardan oluşan bir çalışma grubunun oluşturulması
4. Küresel taslağın son halini hazırlamak için bir danışma kurulunun toplanması
5. Dünya Sağlık Örgütünün bölge ofisleri ile istişare toplantıları ve tavsiyelerin bölgelere uygunluğunun değerlendirilmesi
6. Tavsiyelerin sonuçlandırılması, Dünya Sağlık Örgütü danışma kurulunun onayı
7. Çeviri, Yayın ve Dağıtım

Bu rehber 3 ayrı yaş grubu için önerilerden oluşmaktadır: 5-17 yaş, 18-64 yaş, 65 yaş ve üstü.

Fiziksel inaktivite, meme ve kolon kanserinin %20-25'inden, diyabet ve iskemik kalp hastalığının yaklaşık %30'undan sorumludur. Kronik hastalıklar bugün tüm dünyadaki hastalıkların yaklaşık yarısını oluşturmaktadır. Dünyada her 10 ölümden 6'sı kronik hastalıklar nedeniyle olmaktadır. Fiziksel inaktivite koroner kalp hastalığı, inme, diabetes mellitus, hipertansiyon, kolon kanseri, meme kanseri ve depresyonda önemli bir risk faktörüdür (WHO, 2010). Günlük yaşamdaki fiziksel aktivite ile koroner kalp hastalığı arasında ilişki vardır (Akbaba M vd., 2017). Az hareketle, oturarak iş yapanlarda hastalıkların daha sık görüldüğü bilinmektedir (Akbaba M vd., 2017). Düzenli fiziksel aktivite; hipertansiyon, kardiyovasküler hastalıklar, artritler ve osteoporozdan korunma sağlar (Güler Ç vd., 2006). Fiziksel inaktivite ile obezite arasında bir ilişki bulunmaktadır. Aktif olmak, insanların sağlıklı kiloya sahip olmasında ve kilo kaybetmesinde önemlidir. Obezitenin önlenmesinde de fiziksel aktivite diyet kadar önemlidir. Fiziksel aktivite, iç organ yağlanmasını ve total vücut yağını düşürmede, abdominal obezitenin yavaşlatılmasında son derece etkilidir (Harward, 2018).

2. Materyal ve Metod:

Deneyisel müdahale tipinde bir çalışmadır. Çalışmaya Yüzüncü Yıl Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu ve Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi son sınıf öğrencilerinden 20'şer kişi sistematik örneklemeyle alınmıştır. Araştırmacılarca literatür ışığında hazırlanan 18 soruluk sosyodemografik özellikleri içeren anket, 7 soruluk Uluslararası Fiziksel Aktivite Kısa Anketi (IPAQ) ve WHO Küresel Sağlık İçin Fiziksel Aktivite Önerileri rehberine göre hazırlanmış 20 soruluk bilgi ölçme formu uygulanmıştır. Araştırmacılar tarafından katılımcılara 30 dakikalık görsel ve işitsel yöntemlerle sağlık için fiziksel aktivite eğitimi verilmiş, soru-cevap şeklinde 15 dakikalık uygulama yapılmış, 15 gün sonra bilgi ölçme formu tekrarlanmıştır. Verilerin analizinde SPSS 22.0 programı kullanılmış, $p < 0.05$ anlamlı kabul edilmiş, uygun istatistik analizler yapılmıştır.

3. Bulgular:

Tıp Fakültesi öğrencilerinin yaş ortalaması 24.4 ± 0.99 , BESYO öğrencilerinin yaş ortalaması 23.55 ± 0.69 'dur. Tıp fakültesinde katılımcıların %50,0'ı kız (n:10), %50,0'ı erkek (n:10), BESYO'daki katılımcıların %55,0'ı kız (n:11), %45,0'i erkektir (n:9). Tıp fakültesindeki öğrencilerin %80'inin (n:16), BESYO'dakilerin %35'inin (n:7) annesi ilköğretim ve üstü eğitime sahiptir. Tıp fakültesi öğrencilerinin %60'ının (n:12), BESYO öğrencilerinin %20'sinin (n:4) babası lise ve üzeri eğitilidir. Tıp fakültesi öğrencilerinin %25'i (n:5), BESYO öğrencilerinin %65'i (n:13) kötü ekonomik duruma sahiptir. IPAQ skoruna göre Tıp Fakültesi öğrencilerinin %25'i (n:5) sedanter, %45'i (n:9) orta derece aktif, %30 (n:6)'u fiziksel olarak aktiftir. BESYO öğrencilerinin ise %25'i (n:5) sedanter, %30'u (n:6) orta derece aktif, %45'i (n:9) fiziksel olarak aktiftir. Aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. Sağlık için fiziksel aktivite bilgi durumları eğitim öncesi karşılaştırıldığında, fiziksel inaktivitenin kronik hastalık riskini arttırdığını Tıp Fakültesindeki öğrencilerin %85'i (n:17), BESYO öğrencilerinin %35'i (n:7) doğru olarak cevaplamıştır. Aradaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0.001$). Fiziksel aktivitenin koruyucu olduğu kanser türlerini Tıp Fakültesi öğrencilerinin %95'i (n:19), BESYO öğrencilerinin %60'ı (n:12) doğru olarak bilmıştır. Aradaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0.02$). Haftalık rutin egzersiz süresini BESYO öğrencilerinin %70'i (n:14), Tıp Fakültesi öğrencilerinin ise %25'i (n:5) doğru olarak cevaplamıştır. Aradaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0.01$). Önerilen kas güçlendirici egzersiz sürelerini Tıp Fakültesi öğrencilerinin %50'si (n:10), BESYO öğrencilerinin %85'i (n:17) doğru olarak bilmıştır, aradaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0.04$). Aerobik aktivite ile kilo ilişkisini BESYO öğrencilerinin yüzde 95'i (n:19), Tıp Fakültesi öğrencilerinin yüzde 65'i (n:13) doğru olarak cevaplamıştır, aerobik aktivite ile kilo ilişkisini BESYO öğrencileri anlamlı olarak daha doğru bilmektedir ($p=0.04$). Eğitim verildikten sonra fakülteler arası fark "fiziksel aktivite kronik hastalık riskini ortadan kaldırır" önermesi dışında ortadan kalkmıştır. Eğitim sonrası Tıp Fakültesi öğrencilerinin %95'i (n:19), BESYO öğrencilerinin %60'ı (n:12) bu önermeyi doğru olarak cevaplamıştır ($p=0.02$). Tıp öğrencilerinin eğitim öncesi ve sonrası bilgi düzeyleri karşılaştırıldığında, "fiziksel aktivitenin

kolon kanseri üzerinde etkisi yoktur”, “haftalık 90 dakika rutin egzersiz, kardiyovasküler risklerin azalmasında yeterlidir”, “yetişkinler haftada en az 150 dakika egzersiz yapmalıdır”, “kas güçlendirici egzersizler haftada en az 5 gün süreyle yapılmalıdır”, “aerobik aktivitenin kilo verme üzerinde olumlu bir etkisi yoktur”, “düzenli fiziksel aktivitenin meme kanseri üzerinde koruyucu bir etkisi vardır”, “haftalık antrenman süresinin 2 eşit parçaya yapılması gerekir”, “ağırlık kaldırma kemik güçlendirici bir aktivitedir”, “kanserden korunmak için günlük 10 dakikalık egzersizler yeterlidir”, “haftalık 75 dakika ağır fiziksel egzersiz yetişkinler için yeterlidir”, “vücut kitle indeksi 22 olan bir birey normal kiloludur” önermelerinin doğru cevaplarını, eğitim sonrasında anlamlı olarak daha yüksek oranda bilmişlerdir (sırasıyla p=0.03, p=0.03, p=0.03, p=0.01, p=0.03, p=0.03, p=0.04, p=0.03, p=0.006, p=0.01, p=0.03). BESYO öğrencilerinin eğitim öncesi ve sonrası bilgi düzeyleri karşılaştırıldığında ise, “fiziksel inaktivite düzeylerinin artması kardiyovasküler hastalıklar, diyabet ve kanser görülme sıklığının artmasına neden olur”, “haftalık 90 dakika rutin egzersiz, kardiyovasküler risklerin azalmasında yeterlidir”, “yetişkinler haftada en az 150 dakika egzersiz yapmalıdır”, “egzersiz süreleri en az 10 dakika olmalıdır”, “daha aktif bireylerde aktif olmayanlara göre inme riskinde bir fark yoktur”, “haftalık antrenman süresinin 2 eşit parçaya yapılması gerekir”, “kanserden korunmak için günlük 10 dakikalık egzersizler yeterlidir”, “hafta boyunca düzenli fiziksel egzersiz yapmak düzensiz yapmaya göre daha yararlıdır”, “haftalık 75 dakika ağır fiziksel egzersiz yetişkinler için yeterlidir”, “vücut kitle indeksi 22 olan bir birey normal kiloludur” önermelerinin doğru cevaplarını, eğitim sonrasında anlamlı olarak daha yüksek oranda bilmişlerdir (sırasıyla p=0.016, p<0.001, p=0.03, p=0.04, p=0.03, p=0.03, p=0.031, p=0.01, p=0.031).

Tablo 1. Katılımcıların sosyodemografik özellikleri

	Tıp fakültesi(n:20)	BESYO (n:20)
Yaş	24,4±0,99	23,55±0,69
Cinsiyet	Kadın: %50(n: 10) Erkek: %50(n: 10)	Kadın: %55(n: 11) Erkek: %45(n: 9)
Anne eğitim durumu	Okur-yazar değil: %20 İlkokul: %35 Ortaokul: %5 Lise: %25 Üniversite: %15	Okur-yazar değil: %55 Okuryazar: %10 İlkokul: %30 Lise: %5
Baba eğitim durumu	Okur-yazar değil: %5 Okuryazar: %5	Okur-yazar değil: %20 Okuryazar: %10

	İlkokul: %25 Ortaokul: %5 Lise: %20 Üniversite: %40	İlkokul: %30 Ortaokul: %20 Lise: %15 Üniversite: %5
Gelir düzeyi	Gelirim giderimden az: %15 Gelirim giderimle aynı: %70 Gelirim giderimden fazla: %15	Gelirim giderimden az: %65 Gelirim giderimle aynı: %35
Bağımlılık durumu	Siğara: Hiç kullanmadım: %75 Bir kez denedim: %15 Ara sıra kullanırım: %5 Sıklıkla kullanırım: %5 Alkol: Hiç kullanmadım: %75 Bir kez denedim: %5 Ara sıra kullanırım: %20 Madde: Hiç kullanmadım: %85 Bir kez denedim: %5 Ara sıra kullanırım: %10	Siğara: Hiç kullanmadım: %70 Bir kez denedim: %10 Ara sıra kullanırım: %10 Sıklıkla kullanırım: %10 Alkol: Hiç kullanmadım: %85 Bir kez denedim: %5 Ara sıra kullanırım: %10 Madde: Hiç kullanmadım: %100
Düzenli spor	Hiçbir zaman: %10 Ara sıra: %60 Çoğu zaman: %20 Her zaman: %10	Ara sıra: %60 Çoğu zaman: %25 Her zaman: %15

Tablo 2. Bilgi düzeyini ölçen sorulara verilen doğru cevapların yüzdeleri ve istatistiksel analizi

	Tıp fakültesi			BESYO			İki fakülte arasındaki fark (p)	
	1. Anket (%)	2. Anket (%)	P	İlk anket (%)	İkinci anket (%)	P	İlk anket	İkinci anket
Fiziksel inaktivitenin mortalite üzerinde önemli bir etkisi yoktur.	100	100		90	100			
Fiziksel inaktivite düzeylerinin artması, kardiovasküler hastalıklar, diyabet ve kanser prevalansının artmasına neden olur.	85	95		35	60	0,016	0,001	0,02
Fiziksel aktivitenin kolon kanseri üzerinde bir etkisi yoktur.	95	100	0,03	60	65		0,02	
Yetişkinler haftada en az 150 dk egzersiz yapmalıdır.	60	100	0,03	90	90			
Haftalık 90 dk. rutin egzersiz kardiovasküler risklerin azaltılmasında yeterlidir.	25	55	0,03	70	95	<0,001	0,01	
Egzersiz süreleri en az 10 dk olmalıdır.	70	100		45	75	0,03		
Yüzme, bir aerobik egzersizdir.	90	95		90	85			
Kas güçlendirici egzersizler haftada en az 5 gün süreyle yapılmalıdır.	50	85	0,01	85	100		0,04	
Aerobik aktivitenin kilo verme üzerinde olumlu bir etkisi yoktur.	65	100	0,03	95	95		0,04	
Egzersizdeki artış yetişkinlerde kemik mineral yoğunluğundaki azalmayı daha çok önler.	70	100		75	80			
Düzenli fiziksel aktivitenin meme kanseri üzerinde koruyucu bir etkisi vardır.	65	95	0,03	85	90			
Daha aktif bireylerde aktif olmayanlara göre inme riskinde bir fark yoktur.	100	100		65	100	0,04		
Antremanın yoğunluğunun sağlık üzerinde bir etkisi yoktur.	95	95		100	100			
Haftalık antrenman süresinin 2 eşit parçaya yapılması gerekir.	25	70	0,04	45	75	0,03		

Ağırlık kaldırma kemik güçlendirici bir aktivitedir	65	100	0,03	55	60			
Kanserden korunmak için günlük 10 dk lık egzersizler yeterlidir.	25	75	0,006	65	95	0,03		
Fiziksel aktif bireylerde kalça kırığı görülme sıklığı daha fazladır.	95	95		90	90			
Hafta boyunca düzenli fiziksel egzersiz yapmak, düzensiz yapmaya göre daha yararlıdır.	95	100		60	90	0,031		
Haftalık 75 dk ağır fiziksel egzersiz yetişkinler için yeterlidir.	50	85	0,01	50	85	0,01		
Vücut kitle indeksi 22 olan bir birey normal kiloludur.	65	95	0,03	65	95	0,031		

4. Tartışma:

Çalışmamızda Tıp Fakültesi öğrencileri ile BESYO öğrencileri arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Bunun sebebi Tıp Fakültesi öğrencilerinin sağlığı korumak adına yürüyüş, bisiklete binme gibi aktiviteleri sık olarak yapmaları olabilir.

Cengiz vd. (2009: 2) Orta Doğu Teknik Üniversitesi öğrencilerinde yaptığı fiziksel aktivite düzeyi çalışmasında, erkeklerde fiziksel aktivite düzeyi kızlara göre daha yüksek bulunmuştur. Bizim çalışmamızda ise fiziksel aktivite düzeylerinde kız ve erkekler arasında bir fark bulunmamıştır. Bunun sebebi, bizim çalışmamızda Beden Eğitimi Spor Yüksek Okulu'ndaki öğrencilerin cinsiyet farkı gözetmeksizin eğitim amaçlı ve/veya profesyonel olarak sporla uğraşmaları olabilir.

Hanna vd. (2017: 32) Avustralya'da dans okulu öğrencilerinde yaptıkları bir çalışmada, fiziksel aktivitenin günlük en az 30 dakika yapılmasının sağlığı korumada etkili olduğunu öğrencilerin %63.1'i doğru olarak cevaplamıştır. Bizim çalışmamızda ise öğrencilerin %95'i sağlığı korumak için en az 30 dakika egzersiz yapmak gerektiğini bilmiştir. Çalışmamızda örneklemini Tıp Fakültesi ve BESYO öğrencilerinin oluşturması, bu grubun sağlık ve egzersiz ile ilgili bilgi düzeylerinin diğer öğrenci gruplarına göre daha yüksek olması bunun nedeni olabilir.

Hanna vd. (2017: 32) ağır fiziksel egzersizin süresini sorduklarında öğrencilerin %75.4'ü bunu doğru olarak cevaplamıştır. Bizim çalışmamızda ise eğitim öncesi öğrencilerin %50'si bunu doğru olarak cevaplamıştır. Eğitim sonrasında ise bu oran %85.0 olmuştur. Bu sonuç diğer çalışmaya benzerdir.

Hanna vd. (2017: 32) egzersiz süresinin en az ne kadar olması gerektiğini sorduklarında öğrencilerin %41.5'i bu soruya doğru olarak cevap vermiştir. Bizim çalışmamızda ise eğitim

öncesi öğrencilerin %57.5'i, eğitim sonrasında ise %87.5'i bu soruyu doğru olarak yanıtlamıştır. Eğitim öncesi Avustralyalı öğrencilere yakın çıkan bilgi düzeyi eğitim sonrasında gözle görülür bir şekilde artmıştır.

Hanna vd. (2017: 32) yaptığı çalışmada öğrencilerin %68.8'i uygun egzersizin kalp sağlığı üzerindeki olumlu etkisini doğru olarak cevaplamıştır. Bizim çalışmamızda ise eğitim öncesi öğrencilerin %27.5'i kalp sağlığını koruyan uygun egzersizi doğru olarak bilmıştır. Eğitim sonrasında ise bu oran %75.0'a yükselmiştir. Bu sonuç bize bu konudaki eğitimin ne kadar etkin olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

Buffart vd. (2014: 40) Cancer Treatment Reviews dergisinde yayınlanan çalışmasında egzersiz sürelerinin en az 10 dakika olması gerektiği bildirilmiştir. Bizim çalışmamızda eğitim öncesi Tıp Fakültesi öğrencilerinin %70.0'ı bunu bilirken, eğitim sonrası tamamı bunu doğru olarak cevaplamıştır. İleride kanser hastaları ile birinci basamakta ve uzmanlıkta çeşitli nedenlerle karşılaşacak olan hekim adaylarının bir kısmının kanserde koruyucu hekimlik konusunda yeterli bilgisinin olmaması kayda değerdir. Eğitim, bu konudaki eksikliği tamamlamakta kayda değer bir fark yaratmıştır.

Gordia vd. (2015: 33) Portekiz'de pediatristlerde yaptığı bir çalışmada çocuklarda asgari fiziksel aktivite sürelerini katılımcıların %21.6'sı doğru cevaplamıştır. Bizim çalışmamızda ise tıp fakültesi öğrencilerinin %25.0'ı yetişkinlerde asgari fiziksel aktivite süresini doğru olarak bilmıştır. Sonuçlar iki çalışmada birbirine benzerdir.

DeBastiani vd. (2014: 11) Amerika Birleşik Devletleri'nde 18 yaş ve üstü yetişkinlerde yaptığı çalışmada yetişkinlerin %10'u önerilen fiziksel aktivite sürelerini doğru olarak bilmıştır. Cinsiyetle bilgi düzeyi arasında bir fark saptanmamıştır. Bizim çalışmamızda ise katılımcıların %56.7'si önerilen fiziksel aktivite süresini doğru olarak cevaplamıştır. Bu farkın sebebi bizim çalışmamızda son sınıf üniversite öğrencilerinin bulunması, DeBastiani vd. ise her sosyokültürel düzeyden kişinin çalışmaya katılmış olması olabilir.

Çalışmamızda Tıp Fakültesi öğrencilerinin eğitim sonrasında fiziksel aktivitenin koruyucu olduğu kanser türlerini, fiziksel aktivitenin meme kanseri üzerindeki koruyucu etkisini, kemik güçlendirici aktivite çeşitlerini, kanserden korunmak için gerekli olan egzersiz süresini bilme düzeyleri eğitim öncesine göre artmıştır. Sağlık profesyoneli olacak grupta bile sağlık-egzersiz ilişkisinde bilgi eksiklikleri bulunmaktadır. Bunun nedeni Tıp Fakültesi müfredatında koruyucu hekimlik uygulamalarının son sınıf dışında yapılmaması olabilir. Çalışmamızda BESYO öğrencilerinin ise eğitim sonrasında antrenmanın kaç parçada yapılması gerektiği, ağır fiziksel egzersiz süresi, asgari egzersiz süreleri hakkındaki bilgileri eğitim öncesine göre artmıştır. Sporcular performans antrenmanlarını bilmelerine rağmen sağlıklı yaşam için egzersiz konusunda yeterli bilgiye sahip değildir. Bu da yetişkin bireylerde sağlığı korumak için gerekli egzersizle ilgili özel eğitim almamalarından kaynaklanıyor olabilir.

5. Sonuç:

Fiziksel aktivite sağlığın korunmasında son derece önemlidir. Fiziksel inaktivite ve kronik hastalıklar arasındaki ilişki oldukça nettir. Sağlığı korumada 3 basamak bulunmaktadır. Primer koruma, sekonder koruma ve tersiyer koruma. Primer koruma; hastalık ortaya çıkmadan önce yapılan uygulamalar bütünüdür. Yeterli fiziksel aktivite yapılması ile kronik hastalıkların önlenmesi bu tür bir korunmadır. Tersiyer korunma ise hasta bireylerin mortalitelerinin azaltılması, hastalığa bağlı komplikasyonların önlenmesi için yapılan rehabilitasyon uygulamalarından oluşur. Diabetes mellitus, hipertansiyon, kanser vb. hastalıklarda kişiye uygun fiziksel aktivitenin yaptırılması ile kan şekerinin regülasyonu, tansiyonun kontrol altına alınması uygulamaları tersiyer korunma uygulamalarıdır. Bu nedenle, sağlık çalışanlarının sağlığı korumada fiziksel aktivitenin önemini kavramaları, sağlıklı ve kronik hastalığı olan bireylere uygun fiziksel aktiviteyi önermeleri son derece önemlidir. Sağlık çalışanlarının bu önerilerde bulunmak için yeterli eğitim ve bilgilerinin olması gerekmektedir. Bu öneriler ise spor salonları veya diğer spor tesislerinde çalışan antrenörler, okullarda çalışan beden eğitimi öğretmenleri tarafından kişilere uygulanmaktadır. Bu nedenle antrenör ve beden eğitimi öğretmenlerinin de profesyonel sporcu olmayan kişilere uygun fiziksel aktiviteyi uygun sürede yaptırabilmesi önemlidir. Bu konuda yeterli eğitim almaları gereklidir. Çalışmamızda bu iki grubun bilgi düzeylerini değerlendirmeye ve verdiğimiz eğitimin etkinliğini ölçmeye çalıştık. Sonuç olarak, bilgi düzeyleri yeterli olmamakla birlikte diğer çalışmalara göre yüksekti. Verilen eğitim sonrasında ise bilgi düzeyleri gözle görülür şekilde artarak yeterli denebilecek düzeye çıktı. Eğitimin etkinliği bu çalışmada açıktır. Ancak çalışma grubumuz her iki fakülteden 20'şer olarak toplam 40 kişiden oluşmaktaydı. Bu tür müdahale çalışmalarının daha büyük gruplarda yapılması, eğitim etkinliğini ölçmede daha faydalı olacaktır. Eğitimlerin sadece bu tür seçilmiş gruplarda verilmesi yerine eğitim müfredatına koyulması ve uygulanması önerilir.

KAYNAKÇA

World Health Organization (2010). Global recommendations on physical activity for health. World Health Organization.

Akbaba M, Demirhindi H (2017). Temel Halk sağlığı. Ankara: Akademisyen Kitabevi

Güler Ç, Akın L (2006). Halk Sağlığı Temel Bilgiler. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları

Harvard T. Physical Activity, Exercise Can Help Control Weight, <https://www.hsph.harvard.edu/obesity-prevention-source/obesity-causes/physical-activity-and-obesity/> (accessed November 29, 2018)

Cengiz C, İnce M L, Çiçek Ş (2009). Üniversite öğrencilerinin fiziksel aktivite düzeyleri ve fiziksel aktivite tercihleri. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 14(2): 23-32.

Hanna K, Hanley A, Huddy A, McDonald M D, Willer F (2017). Physical activity participation and nutrition and physical activity knowledge in university dance students. *Medical problems of performing artists*, 32(1): 1-7.

Buffart L M, Galvão D A, Brug J, Chinapaw M J M, Newton R U (2014). Evidence-based physical activity guidelines for cancer survivors: current guidelines, knowledge gaps and future research directions. *Cancer treatment reviews*, 40(2): 327-340.

Gordia A P, de Quadros T M B, Silva L R, dos Santos G M (2015). Conhecimento de pediatras sobre a atividade física na infância e adolescência. *Revista Paulista de Pediatria*, 33(4): 400-406.

DeBastiani S D, Carroll D D, Cunningham M, Lee S, Fulton J (2014). Awareness and knowledge of the youth 2008 physical activity guidelines for Americans. *Journal of Physical Activity and Health*, 11(3): 495-501.

Diyarbakır Master Futbolcularının Kişilik Özelliklerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Karşılaştırılması

Ünsal TAZEGÜL¹, Ozan ESMER¹, Hüseyin Nasip ÖZALTAŞ¹, Turan SEZAN¹

¹Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Mardin Artuklu Üniversitesi, Mardin, TÜRKİYE,
E- posta: unsaltazegul@gmail.com

Öz

Yapılan bu çalışmanın amacı, Diyarbakır master futbolcularının kişilik özelliklerinin çeşitli değişkenlere göre karşılaştırmaktır. Çalışmanın örneklemini, Diyarbakır bölgesinde mastırlarda futbol oynayan 187 sporcu oluşturmaktadır. Çalışmada veri toplama aracı olarak, Karancı ve arkadaşları tarafından 2007 yılında geçerlilik ve güvenilirliği yapılan “Eysenck Kişilik Anketi” kısa formu kullanılmıştır. Elde edilen verilerin çözümlenmesinde SPSS 20 paket programı kullanılmıştır. Verilerin normal bir dağılıma sahip olup olmadığını öğrenmek için tek örneklem “Kolmogorov-Smirnov” testi homojenliğini belirlemek için “Anova-Homogeneity of variance” testi uygulanmış ve verilerin homojen ve normal bir dağılıma sahip olduğu görülmüştür. Verilerin çözümlenmesinde, tanımlayıcı istatistik, eş örneklem t testi ve tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Yapılan istatistiki analizler sonunda, bekar futbolcuların daha dışa dönük olduğu belirlenirken, öğrenim düzeyine bağlı olarak kişilik boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Kişilik, Master, Futbol, Diyarbakır.

The Comparison of Personality Characteristics of Diyarbakir Master Football Players by Various Variables

Abstract

The purpose of this study is to compare the personality characteristics of Diyarbakir master football players according to various variables. The sample of the study consists of 187 athletes who play football in the senior league in Diyarbakir. As a data collection tool, the short form of "Eysenck Personality Questionnaire tool" which was validated by Karancı and his friends in 2007 was used. SPSS 20 package program was used to analyze the data obtained. The single sample Kolmogorov-Smirnov test was used to determine whether the data had a normal distribution or not. Anova-Homogeneity of variance test was used to determine its homogeneity. It was seen that the data had a homogeneous and normal distribution. Descriptive statistics, t-test and one-way analysis of variance were applied to analyze the data. At the end of the statistical analyzes, it was determined that single football players were more extraverted, and no statistically significant difference was found in personality dimensions depending on the level of education.

Keywords: Personality, Master, Soccer, Diyarbakir.

1. Giriş

Günümüzde insanlar hayatlarını daha iyi şartlarda sürdürmek için sürekli bir yarış ve mücadele içindedirler. Bu durum insanların sosyal çevreye uyum sağlayabilmesi açısından sürekli bir çaba içinde olmalarını zorunlu kılmaktadır. Bu süreç bireylerde kişiliğin oluşmasında ve şekillenmesinde büyük rol oynar (Konter 2003).

Kişilik, kişiyi diğer insanlardan farklı kılan iç ve dış çevresiyle kurduğu, tutarlı ve oluşumunu tamamlamış bir ilişki biçimidir (Baştuğ ve Kuru 2007). Kişilik, insanın doğuştan gelen bedeninin, ruhi ve sosyal bütün özelliklerin, birbiri ile koordineli bir şekilde meydana getirdiği ahenkli bir bütündür (Gillet ve Pietroni 1987). Hollander'a (1971) göre kişilik, bir insanın diğer insanlardan farklı kılan bütün özelliklerin toplamıdır (Tiryaki 2000). Kişiliğin oluşumunda sportif etkinliklerin rolü büyüktür.

Bazı spor bilimciler sportif etkinliğin kişilik üzerine etkilerini şu şekilde açıklamışlardır. Spor karakter şekillenmesinde etkilidir. Takım sporlarında sporcuların işbirliği yapma, bireysel sporlarda disiplinin yaşamayı öğrenme, erkekçe mücadele etme, beden eğitimindeki serbestlik ve zorunlu olmayış, öğrenci-öğretici arasındaki ilişkiler iyi olması veya gelişmesi, sosyalleşme sürecinin kolaylaşması, çeşitli spor dallarının yüksek bir iletişim değerine sahip olması gibi birçok etkisi görülmüştür (Kuru 2000). Spor kişinin kendini kontrol etme mekanizmasıdır. Sporcuların başarı seviyeleri, genetik yapı ve düzenli antrenman yapmakla birlikte, beden-zihin etkileşimi ile beraber düşünce, duygu ve zihinsel süreçlerin etkisiyle ilişkilidir (Syer ve Connolly 1998).

Sportif etkinliklerin kişilik üzerindeki çeşitli olumlu etkileri farklı şekilde açıklanmıştır. Spor karakteri şekillendirir, takım sporunda işbirliği yapma öğrenilirken bireysel sporlar kişinin disiplinli çalışmasını sağlar. Aynı zamanda spor cesaret, mücadele ve sosyalleşme gibi kazanımlar sağlar (Çon 2011). Sportif etkinliklerin elde edilecek başarılarla sporcunun kişilik özelliklerinde etkili olduğu bir gerçektir (Erbektaş 2018).

Bu çalışmanın amacı, master futbolcularının kişilik özelliklerini çeşitli değişkenlere göre karşılaştırılmasıdır.

2. Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nicel çalışmalardaki amaç, insanların toplum içindeki tutum ve davranışlarını; deney, test ve gözlem yoluyla sayısal hale getirmektir (Gurbetoğlu,2008)

Evren ve Örneklem/Çalışma Grubu

Çalışmanın örneklemini, Diyarbakır ilindeki masterlar futbol liginde oynayan 187 sporcu oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Gözden Geçirilmiş Eysenck Kişilik Anketi-Kısaltılmış Formu (EKA GGK)

Francis ve ark. (1992), Eysenck Kişilik Anketi (Eysenck, Eysenck 1975) ve aynı anketin kısa formunu (48 madde) (Eysenck, Eysenck, Barrett 1985) gözden geçirerek EKA-GGK'yı oluşturmuştur. Ölçeğinin' ülkemiz için geçerlik ve güvenirlik çalışması (2007) Karancı ve arkadaşları tarafından yapılmıştır. Ölçeğin iç tutarlılığı sırasıyla alt skalalar için:

Dışa dönüklük 0.78, Nörotisizm 0.65, Psikotisizm 0.42, tür

Test tekrar test tutarlılığı:

Dışa dönüklük 0.84, Nörotisizm 0.82, Psikotisizm 0.69 dur.

Her bir faktörün 6 madde ile değerlendirildiği bu ankette katılımcıdan 24 soruya Evet (1)-Hayır (0) formatıyla cevap vermeleri istenir. Her bir kişilik özelliği için alınabilecek puan 0 ile 6 arasında değişmektedir.

Testin basit bir dille formüle edilmiş olması testin kullanılış değerini artırmıştır (Aydemir ve Köroğlu, 2009).

Eysenck Kişilik Envanteri alt ölçekleri ve bu ölçeklerin açıklamaları aşağıdaki gibidir. (Yıldız ve diğ. 2009).

- Psikotizm; Başkalarının başına dert açan, rahatsızlık verici tipleri,
- Dışadönüklük; Sosyal ve neşeli tipleri,
- Nörotizm; Kaygılı, aksi ve küskün tipleri,

Verilerin Analizi

Verilerin çözümlenmesinde SPSS 20 paket programı kullanılmıştır. Verilerin normal bir dağılıma sahip olup olmadığını öğrenmek için Çarpıklık ve Basıklık (Skewness & Kurtosis) testi uygulanmıştır. Veriler, normal bir dağılıma sahip olduğu belirlenmiştir. verilerin analizinde; frekans analizi, tanımlayıcı istatistik analizi, bağımsız örneklem t testi ve ve tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır.

3. Bulgular

Tablo 1. Medeni durum tanımlayıcı istatistik

Medeni durum		Mean	Std. Deviation
Dışa dönüklük	Bekar	4,4706	1,69991
	Evli	4,1420	1,77380
Nörotizm	Bekar	1,7059	1,40378
	Evli	2,0592	1,73790
Psikotisizm	Bekar	1,6471	,86177
	Evli	1,8166	1,00390

Yapılan tanımlayıcı istatistik analizi sonunda, evli master futbolcularının nörotik ve psikotik kişilik skorlarının daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2. Medeni durum bağımsız örneklem t testi istatistik

	F	t	p
Dışa dönüklük	,013	,731	,466
Nörotisizm	,298	-,811	,418
Psikotisizm	,608	-,671	,503

Yapılan bağımsız örneklem t testi sonunda, medeni durum değişkenine bağlı olarak bütün boyutlarda istatistiksel olarak anlamsız düzeyde bir farklılık belirlenmiştir.

Tablo 3. Öğrenim durumu tek yönlü varyans analizi

		Sum of Squares	Mean Square	F	Sig.
Dışa dönüklük	Between Groups	30,768	1,709	,544	,932
	Within Groups	427,387	3,143		
Nörotizm	Between Groups	44,361	2,465	,902	,577
	Within Groups	371,548	2,732		
Psikotisizm	Between Groups	15,571	,865	,902	,577
	Within Groups	130,403	,959		

Yapılan tek yönlü varyans analizi sonunda, bütün değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Yapılan tukey testi sonunda ise, eğitim düzeyine bağlı bütün boyutlar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık belirlenmemiştir.

Tablo 4. Çocuk sayısı tek yönlü varyans analizi

		Sum of Squares	Mean Square	F	Sig.
Dışa dönüklük	Between Groups	6,643	1,329	,414	,838
	Within Groups	532,119	3,206		
Nörotisizm	Between Groups	16,740	3,348	1,109	,357
	Within Groups	501,051	3,018		
Psikotisizm	Between Groups	5,821	1,164	1,181	,320
	Within Groups	163,592	,985		

Yapılan tek yönlü varyans analizi sonunda, bütün değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Yapılan tukey testi sonunda ise, çocuk sayısına bağlı bütün boyutlar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık belirlenmemiştir.

Tablo 5. Gelir düzeyi tek yönlü varyans analizi

		Sum Squares	of Mean Square	F	Sig.
Dışa dönüklük	Between Groups	30,961	7,740	2,579	,039
	Within Groups	546,216	3,001		
Nörotisizm tisizm	Between Groups	4,427	1,107	,373	,828
	Within Groups	540,525	2,970		
Psikotisizm	Between Groups	4,305	1,076	1,104	,356
	Within Groups	177,374	,975		

Yapılan tek yönlü varyans analizi sonunda, bütün değişkenler arasında istatistiksek olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Yapılan tukey testi sonunda ise, gelir düzeyine bağlı bütün boyutlar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık belirlenmemiştir.

Tablo 6. Oynanan lig tek yönlü varyans analizi

		Sum Squares	of Mean Square	F	Sig.
Dışa dönüklük	Between Groups	25,573	3,653	1,227	,292
	Within Groups	428,927	2,979		
Nörotisizm tisizm	Between Groups	17,399	2,486	,922	,491
	Within Groups	388,121	2,695		
Psikotisizm	Between Groups	10,410	1,487	1,598	,140
	Within Groups	133,985	,930		

Yapılan tek yönlü varyans analizi sonunda, bütün değişkenler arasında istatistiksek olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Yapılan tukey testi sonunda ise, oynanan lig düzeyine bağlı bütün boyutlar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık belirlenmemiştir.

4. Tartışma

Yapılan tanımlayıcı istatistik analizi sonunda, evli master futbolcularının nörotik ve psikotik kişilik skorlarının daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu verilerden yola çıkarak, evli sporcuların bekar sporculara göre daha fazla gergin ve saldırgan davranışlar sergiledikleri söylenebilir. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonunda, kişilik boyutlarına göre öğrenim durumu, çocuk sayısı, gelir düzeyi ve oynana lig değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Yapılan tukey testi sonunda ise, eğitim düzeyine bağlı bütün boyutlar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık belirlenmemiştir.

Yapılan literatür taraması sonunda, spor ve kişilik üzerine yapılmış çok sayıda çalışmaya ulaşılmıştır. Bu çalışmalardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Tosunoğlu 2008 yılında yaptığı çalışmasında, branşlara göre nevrotik puanlar incelendiğinde en yüksek puan ortalamasının futbol branşıyla uğraşan sporcularda olduğu belirlemiştir.

Kane 1964, yapmış olduğu çalışmasında, sporcuların sportif etkinlikte bulunmayanlara göre, daha güvenli ve duygusal olarak daha dengeli olduklarını saptamıştır(akt. Kuru, 2003). İngiltere'de milli takım düzeyinde 57 tenisçi üzerine yapılan bir çalışmada tenisçilerin spor yapmayanlara göre daha dışa dönük olduğu, ancak bunların içinde en başarılıların içe dönük özellik taşıdığı anlaşılmıştır (Tiryaki, 2000). Tiryaki ve Ark. (1991) tarafından yapılan bir araştırmada, spor yapan bireylerin yapmayanlara göre daha dışa dönük ve duygusal olarak dengeli oldukları belirlenmiştir. Uzun süre spor yapan bireyler; Çok neşeli, sosyal durumlarda liderlik eğiliminde olan, aşâğılık duygusuna daha az eğilimli, daha az sinirli, daha aktif, kişilik yapısına sahip olmaktadır. Neumann tarafından yapılan bir çalışmada, spor yapanların yapmayanlara göre daha çalışkan, daha canlı, ilişki kurmaya sürekli hazır, sebatlı, zor koşullarda ortama uymalarının daha iyi olduğunu, spor yapanların yapmayanlara göre daha dışadönük ve duygusal olarak dengeli oldukları belirlenmiştir (Tiryaki, 2000). Stephens 1988 yılında, epistemolojik olarak spor ile öznel iyilik hali arasındaki ilişkiyi incelemiş ve ve spor ile öznel iyilik hali arasında net bir ilişkinin olduğunu belirtmiştir (akt. Canan ve Ataoğlu,2010). Schumaker ve arkadaşları tarafından (1986), Guyot ve ark. (1981)'de yaptıkları çalışmada, sporcuların benlik saygılarının sporcu olmayanlardan daha yüksek düzeyde olduğunu bulmuştur (akt.Gün, 2006). Gün (2006), spor yapan bireylerin benlik saygılarının spor yapmayanlara göre daha fazla gelişmiş olduğunu bulmuştur.

5. Sonuç

Sonuç olarak, evli olan master futbolcuların nörotik ve psikotik kişilik boyutlarının daha fazla gelişmiş olduğu belirlenmiştir. Evli olan master futbolcularının daha kaygılı ve aksi tipler olduğu düşünülmektedir bu nedenden dolayı. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonunda, kişilik boyutlarına göre öğrenim durumu, çocuk sayısı, gelir düzeyi ve oynana lig değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Yapılan tukey testi sonunda ise, eğitim düzeyine bağlı bütün boyutlar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık belirlenmemiştir.

KAYNAKÇA

Baştuğ G, Kuru E, 2007. Futbolcuların kişilik özellikleri ve bedenlerini algılama düzeylerinin incelenmesi. Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 2008, VI (2) 95-101

Canan, F., Ataoğlu, A. (2010) Anksiyete, depresyon ve problem çözme becerisi algısı üzerine düzenli sporun etkisi. Anatolian Journal of Psychiatry, 11:38-43.

Çon M, 2011. Takım ve ferdi sporcuların kişilik özellikleri ile sportif performansları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Doktora Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dalı, Samsun.

Erbektaş E, 2018. Kişilik özellikleri ve takım sargınlığı etkileşiminin sporcu doyumuna olan etkisinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Gillet, R.P., Pietroni, C, 1987. Depresyon (overcoming depression), İstanbul.

Gün, E. (2006). Spor Yapanlarda ve Spor Yapmayan Ergenlerde Benlik Saygısı. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Adana.

Konter, E, 2003. Spor psikolojisi uygulamalarında yanılgılar ve gerçekler, İzmir, Dokuz Eylül Yayınları.

Kuru E, 2000. Sporda psikoloji. Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi, s.82-83, Ankara

Kuru, E. (2003). Farklı Statüdeki Beden Eğitimi Bölümü Öğrencilerinin Kişilik Özellikleri. G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi. 23(1):175- 191.

Syer, J., Connolly, 1998. C., Sporcular için Zihinsel Antrenman, (çev. Erkan, F.U.), Bağırhan Yayinevi, s.7, Ankara.

Tiryaki Ş. Spor Psikolojisi, Kuramlar ve Uygulama, Ankara, Eylül Kitap ve Yayınevi. 2000.

Tiryaki, Ş. (2000). Spor Psikolojisi Kavramlar, Kuramlar ve Uygulama. 1.Baskı, Eylül Yayınevi: İstanbul.

Tiryaki, Ş., Erdil, G., Acar, M., Emler, Y. (1991). Sporcu ve Sporcu Olmayan Gençlerin Kişilik Özellikleri. Spor Hekimliği Dergisi, 26(1), s.19-23.

Tosunoğlu, F. (2008). Orta Öğretimde Okuyan Takım Sporları ile Uğraşan Sporcu Öğrencilerin Spor Branşlarına Göre Kişilik Özelliklerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi. Ankara.

Tıp Fakültesi ve Beden Eğitimi Spor Yüksekokulu (BESYO) Öğrencilerinde Spor Yapmanın Benlik Saygısına Etkisinin Değerlendirilmesi

Sinemis ÇETİN DAĞLI¹, İhsan AYDIN², Danyal Burak KOCA³, İzzet ÇELEĞEN⁴

¹: Tıp Fakültesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van, Türkiye, sinemiscetindagli@yyu.edu.tr

²: Tıp Fakültesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van, Türkiye, ihsanaydin@windowslive.com

³: Tıp Fakültesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van, Türkiye, danyalburakkoca@yyu.edu.tr

⁴: Tıp Fakültesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van, Türkiye, icelegen@hotmail.com

Öz

Spor yapmak ve bu alandaki başarının kişinin özgüvenini arttırdığı bilinmektedir. Bu çalışmada da sporu profesyonel olarak yapan öğrencilerin daha sık bulunduğu BESYO öğrencileri ile akademik başarısı daha yüksek olan tıp fakültesi öğrencileri benlik saygısı karşılaştırılarak sporun benlik saygısına etkisi değerlendirilmiştir. Tanımlayıcı tipte bir çalışmadır. Çalışmaya Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi ve BESYO son sınıf öğrencilerinden 20 şer kişi sistematik rastgele örnekleme seçilerek alınmıştır. Katılımcılara 25 soruluk anket formu H.E.ŞENTÜRK tarafından geçerliliği ve güvenilirliği yapılan 25 maddelik spora yönelik tutum ölçeği(SYTÖ) ve 10 soruluk Rosenberg Benlik Saygısı alt ölçeği (RBSAÖ) araştırmacılar tarafından uygulanmıştır. Veri girişi SPSS 22.0 programı ile yapılmış, tanımlayıcı istatistikler için yüzde, ortalama verilmiş, değişkenlerin karşılaştırılmasında uygun istatistik testler kullanılmıştır. Tıp fakültesi öğrencilerinin yaş ortalaması 23,93±0,96, BESYO öğrencilerinin 22,85±0,96'dır. Tıp fakültesi öğrencilerinin %40'ı yüksek,%40'ı orta, %20'si düşük benlik algısına sahipken, BESYO öğrencilerinin %60,0'ı yüksek, %10,0'u orta, %30,0'u düşük benlik algısına sahiptir, aralarında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur. BESYO öğrencilerinin SYTÖ puan ortalaması 99,90±10,39 olup Tıp Fakültesi öğrencilerinden (83,13±16,14) anlamlı olarak yüksektir(p=0,002). Tıp fakültesi öğrencilerinde benlik saygısını etkileyen faktör ders başarısıdır. Ders başarısı düşük olanların benlik saygısı yüksek olanlara göre daha düşük bulunmuştur(p=0,006). Spor ve ders başarısı, dezavantajlı gruplarda bile benlik saygısını yükselten önemli bir faaliyettir.

Anahtar kelimeler: Benlik saygısı, spora yönelik tutum ölçeği, Van

Evaluation of The Effect of Sport on Self-esteem in Medical School and Sport School Students

Abstract

It is known that doing sports and success in this field increase the self-confidence of the person. The aim of this study was to compare the self-esteem of sports students (BESYO) who are more frequent students who make sports professionally and to compare the self-esteem of the faculty of medicine students who higher academic achievement and evaluate the effect of sports on self-esteem. It is a descriptive study. Twenty students from Yüzüncü Yıl University Faculty of Medicine and twenty students from BESYO were selected with a systematic random sample. A 25-question questionnaire, the scale of attitude towards sports with 25 items (SYTO) and 10 questions Rosenberg Self-Esteem subscale were applied to the participants by the researchers. Data entry was done by SPSS 22.0 program, percent and mean are given for descriptive statistics, appropriate statistical tests were used to compare the variables. The average age of the medical students was 23.93 ± 0.96 and the mean age of the BESYO students was 22.85 ± 0.96 . While 40% of the medical faculty students have high, 40% moderate, 20% have low self-perception, 57,1% of BESYO students have high, 9,5% are middle, 33,3% are low self-perception, there was no statistically significant difference between them. The mean SYTO score of BESYO students was $99,90 \pm 10,39$ and it was significantly higher than the students of Faculty of Medicine ($83,13 \pm 16,14$) ($p = 0,002$). Factor affecting self-esteem in medical school students are the success of the course. The self-esteem of the students with low success in the course was found to be lower than those with a high success. ($p= 0.006$) Sport and course achievement is an important activity that increases self-esteem even in disadvantaged groups.

Keywords: Self-esteem, The scale of attitude towards sports, Van

1.Giriş

Benlik saygısı ruh sağlığının temel bileşenlerinden birisidir. İnsanların mutlu ve doyumlu bir yaşam sürmesinde kilit rol oynar. Benlik saygısı esas olarak kendine değer verme ve kendisiyle ilgili doğru değerlendirmeler yapıp bunlarla barışık olmayla ilgili bir kavramdır. Benlik saygısı olumlu gelişmiş bir insan kendini değerli, değer verilen, içinde bulunduğu topluluklarda yeri olan, sevilen, sayılmayı ve sevmeyi hak eden bir insan olarak görülür. Benlik saygısı olumlu gelişen bir insan her türlü güçlüğü aşabileceğini, zorluklara göğüs gerebileceğini düşünür(Özmen E, 2018).

Lawrence'e göre benlik kavramı; bireyin fiziksel ve zihinsel özelliklerinin toplamı ve sahip olduğu bütün bu özelliklere ilişkin kendini değerlendirilmesi olarak tanımlanmıştır(Yavuzer H, 2002).

Ruh sağlığı, dolaylı olarak da beden sağlığı için en önemli faktörlerden biri benlik saygısıdır.

Kendini sevmeyi, kendinden hoşnut olmayı ifade eden benlik saygısı zayıf olduğunda çökkünlük, depresyon, kaygı bozuklukları, stres belirtileri, psikosomatik rahatsızlıklar (baş ağrısı, uykusuzluk, yorgunluk, kas ağrıları, mide ve barsak bozuklukları gibi) ,öfke, başkalarına karşı düşmanca duygular besleme, kimseye güvenmeme, aşırı yarışmacılık, eş çocuk sömürüsü, kötü ilişkiler, alkol ve madde bağımlılığı, iletişim bozukluğu, bağlanma korkusu, duygusal bağlanma olmadan gelişigüzel ilişkiler, eleştiriyi kaldıramama, başkalarına bağımlılık, yeme bozuklukları, toplumdan kendini izole etme, okul başarısızlığı, başkalarını etkilemek uğruna büyük yanlışlar yapma, toplumsal olarak kendini bir yere oturtamama gibi ruhsal sorunlar ortaya çıkar.

Doyumlu bir yaşam **benlik saygısı** ile yakından ilişkilidir. Benlik saygıyı bireyi olumlu yönde motive eden önemli bir güdüleyici etkidir. Benlik saygısı yüksek kişiler içsel sorunlarını aşarak başarıya ulaşmada büyük şansa sahip olurlar. Bu kişiler samimi, gerçek dost ve arkadaş, coşkulu, pozitif, güvenilir ve başkalarına güvenebilen, eyleme dönük davranan, eleştiriye gelebilen, mizah anlayışları kuvvetli bireylerdir(Uluhan F H,2018).

Benlik saygısı benliğin duygusal boyutudur. Birey kim olduğuyla ilgili belirli fikirlere sahip olması yanı sıra, kim olduğuyla ilgili belirli duygulara da sahiptir. Böylelikle benlik saygısı benlik saygısı bireyin kendi benliğini beğenme ve değerli bulma derecesi anlamına gelmektedir(Adams J F,1995).

Benlik saygısını psikolojik yönü yüzyıldır çalışılmaktadır. Düşük benlik saygısı ve psikopatolojisi özellikle depresyon, yüksek benlik saygısı ise özgüvenle birlikte seyredebilir. Rosenberg 1965'te benlik saygısını dile getirdi. Daha sonraki yıllarda Sedikides ve Gress (2003) özsaygı kişinin kendi kendine değer vermesi kavramlarından bahsetti. Benlik saygısı yetenekler ve sosyal konular hakkındaki kişisel inançlar ile ilgilidir. Benlik saygısı, kendini değerlendirmenin küresel bir ölçüsü olarak da tanımlanır. Kuramcılar benlik saygısı türleri ile ilgili birçok ayırım yapmışlardır, Koşullu olmayan, koşullu, açık ve örtülü, otantik ve yanlış

vb. Branden benlik saygısını iki alt basamaktan oluştuğunu ileri sürmüştür. A) Kendini etkili olarak düşünmek, kişinin düşünme, öğrenme, seçme ve doğru kararlar alma becerisine güvenmek, zorlukların üstesinden gelmek ve değişiklikler üretmek. B) Kendine saygı duyma, kişinin mutlu olma hakkına olan güveni ve insanların hayatlarına saygı, sevgi ve kendini gerçekleştirme konusundaki değerlerine duydukları güven.

Benlik saygısının oluşumu uzun bir süreçtir. Ergenlik döneminde benlik saygısı azalırken genç yetişkin döneminde artar. Ergenlik dönemi benlik saygısı süreci için önemlidir. Benlik saygısı oluşumunda ailelerin ve öğretmenlerin tutum ve davranışları önemlidir. Yüksek benlik saygısı olan ergenlerin şu özellikleri vardır: Başkalarının düşünceleri ve davranışlarını olumlu yönde etkileyebilirler, yeni durumları güvenli bir şekilde ele alırlar, erken sorumlulukları kabul ederler, kendileri hakkında olumlu duygular iletirler (Abdel-Khalek A M, 2016).

Fiziksel aktivite benlik saygısıyla pozitif ilişkilidir. Fiziksel aktivitesi yüksek olan gençlerde benlik saygısının yüksek olduğu yapılan çalışmalarda gösterilmiştir. Tremblay ve Ark.'nın 12 yaşındaki çocuklarda yaptığı bir çalışmada fiziksel aktivite arttıkça benlik saygısı puanı yaklaşık olarak iki kat artmaktadır (Tremblay M S, 2000). Benlik saygısı yüksek gençler, başarıya çok önem verir ve yarışma gerektiren uğraşları seçerler. Kişinin benlik saygısının yüksek olması başkaları tarafından da değerli bulunduğu inancını pekiştirir. Benlik saygısının düşük olması ise başkalarının olumsuz değerlendirildiği inancını pekiştirir (Yörükoğlu A, 1988).

2. Materyal ve Metot

Tanımlayıcı tipte bir çalışmadır. Çalışma, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi kampüsünde bulunan iki fakültenin öğrencilerinde yapılmıştır. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi son sınıfta öğrenim gören 85 öğrenciden 20'si ve Yüzüncü Yıl Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu son sınıfta öğrenim gören 87 öğrenciden 20'si sistematik örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Katılımcılara araştırmacılar tarafından literatür ışığında hazırlanan sosyo-demografik özellikleri ve benlik saygısına etki ettiği düşünülen özellikleri içeren 25 soruluk anket formu, H.E.ŞENTÜRK tarafından geçerliliği ve güvenilirliği yapılan 25 maddelik spora yönelik tutum ölçeği (SYTÖ) ve 10 soruluk Rosenberg Benlik Saygısı Alt Ölçeği (RBSAÖ) iki araştırmacı tarafından yüz yüze görüşme tekniğiyle uygulanmıştır. Spora Yönelik Tutum Ölçeği; 25 maddeden oluşan spora yönelik tutum ölçeği minimum 25, maksimum 125 puanlı bir ölçek olup puan arttıkça spora yönelik tutumun yüksekliğini gösterir. Ayrıca bu ölçekte 3 faktör belirlenmiştir. Birinci faktör "spora ilgi duyma", ikinci faktör "sporla yaşama" ve üçüncü faktör ise "aktif spor yapma" olarak tanımlanmıştır. Ölçeğin toplam puan ile alt faktörlerde iç tutarlığa, ayrıca test tekrar test güvenilirliğine sahip olduğu belirlenmiştir (Şentürk H E, 2012).

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği-kısa formunun geçerlilik ve güvenilirliği TUKUŞ L. tarafından 2010 yılında yapılmıştır. Ölçek 10 sorudan oluşmaktadır. Sonuçta benlik saygısı düşük, orta ve yüksek benlik saygısı olarak 3 gruba ayrılarak değerlendirilmektedir (Tukuş L, 2010). Çalışmanın verileri SPSS 22.0 programıyla yapılmıştır. Tanımlayıcı istatistikler için yüzde, ortalama verilmiş, kategorik değişkenlerin karşılaştırılmasında Fisher-Exact, Ki-Kare testi kullanılmış, sayısal değişkenlerin karşılaştırılmasında ikili gruplarda Mann-Whitney U, ikiden fazla gruplarda Kruskal-Wallis testleri kullanılmıştır. İlişkilerin karşılaştırılması için Spearmann korelasyon analizi yapılmış, $p < 0.05$ anlamlı olarak kabul edilmiştir.

3.Bulgular

Çalışmamızda Tıp Fakültesi öğrencilerinin yaş ortalaması $23,93 \pm 0,96$, BESYO öğrencilerinin yaş ortalaması $22,85 \pm 0,96$ 'dır. Tıp Fakültesi öğrencilerinin %40'ı, BESYO öğrencilerinin %55,0'ı kız öğrencidir. Tıp Fakültesindekilerin %90,0'ı, BESYO'dakilerin %85,0'i bekarır. Tıp Fakültesindekilerin %95,0'inin, BESYO'dakilerin %90,0'min anne babası hayattadır. Tıp Fakültesi öğrencilerinin %25'i, BESYO öğrencilerinin ise %50,0'si gelirini yetersiz olarak belirtmiştir. Tıp Fakültesi öğrencilerinin %20,0'si, BESYO öğrencilerinin %25,0'i sigara içmektedir. Tıp Fakültesi öğrencilerinde alkol kullanan kimse bulunmazken, BESYO öğrencilerinin %25,0'i alkol kullanmaktadır. Tıp Fakültesi öğrencilerinin %15,0'i okul başarısı kötü, %30,0'u orta, %55,0'i iyi olarak belirtirken BESYO öğrencilerinin %30,0'u orta, %70,0'i iyi olarak belirtmiştir. Tıp Fakültesi öğrencilerinin %30,0'unun, BESYO öğrencilerinin %50,0'sinin bir partneri bulunmaktadır. BESYO öğrencilerinin %60,0'ı yüksek, %10,0'u orta, %30,0'u düşük benlik algısına sahipken, Tıp Fakültesi öğrencilerinin %40,0'ı yüksek, %40,0'ı orta, %20,0'si düşük benlik algısına sahiptir. Cinsiyetle benlik algısı karşılaştırıldığında Tıp Fakültesinde kız öğrencilerin %50,0'si yüksek, %35,0'i orta, %15,0'i düşük benlik algısına sahipken, erkek öğrencilerin %35,0'i yüksek, %45,0'i orta, %20,0'si düşük benlik algısına sahiptir. BESYO'da ise kızların %36,4'ü yüksek, %18,2'si orta, %45,5'i düşük benlik algısına sahipken, erkek öğrencilerin %80,0'i yüksek, %20,0'si düşük benlik algısına sahiptir. BESYO öğrencilerinin SYTÖ puan ortalaması $99,90 \pm 10,39$ iken Tıp Fakültesi öğrencilerinin $83,13 \pm 16,14$ olup, BESYO öğrencilerinin SYTÖ puanı anlamlı olarak yüksektir ($p=0,002$). Tıp fakültesi öğrencilerinde benlik saygısı ile cinsiyet, medeni durum, anne babanın hayatta olup olmaması, anne ve babanın öğrenim durumu, gelir düzeyi karşılaştırıldığında gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Tıp Fakültesi öğrencilerinde benlik saygısını etkileyen tek faktör ders başarısıdır. Ders başarısı düşük olanların %66,7'sinin düşük benlik saygısı, orta olanların %33,3'ünün düşük benlik saygısı varken ders başarısı yüksek olan grupta düşük benlik saygısı olan öğrenci bulunmamaktadır. Aradaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,002$). BESYO öğrencilerinde benlik saygısı ile cinsiyet, medeni durum, anne babanın hayatta olup olmaması, anne babanın öğrenim durumu, gelir düzeyi karşılaştırıldığında gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. SYTÖ puanı ile benlik saygısı fakülte dikkate alınmaksızın karşılaştırıldığında, benlik saygısı

yüksek olanlarda SYTÖ puan ortalaması $100,61 \pm 3,2$, orta olanlarda $86,12 \pm 4,07$, düşük olanlarda $82,77 \pm 4,66$ olup aradaki fark anlamlıdır ($p=0,006$). Benlik saygısı ile SYTÖ puanı arasındaki ilişki Spearmann korelasyon analiziyle yapılmış olup, SYTÖ puanı ile benlik saygısı arasında pozitif yönde güçlü bir ilişki bulunmuştur. Tıp fakültesi öğrencilerinde ise benlik saygısı ile SYTÖ puanı karşılaştırıldığında gruplar arasında anlamlı fark bulunamamıştır. BESYO öğrencilerinde ise SYTÖ puanı yüksek olanların benlik saygısı daha yüksektir ($p=0,002$). Aradaki ilişki korelasyon analiziyle araştırıldığında pozitif yönde güçlü bir ilişki bulunmuştur.

Tablo 1. Tıp fakültesi Öğrencilerinde Sosyo-demografik Özelliklerin Benlik Saygısı ile Karşılaştırılması, VAN-2018

		Yüksek Benlik Saygısı (%)	Orta Benlik Saygısı (%)	Düşük Benlik Saygısı (%)	χ^2, p
Cinsiyet	Kız	50	35,0	15,0	0,81
	Erkek	35,0	45,0	20,0	
Medeni Durum	Bekar	38,5	46,2	15,4	0,21
	Evli	0	0	100	
Aile Yapısı	Çekirdek Aile	46,2	46,2	7,7	0,09
	Geniş Aile	0	0	100	
Gelir Düzeyi	Gelirim Giderimde Az	40	40	20	0,44
	Gelirim Giderimle Aynı	25	50	25	
	Gelirim Giderimden Fazla	100	0	0	

Tablo 2. BESYO Öğrencilerinde Sosyo-demografik Özelliklerin Benlik Saygısı ile Karşılaştırılması, VAN-2018

		Yüksek Benlik Saygısı (%)	Orta Benlik Saygısı (%)	Düşük Benlik Saygısı (%)	x², p
Cinsiyet	Kadın	36,4	18,2	45,5	0,10
	Erkek	80	0	20	
Medeni Durum	Bekar	50	11,1	38,9	0,26
	Evli	100	0	0	
Aile Yapısı	Çekirdek Aile	46,7	13,3	40	0,285
	Geniş Aile	83,3	0	16,7	
Gelir Düzeyi	Gelirim Giderimde Az	40	20	40	0,41
	Gelirim Giderimle Aynı	70	0	30	
	Gelirim Giderimden Fazla	100	0	0	

Tablo 3. Benlik Saygısının Fakültelere Göre Karşılaştırılması, VAN-2018

		Tıp Fakültesi n (%)	BESYO n (%)	x², p
Yüksek Benlik Saygısı		8 (40)	12 (60)	0,09
Orta Benlik Saygısı		8 (40)	2 (10)	
Düşük Benlik Saygısı		4 (20)	6 (30)	

Tablo 4. SYTÖ Puan Ortalamasının Fakültelere Göre Karşılaştırılması, VAN-2018

	Tıp Fakültesi	BESYO	p
Spora Yönelik Tutum Ölçeği Puan Ortalaması	83,13± 16,14	99,90±10,39	0,002

Tablo 5. Benlik Saygısına Göre SYTÖ Puan Ortalamasının Karşılaştırılması, VAN-2018

	Yüksek Benlik Saygısı	Orta Benlik Saygısı	Düşük Benlik Saygısı	p
Spora Yönelik Tutum Ölçeği Puan Ortalaması	100,61±3,2	86,12±4,07	82,77±4,66	0,006

4.Tartışma

Hançer vd. (2016: 5)'nin ortaokul 8. Sınıflarda yaptığı çalışmada benlik saygısı ile cinsiyet karşılaştırıldığında cinsiyetler arasında farka rastlanmamıştır. Knox vd. (2000: 1)'nin lise öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada da cinsiyetler arası farka rastlanmamıştır. Bizim çalışmamızda da kız ve erkek öğrencilerde benlik saygısı açısından bir fark yoktur.

Gencer vd. (2008)'nin erkek güreşçilerde yaptığı benlik saygısı ve başarı ilişkisi çalışmasında sporcunun başarısı ile benlik saygısı karşılaştırıldığında başarılı olan ve olmayanlarda benlik saygısı düzeyi arasında bir farklılık bulunmamıştır. Bizim çalışmamızda da tıp fakültesi öğrencilerinde başarı benlik saygısını arttırırken BESYO öğrencilerinde başarı benlik saygısı düzeyini etkilememiştir.

Gencer vd. (2008)'nin çalışmasında gelir düzeyi ile benlik saygısı karşılaştırıldığında gelir durumunun benlik saygısına etkisi gösterilememiştir. Twenge vd. (2002:6)'nin Amerika'da yaptığı bir metaanaliz çalışmasında ise gelir durumu yüksek olanlarda benlik saygısı daha yüksektir. Bizim çalışmamızda da her iki fakülte öğrencilerinde de gelir durumu kötü olanlarla iyi olanlar arasında benlik saygısı açısından bir fark bulunamamıştır. Sonuçlarımız Gencer'in sonuçlarına benzer, ancak diğer çalışmayla farklıdır. Bunun nedeni Gencer ve bizim çalışmamızın yapıldığı grubun sosyo-ekonomik durumunun çok farklı olmamasından, iyi ile kötü arasındaki farkın az olmasından kaynaklanıyor olabilir.

Spora yönelik tutum ölçek puanı fakültelere göre karşılaştırıldığında çalışmamızda BESYO öğrencilerinde SYTÖ puanı anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. (BESYO SYTÖ toplam puanı $99,90 \pm 10,39$, Tıp Fakültesi SYTÖ toplam puanı; $83,13 \pm 16,14$). Göksel ve ark.'nın Marmara Üniversitesi'nde Antrenörlük Eğitimi, Beslenme ve Diyetetik Bölümü, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü öğrencilerinde yaptığı çalışmada ise bölümler arasında SYTÖ puanı açısından bir fark bulunamamıştır. Göksel A vd.(2017:8)'nin çalışmasında puanlar fakülteye göre sırasıyla; $102,04 \pm 11,56$, $101,93 \pm 15,14$, $102,36 \pm 13,28$ 'dir. Bizim çalışmamızda da sağlıklı yaşam için egzersizin önemini bilen iki grup karşılaştırılmış, ancak Tıp Fakültesi öğrencilerinde SYTÖ puanı düşük çıkmıştır. Bunun nedeni Tıp Fakültesi son sınıf öğrencilerinin yoğun iş yükü, nöbetleri ve Tıpta uzmanlık sınavına hazırlanma zorunluluğu ile yeterli spor yapamamaları olabilir. BESYO öğrencilerinin SYTÖ puanları ise Marmara Üniversitesi çalışmasındaki öğrencilere benzerdir.

Süner vd.(2000)'nin İzmir'de lise öğrencilerinde yaptığı bir çalışmada; akademik başarı ile benlik saygısı karşılaştırılmış, benlik saygısı yüksek olan öğrencilerin akademik başarısının düşük olduğu, aralarında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Tremblay vd.(2000:12)'nin Kanada'da 6923 çocukta yaptığı bir çalışmada da fiziksel aktivite ile benlik saygısı arasında pozitif yönlü, akademik başarı ile negatif yönlü bir ilişki olduğu saptanmıştır (6). Ross vd.(2000:73)'nin Ohio'da gençlerde yaptığı çalışmada ise erken dönemden itibaren gelişen akademik başarının benlik saygısını arttırdığı bulunmuştur. Bizim çalışmamızda ise BESYO öğrencilerinde akademik başarı ile benlik saygısı arasında ilişki bulunmazken, Tıp Fakültesi öğrencilerinde akademik başarı ile benlik saygısı arasında pozitif yönlü kuvvetli bir ilişki bulunmuştur. Bu farklılık yaş grupları, farklı kültürlerde başarı algısının değişmesi ya da karıştırıcı faktörlerden kaynaklanıyor olabilir.

5.Sonuç

Spor yapmanın, spordan maddi kazanç sağlamanın, spor faaliyetlerini izleyici veya katılımcı olarak takip etmenin kişinin benlik saygısına olumlu etkisi bu çalışmada da gösterilmiştir. Spor alanında aktif olan bir grubun öğrencileri, akademik başarısı çok yüksek olan grupla karşılaştırıldığında benlik saygıları arasında fark bulunamamıştır. Gençlerin spora yöneltilmesi ruh sağlığı açısından son derece önemlidir. Ekonomik durum, aile yapısı, yaşanılan yer, anne ve babanın eğitim durumu gibi sosyal belirleyicilerin benlik saygısına etkisi bu çalışmada saptanamamıştır. Bu da gösteriyor ki spor, dezavantajlı gruplarda bile benlik saygısını yükselten önemli bir faaliyettir.

KAYNAKÇA

Özmen E, Benlik saygısı-kendilik değeri, <http://psikoloji-psikiyatri.com/benlik-saygisi/>(accessed November 28, 2018)

Yavuzer H, (2000). Eğitim ve gelişim özellikleri ile okul çağı çocuğu, *Remzi Kitabevi, İstanbul.*

Uluhan E F, Benlik saygısı, <http://www.antalyapsikiyatri.com/yetiskin-psikolojik-sorunlari/benlik-saygisi> (accessed November 29,2018)

Adams J F, (1995). Ergenliği Anlamak, İstanbul, İmge Kitabevi Yayınları

Abdel-Khalek A M, (2016). INTRODUCTION TO THE PSYCHOLOGY OF SELF-ESTEEM. *SELF-ESTEEM*, 1

Tremblay, M. S., Inman, J. W., & Willms, J. D. (2000). The relationship between physical activity, self-esteem, and academic achievement in 12-year-old children. *Pediatric exercise science*, 12(3), 312-323.

Yörükoğlu A, (1988). Gençlik Çağı Ruh Sağlığı Eğitimi ve Ruhsal Sorunları, 5.Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları Sosyal ve Felsefi Eserler Dizisi, İstanbul

Şentürk H E (2012). Spora yönelik tutum ölçeği: geliştirilmesi, geçerliliği ve güvenilirliği, *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7(2), 8-18

Tukuş L, (2010). Benlik Saygısı Değerlendirme Ölçeği Kısa Formu Türkçe Güvenilirlik ve Geçerlilik Çalışması, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi

Hançer H, Tüfekçi Z, (2016). Ortaokul 8. Sınıf öğrencilerinin benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi, *Cumhuriyet International Journal of Education_CJE Vol 5 (4)*, 2016, 31-40

Knox M, Jeanne F, Robert E, Green B, (2000). Gender differences in adolescents possible selves, *Youth and Society* 1(3), 2000, 287-310

Gencer E, (2008). Yıldızlar kategorisi erkek güreşçilerde denetim odağı, benlik saygısı ve başarı ilişkisi: Ege Bölgesi yıldızlar ligi örneği, Yüksek Lisans Tezi, Denizli

Twenge J, Campbell W K, (2002). Self esteem and socio-economic status: A meta-analytic review, *personality and Social Psychology Review* 6 (1), 2002, 59-71

Göksel A, Caz Ç, Yazıcı Ö F, İkizler H C, (2017). farklı bölümlerdeki öğrencilerin spora yönelik tutumlarının karşılaştırılması: Marmara Üniversitesi örneği, *spor ve performans araştırmaları dergisi* 8(2), 2017, (123-134)

Süner F E, (2000). Farklı liselerdeki ergenlerin benlik saygısı, akademik başarı ve sürekli kaygı düzeyi arasındaki ilişki, Yüksek lisans tezi, İzmir, 2000

Ross C E, Beckett A B, (2000). The roles of self-esteem and the sense of personal control in the academic achievement process, sociology of education vol.73, No. 4, 2000, (270-284)

Akuatik Egzersizin Fizyolojik Ve Fiziksel Etkileri

Egemen ERMİŞ¹

¹Yaşar Doğu Spor Bilimleri Fakültesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun, TÜRKİYE,
E-posta: egemen.ermis@omu.edu.tr

Öz

Egzersiz, herkes için önemlidir, sağlıklı olma ve sağlıklı kalmada anahtar bir rol oynar. Akuatik egzersiz son zamanlarda gittikçe popülerliği artan bir egzersiz çeşididir. Günümüzde gittikçe artan sayıda spor ve egzersiz meraklısı, sporcu, yaşlı ve fiziksel olarak engelli birey ihtiyaçlarına uyan akuatik egzersiz programlarını keşfetmekte, takip etmekte ve uygulamaktadır. Genel olarak suyun direnç gücünü kullanarak yapılan dayanıklılık ve kas çalışmaları olarak tanımlanan akuatik egzersiz sağlık açısından çok az risk taşır. Akuatik egzersiz eklem baskısını en aza indirerek optimal hareket alanı ile üst ve alt ekstremiteleri çalıştırır. Güç, dayanıklılık, esneklik ve fiziksel fonksiyonu artırır. Aynı zamanda ağrının, kas tutulmalarının ve kireçlenmenin azalmasına yardımcı olduğunu gösteren çalışmalar vardır. Akuatik egzersizin etkilerinden bazıları yağ yakmaya yardımcı olma, kas hacmini artırma, bedeni rahatlatma, kalp ve akciğer kapasitesini yükseltme, kan dolaşımını hızlandırmadır. Akuatik egzersizin sayısız faydası olmasına rağmen, bu faydaları belgeleyen çok az randomize kontrollü araştırma vardır. Bu derlemenin amacı akuatik egzersizin fizyolojik ve fiziksel etkilerini inceleyen araştırmaları özetlemektir.

Anahtar Kelimeler: Akuatik Egzersiz, Sağlık, Spor

Physiological and Physical Effects of Aquatic Exercise

Abstract

Exercise is important for everybody and plays a key role in being healthy and staying healthy. Aquatic exercise is a type of exercise which has increased its popularity recently. Today, increasing numbers of sport and exercise enthusiasts, athletes, elderly people and physically disabled individuals are exploring, following and applying aquatic exercise programs which meet their needs. Aquatic exercise, which is generally defined as endurance and muscle exercises done by using the resistance of water, carries little risk in terms of health. Aquatic exercise minimizes joint pressure and by doing so, works the upper and lower extremities with an optimal range of motion. It increases strength, endurance and physical function. At the same time, there are studies which show that it helps in decreasing pain, muscle cramps and osteoarthritis. Some of the effects of aquatic exercise are helping in burning fat, increasing muscle volume, relaxing the body, increasing heart and lung capacity and accelerating blood circulation. Although there are countless uses of aquatic exercise, there are few randomized controlled studies reporting these uses. The purpose of this review is to summarize the studies which examine the physiological and physical effects of aquatic exercise.

Keywords: Aquatic Exercises, Health, Sport

Giriş

Belli aralıklarla ve planlanarak yapılan vücut hareketlerine egzersiz denir. Egzersiz, her yaştaki birey için önemlidir. Sağlıklı olma ve sağlıklı kalmada anahtar bir rol oynar. Egzersizleri genel olarak üç başlık altında toplamak mümkündür. Bunlar vücudun maksimum seviyede oksijen kullanarak kalori yaktığı yürüyüş, tenis, yüzme, bisiklet gibi aktiviteleri içeren aerobik egzersizler; bütün kas gruplarını çalıştırmaya yönelik ve kas gelişimini sağlayan direnç, kuvvetlendirme ve ağırlık egzersizleri; kasların boyunu ve eklemlerin arasındaki mesafeyi uzatmak için yapılan denge ve germe egzersizleridir. Düzenli yapılan egzersiz programları sağlıklı yaşamın temelidir. Fazla enerjiyi harcamayı ve kasların en etkin bir şekilde çalışmasını sağlar. Dayanıklılık kapasitesini artırır, kasların gelişimini sağlar, vücuttaki yağ oranının düşmesine neden olarak kas oranını artırır ve metabolizmayı hızlandırır.

Eski çağlardan beri sıklıkla kullanılan bir tedavi ajanı olan su, bugün hem egzersiz yöntemi hem de tedavi yöntemi olarak kullanılmaktadır. Tarihi bir tedavi yöntemi olarak eski Roma, Çin ve Japon kültürlerinde çok yaygın olarak kullanılmıştır. Avrupa'da 19. yüzyılda yeniden popüler olmuştur ve halen etkin biçimde uygulanmaktadır. Akuatik egzersiz aynı zamanda havuz terapisi, hidroterapi ya da balneoterapi isimleri ile de bilinmektedir ve suda yapılan egzersiz olarak tanımlanır. Akuatik egzersizde suyun ısısı çok önemlidir. Bu egzersizin 33°C ve daha fazla su sıcaklığında yapılması önerilmektedir (Bartels ve ark., 2007). Akuatik egzersizin temel ilkesi suyun direnci, kaldırma kuvveti ve canlılık sağlamasıdır. Suyun kaldırma kuvveti, vücut ağırlığının eklemlerde oluşturduğu basınç ve yükü azaltır. 1910'lu yıllardan itibaren aktif-pasif hareketlerin eklenmesiyle akuatik egzersiz tedavisi bir rehabilitasyon tedavisi haline gelmiş ve "Akuatik Rehabilitasyon" terimi kullanılmaya başlanmıştır (Akman ve Sürenkök, 2006; Mergen ve ark., 2006; Brody ve Geigle, 2009).

Günümüzde gittikçe artan sayıda spor ve egzersiz meraklısı, sporcu, yaşlı ve fiziksel olarak engelli birey ihtiyaçlarına uyan akuatik egzersiz programlarını keşfetmekte, takip etmekte ve uygulamaktadır. Bu akuatik egzersizlerin amacı kişinin durumunu geliştirmek, bağımsızlığını sağlamak ve yaşam kalitesini arttırmaktır. Su ile egzersiz her yaş gurubunda çeşitli amaçlarla ve güvenle kullanılabilir. Bununla birlikte, karada yapılan egzersizlere göre, su içi uygulamalarında vücut farklı cevaplar verebileceğinden bu konuda eğitim almış, insan anatomisi ve egzersiz fizyolojisini bilen kişiler tarafından yapılması uygundur.

Akuatik egzersizin özellikleri sıcaklık, yoğunluk, zaman ve sıklığı içerir. Akuatik egzersizin her gün uygulanması yerine aralıklı olarak uygulanması önerilmektedir. Bu nedenle her gün yapılma yerine, haftada üç-beş kez yapılması gerektiği vurgulanmaktadır (Kim ve ark., 2010; Wang, 2004). Seanslar 30-60 dakikalık süreyi kapsamalıdır. En az altı haftalık programlar halinde uygulanmalıdır. Egzersiz yoğunluğu %60-70 arasında değişmektedir.

Akuatik egzersiz için uygun sıcaklık 33°C'den başlamaktadır. Bu sıcaklıklar farklı ısılarda da olabilir (Kim ve ark., 2010; Wang, 2004).

Akuatik egzersizin çeşitli bileşenleri vardır. İlk olarak, ısınma egzersiz programının başlangıç pozisyonudur. Isınma egzersizleri; kasların sıcaklık ve dolaşımını artırarak, germe ve kuvvetlendirme egzersizlerine hazırlamaktadır. Ayrıca egzersiz sırasında oluşabilecek sakatlanma risklerini de en aza indirmektedir. Isınma genel anlamda vücut ve kas sıcaklığını arttırmak, egzersiz esnasında oluşabilecek sakatlanmaları önlemek, etkilenmiş bölgenin yanı sıra vücudun diğer kısımlarını da egzersizlere hazırlamak, ağrıyan ve hareket kısıtlılığı olan bölgeleri saptamak için uygulanmaktadır (Kim ve ark., 2010; Güvenir, 2007; Wang, 2004). Germe egzersiz programının en önemli bileşenlerindedir. Esneklik egzersizleri, eklemlerde hareket açıklığını arttırmak için planlanan egzersizlerdir. Bu egzersizler eklemi çevreleyen yumuşak doku mobilitesini ve eklem hareket açıklığını arttırmak, geri çevrilemez kas kısalığı ve sertliğini önlemek, kassal gevşemeyi sağlamak, yaralanma riskini azaltmak amacıyla uygulanmaktadır (Güvenir, 2007). Kuvvetlendirme ve endurans egzersizleri yaralanma, cerrahi ve sınırlanmış hareket sonrası meydana gelen kas zayıflıklarında, agonist-antagonist kas dengesizliklerini önlemede, kas zayıflıkları nedeniyle bireyin yürüyemediği ve günlük yaşam aktivitelerini yerine getiremediği, kas zayıflığının herhangi bir seviyesi için akuatik egzersizin gerekli olduğu durumlarda uygulanmaktadır (Güvenir 2007; Kim ve ark., 2010; Wang, 2004). Akuatik egzersizin son bileşenleri gevşeme ve soğumadır.

Akuatik egzersizin bilinen birçok fizyolojik etkisi vardır. Bunlardan ilki sıcaklık üzerine etkisidir. Termo-regülasyon sistem, vücut sıcaklığının ayarlanmasını sağlayan sistemdir. Bu sistem vücuttaki ısı kaybı ve ısı kazancını eşitleyerek vücut ısısının dengede olmasını sağlar. Sıcak suda yapılan egzersizler vücudun termo-regülatör sistemini etkiler. Genel kural olarak akuatik egzersiz düşük ya da orta sıcaklıkta yapılmalıdır. Su ısıyı iyi korur ve transfer eder. Su sıcaklığı iletmede havaya göre daha çok daha iyi bir ortamdır. Isı transferinde havadan 25 kat daha hızlıdır (Becker, 2009). Sıcaklığın etkisiyle arteriyal kan basıncı önce hafif yükselir ve sonra giderek düşer (Brody ve Geigle, 2009; Karataş, 2004).

Akuatik egzersiz aynı zamanda dolaşım sistemi üzerine etkisi nedeniyle kan basıncını da etkiler. Akuatik egzersiz sonrasında kan basıncının artması beklenir (Becker, 2009; Lim ve ark., 2010). Akuatik egzersizin bir başka fizyolojik etkisi solunum üzerinedir. Akuatik egzersiz esnasında solunum hızı artar ve birey yüzeysel solunum yapar. Solunum fonksiyonları ve dinamikleri değişir (Becker, 2009; Brody ve Geigle, 2009).

Sıcaklık ve dolaşım sistemi üzerine etkilerine ek olarak, fiziksel ve kimyasal özellikleri nedeniyle suyun kas iskelet sistemi hastalıklarında önemli etkisi vardır. Kısa süreli sıcak uygulamada kas tonusu artarken, uzun süreli sıcak uygulamada kas tonusu azalmaktadır (Becker, 2009; Brody ve Geigle, 2009; Akman ve Sürenkök, 2006). Tüm bunlara ek olarak, suyun kaldırma kuvveti, türbülansı, sıcaklığı gibi özelliklerinin de ağrı eşliğini artırdığı belirtilmektedir (Becker, 2009; Rahman, 2010). Özetle, akuatik egzersizde su sıcaklığı ve basıncının şişlik ve ağrıyı azaltması, ağrı toleransını artırması, kasları gevşetmesi nedeniyle

suda hareketlerin daha ağrısız ve rahat yapılmasını sağladığı açıklanmaktadır (Hinman ve ark., 2007).

Akuatik egzersizde, suyun kaldırma gücü ile vücut her yönden desteklenir ve eklemlere binen yükü azalır. Böylece omuzlara kadar suyun altına girdiğinizde, vücut ağırlığının %90'ı suyun kaldırma gücü sayesinde azalır ve yalnızca kalan %10'u eklemlere etki eder. Bu sayede eklemlerdeki, gergin tendon ve ligamanlardaki stres azalır, yapacağınız egzersizler çok kolaylaşır, eklemler korunur ve daha serbest hareket eder. Bu nedenle akuatik egzersizin suyun benzersiz özellikleri nedeniyle karada yapılması mümkün olmayan egzersizlerin yapılmasına olanak sağladığı belirtilmektedir (Batterham ve ark., 2011; Belza ve ark.,2002; Mergen ve ark., 2006). Su direncine karşı kasların çalışması hareketin etkinliğini artırır (Jeong ve ark., 2003; Lindle, 2006; Hinman ve ark., 2007; Kim ve ark., 2010).

Suda egzersiz yaparken suyun kaldırma kuvveti ve sürtünme direncinin vücut üzerinde çeşitli mekanik etkileri vardır (Ariyoshi ve ark., 1999). Suyun sıcaklığı kan akışını artırabilir ve bu da algojenik kimyasalların yok olmasına ve kas rahatlamasına yardımcı olur. Bunun yanı sıra hidrostatik basınç kardiyovasküler sistemi etkileyebilir, periferik ödemi ve sempatik sinir aktivitesini azaltarak ağrıyı azaltabilir (Gabrielsen ve ark. 2000, Yamazaki ve ark. 2000). Suda egzersizin ağrı dindirme etkileri çeşitli mekanizmalarla ilişkilendirilmiştir. Örneğin, suyun sıcaklığı ve kaldırma kuvveti termal ve mekanoreseptörleri etkileyerek spinal segmental mekanizmaları etkileyebilir ve ağrının algılanmasını engelleyebilir (Bender ve ark. 2005, Lange ve ark. 2006). Aynı zamanda hastalar tarafından bildirilen hareket kolaylığı supraspinal yolları aktive edebilir ve böylelikle ağrı yoğunluğunda azalmaya sebep olabilir (Mior,2001). Suda egzersizin aynı zamanda kas kramplarını azalttığı (Akman ve Sürenkök, 2006; Kim ve ark., 2010; Wang, 2004), kas kuvveti ve enduransını artırdığı (Güvenir, 2007) ve psikolojik rahatlama sağladığı (Bartels ve ark.,2007; Hinman, ve ark., 2007; Kim ve ark., 2010) bildirilmiştir.

Suda egzersizin etkili ve faydalı bir terapötik (tedavi edici) egzersiz çeşidi olduğu bilinmektedir. Suda egzersiz birden fazla hastalığı olan bireyler için güvenli bir fiziksel aktivite şeklidir ve etkinliği araştırma sonuçları ile kanıtlanmıştır (Honda ve Kamioka, 2012). Özellikle artirit ve ortopedik disfonksiyonu olan hastalarda omurgaya yük binmediği için suda egzersizin daha etkili olduğu bildirilmiştir (Eitner, 1982). Aynı zamanda, akuatik egzersiz romatolojik, ortopedik ve nörolojik bozuklukları olan hastaların tedavisinde önemli bir modalite olarak bilinir (Whitelock, 1990). Günümüzde akuatik egzersiz suyun sağladığı avantajlar kullanılarak kas-iskelet, sinir, kardiyovasküler ve solunum sistemi gibi birçok hastalıkların ve fiziksel bozuklukların rehabilitasyonunda kullanılmaktadır (Güvenir, 2007). Akuatik egzersizin uygulanabildiği hastalıklar ve bozuklukların bazıları şunlardır: bel-sırt ağrısı, kas-iskelet sistemi yaralanmaları, eklem zedelenmeleri, fibromiyalji, obezite, denge problemleri, eklem kireçlenmeleri, romatizmal hastalıklar ve spor kazaları.

Materyal ve Metod

Çalışma konuyla ilgili yayımların geriye dönük olarak taranması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla internet erişim ağı üzerinden akuatik egzersiz (aquatic exercise), havuz terapisi (pool therapy) , hidroterapi (hydrotherapy), balneoterapi (balneotherapy) gibi çeşitli anahtar kelimelerle Türkçe ve İngilizce olarak tarama yapılmıştır.

Tartışma

Literatürde akuatik egzersiz üzerine yapılmış çalışmalar genellikle belirli bir hastalıkta kullanımı ve faydaları üzerinedir. Hinman, Heywood ve Day (2007) çalışmalarında akuatik egzersiz uygulanan bireylerde uygulanmayan gruba göre ağrı ve tutukluk skorlarında azalma, fiziksel yetersizlik sonuçlarında da olumlu gelişmeler olduğunu belirlemiştir. Denning ve ark. (2010) akuatik egzersizin kara temelli egzersize göre ağrı, tutukluk ve fiziksel fonksiyonlarda daha iyi sonuçlar sağladığını saptamışlardır. Barela ve ark (2006) ise karada yapılan egzersize göre akuatik egzersizinin daha rahat yapılabildiğini belirlemiştir. Birçok çalışmada akuatik egzersizin fiziksel fonksiyonu (Kim ve ark., 2010; Hinmam ve ark., 2007) artırdığı saptanmıştır.

Ariyoshi ve ark. (1999) 35 bel ağrısı hastası üzerinde yaptıkları araştırmada 6 ay boyunca yapılan suda egzersizin karın, kalça ve bacak kasları, bel, kalça, hamstring ve baldır kaslarında güçlenmeye neden olduğunu bildirmişlerdir. Dündar ve ark.'nın (2009) 65 kronik bel ağrısı hastası üzerinde gerçekleştirdiği bir araştırmada 4 haftalık akuatik egzersizin hastaların spinal mobilitesi, ağrı, disabilite ve yaşam kalitesi üzerine etkileri değerlendirilmiş ve ölçülen tüm parametrelerde başlangıç ölçümlerine göre gelişmeye neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bartels ve ark. 'nın (2016) toplam 1190 diz ve kalça osteoartrit hastasının katıldığı 13 araştırmayı taradığı çalışmalarında ortalama akuatik egzersiz süresi 12 hafta idi. Çalışmanın sonuçları akuatik egzersizin diz ve kalça osteoartriti olan hastalarda kısa süreli ve klinik olarak faydalı etkileri olduğunu göstermiştir. Bidonde ve ark.'nın (2014) toplam 881 fibromiyalji hastasının katıldığı 16 araştırmayı taradığı çalışmalarında kontrollerle karşılaştırıldığında akuatik egzersizin fibromiyaljili yetişkinlerde sağlık, semptomlar ve fitness açısından gelişmeye neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Dziubek ve ark.'nın (2015) 20 diyaliz hastası üzerinde 3 aylık akuatik egzersizin etkilerini araştırdığı çalışmalarında en fazla üst ve alt ekstremitte kuvvetinde olmak üzere, ölçülen bütün parametrelerde araştırma sonunda gelişme gözlemlenmiştir. Hall ve ark. (2008) 14 veritabanında 1980-2006 arasında akuatik egzersizin nörolojik ya da müskuloskeletal (kas-iskelet) hastalığı olan yetişkinler üzerine etkilerini inceleyen çalışmaları incelediği araştırmalarında hiç egzersiz yapmayan hastalarla karşılaştırıldığında akuatik egzersizin az oranda ağrı dindirme etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bununla birlikte, konu üzerinde çok az sayıda kaliteli araştırmanın olması ve sonuçların tutarsız olması nedeniyle araştırmacıların büyük çoğunluğu kesin sonuçlara ulaşılamayacağını ve konuyla ilgili daha ileri ve ayrıntılı çalışmalar yapılması gerektiğini bildirmişlerdir.

Sonuç

Sonuç olarak, akuatik egzersizin faydaları geçmişten günümüze bilinmekle birlikte, bu konuda yapılan araştırmaların sayısının yetersiz olması nedeniyle akuatik egzersizin faydaları bilimsel açıdan yeterince kanıtlanamamıştır. Bununla birlikte, varolan sorunlara rağmen akuatik araştırmalardaki gelişmeler, teknoloji ve imkanların artması akuatik egzersizin birçok modellerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Literatür incelendiğinde akuatik egzersizin yararlı bir uygulama olarak düşünüldüğü, ancak akuatik egzersizin yararlı etkilerini desteklemek için ek çalışmalar gerektiği görülmektedir. Özellikle, uluslararası literatürde daha fazla olmakla birlikte, ulusal literatürde bulunan çalışmaların azlığı bu konu üzerinde daha fazla çalışma yapılması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

Akman, N., Sürenkök, Ö. (2006). Hidroterapi ve Akuatik Rehabilitasyon Ders Kitabı. Haberal Eğitim Vakfı., 61-67s.

Ariyoshi ve ark. (1999). Efficacy of Aquatic Exercises for Patients with Low-back Pain. Kurume Medical Journal, vol 46. No 2. s 91-96.

Barela, A.M., Stolf, S.F., Duarte, M. (2006). Biomechanical characteristics of adults walking in shallow water and on land. Journal of Electromyography and Kinesiology, 16, 250-256.

Bartels, E.M., Lund, H., Hagen, K.B., Dagfinrud, H., Christensen, R., Danneskiold-Samsøe, B. (2007). Aquatic exercise for the treatment of knee and hip osteoarthritis. Cochrane Database of Systematic Reviews, 4.

Bartels, E.M., Lund, H., Hagen, K.B., Dagfinrud, H., Christensen, R., Danneskiold-Samsøe, B. (2016). Aquatic exercise for the treatment of knee and hip osteoarthritis. Cochrane Database of Systematic Reviews, Issue 3, Art. No.: CD005523.

Batterham, S.I, Heywood S, Keating J.L., (2011). Systematic review and meta-analysis comparing land and aquatic exercise for people with hip or knee arthritis on function, mobility and other health outcomes, BMC Musculoskeletal Disorders, 12,123-136.

Becker, B.E. (2009). Aquatic Therapy: Scientific Foundations and Clinical Rehabilitation Applications, the American Academy of Physical Medicine and Rehabilitation, 1(9), 859-872.

Belza, B., Topolski, T., Kinne, S., Patrick, D.L., Ramsey, S.D. (2002). Does adherence make a difference? Results from a community-based aquatic exercise program. Nurs Res. 51(5), 285-91.

Bender T., Karagülle Z., Balint GP., Gutenbrunner C., Balint PV., Sukenik S. (2005). Hydrotherapy, balneotherapy, and spa treatment in pain management. Rheumatol Int 2005;25:220-4.

Bidonde J, Busch AJ, Webber SC, Schachter CL, Danyliw A, Overend TJ, Richards RS, Rader T. (2014). Aquatic exercise training for fibromyalgia. Cochrane Database of Systematic Reviews 2014, Issue 10. Art. No.: CD011336.

Brody, L.T., Geigle, P.R. (2009). Aquatic exercise for rehabilitation and training, 25-34s.

Denning, W.M., Bressel, E., Dolny, D.G. (2010). Underwater treadmill exercise as a potential treatment for adults with osteoarthritis. International Journal of Aquatic Research and Education, 4, 70-80.

Dündar Ü., Solak Ö., Yiğit İ., Evcik D., Kavuncu V. (2009). Clinical Effectiveness of Aquatic Exercise to Treat Chronic Low Back Pain: A Randomized Controlled Trial. Spine. 34(14):1436-1440

Eitner D. (1982). Exercise in Water: Physical Therapy in Sports. ed. Kuprian W, Saunders, Philadelphia. s. 154-160

Gabrielsen A., Videbaek R., Johansen LB., Warberg J., Christensen NJ., Pump B., Norsk P. (2000). Forearm vascular and neuroendocrine responses to graded water immersion in humans. Acta Physiol Scand 2000;169:87-94.

Güvenir, H. (2007). Diz osteoartritli olgularda iki farklı havuz içi egzersiz eğitiminin fiziksel yetersizlik, ağrı, günlük yaşam aktivitesi ve depresyon üzerine etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Hall, J., Swinkels, A., Briddon, J., McCabe, C.S. (2008). Does Aquatic Exercise Relieve Pain in Adults With Neurologic or Musculoskeletal Disease? A Systematic Review and Meta-Analysis of Randomized Controlled Trials. Arch Phys Med Rehabil 2008;89: 873-83.

Hinman, R.S., Heywood, S.E., Day, A.R. (2007). Aquatic physical therapy for hip and knee osteoarthritis: Results of a single-blind randomized controlled trial. Physical Therapy, 87(1), 32-43.

- Honda ve Kamioka. (2012). Curative and health enhancement effects of aquatic exercise: Evidence based on interventional studies. *Journal of Sports Medicine*, vol 3, s. 27-34
- Jeong, Y.O., Moon, J.Y., Jeong, M.O. (2003). *Fitness & aquarobics*. Seoul: Hong Kyung Publishing Company.
- Karataş, M. (2004). Balneoterapi. Bölüm 14. Tıbbi Rehabilitasyon. (Editör: H., Oğuz, E., Dursun ve N. Dursun) Nobel Tıp Kitabevleri, 360s.
- Kim, J.I., Kim, T.S. (2005). The effect of aquatic exercise program on pain, body weight, fatigue, flexibility in elderly women with osteoarthritis. *The Journal of Rheumatologic Health*, 12(2), 109–118.
- Kim, J.I., Chung, S.H. A.U, Park, Y.J. AU, Kang, H.Y. (2010). The effectiveness of an aquarobic exercise program for patients with osteoarthritis. *Applied Nursing Research*, Article in Press.
- Lange U., Müller-Ladner U., Schmidt KL. (2006) Balneotherapy in rheumatic disease—an overview of novel and known aspects. *Rheumatol Int* 2006;26:497-9.
- Lim, J.Y., Tchai, E., Jang, S.N. (2010). Effectiveness of Aquatic Exercise for Obese Patients with Knee Osteoarthritis: A Randomized Controlled Trial, *American Academy of Physical Medicine and Rehabilitation*, 2, 723-731.
- Lindle, J.M. (2006). *Aquatic fitness professional manual*, Busan, Shinji Press.
- Mergen, H., Mergen, B.E., Erdoğan A.B. (2006). Jeotermal enerji ve balneoterapi uygulamaları, *FTR Bil Der J PMR Sci*, 9(3), 108-113.
- Mior S. (2001) Exercise in the treatment of chronic pain. *Clin J Pain* 2001;17(4 Suppl):S77-85.
- Park, H.S., Kim, H.S., Kim, N.H. (2006). The effect of aquatic exercise program on physical fitness, pain and physiological function in patients with osteoarthritis, *The Journal of Rheumatologic Health*, 13(1), 31–42.
- Rahman, A. (2010). Exercise for people with hip or knee osteoarthritis: a comparison of land-based and aquatic interventions, *Open Access Journal of Sports Medicin*, 123–135.
- Wang, T.T. (2004). *Aquatic exercises improves flexibility, strength, and walk time in osteoarthritis*, Doctoral Thesis, University of Washington, Washington.
- Whitelock H. (1990). Hydrotherapy in the 1990s. *Aust J Physiother* 1990; 36:144-5.

Yamazaki F., Endo Y., Torii R., Sagawa S., Shiraki K. (2000). Continuous monitoring of change in hemodilution during water immersion in humans: effect of water temperature. *Aviat Space Environ Med* 2000;71:632-9.

<http://www.turkiyeklinikleri.com>

<http://www.sdpplatform.com>

<https://www.rehabilitasyon.com>

Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Çoklu Zeka Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Tuncay ELİK¹, Ünsal TAZEGÜL²

¹Spor Bilimleri Fakültesi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, Türkiye, tuncayelik@gmail.com

²Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, Mardin Artuklu Üniversitesi, Mardin, Türkiye, unsaltazegulqgmail.com

Öz

Yapılan bu çalışmanın amacı, Mardin Artuklu Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulunda okuyan öğrencilerin çoklu zeka düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre karşılaştırmaktır. Çalışmanın evrenini, sağlık Hizmetleri Meslek yüksekokulunda okuyan öğrenciler oluştururken örneklemini ise çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 327 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmada veri toplama aracı olarak McClellan ve Conti (2008) tarafından geliştirilen çoklu zeka ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması 2012 yılında Babacan ve Dilci tarafından yapılmıştır. Elde edilen verilerin çözümlenmesinde SPSS 20 paket programı kullanılmıştır. Verilerin normal dağılıma sahip olduğunu belirlemek için "Kolmogorov-Smirnov" testi, homojenliğini belirlemek için "Anova-Homogeneity of variance" testi uygulanmış ve verilerin homojen ve normal bir dağılıma sahip olduğu belirlenmiştir. Verilerin analizinde; tanımlayıcı istatistik ve eş örneklem t testi uygulanmıştır. Çalışmanın sonunda, bedensel zeka, kişiler arası zeka ve müziksel zeka alanlarında kadın öğrencilerin zeka puanlarının erkek öğrencilerin zeka puanlarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çoklu zeka, narsisizm, öğrenci.

Comparison of Multiple Intelligence Levels of Vocational School of Health Services Students According to Gender Variability

Abstract

The aim of this study is to compare the multiple intelligence levels of Mardin Artuklu University Vocational School of Health Services according to gender variable. The universe of the study consists of students studying at the Vocational School of Health Services, The sample consisted of 327 students who agreed to participate voluntarily. Multiple intelligence scales developed by McClellan and Conti (2008) were used as data collection tools. The validity and reliability study of this scale was conducted by Babacan and Dilci in 2012. participate voluntarily. As a data collection tool, the attitude scale developed by Koç in 2014 was used. The SPSS 20 packet program was used to for data analyze. “Kolmogorov-Smirnov” test has been used to determine whether the datas having a normal distribution or not, “Anova Homogeneity of Variance” test has been applied to determine whether the datas having a homogeneity or not and the datas’ having homogenous and a normal distribution have been determined. In the analysis of the data, descriptive statistical analysis and sample t test was used. At the end of the study, It was determined that the intelligence scores of female students in the fields of physical intelligence, interpersonal intelligence and musical intelligence were higher than the intelligence scores of male students.

Keywords: Multiple intelligence, narcissism, student.

1. Giriş

Zekanın ne olduğu ve nasıl tanımlanması gerektiği üzerinde uzun yıllardır çalışılmaktadır. Zekayı ilk kez ölçmeye çalışan Galton, zekayı bilgileri yapılaşdırma ve kullanma olarak ele almıştır (Bümen, 2011). Binet'e göre zeka kavramı akıl yürütme, iyi hüküm verme ve kendini eleştirmedir (Toker, Kuzgun, Cebe). Zekanın temel doğası hakkındaki ilk kuramlar, öğrenme kapasitesi; bireyin kazandığı toplam bilgi ve yeni durumlara ve çevreye başarılı olarak uyum gösterme yeteneği olmak üzere üç ana nokta ile ilgilennmişlerdir (Senemoğlu, 2007).

Bu teori bireydeki IQ zeka bakış açısına karşı gelen, zekanın çok parçalı olduğunu ileri süren, bireylerin öğrenme ortamına farklı öğrenme stilleriyle geldiklerini vurgulayan bir yaklaşımdır (Gardner, 1993). Gardner'a göre zeka; bir veya daha fazla kültürde değer bulan ürün ortaya koyabilme ve problem çözebilme becerisidir (Gardner, 1993). Gardner'ın teorisine göre 8 farklı zeka alanı bulunmaktadır:

- 1. Dilsel/Sözel Zeka (Linguistic Intelligence)** Bu zeka türü dili etkili kullanma ve üretme becerilerini kapsamaktadır. Bu zeka türü gelişmiş olan bireyler kelimelerle düşünme ve ifade etme, dildeki karmaşık anlamları değerlendirmede, anlatma, açıklama ve bir konu üzerinde konuşma gibi kullanım alanlarında en iyi olan kişilerdir (Armstrong, 2003: 13; Armstrong, 2009: 6; Moran, Kornhaber ve Gardner, 2006: 27).
- 2. Bedensel Zeka (Kinesthetic Intelligence)** Bedensel zeka türü gelişen bireyler, beden hareketlerini iyi düzeyde kontrol eder ve beyin ve vücut koordinasyonunu etkili bir biçimde kullanabilirler. Bu zeka, denge, güç, esneklik, hız, el becerisi, koordinasyon gibi becerileri de içerir (Babacan ve Dilci, 2012; Nolen, 2003: 117).
- 3. Görsel Zeka (Visual Intelligence)** görsel zekası gelişmiş olan bireyler, görsel unsurları tam olarak algılayabilme ve bir şeyleri farklı biçimlere büründürebilme gibi özelliklere sahiplerdir. Resimleri, imgeleri, şekilleri ve çizgileri düşünme, üç boyutlu nesnelere algılama ve muhakeme etme becerileri gelişmiştir.
- 4. Müziksel Zeka (Musical Intelligence)** Bu zeka alanında baskın olan bireyler, bir müzik parçasındaki ritim, melodi akort, ses tınısı ve ses rengine karşı duyarlıdırlar. Ayrıca, müziksel yapıları seslendirme, değiştirme, ayırma, üretme becerilerine ve bu konularda başarılı olabilmeye yeteneğine sahiptirler (Armstrong, 2003: 13; Armstrong, 2009: 7; Moran, Kornhaber ve Gardner, 2006: 27; Gardner, 1999: 42; Nolen, 2003: 116).
- 5. Mantıksal Zeka (Logical Intelligence)** Bu zeka alanında baskın olan bireyler, sayıları çok iyi kullanır ve mantık yürütürler. Bu zeka türü baskın olan bireyler, sayılarla düşünme, hesaplama, sonuç çıkarma, mantıksal ilişkiler kurma, hipotezler üretme, problem çözme, eleştirel düşünme, sayılar, geometrik şekiller gibi soyut sembollerle tanışma, bilginin parçaları arasında ilişkiler kurma becerileri yüksektir (Armstrong, 2003: 13; Armstrong, 2009: 6; Moran, Kornhaber ve Gardner, 2006: 27; Gardner, 1999: 42).
- 6. İçsel Zeka (Intrapersonal Intelligence)** Bireyin sahip olduğu huyları, potansiyeli, zevkleri, yeteneği, hırsları gibi özelliklerini tanıması, iç dünyasında yaşadığı

deneyimlerini sembolleştirebilmesi ve bu alandan kazandıkları ile başkalarına da yardımcı olabildiğini kapsamaktadır (Armstrong, 2003: 13). İçsel zeka alanını güçlendiren bireyler kendi öğrenmelerini planlama ve yönetmelerine yardım edecek, başarı bekledikleri alanları daha iyi anlamalarını sağlar (Moran, Kornhaber ve Gardner, 2006: 27). Ressam, terapist, şaman gibi kimseler bu zeka alanında yer alır (Armstrong, 2003:13; Armstrong, 2009: 7; Moran, Kornhaber ve Gardner, 2006: 27).

7. **Kişilerarası Zeka**(Interpersonal Intelligence) Bireylerin sahip oldukları özelliklerin farkında olarak aralarındaki ayrımları görebilme ve bu doğrultuda başkalarının yararına rehberlik yapma gibi yeteneklere sahip olan bireyler bu zeka alanında yer alır. Yüz ifadeleri, ses ve mimik konusunda duyarlıdırlar. Pek çok insanda farklı olan bu özellikleri ayırmada ve bunları kendi çıkarları için kullanmada ustadırlar. Nolen (2003:118), bu zeka alanında baskın olan bireylerin sahip oldukları karakteristik özellikler dolayısıyla işbirlikli öğrenme, gözlemlenme ve yaşantılar yoluyla öğrenmeyi daha sıklıkla tercih ettiklerini belirtmektedir. (Armstrong, 2003: 13; Armstrong, 2009: 7; Moran, Kornhaber ve Gardner, 2006: 27).
8. **Doğacı Zeka** (Natural Intelligence) Doğacı zeka alanında baskın olan kişiler, doğaya ve çevreye ilişkin bir bilinç oluşturan duyarlı bireylerdir (Green ve diğerleri, 2005: 355). Bu zeka alanı, bireyin etrafındaki hayvan ve bitki topluluğunu tanıyabilmesi, onlarla ilgilenmesi ya da güzel bir yolla onlarla iletişime geçebilmesini kapsar. Doğadaki tüm canlıları tanıma, araştırma ve canlıların yaratılışları üzerine düşünme becerisidir (Armstrong, 2003: 13; Armstrong, 2009: 7; Moran, Kornhaber ve Gardner, 2006: 27; Gardner, 1999: 48).
9. **Varoluşçu Zeka** (Existential Intelligence) Varoluşçu zeka, hayatın sonu hakkında olumlu ya da olumsuz fikirlere sahip olan, ahlaki değerleri oluşturan bireylere has bir zeka alanı değil, bilakis bazı konular üzerine ustaca ve derince düşünebilen her bir birey tarafından geliştirilebilir bir zeka alanıdır (Gardner, 1999:69). Yine de bu zeka alanında baskın bireyler arasında filozoflar, dindar liderler, çok iz bırakmış devlet adamları yer almaktadır (Gardner, 2006: 20). Bu zeka alanı, duygusal bilginin ötesindeki soruların ve olguların üzerinde düşünme becerisini içermektedir (Moran, Kornhaber ve Gardner, 2006: 27).

2. YÖNTEM

Araştırmanın Modeli; bu çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modelindeki amaç; İki ve daha çok sayıdaki değişken arasındaki ilişkileri, birlikte değişimini belirlemektir.

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini, sağlık Hizmetleri Meslek yüksekokulunda okuyan öğrenciler oluştururken örneklemi ise çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 327 öğrenci oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada veri toplama aracı olarak McClellan ve Conti (2008) tarafından geliştirilen çoklu zeka ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçeğin geçerlilik ve güvenirlik çalışması 2012 yılında Babacan ve Dilci tarafından yapılır. Ölçeğin alt boyutlarının (Cronbach) a değeri şöyledir:

Bedensel Zeka 0.70 Varoluşçu Zeka 0.71 Kişilerarası Zeka 0.78 İçsel Zeka 0.68 Mantıksal Zeka 0.71 Müziksel Zeka 0.80 Doğacı Zeka 0.75 Sözel Zeka 0.78 Görsel Zeka 0.72

Verilerin Analizi

Verilerin çözümlenmesinde SPSS 20 paket programı kullanılmıştır. Verilerin normal bir dağılıma sahip olup olmadığını öğrenmek için tek örneklem “Kolmogorov-Smirnov” testi ve verilerin homojen olup olmadığını değerlendirmek için “Anova-Homogeneity of variance” testi uygulanmıştır. Bu yapılan testler sonunda verilerin homojen ve normal bir dağılıma sahip olduğu anlaşılmıştır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistik analizi ve bağımsız örneklem t testi uygulanmıştır.

3. Bulgular

Tablo 1. Tanımlayıcı istatistik bulguları

Cinsiyet		N	Mean	Std. Deviation
Bedensel zeka	Kadın	222	14,6982	5,94118
	Erkek	105	13,6667	6,00907
Varoluşçu zeka	Kadın	222	11,7162	5,33795
	Erkek	105	12,5429	6,46742
Kişilerarası zeka	Kadın	222	13,6081	5,20916
	Erkek	105	12,2381	5,08301
İçsel zeka	Kadın	222	11,2297	4,67364
	Erkek	105	12,0190	6,07799
Mantıksal zeka	Kadın	222	11,2297	4,67364
	Erkek	105	12,0190	6,07799
Müziksel zeka	Kadın	222	15,7568	7,68582
	Erkek	105	14,8190	5,17163
Doğacı zeka	Kadın	222	14,5405	4,79023
	Erkek	105	14,7905	5,14725
Sözel zeka	Kadın	222	17,0450	4,87005
	Erkek	105	17,4857	6,45862
Görsel zeka	Kadın	222	14,4865	5,07298
	Erkek	105	16,7905	5,19744

Yapılan tanımlayıcı istatistik analizi sonunda, müziksel zeka, kişilerarası zeka ve bedensel zeka türlerinde kadın öğrencilerin skorunun erkek öğrencilerden daha fazla olduğu; diğer zeka türlerinde ise erkek öğrencilerin zeka türlerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 2. Bağımsız örneklem t testi

		F	t	P
Bedensel zeka	Varyanslar eşit olduğu durumda	1,018	1,461	,145
	Varyanslar eşit olmadığı durumda		1,455	,147
Varoluşçu zeka	Varyanslar eşit olduğu durumda	5,030	-1,219	,224
	Varyanslar eşit olmadığı durumda		-1,139	,256
Kişilerarası zeka	Varyanslar eşit olduğu durumda	1,565	2,238	,026
	Varyanslar eşit olmadığı durumda		2,257	,025
İçsel zeka	Varyanslar eşit olduğu durumda	14,964	-1,290	,198
	Varyanslar eşit olmadığı durumda		-1,176	,241
Mantıksal zeka	Varyanslar eşit olduğu durumda	14,964	-1,290	,198
	Varyanslar eşit olmadığı durumda		-1,176	,241
Müziksel zeka	Varyanslar eşit olduğu durumda	,808	1,134	,258
	Varyanslar eşit olmadığı durumda		1,299	,195
Doğacı zeka	Varyanslar eşit olduğu durumda	2,571	-4,30	,667
	Varyanslar eşit olmadığı durumda		-4,19	,676
Sözel zeka	Varyanslar eşit olduğu durumda	11,111	-,685	,494
	Varyanslar eşit olmadığı durumda		-,621	,536
Görsel zeka	Varyanslar eşit olduğu durumda	,577	-3,804	,000
	Varyanslar eşit olmadığı durumda		-3,771	,000

Yapılan bağımsız örneklem t testi sonunda, kişiler arası zeka ve görsel zeka alanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık belirlenmiştir.

4. Tartışma ve Sonuç

Yapılan tanımlayıcı istatistik analizi sonunda, müziksel zeka, kişilerarası zeka ve bedensel zeka türlerinde kadın öğrencilerin skorunun erkek öğrencilerden daha fazla olduğu; diğer zeka türlerinde ise erkek öğrencilerin zeka türlerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Yapılan bağımsız örneklem t testi sonunda, kişiler arası zeka ve görsel zeka alanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık belirlenmiştir.

Yapılan literatür taraması sonunda, bu çalışmanın verilerini destekleyen çalışmalarla karşılaştırılmıştır. Bu çalışmalardan bazıları aşağıda verilmiştir:

Aygül ve Koç 2016 yılında yaptıkları çalışmalarında, Kız öğrencilerin görsel-uzamsal ve müziksel-ritmik zeka puan ortalamaları erkek öğrencilerin ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur. Altınok (2008) beden eğitimi öğrencilerine ve Demir (2010)'in dokuzuncu sınıf öğrencilerine yönelik yapmış oldukları çalışmalarda kız öğrencilerin müziksel-ritmik ve görsel-uzamsal zeka puanları erkek öğrencilerin puanlarından daha yüksek bulunmuştur. Serin'in (2008) çalışmasında öğretmenlerin zeka puanlarında görsel-uzamsal zeka alanında erkek öğretmenler lehine, sosyal zeka alanında ise kadın öğretmenler lehine anlamlı fark bulunmuştur. McClellan ise (2006) çalışmasında üniversite öğrencilerinin baskın zekâ alanlarını tespit edebilmek için ölçek geliştirmiştir. 874 üniversite öğrencisi üzerinde yürüttüğü çalışmasında müziksel-ritmik zekâ alanı %18,8 oranla ikinci sıradadır. Müderrisgil (2012), 210 öğrenci örnekleminde yüzdelik sıralamada öğrenci sayısı açısından sekiz zekâ alanı içerisinde en yüksek orana sahip zekâ alanının müziksel-ritmik zekâ olduğunu ortaya koymuştur. Abouchedid (2008) yaptıkları çalışmada kadınların içedönük ve sözel-dilsel zekâsının erkeklere oranla daha gelişkin olduğu sonucunu elde etmişlerdir.

Kaynakça

Altınok, E. (2008). Beden eğitimi öğrencilerinin bazı değişkenlere göre çoklu zeka alanlarının incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Armstrong, T., (2003). The Multiple Intelligences Of Reading And Writing. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development

Armstrong, T., (2009). Multiple Intelligences in The Classroom (Third Edition). Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development

Aygül, İ., & Koç, C. (2016). Tunceli Üniversitesi Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Çoklu Zeka Alanları İle Öğrenme Stillерinin İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(37), 112-132.

Babacan, T., & DİLCİ, T. (2012). Çoklu Zeka Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlama Çalışmaları. *Education Sciences*, 7(3), 969-982.

Bümen, N. T. (2011). Çoklu zeka kuramı ve eğitim. Demirel, Ö. (Edit.). Eğitimde yeni yönelimler. Ankara: Pegem Yayınları.

Çoklu Zeka Teorisi, Gardner tarafından, 1983 yılında tanımlanmıştır (Köksal, 2006).

Gardner, H. (1993). Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences. A Subsidiary of Perseus Books, L.L.C. U.S.A. (Tenth-anniversary edition).

Gardner, H., (2006). Multiple Intelligences: New Horizons. New York: Basic Books.

Green, A.L., Hill, A.Y., Friday, E., and Friday S.S., (2005). The Use of Multiple Intelligences to Enhance Team Productivity. Management Decision, 43(3), 349-359

Köksal, M. S. (2006). Kavram öğretimi ve çoklu zekâ teorisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(2), 473-480.

McClellan, J. A. ve Conti, G. J. (2008). Identifying The Multiple Intelligences Of Your Students. *Journal of Adult Education*, 37(1), 13-32.

Moran, S., Kornhaber, M., and Gardner, H., (2006). Orchestrating Multiple Intelligences. *Educational Leadership*, 64(1), 22-27.

Müderrişgil, B., (2012). Çoklu Zekâ Alanlarından Müzikal Zekâyâ Sahip İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Okuldaki Başarı Durumları. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Nolen, J.L., (2003). Multiple Intelligences in the Classroom. *Education*, 124(1), 115-119.

Senemoğlu, N. (2007). Eğitimin psikolojik temelleri. (Edit. V. Sönmez). Eğitim Bilimine Giriş. Ankara: Anı Yayıncılık

Serin, U. (2008). İzmir ilinde görev yapan fen alanı öğretmenlerinin öğretim strateji ve stilleri ile tercih ettikleri öğretim yöntemleri ve çoklu zeka alanları arasındaki ilişki. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Toker, F., Kuzgun, Y., Cebe, N., Uçkunkaya, B. (1968). Zeka kuramları. Ankara: Meb Talim Terbiye Dairesi Araştırma ve Değerlendirme Bürosu.

Amatör ve Profesyonel Futbolcuların İletişim Becerilerinin

Karşılaştırılması

Ender EYUBOĞLU¹ Oğuzhan DALKIRAN², Cem Sinan ASLAN³

¹ Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Bartın Üniversitesi, Bartın, TÜRKİYE, endereyuboglu@hotmail.com

² Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur, TÜRKİYE,
odalkiran@mehmetaki.f.edu.tr

³ Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur, TÜRKİYE,
sinanem@hotmail.com

Öz

Çalışmanın amacı; aynı kulübün amatör ve profesyonel statüdeki futbolcularının iletişim becerilerini karşılaştırmaktır.

Çalışmaya katılan toplam 40 futbolcu, antrenman sahası, kalın tesis, antrenman sonrası zaman geçirilen yerler, vb. benzer sosyal ortamları paylaşan kişilerden seçilmiştir. Aynı kulübün sporcuları olan bu kişiler arasındaki en büyük fark, sporsal anlamdaki statü farkıdır. Profesyonel futbolcular (n=20) sözleşmeleri karşılığı daha fazla para kazanırken, amatör statüde olan U-18 takımı futbolcuları (n=20) kulüplerinden sadece ulaşım, vb. masraflarını karşılayacak miktarda bir ücret almaktadırlar.

Çalışmada, Korkut (1996) tarafından geliştirilmiş, geçerlilik (.86) ve güvenilirlik (.78) testleri yapılmış “İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek 25 sorudan oluşan 5’li likert tipi bir ölçektir. Ölçekten elde edilen puanın yüksekliği, iletişim becerilerinin de yüksek olduğunu göstermektedir.

Gruplardan elde edilen veriler SPSS (Ver.15) istatistik paket programı ile değerlendirilmiştir. Gruplar arası farklılıkların belirlenmesinde “Independent Sample tTesti” kullanılmış ve α değeri 0,05 olarak kabul edilmiştir.

İstatistiksel analizlerden elde edilen sonuca göre; İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeğinden profesyonel futbolcuların elde ettiği toplam puan ortalaması $94,65 \pm 4,75$, amatör futbolcuların ise $71,90 \pm 10,14$ puandır. Karşılaştırma sonuçlarına göre profesyonel futbolcuların toplam puanı amatörlere göre anlamlı derecede ($t=10,464$; $p=0,000$) daha yüksektir. Bu durumda; çalışmaya katılan profesyonel futbolcular, amatör futbolculara göre daha fazla iletişim becerisine sahiptir denilebilir.

Anahtar Kelimeler: İletişim becerisi, Amatör futbolcu, Profesyonel futbolcu

Comparison of Communication Skills of Amateur and Professional Football Players

Abstract

The aim of the study was to compare the communication skills of amateur and professional footballer players of same club.

40 football players were selected voluntarily to participate to this study who shares training field, place to stay, social areas. . They are members of same club, but the main difference of them was status difference on sports career. Professional footballers (n=20) earns much more than amateur ones.

Communication Skills Assessment Scale (Korkut, 1996) that has high validity (.86) and reliability (.78) scores was used in the study. The scale is a five point likert consisting of 25 questions. Higher score of scale means to have higher levels of communication skills.

The data obtained from the groups were evaluated with SPSS (Ver.15) statistical package program. Ve Independent Sample T Test was used to determine the differences between the groups and α value was accepted as 0.05.

According to the results obtained from the statistical analysis of Communication Skills Assessment Scale; the mean score of professional football players is 94.65 ± 4.75 and $71,90 \pm 10,14$ points. According to the results of the comparison, the total score of the professional football players was significantly higher than the amateurs ($t = 10,464$; $p = 0,000$). Bu durumda; çalışmaya katılan profesyonel futbolcular, amatör futbolculara göre daha fazla iletişim becerisine sahiptir denilebilir. As a conclusion, professional football players have higher levels of communication skills than amateur footballers.

Keywords: Communication skills, Amateur football players, Professional football players

1. Giriş

Toplumsal birer varlık olan insanlar yaşamları boyunca sürekli başkalarıyla iletişim halindedirler. İletişim aracılığıyla hem kendileri hem de iletişim halinde oldukları kişiler hakkında yeni bilgiler elde ederler. Edindikleri bilgiler ışığında kendilerine ilişkin yeni yapılar oluştururlar ve bu yapılar çerçevesinde iletişimlerini sürdürürler (Çam, 1997).

İletişim becerileri tüm bilim alanlarını, meslekleri, kurum ve kuruluşların başarısını ilgilendiren önemli bir konudur. Beden eğitimi ve spor alanında çalışan meslek grubu da, bireylerle ve halkla sık iletişim halinde olduklarından, olumlu ve anlamlı iletişim becerileri gerektirmektedir (Kılıcıgil ve ark., 2009). İyi ve verimli bir iletişim, bireylerin verimlerini, motivasyonlarını ve performanslarını arttırmalarını sağlar (Sen, 2008).

İletişimin gerçekleşmesi için en temel anlamda üç öge vardır ki bunlar; kaynak, hedef ve iletidir. Sürecin tamamlanması için ise doğru ileti kanalı ile mesajın hedefe ulaştırılması ve hedeften dönüt alınması da gerekmektedir (Demirel ve ark., 2001). İletişimde etkili ve başarılı olabilmek için iletişimin sadece kelimelerle gerçekleşmediğinin farkında olunmalıdır. Mesajın anlaşılır ve kabul edilir olması için vücut dili gibi, iletişimin sözel olmayan bileşenlerini de kullanmak ve göz ardı etmemek gerekir. Bu bakış açısından yola çıkarak Cüceloğlu (1999) iletişimi tanımlarken özellikle jest, mimik, görüntü, resim ve benzeri yolları da ileti kanallarının arasında belirtmiştir.

İletişim çağdaş yaşamın ihtiyaçlarını karşılamada tartışılmaz en temel gereçtir. Okulda, işte, sokakta, gazete okurken ya da televizyon seyrederken çevre ile sürekli iletişim halinde bulunulur. Günlük hayatta kurulan iletişimin yalnızca % 9'u yazarak, % 16'sı okuyarak, % 30'u konuşarak ve % 45'i de dinleyerek gerçekleştirilir (1). İletişim becerileri tüm bilim alanlarını, meslekleri, kurum ve kuruluşların başarısını ilgilendiren önemli bir konudur ve bu yüzden de iletişim birçok farklı şekilde tanımlanmaktadır.

En geniş anlamda iletişim “bilgi üretme aktarma ve anlamlandırma sürecidir” (2). Benzer şekilde Werner (3) iletişimin başlıca amacının bilgi alışverişi olduğunu vurgulamakta, Aydın (4) ise iletişimi paylaşmak ve çok boyutlu bir kavram olarak ele almaktadır. İletişim tanımlarında yer alan sözel ve sözel olmayan iletişim sözcüklerini de göz önünde bulundurarak, iletişim kavramı “düşüncelerin, bilgilerin, duyguların, davranışların, inançların karşılıklı olarak değiştirilmesi ve aktarılması süreci” olarak tanımlanabilir.

Sporcular günlük rutinleri ve sosyal statüleri sebebi ile özel bir popülasyondur. Yoğun antrenman programları ve uzun kamp dönemleri gibi programlar sosyo-kültürel yaşamlarını, aile ve takım dışındaki arkadaş ilişkilerini, okul ya da iş yaşamlarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Sporcular ayrıca hiç tanımadıkları binlerce insan önünde yarışmak zorunda olan ve bu hiç tanımadıkları insanlar tarafından ödüllendirilen ya da acımasızca eleştirilen, medya karşısında sürekli açıklama ya da hesap verme durumunda bırakılan bireylerdir. İletişim becerilerinin yüksek olması sporculara kendilerini daha iyi ifade etme olanağı sağladığı gibi, psikolojik beceri gelişiminin önemli bir parçası olarak da en az motor beceriler kadar performansı etkiler.

Bütün bu etmenler göz önünde bulundurulduğunda sporcuların etkili ve yüksek iletişim becerilerine sahip olmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Spor, doğası gereği hareket etmeyi ve bu yolla iletişim kurmayı sağlar. Sporun içinde yer alan oyunlar psikolojik ve sosyal davranış değişikliklerine olanak sağladığı için insan ilişkilerini iyileştirici ve kolaylaştırıcı becerilerin kazanılmasında etkilidir (Çamlıyer, 2001). Dolayısı ile sporcular takım arkadaşları, antrenörleri, seyirci, medya ve taraftarla sürekli iletişim halindedirler. Bu yüzden hem performanslarını artırmak hem de statülerini korumak için etkili ve yüksek iletişim becerilerine sahip olmaları gerekmektedir.

2. Materyal ve Metod

Çalışmaya katılan toplam 40 futbolcu, antrenman sahası, kalınan tesis, antrenman sonrası zaman geçirilen yerler, vb. benzer sosyal ortamları paylaşan kişilerden seçilmiştir. Aynı kulübün sporcuları olan bu kişiler arasındaki en büyük fark, sporsal anlamdaki statü farkıdır. Profesyonel futbolcular (n=20) sözleşmeleri karşılığı daha fazla para kazanırken, amatör statüde olan U-18 takımı futbolcuları (n=20) kulüplerinden sadece ulaşım, vb. masraflarını karşılayacak miktarda bir ücret almaktadırlar.

Çalışmada, Korkut (1996) tarafından geliştirilmiş, geçerlilik (.86) ve güvenilirlik (.78) testleri yapılmış “İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek 25 sorudan oluşan 5’li likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin derecelendirilmiş seçenekleri “her zaman (5), sıklıkla (4), bazen (3), nadiren (2), hiçbir zaman (1)” şeklindedir. Bu ölçekte her hangi bir alt boyut bulunmamaktadır. Ölçekten elde edilen puanın yüksekliği, iletişim becerilerinin de yüksek olduğunu göstermektedir.

Gruplardan elde edilen veriler SPSS (Ver.15) istatistik paket programı ile değerlendirilmiştir. Gruplar arası farklılıkların belirlenmesinde “Independent Sample tTesti” kullanılmış ve α değeri 0,05 olarak kabul edilmiştir.

3. Bulgular

İstatistiksel analizlerden elde edilen sonuca göre; profesyonel futbolcuların yaş ortalaması $23,25 \pm 2,38$ yıl iken amatör futbolcuların yaş ortalaması $17,50 \pm 0,61$ yıl olarak belirlenmiştir. İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeğinden profesyonel futbolcuların elde ettiği toplam puan ortalaması $94,65 \pm 4,75$, amatör futbolcuların ise $71,90 \pm 10,14$ puandır. Karşılaştırma sonuçlarına göre profesyonel futbolcuların toplam puanı amatörlere göre anlamlı derecede ($t=10,464$; $p=0,000$) daha yüksektir.

4. Tartışma

Bu çalışmada amatör ve profesyonel futbolcuların iletişim becerileri ölçülerek amatör ligde oynayan futbolcular ile profesyonel ligde oynayan futbolcular arasında iletişim becerileri yönünden bir fark olup olmadığına bakıldı. Çalışma sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda her iki grubun da iletişim becerileri puanlarının yüksek olmasıyla beraber profesyonel ligde oynayan futbolcuların iletişim becerisi puanları amatör ligde oynayan futbolculara göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur ($p<0.05$). Laster (2009) tarafından Minosata Eyalet Üniversitesinde yapılan bir çalışmada sporcu ve sedanter öğrencilerin iletişim algıları değerlendirilmiştir ve bu çalışmaya benzer bir şekilde sporcu öğrencilerin iletişim becerileri sedanterlerden oldukça yüksek çıkmıştır.

Kılıçgil ve ark.'ın (2009) yapmış olduğu çalışmada da spor yöneticiliği bölümünün aksine, beden eğitimi öğretmenliği ve antrenörlük eğitimi bölümlerindeki öğrencilerin iletişim beceri puanlarının daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmacılar bu sonucu, "Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarının yöneticilik bölümleri genellikle sporcu olmayan veya eğitim sonrası bizzat teknik adam olarak sahada olmak istemeyenlerce tercih edildiği"nden yola çıkarak sporun iletişim becerisi üzerine olan olumlu etkilerine yormuşlardır.

Sporcuların, diğer bazı meslek gruplarında olduğu gibi yüksek iletişim becerilerine sahip olmaları beklenen bir durumdur çünkü sporun iletişim engellerini kaldırdığı, özgüveni geliştirdiği sağlıklı davranışlar ve yaşam becerileri öğrettiği bilinmektedir (Rogge, 2004). Ancak bu çalışmada incelenen spor branşlarına göre, yapılan branşın içeriğinin ve takım sporu veya bireysel spor olmasının sporcuların iletişim becerileri üzerine etkisi yoktur denilebilir.

Yılmaz ve ark.'ın (Yılmaz ve Çimen, 2008) yapmış olduğu çalışmalarında, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerilerini değerlendirmiş; yaşa, cinsiyete, sınıflara ve spor geçmişlerine göre karşılaştırdıklarında, öğrenciler arasında iletişim becerileri puanlarına göre anlamlı farklılık bulunmadığını bildirmişlerdir ve çalışma sonucunda erkek öğrencilerin iletişim beceri puan ortalamaları 75.23 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada, elit sporcuların elde ettiği iletişim beceri puanlarının Besyo öğrencilerinden daha yüksek olduğu görülmektedir. Sonuçlar ışığında, elit sporcuların iletişim becerilerinin sporla iç içe olan BESYO öğrencilerinden daha ileri düzeyde olduğu düşünülebilir.

Birçok çalışmada (Thelwell ve ark, 2006; Mammasis ve Doganis, 2004; Harmison, 2011) psikolojik becerilerin atletik performans üzerine etkileri araştırılsa da sadece iletişim becerileri ve performans arasındaki ilişkiyi araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır. Genellikle iyi iletişim becerilerinin mesleki performansı olumlu yönde etkilediği bilinmektedir (Yedidia ve ark., 2011; Levinson ve Rotter, 1995). İletişim becerilerini artırıcı egzersizlerin antrenörler tarafında sopculara uygulandığı bir çalışmada algıda ve iletişim becerilerinde artış gözlenmiştir (Sullivan, 1993). Ancak yapılan bu çalışmada iletişim becerilerinin takımların ligdeki başarılarına etkisi olmadığı saptanmıştır. Bulgulara bakıldığında sporcuların tamamının yüksek iletişim becerilerine sahip olduğu atletik performanstaki farklılıkların motorsal ve teknik taktik becerilerdeki farklılıklardan ortaya çıktığı söylenebilir.

5. Sonuç

Sporcular farklı bir çok insan ile farklı şekillerde iletişim kurmak durumundadırlar, bu yaşam biçimi günlük rutinlerinden dolayı iletişim becerileri gelişmiş bireylerdir. Bu durum onların hem seyirci ve medya gibi dış çevre ile hem de takım arkadaşları ve antrenörleri gibi yakın çevreleri ile sağlıklı ilişki kurmalarını kolaylaştırmaktadır. Sonuç olarak; yapılan bu çalışmaya katılan tüm sporcuların yüksek iletişim becerilerine sahip oldukları, ancak kişilerin takım oyuncusu ya da bireysel sporcu olmasının, iletişim becerileri üzerine olumlu ya da olumsuz yönde bir etkiye sahip olmadığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca iletişim becerileri ile atletik performans arasında bir ilişki olmamakla beraber elit düzeydeki sporcuların diğer sporculardan iletişim becerileri açısından daha başarılı oldukları söylenebilir. Profesyonel ligde yer alan futbolcuların daha üst düzey sporcular olduğu göz önüne alınırsa çalışmamız bu yönde sonuç vermiştir.

KAYNAKÇA

- Aydın, M., Eğitim Yönetimi, Hatipoğlu Yayınları, Ankara, s.107, 1988.
- Cüceloğlu D (1999) Yeniden İnsan İnsana. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çam S (1997) İletişim Becerileri Eğitimi Programının Öğretmen Adaylarının Ego Durumlarına ve Problem Çözme Becerisi Algılarına Etkisi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı Doktora Tezi.
- Çamlıyer H., Çamlıyer H. Eğitim Bütünlüğü İçerisinde Çocuk Hareket Eğitimi ve Oyun. Emek Maatbacılık, Manisa 2001.
- Demirel Ö. Sefereoğlu S., Yağcı E., Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme, Pagem Yayıncılık, Ankara, 2001.
- Dökmen, Ü., Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim çatışmaları ve Empati, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2008
- Harmison, R. J. Peak performance in sport: Identifying Ideal Performance States and Developing Athletes' Psychological Skills. Sport, Exercise, and Performance Psychology, Vol 1 (S), 3-18, 2011.
- Kılıcıgil E, Bilir P, Özdiñç Ö, Eroğlu K, Eroğlu B (2009) İki Farklı Üniversitenin Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin İletişim Becerilerinin Değerlendirilmesi. Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 7(1), 19-28.
- Korkut, F. (1996). İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin Geliştirilmesi: Güvenilirlik ve Geçerlilik Çalışması. Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 2(7): 18-23.
- Laster T.D., Communication Apprehension Levels in College Athletes at Minnesota State University November 29th, Senior Seminar: Speech 485, 2009.

Levinson W., Roter D., The Effects of Two Continuing Medical Education Programs on Communication Skills of Practicing Primary Care Physician, *Journal of General Internal Medicine*, 10 (7) 375-379, 1995.

Mammasis G., Doganis G., The Effects of a Mental Training Program on Juniors Pre-Competitive Anxiety, Self-Confidence, and Tennis Performance *Journal of Applied Sport Psychology* 16 (2), 2004.

Rogge J. IOC and UNAIDS Join Forces to Engage Sport Community in Fight Against Aids. IOC Press Release. 1st June 2004.

Sen L (2008) *The Handbook of Communication Skills*. New Delhi: Prentice-Hall of India Private Limited.

Thelwell R C, Greenless I A, Weston N. J. V., Using Psychological Skills Training to Develop Soccer Performance *J of Applied Sport Psychology*, 18: 254-270, 2006.

Werner, I., *Liderlik ve Yönetim* (çev.: Vedat Üner), Rota Kişisel Gelişim ve Yönetim Dizisi: s.14, İstanbul, 1993.

Worth, R. ,*Communication Skills*, J. G. Ferguson Publishing Company, 2nd Edition, .s. 3, NY, 2004.

Yedidia M.J., Gillespie C.C., Kachur E., Schwartz M.D, Ockene J., Chepaitis A.E, Snyder C.W, Lazare A., Lipkin M., Effect of Communications Training on Medical Student Performance, *The Journal of American Medical Association*, 306 (11) 1169-1277, 2011.

Yılmaz I. Çimen Z. Beden Eğitimi öğretmen adaylarının iletişim becerileri düzeyleri. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri dergisi.*, 10:3, 2008.

Profesyonel Futbolcuların Aerobik Dayanıklılık Kapasiteleri ile Dar Alan Oyun Performansları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Cem Sinan ASLAN¹, İzzet KARAKULAK²

¹BESYO, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur, TÜRKİYE, sinancm@hotmail.com

²M.E.B. Rauf Orbay Ortaokulu, Ankara, TÜRKİYE, izzetkarakulak2003@yahoo.com

Öz

Bu çalışmanın amacı; bir grup profesyonel futbolcunun aerobik dayanıklılık (VO_{2maks}) kapasiteleri ile dar alan oyununda ulaştıkları ortalama kalp atım sayısı, ortalama hız ve kat ettikleri toplam mesafe arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

Çalışmaya 18 profesyonel futbolcu katılmıştır. Katılımcıların VO_{2maks} değerleri sezon arasında yapılan Yo-Yo II testi ile belirlenmiştir. 60x40 m bir alanda kaleciler dahil 10'a 10 oynanan oyun, maksimal kalp atımının %71'i şiddetinde 45 dk sürmüştür. Çalışmada kalecilerin ölçümleri yapılmamıştır. Dar alan oyunu esnasında oyuncuların ulaştıkları ortalama kalp atım sayısı, ortalama hızları ve kat ettikleri toplam mesafe Polar Team Pro (Finlandiya) marka GPS sporcu takip sistemi ile belirlenmiştir. Elde edilen verilerin analizinde SPSS (Ver.15) programında yer alan tanımlayıcı istatistikler ve Pearson Korelasyon analizi kullanılmıştır. Yanılma düzeyi 0,05 olarak kabul edilmiştir.

İstatistiksel analiz sonucunda; ortalama yaşları 25,39 yıl, boyları 177,44 cm ve vücut ağırlıkları 75,28 kg olan futbolcuların VO_{2maks} ortalaması 63,86 ml/kg/dk, kalp atım hızı 131,72 atım/dk, ortalama hızları 8,46 km/h ve kat ettikleri toplam mesafe 5,85 km olarak tespit edilmiştir.

Korelasyon analiz sonuçlarına göre; VO_{2maks} değeri ile kat edilen toplam mesafe arasında aynı yönlü, orta düzeyde ilişki belirlenirken, VO_{2maks} ile kalp atım sayısı ve ortalama hız arasında anlamlı bir ilişki çıkmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Aerobik Dayanıklılık, Dar Alan Oyunu, Futbol

Investigation of the Relationship between Aerobic Endurance Capacities and Small-Sided Games Performances of Professional Soccer Players

Abstract

The aim of this study was to examine the relationship between aerobic endurance (VO_{2max}) capacities of a group of professional soccer players and their average heart rate, average velocity, and the total distance covered during a small-sided game.

Eighteen professional soccer players participated in the study. VO_{2max} values of the participants were determined by the Yo-Yo II test in the first season break. In the 60 m x 40 m field the game was played 10 vs. 10 with goalkeepers, and lasted for 45 minutes. The average heart rate was 71% during the game. The goalkeepers were not measured in this study. The average number of hearts, average speeds and the total distance covered by the players during the small-sided games were determined by the Polar Team Pro (Finland) GPS tracker tracking system. In the analysis of the data obtained, descriptive statistics and Pearson Correlation analysis in SPSS (Ver.15) program were used. The error level was accepted as 0.05.

As a result of the statistical analysis; soccer players' mean age was 25.39 years, height 177.44 cm, body weight 75.28 kg, VO_{2max} 63.86 ml/kg/min, heart rate 131.72 beats/min, average speeds 8.46 km/h, and also the total distance-covered was 5.85 km.

According to correlation analysis results; the positive and intermediate level relationship was determined between the total distances covered and VO_{2max} value. Whereas there was no significant relationship between VO_{2max} and heart rate and average velocity.

Keywords: Aerobic Endurance, Small-Sided Games, Soccer

1. Giriş

Futbol; cinsiyet, yaş, boy, beceri seviyesi, ırk ya da inanışları ne olursa olsun, hemen her yerde insanlar tarafından sevilen, evrensel bir oyundur (Risolo, 2010). FIFA'nın 2014 yılındaki verilerine göre dünya üzerinde 265 milyon futbolcu ve 5 milyon hakem aktif olarak bu sporla uğraşmaktadır (Haugen, 2014).

Futbol, oyun yapısı açısından uzun süreli, değişik şiddetlerde, ani yön değiştirmeli koşuların olduğu, teknik ve taktik becerilerin, kuvvet, çeviklik ve dayanıklılık gibi fiziksel özelliklerin ön plana çıktığı bir spor dalıdır (Al-Hazza ve ark. 2001). Kara (2016) ise futbolu; çok fazla sayıda oyuncunun katılımıyla, oyun kuralları gereği sınırları çizilmiş büyük bir oyun alanında, el harici bedenin her yerini kullanarak oynanan, sonucun atılan ya da yenilen gollerle belirlendiği bir spor dalı olarak tanımlamıştır. Bu spor dalında, birbirinden farklı şekilde gerçekleşen yaklaşık 1000 ayrı hareket bulunur. Bu hareketler, birbiri ardına hızla değişebilir. Kırk beşer dakikalık iki devre halinde oynanan oyun, temel aerobik bir yapıda olmak üzere, düzenli olmayan aralıklarla süratin, kuvvetin, sürat dayanıklılığının, kuvvet dayanıklılığının, patlayıcılık ve koordinasyonun, futbolun yapısına ve beceri özelliklerine bağlı olarak taktik ve teknik içerisinde sergilendiği özellik taşımaktadır (Deliceoğlu ve Müniroğlu, 2005). Elit seviyede bir futbolcunun yılda ortalama 220 antrenman ve 60 maça, ayda ortalama 20 antrenman ve 5,5 maça çıktıkları belirlenmiştir (Strudwick, 2013). Bu kadar yoğun maç trafiği doğal olarak insan fizyolojisi üzerinde çeşitli etkilere neden olduğundan maçların sayısı arttıkça başaramın azaldığı gözlemlenmiştir (Ekstrand, 2004).

Futbol maçı sırasında ortalama egzersiz şiddeti; anaerobik eşiğe yakın ya da maksimum kalp atım hızının %80-90'ı civarında olduğu ifade edilmektedir. Egzersiz şiddetinin artması kanda ve kasta laktik asit birikmesiyle sonuçlanmaktadır. Kanda ve kasta laktik asitin birikmesi ise sporcunun yorulmasına sebep olabilmektedir. Bu da oyuncuların performansını olumsuz yönde etkileyen bir faktördür. Bu süre içerisinde, oyuncuların tekrarlanan hareketleri yorgunluk oluşmadan aynı kalitede yapabilmesi, dayanıklılık kapasitelerinin gelişmiş olmasıyla yakından ilişkilidir (Helgerud ve ark., 2001). Dayanıklılığın en önemli fizyolojik kriterlerinden biri olan maksimal oksijen tüketimi (VO_{2maks}), aerobik dayanıklılığın en iyi göstergesi olarak kabul edilir (Astrand ve ark., 1986). VO_{2maks} ; iş yükündeki ya da egzersizlere katılan aktif kas kitlesindeki artışla belirli bir maksimal seviyeye ulaşan ve daha fazla artırılmayan O_2 kullanımını ifade eder (Fox ve ark. 1988). Oyun içerisindeki kısa süreli yüksek şiddetli hareketlerin aynı kalitede tekrarlanabilmesi, hareketler sırasında tükenen anaerobik enerji kaynaklarının aerobik enerji kaynakları kullanılarak yenilenmesine bağlıdır (Helgerud ve ark., 2001).

Sporcuların fizyolojik kapasiteleri ve oyunun fiziksel gereksinimlerini ölçmek için çok sayıda araştırma yöntemi vardır. Sahada yapılan mekik koşusu testi veya maksimum oksijen tüketiminin belirlenmesi için koşu bandı testleri gibi saha ve laboratuvar testlerinin büyük çoğunluğu fiziksel performansı ortaya çıkarmak için geliştirilmiştir. Bu testler, sporcuların antrenman seviyeleri ve fiziksel kapasiteleri ile ilgili faydalı bilgiler sağlar. Koşu bandı testi sırasında tespit edilen değerlerin aerobik gücün belirlenmesinde "altın standart" olarak değerlendirilmesine rağmen, pahalı ekipman, antrenman yaptıracak kişilere ve uzun bir zamana dilimine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sebeple büyük bir katılımcı grubu ile kullanılan ve uygulanması kolay, güvenilir ve ucuz saha testleri, laboratuvarda yapılan ölçümlere alternatif ölçümler olarak ortaya konmuştur (Can ve Cihan, 2013). Futbolda bu testlerden en sık kullanılanları Yo-Yo Aralıklı Toparlanma testleri ve 20 Metre Mekik Koşusu Testleridir. Yo-Yo Aralıklı Toparlanma Testi içerisinde futbola özgü hareketleri içermesi ve saha testi olması

açısından önemli bir testtir. Yapılan çalışmalarda Yo-Yo 1 Aralıklı Toparlanma Testi sonucu elde edilen VO_{2maks} değeri ile koşu bandı testi arasında $r = 0,70$ 'lik bir ilişki bulunurken, Yo-Yo 2 Aralıklı Toparlanma Testi sonucu elde edilen VO_{2maks} değeri ile koşu bandı testi arasında $r = 0,58$ 'lik bir ilişki bulunmuştur (Bangsbo ve ark., 2008).

Futbolcuların dayanıklılık kapasitelerini geliştirmek için topla yapılan antrenmanlardan en çok tercih edileni İngilizce "Small Sided Games" olarak adlandırılan ve Türkçe'ye tam olarak "Küçük Alan Oyunları" olarak çevrilen fakat yaygın olarak kullanılan ismi ile "Dar Alan Oyunları"dır. Dar alan oyunları (DAO), geçmiş yıllarda sadece sporcuların teknik ve taktik açıdan gelişimleri için kullanılırken, son yıllarda 15 yaş üstü futbolcularda dayanıklılık kapasitesinin gelişimi için de kullanılmaktadır. Dar alan oyunları; pas verme, baskı altında top kontrolü, çabuk karar verme, yön değiştirmeli koşular, topla dripling yapma, şut atma gibi maç içerisinde yapılan hareketleri içerir (Köklü, 2011). Ayrıca dar alan oyunları ile birlikte aerobik dayanıklılığı geliştirmek için içerisinde dönüşler, pas verme, şut atma, top sürme gibi futbola özgü hareketlerin bulunduğu bazı testler ve antrenman alıştırmaları da kullanılmaktadır (Stone ve Kilding, 2009).

Oyun alanının büyük olması, futbolcuların kat ettikleri mesafelerin artmasına ve buna bağlı olarak egzersiz şiddetinin artmasına sebep olmaktadır. Topla yapılan antrenmanların pratikte organizasyonu topsuz koşu antrenmanlarına göre daha zordur. Geleneksel koşu antrenmanları ile pratikte aerobik dayanıklılık gelişimi için uygun antrenman yüküne kolaylıkla ulaşılabilir. Ancak topla yapılan aerobik dayanıklılık gelişimi için uygun antrenman yüküne ulaşabilmek için birçok faktörü göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Topla yapılan antrenmanlar fiziksel ve teknik gelişime olanak sağlamaktadır. Böylece antrenörler tarafından futbolcuların teknik ve taktiksel gelişimleri de hedefleniyorsa bu tarz antrenmanlar tercih edilmelidir (Little, 2009). Aerobik dayanıklılık gelişimi için topla yapılan testler ve/veya antrenmanların kullanımıyla ilgili bir çok çalışma yapılmış (Hoff et al., 2002; Chamari et al., 2005; McMilan et al., 2005; Sporis et al., 2008) ve çalışmalar sonucunda, bu antrenman metodunun futbolcuların koşu performanslarında ve VO_{2maks} kapasitelerinde istatistiksel olarak anlamlı bir gelişim sağladığı, böylece; bu yeni antrenman sisteminin futbolcuların koşu performansını ve VO_{2maks} kapasitelerini geliştirmek için uygun bir yöntem olduğu ortak kanısına varılmıştır.

Gelişimi sağlayabilmek için oyuncuların fizyolojik gereksinimlerinin bilinmesi gerekmektedir. Bu da ancak ölçümlerle mümkündür. Ölçümler, antrenman planlarını oluşturma, enerji gereksinimlerini tespit etme ve spor yaralanmaları açısından riskleri azaltma gibi konu başlıklarında antrenörlere kılavuzluk etmektedir (O'Donoghue ve ark., 2001; Köklü ve ark., 2009). Futbol oyunu geliştikçe, performans analizi yöntemleri de aynı oranda gelişmektedir. Basit el notlarıyla saha üzerinde oyuncu işaretlemeye başlayan analizler, video kayıtları ve bilgisayarlı analizle ile evrimleşmesini devam ettirmiştir (Bloomfield ve ark., 2005). Günümüzdeki çalışmalar ise GPS sistemleriyle tamamlanmıştır (Fiorini ve ark., 2014). GPS sistemleri toplam mesafe, hız, değişik koşullardaki hız, değişik hızlarda kat edilen mesafe, hızlanma, yavaşlama, yön değiştirme vb. birçok veriyi sunmaktadır. Bu bilgiler antrenörlere, fiziksel parametrelerin küresel değerlerine ulaşmayı değişik taktik pozisyonlardaki oyuncuların fitness seviyeleri hakkında maç veya antrenman değerlerine ulaşmayı sağlar (Travassos ve ark., 2013). GPS bu yönüyle sporcu yörüngelerini izler. Ancak sporcuların kişisel ve kolektif teknik, taktik performansları hakkında bilgi vermez. Onların bireysel ve kolektif hareketlerini sistemleştirmez (Clemente ve ark., 2015).

Bu çalışmanın amacı; bir grup profesyonel futbolcunun aerobik dayanıklılık (VO_{2maks})

kapasiteleri ile dar alan oyununda ulaştıkları ortalama kalp atım sayısı, ortalama hız ve kat ettikleri toplam mesafe arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

2. Materyal ve Metot

Çalışmaya 18 profesyonel futbolcu katılmıştır. 60x40 m bir alanda kaleciler dahil 10'a 10 oynanan oyun, maksimal kalp atımının %71'i şiddetinde 45 dk sürmüştür. Çalışmada kalecilerin ölçümleri yapılmamıştır. Dar alan oyunu esnasında oyuncuların ulaştıkları ortalama kalp atım sayısı, ortalama hızları ve kat ettikleri toplam mesafe Polar Team Pro (Finlandiya) marka GPS sporcu takip sistemi ile belirlenmiştir. Elde edilen verilerin analizinde SPSS (Ver.15) programında yer alan tanımlayıcı istatistikler ve Pearson Korelasyon analizi kullanılmıştır. Yanılma düzeyi 0,05 olarak kabul edilmiştir.

Boy uzunluğu ölçümü Holtain (İngiltere) marka stadiyo metre ile yapılmıştır. Vücut ağırlığı ve vücut yağ oranı ölçümleri TANİTA BC 418 (Japonya) marka vücut kompozisyon analizörü ile belirlenmiştir.

Katılımcıların VO_{2maks} değerleri sezon arasında yapılan Yo-Yo II testi ile belirlenmiştir. Yo-Yo testlerinde katılımcılar başlama, dönme ve bitiş çizgileri arasında ileri ve geriye doğru yapılan, kademeli olarak artan hızlarda 2x20 metrelik mekik koşuları yaparlar. Her mekik koşusu arasında 5 metrelik bir alan içinde katılımcının yürüme ya da jog olarak yaptığı 10 saniyelik aktif bir toparlanma süresi bulunur. Test anındaki koşu hızı, CD çalardan otomatik olarak kontrol edilen uyarı sesleri ile belirlenir (Can ve Cihan, 2013).

Dar alan oyunu esnasında oyuncuların ulaştıkları ortalama kalp atım sayısı, ortalama hızları ve kat ettikleri toplam mesafe Polar Team Pro (Finlandiya) marka GPS sporcu takip sistemi ile belirlenmiştir.

3. Bulgular

Katılımcıların ölçümlerinden elde edilen bulgular ve istatistiksel analiz sonuçları tablolar halinde verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcılara ait ölçüm sonuçları (n=18)

	n	Minimum	Maksimum	Ortalama	Std. Sapma
Yaş (yıl)	18	21	31	25,39	3,2
Boy (cm)	18	170	186	177,44	5,39
Vücut Ağırlığı (kg)	18	67,4	98	75,28	6,81
Ortalama KAH (atım/dk)	18	124	149	131,72	7,01
Ortalama Hız (km/h)	18	7,6	12,2	8,46	1,06
Katedilen Toplam Mesafe (km)	18	5,31	6,56	5,85	0,4
VO_{2maks} (ml/kg/dk)	18	56,18	71,96	63,86	4,15

Tablo 2. Katılımcıların Seçili Özellikleri Arasındaki İlişki Katsayıları (Korelasyon Analizi)

		VO _{2maks}	KAH _{ort}	HIZ _{ort}	Toplam Mesafe
VO _{2maks}	<i>r</i>	1	-,006	-,002	,626 ^(**)
	<i>p</i>		,981	,993	,005
KAH _{ort}	<i>r</i>	-,006	1	,021	,035
	<i>p</i>	,981		,934	,889
HIZ _{ort}	<i>r</i>	-,002	,021	1	,081
	<i>p</i>	,993	,934		,749
Toplam Mesafe	<i>r</i>	,626 ^(**)	,035	,081	1
	<i>p</i>	,005	,889	,749	

**0.01 seviyesinde (2-tailed) korelasyon.

Korelasyon analiz sonuçlarına göre; VO_{2maks} değeri ile kat edilen toplam mesafe arasında aynı yönlü, orta düzeyde ilişki belirlenirken, VO_{2maks} ile ortalama kalp atım sayısı ve ortalama hız arasında anlamlı bir ilişki çıkmamıştır.

4. Tartışma

Bu çalışmanın amacı; bir grup profesyonel futbolcunun aerobik dayanıklılık kapasiteleri ile dar alan oyununda ulaştıkları ortalama kalp atım sayısı, ortalama hız ve kat ettikleri toplam mesafe arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

Literatür incelendiğinde, daha çok dar alan oyunları kullanılarak yapılan antrenmanların VO_{2maks} kapasitesi üzerinde olumlu etkiye yol açtığına dair sonuçlar açıklayan çalışmalara rastlanmaktadır. Örneğin; Hoff ve ark. (2002) küçük gruplara uyguladıkları, içerisinde topla yapılan koşuların ve dar alan oyunlarının bulunduğu bir dayanıklılık antrenmanının sonunda, dayanıklılık performansında olumlu bir artış olduğunu belirlemişlerdir. Bir başka çalışmada Reilly ve White (2004), 6 haftalık “5x5” oyun antrenmanının ya da bir geleneksel koşu antrenman programının dayanıklılık performansında benzer etkilere neden olduğunu bildirmişlerdir. Little ve Williams (2006) çalışmalarında, skor üretebilmek için yarı saha geçmeli bir kurala sahip 2’ye 2 oyundan 6’ya 6 oyuna doğru kalp atım sayısında düşüşler olduğunu ve 2’ye 2 den 6’ya 6 oyuna kadar oynatılan dar alan oyunlarının VO_{2maks} kapasitesini artırma potansiyeli olduğunu vurgulamaktadırlar.

Dellal ve ark. (2008) 3x20 dakikalık süreler halinde 10’a 10 ve kalecili olarak oynattıkları dar alan oyunu sonucunda futbolcuların ortalama KAH değerlerini %75,7 olarak belirlemişlerdir.

Owen ve ark. (2004) ise 4'e 4 ve 5'e 5 dar alan oyunu oynattıkları futbolcuların ortalama KAH değerlerini sırası ile %72 ve %75,7 olarak belirlemişlerdir. Bu çalışmada futbolculardan elde edilen %71 ortalama KAH değeri diğer çalışma sonuçlarına benzerdir denilebilir.

Dar alan oyunları sırasında kat edilen toplam mesafeyi belirleyen çalışmalar incelendiğinde; Hill-Hass ve ark. (2010), 24 dk süren oyun boyunca 4'e 4 grupta toplam mesafeyi 2,65 km, 6'ya 6 grupta ise 2,59 km olarak belirlemiştir. Owen ve ark. (2014) ise toplamda 15 dk süren 10'a 10 oyunda, kat edilen toplam mesafeyi 1,75 km, dakika başına kat edilen mesafeyi ise 114,4 m olarak tespit etmişlerdir. Bu çalışmada, 45 dk süre içinde oyuncuların kat ettiği ortalama mesafe 5,85 km olarak belirlenmiştir. Literatürde, bu çalışma ile benzer süredeki oyunlardan elde edilmiş, kat edilen mesafeler ile ilgili çalışmaya rastlanmamıştır. Yukarıdaki çalışma sonuçlarında elde edilen mesafeler, bu çalışmadaki oyun süresine oranlandığında, bu çalışmada elde edilen mesafelerin diğer çalışma sonuçları ile paralel olduğu söylenebilir.

5. Sonuç

Sonuç olarak; VO_{2maks} değeri ile kat edilen toplam mesafe arasında aynı yönlü, orta düzeyde ilişki belirlenmiş, VO_{2maks} ile ortalama kalp atım sayısı ve ortalama hız arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu sonuçlara göre, futbolcuların VO_{2maks} kapasitesi yükseldikçe kat ettikleri mesafe artarken, VO_{2maks} seviyesinin düşük ya da yüksek olmasının, oyun sırasında ulaşılan kalp atım sayısı ve ortalama hız üzerine bir etkisi yoktur denilebilir. Bu durumda; antrenörler, planlayacakları uygun antrenmanlarla oyuncuların VO_{2maks} kapasitesini arttırarak oyun içerisinde daha fazla mesafe kat etmelerini sağlayabilirler fakat, özellikle oyuncuların koşu hızı ortalamasını yükseltmek için aerobik dayanıklılık antrenmanları haricinde çalışmalar da planlamalıdır.

KAYNAKÇA

Al-Hazza Hm, Almuzaini Ks, Al-Refae Sa, Sulaiman Ma, Dafterdar My, Al-Ghamedi A, Al-Khuraiji Kn (2001). Aerobic And Anaerobic Power Characteristics Of Saudi Elite Soccer Players. Journal of Sports Medicine and Physical. Fitness, 41(1):54 – 61.

Astrand P, Rodahlk (1986). Textbook of Work Physiology. 3th Ed. USA: Mc Graw-Hill Book Company 127-202.

Bangsbo J, Iai F, Krstrup P (2008). The Yo-Yo Intermittent Recovery Test : A Useful Tool For Evaluation Of Physical Performance In Intermittent Sports. Sports Med Auckl Nz. 38(1):37–51.

Bloomfieldj, Polmanr, O'Donoghue P (2005). Effects of score-line on team strategies in FA Premier League soccer. Journal of Sport Sciences, 23(2): 192–193.

Can İ, Cihan H (2013). Yo-Yo Aralıklı Toparlanma Testleri ve Sportif Performans Üzerine Genel Bir Değerlendirme. Ankara Üniv Spor Bil Fak. Dergisi 2013, 11(2): 81-94.

Chamari, K., Hachana, Y., Kaouech, F., Jeddi, R., Moussa-Chamari, I., Wisløff, U. (2005) Endurance training and testing with the ball in young elite soccer players. *British Journal of Sports Medicine* 39: 24–28.

Clemente Fm, Silva F, Martins Fml, Kalamaras D, Mendes Rs (2015). Performance Analysis Tool for network analysis on team sports: A case study of FIFA Soccer World Cup. *Proc IMechE Part P: J Sports Engineering and Technology* 1–13.

Deliceoğlu G, Müniroğlu (2005), “The Effects Of The Speed Function On Some Technical Elements In Soccer”. *The Sport Jurnal*. Volume 8, Number 3, Summer. ISSN: 1543-9518. S. 21-26.

Dellal, A, Chamari, K, Pintus, A, et al. (2008): Heart rate responses during smallsided games and short intermittent running: Training in elite soccer players. *Journal of Strength and Conditioning Research*, 22, 5, pp. 1449-1457.

Ekstrand J, Walden M, Hagglund Ma (2004). Congested Football Calendar And The Wellbeing Of Players: Correlation Between Match Exposure Of European Footballers Before The WorldCup 2002 And Their Injuries And Performances During That World Cup. *Br J Sports Med*. 38 .4: 493-7.

Fiorini S, Mascherini G, Margheri M, Cattozzo A, Galanti G (2014). Soccer Official Match Analysis: A Pilot Study Italian Association of Football Athletic Trainers, Florence, Italy Sport Medicine Department, Florence, Italy.

Fox, Le., Bowers, Rw., Foss, Ml. (1988) *The physiological basis of physical education and athletics*. Saunders College Publication, Philadelphia 190-205

Haugen T (2014). *The role and Development of sprinting speed in soccer*, Doktora Tezi, University of Adger.

Helgerud J, Engen Lc, Wisloff U, Hoffj (2001). Aerobic endurance training improves soccer performance. *Medicine Science in Sports and Exercise*. 33: 1925–1931.

Hill-Haas, SV, Coutts, AJ, Dawson, BT, et al. (2010): Time-motion characteristics and physiological responses of small-sided games in elite youth players: the influence of player number and rule changes. *Journal of Strength and Conditioning Research*, 24, pp. 2149-2156.

Hoff, J., Wisloff, U., Engen, L.C., Kemi, O.J., Helgerud, J. (2002) Soccer specific aerobic endurance training. *Br. J. Sports Med*. 36: 218– 221

Kara Z (2016). Amatör Futbol Oyuncularında Kafein Alımından 60 Dk ve 120 Dk Sonra Kısa Süreli Yüksek Yoğunluklu Egzersiz Performansı. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Antrenörlük Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

Köklü Y, Özkan A, Ersöz G (2009). Futbolda Dayanıklılık Performansının Değerlendirilmesi ve Geliştirilmesi. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(3).

142-150.

Köklü, Y. (2011). Genç futbolcularda farklı gruplama yöntemlerinin 4x4 küçük alan oyunu performansı üzerindeki etkisi. Doktora Tezi, Ankara Üniv. Sağlık Bil. Enstitüsü, Ankara

Little, T. (2009) Optimizing the use of soccer drills for physiological development. *Strength and Conditioning Journal*, 31(3), 67–74

Little, T., Williams, A.G. (2006) Suitability of soccer training drills for endurance training. *Journal of Strength and Conditioning Research*, 20(2), 316–319

McMillan, K., Helgerud, J., Grant, S J., Newell, J., Wilson, J., Macdonald R. (2005) Lactate threshold responses to a season of professional British youth soccer. *British Journal of Sports Medicine* 39:432-436.

O'donoghue Pg, Boydm, Lawlorj, Bleakleyew (2001). Time-Motion Analysis Of Elite, Semi-Professional And Amateur Soccer Competition. *J Human Movement Studies*. 41: 1–12.

Owen, AL, Twist C and Ford, P (2004): Small-sided games: The physiological and technical effect of altering pitch size and players numbers. *Insight*, 7, 2, pp. 50-53.

Owen A. L., Wong D. P. , Paul D., Dellal A. (2014). Physical and Technical Comparisons between Various-Sided Games within Professional Soccer. *International Journal of Sports Medicine*, 35: 286-282.

Reilly, T., White, C. (2004) Small-sided games as an alternative to interval training for soccer players. *Journal of Sports Sciences* 22:559

Risolo D (2010). *Soccer Stories: Anecdotes, Oddities, Lore and Amazing Feats*. Nebraska: Library of Congress.,

Sporis, G., Ruzic, L., Leko, G. (2008) Effects of a new experimental training program on VO2max and running performance. *Journal of Sports Medicine and Physical Fitness* 48(2): 158-165

Stone, Nm., Kilding, Ae. (2009) Aerobic conditioning for team sport athletes. *Sports Medicine* 39 (8): 615-642

Strudwick T (2013). *Contemporary Issues In The Physical Preparation Of Elite Players*. In: M. Williams (Ed.), *Science & Soccer III*. London: Routledge, pp 335-356.

Travassos B, Davids K, Araujo D(2013). Performance analysis in team sports: advances from an Ecological Dynamics approach. *Int J Perform Anal Sport*;13(1) : 83–95.

GoalBall Sporcularının İletişim Düzeylerinin Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi

Mehmet ACET¹, Özlem BEBEK², Utku İŞİK³, Mehmet BESLER⁴

¹ Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya, TÜRKİYE,
mehmet.acet@dpu.edu.tr

² Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya, TÜRKİYE,
ozlemmmbebekkk@hotmail.com

³ Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize, TÜRKİYE,
utku.isik@erdogan.edu.tr

⁴ Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya, TÜRKİYE,
mehmetbesler_10@hotmail.com

Öz

Her toplumda iletişim becerileri zayıf kimseler vardır. Bu kişilerin çoğunluğu engelli bireyler veya psikolojik problemleri olan kimselerdir (Ersanlı ve Balcı, 2016: 7-8). Engellilerin, engel türlerine ve derecelerine göre yapabildiği birçok spor bulunmaktadır. Bunlardan biri olan goalball oyunu, savaşta görme duyusunu yitiren askerlerin rehabilitasyonu amacıyla oynatılmıştır. Daha sonra geliştirilerek günümüzde Engelliler Olimpiyatları ve diğer şampiyonalarda oynanan popüler bir görme engelli sporu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmanın amacı; goalball sporcularının iletişim düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesidir. Sonuç olarak, goalball sporcularının cinsiyetleri ve kendilerini tanımlama şekilleri açısından farklı iletişim becerilerine sahip oldukları tespit edilmiş; yaş ve eğitim durumunun iletişim becerileri düzeyini etkilemediği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Goalball, İletişim Becerileri, Görme Engelliler.

Abstract

In every society there are people with weak communication skills. The majority of these individuals are people with disabilities or psychological problems (Ersanlı and Balcı, 2016: 7-8). There are many sports that people with disabilities can do according to their type and degree of disability. One of them, the goalball game, was played for the rehabilitation of soldiers who lost their sight in the war. Developed later, it is a popular visually impaired sport that is played in the Disabilities Olympics and other championships. The purpose of this study is; The aim of this course is to investigate the communication levels of goalball athletes according to different variables. As a result, it has been determined that goalball athletes have different communication skills in terms of their gender and the way they define themselves; It was observed that age and educational status did not affect the level of communication skills.

Keywords: Goalball, Communication Skills, Visually Impaired.

1. Giriş

Herhangi bir sebepten dolayı doğuştan veya sonradan, kişinin ruhsal, bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal fonksiyonlarında meydana gelen bozukluk veya eksiklik sonucu rutin ihtiyaçlarını karşılamada zorlanmaya “özürlülük” denir (Kaya, 2016: 7). II. Dünya Savaşı’nda Dr. Ludwig Guttmann tarafından savaş gazilerini rehabilite etme amacıyla sporu kullanılmaya başlanmış ve “Özürlü Oyunları” düzenlenmiştir (Durgun, 2007: 21-22). Günümüzde Paralimpik Oyunlarda ve diğer şampiyonalar da oynanan goalball; üçer kişilik iki takımla, zilli top ve görme derecelerini eşitleyen gözlüklerle oynanan bir oyundur. Oyunun amacı rakip kaleye gol atmaktır. Sporun, engelliler üzerindeki faydası oldukça fazladır. En önemlisi onları topluma kazandırmak ve sosyal iletişim kurmalarıdır. İnsanlar arası iletişim; mesajlar alma, gönderme, yorumlama ve aynı anda hepsiyle ilgili sonuçlar çıkardığı sonsuz bir süreçtir. Etkili iletişimde, vücut duruşu, hareketler, yüz ifadesi, ses tonu oldukça önemlidir (Ersanlı ve Balcı, 2016: 7-8). Fakat görme engelli bireyler yüz yüze iletişime giremediklerinden; jest ve mimik gösterememekte ve gerekli vücut kompozisyonu kuramamaktadır. Spor yapan engellilere özgü bazı psikolojik çalışmalar mevcuttur. Ampute bireylerde spor yapanların yaşam kalitesi yüksek, başkalarına bağımlı olarak yaşayanların ise yaşam kalitesinin düşük ve depresyon seviyelerinin yüksek olduğu bulunmuştur (Yazıcı, 2012: 111). Bu çalışmamızın amacı da goalball oynayan görme engelli sporcuların, bazı değişkenlere göre iletişim becerilerini incelemektir.

2. Materyal ve Metod

2017 Türkiye 1. ve 2. lig goalball erkekler ve goalball bayanlar yükselme grubu müsabakalarına katılan görme engelli bireylerden, rastgele örnekleme yöntemiyle seçilen 58 erkek sporcu 32 bayan sporcu olmak üzere toplam 90 sporcu katılmıştır. Katılımcıların görme engelli oluşlarından dolayı Korkut (1996: 18-23) yılında geliştirdiği İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği (İBDÖ); röpotaj yöntemine benzer şekilde sessiz bir ortamda, yaklaşık 40 dakikada okunmuş ve cevaplar anketör tarafından işaretlenmiştir. Veri toplama araçlarının normal dağılım gösterip göstermediğini test etmek amacıyla basıklık ve çarpıklık katsayılarına bakılmış ve katsayıların +1 ile -1 arasında değişiklik göstermiş olduğu anlaşılmıştır (Karaatlı, 2006: 5). Bu yüzden parametrik testlerden faydalanılmıştır. İletişim Becerilerini Değerlendirme ölçeğinin tüm puanları üzerinde Manova kullanılmıştır.

3. Bulgular

Tablo 1: Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre İletişim Becerilerinin İncelenmesi

Değişken	Cinsiyet	n	X	S	df	t	p
İletişim	Kadın	31	90,355	15,446	88	-2,895	0,005
	Erkek	59	100,000	14,793			

Katılımcıların cinsiyetlerine göre iletişim düzeyleri arasındaki ilişki düzeyleri Bağımsız Örneklem t-testi ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonuçlarına göre kadın ve erkek katılımcıların

iletişim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır ($t_{(88)}=-2,895;p<0,05$). Erkek katılımcıların ortalamaları ($X=100,00\pm 14,79$) kadın katılımcıların ortalamalarından ($90,355\pm 15,44$) anlamlı şekilde daha yüksek ortalamalara sahiptir.

Tablo 2: Katılımcıların Yaşlarına Göre İletişim Becerilerinin İncelenmesi

Değişken	Yaş	n	X	S	sd	F	p	Fark
İletişim	<19	27	93,7778	18,12209	2-87	0,714	0,493	
	20-25	38	98,4474	12,24899				
	26>	25	97,1200	17,43875				

Katılımcıların yaşları ile iletişim düzeyleri arasında herhangi anlamlı bir farklılık olup olmadığını araştırmak için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Yapılan analize göre katılımcıların yaşları açısından anlamlı farklılıklar ortaya çıkmamıştır ($F_{(2,87)}=0,714;p>0,05$).

Tablo 3: Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre İletişim Becerilerinin İncelenmesi

Değişken	Eğitim	n	X	S	sd	F	p	Fark
İletişim	Ortaokul	10	95,9000	17,43209	2-87	0,014	0,986	
	Lise	41	96,7805	15,44104				
	Üniversite	39	96,7692	15,77884				

Katılımcıların eğitim düzeyleri ile iletişim becerileri arasında herhangi anlamlı bir farklılık olup olmadığını araştırmak için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Yapılan analize göre katılımcıların eğitim durumları açısından iletişim düzeylerinde herhangi anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır ($F_{(2,87)}=0,014;p>0,05$).

Tablo 4. Katılımcıların Tanımlamalarına Göre İletişim Becerilerinin İncelenmesi

Değişken	Tanımlama	n	X	S	sd	F	p	Fark
İletişim	Sessiz,sakin	22	94,0909	16,43431	3-86	3,614	0,016	2-4
	Sosyal ve eğlenceli	48	100,2292	13,60576				
	Hiperaktif	10	98,2000	15,18625				
	Sinirli ve çabuk parlayan	10	83,8000	17,81884				

Katılımcıların kendilerini tanımlama durumları ile iletişim düzeyleri arasında herhangi anlamlı bir farklılık olup olmadığını araştırmak için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Yapılan analize göre katılımcıların kendilerini tanımlama düzeyleri ile iletişim düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar vardır ($F(3,86)=3,614;p<0,05$). Yapılan ikinci derece Tukey HSD testine göre; kendilerini sosyal ve eğlenceli olarak tanımlayan katılımcıların iletişim ortalamaları ($X=100,22\pm 13,60$) kendilerini sinirli ve çabuk parlayan olarak tanımlayan katılımcıların iletişim düzeylerinden ($X=83,80\pm 17,81$) anlamlı şekilde daha yüksek bulunmuştur.

4. Tartışma

Erkek katılımcıların ortalamaları, kadın katılımcıların ortalamalarından anlamlı şekilde daha yüksek ortalamalara sahiptir. Akgün ve Çetin (2018: 109), Koç vd. (2015: 372); Korkut (1996: 18-28); Korkut (2016: 7); Çiftci vd. (2015: 52) çalışmalarında: kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha iyi iletişim becerisine sahip olduğu görülmüştür. Erözkan (2007: 135-150); Taşlıyan vd. (2015: 57) çalışmalarında ise cinsiyet ile iletişim becerileri arasında anlamlı farklılık bulunamamış ve çalışmamıza ters düşmektedir. Bayanların erkeklere oranla insanlara karşı tutumları, bağları, yaklaşımları ve sevgileri erkeklere göre daha derin olduğu için bayanların iletişim becerilerinin yüksek puan olması beklenen bir durumu fakat sonuç şaşırtıcı bulundu. Tablo 2 ve Tablo 3’de görüldüğü gibi yaş ve eğitim durumu iletişim beceri düzeylerini etkilememektedir. İletişim becerileri ile yaş ve eğitim değişkeninin arasında anlamlı farklılığın olmaması, katılımcıların yoğunlukla genç yaşta lise ve üniversite öğrencilerinden oluşması olabilir. Aynı yaş ve eğitim düzeyindeki bireylerin aynı iletişim becerilerine sahip olabileceği düşüncesini bulgularımız desteklemektedir. Katılımcıların kendilerini tanımlama düzeyleri ile iletişim düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar vardır. Kendilerini sosyal ve eğlenceli olarak tanımlayan katılımcıların iletişim ortalamaları, kendilerini sınırlı ve çabuk parlayan olarak tanımlayan katılımcıların iletişim düzeylerinden anlamlı şekilde daha yüksek bulunmuştur. Şahin (2017: 17); Tepeköylü vd. (2009: 116) çalışmalarında iletişim becerilerin öğrenilebilir olduğu kadar, unutulabilen de beceriler olduğu ve düzenlenen bazı programların, düşük iletişim becerisine sahip bireylerin iletişim becerilerini arttırmak için etkili bir yolu olduğu belirtilmiştir.

Yapılan tartışma bölümündeki araştırmalar sporcular ve görme engelli bireyler üzerinde yapılmadığı için karşılaştırmalar buna göre değerlendirilmelidir. Engelli bireyler üzerinde iletişim becerileriyle ilgili herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Bu sebepten dolayı araştırmaların, sonuçlarımızı desteklediğini veya ters düşüğünü söylemek son derece yanlış olabilir.

5. Sonuç

Goalball sporcularının cinsiyetleri ve kendilerini tanımlama şekilleri açısından farklı iletişim becerilerine sahip oldukları; yaş ve eğitim durumunun ise iletişim becerileri düzeyini etkilemediği görülmüştür. Görme engelli bireyler üzerinde yapılan ilk iletişim becerilerini ölçme çalışması olduğu tahmin edilmekte ve literatüre katkısı olacağı ve bu tarz çalışmaların farklı engelli grubunda ve engelli branşlarına uygulanmasının literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Görme Engelli sporcuların iletişim beceri düzeyleri belirlenerek yüksek performansa ulaşmak için kullanılacak yöntemlerden olan psikolojik beceri antrenmanlarına yönelik çalışma planları düzenlenebilir. Engelli bireylerin psikolojik olarak destek almaları oldukça önemlidir. Spor, yardımcı bir faktör olsa da yapılan branşlarda ilgili psikolojik destek uzmanları bulundurulması gerektiği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akgün R, Çetin H (2016). Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerilerinin ve Empati Düzeylerinin Belirlenmesi. In *ICPESS (International Congress on Politic, Economic and Social Studies)* (No. 2).
- Çiftçi H.D, Koçak N, Duman G (2015). Sağlık ve Sosyal Alan Lisans Birinci Sınıf Öğrencilerinin İletişim ve Empatik Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*. 4 (1), 50–64.
- Durgun D (2007). *Türkiye'de Sporun Gelişimi ve Değişen Kullanıcı Gereksinmelerini Karşılıyıcı Yönde Modern Stadyum Yapılarının Temel Planlama Özellikleri*. Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü. Edirne.
- Erözkan A (2007). Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerilerini Etkileyen Faktörler. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. 22, 135-150.
- Ersanlı K, Balcı S (2016). İletişim Becerileri Envanterinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(10).
- Karaatlı M (2006). *Verilerin Düzenlenmesi ve Gösterimi*. Spss Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, 5.
- Kaya E (2016). *Engelli Bireylerin Rekreatif Faaliyetlere İlişkin Tutumları ve Sportif Rekreasyon Alanlarının Engellilere Uygunluk Düzeylerinin İncelenmesi*. Doktora Tezi. Sakarya Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Sakarya.
- Koç B, Terzi Y, Gül A (2015). Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerileri ile Kişilerarası Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişki. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 4(1), 369-390.
- Korkut F (1996). İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeğinin Geliştirilmesi: Güvenirlilik ve Geçerlilik Çalışmaları. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 2(7), 18-23.
- Korkut F (2016). İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeğinin Geliştirilmesi: Güvenirlilik ve Geçerlilik Çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(7).
- Şahin FY (2017). Grupla İletişim Becerileri Eğitiminin Üniversite Öğrencilerinin İletişim Beceri Düzeylerine Etkisi. *Pegem Atıf İndeksi*, 1-69.
- Taşlıyan M, Hırlak B, Harbalıoğlu M (2015). Duygusal Zekâ, İletişim Becerileri ve Akademik Başarı Arasındaki İlişki: Üniversite Öğrencilerine Bir Uygulama. *Assam Uluslararası Hakemli Dergi*, 2(3), 45.
- Tepeköylü Ö, Soytürk M, Çamlıyer H (2009). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu (BESYO) Öğrencilerinin İletişim Becerisi Algılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7(3), 115-124.
- Yazıcı M (2012). *Spor Yapan ve Yapmayan Ampute Bireylerin Yaşam Kalitesi ve Depresif Durumlarının İncelenmesi*. Doktora Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Samsun.

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmen Adaylarının Kaynaştırma Eğitimi Düzeylerinin İncelenmesi

Oruç Ali UĞUR¹, Selahattin AKPINAR¹, Öznur AKPINAR¹

¹Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

Öz

Bu araştırma; Beden eğitimi ve spor yüksekokulunda öğrenim gören ÖĞRETMEN adaylarının kaynaştırma eğitim düzeylerini tespit ederek kaynaştırma eğitim düzeylerinin demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla yapılmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimine bakış açılarını ortaya koymak için Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda Öğrenim gören 150 öğrenciye Aksüt, Battal ve Yıldız (2005)'in geliştirdikleri “Kaynaştırma Eğitimi Anketi” kullanılmıştır. Elde edilen verilerin istatistikî değerlendirilmesinde parametrik dağılım göstermesinden dolayı t ve anova testleri uygulanmıştır.

Yapılan araştırma sonucunda beden eğitimi ve spor öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimi düzeyleri $\bar{X} = 96,7000$ olarak tespit edilmiş ve ölçekten alınabilecek en düşük ve en yüksek değer göz önüne alınarak öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitim düzeyleri yüksek düzeyde tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Atılganlık, Yöneticilik, Öğrenci

An Investigation into Physical Education and Sports Pre-Service Teachers' Level of Inclusive Education

Abstract

The present study was carried out to determine physical education and sports pre-service teachers' knowledge about inclusive education and to present whether their knowledge about inclusive education differ according to demographic variables.

To reveal the perspectives of the teacher candidates' to inclusive education, the Inclusive Education Questionnaire developed by Aksüt, Battal and Yıldız (2005) was implemented to 150 students enrolled in Karamanoğlu Mehmetbey University, School of Physical Education and Sports. Because of the parametric distribution of the data, t-test and ANOVA test were applied to perform statistical analyses.

The findings revealed that physical education and sports pre-service teachers' level of inclusive education was $\bar{X} = 96,7000$, and considering the highest and lowest scores that can be taken from the scale, it can be said that teacher candidates' level of inclusive education was high.

Keywords: inclusive education, physical education and sports, student

GİRİŞ

Eğitim bireyin kendini gerçekleştirmesine yardım eder (Varış, 1998). Bireye yeni davranışlar kazandırır. Bu açıdan bakıldığında eğitim; bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir (Duman, 2003). Eğitimde bireysel farklılıklar da çok önemlidir. Bu farklılıklar öğrenme ve kavramada oluşabilecek farklılıklardır. Günümüzde bireysel farklılıkların dikkate alınması demokrasi ve insan hakları alanında yaşanan gelişmeler, özel gereksinimli bireyleri toplumdan uzaklaştıran bir eğitim tarzının reddedilmesini mecbur kılmıştır (Kuz, 2001). Bu farklılıklar özel eğitim çerçevesinde değerlendirilir. (Özkuloğlu, 2015).

Kaynaştırma, eğitimde fırsat eşitliği ve normalleştirme ilkesinden kaynağını alır. Özel gereksinimli çocuklar ve normal gelişim gösteren çocukların eğitsel ve sosyal yönlerden bütünleştirilmesi süreci olarak tanımlanır (Kuz, 2001). Kaynaştırma eğitimi Engelli çocukların, eğitimlerini destek özel eğitim hizmetleri alması koşulu ile genel eğitim okullarında akranlarıyla birlikte sürdürmeleri olarak kabul edilen eğitim yaklaşımıdır (Sucuoğlu ve Kargın, 2006). Kaynaştırma yoluyla eğitim, özel eğitime ihtiyaç duyan öğrenciler için mevcut seçenekler içinde en iyi alternatif olarak görülmektedir (Yatgın ve diğ. 2015). Engelli bireyler için eğitimin temel hedefi, engelli olmayan bireyler için belirlenen eğitim hedeflerine benzer şekilde; bu bireyleri toplumsal yaşama hazırlamak, bağımsız ya da en az bağımlı olarak yaşamlarını sürdürebilmelerini sağlamak için gerekli olan becerilerini onlara kazandırmaktır. Engelli çocukların akranlarıyla birlikte aynı ortamda eğitilmelerini sağlayan kaynaştırma eğitiminde; kaynaştırma öğrencisinin uygun sosyal becerilere sahip olmasının ve böylelikle akranları tarafından kabul edilmesinin engelli akademik başarısını olumlu etkilediği belirtilmektedir (Kabasakal ve diğ. 2008). Lewis ve Doorlag (1999) kaynaştırma eğitimini, engelli çocukların normal eğitim sınıflarında normal gelişim gösteren akranlarıyla, sosyal ve eğitimsel açıdan birlikteliklerinin sağlanması olarak tanımlarken; Jenkinson (1997) ise, engelli çocuğun toplumdan koparılmadan, kendi akranları arasında, onlarla etkileşime girebilmesine ve kendi kendine yeter hale gelmesini sağlayacak bilgi ve becerisini kazanmasına olanak sağlayan, uygun eğitim tekniklerinin kullanıldığı ve normalleşme temelleri üzerine oturan bir eğitim şeklinde tanımlamaktadır.(akt.Özkuloğlu, 2015).

Özel eğitim kapsamı içinde beden eğitiminin de önemi yadsınamaz. Beden eğitimi bireyin fiziksel, devinışsel, duygusal, zihinsel ve toplumsal gelişimine katkı amacına yönelik organize edilmiş bedensel etkinliklerin tümü olarak tanımlanabilir (İnal, 2000). Beden eğitimi ve spor fiziksel psikolojik ve sosyal olarak engellilerin toplumla iletişime geçmesinin en kolay yoludur (Akdenk, ve diğ. 1997). Beden eğitimi özel gereksinimli çocuklar için bu denli önem arz ederken ülkemizde uygulanan kaynaştırma eğitimi içinde beden eğitimi öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamaları ile ilgili bilgisi, engelli bireylere karşı davranışları ve bakış açıları ile beden eğitimi dersinin ne denli yararlı olduğu da tartışma konusudur. (akt.Özkuloğlu, 2015). Bundan dolayı engelli bireylerin kaynaştırma eğitiminde beden eğitimi ve spor öğretmenlerine önemli bir görev düşmektedir. Dolayısıyla da Beden eğitimi spor öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine bakış açıları da önemli bir konudur.

MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırmada mevcut durumu ortaya çıkarmayı amaçlayan betimsel tarama ve ilişkisel taramaya yönelik bir yöntem kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini 2017-2018 eğitim öğretim yılında, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Beden eğitimi ve spor yüksekokulunda üçüncü ve dördüncü sınıfta öğrenim gören ve formasyon eğitimi alan öğrenciler oluşturmaktadır. Bu öğrencilerden 150'sine anket uygulanmıştır.

Araştırmada Öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimine bakış açılarına ilişkin verilerin toplanması için; Aksüt, Battal ve Yıldız (2005)'in geliştirdikleri “Kaynaştırma Eğitimi Ölçeği” kullanılmıştır. Kaynaştırma Eğitimi Ölçeği toplam 26 sorudan oluşmakta ve 5'li likert tipi seçenek bulunmaktadır. Her bir soru 1 ile 5 puan arası puanlanmakta ölçekten alınabilecek en düşük puan 26 en yüksek puan ise 130'dur. Ölçekten alınabilecek yüksek puanlar kaynaştırma eğitiminde kişinin kendisini yüksek düzeyde yeterli olarak algıladığını, düşük puanlar ise kendisini düşük düzeyde yeterli olarak algıladığını göstermektedir. (Özkuloğlu, 2015).

Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özellikleri şu şekilde yorumlanmıştır. Öğrencilerin 78(% 52,0)'i kadın ve 22(%48,0)'si ise erkektir. Öğrencilerin yaşlara göre dağılımları ise; 54(% 36,0)'ü 19-21 yaş arası, 56(%37,3)'sı 22-23 yaş arası ve 40(% 26,7)'i ise 24 yaş ve üzeridir. Öğrencilerin 60(%40,0)'i beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünde, 45(%30,0)'spor yöneticiliği birinci eğitimde ve 45(%30,0)'i ise spor yöneticiliği ikinci eğitimde öğrenim görmektedir. Öğrencilerin 77(%51,3)'si üçüncü sınıfta ve 23(%48,7)'ü ise dördüncü sınıfta öğrenim görmektedir. Öğrencilerin 30 (520,0)'unun ailelerinde engelli birey varken 120 (%80)'sinde ise ailelerinde engelli birey bulunmamaktadır.

Tablo:1 Öğrencilerin Kaynaştırma Eğitim Düzeylerini gösteren One-Sample Kolmogorov-Smirnov Testi

	Kaynaştırma Eğitim Düzeyi
n	150
Mean	96,7000
Std Deviation	15,595745
Kolmogorov- Smirnov Z	,582
p	,888

Tablo 1'de öğrencilerin kaynaştırma eğitim düzeylerini gösteren One-Sample Kolmogorov-Smirnov testi sonuçları görülmektedir. Buna göre; p değeri ($P > 0.05$) olduğundan dolayı analizlerin normal dağılım yani parametrik dağılım olduğu görülmektedir. Parametrik dağılım olmasından dolayı t ve one way anova testleri uygulanmıştır.

BULGULAR

Tablo 2:Öğretmen Adaylarının Genel Olarak Kaynaştırma Eğitimi Puanlarına Ait \bar{X} , Ss, Min. Ve Max Değerlerine İlişkin Sonuçları

	n	\bar{X}	Ss	Min.	Max.	Ölçekten Alınabilecek En Düşük ve En Yüksek Puan
Kaynaştırma Eğitimi	150	96,7000	15,59575	58,00	130,00	26-130

Tablo 2’de öğretmen adaylarının genel olarak kaynaştırma puan ortalamaları görülmektedir. Buna göre beden eğitimi ve spor öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimi puan ortalamaları $\bar{X}=96,7000$ olarak bulunmuştur. Kaynaştırma Eğitimi Ölçeğinden alınabilecek puanlar göz önüne tutulduğunda (ölçekten alınabilecek en küçük değer 26 en yüksek değer 130) Öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimi düzeyleri yüksek olduğu söylenebilir.

Beden eğitimi ve spor öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitim düzeylerinde cinsiyet, yaş, öğrenim gördüğü program, öğrenim gördüğü sınıf ve ailelerinde engelli birey olup olmama değişkenlerinde anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Beden Eğitimi ve Spor öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitim düzeylerini tespit etmek amacıyla yapılan bu çalışmada elde edilen sonuçlar şu şekildedir. Öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitim düzeyleri $\bar{X}=96,7000$ olarak bulunmuş ve buradan da öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitim düzeyleri yüksek olduğu söylenebilir. Kaynaştırma eğitim düzeylerinde cinsiyet, yaş, öğrenim gördüğü program, öğrenim gördüğü sınıf ve ailelerinde engelli birey olup olmama değişkenlerinde anlamlı bir ilişki bulunamamıştır

Özkuloğlu(2015) tarafından yapılan beden eğitimi öğretmen adaylarının özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırma programlarına yönelik görüşlerinin incelenmesi çalışmasında öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimine ilişkin yeterlilikleri ile yaş, özel eğitim ve kaynaştırma eğitimi alma arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Gök ve Erba (2011) tarafından yapılan okul öncesi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin görüş ve önerileri çalışmalarında öğretmenler kaynaştırma eğitimi ile ilgili çok az bilgi sahibi olduklarını, bu bilgilerin onlar için yetersiz olduğunu ve kaynaştırma eğitimi ile ilgili yeterli bilgi sahibi olmamalarının sınıflarındaki kaynaştırma uygulamasında yetersiz kalmalarına ve sorunlar yaşamalarına neden olduğunu belirtmişlerdir.

Özaydın ve Çolak (2011) tarafından yapılan okul öncesi öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine ve okul öncesi eğitimde kaynaştırma eğitimi hizmet içi eğitim programına ilişkin görüşleri çalışmalarında kaynaştırma eğitimi hizmet içi eğitim programlarının uygulamada yaşadıkları sorunlara yönelik olarak düzenlenmesine ve yanı sıra özel eğitim danışmanlığı, sınıfta yardımcı bir öğretmen ve kaynak oda desteğine ihtiyaç duyduklarını tespit etmişlerdir.

Sargın ve Sünbül (2002) tarafından yapılan okul öncesi dönemde kaynaştırma eğitimine ilişkin öğretmen tutumları çalışmalarında katılımcıların genel olarak kaynaştırma eğitimine olumlu tutum içerisinde buldukları ancak engelli çocuklara yönelik tutumların ise engel türlerine göre farklılaştığını saptamışlardır.

Sadioğlu ve arkadaşları (2013) tarafından yapılan sınıf öğretmenlerinin kaynaştırmaya ilişkin sorunları, beklentileri ve önerileri çalışmalarında sınıf öğretmenlerinin ülkemizdeki kaynaştırma uygulamaları ile ilgili genel olarak olumsuz görüşe sahip olduklarını, bu konuda yetersiz olduklarını, uzman desteği başta olmak üzere pek çok desteğe ihtiyaç duyduklarını, hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimleri yetersiz bulduklarını, görev yaptıkları okul ve sınıfların fiziki koşullardan kaynaklanan sorunların yaşadıklarını tespit etmişlerdir.

Erdoğan (2017) tarafından yapılan ilkokul ve ortaokullardaki okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin kaynaştırma eğitime yönelik tutumları çalışmasında araştırmaya katılan bireylerin, kaynaştırma eğitimine yönelik tutumunun yaşına, medeni durumuna ve göre göre bakıldığında farklılık göstermediğini, ancak cinsiyet, eğitim düzeyi ve görev sürelerine göre ise farklılık gösterdiğini tespit etmiştir.

KAYNAKLAR

Akdenk, M., Ağaoğlu S.A., İmamoğlu, O. (1997). Türkiye'de Engelliler İçin Uygulamalı Spor Eğitim Modeli. Antalya, Antalya Uluslar Arası Engellilerde Spor Eğitim Sempozyumu. Antalya: 79-191.

Aksüt, M., Battal, İ., Yıldız, F. (2005). Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmeni Adaylarının Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Yeterlilikleri (Uşak İli Örneği). 14. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi. Denizli.

Duman, S. (2003). Öğretim Programının Öğretmen Görüşleriyle Değerlendirilmesi Özel Eğitim Sınıflarında Uygulanan Beden Eğitimi Dersi. Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Erdoğan, N. (2017). İlkokul ve Orta Okullardaki Okul Yöneticilerinin ve Öğretmenlerin Kaynaştırma Eğitimine Yönelik Tutumları. Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, Uşak.

Gök, G., Erba, D. (2011) Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Görüş ve Önerileri. International Journal Of Early Childhood Special Education Cilt 3, Sayı 1 S.66,87

İnal, A.N. (2000). Beden Eğitimi Ve Spor Bilimine Giriş. Deren Ofset Ve Matbaacılık.Konya.

Kabasakal, Z., Girli, A., Okun, B., Çelik, N. Ve Vardarlı, G. (2008). Kaynaştırma Öğrencileri, Akran İlişkileri ve Akran İstismarı, Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 23: 169-176.

Kuz, T. (2001). Kaynaştırma Eğitimine Yönelik Tutumların İncelenmesi. Ankara: T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları/17.

Jenkinson, J.C. (1997). Mainstreaming Or Special? Educating Students With Dissabilities. London And New York: Routledge Press.

Lewis, R. B., & Doorlag, D. H. (1999). Teaching special students in general education classrooms. (Fifth Edition). New Jersey: Merrill Publishing Company.

Özaydın, L., Çolak, A. (2011) Okul öncesi öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimine ve Okul Öncesi Eğitimde Kaynaştırma Eğitimi Hizmet İçi Eğitim Programına İlişkin Görüşleri. Kalem ve Eğitim ve İnsan Bilimleri dergisi Sayı 1 S.189-226

Özkuloğlu, F. (2015). Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Özel Gereksinimli Öğrencilerin Kaynaştırma Programına Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Sadioğlu, Ö., Bilgini A., Batu, S., Oksal, A. (2013). Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırmaya İlişkin Sorunları, Beklentileri ve Önerileri. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri.

Sargın, N., Sünbül, A.M., (2002). Okul Öncesi Dönemde Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Öğretmen Tutumları: Konya İli Örneği, XI. Eğitim Bilimleri Kongresi, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşe, KKTC.

Sucuoğlu, B. & Kargın, T. (2006). İlköğretimde Kaynaştırma Uygulamaları: Yaklaşımlar, Yöntemler, Teknikler. Morpa Yayıncılık, İstanbul.

Varış, F. (Editör), (1998). Eğitim Bilimine Giriş. Alkım Yayınları. İstanbul.

Yatgın, S., Sevgi, H.M., Uysal, S. (2015). Sınıf Öğretmenlerinin, Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Görüşleri Ve Çeşitli Değişkenlere Göre Mesleki Tükenmişliklerinin İncelenmesi. İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15(Özel Sayı), 167-180.

Kız Lisesi Öğrencilerinin Spora Yönelik Metaforik Algıları

Gönül TEKKURŞUN DEMİR¹, Öznur KAYA², Halil İbrahim CİCİOĞLU³

¹Spor Bilimleri Fakültesi, Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye, E-posta:gonultekkursun@hotmail.com

²Spor Bilimleri Fakültesi, Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye, E-posta:kyoznr@gmail.com

³Spor Bilimleri Fakültesi, Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye, E-posta:ciciogluibrahim@hotmail.com

Öz

Araştırmada lisede eğitim ve öğrenimine devam eden kız öğrencilerin spora yönelik metaforik algılarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Metafor, bir olgunun başka bir olguya benzetilerek ifade edilmesidir. Araştırmanın modeli olarak nitel model kullanılmıştır. Bu bağlamda araştırmada, olgu bilim deseninden yararlanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Ankara Batıkent Şehit Demet Sezen Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi'nde öğrenimine devam eden 9. sınıftan 44; 10. sınıftan 32; 11. sınıftan 32; 12. sınıftan 30 olmak üzere toplam 137 kız öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada yarı yapılandırılmış form veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Bu bağlamda araştırmacıların lise öğrencilerinin spora yönelik metaforik algılarını tespit etmek amacıyla hazırladığı “yarı yapılandırılmış form” kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış formda “*spor kavramı.....benzer; çünkü.....*” İfadeleri yer almaktadır. Verilerin analizinde, katılımcılardan elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırmada elde edilen bulgulara göre 7 tema elde edilmiştir. Buna göre en yüksek frekansa ait temalar sırası ile; sağlık imgeleri (f = 29), rahatlatıcı imgeler (f = 25), sevmeyen besin maddeleri (f = 20), yaşam kaynağı (f = 18), doğa imgeleri (f = 16), zorunluluk imgeleri (f = 16) ve değer imgeleri (f = 6), şeklindedir. Elde edilen temalardan yalnızca sevmeyen besin maddeleri ile zorunluluk imgelerinin olumsuz metaforlardan oluştuğu tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda kız lisesi öğrencilerinin spora yönelik metaforlarının genellikle olumlu olduğu sonucunda varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: lise, lise öğrencileri, spor, spora yönelik metafor, metafor

1.Giriş

Metafor; bir bireyin yüksek düzeyde soyut, karmaşık veya kuramsal bir olguyu anlamada ve açıklamada işe koşabileceği güçlü bir zihinsel araçtır (Saban, 2008). Zihinsel araçlardan biri olan metaforlar, herhangi bir olayın meydana gelişi ve işleyişi ile düşüncelerimizi yapılandırıp yönlendirmekte ve kontrol etmektedir (Saban, 2004). Metaforlar, bireylerin ifadelerinin güçleştikleri durumlarda devreye girerler ve onların kendilerini, duygu, düşünce ve isteklerini daha anlaşılır ve kolay kılarlar. Önemli olan bir kavramın başka kavramların özü ve özellikleriyle anlamlandırılması, yapılandırılması, anlaşılır ve somut halde sunulmasıdır (Gedikli, 2014). Metaforlar, bireylerin kişisel tecrübelerine anlam verir. Bu yüzden metaforlar, ‘tecrübeler dili’ şeklinde tanımlanmaktadır (Miller, 1987’den akt., Saban, 2002). Metaforlar, dili süslemek için kullanılmaz. Onların en büyük görevi, var olan iki olay, olgu veya durum arasında benzerliklerle anlam bağı kurarak açıklanmasına ve anlaşılmasına yardımcı olmaktır. Metaforlar, insanların geçmiş öğrenmeleri ve kişisel tecrübeleri ile yeni öğrenilen kavramlar arasında güçlü bağlantılar kurar. Bireylerin spora yönelik algıları tecrübeleri sonucunda oluşur. Yetim (2000)’e göre “Spor; bedene ve ruha hitap eden sosyal bir davranıştır. Sporun temel unsuru insandır. Bundan dolayı, ister iş verimi yüksek bir toplum yaratmak olsun, ister geleceğin yapıcı, yaratıcı ve sağlıklı gençlerini yetiştirmek olsun, ister toplumsal ayrışmaya ve yabancılaşmaya karşı koyabilecek bir araç olması bakımından, günümüzde vazgeçilmez bir sosyal olgu haline gelmiştir (Yetim, 2011). Günümüz dünyasında spor; “bireyin toplumsal uyumu, ruh ve beden sağlığı, yarışma kazanma öğelerini içermekte, kişiliğin oluşumu ve gelişimi yönünden eğitimcilerin önerdikleri bir disiplin, kitlelerin çok beğendiği bir seyir, enerjiyi biçimlendirmek ve dengeli, mücadelecı bir anlayış uyandırmak için yöneticilerin kullandıkları bir yöntem, insana haz ve doyum veren bir oyun güdüsünün gelişkin kurallara bağlanmış anlatım seklidir” (Kat, 2009). Spor, ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmanın temel unsuru olan insanın beden ve ruh sağlığını geliştirmek, kişiliğin oluşumunu, karakter özelliklerinin gelişimini sağlamak, bilgi, beceri ve yetenek kazandırarak çevreye uyumu kolaylaştırmak, kişiler, toplumlar ve uluslararası dayanışma, kaynaşma, barışı sağlamak, kişinin mücadele gücünü arttırmak yanında belirli kurallara göre, rekabet ölçüleri içerisinde mücadele etme, heyecan duyma, yarışma ve yarışmada üstün gelme amacıyla yapılan faaliyetler olarak tanımlanabilir. Bu özelliklerinden dolayı çağımızda spor çok yönlü, çok faydalı, çok amaçlı ve çok çeşitli boyutlar kazanmış ve evrenselleşmiştir (Türkel, 2010).

Çalışmada, geleceğimizin neferleri olan gençlerimizin sporu nasıl algıladıklarını metaforlar ile ifade etmeleri önemlidir. Bu bağlamda araştırmada, lise düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin spora yönelik metaforik algılarının tespit edilmesi amaçlanmıştır.

2. Materyal ve Metod

Araştırmanın modeli olarak nitel model kullanılmıştır. Bu bağlamda araştırmada, zengin bilgilerin elde edildiği olgu bilim (fenomenoloji) deseninden yararlanılmıştır (Patton, 2002; Yıldırım ve Şimşek, 2005). Merriam’a (2013) göre fenomenoloji yaşanmış deneyimlerle ilişkilidir. Yıldırım ve Şimşek (2005), fenomenolojide amacın deneyimin temel yapısının

betimlemek olduğunu fenomenolojide farkında olunan derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olunmayan olguların göz önüne alındığını ifade etmişlerdir.

Araştırmaya 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Ankara ili Batıkent Şehit Demet Sezen Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencileri katılmıştır. Bu bağlamda araştırmanın çalışma grubunu 9., 10., 11. ve 12. sınıflarında öğrenim gören toplam 137 kız öğrenci oluşturulmaktadır. Katılımcıların sınıflarına dair bilgiler tablo 1’de sunulmuştur. Her bir katılımcının ismi kodlanarak (k1, k2, k3, k4k.....k137) tanımlanmıştır.

Tablo 1. Katılımcıların Sınıf Düzeyine Göre Dağılımları

9.Sınıf	10.Sınıf	11.Sınıf	12.sınıf
44	31	32	30

Tablo 1’e göre araştırmanın çalışma grubunu 9. sınıftan 44; 10. sınıftan 32; 11. sınıftan 32; ve 12. Sınıftan 30 olmak üzere toplam 137 kız öğrenci oluşturulmaktadır.

Araştırmada yarı yapılandırılmış form veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Bu bağlamda araştırmacıların lise öğrencilerinin spora yönelik metaforik algılarını tespit etmek amacıyla hazırladığı “yarı yapılandırılmış form” kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış formda “spor kavramı.....benzer; çünkü.....” ifadeleri yer almaktadır. Verilerin analizinde, katılımcılardan elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Merriam (2013) nitel araştırmalarda doküman incelemesinde içerik analizinin kullanıldığını ve içerik analizinin iletişimi tanımlamada sistematik bir süreç olduğunu belirtir. Bu bağlamda elde edilen veriler öncelikle numaralandırılarak kodlanmış ve benzer anlamları taşıyan metaforların ortak başlıklar halinde gruplandırılmıştır. Daha sonra gruplandırılan kodlar ortak başlıklar halinde tema ve kategorilere ayrılmıştır. Bu aşamada tümevarımsal bir yöntem uygulanmıştır. Elde edilen tema ve kategoriler spor bilimleri fakültesinden 2 uzmanın görüşüne sunulmuş ve Miles ve Huberman (1994) tarafından geliştirilen güvenilirlik formülü (Güvenirlik = görüş birliği / görüş birliği + görüş ayrılığı) kullanılarak araştırmanın güvenilirliği ,98 olarak saptanmıştır.).

3. Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde lise öğrencilerinin spor kavramına yönelik oluşturduğu metaforlara ait tema ve kategorilere yer verilmiştir.

Tablo 2. Katılımcılardan elde edilen spora yönelik tema ve kategoriler

Tema	Kategori	f	Metafor kaynağı
Sağlık imgeleri	kitap (9), hayat (7), sağlık(4), uyumak(1) ilaç (1), tuz (1),düzen (1), vitamin(1), ödev(1), yarışma(1), internet(1), tarak(1)	29	“...kitap gibidir. Çünkü bana yarar sağlar(K1).” “...hayat gibidir. Çünkü her gün yapıyorum çok faydalıdır(K37).” “...sağlık gibidir. Çünkü bizi forma sokar (K45).”
Rahatlatıcı imgeler	masaj (10), terapi (4), uyumak (2), müzik (3), opera (1), televizyon(1), araba(1), çikolatalı süt (1), teneffüs(1), oyun(1).	25	“...masaj gibidir. Çünkü yaptıkça huzur verir (K48).” “...terapi gibidir. Çünkü rahatlatır (K30).” “...uyumak gibidir. Çünkü ruhu dinlendirir (K22).”
Sevilmeyen besin maddeleri	ıspanak (8), pırasa (4), acı biber (3), turşu (1), bitter çikolata (1), portakal (1), çiğköf e (1), reçel (1).	20	“...ıspanak gibidir. Çünkü yemek istemeyiz ama yararlıdır (K18).” “...pırasa gibidir. Çünkü pek fazla sevmem (K52).” “...acı biber gibidir. Çünkü canımı acıtır durur (K31).”
Yaşam Kaynağı	hayat(8),su (5), aşk (3), nefes (1), kalp(1).	18	“...hayat gibidir. Çünkü olmadan yaşayamazsın (K105).” “...su gibidir. Çünkü tüketilmezsen hayat son bulur (K98).” “...aşk gibidir. Çünkü onsuz yaşayamazsın (K24).”
Doğa imgeleri	toprak (4), hava (3), çiçek (2), nehir (1), bitki (1), dalga (1), menekşe (1), ateş (1) bulut (1), ağaç (1).	16	“...toprak gibidir. Çünkü ne ekersen onu biçersin (K68).” “...hava gibidir. Çünkü olmadan yaşanmaz (K29).” “...çiçek gibidir. Çünkü yaptıkça kaslanırsın(K87).”
Zorunluluk imgeleri	ders (7), okul(4), erken kalkmak (1),para (1), ödev(1), sınav(1), matematik(1)	16	“...ders gibidir. Çünkü gerekli ve zordur (K57).” “...okul gibidir. Çünkü gitmek zorunda hissederim (K27).” “...erken kalkmak gibidir. Çünkü kalkmak zorundasındır (K65).”
Değer imgeleri	aile (6), hayvan (3), özgürlük (1), dondurma (1), hayvan (1), teneffüs(1).	13	“...aile gibidir. Çünkü önemlidir (K28).” “...hayvan gibidir. Çünkü gösterdiğin ilgi her yönden sana olumlu geri döner (K22).” “...özgürlük gibidir. Çünkü spor ile gerek fiziksel gerek beynimiz bulutların üzerine çıkar (K13).”

Tablo 2’de katılımcılardan elde edilen spora yönelik tema ve kategoriler yer almaktadır. Bu bağlamda lise öğrencilerinin spora yönelik 137 metaforunun 7 tema altında toplandığı saptanmıştır. Bunlar; sağlık imgeleri (f = 29), rahatlatıcı imgeler (f = 25), sevilmeyen besin maddeleri (f = 20), yaşam kaynağı (f = 18), doğa imgeleri (f = 16), zorunluluk imgeleri (f =

16) vedeğer imgeleri (f = 6) şeklindedir. Spor kavramına yönelik oluşturulan beş temanın olumlu, 2 temanın olumsuz metaforlardan oluştuğu tespit edilmiştir. Buna göre sevilmeyen besin maddeleri ile zorunluluk imgesi temaları olumsuz metaforları içermektedir.

En yüksek frekansa sahip olan sağlık imgeleri teması; kitap (f=9), hayat (f=7), sağlık (f=4), uyumak (f=1) ilaç (f=1), tuz (f=1), düzen (f=1), vitamin (f=1), ödev f= (1), yarışma(f=1), internet (f=1) ve tarak (f=1)metaforlarından oluşmaktadır. Araştırmada elde edilen ikinci en yüksek frekansa sahip tema rahatlatıcı imgeler temasıdır. Bu tema altında toplanan kategorilere ait metaforlar; masaj (f=10), terapi (f=4), uyumak (f=2), müzik (f=3), opera (f=1), televizyon(f=1), araba(f=1), çikolatalı süt (f=1), teneffüs(f=1) ve oyun(f=1)'dur.Spor kavramını tanımlamak üzere oluşturulan olumsuz metaforların sevilmeyen besin maddeleri teması altında toplandığı görülmüştür. Bu tema altında ıspanak (f=8), pırasa (f=4), acı biber (f=3), turşu (f=1), bitter çikolata (f=1), portakal (f=1), çiköfte (f=1), reçel (f=1) metaforları yer almaktadır. Bu tema incelendiğinde katılımcıların spordan az almadıkları ve bu kavrama yönelik tutumlarının olumsuz yönde olduğu söylenebilir. Yaşam kaynağı metaforlardan oluşan tema; hayat (f=8), su (f=5), aşk (f=3), nefes (f=1) ve kalp (f=1) kategorilerinden oluşmaktadır. Araştırmada elde edilen diğer tema doğa imgeleri temasıdır. Bu tema altında toplanan kategoriler; toprak (f=4), hava (f=3), çiçek (f=2), nehir (f=1), bitki (f=1), dalga (f=1), menekşe (f=1) , ateş (f=1) bulut (f=1) ve ağaç (f=1)'tır. Bu bağlamda lise öğrencilerinin spora verilen özverinin karşılığının alındığına dair düşüncelere sahip oldukları söylenebilir.Spor kavramını tanımlamak üzere oluşturulan olumsuz metaforların zorunluluk imgeleri altında toplandığı tespit edilmiştir. Bu tema altında toplanan kategoriler; ders (f=7), okul (f=4), erken kalkmak (f=1),para (f=1), ödev (f=1), sınav (f=1) ve matematik (f=1)'tir. Spor kavramını tanımlamak üzere oluşturulan metaforların değer imgeleri teması altında toplandığı görülmüştür. Bu tema altında; aile (f=6), hayvan (f=3), özgürlük (f=1), dondurma (f=1), hay van (f=1), teneffüs (f=1) metaforları yer almaktadır.

4. Tartışma

Lisede eğitim ve öğrenimine devam eden kız öğrencilerin spora yönelik metaforik algılarının tespit edilmesinin amaçlandığı bu araştırmaya 2018-2019 eğitim öğretim yılında Ankara ili Batıkent Şehit Demet Sezen Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi'nde 9., 10., 11. ve 12. sınıfta öğrenimine devam eden toplam 137 öğrenci katılmıştır.

Araştırmada spora yönelik toplam 7 tema elde edilmiştir. Bu temalar; sağlık imgeleri, rahatlatıcı imgeler, sevilmeyen besin maddeleri, yaşam kaynağı, doğa imgeleri, zorunluluk imgeleri ve değer imgelerinden oluşmaktadır. Spor kavramına yönelik oluşturulan beş temanın olumlu, 2 temanın olumsuz metaforlardan oluştuğu tespit edilmiştir. Buna göre sevilmeyen besin maddeleri ile zorunluluk imgesi temaları olumsuz metaforları içermektedir. Araştırmada elde edilen ikinci en yüksek frekansa sahip tema rahatlatıcı imgeler temasıdır. Bu tema altında toplanan kategorilere ait metaforlar; masaj, terapi, uyumak, müzik, opera, televizyon, araba, çikolatalı süt, teneffüs ve oyun'dur. Bu bağlamda lise öğrencilerinin sporu rahatlatıcı, huzur verici bir aktivite olarak gördükleri söylenebilir. Literatürde benzer

kategoriler ile oluşturulmuş spora yönelik metafor çalışmaları yer almaktadır (Arpa, 2014; Karakaya ve Salici, 2016). Spor kavramını tanımlamak üzere oluşturan olumsuz metaforların sevilmeyen besin maddeleri teması altında toplandığı görülmüştür. Bu tema altında ıspanak, pırasa, acı biber, turşu, bitter çikolata, portakal, çiköfte, reçel metaforları yer almaktadır. Bu tema incelendiğinde katılımcıların spordan az almadıkları ve bu kavrama yönelik tutumlarının olumsuz yönde olduğu söylenebilir. Literatürde benzer sonuçları içeren araştırmalar yer almaktadır (Sevinç ve Ergenç, 2007). Yaşam kaynağı metaforlardan oluşan tema; hayat, su, aşk, nefes ve kalp kategorilerinden oluşmaktadır. Buna göre katılımcıların spor kavramına ilişkin olumlu tutumlarının olduğu ve sporu hayatlarının vazgeçilmez ögesi olarak gördükleri söylenebilir. Literatürde benzer kategoriler ile oluşturulmuş spora yönelik metafor çalışmaları yer almaktadır (Küçük ve Koç 2004; Sevinç ve Ergenç, 2007). Araştırmada elde edilen diğer tema doğa imgeleri temasıdır. Bu tema altında toplanan kategoriler; toprak, hava, çiçek, nehir, bitki, dalga, menekşe, ateş, bulut ve ağaç'tır. Bu bağlamda lise öğrencilerinin spora verilen özverinin karşılığının alındığına dair düşüncelere sahip oldukları söylenebilir. Literatürde benzer sonuçlar yer almaktadır (Deniş Çeliker ve Akar, 2015). Spor kavramını tanımlamak üzere oluşturan olumsuz metaforların zorunluluk imgeleri altında toplandığı tespit edilmiştir. Bu tema altında toplanan kategoriler; ders, okul, erken kalkmak, para, ödev, sınav ve matematik'tir. Bu kategorilere göre katılımcıların spora katılımlarının gönülsüz olduğu düşünülebilir. Spor kavramını tanımlamak üzere oluşturan metaforların değer imgeleri teması altında toplandığı görülmüştür. Bu tema altında; aile, hayvan, özgürlük, dondurma, hayvan, teneffüs metaforları yer almaktadır. Bu tema incelendiğinde katılımcıların sporu yaşamlarında kıymet verdikleri kişi-durum ve nesnelere tanımladıkları ve spora katılımı gönüllü olarak yaptıkları söylenebilir. Literatürde araştırma sonucuna paralel sonuçlar bulunmaktadır (Koç vd., 2015; Sevinç ve Ergenç, 2007).

5. Sonuç

Elde edilen bulgular sonucunda, lisede öğrenim gören kız öğrencilerin oluşturduğu metaforlara ait temaların beşinin olumlu, ikisinin olumsuz olduğu saptanmıştır. Bu bağlamda katılımcıların genel olarak spora yönelik tutumlarının olumlu, spora katılımlarının da gönüllülük esasına dayandığı söylenebilir. Ülke genelinde yalnızca lise öğrencilerin değil tüm öğrencilerin spora gönüllü olarak katılım sağlanması vespore yönelik tutumun artırılması amacıyla Türkiye Gençlik ve Spor Bakanlığı ve okulların işbirliği içinde projeler üretmesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

Arpa, D. K. (2014). Ortaöğretimdeki erkek sporcuların karate ve taekwondo branşına yönelme nedenleri ve beklentileri. Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Gedikli, Ö. (2014). Ortaokul 2, 3 ve 4. sınıf öğrencilerinin Türkçe öğretmenini algılayışının metaforlar aracılığıyla belirlenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Küçük, V. ve Koç, H. (2004). Psikososyal Gelişim Süreci İçerisinde İnsan ve Spor İlişkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 131-141.
- Karakaya, E. D. & Salici, O. (2016). Isparta’da Öğrenim Gören 11-13 Yaş Gurubu Öğrencilerin Popüler Spor Branşları Hakkındaki Metaforik Algıların Belirlenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 2(3), 1059-1076.
- Kat, H. (2009). Bireysel sporcularla takım sporcularının stres düzeyleri ve problem çözme becerilerinin karşılaştırılması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Merriam, S .B. (2013). Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama için Bir Rehber. S. Turan (Çev.Ed.). Ankara: Nobel Yayıncılık illi Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü. (2013). Okul Öncesi Eğitimi Programı. Erişim adresi: <http://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/ooproram.pdf>
- Miles, B. M.,Huberman, A.,M. (1994). *QualitativeData Analysis*. Sagepublitacions
- Saban, A. (2002). Sınıf öğretmeni adaylarının ilkökula ilişkin en çok hatırladıkları ve en çok tercih ettikleri metaforlar. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 1(2), 211-223.
- Saban, A. (2004). Giriş düzeyindeki sınıf öğretmeni adaylarının “öğretmen” kavramına ilişkin ileri sürdükleri metaforlar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2),131-155.
- Sevinç, Ö., Ergenç, M. (2017). Düzce üniversitesi’nin bazı fakültelerinde öğrenim görmekte olan lisans öğrencilerinin “spor” hakkındaki metaforları. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 106-131.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*. California: SagePublication.
- Saban, A (2008) Okula ilişkin metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. 55, 459-496.
- Yetim, A. (2000). Sporun Sosyal Görünümü, Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi (Gazi BESBD), V (2000), 1, ss. 63-72.
- Yetim, A. (2011). *Sosyoloji ve Spor*, Ankara: Berikan Yayınevi.
- Yıldırım, A.ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Türkel, Ç. (2010). İlköğretim öğrencilerinin sportif faaliyete katılım düzeyi ile sosyal uyum ve iletişim beceri düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sportif Etkinliklere Katılan Bedensel Engelli Bireylerin Yaşam

Memnuniyetlerinin Değerlendirilmesi

Mehmet İLKİM¹, Betül AKYOL¹, Burak CANPOLAT¹

¹Spor Bilimleri Fakültesi, İnönü Üniversitesi Malatya, TÜRKİYE, mehmet.ilkim@inonu.edu.tr

¹Spor Bilimleri Fakültesi, İnönü Üniversitesi Malatya, TÜRKİYE, betul.akyol@inonu.edu.tr

¹Spor Bilimleri Fakültesi, İnönü Üniversitesi Malatya, TÜRKİYE, burak.canpolat@inonu.edu.tr

Öz

Bu çalışmanın amacı doğuştan ya da sonradan herhangi bir sebeple bedensel engelli olan bireylerin sportif etkinliklere katılımları sonucu yaşamlarında meydana gelen değişikliklerin değerlendirilmesidir. Bu amaçla Malatya merkezde sportif etkinliklere katılım sağlayan yaşları 15 ile 48 arasında değişen 40 bedensel engelli bireye ulaşıldı. Bedensel engelli bireylerin 28'i futbol oynarken 10'u basketbol, 2 birey de atletizm sporu ile uğraşmaktadır. En az 16 hafta sportif etkinliklere katılım sağlayan bedensel engelli bireylerle yüz yüze görüşmeler yapıldı. Bireylere, "sportif etkinliklere katılım sağladıktan sonra yaşamınızda ne tür değişiklikler oldu" sorusu soruldu. Engelli bireylerin vermiş oldukları cevaplar benzerliklerine göre kategorize edildi. 26 birey (21 futbolcu, 5 basketbolcu) hayatında olumlu anlamda çok güzel değişikliklerin olduğunu belirtti. "Toplumun bakış açısı değişti", "mahalledeki yaşlılarımla rahatlıkla arkadaşlık kurabiliyorum," "Beni herkes önemsiyor." "Daha önceleri ev ortamında çok sıkılıyorken şimdi arkadaşlarımla sosyal ortamlarda daha güzel vakit geçirmekteyim." "Spor sayesinde Malatya'nın her tarafını öğrenmiş bulunmaktayım." "Azimli çalışmamdan dolayı milli takım kaleciliğine kadar yükseldim, sadece Malatya'da değil Türkiye genelinde tanınıyoruz. Bu durum bizim yaşam tarzımızı olumlu yönde etkiledi." "Destek almadan her yere kendim gidebiliyorum." "Bedensel engelli diğer arkadaşlarımızla daha çok bir arada olduğumuzdan engelli bireylerin yasal hakları ile ilgili birçok bilgi edinmiş oldum" cevaplarını verdiler. 12 birey (5 futbolcu, 5 basketbolcu 2 atlet) Hayatlarında daha çok sağlık yönünden değişmelerin yaşandığını belirtti. "Spora başlamadan önce çok ilaç kullanıyordum şimdi çok az ilaç kullanıyorum." "Çok ağrılarımlı oluyordu spora başladığımdan beri daha sağlıklıyım." "Spordan önce evde stresli bir hayatım vardı, şimdi stresten uzak daha sağlıklı bir yaşamım var, sağlık sorunlarım ailem için problem teşkil etmiyor artık." 2 birey ise yaşam tarzlarında olumlu ya da olumsuz herhangi bir değişikliğin olmadığını belirtti.

Sonuç olarak sportif etkinliklere katılım sağlayan bedensel engelli bireylerin yaşam memnuniyetlerine etkisi % 95 oranda (38 birey) olumlu yönde değişiklik gösterirken, % 5 oranında (2 birey) olumlu ya da olumsuz herhangi bir değişiklik göstermemiştir. Bedensel engelli bireylerin yaşam memnuniyetlerinin olumlu yönde değişmesi ve sağlıklı hayat sürmeleri açısından sportif etkinliklere katılımları önemli görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Engelli birey, sportif etkinlik, yaşam memnuniyeti

Abstract

The aim of this study is to evaluate the changes occurring in their lives as a result of their participation in sports activities of individuals with physical disabilities who are physically or for any reasons.

For this purpose, 40 physically disabled individuals, aged 15 years to 48, attending sport activities in the center of Malatya were reached. 28 of the physically disabled individuals play football while 10 of them are engaged in basketball, and two others are interested in athletics. Moreover, face-to-face interviews were held with physically handicapped individuals attending sport events for at least 16 weeks.

Individuals were asked the question regarding what kind of changes happened in their lives. In this way, the answers of disabled individuals were categorized according to their similarities. What's more, 26 individuals (21 footballers, five basketball players) mentioned clearly that they got positive results in their lives. That the perspective of the society has changed across them is inevitable inasmuch as they said that they have made friends with their peers in their neighborhoods thanks to sport activities, and learned all sides of Malatya. Furthermore, they were getting bored at home in the past, however, now they are spending more enjoyable time with their friends. Working with determination, they got promoted to national team goalkeeping positions. They are well-known not only in Malatya but also in Turkey, and this situation affected their lives in a positive way.

In addition, they can go no matter where they wish without any supports. They have learned plenty of knowledge about the legal rights of disabled people as having more interaction with other physically handicapped individuals. 12 individuals (five footballers, five basketball players, two athletes) stated that in their lives more health changes happened. Moreover, one of them said that I was taking a lot of medications before starting sports. Nevertheless, the amount of the medications I have to use has decreased as well as decreasing my pains. In addition to this, it offers a healthier life away from stress. Health problems I have no longer are an issue for my family.

To conclude, 95% (38 individuals) of the physically disabled individuals participating in sport activities have a positive effect on their lives satisfaction while 5% (two individuals) revealed neither positive nor negative changes. Besides, it can be said that participation of sportive activities in terms of changing the life satisfaction of people with physical disabilities and maintaining healthy life are considered as a crucial role.

Keywords: Disabled people, sport activity, life satisfaction

1. GİRİŞ

Fonksiyonel Engellilik Uluslararası Sınıflandırılması(ICF) sistemine göre; fiziksel engel; belli organlardaki işleyişte meydana gelen defekt, limitasyon ile birlikte normal şekilde yürütülen hareketleri ve böylece yaşamın farklı alanlardaki işleyişini engelleyen durum olarak tanımlanmıştır (Aslan,2017:4032). Kişilerin doğuştan veya sonradan hastalıklar veya kazalar sonucu bedensel, ruhsal, duyuşal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle engelli olması, yaşamsal aktivitelerini engellemekte ve sosyal yaşamlarını sürdürmelerini zorlaştırmaktadır (Şahin, 2012: 1).

Gelişimin tamamlanması için uygulanan kognitif ve akademik programlar olmasına rağmen tam bir gelişim için oyun, hareket, motor beceri, fiziksel yeterlilik önemli bir ön şart sayılmaktadır. Hareketle ilgili tüm bu yaklaşımlardan yola çıkıldığı zaman sporun engelli birey için önemi ortaya çıkmaktadır. Spor ile engelli bireyin eksiklik duyduğu alanda desteklenerek öz güven ve benlik gelişimi sağlanmış ve sosyal rolü de kazandırılmış olacaktır. Kişinin kendi yeteneklerinin farkına varması, kendine yetebilmeyi öğrenmesi ancak rehabilitasyon ve eğitimle gerçekleşebilmektedir. Engelli rehabilitasyonunda spor; güven, denge, kas kontrolü, hareketlerde özgürlük ve koordinasyon kazanmak için kullanılabilir. Spor engelli, sağlıklı tüm insanları sosyalleştiren, güzel kötü tüm yaşam değerlerini bir arada paylaşmayı öğreten, ruhsal yapıya sağladığı destek yanında disiplin, rekabet ve arkadaşlık hislerini uyandırarak kişinin bağımsızlığını kazanmasında ve benliğinin oluşmasında ciddi bir rol oynamaktadır (Ergun, 2011).

Çocukluk çağındaki bedensel engellilerde, spora katılımı sağlanan aktif yaşamın genel sağlığı olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir (Aslan,2017: 4032).

Spor, engellilerin kendilerini ifade edebilecekleri ve engellerini untabilecekleri bir araçtır. Spor sayesinde çevre ile iletişim kuran engelli bireyde, paylaşma ve özgüven duygularının gelişimi, fiziksel ve zihinsel gelişimler artar. Spor engelli bireylerin toplum içinde daha iyi ilişkiler kurabilmesini sağlamaktadır. Bu gelişmelerle spor sosyal bir tedavi halini alabilir (Kabasakal, 2007, Savucu, 2006)

Bir eğitim faaliyeti olan spor, ortak amaçları dile getirebilme gücünü ve takdir edebilme duygusunu ortaya çıkarmaktadır. Bunların yanı sıra, spor, anlayış ve sorumluluk taşıyabilme ve işbirliği içinde düzen sağlama kabiliyetini de geliştirmektedir. Sebatsız ve enerjik olmayı sağlama, sosyal gruba ve topluma mensubiyet gücünü kazandırmakla, birey ile toplum ilişkilerini daha ahenkli kılmaktadır (Erkal, 1998).

Spor fiziksel ve ruhsal yapıya sağladığı destek yanında disiplin, güven, rekabet ve arkadaşlık hislerini uyandırarak çocuğa sosyal rolünü de kazandırır. (Ergun, 2003 :26)

Spor, bireyin dinamik sosyal çevrelere katılımını sağlayan bir sosyal etkinlik olması özelliğinden dolayı, kişinin sosyalleşmesinde önemli bir role sahiptir. Spor bireyin kendi dar

dünyasından kurtularak başka ortamlarda, başka kişilerden, inançlardan, düşüncelerden insanlarla iletişim içinde bulunmasını, onlardan etkilenmesini ve onları etkilemesini sağlamaktadır. Bu yönüyle sporun, yeni dostluklar kurulmasına, pekiştirilmesine ve sosyal kaynaşmaya destek sağladığı ve özellikle engelli bireylerin topluma kazandırılmasında önemli rol üstlendiği söylenebilir (Yetim, 2005: 119).

Bu çalışmanın amacı doğuştan ya da sonradan herhangi bir sebeple bedensel engelli olan bireylerin sportif etkinliklere katılımları sonucu yaşamlarında meydana gelen değişikliklerin değerlendirilmesidir.

2. Materyal ve Metod

Malatya ili merkezde sportif etkinliklere katılım sağlayan yaşları 15 ile 48 arasında değişen 40 bedensel engelli birey ile yüz yüze görüşme yapılmıştır. Görüşmeye katılan bedensel engelli bireylerin 28'i futbol oynarken 10'u basketbol, 2 birey de atletizm sporu ile uğraşmaktadır. En az 16 hafta sportif etkinliklere katılım sağlayan bedensel engelli bireylerle yüz yüze yapılan görüşmede bireylere, **''sportif etkinliklere katılım sağladıktan sonra yaşamınızda ne tür değişiklikler oldu''** sorusu soruldu. Engelli bireylerin vermiş oldukları cevaplar benzerliklerine göre kategorize edildi.

2. Bulgular

Malatya merkezde sportif etkinliklere katılan ve yaşları 15 ile 48 arasında değişen 40 bedensel engelli birey çalışmaya alındı. Bedensel engelli bireylerin 28'i futbol oynarken 10'u basketbol, 2 birey de atletizm sporu ile uğraşmaktadır. En az 16 hafta sportif etkinliklere katılım sağlayan bedensel engelli bireylerle yüz yüze görüşmeler yapıldı.

Tablo 1. Bedensel Engelli Sporcuların branşlara göre dağılımı

Bedensel Engelli Sporcuların Dağılımı	Futbol Oynayan	Basketbol Oynayan	Atletizm Sporu yapan	Toplam
Toplam	28	10	2	40

Tablo 1'e göre bedensel engelli sporcuların 28'i (% 70'i) futbol oynarken, 10'u(% 25'i)basketbol ve 2'si (% 5'i) atletizm sporu ile uğraşmaktadır

Tablo 2. Sportif etkinliğin yaşam tarzına etkisi

Sportif etkinliklere katılım sağladıktan sonra yaşamınızda ne tür değişiklikler oldu	Olumlu ve sosyal yönden değişimler oldu	Sağlık yönden değişimler oldu	Herhangi bir Değişim olmadı	Toplam
	21 futbolcu 5 Basketbolcu	5 Futbolcu 5 Basketbolcu 2 Atlet	2 Futbolcu	40 kişi
Toplam	26 Kişi	12 Kişi	2 Kişi	40 Kişi

Tablo 2'ye göre sportif etkinliklere katılım sağlayan bedensel engelli sporcuların 26'sında olumlu ve sosyal yönde değişiklikler yaşanırken, bu sporcuların 21'i futbolcu,5'i basketbolcu olarak görülmektedir. Sportif etkinliklere katılım sağlayan 12 kişinin sağlığında olumlu değişiklikler yaşandı. Bu sporcuların 5'i futbolcu, 5 i basketbolcu, 2'si de atletizmidir. Sportif etkinliklere katılım sağlayan 2 futbolcunun yaşamında herhangi bir değişim yaşanmamıştır.

3. Tartışma

Çalışmamızın konusunu oluşturan bedensel engelli bireylerin sportif etkinliklere katılım sağladıktan sonra yaşamlarında olumlu yönde değişiklikler olduğu görülmektedir. Çevik ve Kabasakal (2013), "Spor Etkinliklerinin, Engelli Bireylerin Toplumsal Uyumuna ve Sporla Sosyalleşmelerine Etkisinin İncelenmesi" adlı çalışmalarında Sporun sosyalleşme üzerinde etkisi göz önüne alındığında, spor ve sportif etkinliklerin zihinsel engelli bireylerin de sosyalleşmelerinde faydalı olabileceğini belirtmişlerdir. Öztürk Akçalar S. (2007), "Ortopedik Engellilerin Sosyalleşmelerine Sporun Etkisi" konulu yaptığı çalışmanın kuramsal kısmında, sporun sosyalleşme araçlarından birisi olarak kabul edilebileceği ve sporun ortopedik engelli bireylerin sosyalleşmelerinde sporun etkin bir rol oynadığı sonucuna varmıştır. Söğüt (2006), "Sporun Bedensel Engellilerin Sosyalleşmeleri Üzerine Etkisi" konulu yaptığı çalışmada, bedensel engellilerin sosyalleşmelerinde sporun düzenli olarak spor yapan bedensel engelliler ile spor yapmayan bedensel engelliler karşılaştırıldığında spor yapmanın engellilerin sosyalleşmeleri üzerinde etkili olduğunu sonucuna varmıştır. Yaptığımız çalışma da Çevik, Öztürk ve Söğüt'ün çalışmasıyla benzerlik göstermektedir. 26 bedensel engelli birey sportif etkinlikler sonunda daha sosyal bir yaşantı sürdürdüklerini belirtmişlerdir. Tablo 1'de sportif etkinliklere katılan bedensel engelli bireylerin dağılımı görülmektedir buna göre 26 bedensel engelli birey futbol oynarken, 10 bedensel engelli birey basketbol, 2 bedensel engelli birey ise atletizm sporu ile uğraşmaktadır. Tablo 2'ye göre sportif etkinliklere katılım sağlayan bedensel engelli sporcuların 26'sında olumlu ve sosyal yönde değişiklikler yaşanırken, bu sporcuların 21'i futbolcu,5'i basketbolcu olarak görülmektedir. Sportif etkinliklere katılım

sağlayan 12 kişinin sağlığında olumlu değişiklikler yaşandı. Bu sporcuların 5'i futbolcu, 5 i basketbolcu, 2'si de atletizmdir. Sportif etkinliklere katılım sağlayan 2 futbolcunun yaşamında herhangi bir değişim yaşanmamıştır.

4. Sonuç

Sonuç olarak sportif etkinliklere katılım sağlayan bedensel engelli bireylerin yaşam memnuniyetlerinde olumlu değişiklikler olmuştur. Bu değişiklikler % 95 oranda (38 birey)olumlu yönde seyir gösterirken, % 5 oranında (2 birey) olumlu ya da olumsuz herhangi bir değişiklik göstermemiştir. Bedensel engelli bireylerin yaşam memnuniyetlerinin olumlu yönde değişmesi ve sağlıklı hayat sürmeleri açısından sportif etkinliklere katılımları önemli görülmektedir.

KAYNAKÇA

Aslan, Ş., Aslan, U. B., Uyan, A. (2017). Comparison of self-esteem in physically disabled people according to participating sports Spor yapma durumlarına göre bedensel engelli bireylerin benlik saygısının karşılaştırılması. *Journal of Human Sciences*, 14(4), 4032-4040.

Çevik, O , Kabasakal, K . (2013). Investigation of the Effects of Sport Activities on Disabled Persons, Social Adaptation and Their Socialization by Spor. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, (2), 74-83. Retrieved from

Ergun, N.,(2003) Bedensel Engelli Çocuk ve Spor. *Çoluk Çocuk Dergisi*. 5: 26: 50.

Ergun, N. (2011). I. International Physical Education And Sports Congress For Disabled Persons, Konya. *Bedensel Engellilerde Sportif Aktiviteler ve Klasifikasyon*, 42-47.

Erkal M. et al. (1998) *Sosyolojik Açından Spor*, Der Yayınları, 3. Baskı,, İstanbul

Kabasakal K. (2007) *Zihinsel Engellilik, Zihinsel, Ruhsal, Duygusal Engellilik, Lokomotif Medya*, Ünimat Ofset Matbaası, Konya

Öztürk Akçalar S. (2007) *Ortopedik Engellilerin Sosyalleşmelerine Sporun Etkisi*, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, *Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi*, Ankara.

Savucu Y., Sirmen B., İnal S., Karahan M., Erdemir İ. (2006) *Zihinsel Engelli Bireylerde Basketbol Antrenmanının Fiziksel Uygunluk Üzerine Etkilerinin Belirlenmesi*, Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 20(2) .

Söğüt M. (2006) Sporun Bedensel Engellilerin Sosyalleşmeleri Üzerine Etkisi, Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Mersin

Şahin, H., Erkal, S. (2012). Ortopedik ve Görme Engelli Bireyler için Konaklama Tesislerinde Yapılması Gereken Düzenlemeler. Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar Dergisi.

Yetim, A., (2005), Sosyoloji ve Spor. Topkar Matbaacılık, Trabzon, 119.

Lisans Öğrencilerinin Düzenli Not Tutma Alışkanlıklarının Ders Başarısına Etkisinin İncelenmesi

Oğuzhan DALKIRAN¹, Ender EYUBOĞLU², Cem Sinan ASLAN³

¹Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur, TÜRKİYE,
odalkiran@mehmetaki.f.edu.tr

²Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Bartın Üniversitesi, Bartın, TÜRKİYE, endereyuboglu@hotmail.com

³Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur, TÜRKİYE,
sinancm@hotmail.com

Öz

Araştırmanın amacı; beden eğitimi ve spor yüksekokulunda öğrenim gören öğrencilerin not tutma alışkanlıklarının ders başarısına etkisini tespit etmektir. Çalışma verilerini, antrenörlük eğitimi bölümünde yürütülen bilimsel araştırma yöntemleri dersinde düzenli not tutan ve not tutmayan 34 öğrencinin; vize, final ve ders geçme notları oluşturmuştur. Veriler, on dört hafta süresince yürütülen derslerde düzenli not tutan ve not tutmayan öğrencilerin gözlemlenerek belirlenmesinin ardından yapılan vize, final sınav kâğıtlarından aldıkları notlar ve bu notların akademisyen bilgi sistemine girilmesiyle belirlenen ders geçme notlarından elde edilmiştir. Verilerin çözümlenmesinde tanımlayıcı istatistiksel analizleri ile, iki grubun arasındaki farklılığın belirlenmesi Mann-Whitney U testi ile, düzenli not tutma ve ders başarısı yordaması regresyon analizi ile belirlenmiştir. Lisans öğrencilerinin ders başarı puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Sıra ortalamaları dikkate alındığında düzenli not tutan öğrencilerin puanları not tutmayan öğrenci puanlarına göre daha yüksektir. Bu sonuca göre; düzenli not tutmanın ders başarısını daha fazla olumlu yönde etkilediği söylenebilir. Yordayıcı değişken olan düzenli not tutma ile yordanan değişken olan ders başarısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Sonuç olarak; not tutma değişkenine göre ders başarı notları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Ayrıca, düzenli not tutmanın ders başarısını %24 oranında olumlu etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Öğrenme Stratejileri, Not Tutma, Ders Başarısı, Akademik Başarı.

Examination of the Effect of Undergraduate Students' Note Taking Habits on Course Success

Abstract

Purpose of the research; The aim of this study was to determine the effect of note-taking habits of students attending to physical education and sports school on the success of the course. The study data consisted visa, final and course pass grades of 34 students who did not keep notes and keep notes in the course of scientific research methods in the course of coaching training. The data were obtained from the course passing notes which were determined by the midterm, the notes taken from the final exam papers and the entry of these notes into the academic information system after the students who had taken a regular grade in the courses carried out for fourteen weeks. The descriptive statistical analysis of the data was used to determine the difference between the two groups by Mann-Whitney U test, regular note-taking and course success were determined by regression analysis. A significant difference was found between the undergraduate students' achievement scores. Considering the averages of the students, the scores of the students who take regular grades are higher than those who do not take notes. According to this result; it can be said that regular note-taking has a more positive effect on course achievement. There is a significant relationship between the predictive variable and the gradual success of the course. As a result; a significant difference was found between the grades according to note retention variable. In addition, it was concluded that regular note-taking had a positive effect on the course achievement by 24%

Keywords: Learning Strategies, Grade Retention, Lesson Success, Academic Success.

1. Giriş

Öğrenirken karşılaşılan güçlükler, öğrencilerin en çok dile getirdikleri sorunlardır ve bazı öğrenciler istedikleri halde öğrenememekten yakınmaktadır. Diğer taraftan kısa süre çalışarak başarılı olan öğrenciler de vardır ve sorunlar büyük ölçüde öğrencilerin etkili öğrenme stratejilerini kullanamamasından ya da nasıl öğreneceğini bilmemesinden kaynaklanmaktadır. Gerek bu tür sorunların yoğunluğu gerekse bilişsel psikolojideki gelişmeler sonucu öğrencinin öğrenme sürecinde kendi öğrenmesini düzenleyebilen etkin bir katılımcı olduğu görüşünün ağırlık kazanması, öğrenme stratejilerini eğitim alanındaki önemli konulardan biri haline getirmiştir (Açık göz, 1996). Bilişsel psikolojinin varsayımlarıyla hareket edersek, bireylerin iyi bir öğrenci olabilmesi ve bilgiyi doğru bir şekilde kullanabilmesi için belirli planları olması gerekir. Eğitim psikolojisinde bu planlara öğrenme stratejisi denilmektedir. Öğrenme stratejilerinin ne olduğu kadar nasıl öğrenilmesi veya öğretilmesi gerektiği de önemlidir. Bu stratejilerin öğretmen tarafından bilinmesi ve öğrencilere öğretilmesi, öğrencilerin kendi başına bu stratejileri keşfetmesi ve öğrenmesinden daha ekonomiktir. Ayrıca öğrenme ortamlarının öğrenme stratejilerine uygun hale getirilmesi öğrenme sürecinin daha etkili olmasına yardımcı olmaktadır. Son yıllarda eğitim alanında yapılan araştırmalarda öğrenme stratejileri ve öğretilmesine verilen önemin gittikçe arttığı görülmektedir. Araştırmalar, öğrenme stratejileri öğretiminin öğrenci başarısı üzerinde etkili olduğunu göstermektedir (Oral, 2014).

Öğrenme stratejileri, öğrencilerin öğrenme-öğretme süreci içinde ya da bireysel hazırlıklarında kendisine sunulan bilgileri zihinsel süreçlerinden geçirerek, ona anlam vermesi ve kendine mal etmesi için gerekli olan çabaları ortaya koyması şeklinde tanımlanabilir (Tay, 2002). Gagné (1988), öğrenme stratejilerini beş grupta sınıflandırmıştır. Bunlardan birisi olan; Geri Getirmeyi (Hatırlamayı) Kolaylaştıran Stratejiler; kodlama yapılırken kullanılan stratejilere benzerdir. Benzetimler, kendi kendine soru sorma, yorumlama, analogiler, bellek destekleyiciler, zihinsel canlandırma, not tutma gibi stratejileri kapsamaktadır.

Öğrenme stratejilerinden olan not alma stratejisi, öğretmenin ya da kitabın aktardığı bilgiyi, öğrencinin yeniden analiz ederek kendi cümleleri ile daha anlamlı hale getirmesi, ana düşünceleri saptaması ve bu ana düşünceleri özetleyerek daha kalıcı öğrenme oluşabilmesi için notlar oluşturmasıdır (Brent, 2004). Not alma, özellikle derslerde ders kitabında bulunmayan açıklamaların, düşüncelerin, okunan kitap ya da yazıların, dinlenenlerin, gözlenenlerin ve ya düşünülenlerin ana noktalarının saptanarak, kısaca kaydedilmesidir. Not alma stratejisi, öğretmenin ya da kitabın sunduğu bilgiyi, öğrencinin yeniden organize ederek kendi cümleleri ile daha anlamlı hale getirmesi, ana düşünceleri saptaması ve bu ana düşünceleri özetleyerek daha kalıcı öğrenme oluşabilmesi için notlar oluşturmasıdır (Tok, 2008). Bilginin kazanılmasına, kullanılmasına ve değerlendirilmesine kadar pek çok işlevi içerisinde barındıran not alma stratejisinden yararlanmak, eğitim sürecinde bireyin gelişimine önemli katkılar sağlayacaktır. Çünkü not alma/tutma, öğrenme stratejileri içinde etkili bir anlamlandırma stratejisidir (Şahin vd, 2009). Not alma/tutma eylemi sadece yazma becerisini içerisinde barındıran tek yönlü bir faaliyet değildir. Aksine not alma/tutma eylemi çok yönlü

bir zihinsel süreci gerektirir (Özbay, 2005). Öğrenme stratejilerinin öğretilmesi ile ilgili olarak öğrencilerin öğrenme stratejileri hakkında sahip olmaları gereken bilgiler; öğrenciler öğrenme stratejilerinin türleri, tanımları, birbirleriyle benzerlikleri, birbirlerinden farklılıkları nelerdir gibi konularda bilgilendirilmelidirler, öğrenciler öğrenme stratejilerinin nasıl kullanılacağı konusunda bilgilendirilmelidirler, öğrenciler, belirli stratejileri ne zaman ve niçin kullanmaları gerektiği konusunda bilgilendirilmelidirler olarak belirtilmektedir (Senemoğlu, 1997). Bu araştırma; beden eğitimi ve spor yüksekokulunda öğrenim gören öğrencilerin not tutma alışkanlıklarının ders başarısına etkisini tespit etmeyi amaçlamaktadır.

2. Materyal ve Metod

Araştırma Modeli

Öğrencilerin not tutma alışkanlıklarının ders başarısına etkisini tespit etmeyi amaçlayan bu araştırmada, betimsel araştırma modeli kullanılmıştır. Betimsel araştırmalar, olayı olduğu gibi araştırmaya ve var olan durumu belirlemeye çalışan araştırmalardır (Tanrıöğen, 2011).

Çalışma Grubu

Çalışma verilerini, antrenörlük eğitimi bölümünde yürütülen bilimsel araştırma yöntemleri dersinde bir dönem boyunca gözlemlenerek tespit edilen düzenli not tutan ve not tutmayan 34 öğrencinin; vize, final ve ders geçme notları oluşturmuştur.

Verilerin Toplanması

Veriler, on dört hafta süresince yürütülen derslerde düzenli not tutan ve not tutmayan öğrencilerin gözlemlenerek belirlenmesinin ardından yapılan vize, final sınav kağıtlarından aldıkları notlar ve bu notların akademisyen bilgi sistemine girilmesiyle belirlenen ders geçme notlarından elde edilmiştir.

Verilerin Çözümlemesi

Verilerin çözümlemesinde SPSS (Ver.22) paket programındaki tanımlayıcı istatistiksel analizleri ile, iki grubun arasındaki farklılığın belirlenmesi Mann-Whitney U testi ile, düzenli not tutma ve ders başarısı yordaması regresyon analizi ile belirlenmiştir. Yapılan analizlerde anlamlılık düzeyi 0.05 olarak kabul edilmiştir.

3. Bulgular

Tablo 1. Ders Başarısının Düzenli Not Tutma Değişkenine Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	u	P
Düzenli Not Tutan	18	22,17	399,00	60,000	.004*
Not Tutmayan	16	12,25	196,00		

*p<0,05

Lisans öğrencilerinin ders başarısının düzenli not tutma değişkenine göre Mann Whitney U testi sonuçları tabloda verilmiştir. Elde edilen verilere göre, ders başarı puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir (U= 60,000, P<.05). Sıra ortalamaları dikkate alındığında düzenli not tutan öğrencilerin puanları (s.o=22,17) not tutmayan öğrenci puanlarına göre (s.o=12,25) daha yüksektir. Bu verilerden elde edilen sonuca göre; düzenli not tutmanın ders başarısını arttırarak daha fazla olumlu yönde etkilediği söylenebilir.

Tablo 2. Düzenli Not Tutmanın Ders Başarısına Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	Standart HataB	β	t	p
Ders Başarısı	75,938	7,990	-	9,504	.000
Düzenli Not Tutma	16,438	5,145	-,492	-3,195	.003

R= 0.492 R2= 0.242 F= 10,207 p= .000

Analiz sonuçlarına göre; yordayıcı değişken olan düzenli not tutma ile yordanan değişken olan ders başarısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (r = 0.492, p< .050). Bu sonuca göre; ders başarısına ilişkin varyansın %24' ünün düzenli not tutma ile açıklandığı söylenebilir. Sonuç olarak, düzenli not tutma davranışı ders başarısının anlamlı bir yordayıcısıdır.

4. Tartışma

Sonuç olarak; not tutma değişkenine göre ders başarı notları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Ayrıca, düzenli not tutmanın ders başarısını %24 oranında olumlu etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan benzer bir araştırma sonucuna göre; not tutan grubun daha başarılı olduğu, aynı zamanda öğrencilerin sınavlarda düşük not almalarının sebebi olarak, derslerde tutulan notların yeterince incelenmemesi ve gerekli tekrarların yapılmaması görüşü tespit edilmiştir (Tok, 2008).

Not alma eylemi hem anında hem de daha sonraki süreçlerde hatırlama gücünü geliştirmektedir (Weiland & Kingsburg, 2001). Not Alma ile ilgili olarak yapılmış araştırmalar, not alan öğrencilerin not almayanlara göre sınavlarda daha başarılı olduklarını göstermektedir. Çalışma gruplarından not tutan grupların hem son testte hem de daha sonraki süreç içerisinde yapılan testlerde, not almayan gruba oranla daha başarılı oldukları sonucu ortaya çıkmıştır (Kiewra, 1990; Weiland & Kingsburg, 2001; Porte, 2001; Kiewra, 2002). Not tutmanın kodlama ve hatırlama üzerinde olumlu sonuçlar doğurduğu birçok araştırmacı tarafından ortaya konmuştur (Brent, 2004; Kiewra, 2002). Palkovitz ve Lore (1980) not alma matrisleriyle yürüttükleri çalışmalarında; not tutan öğrenci grubunun derslerde daha başarılı olduğunu, aynı zamanda öğrencilerin sınavlardaki başarısızlıklarının, derslerde tutulan notların yeterince incelenmemesi ve gerekli tekrarların yapılmamasıyla ilişki olduğunu belirtmişlerdir.

5. Sonuç

Öğrenme stratejilerinden biri olan not tutma stratejisi; öğrencinin önemli bilgiyi ayırt etmesini, dikkatini önemli bilgiye yoğunlaştırmasını, hem eski hem de yeni bilgiler arasında ilişki kurmasını, bilgiyi kendisi için en anlamlı olacak şekilde yeniden örgütlenmesini sağladığı, öğrencinin daha sonra bilgiyi tekrar etme ve gözden geçirmesini hızlandırdığı ve kolaylaştırdığı yönleriyle önemlidir (Senemoğlu, 2001). Robertson (2008)'a göre ortalama zekâyâ sahip öğrencilerin dinleme yeteneğiyle başarı derecesi arasındaki ilişki, zekâ düzeyiyle başarı derecesi arasındaki ilişkiye daha yüksektir. Pasif bir eylem olarak kabul edilen dinleme becerisinin geliştirilmesinde ve dinlenen bilgilerin kalıcılığında şüphesiz ki en önemli olan “dinleme not alma/tutma” birlikteliğini sağlayabilmektir. Çünkü “dinleyerek öğrendiklerimizin %70’ini bir saat içinde, %80’ini bir gün içinde unuturuz. Unutma eğrisini bizim avantajımıza çevirecek en önemli girişim not almaktır” (Özbay, 2005).

Ayrıca, her bireyin not tutma tekniğinin farklı olması sebebi ile tutulan notların tekrarında bireyin bilgiyi hatırlaması ve geriye getirmesi sonucu bilgiyi anlamlandırarak kişiselleştirmesiyle beraber cevaba dönüştürerek sonuca varma süreci de farklılık gösterecektir. Bu her bireyin aynı bilgiyi farklı şekilde kodlayarak anlamlandırmasına, dolayısıyla doğru cevaba kendine özgü bir yöntemle ulaşmasını sağlayacaktır. Buradan hareketle; kendi tuttuğu notla çalışmayan öğrencilerin ders kitaplarından ya da başka notlardan çalışmalarını başarılarında aynı oranda etkili olmayacaktır.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, K. (1996). Etkili Öğrenme ve Öğretme. İzmir: Kanyılmaz Matbaa.
- Brent, I. L. (2004). Further explorations in online, copy and paste note taking: mixed method evidence for encoding effects associated with imposed levels of restriction, Nebraska University, unpublished PhD thesis.
- Gagne, R.M. (1988). Essentials of Learning for Instructions. New Jersey: 2nd Ed., Prentice Hall, Inc.
- Kiewra, K. A. (1990). Content and form variations in note taking: effects among junior students, Journal of Educational Research, 83, 6.
- Kiewra, K. A. (2002). How classroom teachers can help students learn and teach them how to learn. Theory into Practice, 41, 71.
- Oral, B. (2014). Öğrenme, Öğretme Kuram ve Yaklaşımları. Ankara: 3. Basım, Pegem Akademi.
- Özbay, M. (2005). Bir Dil Becerisi Olarak Dinleme Eğitimi, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Palkovitz, R. J.,& Lore R. K. (1980). Note taking and note review: why students fail questions based on lecture material. Teaching of Psychology, 7, 3.
- Robertson, A. K. (2008). Etkili Dinleme, (Çev. E. Sabri Yarmalı), İstanbul: Hayat Yayınları.
- Senemoğlu, N. (1997). Gelişim Öğrenme ve Öğretim. Ankara: Spot Matbaası.
- Senemoğlu, N. (2001). Gelişim öğrenme ve öğretim-kuramdan uygulamaya, Ankara: Gazi Kitapevi.
- Şahin, A, Aydın, G ve Sevim, O. (2009). Cornell Not Alma Tekniğinin Dinlenen Metni Anlamaya ve Kalıcılığa Etkisi, II. Uluslararası Türkçenin Eğitimi-Öğretimi Kurultayı, Temmuz 2009, Kapadokya.
- Tay, B. (2002). İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Sınıf Ortamında Kullandıkları Öğrenme Stratejileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi.
- Tok, Ş. (2008). Not Tutma ve Bil-İste-Öğren (BİÖ) Stratejilerinin Tutum Ve Akademik Başarıya Etkisi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education) 34: 244-253.
- Weiland, A., & Kingsbury, S. J.(2001). Immediate and delayed recall of lecture material as a function of note taking. The Journal of Educational Research, 228.

Malatya'daki Spor Salonlarının Engelli Bireyler İçin Erişilebilirliğin

Değerlendirilmesi

Mehmet İLKİM¹, Betül AKYOL¹, Burak CANPOLAT¹

¹Spor Bilimleri Fakültesi, İnönü Üniversitesi, Malatya, TÜRKİYE, mehmet.ilkim@inonu.edu.tr

¹Spor Bilimleri Fakültesi, İnönü Üniversitesi, Malatya, TÜRKİYE, betul.akyol@inonu.edu.tr

¹Spor Bilimleri Fakültesi, İnönü Üniversitesi, Malatya, TÜRKİYE, burak.canpolat@inonu.edu.tr

Öz

Yapılan araştırmalar neticesinde ülkemiz genelinde %10-12 arasında engelli birey bulunmaktadır. Bu sayı 8 ile 9 milyon kişiye denk gelmektedir. Bundan dolayı engelli bireylerin spor aktivitelerine katılımlarının sağlanması için yöneticilere, öğretmenlere, antrenörlere, aile ve toplumun diğer fertlerine önemli görevler düşmektedir. Fakat spor alanlarının engelli bireyler açısından ulaşılabilir olması daha önemlidir. Bu amaçla Malatya merkezde bulunan 6 adet spor salonu engelli bireylerin erişilebilirliği açısından araştırıldı. Gerekli izinler alınarak Malatya Gençlik Hizmetleri İl Müdürlüğüne bağlı spor salonlarının yöneticileriyle yüz yüze görüşmeler yapıldı ve spor salonlarının fiziki ortamları incelendi. Spor salonu yöneticilerine; ‘‘spor salonunuzun giriş kapıları engelli bireylere uygun yapılmış mı, bina girişinde engelli rampası var mı, bina içerisinde asansör var mı, görme engelliler için yer işaretleri var mı, engelli bireyler için özel WC var mı, özel spor aletleri var mı, duş alabilmeleri için özel kabinler var mı, salonun aydınlatma sistemi engelli bireylere uygun mu ve engelli bireyler için alanında uzman antrenörler var mı’’ soruları soruldu. Verilen cevaplar kayıt altına alınıp istatistiksel olarak değerlendirildi. Ayrıca tüm alanlar araştırmacılar tarafından gözlemlenerek rapor haline getirildi. 6 spor salonunun tamamının giriş kapıları engelli bireylere uygun bir şekilde yapılmış, tamamında engelli rampası var ve yine tamamında engelli bireylere yönelik spor aletleri ve özel tuvaletler bulunmaktadır. 6 spor salonunun 2 sinde asansör bulunurken 4’ünde asansör bulunmamaktadır. 6 spor salonunun tamamında görme engelliler için yer işaretleri bulunmamaktadır. 6 spor salonunun 5’inde aydınlatma sistemi yeterli iken 1 salonda aydınlatma sistemi yetersiz bulunmaktadır. 6 salonun 4’ünde özel duş kabinleri mevcutken, 2’sinde özel duş kabini bulunmamaktadır. Yine 6 spor salonunun sadece 2 sinde engelli bireyler için alanında uzman antrenörler bulunmaktadır.

Sonuç olarak Malatya merkezde Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğüne bağlı spor salonlarının engelli bireyler açısından erişilebilirliğinin kısmen sağlandığını söyleyebiliriz. Ancak görme engelli bireyler için yer işaretlerinin sağlanmaması, tüm salonlarda asansör sisteminin olmaması ve salonlarda alanında uzman antrenörlerin bulunmaması erişilebilirlik açısından önemli bir sorun olarak görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Engelli birey, erişilebilirlik, spor, spor salonları

Abstract

As a result of researches , 10-12% of the people in Turkey are disabled, which corresponds to eight to nine million people. Therefore, managers, teachers, coaches, family, and other members of the society have significant responsibilities so as to provide the participation of disabled individuals in sport activities. It is more important, however, sport areas are accessible for disabled people. For this purpose, the necessary permissions were obtained after six sport halls in Malatya center were investigated, and then face-to-face interviews were conducted with the managers of the gymnasiums are based on Provincial Directorate of Youth Service of Malatya. In addition to this, physical environments of the sport centers were examined.

Gym managers were asked several questions which were; Do you have the suitable entrance doors in your gym centers for people with disabilities, is there a disabled ramp at the entrance of the building, are there any signs for the visually impaired, are there a private WC for the disabled people, are there special sport equipment, have they shower facilities, are there any special cabins, and are there any coaches in the field for disabled individuals. What's more, all fields were observed by researches and reported. The entrance doors of all six sport halls have been constructed properly for people with disabilities. In addition to this, all have disabled ramps, there are sport equipment as well as private toilets for disabled people.

It can be seen easily that two of six gyms possess an elevator whilst four of them have no lift. Nonetheless, there are no bookmarks for the visually handicapped in all six gyms. The lightning systems are sufficient in five of six gyms whereas there is insufficient system in one hall. Moreover, four of six rooms own private shower cabins while two of them are devoid of lightening system in one hall four of the six rooms are possessed of private shower cabins whereas two of them do not have a private shower cabin. In addition to this, just only two of six sport halls own coaches specializing in the field for disabled people.

By way of conclusion, we can say that the accessibility of the sport halls related to Provincial Directorate of Youth and Sports in the center of Malatya in terms of disabled individuals are partially provided. The absence of landmarks for visually impaired people, however, the lack of elevator system in all halls as well as being deprived of expert trainers in the halls are considered as a significant problem for accessibility.

Keywords: Disabled people, accessibility, sport, sport halls.

1.Giriş

İnsan toplumsal bir varlıktır, içinde yaşadığı topluma katılarak yaşar. Topluma katılım düzeyi insanların erişilebilirlik seviyesini ortaya koyar. Engelli bireylerin sosyal hayatta diğer engeli olmayan bireylerle bir arada vakit geçirmeleri ve bu mekânda üretken bireyler olarak toplumla bütünleşmelerinin sağlanması, sosyal-hukuk devleti anlayışının bir gereğidir. Herkes için eşit hayat standardının sağlanmasının temel şartı ise hizmet ve bilgi sunumunun ulaşılabilir ve erişilebilir olmasıdır (Yılmaz vd., 2017).

Ülkelerin sağlık, eğitim ve ekonomik kalkınma göstergelerinde, engelli nüfusun yaşam kalitesi ile engelli nüfusa verilen hizmetin kalitesi önemli bir yer tutmaktadır. Dünya nüfusunun yaklaşık olarak %10'u engelli insanlardan oluşurken, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü'nün 2002'de yaptığı engelliler araştırmasına göre; Türkiye'de engelli olan nüfusun, toplam nüfus içindeki oranı %12.29'dur (Çevik vd., 2013).

Engellilerimize sağlanan eğitim ortamlarında ve yaşam alanlarında spor yapmalarının zor olduğu görülmektedir. Deneyimli eğitimcilerin ve spor alanlarının erişilebilirliğinin ve kullanılabilirliğinin sınırlı olması da bu durumun devamlılığına sebep olmaktadır. Engellilerin spora daha fazla ihtiyacı olduğu da bir gerçektir. Çünkü spor, engellilerin fiziksel, psikolojik ve sosyal olarak toplumla iletişime geçmesinin, sosyalleşmelerinin en kolay yoludur. (Akdenk vd. 1997).Spor alanlarının erişilebilirliğinin ve kullanılabilirliğinin artırılması ile engelli bireylerin topluma katılımları sağlanabilecektir.

Kentsel mekânlarda herkesin yaşanabilirdik düzeyinin yükseltilmesi, bu mekânların erişilebilir hale getirilmesi ile doğrudan ilgilidir. Bu nedenle toplumsal ve fiziksel çevre, planlama ve tasarım aşamasından itibaren, tüm insanların kullanım ve erişilebilirlik gereksinimlerini karşılayacak biçimde düzenlenmelidir (Yılmaz vd., 2017).

Engelli bireylere ilişkin en önemli nokta toplumda engelli bireylerin farkındalığının ve erişilebilirliğinin artırılmasıdır. Bireyin toplum hizmetlerinden yararlanabilmesi ve kendini topluma katabilmesi var olan hizmetlerden yararlanabilmesi bu hizmetlere erişilebilirliği ile ilişkilidir (Subaşıoğlu, 2008).

Erişilebilirlik, birey için ne kadar kolay ise ulaşılan hedef ve duyulan haz o kadar fazladır. Engelli bireyler için fiziki şartların erişilebilirliği topluma katılım, hedef belirleme, spora katılım, günlük yaşam aktivitelerinde bağımsızlık, aileden bağımsız olarak kendi başına bir şeyler yapabilmenin vermiş olduğu güveni ve mutluluğu beraberinde getirir. Bu bağlamda aynı toplum içinde yaşayan engelli ve engelsiz bireylerin bir arada aktivitelerine katılımının sağlanması, engelli bireylerin de sportif aktivitelerine katılarak öz güvenlerinin kazandırılıp daha bağımsız ve çevreyle bütünleşen bireyler olabilmesi için bu bireylerin günlük yaşamda erişilebilirliklerinin artırılması gerekmektedir. Ancak bu durumda toplumsal bütünlük kazanılarak, eşit şartlarda yaşama katılım sağlanmış olunur.

Engelli bireylerin spora katılımlarında karşılaştıkları zorlukların değerlendirilmesi amaçlanan bu çalışmada, Malatya'daki spor salonlarının engelli bireyler için erişilebilirliği araştırılmıştır.

2. Materyal ve Metot

Malatya Merkezde Gençlik Hizmetleri Spor İl Müdürlüğüne bağlı 6 spor salonu erişilebilirlik açısından değerlendirmeye alındı. Bu kapsamda spor salonlarının yöneticileriyle yüz yüze görüşmeler yapıldı. Ayrıca araştırmacı tarafından salonların erişilebilirlik durumları gözlem yoluyla da rapor haline getirildi.

3. Bulgular

Çalışmamız 6 spor salonu yöneticisiyle yüz yüze yapılmış olup spor salonu giriş kapılarının engelli bireylere uygunluğu, görme engelliler için yer işareti, engelli bireylere uygun spor aletleri ve bina girişine engelli rampası mevcudiyeti sorulduğunda katılımcıların tamamı evet yanıtı vermiştir. Bina içerisinde asansör mevcudiyeti ve engelliler için alanında uzman kişilerin olup olmadığı sorulduğunda %33.4 'ü (2 kişi) Evet yanıtını verirken; %66.6'sı (4 kişi) Hayır yanıtını vermiştir.

Tablo1: Spor salonlarının giriş kapılarının engelli bireylere uygunluğu

	EVET	HAYIR	TOPLAM
Spor salonunuzun giriş kapıları engelli bireylere uygun yapılmış mı	6	0	6

Tablo 1'e göre Malatya merkezde bulunan spor salonlarının tamamının giriş kapıları engelli bireylerin erişimine uygun bulunmaktadır.

Tablo 2: Bina girişinde engelli rampası bulunma durumu

	EVET	HAYIR	TOPLAM
Bina girişinde engelli rampası var mı	6	0	6

Tablo 2’ye göre Malatya merkezde bulunan spor salonlarının tamamında uygun engelli rampası bulunmaktadır

Tablo 3: Bina içerisinde asansör bulunma durumu

	EVET	HAYIR	TOPLAM
Bina içerisinde asansör var mı	2	4	6

Tablo 3’e göre Malatya merkezde bulunan spor salonlarının 2 sinde bina içerisinde asansör bulunurken 4 spor salonda bina içerisinde asansör bulunmamaktadır.

Tablo 4:Görme engelli bireylere yönelik yer işaretlerinin bulunma durumu

	EVET	HAYIR	TOPLAM
Görme engelliler için yer işaretleri var mı	6	0	6

Tablo 4’e göre Malatya merkezde bulunan spor salonlarının tamamında görme engelliler için yer işaretleri bulunmaktadır.

Tablo 5: Engelli bireylere yönelik özel spor aletleri bulundurma durumu

	EVET	HAYIR	TOPLAM
Engelli bireylere yönelik özel spor aletleri var mı	6	0	6

Tablo 5’e göre Malatya merkezde bulunan spor salonlarının tamamında engelli bireylere yönelik spor aletleri bulunmaktadır.

Tablo 6:Engelli bireyler için alanında uzman antrenör bulunma durumu

	EVET	HAYIR	TOPLAM
Engelli bireyler için alanında uzman antrenörler var mı	2	4	6

Tablo 6’ya göre Malatya merkezde bulunan okul spor salonlarının 2’sinde engelli bireyler için alanında uzman antrenör bulunurken 4 spor salonda alanında uzman antrenör bulunmamaktadır

4. Tartışma

Toplumdaki herkesin hayata eşit katılımlarının sağlanabilmesi, herkes için yaşanabilir ortamlar ve çevreler oluşturmakla mümkün olacaktır. Engelli birey sadece iş ve sosyal yaşantısında engellerle karşılaşmamaktadır(Özkeskin, 2000). Engelli bireylerin topluma ayak uydurabilmeleri, engelsiz bireylerle aynı şartlarda yaşamlarını sürdürmeleri, engelsiz kamusal alanlar, engelsiz çevre ve engelsiz erişim ile mümkündür. Toplumların gelişmişlik düzeyi, toplum içerisindeki engelli sayısının azlığı ve engellilere gösterilen saygının ve verilen değerlerin çokluğu ile ölçülür. Engellilerin özgürce tek başlarına ve eşit olarak yaşadığı kentler bu anlamda sosyalleşmiş ve toplum da kentlileşmiştir. Engelli bireyler, öncelikle yaşadıkları ortamlarda, konutlarında çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadır. Asansörlerin, rampaların bulunmaması ya da mevcut asansör ve rampaların engellilerin kullanımına uygun olmaması, binaların engellilere uygun şekilde düzenlenmemesi gibi sebepler ile evlerinin dışına çıkmakta dahi zorlanmakta, yakınlarının yardımı ile açık alanlara çıksalar dahi tek başlarına, yardım almadan rahat bir şekilde dolaşamamaktadırlar. Engellilerin toplum içinde özgürce, toplumun bir parçası olarak yaşayabilmeleri, eğitim alabilmeleri, üretime katılıp istihdam edilebilmeleri için öncelikle yaşadıkları konutlardan dış mekana çıkmalarını engelleyen engellerin ve ayrıca dış mekandaki engellerin kaldırılarak kentin her alanına erişebilirliklerinin sağlanması gerekmektedir(Eşkil,2011). Engellilerin çalışma hakkı, ILO'nun "Mesleki Rehabilitasyon ve Özürlülerin Çalıştırılmasına İlişkin 159 sayılı Sözleşme"sinde de garanti altına alınmakta ve koşullar düzenlenmektedir. (Odaman, 2002: 495).

Spor salonları proje aşamasındayken engelli bireyler de düşünülerek tasarlanmalıdır. Engelli bireyler düşünülerek tasarımı gerçekleştirilen tüm yapılar engelli olmayan bireylere de uygundur anlamı taşır. Yapmış olduğumuz çalışmada Tablo 1'e göre Malatya merkezde bulunan spor salonlarının tamamının giriş kapıları engelli bireylerin erişimine uygun olduğu görülmektedir. Tablo 2'ye göre Malatya merkezde bulunan spor salonlarının tamamında uygun engelli rampası bulunmaktadır(6 salonun tamamı). Tablo 3'e göre Malatya merkezde bulunan spor salonlarının 2 sinde bina içerisinde asansör bulunurken 4 spor salonda bina içerisinde asansör bulunmamaktadır. Bu durum zaman zaman engelli bireylerin erişimi açısından sorun teşkil edilmektedir. Tablo 4'e göre Malatya merkezde bulunan spor salonlarının tamamında görme engelliler için yer işaretleri bulunmaktadır. Tablo 5'e göre Malatya merkezde bulunan spor salonlarının tamamında engelli bireylere yönelik spor aletleri bulunmaktadır. Tablo 6'ya göre Malatya merkezde bulunan okul spor salonlarının 2'sinde engelli bireyler için alanında uzman antrenör bulunurken 4 spor salonda alanında uzman antrenör bulunmamaktadır.

5. Sonuç

Sonuç olarak Malatya merkezde Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğüne bağlı spor salonlarının engelli bireyler açısından erişilebilirliğinin kısmen sağlandığını söyleyebiliriz.

Ancak görme engelli bireyler için yer işaretlerinin sağlanmaması, tüm salonlarda asansör sisteminin olmaması ve salonlarda alanında uzman antrenörlerin bulunmaması erişilebilirlik açısından önemli bir sorun olarak görülmektedir.

KAYNAKLAR

Akdenk M, Ağaoğlu S.A., İmamoğlu O. (1997) Türkiye’de Engelliler İçin Uygulamalı Spor Eğitimi Modeli, Antalya Uluslararası Engellilerde Spor Eğitim Sempozyumu, (179-191), Antalya.

Çevik, O., Kabasakal, K. (2013). Spor etkinliklerinin, engelli bireylerin toplumsal uyumuna ve sporla sosyalleşmelerine etkisinin incelenmesi. Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi, (2), 74-83.

Eşkil Ö.Y.(2011). Engelliler İçin Dış Mekan Tasarım Özellikleri Bağlamında Ankara Kent Parklarının İrdelenmesi, Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, s.291,292. Bartın.

Odaman, S. (2002), “Küreselleşmeyle Gelen Yoksulluk ve Eşitsizliği Önlemeye Yönelik Olarak Geliştirilen SA 8000 Sosyal Sorumluluk Standardının İşlevi”, Yasemin Özdek (Der.), Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları, Ankara: TODAİE: 311.

Özkeskin, M., (2000). Bedensel Özürlülerin Ev ortamının Değerlendirilmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 5-15.

Subaşıoğlu, F. (2008). Üniversitelerin Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümleri’nin “engellilik farkındalığı” üzerine bir araştırma. Bilgi Dünyası, 9(2), 399-430.

Yılmaz, B., Aysel, U., Körmeçli, P. Ş. (2017). Bir Parkın Peyzaj Erişilebilirliği Açısından İrdelenmesi; Çorum/Bosna Parkı Örneği. International Journal of Landscape Architecture Research, 1(2), 13-21.

Düzenli Spor Yapmanın Anksiyete Seviyesi Üzerine Etkileri

Ozan Esmer¹, Kumru Esmer²

¹Beden Eğt. Spor Y.O, Artuklu Üniv. Mardin, Türkiye, E-posta: ozanesmer@gmail.com

²Meslek Yüksekokulu, Artuklu Üniv. Mardin, Türkiye, E-posta: kumruicoz@gmail.com

Öz

Amaç: Bu çalışmada, Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulunda okumakta olan düzenli spor yapan öğrencilerin anksiyete seviyeleri belirlenerek, aktif olarak spor yapmayan diğer bölüm öğrencileri ile karşılaştırılıp arada fark olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Tüm katılımcılar üniversite öğrencisi olup yaşları 18- 25 arası değişmektedir. Katılımcılar haftada en az 5 saat düzenli olarak egzersiz yapan 50 sporcu öğrenci (deney) ve 50 sedanter öğrenci (kontrol) olmak üzere iki grupta toplam 100 kişiden oluşmaktadır. Tüm öğrencilere Beck Anksiyete Ölçeği (BAÖ) uygulanmıştır. Sonuçlar SPSS 24.0 paket programı ile analiz edilmiştir.

Bulgular: Deney grubunun Beck A puanları, kontrol grubuna göre daha düşük bulunmuştur. İki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmiştir.

Tartışma: Elde edilen bulgulara göre düzenli spor yapan bireylerin anksiyete seviyelerinin, sedanter bireylere göre daha düşük olduğu görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Fiziksel aktivite, anksiyete, sporcu öğrenci, sedanter öğrenci.

The Effects Of Regular Sports On The Anxiety Level

Abstract

Objective: In this study, it was aimed to determine the anxiety levels of the students who are studying at the School of Physical Education and Sports and to determine whether there is difference between them and the other students who are not active in sports.

Method: All participants were university students aged 18-25. The participants consisted of a total of 100 people in two groups: 50 athletes (test) who regularly exercise at least 5 hours per week and 50 sedentary students (control). Beck Anxiety Inventory (BAI) was applied to all students. The results were analyzed by SPSS 24.0 package program.

Results: Beck A scores of the experimental group were lower than the control group. A statistically significant difference was observed between the two groups.

Discussion: According to the findings, it was observed that the anxiety levels of the individuals who exercise regularly are lower than the sedentary individuals.

Keywords: Physical activity, anxiety, athlete student, sedentary student.

GİRİŞ

Sporun ruh sağlığına etkisi birçok araştırmacı tarafından irdelenmiştir (Byrne, 1993; Salmon, 2000). Sporun, farklı biyolojik ve fizyolojik mekanizmalarla insanların ruhsal durumlarında iyileşme sağladığı iddia edilmiştir. Ayrıca, uykunun düzelmesi (Vardar vd., 2005), fiziksel zindelik sağlama (Blumenthal vd., 1999, Karakaya vd., 2005), kişinin kendine öz güveninde artış (Mcauley vd., 1997, Karakaya vd., 2005), stresten kurtulma (Fox, 1999) ve negatif düşüncelerden uzaklaşma (Fennell, 1984, Morgan, 1985) gibi etkilerden de bahsedilmektedir. Steptoe ve Butler (1996) sağlık ve sosyal durumu etkisini dışlayarak 5061 katılımcı ile yaptıkları geniş kapsamlı bir çalışmada, spor ile duygusal streste azalmalar meydana geldiğini ortaya koymuşlardır.

Ülkemizde üniversiteye giriş sürecinde yaşanan sıkıntılar, zorluklar gerek veliler gerekse öğrenciler üzerinde pek çok olumsuzluklar yaratmaktadır. Üniversiteye giren öğrencilerin ise birçoğunun ailelerinden ilk kez uzak kalması, başka bir ortama adaptasyon süreci, yalnızlık, maddi sıkıntılar, okulun fiziki ve sosyal yapısı, arkadaş ortamı uyumu gibi pek çok nedenden dolayı kaygı seviyeleri yükselmekte ve önü alınmazsa daha ciddi sorunlara yol açabilmektedir (Ölçücü vd.).

2006 yılında yapılan bir araştırmada üniversite kampüslerinde görülen en önemli sağlık sorunları arasında depresyon ve mental problemler gösterilmiştir (Mowbray vd.).

Anksiyete yani kaygı hayatın olağan akışı içerisinde bulunan normal bir parçasıdır. Hemen herkes günlük hayatı içerisinde pek çok farklı nedenlerle kaygıya düşebilir. Yetişilmesi gereken bir sınav, iş, para, sağlık, aile ve çocuklarla ilgili problemler birçok kişinin kaygı seviyesini yükseltebilir. Anksiyete bozukluğu olan kişilerde aşırı ve sürekli bir endişe durumu söz konusudur. Bu kişiler her türlü durumda muhtemel en kötü neticeyi düşünürler (www.psikiyatri.org).

Üniversite öğrencilerini anksiyete ve depresyondan koruma veya olumsuz ruh hallerinden kurtarma adına yapılan çalışmalar günümüzde pek çok araştırmacının ilgisini üzerine çekmektedir. Yapılan bir araştırmada üniversite öğrencilerin topla oynanan sporlar, dans etkinlikleri, aerobik egzersizler ve direnç egzersizlerinin depresyon ve stresle ilgisi araştırılmış; dans etkinlikleri ve topla oynanan sporların depresyon ve stresi azalttığı, direnç egzersizlerinin stres algısı ve depresyon belirtilerinin düşüşünde önemli rol oynadığı tespit edilmiştir (Gerber vd., 2014).

Hangi branş ya da hangi tür egzersiz olursa olsun, düzenli spor yapan bireylerle, sedanter bireyler arasında bir fark olması gerektiği düşüncesi pek çok araştırmaya ilham kaynağı olmuştur.

Bu araştırmanın amacı; beden eğitimi ve spor yüksekokulunda okuyan sporcu öğrencilerin anksiyete seviyelerinin, sporla ilgili olmayan bir bölümde okuyan sedanter öğrencilerle karşılaştırılması ve varsa aradaki farkın ortaya konmasıdır.

YÖNTEM

Katılımcılar

Araştırmaya Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu birinci sınıf öğrencisi olan 50 sporcu birey ve Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü birinci sınıf öğrencisi olan 50 sedanter birey dahil edilmiştir.

Yaş ve cinsiyet parametreleri kapsam dışı bırakılarak 50 sporcu öğrenciden deney grubu; 50 sedanter öğrenciden ise kontrol grubu oluşturulmuştur.

Verilerin Toplanması

Veri toplamada Beck Anksiyete Ölçeği kullanılmıştır.

Beck Anksiyete Ölçeği

İnsanların yaşadıkları anksiyete belirtilerinin sıklığını ölçme amaçlı kullanılan ve Aaron T. Beck tarafından geliştirilmiş olan dörtlü likert şeklinde kendini değerlendirme anketidir. Ölçeğin Türkçe 'de güvenilirliği ve geçerliliği 1998 yılında Ulusoy ve arkadaşları tarafından yapılmıştır. Ölçek 21 maddeden oluşmakta ve her madde 0 ile 3 arasında puanlar ile değerlendirilmekte, alınacak toplam puan ise 0 ile 63 arasında değişim göstermektedir. Ölçekte; fizyolojik semptomları değerlendiren 13 madde, kavrama yönünü açıklayan 5 madde, kavrama ve somatik semptomları simgeleyen 3 madde bulunmaktadır. Elde edilen puanlamaya göre; 8- 15 arası hafif seviye anksiyete, 16- 25 arası orta seviye anksiyete ve 26- 60 arası ise şiddetli anksiyete olarak tanımlanmaktadır.

Verilerin Analizi

Elde edilen veriler SPSS 24.0 paket programı ile analiz edilmiştir. Grupların değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır.

BULGULAR

Katılımcılara ait betimleyici istatistiki veriler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1. Gruplara ait tanımlayıcı istatistikler

Tanımlayıcı İstatistikler		
	Spor yapan öğrenciler	Sedanter öğrenciler
N	50	50
Ortalama	4,50	13,06
Medyan	3,50	10,50
Std. Sapma	5,384	11,927
Minimum	0	0
Maksimum	25	44

Deney grubunda ortalama Beck- A puanı 4,50, kontrol grubunda ise bu ortalama 13,06 olarak ölçülmüştür. Her iki grup için de alt değer 0'dır. Spor yapan öğrencilerde gözlenen maksimum değer olan 25 puanın karşılığı orta şiddette anksiyete iken; sedanter öğrencilerde gözlenen üst değer olan 44 puan şiddetli düzeyde anksiyeteyi işaret etmektedir.

Tablo 2. Gruplar Arası Mann-Whitney U

Mann-Whitney U Testi						
		Ortalama Sıralama	Toplam Sıralamalar	Mann-Whitney U	Z	p
Beck_skoru	Sporcu öğrenciler (n=50)	39,68	1984,00	709	-3,765	0,000
	sedanter öğrenciler(n=50)	61,32	3066,00			

H₀: Sporcu ve sedanter öğrencilerin anksiyete seviyesinde anlamlı bir farklılık yoktur.

H₁: Sporcu ve sedanter öğrencilerin anksiyete seviyesinde anlamlı bir farklılık vardır şeklinde hipotez kurulmuştur.

Tablo 3. Deney Grubu Beck- A Skorları

Sporcu Öğrenci Beck- A skoru frekans tablosu

	Frekans	Yüzde%	Kümülatif Yüzde %
0-7 hiç anksiyete	40	80,0	80,0
8-15 hafif düzeyde anksiyete	8	16,0	96,0
16-25 orta düzeyde anksiyete	2	4,0	100,0
26-63 şiddetli düzeyde anksiyete	0	0,0	100,0
Toplam	50	100,0	100

Deney grubunda ölçülen Beck- A skorlarına göre 40 katılımcıda anksiyete görülmemiştir. 8 katılımcıda hafif düzeyde, 2 katılımcıda ise orta düzeyde anksiyeteye rastlanmıştır.

Tablo 4. Kontrol Grubu Beck- A Skorları

Sedanter Öğrenci Beck- A skoru frekans tablosu

	Frekans	Yüzde%	Kümülatif Yüzde %
0-7 hiç anksiyete	19	38,0	38,0
8-15 hafif düzeyde anksiyete	13	26,0	64,0
16-25 orta düzeyde anksiyete	8	16,0	80,0
26-63 şiddetli düzeyde anksiyete	10	20,0	100,0
Toplam	50	100,0	100

Kontrol grubunda ölçülen Beck- A skorlarına göre 19 katılımcıda anksiyete bulgusuna rastlanmamıştır. 13 katılımcıda hafif düzeyde, 8 katılımcıda orta düzeyde ve 10 katılımcıda şiddetli düzeyde anksiyete görülmüştür.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırmanın amacı Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda okuyan sporcu öğrencilerin anksiyete seviyelerinin, sedanter öğrencilerle karşılaştırılması ve spor faktörünün anksiyete üzerinde etkisi olup olmadığını ortaya koymaktır.

Yapılan araştırma sonucunda deney ve kontrol grupları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur.

$\alpha=0,05$ güven aralığında Mann-Whitney U testine göre $p=0,0001$ değeri için $p(0,0001)<\alpha(0,05)$ olup gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

50 sporcu öğrencinin beck A skoru sıralandığında ortalaması 39,68; 50 sedanter öğrencinin beck-A skoru sıralandığında ortalaması 61,32'dir.

Bu ifadeden yola çıkarak sporcu öğrencilerin anksiyete seviyesinin sedanter öğrencilerden daha düşük olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak; düzenli sporun anksiyete üzerinde olumlu etkileri olduğu, kaygı seviyesini azalttığı düşünülmektedir. Üniversite öğrencilerinin spora teşvik edilmesi, spor yapma alanlarının artırılması ve öğrenciye hitap etmesi, öğrencilerin anksiyete seviyelerini azaltmaya yardımcı olacak, böylelikle öğrenciler mental yönden rahatlayacak ve eğitimde kalitenin sağlanması adına pozitif adımlar atılmış olacaktır.

KAYNAKLAR

- Byrne A, Byrne DG (1993). The effect of exercise on depression, anxiety and other mood states-A review. J Psychosom Res; 37:565-574.
- Salmon P (2000). Effects of physical exercise on anxiety, depression, and sensitivity to stress: a unifying theory. Clin Psychol Rev; 21:33-61.
- Vardar SA, Öztürk L, Vardar E, Kurt C (2005). Ergen sporcu kızlarda egzersiz yoğunluğu ve öznel uyku kalitesi ilişkisi. Anadolu Psikiyatri Derg; 6:154-162.
- Blumenthal JA, Babyak MA, Moore KA, Craighead WE, Herman S, Khatri P, et al (1999). Effects of exercise training on older patients with major depression. Arch Intern Med; 159:2349- 2356.
- Karakaya I, Coşkun A, Ağaoğlu B (2005). Yüzücülerin depresyon, benlik saygısı ve kaygı düzeylerinin değerlendirilmesi. Anadolu Psikiyatri Derg; 16:40-45.
- McAuley E, Mihalko SL, Bane SM (1997). Exercise and self-esteem in middle-aged adults: multidimensional relationships and physical fitness and self-efficacy influences. J Behav Med; 20:67-83.
- Fox KR (1999). The influence of physical activity on mental wellbeing. Public Health Nutr; 2: 411- 418.

Fennell M, Teasdale J (1984). Effect of distraction on thinking and affect in depressed patients. *Br J Clin Psychol*; 23:65-66.

Morgan WP (1985). Affective beneficence of vigorous physical activity. *Med Sci Sports Exerc*; 17:94-100.

Steptoe A, Butler N (1996). Sports participation and emotional wellbeing in adolescents. *Lancet*; 347:1789-1792.

Ölçücü B, Vatansever Ş, Özcan G vd. (2015). Üniversite öğrencilerinde fiziksel aktivite düzeyi ile depresyon ve anksiyete ilişkisi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Nisan, 294.

Mowbray CT, Megivern D, Mandiberg J M, et al (2006). Campus mental health services recommendations for change. *American Journal Of Orthopsychiatry*, 76, 226-237.

<http://www.psikiyatri.org.tr/halka-yonelik/25/yaşın-anksiyete-bozuklugu>

Gerber M, Brand S, Elliot C, Holsboer-Trachsler E ve Pühse U (2014). Aerobic exercise, ball sports, dancing, and weight lifting as moderators of the relationship between stress and depressive symptoms: an exploratory cross-sectional study with Swiss university students. *Perceptual & Motor Skills*, 119 (3): 679-697.

Beytülhikme: Kökeni ve Abbasi İdeolojisini Biçimlendirmedeki Rolü

Mustafa HİZMETLİ

Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Bartın Üniversitesi, Bartın, TÜRKİYE, mustafahizmetli@gmail.com

Öz

Emeviler döneminde sarayda tıp, astronomi-astroloji, kimya konularında başlatılan tercüme faaliyetinin gerek konu gerekse miktar olarak kökleşip yaygınlaşabilmesi için Abbasi devletinin kurulmasını beklemek gerekmiştir. Halife Mansur ve Mehdi döneminde başlayan tercüme hareketinin Harunürreşid döneminde ivme kazandığı söylenebilir. Ancak asıl rengini bulması ve fonksiyon icra edebilmesi Memun döneminde mümkün olabilmiştir. Bunda Memun'un kişiliğinin, eğitiminin ve görüşlerinin yanı sıra bu dönemde yaşanan iç savaşın, isyanların ve kırılmaların da rolü vardır. Bu çalışma beytülhikmenin kökeni ve kuruluşuyla alakalı tartışmaların yanında Abbasi ideolojisinin oluşumundaki rolünü de sorgulamayı amaçlamıştır. Bildiride tartışılan konular arasında beytülhikmenin kurumsal büyüklüğü ve sanıldığı kadar önemli olup olmadığı da yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mansur, Memun, tercüme, Abbasi, ideoloji.

Abstract

During the Umayyad period, it was necessary to wait for the establishment of the Abbasid state in order to ensure that the translation activity initiated in the palace about medicine, astronomy-astrology and chemistry could become rooted and widespread. It can be said that the translation movement which began during the Caliph Mansur and Mahdi period gained momentum in Harûnürreshîd period. However, it was possible to find the original color and perform the function in the period of Memun. In this respect, Memun's personality and education and views, as well as the civil war and rebellions and breaks in this period have a role. This study aimed to question the role of Abbasid ideology in the formation of the Abbasid ideology as well as the debates on the origin and establishment of the order. Among the topics discussed in the paper are the size of the institution and whether it is as important as it is thought.

Keywords: Mansûr, Mamûn, translation, Abbasid, ideology

Giriş

Dört halife döneminden itibaren başlayan fetih hareketi sonucu İslam dünyasının sınırlarının genişlemesine paralel olarak önce Bizans ve Yunan, daha sonra Sasani Hint kültürüyle ilişkiler sonucu bunlara karşı geniş bir alaka ve merak uyanmıştır. Bu farklı kültürlerle karşılaşma sonucu ortaya çıkan tartışmalarda bu inanç mensuplarına karşı kendilerini ve İslam dinini daha iyi savunabilmek için onların kültürlerini daha yakından tanımaları gerekiyordu. Bütün bu ihtiyaçlar sonucunda bu kültürlerin önemli bilimsel ve felsefi eserlerini tercüme ihtiyacı doğmuştur.

Emeviler döneminde tercüme faaliyetinin Muaviye'nin torunu Halid b. Yezid b. Muaviye tarafından başlatıldığı bilinmektedir. Halid, tıp, astronomi, astroloji, matematik, simya ve kimya hakkındaki eserlerin Arapçaya tercümesiyle meşgul olmuştur. Bu amaçla o, İskenderiye okulunda bu alanda uzman Stephane ve Marianos gibi bilginleri davet ederek onlardan pratik kimyaya dair konuları kapsayan Yunanca ve Kıptice eserleri kendisi için tercüme etmelerini istemiştir. Halid bu kimya bilgilerinden altın elde etmek için yararlanmak istemiştir. Halid'in bu yolla altın elde etmek ve bunun için gerekli aletleri hazırlamak için önemli miktarlarda harcama yaptığı bildirilmektedir. Halid ayrıca bu bilginlerden Calinus'un tıp konusundaki eserlerini Arapçaya çevirmelerini istemiştir. Böylece İslam dünyasında tıp eğitiminin temeli atılmış oldu. Yine Emeviler'den Abdülmelik döneminde Irak'ta Farsça, Mısır ve Şam'da Yunanca olarak tutulan mali divan kayıtları Arapçaya çevrilmiştir (Hasan, 2, 1987, s.226, 228; Şeşen, 1979,s.7-8; Vural, 2016, s.37).

Halid'in kendini ilmi çalışmalara vermesi iki sebebe bağlanmaktadır: İlki onun ilme karşı merakı, sevgi ve ilgisinin olmasıdır. İkincisi ise kendisinden sonra Halid'i halife tayin edeceğini söyleyen Mervan b. el-Hakem'in bu sözünde durmayarak oğlu Abdülmelik'i veliaht tayin etmesidir. Bu yüzden de o kendini ilmi çalışmalara vermiştir (İbnü'n-Nedim, 1994, s. 434; Vural, 2016, s.37). Sebebi ne olursa olsun Halid'in bu çabaları Abbasi döneminde yoğunlaşacak tercüme faaliyetlerinin temelini atmış olması bakımından önemlidir.

Tercüme faaliyetinin başlamasıyla ilgili sosyal, iktisadi, siyasi ve ideolojik birçok açıklama yapmak mümkündür. Müslümanların ilme, ezeli hikmete ve evrensel kültüre ayırım yapmadan değer vermiş olması onların bu faaliyete bakışının temelini oluşturur. Kuran-ı Kerim'in ayırım yapmadan farklı milletlerle tanış olmayı teşvik etmesi ve Hz. Peygamber'in "hikmeti mü'mininin yitdiği" olarak görmesi tercüme hareketinin meşru zeminini oluşturmaktadır (Hucurat, 49/13; Tirmizi, İlim, 19; İbn Mace, Zühd, 15; Macit, 40, 2001, s. 500).

Tercüme hareketlerini açıklama çabaları içerisinde bizim için en dikkat çekici olanı Dimitri Gutas'a aittir. Tercüme hareketlerine yapısalıcı bir okumayla yaklaşan müellifin görüşü şudur: Tercüme hareketleri sistematik olarak Abbasi halifesi Mansur döneminde başlamıştır. Abbasi ideolojisi olarak nitelenebilecek bir strateji takip eden Mansur, mirasçısı olduğu Sasani imparatorluk kültürünün takipçisi ve halefi olma çabası içerisinde bir siyaset gütmüştür. Bu yönüyle tercüme faaliyeti jeopolitik şartların bir gereği olarak benimsenmiş olup sonraki halifeler tarafından da hanedanın bekası adına devam ettirilmiştir. Abbasilerin yeni başkenti

Bağdat'ın kuruluşu, yerinin seçimi, eski Sasani başkenti Ktesifon'a yakın bir yerde kurulması, Öklid'in daire tanımından hareketle dairevi bir planla inşası, inşaata başlama tarih ve saatinin saray müneccimlerine sorularak belirlenmesi, şehrin kapılarının farklı antik medeniyet merkezlerinden getirilmesi gibi olgular, Abbasi hanedanının gerçek manada kurucusu askeri ve siyasi bir kabul edilen Mansur'un yeni devleti Sasanilerin askeri, kültürel ve bilimsel mirasçısı yapma düşüncesinin bir yansımasının ispatı niteliğindedir (Gutas, 2011, s.41-42, 58, 59). Gutas, ayrıca sistematik anlamda tercüme faaliyetini ilk başlatanın Halife Me'mun olduğu görüşüne de karşı çıkarak bu faaliyetin Mansur tarafından kendi halifeliği döneminde başlatıldığını savunmaktadır (Gutas, 2011, s.59-64).

Bu noktada Beytülhikme'nin mahiyetinin ve tercüme faaliyetiyle ilişkisinin ne olduğu sorulmalıdır. Bu kurum hakkında kaynaklardaki malzemenin azlığına dikkati çeken Gutas, Beytülhikmenin yapısı ve işleyişi hakkında şöyle demektedir:

“Mansur zamanında, Sasani örgütlenmesini örnek alan Abbasi yönetim mekanizması içerisinde, muhtemelen bir büro olarak kurulmuş bir kütüphaneydi. Sasani tarihi ve kültürü üzerine Farsçadan Arapçaya çevirilerin yapıldığı ve bu çevirilerin muhafaza edildiği bir yerdi. Dolayısıyla burada bu iş için tutulmuş çevirmenler, kitapların muhafazasını sağlamak üzere ciltçiler çalışıyordu.” (Gutas, 2011, s.64).

Sasaniler döneminde bu şekilde işleyen kurum aynı işlevi Me'mun dönemine kadar devam ettirmiş, Memun döneminde ise matematik ve astronomi ile alakalı başka görevler de üstlenmiştir. Ancak Gutas'a göre, Beytülhikme Yunanca eserlerin Arapçaya çevrildiği bir merkez olmadığı gibi, Yunanca yazmaların muhafaza edildiği bir yer de değildi. Farsça eserlerin çevirisiyle buranın bağlantısı hakkında atıflar bulunmakla birlikte Yunancadan çevirilerle alakası kurulmamıştır. Gutas ayrıca Beytülhikmenin ne kadim bilimlerin öğretildiği bir “akademi” ne de bilim adamlarının toplantı yaptığı bir konferans merkezi olduğunu da vurgulamaktadır. Sonuç olarak Beytülhikmenin Pehleviceden Arapçaya çeviri kültürünün kurumsallaştırıldığı bir daire olup genel anlamdaki çeviri faaliyeti için ise teşvik edici bir ortam sağladığı kanısındadır. Müellif bunun Zerdüştüçü ideoloji ve onun çağrıştırdığı her şey resmi bir faaliyet olarak yürütülmesi de resmen göz yumulduğu anlamına geldiği kanısındadır (Gutas, 2011, s.64-65).

Beytülhikmenin kuruluşu, yapısı ve işlevleri hakkında bilgilerimiz dağınık ve sınırlı olduğundan verilen hükümler de tartışmalı ve abartılı olabilmektedir. Bir bilim akademisi veya üniversite olduğunu iddia edenler olduğu gibi, yukarıda aktardığımız gibi basit bir kütüphaneden öte geçmediğini savunanlar da vardır. Konuyla ilgili tartışmaları değerlendiren Demirci, Beytülhikmeyi üniversite olarak görenlerin abartılı yargıda bulunduğuna işaret ederken, saray kütüphanesine indirgeyen Gutas'ı da bu kurumu hafife almakla suçlamaktadır. Gutas'ın Mansur tarafından benimsenen Zerdüştüçü ideolojinin benimsenmesinin devamı olarak gören anlayışı da Abbasilerdeki İslam'ın etkisini gölgeleme çabası olarak gören müellif, tezine delil olarak Beytülhikmenin kuruluşunda ve faaliyetlerinde etkili ve belirleyici olanların İranlılar değil Süryaniler olduğunu belirtmektedir. Gutas'ın buranın ilmi bir merkez, üst düzey bir araştırma merkezi veya akademi olmadığına dair görüşlerini de aktaran müellif,

ancak içerisinde rasathane ve tercüme gibi birimlerinin bulunduğunu belirten Gutas'ın ifadelerinden bu kuruluşun yalnızca kütüphaneden ibaret olmadığını anlaşıldığını belirtmektedir (Demirci, 2015 s.106-107).

Beytülhikmenin kuruluş tarihi ile alakalı farklı görüşler bulunmakla beraber temelinin Mansur döneminde atıldığı, Memun döneminde ise asıl işlevini kazandığı kabul edilmektedir (Demirci, 2015 s.107; Kaya, 2, 1992, s. 88). Beytülhikme isminin Sasani dilinde kütüphane anlamına gelen bir kelimenin karşılığı olduğunu belirten Gutas, buna delil olarak Hamza İsfahani'nin sözlerini gösterir. Gutas'ın naklettiğine göre, söz konusu müellifin eserinin girişinde İslam öncesi İran'da düzyazı halinde yazılmış tarihi bilgiler, savaş raporları ve meşhur âşıklar hakkındaki bilgilerin Sasani kralları için yeniden şiir biçiminde yazıldığı ve bu şiirlerin kitaplar halinde toplanıp depolarda (hezain) biriktirildiği anlatılmaktadır. Bu yerlere Beytülhikme (bilgelik evi) denirdi. Saray kütüphanesi adının Serahsi'ye ait bir eserle de teyit edildiğini belirten Gutas, Beytülhikmenin kuruluşu ile alakalı kaynaklarda bazı kişilerin burada çalıştığı dışında bilgi bulunmadığını da sözlerine ekler (Gutas, 2011, s.60-61). Sonuç olarak kavram Sasani kökenli olsa bile Mansur döneminde İran ve Hint kökenli eserlerin çevirisiyle başlayan tercüme faaliyetinin Yunanca, Süryanice ve Kıptice eserleri kapsayacak hale gelmesinden Beytülhikmenin zaman içerisinde Abbasi devletinin bilimsel ve kültürel ihtiyaçları ve Halife Memun'un merak ve beklentilerini karşılayacak ölçüde geniş bir faaliyet alanına kavuştuğu söylenebilir.

Mansur döneminde çevrilen eserler arasında İbnü'l-Mukaffa tarafından yapılan İran tarihi ve edebiyatı ile alakalı Kelile ve Dimne, Hudayiname, Ayinname ile Aristo'nun Organon adlı mantık külliyyatının ilk üç kitabı ve Forforiyus'un İsağoci'si başta gelir. Yahya b. Batrik ve oğlu tarafından ise Hipokrat ve Calinus'un eserleri ile Batlamyus'un "Mecisti" si tercüme edilmiştir. Öklid'in Elemento Geometricae'si "Usûlü'l-hendese" adıyla tercüme edilmiştir. Hindistan'dan gelen Sind Hind gibi eserlerin ise İbrahim Fezari tarafından Arapçaya çevrildiği belirtilmektedir (Demirci, 2015 s.107-108; Kaya, 2, 1992, s. 89). Bu bilgilerden anlaşılan ilk çevirilerin İran ve Hint medeniyetine ait Pehlevice, Sanskritçe ve Süryanice dillerinde eserler olmasıdır. Yunan eserlerine alakanın sonraki dönemlerde ve ihtiyaçlar doğrultusunda çevrilmeye başlandığı anlaşılmaktadır. Bu eserlerin konulduğu kütüphaneni de Beytülhikmenin çekirdeğini oluşturduğu sanılmaktadır (Kaya, 2, 1992, s. 89).

Mansur'dan sonra halife olan Mehdi döneminde zenadika hareketine bağlı isyanlarla meşgul olduğundan tercüme faaliyetinde bir duraksama yaşanmıştır. Yine de bu dönemde maniheistler ve gnostiklerle yapılan tartışmalarda kullanılmak üzere Aristo'nun Topika'sı ile Urfalı Teofil tarafından İlyada ile Odese Süryaniceye çevrilmiştir (Demirci, 2015 s.108, Gutas, 2011, s.71).

Harunürreşid'in halifeliği döneminde ise telif ve tercüme faaliyetinin yeniden hızlandığı görülmektedir. Ankara ve Ammuriye'nin fethinden sonra ele geçirilen Yunanca eserler Bağdat'a götürülmüştür. Burada kurulan Yuhanna b. Maseveyh başkanlığındaki komisyon bu kitapları Arapçaya çevirmiştir. Nevbaht ailesinden Ebu Sehl Fazl'ın da bu halifenin emriyle Farsçadan çeviriler yaptığı rivayet edilmektedir (Kaya, 2, 1992, s. 89).

Beytülhikmeyi daha da geliştiren halife Me'mun döneminde Yunanca kitap teminine ağırlık verildiği anlaşılmaktadır. Me'mun 830'daki başarılı Bizans seferi dönüşünde bu ülke topraklarından toplattığı kitapları Bağdat'a getirdiği gibi, Kütüphanesini genişletmek için büyük paralar ayırmıştır. Ayrıca Bizans imparatoruna bir heyet göndererek onların kütüphanelerden seçeceği kitapları kendisine göndermesini imparatorun rica etmiştir. Bizans'a gönderilen bu heyette Beytülhikme sorumlusu Selm, İbnü'l-Bitrik, Haccac b. Matar ve Yuhanna b. Maseveyh yer almaktaydı. Me'mun döneminde Beni Musa ailesi başta olmak üzere zenginlerin özel kütüphane kurup telif, tercüme ve diğer bilimsel faaliyetlere önemli meblağlar yatırdıkları bilinmektedir. Ülke içinden ve dışından sağlanan kitaplarla Bağdat'ta zengin bir kütüphane kurulduğu ve başkentini önemli bir ilim kültür merkezi haline geldiği rivayet edilmektedir (İbn Ebu Usaybia, s. 260; Kaya, 2, 1992, s. 89).

Me'mun döneminde beytülhikmede çalışanlar arasında cebirci ve astronom Muhammed b. Musa Harizmi, astronom Yahya b. Ebu Mansur, Beni Musa diye bilinen üç kardeş bulunmaktaydı. Buna kurumun müdürü, Pehlevice uzmanı bir şuubi olan Sehl b. Harun'u da eklemek gerekiyor. Yönetici, mütercim ve müelliflerin yanı sıra beytülhikmede katipler, müstensihler verraklar ve mücellitler de görev yapmaktaydı. Beytülhikmeyi gezip görmüş olan İbnü'n-Nedim'in mütercimlerle alakalı verdiği bilgilere göre, Grekçeden Süryaniceye, oradan Arapçaya veya doğrudan Grekçeden Arapçaya tercüme yapanların sayısı 47 idi. Ayrıca Farsaçadan tercüme yapan on altı, Sanskritçeden tercüme yapan üç kişi bulunmaktaydı. İbnü'l-Vahşiyye ise Nabati dilinden birçok tarım kitabını Arapçaya çevirmişti (İbnü'n-Nedim, 1997, s. 301-303; Kaya, 2, 1992, s. 89; Gutas, 2011, s.62-63; Macit, 501).

Me'mun dönemindeki bilimsel faaliyetler tercümelerle sınırlı kalmamış, dünyanın enlem ve boylamlarının ölçülmesi, halifenin Bağdat yakınındaki Şemmasiye'de kurduğunu rasathanede astronomik gözlemler yapılması gibi önemli çalışmalar yapılmış ayrıca Batlamyus'un Mecisti'sindeki bilgileri ve ölçüm araç gereçlerini yetersiz bulan halife, daha ileri gözlem araçları imal ettirerek kozmografik haritalar hazırlatmıştır (Kaya, 2, 1992, s. 89).

Sonuç

Beytülhikmenin yapısı ve kuruluş tarihi ile alakalı kesin veriler bulunmamakla birlikte Abbasi halifesi Mansur döneminde faaliyete geçtiği söylenebilir. Bu halifenin döneminde sınırlı konularda başlatılan çeviri faaliyetinin sonraki halifeler döneminde artarak devam ettiği, Harunürreşid döneminde yeniden hızlandığı, Memun döneminde ise zirve noktasına ulaştığı kabul edilmektedir. Çeviri yapılan dil ve medeniyetlere baktığımızda İran ve Hint medeniyetinden Pehlevice, Süryanice ve Sanskritçe dillerinden Arapçaya olarak başlayan bu faaliyetin daha sonra Grekçe eserleri de kapsayacak şekilde genişlediği görülmektedir. Astronomi, tıp, kimya, matematik gibi pozitif bilimlerle ilgili konularda başlayan tercüme daha sonra bilim, kültür ve felsefe eserlerini kapsayacak ölçüde genişlemiştir. Halife Me'mun'un pozitif bilimlere duyduğu geniş alaka ve merakın sonucu olarak çeviri faaliyetinin dışında söz konusu dönemde gerçekleştirilen astronomik gözlemler, gözlem

aletleri yapımı ve kozmografik haritalar hazırlanması gibi çabalar da bu çerçeveye dahil edilmelidir. Bütün bu çabaların Abbasi ideolojisinin oluşum ve gelişimine katkısı daha detaylı araştırmalara ihtiyaç duymaktadır. Ancak bu tebliğin sınırları içerisinde bu dönemde İslam medeniyetinin ihtiyaçları doğrultusunda yapılan çeviriler aracılığıyla Abbasilerin belli başlı medeniyet ve kültürlerin birikimlerinden yararlanarak İslam'ın Rönesans'ını gerçekleştirmek için çalıştıklarını söylemek mümkündür.

Kuruluşu, kökeni ve işlevleri konusunda çeşitli tartışmalar bulunan Beytülhikme konusunda yeni araştırmalar ve ortaya çıkacak veriler ışığında daha kesin şeyler söylemek mümkün olacaktır.

Kaynakça

Mustafa Demirci, “Beytülhikme”, *Muhafazakar Düşünce*, Yıl:11, Sayı:44 (2015), 106-107.

Dimitri Gutas, *Yunanca Düşünce Arapça Kültür*, çev. Lütfü Şimşek, İstanbul 2011

Hasan İbrahim Hasan, *İslam Tarihi*, çev. İ. Yiğit-S. Gümüş, İstanbul 1987, 2, 226, 228;

Hucurat, 49/13;

Tirmizi, İlim, 19;

İbn Mace, Zühd, 15;

İbn Ebu Usaybia, *Uyunü'l-Enba fi Tabakati'l-Etubba*, Beyrut, tsz, 260

İbnü'n-Nedim, *Fihrist*, Beyrut 1994, 434.

İbnü'n-Nedim, *Fihrist*, Beyrut 1997.

Mahmut Kaya “Beytülhikme”, *DİA*, 6, 1992, 88.

Mehmet Vural, *İslam Felsefesi Tarihi*, Ankara 2016, 37.

Muhittin Macit, “Tercüme Hareketleri”, *DİA*, 40, 500.

Ramazan Şeşen, “İslam Dünyasında İlk Tercüme Faaliyetlerine Umumi Bir Bakış” *İslam Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, c. VII/3-4 (1979), 7-8;

**Beden Eğitimi Dersi Alan Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu
Öğrencilerinin Narsistik Kişilik Düzeyleri ve Beden Algıları arasındaki
ilişkinin belirlenmesi (Mardin İl Örneği)**

Ünsal TAZEGÜL, Abdullah ALTUNHAN, Turan SEZAN

¹Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Mardin Artuklu Üniversitesi, Mardin, unsaltazegul@gmail.com

²Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Mardin Artuklu Üniversitesi, Mardin,a.altunhan1221@hotmail.com

³Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Mardin Artuklu Üniversitesi,Mardin,

Öz

Yapılan bu çalışmanın amacı, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Narsistik Kişilik Düzeyleri ve Beden Algıları arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Çalışmanın örneklemini, 102 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmada veri toplama aracı olarak, Narsistik Kişilik Envanteri ile Bedeni Beğenme Ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen verilerin çözümlenmesinde SPSS 20 paket programı kullanılmıştır. Verilerin normal dağılıma sahip olduğunu belirlemek için ‘‘Kolmogorov-Smirnov’’ testi, homojenliğini belirlemek için ‘‘Anova-Homogeneity of variance’’ testi uygulanmış ve verilerin homojen ve normal bir dağılıma sahip olduğu belirlenmiştir. Verilerin analizinde; tanımlayıcı istatistik ve Pearson Korelasyon analizi kullanılmıştır. Yapılan istatistikî analiz sonuçlarına göre, örneklem kapsamındaki öğrencilerin bedenlerini beğenme skorları ve narsisizm skorları arasında olumlu bir ilişki olduğu ortaya çıktı.

Anahtar Kelimeler: Narsisizm, Beden Algısı, Öğrenci.

Determination of the Relationship between the Narcissistic Personality Levels and Body Perceptions of Vocational School Students (The Case of Mardin Province)

Abstract

The aim of this study is to determine the relationship between the Narcissistic Personality Levels and Body Perceptions of Vocational School of Health Services Students. The sample of the study consists of 102 students. Narcissistic Personality Inventory and Body liking scale were used as data collection tools. SPSS 20 package program was used to analyze the data obtained. The in Kolmogorov-Smirnov ogen ova test was used to determine the normal distribution of the data and the, Anova-Homogenety of variance ov test was applied to determine its homogeneity and it was determined that the data had a homogeneous and normal distribution. In the analysis of the data; descriptive statistics and Persoan Correlation analysis were used. According to the results of statistical analysis, it was revealed that there was a positive relationship between the scores of the students' scores and the scores of narcissism.

Keywords: Narcissism, Body Perception, Student.

1. GİRİŞ

Yunan mitolojisine göre Narkissos, Nehir Tanrısı Cephisus ve Lirope'nin oğludur (Mercatante ve Sow, 2009:703). Yunan mitolojisinde Narsisizm kavramı, suda kendi yansımalarını görerek, kendisine hayran ve aşık olan ve hayatını hiç ulaşamayacağı bu sevgiliyi seyrederek geçiren Narkissos'tan gelmektedir. Mitolojiye göre; "Kahin Teiresias", bebek Narkissos'un kendini tanımadığı takdirde çok uzun bir hayat süreceği kehanetinde bulunur. Narkissos büyüyüp, olgunlaştıkça karşı konulmayacak kadar yakışıklı ve çekici biri olur. Narkissos, hiçbir suçluluk duygusu duymadan, kendisine aşık olan birçok aşığını reddeden kibirli ve inatçı bir insan haline alır. Ameinius adında hor gördüğü bir aşığı, Narkissos tarafından kendisine verilen bir kılıçla intihar eder. Bunun üzerine Ameinius intikam duası yapar. Ameinius'un intikam duasına Peri Kraliçesi Nemesis cevap verir. Güçlerini kullanarak Narkissos'un aşık olmasını sağlar ancak şöyle bir şartı vardır: "Kimseyi sevemesin kendisini sevsin." (Rataja, 2003:10-11). Bir akşam av dönüşü Narkissos, kendini son derece güzel bir yerde buluverir. Susuzluğunu gidermek için eğilip su içerken, sudan yansıyan hayalini ilk kez görür. Bu olağanüstü güzellik karşısında büyük bir şaşkınlık yaşar ve büyülenerek kendi kendine vurulur. Görmekte olduğu bu kusursuz varlığı kucaklamak ister, ama onu tutamaz. Bunun sonucunda giderek sararıp solmaya başlar ve bedeni kurur ve ölür. Suların ve ormanların Nympheleri ona ağlarlar. Ekho'nun sesi Nymphelerin ağlayıp sızlanmalarını hep tekrarlar. Ama yakılacağı odun yığını hazırlanırken bedeni kaybolur. Onun yerinde kalbinin, tam ortasında, beyaz taçyapraklarla çevrili safran sarısı bir çiçek vardır. Söylendiğine göre, Ölüler Ülkesinde de Narkissos, Stiks sularında hala kendi görüntüsünü seyrediyormuş (Estin ve Laporte, 2002: 201).

Narsisizm ile ilgili farklı bir hikaye ise şöyledir: Yunan mitolojisine göre, Narkissos'u yani Nerkis'i, Zeus yaratmıştır. Gökler tanrısı Zeus, yer altı tanrısı olan kardeşi Hades'e yardım etmek amacı ile yeni bir çiçek yaratarak, Enna Ovasına yerleştirir. O çiçeği ilk gören, arkadaşları ile birlikte çiçek toplamaya çıkan Demeter'in kızı Persephone'dir. Persephone bir ara arkadaşlarının yanından ayrılır ve gözüne o zamana kadar hiç görmediği bir çiçek takılır. Persephone Zeus'un düşündüğü gibi çiçeğe doğru yaklaşınca yer yarılar ve içinden simsiyah atların çektiği bir araba fırlar. Arabayı kullanan yer altı tanrısı Hades, Persephone'yi yakalayıp ölüler ülkesine kaçarır (Orhan, 2014: 9).

Narsisizm; bireyin kendine olan aşırı öz sevgisi, kendini var olan özelliklerinden çok daha fazla özelliğe sahip olduğunu düşünen (Altun 2015), kendi benliğine bağlanan, kendine hayran olan, (Tdk 23.02.2018)

Narsisizm, en basit tanımı ile bireyin kendi fiziksel ve zihinsel yeteneklerini aşırı derecede beğenmesi olarak tanımlanmaktadır. Narsistik kişilik üzerine yapılan çalışmalardan, narsistik kişilik özelliği gelişmiş bireylerin, kendi fiziksel ve bedensel özelliklerini aşırı derecede beğendikleri anlaşılmıştır. Spor, bireyin fiziksel ve bedensel gelişimine katkıda bulunarak, bireyin kendisini daha olumlu şekilde değerlendirmesini sağlamaktadır. Spor sayesinde güzel

ve estetik fiziğe kavuşan bireylerin, kendini değerlendirmesi ve algılaması, sporcu olmayan bireylerden daha farklı olmaktadır. Sadece günümüzde değil, geçmişte de birçok toplumun dış görünüşe, çekiciliğe, güzel ve yakışıklı olmaya verdikleri, önem ister istemez çoğu insanda hoş ve beğenilir olma arzusunu yaratmıştır. Dolayısıyla insanlar, daha güzel görünmek ve estetik bir fiziğe sahip olmak için yoğun çabalar sarf etmeye başlamışlardır (Tazegül ve Güven, 2015). Narsistik kişiler, kendilerini fiziksel ve ruhsal yönden aşırı beğenen, üstte gören, sürekli beğeni, ilgi ve onay bekleyen, gittikleri her yerde hemen özel ilgi göreceğine ve üstün bir yeri hak ettiğine inanırlar. Böylesine yoğun narsistik beklentiler içinde hayal kırıklıkları ve incinmelerin de sık olması ise kaçınılmaz bir gerçektir. Narsistik bireyin benlik saygısı, dışarıdan gelecek ilgi, beğeni ve onaylarla beslenmektedir. Söz konusu kişiler eleştiriye dayanamamakta ve sürekli övgü beklemektedirler. Bu nedenle görünüşleri ve davranışları hep bunları elde etmeye yönelik olarak şekillenmektedir. Kendilerini yüceltmek, daha üstün görmek ve göstermek için başkalarını kullandıklarından, arkadaşlıkları yalnız bu yönde çıkar sağlamak içindir. Narsist kişiler başkalarının duygularına, düşüncelerine ve gereksinimlerine karşı empati gösteremediklerinden, ilişkilerinde bencil ve ben merkezci olarak tanınmaktadır (Öztürk, 2002: 436). Narsistik bireyler, eşi bulunmaz ve özel kişiler olduklarını düşündüklerinden dolayı, bencildirler. Narsistik bireylerdeki bencillik duygusu, fazlasını hak ettiklerine dair inançlarında aşırı derecede kendini gösterir. Başarı odaklıdırlar. Küçük bir başarısızlık korkusu hissettiklerinde benlik değerlerini arttırmak için fırsatlar ararlar. Narsist kişiler; iyi görünmek, kendilerini özel, başarılı, önemli ve pozitif hissetmek için çaba sarf ederler. Bazen bu benlik düzenleyici çabalar, güç ile ilgili fanteziler kurma veya başarısızlık için kendini değil de içinde bulunulan durumu suçlama gibi iç ruhsal düşünceleri vardır. Bazen de, ilişkilerinde kendi çıkarı için karşı tarafı kullanmak gibi düşüncelere sahip olurlar (Campbell ve Foster, 2007: 7). Narsist sporcular, başarısız oldukları yarışmalarda başarısızlıklarının sebebini hakemin kararlarına, kuralların yanlışlığına, seyirciye, antrenörün vermiş olduğu yanlış taktiğe vb. nedenlere bağlarlar. Yarışmayı kendi hatasından dolayı kaybettğine inanmazlar (Tazegül, 2011: 170).

Beden algısı kavramı, ilk defa 1920 yılında psikolojik ve sosyolojik bir kavram olarak Paul Schilder tarafından ele alınmıştır. Schilder'den önce yapılan çalışmalar genellikle beyin hasarı sonucunda ortaya çıkan bozuk beden algıları ile sınırlıydı. Schilder beden algısını, insanın zihninde biçimlendirmiş olduğu kendi resmi olarak tanımlamaktadır (Polat, 2007: 8; Dunham, 2002: 25).

Beden imajı bozukluğu, ilk olarak 16. yüzyılda bir cerrah olan Ambroise Pare'nin, fantom organ olgusu raporunda yer almıştır. 1920'li yıllarda bir nörolog olan Head, beden şeması kavramını öne sürmüştür. Buna göre beden şeması “daha çok duygusal kortekste organize edilmiş olan geçmiş yaşantılar ile şimdiki duyumlardan oluşan bir bütündür” (Doğan ve Doğan, 1992: 1-2).

Beden algısının gelişiminde, bireyin geçmiş deneyimleri önemli bir yer tutmaktadır. Bireyin geçmişte kendi bedenine göstermiş olduğu tepkiler ve bireyin bedeni ile ilgili çevresinden

aldığı tepkiler, bireyin beden algısı gelişimini etkilemektedir (Acar, 2010). Genellikle olumlu olarak algılanan beden algısı, bireyin öz saygısı ve öz güveninde önemli etkiler yapabilmektedir (Şanlı, 1991: 63).

Secord ve Jourard (1953), beden algısı kavramını, bireyin bedeninden hoşnut olma ya da olmama durumu olarak tanımlamışlardır (Brylinsky, 1990: 5).

Norris, 1970 yılında beden algısını, “Bir kişinin başka kişilerden ayrı olarak bedeni hakkındaki, bilinçli ve bilinçdışı bilgisinin, duygularının ve algılarının tümünün düzenli olarak değişimidir.” şeklinde tanımlamıştır (Potur, 2003: 10).

Woods, 1975 yılında beden imajını şu şekilde tanımlamaktadır: “Kişinin bedeninin mental bir görünümü olarak kavramsallaştırılması, bedenin kendine görünen biçimidir” (Potur, 2003: 10).

2. YÖNTEM

Veri Toplama Araçları:

Bedeni Beğenme Ölçeği Bedeni beğenme ölçeği, (BBÖ; Tylka, & Wood-Barcalow, 2015).tarafından geliştirilmiş bir ölçektir. Anlı ve arkadaşları tarafından 2015 yılında geçerlilik ve güvenilirliği yapılmıştır. 5’li Likert türü bir ölçme aracı olan BBÖ 10 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin madde toplam korelasyonu katsayıları .31 ile .76 arasında sıralanmaktadır (Anlı ve ark, 2015).

Narsistik Kişilik Envanteri

Narsistik Kişilik Envanteri; 2005 yılında Daniel R. Ames, Paul Rose ve Cameron P. Anderson tarafından oluşturulmuştur. Ölçek 2009 yılında Salim Atay tarafından, Türkçeleştirilerek geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Atay tarafından, pilot uygulamanın ardından gerçekleştirilen ilk çalışmada Güvenilirlik katsayısı 0,57 olarak belirlenmiştir. Güvenilirlik katsayısının beklenen değerlerin altında bulunması nedeniyle, her faktörün ölçekle korelasyonuna bakılarak olumsuz algılandığı ve ölçeğe katkı sağlamadığı belirlenen dört ifadeye revizyona gidilmiştir. Bu değişikliğin ardından yapılan ölçümlerde Güvenilirlik katsayısı 0,652’ye yükselmiştir. Bu durumda NKE’nin istendiğinde 15 soruluk formunun kullanılıp kullanılmayacağına yönelik NKE-16 ve NKE-15 ölçeklerindeki narsisizm puanları arasındaki Pearson Korelasyonu ölçümlenmiş ve değer 0,987 olduğu tespit edilmiştir. (Atay, 2009).

3. BULGULAR

Tablo 1. Sporcuların Narsisizm Skorunu ve Beden Algısı Skorunu Gösteren Tanımlayıcı İstatistik Bulguları

	\bar{x}	\pm
Narsisizm	6,6373	2,94769
Beden Algısı	39,4902	7,39514

Yapılan tanımlayıcı istatistik analizi sonucunda, örneklem kapsamındaki bireylerin beden algı skoru 39,4902 olarak belirlenirken, narsistik kişilik skoru 6,6373 olarak belirlenmiştir.

Tablo 2. Sporcuların Narsisizm Düzeyleri ve Beden Algıları Arasındaki İlişkiyi Gösteren Korelasyon Analizi

		Beden Algısı
Narsisizm	Pearson Correlation	249*
	Sig.	,011
	N	102

Yapılan korelasyon analizi sonucunda, örneklem kapsamındaki öğrencilerin bedenlerini beğenme skorları ve narsisizm skorları arasında olumlu bir ilişki olduğu ortaya çıktı.

4. TARTIŞMA

Yapılan korelasyon analizi sonucunda, örneklem kapsamındaki öğrencilerin bedenlerini beğenme skorları ve narsisizm skorları arasında olumlu bir ilişki olduğu ortaya çıktı. Bu istatistiki veriden yola çıkarak örneklem kapsamındaki öğrencilerin narsistik eğilimleri artıkça bedenlerini beğenme düzeylerinin arttığı söylenebilir. Emmons (1984), Narsistlerin fiziksel görünümüne aşırı derecede önem verdikleri ve güzel bir fiziki görünüm elde ettiklerinde aşırı derecede motive olduklarını belirtmiştir.

Pavao 2012 yılında yaptığı çalışmada, güreş branşındaki sporcuların bedenlerine karşı tutum skorunun; futbol, basketbol ve beyzbol branşındaki sporculardan daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Taub ve Bline 1992 yılında yaptıkları çalışmalarında, softball branşındaki sporcuların beden hoşnutsuzluk skorunun voleybol ve basketbol branşındaki sporculardan daha yüksek düzeyde olduğunu belirlemiştir. Çağlar 1999 yılında yaptığı çalışmada, erkek hentbol branşındaki sporcuların vücut çekiciliği düzeyini 17,08; Fiziksel Yeterlilik düzeyini de 17,49 olarak belirlemiştir. Davis ve Cowles 1989, Parks ve Read (1997), futbol branşındaki sporcuların; beden imajının koşu branşındaki sporculardan daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Davis ve arkadaşlarının 1995 yılında yaptıkları çalışmada, yüksek narsisizm seviyesinin güzel beden imajı ile ilgisi olduğunu bulmuşlardır. Davis ve arkadaşları tarafından

2005 yılında yapılan bir çalışmanın sonucuna göre, narsistik kişilik ile vücut geliştirme sporuna yönelme ve narsisizmle fiziki görünümle ilgilenme arasında bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Jackson ve arkadaşları (1992), narsistik bireylerin görünüşleriyle daha fazla ilgilendiklerini ve bunun içinde fitness ile daha fazla ilgilendiklerini bildirmiştir. Yapılan birçok çalışmada, müsabık olan vücut geliştirme branşındaki sporcuların bir çoğunda, mükemmeliyetçilik ve obsesif kompulsif bozukluğu olduğu belirlenmiştir (Davis ve Robertson, 2000). Pickett, vücut geliştirme branşındaki sporcuların estetik bir vücut yapısına yoğunlaştıklarını ve sürekli olarak vücutlarının gelişimlerini takip ettiklerini ifade etmiştir. Ayrıca fizikleri ile ilgili diğer insanların düşüncelerini, söylemelerini beklemekte olduklarını da belirtmiştir (Pickett, 2001:23).

5. SONUÇ

Sonuç olarak örneklem kapsamındaki öğrencilerin narsisizm skoru ve beden algısı skoru arasında olumlu bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre öğrencilerin narsisizm skoru arttıkça bedenlerinden hoşnut olma düzeyi de artmaktadır.

KAYNAKÇA

Altun R, 2015. Üniversite öğrencilerinde dindarlık ve narsisizm ilişkisi (sinop örneği). Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

Brylinsky, J. (1990). Concerns and education regarding issues of weight control and female athletes: Body image and female athlete, paper presented at the annual meeting of the American alliance for health, Physical Education, Recreation and Dance.

Cihangiroğlu N, Teke A, Uzuntarla Y, Uğrak U, 2015. Narsist kişilik eğilimleri ile kurumsal bağlılık düzeyleri arasındaki ilişkinin analizi.

Çağlar, E. (1999). Erkek hentbolcularda kendini fiziksel algılama ve kaygı düzeyi. *Hacettepe Spor Bilimleri Dergisi*, (2,3,4), 33-44.

Davis, C., Fox, B. H., and Ratusny, D. (1995). Motivations to exercise as a function of personality characteristics, age, and gender. *Personality and Individual Differences*, 19, 165-174.

Davis, C., Karvinen, K., McCreary, D.R. (2005). Personality correlates of drive for muscularity in young men. *Personality and Individual Differences*, 39, 349-359.

Davis, C., Robertson, L. S. (2000). A psychological comparison of females with anorexia nervosa and competitive male bodybuilders: body shape ideals in the extreme, *Eating Behaviors*, 1, 33-46.

Doğan O., Doğan S. (1992). Çok yönlü beden-self ilişkileri ölçeği el kitabı. Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Basımevi, Sivas.

Dunham, J.M. (2002). Perfectionism and Attitudinal Body Image in Developmental, High Performance, and Elite Figure Skaters. A thesis submitted to the Faculty of Graduate Studies and Research in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Arts, University of Alberta, Department of Physical Education and Recreation.

Emmons, R. A. (1984). Factor analysis and construct validity of the Narcissistic Personality Inventory. *Journal of Personality Assessment*, 48(3), 291-300.

Estin, C., Laporte, H. (2002). Yunan ve Roma Mitolojisi, (Çeviren: Musa Eran), Ankara: Semih Ofset.

Mercatante, A. S., Dow, J. R. (2009). The Facts on File Encyclopedia of World Mythology and Legend (Third Edition). New York Infobase Pub.

Orhan, G. (2014). Narsisizm etiyojisi ve dindarlıkla ilişkisi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Öztürk, O., (2002). Ruh sağlığı ve bozuklukları, (9. Baskı). Ankara: Feryal Matbaası, 436.

Parks, P. S., Read, M. H. (1997). Adolescent male athletes: Body image, diet, and exercise. *Adolescence*, 32, 593-602.

Pavao, S.L. (2012) *Differences in body dissatisfaction in male collegiate athletes*, The Requirements for Departmental Honors in Psychology, Bridgewater State University.

Pickett, T. C. (2001). *Men, muscles, and mood: A comparative analysis of body image dissatisfaction among male competitive bodybuilders, non-competitive weight trainers, and active controls*. The Faculties of The College Of William and Mary Eastern Virginia Medical School, Norfolk State University Old Dominion University Doctor Of Psychology Clinical Psychology, Virginia Consortium Program in Clinical Psychology.

Polat A. (2007). Düzce ilindeki hemodiyaliz hastalarının beden imajı ve benlik saygısı düzeylerinin belirlenmesi. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Düzce.

Potur, D.Ç. (2003). İlk gebelikte beden imajının algılanma durumunun değerlendirilmesi. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Rataja, D. M. (2003). Changes in pathological narcissism from middle to older adulthood. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Evanston: Northwestern University, Clinical Psychology.

Şanlı, T. (1991). Hemşirelikte kişilerarası ilişkiler. Ankara: AÖF Yayınları, No: 226.

Taub, D.E., Blinde, E.M. (1992). Adolescence eating disorders among adolescent female athletes : Influence of athletic participation and sport team membership, *Adolescence*, 27(108), 833-848.

Tazegül, Ü., (2011). Comparison of narcissims in somebranches of athletes. *International Journal of Sport Studies*, 1(4), 168-179.

Tazegül, Ü., Güven, Ö., (2015). Vücut geliştirme sporcuları ile farklı spor dallarındaki elit sporcuların ve spor yapmayan bireylerin narsisizm seviyelerinin karşılaştırılması, *The Journal of Academic Social Science*, 33, 465-473

Avusturya’da Giyim- Kuşam Konusunda Hazırlanmış Lisansüstü Tezler

İçin Bir Literatür Taraması

Özlem GÜNEŞ¹, Hilal PALA²

¹İslami İlimler Fakültesi, Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul, TÜRKİYE, ozlem.gunes@izu.edu.tr

²Doktora Öğrencisi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul, TÜRKİYE,
hilalpala@hotmail.com

Öz

Bir medeniyete mensup olan toplumların sosyo-kültürel karakterini; giyim kuşam olgusuna bakış açısından, tarzından, kullandığı aksesuar ve renklerden çıkarmak gayet mümkündür. Bu çalışma kültür ve medeniyet kodları adına önem teşkil eden giyim kuşam konusu hakkında farklı medeniyet havzası olan Avrupa Habsburg hanedanlığının da uzunca süre yaşadığı Avusturya’nın, devlet üniversitelerinde çalışılan lisansüstü tezlerle ilgili bir durum tespiti denemesidir. Özellikle Viyana Üniversitesinin (Universitaet Wien) Tez Merkezi’nde bulunan tezler “Giyim - Kuşam”, anahtar kelimeleri ile taranmış ve 134 teze ulaşılmıştır. Bu tezler, Viyana Üniversitesinin, Filoloji ve Kültür Araştırmaları Fakültesi, Felsefe ve Eğitim Bilimleri Fakültesi, Sosyal Bilimler Fakültesi Kültür Araştırmaları, Beşeri Bilimler Fakültesi ve Katolik İlahiyat Fakültesi bölümlerinde “Giyim-Kuşam” konu başlığı altında yaptırılmıştır ve ağırlıklı olarak yüksek lisans tezlerinden oluşmaktadır. Bu çalışmanın amacı; Viyana Üniversitesinin farklı fakültelerinde giyim-kuşam üzerine yapılmış tezleri tasnif edip içeriklerine de kısaca değinerek ülkemizde bu konu dâhilinde çalışma yapmak isteyen araştırmacılar için kaynak teşkil edecek bir bibliyografya çalışması hazırlamaktır.

Anahtar Kelimeler: Avusturya, Viyana Üniversitesi, Giyim- Kuşam, Literatür

Abstract

In order to understand socio-cultural characteristics of societies belong to a certain civilization, it is necessary to look at their perception of clothes and finery, their way of life, accessories and colors that they use. This study is an attempt to figure out how significant the issue of clothes and finery for culture and civilization, studied particularly at the post-graduate level at state universities of Austria that hosted for a long period of time European Habsburg Dynasty where clothes and finery had different civilizational meaning. Specifically dissertations that were written at the Wien University (Universitaet Wien) were searched for “clothes – finery” keywords. Findings show that there are 134 dissertations based on clothes and finery. The selected dissertations have several subjects in the abovementioned area, but at the same time some of those works were largely written at the MA level while a few of them were Ph.D. Contents of selected dissertations were examined and included into the research. The research has been identified as post-graduate dissertations directly related to the subjects of "clothing and finery" in Vienna, University of Vienna, Faculty of Philology and Cultural Studies, Faculty of Philosophy and Educational Sciences, Faculty of Social Sciences, Cultural Studies, Faculty of Humanities and Catholic Theology.

Keywords: Europe, Vienna University, Clothing, Literature

1.Giriş

Genel olarak Giyim- Kuşam söz konusu olduğunda; insanın en temel ihtiyaçlarından biri olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca giyim- kuşam temel ihtiyaç olmaktan öte geçerek her dönem kendi içinde birçok anlam barındırmaktadır. Kimi zaman bir toplumun temel ihtiyaçlarını kimi zaman politik, dinsel ya da ekonomik yanlarını, kısacası bir toplumun ya da medeniyetin bütün sosyo- kültürel kimlik yapısını yansıtmaktadır. Bu durumuyla asli görevinin çok ötesinde değerlendirilmiş medeniyetler için sosyal bir olgu haline almıştır. Giyim aynı zamanda birey bazında ise bir dışa vurum aracı olarak nitelendirilmiş ve bireylerin oluşturduğu toplumun yapısı hakkında bilgiler ve mesajlar vermesi açısından önemli olmuştur. Buna göre diyebiliriz ki; her toplumun kendine özgü giyim kuşam anlayışı vardır.

Giyim- kuşam olgusunun anlam boyutuna biraz daha değinmek gerekirse; genel olarak geçmişten günümüze giyim tarzları ve anlayışlarının simgesel anlatım gücüne sahip olduğu söylenebilir. Bu simgesel güç çoğu zaman bir insanın yaşadığı coğrafyayı, mensup olduğu topluluğu, hangi dinden olduğunun anlaşılmasını sağlamıştır. Medeniyetlerde Giyim Kuşam olgusu genel olarak insan vücudunu korumak amacı ile başlasa da çeşitli etkenler ile biçimlenmiştir. Öyle ki; Toplumların doğal çevresi, ülkenin coğrafi konumu, ekonomik ve toplumsal yapısı, din, güzellik anlayışı ve hatta erotik etmenler bile giyimin şekillenmesinde önemli ölçüde katkıda bulunmuşlardır. Tüm medeniyetler için geçerli olan giyim olgusu ve alışkanlıkları kültürlerine ve yapılan iş alanlarına göre çeşitlilik ve farklılık göstermektedir. Örneğin geçmişte hayatlarını avcılıkla sürdüren kabilelerin kıyafetleri, üretim ve eğitim sürecine katılmış kentlilerin kıyafetleri ile aynı olmamıştır. Aynı şekilde Hıristiyan din adamlarının kıyafetleri, Budist rahiplerinin giyim tarzlarından farklıdır. Slavların nasıl kendi geleneklerine göre bir milli giyim anlayışı varsa, Afrika'daki Berberilerin de kendilerine mahsus elbiseleri mevcuttur. Aynı şekilde Yahudi din adamlarının giyim tarzı ile Müslüman ulemanın giyim tarzı ve kıyafete verdiği anlam farklıdır. (Pressey, A. D. ve Selassie, H. G, 2002;355)

Bir toplumun ve ya mensup olduğu medeniyetin sosyo kültürel karakterini giyim kuşam olgusuna bakış açısından, tarzından, kullandığı aksesuar ve renklerden çıkarmak gayet mümkündür. Örneğin araştırmalara göre Osmanlı giysilerinde kadın erkek kıyafet farkları vardır ancak alta giyilen şalvar gibi ya da kafaya takılan başlıklardan bazılarında ortak noktalar vardır fakat 16.yy Avrupa giysilerine bakıldığında cinsiyet ayrımının daha belirgin olduğu dikkatleri çeker. Avrupalı erkekler *breech* denilen yuvarlak kesimli formlarda kısa pantolonları külotlu çoraplarla kullanmaktadır. Kadınların ise pantolon ve benzeri bir giysi giymesi yasaktır.(Bard, 2012;7) Bunun gibi farklı kültür ve medeniyetlerin giysileri arasında ki ilişki o kültürlerin estetik anlayışından hareketle de belirlenmektedir. Bakıldığında batı giysilerinde teknik ve görünüm açısından giysinin bedene oturtularak kurduğu görsel ilişkinin ve giysi parçalarının bir araya gelme biçimlerinin doğu giysilerinde ki bol kollardan ve beden hatlarını göstermeyen kıyafetlerden daha belirgin ve çok farklı olduğu, söylenebilir. Bu yüzden Avrupa'da erken Ortaçağ döneminden beri erkek ve kadın giysilerinde beden çok daha fazla vurgulandığı ve erotik unsurların daha çok ön plana çıkarıldığı görülür. Hatta

buna uygun olarak gelişen dikiş teknikleri de genel olarak Avrupa giysilerinin silüetini belirlemiştir.

Bazı giysi tarihi araştırmacıları Avrupa modasının başlangıç tarihi olarak biraz daha geç Ortaçağ dönemine işaret eden ve Avrupa'da burjuva sınıfın kendini göstermeye başladığı 14.yüzyıla gönderme yaparken diğer bazı giysi tarihi araştırmacıları ise Avrupa modasının başlangıcını haçlı seferlerine kadar götürür ve doğu medeniyetlerinden birçok yönde etkilendiğini dile getirir. Örneğin ünlü giysi tarihçisi James Laver, Yakın Doğu'ya açılan kapılar olarak Haçlı Seferleriyle birlikte askerlerin hem oryantal malzemeleri hem de giysilerin kalıp ve üretim bilgilerini getirdiklerini söyler. Kadın giysilerinde rahibe örtüleri, uzun ve bilekten genişleyen elbise kolları bu dönemde doğulu giysilerden etkilenildiğinin izleridir.(Laver, 2002; 56)

15. yüzyıldan başlayarak Avrupa'da doğu tarzına yani müziğine, tekstiline, halılarına, yaşam tarzına gösterilen ilgi giderek artmıştır. 16. yüzyıla kadar farklı kültürlerle karşılıklı ticari ve kültürel ilişkiler sonucunda ortaya çıkan giysi etkileşimlerinde Avrupa bir dönem Osmanlı giysi modasının da etkisinde kalmıştır. Osmanlı giyim kültürünün Orta Asya ve bu gibi birçok coğrafi alandan kültürel izler taşıdığını düşünürsek kültürel etkileşimin büyüklüğünü de anlayabiliriz ki zaten 16. Yüzyıla gelindiğinde Avrupa'da Türk giysilerine ve nesnelere yönelik bir ilgi başlamış; bu ilgi *Turquerie* olarak isimlendirilmiştir. (And, 2002; 118)

Tabi Orta çağ Avrupa giyim-kuşam tarihinde doğunun etkisi dışında baskın bir Fransız modasının hâkimiyetinin olduğu da görülmektedir. Öyle ki İngiltere veya Avusturya gibi birçok Avrupa ülkesi giyim-kuşam konusunda kendi özerk stillerini tarzlarını ancak 18.yy sonu 19. Yy başı gibi oluşturabilmiş, Fransız moda hâkimiyetinden biraz da olsa çıkabilmişlerdir. Bu özerklik Avusturya için Viyana modasıyla bugüne kadar ilgilenen bilim adamlarının çoğuna göre; Viyana Kongresi (1814-1815) ile birlikte olmuştur. Avusturyalı bilim adamları Viyana Kongresinin Viyana'daki gündelik yaşamdaki etkilerinin ortaya çıkması için bir itici güç olduğunu varsayıyor. Bu kongrenin Viyana modasının ortaya çıkışına etki etmesinin en büyük argümanı olarak da, kongreden birkaç ay sonra ilk Viyana moda dergisinin ortaya çıkmasını görmekteyiz.

Özetle Avrupa, Endüstri devriminden sonra, tümüyle değişen yeni yaşam tarzının her alanına uygun yeni giysiler tasarlanmıştır. Tekstil ve giyim endüstrilerindeki değişimler, uzmanlaşmalar, feodal sistemin devrilmesi, saray sisteminin ortaya çıkması, ekonomik ve politik stratejiler gibi pek çok faktör moda sürecini etkilemiştir. Bu anlamda birçok kaynakta modanın yayılışı, gücün olduğu yerden ödünç alınan ve özellikle de muhalif olan taraf aracılığı ile yayılan bir eğilimdir.

Günümüzde küreselleşme olgusu nedeniyle giyim kuşam anlayışlarının aynileştiği bir gerçektir fakat geçmiş hakkında yapılan araştırmalar göstermektedir ki Medeniyetlerin tarihi boyunca her türlü ticari ve kültürel alışverişi, giysi tarihinde birçok melez giysi formunu ortaya çıkarmıştır Günümüzde bu farklılıkların belki de sadece dini kıyafet alanında kaldığını söyleyebiliriz. Özellikle birbirleriyle ticari ve kültürel alışveriş içinde olan uygarlıkların

giysileri arasında benzerlikler görülmesi olağandır. Bununla beraber gerek batı gerekse de doğu kültürlerinde kendine has özelliklerin olduğunu söylemek mümkündür.

<https://terrizae.deviantart.com/art/Western-Fashion-Timeline-205570036>

2.Giyim-Kuşam Hakkında Yapılan Çalışmalar;

Ülkemizde ve dünyada Giyim- Kuşam olgusu hakkında birçok çalışma yapılmıştır. Birçok medeniyetin gelip geçtiği ülkemizde bu konu üzerine yapılan çalışmaların çoğunun belli fikir kalıpları içerisinde kaldığı ve birçok çalışmanın da bir diğerinin tekrarı olduğu fark edilmiştir. İşte bu tür bibliyografik çalışmaların yapılmasıyla medeniyetlerin etnik ve kültürel yapıları tanınacak hem Giyim-Kuşam alanında yapılmış tezlerden haberdar olunacak hem de emek ve zaman israfına yol açan tekrarlar, kısmen de olsa, önlenmiş olacaktır. Çalışmanın araştırmacılar açısından yararlı olacağını düşünüldüğü yanlarından biri, yurt dışında konu hakkında yapılmış akademik çalışmaların ki bu alanda Avrupa'nın merkezi ülkelerinden biri olan Avusturya'daki devlet üniversitelerinden Viyana Üniversitesinin ilgili fakültelerinde hazırlanarak sonlandırılmış olan lisansüstü tezlerin tespit edilmiş ve bu çalışmada yer almış olmasıdır.

Literatürde yer alan tezler tespit edilirken “**giyim/kuşam**” anahtar kelimesi ve tez künyeleri *tezi hazırlayanın adı soyadı, tezin Almanca adı ve Türkçe tercümesi* kullanılmış, *üniversitesi, sayfa sayısı ve yılı* formunda verilmeye gayret edilmiştir. Bu listenin hazırlanmasında, tezler mümkün olduğunca içerik bilgileri hakkında incelenmiş ya da en

azından künye bilgileri tahkik edilmeye çalışılmıştır. Çalışmamız kapsamında tespit ettiğimiz ve içerik olarak ele aldığımız “**giyim/kuşam**” konulu Avusturya’daki devlet üniversitelerinin önde gelenlerinden olan Viyana Üniversitesinin Filoloji ve Kültür Araştırmaları Fakültesi, Felsefe ve Eğitim Bilimleri Fakültesi, Sosyal Bilimler Fakültesi Kültür Araştırmalar Fakültesi, Beşeri Bilimler Fakültesi ve Katolik İlahiyat Fakültelerinde 1980-2017 yılları arasında hazırlanmış olan lisansüstü tezlere baktığımızda; bu tezlerden dört tanesinin Doktora, on bir tanesinin ise Yüksek Lisans Tezi olduğu tespit edilmiştir. Bu noktada adı geçen üniversitede yapılmış ve tespit edilebilmiş “**giyim/kuşam**” konulu lisansüstü tezler şu şekildedir;

1. Annina Zidek- Sosyal Bilimler –Yüksek Lisans Tezi- 2012- 119 Sayfa “*Studentische Kleidungskulturen: eine Ethnografie zum studien- und genderspezifischen Bekleidungsverhalten heutiger Studierender der Kultur- und Sozialanthropologie und Rechtswissenschaften der Universität Wien.*” (Öğrenci Kıyafet Kültürleri: Viyana Üniversitesi’nde, günümüzün kültürel ve sosyal antropoloji ve hukuk öğrencilerine çalışma ve cinsiyete özel kıyafet davranışları üzerine bir etnografya.) Tez içeriği şu şekildedir; Günümüzün kültürel ve sosyal antropoloji öğrencilerinin giyim davranışları, hukuk öğrencilerinin giyim davranışlarına göre nasıl görünür? Mesleki ve toplumsal cinsiyet karşılaştırmasında hangi deneysel kimlik performansı belirgindir? Bu soruyu soruşturmak için, 2011 kış döneminde, ilgili disiplinin öğrencileriyle rehberli görüşmeler ve katılımcı gözlemleri gerçekleştirilmiş ve bunları Mayring (2003) 'a göre nitel içerik analizi yaparak değerlendirilmiş. Tarihsel bir perspektiften bakabilmek için, 1970'lerin sonlarında ve 1980'lerde yaptıkları çalışmalarda, öğrenci giyim davranışları ile ilgili iki disiplinin profesörleriyle uzman görüşmeleri gerçekleştirilmiş. Son olarak, farklı giyim stillerini bulgulara dayanarak özetleyip analiz edilmiştir.

2. Eichinger, Martina - Tarih ve Kültür Bilimleri Fakültesi - Yüksek Lisans Tezi- 2013- 222 Sayfa “*Profane Kleidung im byzantinischen Kulturbereich.*“ (Bizans Kültür Alanında Gündelik Kıyafetler) Çalışmanın amacı, Bizans kültüründeki ve aynı zamanda tüm Bizans dönemlerinde sıradan nüfusun giyimine öncelik vermek ve aydınlatmaktır.

3. Weiß, Eva-Maria- Sosyal Bilimler Fakültesi İletişim Bilimleri -Yüksek Lisans Tezi- 2011- 112 Sayfa “*Paper Dolls. Zum Einfluss von Kontrollüberzeugungen auf Einstellungen gegenüber Bekleidung*” (Kağıt Oyuncak Bebekler)Çalışma, İkna edici iletişim modellerinin kişilerin moda ve giyime yönelik tutumlarını nasıl etkilediğini açıklıyor.

4. Steger, Angela Verena- Hukuk Fakültesi- Doktora Tezi- 2008-183 Sayfa “*Kleidung und Recht. oder: Kämpfe um Kopftuch, Turban und andere Kleidungsstücke*” (*Kıyafet ve Hukuk- Başörtüsü, Türban ve diğer kıyafetler için mücadele*) Çalışma; Kıyafetlerin fonksiyonlarını anlatarak başlıyor, günlük ve iş kıyafetlerinin tanımını yaparak, Avrupa’nın Kıyafet tarihine değiniyor. Dini kıyafetleri anlatarak kılık kıyafet yasaları hakkında bir açıklama yapıyor ve son bölümünde Başörtüsü tartışmasını Avusturya ölçeğinde değerlendiriyor.

5. Epstein, Sophie Sosyal Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler- Yüksek Lisans Tezi 2009- 130 Sayfa “**Kleider machen Meinung.** Zusammenhang zwischen Kleidungsstil und politischer Einstellung bei Studentinnen der Politikwissenschaft in Wien“ (Kıyafetler Kanı Oluşturur. Viyana'da siyaset bilimi öğrencileri arasındaki kıyafet stili ve politik tutumlar arasındaki ilişki üzerine.)

6. Murtinger, Andrea – Tarih ve Kültür Bilimleri Fakültesi- Yüksek Lisans Tezi - 2011- 119 Sayfa “**Frauenimages-Kleidungsimages** Frauenkonzepte im Zeitraum 1930 - 1950, dargestellt anhand der Kategorie Bekleidung” (Kadın İmajı- Kıyafet İmajı – 1930-1950 Yıllarında Giyim-Kuşam Kategorisinde temsil edilen Kadın Tasarımı) Bu çalışmada giyim ve kadın imajı arasındaki ilişki moda teorisyenleri; Roland Barthes, Georg Simmel, Walter Benjamin, Thorstein Veblen ve René Köniğin sosyolojik makaleleri üzerinden incelenmektedir. Çalışma zaman aralığı olarak 1930-1950 dönemini incelenmektedir. Temel olarak, araştırmalar, modanın bir sosyal sistemin aynası olduğu ve her zaman var olduğu gerçeğine dayanmaktadır. Toplumdaki değişiklikler moda açıkça yansımaktadır. Bu nedenle ana konu; Giyim- Kuşamın kadınların dünyası ile arasındaki ilişkide yatmaktadır. Moda ve kadın imgelerinin sonucunda, sadece bir tür kadının olamayacağı anlatılmış ve buradan çalışan kadın, erkeksi kadınlar, anneler, kadın iş elbiseleri, savaş sonrası kadın giyim kuşamı, yaşlı kadınlar gibi kavramlar meydana çıkarılmıştır. Kısacası Kadının sosyal tarihi moda yoluyla incelemeye almıştır.

7. Ruschak, Silvia Theresia Antonia – Tarih ve Kültür Bilimleri Fakültesi- Doktora Tezi- 2009- 363 Sayfa “**Stoffe, die globale Geschichte machen - Stationen in der kulturellen Biographie von wax prints im urbanen, postkolonialen Südghana** “ (*Küresel Tarihi oluşturan Kumaşlar- Post-kolonyal güney Gana kentlerinde balmumu baskısının kültürel biyografisindeki istasyonlar.*) Kumaşlar, giyim ve moda, değerli tarihi kaynaklardır. Önemlilikleri karmaşık üretim, dağıtım ve tüketim yollarını içerir; Aynı zamanda kültürel ve tarihsel söylemlere ve atıflara ışık tutarlar. Sanat, ekonomi, sosyal, toplumsal cinsiyet ve kültürel tarih konularına kaynaklık ederler. Ganalı balmumu baskılarının tarihi örnekleri, kumaşların küresel tarihin bir parçası olarak da anlaşılabilceğini göstermektedir.

8. Paunescu, Emilia- Sosyal Bilimler Fakültesi İletişim Enstitüsü- Yüksek Lisans Tezi- 2013- 154 Sayfa- “ **Discourse specificity in fashion brand communication** “ (*Moda Marka İletişiminde Söylem Özgüllüğü.*) Birçok çalışmada Moda- Marka İletişimi sosyal ve kültürel yönler bağlamında veya materyal ve modanın etki alanlarıyla ilgili ele alınmıştır, fakat konuyla ilgili görüşler, bu tür bir iletişimin altında yatan özü ve nitelik gibi konulara çok değinilmemiştir. Bu çalışmanın ana temasını Moda ve Marka iletişimi, Kimlik ve Söylem gibi anahtar kelimeler ve bu kavramlar üzerinden felsefi bir perspektif sunmak oluşturmaktadır.

9. Weik, Franziska – Tarih ve Kültür Bilimleri Fakültesi- Yüksek Lisans Tezi- 2017- 101 Sayfa- “ **Kleidung. Macht. Leute. Die großen europäischen Modestile des ausgehenden 18. und beginnenden 19. Jahrhunderts aus dem Blickfeld zeitgenössischer deutschsprachiger Modejournale (1780-1820)** ” (Giyim. Güç. İnsanlar. Çağdaş Alman dili moda dergilerinin (1780-1820) perspektifinden 18. yüzyılın sonlarında ve 19. yüzyılın

başlarındaki büyük Avrupa moda stilleri.) Tezin içeriği ana hatları ile şu şekildedir;18. yüzyılın başlarında, Avrupa metropollerinin moda ve giyimindeki değişimleri büyük ölçüde sabit kaldı.19. yüzyılın başına gelindiğinde Kıyafet modası düz bir çizgide gelişmedi ve farklı akımlara maruz kaldı, sabit durumunu sürdüremedi. Bu akımlar; Geç rokoko, devrimci moda, yönetici modası ve İmparatorluk modası şeklinde ele alınabilir. Avrupa Giyim- Kuşam modası için en önemli etkiler arasında Fransız Devrimi, sanayileşme, Viyana Kongresi ve aynı zamanda Avrupa dünyasını etkileyen ve bir yandan moda trendleri ve stilleri ortaya çıkaran diğer sosyal, ekonomik ve politik fenomenler sayılabilir.

10. Haidmayer, Elisabeth- Filoloji ve Kultur Bilimleri Fakültesi- Yüksek Lisans Tezi- 2015- 93 Sayfa “*Die Funktionen von Kleidung zur Figurengestaltung im Werk Heinrich von Kleists.*” (Heinrich von Kleist'in çalışmalarında figür yapımına yönelik kıyafetlerin işlevleri.)¹

11. Sommer, Isabella – Yer Bilimleri Fakültesi- Yüksek Lisans Tezi- 2010- 153 Sayfa “*Kleider machen Leute - Frauen machen Kleider- Frauen im globalen Produktionsnetzwerk der Bekleidungsindustrie am Beispiel mittelamerikanischer Maquiladoras* ”. (Kıyafetler İnsanı Yapar- Kadınlar Kıyafetleri Yapar- Küresel hazır giyim üretim ağında kadınlar, Orta Amerika Maquiladoras örneği). Bu diploma tezinin amacı, Orta Amerika maquiladorasındaki fabrikaları, çalışma koşullarının neye benzediğini, tedarikçilerin Küresel Üretim Ağı içindeki rolünü ve hangi örgütlerin hem sanayi hem de ilgili ülkeler aracılığıyla kadınların işgücü haklarını güçlendirmeye özen gösterip göstermediğini incelemektir.

12. Kaufmann, Maria- Filoloji ve Kultur Bilimleri Fakültesi- Yüksek Lisans Tezi- 2014- 105 Sayfa “*Politickerkleidung- Inszenierung österreichischer PolitikerInnen auf Wahlplakaten*“ (*Politika Kıyafetleri- Avusturya politikacılarını seçim afişlerine hazırlama*) Bu çalışma günümüz (Avrupalı) politikacı kıyafetlerini ele almaktadır. Tarihsel olarak, Siyasi temsil / meşruiyet, iletişim / arabuluculuk gibi tanımlar üzerinden hareket etmiştir. Bununla birlikte, her şeyden önce bir ikna ve manipülasyon aracı olarak sunulan seçim posterleri incelenmiştir. Ayrıca genel bir yaklaşımla Kostüm, Üniforma türlerinden hareketle siyasetçilerin kıyafet kuralları, erkek, kadın politik kıyafetlerinin farklılıkları, kadın politikacıların kıyafet konusundaki dezavantajları anlatılmış 2013 parlamento seçimlerinin 13 seçim afişi bulgular üzerinden analiz edilmiştir.

13. Kommer, Odele- Yüksek Lisans Tezi- 2011-156 Sayfa “*Palästinenserinnen in Riad: zur Ethnographie von Bekleidung und weiblichem Auftreten in urbanen Kontexten der arabisch-islamischen Diaspora* “ (Riyad'daki Filistinli kadınlar: Arap-İslam diasporasının kentsel bağlamda etnografik giyim ve kadın görünümü)

14. Abid, Saadia- Sosyal Bilimler Fakültesi- Doktora Tezi- 2010- 286 Sayfa “*Religion as faith? Education purdah and modernity ; an ethnographic study of Islamabad's*

Madrassah Jamia Hafsa” (Eğitim purdah ve modernite; İslamabad Medresesi Jamia Hafsa'nın etnografik bir çalışması)

15. Geppert, Silke Birte- Tarih ve Kültür Bilimleri Fakültesi- Doktora Tezi -2010- 202 Sayfa “ *Mode unter dem Kreuz - Rogier van der Weyden und seine Zeit-Kleiderkommunikation im christlichen Kult* ” (Haç altında Moda- Rogier van der Weyden ve Onun Zamanı- Hırisiyan Kültünde İletişim Dili olarak Giyim- Kuşam). *Haç altında moda üzerine yapılan bu çalışma; 14. Ve 15. Yüzyıllardaki zamanın modası ve kutsal kıyafetler arasındaki ilişkiyi ele almaktadır.*

3. Sonuç ve Değerlendirme

Giyim – Kuşam dediğimiz olgu, aslında toplumsal bir öneme sahiptir. Çünkü giyim tarzı tarihte toplumsal katmanları belirleyen önemli bir unsur olmuştur. Ayrıca medeniyet ve kültürler arasındaki etkileşimde de büyük rol oynamıştır. Tarihin hangi dönemine bakarsak bakalım veya günümüzde hangi zamana bakarsak bakalım giyim kuşamın sadece birer kumaş parçası olmadığını görürüz. Din, dil, ırk, coğrafi şartlar gibi birçok unsurdan etkilendiğini görürüz ve bir medeniyetin toplumsal kodlarını o yörenin kıyafet kültüründen çıkartabilir, anlayabiliriz. (Ülgen, 2012; 483-484) Bu manada, Avusturya devlet üniversitelerinden Viyana Üniversitesi özelinde giyim-kuşam konusunda dördü doktora on bir tanesi ise Yüksek Lisans olmak üzere on beş adet lisansüstü tez tespit edilmiştir. Bu çalışma ile burada zikredilen tezlerden en azından ülkemizde konu hakkında çalışmalar yapacak olan araştırmacıların haberdar olmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

Christine Bard, *Pantolonun Politik Tarihi*, Çev: İsmail Yerguz, Sel Yayıncılık, Birinci Baskı, İstanbul, 2012.

James Laver, *Costume and Fashion: A Concise History*, Thames and Hudson, London, 2002.

Metin And, “Yüzyıllar Boyunca Avrupa’da Türk Modası”, *SkyLife*, Eylül 2002.

Pınar, Ülgen. Geç Ortaçağ Avrupa’sında Kıyafet Kültürüne Genel Bakış. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2012, s. 465- 484

Pressey, A. D. ve Selassie, H. G., 2002. “Are Cultural Differences Overrated? Examining the Influence of National Culture on International Buyer-Seller Relationships” *Journal of Consumer Behaviour*, 2, s. 354- 368.

<http://bibliothek.univie.ac.at/recherche.html> (erişim:03.05.2018)

<https://terriza.deviantart.com/art/Western-Fashion-Timeline-205570036> (erişim:03.05.2018)

Sağlıklı Bir Toplum Oluşturmada Fiziksel Aktivite ve Spor

Prof. Dr. Mitat KOZ

Ankara Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Ankara, Türkiye
mkoz@ankara.edu.tr

Öz

Tüm dünyadaki ölümlerin % 70 i kalp hastalığı, felç, kanser, kronik solunum yolu hastalıkları ve diyabet gibi bulaşıcı olmayan hastalıklar grubudur. Fiziksel inaktivite ya da hareketsiz kalp damar hastalıkları ve diyabet gibi kronik hastalıkların oluşmasında etkili olan risk faktörlerine yol açarak bu hastalıkların gelişme riskini artırmaktadır. Bu nedenle hareketsiz yaşam bu hastalıkların oluşmasında altta yatan bir risk faktörü olarak değerlendirilmektedir. Pek çok epidemiyolojik ve laboratuvar çalışması, uzun süreli oturma periyotlarının küçük miktarlardaki aktivitelerle bile kesilmesinin glukoz, insülin ve lipid metabolizması üzerinde hemen ortaya çıkan olumlu etkilerinin olduğunu göstermektedir. Bu nedenle özellikle işyerlerinde oturma sürelerini azaltmaya dönük girişimlerin toplum sağlığını iyileştirmeye yönelik bir strateji olabileceği öne sürülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sağlık, toplum, fiziksel aktivite, spor

Abstract

Seventy percent of all the deaths worldwide are non-communicable diseases such as heart disease, stroke, cancer, chronic pulmonary diseases and diabetes. Physical inactivity or sedentary behavior leads to numerous health problems including increased risk of heart disease, hypertension, diabetes and stroke. Thus, sedentary behavior is considered to be a risk factor for these diseases. Numerous epidemiological and laboratory studies have shown that long-term sitting periods, even with interrupted small amounts of activity, have acute positive effects on glucose, insulin and lipid metabolism. Therefore, it is suggested that interventions aimed at reducing sitting times in workplaces may be a strategy to improve community health.

Keywords: Health, society, physical activity, sport

Giriş

İnsan vücudu hareket için yaratılmıştır. Bildiğiniz gibi tüm fizyolojik fonksiyonlarımız hücrelerimizde bulunan genlerde kodlanmış şifrelere göre gerçekleşmektedir. Bu genetik kodlar nesilden nesile aktarılmakla birlikte çevre, beslenme ve yaşam tarzı gibi faktörlerden dinamik bir şekilde etkilenmekte, değişime uğramaktadır. İnsanoğlu özellikle avcı toplayıcı olarak nitelendirilen dönemde yiyecek bir şey bulana dek geçen uzun süreli açlık ve sonrasında da besin ile karşılaşma periyotları yaşamıştır. İşte bu dönemde hayatta kalmak amacıyla besin bulma, düşmanlarla ve doğa ile mücadele ile geçirilen binlerce yılda dik durma, yürüme ve koşma gibi fiziksel aktiviteye uygun bir vücut yapısı ve genetik kodlar oluşmuştur. Yine aynı dönemde besinleri gerektiğinde enerji kaynağı olarak kullanmak için yağ olarak depolama amacıyla gelişen genler ve fizyolojik özellikler oluşmuştur. İnsanoğlunun binlerce yıllık evrimleşme sürecinde geçirdiği bilişsel, tarım, sanayi ve son olarak ta bilişim devrimi, insanı hareketsiz bir yaşam tarzı, yapısına uygun olmayan oturma pozisyonu gibi pozisyonlarda uzun süreler geçirme ve kalorisi yüksek gıdalara kolay ve bol miktarda ulaşma ile karşı karşıya bırakmıştır. Sonuçta hareketsiz yaşam ve bol kalorili gıdalar insanları öldüren bir faktör haline gelmiştir.

Dünya üzerinde Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) verilerine göre 2015 te 56.4 milyon ölüm gerçekleşmiş. İlk 10 sebep ölümlerin % 54 ünü oluşturmaktadır. Kalp hastalıkları ve felç beraberce 15 milyon insanın ölüm nedeni olarak, en büyük ölüm sebebidir. Bu son 15 yıldır böyle gerçekleşmiştir. Ölüm sebebi ülkelerin gelişmişlik düzeyi ile de yakın ilişkilidir. Yüksek gelir düzeyine sahip ülkelerde kalp hastalıkları ve gelir düzeyi en büyük ölüm sebebi iken, gelir düzeyi düştükçe enfeksiyonlara bağlı ölümler ilk iki sırayı alırken, felçler ve kalp damar hastalıkları bu ikisini takip etmektedir. Ölüm sebepleri bir başka açıdan gruplandırıldığında, 56.4 milyon ölüme 39.5 milyonu (%70 bulaşıcı olmayan hastalıklar olarak gruplanan hastalık grubudur (1). Bunlar şunlardır;

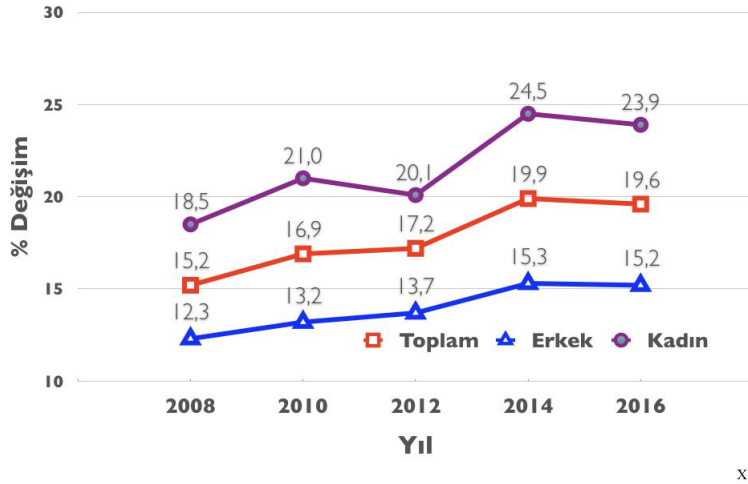
- * Kalp hastalığı,
- * Felç,
- * Kanser,
- * Kronik solunum yolu hastalıkları
- * Diyabet

Türkiye açısından da durum benzerdir. TÜİK 2010-2016 yılı verilerine göre bulaşıcı olmayan hastalıklardan kaynaklı ölümlerin oranı 2010 da % 73, 2015 te %71, 2016 da ise %71 dir. Kalp damar hastalıkları kaynaklı ölümlerde bulaşıcı olmayan hastalıkların yarısından daha fazladır. 2010 da % 54, 2015 te %56, 2018 de ise % 57 dir. Yıllara sari bir artıştan da söz edilebilir (2).

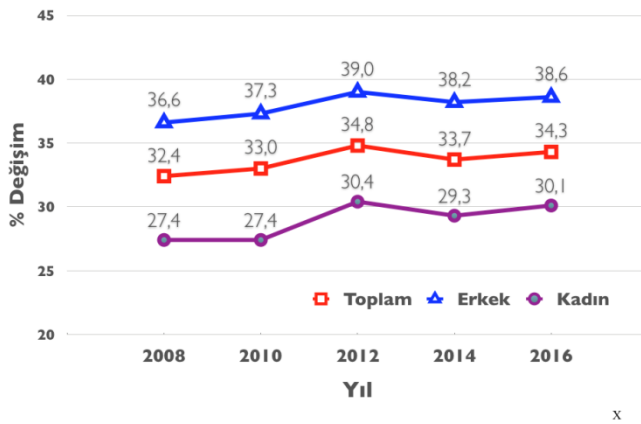
Bu hastalıklarının temelinde yaygın, değiştirilebilir risk faktörleri yatmaktadır. Bu risk faktörleri 4 temel davranış şeklinde genellenebilir; tütün kullanımı, sağlıksız beslenme, hareketsiz yaşam (fiziksel inaktivite, sedanter yaşam), alkolün zararlı kullanımı. Bu davranış şekilleri ya da risk faktörleri de dört temel metabolik/fizyolojik değişikliğe yol açar; yüksek

tansiyon, aşırı kilo-obezite, kan şekerinde yükselme(diyabet), kan kolesterolünde ve lipitlerinde yükselme(1).

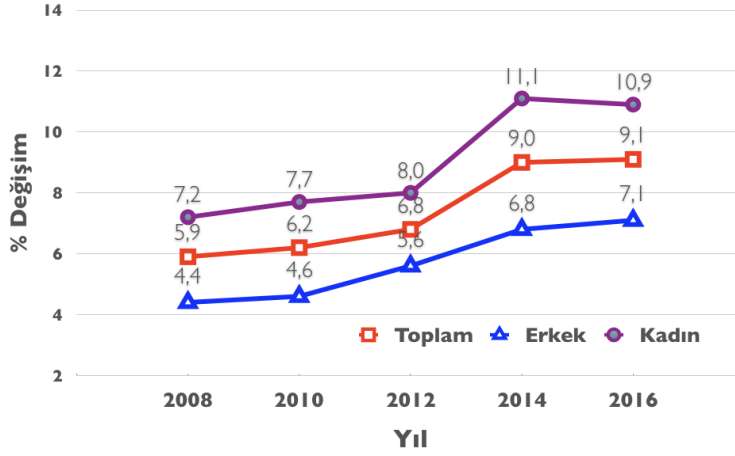
Türkiyedeki durum incelendiğinde yine TÜİK verilerine göre 15 yaş üstü bireylerin Vücut Kitle İndeksine(VKİ) belirlenen obezite oranlarını 2008 yılında % 15.2 den 2016 yılında % 19.6 ya çıktığı, obezite öncesi yani fazla kiloluk oranlarının % 32.4 ten % 34.3 e yükseldiği görülmektedir (Şekil 1 ve 2). Diğer yandan diyabet tanı oralarında da dramatik artışların olduğu gözlemlenmektedir. 2008 yılında % 5.8 olan diyabet tanı oranının 2016 yılında 9.1 e çıktığı görülmektedir (Şekil 3) (2).

Şekil 1. Türkiye 15 Yaş Üstü Bireylerin VKİ ye göre Obezite Dağılımı

Şekil 2. Türkiye 15 Yaş Üstü Bireylerin VKİ ye göre Obez Öncesi (Fazla Kilolu) Dağılımı

Şekil 3. Türkiye 15 Yaş Üstü Bireylerin Diyabet Tanı Durumları.

Hareketsiz yaşamın yol açtığı sağlık sorunları bir salgın şeklinde ülkemizde ve tüm dünyada hızla yayılmaktadır. Etkilenen insan, aile ve topluluk sayısı artmaktadır. Bu tehdit mevcut bilgiler kullanılarak aşılabilir. Çözümler son derece basit ve uygun maliyetlidir. Çözüm; bu hastalıkların temelinde yatan yaygın, değiştirilebilir risk faktörlerini ortadan kaldırmaktır. Bu konuşmada bir risk faktörü olarak hareketsiz yaşamın etkileri ve çözüm yolları üzerinde durulacaktır.

Fiziksel aktivite, hareketli yaşam ile hastalıklar ve ölümler arasındaki ilişkiyi ortaya koyan ilk önemli çalışma Harvard mezunlar çalışması olarak bilinen çalışmadır. Söz konusu çalışmada Harvard Üniversitesi'ne 1916-1950 yılları arasında giren mezunlara 1962 ve 1966 yıllarında kısa süreli anket gönderilmiştir. Ankete 16.936 kişi yanıt vermiştir (% 71 yanıt oranı). Mezunların atletizme ilişkin kolej arşivleri ve öğrenci yıllarındaki kişisel geçmiş bilgisi kullanılarak fiziksel aktivite kayıtları incelenmiştir. Gelen anketlerden, doktor tarafından teşhis edilen hastalıklar, aktivite düzeyi, tütün kullanımı, ebeveyn hastalık hikayesi ve tıbbi bakım ile ilgili veriler sağlanmış. Çalışma sonuçları 1978, 1986 ve 1995 te yayımlanmıştır. Buna göre erken ölüm riskinin günlük aktivite düzeyi ile ilişki olduğu, düşük günlük fiziksel aktivitenin yüksek erken ölüm riski taşıdığı ve günde 30 dakikalık yürüyüşe denk gelecek şekilde enerji tüketimindeki ya da fiziksel aktivite miktarındaki küçük bir artışın bile erken ölüm riskini yaklaşık % 30 azalttığı sonucuna varılmıştır (3,4,5)

Fiziksel Aktivite

Bu noktada fiziksel aktiviteyi tanımlamak gereklidir. Günlük yaşamımız içerisinde, kaslarımızı kullanarak yapılan ve enerji harcamasına yol açan her hareket fiziksel aktivite olarak tanımlanır. Fiziksel aktivite iş-meslek, hobi, rekreatif etkinlik, ev işi, bahçe işi, egzersiz, dans, spor faaliyeti olarak yapılabilir. Bireylerin günlük fiziksel aktivite düzeylerini ifade etmede kullanılan çeşitli yöntemler bulunmaktadır. Bunların en sık kullanılanları şunlardır; yakılan kalenin hesaplanmasına göre (haftada 800-2000 kkal.), katedilen

mesafeye göre, aktivite türü ve şiddetine göre ve günlük adım sayısına göre. Tablo 1 de günlük adım sayısına göre aktivite sınıflaması sunulmuştur. Buna göre günlük adım sayısının beş binin altında olması durumu sedanter yani inaktif olarak kabul edilmektedir (7). Diğer yandan Amerikan Spor Hekimliği Koleji'nin fiziksel aktivite önerisi “haftada 150 dakika orta şiddette veya 75 dakika yüksek şiddetli aktivite” veya 800-2000 kilokalorilik enerji tüketimine yol açacak aktivite şeklindedir (6)

Tablo 1. Günlük adım sayısına göre fiziksel aktivite sınıflaması (7).

Tanım	Adım Sayısı (Günlük)
Sedanter (İnaktif)	0-4999
Düşük düzeyde aktif(İnaktif)	5000-7499
Biraz aktif	7500-9999
Aktif	10000-12500
Oldukça aktif	12500 üstü

Sedanter Davranış

Bu arada sedanter davranış ya da sedanter yaşam tarzının da iyi tanımlanması gereklidir. Sedanter davranış ile fiziksel inaktivite arasında bir fark vardır. “Fiziksel olarak inaktif” olmak, yeterli fiziksel aktivite yapmamak anlamına gelir. Başka bir deyişle, fiziksel aktivite yönergelerini karşılamayan yani haftada 150 dakika orta şiddette veya 75 dakika yüksek şiddetli fiziksel aktivite yapmayan anlamına gelmektedir. Bununla birlikte, “sedanter” olmak uzun süre oturmak veya uzanmak anlamına gelir. Sedanter davranış oturmak ya da uzanmak, (uyku dışında), şeklindeki “hareketsiz” davranışlar olarak adlandırdığımız 1.5 met aldındaki davranışlardır. Bu nedenle, bir kişi fiziksel aktivite önerilerini karşılayacak düzeyde yeterli fiziksel aktivite yapabilir. Eğer o kişi evde, işte, seyahat esnasında veya serbest zamanlarında günlük işlerini yaparken, günün büyük bir bölümünü oturarak veya uzanarak geçiriyorsa sedanter olarak değerlendirilir. Örneğin tüm gün masa başında oturan, otomobile eve gidip gelen, evde de televizyon seyreden, ancak akşamları bir saat egzersiz yapan bir kişi fiziksel aktivite yönergelerini karşılamasına rağmen sedanter olarak değerlendirilir.

Sedanter davranış, tip 2 diyabet, kalp damar hastalıkları, kanser ve obezite riskinde artışı da içine alan pek çok kötü sağlık sonuçlarıyla ilişkilidir. Sedanter davranış prematüre mortaliteyi de % 49 artırır. Bunun orta-yüksek şiddetteki fiziksel aktivite kontrol edildiği zaman bile böyle olduğu bildirilmektedir. Sonuçlar ayrıca sedanter davranışın fiziksel aktivite düzeyine bakılmaksızın açlık kan şekeri yüksekliği (≥ 100 mg/dL) veya tip 2 diyabet, tansiyon yüksekliği ($\geq 85/130$ mm Hg) veya hipertansiyon hastalığı, HDL kolesterol düşüklüğü

(erkeklerde <40 mg/dL; kadınlarda <50 mg/dL), ve trigliserit yüksekliği (≥ 150 mg/dL) ile karakterize metabolik sendrom ile de ilişkili olduğu, riski % 79 artırdığı bildirilmektedir (8,9).

Gelişmiş toplumlarda sedanter davranış yaygındır. Örneğin 32 Avrupa ülkesinde oturularak geçirilen süre 3.2-6.8 saat olarak rapor edilmiştir. Objektif veriler yetişkinlerin % 55-69' unun uyanık geçirdikleri zamanı sedanter olarak geçirdiklerini göstermektedir (10).

Amerika, Kanada, Avustralya ve Avrupa bölgesi gibi ülkeler ile WHO, CDC gibi kuruluşlar sedanter davranış süresini azaltmak için çok yoğun bir çaba içersindedirler. Fakat sedanter davranıştan korunma için uluslararası camiada kesinleşmiş etkili bir yöntem hakkında henüz bir konsensus sağlanamamıştır. Bunun ülkelere özgü data noksanlığı sebebiyle olması muhtemeldir.

Bu konuda yapılan çalışmalara bakıldığında umut verici sonuçların olduğu görülmektedir. Örneğin oturma, ayakta durma ve yürümenin kardiyometabolik hastalık biyomarkılarıyla ilişkisinin araştırıldığı bir çalışmada; her gün oturularak geçirilen gün 2 saat artırıldığında (yani 2 saat daha az ayakta durma ve yürüme gerçekleştiğinde) BKİ de % 3, bel çevresinde %2.3, açlık plazma glukozunda % 1, plazma trigliserit düzeylerinde % 12, tokluk plazma glukozunda (2 saatlik) % 4 lük artışlar olduğu bildirilmiştir. Yine aynı çalışmada tersine ayakta durma her gün 2 saat artırıldığında (yani 2 saat daha az oturma); açlık plazma glukozunda % 2, total kolesterol/HDL kolesterol oranında % 6, trigliserit düzeylerinde % 14, tokluk plazma glukozunda (2 saatlik) ise % 3 lük düşüşler gözlenmiştir. Her gün 2 saatlik yürüyüş artışı ile ise daha yüksek yüzdelerde iyileşmeler gözlenmiş, BKİ de % 11, bel çevresinde % 8, total kolesterol/HDL kolesterol oranında % 6, trigliserit düzeylerinde % 20, tokluk plazma glukozunda (2 saatlik) ise % 14 lük düşüşler rapor edilmiştir(10).

Son yapılan bir başka çalışmada ise 136 masa başı çalışanın günlük aktivitelerindeki 3-12 aylık dönemlerdeki oturma süreleri, ayakta durma süreleri ve yürüme sürelerindeki değişimler görüşme yoluyla sorgulanmıştır. Bu değişimlerin kardiyometabolik risk skoru, vücut kompozisyonu, glukoz, insülin ve lipit metabolizması ile ilgili 14 parametreye ilişkisi incelenmiştir. Çalışma sonucunda iş yerinde geçirilen oturma sürelerindeki azalmanın pek çok kardiyometabolik sağlık biyobelirteçlerinde anlamlı iyileşmeler ile ilişkili olduğu, en yüksek derecede ve / veya en geniş kardiyometabolik faydanın uzun süreli değişikliklerle ve hareketli aktiviteler artırıldığında ortaya çıktığı sonucuna varılmıştır (11).

Sonuç ve Öneriler

Otuma süresi, özellikle de uzun sürelerle oturma, kalp damar hastalıkları ve diyabet gibi kronik hastalıkların oluşmasında etkili olan risk faktörlerinin ortaya çıkmasına yol açarak bu hastalıkların gelişme riskini artırmaktadır. Pek çok epidemiyolojik ve laboratuvar çalışması, uzun süreli oturma periyotlarının küçük miktarlardaki aktivitelerle bile kesilmesinin glukoz, insülin ve lipit metabolizması üzerinde hemen ortaya çıkan olumlu etkilerinin olduğunu göstermektedir.

Özellikle işyerlerinde oturma sürelerini azaltmaya dönük girişimlerin toplum sağlığını iyileştirmeye yönelik önemli bir strateji olabileceği öne sürülmektedir. Bu noktada sedanter davranış fiziksel aktivite/inaktiviteden farklı bir konsept olarak ele alınmalı. Fiziksel aktiviteyi artırma, sedanter davranışı azaltmaya dönük görüşme bazlı çalışmalar yapılmalı. Aktif ulaşım araçlarının yaygınlaştırılması sağlanmalı, teşvik edilmeli. Oturup-kalkılan, ayakta çalışmaya izin veren iş istasyonları gibi iş yerlerini aktif çalışılan yerler haline getirme stratejileri geliştirilmeli. Daha çok veriyi analiz etme fırsatı sağlaması, farkındalık oluşturma, eğitim ve hareket geçmek için motivasyon aracı olarak kullanılma potansiyeli nedeniyle teknolojiden de faydalanılmalıdır.

KAYNAKÇA

- 1-WHO. <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs310/en/>
- 2-TÜİK. http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1083
- 3-Paffenbarger RS Jr, Wing AL, Hyde RT. Physical activity as an index of heart attack risk in college alumni. *Am J Epidemiol.* 1978 Sep;108(3):161-75.
- 4-Paffenbarger RS Jr, Hyde RT, Wing AL, Hsieh CC. Physical activity, all-cause mortality, and longevity of college alumni. *N Engl J Med.* 1986 Mar 6;314(10):605-13.
- 5-Lee IM1, Hsieh CC, Paffenbarger RS Jr. Exercise intensity and longevity in men. The Harvard Alumni Health Study. *JAMA.* 1995 Apr 19;273(15):1179-84.
- 6-ACSM's Guidelines for Exercise Testing and Prescription, 10th Edition, 2017.
- 7-Bassett DR Jr, Toth LP, LaMunion SR, Crouter SE. Step Counting: A Review of Measurement Considerations and Health-Related Applications. *Sports Med.* 2017 Jul;47(7):1303-1315.
- 8-Beth A. Lewis, Melissa A. Napolitano, Matthew P. Buman, David M. Williams, Claudio R. Nigg. Future directions in physical activity intervention research: expanding our focus to sedentary behaviors, technology, and dissemination. *J Behav Med* (2017) 40:112–126.
- 9-Neville Owen1, Geneviève N Healy1,2, Charles E. Matthews3, and David W. Dunstan. Too Much Sitting: The Population-Health Science of Sedentary Behavior. *Exerc Sport Sci Rev.* 2010 July ; 38(3): 105–113.
- 10-Genevieve N. Healy, Elisabeth A. H. Winkler, Neville Owen, Satyamurthy Anuradha, and David W. Dunstan. Replacing sitting time with standing or stepping: associations with cardio-metabolic risk biomarkers. *European Heart Journal* (2015) 36, 2643–2649.
- 11-ELISABETH A. H. WINKLER, SEBASTIEN CHASTIN, ELIZABETH G. EAKIN, NEVILLE OWEN, ANTHONY D. LAMONTAGNE, MARJ MOODIE, PADDY C. DEMPSEY, BRONWYN A. KINGWELL, DAVID W. DUNSTAN, AND GENEVIEVE N. HEALY. Cardiometabolic Impact of Changing Sitting Standing, and Stepping in the Workplace. *Med. Sci. Sports Exerc.*, Vol. 50, No. 3, pp. 516–524, 2018.

MARDIN

3rd INTERNATIONAL

Eurasian Conference
on Sport Education
and Society

Juried Arts Mixed
Exhibition on National
Cultures

ULUSLARARASI
BİLİM KÜLTÜR VE
SPOR DERNEĞİ

INTERNATIONAL
SCIENCE CULTURE AND
SPORT ASSOCIATION

3. Uluslararası Avrasya Spor
Eğitim ve Toplum Kongresi

15-18 KASIM/NOVEMBER
MARDIN/TURKEY/2018

3. Uluslararası Jürili Milli
Kültür Karma Sanat Sergisi

PROCEEDINGS BOOK BİLDİRİ KİTABI

ISBN - 978-605-83344-8-9

www.iecses.org

www.iscs-a.org

ISCSA.UBiKS

ISCSA_UBiKS